GERARDI JOANNIS VOSSII

ETYMOLOGICVM

LATINVM.

GERARDI JOANNIS VOSSII

ETYMOLOGICON LINGUÆ LATINÆ

Præfigitur ejusdem

De LITTERARUM PERMUTATIONE Tractatus.

Editio novissima

In qua præter ISAACI VOSSII additiones

Ad fidem Amstelodamensis anni 1695. expressas

ACCESSERUNT NUNC PRIMUM EDITÆ

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ETYMOLOGIÆ QUAMPLURIMÆ EX ORIENTE PETITÆ

ET

TYRRHENICARUM VOCUM ORIGINATIONES.

NEAPOLI. EX REGIA TYPOGRAPHIA

MDCCLXII.

ILLVSTRI ET NOBILISSIMO VIRO,

D. JACOBO DE WIT,

Urbis Dordracenæ sæpius Consuli, & in supremo consessu & Collegio DD. Ordinum Hollandiæ ac West-Frisiæ, nec non Præpotentium DD. Ordinum Generalium Fœderatarum Provinciarum sæpius Deputato, multisque Legationibus ad Reges Sveciæ, Daniæ, Poloniæque defuncto, nunc in Camera Rationali dominiorum Hollandiæ & West-Frisiæ Senatori.

OPUS quod vides, Illustris Vir, jam olim a parente tibi promissum, licet sero ad te veniat, non tamen ideo ingratum aut injucundum, ut spero, est futurum. Si typographo placuisset, ante octo vel plures annos lucem potuisset adspicere: sed illo in aliis occupato, me vero propter absentiam in oris exteris editionem non urgente, segnes admodum fuere operæ, nec permisere ut voluntatem patris aut etiam meum officium maturius expedire potuerim. Non recte facerem, si multis apud te contenderem, ut benigna fronte munus quod offero, admittere digneris: tuum erga parentem quamdiu vixit studium & benevolentia, honorificum tuum de scriptis ejus judicium, faciunt ut non in securum tantum, sed & in felicem portum scriptum hoc adpulsurum esse confidam. Quod si seposito affectu ipsius saltem operis a te habeatur ratio, & tum quoque est quod bene sperem. Quamvis enim jam ab ineunte juventute amplissima Reipubl. semper obieris munia, nec legationibus tantum ad Septentrionis regna, sed & domi talem fœderato Belgio operam navaveris, ut nemo sit qui aliquam rerum nostrarum habeat cognitionem, qui, prout læta vel difficilia fuere tempora, tuam non laudet prudentiam, vel miretur constantiam; vixque fieri potuisse videatur, ut tot tantisque publicis negotiis destricto ad Musas divertendi fuerit otium: attamen etiam harum conscendisti sacraria, earumque consuetudine illud consecutus es, ut quidquid fere utile aut præclarum in studiis & in scientiis occurrit, ita teneas, ac si omne vitæ spatium in solis tibi effluxisset literis. Cum vero non tam nostro quam eruditorum fretus judicio, non possim non bene sentire de scriptis paternis, quidni etiam tibi vel solo sui pretio placitura existimem? Quia tamen etiam alia adest ratio, quæ mihi fiduciam faciat, non est quod ultra dubitem. Sive itaque solo, sive pluribus nominibus non tibi displiceant isti paterni labores, ut eos benigno animo suscipere digneris, etiam atque etiam rogo. Quod si nostræ quoque quidquam apud te valeant preces, hoc etiam libenter flagitem, ne nostrum aspernere obsequium, sed quem parenti olim præstitisti adfectum, eundem in nos transcribas. Vale, Vir Illustris, & in longum tempus posteris tuis intersis, & in illis quam diutissime imaginem tuam recognoscas.

Tuus omni cultu & obsequio,

cIↃ IↃc LXII. 20. Jan.

ISAACVS VOSSIVS.

BENIGNO

BENIGNO (1) LECTORI

S. P.

TYPOGRAPHI.

Tandem aliquando exhibemus tibi, Lector benevole, opus magni Vossii *de Natura & Origine Linguæ Latinæ. Si nostra in eo divulgando tarditas aliquamdiu te suspensum tenuerit, ipsa libri bonitas & utilitas facile, ut speramus, hanc moram compensabit. Quamvis etiam alii in eodem laborarint argumento, quantum tamen cæteros in hoc scripto post terga reliquerit, & tuo & eruditorum judicio libenter permittimus. Solæ autem voces Latinæ continentur hoc opere; Barbaræ enim & exoticæ recensentur in eo scripto, quod de vitiis & glossematis Linguæ Latinæ olim in lucem edidimus. Quod si te præsens delectet labor, curabimus ut & aliud hoc quamprimum videas scriptum, non tantum priori emendatius, sed & altera ut minimum parte auctius.*

Simul quoque hic habes tractatum de Literarum Mutatione. Invenies forsan in eo nonnulla quæ tibi displiceant, dum non suas, sed aliorum sequitur sententias circa originem quorundam vocabulorum: Auctor nempe non perfecit hoc opusculum; quia tamen dignum censuimus, quod lucem aspiciat, ita ut in schedis invenimus, ita etiam exhibemus.

Unum (2) etiamnum addimus, mi Lector, quod te scire velimus, hoc nempe, quantumvis sedulo curaverimus ne qua menda Correctorum oculos effugerent, peccatum tamen fuisse in ipso operis capite pag. 1. ubi legitur ETYMOLOGICVM ROMANVM, *cum* LATINVM *scribendum sit. Vale, & laboribus Vossianis fruere.*

BENIGNO (3) LECTORI

S. P.

TYPOGRAPHI.

Vides hic, Lector benevole, novam operis magni Vossii *de Natura & Origine Linguæ Latinæ editionem: quam vere novam vocamus: quia in ea occurrunt centenæ aliquot origines vocum ab* Isaaco Vossio *sparsim margini operis paterni adscripta, quas ex ipso illius autographo fideliter expressimus. Eas textui, ubi commodissima inserendi se offerebat occasio, quæ quandoque non sine molestia (4) quærenda fuit, insertas, &, ut a paternis Originibus facile discerni queant, duobus uncinulis [ ] inclusas, tibi exhibemus. Opus hoc, quo solæ continentur voces Latinæ, brevi alterum excipiet de Vitiis & glossematis Linguæ Latinæ, quo Barbaræ & exoticæ recensentur: quod non tantum variis in locis ipsa* Vossii *manu correctum, sed & quinque novis libris, ac proinde altera ut minimum parte auctius, proditurum est. Atque hac ratione operum* Vossii *editionem continuaturi sumus, omniaque magni illius Viri opera, nunc sparsim & diversa forma edita, multaque hactenus inedita, in unum quasi opus colligemus. Vale & nos usibus tuis inservientes favore tuo prosequere.*

PRAEFATIO

(1) Epistola haec praefigitur editioni Elzeviriorum anni 1662. eademque legitur in Editione Lugdunensi anni 1664. sed in fine decurtata.

(2) Tota haec periocha deest in Editione Lugdunensi. Caussa in propatulo est. Lugdunenses typographi pro τῷ *Latinum* ipsi quoque *Romanum* ediderunt. Idcirco consultius duxerunt, §. hunc, quo redarguantur erroris, omittere; quam scientes prudentesque peccasse videri.

(3) Legitur epistola haec in Editione Amstelodamensi anni 1695.

(4) Isaaci Vossii additiones sunt plerumque modientis potius, quam sensus explicantis plane suos. Praeterea editorum Amstelodamensium in reponendo locis opportunis hujusmodi additiones operam laudamus quidem; est tamen ubi eorum diligentiam desideremus. E. g. in v. Lis, haec uncinulis complexi sunt „ [. . . sed si *longus* pro *tardo* accipitur, potest „ duci a λογγάζειν] „ quam additionem ad v. Longus pertinere, quis diffitebitur?

P R A E F A T I O

De novissima editionis hujus accuratione & accessionibus.

CUM primum ad recudendum Gerardi Joannis Vossii Etymologicon Linguae Latinae adjeci animum, unice mihi tua, Lector, utilitas ob oculos obversata fuit; eâque mihi semel propositâ, quominus ab incepto desisterem, nullo me labore vigiliisque deterreri passus fui. Et quidem tuis commodis fuisse impense advigilatum, vel illud fidem fecerit, quod cum ceteroqui muneri meo satis fecisse videri potuissem, si ad fidem Amstelodamensis sane quam nitidissimae Neapolitana haec editio prodiret; ego tamen, ut bono tuo consulerem, id sedulo dedi operam, ut nostris, quam ceterorum antea laboribus, tutius acquiesceres: tutius, inquam; nam eo confidentiae me non processisse fateor, qui hoc loco, velut in pergula, merces tamquam vitio quantulocumque immunes extrudere me profitear, potumque propinare Blandusiae fonte splendidiorem. Hoc unum quovis deposito pignore contendo, idque te, Lector, pro certo habere volo, studium curamque nostram typographorum non modo antiquiorum, sed & Amstelodamensium diligentiam longis itineribus antevertisse. Porro initio Vossii etymologicum exercuerat anno 1662. prela Elzevirii strenuissimi viri, & in re typographica magni nominis. Biennio post altera editio (non sine ambitioso, uti mos est, programmate illo: Editio novissima & a mendis omnibus accurate repurgata) *Lugduni ornata fuit. Postremo Amstelodami anno 1695. cum ceteris immortalibus viri summi operibus prodiit Etymologicum aliquanto quam ante auctius; locis enim suis insertae sunt Isaaci Vossii additiones nonnullae, quae filius etymologici paterni margini adleverat.*

Quis autem sibi non persuaderet, mendas quae anteriore operarum sive festinatione sive oscitantia irrepserant, iteratis editionibus veluti continenti manuum affrictu emaculari debuisse? Atque equidem Elzevirium, primum Etymologici editorem, non valde miror. Nam quis ensem tum primum excusum atque a fornace adhuc prope calentem, quavis ex parte habilem & idoneum dare queat, ni sedula deinde lima scabritiem omnem arroserit? Miror magis posteriores editores, qui qua parte prior offenderat, ipsi eadem ibidem peccando, errores turpiter repetiverunt. Itaque siquis negligentiae (adversus quam numquam satis habent praesidii humana consilia) Elzevirium accusaverit, is quo pacto posteriores typographos supinitatis absolvet?

Atque hic equidem gloriari videbar, me lexicon Vossianum ab omni parte perfectum emittere, si quidem in hac ἐκδόσει priores mendas in totum fuisse detersas in fronte proscriberem. Verum tantum equidem ab artibus usitatis mangonicis absum, ut potius oratos lectores velim, ut siqua parte peccatum animadverterint, id minus incuriae, quam conditioni humanitatis assignent; postremo sat strenue a nobis actum fateantur, si quidem plurimas superiorum exemplarium mendas hic cura & labore expurgatas animadverterint. Ac forsitan ad calcem posterioris voluminis (quod jam majori ex parte processisse, sciatur volo) exponetur index praecipuorum locorum in hac repetita editione castigatorum. Catalogus ille causam orabit ἐκδόσεως hodiernae.

Non tantum autem emendatiores, sed & multo locupletiores has Origines *lectori damus, quippe quas etymologiis ex* Oriente *petitis ditavimus sane quam plurimis. Atque eae originationes duûm generum sunt, aliae Tyrrhenici, aliae Latini peculii. Ac Latina quidem quae putantur ab initio fuisse nomina, ea quam saepissime ex* Orientis *fonte cadere, animadvertit vir in has* Originum *disciplina diu versatus Alexius Symmachus Mazochius. Atque hic multis abhinc annis in more habebat, quoties Latialium verborum etymon aliquod a linguis* Orientis *petitum in mentem veniret, talia in obviis quibusque schedis enotata.*

tata, in loculos mox conjicere: quarum veterum chartularum qualiscumque copia (praeter ea, quae fervente editionis hujus negotio cudit, atque adhuc calentia editori tradidit) lexico huic ditando usui magno fuit. Cave tamen putes, Mazochio fuisse unquam propositum Latina lexica a principio ad calcem perlustrare ad aucupandas, ubicumque se darent, Orientales etymologias. Ad vorandum laboris tanti taedium nec otium, nec editionis festinatio, nec valetudo suppetivisset, & Etymologicon istud, jam ceteroqui superioribus multo obesius, supra modum intumuisset. Ad summam quae ab illo damus, ea maximam partem non sunt recentis sed praeteritae industriae: nec ordine ullo elucubrata; quia tum tantum modo, quoties hujus generis aliquid sese offerret, id unum temere chartis committere in more habuit.

Sed eidem Mazochio in Tyrrhenicis praesertim vocibus colligendis ac derivandis praecipua cura fuerat, ut qui etiam Tuscas origines abhinc plures annos collectas & enodatas justo volumine complexus fuit. Quo ille in opere Etruscos non ex Graecia (quod plerique obfirmate suadere voluerunt) sed ex Chanaanitide, finitimisque Orientis locis ita arcessivit, nullus ut ejus argumentis esse tergiversationi locus videatur: cujus rei specimen Romae anno 1741. *apud Pagliarinum tom. III. Differt. Corton. a pag.* 1. *ad* 66. *comparuit. Sed in illo specimine is non in appellativorum nominum etymologiis insudavit, sed in eorum Italiae locorum, quae ab Etruscis primitus insessa scimus. Ea quippe geographica nomina cum nihil Graece, nihil Latine sonent, sed contra in Hebraea cognatisque linguis significationes congruas temporibus, locis & rebus edant; quis dubitabit, quin haud aliunde quam ex Oriente huc principio Tyrrheni inundaverint, locisque a se cultis nomina sermoni suo consentanea dederint? Et quidem in Cortonensibus illis Romae editis tantum geographica nomina Etrusca dari opus fuit, appellativa non item, quia non id agebatur. At in Tyrrhenicis originibus MSStis etiam appellativa nomina omnium artium a Tuscis in Italiam invectarum (veluti Divinationum, sacrorum, auspiciorum, rei fetialis, conditurae cadaverum, similiumque) quas artes Etrusci non sine suis nominibus Latium docuerunt, ex linguis Orientis explanantur. Atque haec artium rituumque vocabula ex Hebraeo enodata, ex amplioribus illis, quas modo dixi, Originibus in hoc Etymologicum nunc invecta fuerunt.*

Verum cum in Mazochianis illis, quas saepe dixi Originibus, ea vocabula non alphabeticâ serie, sed per rerum classes digesta fuissent; contra in hoc lexico mediâ incedi viâ necesse fuit, ut quod in iis Tyrrhenicorum classibus praecipuum nomen essct, id in seriem alphabeticam referretur, cetera vero ejusdem artis ritusve vocabula eâ serie subjicerentur, quam ordo doctrinae posceret. Atque ex hoc facto auguror equidem fore ut aliquid incommodi lectori gignatur, ignaro scil. sub qua littera aut sub quo nomine hoc illudve vocabulum sit requirendum, quo opus habent. Fateor equidem. At huic incommodo medebitur indiculus alphabeticus vocum omnium ex Oriente explicatarum, quarum sicubi expositio sub alio primario classis alicujus nomine lateat, id in primis lectori indicabitur.

Habes jam, aequissime lector, pluribus quam necesse erat, expositam omnem accurationis nostrae rationem. Tu porro cum is sis, qui non tibi uni, sed & aliis capere consilia ab studio & eruditione valeas, non dubito quin labores nostros recte interpretatus, ceteris etiam auctoritate tua sis documento futurus.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE

LITERARVM PERMVTATIONE

TRACTATVS.

A additur in initio.

ÆOLES ἀσφὶ pro σφὶ dicunt.

Attici ἄσταχυς dicunt pro στάχυς.

A additur in medio.

Ποσειδάων pro Ποσειδῶν.

Ita forte *Jacio* factum est ab *Ico*, quod ipsum tamen deductum putant ab Hebræo נכה, *Icere*, *ferire*.

Gannio deduxerunt aliqui a κνύω vel κνύζει, quod inter alia exponitur *Gannio*.

Laganum, λάγανον, Delicatius placentæ genus, in ganeis atque aliis vitiorum officinis frequens, a λάγνος, qui Hesychio est καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια, περὶ πορνείαν ἐπτοημένος, hoc ipsum tamen λάγνος dici putant quasi λάγυνος, hoc est, λίαν γυναικώδης.

A additur in fine.

Sic Græci, more Chaldaïco, literis Hebræorum in fine adjiciunt A: facientes *Alpha* pro *Alepha* ex *Aleph*; *Beta* ex *Beth*; *Gamma* ex *Gimel* vel *Gamal*; *Delta* ex *Daleth* vel *Deleth*. vide hac de re Postellum libro de Phœnicum literis.

A abjicitur in initio.

Ita Græci dicunt νήλιπος, νηδὺς, νήδυμος, νώνυμος, pro ἀνήλιπος, ἀνήδυς, ἀνήδυμος, ἀνώνυμος. Iisdem quoque ῥάσσω usurpatur pro ἀράσσω. Imo & Græcum σοφὸς pari prorsus ratione quidam derivarunt ab אשף.

Fruti ab Ἀφροδίτη.

Lolesio ab ἀλαλίζειν.

Menior, unde postea *Melior*, putant esse ab ἀμήνων, quod Tarentinis est ἀμείνων.

Meto ab ἄμητος ab ἀμῶ.

Minium ab ἀμίνιον.

Mollis ab ἀμαλός.

Mulgeo ab ἀμέλγω.

Munio ab ἀμύνω.

Natolia quasi *Anatolia* ab ἀνατολή.

Necesse, auctore Nunnesio, est ab ἀνάγκη, κατ᾽ ἀφαίρεσιν τοῦ α.

Rarum ab ἀραιόν.

Stella ab *asterula*, quod est diminutivum ab *aster*.

Temere ab ἀθεμερῶς.

Sparagi quoque sunt *Asparagi*; Varro apud Nonium in *Sparagi*. Græcis integre ἀσπάραγος dicitur. Vide interim Casaubonum in Tranquilli Julium, cap. LIII. Attici σπάρις dicunt pro ἀσπάρις· σπαίρω, σπάλαξ, σφάραγος, σφαραγίζω, pro ἀσπαίρω, ἀσπάλαξ, ἀσφάραγος, ἀσφαραγίζω. Sic *arrabo rabo*, *asparagi sparagi*, *aprugnus prugnus*.

A abjicitur in medio.

Æoles pro ἄλλαλας dicunt ἄλλας.

Ita Græcum ἁδρὸς, ea notione qua apud Athenæum libro VI. legimus μέγας καὶ ἁδρὸς τὴν ψυχὴν, socer meus Fr Junius deducebat ab הדר, *Honoravit*, *honorem habuit*, *honore affecit*. unde & הדר est *Decor*, *honorata conditio*, *majestas*. הדר, *Decorus*, *speciosus*.

Balneum a βαλανεῖον.

Brutus a βαρύτης. nam *Brutum*, auctore Festo, *antiqui Gravem dicebant*.

Caco a κακκάω.

Cupressus a κυπάρισσος.

Damnum a δαπάνη.

Glaber desumtum censebat socer meus Franciscus Junius a גלב, *Tonsor*. Eidem quoque *Glomus* & *Gluma* videntur esse a גלם, *Convolvit*, *complicavit*, *conglomeravit*.

Glos a γάλως.

Hercules, Ἡρακλῆς.

Malva a μαλάχη.

Manicæ a μανιάκαι.

Mulceo a μαλακόω.

Palma a παλάμη.

Armentum quasi *Aramentum* ab *Aratum*.

A mutatur in Æ.

Æsculapius ab Ἀσκληπιός.

Præmium a βραβεῖον.

A mutatur in AV.

Æoles pro ναὸς dicunt ναυὸς, pro ἀὴρ ἀυὴρ, pro ἄως αὔως.

Ita Græcum αὐλὶς deduxerunt ab ἄω.

Audio ab ἀΐω.

Caupo a κάπηλος.

Claudo a Dorico κλᾴζω pro κλείζω.

Faunus a Πὰν vel obsoleto Πάνος.

Gaudeo a Dorico γαθέω pro γηθέω.

Haurio ab ἀρύω.

Plaudus a πλαδὸς, unde πλαδαρός. Scal.

Plautus a πλατύς.

A mutatur in E.

Æoles pro κράτος dicebant κρέτος, γαλήνη γελήνη, δράκων δρέκων.

Attici dicebant ἵλεως pro ἵλαος, νεὼς pro ναὸς, λεὼς pro λαός. unde & Ἀγεσίλεως, Μενέλεως, Πρωτεσίλεως iis erat Ἀγεσίλαος, Μενέλαος, Πρωτεσίλαος.

In illis quæ a γαῖα derivantur, mutatur quoque α in ε, ut ἔγγειος, ἐπίγειος, περίγειος, &c.

Belus deduxerunt viri docti a בעל, *Dominari*. θύεσθαι similiter deducunt a זבח, *mactavit*, *sacrificavit*; quia sacrificium erat potissima externi cultus pars.

Ante ab ἄντα.

Ardelio ab ἄρδαλος. prout ἀρδάλους Hesychius exp. εἰκαίους, *temerarios*, *vanos*, *futiles*.

Betere vel *bitere* antiquis erat *ire*, a βατεῖν, quod Hesychio exp. πορεύειν, πορεῖν.

Brevia a βραχέα.

Camera a καμάρα.

Cedere a χαδεῖν.

Centum ab ἑκατόν.

Decem a δέκα.

Devir & postea *Levir* a δαήρ.

Dies e Punico *Dia*. Caninius.

Elucus ab ἀλύω. A. Gellius XVI, XII.

Hirpex ab ἅρπαξ.

Lepesta a λεπαστή.

Palpebra a βλέφαρον.

Pellex a παλλακή vel παλλακίς. A. Gellius IV. III.

Pello a βάλλω vel πάλλω.

Pessulus a πάσσαλος.

Pretium a πράτιον.

Rego ab ἄρχω.

Securis a σάγαρις, *Securis Amazonica*.

Segesta ab Αἴγεστα.

Siser a σίσαρος vel σίσαρος ἄγριος.

Sorex ab ὕραξ.

Stagnum a στέγνον. Siculi σταγνὸν dicunt. Salm.

Talentum a τάλαντον.

Tellus a Punico *tall*. Caninius.

Titex a τίταξ, quod Hesychio exp. ἔντιμος.

Ventus ab Æolico ἄντης. Caninius.

Latinis quoque ab *Arceo* est *Coërceo*. ab *Ager* est *Peregre*. ab *Ars* est *Iners*. sicuti & a quinque artibus dictum est *Quinquertium*, &c.

Avarus ab *Aveo*. A. Gellius x. v.

Compescere est velut in eodem pascuo continere. Festus.

Delectare & *Oblectare* sunt a *Lactare*, hoc est, dulcedine aliqua tenere; Donatus in Andr. v. iv.

Exemplum videtur dici, cum ex ampla materia adducimus in unum duo similia. Cæsar Scaliger libro tertio Poëtices, cap. lxxi.

Integer proprie est ἄθικτος vel ἀθιγής. ab *In* & *Tago* pro *Tango*.

Intemeratus quidam volunt de libris sacris, commutatis literis, esse præsumptum; *timaram* enim Fidem, id est, Scientiam in sacris dicebant. Servius ad Æneïd. ii. cxliii.

Parciceps est, qui certam capit partem, & non indivise agit, ut Socius. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.

A *mutatur in* I.

Bibliander Græcum κινέω deducit a *CANA*, a quo *Canaan*, quod Hieronymus & Philo exponunt σάλος, *commotio*, *concitatio*.

Apina ab ἀφάναι.

Aries ab ἔῤῥιος.

Bitere veteres pro Ire usurpabant, a βατεῖν.

Buccina a βυκάνη.

Cachinnor a καγχάζω.

Caligæ a χαλάω.

Canistrum a κάναστρον.

Catinus a κάτινος.

Comissari a κωμάζειν.

Disco a δάω, δαῆναι.

Fascinus a βάσκανος.

Fiscus a φάσκος.

Gibbus a גב, *Eminentia*, *gibbus*.

Hio, *hisco*, a χάω, χάσκω.

Hirrire ab ἀῤῥίζειν.

Humilis a χαμηλός.

Ira a χαρά.

Lapithum a λάπαθον.

Lepista a λεπαστή.

Libitina primum *Labitina* a λαβεῖν. unde quoque originem trahunt *Labor* & *Labrum*. Cæsar Scaliger Poëtices iii. xc.

Limpidus, λάμπω,

Machina a μηχανή.

Masinissa a Μασανίσσης.

Massilia a Μασσαλία.

Mithridates a Μιθραδάτης.

Mollis a μαλακός.

Numidæ a Νομάδες.

Patina a πατάνη.

Petilus a πίταλον.

Pila a πάλλα.

Pinguis a παχύς.

Popina a πόπανον.

Pumilus a πυγμαλίων.

Runcina a ῥυκάνη.

Scribo a γράφω.

Scutica a σκυτάλη.

Sica ab ἄκα. Salm.

Sicharbas ab Α᾽χάρβας.

Silex a χάλιξ.

Similis ab ὁμαλός.

Sine ab ἄνευ. Salm.

Sinister ab ἀριστερός. Salm.

Sino ab ἀνία, ἀνῶ. Salm.

Sponio a σπυλάω.

Stillare a σταλάζειν.

Stringo a στραγγίζω.

Tristis a ταράσσω.

Trutina a τρυτάνη.

Vesica a φυσάω.

Vitricus a πατρικός.

Umbilicus ab ὀμφαλὸς sive ὀμφαλικός.

Ita quoque Latini pro *e manu* dixerunt *Eminus*. a *Pro* & *Stabulum* fecerunt *Prostibulum*

Huc etiam refer *Adipiscor*, *desipio*, *procido*, *accino*, *illicio*, *efficio*, ab *Apiscor*, *sapio*, *cado*, *cano*, *lacio*, *facio*, & ejusmodi innumera.

Concilium a *Concalando*. Festus.

A *mutatur in* O.

Ita socer meus Junius Græcorum ὅλμος, *Tudes*, *tudicula*, *pila culinaria*, deduxit, ab הלם, *Contudit*, *contrivit tudite sive tudiculâ*.

Guili. Stuckius in Arriani Periplum suspicatur Græcum βωμὸς profluxisse ex protrita atque in Sacris literis passim obviâ voce במה, *Excelsa*: quo nomine cum montes atque colles, tum altaria quoque atque sacella in iisdem a Gentilibus ædificari solita designantur.

Attici certe, quemadmodum auctor est Athenæus libro tertio, ἄσταχυν dixerunt ὄσταχυν, sicuti & ἀσταφίδας ὀσταφίδας.

Æolibus quoque & Cretensibus familiare fuit α in ο permutare, dicebantque ὀνάγυρις pro ἀνάγυρις, βότις pro βάτις.

Atque adeo reliquis etiam Græcis derivata a βάλλω plerumque desinunt in βολὴ vel βόλος. Huc etiam faciunt sequentia. Θροσίως Æolice pro θρασίως, ὀνὴρ pro ἀνὴρ, βροδίως pro βραδίως, στροτὸς pro στρατὸς, ὄνω pro ἄνω, ὀνίλαται pro ἀνίλαται, ὀνεχώρησε pro ἀνεχώρησε, σολεὶς, pro σαλεὶς, πῖορμὸς pro πλαρμός.

Corylus a κάρυλος.

Corymbus, κόρυμβος, ἃ κάρη.

Crocio a κρώζω.

Domo a δαμάω, δαμῶ.

Donum a δῶνος.

Follis a φαλλός.

Loqui a λακεῖν.

Marmor a μάρμαρον.

Mollis a μαλακὸς vel ἀμαλός.

Monile a μάννος, μάνις, vel μανιάκης.

Ocrem antiqui montem confragosum vocabant; unde fortasse etiam *Ocreæ* sint dictæ, inæqualiter tuberatæ; Festus. ab ὄκρις vel ἄκρις *Summum cacumen*.

Oratores quasi ἀρητῆρες, ab ἀρῶ, vel ἀρῶμαι. Festus. Ita & Caninius Latinum *Oro* desumtum putat ex ἀρῶ.

Polenta a παλύντη. Æolice πολύντη.

Pollen a πάλη.

Porrus a πάῤῥος antiquo, ex quo πάρσος & πράσος.

Posco a φάσκω.

Puer a παῖς. nam Cretenses & Lacones dicebant πῶρ pro παῖς.

Sapio & *Sapus* a σοφὸς.

Sopor ab ὕπαρ.

Sordes a σαρόω.

Thronus a θρᾶνος a θράω.

Tolero a ταλάω. atque inde fortasse & *Tollo*.

Colossus a *Calcte* artifice. Festus.

Fovea priscis Romuli nepotibus dicebatur *Favia*; unde & *Fabii* olim dicti quasi *Fovii*.

Sporta dicta est a *Sparto*.

Toxicum a *Taxus*.

A *mutatur in* V.

Σάρκας Æoles σύρκας. Item pro πρίας vel πρῶς, illi πρῶς dicebant.

Ita Bibliandro Græcum κηρύσσω est ab Hebræo *CERAZ*.

Aplustra ab ἄφλαστα.

Botulus a βύταλος, quod Hesychio exp. βύσμα. Salm.

Capulus a κάπαλος. unde & *Cupa*. Salm.

Cicuma a κικαβὴ, κόραξ.

Crapula a κραιπάλη.

Culmus a καλάμη.

Curculio sive *Gurgulio* a γαργαρεῶν.

Dumus a θάμνος.

Gelu a γέλα.

Hecuba ab Ε᾽κάβη.

Hercules ab Η᾽ρακλῆς.

Humi a χαμαί.

Juno a Ζανὰ.

Lucunter a γλυκοῦς.

Lurco a λαρυκός.

Malus a μῆλας.

Molucrum, μόλακρον. Festus.

Mucro a μακρὸς, ob longitudinem, unde & *Machæra*. Isidorus Originum xviii. vi.

Mulceo a μαλάσσω.

Pecudes a πεκάδες.

Pessulus a πάσσαλος.

Pluteus a πλατεῖον Dorico pro πλατεῖον.

Prudens, φράδων vel φραδίμων a πέφραδα Præt. perf. medio verbi φράζω, *Considero*.

Rudis, virga, olim *Raudus*, a ῥάβδος.

Scrupus, a σκιράφιος.

Securis a σάγαρις. *Securis Amazonica*.

Secus ab ἑκάς.

Spinturnix a σπινθηρίς.

Strangulo a στραγγαλῶ.

Triumphus a θρίαμβος.

Trux a τραχύς.

Vapulo ab ἀπαλῶ.

Vitulus ab ἰταλός.

Umbones ab ἄμβωνες.

Uncus ab ἀγκύλος.

Ursus ab ἄρκτος.

Vulpes ab ἀλώπηξ.

Adtubernalis, habitator contiguæ tabernæ; Festus. Huc etiam refer *Contubernalis* & *Contubernium*, ac reliqua derivata ex *Taberna*.

Amussis ab *Am* & *Assis*, quod veteribus idem cum *As*. unde & *Decussis*, &c.

Crepundia a *Crepando*.

Culcita a *Calcando*.

Cumera quasi *Camera*.

Delubra dicunt ea templa, in quibus sunt *labra* abluendorum corporum mortuorum, &c. Asconius in Divinationem Ciceronis.

Ebur quasi *e barro*.

Farfur a *Far*.

Insubians est *sapientia* carens.

Insulsus quasi minime *salsus*, nihil habens salis atque elegantiarum.

Lubricus a *Labor*.

Muria a *Mare*, propter gustum maris. Isidorus.

Pulpa

Pulpa est Cato fine offibus, a *Palpitando* dicta; mollis enim est ac tremula. Casaubonus ad Persii Satyram II. LXIII. ubi quoque monet Satyricum eo in loco *Pulpæ* vocem accepisse pro Carne totoque adeo corpore mollitie ac luxu diffluente. plane sicut in Sacrâ paginâ *Caro* accipi solet.

Æ *mutatur in* A.

Agrippa, auctore A. Gellio, ab *ægritudine pedum* dictus est.

As ab *Ære*, juxta Varronem. Vide Casaubonum ad Tranquilli Octavium, c. LXIV.

Harviga dicebatur Hostia, cujus *adhærentia* inspiciebantur exta. Festus. *Haruga* nuncupatur istiusmodi hostia Donato in Phorm. IV. IV. Hujus vocis occasione visum est Soceri mei conjecturam hoc in loco adscribere: Ab Hebræo הרג, *Occidit, interfecit*, sunt Græcorum ἄριχα apud Hesychium, & Latinorum *Ariga* vel *Haruga* (unde *Aruspices* vel *Haraspices* dictos volunt) pro Hostiâ vel Ariete mactando. Festus ab *Hærendo*, Donatus ab *Hora* derivatum putat, Varro ab *Arietando*, quum ait, *in hostiis ea est Ariga quæ cornua habet.* Hæc Junius.

Æ *mutatur in* E.

Tanta certe affinitas est inter Æ & E, ut olim *Edepol, era, erumna, esculus*, &c. pro *Ædepol, æra, ærumna, æsculus* scripserint. Unde & Latinum *Æstimo* putant esse ab ἐκτιμᾶ.

Cespes a *Cædo*.

Erinaceus ab *Hærendo*.

Teter, a *Tædet*.

Venetia prius *Ænetia* dicebatur. vide Servium ad Æneid. I. CCXLVII.

Æ *mutatur in* I.

Scipio certe Africanus pro *Pertæsus* scribebat *Pertisus*, teste Festo in *Redergnisse*. Huc etiam refer *Excido, occido, cicuta, cisiam, allido, collido*, & reliqua composita a *Cædo* & *Lædo*.

Cicatrix est a *Cæco*, id est, occludo.

Litus putant esse a *Lædo*.

Hirudo ab *Hæreo*.

Iniquus ab *Æquus*. Ita quoque *Amicus* quasi *Amæquus*, hoc est, Utrimque æquus, videtur dictus Scaligero.

Succidaneæ hostiæ prius *Succædaniæ* dicebantur. A. Gellius IV. VI.

Æ *mutatur in* O.

Bolo bolonis a *Balæna*.

Æ *mutatur in* V.

Cudo a *Cæda*.

Æ *mutatur in* AV.

Cauda a *Cædo*.

AI *Græcorum exprimitur per* Æ.

Æ syllabam antiqui Græca consuetudine per *AI* scribebant: ut *Aulai, Pictai, Musai*. Festus.

AI *interdum additur*.

Lyæus, Λυαῖος, ἀπὸ τοῦ λύειν.

AI *quandoque omittitur*.

Αἰαῖα, *oppidum Colchidis*, & Αἶα.

Agolum ab ἀγκάλιον.

Liao a λιαίνω.

AI *Græcorum frequenter amittit* I, *vel (quod eodem recidit) sæpenumero*

mutatur in A.

Pro Θηβαῖος Æoles dicunt Θηβάος, & pro ἑταῖρος ἑτάρος, pro Ἀλκαῖος Ἀλκάος.

Maxime locum id habet in Præt. baryt. ut φαίνω πέφαγκα, πέφασμαι. Sic ἀμίαντος venit a μιαίνω. Id ipsum quoque accidit eorundem verborum Futuris, ut φαίνω, φανῶ. Atque ita *Epiphania* est ab ἐπιφαίνομαι.

Aqua ab ἀικός, *æquus*, *levis*. Caninius.

Aræ ab ἀίρω, *attollo*, *sursum tollo*. eâ nempe acceptione quâ margines sive prominentes crepidines earum molium, quibus flumina oppilantur, olim dicebantur *Aræ*. Vide Scaligeri Ausonianas lect. lib. II. c. XXII.

Asaram a σαίρω. unde & *Asarota*.

Ater. ab αἴθω.

Atrium ab αἴθριον. Scaliger.

Basis a βαίνω.

Catharticum a καθαίρω.

Catus ἀπὸ τοῦ καίεσθαι. vide Servium ad Æneïd. I. CCCCXXVII.

Chartam nonnulli ab eo putant denominatam, quod epistolis præfigi soleat χαίρειν.

Chlamys a χλαίνα.

Crapula a κραιπάλη.

Dapes a δαὶς δαιτός.

Diabatrum a διαβαίνειν.

Lamæ, lacunæ majores continentes aquam pluviam seu cælestem, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, quæ ingluvies est & vorago viarum, seu fossæ fluviorum. Hine quoque dictæ sunt *Lamiæ*, puerorum voratrices. Vetus commentator in Horatii lib. I. epist. XIII.

Rarum ab ἀραιός.

AI *mutatur in* Aë.

Phaëthon ἀπὸ τοῦ φαίνειν. Servius ad Æneïd. V. CV.

AI *mutatur in* E.

Ita γαῖα Græcis dicitur & γέα in compositione. ἀκριβὴς est τὸ ἐπὶ τὰ ἄκρα βαίνειν.

Arutena ab ἀρύταινα.

Citheron, Κιθαίρων.

Clytemnestra, Κλυταιμνήστρα.

Creo a κραίνω.

Esculus olim *Æsculus* ab αἰγίλωψ.

Fenestra a φαίνεσθαι.

Horreum ab ὡραῖα.

Olea & *Oleum* ab ἐλαία & ἔλαιον.

Peto ab αἰτῶ vel ἐπαιτῶ.

Phlegethon conflatum est ex φλέγω & αἴθω.

Que est ex καί.

Seta a χαίτη.

Veaio a βαίνω.

Verro a σαίρω.

Voveo a βεβαιόω.

AI *mutatur in* I.

Dalivus a δείλαιος.

Fascino a βασκαίνω.

Humi a χαμαί.

Spiro a σπαίρω.

Titia a δαίω.

AI *mutatur in* O.

Marmor a μαρμαίρειν.

Scorta dicuntur ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, quod Græce *palpitare* intelligitur, quod illa faciunt crissando, &c. vide Donatum ad Eun. III. I.

Sordes a σαίρω.

AI *mutatur in* V.

Curro a καίρω.

Fuscus a φαιός.

Pusio a παιδίον.

Puvire a παίειν. Festus in *Depuvire*.

AI *mutatur in* AV.

Audio ab ἀΐω.

Caussia a καίω. unde & καυτήριον. item ἐγκαυστικά.

Claudo a κλαὶς κλαιδός.

AN *mutatur in* AIΣ.

Æoles πείναις pro πεινᾶν, γέλαις pro γελᾶν.

AV *mutatur in* A.

Sic ἀτὰρ fit ab αὐτάρ.

Caminus, κάμινος quasi καύμινος, ab inusitato, καύω pro καίω.

Largus a λαῦρος.

Parum a παῦρον. *Parumper* a παῦρόν περ.

Catus quasi *Cautus*, a *Cavendo*.

Mactus quasi *Magis auctus*.

AV *mutatur in* E.

Obedio ex *Ob* & *Audio*.

AY *mutatur in* I.

Siccus a σαυκός. Hesychius: Σαυκὸν, ξηρόν. Συρακούσιοι.

AV *mutatur in* O.

Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus *Ollas*; Festus.

Aurata, *orata*; Macrobius lib. III. cap. XV.

Auricula, *oricula*: unde *Oricilla*.

Ausculari, *osculari*. *Ausculana* vel *Osculana pugna*, de eâ in quâ victus vincit. Festus.

Caudex codex, *caulis colis*, *saurex sorex*; hæc tria habet Servius ad Georg. II. XXX.

Caupo, *copa*. *Caurus*, *corus*. *Cautes*, *cotes*.

Claudius, *Clodius*. *Claustrum*, *clostrum*.

Fauces, *suffoco*.

Plaudo, *explodo*. *Plaustrum*, *plostrum*. *Plautus*, *plotus*,

Scrautum, *scrotum*; Festus.

Sodes est *si audes*. ut *sis* est *si vis*: nam delirat, qui σῶος ζῇς interpretatur *Sodes*. Donat. in Andr. I. I.

AV *mutatur in* V.

Susurrus, a σαυαρός. Hesychius certe σαυαρὸν exp. ψιθυρόν. unde & σαυσαρισμὸς Aristoteli est Affectio linguæ susurrantis magis quam loquentis præ ariditate.

Aplu da est ab *Applaudo*.

Caupa, *cupa*. Cicero in Pisonem, *Panis & vinum a propolâ & de cupâ*. quo significatur eum non vivere de penu suo; sed de caupona; quod Horatio est *numerato vivere*.

Capedia quasi *Caupedia*. Scaliger.

Defrudo a *Fraudo*. unde quoque *Frustra* & *Frustum*.

Includo & *Occludo* sunt a *Claudo*.

Rudis, virga gladiatoria, olim *Raudus*.

AV *usurpatur pro* AO.

Laudicea pro *Laodicea*.

Laumedon

Laumedon pro *Laomedon*.

B *additur in initio*.

Æoles β præmittebant. nam ex ῥάκος (quomodo dicitur *Vestis lacera*, ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι) fecere βράκος, unde *Bracca* nomen accepit. ex ῥυτὴρ fecerunt βρυτὴρ, unde Gall. *bride*. ex ῥυαδινὸν quoque βραδινὸν, & ex ῥῶπες fecerunt βρῶπες, unde *Vepres*. ex ἄγος βάγος, ex ἰσχὺς βισχὺς, ex ὗνις βύνις, unde *Buris*. Sic Salmasius. Notandum tamen Æoles non semper initiali ρ præfigere β, sed tantum, ut monent Grammatici, ὅταν ἐπιφέρηται τὸ κ, ἢ τὸ δ, ἢ τὸ ζ. Itaque pro ῥοκάνη dicebant βρυκάνη, pro Ῥαδάμανθυς Βραδάμανθυς, Βρυτίον pro ῥυτίον, *poculi genus*, pro ῥάζω *latro*, βράζω, unde Belgicum *blaffe*. Hinc patet βρῶπες pro ῥῶπες non esse Æolicum. Heraclides quoque apud Eustathium tradit Pamphylios gaudere τῷ β vocalibus affixo; atque ita pro φάος dixere φάβος, pro ἀίδιος βαβίδιος. qui mos non multum recedit ab Æolibus digamma præponentibus. Latinis quoque *Bruscus* est ex *Ruscus*. *Bustum* ex *Ustum*.

B *additur in medio*.

Græci β interjiciunt in Syncope post M. ut γάμος γαμερὸς γαμβρὸς, μεσημερία μεσημβρία, μέλομαι μεμέλομαι μεμβλομαι. [Pergæi pro αὐτὸς dicunt αὐβετὸς, Etym. μέγα.

Bibo a πίω.

Bolbitum quasi βόλιτον, a βολή.

Bubo ab Æolico βύζας vel βύβας pro βύας.

Calbeos armillas dicebant quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur; Festus. dictæ a καλός.

Dubium a *Duo*. ut δοιὰ a poëtico δοιοὶ pro δύο. unde δοιάζω, *dubito*. & δοιὴ, *dubitatio*.

Gibbus a κυφός.

Morbus a μόρος, quod Hesychio exp. νόσος, φθόρος.

Palpebra a βλέφαρον.

Robur a ῥώω.

Subare a συᾶν vel θοᾶν. vide Festum in *Suillum genus*.

Uber ab ὕω, *irrigo*, *quadam veluti pluvia perfundo*.

Ambages ab *Am* & *Ago*.

Ambio ab *Am* & *Eo*.

Comburo a *Con* & *Uro*.

Consobrini quasi *Consororini*.

Creber a *Cresco*.

Criber, unde *Cribrum*, a *Cerno*.

Flebilis a *Fleo*.

Rutuba a *Ruo*, *rutum*.

Scaber a *Scurrea*. unde *Scarrosus* Lucillio est λεπρός.

Suber a *Suo*; insuitur enim solo calceamenti.

Superbire a *Super* & *Ire*.

B *abjicitur in initio*.

Raucus a βράγχος.

Rigo a βρέχω.

Rugio a βρυχάομαι.

B *abjicitur in medio*.

Gener a γαμβρός.

Grabatus a κράββατος.

Larus quasi λάβρος,

Rudis a ῥάβδος. unde & *Radius*.

Ocrea ab *Ob* & *Crura*.

Omitto ab *Ob* & *Mitto*.

Operire ab *Ob* & antiquo *Perire*. nisi forte contendas hic *P* omitti; esset enim *Opperire*, propter *P* sequens.

Opiter ab *Ob* & *Pater*.

Oscitæ pro *Obscitæ*, hoc est, *adscitæ*. nam *Ob* persæpe est *Ad*. unde & *Obstetrix* videtur dicta quasi *Adstetrix*.

Ostendo ab *Obs* & *Tendo*.

Ostium ab *obstando*.

Suspicor a *Sub* & *Specio*.

B *mutatur in* C.

Occatio dicta est quod sit Obcæcatio seminis: Nonius ex Cicerone.

Occino, *succino*, &c. eandem patiuntur permutationem literæ B.

B *mutatur in* D.

Βαυὸς. Æolib. est δαυός. ὀβελὸς, ὀδελός.

B *mutatur in* F *vel* PH.

Ita ab Hebræo בג, *Cibus*, non male fortasse derivarunt aliqui Græcum φαγεῖν, & Latinum *Fames*. prorsus ut *Far* deduxerunt a ברה, *Comedere*, vel בר, *Frumentum*. Huc etiam facit illud Eustathii in Dionysii Periegesin, ἀμφιλαφὴς κυρίως ἐστὶ τὸ δασὺ, ὃ ἔστιν ἀμφοτέρωθεν λαβέσθαι, τραπέντος τοῦ β εἰς φ, Μακεδόνων ἔθει. Rectius tamen dicemus ἀμφιλαφὴς dici quasi ἀμφιλαφὲς, undique tectum. Macedones pro φίλιππος dicunt Βίλιππος. Similiter βαλακρὸς pro φαλακρὸς, Βρύγες pro Φρύγες, Βερονίκη pro Φερονίκη. Item *ventos* παρὰ τὸ φυσᾶν φυσῆτας, illi βύκτας adpellant.

Bufo ab Æolico βύφας pro βύας.

Fascia a βασκία.

Fascino a βασκαίνω.

Flacceo a βλακεύω.

Fluo a βλύω.

Formica ab Æolico βύρμαξ pro μύρμηξ.

Fremo a βρέμω.

Fruges a βρύκειν, *Manducare*, *devorare*.

Frutex a βρύω.

Fullo dictus est quasi ὁ βυλλῶν, nam a βύω, *Impleo*, *stipo*, *farcio*, est βυλλὸς, *Confertus*, *oppletus*: & βυλλόω, *Oppleo*. unde ὁ βυλλῶν est *Condensator*.

Fundum a βυθός.

Furfur a βόρβορος.

Triumphus a θρίαμβος.

Latini quoque pro *Bubalus* scripserunt & *Bufalus*. item pro *Sibilare* apud Nonium Marcellum est *Sifilare*, quibus adde *Rufus* ex *Rubens*: item *Officio* ex *Ob* & *Facio*, &c.

B *mutatur in* G.

Æoles pro βλέφαρα, Eustathio teste, dicunt γλέφαρα. Hesychius: γλέφαρα. βλέφαρα, ὀφθαλμοί. Iidem Æoles pro βάλανος dicebant γάλανος, unde κατὰ συγκοπὴν est Latinorum *Glans*, ac fortasse quoque κατ' ἀφαίρεσιν *Galla*. Dicebant & pro θλίβω, φλίγω, unde *Affligo*. item pro πρεσβὺς dicebant πρεσγὺς, unde *Priscus*. Salmasius.

B *mutatur in* M.

Κάμηλος vel (ut Varinus legit) κάμιλος Græcis est *Rudens*, *funis densus*: quod socer Junius, mutato B in M derivat a חבל, *Funis*, *chorda*, *restis*, *fides*, *funicula*, *laqueus*, *rete*, *rudens*, *pes navis*, & si qua sunt ejusmodi, proprie: metonymice vero *Possessio vel possessionis portio quævis*, *magna aut parva*, *privata aut publica*, ex eo dicta, quod funibus dividi soleret communis hereditas.

Ἀμφίσβαινα, Hesychio teste, dicebatur, & ἀμφίσμαινα.

Γομολῖται Stephano dicuntur Idymæi, qui aliis Γοβολῖται nuncupantur.

Græcis Ἀβακες Latinis *Amantes*.

Ἐρεμνὸς quasi ἐρεβεννὸς ab ἔρεβος. στερνὸς quasi στεβνὸς a στέβειν.

Cicuma a κικάβη, κόραξ.

Præmium a βραβεῖον.

Formosos dicimus, quibus color sanguinis ex rubore pulchritudinem creat. nam *Forbum* est *Calidum*, Servius ad Ænæïd. VIII. CCCLI.

Glomus est ex *Globus*.

Gluma, hordei tunicula, dicta quod *glubatur* id granum; Festus.

Promuscis ex *Proboscis*.

Summitto, *summoneo*, *summoveo*, sunt a *Submitto*, &c.

B *mutatur in* P.

Πάλαι derivant ab Hebræo בלה, *Vetustatem habet*, *consenuit*.

Παλάθη Græcis est *Massa pinguium caricarum*. Socer meus Junius derivat a דבלה vel דבלת, *Palatha*, *massa ficuum coacta*. Sublatâ nempe primâ radicali.

Pario desumptum putant a ברא, *Creavit*. unde & *Paro*: nisi postremum hoc malis esse a πορίζω.

Precor derivant a ברך, *In genua procumbere*.

Cretenses ἀβλῶπες dicunt pro ἀβλαβεῖς.

Ampulla ex ἀναβολὴ vel ἀναβάλλω.

Canopus a κάνωβος.

Cuppa a κύββα.

Lappa a λαβεῖν.

Palea a βάλλειν.

Palpebra a βλέφαρον.

Papæ a βαβαί. quamquam Græci etiam παπαὶ dicunt. Sed Charisius pro eodem habere videtur *Babæ* & *Papæ*.

Pasco a βόσκω.

Pateo, *patens*, a βαθύς. Caninius.

Pedo a βδέω.

Pello a βάλλω.

Pessum ab Ionico βυσσός.

Planta ab Æolico βλαττὴ pro βλάστη.

Plautus ex βλαύτη.

Pluo a βλύω.

Præmium a βραβεῖον.

Premo a βάρημα.

Puber a βυβάω.

Pulegium, βλήχων.

Pulpitum a πύλβιον, quomodo Arrianus appellat Cathedram cui pulvinum impositum est. vide Casaubonum in Persii Satyram I. XVII.

Puteus a βόθος.

Stipa a στιβή.

Stipare

Stipare a στείβειν.
Turpis a τύρβη.
Alpes ab *Albore nivium* denominatæ.
Nuptiæ dictæ quod nubentium capita *obnubantur*.
Scopæ a *Scobs*, vel a *Scabo*.
Scripsi, *nupsi*, &c. sunt a *Scribo*, *nubo*. etsi *B* in his retineant alii.

B *mutatur in* R.

Arripio est ab *Abripio*.
Surripio a *Subripio*.

B *mutatur in* T.

Ritus a τρίβος. *Tardus* a βραδύς.
Telum a βέλος.
Tussio a βύσσω vel βύττω.

B *mutatur in* V *vocale*.

Ab Hebræo נבל non modo νάβλαν, sed & ναῦλαν fecere Græci. utrumque enim apud eos in usu est.
Rudis, olim *Raudus*, a ῥάβδος.
Aufero pro *Abfero*.
Aufugio, pro *Abfugio*.

B *mutatur in* Vau.

Arvina est a Siculo ἀρβίνη.
Avus videtur esse ex Hebræo אב.
Ervum ab ὄροβος.
Gavia a γάβη.
Gilvus a γίλβος.
Lavernio, unde Gall. *laron*, est a λαβεῖν.
Livor a Λίβυς. quoniam Libycæ genti ardentissimum cœlum colorem facit ex pallido nigrescentem.
Pavor a φόβος.
Pravus a παραβαίνω.
Severus a σέβεσθαι.
Vacca a βοίκη. Caninius derivat e Punico *Baccara*.
Vado a βατῶ pro πατῶ. vel a βάζω sive βάδω, ὃ παράγωγον, Eustathio teste, est τὸ βαδίζω.
Vadum quasi βατόν.
Vah a βᾶ, Irridendi particula.
Valgus a βλαισός.
Vallum a βάλλω.
Vappa est ab Æolico βάππα pro βάμμα. quoniam Vinum acetosum inter omnia alia βάμματα vel ἐμβάμματα principem locum tenet. Salmasius, & ante eum Scaliger in Catalectis.
Varius a βαλιός.
Vatius a βατός.
Venenum a βέλεμνον.
Venio a βαίνω.
Vepres ab Æolico βρᾶχες.
Ver ab Ionico βῆρ. Varro v. de L.L.
Vescor a βόσκω.
Vetus a βιέτης. βῦ *intendit*.
Vicia a βικία.
Vio obsoletum verbum (unde remanserunt *Vieo*, *vimen*, *vitex*, *vitis*, *vitrix*, &c.) est ab Æolico βίω pro μίω, *Ligo*, *plico*, *plecto*. atque adeo Latinis quoque *Vitta* dicta est ab Æolico βίττος. pro μίτος. vide Salmasii Plinianas exercit. p. 246.
Vis a βία.
Viscus ab Æolico βίσκος pro ἰξός.
Vivo & *Vita* a βιῶ & βιοτή.
Voco a βοῶ. *Vola* a βολή.
Volo a βούλομαι. *Vorax* a βορός.
Voveo a βεβαιῶ.
Vulva est ab Æolico βέλφυς pro δέλφυς, ἡ μήτρα.
Clavi quasi *Calybi*, quod fiant ex calybe, hoc est, ferro. Isidorus Originum XIX. 19.
Cohivum a *Cohibeo*.
Helvus ab *Albus*.
Vacillare est Baculo tarditatem levare.
Vervascum quasi *Barbascum*.
Verona dicta est quasi *Brennona*, a *Brenno*. eam etenim solam Brennus a suo nomine appellavit, licet in Italiâ condiderit etiam Bergomum, Brixiam, Comum, & Cremonam. ita Jos. Scaliger in Julii patris vitâ.

C *additur*.

Bacchus est ab ἰαχή. nam inde factum est Græcorum ἴακχος, *Bacchus*.
Buccina a βυκάνη.
Cætera ab ἕτερα vel potius ex καὶ ἕτερα.
Calx, extremus pes, a λάξ.
Caulæ, munimenta & septa ovium. est autem Græcum nomen, C detracto: nam Græci αὐλὰς vocant Animalium receptacula. unde & in sacris ædibus, & in tribunalibus septa quæ turbas prohibent aulas vocamus. Ita Servius ad Æneid. IX. 60. [καυλὸς & αὐλός].
Centum ab ἑκατόν.
Cnephosum, κνεφαῖον a νέφος.
Costæ ab ὀστᾶ.
Elucus fortasse ab ἴουλος.
Fauces a φαύω. *Flacceo* a βλακεύω.
Gracilis a γραῦς. *Lurco* a λαῦρος.
Maccus παρὰ τὸ μὴ ἀκούειν.
Marceo a μαραίνω. *Musca* a μυῖα.
Parens a πατρός.
Quæso ab αἰτῶ, quod idem. utrumque enim *Peto* significat: atque adeo apud omnes in confesso est *C* & *Q* nihil aut parum distare.
Specus a σπέος. *Vacca* a βοική.
Voco a βοῶ.
Cacumen ab *Acumen*.
Cortina, locus unde oraculum datur, quibusdam videtur dicta quasi *Ortina*, quod inde vox oriatur. Servius ad Æneïd. III. 92.
Eruca ab *Erno*.
Ferctum vel *Fertum* a *Fero*.
Mancus a *Manus*.
Merces a *Merendo*.
Muccus a *Mugo* pro *Mungo*.
Mulcta, quæ & *Multa*, a multus, a, um.
Nuncubi, *sicubi*, *alicubi* pro *Numubi*, *siubi*, *aliubi*.
Parcus a *Parum*, vide A. Gellium III. 19.
Scirpus a *Sirpus*. *Succus* a *Sugo*.
Uncia ab *Unus*.
Ab ἔω pro εἰμὶ Imperfectum esset ἔον, & sine Augmento ἔον. pro quo Æoles, σκ inserto, ἔσκον dicunt. Latini similiter in hoc verbo substantivo *C* inseruere, sed in Futuro. nam *escit* dixere pro *esit*, hoc est, *Erit*; quemadmodum auctor est Festus. atque ita Lucretius lib. I. *Atque inter rerum summum minimumque quid escit?* Sic *obescit* pro *obesit*, hoc est, *oberit* vel *aderit* ut idem Festus monet: & *Superescit* pro *Superit*, in illo Ennii, *Dum quidem unus homo Romæ totæ superescit*. sicuti emendat Turnebus Advers. lib. X. cap. XV. Librarii veteres solebant *C* multis in locis inserere, ut sciant mediocriter in vett. membranis versati. vide Festum in *Dumella*, & in *Deblacterare*. *C* quoque additur, ubi *S* mutatur in *X*, de quo in *S*.

C *abjicitur*.

Alapa fortasse a κόλαφος.
Aper a κάπρος.
Cacabus a κάκκαβος.
Cacare a κάκκη.
Cucullus a κόκκυς vel κόκκυξ, quod Hesych. exp. περικεφαλαία, λόφος, ita Salmasius in Notis ad script. Historiæ Aug. pag. 129.
Cuculus a κόκκυξ.
Lacus a λάκκος.
Mica a Dorico μίκκος pro μικρός.
Sævus a *Scævus*, quod a σκαιός.
Ursus ab ἄρκτος, extrito κ, & mutato τ in ς. Caninius.
Cleropeplum (quod dicitur quasi *Cleri peplus*) nunc corrupte dicitur *Liropipium*.

C *mutatur in* B.

Tabes a Dorico τάκω pro τήκω.
Craber, qui postmodo dictus est *Crabro*, a *Craceo*, hoc est, gracilis sum.
Faber a *Facio*.
Suburanam tribum antea *Succisanam* appellabant. Festus.

C *mutatur in* CH.

Anchora ab ἀγκύλος vel ὄγκη.
Bacchus, Βάκχος derivant a בקק, *Evacuavit*, *exhausit*. unde & βακχεύω, *Inebrior*, *demens ex ebrietate fio*. βάκχος, *Demens*.
Bruchus, βροῦκος a βρύκειν.
Stomachus, στόμαχος quasi στόμα μυχός. Aristot.

C *mutatur in* D.

Dama a κεμμάς. Siculi καμμάδε dicebant. unde Latinorum *Damma* & *Dama*. Salm.
Lividus quasi *Libycus*.

C *mutatur in* F.

Fleo a κλαίω. *Frigus* a κρύος.

C *mutatur in* G.

Agrigentum ab Ἀκράγας.
Angina ab ἄγκυρα.
Angulus ab ἀγκύλος vel ἀγκών, ut Scaliger.
Culignum a κύλιξ κύλικος.
Cygnus a κύκνος.
Digitus a δείκνυμι.
Dignus a δεικνύειν. Facile enim æstimari ac monstrari possunt ea quæ dignitatem habent. Sic Attici τὸ ἄξιον vocabant, quod facile poterat æstimari. vide Scaliger. in Cirin.
Dogma a δοκέω. unde & *Doceo*.
Frigus a φρίκη.
Fruges a βρύκειν, *Manducare*, *devorare*.
Galbeæ a καλός.
Gallus a κάλλαιον.
Gannio a κνύω vel κνύζω.
Gargara, montis Idæ cacumina, dicta sunt quasi κάρα καρός. hoc est caput capitis, altitudinis altitudo.

tudo. Servius ad Æneïd. IX. 86.

Gavia a καύης καύηος.

Gibbus a κυφός.

Gladius a κλάδος.

Gleba a κολοβὸν.

Glocire, κλώζειν, Græcis est *Graculorum instar vociferari*; sed Plutarchus gallinaceo quoque generi tribuit κλωσμόν.

Gloria Passeratio videtur dici quasi *Cleoria*, a κλέος.

Gobius a κώβιος.

Grabatus a κράββατος.

Gradivus Mars appellatus est, quod vibret hastam, a κραδαίνειν. vide Festum.

Graxo a κράζω.

Grossus a κρύος.

Guberno a κυβερνῶ.

Gummi a κόμμι.

Mugio a μυκάομαι.

Nævus, &, ut olim scribebant, *Gnævus*, sunt a κναίω pro διαφθείρω.

Niger a νεκρός.

Plaga a πλὰξ πλακός.

Pugil a πύκτης. quod ipsum tamen est a πὺξ, *Pugno*, hoc est, manu in pugnum complicatâ constrictâque. unde Lat. *Pugna*, atque etiam *Pugnus*. Nisi malis *Pugnum* inde potius dictum, quod manus antea passa & μαλὴ (unde & nomen accepit,) contracta clausis digitis facta est πυγμή. Julius Scaliger, Poëtices libro primo, c. XXII.

Rugosus a ῥυσώδης.

Sagitta ab ἀκὶς. ἀκίδος. Caninius.

Segesta, Α'κέστα.

Signum a δείκνυμι.

Viginti ab εἴκοσι.

Gladius dictus, quod fit in hostium *cladem*. Varro.

Gracilis a *Cracere*.

Negotium a *Nec* & *Otium*.

Quadringenti, *quingenti*, &c. a *Centum*.

Sagmina quasi *Sanctimina*.

Segmentum a *Seco*.

Suggillo a *Sub* & *Cello*.

Vagina quasi *Vacina* a *Vaco*.

G certe aliquamdiu ignorarunt Veteres. unde in Regiis legibus ACNOM legas pro *Agnum*. ACROM pro *Agrum*: LACA pro *Lege*, &c. In Columnâ quoque Duillii scribitur LACION. PVCNANDO. MACESTRATOS. EXFOCIONT. pro *Legion*, *pugnando*, *magistratus*, *effugiunt*. Festus quoque testatur *Acetare* olim dixisse, quod nunc dicimus *Agitare*. putatque idem *Prodigium* simili mutatione a *Prædicendo* dictum; contraque, mutando G in C, *Orcum* ab *Urgendo* nuncupatum censet. *Cererem* adhæc quasi *Gererem* a *Gerendo* dici volunt Varro, Cicero, Arnobius, alii. *Cajus* denique & *Gajus*, *Cneus* & *Gneus*, atque alia his similia in vett. libris passim quoque confunduntur.

C *mutatur in* M.

Hamus fortasse est ab ἀκὴ, *Mucro*, *cuspis*.

Murex piscis a κήρυξ. ubi tamen & metathesis est literarum Υ atq; Η.

C *mutatur in* N.

Planus a πλακός.

Duni olim *Daci*.

C *mutatur in* P.

Ο'κοῖον, ὁποῖον, Α'ττικῶς. Hesychius.

Clypeum ab Æolico κλύπεον pro κύκλον. Græci enim τὴν ἀσπίδα vocabant κύκλον, unde Latini, transpositione ab originibus suis Æolibus familiari, fecere κλύπεον, & mox, permutato κ in π, *Clupium*, *Clypeum*. Salm. Plinianarum exercitat. p. 321. Sic quidem ille, sed rectius ex κέλλω κέκλεπται formes *clupeum*. Olim namque clypei ex tergoribus bubulis.

Lupus a λύκος.

Sepes a σηκός. nam σηκὸν Græci vocant qualemcunq; περίβολον. Salm.

Spuo a σπύελος vel σπύζω.

Spolium a σκῦλον. *Spolio* a σκυλάω.

Vespa a σφὴξ σφηκός.

C *mutatur in* Q.

Æquum a Dorico αἰκὸς pro εἰκός. unde & *Aqua*.

Aquilo, ab ἀκηρός. Caninius.

Loqui a λακεῖν.

Qua ab Ionico κῇ pro πῇ.

Qualus a κάλαθος.

Que a καὶ.

Querquedula a κερκίς.

Querquerus a κάρκαρος.

Quot ab Ionico κόσοι.

Siliqua a ξυλικὴ.

Tesqua a δάσκια.

Usque ab ὠκα.

Aquila quasi *Acute volans*. item *Aquilo*.

Arquites ab *Arcus*.

Cunire est Stercus facere. unde & *Inquinare*; Festus suo loco, & in *Aneunulentæ feminæ*.

Curis est Sabine Hasta: unde Romulus, quia eam ferebat, *Quirinus* dictus est; & Romani a *Quirino* dicuntur *Quirites*. Festus. vide quoque Servium ad Æneïd. I. CCXCVI.

Inquilinus ab *Incolendo*.

Qualus a *Colando*. Isidorus.

Quoniam a *Cum* & *Jum*.

Sanqualis porta a *Sanco* deo, unde & *Sanqualis*, avis quæ aliter *Ossifraga*; ita dicta, quia in Sanci tutela est, ut ait Festus.

Squama a *Scabo*,

Sterquilinium a *Stercus*.

C *mutatur in* S.

Æstimare ab ἐκτιμᾷν.

Salpista, *salpicta* a σαλπιγκτής.

Lassus a *Lacio*.

Mulsum a *Mulceo*. Servius ad Æneïd. I. LXX.

C *mutatur in* T.

Τῆνος Doricum est pro κεῖνος.

Τυφλὸν κυφλὸν, *Aurium sordet*.

Bestia videtur esse a βόσκημα. Caninius.

Lutetia est a Λευκετία. prorsus ut *Lutum* herba est a λευκόν. vide Salmasii Plinianas exerc. p. 256.

Otium ab ὄκνος.

Toleno prius forte *Coleno* a κήλων κήλωνος. atque ita quoque ἄντλον Latini vocant *Anclum*. ἀντλεῖν, *Anclare*. Salmasius Plin. exerc. p. 589.

Arista ab *Aresco*.

C *mutatur in* Vau.

Vanus a κενός.

Vapor & antique *Vapos* a κάπος.

Venari a κύνες vel κυνάγια.

Verro a κορῶ.

Foveo a *Focus*.

C *mutatur in* X.

Bœoti κ mutant in ξ. ut in illo εἰ δ' ἶξον καιλὼν Λακεδαιμονίων.

Æoles pro διὰ dicunt διὲξ. unde apud Archilochum διὲξ σωλῆνος. & alibi apud eundem διὲξ τὸ μύρτον, ἀντὶ τοῦ διὰ τὸ μύρτον, ὅπερ μυρσίνην σημαίνει.

Ita ἰλξίνη est ab ἵλκω. πλέξιμον a πλέκω.

Falx a πέλεκυς.

Lux a λύκη.

Lynx a λύκος.

Malaxare a μαλακίζειν. Varro v. de L. L.

Nex a νέκυς.

Pellex a παλλακή.

Arx ab *Arceo*.

Auspex ab *Avibus speciendis*.

Bisfax, *trisfax* a *Facies*.

Dux a *Duco*.

Fax, quod *Faciat lucem*.

Nox & *Noxius* a *Noceo*.

Pauxillum, *pauxillulum* a *Paucum*.

Pax a *Paciscor*.

Vox a *Voco*.

CH *abjicitur*.

Ab Hebræo חמה, *Calor*, Græci habent suum ἄμμος vel ἄμαθος, & κατὰ πρόσθεσιν unius literæ ψάμμος vel ψάμαθος, *Arena*, *sabulum*; quia arenosæ sunt, & ex arena æstuant solitudines. unde & Jupiter Ammon vel Ammoniacus in loco arenæ ac solitudine siticulosa habitans. & ἄμμων Athenis festum Jovis, quod etiam ἀμμαλὰ nuncupabant. item ἀμμοῖς, *Dipsas*, genus serpentis qui etiam ἀμμώδης, ἀμμώδης, καὶ ἀμμοβάτης dicitur Cyrenæis. Sed hæc omnia cum aspirationis nota scribi debere censebat socer meus Junius.

Λαμπὸν, χλωρόν. Hesychius.

Aranea ab ἀράχνη.

Janus a χαίνειν. vide Festum in *Chaos*.

Ira a χολή. *Læna* a χλαῖνα.

Ora a χώρα. *Res* a χρέος.

Bacar a *Bacchus*.

CH *mutatur in* B.

Bilis a χολή.

CH *mutatur in* H.

Ita ab Hebræo חלף, *Mutavit*, *novavit*, socer Junius derivat καλαφάτειν, quod in re nautica usurpatur pro *Curare naveis atque reficere*. Galli corrupta voce dicunt *calfatrer*, vel *calefeutrer une navire*.

Ε'κεχειρίαν significanter Græci dixerunt *Cessationem pugnæ pactitiam*, exempta una litera sonitus vastioris, & subjuncta lenioris. nam quod eo tempore non pugnetur & manus cohibeantur, ἐχεχειρίαν appellarunt. vide A. Gellium noct. Attic. I. XXV.

Κάδος putatur dictus a χαδεῖν.

Κάρκινος a κάρχαρος.

Κίβδηλος

Κίϐδηλος quasi χίϐδηλος a litera χ, qua in odium Chiorum nummi adulterini signabantur.

Κρόνος a χρόνος.

Acus aceris ab ἄχυρον.

Aringa. Hesych. ἄριχα, ἄῤῥεν πρόϐατον.

Aruncus ab ἤρυγγος.

Cære, urbs Tusciæ, de qua hæc habet Servius ad Æneïd. VIII. ccccxcv. Agylla civitas est Tusciæ a conditore Agella appellata, cui ex inscientia Romana aliud est inditum nomen. nam cum Romani euntes per Tusciam interrogarent Agyllinos, quæ diceretur civitas; illi, utpote Græci, quid audirent ignorantes, & optimum ducentes si prius eos salutarent, dixerunt χαῖρε. quam salutationem Romani nomen civitatis esse putaverunt, & detracta aspiratione eam *Cære* nominaverunt.

Calasis, tunicæ genus, quasi χάλασις.

Calculus a κάχληξ.

Caligæ a χαλᾶν.

Calx a χάλιξ.

Canere Latini ab hiatu dixere Græca voce ὄχανον. nam Æoles ab eo quod est χαίνειν, non apponunt incrementa Præteritis, sed dicunt κάνον, dementes aspirationem quasi rem barbaram. Scaliger cap. LII. de Causis L. L.

Carcer, κάρχαρα, αἱ μάνδραι. Scaliger.

Carinari a χαίρειν.

Carissa a χάρις. item *Carus*.

Casteria a σχαστήρια.

Cavus a χάος. vel ab antiquo χάω pro χαίνω.

Corpus a χρὼς χρωτός.

Cyathus, κύαθος, a χέω.

Furca ab ὕρχη.

Glisco a γλισχρὸν a γλίσχομαι.

Lancea a λόγχη.

Locus a λόχος. nisi quis malit deducere a λόχος, quod Homero significat *Locum insidiis accommodum*.

Muscus a μόσχος.

Nauci a ναὶ & οὐχί.

Ocrem antiqui vocabant Montem confragosum. Festus. Fortasse ab ἰχυρὸς vel ὀχυρὸς, *Locus naturâ munitus*.

Orca ab ὕρχη.

Orcus ab ὀρχὸς, *Fovea in qua conduntur mortui*. Ipsum vero ὀρχὸς, dicitur quasi ὀρυχὸς, ab ὀρύσσω. vide Casaubon. in Tranquilli Octavium, cap. 34.

Procerus a προοχὴς, pro quo Æoles προοχὴρ, προχὴρ, & προχὴρ dicebant.

Scindo a σχίζω.

Scrapta a χρεμπτεσθαι.

Siccus a σικχός.

Socci a σύκχοι. *Spica* a σταχύς.

Stica a στοιχή.

Tricæ, τριχώματα.

Trucalus a τρύχω.

Urceus ab ὕρχη.

CH *mutatur in* CT.

Bractea a βράχειν. Isidorus Originum XVI. XVII.

Rictus a ῥύγχος, abjecto prius γ, deducitur. Sed perperam: est enim a *ringo*.

CH *mutatur in* F.

Fel a χολή.

Finis a σχοῖνος. unde & *Fanis*. Antiquis a σχοῖνος erat *Sfænis*, ut a σφόγγος, *Sfungus*, a σφενδόνη, *Sfunda*. at postea σ periit. inde igitur *Sfænire* primum, *Fænire* postea, nunc autem *Finire* est σχοίνῳ μετρῆσαι· Scaliger.

Flos a χλόος. *Floris* a χλωρὶς.

Fovo sive *Foveo*, unde *Fovea* & *Fovissa*, sunt ab Æolico χόϝω pro χέω, *Cavo*.

Fundo a χύω vel χύνω. χυτὸς, *Futus*. atque inde est *Futilis*.

CH *mutatur in* G.

Amygdala ab ἀμυχή.

Angina ab ἀγχόνη.

Ango ab ἄγχω.

Anguilla ab ἴγχελυς.

Anguis a Dorico ἄχις pro ἔχις.

Caliga olim *Calga* a καλχη, *Pellis*. Salm. in script. Historiæ Augustæ.

Caligo ab ἀχλὺς κατὰ μετάθεσιν.

Congia a κόγχη.

Caligna a κυλίχνιον.

Doga a δοχή.

Egeni, ἐχῆνες, Hesychio sunt κενοὶ, πτωχοί. Cambro-Britannis quoque *achanog* est *Egenus*.

Galbanum a χαλϐάνη.

Ganna, unde *Gannare* & *Subgannare* pro Deridere, a χάος, *Rictus oris biatu maximo diductis*.

Gero a χεὶρ χειρὸς vel χερός.

Glarea a χλαρόν.

Grates a χάριτος.

Gutta a χύω.

Lingo a λείχω. unde & *Ligurio*.

Longus a λόγχη.

Mingo ab ὀμιχέω.

Pinguis a παχύς.

Pulegium a βλήχων.

Rego ab ἄρχω. *Rigo* a βρέχω.

Rugio a βρυχάομαι.

Stigium a στίχιον.

Unguis ab ὄνυξ ὄνυχος.

Vulgus ab Æolico ὄλχος, βόλχος pro ὄχλος.

CH *mutatur in* H.

Halo a χαλῶ. *Hara* a χοῖρος.

Her heris, sic *Herinaceum* vocabant, a χήρ. Salm.

Heri, quod olim *Hesi* dicebant, est ab illo χθὲς, unde χθές.

Hiems a χειμὼν.

Hio hisco a χάω χάσκω.

Hir a χείρ. *Hirundo* a χελιδών.

Hortus a χόρτος. Veteribus denotabat *villam*: unde *Cohortem* dixere Aream cum Horto, id est, villa junctam. Posteriores *Cortem* & *Curtem* nuncupabant. vide Salmasii Plinianas exercit. pag. 310.

Humi, χαμαί. *Humilis*, χαμαλός.

Humor, a χυμός.

Menæchmi a Μέναιχμοι.

Veho ab Æolico ϝόχω.

CH *mutatur in* J *consonum*.

Janus a χαίνειν. vide Festum in *Chaos*.

CH *mutatur in* K.

Derivata a δέχω mutant χ in κ, ut μελανδόκος, πανδόκος, ξενοδόκος.

CH *mutatur in* M.

Mille, a χίλιοι.

CH *mutatur in* PH.

Æoles αὐχένα vocant αὔφενα.

CH *mutatur in* QV.

Aqua ex ἀχοὰ, a fusione; Caninius Cæsar Scaliger in Primum Theophrasti de Plantis, quemadmodum & Exercitat. cccxxv. II. adversus Cardanum, nomen Aquæ antiquioribus Græcis non fuisse incognitum, colligit ex nomine Ἀχελῷος. nam ut initio non obscure præ se fert Aquæ vocem, ita pars posterior videtur respondere Dorico λῶιν pro λῷον. Hæc Scaliger. Quod autem Acheloï nomine quamlibet olim aquam intellexerint Græci, docet nos Macrobius Saturnal. V. VIII. ubi & ejus rei rationem reddit.

Quatuor a χέτερον. postquam enim dixerant ἓν, δύο, τρία, dicebant χἄτερον pro καὶ ἕτερον, & inde καὶ ἓν καὶ vel χἕναι. ab illo est *Quatuor*, ab hoc *Quinque*.

Squarra ab ἐσχάρα.

CH *mutatur in* S.

Ensis ab ἴσχος. *Seta* a χαίτη.

Silex a χάλιξ.

CH *mutatur in* T.

Hortus fortasse est ab ὄρχος. quod idem signat.

Mostus sive *Mustus*, hoc est, Novellus, videtur est a μόσχος. Scaliger ad Varronem.

Nato a νήχω.

CH *mutatur in* TH.

Ὄρνιχες pro ὄρνιθες dicebant Tarentini.

Similiter quoque κάλθη dicebatur κάλχη Siculis, *Caltha* Latinis.

Carthago a Κα χηδών.

CH *mutatur in* Vau.

Brevia a βραχέα. *Brevis* a βραχύς.

Malva a μαλαχή.

CH *mutatur in* X.

Coxa a κοχώνη. *Trux* a τραχύς.

Truxalis a τρώχω.

CT *mutatur in* S.

Ursus ab ἄρκτος.

CT *mutatur in* TT.

Trutta a τρώκτης. Scaliger Ausonianarum lectionum libro primo, c. III.

Saggitta a *Sagaci ictu*, secundum nonnullos.

CT *mutatur in* X.

Atrox appellatur ex Græco, quia illi ἄτρωκτα vocant, quæ cruda sunt. Festus.

Flexum, φλεκτὸν, ustulata enim prava fiunt. Scaliger.

Flexuntæ veteribus erant Equites, a *Flecto*. vide Servium ad illud Virgilii Æneid. IX. DCVI. *Flectere ludus equos*.

Pax dicta est a *Pactione*. Festus.

D *additur*.

Ita Græcis ἰχθυοπῶ est ex ἴχθυς & ὤψ. πίδαξ a πίω. ὕδωρ ab ὕω. ἀνὴρ, ἀνέρος, ἀνδρός.

Alceao παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κεῖσθαι.

Amygdala ab ἀμυχή.

Anabata ab ἀναϐάτης.

Audio ab ἀίω.

Blandus

Blandus a μλάδος.
Cedes a κάω. *Claudus* a χωλός.
Cordax a χόρος.
Coriandrum a κορίαννον.
Fendo vetus, unde *Infensus* & *Offensus*, videtur esse a φένω.
Fodere a χόειν. *Fœdus* a φαιός.
Fundo a χύω vel χέω.
Lardum a λαρόν. *Medulla* a μυελός.
Ordo ab ὅρος. Dicebant enim militibus Tribuni, ut ait Cæsar Scaliger de Caussis L.L. c. XXXV. Hactenus tibi licet. Hic consistes. Eo progrediere. Huc revertere. ὅρον δεῖ. Inde *ordo*.
Sordes a σαίρω vel σαρόω vel σαρός.
Tæda a δαΐς δαΐδος vel δᾴς δᾳδός.
Tendo a τείνω. *Tondere* a τομεῖν.
Trudo a τρύω, *Vexo*.
Ardeo ab *Areo*. *Audeo* ab *Aveo*.
Bidens quasi *Bidennis* sive *Biennis*. vide Aulum Gellium XVI. VI. *Bidentes dictæ sunt quasi Biennes*, inquit Servius ad Æneïd. IV. LVII. *quia neque minores, neque majores, licebat hostias dare. Sunt etiam in ovibus duo eminentiores dentes inter octo, qui non nisi circa bimatum apparent; nec in omnibus, sed in his quæ sunt aptæ sacrificiis, inveniuntur*.
Candeo a *Caneo*.
Carduus a *Careo*.
Corruda a *Corruo*.
Cupido a *Cupio*.
Forda a *Ferendo*. Notum est illud poëtæ Sulmonensis Fastorum IV. DCCXXIX.

Forda ferens bos est; fecundaque dicta ferendo;
Hinc etiam fetus nomen habere putant.

Gaudeo ab antiquo *Gaveo*, unde *Gavisus*.
Grandis a *Granum*. item *Grando*.
Indagare ab *In* & *agere*.
Indigere ab *In* & *egere*.
Induciæ ab *In* & *Ocium*.
Mendum a *Minus*: ut *Mando* pro παραγγέλλω est a *Manus*. a *Mendo* quoque est *Mendicus*, cui decit aliquid: nam *Mendum* proprie defectus. Itaque qui minus quam opus est, dicit, is veritatem imminuit, diciturque *Mendax*. Velum quoque minus vocabant *Mendicum*, quod nempe in prora ponitur. Græce ὁ ἀρτέμων, aliter πέρθρον. unde locus ex quo proreta speculatur scopulos in mari, dicitur περθρωτήρ. Hæc Scaliger.
Præcipue tamen interjicitur *D* in compositione, sequente vocali. Ita ab *Ago*, *amo*, *arguo*, *eo*, sunt *Prodigo*, *redamo*, *redarguo*, *redeo*. Occurrit & *Antideo* apud Plautum pro *Anteeo*. Similia sunt *Redigo*, *redimo*, *redintegro*, *redundo*, &c. Interdum quoque id usu venit sequente consona, ut in *Reddo*. Immo & euphoniæ sæpe caussa in diversis vocabulis extra compositionem concurrentibus. ut *med erga* apud Plautum, & *sed obsecro*, & *Simulabo med esse ebrium*. aliaque id genus.

D *abjicitur*.

Æoles pro Ἀρτέμιδος dicunt Ἀρτέμιος, pro μήνιδος μήνιος, pro Θέτιδος Θέτιος.
Ionice & Æolice tollitur aliquando, ut διενὸς ἀενός.
Subinde quoque cadit ob metrum, ut μόλυβδος μόλιβος.
Exuo manifeste est ab ἐκδύω.
Ros a δρόσος.
Simila a σεμίδαλις.
Aperio ex *Ad* & *Pario*.
Ara fortasse ab *Ardeo*.
Clavis a *Claudo*, ac forte *Clavus*.
Igitur ex *Id agitur*.
Incus ab *In* & *cudo*.
Penis a *Pendeo*.
Recens a *Re* & *candeo*.
Solium dictum quasi *Solidum*, ac proprie denotabat Armarium uno ligno factum, in quo uno Reges sedebant propter tutelam corporis sui. Servius ad Æneid. I. DX.
Subucula a *Sub* & *Duco*, pro *Induco*.
Tomentum a *Tondeo*.

D *mutatur in* B.

Æolice Δύθυλος genus avis Βίθυλος, Δελφοὶ Βελφοὶ, ἰνδύσαι ἰνβύσαι. Sed & iisdem δέλεαρ est βέλεαρ, δύστης βύστης, ὀδελὸς ὀβελὸς, δελφὺς βελφὺς, unde *Vulva*. Κλάδα κλάβα, unde *Clava*. Δερτὸρ βερτὸρ, unde *Verber*. Salmasius Plinianarum exercit. pagina 87. Non autem Æoles soli, sed & Bœoti δ vertunt in β, ut cum δελφῖνας vocant βελφῖνας.
Bis, δίς. *Bipes*, δίπους.
Boa, quatenus Serpentem aquatilem denotat, est ab illo δύας, pro quo Æoles & Bœotii βύας dicebant; nam δύας & δύτης idem sunt quod κολυμβητής. at *Boa*, quatenus Tumorem qui ex labore viæ in cruribus colligitur, significat, aliam habet originem, sed æque Græcam, nam δύη est κακοπάθεια, πόνος, ταλαιπωρία. Æolice βύη. Latine *Boa*.
Morbus a Punico *mard*. Caninius.
Sibilla est ab Æolico σιβὸ pro σιδὸ. Salm.
Terebra vocata a verme ligni, quem Græci τερηδόνα vocant. Isidorus Originum XIX. XIX.
Bellum a *Duellum*.
Bes a *Des*, quia triens demitur de asse. Varro.
Bonus a *Duonus*.

D *mutatur in* C.

Cecrops a κέρδος.
Jucundus ab ἰδανός.
Fæciales olim dicebantur *Fædales*. Servius ad Æneïd. I. LXVI.

D *mutatur in* G.

Pro δημήτηρ Dores dicunt γημήτηρ. Exemplo Doriensium reliqui etiam Græci commutarunt δ in γ. nam δέφυρα iis est γέφυρα. δνόφος, γνόφος. δᾶ, γῆ. ὦ δᾶν, ὦ μὰ τὴν γῆν. φεῦ δᾶ, φεῦ γῆ, ἀλευάδα, ἀλέα τὰ τὴν γῆν.
Carthago a Καρχηδών.
Enginm ab ἐνδίασιν.
Aggero, *agnosco*, *aggravo*, &c. pro *Adgero*, *adnosco*, *adgravo*.

D *mutatur in* J.

Jus quidam deduxerunt a Δίος.

D *mutatur in* L.

Λάφνη δάφνη, Περγαῖοι. Hesychius. [Κύδιον, Jonice Κύλιον. Hesych.]
Λίσπος δίσπος. Hesychius.
Alacris ab ἀδακρυς.
Lacryma a δάκρυμα.
Lævir a δαήρ, quasi primo fuerit *Devir*.
Lautia, *dautia* a δώτια.
Lepista, λεπάστη a δέπαστον.
Licet a δίκη.
Lolium quasi δόλιον.
Lorica antea *Dorica*, θώρηκα. Salm.
Lorus a δορός. *Olere* ab ὄζειν.
Olor ab ᾠδός.
Pollux a πολυδεύκης.
Ulysses ab Æolico Ὀλύσσευς pro Ὀδυσσεύς.
Allabi, *allicere*, *allidere*, *alloqui*, &c. pro *Adlabi*, *adlicere*, *adlidere*, *adloqui*.
Cælare a *Cædendo*. Festus in *Ancæsa*.
Consilia dicta sunt quasi *Considia*. Sedentium animi tranquilliores fiunt. Servius ad Æneid. IX. IV.
Delica pro *Dedica* sive *Indica*. vide Nonium.
Delicatus quasi *Dedicatus*.
Dingua in priscis legibus est *Lingua*.
Famelicus quasi *Famedicus*, a fame & edendo dictus; Donatus in Eun. II. II.
Fidius (unde *Medius fidius*, μὰ Διὸς υἱὸν) postea fuit *Filius*.
Grallæ a *Gradior*.
Impelimenta pro *Impedimenta*. Festus.
Melicæ gallinæ quasi *Medicæ*. Festus.
Myrmillones a *Myrmidones*.
Novensides postea *Novensiles*.
Odefacit, *olefacit*. Festus.
Pelluviæ, quibus pedes lavantur, quasi *Pedilaviæ*.
Seliquastra, *sedilia*. vide Festum.
Solium a *Sedeo*, quasi *Sodium*. nam & *Sella* quasi *Sedda* dicta est. Servius ad Æneid. VII. CLXIX.

D *mutatur in* M.

Ammoneo pro *Admoneo*.
Gremium ab *Ingrediendo*.
Præmium a *Præda*.

D *mutatur in* N.

Laciniæ a λακίδες.
Annitor, *annumero*, pro *Adnitor*, *adnumero*.
Arvipennium pro *Arvipendium*. Dicebant enim *Dispennere* & *Tennere* pro *Dispendere* & *Tendere*. Donatus in illud Terentii, *Non rete accipitri tenditur, neque milvio. Legitur*, inquit, *& Tennitur: habet enim* N *litera cum* D *communionem*.

D *mutatur in* P.

Appareo, *Apparo*, *Appello*, *Appeto*, *Applico*, *Appono*, pro *Adpareo*, *adparo*, &c.

D *mutatur in* R.

Corium a κώδιον.
Lepus leporis a λίπους λίποδος.
Veteres pro *Ad* sæpe *Ar* adhibebant: quemadmodum videre est in *Arcesso*, *arrepo*, *arrideo*, *arrodo*,

do, &c. Ita quoque *Arseria aqua* est apud Festum. & *Arvorsum* pro *Advorsum* occurrit in priscis legibus.

Asseres ab *Assidendo* putantur dicti.

Caro dicta quasi *Cado*, ut *R* pro *D* ponatur. Donatus in Hecyram III. IV.

Feroniam, libertorum Deam, dictam volunt quasi *Fidoniam*, fortasse quod in ejus templo mancipia, post fidelem operam heris navatam, raso capite pileum acciperent. In hujus etiam templo Tarracinæ sedile lapideum fuit, in quo hic versus incisus erat; *Bene meriti servi sedeant, surgent liberi*. Servius ad VIII. Æneid. CCCCLXII.

Laudus & *Laudea*, si audimus Isidorum, prius a *Laude* nomen acceperunt; postea vero *Laurus* & *Laurea* obtinuerunt. videquoque Servium ad Eclogam VIII.

Meridies quasi *Medidies*.

Merula quasi *Medula* a *modulando*.

D *mutatur in* S.

Ita ab ὦτος prius dixere *Audes*, unde *Audio*: hinc *Auses*, unde *Ausculto*: tandem vero *Aures*, quod *remansit*.

Pusio a παιδίον. *Rosa* a ῥόδος.

Signum a δείκνυμι.

Assideo, *Assigno*, *assimilo*, pro *Adsideo*, &c Multa quoque sunt verba in *DEO* & *DO*, quorum Supina desinunt in *SUM*; ut *Ardeo arsum*, *Mordeo morsum*, *Cado casum*, unde *Casus*, *occasus*, *occasio*. *Cudo cusum*, unde inusitatum *Cuso*, cujus composita sunt *Accuso*, *incuso*.

Cæsaries a *Cædendo*, unde quoque *Cæsitium*, *cæsius*, *cæstus*, *cæspes*, *cisium*.

Cuspis a *Cudo*. *Fons* a *Fundo*.

Impensa ab *Impendo*.

D *mutatur in* T.

Catamitus videtur a γαδαμιδης, quod idem est cum γανυμήδης, detortum esse: γάδεσθαι enim & γάνυσθαι idem. atque ita prius fuerit *Gadamidus*, inde *Catamitus*. Scaliger in Elegiam de Mæcenatis obitu.

Intus ab ἔνδον. *Mutus* a μῦδος.

Sagitta ab ἀκὶς ἀκίδος.

Spatium ab Æolico σπάδιον *pro* στάδιον. Scal.

Sporta a σπυρὶς σπυρίδος.

Tæda ab Acc. δαΐδα, a recto δαΐς, & fortasse *Titio*.

Tapes a δάπεδον.

Tenebræ quasi *Denefræ* a δνοφερός. Caninius.

Tesqua a δάσκιον.

Terra a δαῖρα. *Tina* a δῖνος.

Titio a δαΐα.

Tussis a δύσις Martinio.

Uterus ab ὕδερος.

Attamino, *attero*, *attingo*, pro *Adtamino*, &c.

Catax a *Cadendo*.

Matula a *Madeo*.

Ostentum ab *Ostendo*.

Patavium dictum a *Padi* vicinitate. Servius ad Æneïd. I. CCXLVI.

Pedetentim a *Pedibus tendendis*.

Præputium, quod fit *Præpudendo*.

Vitrum a *Videndo*.

D *mutatur in* Vau.

Clava a κλάδω, Æolice κλάβα.

Verber a δερτὸς, Æolice βερτός.

Fovea a *Fodio*.

DI *mutatur in* Z.

Διαφλεγὺς Æolice ζαφλεγὺς, & διαμενὴς ζαμενής.

Καρδία *cor* Æolice καρζὰ, διαπυντὸς ζαπυντός.

Διάπλουτος, Ζάπλουτος.

Diabolus, *Zabulus*, διαβάλλειν ζαβάλλειν.

Diæta, *Zeta*.

Diarrhytus, *Zarrhytus*.

E *additur in initio*.

Æoles οἶνον vocant ἔοινον, δάπεδον ἐδάπεδον, unde credo ἔδαφος factum esse.

Attici dicunt ἐάρων & ἐωνησάμην, &c. pro ἄρων & ὠνησάμην. Item ἐείρων pro εἴρων, & ἐέδνα pro ἔδνα. Sed & pluribus vocabulis eadem litera præponitur a Græcis. Sic ἐοικα ἔοικα, ἐεδανον ἐϊνδανον, ὃς ἑὸς, εἷς ἑεὶς, ὁ ἰὰ, ὃ ἰὼ, ἐλπομένη ἐελπομένη.

Elysium, ἀπὸ τῆς λύσεως, *a solutione*; Servius ad Æneid. V. DCCXXXV.

E *additur in medio*.

Frequens id Ionibus. nam in Nominibus μοῖα dicunt pro μνᾶ, ἀδελφεὸς pro ἀδελφὸς, πορφύρεον & συμφέρον pro πορφυροῦν & συμφέρον. in verbis vero ἐὼν & παρεὼν dicunt pro ὢν & παρὼν, item ὁρέω pro ὁρῶ. in Participiis χρεώμενος malunt quam χρώμενος. in Adverbiis ἀληθέως dicunt pro ἀληθῶς.

Ager ab ἀγρός.

Algeo ab ἀλγῶ. vide Festum.

Apeo ab ἀπό.

Aranea ab ἀράχνη.

Asperum ab ἀσπρὸν, unde & *Aspredo*.

Audeo ab αὔειν, τὸ τολμᾶν. ut exponit Suidas in Αὔοντες.

Calendrum a κάλυτρον.

Castanea a κάσταιον.

Celebro a κλεΐω.

Cieo, unde *Citus*, est ab antiquo *Cio*. quod est ex κίω pro πορεύω, *Vado*, & *ad ambulandum provoco*.

Fateor a φατὸς, quod a φημί.

Ferveo a φέρω Æolico pro θέρω.

Glarea a χλιαρόν. *Habeo* ab ἀβῶ.

Lageos a λαγώς. *Lancea* a λόγχη.

Laqueus a λύγος.

Lateo a λήθω, Dorice λάθω.

Macer a μακρὸς, quod macri longi sint. ita quoque *Tenuis* παρὰ τὸ τείνεσθαι. Scaliger.

Maneo a μένω. *Medeor* ex μέδομαι.

Mereo a μείρω. quod distribuitur *Merces*.

Misceo a μίσγω pro μίγνυμι.

Moveo a μόω. *Mulgeo* ab ἀμέλγω.

Niteo a νίζω vel νίζω.

Oleo ab ὄζω.

Palea a πάλλω, unde & *Palear*.

Palleo a παλλαίνω.

Pasceolus a φάσκωλος.

Pereo a φθείρω.

Phœniceus a φοινικοῦς.

Pileus a πῖλος. *Polleo* a πολλός.

Puteo a πύθω. *Scateo* a σκάτος.

Sedeo ab ἕζομαι.

Suadeo a *Suavi*, vel ab ἥδω.

Teneo a τείνω. *Tepeo* a τύφω.

Terreo a τρέω.

Torpeo a τέρπω. *Tumeo* a θυμός.

Video ab εἴδω.

Aleo, *ferveo*, *oleo*, *strideo*, olim fuere pro *Alo*, *fervo*, *strido*.

Careo a *Carus*.

Cavea a *Cavo*, unde & *Caveo*.

Corneus a *Cornu*. *Laureus* a *Laurus*, &c.

Delibero quasi *Delibro*, a *Libra*.

Facetus a *Factus*.

Granea a *Granum*.

Ircens ab *Hircus*.

Luteus color a supino *Lutum*.

Mulleus a *Mullus*.

Noceo a *Neco*. *Rideo* a *Ringo*.

Solea a *Solum*.

Veterinus ab *Uterus*.

Vigeo & *Vegeo*, unde *Vegetus*, a *Vi* & *Ago*.

E *abjicitur in initio*.

Iones dicunt κεῖνος pro ἐκεῖνος, ὀρτὴ pro ἑορτή. Bœoti quoque (sicuti observat Salmasius de Hellenistica, pag. CCCLXXVI.) pro ἐγὼν, detractione τοῦ ε, primum γὰ vel γὼν dixere, postea vero γ in ι mutantes, ἰὼν fecerunt ex γών. Retinuerunt autem aspirationem, quoniam γ densiorem plerumque spiritum in se continet, quem non pariter cum ipsa litera putabant abjiciendum. Fortasse interim hinc ortum traxit Hispanorum atque Italorum *io*. Huc pertinent quoque,

Centum ab ἑκατόν.

Fui fuisti fuit, ἔφυν ἔφυς ἔφυ.

Lamina ab ἐλαμίνη.

Liber fortasse est ab ἐλεύθερος.

Lis ab ἔρις.

Lutra ab Æolico ἐλύδρις pro ἐνύδρις.

Pæan Græce Laus omnis dicitur, ab admiratione, ἐπαινεῖν etenim Græcis est *Laudare*. Lactantius in Statii Thebaïd. VIII. CCXXIV.

Peto ab ἐπιπετῶ.

Remus ab ἐρετμός. *Rixor* ab ἐρίζω.

Ruber ab ἐρυθρὸς, unde & *Rutilus*.

Rugo vel *Ructo* ab ἐρεύγω.

Ruo ab ἐρύω.

Squarra, vel, ut Veteres scribebant, *Scara*, sunt ab ἐσχάρα.

Ruta Ulpiano sunt *Eruta*.

E *abjicitur in medio*.

Iones dicebant ἱρεὺς pro ἱερεὺς, ἶρηξ pro ἱέρηξ. νοσσὸς pro νεοσσὸς Atticum est.

Agmen ab ἄγημα. Caninius.

Ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς dicta est. Donatus in Andr. I. I.

Βάτραχος παρὰ τὸ βοᾶν τραχεῖαν ἔχειν.

Culus a κόλεος.

Eurus ἀπὸ τοῦ εὖ ῥέειν, vel ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων, ut A. Gellius II. XXII.

Falx a πέλεκυς.

Grus quasi *Gerus*, ex γέρανος, κατ' ἀποκοπήν.

Inquio ab ἐνίπω. *Mingo* ab ὀμιχέω.
Nascor olim forte *Gnascor*, unde *Gnatus*, a γεννάω.
Plus a πλέον.
Sandapila quasi σανὶς τοῦ πτωχοῦ.
Satura a σατύρα.
Sponte & *Spondeo* a σπονδή. nam quod per sacrificia firmabatur, erat σπονδή. atque ab ea mente *Sponte*, nam id non inviti facere debemus: unde & *Liber*, olim *Loeber* vel *Loiber*, ab eadem quoque causa dictus est: siquidem λοιβὴ Græcis est *Libatio*. Scaliger.
Struo a στρόω.
Sycomorus a συκόμορον.
Templum a τέμενος.
Trabs pro *Trabes* a τράφηξ.
Trans a πέραν. *Ulna* ab ὠλένη.
Huc etiam refer *Cappadox*, Græce Καππάδοξ teste Stephano ex Καππαδόκαις. Cui simile fuerit *Pharnax* apud Priscianum, e *Pharnaces*, Græce Φαρνάκης.
Quibusdam quoque Grammaticis Latinis *Ara* videtur dicta ab *Area*.
Bonus a *Beo*. *Aprilis* quasi *Aperilis*, quamvis potius ab *apro* dictus videatur.
Cerritus quasi *Cereritus*, a *Ceres*, sicut Δημητριακὸς a Δημήτηρ.
Cervisia a *Ceres*.
Clam a *Celando*.
Concio a *Concieo*.
Creo olim erat *Cereo*.
Demo quasi *Deemo*.
Diræ quasi *Deorum iræ*.
Divido a *Dis* & *Video*.
Dorsum quasi *Deorsum*.
Extra, *infra*, *intra*, *supra*, quasi *Extera*, *infera*, *itera*, *supera*.
Fretum quasi *Fervetum* a *Ferveo*.
Fruor a *Fero*, item *Frustum*.
Granum a *Gerendo*, item *Gravis*.
Ignis quasi *ingenis*.
Latro quasi *Latero*, a *Latere*.
Libra quasi *Libera*.
Lucus a *Luceo*.
Monstrum quasi *Monestrum*, a *Monendo*.
Mortarium quasi *Moretarium*, a *Moretum*.
Privignus quasi *Prigenius*, ut *Bigna* quasi *Bigenæ* Festo.
Promo ex *Proemo*.
Salictum quasi *Salicetum*.
Scrancia a *Screando*.
Scraptæ a *Screando*; Festus.
Scula quasi *Secula*. A. Gellius XX. II.
Sedo a *Sedeo*. *Seps* a *Sepes*.
Sido a *Sedeo*.
Soror a *Seorsum*. A. Gellius XIII. X.
Strufectum a *Strue* & *Fectum*.
Trama a *Trameando*.
Triones quasi *Teriones*.
Vitis & *Vimen* a *Viere*.

E abjicitur in fine.

Cis a κεῖσε pro ἐκεῖσε.
Hans ab ὧν.
Nunc ex νῦνγε.
Quandrantal ex *Quadrantale*.
Quin ex *Quine*.
Seu ex *Sive*.

E mutat quantitatem.

Ita ex ἀνὴρ est ἀνέρος. Hoc accidit in Nominibus Quintæ decl. simpl. in ηρ vel ην. πατὴρ πατέρος, ποιμὴν ποιμένος, φρὴν φρενὸς, unde φρενίτις, &c.
Verba in εω Primæ circumfl. ε mutant in η in formatione Futuri, ut φιλέω φιλήσω πεφίληκα.
Ἀθλητὴς ab ἀθλέω.
Crepida a κρηπίς.
Mederi a μέδεσθαι.

E mutatur in A.

Ubi Iones ε habent, Dores amant α. nam Ἄρταμις dicunt pro Ἄρτεμις, πιάζω pro πιέζω, τράχω pro τρέχω, φρασὶ pro φρεσί. usurpant & γα pro γε, & κα pro κε. Iidem Dores pro πότε, ὅτε, ἄλλοτε, τότε, dicunt πόκα, ὅκα, ἄλλοκα, τόκα. Æoles quoque, quibus aliqua est cum Doribus affinitas, dicunt μυκάων, πατάων, ὁράων, ubi Iones μυκέων, πατέων, ὁρέων.
Bibliander censet Græcorum ἔρεβος esse a Syriaco Ereb. Ab Hebræo ac Syro Erab, quo significatur *Vespera*, dicti sunt Arabes, quasi ἑσπέριοι, ut censet Ios. Scaliger. Græcorum terminatio Fœminina Latine vertitur in *A*, ut *Apotheca* ex ἀποθήκη, *sambuca* ex σαμβύκη, &c.
Æsculapius ab Ἀσκληπιός.
Amygdala ab ἀμυγδάλη.
Anas a νῆσσα.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Anguis ab ἔχις, inserto *N*. Caninius.
Angulus ab ἐγγύς.
Annus ab ἔνος. *Ardea* ab ἐρωδιός.
Aretalogus ab ἀρετὴ & λόγος.
Ariæ in Glossis Isidori dicuntur Mortuorum pulvinaria, ab ἠρίον, quod Suidæ exp. τὸ ἐν τῇ γῇ μνῆμα.
Arves ab ἐῤῥὰς vel ἔῤῥαος.
Aruncus ab ἤρυγγος.
Basium a Punico *Besas*. Caninius.
Caduceus a κηρύκειον.
Caleo a κήλεος. *Calpar* a κάλπη.
Calvarium a κεφαλή.
Camus a κημός. *Caput* a κεφαλή.
Castigo a κεστός. *Castus* a κεστός.
Choragus a χορηγός. vide Casaubonum in Tranquilli Octavium, cap. LXX.
Clarigo ἀπὸ τοῦ κλήρου.
Clathrus a κλῆθρον.
Clavis a κλεῖς.
Coram a κόρη. quasi dicas ob oculos. Scaliger de Causis L. L. cap. CLV.
Crotalum a κροτέω.
Dama a κεμμάς. Salmasius.
Fagus a φηγός. *Fallo* a σφάλω.
Falx a πέλεκυς. *Flagro* a φλέγω.
Gigas quasi γηγενής.
Gramia a γλάμη. *Lacus* a λάκκος.
Ladanum a λήδανον.
Lamentor a λαμάω. *Lana* a λῆνος.
Magister a μέγιστος.
Magnus a μέγας.
Mulus a μύλος. Isidorus.
Maneo a μένω.
Narita, ostrei genus, Græcis est νηρίτης.
Pullus a πῶλος. *Palleo* a πελιός.
Palpebra a βλέφαρον.
Palus ab ἕλος vel πηλός.

Pando a πετάω.
Pango a πήγω vel πήγνυμι.
Panicula a πηνίκη.
Pannus a πῆνος. *Panus* a πηνίον.
Papilio ab ἠπίολος.
Pardus a πάρδος.
Pastinare, *repastinare*, a πάσσω.
Pateo a πετάω. *Plaga* a πληγή.
Prandium a πρὸ & ἔνδιον.
Rates a ῥέω.
Sabini quasi *Sebini*, a σέβομαι, quod præcipue Deos colant, juxta Varronem.
Sacoma a σήκωμα. *Scapus* a σκῆπτρον.
Scrapta a χρίμπτεσθαι.
Stagnum a στεγνὸν, quod Siculis σταγνόν.
Stamen, στήμων.
Stomachus quasi στόμα μικρόν. Aristot.
Strabo a στρέφω. *Talis* a τηλίνος.
Vanus a κενός. *Zamia* a ζημία.
Ador olim *Edor*.
Amurca ab *Emergo*.
Antarius ab *Ante*. *Arca* ab *Arceo*.
Asparagi, quod crescat in locis *Asperis*.
Atque ex *Et æque*.
Cinara ex *Cineres*.
Decanus a *Decem*.
Familia a *Femore*.
Germanus a *Germen*, quasi de eodem germine. vide tamen Servium ad Æneïd. v. CCCCXII.
Graculus quasi *gregatim volans*.
Gramen quasi *Germen*.
Patavium quasi *Petavium*. Servius ad Æneid. I. CCXLVI.
Derivata a *Pes*, quæ in *peda* desinunt, videntur huc pertinere; ut *decempeda*, *centipeda*, *millipeda*, &c.

E mutatur in Æ.

Æoles pro θνήσκω & μιμνήσκω dicunt θναίσκω & μιμναίσκω.
Ita *Ædes* deducunt ab ἕδος, *Sedes*.
Cæpe fortasse est ex γήτειον. pro quo Æoles γῆθον vel γαῖθον dixerunt.
Mænala mons Arcadiæ dictus ἀπὸ τῶν μήλων, id est, *ab ovibus*, quibus plenus est. Servius in Georg. I. XVII.
Antæ ab *Ante*. vel potius quod primum fuerit *Anta* in Singulari.
Cærites a *Cera*.
Obscænus a *Scena*.

E mutatur in AV.

Claudo a κλῄζω.

E mutatur in EI.

Bœoti pro εὐγενὴς dicunt εὐγειτής, pro εὐσεβὴς εὐσεβεῖς.

E mutatur in I.

Lacones pro Θεὸς dicunt Σιός.
Posteriores quoque Græci pro *Census* dixere κῖνσος.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Animus ab ἄνεμος. item *Anima*.
Apyrinus a πυρήν.
Aries ab Ἄρης.
Arsineum ab ἄρσην.
Blitum a βλίτον. *Brevia* a βραχέα.
Canistra a κάνεον.
Cinædus, κίναιδος ὁ κινῶν αἰδῶς.
Cœmiterium a κοιμητήριον.
Crista a κίρας. *Figo* a πήγω.
Fingere & *Pingere* deducit a φίγγω Jul. Scaliger de causis L.L. cap. LXXXVII.

Firmus

Firmus ab ἕρμα.
Gigas quasi γηγενής.
Hirundo a χελιδών.
Impilia ab ἐμπίλια. In ab ἐν.
Induo ab ἐνδύω. Inquio ab ἐνίπω.
Intus ab ἔντος. Irrito ab ἐρίθω.
Lamina ab ἐλασμὸς.
Liber olim Leber a λέπος.
Lira a λῆρος. & Delirare a ληρεῖν.
Lorica a θώραξ.
Meditari a μελετᾶν.
Milium a μελίνη, Panicum. ob similitudinem.
Niger a νεκρός.
Nimium ex νὴ & μεῖον.
Ocyus ex ὠκέως.
Pampinus ab ἄμπελος.
Patior a παθεῖν. Pingo a φίγξω.
Piper a πέπερι. Pirata a πειράω.
Plico a πλέκω.
Ricu, ῥίνος, ῥίνιος. Ricinium. Scal.
Rigo a βρέχω. Rima a ῥῆγμα.
Rivus a ῥέω.
Scena dicta est ἀπὸ τῆς σκιᾶς. apud antiquos enim theatri scena parietem non habuit, sed de frondibus umbracula quærebant. Servius ad Æneïd. I. CLXVIII.
Sicilia, Σικελία. Signum, Σημεῖον.
Simila, Σεμίδαλις. Stirps a στερέωσις.
Striblita, stribligo, a στρεβλός.
Tingo a τέγξω. Tiro a τείρω.
Vestis ab ἐσθής. Vitulus a ἰταλός.
Ubi antiquiores Romani in Præt. E habent, I extulere juniores. nam columna Duilliana ubique habet ORNAVET, CEPET, ubi juniores Ornavit, cepit. & contra ubi posteriores Conseptum, priores dixere Consiptum teste Festo. Olim quoque dicebant Leber, magester, Dijove, Vejove, pro Liber, magister, Dijovi, Vejovi.
Propter cognationem E & I literarum, inquit Donatus in Phorm. I. I. non dubitaverunt antiqui & Here & Heri dicere, & Mane & Mani, & Vespere & Vesperi.
Acidus ab aceo.
Ædilis ab Ædes.
Ambitus ab Ambeo.
Amplio, amplius, ab Am & pleo, quasi Undique impleo.
Anticus ab Ante, ac forte etiam Antiquus.
Antigerio ab Ante & Gero.
Antistes ab Ante & Sto.
Aridus ab Areo. item Arista.
Avidus ab Aveo.
Candidus a Candeo.
Canis veteribus numero singulo dicebatur Canes, quemadmodum ex Ennio Lucillioque docet Varro libro Sexto de L. L.
Comes a Comitari. unde & Comitia.
Cribrum a Creber, vel a Cerno, crevi.
Duodecim, tredecim, &c. a Decem.
Erinaceus ab Hærendo.
Eximius quasi Exemptus.
Faliscus a Falenis.
Familia a Famel, voce Oscâ.
Janus postea dictus est, qui prius Eanus.
Illico quasi E loco.
Lentiscus a Lentesco.

Libido, lubido a Libet, lubet.
Ligna a Legendo, quod ea caduca legebantur in agro, quibus ad focum uterentur. Varro lib. V. de L. L.
Macies a Maceo.
Mantissa quasi Manu tensa.
Miles a Merendo.
Minerva veteribus Menerva dicebatur a Meneo veteri pro Moneo.
Mulciber non a Mulcendo ferro dictus est, sed a Mulcendo, hoc est, Mitigando, deliniendo. nam Mulciber vetustissimis Latinis proprie μειλίχιος θεὸς erat, qualis colebatur Athenis, qui Plutarcho περὶ ἀοργησίας dicitur μειμάκτης. Scaliger.
Nihilum a Ne & Hilum.
Obsideo, desideo a Sedeo.
Pertinax a Per & Tenax.
Præbia a Præbeo.
Protinus a Pro & Tenus.
Religio a Relegendo.
Sica a Secando. Spissus a Sæpe.
Subsicivum a Subsecando. de tempore quod succidimus debitis officiis.
Subtilitas a filis tenuioribus originem traxisse videtur, quæ in telâ bene textâ oculorum aciem pene fallunt: unde significationis proportio ad alia quoque translata fuit. Scaliger in ipso statim initio Exercitationum adversus Cardanum.
Suspicor a Sub & Specio.
Tignum a Tego. Tilia a Telum.
Vesica a Visire, quod est βδεῖν.
Via a Vehendo. Villus a Vellendo.
Viscus visceris a Vescendo.

E mutatur in O.

Æoles pro ὑπὲρ σε dicunt ὑπὸρ σε.
Pleraque Præt. med. conjugat. Baryt. verborum dissyllaborum mutant E in O, ut λέγω λέλογα, πείθω πέποιθα, &c. Id ipsum quoque usu venit in ὀδὼς ex ἔδω, πόρος ex πέρω, φορμὸς ex φέρω, εὔφρων, σώφρων a φρὴν, &c.
Ador ab ἀθὴρ.
Agolum ab ἀγέλη vel ἀγελαῖον.
Alo ab ἀλέω. Amor ab ἵμερος.
Amphora ab ἀμφὶ & φέρεσθαι.
Apocha ab ἀπέχω.
Apologus ab ἀπολέγω.
Berenice, Βερονίκη.
Cardo a κραδάω. Celox a κέλης.
Cor a κῆρ.
Corallium quasi κῆρ ἁλός.
Corcyra, Κέρκυρα.
Corgo a κηρόθι, cordicitus.
Corna a κέρας.
Dolus a δέλος. obsoletum enim δέλω, unde δέλεαρ, peperit δέδολα, δόλος.
Domus a δέμω. Dorcas a δέρκω.
Dormio olim Dermio ἀπὸ τῶν δερμάτων, nam pellibus olim incumbebant dormientes.
Ecloga ab ἐκλέγειν, unde & Elogium.
Episcopus ab ἐπισκέπτομαι.
Epistola ab ἐπιστέλλω.
Formus a θερμός.
Gonorrhea a γονὴ & ῥέω.
Heliotropium ab ἥλιος & τρέπειν.

Io ab ἰώ. Locus a λέχος.
Lopas a λέπας.
Moneo pro Moneo a μέμνημαι, vel a μένος, vel a μηνύω.
Modus a μέδομαι. Novem ab ἐννέα.
Novus a νέος. Ob ab ἐπί.
Obolus ab ὀβελός. Oleum ab ἔλαιον.
Opus ab ἕπω, facio, administro. unde ἔποπος, administrator, præfectus. Scaliger.
Orcus ab ἕρκος.
Organum ab ἔργον. item Orgia.
Parochus a παρέχειν.
Ploro a πλορῶ.
Ploximum a πλέξιμον.
Pompa a πέμπω.
Probum ex πρέπω.
Pronus ex πρηνής.
Proserpina, Περσεφόνη.
Ptolomæus, Πτολεμαῖος.
Rhombus ἀπὸ τοῦ ῥέμβεσθαι.
Rhomphæa a ῥέμπω.
Rhonchus a ῥέγχω.
Rogo ab ἐρέγω. Ros ab ἔρση.
Scopulus ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν, quod sit navium tegumentum. Servius ad Æneïd. I. XLIX.
Socer ab ἑκυρός.
Sodalis a poëtico ἕταρος.
Sol a σέλας.
Stola a στέλλω. unde & stolo.
Stomachus quasi στόμα ἄχος.
Tollo a τέλλω. Tomus a τέμνω.
Torpeo a τέρπω. Torreo a τέρσω.
Trochus a τρέχω. item trochilus, trochlea.
Tropicus a τρέπω. unde & tropæum.
Vomo ab ἐμῶ. Vomitus, ἔμετος.
Voveo a βεβαιῶ.
Veteres Apello dixere, & Hemo, & Elus, & Benus, pro Apollo, Homo, Olus, Bonus. Dicebant quoque vice versa Amplocti pro Amplecti, quemadmodum & Animadvorti pro Animadverti, teste Prisciano libro primo, cap. de Literarum accidentibus. Pro Adversus denique dicebant & Advorsus; hinc Advores Philoxeno ἐναντίοι.
Colossus a Caleto artifice.
Cortina, locus unde oraculum datur, dicta videtur quasi Certina, quod certa illinc responsa funduntur. Servius ad Æneid. III. XCII.
Forda a ferendo, unde & Forum, Fors, &c.
Humor, Calor, Favor, ab humeo, caleo, faveo, &c.
Messee populi Josepho dicti, Melæ dicuntur Moschi, hodie vero Moscovitæ, quemadmodum auctor est Postellus cap. XXI. libri de Originibus.
Noceo a Neco. Non a Nenu vel Neno.
Officium dicitur quasi efficium, ab efficiendo quod unicuique personæ congruit. Donatus in Adelph. I. I.
Podex a Pedo, ut πορδὴ a πέρδω.
Polliceor a Pellicio.
Pollio, prius Pellio, a Pellibus.
Polluo a Perluo. Pondus a Pendo.
Porta & Porticus, quod sint Aperta.
Sobrius quasi Sebrius, hoc est, ab ebrio separatus. Donatus in Andr. IV. IV.

Socors,

Secors, *secors*, a *se* & *cor*.
Solium a *sedendo*.
Toga a *tego*. *Vertex* a *verto*.

E *mutatur in* V.

Brundusium, Βρεντήσιον.
Caballus a καβάλλης.
Camurus a καμπύ.
Capsula a καψάκη.
Capulus a κάπω.
Catapulta a καταπέλτης.
Clueo a κλέω, ex quo κλέομαι.
Corusco a κόρυς.
Crumena a γρυμαία, quia plerumque de collo suspensa gestabatur. Plautus, Truculento:

. . . . *Homo crumenam sibi de collo trahit*.

& alibi tribus quatuorve locis. Inde est *decollare*, quod proprie de marsupio dicitur, quod collo abest & periit. unde & *Decollare* sumitur pro οἴχεσθαι, ut cum *spem Decollare* ait Varro. Casaubonus ad Theophrasti characteres.
Funda a σφενδόνη.
Fundum a βένθος.
Hulcus, *ulcus*, ab ἕλκος Æolico pro ἕλκος.
Luna a σελήνη. *Mulgeo* ab ἀμέλγω.
Nebula a νεφέλη. *Nubes* a νέφος.
Pubes ab ἥβη. *Pulvis* a πηλός.
Pungo a πύγω.
Scopulus a σκόπελος.
Struo a στρέω.
Sum ab Æolico ἐμὶ, *sum*. ἐντὶ, *sunt*.
Suus ab ἑός. *Turpis* a τρέπω.
Tuus a Dorico τεός.
Unus ab ἕνος.
Upupa ab ἔποψ ἔποπος.
Urruncus ab ὄρυγχος.
Uter ab ἕτερος. *Utor* ab ἔθω.
Zumum alibi scriptores Latini dixere *Ollam* ἀπὸ τοῦ ζέματος. Salm.
Arcus ab *arceo*. *Arundo* ab *areo*.
Augustus ab *augeo*.
Calastra a *coalesco*.
Continuus a *contineo*.
Culullus a *culeus*.
Decumanus a *decem*. unde & *decuria*.
Diu, *diuturnus*, *diurnus*, a *dies*.
Famulus ab Osco *famel*.
Matula a *madeo*.
Meditullium quasi *Medium telluris*.
Monumentum a *moneo*. Nonius.
Occulo ab *ob* & *celo*.
Pulso a *pello*. *Sedulus* a *sedeo*.
Trua, *trulla*, a *terendo*. Nonius.
Tugurium a *tego*.
Turunda a *terendo*. nam *terere* est μάσσειν, unde & Græcis μάζαι.

E *mutatur in* Y.

Ita Græcorum ζύμη est a ζέω, quemadmodum Latinorum *Fermentum* est a *Ferveo*.
Oesypum ab οἶς & σήπεσθαι.
Zephyrus quasi τὸ ζῆν φέρων.

EI *quandoque additur*.

Παιάνειος a παῖς & ἄκος.

EI *abjicitur*.

Æoles pro ἀγείρω dicunt ἄγρω & pro ἐγείρω ἔγρω. Solent enim illi τὰ βαρύτονα τῶν ῥημάτων συλλαβίζειν.
Æther ab ἀεὶ θέειν. Aristot.
Damnum a δάπανη.
Ornus quasi ὀρεινός.

EI *mutatur in* A.

Dores κλαΐδας vocant κλεῖδας.
Calare a καλεῖν.
Careo a κείρω, ἔκαρον. inde *Carduus*. & *Floccum* Latini, ἄκαρις Græci vocant id, quod manibus carminantium deteritur, nihili rem. Scaliger.
Clathrum a κλεῖθρον.
Dalivus a δείλαιος.
Errare ab ἐρέω. Varro circa finem libri v. de L. L. ubi Scaliger reponit ἔρρειν.

EI *mutatur in* Æ.

Æquus ab ἰκελός. unde ἰσείκελος, *Æquitas*.
Cædo a κτείνω, vel a καίνω.
Læda a λαῖς λαΐδος.

EI *mutatur in* AI.

Ita pro ἴσθι, κτείνω, φθείρω, Dores dicunt ἄσθι, κταίνω, φθαίρω. Item κύπειρον κύπαιρον, εἶναι αἶναι.
Tænia, ταινία, a τείνω.

EI *mutatur in* AV.

Claudo a κλείω vel κλειδόω.

EI *mutatur in* E.

Iones ἀπόδεξις & ἀποδέξασθαι dicunt pro ἀπόδειξις & ἀποδείξασθαι.
Æneas, Αἰνείας.
Aër, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ῥεῖν.
Alexandrea, Ἀλεξάνδρεια. proinde quoque hic est *E* longum. *Alexandrea supplex*; Horat. Carm. IV. XIV. at Propertius III. II.
Noxia Alexandrea, dolis aptissima tellus.
Alpheus fluvius, Ἀλφειός.
Calliopea, Καλλιόπεια.
Chorea, χορεία.
Comopoles, Κωμοπόλεις.
Conopeum, κωνωπεῖον.
Experientia, usu nata doctrina, hoc est, ἡ πεῖρα. Servius circa initium Primi Georg.
Forbea, Φορβεῖα. *Lageos*, Λάγειος.
Lebes ἀπὸ τοῦ λείβειν. Ita Sabini Liberum appellabant *Lebasium*, quia Græce λοιβὴ dicitur res divina. Servius circa initium primi Georg.
Leo verbum, ex λείω.
Mereo a μείρω, quod distribuitur merces. Scaliger.
Odeum, Ὠδεῖον. *Panacea*, πανάκεια.
Pereo a φθείρω.
Periri, unde *Experiri*. a πειρᾶν sive πειρᾶσθαι.
Plateam Πλατεῖαν dixerunt Græci. Secundum formam ejusmodi Μηδεῖαν quoque *Medeam*, & σπονδεῖον *Spondeum* scribimus; ut ait Donatus in Andriam IV. V.
Retrix a ῥεῖθρον. *Sterilis* a στεῖρα.
Strutea mala, στρούθεια.
Talea a θάλεια.
Temo a τείνω. unde & *teneo* & *tenuis*.
Tero a τείρω. *Tres* a τρεῖς.

EI *mutatur in* I.

Aliptes ab ἀλείφω.
Apica ovis dicitur, quæ ventrem glabrum habet; Festus. ἄπικος Græcis est *Glaber*. nam πῖκος & πεκος in Neutro idem quod πόκος in Masculino.
Archivum, ἀρχεῖον.
Beta a βεῖα, scilicet δορὰ, *Pellis*.
Catamitus a γαδυμείδης. Scaliger.
Centaurium, κενταύρειον.
Cercolips a κέρκος & λείπω.
Charonium, Χαρώνειον.
Chilo, χείλων.
Chiragra, χειράγρα. & reliqua comp. a χείρ.
Cichorium, κιχόρειον.
Cimeliarchium, κειμηλιαρχεῖον.
Ciris a κείρειν. *Cis* a κεῖσε.
Cliens a κλείω, *honoro*.
Crocodilus, κροκόδειλος.
Darius, Δαρεῖος.
Dico, *dicis*, a δείκω sive δείκνυμι. unde & *Digitus* & *Dignus*. nihil interim aliud est *Dicere*, ut loquitur Caninius, quam ostendere animi sui sententiam.
Dirus a δεινός. *Durius* a δούρειος.
Enchiridium, ἐγχειρίδιον.
Epiphania, ἐπιφάνεια.
Exilis ab ἐξειλεῖν. *Firmus* ab ἑρμός.
Graphium, γραφεῖον.
Hir a χείρ. *Icon*, εἰκών.
Idolum, εἴδωλον.
Idyllium, εἰδύλλιον.
Ileus, εἰλεός. *Iris*, παρὰ τὸ εἴρειν.
Ironia, εἰρωνεία. *Libo* a λείβω.
Libs, ventus pluvius, a λείβω, *Stillo*.
Lichen a λειχήν. *Lilium* a λείριον.
Limus a λειμών. *Lingo* a λείχω.
Lio ex λειῶ. *Minor* a μείων.
Minri, Μείνραι. *Nilus*, Νεῖλος.
Nimium ex νὴ & μεῖον.
Orchites ab ὄρχεις.
Paradisus, παράδεισος.
Pinarii a πεῖνα, *Fames*. Servius ad Æneïd. VIII. CCLXVIII.
Pirata a πειρατής.
Raphium, ῥαφεῖον. *Si*, ab εἰ.
Signum a δείκνυμι.
Sirenes a σειρεῖσθαι. *Siri*, Σειραί.
Sirius, Σείριος. *Sirpo* ab εἴρω.
Sistrum, Σεῖστρον. *Spira*, Σπεῖρα.
Stipo a στείβω. Varro IV. de L. L.
Thalia. Θαλεῖα. *Timeo* a δεῖμα.
Tiro a δεῖνος vel δεῖνος.
Video ab εἴδω.
Viginti a Dorico εἴκατι pro εἴκοσι.

EI *mutatur in* IE.

Sic *Hiems* videtur esse ex χειμὼς, ut Præpositiva Subjunctivæ, hæc illius locum teneat.

EI *mutatur in* O.

Tenus a τείνω.
Volvo ab εἰλύω.

EI *mutatur in* OI.

Æolibus ὄνειρος est ὄνοιρος.
Μοῖρα a μείρω.

EI *mutatur in* V.

Alumen ab ἄλειμμα.
Aluta ab ἀλειπτικός. *Sum* ab εἰμί.

EI *mutatur in* Y.

Agyrta ab ἀγείρω.
Myops ex μείων & ὄπτεσθαι.

EV *abjicitur*.

Stringo a στραγγεύω.
Urino ab οὐρεύω.

EV *mutatur in* E.

Cethra a κεύθω.
Ulysses ab Ὀδυσσεύς.

EV *mutatur in* EI & I.

Paradisus, παράδεισος, a παρὰ & δεύω.
Angario ab ἀγγαρεύω.
Ithyphallus ab ἰθὺς pro εὐθύς.
Picea a πεύκη.

EV *mu-*

EV *mutatur in* O.

Latrones, conducti milites, a λατρεύειν, *Obsequi & servire mercede*. Servius ad Æneïd. XII.VII.

EV *mutatur in* V & Y.

Batuo a βατεύω. *Dulcedo* a δεῦκος.
Erysipelas ab ἐρεύθω & πέλας.
Fugio a φεύγω. *Futuo* a φυτεύω.
Gnavus a γναφεὺς vel κναφεύς.
Gustus a γευστὸς, quod a γεύομαι.
Lucunter, λευκαντήρ.
Lutetia, Λευκετία.
Nuo νεύω, *Abnuo*, ἀπονεύω.
Pulmo, πλεύμων. *Putus* a πεῦθω.
Ructus ab ἐρεύγω. *Erugere*. vide Festum.
Ruma a ῥεῦμα.
Salum a σαλεύω, unde & *Salacia*.
Uber, copiosus, ab εὔπορος.
Uro, *ussi*, ab εὕω vel εὔω, εὖσω.

EV *usurpatur pro* EO.

Theudosius pro *Theodosius*.

F *additur*.

Felis ab Æolico φαιλὸς pro αἰλὸς, unde Græcis quoque dictus est αἴλουρος, *ælurus*. vide Salmasii Plinianas exercitat. pagina. MIX.
Filius ab υἱὸς, quod Hesychio exponitur υἱός.
Frago, *frango*, a ῥάγω vel ῥήγω pro ῥήγνυμι.

F *abjicitur*.

Aio a φάω. *Rana* a φρῦνος.
Renes a νεφροί.

F *mutatur in* B.

Plutarchus certe in Hellenicis quæstionibus tradit Macedones *B* usurpare pro φ, ac pro φαλακρὸς, Φίλιππος & Φερενίκη dixisse βαλακρὸς, Βίλιππος & Βερενίκη. manifeste quoque in nomine *Beronice* imitantur eos Latini, quemadmodum liquet vel ex solo Catulli Carmine de Coma Beronices.
Albus ab ἄλφος. vide Festum.
Ambi, vel *ambe*, i. Circum, ab ἀμφί.
Ambo ab ἄμφω. *Balæna* a φάλαινα.
Bruges Priscis dicebantur Φρύγες.
Carbo a κάρφω. *Corbis* a κόφινος.
Gibbus a κυφός. *Glaber* a γλαφυρός.
Nebula a νεφέλη. *Nubes* a νέφος.
Obryzum ab Ὀφείρ.
Orbus ab antiquo ὀρφὸς, ex quo ὀρφανός.
Probrum ex προφερόμενον.
Scribo a γράφω. *Scrobs* a σκαρίφω.
Sibi a σφίν. *Sibilo* a σιφλάζω.
Sibus a σοφὸς, pro quo Æoles σύβος. *Sibus* vero exp. *callidus* Festo.
Sobrius a σώφρων.
Strabo a στρέφω. ita quoque ἀτρεβὲς est a στρέφεσθαι.
Suber a σύφαρ, quod *corticem* significat: atque inde nomen arbori quæ tota est cortex.
Tenebræ quasi *denefræ* a δνοφερόν. Caninius.
Trabes pro *Trabs* a τράφηξ.
Tuber a τῦφαρ pro τῦφος.
Uber ab Æolico οὖφαρ pro οὖθαρ.
Umbilicus ab ὀμφαλικός.

F *mutatur in* G.

Gero a φέρω. *Ningo* a νίφω.
Tergus ab Æolico τέρφος pro στέρφος.

F *mutatur in* H.

Herba ab Æolico φερβὴ pro φορβὴ, a φέρβω, *Pasco*, *nutrio*. unde & φορβὴ Hesychio inter alia exp. βοτάνη. atque ita accepere veteres. Quemadmodum igitur antiqui, teste Festo, dixere *Fedus*, *folus*, *fostis*, *fostia*, pro *Hedus*, *holus*, *hostis*, *hostia*; ita quoque prius fuerit *Ferba* quam *Herba*.
Heu a φεῦ.
Haunla, parva delubra, quasi *Faunla*; Festus.
Hariolus quoque putatur Latinis dictus quasi *Fariolus* a *Fari*. Donatus in Phorm. IV. IV.

F *mutatur in* P vel PH.

Græcis idem sunt ἀφυσσειν ἀπυσσειν, γρῖφος γρῖπος.
Alpes ab ἄλφον.
Alphesibæus, Ἀλφεσίβοιος.
Alpheus fluvius, Ἀλφειός.
Aper ab ἀφρὸς, *Spuma*; quoniam Apris irritatis, *Fervida*, *cum rauco latos stridore per armos Spuma fluit*, ut loquitur Ovidius VIII. Metamorphos. vers. CCLXXXVII.
Aphrodisia, Veneris Festa, Ἀφροδίσια.
Aplustra ab ἄφλαστα.
Apricus quasi ἀφρίκης, id est, sine horrore frigoris; Festus.
Apricum quasi ἄνευ φρικὸς, *Sine frigore*: inde & Aphrica, quod est calidior. Servius ad Æneid. V. CXXVIII.
Apua, ἀφύη. *Atriplex*, ἀτράφαξις.
Buphthalmum, βούφθαλμον.
Caput, κεφαλή.
Capisterium, Σκαφιστήριον.
Carpo a κάρφω.
Catampo quasi κατ' ἄμφω.
Clypeus, ἀπὸ τοῦ γλύφειν.
Crepus, unde *Crepusculum*, a κνέφος.
Delphinus a δελφίν.
Ephebus, ἔφηβος.
Ephemeris, ἐφημερίς.
Ephippium, ἐφίππιον.
Graphica, ars pingendi, γραφική.
Ophites lapis, ὀφίτης.
Pænula a φαινόλης.
Palangæ a φάλαγγες.
Palatium a Παλάντιον. Ita vocabant summa juga veteres Latini & Græci. Scaliger.
Palpebra a βλέφαρον.
Pando a φαντὸς a φαίνω.
Paseolus a φάσηλος.
Paveo a φοβέομαι.
Paulum a φαῦλον.
Pellis a φελλὸς, quod Hesychio inter alia exp. φλοιὸς δένδρου.
Pereo a φθείρω.
Perperus & *perperam* a περπερεύεσθαι.
Picati appellantur, quorum pedes formati sunt in speciem Sphingum, quod eas Dorii *Phicas* vocant. Festus. Huc facit illud Hesychii, φίκα, φίγω, σφίγξιν. Et mox, Φικιῶν, πρὸς Θηβῶν.
Pilo, unde *Compilo*, a φιλήτης. quod Hesychio exp. κλέπτης. vide Festum in *Pilare*. ut & Senecam epistola LI.
Pingere & *Fingere* a φίγξ deducit Scaliger cap. LXXXVII. de Caussis L. L.
Plancæ a φάλαγγες. prius enim *Palancas* dicebant *Plancas*. Scaliger.
Phœnus, Φοῖνιξ.
Porto a φόρτος, unde φορτίζω.
Prudens, φράδων vel φραδμων a φράζω, πέφραδε. *Considero*.
Pubes a φοῖβος.
Puniceus a φοινίκεος.
Purpura a πορφύρα.
Sapiens a σοφός.
Scalpo a γλάφω, Æol. γάλφω, Sicul. σγάλφω.
Scrupus a σκαρίφιον.
Sculpo a γλύφω, γύλφω, σγύλφω.
Sipho a σίφων. *Sirpe* a σίλφι.
Stipo a στύφω.
Stroppus a στρόφιον. vide Festum.
Supparus ex *Sub* & φᾶρος.
Talpa a τυφλός. *Tepeo* a τύφω.
Tipula a τίφη.
Quibus adde, quod Judaïcarum antiquitatum scriptor, etsi Hebraico sit Joseph, maluit tamen scribere Ἰώσηπος, quam Ἰώσηφος, & quidem eo sæculo, quo nullum *P* agnoscebant Hebræi: unde & eo nomine culpatur a Josepho Scaligero epistolâ quadam ad Laur. Joubertum.

F *mutatur in* T.

Rufuli olim, postea *Rutuli*. Festus.

F *mutatur in* TH.

A φῦμα, id est, *Tumor*, venit *Tumeo*.

F *mutatur in* Vau.

Calvarium a κεφαλή.
Gnavus a γναφεὺς vel κναφεύς.
Vanus a φαυνός.
Vates quasi φάτης a φημί. *Fari* nempe veteribus Latinis erat προφητεύειν.
Vesica a φύσκα. *Vespa* a σφήξ.
Vilis a φαῦλος. *Vos* a σφώ.
Vulva ab Æolico βόλφυς pro δέλφυς, ἡ μήτρα.
Videtur & mutari in Germanicum W. nam quæ olim *Flaccia* a *Flacco* præside Romano vocabatur, ea nunc Walachria nominatur, quemadmodum etiam annotavit Vincentius Lupanus ad Flavium Vopiscum.

G *additur*.

Quæ ab Aoristo β fiunt, paragoga sæpe adsumunt γ, ut ab ἔφυγον φυγγάνω, ab ἔτυχον τυγχάνω, ab ἔλαχον λαγχάνω, ab ἔδακον δαγκάνω.
Ab Hebraïco certe לשון putatur γλῶσσα dicta quasi λῶσσα. כנר quoque Græce est κίγχαρις apud Josephum lib. III. Judaïcarum antiquitatum cap. VII. quod Rufino est x. Sed apud eum perperam edidere *Citharis* vel *Cytharis*. Assumitur & Γ ab Æolica dialecto: ut cum γίττω dicunt pro ἴττω ab ἴλω. Sic a νέφος est νόφος, γνόφος, teste Eusthathio. a λάμα est γλάμα, unde *Gramia*. ab ἔλειος μῦς est γίλειος, atque inde *Glis*. ab ἔντερα est γέντερ, atque inde *Venter*.
Algor & *Algeo* videntur esse ab ἄλος, quod est ab α privativo & ἕλη.
Caligæ a χαλάω.
Clingere pro *Cingere*, a κλείειν.
Ergo ab ἄρα. Caninius.
Frigus a κρύος. *Græcus* a Γραῖκος.

Largus a λαῦρος.
Murgiso a μωρός. Scaliger.
Orgia ἀπὸ τῶν ὀργῶν. Pergo a πείρω.
Pingo a πίναξ.
Rigo a ῥέω vel Rivus.
Salgama ab ἁλμαία.
Signum a σημεῖον.
Spargo a σπορὰ vel Aor. ἔσπαρον.
Valgus a βλαισὸς, ut primo per metathesin fuerit balsus vel valsus, ac deinde, mutato S in G, valgus. Caninius.
Auriga ab Haurio, id est, Ferio.
Gigno a Geno.
Murgiso a Mora. Festus.
Tongo Prænestinum, hoc est, Nosco, rem omnem teneo. fortassis est a Teneo.

G abjicitur.

Γιγνώσκω & γινώσκω, γίνομαι & γίγνομαι.
Cachinnor a καγχάζω.
Lac lactis ex veteri γλάξ γλακτός. Salm. in script. Historiæ Augustæ pagina 196.
Lucunter, authore Festo, genus operis pistorii, est a γλυκοῦντος.
Narro antiquitus Gnaro, a Gnarus. unde Gnarigo, apud Festum, & Dignorare apud eundem. Omnia παρὰ τὸ γνωρίζειν. Sic Gnascor & Gnatus παρὰ τὸ γεινάω, γεννάω. ut a γνόω, γνώσκω sunt Gnosco & Gnotus. Scaliger.
Norma a γνώριμα. Nosco a γνώσκω.
Pumilus ex πυγμαλίων. ita quoque πύματος legas apud Hesiodum pro πύγματος.
Rima a ῥῆγμα.
Latini promiscue scribunt Narus gnarus, Natus gnatus, Navus gnavus.
Culina dicta est, quod in ea colamus ignem.
Purus a Purgo. Sanies a Sanguis.
Sumen quasi Sugimen a Sugendo.

G mutatur in B.

Ἄργος Ætolis, Æolibus est Ἄρβος, ex quo Arpos. Servius ad versum CCCLXXXVI. septimi Æneidos: Non una est Argos. Fuit enim & in Italia, quam Diomedes condidit; quæ primo Argi, post Argyrippa (nempe ex Ἄργος ἵππιον) post Arpi dicta est.
Fibula a Figo.

G mutatur in C.

Arceo, ab εἴργω vel ἔργω.
Cachinnari videtur esse a γαγγαλιῶν, quod Hesychio est γαγγαλίζεσθαι, ἥδεσθαι, Titillari, lætitia affici. pro quo tamen & καγχαλῶν habet idem Grammaticus.
Κάμηλος est ab Hebræo גמל.
Ceres videtur desumi posse ab Heb. גרש, Spicatusa, triticum comminutum. quæ soceri mei Francisci Junii conjectura est. Quibusdam dicta videtur a γῦρις, Pollen. Varroni & Ciceroni quasi Geres.
Latinum Amurca est ab ἀμοργή.
Cæpe ab Æolico γάπιον pro γήτιον.
Cajus est a Γάϊος Dorico pro γήϊος.
Calathus a γάλα & τίθημι.
Camelæ Virgines, γαμήλιοι θεαί. adi Festum.
Catamitus quasi γαδυμείδης. Scalig.

Candela a γανδῶν, quod Hesychio exp. λάμπειν.
Clivus a γεωλόφος.
Clypeus ἀπὸ τοῦ γλύφειν.
Cneus a γνήσιος, quod est Generosus.
Congrus a γόγγρος. Corytus a γωρυτός.
Crates a γέῤῥα. Rectius tamen a κρατεῖν derivant, quod virgulta in cratem contexta atque implicata invicem se teneant. Prior tamen originario videtur habere auctorem Festum in Cerrones.
Curvus a γυρός.
Elucus ab ἠλυγός, ὁ ἐπεσκιασμένος.
Æsculus olim Æculus ab αἰγίλωψ.
Focus a φῶγος.
Misceo a μίσγω pro μίγνυμι.
Nunc a νῦγε.
Orca ab ὄρυγω vel ὄρυξ.
Periculum est ab Æolico παράγολον pro παράβολον. nam Æoles, præter usitatissimam sibi transpositionem literarum, τὸ β quoque in γ mutare solebant, ut γλέφαρον pro βλέφαρον, &c. vide Salmasium de Modo usurarum, pagina 671.
Plancæ a φάλαγγες.
Racemus a ῥὰξ ῥαγός.
Sacer ab ἅγιος.
Scalpo a γλάφω, pro quo Æoles & Siculi dicunt γάλφω, σγάλφω.
Scribo a γράφω. Scruta a γρύτη.
Sculpo a γλύφω, γύλφω, σγύλφω.
Arcus ab Arrigendo.
Securis a σάγαρις, Securis Amazonica.
Curculio quasi Gurgulio. Varro.
Fruginal & Frucinal, quemadmodum ex Pauli epitoma cognoscimus, dictum est templum Veneris Fruti. apud quem tamen Frutinal quoque legimus, ut sit a Frutis, quod cognomen Veneris nemo non videt corruptum esse ex Ἀφροδίτη.
Graculi, quod gregatim volent.
Juncus a Jungendo.
Licium a Ligando.
Mucus a Mugo.
Mustricula a Mus & Stringo.
Pertica a Pertingo.
Suncio a Sanguis.
Succus proprie quasi Sugus, quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. Donatus ad Eun. II. III.

G mutatur in CH.

Ἀράχνη socero Junio videtur dicta ab ארג, Texuit. unde & Argon dictus est filius Nini primus rex Sardium ex Heraclidarum genere, qui Sardios textrinam mollem docuit. Herodotus.
Γαλβάνη dixerunt olim, nunc χαλβάνη.

G mutatur in CT.

Τρώκτης a τρώγω.
Acta, littus, ab ἄγω vel ἄγνυμι, Frango.
Analecta ab ἀναλέγειν.
Flecto a φλέγω. Ructo ab ἐρεύγω.
Hæc mutatio frequens est in Præteritis pass. secundæ conjug. Græcorum Baryt. ut & in Supinis Latinorum verborum in GO.
Lictor a ligando; A. Gellius XII. III.

G mutatur in D.

Dores pro γνόφος dicunt δνόφος, & δνοφερὸν pro γνοφερόν.
Δημήτηρ quasi γημήτηρ.
Dulcis a γλυκύς. Rodo a τρώγω.
Rideo a Ringo.

G mutatur in H.

Hinnus, quo significatur paullus mulus, ut multi interpretantur, vel potius Equus pumilus, venit a Græco γίννος, quo Aristotelem Strabonemque usos ostendit Scaliger Castigationibus in Manilium.

G mutatur in L.

Sileo a σιγάω. Pala a Pungendo.

G mutatur in M.

Fames a φαγεῖν. Fulmen a Fulgere.

G mutatur in N.

Anchises, Ἀγχίσης.
Anchora, ἄγκυρα.
Angelus, ἄγγελος.
Anguilla, ἔγχελυς.
Ango ab ἄγχω. Angulus, ἀγκύλος.
Lancea a λόγχη. Sphinx, Σφίγξ.
Varro libro Primo de L. L. & Victorinus de Orthographia auctores sunt Attium Græcos secutum scripsisse aggulum, aggulam, aggnem, iggerens, pro quo alii angulus, anguilla, anguis, ingerens, atque ita in aliis. Attii illius versus est;
Pallas bicorpor agguinum spiras trahit.
Tingo, τέγγω.

G mutatur in P.

Lepus a λαγώς. Rupes a ῥὼξ ῥωγός.

G mutatur in Q.

Aquila Caninio est ab Æolico ἀγύρ. Hesychius: ἀγὺρ, ἀετὸς. Κύπριοι.
Laqueus a λόγος. Loquor a λογος.

G mutatur in S.

Miser ab Æolico μογιρὸς pro μογερός.
Alsiosus ab Algeo.

G mutatur in T.

Turtur ab Æolico τοργὸς pro τρυγός.

G mutatur in V vocale.

Raucus a βράγχος.

G mutatur in V consonum.

Favus a φαγεῖν. Isidorus Originum XX. II.
Frigola sunt proprie vasa fictilia quassa: unde dicta verba Frivola, quæ minus sunt fide subnixa. Festus.

G mutatur in X.

Atrox a τρώγω. Laxus a λαγαρός.
Metaxa a μετάγω.
Styx dicta est ἀπὸ τοῦ στυγεῖν, a tristitia. Servius ad Æneid. VI. CXXXIV.
Sphinx, dicta est ἀπὸ τοῦ σφίγγειν, Constringere, vincire; quod ita stringeret homines suis quæstionibus, ut se expedire non possent. Lactantius in Statii Thebaid. LXVI.
Ambaxiosi ab Ago.
Fraxinus quod crescat in locis fragosis.
Juxta & juxtim a Jugando vel Jungendo.
Lex a Legendo. Rex a Regendo.
Rixa a Ringendo.
Strix a Stringendo.
Taxo a Tango. Texo a Tego.
Uxor ab Ungo.

G mutatur in Z.

Iones pro φύγω dicunt φύζω, pro

ὀλίγον

ὀλίγον ὀλίζον.

Dores pro γεύω dicebant ζεύω. vide quæ annotamus in Z.

H *additur in initio.*

H *litteram, sive illam spiritum magis quam literam dici oportet, inserebant Veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque, ut sonus earum esset vividior vegetiorque, atque id videntur fecisse studio & exemplo linguæ Atticæ*, &c. Gellius II. III.

Habeo ab ἄβω, prout Hesychio ἄβεις exp. ἔχεις. quod ipsum quoque habet Phavorinus, addens ita loqui Pamphylios. Salmasius putat desumtum ab illo ἀπέχειν, quod ponitur pro ἔχειν ἀπό τινός. vide eum cap. VI. de Usuris.

Halo ab ἄω. *Haurio* ab ἀρύω.

Hant ab ἄντε.

Herniam Jos. Scaliger putat dictam ab ἔρνος, quod interdum *Ramum* denotat; firmatque hanc ἐτυμολογίαν, quod & Latini *Ramicem* appellant, quoniam intestinum in scrotum incidens videtur *ramum* facere. vide eum in Catalecta Virgilii.

Hirrire ab ἀρράζειν.

Historia ab ἱστωρ. *Honor* ab ὄνομαι.

Horreo, ab ὀῤῥωδέω. *Hortor* ab ὄρω.

Hortus fortasse est ab ὄρχος, quod idem signat.

Humerus ab ὦμος.

Hamus ab *Amus*.

Helluo ab *Eluendo*.

Helvus ab *Albus*.

Hortus ab *Oriendo*.

H *additur in medio.*

Anchora ab ἄγκυρα.

Cythisus, κύτισος.

Gehenna, γέεννα. sed satius forte sit *Gehennæ* vocabulum immediate petere ex Syro & Caldeo גהינא, quod per metaphoram accipiunt pro loco sceleratis torquendis destinato. Est autem translatio hæc desumta a valle Hinnomi vel filiorum Hinnomi Hierosolymorum urbi vicina, ubi sacrificiis humanis litabatur. Josuæ XV. VIII. vide Eusebium lib. I. de Præpar. Evangelica.

Gryphes, γρῦπες. *Stilpho*, Στίλπων.

Triumphus, θρίαμβος.

Trophæum, τρόπαιον.

H *abjicitur in initio.*

Α'λαλὰ, quod exp. ᾠδὴ ἐπινίκιος, ἴυφημος βοὴ, est ab הלל, *Luculentus fuit*, item *illustravit, ornavit laudibus*. quæ conjectura est soceri mei Fr. Junii. Cui quoque Græcum ὄρος est ab הרר, הרר, vel הר, *Mons, montuosa regio*.

Æoles & incolæ magnæ Græciæ omittebant spiritum asperum, teste Dionysio Halicarn. & Fabio Quintiliano. unde & Latini ἀπὸ τῆς αἱμυλίας τῆ λόγω dixere non *Hæmulium*, sed *Æmilium*. Similiter quoque spiritum hunc amittunt plurima derivata ab ἅλς.

Æmidum, tumidum, Festus. ex αἱμώδης.

Alcedo, παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν.

Amor, ab ἵμερος.

Aptum ἀπὸ τῆ ἅπτεσθαι.

Aqua ex ἀχεῶ. Caninius.

Is, ab ὅς.

Olympus quasi ὁλολαμπὴς.

Omnis ab ὁμῶς vel ὁμῦ.

Opus ab ἕπω, *Operor*, *ago*.

Ora ab ὅρος. *Orcus* ab ἕρκος.

Ordo ὅρος δῶ. vide Scaligerum de Causis L. L. cap. XXXV.

Orgia ἀπὸ τῆ ἱερῶν.

Rica a ῥῖκος. *Rima* a ῥῆγμα.

Ringo a ῥῖνες. *Riscus* a ῥίσκος.

Uber ab οὖθαρ. *Ubi* ab ἵνα.

Udus ab ὕδωρ, poëtice ὕδος, Æolice ὔδος.

Ulcus ab ἕλκος.

Unda ab ὕδωρ. *Unus* ab εἷς ἑνός.

Usque ab ἄχρι. *Uter* ab ἕτερος.

Allucinari pro *Hallucinari*.

Auriga ab *hauriendo*, id est, feriendo.

Anser quasi *Hanser*, ab *hauriendo*.

Erinaceus ab *hærendo*.

Ircus ab *Hircus*.

Olus & *Olera*, olim *Helus* & *Helesa*.

H *abjicitur in medio.*

Βαλλιὸν & βαλιὸν Græci appellant *Citum, festinum, celerem*. Socer meus Fr. Junius desumtum putat ex בהל, *Accelerare, tumultuarie aliquid agere*. inde deducit βαλλίζειν, *celeri saltationis genere uti*.

Πίλακος Jos. Scaliger deduxit ex Syriaco Phalaq.

Acus ab ἄχυρον.

Caron antiquis dicebatur *Charon*, qui Græcis Χάρων. Ita enim, aspiratione interlisa, dixisse veteres jam olim docuit Jos. Scaliger epigrammate isthoc L. Manilii;

Cascum cascam duxisse non mirabile est,

Quoniam Caron eas faciebat nuptias.

Inebræ aves, quæ obstant quo minus aliquid fiat, ab *inhibendo*.

Probrum, *proëbrum*, a *prohibendo*.

H *mutatur in* F vel PH.

Falerii oppidum a *Sale* dictum, teste Festo: nempe ab ἅλς, quasi *Halerii*, quia apud eos Sal fieret. vide quoque Servium ad Æneïd VII. DCCXCV.

Familia videtur esse ab ὁμιλία.

Favus forte ab ὕφος, *opus textum*.

Ferme ab ὁμοῦ. Scaliger.

Festum ab ἑστιῶν.

Firmus ab ἕρμα vel εἱρμός.

Fistuca ab ἱστῶ, *statuo*.

Formiæ ab ὅρμος. vide Festum.

Fortis ab ἱερκός. *Horctem* & *forctem* pro *Bono* dicebant. Festus.

Furca ab ὕρχη.

Phialæ dictæ, quod ex vitro fiant. *Vitrum* enim Græce ὕαλος dicitur. Isidorus Originum XX. V.

Febris prius dicebatur *Hebris*, teste Servio ad Æneid. VII. DCCXCV.

Filum ab *hilum*. *Findo* ab *hio*.

Fœdus nomen habet ab *hirco* & *hædo*. hunc veteres in gravi significatione ponebant. Isidorus X. Originum.

H *mutatur in* G.

Gesum vel *Gessum* fortasse idem cum ὑσσός.

Gibber ab ὕβος. *Tragula* a *trahendo*.

H *mutatur in* P.

Palus ab ἕλος.

Pollex fortasse est ab illo *allex* vel *hallex*, quæ veteribus, auctore Festo, denotabant Pollicem in proximum digitum veluti insilientem, ἀπὸ τῆ ἅλλεσθαι.

Posterior ab ὕστερος.

Pubes ab ἥβη.

H *mutatur in* S.

Sacer ab ἅγιος.

Sal ab ἅλς. item *Salum*.

Salio ab ἅλλομαι. *Sarpo* ab ἁρπῶ.

Satis ab ἅλις. *Se* ab ἕ.

Seculum ab ἡλικία.

Secus ab ἑκάς. vide Casaubonum in Suetonii Tiberium, c. II.

Sedeo ab ἕζομαι. *Sedes* ab ἕδος.

Semis ab ἥμισυ. vide Festum.

Septem ab ἑπτὰ. *Sequi* ab ἕπεσθαι.

Sermo ab εἱρμός. Scaliger.

Serpo ab ἕρπω.

Serpyllum, ἕρπυλλον. Servius in Eclogam secundam.

Sex, ἕξ.

Sexus ex Græco ἕξις. Festus.

Similis ab ὁμαλός.

Sisto ab ἵστω sive ἵστημι.

Socer ab ἑκυρός. *Socrus*, ἑκυρά.

Sodalis a poetico ἕταρος.

Solea ab ὑλίας, *Pellis*. Salmasius in scriptt. hist. Aug.

Saleo ab ὅλος.

Solus, *solum*, ab ὅλος, ὅλον.

Solvo quasi ὅλως λύω. Jul. Scaliger cap. 25. de Causis L. L.

Somnus ab ὕπνος. *Sopor* ab ὕπαρ.

Sorex ab ὕραξ. *Sors* ab ὅρος.

Suadeo ab ἁδῶ. *Sub* ab ὑπό.

Sudor ab ἱδρως vel ὕδωρ.

Sui ab οὗ. *Sulcus* ab ὁλκός.

Sullus ab ὕλλος.

Sulphur quasi ὅλον πῦρ.

Super ab ὑπέρ.

Superbus ab ὑπέρβιος.

Supinus ab ὕπτιος.

Sus ab ὗς. *Suculæ*, ὑάδες.

Suus ab ἑός.

Sylva ab ὕλη. unde & *Sylvanum* prudentiores dicunt esse ὑλικὸν θεὸν, hoc est, Deum τῆς ὕλης. vide Servium ad Æneïd. VIII. DCCCXCIX.

H *mutatur in* TH.

Amabant majores, ubi aspiratio erat, θ ponere, inquit Servius ad Æneïd. VIII. CCCXXVIII.

H *mutatur in* Vau.

Velia ab ἑλία. Servius ad Æneïd. VI. CCCLIX.

Vermis ob ἕλμις.

Verpus, Lumbrici genus, ab ἕρπειν. translata vox est & ad obscœna, ob exilitatem, non a vertendo pellem ut ajunt. Scaliger cap. XXVIII. de Causis L. L.

Vesper ab ἑσπέρα. *Vesta* ab ἑστία.

Volvo ab εἰλύω.

Venetus ab *Henetus*.

Verbenæ quasi *Herbenæ*, redimicula sunt ararum. Donatus in Andr. IV. III.

I *additur in initio.*

Γλῆτες & Ἴγλητες, populus Hispaniæ.

Γνῆτες & Ἴγνητες dicti Rhodii.

Ipse est a Dorico ψὲ pro σφέ.

I *additur in medio.*

Iones hanc vocalem plurimis interserebant

terferebant vocabulis; dicebant enim οἰρωτῶ pro ἐρωτῶ, κεινὸς pro κενὸς, ξεῖνος pro ξένος, unde ξεινίζειν apud Herodotum, & *Euxinus Pontus*, qui prius Ἄξενος, *ob inhospitalitatem accolarum*.
Acies ab ἀκή. *Alius* ab ἄλλος.
Arrugia ab ὀρυγή. *Aulio* ab αὐλός.
Κάρμιος a κάρχνος.
Corallium quasi κῦρ ἁλός.
Cranium a κράνιον.
Cybium κατὰ τῦ κύβου.
Cladius a κλάδος vel *Clades*.
Gramia a γλήμη. *Gumia* a γύμος.
Helcium ab ἕλκω. *Hernia* ab ἕρνος.
Inquio ab ἐνέπω.
Isbyphallium ab ἰθὺς & φαλλός.
Maceries a μακρός.
Medius a μέσος. *Metior* a μετρῶ.
Mina a μνᾶ. *Mugire* a μυκᾶσθαι.
Munio ab ἀμύνω. *Navis* a ναῦς.
Navita, *nauta*, a ναύτης.
Opium ab ὀπός.
Orior ab ὄρω vel ὄρνυμαι.
Papilio ab ἠπίολος.
Pario ab Hebræo ברא.
Pelvis a πέλυς. *Pinguis* a παχύς.
Quiesco a κίω. *Radius* a ῥάβδος.
Rapio ab ἁρπῶ.
Salaputium a *Puta*, quod πόσθη, unde & *Præputium*.
Scipio a σκίπων. *Sibilo* a σιφλάζω.
Spurius a σπορά. *Studium* a σπουδή.
Tænia a ταινία. *Tertius* a τρίτος.
Tilia a τίλον vel *telum*.
Vatius a βατάς. *Venio* a βαίνω.
Vesica a φῦσκα. *Urino* ab ἀρνεύω.
Antiæ ab *Ante*. *Cliens* a *colendo*.
Everriator ab *everrendo*.
Genius a *geno* pro *gigno*.
Gradior a *gradus*.
Intemperies, *temperies*, a *tempero*.

I *additur in fine*.

Iones addunt *I* Dativis plurativis primæ, secundæ & tertiæ declinationis.

I *abjicitur in initio*.

Crux ab ἴκριον.
Balsa pro Ἴβαλσα oppidum Hispaniæ. Γνῆτες pro Ἴγνητες, & Γλῆτες pro Ἴγλητες.

I *abjicitur in medio*.

Θηβαῖος Æolice Θηβάος, ἀρχαῖος ἀρχάος.
Ἑταῖρος Æolice ἐτάρος. Iidem Æoles τὸ ι sæpe mutant in sequentem consonantem, ut cum φθέῤῥω dicunt pro φθείρω, ἔῤῥω pro εἴρω.
Calx a χάλιξ.
Chlamys, χλαμὺς, a χλαίνη.
Cordus a κορίδιος.
Dextra a δεξιτερά.
Eugeium ab εὐγάιον.
Festum ab ἑστιῶ. *Grates* a χάριτες.
Gula a γύαλος.
Læna, χλαῖνα, a χλαίνη.
Norma a γνώριμα.
Obliquus a πλάγιος.
Onager quasi ὄνος ἄγριος.
Opilio ab οἰοπολίων.
Persona quasi περὶ σῶμα.
Poëma, *poëta*, a ποίημα, ποιητής.
Pumilus a πυγμαλίων.
Sandapilam dixerunt σανίδα τῦ πυελῦ.
Sarpa a σαίρω. *Scelus* a σκολιός.
Scrupus a σκυρίφιον. *Sum* ab εἰμί.
Trochita a τροχιλέα.

Valgus a βλαισός. *Vesta* ab ἑστία.
Ardum pro *Aridum* Lucillius dixit. Nonius.
Audacter pro *Audaciter*.
Augurium dictum quasi *Avigerium*, id est, quod aves gerunt. Servius ad Æneid. v. DXXIII.
Auspicium quasi *Avispicium*.
Caldus, *Calidus*.
Caussa quasi *Cavissa*.
Cautio quasi *Cavitio*.
Clam pro *Calim*, quod in priscis Legg. occurrit.
Contus quasi *Conitus* a *Cono*.
Dudum ex *Diu* & *Dum*.
Fautor olim *Favitor*.
Flamen quasi *Filamen*.
Fluta a *Fluitando*,
Germen quasi *Genimen*.
Lamna a *Lamina*.
Lana a *Lanando*.
Lardum a *Laridum*.
Lurco quasi *Lurico* a *Lura*.
Munus a *Muniendo*.
Nasturcium quasi *Nasitortium*.
Nucleus quasi *Nuciteus* a *Nux*.
Orno quasi *Orino* ab *Ora*.
Prætor quasi *Præitor*.
Quæstio, *quæstor*, pro *Quæsitio*, *quæsitor*.
Salmo, *salar*, a *Saliendo*.
Segnis a *Se* & *Ignis*.
Subula quasi *Suibula* a *Suo*.
Surgo a *Surrigo*.
Vetus quasi *Vietus*.

I *abjicitur in fine*.

En ab ἐνί. *Est* ab ἐστί.
Mel a μέλι. *Per* a περί.
Piper a πέπερι.

I *mutatur in* A.

Ala ab ἴλη. *Amor* ab ἵμερος.
Cancelli, κιγκλίς. *Hora* ab ὁρίζειν.
Ruga a ῥυτίς. *Tango* a θιγῶ.
Prosapia quasi *Prosipia* a *Sipare*, hoc est, Jacere. unde *Dissipare*.
Reapse pro *Reipsa*. Festus.
Scandula a *Scindendo*.

I *mutatur in* Æ.

Præneste locus est haud longe ab Urbe, dictus ἀπὸ τῦ πρίνου, hoc est, *ab ilicibus*, quæ ibi abundant. Serv. ad Æneid. VII. DCCLXXVIII.

I *mutatur in* E.

Iones pro ψιμύθιον dicunt ψημύθιον.
Ita Græci *Capitolium* scribunt Καπιτώλιον, *Britanni* Βρεττανοὶ, *Domitianus* Δομετιανὸς, *Trebacus* Τρέβακος, unde *Trebacius*. Ac fortasse hinc est, quod Evangelista Marcus cap. VI. *Speculatorem*, qui sic a *Speculo* dictus est, vocat σπεκουλάτορα. Hinc denique est, quod Bibliander Græcum σημεῖον derivat ab Hebræo & Syriaco SIMAN.

Constat interim veteres Latinos literis *I* & *E* indifferenter usos. dicebant enim *præfiscini* & *præfiscine*, *heri* & *here*, *vipres* & *vepres*, quæ in MSS. crebro occurrunt. Dicebant & *die quincti* & *die quincte*, quæ aliud sunt quam *die quincto*: nam hoc dicitur de præterito, ut *die quarto*, similiaque; at *die quarti* vel *die quarte*, *die quincti* vel *die quincte*, dicitur de futuro. vide A. Gellium lib. X. cap. XXIV. Macrob. lib. I. cap. IV. Itidem dixere *germin* & *germen*, *rumin* & *rumen*, *maciscat* & *macescat*, *putiscat* & *putescat*.

Acer ab ἀκίς.
Animæ pro Ventis & flatu ἀπὸ τῦ ἀνέμου.
Ardea ab ἐρῳδιός. *Beo* a βιῶ.
Byblinum a βύβλινον.
Caduceus a κηρύκειον.
Cæpe a γήτειον. *Cochlea* a κοχλίας.
Copreæ sunt homines βωμολόχοι, γελωτοποιοί. Græci κοπρίους ἄνδρας vocant vel κοπρολόγους. vide Casaubonum in Suet. Tiberium, cap. LXI.
Cupressus a κυπάρισσος.
De a διά. *Fere* a περί.
Jubeo a βία. *Lacero* a λακίζειν.
Menta a μίνθη. *Merda* ex μίνθη.
Mille a χίλιοι. *Nausea* a ναυτία.
Neptunus a νίπτω. Jul. Scaliger cap. XXV. de Causis L. L.
Ocrea ab ὀκρίς. *Palleo* a πελιός.
Pincerna a πίνειν & κιρνᾷν.
Pluteus a Dorico πλυτεῖον pro πλυτήριον.
Puteus a πύθιον. *Rheno* a ῥηνός.
Scorteus a σκύτινος.
Silex a χάλιξ. *Sirpe* a σίλφι.
Sublestus ab ὑπόλειστος.
Termes a τέρμος. *Tertius* a τρίτος.
Tomex a θῶμιγξ.
Troclea a τροχαλίη.
Vello a τίλλω. *Vena* ab ἲς ἰνός.
Ameria urbs in Umbria ab Amiro sic appellata. Festus.
Amuletum ab *Amolior*.
Arena ab *Ariditate*.
Bipennis a *Pinna*.
Clemens quasi *Clinans mentem*.
Cœtus quasi *Coitus*.
Cupediæ a *Cupiditate*.
Delubrum a *Diluendo*.
Electabo, *elicuam*: Festus. *Elegantem* prius *Eligantem* dicebant. A. Gellius XI. II.
Elementum quasi *Alimentum*.
Fex quasi *Fixa* sive *Affixa* vasi.
Inebræ ab *Inhibendo*.
Intemeratus volunt de libris sacris commutatis literis esse præsumptum; *timeratam* enim Fidem, hoc est, scientiam in sacris, dicebant. Servius ad Æn. II. CXLIII.
Malleus a *Molliendo*.
Mendum a *Minus*.
Passer a *Passim*.
Salebræ a *Salio*, quod salientes per eas transire soleamus.
Sepes a *Sepio*.
Stellionem Verrius dictum ait, quod visus stillet cibo. Festus.
Vesica a *Visire*.

I *mutatur in* H.

Hui est ab ἰοῦ, particula irridendi.

I *mutatur in* N.

Rheginos seu *Rhegienses* sic facere notat Aristarchus junior Grammaticus in canonum Thesauro. Ipsum quoque hoc faciunt Argivi.
Cretes similiter pro ι ponunt ν, ut cum dicunt τιθὶνς pro τιθεὶς.

I *mutatur in* O.

Post ab ὄπισθεν. *Scrobs* a σκαριφῶ.
Sons a σίνω. *Campo* a *Copis*.
Leno a *Lenio* vel *Delenio*.

I *mutatur*

I *mutatur in* V.

Botulus a βότις, *cibus*.
Carus a χάρις. *Crux* ab ἰκρίον.
Cucumis, κικυός. inde *Cucuma*, quod ventrem magnum habeat. Scal.
Decumatum, δέκαμον.
Duplex a διπλοῦς.
Esculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Glus, *gluten*, a γλία.
Iduo pro Seorsim pono, fortasse est ab ἴδιος vel ἰδία.
Mucro a μακρός.
Notus a νοτίς. quod sit nebulosus atq;humectus. A.Gellius II.XXII
Rumpo a ῥιπῶ. *Seculum* ab ἡλικία.
Scrupus a σκίρος. *Sumo* ab αἰτιμῶ.
Biduum, *triduum*, a *Dies*.
Capulum a *Capiendo*.
Colurnus pro *Corylinus* vel *Corylnus* a *Corylus*.
Delubrum a *Delibrando*. Huc facit illud Servii ad Æneïd. IV. LVI. *Simulacrum dicimus Delubrum, a libro, hoc est, raso ligno factum, quod Græce ξόανον dicitur*.
Ferula a *Feriendo*.
Frustum a *Frio*.
Insulæ ab *Insiliendo*.
Præsul a *Præsilio*.
Recupero a *Recipio*.
Satur a *Satiare*.
Stupeo quasi *Stipeo* a *Stipes*.

I *in* Y.

Æoles ἀφροδύτα pro ἀφροδίτα, μίνος μύνος, δίνα δύνα.

I *mutatur in* AI.

Κορυφαῖος a κορυφίς.

I *mutatur in* OE.

Fœdus a *Fides*.

K *additur*.

Sic ab ἔρα est κέραμος quasi ἔραμος, ut proprie sit *Terra figularis*, μετωνυμικῶς vero τὸ ἐκ κεράμου πεποιημένον, nempe πίθος vel aliud aliquod vas fictile. Inseritur quoque κ in μηκέτι, οὐκέτι, pro μὴ ἔτι, οὐ ἔτι.
Reliqua ad hanc literam pertinentia vide in litera *C*.

L *additur in initio*.

Labor ab πόνος.
Loligo fortasse est ab ὄλος, qui *Niger est succus sepiæ*, cujusmodi succum & de se loligo fundit.
Laridus quibusdam est ab *Aridus*, non longe abeunte Avieno apud Macrobium libro septimo, cap. XXII. cui *Laridum* videtur dici quasi *Larga aridum*.

L *additur in medio*.

Abolla a Dorico ἀμβολὰ pro ἀναβολή.
Ampulla quasi *Ampla* vel ab ἀναβολή.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Apollo dictus est ἀπὸ τοῦ ἀπολύειν. Servius in Eclogam Quintam.
Argilla ab ἄργιλος.
Aula ab ἄω. item αὐλός.
Bellum a πόλεμος.
Bulla a βουλή. *Chylus*, χυλὸς a χέω.
Collis a κολώνη. *Collum* a κῶλον.
Corallium quibusdam quasi κόρη ἁλός.
Crotalum a κροτέω.
Dulcedo a δροῦκος. Φαλὸς a φάω.
Fallo a φηλῶ. *Fello* a θηλή.
Filius ab Æolico φυιός.
Fulix, *fulica* a φύξ.
Φῦλον a φύω. *Halo* ab ἄω.
Medulla a μυελός.
Megallium a μέγας μεγάλου.
Mille a χίλιοι.
Mollis a μαλακὸς vel ἀμαλός.
Pales, *palatum*, a πάω.
Palleo a πελιός, vel a Dorico πελλὸς pro πελιός.
Pellis a φολίς. *Pollen* a πάλη.
Polleo a πολύς. *Polluo* a μολύνω.
Pullus a πῶλος. Caninius utrumque derivatum censet e Punico *fula*.
Salus, *salvus*, a σάος Poëtico pro σῶς.
Sollus Oscis erat Totus, ab ὅλος. inde *Sollicitare* est Totum ciere. & *Sollers* dicitur, qui Totus ars. & *Sollenne*, quod Totis vel omnibus annis frequentatur.
Stella a σέλας. *Sterilis* a στεῖρα.
Stillo a σταλάω vel σταλάζω.
Suggillare, a *Sub* & *Gula*, vel συγκλείω.
Tithymallus a τιτθὸς ἀμαλός.
Tollo a ταλάω.
Trochlea a τρόχος. Isidorus XIX. II.
Vallis ab αὐλών.
Aclides, teli genus, ab *Acies*.
Batillum a *Batulum*.
Callus a *Cala*, hoc est, *lignum*.
Capillus quasi *Capitis pilus*.
Caulæ a *Cavo* dictæ: antiquitus enim, ante usum tectorum, oves in antris claudebantur. Festus.
Cella a *Celando*, Servius ad Æneid. I. CCCCXXXVII.
Helluo ab *Eluendo*.
Incile ab *Incideo*, hoc est, *increpo*.
Ullus ab *Unus*, *unulus*.

L *additur in fine*.

Animal ab *Anima*.
Arferial pro *Arferia*.
Januai a *Janus*.
Tribunal a *Tribunus*, &c.

L *abjicitur*.

A θάλλω θαλός, ab ἀγγέλλω ἄγγελος, a ποικίλλω ποικίλος.
Abolere ab ἀπολλύειν.
Alibi ab ἄλλοθι. *Alius* ab ἄλλος.
Alter ex Æolico ἀλλότερος pro ἀλλότριος.
Angelus ab ἀγγέλλω. Accidit hoc in Futuris Baryt. verborum in λλω. ut ψάλλω ψαλῶ, &c.
Bolus, βωλὰ a βάλλω.
Cavo a γλάφω. Κίλης a κέλλω.
Celebas a κυλλὸς, Dorice *Asinus*, βόρις.
Colephium a κόλλιξ.
Cymbalum ἀπὸ τοῦ κύμβον βάλλειν.
Digitus a δάκτυλος. Caninius.
Epistola, ἐπιστολὴ ab ἐπιστέλλω.
Magis a μᾶλλον.
Melere, unde *Remeligines*, non minus dicebant veteres quam *Mellere*, unde *Promellere* est apud Festum. utrumque vero est a μέλλειν.
Pala a πάλλω. item πάλλη.
Palea a πάλλειν.
Palumbes a πάλλεσθαι.
Parabola a παραβάλλειν.
Pila a πάλλω.
Pulex a ψύλλος. *Silenos* ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν dictos putant: σιλλὸν enim interpretantur ψόγον κατὰ παιδιᾶς διασυρμὸν, *Contumeliam cum joci acerbitate*.
Salio ab ἅλλω.
Stola, στολὴ a στέλλω.
Tapes quasi δάπης.
Temere a τολμηρῶς.
Thalia a θάλλειν. *Uncus* ab ὄγκυλος.
Asilus ab *Asellus*.
Favissas prisci Latini videntur *Flavissas* dixisse; quod in eas non rude æs argentumque, sed flata signataque pecunia conderetur: unde liquet flavissas iis dici quos thesauros Græco nomine appellamus. vide A. Gellium, noct. Attic. II. X.
Fuligo a *Pullo colore*.
Melior quasi *Mollior*, item *Mulier*.
Milium a *Mille*. Festus.
Solidus a *Sollus* Osca voce pro *Totus*.
Vilis a *Villa*, vel a *Vilius*.

L *mutatur in* C.

Scutica a σκυτάλη.

L *mutatur in* D.

Ita דלילה, quæ Josepho Δαλαλά, LXX Interpretibus est Δαλιδά.
Videntur etiam Laconum φιδίτια dicta quasi φιλίτια. quod istiusmodi συσσίτια amorem benevolentiamque civium foverent. Alii tamen censent φιδίτια dici quasi φειδίτια, a frugalitate ac parsimonia. Porphyrius περὶ ἀποχῆς libro quarto. Josephus quoque Scaliger *Mediam* insulam haud aliam putat, quam Μῆλον, ob frequentem literarum *L* & *D* permutationem. nam & contra *Medicæ Gallinæ* (sicuti supra monuimus) dictæ quæ alias *Melicæ*.
Dithyrambus olim in honorem Liberi patris videtur factitatus, ad exemplum Nympharum acclamantium parturienti coxæ Jovis λῦθι ῥάμμα. Cæsar Scaliger Poëtices libro primo, cap. XLVI.
Madidus a μυδαλέος.
Meditari a μελετᾶν.
Rigidus, ῥιγηλός.
Dedicare olim *Delicare*. Festus.
Reduvia quasi *Reluvia*. Est autem *Reduvia* quum se reluit ac resolvit cutis circa ungues. Turnebus lib. XVII. Adverf.cap. VIII. putat *Reluvia* scribendum, non *Reduvia*; quoniam est a *Reluo*. videtur tamen hic locum habere familiaris harum literarum commutatio.

L *mutatur in* G.

Attici μόγις dicunt pro μόλις.
Magis a μᾶλλον.

L *mutatur in* I.

In primis locum id habet in Græcis, quando alterum λ antecedit.
Alius ab ἄλλος.
Baliares insulæ, & βαλιαρεῖς οἱ σφενδονῆται, sunt a βάλλω.
Caliendrum, κάλλυντρον.
Cilium, κυλλόν. *Folium*, φύλλον.
Melior, ab ἀμείλλων pro ἀμείνων ἀμείνων.
Salio ab ἅλλομαι. *Thalia* a θάλλος.
Solium est ex *Sollum*, quod Oscis est Totum; quia *Solium*, proprie dicebatur Sedile ex materia solida excisum. *Solla* vero antiquis dicta Sedilia; testis est Festus.

L *mutatur in* N.

Cretes pro βέλτιον dicunt βέντιον.
Ita *Noa* derivant ex לא.
Ἄλλον & ἄκνον Græci dicebant *Cœnam*, *postcœnium*.

Dores ponunt ν pro λ sequente θ vel τ, dicentes ἦνθον pro ἦλθον, βέντιστος pro βέλτιστος, φίντατος pro φίλτατος.

Ἀθῆναι Eustathius dictam vult quasi Ἀθήλαν· ὡς μὴ θηλάζουσαν.

Caupono a καπηλεύω.

Grunnio a γρυλλίζω.

Mænala, mons Arcadiæ, dictus ἀπὸ τῶν μήλων, id est, *ab ovibus*, quibus plenus est. Servius ad I. Georg. XVII.

Minium a μίλτος.

Nympha a λύμφη.

Pampinus ab ἄμπελος.

Pene a πέλας. *Spina* a σκῶλος.

Tenus a τέλος. unde *Hactenus* nihil aliud est, quam Huc usque, vel Hic finis est. item *Quatenus*, authore Festo, significat Qua fine.

Venenum a βέλεμνον, *telum*. prorsus ut *toxicum* est a τόξον, *sagitta*. atq; ita ὀιστόβαμος, cujus succo saggittarum cuspides inunguntur. Hispanis etiamnum hodie dicitur *veleno*.

Nuscitiosus veteres pro *Luscitiosus*. Festus.

Pisinnus ex *pusillus*.

Prænum pro *Prælum*, Gloss. vett. *Prænum*, εἰλητήριον ληνῶ, ubi ληνῶ legendum.

Vannus ex *vallus*.

L *mutatur in* P.

Parnassum grammatici Græci dictum voluit quasi *Larnassum*, quod eo in monte diluvii λάρναξ constiterit. Confutat id Casauboni ad Persii prologum commentarius.

Scalpo a σκάλλω.

L *mutatur in* R.

Ita σαραβάρα est a Chald. סרבל. τέρτος quasi τέλατος· est autem Æolicum a τρίτος, quod inde venit, ut & Lat. *Tertius*. Attici κεφαραλγία dicebant pro κεφαλαλγία. κρίβανος pro κλίβανος. item ἀργαλέος pro ἀλγαλέος. Cypriis ἀβαρμὸς est αὐλητής. ἀλαβάρχης scribitur & ἀραβάρχης.

Area ab ἅλων vel ἀλωά.

Cantherius a κανθήλιος.

Flagellum posteriores Græci φραγέλλιον.

Gramia a γλάμη Æolico pro λήμη.

Grex ab ἀγέλη.

Hirundo a χελιδών.

Larus, quia λάρος.

Marcus, *marcidus*, *murcidus*, a μαλακὸς, & Æolico μαλκὸς, *imbecillis*, *ignavus*, *imbellis*.

Palilia & *Parilia* dicebant Romani unde & Græci non modo Παλίλια & Παλίλια, verum etiam Παρίλια dicebant.

Sirpe a σίλφι.

Strigil a στλεγγὶς vel a *stringo*. Priscianus lib. VII.

Varius a βαλιός.

Vermis ab Æolico Ϝέλμινς pro ἕλμινς.

Cælulens olim, nunc *Cærulens*.

Conflages & *Confrages* dixere a *conflando*.

Flatularius & *Flaturarius*. Scaliger ad Manilium.

Jaunalis quoque & *Januarius* veteres dixisse argumento est, quod Hymni in *Jaunm* dicti *Jaunalii*; at mensi nomen *Januarius* est inditum.

Latialis olim, post *Latiaris*.

Mortualia olim, post *Mortuaria*.

Prælialis olim, post *Præliaris*.

L *mutatur in* S.

Cæsium colorem quasi *Cælcum*, de colore cœli denominatum putabat Nigidius, teste Gellio.

Annibal Græcis est Ἀννίβας.

L *mutatur in* T.

Mitis a μείλιχος. *Satis* ab ἅλις.

Thelis olim, at postea *Thetis*: Varro libro tertio de Re rust. cap. IX.

L *mutatur in* V.

Cretenses αὐκυὸν dicunt pro ἀλκυὸν, αὐκὰ pro ἀλκὴ, αὖσος pro ἄλσος, θεύγεσθαι pro θέλγεσθαι.

L *mutatur in* X.

Axilla ab *ala*. *Maxilla* a *mala*.

Taxillus a *talus*. *Paxillus* a *palus*.

Vexillum a *velum*. Aliter tamen de his omnibus sentit Scaliger de Causis L. L. cap. XXXI.

M *additur in initio*.

Mamma μάμμα ab ἄμμα.

Mars ab Ἄρης. nisi forte malis deducere ab Hebræo מרץ, *pollere*, *validum esse*.

Mancus ab *Ancus*, quod est apud Festum.

Mundus & *Mundare* ab *unda*.

Ἄχρις, μέχρις.

M *additur in medio*.

Almus ab *alo*.

Ambrosia ab α privativo & βροτός.

Ambubaia a Syr. אבוב.

Campana a καπάνη.

Camphora a Chaldaïco כפור.

Campus a Dorico καπὸς pro κηπὸς. at καμπός Syracusanum est.

Clamo a κλάω pro κλαίω.

Columna a κολώνη.

Coram a κόρη vel a κάρα.

Crumata a κρέκω.

Cucumis, κυκυός. inde *Cucuma*, quod ventrem magnum habet. Scalig.

Cymba a κύπλω.

Damnum a δάνειον. Nisi forte cum Jos. Scaligero malis *Dampnum* (nam ita quoque scribebant) derivare a δαπάνη.

Decempeda, ab Græco Accusativo, ἀπὸ τῶ δεκάποδα, inquit Priscianus libro VI.

Gemma a *geno* vel γέμω.

Lambo a λάπτω. *Lemniscus* a λῆνος.

Limbus a λοβός.

Lucumo Tuscum, & tamen origo Græca. nam in Latio dicebantur *Lucumones*, qui in Arcadia Λυκάονες. Scaliger.

Mamphula a *Chald.* מפל.

Nummus a νόμος, unde νόμισμα, νῦμμος.

Poëma, ποίημα, a ποιέω.

Remus a ῥέω. nisi malis esse ab ἐρετμός.

Romphæa, ῥομφαία a ῥέπω.

Rumor a ῥόω vel ῥέω.

Rumpo a ῥέπω.

Sambuca a Chal. סבכא.

Simpulum a ספל. *Syrma* a σύρειν.

Tympanum quasi τύπανον a τύπτω.

Arcuma ab *arcuatâ formâ*.

Femur ab inusitato *feo*.

Ferme a *fere*. *Germen* a *gero*.

Lumbi a *lubidine*.

Lumbricus quasi *Lubricus*.

Numella quasi *Nuella* a *uno*;

Salmo a *saliendo*.

Sermo a *serendo*, vel a *serie*, ut Varro.

Summum a *sumendo* derivat Jul. Scal.

M *additur in fine*.

Decem a δέκα. *Item* ab ἔτι.

Septem ab ἑπτά.

M *abjicitur in initio*.

ἴα dicunt Æoles pro μία, ἄχρις pro μέχρις, χεράδας pro χερμάδας.

Ala a μάλη.

Axilla fortasse est a μασχάλη. vocabulum etenim hoc non factum esse per deminutionem ex *Ala* docet Scaliger de Causis L. L.

Imitor a μιμοῦμαι.

Voxum vel *Voxosum* hodie nonnulli appellant Glirem, voce ex μυοξὸς detorta; vide Salm. Plinianarum exercit. pag. MIX.

M *abjicitur in medio*.

Alumen ab ἅλειμμα.

Amenta ab ἅμματα.

Amor potest dici vel ab ἅμμα, *vinculum*; vel ab ἅμα, *simul*.

Coma a κόπτομαι a κόπτομαι.

Dama a κεμμάς. Salm.

Labda a λάμβδα. *Palo* a παλάμη.

Sagitta a σάγμα. *Scipio* a σκίμπων.

Scrapta a χρίμπτεσθαι.

Sipho a σίμπων. *Venenum* a βέλεμνον.

Aplustre ab *amplus*. *Hibris* ab *imber*.

Mamilla a *mamma*.

Quasi ex *quam* & *si*.

Squatus, piscis, quasi *Squamatus*.

M *mutatur in* B.

Atticis βεμβρὰς dicitur species Apuæ, quæ communiter μεμβρὰς dicebatur.

Æoles mutant μ in β, ita μέλλειν dicebant βέλλειν. ἐπισομαῖν ἐπισοβεῖν. μεμβράδες βεμβράδες. ἀμφίμαλλον ἀμφίβαλλον. τύμενος τύβενος & consonante geminata τύββενος. τέρμινθος iis quoq; est τερέβινθος. μύρμηξ βόρμηξ. μυρσίνη βυρσίνη. μύσταξ βύσταξ. μύττος βύττος, unde *puta* posterioribus sæculis accipi cœpit pro *muliebri pudendo*, atque Italis ab eadem quoque origine *putana* dicitur scortum. μολγὸς βολγὸς, unde *bulga*. μία βία, unde *vio* seu *vico*. item μύττος βύττος, unde *vitta*. μῦκα Hesychio sunt κέρατα, quæ dicebant & βῦκα, a quo non abludit Teut. *Beck*, *Rostrum corneum*. βάσκα, βασκάνια & προβασκάνια vocabant *res turpiculas & larvas deformes ad avertendum fascinum adhibitas*: pro βάσκα tamen dicebant & μάσκα, unde *mascas* recentiores Latini dixerunt *larvas & personas*. Syracusanis quoque βάμμα vel ἔμβαμμα dicebatur βάμβα teste Hesychio: at Æolibus βάμμα dicebatur βάππα, unde *vappa* dicebatur Latinis *vinum acetosum*, quoniam acetum inter ἐμβάμματα principem obtinet locum. Hæc fere sic habet Salmasius in Notis ad Tertullianum de Pallio, pag. LXX βλίττω fit a μέλι, quasi μελίττω. Caninius.

Barbitus, βάρβιτος quasi βαρύμιτος.

Basilica & βασιλεὺς, a שלט, *dominari*, *præesse*.

Faba

Faba a πάβαμος pro κύαμος.
Stibium, στίμμι.
Bascanda dicebatur & *Mascanda*.
Globus a *glomus*.
Scabellum a *scamellum* vel *scamillum*, diminutivis a *scamnum*.
Tuber a *tumeo*.

M *mutatur in* D.

Sordes a σάρμα.

M *mutatur in* F.

Φόρμυγξ, μύρμηξ. Hesychius. inde *Formica*.
Fors a μόρος.

M *mutatur in* G.

Agnus ab ἀμνός.
Frugum nomen tractum est a *frumine*, id est, eminente gutturis parte. Servius ad Æn. I. CLXXXII.

M *mutatur in* L.

Balbus a βαμβαίνω.
Silus vel *Silo* a σιμός.
Prelum a *premo*. Isidorus.
Squaleo a *Squamma*.

M *mutatur in* N.

Ita νάρκη est a μάλκη, quod ipsum tamen est ex μαλακία.
Casno dicebant olim pro *Cano*. Credo ἀπὸ τοῦ χάσματος, ita ut hujus quoque originationis occasione *Casmenæ* prius dictæ fuerint, quæ postea *Camenæ*.
Catena a κάθεμα. *Gener* a γαμβρός.
Ne a μή.
Nideo, unde *Renideo*, a μειδιῶ.
Nuceris, *nux*, a μόκηρος.
Ocinum dixere antiquiores Latini herbam Græcis ὤκιμον dictam. *Nimus* mons in pluribus antiquis codicibus *Minas* scribitur. Proclives nempe in harum literarum mutatione fuere pleræque nationes. ita quæ veteribus *Matta*, hodie Franco-Gallis est *natte*. quæque illis erat *Mappa*, Franco-Gallis nunc est *nappe*. vide Salmasii Plinianas exercitat. pagina DCCCLXI.
Persona quasi περὶ σῶμα.
Pugnus a πυγμή.
Signum a σιγμή, vel a σημεῖον.
Tondere a τομεῖν.
Annus, *solennis*, olim *amnus*, *solemnis*.
Antennæ quasi *ante amnem*.
Cano ex *Camena*, permutato *N*, ut ait Varro V. de L. L.
Decmus a *Decem*.
Duntaxat a *Dum* & *taxo*.
Perendie quasi *Peremto die*.
Quantus & *Tantus* a *Quam* & *Tam*.
Quoniam ex *Quum* & *Jam*.
Sinciput quasi *Semi caput*.
Vindico quasi *Vim dico*.

M *mutatur in* P.

Æoles pro μετ' ἐμοῦ dicunt πετ' ἐμοῦ, pro ὄμματα ὄππατα, pro ὄμμα ὄππα. Imo & pro ὄμματα dicunt ὄππα. atque inde sumserunt Latini suum *offa*.
Iidem Æoles pro μικκύλος dicunt πικκύλος, unde remansit Italorum *piccolo*.
Cypriis ἀβρεμὸς est ἀβλεπής.
Polluo a μολύνω.
Plumbum a μόλιβος.
Vappa est ab Æolico βάππα pro βάμμα. Syracusiis certe βάμμα erat ἔμβαμμα. & quoniam Acetum inter ἐμβάμματα familiam ducebat, Romanis quoque *Vappa*, ex Æolico βάππα, usurpari cœpit pro vino acetoso. Salm.

M *mutatur in* PS.

ψὶν pro μίν.

M *mutatur in* R.

Passer a *Passim*.
Squarrosus a *Squamma*.

M *mutatur in* S.

Similis a μιμηλός, *Imitatus*, *imitando repræsentatus*.
Sors a μόρος.

M *mutatur in* Vau.

Vellus a μαλλός. *Flavus* a *Flamma*.
Pulvinar, *pulvinus*, a *Pluma*.

N *additur in medio*.

Ita δάκνω, *Mordeo*, est ab inusitato δήκω, quod ipsum socer meus Fr. Junius deducebat ab Hebræo דכא vel דכה, *Contudit*, *contrivit*.
Ita ab obsoletis βάω, φάω, χάω, sunt βαίνω, φαίνω, χαίνω, &c. Præcipue tamen Dorienses inserunt ν verbis in ω & νω. ita τίω iis est τίνω, πίω πίνω, φθίω φθίνω, θύω θύνω, δύω δύνω, ἀρτύω ἀρτύνω, ἰσχύω ἰσχύνω.
Amenta ab ἅμματα.
Anguis a Dorico ἄχις pro ἔχις.
Annus ab ἔνος.
Ansa est a veteri *Asa*, quod ipsum tamen est ab Hebræo און, *Auris*.
Aringa ab ἄριχα, quod Hesychio exponitur ἄρρεν πρόβατον. Scalig.
Averrunco ab ἀπειρύκω.
Canna a קנה, *Calamus*.
Canus a καίω. *Carinari* a χαρίεν.
Centum ab ἑκατόν.
Cincinnus a κίκιννος.
Clingere pro *Cingere*, a κλείειν.
Cornu a κέρας. Caninius utrumque derivatum censet e Punico *carn*.
Caligna a κύλιξ. *Cunnus* a κύσα.
Densus a δασύς.
Fermentum a φύραμα φυράματος.
Frago, unde *Frango*, olim significabat *Lento*, *flecto*, παρὰ τὸ φράγω & φράττω, unde φράγνυσθαι est *Lentare*. Scal.
Fundo a χύω vel χύνω.
Fundus a βυθός. *Gannire* a γάνυσθαι.
Hirundo a χελιδών.
Inanio ab ἰνέω vel ἰνάω.
Jungo a ζεύγω. *Lenis* a λεῖος.
Lingo a λείχω. *Linquo* a λείπω.
Linx a λύγξ. *Magnus* a μέγας.
Mensa Varroni dicta est quasi *mesa*, puto, quod media inter accumbentes ponebatur. Idem tamen Varro ibidem quoque innuit, inde etiam videri posse *Mensam* denominatam, *quod ponebant pleraque in cibo mensa*.
Mingo obsoletum ab ὀμιχέω.
Minor a μείων.
Ningo, vel *Ninguo*, a νίφω.
Omnis ab ὁμῶς vel ὁμοῦ.
Orno ab ὥρα. *Pando* a πετάω.
Pango a πήγω vel Dorico πάγω.
Pannus a *Panus* vel πῆνος.
Pinguis a παχύς. *Pinso* a πτίσσω.
Planca a πλάκος vel πλάξ.
Planta pedis a πλάτη.
Planta arboris ab Æolico βλάτα pro βλάστη. Salm.
Plenus a πλέος.
Prandium a πρωΐ. Scal. ad Festum.
Pungo a πύγω. *Runcina* a ῥυκάνη.
Sanus a σάος. unde & *Sanguis* derivant.
Scandalum a σκάζω.
Scena dicta est ἀπὸ τῆς σκιᾶς. apud antiquos enim theatri scena parietem non habuit, sed de frondibus umbracula quærebant. Servius ad Æneid. I. CLXVIII.
Scindo a σχίζω.
Sindon a *Sidon* urbe, vel a Syr. SADIN.
Sperno a σπείρω.
Spinturnix a σπινθαρίς.
Splendeo a σπληδέω. prout nempe σπληδὼ Hesychio exponitur σποδός, λεπτὴ κόνις.
Sturnus a ψαρός. *Supinus* ab ὕπτιος.
Tango a θίγω.
Thensæ, vehicula quibus Deorum simulachra portantur, ἀπὸ τοῦ θεῖν, a re divina. Servius ad Æn. I. XXI.
Thronus ab inusitato θρόω.
Truncus a τρύχω. *Tunc* a τότε.
Verrunco ab ἐρρύκω.
Viginti ab εἴκοσι, quod Dorice εἴκατι.
Unda ab ὕδωρ.
Unus & antique *oinus* ab οἶνος.
Urina ab οὖρον. *Vulnus* ab οὐλή.
Annus dictus quasi *Anus*, id est, *Annulus*. Varro.
Cerno ab antiquo *Cereo* pro *Creo*.
Dani prius *Daæ* dicti. Servius ad Æneïd. VIII. DCXXVI.
Findo ab *Hio*. *Finis* a *Fio*.
Granum a *Gero*.
Lacerna quasi *Lacera*.
Lancino a *Lacino*.
Nundinæ a *Nono die*.
Pignus a *Pago*. *Plango* a *Plaga*.
Ranceo a *Raceo*. *Regnum* a *Rego*.
Sancio a *Sacer*. *Secundus* a *Sequor*.
Tignum a *Tego*. *Tolleno* a *Tollo*.
Transenna a *Transeo*.
Tunica a *Tueor*. *Veternus* a *Vetere*.

N *additur in fine*.

N addunt Græci propriis nominibus Latinis in *O* terminantibus; ita dicunt Κάτων, Πολλίων, Σκιπίων pro *Cato*, *Pollio*, *Scipio*, &c.
Æoles ἐγὼν dicunt pro ἐγώ. Dorienses autem ἐγὼν usurpant pro ἐγώ, ἐμὶν pro ἐμοί, τὶν pro σοί, utrobique expuncto ο.
Culmen a *Culmus*. *Nomen* ab ὄνομα.
Ren a ῥίν.

N *abjicitur in medio*.

Græci abjiciunt ν in Latinis aliquot nominibus propriis. ita Κλήμης iis est *Clemens*. Πούδης *Pudens*, Ῥοῦγκος *Rhuncus*, Ταῤῥούτιος *Tarruntius*. quamobrem quoque perperam censuit Lambinus, rectius *Hortesius* quam *Hortensius* scribi propter Græcum Ὁρτήσιος.
Ascia a Dorico ἀξίνα pro ἀξίνη.
Bubleum a βύβλινον.
Camillus a κάμιλος. *Cieo* a κινέω.
Creo a κραίνω. *Dumus* a θάμνος.
Mampur a μαγγοφόρος.
Memoria a μνήμη.
Palantium primo, post *Palatium*, a Φαλάντιον.
Palor a πλανῶ.
Ramus ab ὅραμνος. *Rugosus* a ῥικνώδης.
Salpicta, *salpista*, a σαλπιγκτής.
Scorteum a σκύτινος. *Siligo* a σίλιγνις.
Strix avis, a στρίγξ.

Tomex,

Tomex, & *Tomix*, a θώμιγξ.
Tomus a τόμος. *Trua* a τορύνη.
Ægrum & prisce *Aigrum* est ab ἀνιγρόν. Festus. ubi tamen vide Scaligerum.
Canalis a *Canna*.
Clytemestra Ausonio est *Clytemnestra*, quum ait in Agamemnonis epitaphio:
Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,
Vindicem adulterii si Clytemestra necat?
Huc etiam facit quod Cassius Hemina, ut ex P. Danielis Servio discimus, scribit Siculum quendam nomine uxoris suæ *Clytemnestræ* condidisse *Clytemestrium*, mox corrupto nomine *Crustumerium* nuncupatum.
Coctiones vel *Cuctiones* a *Cunctatione*; Festus.
Columella a *Columna*.
Conivum a *Connivendo*.
Conjunx a *Conjungendo*.
Contiguus a *Contingo*.
Contumax a *Contemno*.
Creo, & olim *Coreo*, a *Cerno*.
Fatui sunt, non stulti, sed multum fantes, id est, loquentes. nam *Fatui* quoque Dii sunt, qui & *Faani* dicuntur. Donatus ad Eun. V. VIII.
Figura a *Fingo*. *Effigies* ab *Effingo*.
Fragor a *Frango*. *Fusus* a *Fundendo*.
Ignis quasi *Ingenis*.
Jugum a *Jungendo*. ita & *Jugerum*.
Ligula, mensuræ genus, a *Lingua*.
Ligurio a *Lingo*.
Mostellum a *Monstrum*. unde *Mostellaria* Plauti & *Mostelliarius vicus*.
Mustricula a *Mus* & *Stringo*.
Nix a *Ningo ninxi*.
Pertica a *Pertingo*.
Pervicax a *Pervinco*.
Pugillus a *Pugnus*.
Repagulum a *Repango*.
Rideo a *Ringo*, item *Rictus*, & *Rixa*.
Scabellum, *scamellum*, a *Scamnum*.
Seta quasi *Senta*, quod *sentium* instar pungat.
Solipuga a *Sole* & *Pungo*.
Strigosus morbus, quasi *Stringosus*, a *Stringendo*. Nonius.
Tesum pro *Tensum* dixere veteres. unde Scaliger vult *Mantisam* dici quasi *Manu tensam*.
Trado a *Transdo*, sic & alia composita a *Trans*.
Tuditantes, & *Tudites*, a *Tundendo*. Festus.
Vermis ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς.
Verruca a *Verrunco*.
Uxor quasi *Unxor* ab *Ungo*.

N *abjicitur in fine*.

Latini plurima nomina propria Græcorum desinentia in ΩΝ, per O efferunt. ut Πλάτων, Ξένων, *Plato*, *Xeno*, &c.
Arrhabo, ἀρραβών.
Bubo, morbi genus, a βουβών.
Draco, δράκων. *Fullo*, ὁ φυλλῶν.
Leo a λέων.
Pulmo ab Æolico πλεύμων pro πνεύμων.
Pusio a παιδίον. *Sapo* a σάπων.
Scipio a σκίπων. *Serpedo* ab ἑρπηδών.
Sipho a σίφων. Græci certe σίφωνα, & σιφώνιον, vocant *Avenam*. & σιφωνίζειν τὸν οἶνον iis est *Calamo vinum sorbillare*.
Spado, σπάδων. *Teredo* a τερηδών.
Umbo ab Æolico ὄμβων pro ὀμφαλόν.

N *mutatur in* A.

Æoles pro τίθοιντο dicunt τιθοίατο, pro φράσαιντο φρασαίατο, pro γένοιντο γενοίατο.

N *mutatur in* B.

Bibo a πίνω. *Habena* ab ἡνία.
Tibi ex Dorico τὶν pro σοί.

N *mutatur in* C.

Amaracus ab α privativo & μαραίνω.
Lacus a λάκκος. *Stercus* a *Sterno*.

N *mutatur in* D.

Cædo a κλείνω vel καίνω.
Coriandrum a κορίαννον.
Tendo ab Æolico τένω pro τείνω.
Pendere a *Pennis avium* ductum.

N *mutatur in* G.

Cingo a ζωννύω. *Rigo* a ῥαίνω.
Præsertim tamen apud omnes in confesso est, *N* ante γ, κ, ξ vel χ plerumque transire in γ, quemadmodum videre est in ἄγγελος, ἄγκυρα, ἐγχέω, &c. Excipiuntur tantum duo vocabula Æolica ἐγώνγα καὶ τύνγα, atque ita quoque constat veteres Romanos *Ageeps*, *Agchises*, *Agcora*, *Aggeus* *Aggulla*, *Aggulus*, *Iggerunt* scripsisse pro *Anceps*, *Anchises*, *Ancora*, *Angeus*, *Anguilla*, *Angulus*, *Ingerunt*. Sed *G* istud videtur intermedium quid habere inter mutam *G*, & liquidam *N*: unde & Græcis per adulterinum Γ, Latinis vero per *N* adulterinum scribitur. Illustria hac de re verba Nigidii Figuli & Marii Victorini, antiquorum juxta atque eruditissimorum Grammaticorum, adduximus cap. XX. libri primi de Arte grammatica.
Religiosus a *Relinquendo*. A. Gellius IV. IX.

N *mutatur in* I.

Siculi pro σπίδιον dicunt σπείδιον, pro ἔνδον ἐνδοῖ, pro ἐνάνυχον εἰνάνυχον.
Ocimum ab ὤκιμον.

N *mutatur in* L.

Scaliger certe in Notis ad vett. fragmenta operi de Emendatione temp. subjecta docet Chaldæos NUN cum LAMED commutare; ut *Nabonidus Labonidus*, *Nabonassar Nabo-lassar*.
Etiam Græci *N* Latinorum, sequente *L*, mutabant in λ. ita *Manlius* iis erat Μάλλιος. Æoles atque Attici sæpe mutabant ν in λ, dicentes pro ἀνδράχνη ἀνδράχλη, pro νίτρον λίτρον, pro νέπως λέπως, unde *Lepus*. pro ἐνύδρις ἐλύδρις, unde *Lutra*. pro πνεύμων πλεύμων, unde *Pulmo*. pro ὕδενος ὕδελος. pro ἀναβόμαργος ἀλλάβομαργος. est autem ἀνάβαργος proprie *vas quo aliquid gestatur*, ab ἀναβαίνω, *Ferro*; unde & βαστάζω. Hæc fere habet Salmasius Plinianarum exercitat. pag. CLXXXVII.
Amuletum ab ἀμύνω.
Anculo ab ἄγκωνος. prout ἀγκῶνας Hesychius exp. διακόνους, δούλους.
Cilium a κύλιον. unde ἐπισκύνιον.
Cillere, movere, a κινεῖν.
Collis a κολωνός.
Filius, ab ἶνις, quod Hesychio exp. υἱός, νέος, παῖς, βρέφος, ἀπόγονος, νήπιος.
Lympha a νύμφη, Æolice λύμφη.
Melior est ab antiquo *Menior*, quod ipsum tamen est a Tarentino ἀμίνων pro ἀμείνων. Scaliger ad Festum in *Meltom*.
Sentilum quasi σκόντιον.
Silenus a σίνος, τὸ αἰδοῖον. Schol. in Aristophanis Νεφέλας.
Templum a τέμενος.
Trichila a τρίχινον, quod Tarentinis denotabat *Spissum a pilis*. nam nihil aliud est *Trichila* quam *Jugamentum & umbraculum vitium aut cucurbitarum*. vide Scaligeri notas ad Festum in *Umbræ*.
Trulla pro *Torulla* a τορύνη.
Bellus a *Bonus* vel *Benus*.
Catella a *Catena*.
Catillum a *Catinum*.
Collido, *colligo*, *colludo*, &c.
Femella a *Femina*.
Illaqueo, *illido*, *illimis*, &c.
Malluviæ, quibus manus lavantur; ut *Pelluviæ*, quibus pedes. Fest.
Nuscitiosus, quod occurrit apud Fest. postea *Luscitiosus* dixerunt.
Peculator, qui furtum facit pecuniæ publicæ. Asconius in Procem. Actionis in Verrem.
Villum a *Vinum*. *Ullus* ab *Unus*.
Bononia nunc *Bologna*.
Naupactus nunc *Lepanto*.
Panormus nunc *Palermo*.

N *mutatur in* M.

Hæc mutatio potissimum contingit, cum *N* positum est ante β, π, φ.
Amphora ab ἀμφιφέρω.
Amplus ab ἀνάπλεος.
Ampulla ex ἀμβυλλὰ vel ἀναβόλλα.
Chlamys a χλαῖνα.
Hem ab הן, *Ecce*.
Lima a ῥίνη.
Mamphula a μονοπύλης.
Mamphur a μανοφόρος.
Marceo a μαρκέω.
Meo a νέω, quod Suidæ exp. πορεύομαι.
Ramus ab ὄρος.
Temo a *Teneo* vel τείνω.
Huc refer etiam derivata a Græcis nominibus in ΟΝ desinentibus. ut Παλλάδιον, *Palladium*. Πώλιον, *Polium*. Ἄντρον, *Antrum*. Ἄροτρον, *Aratrum*, Βαλανεῖον, *Balneum*. Κύμινον, *Cuminum*, &c.
Abstemius olim erat *Abstenius* ab *Abstineo*.
Bimus, *trimus*, *quadrimus*, ab *Annus*.
Cremor a *Cerno*.
Gemma a *Geno* pro *Gigno*,
Imbellis, *imbutus*, *immaculatus*, *immitis*, *immunis*, *impræmeditatus*, &c.
Melo dictus est *Nilus* a veteribus Romanis necdum assuetis Linguæ Græcæ. vide Festum in *Alcedo*, *Alumento*, & suo loco in *Melo*.

N *mutatur in* P.

Tempus a τέμνω.

N *mutatur in* Q.

Torqueo a τόρνος.

N *mutatur in* R.

Buris ab Æolico βοῦρις pro οὖρις.

Crepus

Crepus a κνέφας. unde *Crepusculum*.

Crispus a κιρτὸς.

Crissare a κισσᾷν vel κίζειν.

Dirus a δεινός. *Diræ* δεῖναι.

Furere a φονᾶν. *Furia* a φονία.

Groma a γνῶμα, quod idem cum γνώμων. Salm.

Merda a μίνθα, quod est *Stercus humanum*, auctore Hesychio.

Merus ab Æolico μῆρος pro μόνος. nam *Merum antiqui*, teste Festo, *dicebant Solum*.

Mora a μονή. *Myrrha* a σμύρνη.

Parum ab Æolico πάρος pro σπάνος.

Torus a τόνος. Salm.

Ita quoque Latinis *Carmen* dicitur quasi *Canimen*, a *Cano*. *Germen* quasi *Genimen*, a *Geno* pro *Gigno*.

Carcer a *Cancer*. nam *Cancri dicebantur ab Antiquis, qui nunc per deminutionem Cancelli*; Festus. *Inter Orci cancros jam ipsos adhæsisti*; Appuleius.

Clura quoque est πίθηκος in veteri Glossario pro *Cluna*. eodemque modo in MSS. Plauti atque Arnobii codd. legisse ait Jo. Meursius.

Hue etiam pertinent *Corrigo, corrodo, corrumpo*, &c. item *Irrepo, irretio, irrigo, irrogo, irrumpo, irruo*, &c.

N *mutatur in* S.

Æoles pro ὀρθῶν dicunt ὄρθοις, pro γυψῶν γύψεις, pro χρυσῶν χρύσοις.

Cestrum a κέντρον. *Cos* ab ἀκόνη.

Gurges a γοργών. *Limus* a λειμών.

Plus a πλέον. *Prius* a πρίν.

Pubes a βυβών.

Pumilus a πυγμαλίων.

Res pro opibus a ῥέω.

Mantissa quasi *Manu tensa*.

Masturbare quasi *Manu stuprare*.

Passus a *Pando*. A. Gellius, XV. XV.

N *mutatur in* T.

Περσεφάττα pro Περσεφόνη Attici.

Πέττε pro Πέντε Siculi.

Catamitus dictus est *Ganymedes* a veteribus Romanis necdum assuetis Græcæ Linguæ. vide Festum in *Alcedo*, *Alumento*, & suo loco in *Catamitus*.

Clitellæ a κλίνω. unde & κλιτὸς & κλιτύς.

Matutinus quasi *Manutinus*, a *Mane*. nisi malis esse a *Matuta*.

NN *mutatur in* ST.

Asbestum, ἄσβεστος, a σβέννυμι.

O *additur in initio*.

Οὖ poëtice ἔω, ut apud Homerum. Sed & in his redundat τὸ ο. βέλος ὀβελός, βριμῶ ὀβριμος, σταφὶς ἀσταφὶς, πρυόεις ὀκρυόεις.

Obliquus a πλάγιος. nisi forte putes coaluisse vocabulum ex ὁ πλάγιος.

Oceanus quasi κυάνεος. Isidorus, Originum XIII. XV.

Opimus a πιμελής. *Opinor* a πνέω.

Osiris putatur quibusdam Sol dictus, quasi ὁ Σείριος. vide Plut. de *Iside* & *Osiride*.

O *additur in medio*.

Ξενοφόων pro Ξενοφῶν.

Eous, ἠῷος ab ἠώς.

O *abjicitur in initio*.

Cello ab ὀκέλλω. *Dentes* ab ὀδόντες.

Mingo obsoletum ab ὀμιχέω.

Nomen ab ὄνομα. *Post* ab ὄπισθε.

Ramus ab ὄραμνος. *Rogo* ab ὀρέγω.

Ruo ab ὀρύω.

Ricinus forte ex *Oricinus*, quia Canum (ut Isidorus ait) *ores* hoc est, aures infestat.

O *abjicitur in medio*.

Α'γὸς quasi ἄγονος, qui non genuit.

Alter ex Æolico ἀλλότερρος pro ἀλλότριος. Caninius.

Antrum ἀπὸ τοῦ ἄνω τετρῆσθαι.

Ardea ab ἐρωδιός.

Ars ab ἄρος, *Utilitas*.

Artoria ab ἀορτή.

Βραβευλὰ a βορὰ & βάλλω.

Clura pro κόλουρα. *Collis* a κολωνός.

Cornix a κορώνη. *Ervum* ab ὄροβος.

Extra ab ἔξωθεν. *Flos* a χλόος.

Gens, a γένος.

Glus, unde *Gluten*, a γλοιός. Salm.

Hesperus quasi ἕως πέρας.

Mamphula a μονοπύλος.

Mamphur quasi μονοφόρον.

Mens a μένος, quo vis animi significatur.

Mons a μόνος, vel potius a βουνός.

Mors a μόρος.

Otium ab οἴοθι, Solitarie.

Pars a πάρος. *Pus* a πύος.

Res a χρέος. *Ros* a ῥόος.

Sarcio a σύν ῥάκος.

Scordalus a σκόροδον.

Sors a σωρός.

Thus a θύος, quod idem cum θυμίαμα.

Trua a τορύνη. *Vita* a βιωτή.

Vulpes ab Æolico Ϝαλώπης pro ἀλώπηξ.

Almus & *Alumus* ab *Alo*.

Carcer a *Coërcendo*. Varro.

Chortes pro *Cohortes*.

Cliens quasi *Colens*.

Copis quasi *Coopis*, a *Cum* & *Ope*.

Dubium a *Duo* & *Via*.

Trossuli quasi *Torosuli*. Nonius.

O *abjicitur in fine*.

Ab ab ἀπό. *Ob* ab ὑπό.

Sub ab ὑπό.

O *mutatur in* A.

Æoles ἄνυμα pro ὄνυμα. Iidem Ποσειδᾶν dicunt pro Ποσειδῶν. παιὰν pro παιών.

Dorice ο aliquando convertitur in α. ut cum εἴκατι dicunt pro εἴκοσι. Iidem Dorienses ω in α productum convertunt: ita πράτιστος dicunt pro πρώτιστος, φαρμακὸς pro φαρμακὸς, θᾶκος pro θῶκος.

Æoles in Participiis secundæ contractorum γελᾶς dicunt pro γελῶν, ἰλᾶν pro ἰλῶν.

Bœotiis Ποτειδᾶν est Ποσειδῶν. φυσᾶντες, φυσῶντες.

Arator ab ἀρότης.

Aratrum ab ἄροτρον.

Arrugia ab ὀρυγή.

Βάτραχος olim βότραχος, παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν.

Branchiæ βράγχια, a βρόγχος.

Capulus a κώπη.

Ceratum, κηρωτὸν, a κηρόω.

Gnarus a γνώριμος.

Lancea a λόγχη. *Lavo* a λόω.

Parapsis a παρόψις.

Paro est ab illo πορῶ, ex quo πορίζω.

Pasco a βόσκω. Scaliger derivat a πάω πάσκω. unde etiam πῶϋ, *Grex*.

Prandium est a Græco πρῴω. Scaliger ad Festum.

Sapor ab ὀπὸς, vide Salm. Exercitat. Plinianas.

Sapus, unde *Sapiens*, a σοφός.

Taxus a τόξον. *Arbor* a *robur*.

Area ab *areo*.

Avillæ, *ovillæ*; Festus.

Caligæ a *colligendo*.

Fabii olim *Fovii*; Festus.

Favilla a *fovendo*.

Favissæ olim *Fovissæ*; Festus.

Valvæ a *volvendo*.

O *mutatur in* Æ vel AI.

Sic pro ἀπὸ Nicander dixit ἀπαί. & Homerus pro ὑπὸ dixit ὑπαί.

Præ a πρό.

Præputium a προπόσθιον.

O *mutatur in* AV.

Audes olim nunc *Aures*, ab ὦτα vel ὦτις.

Aurichalcum ab ὀρείχαλκος. Festus.

Aurum ab ὀρόω. Festus.

Claudus a χωλός.

Faunus ἀπὸ τῆς φωνῆς dictus; quod voce non signis ostendat futura. Servius ad Æneïd. VII. LXXXI.

Lautia, *dautia*, a δῶτια.

Caupo a *Copiis*.

Præcipue tamen *O* longum vel *OO* fit *au* in denominatione *Austriæ*, quæ non accepit nomen ab *Austro*, quod hoc potissimum vento perfletur, ut Wolfg. Lazius putabat, sed ab *oost*, hoc est *Orientalis*; quia comparata cum reliqua Germania, sit maxime ad *Orientem* sita, uti recte visum Leunclavio in Pandecte historiæ Turcicæ, cap. CCXXIV. Similiter prætorem Græciæ ἐσρίκιον dixere, ut ibidem monitum.

O *mutatur in* E.

Æoles πρὲς σὲ pro πρὸς σὲ, ἔδοντες pro ὀδόντες. ἔδυνα pro ὀδύνη.

Α φέρω φερέοικος & φερενίκη, a μένω Μενέλαος.

Ædes ab αἶθος, quod est apud Pindarum.

Alpes ab ἄλφος.

Anethum ἄνηθον, ab ἄνω θεῖν.

Area ab ἀλωά. *Aries* ab ἔριφος.

Avernus ab ἄορνος. *Bellum* a πόλεμος.

Bestia fortasse est a βόσκημα.

Choraules a χόρος & αὐλός.

Cocles a κύκλος vel κύκλωψ.

Coluber quasi κολοβὸς ὄφις.

Decumatum, δέκατον.

Dentes ab ὀδόντες. *Dies* ἀπὸ τοῦ Διός.

Ervum ab ὄροβος.

Ethruriam Scaliger dictam putat quasi ὀθρυερίαν, ab ὄθρυες, *Montes*; quia montosa est: non quasi ἕτερον ὄρος, quod alteram Tyberis ripam Hetrusci, alteram Romani incolebant; nec, ut vult Stephanus, ἀπὸ τοῦ τὸν αἰθέρα ἀθρεῖν, ob augurioram peritiam; neque ab oppido Ethruriæ *Atria*, quod a Diomede conditum ac primo *Æthriam* nominatam idem Stephanus tradit.

Februarium mensem ἀπὸ τῶν καταχθονίων φόβων dictum putabat Juba Maurus, quasi φοβηρόν. vide Athenæum Deipnos. lib. III. cap. XVIII.

Fel a χολή.

Frater a φράτωρ Æolico pro φράτηρ.

Genu a γόνυ.

Gleba a κολώνη, vel a *Globus*.

Gurges a γόργυρα.

Hirnea vel *Irnea*, genus vasis vinarii. Antiquitus *Ernenm* vocabatur, παρὰ τὸ ὄρνιον, quod figuram avis haberet. vide Scaligerum in Catalecta.
Humerus ab ὦμος, Laconice ὦμορ.
Lepus ab Æolico λεπὸς pro λαγώς.
Liber ab Æolico λίπορ pro λίπος, *Cortex*.
Magister a μέγιστος. *Marceo* a μαραίνω.
Merus a μόνος.
Metus a μόθος. ab antiquo nimirum μόθω est μέμοθα, μόθος. prorsus ut ab antiquo μέδω, unde μέδιμνος, est μέμοδα, μόδος, *Modus*. unde *Modius* Scalig.
Miser a μυσαρός.
Moretum a μύρωτος.
Nepenthe, νηπενθὲς, a νὴ & πένθος.
Nubes a νέφος.
Pecudes a νομάδες. Scaliger.
Pellis a φολίς. *Pes* ab Æolico πός.
Pedet a πόδες. *Peto* a ποθῶ.
Precium a *Procando*. *Procare* vero a πρὰξ προκός. unde προὶξ. Scal.
Propero, προπορεύω vel προπορεύομαι.
Pubes a ἡβάω. *Rigeo* a ῥιγέω.
Scelus a σκολιός. *Sedes* ab ἕδος.
Serapis ex Varronis atque Eusebii sententia dictus est quasi *Sorosapis* vel *Sorapis*; quia ad sarcophagum, qui etiam σορὸς dicitur, primo venerati sunt eum.
Serum lactis ab ὀρός.
Stamen a στήμων vel στάμων.
Sternere a στορεννύειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Stipes a στύπος. *Temere* a τολμηρῶς.
Tenebræ quasi *denefræ* a δνοφερόν. Caninius.
Teres quasi τορευτὸς, *torno elaboratus*.
Termen a τέρμων.
Uber, copiosus, ab εὔπορος.
Veho ab Æolico ϝοχῶ pro ὀχῶ.
Vepres ab Æolico βρῶπες.
Verro a κορῶ. *Vescor* a βόσκω.
Ulex ab ὕλος.
Cercuri, ut vult Scaliger ad Festum, dictæ quædam naves ab insula *Corcyra*; prorsus ut *Parones* & *Myoparones* dictæ a *Paro* insula; *Liburnæ* itidem vel *Liburnicæ* a *Liburnia*, regione Illyridis.
Epulæ ab *Opulens*.
Honestus ab *Honos*.
Melior quasi *Mollior*.
Merula a *Modulando*.
Pendere a *Pondus*; pondere enim omnia deorsum vergunt. Jul. Scaliger in Hypercritico.
Testa quasi *Tosta*, a *Torrendo*.
Velites a *Volando*. item *Velox*.
Vester, olim *Voster*, a *Vos*.

O *mutatur in* EV.

Ἀγλαυρεύω ab ἄγλαυρος.
Ζεὺς ἀπὸ τῆς ζωῆς. Servius ad Æn. I. CCCXCII.

O *mutatur in* I.

Æmidum, *tumidum*; Festus. Manifeste est ex αἰμώδης.
Alibi ab ἄλλοθι. Caninius.
Alsine herba, ἀλσίνη ab ἄλσος.
Angina ab ἀγχόνη. *Axis* ab ἄξων.
Bilis a χολή. *Caulis* a καυλός.
Ciccus a κίκκος, quod *Granum est mali punici*.

Cingo a ζωννύω. *Cinis* a κόνις.
Cirri ab Æolico κίρροι pro κέρσοι. Salm.
Collis a κολώνη vel κολωνός.
Cutis a σκύτος.
Exomis, ἐξωμὶς, ab ὦμος.
Felis a φίλος.
Fibra a φορβὴ, quod quidam *Ligulam* vel *Vinculum* interpretantur.
Imber ab ὄμβρος.
Irnea, genus vasis, ab ὄρνεον, quod Avis figuram repræsentaret.
Is ab ὅς. *Lenis* a λεῖος.
Limbus a λοβός. *Nidus* a νοσσός.
Omnis a μόνος. Caninius.
Opilio ab οἰοπόλος.
Panis a παιός. nam ita *Panem* vocant Messenii.
Pixis a πύξος. *Primus* a πρόμος.
Proditor a προδότης.
Qui a καὶ ὅ. *Quis* a καὶ ὅς.
Scrinium a σχρίνιον.
Sibus a σοφός. *Similis* ab ὁμαλός.
Sodalis a Poëtico ἔταρος.
Terminus a τέρμων τέρμονος.
Testis a θέτωρ. *Vilis* a φαῦλος.
Urina ab οὖρον.
Ilica quasi *e loco*. cui simile *Extemplo*, quia (ut ex Festo discimus) veteres *templum* vocabant locum *qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnis pars videri potest*.
Illi antique *olli*; unde & *Ab oloes* dicebant olim pro *Ab illis*, ut scribit Festi epitomator.
Inquilinus ab *Incolendo*.
Titivilitium a *totum vile*.

O *vel* Ω *mutatum in* OI.

Bœoti pro πατρῷος dicunt πατροῖος, pro ἥρως ἥροιος, pro ἡρώιος ἡροῖος.

O *mutatur in* OV.

Μοῦσχος a μόσχος.
Thucydides, Θουκυδίδης, ἀπὸ τοῦ θύειν, τοῦ θρόνου, quibusdam, cum tamen sit a θεὸς & κῦδος.

O *mutatur in* V.

Æoles μύγις pro μόγις, ὕμφαλος pro ὄμφαλος, ὕμοιον pro ὅμοιον. ὄνομα ὄνυμα, στόμα στύμα.
Ambulo ab ἀμ & πολῶ.
Ampulla ab ἀναβόλλα vel ἀναβολή.
Amurca ab ἀμοργή.
Anculo ab ἄγκονος.
Argentum. ἄργυρος ab ἀργός.
Atabulus ab ἀταβολος.
Bajulus a βαιὸς, *Parvus*; quod onera minora bajulentur, majora vehantur.
Bitumen a πίτυμα.
Brachium, βραχίων.
Bruma Jos. Scaligero est a *Brumo*. hoc a βρόμιος, quia December est genialis.
Bulbus a βολβός. *Bulga* a μολγός.
Bura quasi βοὸς οὐρά. Servius.
Coluber a κολοβός. *Columna* a κολώνη.
Cothurnus a κόθορνος.
Cuculus a κόκκυξ.
Culmus ab Æolico κόλομος pro κάλαμος. Salm.
Culpa a κλοπή. *Cunila* a κόνιζα.
Duco pro Opinor a δοκῶ.
Esculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Fluta, muræna, a πλώτης.
Fungus a σπόγγος. *Fumus* a φόνος.
Fur a φώρ. A. Gellius, I. XVIII.
Furere a φορεῖν.

Furia a φονία. Aliam interim atque (ut puto) veriorem verbi *Furo* Etymologiam invenies, ubi agimus de mutatione *TH* in *F*.
Furfur a βόρβορος. *Genus* a γένος.
Gruma a γνῶμα. vide Salmasii Plinianas exercitat. pagina DCLXX.
Gumia a γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νεὼς, ἔρμα. *Saburram* vocant Latini. Ita qui nimis ingurgitant se cibo, ita sunt dicti, quod semet ipsos plus justo saburrent. Scal.
Gummi a κόμμι. *Gurger* a γοργός.
Humerus ab ὦμος.
Imbulbitare, puerili stercore inquinari; a βόλβιτον, *Fimus*; Festus.
Jubeo ab ἰῶ βίᾳ.
Jubilo ab ἰὼ ἰὼ voculis triumphantium. Scaliger cap. XXXIII. de Causis L. L. vide locum.
Laus a λαὸς, vel a λάω, idest, φάω.
Lautumia a λατομίον.
Mamphur a μαγγοφόρος.
Murgiso a μωρός. Scaliger.
Murmur a μορμύρω.
Murra a μύρρα. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. CCIII.
Musæ a Dorico μῶσαι pro μοῦσαι.
Muschus a μόσχος. item *Mustum*.
Num a μῶν, per metathesin.
Numa dictus est ἀπὸ τῶν νόμων, ab inventione & constitutione legis. Servius ad Æneïd. VI. DCCCVIII.
Numero a νόμος. unde & *Numus*.
Numidæ a νομάδες.
Pænula a φαινόλης.
Populus olim *Popolus* a πολὺς, geminatione syllabæ principis.
Præputium a προπόσθιον.
Pullus a πῶλος.
Pulpamentum a πολφός.
Puls a πόλτος.
Puppis a πόποι, Dæmones vel Dii tutelares in puppe depicti.
Purpura a πορφύρα.
Puta, ut observavit Jos. Scaliger. est a πόσθη. unde paullo ante fuit *Præputium*. imo & *Salaputium* apud Catullum a *Putæ salacitate*.
Satura a σατύρα. *Scurra* a σκῶρ.
Spurius ἀπὸ τῆς σπορᾶς.
Sturnus a ψαρός. *Sulcus* ab ὁλκός.
Sulphur quasi ὅλον πῦρ.
Suo ab ἔσσυμαι.
Surus, piscis, quem & Lacertum vocant, a σαῦρος. Julius Scaliger cap. XXVII. de Causis L. L.
Syrupus quasi Συρίας ὀπός.
Tripudium a τριπόδιον.
Tructa a τρώκτης. *Turba* a θόρυβος.
Turgeo ab ὀργῶ.
Turma a τόρμος, *Rotunditas*. Scal.
Ubi ab ὅπου.
Ulciscor ab ὀλίσκω pro ὀλέκω vel ὄλλυμι.
Ulna ab ὠλένη. *Ululare* ab ὀλολύζειν.
Ulysses ab Ὀδυσσεύς.
Umba ab Æolico ὄμβων pro ἄμβων.
Umbra ab ὄμβρος. unde quoque terra *Umbria* nomen accepit.
Uncus ab ὄγκος.
Unguis ab ὄνυξ ὄνυχος.
Upupa ab ἔποψ ἔποπος.
Urgeo ab ὀργάω.
Urus ab ὄρος. Servius ad Georg. II. CCCLXXIII.
Usque ab ὥστε. *Ut*, ὡς.
Uter utrius a πότερος.

Uterus

Uterus ab ὕδερος: *Uti* ab ὅτι.
Vulgus ab Æolico ὄλχος vel ϝόλχος pro ὄχλος.
Adulari olim *Adolari* ab *adorando*.
Alumnus ab *alo*.
Amuletum ab *amolior*.
Angulus item *Angustus* ab *ungo*.
Apluda ab *applodo*.
Arbustum ab *arbor*.
Bucina a *vocando*.
Caducus a *cado*. *Calculus* a *calco*.
Campiductor pro *campidoctor*.
Credulus a *credo*.
Culina, quia in ea *colitur ignis*.
Cupediæ, item *Forum cupedinis*, a *cupa*. ipsum vero *cupa* est a *copa* vel *caupa*.
Cura dicta, quia cor edat, vel quia cor urat; Festus.
Denuo quasi *de novo*.
Dolus a *dolor*.
Exul quasi *Extra solum constitutus*.
Fulgur a *fulgor*.
Jubilare prius fuit *Jobilare*, ab *io* acclamatione rustica.
Juglans quasi *Jovis glans*.
Jupiter quasi *Jovis pater*.
Jusjurandum quasi *Jovis jurandum*.
Legumen a *lego*. item *ligustrum*.
Lucumones a *loco*, verbo.
Multus olim *moltus* a *moles*.
Murgiso a *morando*.
Muto a *motus*.
Nasturtium quasi *nasitortium*.
Nundinæ a *novo die*.
Nuncupo a *nomen capio*.
Occulo a *colo*.
Petulans a *peto*. item *Petulcus*.
Publicus quasi *populicus* a *populus*.
Rubigo olim *Robigo*, quia coloris *robi*. *Robum* enim τὸ ῥούσιον vocabant seu Rutilum.
Sedulo a *se*, id est, *sine*, & *dolo*.
Surdus olim *sordus* a *sordibus*.
Tullius est a *tollo*.
Urbs dicta est ab *orbe*, juxta Servium; quia solebant *urbes* in *orbem* condere.
Vultus a *volo*, alius enim atq; alius pro affectibus animi solet esse *Vultus*.

O *mutatur in* Y.

Ὅμοιος Æoles ὕμοιος.
Ita Æoles μύνα dicunt pro μονή.
Bibliander quoque ζόγος sive ζύγος, *jugum*, *par*, vult esse a Syriaco Zoo, quod a ZAVEG, *Jugavit*.
Hymenæum quibusdam dictum placet ἀπὸ τῦ ὑμῦ οἰκεῖν.

OE *mutatur in* I.

Pilomnœ poplœ pro *Pilumni popli*.
Olœ pro *Oli* & postea *Olli*. vide Regiam legem apud Festum in *Plorare*.

OE *mutatur in* V.

Cœrare & *Cœrator* veteres scripsere pro *Curare* & *Curator*; unde in vett. inscript. legas DA SVO COERAVEAUNT.
Mœnire olim erat *Munire*, inde *mœnia* & *mœnicipium* in vett. inscript. pro *municipium*.
Mœrus olim erat *Murus*. unde *pomœrium*.
OEtier & *OEtantur* dixere pro *Utier* & *Utantur*. vide Scal. ad Festum in *Publica*.
Pœniceus color veteribus, nunc *Puniceus*.
Punicus a *Pœnus*.
Punio, & *Impune*, a *pœna*.

OI *mutatur in* A.

Hara a χοῖρα. *Vacca* a βοϊκή.

OI *mutatur in* I.

Finis a σχοῖνος.
Liber, olim *Loebor* vel *Loiber*, a λοιβῇ, *Libatio*. prorsus ut *Spondeo* & *sponse* sunt a σπονδὴ, Libatio fœderibus sanciendis adhibita. nam id non inviti facere debemus. Scal.
Pampinus quasi ἀμπὸ οἴνου.
Pica quasi ποικίλα.
Stica a στοιχή. ut *Stipa* a στοιβή. vide Salmasii Plinian. exerc. p. 1062.
Via ab οἴα. Scal. *Vinum* ab οἶνος.

OI *mutatur in* OE.

Alphesibœus, Ἀλφεσίβοιος.
Cœlebs quasi κοιλὺψ, *Concubitu carens*, a κοίω & λείπω.
Cœlum a κοῖλον.
Cœmeterium, a κοιμητήριον.
Cœna a θοίνη, quasi κοινή.
Cœnum a κοινοῦ. Scalig. cap. XXXIV. de Causis L. L.
Cœra prius dicebant pro *Cura*, & *Cœrare* pro *Curare*. *Cœra* igitur πλὴν τὸν κόρον, κοῖρα, a satietate. hinc *Satagere*, curare. unde κοίρανος. Scaliger.
Melibœus, Μελίβοιος.
Mœchus, μοιχός.
Mœreo a μοῖρα, quod pro Dolore τροπικῶς sumitur. Scaliger.
Mœrus prius, postea *Murus*, a μοῖρα, quod quisque pro parte sua eos servaret. Hoc docet Lucilius, cum ait;
Mœnu' tamen fungi ac mœrus servare potessint.
Item adsignificat & *Mœnia*, quod partes officii cujusque significat, quasi *Mœria* dicta, postea *Munia*. Scaliger.
OEdipus, Οἰδίπους.
OEnanthe, οἰνάνθη, quasi οἴνης ἄνθος.
OEnophorus, οἰνοφόρος.
OEstrus, musca bubus molesta, οἶστρος.
OEsypum, οἴσυπον. ab οἶς & σήπεσθαι.
Phœbus, Φοῖβος. *Pœna*, ποινή.
Pœnis olim a Φοῖνιξ. at postea dixerunt *Pœnus*, ut *Hilaris* & *Hilarus*.

OI *mutatur in* V.

Bœoti pro ἐμοὶ dicunt ἐμύ, & pro καλοὶ καλύ.
Brucus a βροῦκος. *Bucula* a βοϊκή.
Futuo Latinorum, & Gallorum *putain*, censet Henr. Stephanus derivari posse ab illo φοιτᾶν, quod scriptores Græci usurpant de feminis stupri causa frequenter ad viros commeantibus, Veneremque impetu furiato appetentibus. vide Thes. Stephani in φοιτᾶν & φοιτάς.
Indu a Syracusano ἰνδοί.
Mutuum a Siculo μοῖτον. Varro IV. de L. L.
Pubes a φοῖβος. *Puniceus* a Φοινίκεος.
Unus ab οἶνος, hoc est, μόνος. unde οἰνάω & οἰνίζω, *Ago vitam solitariam*. Docte de hoc Salmasius Notis ad Vopiscum, pag. 472.
Utor, *usus*, olim erat *OEtor*, *œsus*, vel *oitor*, *oisus*, ab οἴω οἶσθα. Scal.

OY *omittitur*.

Κυρώτη prius dicebatur, quæ postea per syncopen Κρώτη. auctor Strabo.
Stirps a στερεότης.

OY *mutatur in* A.

Valeo ab ὑλέω.

OV *mutatur in* AV.

Aura pro vento fortasse est ab οὖρος. Ita Virgilio in Culice *Aura secunda* est πάμπτερος οὖρος. qui alias quoque οὔρη πνοὴ, item ζεφὺς vel ἐπίφορος ἄνεμος nuncupatur.
Haut ab οὔτι.
Lautolæ Latine, quæ Græce λουτρά. nam *Balneum* est ex βαλανεῖον. Dicebantur & *Albulæ*. Lautolæ autem vocatus Romæ locus ab ea fabula quam narrat Janus apud Ovidium.
Sumque repentinas ejaculatus aquas, &c.

OY *mutatur in* E.

Æoles pro φοβούμενος dicunt φεβόμενος.
Duplex a διπλοῦς.
Placenta a πλακοῦς πλακοῦντος.
Tripes a τρίπους.

OY *mutatur in* I.

Ita, quum similitudinem denotat, est ab οὕτω.
Ubi ab ὅπου.

OY *mutatur in* O vel Ω.

Μοῦσα Doriensibus dicitur Μῶσα.
Antipodes, *tripodes*, a πούς ποδός.
Bos a βοῦς. *Corvus* a κορώνος.
Nepos a νέπους. Varro.
Orion ab οὖρον. vide Lactantium in Statii Thebaïd. VII. CCLVI.
Volo a βούλομαι.

OY *mutatur in* V.

Adulari a δοῦλος vel ab οὐρά.
Ampulla ex ἀμβουλλή.
Arcturus, ἀρκτοῦρος.
Bubalus, βούβαλος.
Bucephalus, βουκέφαλος.
Buccrus, βούκερως.
Butyrum, βούτυρον. & cetera a βοῦς derivata.
Buleutæ, βουλευταί.
Bulla a βουλή. Festus.
Bunias, species naporum, βουνιάς.
Cerucbus, κηροῦχος. *Cerussa*, κηροῦσσα.
Clura, pro κόλουρα. *Coluri*, κόλουροι.
Crumena a κρούω. item *Crus*.
Culus a κουλεός. *Dasypus*, δασύπους.
Durum a δοῦρον, *Lignum*. unde & *Durateus*.
Eunuchus, εὐνοῦχος.
Hinnuleus, ab ἴννος. *Luna* a λούω.
Lutra a λουτρίς. unde & ἐνυδρίς, eadem. Scaliger.
Lutum a λοῦτρον.
Lyncurium, λυγκούριον.
Melanura a μέλαινα οὐρά.
Muri a μοῦροι.
Musica, μουσικὴ a Μοῦσα.
Nummus a νοῦμμος.
Nuncius a Syracusano νούγκιος. quemadmodum enim Siculi ab ἓν ὄνυξ οὐγκία declinarunt, sic a νέος νούγκιος. Scaliger.
Palinurus, παλίνουρος. *Polypus*, πολύπους.
Pubes a βούβων.
Remulcum a ῥυμουλκεῖν.
Rura ab ἄρουρα. *Sciurus*, σκίουρος.
Silurus, σίλουρος.
Strutheum in Mimis præcipue vocant obscœnam partem virilem, a salacitate videlicet passeris, qui Græce

Græce στρυθὸς dicitur. Festus.
Struthio a στρὶς vel στρυθὸς.
Studium a σπουδή. *Suber* a σόφαρ.
Uber ab οὖθαρ.
Udo, genus calciamenti, ab ὕδος.
Ulex ab ὕλος. *Uncia*, οὐγκία.
Urina ab οὖρον. *Vulnus* ab οὐλή.

OY *mutatur in* UI.

Sui ab οὗ.

OY *mutatur in* Vau.

Væ, οὐαί.

P *additur*.

Ita Græcis δραπέτης est ab inusitato δράω vel δρῶμι, *Fugio*.
Cercops a κέρδος.
Cippus olim erat Lignum bipatens ac multipliciter perforatum ad includendos constringendosque sontium pedes. ποδοκάκη, ποδοστράβη. Videtur esse a κύπη, quod Hesychio exp. τρώγλη, *Caverna, foramen*.
Dapes a δαίς. *Lapis* a λᾶας vel λᾶς.
Lappa a λαβεῖν.
Lippus a λίπος vel λιπεῖν.
Pampinus ab ἄμπελος. nisi malis dici quasi πάν ἀμπὶ οἴνῳ.
Papilio ab ἠπίολος. *Peto* ab αἰτῶ.
Plumbum, præfixo P, fortasse factum est ex *Lombus* sive *Lombum*, quod ipsum tamen κατὰ μετάθεσιν fortasse erit ex μόλιβος.
Pubes videtur esse ex ἥβη.
Puppis a πόπος. *Sarpo* a σαίρω.
Scalpere a σκαλεύειν. Varro sub finem libri quinti de L.L.
Scrupus fortasse a σκίρος.
Sirpo, hoc est, Ligo, as, ab εἴρω.
Sospes a σώζω. *Templum* a τέμενος.
Cespes a *Cædo*. *Cuspis* a *Cudo*.
Oppidum dici putant, quod *Opes* illo munitionis gratia congestæ sunt. Servius ad Æneid. IX. DCVIII.
Scrapta a *Screatus*.
Stuppa quasi *Stippa* a *Stipando*.
Supparus a *Supra*.
Vappa quasi *Vapida*.

P *abjicitur*.

Ita Græci quandoque dicunt ἤγανον pro πήγανον, sicuti & ἀλαιὸς pro παλαιός. [ἤλινος pro πήλινος, ἔλυτρον pro πέλυτρον].
Æsculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Aluta ab ἀλειπτή.
Camelus a καμπύλος. unde quoque *Camera* & *Camerus*.
Cocles a κύκλωψ.
Damnum a δάπτομαι.
Latus a πλατύς. *Niteo* a νίπτω.
Prosapia a πρόσαππος.
Sero a σπείρω. Addere hoc in loco libet soceri Junii conjecturam: Ab Hebræo זרע, *Sevit*, *seminavit*, sunt Græcum σπείρω, per epenthesin τοῦ π, & Latinum *Sero*, una cum conjugatis: ut sunt *Seria*, Dea sementis apud Plinium lib. XVIII. Nat. hist. cap. II. quæ etiam *Seia* & *Sessia* Tertulliano dicitur. item *Sirelia*, locus Romæ portam Romanulam versus, dicta a serendis & texendis funibus, Varroni lib. v. de L.L.
Tudo a τύπτω. *Uro* a πῦρ.
Uter utrius a πότερος.
Sarmenta quasi *Sarpimenta*.

P *mutatur in* B.

Plutarchus certe in Hellenicis quæstionibus observat Delphis B pro Π usurpari, ac βατεῖν & βικρὸν dici pro πατεῖν & πικρόν. Simili prorsus ratione Thraciæ orbem Παλλήνην vocant Βαλλήνην onde apud Aristophanem Βαλληναῖον βλέπειν.
Ab ab ἀπό. *Abolere* ab ἀπολλύειν.
Absinthium, ἀψίνθιον,
Absis, ἀψίς. *Absyrtus*, Ἄψυρτος.
Ambulo ab ἀμ & πολῶ.
Arabs, Ἄραψ.
Attubus ab ἄτυπος. Scaliger Ausonianarum lect. lib. II. cap. IX.
Barba Martinio videtur esse παρειῶν πόα, sicuti πώγων eidem est πόα γενείων, *Herba genarum* vel *menti*.
Bellum a πόλεμος. nisi forte est a *Duellum*.
Bibo a πίνω. *Bitumen* a πίτυς.
Blandus a πλάνος.
Brasica, hortulanum olus, a πρασικαί. Scaliger.
Burgus a πύργος.
Burrus a πυῤῥός. unde *Byrrhiæ* nomen.
Buxus a πύξος.
Cambio a κάμπτω. Priscianus lib. X.
Carbasus a κάρπασος.
Cœlebs a κοῖν & λείπω. qua forma κυρσάλωψ & αἰγίλωψ dicimus.
Cubo a κύπτω. unde quoque κύβος & κύμβη.
Diribeo a διαβιβάζειν.
Hebdomas ab ἑπτά.
Labor ab ἄπος. *Lambo* a λάπτω.
Libs, ventus qui alias nuncupatur Africus. Græcis est λίψ.
Libya quasi λιπιδία, *Egens pluviæ*. Servius ad Æneid. I. XXVI.
Ob ab ὄπως deducit Scaliger. non male tamen videtur deduci posse ab ὑπὸ, quod aliquando διὰ vel ἐπὶ significat.
Obliquus a πλάγιος.
Probum ex πρέπον.
Scabo a σκάπτω. *Sub* ab ὑπό.
Tubi a τύποι, quod cavi. Scaliger.
Uber, copiosus, ab εὔπορος.
Ubi ab ὅπη.
Batillum quasi *Patulum*.
Publicus quasi *Populicus* a *Populus*.

P *mutatur in* C vel K.

Iones in interrogativis & Relativis mutant π in κ. ita κῶς dicunt pro πῶς, ὅκως, pro ὅπως. κῇ pro πῇ, πόσος κόσος, ὁπόσος ὁκόσος, ποῖος κοῖος, ὁποῖος, ὁκοῖος, πότε κότε, ὁπότε ὁκότε. Græcis quoque κύαμος vel πύαμος est *Faba*.
Jecur ab ἧπαρ.
Scintilla quasi *Spintilla*, a σπινθήρ.
Æoles quoque uti K pro Π testatur Etymologici auctor in Κοῖος.

P *mutatur in* D.

Tudo, unde *Tundo*, est a τυπῶ.

P *mutatur in* F vel PH.

Bosphorus, βόσπορος.
Faba a πύαμος pro κύαμος.
Falx a πέλεκυς.
Faunus fortasse est ab Æolico Πᾶνος pro Πάν.
Fere a περί.
Fides ab Æolico πίστις pro πίστις.
Fido a πιθῶ. *Figo* a πήγνυ.
Fluta a πλώτης. *Forare* a πόρος.
Frio a πρίω. *Fungus* a σπόγγος.
Gryphes, γρύπες.
Offa ab Æol. ὄππα pro ὄμμα. Salm.
Phiala, φιάλη, a πιεῖν ὕλης.
Rhomphæa, ῥομφαία, a ῥέπω.
Riphæi montes, Ῥιπαῖα ὄρη.
Sulphur quasi ὅλον πῦρ.
Trophæum, τρόπαιον.
Filum a *Pilus*. Isidorus, Originum XIX. XXIX.
Fulica a *Pullo colore*. item *Fuligo*.
Officina quasi *Opificina*.
Philistæi iidem qui *Palæstini*.
Solipuga & *Solifuga*. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. 100.

P *mutatur in* G.

Luctus, & *Lugere*, a Græco λυπεῖν. Festus.

P *mutatur in* L.

Palla fortasse a πέπλος.

P *mutatur in* M.

Æoles μετὰ dicunt pro πετὰ, μεδῦνα pro πεδῦνα, Cypriis ἀβρεμὴς est ἀβλεπὴς, mutatis π in μ, & λ in ρ.
Clam a κλέπω. Fortasse enim prius a *Clepo* vel κλέπτω dixerint *Cleptim*, ut *Furtim*, atque inde fuerit *Clam*.
Damnum a δαπάνη.
Scomma, σκῶμμα, a σκώπτω.
Somnus ab ὕπνος. *Summa*, τὸ σύμπαν.
Vermis ab ἕρπω.
Decermina a *Decerpendo*.

P *mutatur in* N.

Lentus a λεπτός.
Persona a πρόσωπον. nonnihil interim firmat hanc etymologiam, quod etiam a Περσεφόνη est *Proserpina*.

P *mutatur in* Ψ vel PS.

Mutatio hæc accidit Fut. verborum primæ Baryt. ut τύπτω τύψω, &c.
Clepsydra, κλεψύδρα, a κλέπω (quod Attice, inserto τ, est κλέπτω) & ὕδωρ.
Hapsus ab ἅπτω.

PH *mutatur in* P.

Æoles ἀπῦαι dicunt pro ἀφῦαι, & ἀπειλωτὶς pro ἀφειλωτίς.

PH *mutatur in* PS.

Φαιδρὸν ψαιδρόν. Hesych.
Φθίσεις ψείρεις.
Ψύλλιον herba quasi φύλλιον.

P *mutatur in* Q.

Maxime tamen locum id habet in iis vocibus, in quibus juxta Jonicæ atque Æolicæ dialecti proprietatem Π transiit in K.
Equus ab Æolico ἴκκος pro ἵππος.
Inquio, ab ἐνέπω, Æolice ἐνέκω.
Linquo ab Æolico λείκω pro λείπω, vel a λείπω λιμπάνω.
Qua ab Ionico κῇ pro πῇ.
Quatuor a πίσυρα κίσυρα.
Quinque a πέντε, πέμπε, κέμπε.
Quis a τίς, κίς.
Quoties ab Ionico κότε pro πότε.
Quotus a κότος pro πότος.
Sequo ab ἕκω pro ἕπω, unde *Sequester*, & *Insequo* pro ἐνέπω.
Sequor ab ἕκομαι pro ἕπομαι.

P *mutatur in* S.

Ita Græcis κόσσυφος est eadem Avis quæ alias dicitur κόψιχος, *Merula*.
Sterno a πλατύνω.

PS *mutatur in* BS.

Vide Festum in *Abs*.

PS *mutatur in* S.

Ita Græcis idem sunt, ψίττα σίττα, ψιττακός

ψιτ]ακὸς σιτ]ακὸς, ψάγδας σάγδας, κάψαι κάσαι.
Susurro a ψιθυρίζω.

P *mutatur in* T.

Blatta a βλάπ]ω.
Lista a λιστὸν. inde *Sublestus* ὑπόλιστος.
Studium a σπουδή.
Sturnus a ψᾶρος. ubi præter metathesin, etiam est τ insertum.
Tessera a πισσός. *Trans* a πέραν.
Verto a τρέπω.
Tuta fortasse est a *Puta* (πόσθη) unde *Tutinus* vel *Tutunus* Deus, qui & Priapus. Notum interim *Mutuni Tutuni sacellum* ex Festo. vide Cl. Salmasii Plinianas exercitat. pag. 310.
Carpentum a *Carrus* & *pompa*.
Catians a *Capiendo*.
Cattus a *Captando*.
Percote oppidum dicitur a *Percope* Meropis filia.

P *mutatur in* Vau.

Averrunco ab ἀπειρύκω.
Clivus ab Æolico κλιτὺς pro κλιτύς.
Levis a λεαὶς. *Vas* a πῶυ.
Vitricus a πατρικὸς, quia privigno veluti pater est.
Vitulas a πίταλος.
Vervex a *Verpa*. *Vilis* a *Pilus*.
Volo volas a ποτῶ.

PS *additur*.

Ἄμαθος ψάμαθος.

PS *mutatur in* M.

ψίχαι, *micæ*.

PT *mutatur in* SP.

Spuo a π]ύω.

PT *mutatur in* SS.

Æoles pro ἱμπίπ]ειν dicebant ἱμπίσσειν, pro πίπ]ειν πίσσειν, pro quo Tarentini dicunt πίζειν. Iidem Æoles pro ὄπ]ω dicebant ὄσσω, pro πίπ]ω πίσσω.

Q vel QV *additur in initio*.

Quiescendi verbum habet modum & originem Græcæ vocis ἴσχον vel ἴσκον Ionice, a verbo ἴχω ἴσχω vide A. Gellium lib. VI. cap. XV.

Q *mutatur in* C.

Q in *C* abire nihil est mirandum, cum doctissimorum hominum judicio eadem sit litera. Ita *Aquipencer* & *Acipenser* idem sunt. *Cujus* & *Cui* sunt obliqui a *Quis*.
Cur a *Quare*.
Hircus ab *Hirquis*. unde *Hirquitallire*.
Locutulejus a *Loquor*.
Percutio est a *Quatio*.
Seculam est a *Sequor*. unde & *Secundus*, *secus*, *socius*.
Sublices a *Sub* & *Liquus*. unde *Obliquus*.
Torcular a *Torquendo*.
Græci mutant *Q* in *K*. Ita pro *Quadrans*, quæ Romana vox est, Marci XII. habes κοδράντης.
Latinis quoque *Aquilo* dictus est ab ἀκιρός. nam ἀκιρὸς Hesychio exp. ὁ βοῤῥᾶς.
Calamus, κάλαμος, a Punico *qalam*. Caninius.
Canna, κάννα, a Punico *qane*. Caninius.

Q *mutatur in* L.

Ita Prisciano non tantum *Coquina*, sed & *Culina*, derivantur a *Coquo*, cum tamen a *colendo* dicta sit, quasi *colina*.

Q *mutatur in* M.

Tormina a *Torquendo*. Nonius. Attamen nulla hic fit literarum mutatio, sed *tormen* est contractum ex *torquimen*.

Q *mutatur in* P.

Pitpit Osce *quidquid*. Festus.

Q *mutatur in* V.

Torvus a *Torqueo*.

Q *mutatur in* X.

Elixus a *Liquore aquæ*.
Præcox a *Præcoquo*.

R *additur*.

Ita Græcis φέρω est ab Ἄρης, δαιρὸς a δαίω, τολμηρὸς a τολμάω, &c. Latinis *Æther* est ab αἴθω.
Aatræ ab ἄνθος vel ab ἀντρῶν.
Aplustra ab ἄφλαστα.
Averrunco ab ἀπειρύκω.
Aura ab ἄω. *Barras* a βαρύς.
Boreas a βοή. A. Gellio, II. XXII.
Braxea a βάτις. *Culpar* a κάλπη.
Calyptra a καλύπτω.
Celebro a κλείω.
Cestrum a κέστω pro κεντέω.
Cesra a κεύθω. *Cholera* a χολή.
Corbis a κόφινος.
Coriandrum a κορίαννον.
Carro a κείρω.
Cylindrus a κυλινδεῖν.
Extra ab ἔξωθεν.
Ferre a φέρειν. Varro sub finem Libri quinti de L. L.
Flagro a φλέγω.
Fratrias, quas Tribus vocamus, dixerunt ἀπὸ τοῦ φρέατος. magna enim erat societas inter eos qui uno puteo utebantur. Servius ad Æneid. VII. CCCLXXXVI.
Garrio a γαρύω Dorico pro γηρύω.
Gonorrhœa a γονὴ a ῥέω.
Hilaris ab ἵλαος.
Hirrire ab ἀραρίζειν.
Horreum ab ὡρεῖον vel ὥρειον, hoc est, ἀποθήκη. ὁρᾶν certe Græcis est *Videre*, *curare*, *defendere*; ut & Latinis *Tueri*. unde ὄρος & Dorice ὦρος est φύλαξ.
Irrito ab ἐρίθω, vel ab *Ira*.
Lepra a λέπω, vel λέπος vel λεπίς.
Mercor a מכר. *Mitra* a μίτος.
Murex a μύαξ. *Norma* a νόμος.
Nurus a νυός. *Ostreum* ab ὄστεον.
Phlegra regio est in qua debellati Gigantes ignitis fulminibus perierunt. φλέγειν enim Græce *Igaire* proprie dicitur. Lactantius in Statii Thebaid. VI. CCCLVIII.
Phrasis a φράζω, quod ipsum tamen est ab illo φαζω quo Siculi quidam usi sunt pro φάω. vel φημί.
Pirum ab ἄπιον. *Prorsum* a πρόσω.
Putreo a πυθῶ. *Putredo*, πυθεδών.
Rarus ab ἀραιός. *Sarrio* a σαίρω.
Scorteus a σκύτινος.
Tartari corrupte nobis dicuntur, qui proprie *Tatari*, ab Hebræo TATAR, *Residuum*. Rationem denominationis tradit Postellus cap. XVIII. Libri de Originibus.
Terra ab ἔρα vel a *Terendo*.
Terreo a τέρας, vel τρέω. nisi forte malis esse a ταράττω.
Theatrum a θεάομαι.
Thyrsus a θύω. *Tolero* a τολάω.
Torreo a θέρω.
Verro a κορῶ vel σαίρω.
Urruncus ab ὄρυγ]ος.
Autrorsum ab *Aate* & *versus*.
Calcitro a *Calcibus*.
Capreolus a *Capio*.
Castrare a *Castus*.
Clarus a *Calando*.
Cochlear a *Cochlea*.
Diurnus a *Dies*.
Diuturnus a *Diutinus*, *diu*.
Fragro ab antiquo *Frago* pro *Frango*.
Iacbræ aves ab *Iabibeado*.
Iter ab *Itu*. *Jubar* a *Juba*.
Laurus a *Lavo*. Martinius.
Liber a *Libet*.
Lumbricus a *Lumbis*.
Marceo a *Macies*.
Narro a *Narus* pro Gnarus; nam ut ait Varro V. de L. L. *Narro*, *cum alterum narum facio*.
Probram a *Prohibendo*.
Proprius a *Prope propius*.
Serranus, cognomen Attilii, a *Serendo*. Plinius XVIII. III. *Serentem invenerunt dati honores Serranum*, *inde cognomen*. Respexit eo Virgil. VI. Æneïd.
...*Vel te sulco*, *Serrane*, *serentem*.
Spectrum a *Specto*. *Sparens* a *Spuo*.
Tergus est a *Tego*, juxta Varronem. nam veteres videntur dixisse *Tegus*.
Vitrum a *Video*.

R *abjicitur*.

Aries ab ἔῤῥινος. *Artus* ab ἄρθρον.
As ab αἰτώρ.
Calasis Græcis est καλάσιρις.
Cassis quasi *Carassis* a κάρα.
Centones Græcis sunt κέντρωνες.
Dirsbeo a διαρῥίπ]ω.
Dumus a δρυμὸς, *Sylva quercus*, & in genere *Arbusta quævis*.
Fimus a φύρμα, quod Hesychio exp. κόπρος.
Lampiam civitatem Arcadiæ, nivosis montibus constitutam, a candore pruinarum dictam nominis ipsius proprietas monstrat. λαμπρὸν enim Græce *Splendidum* dicitur. Lactantius in Statii Thebaid. IV. CCXC.
Lectus a λέκτρον. *Lutum* a λῦτρον.
Mica a μικρός. *Pedo* a πέρδω.
Acerra ab *Arcendo*, quod cadaveris graveolentiam arceat.
Arilator ab *Arra*.
Carina a *Currendo*. item *Crus*.
Calsicula a *Calter*.
Curules, quia *Curru vehebantur*.
Intestinus ab *Inter* & *Sto*.
Lacinia a *Lacerando*.
Mas a *Mars*.
Nefarium est, quod sacra polluit, *farre* pio solito celebrari. ergo Nefarii, sacrilegi. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.
Ocrea ab *Ob* & *Crura*.

R *trajicitur*.

Ingentem numerum vocabulorum, non modo hujus literæ, sed & aliarum literarum transpositione notabilium, congessimus ad calcem hujus opusculi.

R *mutatur in* C.

Paucus a παῦρος.
Arcus ab *Arrigendo*.
Farcio a *Farre*.

R *mutatur in* D.

Caduceus a Tarentino καρύκειον pro κηρύκειον

Gaudeo a γαυρῶ.

Gaudium, γαυρίαμα.

Limpidus a λαμπρός.

Querquedula a *Querquerus*.

R *mutatur in* G.

Agna ab ἀρνί. *Seges* a *Serendo*.

R *mutatur in* L.

Ita Græcis, Hesychio teste, λάκη sunt ῥάκη. unde fluxit inusitatum *Laco*, ex quo *Lacero*, *lacino*, & *lacinia*. Latinum *Adulari* est ab οὐρὰ vel ab *Adorare*.

Aquila Caninio est ab Æolico ἀγὺρ·

Aquilo ab ἀκιρὸς, qui Hesyc. est ὁ βοῤῥᾶς.

Baculus a βάκτρον.

Balathrones a βάραθρον.

Calvus a καρεῖν.

Clibanus a Dorico κλίβανος pro κρίβανος. quod Eustathius dici vult quasi κριθῆς βαῦνος.

Exoletus ab ἔξωρος.

Gurgulio a γαργαρεών.

Lautolæ Latine, quæ Græce λουτρά. nam *Balneum* Græcum est. Scal.

Lilium a λείριον. *Lima* a ῥίνη.

Lis ab ἔρις. *Mille* a μύρια.

Paulum a παῦρον.

Satelles a Syro סטר.

Sodalis a Poëtico ἕταρος.

Stella ab ἀστὴρ ἀστέρος.

Stellio est ab Æolico ἀστῤῥίων vel στῤῥίων pro ἀστερίων Salm.

Cancellus ex *Cancer*, *Libellus* ex *Liber*, *Nigellus* ex *Niger*, *Pulchellus* ex *Pulcher*, &c.

Capella ex *Capra*.

Castellum ex *Castrum*, *Rastellum* ex *Rastrum*, *Mostellum* ex *Monstrum*, &c.

Familia a *Femore*.

Flagellum a *Flagrum*.

Fratellus a *Frater*.

Hira deminutivè dicitur *Hilla*; Fest.

Indulgere contrarium est τῷ *Urgere*. ea enim origo vocis. *Indulgere* nimirum pro *Inurgere* dixerunt, inserto *D*: ut *Indolescere* pro *Inolescere*, unde & *Indoles* dicta est. deinde *L* pro *R* posito. Sunt enim in omnibus linguis eæ literæ facile invicem permutabiles. *Urgere* est severi ἐργοδιώκτου. qui pensum morose exigit. *Indulgere* est ejus, qui de summo jure aliquid remittit, ut fere parentes liberis. Hæc habet Casaubonus ad Persii Satyram V.

Lemures quasi *Remures*.

Magalia a *Magar*.

Miles a *Merendo*. Olim etenim dicebant *Merites*, postea *Melitos*, ac tandem *Milites*.

Palma, *palmularii*, pro *Parma*, *parmularii*.

Peculatus a *Pecore*; Festus.

Pellucidus, *perlucidus*, &c.

Rallus a *Rarus*.

Remeligines a *Remorando*.

Rubellio a *Ruber*.

Rallus a *Rare*.

Sacellum ex *Sacer* diminutum est. Aul. Gellius VI. XII.

Stilla a *Stiria*. Festus in *Stiricidium*.

Vespillones, qui præerant funeri, primum *Vesperones* dicti a *Vespera*: quoniam Romani cadavera noctu efferebant ad funalia. Servius ad Æneid. XI. CXLIII.

R *mutatur in* M.

Amomum videntur veteres vocasse omne genuinum sincerumque ἀρωμα. unde neque mirum cuiquam videri potest, si nomen inde putemus desumptum.

Autem ab αὐτάρ.

R *mutatur in* N.

Angina ab ἄγχουσα. Scal. ad Festum in *Anginam*.

Donum a δῶρον. *Plenus* a πλήρης.

Sinister ab ἀριστερός. *Tenco* a τηρέω.

R *mutatur in* S.

Attici dicunt ἄρσην, θαρσαλέος, κόρση, ταρσὸς, pro ἄῤῥην, θαῤῥαλέος, κόῤῥη, ταῤῥός.

Arbustus ab *Arbor*. Observa interim hic ex Festo, quod *Arbosem* pro *Arbore* antiqui dicebant, & *Robosem* pro *Robore*. unde *Robustus*.

Assus ab *Ardendo*.

Caseus fortasse est ab antiquo *Casies* pro *Caries*. ita καριώδη vocat Theophrastus, quæ sunt vermiculata. Scal.

Fas a *Fari*. *Nasus* a *Naris*.

Talassio a τάλαρος. vide Festum.

Testis a θέτωρ.

R *mutatur in* ST.

Bastaga a βαρύς.

Ustum, *bustum* ab *Uro*.

R *mutatur in* X.

Celox a *Celer*.

S *additur in initio*.

Sæpissime nempe addunt Latini S principio vocabulorum a vocali inchoantium: & sicuti supra quam plurimis docuimus exemplis eos Lenem spiritum Græcorum in Sibilum plerumque permutasse, ita & hoc in loco monendum eos Lenem quoque Græcorum spiritum frequenter in S commutare.

Sagitta ab ἀκὶς ἀκίδος.

Saltus a Dorico ἄλδος pro ἄλσος.

Sapinus ab ἄζα.

Sapor ab ὀπός. unde & *Sapa* & *Sapio*, quum ad gustum referuntur.

Segesta ab A'γέστα. vide Festum in *Segesta*.

Sequo pro Dico est ab ἔπω. unde apud veterem Poëtam *Insequo* est ἔνεπε. A. Gellius XVIII. IX.

Sermo ab εἰρμός· nam ab εἴρω vel ἔρω est priscum verbum *Sero* pro Dico; unde remanserunt *Seruro*, *assero*, *dissero*.

Seram ab ὀρός. utrumque nempe significat Aqueum illud quod in lacte est.

Servus ab Æolico ἔρϝος. pro ἔρος.

Sesopia in Augurali & Saliari carmine appellantur quæ alias *Esopia*, pro Sedilibus. Festus.

Si ab εἰ. *Sica* ab ἀκή.

Sicharbas Servio, *Sichæus* Virgilio. *Acervas* Justino dictus est Didonis maritus, qui Græcis A'χάρβας nuncupatur.

Sidus ab εἶδος, quia species vel effigies est rei stellis pluribus adumbratæ.

Sine ab ἄνευ. *Sinister* ab ἀριστερός.

Sino ab ἀνία ἀνῶ.

Sirpare Latinis est πλέκειν, *plectere*, *colligando implicare*, a *Sirpas*, quod non σχοῖνον, sed πλέγμα significat. nam ῥίπες sunt πλέγματα. Æoles pro ῥίπος dicebant σίρπος unde *Sirpus*.

Sorbeo ab Æolico ῥοφέω pro ῥοφέω.

Spatior a πατῶ pro περιπατῶ.

Sudus fortasse est ab ὕδος, quomodo nuncupatur *Calida & sicca cœli temperies*.

Sum a Dorico ἐμμὶ, pro εἰμί.

Frequenter adhæc σ additur initio vocabulorum a consonante inchoantium: plenioris enim soni gratia Σ principiis vocabulorum sæpenumero addebant Græci, dicentes φῶ, φάζω, σφάζω· μῶ, σμῶ, σμάχω· μέρδω, σμέρδω· μῦς, σμῦς. μυδρὸς, σμυδρὸς· quæ ex antiquis authoribus adducit Hesychius. Dicebant quoque σμικρὸς & σμύραινα pro μικρὸς & μύραινα.

Scala a κᾶλον.

Scalpo a γλάφω, γάλφω, σγάλφω.

Scarabæus a κάραβος.

Scrapta a χρίμπτεσθαι.

Scribo a γράφω. *Scrinium* a γράφιον.

Scrotum a σγυρυτόν pro γρυτόν.

Scrupedas Scaliger dictos monet *Ægre incedentes*, a κρυπτία quæ & ἀρύπεζα.

Scruta a γρύτη. ita Græci dicunt Variam ac minutam mercem.

Sculpo a γλύφω, γύλφω, σγύλφω.

Smaragdus a μάραγδος.

Stella a τέλλω.

Strido a τρίζω. nisi utrumque a sono.

Stropus a τρόπος. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. 371.

Scudicia nomen ex *Caudice* retinet, quod circa caudicem terram aperiat. Isidorus Originum XX. XIV.

Sterna quasi *Terna*. vide Festum.

Stritare pro *Tritare* legit Scaliger apud Varronem.

Stritavum antiqui dicebant pro Tritavo; Festus.

S *additur in medio*.

Obstrudo usurpavit Plautus pro *Obtrudo*; vide Festum.

Subscus a *subcudendo*.

ST *additur in initio*.

Latini Veteres, ut docet Festus, dicebant *Stlata* quæ *Lata* erant. *Stlitem* quoque *Litem* dicebant, & *Stlocum* *Locum*.

S *additur in medio*.

Classis ἀπὸ τῶν κάλων. Isidorus Originum XIX. I.

Discus a δίκω.

Ensis ab ἔγχα vel ἱνόω.

Esculus, olim *Æculus*, ab αἰγίλωψ.

Fasciculus a φάκελος.

Glisco a γλίχομαι. *Grossus* a κρόος.

Hesperus quasi ἐω πέρας.

Lustra veteres Latini vocabant quæ Græcis λύτρα. Varro tamen *Lustrum* vult dictum a *Luendo*; & proprie *Lustrum* quod pendebatur quinto quoque anno. Scal. in Catal.

Mensis a μήνη. *Musca* a μυῖα.

Nassa quasi νάσις a νάω.

Pausa a παύομαι. *Pessum* a πεσεῖν.

Tussis a *Tusiuae* Isidor. a ὄυσις Martin.

Ast

Ast ab *At*. *Capsa* a *Capiendo*.

Colossus a *Calete* artifice.

Dusmoso in loco apud Livium significat Dumosum Locum. antiqui enim interserebant σ literam, & dicebant, *Cosmittere* pro Committere, *Casmenæ* pro Camenæ; Festus.

Fasti & *Nefasti dies* a *Fando*.

Faustus a *Faveo*. *Festuca* a *Fetu*.

Luscus a *Luce*.

Pœsnis pro *Pœnis* dicebant antiqui. Festus.

S *additur in fine*.

Græci addunt Σ Latinis nominibus propriis in *A* desinentibus: ut ὁ Κατιλίνας *Catilina*. ὁ Φιμβρίας, *Fimbria*. ὁ Σύλλας, *Sylla*.

Mens a Dorico μεῦ.

Napus ab Attico νάπυ.

Nos a νώ. *Vos* a σφώ.

Trans a πέραν.

Potis a Dorico ποτὶ pro πρός.

Antes ab *Ante*. *Postes* a *Post*.

S *abjicitur in initio*.

Capisterium, σκαφιστήριον.

Casteria σκαστήρια.

Cilium a σκίλιον, unde ἐπισκύνιον.

Cio pro Divido, ut *erctum citum* est a σκίω pro σχίζω.

Cirrus a σκιῤῥός. vide Salmasium, Plinianarum exercitat. pag. 762.

Cutis a σκύτος. *Fallo* a σφάλλω.

Fascis a σφάκελος. *Funda* a σφενδόνη.

Fungus a σφόγγος. *Funis* a σχοῖνος.

Myrrha a σμύρνη.

Palpo ab Æol. σπαλαφῶ pro ψηλαφῶ.

Parum ab Æolico πάρος pro σπάνος.

Tego a στέγω. *Torus* a στορέω.

Vespa a σφὴξ σφηκός.

Irpix a *Serpendo*.

Pumex a *Spuma*. nam *Spumex* prius dictus fuit: neque enim aliud est quam spuma & fæx quædam lapidum liquefactorum, ut Scoria aliorum metallorum. Scaliger in Ætnam.

S *abjicitur in medio*.

Nonnulli e Doriensibus populis, quales sunt Argivi, Lacones, Pamphylii, Eretrienses, & Eropii, ἀντὶ τῦ σ δασεῖαν χαρακτῆρα ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις φωνήεσι, ut cum dicunt ποιῆαι pro ποιῆσαι, βυόα pro βυσσὰ, μοῖχα pro μυστικά.

Anas a νῆσσα.

Casno dicebant olim pro *Cano*. Credo ἀπὸ τῦ χάσμαἸος. itaque ab hac, ut videtur, origine veteribus *Casmen* & *Casmenæ* erant Carmen & Camenæ.

Catamitus a κατὰ & μισθός.

Cneus a γνήσιος, quod est *Generosus*.

Como a κοσμῶ. unde & *Coma* & *Comis*.

Gloria antique *Glosia*, a γλῶσσα. Scal.

Ligo ligonis a λίσγος. Salm.

Nitor, a νίσσομαι. *Pisum* a πίσσω.

Ptisana a πτίσσαια. *Pulex* a ψύλλος.

Puta a πόσθη, hoc est τὸ αἰδοῖον. unde & προπόσθιον dictum est *Præputium*.

Putus a πυσὸς, quod ἀπὸ τῦ πεύθειν vel πεύθεσθαι, *Aurum explorare*. Theocritus, χρυσὸν πεύθονται ἀμοιβοί. ita Scalig. in Catalecta Virgilii.

Vado a Dorico βάσδω pro βάζω.

Aper ab *Asper*.

Camilla prius *Casmilla* dicebatur.

Prædium a *Præstando*.

Serius a *Se* & *Risus*, quasi dicas Sine risu. Nonius.

Soror a *Seorsum*.

S *abjicitur in fine*.

A vocativis in σ desinentibus Æoles auferunt σ. ut pro Σώκρατες Σώκρατε, pro Ἀριστόφανες Ἀριστόφανε & sic in cæteris. In genitivis similiter auferunt hanc literam, ut cum dicunt Σωκράτω, Ἀριστοφάνω, Σοφοκλέω.

Ubi Græci Σωσίας, Latini maluere Sosia.

Homo ab ὁμῶς, est enim animal sociale, ut ait Jul. Scal. cap. XXVIII. de Causis L. L. Rectius tamen derives ab ὁμῦ, *Simul*, quam ab ὁμῶς, Æque.

Paunia a φανόλης.

S *mutatur in* C.

Barca quasi *Barsa* a βάρις. Caninius.

Con, *cum*, a σύν. ita συμβίου est *Convivo*. συμφέρω, *Confero*, &c.

Porca a πρασιά.

Procsimus sive *Proximus*, est a *Prope propior*. nam ἀναλόγως inde esset *Propissimus* & *prossimus* κατὰ συγκοπήν.

S *mutatur in* CT.

Præcipue locum id habet in verbis in σσω Quartæ Barytonorum. ut μυκτὴρ a μύζω vel μύσσω, &c.

Cataphractus a καταφράσσω.

Caturucta a κατορύσσω.

Character χαρακτὴρ, a χαράσσω.

Lucta a λύγις. *Tacticus* a τάσσω.

S *mutatur in* D.

Dorienses dicunt ὀδμὴ pro ὀσμὴ, ἴδμεν pro ἴσμεν, κεκαδμένος pro κεκασμένος.

Audeo, ab αὔσω, τὸ τολμῶ. quemadmodum expon. Suidas in Αὔσονες.

Crepido a κρηπὶς κρηπῖδος.

Medius a μέσος.

Stadium ἀπὸ τῆς στάσεως.

Acredula ab *Acris*.

Claudius olim *Clausus*. nam Appius Claudius Sabinus, qui sexto post Reges exactos anno se Regillo Sabinorum oppido Romam contulit cum clientibus, apud Sabinos Clausus dicebatur. Romam vero ut venit, *Claudus*, & post *Claudius*, dictus est; a quo gens Claudia descendit.

Fraudo a *fraus*. *Laudo* a *laus*, &c.

Pecus, *pecudis*.

S *mutatur in* F.

Ficatum, συκωτόν. Ital. *fecato*, *figadello*. Gall. *foye*.

Ficus, σῦκος. *Ficedulæ*, συκαλίδες.

S *mutatur in* G.

Tergo ab Æolico τέργω pro τείρω.

Valgus a βλαισὸς κατὰ μετάθεσιν.

S *mutatur in* H vel aspirationem.

Lacones, Argivi, Pamphylii & Eretrienses Σ eximere solent, atque aspirationem ejus loco sufficere, ita μῶσα iis est μῶἁ. μυστικὰ μυικά. πᾶσα πᾶἁ. βυσσὸν βυὸἁ. ποιῆσαι ποιῆἁι. εὖ σοὶ εὖ οἱ, quæ est bacchantium acclamatio *Eæ* vel *Evohe*.

S *mutatur in* L.

Hannibal ab Ἀννίβας.

Hasdrubal ab Ἀσδρούβας.

S *mutatur in* N.

Æoles pro εἰρηκὼς dicunt εἰρήκων, pro νενοηκὼς νενόηκων.

Amazones dictæ sunt quasi ἅμα ζῶσαι, quod simul vivant sine viris: vel quod unam mammam exustam habent, quasi ἄνευ μαζῶ. Servius ad Æn. I. CCCCXCIV. & ex eo Lactantius in Achilleid. II. CLVI.

Heminu ab ἥμισυ. Festus.

Pinso a πτίσσω.

Pesna olim, teste Festo, quæ postea *Penna*.

S *mutatur in* P.

Pulpa a *Pulso*.

S *mutatur in* R.

Acer ab ἀκίς. unde & *Acerbus* & *Acervus*.

Arator ab ἀρότης. *Celer* a κέλης.

Coluber a κολούος τὸν ὄφιν.

Cruor a κρύος.

Erit, olim *Esit*, ab ἔσαι.

Ero, ἔσω, ex quo ἔσομαι.

Gloria, antique *Glosia* a γλῶσσα. Scaliger.

Humerus ab ὦμος.

Inter ab ἐντός. *Labor* ab ἄπος.

Magister a μέγιστος. *Miser* a μῶσος.

Moretum a μύσσωτος.

Olo ab ὀδός. *Pavor* a φόβος.

Por veteribus, qui postea *Puer*, a Laconico ποὶρ pro παῖς vel παίς. inde *Quintipor*, *Marcipor*, *Gucipor*, apud Festum.

Procerus a προσεχής unde, & *Proceres*.

Torreo a τέρσω.

Turris ab Attico τύῤῥις pro τύρσις.

Vapor a κάπος.

Acus aceris, *Pecus pecoris*, *pignus pignoris*, &c.

Æs æris. unde *Æra* & *Ærumna*.

Alburnum ab *Albus*.

Asa, *asena*, *casmen*, *fesiæ*, *lases*, dicebant antiqui pro *Ara*, *arena*, *carmen*, *feria*, *lares*.

Asser olim *Assis*.

Auselii, *Fusii*, *Papisii*, *Valesii* prius dicti, qui postea *Aurelii*, *Furii*, *Papirii*, *Valerii*.

Cesna olim, quæ deinde *Cerna*, ac tandem *Cœna*. a *Cerna* interim remansit *Silicernium*, hoc est, Convivium funebre.

Helesa prius, postea *Holera*; Festus.

Humor ab *Humus*. *Lucar* a *Lucus*.

Marci nomen quibusdam videtur esse a *Marra* instrumento rustico; sed omnino a *Mas* prius fuit *Mascus*, inde *Marcus*, a quo *Marcellus*.

Pignosa, *pignora*. Festus.

Plusima, *plurima*. Festus.

Satur a *Satis*.

S *mutatur in* T.

Æoles pro σὺ dicunt τὺ, & pro σοὶ τοί.

Lacones pro ἱκανόσιος dicunt ἱκανότιος, pro πλούσιος πλούτιος, pro πλησίος πλητίος.

Attici frequenter vertunt Σ in Τ. ita γλῶσσα iis est γλῶττα, τέσσαρα τέτταρα, σήμερον τήμερον, φυλάσσω φυλάττω, &c.

Botulus a βότυς.

Fides ab Æolico πίτις pro πίστις.

Myrtus a μυρσίνη. *Nitor* a νείσσομαι.

Pastino, *repastino*, a πάσσω.

Pruta a πρασιαί. quomodo Horti olim vocati.

Quot ex Ionico κόσοι.

Saltus ab ἄλσος.

Titanes

Titanes dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως, *ab ultione*. Ferunt enim fabulæ Titanes ab irata contra Deos terra ad ejus ultionem creatos. Servius ad Æneid. VI. DLXXX.

Titurus a Tarentino τίτυρος pro σίτυρος, quo κριὸν significari monuit interpres Theocriti.

Tat a τάτα. *Tristis* a ταράττω.

Tu a Dorico τὺ pro σύ.

Turpis a σαπρός.

Tuus a Dorico τεὸς pro σός.

Viginti a Dorico ϝίκατι pro εἴκοσι.

Vt ab ὡς.

Hæc mutatio frequens est apud Latinos in plerisque nominibus Tertiæ decl. in Σ desinentibus; ut *Ars artis*, *Mars Martis*, *pars partis*, *sors sortis*, *Samnis Samnitis* &c.

Aconitum ab *Aconis vico* juxta Theophrastum. *Adgretus* & *egretus* pro *adgressus* & *egressus* dici monet Festus.

Astulæ pro *Assulæ* occurrit in vett. libris.

Exfuti exfusi; Festus.

Mertat pro *Mersat*; Festus.

Pultare pro *Pulsare*.

Terta pro *Tersa*. Nonius.

S *mutatur in* Vau.

Verro a σαίρω.

S *mutatur in* X.

Æoles pro ψῆφος dicunt ψάφαξ.

Ξὺν pro σὺν dicebant veteres Attici. item ξύμμαχος, ξυγγραφεὺς, ξυνθήκη, &c.

Dorienses Σ mutant in Ξ in Fut. & Aor. priore Quartæ baryt. κλείω κλείσω κλαξῶ. καθίζω καθιξῶ ἐκάθιξα. ἁρπαξῶ. ita quoque κλεὶς iis erat κλὰξ, & pro ὄρνις ὄρνιθος dicebant ὄρνιξ ὄρνιχος. ψῆφος Æolibus est ψάφαξ, & δίφρος δίφραξ.

Latinis *Ajax* est Αἴας.

Baxea a βάξις pro βάσις.

Callixtus pro *Callistus* a κάλλιστος.

Duplex, διπλοῦς.

Filix quasi *pilix* a πτιλὸς, vel a πτερίς. nam veteres scribebant quoque *Felix* & *Felicata opera*.

Pistrix, πίστρις. *Pulex* a ψύλλος.

Spinturnix, σπινθαρίς. *Ulex* ab ὕλης.

Pulvis antiquis etiam *Pulvix* dicebatur.

SS *mutatur in* Z.

Æoles pro ἐπιπλέσσω dicunt ἐπιπλάζω. Sappho, τὸν δ' ἐπιπλάζοντ' ἄνεμοι φέροιεν.

SS *mutatur in* X.

Iones διξὸς dicunt pro δισσὸς, & τριξὸς pro τρισσός. Invenias quoque *Ulyxes* pro *Ulysses*.

Malaxa a μαλάσσω.

Maxilla a μασσάομαι. Scaliger cap. XXVIII. de Causis L. L.

Paxillus a πάσσαλος. *Pix* a πίσσα.

ST *mutatur in* S.

Segestre a σίγαστρον. Vide mox T in medio abjectum.

T *additur in initio.*

Taceo ab ἀκέω vel ἀκὴν, *Tacite*. quod derivant ex α & χαίνω.

Tædeo ab ἀηδία. *Tephria* ab אפר.

Terebinthus, ἐρέβινθος. *Terra*, ἔρα.

Turgeo ab ὀργᾶ, vel *Urgeo*.

Tyberis sive *Tybris*, prius *Thris* vocabatur ἀπὸ τῆς ὕβρεως. vide Servium ad Æneïd. III. D. item ad Æneïd. VIII. CCCXXVIII.

Teter ab *Ater*.

T *additur in medio.*

Cyprii & vetustiores Attici τ interjiciunt Nominibus & verbis; dicunt enim πτόλις, πτόλεμος, πτόρθος, ἀνύτω, ἀρύτω, κλέπτω, κόπτω, νίπτω, τύπτω, pro πόλις, πόλεμος, πόρθος, ἀνύω, ἀρύω, κλέπω, κόπω, νίπω, τύπω.

Attubus, ab ἄτοπος. Scal. Auson. lect. II. IX.

Catus, callidus, doctus, ardens, παρὰ τὸ καίειν, unde & *Cato* dictus; ingeniorum etenim igneus vigor esse videtur. Donatus in Andriam, V. II.

Chartam nonnulli deduxerunt ab isthoc χαίρειν, quod præmittitur epistolis.

Cocetum a κοκεών. Casaub. ad Theophrast. Charact.

Crista a κέρας.

Flecto a φλέγω. ustulata etenim curvantur. Scal. Sed videtur potius factum ex πλέκω, unde *flecto flecto*.

Frutex a βρύω. *Gutta* a χύω.

Hortor ab ὄρω.

Historia ab ἴστωρ ab ἴσημι.

Pecto a πέκω. *Pestis* a πεσεῖν.

Plecto a πλέκω.

Protolare a πρὸ & ἐλῶ dictum est, quod est *Ante* & *Trahere*. Donatus in Phorm. I. III.

Tittex a τίταξ.

Actio, *actor*, ab *ago*.

Cautes a *cavus* vel a *cavendo*.

Consuetudo a *consueo* pro *consuesco*.

Certium a *Cerium*. Servius.

Doctus a *doceo*. *Dubito* a *dubium*.

Fautor a *faveo*.

Festino & *confestim* a *ferendo*.

Fustis a *fusus*. *Habitus* ab *habeo*.

Identidem pro *idem*.

Linteum a *linum*. *Multus* a *moles*.

Opto ab *ope*.

Planta pedis a *planus*.

Propter, hoc est, Juxta, a *prope*.

Simultas a *simulo*. *Tutor* a *tueor*.

Vastus a *vase*. *Urtica* ab *urendo*.

T *additur in fine.*

Fremit, βρέμει. *Tremit*, τρέμει.

T *abjicitur in initio.*

Ritus a τρίβος. *Rodo* a τρώγω.

Atavum Festus dici vult, quia est avi *Tata*, hoc est, *Pater*, ut pueri usurpare solent.

Vulcanus a *Tubal-cain*.

Huc etiam pertinet, quod Hebræorum צ, quod valet *TS* vel *TZ*, pronunciarunt veteres abjecto *T*. nam a צור, *tsor*, tum est τύρος, tum *Sarra*; siquidem eadem est *Sarra* ac *Tyrus*; unde Poëtis idem sunt *Sarranum ostrum* & *Tyrius murex*. Sed & qui Arabice صفي, *Tzophi*, nobis sunt *Sophi*. Ea vox, ut scribit Jos. Scaliger, significat puræ religionis hominem & in melius reformatum, cujusmodi suam esse religionem Persæ contendunt, eoque nomine perpetuæ iis cum reliquis Mahumedanis inimicitiæ, haut secus ac Samaritis cum Judæis.

T *abjicitur in medio.*

Bitumen a πίττωμα.

Cædo a κτείνω.

Campus a κάμπτω, unde Syracusanum καμπός.

Charta a χαράττω.

Citeria, κίττα & ἐρίζω. quod imaguncula talis loquacior sit pica.

Clepo a κλέπτω.

Crupellarius a κρύπτω.

Cubo a κύπτω. item *Cubus*.

Diribeo a διαρρίπτω.

Filix, & antea *Pilix*, a πτιλίς. Salm.

Fratilli a φράττω. *Lambo* a λάπτω.

Lyra a λύτρον. notissima est fabula quæ huic etymologiæ ansam præbuit.

Nidus a νεοττός.

Penna ex Æolico πτεννὸς pro πετεινός.

Perna a πτέρνα. *Pilus* a πτίλον.

Piso, unde *Pinso*, est a πτίσσω. inde & *Pisum*. sic etiam πιστὴ, ὁ λόγος, amittit *T*, a πτίσσειν. a quo πιστικὴ νάρδος in Evangelio est Nardus expressa & contusa in liquorem & unguentum; quod spicatum dicebatur, si ex spica exprimeretur; foliatum, si ex foliis. Scal.

Remus ab ἐρετμός.

Scapulæ a σκαπτίσθαι.

Scopæ a σκόπτω. *Scopus* a σκέπτομαι.

Segestre a σίγαστρον. vide Casaubonum in Suetonii Octavium, cap. LXXXIII.

Signum a στιγμή. *Stica* a στικτή.

Supinus ab ὕπτιος.

Ursus ab ἄρκτος. *Arcturus* ab *Arctus*.

Macellum a *Mactandis pecoribus* dictum, Donatus ad Eun. II. II. ubi tamen ex Varrone idem Donatus verisimilem aliam præmiserat etymologiam.

Torus quasi *Tortus*. nam ut vir illustris ad Varronem monet, proprie eo significatur Funis ex toris tortus, quomodo Cato usurpat. Hinc Lectus dicitur *Torus*, quod *toris* tendatur. vide quoque Servium ad Æneïd. I. DCCXII.

Veru a *verto*.

T *mutatur in* B.

Balbus fortasse a βατταρός, vel a βαμβαίνω.

Libra a λίτρα. *Terebra* a τέρετρον.

Tribus a τριττύς. unde & *Tribuo*.

Verber a ῥιπτός. Æolice βιρπτός.

Cælibem quasi *Cælitem* dicunt Romani. Donatus in Adelph. I. I.

T *mutatur in* C.

Dorienses id faciunt in aliquot Adverbiis; ita pro ὅτε dicunt ὅκα, pro πότε πόκα, pro ἄλλοτε ἄλλοκα, pro τότε τόκα.

Anclare, haurire, a Græco ἀντλῶ descendit. Festus.

Luscinus a λάσκω.

Pirnicula ἀπὸ τῶν περάτων. Servius ad Æneid. VII. DCLXVIII.

Proceres a πρότεροι.

Fæcundus a *Fœtus*.

Hircus quasi *Hirtus*.

Mulciber quasi *Multiber* a *Multando*. Donatus in Adelph. I. II.

Nasturcium quasi *Nasitortium*.

T *mutatur in* D.

Ædes ab αἴθω.

Andabatæ, ἀναβάται.

Brundusium, Βρεντέσιον.

Cado

Cado a κάτω.
Calicudrum a καλύπτρα.
Cidaris a κίταρις.
Cudo, a כתת, *Tundere*.
Dama, quasi *Tamma*, a Siculo, καμμάς pro κεμμάς.
Endo ab ἔνδον.
Fides ab Æolico πίττις pro πίστις.
Nidus a νοττός.
Pando a πετάω, vel a φαττέω a φαίνω.
Sodalis a Poetico ἕταρος.
Tudo a τύπτω.
Turunda factum ex τορεύτω τορεῦτο, ac proprie quidem Caseati sive Libi genus denotat, postea tamen accipi cœpit vox pro Massa qualibet vel Globo cujuscunque materiæ. Salm.
Vado a βατῶ pro πατῶ.
Vadum a βατόν.
Fides nomen ipsum mihi videtur habere, quum fit quod dicitur, Cicero IV. de Rep. apud Nonium.
Lodix lodicis a *lotus*.
Mendax a *mentior*.
Prædium a *præstando*.
Pudor ab antiquo *putus*, hoc est, *purus*.
Quadra, *quadrans*, &c. a *quatuor*.
Spondeo a *sponte*. Varro V. de L.L.

T *mutatur in* G.

Γογγόν ἱερόν. Hesychius.
Purgo a ῥύπτω. *Ruga* a ῥυτίς.
Vergo a *verto*.

T *mutatur in* I.

Apio antiquum pro *adligo*, ab ἅπτω.
Cambio a κάμπτω.
Capio a κάπτω, quod Etymologo exp. χωρῶ, prout nempe locus dicitur aliquid capere.
Farcio a Poëtico φαρκτὸς pro φρακτός.
Eximius quasi *exemtus*.

T *mutatur in* L.

Thelis antiquioribus Romanis, Varrone teste, dicebatur quæ Græcis Θέτις.
Valo volas a ποτῶ.
Exemplum quasi *exemptum*.

T *mutatur in* N.

Neniam extremam cantionis vocem ab eo appellarunt, quod chordarum ultimas Græci νήτας dicunt; Festus.
Pinus a πίτυς.
Fœnum, & *fenus*, a *fœtu*; Festus.

T *mutatur in* P.

Æoles pro ταλὸν, dicunt σπαλόν, unde *spolium*: ταλεῖς σπαλεῖς, τεταμένας πέπαμαι.
Dores pro στάδιον dicunt σπάδιον.
Τέσσαρες Comm. Τέσσερες Ion. Τέτορες Dor. Πίσυρες Poët. Πέσσυρες vel πίσυρες Æolice. unde *Petoritum*. vide Festum.
Æoles quoque pro γήτειον dicunt γήπιον, unde *Cepe*. & pro κλυτὸς κλυπός. pro θύννος φύννος, unde *Popa*.
Cretenses στάδιον dicunt σπάδιον, unde *Spatium*.
Corpus, χρὼς χρωτός.[imo χρέος, χρόFος.]
Dapes a δαὶς δαιτός.[imo δαῖς, δαFίς.]
Pavo ab Æolico ταΩὼς pro ταώς.
Pipire a τιτίζειν.
Spica ab Æolico σπαχὺς pro σταχύς.
Arriano Πίγρος dicitur qui aliis Τίγρος. vide Salmasium Plinianarum exercitat. pag. DCXCIV.

Hospes est ab *Hostis* hoc est, Peregrinus. Ita quoque ξένος non modo Græcis dicitur *Hospes Peregrinus*; verum etiam ξένων appellatione designantur iis οἱ μισθοφόροι. *Exteri mercede militantes, mercede conducti*. Festus; ut & Serv. ad Æn. IV. CCCXXIV.

T *mutatur in* Q.

Quatuor a τέτορα. *Que* a τε.
Quis a τίς. Omnino tamen hic recurre ad ea quæ supra annotavimus in mutatione τοῦ *P* in *Q*.

T *mutatur in* R.

Careo a χατέω. *Ciborium* a κιβωτός.
Maturus a *matuta*.
Parricida quasi *patricida*.
Verro a *verto*.

T *mutatur in* S.

Nausea a ναυτία. *Ossa* ab ὀστᾶ.
Resina a ῥητίνη.
Rapsodia a ῥάπτειν τὰς ᾠδάς.
Servo a τηρῶ.
Ursus ab ἄρκτος, extrito κ, & mutato *T* in *S*.
Censi more veterum dicebantur, qui *centum* millia professione detulissent. hujusmodi adeo facultates Census vocabantur. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.
Colossus dictus est a *Coleto* artifice; Festus.
Procapis a *caput*.
Russeus color a *rutilus*.
Sonus a *tonus*. *Tensus* pro *tentus*.
Versuti, quorum mentes crebro ad malitiam *vertuntur*. Festus.
Visula a *vitis*.

T *mutatur in* TH.

Thensæ sunt vehicula sacra, quæ alii a divinitate dici putant: alii, quod ante ipsas lora *tenduntur*, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducunt. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.

T *mutatur in* Vau.

Curvus a κυρτός, quod incurvata contrahantur.
Vello a τίλλω. *Verto* a τρέπω.
Laverna in via Salaria lucum habet. est autem Dea furum, ac simulacrum ejus fures colunt, & qui consilia sua volunt tacita; nam preces ejus cum silentio exercentur. sic dicta fortasse a *latendo*; nam Fures olim *Laterniones* & *Laverniones* dicebantur. Vetus commentator in Horatii librum primum, epist. XVI.

T *mutatur in* X.

Mutatio hæc frequens est Quartæ conjugat. barytonor. in πτω vel ττω.
Apoplexia ab ἀποπλήττω.
Saxum a σάττω. *Laxus* a *latus*.
Medioxumus a *mediotumus*.

TH *additur*.

A τρίχα & τέτραχα pleonasmo τοῦ θ, fit τριχθά & τετραχθά.
Πλήθω & πλῆθος a πλέος.

TH *abjicitur*.

Dores ἐσλὸν pro ἐσθλόν, ut Pindarus.
Minuo a μινύθω. *Pereo* a φθείρω.
Suem non modo σῦν sed & ὗν dixere ἀπὸ τοῦ θύειν. atque hanc quidem originem non modo Athenæus & Clemens Alexandrinus afferunt, sed & Varro confirmat, quum scribit immolandi pecoris initium cœpisse a suillo. vide quæ hac de re observavit doctissimus Sept. Florens Christianus in Aristophanis εἰρήνην.

TH *mutatur in* B.

Alibi a ἄλλοθι. Caninius.
Liber fortasse est ab ἐλεύθερος.
Plebs olim *Plebes* a πλῆθος.
Ruber ab ἐρυθρός.
Rubor ab Æolico ἔρυθορ pro ἔρυθος.
Uber ab οὖθαρ. Æolice οὖφαρ. nam Æoles mutabant θ in φ, at Latini hoc ipsum φ permutabant in *B*. vide Salmasii epistolam super Herode infanticida, pag. CCXVI.

TH *mutatur in* C.

Cœna a θοίνη.
Lascivus a λάσθαι, vel a λάσθον.
Placeo fortasse a πλήθω. quod ea quæ nobis grata sunt, abunde expleant animum. Pari prorsus ratione Teutonicum *genoegen*, *satisfacere*, *placere*, est a *genoeg*, *Satis*. unde quoque *genoegte* est *Jucunditas*, *voluptas*, &c.

TH *mutatur in* CH.

Siculi & Tarentini ὄρνιχες dixere ὄρνιθες. Similiter etiam quæ Afris *Carthada*, quod *Novam civitatem* significat, ea Siculis Καρχαδὼν, atque aliis Græcis Καρχηδών. Latini fidelius *TH* servant, dicentes *Carthago*.

TH *mutatur in* D.

Ador ab ἀθήρ. *Deus* a θεός.
Dumus a θάμνος. *Fido* a πιθῶ.
Fundum a βύθος.
Gaudeo a Dorico γαθέω pro γηθέω.
Iudo ab ἴνθεν, *Merda* a μίνθη.
Ordo ab ὀρθός. *Pardus* a πάρθω.
Perdo a πέρθω.

TH *mutatur in* F.

Affinitatem literarum φ & θ attingit Athenæus lib. XI. cap. XIV.
Θλᾶται, φλᾶται. Æoles.
Æoles & eorum exemplo Attici sæpe mutant Θ in Φ, quod ipsum quoque Latini factitasse videntur, quum iis
Fello, quod Nonius interpretatur Sugo, desumitur ex Æolico φηλᾶν pro θηλᾶν.
Fera ab Æolico φὴρ pro θήρ.
Ferveo a φέρω pro θέρω.
Fiber a φιβρός pro θιβρός.
Fio unde *Suffio*, & *suffitus*, a φυῶ pro θυῶ.
Fligo unde *Affligo*, a φλίγω pro θλίβω.
Follis a φύλλις pro θύλλις.
Foris a θύρα. *Foras* a θύραζε.
Formus, hoc est, Calidus, a φερμὸς pro θερμός.
Fumo a φυμιῶ pro θυμιῶ.
A θύω, *Fio*; θύμα, *Fumus*. ut Galeno θύματα θυμιάματα.
Furiæ & *Furoris* etyma ab Æolico Græco, unde omnia fere Romana vocabula descendunt. nam θορῶ idem est quod *Irruo cum impetu*. θόρος, *impetus violentus* & *furiosus*. θοῦρος Ἄρης, *Furiosus Mars*, qui & absolute quandoque dicitur Θοῦρος. Æoles porro pro θορῶ dicebant φορῶ. unde *Furo* Latinorum. Similiter quoque pro θόρος dicebant φόρος, unde

Furos & *Furor*. pro θορία denique dicebant & φορία, ex quo Romani sumserunt suum *Furia*. vide cl. Salmasii epistolam super Herode infanticida, p. CCXXVI.

Popa est ab Æolico φόπας pro θύτης.

TH *mutatur in* G.

Corgo apud antiquos pro Adverbio, quod est Profecto, ponebatur; Festus. Jos. Scaliger putat esse a κηρόθι, ex animo, cordicitus.

TH *mutatur in* L.

Lorica a θώρηξ factum putatur, sed perperam, eum sit a *loro*. Olim enim e *loris* fiebant *loricæ*;

TH *mutatur in* P.

Palpo a θάλπω. *Pio* a θύω.

TH *mutatur in* Q.

Quatuor quidam putaverunt esse ex θάτερα Attico pro τὰ ἕτερα. Similem fere originationem habet Jul. Scal. cap. XXVIII. de Caussis L. L. Sed rectius deducitur ab Æolico πίσυρα, ut alibi indicavimus.

TH *mutatur in* S.

Græci veteres videntur olim Θ ore blæso extulisse atque in tantum eliquasse, ut potius sonaret Σ quam Θ. unde quoque Æolibus, qui receptæ pronunciationi scribentes insistebant, Πάρσοι, dicti sunt, qui aliis Πάρθοι, item Πέρσαι. Σῖναι quoque & Θῖναι iisdem sunt, quos *Chinas* hodie pronunciant. vide Salm. de Hellenistica, p. CCCLXVII.

Iones pro βυθὸς dicunt βυσσός.

Lacones Σιὸς dicebant pro Θεός. item Ἀσάνα pro Ἀθάνα. σίγω pro θίγω. κισσὸς pro κισθός. ἀγασὸς pro ἀγαθός.

Capis a καπίθη.

Erysipelas, ἐρυσίπελας ab ἐρεύθω vel ἐρυθρὸς & πέλας.

Sirpus ab Æolico σίρπακος pro θίρπαξ. Salm. de usuris, pag. CCLVI.

Sus a θῦς. *Subare* a θυῶν.

Susurro a ψιθυρίζω.

TH *mutatur in* ST.

Æstus ab αἴθω.

TH *mutatur in* T.

Æoles pro καθῆκε dicunt κατῆκε.

Bibliander censet Græcum τηρεῖν desumptum a Syriaco THAR, *observare*, quemadmodum & Græcum τρίβειν derivatum putat a Syriaco THABAR, *Terere*, *frangere*, *sculpere*.

Ante ab ἄνθος. *Artus* ab ἄρθρον.

Ater ab αἴθω.

Atrium ab αἴθριον, Scal.

Bootes a βοῦς & ἐθέω.

Botulus a βόθυλον. quod Hesychio est βύτημα, Salm.

Calantia pro καλὸν ἄνθος.

Catena quasi καθ' ἕνα, vel a κάθημαι.

Cetra a κεύθω. *Extra* ab ἔξωθεν.

Fistula a φύσηλλα. *Irrito* ab ἐρέθω.

Lateo a λήθω, Dorice λάθω.

Letum a λήθη.

Multus veteres *Molles* appellari voluerunt, quasi μαλθακούς. Nonius.

Menta a μίνθη. *Metus* a μόθος.

Obturare a θύρα. Festus.

Opistographum ab ὄπισθε & γραφή.

Opto a ποθῶ, κατὰ μετάθεσιν.

Pati a παθεῖν. *Peto* a ποθῶ.

Post ab ὄπισθε.

Præpatiam a προπόσθιον.

Pata a πόσθη. *Puteo* a πύθω.

Puteus, quod Æoles dicebant τὸν πύθιον καὶ ποταμόν. Varro IV. de L. L.

Putus a πύθω. *Retrix* a ῥεῖθρον.

Roto a ῥοθῶ. *Rutilus* ab ἐρυθρός.

Satyrus a σάθη *Penis*.

Spataliam a σπαθάλιον.

Tago unde *Tango* a θίγω.

Talea a θάλεια. *Talla* a θαλλός.

Tangere, & in comp. *Tingere* a θιγγάνειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.

Tapes quasi θάλπης.

Temere ab ἀθεμερῶς.

Testis, sicuti ad Phallica scribit Scaliger est a θέσις, quomodo veteribus Græcis dicebatur ὁ μάρτυς. nempe a θέσθαι, quia dicebant μάρτυρας θέσθαι & ἐπιθέσθαι.

Titio fortasse a θύω.

Tomex & *Tomix* a θώμιγξ.

Torreo a θέρω.

Tueor, *intueor*, a θεῶ vel θεωρῶ.

Tumor a θυμός. *Tumeo* a θυμοῦμαι. Plautus; *Uxor tamet*; θυμοῦται.

Turba a θόρυβος.

Tusci quasi θυσκόοι. Festus.

Vestis ab ἐσθής. *Utor* ab ἴθω.

TT *mutatur in* CT.

Mattea a ματτύη. vide Casaub. in Tranquilli Caligulam, c. XXXVIII.

Hecta pro *Hetta*.

V *vocale pleramque exprimit* Υ *Græcorum*.

Arragia, ab ὀρυχή.

Averrunco, ἀπερύκω.

Aula, αὐλή. *Austerus*, αὐστηρός.

Bardus, *tardus* a Poetico βαρδὺς pro βραδύς.

Bitumen a πίτυς. *Botrus*, βότρυς.

Brutus, ἀπὸ τῆς βαρύτητος.

Buxus, πύξος. *Caduceus* a κηρύκειον.

Clivus ab Æolico κλιπύς.

Clanis a κλύζω. *Cudus*, κύδος.

Camæ, Κῦμαι. *Cuminum*, κύμινον.

Cupressus, κυπάρισσος.

Curvus, κυρτός. *Cutis* a κύτος.

Dumus a δρυμός. *Duo*, δύο.

Fruges a φρύγω. Priscianus.

Frutex a βρύω. *Fucus*, φῦκος.

Fuga, φυγή. *Furca* ab ὕρχη.

Futuo a φυτεύω. *Genu*, γόνυ.

Guberno a κυβερνῶ. *Lucubro* a λύκη.

Ludi & *Ludii* ἀπὸ τῶν Λυδῶν.

Luo a λύω. *Lupus*, λύκος.

Minuo, μινύθω. *Mugio*, μυκάω.

Munio ab ἀμύνω.

Murmuro a μορμύρω.

Mus, μῦς. *Mutilus*, μύτιλος.

Mutus a μῦθος. *Nunc*, νῦν vel νῦνγε.

Nurus, νυός. *Pus* a πύος.

Puteo, πύθω. *Romulus*, Ῥώμυλος.

Ruga a ῥυτίς. *Rumor* a ῥύω.

Runcina a ῥυγκάνη. *Ruo*, ὀρύω.

Ruta, ῥύτη. *Scruta* a γρύτη.

Scutum a σκῦτος.

Spelunca, σπῆλυγξ σπήλυγγος.

Spuo, πτύω. *Suggillo* a συγκελῶ.

Supinus, ὕπτιος. *Sus*, ὗς.

Tribus a τριττύς. unde & *Tribuo*.

Trua a τορύνη. *Truncus* a τρύχω.

Trutina a τρυτάνη. *Tumba*, a τύμβος.

Turba a τύρβη. *Turris* a τύρσις.

Udus ex Æolico ὕδος pro ὕδος.

Unda ab ὕδωρ. *Urceus* ab ὑρχή.

V *additur*.

Æoles pro ναὸς dicunt ναυός, pro ἀτὰρ αὐτάρ, pro δαλὸν δαυλόν.

Æsculapius ab Ἀσκληπιός.

Alcumena Plauto, ab Ἀλκμήνη.

Alumen ab ἅλμη. quod sit Salsugo terræ.

Andruare ab ἀναδραμεῖν.

Arguo ab ἀργός. *Caupo* a κάπηλος.

Fatuus a φάτης, unde & *vates*. Constat sane *Fatuos* primum vocatos fuisse *vates*, postea tamen vocabulum ad Væsanos translatum: prorsus ut Plato in Phædro μαντικὴν suam putat dictam, quasi μανικήν. Scaliger.

Fibula est ex φίβλη, illud autem ex ἐφιβολὴ pro ἐπιβολή.

Fraus a φράζω. *Fulgeo* a φλέγω.

Haurio ab ἀρύω. Caninius.

Hercules ab Ἡρακλῆς.

Langueo a λαγῶ, *Pigror*, *otior*, *tricor*, ut solent languescentes.

Lituus a λιτός. Nisi forte malis deducere a λίγξω. A. Gellius, V. VIII.

Statuo a στατός. *Plaudo* a πλάδος.

Plautus a πλατύς.

Pulegium a βλήχων.

Strebula a στρεβλός. *Strenuus* a στρηνής.

Tenuis a τείνω.

Tueor, *Intueor*, a θεῶ vel θεωρῶ.

Alius olim *Alis*.

Ampulla quasi *Ampla*.

Cernuus a *cerno*.

Consualia a *Conso*, Deo consiliorum.

Contiguus a *contingo*.

Continuus a *contineo*.

Genuini a *genendo* sive *gignendo*.

Inguen ab *ingeno*.

Lingua a *lingo*. *Vacuus* a *vaco*.

V *abjicitur*.

Dores ναῦν dicunt νᾶν.

Græci pro *Proculo* Πρόκλος, pro *Catulo* Κατλον, dicunt.

Barbitum a βαρὺ μίτον.

Nero appellatus est ex Claudiis, quos a Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine; sed id Sabini accepisse a Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt. vide A. Gell. noct. Attic. lib. XIII. cap. XXI. vide quoq; Casaubonum in Tranquilli Tiberium, cap. I.

Faba a κύαμος pro κύαμος.

Orca ab ὄρυξ ὄρυγος.

Pulcher a πολύχρους.

Semis ab ἥμισυ.

Anclabris apud Festum ab *Anculando*, hoc est, ministrando.

Bellum a *duellum*.

Circlos pro *circulos*. Virgilius; *Suspende ex vimine circlos*.

Hercle pro *Hercule*.

Lucmo pro *Lucumo* apud Propert.

Prima galeritus posuit tentoria Lucmo.

Manceps quasi *manuceps*.

Mando quasi *manu do*.

Mansuetus quasi *manusuetus*.

Manterium apud Varronem quasi *manuterium*.

Mantica,

Mantica, *mantile*, &c. a *manu*.
Publicus olim *poplicus* quasi *populicus* a *populus*.
Saltem a *salutem*. Egregie Donatus ad Act. II. Sc. II. Adelph. *Natum est a captivis SALTEM, qui nihil aliud præter salutem a victore petant*. vide quoque A. Gellium lib. XII. cap. XIV. ut & Servium ad Æn. IV. CCCXXVII.
Surclos pro *Surculos* apud Varronem lib. I. de R. R.
Tablinum quasi *tabulinum*. est enim locus, teste Festo, in quo antiquitus rationum suarum tabulas magistratus collocabat.
Templum pro *tempulum*. Plautus Aulularia;

Nam si ignis vivit, tu extinguere extempulo.

pro *Extemplo*.

V *mutatur in* A.

Æoles pro κυλίω dicunt καλίω, unde καλίνδω.
Γαλεὸς & γαλερὸς a גיל, *Exultavit*.
Calix a κύλιξ.
Canis a κύων κυνός.
Capsa a κυψέλη.
Cicatrix a κικύω significante ἰσχύω.
Condalus & *Condalium*, teste Festo, anuli genus, a κόνδυλος.
Galea a γυάλος.
Gannio a κνύω vel κνύζω.
Gena a γένυς. *Laqueus* a λύγος.
Madeo a μυδάω. *Sisarum* a σίσυρος.
Talpa a τυφλός.
Tragœdia quasi *Trygœdia*, & *Tragœdi* quasi *Trygœdi* dicti sunt. Τρύξ enim Græce, *Fex* dicitur Latine. nondum enim usu personarum invento, Actores fece vini faciem perungebant, vasis fece tenus epotatis. Vetus commentator ad versum CCLXXVII. Horatii de Arte.
Ululare ab ὀλολύζειν.
Balteum vocabant cingulum e corio *bullatum*. Varro.
Carina quasi *currina* a *currendo*. Isidorus Originum XIX. II.
Glaber a *gluvo*. Scaliger.
Prosapia a *prosupando*, hoe est, *proferendo*. Nonius.

V *mutatur in* E.

Alcedo ab ἀλκυὼν sive ἀλκυδών.
Ardea ἀπὸ τοῦ ἀέρα δεῖν. quod alte volet.
Argentum ab ἄργυρος.
Glaber a γλαφυρός. *Ibex* ab ἴβυξ.
Mattea a ματτύη.
Meta a Siculo μύτος.
Moneo a μηνύω.
Pessum ab Ionico βυσσός.
Polenta a παλυντή. *Remus* a ῥυμός. Ῥυμουλκῶ, *Remulco*.
Socer ab ἑκυρός.
Tepeo a τύφω.
Venari a κύνες vel κυνάω.
Verber a δερτύρ. *Vesica* a φῦσκα.
Vibex ab ἴβυξ. *Arcera* ab *arcus*.
Dejerat, *Pejerat* quasi *dejurat*, *perjurat*.
Dives quasi *divus*. *Fleo* a *fluo*.
Fretus a *fruor*. *Iter* ab *itu*.
Litera quasi *litura*.
Nebula a *nubes*.
Ocrea ab *ob* & *crura*.
Ponderosus a *pondus*.
Stlembus a *lumbis*.

V *mutatur in* I.

Derivata a νοῦς, χροῦς, ῥοῦς, πλοῦς & βοῦς mutant *υ* in *ι*. Sic a πρωτεύω πρωτεῖον, ab ἀριστεύω ἀριστεῖον, a δευτερεύω δευτερεῖον, a βραβεύω βραβεῖον.
Accipiter ab ὠκύπτερος.
Æmilius ab αἱμύλος. teste Plutarcho in Paulo Æmilio, sicuti & in Numa.
Alacris ab ἄδακρυς.
Ancilia ab ἀγκύλος.
Aspis a πτύω.
Caries a κάρυον. Scal. ad Varronem.
Cumila a κόνυζα. *Dulcis* a γλυκύς.
Ficus a σῦκος. *Filius* a φυλόν.
Fimus a φυρμός. *Fio* a φύω.
Frigo a φρύγω. *Garrio* a γηρύω.
Gibbus a κυφός. *Haurio* ab ἀρύω.
Hiems ab ὕω.
Hinnus ab ὕννος, ἶννος, vel γίννος.
Ligo ligas a λύγος, quod *Vitiem* denotat.
Mattici dicuntur homines magnarum malarum; Festus. quia μαστόας veteres Græci τὰς σιαγόνας vocabant. Scal.
Miser a μῦσος. vel a μογερὸς pro μογερός.
Nenia a νυνυρίζειν.
Odi ab ὀδύω, pro quo & ὀδύσσομαι.
Pio a θύω. *Rictus* a ῥύγχος.
Riscus a ῥύσκος. *Rivus* a ῥύαξ.
Sandapilam dixere σανίδα τοῦ πυελοῦ.
Siliqua quasi ξυλικά.
Stipes a στύπος.
Stipo stipas a τύφω.
Vibices ab ἴβυκες.
Acicula quasi *acucula* vel *acutula*.
Ancilla ab *anculo*.
Anniculus ab *annus*.
Batillum a *batulum*.
Circinus a *circus*. item *Circiter*, *circitor*, *ventus circius*.
Consilium a *consulo*.
Exsilium ab *exulo*.
Familia a *Femur*.
Finis a *funis*. veteres enim agros funibus circumscribebant ac finiebant. unde perantiquo cujusdam Agrimensoris fragmento legas, *Finis dicta eo, quod agri funiculis fiat divisi*.
Janitor & *Janitrix* a *Janua*.
Indigena ab *Indu* pro *In*, & *Geno* pro *Gigno*.
Ira ab *Uro*.
Optimus maximus ab antiquis *optumus maxumus*.
Suggillare a *sub* & *gula*. vide Scal. ad Festum.
Tibia a *tuba*. *Timor* a *tumor*.
Titulus a *tutando*. Festus in *Tituli milites*, &c.
Vacillo a *baculus*, *bacillus*.
Vitiligo a *vitulus*.

V *mutatur in* O.

Anchora ab ἄγκυρα.
Boa ab Æolico βόυς pro βοῦς.
Botulus a βύθαλος, quod Hesychio exp. φύρμα, *Fartum*, *farcimen*. Salm.
Cocetum a κυκεών. vide Casaubonum in Theophrasti Charact.
Coclea a κόχλυψ. *Folium* a φύλλος.
Follis a θύλλος. *Fores* a θύρα.
Grossus a κρῦος.
Moretum a μύρτωτος.
Mola a μύλη. *Nox* a νύξ.
Orca ab υρχη Ionice υρχη.
Scorteus a σκύτινος.
Socci, σύκχοι, ὑποδήματα φρύγια. Hesychius.
Solea ab ὑλέας, *Pellis*. vide Cl. Salmas. in scriptt. Historiæ Augustæ.
Somnus ab ὕπνος. *Sopor* ab ὕπαρ.
Sorex ab ὕραξ. *Sors* a σύρω.
Spolio a σκυλάω.
Sporta a σπυρὶς σπυρίδος.
Storax a στύραξ.
Ador ab *aduro*.
Bolus a *bolo*, quomodo dicebantur olim qui Cete, hoc est, Pisces magnos venditabant.
Cloaca ab antiquo *cluo* vel *conluo*.
Comitari a *cum* & *itare*.
Corbis quasi *curvus*.
Costa a *custodiendo*.
Fons a *fundendo*.
Jovem Latini veteres a *Juvando* appellavere. A. Gellius V. XII.
Orbis ab *urvum*.
Soboles a *subolco*. hoc est, succresco.
Tonsæ a *tundendo*.

V *mutatur in* OI *vel* OE.

Ita Poëtis δοιοὶ sunt δύο.
Laguna a λάγυνος.
Amœna sunt loca solius voluptatis plena, quasi *amunia*, unde nullus fructus exsolvitur; unde quoque nihil præstantes *immunes* vocamus. Servius ad Æneid. V. DCCXXXIV.

V *mutatur in* OY.

Bruchus, βρύκος vel βροῦχος παρὰ τὸ βρύκειν, τὸ ἐσθίειν. Bœoti pro ὑμῖν. dicunt οὑμίν vel οὑμῖν. λουγρὰ pro λυγρὰ, οὕλη pro ὕλη, οὕδωρ pro ὕδωρ.

V *mutatur in* R.

Vibro ab ἰβύω.

V *mutatur in* Vau.

Gavia a καύης καύηκος.
Nervus a νεῦρος. vide A. Gel. noct. Attic. XIII. XXI.
Pelvis a πέλυς.
Solvo ab ὅλως λύω.

V *mutatur in* Y.

Abyssus. ἄβυσσος. *Amylum* ἄμυλον.
Moly herba μῶλυ. *Oryza* ab ὄρυζα.
Assyria ab *Assur*.
V consonans, quod alias *Vau*, exprimit Æolicum digamma.

Vau *additur in initio*.

Valeo ab ὕλω. *Vallis* ab αὐλών.
Vapor ab ἀποφορὰ, *Exhalatio*.
Vapulo ab ἀπαλῦμαι, *Percutior* ab ἀλοάω, *Trituro variis ictibus comminuo & frango*.
Velia, auctore Servio in V. Æneïd. dicta est a paludibus quibus cingitur, quas ἕλη dicunt Græci.
Venu ab ὠνή. *Veneo* ab ὠνέομαι.
Veacti, Ἑνετοί.
Venetia prius *Ænetia* dicta. Servius ad Æneïd. I. CCXLVII.
Venter ab ἔντερος.
Ventus ab ἀεὶς ἄεντος.
Ver ab ἦρ pro ἔαρ.
Vergo ab ἔργω & ἄγω.
Vesper ab ἕσπερος. *Vesta* ab ἑστία.
Vestis ab ἐσθής. *Vetus* ab ἔτος.
Via ab οἶμα. Scal. *Vibex* ab ἴβυξ.
Vibro ab ἰβύω. *Video* ab εἴδω.

Viginti

Viginti ab εἴκοσι.
Vinco a νικῶ, per metathesin.
Viadico ab ἐκδικέω.
Vinum ab οἶνος.
Viola ab ἴον, ὑποκοριστικῶς.
Vis ab ἴς. alii a βία.
Viscus ab ἰξός.
Vitulus ab ἰταλός. unde & *Italia*.
Vitus ab ἴτυς. *Volvo* ab εἰλῶ.
Vomo ab ἐμῶ. *Vomitus*, ἔμετος.
Vulgus ab ὄλχος pro ὄχλος.
Vulnus ab οὐλή. *Vulpes* ab ἀλώπηξ.

Vau *additur in medio*.

Achivus, Ἀχαιός. *Ævum* ab αἰών.
Archivum ab ἀρχεῖον.
Argivus, Ἀργεῖος.
Avernus ab ἄορνος.
Boves a βόες. *Calvus* a καρεῖν.
Cavo a χόω, Æolice χόϝω.
Cervus a κεραός.
Clavis a Dorico κλᾷς pro κλείς.
Corvus a κόραξ. *Curvus* a γυρός.
Dalivus a δείλαιος.
Davus a Δᾶος. *Divus* a δῖος.
Faveo ostendo benevolentiam a φαύω, unde πιφαύσκω. & *Faustus*, φαυστός. Scaliger.
Ferveo a θέρω.
Fovo obsoletum pro Cavo, fodio est ex Æolico χόϝω pro χόω.
Levir a δαήρ. tanquam primo fuerit *Daver* vel *Devir*.
Lævus a λαιός. *Lavo* a λούω vel λόω.
Levis a λεῖος.
Maleventum, Μαλόεντος, quæ postea *Beneventum*; vide Stephanum in Βενεβεντός. Procopius, Latina pronunciatione deceptus, putavit *Maleventum* dici a malo vento.
Minerva olim dicebatur *Menerva*, a *Meneo* pro *Moneo*. quod est a μένος.
Moveo a μόω. *Navis* a ναῦς.
Novem ab ἐννέα.
Noverca quasi νέα ἀρχή.
Novus a νέος.
Uliva ab ἐλαίου vel ἐλαία.
Ovis ab ὄϊς. *Ovum* ab ὠόν.
Pavio a παίω, pro quo Æoles divisim παΐω & cum digamma παϝίω, dicebant. Sed & πόιω dixere Æoles, & cum digamma πόϝιω unde *Pavio*. nam α frequenter mutabant Æoles in ο, dicentes πόϊς & πόϊς pro παῖς, unde Lat. *Puer* vide Festum in *Depuvire*.
Pavo a ταώς. *Pravus* a πρᾶος.
Privignus a πρόγονος.
Privus a πρίων.
Providere a προϊδεῖν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Pulvis a πολτὸς, vel a πάλη.
Rivus a ῥύαξ. *Saliva* a σίαλος.
Scævus a σκαιός. item *Scævola*.
Servo a τηρῶ.
Servus ab ἔρος. unde & ἔριθοι dicebantur Mercenarii. *Eritudo*, *servitudo*; Festus.
Sylva ab ὕλη. *Vivo* a βιόω.
Volvo ab εἴλω. *Cadaver* a *cado*.
Civis a *coëundo*.
Compluvium, *impluvium*, a *pluo*.
Diluvium, *proluvium*, *malluviæ*, &c. a *luo*.
Exuviæ ab *exuo*. *Larva* a *lara*.
Protervus a *protero*.
Redavia a *redno*. *Salvus* a *salus*.

Torvus a *terreo*.
Vervactum quasi *vere actum*.

Vau *abjicitur*.

Ita pro Latino *Favonius* Græci dicunt φαώνιος.
Autrorsum, *retrorsum*, *prorsum*, *scorsum*, sunt a *versum* pro *versus*.
Fretum a *fervendo*.
Labrum quasi *lavabrum*.
Pulex a *Pulvis*.

Vau *mutatur in* B.

Lacones, Cretenses, & Pamphylii pro digamma adhibent β. siquidem, ut tradit Heraclitus, Pamphilii β præponunt omnibus vocalibus, dicentes φάος βάβος, ἀέλιος βαέλιος, ὀρύω ὀρυβῶ. Cretensibus ἡλικιώτης erat βαλικιώτης. Laconibus ἄζοι est βάζοι, ab ὄγυγμα. ἀνθηδὼν est βάνθηος. Hesychius citat θάϋανος & δάβαλος pro θᾶνος & δαλός.
Bestiæ dictæ quod earum plurimæ homines *vestiant*.
Betonica a *Vetonibus* populo Hispan.
Bucina a *vocando*.
Corbis quasi *curvus*.
Delubra quidam dicunt esse templa multarum ædium sub uno tecto a diluvio pluviæ munitarum. Asc. Pedianus in divinationem Ciceronis.
Dubium ex *duo* & *via*.
Fabii olim dicebantur *fovii*.
Febris a *fervendo*. item *februa*.
Gabata quasi *cavata*.
Nobilis quasi *non vilis*. Isidorus.
Rabula a *ravus*.
Urbs ab *urvum*. unde & *Orbis*.
Græci *Vau* Latinum nunc in *B* mutant, nunc pro eo ponunt *OY*. ita *Varro* iis est Βάῤῥων. *Valens*, Οὐάλης. *Virgilius*, Βιργίλιος & Οὐιργίλιος. *Valerius*, Βαλέριος & Οὐαλέριος. *Nervii*, Νέρβιοι & Νερούιοι. Sic *Livius* Λίβιος, & *Ovicula* Οὐικόλας apud Plut. in Fabio. Etsi vero neutrum damnare est nostrum, tamen, quod & Xylander in Plutarchi Camillum attigit, puto B rectius pro *Vau* usurpari, quam *OY*. partim quia consona melius pro consona ponitur, quam pro vocali: partim quia vocabulum alioqui syllaba tota augetur.

Vau *mutatur in* C.

Focus a *fovendo*.

Vau *mutatur in* D.

Fodio a *foveo*, unde *fovea*. *Foveo* interim seu *fovo*, est ab Æolico χόϝω pro χόω.
Suadeo a *suavis*.

Vau *mutatur in* G.

Vestis & *Venter* Γέστις & Γέντερ apud Hesychium. Nempe ille passim pro digamma utitur gamma.
Ligones quod terram levent, quasi *Levones*. Isidorus, Origin. XX. XIV.

Vau *mutatur in* M.

Samnitibus nomen factum ab *hastis*, quas σαυνία Græci appellant. Fest. Σαύνιον, ἀκόντιον βαρβαρικὸν, καὶ σαθρὸν χαῦνον ἀνθεκὶς παρὰ Κρατίνῳ. Hesyc.
Amita quasi *avita*.
Bruma a *brevitate*.
Fomes a *foveado*.
Promulgare quasi *provulgare*. Fest.

Vau *mutatur in* N.

Furnus a *furvo colore*.

Vau *mutatur in* P.

Calpitur pro *calvitur*:
Opilio quasi *ovilio*.

Vau *mutatur in* S.

Casa a *cavando*. Festus.

Vau *mutatur in* T.

Tolutim quasi *volatim*. Nonius.

Vau *mutatur in* V vocale.

Soluit pro *solvit*. Catullus.
Quod zonam soluit diu ligatam.

X *additur*.

Cornix a κορώνη. *Fax* a φάω.
Grex ab ἀγέλη. *Ilex* ab אלה.
Matrix a μήτρα. *Calx* a *calore*.
Carex a *carendo*.
Cervix quasi *cerebri via*.
Frux a *fruendo*. *Limax* a *limus*.
Lodex a *Lotum*. *Murex* a *Mure*.
Pollex a *Pollendo*. *Pumex* a *Spuma*.
Rumex a *Rumpo*. *Sagax* a *Saga*.
Salix a *Saliendo*. *Vertex* a *Verto*.
Vix a *Vi*. negat enim facilitatem Adverbium hoc, ut censet Scaliger cap. XXXI. de Causis L. L.

X *abjicitur*.

Coliphium a κόλιξ. *Piago* a πίναξ.
Egens velut *Exgens*. Festus.

X *mutatur in* G.

Abacus ab ἄβαξ ἄβακος.
Cicada a κίξιος, vel a κὶκ (sono insecti) & ᾄδω.
Graco, unde *Graculi* fortasse dixere a κράζω.
Licium a λίξ. *Mucus* a μύξα.
Calceus a *Calx*. *Crucio* a *Crux*.
Lacio a *Lax*. *Luceo* a *Lux*.
Piceus a *Pix*.

X *mutatur in* CC.

Accipiter ab ὠκύπτερος.

X *mutatur in* χ vel CH.

Ἀκρόνυχος quasi ἀκρὰ νύξ.

X *mutatur in* CS.

Ἴρακς pro ἴρηξ.

X *mutatur in* CT.

Ἐκτικὸς ab ἕξις.
Blaterare (quod alibi sæpe *Blacterare* scribitur) est a βλάξ. Festus quem ipsum quoque vide in *Deblacterare*.
Nox noctis, νύξ, νυκτός.
Carectum a *Carex*.

Y *mutatur in* G.

Sic verba Quartæ conjugat. baryt. quæ Fut. habent in ξω, mutant illud ξ in γ in Præt. medio. πλήσσω, πλήξω, πέπληγα, &c. A *Grex*, *lex*, *rex*, sunt derivata *Gregarius*, *legitimus*, *regius*, &c.
Augeo ab inusitato αὔξω. unde & *Auxilium*.
Frugi & *frugalis* a *Frux*.
Impetix, *impetigo*; Festus.
Regaviolus quasi *Rex avium*, Græcis βασιλίσκος. vide Casaubonum in Tranquilli Julium, cap. LXXXI.

X *mutatur in* Q.

Laqueus a *Lax*.
Liquor a *Lix* hoc est, aqua; unde *Lixæ*, & *Elixum*.

X *mutatur in* S.

Corvus a κόραξ. *Flos* a φλόξ.
Rivus a ῥύαξ.
Senonas Gallos, quia novi venerint ex Transalpina regione, Verrius putat primum appellatos ξένους, postea

postea *Senonas*. Festus. At Servius ad Æneïd. VIII. DLVI. *Senones* dictos vult, quod Liberum patrem hospitio recepissent.
Siliqua a ξυλικὴ. *Trabs* a τράφηξ.
Vulpes ab ἀλώπηξ.

X *mutatur in* SC.

Ita Æoles σκένος dicunt pro ξένος, σκιφίας pro ξιφίας.
Ascia ab ἀξίνη. *Viscus* ab ἰξὸς.

X *mutatur in* SS.

Asseres, ἄξονες. similiter quoque dixere *Assamentum* & *Axamentum*; item *Coassare* & *Coaxare*.
Cossim quasi *Coxim*. Nonius.
Oxime, *ocissime*; Festus.

Y *additur*.

Cynipbes κνίφες, vel κνῖπες. vide pinra in *u* vocale, quod similiter exprimit Y Græcorum.

Y *mutatur in* I.

Æoles pro ὑψηλὸν dicunt ἰψηλὸν, pro ὑψόθεν ἰψόθεν, pro ὕπαρ ἴπαρ. iidem pro ἀνθρώπους dicunt ἀνθρώποις pro τὰς θεὰς dicunt τοῖς θεοῖς.

Z *additur*.

Additur in quorundam verborum Sextæ conjugat. derivatione. ἑρπύω ἑρπύζω, μύω μύζω, τρύω τρύζω, κνύω κνύζω.

Z *abjicitur*.

Grunnio a γρυλλίζω.
Lacio a λακίζω. *Porto* a φορτίζω.
Vado a βαδίζω. *Ululo* ab ὀλολύζω.

Z *mutatur in* B.

Tabula a τάζω. vide Scaligerum cap. XXXI. de Causis L. L.

Z *mutatur in* C.

Bucca a βύζω. *Cingo* a ζωννύω.
Crocire a κρώζειν. *Glocire* a κλώζειν.
Licet a λίζω, hoc est, ἐάω.

Z *in* CT.

Stacte, στακτὴ, a στάζω.

Z *mutatur in* D.

Æoles pro ζυγὸς dicunt δυγὸς, pro ζωμὸς δωμὸς.
Cedo a χάζω. *Claudo* a κλήζω.
Lædo fortasse est a λάζω, quod Hesychio exp. ὑβρίζω.
Nidor a κνίζω.
Odor ab ὄζω, ὄδωδα.
Prudens, φράδων, vel φράδμων, a φράζω πέφραδα. Scal.
Scandalum a σκάζω.
Scidia a σχίζων. unde & *Scindere*.
Sedeo ab ἕζομαι.
Strido a τρύζω vel τρίζω.
Vado a βάζω.
Medentius, teste Prisciano, antiqui scribebant pro *Mezentius*.

Z *mutatur in* DD.

Lacedæmonii & Bœoti commutant ζ in δδ. ita iis μᾶζα erat μᾶδδα, γυμνάζομαι γυμνάδδομαι, παίζειν παίδδειν, χρήζω χρήδδω, σφαιρίζειν σφαιρίδδειν.

Z *mutatur in* DS.

Æolii ζ sæpe resolvunt in σδ, dicentes Σδεὺς pro Ζεὺς, μελίσδειν pro μελίζειν, παίσδειν pro παίζειν.

Z *mutatur in* G.

Harpago ab ἁρπάζω.
Lugeo fortasse est a λύζω, *Singultio*.

Z *mutatur in* I.

Bajo obsoletum, unde *Bajulo*, κατὰ συγκοπὴν factum est a βαστάζω.
Jungo a ζεύγω. *Jugum*, ζυγὸν.
Juno a Ζηνὼ. *Jupiter*, Ζεὺς πατήρ.

Majus a μεῖζον.
Vice versa *Zasu* pro *Jesu* legas in Annalibus Francorum a Pythœo editis: *Sic me Deus adjuvet Zasu patrocinio*. Locus est pag. 510. editionis Wechelianæ, anno 1594.

Z *mutatur in* L.

Cunila a κόνυζα. *Oleo* ab ὄζω.
Stilus a στίζω.

Z *mutatur in* M.

Stimulus a στίζω.

Z *mutatur in* N.

Clunis a κλύζω. *Spina* a σπίζειν.
Stannum a στάζω.

Z *mutatur in* R.

Latero a λακίζω.

Z *mutatur in* S.

Futura verborum in ζω Quartæ conjug. baryt. desinunt in σω. ut φράζω φράσω, &c.
Adamas a δαμάζω.
Agaso est a Tarentino ἀγάζω pro ἄγω. sicut Acus qua mulier scalpit caput, vocatur *Cnason* a κνάω κνάζω. Scal. ad Fest. in *Cnasonas*.
Persona quasi περιζώνη.
Pet a πίζω.
Saguntbum a Ζάκυνθος.
Salum a ζαλόω. *Setus* a Ζῆθος.
Sospes a σώζω.

Z *mutatur in* SD.

Dorienses & Æoles μελίσδειν & Συρίσδειν dicunt pro μελίζειν & Συρίζειν.
Æoles pro Ζεὺς dicebant Σδεὺς, sed & ζυγὸς illis σδυγός.

Z *mutatur in* SS.

Assidue ab ἀζηχὲς poëtico pro ἀδιηχές, id est, ἀδιαλείπτως. Caninius.
Atticisso ab Ἀττικίζω.
Comessari a κωμάζειν.
Conisso a κονίζω. *Crisso* a κρίζω.
Massa a μάζα. *Musso* a μύζω.
Patrisso a πατρίζω. *Pitisso* a πιτίζω.
Tablisso apud Diomedem est e Semi-Græco ταβλίζω.

Z *mutatur in* ST.

Amystis a μύζω.
Pristis ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα, a secatione fluctorum. Serv. ad Æn. V. CXVI.

Z *mutatur in* T.

Buteo a Syro בז, *Diripere*.
Glutio & *Glutto* sunt ab illo γλύζω, quod Henr. Stephanus in veteri Lexico inventum sibi ait pro *Glutio*. Eximie interim magnus Casaubonus ad Persii Satyram V. vers. CXII. *Gluttus* est ea colli pars, per quam cibi transmittuntur. vox est ficta per Onomatopœiam: *glut* enim est imitatio soni, quem edit liquor per angustum tramitem means. Vetus poëta de rustico ebrio.
Percutit & frangit vas, vinum defluit, ansa
Stricta fuit, glut glut murmurat unda sonans.
Niteo a νίζω.

Z *mutatur in* X.

Graxo a κράζω. *Rixor* ab ἐρίζω.
Vocabula aliquot in quorum derivatione R vel alia quædam litera sede sua movetur.
Ἀμάλα vel ἄμαλλα, *Manipulus*, per metathesin videtur esse ex אלם. quæ soceri Junii conjectura est.

Βραβευτὴς, *Brabeutes*, qui præmia certaminis tribuit. Grammatici & Lexico-graphi derivant a ῥαβδὸς. vide eos.
Λοιμὸς plerique putant dici quasi ὄλιμος ab ὄλλυσθαι.
Φλαῦρος quasi φλυαρός.
Anas a νῆσσα.
Apud vel *Aput* a ποτί.
Ara ab ἱράω. Hesychius, ἱράται βωμοί.
Arx fortasse est ab illo ἄκρα, quod per se positum significat ἄκρα τῶν ἄρων. quomodo ἀκροπόρθεος dicebatur *Arx* in editiore urbis loco atq; ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς Κορίνθου exstructa.
Bardus a βραδὺς.
Byrsa a βύρσα, id est *Arx*. Dido nempe capta insula Cothone in portu Carthaginensi, ibi prius consedit locumque munivit, quo usa est arce belli adversus Afros, qui eam litore prohibebant. At nono anno postquam a Pygmalione pulsa erat, locum in continente occupavit, quem βύρσα vocarunt, id est *Arcem*. nam בצרה est ὀχύρωμα, idem quod ultimis Romani imperii temporibus *burgus* dicebatur; quemadmodum docet Scaliger Lectionum Ausonianarum libro Secundo, cap. IX. Sed Hellenismus non patiebatur dici βύρσα, quare βύρσα dictus est locus, appellatione in Græcam terminationem deflexa, & caussa hujus appellationis relata est ad illam corii bubuli fabulam, de qua Maro I. Æneïd. versu CCCLXXI.
Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circundare tergo.
Vide eundem Scaligerum Notis in fragmenta veterum subjecta operi de Emend. temp. pag. 27. & 28. vide quoque ejusdem Scaligeri adnotata ad Festum in *Sufes*.
Calculus a κάχληξ. *Caligo* ab ἀχλύς.
Calx a λάξ. *Cancer* a κάρκινος.
Cardo a κραδη. *Caro* a κρέας.
Carthago a Καρχηδὼν.
Centum ab ἑκατόν.
Cerberus dictus est quasi κρεοβόρος. nam Cerberus terra est, quæ est consumptrix corporum. Servius ad Æneïd. VI. CCCXCV.
Cerno a κρίνω. *Circus* a κρίκος.
Clacendix a κάχληξ.
Classis ἀπὸ τῶν κάλων. Servius ad Æn. I. XLIII.
Clingere a κιγκλίζειν.
Colei, sive Testiculi. Oppiano dicuntur ὄλκοι.
Colus a ἠλακάτη. *Contra* ab ἄντικρυ.
Copula a πλοκή. *Coturnix* ab ὄρτυξ.
Crates a γέῤῥα. *Culpa* a κλοπή.
Decus a κῦδος. *Dominor* a δυναμαι.
Dulcis a γλυκύς. *Epulæ* ab εἰλαπίνη.
Et est ex τέ.
Fascis, *fasciculus*, σφάκελος.
Fibra a φοῤῥά.
Ficedulæ, συκαλίδες.
Fistula quasi φύσυλλα.
Forma a μορφή. *Fucus* a φῦκος.
Fulgeo a φλέγω. *Glans* ab ἄκυλος.
Gratiæ a χάριτες. *Haurio* ab ἀρύω.
Inula herba, ab ἐλένιον.

Item ab ἔτι.
Lac, a γάλα γάλακτος.
Lædo a δηλέω. *Laterna* a δίλοτρον.
Latus hoc est, portatus, a τλάω.
Manare a νᾶμα.
Mentula videtur dicta Martinio, quod sit sexus μηνυτὴς sive *Index*.
Metior a μετρῶ. *Mens* ab μένος.
Mutilus a μίτυλος. *Naris* a ῥὶν ῥινός.
Nervus a νεῦρον. *Num* a μῶν.
Omnis a μόνος. ut inquit Caninius, significatio non aliena est.
Opto a ποθῶ. *Palor* a πλάνω.
Palpebra a βλέφαρον.
Paro a πράττω. *Parvum* a παῦρον.
Patella a λοπὰς λοπάδος.
Pateo, a πετάω. *Pedo*, a βδέω.
Porca. Nonnulli a πρασιὰ, converso α in ο. ut *Porrus* a πάῤῥος antiquo, ex quo πάρρος, & πράσος. ut πάῤῥω, πόρρω, πρόσω, a quo *Porro*, & *Prorsus*; ut *Prorsi limites*, & *Prorsa oratio*, deinde *Prosa*: ut *Rursum*, *Rusum*: *Sursum*, *Susum*: *Prorsum*, *Prosum*: Afranius. Scaliger.
Porrum, a πράσον.
Proserpina a Περσεφόνη.
Pruina & *Pruna* a πῦρ.
Pulex a ψύλλα. *Pulmo* a πλεύμων.
Qualis ab Æolico κᾶλικα. Caninius.
Ramus ab ῥάμος. *Rapax*, ἅρπαξ.
Rapio, ἁρπάζω. *Ratis* a ῥάτης.
Rego ab ἄρχω. *Rex regis*, ἀρχός.
Renes, abjecto φ, a νεφροί.
Repo ab ἕρπω. *Ros* ab ἔρσο.
Saliva a σίαλος. *Scalpo* a γλάφω.
Scio ab ἴσημι. *Scrupus* a σκίρος.
Sculpo a γλύφω. *Seco* a χάζω.
Seculum ab ἡλικία. *Sinister* ab ἀριστερός.
Specio a σκέπω. *Specula* a σκόπελος.
Sterno a στρωννύω. *Sudor* ab ἱδρώς.
Talpa quasi τυφλή.
Tantalum Plato in Cratylo dictum vult quasi ταλάντατον, quod avaro nihil miserius.
Tapes quasi τάπης. *Tardus* a βραδύς.
Tartarus a ταράττειν, quia omnia illic turbata sunt. Isidorus Originum XIV. IX. vide quoque Servium ad Æneïd. VI. DLXXVII.
Tata ex ἄττα. *Tenor* a τόνος.
Tero a τρίω.
Territus ἀπὸ τοῦ τρεῖν.
Tonitru a τονθορὺς, *murmur*.
Tunica a χιτών. *Turpis* ex σαπρός.
Valgus ex βλαισός.
Vallis ex αὐλών. *Varus* ex ῥαιβός.
Vepres ab Æolico βρῶπες.
Verto a τρέπω. *Vespa* a σφὴξ σφηκός.
Vester a σφέτερος. *Vinca* a ψινῶ.
Vos a σφώ. *Uterque* ab ἑκάτερος.
Vulgus ab ὄχλος. *Caper* a *Carpendo*
Clientes quasi *Colentes*.
Cloacæ a *Conluendo* dictæ.
Cohum poëtæ Cælum dixerunt a *Chaos*. Festus.
Creo a *Cerno*. unde & *Cremor*.
Divido ab antiquo *Iduo*, hoc est, partior. unde *Idus*, quia mensem partiuntur. & *Vidua* a viro sejuncta separataque.
Febris a *Ferveo*. unde & *Februa* & *Fretum*.
Geminus quasi *Genimus*, a *Geno* pro Gigno.
Gramen quasi *Germen*.

Ingluvies a *Gula* dicta est.
Lavernio a *Levando*, hoc est, furando.
Macer a *Marcendo*. Varro.
Palumbes a *Pabulo*.
Pristes a *Pistris*.
Procella, quod omnia impetu suo *percellat* atque evertat.
Pulvinar quasi *Pluminar*.
Taberna quasi *Trabena*, a validioribus dicta est *trabibus*, quibus superiora suspensa sunt. Donatus in Adelph. III. III.
Tunica quasi Induca. Varro.

Vocabula quibus adjicitur aliquid in initio.

Caecula a κάλον.
Populus, antique *Popolus*, a πολύς. Scal.
Propero a περῶ. nisi sit a προπερῶ, aut προπορεύομαι, aut potius a πρὸ πρὸ, quæ reduplicatio insinuat celeritatem. Scaliger.
Susurro a σύρος. unde σύριγξ. Scal.
Tartara dicta ἀπὸ τῆς ταραχῆς, quod omnia illic turbata sint. Lactantius in Statii Achilleid. I. CXXXIV.
Titillo a τίλλω.
Cucumeres dicuntur a *Curvore*, ut *Curvimeres*. Varro IV. de L.L.
Audio ab ὠτα. *Aurora* ab αὔρα.
Calator a κλήτωρ. *Celebro* a κλείω.
Crepitus, κρότος.
Crepitaculum, κρόταλον.
Habena ab ἡνία.
Humerus ab ὦμος.
Jaculum ab ἄκων. *Laqueus* a λύγος.
Maceries a μακρός.
Origo fortasse ab ἀρχή.
Palpito a πάλλω.
Parvus a παῦρος, prima reduplicata. Scalig.
Privignus a πρόγονος.
Actutum ab *actum*.
Cincinnus a *Cinctum*.
Culullus a *Culeus*.
Hedera ab *Hæreo*.
Suppostititius, a *Suppositus*.
Territorium dictum est quasi *Tritorium*, tritum bubus & aratro. Conditori enim civitates taurum in dextra, vaccam in sinistra jungebant; & cincti ritu Gabino, id est, togæ parte caput velati, parte succincti tenebant stivam obliquam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent; & ita sulco ducto, loca designabant murorum; aratrum suspendentes circa loca portarum. Serv. ad Æn. V. DCCLV.
Veneror a *Vereor*.

in fine.

Abacus ab ἄβαξ.
Aconitum ἀπὸ τῆς ἀκόνης. Ovidius Metamorph. VII. CCCCXX.
Alica ab ἄλιξ.
Alucinor ab ἀλύω, A. Gell. XVI. XII.
Astutus ab ἄστυ. sic enim Athenienses, teste Donato ad Eun. V. V. vocabant urbem suam, ut ipsi incolæ ἀστοὶ dicebantur. vide Stephanum de Urbibus.
Calamistrum a καλαμίς.
Capulus a κάπη.
Castigare a κάστος, *Lignum*. Hesychius, κάστον, ξύλον. Ἀθαμᾶνες. atque ita *Castigare* olim proprie fuerit, quod postea *Fustigare* dicebant. vide tamen Casaubonum in Persii Satyram I. vers. VI.
Diplomata non tantum propter publicum cursum ab eo, qui Remp. tenebat, dari petique solita; sed ita quoque vocabant alias literas indices ac testes concessi beneficii ab eo, qui præest Reipublicæ. Sunt autem a forma *Diplomata* appellata; nam formabantur in modum tabellarum *duplicum*. quare etiam διπλᾶς Græci vocant. At literæ aliæ Principum quibus aliquid jubebatur aut vetabatur, ἁπλᾶ vocabantur. Casaubonus in Tranquilli Octavium, cap. L.
Fritinnio a φριτίω.
Ganeum veteres dixerunt Meritoriam tabernam ἀπὸ τῆς γῆς, quod ipsa sit in terra, non ut cœnacula superius. Donatus, in Adelph. Act. III. Scena III.
Lepidus, qui politus est ut λεπὶς, hoc est, *Lamina*. Donatus ad Eun. III. I.
Ligo ligonis, λίγξ, ἐργαλεῖον τι. vel quod Terra λιγξ. Clemens Alexandrinus. Hæc Scal. ad Varron.
Ligurire est ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ. nam λιγυρὸν Græci *Suave* appellant. Donatus ad Eun. II. II.
Memoria a μνήμη. *Mensis* a μήν.
Metreta, mensuræ genus, a μέτρον.
Mussare dictum, quod muti non amplius quam μῦ dicunt. Varro VI. de L. L. Donatus in Adelph. II. I.
Pulpamentum a πολφός.
Pedica, πέδη.
Petauristæ ἀπὸ τοῦ πετᾶσθαι. Nonius.
Pinguis a πίων.
Spelunca a σπήλυγξ.
Spinturnix Latinis, producto nomine est a σφὶγξ σφιγγός.
Strenuus a στρηνής.
Tartarus ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est, a tremore frigoris. Sole enim caret. Servius ad Æn. VI. DLVII. Lactantius in Achilleid. I. CXXXIV.
Termentarium. ita vocarunt linteum ποδηνεκές. nam vestem ποδηνεκῆ & talarem Græci vocant τερμιόεντα. Scal.
Thyades, Bacchæ, a θύω, id est, *Sacrifico* & *Insanio*. Commentator vetus in Horat. Carm. II. XIX.
Urceus ab ὄρχη. *Urina* ab οὖρον.
Æditumus, *finitimus*, *legitimus*, &c. A Gellius, XII. X.
Amorabundus, *errabundus*, *ludibundus*, *ridibundus*, &c. A. Gellius XI. XXV.
Arcera ab *Arca*. Nonius.
Bellarium, & *Bellaria*, res bellas appellabant; Festus. ubi Scaliger. Sane Latini *Bellariorum* nomine accipiunt, quæ Græci ὡραῖα vocant, hoc est, *Cupedias*, unde & *Pulchralia* eadem dixit Cato, &c.
Curia locus est, ubi publicas *curas* gerebant, &c. Festus. Lactantius in Statii Thebaïd. II. CL.
Delubrum nominatus est locus, in quo Deum ponerent: sicut *Candelabrum* appellabant locum, in quo figerent candelam. Varro apud

apud Macrobinm Saturnal. III. IV.

Morosi homines, qui sui cujusdam moris sunt. Donatus in Hecyram IV. II.

Necessitudo, *acerbitado*, *acritudo* &c. A. Gellins XIII. III.

Pavimentum a *Pavio*.

Pecunia a *Pecu*, quod omnis veterum substantia in re pecuaria. Sic Græci πρόβατα a *proventu* dixere: nam πρόβασις Homero *Proventus*. Scaliger.

Sanniones a *Sanna*. de qua voce vide Casaubonum ad Persii Satyram I. LXII.

Stipateres a *Stips* denominati sunt: sicuti *Latrones* olim dicti sunt Satellites vel Milites mercenarii, a λάτρον, *Merces*.

Testamentum. vide A. Gellium lib. VI. cap. XII.

Veterator est *Vetus* in astutia, & qui in omni re callidus est. Donatus in Andr. II. VI.

Volema dicuntur pira quædam, eo quod *volam* impleant. Servius ad Æneïd. III. CCXXXIII.

Vocabula quibus detrahitur aliquid in initio.

Collo ab ἐκόλλω. *Dentes* ab ὀδόντες.

Lactes, partes intestinorum, γαλακτίδες. Priscianus, libro sexto.

Lamentari ab ἰαλεμίζειν.

Latrare ab ὑλακτεῖν.

Luna a σελήνη. *Muria* ab ἁλμυρίς.

Ramus ab ὀρέμνον.

Ruo ab ἐρύω. *Sumo* ab αἰσιμῶ.

in medio.

Abolla est a Dorico ἀμβολά, pro ἀναβολή.

Apricus quasi ἄνευ φρίκης. Isidorus, Originum XIV. VIII.

Bruma quasi βραχεῖα ἡμέρα. Isidorus, Originum libro quinto, cap. XXXV.

Brutus ἀπὸ τοῦ βαρύτητος.

Buris quasi βοὸς οὐρά. Isidorus, Originum XX. XIV. Servius ad Georg. I. CLXX.

Carinari, χαριεντίζεσθαι.

Clivus a γεωλόφος.

Dego a διάγω.

Dico a δικάζω. Varro lib. V. de L. L.

Exilis quasi ἐξίτηλος.

Forcipes quasi *Forbicapes*, nam *Forbum* est Calidum Servius ad Æneïd. VIII. CCCLI.

Grus a γέρανος.

Horreo ab ὀρρωδέω.

Imus ab *Infimus*.

Incestum, quod sit ἀνίεστον κακόν.

Ocrea ab ὀκρυόεις. Scaliger.

Pæan παιάν, Hymnus in Appollinem ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας. vide tamen Scaligerum Poëtices libro I. cap. XXIII.

Palpo ab Æolico σπαλαφᾶ pro ψηλαφᾶ.

Pica quasi ποικίλη.

Plancæ a φάλαγγος.

Plandus a πλαδαρός.

Polio quasi ποιῶ λεῖον.

Procerus a προσχὴς, *Qui in aliqua re eminet*. Æoles προσχὴς, προχὴς, & προχὴς dicebant.

Promo a προνομίζω.

Pronus quasi προσνευτικὸς, a προσνεύω.

Dicebant tamen & προσωπώς.

Pulcher a πολύχρως.

Sibyllæ dictæ sunt quia divinam voluntatem hominibus interpretari solebant. nam Σιὸς Æolico sermone *Deam*, βουλὴν Græci *Mentem* nuncupant, quasi *Dei mentem*. Isidorus, Originum lib. VIII. cap. VIII. & Servius ad Æneïd. III. CCCCXLV. Aliter Salmasius Plinianarum exercit. pag. 80. quem vide.

Sterno a στρωννύω.

Stirps a στερεόπους.

Teres quasi τορευτής.

Trux a τραχύς.

Triticum a τρύγη.

Turba a θόρυβος.

Tassis quasi δύνοτισος.

Vapor ab ἀποφορά. *Exhalatio*.

Vindico ab ἐνδικέω.

Alacrem putant dici Festinantem & properum, quasi *alis acrem*. vide Asconium in Proœmium Actionis in Verrem.

Apisci pro *Adipisci* usurpavit Lucilius. vide Nonium.

Bigæ, *trigæ*, *quadrigæ*, quasi *Bijugæ*, *trijugæ*, *quadrijugæ*.

Capronæ, comæ ante frontem, quasi a *capite pronæ*. Nonius.

Cantionem olim *Cavitionem* dicebant.

Cette olim pro *Cedite* dicebant. Nonius.

Cogitatio quasi *Coagitatio*. Festus.

Cuncti quasi *Conjuncti*.

Cura quod *Cor urat*. Varro. Servius ad Æneïd. I. CCXII.

Dies dictus quod *divini* sit operis, sive ab Jove ejus, ut putabant, rectore, quem Græci Δία appellant; sive quod aër diurnus *dehiscat* in candorem. Festus. Sane lingua Osca *Lucetius* est *Jupiter*, dictus a *Luce* quam præstare dicitur hominibus. Ipse est nostra lingua *Diespiter*, id est, *Dies pater*. Servius ad Æneïd. IX. DLXX.

Diram quasi *Deorum ira missam*. Nonius.

Discrimen quasi *Discernimen*.

Dorsum quod pars ea corporis devexa sit *deorsum*. Festus.

Ericeus & *Erinaceus* ab *Eres*. Sane *eres*, *ericeus*, & *erinaceus*, idem animal ac Echinus.

Exta quasi *Exsecta*.

Frater quasi *Fero alter*. A. Gellius, XIII. X.

Fermentum quasi *Fervimentum* a *Fervendo*.

Frui est *Vesci*, a *Framine*, quæ est summa pars gulæ; a qua re etiam his, quæ nec cibo nec poculo sunt, *Frui* dicimur καταχρηστικῶς. Donatus ad Eun. IV. VII.

Gliscit, est *Congelascit* & *colligitur* vel *crescit*. Nonius.

Ilicet per συγκοπὴν semper finem rei significat, ut *Actum est*. Sic Judices de consilio dimittebantur, supremâ dictâ, quum Præco pronunciasset *Ilicet*; quod significat *Ire licet*. Donatus in Phorm. I. III.

Imago quasi *Imitago*.

Induciæ ab *Inde uti jam*. A. Gellius, I. XXV.

Initium olim *Endoitium*.

Involare est *Intra volam tenere*. Servius ad Æn. III. CCXXXIII.

Labrum quasi *Lavabrum*:

Lardum & *Laridum* quasi *Large aridum*.

Mactus Festo, Nonio, Isidoro est *Magis auctus*. estque nomen tractum a sacris. quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur, dicebant: Mactus est taurus vino vel thure, hoc est, Cumulata est hostia & magis aucta verbenis, floribus, auro, vittis, mola salsa, thure, vino. vide Servium ad Æn. IV. LVII.

Monstrum quasi *Monestrum*. Festus.

Nequitia proprie libidinosa inertia dicta est, quod nihil queat, nullique rei apta sit; unde & *Nugæ*, quod *nihil agant*, vel a *non agendo*. Donatus in Adelph. III. III.

Nomen quasi *Novimen*.

Obnunciare proprie dicuntur augures, qui aliquid mali ominis lævumque viderint. Ego *Obnuncio* est malum imminens quasi *omen nuncio*; inde enim etymologia hujusce verbi est. Donatus, in Adelph. IV.

Obscænum quasi *Obscævinum*, quia bonæ scævæ obstat. Varro.

Officina quasi *Opificina*.

Omen velut *Oremen*. Festus.

Penus a *Penitus*. A. Gellius, IV. I.

Pernix a *Pernitendo*.

Plaustrum, quasi *Palaustrum*, a *Palare*, quod Extendere significat. Scal.

Possum quasi *Potis sum*.

Præbeo a *Præhibeo*.

Priscum a *Priusquam*, ut *Antiquum* ab *Antequam*.

Pristina quasi *Priastina*.

Probi velut *Prohibi*, qui se a delinquendo prohibent. Festus.

Proles a *Pro* & *Olescendo*. ut *Suboles* a *Subolescendo*.

Prudens quasi *Porro videns*. Isidorus.

Sarmenta quasi *Sarpimenta*.

Securis quasi *Semicuris*. Servius ad Æneïd. I. CCXCVI.

Seditio dicitur, *quod seorsum eunt alii ad alios*. Cicero, VI. de Rep. apud Nonium.

Semen quasi *Serimen*.

Serra quasi *Secerra* a *Seco*.

Severus quasi *Satis verus*. Isidorus.

Siccus, quod sit *Sine succo*. Isidorus.

Squatus quasi *Squamatus* a *Squama*.

Sudum quasi *Semi udum*, Nonius. vide Servium ad Æneïd. VIII. CCCCXXVII.

Sumen quasi *Sugimen*.

Taberna quasi *Tabulerna*.

Vafer quasi *valde Afer*. Nonius.

Venerari quasi *Veniam orare*. Festus.

Veredus quod *Vehat redam*.

Uligo detritum ex *Udiligo*.

in fine.

Acus aceris ab ἄχυρον.

Adamas, ἀδάμας, quasi ἀδάμαστος, *Indomitus*, ob duritiem.

Antes ab ἀντιτάνειν. Servius, ad Georg.

Georg. II. CCCCXVI.

Calasis a καλάσιρις.

Capsa a κυψέλη.

Hecaten dictam esse tradunt, quod eadem & Diana sit & Proserpina ἀπὸ τῶν ἑκατέρων· vel quod Apollinis soror sit, qui est ἑκατηβόλος. Servius ad Æneid. IV. CCCCX.

Nenia a νηνίζειν· vel a νηνίατος.

Pratum a Dorico πρατιὰ pro πρασιά. Scal.

Tartarus ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est a tremore frigoris. Sole enim caret. Servius ad Æneid. VI. DLXXVII. Lactantius, in Achilleid. I. CXXXIV.

Telum secundum Græcam etymologiam dicitur a τηλόθεν, id est quicquid longe jaci potest. Servius.

Trabs a τράφηξ.

Bulla a *Bulliendo*. vide Asconium in Verrinam de prætura urbana.

Funus a *Funalibus*: etenim noctu efferebantur, propter sacrorum celebrationem diurnam. Donatus, in Andr. I. I. vide quoque Servium ad Æneid. XI. CXLIII.

Persona a *Personando*. A. Gellius, V. VII.

Retæ vocabantur Arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alveis eorum extitarent, quod prætereuntes naves impedirent & quasi irretirent. A. Gellius, XI. XVII.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII
ETYMOLOGICVM
LATINVM

CVM

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ETYMOLOGIIS QVAM PLVRIMIS EX ORIENTE PETITIS

ET

TYRRHENICARVM VOCVM ORIGINATIONIBVS.

Etymologiae Mazochianae signum † praefixum habent.

A Præpositio fit ab integro *ab*; qua ratione *e* fit ab integro *ec*. Veteres enim, ut ex antiquis, & lapidibus, & libris, apparet, scripsere *ecfero*, *ecfari*, *ecsequor*, atque ita in aliis. Ab vero simili apocope recisum ex ἀπὸ, abjecta ultima, ac tenui in mediam conversa: quomodo ab ὑπὸ est *sub*. Ac Cæsar Scaliger, de caussis LL. c. XXXIV. censet *ob* itidem venire ab ὅπου, id est, *ubi*, vel ὅπως, hoc est, *quomodo*. Sed recedit nimis significatio, ut potius videatur esse ab ἀντὶ, quod interdum διὰ, hoc est, *propter*, significat: vel ab ἐπὶ, quod sæpicule per *ob* exponitur. A præpositione *ab* per paragogen literæ *s* fit Abs, similiter atque Græci ab ἐκ fecere ἐξ. Nam *s* in duplici continetur. Imo & Latini ab *ec* fecere *ecs* sive *ex*. Sed de *abs* dissentit Festus Pompejus, cum ait: *Abs præpositio a Græco deducitur ἄψ. Significat autem retractionem in partem posteriorem*. Sed sive ἄψ valet ὀπίσω, hoc est, *retro*, sive πάλιν, ἐκ δευτέρου, *rursum*, (utramque significationem Hesychius agnoscit) longius abit utraque notio, ab ea, quam *abs* possidet. Sed ἄψ, ab ἀπὸ venire, planum est. Nam quod retrocedit, id ab aliquo abit. Quod si *obs* dixere, similiter hoc erit ab *ob*. Sane Priscianus extremo libro IX. censet, *obsoletus* esse ab *obs* & *oleo*: item *obscenus* ab *obs* & *cano*, vel *cœnum*, vel κοινός. Addunt aliqui *obscurus*, quod a *cura*, cum Perotto, deducit Scaliger loco eo, quo ante diximus. Quid autem de compositis hisce sentiendum sit, suis melius locis de singulis exponemus. Ex *abs* & *que* componitur Absque. *Que* vero hic non tam conjunctio est, quam syllabica adjectio: uti in aliis multis. De quo ita Priscianus in XIV. Absqve *quibusdam composita a præpositione* Abs & qve *conjunctione videtur: sed nunquam* qve *conjunctio compositione suam vim amittit: ut, atque, neque, quoque. Ergo quando amittit significationem, syllabice magis adjecta videtur. Est igitur, ut mihi videtur, derivatio ab* Abs *absque, quomodo ab unde undique, ibi, ibique*, (leg. ubi, ubique) *ita, itaque, uter, uterque, quis quisque, in quibus conjunctionis significatio nulla remanet. Ostendimus tamen in superioribus, quod etiam Græci soleant addere δὲ sine aliqua conjunctionis significatione, ut ὧδε, τῶδε, τῇδε.*

A B

Abacvs, ab ἄβαξ, ἄβακος. Multa enim formant Latini ab obliquis Græcorum. Guicharto est Ἄβαξ quasi μὴ ἔχων βάσιν, ut est apud Etymologum. Itaque proprie abacus est mensa quæ basim non habet, ut illa logistarum de pariete suspensa: item coquinaria, quæ nunc parieti applicatur, nunc soluta demittitur, ut vasa super ea reponantur: unde & *repositorium* dicitur Plinio lib. XXVIII. cap. II. Guicharto *Abacus* Latinus, & ἄβαξ Græcus, dicuntur ab אבך, pro quo usitatum est התאבך, *extolli*, *elevari*: quod rem aliquam elevatam notet, ad reponendum in eo aliquid. De variis *abaci* significationibus plura vide apud Cælium Rhodiginum lib. II. cap. XXX. Fulvium Ursinum ad Ciacconium de Triclinio, Turnebum lib. II. Adverf. cap. III. & lib. XXVI. cap. III. & Bernardinum Baldum libro de vocibus Vitruvianis. Apud Papiam legas: *Abax & abacus, tabula, in qua viridi pulvere formæ depinguntur, qua Philosophi utuntur*. Barthius pro *viridi* legit *vi radii*. Fortasse trajectis literis *viridi* ex *radio in* factum fuit. Sane radio Mathematici scribebant in erudito illo pulvere: ut Cicero vocat in secundo de Nat. Deor. Cujus & illud Tuscul. V. *Ex eadem urbe humilem homunculum a pulvere & radio excitabo, qui multis post annis fuit, Archimedem.*

Abare apud Ausonium legitur Epist. I.

. . . . . Nam supparis ævi
Sum tibi ego, & possum fratris abare vicem.

In vulgatis est, *fratris habere vice*. Sed prius illud in optimo & antiquissimo Ausonii codice invenere Scaliger & Vinetus. Etsi autem suspecta ea vox esse possit, propterea quod in nullo præterea scriptore, ac ne in vetustis quidem Glossariis invenitur: tamen eruditæ Scaligeri conjecturæ fidem derogare non ausim, propterea quod, ut a *lallus lallare*, a *pappa pappare*; sic ab *aba* dicere potuerunt *abare*: quod Isocrati in Æginetica est ἀδελφίζειν, hoc est, ἀδελφόν τινα καλεῖν, ut interpretatur Pollux. *Aba* autem fuerit ab ἀπφὰ, qua appellatione erga fratrem, aut sororem, blandientes utebantur. Suidas: Ἀπφὰ, ἀδελφὴ, ἢ ἀδελφοῦ, ὑποκόρισμα. Eustathius tamen in Il. E, p. DLXV. edit. Rom. vult, solam sororem sorori dicere ἀπφά. Atque addit, inde fieri τὸ ἄπφιον, ὑποκόρισμα ὂν ἐρωμένης. At Ἀββᾶ, aliud est. Nam vox est, qua alii ipsos seniores, aut parentes, appellabant. Estque plane a Syris, qui patrem vocant אבא, nempe per anadiplosin Hebræi אב, quod idem signat. Apud Marcum cap. XIV. XXXVI. Paulum ad Rom. cap. VIII. XV. & ad Gal. cap. IV. VI. invenias Syriacum nomen, sed sic, ut semper additum habeat πατήρ: sive id, ἐξηγητικῶς factum, quod scribit Hieronymus in epist. ad Galatas; sive, quod alii cen-

sent, ob ἔμφασιν eam vocem geminet Syrus interpres. Ab Syriaco אבא monachorum antistes dicitur ἀββᾶς. Quod legas apud Justinianum Novella CXXIII. De ea voce sic B.Hieronymus comment. ad Gal. cap. IV. *Cum Abba pater Hebræo Syroque sermone dicatur, & Dominus noster in Evangelio præcipiat, nullum patrem vocandum, nisi Deum; nescio qua licentia in monasteriis, vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquiescamus.* Qui *Abbotissæ* vocem probant ex Hieronymiana regula monacharum, scire debent, eam non Hieronymi esse sed hominis indocti; quod & res clamat, & optimus Patrum censor, Erasmus, observavit.

Abdomen, in vett. Glossis exponitur λαπάρα, ὑπογάστριον, ὑποκοίλιον. Ita dici censet Perottus, quod abditum sit. Tegere enim eas partes natura jussit. [Quod habet *omen* i. e. *omentum*. Vide *Omentum*.] In vett. Glossis est *abdumen*, quasi ut a *lego* est *legumen*, sic ab *abdo* fit *abdumen*. Sed *o*, & *u*, facile commutantur.

Abies, dicta putatur ab *abeo*, ut a *facio facies*, a *specio species*. Isidorus lib. XVII. cap. VII. *Abies dicta, quod præ cæteris arboribus longe eat, & in excelsum promineat.* Græcis similiter, Etymologo teste, ἐλάτη vocatur, παρὰ τὸ ἐλάω, ὅ ἐστιν, εἰς ὕψος ἀνατετάσθαι. Indeque & Homero, Iliad. ε, dicitur ἐλάτη ὑψικόμοιο. Ἐλάτην vero esse abietem, clare scribit Plinius lib. XII. cap. ult. Ab abietibus coëmendis, Festo teste, dicitur *abietaria negotiatio*. Sic enim, non *negotia*, in manuscripto legi, indicavit Fulvius Ursinus.

Ablegmina dici debent, quæ corrupte *albegmina* vocantur in Festi Epitome. Sane in quibusdam etiam MSStis partim *amblegmina*, partim *ablegmina* legitur: ut illis præceptoris mei Nansij. Ae, quemadmodum ad Festum monet Scaliger, ita dicuntur partes, quæ a reliqua visceratione separabantur, Diisque porricebantur: unde & *prosiciæ*, vel *prosecta* vocata sunt. *Ablegmina* autem dicta ab *ablegere*, quod *separare* notat, ut Græcis ἀπολέγειν, ut *ablegmina* nihil aliud sint, quam ἀπολεγμοί. Ab eodem ædes eas, quæ quasi pro derelictis haberentur, *ablectas*, vocat Plautus Mostell. act. III. sc. III. Falsi enim fuere Turnebus, & Lambinus, qui *abjectas* legunt, contra antiquorum & MSStorum, & prælo excusorum, fidem.

Abolla fuerit ex Græco ἄβολος, si verum est quod putabat Guilielmus Stukius, scholiis in periplum maris Erythræi: ubi tradit, *abolos* & *abollas* idem esse vestimenti genus. Sed aliud Arriano esse ἄβολον, aliud ἀβόλλας, (utroque enim utitur) certissimum est. Siquidem ἄβολοι χιτῶνες vocantur, quæ aliter, ἁπλάδες & ἁπληγίδες, ut δίβολοι iisdem quæ & διπλοΐδες. Qua de re plura Salmasius ad Vopiscum. Nihilo verius est quod ibidem Stukius tradit, & a Baïfio quoque proditum ait, *abollas* dici quasi *abullas*, quod undique essent *bullatæ*. Nam quis unquam bullas agnovit in abollis? Et, si etymon id verum est, unde princeps litera in *abolla*? omnino autem venit *abolla* a Græco ἀμβολή, quod ab ἀναβολή, quo *amictus* Græcis significatur, ab ἀναβάλλομαι, *induor*. Aristoph. in Vesp. In vett. Glossis *abolla* exponitur ἱμάτιον, quod etsi generatim, *vestem* notat, tamen speciatim significat τρίβωνον, sive *pallium*. Erat sane *abolla* pallium militare; unde & *togæ* apud Varronem & Martialem opponitur. Nonius: *Abolla, vestis militaris*. Varro Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου. *Toga detracta est, & abolla data est ad turbam mihi, fera militiai munera belli ut præstarem.* Sic Varronis locum emendat Palmerius. Martialis lib. VIII. ep. XLVIII.

Nescit, cui dederit Tyriam Crispinus abollam,
Dum mutat cultus, induiturque togam.

De *abolla* quædam veterum loca collegit Marcellus Donatus dilucidationum in Sueton. Calig. cap. XXXV. Ex iis plenius cognosces, & cujusmodi vestis fuerit abolla, & qui eam gestarint. Non audiendus tamen, cum ait, abollam quoque fuisse Philosophorum. Nec movet quod Juvenal. sat. III. de Stoico Philosopho ait: .... *Atque audi facinus majoris abollæ*. Nam ita loquitur poëta καταχρηστικῶς, & cum irrisione quadam. Sententia enim est: Audi quid commiserit, non jam miles aliquis, sed qui majoris sit dignitatis, ac a quo longe aliam, quam a milite, sanctimoniam expectes.

Abrotonum aliquibus quasi ἄβροτον, *inhumanum*, quia ipso est absinthio amarius: vel quasi ἄβροτον, quia *cibo inutile*: vel διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. ἄλλως τε διὰ τὸ δυσπνουν εἶναι, quod *conspectu appareat molle ac delicatum*; vel quod *halitum difficilem sive gravem vel acrem spiret*, ut scribit Nicandri interpres. Quibus scholiastæ verbis duplex, ac a prioribus diversum, adfertur ἔτυμον. Prius est, ut dicatur, quia conspectu tenerum, molle, & delicatum appareat: unde & ἁβρόκαρπον dicebatur, Hesychio teste. Hoc etymon si verum est, videtur ἁβρότονον dicendum spiritu aspero, ut in ἁβρός. Alterum est, ut dicatur quasi ἄβαρον, ab α ἐπιτατικῷ & βάρος, i. *gravitas*; quia gravem acremque halitum spiret. Sed prius malim. Nec illud de spiritu movet, cum multa derivata eum mutent. Posteriores duæ syllabæ erunt vocis productio: nisi malis esse a τόνος, quia ἁβρῶς τείνεται, *molliter extenditur*. Atque hoc quintum etymon esto.

Absinthium, Gr. ἀψίνθιον, pro quo & ἄψινθος, & ἀψόνθιον per ο dicitur. Latini π mutant in β. Quomodo iidem pro ὀψώνιον dicunt *obsonium*, pro Ἄψυρτος *Absyrtus*, pro ἀψὶς *absis*. Sic enim hæc proferri debent, non per *p*. Dicitur ἀψίνθιον, quasi *indelectabile*: ab α στερητικῷ, & ψίνθος, quod Hesychius interpretatur τέρψις, *delectatio*. Id malo, quam ut sic dicatur quasi ἀπίνθιον: etsi ita, Etymologo teste, quidam veterum Comicorum, id ad etymon, credo, alludentes, appellarunt. Ἀπίνθιον vero sonat *impotabile*, quasi ὃ οὐκ ἄν πίῃ τις, διὰ τὴν πικρότητα, ut idem Etymologus ait. Quibusdam & ἀψίνθιον per ἀντίφρασιν dici videtur ab ἅπτεσθαι, quod est *tangere*; quia, ob insignem amarorem, a nullo animalium attingatur. Sed nos ἀντίφρασιν abunde in Rhetoricis nostris explosimus. Quod si ἀψίνθιον dixere, non absurde deduxeris ab Apsyntho, Thraciæ civitate. Stephanum vide. Ab absinthio est vinum *absinthites*, quod posteriori seculo, ut ex Lampridij Heliogabalo paret, *absinthiatum* dicebatur. Sic *rosatum* ibidem vocatur, quod priores Græcâ formâ dixissent vinum *rodites*, à ῥόδον, h. e. *rosa*. Capitolinus ea circumlocutus in Gordianis, ubi ait: *Fuit vini cupidior, semper tamen undecumque conditi, nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, cæterisque rebus, quibus gula maxime delectatur*. Posteriori seculo pro *absinthium absenthum*, & inde *absenthatum vinum* dixisse videntur: ut ex MSS. codd. probat Salmasius ad Capitolinum.

Absis scribo per *b*, non per *p*, etsi Græce sit ἀψίς. Nam Latini in hujusmodi convertunt π in β, quemadmodum in *absinthium* diximus. Est vero ἀψὶς ab ἅπτω, significante συνάπτω, *ligo*, *necto*. Confirmatur hæc originatio, cum ex Hesychio, qui συναφὰς, & ἅμματα, interpretatur: tum quod etiam, quando sic dicuntur τὰ κύκλα τῶν τροχῶν, αἱ περιφέρειαι ἢ καμάραι, (quomodo idem Hesychius exponit,) plane accommodata est hæc originatio. Quippe in omni curvatura & fornice, sive arcuata figura, pars una alteri est connexa. Fallitur igitur cum aliis doctissimus Hermolaus Barbarus, qui in Glossematis Plinianis putat, quia *absis* etiam ponitur pro rotæ curvatura, sive ligneo rotæ circulo, qui terram, dum volvitur, contingit: idcirco plene esse ab ἅπτομαι, i. *tango*. Non enim tam ad specialem quempiam vocis usum, quam ad generalem ejus notionem, attendere oportet. Apud Isidorum legas Originum lib. XV. cap. VIII. *Apsida Græco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine accepto per arcum resplendeat*. Videtur eo respexisse, quod lumen de lumine accendere Græci dicant λύχνον ἅπτειν, unde ἅψις verbale inusitatum. Sed de etymo fallitur, ut antea ostendimus. Sequitur apud Isidorum: *Sed utrum absidam, an absidem, dicere debeamus hoc verbi genus, ambiguum quidam doctorum existimant*. Nempe posteriores ex obliquo accusativo fecere rectum *absida*: ut dixere *lampas*, & *lampada*, *hebdomas* & *hebdomada*, *Narbon* & *Narbona*, *Ancon* & *Ancona*, aliaque. *Absidem* autem hic Isidorus dixit pro sanctuario templi, sive, ut loquimur, choro: quod lumen ait recipere per arcum, sive, ut alibi vocat, cameræ lacunar. Sic *absidis* vel *abside* vocem crebro legas apud scriptores Ecclesiasticos. Ut Paullinum epist. XII. ad Severum. Nihilque apertius loco illo Concilii Carthaginensis

thaginensis III. Can. XXXI. *Cujuscunque autem pœnitentiæ publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem ei manus imponatur*. De variis *absidis* significationibus aliquid legere potes apud Cælium Rhodiginum, lib. XXVIII. c. X. Sed & *absis* in Glossis Philoxeni exponitur πρόσφατον, νεαρόν: Indeque fortean *absitanum*, εἶδος χρυσοῦ, ut in iisdem Glossis exponitur. Dicam quid hac de voce existimarit vir quidam longe doctissimus. *Absitanum* sic conjectabat dici ab ἀψητὸν, quod per crasin erit ab ἀεψητὸν, h. e. *purgatissimum* & *percoctum* igne: nam ἕψω *coquo*. Vel ab *Ausitanis*, qui in Hispania. Nam apud Ptolomæum lib. II. cap. VI. Αὖσα est oppidum Hispaniæ Tarraconensis, situm in Αὐσητανοῖς, ut apud Ptolomæum est, sive in Ausetanis, ut est apud Plinium lib. III. cap. III. vel, quod maxime ei placebat, ab ἀψὶς, quod in Glossis Philoxeni *recens* sive *novum* exponi dicebamus: ἀψὶς vero fit ab ἄψ h. e. *denuo*; quod dicitur quasi *de novo*. Itaque *absitanum* proprie esse suspicabatur aurum *recens*, nec usu tritum. Judicium penes lectorem esto. Ab *apsi* est *parapsis* juxta Cujacium, ut in *parapsis* dicemus.

ABSTEMIUS, ab *abstinentia* temeti dictus, teste Fabio lib. I. cap. VII. Idem sensit Gellius. Cujus hæc verba lib. X. c. XXIII. *Mulieres Romæ, atque in Latio, ætatem abstemias egisse, h. e. vino semper quod temetum prisca lingua appellatur, abstinuisse, dicunt*. Nisi etymon hoc certissimum esset, videri posset, venire non ex *abs* & *temetum*, sed simpliciter ab *abstinendo*, ut putarunt, qui *abstenius* scripsere superioribus seculis. Imo & dixerit aliquis, hanc esse caussam, cur interdum ab antiquis addatur *vini*. Ut apud Plinium lib. XXII. cap. XXIV. *mulieribus vini abstemiis*; ac Ausonium, in Professoribus Burdigalensibus: *vini cibique abstemius*. Sed de cibo, quod additur, plane καταχρηστικόν. Nam proprie abstemius, ὁ μὴ μετέχων οἴνου, ut Philoxeni Glossæ interpretantur. Appuleius, lib. XI. pro eo nove *invinius* dixit.

ABSURDUS, est a *surdus*, ut a *sonus absonus*. Proprie itaque absurdum dicitur, quod surdis auribus audiendum, sive quod auditu plane indignum. (pro *absurdum*). In Glossis Philoxeni *absurdum* exponitur ἀνάρμοστον, ἀτυχὲς, ἀσύμφωνον. Plus vero esse, quam *ineptum*, & Terentius clare indicat, Adelphis act. III. sc. III. & act. V. sc. VIII. & ad utromque locum vetus interpres. Græcis *absurdum* dicitur ἄτοπον, quasi cui nullus sit in natura locus. Quamquam & κωφὸς non admodum absimili tralatione sumatur, ut κωφὸν βέλος, apud Homerum, pro *irrito telo*; κωφὰ ἔπη, apud Sophoclem, *versus frigidi*, & *inepti*.

ABYSSUS, ἄβυσσος. Quod Aretas, in explanatione Apocal. cap. XXVI. deducit a βύω, *tego*, *operio*. Atque addit, sic dici, vel κατὰ στέρησιν τοῦ βεβύσθαι, quis semper pateat hiatus, *nec unquam obturetur* vel διὰ τὸ πολυβαθὲς, *ob summam profunditatem*. Ut α hic non στερητικὸν sit, sed ἐπιτατικόν. Hac ratione ἄβυσσος dicetur pro ἄβυστος, a βέβυσται. Quæ originatio satis dura. Nihilo mollius, quod Etymologus scribit in hac voce, ac apud Suidam quoque legere est, ἄβυσσος dici quasi ἄδυσσος, a δύω, quod est ὑπέρχομαι *subeo*, *ingredior*. Simplicissimum, verissimumque, quod idem Suidas tradit, esse ab Ionico βυσσὸς, pro βυθὸς, θ converso in σ. Quomodo & Lacones pro θεὸς dicunt σιός. Unde Σίσυφος, quasi θεόσοφος, & Σίβυλλα, quasi Θεοῦ βουλή τις. Et τῷ σιῷ τῷ Διοσκόρῳ, Attice. (Βυθὸς vero *fundus*. Itaque ἄβυθος, *quod tam profundum sit, ut quasi fundo careat*.

A C

AC, putat Becmannus, per apocopen fieri ab integro *atque*. Sed omnino *atque* est ex *ac* & *que*; ut *neque* a *nec* & *que*; *absque* ex *abs* & *que*. *Que* autem hic syllabica est adjectio. Vide Prisciani locum in *A* citatum. Est autem *ac* κατὰ μετάθεσιν ἀπὸ καὶ, ut *et* a τε. Id malim, quam ut sit ab אך *ach*. Quippe hoc signat, *sed*, *omnino*, *sane*, *duntaxat*: quæ significationes longius abeunt.

ACADEMIA, etsi usu commune, sive, ut vulgo loquuntur, appellativum factum sit: proprie tamen ita dicebatur nemorosus extra Athenas locus, in quo Philosophiam primus docuit Plato. Dici quidam putarunt, quasi ἄκος δήμου, *medicina populi*. Alias quoque ejus generis allusiunculas fingunt. Sed certum est, prius fuisse Ἑκαδημία, ac sic vocari ab *Ecademo* Heroë. Quod ex Timonis versibus probat Hesychius illustrius; ex iis vero, & Eupolide, Laërtius; uterque in Platone. Respexit eodem Horat. lib. II. epist. II.

Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Ecademi quærere verum.

Quanquam in quibusdam libris Herois ejus nomen per *A* scribatur, *Academus*. Quod penultima vocis *Academia* nunc correpta inveniatur, nunc porrecta, id ex eo est, quod Græci & Ἀκαδημία dicant, & Ἀκαδήμεια. Corripiunt itaque Claudianus & Sidonius. Producit Cicero, I. de Divinat. cum ait:

Inque Academia umbrifera, nitidoque Lyceo.

Item Laurea Tullius, epigr. ad patronum suum Ciceronem:

Atque Academiæ celebratam nomine villam.

Becmannus autumat, hic Græci accentus habitam rationem. Sed cum apud Aristophanem, aliosque per ει quoque scribatur; nihil isthac excusatione opus. Præterea probandum fuerat, non minus Tullii, quam Prudentii, ac Sidonii ævo, solere syllabam, natura correptam, haut alia de caussa produci, quam quia acuatur ea apud Græcos.

ACANTHIS, ἀκανθὶς, ab ἄκανθα, id est, *spina*. Caussam ponit Plinius lib. X. c. LXXIV. *Et acanthis in spinis vivit: Iccirco asinos & ipsa odit, flores spinæ devorantes*. Acanthidem, & carduelem, eandem esse avem, sensit Probus: *Acanthis*, inquit, (al. acalanthis,) *ea est, quæ Græce ἀκανθὶς, dicta est, Latine Carduelis, a carduo*. Similiter Isidorus lib. XII. cap. VII. *Carduelis, quod spinis & carduis pascitur: unde etiam apud Græcos acanthis dicta est, ab ἀκάνθαις, id est, spinis, quibus alitur*. Servius dubie magis loquitur. Nam ad illud III. Georg.

Litoraque halcyonem resonant, & acanthida dumi.

scribit in hunc modum: *Acanthidem alii lusciniam esse volunt, alii vero carduelem, quæ spinis & carduis pascitur: ut inde etiam apud Græcos ἀκανθὶς dicta sit, ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν, id est, spinis, quibus pascitur*. Etiam in Glossis Cyrilli legas: Ἀκανθυλλὶς, *cardelis*. Ubi *carduelis* legendum esse, satis liquet. Sed Brodæus, lib. VII. Miscell. c. I. diversas facit. Sane nihil caussæ video, cur eandem putarint, præterquam similem originationem. In Maroniano loco Pierius, deleta copula legit, *acalanthida*; seque cum Probi loco tuetur; tum imprimis, quod eam lectionem uno consensu invenerit in codd. antiquis. Et sane Græcis ἀκαλανθὶς quoque dici, ex Hesychio, & Suida, cognoscimus. Sed pro vulgata, cum Theocriti hoc facit, Idyll. VII.

Ἄειδον κόρυδοι, καὶ ἀκανθίδες·

tum hoc Calphurnii, eclog. VI.

Astyle, credibile est, ut vincat acanthida cornix?

Theodorus Gaza ἀκανθίδα vertit *spinum*; quod a spinis, ut ἀκανθὶς ab ἄκανθα. Ferri poterat, nisi Latini proprium *carduelis* nomen haberent. Bellonius vero non audiendus, qui *spinum* Gazæ, & σπῖνον Græcorum, idem esse arbitratur. Nam Gazæ *spinus* est *acanthis* sive *carduelis*. At quæ Theophrasto σπῖνος, alii etiam σπίζα, hæc Latinis *fringuilla*, vel etiam *fringillus*.

ACANTHIUM, ἀκάνθιον, folia habet aculeata, instar τῆς ἀκάνθης λευκῆς, *spinæ albæ*: ut Dioscorides ait. Atque ob has ἀκανθώδεις ἐξοχὰς sive aculeos, nomen habet acanthii. Idem auctor est, lanuginem habere, unde vestes texantur. De eodem sic Plinius lib. XXIV. c. XII. *Huic* (spinæ albæ) *similis, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente*. Varro apud Servium in illud Virgilii: *Et circum textum croceo velamen acantho*. *Ctesias ait, in India esse arbores, quæ lanam ferant. Item Epicadus, in Sicilia, quarum floribus cum demti sunt aculei, ex his implicitis mulieres multiplicem conficere vestem. Hinc vestimenta acanthina appellata*. De arboribus Indicis quod ex Ctesia ait, ex Theophrasto etiam constat. Sed in Sicilia non sunt ejusmodi arbores: ut omnino lanugo illa Sicula, unde vestes texebantur, fuerit ex acanthio spina. Nec tamen de eo Virgilius loquitur, qui non *acanthio* dicit, sed *acantho*, herba topiaria & vulgari. Unde Servius ad hunc

locum interpretatur; *herba acantho, id est, flexibili virgulto*. Quomodo ait auctor carminis de Phœnice quod Lactantio solet tribui: *& olentis vimen acanthi*. Et Maroni quoque *mollis acanthus* nihil aliud est, quam lentus, & flexibilis; quomodo idem *mollia crura* dixit, & *mollia colla*. Imo neque virgultum ipsum per croceum acanthum a Marone intelligitur, sed limbus coloris crocei; qualis cernitur in acantho. Quomodo & Hesychio Ἄκανθος, περίῤῥαμμα ὑφασμένον. Acanthinæ vestis meminit & Isidorus: sed perperam putavit, eam fieri ex acantho herba Ægyptia: cum ea soleat texi ex pappis sive lanugine acanthii, quod spinæ vel cardui genus fuit. Vide, si voles Isidorum l. XVII. c. IX.

ACCENDO, *incendo*, *succendo*, a *cendo* venire ait Velius Longus libro de Orthographia. Nec movet eum, quod non dicatur *cendo*. Nam, inquit, nec dicitur *cuso*: & tamen dicitur *accuso*, *excuso*. Sed hæc sunt a *caussa* & *caussare*. Melius, qui dicunt, esse a *candeo*. Revera autem sunt ab antiquo *cando*. Nam ut *suspendo*, non a *pendeo*, sed a *pendo* esse, tum terminatio indicat, tum significatio: ita & hæc duo, *accendo* & similia, a *cando* esse evincunt. De significatione quod dico, id istiusmodi est. *Pendeo* neutrale est, venitque a *pendo*, quod activum est, unde *suspendo*, quod itidem activum. Ergo *candeo*, quod neutralis significationis est, similiter erit a *cando*, quod activum fuit; indeque *accendo*, *succendo*; & *incendo*, quæ & ipsa activa sunt. Ex hac vocis origine paret, *accendere* & *incendere* proprie notare *candidum reddere*, *illuminare*, *illustrare*; sed μεταληπτικῶς accipi pro *inflammare*, quia flammam comitatur lux; μεταφορικῶς vero sumi pro *celebriorem reddere*: ut apud Plautum Trinummo, act. III. sc. II. *Si istuc, ut conare, facis indicium, tuum incendes genus*. Et fortasse Cornelium Severum in Ætna: *Nunc opus artificem accendit, caussamque reposcit*. Quod Scaliger interpretatur, opus in caussa est, ut artificem admiremur, caussamque accuratius exquiramus. Quod si *incendere* proprie est *excandefacere*, quod origine vocis comprobavimus; nil mirandum sane, Varronem, ut *excandefacere annonam*, sic & *incendere annonam*, dixisse. Ita enim ait lib. III. de R. R. c. II. *Aut collegiorum cœnæ, quæ nunc innumerabiles excandefaciebant annonam macelli*. Et paulo post: *Quotus quisque enim est annus, quo non videas epulum, aut triumphum, aut collegia non epulari; quæ nunc innumerabiles incendunt annonam?* Item ταφῇ Μενίππου apud Nonium in Edones: *Edones Romam, ut turba incendat annonam? Sed propter phagones ficedulam pinguem, aut turdum, nisi volantem, non video*. Sic locus hic ex Scaligeri & aliorum emendatione legi debet; ut sententia sit: Romamne se Edones conferunt, quo annonam cariorem reddant? Atqui tantum istic helluonum est, ut nec turdum, aut ficedulam, videre sit, nisi volantem. Fabius quoque declamat. XII. similiter dixit, *annonæ incendium*.

ACCENSI, sæpius nominantur cum in scriptoribus tum lapidibus antiquis. Nec eadem semper notione ea vox sumitur. Asconio quidem sic describitur in III. Verr. *Accensus nomen est ordinis & promotionis in militia, ut nunc dicitur princeps, vel commentariensis, aut cornicularius. Hæc enim nomina de legionaria militia sunt*. Plurimum autem ita dicti fuere ministri magistratus. De vocabuli origine non convenit. Varroni interdum placet, ita ab *accio* vocari, sive quod accirent alios ad prætorem: sive quia accirentur ipsi ad eorum, quibus ministrarent, arbitrium. Varro lib. V. de L. L. *In aliquot rebus, item ut præco, accensus acciebat, a quo accensus quoque dictus. Accensum solitum ciere, Bœotia ostendit: quam Comœdiam Ælii esse dicunt, hoc versu: Ubi primum accensus clamarit meridiem. Hoc item Cosconius in actionibus scribit, prætorem accensum solitum tum esse jubere, ubi ei videbatur, horam esse tertiam, inclamare horam esse tertiam, & horam nonam*. Aliter idem Varro in VI. de L. L. *Accensos, ministratores Cato esse scribit. Potest id ab arbitrio; nam inde, Ad arbitrium ejus, cujus minister*. Nam videtur hoc velle, *censere* idem esse ac *arbitrari*: unde *censores* dicti. Atque ab ea notione *censendi*, dictos esse *accensos*, quia ad arbitrium eorum agerent, quorum ministri forent. Non multum abit Nonius Marcellus in *Decuriones*. Ubi sic dici ait ab *accensendo*, id est, *attribuendo*. Atque huc refert verba ista Varronis lib. III. de vita pop. Rom. *De ascripticiis, cum erant attributi decurionibus, & centurionibus, qui eorum haberent numerum, accensi vocabantur*. Ita legit Scaliger, ubi in vulgatis: *Quid ea scripti vis, cum erant*, &c. Ecce & tertium Etymon apud eundem Varronem lib. XX. Rhetoricorum, ut est in vulgatis codd. Nonii, sive potius rerum humanarum, ut viri eruditi emendant: *Consules ac Prætores qui sequuntur in castra, quod ad necessarias res sæpius acciantur, velut accessiti; quos nunc dicimus deputati*. Ecce ait, *accensos* dici quasi *accersitos*. Sed placet emendatio Scaligeri legentis, *accensitos*. Sane a *censendo*, *accensos* dici ἀναλογία docet: unde & *accensi*, qui aliter *adscripti* ii. Festus: *Adscriptitii, veluti quidam scripti, dicebantur, qui supplendis legionibus adscribebantur: hos & accensos dicebant, quod ad legionum censum essent adscripti*. Vide quæ ibi notat magnus interpres, & quæ Godscalcus Stevvechius in Vegetii lib. II. cap. XIX. item Robortellum lib. II. Emendat. cap. XXI. Sigonium de antiquo jure Italiæ, lib. II. cap. XV. Onuphrium Panvinum in civitate Rom.

ACCENTUS, quod vulgo pro tenore sive tono usurpatur, id fit κατ' ἐξοχήν, cum natura sua tam late pateat quam Græcum προσῳδία, quod & ἔτυμον indicat. Nam ut προσῳδία est a πρὸς, *ad*, & ᾠδὴ, *cantus*, ita & *accentus* dicitur quasi *accantus*; ac comprehendit utraque vox præter tenorem, etiam spiritum & quantitatem: e quibus tenor quidem syllabæ accidit secundum longitudinem, spiritus secundum latitudinem, quantitas secundum profunditatem. Unde vero accentus alius acutus dicatur, alius gravis, alius circumflexus: dictum nobis lib. II. Exercitationum Grammaticarum.

ACCIPITER, plane censeo esse corruptum ex ὠκύπτερος, quod genus est accipitris. Ejus meminit & Macarius homil. XXXII. p. 415. Aliis placet, *accipitrem* vocari, quod male *accipiat aves*. Gregorius lib. XXXIII. Moral. cap. XI. (al. XVI.) *Accipere aliquando auferre dicimus; unde aves, quæ alias rapiunt, accipitres vocamus*. Eandem Etymologiam sequitur Beda in quæst. super sentent. cap. X. & Isidorus lib. XII. cap. VII. Cum hoc etymo consentit appellatio Germanica *Habbich*; pro quo inferiores Germani *Havik*. Est enim *Habbich* ab *Happen*, quod est *arripere*, *apprehendere*. At species ea, quæ *accipiter fringillarius*, aut etiam *nisus* vocatur, Germanis, cum superioribus, tum inferioribus, Belgisque, dicitur *Sparwer*, *seu Sperwer*, uti & Italis *Sparaviero*, Gallis *esprevier*. De origine ejus vocis sic Cæsar Scaliger, Exercit. CCXXIII. *Sparverium aliquando a Græco deduxissem, παρὰ τὸ σπαράττειν aves; quam vocem in Italiam simul Exarchatus cum Græcula superbia importassent; nisi Germanice sic eum appellaremus*. Hæc ille. A Germanis igitur hanc vocem habent Itali ac Galli, diciturque iis *sparver*, quasi *spar-veer*: h. e. *expandens pennas*. Nam *sparren* iis *expandere* sive *extendere*, *veer* autem contractum ex *veder*, seu *feder*, h. e. *pennæ*, sive *alæ*. Ratio nominis est, quod avis ea sereno cœlo, quo calorem Solis omni corpore attrahat, alas expandat instar conopei, quod & Itali idcirco appellare videntur *sparaviero*. Plura de accipitris, vocumque synonymarum notatione, tum imprimis de ipsius avis natura, vide sis apud Ulyssem Aldrovandum lib. IV. Ornithologias.

ACCUSARE, *incusare*, *recusare*, *excusare*, a *cuso* veniunt, hoc a *cudo*: ut quidem Priscianus credit lib. X. *Ejus (verbi cudo) frequentativum cuso est, ex quo composita incuso, recuso, accuso, excuso*. Idem censuit Velius Longus lib. de Orthograph. *Mihi placet ut accusator per unum s scribatur. Nam, quomodo in eo, quod est incusare, cusare nihil est: & accendere, cendere per se nihil est: dicimus tamen & accendere & incendere*, &c. Sed bis peccat Velius. Primum in eo, quod censet, *accuso* esse a *cuso*, cum sit a *causso*: Deinde quod *accendo* putat esse a *cendo*, cum sit a *cando*; de quo superius dictum. Eadem vero ratione a *caussa*, est *caussare*, indeque *accusare*, & similia: qua ab αἰτία, quod est *caussa*, est αἰτιᾶσθαι, quod est *caussam tribuere*, *caussari*, & inde ἐπαιτιᾶσθαι & καταιτιᾶσθαι, *accusare*; qua in notione & simplex usurpatur. Obiter addo, apud Ciceronem, atque alios, plurimum tria hæc differre, *postulare*, *deferre* & *accusare*.

re. Primo enim postulabatur, ut deferre aliquem liceret: Deinde sequebatur nominis delatio: Postrema fuit accusatio. Cælius ad Cic. ep. v. *Illud mihi occurrit, quod inter postulationem, & nominis delationem*, uxor *a Dolabella decessit*. Cic. pro Domo: *Sexti Propertii nomen detulit: accusare propter calumniæ metum non est ausus*. Pro *postulare* etiam dicitur *reum facere*: ut eadem Cælii epistola: *Non dubito, quin perlatum ad te sit; Appium a Dolabella reum factum*. Sic pro Scauro: *Reus est factus a Cæpione*. Et sane diversum esse ab accusatione, Asconius docet in II. contra Verrem: *Quid est reum fieri, nisi apud prætorem legibus interrogari? Cum enim in jus ventum esset, dicebat accusator apud prætorem reo, Aio, te Siculos spoliasse. Si tacuisset, lis ei æstimabatur: si negasset, petebatur a magistratu dies inquirendorum ejus criminum, & instituebatur accusatio*. At longe aliud est *reum peragere*; quod de accusatore dicitur, cum caussam vicit. Male igitur, *reum agere*, & *peragere*, vulgus confundit, & cum vulgo, magnus Desiderius.

Acer, arbor; quia acris, hoc est, duri admodum ligni est. Unde & Græcis a σφένδαμνος (quomodo iis acer vocatur) σφενδάμνινος, non pro *acerno* solum, sed etiam κατὰ μεταφορὰν pro *duro* & *solido*, usurpatur. Hæc magis verisimilia sunt, quam Perotti sententia, cui *acer* dici videbatur, quia *acria* in ea artificum ingenia exercerentur: juxta illud Plinii, lib. XVI. cap. XV. *Acer ejusdem* (ac tilia) *amplitudinis, operum elegantia ac subtilitate citro secundum*. Sic jam olim eum locum legit Perottus. Nec aliter antiqua mea Parmensis anni CIↃCCCCLXXVI. In vulgatis *cedro* male editum. Sane cum citro conjugit & Martial. l. XIV. epig. XC. cujus lemma, Mensa acerna:

Non sum crispa quidem, nec silva filia Mauræ;
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Citrus enim crescit in Atlante Mauritaniæ monte. Unde Petronius; *Ecce Afris eruta terris Citrea mensa*. Indeque idem Martialis lib. XII. epig. LXVII. *Et Maurusiaci pondera rara citri*. Et lib. XIV. epig. LXXXIX. cujus lemma, De mensis citreis: *Accipe felices Atlantica munera silvas*. Nec est quod obducat quis illud Plinii, lib. XIII. cap. XV. *Atlas mons peculiari proditur silva, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri, & mensarum insania, quas feminæ viris contra margaritas regerunt*, &c. Nam hic quoque (ut de MSStis taceam) citri, non cedri habet optima illa Parmensis editio, cujus ante memini. Quare fallitur Matthæus Raderus, qui in suis ad Martialem notis ex superiori Plinii loco colligere conatur, citrum & cedrum a veteribus confundi.

Acer, adjectivum, videtur esse ab ἀκὶς, *acies*, *acumen*. Juvat hanc ἐτυμολογίαν, quod tum de acie ea vox dicatur; ut apud Cic. III. de Orat. *Aeris acies in naturis hominum & ingeniis*: tum de aceto, quod primam suam originem ab ἀκὶς trahere, suo loco dicetur. Horat. lib. II. sat. III. . . . *Acre potet acetum*. Et Cornelius Celsus lib. IV. cap. IV. *Asclepiades, auctor bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum*. Vel *acre* est ab ἄκρον, *extremum*: ut *acre* proprie vehementiam ac perfectionem significet. Ab *acris* est diminutivum *acriculus*, ut a *fortis forticulus*. Cic. III. Tusc. *Et hoc ille acriculus, me audiente Athenis, senex Zeno*. Sic legit quoque Turnebus lib. XX. c. XVI. pro quo alii *Græculus* aut *acrocbolus* substituunt. Ab eodem est *acrimonia*: ubi tres postremæ syllabæ sunt vocis productio; ut in *sanctimonia*, *castimonia*, *cærimonia*; item *testimonium*, *vadimonium*, *matrimonium*. Quæ omnia fiunt a casu in i. Est vero *acrimonia* proprie ἀκρίβεια. Nam ἀκριβὴς proprie τὸ ἐς ἄκρα βαῖνον, prout scite ἐτυμολογίζει Julius Scaliger. lib. III. de re Poët. cap. XXXIII.

†Acer & ad animum & ad rerum sapores pertinet. Quocumque modo accipiatur, est ab Heb. עכר *acar*, quod vulgo non inepte exponunt *turbare*. Ideo factum, quod id verbum apud Judaeos & Arabas significat saepe ὑλικὴν (*materialem*) *turbationem*, uti quum dicimus *turbare aquas* & similia. Ex eo inquam factum, ut id verbum ad animum translatum reddere placuerit per verbum *Turbo*. At revera apud LXX. semel tantum ei verbo respondet ταράσσω i. e. *turbo*: nam alibi varie admodum sunt illud interpretati. Ad summam, quid sit עכר *acer*, interdum magis intelligi potest, quam apte reddi. At non raro ea radix scite τῷ Acer respondet, uti quum Ps. XXXVIII. (Heb. 39.) 3. dicitur, *Dolor meus* נעכר *turbatus est*; aptius dixeris, *acrior evasit*. Quod si Acer ad sapores referas (quo significatu ejusdem est familiae ac Aceo, Aceo, Acidus sicuti *Macer* & *Maceo* sunt ex una eademque domo: quod non monerem, nisi Vossius Acer & Aceo, sive Acidus pro diversis radicibus habuisset) vel sic ab עכר *acar* venit; quatenus id verbum *conturbationem* ὑλικὴν (*materialem*) notat apud Judaeos & Arabas; etsi in Scripturis nullum hujus notionis exemplum reperio. Ergo quia in vino & liquoribus ceteris turbari idem est, ac acescere sive saporem acrem contrahere; hinc recte ab עכר *acar* eo significatu fit Acer & Aceo, & quae ab utroque plurima suboles nascitur. Mazochius.

Acerbus, ab ἀκὶς, *acies*, *acumen*; quia, quod gustatu acerbum, id linguam pungit ac mordet. Id malim, quam, ut sit ab *acerum* asperitate: Vel ab *acer*, quod acerba saporem acrem habent. Dispar tamen quantitas in adjectivo *acer*, ac *acerbus*. Unde aliqui malunt esse a substantivo *acer*; quod quantitate convenit. Sed, ut dixi, verisimilius est, a Græco ἀκὶς venire.

Acerra, non potest esse patera, in qua libatur: quod tamen legere est apud pseudepigraphum Cornutum ad Pers. sat. II. & veterem Horatii interpretem ad lib. III. Od. VIII. Quippe cum patera conjunxit Ovidius, extremo lib. IV. Fast. *Cumque meri patera thuris acerra fuit*. Quare rectius Festus sive Paulus: *Acerra, ara, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebantur. Alii dicunt, arculam esse thurariam*. In Glossis quoque Philoxeni legitur: *Acerra* λιβανωτρίς. Ac in iisdem quoque Glossis, ubi vulgo, *acceptuararia*, λιβανωτρίς, recte emendat Scaliger, *acerra thuraria*. An ergo acerra prius fuit arcerra, & sic dicta quod odores in ea accensi arcerent cadaveris graveolentiam? Sane & Cicero, II. de Legg. de funeribus tractans, ait: *Ne sumtuosa respersio, ne longæ coronæ, nec acerræ prætereantur*. An ab *acere* quasi *acerna*? Nempe a materia, ut *pyxis*, quia e πύξου, hoc est, *buxo*. An vero est ab *ago*, & *ara*? ut sic dicatur, quod esset agilis ara, quæque huc illuc transferri posset? Nam veteres c usurpabant pro *g*. Unde Festo teste, *acerare dicebant, quod nunc agitare*. Sic eadem, *subicitare subigitare*, *cerro gerro*, *calbei galbei*, &c. An potius quemadmodum a *cista* est *cistula*, inde *cistella*; (a quo & *cistellulam* dixit Plautus;) sic ab *arca* est *arcula*, unde *arcella*, ac pro *arcella* dicitur *acerra*? Hanc opinionem firmare videtur, quod Festus scribit, quibusdam *arcerram* dici *arcellam*, sive arculam thurariam. An vero ex Græco ἐσχάρα, i. e. *focus*: item *ara*? An origine potius Hebræum, κατὰ μετάθεσιν nempe, ab חרר *charar*, id est, *accendere*? Nempe ut ara sit, in qua odores incenderentur, juxta definitionem Festi? Sane sacrorum vocabula pleraque Thusca sunt, & ab Orientis linguis deflexa.

†Acerra Vossio in Etymol. videtur Tuscum vocabulum. *Sane* (inquit in *Acerra*) *sacrorum vocabula pleraque Tusca sunt, & ab Orientis linguis deflexa*. Hinc eidem Vossio videtur per μετάθεσιν factum ab חרר *charar*, quod est *incendere*. At Servio ad V. 745. *Acerra est arca turalis*: quod & Glossae innuunt. Id si est ab Heb. *Charar* (i. e. *incendere*) eâ de causa dictur, quia arca illa continebat id, quod incendi deberet, tus scilicet, quod aevo posteriore *Incensum* est appellatum; sicuti & θύω (unde *tus*) est *suffimentum*, θυμίαμα. Mazochius.

Acersecomes, ἀκερσεκόμης, Apollinis epitheton. Sed Juvenalis utitur pro catamito, sive puero usurario. Locus est Sat. VIII.

. . . . . *Si nemo tribunal*
Vendit acersecomes.

Conflatum ex α priv. & κείρω, sive Dorico ejus futuro κέρσω pro κερῶ, *tondere*, & κόμη, *coma*. Ut κυρίως notet *intonsum*.

Acervus, vel est ab ἀκὶς, *acies*, *acumen*; ut propterea sic dicatur rerum minutarum congeries fastigiata, sive

in

in acumen desinens. Vel ab *acus aceris*; ut proprie significet aceris sive paleæ cumulum. Hinc vero extensa latius significatione accipi cœperit pro quarumvis rerum minutarum congerie. Vel a Græco ἀγυρμὸς, quod Hesychius ἄθροισιν interpretatur. Nempe ἀπὸ τοῦ ἀγείρειν quod est *colligere*.

Achates, ἀχάτης, gemma est, ita dicta ab Achate, Siciliæ fluvio, ubi Achates primum inventus, uti Plinius ait lib. XXXVII. cap. X.

†**Acherontici** libri Arnobio in II. contra Gent. memorantur his verbis: *Neque quod Etruria libris in Acheronticis pollicetur, certorum animalium sanguine certis numinibus dato, divinas animas fieri, & a legibus mortalitatis educi.* Servius ad VIII. *Sed sciendum, secundum aruspicinae libros, & sacra* ACHERONTIA, *quae Tages composuisse dicitur, fata decem annis quadam ratione differri.* Ergo sacra Acherontia ad *morandum & differendum* valebant; nam quia per ea sacra fatis nectebatur mora, hinc fuere sic dicta; nimirum ab Hebr. אחר *achar* quod est *morari* ac *retardare* (quod verbum etiam Chaldaice, Syriace, & Arabice eamdem vim habet) a quo verbo quae derivantur, eodem spectant: nam אחר *acher* est *alter* sive *alius*, quia ex dilatione fit dies alius atque alius, unde est illud Catulli, *Haec atque illa dies atque alia atque alia:* indidem est אחר *achar*, *post*: indidem (ut alia taceam) אחרון *acharon*, *posterior* aut *postremus*, unde ne una syllaba minus, fiunt ACHERONTIA sacra, quae eam habebant vim, ut quae instarent jam, postrema evenirent. Potuerant sane & a Syro אוכרא *achero* h. e. *prohibens*, *impediens* derivari; nisi prius etymon luculentius & verissimum esset. At ACHERON inferorum sive fluvius sive aestuarium (qui *Acheron* revera in Campania inter Misenum & Bajas erat: de quo vide Servium ad VI. 108.) is credo est ab Hebr. עכר *achar*, quod est *turbare*, ab aquis scilicet turbidis. De *Acheronte* vide dicta Diatr. V. in Tyrrhenicis. MAZOCHIVS.

Aciarium videtur esse ab *acu*, ut sit ῥαφιδοθήκη. Sed in Glossis Philoxeni legas: *Acciarium*, στόματα. Ubi, *aciarium*, στόμωμα, legi debere, liquet ex loco alio in iisdem Glossis; ubi est, *denticulum aciarium*, στομωμάτιον. Fuerit igitur *aciarum* ab *acie*; proprieque sit σίδηρος ἐστομωμένος, *ferrum acie roboratum*: Est *aciarium* vox ævi posterioris. Pro eo Plinius *aciem* dixit. Ut cum ait, *ferrum excoqui ad indurandam aciem*. *Indurare* hic est στομῶσαι, ut in vett. Gloss. exponitur. Ergo acies indurata, στόμωμα. Quæ & Daimacho apud Athenæum χαλυβδικὸν στόμωμα, *acies chalybdica*: a Chalybibus, Ponti populo, optimam aciem, sive, ut postea locuti, optimum aciarium, mittentibus.

Acidus, ab *acor*, sive verbo *aceo*, unde *acesco*; nempe ut *calidus*, a *calor*, vel *caleo*, unde *calesco*. *Acor* vero & *aceo* sunt ab ἀκὴ sive ἀκὶς, quod generatim *aciem* sive *acumen* notat. *Aceo* usurpat Cato de re rustica cap. CXLVIII. Item Sidonius lib. VII. ep. VI. *Acoris* vox haut ignota Perotto, qui pro ipsa *acetositate* poni ait: sed apud eum, etiam in Aldina, pro *acor* vitiose *acer* editum est. Utitur, præter Columellam, Fabiumque, Tertullianus, libro primo adversus Marcionem cap. II. *Modicoque exinde fermento totam fidei massam hæretico acore desipuit.* Sic eum locum in castigationibus ineditis præclare emendat Jos. Scaliger. In vulgatis minus recte est: *hæretico acore decepit*. Quid sint *sipare*, *desipere*, *insipere*, suo loco dicemus. Porro Dictionarium, quod *Gemma* inscribitur, Antverpiæ anno cIↃCCCCXCIV. excusum, τὸ *acidum* sic derivat: *Vinum aqua mixtum cito in aceti saporem redigitur: unde acidum quasi aquidum.* Ab *acidus* in Glossis est *dulcacidus*, exponiturque ὀξύγλυκυς. Cui voci affine illud Catulli de Venere: *quæ dulcem curis miscet amaritiem*. Quemadmodum vero Græcis ab ὀξὺς, id est, *acutus*, venit, ὀξεῖν, *aceo*, & ὄξος, *acetum*, & ὀξὶς, *acetabulum*: sic apud Latinos quoque ab *aceo* (quod ejusdem originis est ac *acuo*, cum utrumque descendat ab ἀκὶς, significante ὀξύνοντα) tum venit vox *acetum*: (nam acuisse, ac coacuisse, Ulpiano, ac Pomponio, id vinum dicitur, quod in acetum versum, acoremque contraxit:) tum etiam nomen *acetabulum*. Nec enim dubium, quin prius dictum ita sit vas cui acetum infunderetur: inde autem translatum ad significandum mensuræ genus, quod heminæ quartam partem, id est, drachmas XV. continere scribit Plinius lib. XXI. cap. ultimo. Atque hoc etymon eo certius est, quod *acetabulum* Græcis non ὀξὶς tantum, sed & ὀξύβαφον vocetur, quod manifeste est παρὰ τὸ ὄξος, καὶ βάπτω, τὸ δύω. Displicet tamen hæc *acetabuli* originatio doctissimo Hermolao Barbaro, qui in Plinii lib. XIX. cap. ult. *acetabulum* dici ait, quasi *acceptabulum*; similiterque *acetaria* (quomodo Plinius vocari ait olera hortensia) dici quasi *acceptaria*. Verba ejus apponam: *Acetarium non ab aceto, ut credi cœptum est, sed ab accipiendo, flectitur. Ideo enim*, inquit Plinius, *Acetaria appellabantur horti, hoc est, hortensia, quoniam expedita res, & parata semper esset. Nam & acetabulum ab accipiendo dicitur: etiamsi Græci oxybaphum appellant, quasi ab aceto.* Hactenus Hermolaus. Sed fallitur. Nam acetaria sunt olera, quæ cruda sumuntur ex aceto. Acetabula autem vascula, quibus acetum infunditur. Ab ea autem notione *acetabuli*, qua notat vasculum acetarium, transfertur ad significandum sinum, seu cavum, in quo caput femoris volvitur: quomodo Plinius utitur lib. XXVIII. cap. XI. Nempe quia os hoc figuram habet oxybaphi: quippe est forma orbiculari, cava & sine marginis latitudine: ut Marcellus ad Dioscoridem annotavit. Simili translatione *acetabula* dicuntur forcipata brachia polyporum, cancrorum, similiumque animantium. Sic usus Plinius, libro IX. cap. XXIX. ubi de polypis tractat. Ovidius IV. Met. Fab. XI. quæ de Hermaphrodito, *flagella* nominat. Nam omnino istic flagella, quæ Plinio cum acetabula, uti diximus, tum etiam cirri, cheiæ, brachia, aut forcipes denticulati, appellantur. Beroaldus tamen *acceptabula* apud Plinium legit: uti & apud Senecam lib. VI. epist. ubi præstigiatorum caliculi, seu vascula, sic dicuntur. Videre autem hæc apud Beroaldum potes, T. I. Thesauri Critici, p. CCCVI. Sed *acceptabulum* vox nihili est, & ab eruditis hominibus ficta: etsi ea non displicuit Cæsari Scaligero lib. X. de hist. anim. cap. III. ubi κοτυληδόνας *acceptabula* & ipse appellat. Nisi autem certum esset, quod de origine *acetabuli* diximus, videri posset, *acetabulum* hac notione venire inde, quod veteres *acetare* dicebant, quod nunc *agitare*, teste Festo. Veteres nempe pro *g* usurpabant *c*, ut *leciones*, *pucnando*, *Carthacinenses*, *ecfuciunt*, aliaque in Columna Duilliana. Item in plerisque *e* posuere pro *i*: ut *cepet*, *exemet*, *navebos*, *enque*, & alia in eadem columna. Utrumque est in *macestratos* pro *magistratus*; & *aceto*, penultima correpta, pro *agito*. Unde *acetabulum*, ut a *suscito suscitabulum*, a *tintinno tintinnabulum*. Ergo κοτυληδόνες eo Latinis dicerentur *acetabula*, quia forent instumenta *acetationis*, hoc est, agitationis. Quod si placet, *acetabulum* erit inter ὁμώνυμα ἀπὸ τύχης. Aliâ enim ab origine fuerit cum ὀξύβαφον notat: aliâ, cum κοτυληδόνας. Sed omnino prior sententia verior est. Quippe & Græcis κοτυληδὼν non tantum de hominis & polypi acetabulo dicitur: sed etiam universe de cavitate; ut apud Nicandrum, κοτυληδόνας κνίδης. Estque κοτυληδὼν a κοτύλη, quod cum universe cavitatem, tum vasculum acetarium seu oxybaphum notat. Ergo, imitatione Græcorum, Latini in homine quoque κοτυληδόνας acetabula dixere; quod acetabuli, hoc est, oxybaphi, formam habeant. Ac par ratio de polypi caliculis, & præstigiatorum.

Aciaris, ut Festus ait, *est securis ærea, qua in sacrificiis utebantur Sacerdotes*. Ita constanter MSSti: nisi quod quidam numero singulo, *utebatur Sacerdos*. At Gloss. Philox. *Aceris*, ἀξίνη ἱεροφάντου, ὡς Πλαῦτος. Si rectum est *aceris* fuerit ab *acie*. Perottus *aciæris* scribit, quasi ab *acie æris*. Si magis de recta scriptura constaret, dispici posset, an non origine sit Hebræum, ut pleraque sacrorum vocabula.

Acinaces, Gr. ἀκινάκης. Male igitur pleraque Lexica, *acinacis*, per tertiam vocalem. Etymologus ait, esse genus jaculi Persici. Suidas quoque, μικρὸν δόρυ Περσικόν. Verum Hesychius non tantum δόρυ Περσικὸν interpretatur, sed etiam ξίφος, uti & vetus Horatii interpres: eaque interpretatio est subnixa auctoritate Herodoti; qui in Polym. disertim scribit, καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκην καλέουσι. Horatio vocatur *Medus acinaces*, quia

quia Medos & Persas confundere solent poëtæ. Non dubitandum autem; quin cum re a Persis vox ipsa in Græciam pervenerit; inde ad Latinos. In peregriois autem Græcum quærere etymon, insanire est. Quare non probo Etymologum, cui ἀκινάκης, per α, dici videtur, παρὰ τὴν ἀκὴν, τὴν ὀξύτητα, ἀκινάκης vero per ω, (quomodo apud Herodotum scribitur,) quasi ἀκιῶν (h.e. ὀξεῖαν) ἔχων τὴν ἀκήν.

ACINVS, sive *acinum*, (hoc Varro crebro; illo Cicero usus,) ab *acuo* deducit Perottus. A quo non admodum discedunt, qui deducunt ab ἀκὶς, *acumen* sivo *acies*. Nam quin ab ἀκὶς *acuo* derivetur dubium non est.

ACIPENSER, genus piscis; ut ait Festus: ubi MSSti complures, *aquipenser*. Idem est Martiali, *aripensis*. Hic ut apud Perottum legitur, sic dictus videtur ab *arripiendo*, quod frequens mensis accipiatur. Quæ sententia refellitur eo, quod primam corripiat Lucilius apud Cic. lib. II. de Fin. Ovidius in Halieuticis, & Martialis in Xeniis. Præterea rarus erat piscis, ut constat ex Plinio, & Macrobio, imo & Martiale, qui *munera rara* propterea eum appellat. Ideo & a coronatis ministris cum tibicine inferri mensia solet, ut ex Athenæo & Sammonico scimus. Apud Gesnerum triplicem invenio de vocabulo eo conjecturam. Nempe ut præposito α fiat a κύων πίων, quomodo gaieus Rhodius vocabatur Syracusiis: eundem enim esse hunc ac acipenserem, putabat Archestratus; ut apud Athenæum legitur, lib. VII. Vel ut prius fuerit *aquirensir*, idque a Græco ὀξύρρυγχος ab *acuta rostri* figura. Vel ab Latino *acutus*; ob eandem causam. Quibus duplicem originationem addit Martinius: ut dicatur ita, quia se in *aqua pandat*; (nam *c* & *q* eadem est litera;) vel quia est *acie* sive *acumine panso*; hoc est, quia lato est rostro & patente. Denique Salmasius censet, *acipenser*, κατὰ μετάθεσιν dici pro *acipesner*, ab *acumine pesna*, hoc est, *pennæ*. Nam antiqui, Festo teste, *pesna* & *cusna* dixere pro *penna* & *cœna*: uti & *dusmosus* pro *dumosus*, *Casmenæ* pro *Camenæ*, & similia. Pennam vero dixere pro quavis re in acumen exeunte. Unde, ut Idem ait, spicæ cum aristis in Saliari carmine dictæ, agnæ pennatæ: *Penna* igitur de acumine rostri; ut inde sit *acipenseri* nomen. Sane Cæsar Scaliger putabat, acipenserem eadem de caussa ὀξύρρυγχον. Sed est quidem acipenser inter pisces ὀξυρρύγχους, h. e. acutum rostrum habentes: verum veteribus piscia ab acipensere diversus proprio nomine oxyrrhynchus: ut diximus in *Oxyrrhynchus*. Idem Scaliger cum Rondeletio putabat, sturionem nostrum esse acipenserem veterum. Sed acipenser solum marinis; cum sturio non fluviatilis minus sit quam marinus.

†ACISCLVS, olim libentius dicebatur, idq. constat ex antiqua ioscriptione apud Phil. a Turre & apud me in *De Ascia* pag. 39. ubi verbum EXACISCLAAE; & *Acisclum* pro *Acisculum* etiam Prudentius usurpavit. At Latini deinde tamquam si ὑποκοριστικὸν nomen esset, dixere ACISCVLVS. Id vero erat instrumentum ex una parte asciam ex altera maliei caput gerens, uti constat ex denario gentis Valeriae, quem ibid. pag. 37. produxi. Ergo ACISCLVS idem instrumentum erat, ac illud quod alio nomine *ascia* vocabatur, ut ex antiquis asciae schematibus in eod. libro allatis, quae etiam io altera parte malleum gerebant, ostenditur. At ACISCLVS est ipsum Hebraicum כשיל *cascil*, quod Ps. LXXIII. (Heb. 74.) 6. una cum analogo vocabulo *callappoth* jungitur. Id quamvis ibi *securis* aut bipennia in antiquis translationibus (vide Polyglotta) redditur, id non aliunde fit, quam quia saepe *Ascia* securim ex altera parte gerebat. Ceterum Mercerius in Pagnino testatur, τὸ *Cascil* ex plurium sententia revera *asciam* fuisse: id quod etiam ex eo ostenditur, quod *Cascil* est ex verbo כשל, *cascial*, quod est *impingere*, & etiam apud Syros idem significat; unde ab *impingendi*, *tundendi*, & (quae propria in ea re iocutio est) *dolandi* officio τὸ *cascil* nomen reperit. Atqui ex CASCIL, tantum eisdem vocalibus transpositis, fiebat ACISCL & cum Latina terminatione *Acisclus*. Deinde per novam consonarum μετάθεσιν, sicuti in Glossis Isidori ASCICVLVS pro *Acisclus* legitur, sic etiam inde abjecta terminatione diminutiva factum est ASCIA, tamquam si hoc primitivum nomen esset, ex qua manasset forma diminutiva *Asciculus* & *Acisculus*. Atque ea hujus vocabuli fortuna mihi videtur fuisse, putanti primitivum nomen *Acisclum*, non vero *Asciam* fuisse. Sed dicent *Asciae* vocem reperiri in XII. in illo *rogum ascia ne polito*. At equidem pro certo habuerim, posteriores Romulidas in recitandis xviralibus verba obsoleta cum usitatioribus commutasse, testibus fragmentis a Cicerone recitatis, a quo etiam legem istam didicimus; in qua suspicor xviros usurpasse *aciscli* nomen, id vero postea tum alios tum ipsos Tullium cum usitatiore permutasse. MAXOCHIVS.

ACLIDES, breve fuisse jaculum, indicat Nonius. Sed curatius de eo Servius ad illud VII. Æn.

. . . . *Teretes sunt aclides illis*
Tela; sed has lente¦mos est aptare flagello.

Aclides, inquit, *sunt tela quædam antiqua adeo, ut nec usquam commemorentur in bello. Legitur tamen, quod sint clavæ cubito semis factæ, eminentibus hinc & hinc acuminibus quibusdam: quæ ita in hostem jaciuntur religata loro vel lino, ut peractis vulneribus possint redire.* Meminit *aclidum* quoque Valerius Flaccus, lib. VI. Sidonius, Carm. V. & Vopiscus in Claudio. Quod ad etymon; cum Servius dicat, habuisse eminentia hinc & inde acumina, facile adducor, ut credam dici *aclides*, quasi ἀκίδες. Ἀκὶς enim generatim *aciem* sive *cuspidem* notat, & peculiariter *cuspidem sagittæ*. Nec minus tamen placet sententia Turnebi, qui lib. XXX. c. XXI. *aclides*, κατὰ συγκοπὴν factum putat ex ἀγκυλίδες, quod ab ἀγκύλαι. Quippe ἀγκύλη jaculi genus fuit; ut Hesychius, Eustathius, & Suidas testantur: & quidem jaculum amentatum, ut ex Euripidis scholiaste patet; qui auctor est, ἀγκύλην forte dici, διότι ἀπὸ τῆς κατὰ μέσον ἀγκύλης λαμβανόμενοι ῥίπτουσι. Et is, qui indicem in Eustathium confecit, scribit, sive ex Eustathio, sive aliunde, ἀγκύλη tum jaculi genus notare, tum amentum, hoc est, lorum, quo vinciuntur jacula, ut mitti possint. Quare cum Servius dicat, aclides solere loro religari; & ἀγκύλας Græci dixerint tela quæ loro religabantur; plane verisimile est ab ἀγκύλαι per diminutionem esse ἀγκυλίδες, atque inde, luxata fractaque paullum voce, *aclides* a Latinis appellari.

ACNVA, quid sit, indicat Varro, lib. I. de R.R. cap. X. *Actus quadratus, qui & latus est pedes* CXX. *& longus totidem, is modus acnua Latine appellatur*. Ita in vett. omnibus codd. P. Victorius invenit. Apud Columellam vero lib. V. cap. I. legas: *Sed hunc actum Provinciæ Bæticæ rustici agnam vocant*. Sed in vett. libris est *acnua*, vel *agnua*. Videtur utrobique rescribendum *acnam*. Quod fuerit ex ἄκαινα vel ἄκενα. Priores ἀκαίνας dixere mensuræ agrariæ genus. Usus Apollonius, lib. III. Ubi scholiastes ejus annotavit, sic dici tum pedum, sive virgam pastoritiam, tum etiam μέτρον δεκάπουν sive *decempedam*. Sed prior significatio magis propria. Est enim ἄκαινα sic dicta ἀπὸ τῆς ἀκῆς, *ab aculeo*, quo boves incitantur. Inde translatum ad mensuræ genus. Pro ἄκαινα vero postea dixere ἄκενα. Ut Apud Heronem Geodæten, qui ait, habere σπιθαμὰς XV. Id fuerit pedes duodecim. Ex ἄκενα vero est *acna* κατὰ συγκοπήν. Mensura tamen non convenit, cum Varro dicat, acnam longam latamque esse pedes CXX. Adde, quod Columella Bæticum esse vocabulum dicat. Sed si Latini, ut ait Varro, sic dixere, Bætici a Latinis acceperint. Et videtur acena utrumque mensuræ genus notasse: puta pedes decem, & pedes CXX. Ut idem fuerit decempedæ nomen, & mensuræ eam duodecies complectentis.

ACOLVTHI, ἀκόλουθοι, Platoni in Cratylo ita dicti videntur quasi ὁμοκέλευθοι, extrito μο, & ο in α abeunte. Sed magis placet, ut in ἄκοιτις, ἀδελφὸς, & similibus, ita hic quoque, α significare ὁμοῦ. Interim convenit, alteram compositi partem esse κέλευθος, *via*. Petrus Lombardus, lib. IV. dist. XXIV. litera F, Latine putat sonare *ceroferarios*, h. e. qui cereos deferunt, quando vel Evangelium legendum, vel sacrificium offerendum. In quo, si audimus Erasmum in cap. I. Matth., spisse errat: quanquam non tam vitio suo, quam seculi Græce nescientia. Sed puto, Lombardum non tam ἔτυμον vocis quam munus ejus

apud

apud Latinos voluisse indicare. Præsertim quando idem legere est apud Isidorum, lib. VII. cap. XII. quem exscripsit Lombardus.

ACONITUM, ἀκόνιτον, Theophrasto, lib. IX. cap. XVI. dictum videtur ab *Aconis*, vico Periandinorum, ubi plurimum nascitur. Sed *Mariandynorum* apud eum legi debere, ex Ptolomæo, Strabone, Plinio, aliisque, jam alii observarunt. Stephanus, περὶ πόλεων, *aconitum* quoque ab *Aconis* deducit: sed oppidum esse ait prope Heracleam. Itaque Theophrastum, Stephanumque, dissentire hic ajunt; a quibus ipse dissentio. Nam eundem uterque Bithyniæ locum intelligit, quando & Heraclea, Bithyniæ civitas est; & Mariandyni populi sunt Bithyniæ, ut patet ex octavo Strabonis. Ambigitur, an eundem locum in animo habuerit Nicander, cum in alexipharm. scribit:

. . . . ἐν δ᾽ Ἀκονιαίοις
Θηλάζειν ἀκόνιτον ἀνεβλάστησεν ὀρόγκοις.

Magis verisimile est, cum Theophrastus agnoscat non Aconis tantum, sed ubique, attamen in locis petrosis, nasci; non hic certum intelligi pagi sive oppidi nomen, verum *cautes*, quas Græci ἀκόνας vocant. Et hinc sane *aconita* quoque deduxit Ovidius, Met. l. VII.

Quæ quia nascuntur dura " vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. (Alii legunt, " *dira.*)

Eandem originationem adfert Plinius: nisi quod is non ἁπλῶς *cautes* dicat, sed nudas & sine pulvere, respiciens ad originem vocis ἀκόναι quæ est ab α στερ. & κόνις, *pulvis*; ut proprie signet saxa ne pulvere quidem tecta. Imo aliam quoque apud eum rationem nominis legas, ut *aconitum* dicatur, quia ut τῆς ἀκόνης vis se habet, statimque persentiscitur in acuendo ferro; sic hujus, in acceleranda morte. Sed ipsius Plinii verba adferam, e lib. XXVII. cap. III. *Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxta, ne pulvere quidem, nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii, quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur.* In hac opinionum diversitate, eam, quam secundo loco Plinius commemorat, ineptam puto: plane vero acquiescit animus in illa, quam Ovidius adfert, quamque priori loco commemorat Plinius. Sententiam vero Theophrasti, quam & Solinus sequitur, cap. XL. eo minus probo, quia ἀναλογία τῶν ἐθνικῶν sic non servatur. Nam ab oppido Ἀκόναις esset ἀκόνιον, vel ἀκοναῖον, vel ἀκονικὸν, vel ἀκονιτικὸν, non vero ἀκόνιτον. Crescebat quidem juxta Aconas Heracleoticas aconitum: sed hoc inde erat, quia locus illic πετρώδης, quales amat: eoque non ibi solum, sed ubicumque similis locus, solet provenire. Ut omnino ab ἀκόναις, sive *cautibus*, verisimilius sit provenire,

ACORUS, sive *acoron*, herba, de qua Theophrastus, lib. II. Hist. Plant. Dioscorides, lib. I. cap. I. Plin. lib. XXV. cap. XIII. Ubi de ea sic inter alia: *Vis ei ad calfaciendum extenuandumque efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo ejusdem poto.* Unde colligimus, ita dici, quia medeatur κόραις, h. e. oculorum *pupillis*. Vide de ea Ruellium, lib. II. cap. II. Matthiolum ad Dioscoridem; atque alios. Non galangam esse, sed calamum aromaticum, ait Robertus Constantinus.

ACREDULA, ab *acri* & *acuto* cantu nomen accepit. Usus Cic. I. De Divin.

Et matutinis acredula vocibus instat.

Et apud Isidorum, lib. XII. Origin. cap. VII. versus iste ex Ciceronis Prognosticis adducitur:

Et matutinos exercet acredula cantus.

Addit ibidem Isidorus, acredulam esse eandem ac lusciniam. Sed multum metuo, ne fallatur. Apud Aratum enim, quem Cicero vertebat, est iste versus:

Ἢ τρύζει ὄρθριον ἐρημαίη ὀλολυγών.

Unde etiam colligo, Ciceronem potius scripsisse,

Aut matutinos exercet acredula cantus.

Quis autem unquam dixit ὀλολυγόνα idem esse ac ἀηδόνα, sive lusciniam? Theon quidem ad Aratum nihil tale; qui tamen ait, avem esse loca fontium amantem, ac matutino tempore cantui instantem. Festus Avienus vertit *ululam*:

Si matutinis ululæ dant carmine vires.

Sunt quibus placet esse fulicam. Et videtur favere iis hoc Plinii, lib. XVIII. c. XXXIII. *Fulicæ matutino clangore tempe, atis prænunciæ sunt.* Ceterum *acredula* vocem retinet quoque auctor Philomelæ:

Vere calente, novos componit acredula cantus:
Matutinali tempore, tunc mitilans.

Sive, ut in MSSto reperit Andr. Schottus,

Matutinali tempore rurululans.

Unde conjectabam legi debere,

Matutinali tempore rure ululans.

Sane hoc convenit cum eo, quod Avienus *ululam* vertit. Apud Isidorum, lib. XII. cap. VI. legas & *agredula*: sed dicitur, sic vocari ranas parvas, in sicco vel agris commorantes, atque inde etiam, nempe ab agro, nomen accepisse. Sed sunt hæc inepta.

ACRONYCHUS, *ortus* vel *occasus*. Ἀκρόνυχος, qui fit ἀκρονυχὶ, sive quando est, ἄκρα νὺξ, hoc est, πρώτη. Usus Firmicus, & vetus scriptor, qui Censorino solet subjungi. Locus est c. III. ubi in membranis est, *aronicos* pro *acronycho*. Pro eo Hesiodus dicit ἀκροκνεφαῖος, loquens de ortu vespertino Arcturi. Ad eum locum sic Proclus: Αὕτη ἐστὶν ἡ ἑσπερία ἐπιτολὴ τοῦ ἀρκτούρου ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ καιροῦ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλοντος· κνέφας γὰρ ἡ νύξ. καὶ παρέχει οὗτος τοῖς ἀστρονόμοις ἀκρονύχους τούτους καλεῖν.

ACROSTICHIS, ἀκροστιχὶς quando initiales literæ versuum continent aliquam dictionem, ut in argumentis Comœdiarum Plauti, & aliquot oraculis Sibyllinis. Ab ἄκρον & στίχος. Quippe ἄκρον τοῦ στίχου, ut monet Scholiastes Thucydidis notat τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου: eique opponitur ἀκροτελεύτιον, quod est finis versus.

ACRUMERUMA, legas in codd. Festi MSStis: atque additur, sic dici *utensilia ampliora*. Vett. editt. habent *ærumeruma*: unde Scaliger legit, *ærumina*, vel *æramina*; q. d. χαλκώματα. Dionysius Gothofredus mavult *macrerumina*; q. d. μακρὰ *ærumina*, h. e. *æramenta majora*. Sed ad hybridam ejusmodi compositionem haut facile recurrendum.

ACTA, ἀκτὴ, *litus*, vel speciatim potius *litorum* virides vestitus ac amœnitates. Est ab ἄγνυμι, *frango*; quia ad litus *franguntur* undæ. Usus Cicero, lib. V. in Verrem, & Maro V. Æn. In Culice quoque usum putat Scaliger. Sed conjectura ejus non usque adeo certa est. Porro, non, quia Cicero & Maro utuntur, iccirco passim *actam* pro *litore* dicere liceat. Quippe uterque horum de Sicilia loquitur. In rebus autem externis sua res lingua licet appellare. Imo, ut dixi, proprie ita vocabant amœnitates *litoris*. Nam Servius interpretatur, *secreta & amœna locorum*: ac in veteri quoque Glossario legas *Amœnia*, αἱ ἀκταί. Porro, quia veteres, quando genio indulgere vellent, actam partim piscium gratia, partim ob eorum amœnitatem, sectabantur; inde est quod formarint verbum ἀκτάζειν, quod nova voce *actari* dixeris. Itaque quoties sese liberalius invitare vellent, proverbialiter dicebant, Σήμερον ἀκτάσομεν, q. d. *hodie actabimur*. Ponam hac de re locum Plutarchi lib. IV Sympos. probl. IV. Τί δ᾽ οἱ πολλοὶ βούλονται, πρὸς θεῶν ὅταν ἡδέως γίνεσθαι παρακαλοῦντες ἀλλήλους, λέγωσι: Σήμερον ἀκτάσομεν; οὐχὶ τὸ παρ᾽ ἀκτῇ δεῖπνον ἥδιστον ἀποφαίνουσιν, ὥσπερ ἐστίν; *Quid autem, per Deos, volunt, qui ad oblectationem se mutuo invitantes, dicunt, Hodie in acta convivabimur? nonne quod in litore convivium esse suavissimum sentiunt, uti revera est?*

ACTUARIUM minutum, vel *actuariolum*, (utroque modo loquitur Cicero) est navigii genus ita appellatum, sive ob celeritatem, quia cito agatur, quod sensit Nonius: sive potius, quod non veiis modo, sed & remis agatur; ut præeunte Isidoro scripsit Budæus. Græcis ἄκατον, & diminutive ἀκάτιον dici, post Vallam scripsit Hermolaüs Barbarus. In quo ei refragatur Baifius b. Sed immerito. Nam remis velisque ἀκάτια agi solere, ex Xenophonte, & Thucydide, cognoscitur. Loca ipsa apponerem; nisi id in Thesauro suo fecisset H. Stephanus.

ACTUS, pro Comœdiæ aut Tragœdiæ parte, ea ratione ab *agendo* est, qua apud Græcos δρᾶμα ἀπὸ τοῦ δρᾶν, quia nempe οἱ δρῶντες μιμοῦνται. Quam nominis rationem Aristoteles adfert eo de re poëtica libro, qui e tribus solus superest. *Actus* vero in agris sic dicitur, quia

quia hoc *agebant* fructus, ut scribit Varro, IV. de L.L. vel quod eo armenta *agebant*, ut vult Pomponius JCt. Differt a via & semita, quod via sit dimidium actus, semita dimidium viæ. Nam in semita pedibus tantum ire licet, carpento uti non licet: diciturque a semis, quia est semissis viæ. Via autem dicta quasi veha, quia ea vehebant fructus; unde vehiculi unius capax fuit. At *Actus* est via duplex, qua occurrentia sibi vehicula commeare possunt. Et hæc quidem ex Servii sententia, cujus hæc verba ad IV. Æn. *Semita est semis via; unde & semita dicta est. Via est actus dimidius, qua potest ire vehiculum. Nam actus duo carpenta capit, propter euntium & venientium vehiculorum occursum.* Sed si vocis propriam nativamque vim spectemus, quod de actu ait, verum non est. Nam cum homo ire possit, quo grex vel armentum agi non potest, hæc autem agantur angustiori aditu, quam vehicula trameant: plane *semita* atque *iter*, cui ab itu nomen, angustiora sunt *actu*, quod ab agendo pecore nomen accepit; actus vero angustior *via*, quæ a *vehendo* sic vocatur. Nec vocabulorum origo tantum, sed & auctoritas Varronis Servio adversatur. Quippe Varro vult, viam esse octo pedes latam, actum vero quatuor dumtaxat: quod & Cajus confirmat in l. VIII. de servit. Insuper Justinianus sub tit. de servit. rustic. præd. *Et iter*, inquit, *& actum in se via continet*. Plura hac de re dicturi sumus, voce *Via*. At longitudo actus erat CXX. pedum. Atque ut centuriæ in jugera, ita jugera dividebantur in actus. Ab ea *actus* mensura dicuntur *limites actuarii*: qui ab omni latere CXX. pedes continerent. Sic *actuarii pali*, qui inter CXX. pedes figerentur. Vide de his Hygenum, & alios agrimensores.

ACTUTUM, ab *actum*, per anadiplosin, quomodo a *cinctus*, *cinctutus* antique dixit Horat. in arte. Unde vero sit quod *actutum* significet *statim*, ignorare nequit, qui cogitarit Terentianum istoc Andr. act. II. sc. III. *Dictum ac factum, invenerit aliquam caussam, quamobrem ejiciat oppido.* Ubi Donatus monet, *dictum factum, proverbium esse celeritatis; id est, cito. Actutum* igitur, quasi *actum dictum*. Non quasi ex utroque hoc conflatum sit, sed ἁπλῶς ab *actum*. Nam *actutum* sonat tam cito, quam *agere* possis; ut *mox*, quam cito te possis *movere*. Priscianus in XV. *Actusum derivatum est ab actu, id est, celeritate*. Virgil. in VIII. Æneid.

> . . . . . *Tum cætera reddet*
> *Actutum pius Æneas, atque integer ævi*
> *Ascanius.*

ACUS aceris, est palea, ut Festus exponit, sive quod Græci σκύβαλον vocant, id est, *purgamentum tritici*, ut Priscianus interpretatur lib. V. A Græco ἄχυρον, quod idem notat, deducit Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, ac Julius Scaliger cap. XXVI. de caussis L.L. Isaacus Casaubonus lib. VIII. Animadvers. in Athen. cap. II. addit, Lacones ἄχυρ dixisse pro ἄχυρον· atque ab ἄχυρ esse Latinorum *acus*, *r* in *s* converso; quomodo contra Lacones, σ convertebant in ρ. Quemadmodum cum ex vett. Glossographis videre est, tum veteri Lacedæmoniorum adversus Timotheum Senatusconsulto. Quod vero ad χ, quod in ἄχυρ, id in tenuem convertitur, more Jonum. Ab *aceri* in Glossis est *acero*, ἀχυρόω. Ab eodem Lucilius dixit *cœnum aceratum*, h. e. cum paleis mixtum: ut Festus, & Nonius interpretantur. Sic cum Petronius dicit, *parietem luto satiatum & palea*, plane significat parietem acerato fartum. Ab eodem *far acerosum*, i. sordidum, nec acere paleæque retrimentis carens. Frustra est Nonius, distinguendo inter *acerosum*, & *aceratum*: ut qui panem *acerosum* esse dicat, qui fit e farre minus purgato, nec sordibus a candido separato; qualem Græci vocant αὐτόπυρον. Nam talis Latinis *cibarius*, aut *secundarius* dicitur: *acerosus* vero est, non qui furfures retinet, sed qui fit e farre aceroso.

ACUS quartæ declinat. nunc sarcinatricum est; quomodo dicimus vestes acu pictas: nunc ornatricum; quam Græci βελόνην dicunt, atque acum crinalem vocat Appulejus lib. VIII. Ejus geminus erat usus. Prior erat, capillum distinguere: unde aliter *discerniculum* dicebatur, teste Nonio. Alter erat, capillos comptos figere ac sustinere. Nempe hac *in feminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & sparsi dispensur*: ut eam descripsit B. Hieronymus in cap. III. Jesajæ, & ex eo exscribit Isidorus lib. XIX. Orig. Habes apud Martialem lemma, *Acus aurea*: cui hoc distichon subjicitur:

> *Tenuia ne madidi violent bombycina crines,*
> *Figat acus, sparsas sustineatque comas.*

Ejusdem est illud:

> *Unus de toto peccaverat orbe comarum*
> *Annulus, inserta non bene fixus acu.*

Unde satis indicat, capillos multis orbibus circa acum volvi solere: ita ut eo fixi continerentur, ne fluere possent. Quod ad etymon, non dubium, quin utraque *acus* ab eodem fonte descendat. Sunt quibus dici videtur ab ὀξύς, *acutus*. Nam & acum comatoriam, vere esse acum, indicat quod Appulejus ait, *Acu comatoria malas pungebat*. At Jul. Scaliger cap. XXVI. de caussis L.L. *Acus*, inquit, *ab ἄχυρον, tam pro arista excussa, acus aceris proprie, quam metaphorice pro instrumento sutorio*. De *acere* recte, de *acu* non item. Est enim hoc ab ἀκέσασθαι, *sarcire*. Quamquam & possis ab ἀκὴ, sive ἀκίς. Quod etsi proprie *mucronem* sive *cuspidem* ferri notet, generatim tamen pro *acumine* sive *acie* passim accipitur. Quare nec dubium, quin *acies* ab ἀκὴ originem ducat: nempe inserto *i*; quomodo a σκίπων est *scipio*; a μνᾶ *mina*. Ab eodem est *acuo*; unde *acutus*. Fallitur Perottus, qui *aciem* vult dici ab *acu*, proprieque esse *acumen acus*: *acus* vero dici ab ἀκόνη, *cos*; quia nempe cultri ea acuuntur. *Acus*, piscis, nomen habet a similitudine *acus*. Nam est rostro acuto, tenui, & longo. Ac similiter Græcis ῥαφὶς & βελόνη vocatur. *Acicula*, ὑποκοριστικὸν est ab *acus*, non qua sarcinatricum, sed ornatricum, instrumentum notat. Itaque *acicula capitis* legas lib. I. de repudiis, in C. Theodos. Quod si Priscianum audimus, *aculeus* ab eodem diminutivum est. Id si est, formatione, non significatione, fuerit diminutivum. Sed rectius statuitur ejusdem originis ac *acus*. Ab *acus* est *acia*; de quo ambigit Had. Junius, num *suturam*, an *filum acus*, significet. Sane in vett. Glossis exponitur ῥάμμα, quod utrumque notat. Sed *aciam* omnino filum acus notare, indicat hic locus ex Barbato Titinnii, apud Nonium in *Phrygio*:

> *Phrygio fui primo, beneque id opus scivi:*
> *Reliqui acus aciasque hero atque heræ nostræ.*

Et ille Celsi, lib. V. cap. XXVI. *Utraque optima est ex acia molli nec nimis torta, quo mitius corpori insidat.* Sermo est de glutinatione, quæ vel fibula, vel sutura fit. Omnino falluntur Guilielmus Pantinus, & Balduinus Ronssæus, qui in suis notis *acu* pro *acia* legere jubent.

A D

AD & AT, non tantum ob significationem, sed & originem diversam diversimode scribere satius est. Quippe *ad* venit ab Hebræo עד, quod pro *Ad* accipitur Hos. XIV. II. & Deuter. IV. XXX. *At* vero est ab ἀτάρ: uti ab *at*, *ast*, inserto *s*. In veteribus tamen inscriptionibus, librisque antiquis, *Ad* sæpe copula; *At* vero præverbium est. Ut Nannius monet lib. III. Miscell. cap. XXV. ac ante eum ostenderat Pierius in III. Georg. & initium IV. Æn. Et sane Charisius lib. II. etsi fateatur, vulgo inter AD, & AT, discrimen observari; putat tamen, id negligi debere, quando aliud postulat εὐφωνία. Uti in illo Licinii Calvi: *Ad ita mihi Jovem Deosque immortales velim bene fecisse, judices*. Ubi εὐφωνότερον ait An per n scribi, *ne subsequens T litera, duriorem, suique similem sonum literæ amplexa, dictum faciat immitius*. Similiter *adque* pro *atque* legas in vett. inscript. ut dicemus in *Atque*. Quod composita cum AD, etsi, qui de Orthographia scripsere, monent, D fere abire in eam consonantem, a qua altera compositi pars incipit: in Pandectis tamen Florentinis, quarum maxima ob antiquitatem auctoritas esse debet, præpositio hæc semper integra servatur. Itaque in iis legas *adnatus* pro *annatus*, sive *agnatus*. Item *adcresco*, *adfinis*, *adfero*, *adpono*, *adrogo*; atque ita in aliis. Componitur autem & cum adverbiis: ut, *adeo*, quod valet *eo usque*, sive, *ad eum usque modum*.

ADAGIUM, & *adagio*, idem notant. Itaque cum in

Glossis Philoxeni *adagium* exponitur προοίμιον, *adagio* παροιμία, priori quoque loco παροιμία legi debet. Dicitur *adagio*, non quia ad agendum apta sit, ut ὑπομολογίζει Festus: sed vel quod e sua propria significatione agatur ad aliud indicandum: ut Jul. Scaliger sentit lib. III. de re Poët. cap. LXXXIV. vel quasi *abagio*, aut *ambagio*, h. e. *circumagio*, quod apud Varronem legas lib. VI. de L.L. Nempe quia *adagio* sit sermo circumambulans. Sane similiter *paræmia* seu παροιμία vocatur a παρὰ & οἶμος i. ὁδὸς, quasi *ad viam* dicas. Unde Basilio παρόδιος λόγος appellatur, & a Suida παροδικὸν διήγημα. Nisi hoc malis esse a παρὰ & οἴμη, quod non tantum ᾠδὴν sive *cantum* significat, sed & λόγον, ἱστορίαν, φωνὴν, ut exponit Hesychius. Quam etymologiam si sequimur, ad verbum respondebit voci *proverbii*. Nam *proverbium* similiter dictum, quod sit commune omnium verbum, h. e. sententia. Id enim hic *verbum* significat. Quomodo & Plautus accipit in Truculento, act. V.

Venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio?

Omnes homines ad suum quæstum callent, & fastidiunt.

De voce *adagionis*, & imprimis de ejus definitione, vide sis, quæ dissertamus in Oratoriis nostris lib. IV. cap. II. [forte αὐδάγιον, ab αὐδῶ αὐδάζω.]

† ADAGIO aut ADAGIUM unde nomen trahant, nemo hactenus expedivit; nec enim in Graeca nec in Latina lingua id profecto vocabulum fixas radices habet, sed, quantum video, in orientali sermone. Est autem, nisi fallor, ab Heb. הגיון *higgajon*, sive cum aliis vocalibus *hegjon*: quo altero modo & Hebraei nunc interdum, Chaldaei vero semper id nomen efferunt. Atqui a LXX. ea vox bis μελέτη redditur h. e. *meditatio*: non male ad rem nostram; est enim *adagium* scitum ac *meditatum* dictum. Verum iidem Graeci interpretes bis alias eam vocem transtulerunt ᾠδὴν, ut appareat τὸ *hegjon* fuisse *carminis meditati* nomen ac genus. Ergo Adagium, si ejus originem nominis spectamus, *carmen* notabit, eâdem plane notione, qua veteres quaedam formulae sive legales sive pontificiae aut alterius generis, Livio & aliis *carmina* nuncupantur: quo etiam sensu quaedam antiqua effata, usu atque experientia firmata, dicta fuisse *carmina*, etsi numeris adstricta non essent, non est dubium: maxime quum horum carminum sive proverbiorum liber integer a regum sapientissimo scriptus circumferretur: ad cujus exemplum & poëtae γνωμολόγοι plures postmodum sua scripta conformarunt. Accedit quod Graecum παροιμία non tam ab οἶμος, quae *via* est, quam ab οἴμη, quod *carmen* designat, derivatur, sicuti & προοίμιον dicitur, quod sit πρὸ οἴμης, *ante canticum*. Ergo *Adagium* erit ipsum Heb. *hegjon*: nisi quod huic dictioni una ab initio adcrevit syllaba An. Ea syllaba fortassis non aliud fuerit, quam Hebraicum עד *ed* i. e. *testis*. Etenim ubi tale aliquod commune proverbium usurpabatur, sic illud citari consueverat, עד־הגיון *ed-egjon*, sive potius cum *He* emphatico sic, עד־ההגיון *ed-habegjon* h. e. *testis sit carmen illud* quod in medium proferebatur. Deinde, uti fit, ex ea citandi formula vox una ADAGION coaluit, non secus ac ex *Hu-pherat* Gen. II. 14. conflatum est *Euphratis* nomen, & ex Homerici versus initio Εἰν Ἀρίμοις conjuncto mox nomine *Inarime* appellata fuit. Ergo ex *Ed-hagjon* conflatum est initio EDAGION sive ADAGION. At hoc rectum (ubi apud Latinos nomina per quosdam declinationum tramites flecti coeperunt) duplicem ex sese patrium casum genuit, unum ADAGIONIS, ut esset tertiae declinationis, respondentis Graecorum quintae; alterum ADAGII, ut esset secundae respondentis tertiae Graecorum. Sic in antiquis inscriptionibus a servili vocabulo PHILEMATION obliqui casus tum *Philemationis* tum *Philematii* exiverunt; & plura in eumdem modum in antiquorum sermone ἰδιωτικῷ. MAZOCHIUS.

ADAMAS, ἀδάμας, dubium, sitne ab Arabibus, quibus דיאמה *diamah*, a דים *dim*, *durare*: an ab α privativo, & δαμάω sive δαμάζω, eo quod *indomabilis*: quam originem adducit B. Hieronymus in Zachariæ cap. VII. 12. *Adamas*, inquit, *lapis fortissimus; qui Hebraice dicitur* SAMIR, *in tantum durus est, ut omnia metalla confringat, & ipse non confringatur ab ullo. Unde a Græcis* ἀδάμας *dicitur, quasi indomabilis*. Præivit autem ei Plinius lib. XXXVII. cap. IV. *Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrimque dissultet; incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Unde & nomen indomita vis Græca appellatione accepit*. Sed quod de tanta duritie prædicat Plinius, id Garcias ab Horto l. I. rerum Indicarum, vanum se comperisse ait: nam & in scobem malleolo redigi, & facillime confringi, atterique in mortario pistillo ferreo. Idem quoque vanum se expertum scribit, id quod paulo post subjicit Plinius de hircino sanguine rumpente adamantem: deque dissidio magnetis & adamantis. Ab illa adamantis duritie *adamantæus*, pro, adamantis instar, *duro*, dixit Ovid. 7. Met. Fab. I.

Ecce adamantæis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri.

Veteribus ἀδάμας etiam notabat ferrum durissimum: quomodo Hesiodus usurpat in Theogonia. Hesych. Ἀδάμας, γένος σιδήρου. Item, κέντρον, τὸ ἐν σιδήρῳ ἀδαμάντινον. Nempe aciem signat, quæ Græcis στόμωμα vocatur. Vide *Aciarium*. De cetero, quid adamas proprie notet, vide apud Guichartum, p. 346. & seqq.

ADASIA, *ovis vetula recentis partus*, ut ait Festus. Apud quem sic constanter MSSti, & excusi. Similiter Glossæ Isidoro tributæ: *Adasia, ovis major nata*. Ubi natu legendum. Sed præterit ea de partu. Num nomen ex eo, quia præter ætatem adacta ad partum, quasi adaxia? Nempe ab *adaxint*, pro *adegerint*, ut ab *axim*, i. *egerim*, axies, l. *una agentes*, & axitiosi, l. *factiosi*.

ADEPS, neque ita dicitur quia *ad dapes* pertineat: neque quia ex multo cibo proveniat, quasi sit ab ἅδην, *affatim*, & ἕψω, *coquo*: sed potius ut ex *bicapis* est *biceps*, ita ex *adapis* est *adeps*. *Adapis* autem est ab antiquo *adapio*, id est, *conjungo*. Nempe quia cohæret *adeps* carni. Simplex est *apio*; de quo fuse suo loco. Nec minus placet, si dixeris, esse ab Hebræo טפש, quod est *incrassatum & impinguatum esse*. Semel tantum eo usæ sacræ literæ; puta Psal. CXIX. 70. Vel ut sit a Chaldæo אטפש, *atpesch*, quod & ipsum notat *impinguare*. [δάω δάψις, unde *daps*, & *adpis*, *adipis*.]

ADIANTUM, quod Officinæ appellant *capillum Veneris*, Græce ἀδίαντον, a διαίνω, *humecto*. Plinius lib. XXII. cap. XXI. *Aliud adianto miraculum: æstate viret: bruma non marcescit: aquam respuit; perfusum, mersumve, sicco simile est: tanta dissociatio deprehenditur. Unde & nomen a Græcis*. Idem tradiderat Theophrastus lib. VII. cap. XIII. historiæ plantarum. Placuit & Nicandro. Ac Cælius quidem Calcagninus caussam ejus rei adferre conatur lib. II. ep. XII. Frustra. Nam falsitatem ejus rei expertum se scribit Brasavolus; uti & Brodæus lib. II. c. XXVIII. ubi ait, *adianti folium plerumque humore conspersum videri, ac si quis leniter aquam injiciat, nunc plane & expanso eam insidere, nunc & parvis orbibus globari*.

ADJICIALIS cœna, & *adjiciale* epulum, dicebatur, quod adjici soleat ab eo qui inaugurabatur, aut alioqui in publica lætitia. Ad etymon hoc respexit Tacitus lib. II. Annal. *Rhescuporis* (al. Thrascypolis) *sanciendo, ut dictitabat, fœderi, convivium adjicit; tractaque in multam noctem lætitia per epulas ac vinolentiam, &c.* Adjicialis cœnæ meminit Plinius lib. X. cap. XX. Adjiciales epulas nominat idem lib. XXIX. pene initio capitis IV. Plura de eis Fulvius Ursinus in appendice de Triclinio.

ADMINICULUM, quia ad *manum* ac præsto est. Græci similiter πρόχειρον dicunt. A *minando* aliquis deducat, ut baculum sonet, quo pecudes *minarent*, h. e. *agerent*. Sed vox *minare* (ut in *minor* dicemus) posterioribus tantum seculis in usu fuit, ut inde vetus & proba *adminiculi* vox esse non possit. In Glossis Isidori legas: *Miniculo, auxilio*. Unde cognoscimus, infelici eo seculo *miniculum* corrupte pro *adminiculum* dici solere.

ADOLERE

ADOLERE, proprie est *crescere*, ut scribit Servius ad Ecl. VIII. Sed κατ' εὐφημισμὸν ponitur pro *sacrificare*, ac *comburere*, quia flamma sacrificiis augetur: qua de re satis diximus lib. IV. Orat. Inst. cap. X. Doctissimus Joachimus Camerarius in notis ad Ecl. VIII. putat, cum *olere*, sit *odorem emittere*, *adolere* proprie notare, *incensum odorem emittere*. Et sane hoc simplicius sit quam ut ad εὐφημισμὸν recurramus, etsi hac parte Servium in Oratoriis secuti sumus. Adversus tamen hanc Camerarii sententiam objici possit *adolescentis* vox; quam ab *adolescendo* esse scribit e Varrone Censorinus. Quod indicio esse videtur, *adolesco* proprie *crescendi* habere significationem. Verum ad hoc respondet Camerarius, fortasse & *adolescentia* nomen habere *odoris* significationem, qui in ætatis sentitur *incremento*. Sed mihi quidem hoc longe nimis arcessitum videtur. Puto, potius respondendum, etsi *oleo* habeat, & *crescendi*, & *odorem emittendi* notionem; tamen potius ab ea venire *adoleo*, qua signat *odorem emitto*. Nam thus, aliaque odorifera, in sacrificiis incendi solere. Ad *adolescens* redeamus, quod aliqui sic dici censent, quasi ἀδολεσχῶν. Id *loquaculum* ac *nugatorem* notat. Solent esse tales adolescentes. Sed hoc non etymon, verum allusio est. Quanquam & id apud Festum, in *Adolescit*; quod ab ἀδολεσχῶ deducit; id autem exponit *adcresco*. Sed sunt ista a Paullo, vel librariis. Pro *adolescens* in veteribus libris quoque *adulescens* legas per *u*. id damnant quidam, quia *adolescens* fit ab *adolescendo*; quod eâ ratione est ab *adolendo*, [cui contrarium *aboleo*, vide *h. v.*] qua ab *alendo* est alescere. Ut apud Lucretium lib. II.

Donicum alescendi summum tetigere cacumen.

Sed scrupulus hic facile eximitur. Nam fatendum, ἀναλογίαν exigere *adolescens* per *o*: verum ob affinitatem literarum *o* & *u*, facile eas olim commutabant; unde & *adultum*, pro *adoltum*, sive *adolitum*, dicimus ab eapse voce. Cumque Græce sit ἐπιστολή, in veteribus tamen libris non *epistola* tantum, sed & *epistula* legas. Quis *adolescens* κυρίως dicatur, disputant viri eruditi. Proprie, arbitror, sic vocari mares usque ad annum ætatis quintum & vigesimum: feminas usque ad vigesimum primum. Tum enim adolescere desinunt. Si tamen usum veterum, uti convenit, spectemus, *adolescentis* & *juvenis* voce promiscue usi Romani de omnibus, qui necdum pertigissent usque ad annum quintum & quadragesimum; a quo anno incipit *cruda viridisque senectus*, ut vocat Maro. Sic apud Plautum Menæchmis, Peniculus parasitus, qui se plus annis triginta natum dicit, aliquoties vocatur adolescens. Et Curionem, qui non minor, quam annorum XXX. adolescentem vocat Cicero epist. II. lib. II. Idem pro Muræna adolescentem appellat Sulpitium, qui nec ipse minor quam triginta annorum erat. Et libro II. de Orat. cum dixisset de L. Crasso, *Non multa eum, quæ quidem extarent, & ea ipsa adolescentem, scripta reliquisse*: postea lib. de Claris Orat. significat, extare orationem ejus, quam habuit pro lege Servilia annos natus XXXIV. Sallustius quoque Cæsarem vocat adolescentulum, quo anno pontificatum maximum est adeptus: hoc est, minimum post annum XXXV. Livius libro IX. de Alexandro Magno ait: *Adolescens in incremento rerum, nondum alteram fortunam expertus, decessit*. At obiit annos natus XXXII. Valerius quoque Maximus Scipionem Æmilianum, qui triginta & quatuor impleverat annos, admodum adolescentem vocat. Imo Cicero Brutum & Cassium, anno præturæ, id est, anno ætatis XL. adolescentes appellat: eundemque Brutum eopse anno adolescentem nominat Cornelius Nepos in Attici vita. Itaque nec mirum, si *peradolescentulus* ab eodem Nepote appelletur Eumenes, qui annorum erat plus quam viginti: ut omnino immerito hic locus viro docto de mendo fuerit suspectus. Vide Paullum Manutium comm. in Cic. lib. II. epist. I. Robertum Titium libro V. loc. contr. cap. XVI. Janum Dousam schediasmate succidaneo ad Tibullum.

ADOR, farris sive frumenti genus, teste Festo, Nonio, Servio in VII. Æn. ac Glossis Philoxeni, quæ ζεὰ interpretantur. Originem genuinam ponit Festus: *Ador farris genus, edor quondam appellatum, ab edendo: vel quod aduratur, ut fiat tostum: unde in sacrificis mola salsa efficitur*. Priscianus deducit ab *adoro*, quia eo uterentur in sacrificiis. Sic enim ille, lib. IV. *In or & in ur a verbis invenio fieri abjectione o, ut coloro color, laboro labor, honoro honor, decoro decor, adoro ador, murmuro murmur, auguro augur, saturo satur*. Idem lib. VI. de genitivo *adoris* tractans: *Puto*, inquit, *ideo produci, quia a verbo derivatur producente o penultimam, id est, adoro*. Sed Nonius contra putat, *adorare* esse ab *ador*. *Ador*, inquit, *frumenti genus quod epulis & immolationibus sacris pium putatur: unde & adorare, propitiare religiones, potest dictum videri*. Verissimum puto, venire *adur* ab ἀθὴρ, *arista*, converso θ in *d*, ut a θεὸς, *Deus*. Vir summus pro ἀθὴρ, ad Festum scribit ἀθύρ. quod, Hesychio teste, Ægyptiacum est mensis nomen. Sed Græcum non est. Dicitur autem & *ador adoris*, & *adus adoris*, ut *decor decoris*, & *decus decoris*. Gloss. vett. *Adus* σῖτος. Penultimam producit A. Gannius apud Priscianum lib. VI.

Emicat in nubes nidoribus ardor adoris.

At corripit idem, cum ait:

Illum sponte satos adoris stravisse maniplos.

Item:

Hic adoris dat primitias, tibi sanguine libat.

Nec est quod contendat quis, etiam *ador* penultimam corripere, quia Ausonius dixit Idyll. V.

Mox ador atque adoris de polline pulsificum far.

Quippe *ador* hoc antique ponitur pro *adus*, quomodo veteres *corpor* dixere pro *corpus*. Posteriores vero *ador* dixere in masculino, producta penultima in genitivo: *adus* autem in neutro eadem correpta. Ab *ador* est *adoreus*, ut *adoreum far*, apud rei rusticæ scriptores: *adorea liba*, apud Maronem in VII. Æn. *Adoreæ falces*, apud Varronem lib. IV. de L. L. ubi quidam *arboriæ* malunt. Sed nihil mutatione opus. Ab eodem substantive dicitur *adorea*, quomodo veteres vocabant omnem ex agris proventum. Plautus, Amph. act. I. sc. I. *Qui præda atque agro adoreaque affecit populares suos*. Sulpicius apud Varronem lib. IV. de L. L. *Plebi rura largiuntur adoream*. Sic locum eum legit Scaliger. Postquam vero militibus præmium fuit frumentum, *adorea* pro *laude* accipi cæpit. Gloss. vett. *Adorea*, νίκη, ἡ ἀπὸ τοῦ πολέμου. Plinius lib. XVIII. cap. III. *Gloriam denique ipsam a farris honore adoream appellabant*. Festus: *Adoream laudem sive gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant esse, qui farris copia abundaret*. Usus hoc pacto Appulejus; lib. III. & VII. Met. item in Apolog. ac Solinus cap. VI. Quod nisi certa essent quæ diximus: poterat videri, *adoream* esse dictam ab אדר *adar*, *magnificentia*. Ab *adorea* est *adoreosus* ἔνδοξος, ut ex Festo Pompeio probant veteres Glossæ. Sed in epitome Paulli vox hæc neglecta est.

†ADOR genus frumenti esse, inter omnes veteres grammaticos convenit: quibus tamen de etymo (sive ut sit ab *edo*, sive ab *aduro*, sive ab *adoro*) minime assentior. ADOA & ADOREA sacrorum verba erant, quibus notabatur illud farris genus, cui *farris* (*) *pii* nomen adhaesit. At verba sacrorum & Tusca erant pleraque & eadem ab Oriente sumpta. Est autem ADOA a Chald. אדר *iddar*; quod apud Paraphrastas Chald. *aream* sive *horreum* significat, ac respondet Hebraeo גרן *geren*: sicuti ubi distinguuntur fructus de area (Heb. *goren*, Chald. *iddar*) & de *prelo*; aut de *gregibus*, & de (*iddar*) *area*.

(*) *Servius ad Virgilianum illud* Farre pio *V. 745. pium dici ait* Vel quia inde sacrificabant, vel quia … divinum ignem farre servarent … Far autem frumenti certa species est, sicut adoreum. Horatius: Non sumptuosa blandior hostia Mollibit aversos Penates Farre pio & saliente mica. Et Tibullus: Farre pio placant & saliente sale.

Ex his vides, אדר *iddar* nomine quidquid frugum est, venire: sicuti etiam Adorea, ejusque synonymum Far apud Romanos antiquitus omnes agri (**) proventus significabat. Si quaeras, unde *iddar* apud Chaldaeos *aream*, *horreum*, & fructus eo pertinentes significaverit; facile intelligemus, id esse ex eo, quod Hebr. אדר *eder* & אדרת *idderet* est *magnificentia*, ut & אדיר *addir* est *magnificus*; quia certe in areae fructibus opes potissimum consistebant. At sic quoque Adorea apud Latinos ponitur pro *magnificentia*, & *gloria*, & pro *laude ob partam victoriam*. Festus. Adoream *laudem sive gloriam dicebant; quia gloriosum eum putabant, qui farris copia abundaret*. At Plinius XVIII. 3. *Gloriam . . . . a farris* (quod victores consequebantur) *honore* Adoream appellabant. Atque haec de *Adoris* & *Adoreae* vocibus.)(Proderit huc etiam & *Farris*, & *Hordei* (& si quod tale aliud) ἐτυμολογούμενα, iisdem adscita, conferre. Nam etiam altera vox Far & Tusca videtur esse (quae si probe memini, occurrit in Tab. Eugub.) & orientalis; nimirum ut sit a פרה *phara*, quod est *fructificare*. Verisimilius est Far esse a בר *bar*, sive *var* (priore littera in digamma abeunte, quod est obvium) quod Hebraice frumentum significat. Antiquissimis Italiae temporibus vix puto aliam, quam farris sive adorei sationem fuisse usitatam, quod vel sine ulla paene cultura plurimo cum foenore provenit. Ac facile mihi persuadeo, Evangelii & veterum testimonia de fructu centuplo, de *farre*, (quod & frumenti nomine venit) esse intelligendum; id quod ad Evangelii locum explanabimus. Hinc factum ut Farri generis nomen (ab Heb. *phara* scilicet quod est *fructificare*) quaesitum fuerit. Hinc quoque fluxit, ut *far* tantum (teste Servio & aliis) in sacris locum haberet. Nam quia antiquitus id ferme tantum serebatur, id etiam diis offerebatur: deinde vero ad antiqui ritus observantiam mansit, ut de eo tantum diis offerri placeret. Eodem pertinent *Confarreationis* & *Diffarreationis* nomina & ritus. Postremo ab eodem verbo Heb. פרה *phara*, & Fruor venit; sicuti ab hoc deinde & *Fructus*, & *Frux* (unde *frugis*, *fruges* &c.) & *Frumen* & *Frumentum* & *Frit*, & si qua sunt alia, descendunt. Nec quidquam causae video, quin & Hordeum Tyrrhenica vox esse possit; quae ab Oriente certe fluxit, sive ab Heb. שערה *sehora* i. e. *hordeum*, sive potius a Chald. סערתא *seharta* ejusdem significationis, evanescente sibilo, & τ in δ mutato. Marochius.

Adorare esse ab *ador*, scribit Nonius, quia nempe eo in immolationibus uterentur. Nonium ut videtur, secutus, Robortelius annot. in 1. Æn. Sed hoc refutatione indignum videtur. Alii ab *os* derivant, proprieque esse ajunt, *manu ad os admota salutare*. Is enim Deos salutantium mos. Lucianus περὶ ὀρχήσεως· Καὶ Ἰνδοὶ, ἐπειδὰν ἕωθεν ἀναστάντες προσεύχωνται τὸν Ἥλιον, οὐχ, ὥσπερ ἡμεῖς, τὴν χεῖρα κύσαντες, ἡγούμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχὴν, &c. Simplicissima autem, verissimaque ἐτυμολογία est, ut sit compositum ab *ore*; quod ab *ore* factum, ac proprie significat, *ore precor*. *Adoratio* igitur proprie ore fit, sed generatim pro veneratione usurpatur. Gloss. vett. προσκύνησις, *adoratio*, *adveneratio*. Προσκύνημα, *veneratio*. Προσκυνητὸς, *venerandus*. Προσκυνῶ, *adoro*, *venero*. Aliquid de *adorandi* voce Valla lib. v. cap. xi. & nos quoque in Oratoriis nostris; quæ repetere non visum.

Adversaria, & *codex*, opponuntur. Nam, *adversaria* erant tabulæ tumultuariæ, in quibus memoriæ caussa res perscribuntur, ut per otium referantur in *codicem*. At *codex*, notat tabulas justas, æternasque, in quibus res sunt digestæ, & ordine conscriptæ. Atque hoc discrimen manifeste colligitur ex orat. Cic. pro Roscio. Erant igitur *adversaria*, ut quotidiana vitæ, ac ephemerides. Nomen ex eo esse tradit Becmanus, quod semper essent *adversa*, h. e. objecta, ac præsto. Vel ab *advertendo*, quod in iis scitu necessaria consignarent. Sed verius, cum alii, tum Melchior Guilandinus commentario de papyro, ubi ait, sic dici, quod in adversa pagina scriberetur. Caussam tamen nominis non satis commode enarrat. Nam quale, quæso, est, quod ait, in adversariis non aversæ tantum, sed etiam adversæ paginæ inscribi solere? Quis nescit, nunquam veteres scripsisse in aversa, quin prius scripsissent in adversa? Quare rectius Jos. Scaliger animadversionibus in Guilandinum; ubi docet, eadem fuisse *adversaria* & *opisthographa*, ac utrique paginæ inscribi solere; unde dicta *opisthographa* ab ὄπισθεν & γράφω. Sed *adversaria* dici ab usitatiore pagina, quæ erat *adversa*. In hac enim rationes dati & expensi perscribi solitæ, ut in *aversa* accepti: quæ paginæ si convenirent, h. e. si rationes accepti congruerent cum rationibus dati & expensi, tunc hoc dicebant *utramque paginam facere*, item *pariare*, aut *paria facere*; cui opponitur *reliquari*: ut dicemus voce *Reliquus*.

Adulari unde sit, disceptant. Multæ sane afferuntur originationes ejus vocis, quædam etiam putidulæ. Simplicissimum videtur, quod Festo placuit, κατὰ μετάθεσιν fieri ab *adiudo*. Sane veteres dixere *adulo*. Alii volunt, esse ex *ad* & οὐρὰ, *cauda*. Utrumque hoc etymon eo verisimilius, quod ut Nonius scribit, canum proprium sit, qui cauda adludunt & adulantur: Immo & de aquilæ cauda usurpat Accius Prometheo apud Nonium:

. . . . . Sublime advolans
Pennata cauda nostrum adulat sanguinem.

Ubi, ut Turnebus monet lib. 11. cap. 18. sermo est de aquila, quæ, avolans, tractu caudæ sanguinolenta Promethei vulnera nonnihil detergeret, eaquo palpando quasi adularetur. Monet idem inibi, se audisse, qui *adulare* hic per diminutionem pro *adorare* dictum crederet. Nunnesio, & quibusdam aliis, non displicet venire a Dorico ἀδυλίζω, pro ἡδυλίζω quo Menander usus, teste Eustathio: ac valet idem ac ἡδυλογῶ, sive, *blandis ac suavibus verbis utor* more adulantium. Laurentius Valla putabat, *adulari* conflari ex *a* & δοῦλος quia servile quiddam est adulatio. Eumque secutus Cæsar Scaliger, in Arist. Hist. animal. lib. 1. cap. 111. Præpositionem *a* præfigi ait, quia assentatio est a servis: similiterque in *ebur* præfigi *e*, quia est e barro. Perottus & alii componunt ex *ad* & *aula*, quia ab omnibus retro seculis in Principum aulis maximo in usu fuerit: *au* vero in *u* mutari censet, ut in *excludo* a *claudo*. Sunt & quibus videatur esse ab *ad* & *ala*; ut proprie sit, *ad alam* alterius esse: *a* vero in *u* abire, quomodo a *taberna* est *contubernalis*. Denique aliqui putant, veteres *olare* dixisse pro *colere*: indeque factum

(**) *Plautus Amphit. I. 1. 38.* Praeda atque agro, adoreaque affecit populares suos. *Sulpicius apud Varronem in IV. de L. L.* (*ed. Amstel. pag. 11. fin.*) Plebi rura largitur ad aream; *pro quo tamen Scaliger reponit* largiuntur adoream. *Idem Varro ibid. pag. 33. fin.* falces adoreas *memorat* (*eas scilicet quibus segetes omne genus secarentur*) *quas a* fenariis *distinguit*. *Festus in* Farrago *sic posuit:* Farrago appellatur id, quod ex pluribus satis pabuli causa datur jumentis. *Ergo quia omnia sata* Farris *nomine veniebant; idcirco* Farrago *ea notione usurpabatur*. *Eodem pertinet, quod in re militari plurima* Farris *est mentio; nimirum omne id quod militibus admetiebantur*, Far *vocabant; ut & servorum demensum* Far *quoque dicebatur, & quod plebi dono dabatur*. *Adhaec Festus* Fornacalia *dicit esse ferias institutas* farris torrendi gratia: *at Ovidius in II. Fast.* fruges *pro* farre *posuit*. Facta Dea est fornax: laeti fornace coloni Orant ut fruges temperet illas suas. *Indidem est, quod* (*teste Festo* in Horreum) Horreum antiqui dicebant Farreum a farre: *quia hoc fruges omnes complectebatur*. *Adde ejusdem Festi locum in* Restibilis, *qui talis est:* Restibilis ager dicitur, qui biennio continuo seritur Farreo spico, idest aristato: quod ne fiat, solent, qui praedia locant, excipere. *Ubi vides, triticum, hordeum, Far proprie dictum, siliginem, & si qua sunt alia*, Farrei spici *nomine contineri: quod argumento est* Farreum *etiam non spicum fuisse, veluti avenam, legumina &c.*

ctum *adolari*, & postea *adulari*. Quod iccirco interdum pro simplici sumitur, ut apud Tertull. de pallio, *adulari Æsculapio*. Atque hoc etymon eo confirmatur, quod in antiquis codd. haut temere aliter reperias, quam *odolari*, per *o*. Sane Glossæ Philoxeni: *Adolat*, κολακεύει. Indeque *adolabilis* pro *adulabilis*, dixit Ennius apud Nonium voce *Propitiabilis*. At male Nunius *adolabilis* dici censet quasi *sine dolore*. Sic enim & vetus habet Aldina anni MDXIII. & ea antiquior Veneta Pinciana anni MDI. Pro quo, nescio, qua auctoritate, *sine dolo* scribit Marsilius notis ad legg. XII. Tabb. Sed multo minus eidem assentio, cum in Ennii loco legit *ira adolabilis*. Nam omnino recta est vulgata lectio: *Huic est animus propitiabilis ita & adolabilis*. Sed de hoc alibi dicemus.

ADULTER, Angelo Caninio videtur esse a Syriaco *gaiar*, ut, *adultera a gajarta*, sive *gaiasta*. Sed simplicius veriusque Festus; *Adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum sese conferunt*. Nempe *a* abit in *u*. Quod in compositione interdum fieri, docet, quod a *taberna* est *contubernalis*; & *ebur*, ut ajunt, quasi *e barro*. [Malo ab ἐθυλίτης, nam ἐθυλίζω, συνουσιάζω. Idem quod *adulater*, aut saltem ejusmodi originis.] Ab *adulter* est *adulterium*, ut a *magister magisterium*. Unde liquet, Fungerum & alios, falli, qui *adulterium* dici putant, quasi *ad alterum torum*. Nam postrema vocabuli pars, ejus tantummodo productio est.

ADVOSIS, *adversus* sive *advorsus*. Festus: *Advosem, adversarium, hostem*. At Glossæ Philoxeni: *Advores*, ἐναντίος. Nempe, ut ex *prorsa*, *prosa*, extrito *r*: item ex *sursum*, *susum*: ita ab *adversus*, *advosus*: & *s* in *r* mutato, *advorus*, vel *advores*: quomodo *Valesii*, *Auselii*, *Papysii*, *Alases*, *asena*, prius dixere, pro *Valerii*, *Aurelii*, *Papyrii*, *Alares*, *arena*.

ADYTUM, ἄδυτον, ἀπόκρυφον μέρος τοῦ ἱεροῦ. Recte id Servius ad II. Æn. deducit ab *a* & δύω, quod est, *ingredior*, *subeo*; quod nulli liceret ingredi præterquam Sacerdoti. Ex eo enim oracula reddebantur. Unde locum Vaticinationis idem interpretatur ad VI. Æn. Cæsar, lib. III. de bello civili: *Pergami in occultis ac remotis templi, quo, præter Sacerdotes, adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt*.

AE

ÆDEPOL vulgo scribunt, ac dici putant quasi per *ædem Pollucis*. Sed non ita est. Nam scribendum *edepol*: quod conflatum ex tribus vocibus; particula jurandi *me* vel *e*; & *deus Pollux*. Simile est *me dius Fidius*. Ex duobus autem est *epol*, ut in *mecastor* & *ecastor*. Vide de his fusius in *Me dius Fidius*.

ÆDES ex Græco αἶθος, quod idem notat. Eustathius enim, p. 3819. exponit ἐνδιαίτημα, *habitatio*, *domicilium*. Usus Pindarus in Olympionicis, unde Eustathius adducit, Διὸς αἶθος πανδόκῳ, *Jovis domicilio omnes capiente*. Ait autem, esse λέξιν μονήρη, & quam alibi non reperias. Non, ut puto, quia nova, sed quia prisca, & prope obsoleta. Hujus vocis ignoratio dici nequit quam multos fefellerit in *ædium* etymo. Quod ut liqueat, non defugiam commemorare, more nostro, variorum sententias. Ac Isidorus quidem, lib. XV. cap. III. auctor est, quosdam ab *edendo* deducere, eoque trahere illud Plauti, Pœnulo, act. III. sc. I.

At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervum cursu, vel grallatorem gradu.

Verum hic loquitur Plautus, non de privatis ædibus, quas Isidorus intelligit; unde idem mox addit, *ædificium similiter dictum, quod prius fuerit ad edendum factum*: Sed de æde sacra, in quam olim, quando sacrificarent, amicos convivatum invitare solent. Qua de re plura apud Acidalium. Verisimilior paullo originatio Varronis, lib. IV. de L. L. ubi *ædes* dici scribit, quasi *ades*; quod eas plano pede adirent. Immo Festus quoque eandem secutus ἐτυμολογίαν, si recta emendatio Scaligeri, legentis: *Ædis, domicilium in aditu positum, simplex, atque unius aditus*. Quam originationem eo confirmat Scaliger, quod ædificia prius a veteribus Romanis dicta fuerit, quæ a Græcis οἰκόπεδα, *quæ de plano adeuntur*; vel ut Tertullianus loquitur, libro de pallio, *planitus adeuntur*. In vulgatis Festi codd. erat; *Ædis* (MSSti *Ædes*) *domicilium in edito positum*. Itaque Angelus Decembrius lib. VII. de politia literaria, parte LXXVII. scribit, *forte ædes domos altiores dici, quod sint editæ, vel loco edito positæ*. Sed aliud quoque etymon ibidem agnoscit Festus, his verbis: *Sive*, inquit, *ideo ædis dicitur, quod in ea ævum degatur, quod Græce αἰὼν vocatur*. Ubi dubium, an velit conflari ex *ævum* & *dego*: an ita quasi ἀΐδιον, id est *perpetuam*. Nec multum abeunt, qui conjectant, dici ἀπὸ τοῦ ἀεὶ δύειν, quia *semper subimus*. Nunnesius in Grammatistice deducit ab ἕδος, *sedes*. Proque eo est, quod *sedes* non raro ponatur pro *domicilio*. Ut cum Tibullus ait; *Est visus nostra ponere sede pedem*. Et apud Cic. in Cluentiana: *Sceleratorum sedes atque regio*. At sententia est Becmanni, venire ab ארן, *eden*, *basis*; vel ab ἀιδὴς, ut proprie notet *domum opacam*, ab ἀφωρισμένῳ & ἰδεῖν. Omnia enim ædificia opaca sunt, si conferantur cum locis apertis & patentibus. Adde quod olim, ut Ovidius canit, *domus antra fuerunt*. Ea autem opaca. Confirmat quoque hanc sententiam, quod Plutonia domus vocatur Ἀΐδης, quia solis luminisque expers. Denique apud Martinium reperio & ista, alibi nobis non visa, venire forte ab αἴθουσα· quomodo Homero dicitur *porticus*, ubi se calefacerent, quod Græcis αἴθειν· vel ab αἱμασιὰς, id est, φραγμοὶ sive *sepes*, ut Hesychius exponit. Sane & Lucretius *septa domorum* dixit, κατὰ περίφρασιν. Sed omnino, ut diximus, *ædis*, sive, ut veteres loquebantur, *aides*, est ab αἶθος. De origine satis. Iis hoc addimus, aliud esse ædem sacram; aliud, templum. Nam templum per se auguratum est, non sanctum: ædes per se sancta, non augurata. Itaque rostra in foro sæpe templa vocantur, quia augurato constituta. Non tamen dicuntur ædis sacra; quia nulli erant dicata Deo. At si quid & augurato constitutum & Deo dicatum esset, tum & templum, & ædis sacra dicebatur. Atque hinc quoque cognoscere est, qua ratione differant templum & curia. Nam curiæ non ante dici potuere templa, quam inaugurata. Itaque curia Hostilia, Pompeia, ac Julia, cum prius fuissent profanæ, templi appellationem acceperunt, postquam sunt per augures constituta, ut in iis senatusconsulta more majorum justa fieri possent. Docet hoc ex Varrone Gellius lib. XIV. cap. VII.

ÆDILIS, ex Festi sententia, ita dicitur, quod facilis ad eum plebi *aditus* esset. Sed remota nimis est hæc ἐτυμολογία. Simplicius, qui, ut ab *ovis ovilis*, sic ab *aedis ædilis* esse volunt. Varro, IV. de L. L. *Ædilis, qui ædes sacras & profanas procuraret*. Ab eadem voce, sed ab alia caussa, deducit Pomponius L. II. D. de origine juris: *Ut essent*, inquit, *qui ædibus præessent, in quibus omnia scita sua plebs deferebat, duos ex plebe constituerunt: qui etiam ædiles appellati sunt*. Imo sunt, qui putent, ut prætoris, & alia aliquot honorum vocabula, ita hoc, non tam Romæ esse natum, quam e Latio Romam perductum. Sane ex veteris ævi historiis & antiquis inscriptionibus constat, in Latinis oppidis fuisse, qui dicerentur *ædiles quinquennales*. Munus hoc signat Spartianus in Hadriano: *In Hetruria præturam Imperator egit. Per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duumvir fuit*. Ita Romæ *ædiles* non ex re sint cognominati, sed ab exemplo. Non tamen hoc prohibet, in Latio *ædilem* primo ab *ædibus* dictum esse. Si Romæ hoc nomen factum, dicendum, a potissima muneris parte esse impositum. Nam *ædilium* erat: tum plebiscita in *æde* Cereris asservare, adeo ut iccirco potissimum constitutos putet Pomponius: tum *ædium* sacratum curam gerere: unde Dionysius scribit lib. VI. ἀφ' ἑνὸς, ὧν πράττουσιν, ἔργων, ἱερῶν τόπων καλοῦνται ἐπιμεληταὶ, *ab uno operum, quæ agunt, ædiles dici, quasi ædium sacrorum curatores*: tum curare ædificia publica privataque, item balnea, aquæductus, cloacas,

plateas,

plateas, & loca omnia urbis, ut pura mundaque essent. Atque hinc liquet, cur Papinianus *ædiles* ἀστυνόμους, quasi urbis curatores, vocet in l. 3. D. de via publica. Quod vero dixi, synecdochicam esse appellationem, liquet ex eo, quod tum rerum quoque venalium cura atque æstimatio ad eos pertineret: unde Dio ubique eos ἀγορανόμους vocat: tum etiam ludorum sollemnium; quod vel ex Terentianarum comœdiarum inscriptionibus patet. Quin a scenica illa cura, qua fabulas agendas examinabant, verisimile est, manasse jus judiciumque in libros alienos. Liquet ex Senatusconsulto, apud Tacitum, lib. IV. Annal. quo jubentur Ædiles cremare Cremutii Cordi scripta. Porro tria ædilium munera, quæ hactenus exposuimus, paucis lege sua complexus Cicero III. de Legg. *Suntoque*, inquit, *ædiles, curatores urbis, annonæ ludorumque sollemnium*. Cetera de ædilibus; ut de eorum divisione, in curules, cereales; de prima eorum institutione, de curis quibusdam ad res nobis intactas pertinentibus; eo præterimus, quia vocum caussas, non ritus antiquos, scribimus. Vide de iis, si voles, eos qui scripsere de magistratibus veteris pop. Romani.

ÆDITIMVS, quasi *ædis intimus*, dici, scribit Paullus Diaconus. Sed rectius Servius Sulpitius, qui, ut in Topicis scribit Cicero, putabat, *timus* in *æditimus*, *finitimus*, *legitimus*, non minus esse vocis productionem, quam *tullium* in *meditullium*. Pro *æditimus* postea *æditus* dici cœptum: sed prius illud, ut antiquum ac genuinum, magis probabat Varro, ut scribit Agellius lib. XII. c. X. Putabat autem Varro, quem & Festus, & Carisius, & alii, sequuntur, *æditus*, dici a *tuendis ædibus*: ideoque Lucretium, extremo libro VI. pro eo dixisse *æditentes*. Sed omnino secus est. Nam ex *æditimus* sive *æditumus*, κατὰ συγκοπὴν extrita est litera *m* ad commoditatem sermonis. Simili errore *testamentum* credidere esse compositum a *mente*, cum *mentum* vocis tantum productio sit, ut in *pavimentum*, *vestimentum*, *juramentum*, & similibus. Vide Gellium lib. VI. cap. XII.

ÆGIS nomen habet ἀπὸ τῆς αἰγός. Nam etsi munimen sit corporis æneum, prius tamen e pelle *caprina* fuit. Sic *lorica*, quod esset facta e *loro*: & *scutum* a σκύτος, *corium*, *pellis*. Virgil. XI. Æn. de Ornitho:

Cui pellis lates humeros exemta juvenco
Pugnatori operit.

Dicitur autem lorica in homine, ægis in Deo. Martialis l. VII. ep. I.

Accipe belligeræ crudum thoraca Minervæ,
Ipsa Medusææ quem timet ira Deæ.
Dum vacat hæc, Cæsar, poterit lorica vocari;
Pectore cum sacro sederit, ægis erit.

ÆGRVM, olim *aigrum* quibusdam factum putatur a voce doloris αἶ αἶ. Auctor Festus. Apud quem & alteram legas originationem, ut sit ab ἀνιγρὸν, quod idem ac ἀνιαρὸν, unde etiam, ex Etymologi sententia, factum per syncopen, & pleonasmum literæ γ. Sed ἀνιγρὸν mere poëticum est: at Latini quidem a Græcis multa habent, sed rarius alia quam quæ essent recepta in vulgus. Si ab αἶ fuerit, *ger* erit productio vocis. Id quia aliis displicet, conjectant, esse ab αἶ & γοερὸς, *lamentabilis*. Sed dure. Isidorus lib. X. *Æger, quod agatur infirmitate vel tristitia ad tempus*. Quod etymon ineptum. Verisimilius magnus Cæsar Scaliger, animadversionibus in cap. X. lib. V. historiæ Theophrasti; ubi vult, *ager* esse ab ἀεργόν. quæ vox proprie notat *privationem operis officiorumque*. Sane *ægritudo*, sive morbus, definitur *læsio aut ablatio officiorum*. Doctissimus socer, Franciscus Junius putabat, *aigrum* potius esse ab αἰκιαρὸν, quod ab αἰκία. Nec abludit a vero, cum αἰκία inter alia cum *plagas*, tum *cruciamenta* signet, Hesychio teste. Nec inerudite Martinius, ut dicatur quasi *auger*. Nam Cretenses αὐγῶ pro ἀλγῶ, *doleo*, dixere, teste Hesychio. Ab *ægrum* est *ægritudo*, & *ægrotare*, unde *ægrotatio*; quæ eo ab ægritudine differt, quod ægrotatio proprie corporis sit: *ægritudo* animi; quemadmodum Cicero scribit IV. Tuscul. Ubi & illud inter alia: *Præclare nostri, molestiam, sollicitudinem, angorem, propter similitudinem corporum ægrorum, ægritudinem nominaverunt*. Hoc tamen *ægri* & *ægroti* discrimen non semper observatur: ut ex Horatio, Marone, Lucretio, atque adeo aliquot ipsius Tullii locis ostendit Josephus Castalio cap. XI. Var. Lect. Ab *ægrum* quoque est *ægresco*, ut quidem Grammatici volunt; eos inter P. Consensius: *Præterea*, inquit, *fiunt etiam a nominibus inchoativa verba, ut æger, ægrescit*. Sed omnino magis verisimile est, illa in *sco* venire a verbis, ut *ægresco* sit ab *ægreo*, qua ratione *senesco* est a *seneo*, quo usus Catullus; item a *labo labasco*, a *puero puerasco*; quod postremum usurpant Ausonius Claudianus Mamertus, & Sidonius. At *ægreo* usurpat Lucretius lib. III. v. 837.

Præter enim quam quod morbis cum corporis ægret.

Sic legendum pro quo levicula immutatione in calamo exaratis est *ægrit*; unde *ægrire* pro *ægrere* dici, colligebat Turnebus lib. XXX. cap. X. Verum si *ægrire* diceretur, *ægrisco*, non *ægresco* dicendum esset. Nam ut a *tremis* est *tremisco*, sic ab *ægris* esset *ægrisco*. Nunc, *ægresco* dicimus ab *ægres*, ut *calesco* a *cales*, *horresco* ab *horres*.

ÆMIDVS, Festus interpretatur *tumidus*: ac Glossæ vett. πεφυσημένος, *inflatus*. Similiterque in Isidori Glossis invenias: *Æmidus, tumidus, inflatus*. Videtur autem esse ab αἷμα, *sanguis*, quod plethorici sint corpore inflato. Αἷμα forte a Caldaico חמא, quod Hebræis דם *sanguis*.

ÆMVLATIO, per *æ* scribi, quia qui *æmulatur*, alteri esse *æqualis* conetur, legas apud disertissimum virum Joannem Sturmium, lib. I. de Imitatione, in Notis quas capiti primo subjecit. Sed id mallem non scripsisset. Ut & nec illa, *quam Græci dicunt* μίμησιν, & ζήλωσιν, *Latinis tum imitationem, tum æmulationem vocari*; ζήλωσιν *vero quasi* ζήτησιν *appellari*. Cujusmodi etyma quis probare possit?

ÆMVLVS, ab αἱμύλος, mutata nonnihil notione, venire censet Mekerchus lib. de Pronunt. L. Gr. cap. XXXII. Sed nimis sane abit significatio. Nam αἱμύλος, vel αἰμύλος, est, *lepidus*, *festivus*, atque, ut Hesychius exponit, ἀστεῖος, *urbanus*. Unde αἱμυλίοι λόγοι, *blandiloquentia*. A qua nomen *Æmylius*, ut in Paullo Æmylio tradit Plutarchus. Censeo igitur, *æmulari* esse ab ἁμιλλᾶν, *certare*, *contendere*, *æmulari*. Quæ conjectura, meo judicio, tam certa, ut pluribus eam firmari opus non sit. Sane & ἰσάμιλλος Græcis, qui Latinis *æmulus*.

ÆNIOMA, dictum allegoricum, ambagibus involutum. αἴνιγμα vero ab αἰνίσσομαι *obscure loquor*; quod ab αἶνος *oratio obscura*, & *figurata*. Sed non hic sistendum est; sed ad עין, abeundum, quo *speculatio*, aut *consideratio* vocatur.

ÆQVILAVIVM ab *æquatione in lavando*. Festus: *Æquilavium significat ex toto dimidium; dictum a lavatione lanæ: qua dicitur æquilavio redire, cum dimidium decidit sordibus*. Ita & MSSti. At Glossæ Isidori: *Æquilavium æquatio*. Ubi vel legendum *æquilavium*, vel *æquilotium*. Nimis enim laxe *æquatio* exponitur pro *æquatione lotionis*.

ÆQVVS, ut Jos. Scaliger, multoque ante eum Angelus Caninius, ac post utrumque Petrus Nunnesius scripsit, venit ab εἰκὸς, *ei* in *ai* sive *æ* converso, more Dorum, qui pro εἰ κε dicunt αἰ κε pro εἶδε αἶδε, pro φθείρω φθαίρω, pro κτείνω κταίνω. Ab *æquus* est *æquor*: teste Varrone lib. VI. & Nonio in *Æquor*. Qui ab aqua sic dici putant (quos inter Cæsar Scaliger c. XXVI., & XXVIII. Lib. de caussis L. L.) plane falli puto. Nam sic dici ab æquitate, clare indicat hoc Ciceronis a Nonio citatum ex secundo Acad. quæst. *Quid tam planum videtur, quam mare? ex quo etiam æquor illud poëtæ vocant*. Merito autem *a poëtis* sic appellari ait Cicero, cum proprie non mare notet, sed planiciem ejus. Id manifeste comprobat, cum Maronis hoc VII. Æn. *Sterneret æquor aquis*: tum istud Poëtæ veteris apud Marium Victorinum lib. II. cap. de metro Anapæstico: *Mare non amo, quod, modo cum placido*

placido fletis æquore ; littora cadit. Æquoris itaque descriptionem habemus in illo Maronis Ecl. II. *Cum placidum ventis staret mare*. Opponiturque ei mare magnum quomodo locuti Lucretius, Catullus, Virgilius. Quamquam nec desunt, qui per mare magnnm intelligant mare Tyrrhenum ; ut ita vocetur ad discrimen superi sive Adriatici ; quod angustius.

Æ**ER**, ἀὴρ, ab ἄημι, *spiro*. Ἡ γὰρ κίνησις αὐτοῦ ποιεῖ τὸν ἄνεμον. Eo Cicero alludit, lib. II. de nat. deor. *Principio enim terra, sita in media parte mundi, circumfusa undique est hac animabili spirabilique natura, cui nomen est aër, Græcum illud quidem, sed receptum jam tamen usu a nostris*. Sunt & aliæ originationes, sed quæ minus placeant, quam ea quam posuimus. Ut cum ex Platone tradunt, ἀὴρ esse ab ἀεὶ ῥέειν, quod *semper fluat*. Aut cum nonnulli, Etymologum sequuti, derivant παρὰ τὸ αἴρω, τὸ κουφίζω *elevo* ; quoniam in eo quædam animalia tolluntur, sive quod sit κοῦφος, *levis*. Aut eum quibusdam placet, κατὰ μετάθεσιν fieri ab Ἥρα *Juno* : cum hoc potius ex ἀὴρ, sit factum μεταθέσει. Aut, eum satis inepte deducunt ab α & ὁρῶ. Cui etymologiæ occasionem præbuit, quod apud Homerum ponitur pro *caligine*, seu ἀσπρον.

† **AAR** & ἀὴρ an ab איר *ed* i. e. *vapor* ? unde verso Tyrrhenice *Daleth* in R fieret *Er*, sive potius (*mote* h. c. pronuntiato *Jod*) *Aïr* aut *Aër*. MAZOCHIUS.

Æ**RAM** dixere illustre annorum initium. Ut *eram* Alexandri magni ; Diocletiani, Napopolassaris, & similes. Usitatissima hæc vox in Hispania fuit: unde ad Afros, etiam Gallos, & alios defluxit. Incipit autem æra Hispanica ab anno XXXVIII. ante Christum natum. Itaque si velimus æram Hispanicam, revocare ad æram Christi Dionysianam, vel Christi annis addemus XXXVIII. vel æræ Hispanicæ XXXVIII. adimemus. Ut cum in Concilio Toletano legimus, id contra Priscillianistas celebratum esse anno CCCCXXXVIII. fuerit is annus Christi CCCC. Et qui hodie annus est CIↃ IↃCXXIII. is æræ Hispanicæ sit CIↃIↃCLXI. Quamquam hodie ea numerandi ratio nec in Hispaniis obtinet. Imo jam ante ducentos annos, primum in Arragonia, anno CIↃ CCCLVIII., hinc in Castella, anno CIↃ CCCLXXXIII. tandem & in Lusitania, anno CIↃ CCCCXV. exolevit. Quæritur, unde *æra* illa appellatio originem habeat. Joannes Sepulveda Cordubensis, libello, quem scripsit de correctione anni mensiumque, censet, primitus sic brevitatis caussa scribi solitum: A. ER. A. id autem notasse, *Annus erat Augusti*. Pro eo facit, quod æra incipit ab eo anno, quo Calendarium Romanum receperunt. Factum id anno proximo, quam victi essent a Domitio Calvino, ut Dio testatur. Is autem eos devicit proximo post consulatum suum anno, ut ex eodem Dione scimus. Nihil igitur certius, quam satis convenire quod Sepulveda ait, cum annis iis, quibus sub Augusto esse cœperunt. Is enim tum temporis Occidentis imperium habebat, uti Antonius, Orientis. Objicit Scaliger, caussam non fuisse, cur scriberent potius, *Annus erat Augusti*, quam *Julii*. Sed si a reformatione Calendarii voluissent ordiri, debuissent quinquennio ordiri altius. Id cum factum non sit, nihil mirum, si ab Augusto potius numerarint, quo auctore Julianum annum receperunt. Objectat quoque, non AERA, sed ERA scribi in monumento veteri. Sed vetustissimum, quod affert, habet, *era* DXIX. Qui erit annus Christi CCCCLXV. Quo tempore jam in desuetudinem abire diphthongi cœperant: præsertim in Hispaniis, Africa, aliisque terris longius ab urbe dissitis. Alia quoque adfert summus ille Vir: sed, ut mihi videtur, nihilo firmiora. Nec tamen Sepulvedæ opinionem certam esse dajerare ausim. Sed existimo, minime esse puerilem, uti Vir ille incomparabilis putabat, verum ingeniosam plane, & non verisimilem minus, quam cornm est, qui ab *ære* deducunt. Quod Isidorus & Scaliger faciunt, etsi diversa de caussa. Isidorus quidem de eo sic scribit Originum lib. V. cap. XXXVI. *Æra singulorum annorum constituta est a Cæsare Augusto, quando primum censum exegit, ac Romanum orbem descripsit. Dicta autem æra ex eo, qaod omnis orbis æs reddere professus est Reip.* Ubi manifeste confundit tempus descripti orbis ab Augusto, quo Joseph cum Maria prægnante Hierosolymam adscendit ; & illud, quo Hispani, a Domitio Calvino Proconsule victi, recepere annum Julianum annis XXXVIII. ante natum Christum. Rectius igitur dixisset, *æram* ex eo dictam, quod Hispani post cladem a Calvino acceptam Romanis *æra* persolverent. At Josephus Scaliger censet, *æra* accipi pro numero ; atque hoc inde esse quia in rationibus olim *æra* notarent, ut vulgo ITEM solent. Lucilius apud Nonium: *Hæc est ratio ? perversa æra, summa subducta improbe*, sive, ut legit Scaliger, *Hæc est ratio perversa ; æra summæ subducta improbe*. Cicero Hortensio : *Quid tu, inquam, soles, cum rationem a dispensatore accipis, si singula æra probasti, summam, quæ ex his confecta sit, non probare?* Censet autem, cum veteres in plurativo dicerent *æra*, posterioribus seculis *æram* dixisse : quomodo in veteri lingua *Ostiam* dixere oppidum, ab ostio Tiberis : item posterioribus seculis in singulari *æra*, *æthera*, *biblia* & similia. Mihi quidem hæc conjectura summi Viri admodum esse incerta videtur. Et tamen magis in eam inclino sententiam, quam illam Christmanni cui Arabicum esse placet ab ארח *arach*, *supputare*, *numerare* : a quo תאריח *tarich*, *aera*, *supputatio*. Nam seculis aliquot ante Arabum in Hispaniam adventum vox *æra* recepta ibidem erat : ut ex iis liquet, quæ supra de Concilio Toletano dicebamus.

Æ**RO**, idem est φορμὸς sive *phormio* : nempe vasis sparthei genus, quod sportam vel fiscinam dicimus : atque ut φορμὸς ἀπὸ τοῦ φέρειν vocatur, ita *ære* dicitur ἀπὸ τοῦ αἴρειν, quod est βαστάζειν. Vas enim erat tollendo ferendoque aliquid idoneum. Unde liquet, perperam *hero* scribi cum *h* : ac pejus etiam *bero*, vel *ero*. Idem esse *æronem* ac *phormionem* seu φορμὸν, indicat Donatus in Phorm. I. II. *Phormio*, inquit, *non a formula, sed a phormione sparteo, quem nos æronem dicimus trivialiter & pro consuetudine*. At φορμοὶ, πλέγματα· ut ex Hesychio constat. Ac in Glossis Philox. legas : *Æro*, κόξ. Κὸξ autem inter τὰ ἐκ πλέγματος σκεύη a Polluce etiam refertur lib. X. cap. XLVI. Ubi vulgo corrupte ea vox legitur: sed *æronum* vocem viri docti reponunt. Vitruvius lib. V. cap. XII. *Et inter destinas creta æronibus ex ulva palustri factis calcatur*. Ubi vulgo *destinatas* pro *destinas* ; & pro *æronibus*, *meronibus*, Philander perperam *peronibus*. Plinius libro XXXVI. cap. XIV. *Id consecutus est ille æronibus arena plenis*. Ubi vulgo *peronibus*. L. XXXI. D. Locati, *æronibus clusum frumentum*. Ubi *beronibus* malebat Cujacius: sed invitis Pandectis Florentinis, ut ipse agnoscit.

Æ**RUMNA**, quidam olim per simplex *e* scripsere, quidam per *æ*. Ut indicat hic Sosipatri locus lib. I. *Erumnam Ennius ait per e solum scribi posse, quod mentem eruat : vel per æ, quod mærorem nutriat*. Quo loco intelligendus videtur Ennius Junior, quem de literis, syllabis, metris, & augurandi disciplina, scripsisse, auctor est Tranquillus, initio Libelli de illustribus Grammaticis : Nisi malis eum Paullo Merula (comment. ad Ennium pag. 180.) pro *Ennius* legere *Annæus*, ut intelligatur Annæus Cornutus. Sed quod ad ἐτυμολογίας attinet, omnino ridiculæ sunt. Quin nec satisfacit Festus, qui voluit *ærumna* esse κατὰ συγκοπὴν ab *ærumina*, sive αἰρομένη· quomodo nempe ab ἐλαυνομένη, est *lamina*, inde simili συγκοπῇ *lamna*. Verba Festi sunt : *Ærumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant. Quarum usum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur. Sive a Græco sermone deducuntur. Nam αἴρειν Græci, Latine tollere dicitur*. Fungerus quoque ab αἴρω esse vult, sed quia tollit ac conficit hominem. Idem ab *ære* duci posse censet, quia *æris*, id est, pecuniæ caussa, homines magnos subeunt labores. Mallem dixisset, ab *ære* esse, proprieque notare laborem, qui in ærifodinis insumitur. Sed simplicissima ἐτυμολογία est, si dicamus, esse

a μόρφμοιν,

a *μέριμνα*, quo significatur *anxia sollicitudo*, ἀπὸ τοῦ μερίζειν, quod animum distrahat. Unde eam egregie describit Maro lib. VIII. Æneid.

. . . . Magno curarum fluctuat æstu,
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In partesque rapit varias, perque omnia versat.

ÆS, unde dicatur, minus evidens est. Forte est ab Hebræo אש, *esch*, id est, *ignis*, ob splendorem. Unde *micantia æra*, & *Ære renidenti*, dixit Maro. Aliunde tamen sit, si prius in recto fuit *æris*; quomodo *as* dicitur pro veteri *assis*, unde *decussis*, *centussis*, &c. Nempe *æri* nomen fuerit, vel ab ארץ *erets*, *terra*; quia *effodiuntur opes*, ut Naso I. Metam. ait; vel potius *æris* sit ex *æsis*; quomodo *ara* prius fuit *asa*; *lares* item ex *lases*, *arena* prius *asena*, *carmen* est ex *casmen*: & ita in sexcentis. *Æsis* autem forte ex αἶσα, quod est μοῖρα, *portio*: nempe quia eo effosso illud divideretur inter illos qui reperissent. Aut ab αἴσιμον, quod Hesychius exponit, ἀγαθὸν, σύμφορον· nempe ob insignem æris usum. Vel potius sit ab αἴθος, & ita dicatur a *splendore*; ut verbale sit ab αἴθω, quod non tantum *ardeo*, sed & *splendeo* signat; proque hac sententia impense facit, quod poëta ab eodem αἴθω dixit αἴθοπα χαλκόν, *æs splendidum*, ac coruscum instar ignis. Sane absurda hæc non sunt. Sed vide quanto simplicius sit, si dicamus, esse ab ἄρης. Unde antiquus rectus *aires*, & κατὰ συγκοπὴν *æs*, ut a *plebes plebs*. Nec obstat, quod ἄρης non *æs*, sed *ferrum*, videatur notare. Nam pro *ferro* cœpit accipi, postquam *ferrea* arma in usu esse cœpere: at pro *ære* sumebatur, cum *ærea* solum obtinerent. Notum illud Hesiodi:

Χαλκῷ δ' ἐργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.
Ære operabantur: non enim nigrum erat ferrum.

Pluraque ea de re diximus lib. IV. Instit. Orat. cap. VIII. Et sane hinc quoque esse videtur, quod Germani ferrum vocant *aisser* seu *eiser*: quod κατὰ μετάθεσιν est ab ἄρης, seu *aires*. Ab ære est *æramentum*, ut a *ferro ferramentum*. Gloss. *æramentum*, χάλκωμα. Ab eodem prius fuit *ærineus*, ut a *mucca* *muccinium*, Arnobio lib. II. Postea per syncopen *æneum* dixere. Fallitur igitur Priscianus, lib. I. cap. de literarum numero & conversione, ubi ait, *æneus* dici pro *æreus* converso *r* in *n*. Ab *æneus*, est diminutivum *æneolus*. Festus *æneolum* exponit, quod ex ære fit. Ab eodem *æneatores* dicuntur, qui *ænea* canerent tuba; quod prius fiebat cornu animalium; unde & *cornicines* dicebantur. Sed post inventionem tubarum, diversus cornicinum atque æneatorum in castris usus fuit. Vide Scalig. ad Festum in *æneator*. In Gloss. vett. *æneator* exponitur κυμβαλοκρούστης. Sed aliter usus Suetonius in Julio cap. XXXII. *Cum inter eos concurrissent & æneatores, rapta ab uno tuba, prosiluit ad flumen*. Pro *æneus* dixere & *aënus*, τρισυλλάβως. Ut apud Maronem: *Et luce coruscus aëna*. Indeque fuerit *aënator*, quasi ab *aëna* tuba. Sane *ænator* pro *æneator* constanter est in MSSis Festi codd. Ab *aënus* est *aëneum*; pro quo & inserta aspiratione *ahenum* dicebant. Ejus diminutivum *aenulum*, Festus: *Aënulum, vas ex ære parvum*. Nisi a diphthongo incipere malis. Apud Isidorum *n* plane omittitur. Nam *eaulum* interpretatur *caldarium*. Quia vero antiquissima pecunia *ænea* fuit, inde est quod *ære diruti* milites dicantur, quibus ob ignominiam stipendium adimebatur. Item *obærati*, quia *ære* alieno obstricti. Item *æstimo*; sive sic dicatur, quasi *ær taxo* quod scribit Perottus: sive ab *æs* & Græco τιμῶ· de quo plenius suo loco. Videri etiam possit hinc esse *æruscare*, sive *æsculari*. Nam *æruscare* Festus exponit, æra undique colligere. Ac Glossæ, in operum Cyrilli calce inventæ, *æsculor* interpretantur χαλκολογῶ. Verum non hac in voce respiciendum ad *ærea* pecuniæ antiquitatem, sed quod minimi pretii nummi *æra* vocarentur, ut Græcis χαλκοῖ. Glossæ Cyrillo tributæ, κέρμα, *æs*. Itaque de mendicorum stipe sæpe dicitur. Martialis, lib. XI. ep. XXVIII.

Nec nisi prima velit de Thusco Serica vico,
Aut centum aureolos, sic velut æra rogat.

Ovid. quoque primo de Ponto *stipis æra* dixit. Et Appul. VIII. Met. *stipes æreas*. Hinc igitur, qui Græcis χαλκολόγοι, Latinis *æruscantes*, sive *æruscatores*, aut etiam *æsculatores*, appellantur. Gloss. eædem: χαλκολόγος, *nummularius*, *æsculator*. Glossæ Philoxeni: *Æsculator*, χαλκολόγος. *Æruscans* est apud Gellium lib. IX. cap. II. *Æruscator* apud eundem lib. XIV. cap. I. Eandem vocem Vulcatio Gallicano restituit Jo. Bapt. Pius lib. annotat. post cap. LIX. Optime *æruscatorum* nomen convenit famulis Ideæ matris, qui stipem Megalensibus cogebant, unde & μητραγύρται vocantur Græcis, a μήτηρ, & ἀγείρειν, *congregare*. De his sic Cic. 2. de Legg. *Præter Ideæ matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito*. Caussam legis idem paullo post assignat, his verbis: *Stipem sustulimus, nisi eam quam ad paucos dies propriam Ideæ matris excepimus. Implet enim superstitione animos, & exhaurit domos*. Quod ipsum verissime de Ordine Mendicantium dici posse, censet Guil. Budæus in comment. L. Gr. ubi Græcorum Romanorumque μητραγύρτας, sive *æruscatores*, confert cum iis, qui B. Mariæ, Sebastiano, aut Rocho, stipem cogunt; & addit, eos *epulones prius esse divorum, quam cultores*. Ab *ære* quoque *ærarium* dicitur, locus pecuniæ publicæ. Hanc nominis caussam adfert vetus Persii interpres a Pythœo editus, ad illud sat. II. *Saturniaque impulit æra*. *Æs*, inquit, *in æde Saturni condebatur, nondum argento auroque signato: unde ærarium nomen accepit*. Item Isidorus lib. 15. cap. 5. *Ærarium*, inquit, *vocatum, quia prius æs signatum ibi recondebatur. Hoc enim olim in usu erat, auro argentoque nondum signato: ex quorum metallis quamvis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen ærarii permansit, ab eo metallo, unde pecunia initium sumsit*. Eadem legas cap. XVII. Ubi & ærarium vult ideo Saturno fuisse sacratum, quia is primus signarit pecuniam. Aliam rei ejusce rationem adfert Macrobius lib. I. Saturn. cap. 8. Differt ærarium a fisco, quod illud esset imperii, hic principis. Hinc Tacitus l. 5. *Bona sciam ablata ærario, ut in fiscum cogerentur*. Plinius Panegyrico: *At fortasse non eadem severitate fiscum, qua ærarium, cohibes. Imo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico, credis*. Spartianus in Hadriano: *Damnatorum bona in fiscum privatum redigi vetuit, omni summa in ærario publico recepta*. Plura de *ærea* pecunia diximus in *AS*. Ab *ære* quoque est *æripes*. Quo modo *æripedem* cervam legimus apud Maronem, VI. Æn. & *æripedes* tauros apud Ovid. epist. Medeæ, & Val. Flaccum lib. VIII. Ab *ære* vero sic dici clare docet, quod Græci similiter dicant χαλκόποδες· ut Homerus Il. θ, & Apollon. l. III. Proprie autem ea vox dicitur de equis sub pedibus soleas *æneas* sive ferreas habentibus. Qualem signat Maro cum ait, *Cornipedem ferrata calce fatigat*. Sed quia ea res celeritatem in currendo adjuvat, inde est, quod κατὰ μετάληψιν *celeripedem* notat. Atque hoc, ni fallor, occasionem præbuit fabulæ, qua *æreos* pedes tribuere omnibus, quæ a celeritate commendabantur. Sic Ovidius epist. Medeæ, cum primo dixisset, *æripedes* tauri, postea ait, *Ære pedes solidi*. Cumque cervam Maro vocat *æripedem*, intellexit eam, quæ revera pedes *æneos* haberet. Juvat quoque hanc sententiam, quod Prudentius pro *æripedem* dicat *ænipedem*. Falluntur igitur Charisius lib. IV. cap. de metaplasmo; Diomedes, lib. II. cap. V. Priscianus, lib. XVII. c. I. Beda, de orthographia, atque alii; qui volunt, *aëripes* dici ab *aëre*, eoque apud Poëtas esse συναλοιφὴν. Nec movet, quod quidam velint exprimi Græcum ἀερίπους, quod apud Suidam; sive ἀερσίπους, quo Homerus usus Il. γ. Nam ἀερσίπους non est ab ἀήρ, sed ἀείρω, eumque notat, *qui pedes in altum erigit*. Quin apud Suidam pro ἀερίπους plane lego ἀερσίπους. Quippe subjicit, ὁ εἰς ὕψος αἴρων τοὺς πόδας.

ÆSALO, Aristoteli & aliis αἰσάλων; pro quo apud Hesychium, vitiose, ut suspicor, αἰσάρων per ρ editum est. Nomen videtur esse ab ἀΐσσω, *ruo*, *prosilio*; quia in aves irruat. Albertus Magnus, & alii recentiores, corrupte vocant *essalon*, & *axalon*. Iidem

fidem & vocis similitudine decepti, male confundunt cum *salo*, hoc est ægitho avicula. Est enim *æsalo* avis ea quæ Isidoro *smerillus*, Petro Crescentieosi *ismerlus*, Italis *smerlo*, sive *smeriglio*, Germanis *smirle*, vel *mirle*, Gallis *esmerillau*: quæ omnes voces videntur descendere a Latino *merula*: quia nempe, ut Isidorus ait, *merillus* non multo major sit merula: imo, ut Albertus M. scribit, figura coloreque adeo similis sit, ut, nisi rostrum & ungues haberet aduncos, vix ab ea dignosci posset. Quod vero Plinius, lib. x. cap. LXXIV. inter aves parvas reponit, id non accipiendum ἁπλῶς, ut Turnebus cepit lib. VIII. Adversf. cap. XVI. ubi Plinium in eo falsum putat: sed de iis potius intelligendum, quæ sunt minimæ e genere avium rapacium. Plura de *æsalone* si voles, adi Aristotelem lib. IX. histor. animal. cap. I. Plin. lib. x. cap. I. & LXXIV. Item Albertum, Gesnerum, & imprimis Aldrovandum in Ornithologia.

†Aesar apud Suetonium, Dionemque Tuscis *Deum*, significat. Potest deduci ab עשר *asar*, *divitem esse*, ut id nomen respondeat Hebraeo שדי *Saddai* (uni scil. ex Divinis nominibus ad hanc notionem pertinens) & descriptioni Paulli ad Rom. X. 12. *Dives in omnes qui invocant illum*. Vel ab אוצר *oser*, *thesaurus*. Utrumque etymon eo pertinet, ut *Aesar* sit *Ditis* seu Πλούτω (nimirum praecipui Tuscorum numinis) appellatio. Deinde potest & a שר *Sar*, *princeps* venire, praeposito *He* emphatico, quod deinde cum nomine coalescens, ac per nudum A redditum, effecerit nomen *Asar* sive *Aesar*. Verum his & similibus missis, omnium verissimum etymon est ab אשר *asser*, *beatum praedicavit*, apud Christianos *beatificavit* onde אשרי *asre*, *beatitudo*, *beatus*. Nullum vulgatius est apud Graecos Deorum nomen, quam quo μάκαρες aut μακάριοι vocantur: cui Tuscum *Aesar*, aut *Asar* (ex Hebraeo אשר expositum) ad amussim respondet. Mazochius.

Æsculus, arboris genus est ex quatuor glandiferis. Eæ sunt robur, quercus, fagus & æsculus. Pro quo quidam esculus malunt, etymon, ut ajunt, secuti. Nam, quemadmodum fagus ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, *edere*: ita ex eorum sententia esculus ab esca: quia veteres, nondum inventis frugibus, glandibus vescebantur: ac jam inventis frugibus, pauperes tamen ac tenuiores glandibus contenti erant. Placuit hoc etymon Isidoro lib. XVII. Orig. cap. VII. Et ante eum sic Servius ad II. Georg. *Æsculus, arbor est glandifera: quæ, licet ab Esu dicta sit, tamen per Æ scribitur: sicut & Cælatum, licet a Celo Celas habeat derivationem*. Sed multo verisimilius est, *æsculus* esse ab αἰγίλωψ. Glossæ: *Æsculus*, εἶδος δένδρου, φηγὸς βαλανηφόρος. Clare arborem glandiferam facit: sed perperam cum fago confundit. Omnino enim æsculus est a fago diversa: planeque fagus est φηγὸς, æsculus est αἰγίλωψ, aut saltem tam vicina, ac similis, ut mirum non videatur, si Latini æsculum eo nomine vocarint. Vide quæ de ægilope scribit Theophrastus Histor. Plant. lib. III. cap. 8. De eadem sic Plinius lib. XVI. cap. VIII. *E glandiferis sola, quæ vocatur ægilops, fert pannos arentes, muscoso villo canos, non in cortice modo, verum & e ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus inter unguenta*. Ab αἰγίλωψ fit *æcilus* vel *æculus*, ut a κύκλωψ, *cocles*. Sed *s* inseruere, ut esset *æsculus*: quomodo a μυῖα fecere *musca*, a ποινὴ *pœna*, a *subeundo subscus*. Ab *æsculo*; *æsculeam coronam* Plinius, *æsculinos axes* Vitruvius dixit. Item hinc *æsculetum*.

Æstimo, cum idem sit quod τιμᾷ, & primo ænea pecunia usi fuerint Romani: (qua de re abunde in *Æs* dictum;) plane censeo, ex utroque esse conflatum: sive ἀμείνως sit ex τιμᾶν, & *ære*: sive a τιμᾶν *timare* dixerint prisci, ac huic post *æris* voce adjecta, cuderint vocem *æstimare*. Nec repugno tamen, si quis totum Græcum putet, ab ἐπιτιμᾶν, vel ἐκτιμᾶν, quorum utrumque *æstimo* notat. Ut apud Platonem epist. VII. ἄν ἐκτιμᾷ τις ὀρθῶς· *si quis æstimet recte*. Est vero τιμᾶν a τιμὴ, *pretium*; hoc a τίνω, quod non tantum *ulcisci* notat (unde Furiarum una Τισιφόνη, quasi τίνει τὸν φόνον, *vindicans cædes*), sed etiam *pretium statuere*, *æstimare*. Quare non sequor doctissimum Angelum Caninium, qui vocem τιμᾶν arcessit a Punico *theman*, converso *th* in *t*; quomodo, ut idem addit, ab *harrath* est ἀῤῥάβων. Ab *æstimo* non *æstimatio* tantum, sed pro eo etiam *æstimia* dixere: teste Festo. Habes in legg. XII. Tabb. Ærisque Æstimiam Iudicat Et Prædicato. Postea *æstimium* maluere. Hygenus de agr. mens. *Nam & possessiones pro æstimio ubertatis angustiores sunt assignatæ*. Sæpius etiam apud Jul. Frontinum de limitibus legas. Ab *ex* & *æstimo* est *existimo*, *æ* in *i* abeunte; quomodo a *cædo*, *occido*. Nempe quia demum rebus perpensis & æstimatis existimamus ac judicamus. Marius Victorinus in orthograph. *Quid enim facietis in his, quæ velitis, nolitis, & scribenda sunt, & legenda, ut scripta sunt? Ut exempli caussa, existimo, non exæstimo, & coinquinat, non coinquinat*.

Æstus (unde *æstas*) est commotio vel in igni, vel in aqua, vel in animo. Omnis autem commotio fervorem gignit. Itaque apposite æstus deducitur ab Hebræo אש, *ignis*. Unde & Græcum ἐσχάρα, *focus*. Vel forte veteres Græci dixere αἶστος, quod verbale sit ab ᾖσται, perfecto verbi αἴθω, *accendo*. Quæ Nunnesii in Grammatistice sententia videtur, quando ab αἴθεσθαι deducit. [a ζέω & Æolico σδέω, ζέσος & ἴσδος. ἴσδω enim Æol.] *Æstus* vero nomen etiam maris commotioni tribui, non mirum magis, quam ejus partem *fretum* dici a *fervendo*. Hinc *æstuarium*, *qua mare tum accedit, tum recedit*, ut ait Festus. Ab *æstus* est *æstuo*, quod & ipsum nunc de iis, quæ vere calent, dicitur; ut illo Juvenalis, *si dixeris, æstuo, sudat*: nunc de mari, ut apud Curtium, *æstuare semper fretum*. Nec cum μεταφορικῶς sumitur, obscurum est videre, ab utro æstus genere sumatur translatio. Nam cum ait Sallustius *æstuare invidia*, unde sit, indicat, quod similiter dicimus *flagrare invidia*. Cum vero Cicero, IV. Verrina, inquit, *æstuare dubitatione*, paret, esse ab æstu marino; quando apud Maronem similiter legimus, *magno curarum fluctuat æstu*; & Græci eodem modo dicunt, κυμαίνεται ψυχή. Ab *æstu* quoque nomen *æstivis*; quo nomine vocata, quæ æstu cœpta; adeo ut nec nomen id amitterent exacto jam autumno. Sic Cicero, epist. IX. lib. III. ad famil. *æstiva confecta nonnisi capto Pindenisso*, significat. Ac Pindenissum captum Saturnalibus, hoc est, 14. Cal. Januar.

Æther, αἰθὴρ, Aristoteles lib. de cælo dici ait ab ἀεὶ θέειν, quod semper currat ac moveatur: ubi & Anaxagoram damnat, quod αἰθέρος voce abusus sit pro elemento ignis. Auctor quoque libelli de mundo (quem vulgo, Justinum secuti, Aristotelem esse falso persuasum habent,) idem adducit ἔτυμον, eorumque sententiam damnat, qui ἀπὸ τοῦ αἴθειν deducunt. Auctoris hujusce locum sic interpretatur Appulejus lib. de mundo: *Sed cælum ipsum stellæque cæligeræ, omnisque siderea compago, æther vocatur: non ut quidam putant, quod igneus sit & incensus, sed quod cursibus rapidis semper rotetur*. Quibus in verbis pro *cæligeræ*, omnino *cæligenæ* legerim, idque præeunte Scaligero in ineditis ejus viri, quæ apud me. Sane non stellæ cælum, sed cælum gerit stellas. Stellæ vero scite cælo genitæ dicuntur, quandoquidem, ex Aristotelis sententia, nihil sunt aliud, quam densiores sui orbis partes. Anaxagoræ sententiam secutus Cicero, II. de nat. Deor. *Hunc*, inquit, *aërem rursus amplectitur immensus æther, qui constat ex altissimis ignibus*, &c. Sed hanc opinionem solide diluit τῆς ἀληθείας Philosophus. Tertium quoque ἔτυμον reperio, quod proponere visum verbis Cælii Calcagnini, extremo libello de perenni motu terræ: *Quum, inquit, diu perquisitum foret a priscis Philosophis, unde æther nomen accepisset: & eorum aliquot ἀπὸ τοῦ θέειν ab excurrendo, alii vero ἀπὸ τοῦ θέρειν, hoc est, a calfaciendo, dictum existimassent: Empedocles, quasi honorarius arbiter invocatus, pro iis stetit*,

non qui motum, sed quiætheri calorem tribuissent. Est & quartum ἔτυμον. Nam Becmannus deducit ab Hebræo fonte. Si quidem זהר est, *illustris fuit*, & clarus instar purissimi ætheris. Nomen est זהיר, *illustris*, *splendidus*, *clarus*. Ab *æther* est *æthereus* sive *ætherius*. Utroque enim modo invenitur in libb. antiquis, ut *aëreus* & *aërius*. Hoc, more Græco, qui scribunt αἰθέριος, ἀέριος. Illud more Romano, qui per *e* dicunt, *igneus*, *flammeus*, *aureus*, *areus*, &c. Ab eodem *æternus* dici volunt quasi *ætherinus*. Sed magis placet per συγκοπὴν dici pro *æviternus*, quo usus Varro. Nam & *ætas* similiter contractum ex *ævitas*; quod idem Varro usurpat, ut in *Ævum* dicemus. Ab *æther* quoque est *æthra*, at scribit Servius ad III. Æn. & Eustathius confirmat, qui docet, ut a genitivo γαστέρος est γάστρα, *fundum vasis*; a πατέρος, *patria*; sic ab αἰθέρος esse αἴθρα, *æthra*. Proprie vero αἴθρα est *aëris serenitas*. Unde τῇ ἀέρι, *caligini*, opponitur apud Homerum Il. ρ. Sed Latini id non observant. Sane Servius cum dixisset, *æthera* esse elementum, *æthram* vero splendorem aëris; subjicit post, *æthera* & *æthram* idem videri, eoque *æthera sidereum* intelligi in illo Maronis lib. III. Æn.

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus Æthrâ
Sidereâ polus.

Aetites, ἀετίτης ab ἀετός, *aquila*. Duplex ejus nominis lapis est. Unus, qui in aquilarum nido invenitur, & ex eo nomen accepit. De quo dicimus in *Gagates*. Alter sic dicitur a colore plumarum *aquilæ*, candidam habentis caudam. Pleræque enim gemmæ nomen habent a colore *animantium*. Sic *geranites*, γερανίτης, a colore *gruis*, qui Græcis γέρανος. *Hieracites*, ἱερακίτης, a colore *accipitris*, qui Græce ἱέραξ· milvinis enim, nigrisque plumis distinguitur, ut Plinius ait, ac Aëtius confirmat. Similiter *echites*, ἐχίτης, a *vipera*, quæ ἔχις. *Carcinias*, καρκινίας a colore *cancri* marini, qui καρκῖνος. Plinius lib. XXXVII. cap. XI. *Ab animalibus cognominantur, carcinias, marini cancri colore; echites, vipera; & a gruis collo, geranites; hieracites, accipitris.* Pluraque id genus ibidem recenset.

Ævum, ab αἰὼν, inserto *v* consono, more Æolum; quomodo ab ὠὸν est *ovum*, ab οἶς *ovis*, a λαῖος, *lævis*, &c. Αἰὼν vero dicitur quasi αἰεὶ ὢν, *semper existens*: ut scripsit Aristoteles lib. I. de Cælo. Nisi potius (quæ doctissimi Abrahami Cofteri suspicio est) ab Arabum أوان *avan*, quod illis *ævum* denotat. Pro *ævum* quoque *ævus* dixere veteres. Plautus, Pœn. act. V. sc. IV. *vitalem ævum*. Et Lucretius lib. III. *Non omnem possit durare per ævum*. Porro ea Græci αἰὼν etymologia, quam posuimus, confirmat sententiam Servii, sic scribentis in VI. Æn. *Ævum proprie, æternitatis est; quæ non nisi in Deos venit.* Ennius;

Romulus in cælo cum Dis genitalibus Ævum
Degit . . . .

Male autem vendicavit usus, per quem dixit Maro: Longævosque senes. Hæc Servius. Plenius vero de ævo Censorinus c. XVI. *Ævum*, inquit, *est immensum, sine origine, sine fine; quod eodem modo semper fuit, & semper futurum est*, &c. Ab *ævum*, at Priscianus scribit in secundo, est *ævitas*. Quo usus Varro, Tithono, sive περὶ γήρως, apud Nonium in *Ævum*: *Quia volantis ævitatis extima, adtigit metam ævitas.* Sic eum locum legit Theodorus Marsilius. Est & in legibus XII. Tabb. apud Gell. lib. XX. c. I. Si Morbus Ævitasve Vitium Escit. Priori loco *ævitas* ἁπλῶς ætatem, posteriori malam ætatem sive senium significat. Quod si *ætas* prius fuit *ævitas*, falli necesse est qui ab ἔτος derivant, i. *annus*. Ab *ævum* quoque *æviternus*. Varro, Pseudonca apud Priscianum, extremo prope lib. II. *Per æviternam hominum domum tellurem propero gradum.* Ab *ævitas* vero per συγκοπὴν fit *ætas*. Ejus accusativum *ætatem* poni ajunt adverbialiter, & notare, *sæpe ac diu*, prout a Nonio exponitur. Sed rectius dixisset, poni pro *æternum*. Nam *ætatem* dicunt antiqui pro *per omnem ætatem*; estque Hellenismus. Nam similiter Græci dicunt διὰ βίου, pro διὰ παντὸς βίου. Plautus, Asin. act. II. sc. II. *Ætatem velim servire, Libanum ut conveniam modo.* Lucillius similiter, in aureo illo dicto:

. . . . Ut multos mensesque diesque,
Non tamen ætatem, tempestate hac scelerosi
Latentur . . . Ita optime legit Duza in Centurion. l. I. c. VI. Utrobique *ætatem* notat *omnem ætatem*: Ut autem *ætas* est ex *ævitas*, ita & ab *æviternus* similiter *æternus*: ut ibidem scribit Priscianus. Quare falluntur, meo judicio, qui *æternus* quasi *ætherinus* dici censent, quia cælum sit αἴθηρ καὶ ἄφθαρτος. At ineptius multo, sed seculi vitio, non suo, M. Albertus; qui super IV. Φυσ. ἀκρ. tractatu ult. *æternum* dici ait, quasi *extra terminos existens*: nempe quia *æternitas* est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio: prout definit Boëthius lib. V. de consol. Philos. pros. VI. Ab *æternus* est *sempiternus*, *æ* in *i* converso, quomodo a *cædo* est *occido*.

A F

Affanias, a fando quoque dictæ: ut censet Beroaldus ad illud Appuleii libro IX. *Hæc & alias similes affanias frustra oblatrantes eos retrorsum abducunt pagani.* Nempe ut fabula, cui itidem a fando nomen, natura de veris fictisque dicitur, speciatim vero de falsis vulgo accipitur: sic vox *affaniarum* etsi cuilibet affamini & confabulationi conveniat, tamen speciatim de congerronum nugis usurpatur. Mihi tamen magis placet, Affanias ab Ἀφάνναι, quod ignobile Siciliæ oppidum, aut, ut alii, Atticæ locus fuit: sed proverbialiter de remotissimis dicebatur: ut præter Hesychium docent Hermolai Byzantini ex Stephano excerpta. Scaliger ad Festum in *buttubata* ab Ἀφάνναι deducit *Apinæ*, quod idem notat. Gloss. vett. *Apinæ* Ἀφάνναι. Sic enim legit. Sed mihi dubium non est, quin *Apinæ* potius sint dictæ ab *Apina*, quæ non Siciliæ, aut Atticæ: sed Italiæ civitas fuit. Nam in Daunia sive Apulia fuit, uti & Trica: quarum utraque in proverbium abiit. Plinius lib. III. cap. XI. *Dauniorum præter supra dicta colonia Luceria, Venusia: oppida Canusium, Arpi: aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum venere Apinam & Triccam.* Quo ex loco aperte discimus, quod res futiles ac nugatorias, *apinas* ac *tricas* appellamus, id originem trahere a duobus ignobilibus Apuliæ oppidis. Sic usus Martialis, epig. I. lib. XIV.

Sunt apinæ tricæque & si quid vilius istis.

Et alibi:

Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi.

Alias *tricæ* accipitur pro impedimento, sed tunc sumta translatio a pilis, quibus involvuntur pedes pullorum gallinaceorum: qua de re dicemus suo loco. Qui vero *apinas* dici putant ab apino fructu, cui Plinius fragilem tribuit corticem, decepti sunt corrupto Plinii loco, qui est libro XV. cap. X. ubi, ut legit Perottus: *Tertium* (nucum pinearum genus) *apinæ e pinea sativa, nucleorum cute verius, quam putamine, adeo molli, ut simul mandatur.* Et in vett. sane libris est *appiniæ*. Sed *Sapiniæ* Plinius scripsit; de quibus nucibus idem agit cap. XII. ejusdem libri, & lib. XVI. cap. XXXIX.

Africus ab occidente spirat hiberno, ut docent Vitruvius lib. I. cap. VI. Seneca lib. V. nat. quæst. cap. VI. Gellius lib. II. cap. XXII. Nomen ex eo, quia ab *Africa* spiret, unde & Λὶψ sive *Libs* vocatur, quia Libya eadem ac Africa. Ita Isidorus lib. XIII. Orig. c. XI. *Africa* autem ejusdem originis putatur ac *apricus*: nempe ab *α* privativo, & φρίκη, id est, *horror*; quia torrida est, unde Maro *sitientes Afros* dixit. Ita idem Isidorus lib. XIV. cap. V. Sed addit aliis ita dictam videri ab Afro, uno ex posteris Abrahæ de Cethura. Quod ipsum est legere apud Hieronymum, quæst. ad Genes. c. XXV. Nec displicet eorum sententia, qui nomen habere putant, quod ob æstum ac siccitatem pulverulenta fit,

sit, ab Hebræo עפר, quod est, *pulvis*, unde עפר, *pulveravit*, *pulverem excitavit*. Nec in re adeo incerta improbare velim sententiam Jo. Leonis Africani, qui initio descriptionis Africæ ait, Arabibus dici Iphriciam, a verbo פרק, *aphrak*, id est, *divido*. Nempe quia ab Europa quidem mari mediterraneo: ab Asia autem, seu Nilo seu Isthmo, inter sinum Arabicum, & mare mediterraneum dividatur. Addit & alteram rationem, ut sit ab Iphricio primo Arabim Felicis Rege. De quo nihil legere memini.

A G

†Agallator est *puer*. Hesychius: Αγαλλάτορα, παῖδα Τυῤῥηνοί. Videtur esse ab עגל *egel*, *vitulus*. Μόσχος Graecorum i. e. *vitulus* ad ceterorum etiam animalium teneros fetus, imo & arborum surculos aut stolones transfertur. Imo, si Suidam audimus, μόσχος Homero idem quod ἁπαλὸς, *tener*, ut quum μόσχους λύγους dicit, i. e. *tenera vitilia*: de quo videatur & Eustathius. Similiter & πῶλοι (i. e. *pulli*) apud Euripidem & alios sunt etiam *pueri*, & *puellae*. En igitur, cur Tuscis *Agalletor* (nomen ab עגל *egel*, *vitulo* deductum) *puerum* designet. Nisi mavis esse ab עגול *agol*, *Rotundum* (nimirum a *rotunditate membrorum*, quae sicuti vitulis nomen imposuit, sic etiam & pueris nomen indere potuit) cujus plurale est עגלות *agallot* cum *Dages*, haud aliter quam *Agalletor* eodem *Dages* est praeditum. Et hoc magis verum. Mazochius.

Agaso is *dicitur*, *qui jumenta tractat*, ut Acro scribit ad Ecl. viii. lib. ii. Satyrarum. Vett. Gloss. Philoxeni similiter interpretantur δοῦλον ἐπὶ κτήνεσιν. Sic locum eum corrigit Scaliger. Paullus e Festo interpretatur *equos agentes*, quod seculi sui voce interpretatur *minantes*. Est vero *agaso*, non ab *agendo*, qua forma ab *equo* est *equiso*: sed ab ἀγάζων, quod Tarentinum pro ἄγων. Tarentini enim, ut ad Festum notavit Scaliger, solent voces κατὰ παραγωγὴν producere. Sic pro κνάω, κνῶ, quod est *scalpo*, dicunt κνάζω, unde ὁ κνάζων, *cnaso*. Festus: *Cnasonas*, (ita & MSStus,) *acus*, *quibus mulieres scalpunt caput*. Glossæ vett. Isidoro tributæ: *Casona* (l. Cnasoo.) *acus*, *qua mulier scalpit caput*. Duplices enim *acus* ornatricum; una, qua caput scalpunt, quæ *discerniculum* dicitur; altera, qua crinem fingunt & sustinent, quam Græci καλαμίδα appellant, ac σύριγγα quoque, ut Hesychius indicat voce καλαμίς.

Agea, [agear] ab agendo. Festus sive Paullus: *Agea*, [agear] *via in navi dicta*, *quod in ea maxime quæque res agi solet*. Ita & MSSti omnes. Isidorus lib. xix. c. ii. *Agea*, *pervia loca sunt in navi*, *per quæ ad remiges hortator accedit*. Sic locum eum e MSSto meo lego. Subjicit deinde locum Ennii: *Multa foro ponit*, *& agea* [agearia] *longa repletur*. Jos. Scaliger legit: *Multa forom*, *pontes &*, *ageaque longa repleutur*. Paull. Merula emendat: *Multa foro ponens*, *ageaque longa repletur*: quæ emendatio si vera, aut *agea* ab *agendo* non est, aut recedit a quantitate primogenii. Quod non existimo. Potius puto, esse ab ἀγυιὰ, id est, *via*. Et sic quoque originis caussa eadem erit, quia & ἀγυιὰ est ab ἄγω. Vett. Glossæ Philoxeni. *Agear*. παραμένων, καὶ πάροδος πλοίου. Scaliger corrigebat: *Agea*, παρὰ Ἐννίῳ, ἡ πάροδος πλοίου. Possis & cum B. Vulcanio legere, *Agea*, κορυῖα, καὶ πάροδος πλοίου. Ab *agea* est *ageator*. Isidori λέξεις. *Egeator* (recte Vulcanius corrigit *ageator*) *hortator navis*. Additur ibidem in Glossis, sic dici a *mari Egeo*. Sed ab *Ægeo* esset *ageator*.

Ager, Græce ἀγρὸς, utrumque factum videtur ἀπὸ τοῦ ἄγειν, vel ab Hebræorum כר, *ager*, vel אגר, *colligere*, quod inde fructus colligantur: vel potius a Chaldæorum חקל, adspiratione tenuata, & ל in ר verso. Si Varronem audimus, lib. iv. de L. L. *ager* nomen habet ab *agendo*, nempe *in quo terram agebant*, *& ubi agebant aliquid fructus causâ*, aut (ut Donatus scribit) *quod in eo multa sunt agenda*. *Id Græci dicant ἀγρὸν*, ait Varro. At si Græcis dicitur ἀγρὸς, quæ invidia est aliunde deducere? Sane, ut ex Aurelii sententia scripsit Charisius, nomina quæ apud Græcos desinunt in ρος, aut τρος, aut δρος, aut κρος, ea a Latinis per *er* efferuntur; ut ἀγρὸς, *ager*; Ἀντίπατρος, *Antipater*, Μένανδρος, *Menander*, Τεῦκρος, *Teucer*. Duo tamen hinc excipi agnoscit, *Codrus*, *&* *Congrus*. *Teucrus* vero, & *Evandrus*, quæ Maro usurpat, Poëtica sunt. Ab ager *agellus*, unde *Agellius*, qui vulgo *Aulus Gellius*. *Agellius* approbant libb. vett. & Priscianus. Ab eodem *agrosus*, dives agri. Varro lib. iv. de L. L. *Si ab agro ad agrosum hominem & agricolam pervenero*.

† Ager a כר *car* (quod sit a כרר) ager *pascuus*: vel potius ab Chald. *Acel*. Unde *Acel dama* est *Ager sanguinis*. Huc refer & Chald. חקלא *hacla* ejusd. significationis, quod & Syri usurpant. In his autem Latini L in R verterunt, Tyrrhenico Rhotacismo, Mazochius.

Agilis, quia facile agit: uti qui levi & expedito est corpore, animoque ad agendum prono. Cornelius Fronto, libello de differentiis vocum: *Agilem actio facit*, *strenuum motus*, *fortem corpus*. Sive: ut in quibusdam libb. est, *fortem animus*; *robustum*, *corpus*.

Agina, quia in ea trutina agitur, vertiturque. Unde *aginari*, pro negotiari, aut tricari. Ut ab hoc *aginator*, qui levi lucro movetur, haut secus ac *agina* exiguo pondere, attollitur deprimiturque. Festus: *Agina est*, *quo inseritur scapus trutinæ*, *id est*, *in quo foramine trutina se vertit*. *Unde aginatores dicuntur*, *qui parvo lucro moventur*. Ita constanter MSSti. At Glossæ Isidori: *Acinari*, *tricari*, *in parvo morari*. Ubi *aginari* legendum liquet. Gloss. Latino-Græcæ Philoxeni: *Aginat*, διαπράττεται, τρίβει, μηχανᾶται. Et paullo post. *Aginat*, τρακτεύει [τραγγεύει.] Ubi Scaliger legit: τρακτεύει, quod infimæ vetustati notat *negotiari*. Invenias id verbum in Græcis Imperatorum constitutionibus. Uti & nomen τρακτευτῶν, h. e. *tractantium*, sive *negotiantium*. Estque omnino τρακτεύειν factum ex Latino *tractare*.

Agman, Græce ἄγημα. Unde & *agmen* dici censet Angelus Caninius. Sed non dubium, quin *agmen* sit ab *ago*, ut ἄγημα a Græco ἄγω. Eustathius ad Οδ. α, pag. 1399. ed. Rom. scribit, ἄγημα Macedonibus esse cohortem ex selectis equitibus & gravis armaturæ militibus, ac sic fortasse dici οὐκ ἀπὸ τοῦ ἄγειν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀγητὸν, ὅ ἐστι θαυμαστόν. Sed fallitur. Nam omnino est ab ἄγω, vel potius ἀγίομαι, pro ἄγομαι. Nempe ut a πετῶ πέταμαι, sic ab ἄγω ἄγημα. *Agmen* vero vel per syncopen dicitur pro *agimen*, a præsenti *ago*; vel a supino *actum* pro *acmen*, *c* in *g* converso. Sic *momen* vel dicitur quasi *movimen*, a *moveo*; vel a *motum*, converso *tum* in *men*. Item *nomen* vel dicitur quasi *noscimen*, a *nosco*, sive *novimen*, a *novi*; vel a supino *notum*. Sane sunt quæ rectius a præsenti deducas, ut a *doceo*, *documen*, unde *documentum*: non a *doctum*, *doctimentum*: sunt quæ omnino sint a supino: ut a *stratum*, *stramen*; non a *sterno*, *sternimen*. De origine satis. Quod ad significationem, Servius ad viii. Æn. sic scribit: *Agmen est proprie exercitus ambulans*, *quicquid fuerit aliud*, *abusive dicitur*. Verum origo comprobat omnino natura sua vocem latius patere: eoque sæpius absque ulla κατάχρησει pro actu sive ductu usurpatur. Contentus ero ea de re ponere hæc verba Macrobii e libro vi. cap. iv. *Agmen pro actu & ductu quodam ponere*, *non inelegans est*; *ut*,

. . . . *Leni fluit agmine Tibris*.

Imo & antiquum est. Ennius enim quincto ait:

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

Hactenus Macrobius.

Agnus quasi agnatus. Varro, iv. de L. L. *Pecori ovillo*, *quod agnatus*, *agnus*. Ἀρνοι. Festus duas alias adducit Etymologias. Prior est, ut sit ab ἁγνὸς, id est, *castus*, eo quod sit hostia pura & innocens. Itaque & nonnulli *arietem* in ovillo pecore ab *ara* dictum existimarunt. Altera apud eum etymologia est ab ἀμνός. Ita enim vocant Græci. Addamus & quartam, ut sit a genitivo ἀρνὸς, facto per syncopen ex ἀρνειὸς τοῦ ἀρνὸς, vel ἄρνος, quod idem ac ἀμνός. Quippe Latini ab obliquis Græcorum rectos suos plurimum formant. Ab *am* & *agnus* est *ambiegnus*, sive

C 2 *ambegnus*

ambegnus, *ambignus* Varie enim hæc vox scribitur. E cur inferatur, dicimus in Am. Varro lib. vi. de L. L. *Ambiegna bos apud Augures*, *quam circum aliæ hostiæ constituuntur*. Festus: *Ambegni*, *bos & vervex*, *appellabantur*, *cum ad eorum utroque latera agni in sacrificium ducebantur*. Fulgentius de prisco sermone: *Babius Macer*, *qui fastalia alteram scripsit*, (sic locus is in Basilænsi Hervagii, ac codd. mss. legitur,) *aut*, *Junoni eas*, *quæ geminas parerent oves*, *sacrificare*, *cum duobus agnis altrinsecus alligatis*; *quas oves*, *ambignas* (in Hervagiana male est *ambiguas*) *vocari*, *quasi ex utraque parte agnos habentes*.

† Agnus est a גדי *bag* i. e. *agnus* (quo significatu usurpatur Ps. cxvii. in fine *Ifru bag*, *ligate agnum*, & alibi pluries) quod in incremento dagessatur. At *Dages* Chaldaice resolvitur per N, unde fieret *angus*, & cum metathesi *agnus*. Mazochius.

Ago, ab ἄγω, quod est, *duco*, *ago*. Uti differant, *agere*, *facere*, *gerere*, optime exponetur verbis Varronis e quincto de L. L. *Tertium gradum agendi dicunt*, *ubi quid faciunt*. *In eo*, *propter similitudinem agendi*, *& faciendi*, *& gerendi*, *quidam error his*, *qui putant*, *esse unum*. *Potest enim aliquis facere*, *& non agere*, ut *poëta facit fabulam*, *& non agit*: *contra*, *actor agit*, *& non facit*, *& sic a poëta fabula fit*, *& non agitur*; *ab actore agitur*, *& non fit*. *Contra Imperator*, *qui dicitur res gerere*, *in eo neque agit*, *neque facit*, *sed gerit*, *id est*, *sustinet*. *Translatum ab his*, *qui onera gerunt*, *quod sustinent*. Hæc Varro. Sane *agimus* tum verbis, ut in stipulatione; tum re, ut numeratione: sed *gerere*, de re dicitur sine verbis. Unde liquet, cur res gestæ, quæ Imperatorum proprie sunt, opponantur actis, h. e. iis quæ togatus quis in magistratu fecit. Discrimen tamen hoc perpetuum non est. Magis interim observatur, quam quod inter hæc constituebat Valla; qui *acta* putabat esse rerum privatarum; *gesta*, publicarum. Acta etiam speciatim dicebantur, quæ auctoritate judiciali ad indubitatam memoriam describuntur apud magistratum. In vett. Gloss. ὑπομνήματα exponitur. Indeque in iisdem Glossis, *actuarius*, ὑπομνηματογράφος: pro quo & *actarius* dicitur in veteri lapide. Munus ejus, acta Senatus excipere velociori manu. Vide sis de iis Beroaldum, & Torrentium, ad Suetonii Julium cap. lv. Langiæum lib. vii. c. xix. otii semestr. Lipsii comment. ad annal. Taciti. Ab agendo quoque dicta *actio*. Quæ vox etsi late naturâ patet, speciatim tamen ad usum forensem restringitur, sæpiusque accipitur pro accusatione, & potissimum ea, quæ legitima est. Similiter *actoris* appellatio, etsi generatim competit omnibus caussarum actoribus, sive patronis; speciatim tamen tribuitur accusatori, sive petitori. Sed & *actor* Theophilo in Institutionum paraphrasi vocatur διοικητὴς πάσης οὐσίας, h. e. ut Plautus loquitur Asinaria, *cui omnium rerum herus summam credidit*. Ita dictus, quod ei rerum omnium *actus* incumbat: non autem, quod apud *acta* constituatur, ut Theophilus putabat: neque quia ejus officium fuerit in litibus exercere & persequi *actiones*: quod Hottomannus & Brissonius scripserunt. Videndus Hamenvelto Goldastus, notis ad Dositheum. Ab agendo quoque sunt *actus* & *actuarium*: de quibus seorsim. Item hinc dictus est *Agonius*. Festus: *Agonium putabant Deum dici præsidentem rebus agendis*. *Agonalia*, *ejus festivitatem*. Sed de Agonalium festo fallitur seu Festus, seu Paulius. Nam erant ea festum, quo hostia, dicta agonia, offerebatur. Vide quæ in *Agonia* diximus. Ab *ago* composita multa. Ut *abigo*: unde *abacti magistratus*, *qui coacti deposuerant imperium*, teste Festo: & *greges furto abacti*. Cujus criminis reus est *abactor* & *abigeus*: illo Paulius utitur, hoc Ulpianus. Ab *abigeus* vero & *abigeatar* formarunt: quomodo appellatur in Lege Dei, Tit. xi. sive de abigeatoribus. Item *abiga*, quia abigit partus. Plinius lib. xxiv. cap. vi. *Chamæpitys Latine abiga vocatur*, *propter abortus*: *ab aliis thus terræ*: *cubitalibus ramis*, *flore pinus*, *& odore*. Unde & liquet, cur χαμαιπίτυς, quasi terrestris pinus, dicatur. Sed pro *abiga* in Parmensi anni cIↃ cccclxxvi. *ajuga* legas: quam lectionem mirum præteritam esse Dalecampio, cum ea satis usitata sit medicorum filiis. Nec quicquam ad eum locum Hermolaus, vel Pintianus. Aquæus ibidem monet, *ainga* aliis dici: sed facilis error is ex *ajuga*, uti is ex *abiga*. Quibus *ajuga* placet, volunt esse ex Græco ἄζυξ: vel Latino *a* & *jugum*: quia abortus adversantur jugo matrimonii. Sed hæc duriuscula. Quare *ajuga* corruptum putamus ex *abiga*, hoc ab *abigo*. Est & compositum *satago*, unde *satageus*, apud Senecam epist. xcviii. *Et istos satageos ac sibi molestos*. Ita enim ibi legere Erasmus, Alciatus, Gruterus. Quid *satagere* sit, constat ex notissimo Domitii Afri dicto de Sura multum in agendo discursante, manus jactante, aliisque talibus intento: quem non agere dixit, sed satagere, teste Fabio Quinctiliano. Pro eo & satagitare dicitur. Quo κατὰ τρόπον usus Plautus, Bacch. iv. iii. *Nunc agitas sat tute tuarum rerum*. De cæteris ab *ago* compositis, seorsim dicemus.

† Ago & Gr. ἄγω sunt ab Heb. נהג *nabag*, quod est *ducere*, depereunte priore syllaba, quod usuvenit in defectivis *Pe Nun*. Sane sicuti ab *Ago* fit Actus i. e. semita, qua agi jumenta aut pecora possint; sic verbum Arabicum *nabaga* plura nomina derivata habet ejusdem significantiae: quo & Gr. ἀγυιὰ pertinet. Mazochius.

Agolum, (penultima correpta,) ab agendo, ut censisse videtur Festus, sive Paulius, cum scribit: *Agolum* (ita & MSSti) *pastorale baculum*, *quo pecudes aguntur*. Sed magis placet, quod ad locum hunc monet Scaliger, *agolum* esse detortum ab ἀγελαῖον, quod est *armentale*, ab ἀγέλη, id est, *armentum*. Nempe ab ἀγελαῖον prius per syncopen fuerit *agelum*, ac postea, *e* in *o* mutato, *agolum*; quomodo, quod prius *hemo*, *elus*, *henus*, id postea *homo*, *olus*, *honus*.

Agonia, hostia, ut est in Glossis quæ Isidori nomine circumferuntur. In iisdem est, *Agonei*, *victima*. Ubi *agones* scribendum, paret ex loco Varronis, quem mox ponam. Glossæ Philoxeni: *Aglonia* (leg. Agonia) ἱερεῖον. Eædem: *Agonalia*, & *Agonaria*, θυσίαι. Ubi lege θυσία. Quanquam *Agonalia* non tam sunt sacrificium ipsum, quam dies festi, quibus sacrificatur ab eo, qui principem tenet locum in civitate. Auctor Festus. Et ante eum Varro lib. v. de L. L. *Dies Agonales*, *per quos rex in regia arietem immolat*, *dicti ab agone*, *eo quod interrogatur princeps civitatis*, *& princeps gregis immolatur*. Sic eum locum legit Scaliger. In vulgatis est, *a principe civitatis*. Ex hoc autem loco colligo, voluisse Varronem, dies hos ab agone, id est, victima, κατ' ἐξοχὴν dictos *Agonales*. Aliter tamen Festus, cum scribit: *Agonias bestias putabant ab agendo dictas*. Et postea: *Agonium putabant Deum dici*, *præsidentem rebus agendis*; *Agonalia*, *ejus festivitatem*. Sed omnino melius Varro. Verum unde *agon*? A Græcis puto, sed hi strictius usi. Nam Suidas auctor est, ἄγονα vocari τὰ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς χεόμενα· eamque & caussam esse, cur ἄγονα dicerentur: atque hac significatione ἀγόνης χοὰς legimus apud lxx. interpretes: ut etiam Cælius Rhodiginus observat. lib. x. cap. iii. Putat Meursius, *agonis* vocem a Plauto usurpari, Pœnul. act. ii. Nam ubi in Aldina, Basiliensi, aliisque aliquot codd. legitur, *Sexagenos immolavi*; unde fecere, *sex agnos immolavi*; censet, revocata voce antiqua, scribi debere, *agonas immolavi*. Ingeniose. Verum *sex immolavi agnos*, etiam est in optimis MSStis Palatinis. Porro habet *Agonium* & alteram significationem præter ante dictam. Nam, ut ad Festum docet Scaliger, sic quoque dicebatur locus, in quo ludi initio facti sunt, nempe ab ἀγών. Quæ vox Bœotis ἀγορὰν significavit: ut monet Eustathius ad versum primum Iliad. α. Ubi & triplicem ejus vocis originem ponit his verbis: Ἐτυμολογεῖται δὲ ἀγὼν ἢ παρὰ τὸ ἄγω, ἢ ἀπὸ Ἀγῶνος ἡνιόχου φασὶ Πέλοπος, ἢ παρὰ τὴν α στέρησιν, καὶ τὴν γωνίαν, διότι τότε κυκλοτερής, καὶ γωνίας οὐκ ἔχων, καὶ διὰ τοῦτο εὐρύς. Duplicem etymologiam assignat etymologicum magnum: Ἀγὼν λέγεται ὁ κυκλοτερής, καὶ γωνίας μὴ ἔχων τόπος· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ συνάγεσθαι. Eorum opinionem, qui ab *a* &

α & γωνία deducunt, sequitur & Festus: *Agonium*, inquit, *id est ludum, ob hoc dictum, quia locus, in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo: cujus festa Agonalia dicebantur*. Et Festo igitur ἀγὼν, quasi ἀγώνιος, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν γωνίαν· quia sit rotundus, & sine angulo. Hæc opinio confirmatur eo, quod vett. Grammatici ἀγῶνα κύκλον interpretentur, ut verba hæc Eustathii indicant, ad Iliad. σ. pag. 1148. edit. Rom. ἀγὼν γὰρ, φασιν, ὅμιλος, κύκλος, μάχη, ἔρις, ἀγορὰ, συναγωγὴ, καὶ ἐπίδειξις.
Et Apollonii est de certaminis curulis loco:
. . . . εἰς εὐρὺν κύκλον ἀγῶνος.

† Agonia & *Agonium* quocumque significatu accipiatur, vix est quin, utpote sacra, Tusca sint nomina, & radices in Orientis linguis habeant. Hebraice & Chaldaice אגן *agan*, *pelvim*, *craterem*, *phialam* significat; Inde credo factum, ut *Agonia hostiam* significaret; quia nulla sine his sacris vasis hostia sacrificabatur. Adhaec Chaldaicum אגונא *egona*, *circulum orbemque* designat; & אגניא *aganja*, *fossam* sive *lacum* notat, sed proprie rotundum ad imitationem craterum rotundorum, docente R. Davide. Ex quo intelligis, primariam radicis hujus notionem fuisse *rotunditatem*; ex qua sequebatur, ut & crateras rotundos, & fossas rotundas eadem vox notaret. Hinc assequimur, cur *Agonium* & ludum & locum ludorum significaverit; *Quia* (inquit Festus in *Agonium*) *locus, in qua ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo*; putat enim dictum Graece ἀγώνιον i. e. sine γωνίᾳ h. e. *angulo*. Atqui id, uti dixi, Hebraicae & Chaldaicae originis erat; a quibus linguis & ad Tuscos Latinosque vox Agonium, & ad Graecos Ἀγὼν manavit, apud quos notante Eustathio, ἀγὼν inter cetera κύκλον significat. Hinc *circus Flaminius* dicebatur etiam *Agon*, uti notat H. Stephanus in Ἀγών. Sed vide tum hunc in Thes. tum Varronem, Festum, Glossas, & qui antiquorum omnia collegit, Vossium in *Agonia*. Mazochius.

Agrippa, ὁ ἐπὶ πόδας γεννηθεὶς, ut interpretantur Philoxeni Glossæ. Agellius lib. xv. cap. xvi. *Quorum in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant, (qui partus difficillimus ægerrimusque habetur,) agrippæ appellati; vocabulo ab ægritudine & pedibus conficto*. Verum, si partus is ægerrimus, ut Agellius vere ait, cur non potius ab ægritudine partus nomen impositum dicamus? Sensit id Nonius. Cujus hæc verba: *Agrippa, qui cum labore matris eduntur; hoc est, per pedes contra naturam, non per caput. Quasi ab ægro partu*. Et fortasse tamen ne illud quidem etymon verum sit: sed Græcum sit ab ἀγρεύω, *venor*, *capto*, & ἵππος, *equus*. Nam Græcanicum nomen est τοῦ Ἀγρίππου. [vide in *Labrusca*. Puto *Agrippas* dictos a populis *Agrippæis* seu *Argippæis*, qui erant calvi a nativitate, ut ex Herodoto constat. Latini enim *Agrippæos* vocant, quos Herodotus *Argippæos*. vide Clocles.]

Agumentum, farciminis genus. Est ab ago, ut a tego, tegumentum; ab moneo, monumentum, &c. Varro iv. de L. L. *Agumentum, quod ex immolata hostia desectum in jecore, imponendi caussa*: Usus Arnobius lib. vii.

Agurta, ἀγύρτης, quia ἀγείρει τὸν ὄχλον, ut est apud Hesychium. Ubi & exponitur συμφορητώδης. Sed legendum συρφετώδης. Per υ scribitur, more Æolum, qui pro ἀγορὰ dicunt ἄγυρις, unde πανήγυρις. Μητραγύρτης, qui Latinis *aruscator*, sive *æsculator* magnæ Matris. Vide Institutiones nostras Oratorias lib. iv. cap. vi.

A H

Ah, si Priscianum audimus, κατ' ἀποκοπὴν fit ab *aha*. ut *vah*, a *vaha*. Sic enim ille lib. i. cap. de numero literarum: *Quæritur, cur in vah, ah, post vocales ponitur adspiratio? Et dicimus, quod apocopa facta est extremæ vocalis, cui præponebatur adspiratio. Nam perfecta, vaha, aha, sunt*. Hæc ille. Sed (quemadmodum pluribus in *vah* dicemus) nil opus hoc commento, cum *ah* interjectio sit, φωνὴ significans non θέσει. Itaque & Hebræi dicunt אח, ut Ezech. xxi. xv. Indeque אנח, *suspirium*. In optimis autem libris, pro *ah* sæpe reperias *a*; ut *pro* ἀντὶ τοῦ *proh*, sine spiritu. De quo nos plura in Methodicis lib. vi. cap. ult. Græci pro eo itidem dicunt ἆ ἆ. Aliquis deduxerit hoc ab Hebræo: verum obstat, quod, ut dicebamus, istiusmodi interjectiones natura magis significent, quam instituto. Quod de quibusvis vocibus male credebat Plato. Porro Græcis ἆ ἆ, non gementis tantum, sed & ridentis adverbium est. Romani distinguunt. Nam, cum gementis est, spiritum subdunt, *ah*. Cum est ridentis, eundem præponunt. Dicunt enim, *ha ha he*; ut videre est apud Plautum, Pseudolo act. iv. sc. i. & Terentium, Eunucho, act. iii. sc. ii.

A I

Aio, suspicor esse a φάω, unde φημί. Nec minus tamen placet Martinii originatio, ut sit ab היה *hajah*, id est, *fuit*, *est*, *erit*. Quæ simplicissima ratio est affirmandi. Ausonius, Idyllio ix. cujus inscriptio, Ναὶ καὶ οὒ Πυθαγορικόν.

Est, & non, *cuncti monosyllaba nota frequentant*,
His demtis, nihil est hominum quod sermo volutet.

At durius, qui arcessunt ab Hebræo Dei nomine יה. Nec enim in omni assertione Deus testis advocatur. Nec magis ab ἄω, id est, *spiro*, cum etiam spiremus tacentes. [ab ἄω est ἀϋτὴ & αὐδή.]

A L

Ala ab ὄλη, ὁ in α abeunte, ut a θίγω, *tango*; *amor* ab ὕμερος, *&c*. [forsan a πάλλειν & πάλος]. Ἴλην Græci dixere *agmen*, & peculiater *agmen equitum* lxiv. unde & plerique *alam* exponunt. Sane & *alas* dici *equitum ordines*, apud Gellium quoque Cincius ait: sed de etymo dissentit. Nam ita dici arbitratur, eo *quod circum legiones dextra sinistraque, tanquam alæ in avium corporibus, locabantur*. Similiter Vegetius lib. ii. cap. i. *Equitum alæ dicuntur ab eo, quod ad similitudinem alarum ab utraque parte protegant acies*. Et satis hæc sententia verisimilis est. At non item liquet, unde in avibus hoc nomen. Varie ἐτυμολογίζει doctissimus Martinius. Nempe ut vel origine sit Latinum, quasi *avola*, quia iis volant aves, quomodo Græcis πτίλα, & πτέρυγες, ἀπὸ τοῦ πτέσθαι, quod est, *volare*: vel Græcum ab ἄελλα, id est, *procella*, cujus velocitatem imitatur: aut ab ἀλέα, id est, *effugium*, cujus ergo alæ concessæ a natura: vel ut Hebræum sit ab עלה, *alah*, id est, *adscendere*, quod alis superiora petantur: vel ab אל, *el*, id est, *fortis*, quia in alis est avium fortitudo: unde & Hebræis *ala* est אבר *eber* ab אבר *abir*, *fortis*. Hebræum esse, magis placet. Quod si est; ab *ala* fit ὑποκοριστικὸν *axilla*. Verum aliter veteres. Quippe censent, ala κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *axilla*. Docet hoc Cic. Orat. ad Brutum; eumque sequitur quoque Cæsar Scal. lib. i. de causs. L. L. Utriusque verba adsero in voce Velum. Quæ sententia si magis placet, vel ob summam Tullii auctoritatem; porro, unde *axilla* sit, quæri oportebit. Nempe hoc fuerit ab *axula*, hoc ab *axa*, quod ab *axo*. Sic enim veteres dixere pro *egero*: unde *axitiosi*, quo usus Plautus apud Varronem: *Axitiosæ annonam caram e vili concinnant viris*. Item *axites*. Nam ita, ut Scaliger observavit, cum apud Festum legendum, tum in vett. Gloss. ubi exponitur συνεργαστικοί. Festi verba sunt: *Axitiosi factiosi dicebantur, cum plures una quid agerent, facerentque. Axit autem antiquos dixisse, pro egerit, manifestum est. Unde Axites* (male vulgo *Axies*) *mulieres, sive dii, dicebantur una agentes*. Ab eodem, Festo teste (sed una apud cum altera excidit), *axes*, vel *axei*, adglomerati, universi. Item compositum ejus, *ambaxes*, vel *ambaxies*, quæ circumeunt catervatim: ut idem exponit: nisi malimus, *Ambaxitiosi*: quod fit ab *Axitiosus*, ut dictum in *Ambaxioqui*. Quemadmodum autem ab *ago* est *axo*, unde *axa*, ut hinc *axula*, a quo *axilla*, ex quo *ala*: sic videri possit, ab antiquo

antiquo *pago*, pro *pango*, fuisse *paxi*, pro *panxi*; unde *paxus*; a quo *paxulus*; ut hinc *paxillus*; e quo κατὰ συγκοπὴν *palus*. Ratio nominis sit, quia palus in solo figitur pangiturque. Sed ut hoc minime inepte dici possit, ita magis mihi verisimile sit, esse a Græco πάσσαλος, quod idem significat, *s* convertitur in *x*, quomodo a πίσσα est *pix*, ab Αἴας, *Aiax*, &c. At simile magis est *taxillus*, ut nempe a *tago*, pro *tango*, fit *taxi*; unde *taxus*; a quo *taxulus*; unde *taxillus* & per syncopen *talus*. Vult & Jul. Scaliger itidem, *mala* esse a *maxilla*, hoc a *maxa*, istoc a *maxe*. [*Maxilla* puto est a *mando*, unde *mansum*, *mansica*, *masca*, & *mascilla*.] Ita enim priscos dixisse, ut *axo*, *faxo*, &, quod Jul. Scaliger addit, *graxo*. Quo usus putatur Plautus, prologo Asinariæ: *Age nunc reside, cave modo ne graxis*. Prout legit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis, voce *Plauti*; & observat Giffaolus, in indice Lucretiano, voce PROGRAXA; editumque hoc pacto in antiqua editione, ante annos nonaginta Venetiis excusa, cum variorum annotationibus. Sed metrum omnino reclamat: quod Jambicum trimetrum esse debet. Itaque Bernardus Sarracenus, ante hos annos centum, legit *ingratiis*: quem Rivius secutus. Sed sententia exigit *gratiis*, quod & Lambinus probat, & pluribus comprobat Acidalius. Validior est alter locus, quo iidem, Hermolaus, dico, & Giffanius, vocem hanc adsertum eunt. Nam & in MSS. & excusis legitur, lib. v.

Quippe ubi se multi, per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes, pregraxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dedisse.

Imo Lambinus quoque hanc lectionem probat: nempe ut, quemadmodum ab ἔκαμψα, sive futuro, κάμψω, est Latinum *campso*, teste Prisciano: sic ab ἔκραξα, sive a κράξω, fit Latinum *craxo*, vel, mutata tenui in mediam, *graxo*: *Procraxe* autem, sive *pregraxe*, (utro enim modo scribas, nil refert) κατὰ συγκοπὴν fuerit e *pregraxisse*: h. e. indicasse, effutiisse. In Aldina & quibusdam aliis, est *protraxe*. Quod similiter factum e *protraxisse*. Nec male huic loco convenit. Quare utro modo scripserit Lucretius, haut facile dixerim. Nisi quod magis inclino in *protraxe*. Quia, si *graxe* dixissent Latini, puto, vox adeo insolens, in tam nobili scriptore, non fugisset Festi, Nonii, vel aliorum industriam. Nunc de eo altum apud Veteres silentium est.

ALABARCHES quis sit, disputatur. Pompejum ita vocat Cicero ad Att. lib. II. epist. XVII. Et apud Juvenalem est Sat. I.

Atque triumphales inter, quos ausus habere
Nescio quis, titulos Ægyptius, atque Alabarches.

Quidam scribunt *halabarches*, quasi Græce sit ἁλαβάρχης. Nempe iis dici videtur quasi ἁλὸς ἀρχὸς, h. e. *salis præfectus* sive princeps: quomodo cum in historia Ecclesiastica, tum in Josephi translatione, vertit Ruffinus. Josephi quidem hæc verba, l. XX. c. V. Ἦλθε δὲ Φάδῳ Τιβέριος Ἀλέξανδρος διάδοχος, Ἀλεξάνδρου παῖς, τοῦ καὶ ἀλαβαρχήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, γένει καὶ πλούτῳ πρωτεύσαντος τῶν ἐκεῖ κατ' αὐτόν. Quæ verba sic transtulit Ruffinus: *Venitque Fado successor Tiberius, Alexandri filius, qui etiam in Alexandria fuit Halabarches; id est, Princeps salis, genere divitiisque Alexandrinarum cunctos excellens*. Sed Ruffino, puto, nemo hac in parte assentietur, nisi Græcanicæ compositionis ignarus. Omnino enim ἁλιάρχης dici oporteret. Verisimilius igitur Jac. Cujacius, lib. VIII. observat. c. XXXVII. qui Ἀλαβάρχης dici censet ab ἀρχὸς & ἄλαβα, quod Hesychius interpretatur μέλαν, ᾧ γράφομεν, *atramentum, quo scribimus*. Ita *Alabarches* proprie erit magister sive præfectus scripturæ, hoc est, vectigalis, quod percipitur e pastione pecorum in pascuis publicis. Itaque Cicero Pompejum vocat Alabarchen, quod in multis Asiæ locis constituisset vectigalia, seque gloriaretur auxisse vectigalia populi Romani. Et sane Alabarchiæ vectigal legas quoque l. IX. Cod. de vectigal. Nicolaus autem Fullerus, lib. IV. Miscell. Theol. c. XVI. multis refellit eam Cujacii interpretationem, ac contendit majoris fuisse dignitatis Alabarchen, quam ut atramenti sive scripturæ præfectus, vel publicanus, dici mereretur: quippe cum fuisse præsidem eum, seu præfectum gentis, qui alius, nempe ejus cujus ἀντιστρατηγία foret, vicem obtineret; eoque esse ex חלף, id est, *vice*, *loco*, &, ארכן, atque in compositione ארכא, hoc est, ἄρχων. Ut Ἀλαβάρχης sit idem ac ὕπαρχος, hoc est, ὁ ὑπ' ἄλλῳ ἄρχων. In quibusdam Ciceronis, & Juvenalis codd. legitur *Arabarches*. Quæ lectio si placet, non quidem dicendum, *Arabarchen* dici, tanquam Arabum Ægyptiorumque instar mollem & effeminatum; quod Baptista Pius scripsit, Annotat. Poster. cap. XCIII. sed neque Antonius apud Cic. intelligendus, ut is ita dicatur, quod vectigalia exigeret ab Arabibus, & Ægyptiis; ut scribit Alciatus in priori Prætermissorum lib. Sed statuendum, Pompejum ita dici, quia domuerat Arabas, uti & Palæstinam, ac vicina Orientis loca: ut nempe Arabarches, Arabum præfectum signet, dicaturque ea forma, qua apud Strabonem, atque alios, legimus Asiarches. Vel potius; cum verisimile non sit, Alabarchen & Arabarchen esse diversa, statuendum, Arabarchen iis locis poni pro Alabarchen, qua ratione Latiales dicimus & Latiares, prælia les & Præliares, Palilia & Parilia, mortualia & mortuaria: quomodo item pro Latino *flagellum* Græci scribunt φραγέλλιον; unde apud Marcum Evangelistam cap. XIV. est φραγελλώσας.

ALABASTER, seu *alabastrum*, Gr. ἀλάβαστρος seu ἀλάβαστρον. Utroque utuntur Latini, ac Græci. Dicitur ἀλάβαστρος vel ab α & λαβεῖν, quasi, ὃ λαβέσθαι, (hoc est, *quod prehendere*,) ob levorem, sit impossibile: quam originationem Methodius attulit, teste Etymologo. Vel ab α & λαβὴ, id est, *ansa*; quod ansas non habeat: quod apud eundem Etymologum, & Suidam legas. Utramcumque sequaris etymologiam, *l* inseritur per pleonasmum. Aliis tamen placet, (uti doctissimo Salmasio,) ἀλάβαστρος dici pro ἀνάβαστρος, ν in λ Attice & Æolice converso: quomodo dixere λίτρον pro νίτρον, πλεύμων pro πνεύμων, &c. Ἀνάβαστρος vero sit ab ἀναβαστάσαι, quatenus notat *ferre*, *gestare*, unde βαστάζειν. Sic ἀλάβαστροι pro ἀνάβαστροι dicebantur *perticæ*, sive *falangæ*, quibus onera a bajulis ferebantur. Et sane hæc doctissimi viri sententia magis, quam veterum, probatur. Est vero ἀλάβαστρος, vasis unguentarii genus, longitudine fastigiata in pleniorem orbem desinens: ut indicant, quæ de elenchorum figura (quos alabastris confert) scribit Plinius, lib. IX. cap. XXXV. Hinc *alabastrites*, ἀλαβαστρίτης, lapidis genus, ex quo fierent hæ μυροθῆκαι, alio nomine, ὄνυξ dicitur. Dioscorides lib. V. cap. CX. Ἀλαβαστρίτης λίθος, ὁ καλούμενος ὄνυξ. Plinius lib. XXXVI. cap. VII. *Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi, nasci putavere nostri veteres*, & de eodem, initio sequentis: *Hunc aliqui lapidem alabastritem vocant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur*. Onyx vero nominatur, quia referat unguis humani colorem levoremque: Nam ὄνυξ, *unguis*, per συνεκδοχὴν seu μετωνυμίαν materiæ, pro alabastro usurpat Horatius, lib. IV. Ode XII. *Nardi parvus onyx eliciet cadum*. Ubi Acro monet, *onyx* poni pro ampulla marmorea, proprieque sic dici marmoris genus, ex quo ad unguenta odorata parva fierent vasa. Eodem, ac Horatius, modo usus Propertius lib. III. eleg. IX. Catullus de coma Berenices; Martialis lib. VII. epigr. XCIII. &c. Cave autem putes antiquis id fuisse alabastrum, quod nos hodie sic vocamus. Vulgo enim sic dicitur lapidis genus, e quo torno vasa fiunt, venis subnigris per ea discurrentibus, pellucido livore, materiaque plane fragili: quæ gypsi species est, non species veteris alabastri: qui cujasmodi fuerit, imprimis sciunt, qui Romæ veterum ædificiorum rudera viderunt.

ALACER, est a privativo *a*, & *lacer*, ut quidem sensit Asconius Pedianus. Cujus hæc verba: *Alacris, sive alacer, dicitur is, qui intentus est sensibus universis, quod est indicium erecti animi, atque sublimis. Nam e contrario lacer dicitur amputatis a corpore sensuum membris,*

membris, hoc est, auribus oculisve. Quæ significatio ad animum sæpe transfertur. Ut enim plerumque afflicto animo sensibus non utimur erectis, sic alacer dicitur is, cui omnes sensus in loco quisque suo vegeti sunt & intenti. Paullo post idem alteram quoque ἐτυμολογίαν subjicit: *Sunt*, inquit, *qui alacrem, festinantem & properum dici putant, quasi alis acrem.* Placuitque hæc sententia Perotto quoque. Sed ea originatio dispari quantitate refellitur. Quia Christophorus Colerus notis ad fragmenta Sallustii apud Asconium pro *alis acrem* unius literæ trajectione legendum putat *falacris*; qua ratione *alacris* proprie fuerit, qui in *fallendo* est *expeditus*. Quod si ab *ala* fiat, non tam componatur ex *ala* & *acer*: quam fuerit simplex derivatum. Quantitas tamen primæ nonnihil repugnat. Quare verissimam arbitror ἐτυμολογίαν Donati, qui, Eun. act. 2. sc. III. verba *alacer es*, interpretatur, *lætus*; atque addit. *Nam, alacris, l litera pro d posita, non tristis, id est*, ἄδακρυς, *intelligitur*. Sane quod ait de mutatione literæ *d* in *l*, id in aliis quoque multis usu venit. Ut, δάκρυον, *lacryma*; ὀδυσσεύς, & Æolice ὀλύσσευς, *Ulysses*. Ab *odore* quoque prius fuit *olere*, postea *olere*; & *adefacit* pro *alefacit*; eodemque modo, teste Festo, *delicare* veteribus fuit, quod posterioribus *dedicare*, & *dingua* dixere pro *lingua*, & *Capitodium* pro *Capitolio*; quemadmodum scribit Victorinus.

ALBURNUM, est mollis ac pessima ligni pars, cortici proxima: ab *albore* ita dicta, ut Plinius ait, lib. XVI. cap. XXXVIII. Adipi in homine respondere, ibidem scribit: ac Glossæ quoque vett. σὰρξ τῦ δένδρου interpretantur. Inde *exalburnare* idem Plinius dixit, libri ejusdem cap. XL. h. e. *alburnum amputare*.

ALBURNUS, piscis Ausonio in Mosella:

Noris & alburnos, prædam puerilibus hamis.

Argenteis est squamis, ut a candore omnino nomen acceperit. Nec propterea eum Agricola generatim *Weissfisch* exponendum: cum varia sint alborum piscium genera; alburnus autem sit id genus, quod Germanis, Belgisque, *blyk*, vel *blik*, similiter appellatur, a *blicken*, hoc est, *candicare, splendere*. [ἄλφος idem quod λίπος *adeps*.]

ALBUS, Festo teste, ab ἀλφὸς, quod est λευκὸς, ut interpretantur Hesychius & Suidas. [ἀλφὸς idem quod φαλός.] Itaque & vitiliginis species est, quæ a colore ἀλφὸς dicatur. De ea sic Cornelius Celsus lib. V. cap. ultim. Ἀλφὸς *vocatur, ubi color albus est, fere subasper, & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersa esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus, serpit*. Sabini, Festo teste, pro *album* dixere *alpum*; indeque idem *Alpes* vocatas ait, ob nivium candorem. Multi eosque inter Cambdenus in Britannia sua, suspicantur, Britanniam quoque sive ab ἀλφὸς, sive Latino *albus*, dici *Albionem*, ob rupes albicantes; a quibus & Orpheo in Argonauticis Λευκαῖον χέρσον, id est, *albicantem terram*, dici arbitrantur. Sed Buchananus arbitratur antiquis *albus*, sive *alpus*, non colorem tantum, sed & altitudinem notasse; indeque cum Alpibus nomen impositum, tum Albioni, ob montium altitudinem. De Alpibus favet, quod Glossæ *Alpes* interpretantur ὄρη ὑψηλά· quodque Isidorus lib. XIV. c. VIII. ait, *Gallorum lingua Alpes montes alti vocantur*. Vide sis Buchananum lib. I. rerum Scotic. Fortasse tamen verius, *Alpes* dici quasi *alberg*, id est, *omnino montes*. Interim, *Album* ab ἀλφὸν venire certum est. Est vero ἀλφὸν per μετάθεσιν ab Hebræo לבן (*laban*,) quod idem notat. Angelus Caninius ἀμφίσως *alba* vult dici a *laban*. Sed magis verisimile sit, Cadmum eam vocem tulisse in Græciam, hinc hausisse Romanos. Ab albo colore *Album* dicebatur id, in quo proponebantur edicta Prætoris. Græcis similiter appellatur λεύκωμα, teste Polluce. Ælius Lampridius in Alexandro Severo nominat *pittacium*. Vulgo *matriculam* vocari scribit Budæus, annot. in Pandect. At cave iccirco barbarum credas. Nam *matricula* voce sic quoque usus Vegetius, lib. I. cap. 26. Vide, si voles, quæ de *albi* voce scribit Hermolaus, in Glossis Plinianis. Ab *albus* est *albatus*, ut a *candidus candidatus*. Illud, albis; hoc, candidis vestibus indutum, significat Pers. Sat. 2.

. . . . . *Negato*

Jupiter hoc illi, quamvis te albata rogarit.

Hoc est, quamvis puris albisque vestibus te accedens, egregie simulet pietatem. Ab *albus* est *albumen*, ut Græcis λεύκωμα. Ab eodem est *albugo*, ut a *salsus salsuga*. Et ea macula in oculo alba, quæ Græcis similiter λεύκωμα, & λεύκωσις, a λευκός. Ab eodem est *albarium*, opus quod calce pura illitum est. Legas apud Plinium semel iterumque: item lib. VII. cap. II. de tectoriis. Græcis opus ejusmodi dicitur κονίαμα. Unde apud Matth. XXIII. legas, τάφοι κεκονιαμένοι, *sepulchra operis albarii*. Hesych. κονιᾶτες, λευκαίνοντες. Hinc οἱ κονιάται, *albarii*, in codd. Theod. lib. XIII. Tit. IV. qui & *albini* dicuntur Theodosio & Valent. Cod. leg. X. de excusat. artif. Sic vocantur qui dealbant, quod calce fit mera. Nam tectorium opus fit arenata calce. Ab eadem est *albeo*. Tacitus lib. VI. Annal. *Simul albentibus spumis in modum diadematis sinuare orbes*, &c. Hinc *albesco*, ut a *clarus clareo*, unde *claresco*. *Clarere* dixit idem scriptor, lib. IV. Hist. *Quantis exercituum nostrorum laboribus, quove eventu Germanica bella tractaverimus, satis claret*. Ita enim est in Vaticano exemplari, pro quo in vulgatis, *satis clarum*. Ab *albeo* fuerit *albegmen*, ut a *præseco præsegmen*. *Albegmina autem sunt partes extorum, quæ diis immolabantur*; ut est apud Festum. A candore nomen hoc accepisse, censet quoque Perottus. Sed Scaliger legit *ablegmina*, quod eadem ἀναλογίᾳ fit ab *ablego*. Et sane magis placet. Vide quæ de hoc suo loco dicimus. Est quoque ab *albeo*, *albico*, ut a *fodio*, *fodico*. Ab *albico* vero *albicasco*, ut a *labo labasco*. Cn. Mattius apud Agellium lib. XV. cap. XXV. *Jamjam albicascit Phœbus*. h. e. λευκαίνει, ut loquitur Euripides. Alii *albicasit* legunt, sed hoc fuerit futurum subjunctivi, ut *levasso*, pro *levavero*; *expugnasso*, pro *expugnavero*.

† ALBUS a לבן, cujus fut. in *Hiphil* אלבין *albin*, i. e. *albescam*: non vero ab ἀλφὸς, nam hoc indidem est, idque Græci per Tyrrhenos Aeolas ab Italia acceperunt. Illud prius jam Caninius in Vossio viderat.)(Ab *Albo* est *Albarium opus*. Sed prius illud inquirendum videtur, utrum *Albarium opus*, de quo Vitruvius aliique, tantumdem sit, quod marmoratum, sive *lo stucco* nostrorum structorum, ex Perraultii sententia; an ut alii statuerunt, hoc intersit, quod illud sola calce constabat, hoc etiam marmoris scobe? Equidem non possum hoc Perraultio assentiri, Plinium & Palladium inter *marmoratum* & *albarium* distinguentes, fuisse deceptos. Veluti siquis nunc reperiatur, qui, quia architectonicen non profitetur, ignoret quid sit simplex tectorium, quid *lo stucco*, quidve hodiernum albarium. At enim (inquit ille) si *albarium* non idem quod *marmoratum*, quo pacto Vitruvio fides constabit, coronas albario opere conficienti? Sic enim ille V. 2. *Præcingendi sunt parietes medii coronis ex intestino opere aut albario.* Dicam quod sentio. Ibi quidem per *albarium opus* non aliud quam *lo stucco* intellexit Architectus; non quod *Albarium* idem plane quod *marmoratum*, sed quia marmorato superinducitur. Nec aliter nostri homines loquuntur, qui templa aut conclavia opere marmorato exornata nuncupant *Mura bianche*, uti ab aliis ornamentorum generibus sive intestini operis, sive marmorum incrustatione, sive picturis distinguant. Quem in modum & Plinius loqui consuevit; qui XXXVI. 25. sic narrat: *Agrippa certe in Thermis, quas Romæ fecit, figlinum opus encausto pinxit: in reliquis* ALBARIA ADORNAVIT (nel resto se ornamenti bianchi) *non dubie vitreas facturus cameras* (i. e. opere musivo) *si prius inventum id fuisset*. Qui vitreas tanto sumtu facturus fuisset cameras, certe operi marmorato non pepercit: at hoc Plinius mera *albaria* appellavit, quia marmorato postremum albarium accedit; non quod marmoratum & albarium duo sint ejusdem rei vocabula. Postremo & *Albarii* in Cod. Theod.

Theod. sunt iidem ac quos Ulpianus & alii *tectores* appellant; quos vulgo nos dicimus *Stuccatori*. Cur *Albarii* dicuntur? an quia *marmoratum* idem ac *albarium*? non: verum quia qui marmoratum inducunt, ad extremum iidem puram calcem illinunt. Ab eo scilicet quia *Albarium* ultimo inducunt, *Albarii* sunt appellati; eoque distinguuntur ab intestinariis, musearlis, sculptoribus, quadratariis &c. Atque hæc ad refellendum Perraultium.)(*Album praetorum*, nec secus aliorum (quod Græcis etiam λεύκωμα dicitur) est sive asser, sive paries, sive quævis alia superficies opere albario obducta. Ac sane errant, quicumque *Albi* vocabulum ad litteras, quasi albae fuerint, referunt: quos haud dubia Theophilus aliorsum acceptus transversos egit. Qui tit. de *Albionibus* §. 12. ita scripsit: Ἄλβον δὲ λέγεται τὸ Ἔδικτον, διὰ τὸ λευκοῖς γεγράφθαι γράμμασι: quod vulgo vertunt: *Album dicitur Edictum, quod ALBIS LITTERIS perscriptum sit*. Quibus haud dubie vocis γράμματος ambiguitas fraudi fuit: quae sicuti saepe *litterarum* characteres notat, ita non raro *monumenta* sive publica sive privata (ut apud Dionysium γράμματα τιμητικὰ sunt *censoriae tabulae*, & γραμματοφυλάκιον, *tabularium*) aut Epistolas, & quaslibet chartas designat. Itaque Theophilus haud dubie *albatas tabulas* intellexit, in quibus praetor proscribere moris habuit. Rem ita esse ostenditur ex veteribus Glossis verborum Juris in fine Glossarii Car. Labbei, in quibus Theophili locus totidem verbis describitur, non tamen sine auctario huc faciente. Ἄλβον λέγεται τὸ Ἔδικτον, διὰ τὸ γεγράφθαι (scribe γράφεσθαι), aut, ut in Theophilo, γεγράφθαι: nisi siquis malit, γεγράφεσθαι) λευκοῖς γράμμασι. Hactenus ex Theophilo habet. At statim hanc de suo addit rationem; ἐπὶ γὰρ κονιάματος τὰ διατάγματα καὶ τὰς παραγγελίας ἐξετίθεσαν: *In albario enim opere constitutiones & proscriptiones exponebant*, utique atro aliove colore. Sicut ebori atrata illinebatur scriptura apud Martialem in Apophor. 3. cujus lemma *Pugillares eborei*. At iniquus sim, nisi & ex Hesychio & ex Suida hauriam. Ille: Σανὶς . . . λεύκωμα, ἐν ᾧ αἱ γραφαὶ Ἀθήνησιν ἐγράφοντο πρὸς τὰς κατηγορίας. Suidas: Λεύκωμα · τεῖχος γύψῳ ἀληλιμμένος πρὸς γραφὴν πολιτικῶν πραγμάτων ἐπιτήδειος h. e. *Album est paries gypso illitus, ad res civiles proscribendas idoneus*. Album autem & atratis, & rubricatis litteris illinebatur. De rubri coloris litteris habeo exempla quae prodam: at vero saepius atramento ad signanda elementa usos fuisse, lex Servilia testatur (apud Brissonium lib. 2. de Form.) capite *De DCL. viris in eum annum legundeis*, ubi circa medium sic legitur . . . *In · Tabula · In · Albo*. Atramento · *Scriptos · Patrem · Tribum · Cognomenque · Tribuimque · Descriptos*. Sic & ubi in albo muri tectorio publice aliquid proscribebatur, nigro id charactere fiebat: quod hodieque fit. Et tamen alibi nigris, alibi rubris characteribus quoddam aedilitium programma locationis praediorum *Juliae Sp. F. Felicis* bene longum, in pariete coloniae Pompejanae depictum, haud ita pridem in Regiis effossionibus Pompejanis prodiit: maximi haud dubie pretii, nisi quod fugiente littera. Quae de *Albario opere*, deque *Albo* pauca diximus, ea latius edisseruimus in de *Dedic. sub Ascia*, & in *Comment. Tab. Heracl.* Mazochius.

Alces; juxta meliores libros, dicitur Latinis, quæ Græcis ἄλκη. Ita *hæ alces* Capitolino: αἱ ἄλκαι Pausaniæ. Hæc res movet nonnullos, ut nomen ei credant esse *a vi & robore*. Nam ἀλκή, *robur*. Nempe quia, ut de ea Alciatus in Emblem. ait,

Fortior hæc, dubites, ocior anne, fiet.

Sed non dubito, quin vox ab ea sit gente, obi animal nascitur. Germanis & Belgis *eeland*, *elent*, vel *ellent*, vocatur, quæ vox *miseriam* sonat. Io caussa esse ajunt, quod quotidie laboret morbo comitiali. Addunt, non liberari eo, priusquam dextri posterioris pedis ungulam inseruerit auriculæ sinistræ. Quod puto hominum esse vanorum commentum. Vide de hoc animali Cæsarem, lib. vi. de Bello Gallico; Plinium lib. viii. cap. xv. Pausaniam, in Eliacis. Qui tamen in ejus descriptione non conveniunt.

Alcedo, παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν, quod in mari cubet: quomodo & *halcyon* ἀλκυὼν vocatur ab ἅλς & κύω, id est, *vivere* quod in mari pariat. Nec obstat, quod *alcedo* scribi soleat, non *halcedo*. Nam & ἀλκυὼν, ejusque derivata sæpius tenui spiritu scripta reperias quam aspero. Plautus, Pœnulo, act. 1. sc. 11. *Jam hercle tu periisti, nisi illam mihi tam tranquillam facis Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos*. Varro lib. vi. de L. L. *Hæc avis nunc Græce dicitur ἀλκυὼν, a nostris alcedo. Hæc hieme quod pullos dicitur tranquillo mari facere, eos dies Halcyonios appellant*. Plin. lib. x. cap. xxxii. *Fetificant halcyones brumâ* (sive, ut idem refert, lib. ii. c. xxvii. circa brumam, sive Virgiliarum occasum:) *qui dies Halcyonides vocantur, placido mari per eos & navigabili, Siculo maxime. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt*. (Brumam parum Latine *solstitium hibernum* vocant.) *Nidi earum admirationem habent, pilæ figura, paullum eminenti, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine. Ferro intercidi non queunt, franguntur ictu valido, ut spuma arida maris: nec unde confingantur, invenitur*, &c. Vide eumdem, lib. 11. cap. xlvii. Item Senecæ Nat. Quæst. Servius in illud 1. G. *Dilectæ Thetydi halcyones; He aves*, inquit, *nidos faciunt in mari, mediâ hyeme, quibus diebus tanta est tranquillitas, ut prorsus nihil in mari moveri possit: unde dies Halcyonii vocantur*. Qui dies solent esse *undecim* (ut Aristoteles, lib. v. de Hist. Animal. cap. viii. sive Cæs. Scal. cap. ix. sect. lx. loquitur) h. e. *tranquilli*, sic ut mare non agitetur ventis: unde Simonides, ut ibidem Philosophus ait, *Alcyonia* eleganter vocat λαθάνεμον ὥραν, q. d. *tempus ventis recondens*: *oblivionem ventorum* haut inscite Cæsar Scaliger vertit. Vide & Lucianum in halcyone, seu περὶ μεταμορφώσεως & illustrem Eustathii locum in Il. ι, pag. 776. Quemadmodum vero a Græcis dicuntur ἀλκυόνιαι, vel ἀλκυονίδες ἡμέραι ita & ab *alcedine alcedonia* Latine appellarunt: Unde Apulus ἀνώνυμος, prologo Plautinæ Casinæ: *tranquillum est: alcedonia sunt circa forum*. Vide & de *alcedone* & *alcioniis* Isacium in Lycophronem, atque alios.

Alchimiæ *scientiam* nominat Firmicus lib. iii. cap. xv. Ita, quidem editum ab Aldo. Sed lo chirographis est *chimiæ*. Græci χημείαν dixere, & χημευτικήν. Vide Suidam in voce Δέρας, atque iterum io voce χημεία. Sed viri eruditi legere malunt χυμίαν. Nempe ut fit a χύω pro χέω, vel a κέχυμαι, sublato κ. Unde & χυμίζειν. Ut apud Aristophanem Θεσμοφοριαζούσαις · ὅπερ ἁρμονίας ἐχύμισεν. Sic enim legendum; pro quo parve ἐχύμευσεν ac corruptus etiam ὁ περὶ, pro ὅπερ. Sane si χημεία est ἡ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευή, *argenti atque auri præparatio*, ut eam describit Suidas: absurdum non videtur, nomen eam accepisse a χύμα, pro χεῦμα, quod est, *fusio*, vel *fluxus*. Nempe quia fundit metalla, immutat, villusque in melius convertit. Nisi malis nomen esse a quodam, qui arte ea excelluerit, cui nomen Χύμης. Ejus meminit Zosimus Panopolita. Sed eidem & χήμης vocatur, unde fit *alchimia*, de quo diximus. Et potuit ei verum nomen esse χύμης· unde χυμεία foret: quomodo Suidæ hanc artem vocari diximus. Et recentiores Græci dicunt ἀρχημίαν. Nempe pro ἀλχημίαν. Ubi al est articulus ab Arabibus præfixus: ut in ἀλκυμία, pro κυμία, & *almagesto*, pro μεγίστη, & aliis, in nomine *Manacus* adductis. Non audiendus Cælius Rhodiginus, eum lib. viii. cap. ii. scribit, *alchimiam* luxato vocabulo dici pro *archymiam*, quasi ἀργυρία χυμεῖαν. Quemadmodum nec audiendus Quercetanus, lib. i. de priscorum medicina, cap. ii. ubi *halchymiam* scribit, atque esse ait ab ἅλς & χέω, ut proprie sonet *salis fusionem*.

Alea, ut Isidorus scribit lib. xviii. cap. lx. *inventa a Græcis in otio Trojani belli a quodam milite nomine Alea, a quo & nomen accepit*. Sed de Alea milite vellem laudasset auctorem. Raphaël Volaterranus, lib. xxix. c. de ludo, Palamedi aleæ inventionem tribuit,

tribuit, atque id perscriptum refert a Philostrato in Heroicis. Sed fallitur. Sic enim Philostratus in Palamede: ὄντων δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐν Αὐλίδι, πεττοὺς εὗρεν. At πεττοὶ, sive calculos, sive latrunculos transferre lubet, aliud sane a tessera sive alea, quæ Græcis κύβος. Itaque Eustathius hæc manifeste distinguit, ad Οδ. α· sententiamque suam confirmat loco Herodoti o lib. I. ubi ait; a Lydis inventos τοὺς κύβους, καὶ τοὺς ἀστραγάλους, καὶ τὴν σφαῖραν, καὶ ἄλλα παίγνια, πλὴν πεσσῶν, *tesseram, sive aleam, & talos & pilam, & alia ludicra, præterquam calculos*. Sed Palamedi tamen ab aliis adscribi, minime diffiteor, quando id testatum facit vel hic locus Sophoclis in Palamede, quem paginâ proxima ad discrimen idem comprobandum adducit Eustathius :. Ἐκεῖνος ἐφηῦρε πεσσὰς, κύβους τε, τερπνὸν ἀργίας ἄκος. *Invenit is calculos, tesserasque, jucundum otii inertiæque remedium.* Ægyptiis quoque quidam tribuunt. Sed de Alea milite nihil alibi reperio. Quare non tam ab Alea milite sic dici placet quam ab ἀλᾶσθαι, quod est *vagari, incertumque esse*. Nihil enim alea incertius. [malo a πάλλειν, i. e. κληροῦν]. *Aleonem* pro *aleatore* dixisse veteres, Nævii auctoritate comprobat Festus.

ALECTORIA, & *alectorius*, dicitur: in priori *gemma*, in altero *lapis* intelligitur; ab ἀλέκτωρ, qui est *gallus gallinaceus*, in cujus ventriculo reperitur. Plinius lib. XXXVII. cap. X. *Alectorias vocant, in ventriculis gallinaceorum inventas, crystallina specie, magnitudine fabæ; quibus Milonem Crotoniensem usum, in certaminibus invictum fuisse, videri volunt*. Apud Solinum cap. IV. perperam edidit Delrio: *Sane alectore traditur usus, qui crystallinæ specie*. Pro *alectorio*. Nam ἀλέκτωρ non lapis, sed gallus.

ALES, ut Varro IV. de L. L. ait, ab *alis* dicitur, qua nempe ratione a πτερὸν est πτερόεις. Differt ab ave, ut species a genere. Nam avium aliæ oscines, aliæ alites: illæ ore, hæ *alis* auspicium faciunt. Prioris generis sunt corvus, cornix, noctua; posterioris, buteo, sanqualis, &c. Picus autem Martius, Feroniusque, quia & cantu & volatu faciunt auspicium, inter oscines & alites reponuntur. Auctor Festus in *Oscines*. Conjungit utrumque avium genus Cicero II. de nat. Deor. *Aves quasdam*, inquit, *& alites, & oscines, ut augures nostri appellant*. Et planius epist. VI. lib. VI. ad fam. *Non igitur ex alitis volatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, tibi auguror*. Item Plinius lib. X. cap. XIX. *Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas dividitur species, oscines, & alites: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit*.

ALGA, κατὰ συγκοπὴν, ex *alligo*: ab *alligando*, quia natanti atque etiam submerso involvi & alligari soleat. Sic dicitur herba, quæ in mari nascitur, ut scribit Servius ad illud Ecl. VII.

Horridior rusco, projecta vilior alga.

Festus similiter: *Alga*, inquit, *herba, quam mare ad litus projicit*. Unde liquet cur Maro dicat, *alga projecta*. Glossæ, φῦκος, *alga, fucus*. At φῦκος est quod Dioscoridi βρύον θαλάσσιον, sive τὸ προσπεφυκὸς πετρῶν, ἀπὸ τῆς θαλάττης τῇ γῇ, ut exponit Hesychius. [qui ἅλιαι vel ἅλιαι, *salsa, marina*.] Id in fluvio ac palude dicitur *ulva*. Maro VI. Æn.

Tandem trans fluvium incolumes, vatemque virumque,
Informi limo, glaucaque exponit in ulva.

Ubi Servius *ulva* interpretatur *herba palustris*. Uti & ad illud II. Æn.

Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva
Delitui.

Sed non videtur id discrimen esse perpetuum, ut mox patebit. *Algæ* geminum etymon posuit Isidorus lib. XVII. cap. IX. *Alga nomen sumsit ab algore aquæ; vel quod alliget pedes, quia crassa est, foliis aquam ex parte superantibus*. Ibidem ait, *ulvam* esse alga molliorem, magisque fungosam; & nasci circa fontes, paludes, stagna; & dici ita ab *uligine*. Sed Scaliger, exercitatione XXXIX. ex eo dictam ait, quod prisci Syri aquam vocarent ὕλη, indeque & *uliginem* dici arbitratur. Sed de Syris illud, adstrui debuit. Malim accedere Scaligero filio, cui *uligo* ab *udus*; pro *udiligo*; ut a *vitium vitiligo*, quia infecta cutis vitium est. Ac ab *udo* similiter *ulva* nomen accepit pro *udva*. Nam *d* & *l* commutari solent. Nisi ab *alluendo* malis, quia aquis alluitur. Ab *alga* est *algosus*. Auson. epist. VII. ad Theonem:

Algoso legitur litore concolor.

Sidonius lib. VIII. epist. IX. *Algoso prope concolor profundo*. Idem epist. II. lib. II. *Lacus is circa principia sui solo palustri voraginosus, & vestigio inspectoris inadibilis est; ita limi bibuli pinguedo coalescit sese fontibus algidis, litoribus algosis*. Ubi ut *pelagus* paulio ante dixerat, pro *lacu*; sic nunc *litus* ait, pro *ripa*; & *ulvam*, pro *alga*.

ALGERE proprie dicitur, cui membra dolent immodico frigore. Venit enim ab ἀλγέω *doleo*. Festus: *Algea ex Græco ἀλγῶ dicitur, id est, doleo; ut sit algor, dolor quidam membrorum rigore collectus*. Sic optime cum locum restituit Bon. Vulcanius, notis ad vett. Gloss. At in vulgatis, imo & MSStis, pro *algor* est *frigus*, quod ex Glossatoris cujuspiam interpretatione irrepsit in contextum. Perperam etiam pro *collectus*, *conjectus* reposuere. Possis & deducere ab ἄελος, quod ex α στερητικοῦ & ἕλη, quomodo dicitur ὁ τοῦ ἡλίου αὐγή. Inseritur *g* ut a *mari mergo*, ab ἐσπάρην *spargo*. [ἄλγος, βλάβη, & ἀλέγειν, τρέμειν.] Ab *algeo* est *alsiosus*. Gloss. *Alsiosi*, κρυόεντες. Nisi *algiosus*, quod puto legendum. De eo mox. Ab eo quoque non tantum *algor*, sed & *algus* dicitur, uti Græcis ἄλγος· sed his dolorem notat. Ablativo *algu* usi apud Nonium Accius, Varro, Lucilius, *Algo* pro eo dixit Lucretius, si stamus vulgatis Nonii codicibus. Nam Lambinus apud Lucretium *algu* legit. Si *algo* placet, dicendum, *algus* olim etiam fuisse secundæ. Neque enim verisimile mihi fit, quod in Indice Lucretiano scribit Giffanius, *algo* dixisse Lucretium pro *algore*, per apocopen, qua ratione idem, & Lucilius, *guberna* dixere pro *gubernacula*, ut Nonius & Victorinus testantur. Ab eodem pro *algidus* dicitur *algiosus*. Gloss. Philoxeni: *Algiosus*, δύσριγος. At *algosus* aliud est. Nam ab *alga* venit, de qua ante diximus.

ALICA potionis genus, quod Græce χόνδρος· ex quo Arabes corrupte fecere suum *Candarusium*. Fit ex zeæ specie, quæ δίκοκκος dicitur, teste Dioscoride, lib. II. cap. LXXXIX. Qua ratione fieri soleat, docebit Plinius lib. XVIII. cap. XI. & Dionysius Uticensis, sive Cassianus Bassus Scholasticus, vel quisquis auctor Γεωπονικῶν, Constantino Cæsari dicatorum, lib. III. cap. VII. Cujus lemma, χόνδρου ποίησις. *Alicam* sine adspiratione scribi, tradidit Verrius, teste Charisio lib. I. Ab *alendo* dici, scribunt Festus, & Velius Longus. Ab *alica*, meretrices dictæ *alicariæ*; ut apud Plautum, Pœnulo, act. I. sc. II. *Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias*. Festus: *Alicariæ meretrices appellabantur in Campania; solitæ ante pistrina alicariorum versari quæstus gratia, sicut eæ, quæ ante stabula sedebant, dicebantur prostibula*. Sunt & qui ab alica ὑποκοριστικῶς *aliculam* dixisse putent Martialem. Locus poëtae est lib. XII. epigr. LXXXIII.

Brumæ diebus, feriisque Saturni
Mittebat Umber aliculam mihi pauper:
Nunc mittit alicam: factus est enim dives.

Sed falluntur. Nam alicula hic est vestimenti genus, quomodo & usurpatur ab Ulpiano in l. XXIII. §. II. Dig. de aur. arg. *Sic autem* (Velii Longi verbis utor) *existimant dictam, quod alas nobis injecta contineat*. Verum potius censeo, ut Latini ab ἴον non *vium*, vel *via* dicunt, sed ὑποκοριστικῶς *viola*; sic eosdem ab ἄλλιξ ἄλλικος, pro *allica*, & abjecto priori *l*, *alica*, per diminutionem dicere *alicula*. Hesychius: Ἄλλιξ, χιτὼν χειριδωτὸς, παρὰ Εὐφορίωνι· h. e. tunica manuleata, seu manicata, sive chiridota. Quam Græcam vocem retinet P. Africanus apud Agellium lib. VII. cap. XII. Hujusmodi igitur tunicam, qua pueri uti solent, ait Martialis sibi ab Umbro, dum pauper erat, donari solere. At postquam dives factus, non aliculam, inquit, misit, sed alicam h. e. χόνδρον. sive potionem ex zea decorticata: cujusmodi paupe-

rum donum esse solet. Unde idem Martialis, in Xeniis, lemmate VI.

Noi alicam; mulsum poterit tibi mittere dives.

Videtur Martialis dicere, plus ab Umbro mitti quam solet, quia nunc alicam mittit, non aliculam. At revera perstringit hominis avaritiam, qui postquam majores nactus divitias, sordidior sit factus, quia revera plus est alicula, quam alica. Vide de alica Plinium lib. XVIII. cap. XI. & lib. XXII. cap. XXV. ubi inter alia ait, omnes ptisanæ laudes in alicam transire. Adi & Palladium in Junio Tit. XII.

ALIPILUS, sive *alipilarius*, dicitur, qui Græcis est δρωπακιστής. Erat inter servilia munera. Sic dictus quia alarum pilos velleret. Seneca epist. LVI. *Præter istos, quorum, si nihil aliud, rectæ voces sunt, alipilum cogita, tenuem & stridulam vocem*, &c. Antiquiores Romani alarum pilos vellebant; idque absque ulla mollitiei nota. Posteriores vero, qui magis molles & effeminati, brachia, crura, aliasque corporis partes volsellis, pice, ac resina depilare solent.

ALIPTES, ἀλείπτης, ἀπὸ τοῦ ἀλείφειν, quod est *ungere*: unde proprie signat *unctorem*: esque notatione sæpe usurpat Cælius Aurelianus. Non tamen id solum aliptarum munus fuit; sed insuper & virium & coloris habebant rationem, quæ non unctione procurantur, sed ratione exercendi, quam gymnastæ præscribebant. Eaque est ratio, cur, ut palæstra sæpe ponitur pro gymnasio, cujus alioqui pars erat; sic quoque aliptes interdum accipiatur pro gymnasta, quamquam, si vocem spectes, tantum partem muneris signet. Sic utitur Cicero lib. I. ad fam. ep. IX. *Sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam, ut aliptæ, virium & coloris habere rationem voluissent*. Et Celsus lib. I. cap. I. *Sanus homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, ac neque medico, neque alipta egere*. Quamquam in oliis est *jatralipta*: sed eadem mente. Aliud autem ἀλείφειν, aliud χρίειν, si proprie loqui volumus. Χρίειν est *linere*. Gloss. *Linit*. χρίει. Unde, *quæ illinuntur*, dicuntur φάρμακα ἐπίχριστα. Hæc sunt spissiora. At ἀλείφειν convenit liquidis, quibus aliquid perfundimus. Unde liquet, quid discriminis sit inter χρίσματα, & ἀλείμματα.

ALIQUIS, est ab antiquo *alis*, pro *alius*, (de quo in *Alius* dicam) & *quis*. Ab *aliquis*, & *ubi*, est *alicubi*. Ab *aliquis*, & *unde* est *alicunde*. Quo de sic scribit Cæsellius apud Cassiodorum de Orthogr. cap. X. *Aliquunde, per quum debet scribi. Divisio enim illius est, aliquo, & unde; hoc est, ex aliquo loco. Sed certe* n, *non* m, *erit; quia unde per* n *scribitur. Et aliquubi, æque. Ex aliquo enim, & ubi est, in aliquo loco. Sed hæ syllabæ, quæ literis* q, v, o, *constant, non scandiuntur, perscribi tamen debent*. Verum de scribendi modo non assentio: quando, ut Papirianus apud Cassiodorum eopse libello ait, aliter scribere, & aliter pronuntiare, vecordis est.

ALIUS, ab ἄλλος. Nam duobus λλ concurrentibus posterius interdum commutatur in *i*, ut a φύλλον *folium*, ab ἄλλομαι *salio*. Ab *alius* fit antiquum *aliuta*, id est ἄλλως. Fuit id, ut Festus docet, in legibus Numæ Pompilii: SI QUIS ALIUTA FAXIT, IPSOS JOVI SACER ESTO. In MSSto tamen est *aluta*. Antiqui pro *alius* dixere *alis*; ut Priscianus testatur lib. XIII. cap. de secunda declinatione, & lib. XV. ubi agit de adverbiis in *r*; item Charisius, lib. II. cap. de pronomine; & Diomedes, lib. I. cap. de compositis pronominibus. Probant id hoc Sallustii in Catilina: *Alis alibi stantes, omnes tamen adversis vulneribus conciderunt*. Aliter tamen hodie legitur is locus in codd. vulgatis; quibuscum & consentiunt mei manuscripti. Sed extra controversiam est, id usurpasse Catullum de coma Berenices:

Anne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
Conjugium? quod non fortior aut sit alis?

Aldus Manutius, Scholiis in Sallustii Catilinam, eodem usum putat Varronem, Meleagris; e quibus citat hunc locum: *Cum etiam alis Menandri tunicam demissam habeat ad talos*. Quem locum citat Nonius in *dimissum*. Sed pro *alis* apud eum est *Thalis*, quæ vera lectio est. Idem ait, Lucretium ab *alis* in neutro dicere *alid*. Ut lib. I.

Quando alid ex alio reficit natura. . . .

Item:

Sic alid ex alio per te tute ipse videre
Talibus in rebus poteris.

Et aliquot aliis locis. Sed hic quoque fallitur Manutius. Nam, ut a *potis* dicitur *pote*, sic ab *alis*, *ale* dici deberet. Sane veteres *alid* dixisse, nemo veterum scripsit. Quare omnibus iis locis, quæ adducit, *aliud* scripsit Lucretius; sed id per synecphonesin in metiendo versu dissyllabum est. Sic eidem *potius* dissyllabon est lib. VI. *Janua ne potius his Orci regionibus esse Credatur*. Hæc enim vett. codd. lectio est. *Fiat* item monosyllabon est lib. eodem: *Naturam, quo fiat tantus decursus aquarum*. Sic in antiquis libris legi monet Giffanius. Ab *alis* est *aliter*, ut a *fortis fortiter*. Ab *alius* quoque *alioqui*, ut a *ceterus ceteroqui*. Item ab antiquo genitivo *alii*, & *modi*, *alimodi*, pro *aliusmodi*, teste Festo. Ab *alius* & *versum*, *alioversum*, & κατὰ συγκοπὴν *aliorsum*. Festus: *Aliorsum, & illorsum, sicut introrsum, dixit Cato*. Ab *alius*, & *ubi* est *alibi*, & per συγκοπὴν *alibi* Gloss. Philoxeni; *Aliubi*, ἀλλαχοῦ. Utitur integro hoc Plinius aliquoties. Unum ponam locum e lib. XI. cap. XIV. ubi ter junxit: *Aliubi favi cera spectabiles gignuntur; ut in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia: ut in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine; ut in Septemtrionalibus*. Usurpat & Tertullianus lib. de spectaculis, cap. XVI. ut quidem in Parisinâ Rhenani, Antuerpianâ Pamelii, & Franekerana Junii, recte editum est: pro quo Ganæus minus recte *alicubi* substituit. Nam ut in *Aliquis* dicimus, *alicubi* non est ab *alius* & *ubi*, sed ab *aliquis* & *ubi*. Neque enim *alio loco* signat, ut *alibi*, sed *aliquo loco*. Falluntur ergo & illi qui ab *alius* esse censent, interiecto *c*, quomodo a *si* & *ubi* est *sicubi*, quod est, *si aliquo loco*; quomodo item a *num* & *ubi* est *nuncubi*, quod est, *num aliquo loco*. Ab *alius* quoque est *alienus*, ut a *dubius dubienus*, a *socius socienus*, a *porcula porculena*: de quibus vocabulis, quia nonnullis nova videbuntur, pauca adjicere visum. De *dubienus* fidem facit Festus, si quidem Scaligeri placet emendatio, sic legentis apud eum Grammaticum: *Ad dubienum, ad dubium*. Item *Dubienus apud antiquos dicebatur, qui nunc dubius*. Pro ea interpretatione faciunt Glossæ Philoxeni: *Dubinus* διστακτός. Nam & hic *dubienus* legendum censet. In vulgatis Festi exemplaribus scribitur: *Dubenus apud antiquos dicebatur, qui nunc dominus*: pro qua lectione (cui & MSSti favent) facit, quod in iisdem Glossis est: *Dubius*, δεσπότης. At *socienus* pro *socii* voce usus Plautus, Amph. act. I. sc. I. ubi cum socia dixisset, se esse Amphitryonis Sociam, ac hoc nomine a Mercurio vapularet, callide fingit, se non Sociam, sed socienum, h. e. socium, dicere voluisse. Meursius tamen *socium* hic, non *socienum*, legendum putat: sed, ut *socienus* malim, facit, quod & codd. MSSti, & editiones antiquissimæ, habent *secium ne* vel *socium næ*, quod plane factum puto ignoratione vocis *socienus*. Ne quis tamen ob hunc dissensum eam vocem in dubium vocet, addam & alterum Plauti locum, in quo quin *socienum* sit legendum, nullus dubitat, ob vett. codd. consensum. Is est Aulul. sc. Foras foras. *Ibo intro, atque illi socienno tuo jam interstringam gulam*. Postremum, quod exempli loco attuleram, erat *porculena*, pro *porcula*. Eo usus Plautus, Mil. Glor. act. IV. sc. II.

Non hic suo seminio quamque porculenam impertiturus est.

Sic enim is locus in vett. MSS. legitur, uti & antiqua Veneta anni 1518. quæ cum Saraceni, Pyladis, aliorumque commentationibus prodiit. In vulgatis audaciter pro eo *porcula* substituerunt.

ALLIUM vulgo scribitur sine adspiratione, unico *l* & per vocalem tertiam. Quæ partim recte, partim male. Unico *l* scribi debere, ex codd. antiquis probat Pierius, ad Ecl. II. Penultimam per *e* quoque

que legere est in quibusdam codd. ut & in *doleum*, & *palleum*. Imo jam Charisii ætate hic mos inoleverat, ut *alea* scriberetur: sed merito eum damnat, ac Maronis auctoritate refellit Charisius, lib. 1. Sunt & qui *balium* scribere jubeant, quia sit ab *balando*. Verum hæc ἐτυμολογία parum certa, sane non tanti, ut quis ea subnixus scribendi rationem immutare possit. Præsertim cum Isidorus lib. XVII. c. X. sic dici velit, quod *oleat*. Aliis visum deducere ab ἀλλεσθαι, quod *exiliendo* crescat. Mihi vix dubium quin *allium* sit ex eo, quia Græcis ἄγλιθες, sunt σκορόδων κεφαλαὶ, *alliorum capita*. Ab *allio* moretum dicitur *alliatum*, quod ei allium esset immixtum. Plautus, Mostell. a. 1. sc. 1. *Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aves; sine me alliato fungi fortunas meas*. Nisi potius *alliatum* scripsit Plautus. h. e. allio utentem. Ab *allio* est *alliatus*, ut ab *unguenta unguentatus*.

ALMUS ab *alendo* dicitur: ac proprie idem est quod *alens*, eaque ratione accipitur, cum Ceres, quæ tellus est, *alma* appellatur: sed improprie sumitur, cum Venus dicitur *alma*, ubi *alma* est *sancta*. Festus: *Alma, sancta sive pulchra; vel alens, ab alendo scilicet.* Servius ad 2. Æn. *Alma proprie tellus est, ab eo quod nos alat: abusive etiam aliis nominibus hoc epitheton datur.* Idem ad 1. Æn. *Lux alma dicta, quod alat universa, unde alma Ceres, quod nos alat. Nam Physici dicunt, omnia per diem crescere.* Glossæ Philoxeni: *Almus* κλυτος, ἔνδοξος. Et paulo ante: *Alma* κλυτη, ἁγνη, ὡραῖα, θρέπτειρα. Qui locus plane illustris est. Nam κλυτη sive ἔνδοξος notat, cum Horatius od. IV. lib. IV. adoream almam dixit. Α'γνη est, cum Maro VI. Æn. Sibyllam, quia virgo erat, almam nominat. ὡραῖα videtur significare, cum idem Ecl. VIII. almum diem inquit. Denique θρέπτειρα significare liquet, cum eidem 1. G. Ceres alma nominatur, uti & cum Plautus Curcul. ait: *invoco almam meam nutricem*. Videri autem possit, *alma*, cum pro *sancta* accipitur, esse ab Hebræis, quibus עלמה est *puella*. Quippe B. Hieronymus cum docuisset: *Alma Hebræis semper de Virgine usurpari, quam significationem & in lingua Punica habet*: subjicit, Latinis etiam *alma* esse *sancta*. Sed, ut scribit Erasmus ad 1. c. Matthæi, *Joco verius, quam serio, locutus videtur. Neque enim*, inquit, *si in tot millibus vocum una aut altera casu conveniat, continuo videri debet linguarum commercio fuisse factum*. Utrum lingua Latina in pauculis adeo conveniat cum Punica, non disquiram hoc loco. Sed *almum* non poni pro *sancto*, quia *alma* Pœnis virginem notet, lubens Erasmo concessero. Fuerit forte a חלם *pinguescere saginare*, de quo vide Guichartum, p. 284. 285. Ab *almus* est *almities*. Festus, sive Paullus: *Almities, habitus almarum rerum*. Gloss. Philoxeni. *Almities*, ἄοξενσις ἀρχῆς. Eædem: *Almities*, (male vulg. *almenses*,) κάλλος ἀναστροφῆς, Charisius, lib. 1. *Almities, almitiis*, εὐπρεπεια. Ab eodem est *almitus*, pro educatione. Glossæ, quas ante laudavimus: *Almitus*, ἀναστροφη, ἀναγωγη.

†ALMUS, ALMA, ALMUM ab *alendo* factum, inter antiquos novosque grammaticos plane convenit. At equidem & ALMUM, & ALENDI, & ALASCANDI verba & OLEO (pro *cresco*) & hujus composita *Adoleo, Adolesco, Suboleo, Subolesco* & alia plurima, ea inquam omnia, sicut & adverbium OLIM, ea una Orientis radice antiquitus pullulasse existimo.

Ordior ab ALMA (nam antiquis solum femininum in usu erat) cujus vocabuli quum orientalem originem Hieronymus demonstrasset, Erasmo non persuasit, in hunc modum scribenti ad cap. 1. Matth. *Joco verius quam seria locutus videtur; neque enim si in tot millibus vocum una aut altera casu conveniat, continuo videtur linguarum commercio fuisse factum*. At nostra haec omnis originationum orientalium sylva, an una aut altera dumtaxat vox conveniat, abunde ostenderit. Ceterum ALMA longe aliud est, quam sibi vulgo persuasum habent. Festus: *ALMA, sancta sive pulchra; vel alens ab alendo scilicet*. Ubi prior significatio vera ferme est: at alteram extorsit grammaticis praejudicata opinio, de origine ab *alendo* deducta. Simile judicium de Philoxeni Glossis esto, in quibus ALMA est κλυτη, ἁγνη, ὡραῖα, θρέπτειρα. Atqui ultima notio ab vulgo recepta etymologia ortum duxit: & vero antiquitas originationis ejus fecit, ut ALMUS pro alente usurparetur nonnumquam. Verum interim non est dubitandum, quin ex vero Hieronymus affirmaverit, ALMAM esse ipsum Hebraeum עלמה *alma*, h. e. *virgo*, & Poenos etiam tum ipsius aevo *Almam* vocasse, quam nos *virginem* dicimus. Sed & Virgilius Sibyllam vocavit *Almam* i. e. virginem: unde & Venus & Ceres, & Tellus & Deae ceterae *almae* dicuntur h. e. *virgines*; eo sensu, quo apud Latinos *Virgo* nonnumquam de nuptis usurpatur. Possit sane & ALMA, quatenus *sancta* redditur, & item a verbo עלם *alam* (unde fit עלמה *alma, virgo*) quod est *latere* deduci; quia *sancta* occultantur. Sed studiose mihi videtur ἀμφότερως ab עלמה *alma*, i. e. *virgo* fieri. Quid ita? quia apud veteres feminino tantum genere usurpabatur, nec Festus nisi τὸ ALMA suo Lexico inseruit; at deinde, ubi semel origo ab *alendo* placuit, etiam ex substantivo in adjectivum transiit. Paullo ante Ciceronis aevum id contigit, Lucretio primum scribente, *Liquor almus aquarum*, deinde Virgilio *almum diem*, & *almum agrum*, Horatio *almum solem*, postremo Valerio Flacco *almum jubar* appellantibus. Habes de ALMAE Latialis etymologia.

Nunc ipsum Hebraeum עלמה *alma* i. e. *virgo* aggrediamur. Quod vulgo universi putant factum ab Hebraeo verbo עלם *alam* quod est *occultari*. Id quidem certissimum est: at quam rationem, cur inde derivetur, afferunt, eam non probo. Quia, inquiunt, apud orientales puellae antequam nuberent, in gynaeceo occultae detinebantur. Id quod verum non fuisse, Rebeccae aquatum proficiscentis, Dinae regionem Sichemitarum peragrantis (utriusque vero sine comite) & alia plura exempla, docebunt. Et la heroicorum temporum mos erat, ut & ex paribus Homeri locis ostendi potest. Verum quid moror? Hebraicum *Alma* a verbo quidem *Alam* fluebat; sed alio plane significatu; quatenus scilicet id verbum notabat etiam *adolescere*. Non equidem possum ullum Scripturae locum afferre, in quo id verbum positum sit pro *adolescere*: at primum id possum ostendere ex cognatis linguis. Nam Syris idem verbum cum juvenescendi notione usurpatur, apud quos עלם *alem* est *adolescere fecit*, & Apoc. XIV. 15. in *Ephael* ponitur pro ἀκμάζειν h. e. *crescere, adolescere*. Idem verbum עלם *alam* apud Chaldaeos est *roborari*, quod τῷ *cresco* ἀνάλογον esse ostenditur ex Luc. I. 80. & II. 40. ubi *crescebat & confortabatur* tamquam synonyma ponuntur. Adhaec autem apud Hebraeos ipsos hujus verbi derivata *adolescendi* notionem obtinent: nam עלם *alem* est *adolescens*, & עלומים *alumim* est *adolescentia*: ex quo sequitur & τὸ עלמה *alma*, *adolescentulam* significare sed tamen (ex usu perpetuo Scripturae) intactam; ut facile suspicer, ipsum verbum praeter primariam *latendi*, etiam secundariam *adolescendi* notionem obtinuisse. Quid autem τὸ *latere* (quod esse dixi Hebraico verbo primarium) cum *adolescere* commune habeat, unus pulcherrimus Horatii locus ostendit:

Crescit OCCULTO velut arbor aevo
Fama Marcelli.

Nimirum enim quia aevum *occulte* & sensim sine sensu procedit; idcirco Hebraeis עולם *olam* a *latendo* dicitur (non vero, quod propter diuturnitatem finem latentem habeat, quam vulgo perversam derivationis rationem afferunt) ob eamdem vero rationem apud eosdem Hebraeos & adolescentia, quia occulte progreditur, *alumim* a latendo dicitur, & adolescens *elem*, & adolescentula intacta vocatur *alma*; ac postremo verbum ipsum apud Syros est *crescere & juvenescere*, nimirum quia totum adolescendi negotium occulte & sensim sine sensu peragitur. Hinc etiam in Philoxeni Glossis ALMITIAS redditur ἄοξενσις ἀκμῆς; sic enim posteriorem vocem corrigendam censeo, nam ἀρχῆς, quod nunc legitur, nihil est.

Jam his intellectis, & pleraque Latina juvenescendi verba suam originationem reperient. Nam Alo quidem non aliud est quam *crescere facio*: id quod ex Alesco intelligitur, quod apud Varronem ac Lucretium est *cresco*: nisi vero in his auctoribus pro *alesco* legendum sit *Olesco* (*). Rursus Oleo & Olesco eamdem significationem obtinent, & horum infinita prope composita, ut *proles*, quasi *prooles*, & *suboles*, *subolesco*, *adoleo*, *adolesco*, *inoleo inolesco*, & horum contraria *aboleo*, *abolesco*, *exoleo exolesco* &c. ea, inquam, omnia incertus sum animi, utrum ab eodem verbo עלם *alam*, quatenus est *occulte crescere* deducenda censeam, an vero (quia nulla in his labialis littera cernitur, quae in verbo *alam* est ultima) potius ab עלה *alah* (quod est *ascendere* h. e. sursum crescere, & in auras se submittere) eadem illa deflectam. At adverbium Olim Andrea Masio judice ab עולם *olam*, i. e. *aevum* oritur, hoc vero est a verbo *alam* uti diximus. Mazochius.

Alnus, Græcis est κλήθρα. De origine sic Isidorus lib. xvii. cap. vii. *Alnus vocatur, quod alatur amne. Proxime enim aquæ nascitur, nec facile extra undas vivit: hinc & tenera, & mollis, quia in humecto loco vivit.* Arboris ejus præconium habes apud Vitruvium, lib. ii. cap. ix. *Alnus, quæ proxima fluminum ripis procreatur, & minime materies utilis videtur, habet in se egregias rationes. Etenim aëre est & igni plurimo temperata, non multum terreno, humore paullo. Itaque, quia non nimis habet in corpore humoris, in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum, palationibus crebre fixa, recipiens in se quod minus habet in corpore liquoris, permanet immortalis ad æternitatem, & sustinet immania pondera structuræ, & sine vitiis conservat. Ita, quæ non potest extra terram paullum tempus durare, ea in humore obruta permanet ad diuturnitatem.* Postrema verba occasionem præbent deducendi ab אל, id est, *robustus*. Videri possit venire ab אלה, *allah*. Sed ea potius est ilex, robur, quercus. Ex iis autem, quæ Vitruvius de alni natura tradit, liquet, cur primum ex eâ navigia fecerint, si Maroni credimus in i. G.

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas.

Nisi συνεκδοχικῶς pro quavis arbore placet accipere.

Alo, an ab ἀλέα, h. e. *calor*, quo opus ut plantæ atque alia alantur? Sed fovet quidem & firmat calor; at potius alit atque educat pluvia: juxta illud Catulli de flore,

Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber.

An igitur potius ab ἄλειαρ, id est, *farina frumenti*, quod ab ἀλέω *molo*? An ab ἄλδω extrito δ, id est, *augeo*? Sane, hoc si verum, proprie *alo* erit *incrementum do*: συνεκδοχικῶς autem de nutrimento animatorum dicetur. Ab *alendo* dicta *altilia*. Apud Bedam de Orthographia, p. 2330. legas, *altilia*, *quasi alatilia*, *id est aves saginatæ*. Sed legendum *quasi alitilia*, a supino *alitum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν *altum* dicitur. Si hoc Beda non dixit, dicere saltem debuit. Nam, etsi *altile* quoque dicatur id quod alit: tamen ei etiam, quod saginatur, convenit. Unde in Gloss. vett. *Altiles*, σιτιστοί. Et, *Altiliarius*, ὀρνιθοτρόφος. h. e. qui altilia, sive aves, alit. Festus: *Alebria, bene alentia. Aletudo, corporis pinguedo.* Isidori Glossæ: *Altilis, pasta, ab alendo. Alebra, bona, quibus alimur. Alibre, alimentum.* Ubi pro *Alebra*, leg. *Alebria*. Gloss. Philoxeni: *Alerius*, εὔτροφος, θρέμβος, θρεφθείς. Ubi pro θρέμβος Salmasius θρέψιμος legit. Martinius θρεπτὸς, quomodo & in Glossis aliis, θρεπτὸς, *alumnus*, *nutritius*.

Aloe, ab *adolendo* fuerit, si audimus Isidorum, lib. xvii. c. viii. *Aloës lignum vice thymiamatum adoletur altaribus; unde & nomen traxisse videtur.* Sed quomodo ab *adolendo* sit, si & Græci ἀλόην vocant? Verisimilius igitur, qui derivant ab ἅλς, id est, *mare*, quia in locis maritimis crescat. Sed sine dubio est ab Hebræis, quibus dicitur אהלות, *ahaloth*. Habes eam vocem Cant. iv. xiv. ubi interpretes vertunt ἀλόη· ac in quibusdam est ἀλώθ, quod contractum ex *ahaloth*. Ab integro *ahaloth* videtur esse ἀγάλλοχος, *agallochus*, quæ est aloë aromatica. Nicomedes Jatrosophista in Lexico: Ἀγάλλοχος, ἀλόη.

Alosæ, piscis, primus meminit Ausonius in Mosella:

Stridentisque focis, obsonia plebis, alosas.

Sive, ut in aliis libris, *alausas*, Gallis hodieque est *alose*. Et inde accepit Gallus Ausonius. Nam, si Latinum foret, meminissent Plinius, & alii. Quare non est, quod ab *alendo*; quia alat, dictum putemus. Si veteribus Latinis piscis is notus erat, fuerit fortasse, qui *Clupea* est Ennio, hoc versu, apud Appulejum, in Apologia:

Omnibus, ut clupea, præstat, mustela marina.

Eundem sane Massarius putabat. Et pro eo est, quod Veneti alosam vocant *chiepam*, quæ vox ex *clypea* esse corrupta videtur. Sed scrupulum injicit, quod Plinius, lib. ix. c. xv. vocet eum *piscem minutum*. Alosa autem ad cubiti magnitudinem accedit. Huic argumento non est difficile obviam ire. Nam Plinius non ἁπλῶς minutum vocat; verum comparatione attili, piscis cetacei, quem jugulat. Hæc enim sunt Plinii verba: *Attilus in Pado, inertia pinguescens, ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec nisi boum jugis extractus. Atqui hunc minimus piscis, appellatus clupea, venam quandam in ejus faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat.* At extra comparationem eam magnum piscem dici posse, cognoscimus ex Stobæi sermone xcviii. περὶ νόσου, ubi ex Callisthenis Gallicorum libro tertiodecimo citat hæc verba: Γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ μέγας ἰχθὺς, Κλυπαῖα καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. *Nascitur in eo magnus piscis, Clupæa dictus ab incolis.* Nec ignoro, Josephum Scaligerum Ausonianarum lect. lib. i. c. iii. putare, aliam esse Plinii Clupeam, aliam Callisthenis. Sed argumento ejus, quod Plinii loco subnixum est, jam occurrimus. Ceterum, Κλυπαῖα non esse nomen Græcum, discere inde est, quod ab incolis Gallis sic vocari, in Gallicis suis scripserat Callisthenes. Est igitur origine Celticum. Græcis autem vocatur θρίσσα, ut ex Athenæo cognoscimus.

Alsine, ἀλσίνη ab ἄλσος, *lucus*. Dicitur & *myosoton*, quasi *muris auricula*. Plinius lib. xxvii. cap. iv. *Alsine quam quidam myos ota appellant, nascitur in lucis, unde & alsine dicta est.* At utriusque appellatione caussam adfert Dioscorides lib. iv. cap. lxxxvii. (al. lxxxii.) Ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα, ἀπὸ τοῦ ἔχειν φύλλα ὅμοια μυὸς ὠσίν· ἀλσίνη δὲ, διὰ τὸ σκιερὰς καὶ ἀλσώδεις φιλεῖν τόπους. *Alsinen nonnulli myos ota vocant, quoniam folia aures musculorum imitantur. Alsine vero dicta, quod locis opacis, lucisque gaudeat.*

Altaria dicimus, & κατ' ἀποκοπὴν, *altar*. Gloss. Isidor. *Altar, altare.* Prudentius: *Ossibus altar & impositum.* Unde dicatur, & quomodo ab *ara* differat, docet his verbis Servius ad Ecl. v. *Novimus, aras diis esse superis & inferis consecratas: altaria vero esse superorum tantum deorum; quæ ab altitudine constat esse nominata.* Et aliquanto post: *Varro diis superis altaria, terrestribus aras, inferis focos dicari adfirmat. Alii altaria, eminentia ararum, & ipsa libamina, ut, Paterisque altaria libant.* Ex quibus Servii verbis cognoscere est, altaria, ex quorumdam sententia, significare τὸ ἐπίπυρον, sive superiorem aræ partem, ubi ignis accenditur, extaque comburuntur: item sic vocari ea ipsa, quæ aræ imponuntur. Sed utraque, ut puto, impropria significatio est. De eadem voce sic Festus, sive Paullus: *Altaria*, inquit, *sunt in quibus ignis adoletur. Altaria ab altitudine dicta sunt, quod antiqui diis superis in ædificiis a terra exaltatis sacra faciebant, diis terrestribus in terra: diis infernalibus in effossa terra.* Hæc ille. Eadem fere scribit Placidus Lactantius, ad quartum Thebaïdos.

Tria

(*) *In illo certe Lucretii versu,*

Donicum alescendi summum tetigere cacumen,

alii legunt olescendi. *Quod si rectum est, etiam in Varrone pro prima vocali reponenda tertia fuerit.*

Tria sunt in sacrificiis loca, per quæ piationem facimus. Scrobicule facta inferis, terrestribus supra terram sacrificamus, cælestibus exstructis focis, ad quæ sacrificantes manus porrigimus in altum. Est igitur ab altus *altar* sive *altare*, ut a *lucus lucar*, quod prius fuit *lucare*. At minime placet, quod Isidorus lib. xv. cap. iv. scribit, & cum eo Fungerus, *altare* dici quasi *alta ara*; aut, quod alii tradunt, esse a supino *altum*, quia igni adduntur alimenta. Porro, differre aram & altare, cum ea indicant, quæ ex Servio supra diximus, tum hic Arnobii locus lib. vii. *Aræ istæ, quas dicitis, altariaque hæc pulchra, infelicissimique animalium generis ustrinæ*, &c. Jacobus Davus, Episcopus Ebroicensis, lib. adversus D. Plessæum, pag. 264. & seqq. probare conatur, aras esse, quæ Græcis βωμοὶ, altaria vero θυσιαστήρια· illa fuisse Gentilium, qui accendebant in aris; hæc Christianorum, in quibus θυσία ἀναίμακτος, καὶ μυστικὴ ἱερουργία, ut vocat Eusebius, in vita Constantini, lib. iv. Sed de hoc alibi dicemus.

Altelli in etymo quam veteres sudarint, indicant hæc verba Festi: *Altellus Romulus dicebatur, quasi altus in tellure, vel quod tellurem suam aleret, sive quod aleretur telis, vel quod a Tatio Sabinorum rege postulatus sit in colloquio pacis, & alternis vicibus audierit, locutusque fuerit. Sicut enim fit diminutive a macro macellus, a vafro vafellus, ita ab alterno altellus.* Hæc Festus. Sed in omnibus istis οὐδὲν ὑγιές. Verisimilior multo est sententia Scaligeri, qui in notis docet, ab *alendo* esse *altum*, & ὑποκοριστικῶς *altellum*: ac generatim sic dictos pueros supposititios, postquam inventi, ab aliis, quam parentibus, alebantur. Merito igitur sic Romulus vocabatur, quando is quoque expositus est, & a Faustulo, regis pastore, educatus. Quod si hæc sententia non arrideat, vide an magis placeat illa Meursii, qui ex *alter* formabat *altellus*, ut ita dictus sit Romulus, quia alter erat e geminis.

Alter a prius fuit *alterus*, ut *vir virus*, *satur saturus*. Dicitur vero *alterus* non quidem ἁπλῶς, ab ἕτερος, quod Nunnesius in Grammatistice tradit: sed vel quasi ἄλλος ἕτερος; quam originationem legere est apud Festum, & ex eo apud Scaligerum de causs. L. L. cap. lxxxix. vel, quod Angelo Caninio visum, & magis mihi verisimile fit; ab ἀλότριος, quod Æolicum pro ἀλλότριος. Æoles enim ρ transponunt, ac geminant, ac ι mutant in ε· unde κόπριδα dicunt pro κόπρια. Πέῤῥαμος pro Πρίαμος, &c. Voce *alter* usi veteres pro *secundo*. Ut apud Maronem:

Alter ab undecimo jam tum me ceperat annus.

Hoc est, decimus tertius. Livius similiter, *Altero & vigesimo*, hoc est, vigesimo secundo. Etiam Jurisconsultos similiter loqui, ac Manilium observat ad eum scriptorem Jos. Scaliger. Ab *alter* & *plico*, *alterplices* dicti, ut a *duo* & *plico*, *duplices*. Et sane iidem *alterplices* qui *duplices*, hoc est, ἀμφίβολλοι. Festus: *Alterplicem, duplicem*. Sic plures MSSti. Quidam, *Alterplicem*. Isidorus vero in Glossis: *Artiplicem* (*l. alterplicem*,) *duplicem, dolosum*. Eædem: *Biplicitas, duplicitas, alterplicitas*. Ab *alter* est *alternus*, unde *alternatio*, per vices successio: ut ait Festus. Ab eodem est *altereo*, ut Terentius loquitur, &, quod usitatius, *altercor*. Itaque *altercari* non semper de iis dicitur, qui verbis contendunt, unde Festus *altercationem* exponit jurgationem: sed generatim quoque significat, *alternatim loqui*. Quomodo Appulejus usurpat, lib. ii. Met. *Dum hunc & hujusmodi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus, ad domum Byrrhenæ pervenimus*. Ab *altercor* etiam herba *altercum* dicitur, quæ Græcis ὑὸς κύαμος, quasi dicas *faba suilla*. Auctor hujus rei Scribonius Largus cap. clxxxi. *Altercum, quod Græci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput grave, venisque distentum habent; mente alienabuntur cum quadam verborum altercatione. Inde enim hoc nomen herba trahit altercum*. Plinius tamen ab Arabibus acceptum putat. Sic enim ille, lib. xxv. cap. iv. *Herculi eam quoque adscribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas altercum sive altercangenon, apud Græcos vero hyoscyamos appellatur.*

Althæa, ad verbum sonat *herbam medicam*. Est enim Græcum ἀλθαία ab ἄλθος, id est *medicamentum*. Ita autem vocatur, quia multis medeatur morbis: ut Dioscorides docet lib. iii. cap. clxiii. Imo & eadem ἰβίσκος seu ἐβίσκος (*hibiscum* etiam Maro appellat) dici videtur a חבש, quod notat *obligare*, & speciatim *obligare vulnus*, ac *vulneri mederi*: ut Jobi xxxiv. xvii. Item Germanis nuncupatur *heilwurtz*, quasi dicas, *sanans radix*; vel *hilfrowurtz*, hoc est, *juvans radix*.

Altum, quasi *alitum*, quia alimonia plantæ & animantia in sublime crescunt. Quam originem adducit Franc. Junius, Animadvers. in Bellarminum, Controvers. v. lib. ii. pag. 620. edit. Rapheleng.

Altus, pro educato, est ab *alendo*; pro sublimi autem non quidem dicitur ab *altitudine*, ut est apud Paullum; (nam *altitudo* potius est ab *altus*;) sed cum Græce sit αἰπύς, (utrumque enim notat *excelsum*,) ea Græco fortasse originem capit [Λαππὸν, ὑψηλὸν Κρήτης. Stephanus de Urbibus.] Nisi malis esse ab Hebræo, a quo minus abit. Nam על, *altus*, a radice עלה *ascendit*, *sursum evectus est*. Sane horum utrumque verius puto, quam ut tum quoque sit ab *alendo*, quia quæ alimonia non destituuntur, in altum excrescunt: vel ab ἅλλεσθαι, id est, *salire*, ut proprie significet motum in sublime. Ab *alto*, unde spirat, ventus *altanus*. Plinius, lib. ii. cap. xliii. *Videmus & alios, quos vocant altanos, e terra consurgere*. Servius in vii. Æn. *Ventus, qui pelagi, altanus vocatur*. Isidorus lib. xiii. Orig. cap. xi. *Altanus qui in pelago est, per derivationem ab alto, id est, mari, vocatus*.

† Altus est ex Heb. nomine על *al*, ejusdem notionis, addito *Tau* emphatico ex more Chaldaico & Syro. Mazochius.

Alucinari, pro quo alii *allucinari*, & *hallucinari*, scribunt, notat aberrare, & non consistere, ut interpretatur Nonius. Festus similiter: *Alucinatio, aberratio*. De etymo summus est dissensus. Gellius lib. xvi. cap. xii. *Cloatius Verus, in libris, quos inscripsit*, Verborum a Græcis Tractorum, *alucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἀλύειν, unde elucum quoque esse dictum putat, a litera in e versa, tarditatem quandam animi & stuporem, qui alucinantibus plerumque usu venit*. Fulgentius de prisco sermone: *Alucinari, dicitur vana somniare; tractum ab allucitis, quos nos κώνωπας dicimus, sicut Petronius Arbiter asserit: Nam centum vernales me allucitæ molestabant*. Octavius Pantagathus, ut in Orthographia scribit Aldus, deducebat a præverbio *a* & *luce*; ut proprie sit, a *luce aberrare*. Ejus sententiam confirmat, quod similiter *oblucinare* dixerint pro *errare*. De qua significatione assentit Festus, non item de origine. Sic enim scribit: *Oblucinasse dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco deorum alicui occurrisse*. Aliquibus, *alucinari* dicitur quasi εἰς ἅλα λύεσθαι· quod, qui in mare solverunt e portu, non amplius suo ferantur arbitrio, sed acti ventis errent per mare vastum. Alii παρὰ τὸ εἰς ἄλλο ἀνύεσθαι· quod errare soleant, qui alio, quam oportet, movent, & appellunt animum. Nec desunt, qui *hallucinari* velint proprie esse *illidere pedem*; μεταφορικῶς vero sumi pro *errare*, quomodo *impingere* pro eodem usurpatur. Atque his placet, qua ratione a *sermo* est *sermocinor*, a *balbus balbucinor*, eadem ab *hallus* esse *hallucinor*. Est vero *hallus*, non ἁπλῶς ἀντίχειρ, id est, *pollex*, ut est in veteri Onomastico: sed ποδὸς μέγας δάκτυλος, prout exponunt Glossæ Philoxeni. Paulloque strictius Festus: *Allus, pollex, scandens proximum digitum: quod velut insiluisse in alium* (MSStus *altum*) *videatur, quod Græce dicitur ἅλλεσθαι*. Idem: *Hallus pedis, scandens super proximam, dictus a saliendo. Nam ἅλλομαι Græce, Latine significat salio*. In quibusdam tamen Festi exemplaribus pro *allus* legitur *allex*. Ac similiter in Isidori Glossis invenias: *Allex, pollex in pede*. In hoc dissensu eos sequor, qui a *luce* derivant. Nec tamen arbitror, tam esse a *luce aberro*, quam *ad lucem offendo*. Eoque scribendum puto *allucinari*, quasi *adlucinari*,

lucinari: Ut de iis dicatur, qui, luce oculos perstringente, minus vident. Quemadmodum illis usu venire solet, qui contra claram solis lucem direxere pertinacius oculos, vel e locis apricis in tenebricosa abiere.

Aᴌᴠᴍᴇɴ, quibus id pro salsugine terræ celebratur, illi non inepte ad τὸν ἅλμην, quod salsuginem, muriam, salsilaginem notat, reducunt. De hoc reliqua videantur in *Aluta*.

Aʟᴠᴍɴᴠs, ab *alo*. Nisi per sincopen sic dici putes, quasi *alitumnus*, vel *altumnus*: ut nempe sit ab *alitum* seu *altum*; quomodo ab *auctum* est *auctumnus*. Sed prius simplicius; neque omnia ab eodem formantur verbi tempore aut casu. Alumnus autem vocatur tam qui alit, quam qui alitur: ut quidem ait Isidorus initio decimi Originum. Idem variis auctorum locis adstruere conatus Nonius Marcellus: sed quam invalidis utatur argumentis, docebit Valla lib. ɪᴠ. cap. ɪ. Non dubium tamen, quin pro eo, qui alit, usurpetur a Marone in Ciri, cum ait:

. . . . *Nec & illa quidem communis alumna*
Omnibus injecta tellus tumulabit arena.

Nisi *alumnis* legendum; quod suspicatur Scaliger: sed me non probante. Similiter enim locutus Appulejus in Apolog. *Olitori merito est concessum, olus, & vinum, ex nobilitate soli commendare. Vinum Thasium, olus Phliasium. Quippe illa terra alumna multum ad meliorem frugem juverit, & regio fecunda.* Ac ut hi terram, ita aquam alumnam vocat Festus Avienus in Arateis: *Arentesque locos unda fecundat alumna*. De Nilo loquitur.

Aʟᴠᴛᴀ dicitur pellis, quando subacta & tincta est, quod a βυρσοδέψαις, *coriariis*, alumine fiebat & galla; Gloss. vett. Στυπτηρία, *alumen*, *aluta*. Στυπτηριωμένον δέρμα, *aluta*. Στυπτηρία vero a Græcis dicitur, quia στύψις & τέγμα est *tinctura*. Ut ἐστυμμένον δέρμα nihil aliud sit quam corium perfectum, hoc est, domitum ac tinctum. Nempe quia tinctura adstringit, quod Græcis est στύφειν. Quod si aluta alumine subigebatur ac tingebatur, verisimile est, & *aluta* & *alumen* ab eadem origine venire. Nempe ab ἀλείφω, quod est, *inungo*. Ita *aluta* fit ab ἀλύπτῃ: *alumen* autem ab ἄλειμμα, quod Æolibus ἄλιμμα: unde *alumen*, ut fortasse ab ὄνομα *nomen*. Vel, ut ab *albo albumen*: ita *alumen* fuerit ab ἅλς, id est, *sal*. Est enim salsugo terræ ut Plinius ait, lib. xxxv. cap. xv. At eorum sententia non placet, qui, ut a *fluo* est *flumen*, ita ab *alo* censent esse *alumen*. Nec enim significatio convenit. Neque assentior Servio in Eclog. ɪᴠ. ubi ait, *alutam* natura sua esse albam, arteque reddi luteam, id est, croceam, & hinc *alutam* dici. Nec probare possum, quibus placet esse ab ἄλη, id est, *calor*. Neque Isidorum, qui lib. xvɪ. Orig. cap. ɪɪ. a *lumine* derivat, quia *lumen coloribus præstat tingendis*. Nec magis satisfaciunt, quibus *aluta* dici placet quasi *abluta*, quia abluitur. Primam enim corripiunt Juvenalis atque alii. Potius censeam, si non sit ab ἀλύπτῃ, κατὰ συγκοπὴν sic dici, quasi *aluminata*. Sane *aluminatam pellem* dixit Marcellus Empiricus. Nempe, quia, ut dixi, alumine tingitur, & adstringitur. Ita ex *aluminata* fit *aluta* per syncopen. Ab *aluta* est *alutarius*, apud Plautum. Ab *alumen* vero *exaluminatus*, apud Plinium: qui auctor est, *exaluminatum* esse colorem optimum in lapidibus ac margaritis. Nempe claras margaritas dixere exaluminatas; a claritate aluminis, quia quasi alumine sint infectæ. Peccant, qui vocem hanc mutare satagunt.

Aʟᴠᴠs, ab *alo* [a δελφὺς, βελφύς.] Festus: *Alvus, venter feminæ, ab alendo dicta est*. Sed quod *mulierum* ait, caute capiendum. Nam & virorum esse, Agrætius merito agnoscit. Attamen hoc non impedit, quo minus significatione prima feminis conveniat. Sin placet prima notione utrique sexui convenire, forte est ex *abluus*, extrito *b*, & *u* vocali in *v* consonum degenerante. Sane sordes ea abluuntur, sive eluuntur; unde *cloacam* a *colluendo*, Plautus in Cistellaria, *ventris proluviem* Maro appellat, ɪɪɪ. Georg. Ab *alvo* in fluviis dicitur *alveus*, quod ejus quasi alvus est. Nisi malis, quia alluit utramque ripam. Sed prius magis placet. Κατὰ μεταφορὰν autem ad alia quoque vasa transfertur. Atque inde *alveare*, & *alvearium*: quia in eo sunt alvei apum. Caper de dubiis verbis: *Alvus hæc, nunc sedapium*. Lego, *Alveare, nunc sedapium*. Vel, *Alveare, nunc sedapium*. Vel, quod imprimis placet, *Alveare, sed nunc apiarium*. Nam vulgi ea vox; ut indicat Agellius lib. ɪɪ. cap. xx. Usus tamen non uno loco Columella, scriptor Latinissimus. Dixere autem *sedapium*, quasi *sedem apium*.

† Aʟᴠᴠs est a חלב *adeps*; nam adeps imo ventri obtenditur. Ab *helev* in forma emphatica fit *halvus*, deinde spreta aspiratione *alvus*. Mᴀᴢᴏᴄʜɪᴠs.

A M

Aᴍ, valet *circum*. Unde vɪɪ. Æn. *amsancti valles*, id est, *omni ex parte sancti*, ut Servius interpretatur. Fuerit ab Græco ἄμ, si eo usus Theocritus, ut censet Jul. Scaliger, de caussis L.L. c. ᴄʟᴠ. Sed decipitur. Est autem *am* ab ἀμφὶ, κατ᾽ ἀποκοπὴν, quomodo ab ἀπὸ, & ὑπὸ, sunt *ab* & *sub*. Præpositio est loquelaris. Ita Festus aliique veteres Grammatici eas vocant, quæ non inveniuntur separatim. Veteres tamen etiam usi extra compositionem videntur. Ut Cato in Originibus, apud Macrobium, lib. ɪ. Saturn. cap. xɪᴠ. *am terminum*. Quod Macrobius interpretatur *circum terminum*. Sed falli Macrobium, unaque voce *anterminum* legi debere, censet Jos. Scaliger: qua de re dicemus voce *Terminus*. Præverbium hoc ante vocalem accipit *b*. ut, in *amburo*, *ambigere*, *ambarvale*, & similibus; de quibus suo loco.

Aᴍᴀʀᴀᴄᴠs, sive *amaracum*, Græce ἀμάρακος, & ἀμάρακον. Utramque enim in utraque lingua habet terminationem. Vulgo *Majorana* vocatur. Volunt esse ab Hebræo מור, *mur*, quod *myrrhum* notat. Forte ob odorem. Sed forte dici videtur quasi *immarcescibilis*, ab α στερητικῷ, & μαραίνω, id est, *marceo*: ut ejusdem sit originis ac *amarantus*; de quo mox dicam. Sane origine Græcum esse, eo lubentius credimus, quod aliud nomen, nempe *sampsuci*, habuerit apud Syros & Ægyptios. Verba quippe Plinii sunt lib. xxɪ. cap. xɪ. *Amaracum Diocles medicus, & Sicula gens, appellavere, quod Ægyptus & Syria sampsucum*. Firmius tamen hoc argumentum foret, nisi Artemidorus distingueret, Oneirocriticon lib. ɪ. cap. ʟxxɪx. ubi ait. Σισυμβρίῳ δὲ, καὶ ἀμαράκῳ, καὶ λαπάθῳ, Φρυγίῳ, καὶ ἑλενίῳ, καὶ ἀνεμώνης, καὶ σαμψύχῳ στεφάνους ἀναδεῖσθαι, πᾶσι πονηρόν. *Ex sisymbrio autem, & amaraco, & rumice, & phrygio, & belenio, & fremio, & sampsucho, coronas* (in somnio) *circumdatas habere, omnibus malum est*. Utcumque hoc est, origine Græcum putamus, ut quasi ἀμάραντος dicamus. Poëtæ, aliam etiam nominis caussam adferunt. Nam quia laudatissima amaracus cresceret in Cypro, fabulati sunt, puerum Cinyræ Regis, nomine Amaracum, dum alabastrum unguento fragrantissimo refertum ferret, lapsum esse, præque luctu ob fractum alabastrum contabuisse, inque florem versum esse, qui ab eo amaracus vocaretur. Tangit hanc fabulam quoque Servius, ad illud ɪ. Æn.

. . . *Ubi mollis amaracus illum,*
Floribus, & dulci adspirans complectitur umbrâ.

Unguentum ex amaraco confectum dicitur *amaracinum*, quod aliter *sampsucinum*. Meminit Lucretius, lib. 6.

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Unguentum: nam setigeris subus acre venenum est.

Quo ex loco lucem capit illud Agellii, cap. ult. lib. ult. *Vetus adagium est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino sui*.

Aᴍᴀʀᴀɴᴛᴠs male vulgo per *th* scribitur, *amaranthus*. Nam Græce est ἀμάραντος: quod & florem notat, & adjective significat *immarcescibilis*: ab α privativo, & μαραίνω, *marceo*. Cur vero eo nomine flos iste dicatur; indicant hæc verba Plinii lib. xxɪ. cap. vɪɪɪ. *Mirumque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua revivisit, & hibernas coronas facit.*

Summa

Summa ejus natura in nomine est, appellate, quoniam non marcescat. Etymon hoc respexit Artemidorus lib. I. cap. LXXIX. ubi, ut rosas ait malum ægrotis portendere διὰ τὸ εὐμάραντον, *propterea quod facile marcescant*: ita amarantum portendere bonum, & nomine suo, & colore non marcescente.

AMARUS, ex sententia Cæsaris Scaligeri, lib. de caussis L. L. cap. LXVIII. venit a *mari*: hoc ab Hebræo *marat*. Sane מרת *marath*, Hebræum quidem; verum femininum constructum, pro מרה *mara*. Quare proclivi errore *marat* pro *marar*, scriptum puto. Nam radix est מרר *marar*, id est, *amarescere*; unde מר *mar*, *amaror*, sive *amarities*. Et vera hæc *amari* origo videretur, nisi princeps litera foret in Chaldæo אמרר *amrar*: quod & ipsum notat *amarescere*. Inde igitur *amarus*. [ἀλμυρὸς, idem quod ἁλμυρός.]

AMBACTUS legimus apud Cæsarem, lib. VI. de bello Gallico: *Plurimum circum se ambactos clientesque habet*. Usus quoque Ennius: ut indicant veteres Glossæ; in quibus legas: *ambactus*, δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. Cæsar tamen non pro servis conductitiis usurpat, sed pro viris dignitate præstantibus, municipii alicujus, aut agri præfectis. Ideo clientibus eos Cæsar præponit, tanquam digniores. Esse vocem Gallicam clare ait Festus, sive Paullus. Et sane veteri lingua Belgica *ambacth* signat *jurisdictionem*. Unde *ambachts-heeren* usitate vocantur, penes quos territorii alicujus dominium ac jurisdictio est. Quod autem vulgo Belgæ *ambacht* pro opificio usurpant: id ex abusu vocis provenit; ut pluribus ostendit Goropius Becanus, vir ingeniose eruditus, & a quo interdum etiam verum exspectes, utcumque sæpius judicio frustretur. Atque hæc, quæ de *ambacti* originatione diximus, falli ostendunt, qui per ambactos Cæsaris intelligunt libertinos: nempe ut ita dicantur, quia circumagerentur in manumissione. Unde Persius, sat. V. . . . *Quibus una Quiritem Vertigo facit*. Est hæc sententia Antonii Augustini, in notis ad Festum. Sed ei obstat, quod a Cæsare clientibus præponantur. Ut omnino fuerint viri illustres. Et Festus clare agnoscit, Gallicum nomen esse. Ac ne quidem origo ea convenit Ennianæ notioni, qua servum conductitium vocat, non libertum. Potius ex eo nomen, quia servi conductitii circumagantur, quo iubet conducentibus: ut qui quævis ubivis exsequi teneantur. Ita ejusdem sit originis, ac *ambages*, de quo nunc dicam.

AMBAGES, ab *am*, id est *circum*, & *ago*; ut proprie, περίοδον seu *circuitum* notet. Gloss. vett. *Ambages*, πλάναι, περίοδος. Aliæ: *Ambages*, περιαγωγή. Nec est quod turbet penultimæ productio. Nam idem fit in *indago*, & *fatigo*; quorum utrumque ab *ago*. Sed de *fatigo* ratio hæc adferri potest, quod ut ex *deago* fit *dego*, ex *coago*, *cogo*, in quibus ob crasin prior est porrecta: sic *fatigo* dicatur pro *fatiago*, ut quod fiat ex *ago* & antiquo *fatim*, id est, *adfatim*. Sed in *ambages* & *indago* vix video, ut contractio hujusmodi locum habere possit. An dicendum, *indago* non esse ab *in* & *ago*, sed *inde* & *ago*, quia *inde*, hoc est, ex loco suo, *agimus*, quæ venamur? Sic sane censet Scaliger de caussis L. L. cap. XXXII. Mihi vero placet esse ab *indu*, pro *in*, unde & *induperator* pro *imperator*, & *industrius*, *induciæ*, aliaque. *Indago*, igitur contractum ex *indaago*. Ac *ambages* similiter ex *ambeages*. Nam ab ἀμφὶ *ambe*, ex quo *am* κατ' ἀφαίρεσιν. Vide *Ambe*.

AMBAXIOQUI, *circumeuntes catervatim*. Sic vulgo legitur apud Festum. Ubi MSSti similiter, alii *Abi anxioqui*: alii *Ambiaxioquæ*. Puto, legendum, *Ambaxitiosi*, *circumeuntes catervatim*. Vel, *Ambaxes*, *quæ circumeunt catervatim*. Vel, *Ambaxies*, *quasi circumeuntes catervatim*. Ut ab *am*, & *arvales*, *ambarvales*: sic ab *am* & *axitiosi*, *ambaxitiosi*; ab *am* & *axies*, *ambaxies*. Qui vero *axitiosi*, quæque *axies* dicantur, docent hæc verba Festi: *Axitiosi*, *factiosi dicebantur*, *cum plures una quid agerent*, *facerentque*. *Axit autem antiquos dixisse pro egerit*, *manifestum est*. *Unde axies mulieres*, *sive dii*, *dicebantur*, *una agentes*. Ex iis etiam discimus, *axitiosos*, & *axies*, sic dici ab *axo* pro *egero*. Indeque & *axes* vel *axei* adglomerati. Vide de eo plura in *Aia*.

AMBE, vel *ambi*, significat *circum*; & est ab ἀμφὶ, ut *ambo* ab ἄμφω. Præpositionem eam agnoscit Varro: lib. VI. de L. L. ubi sic scribit. *Apud Lucilium: Quid tibi ego ambages*, *Ambivi*, *scribere coner? Profectum a verbo Ambe*, *quod est*, *in ambitu*, & *ambitiosus*. Scio Vertranium pro *ambe* reponere *ambio*. Sed multa Vertranius audacius immutavit. Quare editionem Romanam præferimus, quam ex MSStis repræsentavit Antonius Augustinus. Et ita quoque editiones veteres: ut Aldina (an. 1513.), & ea antiquior, Mediolanensis (an. 1500.) Etiam derivatis idem comprobatur. Nam cur in *ambages*, & participio *ambitus*, media est longa, contra quam fit in simplicibus *ago*, & *itum*? Nonne propter contractionem vocalium *ea* in *a*, & *ei* in *ei* diphthongum? Nam *ambages* est ex *ambeages*, *ambitus* ex *ambeitus*, unde *ambeitus*, &, *ei* in *i* longum abeunte, *ambitus*. Fit igitur simile in *ambitus*, ac in *Diana*; quod conflatum dicebamus ex *dea Jana*. Nam & hoc quando syncope est, corripit *i*; quando contractio in *ei* diphthongum, vel pro eo *i*, producit mediam.

AMBIGUUM, ut Festus ait, *quod in ambas agi partes animo potest*. Unde colligunt, esse ab *ambo*. Nempe ut *dubium* a *duo*: & Belgicum *twijfelen*, id est, dubitare, a *twy* sive *twee*, id est *duo*. Sed omnino ut ab *exigo* est *exiguum*: ita ab *ambigo* est *ambiguum*. *Ambigo* autem est ex *ambe* id est, *circum*, & *ago*. *Ambe* ab ἀμφὶ: ut paullo ante diximus. Imo, ut ex *ambe*, & *ago*, est *ambiguum*: ita & Græcis ἀμφίβολον ab ἀμφὶ, id est, *ambe*, sive *circum*, & βάλλω, *ferio*, ut proprie notet, quod utrimque feritur. Simileque *anceps*, quod *utrimque capitur*. [ἀμφίγυον *quod duas habet manus*.]

AMBITUS, & *ambitio*, ab *ambe*, id est, *circum*, & *itus*, sive *itio*, quod a verbo *eo*. De præpositione *ambe* diximus suo loco. De proprietate vocis ita Festus: *Ambitus proprie dicitur inter vicinorum ædificia locus duorum pedum*, & *semipedis*, *ad circumeundi facultatem relictus*: *ex qua etiam honoris ambitus dici cœptus est*, *a circumeundo*, *supplicandoque*. Romani enim ambibant, aut populi captantes suffragia, aut implorantes judicum misericordiam. Indeque & qui gratiam judicum, & qui magistratum captarent, dicti *ambitiosi*. Adscribam & hac de voce locum Tertulliani, lib. de habitu muliebri, cap. IV. *Hæc erit ambitio*, *unde & nomen ejus interpretandum*, *quod concupiscentia apud animum ambiente*, *nascatur*, *ad gloriæ votum*. Camerarius in Orat. pro Murena annotavit, *ambitum*, & *ambitionem* ita differre, quod illud sit criminis (Græci δημοκοπίαν vocant;) hoc cupiditatis. Nam licebat quidem circumire, & prensare, hoc est, benigne manus omnium prehendere ad suffragia impetranda suæ benevolentiæ significatione: at non licebat corrumpere profusione & largitionibus; quod crimen *ambitus* vocabatur, & latis legibus puniebatur. *Ambitiosa* decreta quæ dicantur apud Ulpianum, docet Rævardus lib. V. Var. cap. VI.

AMBO, ab ἄμφω. Ab eo & *catampo*, quasi κατ' ἄμφω. Quæ verba videntur eorum qui ludum hunc exercerent. Nam *catampo* esse lusus genus, scribit Festus; ad quem plura hac de voce Scaliger. Sane *catampo* etiam est in MSStis.

AMBO vocatur ab Ecclesiasticis scriptoribus *suggestus Episcopi concionantis*. Latinum id nomen putabat Walafridus Strabo, de exordiis & incrementis rerum Ecclesiasticarum, cap. VI. *Ambo ab ambiendo dicitur*, *quia intrantem ambit*, & *cingit*. Sed accepere Latini a Græcis, qui similiter usi suo ἄμβων· ut Sozomenus lib. VII. cap. II. Nempe ita dixere, quia Græcis ἄμβων sit, quicquid eminet ac protuberat forma rotunda vel κυρτοειδῆ. Nomen ἀπὸ τοῦ ἀμβαίνειν, sive ἀναβαίνειν. Atque inde & Latinum *Umbo*, de quo suo loco.

AMBRICES, *regulæ*, *quæ transversæ asseribus & tegulis*

lis interponuntur. Ita Festus: de cujus verbis magis laborarem, nisi inconstanter in MSStis nunc *ambrices* esset, nunc *acrobices*, vel *acrobrices*. Sed & MSSti quidam, *regulis interponuntur*. Martinius a Celtis arcessit: quia Francis, *lambris*, laquear: ac Belgis, *bricke* later: unde conjectat dici, quasi, *am bricke*.

AMBRO in Isidori Glossis exponitur, *devorator*, *consumtor patrimoniorum*, *decoctor*, *luxuriosus*, *profusus*. [Idem forsan quod *Umber* vel ab ἀνάδορος, vel ἀμπηρός.] Caussam appellationis adfert Festus his verbis: *Ambrones fuerunt gens quædam Gallica; qui subita inundatione maris cum amisissent sedes suas, rapinis & emunctionibus se suosque alere coperunt. Eos, & Cimbros, Teutonosque, C. Marius delevit. Ex quo tractum est, ut turpis vitæ homines Ambrones dicerentur*. In eo, quod de inundatione scribit, Ephorum sequitur: sed eum refellit Strabo lib. VII.

AMBROSIA, cibus est Deorum, *nectar* vero potus: unde Ovid. I. de Ponto, el. XI. *Nectar & ambrosiam, latices, epulasque Deorum*. Græci tamen interdum id discrimen negligunt. Nam & ἀμβροσίαν pro nectare, & νέκταρ pro ambrosia ponunt: ut Anaxandridis, Sapphus, & Alcmanis locis comprobat Athenæus lib. II. pag. 39. edit. Commel. Idem monet Eustathius in Il. α, pag. 160. edit. Rom. ubi & vocis utriusque etymon ponit. Ἀμβροσίαν quidem dici putat ab α στερητικῷ & βροτὸς, *mortalis*, quia nullus eam habeat mortalis, inserto μ ante β, ut in aliis multis. Νέκταρ vero dici a νη στερητικῷ, & κτῶ sive κτῶμαι, quasi ἄκτητος, quod nullius mortalis esset κτέαρ, κτῆμα, *possessio*. Auctor Etymologici magni, duo alia ejus vocis etyma adducit. Unum est, ut dicatur quasi νεόκταρ, a νέος & ἔχω, quod juventutem conservet, eoque & fingere Poëtas, id fundi ab Hebe, quæ est Juventa. Alterum est, ut dicatur παρὰ τὸ νη στερ. καὶ τὸ κτῶ, τὸ φονεύω, *occido*: quod, qui id bibunt, occidi non possint, sed sint immortales.

AMBUBAIA (quâ voce usus Horat. lib. I. sat. II. & Suetonius in Nerone, cap. XXVII.) putat Turnebus, lib. XI. Advers. cap. XXIII. venire ab *ambu*, pro *am*, h. e. *circum*, & *Baja*; fuisseque mulieres impudicas circa Bajas versantes. Addit ibidem, se iis assentiri non posse, qui ex Syriâ usque hanc vocem repetunt. Respicit autem sententiam Acronis, sic ad Horatium scribentis: *Ambubaiæ dicuntur mulieres tibicinæ, linguâ Syrorum. Etenim Syris tibia, sive symphonia, ambubaia dicitur*. Quam etiam sententiam secutus erat Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Est & tertia ἐτυμολογία. Nam Cruquius censet, *ambubaias*, vel potius *ambubeias*, esse agyrtas, omnium morborum remedia vanissime pollicentes, atque ita dici ab *ambubaia* herba, ex qua pharmacopœi conficiebant τὸ πάγχρηστον, *medicamentum ad omnes morbos utile*. Sed vera est Acronis & Caninii sententia. Nam Syris אבוב, *abbub*, est *tibia* sive *fistula*: sed Arabes inserunt *n*, אנבוב, *anbub*. Latini *m* maluere: quomodo & a Syro *tuppin* est τύμπανον· aliis *n* similiter inserunt, ut a Syro *Sadin* σινδών. Sunt igitur *ambubaiæ* mulieres & prostituendo & tibiarum cantu sese sustentantes; cujusmodi est illa Copa Syrisca, de qua carmen est incerti scriptoris in Virgiliana appendice. Neque movere debet aut Turnebus, qui mirari se ait, ex Syria hanc vocem arcessi; aut Torrentius, qui in comment. ad Suetonium, Turnebum sequi maluit quam Acronem. Nam vestium, eduliorum, instrumentorumque musicorum genera, una cum nominibus suis, in alias gentes invehi solere, planum fit ex plurimis exemplis, cum antiquis, tum iis etiam quæ hodieque advehuntur ex India, aliisque regionibus longinquis. Syros vero tibicines ac tympanistas Romæ fuisse, docebit ille locus Juvenalis:

Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes
Et linguam & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussas prostare puellas.

Hanc *Ambubaiarum* ἐτυμολογίαν sequuntur Jos. Scal. in conjectaneis, itemque in *Copam*; Is. Casaubonus comment. in lib. VI. Suetonii; P. Mercerius; doctissimus socer meus Fr. Junius; item Schindlerus; &, ut arbitror, quotquot Syriace sciunt.

AMBULO, venire ab *am*, hoc est, *circum*, scribit in Actio suo Jovianus Pontanus (fol. 132. edit. Ald.) Sed hoc integram notationem non indicat, quam nos adscremus. Πολεῖν est idem ac στρέφειν: ac interdum absolute sumitur pro ἀναστρέφεσθαι, Eustathio teste in Iliad. α, pag. 578. edit. Rom. ubi ait: ὁ πολῶν, ὅ ἐστι ἀναστρεφόμενος. Diciturque etiam de hominibus huc illuc itantibus, uti pascentes solent, dum pecus errans sequuntur. Ita Hesychius πολεῖν exponit, νέμειν, βόσκειν. Locum item habet de iis, qui in multitudine versantur, quos verè similiter dixit Maro:

. . . . Ipse catervis
Vertitur in mediis, & toto vertice supra est.

Quomodo & ἀναστρέφεσθαι accipiunt. Ut apud Plutarchum in Fabio: Ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνεστρέφετο, *in foro versabatur*. Ab hac notione verbi πολεῖν est ἀναπολεῖν, idem hac ἀναστρέφεσθαι· ut περιπολεῖν idem ac περιστρέφεσθαι. Unde Proclus in Hesychium: Τὸ ἐν στρέφειν, πολεῖν ἔλεγον, καὶ τὸ ἀναστρέφειν ἀναπολεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ὕστατον αἰσθάνομαι διὰ τὴν στροφὴν τὴν περὶ τῆς πόλεως λέγειν περιπολεῖν. Est igitur περιπολεῖν *obire*, sive *circumire*: ἀναπολεῖν, *ire ac redire*, *reciprocare gressum*, *versari in loco*. Pro ἀναπολῶ autem dicitur ἀμπολῶ, unde *ambulo*. Romani enim solent sequi Æoles ac Dores. Qui similiter pro ἀναβάλλω, dicunt ἀμβάλλω pro ἀναβολὴ ἀμβολὰ, unde Latinum *abolla*, ut superius dictum. Hæc omnino magis placent, quam ut *ambulo* sit ab ἀμβαίνω, pro ἀναβαίνω *ascendo*: vel ab ἀμείβω, *permuto*, *alterno*, *pertranseo*: quæ Nunnesii sententia erat. Dixere & *Perambulo*, juxta Varronem. Et *Abambulo*. Festus: *Abambulantes*, *abscedentes*.

AMBURBIUM, locorum circa urbem lustratio, ad expiandam urbem. Vopiscus in Aureliano: *Lustrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum*. Habes & apud Festum in *Antermini*. Atque ut ab arvorum lustratione ambarvale sacrificium, ita ab *am urbio*, *amburbiale* dictum sacrificium. Festus: *Amburbiales hostiæ dicebantur, quæ circum terminos urbis Romæ ducebantur*. Amburbialem hanc lustrationem signat Lucanus lib. I. hisce versibus:

Mox jubet & totam pavidis a civibus urbem
Ambiri, & festo celebrari mœnia lustro.

AMALETIDES apud Ovidium legas, lib. III. de arte;

Conveniunt tenues humeris amaletides altis:
Angustum circa fascia pectus eat.

Ita est in Aldina, &, antiquiore hac, Veneta, a Bernardino procurata anno CIↃ CCCCLXXXVI. Nec multum abit MSStus meus, ubi est *amal i des*. Scaliger, Conjectaneis in Varronem, legit *omaletides*, quod unius literulæ mutatione abit. Et facile *a* in *o* commutatur. Ὁμαλήτιδες fuerint fasciæ, quibus humeros complanarent nimis luxuriantes. Ab ὁμαλὸς, seu ὅμαλος, id est, *planus*, *æquus*, *æqualis*. Cælius vero Rhodiginus, lib. XIII. cap. XXXI. legit *analectides*. Quod fuerit ab ἄνω, id est, *sursum*, & λέγω, *cubo*: ut signet pulvillos humeris incubantes.

AMELLUS, est ἀστὴρ Ἀττικὸς, si Matthiolum audimus. A quo Hadrianus Junius dissentit. Nempe quia in astere Attico folia sunt rara, in amello multa: in eo stellatus vertex, unde & nomen asteris: at eum ignorat in accurata descriptione sua Maro: cujus verba ista IV. Georg.

Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolæ: facilis quærentibus herba:
Namque uno ingentem tollit de cespite silvam:
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ sublucet purpura nigræ.
Sæpe Deum nexis ornatæ torquibus aræ.
Asper in ore sapor: tonsis in vallibus illum
Pastores, & curva legunt prope flumina Mellæ.

Ad extrema verba ita Servius: *Mella, fluvius Galliæ est, juxta quem herba hæc plurima nascitur. Unde & Amello* (malim Amellus) *dicitur: sicut etiam populi habitantes juxta Lemannum fluvium Alemanni dicuntur*

dicantur. Lucanus: *Deferuere cavo tentoria fixa Lemanno*. Hæc Servius. A quo abire videntur Glossæ Philoxeni: quæ a *melle* originem arcessunt. Sane in iis legas, *Amellum*, μελίφυλλον.

AMENTUM, est lorum, quo hasta media religatur: ut scribit Servius ad VII. Æn. Gloss. vett. *Amentum*, ἄμμα ἀκοντίου, *vinculum jaculorum*. Eædem: *Amentum*, ὅθεν κατέχεται ἡ λόγχη· *id quo tenetur hasta*. Paullus sive Festus: *Amenta, quibus ut emitti possint, vinciuntur jacula*. [*amenta* ex ἱμάντες.] Amentum est ab *amen*, quod ab *apo*, seu *apio*, id est, *ligo*, *necto*, *vincio*, unde *aptus* ἐνάρμοστος. *Apo* autem ab ἅπτω, id est, *liga*. Apud Festum geminam amenti etymologiam legas; sed quæ ab allato etymo non multum recedunt. Unam sine dubio ex Festo Paullus Diaconus exscripsit: *Amenta*, inquit, *ex Græco, quod est*, ἅμματα, *sit appellata*. Nempe ab ἅμμα foret *amen*, eliso altero *m*; inde *amentum*, qua ratione a *momen* fit *momentum*, a *limen limentum*, a *monumen monumentum*, &c. *Amen* sic usurpat Arnobius lib. VII. quemadmodum idem nec *momen* aut *tormen* reformidat. Græcis vero ἀμὴν, & ἀμὴς, est εἶδος πλακοῦντος, ut ait Hesychius. Hebræis *amen*, אמן, est πεπιστωμένος, ἀληθῶς, ut Suidas exponit; id est, *certe*, *vere*; quomodo in dominicæ orationis exodio usurpatur. Atque hæc ad illustrandam priorem Festi originationem. Alterius propemodum auctorem crediderim ipsum Paullum: *Vel*, inquit, *amenta dicta, quia aptantes ea ad mentum trahunt*. Invenitur tamen & *amentum* sive *ammentum* quadam significatione, qua a *mento* omnino dici videatur. Nam si sic vocatur in animalibus pars mento proxima, quis dubitat, quin *ammentum* dicatur quasi *admentum*? Confirmat hanc rem, quod in Glossis vett. legitur *armentum*. Nam veteres dixere *ar* pro *ad*, ut diximus in *arcessere*. Juvat idem, quod *submentum* itidem ex præverbio, ac voce *mentum*, conflatum est. Nam in Glossis Cyrilli legas, Ἀνθερεὼν, *mentum*, *submentum*. *Amentum* autem hac, qua proxime dixi, significatione, usurpasse videtur Plautus, Menæchmis, act. III. sc. III. Scio, Turnebum legere *scitamentorum*. Sed longius hoc recedit a vett. lib. in quibus plane *amentorum* perscriptum est; quod & approbat Lambinus. Ad priorem illam amenti significationem redeamus. Ab ea *amentare*: ut apud Lucanum: *Cum jaculum parva Libys amentavit arma*. Indeque *hastæ amentatæ*, apud Cicer. & alios. Differunt a velitaribus, ac manipularibus; quod hæ essent leviores, eoque levi opera eminus jacerentur: at amentatæ majores gravioresque erant, atque ideirco amento opus erat, quo in medio religatæ, majore cum impetu torquerentur. Hinc scite B. Ambrosius: *Intorquenda est amentata illa, non manipularis sententia*. *Amen* vero, quo Arnobium, si plerisque libris fides, usum diximus, facit ex se compositum *examen*. Quam etymologiam sic probamus. *Apes*, ut Charisius lib. II. docet, dictæ sunt, *quasi aptæ, quod invicem colligentur*. Quibus verbis indicat, *apes* esse ab antiquo *apio* sive *apo*, quod est *vincio*, *ligo*. Atqui *apo*, est a Græco ἅπτω, quod idem significat, indeque ἅμμα, *vinculum*, *nexus*: ab ἅμμα vero *amen*, unde *examen*, eadem nempe de caussa, ob quam *apes* ab *apere* deducebat doctissimus Charisius. [*examen* ab ἑσμὸς vel ἐξεσμὸς, quod idem. Vide Hesych. in ἐξέσμων.] Apium igitur *examina* dicta, quasi ἐξαπτόμενα, sive ἐξαμμένα, ac Æolice ἐξαμμένα. Ac hinc quoque vocis *examen* originem petendam puto, cum ponitur pro filo quo trutina regitur: ut definit Servius ad duodecimum, & Isidorus lib. XVI. cap. XXIV. Siquidem filum illhoc ligamen trutinæ est: quod Græce ἅμμα, ut diximus. Non igitur audiri debent, qui *examen* ab *exeundo* dici putant, tum in statera, quia eo exit, quo pondus vergit: tum de apibus, quia nova earum soboles a parentibus ex alvearibus ad novas sedes exire cogatur.

AMES, [ἱμᾶς] inter aucupum est instrumenta. Horat. Epod. Od. II.

Aut amite levi rara tendit retia,

Turdis edacibus dolos.

Ubi vetus interpres: *Ames proprie est furcula, qua rete suspenditur, ad capiendas aves*. Gloss. Phil. *Amites*, σύλλιγες. *Amites*, ἰξευτικοὶ κάλαμοι. Nomen ex eo videtur, quod retia amitem circumeant; ab *am*, & *eo*. Qua forma ab *eo* quoque sunt *comes*, & *trames*.

AMETHYSTUS, ἀμέθυσος, pro quo & ἀμέθυστος dicitur. Utrumque ab α στερητικῷ & μεθύσκω, *inebrio*. Causa nominis duplex adfertur. Utramque ponit Plinius, lib. XXXVII. cap. IX. *Caussam*, inquit, *nominis adferunt, quod usque ad vini colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam desinat: fulgorque quidam in illa purpuræ, non ex toto igneus, sed in vini colorem desinens*. Et paullo post: *Magorum vanitas resistere ebrietati eas promittit, & inde appellatas*. Si priorem sequimur nominis caussam, erit ab ea ἀμέθυστου significatione, qua notat *non ebrius*; ac sic dicatur, quia ita colorem vini habet, ut eo tamen ebrius non sit, verum leviter degustet. Sane & Theophrastus οἰνωπὸν τῇ χρόᾳ facit: & Thryphiodorus ait, οἰνωπὸν ἀμέθυστον· nempe ob dilutum sanguinis colorem. Et Dionysius Afer inquit, Καὶ γλυκερὴν ἀμέθυστον ὑπηρέμα πορφύρουσαν. *Et dulcem amethystum leviter purpurascentem*. Sin posterius magis etymon placet, erit ab ἀμέθυστος, qua notat *arcens ebrietatem*. Quomodo medici dicunt ἀμέθυστα φάρμακα aut πότους. Nempe ut ἄλιμος dicitur qui famem non sentit, & qui famem pellit: ut item ἄκοπος vocatur, qui lassitudinem non patitur, & qui tollit lassitudinem: (unde medicamenta lassitudinem pellentia, *acopa* appellantur a Plinio, lib. XXIX. cap. III. Celso, lib. V. cap. XXIV. & Scribonio Largo, quatuor extremis capp.) sic *amethystus* dicitur, & non ebrius, & ebrietatem arcens. In amethysti originatione lusit Martialis lib. XIV. distich. CLIV. cujus lemma: *Lanæ amethystinæ*:

Ebria Sidoniæ cum sim de sanguine conchæ,
Non video quare sobria lana vocer.

Sententia est, cum bibam purpuram, eaque ebria siam, cur dicor *lana amethystina*, quod Latine esset *sobria*? Nec *amethystinum* tantum, sed & *amethystinatum*, de eo dicitur quod colorem habet amethysti. Martialis lib. II. epigr. LVII. *Amethystinatus media qui secat septa*.

AMIA, *genus piscis*, ut ait Festus. De eodem sic Plinius, lib. IX. Hist. Nat. cap. XV. *Amiam vocant, cujus incrementum singulis diebus intelligitur*. Atque idem Aristoteles tradit in Hist. anim. lib. VI. De etymo ita Athenæus lib. VII. Ἀριστοτέλης δὲ, παρετυμολογῶν αὐτῆς τοὔνομα, φησιν, ὀνομάσθαι παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις· ἔστι γὰρ συναγελαστικόν· *Aristoteles, non tam rationem ejus nominis quam allusiunculam reddens, ait, ita vocari, quia simul eat cum sui similibus. Quippe gregatim vivit*. Sane inter ἀγελαῖα sive *gregatim degentia*, reponit & eam Aristoteles, lib. I. Hist. suæ. Sed si hæc non ἐτυμολογία, verum παρετυμολογία, quod verum ἔτυμον? Eustathius vero in Il. Λ. pag. DCCCCLXVIII. edit. Romanæ, etiam alterum etymon adfert, ut sit ab α στερητικῷ & μία *una*, quia nulla amia sola conspiciatur.

AMIANTUS, ἀμίαντος, lapis fossilis, qui in ignem conjectus, non inquinatur, sed splendidior apparet, unde & nomen ab α στερητικῷ, & μιαίνω, *polluo*. Vide de eo Dioscoridem lib. V. cap. CXIII. & Plinium lib. XXXVI. cap. XIX.

AMICINUS, sive cum Philoxeni Glossis visum exponere ἀσκοῦ στόμα, sive cum Festo, *utris pediculum, ex quo vinum diffunditur*: quia limbo amicitur, dictus Martinio videtur.

AMICIO, est ex *am*, hoc est, circum, & *icere*, hoc est, jacere. Nam *amicire*, nihil aliud est, quam vestem corpori circumjicere. Varro lib. IV. de L.L. *Amictus dictum; quod amjectum, id est, circumjectum*. Sic eum locum legit Jos. Scaliger. Idem confirmatur illo Arnobii, lib. II. *Habitare jussæ sunt has partes, & humani corporis circumjectione vestiri*. Imo & Christophorus Colerus legit apud Plautum, Milite, act. II. sc. II. *Herus meus elephanti corio circumjectus est, non suo*. In vulgatis pro *circumjectus* est

E *circum-*

cirtumtectus. Mihi non displicet *circumtentus*, prout e manuscriptis Camerarii legit Gruterus. Ab *amicire* est *amictus*, & *amiculum*. Cum autem verbalia a *jacis* habeant *e* vocalem, ut *objectus*, *rejectus*, *injectus*, similiaque, parere puto, cur *amicire* potius ab *icere* quam *jacere* deducam. Nam, ut ab *icere*, *ictus*; sic ab *amicire* dicimus *amictus*, non *amjectus*. Quomodo vero ab *amicire* fiat *redimire*, dicemus suo loco.

†AMICVA & AMACVS (nam hoc quoque veteribus dicebatur) videtur potuisse fieri ab Heb. עמית *amith* quod *proximum* & *amicum* significat, T cum C alternante non praeter morem. Id si est, ab hoc nomine deinde ortum est verbum AMO & AMOR &c. Quamquam alibi dixi AMOR videri ortum a חמר. MAZOCHIVS.

AMITÆ triplicem originationem ponit Festus. Prima est, ut *amita* dicatur, quasi *a me tertia*: quæ originatio durior est. Altera est, ut factum dicatur ex *avita*, quomodo veteres dixere. Sane apposite. Nam cum patris fratrem appellassent *patruum*, quasi alterum patrem; matris sororem *materteram*, quasi alteram matrem; commode & condecenter ab avo & patris sororem *avitam*, veluti alteram aviam, & matris fratrem *avunculum*, quasi alterum sive exiguum avum, nominarunt. Tertia originatio est, ut *amita* sit ab *amare*, quia a patre meo amata est. Nam, ut Festus, loquit, *plus sorores a fratribus quam fratres diligi solent: videlicet propter dissimilitudinem personarum, quæ ideo minus habent dissensionis, quo minus æmulationis*. Sed & *amita* dicta videri potest, *ab amore*, quo fratris liberos prosequi solet ac debet: quam rationem cum superiori conjunxerim. Nam ut magis amatur a fratre; sic eam liberos fratris magis quam sororis amare verisimile est. Ad amorem hunc amitæ erga fratris liberos pertinet locus Plinii lib. IV. ep. XIX. *Filiamque ejus ut tuam diligas, nec tantum amitæ ejus, sed etiam patris amissi affectum repræsentes*. Quod sicui nulla superiorum sententia probatur, videat, an non rectius cum Martinio ab Arabibus originem arcessat. Nam iis עם *am*, *patruus*, cujus femininum עמת *ammat*, amita.

AMMONIACVM, sive ut Plinius vocat, *Ammoniaci lacryma*, ferulæ succus est, quam juxta Cyrenen Africa gignit, ut Dioscorides scribit lib. III. cap. LXXXII. Nomen est ab ἄμμος, *arena*; quod ab arbore sua destillans, incidat in arenas, inque iis in grumos quosdam thuris modo concrescat: vel potius ab *Ammonia* Libyæ regione, in qua templum erat Jovis Ammonis, juxta quod isthoc ferulæ genus imprimis nascebatur. Utramque etymologiam confirmant hæc verba Plinii lib. XII. c. XXIII. *Ergo Æthiopiæ subjecta Africa Ammoniaci lacrymam stillat in arenis suis: inde & nomine, etiam ab Ammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam metopion vocant, resinæ modo aut gummi. Ammoniacum* quoque, pro sale Ammoniaco, ab eadem origine descendit. Nam & in arenis invenitur, & optimum juxta Ammonis oraculum ab accolis effoditur. Hinc Plinius lib. XXXI. cap. VII. *Quo exemplo postea inter Ægyptum & Arabiam, etiam squallentibus locis, cœptus est inveniri, detractis arenis: qualiter & per Africa sitientia usque ad Ammonis oraculum. Is quidem crescens cum Luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco & ipso, quia sub arenis inveniatur, appellato*. Meminit ejus & Dioscorides lib. V. cap. LXXXV. Alii cum spiritu aspero scribunt, *Hammoniacum*, ut & Jupiter *Hammon*: eamque scripturam præter veterum codicum auctoritatem, quam & Lud. Carrio agnoscit, notis ad lib. II. Val. Flacci, comprobat quoque Festus, qui *Hammon* ponit in litera *H*. Et sane quamquam Græce sit ἄμμος, Ἀμμώνιος, & Ἀμμωνιακὸν, nihil tamen prohibet, id Latinos per adspirationem extulisse. Nam similiter ab ἔρνος dixere *hernia*; & cum priores *triumpus* dicerent, (ut ex columna Duilliana scimus,) posteriores ex eo fecere *triumphus*; ac ab *oriendo* quoque *hortum* dici sentiunt Charisius, & alii. Sed unde Jupiter *Hammon* sive *Ammon* appellatus? Num quia templum ejus in locis arenosis exstructum a Libero patre? Unde Propert. lib. IV. Eleg. I. (*Hoc neque arenosum Libyci Jovis explicat antrum*.) An potius *Ammon* Ægyptia vox est, ac Jovem iis significat? An ab Hebræo חמן, *Sol*? unde &, juxta Rabbinos, *Chammanim* dicuntur sacrificia in locis excelsis, solisque calorem excipientibus. Nisi potius ea vox a Persis, quod Josephus Scaliger ait, qui & ab eo, præfixo א, *Achaman* factum censet, indeque Persas dictos achæmenios, seu achæmenidas. Vide quæ is fuse & erudite (ut omnia) de *achæmeniorum* voce disserit ad Catulli epig. LXXXVIII.

AMNIS etymon non perspexit Isidorus. Sic enim ille lib. XIII. cap. XXI. *Amnis, fluvius est, nemore ac frondibus redimitus, & ex ipsa amœnitate amnis vocatur*. Omnino autem paret esse ab *am*, i. e. *circum*. Varro IV. de L. L. *Amnis id flumen est, quod circuit aliquid, nam ab ambitu amnis* [Melius ab ἀέναος deduci possit.] Jovianus quoque Pontanus, in Actio, pag. CXXXII. b. edit. Aldinæ, sic dici ait, quod amnium cursus plerumque sint flexuosi. Sed aliis placet, non simplex esse derivatum, sed compositum, sive ex ἀμφὶ, & νέω, sive potius ex *am* & *no*, hoc est, *nato*. Festus: *Amnis proprie dicitur a circumnando: quoniam am, ex Græca præpositione sumtum, quæ est ἀμφὶ, significat circum; & nare fluere*. Porro, ex etymo hoc ratio promi posse videtur, cur Oceanum qui Orbem ambit universum, *amnem* appellant poëtæ. Ut Tibullus lib. 3. El. 4.

Jam nox, æthereum nigris emensa quadrigis
Mundum, cæruleo laverat amne rotas.

Quomodo & ante dixerat idem:

Solis anhelantes abluit amnis aquas.

Sed simplicius puto, si dicamus, id factum imitatione Homerica, qui itidem Oceanum ποταμὸν, *fluvium*, appellaverat. Ut Οδ. λ, sub finem:

Τὸν δὲ κατ' Ὠκεανὸν ποταμὸν φέρε κῦμα ῥόοιο.

Et Οδ. μ'

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο
Νηῦς.

Et pluribus aliis locis. Vide illustrem hac de re locum philosophi Stagiritæ lib. I. μετεωρ. c. IX. A *per* & *amnis*, est *perennis*. Festus: *Peremne dicitur auspicari, qui amnem aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicato transit*. Idem: *Petronia amnis est in Tiberim profluens, quam magistratus auspicato transeunt, cum in campo quid agere volunt: quod genus auspicii Peremne vocatur*. Cic. lib. II. de Divinat. *Bellicam rem administrare majores nostri, nisi auspicato, noluerunt. Quam multi anni sunt, cum bella a proprætoribus & proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Itaque nec amnes transeunt auspicato: nec tripudiis auspicantur*. Etiam ut a medio terræ est *mediterraneus*, sic a medio amnis dicitur *mediamna*, teste Prisciano in XVII. Similiaque sunt *Interamna*, & *Antemna*, opida Varro lib. IV. de L. L. *Opidum Interamna dictum, quod inter amnes est constitutum: item Antemnæ, quod ante amnem, qui influit in Tiberim; quod in bello male acceptum consenuit*. Festus: *Amnenses appellabantur urbes si a prope amnem, ut a mari maritimæ. Unde Interamnæ & Antemnæ dictæ sunt, quod inter amnes positæ sunt, vel ante se habeant amnes*. Servius ad Æn. VII. *Antemnæ dictæ sunt quod eas amnis præterfluit, quasi ante amnem posita*.

AMO, & *amor*, veniunt ab ἅμμα, *vinculum*, vel ab ἵμερος, *amor*. Ubi *i* in *a* abit, ut a θίγω, *tango*. Nisi magis placet *amo* esse ab ἅμα, *simul*; quod amor est appetitus unionis. Vel ab חם *cham*, sive *ham*, id est, *calefacere*; ut proprie sit, *ardere amore*. Vel ab חמר id est, *desiderare*, *concupiscere*. Sane quanto hæc verisimiliora, quam ut, quia amantes sint loquaces, eo tum ἔρως hoc est *amor* derivemus ab ἐρέω, sive εἴρω quod est *dico* (quam vocis caussam etiam legere est apud Etymologum;) tum *amo* similiter deducamus ab אמר (*amar*,) hoc est *loqui*. Cujus etymi quoque meminit Caussinus, lib. VIII. de Eloquentia, cap. XIV. Sunt, qui ab Hebræo אם, *mater*, ducant. Matribus enim primum amorem competere. Ab *amor* est *amasco*, hoc est, amare

re incipio, ut Glossæ Isidori interpretantur. Ab *amasco*, vero est *amasius*, hoc est amator. Diomedes, lib. I. cap. de qualitate verborum: *Ab amo veteres inchoativo modo dixerunt amasco. Unde & amasios amatores dicebant. Ut Plautus Truculento: Istos mundules amasios. Nævius: Nunc primulum amasco.* Hactenus Diomedes. Cujus verba adduxi, prout in vett. libris legi, jam alii monuerunt. In vulgatis & Nævii locus omittitur, & pro *amasius* scribitur *amascus*. Quæ scriptura refellitur Plauti loco. Neque enim dubium, quin Diomedes respexerit locum hunc Trucul. act. III. sc. I.

Nunc ego istos mundulos urbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.

Est vero *amasco* a secunda verbi *amo*, ut a *labas labasco*, a *cales calesco*, a *tremis tremisco*. Nam vocalia ante *sco* sequitur naturam verbi unde deducitur. Quod dum non perpendit Pierius, in Castigationibus Virgilianis, *tremesco* dicendum ait, quia dicamus *calesco*, *frigesco*, *horresco*. Qui error viro tanto indignus. Ab *amore* vulgo *amicum* dici putant. Sed sententia hæc facile refellitur. Nam veteres dixere *amecum*, pro quo posteriores *amicum*. Festus: *Ab antiquis* AMECI & AMECÆ *per e literam efferebantur*. Plautus Casina:

Mihi benevolentes atque ameci prodeunt.

Ita eum locum corrigit in Plautinis Quæst. Janus Guilielmius, ad Cas. c. II. In vulgatis est *a me*: quomodo si legas, & sententia & numerus claudicabit. *Amecus*, ut veterum quibusdam persuasum esse video, per syncopen factum ex *animecus*, quod ex *animus*, & *æquus*, conflatum. Proprie enim is *amecus*, qui æquo erga alium animo est. Glossæ Philoxeni: *Animecum*, ἰσόψυχον. Scribe, *Animæcum*, quomodo dixere pro *Animæquum*, *q* in *c* converso, ut in sexcentis factum. Quod si hoc etymon verum est, apud Festum pro *amecum* legi debet *amæcus*. Unde *amicus* fuerit, quo pacto a *cædo* est *occido*. Nisi malis; ex *æquus* perire diphthongum in *amecus*: ut ab ἔλαιον est *oleum*, a βαίνω *venio*, a βοῶ, *voveo*, &c. Atque hæc quidem pro veterum opinione. Sed quanto simplicius, imo & verius est ut a φιλέω est φίλος, sic ab *amo* esse *amicus*. Vel, ut a *mero* est *meracus*, sic ab *amore amicus*, aut *amicus*. *Amicitia* est ab *amicus*, ut *justitia* a *justus*. Sed pro *amicitia* etiam *amicities* dixere, ut testatur Charisius lib. I. Apud Festum est: *Amatio ab amore denominatum*. Hoc monere Festum, non fuit operæ. Sed in MSSis est *amutio*. Qualia Festum scripsisse, non est vero simile.

AMOENUM [*secessus jucundus remotus a muneribus*. Vel *quod immunes ibi essent ab oneribus urbanis*. Nam veteres scribebant *mœnera* & *mœnis*, *mœrus*, pro *munera*, *munis*, & *murus*] Festo dictum videtur, quod ad se *amandum* alliciat, licet non raro damnosa. Plaut. Menæchm. act. II. sc. III.

Munditia illecebra animo est amantium.
Amanti amœnitas malo est, nobis lucro est.

Hæc originatio si placet, videtur *amænus* scribendum, per *æ*. In vett. tamen libris scribitur per *œ*. Proque ea etymologia facit sententia Servii, sic scribentis ad v. Æn. *Amœna sunt loca solius voluptatis plena: quasi amunia, unde nullus fructus exsolvitur: unde etiam nihil præstantes, immunes vocamus*. Vult igitur Servius, *amœnus* dici ab antiquo *mœnia*, pro quo posteriores *munia*, *œ* in *u* converso, quomodo a *Pœnus* est *Punicus*, a *pœna impune*. Utramque autem etymologiam conjunxit idem ad VI. Æn. *Amœna*, inquit, *quæ solum amorem præstant*. *Vel, ut supra diximus, quasi amunia, h. e. sine fructu; ut Varro & Cermenius docent*. Sed nec absurde a *mœnibus* deduxeris, quorum amœnitas magna esse solet, cum quia arboribus ipsa consita sunt, tum quod inde in hortos proximos longe lateque pateat prospectus. Hinc Appulejus, lib. de Mundo: *Quare & eos, qui nobis unius loci ingenia, qualitatesque describunt, aut mœnia urbis, aut alicujus amnis fluenta, aut amœnitates, & magnitudines montium.* Vides ut *mœnia urbis* inter amœnitates reponat. Fortasse tamen apud Appulejum potius legendum *amœnia urbis*, prout Bonaventuræ Ulcanio videbatur. Nam favet huic scripturæ codex Manuscriptus optimus, ac in Gloss. veteri est, *Amœnia*, *αἱ ἀκταί*. Cui interpretationi favet Servius in v. Æn. in illud.

At procul in sola secretæ Troades acta.

Ubi ait, *Acta*, *nomen substantivum*, *significat secreta & amœna locorum*. Puto tamen interpretationem eam Servii mutilam esse, dicique debuisse, acta esse *secreta & amœna locorum juxta mare*. Quæ & proprie *amœnia*, juxta Glossas. Ab *amœnus* est *amœnare*, vox usurpata Sidonio lib. I. epist. IX. ad Heronium, Cypriano lib. IV. ep. II. ad Donatum, Salviano item atque aliis, quorum loca integra apponit Savaro ad Sidonium.

†AMOENUS originationibus amœnissimis a veteribus grammaticis illustratur: quum tamen oriri potuisse videatur a verbo אמן *aman*, quod Hebraeis est *nutrire*; nam amoena loca mire nutriunt. Id sicui non arrideat, possit eadem vox derivari ex Arabica rad. עמן, unde fit nomen עמינה *amirab*, quod in Lexicis redditur *planicies*, seu *terra aequabiliter explicata*. Id enim, si quid aliud, amoenitatem parit. Verum his missis, sine dubio AMOENUS fiet ab Heb. נעם *naam*, quod est *amoenum esse*, ex quo verbo fit נעמנים *naamanim* quod *amoenitates* notat, ex quo nomine (extrito *Nun* pro more defectivorum *Pe-Nun*) restat *Amanim*, idest in singulari *Aman*, sive cum alia vocali *Amen*, h. e. ipsum AMOENUS. Sciendum est autem, ex eadem radice apud Arabes plura suboriri nomina, quibus locorum amoenitates notantur. MAZOCHIUS.

AMOMUM, ἄμωμον, uva ex Indica labrusca, vel potius frutex, cujus lignum ita in se convolveretur, ut βότρυν seu uvam referret. Adeatur de eo Theophrastus, Hist. Pl. lib. IX cap. VII. Diosc. lib. I. cap. XIV. Plin. lib. XII. c. XIII. Videri possit a præstantia dictum quasi ἄμωμον ἄμωμον. Nam ἄμωμος idem ac ἀμώμητος, *irreprehensus*, *reprehensione major*. Sed potius vox ea est ab Orientalibus. Sane Arabibus vocatur חמאמא, *amama*. Movet etiam, quod Maro in Eclogis dicat, *Assyrium amomum*. Et Papinius in epicedio Pileti Ursi ait:

. . . . *Phariæque exempta volucri*
Cinnama, & Assyrio manantes gramine succos.

Ubi per *Phariam volucrem* intelligit Phœnicem, quod Heliopolim Ægypti urbem devolaret: at per *Assyrium gramen* signat amomum. Quomodo, de Phœnice itidem loquens, vocat Avienus, his verbis: *Ales, amica Deo, largum congessit amomum*. Ubi per *Deum* intelligit Solem. Quare cum re puto *amomi* vocem ab Oriente acceptam. Amomum addebant unguentis, quibus corpora condirent. Unde Pers.

. . . . *Tandemque beatulus alto*
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,
In portum rigidos calces extendit.

Hinc unguenta, quibus corpus condirent, vocarunt *amomiam*: unde postea, truncata voce, fecere *momiam* & *mumiam*: ut nunc loquimur. Ab *amomum* est *amomis*, ἀμωμίς, herba adeo similis amomo, ut hoc eo adulteretur: quemadmodum Dioscorides ait.

†AMOR est a חמוד *hamud* & (verso de more D in R) *amor*, ejusdem significationis. Ab AMOR deinde verbum AMO. MAZOCHIUS.

AMPHIBIUM, ἀμφίβιον, animal in aqua & terra vivens. Ut interpretatur Hesychius: & e Latinis Varro lib. IV. de L. L. Columella lib. VIII. c. XIII. Isidorus lib. XII. cap. VI. Dicitur ἀμφίβιον, quasi *utrobique vivens*, ab ἀμφὶ & βίος. Hinc Suidas: Ἀμφίβιον, ἐν ἀμφοτέραις δυνάμενον βιῶν, καὶ θαλάσσῃ, καὶ γῇ. Cicero, lib. I. de natura Deorum, *ancipitem bestiam* appellat, sed nove, ut indicat, quod præmittat particulam *quasi*. *Bestiarum*, inquit, *terrenæ sunt aliæ, partim aquatiles, aliæ quasi ancipites, in utraque sede viventes.*

AMPHIMALLA Plinio, lib. VIII. cap. XLVIII. sunt vestes utrimque villosæ. Gr. ἀμφίμαλλα ab ἀμφὶ, & μαλλὸς, hoc est, *vellus* sive *lana promissa*. Dicuntur & ἀμφιτάπητες. Unde Hesychius: Ἀμφιτά-

πης, χιτὼν, ἑκατέρωθεν ἔχων μαλλούς. Hinc Latinum *amphitapa*; quod Isidorus, lib. XIX. cap. XXVI. similiter interpretatur, *ex utraque parte villosa tapetia*. Ibidem adducit illud Lucilii, e primo satyrarum, quod apud Nonium quoque legas:

Psilæ atque amphitapæ molles cum ingentibu' villis.

Sic eum locum legit Scaliger. Idem Lucillius lib. VI.

Pluma, atque amphitapa, & si aliud quid deliciarum.

Varro, Manio: *Alterum bene acceptum dormire super amphitapa bene molli.* Utrumque locum citat Nonius. Usus & Ulpianus, l. vestis. §. vestimenta. ff. auro & argent. leg. Eustathius ad Il. ι. pag. DCCXLVI. edit. Roman. Ἐοίκασι δὲ καὶ μαλλωτοὶ τάπητες εἶναι· ὅθεν Αἴλιος Διονύσιος, ἀμφιτάπητάς φησι τοὺς μὴ ἑτερομάλλους, ἀλλ᾽ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν δασεῖς· καὶ Παυσανίας δὲ λέγει, ὅτι ἀμφιτάπητες, οἱ ἀμφίμαλλοι· οἱ δὲ, ἑτερόμαλλοι τάπητες. Ἑτερόμαλλα autem non tantum τάπητες, sive τάπιδες, dicebantur, quod cum aliunde, tum ex hoc Eustathii loco, colligimus, sed & ψιλαί. Unde *psilas* vocat Lucillius, ut ante vidimus. Nempe quia ψιλὸς, est *nudus*, *pilis* seu *villis carens*. ψιλη autem genere muliebri maluere, quia respexerunt ad δάπις, quod idem ac τάπης, sed genere differt. De *psila* quod dixi, confirmatur Glossis Philoxeni; in quibus legas: *Tapedus*, τάπις ψιλή. Ubi recte corrigit Bonav. Ulcanius: *Tapetus*, τάπης, ψιλη. Quin & conjunctim: ψιλοτάπιδες, αἱ ἁπλώμεναι ὑποστρώματα καλά. Cum autem non tantum τάπης aut τάπις dicatur: sed & δάπις (quo Xenophon, Plutarchus, Athenæus, aliique utuntur:) plane arbitror, dici δάπις quasi δάπιδος, παρὰ τὸ ἐν δαπέδῳ στρώννυσθαι, ut scribit Eustathius ad Il. ω. pag. cIↃCCCXLVII. ed. Rom. Idem Eustathius ibidem, & ad Iliad. κ. pag. IↃCCXCV. hac ipsa de caussa, quemadmodum ταπεινὸς dicitur ἀπὸ τοῦ πάτου, sic τάπης quoque dici ait quasi πάτης. ἀπὸ τοῦ πατεῖσθαι. Nempe quia, ut dixi, pavimenta his tori instar sternerentur: quemadmodum Turcæ hodieque ea sternunt tapetis exterius villosis, eorumque imitatione Hispani idem agunt tapetibus crassioribus e Turcia advectis, quæ illi, (ut me Bonav. Ulcanius docuit,) voce ab Arabibus sive Mauris relicta, *albombras* nominant. Præter hæcce duo est & etymon tertium quartumque apud Eustathium, ad Il. ω. eapse pag. Nam ait, a θάλπω esse θάλπης, & omissa liquida, ac substituta tenui pro adspirata, τάπης. Vel τάπης dici pro τάφης, a ταφὼν, ὁ ἐκπληγεὶς, quia ὁ τάπης τὸν ὁρῶντα ἐκπλήττει. Addo & quintum ex Becmano, qui deducit a טפה, id est, *amictus*, vel, *opertus est*. Item sextum, e Martinio; ut sit a דף *daph*, id est, *asser*, *tabula*: cujus usum interdum præstat. Porro Latini non tantum *tapes* dicunt, sed etiam *tapetum*, vel *tapete*, ut ad VII. Æn. monet Servius. Primus usus Maro, Æn. IX. cum ait, *pulcrosque tapetas*. Similiterque Statius, I. Theb. *altosque inferre tapetas*. Ineptit Nonius, cum Maronis loco probat, dici *tapete* in neutro. Nisi forte quædam desunt. Alterum habes, cum Maro VII. Æn. ait, *pictisque tapetis*. Tertium est in hoc Turpilii & Cæcilii, *glabrum tapete*: & isthoc Plauti, Pseudolo, act. I. sc. II.

Ita ego vestra latera loris faciam, ut valide varia sint,
Ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.

Ubi *tapetia belluata* vocat, ut Græci ζωωτὰ, h. est, in quibus ζῶα sive *belluæ* sunt acu pictæ. Nonius *tapete* dici probat eo, quod Varro & Maro *tapetibus* dicunt. Sed hoc non minus a *tapes*, quam *tapete*, esse potest. Plures *tapetium* appellationes vide in *Auleum*.

AMPHISBÆNA, ἀμφίσβαινα, serpentis genus, nunc in anteriorem progrediens partem, nunc in posteriorem: unde & nomen, ab ἀμφὶς, *utrimque* & βαίνω, *eo*, quasi ἑκατέρωθεν βαίνουσα. Quomodo & Gallis dicitur *Double-marcheur*. Quia autem utrimque progreditur, eo, qui non satis caput a cauda distinguerent, credidere, utrimque caput habere, unum quo loco reliqua animantia, alterum in cauda. Hanc sententiam etiam Plinius sequitur, lib. VIII. cap. XXIII. Item Galenus, lib. de theriaca. Etiam Lucanus, Solinus, Isidorus; qui ait, *currere ex utroque capite, tractu corporis circulato*. Sed si quis serpens visus biceps, vel triceps, inter monstra haut minus debuit referri, quam cum homines vel canes bicipites nascuntur.

AMPHITHEATRUM, Ἀμφιθέατρον, ex eo nomen habet, quod e duobus constaret theatris: adeo ut, cum theatrum forma esset hemicyclii, ac ante se haberet scenam, quæ ab uno theatri cornu ad alterum porrigebatur; amphitheatrum scena hac (nomine eo proscenium quoque, & postscenium comprehendo) caruerit, sedilibusque continenter dispositis ambierit in orbem. Dio Cassius, lib. XLIII. Θέατρον κυνηγετικὸν, ὃ καὶ Ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν, προσεῤῥήθη· *Theatrum venatorium, quod & Amphitheatrum (eo quod in orbem undique sedes, absque scena, habeat) dictum est.* Cassiodorus lib. V. epist. XLII. *Cum theatrum, quod est hemisphærium, Græce dicatur; amphitheatrum, quasi in unum juncta duo visoria, recte constat esse nominatum.* Isidorus lib. XVIII. c. LII. *Amphitheatrum locus est spectaculi, ubi pugnant gladiatores.* Et mox: *Amphitheatrum dictum, quod ex duobus theatris sit factum. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrum vero ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.* Non tamen, quod Isidorus dicere videtur, amphitheatrum plane circuli habuit figuram, sed ovi: quemadmodum scribit Cassiodorus, loco ante dicto: sed in Parisiensi, anni cIↃ IↃLXXIX. vitiose scriptum: *Qui speciem ejus arena concludens*. Pro, *ovi speciem*. Respexit huc Calp. in Ecl. de venatione Carini:

Et geminis medium se molibus alligat ovum.

Nam vult duas moles, hoc est, duo theatra, in ovi speciem conjungi. Nec figura tantum, sed & usu theatrum & amphitheatrum differebant. Nam in theatro ludi scenici, in amphitheatro gladiatorii fiebant, ac circenses. Itaque illud Veneri, hoc Marti sacrum fuit. Cetera si voles, adi Lipsii de amphitheatro commentarium.

AMPHORA, a Græco ἀμφορεὺς, quod κατὰ συγκοπὴν factum ex ἀμφιφορεὺς, quo Homerus usus aliquoties: hoc conflatum ex ἀμφὶ & φέρεσθαι· nempe quod hoc vasis genus utrimque ansas haberet, quibus ferretur. Hesychius: Ἀμφιφορῆας, ἀγγεῖα τὰ ἑκατέρωθεν ὦτα ἔχοντα. Idem tradidit Athenæus lib. XI. item Eustathius ad Il. ψ, pag. cIↃCCLXXXIX. & Od. ζ. pag. cIↃCCCCXLV. Fuit & amphora liquidorum aridorumque mensura, capiens urnas duas. Columella, lib. XII. cap. XX. *Quadrantem medicaminis in binas amphoras miscere solitus sum, ita ut quatuor urnarum esset musti modus.* Festus: *Quadrantal vocabant antiqui; quam Græce amphoram dicunt: quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios.* Julius Africanus, in fragmento περὶ μέτρων· Ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεὺς, ὃν καὶ μετρητὴν λέγουσι πολλοὶ, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει δύο, ἃ καλοῦσι καδδὴς ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὔρνας· ὥστε τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μή. *Amphora vini, quam & metretam multi vocant, continet semiamphoras duas, quas cados communi nomine appellant, Romani vero urnas dicunt: ita ut amphora sit sextariorum XLVIII.* Volusius Metianus: *Nam quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo*, &c. Sed hæc capienda de amphora Romana. Nam Attica trium urnarum fuit. Hinc Fannius:

Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus: hanc facies nostra si adjeceris urnam:

Cave iis credas, quæ de amphora, ceterisque mensuris scripsit doctissimus Politianus, epist. ult. lib. X. Nam ea erroribus scatet, planeque indigna est Politiano: quod si a nobis dici mireris, lege quæ hac de re scripsit Budæus initio lib. V. de asse.

AMPLUM, [ἄμπλος] ut M. Victorinus scribit, dicitur, quod late patet, & per multa diffunditur. Sipontinus putat, *amplus* esse ex *am* & *plus*, ut *amplum* proprie dicatur, quasi *ex omni parte plus*. Sed aliis videtur proprie dici de *maris* spatio, ut sit ex ἀνάπλοος, sive ἀνάπλους, quod ab ἀναπλέω, *navi in altum*

altum provehor, *e portu solvo*. Nempe ut ab ἀναβάλλω, est ἀμβάλλω, ab ἀναβαίνω ἀμβαίνω, ac ἀμβωμοῖ dicitur pro ἀνὰ βωμοῖς· sic ab ἀνάπλεως erit ἄμπλης, unde *amplus*. Sed nihil opus a *mari* arcessere originem. Simplicius dixeris, *amplus* esse ex ἀνάπλεος, quod Attice ἀνάπλεως, hoc est, *plenus*, *refertus*. Ab *amplus* est *ampliare* verbum forense. Sosipater Charisius cap. de Adverbio: *Amplius adeo prolixum temporis spatium significat*, *ut judices quotiescumque significarent*, *adhuc se audire velle*, AMPLIVS *dicebant*. *Itaque negotium differebant*: *unde hodieque*, AMPLIARI IVDICIVM, *differri dicitur*.

AMPVLLA, [ἀμφιπύτελλον.] qui ex ἀναβολὴ, sive Tarentino ἀμβολλα factum putant, vellem sententiam suam rationis alicujus pondere firmassent. Nunnesio, in Grammatistice, placet, esse a πομφόλυξ, quomodo bulla vocatur, & quicquid bullæ simile, ut ὀμφαλὸς sive *umbo* in clypeo. O abire ait in a, quomodo & a πόρω deducit *paro*, a λόγχη *lancea*, &c. Videri etiam possit ex eo nomen accepisse, quod esset *ampla*. Erat enim vas ventricosum, ut appellat vetus Horatii interpres. Hinc *verba ampullosa*, ac tumentia, κατὰ μεταφορὰν ab Horatio, in Arte, *ampullæ* dicuntur: *Projicit ampullas*, *& sesquipedalia verba*. Neque enim, quod vulgo sentiunt, ampullæ hic sunt verba dithyrambica, & magnitudine ampullas æquantia (nam hæc mox vocat sesquipedalia); sed turgida tumentiaque: ut ampullæ sint διανοίας, sesquipedalia λέξεις· quemadmodum erudite Yvo Villiomarus notat, animadversionibus in Titii lib. II. cap. IX. Atque hoc quoque confirmat verbum *ampullari*. Nam id non ad verborum magnitudinem, sed dictionis ac compositionis grandiloquentiam pertinere, clare indicant verba Horatii lib. I. ep. III.

An Tragica desævit & ampullatur in arte?

AMVLETVM videri possit dictum ab ἀμύνω, id est, *propulso*, *auxilior*: vel ab ἅμμα, *vinculum*, quia alligatur: unde & Græcis vocatur περίαμμα, sed omnino est ab *amoliendo* dictum, ideoque per o rectius scribitur in secunda. Gloss. Philoxeni: *Amoletum*, φυλακτήριον.

AMVRCA, ut quidem Isidorus ait, lib. XVI. Originum cap. VII. *ab emergendo dicta*, *quod ab oleo mergat*, *& fex ejus sit*. At fex post oleum desidit, quum amurca sordes sint, quæ ante oleum emergunt, & id præcedunt. Omnino est a Græco ἀμόργη. Nam, quod, Græcos a Latinis eam accepisse vocem, Isidorus ait, spissus est error. Gloss. Philoxeni: *Amurca*, ἀμόργη· ἔστιν δὲ τρὺξ ἐλαίου· Polluci quoque, lib. I. cap. 12. τρὺξ vocatur: Τρὺξ, inquit, οὐκ ἐπὶ οἴνου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐλαίου. Diosc. lib. I. c. CXXXV. Ἀμόργη ὑποστάθμη ἐστὶν ἐλαίας τῆς ἐκθλιβομένης, *expressæ olivæ recrementum*. Similiterque interpretatur Erotianus, Lexico in Hippocratem. Ἀμόργη vero dicta παρὰ τὸ ἀμέργειν, *terendo premendoque*. Amurcæ utilitatem docet Varro, lib. I. c. LV. de re rust.

AMVSSIS, ex quorumdam sententia, ut Festus ait, fit ex a negativo, ut in *amens*, & verbo *mutire*, id est, loqui; ut *amussim* sit *non tacite*. Perottus derivat ab *æmulor*, quia est norma, quam æmulamur, hoc est, imitamur. Franciscus de S. Quercu ab *am*, & *æquus*; quasi *utrimque æqua*. Melius Martinius, ab *am*, & antiquo *assis*, pro *asser*, quia adhibetur ad tabulas dirigendas: vel a Græco ἅμμα, id est, *nexus*, quia nectitur & suspenditur, ad explorandum, quid rectum, quid curvum, unde & *perpendiculum* vocatur. [est ab ἀμαμάξυς, idem quod ἀμαμάξας, unde ἀμάμυξ. ἀμαμάξυς Aristoph. p. 322. vel potius ab ἀμοργίς.] Festus; *amussim*, *regulariter*, *tractum a regula*, *ad quam aliquid exæquatur*; *quæ amussis dicitur*. Nonius Marcellus: *Est amussis regula fabrorum*, *quam architecti*, *cum opus probant*, *rubrica illinunt*. Ibidem citat hæc verba Varronis ex ejus secundo, sive, ut in veteri Veneta legitur, ex tertio Quæstionum Plautinarum: *Amussis est æquamentum lævigatum*; *& est apud fabros tabula quædam*, *qua utuntur ad saxa coæquanda*. Etiam ex Sisenna hæc adducit Charisius, cap. de Adverbiis: *Examussim*, *pro*, *examinate*. *Amussis enim*, *est tabula rubricata*, *quæ demittitur*, *examinandi operis gratia*, *an opus surgat*. Inque Glossis Isidori est: *Amussis*, *regula*, *fabrica*, *qua tabulæ diriguntur*. Ab *amussis* est *adamussim*, & *examussim*. Posterius hoc crebrum est Plauto. Ac Carrio, lib. I. Antiquarum Lect. cap. XIX. eandem vocem Gellio ait restitui debere lib. I. Noct. Att. c. IV. ubi in vulgatis legi solet, *adamussim*. In quo Carrioni assentio, quia ita in MSStis invenit. Ceteroquin *adamussim* suscillari non oporteat. Nam ita locutus Varro, περὶ παιδοποιίας, ut idem Nonius testatur. Item lib. I. de re rust. cap. I. & Macrobius lib. I. Saturn. c. IV. Ab *amussis* legas *amussium*, apud Vitruvium lib. I. cap. VI. sive, juxta ed. alias, c. X. *Amusium*, simplici s, pro eo legas in Florentina anni CIↃ IↃXXII. Sed *amussium*, geminato sibilo, habet Florentina anni M. CCCCXCVI. Similiter apud eum reperias *opus amussiatum*: quod Plauto, Mil. act. III. sc. I. vocatur *amussitatum*. Citat Nonius ex Plauti Milite: *Inest in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles*. Atque addit, id est, *examinata*. Ubi pro *emussitata* (quod etiam est in Aldina) legendum *amussitata*: prout habet Veneta a Philippo de Pinzis excusa ann. CIↃ CCCCXCVI. Minime vero audiendus Hadr. Junius, in Nomenclatore; ubi, cum amusium Vitruvio dixisset esse tympanum circinatum; Plinio autem tabulam, ex qua ad libellam collocata cognoscitur unde spirent venti: adjungit, fortasse ex eo nomen esse, quia ἄμουσοις, hoc est, imperitis hominibus eo consulitur in ventorum exploratione. Nam, ut diximus, omnino ex eo nomen est, quoniam ad libellam amussimve exigeretur.

AMVGDALA, ἀμυγδαλῆ, juxta Etymologici magni auctorem ex eo nomen habet, quia, in osseo putamine, quod viridi externo proximum est, habet multas strias, sive sulcatas lineas, quas Græci ἀμυχὰς vocant, ab ἀμύσσω, quod est, *rado*, *carpo*, *vellico*, *lancino*.

AMYLVM, ut Plinius lib. XVIII. cap. VII. ait, *inde est appellatum*, *quod sine mola fiat*. Nempe ab a στερητικῷ, & μύλη, quæ est *mola*. Caper, de Verbis dubiis: *Amulum*, *non amylum*, *quod non molatur*. Ac similiter Isidorus, lib. XX. Originum cap. II. Falli utrumque ex iis liquet, quæ jam diximus. Modum conficiendi ejus docet Plinius ibidem, uti & Cato de R. R. c. LXXXVII. Inter placentarum genera reponitur ab Athenæo lib. IV.

AMYSTIDEM, ἀμυστίδα sive ἄμυστιν, dixere potationem, qua sine respiratione & uno quasi spiritu poculum ebibebant; ab a στερητικῷ & μύζω quod est, *os & labra claudo*: quia haustim, & labris non clausis, biberetur. Aristophanis Scholiastes in Acarnan. Ἄμυστιν ἀθρόως ἔπινον, ἢ παρὰ τὸ ἀπνευστὶ ἐκπιεῖν, ἢ παρὰ τὸ μὴ μύειν. Ἔστι δὲ καὶ εἶδος ποτηρίου. Similia apud Eustathium legas. Eo autem, quo dicebam, modo Thraces bibere solent. Unde Pollux, lib. VI. cap. III. Ἀμυστὶ πίνειν, ἀμυστίζειν, χανδὸν πίνειν. Θρᾳκία πρόποσις. Σκυθικὴ πόσις. Hinc ἀποσκυθίζειν, pro *ingurgitare se vino*. Et Callimachus, apud Athenæum lib. X. pag. 442. edit. Comm. & lib. XI. p. 477. & Macrobium, lib. V. cap. XXI. ἄμυστιν vocat Θρηΐκιον ac similiter dixit Horatius, lib. I. od. XXXVII. *Bassum Threicia vincat amystide*.

A N

ANAGLYPTA, Ἀνάγλυπτα, vasa figuris extantibus excisa: quæ & ἀνάγλυφα ab ἀναγλύφω, *in asperitatem cælo*. Plinius, l. XXXIII. cap. XI. *Vasa ex argento*, *nunc anaglypta*, *in asperitatemque excisa*, *circa linearum picturas quærimus*. Circa hæc versabatur pars quædam artis torcutices: uti altera circa emblemata, sive sigilla, quæ vasis illigabantur: alia circa crustas cælatas, unde dicti *crustarii*. Γλύφω ab Hebræo גלף, quod idem ac γλύφω.

ANALECTA, Martiali creduntur esse quisquiliæ cibi sub mensa. Gr. ἀνάλεκτα. q. dicas, *collectanea*, ab ἀναλέγω, id est, *colligo*; quia per mediastinos colligerentur, dum triclinium purgant, sive scopis verrendo, sive spongia extergendo, quod imprimis

fiebat

ſcebat, ſi pavimenta eſſent majoria pretii. Saltem conſtat, hoc qui facerent, ab ea cauſſa dictos *analectas*. L. quæſitum. §. item ſpongiæ. ff. de fund. Inſtr. Vide I. Gruterum ad illud Senecæ ep. XXVII. *Ut Grammaticos haberet analectas* &c. Et ſane nihil prohibet, quo minus ſimiliter accipiamus apud Martialem: nempe ut *analecta*, non τὰ ἀνάλεκτα, ſed ὁ ἀναλέκτης dicatur: quæ P. Scriverii ſententia eſt. Locus Martialis eſt lib. VII. ep. 20.

Colligere longâ turpe nec putat dextrâ,
Analecta quidquid, & canes reliquerunt.

Quem verſum aliter vulgo diſtinguunt, ut *analecta* cum *colligere* cohæreat. Alter verſus eſt in Apophoretis carm. LXXX.

Otia ſed ſcopis nunc analecta dabit.

Sic optime legit idem Scriverius: ubi vulgati, *dabuat*.

ANAS, ut Varro, IV. de L. L. ſcribit, nomen habet a *nando*. Qua ratione Græcis νῆσσα ſeu νῆττα dicitur a νέω, κολυμβῶ· Unde & νῆσος, *inſula*; quia mari velut innatat. Angelo tamen Caninio, & Petro Nunneſio, magis veriſimile ſit, *anas* κατὰ μετάθεσιν fieri ex νῆσσα· ſimiliaque eſſe σίαλος *ſaliva*, σφάκελος *faces*, κάχληξ *calculus*, φλέγω *fulgeo* &c. Hinc *anatarius*, νηττοφύλαξ, ut exponunt Gloſſæ veteres; & *anataria aquila*, quæ anates occidit, νηττοφόνος. Porro *anas* alteram quoque ſignificationem habet. Nam & *anas* dicitur vetularum ætas, ſeu morbus. Sed tunc venit ab *anus*, eſtque contractum ex *anitas*. Vide *Anus*.

ANATHEMA, priori porrecta, aliud fuerit, quam *anathema* priori correpta. Ἀνάθημα ſignificat donarium numini dicatum, inque templo ſuſpenſum. Nempe eſt ab ἀναθεῖναι, quod ſignificat *dedicare*, *conſecrare*. Pollux: Ἀναθήματα ποιήσασθαι, ἀναθεῖναι εἰς τὸν ναόν. Habet ἀνὰ hic eam vim, quam habet in ἀναβάλλειν. Ut hoc notat, *ſurſum jacere*, ita ἀναθεῖναι eſt, *ponere in ſublimi*. Itaque ἀναθήματα ſunt coronæ, phialæ, acerræ, & alia, quæ Pollux enumerat. Nec unquam ea vox in malam partem ſumitur. At ἀνάθεμα eſt ab ἀνατίθεσθαι, ſignificante, *removere*, *ſeparare*. Quomodo dicimus, ψῆφον ἀνατίθεσθαι, *dimovere ac reducere calculum*. Ubi ἀνὰ ſumitur ut in ἀνακαλεῖν, *revocare*. Itaque ἀνάθεμα eſt ἀφωρισμένον, *ſeparatum*. Ut quæ a communi uſu ſegregantur, ac ſacrantur Deo. Unde Photius apud Oecumenium, ἀνάθεμα εἶναι, interpretatur, χωρισθῆναι καὶ ἀλλοτριωθῆναι, *ſeparari & alienum reddi*. Expoſitionem hanc imprimis firmat, quod Apoſtolus dicat, ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ. q. dicat, *ſeparatum quid a Chriſto*. Itaque ἀναθέματα proprie iis dicit Eccleſia, quos a communione & convictu fidelium ſejungit. Vide, quæ pro hac ſententia ſcribit Chryſoſtomus.

ANCEPS, prius fuit *ancapit*. Dubium autem, num dicatur a *caput*, an *capiendo*. Poſterius magis probat Feſtus: *Anceps*, inquit, *videtur ſignificare id, quod ex utraque parte caput habeat, ut ſecuris, bipennis. Sed magis a capiendo, quod ex utraque parte aque capiatur, appellatum eſt.* At priorem ſententiam ſecutus Priſcianus, cujus verba mox ponam. Similiter *præceps* prius fuit *præcapis*. De quo itidem ambigunt, ſitne a *caput*; ut proprie ſic dicatur quod in caput ruit, atque inde ad alia transferatur: an potius ſit a *capiendo*; ut *præceps* proprie ſit, qui prius capit locum, conſilium, aliudve, pro natura rei, de qua ſermo. *Princeps*, item, prius fuit *primicapis*: quod ſi a *caput* venit, princeps dicetur, quaſi primum caput; ſin a *capiendo*, princeps vocabitur, quia prius cepit: Et pro poſteriori etymo eſt, quod ſimiliter *deinceps*, Feſto teſte, dicatur, quia dein capiatur: ut cum Apulejus ait, tertio Flor. *deincipe die*; & alibi, *deincipem ſermonem*. Petrus Colvius pro *deincipe die* mavult *denicipiti*. Sed ut a *primo*, & *capio*, eſt *princeps*, ſic a *dein*, & *capio* eſt *deinceps*. Verius puto, ut *princeps* facit *principe*, ſic *deinceps* facere *deincipe*. Sane veterum ea Grammaticorum opinio eſt, quæ a *capiendo* veniunt, non augeri in obliquis. Locum id habet in *forceps*: ſive prius *formicopis* fuit, atque ita dictum, quod capiat forma, hoc eſt, calida: quod Servius ſcripſit ad VIII. Æn. ſive, quod longe veriſimilius videtur, prius fuit *ferricapis*, ac de fabrorum forcipibus proprie dicatur, quia ferrum caperet. Quo de etymo plura diximus in *forceps*. Eam autem, quam dixi, veterum fuiſſe Grammaticorum opinionem, fidem fecerint hæc verba Rhemnii Palæmonis: *Quæſtio eſt, ſi princeps principis, præceps præcipitis, quare non præcipis, quomodo principis dicimus? Sed princeps, quod primus capiat, dictus eſt, & venit a capiendo: præceps vero a capitis ſignificatione dicitur, quod præbeat caput.* Ac ſimiliter Priſcianus lib. VII. c. de genitivo tertiæ declin. *Omnia, quæ a capite compoſita in ps deſinunt, habent duabus ſyllabis ſuperantem genitivum; ut anceps ancipitis, biceps bicipitis, centiceps centicipitis: quæ veteres, in es proferentes, ſecundum regulam declinabant, ancipes ancipitis, bicipes bicipitis, ſicut hoſpes hoſpitis, ſoſpes ſoſpitis.* Nec tamen hæc Rhemnii ac Priſciani ſententia validis adeo rationibus ſubnixa eſt, ut nihil contra obducere poſſimus. Nam, cur dicere non liceat, ut ab uſitato *iter* eſt obſoletum *iteris*, & ab inuſitato *itiner*, eſt uſitatum *itineris*: (*iteris* & *itiner* Pacuvium dixiſſe, docebit Chariſius lib. I.) ſic ab uſitato *præceps* vel *anceps* eſſe inuſitata *præcipis* & *ancipis*, ſed ab inuſitato *præcipes* & *ancipes* eſſe uſitata *præcipitis* & *ancipitis*? Hanc ſententiam probatum eo ipſius Priſciani verbis. Sic enim ille extremo lib. VI. *Antiqui ancipes & præcipes & bicipes proferebant in nominativo, & ſic ſecundum analogiam ſequebatur genitivus, ancipes ancipitis, ut ſoſpes ſoſpitis. Plautus in Commorientibus: Saltam in puteum præcipes. Idem in Rudente: Poſt altrinſecus eſt ſecuricula ancipes item aurea. Iidem tamen vetuſtiſſimi etiam præcipis genitivum, qui a nominativo præcipe eſt, ſecundum analogiam nominativi protulerunt. Livius in Ione: Sequi in alta maria præcipem, inops, ægra, ſanitatis heroïs. Ennius in* XVII. *Annalium:*

Occumbunt multi letum ferroque, lapique,
Aut intra muros, aut extra præcipe caſu.

Hactenus Priſcianus. Porro *ancipes* & *præcipes*, dici quaſi *ancapes* & *præcapes*, eo quoque argumento probatur, quod ſimiliter a *caput* dicere *concapes*. Ut in legg. XII. Tabb. TIGNOM JVNCTOM ÆDIAVS, VINEÆQVE CONCAPES, NEI SOLVITO. Ita recte legit Scaliger; ut *Concapes* tignum dicatur, quia caput habeat eum capite vineæ commiſſum. At haut εὐστόχως Simo Boſius ad epiſt. 10. lib. I. ad Att. *Tignum junctum ædibus, vineæque, e compage ne ſolvito.* Nam nulla eſt compago tigni ejus quod vineæ jungitur. Quædam etiam de vocabulis in *ceps* exeuntibus vide in *Caput*.

†ANCHARIA fuiſſe AESCVLANORVM (nimirum ἐπιχώριον eorumdem nomen) Tertulliano Apolog. cap. 24. & in II. ad Nation. 8. dicitur. Ac pro AESCVLANORVM, quod nuſquam eſt, Reineſius ad Cl. II. num. 23. reponebat FAESVLANORVM. Fundus correctionis hujus ſummo critico fuit, quia inſcriptio Faeſulis reperta, quam ibi affert, in hunc modum habet: *L. Magius. L. F. Paullinus. Variſcus. III. vir. ſignum. ANCHARIAE. ſua. pec. reſtitu. L. D. D. D.* Nam quia epigraphe Faeſulis detecta fuit, hinc *Anchariam* colligit Faeſulanorum fuiſſe. At pace V. Cl. ex loco detectae inſcriptionis non continuo ſequitur, Deam peculiarem ejuſdem loci fuiſſe. Poterat *Ancharia* fuiſſe AESVLANORVM, poterat ASCVLANORVM (nam alterutro ex his modis alii Tertulliani locum reſtituebant: ac falſum eſt, quod ſibi ſumit Reineſius, ibi Tertullianum ſolos ferme Etruriae municipales Deos ponere) & tamen huic Deae ſignum Faeſulis dedicari. Verum ne morer; ſummum criticum opinione ſua minime falſum, ex Etruſco demum anaglypto deprehendi, quod affert Cl. Gorius in Muſeo Etruſco Tab. XIII. in quo litteris Etruſcis ſcriptum reperio ANXAA FESIAE, niſi in αὐτογράφῳ ſcriptum fuerit FESLAE. Sed ut ut eſt, mihi non eſt dubium, quin & illud ANXAA notet Deam *Anchariam*, & illud FESIAE aut potius FESLAE ad Faeſulas pertineat. Quocirca pro certiſſimo poſthac habendum erit, Ancharia fuiſſe Deam Faeſulanorum; nec aliter quam FAESVLANORVM eſſe in duobus

bus Tertulliani locis reponendum.

Jam si a me quaeras, cujusmodi hoc numen fuerit; respondebitur, fuisse agriculturae Deam, quippe & Faesulanos agri (*) mira fertilitate illectos, agricolationi addictissimos fuisse oportuit, nec aliud numen magis quam agriculturae praeses coluisse; & in Goriano illo anaglypto *Ancharia* exhibetur alato capite (in morem Tyrrhenicorum numinum) alticincta, tamquam scilicet operi addicta, adhaec bipennem dextra tenens, duabus vero arbusculis hinc atque inde exsculptis. Haec fortasse dices leviora indicia agriculturae esse. Sed nomen tamen, non aliud *Anchariam* quam agriculturae Deam fuisse, certo arguit. Hebraicum אכר *iccar*, *agricolam* significat. Eamdem significationem id vocabulum Chaldaice, Syriace, & Arabice obtinet. Et quidem prima vocalis Syriace & Arabice est A; haud secus ac in *Ancaria* nostra. At illud N unde irrepsit? quia nempe Dages forte Hebraeorum solent Chaldaei, Syri, & Arabes (quos Tyrrheni sequuntur) in N resolvere. Hinc Ancharia pro *Accharia* dicta fuit. Huc usque illud etiam accedit, quod Faesulanum nomen ab anaglypto non abhorret. Nam sive a פסל *phasal*, sive potius a פצל *phasal* fit: utrumque materiariae rei verbum est; nam illud Hebraice, Chaldaice, & Syriace est *dolare*, *sculpere*, & plerumque ad ligna refertur; hoc vero Hebraice est *decorticare*, at Chaldaice & Syriace est *findere* & *secare*, nec nisi de materia usurpatur. Eo nempe pertinent arbusculae & bipennia in Deae dextera. Arbores autem caedere, decorticare, findere opus agricolarum erat. Postremo videndum, an non huc etiam Ancharius pertineat; quam vocem Lucilius apud Nonium in verbo Quiritare usurpavit his versibus:

Haec inquam rudet e rostris, atque ejulitabit
Concursans velut ANCHARIUS, clareq. quiritans.

Si quis, inquam, *Ancharium* pro rustico (sensu collectivo) accipiat, atque ista de rusticorum incondita quiritatione accipiat; non erit magnopere reprehendendus. Tamen & qui *Ancharium* interpretatur *Asinum*, sic quoque huic jumento ab *agriculturae* usibus nomen Tusci fecerint. Mazochius.

Ancilia, quæ Nonius scuta grandia interpretatur, Mureto, lib. xiii. Var. Lect. cap. xvii. dici videntur a Græco ἀγκύλος, *incurvus*. Est & aliorum quorundam hæc opinio, qui iccirco *ancylia* per *y* scribunt. Verum in veteri Antonini Pii nummo, ubi tria scuta, ovali prope figura, conspicere est Ancilia adscriptum. Eodemque modo in antiquis codd. MSS. inveniri, auctor est Pierius ad viii. Æneid. Verius etymon apponit Varro lib. vi. de L. L. *Ancilia*, inquit, *dicta ab ancisu, quod ea arma ab utraque parte, ut pelta Thracum, incisa*. De iisdem sic Festus: *Mamurii Veturii nomen frequenter in cantibus Romani frequentabant hac de caussa. Numa Pompilio regnante, e cælo cecidisse fertur ancile, id est, scutum breve; quod ideo sic est appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum, infimumque ejus, latius medio pateret, unaque edita vox, Omnium potentissimam fore civitatem, quamdiu id in ea mansisset. Itaque facta sunt ejusdem generis plura, quibus id misceretur, ne internosci caleste posset. Probatum opus est Mamurii Veturii; qui præmii loco petiit, ut suum nomen inter carmina Salii canerent*. Hactenus Festus. Eadem fere legas apud Servium, ad illud vii. Æn.

. . . . *Lævaque ancile gerebat*.

Et ad istud viii. Æn.

Lanigerosque apices, & lapsa ancilia cælo.

Sed alterum quoque ibidem etymon adjicit. *Ancile*, inquit, *dicitur, aut quasi undique circumcisum, aut quasi ἀμφίχειλον, id est, undique labrum habens*. Prius etymon secutus quoque Ovidius iii. Fast.

Atque ancile vocat, quod ab omni parte recisum est;
Quemque notes oculis, angulus omnis abest.

Idem copse Ovidii loco tuetur Isidorus lib. xviii. cap. xii. Invenio & quartum etymon, sed ineptum. Nam volunt nonnulli, esse ab ἄκος, *remedium*, quoniam pestilentiæ esset remedium. De ancilibus quædam Turnebus lib. v. Adv. c. i. Sed verius de iis Justus Lips. l. v. Antiq. lect. c. xvi. ubi docet, quotannis, mense puta Martio, ancilia moveri, certoque die condi solita; dumque movebantur, religionem fuisse Romanis vel bellum adire, vel iter ingredi. Quemadmodum neque conjugium eo tempore feliciter adiri putabant. Unde Ovid. tertio Fast.

Arma movent pugnam: pugna est aliena maritis;
Condita cum fuerint, aptius omen erit.

Ancillæ nomen qui ex *am* & *cella* conflatum putant, vix merentur, ut eorum ratio habeatur. Melius de eo Festus, qui geminum etymon ponit his verbis: *Ancillæ dictæ ab Anco Martio, quod is bello magnum feminarum numerum ceperit. Sive ideo sic appellantur, quod antiqui anculare dicebant, pro ministrare. Ex quo dii quoque ac deæ feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi & Anculæ*. Hæc Festus. Sed extra controversiam poni debet, *ancilla* esse ὑποκοριστικὸν ab *ancula*, quod illud de Diis Anculis liquido probat. Erant enim hi deorum quasi ministri. Quippe sic, meo quidem judicio, dicti non ab *am* & *colo*, quasi *ancoli*, quia in circuitu colebantur: verum potius ab *anculare*, hoc est, *ministrare*. [ab ἄγγω idem quod ἄγω. unde ἀγγέλλω & ἄγγελος pro *ministro*.] Pro *anculare* per syncopen dixere *anclare*: unde *anclabris*, *anclabria*, *anclater*. Festus: *Anclabris, mensa ministeriis divinis apta. Vasa quoque ænea, quibus sacerdotes utuntur, anclabria dicuntur*. Gloss. vett. Philoxeni: *Anculator*, ὑπηρέτης. Ubi, *anclator* legendum, omnes vident. *Anculare*, sive *anclare*, etiam interpretantur *haurire*. Festus: *Anclare, haurire*. Livius: *Florem anculabant Liberi ex carchesiis*. Sic legit Scaliger, ut sit trimeter. Glossæ Philoxeni: *Anclcat* ἀρύεται. Ubi Scaliger emendabat, *anclat*. Ego & apud Festum, & in Livii versu, & in Glossis, *anclare* per *t* scribendum puto: cujus rei caussam adferam in verbo, *Exantlare*. *Anculare* vero unde sit, mirifice docere conatus Jovianus Pontanus, in Actio suo, fol. 132. edit. Ald. *Cum*, inquit, *tempestate ea hominum vita esset agrestior, magnaque daretur laudi, fruges ipsas post annum observasse, unde perannare factum esset, formatum primo verbum exanniculo, donec ex eo subductum fuit exanclo, quod verbum relatum esset ad labores, ad pericula, ad difficultates. Quid enim difficilius, quam vina, triticum, poma, in alium atque alium annum illæsa perducere, ætatemque iis addere, quibus a natura vix aliqua esset data?* Hæc Pontanus. Quorum mens, ab *anno* esse *anniculo*, hinc per syncopen *anculo*. Muretus lib. xiii. Var. Lect. c. xvii. ait, *anculo* esse ab ἀγκύλος, *curvus*: indeque & *angulum* dici, & *ancile*. Sed cum Græci curvaturam brachii, itemque manus, ἀγκῶνα nominent, ac ἀγκύλη iisdem sit ἡ καμπὴ τοῦ ἀγκῶνος, *cubiti incurvatio*, item τὸ ἐντὸς τοῦ ἀγκῶνος, *pars cubiti interior*, (utraque interpretatio Hesychii est;) fortasse hinc rectius *anculare* deduxeris; quandoquidem cubito, seu brachio, sive manu imprimis, utimur in ministeriis ac operibus peragendis. Ita ab ἀγκῶν, sive ἀγκύλη, erit *anculus*, qua ratione a *manu* est *amanuensis*. Atque hoc etymon quoque placuit Hermolao Barbaro, & eum, ut agnoscit ipse, secuto Cæsari Scaligero, Animadvers. in l. i. Theophrasti Historiæ cap. xxi. Video, & placuisse Becmano. Ac favet quod similiter, a *manu*, *minister*, a *pedibus*, *pedisequus*. Vel potius *anculo* dicetur pro *ancuno*, vel *ancono*, ab ἄγκονος, quod *ministrum* notat. Hesychius: ἀγκόνους, διακόνους δούλους. Estque ἄγκονος sine dubio ejusdem originis ac διάκονος· de quo suo loco. Ab *anclare* est *exanclare*: sed de hoc separatim dicturi sumus.

Ancora, ἄγκυρα. Quod esse volunt ab ἀγκύλος, *incurvus*. Mihi fit magis verisimile, ab ὄγκος, quod *uncum* sive *hamum* signat, venire tum ἀγκύλος, tum

ἄγκυρα,

(*) *De agri Faesulani bonitate fidem facit Livius Lib. XXII.* Regio est in primis Italiae fertilis, Etrusci campi, qui Faesulas inter Arretiumque jacent, frumenti ac pecoris, & omnium copia rerum opulenti.

ἄγκυρα, tum ἀγκύλος, tum etiam Latinum *uncus*.

ANCUS, ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, id est, *cubito*. Quippe ita, ut inquit Festus, *appellatur, qui aduncum brachium habet, ut exporrigi non possit*. Et vett. Gloss. *Ancus, mancus*, κυλλὸς, λορδός. Ab hoc vitio nomen accepit quartus Romanorum rex. Servius in VI. Æn. *Ancus*, ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, *id est, a cubito, quem incurvum habuisse dicitur*. Similiter Zonaras T. II. Annalium: Ἀγκὼν proprie est flexus sive curvatura brachii: unde & Ancon, vel Ancona, dicta Piceni urbs in Italia. Quo respiciens Plinius lib. III. *In ipso*, inquit, *flectentis se oræ cubito sita*.

ANDABATÆ, ex Erasmi sententia, est a Græco ἀντιβάται, converso *t* in *d*. Sic autem dici putat, quod hostem invadentem sustinerent, quomodo januæ repagulum invadentibus obsistit; ab ἄντα, *contra*, & βαίνω, *vado*. Sed cum andabatæ dicti sint, qui ex equis frontem oculosque tecti pugnarent, non dubium, quin ea vox sit a Græco ἀναβάτης, *d*, ut in aliis multis, inserto. Nam ἀναβάτης etsi natura generatim *adscensorem* notat, peculiariter tamen Xenophonti, & aliis, eum significat, qui equum conscendit. Scripsit Varro librum, cui nomen *Andabatæ*. In eo de hominum cæcitate & erroribus dissertabat. Exinde hoc fragmentum citat Nonius in *Præstinguere: Aurum non minus præstinguit oculos, quam τὸ σοῦ κράνος*. Sic corrigit Lipsius, ut sententia sit; non minus aurum homines excæcat, quam tua hæc galea, qua oculos tegeris, dum pugnas. [Sed rectior est lectio Merceri.] Vide plura de Andabatis apud Erasmum in Chiliadibus in *Andabatæ*; Turnebum in Adversariis, lib. XIX. cap. VIII. Lipsium in Saturnalibus, lib. II. cap. XII. [*Andabatæ* dicti quasi *adabatæ*, *qui nempe tecti essent orci galea*, ᾅδος κυνῇ, quales & ἀϊδολόφοι dicebantur. Hesych. αἰδόφολοι legendum videtur ἀιδοπόλοι, vid. Steph. forte ἀιδοφίλοι. Sed omnino puto legendum Ἀϊδολόφοι, *qui jam orci gestant galeam*.]

ANDROSACES, Ἀνδρόσακες, est herba, quæ sic dicitur, quasi ἀνδρὸς ἄκος, quod *homini remedium* afferat. De ea sic Dioscorides (ut quidem is locus in quibusdam codd. legitur) lib. III. cap. CL. (al. CXXXIII.) Ἀνδρόσακες γεννᾶται ἐν Συρίᾳ ἐν παραλίοις τόποις· πόα δέ ἐστι λευκή, λεπτόκαρφος, πικρά, ἄφυλλος, θυλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὸν σπερμάτος. *Androsaces nascitur in Syria in maritimis locis. Est autem herba alba, tenuibus virgultis, amara, absque foliis, folliculos in capite habens, quibus semen continetur*. Eadem legas apud Plinium lib. XXVII. cap. IV. Apud utrumque vero ejus quoque vires invenias. Est & herba *androsæmon*, ἀνδρόσαιμον, de qua ibidem Plinius, & Dioscorides lib. III. cap. CLV. sive, aliis, CLXII. Uterque hanc nominis caussam adfert, quod ejus flores, si digitis atterantur, succum emittant sanguini humano similem. Nam ἀνδρὸς αἷμα, *sanguis hominis*. Ab eadem ἀνδρὸς voce est proprium *Andreas*, Ἀνδρέας, quod, cum per *e* scribatur (ut videre est apud Evangelistas,) male vulgo pronuntiatur penultima porrecta. Germanis sit *Carolus*, seu *Karolomannus*, *Kerl*, seu *Karel*. Quippe *Karel* conflatur ex *kar*, seu *gar*, id est, *plane*, *omnino*, & *hel*, *vegetus*, *strenuus*, *acris*. Equidem veriorem longe hanc conjecturam nostram puto, quam eorum qui dici volunt ab Hebræo קרא, *invocavit*, & אל, *Deus*. Nam Germanicæ vocis origo, unde melius quam e lingua Germanica petatur? *Carl* autem, seu *Karl* (unde *Karlman*,) prisca Germanorum lingua robustum ac fortem significare, agnoscit quoque Cæsar Scaliger, Exerc. CCLXVI.

ANDRUARE, Festus interpretatur *recurrere*, vultque esse ab ἀνθέρᾳν, id est, *iterum facere*. Sed quod complures monuere, & MSSti codicis auctoritate firmatur, legendum ἀνδραμεῖν, sive ἀναδραμεῖν, quod est, *recurrere*. Imo similiter in Glossis Philoxeni, in quibus scriptum, *andruare*, ἀνδρίζεσθαι· pro ἀνδρίζεσθαι videtur ἀνέδραμεν vel ἀνδραμεῖν legi debere. Fatendum tamen, has emendationes parum esse certas. Quippe fieri potest, ut Glossographus *andruare* ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς deduxerit; ac proinde putarit, *andruare* idem esse, quod *mascule agere*. Quodque ad Festi locum attinet, cum apud eum legatur, inde *truam* dici; valde verisimilis est Scaligeri conjectura, Græcam vocem ab alio esse adjectam, Festum vero in hunc modum scripsisse: *Andruare est recurrere, a verbo truare, id est, movere*. Vide quæ de vocibus *truæ*, *truare*, *amtruare*, & *redamtruare*, dicimus voce *Trua*.

ANEMONA, ἀνεμώνη, ab ἄνεμος, *ventus*. Caussam adfert Plinius lib. XXI. cap. XXIII. *Flos nunquam se aperit, nisi vento spirante: unde & nomen accepit*. Ad etymon hoc alludit Ovidius X. Met. fabula de Adonide in Anemonem converso. His enim fabulam & librum claudit:

> .... *nec plena longior hora*
> *Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus;*
> *Qualem, quæ lente celant sub cortice granum,*
> *Punica ferre solent: brevis est tamen usus in illo.*
> *Namque male hærentem, & nimia levitate caducum*
> *Excutiunt iidem, qui præstant nomina, venti.*

In MSSto meo est, *qui præstant omnia*: sed rectum est *qui præstant nomina*, prout in aliis quibusdam MSStis invenitur. Sententia est: iidem venti excipiunt, a quibus nomen accipit. At male in vulgatis excusum, *qui perflant omnia*. Porro ex eo Ovidii loco paret, falli illos, qui florem Adonidis censent esse *eranthemum*.

ANETHUM, ἄνηθον. De quo sic Etymologus: Ἄνηθον παρὰ τὸ ἄνω θεῖν, διὰ τὸ ἐν τάχει αὔξεσθαι. *Anethum, ab ἄνω, id est, sursum, & θεῖν currere, quia cito crescat*.

ANGARIARE non tantum legimus apud vulgatum interpretem Matth. c. V. XLI. & c. XXVII. XXXII. & Marc. cap. XV. XXI. verum etiam apud Ulpianum, l. XV. Dig. Tit. de privilegio veteranorum: *Naves eorum angariari posse, Ælio Firmio, & Antonina Clara, veteranis, rescriptum est*. Est a Græco ἀγγαρεύειν, hoc ab ἄγγαρος, quomodo Persicorum regum nuncii vocantur, ut scribit Suidas, & Hesychius confirmat, qui sic apud Persas appellari ait eos, qui regias epistolas alter alteri succedendo ferunt. Galli nominant *postas*, quod *positas* habeant equorum stationes. Quia vero hi regii Persarum nuncii jus habebant, cujusvis equos, aut naves, atque adeo homines ipsos rapiendi ad cursum; uti hodie apud Turcas: inde factum, ut ἀγγαρεύειν, sive *angariare*, capiatur pro *cogere*: uti ex Evangelistarum locis, & Ulpiani, cognoscimus. Similiterque ἀγγαρείαν, Suida teste, dixerunt coactam servitutem, sive ministerium quod quis coactus obit. Cum autem, seu sonum & corpus vocum, seu formam ac significationem earum spectes, summa sit inter ἄγγελος & ἄγγαρος similitudo; plane unam ab altera originem capere, verisimile est. Sane ἄγγελος Græcis *nuncius*: at Persis κατ᾽ ἐξοχὴν ἄγγαρος est *regis nuncius*. Λ autem in Ρ, & vicissim Ρ in Λ, sæpe abit. Sic a βαλιὸς est *varius*, a σίλφη *sirpe*, & contra a λείριον *lilium*. Suntque trecenta id genus, quæ suis locis proponimus.

ANGELUS, ἄγγελος, *nuncius*. Sed Christianis κατ᾽ ἐξοχὴν sic dicuntur spiritus Deo ministrantes. Isidorus lib. VII. cap. V. *Angelorum vocabulum officii nomen est, non naturæ. Semper enim spiritus sunt, sed cum mittuntur, vocantur angeli. Quibus ideo pictorum licentia pennas facit, ut celerem eorum in cuncta discursum significent; sicut &, juxta fabulas poëtarum, venti pennas habere dicuntur, propter velocitatem scilicet. Unde Scriptura sacra dicit, Qui ambulat super pennas ventorum*. Et mox: *Angeli vocantur, propterea quod de cælis ad annunciandum hominibus mittuntur*. Ἄγγελος est ab ἀγγέλλω, *nuncio*: nisi utrumque, ut plane censeo, a Persis fuerit: quo de in *Angariare* satis diximus. Ab ἀγγέλλω quoque est ἀγγελία, *res nunciata*; unde εὐαγγέλιον, *bonus nuncius*. Quam varias ea vox habeat notiones, & pueris notum.

ANGERONA, sive *Angeronia*, dubium, an sit ab *angina*, cui præerat, an *angendo*, sive *angoribus*, quibus medebatur. Sed ἀναλογία magis favet posteriori etymo, ut *Angeronia* sit ab *ango*, quomodo a *pello Pellonia*, apud Arnobium; a *populor Populonia*, apud Augustinum. *Pellonia* enim dicta a pellendis

lendis hostibus; *Populonia*, ut videtur, quod populationes arceret. Similiter igitur *Angeronia*, quod anginam morbum, vel quod angores & anxietates pellat. Prius etymon secutus Festus in *Angerona*: & Julius Modestus apud Macrobium, lib. I. Sat. c. X. Posterius amplexus Verrius Flaccus, & Masfurius apud eundem Macrobium ibidem. Sed potius *Angerona*, quia angit, & comprimit os. Nam est dea ἐχεμυθίας. Ideo in Glossis Philoxeni *Angeronia* dicitur *dea consilii & temporum*, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς καὶ καιρῶν. Ambigunt aliqui, an non potius legi debeat, *Ageronia*; quæ sic dicta, quod ad agendum excitet: ut docet Augustinus, lib. IV. de Civit. Dei, c. VI. Sed sana est vulgaris lectio. Nam *Angeronia* ideo consiliis præest, quia in iis opus est silentio. Consilia enim non sunt consilia, si ea hostes rescifcant. Ideo simulacrum Angeronæ, fuit *ore obligato signatoque*, ut est apud Plinium: similiterque Masfurius apud Macrobium: *ore prænexo, obsignatoque*, ut pro eo est apud Solinum. Macrobii quoque est lib. III. cap. IX. *Angeronam, quæ digito ad os admoto silentium denuntiat*, nempe ad indicandam taciturnitatem, qua in arcanis, seu sacris, seu consiliis opus. Idem quoque clarius liquet, si cum Jos. Scaligero legamus *Angenora*, ut sit ab *angendo ore*. Sed rectum est *Angerona*. *Angenora* vero respuunt omnes libri. Massurius, cur ore signato dea hæc effingi soleat, caussam adfert aliam; quam apud Macrobium vide lib. I. Sat. cap. X. Angeronæ festum dictum *Angeronalia*, teste Varrone lib. V. de L. L. & Festo. Fuit illud XII. Kal. Januarias, Plinio, Solino, Macrobio testibus. [Ἀγηρώνα pro ἀγηρώνα. a γῆρυς, γηρύω, γηρύνω & Bœotice γηρύνω, quia muta & ore signato fingeretur. Hinc Pythagorici ἀγηρύνοι dicti, pro quo apud Hesych. Ἀγηρύονες. Vide Garrio.]

ANGINA, præter vulgarem significationem, etiam notat ancoram. Glossæ Philoxeni: *Angina*, ἄγκυρα, συνάγχη, σύναγχος. Isidorus tamen *anguinam* sive *anginam* (sic enim apud eum legendum pro *anquina*) funem nauticum interpretatur, quo antenna constringitur. Locus est lib. XIX. c. IV. ubi illud Cinnæ adducit: *Atque angina regit stabilem fortissima cursum*. Quo loco si angina est ancora, non dubium, quin, ut ancora, sic angina quoque sit a Græco ἄγκυρα. Sin placet, cum Isidoro funem interpretari, quo antenna malo alligatur; *angina* dicta erit, quia angit ac constringit. Quod ad vulgarem anginæ significationem, paret, hanc dici ab *ango*, ut Græcis συνάγχη a σὺν & ἄγχειν. Sic autem vocatur, quod hominem laquei instar suffocet ac strangulet: ut recte scribit Cælius Aurelianus, l. III. ὀξέων, c. I. At male addit idem, fortasse συνάγχην dici a συνέχειν, *continere*, quod, spiritum continendo, respirationem neget. Nam omnino ab ἄγχω venire, indicat quoque vox ἀργυράγχη, quæ lepide a quodam consicta, cum Demosthenes, ne diceret contra Milesios, a quibus pecuniam acceperat, se synanchen pati simularet: quo de Gellius lib. XI. cap. IX. Simili joco *anguinam vinariam* pati dicitur, qui vino suffocatur. Festus in *Angaina vinaria*. Græce sit οἰνάγχη. *Mentis* quoque *angina* scite dixit Tertullianus, lib. de anima, cap. XLVIII.

ANGIPORTI de etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Angiportum & id angustum, ab angendo & porta*. Idem lib. V. *Agitur pecus pastum, qua vix agi potest; hinc angiportum, quia nihil in eo potest agi*. Festus: *Angiportus, iter compendiarium in oppido, eo quod sit angustus portus, id est, aditus in portum*. Quam ἐτυμολογίαν quoque sequitur Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis. Ulpianus, Tit. de verb. signif. *Portus appellatus est locus conclusus, quo importantur merces, & inde exportantur: eaque nihilominus statio conclusa atque munita sunt: inde angiportum dictum est*. Quem ad locum monet Cælius Calcagninus, quanquam Jureconsultus velit *angiportum* dictum, quod locus sit anguste munitus & conclusus; tamen potius dici ab *ango* & *portus*, quatenus ea vox antiquis viam significat; ut *angiportus* nihil aliud sit quam angusta via. Atque hoc etymon simplicissimum videtur. Interim & aliud addemus. Sane, si veteres *angus* dixere pro compitis in angulum desinentibus, indeque est diminutivum *angulus*: non dubium, quin ab *angus* quoque & *portus*, dicatur *angiportus*. Vide *Angulus*.

ANGO, Perotto teste, quibusdam conflatum videtur ex *am* & *ago*; quia, qui cruciantur, in diversum agi videntur. Sed recte ipse deducit ab ἄγχω, χ convertitur in *g*. Quomodo ab ὄνυξ ὄνυχος est *unguis*. Ἄγχω notat, *strangulo, suffoco, constringo fauces*: quomodo & veteres Latini *angendi* voce usi: indeque inflammatio faucium, cum angustiæ sensu, & spirandi difficultate, ut Græcis συνάγχη, ita Latinis *angina* appellatur: item ἀργυράγχη, *argentangina*. Diomedes, lib. I. *Præfoco, præfocavi*, *Probus*, *quasi novam vocem*, *miratur*. *Angit enim veteres dicebant: ut Virgilius; Et faucibus angit inhærens*. Glossæ Philoxeni: *Angit*, θλίβει, στενοχωρεῖ, ἄγχει, πνίγει. *Angor* μέριμνα. *Ancti*, ἀγχόμενοι. *Anctos* ἀναγκασθέντας. Est vero *anctus* ἀναγκαῖος. Apud Festum legas: *Antios, excruciatos*. Sed rectum esse *anctos*, prout Scaliger legit, satis ex dictis liquet. Ab ἄγχω est ἄγχουσα, *anchusa*, quod vim habeat adstringendi. Errant, qui sic dici putant a florido radicis colore. Nam ab ἄνθος esset *anthusa*, non *anchusa*. Ab *angendo* est *angor*: unde *angustus*. Scio, Nunnesium velle, ex στενὸς, κατὰ μετάθεσιν, fieri *angustus*. Sed ἀναλογία docet, ab *angor* esse *angustus*, ut ab *honor honestus*, ab *onus onustus*, &c. Ajunt aliqui, esse ab *ango angustus*, ut ab *augeo augustus*. Sed *augustus* est ab *augurio*; de quo suo loco. Sæpe autem a librariis *angusti* & *augusti* voces confunduntur. Ut apud Juvenalem, sat. X.

. . . . *Tutor haberi*
Principis, angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo.

Ubi corrupte vulgo *Augusta*. Ab *anxi* est *anxius*: Nisi potius dicimus *anxius*, pro *anctius*, a supino *anctum*.

ANGUILLAM, quia *angui* similis sit, ita vocatam, scribit Varro, IV. de L. L. Nempe non tam substantiæ diminutionem, quam imitationem signat, ut ait Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XCV. Sed Caninio magis placet, esse ab ἔγχελυς, ut *anguis* ab ἔχις. Homerum anguillas e piscium numero exclusisse, sentire videtur Rondeletius lib. I. de Piscibus, cap. XIII. In hanc autem sententiam eum impulere verba isthæc Athenæi, lib. VII. pag. CCXCVIII. edit. Commel. Διὸ καὶ Ὅμηρον, τῆς τῶν ἰχθύων φύσεως χωρίζοντα τάδε εἰπεῖν·

Τείροντ' ἐγχέλυές τε, καὶ ἰχθύες, οἳ κατὰ δίνας.

Quamobrem Homerum, eas ab aliorum piscium natura segregans, ait.

Vexantur anguillæ, & pisces, qui circa aquarum vortices.

Sed quid usitatius, præsertim apud poëtas, quam ut vocabulo speciali subjiciatur generis appellatio? Quare argumentum istud plane ridiculum est.

ANGUES de etymo sic Isidorus, lib. XIV. Orig. cap. IV. *Anguis vocabulum, omnium serpentium genus; quod plicari & contorqueri potest. Et inde anguis, quod angulosus, & nunquam sit rectus*. Becmanus putat, *anguis* esse ab *ango*, id est, stringo; quia se mire stringit, & in gyrum vertit. Mihi, ut & Scaligero, maxime placet, esse ab ἔχις, inserto ν. quomodo ab Hebraico sadin est *sindon*, a κίκιννος *cincinnus*, a λείχω *lingo*, a ῥυκάνη *runcina*, a σχίζω *scindo* &c. De discrimine anguis, serpentis, draconis, sic scribit Servius, ad illud II. Æn.

. . . . *immensis orbibus angues*
Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt.

Angues, inquit, *aquarum sunt; serpentes, terrarum; dracones, templorum: ut in hoc loco indicat, Tranquilla per alta Angues. Paullo post: Serpens amplexus uterque. Item: Delubra ad summa dracones. Sed hæc significatio plerumque confunditur*. Hactenus ille. Quod ipsum discrimen iisdem verbis transtulit Isidorus in suum differentiarum libellum: si modo hic ejus auctor. Ac discrimen hoc videas a Plinio observa-

ri: non item a Solino. Ab *anguis* est *anguesco*. Tertull. lib. de Pallio, c. XII. *Taceo cervum, quod & ipse ætatis suæ arbiter, serpente pastus, veneno anguescit in juventutem*. Sic legit Scaliger. In vulgatis est *languescit*.

ANGULUS, ab *ago*, si Varronem audimus. Cujus hæc verba lib. V. de L. L. *Primum, quod dicitur ago: (Actio ab agitatu facta.) Hinc dicimus. Agit gestum tragœdus; &, agitantur quadrigæ. Hinc, agitur pecus pastum, qua vix agi potest. Hinc angiportum, quia nihil in eo potest agi. Hinc angulus, quod in eo locus angustissimus, cujus loci is angulus*. Duo alia etyma ponit Festus: *Angulus*, inquit, *a Græco* ἀγκύλον (corrupte in Aldina editum, γωνία·) *sive ab eo quod est* ἐγγὺς, *id est, prope: quod aduncatur, quod ex diverso coacta faciunt anguli formam*. Quem locum trajectis verbis sic emendo: *Angulus a Græco* ἀγκύλον, *quod aduncatur: sive ab eo quod est* ἐγγὺς, *id est, prope, quod ex diverso coacta faciunt anguli formam*. Sententia est, vel venire ab ἀγκύλος, *incurvus*, idque quia omnis angulus aduncatur, hoc est, ἐπικάμπτεται, sive *incurvatur*: vel esse ab ἐγγὺς, *prope*: quia duo latera approximando ac concurrendo efficiunt angulum. Aut sane sic legendum, aut pro *aduncatur*, scribendum *adducatur*: prout editum in veteri Aldina. [Ἄγκλαι, αἱ γωνίαι τῶ βέλους. Hesych.] Porro tribus hisce etymis addo & quartum, ut ab *ango* dicatur, *quia angulus omnis angustior est loco, cujus est angulus*, ut bene inquiebat Varro. Adjicio & quintum, ut sit diminutivum ab antiquo *angus*, quomodo dixisse videntur *compitum* in angulos desinens: ut inde sit vox *angiporti*; item *angustus*; quod ab *angus* erit, qua ratione ab *arbos* est *arbustum* pro *arbosum*. *Angus* vero fuerit ab ἄγκος, quod de locis depressis ac præruptis dicitur. Vel potius ab ἀγκὼν, quod curvaturam brachii significat. [ab ἄγος unde ἀγοστὸς, idem quod ἀγκών.] Ex hisce etymis nullum minus arridet, quam illud Varronis ab *agendo* derivantis; aut posterius Festi, quo ait, esse ab ἐγγύς. Quod postremo loco ponebamus, valde placeret, si certioribus indiciis constaret, veteres ea notione *angus* usurpasse. Quare vel ab *ango* esse statuimus, vel, quod simplicissimum, & nostro judicio omnium verissimum, a Græco ἀγκύλος.

ANIMA, & *animus*, ut differant, indicat hic locus Accii Epigone apud Nonium: *Sapimus animo: fruimur anima: sine animo anima est debilis*. Et ille Varronis, Andabatis: *In reliquo corpore ab hoc fonte diffusa est anima. Hinc animus ad intelligentiam tributus*. Quod ad etymon, *anima* est ab *animus*, ut *domina* a *dominus*, *regina* a *rex*. Merito autem illa feminino, hæc masculino genere appellata, quia animus potior est animæ pars, eamque moderatur ac regit. *Animus* vero est a Græco ἄνεμος, quod dici volunt quasi ἄημος, ab ἄω, sive ἄημι, quod est πνέω. Becmanus deducit ab אנף, quod interpretatur, *spiravit, flatum edidit*. Seu hoc, seu illud etymon sequaris, prima significatione notabit *ventum*, neque aliter differet ab αὔρα, quam apud Latinos discrepant *ventus* & *aura*. Auctor libelli de mundo, Aristoteli tributi: Τὰ δὲ ἐν ἀέρι πνέοντα πνεύματα, καλοῦμεν ἀνέμους· αὔρας δὲ, τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἐκπνοάς. *Flatus vero, qui in aëre spirant, ventos vocamus; Auras vero, exspirationes ex humore prodeuntes*. Similiter ventus & Græcis πνεῦμα dicitur, a πνέω, & Latinis a *spirando spiritus*, ac utraque vox animo quoque tributa. Imo & ψυχὴ est a ψύχω, quod Hesychius exponit πνέω, & Hebræis vocatur נפש, quod itidem est a נפש, quod *spirare* notat. Caussam appellationis indicant hæc Tertulliani verba, lib. de anima, cap. III. *Animam ex Dei flatu, non ex materia vindicamus, muniti & illic divinæ determinationis inobscurabili regula; Et flavit*, inquit, *Deus flatum vitæ in faciem hominis, & factus est homo in animam vivam, utique ex Dei flatu*. Atque hoc de voce Hebræa. Quod ad nationes alias; aut dicendum, eas, voces suas formasse ad Hebræorum imitationem, aut ab effectu nomen imposuisse, quia, quamdiu vivimus, spiramus: aut, κατὰ μεταφορὰν, ἄνεμον seu *spiritum* vocasse, quod eam ad venti aërisque naturam proxime accedere putarent. Quod postremum eo minus in cæcis nationibus mirandum, quando & Tertullianus, antiquus ac gravis scriptor, Carthaginensis Ecclesiæ Presbyter, is quem Cyprianus magistrum suum appellare solet, in spisso adeo errore hæsit, ut animam putaret esse corpoream, & quidem effigiem habere, eamque coloris aërii ac lucidi. Qui his purgandis aut excusandis mantelum quærunt, melius tacendo poterant operam collocare. *Animam* pro *vento* accipit Horat.

Impellunt animæ lintea Thraciæ.

Pro *halitu* accipit Titinius: *Interea fœtida anima nasum oppugnat*. Et Plautus, Asin. act. V. sc. II. *Dic, amabo, an fœtet anima uxoris tuæ*. A posteriori hac significatione interdum bene maleve *animatus* dicitur, cui anima bene maleve olet. Sic sane interpretantur quidam illud Varronis, Bimargo: *Avi & atavi nostri, cum allium ac cæpe eorum verba olerent, tamen optime animati erant*. Ab *anima* est adiectivum *animalis*. Unde *animales Dii*, qui certis sacris ex animis humanis Dii facti sunt, ut ex Labeone scribit Servius ad III. Æn. Item *hostiæ animales*, quando sola anima Deo sacratur; ut ex Trebatio tradit Macrobius, lib. III. Sat. c. V. Ab *animale* per ἀποκοπὴν factum *animal*, quomodo *vectigal* & *Minerval* facta ex *vectigale* & *Minervale*.

ANISUM, ἄνισον, quia ἀνίησι, hoc est, *remittit ac laxat flatulentas tensiones*. Plinius de eo, lib. XX. c. XVII. *Præcipuum est ad ructus: ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur*. Etiam *anicetum*, ἀνίκητον vocatum, ab α στερητικῷ & νικῶ, quasi a nullo medicamento vincatur, sed cetera exsuperet. Idem Plinius paullo ante: *Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has caussas quidam anicetum id vocavere*.

ANNONA, quanquam res omnes ad victum pertinentes contineat, proprie tamen notat rem frumentariam, & quidem quantum anno provenit; unde & nomen. P. Faber, lib. II. ἀγωνιστικῶν, cap. XVII. censet, vocabulum ex eo ductum esse, quod hieronicis a civitatibus, unde oriundi erant, annua cibaria obsoniaque persolverentur. Sed vox ea non est ab sacris certaminibus, sed ab agricolis. Ut enim pomona est pomorum proventus, quomodo Solinus hanc vocem usurpat: sic annona est anni proventus. Unde ut dea est Pomona: sic & Annona. Inscriptio vetus: DIVÆ ANNONÆ. At inepte omnino Isidorus, qui lib. XX. cap. II. censet, ut ex *ad* & *nuo* est *annus*, sic ex *ad* & *nona* esse *annona*; quia nempe Romani hora nona simul cibum caperent: unde Cic. lib. IX. epist. ad Pætum: *Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi*. Et Martialis, lib. IV. epig. VIII. *Imperat exstructos frangere nona toros*. Sane videntur Belgæ ab hac consuetudine retinuisse vocem noen & *noenmael*: quomodo *prandium* vocant.

ANNUS, unde sit, veterum verbis ostendam. Varro lib. V. de L. L. *Tempus a bruma ad brumam, dum sol redit, vocatur annus, quod, ut parvuli circuli annuli, sic magni dicebantur circites (al. circi) anni: unde Annus*. Festus Pompejus: *Annus ex Græco venit, quem illi* ἔνον *dicunt: & quod nos triennium, illi dicunt* τρίενον. Macrobius lib. I. Sat. c. XIV. cum dixisset, annum lunarem ex lunæ circuitione confici, ac annum brevem appellari, annum vero solarem peragi solis circuitu, ac dici annum magnum, ut apud Maronem, *Interea magnum Sol circumvolvitur orbem*: subjicit hæc verba: *Hinc Atteius Capito annum a circuitu temporis putat dictum: quia veteres an pro circum ponere consueverunt, ut Cato in originibus. An terminum, id est, circum terminum, & ambire dicitur pro circumire*. Servius ad illud I. Æn. *Triginta magnos volvendis mensibus orbes*: *Annus*, inquit, *dictus, quasi anus, id est, anulus, quod in se redeat, ut est, Atque in se sua per vestigia volvitur annus. Vel*, ἀπὸ ἀνανεοῦσθαι, *id est, ab innovatione*. Utrumque hoc e Servio etymon ponit

ponit quoque Isidorus lib. v. cap. xxxvi. Posterius etiam legas apud Honorium Augustodunensem, libro de Temporibus, c. viii. Imo utrumque posuisse censeo. Sic enim lego: *Annus dicitur ab innovando, sive eo quod in se revolvitur, ut circulus.* In vulgatis omittitur *sive*. Porro Græcum etymon plane ineptum. Meliora duo reliqua etyma. Si placet esse ab ἔνος, quod Suidas interpretatur ἐνιαυτὸς, dicendum, *e* in *a* mutari, quomodo a μένω est *maneo*, ab ἔριφος *aries*, ab ἐρώδιος *ardea*, syncope τοῦ α. E junioribus hoc *anni* etymon amplexus Angelus Caninius, qui & addit, ἔνος, literarum trajectione factum esse a Punico *sene*. Sin placet inde nomen impositum: quia *annus* proprie *circum* notet: *annus* autem circuli instar in se redeat: tum prima origo erit *am*, id est, *circum*, quod ab ἀμφί· dicendumque *amnus* εὐφωνίας gratia dici pro *amnus*. Quam originationem e recentioribus secutus Jovianus Pontanus, in Actio, pag. 133. edit. Ald. Sed quod idem addit, veteres *amnus* prius dixisse, postea *annus* frequentatum esse, id verum non puto. Nam veterum Grammaticorum aliquis hujus rei meminisset, aut vestigia aliqua ejus rei extarent in antiquis inscriptionibus. Ideo *bimus* & *trimus* scribi per *m*, quia contracta sint ex *biamnus*, & *triamnus*, id infirmo fundamento subnixum est: ut alibi dicimus. Quod si probari posset, veteres *amnus* per *m* dixisse, equidem non aspernarer hanc Joviani opinionem. Quemadmodum tum neque ab iis dissentirem, qui *sollemnis* ideo in antiquissimis libris per *mn* scribi putant, quia sit ex Osco *sollus*, & antiquo *amnus* pro *annus*. Nunc potius dicendum, *mne* in *sollemne* tantum syllabicam esse adjectionem; qua de re plura in *Sollemnis*. Ab *annus* est *annos*. Gloss. vett. Philox. *Annos, annua*, πολυετής. Ubi pro *annua* B. Vulcanius *anna* vel *anus* legendum suspicatur. Fortasse autem pro *annos* scribendum *annosus*. Qui error fuerit proclivis. Ut a *cras crastinus*, sic ab *anno annotinus*. Vel si sit rectum *annes*, genitivum fecerit *annotis*: unde *annotinus*. Glossæ eædem: *Annotini*, ἐτησίαι, ἐνιαύσιοι. Ab *annus* quoque *annales*, quod natura adjectivum. Gloss. vett. *Annale*, ἐνιαυσιαῖον. Item *annosi*, quod eædem exponunt πολυετεῖς. Item *anniculus*, ἐνιαυσιαῖος· ut eædem explicant. Hinc quoque nomen accepit *Anna Peranna*, nempe quod ejus beneficio annare perennareque contingat; ut ostendit Macrobii locus lib. i. cap. xii. Aliter tamen Ovidius, cujus illud iii. Fast.

Amne perenne latens, Anna Peranna vocor.

Quemadmodum idem & tertiam opinionem paullo post adducit: ut *Anna* quidem sit anus pauperculæ nomen, *Perenna* autem vocata sit, quia huic ob beneficia ac sedulitatem,

Pace domi facta, signum posuere perenne.

Ut autem ab *annus* est *perennis*, ita ab hoc est *perennare*; quu usus Ovidius, atque alii.

ANSA prius fuit *asa*. *N* insertum, ut *densus* a δασὺς, *lingo* a λείχω, item *tango*, *frango*, *ningo*, aiiis multis. *Asa* autem, juxta Franciscum de S. Quercu, est ex Hebræo און *ozen*, id est *auris*. Nempe κατὰ μεταφορὰν, quia ansæ sunt auriculæ vasorum: unde & Belgæ hodieque *een oor* vocant. Sane *ansis teneri solere vasa, quis dubitet?* ut Macrobius inquit lib. iii. Sat. cap. ii. [vel ab αὖς idem quod οὖς. unde *aures*, *auses*, *auscultare*, *audire* omnia ab ἀΐω.]

ANSER, vel a similitudine *anatis*, vel a *nando* dici ait Isidorus lib. xii. Orig. cap. vii. Esse a Syris, censet Angelus Caninius. Nempe ab *auza*, *oza*, *anser*. Possis &, ut ab obliquo κυνὸς est *canis*, ita & a genitivo Dorico χανὸς deducere *anser*. Sed simplicius puto dici, esse id nomen a sono factum. Varro lib. iv. de L. L. *De his pleraque a suis vocibus, ut hæ: Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo, item hæ: Pavo, Anser, Gallina, Columba.* Dicitur proprie anser *gratitare* vel *gingrire*. Auctor Philomelæ: *Cacabat hinc perdix, hinc gratitat improbus anser.* Glossæ Latino-Gr. Philox. *Anseres gingriunt*: Χῆνες ἐκβοῶσιν. *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Utrumq; est a sono; quem variis vocibus aliter atque aliter exprimi, nihil sane mirandum, cum sonus is sit inarticulatus, nec semper uniusmodi. Vide *Gingrire*.

ANTÆ, Vitruvio sunt postes sive pilæ lapideæ, quæ in lateribus ostiorum sunt. Græcis παραστάδες. Glossæ: *Postes*, παραστάδες. Hesychius: Παραστάδες, οἱ πρὸς τοῖς τοίχοις τετραγωνισμένοι κίονες. Festus *antas* interpretatur *latera ostiorum*: Nonio sunt *quadræ columnæ*, hoc est, plinthi seu plinthides quadratæ columnarum; quomodo *quadræ* voce usus Vitruvius lib. iii. cap. iii. Videtur Nonius conciliari posse cum Festo, si dicamus, *antas* esse proprie *quadras* columnarum, quæ ad latera ostiorum ponuntur. Quemadmodum autem Græcis dicuntur παραστάδες, quasi *juxta* sive a *latere stantes*; a παρίσταμαι, quod est *adsto*: sic Latinis vocatæ *antæ* ab *ante*, quia ante stent. Quanquam & possit esse ab ἀντάω, quod est *occurro*, *obviam eo*. Nam *antæ* ante hominem se offerunt & quasi occurrunt. Ab ἀντάω fit ἄντης, unde *anta*, ut a χάρτης *charta*, a μαργαρίτης *margarita*. At plane falli puto Festum, & Nonium, cum deducunt *antas* a voce *antes*. Verba eorum infra in *Antes* adferam. Ab ante, & *pango* dicta *antipagmenta*. Festus: *Antipagmenta, valvarum ornamenta, quæ antis adpanguntur, id est, affiguntur*. Quo ex loco discimus, antipagmenta dici sculpturas Deorum, hominum, animantium, aliarumve rerum, quæ fieri solent in postibus aut columnis fores sustinentibus. Possis tamen dicere, & *antipagmenta* esse ab *ante*, ut simile sit *antefixa*, item *anteparta*, & similia. Plautum *antipagmenti* voce in Mostellaria usum, censet Nicolaus Loënsis; quem, si voles, vide lib. i. epiphyll. cap. xiii. At non audiendus Philander, qui in Vitruvium scribens, *antas* & *antipagmenta* idem censet. Nam falli eum, liquet ex iis quæ diximus.

†ANTAR. Hesychius: Ἄνταρ, ἀετὸς ὑπὸ Τυρρηνῶν, ait τὸ *Antar* significare *Aquilam* lingua Tyrrhenica. Origo vocis est sive a נטר *natar*, quod verbum apud Arabas est *acutum videre*, quod Aquilis tribuitur; sive a radice Arabica חנר, quam vide inter Arabica Castelli; nam num. 12. est *pupilla oculi*, num. 15. *nigrum oculi*, *pupilla*, num. 17. 18. *scopus*, *intenti visus objectum*, num. 19. *homo acutum videns*. MAZOCHIVS.

ANTE, quidam κατ' ἀντίστοιχον dici censent ab ἄρτι, id est, *nunc*, vel *paullo ante*. Scaligero, de causs. L. L. cap. clv. fieri placet ex *am*, & *te*, syllabica adjectione; quæ & in *tute*. Sed significatio repugnat, quia *am* est *circum*. Itaque omnino est ab ἄντα, quo, eapse significatione, usus aliquoties Homerus. Ab *ante* est *antea*, & *antehac*; quasi *ante ea*, *ante hac*, puta *tempora*. Ab eodem est *anticus*, ut a *post posticus*. Festus: *Anticum veteres etiam pro janua posuere*. Gloss. Phil. *Antica linea*, διάμετρος. Vide quæ de antico & postico in *Post* dicemus. Ab eodem videtur esse *antarius*. Idem Festus: *Antarium bellum, quod ante urbem geritur*. Gloss. vett. *Antarium bellum*, ὁ πρὸ τῶν πυλῶν πόλεμος. Ac censet Scaliger, exinde etiam Vitruvio lib. x. cap. iii. *antarios funes* vocari. Sed potius id nomen est ex eo, quod ad antes pertineant, hoc est, extremæ fabricæ columnas. Vel ἀπὸ τοῦ ἀνταίρειν, quod est, *contra aliquid attollere*. Quomodo *antarii funes* etiam sint qui Homero πρότονοι, puta, τὰ σχοινία τὰ ἀντέχοντα τὸν ἱστὸν, *funes qui malum sustinent*, ut exponit Scholiastes ejus. In Glossis Philoxeni legas: *Antarium*, ἀνταρσμός. Scaliger ad Festum, ἀνταρσμὸς, exponit *antipagmentum*. Sed hoc quoque est ab ἀνταίρω, significante *resisto*, *obnitor*. Gloss. Cyrilli: Ἀνταίρω, *rebello*. Ἀνταρσία, *rebellatio*, Ἀντάρτης, *rebellio*, *perduellio*. Ubi maluissem, *rebellis*, *perduellis*. Sane Hesychio ἀντάρτης exponitur τύραννος ἀντιβαίνων βασιλεῖ, *tyrannus adversus regem insurgens*. Et fortasse ne quidem *bellum antarium* dicitur, quod ante portas geritur, ut Festus exponit; sed ab ἀνταίρω, ut proprie signet ἀνταρσίαν seu *rebellionem*. Mihi quidem hoc magis probatur. Ab *ante* est *inante*. Propertius lib. ii. eleg. iii.

Hic dominam exemplo ponat inante meam.

Eodemque modo *abante oculis*, legere est in antiqua

inscriptione, quam ponit & exponit Scipio Gentilis lib. I. παρεργ. c. XIV.

ANTELOGIUM legimus apud Plautum, prologo Menæchmorum:

Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.

Neque enim recte Camerarius edidit *ante elogium*. Est *antelogium*, ab *ante*, & λόγος. Simile est *anteloquium*, nisi quod hoc plane Latinum. Usurpat id Macrobius lib. I. cap. XXIV. & lib. VII. cap. XIV. Est tamen qui his quoque locis præferat *anteloglum*. Verum nil mutatione opus, cum eodem modo apud Plautum legamus *pauciloquium*, & *multiloquium*. Sunt alii, qui contra, nec apud Plautum *antelogium* probant, sed *antilogium* per *i*, ut sit a Græco ἀντιλόγιον. Verum non convenit significatio; cum nulla in prologo illo antecesserit ἀντιλογία seu ἀνταγώνισμα. Nec hybrida hæc compositio facit pro iis, qui *prologus*, *propola*, *elogium*, & similia, itidem e Latino præverbio ac Græco vocabulo facta esse arbitrantur. Nam horum longe alia ratio est: quandoquidem voces sunt in vulgus receptæ. At *antelogium* nove finxit Plautus. Cum enim dixisset, comœdiam non Atticissare, sed Sicilissitare, fingit & ipse vocem quasi Sicilissitantem, hoc est, quæ nec pura esset Græca, nec Romana.

ANTENNA, est lignum in malo transversum. Unde Cæsar, lib. III. de bello Gallico: *Funes, qui antennas ad malos distinebant*. Græcis dicitur κέρας, vel κεραία, sive, ut Artemidorus composita voce nominat, ἱστοκεραία. Glossæ Philoxeni: *Antemna*, κέρας, πλοίου. Id ad verbum sit *cornu*. Sed Latini τὰ ἀκροκέραια, hoc est, *antennæ extremitates*, hoc nomine appellant. Maro, III. Æn. *Cornua velatarum obvertimus antennarum*. Quod ad etymologiam, [*Antemna* factum ex ἀρτεμῶν] plerique ejusdem esse originis censent, ac *Antemna*, seu *Antemnæ*, Sabinorum oppidum cis Anienem. Id ex eo dictum, quod *ante amnem*; ut ex Varrone, Festo, & Servio diximus in *Amnis*. Atque hinc liquet, cur Grammaticorum vulgus vocem hanc scribat per *mn*. Verum Ludovicus Carrio, ad primum Valerii Flacci librum, monet in libro calamo exarato, ceterisque antiquitatibus, *Antenna* per geminum *nn* legi, nec etymon adversari, cum sit ab *am* & *tenendo*. Equidem hanc originationem juvare videtur, quod & *tenendi*, sive *distinendi* verbo de ea utatur Cæsar, uti vidimus. Sed tamen veriorem arbitror conjecturam, ut vel simplex sit derivatum ab *ante*; quomodo a *socius* est *sociennus*, ita ab *ante* sit *antenna*: vel compositum quidem, verum ex *am*, id est, *circum*, & *tennere*, pro *tendere*: quæ vox apud aucupes in usu remansit. Terent. Phorm. II. II. *Quia non rete accipitri tennitur, neque milvio*. Ita enim legendum esse, constat ex Donato. Atque hinc, ut *distennere* pro *distendere*, sic *dispennere* pro *dispendere*: quo Meursius usum putat Plautum Mil. Glor. sc. ult.

Dispennite hominem diversum, ac distennite.

Pro quo in vulgatis:

Distendite hominem diversum, & dispendite.

Nec inepte dicatur, *tennere* factum esse ex *tendere*, ob literæ communionem, ut Donatus ait. Sane & Muretus quoque, lib. XIX. Var. lect. cap. VII. scribit, vulgus Tiburtium, Interamnatium, & aliorum quorundam, similiter pro *nd* duplex *n* plerumque pronuntiare. Interea longe magis verisimile, non *tenno* esse a *tendo*, sed *tendo* ab antiquo *tenno*, vel potius *teno*. Veteres enim non geminabant consonantes, ut ex Fabio, & Festo alibi diximus. Ita in *teno* *d* insertum erat, quomodo, ut vir eruditus I. Meursius censet, ab *aveo* est *audeo*, a *conco candeo*, a *gaveo*, unde *gavisus*, *gaudeo*, &c. Ut hanc opinionem veriorem putem, facit, quod *tendo* Græcis est τείνω, & Æolice τέννω, absque *d*. Ab eo igitur *tenno* & *teno*, ut ab hoc, *tendo*.

ANTERIDES, ἀντήριδες, pilæ lapideæ, aut ligneæ, quæ muris objiciuntur, ut, eorum ponderi renitendo, fabricam fulciant. Usus Vitruvius, lib. x. cap. XVI. Aliter dicuntur *erismæ*. Unde idem Vitruvius, lib. VI. cap. XI. *Deinde in frontibus anterides, sive erismæ fint*. Ac *erisma* quidem est ex ἔρεισμα, *firmamentum*, *fulcimentum*. Quod ab ἐρείδω, *fulcio*, *firmo*. Ab ἔρεισμα dixere *erismam*, ut a σχῆμα *schemam*: multaque ejus generis adduximus Oratoriar. Inst. lib. V. cap. I. Ἀντηρίδες itidem ab ἀντερείδω, *ad fulciendum objicio*, *atque oppono*. Gloss. Ἀντερείδω, *objicio*. Ἀντήριδες, *tibicines*. Ubi per *tibicines* intellige pilas, quæ fabricam sustinent. Hesychius: Ἀντήριδες, τὰ ἀντερείδοντα ἢ λίθινα κατασκευάσματα. Si Servium audimus, Latini pro *anterides* etiam dixerint *antes*. Sic enim scribit in II. Georg. *Proprie antes sunt, eminentes lapides vel columnæ, quibus fabrica sustinetur*. Sed metuo, ne *antes*, & *anterides* confuderit. Nam *antes* proprie anteriores vitium ordines, vel etiam exercitus, aut rei alterius. Vide *Antes*.

ANTES [an ab *amites*] esse tantum pluralivum, ac generis virilis, ait Phocas. Usus Maro, II. Georg. *Jam canit effœtos extremos vinitor antes*. Quem ad locum sic Servius: *Antes alii extremos vinearum ordines accipiunt: alii macerias, quibus vineta clauduntur: quæ maceriæ fiunt de assis, id est, siccis lapidibus. Unde assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce. Dicuntur autem antes a lapidibus eminentioribus, qui interponuntur ad maceriam sustinendam: nam proprie antes sunt eminentes lapides, vel columnæ ultimæ, quibus fabrica sustinetur. Et appellantur antes ἀπὸ τοῦ ἀντέχειν. Ad quam etymologiam etiam extremos ordines vinearum possumus trahere, qui ante stant*. Quod ad priorem illam Servii, qua sic vocari ait ordines vinearum, eam confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus lego: *Antes*. οἱ τῶν ἀμπέλων στίχοι. Et: *Antium* (patrius ia casus) τάξεων, ἐσχάτων. Item Festus, cujus hæc verba: *Antes sunt extremi ordines vinearum; unde etiam nomen trahunt antæ, quæ sunt latera ostiorum*. At Nonius aliter: *Antes*, inquit, *sunt quadratura. unde & antæ, dictæ sunt quadræ columnæ*. Hinc superiorem Maronis locum subjicit Junius Philargyrius. Ad eundem versum sic scribit Cato de re militari: *Pedites quatuor agminibus, equites duobus antibus ducas. Sunt autem extrema quadrarum partes*. Ubi non dubium, quin Cato *antibus* dixerit pro *ordinibus*. Sed si, ut ait Philargyrius, *antes* natura sua *extremitatem* designat, caussa non erat, cur Maro diceret *extremos antes*. Quare dicendum, esse in vineis & primos antes, & medios, & ultimos. Interim *antes* omnes sunt anteriores, hoc est, a fronte sunt. Indeque nomen, juxta Isidorum, cum ait, *antes*, & *postes*, esse ab *ante*, & *post*; ut nempe eodem modo opponantur, quo *antica* & *postica*. In eo tamen lapsus Isidorus, quod *antes* & *postes*, composita censeat, cum sint simpliciter derivata. Verba ejus apponam e lib. XV. cap. VII. *Postes, & antes, quasi post, & ante, stantes. Et antes, quia ante stant, vel quia antea ad eas accedimus, priusquam domum ingrediamur. Postes eo, quod post ostium stent*. Quæ verba, non dubito, quin more suo, ex antiquo aliquo Critico exscripserit Isidorus. Hinc igitur colligimus, proprie in janua dici *antes* & *postes*, illos ante, hos post, stare. Indeque & Turnebus, lib. XIX. cap. XIX. interpretabatur Maronis locum, ut is extremos vineæ antes dicat, quia essent in ingressu, qui & finis est laboris, cum ad eum perventum. Hoc si placet, *antes* Maro *extremos* dixerit ἐπιθετικῶς, quia omnes *antes* sunt extremi. Sed verisimilius est, quod dicebam, sic scribere διακριτικῶς, ut a primis & mediis antibus distinguat. Porro quod *antes*, ab *ante* appellatos ex Isidoro dicebamus, id etymon quoque ex Servio ipso confirmare est: tum qua dicit, ante stare extremos vinearum ordines: tum qua antes quoque dici ait extremas fabricæ columnas. A posteriori notione hac *antarii funes* dicuntur Vitruvio lib. x. cap. III. Nisi malis, esse ab ἀντέχειν, de quo in *Ante* dictum. A priori autem significatione etiam saltationis genus *Antes* dicebatur. Inde *Antiosa*, quæ saltationem eam saltat; Eædem Glossæ *Antiosa*, ὀρχήστρια.

ANTIÆ ab *ante*. Sic enim dicuntur anteriores capilli de

de fronte pendentes, quos scite *anteventulos & propendulos* vocat Appulejus lib. I. Florid. *Jam primum*, inquit, *crines ejus prамulsis antiis & premulsis caproneis anteventuli & propenduli*. Aliam originem ponit Festus, sed quæ minus placeat. *Antiæ*; inquit *muliebres capilli demissi in frontem, appellari ex Græco videntur: quod enim nos contra, illi ἀντὶ dicunt.* Quid sint, docent & Glossæ Philoxeni, ut in quibus *Antiæ* (sic enim in iis pro *Antide* legendum paret) exponantur κόμαι διὰ τῶν κροτάφων κρεμάμεναι γυναικεῖαι. In antiquo Onomastico, olim Argentorati edito, ac nuper Lugduni recuso, *antiæ* exponuntur προκόμιον. In aliis Glossis legitur: *Antiæ*, τρίχες αἱ μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν βοῶν. Leonis antias nominat Tertullianus in scholastico scripto de Pallio, cap. IV. ubi sermo de exuviis leonis ab Hercule domiti: Verba ejus sunt: *Ne fabriæ mulieris quidem aut viraginis alicujus scapula sub exuvias bestiæ tantæ introire potuissent, nisi diu mollitas & evigoratas & exodoratas, quod apud Omphalen balsama aut telino spero factum. Credo &, jubas pectinem passas, ne cervicem enervem inureret stiria leonina; hiatus crinibus infarsos, genuinos inter antias adumbratos, ne tota oris contumelia mugiret.*

ANTIDOTUS, ἀντίδοτος, ab ἀντὶ, *contra*, & δίδωμι, *do*; quia contra venena datur. Natura sua adjectivum est: unde Ἀνθολογ. lib. II. φάρμακον ἀντίδοτον.

ANTIGERIO *Antiqui pro valde dixerunt*: ut ait Festus. Gloss. Isidori: *Antigerium, quemadmodum imprimis*. Ubi leg. *Antigerio*. Ex eo quod additur, *quemadmodum imprimis*, cognoscitur etymon. Nam ut, *imprimis*, quod *in primis* fit: sic *antigerio*, quod *ante alia geritur*. Et simile quoque est *præsertim*, quod *præ aliis seritur*. Quare non audiendi illi codd. Festi MSSti, ubi *Anugerio* legitur.

ANTIPODES, in Glossis vett. *adversipodes* exponontur. Conflata vox ex ἀντὶ, quod est *contra*, & πούς. Ἔτυμον respexit Maro, cum de polo antarctico I. G. ait. . . . *At illum*

Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

Iidem *antichthones*, ἀντίχθονες, ab ἀντὶ, & χθὼν, *terra*; Quia in terra habitant nostris pedibus opposita.

ANTIQUUS, ab *ante* venit. Significat enim id quod ante nostra fuit tempora [*annoticus*.] Nunc per *q* scribitur; sed fuit tempus, cum *q* necdum invento, per *c* scriberetur ANTICUS. Imo hoc pacto ea vox non raro legitur in vetustis codd. Unde cognoscimus, eodem modo ab *ante* dici *anticus*, ac a *post* venit *posticus*. Velius Longus: *In* ANTIQUO *videmus literam* (de *q* sermo antecesserat) *habere, & in postico non habere. Nam & antiquum ab eo quod est ante, quod apparet ex scriptione temporum.* Atque ex his satis liquet, falli eos, qui *antiquum* dici putant quasi *ante ævum*. Aliud autem *antiquum*, aliud *vetus*: quæ iccirco non semel conjungit Plautus. Illud novo, hoc recenti opponitur. Recens vero & novum itidem junxit Cicero pro Flacco, & epist. XXI. lib. XI. ad famil. quem ad locum plenius hac de re P. Manutius. Ab *antiquus* est *antiquarius*, ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος, ut exponunt Glossæ Philoxeni. Ita dictus, quia antiquis gaudet.

†ANTIQUUS non fit ab ANTE (a qua præpositione oritur ANTICUS cum C, sicuti a POST fit POSTICUS) verum sine ulla controversia est ab Heb. verbo עתק *ataq*, quod est *veterascere, antiquum fieri*. Nam ab hoc verbo Chaldaeum nomen עתיק *attiqu* (i. e. *antiquus*) quo utitur Daniel non raro. Jam vero si hujus nominis *Dages* in N resolvas (quod saepissime fit) & terminationem Latinam addas, existet ne una littera minus nomen ANTIQUUS; cujus originem falso hucusque ab *Ante* arcessiverunt. MAZOCHIUS.

ANTISTES, ab *antisto*. Quomodo veteres non raro scripsere pro *antesto*. Itaque Fulgentius exponit, *præcellere*. Ita accipit Lucretius lib. V.

Herculis antistare autem si facta putabis.

Usi quoque eodem modo Æmilius Probus, in Aristide. Agellius lib. VII. cap. V. & lib. IX. cap. XII. Censorinus, de die natali c. XV. Mela lib. II. cap. V. multique alii. Femininum ejus *antistita*. Quo non tantum usi Plautus, Rudente; Virgilius, Ciri; Ovidius, XIII. Met. Severus in Ætna: sed & Cicero ipse; *qui*, (Gellii verbis utor,) *cum insolentias verborum a veteribus dictorum respueret, hujus tamen verbi in ea parte sonitu delectatur, Sacerdotes inquit, Cereris atque illius fani antistitæ*. Locus Gellii est lib. XIII. cap. XIX. Ciceronis autem lib. IV. in Verrem. Sed corrupte ibi vulgo, *antistites*.

ANTÆ, convalles, vel arborum intervalla, ut exponit Festus. Suspicor, ita dici, quia loca ea sint floribus grata. Nempe quasi ἀνθηρὰ ab ἄνθος, *flos*. Vel ἀπὸ τοῦ ἀντᾶν, quia ibi alter alteri *occurrit*. Aut, quia ibi fiant Diis ἀντήσεις, hoc est, *supplicationes*. Sed primum malim. Verum obstare videtur, quod in Isidori Glossis est, *Angræ, intervalla arborum, vel convalles*. In Glossis item Philoxeni: *Ancræ*, ἄγκεα, αὐλῶνες. Sane, si pro eo Græce dicant ἄγκεα, (id *vasa* notat) verisimilis admodum fuerit conjectura Scaligeri, legentis *anciæ*, vel *angiæ*. Nam *c* facile in *g* abit. Sed *antræ* constanter est in MSStis Festi codd. sive potius Paulli.

ANTRUM, ab *atro* esse scribit Ambrosius. Sed purum putum Græcum est vocabulum. [ἀνδρεῖ κρύπται. Hesych.] Ut frustra Ambrosio patrocinetur Ptolemæus Flavius. Ait, similia multa esse apud Varronem: ut in voce *Agri, Furis*, aliisque. Sed hoc est quod dicitur, omnes ite, non qua eundum, sed qua itur. Porro ἄντρον, forte παρὰ τὸ ἄνω τετρῆσθαι. [ἀμφίτρης & ἀμφίτρητον.] Alia quoque vide apud Etymologum. Hesychius & Etymologus interpretantur σπήλαιον, quo ipso quoque Latini utuntur. Sed Ammonius censet, ἄντρα esse cavernas sponte ortas: σπήλαια vero manufactas. Ab *antrum* videri possint veteres dixisse *antruare*: ut quod Glossæ Philoxeni, si emendationem Josephi Scaligeri sequimur, σπηλαῖα interpretentur. Ego, tametsi non videam, quid melius pro σπήλαιον substitui possit: tamen sola summi viri conjectura stare non ausim. Sed nec κυρίως usurpatum puto pro *gratias agere*: quomodo exponit Festus. At proprie *amtruare* haut aliud esse censeo, quam *undique commovere*, ab *am*, i. *circum*, & *truare*, i. *movere*; quod a *trua*, quomodo vocatur *id quo permovent coquentes exta*; uti scribit Festus ipse in *Antroare*. Κατὰ μεταφορὰν autem, *amtruare*, vel *redamtruare* potius, positum fuisse ab aliquo pro *gratias referre*, facile mihi persuadeo. Vide *Andruare* & *Trua*.

ANUS, priori producta, sic vocatur ab orbiculari figura. Nam *anus*, sive, ut posteriores scripsere, *annus*, proprie notat *circulum*, ab *am*, i. *circum*. Indeque ὑποκοριστικὸν *annulus*, sive, ut veteres scribebant, *anulus*. Veteres enim non geminabant consonantes, ut præter alios docent Fabius, lib. I. cap. VII. & Festus, in *Anus*. Atque hinc quoque Solaris Lunarisque annus nomen accepit, si Varronem, Attejum Capitonem, Serviumque audimus: nempe quia in se redeat instar annuli. Quod vero *anum*, pro podice a figura sic dici dicebam, id eo quoque confirmatur, quod similiter Græcis eadem δακτύλιος vox, & *annulum* notat, & τὸν πρωκτόν· ut cum Alexander Aphrodisiensis lib. I. Problem. ait, πάπυρον σφαιρώματα ἐμβάλλοντες εἰς τὸν δακτύλιον. Imo in Syriaca quoque lingua, ut Scaliger in Conjectaneis monet, idem nomen, & pro annulo, & pro parte pudenda accipitur: nempe vox טבעת, *tabbath*. Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXII. b, edit. Ald. vult, ab hac significatione vocis *anus*, qua ab *Am* venit, vetulam quoque *anum* dici; nempe, quia, ut ait, *senilia corpora plurimum a capite inclinant in pedes, ac redduntur incurva*. Sed de hoc aliter Festus: *Anus*, inquit, *dicta ab annorum multitudine: quoniam antiqui non geminabant consonantes; vel quod jam sit sine* sensu, *qui Græce dicitur* ἄνους [ab ἄνους,] Prius etymon probare non possum, tum quod quantitas adversetur: tum quia, si vetulæ ab annis nomen imponere placuisset, non nomen finxissent sola quantitate, sed potius terminatione differens: cujusmodi est *Anna*; de quo alibi dictum.

dictum. Quare, etsi video, esse, qui non nisi ab antiquitatum rudioribus vocem hanc Græcæ originis credi velint: tamen nondum aliorum sententiam damno. Nihil enim prohibet, primo voce hac signari eas, quæ jam senio delirant, posteaque latius extensam esse significationem. Cic. lib. II. de Divin. p. CXXXVII. *An tu censes, ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet, nisi ista casu nonnunquam, forte, temere concurrerent?* Ab anus est *anas*. Festus: *Anatem morbum anuum dicebant, id est, vetularum, sicut senium morbum senum.* Gloss. vett. *Anas*, γῆρας, καὶ ὀργὴ θεῶν. Puto, ut ex *satietas* factum *satias*, sic ex *anitas* factum *anas*: præsertim quando in iisdem est, *Antas*, γεροντία. & in aliis Glossis legitur, *Anitas*, γραότης. Porro, ut a *senex* est *senes*, sic ab *anas* quoque est *anea*. Glossæ Philoxeni: *Anet*, γραῦ. In iisdem paullo post legitur: *Anni*, γεράσκει. Ubi itidem legendum *anet*, vel *anit*.

A P

Apage, ἄπαγε, imperativus est adverbialiter positus, ab ἀπάγω, *abduco*. Similiter a simplici ἄγω est Græcum Latinumque ἄγε, *age*, quod hortantis est: ut ἄπαγε, abominantis ac rejicientis.

Apellam idem esse, quod *verpum*, seu *recutitum*, ac diei quasi *sine pelle*, etiam magnus Turnebus censet, lib. XXIV. cap. IX. & lib. XXVIII. cap. XXI. Eadem & Fungeri ac Becmani in Etymologico, multorumque aliorum opinio est. Quemadmodum & errorem hunc, a magistris suis haustum, secutus Illustris Hermanus Comes Novæ aquilæ, carm. de Passione Christi scripsit: *Vendidit exili pretio quem falsus apella.* Imo in veteri quoque Glossario, Argentorati excuso, anno cIↃIↃXXX. & Lugduni Bat. anno cIↃIↃC recuso, legere est, *Apella* λιπόδερμος. Imposuit iis illud Horatii lib. I. sat. V. *Credat Judæus Apella, Non ego.* Ubi *Apella* esse proprium viri, tum quantitas primæ syllabæ comprobat, tum quod eodem modo *Chium Apellam* legere sit apud Ciceronem, lib. XII. ad Att. epist. XIX. cujus initium: *Est hic quidem*. Sed & *Apellæ* liberti meminit idem, epist. XXV. lib. VII. ad famil. cujus initium *Quod epistolam*. Itidem Judæum Ἀπελλῆν, Romæ habitantem, salutari jubet B. Paullus ad Romanos cap. XVI. X.

Apenarii, apud Trebellium Pollionem legas in Galliens. *Cyclopea*, inquit, *luserunt omnes apenarii.* Marcellus Donatus in Elucidationibus suis, existimat, *apenarios* esse gladiatores: atque ita dici quasi ἀπηνεῖς, id est, *crudeles & sanguinarios*. Joanni Meursio in Glossario Græcobarbaro videtur, apenarios esse mulocisiarios seu carrucarios, a Græco ἀπήνη, quod est vehiculi genus. Claudius Salmasius, notis ad Trebellium, censet, esse μωρολόγους, quique tum moribus & salibus *ridiculi* essent, tum corporis motibus ac gestibus aliorum mores & gestus deridiculi caussa imitarentur. *Apenarios* autem dici arbitratur ab *apinis*, quomodo eosdem a *fanna fanniones* dictos existimat. Sane simpliciora hæc, & ut puto veriora. Quid enim gladiatoribus, aut carrucariis cum Cyclopum ludo? At ut Cyclopeum saltarent, mimi ac fanniones, plane conveniens erat. *Apenarios* per edixere pro *apinarios*, ut *patena* pro *patina*, *legula* pro *ligula*, & multa id genus.

Apeo, verbum antiquum, pro *removeo*, *prohibeo*, ab ἀπό· ut proprie sit, facere ut aliquid sit ἄπιον, hoc est, *remotum*, *longinquum*. Festus: *Ape*, *apud antiquos*, *dicebatur*, *prohibe*, *compesce*. Gloss. vett. *Ape*, κώλυσον. *Apet*, ἀποσοβεῖ.

Aper unde sit, nescivit Isidorus. Verba ejus hæc, lib. XII. cap. I. *Aper a feritate vocatus, ablata f litera, & subrogata* p. Sic eum locum, manuscripto meo assentiente, lego; ut sententia sit, *Aper* factum ex *fera*, *a* in primum locum trajecto, & pro *f* posito *p*. In vulgatis, quotquot vidi pro *f* est *e*, facili errore. Verum etymon non nescivit Varro, etsi more suo, aliud, ceu verius, præmittat. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Apri ab eo, quod in locis asperis, nisi a Græcis, quod hi* κάπρος. Non dubitandum, quin posterius verum sit, truncata principe litera; quomodo a Tarentino ἀμείνων est *melior*, ab Ἀφροδίτη *Frutis*, ab ἀνατολή vulgo *Natolia*, &c. Aliud autem κάπρος Tyrrhenis, aliud Græcis. Nam Tyrrhenis *caprum* notabat. Hesychius: Κάπρα, αἴξ, Τυῤῥηνοί. Inde igitur Latinorum *caper*. At Græcis transmarinis κάπρος est *aper*: in quo multi lapsi interpretes, qui non tam, puto, inscitia quam oscitantia, *caprum* transferre solent. Id aliquot exemplis ostendit Paulius Leopardus, lib. II. cap. X. Ab *aper* est *aprugnus*, ut ab *abies abiegnus*. Plautus, Persa, II. V. *Magis calles, quam aprugnum callum callet.* Et Pœn. III. II. *Callum aprugnum callere æque non sinam.*

Aperio, ut Priscianus lib. VIII. agnoscit, factum ex *ad* & *pario*, quomodo & Belgis aperire est *openbaeren*, quod conflatum ex *open*, hoc est, *patefactum*, & *baeren*, hoc est *parere*: ita ut & Latinum *aperire*, & Belgicum *openbaeren*, proprie dicantur de partu, quo id quod in utero latebat, patefit. Similiter contrarium ejus *operire*, eodem Prisciano teste, factum ex *ob* & *parere*. Ut in *aperire* perit *d*, ita *b* extritum in *operire*. Neque obstat, quod *aperio*, & *operio* sint quartæ, quia & *pario* olim quartæ fuit, ut Diomedes lib. I. & Priscianus lib. VIII. & X. Ennii versu comprobant, quem infra ponam. [ἀείρω. ἀναίρω i. e. proprie *sursum & in conspectum tollo*.] Ab *aperio* ducit Festus *Aperta*, quod Apollinis cognomen fuisse censet, ut nempe sic dicatur, *quod patente*, ut ait, *cortina responsa ab eo dentur*. Sed Josephus Scaliger, in notis ad eum locum, arbitratur, *aperta* esse a Tarentino sive Æolico Ἀπηρᾶτα, pro Ἀπειράτης, quod transmarinus Deus sit & peregrinus. At, adversus Titium, (neque enim Yvo ille alius, quam magnus Scaliger,) *Apertam* ne quidem cognomen esse putat, sed errasse Festum, dum oscitanter legit illud veteris poëtæ, a Nonio quoque adducti: *Aperte fatur dictis*, hoc est, Τρανῶς ἀνεῖλε χρησμός. At vere ab *aperiendo Apertularius*, si sic dictus, qui janitor. Glossæ Philox. *Apertularius*, θυρεπανοίκτης. Sed subjungunt eædem: *Apertularias*, θλάσμα ἔχων ἵππος, *fracturam*, *attritum*, *confusionem habens equus*. Ab *operio* est *operto*. Festus: *Opertae*, *sæpe operit*. Ab eodem *operio* est *operculum*, ac a *cooperio cooperculum*: nempe per syncopen, pro *opericulum* & *coopericulum*, ut a *fero ferculum* pro *fericulum*. Nam integra hæc non esse, docebunt, quæ de *periculi* voce mox subjiciam. Ejusdem quoque originis sunt *opertorium* & *coopertorium*. Porro *cooperculi*, *opertorii*, & *coopertorii*, vocibus posterioris ævi scriptores uti, docebit Savaro ad Symmachi lib. III. ep. XII. A *pario* quoque sunt *reperio* & *comperio*. Nam *repertum* dicitur quasi *repartum*, & in lucem editum; parque ratio in *compertum*. Hanc etymologiam adducit & Alexander ab Alexandro, lib. I. cap. XII. Cumque *parere* sit, *cum labore parere*; unde *pecunia parta*: comprobat hinc, *reperire* esse consilii, non fortunæ; uti senserat Valla, qui *invenire* consilii esse putarat, *reperire* fortunæ. Fefellerat Vallam (in quo præter alios Alexander quoque cæcutiit) Ovidii locus male intellectus. Est is lib. I. Met. fab. X.

. . . . *Tune es quæsita per omnes*

Nata mihi terras? tu non inventa, reperta es.

Nam est ὀξύμωρον. Non inventa, inquit, inventa es. Non inventa, quia vaccam, non filiam, vidit ius pater; & inventa tamen, quia filia in vacca quodammodo erat. *Opperior* quoque ejusdem originis est propriéque significat, *adsidere parturienti*, *partumque exspectare*. Nam *ob* veteribus notabat *ad*. Quo de Festus in *ob*. Sunt & qui *experior* ab hoc fonte arcessant. Eos inter Priscianus, lib. X. cap. de præteritis quartæ conjugationis. Verba ponam, quoniam confirmant ea, quæ supra de *aperio*, *operio*, & *reperio* diximus. *Aperio aperui*; *quod videtur a pario compositum*, *quod vetustissimi non solum secundum tertiam*, *sed etiam secundum quartam conjugationem declinabant*. Unde Ennius.

Ova

Ova parire solet genus pennis condecoratum.

Igitur ex eo composita, si principalem syllabam puram, nec ex integra præpositione habuerint, io in ui convertunt in præterito: ut, aperio aperui, cooperio cooperui. Reperio vero duplicavit p *in præterito, quippe diminuta una syllaba repperi. Simile est præteritum* u *comperio, comperi. Sunt & alia ex hoc ipso composita deponentia, experior, opperior; quorum participia, expertus & oppertus, ostendunt a pario esse composita, cujus participium partus est.* Hactenus Priscianus. Sed de *experior* quod hic ait, fallitur. Nam ut ab antiquo *parire* est *aperio*; sic ab antiquo *periri* est *experior*. Fuit autem *periri* idem quod *conari*, *tentare*, *discere*. Unde, *periculum facere*, pro *experiri*. Ut in γνώμῃ istac apud Terent. Heaut. act. I. II. *Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet*. Ut a *notare notaculum*, a *perpendere perpendiculum*, a *specere speculum*, ab *amicire amiculum*; sic a *periri periculum*, pro quo *pericilum* scribebant, per *i*, teste Velio Longo. Ejusdemque originis est *peritus*. Nam, ut a *doceor* (puta supino ejus) est *doctus*, ab *erudior eruditus*; sic a *perior peritus*. [*peritus*, πειρατὸς, quod & ipsum a πειρᾶν.] *Periri* vero est a πειρᾶν, seu πειρᾶσθαι, elisa ι: more Jonum, qui μέζον dicunt pro μεῖζον, χρύσεος pro χρύσειος, ἐπιτήδεος pro ἐπιτήδειος, ἀπόδεξις pro ἀπόδειξις, ἀποδέξασθαι pro ἀποδείξασθαι, ne quis hoc apud Herodotum legens, putet esse ab ἀποδέχεσθαι. Est vero πειρᾶν idem quod *perior*, hoc est, *experior*, *tento*. Unde medici quidam Græcis ἐμπειρικοὶ, ac Latinis similiter *empirici* dicuntur; quia nempe, neglecta rationum obscurarum indagatione, solum experimentorum habent notitiam. Vide de iis Celsum, in præfatione Operis; & Plinium, lib. XXIX. cap. I.

† Aperio & operio sunt, Prisciano teste, illud ab *Ad* & *Pario*, hoc ab *Ob*, & eod. verbo; a quo verbo etiam composita volunt adaperio, comperio, experior. De ultimis tribus amplius considerandum. Verum aperio est certe ab Hebraeo פער *paar*, quod non Hebraeis tantum, sed & Chaldaeis, Syris, Arabibus *aperiendi* notionem habet. Ab ea radice factum est primo simplex perio: quod etsi hodie sit inusitatum, superest tamen fortassis ea ejus supino nomen porta: nisi si potius porta sit ἀπλῶς a verbali nomine פער (*peor*) *hiatus*, & cum emphasi Chaldaica פערתא *peorta*; ex quo, absorpto *sceva*, contractum est porta: quod verissimum est. Verum loco simplicis perio, usus retinuit compositum, aut speciem compositi habens aperio. Quod quia pro composito est habitum; repertum est aliud contrariae compositionis operio, quasi sit ab ob & perio. Paria fortassis de reperio, comperio, experior statuere possis. Mazochius.

Apes, & apis, dici ajunt. Sed malim *apis*. Ut apud Ovid. XIII. Met.

Non apis inde tulit collectos sedula flores.

A *pes* venire Priscianus ait, in VI. Caussam adfert Servius, ad illud IV. Georg.

Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent.

Ubi sic Servius: *Hinc multi dictas apes volunt, quod se pedibus invicem tenent; licet crebrior sit illa opinio, quod sine pedibus primo esse dicantur.* Isidorus similiter, lib. XII. Orig. cap. VIII. *Apes dictæ, vel quod se pedibus invicem alligent, vel pro eo, quod sine pedibus nascantur. Nam postea & pedes & pennas accipiunt.* Pro posteriori ratione est Maro, IV. Georg.

Trunca pedum primo, mox & stridentia pennis
Miscentur.

Item Ovid. XV. Met. fab. seu tmemate XXXIV.

Nonne vides, quos cera tegit sexangula fetus,
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et serosque pedes, serasque assumere pennas?

Sed etymo isti adversatur, quod needum apes sint, cum pedibus carent: ut Cæsar Scaliger ait, in Aristot. hist. de anim. lib. IX. cap. XLI. At pro caussa priori est, quod Maro ait, *pedibus connexas pendere*, ut ante vidimus. Eaque res etiam alterius etymi occasionem præbet. Nam si connexæ cohærent, atque (ut Isidorum dicere audimus) *se pedibus invicem alligant*: quid prohibet deducere ab antiquo *apio*, id est, *necto*, *ligo*? a quo & *apex*, & alia. Est hæc sententia Cæsaris Scaligeri, in libb. de caussis L. L. Ac praivere veteres. Nam apud Charisium, lib. II. legas: *Apes, quasi aptæ, quod invicem colligentur*. Ubi *aptæ* non valet *idoneæ*, sed *vinctæ*, *colligatæ*. Ut in illo Catulli:

Aptis sarcinulis & expeditis.

De *Apiendi* voce suo loco dicetur. [Ἄψις, ἴχνος. Hesych. Ἄψις pro ὄφεις· volatilia quoque dicuntur ὄφεις· vide Hesychium in Οἰωνοί· Anacreon, ὄφις μ' ἔτυψε μικρὸς &c. Sic quoque Theocritus.]

† Apex duo ferme significat: nam γενικῶς quamvis *summitatem* notat, at peculiariter sive ipsum flaminum pileum, sive in pileo virgam laneam eminentem: de quo vide antiquorum loca in Vossio. In Glossis apex est tum τὸ ἐπὶ τοῦ πιλίου παράσημον, tum ἄκρον. At utra harum notionum prior & propria sit, utra secundaria & μεταφορικὴ, incertum: nam & ex sacerdotalis pilei eminentiâ transferri vox potuit ad summitates ceteras, & contra. Porro si *summitatis* notio γενικὴ prior est; poterit deduci ea אפיק *upik*, quod in Lexicis exponitur *validus*, *robustus*; ac meo judicio verti etiam potest *eminens*, nam apud Hebraeos *summitatis* & *fortitudinis* eadem sunt vocabula; ut in שגב *sugab*, & *misgub*, & *toaphot harim* (*fortitudines* i. e. *altitudines montium*) & pluribus aliis verbis sit manifestum, quae aeque *exaltare* & *roborare* notant. At mihi plane persuadeo, alteram notionem sacerdotalem priorem esse, tum propter antiquorum auctoritates, quas vide in Vossio; tum propter tertiam aliam *apicis* significationem, qua κεραίαν (ut ex Glossis & N. T. ubi κεραία vertitur *apex*, fit manifestum) designat. At κεραία idcirco *apex* vocabatur, quia flaminalem apicem referebat. Statuamus ergo Tuscos hoc vocabulum in Latium intulisse, atque ex significatione rituali pilei flaminici vocabulum traductum fuisse tum ad scriptorios *apices*, tum ad quamlibet summitatem designandam. Nunc de etymologia est laborandum. Nam ut ab *apiendo* i. e. *ligando* derivetur, vehementer vereor. Nam quod hanc etymologiam antiqui protulerunt, ferendi, eo quod Hebraice ignaris meliora non suppeterent, & cogerentur ex radicum Orientalium inopia in suarum originum ignoratione versari. Verum quid moror? Vox Talmudica אפיק רסוח *apik resuth* est *velamen capitis*, quod unde unde deducatur (nec enim illos audio, qui τὸ ἐπίκρανον illuc advocant) certe communem originationem cum Tuscorum *apice* obtinet. Huc etiam pertinet Syrum אפקרסא (quod cum punctis est sive *ophkarso*, sive *aphkarso*) quod exponitur *findon* sive capitis tegumentum. Nam & *findon* & *fudar* (Latinis *fudarium*, de quo in loco) Orientis voces sunt ad operimentum capitis signandum. Fortassis allatae voces omnes secundum priorem compositionis partem sunt a Syro אפקטא *aphakto*, quod lexica interpretantur *gossypium carminatum*, ex quo scilicet illud capitis velamen conficiebatur. Mazochius.

Apexabo, vel *apexao*, ut in aliis est libris, farciminis genus. Ut ostendunt hæc Arnobii verba, lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, ireta, silicernia, longabo? Quæ sunt nomina & farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Quod in hoc farcimine summo quiddam eminet, ab eo, ut in capite apex, apexabo dicta.*

Aphronitrum, ἀφρόνιτρον Atticis, ἀφρὸν νίτρου dici, auctor est Phrynichus. Id *spumam nitri* notat. Vitruvius vocat *florem nitri*, lib. VII. c. XI. Nempe quia spuma floris instar est. Differre tamen *aphronitrum* & *spumam nitri*, censet Aëtius, lib. I. c. LX. Ἔτυμον, quod dixi, adfert & Martialis, in Apophoretis, carm. LVIII.

Rusticus es? nescis, quid Græco nomine dicar.
Spuma vocor nitri. Græcus es? ἀφρόνιτρον.

Aphroscorodon, ἀφροσκόροδον, prægrandis allii genus, quod aliter ἀντισκόροδον. Liquet, venire a σκόροδον,

σκόροδον, quomodo *allium* vocatur. Sed quæritur, utra prior sit compositi pars, num Afer, an ἀφρὸς, id est, *spuma*. Pro utroque etymo facit locus ille Plinii, lib. XIX. c. VI. *Ulpicum quoque in hoc genere Græci appellavere allium Cyprium, alii antiscorodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma.* Ecce ait, Africæ celebrari; unde *Aphroscorodon* dicetur: ait item, tritum excitare spumam, quæ Græcis ἀφρὸς· unde item Ἀφροσκόροδον erit. De Africa quod ait, etiam confirmatur verbis istis Columellæ lib. XI. c. III. *Ulpicum, quod quidam allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longe majoris est incrementi, quam allium. Aphroscorodon* & *antiscorodon* idem notare, etiam auctor est Gorræus in definitionibus medicis, item Dodonæus.

APIASTRUM ab *apibus* dictum, quæ eo delectantur: unde & Græcis μελισσόφυλλον dicitur; quasi dicas, *apifolium*. Plinius, lib. XX. c. XI. *Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat.* Imo non Hyginus sic primus nominavit: sed antea vocarat Varro; ut testis est Junius Philargyrius, ad Georg. IV. *Melisphylla*, inquit, *herba est, quam, ut ait Varro, alii apiastrum, alii melinem appellant.* Ubi videmus, *melisphyllum* dicere, non *meliphyllum*, nempe κατὰ συγκοπὴν, quia sic metri caussa vocarat Maro, pro *melissophyllum*:

Trita melisphylla, & cerinthæ ignobile gramen.

Nam *meliphylla*, ut vulgo scribitur, modulis versus refragatur. Non desunt, qui ab *apio* dictum putent *apiastrum*. Sed Scaliger, cap. XCV. de caussis L. L. & Dalecampius, ad superiorem Plinii locum, merito hos redarguunt, quia apiastrum hoc nullam habeat cum apio cognationem. Rectius igitur ab apibus deducitur. Unde & dictæ *aves apiastræ*: sed dissimili de caussa. Servius ad illud IV. Georg. *Meropesque, aliaque volucres. Ostendit etiam aves esse meropes. Sunt autem virides & vocantur apiastræ, quia apes comedunt. Apiastrum*, quia apes eo gaudent; *apiastræ*, quia apibus guadent.

APICÆ oves dicuntur, quæ ventrem lana nudum habent. Varro, lib. II. de R. R. c. II. *Ovem esse oportet corpore amplo, quæ lana multa sit & molli, villis altis & densis toto corpore, maxime circum cervicem & collum: ventrem quoque ut habeat pilosum. Itaque quæ id non haberent, majores nostri apicas appellabant, ac rejiciebant.* Festus: *Apica dicitur ovis, quæ ventrem glabrum habet.* Ita constanter MSSti. Plinius, lib. VIII. c. XLVIII. *In ipsa ove satis generositas ostenditur brevitate crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset, apicas vocabant, damnabantque.* Est vero *apicus* (quemadmodum Scaliger, in Conjectaneis, & ex eo Nunnesius atque alii monuere) ab ἄπηνος, *glaber*: hoc a πῖνος, quod *lanam* seu *vellus* notat. Hesychius interpretatur ἔριον, ξύσμα. Est a πέκω, *pecto, carmino*. Apicæ oves aliter dicuntur *minæ*. Varro, lib. II. de R. R. cap. II. *Uti pecus ovillum, quod recto sanum est, extra luscam, surdam, minam, id est, ventre glabro.* Plautus, Trucul. act. III. sc. I.

Minas viginti mihi dat, accipio libens.
Condo in crumenam: ille abiit, ego perperas minas
Ovis in crumena hac in urbem detuli.

Ubi venuste ludit Comicus voce *minas*. Nam & respicit minas argenti, quas adolescens ex asinis venditis acceperat, & simul alludit ad id, quod apicas oves aliter *minas* appellarent.

APIO, sive *apo*, antiquis erat *adligo*, sive *vinculo comprehendo*: prout scribit Festus, in *Apex*. Servius, ad X. Æn. Isidorus lib. XIX. cap. XXX. Confirmat & Glossarium Arabico-Latinum; ubi legas, *Apio, ligo*. Est a Græco ἅπτειν, *necto, ligare*. A quo ἁφὴ, & cum præverbio συναφὴ, sive συνάφεια, *connexio*. Ab *apere* iidem deducunt *apex*; quomodo dicebatur *virga, quæ in summo pileum Flaminum lana* (ita lego, pro *luna*) *circumdata, & filo conligata erat*: uti ibidem Servius definit. Sive, ut idem ad II. Æn. scribit: *Apex proprie dicitur in summo Flaminis pileo virga lanata: hoc est, in cujus extremitate modica lana est.* Atque hæc significatio propria: quomodo accipit Maro, II. Æn.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex.

Sed, per συνεκδοχὴν partis, pro integrn Flaminis pileo sumitur: qua de significatione sic Servius Danielis ad superiorem Maronis locum: *Sytonius* (l. *Suetonius*) *tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur; apicem, tutulum, galerum. Sed apicem, pileum sutile circa medium virga eminente: tutulum, pileum lanatum, metæ figura; galerum, pileum ex pelle hostiæ cæsæ.* Isidorus, lib. XIX. cap. XXX. *Apex pileum sutile, quo sacerdotes gentiles utebantur; ab apiendo, id est, ligando.* Sic *apicis* voce hac usus Cicero, I. de Legg. *Nec dubito, quin iidem & cum Egeria collocutum Numam, & ab aquila Tarquinio apicem impositum putent.* Ab *apio* est *apiculi* vox. Festus: *Apiculum, filum, quo Flamines velatum apicem gerunt.* De materia & forma *apicis*, uti & de *apiculo*, & *albo galero*, vide quæ scribit Philippus Rubenius, lib. II. Electorum, cap. XXV. Ab *apio* quoque, Festo teste, *aptus* is dicitur, *qui convenienter alicui junctus est*. Nempe quia *apio* est *jungo, ligo*. Græce sit ἐνάρμοστος. In quibusdam libris veteribus (Maronis imprimis) est *haptus*, cum spiritu aspero: puta, quia ἅπτομαι primam adspirat. Verum nec, si hinc ἅπτω veniret, quod Nunnesio placebat, isthæc justa adspirandi ratio foret, quando Latini in Græcis spiritum sæpe vel adimunt, vel addunt. *Apti* voce, ea, qua dixi, significatione usus Maro, XI. Æn. *Invertis cælum stellis ardentibus aptum.* Ubi Servius *aptum* interpretatur *conjunctum*, ac scribit, esse ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι. nempe non proxima origine, sed mediata. Idem plenius hac de voce ad illud IV. Æn.

. . . . . Ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Ubi cum eadem legas, tum hæc insuper: *Bene aptum, conligatum.* Cicero in Timæo: *Qua ex conjunctione cælum ita aptum est*: id est, *constrictum & complexum*. Item in Oratore: *Facilius est enim, apta dissolvere, quam dissipata connectere.* Hactenus Servius. Junius quoque Philargyrius, ad illud II. Georg. . . . *ipsis e torquibus aptos Junge pares. Aptos*, inquit, *est unitos aut connexos. Est enim apta, jungi.* Ubi pro *apta*, vel *api*, vel saltem *aptari* legi debere, recte censuit P. Merula. Similiter Glossæ Fornerii: Ζευχθεὶς, *aptus, connexus*. Sæpius sic usus Lucretius. Nec aliter accipi debet hoc Catulli, cp. XXVIII.

Aptis sarcinulis & expeditis.

Aut quod Solinus ursos ait congredi *aptos congressibus mutuis*: pro quo apud Plinium est, *non vulgari quadrupedum more, sed cubantes complexosque.* Similiter etiam capiendum in illo, apud Cic. lib. III. Offic. *Fides apta pennis*, id est, *pennato*. Sane & Appulejus, Apol. II. (ut Turnebus monet lib. VI. cap. XVIII.) eopse modo dicit, *verba pinnis apta*; quod Homero est πτερόεντα, nempe quia nihil est velocius verbis: unde est, quod Mercurius, qui sermonis typum gerit, fingi soleat alatus. Optime quoque *aptum*, junctum sive nexum interpreteris in illo Sidonii, Carm. I.

Tunc Faunis Dryades, Satyrisque Mimallones aptæ,
Fuderunt lepidum, rustica turba, melos.

Plura loca alia suggeret Nonius Marcellus. Nec *aptus* tantum, sed & *exaptus* dixere, ab *exapio*, quod est ab ἐξάπτω, hoc est, ἐξαρμόττω. Lucillius lib. X.

Pellicula extrema exaptum pendere opus ingens.

Lucretius, lib. IV.

Brachia tum porro validis exapta lacertis.

Atque ea propria *apti* & *exapti* notio est. Hinc petita translatione *aptus* ponitur pro *convenienti*: a qua significatione *ineptus* dicitur, qui a quovis reprehendi potest; ut Donatus ait, in Andr. act. I. sc. V. Sed curatius hac de voce Tullius, II. de Orat. Curatissime vero Jul. Cæsar Scaliger, oratione, quam de

de *inepti* voce conscripsit. Ex ea discas, *aptum* dici, qui aut natura, aut institutione, cum ingenii morumque est temperationem consecutus, ut sui, aliorumque, rei, loci, temporis, modi & calleat, & habeat rationem: qui contra se habet, *ineptum* appellari. Hinc *ineptia*, pro quo in plurativo tantum *ineptias* dici vulgo putant. Sed singulari usus Plautus, Mercatore, act. I. sc. I. *Ineptia stultitiaque adeo, & temeritas*. Dixitque similiter Terentius: *Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam*. Sic in vett. codd. utrobique legi, monuit & Muretus, lib. VIII. Var. Lect. cap. IX. *Ineptitudo* pro eo dixit Cæcilius, teste Nonio. Et hæc de illa *apti* significatione, qua *ligatum*, vel *conveniens*, notat: sed tunc est ab *apisci*. Alias *aptus* est idem quod *adeptus*. Festus sive Paullus: *Aptus cum propria significatione intelligatur, poni tamen solet pro adepto: sicut apisci pro adipisci*. Sic usus Plautus, Captivis, act. IV. sc. I. *Sine sacris hereditatem sum aptus effertissimam*. Et in epitaphio, juxta quosdam: *Postquam mortem aptu' st Plautus, Comœdia luget*. Valens Acidalius sic legit: *Postquam morti datu' st Plautus*: quomodo & in Stephanica Gellii editione legitur. Usus & Varro:

Hic Demetrius æneas tot aptu' st,
Quot luces habet annus absolutus.

Nugatur Ausonius Popma, qui legit *nactus*, reclamante versu, qui Phalæcius esse debet. Sed & Accium, Paccuvium, Lucillium, similiter locutos, docebit Nonius. Ab *apio* est *apiscor*. Nam quæ apimus, id est, comprehendimus, ea apiscimur. Quod Nonius interpretatur *invenire*. Vett. Glossæ exponunt κτᾶσθαι & ἐπιτυχεῖν. Utitur Tacitus, lib. VI. Annal. *Jus apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi*. Et eodem. *Scientiæ Chaldæorum artis, cujus apiscendæ otium, apud Rhodum, magistrum Torosyllum habuit*. Et eodem libro: *Nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur*. Usus & Lucretius, lib. I. & VI. sæpiusque in Ciceronis, Sallustii, & plerorumque omnium scriptorum, antiquis codd. invenitur; sed indocti βιβλιογράφοι in vulgatis *adipisci* substituerunt. Ab *apisci* non *adipisci* tantum dicimus, sed & *indipisci*, Festo teste, ac antique *indipiscere*. Plautus, Asin. act. II. sc. II. *Nunquam edepol quadrigis albis indipisces postea*. Unde liquet veteres quoque dixisse *apisco*. Utrumque ἀναλογία comprobat. Nam ut a *tremo tremisco*, sic ab *apio*, vel *apo*, *apisco*. At ut a *pacere paciscor*, sic ab *apere apiscor*. Ut ab *apio*, vel *apiscor* est *aptus*, sic ab *indipio*, vel *indipiscor* est *indeptus*; unde *indepto*. Festus: *Indeptare, consequi*.

APIUM est quod Græcis dicitur σέλινον, nempe, ut Etymologus ait, παρὰ τὸ ἐξ ὅλης σείεσθαι· unde & species ejus vocatur ἑλειοσέλινον, q. d. *paludapium*. Apud Isidorum, lib. XVII. c. XI. vitiose pro eo etiam in MSStis meis *oleoselinum* legitur. Quamquam nec damnem *oreoselinum*, cujus meminit Plinius, lib. XX. c. XI. Id ad verbum sit *apium montanum*. Est & *hipposelinon*, q. d. *equapium*; quod Latinis *olus atrum* vocari, scribit Plinius. Quod vero a *petris* vulgo *petroselinum* vocatur, illud, juxta Gorræum, est, quod ἁπλῶς Græcis σέλινον nuncupatur. Latinam vocem video quosdam deducere a Dorico ἄπιον, pro ἤπιον. Vellem, adjecissent, quis Græcorum σέλινον nominarit ἄπιον. Mihi quidem nunc nullus occurrit. A Latinis originem arcessit Isidorus, loco citato, ubi ait: *Apium dictum, quod ex eo apex, id est, caput antiquorum triumphantium coronabatur*. Confirmat hanc sententiam, quod fuerit inter præmia quatuor sacrorum Græciæ certaminum: ut vel ex illo Archiæ notum:

Ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.
Præmia sunt, pomum, pinus, oliva, apium.

Aliis placet sic dici, quod eo apes gaudeant. Sane ob eandem caussam herba alia *apiastrum* ab Hygino dicta est: nempe Græcorum exemplo qui μελισσόφυλλον vocant; ut superius diximus.

APLUDA, [ἄπλυντα, φορυτός.] sive *appluda*, quid sit, Plinius docet, lib. XVIII. cap. 10. *Milii, & panici, & sesamæ purgamenta, appludam vocant; alibi aliis nominibus*. Gellius lib. XI. cap. VII. *Legerat ille, apludam veteres rusticos frumenti furfurem dixisse, idque a Plauto in comœdia, si ea Plauti est, quæ Astraba inscripta est, positum esse*. Eadem Nonius in *Apludas*. Glossæ vett. *Apluda*, κορνῖον. Festus: *Apluda, est genus minutissimæ paleæ frumenti, sive panici, de qua Nævius.*

Non hertle apluda est hodie, quam tu, nequior.

Addit deinde: *Sunt qui apludam sorbitionis liquidissimum putent genus, quod flatu dejiciatur, & quasi applaudatur*. [ἀποσπάσματα.] Sed de sorbitionis genere, alibi non memini legere. De etymo ἀναλογία non repugnat. Nam *au* in *u* sæpe abit, ut *claudo occludo*, *fraudo defrudo*. Imo & MSSti quidam Festi codd. habent hic *aploda*, &, *applodatur*. Ut a *plaudo plodo*, a *Caurus Corus*. Porro tale minutum liquidissimum, quod spiritu dejicitur, non est cogitandum, quod illud, solo allisum, edat plausum, strepitumve, sed quod, flatu dejecta sorbitione liquidissima, intra labia, vel ex ore, applaudatur, id est, plausus, strepitus, crepitusve, quantuluscumque, inter expellendum edatur.

APLUSTRA, sive *aplustria* (utrumque dici, docet Priscianus l. VII. quid, & unde sint, docere conatus Festus Pompejus: *Aplustra*, inquit, *navium ornamenta. Quæ, quia erant* AMPLIUS *quam erant necessaria usu, etiam* AMPLUSTRIA *dicebantur*. Jul. Scaliger, Comm. in Arist. hist. anim. lib. IX. sect. CLXII. derivat ab *amplus*, id est, *capax*. Alii putant, sic dici ab α privativo, & πλέω, *navigo*. Nempe quia Festus, ut jam audiimus, dicat, non esse ea ad navigandum necessaria. Verum omnino placet, *aplustra* esse a Græco ἄφλαστα. Docet hoc vetus interpres Juvenalis, sat. V. *Aplustra, tabulatum, ad decorandam superficiem navis appositum. Alii dicunt, rostra navis, ornamentum puppis, ἄφλαστα*. Item Glossæ Philoxeni, in quibus legas, *Aplustra*, ἄσφαλτος, καὶ τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης· ubi pro ἄσφαλτος, legendum, ἄφλαστον. Etiam in Glossis legas: *Aplustra*, στῦλον πλοίου, ὡς Ἔννιος. Significat, Ennio ea voce notari τὸν στόλον τοῦ πλοίου· ut cristas, vel simile ornamentum, in prora. Usus ἀφλάστου voce Apollonius, lib. II.

. . . Ἀφλάστοιο παρήορα ἄκρα κόρυμβα.

Cui simile hoc Lucani, lib. III.

. . . . *Validis aplustre lacertis,*
Avulsasque rotant excusso remige sedes.

Aplustrium quoque meminit Lucretius, lib. II. & VI. Usus & Cicero, & Germanicus Cæsar, uterque in Arateis, apud Priscianum, lib. VII. Item Silius, & alii. Græcum vero ἄφλαστον unde deducant Grammatici, docebit Eustathius, loco ante monstrato. Scholiastes Apollonii, in I. Argonaut. & auctor Etymologici magni. Vide & quæ his de vocibus notavit B. Vulcanius, ad Glossas Philoxeni, col. XI. XII. & XIII. & Salmasius imprimis in exercitationibus ad Solinum pag. 572. *Latini veteres ex Græco ἄφλαστον fecerunt aplustrum: antiquissimi dicebant amplustre, inde Grammatici amplustria dicta interpretantur, navium ornamenta, quia erant amplius quam essent necessaria usu.*

APOCHA, scriptum quo creditor debitorem absolvit. Gr. ἀποχὴ ab ἀπέχω quod est, ἀποφέρω, sive ἀπολαμβάνω. Quomodo Christus Matth. VI. ait, eos qui eleemosynas dant, aut hoc fine precantur Deum, ut ab hominibus videantur, ac laudentur, ἀπέχειν τὸν μισθὸν αὐτῶν. Ac Plutarchus quoque similiter locutus, ut ad eum locum notavit doctissimus interpres. Quomodo differat ab *acceptilatione*, cognoscimus ex l. IX. D. de Acceptil. ubi sic loquitur Ulpianus: *Inter acceptilationem & apocham hoc interest, quod acceptilatione omni modo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit: apocha non alias, quam si pecunia soluta sit*. Eadem habes in Glossario Græco: Διαφέρει ἀποχὴ ἀθωώσεως· ὅτι ἡ μὲν ἀποχὴ οὐ καθαρὰν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν, οὐδὲ ἀδιάσειστον· ἡ δὲ ἀθώωσις ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ διαπράσεως ἐλευθεροῖ· καὶ πάλιν· ἡ μὲν ἀθώωσις πάντως ἐλευθεροῖ· ἡ δὲ ἀποχὴ, οὐκ ἄλλως

ἢ ὅτι καταβληθῇ τὰ χρήματα.

Apologus, ἀπόλογος, quia fit λόγος ἀπὸ λόγου. Nam aliud aperte dicit, aliud innuit. Apologia, ἀπολογία, ab ἀπολογεῖν, si vim partium τοῦ ἀπὸ & λόγου, spectemus, proprie notat *refellere*. Quod quia facit, qui se defendit, hinc factum, ut ἀπολογεῖν sit *caussam dicere*, sive *defendere se*; ἀπολογία *defensio* seu *caussæ dictio*. *Apologare* etiam apud L. Senecam legas, epist. XLVII. *Ipse illum invicem apologavit, & ipse non judicavit domo sua dignum.* Ea constans vett. libb. lectio est. Quæ si recta; fuerit ab ea notione τοῦ ἀπολέγειν, qua notat, *admittere nolle*, *rejicere*, *repellere*: quomodo Polybius, Plutarchus, aliique utuntur. Ita Lipsio etiam videtur. Nec insolens eo seculo, ut Latini Græca vocabula donarent terminatione Latina; quando similiter dixerunt, *catamidiare*, *aporiari*, *chromatiare*, & alia. Henricus tamen Stephanus malebat *ablegavit*: sed invitis libb.

Apophoreta, ἀποφόρητα, ab ἀποφέρω, id est, *aufero*. Nominis caussam non intellexit Calderinus. Nam ait, *sic dici dona, quæ amici remitterent illis, a quibus dona accepissent: ita populum Vespasiano misisse xenia, Vespasianum ei remisisse apophoreta.* Sed sunt ista λῆροι. Apophoreta enim dicuntur, quæ convivis dantur domum auferenda: juxta interpretationem ipsius Martialis, eum, epig. I. Apophoretorum, ait:

Præmia convivæ det sua quisque suo.

Turnebus, Adverf. lib. IX. cap. XXIII. probat idem, hoc Ambrosii, Exhortatione ad virgines: *Qui ad convivium magnum invitantur, apophoreta secum reportare consueverunt. Ego ad Bononiense invitatus convivium, ubi sancti Martyris celebrata translatio est, apophoreta vobis plena sanctitatis & gratiæ reservavi.* Idem, vel potius sub ejus nomine alius (Hilarius diaconus, ut arbitror), in epist. ad Rom. *Ad quod omnes invitati apophoreta duplicia consequuntur.* Isidorus, lib. XX. c. IV. in muliebri genere dicit *apophoretam*, idque ex more seculi; ut *bibliam* posteriores, pro bibliis. Exponit idem vas escarium, quo poma, vel alia, inferrentur. Plura de *apophoretis* Lipsius, Saturn. lib. I. cap. XVI. & Fulvius Ursinus, appendice extrema de Triclinio.

Apoplexia, ἀποπληξία, quasi *vehemens percussio*, ab ἀποπλήττω, quod est, *percutio*. Cælius Aurelianus lib. III. cap. V. *Apoplexia dicta est, quod tanquam ex letali percussu repentinum faciat casum.* Scribonius Largus vocat *siderationem*; quia hoc morbo laborantes, quasi sidere aliquo sunt percussi. Cornelius Celsus, lib. III. c. XXVI. tales appellat *attonitos*: sed tamen, latius patere, agnoscit. *Attonitos*, inquit, *raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo: ἀποπληξίαν Græci appellant.* Nempe attonitum, proprie τὸν ἐμβροντηθέντα dicimus: sed per translationem, τὸν ἀπόπληκτον. Idem Celsus, cap. seq. suo seculo *paralysin* vocari ostendit his verbis. *At resolutio nervorum frequens ubique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes, infestat. Veteres auctores illud ἀποπληξίαν, hoc παράλυσιν nominaverunt. Nunc utrumque παράλυσιν vocari video.* Nempe παράλυσις est ἡμιπληξία, cum altera tantum cerebri pars ab humore pituitoso, vel etiam melancholico, obstruitur: ἀποπληξία vero, cum humor is universum cerebri corpus imbuit, ac facit, ut vel nullus, vel perexiguus spiritus animalis subeat in nervos: unde fit ut aboleatur motus facultatis animalis. Qui si non aboletur penitus, sed tantum corrumpitur, (fit hoc cum humor non tam obstruit cerebrum, quam copia & malignitate gravis ac molestus est; unde ipsum movendi & sentiendi principium in se recurrit, & eam a se amoliri contendit crebra & inæquali corporis convulsione & concussione, eaque tanta, ut ex humore in cerebro exagitato spumam eliciat.) hoc, inquam, cum fit, ἐπιληψία vocatur, διὰ τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κρατεῖσθαι τὰς αἰσθήσεις, ut ait Trallianus: quia *sensus invadit, eosque retinet*. Nam utrumque, τὸ ἐπιλαμβάνειν notat; *invadere* sive *corripere*, & *retinere* seu *sistere*. Unde & Trallianus duo hæc, ἐπιλαμβάνειν (pro quo corrupte apud eum ἐπιλανθάνειν editum est) & κρατεῖν, conjungit.

Apostema, Plinio, quod Celso, *abscessus*. Ἀφίσταμαι, *abscedo*, *secedo*. Unde ἀπόστημα esse, etiam Galenus scribit, ad Glauconem. Nempe quia humor, qui digeri non potuit, in suppurationem versus partes eas, quæ humorem præter naturam in se recepere, resolvit, ac cum antea essent contiguæ, separat ac disjungit. Ejusdem originis est ἀποστάτης, *apostata*, desertor religionis Christianæ. Unde *apostatare*, apud veterem Sirachidæ interpretem, cap. X. 14. & XIX. 3. est ἀφίστασθαι, *deficere*.

Apostolus, ἀπόστολος, *legatus*; ab ἀποστέλλω, quod est, *cum mandatis emitto*. Matth. cap. X. 5. Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς. *Hos duodecim legavit*, sive cum mandatis emisit, *Christus*. Classem quoque emittendam Græci vocarunt ἀπόστολον· &, quibus ejus emittendæ cura esset, ἀποστολεῖς· cujusmodi & judices erant in controversiis nauticis. Auctores Suidas & Harpocration. Aliam quoque notionem docet Paullus, Sentent. lib. V. tit. XXXIV. *Ab eo*, inquit, *a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, literæ dimissoriæ diriguntur, quæ vulgo apostoli dicuntur.*

Apotheca, ἀποθήκη, ab ἀποτίθεσθαι, quod est, *reponere*, *recondere*. Isidorus lib. XV. cap. V. *Apotheca, vel horrea, a Græco, verbum ex verbo, repositoria, vel reconditoria dici possunt, eo quod in iis homines elaboratas fruges reponunt. Unde & ἐνθήκην, Græco sermone, repositam rei copiosam substantiam appellamus.* De *entheca* quod sit, sic sæpe utuntur scriptores Ecclesiastici. Ut Cassianus, libro de institutis monachorum, cap. IV. *Cumque totam enthecam cœnobii, suam esse credat substantiam.* Et Gelasius, XII. q. II. c. *Vobis enim si quis forte sub annua remanebit expensa, electo idoneo ab utraque parte custode, credatur enthecis.* Sed redeamus ad *apothecam*. Quæ vox generalis est. Unde a Jurisconsultis, & aliis tribuitur vinorum, olei, librorum, similibusque receptaculis. Quomodo ab *officina* & *taberna* differat, ostendimus in *Taberna*.

Apricum opponitur *opaco*. Unde in Glossis vett. exponitur, ἡλιαζόμενον. Item τόπος εὐήλιος, προσήλιος. Est igitur locus soli expositus. Dicitur *apricum* quasi *africum*, ab α στερητικῷ & φρίκη, *horror*. Sic Festus, in *Apricus*. Servius, in V. Æn. Isidorus, lib. XIV. cap. VIII. Atque ab eadem origine *Africam* dici volunt iidem. Sed de *Africa* quidem quin fallantur, nullus dubito. Vide quæ hac de re in *Africus* dicimus. Nec de *aprico* assentire ausim. Magis placet, *apricus* quasi *apericus* dici, quia locus sit *apertus*, solique expositus. Nec tamen quivis locus soli expositus sit apricus: sed temperatus, atque ad apricandum idoneus. Unde est, quod in vett. Gloss. exponitur εὐήλιος· Ubi attendere oportet vim adverbii εὖ. Hinc *apricitas*, de temperie loci. Sic usi Plinius, Justinus, Solinus.

Aprilis geminum etymon ponit Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. Unum est, ut sic dicatur, quasi *aperilis*, quia *aperit omnia*. Quod etymon cum Varroni placuit, cujus verba mox ponemus, tum Ovidio, lib. IV. Fastorum; Macrobio, lib. I. Saturn. cap. XII. & Servio, ad illud I. Georg.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus.

Alterum etymon est, ut *aprilis* dicatur, quasi *aphrilis* ab ἀφρὸς, *spuma*; quia nempe ex hac nata Venus; cui is mensis sacer. Hujus etymi auctores qui sint, mox ex Varrone dicemus. Eosque etiam Nonnius sequitur in Grammatistice: ut cui *aprilis* sit ab Ἀφροδίτη. Verum Cincius, ut ibidem auctor est Macrobius, negabat, huic mensi a Venere indi nomen potuisse, eo quod Venus antiquis illis Romuli nepotibus fuerit ignota, ut cui nullum instituerint diem festum, ac cujus nulla in Saliaribus hymnis memoria fiat. Cincio adstipulatur Varro. Ut hæc ejus indicant verba, e lib. V. de L. L. *Secundus mensis*

(ut

(ut Fulvius Flaccus scribit, & Junius Gracchus) *a Venere, quod ea sit Ἀφροδίτη. Cujus nomen ego, antiquis literis quod nusquam inveni, magis puto dictum, quod ver omnia aperit, Aprilem*. Josephus Scaliger, Conjectaneis in Varronem, idem ab Arnobio proditum ait, lib. II. Sed apud eum haud aliud lego, quam Apollinis nullam fieri mentionem in indigitamentis Numæ Pompilii. De Venere autem ne γρὺ quidem. Quare hoc quidem μνημονικὸν ἁμάρτημα esse suspicor. Porro illud adjiciamus; nec *aprilem* ab *aperiendo* dictum videri, quamquam id putabat Varro; sed ab *aper*. Visum hac de re adducere illustrem Josephi Scaligeri locum e scheda ejus inedita, quam penes me habeo. *Quomodo*, inquit, *mensis Aprilis dici potuerit ab aperiendo, equidem non video. Primum cum annus ab initio x tantum mensium fuerit, necesse est semper menses vagos fuisse, neque stationes temporum fixas tenuisse. Ita Aprilis semel tantum incidebat in tempus vernum, & post* XII. *annos Romuleos, hoc est*, X. *Lunares, redibat in orbem. Deinde Aprilis non potest descendere a verbo. Nam nomina, quæ hujus terminationis sunt, si descendunt a verbo, penultimam corripiunt: ut, probabilis, utibilis vel utilis, facibilis vel facilis. Si autem a nomine, eandem producunt: Equus, equilis; ovis, ovilis; caper, caprilis* (utitur hac voce Varro II. de R. R.) *aper, aprilis, &c. præter pauca: humilis, similis, &c. Ergo Aprilis ab apro, hoc est, porco. Ut Athenis ἐλαφηβολιὼν, hoc est, cervilis. Sic Aprilis καπρηβολιὼν vel καπροβολιών*. [atqui media producitur. Rectius itaque ab *apro*, qui tum sacrificabatur.]

APUA, genus minimi pisciculi, ut ait Festus. Venit ab ἀφύη, mutata adspirata in tenuem. Quomodo a πορφύρα est *purpura*, a φοῖνιξ *Pœnus*, &c. Etsi autem ἀφύαι etiam dicantur quædam, quæ nascuntur e semine, uti apua cobitis, & quædam aliæ: vere tamen proprieque id nomen convenit ei speciei, quæ non e semine nascitur, sed superfluitante in mari spuma, quæ excitatur, cum aqua multa e cœlo fluxerit. Hoc genus Aristoteli idcirco ἀφρὸς, Athenæo ἀφρίτης, aliis, eodem Athenæo teste, ἀφρύα appellatur. Estque Veneri dicatum, quia & Dea illa e spuma maris nata fingitur, indeque nomen Ἀφροδίτης accepisse, a Platone & aliis putatur. Dicta vero ἀφύη ab ἀπὸ & ὕειν, *pluere*, quia imbribus multis collectis, excitatur spuma istæc, e qua apuam nasci dicebamus. Plinius lib. XXXI. cap. VIII. *Apuam nostri, aphyen Græci vocant; quoniam is pisciculus e pluvia nascitur*. Vel dicta ἀφύη, quasi ἄφυης, hoc est, δυσφυὴς, quasi non nata, quia nempe coitu non procreetur. Hanc etymologiam ponit Athenæus, lib. VII. In Aldina pro δυσφυῆ, editum διφυεῖς, quasi *bis natas*; ut quæ temporis spatio pereant, ac denuo nascantur, auctore Aristotele. Verum, sic non ἀφύαι, sed ἀναφύαι dicerentur. Neque hoc dicit Aristoteles, easdem numero apuas renasci, sed specie easdem. Quare non dubitandum, quin recte in postrema editione δυσφυεῖς legatur. De apuis videre præter alios potes Aristotelem, lib. VI. de histor. animal. cap. XV. Rondeletium, lib. VII. de piscibus; Isaacum Casaubonum, lib. VII. Animad. in Ath. cap. VIII.

APUD, quasi *ad pedes*: ut censet Cæsar Scaliger, de causs. L. L. cap. CLVII. Sed obstare videtur, quod veteres pro eo *apor* dixere, teste Festo. Nisi malis *apot*. Sic enim MSStus unus: ubi complures *apor*. Vel scribendum *ape*. Nam in Glossis Philoxeni est, *Ape*, παρὰ. Verum potius emendandæ Glossæ ex Festo. Nam & legas apud Victorinum: *Sed nos nunc & adventum, & apud, per d potius, quam per t scribimus, aruentum, & apur*: fortasse autem *apor* sive *apur* sit ex *apere*, quod valet *apisci*: hoc est, *invenire* ac *comprehendere*. Sane, quæ *apud nos* sunt, inventu ac comprehensu facilia sunt.

APUS, ἄπους, quasi, *sine pedibus*. Plinius lib. X. cap. XXXIX. *Plurimum volant, quæ apodes, quia careant usu pedum. Ab aliis cypseli appellantur. Nidificant in scopulis. Hæ sunt quæ toto mari cernuntur: nec unquam tam longe naves tamque continuo cursu recedunt a terra, ut non circumvolitent eas apodes. Cetera genera residunt, & insistunt: his quies, nisi in nido, nulla: aut pendent, aut jacent*. Ceterum, non in totum pedibus carent: sed eos pilosos, adeoque minutos habent, ut carere videantur. Ideo Aristoteles, lib. I. historiæ de animal. Ὀρνίθων ἐστί τινες κακόποδες, οἳ διὰ τοῦτο καλοῦνται ἄποδες. Non dicit, carere pedibus, sed pedum usu carere. Nam κακόπους, non *depes*, ut Gaza vertit; sed potius *pravipes*, ut transfert Cæsar Scaliger. Sed in America aves sunt vere *depedes*; ut ex Hispanicis navigationibus constat. Quod autem Plinius ait, *apodes* aliter *cypselos* vocari, id clare dixerat Aristoteles in histor. animal. lib. IX. cap. XXX. Οἱ δ' ἄποδες, οὓς καλοῦσί τινες κυψέλους, ὅμοιοι ταῖς χελιδόσιν εἰσί. Et videntur *cypseli* dictæ, a κυψέλη, quod est *capsæ* genus: sive e vimine plexum, sive e luto factum. Caussa nominis erit, quia nidos faciunt ad *capsulæ* formam. Etiam Periandri pater, quia delituisset ἐν κυψέλῃ, Κύψελος dictus, ejusque posteri Κυψελίδαι. Herodotum vide in V. Becmanus volebat, avi cypselo nomen esse a קפד *kippoz*. Sed eo potius *ericius* notatur, ut R. Salomon sensit, & Aben-Esra, ut testatur Kimchi in libro Radicum. Eoque modo, præter vulgatum interpretem, vertit Vatablus. Sunt, qui *testudinem* exponant; &, quibus *avem* esse placet, aut *vulturem*, aut *ululam*, aut *merulam* esse arbitrantur. *Merulam* quidem vertit socer Junius, idque approbante etiam in Lexico suo doctissimo Buxtorfio.

APYRINORUM mentio apud Martialem, in Xeniis, epigr. XLII. & XLIII. item Plinium, lib. XIII. cap. XIX. & lib. XXIII. cap. VI. Est ab α στερητικῷ, & πυρὴν, *nucleus*, sive ligneum osseumve illud, quod inest pomis, uti cerasis, mespilis, & similibus. Hanc vocis originem clare indicat Plinius, his verbis: *Divisit & in genera, apyrinon vocando, cui lignosus nucleus abest*.

A Q

AQUAM Festus dici ait, quasi *a qua juvamur*: ubi codd. alii *vigemur*, alii *vivamus*. Possis & dicere, *a qua simus*; quia aqua rerum omnium principium est, ut quidem voluit Thales. Hanc etymologiam confirmare videtur, quod Lucretius primam producere videatur, cum scribit, lib. VI.

Quæ calidum faciunt aquæ tactum atque saporem.

Verum, etsi Lambini audaciam probare non possum, qui sola fretus conjectura, pro *aquæ* reposuit *laticis*, tamen nec iis assentio, qui primam hic produci putant: quos inter Scipio Gentilis, lib. II. παρεργ. cap. ult. Nam *aqua* hic trisyllabon est, quasi *acuam* dicas: quomodo eidem alibi *relicuus* tetrasyllabon est, pro, *reliquus*. Quare si hic versus quicquam facit ad eruendum etymon, potius crediderim, eo confirmari illorum sententiam, qui *acuam* esse volunt ab ἀφύη, quod erit ab ἀπὸ, & ὕειν· ut proprie notet aquam pluvialem; ut & ὕδωρ, sive ὕδος· quando hoc quoque ab ὕω Grammatici esse volunt. Quod si cui hoc etymon improbatur, quia ἀφύη non inveniatur ea notione apud Græcos, is, vel cum Varrone, possit *aquam* deducere ab *æquitate*, hoc est planitie. Vel possit, cum Angelo Caninio, & *aquam*, & *æquor*, deducere a Dorico αἰκὲς, quod *æquum* ac *leve* notat. Vel, cum Petro Nunnesio, deducat ab ἰχώρ· quod est, ὑγρότης λεπτὴ, *humor tenuis*, ut explicat Galenus. Vel denique, cum Julio Scaligero, dicere possis, veteribus Græcis *aquam* dictam ἄχα. Quod probari videtur voce Ἀχελῶος. Siquidem ea est, non παρὰ τὸ ἄχη λύειν, quod scripsit Eustathius; sed, ut Scaliger, cap. XXVIII. de caussis L. L. & Exercitat. CCCXXV. docet, ab ἄχα & λῶος, quod a λόω, ut ad verbum sonet, *aquæ lavacrum*. Pro hac sententia est, quod veteres *Acheloum* pro quavis aqua dixerint: ut Macrobius ait, lib. V. cap. XVIII. Servius, in I. Georgicorum; Eustathius, in Iliad. β· & Etymologus, in Ἀχελῶος· Non ignoravit hoc divinus poëta, cum scripsit;

Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis.

Euripidem quoque aliquot locis sic locutum, docuit Fulvius Ursinus. Sed, ut verum dicam; ex cunctis his nullum Etymon satisfacit. Verum autem puto, vel *aquæ* vocem non habere originem in Latio aut Græcia: vel esse a *fusione*: quod Caninius quoque scripsit: quasi ἁ χοή. Nam interdum Latini articulum nomini jungunt. Sic ex τὸ μέθυ, *temetum*. Ac videtur similiter ex ὁ χὴν (quomodo *anser* vocatur a Græcis) factum *ocha*, vel *aucha*. Glossæ vett. χὴν, *auca*, *anser*. Ab *aqua* est diminutivum *aquula*; apud Cicer. I. de Orat. & Plautum, Curcul. Pro quo & *aquila*, legitur, per *i*. Quia vero hæc vox & aquilam militarem notat, more suo lusit ea Plaut. Perf. act. V. sc. I. *Hic statui volo primum aquilam mihi, Unde ego omnes hilaros* &c. Ita plerique emendant, consentientibus fere MSStis, & vetere Aldi. In vulgatis verba sunt trajecta. Ab *aqua* & *ago* in Digestis est *aquagium*; quod ad verbum sonat ὑδραγώγιον, unde Festus *aquæductum* interpretatur. Dicitur vero & *aquagium*, & *aquæductus*, quia aqua ex loco quovis ageretur sive duceretur in castellum, ut inde in loca distincta certa efflueret mensura. Gloss. vett. ὑδραγωγεῖον, *aquiductium*, *aquarium*, *aquagium*. Ubi & *aquarium* dici videmus: quod reperias in quibusdam Solini codd. Dionysius Hal. I. III. vocat τὰς τῶν ὑδάτων ἀγωγάς. Alii simpliciter ἀγωγὰς appellant. Vide de his duos Frontini libros; Plinium, lib. XXXI. cap. VI. & e junioribus G. Fabricium, in Roma sua; ac Aldum Manutium, lib. I. de quæsitis per epist. *Aquileges* sunt, qui aquarum indagatores vocantur Columellæ, l. II. cap. II. ac aquarum libratores appellantur, l. II. de excusat. artific. in Cod. Theodos. sic autem ab aquis legendis sive colligendis dicuntur, ut ex Nonio cognoscimus. Ubi hæc citat e Varronis Quinquatribus: *An hoc præstat Herophilus Diogeni, quod ille e ventre aquam mittit? an hoc te fallas? At hoc pacto utilior te Tuscus aquilex.* Utitur & Seneca, lib. III. natur. quæst. cap. XV. *Sæpe colligitur, roris modo, tenuis & dispersus liquor, qui ex multis in unum locis confluit. Suderem aquileges vocant*: ubi male quidam, *aqua leges*. Invenias & apud Plinium Veronensem, lib. XXVI. cap. VI. & Novocomensem, epist. ad Trajanum. Budæus quoque, in verbis Callistrati, *aquileges* pro *aquilices* legendum suspicatur. Sed nihil mutatione opus censeo. Nam *aquileges* quoque ab aquis eligendis dicuntur *aquilices*. Gloss. vett. *Aquilices*, οἱ τὰ ὑδραγώγια ἐργαζόμενοι, οἱ ἀποχετάριοι, ποταμῖται, ὑδροσκόποι. Alias *aquilices* sunt, qui in siccitatibus, rei divinæ procuratione, aquas cælo elicerent. Hinc *aquælicium*, sive *aquilicium*, ipsum sacrificium, quod pro impetrandis imbribus fiebat. Festus, vel potius Paullus: *Aqualicium dicitur: cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur, ut quondam manali lapide, si creditur, in urbem ducto*. Tertullianus, apolog. cap. XL. *Aqulicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis*. Aliquid hac de re quoque dicemus in *Manalis*. Ab *aqua* item *aqualis* dictus, ut Varro ait, IV. de L. L. Vas est aquarium, unde manibus aqua affunditur. Est & apud Plautum, Curcul. actu II. scen. III. & Mil. act. III. sc. II. Μεταφορικῶς autem sumitur pro imo ventre, quia ut aqualis aquam, sic ea pars urinam fundat. Pers. sat. I.

. . . . *Nugaris, cum tibi, Calve,*
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extat.

Nec pro imo tantum ventre, sed & pro stomacho seu ventriculo accipitur. Seneca, apud Lucillium: *Cum pervenit cibus in ventrem, aqualiculi fervore concoquitur, tunc demum corpori accedit*. Marcellus quoque Empiricus utitur hoc pacto aliquoties. Hujus etiam loci est, *aquæmanalis*; quo usus Varro, apud Nonium, in *Trulleum*. Posteriores pro eo dixere *aquæ manile*. Nam *manale*, & *manile*, dicebant, ut *librale*, & *librile*. Utitur Paullus, l. III. in princ. ff. de supell. Sic enim apud eum legi debere, recte censent Cujacius, lib. X. Observ. c. XIII. & Jos. Scaliger, ad Festum, in *Manalem lapidem*. Vulgo trajectis male literis *aquiminale* apud eum scribitur.

In vett. Gloss. exponitur χέρνιβον. Sic vero dicitur, vel quod ex eo aqua manet; quod Varro existimabat: vel potius ab *aqua* & *manibus*. Quod confirmatur veterum ritu, qui aquam ante cibum his verbis poscebant. *Aquam manibus*. Plautus, Persa, act. V. sc. I. *Meum natalem agitemus amœnum: date aquam manibus; apponite mensam*. Fabius Pictor, apud Nonium, in *Polubrum*: *Aquam manibus pedibusque dato: polubrum sinistra manu teneto, dextera vasum cum aqua*. Ejusdem originis est *aquiminarium*, vel potius *aquimanarium*, apud Pomponium, in l. XXI. ff. de arg. & aur. leg. Vide quæ de eo Cujacius, l. X. Observ. cap. XVII. *Aquarii* dicuntur, qui aquam ferunt, ὑδροφόροι. Item ὑδροφύλακες, aquarum custodes, sive aquæductuum curatores. Cui hominum generi cum cura incumberet deducendi in urbem aquas publicas, sæpe eas in privatum usum convertebat, aut, aliis facientibus, connivebat. Julius Frontinus, lib. I. de aquæductibus: *Caussa est fraus aquariorum, quos aquas ex publicis ductibus in privatorum usum derivare deprehendimus. Sed & plerique possessorum, & quorum agris aqua circumducuntur, fraude formas rivorum perforant: unde fit, ut ductus publici hominibus privatis, vel ad hortorum usum subserviant, vel ad itinera suspendant*, &c. Hinc liquet, cur Cælius epist. VII. ad Cic. scribat, se pugnare cum tabernariis & aquariis. Nam erat Cælius ædilis curulis. Ad hos autem cura aquarum publicarum pertinebat. Ac putat Paullus Manutius, in comment. ad eam Cælii epistolam, eos, qui in stupris uxorum conniverent, inde *aquariolorum* nomen indeptos, quod *aquariis* essent similes, qui itidem conniverent in publicarum aquarum derivationibus. Sic sane *aquarioli* voce usus videtur Appulejus, Apol. II. *Aquariolus iste uxoris suæ*. Sed magis placet, *aquariolos* proprie esse πορνοδιακόνους. Festus: *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseclæ*. Sic utitur Tertull. in Apolog. cap. XLIII. *Primi erunt lenones, perductores, aquarioli*. Videturque id nomen esse ὑποκοριστικῶς factum ab altera illa aquariorum significatione, qua ὑδροφόρους notat: ut nempe proprie sic dicantur, quod aquam ferrent meretricibus, qua Veneri operatæ indigerent ad sese eluendas. Hinc apud Plautum ait meretrix, Pœnulo, act. I. sc. II. *Aggerundæque aquæ sunt viri duo defessi*. Idem docet Lampridius, in Commodo: *Aquam gessit, ut lenonum ministeriis probrosis natum magis, quam ei loco, crederes, ad quem fortuna pervexit*. Itaque & in vett. Glossis legas: *Aquaculat, lenocinatur*. Vide Turnebum, lib. XIV. cap. XII. Lipsium, lib. I. Antiq. cap. XII. Colvium & Scip. Gentilem, ad II. Apol. Appuleii. Nec tamen displicet doctissimi Savaronis sententia; qui, ad Sidonii ep. VII. lib. IX. *aquariolos* dictos scribit, quia ad aquas versarentur, meretricum gratia, quæ olim cellas suas in acta constituebant. Firmat hanc rem M. Tullius de suppliciis: *Tametsi in acta cum mulierculis jacebat ebrius*. Et postea: *ipsam illam ad partem litoris, ubi per eos dies tabernaculis positis castra luxuriæ collocarat*. Idem Suetonius, in Nerone, cap. XXVII. *Quoties Ostiam Tiberi deflueret, aut Bajanum sinum præternavigaret, dispositæ per litora & ripas diversoriæ tabernæ parabantur, insignes ganea matronarum, institoria copas imitantium, atque hinc inde hortantium, ut appelleret*. Vide & quædam, quæ hujus item loci sint, in *Lupanar*.

† AQVAE etymologia adhuc obscura fuit, in tantum ut non immerito in ea evolvenda tum aliis tum ipsi aqua haeserit Vossio; qui ubi se diu frustra fatigasset, ad extremum concludit, sibi videri, AQVAE *vocem non habere originem in Latio aut Graecia*. Et certe non alibi ea quaerenda est, quam in linguarum matrice, & in eo Geneseos loco (Gen. I. 9. 10.) ubi prima aquae mentio occurrit: vide ibi dicta, quae juvabit hic in pauca contrahere. Verbum קוה *Quava* primaria notione *cavitatis* (inde enim apud Latinos CAVO & CAVVS) notionem obtinet: unde Gen. I. 9. *Iquu* i. e. *incaventur* (h. in cavum congregentur) *aquae in locum unum . . . & incavationem* (i. e. congregationem) *aquarum appellavit maria*.

ria. Et If. xxii. 11. *Cavum* (Heb. *mique*) *fecistis inter duos muros*: vide lucum. Ex hac *cavitatis* notione proficiscitur altera *exspectandi*, quae saepissime inest illi Hebraico verbo: nam cavus embolum exspectat. Rursus ex exspectandi significatu oritur notio quiescendi; quia quamdiu praestolamur, quiescimus: vide in Qvieo & in Cavvs. Sed redeo ad primariam significationem, qua קוה est *incavari* h. e. cavum petere: id quod proprie de aquis dicitur, quae sua sponte in cava seu declivia feruntur. Ea aquarum *incavatio* (i. e. in cavum itio) Gen. i. 9. Ex. vii. 19. Lev. xi. 36. vocatur מקוה *mikve* sive (quia Koph respondet Latino Q) *Mique*. Itaque sermone primitivo Miqve erat *aquæ* appellatio, ab ejus natura petita, quod nata esset ad cava se ferre. At primi illi orientis coloni, qui in Latium venere, ai vocabulo pro *Mem* formativo, *Aleph* formativum (nam utraque littera est ex Heemanticis) praeposuerunt, ut esset אקוה *aque* pro *Mique*. Atque ea originatio certissima est. Postremo tam certa est, ut ab ea & Aeqvs & Aeqvoris & קו *Kav* Hebraici origo promanet. Nam quia aquæ in suis cavis se librant, & quasi tento funiculo se complanant, hinc Hebraeis קו *Kav* est *linea*, *filum*, quo fabri utuntur; hinc etiam Aeqvvs & Aeqvor, quae duae voces de iis dicuntur, quae aquarum instar levigantur, & quasi ad lineam exaequantur. Aqva (praeter modo dicta) poterat peti ab אגם *agam*, *stagnum*. Sed a קוה *quava*, est verius, ut supra dictum. Mazochivs.

Aqvifolivm ὀξυάκανθος, ut *Aquifolia ilex*, ἡ ὀξύφυλλος πρῖνος. Nomen utrique ab aculeatis foliis ac pungentibus. Plinius lib. xvi. cap. xxiv. *Folia aculeata aquifolio, & ilicum generi*. Aquifolium igitur quasi acuti-folium. *c* & *q* facile commutantur: ut, *quis*, *cujus*; *quatio*, *percutio*. Imo fortasse, ut a *rigo riguus* dicitur, a *noceo* fuit *nocuus*: sic *acuo acuus*: unde *acuifolium*, vel *aquifolium*. Simile est *aquipedius*; ab acumine pedum. Quod simile est Græco ὀξυποδεῖν, de iis qui celeriter currunt. Glossæ: *Aquipedium*, ὀξυποδία. Festus: *Acupedius dicebatur, cui præcipuum erat in currendo acumen pedum*. Lucilius: *Aquipes vocem mittere cupit*. *Aquipes*, vel *acupes*, quasi ὀξύπους, qui & πόδας ὠκύς. Vulcanius, notis in Glossarium, putat: apud Festum pro *acupedius* legendum *acripedius*. Nec enim arbitratur, acumen commode dici pro celeritate. Sed eum refellunt, quæ diximus. Et *acupedius* constanter est in MSStis, & vett. editt.

Aqvilæ geminam originationem ponit Festus, sive Paullus. Una, quam ipse sequitur, est ab *aquilo*, hoc est, fusco sive subnigro colore, qualis aquæ esse solet, unde & *aquilo* nomen: ut suo loco dicemus. Altera, quam aliis tribuit, est ab *acute volando*. Nam *avi hac nulla volat vehementior*, ut est apud Cic. ii. de Divinat. Ac apud Cedrenum legimus, videri Veteres, ad significandam raptus celeritatem, finxisse, Ganymedem aquila a Jove raptum esse. *Aquila* autem ab *acumine*, hoc est, celeritate volatus, ea ratione dicetur, qua, ab *acumine* sive celeritate *pedum*, dixere *aquipes*, & *acupedius*: ut in *Aquifolium* ostendimus. Quod si quis volatui acumen haut recte tribui putet, per me licet, aquilam ab *acuto*, non volatu, sed visu, dictam esse existimet. Quippe, ut B. quoque Augustinus, post Homerum & alios, scripsit, *aquila est acuti adeo intuitus, ut cum in tam altitudinem elata est, ut nec humanis pateat oculis, tamen & minutos videat pisciculos in mari natantes, & lepusculos sub umbrosis frutice recubantes*. Notum etiam, ut aquila, quemadmodum Silius Italicus cecinit,

Phœbea dubiæ exploret lampade fœtus.

[a λάω, λῶ, λεύσσω, ἀκυλὴς, *ab acuto visu, unde & leo dictus*.] Duplicem, vel triplicem potius, aquilæ etymologiam vidimus. Addam & quartam, quam verissimam censeo. Plane enim adsentio doctissimo Angelo Caninio, qui *aquila* esse putat ab ἀγὴρ, quomodo avia ea Cypriorum dialecto vocatur, teste Hesychio. Eamque sententiam amplexus & Petrus Nunnesius. *e* conversum in *l*, quomodo a κανθήλιος est *cantherius*, a στλεγγὶς *strigilis*, a κάγχαλος, Hetruscum *gangbero*, & similia, quemadmodum in *Aquilo* dicemus. Hæc de prima aquilæ significatione. Insuper vero & piscis sic vocatur, quia velut expansis alis aquilam imitatur. Sic quoque dicebatur id Romanarum legionum signum, quod a prima cohorte legionis suscipi solet: ut scribit Vegetius. Sic autem appellabatur, quod esset aurea argenteave effigies aquilæ in sacrario constitutæ. Id sacrarium imponebatur hastæ, quæ ex parte inferiori acuta erat, quo in terram defigi posset. Meminit tum aquilæ argenteæ, tum sacrarii ejus Cic. Catilin. i. & ii. Erat autem una unicuique legioni aquila, cum signa tot fuerint, quot cohortes. Unde liquet, merito signa & *aquilas*, tanquam diversa, conjungi a Claudiano lib. ii. in Eutrop. vers. ccxxv.

. . . . *Hos aquilæ, Romanaque signa, sequuntur*.

Uti & Tacito lib. i. & xv. Annal. ac ii. & iii. Histor. & apud alios Auctores passim. Vide H. Jun. lib. iii. Animadv. cap. xiii. & imprimis Justum Lipsium, comment. in ii. Annal. Taciti.

Aqvilo Latinis dicitur, qui Græcis *boreas* [μελαμβορέας, nam ἄκυλος μέγας.] Estque ventus spirans ab ortu solstitiali sive æstivo; ut scribit Gellius, lib. ii. cap. xxii. Confirmat id Cornelius Nepos, in Miltiade: Ubi idem, Lemniorum responsum commemorans, prius, *ventum aquilonem*, ait; post, *ventum boream*, inquit. De etymo sic Festus; *Aquilo ventus a vehementissimo volatu ad instar aquilæ appellatur*. Sed verius Angelus Caninius; juxta quem, uti & Petrum Nunnesium, *aquilo* est ab ἀκυρὸς, quomodo ὁ βοῤῥᾶς, *boreas ventus*, vocatur, Hesychio teste. Conversum ρ in *l*, quo pacto a βακτρὸν est *baclum*, sive *baculum*, ac a *Remo Lemures* dicimus, non *Remures*. Plura id genus adferebamus, cum a Cyprio sive Æolico ἀγὴρ *aquilam* similiter dici, ostenderemus.

Aqvilvs, coloris hujus meminit Plautus, Pœn. act. v. sc. ii. & Suetonius Aug. Lucillio quoque eam vocem tribuunt vett. Glossæ, ut mox parebit. Apud Nonium item, in *Lavit*, sic locum Varronis emendat Scaliger:

Atque Ægeus fluctu, quam lavit ante aquilo,
Sævus ubi posuit Neptuni filius urbem.

De vocis origine sic Festus: *Aquilus color ab aqua est nominatus. Nam cum antiqui duos omnino naturales nossent, id est, album & nigrum: intervenerit autem is quoque, qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat: potissimum ab aqua eum denominarunt, cujus incertus est color*. In vett. Glossis est, *Aquilum*, μέλαν· ὡς Λουκίλλιος. Quod non refragatur Festo. Nam, quod subnigrum est, id & nigrum vocari solet. Homerus, Odyss. γ, sub finem:

. . . Καὶ μέλαν ὕδωρ
Πίνουσι.

Maro:

Qua niger humectat flaventia culta Galesus.

Nigra autem vel subnigra vocatur aqua, non quia talis est, sed quia ob agitationem aut profunditatem nigricans videtur. Isque apparens aquæ color, ratio est, cur Neptuno nigrum taurum sacrificare soleant; ut auctores sunt Phurnutus, & Eustathius in illud Od. γ' Ταύρους παμμέλανας. Ab *aquilus* est *Aquilius*. Festus: *Aquilius, prænomen, ab aquilo colore, id est, nigro, est dictum*.

A R

Ara geminam ἐτυμολογίαν adfert Varro. iv. de L. L. *Ubi*, inquit, *frumenta secta terantur, & arescunt, Area. Propter horum similitudinem loca in urbe pura, Areæ. A quo potest etiam Ara deûm esse, quod pura. Nisi potius ab ardore, ad quem ut sit, fit ara; a quo ipsa area non abest: quod, qui arefacit, ardor est solis*. Posteriorem ἐτυμολογίαν adfert quoque Isidorus, lib. xv. Orig. cap. iv. Ab *ardendo* autem *aram* dictam putant ob sacrificiorum ignea, qui in iis

iis fiebant. Hinc apophthegma illud Augusti Cæsaris; qui, cum Tarraconenses nuntiarent, palmam in ara ejus esse enatam: *Apparet*, inquit, *quam sæpe accendatis*. Auctor Fabius, lib. VI. cap. III. quod de risu. Scribit Isidorus loco assignato, quosdam velle, *aras* dici *ab altitudine*. Quæ mirifica est etymologia. Quare puto, eos non simpliciter dixisse, *aram*, dici quasi *alta*; sed, *ara* esse ab ἄιρω, quod est, *tollo in altum*. Tertiam ibidem ponit his verbis: *Alii aras dicunt a precationibus, quas Græci ἀρὰς vocant, unde contra imprecatio fatura dicitur.* Ubi pro *fatura* (quomodo in ultima Parisina Breulli expressum, ac in MSSto quoque meo legitur) plane corrigendum κατάρα. Est enim locus desumtus ex istis Servii ad II. Æn. *Ara autem dicitur a precibus, quas Græci ἀρὰς dicunt, unde contra imprecatio κατάρα dicitur.* Imo ἀρὰ non tantum precationem sive preces, sed etiam imprecationem sive diras significat. Item ἀράομαι *precor* & *imprecor* notat. Estque hæc notio ab Hebræo ארר arar, *maledixit*, *execratus est*. Sed ab altera notione τῆς ἀρᾶς, qua precationem notat, *ara* nomen accepit. Est autem hæc Etymologia simplicissima. Non inerudita tamen illa Varronis, ut *ara* sit ab *asa*, converso *s* in *r*. [ab ἄζω] Quomodo, qui prius *Valesii*, *Fusii*, *Papisii*, postea dicti *Valerii*, *Furii*, *Papirii*. *Asa* vero antiquis fuit, quod postea *ansa*. Juniores inseruere *n*. Quomodo *tango* dixere pro antiquo *tago*; unde *tagax*: *frango*, pro *frago*: unde *fragilis*: *tensa* item & *mensa*, pro *tesa* & *mesa*. De hac *aræ* originatione ponam verba Macrobii, e lib. III. cap. II. *Multifariam legimus, quod litare sola non possit oratio, nisi & is, qui deos precatur, etiam aram manibus apprehendat. Inde Varro, divinarum libro quinto, dicit, aras primum asas dictas; quod esset necessarium a sacrificantibus eas teneri. Ansis autem teneri solere vasa, quis dubitet? Commutatione ergo literarum aras dici cœptas: ut Valesios & Fusios dictos prius, nunc Valerios & Furios. Hæc omnia illo versu Poëta exsecutus est:*

Talibus orantem dictis, arasque tenentem,
Audiit omnipotens.

Nonne eo additum crediderit, non quia orabat tantum, sed quia & aras tenebat, auditum? Nec non, cum ait:

Talibus orabat dictis, arasque tenebat.

Item:

Tango aras, medios ignes ac numina testor:

Eamdem vim nominis ex apprehensione significat. Hactenus Macrobius. Plaut. Rudente. Ga. *Tange aram hanc Veneris*. La. *Tango*. Ga. *Per Venerem hanc jurandum est tibi.* Et paulo post: Ga. *Tene aram hanc.* La. *Teneo.* Gr. *Desura, te mihi argentum daturum.* Appulejus lib. VI. *Tunc genu nixa, & manibus aram tepentem amplexa, detersis ante lacrymis, sic adprecatur.* Vide plura in formulis Brissonianis. Græcis *ara* est βωμὸς, a במות *bamoth*. Eo pro ara excelsa, in montibus aut collibus extructa, sæpe utuntur Hebræi in sacris literis.

† Aracus. Hesychius: Ἄρακος, ἱέραξ, Τυῤῥηνοί. i. e. aracus *dicitur Accipiter apud Tuscos*. Videri poterat *Araci* vox ex Græco ἱέραξ facta. Atqui, quia res accipitraria ex Oriente ad nos manavit; verisimilius est & Tuscos & Græcos ex eodem Orientis fonte accipitris nomen hausisse. Ac videtur, ni fallor, arcessi debere ex verbo חרך *Arac*, quod est *clathris continere aves* i. e. caveis clathratis includere. חרכים *baracim* Cant. II. 9. sunt *clathri*, & Prov. XII. 27. יחרך *jabaroc* est *clathris claudes*, Fullero indice. Accipitres caveis cancellatis inclusi detinebantur, ex quibus tunc demum emittebantur, quum præda in conspectu esset. In III. Tab. Iguvina vsakv legitur; nam V. Tuscis amicissimum. Adde quod Orcus teste Festo antiquis dicebatur oracvs: quod etiam est ab חרך *coërcere*.

Araneus, & *aranea*, ab ἀράχνης, omisso χ. Quomodo a χλαῖνα est *lana*. Sic ἀράχνιον Latinis *araneum*, nempe tela araneæ. Sed transfertur ad plantas. Nam ἀράχνιον inter oleæ morbos refert Theophrastus, quando iis quiddam innascitur simile telæ araneæ. Plinius similiter lib. XVII. cap. XXIV. *Est etiamnum peculiare olivis ac vitibus. Araneum vocant, cum veluti telæ involvunt fructum, & absumunt.* Varia Græcæ vocis ἀράχνης etyma apud Etymologum, & alios, legere est. Sed certum, meo judicio, est, venire ab ארג, *arag*, id est, *texere*.

Arbiter Nunnesius Valentinus in Grammatice Græca credidit esse a βραβευτὴς, nempe κατὰ συγκοπήν. Sed verisimilius multo socer meus Franc. Junius putabat, in notis ad Tertull. Apologet. cap. VII. venire ab antiquo *ar* pro *ad* (unde *arferia*, *arcesso*, similiaque) & antiquo *bito* pro *eo*; unde *perbitere*, pro *perire*. Pro eo est propria & vetus significatio *arbitri*, qua inspectorem ac testem significat; unde *arbitrari* pro inspicere, *arbitrium* pro inspectione. Cic. postrema actione in Verrem: *Amœna sane & ab arbitris remoto loco*. Passim sic Plautus: ut Aulular. act. IV. sc. I. Mil. Glorioso, II. II. & alibi. Hinc *arbitrium* pro arbitrorum sententia, & *arbitrari* de arbitris sententiam ferentibus. Sed generatim iis vulgo utimur. Antiquus Ecclesiæ Doctor Hypognost. lib. III. *Arbitrium ab arbitrando rationali consideratione, vel discernendo quid eligat, quidve recuset, puto quod nomen accepit.* In Glossis Isidori legas, *Arbiterium, collectis arbitrorum multorum, id est, ipsa consensio*. Puto, *arbitrium* legendum. Loquitur de cœtus alicujus arbitrio, h. e. de multorum collectis in unum sententiis.

† Arbiter quum arbitrium faciebat, de veritate spondebat. Unde venit a ערב *arab*, quatenus est *spondere* sive arbitrium facere. In Ps. 118. ערב *arab*, *arbitrum te gere servo tuo in bonum*. Mazochius.

Arbor a *robore* dici vult Priscianus lib. VI. At ab *arvo* venire, putat Isidorus lib. XVII. cap. VI. Sed Cæsar Scaliger Exercit. CXXXIX. censet ex eo nomen fieri, quia αἴρεται βίᾳ. Ita arbor factum sit ex *airibior*, nomenque fuerit a magnitudine, quia valde attollitur. Post hos liceat & nobis conjectare. *Arbosem* veteres pro *arbore* dicebant, ut *robosem* pro *robore*; auctor Festus. Quid si igitur *arbos* sit ex *arbosis*, hoc ex αἴρω, h. e. *attollo*, *eveho*, & βόσις, id est, *cibus*, *pabulum*. Sane cum reliquus e terra, vel in terra, nascens cibus, oculis manibusque proximus sit, solus ille arborum plurimum longe a terra atque oculis nostris attollitur. Quod cum aliquam mortalibus molestiam adferret, si frui vellent, jure hinc plantæ isti nomen dedere. Quod si etymon hoc subtilius, quam verius, videatur, non displiceat origo ab אב *arbor*, inserto *r*: ut *herba* a Chaldaico אבא, itidem *r* inserto. Est vero אבא, *viror*, *primum plantæ germen*. [f. ex κάρφος vel καρπός.] Ab *arbore* est *arboretum*: quo Claudius Quadrigarius usus primo annalium: *Conualles*, inquit, *& arboreta magna erant*. Citat Gellius lib. XVII. cap. II. atque addit, *Arboreta ignobilius est verbum*, *arbusta celebratius*. Ut a *jus* est *justus*, ab *onus onustus*; sic ab *arbos arbustum*. Vel, ut a *salix salicetum*, *salictum*, a *carex caricetum*, *carectum*; sic ab *arbos arbosetum*, *arbustum*. Ab eo, *arbustare agrum*, dixit Plinius: *arbustivas vites* Columella, ac Palladius, hoc est, quæ arboribus maritantur. Notum Plinii illud: *Longo judicatur ævo, nobilia vina non nisi in arbustis gigni*. Apud Tertullianum quoque *arbustior* legas lib. II. adversus Marcionem, cap. ult. Ubi *arbustior* videtur dixisse pro *arbustivior*. Nisi *arbustivior* legendum: vel (quod Latinio placebat) *austerior*.

† Arbor ab ערבים *arabim*: quod quidem vulgo interpretantur *salices*: sed vereor ut sint universe *arbores*. Aut si fuit speciei nomen, videtur postea *Arbor* ex peculiari voce evasisse apud Latinos generis appellatio: quod sæpe accidit. Mazochius.

Arbutus, genus arboris frondibus raris, ut Festus ait, ac Servius. Plenius de eo Plinius. Sit ex ἀρκευθὶς, si recte Glossæ Philoxeni: *Arbusus* (lege *Arbutus*) κόμαρος, ὅ ἐστι δένδρον, ἡ καλούμενη ἄρκευθος. Sed κόμαρος quidem *arbutus*, at ἀρκευθὶς *juniperus*.

ARCA, *quod arcentur fures ab ea clausa*. Sic Varro lib. IV. de L. L. Nec abit Servius, cujus hæc verba ad I. Æn. *Arcana est secreta, unde & arca & arx dicta, quasi res secreta, a qua omnes arceantur.* Græce similiter φαρμακὸς διὰ τὸ τὰς θύρας ἀπείργειν, ut scribit Eustathius. Nisi eum Etymologo sic dictum malis, ἐπεὶ πρὸς φυλακὴν τῶν φωρῶν κατεσκεύασται· *quoniam ad cavendum sibi a furibus est parata.* [ab εἴργειν, εἴργη & ἔρκος.] Alias quoque originationes ponit idem Etymologus, sed quibus parum veri insit. Imo neque ea arcæ etymologia, quam ex Varrone adtuli, admodum verisimilis est, longeque magis placet aream dici, quod inclusa contineat ac servet. Nam *arcere* idem Festus ait, antiquis notabat *continere*. Imo, si audimus Julium Scaligerum in IV. de re poët. cap. XVI. hæc princeps ejus verbi significatio est. De diminutivis arcæ sic idem Festus: *Arca diminutivum facit arculam, & arcellam: ut a porca porculum & porcellum, a mamma mammulam & mamillam*. Ab *arcis* dictus Deus *Arculus*. Idem Festus, *Arculus putabatur Deus, qui tutelam gereret arcarum*. Sic enim legendum non *arcarum*. Est & *Arcula* ab *arcendo*, id est, vetando. Quo pertinet hoc Festi: *Arcula dicebatur avis, quæ in auspiciis vetabat aliquid fieri*. Ubi Scaliger mavult *arciva*. Sed MSSti constanter *Arcula*. Redeo ad *arca*: unde & est *arcarius*, quomodo in Cod. Theodos. dicitur, *qui pecunias arcis publicis includendas reciperet, receptasque adservaret*. Gloss. Isidori: *Arcarius, dispensator, actor*. Gloss. vett. *Arcarius*, ὑποδέκτης χρυσοῦ. Latinam vocem retinuit Macarius Homil. XVI.

†ARCA una ex iis vocibus est, quam Tusci ex Oriente in Italiam attulerunt: nam origo vocis (de qua frustra litigant ἐτυμολόγοι) non alia est, quam Chaldaicum ארגז *argaz*, quod pro *Arca* accipitur in Targum I. Sam. VI. 8. De hac etymologia vide dicta in Differt. de ARCA Noae. Est & arcae synonymum VANA, quod non minus Orientale est, & plane Tuscum. Nam venit a Chald. ארונא *arona*, aut ארנן *arnan*, quorum utrumque *arcam* sive *urnam* significat. Dixi nomen esse Tuscum: quod patet ex Tuscorum urnis sepulcralibus, quae litteris Tyrrhenicis perscriptae hoc habent initium, si Latinis literis reddatur; AV. OVRMNA. h. e. *haec* (est) *urna τοῦ δεῖνος*. De quo vide dicta in Diatr. IX. §. 3. in vocibus Tuscorum monumentorum. MAZOCHIVS.

ARCANVM, ἀπόρρητον, μυστηριῶδες, ἀπόκρυφον· ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Id quibusdam videtur esse ab *arce*, vel *arca*: aliis contra, & *arx*, & *arca*, videntur esse ab *arcanus*. Prior est sententia Festi, sic scribentis: *Arcani sermonis significatio trahitur sive ab arce, quæ tutissima pars est urbis; sive a genere sacrificii, quod in arce fit ab auguribus, adeo remotum a notitia vulgari, ut ne literis quidem mandetur: sed per memoriam successorum celebretur: sive ab arca, in qua quæ clausa sunt, tuta manent: cujus ipsius origo ab arcendo pendet*. Altera est opinio Servii, cujus hæc verba ad I. Æn. *Arcana est secreta, unde & arca, & arx dicta, quasi res secreta, a quo omnes arceantur*. Sed rectius Festus. Nam ut ab *oppido oppidanus*, a *fonte fontanus*; sic ἀναλόγως ab *arca* fit *arcanus*; ut proprie ita dicatur, quod arca continetur, conservaturque.

ARCEO & *arcio* plurimum differunt. Nam *arcio* venit ab antiquo *ar* pro *ad* & *cio*: unde *arcesso*, de quo mox dicam. At *arceo* est *propulso*, estque juxta Festum a Græco ἄρχω, *impero*, quia τῶν ἀρχόντων est prohibere, ac cogere. Vel potius est ab ἀρκέω. quod non tantum significat *sufficio*, (unde αὐτάρκης, *sibi sufficiens*) sed etiam *propulso*, & *auxilior*. Hoc nisi esset, poterat, quod Nunnesio placuit, videri factum ab εἴργω, vel ἔργω, mutato γ in c. quomodo a Γαῖος, est *Cajus*, ab ἀμόργη, *amurca* a γωρυτὸς *corytus*: aliaque id genus, ut dicemus voce *Congruus*. Α᾽ρκέω forte est ab Hebræo ערק, quæ notat *insequi*, *fugare*, *pellere*. Ab *arceo* est *arcivus*. Gloss. vett. εἰρκτικὸς, κωλυτικός. Indeque *arciva* avis, juxta Scaligerum, qui apud Festum legit: *Arciva dicebatur, avis, quæ in auspiciis aliquid vetabat fieri*. In vulgatis est *arcula*. Ab *arceo* quoque est *artus*, unde quidam scribunt *arctus*. Sed de hoc separatim secundum seriem dicemus. Compositum est *coërceo*, quod Festus exponit *contineo*. Item hinc *porceo*, quasi *porro arceo*. De quo in *Porca*. Et *abarceo*. Festus: *Abarcet, prohibet*. Ubi MSSti, *Abercet*, ut *coërcet*.

†ARCEO est ab חשך ejusdem significationis, unde primum fiebat ASEAO, deinde (sicut Falesii & Valesii, postea pro S assumpserunt R) ARCEO. MAZOCHIVS.

ARCERA, ut Varro in IV. de L. L. ait, *etiam in* XII. *tabulis appellatur, quod ex tabulis vehiculum erat factum, ut arca, arcera dictum*. Possit & videri esse ab *arcus*, quia vehiculum fuerit arcuatum seu fornicis instar. Sed Scaligero visum, esse ex antiquo *ar* pro *ad* (de quo sæpius dictum) & *carrus*. Ut simile sit voci *epirrhedium*, quod itidem ex ἐπὶ & *rheda*.

ARCESSO non tantum cum *voco*, sed & cum significat *accuso*, eodem modo scribitur, ejusdemque originis est. Nec adeo diversæ sunt hæ significationes, quam volunt. Nam qui accusat, is in judicium vocat. Nec obstat: quod *accerso* & *arcesso* differre velint Charisius, Diomedes, Agrætius, Adamantius, Martyrius, pluresque alii. Nam multis argumentis evincere possumus, *accerso* per *c* non esse Latinum, sed posterioribus sæculis, quibus hi vixere Grammatici, corruptum esse ex *arcesso*. Sane, quod præter alios Adamantius scribit apud Cassiodorum in Collectaneis de Orthographia, *accerso* per *c* esse *advoco*; *arcesso* per *r* esse *prohibeo*, *repello*: id facile refellitur. Primo enim obstant antiquiss. & optimi quique libri; in quibus (ut Pierius in X. Æn. Manutius in Cic. lib. VII. ep. XXIII. pluresque alii monuerunt) *arcesso* per *r* in vocandi scribitur significatione. Ut apud Cæsarem lib. III. de bello Gallico: *Auxilia a Belgis arcessiti*. Ubi vulgo *accersiti*; in MSSto est *arcessiti*. Et possim mille ejusmodi locos adferre. Similiter Glossæ: *arcessit*, μετακαλεῖται. Deinde, *arcesso* nunquam significat *prohibere*, eoque nec ab *arceo*, esse potest, quod nihil ad vocationem facit, ac potius contrarium significat. Quod si omnino fatendum *accerso* quoque dici, idque ob Charisii, & aliorum quorundam auctoritatem; qui videri possunt & ipsi, antiquis codd. nixi, sic statuisse: nihil tamen hinc aliud efficitur, quam *accerso* & *arcesso*, esse unum idemque verbum, quæ Terentii Scauri, Velii, pluriumque aliorum sententia est. Verum nos, quanquam horum sententiam non audemus plane damnare; tamen longe præferimus *arcesso* per *r*. Nam alterum illud unde quæso erit? Ab *accio*? At tum esset *accesso*, non *accerso*. At *arcesso* unde sit, planum est. Venit enim ab *accio*, sive, ut veteres dicebant, *arcio*, quod ex *ad* sive *ar*, & *cio* sive *cieo*. Antiqui enim *r* pro *d* ponunt in præverbio *ad*: unde *arcedere* pro *accedere*, dixit Turpilius, & *arvectum* pro *advectum* dixit Cato, libb. de R. R. cap. CXXXV. & *arversarius* pro *adversarius* legitur in inscriptione antiqua, quæ est p. DVII. edit. Gruter. Hanc originationem secuti e veteribus Velius Longus, & Priscianus. Utriusque verba ponam. Sic igitur Velius in Orthographia. *Et in eo quod est arcesso, accerso, putaverunt, quandam differentiam esse, ut accerso sit voco, tractum ab acciendo: arcesso, summoveo, ab arcendo tractum. Sed erraverunt. Arcesso enim, pro eo quod est arceo, nunquam positum est. Verum, quod putant* a *literam obstare significationi, errant:* d *enim non minus in* r *literam transit, quam in* c, *cum dico & accedo & accommodo: quam apud antiquos in arvorsa, in arvorsaris. Unde pro audiculis ab audiendo, auriculas dicimus, & meridiem pro medio die loquimur. Id ergo nihil interest, utrum arcesso, an accerso dicant, eadem significatione manente*. Illustris quoque hac de re locus est apud Priscianum lib. I. cap. de literarum numero & permutatione: *Antiquissimi*, inquit, *pro* ad *frequentissime* ar *pone-*

tonebant, *arvenas*, *arventores*, *arvocatos*, *arfines*; *arvolare*, *arfari dicentes*, *pro advenas*, *adventores*, *advocatos*, *adfines*, *advolare*, *adfari*; *unde ostenditur*, *recte arcesso dici ab arcio verbo*, *quod nunc accio dicimus*, *quod est ex* ad & cio *compositum*.

Architectura, & *architectonica*, idem sunt, ut Græcis ἀρχιτεκτονία & ἀρχιτεκτονική· sed illud venit ab *architectus*, hoc ab *architecto*, cujus obliquus *architectonis*. Usus Plautus aliquoties. Est vero ἀρχιτέκτων, unde utrumque descendit, ab ἀρχὸς & τέκτων, quasi dicas, *structorum* sive *fabrorum principem*. Nam ita vocatur, qui mathematica quadam dispositione fabris modum singula disponendi præscribit. Hinc κατὰ μεταφορὰν, *architectonicus* finis pro *summo* ac *principali* apud Aristotelem atque alios. Exstat de Architectura M. Vitruvius, sive (quomodo is in quibusdam libb. vocatur) Victurinus.

Architriclinus in Glossis Isidori exponitur *major domus*. Ubi malim *major domus*: quomodo Francis dicebatur *magister* sive *præfectus aulæ*. Est autem ἀρχιτρίκλινος ex eo, quia triclinio præsit.

Archivum Græce tum ἀρχεῖον, tum ἀρχαῖον dicitur. Si ab ἀρχεῖον, esse placet, tantummodo interseretur digamma Æolicum, quomodo ab ὄϊς est *ovis*, a λεῖος *levis* &c. Sin malis esse ab ἀρχαῖον (quomodo apud Athenæum legitur) erit ab ἀρχαῖον *archivum*, quomodo qui Græcis Ἀχαιοὶ & Ἀργεῖοι, Latinis sunt *Achivi* & *Argivi*. Est vero *archivum* id, quod aliter dicitur *grammatophylacium*, quasi γραμματοφυλακεῖον· locus nempe ubi disponebantur & servabantur tabulæ publicæ. Ulpianus de pœnis, l. moris: *Solent & sic*, *ne eo loci sedeant*, *quo in publico instrumenta deponantur*, *archivo forte vel grammatophylacio*. Dicitur ἀρχεῖον, non, quod Becmanus scribit, παρὰ τὸ ἀρχαῖα καὶ ἔχειν, sed ab ἀρχὴ, qua *magistratum* notat. Inde enim ἀρχεῖον primo vocata *magistratus curia*; post accipi cœpit pro *grammatophylacio*, quia nempe acta publica in curia asservarentur, uti hodieque fit. Latinis dicitur *tabularium*, a tabulis publicis: quod clare indicat hic Ciceronis locus, Orat. pro Archia: *Hic tu tabulas desideras Heracliensium publicas*, *quas Italico bello*, *incenso tabulario perisse scimus omnes*. Usus & Maro, II. G.

. . . . *Nec ferrea jura*,

Insanumque forum, *aut populi tabularia vidit*.

Ubi sic Servius: *Tabularia sunt*, *ubi actus publici continentur*. *Significat autem templum Saturni*, *in quo & ærarium fuerat*, *& ubi reponebantur acta*, *quæ susceptis liberis faciebant parentes*. Juvenalis:

Tollis enim & titulis actorum adspergere gaudes

Argumenta viri.

Hæc Servius. Volunt idem *tablinum* dici, quasi *tabulinum*, quomodo *figlinum* dicitur pro *figulinum*. De etymo recte: sed non memini me vocem hanc legere, nisi pro loco in ædibus privatis, ubi tabulæ reponerentur. Sic sane usos patet Vitruvium lib. VI. cap. IV. Plinium lib. XXXV. cap. II. Appulejum lib. II. Florid.

Archon, ἄρχων. Usus Cicero de Fato. At idem interdum vertit, *prætor*; Plinius crebro, *magistratus*. Ita lib. III. ἄρχοντος Νικοδώρου, id est, *Nicodoro Magistratu*, quemadmodum & Seneca, epistola XVIII. dixit, *Charino magistratu*, h. e. Χαρίνου ἄρχοντος. Sed loca utriusque in vulgatis codd. corrupta, quæ sic, uti dixi, corrigit Casaubonus, notis ad Theophrasti characteres. Hebræis dicuntur *sophetim*, unde Punicum *suffetes*. Vulgo *judices* vocamus; ut, cum dicimus, *libri Judicum*. Athenienses primo habuere βασιλέας sive *reges*. Primus eorum Cecrops, ultimus Codrus. Postea habuere ἄρχοντας διὰ βίου, *magistratus* sive *judices perpetuos*. Hinc ἄρχοντας δεκαετεῖς sive *decennales*. Tandem ἄρχοντας ἐνιαυσίους sive *annuos*. Etsi autem novem erant *Archontes*, unus tamen eorum dicebatur ἐπώνυμος, a quo fasti signabantur. Itaque ut Romæ dicebant hoc vel illo consule aliquid accidisse, sic Athenis dicebant τοῦτο γέγονεν ἄρχοντος τοῦ δεῖνα. Est vero *archon* sive ἄρχων, ab ἄρχω, quod ab Chaldæo *rac*, quod *regem* significat. Vide quæ de eo dicemus in *Rego*.

Arcifinius *ager*, quis sit, & unde dicatur, ostendit Frontinus de agrorum qualitate: *Ager arcifinius*, *sicut ait Varro*, *ab arcendis hostibus est appellatus*. *Qui postea*, *interventu litium*, *per ea loca quibus finit*, *terminos accipere cœpit*. *In his agris nullum jus subsecivorum intervenit*. Similiter alii qui de limitibus agrorum scripsere. Sed perspicue magis Isidorus lib. XV. Originum, cap. XIII. *Arcifinius ager dictus est*, *quia certis linearum mensuris non continetur*; *sed arcentur fines ejus objectu fluminum*, *montium*, *arborum*; *unde & in iis agris nihil subsecivorum intervenit*. Satis indicat, *arcifinium* agrum non limitibus ullis claudi: sed monte, via, arboribus, aqua, vel culturæ discrimine terminari. Dixere & *arcifinalis* eadem notione, & origine. Siculus Flaccus de condit. agr. *Bellis gestis victores populi terras omnes*, *ex quibus victos ejecerunt*, *publice atque universaliter territorium dixerunt*, *intra quos fines jus dicendi esset*; *deinde ut quisque virtute colendi occupavit*, *arcendo vicinum arcifinalem dixit*.

Arctos, ἄρκτος, *ursa* a figura. A qua & prius ἅμαξα, sive *ploustrum*, nominabatur. Ab *arcto* nomen habet *polus arcticus* & *antarcticus*. Item, *arcturus*, ἀρκτοῦρος· quasi ἄρκτου οὐρά, *ursæ cauda*. Item, *arctophylax*, quasi ἄρκτου φύλαξ, *ursæ custos*. Qui aliter *Bootes*.

Arcuma, inquit Festus, *genus plaustri est modici*, *quo homo gestari possit*. Si hominis unius solum capax erat, videri posset ex eo dicta, quod *arcta* esset. Fortasse idem ac Petronii *chiramaxium*, quod a χεὶρ, *manus*, & ἅμαξα, *currus*, quia non ab equis traheretur, sed servis. Possit & *arcuma* dicta videri ab *arcuata figura*. Imo fortasse nec verum est *arcuma* nomen, sed *arcirma*; uti, idque ex MSSto codice, ad oram legitur Festi; item in Onomastico veteri, Argentorati edito, *Arcirma*, ἁμαξίς.

Arcus, pro *fornice*, duplex etymon ponit Festus. *Arcere*, inquit, *est continere*; *unde & arcus in ædificiis dictus est*: *quia se ipsum continet*. *Alii dicunt arcum dictum esse*, *ab opere arrigendo in altitudinem*. Tertium ponit Isidorus lib. XV. cap. XIX. *Arcus*, inquit, *dicti*, *quod sint arcta conclusione curvati*: *ipsi & fornices*. Idem etymon ponit lib. XIIX. cap. IX. [a κίρκος vide Hesych.] Sed nullus dubito, quin *arcus* in ædificiis dicatur a similitudine arcus, qua notat instrumentum, quo sagittæ emittuntur. Quemadmodum & ob hancipsam translatum ad *arcum cælestem*. Nonius distinguit inter *arcum* & *arquum*. *Arcus*, inquit, *& arquus hoc distant*. *Arcus enim suspensus fornix appellatur*. *Arquus non nisi*, *qui in cælo apparet*, *quem Irim poetæ dixerunt*: *unde & arquati dicuntur*, *quibus color & oculi virent*, *quasi in arqui similitudinem*. Lucret. lib. VI.

Tum color in nigris exstabat nubibus arqui.

Hæc Nonius. *Arquati* autem voce sic usus idem Lucret. lib. IV.

Lurida præterea fiunt, *quæcumque tuentur Arquati*.

Varronem quoque usurpare, docebit Nonius in *Arquatus*. Discrimen vero illud, quod inter *arcum* & *arquum* Nonius ponit, minime observant codices antiqui. Vidimus unde *arcus* dicatur, cum pro *fornice* accipitur: dicendum unde sit, cum ἀντὶ τόξου ponitur. Isidorus lib. XIIX. cap. IX. *Arcus vocatur eo quod arceat adversarium*. Ita *arcus* fit ab *arceo*, ut *decus* a *deceo*, *promus condus* a *promo condo*. Vel *arcus* dicetur quasi *arcitus*: & ideo quartæ erit, quia sit verbale substantivum in *us*, quæ fere quartam sequuntur: ut, *incessus*, *volatus*, & similia. Sed obscurius id in syncopen passis, quale fuerit *arcus*. Adferam de hujusmodi vocabulis locum Prisciani, lib. VI. *Illud etiam possumus dicere*, *quod artus ideo quartæ est declinationis*, *quod a verbo arto artas rei vocabulum sit artatus*, *& per syncopen*, *artus*, *quomodo a poto potas potatus*, *potus*. *Ideoque nomen etiam quod significat* ἄρθρον, *h. e. artus*, *quia vocabulo rei est simile*, *etiam eamdem servavit declinationem*, *quomodo exercitus*, *saltus*, *magistratus*. *Et forsitan ideo etiam acus ab acutu*, *portus a portatu*, *lacus a laqueatu*, *sinus a sinuatu*, *currus a cursu*, *gradus a gressu*

greſſu nata, *primitivorum ſervant declinationem*, *quomodo univoca fixa*. Ab *arcus* dicti *arquites*. Gloſſ. Phil. *Arcutes*, Τοξόται. Item *arculum* & *arculata*: etſi hic non ſemicirculi figura, ſed circuli totius. Feſtus: *Arculata dicebantur circuli*, *qui ex farina in ſacrificiis fiebant*. Idem: *Arculum appellant circulum*, *quem capiti imponebant ad ſuſtinenda commodius vaſa*, *quæ ad ſacra publica capite portabantur*. Quomodo idem alibi *Ceſticillum* deſcribit. Sed & aliam *arculi* notionem adfert Servius Danielis in IV. Æn. *Arculum eſt virga ex malo Punico incurvata*, *quæ fit quaſi corona*, *& ima ſummaque inter ſe alligatur vinculo laneo albo*, *quam in ſacrificiis certis regina in capite habebat*. Ubi *regina* eſt uxor ejus, qui dicebatur *rex ſacrorum*. Hæc *arculo* inſigniebatur, loco coronæ aureæ, quæ regum Romanorum fuerat inſigne. Notum, ut, regibus exactis, ob ea ſacra quæ rex ſolitus erat adminiſtrare, creatus ſit, cui hæc ſacra faciendi cura eſſet: ac ne quid de nomine decederet in divinis, regis ei nomen datum: ſed ne id nomen ſpiritus nimios adderet, rex is Pontifici Max. ſubeſſe juſſus eſt. Pro *arculo* autem & *inarculum* dixere. Feſtus: *Inarculum virgula erat ex malo Punico incurvata*, *quam regina ſacrificans in capite geſtabat*.

†Arcus fit ab ארך *extenſio*, pro quo Chald. ארכא; unde arcus, cujus peculiaris eſt *tenſio*. Mazochius.

Ardea ſive *ardia* (ut eam vocem in vett. libb. ſæpe invenias) Græce dicitur ἐρωδιός. Nam Ciceronem fugit ratio, cum Græcum hoc apud Aratum vertit *fulicam*. Yvonem Villiomarum vide, adverſus Titium, lib. IX. cap. XVI. & imprimis Salmaſium ad Solini cap. VIII. Omnino vero *ardea* eſt ab ἐρωδιός, ſyncope τοῦ ω, & ε converſo in *a*, quomodo a μένω eſt *maneo*, ab ἔρριφος, *aries*, &c. Quare fallitur Servius, cum ab *arduo* altoque volatu ſic dictam putat. Sic enim ſcribit ad illud Maronis I. G.

Atque altam ſupra volat ardea nubem:

Ardea dicta eſt quaſi ardua: *quæ cum altius volaverit*, *ſignificat tempeſtatem*. Lucanus.

Aut ſiccum quod mergus amat; quodque auſa volare
Ardea, *ſublimis pennæ confiſa natanti*.

Idem etymon ponit Iſidorus lib. XII. cap. VII. At ineptius quoque, qui ſic dictam putant ab ardore, h. e. calore. Neque veritas exſpectanda a poëtis, qui ita appellatam volunt, quod ea avis emerſerit ex *Ardea* urbe in cineres redacta. Vide Ovid. XIV. Met. fab. XIV. Ab *ardea* eſt diminutivum *ardeola*. Ab *ardeola* vero, Perottus non inepte *ardeliones* dictos putat, [ἀρδέλιος, σικχός, Heſych.] ut nempe ſic dicantur, quia, avis hujus inſtar, huc illuc volitent, & omnia circumcurſent, dum omnibus ſe ſtudent negotiis immiſcere. Ut a *ſtella ſtellio*, a *tabella tabellio*, ſic ab *ardeola*, *e* eliſo, erit *ardelio*. Domitius Calderinus ad Martial. lib. II. epigr. VII. deducit ab *ardendo*, i. e. *feſtinando*, quia ardore quodam omnia ordiatur, nihil pertexat ac perficiat. Sed magis placet Perotti ſententia. Elegantem *ardelionum* deſcriptionem habes apud Martialem cum loco dicto, ubi Attalum depingit, & lib. IV. epiſt. LXXIX. ubi itidem Afri mores deſcribit: tum apud Phædrum, Auguſti libertum, fab. XXXVI. lib. II.

Eſt ardelionum Romæ quædam natio
Trepide concurſans, *occupata in otio*,
Gratis anhelans, *multa agendo nihil agens*,
Sibi moleſta, *& aliis odioſiſſima*.
Hanc emendare, *ſi tamen poſſum*, *volo*
Vera fabella, &c.

Ardeo, quod Nonius *igneſcere* interpretatur, quibuſdam, Perotto teſte, videtur fieri ab *areo*, quia quæ arida ſunt, facile ardeant. Nec diſplicet. Nam, ſeu deducit ab *aridus*, pro eo veteres (ut Lucilii auctoritate Nonius probat) dixere *ardus*, unde erit *ardeo*: ſeu ἁπλῶς ab *areo* eſſe malis; *d* inſeretur, quomodo ab *aveo* eſt *audeo*, a *caneo candeo*, a *gaveo*, unde *gaviſus*, *gaudeo*. *Areo* autem, ut quidem cenſet Verrius ſive Feſtus eumque ſecutus Nunneſius in Grammatiſtice, κατ' ἀντίφρασιν dicitur ab ἄρδω, h. e. *irrigare*. Sed ἀντίφρασιν alibi exploſimus, ut putidum Grammaticorum καταφύγιον. Mihi magis veriſimile ſit, *areo* eſſe a חרר *charar*, id eſt, *ardere*, *exſiccari*, *areſcere*. At laudare magis, quam probare eos poſſum, qui cenſent, *ardeo* factum eſſe ἀπὸ τοῦ ἀέρα ὁδεύειν, quia nempe flamma ſuperiora ſive aërem petat. Nec item ſatisfaciunt quibus placet, eſſe ab Hebræo בער, quod tum active *comburere*, tum neutraliter *ardere* ſignificat. Nec enim ſatis convenire videntur utriuſque vocis literæ. [ab *areo*, *aridus*, unde *arrideo* & *ardeo*, *areo* autem ab ἄζω.] Quod ſi omnino, contra quam diximus, *areo* ab *ardeo* eſſe malis; dicendum abjici *d*, quomodo a ὀδμὴ Jonice & Æolice dicitur ὀδμὴ, ac a σεμίδαλις eſt *ſimila*. Invenio verbi *areo* & aliud etymon. Nam Perottus cenſet, *areo* eſſe ab *ara*, quia quæ diis adolentur, torrendo ſicca aridaque reddi ſolent. Idem putat ab *ardeo* fieri *arduus*. Sed ingenioſius, qui *arduum* dici putant ab ἀέρα ὁδεύειν, ut proprie notet *celſum*. Interim ſimplicius videtur, ita dici: quia inſtar flammæ, eorumque quæ ardent, ad ſumma tendit. Ut a *reſideo*, *reſiduus*, ab *aſſideo aſſiduus*, ſic ab *ardeo*, *arduus* [*ardaus* ab ὄρτις, κρημνός Heſychio, vel ab ἀέρα ἀρθείς.]

†Ardeo eſt a חרה *hara*, *ardere*, inſerto D. Mazochius.

Area ab *areo*, unde *areſco* & *aridus*. Varro IV. de L. L. *Ubi frumenta ſecta teruntur & areſcant*, *Area*. *Propter horum ſimilitudinem loca in urbe pura*, *Areæ*. Ubi *pura loca* ſunt *non ædificata*. De origine *areæ* paulo aliter Feſtus. *Area*, inquit, *proprie dicitur locus vacuus*, *quaſi exaruerit*, *& non poſſit quicquam generare*. Quæres utrum Feſti an Varronis magis placeat ſententia? Autumem, cum area in ſe arida ſit, & quia arida eſt, in ea areſcant fruges, videri potius accepiſſe nomen ab eo, quod in ſe eſt, quam ab effecto. Fortaſſe tamen utrumque reſpexerunt. Imo fortaſſean neutra opinio vera eſt, ſed *area* eſt vel a Punico *arba*, quod ἐπίπεδον, ſive *ſolum*, ſignificat: vel ab ἅλων quando, ut in *Strigilis* quoque dicimus, λ & ρ ſæpe commutantur. Sane hoc impenſe placet.

†Area quomodo ſit a Chald. ארעא *arba*, *terra*, dixi in Tyrrhenicis; quia, *Ain*, quando eſt in medio, in vocalem tranſit, ut in *Pharao* &c. At ab eodem ארעא eſt etiam & verbum areo; quia in primitivo ſermone *terrae* & *Aridae* vocabula erant ſynonyma. Niſi mavis τὸ aridus quidem fieri ἀμέσως ab Hebr. ארץ *arets*, *Tſade* (quod ſaepe ſit) in *D* tranſeunte, ut in *Adria* &c. deinde ab aridus ex poſt facto inventum eſſe thema areo: a quo areo ſcilicet fieri oportuerat τὸ aridus, ſicut a frigeo *frigidus*, a *ſplendeo ſplendidus*, & cetera in eumdem modum. Mazochius.

Arena a Græcis arceſſit Petrus Nunneſius, ut cui in Grammatiſtice *arenoſus* ſit a ψαμμώδης, ſane dura origiatione. Mihi placet cum vulgo, eſſe *arena* ab *areo*, quia arida bibulaque, unde *arentes arenas* dixit Horatius in Odis. Alii tamen *harena* cum adſpiratione malunt, aliaſque adferunt nominis cauſſas. Ponam hac de re illuſtrem locum Velii Longi: *Nonnulli*, inquit, *harenam cum adſpiratione*, *ſive quoniam hæreat*, *ſive quod aquam hauriat*, *dicendam exiſtimaverunt*: *aliis ſine adſpiratione videtur enuntianda*. *Nos non tam per illas cauſas*, *quas ſupra propoſuimus*, *quam propter originem vocis*; *ſiquidem*, *ut teſtis eſt Varro*, *a Sabinis faſena* [ab ἄζειν. vide areo.] *dicitur*: *& ſicut s familiariter in r tranſit*, *ita ſ in vicinam adſpirationem mutatur*. *Similiter ergo & hædos dicimus cum adſpiratione*, *quoniam fædi dicebantur apud antiquos*. *Item hircos*, *quoniam eoſdem æque fircos vocabant*. *Nam & e contrario*, *quam antiqui habam dicebant*, *nos fabam dicimus*. Sane *harena* per *h* probat quoque Marius Victorinus in Orthogr. & Eutyches apud Caſſiodorum lib. de Orthogr. cap. IX. Ac interdum in vett. libb. ſic ſcriptum invenitur: verum placet judicium Servii, qui ad illud I. Æn. *optata potiuntur Troës arena*, in hunc modum ſcribit: *Quæritur habeat nec ne*, *nomen hoc adſpirationem*, *& Varro ſic definit*: *Si ab ariditate dicitur*, *non habet*; *ſi ab hærendo*, *ut in fabricis videmus*, *habet*. *Melior tamen*

est superior etymologia. Hæc Servius. Charisius, l. I. probat utrumque. *Harena* tamen cum adspiratione vult gratius sonare. Quare in hoc veterum Grammaticorum dissensu utram sequamur vel scribendi rationem, vel etymologiam, parum interest. Ponitur usitate *arena* pro *amphitheatro*, quia is locus soleat arenæ sterni in usum pugnæ. Nam si lapide aut ruderato, solum nimis fuisset lubricum in tam crebra sanguinis effusione. Itaque *Arenarum spectacula* pro *amphitheatralibus*, legimus apud Imperatorem, l. VIII. C. de repudiis. *Nec ullo*, inquit, *modo uxorem expellat, nisi adulteram, vel Circensibus, vel Theatralibus, vel Arenarum spectaculis, se prohibente, gaudentem*. Hinc *Arenarii*, qui in arena depugnant: quomodo hac voce, præter Jurisconsultos, usi, Tertullianus, Symmachus, Firmicus, alii. Nec Arcadius JC. per *arenarium testem* aliud intellexit, quam arena alterutra (nam & circus arena sternebatur) pollutum, eoque infamem. Ab *arena* priori illa propriaque acceptione dictum *arenatum*, quia ex calce arenaque fieret. Usi Varro, Vitruvius, Plinius, alii. Vide quæ de *tessarii* voce tractamus in voce *Tego*.

AREOPAGVS Juvenali, sat. III. lib. III. dicitur *Martis curia*.

Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.

Hieronymus in epist. ad Titum, cap. I. *In Areopago, quæ est curia Atheniensium*. Non tamen id κατὰ λέξιν sonat, sed *Martis collem*, vel *saxum* sive *rupem*, ab Ἄρης, i. e. *Mars*, & πάγος, *rupes*, ut apud Æschylum, τῷδ' ἀπανθρώπῳ πάγῳ, *huic inhumano saxo*. Ut igitur Romæ Tarpejum saxum, sic Athenis Ἄρειος πάγος, *Martium saxum*. Sane e Stephano, sive potius Hermolai Byzantini excerptis, discere est, *Areopagum* fuisse ἀκρωτήριον Ἀθήνησι, qualis Corinthi Ἀκροκόρινθος, quomodo dixere *arcem Corinthi in colle structam*. Augustinus, lib. X. de Civ. Dei, cap. X. *Areopagum* vertit *Martis pagum*. Quomodo Sedulius, lib. I. postea dixit:

. . . . . *Athenæi pædorem linquite pagi*.

Sed in errorem induxit Magnum Doctorem, quod Latinis *pagus* sit *vicus*: verum Græcis aliud est, puta *collis*, qui fortasse sic vocatur a παγὰ, sive πηγή, i. e. *fons*, quia fontes in collibus oriri solent; qua de re Aristoteles in Meteorologicis. Eadem res imposuit Fungero; quippe qui similiter ac Augustinus interpretatur in Etymologico suo. Imo, quod magis mirandum, excidit idem tum Bedæ, in Actorum cap. XVII. & libro de Nomin. Locor. in Actis Apost. tum Græce doctissimo Budæo, annot. in Pand. in longa illa digressione ad l. ultim. de Senatoribus; & præstantissimo Carol. Sigonio, lib. III. de rep. Atheniens. cap. de judicio Areopagi. Sed nondum munere nostro functi sumus, nisi ostenderimus, cur, cum prius ἁπλῶς vocaretur πάγος, postea Ἄρειος πάγος dici cœperit. Rationem invenio non unam. Communis opinio est, ita appellatum esse, quod *Mars* primus in eo caussam dixerit, idque cum interfecisset Halirrhotium Neptuni filium, qui Alcippen Martis filiam attentarat. Sic Pausanias, Apollodorus, alii. Servius, ut agnoscit ex caussa Halirrhotii primum capitis judicium in Areopago disceptatum, ita de cæde ipsa non convenit cum ceteris. Vult enim, cum Halirrhotius indigne ferret patrem suum Neptunum a Minerva victum esse, oleas cœpisse excidere, dumque id agit, ferrum de manubrio decidisse, ac caput amputasse: Neptunum autem ob hanc rem Martem ipsum in judicium vocasse. Vide eum ad illud I. G. *Oleæque Minerva inventrix*. Verum Æschylus, Eumenidibus, putat, non Martem, sed Orestem primum in Areopago cædis fuisse accusatum: cur vero *Areopagus* dicatur, eam adfert caussam, quod Amazones hunc locum pro arce belli munivissent, inque eo hostias Marti immolassent. Atque huc pertinent quoque, quæ Harpocratio refert in Ἀμαζόνιον. Vide quæ fusius hac de re scribit Jos. Scaliger in animadversionibus Eusebianis, ad annum CCCCXCVIII. h. e. pag. XXX. Plura de *Areopago* & & *Areopagitis* si voles, adi cum Budæum, & Sigonium, locis ante indicatis: tum imprimis Joannem Meursium, singulari libello de Senatu Areopagitico.

ARETALOGVS Suetonio in Augusto ea forma, qua *Chrestologus* Spartiano in Pertinace. Nempe ab ἀρετὴ & λόγος, non quasi verus philosophus eo signetur, sed is qui in mensis suaviter apud saturos Romanos de virtutibus disputaret, ad sui ostentationem, & aliorum oblectationem. Vel hoc verum est, vel dicitur quasi ἀρεσταλόγος, quia proferret ἀρεστὰ, hoc est, *placentia*. Sane in veteri Lexico legas, *Aretos*, *placitus*: *aretalogus*, *placita loquens*. Placet hoc Turnebo in Adversariis, lib. X. cap. XII. Prius autem Casaubono, ad Sueton. Certiora adferremus, si Græci ea voce usi essent. Sed nata est Romæ, neque id, uti videtur, ante tempora Augusti.

ARFERIA, & *arferia*, aqua, ab *arferre* pro *adferre*. Nam veteres *ar* dicebant pro *ad*; ut pluribus ostendimus in *Arcessere*. Dicta autem *arferia*, quia eam cum funere efferebant, quo manibus profunderetur. Festus: *Arferia*, *aqua* (ita constanter MSSti,) *quæ inferis libabatur*: *dicta a ferendo*: *sive vas vini quod sacris adhibebatur*. Priorem interpretationem sequuntur Glossæ vett. in Cyrilli calce inventæ. Ubi legas: ὕδωρ, τὸ ἐπὶ νεκροῖς σπενδόμενον. *Adferial*. Græci vocant χθόνια λουτρά.

ARGENTVM ab ἄργυρος esse paret. Ac agnoscit id quoque Isidorus lib. XVI. cap. XVIII. Ἄργυρος vero sic dicitur παρὰ τὸ ἀργὸν, τὸ λευκόν, ut recte scribit Etymologici Magni auctor. Videtur & ab eadem ἀργοῦ notione esse ἀργεννὸν, quod idem notat. Usi Homerus, alii. Imo apud Festum est, *Argennum*, *argentum percandidum*: sive, ut Scaliger mavult, *argenteum*, *percandidum*, quod verius. Alterum tamen constanter est in MSStis. Ab ἀργὸς quoque Ἀργέστης, *argestes*, qui aliter λευκόνοτος, Latinis *albus notus*, quia non est imbrifer, sed nubes pellit. Horatii illud notum,

Albus ut obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos.

De *argentariis*, Brissonii Lexicon adi, & Tit. ff. de Edendo. lib. II.

ARGEORVM sacelli meminit Varro in IV. de L. L. Locum item adducit ex iis, quæ in Argeorum sacris scripta erant. Etiam in lege Flaminia erat: CVM EAT AD ARGEOS, NEQVE CAPVT COMITO, NEQVE CAPILLVM DEPECTITO. Auctor Gellius lib. X. cap. XV. Meminere & *Argeorum* Ovidius in Fastis, Plutarchus, alii. Caussam nominis adfert Festus: *Argei*, *loca Romæ appellantur*, *quod in his sepulti essent quidam Argivorum illustres viri*. Ergo *Argei* ex Ἀργείων. *Argeos* etiam, ut Festus ait, *vocabant scirpeas effigies*, *quæ per virgines Vestales annis singulis jaciebantur in Tiberim*. De his quidam Livium loqui putarunt, cum ait lib. I. *Multa alia sacrificia*, *locaque sacris faciendis*, *quæ Argeos pontifices vocant*, *dedicavit*. Sed ea sententia satis ipsis Livii verbis refellitur. Gloss. vett. *Argiarra*, ἀφιδρύματα. Lege cum Scalig. *Argei ara*. Vult *Argei* fuisse *aram* ac *simulacrum*. Nam hoc Græcis ἀφίδρυμα signat.

ARGILLA, ab ἄργιλος, sive ἄργιλλος, ut apud Hesychium ea vox scribitur. Ἄργιλος dicta videtur ab ἀργὸς, qua *album* notat: ut proprie notet λευκάργιλλον, de qua sic Plinius lib. XVII. cap. VII. *Leucargillon vocant candidam argillam*; *qua in Megarico agro utuntur*. Nisi verisimile magis, sic dici ab ἀργὸς, qua *inertem* ac *desidem* notat: nempe quia terra istiusmodi infœcunda est.

ARGVO, plane est ab ἀργὸς. [ἀγορεύω.] Sed cum ea vox varie sumatur, merito quæritur a qua notione descendat. Omnino, arbitror, est ab ἀργὸς, significante, *clarus* ac *manifestus*: ut cum dicunt λευκὸς λόγος. Movet, quod *arguo*, proprie notat, *ostendo*: ut illo Horatii:

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Hoc est, ἐλέγχεται. Hac de significatione ita Agrætius: *Arguere*, *ostendere*, & *patefacere*. Virgilius:

Degeneres animos timor arguit. . .

Unde argumenta dicuntur, *quæ caussam caussa ostendunt*.

duit. Aliquibus tamen verisimile magis fit, *arguo* proprie notare *reprehendo*, *accuso*, *convinco*: postea-que latius extentam acceptionem, ut generatim significet *ostendo*. Ita *argumentum* proprie erit, quo aliquem erroris aut delicti convincimus. Συνεκδοχικῶς vero quævis ratio ad aliquid probandum assumta. Ex horum mente dici debeat venire ab ἀργὸς notante *segnem*, ab α & ἔργον. Nempe ut *arguo* proprie quidem notet *ferior*, sive *ab opere cesso*: sed μεταληπτικῶς accipiatur pro *reprehendo*, *castigo*, idque quia ii, quibus abs re sua otium, aliena curare solent, inque alienis vitiis tam acutum cernunt, quam aut aquila aut serpens Epidaurius, ut est apud poëtam Venusinum. Etiam tertia sententia occurrit. Nam quid si dicamus, quia ad alios arguendos ἀγχινοίας & *celeritate mentis* opus est; ideirco *arguo* videri non tam esse ab ἀργὸς, qua *clarum* vel *otiosum*, quam qua *celerem* notat? Confirmant hanc sententiam verba Isidori, lib. x. *Argutus*, inquit, *quia argumentum cito invenit*. Ac Glossæ Philoxeni similiter exponunt ὀξύς. Pertinet huc quoque quod Probus sic vocari docet, qui præpropere multumque loquantur. Nam huic quoque interpretationi celeritatis inest mentio. In hac originatione præit Servius P. Danielis. Ejus verba multifariam sunt corrupta: sed apponam, prout ad oram codicis mei manu sua felicissime restituit magnus Jos. Scaliger: *Pelias, cum accepisset responsum ab Apolline, fore ut ab eo privaretur regno & vita, qui altero pede nudo ei sacrificanti occurrisset, forte vidit Jasonem nudo pede venisse, qui dum Junonem, transmutatam in anus speciem, credens mortalem, pedetentim per vadum fluminis transferret, alteram ex caligis in limo amiserat. Igitur Pelias metuens ex responsis fata, jussit eum Colchos proficisci ad petendam auream pellem arietis, qui Phryxum & Hellen Colchos pertulerat, qui fabricata navi, quam ab Argo fabricatore Argo appellavit, contractaque juventute Græciæ, Typhin habuit gubernatorem. Sane quidam Argo a celeritate dictam volunt. Unde, verso in Latinum verbo, argutos celeres dici. Socii vero Jasonis Minyæ appellati sunt, vel ab agro hujus nominis Colchorum, vel quod multi ex quadam Minya nati Jasoni se conjunxerint; vel quod Minya Jasoni materna avia fuerit: qui autem cum Jasone profecti sint, apud eos qui de fabulis scripserunt, plenius invenitur*. Etsi tribus prope verbis absolvuntur, quæ ad præsens institutum pertinent: integrum tamen locum adscribere visum fuit, quia fœde adeo in vulgatis corruptus: ut in quibus post *vita*, τὸ *qui* sit omissum: pro *anus* legas anni: pro *pedetentim*, petentem: pro *fata*, facta: pro *agro*, Argo: pro *Jasoni materna*, Jasonina terra. Porro ex iis, quæ hactenus diximus, satis paret, quid proprie sit *argutus*. At κατὰ μεταφορὰν ad res quoque inanimas translatum, ut apud Maronem I. Georg.

Arguto conjux percurrit pectine telas:

ubi Servius interpretatur *sonoro & stridulo*: Idemque epithetum pectini tribuit Appulejus lib. II. Met. & Theodosius Imp. in l. temperent. C. de vestibus oloveris & auratis, l. X. *Ilicem* quoque *argutam* dixit Maro in Ecl. Ubi *sonantem* interpretatur Nonius. Sed quia homines *argutuli* aut loquaces multas comminiscuntur nugas, inde est, quod Glossæ Philoxeni quoque interpretentur ἀδολεσχεῖν, φλυαρεῖν. Ab *argutus* est verbum *arguto*, *argutas*: cujus verbi meminit Sosipater lib. I. Usus eo Propert. lib. I. el. VI.

Illa mihi totis argutat noctibus ignes.

Usitatius pro eo dicitur *argutor*. A supino *argutum* fit *argumen*, unde adjecto *tum*, *argumentum*, ut a *testatum*, *testamen*, unde *testamentum*: de cujusmodi vocabulis sæpius diximus. Ab *argumentum* vero est *argumentor*: unde *argumentatio*. Differt ea ab *argumento*, quod *argumentum* dicitur sola ratio, qua conclusio probatur; *argumentatio* vero & rationem & conclusionem comprehendit. Pro *redarguo*, *redarguo* dicebat Scipio Africanus, Paulli filius, teste Festo; quomodo idem *pertisum* malebat, quam *pertæsum*. A *redarguo* est *redargutio*, quomodo Boëtius transfert Græcum ἔλεγχος. Quare non ausim id damnare cum Laurentio Humfredo.

ARRÆ, mortuorum pulvinaria, ut Isidori Glossæ interpretantur, ab ἄρειν, quod significat τάφον, τὸ ἐν τῇ γῇ μνῆμα, ut interpretatur Suidas.

ARIES, cur pro instrumento bellico ponatur, a qua notione verbum *arieto* defluxit, docet his verbis Vegetius lib. IV. cap. XIV. *Testudo intrinsecus accipit trabem, quæ aut adunco præfigitur ferro, & Falx vocatur, ab eo quod incurva est; ut de muro extrahat lapides: aut certe ipsius caput vestitur ferro, & appellatur Aries; vel quod habet durissimam frontem, qui subruat muros; vel quod more arietum retrocedit, ut cum impetu vehementius feriat*. At unde animali ipsi *arietis* nomen factum sit, conatur aperire Isidorus l. XII. cap. I. *Aries*, inquit, *vel ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, i. a Marte vocatus, unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur: Sive quod hoc pecus a Gentilibus primum aris est immolatum. Aries quod aris imponeretur. Unde est illud, Aries mactatur ad aram*. Sed verisimilis magis sententia Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, qui deducunt ab ἐρίφος, pro quo quidam scribunt ἔριφος. Hesych. ἔριφος κριός. Et sane hac in sententia acquiesceret animus, nisi scirem, *arietem* quoque ἄριχα appellari. Hesychius; ἄριχα, ἄρ[illegible] πρόβατον. Ubi ἄριχα, Glossographorum more, in accusandi casu ponit, prout apud veterem scriptorem repererat. Rectus vero est, ἄριξ, unde ἄριχες, ut ab ὄρτιξ ὄρτιχες. Ab ἄριξ igitur abjecto κ fit *aris*, sive *ares*. Nam in plerisque *e* & *i* promiscue usurpabant, ut alibi ostensum. Veteres autem *ares* dixisse, ex Varrone scimus. Ex *ares* antiquo factum *aries*: quod idem Varro agnoscit. Quare unde *aries* acceperint Latini, amplius dubitandum non est. Porro pro *aries*, vel *ares*, etiam *arvix* dixere antiqui Romani. Auctor idem Varro, cujus tandem verba ponimus e lib. IV. de L. L. *Aries, quod eum dicebant ares veteres: nostri, arviga: hinc arvigaus*. Ubi pro *arviga* mallim *arvix*, vel *arvigem*. Nam Græcus accusativus in *a*, ut a poëtis usurpari soleat, non tamen agricolis ac vulgo in usu erat. Rectus autem *arviga*, hac quidem notione, esse nequit. Quippe cum ea vox solam marem ovem notet, non nisi masculini generis esse potest: cui generi ea terminatio in hujuscemodi vocibus repugnat. Præterea *arvigem* mox dicit ipse Varro. Nam continuo subjicit: *Hæ sunt, quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur. Quas & Accius scribit, & in pontificalibus libris videmus in hostiis eam arvigem, quæ cornua habet*. Censeo autem, ut pro ὕλη Æoles dixere ὕλαν, unde *sylva*, item pro ἕρος ἕρϝος, unde *servus*: sic eosdem pro ἄριξ dixisse ἄρϝιξ, unde *arvix*. Ita hujus quoque vocis etymon invenerimus. Ab *arvix* autem, ut ex Varrone vidimus, est *arvignus*, nempe ut a *salix salignus*. Quemadmodum vero ab ἄριξ, Latini omisso κ dixere *aris*, vel *ares*; uti superius dictum: ita ab Æolico ἄρϝιξ, eadem litera omissa, dixere *arvis*. Colligimus hoc ex derivato *arvinus*, quod ea ratione ab *arvis*, qua *ovinus* ab *ovis*. Itaque *arvina* primo fuit *arietinum sevum*, etsi postea latius extensum: ut nempe generatim significet *sevum*. At nimis notionem ejus extendit Paullus Diaconus, apud quem in Festi epitoma legas: *Arbilla* (ita constanter MSSti) *arvina, pinguedo corporis*. Melius Philoxeni Glossa: *Arvina* λίπος ἄνευ σαρκός. Usus Maro in VII. Æneid.

Pars levis clypeos & spicula lucida tergent
Arvina pingui.

Ubi sic Servius: *Secundum Suetonium, in libro de vitiis corporalibus, Arvina est pingue durum, quod est inter cutem, & viscus. Alii arvinæ nomine laridum dicunt*. Hæc Servius. Dixere autem, & *arvina*, & *arbina*. De *arvina* in Philoxeno vidimus; & ante idem ex analogia ostensum. At *arbina* dixisse, paret ex *arbilla*, quod apud Festum. Nam ut ab *ovinus* est *ovillus*; sic ab *arbinus*, *arbillus*. Sed *arbina* unde? A Siculis, censeo. Nam apud Hesychium est Ἀρβίνη, κρέας Σικελοί. Ubi pro κρέας legendum

ϛίαι. uti in Glossario Græco-Barbaro (voce ἀρβίνη) monuit doctissimus J. Meursius, & multo ante eum ad Festum notarat illustris Scaliger. Ergo ut Latini ab *arvis arvina*, ita Græci ab ἄρβιξ ἀρβίνη seu ἀρβίνιον. Ἄρβιξ vero quin dixerint Græci, nullus dubito. Nam ut Æolica dialecto vocalibus præmittitur digamma; ita aliorum dialecto β. Sic Pamphyliorum, Heraclito teste, est φάβος pro φάος, βαβέλιος pro ἠέλιος, ἐρύβω pro ἐρύω. Cretensium quoque βαλικιώτης pro ἡλικιώτης, Laconum βίωθινος pro ἄνθινος conversa insuper vocali, item βάξον pro ἄξον ab ἄγνυμι. Ergo pro ἄριξ tum ἄρβιξ dictum, unde *arvix* & *arvignus*: tum ἄρβιξ, unde *arbina* & *arbilla*. Ab *arvix* est *arviga*. *Arvigam* dixere hostiam, cum *arvigem* mactarent. Sed postea latius extensum. Nam generatim apud Festum legas: *Harviga, dicebatur hostia, cujus adhærentia inspiciebantur exta*. Sive, ut editum in antiqua Mediolanensi anni clↄ. Iↄ. *cujus ad hepetia inspicienda conducuntur arioli*. Fortean scripsit Diaconus, *cujus ad hepar & exta inspicienda conducuntur arioli*. Quod autem apud Festum, ac Donatum, sit *harviga* cum spiritu aspero, id est a consuetudine posterioris seculi, quo plerique vocales, ac consonas adspirare amabant: quem morem jam Catulli ævo cœpisse paret ex ejus epigr. de *Arrio*: *Aringa* autem, quomodo apud Varronem, Festum, Donatum, legit Scaliger, Latinum non est. Vide *Aruspex*, ubi & Velii Longi hac de voce locum emendamus. Ab *aries* est *arietinus*, apud Columellam & Plinium: nempe ut a *paries parietinus*, unde *parietinæ*, supple, *ruinæ*. *Arietinum* oraculum est Jovis Ammonis, cujus caput habebat *arietis* cornua.

Arilator a Festus (apud quem MSSti quidam *arillator*) deducit a Græco αἶρε, i. e. *tolle*, quia, ut ait, *sequitur merces*. Sed longe verius Scaliger ab *arra* ortum putat. Quippe Gellius lib. XVI. cap. VII. ac Festus in *Arilator*, eundem esse dicunt *arilatorem*, & *cocionem*, sive *coctionem*. Idem vero in *Coctio* sic scribit: *Coctiones dicti videntur a cunctatione, quod in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad justi pretii finem. Itaque apud antiquos prima syllaba per u literam scribebatur*. Ex quibus cum Scaligero colligimus *arrulatorem* dicendum esse, ac sic vocari, quia emturiens data *arrâ* postulet sibi credi: *coctionem* vero a *cunctatione* sic dici, quasi *cunctionem*, sive *cuctionem*, pro quo *coctio* dixere, & eliso *t*, *cocio*. Turnebus lib. XIII. cap. XIV. censet, *coctionem* dici a *coquendo*: eundemque *arulatorem* vocari ab *arula*, h. e. *foculo*, in quo *coquit*: eamque sententiam comprobat e Glossis Philoxeni, in quibus, col. XXV. Stephanicæ editionis, *arulator* exponitur ἑψητής. Sed neutrum vocabulum sic unquam accipi puto. Sane videtur Glossographus, vel is, quem secmus, existimasse *cocio* ea ratione fieri a *coquus*, qua a *pusus* est *pusio*: nisi forte præ illa Festi originatione arrideat sententia viri eruditi Joannis Meursii, qui Auctarii Philologici c. XXXIV. *cociones* dictos putat ob ollas, quas auro habebant plenas. Nam quia ollæ *coctioni* inserviunt, ideo hi, qui ollis aurum servabant, & quasi elixabant, quodammodo a *coquendo cociones*, non *cibarii*, sed *aurarii*, vulgi dicterio appellati videri queant. *Arrulatores* vero eosdem vocatos ab *arra* censent, quia etsi opulenti essent, tamen tricones essent maximi, *arrâque* data reliquum persolvere cunctarentur. In iisdem Philoxeni Glossis additur altera *cocionis* interpretatio: sed, uti sentio, æque, ac prior illa, a falsa originatione profecta. Nam exponitur βωμοφόρος, quasi nempe sit ab *aru*, quæ Græce βωμός. At verior enarratio tertia, cum exponitur πραγματευτής, quod, Suida teste, idem ac ἔμπορος, h. e. *negotiator*, seu *mercator*. Eâdem mente paullo post in iisdem Glossis legas: *Ariblator* (scribe *arilator*, vel *arrilator*) μετάβολος, ἀρχαϊκῶς. Nam μετάβολος, seu μεταβολεὺς, idem quod πραγματευτής, Hesychio teste. Suidas similiter μεταπράτην exponit. In iisdem Glossis *cocio* quoque μετάβολος exponitur. Imo in Isidori quoque Glossis scriptum: *Ariolator* (scribe *arulator* seu *arrulator*) *cocio*, ὁ μεταβολεύς. Quæ Glossographorum loca clare docent, falli Turnebum, cum *arulatorem*, aut *cocionem*, putat esse *coquum*. Nihilo melius Muretus, qui lib. IX. Var. Lect. c. XI. *cotionem* per *t* scribit, atque ita dici censet pro *cautione*, quomodo ex *aula* factum *olla*: ut nempe Plautini loci, *Nihili cocio*, hæc mens sit, Nihili esse *cautionem* sive *syngrapham*, tutiusque præsenti pecunia emi. Sed hæc sententia facile diluitur Grammaticorum veterum auctoritate; Festi dico, Philoxeni, Isidori, vel quicumque Glossarum istarum auctores. Eadem caussa facit, quo minus adsentiam viro magno, qui *cocio* putabat dici a *conciendo*, ac significari eum, qui Græcis λαοσυνάκτης. At multo etiam minus probatur Andreæ Alciati sententia, qui Annotat. in tres posteriores Codicis libros, & lib. 5. παρ. cap. 24. censet *coactio* pro *coctio* legendum apud Plautum. Cui & hac in re subscribit Lævinus Torrentius ad Suet. Vesp. cap. I. *Cocionis* voce usus Laberius apud Agellium lib. XVI. cap. VII. Ab Agellio autem vox ea reponitur inter pervulgata, & conculcata. Credo ita visum Gellii ævo. Ceterum usus & Plautus, Asin. act. I. sc. III.

Vetus est, Nihili cocio est. Scis cujus? non dico amplius.

Monuit autem me clarissimus vir Janus Rutgersius, eandem Latini hujus proverbii vim esse, ac Græci istius:

Οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας.

Difficilis emtor haut bona edit obsonia.

Quod proverbium respexisse videtur Pollux, cum lib. III. cap. XXV. ait: ὁ γὰρ δυσώνης οὐκ οἶδα μὲν εἰ παρά τινι, ἐν παροιμίᾳ δέ. *Vox* δυσώνης *nescio an a quopiam usurpetur: ceterum est in proverbio*. Sane Δυσώνης est *cocio*. Dispiciendum autem, integrene enuntiarit Comicus proverbium id; ut nempe sententia sit, δυσώνας nullius æstimari: an potius *est* sit *edit*, ac intelligi debeat *carnem*: ut nempe integrum proverbium sit, *Cocio est nihili carnem*: quod ad verbum exprimet illud Græcum, Δυσώνης οὐκ ὀψωνεῖ χρηστὸν κρέας. Sed prius malim. Ut nihili esse cocio dicatur, propterea quod bonam carnem non edat. Nam quia difficilis ac cunctator est in emendo, faciles emtores præ eo carnes bonas oancifcuntur.

† Arimi, ἄριμοι, apud Strabonem Tuscum est vocabulum, quod *simium* significat: inde (*) Inarime (**) Enaria & ΠΙΘΗΚΟΥΣΑΙ tria sunt ejusdem insulae vocabula ejusdem significationis. *Arimos* autem esse ab חרים *harum* (quod Lev. XXI. 18. *simum* significat; quae significatio in cognatis linguis, praesertim Arabica, sollemnis & familiaris est) jam ipse Bochartus optime vidit: quem adi pag. 585. 40. & copiosius pag. 592. Mazochius.

Arista, *apex spicæ*, eo quod *uresc it prima*, ut Varro ait lib. I. de R. R. cap. XLVIII. Servius in illud VII. Æn.

Vel cum sole novo densæ torrentur aristæ,

& Isidorus lib. XVII. Orig. c. III. Sed etsi sententia hæc satis sit verisimilis, censeo tamen potius κατὰ μετάθεσιν esse ab ἀθήρ, quod idem notat. Nam ἀθέρικες & ἀνθέρικες, Hesychio teste, sunt τὰ τῶν σταχύων ἄκρα, nempe idem ac ἀθέρες. Ac placuit idem etymon Nunnesio.

Aristolochia, ἀριστολόχεια vel ἀριστολοχία, herba, cui ex eo nomen, quia ἄριστα βοηθεῖ ταῖς λεχοῖς. *optime juvat partus*: ut est apud Dioscoridem lib. III. cap. IV. Plinius similiter lib XXV. cap. VIII. *Inter nobilissimas aristolochia nomen dedisse gravidæ videntur, quoniam esset* ἀρίστη λεχοῦσαις. Pro quo in antiqua Parmensi anno clↄccccLXXI. editum *ariste tecuses*, hoc est, ἀρίστη τεκούσαις. Sed satis liquet esse ab ἄριστος & λοχεία, quod est, *partus* sive *puerperium*. Nimirum sic dicitur, quia post partum educit secundas, & quod remanet post partum.

Arma (ut quidem Varro IV. de L. L. ait,) *dicta ab arcendo, quod his arcemus hostem*. Sed magis placet

(*) *INARIME corrupte pro ARIMI Homerico. Non Virgilius auctor corruptionis. Vide Erythræi indicem.*

(**) *ENARIA non AENARIA scribendum. Vide Servium.*

cet esse ab *armus*: qua *humeros* olim ea vox notabat, ut diximus in *armillæ*. Festus: *Arma proprie dicuntur ab armis, id est, humeris dependentia, ut scutum, gladius, pugio, sica, & ea quibus prope præliatur: sicut tela, quibus procul*. Servius ad illud IV. Æn.

. . . *Et arma viri, thalamo quæ fixa reliquit*.

Arma, inquit, *dicit gladium abusive*. Nam ait paullo post:

. . . . *Ensemque relictum*.

Proprie enim arma sunt, quæ armos tegunt, hoc est scutum, quod Græcis ὅλον (f. solum) ὅπλον dicitur, cum cetera sua nomina habeant; unde ipse ait:

At Lausum socii exanimem super arma ferebant.

Sed hic ideo (Dido) *generaliter arma nominavit, ne inventione solius gladii consilium proderetur*. Isidorus lib. ult. cap. v. *Arma proprie dicta sunt, eo quod armos tegunt. i. humeros; ut, Latos huic hasta per armos Acta tremit*. Quod ibidem addit Isidorus, posse & arma sic dicta videri ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, h. e. *Marte*: id longe posthabendum censeo priori. Ab *armis* dicti *armites*. Glossæ Philoxeni: *Armites* ὁπλῖται, οἱ ἐν ἰσχύϊ τάξει. *Armites*, παράταξις ὅπλων. Ab eodem est *armore*, unde *armamenta*: ut *vinearum armamenta* apud Plinium. Sed imprimis sic vocari solent in navi funes ac rudentes. Sic usi Plautus, Cicero, Columella, Plinius: qui lib. XIX. c. de lino, ait: *Hinc fuisse & navium armamenta apud Homerum interpretantur eruditiores, quoniam cum sparta dixit, significaverit sata*. Sic vero loquuntur Græcorum exemplo, qui similiter vocant ὅπλα. Hesychius: ὅπλα, τὰ τῆς νεὼς σχοίνια. Gloss. Græc. ὅπλα, κάλοι ἀπὸ σπαρτίου, ἢ λίνου, ἢ καννάβεως. Ut ab *armis* est *armarium*, ita ab *armamentis armamentarium*: quæ vox propria armis militaribus. Isidorus lib. XV. cap. v. & κατὰ λέξιν apud Bedam de Orthographia: *Armarium, ubi quarumcumque artium instrumenta servantur: armamentarium, ubi tantum tela armorum*.

ARMANTUM ab *arando* per syncopen dicimus pro *aramentum*. Varro, IV. de L. L. *Armenta, quod boves ideo maxime parabantur, ut inde eligerent ad arandum: inde aramenta dicta; postea tertia litera extrita*. Nisi magis placet sententia Festi, ab *armis deducendis*: quam & sententiam secutus Servius ad III. Georg. *Armenta*, inquit, *sunt equorum & boum, quod hæc animalia apta sunt armis: ut scutis boum coria, equi prælia*. Utramque sententiam ponit Isidorus lib. XII. cap. I. Sed de scutis, quod ait Servius, id mihi longius quæsitum videtur. Magis ad rem facit, quod de equis addit: quibus *armenti* appellationem competere, vel illud Maronis fidem fecerit:

Bello armantur equi, bello hæc armenta minantur.

Verum probandum fuerat Servio, magis *armenti* vocem equis competere, quam bubus. Sane mihi contra videtur, *armentum* proprie magis de bobus, *jumentum* vero de equis dici. Nam Pomponius, de verb. signif. l. boves. *Boves*, inquit, *armentorum magis, quam jumentorum nomine appellantur*. Ac Columella fere *jumenti* vocem de equis accipit, ut cum lib. I. cap. VI. ait: *Non altius edita esse præsepia convenit, quam ut bos aut jumentum sine incommodo stans vesci possit*. Ἀναλογία quoque Varronis sententiam confirmat. Nam ut ab *incitatum*, *incitamen*, inde *incitamentum*: a *juratum*, *juramen*, inde *juramentum*: sic ab *aratum*, *aramen*, unde *aramentum*, & per syncopen *armentum*. Estque similis syncope in *jumentum*: sive a *jugando* esse placet, sive *juvando*. Nam a *jugatum* est *jugamen*, a quo *jugamentum*, & per syncopen *jumentum*. Ac similiter a *jutum* erit *jutamen*, *jutamentum*, *jumentum*. Imo si ab *armis* quoque *armentum* esse placet, non tamen ἀμέσως hinc descendet, sed ab *armando*, eoque simili hic syncope opus erit. Nam ab *armatum* erit *armamen*, inde *armamentum*, a quo *armentum*.

ARMILLÆ sunt, quæ *brachialia* appellantur, ut ait Priscianus lib. XII. Glossæ Philoxeni interpretantur ψέλλια, & κλάνια. Itidem *armillarius* interpretantur ψελλιοφόρος. De vocis origine sic scribit Festus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. Unde arma ab his dependentia sunt vocata*. Videtur autem *armillarum* vox ὑποκοριστικῶς facta esse ab *armeæ*, quæ sic vocatæ, quia *armorum* sunt ornamentum. *Armeæ* sane voce Plautum usum putat Meursius, qui Epid. act. v. sc. I. legit: *Armeam ad te adferre*. Sed plane correctio hæc incerta. Porro præter superius etymon, alterum quoque lego apud Isidorum, qui non *armos*, sed *arma* iis nomen dedisse censet. Sic enim ait lib. XIX. cap. XXXI. *Armillæ autem proprie virorum sunt, collatæ victoriæ caussa militibus ob armorum virtutem*. Quod etymon confirmat Festus ipse, cum agnoscit, eas viris fortibus donari solere ab imperatoribus. Idem docet Livius lib. decimo, extremo, Juvenalis sat. ult. & hic locus Tertulliani, lib. de Pallio, cap. IV. *Cum latrinarum antistes sericum ventilat, & immundiorem loco cervicem monilibus consolatur, & armillis, quas ex virorum fortium donis ipsæ quoque matronæ temere usurpassent, omniam pudendorum conscias manus inserit*. Verum non si *arma* sint caussa, cur *armillæ* donarentur, eo necesse est, ut *armo* quoque sint nominis caussa. Quare magis placet Festi sententia, ut nempe, quemadmodum illas Hispani vocant *manilla* a *manibus* (cujus appellationis caussam indicat hoc Plinii secundi in Romulo: *Illa petit, quod illi in sinistris manibus gerebant, videlicet annulos, & armillas*:) quemadmodum item eæ a *brachiis*, Plinio, lib. XXVIII. cap. VII. dicuntur *brachialia* (unde & Itali vocant *braccialetta*, & Galli *brasselet*:) ita *armillæ* dicantur, quia circumdari soleant *armis*, h. e. *brachiis*, quomodo hodieque Germani, & Germano-Belgæ, *brachia*, *armen* vocant. Quamquam veteribus Latinis, non solum *brachium*, uti postea, sed *humeros cum brachiis* notabat: ut clare ait Festus. Magis vero proprie notabat *solos humeros*: unde est, quod nunc quoque in ἀλόγοις *armus* dicatur, quod in homine est *humerus*. De homine usus Maro, XI. Æneid.

. . . . *Latos huic hasta per armos*

Acta tremit . . . . .

Ubi sic Servius. *Armos dicit abusive; nam proprie armi quadrupedum sunt*. Mallem dixisset Servius, antique sic locutum Maronem. Nam si etymon spectes, caussa non est, cur ea vox non sit generalis. Est enim *armus* ab ἁρμὸς, hoc est, *compages*, *commissura*; ut hinc pareat, nec *humeros* quidem κυρίως notasse, sed *humerorum cum brachiis commissuram*. Porro ab ea significatione, qua Maro accepit, nuncupata videntur & *arma*, & *armillum*. Sed de his separatim partim diximus, partim dicemus.

ARMILLUM, ut cum Festus, tum Isidorus in Glossis, docet, fuit *vas vinarium in sacris*: unde proverbium, *Anus ad armillum*: quod ex Lucilio citat Nonius in *armillum*. Vide quæ de eo diximus in Oratoriis lib. IV. cap. XI. Festus *armillum* ita dictum ait, *quod armo, id est, humero deportatur*. Nempe prius fuit *armeum*, unde ὑποκοριστικῶς *armillum*. Itidem suspicantur *armillam* dici ab *armea*, quia sit *armorum ornamentum*: de quo jam ante diximus.

ARMILUSTRUM, sive *armilustrium*. Haut recte Varro lib. IV. de L. L. *Armilustrum ab ambitu lustri locus*. Melius lib. v. *Armilustrium, ab eo quod in armilustria armati sacra faciunt. Nisi locus potius dictus ab his; sed quod de his prius. Id ab luendo, aut lustra, h. e. quod circuibant ludentes ancilibus armati*. Verum vocis etymon est ab *armis* & *lustrando*. Unde Glossæ Philoxeni: *Armilustrium*, ὁπλοκαθαρμὸς, ὁπλοκαθαρσία. *Armilustrium* enim dictum, quia exercitus lustraretur armatus: eaque vox, & tempus, & locum significabat. Diaconus eum, quid *armilustrium* sit, docet, non satis Festum intellexit.

ARNA, *agna*, vel *mater agna*. Festus: *Arnæ caput, agnæ caput*. Nempe ex eo, quia Græci ἄρνας agnos vocant. In Gloss. Philox. col. XX. ed. H. St. *Arna*, μήτηρ κατὰ Βάρρωνα. Intellige μήτηρ οἰὸς, *ovis mater*. Ut dicat, agnæ matrem sic dici a Varrone.

Aro,

Aro, ab ἀρῶ, unde ἄρουρα, a quo Latinorum *rura*. Ut suo loco dicemus. Ἀρόω vero est ab Ἄρης, significante *ferrum*: eo enim terra in arando scinditur: vel ab ἀρὸς, quod *pratum* vel *locum irriguum* significat: vel potius ab Hebræo חרש *charasch*, omisso spiritu. Quippe ea vox inter alia notat *arare*, ut Jud. xiv. xviii. Hos. x. xiii. & alibi. Ab *aro* est *arvum*, ut ait Varro lib. iv. de L. L. Idem lib. i. de R. R. cap. xxix. *Seges*, inquit, *quod aratum satum est: arvum, quod aratum necdum satum est*. Festus: *Arvum dicimus agrum necdum satum*. Vel pro ἀρὸς, de quo dixi, Æoles dixerint ἄρβος, inde *arvum*: ut ab ὕλη, Æolice ὕλβη, unde *sylva*. Ab *arvo* dicti *fratres arvales*. Varro lib. iv. de L. L. *Fratres arvales dicti sunt, qui sacra publica faciunt propterea, ut fruges ferant arva*. *Ambarvale* sacrificium dictum, Festo teste, ab *am*, & *arva*, *b* interjecto: ut in *ambitus*, *ambedo*, & similibus. Nominis ratio est, quod ter arva segetesque lustrarent, ac circum ea victimam ducerent. Ecl. v.

. . . . . *Et cum lustrabimus agros*.

Georg. i.

Terque novas circum felix eat hostia fruges.

Tibullus:

Quisquis adest, faveat; fruges lustramus & agros.

Aratrum non inepte deducunt ab ἄροτρον, quod idem notat. Interea verum id etymon non est: quippe cum penultimam producat, plane dicendum ab *aratum* dici *aratrum*, qua forma a *rutum* est *rutrum*. Nec admodum dissimile a *lavatum*, *lavacrum*; a *sepultum*, *sepulcrum*, &c.

Aroma, ἄρωμα. Ἀρόω, *aro*, unde Attici ἄρωμα *seminatum*: ex quo ἀρώματα, quæ suffimentis & unguentis apta sunt. Ita Bibliander Verborum Indice in Marcum. Verum aliis placet, ab ἄρω quidem esse ἄρωμα. sed ἄρωμα venire ab ἀρι particula αὐξητικῇ, & ὄζω sive ὀδμή, unde a Suida exponatur εὐωδίασμα μυρεψικόν. Uti & in Glossario Græco-Barbaro, quod hactenus ineditum servo. Turnebus, notis in Theophrastum de odoribus, censet, quia veteres ante pecudum immolationem litarent odoramentis, eo hæc *aromata* dicta ἀπὸ τοῦ ἀρᾶσθαι, quod Jonibus est *precari*. Martinio placuit ἄρωμα venire ab ἄρω, id est, *apto*; quia eo conditi cibi fiunt aptiores ac gratiores palato. Qua ratione nunc Græci ἀρτύτας vocant, quia iis cibos ἀρτύουσι, h. e. *condiunt*. Legas id verbi in Turco-Græcia Crusii. In hoc dissensu maxime placet secunda sententia: ut nomen sit a fragrantia odoris: atque ἄρωμα proprie sit, quod bonum spirat odorem. Hodie *aromata* appellant, quæ aliter dicunt *droguas*, hoc est, species omnes seu grati, seu ingrati odoris. Olim vero ἄρωμα dicebatur herba sive species odorifera, sive domi crescens, sive peregrina. Item quiddam arte factum & compositum ex pluribus speciebus ad bonum odorem. Ut apud Theophrastum lib. ix. Histor. Plant. cap. vi. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὰ εὔοσμα, οἷς πρὸς τὰ ἀρώματα χρῶνται. *Cetera odorata, quorum ad aromata usus*. Recenset deinde magnum talium numerum. Hinc κάλαμος ἀρωματικὸς dictus, qui Dionysio εὐώδης.

Arræ sive *arrhæ* vocem præter Plinium & Jurisconsultos usurpat Jul. Capitolinus in Maximino Juniore. Quid, & unde sit ex parte discere est ex hisce verbis Isidori, lib. v. cap. xxv. *Interest in loquendi usu inter pignus & arram. Nam pignus est, quod datur propter rem creditam, quæ dum redditur, statim pignus aufertur. Arra vero est primum, quod pro re bonæ fidei contractu emta ex parte datur, & postea completur. Est enim arra complenda, non auferenda: unde, qui habet arram, non reddit sicut pignus, sed desiderat plenitudinem; & dicta arra a re pro qua traditur*. Hæc Isidorus. Sed quod *arram* ex præverbio *a*, & voce *res* confictum putat, hoc vero ineptum est. Omnino autem est ab *arrhabo* κατ' ἀποκοπήν. Usus hoc Plautus, Mil. act. iv. sc. i.

Hunc arrhabonem amoris primum a me accipe.

Et Terent. Heaut. act. iii. sc. [illegible]

Ea relicta arrhaboni est hæc pro argento.

Quem ad locum recte monet Eugraphius: *arrhabonem* poni pro *pignore*. Quare aut *arrhabo* non plane idem est, quod *arrha*, aut discrimen id perpetuum non est, quod inter *arram* ac *pignus*, posuit Isidorus, & ante eum Hieronymus comment. in Pauli epist. ad Ephes. cap. i. xiv. Est autem *arrhabo* a Græco ἀρραβών. [ἄρφα & ἄρχα ἀρραβών Hesychio.] Varro in iv. de L. L. *Arrhabo sic dicta, ut reliquum reddatur; hoc verbum a Græco* ἀρραβών. Suidas & Etymologus: Ἀρραβὼν, ἡ ταῖς ὠναῖς περὶ τῶν ὠνουμένων διδομένη πρώτη καταβολὴ ὑπὲρ ἀσφαλείας. Unde sit, dissentiunt veteres Grammatici. Quidam ab ἀρραγὴς deducunt, quod *infragile* ac *firmum* significat: ut nempe sic dicatur, quia *arrhabone* evidenter firmiterque comprobari potest, de pretio convenisse. Merito autem hanc opinionem improbat Etymologus. Sed nihilo meliores duæ, quas ipse ponit. Ignoscendum hominibus Hebraice nescientibus. At qui oram ejus linguæ adbibit, is scit esse ab Hebræo ערבון, quod *pignus* significat, a ערב, *spondere* ἐγγυᾶν.

† **Arrhabo** est ne littera minus ipsum Hebraeum ערבון *arabon* ejusdem notionis; nisi quod Hebraei litteram caninam non geminant, quam Tusci (per quos pleraque orientalia Latini habent) geminare amant, aut alteri Hebraicae radicali consonae comitem addere. Ea vero vox apud Hebraeos fit a ערב *arab* *spondere*; quia sponsiones datis arrhabonibus firmantur. Ab ARRHABO contractum est ARRHA. MAZOCH.

Arrugia, quid sit, docet Plinius lib. xxxiii. cap. iv. *Tertia*, inquit, *quærendi auri ratio opera vicerit gigantum: cuniculis per magna spatia actis, cavantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocant*. Hinc liquet, *arrugias* esse cuniculos, e quibus effoditur aurum. Quid si igitur statuamus, ita dici quasi *aurogia*, ab *aurum* & ὀρυγὴ sive ὀρυχὴ, quo *fossio* significatur? Sed obstat, quod prior pars Latina sit, altera Græca. Quare verius videtur, esse simplex derivatum ab ὀρυγὴ, quasi *oragia*, *o* in *a* abit, ut a βόσκω, *pasco*, *r* additum, ut a φλέγω, *flagro*.

Ars fortasse ab ἄρος, quod Æschylo in Supplicibus ὄφελος sive *utilitatem* signat, ut Eustathius annotavit in Οδ. α. Ut a μένος, *mens*, sic a γένος *gens*, sic ab ἄρος *ars*. Ἄρος autem, παρὰ τὸ ἄρω, τὸ ἁρμόζω, ut ibidem Eustathius ait. Possis & ἀμέσως deducere ab hoc ἄρω. Nam *artis* est cuncta ἀρτᾶν, hoc est, *apta ac congrua reddere*. Vel erit ab ἀρτύω, id est, *paro*, *struo*. Ut rectus prius fuerit *artis*, unde *ars*, ut e *plebes plebs*. Et facit pro hoc, quod similiter Græci a τεύχω, i. *struo*, *paro*, τέχνην dixere. Aliter tamen hac de voce veteres. Horum enim plerisque ita dicta videtur ab *artus*, sive *artare*. Festus: *Artifices dicti, quod scientiam suam per artes exercent, sive quod apte opera inter se artent: quæ ex caussa etiam artes appellatæ sunt*. Quod probare non possum. Melius Donatus, Andr. act. i. sc. i. *Ars* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς *dicta est per syncopam*. Et Eunuch. a. iii. sc. ii. *Solers, inquit, quasi totus ex arte consistens, ut* ὅλος ἀρετή, *quod Latinis verbis, quasi solus in arte sit. Huic iners contrarium. Nam solers, quasi* ὅλος ἀρετή *dictus;* ὅλη *solum ut, ἓξ sex, &* ὗς *sus dicimus*. Idem *artis* etymon ponit Servius ad v. Æn. Diomedes utrumque ponit, pene initio lib. ii. *Ars dicta, quod arto præcepto singula definiat, & veluti vias quasdam ostendat: vel* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, *unde veteres artem pro virtute appellabant*. Item Isidorus lib. i. cap. i. *Ars dicta est, quod artis præceptis regulisque consistat. Alii dicunt, a Græcis hoc esse vocabulum,* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, *id est, a virtute, quam scientiam vocaverunt*. Et sane hoc etymon præ ceteris probem. Nam solent Latini suos rectos formare ab obliquis Græcorum. Ita *ars* κατὰ συγκοπὴν fit ex ἀρετῆς. Vel fit ex Siculo ἀρετὶς pro ἀρετή. Ἀρετὴ vero est ab Ἄρης, quod *Martem* notat: ut proprie ἀρετὴ sit *fortitudo*, ac imprimis bellica. Sane *fortitudinem* solam antiqui homines æstimasse videntur, unde & ab Ἄρης dixere ἄρειος, quod proprie notat maxime *Martium* sive *Martialem*. Id magis verum putamus, quam ut,

quod

quod Bcemanus fenfit, fit ab Hebræo אשר, i. e. *beatus*, feu *felix fuit*. Similiter φέριστον dixere, quod proprie ei competit, *qui maxime in ferendo valet*. Item βέλτιστον, cum proprie id ei conveniat, *qui vales in jaciendo*, quod Græcis βάλλειν. Latinis quoque *virtus* dicitur κατὰ συγκοπὴν, quafi *viritas*: quod ipfum argumento eft, primo hanc vocem *fortitudini* convenire. Nam virorum propria fortitudo: unde & *mares* dictos arbitraotur, qui dedncunt ab Ἄρης, h. e. *Mars*. Ἄρην vero *fortem* proprie fonare, oftendit origo, quam putamus effe ab Hebræo ארי, qnod *leonem* notat, & μεταφορικῶς etiam dicitur de magnatibus fe leonum inftar gerentibus, ut lib. II. Sam. cap. XXIII. Proprie igitur Ἄρης erit *vir leonino robore præditus*. Sane ἐτυμολογία noftra, fi noo vera, faltem magis verifimilis eft, quam illæ, quas apud Euftathium & Etymologici Magni auctorem legere eft. Quod vero Donatus, uti paullo ante vidimus, *iners* ab *arte* deducit, veriffimum eft. Nam proprie eum fignat, qui nullam exercet artem, fed generatim de eo dicitur, qui fe non movet: unde Ovidius.

Nec quicquam nifi pondus iners. . . ;

Lucillius:

Ut perbibetur, iners, ars in quo non erit ulla.

† Arse verse quid fit, Feftus fic exponit: arse verse, *averte ignem fignificat. Tufcorum enim lingua* arse *averte*, verse *ignem conftat appellari: unde Afranius ait: Inferibat aliquis in oftio* arse verse. Haec Feftus. Scaliger Afranii verfum, ut conftet, fic legit: *Infcribat aliquis* arse verse *in oftio*. Haec funt incendiorum deprecationes, de quibus Plinius lib. 28. *Etiam parietes incendiorum deprecationibus confcribuntur*. Porro Dacerius arse interpretatur *arfiffe* i. e. ignem, verse vero *verte*. i. e. *averte*; contra quam Feftus facit. Verum Tufca haec effe, non Latina, Feftus ait. Ac videamus, fi quo pacto expediri ex Hebraeo poffint. arse eft ab הרס *baras*, quod *demoliri*, *evertere*, amoto nimirum fpiritu; a quo imperativus cum *He* paragogico ficret הרסה *berfa* aut *barfa*, & fine fpiritu *Arfa* i. e. *averte* aut *everte*. Deinde verse eft ab אש *efb*, *ignis*: a quo ficuti addito digamma fit *Vefta* Romanorum Dea, fic addito rurfus R (quo Tufca vocabula multo fcatent) fit versa, aut verse. Hinc fit vesuvius five (amoto R) vesvivs. Mazochivs.

Arsenicvm, ἀρσενικὸν, idem quod *auripigmentum*. Gloffæ Philoxeni: *Auripigmentum*, Ἀρσενικὸν, χρυσοφάνιον, ψίλωθρον. Sed *arfenici* vocem retinet Plinius lib. XXXIV. cap. ult. Ἀρσενικὸν, quafi *mafculum* dici videtur, a *mafcula* vi ad hominem interimendum. Nam ἄῤῥεν, five ἄρσεν, *mas*. Ælius Dionyfius ait, Attice ἀῤῥενικὸν dici debere, non ἀρσενικὸν, ut auctor eft Euftathius. Sed, ut ibidem ait Euftathius, Strabo etiam ἀρσενικὸν dicit. Vide eum in Il. μ. pagina IↃCCCCXIII. edit. Rom. Quamquam autem Gloffæ generatim interpretentur *auripigmentum*, videtur tamen *arfenicum* latius patere, folumque *arfenicum* luteum fic vocari. Quod *auripigmentum* dicebatur, quia colorem haberet auri, ifque picturæ effet utilis. Plinius lib. XXXIII. cap. IV. *Aurum faciendi eft etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus in fumma tellure, auri colore, fed fragili lapidum fpecularium modo. Invitaveratque fpes Cajum principem, avidiffimum auri; quamobrem juffit excoqui magnum pondus: & plane fecit aurum excellens, fed ita parvi ponderis, ut detrimentum fentiret; illud propter avaritiam expertus, quamquam auripigmenti LXIV. permutarentur: nec poftea tentatum ab ullo eft*. Ifidorus lib. XIX. cap. XVII. *Arfenicum, quod Latini ob colorem auri auripigmentum vocant. Colligitur in Ponto ex auraria materia, ubi etiam Sandaracha. Optimum eft, quod in auri colorem tranfit, purum & fiffile, gracile venarum difcurfu*. Vide de eodem Diofcoridem lib. V. cap. LXXX. five aliis CXXI. item Georg. Agricolam libro III. de Nat. Foff. cap. XXIII.

Arsinevm, ufurpat Cato in VII. Orig. A Fefto exponitur *ornamentum capitis muliebris*. In vett. Gloffis eft, *Arfinum*, διάκριμα. Διάκριμα vero, five διάκρισις, eft ornatus capitis, quo capilli in duos ordines difcriminantur. Fiebat id vitta, pectine, acu, quæ exinde *difcriminalis* vocabatur. Fortaffe *arfineo* nomen ἀπὸ τῆς ἄρσεως, quia attolleret & elevaret capillos. Certius vero aliquid adferri poffet, fi fatis conftaret, cujufmodi fuerit hoc ornamentum. Ut mittam, qnod nec de genuina lectione fatis liqnet. Nam in MSto quodam pro *arfineum* eft *arnefium*: ac proxime poft *Arnæ* memoratur. [f. ex *Arfinoium*, ab *Arfinoe regina*.]

Artemisia, unde dicatur, Plinius indicat lib. XXV. cap. VII. *Mulieres quoque banc gloriam affectavere, in quibus Artemifia, uxor Maufoli, adoptata berba, quæ antea* παρθενὶς *vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithya cognominatam putent, quoniam privatim medeatur feminarum malis*. Ἄρτεμις Εἰλείθυια quæ fit, fatis liquet ex Horat. carmine feculari, ubi fic Ἄρτεμιν, hoc eft, *Dianam*, compellat:

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya, tuere matres.

Eftque eadem,

Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audit.

ut idem loquitur lib. III. od. XXII.

Artemon vocatur Latinis *trochlea collocata in radice machinæ cujufdam* πολυσπάστα. Græci *trochleam* hanc, ἐπάγοντα vocant. De utroque auctor Vitruvius lib. X. cap. V. Plane autem falluntur, quibus *artemo* dici videtur, quafi *arrectus temo*. Nomen enim ab ἀρτάω, *appendo*, *fufpendo*: unde & in navi *artemo* dicitur, non qnidem *antenna*, prout interpretatur Erafmus Act. XXVII. fed *velum*. Qnod cognofcere eft ex veteri Juvenalis interprete, qui ad illa fat. XII. verba,

. . . . *Quod fuperaverat unum*
Velo prora fuo jam deficientibus auftris,

annotat in hunc modum: *id eft, artemone folo velificaverunt*. Nec tamen omne velum eft *artemo*, fed minus illud, quod velorum potius additamentum eft: unde in Digeftis legas lib. V. Tit. XVI. Leg. CCXLII. *Malum, navis effe partem, artemonem non effe, Labeo ait, Artemon magis adjectamenta, quam pars navis eft*.

Arteriæ geminum etymon ponit Ifidorus lib. XI. Origin. cap. I. *Arteriæ, inquit, vocatæ, five quod per eas a pulmone aër, hoc eft, fpiritus, fertur: feu quod arctis, & anguftis meatibus fpiritum vitalem retineant, unde vocis fonos emittunt*. Sed eft plane Græcum ἀρτηρία, quod ufurpant Plato in Timæo, Ariftoteles lib. II. de anima, atque alii. Ἀρτηρία autem fatis concinne ita dici putatur ἀπὸ τοῦ ἀέρα τηρεῖν. Eft enim *fpiritus conceptaculum*, ut Gellius vocat. Sane magis id placet, quam ut dicatur ita διὰ τὸ ἀρτᾶσθαι τῆς καρδίας, vel ἀπὸ τοῦ ἄλλεσθαι, quafi ἀλτηρία, quæ aliorum fententia eft. Addamus & quintam etymologiam. Fortaffe enim prius fuit ἀορτηρία ab ἀορτὴ, quod ἀγγεῖον notat, ut ex Polluce conftat. Sunt autem *arteriæ*, vafa ac conceptacula fpiritus, uti diximus. Pro hac fententia eft, quod veteres Græci *arterias* omnes dixere ἀορτὰς, ut fcribit Rufus Ephefius; & ufitate adhuc ἀορτὴ vocatur *arteria* magna, quæ a finiftro cordis ventriculo exoritur. Quam ἀορτὴν vocari, quia fit fanguinis ἀορτὴ, hoc eft, ἀγγεῖον five *conceptaculum*, nemo, puto, in dubium vocaverit. Utcumque eft, *arteria* plane eft a Græcis, qui itidem ἀρτηρία dicunt. Lucretius vero haut imitandus, qui in neutro eo ufus in IV.

. . . . *facitque*
Afperiora foris gradiens arteria clamor.

† Arteria & neutrum arterivm ἀναλογικῶς fluit a tertia praeteriti verbi ἤερμαι; quia *afpera Arteria* (quae fola primitus id nomen obtinebat) eft inftrumentum ad *extollendam* vocem. Nam ea vix opus effe ad loquendum veteres putabant, fed potiffimum ad tollendam vocem. Vide de his plura ad Kalendarium marmoreum die 2. Junii ad Acta SS. Petri & Marcellini in Difquifitione *De Arteriis ambabus* a pag. 503. ad 508. Poterat & illud dici verum *Arteriae* (& quidem *afperae*) etymon effe ab ftrigilis fimi-

similitudine ; nam apud Hesychium Ἀρτήρ est Ξύστρα i. e. *strigilis*. Verum de hoc toto negotio vide ad Kalend. Marmor. loco cit. MAZOCHIVS.

ARTOPTA (unde *artopticius panis*, h. e. *tostus*) sic dicitur ab ἄρτος, i. e. *panis* & ὀπτᾶσθαι, quod est, *torrere*. Perottus multique alii putarunt, sic dici mulierem : quem in errorem eos impulere verba Plinii male intellecta. Est vero *artopta* vasis genus, in quo *panis tostus* fiebat : quod etiam ex Polluce discimus. Meminit Plautus, Aulul. act. II. sc. IX.

Ego hinc artoptam ex proximo utendam peto.

Quamquam hoc de verso jam olim magna concertatione pugnatum fuit: ut ait Plinius lib. XVIII. cap. XI. Ibidem Plinius tria enumerat *panum* genera, *furnacium*, *clibanitem*, & *artopticium* : quæ ipsa, ut diversa, recenset Athenæus lib. III. Vide & Turnebum lib. XIV. cap. V.

ARTVS vel adjectivum est, ac notat idem quod *angustus*: vel substantivum, ac *compaginem* & *nodos corporis* signat: qua in significatione & *artu* dicitur, unde *artua* apud Plautum, Mostell. etiam Prisciano, & Nonio, testibus. Estque ab *artus*, *artuare*. Onomast. Latino-Græc. *Artuo*, διαρθρόω. Hinc, *deartuare*, apud Plautum Captivis, scen. Injicite huic actutum, notat, *in articulos dissecare*. Ac putat Simo Bosius, Ciceronem similiter *exartuare* dixisse epistola st. libro VII. ad Att. Ad priorem *artus* significationem pertinent hæc loca in Glossis Philoxeni: *Arta*, στενά. *Arte*, ἐσφιγμένως. *Artat*, στενοχωρεῖ. At utramque complexæ, cum scribunt: *Artus*, μέλη τὰ ὁλόκληρα, ἐσφιγμένον. Priori significatione dicitur *artus* ab *arceo*. Nam ut a *farcio* est *farcitum*, & per syncopen *farctum*, pro quo εὐφωνίας causa dicimus *fartum* : sic ab *arceo* esset *arcitum*, & per syncopen *arctum*, pro quo dicimus *artum*. Et sane vulgo *arctus* scribunt. Sed in antiquis melioris notæ codd. est *artus* sine *c*. quemadmodum testatur Pierius ad I. Æn. Confirmat quoque hanc scribendi rationem tum Valerius Probus qui *artus* pro *angusto*, & *artus* pro *membro*, sola declinatione distinguit: tum Festus voce *Artifex*, ubi *artes* dici vult, *quod apte inter se opera artent*. At *artus* pro *membro*, aut *compage membrorum*, vel est ab ἄρθρον, omisso ρ. quomodo a λέκτρον est *lectus*: vel est ab *artare*, i. e. *coartare*, *arte compingere*. Festus : *Artus ex Græco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt: sive artus dicti, quod membra membris artentur.* Posterius etymon agnoscit quoque Priscianus lib. VI. pag. DCCXIV. edit. Putsch. & Isidorus lib. XI. Orig. cap. I. ubi addit, ab *artus* esse diminutivum *articulus*: ac *artus* majorum esse membrorum, ut brachii: *articulus* minorum, ut digitorum. Glossæ Philoxeni : *Articuli* ; ἄρθρα, κόνδυλοι. Hinc *articulare*, tum nomen, tum verbum. De priori sic eædem Glossæ: *Articulare*, Ἀκροδάκτυλον. Ἀρθρικόν. Ἀκρόνυχον. A verbo *articulare*, est *articulator*, quod eædem Glossæ explicant, μελιστής. Item *articulatim*, quod itidem a supino, ut a *raptum raptim*. Ab *artus* quoque censeo esse *artitus*, dicique id pro *artatus*, quomodo *impetrire* dicebant pro *impetrare*, *negibundus* pro *negabundus*, teste Festo. De *artitus* sic idem: *Artitus*, *bonis instructus artibus*. Ubi *artibus* antique ponitur pro *artubus*. Nam veteres, sive ab *ars*, sive ab *artus*, *artibus* per *i* scripsisse, ostendimus alibi ex Velio, & imprimis Scauro. Id quidam non cogitantes scribere jubent *artubus*. Verum si quis in Festi verbis error, potius fuerit in verbo antecedente. Neque enim displicet, quod quidam corrigunt, *bonis & strictis artibus*. Postremæ vocis ambiguitate deceptus quoque vetus Criticus. Quippe in Glossis Philoxeni legas : *Artitus*, πάντεχνος, δαίδαλος. Qua ex interpretatione paret, cum sic *artibus* accepisse, quasi esset ab *ars*. *Artiti* voce Plautum usum censet Turnebus lib. XXIV. cap. XXXI. Sic enim apud eum legit Asin. act. III. sc. II.

Ubi sæpe caussam dixeris pendens adversus octo
Artitos viros, valentis virgatores.

In vulgatis, adsentientibus MSStis Camerarii, & antiquis editt. legitur *Astutos, audaces viros*. Sed *artitos* rejicere non ausim, tum quia veteri codice correctio ea est subnixa: tum quod parum verisimile sit, ab imperito librario profectam esse vocem adeo insolentem, atque ei loco accommodatissimam, præsertim si de artuum nervorumque robore intelligamus. Quod optime convenit cum eo, quod sequitur, *valentes virgatores*. Imo nec plane aliena a proposito erit: si cum Turnebo interpretari iubeat ex Philoxeni mente. Nam refertur ad id quod de caussæ dictione antecedit, in qua valent viri eloquentia & artibus instructi. Sed prius simplicius veriusque est.

†ARTVS sive sit substantivum quartae declinationis sive adjectivum, eamdem notionem imbibit, eademque proinde ab radice prodire debuit. Vossius, ubi varias etymologias retulisset, postremo a Graeco ἄρθρον deducit : non male ille quidem, quod & Festus viderat. Verum & ARTVS & ipsum ἄρθρον in orientis sermone fixas radices habent; a quo nostrum ARTVS propius abest, quam Graecorum ἄρθρον. Et quidem substantivum ARTVS priscis ARTV & plur. ARTVA dicebatur, quo utitur Plautus in Mostellaria, etiam Prisciano & Nonio id agnoscentibus. At hoc est ipsum Hebr. חרצבות *bartuvoth*, cujus si fiat singulare חרצבה *bartova*, nec in litteris nec in vocalibus discrimen erit. At ne significatio quidem disconvenit. Nam Hebraica vox in Psalmo LXXIII. 4. & Isaia LVIII. 6. *nexus*, *vincula*, & *ligamenta* significat. Id ipsum autem & ARTVS sive ARTVA designat : nec enim proprie *Artus* sunt membra, sed membrorum *compages*, & *colligationes*. Et est ubi apud Latinos *artus catenarum* usurpatam legas, i. e. catenarum nexus. At ab Hebraeo fonte, uti dixi, ἄρθρον longiuscule recedit ; nec a vero abludit, Graecos suum ἄρθρον ab Italia per Tuscos Aeolas accepisse, nimium Rhotacismo delectatos. MAZOCHIVS.

†ARVINA videtur olim *Arbina* fuisse dicta, modo mendosa non sit scriptio Glossarum Cyrilli, in quibus ἐξύγγιον est *Arbina*. Tametsi B & V passim permutabantur. Utut est; venisse videtur a חלב, *Heleb* (Chald. חלבא, *Halba*) quod *Adipem* notat. De liquidis L & R creberrime alternantibus videatur, Vossius in *de Litterar. permut.* & Bochartus hoc ipsum in vocibus Orientalibus exemplis ψαμμακοσίους ostendit. Maxime autem Tyrrhenorum Rhotacismus in causa fuit, ut pro *Halba* usurparetur *Harba* : unde *Arbina* & *Arvina*. MAZOCHIVS.

ARVIPENDIVM, funis erat, quo agros metiebantur, unde σχοῖνος γεωμετρικός exponitur in Glossis vett. Videtur vocabulum Gallicum, quia Columella lib. V. cap. I. ait : *At Galli candetum appellant in areis urbanis, spatium centum pedum, in agrestibus autem pedum CL. quod aratores candetum nominant: semijugerum quoque arepennem vocant.* Imo H. Stephanus, c. VIII. expostulationis suæ de Latinitate falso suspecta, suspicatur, Columellam scripsisse *arpennem*: quia hodieque Galli dicant *arpent*. Imo in Glossis quoque ante memoratis legas, *Arpendia*, πλέθρα. Contra Jos. Scaligero, in Valerii Catonis diras, magis verisimile fit, vocem Gallicam corruptam esse e Latina. *Arvipendium* autem dici, quasi *arvipennium*, ut *n* in *d* sit conversum, qua ratione *dispennere* dicitur pro *dispendere*, quod a *dis*, & *pando*. Utitur Plautus, Mil. Glor. act. V. sc. I. *Dispennite hominem divorsum & dispendite*. Aliter quidem de voce *dispennere* Nonius sensit: ut qui non a *pando* deducat, sed a *pennis*: ut proprie signet *pennas avi amputare*: μεταφορικῶς autem Plauto notet *brachia homini abscindere*. Sed hæc sane φορτικά, ac putida, ut multa alia apud Nonium. Nec propterea Scaligero assentior; sed si Galli eam vocem a Latinis acceperint, censeam *arvipendium* dici ab *arvis pendendis*, id est, *metiendis*. Scio *pendere* proprie dici de *pondere*, quod *libra expendere*, non de fune aut pertica, quibus agros metimur. Verum minus hoc mirabitur, qui cogitet, ipsam *libræ* vocem ad agrorum mensuram itidem esse translatam a Gallis. Sic enim scribit Hyginus in Gromaticis : *In Narbonensi quoque provincia varia sunt vocabula: alii appellant libram, alii parallelon, in Hispania*

pavia centurias: ita ficut in consuetudine regionis alicujus invenimus, ita renuntiandum: jugera tot, versus tot, sive libræ tot, sive quodcumque aliud vocabulum. Sed ut hæc non absurde dicuntur: ita nec minus mihi fit verisimile, vocem esse peregrinam. Movet me auctoritas Columellæ, qui vocem esse Gallicam dicit. Hoc puto non diceret, si rustici Romani similiter loquerentur. Movet etiam, quod Bæticam vocem alii vocent. Ut in libro, de agrorum conditionibus & limitum constitutionibus, a Turnebo primum edito: in quo post verba illa, *Actus quadratus undique finitur pedibus CXX.* hæc subjunguntur: *Hunc Bætici arapennem vocant*. Scio continuo subjici, *ab arando scilicet*: sed plane censeo, hæc ab alio esse adjecta. Nam si Bætici ita locuti, origine quoque Bæticam esse vocem verisimile est. Scio, multa accepisse Hispanos ac Gallos a Romanis. Sed ejusmodi voces non iccirco desiere esse Romanæ, utut Bæticæ ac Gallicæ factæ sint. Tum autem si scriptor hic priorem partem in *arapennis*, vel *arvipendium*, vidit esse *aro*, cur partem alteram non expressit? Præterea in lingua Belgica (quæ profluxit a veteri Celtica: hæc autem eadem prope erat Germanis, Galiis, Hispanis) *aertpant* notat certum terræ ambitum ab *aert*, id est, *terra* & *pant*, quod signat *ambitum*, sive *quicquid certo termino circumseptum*. Unde & *thoracis lacinias priores dependentes, in quadrum fere concisas*, appellamus *voorpanden* & *schootpanden*: ipsaque *vestis quadratas illas lacinias habeas*, *pantrock* nominatur. Atque idem etiam visum doctissimo & amicissimo viro Isaacio Pontano in Glossario Frisco-Gallico, ubi plura hac de re disserit.

ARVNCVS est, quod Virgilius vocat,

. . . *Barbas incanaque menta*
Hirci Cyniphii. . . .

Id nos Plinius docet lib. VIII. cap. L. *Dependet* (capria) *omnibus mento villus, quem aruncum vocant*. Græce est ἤρυγγος, Dorice ἄρυγγος, unde *aruncus*. Ita vocat Aristoteles lib. IX. histor. animal. cap. III. quem Plinius loco ante dicto exscripsit.

ARVNDO, canna est ab *ariditate* sic dicta, ut auctores sunt Agrætius & Isidorus lib. XVII. cap. VII. Eutyches tamen *harundo* cum *h* probat apud Cassiodorum lib. de Orthogr. cap. IX. [ab ἄρδις.]

ARVSPEX dici putatur, quia in *ara inspicit exta*, unde & Varroni *extispex* vocatur. Imo Græcum *βωμοσκόπος*, quomodo *aruspicem* interpretantur Glossæ, similiter est a βωμὸς *ara*, & σκοπῶ *specio*. Verum nonnihil obstat quantitas, quæ dispar in *ara*, & *aruspex*. Sunt quibus placet, sic dici ab *hara*, ave augurali. Sed istiusmodi avis, nec Plinio, nec aliis nota, qui avium historiam tractant. Ad verum etymon præivit Donatus, cujus verba prius ponam, prout ea leguntur in vulgatis codd. ad Phorm. act. IV. sc. IV. *Haruspex*, inquit, *ab haruga nominatur*. *Nam haruga dicitur hostia ab hara, in qua concluditur & servatur. Hara autem est, in qua pecora includuntur. Plautus, Rusticus, hircus, hara, Mostellaria*. Hæc Donatus; sed de etymo *harugæ*, vel potius *harvigæ*, aut *arviga*, plane fallitur doctissimus Grammaticus. Nec enim ab *hara* venit, sed a Græcorum voce, ut qui ἄρνχα *arietem* vocent, teste Hesychio. Proptie igitur *harviga*, sive *arviga*, erit *hostia, qua aries cæditur*. Sed postea latius patuit. Festus: *Harviga, hostia, cujus adhærentia inspiciebantur exta*. Non audiendus magnus Scaliger, cum apud Varronem, Festum, Donatum, *aringa* legi jubet, ut id ἄρνχα fit, inserto *n*. Nam omnino ab ἄρξ est arvix, inserto digamma, more Æolum, quos Romani solent imitari. Et hoc vel *arviga*, vel *aruga*, nusquam autem *aringa*, reperio in antiquissimis Varronis, Festi, Donati codd. Apud unum Velium invenio *uriuga*. Sic enim habent codd. vulgati. *Item arispex ab ariuga, quæ esset hostia, non aruspex*. Verum & hic omnino legendum *arviga*. Nec enim video, cur non ab *ariuga* esse possit *ariuspex*, & per syncopen *aruspex*: quod Velius aperte damnat. At tum demum validum erit Velii argumentum, si legamus *arviga*, unde *arvigispex*: & per syncopen *arispex*, ut quidem Velius dicendum putat: pro quo vulgo, *i* in *u* converso, scribimus, *aruspex*. Vide pluscula, huc pertinentia, in *Aries*.

†ARVSPEX, aliter *Haruspex*, est procul dubio ab *Haruga*, notante *hostiam*: de quo vide in *Haruga*. MAZOCHIVS.

†ARVVM est a חרבה *haraba*, quod in forma constructa aut cum suffixis fit dissyllabum, unde (excidente gutturali) fit ARVVM sive *arvum*. Illud autem Hebraeis notat, non sicca loca, sed *μεμονωμένα* i.e. sola loca. Hinc *arvis* nomen repertum fuit, quia horum solitudo urbium frequentiae opponitur. Vide mihi dicta ad Prov. XVII. 1. MAZOCHIVS.

ARX ab *Arcadibus*, si credimus Solino, initio Polyhistoris sui: *Arcades*, inquit, *quoniam in excelsa parte montis habitassent, derivatum deinceps, ut tutissima urbium arces vocarentur*. Sed hoc probare nequaquam possum. Nec puto sit ab *arcendo*: etsi Varro lib. IV. de L. L. *Arx ab arcendo, quod is locus munitissimus urbis, a quo facillime possit hostis prohiberi*. Neque, puto, ab *arcano*: quod Servio visum ad I. Æn. *Arcana*, inquit, *est secreta; unde & arca & arx dicta, quasi res secreta, a qua omnes arcentur*. Longe autem magis placet, *arx κατὰ συγκοπὴν* esse ex ἀκρόπολις (sane Charisius in primo *arx* exponit ἀκρόπολις.) vel ex ἕρκος, quo *locus septus & munitus* significatur: vel κατὰ μετάθεσιν fuerit ab ἄκρις, aut obliquo ἄκριας. Nam, Hesychio teste, ἀκρόπολις etiam dicebatur ἄκρα. Sic usi Æschines, Plutarchus, alii. Porro ἄκρα a Syriaco *qerac* venire, censet Angelus Caninius. Ab *arx* & *cubare*, dictæ *arcubiæ*, quasi *in arce excubiæ*, teste Festo. In quibusdam vero MSStis ejus *arcubii* legas.

ARYTENA, ut est in MSto, vel potius *arytæna*, plane Græcum est. Nam ἀρύταινα legas apud Aristophanem Equitibus, Athenæum lib. XI. Pollucem in X. ac meminit quoque Eustathius, qui vasis esse genus ait, ita dictum ab ἀρύω, id est, *haurio*. Similiter Festus: *Arutæna, sive artæna, vas ab hauriendo sic appellabant*. Usus Lucilius, cujus est, *Arutenar & aquales*. Refert Charisius. Κατὰ συγκοπὴν pro eo etiam *artena* dici, ex allatis Festi verbis cognoscimus. Glossæ Philoxeni: *Atena* (leg. *Artena*) εἶδος ποτηρίου ὀστράκινον, ᾧ πρυτάνεις ἐν ταῖς θυσίαις χρῶνται.

A S

AS, *assarius*, & *assipondium*, idem sunt, *Assarius* veteres dixisse docet Charisius lib. I. Apud Evangelistam quoque ἀσσάριον legas, item Plutarchum in Camillo: ac Hesychius quoque τὸ λεπτὸν interpretatur. At cave iccirco a Græcis esse putes. Nam cum veteres Græci hanc vocem ignorent, dubitari nequit, quin posteriores eam acceperint a Latinis. Est vero *assarius* ab antiquo nominativo *assis*. *Assipondium* est apud Varronem l. IV. de L. L. sive ab *assus*, id est, *merus & pondo*, quia *unica sit libra*, sive ab *as* & *pondus*, quia *assis*, h. e. *libræ*, *pondus* contineat. Varronis verba sunt: *Dupondius a duobus ponderibus, quod unum pondus assipondium dicebatur, id ideo quod as erat libræ pondus*. Ibidem unde *as* sit docet. *As*, inquit, *ab ære*. Id malim, quam, quod tradit Georgius Henischius libro de asse, *as* esse ab עשה, id est, *assamentum*, sive quicquid ex asseribus concinnatum: ut sunt arca, capsa, dolium. Ut Varronis sententiam plenius exponamus, sciendum, *as* prisca fuisse *æream laminam*, ac primo quidem fuisse *rudem* & *libralem*, h. e. unciarum XII. post *signatam*, & semunciæ dumtaxat. Servii Tullii tempore pro *rudibus assibus* uti cœperunt *signatis*. *Librales* autem permansere usque ad primum bellum Punicum. Tum facti *sextantarii*, hoc est, *ex uno asse seni*, qui tamen tantundem valerent. Post *unius unciæ*, tandem *semunciæ* factæ sunt. Auctor Plinius libro XXXIII. cap. III. Quia autem pro diversis temporibus differebat *assium pondus*, iccirco scriptores, si de *assibus libralibus* loquantur, *æs grave* appellant: ut Livius

lib. IV. *Indicibus dena millia æris, quæ tunc divitiæ habebantur, data*: Et lib. V. *Denis millibus æris gravis eos condemnavit*. Falluntur igitur Budæus, atque alii, qui *æs grave* & *rude* habent pro eodem. *Æs grave* opponitur *assibus unius sextantis, unciæ, aut semunciæ*. *Æs rude* opponitur *signato*. *Æs grave* in usu fuit usque ad primum bellum Punicum. *Æs rude* tantum duravit usque ad Servii tempora. Quia autem ante Servium pecuniam *appendebant*, non numerabant, hinc vocabula illa *impensa, compendii, dispendii, libripendis, dispensatoris*, & similes. Quia item *ærea* usi primum *pecunia*, inde voces *ærarii, obæratorum, militum ære dirutorum, æris uxorii*, quod solvebatur ab iis, qui sine uxore ad senectutem pervenerant. Ac pleraque hæc apud Plinium ibidem invenias. Obscurius autem est, quamdiu *ærea* tantum *pecunia* usi sint Romani. Scribit Plinius, *argentum signatum* esse quinquennio ante primum bellum Punicum. Nec aliter Eutropius, si meliores codd. consulimus. Nam in vulgatis, novennio post bellum Punicum id factum dicitur. At aliter Varro, e cujus tertio Annali hæc verba adducit Charisius lib. I. *Nummum argenteum conflatum primum a Servio Tullio dicunt. Is quatuor scriptulis major fuit, quam nunc est.* Num dicemus Servii tempore usos argento non signato? At idem est conflari & signari: quemadmodum argumento est vox *flavissa*. Nam quos thesauros Græco nomine appellamus, prisci Latini *flavissas* dixerunt, quod in eos, non rude æs, argentumque, sed *flata* signataque pecunia conderetur: ut ex Varrone (qui ex Q. Sorano id didicerat) Agellius docet lib. II. cap. X. & Nonius Marcellus voce *Flavissæ*. Quare a vero non abludit, Servium quidem primum signasse argentum, sed, ob tenuitatem Reip. id postea esse omissum, obsoletumque: quæ Hottomanni suspicio est lib. de re numaria, cap. de Denario. Hæc universe de *asse*, æreaque pecunia. Non incommode autem hoc loco subjicicmus partes *assis*, ne, si de singulis dicamus singulatim, eadem sæpius repetere cogamur. Dividitur *as* in partes vel æquales vel inæquales. In æquales, ut in duos semisses, tres trientes, quatuor quadrantes, sex sextantes, octo sescuncias, duodecim uncias. In inæquales, ut in unciam & deuncem, in sextantem & dextantem, in quadrantem & dodrantem, in trientem & bessem, in quincuncem & septuncem. *Uncia* est vel ab *uno*, quod Varro putavit: vel a Siculo οὐγκία, quam vocem Aristoteles agnoscit. Vide quæ hac de re infra dicimus in *Uncia*. Duæ unciæ dicuntur *sextans*, quia sunt sexta pars assis. At *sextula* aliud est. Nam sic vocatur sexta pars unciæ, ut docet Varro, IV. de L. L. Item Fannius, versu istoc:

Sextula quæ fertur. Nam sex bis uncia constat.

Item Isidorus lib. XVI. cap. XXIV. ubi solidum *sextulam* dici ait, quia iis sex, uncia compleatur. Tres unciæ vocantur *quadrans*, quia est quarta pars assis. Vide *Quadrans*. Quatuor unciæ sunt *triens*, quia tertia pars assis. Quinque unciæ sunt *quincunx*, a *quinque* & *unciæ*. Sex unciæ, *semissis*, in quo, ut Varro ait, *se valet dimidium, ut in selibra, & semodio*. Ergo ut *selibra*, quasi *semilibra*; *semodius*, quasi *semimodius*; sic *semissis*, quasi *semiassis* κατὰ συγκοπήν. Septem unciæ dicuntur *septunx*, a *septem* & *uncia*. De ceteris sic ibidem Varro: *Reliqua obscuriora, quod a deminutione: & ea quæ deminuuntur, ita sunt, ut extremas syllabas habeant: ut, a duodecim una dempta uncia, deunx; dextans, dempto sextante; dodrans, dempto quadrante; bes, ut olim des, dempto triente*. Varronis mentem plenius explicabimus. Octo unciæ dicuntur *bes*, quod prius fuit *des*, quomodo *bonus* factum ex *duonus*, *bellum* ex *duellum*, *bis* a *dis*. *Des* autem dictum, quia *demitur triens*; nisi potius, quia *deinceps* (neque enim id factum in *assis* partibus, quæ antecedunt) *ab asse fiat deminutio*. Quippe *novem uncias* vocamus *dodrantem*, quia *deminus quadrantem*; *decem uncias* dicimus *dextantem*, quia *deminus sextantem*; denique *undecim uncias* appellamus *deuncem*, quia *detrahimus unciam*. Festo *bes* compositum videtur ex *bis* & *triens*. Sane is constat *duobus trientibus*. Sed etymon plane durum: verum autem, quod ex Varrone ponebamus. Hæc de *assis* partibus. Videamus porro de iis ab *asse* compositis, quæ plures *asses* significant: ut sunt *tressis, quinquessis, octussis, nonussis, decussis, vicessis, tricessis, centussis*. Hæc sic dicuntur, tribus, quinque, octo, novem, decem, viginti, triginta, centum assibus. Itaque Varro, lib. IV. de L. L. cum docuisset, *unicum assem, assipondium* dici, *duosque asses* vocari *dupondium*, scribit hunc in modum: *Ab tribus assibus, tressis, & sic proportione usque ad nonussis. In denario numero hoc mutat, quod primum est ab decem assibus: secundum ab duobus decussibus, vigessis*. Et mox: *Reliqua conveniunt, ut tricessis a tribus, sic proportione usque ad centussis, quo majus æris vocabulum non est*. Hæc Varro. *Tressis* igitur quasi *tres asses*. Utitur Pers. sat. V.

..... *Hic Dama est non tressis agaso*.

Tripondium quoque, sive *trepondium*, pro eo eadem forma, qua *dupondius*, dicitur: ut docet Fabius lib. I. *Quadrussis*, quasi *quatuor asses*. *Quincussis*, quasi *quinque asses*. Usus Appulejus in Epitoma, ut discimus ex sexto Prisciani. Sic *sexcussis*, quasi *sex asses*; *septussis*, *septem*; *octussis*, *octo*. Usurpat Horat. II. Serm. Sat. III. *Nonussis*, quasi *novem asses*. *Decussis*, quasi *decem asses*. Verum, quod clare satis indicant verba, quæ paullo ante ex Varrone adduximus, *undecussis* non dicitur, sed *undecim æris*; nec *duodecussis*, sed *duodecim æris*: ut apud Tullium pro Roscio Comœdo: *Nam illa membra merere per se non amplius poterant duodecim æris*. Sic *tredecim æris*, *quatuordecim æris*, usque ad *viginti asses*, qui dicuntur *vigessis*, ut apud Martialem lib. XII. epi. LXXVII. *Amphora vigessis*. Item *triginta asses*, *trigessis*: parque ratio in aliis usque ad *centussis*, quo usi Lucilius apud Agellium lib. II. cap. XXIV. Varro sat. περὶ ἐδεσμάτων, Pers. sat. V. &c. *Centumpondium* aliud est. Sic enim vocatur *lapis aneus centenarii ponderis*, quo in appendendo utuntur. Cato, cap. XIII. *Centumpondium incertum unum, & pondera certa*. Ubi recte pro *incertum* emendant *incretum*, quod Festus interpretatur, *indivisum*. Post *centussim* disjunctim dicimus, *ducenti asses* vel *æris*, *trecenti asses* vel *æris*, &c. Sic *ducenti æris* est apud Agellium lib. II. cap. XXIV. & *trecenti septuaginta quinque æris* apud eundem lib. XVI. cap. X. *mille asses* apud Ulpianum, tit. reg. jur. Quamquam & forma hæc loquendi crebro usurpatur in iis, quæ vocibus *decussis*, *vigessis*, & similibus poterant exprimi. Ita *æris deni*, *viceni*, *triceni*, *centeni*, dixit Agellius lib. II. c. XXIV. & lib. II. cap. I. Cetera, quæ ad rem numariam pertinent, imprimis persequimur in voce *Denarii*, *Sestertii*, & *Talenti*.

ASAROTA ἀσάρωτα, quæ & ἄσαρα, teste Hesychio. Sic dicitur pavimenti genus, picturæ arte elaboratum. Plerique sentiunt sic vocari, ab α στερητικῷ, & σαίρω, verro, quia scopis verri non soleant, aut debeant. Quippe moris fuisse ajunt, ut purgamenta manu colligerentur, posteaque pavimenta hujusmodi spongia mundarentur. Sic sane Perottus, &, qui eum secutus, Bernardus ad Statii lib. I. Silvarum. carm. III. Contra Domitio Calderino ad Martialis lib. XIV. ep. LXXXII. videtur esse ab α ἐπιτατικῷ, & σαίρω, id est, *purgo*. Sed vera est ea nominis ratio, quam nos docet Plinius, qui sic vocari indicat, non quia præ aliis verri debeant, quod voluit Domitius, nec quia non essent versa, ut censuere alii; sed quia hæc pavimenta viderentur non versa. Verba Plinii apponam e lib. XXXVI. cap. XXV. *Pavimenta originem apud Græcos habent elaborata arte, picturæ ratione, donec lithostrota expulere ea. Celeberrimus fuit in hoc genere Sosus* (sic vitiose vetus Parmensis, unde non male quidam faciunt *Zenodotus*: in vulgatis est *genere Sosus*) *qui Pergami stravit, quem vocant asaroton œcon, quoniam purgamenta cœnæ in pavimento, quæque everri solent, veluti relicta fecerat, parvis e tessulis, tinctisque in varios colores*. Plura ibidem de *asarotis* videre potes. Usus & ea voce Statius Papinius lib. I. Silvar. carm. in Tiburtinum Manlii:

.... *Va-*

. . . . *Varias ubi picta per artes*
Gaudet humus, superantque novis asarota figuris.

Placet enim Salmasii emendatio, pro *suberant* reponentis *superant*, ut sententia sit, Tiburtinæ villæ pavimentum superare artificio Veterum *asarota*.

Asarum, ἄσαρον, ab aliis nardum *silvestre* appellatur, teste Plinio lib. xii. cap. xii. Caussam nominis idem docet lib. xxi. cap. vi. *Asaron invenio vocitari, quoniam in coronas non addatur*. Miratur hanc nominis caussam H. Stephanus in Thesauro suo. Nempe quia σαρὸς notet *scopas*. At quid scopis cum corona? Sed occurrit Stephano Dalecampius. Nam esse ait ab α στερητικῷ & σαίρω, *orno*, unde Plutarcho in Catone, γῆ σαιρομένη, *terra floribus ornata*.

Asbestinum, lini genus, ita dictum, quia ἄσβεστον, id est, *inexstinguibile*; ab α & σβέννυμι, id est, *exstinguo*. Plinius lib. xix. cap. i. *Inventum jam est etiam linum, quod ignibus non absumeretur. Vivum id vocant, ardentesque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quam possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis favillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisque Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescitque vivere ardendo, rarum inventu, difficile textu propter brevitatem. Rufus de cetero color, splendescit igni. Cum inventum est, æquat pretia excellentium margaritarum*. Linum hoc asbestinum confundunt viri eruditissimi cum *lapide Carystio*: in quibus Hieronymus Mercurialis: nempe quia lapis hic in filamenta deductus linum gignat, quod itidem igni resistat. Imo ajunt lintea olim præbuisse idonea ad cineres exustorum cadaverum adservandos. Sed hanc rem, ut fabulosam, rejicit merito Casaubonus ad Suet. Aug. cap. c.

Asciæ de notatione & etymo sic Isidorus lib. xix. cap. xix. *Ascia ab astulis* (l. *assulis*) *dicta, quas a ligno eximit, cujus diminutivum nomen est asciola. Est autem manubrio brevi, ex adversa parte referens vel simplicem malleum, aut cavatum, vel bicorne rastrum*. Perotto, Hadriano Junio in Nomencl. & Fungero in Etymologico, nomen accepisse videtur ab *a* vel *ab*, & *scindo*. Sed omnino est a Dorico ἀξίνα pro ἀξίνη, ξ conversum in *sc*, more Æolum, qui pro ξένος dicunt σκένος, pro ξιφίας, σκιφίας, &c. Hinc *sub ascia dedicare* dicebant: de quo vide Indicem Grut. Inscriptionum. Ab eo *exasciare*, ascia præparare. Ἀξίνη autem ab ἄγνυμι, i. *frango*, cujus fut. ἄξω.

Ascopera, ἀσκοπήρα, ab ἀσκὸς, i. *utris*, & πήρα, i. *pera*, *saccus*. Est igitur *ascopera*, saccus coriaceus seu pelliceus. Suidas *marsupium* exponit. Sed prior interpretatio magis convenit huic loco Suetonii in Nerone, cap. xlv. *Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus, Ego quid potui? sed tu autem meruisti*. Sic primus hunc locum ex vett. lib. restituit Angelus Politianus, cap. xx. Miscell. Scio etiam in MSStis multis esse *ascopa*, vel, *& scopa*, quod etiam reperi in MSto ornatissimi & amicissimi juvenis Guil. Oomsii. Sed obortus error ex eo, quod librarius, compendio literarum studens, scripserat *ascopa*, lineola per *p* trajecta, ut *per* denotaret. Sane multo id verisimilius, quam ut *ascama* scribamus, ut facit Turnebus, Adversariorum libro xxv. cap. xi. Vocem *ascoperæ* usurpat & vetus interpres Judith. x. v. *Imposuit itaque abra sine ascoperam*. Ubi Vatablus, *utrem vinarium ancillæ tradidit*. Græce est, Ἔδωκε τῇ ἄβρᾳ τῆς ἀσκοπυτίνην οἴνου. *Ascoperæ* vocabulo similis vox *hippopera*, ἱπποπήρα, ab ἵππος, i. *equus*, & πήρα; unde liquet sic vocari, *saccos*, quibus equites necessaria itineri circumferunt. Idem ostendunt verba Senecæ, epist. lxxxvii. *M. Cato Censorius canteriis vehebatur, & hipoperis quibusdam impositis, ut secum utilia* (Pincianus, *utensilia*) *portaret*.

Asilus, quia a *Silaro* amne: ut *adalari*, quia a *dulis*, sive ἐλέφας, *ebur*, quia e *barro*. Maro Georg. iii.

Est lucos Silari circa, ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo
Romanum est, æstrum Graji vertere vocantes.

Aliis *asilus*, ab *asellus*, quia *asinorum* gregem infestet; quamquam non *asinos* modo, sed etiam alia *armenta*. Unde Maro continuo subjungit:

Acer, acerba sonans, quo tota exterrita silvis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther.
Concussus, silvæque, & sicci ripa Tanagri.

Vide & Senecam, epist. lviii. Vel quia nascitur e *limo*. Nam ἄσις idem ac ἰλὺς *limus*. Græcum nomen est οἶστρος, ut allatus Virgilii versus indicat. Item Isidorus lib. xii. *Oestrum animal armentis aculeis permolestum. Oestrum autem Græcum est, quod Latine asilus, vulgo tabanus vocatur*. Eustathio placet οἶστρος venire ab οἴω *fero*, quia animalia æstro percita cum impetu ferantur. [malo ab ἄτη, idem quod ἄτη *noxa* unde ἄστρος.]

Asinus. Hujus vocis mirificum etymon adfert Isidorus lib. xii. cap i. *Asinus* inquit, *& asellus, a sedendo dictus, quasi assedus. Sed hoc nomen, quod magis equis conveniebat, ideo hoc animal sumsit, quia priusquam equos caperent, huic præsidere cœperunt. Animal quippe tardum, & nulla ratione renitens, statim ut voluit, sibi homo substravit*. Hæc Isidorus. Quibusdam ob *pigritiem* sic dici placuit, ab עצל, quod est, *pigrescere*, ut עצל, *piger*. Sed magis placet esse ab אתון (*athon*) quod *asinam* notat. Nempe *θ* convertitur in *s*, quomodo Jones pro βουθὸς dicunt βουσὸς, unde ἄθυσσος, & Lacones pro Θεὸς dicunt Σιὸς, unde Σίβυλλα, quasi θεοῦ βουλή. Vel ab α στερητικῷ & σίνος, id est, *noxa*, ut dicatur *asinus*, quasi ἄσινος, qua voce Homerus & Æschylus usi pro *innocuo*. Ita ingeniose Heinsius in erudita & festiva laude asini. Fuit, cum suspicarer esse ab antiquo *asnus*, interjecto *i*; hoc, ab ὄνος, *s* inserto, ex more veterum, quomodo dixere *casnus* pro *cano*, *dusmus* pro *dumus*, *pasna* pro *pœna*, *Casmilla* pro *Camilla*. Nec sententiam hanc damno. *Monoceros* quoque *asinus* dictus est, sed discriminis caussa *Indicus*. Plinius lib. xi. cap. xxxvii. *Nec solipedum ulli, excepto asino Indico, qui uno armatus est cornu*. At idem alibi bovem appellat. Sic enim scribit lib. viii. cap. xxi. *In India & boves, solidis ungulis, unicornes*. *Asellus* piscis sic dictus nonnullis videtur, quia fuste, *asini* instar, feriatur, priusquam coqui possit. Sed hoc verum dumtaxat est de *asellis arefactis*. At ὀνίσκος, sic dictus, quia colore *asellum* refert: ut Varro scribit lib. iv. de L. L. Insecti quoque genus est, quod *asellum* vocare possumus, Græcorum more, quando Latini videntur propria carere appellatione. Id sic περιφράζει Scribonius Largus, cap. xxxix. *Item bestiolæ multorum pedum, quæ tactæ conduplicant se in orbem, pilulæ rotundissimæ similem* (κατοικιδίους ὄνους, *aut* πολύποδας *Græci hoc genus animalium vocant*) *oleo domestica complures infervefactæ vase ferreo, benefaciunt*. Quem locum iis adde, quos hac de bestiola adducit Hadr. Junius lib. v. Animadv. cap. xv. Unde Corneliæ genti, *Asinæ* cognomen adhæserit, docebit Macrobius lib. i. Satur. cap. vi. Nempe quia Cn. Cornelius Scipio, qui bis consul, ac etiam triumphalis fuit, emto fundo, vel, ut alii malunt, filia elocata, cum ab eo exigerentur sponsores, *asinam* pecunia onustam in forum produxerit ad tribunal, quasi pro sponsoribus præsens pignus. Cur Junius Bassus sit *Asinus albus* appellatus (quod Fabius testatur lib. vi. cap. de risu) hanc caussam adfert Turnebus, quod *Asinus* quidem dici meruerit ob ineptias ridiculas; *albus* vero propter jucunditatem. Vide eum l. xxviii. Advers. cap. xxxv. De adagione apud Petronium, *Post asellum diaria non sumo*, videre potes Palmerium in Spicilegio. Unde Judæi, atque adeo Christiani quoque a Gentibus sint dicti *Asinarii*, docet Tertullianus in Apologetico, cap. xvi.

†Asinus est ab Heb. אתון *athon* (id est unum ex asini nominibus) *Tau* cum *Shin*, & *Vau* cum *Jod* pro more alternantibus, ut sit *Asin*: unde cum Latina terminatione asinus. Mazochius.

Asparagus, unde sit, docet Varro iv. de L. L. *Asparagi, quod ex asperis virgultis nascuntur, & ipsi scapi, asperi sunt, non leves. Nisi Græcum. Illic*

enim quoque dicitur ἀσπάραγος. Hæc Varro. Sed non dubium, quin sit a Græcis. Nec dubitavit de eo Varro, sed prudens sciens errare mavult, quam recte sentire. At mirum, Festum sive Paullum, vero etymo neglecto, prius tantum ponere. Uti & Isidorus facit lib. XVII. Orig. c. X.

ASPER, unde sit, docere conatus Perottus, cum ait: *Monendum judicamus, asperum a Græco deduci. Quippe Græci* ἀσπρὸν *asperum*, ἀσπρότητα *asperitatem dicunt*. [σπαρὸν σπαρότης.] Sed quæ de Græcis istis vocabulis scribit, plane commentitia sunt. Paullo post addit idem: *Sunt qui asper non a Græco deductum velint, sed a spe, quemadmodum prosper*. Verum hoc quoque vanum, quando *prosper* est a πρόσφορος, hoc est, *utilis*: quemadmodum suo loco dicemus. Vera autem *asperi* etymologia est, quam in vulgatis Lexicographis legas. Ajunt enim esse ab ἄσπορος. Caussam appellationis, quam reticent, affert Jul. Scaliger in Theophrastum de plantis: ubi docet, *asperum* vocem esse priscorum agricolarum, sumtam a terra quæ cultui est inepta, παρὰ τὸ μὴ σπείρεσθαι, nempe quia hæc ob saxa & squalorem partes habet inæquales; quæ proprie est *asperitas*: unde & sapori ea vox accommodatur, ob partes dissimiles & inæquales. Est enim sapor is terreus, unde non mirum si humore diluatur. Dura enim tenerescunt aqua. Ab *asper* non tantum *asperitas* dicimus, sed etiam *aspredo* & *aspritudo*, quibus usus Cornelius Celsus: illo quidem, lib. V. cap. XXVIII. hoc, lib. VII. cap. XXIII. & XXVI. Item *asperitudo*, quod est apud Tertullianum lib. de Pœnitentia, cap. XI.

ASPIS, ἀσπὶς, quæ vox Græcis non tantum *serpentis genus*, sed & *clypeum* notat. Perottus non audiendus, cum *clypeum* dici vult ἀσπίδα ob *asperitatem signorum*: nempe quia Græcis (ut falso putat) *asperum* ἀσπρὸν dicatur, & ἀσπρότης *asperitas*: tum autem, quia *clypeas* similiter ob *signorum cælaturam*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, nomen acceperit: quod tamen etymon plane incertum, ut suo loco parebit. Isidorus deducit ab ἰὸς, id est, *venenum*. Sed quam alteram compositi partem esse velit, non satis liquet. Forte Latinum *spuo*, vel Græcum πτύω, ut *aspis* dicatur, quia *spuit* ἰὸν. Sane & *aspides* quædam πτυάδες vocantur, h. est, *spuentes*: atque earum non morsus modo, sed saliva etiam venenata est. Vel σφάω, id est, *occido*, quia *aspis* σφάει ἰῷ, hoc est, *veneno necat*. Verba quidem Isidori sunt ista lib. XII. cap. IV. *Aspis vocata, quod morsu venena immittat & adspergat. ἰὸς enim Græci venenum dicunt, & inde aspis, quod morsu venenato interimat*. Græci censent, esse ab α στερητικῷ, & σπίζω id est, *extendo*, quia forma sit non oblonga, sed rotunda. Vel a σπίζω, id est *sibilo*, quia non sibilet. Priorem originis caussam ponit Scholiastes Aristophanis in Vesp. Verba ejus adscribam: Δοκεῖ δέ μοι τὴν ἀσπίδα τὸ ὅπλον ἀπὸ τοῦ τοιούτου ὀνομάσθαι ζώου, διὰ τὸ εἰς κύκλους πολλοὺς ἑλισσόμενον καθεύδειν. κυκλικαὶ γὰρ ἦσαν αἱ ἀσπίδες τῶν παλαιῶν, ὡς Αἰσχύλος. Ἄλλα δὲ πολλὰν (ἀσπίδος κύκλον λέγω) Ἔφριξα δινούμενος. οὕτω δὲ τὸ ζῶον ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ α ἐπιτατικοῦ μορίου καὶ τοῦ σπίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸν αὐτοῦ συρισμόν. ἢ διὰ τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ μῆκος. Verba Æschyli sic distinguenda, prout a nobis factum. Aliter autem de iis vocibus alii, ut ex Eustathio & Etymologo discere potes.

†ASPIS ab עכשוב *acsbub* ejusdem notionis, excidente *Caph*, & *Beth* in suam tenuem transeunte. MAZOC.

ASSA, τροφὸς, ut est in vett. Glossis. Juvenalis, sat. XIV.

Hoc monstrans vetulæ pueris repentibus assæ.

Ubi vetus Scholiastes *assa* interpretatur *siccæ*: atque hæc præmittit: *Assa nutrix dicitur, quæ lac non præstat infantibus, sed solum diligentiam & munditiam adhibet*. Varronem quoque usum censet. Sic enim hunc ejus locum legit Scaliger in Conjectaneis: *Assa non multo post, quod ea parere non poterat mulier, eam betere foras jussit*. Citat Nonius in *Betere*. Verum in vulgatis est *Assa nos multos*. Quod si emendatio hæc vera, *assa* hic erit *obstetrix*. Sed profecto magis placet Mureti emendatio, qui l. XV. Var. Lect. cap. XV. Varronem egisse putat de Spurio Carvilio, qui, cum uxorem liberûm quærendorum caussa censori se habere jurasset, sterilem a se dimisit, eoque verba Varronis legit in hunc modum: *A se annos multos, quod ea parere non poterat mulier, eam betere foras jussit*. Vide quæ hoc de loco disserit Carrio lib. II. Emend. cap. IX. Quod ad caussam nominis, eam ponit Nonius his verbis: *Assas nutrices difficilis multi existimant intellectus. At vero acri intentione potuimus indagare, ob eam proprietatem officii eo nomine nuncupari, quod assint iis quos nutriant, nec vel exiguo divellantur*. Censet igitur Nonius ex eo *assas* dici, quod veteres *assum* dixerint pro *adsum*: unde apud Plautum, Pseudolo, dicente servolo, *Assum apud te eccum*, respondet herus Agorastocles: *At ego elixus sis volo*. In vett. quoque Valerii Flacci codd. lib. II. *assunt* pro *adsunt*, & *assit* pro *adsit*, semper legi, scribit in Castigat. ad eum poëtam Ludovicus Carrio. Verum quid si dicamus, *assam* dici ab antiquo *assus*, id est, *merus*, ut quarum simplex esset cura valetudinem ac munditiem tuendi, non item lactandi? Quæ nominis ratio fiet ex iis manifestior, quæ ex Nonio proxime dicemus de voce *Assum*. Sed profecto nec hæc, nec quam Nonius ponit, vera est etymologia. Imo nec illa, quam Muretus loco ante citato adducit. Ait, *assa* esse ab ἄττα, quod idem notat. Eustathius ad Il. ζ. pag. IↃCLIX. ed. Rom. Ἔστι δὲ τὸ μὲν τέττα φίλου. τὸ δὲ ἄττα τροφέως. Τὸ δὲ πάππα πατρός. τὸ δὲ ἤθεῖον ἀδελφοῦ. Vide eundem ad Il. ι. pag. IↃCCLXXVII. Omnino autem *assus*, pro *sicco*, venit ab ἄζειν, id est, *siccare*. Eademque ratione, qua Latini dixere *assam nutricem*, Belgæ quoque dicunt *een drooge minne*. Plura hac de notione in *Assum* pro *assato*.

ASSENTATORES dicuntur, *qui alicui in omnibus assentiunt, ut eidem placeant*. Itaque ab *assentiri* venit: imo quandoque etiam pro eo ponitur. Ita locutus Vellejus lib. II. *Et iis, qui a Cæsare dimittendos exercitus contendebant, adversabatur; iis, qui ab ipso, assentabatur*. Nec aliter capio illud Tertulliani, lib. V adversus Marcionem, cap. XIV. *Non altum sapientes, sed humilibus assentantes*. Transtulit Tertullianus illud Pauli ad Rom. cap. XII. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. Sane συναπάγεσθαι (ut compositio indicat) proprie est, *sinere se alicquo a quopiam abduci*. Eoque allusit vir eruditus, cum *assentari* ait hic Tertulliano a *semita* dici, quasi *assemitari*, sive *assemtari*. Verum absque hac significationum pro diversis etymis diversitate, locum Tertulliani optime exponere possumus. Nam cum illi qui se patiuntur abduci, communemque cum aliis insistant viam, hoc ipso ostendant, se aliis nolle adversari, sed iis velle accommodare: merito συναπάγεσθαι quoque sumitur pro *assentari*, hoc est, *assentiri*, sive *obsecundare*: unde & vetus interpres, in ipso eo Pauli loco, συναπαγόμενοι exponit *consentientes*. *Assentari* vero, quod apud Tertullianum est, poni interdum pro *assentiri*, non tantum superior Velleji locus indicat, sed etiam ea, in quibus similiter *assentatio* ponitur pro *assensu*: ut in illo ejusdem scriptoris: *M. Fulvio tantum tribuêre, ut pene assentatione sua, quibus vellet, principatus conciliaret*. Et illo Petronii: *Tacentibus adhuc nobis, & ad neutram partem assentationem flectentibus*. Et ante omnes isthoc Plauti, Bacch. III. III.

Hei mihi, hei mihi, isthæc illum perdidit assentatio.

ASSERES dicuntur crassior angustaque materies, fereque quatuor pollices lata: quæ trabibus insterni solet. Belgæ *eeken ribben* vocant. Ejus vocis etymon ponit his verbis Festus: *Asseres dicti, quod assideant parieti trabibusque*. Sane Græcis similiter σφηκίσκοι dicuntur, quod trabibus insternantur. Sunt enim σφηκίσκοι, τὰ μακρὰ δοκίδια τὰ ἐπάνω τῶν δοκῶν τιθέμενα. ut Harpocration scribit & Suidas. *Asseres* vero idem esse ac σφηκίσκους, docet hic locus in Glossis Philoxeni: *Asseres*, κοντοὶ, δοκοὶ, σφηκίσκοι. Item, *Asseres*, δοκίδες, ὡς Γαβινιάνος. In Glossis quoque Cyrillo tributis legas: σφηκίσκος, ἡ λεπτὴ δοκὸς, *asserculus*; σφηκίσκοι, *asseres*. Est & alterum *asserum* etymon, quod Jul. Scaliger adducit ad Theophrastum, & libb. de causs.

causf. L. L. cap. XXIIX. & Jos. Scaliger ad Festum in *Asser*. Hos secutus sentio, pro *asseres* prius dictum *axeres*: id vero esse ab ἄξονι. ξ abit in *ss*. quod non mirabitur, qui cogitabit, similiter & *coaxare* & *coassare* dici. *n* vero in *r* mutatum, quomodo a *genimen* est *germen*, a *gnoma groma*, a *condolium*, *cordolium*, &c. Tertium quoque etymon, sed quod probare non possim, ponam ex Rodolphi Agricolæ epistola ad Alexandrum Hegium, quæ extat in centuria philologica epistolarum a Goldasto editarum: *Asser*, inquit, *ab asserendo id quo gestamen aliquod aut libitinam manu asserimus, h. e. prehendimus, nomen habet. Nam quod vulgo asserem vocamus, tabula dicitur proprie*. Hæc Agricola. De propria vocis *asser* significatione subscribit quoque Grapaldus, qui in ea vocabulorum explicatione, quæ libro de partibus ædium, in veteri Parmensi editione subjecta est, scribit in hunc modum: *Asseres tigilla dicuntur, non tabulæ, Vitruvio, Juvenali, Plinio. Fuit, quando tabulas errore cum multis communi existimarem*. Hæc ille. Sed de etymo, subscribit Festo. Nobis media placet sententia. Vide quædam ad eam pertinentia, in voce *Axis*.

ASSIDVI (pro quo & *adsiduus* & *atsiduus* in vett. codd. legi scribit Pierius castigat. ad Ecl. II.) geminam, vel potius tergeminam ἐτυμολογίαν adfert Festus: *Adsiduas* inquit (per *d* hanc vocem scribit) *qui in ea re quam frequenter agit, quasi consedisse videatur; alii adsiduum, locupletem, quasi multorum assium, dictum putarunt; alii eum, qui sumtu proprio militabat, ab asse dando vocatum existimerunt*. Hæc Festus. Sed & prima & tertia ἐτυμολογία vera esse potest. Siquidem *assiduus*, vel, *in re aliqua frequentem atque adeo perpetuum* significat: vel, *divitem ac locupletem*. Cum priori modo sumitur, videtur esse ab *adsidendo*, quomodo a *residendo* est *residuus*, & a *desidendo desiduus*, in vett. Glossis. Sane quia a *sedendo* est, hinc quidam *adseduus* dicebant, quos damnat Caper de verbis dubiis. Ergo *assiduum esse in aliquo*, dixere Latini; ut Græci, προσεδρεύειν πρός τι. Ut Aristoteles lib. II. Polit. cap. III. ubi adversum Platonicam bonorum communionem disputat. Ait enim, si quisque propria possideat, facere id ut bona ac possessiones augeantur, ὡς πρὸς ἴδιον ἑκάστου προσεδρεύοντος, *dum quisque in propriis assiduus est*, sive, *dum suis quisque assidue occupatur*. Hæc docent, ut προσεδρεύειν est ab ἕδρα, *sedes*: ita a *sedendo* esse *assiduum*. Cum vero *assiduus locupletem* notat, dicitur hoc modo, quia *asses dat*, h. e. *det*. Cic. in Topicis: *Cum lex Ælia Sentia assiduo vindicem assiduum esse jubeat, locupletem jubet locupleti. Locuples enim est assiduus, ut ait Ælius, appellatus ab ære dando*. Fortasse tamen acutior hæc originatio est quam verior. Sane & alteram apud Agellium legas lib. XVI. cap. X. *Assiduus*, inquit, *in duodecim tabulis aut pro locuplete & facile facienti dictus ab assibus, id est, ære dando, cum id tempora reip. postularent; aut a muneris pro familiari copia faciendi assiduitate*. Imo & Sosipater, licet unam tantum originem afferre velle videatur, geminam tamen atque adeo triplicem suggerit. Earum una, ab *assibus dandis*: altera, ab *assiduitate*, h. e. *frequentia in munere publico*: tertia, quod *locupletes perpetuo in negotiis publicis assint*, ut loquitur Plautus, h. e. *adsint*. Verba ipsa Charisii, lib. I. hæc sunt: *Adsiduus quidam per* d *scribunt, quasi sit a sedendo figuratum, sed errant. Nam cum a Servio Tullio populus in quinque classes esset divisus, ut tributum, prout quisque possideret, inferret: ditiores, qui asses dabant, assidui dicti sunt; & quoniam soli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes assunt, assiduos, ab assibus, dixerunt*. Accedat tam diversis etymologiis hæc quoque, quod sic dicti queant videri, quia, non labore sibi victum parent, ut homines paupertinæ sortis, verum molliter domi considеant, ac divitiis suis incubent: quæ, si recte assequor, Becmani sententia est. *Assiduum* pro *locuplete* videtur & Plautus dixisse, Amphitr. I. I. *Noctes diesque assiduo satis superque est*, &c. Agellius quoque κατὰ μεταφορὰν, scite *assiduum scriptorem*, pro *probatissimo*, dixit, lib. XIX. cap. VIII. *Classicus*, inquit, *assiduusque scriptor, non proletarius*.

ASSIRATVM dicitur, uti *silatum*. Utrobique subintelligitur *vinum*. Illi nomen ab *assir*, huic, a *sile*. Festus: *Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & sanguine temperatum, quod Latini prisci sanguinem assir vocarent*. Gloss. Philoxeni: *assir*, αἷμα. Utitur Cato, cap. CXXXII. de re rustica: *Daps Jovi assiri a pecu in urna vini, caste profanato in contagione*. Ita eum locum emendat Radulphus Fornerius, lib. II. rerum quotidianarum, cap. ultimo. In vulgatis legitur hunc in modum: *Daps Jovi assaria pecuina urna vini Jovi caste. Profanata sine contagione*.

ASSVLA, est diminutivum ab *assis*, sive *axis*. Utroque enim modo efferebant, ut *coassare*, & *coaxare*. *Assulæ* igitur sunt tabellæ: uti ex quibus conficitur janua. Unde Plautus, Mostell. act. II. sc. II. *Pultando pedibus pene confregi assulas*. Et Mercat. act. I. sc. II. *At etiam cesso foribus facere hisce assulas?* Neque solum tabellæ sic vocantur, sed etiam minuta illa fragmenta, quæ desiliunt, quando asser frangitur. Plinius lib. X. cap. II. *Alii assulis tædæ subjectis, & subinde instratis, oleo adspersum accendunt*. Paulinus Natali X.

. . . . *Vicit brevis assula flamam*.

Atque usurpat idem epist. XI. & XII. Festus: *Fomites sunt assulæ ex arboribus, dum cæduntur, excussæ*. Vide & Servium Danielis in hoc Maronis:

. . . . *Rapuitque in fomite flamam*.

& Isidorum libro XVII. capite VI. in *Hastula*, & libro XIX. capite XIX. in *Ascia*. Nec ligni tantum, sed etiam lapidum *assulæ* sunt, uti marmoris. Vitruvius lib. VII. capite VI. *Quibus autem locis hæ copiæ non sunt, cæmenta marmorea, sive assula dicuntur, quæ marmorarii ex operibus dejiciunt, pilis ferreis tunduntur, & cribris excernuntur*. In vett. libris pro *assulis* interdum legas *asulis*. Nempe ut *aggretus* dixere pro *aggressus*, *pulso* pro *pulse*. Ab *assula* est *assulatim*: quod Nonius recte interpretatur *minutatim*. Plautus, Captivis, act. IV. sc. II. *Aperite hasce ambas fores, Prius quam pultando assulatim foribus exitium affero*. Idem, Menæchmis, act. V. sc. II.

.... *Securim capiam ancipitem, atque hunc senem*
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.

Assulose pro eo dicit Plinius lib. XII. cap. XXII. *Calamus melior, qui minus fragilis, & qui assulose potius, quam raphani modo, frangitur*.

ASSVM, qua pro *assato* ponitur, Varro, IV. de L. L. dictum ait *quod ab igne assudescit*. At Perottus (quem alii sequuntur) venire putat ab *areo*: suamque sententiam eo probat, quod *assum* proprie sit, *ad ignem torrefactum*. Sed Jul. Cæsar Scal. de caussis L. L. cap. XXXI. censet, *assum* dici ab *ardeo*, quasi *arsum*. Movet illum ea ipsa vocis proprietas, quam ex Perotto adduximus. Ac præit Scaligero hac parte Isidorus, lib. XX. Orig. cap. II. *Assum, quod ardeat, quasi arsum*. Sane, ut Latinis *assum*, & *arsum*, solum litera differunt: ita Belgis *braden*, id est, *assare*, & *branden*, i. e. *ardere*. Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, vult esse a Punico *esua*, *e* in *a* converso, quomodo a Punico *besas* est *basio*; a Punico *sati*, *satuus*, &c. Possis & simili mutatione deducere ab אש, i. e. *ignis*, unde & *æstus*, ac *æstas*. Sed maxime omnium placet, ut sit ab ἄζω, id est, ξηραίνω, *sicco*. Nam Latini ζ in geminum *s* mutare solent. Et Servius favet in II. Georg. cum scribit, ex quorundam sententia *antes esse maceriem de assis, id est, siccis lapidibus*. Etiam huc facit, quod *assam nutricem* siccam dixere, ut jam ostensum. Item quod Celsus lib. III. de re medica, cap. ult. *assas sudationes* vocat, quæ, ut loquitur ipse, lib. II. cap. XVII. fiunt calore sicco: ut quæ sole, vel exercitio corporis fiunt: aut in laconico, vel clibano, aut similibus modis. Quibus opponuntur sudationes ex calore aquarum in balneis. Hæc de *assi* significatione; qua dicitur de *cibis assatis*. Sed longe alia notione accipitur *assus*, cum

assa

assa voce canere dicuntur ii, qui nullis utuntur instrumentis musicis, aut *assa tibia*, si nulla vox admisceretur. Asconius Pedianus in Divinat. *Cani remigibus celeuma per symphoniacos solebat, & per assam vocem, id est, ore prolatam, &, ut in Argo navi, per citharam.* Ait *assam vocem*, cum vel solum humana vox, vel solum organum musicum auditur, puta cithara, tibia, vel aliud. Festus: *Assa dicebatur cantus tibiarum.* Sententia est, *tibicines assa*, *cum solis canunt tibiis*. Similiter Servius ad II. G. *Assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce.* Nonius: *Assa voce, sola voce, lingua tantummodo, aut vocis humanæ, non admissis aliis musicis* (sic est in antiqua Veneta,) *esse voluerunt*. Varronem, & Catonem, sic locutos, docet ibidem Nonius. Quod si virum magnum audimus, *assare* quoque hinc dicebantur poëtæ veteres, cum in unum solum facerent poëma. Hinc enim vult, Janualia, Junonia, Minervia, similiaque Saliorum priva carmina, vocata esse *assamenta*, quia nempe in singulos erant Deos conscripta. Itaque & idem censet, id nomen maxima ex parte mereri poëmata Silvarum Statii Papinii. Verum hæc *assamenta* dici posse, nullo argumento comprobari potest: neque adeo vera est hæc etymologia, ut parebit ex iis, quæ in voce *Axis* afferemus. Unde igitur, dixerit aliquis, *assa voce* aut *tibia* canere dicebantur? Num dicemus hanc *assi* notionem esse ab ᾄσαι, id est, *canere*? Non displicet. Alii tamen malunt, hic *assus* significare *merus*. Idque propterea, quod, si quid assetur aut torreatur, humidum abeat, solumque id remaneat, quod siccum aridumque est: sive, quod cibi, qui assantur, fuli coquantur, non cum humore: eoque cibi, assati tostique, proprium solum saporem habeant, contra quam fit in elixis, quæ varios a jusculo sapores accipiunt. Nonius: *Assum existimandum est, ut in absoniis sine pigmento saporis alieni, quemadmodum merum dicitur solum.*

†Assvs, *assa*, *assum* non aliud quam siccum significat: idque non tantum de cibis, verum etiam ubi de *voce*, *tibiis* &c. sermo est. Nam sicuti *panis siccus* in vita Divi Pii est panis solus & sine opsonio (Italis *pane asciutto*,) sic etiam Theocritus de vulpe auferente puero edulia dixit, ἐν ξηρῷ, *in sicco posuit* puerum; & sic quoque ξηροφαγία apud antiquos erat in jejuniis pane solo vesci, ut alibi a me demonstratur, non vero aridis cibis uti. Sic etiam vox *assa* h. e. *sicca* est vox *sola*, & sic de tibiis & rebus aliis. Nunc de etymo videamus. Siccvs quidem originem habet Hebraicam, ut alibi ostendimus. At etiam assvs venit, opinor, ex עשש, *asas*, quod tantum in Psalmis ter reperitur, & quidem de oculo, ventre, ac de ossibus. Quibus locis *siccandi* notio apte convenit; quo etiam redit *tabescendi* notio, quam ei verbo in eis locis vulgo impertiunt. Sane Arabicum עש *assa* & exsiccari & extenuari significat, idque tum de animalib. tum de plantis. Mazochivs.

Astra, ἀστὴρ, *stella*. Ἀστὴρ unde sit, alibi dictum. Sed κατὰ μεταφορὰν vox ea ad multa transfertur. Ut *floribus*. Quomodo ἀστὴρ Ἀττικὸς dicebatur, quia haberet folia similia stellæ. Item *gemmis*. Ita apud Plutarchum de flum. *aster* dicitur gemma, quæ aliter βαλλὴν. Item *plantis*. Nam *bubonium*, aliter *aster*, teste Plinio lib. xxvii. cap. v. Item *terræ*. Ut *aster Samius*, genus terræ candidissimæ. Plin. lib. xxxv. cap. xvi.

Asterias, ἀστερίας, gemmæ nomen. Plinius de ea lib. xxxvii. cap. ix. *Proxima candicantium est asteria, principatum habens proprietate naturæ, quod inclusam lucem pupillæ modo quodam continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atque alio loco reddens, eademque contraria soli regerens candicantes radios: unde & nomen invenit, difficilis ad cælandum.* Satis liquet, putasse, *asteriam* dici, quia candicantes radios regerat *astro*, hoc est, *soli*. Sic enim interpretatur. Sed Græci non vocant solem *astrum*. Eoque rectius Dionysius Periegetes, cum ait:

> Ἔνθα μελισσοβότοιο κατὰ σπιλάς Παλλήνης
> Φύεται ἀστέριος καλὸς λίθος, οἷά τις ἀστὴρ
> Μαρμαίρων . . . .

Quod Priscianus sic vertit:

> *Nascitur hic scopulis Pallenæ gemma refulgens,*
> *Asterium perhibens; stellis certare putatur.*

Sed alter interpres Avienus maluit, ἀστέριον, *stellatum* interpretari. Perperam sane. Nam *asterias lapis* non est stellis compunctus. Verum interim est, ἀστέριος tum significare *stellans*, h. e. *stellæ instar fulgens*; tum *stellatus*, h. e. *stellis distinctus*. A priori solum significatione lapis hic dictus *asterias*, vel *asterius*. Sed a posteriori significatione multa nomen acceperunt. Ita *ardeæ genus* a plumæ varietate dicitur Aristoteli lib. ix. histor. animal. cap. i. & Plinio lib. x. cap. lx. *Asterias* similiter *aquilæ genus* esse arbitrantur, ac de eo intelligendum Ælianum lib. ii. de animal. cap. xxxix. Est & *accipitrum genus*, de quo Aristoteles, hist. lib. ix. cap. xxxvi. Item *piscis*, ex genere γαλεῶν, sive *mustellarum*, ut Gaza vertit: de quo idem Aristoteles, lib. v. cap. x. & lib. vi. cap. xi. item Athenæus. *Asteriam* accipitrem, vulgo *asturem* nominant, quod vocabulum cum Albertus Magnus purum putum Latinum putaret, scribere non dubitavit, sic dici ab *astu* maximo, quo in venatu utitur. Quippe qui semper lateat, præterque aliorum accipitrum morem, e latebris improviso provolans, aves invadat. Sed omnino *astur* detortum ex Italico *astor*: hoc vero est a Græco ἀστερίας, a quo ipso est Gallicum *autour*, *s*, more gentis, omisso. Ἀστερίας vero est ab ἀστὴρ, i. e. *stella*. Quare Latine *accipitrem stellarem* dixeris. Sic vero vocatur, quia avis hæc punctis & maculis quibusdam, veluti stellis, distinguatur. Nam, quamvis & alii accipitres hujusmodi notis ac maculis ornentur, *asteriæ* tamen hoc convenit imprimis. *Asteriæ* quoque *ardeæ*, *aquilæ*, ac *pisci* similis est nominis ratio, nempe punctis, quibus, ceu stellis, insigniuntur.

Astraba, in Glossis Isidori exponitur *tabella, ubi pedes requiescunt*. Etiam in Philoxeni Glossis est: *Astrama*, Σκαὶς, Ὑποπόδιον. Ubi legendum *Astraba*, Nam est ἀστράβη ab α & στρέφεσθαι, quia non vertitur, sed stabile est. Verum Græcis ἀστράβη aliud esse videtur. Nempe *ephippium* seu *clitellæ*: item *malæ clitellariæ*. Hesychium vide in Ἀστράβη, & Eustathium in Od. α pag. cIↄccccx. edit. Rom. Planeque hanc sententiam firmat, quod Plautus Comœdiam edidit, quam & Græco nomine *Astrabam*, & Latino *Clitellariam* inscripsit. Meminere Varro, Probus, Gellius, atque alii. Operæ vero etiam fuerit adire, quæ de *astraba* erudite scripsit Salmasius, epist. secunda de Cruce, pag. Iↄxxi. ac seq.

Astrvm, Græcum: unde Servius ad Ecl. ix. *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum*: *Astrum*, inquit, *Græce dixit, nam stellam debuit dicere*. Καταχρηστικῶς *astri* vocem usurpat, si Grammaticorum scita audimus, qui inter ἀστὴρ & ἄστρον distinguunt. Suidas: ἀστὴρ δὲ ἄστρου διαφέρει. ὁ μὲν ἀστὴρ ἕν τι ἐστί. ἄστρον ἐκ πολλῶν. Similiterque distinguunt apud Latinos *stella* & *sidus*: ut docet Isidorus lib. iii. cap. lix. Sed apud neutros observatur. Hesych. Ἄστρα Ἀττικοὶ τοὺς ἀστέρας. Glossæ Philoxeni: *Astra*, ἀστέρες. Et sic sane accipit Maro. Nomen & ἄστρου & ἀστέρος esse putant ab α στερητικῷ, & τῶ, h. e. *sto*, quasi οὐδέποτε ἑστάμενα, ἀλλ' ἀεὶ κινούμενα. Nam semper una cum cælo moventur, cujus, si Peripateticis credimus, sunt densiores, eoque lucidiores partes. Sane ob perpetuum illum motum cælum quoque dictum αἰθὴρ, nempe ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, ut putabat Aristoteles. Aliis placet, ἀστὴρ & ἄστρον esse ab Hebræo אש, h. e. *ignis*. Quippe sidera igneæ videntur naturæ: unde & ignea poëtæ appellant. Sed veram nominis caussam in *Stella* adducemus, quæ Persis *ster*: [ستاره] unde ἀστὴρ.

Astvrco, est *equus tolutaris*, sive *gradarius*, ab *Asturia*, Hispaniæ regione, ita dictus, ut Plinius nos docet libro viii. capite xlii. *In eadem*, inquit, *Hispania Gallaica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones vocamus minori forma appellatos*

lues asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis tolutim carpere in cursu traditur arte. Martial. lib. xiv. epigr. cxcix.

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Ubi *Asturem equum* pro *Asturcone* ait. Vocem & ad alios gradarios esse translatam, indicat illud Petronii in Satyrico: *Cras puero asturconem Macedonicum optimum donabo.*

Astus, ab ἄστυ. Festus: *Astu apud poëtas astutiam significat, cujus origo ex Græco, ab oppido ἄστυ deducitur: in quo qui conversati adsidue sint, cauti atque astuti esse videantur.* Voce ἄστυ usus quoque Terentius, Eunuch. act. v. sc. v. *An in Astu venit?* Athenas intelligit. Ita & Cic. ii. de Legg. *Ut vestri Attici, priusquam Theseus eos demigrare ex agris & in astu, quod appellatur, omnes conferre se jussit, & Sunii erant iidem, & Attici.* Quem locum in commentariis horum librorum fuse enarrat Turnebus. Vide & Germanum Valentem Pimponcium, in Ecl. ii. Virgil. & in Paralipomenis: & quæ scripsimus in Oratoriis nostris, lib. iv. cap. x. Ab *astus* est *astutus*, sed simplex derivatum est, non compositum, ut censet Festus, vel potius Paullus, qui *astutus* dici ait, quasi *arte tutus*. Fere autem vox hæc in malam partem sumitur. Servius ad xi. Æn. *Astu, h. e. malitia. Nam proprie astutos, malitiosos vocamus.* Glossæ Philoxeni: *Astutia*, πανουργία, κακοποιία.

Asylum, ἄσυλον, habet adfinitatem cum Hebræo אשל, quod est, *nemus*. Et silvas interdum fuisse *asylum* vel fidem fecerit hoc Maronis in viii. Æn.

Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer asylum Rettulit. . . .

Sed fere templa potius, quam nemora, *asylum* erant. Unde Livius lib. xxxv. *Ea religione, & eo jure sancto, quo sunt templa, quæ asyla Græci appellant.* Itaque & Servius ad superiorem Maronis locum *asylum* interpretatur *misericordiæ templum*: quale primum Athenis ait statutum ab Herculis nepotibus, cum sibi ab eorum metuerent insidiis, quos avus adflixerat. Idem in illud ii. Æn. *Junonis asylo*, *asylum* vocari dicit templum, non quodvis, sed cui consecrationis lege esset concessum, ut inde nemo rapi posset ad supplicium. Ac ideo ἄσυλον, quasi ἄσυρον dictum ab α στερητικῷ, & σύρειν, quod est *trahere*. Alterum quoque ἔτυμον addit, ut sit ab α privativo, & συλη, quod est, *spolium*; quia, eo qui confugissent, hos spoliare non liceret. Quod ἔτυμον verius puto. Συλη vero est a שלל, quod est, συλᾶν, *prædari, spoliare*. A συλᾶν vero est σκυλᾶν, inserto κ. A σκυλάω forte sit *spolio*, κ in π converso, quomodo a λύκος fit *lupus*. Vide *Spolium*.

A T

Atabulus, ventus Apuliæ proprius, ut cognoscimus ex Horat. sat. v. lib. i. & Plinio lib. xvii. capite xxiv. ubi ait: *Est in Apulia Atabulus. Hic si flavit circa brumam, frigore exurit arefaciens, ut nullis postea solibus recreari possint.* Atque hinc liquet, cur veteri Horatii interpreti Ἀτάβολος dici videatur, quasi τὴν ἄτην βάλλων, id est, *perniciem adferens*.

Atanuvium (ut Festus interpretatur) *est poculi fictilis genus, quo in sacrificiis Romani utebantur sacerdotes Potiti*. Sed in Glossis Isidori legas: *Attanabo, genus vasis*. In Glossis autem Philoxeni: *Atnanulus*, ἄγγιον ἱερέως σκεῦος, κεραμεῖον. In diversa adeo scriptione difficile est originem conjectare. Si *atnanulus* rectum, videbitur esse a *nanus*. Nam ut Festus alibi ait: *Nanum Græci vas aquarium dicunt humile & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum*. Sin *attanabo* placet, videri posset habuisse formam *sartaginis*, quæ Græcis ἄττανον vocatur. Hesych. Ἄττανα, τὰ τήγανα. [*Attanus* Varroni apud Nonium.]

Ater aliqui satis inepte, ab *atterendo* dici scripsere: quia alba usu nigrescunt. Melius illi, qui ab αἴθω, i. *uro*, quia, quæ usta sunt, colorem hunc habent. Nam similiter a δαίω, quod est, *incendo*, est δαερὸν, quod Hesychius exponit μέλαν & καιόμενον. [αἴθοπος & δαερός.] Vel erit ab ἀτηρὸς, i. *noxius, damnosus*. Nam albus color boni est ominis, niger contra res infelices signat, ac portendit. Unde Æthiopis occursus infortunium credebatur portendere: magis sane hæc placent, quam quæ scribit Scaliger Exercitat. cccxxv. tmem. xvii. *Ater*, inquit, *quasi a terra. Quid si etiamnum magis arguemur; Chaldæam esse vocem, ut plerasque alias? Fumum enim apud eos significat.* Hæc ille. Si placet esse *a terra*, dicendum, sic vocari, non quia terra natura sua atra sit (nam si elementa, in se considerata, coloris sunt expertia, ut sciscunt Peripatetici, terra ne nigra quidem natura sua erit, nedum atra:) verum quia terra, quo ad generationem melior, hoc magis pulla atraque est, idque ob humoris compositionem: ut argumento est, quod ea sole excocta pulliciem amittat: quemadmodum & lintea humore nigrescunt, siccata candescunt. Sed hæc quamquam de terræ colore vere ab eodem Scaligero asseruntur adversus Cardanum Exercitat. xxxv. de etymo tamen assentire non possum. Dura enim est compositio: etsi non ignorem, aliquos velle, *ater*, quasi *a terra* dici, ut amarus, quasi *a mari*. Quod alibi refellimus. Nec magis assentio, quod putat esse a Chaldæis, quibus עטר, *atar*, *fumavit*; unde עטרא, *itra*, *fumus*. Nam & hoc, si rem spectes, longius abit. Sed si recurrendum ad Orientis linguas, maxime placet esse ab Hebræo קדר, *cedar*, quod est, *ater*, *pullatus*, *obscurus*: a קדר, i. *nigrescere*, *tenebrescere*. Initiale ק sive κ abjectum a Latinis, simili plane ratione, ac iidem a κάπρος dicunt *aper*. Ab *ater* est *atritas*, quod idem ac *ator*. Hoc Agellius usus; illo, Plautus. Festus: *Atritas, ater color.* Ab eodem videntur dixisse *atrare*, ut a *niger*, *nigrare* & *denigrare*. Ab *atrare* est *atratus*. A supino quoque *atratum* est *atramen*, unde *atramentum*, a quo *atramentale* & *atramentarium*. Glossæ Philoxeni: *Atrum*, μέλαν, *atramentum*, μελάνιον, *atramentale*, μελανοδοχεῖον, *atramentarium* καλαμάριον. *Calamarium* dicebatur, quia in eo tingeretur calamus: unde & ἐμβάφιον vocabant, ab ἐμβάπτω, *intingo*, unde & ἔμβαμμα, *intinctum*.

Athleta, Græce ἀθλητὴς, verbale est ab ἀθλέω, hoc est, *certo*: quod ipsum est ab ἄθλος, hoc est, *certamen*. Ἄθλος κατὰ συγκοπὴν vel κρᾶσιν factum ex ἄεθλος, ut ᾄδω ex ἀείδω. Ἄεθλος juxta Eustathium est ex α στερητικῷ, & ἐθέλω, quia ἄεθλους οὐκ ἄν τις ἐθέλοι, *certamina ac labores nemo non refugit*. Contra ἆθλον, h. e. *certaminis merces* sive *præmium*, est ex α ἐπιτατικῷ, & ἐθέλω quasi τὸ πάνυ ἐθελητὸν, *quod quis valde expetit*, ut scribit Etymologus. Erasmus *Athletas* dictos scribit quasi ἀθλίους, hoc est *miseros*. Eum hoc nomine, more suo exagitat Robortelius. Nannius haut alio Erasmum defendit, quam quod mire in ἐτυμολογίαις ludant auctores. Vellem addidisset, Galenum ipsum hanc adduxisse nominis rationem lib. iii. cap xxx. ad Thrasybulum. Interim certum est, ἀθλητὴς esse ab ἀθλέω, ac ipsum ἀθλεύεσθαι venire ab ἀθλοτης ob immensos eorum labores. Nisi malis tum ἄθλιος, quod *miserum* notat, tum ἀθλεύεσθαι, esse ab ἄθλος, quod non *certamen* tantum, sed & *labores* notat; quomodo dicimus, ἄεθλοι, sive *labores Herculis* aut *Ulyssis*.

Atque non fit ex *at* & *que*, sed *ac* & *que*. Quippe ut *neque* est idem quod simplex *nec*, & *absque* idem quod simplex *abs*, sic *atque* est idem quod simplex *ac*. Becmanum non audio, qui *ac* putat decurtatum esse ab *atque*: qua nempe ratione ab ἀπὸ est *a* & *ab*; & *am* ab ἀμφί. Quemadmodum autem in vett. lapidibus ac libris crebro legas *ad* pro *at*, & contra; sic in iisdem invenias *adque* per *d*, pro *atque*. Ita pag. cccxii. edit. Gruter. habes, BELLIS ADQUE VICTORIIS. Item, ADQUE AB INEUNTE ÆTATE. Item, AMORE ADQUE PROVIDENTIA. Videri possit hoc facere pro sententia Julii Scaligeri; qui ex *ad* & *que* conflatum putat. Sic enim scribit lib. 3. de causs.

enuſ. L. L. cap. XXII. T *poſuimus pro d. Adque illi dixere, nos Atque. Sane melior priſcorum ratio. Nam & melior ſonus eſt, & origo ſervatur. Præpoſitionis enim vis adhuc manet, ut dicamus, Tu a que ego: & ſit, Tu, & ad te ego. Sed voluere diſcrimen eſſe inter præpoſitionem, & conjunctionem.* Hæc Scaliger. Accipitur antique pro *ſtatim*. Alias quoque nonnullas ſignificationes habet. Vide Agellium lib. X. cap. ult. & quæ ex eo Nonius in *Atque*. Adi & Godſcalcum Stewechium lib. I. de particulis L. L. & notis ad lib. V. Arnobii, pag 383.

Atriplex, herba, quæ Græce χρυσολάχανον, quomodo interpretantur Gloſſæ Philoxeni. *Atriplexum* prius vocatum, ſcribit Feſtus. Sic dictum ajunt, quod comeſtum homines reddat atros. Idem per *atrum olus* intelligi volunt apud Plautum, Pſeudolo, act. III. ſc. II. Ego cenſeo, *atriplex* corruptum eſſe *atraphax*, a Græco ἀτράφαξις. Sic enim Græci vocant. Dioſcorides lib. II. cap. CXLV. ſive alias CXII. Ἀτράφαξις, οἱ δὲ χρυσολάχανον γνώριμον. Columella lib. XI. cap. III. *Chrysophyllon, itemque atriplicis, quod Græci vocant ἀτράφαξιν*. Martinio ita vocari videtur παρὰ τὸ ἀθρόως αὔξειν. Nam octavo, ex quo ſata eſt, die erumpit e terra, ut Theophraſtus ait in Hiſtoria Plant. lib. VII. cap. I.

Atrium unde ſit, docet Varro lib. IV. de L. L. *Atrium appellatum ab Atriatibus Tuſcis; illinc enim exemplum ſumptum*. Et hanc, & alteram originationem adfert Feſtus. Locum integrum ponam: *Atrium*, inquit, *proprie eſt genus ædificii ante ædem, continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluvia deſcendit. Dictum autem atrium, vel quia id genus ædificii Atriæ primum in Etruria ſit inſtitutum; vel quia a terra oriatur, quaſi aterreum*. At alter Servius, cujus hæc verba ad illud Maronis I. Æn. .... *vocemque per ampla volutant Atria*. *Tangit*, inquit, *morem Romanorum. Nam, ut ait Cato, & in atrio, & duobus ferculis epulabantur antiqui. Unde ait Juvenalis: Quis fercula ſeptem Secreto cœnavit avus? Ibi & pecunias habebant: unde qui honoratiores ſervi erant, liminum cuſtodes adhibebantur: ut, Qui Dardanio Anchiſæ Armiger ante fuit, fidusque ad limina cuſtos. Ibi etiam & culina erat, unde & atrium dictum eſt; atrum enim erat ex fumo*. Hactenus Servius: cujus ſententiam confirmant, quæ de fumoſis imaginibus ſcribunt poëtæ. Nam imaginum in atrio locus erat. Affert eam *atrii* ab *atro colore* ἐτυμολογίαν Iſidorus quoque, lib. XV. Orig. cap. III. Sed aliam mirificam adjungit, quaſi nomen ſit ex præpoſitione *a*, & voce *trium*. *Atrium*, inquit, *eſt ſpatioſa domus, & dictum eſt atrium, eo quod addantur ei tres porticus exterius*. Sed hoc ineptum. Quatuor his etymis accedat quinctum, quod eſt Joſephi Scaligeri in Conjectaneis. Is *atrium* factum putat ex αἴθριον. eaque etymologia locum habet, ſive ſumas pro *area ſubdiali ante ædes*, quomodo accipit Feſtus: ſive pro *prima ædium parte*, ut utitur Servius. Si prius placet, ſic dicetur, quia ὑπαίθριον, ſive *ſub dio*; ſin alterum, nomen erit ex eo, quod fornice ampliſſimo, & ornatiſſimo *æthram* repræſentet. Sed prius malim. Ab *atriorum* tutela, Varrone teſte, nomen habent ſervi *atrienſes*: quorum non ſemel mentio in antiquis inſcript. tum imprimis apud Juriſconſultos. In veteribus Gloſſis *atrienſis* exponitur διαιτάριος, διαιτάρχης. In aliis item Gloſſis habes, *Atriarii, atrienſes, ſunt cuſtodes atrii*. Fulvius Urſinus, appendice de triclinio, ſuſpicatur, eoſdem eſſe, qui in inſcriptionibus dicuntur SERVI A SUPELLECTILI: quia nempe ſervarint ſupellectilem convivalem, veteresque cœnitarent in atrio, hoc eſt, in culina, vel prope culinam: quod colligere eſt e Servii verbis quæ ſupra adduximus.

†Atrium Tuſcum nomen eſſe & ab חצר *hater* ejuſdem ſignificationis deduci, in Tyrrhenicis, ubi de *Hatria*, liquido oſtenſum fuit. Mazochius.

Atrophus, ἄτροφος, ὁ μὴ τρεφόμενος, *qui non alitur*, hoc eſt, qui ex cibo potuque nihil, vel parum nutritur, ſic ut non augeſcat, ſed deficiat. Plinius lib. XXVIII. cap. IX. de lacte aſinino: *Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant*. Et lib. XXXI. cap. X. *Proſunt atrophis, opiſthotonis, tetanis*. Crebro etiam uſurpat Firmicus.

Atrox, unde ſit, docet his verbis Feſtus: *Atroces appellantur ex Græco, quia illi atrocia appellant, quæ cruda ſunt. Sive, atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat. Τρεῖν enim Græci dicunt timere*. Sic ſane hæc verba adducit quoque Fungerus. At debuit is ſaltem conſuluiſſe, quæ ad eum locum notavit Vir illuſtris. Inveniſſet pro *atrocia* legi debere *atrecta*, ſive ἄτρωκτα. Nam aliquando dixiſſe videntur ἀτρὼξ ἀτρῶγος, atque id ſignificavit quod nondum eſui eſt maturum, ab α στερητικῷ, & τρώγω, i. *edo*. Inde igitur *atrox* pro *crudo*, quomodo uſus hac voce Nævius apud Nonium, cum ait: *Simul extra porricerent* (in vett. libris eſt *projecerunt*) *at octa miniſtratores*. Μεταφορικῶς vero tranſlata hæc vox ad animum, uti & Latinum *crudus* pro *crudeli*. Apud Iſidorum, lib. X. legas, *atrox*, dici a *teris moribus*. Quibuſdam etiam placet, *atrox* dici ab *ater*: quia homines ſævi & atroces ira ſuſceſcunt. Ita Perottus. Sed ſi *atrox* proprie *crudum* eſt, quam ſignificationem Nonius agnoſcit, omnino vera erit prior Feſti ἐτυμολογία, quam & Nunneſius ſequitur. Vel dicendum, eſſe a τρώω, id eſt, *ſaucio, vulnero*. Unde ἀτρώς, id eſt, ἄτρωτος, *illæſus, non vulneratus*. Suidas: Ἄτρωτος, ἄτρωτος, ἀπαθής. Qui & veteris ſcriptoris hunc locum adducit: Ἀλλ' ἔμενεν ἄτρωτος ὑπὸ τῶν τοιούτων παθῶν, ἢ ὁ Αἴας ὑπὸ σιδήρου. *Sed hujuſmodi affectionibus illæſus permanebat, ut Ajax a ferro*. Deſcribit hominem affectibus non ſuccumbentem: qualis creditur Cato. Unde Horatius lib. II. Od. I.

> *Et cuncta terrarum ſubacta*
> *Præter atrocem animum Catonis.*

Ubi *atrocem*, plane eſt, ἄτρωτον, hoc eſt, *invictum*. Nam opponit *terras ſubactas*, & *animum atrocem*. Heſychius: Ἀτρώτους, ἀνικήτους.

Atta dicitur, *qui talipedat*, hoc eſt, propter vitium crurum, aut pedis, plantis, vel talis, inſiſtit. Plane eſt ab ἅττω, *ſalio*. Quia qui terram metuit tangere, confeſtim ſubſilit. At veteribus placuit, dici *atta*, quaſi *attinga*, quia magis terram *attingat*, quam *tangit*. Nam *attingere* eſt *leviter tangere*: unde eſt, quod Donatus ad act. II. ſc. I. monet *attingere*, minus eſſe quam *tangere*. Nempe (ut ſudare liceat) quemadmodum *atta talipedans* terram quaſi metuit tangere: ita in pronuntiando integram *attinga* vocem efferre quaſi formidarunt. Fuit hoc cognomine Quinctius poëta, cuius, præter Plinium, Diomedem, Nonium, alioſque plurimos, meminit Horatius, qui ſcite, de fabulis ejus loquens, *perambulandi* voce utitur, quaſi ad *Attæ* nomen alludens. Locus eſt lib. II. ep. I

> *Recte, nec ne, crocum floreſque perambulet Attæ*
> *Fabula.*

Et etymi, & poëtæ, meminit Feſtus: *Attæ*, inquit, *appellantur, qui propter vitium crurum, aut pedum, plantis inſiſtunt, & attingunt magis terram, quam ambulant. Quod cognomen Quinctio poëtæ adhæſit*. Interpretationem vero confirmant Gloſſæ vett in quibus eſt: *Atta*, ὁ τοῖς ποσὶν ἀρχόμενος περιπατεῖν. Idem fere erunt *ſtrictibilia*, quomodo Turnebus dictas cenſet feminas, quæ terram tantum euntes ſtringerent. Vide, quæ hac de re dicimus in *Talipedare*. Ab *atta* videri poſſit nomen accepiſſe gens *Attia*. Neque enim recte ſentiunt, qui eo, quod apud Maronem legere ſit,

> *Alter Atys, genus unde Atii duxere Latini.*

Ideo *Atius* unico *t* ſemper ſcribendum eſſe, ſemper id nomen eſſe ab *Aty*, exiſtimant. Nam, meo judicio diverſæ ſunt familiæ *Atii* & *Attii*. Sane apud Dionem legimus, Ἀττία, ac Hieronymus quoque Ferrarius ait, ſe Philippica ſecunda in omnibus vett. libb. reperiſſe: M. ATTIVS BALBVS. Sed & hanc ſcribendi rationem non uno loco firmat Pierius in caſtigationibus Virgil. Ab utroque differt *Actius* per *ct*, quod cognomen eſt Apollinis, ſic dicti ab *Actio*, Acarnaniæ oppido, quod ſe offert ab Ambraciæ ſinu

nu venientibus: Maro in VIII.

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo:

Male in quibusdam libb. est *Accius* per duo *c*. Nam *Actius* idem hic est, quod *Actiacus*.

ATTAGEN, vel *attagena*, ἀτταγὴν & ἀτταγᾶς, Latinis *gallina rustica*, & *rustica perdix*, & *rusticula*: ubi *rustica* & *rusticula* est *agrestis*. Glossæ Philoxeni: *Gallina rustica*, ἀτταγήν. Glossæ Cyrilli: πέρδιξ, *perdix*, *gallina rustica*. Sed perdices distinguit Plinius, lib. x. cap. XXXVIII. *Currunt, ut perdices, rusticulæ*. Imo & Martialis lib. XIII. epigr. LXXVI. cujus lemma est *rusticula*.

Rustica sim, an perdix, quid refert, si sapor idem est?
Carior est perdix; sic sapit illa magis.

Nempe *perdix*, & *rustica gallina*, sive *rusticula*, ejusdem generis sunt: sed vulgatior *rustica indigena*, rarior *perdix*, sive *attagen Jonicus*: qui iccirco maxime celebratur. Horatius Epod. od. II.

Non attagen Jonicus.

Plinius lib. x. cap. XLVIII. *Attagen maxime Jonius, celebratur & vocalis alias, captus vero obmutescens, quondam existimatus inter raras aves: jam & in Gallia Hispaniaque capitur, & per Alpes etiam*. Martial. lib. XIII. ep. LXI.

Inter sapores fertur alitum primus
Jonicarum gustus Attagenarum.

Attagen (ut apud Athenæum est, in XI.) ὅλος κατάγραφος τὰ περὶ τὸ νῶτον, κεραμοῦν τὸν χρόαν, ὑποπυρρίζων μᾶλλον, *toto dorso variis est compunctus notis, colorem habet fictilium, sed subrufus magis*. Ὑποπυρρίζων enim ibi cum Casaubono malim, prout est in Excerptis, quam ὑποπυρίζων. Quod si avi est huic color κεραμοῦς, sive *fictilium*, videri possit nomen accepisse a *vase fictili*, quod ἄττανον Græci, Latini *sartaginem* vocant. [malo ab ἄττειν ἀτταγᾶς ab *incessu saltari*.]

ATTAMINO, compositum esse, inque eo *d* præpositionis *ad* in *t* converti, ut in *attingo* & *attinet*, scribit Priscianus lib. I. cap. de literarum numero & permutatione. Alteram compositi partem reticet. Ea est obsoletum verbum *tamino*, quod paret ex aliis compositis, ut *contamino*, item *intaminatus*, quo usus Horatius lib. III. Od. II. *Intaminatis fulget honoribus*. Quod male quidam mutare conantur. Glossæ Philoxeni: *Intaminata*, μιανθέντα. Eodemque modo interpretantur vocem, *attaminata*. Itidem in Glossis Cyrillo tributis, legas: Μιαίνω, *attamino*, *inquino*, *polluo*, *incesto*. Assentio autem Becmano, & aliis; qui *tamino* censent esse ab *tame* טמא, hoc est, *contaminatum*, *pollutum*, sive *immundum esse*. [forsan a *tama*.] Quamquam & affinitatem habet cum voce דכן, hoc est, *stercus*, *sterquilinium*. Sed prius magis placet. Putabat Perottus, *contamino* dici a *manibus*, proprieque notare, manibus luto plenis aliquid attingo, ac per μετάληψιν poni pro *polluo*. Sed hoc si est, unde *ta* syllaba in *contamino*, *attamino*, & *intaminatus*?

ATTEGIÆ, Juvenali, sat. XIV. *tuguria*. Græce καλύβαι, ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. Similiterque & *tuguria* dicuntur *a tego*, quasi *teguria*: & ex *adtego*, seu *attego*, *attegiæ*. Vetus Onomasticum Latino-Græcum *Ategiæ* (scr. *attegiæ*) σκηνοπηγία.

ATTELABUS, ἀττέλαβος. Plinius lib. XXIX. cap. IV. *Adversantur & locustarum minima sine pennis, quos attelabos vocant*. LXX. interpretes quoque usi prophetæ Nahum cap. II. Nisi quod ea vox per *ε* ab iis scribatur, ἀττέλεβος. Quem ad locum sic B. Hieronymus: *Locustæ, & bruchus, & parva genimina locustarum, quæ vocantur attelabi*. Et mox: *Porro attelabus, quem significantius comessorem interpretatus est Aquila, parva locusta est inter locustam & bruchum, & modicis pennis reptans potius, quam volans, semperque subsiliens, & ob hanc caussam ubicumque orta fuerit, usque ad pulverem cuncta consumit: quia donec crescant pennæ, abire non potest*. Atque iterum: *Confertur exilienti attelabo, & locustæ, quæ in die frigoris, eo quod avolare non possit, resideat in sepe; & postea, orto sole, & in illius ardore calefacta, exiliat, & ad alias regiones avolans, nequaquam meminerit sepis, in qua tempore frigoris sederat*. Quod eam semper subsilire ait Hieronymus, ac calore solis calefactam, alio e sepe exilire: id satis probabilem reddit conjecturam H. Stephani, qui ita dici putat ab ἄττω, id est, *salto*. Unde & *attacus* dici videtur [item ἄτταλος.] Est id in vulgata translatione, Levitici XI. 22. Atque etiam apud interpretes LXX. in edit. Complutensi. In Romana enim est τὸν ἀττάκην, non τὸν ἄττακον. Sed de origine *attelabi* dispiciendum, an non potius sit a fonte Hebræo. Nam & אטלף, *ataleph*, Jesajæ cap. II. Quod David Kimchi interpretatur *murem alatum*, *nocte volantem* h. e. *vespertilionem*. Cum & *ataleph*, & *attelabus*, sint animantia alata, volantia quidem, sed reptantia in terris, ejusdem esse originis, plane, ut puto, existimandum.

ATTUBUS, qui laborat linguæ vinculo, quod Græcis medicis γλωττόδεσμα vocatur. In Evangelio dicitur μογιλάλος. Est a Græco ἄτυπος, quod ab *α* στερητικῷ & τύπος, quia sensa animi expedire nequit verborum typis sive formis. Sunt enim verba typi atque umbræ cogitationum: cogitatio vero est imago rei extra intellectum. Gloss. vett. Philoxeni, & aliorum: *Attubus*: μογιλάλος, μόγγος, ἄτυπος. Usus Ausonius versu isthoc; *Canus, comosus, hispidus, trux, attubus*. Ita optime emendat Scaliger in lectionibus Ausonianis, lib. II. c. XXIX. In vulgatis male est *artubus*.

A V

†AVEXLOS. Hesychius: Ἀυκέλος, ἕως ὑπὸ Τυῤῥηνῶν. *Aucelos, Aurora dicitur a Tyrrhenis*. Estne a Chaldaico קריץ *keris* sive קריצא *kerisa*, quod millies in Targumim *Auroram* significat? Mutatio litterae R in L perquam familiaris in omnibus linguis est. Itaque pro *keris*, Tusci dicebant *kelis*, sive (quia *Jod* & *Vau* alternant) *kelos*. Deinde fieri potuit, ut praenomen הוא *hu*, *Ipse*, initio dictionis adhaeserit; ac sicuti Gen. II. 14. ex הוא פרת *hu-Pherat* simul coalescentibus facta est vox *Euphrates*; sic ex *Hukelos* (*ipsa aurora* h. e. *jam est aurora*) evasit nomen unum AVEXLOS. Ac notandum est praenomen tertiae personae, quod Hebraeis הוא *hu* dicitur, apud Paraphrastas (maxime in Bibliis Regiis: de quo consules Buxtorfii Chaldaeam grammaticam ad finem pag. 37.) הו eum *patach* scribi, & *hau* (ex forma scilicet Syriaca) pronuntiari; ex quo amota aspiratione, ut in *Euphrates*, exsistit ipsissimum AVEXLOS, nempe ex Chaldaeo totum. MAZOCH.

AVEXPS, quasi *aviceps*. Ab *aucupe* vero *aucupium* & *aucupari*. Priscianus lib. I. *Auceps aves capiens*, ut *menceps*, (idem de *menceps* scribit lib. v.) *mente captus*, *municeps munera capiens*. Eadem de voce sic Velius Longus: *Item qui aucupium per u scribunt, putant ab ave occupanda dictum: aut quia aucupium ab ave capienda, cum a literæ in u familiaris transitus sit. Quibus æque opponi potest, non minus in i transire quam in u. Nam & ab amico fit inimicus, & a falso infulsus.*

AVCTOR, *autor*, an *author* scribendum sit, disputant. *Author* per *th* præter alios probat Adolphus Meckercus, lib. de pronuntiat. Ling. Gr. vultque esse ab αὐθέντης. Et sane in vet. Glossis legere est, *Auctoritas*, αὐθεντία. Item, *Auctor*, αὐθέντης. Mihi diu placuit, *autor*, simplici scribi *c*. Non quia esse putarem ab *audeo*, *d* in *t* converso, quæ quorumdam sententia est: nec quasi sit a Græco αὐτουργὸς, κατ' ἀποκοπὴν, ut aliqui arbitrantur: verum quia esse crederem ab inusitato supino verbi *aveo*. Ut a *cautum*, *cautor*; a *fautum*, *fautor*: sic deducebam ab *autum*, *autor*. Quippe *autor* is proprie dicitur, qui aliquid avet ac cupit fieri, sive id ipse exequitur, sive per alium, ut quid fiat, hortatur. Verum adversus hæc non exiguum scrupulum injicit, quod Veteres semper *auctor* per *c* scripserint. Quare videri possit utraque significatione ab *augendo* esse. Verum obstat, quod posterior significatio (qua pro illo sumitur, cujus quis

K auxilio

auxilio & auctoritate ad agendum impellitur) non satis isti etymo convenit. Icciro non displicet, ut sit ab antiquo *auquo*, quod Aldus in Orthographia scripsit. Hoc si parum arridet, proximum est, ut statuamus, cum prius diceretur de eo, qui rem ab alio cœptam promoveret, postea ad eum quoque extensum, qui inciperet, ac suaderet. Utut est, insistendum nobis Veterum consuetudini, qui uti dicebam, sive accipiatur pro illo, qui auget sive illo, cujus auctoritate sententia aliquid fit: semper per & hanc vocem scribebant. Id enim clare indicat hic locus Charisii, lib. I. *Auctor propterea dicitur, quod augeret & generaret: & auctricem dicemus, quod pariter augere possit: cum vero ad auctoritatem refertur, pro communi accipiendum*. Idem docet Valerius Probus in Catholicis: *Auctor si sit tractum a verbo augeo, auctrix facit: si non venit a verbo, sed significat principem, quod nomen non venit a verbo, etiam feminino genere auctor facit: sicut Virgilius ex persona Junonis, Auctor ego audendi, princeps, non quæ augeat: nam auctrix diceret*. Hæc Probus. Imo Pierius ad XII. Æneid. docet, se in exemplaribus antiquis, quotquot videre contigit, utraque significatione *auctor* per *ct* invenisse: aliquot quoque inscriptiones adducit in quibus vox ea hoc modo legatur. Eandem orthographiam, probat Hieronymus Ferrarius, initio Emendationum in Philipp. I. & Aldus Manutius in Orthogr. pluresque alii, quorum & ipse sententiæ inscribo. Ab auctor est *auctorare*, quod significat, aliquem sibi obligare, adeo ut quis non amplius sit sui arbitrii, sed res alio agat auctore: unde & nomen. Livius lib. VII. *Eo enim pectore veluti auctoratum sibi proditorem ratus est*, i. obligatum obstrictumque. Item Pomponius lib. XV. D. de auctoritate & consensu tut. *Etsi pluribus datis tutoribus unius auctoritas sufficiat: tamen si tutor auctoretur, cui administratio tutelæ concessa non est; id ratum a prætore haberi non debet*. Ubi *auctorare* est *auctoritatem alicui accommodare*, & quod dicunt Belgæ, *jemant volmachtigh maken*. Huic contrarium *exauctorare*, pro eo quod est, *obligatione solvere*. Ab *auctorare* est *auctoramentum*, pretium & quasi stipendium auctorati pro facta obligatione. Est & cum magis speciatim hæ voces dicuntur de gladiatoribus. Nam scribit Acro ad sat. VII. lib. II. *auctoratos* ab antiquis dictos, qui se ludo vendiderant. Quod confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus legas: *Auctoratus*, ἀνδραίρετος εἰς ὄχλον ἑαυτὸν βαλλων, καὶ μονομάχος. Sic usurpat Seneca, ludo de morte Claudii: *Qui contra hoc SC. Deus factus, fictus, pictusve erit, eum dedi larvis & proximo munere inter novos auctoratos, ferulis vapulare placet*. Item Quinctilianus in argumento Declam. CCCII. quæ inscribitur, *Auctoratus ob sepeliendum patrem*: GLADIATOR, inquit, IN QVATVORDECIM GRADIBVS NE SEDEAT: *quidam ut patrem sepeliret, auctoravit se: die muneris productus*, &c.

AVDEO, ex mente quorundam, venit ab ἀνδάνειν, hoc est, ἀνέχειν, *qui manu sua interimit*. Hoc enim est audentis. Juxta Nunnesium vero est ab αὐθάδης *arrogans*, *superbus*. Verum, quid si derivemus ab ἄυσα, hoc est, *audeo*? Suidas: Αὔσονες οἱ βασιλεῖς παρὰ τὸ ἄυσα τὸ τολμῶ, οἱ πάντα ἐπιτολμῶντες τῷ προστάγματι. *Ausones, reges Itali, ab* ἄυσα, *id est audeo, quia suis mandatis omnia auderent*. Vid. Pimponcius in Virgilium, pag. 597. Sed multum metuo, ne forte allusiuncula fuerit Græculi perstringentis Romanos, quasi jure *Ausones* dicantur, qui in victas gentes quidvis *ausint*. Sed utrum Græci etiam ἄυσα dixerint, haut facile pronuntiem. Nec in una hac allusiuncula, quæ a voce Romana esse videtur, firmum satis argumentum posuerim. Quocirca magis placet, *audeo* esse ab *aveo*, inserto *d*. quomodo *gaudeo* est a *gaveo*, unde *gavisus*, *tendo* a *teno*, quod a τείνω. [Ab *avidus*, *avideo*, *audeo*.] Vel *audeo*, κατὰ μετάθεσιν erit a δαῦκος, quod *audacem* notat. Hesychius: Δαῦκος, ὁ θρασύς. Sed ut *audeo* inde sit, *audax* ἀμείνως inde non erit, etsi ita videatur viro erudito, quia *audax* iccirco dici ait, quasi *audox*, a δαῦκος. Omnino enim ἀναλογία requirit, ut ab *audeo* deducamus *audax*, quomodo a *rapere* est *rapax*: vel, si hoc ab ἅρπαξ esse malis, saltem, ut a *tagero sagax*, a *fagiro fagax*, a *tenero tenax*. Ab *audace* autem dicta *audacia*, non ab *avide agendo*, ut dure ἐτυμολογίζει Festus. Nec multo melius, quibus *audax* placet esse ab αὐθάδης. Ab *audaci* quoque *audaciter* & κατὰ συγκοπὴν *audacter*. Integro non Sallustium modo, sed Ciceronem ipsum, Oratione pro Roscio Amer. usum, scribit Priscianus lib. XV. Faërnus ait quoque, se Orat. pro Fonteio in antiquo suo codice reperisse: *Audaciter hoc dico, judices*. Fortasse tamen hæc librariis tribuenda, quando apud Quinctilianum legimus lib. I. cap. VI. *Inhærent quidam molestissima diligentiæ perversitate, ut audaciter potius dicant, quam audacter, licet omnes oratores aliud sequantur*.

†AVDEO verbi (quod in flectendo & derivatis modo D retinet, modo S pro D assumit) quaerenda est radix, quae utriusque litterae vices pro usu reddat, ac praeterea diphthongum AV. Ea est עז i. e. *robur*, quod Syrorum more O in AV resolventium erit AVZ, unde AVSVS, AVSIM, & quaecumque S gerunt. At Chaldaei Z in D mutabant. Hinc AVDEO, AVDAX, & quaecumque D retinent. A robore autem non est dubium, quin audacia provenire crederetur. Nam audacia quae ad animum pertinet, est μετάφορα, & ea quoque in animi viribus est posita. MAZOCHIVS.

AVDIO, quidam ab *aura* dici putant, qui vocem per aëra ad aures nostras deferri necesse est. Alii ab *haurio*, tum *audio*, tum *auris*, deducunt, quia audientes, auribus haurimus vocem: unde Maro;

. . . . *Vocemque his auribus hausi*.

Sed hæc merito rejicimus. Omnino autem est utrumque a Græco fonte. Nempe vel ab αὐδὴ, quod est, *sonus*, unde *audio* erit, quia sonus est auditus objectum. Αὐδὴ vero, ab ἄυω, quod est, φωνῶ. Vel est *audio*, ab ἀΐω, quod idem significat, inserto *d*, quomodo a τένω, quod Æolicum pro τείνω, est *tendo*, item a *caneo candeo*, & similia. Ab *audiendo* vero dictæ sint *audes*, quæ postea *aures*, ut a *laudo laudus* & *laudea*, quæ postea *laurus* & *laurea*: quod & *aurium* & *lauri* etymon Isidorus probat, lib. XVII. cap. VII. Ac adfert quoque Velius Longus: *Pro audiculis ab audiendo auriculas dicimus, & meridiem pro medio die loquimur*. Vel *audio* contra est ab antiquo *audes*, pro quo postea *auses*, & tandem *aures* diacre: quomodo qui prius *Ausesii*, *Fusii*, hi postea *Aurelii*, *Furii*. *Audes* vero quasi *aures* dictæ. Nam pro οὖς ὠτὸς, id est, *auris*, Cretice & Tarentine dicitur αὖς αὐτὸς. Sic Cretenses quoque pro αὐτῷ dicunt ἀωτεῖ. Æoles similiter pro ὑψοῦ ὕψοις, pro χρυσοῦ χρύσοις, pro τὰς ἵππας τοῖς ἵπποις, nisi hic antiptosin malis statuere. Ὦτα vero ab Chaldæo אודן, *udan*. Ab antiquo *auses*, pro *aures*, est *ausculto*: de quo seorsim. Ab *audio* est *auditavi*, pro *sæpe audivi*. Sed pro eo *audivitavi* male est, etiam in MSStis Festi codd. Ab eodem est *inaudio*, hoc est, *leviter audio*. Nam imperfectam εἴρεσιν notat. At *inauditus*, nunc significat *non auditum*, nunc vero *quod non audit*, ut docet Nonius. *Inauditiuncula*, quod Græce ἀκροαμάτιον. Usus Gellius lib. V. cap. XXI. De *Obedio* seorsim dicam. *Oricilla*, quo Catullus utitur, alterum diminutivum est ab *auricula*. *Au* in *o* abit, ut in *orata* pro *aurata*, *olla* ab *aula*.

AVELLANAM, cave cum *corylo* confundas, cum vulgo. Nam *avellanæ* nomen specialius est: ut bene monet scriptor Anonymus in notis ad Theophrasti historiam plantarum. Eum si nescis, eruditissimum virum Jacobum Dalecampium esse scito. Quod ad etymon, sunt qui ab *avellendo* dici censeant. Sed rectius Servius ad II. Georg. *Avellanæ*, inquit, *ab Avellano, Campaniæ oppido, ubi abundant, nominatæ sunt*. Eadem, more suo, exscripsit Isidorus lib. XVII. cap. VII. Quod autem hi *Avellanum* vocant, id Silio, lib. VIII. est *Avella*. Hinc *Avellinates* apud Lucanum. Veteres hæc vocabula quoque, per *b* scribunt

bunt, *Abella*, *Abellinates* &c. Indeque est quod nuces hæ prius *Abellinæ* sint vocatæ. Plinius lib. xv. c. xxii. *Ceteris, quidquid est, solidum est, ut in avellanis, & ipso nucum genere, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant*. Sic sane & vetus habet Parmensis. Possis tamen & *abellanas* legere, quod Turnebus ex MSStis codicibus comprobat lib. xxvii. c. xvii. Dicuntur Græcis κάρυα Ποντικὰ, prout Glossæ Philoxeni interpretantur. Plinius: *In Asiam Græciamque e Ponto venere, & ideo Ponticæ nuces vocantur*. Idem ait Macrobius. Item Isidorus loco ante citato: *Hæc a Græcis Ponticæ appellantur, eo quod circa Ponticum mare abundent*. Ac ut generali nomine Ponticæ, ita speciali dicta Ἡρακλεωτικά. nempe ab Heraclea, quæ discriminis causa dicebatur Pontica. Quamquam Oppius apud Macrobium, dicat, *Heracleoticam nucem* quibusdam esse *castaneam*. Prænestinas etiam vocari, Plinius docet. Vocantur & λεπτοκάρυα. Dioscorides lib. i. cap. clxxx. τὰ δὲ Ποντικὰ, ἃ ἔνιοι λεπτοκάρυα καλοῦσι, ἐστι κακοστόμαχα, &c. Verisimile est, ad λεπτὰ κάρυα appellationem respexisse Juvenalem, cum sat. v. ait:

. . . . *Viridem & thoraca jubebit*
Afferri, minimasque nuces.

Avena, Græce βρόμος, [est ab ἀυὶξ & ἀυίζω.] alia sativa est ac frugifera, alia sponte proveniens ac sterilis: cujus species est αἰγίλωψ. Posterior sola in usu erat Romanis. De qua Maro, i. Georg.

Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.

Ubi Servius: *Steriles autem avenas secundum situm Italiæ dixit; nam in Thracia fructuosæ sunt*. Ac similiter Hesychius: βόρμος, ὃν καὶ βρόμον λέγουσι. ὅστι δὲ θρέφει τετράποδα τὰ πολλαχοῦ ὑπὸ σπειρόμενον, ἀνέτο δὲ καὶ αὐτομάτως φυόμενον. Utriusque etiam meminit Plinius, lib. xviii. cap. xvii. *Primum omnium frumenti vitium avena est, & hordeum in eam degenerat: sic ut ipsa frumenti sit instar: quippe cum Germaniæ populi serant eam, nec alia pulte vivant*. Ubi in eo peccat, quod ob ambiguum vocabulum rem eandem credat; cum avena illa, in quam hordeum degenerat, specie differat a sativa, quæ in pultem cedit. Nec tamen penitus ignorabant sativam Romani. Nam Maronis est, i. Georg.

Urit enim campum lini seges, urit avenæ.

Ubi Servius sic: *Cælius lib. tertio seri avenam ostendit. Sed videtur poëta velut interrogatus, cur linum, & quæ sequuntur, dicat, non seri debere: respondisse, Urit enim: quia Enim caussalis conjunctio est*. *Avena* συνεκδοχικῶς pro *stipula*, sive *calamo avena*. Ut i. Ecl.

. . . . *Tenui Musam meditaris avena.*

In vett. Glossis *avena* non solum αἰγίλωψ exponitur, sed etiam αἶρα, quæ *lolium* est. Sed ea distinguit Maro, ut antea vidimus. *Avena* Perotto sic dici videtur ab *a*, & *venio*, quod *ad fructum non veniat*: ut quæ sterilis sit, ac frumenti vitium. Nam etsi sativa etiam sit, tamen appellatio ab ea sit, quæ in usu erat Romanis: ut ostendit, quod rei rusticæ scriptores de satione ejus nihil præcipiant. Sed huic etymo modulus secundæ syllabæ refragatur. Rectius igitur dixeris, ut ab *habeo* est *habena*, sic ab *aveo* esse *avena*: sive ab *occupandi aviditate*, quod Agrætius scripsit: sive potius, quod *aveant illud edere* pecudes ac equi. Unde Hesychius βρόμον vocat τροφὴν τετραπόδων. Ac hodieque pro pabulo equis datur.

Avere, pro *salutare*, vide in *Have*. *Avere* alias est *cupere*. Lucillius apud Nonium: *Cocus non curat cadum insignem esse, dum pinguis fiet. Sic animum amici quærunt, parasiti divitias avent*. Est ab Hebræo אבה, quod est, *velle*, *concupiscere*: vel ab יאב, quod itidem notat, *velle*, *cupere*: vel ab אוה, *expetere*, *desiderare*: unde תאוה, *desiderium*. Ab *avere* est *avidus*, ut recte scribit Festus in *avere*, & Nonius in *Avarus*. At inepte apud eundem Festum perscriptum: *Avidus, a non videndo, propter nimiam cupiditatem, appellatur, sicut amens, qui mentem suam non habet*. Inepte, inquam. Nam ut a *torreo torridus*, a *caleo calidus*, a *rapio rapidus*: sic ab *Aveo avidus*. Ejusdem originis est *avarus*: sive dicitur, quasi *avidus æris*; e detrità e diphthongo, quod scripsit Nigidius Figulus, teste Agellio: sive, quod ipse mavult Agellius, sit ab uno solum verbo inclinatum, puta *aveo*: ut nempe *arus* sit vocis productio, quemadmodum in *amarus*. Vide Agellium lib. x. cap. v. Mihi Nigidii sententia non improbatur. Nec ei derogat vox *amarus*, quia hæc verbale non est, quale esset *avarus*, si vera est Agellii sententia. Nec est, quod obducat quis, similiter ab *ignoro* fieri *ignarus*. Nam *ignarus* sit a *gnarus*. Ab *ignoro* vero foret *ignorarus*. Agellii tamen sententiam sequitur quoque vetus Horatii interpres, ad sat. i. lib. i. *Avebas*, inquit, *i. e. avide cupiebas, unde avidi dicti sunt avari*. Apud Isidorum, lib. x. legas, *avarus* dici, quasi *avidus auri*, extrito *u*. Sed si compositum est, non tam ab *auro* est, quam *ære*, ex quo antiquitus pecunia erat.

Averruncare non modo Afranius dixit apud Nonium in *Verruncent*, aut Paccuvius apud Festum eapse voce, aut Cato libb. de R. R. sed & Livius lib. viii. *Ab V. C. placuit averruncandæ Deum iræ victimas cædi*. Et Cicero epist. ii. lib. ix. ad Atticum: *Dii, inquit, averruncent*. Significat *avertere*, unde *averruncus*, ἀλεξίκακος, ut *Dii Averrunci*. De *averruncandi* ratione videndus Desiderius Heraldus ad Martial. lib. xi. epig. l. Quod ad ἔτυμον, Ludovicus Vives ad lib. iv. Augustini, de Civitate Dei, uti & in Thesauro suo R. Steph. itemque in Etymologico suo Becmanus, censent esse a *runcare*: ut nempe constetur ex *ab* & *erruncare*, ac *au* pro *ab* ponatur, ut in *auferre*: *erruncare* autem pro *eruncare* dicatur, ab *ee* sive *ex*, & *runcare*: quomodo, & *ecfari*, & *effari*, dicitur. *Runcare* vero est *cadere runca*, unde & nomen. Hanc ἐτυμολογίαν confirmat interpretatio in vett. Glossis, ubi exponitur ἀποτίμνω. Verum & aliæ duæ etymologiæ occurrunt. Una est, ut esse dicamus a Græco ἀπορύκω, quod, Suida teste, est ἀποκωλύω. Præter Homerum, Xenophontem, aliosque, usus Sophocles in Ajace:

. . . . ἀλλ᾽ ἀπορύκοι
Καὶ Ζεὺς κακὸν καὶ Φοῖβος Ἀργείων φάτιν.

Alterum etymon est, ut sit a simplici *verruncare*: quod cum in usu sit, dubitandum non est, quin hæc vera sit origo. Meminit, cum Festus, qui interpretatur *verte*, tum Nonius, qui insuper Accii & Paccuvii loca adducit. Illius est:

Te, sancte, venerans precibus, invicte, invoco.
Portenta ut populo patriæ verruncent bene.

Hujus est:

Precor veniam, petens, ut quæ egi, ago, axim, verruncent bene.

Apud Festum vulgo legitur *veruncet*. Sed in MSStis est *verruncent*. Cum autem *averruncare* sit *avertere*, *verruncare* item *vertere*: videri possit, *verruncare* esse a *vertendo*. Sensit id Varro: cujus hæc verba sexto de L. L. *A vertendo* (f. *avertendo*) *averruncare, ut Deus, qui iis rebus præest, Averruncus. Itaque ab eo precari solent, ut pericula avertat*. Magis tamen placet, ut ab ἐῤῥύκω sit *verrunco*, præmissa digamma, quomodo ab εἴδω *video*, ab ἰταλὸς *vitulus*. Vide *Vis*. *n* vero insertum, ut in *runcina*, quod a ῥυκάνη. Porro pro *Averruncus* videntur quoque dixisse *Auruncus*, pro *averruncare* *auruncare*; quomodo *prudens* factum ex *providens*, *dites* ex *divites*, *junior* ex *juvenior*, &c. Sane, in Glossis Philoxeni legas, *Auruncius*, θεὸς ἀποτρόπαιος, ubi *Auruncus* legendum nemo non videt. Apud Festum quoque cum ait, *aurum* dici ab *avertere*, *auruncare* plane substituendum, ut monuit Scaliger. Sane hinc decenter & commode magis *auri* vocem derivaris, quam ab *avertendo*. Censet idem, *Auruncos* sic dictos, quasi ἀποσταθέντας, h. e. *averruncatos* sive *aversos avulsosque a sedibus suis*. Sunt vero *Aurunci* (ut ad vii. Æn. scribit Servius) antiquissimi Italiæ populi, qui Græce, ut ait, Αὔσονες appellantur. Glossæ quoque ante laudatæ interpretantur οἰκήτορες Ἰταλίας, & Festus, in *Ausonia*, indicat, ab *Ausone* descendere, ut quem *Auruncam* urbem in Italia condidisse dicat.

Augeo, ab αὔξω, sive inusitato αὐξέω. Σ, quod in ξ inest, perit, ac κ, quod in eodem, abit in γ, quo-

quomodo a κυβερνῶ est *guberno*, a κόμμι *gummi*, &c. Magis ad αὔξω accedit præteritum *auxi*. Ab eo est *auxilium*, quod esset legionibus augendis & juvandis. Varro, IV. de L. L. ubi distinguit *præsidium*, *subsidium*, & *auxilium*: *Auxilium*, inquit, *appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adjumento essent, alienigenæ*. Vegetius lib. II. cap. II. *Legionibus semper auxilia, tanquam levis armatura, in acie jungebantur, ut in his præliandi magis adminiculum esset, quam principale subsidium*. [ἀοσσέω *auxilior* & ἀοσσητὴρ *auxiliator*.] A supino *auctum* est *auctio*. Est enim publica venditio, qua quid addicitur ei, qui postremus pretium auxerit: hinc *auctionari*. Ab *auctum* quoque est *auctarium*, *quod supra mensuram vel pondus justum objiciebatur, ut cumulus vocatur in modio*, teste Festo. Idem *aucta*, (si recta hæc scriptura) exponit *sæpe aucta*. Ego pro *aucta*, sive, ut in MSSto est, *aucata*, malim *auctata*. Nam *auctare* proprie *sæpe augere*. Idem quid *auctum* in Circo sit, docet: *Auctum vocabatur spatium Circi, quod supra definitum modum victoriæ adjungitur*. *Auctumnus*, pro quo fere, eliso *c*, scribimus *autumnus*. Festus: *Auctumnum quidam dictum existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes, coactis agrorum fructibus*. Hinc *auctumnitas*, auctumni tempestivitas. Cato de R. R. cap. V. *Circum oleas auctumnitate ablaqueato*. Sic idem ab *oliva olivitas* dixit c. LX. h. e. tempestivitas legendæ oleæ. Ab *auctumno* est *auctumnale*, & per apocopen *auctumnal*, quomodo & *vectigal*, *cervical*, *capital*, *tribunal*, *animal*, dicimus, quæ, si rationem audimus, in *e* desinere debebant; ut ait Charisius lib. I. Similiter igitur Varro, eodem auctore, dixit, *æquinoctium auctumnal*.

AVGVR, οἰωνοσκόπος, ὀρνεοσκόπος, ut interpretantur Glossæ Philoxeni: quid sit, docet his verbis Servius Petri Danielis ad III. Æn. *Augurium est exquisita Deorum voluntas per consolationem* (lego, *consultationem*) *avium aut signorum; quod tunc peti debet, cum id quod animo agitamus, per augurium a Diis volumus impetratum*. Plura ibidem de *augurio* legas, quæ in vulgaris Servii codd. neglecta. Quod ad etymon, docet idem ad V. Æn. *augurium* dici, quasi *avigerium*: quod ipsum habes apud Isidorum lib. VIII. Orig. cap. IX. Est igitur ab *avium gestu*: ubi *gestus* nomen non *ad tripudium solistimum* refero, (ut Torrentius facit ad Suetonii Augustum) sed *ad modum quo se aves gererent in volando*. Apud eundem Isidorum, alterum quoque etymon reperio, ut *auguria* dicantur, quasi *avigarria*. Utrumque etiam complexus Pompeius: *Augur*, inquit, *ab avibus gerendoque dictus, quia per eum avium gestus edicatur: sive ab avium garritu, unde & augurium*. Sunt & quibus placeat, *augur*, non ab *avium gestu garritve* dici, sed *avium gustu*, quod communis hic sit utriusque syllabæ vocalis, & felix augurium crederetur si aves pascerentur. Nec desunt quibus ab *augendo* vox ea ducta videatur. Sane pro priori etymo sunt quæ de *augusti* voce scribit Festus: *Augustus, locus sanctus, ab avium gestu, id est, quia ab avibus significatus est, sic dictus: sive ab avium gustatu, quia aves pastæ id ratum fecere*. At pro utroque etymo facit hic locus Tranquilli, in Aug. cap. VII. *Loca religiosa & in quibus augurato quid consecretur, augusta dicuntur ab auctu, vel ab avium gestu gustuve, sicut etiam Ennius docet scribens:*

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

Ovidius quoque & *Augurii* & *Augusti* vocem ab *augendo* deducit. Sic enim ille, I. Fast.

Sancta vocant Augusta patres: augusta vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu.
Hujus & Augurium dependet origine verbi:
Et quodcumque sua Jupiter auget ope.

Idem, ad etymon hoc alludens, continuo subjicit in gratiam Augusti:

Augeat imperium nostri ducis, augeat annos.

Adderem & Egesippi auctoritatem, nisi is scriptor esset supposititius, & infimæ vetustatis. In hocce auctorum dissensu, de utraque voce sententiam nostram proponemus. Quod igitur ad *auguris* vocem attinet, non magis *augur*, quam *auspex*, ab *augendo* dici puto. Potius autem *augurium*, quasi *avigerium*, quam *avigarrium*, dici censeo, quia alioqui produceretur antepenultima. Quodque ad vocem *augusti*, quanquam fateor, eam posse ἀναλόγως ab *auctu* deduci (nam ut ab *ango* est *angustus*, ita ab *augeo* erit *augustus*:) si tamen propria vis vocis attendatur, puto præferendam esse eorum opinionem, qui ab *augurio augustus* dici volunt. Nam *augustum* proprio dicitur, quod *augurio* est *consecratum*, eoque sanctum & venerabile. Id indicat superior Tranquilli & Festi locus, ac Ennii versus, quem & Varro citat, lib. III. de R. R. c. I. Dio quoque, lib. XLIII. & Pausanias in Laconicis, *Augustus* vertunt Σεβαστὸς, i. e. *venerabilis*. Pro eadem sententia est interpretatio veterum Glossarum Philoxeno tributarum. In iis legas: *Augustus*, Σεβαστὸς, ἱερὸς, Σεβάσμιος, & *Augustissima*, Σεβαστοτάτη. Nec repugnat ἀναλογία. Nam erit ab *augurio augustus*, quomodo (ut in Conjectaneis scripsit Scaliger) ab *unco* est *ungustus*, a *fide fidustus*, a *veru verbustum*; ut, *caro verbusta*, apud Plautum, &, si Varronem sequimur, a *corio corusta*, & per συγκοπὴν *crusta*. Et hæc quidem de etymo *auguris* & *augusti*. Ab *augur* est *auguraculum*, locus sive arx Romæ, ubi auguria capiebant. Græce οἰωνοσκοπεῖον dixeris. Festus: *Auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus: quod ibi augures publice auspicarentur*. Ab eodem est *inauguratum*, h. e. augurium actum perfectumque. Glossæ Philoxeni: *Inauguratus*, ἀποιωνισθεὶς. Utitur Plautus, Asinar. act. II. sc. I. *Impetritum, inauguratu'st, quovis admittunt aves*. De *augurio canario* vide Cælium Rhod. lib. XVII. cap. XXVII. Sed de tota *auguriorum* ratione adi Ulyssem Aldrovandum, qui generatim de eo tractat in prolegomenis operis sui, quod ὀρνιθολογίαν inscripsit; speciatim vero de singulis avibus, in speciali earum historia. Aliquid quoque addamus de derivatis ab *Augustus*. Hujusmodi est *Augustale*. Fabius, lib. VIII. c. III. sive de perspicuitate: *Carmen funebre proprie nænia; & tabernaculum ducis, Augustale*. Ab eodem dicti milites *Augustales*. Vegetius, lib. II. cap. VII. *Ordinarii dicuntur, qui in prælio primos ordines ducunt. Augustales appellantur, qui ab Augusto ordinariis juncti sunt. Flaviales item, tanquam secundi Augustales, a D. Vespasiano sunt legionibus additi*. Vide quæ hac de voce scribit Andr. Alciatus annotatiunculis in tres posteriores Codicis libros. Ab *Augustus* est *Augustinus*, ut a *Faustus Faustinus*, a *Macer Macrinus*, a *Martius Martinus*, plusaque id genus adducimus in *Casborticum*.

AVIS, meo judicio, est ab עופף, *oph*, id est, *volans*, sive ab radice ejus עוף, *aph*, *volavit*. [ab ἄϊς, ὄφις, nempe οἰωνὸς. vide *Apis*.] Verius id, quam quod scribit Festus: *Aves*, inquit, *ab adventu earum dicuntur, quod inde veniant, unde quis non suspicetur*. Vel, quod Isidorus ait lib. XII. Orig. c. VII. *Aves dictæ, eo quod vias certas non habeant, sed per avia quæque discurrant*. Festum sequitur etiam Perottus.

†AVIS est ab Hebr. & Cald. עוף *oph* significationis ejusdem: quae vox etiam Syriace, Arabice, Aethiopice eadem notione usurpatur. Ergo ב i. e. F, tamquam Digamma, in V consonum transiens AVI nomen fecit: nisi hoc mavis proxime esse a Syriaco עופא *aupho* (Syri enim *cholem* in diphthongum AV resolvere amant) a quo evanescente Digamma ortum sit AVIS. Videntur autem Latini ab Etruscis eam vocem adscivisse, apud quos *auguria* & *auspicia* reperta fuere: quae vox utraque nihilo videtur minus Tyrrhenica fuisse. AVSPEX enim est ab AVIS & ab Heb. צפה *sapa*, sive ut Chaldaei cum scheva fugitivo (*) efferunt *spa*, quod est *speculari*, *observare*;

(*) *Inde composita a* specio *in augurali scientia passim usurpantur. Festus in* Respicere *ait*: Respicere avem est in auspicando, unde quis avem prospexit, quum eodem revertitur. *Vide mox eumdem in* Respici.

re; unde & verbum SPACIO. In *Augur* autem pars prior itidem ab *Avis* est; posterior autem (ut etyma (*) intricatiora omittam) est ab Hebr. & Chald. גר *gur*, quod *morari*, & *permanere* significat: *Quia* (ait Servius ad illud VI. 197. *Vestigia pressit*) *ad captanda auguria, post preces, immobiles vel sedere vel stare consueverant*. Ad illud Juvenalis VI. 396. *Varicosus fiet haruspex*, sic adnotat vetus Scholiastes: *Varicosus*, inquit, *multum stando, dum Deos aut exta consulit*. Nam diu stando sanguis crassior in tibiarum venas decumbit. Vide Hippocr. VI. Aphor. 21. Imo & cubabant interdum. Servii schedae, ubi de *Templi* augurali notione: *Quod . . . lineis aut loris, & simili re septum est: quod effatum est: amplius uno exitu in eo esse non oportet, quum ibi sit cubiturus auspicans*. Eodem pertinent & plurima lecti & cubationis ac sessionis mentio in re auspicali apud Festum in *Silentio surgere* & in *Solida sella*. Et quando *Avis* & Tusca vox & ab Oriente profecta videtur; quidni & complurium avium vocabula ejusdem originis fuerint?)(INEBRAE AVES, de quibus sic Festus in ea voce: *Inebrae aves, quae in auguriis aliquid fieri prohibent*. Idem vocem *Enubro* (vide in ea voce) exposuit *Inhibenti*. Servius: *Quae* (aves) *si fuerint prosperae, praepetes, si adversae, inebrae dicuntur*. In Glossis: *Enibra*, *ἰσχυρία*. Alibi: *Eniber picus ὄρνις ποιμά*. Videndum an non id vocabulum sit non tantum ab *inhibeo*, uti putant, quam a Syriaco vocabulo נבריא *nboro* apud Bar Bahlul & Novarinum, quod exponitur *Aduncus unguis avis rapacis*. Hinc & CLIVIA AVSPICIA (quae apud Festum in *Clivia* sunt, *quae aliquid fieri prohibebant*) revera derivata videntur a verbo כלא *cala*, quod non Hebraice solum, sed & Chaldaice & Syriace est *cohibere*, *prohibere*.)(ANSER est a Chald. אווז *avaza*, *anser*, cujus plur. אוזין *avazin* usurpatur Est. III. 8. in sec. Targ.)(PASSER propter salacitatem inde nomen invenisse videtur, unde & *Passaris aquae*, de quibus vide dicta in *Tyrrhenicis*.)(Fortasse MILVVS sic dictus, quod imbrium, & *inundationis* praesagus haberetur: vide dicta mihi ibidem in *Milvius* pons.)(Sed & verbum GARRIO ita est de Graeco *γαρύω* sive *γηρύω*; ut tamen utrumque a גרון *garon*, quod Hebraice & Chaldaice *guttur* significat, sicuti & גרגרה *gargera*, quae sunt a verbo גרר *garar*, cujus duplex R in GARRIO, superest.)(Et quando in Auguralibus vocibus exponendis versamur; non omittam PVLTEM, de qua Festus: *Puls potissimum datur pullis in auspiciis, quia ex ea necesse erat aliquid decidere in terram, quod tripudium faceret*. Nec tamen contendo *pultem* ita pullorum auspicalium fuisse peculiarem vocem, ut non etiam hominibus convenerit: nam & Carthaginenses *pultiphagi* Plauto dicuntur Mostellaria III. 2. 141. (male Martinius, Vossius aliique Mercatorem Plauti citant; qui error ex Scaligeri conjectaneis fluxit, memoriter unam pro altera comoedia laudantis) & Romanos jam inde ab initio *pultiphagos* fuisse, testatur Plinius XVIII. 8. his verbis: *Pulte, non pane, vixisse longo tempore Romanos, manifestum; quia & inde pulmentaria hodieque dicuntur*. At in vocis etymologia rimanda vano labore se ad hunc diem viri docti exercuerunt. Plurimas aliorum, ac suas attulit Martinius, sed minime idoneas. Nec plus promovit Vossius: qui a פול *pul* id est *faba* deduci putavit, quia ex fabis aliisque leguminibus fieret. Verum PVLS & POLENTA synonyma sunt, nec valent aliud, quam quod vulgus Italorum *farinata*, *polta*, *polenta* aliisque vocabulis vocat: quod non est aliud, quam *φύραμα* (*conspersio*) ex farina & aqua vel lacte in olla coctum; eaque simplex est *puls*; cui solebat interdum caseus, ova, aliaque adjungi. Varro: *Sed simul manibus trahere lanam, nec non simul observare ollam pultis, ne aduratur*. Hodieque rustici experiuntur, dum suam polentam coquunt, quam pertimescendum sit, ne ex adustione fumeum odorem concipiat, ideoque a pulte versanda non desistunt. Ac ne plura: PVLS & POLENTA sunt a verbo פול *pul*, quod Chaldaeis Syrisque est idem quod Graecis *φυράω* (quod ab eadem Chaldaica radice venit, tantum L in R commutato, quod saepe fit) hoc est, *conspergo*, *misceo*, *subigo*. PVLTIS autem & POLENTAE usum ac nomina Tyrrheni ab oriente in Italiam detulerunt; a quibus ea Romani didicerunt. Nec mirum si Poeni PVLTAM communem cum Italis habuerint; quia Poenis origo eadem quae Tuscis fuit.)(Postremo OFFA mirum ni sit ab Hebr. עוף *oph* i. e. *avis*. Cur? nimirum quia initio *offa* ea dicebatur, quae pullis offerebatur in auspicando. Cicero: *Quum* OFFA *jam ex ore pulli deciderat, tum auspicanti tripudium solistimum nuntiabatur*.)(Sed & SILENTIVM Augurali h.e. Tusca dialecto longe aliud erat, quam Latinorum *Silentium*, quod a *sileo* deducitur. Et quidem Tuscorum auspicantium SILENTIVM quid sit, declarat Cicero in II. de Divin. *Id enim* (ait) *silentium dicimus in auspiciis*, QVOD OMNI VITIO CARET: *hoc intelligere perfecti auguris est*. *Ille autem qui in auspicium adhibetur* (id est augur) *quum ita imperavit is, qui auspicatur* (Consul scilicet, aut Praetor, aliusve qui auspicia habebat) DICITO SI SILENTIVM ESSE VIDETVR, *nec suspicit, nec circumspicit; statim respondet*, SILENTIVM ESSE VIDERI. *Tum ille*, DICITO SI PASCVNTVR. PASCVNTVR. Ergo Ciceroni silentium est, *quod omni vitio caret*. Nec aliter Festus, qui in SILENTIO SVRGERE sic posuit: *Hoc enim est proprie silentium*, OMNIS VITII IN AVSPICIIS VACVITAS. Idem in SINISTRVM ait. *At* SILENTIVM, *ubi dumtaxat vacat* VITIO. Ergo augurale *silentium* cave arcessas e verbo *sileo*. Imo est ab Hebraeo שלם *salem*, hoc est *integrum*, *perfectum*, *completum*, quodque vitio caret. Ab eo fit Syriacum שלמותא *selamto*, quod in Ferrarii Nomenclatore, & Castelli Lexico exponitur *Perfectio naturalis*. Hinc mutato euphoniae causa M in N, & addita terminatione Latina, oriri potuit SILANTIVM sive (nimirum ut ad notam Latinorum vocem deflecteretur) SILENTIVM, quod apud augures est *integritas* sive vacuitas omnis vitii.

AVLA, *ἀυλὴ*, ut Athenaeus lib. V. scribit, *ὁ διαπνεόμενος τόπος*, *locus subdialis, ac perflatilis*. Nempe ab *ἄω*, i. e. *flo*, unde & *αὐλὸς*, *tibia*, quia *insufflatur*. Idem ibidem docet, Homerum sic semper *αὐλῆς* voce uti: sunt tamen loca, ubi interpretentur *atrium*, h. e. praegrande illud triclinium, quod vulgo *salam* dicimus. Ait quoque Athenaeus, Homeri posteros vocem hanc usurpare pro *regia*, sive *domo principis*: quomodo Menandrum & Diphilum usos comprobat. Rationem quoque hujusce appellationis adjicit; nempe, vel quod ante hujusmodi domus sint loca illa subdialia, quae *αὐλὰς* proprie dici dicebamus; vel quod satellites in regiis aulis soleant *παραυλίζεσθαι*, h. e. *excubare*. Ab *aula* dicta *aulaea*, eademque ab *Attalo* dicta *Attalica*. Servius ad III. G. *Aulaea dicta sunt ab aula Attali, in qua primum inventa sunt vela ingentia, postquam is populum Romanum scripsit heredem*. Plinius lib. VIII. c. XLVIII. *Aurum intexere in eadem Asia invenit Attalus rex: unde nomen Attalicis*. Donatus de Comoed. & Trag. *Aulaea quoque in scena in terra sternuntur, quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usque perlatus: pro quibus siparia, aetas posterior accepit*. Eadem vocantur Babylonica: cujus caussam continuo post verba superius allata subjicit Plinius: *Colores*, inquit, *diversos picturae intexere Babylon maxime celebravit, & nomen imposuit*. Graecis quoque *περιπετάσματα* dicuntur, a *περιπετάζω*, quod est, *in orbem expando*, sive *circumquaque obtendo*. Usus & Cicero quarta in Verrem: *Quid? illa Attalica, tota Sicilia nominata*,

(*) *Ceteroqui enim posset τοῦ* Augur *posterior syllaba esse a* עור ur (*sive* Ain *per* G *reddito, ut in* Gaza *& sexcentis aliis*) gur, *quod in Hiphil* excitare *significat; quia augures auguria precibus quibusdam excitabant, ex Servio ad VI. 197. vel a* גררא gorro, *quod in Syriaca versione Is. XXX. 17.* signum *aut* speculam *notat*.

nominata, ab eodem Hejo peripetasmata emere oblitus es? Eadem, vel affinia, sunt περιστρώματα, quæ sic dicta a περιστρωννύω, i. e. *circumcirca sterno*: eadem nempe ratione, qua Latini a *sternendo*, vestes *stragulas* appellant. Græco illo usus Plautus Pseud. act. I. sc. II. Item Cic. Philip. II. *Conchyliatis Cn. Pompeji peristrematis*.

†**AVLA** quid sit, notant ab eo derivata AVLAEA. Est ab אהל *obel*: a quo (Syro more resoluta diphthongo, & media aspiratione evanescente) AVLA. At Græcum αὐλὴ per Aeolas Etruscos ab Italia ad Græcos manavit. *Aula* vero h. e. *Olla* alio pertinet: de quo vide in *Simpulum*. MAZOCHIVS.

AVLIO, tibicen, ab αὐλὸς *tibia*, Gloss. Philox. *Auliones*, αὐληταί. Αὐληταὶ ab αὐλέω, *tibia cano*. Iidem & *auledi*, αὐλῳδοί, ab αὐλὸς & ᾠδὴ, *cantus*. Ab eodem & μόνος, *solus*, est μόναυλος, *tibia singularis*: cui opponitur ζεῦγος, h. e. *par tibiarum*. Mart. de tibicina:

Sæpe duas inflat, sæpe monaulon habet.

Plinius l. VII. c. LVII. *Fistulam & monaulon Pan Mercurii, obliquam tibiam Midas in Phrygia, geminas tibias Marsyas in eadem gente*. Sed Athenæus ex Juba facit μόναυλον εὕρημα Ὀσίριδος. Cui subscribit Pollux, qui dicit esse εὕρημα Αἰγυπτίων.

AVRA, pro *ventulo*, est ab αὔρα, quod ab ἄω, *spiro*. Etymologus ait esse ab ἀήρ. Nam ab ἀὴρ esse ἄρα, & per epenthesin τοῦ υ, αὔρα. Aliis placet esse ab ἀὴρ & ῥέω. Sed Angelus Caninius censet esse a Punico *raub*, cujus plurale *araab*. Hebræis dicitur רוח, *ruah*. *Aura* vero, pro *splendore* (ut in VI. Æn. *Auri per ramos aura refulsit*,) est ab Hebræo אור, hoc est, *flamma ignis*. At videntur Græci similiter usi voce αὔρα, unde ἄναυρος & ἄγχαυρος, ut in *Aurum* dicemus.

†**AVRA** & **AVRVM** indidem sunt, teste Servio ad illud VI. Aen. *Discolor unde auri per ramos aura refulsit*. Ubi adnotat: AVRA *idest splendor*. *Hinc &* AVRVM *dicitur; a splendore, qui est in re metallo*. Videatur Lucianus, ubi Charon in aëra sublatus a Mercurio, ab eodem sciscitatur quid sit illud quod tam impense luceret. Id aurei lateres Crœsi erant. Ergo utrumque vocabulum est ab אור *or*, *lux*, resoluta Syro more diphthongo. MAZOCHIVS.

AVRICHALCVM, Festus, Servius & Isidorus, putarunt esse vocem hybridam ex Latino *aurum*, & Græco χαλκὸς, quod *æs* significat. Ac Servius quidem ad XII. Æn. & Isidorus, lib. XVI. Orig. cap. XIX. ita dici putant, *quod & splendorem auri, & duritiam æris possideat*. Festus vero duplicem sententiam ponit. Una est eorum, qui putant compositam ex *ære* & *auro*. Altera illorum, qui sic vocari censent *quod colorem habeat aureum*. Quam Festus priori loco adfert, eam secutus quoque Philoxenus, vel quisquis auctor Glossarum, primitus editarum ab H. Stephano. In iis legas: *Aurochalca*, Κραμάτινα. Ubi recte B. Vulcanius corrigit: *Aurichalcum*, κρᾶμά τι. Sed profecto mixtura istiusmodi non est in rerum natura: quemadmodum auctor est Aristoteles apud interpretem Apollonii. Et tamen commentitium istud *aurichalcum* tanto olim in pretio fuit, ut servus ille apud Plautum, Pseud. act. II. sc. III. summi pretii metallum nominaturus, dicat: *Aurichalco contra non carum fuit meum mendacium*. Curculione quoque, act. I. sc. III. cum dixisset adolescens: *Auro contra cedo modestum amatorem, a me aurum accipe*: subjicit servus: *Cedo mihi contra orichalco, cui ego sano serviam*. Imo disertim scribit Servius ad XII. Æn. *Apud majores orichalcum pretiosius omnibus metallis fuit*. Et mox: *Orichalcum fuisse pretiosum Plautus docet, qui ait in Milite Glorioso: Ego istos mores orichalco contra comparem*. Quamquam Servius non de commentitio illo *aurichalco* Plautum loqui censet, quod ex *auro* & *ære* conflatum putabant, sed pretiosissimi intelligit æris genus, quale Corinthiacum fuit. Sic enim scribit: *Sicut Lucretius dicit, cum primum homines silvas incendissent, nullarum adhuc rerum periti, terra casu fertilis omnium, ex incendii calore desudavit metalla: inter quæ orichalcum pretiosius visum est, quod & splendorem auri, & æris duritiem possideret. Namque de auro primum securis facta displicuit caussa mollitiei, simili ratione & argenti contemtus est usus; mox æris; orichalcum placuit, donec veniretur ad ferrum; unde etiam secula ita dicuntur fuisse divisa*. Hæc Servius. E quibus cognoscimus, Servium, quem & Isidorum sequi, ante diximus, *orichalci* nomine intellexisse æris genus, cui aurum argentum, ceteraque metalla essent admista: cujusmodi metallum effodi ait ex visceribus terræ, silvarum incendio calefactis. Verum negamus, id veteres *orichalci* nomine intellexisse: neque id probari potest e Lucretio, cujus se auctoritate tuetur Servius. Quippe locis istis, ubi de mixtura istiusmodi ex silvarum incendiis tractat Lucretius, nulla plane *orichalci* mentio fit. Vide eum lib. V. ver. CIↃCCXLII. & seqq. Omnis erroris fons Grammaticis hisce fuit vitiosa pronuntiatio. Nam cum Græce sit ὀρείχαλκον, *orichalcum* dicere debuerunt: atque ita usus Horatius, in Arte: *Tibia non ut nunc orichalco vincta*. Ubi, ut optime ad Festum monuit Scaliger, *orichalci* nomine intelligendum, quod vulgo vocamus *letonum*. Id clare docet Hesychius, cum dicit, esse ὕλην ὅμοιαν χαλκῷ, *materiam æri similem*. Quia vero æri simile fuit, quod Græce χαλκὸς, & e *montibus* effoditur, qui Græce ὄρη, inde est quod dixere ὀρείχαλκον, quasi *æs montanum*. Sed Latini quemadmodum, Festo teste, pro *aurum* dixere *orum*, pro *aurata orata*: sic contra ex *oscalor*, fecere *auscalor*, ex ὦτα quasi ab ἄτα, *audes*, posteaque *aures*, similiterque pro *orichalcum* quoque dixere *aurichalcum*. Ubi vero ea invaluit appellatio, invaluit simul opinio, esse *aurichalcum* ex *auro* & *ære* conflatum: uti nomen ipsum sonare videbatur.

AVRES, prius dictæ *Audes*. Indeque *Audicula* pro *Auricula* teste Velio Longo. Vide, *Audio*. [Prius *auses* ab οὖς, ὠς, ab ἀΐω.]

AVRIGÆ de origine ita Isidorus lib. XVIII. cap. XXXIII. *Auriga proprie dictus, quod currum agat, sive quod feriat junctos equos. Nam haurit, ferit dicimus: ut, Latus haurit apertum*. Quibus verbis Isidorus duplicem proponit ἐτυμολογίαν: una est, ut *auriga* dicatur, quasi *curriga*, quia *currum agat*: altera, ut fit ab *aurire* sive *haurire*, h. e. *ferire*, quomodo Maronem usum docet. Sed utraque originatio satis dura, ut pleræque Isidori. Quare alii ita dici putant ab *agendo*, unde & *agitator* dicitur, ut ibidem docet Isidorus. Alii etiam ex eo nomen accepisse putant, quod *auris* ac clamoribus populi *agat*. Ita Priscianus lib. III. Sed nihilo hæc meliora istis Isidori. Paullo verisimilius, qui auriga dici volunt, quasi ὀρύγας, ab ὀρεὺς quo, vel *mulus silvestris* significatur, vel generatim *mulus*, quia animal id oræ aliis idoneum sit ad opera montana. Nam ὄρος *mons*. Sed vera origo est ab *aureis*, quomodo vocantur τὰ ἡνία. Festus: *Aureax, auriga. Aurea enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur: orias, quo ora coërcebantur*. De *aureax* quod Festus dicit, probatur etiam cum veteri Glossario, tum Glossis Isidori, in quibus exponitur *lampadius*(?), & *eques solitarius*, ut omnino *aureax* ex horum mente sit, quem Græci κέλητα vocant, Latini autem *singulatorem*: ut ex iisdem Glossis discimus. Sane *auriga* quoque a Lucano in Catalectis ad Pisonem, pro equite tantum accipi, censet Josephus Scaliger. [Malo *aurigam*, quasi *urigam* dictam, *qui flagellis urit*, ut loquuntur Latini. Vide *proriga*, & *flagro*.]

AVRIGO est morbus is, qui Germanis, ac Belgis *geelsucht*. Sic dicitur ab *auri* colore, quem bilis toto diffusa corpore repræsentat. Græci recentiores similiter appellant χρυσανθμὸν quod crebram est apud Joannem archiatrum. Alii scribunt *aurugo*: & rectius, ut puto: ut ab *auro* fit *aurugo*, quemadmodum a *ferro ferrugo*, ab *ære ærugo*. *Aurugo* quoque perscriptum apud Scribonium Largum, cap. CXXVII. Idem approbant Glossæ Philoxeni: in quibus legas: *Aurugo*, ἴκτερις. *Auriginosus*, ἰκτερικός. Si tamen vulgatam appellationem defendere animus est, dicendum

cendum ea forma dici, qua a *rubore* est *rubigo*. Sunt & aliæ hujus morbi appellationes. Celsus lib. III. cap. XXIV. *Æque notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regium nominant. Arquatus* vocatur a colore *arquus cælestis* æmulo. *Regius* dicitur ab Horatio epist. ad Pisones:

Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget.

Caussam ominis ducent hi versus Sereni Sammonici, capite LVIII.

Regius est autem signatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celsa curetur in aula.

Celsus quoque inter alia, quæ de morbi hujus curatione ait, scribit in hunc modum: *Per omne vero tempus utendum est exercitatione, frictione, si hyems est; balneo, si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi cultiore, claus o loco, uti & ludis, lascivia, per quæ mens exhilararetur. Ob quæ Regius morbus dictus videtur.* Hæc Celsus. Aliis placet regium dici, quod curaretur mulsi potione, quæ in regum erat deliciis. Mulsum sane præscribit & Plinius lib. XXX. cap. XI. Græce hic morbus vocatur ἴκτερος, & qui eo laborant ἰκτερικοί. Ictericorum appellationem retinet & Plinius lib. XX. cap. IX. Unde appellatio sit, non convenit. Aëtius lib. X. cap. XVII. tradit ἴκτερον dici ab animalculo, quod ἴκτις, hoc est, *viverra* appellatur; esse autem mustelam silvestrem, quæ auricolores oculos habet. Eadem sententia *Aretæi*. At Plinius aliter, cujus hæc verba lib. XXX. cap. XI. *Avis icteros vocatur a colore, quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & avem mori. Hanc puto Latine vocari, galgulum.* Hæc Plinius.

†AVRIS nomen & verbum AVDIO cur Etrusca putem, illud facit, quod Etruscorum erat D ita blæsum pronuntiare, ut R videretur. Itaque Etruscorum linguâ, quia ex Chaldaco sermone propagata fuit, pars illa, qua auscultamus AVDIS (ex Chaldaco scilicet ודן *uden*, sive אודנא *udna* id est *auris*, resoluto tamen V longo in AV, quod sæpe fit): at Latini, qui secundâ syllabâ litteram caninam pro D audivisse sibi videbantur, ex AVDIS fecere AVRIS. Sed in verbo tamen [illegible] D primitivum; nam a Chaldaco *Uden*, sive *Au[illegible]n* (quod est *Auris* nomen apud Chaldæos) factum est AVDIO. Velius Longus mire favet, ubi ait: *Pro* AVDICVLIS *ab audiendo*, AVRICVLAS *dicimus; & meridiem pro medio die loquimur*. Parum ab hoc etymo abfuit Varro lib. V. de L. L. *Ab* AVRIBVS *videntur dicta verba* AVDIO *&* AVSCVLTO. At Lactantius ex vero scripsit in lib. de Opif. Dei cap. 8. *Per immutationem litteræ*, AVRES *velut* AVDES *sunt nominatæ*. Utinam & Chaldaicam originem scisset. MAZOCHIVS.

AVRVM, unde sit, docent hæc verba Festi: *Aurum*, inquit, *dictum quia præcipue custoditur. Græce enim* ὠρεῖν *custodire dicitur. Hippocrates medicus* (Scal. recte corrigit *Hypsicrates*) *de nomine inventoris id dictum putat, quem vocitatum ait, Aurum* (MSSti *Aurium*) *quidam a similitudine auroræ coloris nomen traxisse existimant; nonnulli quia mentes hominum avertat* (Scaliger corrigit, *auruncet*, id est, *avertat*; nam indifferenter dicebant *auruncus* & *averruncus*, *auruncare* & *averruncare*); *alii a Sabinis translatum putant; quod illi ausum dicebant*. Hæc Festus. Quincta est sententia Servii, qui ad illud VI. Æn.

Discolor unde auri per ramos aura refulsit.

Aura, inquit *id est, splendor. Hinc & aurum dicitur a splendore, qui est in eo metallo*. Idem tradit Isidorus lib. XVI. cap. XVII. Item Angelus Decembrius lib. IV. de politia liter. tmem. XXXII. Sextum etymon, quod nulli eorum, quæ diximus, cedit, est Joachimi Camerarii, qui quincta decuria Etymologica tmem. IV. censet *aurum* ob igneum nitorem dici ab אור, i. *flamma*, *ignis*: unde & Solem ab Ægyptiis *Orum* tradit appellari. Septimum etymon, quod sequor, est Jul. Scalig. qui sic de eo Exerc. LXXVIII. *Est autem tota Græca vox, Aurora. Cujus postrema pars adhuc in usu est Græcis ipsis, ὥρα; prior autem nobis tantum, Aurum: illi non usi in composito* θησαυρός. Et Exerc. CCCXXV. tm. XII. *Aureus color a Græco vocabulo, quod desitum est: unde Aurora. Compositum remansit* θησαυρός. *Quod & alibi dictum est*. Et de causs. L. L. cap. XCI. *Metallo & præviæ diei parti, fulgoris nomen inditum est Græca voce* αὔρον. *Prisca enim est, quod testatur* αὔριον, *scilicet sequens mane, quod & Germani imitati sunt, & Hispani, & Itali*. Eadem sententia Josephi filii in Conjectaneis: *Aurora*, inquit, *ab* αὔρα; *unde* ἄγχαυρον. Ἄγχαυρον ἀνέστησαν ἀλινάμενοι φάος ἠῶς. *Apoll. Sic Aurum*, αὖρος. *Nam remansit* θησαυρός. Idem tradit ad Festum in *Aurum*. Verba utriusque adscripsi, ut eâdem pareat, unde *aurora* nomen acceperit: nempe, non ab *aureo* colore, quod Varro scripsit lib. VI. de L. L. (quem & Camerarius sequitur, loco ante citato) neque, quæ aliorum sententia est, ab *aura*, hoc est, ventulo, qui matutino tempore spirat: neque ab *aurum*, & *rosa*, etsi Homero ἠὼς dicatur ῥοδοδάκτυλος; neque quasi *aurea hora*: quæ duo etyma apud Fungerum legas: sed a prisca Græcorum voce notante fulgorem, sive a αὖρος fuit, sive αὔρα, quando & Latini sic vocant. Sane ab alterutra est ἄγχαυρος, quo diluculum significatur, παρὰ τὸ ἀγχοῦ ἢ πλησίον ἔχειν τὴν αὔραν ἢ αὖρον. Ubi αὔρα non ventus levior intelligi debet (etsi id senserit Suidas qui pro sententia sua adfert istthoc Homeri hemistichium, αὔρη δὲ ψυχρὴ πνέει ἠῶθι πρό:) sed aura ibi notat splendorem: ut dicatur ἄγχαυρος, quia cælum tunc rutili & aurei sit coloris. A qua τῆς αὔρας notione etiam αὔριον venit, hoc est *cras*, quasi simul ac sol denuo cælum aureo fulgore suo cœperit lustrare. Similiter igitur *aurora*, quasi τῆς αὔρας ὥρα, *auræ*, sive *splendoris tempus*: quemadmodum ex Cæsare Scaligero ante dicebamus. Ab *auro* quoque *aurata piscis*: de quo dicemus in *Orata*. Ab eodem etiam *Aurigo*, sive, quod magis placet, *aurugo*. Sed & de hoc suo loco. Item *aurilegus*, & *aurilegulus*, qui aurum legit, seu colligit. Glossæ vet. *Aurilegulus*, χρυσολέκτης. In vet. Onomastico exponitur χρυσολόγος. Sed hoc potius orationem respicit: ut idem sit, ac χρυσόστομος. Itaque, ut Græcis Joannes, Episcopus Constantinopolitanus, dictus *Chrysostomus*, ita e Latinis Petrus Ravennas vocatus *Chrysologus*.

AVSCVLTO ab antiquo *auses*, pro *aures*: quomodo & Papisii, Ausesii, Valesii, Fusii, asa, Lases, asena veteres dixere, quæ posteriores extulere per *r*. [*Aus*, *ausiculus*, *ausiculo*, *ausiculto*.] Varro ab *audiendo* deducit, lib. V. de L. L. *Ab audiendo*, inquit, *auscultare declinamus, quod hi auscultare dicuntur qui auditis parent; a quo dictum poëta, Audio, aut ausculto*. Poëtæ loco quem tangit Varro simile hoc Cæcilii:

Audire, ignoti quod imperant, soleo, non auscultare.

Et hoc Paccuvii.

Magis audiendum, quam auscultandum, censeo.

Citat utrumque Nonius in *Auscultare*. Ac Paccuvii locus etiam extat apud Cic. extremo I. de Divinat.

AVSPEX, οἰωνοσκόπος, ut interpretantur Glossæ Philoxeni quasi *avispex*, ab *avibus*, hoc est, *videndis*, teste Festo; nempe quomodo *auceps* quasi *aviceps* ab *avibus capiendis* dicitur, ut addit Isidorus lib. X. Ab ejus obliquo *auspicis* est *auspicium*, & *auspicari*: ut ab *aucupis*, *aucupium*, & *aucupari*. Ab *auspicium* vero est *auspicialis*. Eædem Glossæ: *Auspicium* οἰωνοσκοπία. *Auspicialis* οἰωνιστικός. Quemadmodum autem *aucupari* μεταφορικῶς ponitur pro solertia quadam quærere, & consectari: ut cum legimus aucupari syllabas, famam, rumusculos hominum: ita *auspicari* μεταληπτικῶς sumitur pro *inchoare*; unde in iisdem Glossis, *Auspicatur*, ἀπάρχεται, ἄρχεται *auspicium*, ἀρχή. Hoc loquendi genus inde originem cœpit, quod veteres nihil publici, aut privati, inciperent *inauspicato*. Ita inter alios erant *auspices nuptiales*. Eædem Glossæ: *Auspex pronubus*, παράνυμφος. Ad hos allusit Plautus, Casina, ubi de meretrice ait: *Ultro ibi nuptum, non manebis auspices*. Legas quoque apud Ciceronem in Cluentiana: *Nubit genero socius, nullis auspicibus*. Suetonius ait Sporum puerum Neroni nupsisse, dote inter *auspices*

cta consignata. Meminit & Cicero libb. de Divinat. *auspicii per acumina*, quod militare esse ait. Eo quid intelligatur, docet in epistolicis quæstionibus Cælius Calcagninus lib. 1. ep. 51. Scribit Beemannus in Etymologico suo, quia gentium *auspicia* sunt Christianis abominatio, videri piis hominibus voce hac penitus abstinendum esse, etiam cum μεταληπτικῶς accipitur. Non abstinuere tamen Ecclesiastici scriptores. Nam gravissimus auctor Tertullianus, sic usus aliquoties de primo hominis peccato tractans. Ut Apologetici sui cap. XXII. *Sic malitia spiritualis a primordio auspicata est in hominis exitium.* Et lib. de Pœnitentia cap. II. *Nam Deus post tot ac tanta delicta humanæ temeritatis a principe generis Adam auspicata.* Et lib. de Patientia cap. v. *Quid primum fuerit ille Angelus perditionis, malus an impatiens, contemno quærere; palam cum sit, impatientiam cum malitia aut malitiam ab impatientia auspicatam.* Et quomodo aliter interpretemur in hoc lib. de Corona militis, cap. I. *Ibidem gravissimas penulas posuit revelari auspicatus?* Nam sententia est, Gloriosus ille in Deo miles exuta lacerna jam detegi cœperat. Ubi vides ut in re quoque laudabili ac pia, hac voce utatur. Quare non reformidem dicere, bellum aliquod ductu hujus vel illius principis, auspicii vero Regis, aut Illustr. Ordinum, gestum esse. Imo nec versum Horatii metuam hoc pacto παρῳδιάζειν.

Nil desperandum Christo duce & auspice Christo.

Scio auspicem gentium, ubi ex avibus, deorum quasi nuntiis, felicem successum rei cognorat, fuisse auctorem aliis, ut inciperent quod instituissent: atque hanc caussam esse cur *auspex* pro auctore, *auspicium* pro initio, *auspicari* pro incipere, passim accipiatur. Verum si omnibus iis vocibus abstinendum, quorum ortus a superstitione dependet, magna profecto caterva Latinarum vocum carendum erit. Sane non pauci viri eruditi ipsi *Dei* vocabulum primo Jovi, ceterisque planetis impositum putant: nempe a perpetuo cursu sive motu. Nam θέειν *currere*, unde θεὸς dici censent. Quod si persuaserint, ipsa *Dei* voce in posterum fuerit abstinendum: quod nemo dixerit. Et fortasse hoc si verum, Christum non liceat dicere summum *Pontificem*; quia Romanis ea vox notarit abominandæ impietatis antistitem, cui id nomen a *ponte sublicio*, quem faciebat. Sed de hoc satis.

Auster, ventus est humidus ac calidus. Nec satis liquet, utrum ab humore, an calore, nomen acceperit. Prius placet antiquis, nempe ut, *ab hauriendis aquis*, quasi *hauster*, dicatur, ut Græcis νότος, διὰ τὸ νοτερόν. Ita Agellius lib. II. cap. XXII. & Isidorus lib. XIII. cap. XI. De *humore* testis Maro, I. Georg.

. . . . . *Quid cogitet humidus auster.*

Ac Horatio similiter *notus* dicitur *udus*, Ovidio *aquaticus*, Claudiano *madidus*. Augustinus quoque scite vocat *pincernam pluviarum*; quemadmodum idem *Boream* eleganter nominat *terræ scopas*. Fortasse tamen propter *calorem* potius videatur dici, quasi αὐστήρ, ab αὔω, sive ἄυω, id est, *sicco*, *uro*. Nam Hesychius ἄυειν interpretatur ἀνάπτειν; idemque αὖσαι exponit καῦσαι, φλέξαι. Sane ventus hic ob æstum plantis plurimum incommodat. Unde Maro in Georgicis:

Arboribusque satisque Notus pecorique sinister.

Imprimis autem flores torret atque interficit. Unde idem in Eclogis:

Eheu quid volui misero mihi? floribus austrum
Perditus & liquidis immisi fontibus apros.

Et Statius Papinius lib. III. Silvarum III.

Pubentesque rosæ primos moriuntur ad austros.

Eoque impensius hoc etymon placet, quia similiter ab αὔω est *austerus*, de quo nunc dicam. [ab [illegible] *spiro*, ἀστήρ.]

Austerus, a Græco αὐστηρὸς, quod idem notat. Cornelius Fronto: *Austerus Græca consuetudine: severus a sævo.* Est vero αὐστηρὸς ab αὖος, quod ab αὔω, hoc est, *sicco*. Non retinet quantitatem primogenii, uti nec αὖος, quod est *siccus*: unde illud Heracliti philosophi: αὔη ψυχὴ σοφωτάτη, *sicca anima sapientissima*.

Aut, vult Angelus Caninius esse a Punico *au*, adjecto *t*. Quomodo Latini addunt *t* in tertiis personis: ut βρέμει *fremit*, τρέμει *tremit*, &c. Sed Jul. Scaliger de caussis L. L. cap. XXXI. disjunctivum *aut* deducit a Græco αὖτε. ac a disjunctivo *aut*, censet esse negativum *haut*, quia nihil est negatio, quam prædicati a subjecto remotio ac disjunctio. Sed magis verisimile est *haut* venire ab οὔτε, quod κατ' ἀποστροφὴν οὔτ' vel potius οὐδὲ, aut οὐδ'. Hinc *aud* vel conversa media in tenuem, *aut*. Olim enim eodem modo, & disjunctivam, & negantem particulam, scribebant: post, discriminis caussa, pro negandi adverbio scripsere *aud* vel *haut*. At frustra quidam utrumque discrimen conjungentes scribunt *haud*.

Autem juxta aliquos ab *aut*, ut *item* ab *ita*. Censeo potius venire ab αὐτὰρ, quod ejusdem est significationis. Estque αὐτὰρ, ab αὖτε ἄρ. ab αὐτὰρ vero κατὰ συγκοπὴν fit ἀτὰρ, quamquam Eustathius contra censeat, αὐτὰρ venire ab ἀτάρ.

Authentica scripta Jurisconsultis veteribus dicuntur quæ vulgo *originalia*: uti exemplum iisdem, quod vulgo *copia*. Ita dicuntur, ob auctoritatem quam habent. Nam αὐθέντης Græcis *auctor*, αὐθεντία *auctoritas*: ut Glossæ Philoxeni interpretantur. Hinc Ciceroni αὐθεντικῶς dicitur nuntiari, cujus auctor scitur. Vide l. x. ep. x. ad famil. Alias αὐθέντης, *homicida*, ὁ αὐτοχειρίᾳ φονεύς. Quod cum non animadverteret Julius Firmicus, *auctorem* vertit, ubi *homicidam* dicere oportuerat. Ut lib. IV. c. XV. *Faciet auctores, audaces, periculosos.* Ubi Græce sine dubio erat, ποιήσει αὐθέντας, παραβόλους, παρακινδυνευμένους. Vide Scaligeri notas in barbaricam Manilii sphæram.

Authepsa, vasis genus esse, paret ex hoc loco Ciceronis pro Roscio Amer. *Domus referta vasis Corinthiis, & Deliacis, in quibus est authepsa illa, quam tanto pretio nuper mercatus est, ut qui prætereuntes pretium enumerari audiebant, fundum venire arbitrarentur.* Verum cujusmodi vasis genus fuerit non aliunde, quam ex sola vocis origine cognoscere est. Viris quibusdam eruditis videtur esse ab αὖτε, *rursus*, & ἕψω, i. *coquo*; ut nempe intelligatur vas illud quod in mensis solemus patinis supponere, ne cibi e jure refrigerentur. Sed communis magis opinio est, *authepsa* esse ab αὐτὸς, i. *ipse* & ἕψω, ut proprie sit vas duos habens fundos, quorum inferiori igniculus superimponebatur, superiori, sive interiori, cibi, quos igniculo coqui volebant. Sane appellatio satis accommodata, quia cum lebes sive olla hujusmodi ignem contineat, non indiget exterius foculo, eoque quasi per se cibos coquat. Qui audiere Patavii Lazarum Bonamicum superiorem Ciceronis locum enarrantem, ajunt, dixisse, Romæ aliquando a se vas non dissimile visum esse: quod tamen non constanter adfirmabat.

Autumare, unde Romanorum post Varronem doctissimus Nigidius Figulus deduxerit, docet Agellius lib. quincto decimo, cap. 3. *Invenimus*, inquit, *in commentario Nigidiano verbum autumo compositum ex ab præpositione & verbo æstumo: dictumque intercise, autumo quasi ab æstumo, quod significaret totum æstumo, quasi abnumero.* Sed merito hanc Nigidii sententiam improbat Agellius. Verba ejus sunt: *Quod sit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis eruditissimi, audacius hoc argutiusque esse videtur, quam verius.* AUTUMO *enim non id solum significat, sed &* DICO, *&* OPINOR, *&* CENSEO, *cum quibus verbis præpositio ista, neque cohærentia vocis, neque significatione sententiæ convenit.* Hæc Agellius. Quod ait *autumo*, notare *dico*, id e Pacuvio, Lucilio, Plauto comprobat Nonius. Ac in Glossis quoque Philoxeni legas, *Autumat*, λέγει. *Autumator*, ὀνομαστής. Verum etsi Nigidii etymon improbat Agellius, verum tamen non ponit. Videtur autem *autumo* esse ab obsoleto *auquo*, quod videtur significasse, ad agendum aliquem meo consilio & auctoritate impello.

lo. Id colligo ex verbo *auctor*, quomodo vocatur is, cujus auctoritate aut sententia aliquid fit. Verum si hoc persuadere non possumus, proximum erit, ut dicamus, ab *auctor* fieri *autumo*, eliso *c*, quomodo & *autumnus* vulgo dicitur pro *auctumnus*. Ita *autumare* proprie erit *auctor sum*, quod valde convenit cum interpretatione Agellii. Nam quid aliud est, *auctor tibi sum*, quam *sic tibi agendum censeo ac dico*?

Avus, unde dicatur, quadrifariam ostendit Festus: *Avus patris matrisque pater: dictus a Græca vocabulo, quod est apud eos πάππος, mutatis quibusdam literis. Alii volunt, quod ex ea voce appelletur, quod apud eosdem Græcos τάτα* (Scaliger ex Callimacho legit ἄττα) *appellatur, significatque Magnum, cum veluti magnus pater sit avus. Alii putant avum dictum esse, quia ad duos attineat, quasi adduum, vel quia ad patrem sit additus.* Hæc Festus. Ex his primam opinionem imprimis amplexus Nunnesius Valentinus. Quinctam quoque originem ponit Isidorus lib. IX. cap. V. *Avus patris pater est, ab avo dictus, id est, ab antiquitate.* Sextam septimamque commenti alii. Nam vulgo ajunt, *avus* dici ab αὖος, quod est, *siccus*, *aridus*: quia talis est ætas senilis: vel ab αὔω, quod est, *clamo*, *resono*, quia ætas illa impendio loquacior. Ex hisce etymis simplicissimum videtur illud Isidori. Verum hoc ipso magis arridet Cæsaria Scaligeri sententia lib. de caussis L. L. cap. XCV. deducentis ab ἀββᾶ, אבא, quod Chaldæis & Syris est *pater*. Arabes pro eo *Aba* dicunt. Hebræi אב, *ab* seu *av*, אבות, *aboth*, sive *avoth* patres. Nec dubitandum, quin ab אב sit *avus*. Nec enim אב solum dicitur de *patre*, sed etiam de *avo*; ut Genes. XXXII. 10. *Dixit Jacob, Deus avi mei Abraham*. Ubi Hebraice אבי אברהם. Quid mirum? quando & *avus* est pater. Nam & avum hoc nomine recte censeri docet illud Virgilii, X. Æn.

Pilumnusque illi quartus pater,

Et hoc Persii, sat. V.

... Quære ex me, quis mihi quartus
Sis pater.

Ubi intelligendus *abavus*. Nam *avi* parens *proavus*, qui quasi tertius pater; ut *abavus*, quartus. Sic & quinctum, sextumque patrem dicere possimus. Sed proprias secundum seriem appellationes docet hic Plauti locus Persa, act. I. sc. II.

Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quasi mures semper edere alienum cibum.

Item hæc Servii ad VIII. Æn. *Minores non dicimus, nisi quoties graduum deficit nomen, ut puta filius, nepos, pronepos, abnepos. Ubi isti gradus defecerint, merito jam dicimus minores: sicut etiam majores dicimus post patris, avi, proavi, abavi, atavique vocabulum.* De eodem sic Isidorus, lib. IX. cap. V. *Proavus, avi pater est, quasi prope avum. Abavus, proavi pater, jam longe ab avo. Atavus, abavi pater. Tritavus, atavi pater, quasi tetravus, id est, quartus supra abavum. Sed tritavus ultimum cognationis nomen est.* Hæc Isidorus. Porro ex Isidori, & imprimis Planti verbis, paret, mutilam esse Servianam enarrationem, cum post *atavum* putat appellationum seriem deficere. Sane contra Servium manifeste quoque est hic locus Paulli, l. ult. D. de gradibus & aff. *Parentes usque ad tritavum apud Romanos proprio vocabula nominantur: ulteriores, qui non habent speciale nomen, majores appellantur: item liberi usque ad trinepotem, ultra hos posteriores vocantur.* Quod ad caussas nominum, paret ex Isidoro, *proavum* dici a *pro*, i. *ante*, quia ante avum: *abavum* vero, qui ab *avo*: quippe unus inter eum & avum interjectus. Similiter Festus: *Abavus dicitur, quia abest ab avo, & est avus avi. Atavus* vero unde dicatur, non indicat Isidorus. Festo videtur esse compositum a *tata* & *avus*, ut dicatur quasi *tatavus*: nisi forte, uti censeo, pro *tata* apud Festum legi debet *ata* vel *atta*, quod ab Hebræo אבא, i. *pater*. Quippe ἄττα, ut Didymus scribit ad Odyss. O, est ἐπίφθεγμα τιμητικὸν νεωτέρου πρὸς παλαιότερον, *honorifica appellatio junioris ad senem.* Imo ipse Festus paullo post ait: *Attam, pro reverentia seni cuilibet dicimus: quasi eum Avi nomine appellemus.* Mihi interea dubium non est, quin *atavus* dicatur ab *ad* & *avus*, ut recta ὀρθογραφία sit *adavus*: quomodo ea vox in melioribus codd. Juris scripta invenitur. Sane ut *proavus*, & *abavus*; sic *adavus* quoque a præverbio venire verisimile est. Par ratio in *atnepos*, & *atneptis*, pro quibus ἐτυμολογία requirit *adnepos*, & *adneptis*. Sane posterior hæc scribendi ratio auctoritate Pandectarum Floren. confirmatur. Nec tamen damnem vulgarem scribendi modum. Nam ut in vett. libb. legas *haud* & *haut*, *sed* & *set*, similiaque: sic etiam *adavus* & *atavus*, *adnepos* & *atnepos*, scripsisse, verisimile est. De *tritavi* appellatione non audiendus Isidorus, cum dici censet, quasi τέταρτον, h. e. *quartum avum*. Nam si a Græco, cur non potius a τρίτος; Sed omnino utraque compositi pars Latina est, diciturque *tritavus*, quasi *triavus*: quomodo ea vox scribitur in Pand. Florent. vel quasi *tertavus*, h. e. *tertius avus*. Et sane suspicor, Isidorum, vel alium quempiam, quem secutus Isidorus, apud veterum aliquem legisse *tertavum*, unde ipse fecit *tetravum*, falsa adjecta interpretatione. Ab *avus* quoque est diminutivi forma factum *avunculus*, ut Adamantius Martyr scribit apud Cassiodorum, & Beda de Orthographia. Sed & ante eos sic de eodem scripserat Festus: *Avunculus matris meæ pater, traxit appellationem ab eo, quod æque tertius a me, ut avus est: sed non ejusdem juris: ideoque vocabuli facta deminutio est: sive avunculus appellatur, quod avi locum obtineat, & proximitate tueatur sororis filium.* Secutus eos Scaliger de caussis L. L. capite XCV. *Patris fratri, cum patrui nomen, quasi patrem alterum attribuerent, matris fratrem quasi remotiorem, pusillum avum appellarunt.*

†Auxilium est a particip. עזר, Ozer, *cholem* Syriace verso in AV, & R abeunte de more in L. Maz.

A X

Axilla, non dubito, quin vel abjecto μ fiat a Græco μασχάλη, quod idem significat: vel ab Hebræo אצילה, *atzila*, quod similiter idem notat. Doctissimus tamen vir Isaacus Casaubonus, lib. II. de Satyra, cap. IV. putat, *axilla* non magis esse ab Hebræo illo, quam Græcum σωτήρ ab Hebr. סותר, *soter*, i. e. *qui tegit*: etsi *protegere* sit *tueri ac servare*. Nempe quia ἀναλογία clamat, σωτήρ esse a σώζω. Similiter, inquit, analogia docet, *axilla* esse diminutivum ab *ala*. Ut nempe a *palo paxillus*, a *mala maxilla*. Quæ ita esse & Ciceroni visum fuisse, addit. Sed memoria fugit summum virum. Contrarium enim docet Cicero in Oratore ad Brutum. Ubi ait, *ala* κατὰ συγκοπὴν fieri ex *axilla*, & itidem e *maxilla* esse *mala*, e *palus paxillus*, & ita in aliis. Vide quæ hac de re disseruimus in *Velum*.

Axinomantia, ἀξινομαντεία, ab ἀξίνη, *ascia*, *dolabra*, & μαντεία, *divinatio*. Plinius lib. XXXVI. c. XIX. *Gagate dicuntur uti Magi in ea, quam vocant axinomantiam.* Fuerit ea *divinatio per ascias seu dolabras*. Sed quid illa ad *gagatem*? Dalecampius ait, eam fieri, si *gagates* imponatur securi candenti. Sed hæc dicuntur sine auctore. Locum vero corruptum esse, indicat dissensus librorum. Sane in aliquibus est *necyomantia*: ut antiqua Parmensi anni CIↃCCCCLXXIV. Salmasius legit *causimomantia*, ut μαντεία intelligitur καύσιμων, hoc est, *ea quæ uruntur*. Sane de *gagate* sequitur apud Plinium: *& peruri negant, si eventurum sit quod aliquis optet.* Sic κατοπτρομαντεία, quæ fit per κάτοπτρον, i. e. *speculum*. Meminit ejus his verbis Spartianus in Didio Juliano: *Carmina profana incantaverunt, & ea, quæ ad speculum dicuntur fieri, in quo pueri præligatis oculis, incantato vertice, respicere putantur.* Vide quæ ibi Casaubonus fuse annotavit.

Axioma, ἀξίωμα, ab ἄξιος, *dignum*. Proprie enim sic vocatur ejusmodi pronuntiatum, cui quivis consentit, qui id audierit, nec probationem ullam requirit. Sed generatim pro quovis pronuntiato sumitur: ut Donatus non uno loco testatur, ac Cicero

ipse sæpius usurpat. Possis & generalem hanc notionem deducere ab ea significatione verbi ἀξιόω, qua notat, *putare*, *opinari*. De *axiomatis* voce, & quomodo verti debeat Latine, deque ejus generibus, vide eleganter dissertantem Gellium, cap. XVI. Att. Noct. cap. VIII.

AXIS, non solum id esse, circa quod rota vertitur, cum Festus docebit in *axis*, tum vel fidem fecerit hic locus Vitruvii, l. IV. cap. II. *Trabes enim supra columnas, & parastatas, & antas, ponuntur: in contignationibus, ligna, & axes*. [ἄξος, ὕλη Μακεδόνες Hesych.] Nec minus late patet Græcum ἄξων, unde Latinorum *axis* descendit. Quippe ἄξονες quoque Athenis dicebantur tabulæ, quibus erant incisæ leges civitatis. Nam Solonis leges incisas fuisse ἐς ξυλίνους ἄξονας, tradit Plutarchus in Solone. Eoque respexit Horatius in arte, cum ait:

. . . . *Leges incidere ligno*.

Neque nescio, Pollucem scribere, ἄξονας fuisse χαλκοῦς, id est, *æreos*. Verum cum Plutarcho, præter alios, est quoque AGellius, qui sic de eo, lib. II. cap. XII. *In legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasque latas ab eo, Athenienses, ut sempiternæ manerent, pœnis & religionibus sanxerant, legem esse Aristoteles refert*, &c. Ubi veteres libri pro *axibus* habent *axeribus*. Recte sane. Nam (quemadmodum ad Festum, in *Asseres*, monet Scaliger) veteres, ut *sus sueris*; *bovis boveris*; *nucis*, *nuceris*; *Jovis Joveris*: sic & *axis axeris*, dixerunt. Ab more eo axibus inscribendi leges, profluxit vox *axare*, pro *nominare*. Festus: *Axare*, *nominare*. Glossæ Philoxeni: *Anaxant*, ὀνομάζουσι. Ubi malim, *Adaxant*, ut proprie signet, ad axem, sive asserem sive tabellam, decretum aliquod adscribo, ut publicitus innotescat. Literarum tamen ordo requirere videtur, ut *anaxant* retineamus, cum legatur inter ea quæ *n* habent post *a*. Porro pro *axis* in quibusdam libb. scribitur *assis*: ut in illo Plinii, lib. XXXVI. cap. V. *Quernisque axibus contabulare*: quomodo & in veteri Parmensi est: quidam habent, *assibus*. Idem in Columella, aliorumque locis factum. Nec damnandum, quando similiter compactio assium sive axium, quibus cœnacula ad pavimenta sustinenda sternuntur, *cossatio* vel *coaxatio* vocatur. Ita in antiquis Vitruvii codd. lib. IX. cap. II. nunc *coaxatio* legas, nunc *cossatio*. Prius est in Florentina anni MCCCCLXXXVI. alterum in Florentina an. CIƆIƆXXII. Apud Plinium quoque lib. XXXVI. cap. XXV. ubi in vulgatis *cessationes*, in vett. fuit *coaxationes*: quemadmodum quoque argumento est, quod pro eo in Parmensi anni MCCCCLXXVI. *taxationes* corrupte editum est. Imo similiter ab ipsa *assium* seu *axium* voce, & *assamenta* dixere & *axamenta*: unde est quod Scaliger in Conjectaneis velit, *assamenta* esse ab *assare*, quod interpretatur, *in unum solum hominem poëma condere*: idem vero ad Festum velit, *axamenta* dici ab *axare*, id est, *nominare*, qua de notione ex Festo, & Glossis, paullo ante diximus: vel, quod ibidem addit, ab *axibus*, quod inscriberentur Græcorum leges ἐν τοῖς ἄξοσι, quemadmodum superius retulimus. Verum omnino postremum etymon prioribus, meo judicio, verius certiusque est. Nam quod vir magnus scribit ab *assus*, id est, *merus*, venire *assare*, id est, *privum*, *& in unum aliquem carmen componere*, indeque *assamenta* dici ejusmodi carmina: eoque nomen id etiam Statianis Silvis magna ex parte competere: id non video, unde probari possit: non quidem ex Festo, qui non aliud docet, quam hymnos in singulos Deos, a nomine Dei vocatos, Januallos, Junonios, Minervios: sed eos, qui in homines universos componebantur, *axamenta* nominatos: neque item ex vett. Glossis, quando *axamenta* interpretentur, στίχους ἐπὶ θυσιῶν Ἡρακλέους· unde non aliud exterebrare est, quam *axamenta* dici versus, qui canebantur a Saliis in sacrificiis, quæ Herculi fiebant. Quippe Maronem, & alios secutus, Herculi Salios tribuit Glossographus, non Marti.

AXUNGIA ab *unctione* dici, tradit Isidorus lib. XX. cap. II. nempe ita dicta, quod ea curruum axes ungantur, ut facilius circa eos volvantur, brevique tempore majus conficiant spatium. Plinius lib. XXVIII. cap. IX. *Antiqui maxime axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde nomen*. Martialis lib. II. epigr. LXXVIII.

Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
Utilis ungendis axibus esse potes.

Glossæ Philoxeni: *Axungia*, λίπος ἐν ᾧ τὰς ἄξονας χρίουσιν. Hinc Græcorum ὀξύγγιον, quo præter alios utitur Dioscorides, lib. II. cap. CIV. Glossæ Cyrillo tributæ: Ὀξύγγιον, *arbina*, *unguen*, *unguina*. Falsus Hermolaus Barbarus, cum deducit ab ὀξύς, ac nunc *poscam*, nunc *aceti fecem* interpretatur. Nam, cum eo solum recentiores Græcorum utantur: manifestum est, non *axungia* esse ab ὀξύγγιον, sed ὀξύγγιον a Latino *axungia*. Imo & ἀξυγγίαν dixere: quod legere est apud Phæmonem, in Cynosophio, capite VIII. & in Constitut. Alexii Comneni.

A Z

AZYMUS *panis*, ἄζυμος ἄρτος, *panis fermenti expers*, apud Athenæum lib. III. Et *azyma*, apud Judæos festum erat Pascha præcedens, quo fermentatis abstinebant, ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, Luc. cap. XXII. vers. I. & Act. Apost. XII. 3. Sed κατὰ μεταφορὰν, ponuntur *azymus* & *azyma* pro *sincero*: ut, I. Corinth. v. 8. Est ἄζυμος ab α στερητικῷ & ζύμη, h. e. *fermentum*. Ζύμη vero (ut inter alia etyma docet Etymologici Magni auctor) dici videtur, quasi ζέμη, a ζέω, i. e. *ferveo*; qua ratione ῥύμη est a ῥέω. Pro hoc etymo est, quod Isidorus lib. XX. cap. I. similiter Latinis ait a *fervendo*, *fermentum* dici, quasi *fervimentum*, nempe quia massam in qua continetur, quasi *fervefacit*, & attollit, turgidamque reddit. Idem confirmat, quod Plato inter ζύμωσιν & ζέσιν non distinguens, definit eam τῆς γεώδους οὐσίας ὁμοῦ κίνησιν καὶ αἴρεσιν, quorum verborum mens est, *fermentationem* esse motum in terreno crassoque corpore, quo id in tumorem leviter attollitur, conceptoque aëre inflatur ac distenditur. At non puto audiendum Angelum Caninium, vel Petrum Nunnesium, qui *fermentum* deducit a φύραμα, quasi non aliud sit ζύμη, *quæ fermentat*; aliud, φύραμα, *quod fermentatur*. Est enim φύραμα, *massa* ad panificium *macerata subactaque*, a φυρῶ quod est, *macero*, *subigo*. Priori ad Corinth. cap. V. vers. VI. οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. At Græcum ζύμη possis & κατὰ μετάθεσιν deducere ab Hebræo חמץ, quod notat, *fermentari*; ut videre est Exod. XII. vers. XXXIX. & Hos. VII. IV. Imo, ut Hebræa vox interdum ponitur pro *excandescere*, *exacerbari*, *irasci*: ut Ps. LXXII. sive al. LXXIII. vers. 21. sic & apud Latinos *fermenti* vox ad eundem transfertur adfectum: quomodo Plautus, Mercat. act. V. sc. III. de irata uxore ait, *Tota in fermento jacet*: quia nempe animus ira tanquam fermento & acescit & turgescit. Posterius respexit Pers. sat. III. cum ait:

. . . . . *Turgescit vitrea bilis*.

Et Cicero ex Homero, lib. III. Tuscul. quæst.

Corque meum penitus turgescit tristibus iris.

Imo aliis quoque affectibus accommodari, docebit illud Prudentii:

Cum fermentati turgescant mores.

B A

BABÆ, βαβαί, usus Plautus, Pseud. act. I. sc. III. sed usitatius pro eo est *papæ*: a παπαί, quod apud Lucianum legas, pro βαβαί. Avenarius, Becmannus, alii censent esse ab אבוי. Sed metuo, ne obstet diversa significatio. Nam illa admirantis sunt; hæc abominantis, maleque minantis, particula est: ut liquet Prov. XXIII. 29. Itaque non dubito, quin אבוי, sit Græcum οὐαὶ, unde Latinorum *væ*. Nisi malis οὐαὶ, ac *væ*, esse ab Syro וי, vel Hebr. הוי, quod idem.

BACAR, Festo exponitur, *vas vinarium*, *simile bacrioni*.

ni. De *bacrione* autem mox subdit: *Bacrionem dicebant genus vasis longioris manubrii: hoc alii trullam appellant. Bacar*, sive *baccar*, fortasse *a Baccho*. Nam vinarium erat vas, ut vidimus. In Glossis Philoxeni ἀπλῶς est, *Bavar* (leg. *Bacar*) εἶδος ἀγγείου. In Glossis autem Isidori: *Baccarium*, *vas aquarium*. Item, *Bacario*, *urceoli genus*. Ubi perperam, *Bagario*, *orceoli genus*. A *bacario*, κατὰ συγκοπὴν, *bacrio*: de quo jam vidimus e Festo. A *bacar* est Belgicum *beker*, quod *calicem* notat. A *baccario* vel *bacarione* vase, etiam *aquarii* sive *aquarioli*, hoc est, meretricum ministri, dicebantur *bacariones*, quasi *bacario* seu *bacarione aquam* iis *ferentes* ad eluendas partes Veneri sacratas. Glossæ vett. *Bacario*, πορνοδιάκονος.

Bacca, Græce κόκκος, de minuto & rotundo dicitur fructu, ut non conveniat pomis, quæ majora. Unde Plinius distinguit lib. XV. cap. XXVIII. *Quæ baccis natura & pomis*. Oliva baccas habet. Unde Maro:

. . . . *Teritur Sicyonia bacca trapetis*.

Hac de voce sic Perottus: *Bacca non deducitur a Baccho, sed primogenium est. Significat minutiores arborum fructus, ut sunt lauri & olivæ, a quorum similitudine gemmæ quoque & lapilli baccæ vocantur*. Sed primogenium non est, si proprie de fructu mori dicitur. Sane Hebræis בכא, dicitur *morus* arbor, quæ & *sycaminus*. A *baccis*, h. e. margaritis, est *baccatum*, quod Græce κοκκωτόν. Nam *bacca*, κόκκος, ut dictum.

Bacchari, etsi de cunctis præ ira vel alio adfectu furentibus, atque adeo de ventis etiam dicatur; tamen proprium est *baccharum*, quæ tertio quoque anno cum thyrso conveniebant: magnoque cum ululatu Orgia celebrabant. Locus, ubi bacchæ baccharentur, *bacchanal* dicebatur. Isidori Glossæ: *Bacchanal*, *sacrarium Liberi patris*. Eo adlusit Plautus, Aul. act. III. sc. I. *Neque ego unquam, nisi hodie, veni in bacchanal coquinatum*. In vett. quibusdam libris est *bacchinal*. Nempe utroque modo dixere, ut, *Fontanalia*, & *Fontinalia*.

Baculum putatur *Bacchus* invenisse, quo vino gravati hoc se sustentarent: & hinc nominis quoque caussam arcessunt. Isidorus lib. XX. cap. XIII. *Baculus a Baccho, repertore vitis, fertur inventus, quo homines moti vino inniterentur*. Hoc etymon amplexus quoque Perottus. Sed melius Jovianus Pontanus, fol. CXXXIII. edit. Ald. ob affinitatem literæ *b* & *v* consoni, *baculum* censet prius fuisse *viaculum*, ut ita dictum sit, quod infirmiores, eo in via innitantur, seque sustentent. Proque hac sententia est, quod, ut mox dicam, *imbecillem* dicimus pro *infirmo*, *languido*. At hoc ipso Pontani etymo magis arridet sententia viri docti, qui notis in X. cap. Matth. censet esse ab Hebræo מקל, *makel*, [μάκελλα] quod hac ipsa significatione legitur Genes. XXXII. 10. Exod. XII. 11. 1. Sam. XVII. ver. 40. Verum omnium simplicissima verissimaque videtur sententia Angeli Caninii, qui censebat, esse a βάκτρον, converso ρ in *l*, quomodo ab ἀκυλὸς est *aquilo*. Βάκτρον autem dicitur παρὰ τὸ βαίνειν, quomodo & ῥάβδος dicta existimatur παρὰ τὸ ῥᾷον ποιεῖν βαδίζειν. A *baculo*, est *vacillo*, si Nonium audimus. *Vacillare*, inquit, *est trepidare, vel cum lassitudine niti, a senibus, qui sunt ævo defessi, atque ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem levant*. Sed hac de voce fusius dicemus suo loco. [*Vacillo* vel *vaccillo* est a *vago*, de quo vide Nonium. unde *baculus*.] A *baculus*, est *imbecillis*, sive *imbecillus*, quia nempe baculo innitatur, qui infirmis sit pedibus. *Imbecillus* dixit Afranius apud Nonium in *Vescus*: & Sallustius initio belli Jugurthini. Mirum autem, cum prima in *baculus* sit correpta, secundam in *imbecillus* produci ab Horatio, lib. II. sat. VII.

Badius color in Glossis Philoxeni exponitur χελιδόνιαῖος. Meminit apud Nonium Varro ὄνος λύρας. *Equi colore dispares: hic badius, iste gilvus, ille murinus*. Palladius, lib. IV. cui index *Martius*, Tit. XIII. *Colores hi præcipui; badius, aureus, albineus, russeus, murteus*, &c. De etymo sic Isidorus, lib. XII. cap. I. ubi de equi coloribus inter alia ait: *Badium antiqui vadium dicebant, quod inter cetera animalia fortius vadat*. Subjicit deinde Isidorus, *badium colorem* esse eundem, qui *spadix*, aut *phœniceus* dicitur. Qui cujusmodi sit, docet Agellius lib. II. cap. XXVI. *Spadix*, inquit, *pœnicei συνώνυμος, qui factus Græce noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris; quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & pœnicei nomen est. Spadica enim Dorici vocant avulsum e palma termitem cum fructu*. Porro ex horumce duorum scriptorum locis hoc pacto verum *badii coloris* etymon auspabimur. Ait Isidorus *badium* eundem esse colorem ac *phœniceum* ac *spadicem*. At ut φοινίκεος, sive *phœniceus*, dicitur a φοῖνιξ, quo palma & ejus termes, & fructus signatur: idque, quia color ille refert palmæ fructum: ita & constat, *spadicem colorem* sic dici a σπάδιξ, quomodo vocatur κλάδος seu ῥάβδος φοίνικος *ramus palmæ*, ut Pollux exponit. Gellius ad etymon respiciens (est enim σπάδιξ a σπάω, sive potius, si id quidem in usu, σπάζω, hoc est, *traho*, *avello*) interpretatur, avulsum e palma termitem cum fructu. Atqui βαῒς quoque ab Hesychio exponitur ῥάβδος φοίνικος· & Etymologus itidem βάϊον interpretatur κλάδον φοίνικος. Ac Glossæ similiter, *Palma*, χείρ, βαῒς, φοῖνιξ. Ut omnino idem sint σπάδιξ & βαῒς sive βάϊον. Nec obstat, quod Evangelista Joannes, cap. XII. dicat, ἔλαβον τὰ βάϊα τῶν φοινίκων. Nam id simile est ei, quod apud Herodotum est σκύλακες λέοντος, & apud Lucretium, *scymnique leonum*; cum tamen σκύμνοι proprie dicantur ἔκγονα leonum: ut testatur Pollux. Nempe id eo factum, quia voces hæ aliquando latius usurpantur. Atque hoc eo majori fiducia dicimus, quia & Hieronymus, lib. II. adversus Jovinianum dicat, *palmam* in Ægypto βαῒν appellari. Concludimus igitur qua ratione a σπάδιξ, quod *palmæ ramum* notat, *color puniceus* dicitur *spadix*: sic a βαῒς, quod ipsum quoque *palmæ ramum* notat, eundem *colorem puniceum* nominari *badium*. Nempe a βαῒς est βαΐδος & βᾶδος. ut a δαῒς δαΐδος & δᾶδος. A βᾶδος vero βάδιος. Imo ab eodem *balium* colorem dictum contendo: nec alium eum esse, quam *badium*. Nam δ mutatum in *l*: ut ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*: ab δάκρυμα, *lacryma*: a δαὴρ, *levir*, &c. A *balius*, est ὑποκοριστικὸν, *baliolus*: quod Afrorum cognomen a colore. Plaut. Pœn. a. V. sc. V. *Non pudet puellam amplexari baliolum in media via*. Ubi *baliolum* vocat Hannonem Pœnum.

Bæticus color, qui & *Hispanus*, ita a *Bætica* Hispaniæ regione appellatur. Antonius Tylesius, libello de coloribus, ita ait *colorem pullum* vocari, propterea quod in Bætica coloris ejus lanæ tingerentur. Atque addit, eundem similiter *Mutinensem* dictum a *Mutina*, Galliæ Cisalpinæ oppido. Arbitror potius, *Bæticum*, & *Mutinensem* dici, quia color is locis iis nativus foret. Atque idem voluisse videtur Cæsar Scaliger advers. Cardan. Exercit. CCCXXV. mem. XII.

Bætulus, Græce βαίτυλος. Priscianus lib. V. *Abadir Deus est; dicitur & hoc nomine lapis ille, quem Saturnus dicitur devorasse pro Jove, quem Græci βαίτυλον vocant*. Hesychius: Βαίτυλος, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ ἀντὶ Διός. Etymologus: Βαίτυλος δὲ ἐκλήθη καὶ ὁ λίθος, ὃν ἀντὶ Διὸς ὁ Κρόνος ἔπιεν. *Abadir* igitur sive *bætulum* intelligit Hesiodus, cum in Theogonia ait: Τῷ δὲ σπαργανίσασα μέγαν λίθον ἐγγυάλιξεν. *Huic autem*, Saturno nempe, *fasciis involutum magnum lapidem in manus dedit*. Et Lactantius, cum, lib. I. institut. cap. XX. sic scribit: *Quid, qui lapidem colunt informem atque rudem; cui nomen est Terminus? Hic est, quem pro Jove Saturnus dicitur devorasse: nec immerito illi honos tribuitur. Nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet, eoque in loco multorum Deorum sacella essent: consuluit eos per auguria; utrum Jovi cederent, & cedentibus ceteris, solus Terminus mansit. Unde illum Poëta, Capitoli immobile saxum vocat*. Sed de origine vocis videamus. Etymologus deducit a βαίτη, quod idem ac διφθέρα, h. e. *pellis* sive *corium*: quia nempe ὁ Ῥέα

λίθον βαίτῃ αἰγὸς σπαργανώσασα τῷ Κρόνῳ δέδωκε. h.c. *Rhea lapidem pelle caprina involutum*, & (ut cum Celso & Spartiano loquar) *fasciatum*, *Saturno dedit*. Sed magis arridet sententia Jos. Scalig. qui vult, morem inungendi lapides, cepisse originem ab eo lapide, quem unxerat Patriarcha Jacob in Bethel, ut legimus Genes. XXVIII. 18. 19. Indeque lapides hujusmodi, vocatos βαιτύλους. His adde quæ erudite de cultu hujusce lapidis notat idem, animadvers. Eusebian. ad annum MMCXLVIII. pag. 188. & 189.

BAIULO, forte prius fuit *baio*, ut, *tolero*, a *tolo* sive *tollo*. *Baio* κατὰ συγκοπὴν ex βαστάζω. Nam ζ in *i* abire solet, ut ζυγὸς, *jugum*. Vel κατ᾽ ἀφαίρεσιν erit ab Hebræo סבל, *portavit*, *bajulavit*: unde סבל, *bajulus*. Vel a פעל, *operatus est*. [a βάδα *vado*, est *badiolus*, *bajulus*.]

BAIULUS est, qui proprio gestat corpore. Perottus putat esse a *Baiis*, oppido juxta Lucrinum sinum: nempe quod propter advenas eo confluentes multi ibidem *bajuli* forent. Alii derivant a βαιὸς *parvus*: quia minora levioraque gestantur, graviora vehuntur. Nunnesius in Grammatistice censet esse a βαστάζω. Gloss. *Beolat* (l. *bajulat*,) βαστάζει. Sed nihilo propius accedit ad βαστάζω, quam ad Hebræum סבל *portavit*. Martinius censet, omnino esse a פעל, *operari*, ut idem proprie sit ac ἐργάτης. [a βαστὸς βάσταξ & βάστυλος.] Infimæ ætati *bajulus* vocabatur ὁ τροφεὺς, *nutritor*, qui & *pappas*. Vide Scaligerum ad Eusebii annum DCXXXVI. sive pag. 39. a.

BALÆNA, inter Oceani belluas a Plinio quoque recensetur, l. XXXII. cap. XI. Isidorus, l. XII. c. VI. ait, ita dici, a βάλλω, id est, *jacio*, *emitto*: nempe quia altius aliis maris bestiis undas jacit. Sed est a φάλαινα, conversa adspirata in mediam. Festus: *Balænæ nomen a Græco descendit; hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua consuetudine, quo πύῤῥον burrum, πύξον buxum dicebant. Balænam belluam marinam, ipsam dicunt esse pristim, id est, cetum*. Sic postrema verba recte restituit Scaliger. Dictam φάλαιναν putat Becmannus ab Hebræo בלע, quod est, *absorbere*, *deglutire*. Φάλαινα [φάλλη] quoque dicitur insecti genus, quod Plinio *cicindela* & *lampyris* vocatur. Nicander in Theriacis:

. . . . Φαλαίνῃ ἐναλίγκια τὴν περὶ λύχνους
Ἀκρόνυχος δινεῦσιν ἀπαλαὶ σποφάσσονται.

Quem ad locum Scholiastes alia quoque hujus animalculi nomina recenset, atque inter alia ait, φάλαινα esse Rhodiorum vocabulum, qui sic appellent *animalcula circum lucernas volitantia*. Itaque & sic dici putant, παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι.

BALANUS βάλανος, *glans*, ex eo nomen accepisse videtur, quia proprie *fructus* est *quercus*. Nempe ut composita voce dicatur, quasi באלון, *belon*, id est, *in quercu*. Eo magis autem a Phœnicibus & Hebræis profecta ea vox videtur, quod, ut Martinius observat, apud Plinium legatur, lib. XIII. cap. IV. *In aliqua parte Phœnices, Ciliciæque, populari etiam nomine a nobis appellantur balani*. Hinc *myrobalanus*, μυροβάλανος *glans unguentaria*, ex μύρον *unguentum*, & βάλανος *glans*. Itaque sic περιφράζει Martialis in Apophoretis, dist. LVII.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento constat, & ex balano.

Plinius lib. XII. *Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Judæam ab Ægypto disterminat, commune est, nascens unguento, ut ipso nomine apparet*. Significat, nomen huic *balano*, sive *glandi*, ab *unguento* esse impositum, quia ex ea fieret oleum, cujus usus esset in pretiosissimis unguentis. Simile est apud Plinium *Phœnicobalanus*, ut Dioscoridi φοινικοβάλανος, quasi φοίνικος βάλανος, *palmæ glans*: non ut putant aliqui, quasi φοινίκη βάλανος, *glans punicei coloris*.

BALARE, est a sono vocis factum, ut recte scribit Charisius, l. IV. & Festus, in *Barrire*. Aliis placet, esse a Dorico βλάχειν pro βλήχειν. Romani enim in multis imitati sunt Dores: ut scribit Halicarnassensis. Belgæ, communem linguam secuti, *bleeten* dicunt. Sed in ὀνοματοπεποιημένοις parum refert, utrum dicamus, gentes plures in vocabulis suis vocis sonum imitatas, an gentis unius vocem ex alius vocabulo formatam, quæ prior vocis sonum expresserit. Quod si etiam unum ab altero longius abeat, minime dubitandum, quin utraque gens sonum exprimere conetur, sed diversimode id interdum fecerint. Hæc caussa est cur non assentiam Cælio Rhodigino, qui, lib. XXV. cap. I. a μηλα censet esse *balare*, μ in *b* transeunte: quod & censet discipulus ejus Cæsar Scaliger, de caussis L. L. cap. XXIIX. ac Petrus Nunnesius in Grammatistice. Porro ex voce βληχὴ satis paret, ἦτα non sonuisse olim ι, sed η longum: quod ipsum etiam paret ex voce μῆλα, quæ & ipsa vox a sono facta, etsi aptum magis βῆλα futurum fuerit, quam μῆλα. Nam βῆ μιμητικὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς, ut Eustathius scribit, atque illo Cratini probat, quod est apud Ælium Dionysium: Ὁ δ᾽ Ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ, βῆ, λέγων βαδίζει. Vide, si voles, quæ de voce βληχὴ Joannes Checus respondit primæ epistolæ Stephani Wintoniensis episcopi.

BALATRONIS voce usus Horatius lib. I. sat. II.

Mendici, mimæ, balatrones. . . .

Quem ad locum sic vetus Interpres: *Balatrones, luxuriosos ac perditos vocat, a Servilio Balatrone, cujus in secundo libro meminit. Ex hujus autem vitæ nomine similis vitæ homines balatrones sunt appellati; a balatu fortasse dicti, quæ vox intorta est & ridicula. Legitur & baratbrones, qui bona sua devorando, quasi in baratbrum mittunt. Iidem & blatrones proprie dicti sunt, a blatiendo, id est, vaniloqui*. Hæc ille. Primum autem etymon probare non possumus. Nec enim *balatrones* id nomen habent a *Serviliis*; sed *Servilius* potius id nomen accepit, quod nihili homo foret, ac decoctor merus. Nec magis placet, a *balatu* ita dictos. Quod si foret, ita vocarentur proprie *locutulei* & *blaterones*, quod falsum est. Verisimilius est tertium etymon, ut *bonorum gurgites* ita vocentur, quia sint

Ingluvies & tempestas, barathrumque macelli:

ut loquitur idem Horatius. Sane *barathrum* Athenis locus erat immensæ profunditatis. Sed κατὰ μεταφορὰν sumitur a Plauto pro *stomacho*. Inde igitur *decoctores* dicti *barathrones*, quia cuncta conderent in *barathrum*, hoc est, *stomachum*. Quod autem addit Horatianus interpres, aliter dici *blaterones*, id satis refellitur iis, quæ diximus. Est & aliud *balatronum* etymon apud Festum: ex cujus verbis cognoscitur *balatrones* ita dictos videri, a vocabulo *bullæ*, sive (ut MSSti habent) *balla*, aut simili, significante *lutum: quod ex itinere adhæret*, sive *quod de calceamentorum soleis raditur*. Juxta hanc sententiam *balatrones*, non tam sint *decoctores*, quam *homines nihili*. Sane pro *flagrione* usurpat Varro, lib. II. de R. R. cap. V. *Videbo jam vos*, inquit, *balatrones, & huc adferam meum corium, & flagro*. A *balatronis* voce est, quod Italis homines nequam *balatroni* & Gallis *belitres* dicuntur.

BALBUS, a *balando*, si credimus Isidoro lib. X. Nunnesius in Grammatistice derivat a ψελλὸς, *balbus*, ut ψ in *b* abeat. Aliis placet, esse a βαμβαίνω *inarticulate loquor*, *balbutio*. Unde *infans* Italis *bambino*. Vel a βαμβαλίζω, *præ frigore dentibus crepito*, quod qui facit, etiam verba confuse profert. Mihi *balbus* effictum videtur a sono, uti & verba βαμβαίνειν, & βαμβαλίζειν, nisi hæc a βάζω esse malis, quod est, *loquor*. A βαμβαλίζω est *bombalio*. Cicero Philipp. III. *Tuæ conjugis, bonæ feminæ, atque locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero: nihil illo contemtius, qui propter hæsitantiam linguæ, stuporemque cordis, cognomen ex contumelia traxit*.

† BALBUS non recte a Vossio & aliis ἐτυμολογεῖται. quum revera sit a Chald. בלבל *balbel*, quod est confundere, ac de labiis aut lingua usurpatur. Quare inde fit BALBUS, cujus scil. lingua confusum quid sonat. MAZOCHIUS.

BALISTA, sive potius *ballista*, ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id est,

est, *jaciendo*, quod iis jacerent lapides: unde Græci λιθοβόλους, & πετροβόλους, & ὄργανα πετροβολικὰ nuncupant. In Glossis Philoxeni est, *Balista*, Σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν. Vides hic vocari *manganum*, quo vocabulo usi posteriores. Et inde *manganica*, etiam Cedreno, Βάλλεται δὲ ἐκ τοῦ μαγγανικοῦ λίθῳ. Vide Lipsium Polioreeticon lib. III. dial. III.

BALNEUM, a βαλανεῖον, quod simplex derivatum est a βάλανος, id est, *glans*; juxta alios autem compositum ex βάλανος & αὔω, quod Hesychius exponit καίω, φλέγω. Caussa nominis est, quod veteres, qui βαλανοφάγοι erant, putamina glandium soleant succendere. Auctor Suidas. [ἀλανεῖν, ἀλᾶναι & ἀλῆναι, idem quod ἀλείφειν. unde & *balineum* & βαλανεῖον, ἀλειπτήριον.] Etymologo placet, sic dici, παρὰ τὸ ἀποβάλλειν, *quod pellat ex animo dolorem ac tristitiam*. Quod etymon & D. Augustinus adfert lib. IX. Confessionum: *Visum etiam mihi est, ut irem lautum, quod audieramus, inde balneis nomen inditum, quod anxietatem pellat ex animo*. Sane medentur balneæ lassitudini: unde Plautus, Mercatore.

Nunquam edepol omnes balneæ mihi hanc lassitudinem eximent, &c.

Athenæus quoque lib. I. *balnea* idcirco vocat ἄκη πόνων παντοίων. Sane lotione animus exhilaratur, quia crassus ac melancholicus humor eâ temperatur. De balneis, eorum partibus, lotione, unctioneque balneari, aliisque ad balnea pertinentibus, fuse scripsit Fulvius Ursinus in Appendice de triclinio. Hoc magis nos ea tantum persequemur, quæ ad vocabula pertinent. A *balneis* dicitur *balneator*, qui iis præest. Utitur Capitolinus in Claudio. Ac in veteri inscriptione, ANTEROS, BALNEATOR. *Balnearii fures* Catullo sunt, qui vestes in balneis lavantium surriperent. Ab eodem est *imbalnities*, ἀλουσία. Lucilius:

. . . . *Hic cruciatur fame,*

Frigore, inluvie, imbalnitie, imperfundie, incuria.

Quod Scaliger, comment. in Cirin, expressum putat ex illo Euripidis in Oreste:

Ὡς ἠγρίωσαι διὰ μακρᾶς ἀλουσίας.

Balneaticum dicebatur, quod pro balneis solvebatur, Gloss. vett. *Balneaticum*, βαλανικόν.

†BALNEUM. *Balnearum* & Βαλανεῖα etyma mira prorsus ac suavia afferunt veteres novique grammatici. At id nomen totum est Orientale. Chaldaeis בלן *ballan* est *balneator* & בלנאי *balnaë*, *balneatores*; בלניות *ballanioth* & בלנרין *balnarin* sunt *balneatoria vestimenta* aut *lintea*. Dicent forte a Latinis aut Graecis Chaldaeos petiisse haec nomina. At mirus est cognatarum linguarum consensus. Syris בלנא *balani* est *balneum*. Arabibus בלאן *ballan* idem significat; ajuntque lexicographi, ortam esse vocem a verbo duplicante secundam בלל *balala*, quod est *madefacere*. Ergo a *madefaciendo* apud Orientales *balneae* nomen habent. Nec immerito Chaldaei *Dages* in secunda littera infigunt; quia venit a radice duplicante secundam. Ab Orientalibus vero Βαλανεῖα vox in Graeciam per Pelasgos; *Balnearum* vero nomen in Latium per Etruscos manavit. Nam sicuti delicias ceteras, sic & balneare negotium in asperam moribus rudemque Italiam Asia primum per Tyrrhenos importavit. Quem morem tanti Latium fecit, ut inde *Valendi* verbum exortum fuisse videri possit; quasi lavandi consuetudine tota valetudinis ratio contineatur. Etsi verbi VALEO veriorem etymologiam suo loco docuimus. MAZOCHIUS.

BALSAMUM, βάλσαμον, quomodo Servius ad II. Georg. & Isidorus lib. XVII. cap. VIII. arborem vocari ait, ut succum ejus *opobalsamum*. Verum *balsamum* Dioscoridi est, tum liquor aromaticus, tum planta fragrantissimum illum odorem fundens. Interdum tamen liquor ille differentiæ caussa, vocatur ὀποβάλσαμον, hoc est, *succus*, seu *liquor olei*. Nam ὀπὸς, *succus*, *liquor*, seu sponte seu scarificatione aut alio vulnere emanans. Plinius lib. XII. cap. XXV. *Succus e plaga manat, quem opobalsamum vocant, suavitatis eximiæ, sed tenui gutta*. Dioscorides quoque nunc ὀποβάλσαμον nunc divisim, ὀπὸν τοῦ βαλσάμου, appellat. Plinio est *oleum balsaminum*, quomodo & Simeoni Setho dicitur βαλσαμέλαιον. Similiter *lignum balsami* dicitur ξυλοβάλσαμον, ut Servius, & Isidorus, locis citatis monent. In Servio tamen P. Danielis vox ea corrupta est. Usus Plinius eopse capite. Simile est καρποβάλσαμον, *carpobalsamum*, *fructus balsami*, apud Dioscoridem, & Galenum. Justinus tamen, quod mirum, *opobalsamum* ponit pro *arbore*, *balsamum* pro *succo*. Sic enim scribit de *arbore*: *In ea silva est, & ubertate & amœnitate insignis, siquidem palmeto, & opobalsamo distinguitur*. Ac postea: *Arbores opobalsami formam similem piceæ arboribus habent*. De *succo* autem ait: *Hæ arbores certo anni tempore balsamum sudant*. Quod ad *balsami* etymon, cum e Judæa balsamum acceperint gentes exteræ, non displicet, quod ajunt, sic ob præstantiam vocari, quasi בעל שמן, *babal schemen*, i. *princeps* sive *dominus olei*. Vicina huic voci est *balsamen*: quod Punicum, ut videre est e Plautina Pœnulo, ubi Hanno Pœnus hac utitur. Sed & idem clare patebit ex loco Philonis Bybliensis, unde discere erit, *balsamen* idem esse Pœnis, quod Hebræis בעל שמים, *princeps* aut *dominus cæli*. Nam (ut de utroque vocabulo quædam mantissæ loco adjiciamus) שמים, est *cælum*. Quod factum ajunt, ex שם, i. *ibi*, & מים, i. *aquæ*. Sed etymon hoc plane incertum, præsertim quando Aben-Esra (ut ad I. Gen. caput notavit P. Fagius) *schamaim*, idem ait significare *altum* vel *supra*: quod & comprobat ex lingua Ismaëlitica, cum qua Hebræa magnam habuit affinitatem. Verum, ut etymon illud verum esse demus, me quidem aries iste non percellet. Dicam enim, sic nuncupari ratione aëris, in cujus media regione sunt nubes. Triplex enim in Scripturis cælum; superum, sive aërium, ut, cum legimus, *Volucres cæli*: superius, seu æthereum, in quo sidera: & supremum, quod Angelorum beatarumque animarum sedes est. Primo cælo proprie Hebræa vox conveniet, sed συνεκδοχικῶς tribuitur toti illi expanso, quod ab terræ & aquæ globo ad extimam ætherei cæli superficiem extenditur. Quare qui censent ex hujus vocis etymo comprobari posse, aquas esse supra æthercam plagam, infirmo admodum tibicine suam fulciunt sententiam. Nec loca illa Scripturæ, quæ adducunt, id evincunt, quo de alibi commodior sese offeret dicendi locus. Et quia de parte una Punici illius *balsamen* diximus; age, de altera quoque pauxillum dissertemus: præsertim, quando ea res cum Latinis, tum Græcis scriptoribus, afferet lucem. Est ea vox בעל, i. *dominus*. Sane a *baal* seu *beel* est Græcum Βῆλος. Usus & Maro, I. Æn.

. . . . *Quam Belus & omnes*

A Belo soliti.

Ubi Servius, cum dixisset, *Belum* fuisse primum Assyriorum regem, addit, Pœnis *Bal* significare *Deum*. Recte sane. Nam nomen בעל commune est cujusvis Dei apud Tyrios, Sidonios, & Ammonitas: indeque est, quod Hebræi multis בעלים, i. *baalibus* servisse dicantur. Sed cum ἁπλῶς ac sine adjectione diceretur בעל, intelligebatur בעל שמים, *baal schamaim*, i. *dominus cæli*. Verum, ut ante dicebamus, Phœnices, (quorum lingua ab Hebræa, tantum dialecto differt) dicebant pro eo *beelsamen*. Philo Bybliensis ex Sanchoniathone Berythio: τὸν γὰρ θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον, ΒΕΕΛΣΑΜΗΝ καλοῦντες, ὅ ἐστι παρὰ Φοίνιξι κύριος οὐρανοῦ, Ζεὺς δὲ παρ' Ἕλλησι. Ad verbum igitur est, Ζεὺς Ὀλύμπιος. Sic *baal reem*, *dominus tonitruum*. Nam רעם, *tonitru*. Sed Scriptura eum ridicula appellatione nominat *baal-phegor*, quod est, *deus crepitus*, πορδῶν, non βροντῶν. Nam Hebræi non solent deos gentium suo nomine appellare, sed per contumeliam. Itaque (ut videmus e II. Reg. I. 2.) Accoronitarum deum dixere *beel-zebub*, בעל-זבוב, quod est, *dominus muscæ*. Videtur autem verum nomen fuisse *babal-zebahim*, בעל זבחים, *dominus sacrificiorum* seu *victimarum*. Confirmat idem quoque, quod cum Samaritæ dicerent *beth-el*, i. *domus Dei*, Hebræi vocabant *beth-awen*, *domum vanitatis*. Nam בית, *domus*, און, *mendacium*, *vanitas iniquitas*.

iniquitas. Vide quæ de his scribit Jos. Scaliger, appendice lib. de emendat. temp. pag. XXIV. & XXV. & Elencho trihæresii Serariani, cap. I. Sane mihi quidem hæc sententia maxime probatur. Non desunt tamen, qui existiment, *bael-zebub* fuisse vocatum ab ipsis Tyriis, & Sidoniis: ut nempe sic dicatur, sive quia *muscarum* coleretur *effigie*, sive quod *muscas abigere* crederetur. Ac pro hac sententia advocant, quod Apollo quoque a σμίνθος (quomodo *murem* vocari, auctor est Eustathius) dictus sit Σμινθεὺς, quasi μυοκτόνος. Utitur Ovid. XII. Metamorph.

Talibus intonsum compellat Sminthea dictis.

Huc respiciens Arnobius, lib. III. Appollinem vocat *perniciem murium*: quod non satis perspexit Desiderius Heraldus. Locum Arnobii alibi emendamus. Caussam vero, cur Apollo sic a muribus dicatur, attulimus in Oratoriis nostris lib. III. cap. II. A בעל quoque venit *Hannibal*, quod notat *dominum gratiæ*. Altera compositi pars est חנן, quod est, *rem gratam fecit*. Unde liquet, recte eam vocem aspirari, etsi Græce sit Ἀννίβας. Par ratio in *Hanna*, & *Johannes*, quæ ejusdem originis. Sed quod vulgo spiritum omittant, id fit imitatione Græcorum, qui Ἄννα scribunt & Ἰωάννης.

BALTEVS, Thuscum est vocabulum, ut Varronem scripsisse, lib. XVIII. rerum humanarum, e primo Charisii cognoscimus. Aliter tamen Varro lib. IV. de L. L. *Balteum*, inquit, *quod cingulum e corio habebant bullatum, balteum dictum*. Μεταφορικῶς *balteus* dicebatur in amphitheatro, gradus latior altiorque, reliquos minores velut præcingens, unde & *præcinctio* vocabatur. Eadem de caussa Græca voce *diazoma* dicebatur. *Balteus* dicitur Tertull. de spectaculis, & Calpornio in Ecl. *Præcinctionem* nominat Vitruvius lib. V. cap. III. *Diazoma* appellat idem c. VII. ejusdem libri. Lipsium adi de amphitheatro, cap. XIII. [an ab *aluta*? potius a Teutonico *band*, quod a *binden*, *vincire*, πεδᾶν vel πεδῶ, quæ omnia ejusdem originis. Sed rectius a βαλάντιον, *zonam* quatenus notat, *qua & bulgæ loco est, & simul gladium fert*.]

†BALTEVS (Varrone teste apud Charisium) Tuscum est vocabulum. Venit, si me audis, a Chaldaeo בלט *belat*, quod est *eminere*: a quo verbo sicuti fit בליטה *belita*, *prominentia*; sic poterat ἀνάλογως ex eadem radice בלטא *balta*, significans aliquid in summo humero eminens; cujusmodi est apud Virg. Pallantis *balteus* in Turni humero exstans. Sic enim habet XII. 941.

. . . . . *infelix humero cum apparuit alto*
Balteus, & notis fulserunt cingula bullis.

BALVX, seu *baluca*, vel *balluca*, est χρυσάμμος, sive ἡ χρυσῖτις ἄμμος. Vocabulum hoc ab Hispanis acceptum. Plin. lib. XXXIII. c. IV. *Hispani aurum, quod minutum est, balucem vocant*. Glossæ Cyrillo tributæ: Γόνδος χρυσοῦ ἀκαθάρτου, *baliuca*. Eædem, χρυσάμμος, *valuca*. Itaque Turnebus apud Martialem lib. XII. epigr. LVII. corrigendum putat:

Hinc balucis malleator Hispanæ.

Ubi in vulgatis est *paludis*. Legas & *balluca* nomen C. Theod. lib. X. Tit. XVIII. qui est de metallo & metallariis, leg. III. Ubi Impp. Valentinianus & Valens AA. sic scribunt: *Itaque, si qui sponte confluxerint, eos laudabilitas tua octonos scripulos in balluca cogat exsolvere*. Et leg. prox. *Quatuordecim uncias ballucæ pro singulis libris constat inferri*. Quæ verba & Tribonianus in Codice Justinianeo refert lib. XI. Tit. VI. qui est de metallariis: sed post *balluca*, addit, *quæ Græce χρυσάμμος appellatur*. Hesych. Βάλλογα ψῆφοι. Nempe vult, *ballucam* esse auri calculum exiguum: quod & superior Plinii locus innuit: ut Turnebus parum apte *ballucam* exponat auri massam.

BAPTISMVS, βαπτισμὸς, pro quo & *baptisma*, βάπτισμα, dicitur, ut apud Tertull. lib. I. adversus Marcionem, & alibi. Estque Titulus Codicis: Ne sanctum baptisma iteretur. Fuit utrumque a βαπτίζω, quod ipsum a βάπτω est. βάπτω autem (ut Bibliander Indice in Marcum scripsit) venit κατὰ μετάθεσιν ab Hebræo טבע; quod idem significat. Cum autem βάπτω sit *mergo*, βαπτίζω, commode vertamus *mergito*: præsertim, si sermo de Christianorum baptismo, qui trina fit immersione. Sic transtulit Tertullianus lib. de Cor. Milit. cap. III. *Denique ut a baptismate ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia sub antistitis manu contestamur, nos renuntiare diabolo, & pompæ, & angelis ejus. Dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit*. Cyprianus quoque in eo secutus magistrum suum Tertullianum, quod Latinam vocem usurpat, sed is *tingendi* voce utitur. Nam epistola ad Cæcilium verba baptismi, quæ sunt cap. ult. Matthæi, interpretatur in hunc modum: *Docete omnes gentes, tingentes eos in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti*. Etsi autem βάπτω & βαπτίζω tum *mergo*, vel *mergito*, tum *tingo* transferri soleant; proprie tamen *mergo* notat, & μεταληπτικῶς *tingo*. Nam posterior est immersione tinctura: quia hæc immersione fit. Porro ab ea significatione, qua *mergere* notat, factum, ut modificate in Scripturis sumatur de *baptismo sanguinis*: ut ab altera illa, qua *tinctionem* significat, factum, ut in iisdem transferatur ad *baptisma*, quod *flaminis* vulgo nominant. A βαπτίζω quoque est βαπτιστήριον, *lavacrum*. Usus Plinius l. II. epist. XVII. ad Gallum, & lib. I. epist. VI. quæ ad Apollinarem; & Sidonius lib. II. epist. II. quæ ad Domitium. Sunt & pluscula a βάπτω venientis, quibus utuntur Latini: ut *baptæ*, de quo Politianus cap. X. Miscell. *Bammum*, quod est apud Cassiodorum de Orthographia, in excerptis ex Adamantio: est vero idem ac βάμμα. Exponitur autem ὀξυτάριον, sed legendum ὀξυγάριον. Quomodo dicebatur *vas oxygari*. Βάμμα autem, *quia in eo tingerent*. Pro βάμμα, Syracusii dixere βάμβα. Hesych. Βάμβα, τὸ χρῶμα, καὶ μύρον τι μέρος καὶ τὰ ἐμβάμματα, Συρακούσιοι. Ab illo *bamba* est *bambata* hoc est, *intinctu condita*. Ut *bambatæ scillæ* apud Columellam lib. XII. cap. XXIV. Et *bambatum* pro *intinctu* apud Appulejum. *Embamma*, ἔμβαμμα, i. *intinctus*, ab ἐμβάπτω. Usi Columella, lib. XII. cap. LV. & Ulpianus lib. IX. fin. de contrah. emt. *Dibapha*, δίβαφα, purpura Tyria, vel alia melioris notæ, a δὶς & βάπτω. quo usus Plinius lib. IX. cap. XXXIX. *Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes pene commodiores purpuræ tinguntur*. Est & apud Ciceronem lib. II. epist. XVI. *Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur*. Et lib. II. ad Att. ep. X. *Denique etiam Vatinii strumam sacerdotii διβάφῳ vestiant*. Quem locum explicat Rhodiginus lib. XXX. cap. XXVI.

BARATHRVM, βάραθρον, pro quo Homerus βέρεθρον. Nempe ε & α commutantur sæpe, quomodo Jonea μέγαθος, τάμνω, τράπωμαι, τραφθῆς, dicunt pro μέγεθος, τέμνω, τρέπομαι, τρεφθῆς. Generatim βάραθρον ab Hesychio exponitur ὄρυγμα, βάθος, γῆς βόθρος. Peculiariter vero Atheniensibus sic dicebatur τόπος βαθὺς, ὅπου οἱ κακοῦργοι ἐνεβάλλοντο καὶ οἱ ἐπὶ θανάτῳ, ut Spartæ εἰς τὸν καιάδαν, quemadmodum scribit Suidas. Diomedes lib. I. *Barathrum; locus apud inferos, proprie autem apud Athenienses, in quem noxii præcipitabantur*. Hanc significationem respexisse videntur, qui βάραθρον deducunt a βαρὺς hoc est, *gravis*, *molestus*. Verum ea originatio refellitur vocis proprietate. Nam generatim notat locum profundum, ut ex Hesychio vidimus, & hæc Festi verba indicant: *Barathrum Græci appellant locum præcipitem, unde emergi non possit*. Addit ibidem Festus, venire a βαθὺς, i. *profundus*: nisi apud eum quoque βαρὺς legi debet. Ridicule vero Isidorus lib. XIV. cap. IX. ubi *barathro* Latinam originem assignat: ac *barathrum* dici putat quasi *voratrum*: *Barathrum*, inquit, *nimiæ altitudinis nomen est, & dictum barathrum quasi vorago atra, scilicet a profunditate*. Nec audiendus Bocacius lib. I. de genealogia deorum cap. XIV. qui *barathrum* ait dici a forma vasis viminei, quod proprie dicatur *barathrum*. Nec multo melius Cælius Rhodiginus l. IX. c. XXXII.

a βαλ-

a βαίνω, id est, *eo*, nempe quia, ex ejus mente proprie ita dicantur cataractæ, ob aquarum ingressum. Quanto verisimilius doctissimus Martinius a Chaldæis esse putat, quibus בִּיר, *ber*, *puteus*, & אתר, *athar*, *lacus*. Quippe Jonibus dicitur βέρεθρον, quod Hesychius exponit κοίλωμα καταχθόνιον.

Barbam, si quis quasi *virorbam* dictam putet, quid nisi fatuitatem prodat? etsi apud Isidorum lib. xi. cap. i. legere sit, *barbam* sic dici, quod virorum, non mulierum sit. Nisi respexerit is, quod *Baro* virum notat, unde Hispanis est *Varo*. Sed quantillo id melius? Nec minus stulte, qui *barbam* dici putant, quod eam barbari prælongam ferre consueverint: quos merito ridet Perottus. Is autem *barbam* esse censet primogenium. Apud Becmannum legas, sic dici a βαρύ· quod etymon tribuit Valentino Hartungo. Sed *pilis* a *pondere* nomen esse impositum, mihi non fit verisimile. Quamquam nec diffitear, alio respexisse Valentinum. Nempe quod *barba* gravitatem atque auctoritatem conciliet. Acutius Martinius, *barba*, quasi παρειᾶς ποία, *genæ herba*, ut πώγων, quasi πόα γενείου, *herba menti*. [ut ἀπὸ γενείου, γενειήτης, sic quoque ἀπὸ παρειᾶς dicta *barba*, quasi παρεῖα & παρειάτης, παρειάτης *barbatus*. Βάρον, καρδία μάκαρος Hesych.] Stephanus Guichartus deducit a πάππος inserto ρ. Est vero πάππος, *lanugo*, prima barba. Statuunt Grammatici discrimen inter *barbam*, & *barbas*: illam hominis, hanc pecudum esse censent. Sic quidem Velius Longus lib. de Orthogr. & Servius ad ii. Æn. Sed refellit hanc sententiam Charisius lib. i. Et sane Plinius de hircis in singulari usus l. xxiix. cap. xiii. *Rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari: eadem præcisa non abire eos in alienum gregem*. Ac de pluribus hominibus recte *barbas* in plurativo tribui, docet isthæc Silii lib. xiii.

Spectabantque viros, & læta & tristia ferre
Indociles: nunc propexis in pectora barbis
Verrere humum.

Porro *cirros*, sive *brachia polypi*, Plinius quoque *barbas* vocat, lib ix. cap. xxx. Pro *barba* dicitur quoque *barbitium*, quo usus Appul. v. Met. *Confingit esse juvenem quendam, & speciosum, commodum lanosis barbitiis genas inumbrantem*. Ac alibi quoque similiter ait: *Hircino barbitio philosophum mentiebatur.* Ut a *servus servitium*, a *capillus capillitium*, a *satelles satellitium*, a *lana lanitium*; sic a *barba barbitium*. Compositum ejus *imberbis*, pro quo & dicitur *imberbus*. Imo, si Charisium audimus, posterius tantum rectum. Sane *imberbus* dici, Varronis, Ciceronis, & Livii auctoritate confirmat. Idem Lucilii, alteroque Varronis loco probat Marcellus. A *barba* quoque species aquilæ dicitur *barbata*; estque ea, quæ alio nomine *ossifraga* appellatur. Plin. lib. x. cap. iii. *Quidam adjiciunt genus aquilæ, quam barbatam vocant, Tusci vero ossifragam*. Est & *barbatus* vasis nomen, cujus meminit Varro lib iv. Item Festus his verbis: *Nanum Græci vas aquarium dicunt, humile & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum: unde Nani, pumiliones appellantur*. In Glossis quoque Philoxeni est, *Bardatus*, Νάνος, τὸ σκεῦος. Ubi *barbatus* recte emendari, ex Varronis & Festi loco paret. Etiam piscis, qui Græcis τρίγλη, ac φάγρος, Ciceroni a *barbæ forma*, quam habet, nunc *mullus barbatus*, nunc *barbatulus mullus*, Ausonio *barbus*, Glossario Philoxeni *barbulus* vocatur. Ex iisdem Glossis discas, tonstrinam dictam *barbatoriam*, ut hodie Belgis *barbierswinchel*, q. d. *barbatoris officina*. Verba Glossarum sunt: *Barbatoria*, πωγωνοκουρεῖα.

Barbarus, βάρβαρος. Ridicule deducunt a *barba* & *rure*, quod qui rure habitant, barbam hispidam habere soleant. Quam originationem Cassiodoro tribuit Antonius Delrio, comment. ad Medeam Senecæ. Vellem locum Cassiodori annotasset. Perottum quoque a *barba* derivasse scribit Becmannus, qui & eum hoc nomine castigat. Sed Perottum neutiquam putasse, vel *barbarus*, a *barba*: vel *barba*, a *barbarus*, venire, vel fidem fecerit quod in ipso operis ingressu sit, *barbarus*, esse nomen a sono iis tributum, qui dure aspereque loquerentur; stulteque quosdam hinc *barbam* deducere, quod eam *barbari* prælongam ferre consueverunt. Quare non dubito quin Perotto hac in re fiat injuria. Sed *barbarus* esse ὀνοματοπεποιημένον, quod Perottus scripsit, id & Strabo sensit lib. xiv. ubi fuse disputat, cur Homerus Cares præ aliis vocarit βαρβαροφώνους, easdemque docet nationes alias a Græcis dictas *barbaras*; tum quod vernaculus earum sermo Græcis videretur inconcinnus absonusque (uti & Græcorum sermo gentibus aliis) tum quod Græce loqui volentes, difficulter, duriter aspereque Græca sonarent: uti & Græci linguas exterorum. Ac hanc quidem ait primam fuisse τοῦ βαρβάρου notationem: postea autem ea voce usos Græcos in divisione nationum, *barbaros* Græcis opponentes. Nec Cares solum βαρβαρόφωνοι, sed & Phryges. Hesychius: Βαρβαρόφωνοι, οἱ Ἠλεῖοι, καὶ οἱ Κᾶρες. ὡς τραχύφωνοι, καὶ ἀσαφῆ τὴν φωνὴν ἔχοντες. Ubi pro Ἠλεῖοι plane legendum Ἴλιεῖς. Error natus ex eo quod η, ut ι vulgo efferretur. Sunt qui scribant, nationes ceteras Græcis dictas *barbaros*, quia identidem in hanc vocem βάρβαρ inciderent. Sed hoc putare, ridiculum est. Dicere debuerant βάρβαρ esse vocem confictam ab iis, qui exteros ridere vellent, idque quia aut hoc, aut simile quid ipsis sonare viderentur. Etsi vero hæc *barbari* originatio satis verisimilis est, tamen alteram quoque ponam ex Leonis Africani, de Africa, commentariis, unde & Jul. Cæsar Scaliger eam, uti alia multa, in Exercitationes suas transtulit. Docet igitur Leo, Arabibus *barbar* significare *murmuro*, indeque esse quod Africæ pars ab Arabibus dicta sit *Barbaria*, [Non illa Africæ pars quæ vulgo sic dicitur, sed *Marmarica*. & ab illa μαρμαρικῶν forte & barbarorum nomen ortum.] quod nempe Africanus sermo Arabibus non aliter sonet, quam belluarum vox, nec loqui illis, sed inconditum quid murmurare viderentur. Quare & Græci fortean ab Arabibus hanc vocem hauserunt. Sed de originatione satis. Græcos præter se omnes vocasse *barbaros* ante dicebamus: atque id etiam scribit Ammonius libello de differentiis, ac Festus in *barbarum*. Eorum imitatione Plautus aliquoties Italos ipsos *barbaros* vocat: ut Asinariæ prologo, *Marcus vertit barbare*. Et prologo Trinummi, *Plautus vertit barbare*. Et Pœnul. act. iii. sc. ii. *Macerato hoc pingues fiunt in barbaria boves*. Alioquin Romanis *barbari* dicebantur omnes præter Italos & Græcos, uti Hispani, Galli, &c. imo sub Cæsaribus solum *barbari* vocabantur, qui sub imperio Romano non essent; ut, Sarmatæ, Persæ, Scythæ, &c. Hoc pacto crebro ea voce utitur Ammianus Marcellinus, uti & alii ejus ævi scriptores. Vide quæ de hujusmodi acceptionibus notat Scipio Gentilis lib. i. cap. xxiv. Imprimis autem antiquioribus Græcis Romanisque scriptoribus Phryges ac Persæ *barbari* vocantur, quod κατ' ἐξοχὴν fit. Nam cum utrorumque summæ opes & potentia fuere, tum illi bello Trojano nobilitati, hi bellis, quæ Græciæ infeliciter intulere. Sane similiter per excellentiam Persarum rex, qui alioqui & μέγας βασιλεὺς & βασιλεὺς βασιλέων dicebatur, ἁπλῶς Græcis *Rex* vocabatur, ut præter Suidam testatur Curtius. Græcorum imitatione dixit Terent. Heaut. i. i.

In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.

Barbaricum pro Persico poni, facile mihi persuadeo in istoc veteris poëtæ apud Cic. ii. Tuscul. quæst.

. . . . . *Quibus*
Magis palæstra, Eurotas, Sol, pulvis, labor
Militia in studio est, quam fertilitas barbara.

Nisi & hic Phrygio malis interpretari. Romani enim imprimis hac voce Phryges signare solent, uti Græci Persas. Ac in caussa est, quod Romani a Phrygibus originem traxerint. Quare non tantum sic loquuntur, cum de bello Trojano sermo est, uti in illo Horatii lib. i. epist. ii.

Græcia barbariæ lento collisa duello.

sed etiam extra hoc argumentum: ut cum idem ait Epod. od. ix.

Sonante

Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum.

Ab hac *Barbari* acceptione est, quod qui acu pingunt (quod artificium Phryges invenisse dicuntur,) ut Phrygiones, ita etiam *barbaricarii* dicebantur: ipsæque vestes acu pictæ similiter *barbaricæ* vocarentur. Donatus ad illud XI. Æn. *Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum*: *Nomine*, inquit, *artis, qualis esset tunica demonstravit. Nam hujusmodi vestes acu picta dicuntur. Tegebantur autem crura ejus barbarico opere tegminibus factis, & hoc nomen est. Nam qui hanc exercent, barbaricarii dicuntur, exprimentes ex auro & coloratis filis hominum formas, & diversorum animalium & specierum imitatam subtilitate veritatem*. *Barbaricariorum* voce sic usi Jurisconsulti. Sed loca apud eos interdum corrupta. Quemadmodum præter alios monuere Alciatus annotat. in poster. codd. libros, & Brissonius lib. II. de verborum significationibus, in voce *barbaricarii*. Vestium *barbaricarum* meminit Appul. libro X. Milef. *In modum Paridis Phrygii pastoris, in barbaricis amiculis humeris defluentibus, pulcre indusiatus adolescens, aurea tiara contecto capite, pecuarium simulabat magisterium.* Citant & viri docti ex Glossis Palæmonis: *Barbarica, ornamenta ex auro*. Item ex MSStis veteris & novi Test. Glossis. *Barbarica, opera ex auro*. Et *Barbarica, opera subtiliter ornata*. At a generali magis notione *barbaricum* pro clamore exercitus. Festus: *Barbaricum appellatur clamor exercitus: videlicet quod eo genere barbari utantur*. Item *barbarismus*, βαρβαρισμὸς, qui Latinis *sermo rusticus*. Sed de hoc plura in Methodicis dicta nobis.

BARBITUS, quidam a *barbaris*, deduxere, quia instrumentum hoc a *barbaris*, acceptum sit. Sed originem eam jure Perottus improbat. Interim negare non ausim, esse a *barbaris*: quando id Strabo clare ait lib. X. Fallitur tamen Strabo, si *barbitus*, est (ut plerique volunt) Anacreontis, vel Terpandri inventum, vel etiam Alcæi, quod indicare videtur Horatius lib. I. Od. XXXII. cum ait:

Lesbio primum modulate civi.

Quare nec improbare ausim sententiam Etymologi. Is ait, Æoles pro βάρβιτον dicere βάρμιτον, atque id argumento esse, quod sic dicatur quasi βαρύμιτον, quia *gravem emittat sonum*; μίτους enim dictas fuisse τὰς νευρὰς, quoniam ante nervorum inventionem uti solebant λινοῖς μίτοις, h. e. *lineis staminibus* sive *filis*. [a μίρμοις, μιρμιτὸν *fidibus tensum*.]

BARDI, vox varias habet significationes. De duabus sic Festus: *Bardus stultus a tarditate ingenii appellatur.* Cæcilius: *Nimis audacem, nimisque bardum, barbarum. Trahitur autem a Græco, quod illi βάρδεις (leg. βραδεῖς) dicunt. Bardus Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, a gente bardorum, de quibus Lucanus: Plurima securi fudistis carmina bardi*. Hæc Festus. Quod ad priorem significationem, Nonius similiter exponit ingenio tardum, itidemque esse ait a βραδὺς, quo Homerum sic usum docet. Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthographia exponit ἀναίσθητος. In veteribus quoque Philoxeni Glossis legere est: *Bardus*: ἀναίσθητος, βραδὺς ἄφρων. Quare quin proprie ingenio tardum notet & κατὰ μετάθεσιν e βραδὺς factum sit, dubitandum non est: præsertim cum & Græci ipsi in superlativo βάρδιστος dicant pro βράδιστος. *Bardi* voce ita usi Latinæ linguæ principes, Plautus ac Cicero. Accedo ad alteram acceptionem. Nam & Gallia sic vocantur ὑμνηταὶ καὶ ποιηταὶ, ut ait Strabo lib. IV. μελῶν ποιηταὶ, ut est apud Diodorum Siculum, idemque confirmat Posidonius apud Athenæum lib. VI. Τὰ δὲ ἀκούσματα αὐτῶν εἰσιν οἱ καλούμενοι Βάρδοι. Ποιηταὶ δὲ οὗτοι τυγχάνουσι μετ᾽ ᾠδῆς ἐπαίνους λέγοντες. Et Ammianus Marcellinus l. XV. *Et Bardi quidem fortia virorum inlustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt*. Quæ plane confirmant sententiam Festi, scribentis *bardum* esse vocem Gallicam, ac significare cantorem. Sane hodieque Britannis *Bard* dicitur, qui versibus pangit facta illustria, insuperque pertexendis genealogiis operam imprimis navat. At vetus Celtarum lingua eadem fuit, ac Britannica: qua de re vide Cambdeni Britanniam. Egregius, & Philologus, & Theologus Abr. Vandermyl, in Glossario suo censet, *bardos* esse a veteri Teutonum voce *Bardo*, sive, ut alii extulere *wardo*, quod est, *video*, vel *observo*: ut nempe sic dicantur, qua ratione *vates* seu prophetæ apud Hebræos dicti חוזים, i. e. *videntes*; vel cum summo viro, Mat. Martinio, statuendum venire a *waerde*, id est, *woort*, quo & verbum, & carmen signasse videntur, ut Græcis ἔπος utrumque notat. Quare *bardus* significat ἐποποιὸν, quod optime cum eo convenit, quod poëtæ erant Gallorum. Alterutri horum etymo facile subscribet, qui sciat eandem fuisse veterum Germanorum, ac Gallorum linguam: quod idem Mylius erudite demonstrat in suis de lingua Belgica commentariis. Pythœus putabat, *bardos* esse eosdem, ac Druidas. Sed *bardi*, poëtæ Gallorum; Druidæ, eorundem erant sacerdotes. Ita manifeste distinguit Lucanus:

Vos quoque, qui fortes animas, belloque peremtas
Laudibus in longum vates dimittitis ævum;
Plurima securi fudistis carmina, bardi:
Et vos barbaricos ritus moremque sinistrum
Sacrorum, Druidæ, positis repetistis ab armis.

Distinguit & eosdem Strabo lib. IV. Perperam autem cum *bardis* Galliæ, viri docti confundunt *bardeos* seu *bardæos* Dalmatiæ, de quibus ita Glossæ Latino-Græcæ, ab Henrico Steph. primum editæ. *Bardei*, Ἰλλυριοὶ δοῦλοι, οἱ καὶ ἀγωνισάμενοι ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας κατὰ Κίννα καὶ Μαρίου στρατευσάμενοι· καὶ ἐν τούτῳ τυραννήσαντες κατὰ τῶν δεσποτῶν. τούτους Σερτώριος δόλῳ περικυκλώσας ἀναιρεῖ. Ac paulo post in iisdem legere est, *Bardes*, Δορύκτητος, Ἰλλυριὸς, Δοῦλος. Ubi scribendum conjunctim, Ἰλλύριος δοῦλος. Egregius quoque de iis est locus Plutarchi in Mario, ubi narrat, ut is prius ante portas constiterit, cavillatus se exsulem esse, sibique patria interdictum: mox priusquam tres quatuorve tribus suffragia iniissent, abjecta simulatione & caussatione exilii inierit urbem circumseptus servis, quos Bardiæos appellabat, ac servi isti multos ad nutum imperantis Marii obtruncarint. Κατῄει δορυφόρους ἔχων λογάδας, οὓς Βαρδιαίους προσηγόρευεν. Item Vatinii imper. epist. ad Cic. lib. V. *Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti. Ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: & tamen aliquando eruam*. Similiter Plinius lib. III. cap. XXII. ubi de Liburniæ populis tractans, ait *populatoresque quondam Italiæ Vardæi*. Ptolemæo sunt Οὐάρδαιοι, Straboni & Appiano, sed corrupte, Ἀρδιαῖοι. ut Ortelius observat. Ab hisce Βαρδιαίοις, sive βαρδιαίοις, sive βαρδαίοις, *bardaicus* vel *bardiacus* dicitur. Nempe ut ab ἀρχὴ est ἀρχαῖος, unde ἀρχαϊκὸς, a quo *archaicus*; sic a βάρδος, βαρδαῖος, unde βαρδαϊκὸς, a quo *bardiacus*. Juvenalis sat. XVI.

Bardiacus judex datur hæc punire volenti.

Et Martialis lib. IV. epig. IV.

Lassi Bardiaci os quod evocati.

Ubi *evocati* sunt veteranorum militum genus: de quo inter alios Lipsius multa in Electis.

BARDOCUCULLUS, utrum a *Bardis* Galliæ, an *Bardæis* Dalmatiæ veniat, quæri possit. Sed prius malim. Nam vocatur Santonicus. Santones autem in Gallis. Martial. lib. XIV. distich. CXXVIII.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo.

Et Juvenal. sat. VIII.

.... Si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

Etiam Lingones in Gallia, unde Lingonicus dicitur Martiali lib. I. epigr. IV.

Sic interpositus vili contaminat unco
Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus.

Vir eruditissimus *bardocucullus* interpretabatur *cucullam viatorium*, h. e. quo peregre uterentur. Esse enim a Gallica voce *bardus* notante viam, Hesychius: βαρδοὶ. αἱ ὁδοὶ, [ἀοιδοί.] παρὰ Γαλάταις.

Et

Et fane Germanis & Belgis *ford* feu *vaert* eft iter, profectio, a *faren*, feu *vaeren*, quod eft proficifci, in itinere effe. Sane ingeniofa fententia. Sed veriorem puto, quam ante diximus. Quodque ad Hefychii locum, quo uno nititur: Turnebus optime vidit, apud eum pro ἀδοὶ legendum effe ἀοιδοὶ, id eft, *cantores*, *poëtæ*. Quales Gallis *bardos* fuiffe, fatis ex iis liquet, quæ diximus in *Bardus*.

†Barnus (Inquit Feftus) stultus, *a tarditate ingenii*; nim. a Græco βραδὺς. Eadem & in Nonio reperies. Sed ftulti plerumque non tam tarditate, quam perverfitate ingenii peccant. Omnino Barnus eft ab Heb. בער *baar*, quod *infipientem* fignificat. Ex *Baar* contracto in unam fyllabam, acceptaque Latina terminatione fatis ufitata in nus, manavit vox Barnus. Sed & Barni Gallorum poëtae indidem dicti fuere: qui poftquam furore poëtico correpti fuerunt, ob eamdem rationem *bardi* funt appellati h. e. *infani*. Ac forte Galli poëtas fuos paullo aliter ipfi fua dialecto nuncupabant: fed veteres Romani, in quorum primum notitiam illi venerunt, ita Gallicum vocabulum emolliverunt, ut Latino plane vocabulo Baror dicerentur, quod nomen ad furorem illorum notandum aptiffimum erat. A Romanis poftmodum idem nomen Græci hiftorici defumpferunt. Mazochius.

Barous, *bargina*, *vargus* & *vergina*, appellatio eft barbarica hominis extorris & latrocinio viventis. Sidonius lib. vi. epift. iv. *Namque unam feminam de affectibus fuis, quam forte Vargorum (hoc enim nomine indigenas latrunculos nuncupant) fuperventus abftraxerat, ifto deductam ante aliquot annos*. Ubi fortaffe pro *indigenas* fcribendum *indigenæ* Legis Salicæ tit. lvii. §. v. de corporibus expoliatis: *Si quis corpus jam fepultum effoderis, wargus fit, hoc eft, expulfus de eodem pago*. Et legis Ripuariæ titul. lxxxvii. §. i. *Wargus fit, hoc eft, expulfus*. Gloff. Philox. *Bargina*, νεκροφόρος, βάρβαρος, προσφώνησις βαρβάρου. Ubi triplicem tribuit notionem, ut fit *vefpilio*, vel *homo barbarus*, vel *barbarica compellatio*. Ac poftremum hoc etiam eft in Gloffis, Cyrillo tributis. Sic enim illæ: Προσφώνησις βαρβαρικὴ, *bergina*. Quod autem etiam βάρβαρος exponitur, confirmatur illo Flavii Capri, libro de Orthographia: *Bargīna, non bargenna, id eft, homo vitiofæ gentis, quia barbarus interpretor vitiofus: unde & barbarifmus dicitur vitium*. Item Gloffis Ifidori ubi eft, *Barcia*, *barbari*. Nam pro *barciæ*, fcribi debuit *barcina*. Ac in Gloffis MSStis Pauli diaconi eft, *Barginæ, peregrinæ*, fcribe, *peregrini*. Et in Gloffis aliis: *Varginus, alienigena peregrinus, quafi barbaris genitus*. Vult, cum Capro, *Vargus* & *Varginus* corruptum effe ex *barbarus*, ob affinitatem literarum *b* & *v*. Sed fi *appellatio* eft *barbarica*, ut in Gloffis Philoxeni, ac Cyrilli item legi dicebamus, verifimilis fit fententia Bonaventuræ Vulcanii, qui acute conjectabat, *bargena* effe Teutonicum, quo obvium interrogamus, *Waer-benen*? id eft, quo tendis? Nec impedit, quod utrobique per *i* legitur *bargina* feu *barginna*. Nam ex allatis Capri verbis cognufcimus, aliquos *bargena* dixiffe. Alioqui enim id non damnaret. Nempe fuperiores Germani dicunt *bin*: Belgæ & alii, *benen*. Ex appellatione autem ea qua *barbari* uterentur, factum fortaffe, ut *barbaris* ea vox aptaretur, atque adeo extorribus & latronibus, qui cum *barbaris* fe mifcerent, vel moribus eos referrent.

Baris effe navigii genus teftes Hefychius & Suidas. Jonum id vocabulum effe, Corinthus auctor eft. Videntur & illi a *barbaris* accepiffe: ac propterea, puto, Euripides βαρβάρους βάριδας dixit. Et a quibus potius, quam Ægyptiis? Nam Herodotus in Euterpe, cum locutus effet de genere navigii Ægyptiaci, atque id nominaffet βάριν, fubjicit, τοῦτο γὰρ δὴ οὔνομά ἐςι τοῖσι πλοίοισι τούτοισι, *hoc enim his navigiis eft nomen*. Propertius quoque, qui unus Latinorum ufus videtur, fic de Ægypti regina fcribit lib. iii. Eleg. x.

Scilicet incefti meretrix regina Canopi,
Una Philippæo fanguine inufta nota,
Aufa Jovi noftro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere ferre minas.
Romanamque tubam crepitanti pellere fiftro,
Baridos & contis roftra Liburna fequi.

Vicinum eft *barca*, vox pofterioris ævi, de qua Ifidorus l. xix. cap. i. In Gloffis Græco-barbaris: pro eodem habentur ἀκάτιον, βάρκα vel βάρκις, & λέμβος. Legas apud Arnoldum presbyt. in Chronico Slavorum cap. viii. Ac nunc quoque eft in ufu Hifpanis, Italis, Gallis, Belgis. Sed utrum a βάρις fit haud facile dixerim. Non puto.

Baro aliud notat antiquis, aliud infimi ævi fcriptoribus. Veteribus fignat *bardum* ac *ftupidum*: quomodo Ciceronem aliquot locis ufum, docebit P. Victorius caftigationibus in Cic. lib. ix. epift. ad famil. In vett. quoque Perfii codd. legitur Sat. vi.

Baro, reguftatum digito terebrare falinum
Contentus perages, fi cum Jove vivere tendis.

Quem ad locum fic vetus Scholiaftes: *Lingua Gallorum barones* vel *varones dicuntur fervi militum: qui utique ftultiffimi funt, fervi videlicet ftultorum*. Sunt qui nomen id arceffant a *Barone*, muliere philofophiæ dedita: cujus meminit Suidas. Ita *barones* per contemptum vocabuntur, qui non tam veris philofophis, quam qui mulierculæ ifti comparari merentur. Sed hæc fententia omnino explodenda. Plane autem arbitror, *baronem*, pro *ftulto*, venire a *Varro*. Nam veteres non duplicabant confonas. *B* autem & *V* facile commutantur. Lucilius fane *Varronem* dixit pro *ftupido* & *agrefti*:

Varronem & rupicum fquarrofa, incondita roftra.

Unde autem *Varrones* dicantur, oftendimus in *Vallum*. Et hæc de priori notione. Pofterioribus autem feculis *baro* notavit *virum*: unde Gloffæ Philoxeni: *Baro*, ἀνήρ. Sic fane *Baronis* vox paffim ufurpatur in veteribus legibus Saliorum, Langobardorum, Alamannorum, & Ripuariorum. Non femper tamen ἁπλῶς accipitur pro *viro* five *mare*: fed & pro *viro ftrenuo*: unde Gloffæ Arabico-latinæ: *Baro, Gr. fortis in laboribus*. Indeque factum putatur, quod *Baro*, vulgo vocatur, qui (ut eum Baldus definit) merum miftumque imperium in aliquo caftro oppidove conceffione Principis habet. Hoc etfi verius puto, tamen & aliquot aliorum fententias apponam. Nonnullis placet, effe ab Ægyptiaco *pharao*, quod illis *regem* notabat: quam opinionem proponit Keckermannus in Syftemate Geographico: Erafmo, & aliis, fic dicitur a βαρὺς, id eft, *gravis*, quomodo Latinis, *graves* dicuntur viri eximii ac magnæ auctoritatis. Imo Græcos quoque fic loqui argumento eft, quod Plutarchus in Demetrio, cum prius dixiffet, τὸ γὰρ αὐτὸ, καὶ χάριν, καὶ βάρος, καὶ ὥραν εἶχε, paullo poft pro βάρος dicit σεμνότητα βασιλικήν. Non multum ab hac fententia abit Ifidorus, qui & ipfe βαρὺς deducit, verum cenfet is, *barones* proprie dictos *milites mercenarios*. Quod fi verum eft, dicendum fuerit, vocabulum hoc effe ufu & longo tempore emollitum. Verba Ifidori funt lib. ix. cap. iv. *Mercenarii funt, qui ferviunt accepta mercede: iidem & barones Græco nomine, quod fint fortes in laboribus*. Βαρὺ *enim dicitur gravis, quod fit fortis: cui contrarius eft levis, hoc eft, infirmus*. At Alciatus in parergis, lib. v. cap. xvi. originem vocis ex eo arceffit, quod Βαρῶνες, five Dorice Βαρόννες, fint Hifpaniæ populi: quos ait, ut nunc Germani principibus, folere excubias agere, ac verifimile effe folitos eligi, qui prægrandi effent corpore, quamvis mente effent ftolida. Quæ Alciati fententia, fi veterum auctoritate comprobari poffet, magis faltem verifimilis videretur, quam eorum opinio, qui a Græcis originem petunt.

Barrire, & *bardire*, facta funt a fono, cujufmodi ὀνοματοπεποιημένα appellantur. Illud elephantorum eft; hoc, cervorum, qui & rugire dicuntur, quo tempore Veneri ftudent. Gloffæ Philoxeni: *Barrit*, τρίζει. Ἐλέφας βοᾷ. Gloffæ Cyrillo tributæ: ἔλαφος κράζει, *bardit*, *rugit*. Elephantos *barrire* cum Feftus docet, tum etiam indicat hic Spartiani

locus in vita Getæ: *Agni balant, porcelli grunniunt, palumbes minurriunt, ursi sæviunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt, asini rudunt, tauri mugiunt.* Imo & ipsi elphanti *barri* dicuntur, ut docet Adamantius apud Cassiodorum lib. de Orthographia cap. v. & Gloss. vett. in quibus est *Barrus*, ἐλέφας. Usus hoc pacto Horatius lib. Epodon:

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

Est vero *barrus* a βάρος, ob *gravitatem*. Est enim maximum id animal inter quadrupedes, uti inter volucres struthio: inter fluviatilia crocodilus: inter marina, balæna. Vel potius *barrus* est a *bar*, בר, id est, *extra*, *foras*, quia est animal peregrinum. Unde & βάρβαρος deducimus. Vel potius est a *beira*, seu בעירא, qua voce in Targo exponitur, Jobi XL. Hebræum *Behemoth*, בהמות. Quod si placet, Ita κατ' ἐξοχὴν dicetur. Nam *behemoth* generatim notat *maximam bestiam*. Vide Fullerum Miscell. libro IV. capite X. A *barrire* est *barritus*, vox elephanti. Significat etiam clamorem militarem. Vegetius libro III. de re milit. cap. XVIII. *Clamor, quem barritum vocant, non prius debet exaudiri, quam acies utraque se junxerit.* Existimare aliquis possit vocem esse ab elephantis translatam. Sed secus est. Est enim vox ea a barbaris. Docet hoc Ammianus lib. XXVI. *Pro terrifico fremitu, quem barbari dicunt barritum.* Item lib. XXXI. *Romani quidem voce undique Martia concinentes, a minore solita ad majorem protolli, quam gentilitate appellant barritum, vires validas erigebant.* Nec desunt, quibus videatur esse a Germanica voce *bare*, quæ fluctum notat. Atque hoc firmare conantur loco isto Ammiani lib. XVI. *Cornuti, & bracati, usu præliorum diuturno firmati, exciviunt eos, jam gestu rientes barritum ciere vel maximum; qui clamor ipso fervore certaminum a tenui susurro exoriens, paullatimque adolescens, ritu extollitur fluctuum cautibus illisorum.* Sed puto, non tam esse a fluctibus translationem, quam vocem petitam a communi notione Germanici verbi *baeren*: quod signat, *clamare*, *tumultuari*. A qua undæ ipsæ *baeren* appellantur.

BARUCÆ, ædes sunt, latæ quidem, sed ob raritatem columnarum humiles, ut pondus superimpositum facilius sustineant columnæ. Unde & nomen. Nam βαρὺς, *gravis*. *Barucephalæ* [vide Salmas.] autem dictæ, quod pro columnarum paucitate fatis grave pondus sustineant. Quasi dicas, *graviciptes*, qua forma a binis capitibus est *biceps*. Nam κεφαλὴ, quæ altera compositi pars est, *caput* designat. Vitruvius lib. III. cap. II. *Ipsarum ædium species sunt, barucæ*, [forte *baricæ* a βαρεῖς.] *barucephalæ, humiles & latæ, ornantque signis fictilibus, aut æreis inauratis earum fastigia.*

BASALTES est marmor ferrum & colore & duritia imitans, atque inde Æthiopico nomine ita vocatum ab Ægyptiis, qui illud in Æthiopia invenere. Nam *basal* Æthiopibus, *ferrum* signat, uti Hebræis ברזל, *barzel*: unde Æthiopicum illud ejecta litera canina. Plinius lib. XXXVI. cap. VII. *Invenit eadem Ægyptus in Æthiopia, quem vocant basaltem, ferrei coloris atque duritiæ: unde & nomen ei dedit.* Super basalten hunc exstructa est Stolpa, arx Misen. Episcopi: ut scribit Georg. Agricola de natura Fossilium lib. VII. cap. III.

BASANUS, sive *basanitis lapis*, βάσανος & βασανίτης, fortasse ita dicitur a colore ferri, quod Hebræis *barzel*, Æthiopibus *basal*, ut diximus in *basaltes*. Voluisse id videtur Isidorus lib. XVI. cap. V. *Basanites ferrei coloris sine duritia; unde & nomen ei datum est, inventus in Ægypto & Æthiopia.* Sed quis veterum dixit, *basanum* in Ægypto & Æthiopia esse repertum? *Basaltes* est, qui ab Ægyptiis in Æthiopia inventus. At *basanus* ubi reperiri soleat; argumento est, quod is aliter dictus *lapis Lydius* & *Heraclius*, ab Heraclea Lydiæ civitate. Clarus etiam iste Plinii locus lib. XXXIII. c. VIII. *Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inveniri, nisi in flumine Tmolo, ut auctor est Theophrastus: nunc vero passim, quem alii Heraclium, alii Lydium vocant.* Quare omnino emendandus est Isidori locus, proque *basanitis*, legendum *basaltes*. Sed enim unum huic correctioni obstare videtur, quod Isidorus dicat, esse hunc lapidem ferrei quidem coloris sed *sine duritia*; cum *basaltæ* Plinius etiam ferri tribuat duritiem. Vulgo quidem ita apud Isidorum legi agnosco; sed emendandum, *ferrei coloris sive duritiæ*; prout est in uno e MSStis meis. Anselmus Boëtius arbitratur, eundem esse qui *basaltes* & *basanites* dicitur. Sed Plinius aperte distinguit.

BASCAUDA usurpat Juvenalis sat. XII.

Adde & bascaudas, & mille escaria.

Domitius Calderinus ait, se in antiquo codice *bascanda* per *n* reperisse. In optimo MSto meo plane est *bascauda* per *u*. Quid sit, ostendit vetus Juvenalis Scholiastes. *Bascaudæ*, inquit, *vasa ubi calices lavabantur & cacabus*. Britannicam esse vocem, ostendit hoc Martialis, lib. XIV. dist.

Barbara de pictis veni bascauda Britannis.

Sed me jam mavult dicere Roma suam.

Sane Anglis *basket* sonat sportam, vel canistrum. Inde, credo, *bascauda*. [Vide Gloss. MSStas in *canda*, Inde *was kande*, *ubi calices lavantur.*]

BASILICÆ, Romæ complures fuere. Primam Cato exstruxit, Porciamque appellavit: de qua Plinius, vel quisquis auctor libro de viris illust. cap. XLVII. Aliam ædificavit Julius Cæsar: de qua Plinius l. V. epist. ult. atque Suetonius in Caligula, & Inscript. antiquæ. Huic construendæ præfuisse se scribit Vitruvius lib. V. Fuere & aliæ, de quibus Sex. Victor, & e junioribus Onuphrius Panvinius, atque alii. Quod ad nomen attinet Statius Papinius, I. Silvarum, transfert *regia*, cum ait;

Illic belligeri sublimis regia Paulli.

Ac putatur ex eo sic appellari, quod omnia, quæ grandia sint, excellentiaque, βασιλικὰ appellentur, etiam apud Latinos: ut, cum Plautus dicit, *basilicus* jactus, status, victus, *basilicæ* edictiones, *basilica* facinora, *basilice* eleutheria agere, *basilice* ornatus incedit; imo etiam in re mala, *basilice* interii. Apud Plinium quoque habes, *basilicam vitem*, & *basilicam nucem*, pro juglande. Verum etsi hanc opinionem non damno, verius tamen puto ex eo *basilicæ* nomen impositum, quod βασιλέων appellatione non solum reges vocantur, sed & alii ἔνδοξοι καὶ βασιλικοὶ, Eustathio teste. Ita Hesiodus judices vocat βασιλῆας. Nec nomen repugnat: sive sic dicatur a βάσις, & λαὸς, quasi *populi fundamentum*. Sive, ut Becmannus monuit, a בעל, id est, *dominus*: vel a משל, id est, *dominari*, *præesse*: quæ etyma molliora sane, quam ullum ex iis omnibus, quæ apud Etymologici magni auctorem legas. A generali igitur illa significatione esse putamus, quod domus amplæ, in quibus magistratus jus dicit, *basilicæ* nominentur. Erat basilicarum ea forma, quæ nunc templorum. Nam forma erat oblonga Orientem versus, navi similis; quæ Ecclesiarum sive templorum forma præscribitur apud Clementem, Apostolic. constitut. lib. II. cap. LVII. Hinc factum, ut & basilicis dirutis ecclesiæ earum spatium occuparent: & integræ etiam in ecclesias converterentur: quo pertinet illud Ausonii, orat. ad Gratianum: *Basilica olim negotiis plena, nunc votis.* Ac facile assentio amplissimo doctissimoque M. Velsero, qui hanc caussam putet, cur passim maximæ amplissimæque ecclesiæ vocentur *basilicæ*; quamquam aliter hac de re Isidorus lib. XV. cap. IV. *Divina*, inquit, *templa basilicæ appellantur, quia ibi regi omnium Deo cultus & sacrificia offeruntur*: eamque rationem etiam sequantur Amalarius lib. III. capite II. Walfridus Strabo cap. VI. & VII. Joannes Stephanus Durantius, lib. I. cap. I. Vide & aliqua quæ de Basilicis notavit Barthius, Adversariorum lib. LX. col. 2833. & seq. A basilicis dicti *subbasilicani*. Ita Plauto Captivis, Act. IV. sc. II. dicuntur ii, qui sub basilicis versantur. Unde idem Curcul. Act. IV. sc. I. *Ditis* (al. *dictis*) *damnosus maritos sub basilica quærito*. Simile est *subrostrani*,

ustrani, quo modo a Cæsare (epistola ad Cic. lib. 8. earum quæ ad familiares dicuntur) vocantur ii, qui plurimum obambulant sub rostris; quod faciebant homines otiosi, omniumque rumorum aucupes. In Philox. Glossis quoque legas, *Basiliciarius*, μαλακὸς ἀγοραῖος, ubi Janus Gruterus mavult *basilicarius*, vel potius *basilicanus*. *Blasius* quoque ex *Basilius* corruptum.

Basilinda, βασιλίνδα, a βασιλεὺς, *rex*; ludi genus, in quo qui rex electus, imperat, alii imperata facere coguntur. Vide Pollucem lib. ix. cap. de ludis convivalibus. Non absimile ei, quod inter Christianos obtinet *feriis*, ut vocant, *regalibus*.

Basiliscus, βασιλίσκος, *regulus*, serpentis genus. Geminam nominis caussam adfert Festus. *Basiliscus*, inquit, *appellatur genus serpentis: vel quod in capite habeat album instar diadematis: vel quod reliqua serpentum genera vim ejus fugiant*. Utrumque ἔτυμον confirmant hæc Plinii verba lib. viii. cap. xxi. *Eadem & basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes*, &c. Diadema, regium erat insigne. Erat id in Persicis regibus purpurea fascia cidarim sive tiaram ambiens, & albo distinctum. At in aliis tantum fuit candida fascia regum frontem præcingens. Hinc liquet, cur Festus velit, *basiliscum*, qui candidam maculam diadematis instar in capite habuit, *basilisci*, h. e. *reguli* nomen hinc adeptum esse. Sed alteram nominis caussam sequi maluit Isidor. lib. xii. cap. iv.

Basis, βάσις, *fundamentum*, unde & Vitruvio ita vocatur spira scapo supposita: item apophysis sive contracturæ conflexus, ubi in dimensione columnæ diametros intelligitur. Philandrum vide, & Bernardinum Baldum. Pro pede seu fulcimento columnæ usus & Naso lib. iii. de Ponto, el. ii.

Quoque minus dubites, stat basis orba Deâ.

Non tamen propria hæc significatio: sed primo *gressum* notat, a βάω, sive βαίνω, *eo*, *incedo*. Atque ita Sophocles, & alii, usurpant. Hinc pedibus tributum, quod e Platone comprobat Pollux lib. ii. cap. iv. Fundamento autem attributum, sive, quia tum e terra nascentia, tum quæ arte construuntur, ab imo βαίνειν ac consurgere soleant. Quod & confirmat axioma illud, *Omnis motus fit super immobili*. Nisi hæc certissima forent, deduceremus a Chaldæo בסים *besis*, id est, *basis*, quod Schindlerus deducit a בסס, id est, *calcare*. A *basis*, quo imum notari diximus, est Gallicum *bas*, id est, *humilis*: ac vulgo in Musica dixere *bassum*, pro imum: quemadmodum argumento est, quod ei opponunt *altum*.

Basium, *osculum*, & *suavium*, sic distinguit Donatus ad Eunuch. act. iii. sc. ii. ut *oscula* officiorum sint, ut, cum peregre advenientes osculamur; *basia*, pudicorum affectuum, ut patris erga liberos; *suavia*, libidinum, vel amorum. Sed discrimen id minime observatur, ut ostendimus alibi. Quod ad originem, Petrus Nonnesius censet, id κατὰ μετάθεσιν venire a σέβω, *colo*. Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ait, *basis* esse a Punico *besas*, ut *basium* a *bes*. Quæ sententia perplacet. Alioqui videri possit venire a Chaldæo בסים, *bassim*, id est, *suave*. Addam & etymon Cæsaris Scaligeri, quod etsi verum non putamus, tamen acumine suo delectare potest. Is, exerc. cccx. putat, *basium* esse a βάσις. nempe quia sapientes id putarunt amoris esse fundamentum. Nam βάσις, *fundamentum*. [*basium*, a βαίνειν φιλεῖν, βασιοῦν.]

Bassarides sunt Mænades, sive Bacchæ, ut *Bassareus*, Bacchus ipse. Utriusque vocabuli eadem origo: quam e Latinis adducit vetus Scholiastes Persii, ad illud sat. i.

Et raptum vitulo caput ablatura superba
Bassaris. . . . .

Ubi sic scribit: *Bassarides, Bacchæ, quibusdam videtur a genere vestis, qua Liber pater utitur, demissa ad talos, quam Thraces bassarim. Quidam a vulpibus, quarum pellibus Bacchæ succingebantur. Vulpes Thraces Bassares dicunt*. Hæc confirmari possunt e Græcis Grammaticis. Nam Hesychio βασσάραι sunt χιτῶνες, ἃς ἐφόρουν αἱ Θρᾴκιαι Βάκχαι; *tunicæ, quas gestabant Thraciæ Bacchæ*. Lycophronis vero Scholiastes scribit, ἀλωπεκῶν τινὰ εἴδη nominari βασσάρας. Idem quoque testantur Hesychius, Suidas, Etymologus: quamquam in terminatione ejus vocis discrepant. Nam apud Suidam & Etymologum habes, Βάσσαρος, ἀλώπηξ κατὰ Ἡρόδοτον. At apud Hesychium est: Βασσαρὶς, ἀλώπηξ, καὶ βασσάρα (βασσάρη reponendum censeo cum H. Stephano) παρὰ Κυρηναίοις. Porro non Thracum solum hæc vox fuisse videtur, sed & Afrorum. Nam, ut idem Hesychius scribit: Βασσάρια, τὰ ἀλωπέκια οἱ Λίβυες λέγουσιν. Ex hisce igitur concludimus, Bacchum & Bacchas dictas *Bassarides* a *bassara* significante tunicam talarem, qua induti solent: tunicam vero hanc sic vocatam, quia esset e *pelle vulpium*, quæ *bassares* vel *bassaris* Thracibus diceretur: unde & vocem *Vossen* apud Belgas hodieque superesse verisimile est. Quamquam Bacchæ non vulpinis tantum, sed & hinnulorum pellibus utebantur, quas Statius lib. ii. Thebaid. & ii. Achill. *nebridas* dixit, Græcorum more, qui pelles eas νεβρίδας vocant a νεβρὸς, id est, *hinnulus*, sive *cervi pullus*. Vide *Nebris*.

†Bassus cur inter Latina verba non recipiatur in Lexicis, non intelligo, quando & cognomen familiare Latinis erat, & in Cyrilli Glossis tantumdem est, quod ἔγχυλος, παχύς: i. e. *succiplenus*, *crassus*. Unde apparet, vocabuli originem ex Heb. verbo אבס petendam, quod *saginari* significat, ex quo integro venit obasus, ex truncato autem Bassus. Scio & *tauros* בשן *Basan* a LXX. & vulgato interprete reddi *tauros pingues*. A *Basan* autem fieri potuit *Basnus*, exinde Bassus. Mazochius.

Bastaga, onus jumentis impositum, ut res fisci portent. lib. viii. Cod. de cohortalibus, lib. xii. & in Leonis Imp. libro de Bellico apparatu sæpius. Est a Græcis. Hesychius: βασταγὴ, βάρος. Hinc *bastagarii*, qui, ut *bastagæ*, id est, onera jumentis imponantur, procurant. lib. iv. & lib. viii. Cod. de murilegul. lib. xi. & l. iv. & l. xi. eod. Tit. in C. Theodos.

Basterna, posterioris ævi vox. Usi Lampridius, Ammianus, alii. Est vehiculum muliebre, ut cognoscimus ex veteri Juvenalis interprete ad sat. iv. Ubi legas in MSto meo, ad locum eum, ubi Speculatorium poëta meminit: *Est basterna vehiculum, unde speculabantur matronæ*. In eo a lectica veterum differebat, quod illa ferretur a servis: hæc traheretur a burdonibus, hoc est, mulis. Unde epigramma vetus *de basterna*:

Aurea matronas claudit basterna pudicas
Quæ radians latum gestat utrumque latus:
Hanc geminus portat duplici sub robore burdo,
Provehit & modica pendula septa gradu.
Provisum est caute, ne per loca publica pergens
Fucetur [*Fuscetur* v.] *visis cassa marita locis.*

Et sane a mutis animantibus, non a servis trahi solere *basternam*, indicat etiam Isidori locus iste lib. xx. capite xii. *Basterna, vehiculum itineris, quasi via sterna; mollibus stramentis est posita, a duobus animalibus deportatur*. Animalibus autem generatim, quam burdonibus, aut mulis, dicere maluit, quia interdum & ab aliis animantibus traheretur. Ut a mannis. Unde Isidorus in Glossis: *Basterna, tecta mannalis*: Sic recte corrigit doctissimus Salmasius, ubi vulgo *manualis*. *Tecta* autem, ut idem monet, absolute dixit pro *lectica tecta*. Ad originem vocis quod attinet, plane ineptum illud etymon, quod Isidorus adfert, a *via* & *sterno*. Nec ratione ulla subnixum est, quod comminiscitur Marcellus Donatus, in Elucidationibus; ubi, qui *Bastarnas* sciret Sarmatiæ esse gentem, suspicatur inde dictam *basternam*, quia fortasse huic populo in usu esset. Sed verum est, quod ibidem addit, venire a βαστάζω, id est, *bajulo*, *porto*. Præsertim cum posteriores Græci pro βαστάζειν dixerint βαστάνειν & βαστῶ. Inde *basterna*, ut a *luce*, vel *luceo*, *lucerna*; a *cavo*, *ca-*

verna, aliaque id genus [a *βακτὸς baculus*, *Burdo*.]

BATILLUS, seu *batillum*, sive *vatillum*, (nam ob affinitatem literæ *B* & *V* factum, ut utrumque reperiamus in codd. antiquis) est instrumentum ferreum, quo cineres & prunas tollimus, alioque transferimus, Belgis, *een vierschuppe*; Celtis, *une paele a feu*. Glossæ Philoxeni: *Vatilum* πυρέμορον. Ubi scribendum, *Vatillum*, πυρέμορον. Usus ea notione Plinius cum alibi, tum lib. XXXIII. c. VIII. Et Apitius lib. VII. cap. IX. Quorum loca jam olim huic rei firmandæ adduxit Perottus. Addit idem, *batillum* esse ὑποκοριστικὸν a *batulum*: id vero dici quasi *patulum*. Sunt & *batilli* in armis rusticis, sed hi lignei, non ferrei, ut illi, de quibus dictum. Meminit Varro l. III. de R.R. cap. VI. quod de pavonibus. *Utrumque*, inquit, *locum purum esse volunt hæ volucres. Itaque pastorem earum cum batillo circumire oportet, ac stercus tollere*. Habet & tertiam ea vox significationem. Significat enim foculum gestatilem, in quo odores accendebantur, aut qualis hieme mensis imponitur. Vetus Horatii interpres ad illud lib. I. sat. v.

Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum.

Vatillum, inquit, *diminutivum a vase, est vas parvum, in quo pro felici hospitum adventu incensis odoribus Jovi hospitali sacra fiebant*. Et paullo post: *Est & vatillum, in quo ponuntur prunæ in hieme super mensam, ne cœna frigeat*. Hæc ille. Puto autem eo veteres usos in hospitum adventu, non tam sacrificii causa, quam ut hospites grato odore delectarent: Sane suffitus gratia & olim viris principibus (ut hodieque nationibus quibusdam mos est) præferri solet, unde apud Abdiam legas lib. 12. historiæ Apostolicæ: *Erant autem virgines cum lyris cantantes, alii cum tibiis, alii cum tympanis, alii cum batillis & thuribulis*. Quo de more fuse alicubi Casaubonus. De *batilli* seu *vatilli* voce sic Isidorus in Glossis: *Vascillum parvum vas: Macrob. solvens radiis in aqua subjecta vascillo*. Ubi Janus Rutgersius emendabat: *Vatillum parvum vas. Marbodæus: Dissolvens radiis in aqua subjecta vatilla*. In Marbodæo enim de gemmis versus sic legitur. De origine autem vocis, non dubito, quin Acron fallatur. Nec placet sententia Perotti, qui a *patea* deducit *batulum*, inde *batillum*. [est a *spatha spathillum*.] Potius credo, *batillum* esse ὑποκοριστικὸν a *batinum*, hoc autem ea ratione fieri a Siculo βατάνιον, qua *patina* fit a πατάνη, *catinus* a κάτανος, *runcina* a ῥυκάνη, &c. Hesychius: Βατάνια, τὰ λοπάδια· ἡ δὲ λέξις Σικελική. Apud Athenæum quoque lib. I. laudantur, Κνίδια κεράμια, Σικελικὰ βατάνια, Μεγαρικὰ πιθάκνια. Usi Alexis & Antiphanes apud eundem lib. IV. Budæus foculum mensarium, hoc est, vas illud, quod in mensis cum prunis lancibus escariis subjici solet (authepsam veterum quidam esse autumant) *batillum mensarium* appellare non dubitat. Sed illum plane abuti *batilli* voce, patet ex iis, quæ hactenus diximus. *Batilla* etiam fuisse inter instrumenta, quibus Christiani a Gentilibus torquerentur. Ut in actis Laurentii apud Surium: *Interim Decius jubet omne genus tormentorum exhiberi ad tribunal suum, plumbatas, fustes, laminas, ungues, lectos, batilla*.

BATIOLA, ποτήριον, ut Glossarium vetus exponit. Usus Plautus Sticho Act. v. sc. IV.

Suum quemque decet; quibus divitiæ domi sunt, scaphis & cantharis
Batiolis bibunt: at nos nostra Samiolo poterio
Tamen vivimus: nos tamen efficimus pro opibus nostris mœnia.

Etiam ex Plauti Colace citat Nonius: *Batiolam auream, octo ponda habebat, accipere noluit*. Fortasse tamen utrobique legendum *batiocis*, vel *batiacis*. Sane in Stichi loco manuscripti Palatini *Batiocbis*, vel *batiobis*, habent. Præterea in Isidori Glossis clare est, *Batioca, patera*. Denique origo vocis *batiocam*, vel *batiacam*, requirere velle videtur. Nam βατιάκη & βατιάκιον, inter poculi genera clare reponitur ab Athenæo lib. II.

BATRACHITES, βατραχίτης, lapis Copto mitti solitus, habens ranæ colorem, ut apud Plinium legimus lib. XXXVII. cap. X. A βάτραχος, *rana*. Pro quo vetustiores βότραχος dixere. De Hippocrate quidem Galenus testatur. Confirmat hoc sententiam Etymologi magni: ubi legas, ita dici quasi βοάτραχος παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν, *quia aspero est clamore*. Quamquam & alterum ibi additur, ut ita a sono dicatur. Βατράχιον herbæ genus, quod Latinis similiter *ranunculus*. Vide Dioscoridem lib. II. cap. XXVI. & Plinius lib. XXVI. cap. ult. Etiam βατράχειον, coloris genus, quo histriones inungebantur ante personas sive larvas inventas. Auctor Scholiastes Aristoph. in Equites.

BATTOLOGIA, βαττολογία, non est ab Ovidiano illo *Batto*, ut putant quidam; sed huic ipsi a poëta nomen ex re impositum, quod βάττος foret, hoc est ταυτόλογος, καὶ φλυαρός. Estque βάττε vox a sono facta, proprieque de infantibus dicitur identidem *ba* vel *bat* in ore habentibus: unde & est quod *bustubata* Nævii hinc tertiam accepit syllabam. Est enim ea vox conflata ex *bu*, *tu*, *ba*, & *ta*: qua de re plenius suo loco. Possis & βάττος deducere ab Hebræo בטא, quod est, *os aperire*, *proferre*, *pronuntiare*. Item *effutire*. Ab hoc est Græcorum βάζειν, quod est *loqui*: unde ἄβαζος, quod Suidas exponit ἥσυχος, ἤγουν ἐστερημένος τοῦ βάζειν, ὅ ἐστι λέγειν. Βαττολογία Hesychio exponitur ἀργολογία καὶ ἀπειρολογία. Unde apud Matth. VI. 7. βαττολογεῖν recte vertitur, *multum loqui*. Nam subjungitur, facere id ethnicos, quia fore sperent, ut exaudiantur ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν.

† BATTUS est a בטא *bata*, *effutivit*: quae radix usurparur etiam in *Piel*, ubi T per *Dages* geminatur. MAZOCHIUS.

BATUO, tum notat, *concido*, *contundo*: tum & *Venerem exerceo*. Gloss. Philox. *Battuit*, καταικόπτει. *Battutum*, τυπτάδιον. Ἀναιδής. Ubi legendum, *batuit*, & *batutum*. Ἀναιδὴς vero corrupte scriptum pro ἀναιδῶς, id est, *impudens*, *obscenum*: nisi malis, compendii gratia sic scriptum, pro ἀναιδευόμενον, quod idem notabit: similiter sane in iis ἀρχ. legas pro ἀρχαίως. Quod vero de obscena significatione indicat, id confirmatur illo Ciceronis, lib. IV. ep. XXII. *Batuit*, inquit, *impudenter: depsit multo impudentius*. Hae obscena notione est a βατεύειν, quod de maribus dicitur feminas insilientibus rei Venereæ gratia. Theocritus Idyll. α.

..... ὅκκ' ἐσορῇ τὰς μηκάδας, οἷα βατεῦνται,

id est, *cum capras intuetur, quando coëunt*.

Ubi Scholiastes βατεῦνται interpretatur τοῖς τράγοις μίγνυνται. Ac Eustathius quoque in Il. pag. MDCCCXLI. βατεῦνται ait a Theocrito dici, ἐπὶ ζώων μίξεως. Βατεύω autem est a βαίνω sive βάω, uti hoc a בוא, *venit*, *ingressus est*. Sane & Hebræum בוא, & Græcum βαίνω, & Latinum *inire*, ac *coire*, de venereo congressu usurpantur. At alia ratio est vocis *batuo*, qua signat *percutio*. [βατεῖν & πατεῖν indidem. *pedibus percutere & conculcare* a πατεῖν, πατάσσω.] Tum enim est a πατάσσω, quod idem notat: a qua voce etiam descendere putatur Gallicum *pataraffe* pro ictu: pro quo male quidam dicunt *petaraffe*. Πατάσσω vero censeo esse ab Hebræo פטש, quod & ipsum notat *percutere*. Possis & hinc deducere *batuo*, pro *ineo*. Nam & Græcum πατάσσω interdum est obscenum. Docet id Aristophanis Scholiastes in Aves, ubi interpretans verba illa, σύραξ, πάταξ, sic scribit: ἐπιῤῥήματά τινα ἀνέπλασεν εἰς τὸ κακέμφατον παρὰ τὸ ἐυρέως συμμιγνύεσθαι, καὶ τὸ πατάξαι. ὅθεν καὶ χαμαιτύπαι αἱ πόρναι. καὶ Μένανδρος. πρώην ἅπαξ ἐπάταξα. *Batuere*, pro *percutere*, ac *concidere*, dixit Plautus, Casina, Act. II. sc. VIII.

.... *Sculponeas*,
Quibus batuatur tibi os, senex nequissime.

Pro *dimicare*, ac *velitari*, usurpat Sueton. in Caligula capite XXXII. *Myrmillonem e ludo rudibus secum batuentem & sponte prostratum, confodit ferrea sica, ac more victorum cum palma discucurrit*. Et c. LIV. *Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exstructo plurifariam circa*. Ab hac *batuendi* significatione posteriori seculo *batualia*, & corrupte *battalia* dicta: quæ vox

vox etiam in lingua Italica, Gallica & Hispanica remansit. Adamantius Martyrius in Collectaneis Cassiodori de Orthographia: *Bat in nus tantum reperitur nomine generis neutri pluraliter enuntiato; id est, batualia, quæ vulgo battalia dicuntur, quæ B mutam habere cognovimus; exercitationes autem militum vel gladiatorum significant; inde etiam battuator, τὺς βατταρισμὸς, dici puto.*

†Batvo (unde habent Itali suum *battere*) est ab Heb. שבט *shebet*, quod virgam significat. Eadem significatio & Chald. & Syr. reperitur, in quibus dialectis & verbum שבט *shebat* reperitur pro eo quod est *batuere*. Ab his elisa per aphaeresim priore syllaba fit Batvo. Mazochivs.

Batvs, mensura apud Hebræos in Scripturis sæpius memorata. Erat autem ejusdem capacitatis ac epha: sed batus erat liquidorum, epha aridorum. De voce ita Isidorus libro xvi. cap. xxv. *Batus vocatur Hebraico linguo ab olearia mola, quæ bath apud eos: vel olearia mola, capiens L sextaria, quæ mensura una mola vice preteritur.* Ab Hebræis esse recte ait Isidorus: sed de originis caussa vellem certiora attulisset. Interim quæ nominis caussa sit, satis obscurum est in Hebræa lingua. Quod si ex Arabica liceat originem arcessere, res plana erit. Nam iis בתה, *distribuere, diffundere, dispertiri*: ut est in Lex. Raphel. De re ipsa, si voles, adi Stanislaum Grsepsium libello de mensuris Hebraïcis.

Bavbari, est idem quod latrare, [hinc *baffen*.] estque verbum factum a sono canum, qui apud Aristophanem in Vespis est αὖ, αὖ. unde & in prologo Casinæ scriptum: *Plautus cum latranti nomine.* Nempe *Plauti* nomen *latratum* exprimit, ratione prioris syllabæ. Voce *boubari* utitur Lucretius libro v. *Et cum deserti baubantur in ædibus.* Glossæ Philoxeni: *Baubantur, baubant, latrant*, ὑλακτοῦσι. Est & poculi genus angusti oris, quod βαυκάλιον dicitur, quia, dum liquor ei infunditur, velut βαύζει ac *baubatur*. Hanc nominis caussam adfert Alexander Aphrodis. lib. 1. probl. 94. cum ait; διὰ τί τὰ λεγόμενα καυκάλια (recte Gaza legit βαυκάλια) ἐν τῷ πληροῦσθαι ὕδατος ψόφον τινὰ ἀποτελεῖ, ὥσπερ καὶ ἡ φωνὴ, καὶ τὸ ποιὸν τῦ ψόφυ ἐις ὄνομα αὐτοῖς μετήνεγκαν, ὡς καὶ τὸ φλοῖσβος καὶ βορβορυγμὸς καὶ τὰ λοιπά; Solutionem vero problematis apud ipsum Alexandrum vide. A βαυκάλιον est Italicum *boccale*, ac Belg. *bocael*.

Baxearvm mentio apud Plautum, Menæchmis, act. ii. sc. iii. Esse calciamenti genus, clare jam olim comprobavit Beroaldus isto Appuleii, lib. ii. Met. *Juvenem quempiam, linteis amiculis intectum, pedesque palmeis baxeis indutum.* Et illo ejusdem in Floridis: *Vestem de externa emere, baxeas istas de fuorna præstinare.* Ideo cum socco conjungit Tertullianus, lib. de Idol. cap. viii. ubi ait: *Soccus, & baxea quotidie deaurantur.* Philosophos autem potissimum hoc calciamenti genere usos, paret illo ejusdem Appuleii: *Nec quid pallio, baculoque, & baxeis & hircino barbitio, philosophum fingeret.* Atque hinc lucem accipit illud Tertulliani, lib. de pallio, cap. iv. *Si philosophus in purpura, cur non & in baxea Tyria calciare?* Nam *baxea* quidem philosophis conveniunt, *Tyria* non item. Videri autem queant Imperatores his uti solere propter illud Spartiani in Alexandro: *Fasciis semper usus est, baxeas albas habuit, non coccineas, ut prius solebant.* Sic enim locum Lipsius restituit, lib. i. Elect. cap. xiii. pro quo in vulgatis est, *boccas albas*, vel *braccas*. Sed profecto rectum est *braccas*: quemadmodum in notis ad hunc locum ostendit doctissimus Casaubonus. Quod ad Etymon *baxearum*, censeo esse a πὰξ. Hesychius: πὰξ ὑπόδημα, εὐτελές. Vel dicendum tum πὰξ, tum *baxea*, esse originis ejusdem. Sane eruditissimus socer meus Junius, in notis ad superiorem Tertulliani locum, *baxeas* dici scribit ἀπὸ τῆς βάξεως, hoc est βάσεως, quo *gressus*, item *pes* signatur. Nempe, uti arbitror, a Dorico βαξῶ pro βάσω. Nam & Latini (ut & Dionys. Halic. scripsit) Dores solent imitari; qui pro κλείσω dicunt κλαξῶ, pro ἁρπάσω ἁρπαξῶ, pro ἐγέλασα ἐγέλαξα, pro κλεὶς κλάξ, pro ὄρνις ὄρνιξ, &c. Viri eruditi pro *baxeis* etiam dicunt *braxea*. Ac laudent illud Isidori, lib. xix. cap. xxxiv. *Braxea calciamentum comœdorum erat, sicut tragœdorum cothurni; quos quidam etiam calones appellant, eo quod ex salice fierent. Nam Græci lignum* Κᾶλον *vocabant.* Ac aliquanto post: *Braxeæ calciamenta mulierum sunt.* Itaque censent, ut a βάσις est *baxea*, ita a βράξις esse *braxea*, quia sonum inter cundum ederet. Hesychius: βραχεῖν, ἠχῆσαι, ψοφῆσαι. Hoc est *sonum edere, crepitare.* Hæc minime improbarem, si constanter apud Isidorum *braxea* legeretur. Nunc utrobique apud eum in MSStis meis constanter vel *baxa* lego, vel *baxea*, sine *r*; quod rectum arbitror.

B D

Bdellivm, βδέλλιον, diminutivum est a βδέλλα: quod apud auctorem Peripli non semel. In vett. Plauti libris scribitur *bedellium*. *Bedella* dicitur Isidoro: *Bedella, inquit, Indiæ & Arabiæ arbor.* Ac ne calami errorem putes, etiam apud Marcellum Empiricum legas:

. . . . *Crocon, atque bedellam.*

Est autem βδέλλα a בדלח, cujus mentio, Genes. ii. xii. Sunt quibus placet, hac voce a Mose signari *lapidem pretiosum*: qui Prisciano se tuentur. Sed apud eum nunc lib. i. legitur, *bdellium, abdir, genus lapidis*; ubi *abdir* est, *abaddir*, sive βαίτυλος, lapis, quem Saturnus pro filio devoravit. Et sane, si Mosi *bdellium* lapis esset, præmisisset vocem lapidis vocabulo *bedolach*, non vocabulo sequenti. Nunc ait: *Ibi est bedolach, & lapis onyx.* Quare per βδέλλιον (quomodo jam olim transtulere, ut indicat Hieronymus quæst. in Genesin) intelligi debet arbor nigra, magnitudine oleæ, folio roboreo, fructu caprifici, gummi genus exudans. Maxime commendatur bdellium, quod in Bactriana provenit; quanquam & in Arabia, & India, & Media, & Babylonia. Vide de eo Plinium, lib. xii. cap. ix. & Dioscoridem, lib. i. cap. lxxi. sive, juxta aliorum distinctionem, lxxxi. Meminit & *bdellii* Plautus, Curcul. act. i. sc. ii. ubi sic anus alloquitur vinum:

Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea est;
Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa,
Tu crocum & casia es, tu bdellium. . . .

Non tamen usque adeo certa est hæc lectio; quando in MSStis, & vett. excusis, est *ptellium* vel *petalium*, quod Saracenus, Valla, & Pylades interpretati sunt *foliatum*, quia πέταλον *folium* esse scirent. Alii legunt *megalium*, quod prope ad *petalium* accedit: alii item malunt *telinum*, quod non longe abit a *ptellium*. Porro, & *megalii*, & *telini*, inter unguenta meminit Plinius, lib. xiii. cap. i. unde & discere potes, ex quibus utrumque fieri soleat. *Megalium* Græce est μεγαλεῖον μύρον, ac sic dici putatur ab ea μεγαλεῖον significatione, qua notat *magnificum*, ut nempe sic dicatur a *magnificentia*, sive *virium magnitudine*. Estque hæc sententia Plinii, cum ait, *Postea multo successit propter gloriam appellatum megalium.* Sed aliter Grammatici Græci, qui ab inventore *Megalo* nomen accepisse putant. Etymologus: μεγαλεῖον ἐστι μύρον ἀπὸ Μεγάλλυ Σικελιώτυ πρώτυ εὑρόντος. Eademque Suidæ sententia. *Telinum* vero dici putatur a *Telo*, maris Carpathii insula, quæ & Agathussa Callimacho vocata apud Plinium & Stephanum. Hanc insulam cum Isidorus nesciret, pro *Telo*, nominat *Delum*. Sic enim ille lib. iv. cap. xii. *Unguenta quædam dicuntur a locis, ut Telinum, cujus Julius Cæsar meminit dicens: Corpus suavi Telino unguimus. Hoc conficiebatur in insula Delo, quæ est una ex Cycladibus.* Verum neutra sententia vera est: τήλινον μύρον, dicitur, quia præcipuum eorum, ex quibus componitur, est fœnumgræcum, quod Græcis τῆλις· unde similiter τήλινον ἄλευρον dicunt Græci, *farinam ex fœnograeco confectam*. Hoc verum etymon esse, clare docet Dioscorides lib. i. c. lvix. ubi τηλίνυ σκευασίαν explicaturus, sumere jubet τήλεως λί-

τρας

ρας ἐ· ἰλαίῳ λίτρας ἐ· &c. Idem confirmat hic locus Plinii, lib. XIII. cap. I. *Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, fœnograeco, melle, melino, maro, amaraco.* Porro *telini* quoque *unguenti* (ut Athenæum aliosque Græcos mittam) meminit e Latinis Tertullianus, lib. de pallio, cap. IV. *Quod apud Omphalen balsamo aut telino spero factum.* At inepte plane ille, qui hic *phyllino* substituebat.

B E

BEATUS est, quem fortuna (ut vulgus loqui amat) donis suis beavit. Quare nemo non videt, ea ratione id dici, a *beo*; qua *legatus*, est a *lego*. Nugatur more suo Isidorus, cum, lib. X. sic scribit: *Beatus dictus, quasi bene auctus, scilicet ab habendo quod velit, & nihil patiendo quod nolit.* Movit autem Isidorum ea beati acceptio, qua accipitur pro divite: unde Varro, lib. IV. de L. L. *Beatus, qui multa bona possidet*; & Seneca, epist. XLV. ait, vulgo appellari *beatum, ad quem pecunia magna confluxit.* Sic sane Ovidius dixit lib. I. Amorum, el. VIII.

Scis bene te, mea lux, juveni placuisse beato.

Similiterque usi Horat. Juvenal. alii. *Beo* vero dictus fortasse quasi βιῶ. Nam βίος non raro notat *divitias* ac *bona*: unde Tzetzes inter sex hujus vocabuli significationes ponit, quod notat *fortunas*, ut πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ βίος. Quomodo non poëtæ modo loquuntur, sed etiam Aristoteles, & alii qui prosâ scripserunt. Fortasse existimet aliquis, *beo* esse ab antiquo *benus*. Sed hoc si sit, necesse est dicamus, prius fuisse a *benus*, *beneo*, id est, bene alicui facio. Inde κατὰ συγκοπὴν esse *beo*. Sed quanto verisimilius est, *benus* esse a *beo*, qua ratione *fenus* est ab antiquo *feo*, unde *fetus*, & *femina*? *Beo* autem, si minus a βιῶ esse placet, possis deducere a βάω, id est, βαίνω. Hesychius: Βαίνομαι, πορεύομαι, ζῶομαι. Est hæc sententia doctissimi Martinii, ingeniosa sane & erudita. Ita *beo* proprie erit, facio, ut res eat, sive procedat. Nam *eundi* & *procedendi* verba prope in omnibus linguis usurpantur, cum bene res habet. Ut, cum Germani dicunt, *es gehet*; Belgæ, *'t gaet*; Galli, *il va bien*, hoc est, *vadit bene*. Et apud Græcos συμβαίνειν & εὐοδοῦσθαι· apud Hebræos item אשר, proprie notat *incessit*, ut Proverb. IX. 6. ac κατὰ μεταφορὰν *beavit*, ut Malach. III. 12. Quid igitur prohibet, quo minus credamus similiter βάω sive βαίω proprie quidem *eo* notare, sed translatum esse ad beandi notionem?

BALA, quomodo teste Varrone, lib. II. cap. I. oves antiqui appellarunt, ut Græci μῆλα· venit a יובל *jobel*, *aries*; abjecta principe syllaba, יו *jo*.

BELLARIA (ut vulgo quidem, atque etiam in MSStis legitur apud Festum Pompeium Paullum) dicuntur *res aptæ bello*. Eoque Festi loco motus Perottus, scribere non dubitat, arma, sagittas, similiaque, antiquis dicta *bellaria*. Sed nihil eo ineptius. Melius, qui legunt, *res aptas epulis*. Vera autem est emendatio Scaligeri, sic Festi locum corrigentis: *Bellarium, & bellaria, res bellas appellabant.* Nam cupediæ hoc nomine intelligendæ: quod indicat locus iste Agellii lib. XIII. cap. XI. *Significat id vocabulum omne mensæ secundæ genus. Nam quæ πέμματα Græci, aut τραγήματα dixerunt, ea veteres nostri bellaria appellaverunt; vina quoque dulciora est invenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata, dictaque esse ea Liberi.* Hæc Agellius. Similiter Glossæ Philoxeni: *Bellaria*, τραγήματα. Et Onomasticum vetus, *Bellaria*, τραγάλια. Quare non dubium, quin *bellaria* dicantur, quia *bella* sunt, eadem ratione, qua Græci illa, appellant ὡραῖα (nam ὡραῖος, *bellus*, ac *pulcer*;) qua item Cato *pulcralia* vocat in ea, quam habuit fundo oleario: ut Festus in hac ipsa *pulcralium* voce indicat: qua denique *res bellas* pro cupediis dixit Terentius Adelphis, Act. IV. sc. II.

Nam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem

Quem ad locum sic Donatus: *Proprie bellissimum dixit, unde & hujusmodi ad irritandam gulam cibi, bellaria dicuntur.* Mirum vero, non hoc Terentii, ac Donati loco motos fuisse, ut desipere desinerent, qui *bellaria* vocata dixerunt, *quia minime bella*, utpote valetudini noxia: quod etymon haut damnandum censet Fungerus: tum item, qui sic appellari credunt, *quia bellatoribus sunt opportuna*, quod Franc. Patritio excidit, & Fungero ingeniose excogitatum videtur, cum nihil sit stultius.

BELLUA, ridicule quidam sic dictum ajunt, quasi *velua*, nempe ob communionem literæ *b* & *v*, ut sit a *ve*, id est, *sine*, & *lumen*, quia sine mentis lumine feratur. Doctissimus Hadrianus Junius, quia hac voce notatur immanis fera & formidabilis, sic dictam censebat, quasi *minime bellam*. Sed quid de ἀντιφράσει sentiendum sit, sæpius diximus. Quare magis placet id nomen esse a *bello*, quia bellum gerant inter se, & pleræque etiam cum hominibus. [φὴρ, φηρία vel ab ἕλλος *ferus cervus*.] A *bellua* est *belluatus*: ut apud Plautum. Pseud. Act. I. sc. II. *belluata tapetia*, hoc est, in quibus belluæ acu pictæ ζωωτὰ, ut interpretantur Gloss. vett. olim Argentorati excusæ, & postea Lugduni recusæ. Apud Festum, *Bellutus*, *bestiæ similis*. Fortasse tamen *belluatus* legendum. In Glossis, quas diximus, etiam in MSStis, legas: *Belluinus*, θηριώδης· ut in Philoxeni Glossis, *belluinus*, θηρὶν ὅμοιος· item *belluile*, θηριῶδες. In iisdem Argentoratensibus Glossis est, *belluosus*, κητώδης· quo loco Glossographus in animo habuit istud Horatii, lib. III. Od. XIV.

Te belluosus, qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis:

Ubi vetus interpres, *Belluosus* interpretatur, *marinis abundans*. Atque ab hac quoque mente est, quod Glossæ Philoxeni *belluam* exponunt κῆτος· quodque in Onomastico ante memorato scribitur *Belluosus*, κητώδης. Videndum an & *bellus* dixerint, pro *belluinus*. Sane in Glossis Cyrillo tributis est Θηριώδης *bellus*, *efferus*. Inque Glossis Isidori: *Bellus*, *moribus bestiarum*.

BELLUM, quasi *minime bellum* dici, scribit Charisius lib. IV. Diomedes lib. II. Donatus cap. de barbarismo, Servius Fabricii, ad illud primo Æn. *sic volvere Parcas* (in illo Danielis Servio non reperias,) Sidonius lib. II. epist. I. Hieronymus, Fabiolæ, Mansione XXXIII. Cassiodor. Psalm. LV. & CXVIII. Sed ἀντίφρασις, ut sæpe diximus, tantummodo inscitiæ est asylum. Aliis placet, *bellum* dici a *belluis*, quia belluarum perniciosa sit dissentio: quod etymon ponit Festus sive Paullus. Verum *belluæ* contra dictæ a *bello*: ut ante diximus. Tertia eorum opinio est, qui censent esse contractum ex *duellum*. Quam præter alios secutus Isidorus lib. XVIII. cap. I. e junioribus autem Joachimus Camerarius, in problematis de etymis, cum prius proposuisset belli tale etymon, ut sit a βέλος, quod *telum* notat, cujus imprimis usus in bellis; mox tamen id ipse damnat, ac a *duello* factum censet: Eadem sententia Cæsaris Scaligeri, lib. III. de re poëtica, cap. XC. De hac autem opinione judicium meum mox ponam. Quarta est illorum, qui a *Belo bellum* volunt. Hyginus, de fabulis, cap. CCLXXIV. *Afri, & Ægyptii, primum fustibus dimicaverunt, postea Belus, Neptuni filius, gladio belligeratus est: unde bellum dictum.* Eum secutus Cassiodorus, lib. I. epist. XXX. *Inter ipsos*, inquit, *adversarios, ut scitis, non erant prius armata certamina; sed pugnis se, quamlibet fervida, lacessebat intentio; unde & pugna nomen accepit. Postea Belus ferreum gladium primus produxit, a quo & bellum placuit nominari.* Sed profecto hoc de *Belo* puto esse Latinorum commentum: nec aliunde, quam ex *belli* vocabulo confictum. Sane non Belum, sed Beli filium, Ninum, primum finitimis bella intulisse, scribunt Trogus, & alii. Plinius, VII. cap. LVI. Lacedæmoniis tribuit inventionem galeæ, gladii, & hastæ. Aliis tribuunt alii: at nemo Belo. Quinta est, opinio Angeli Caninii, qui in Hellenismi Alphabeto putat, *bellum* factum ex πόλεμος· [a πτόλεμος.]

μος.] quod etymon, scio, ridebunt indocti. Sed censuit vir ille doctissimus (quem & Nunnesius in Grammatistice sequitur) a *πόλεμος* fieri hanc vocem abjecta & mutata *π* in mediam *b*, abjecta terminatione *ες*, quomodo ab *ἀπὸ* est *ab*, ab *ὑπὸ* *sub*, ab *ὅπη* *ubi*, a *πυῤῥὸς* *burrus*, &c. Equidem plane huic etymo subscriberem, nisi putarem prius *duellum* dici solitum, quam *bellum*: quod si est, non dubium, quin ex eo *bellum* factum sit. Sane hæc sententia cum auctoritate maximorum virorum, tum etiam *ἀναλογίᾳ* subnixa est. Varro lib. VI. de L. L. *Apud Ennium: Quin inde invitleis sumserunt perduellibus. Perduelles sunt hostes; ut perficit, sic perduellum, duellum: Id postea bellum. Ab eadem caussa facta Duellona, Bellona*. Cicero in Oratore: *Ut duellum, bellum, & duis, bis, sic Duellium eum, qui Pœnos classe devicit, Bellium nominaverunt, cum superiores appellati essent semper Duellii*. Quintilianus libro I. capite IV. *Nec non eadem fecit ex duello bellum, unde Duellos quidam dicere bellos ausi*. Injurius, puto, tantis viris sim, si addam, idem sensisse Isidorum lib. XVIII. cap. I. ac quosdam alios ejus farinæ scriptores. Nam sane adeo frequens est Isiduro, & similibus, falsum etymon adferre, ut prope metuam, ne eo falsum hoc etymon credatur, quia apud hujusmodi reperiatur scriptores. Sic igitur statuimus, ut a *duis* (quod a Græco *δὶς*) venit *bis*, ut a *duonum* est *bonum* (quemadmodum suo loco ostendemus,) sic a *duellum* est *bellum*. *Duellum* vero dictum a *duobus*, unde & proprie videtur esse *μονομαχία*. Vetus Horatii interpres ad epist. II. lib. I. *Duellum proprie est quod a duobus bellum geritur*. Verum nihil impedit, quo minus ea vox haberet locum, cum *bellum* est *inter plures*: quandoquidem tum quoque est inter duas, urbes, gentes, & partes. Gloss. Vett. *Duellum*, *πόλεμος ἀρχαῖος*. lege *ἀρχαίως*, vel *ἀρχαϊκῶς*. Usi tamen ea voce non antiqui solum (ut Ennius, I. Annal. Plautus Truculento, act. II. sc. VI. & alibi) sed & Horatius lib. I. epist. II. Ovid. VI. Fast. Juvenalis sat. I. pluresque alii. A *duello* dicti *duelles* pro hostibus. Arnobius lib. I. *Cur, duelles eum pereunt, levum augurium non sum, nec adversus spes bonas mali ominis obscenitate traducor?* Ab eo *perduelles*. Plautus, Amph. Act. sc. I. *Perduelles penetrant in fugam*. Hinc quoque ortum capit vox *perduellio*. Priscianus lib. XII. *Duellum dicebant antiqui pro bellum, ex quo perduellio*. Est vero *perduellionis crimen*, idem quod læsæ majestatis. Nomen ex eo est, quod a quo committitur, *perduellis*, hoc est, hostis, debeat censeri. Nam *per* hic notat *perquam*, seu *valde*, teste Charisio, cui *perduellis* significat *valde duellem*, sive *hostem*. At non audiendus Sacer Grammaticus, qui, ut ibidem Sosipater dicit, *perduellionis judicium ab Horatio sumtum ait, dictumque, quod per tempus belli sit factum, cum in sororem suam gladio usus esset*. Est & Plauti *duellator*, prologo Cap. *Domi duellique duellatores optimi*. *Duellicus* dixit Lucretius lib. II. *Equorum duellica proles*. Similiter *Duellona* veteres dixere pro *Bellona*. Gloss. Philoxeni: *Duellona*, *πολεμικὴ*. Plenius cædem in voce *Bellonæ* interpretantur, *Ἐνυώ*. *Ἐριννύς*. *Θεὰ πολεμικὴ*. Eam male quidam confundunt cum Pallade bellatrice. Nam *Bellona* est ex Diis inferis. Dicti ab hac *Bellonarii*, qua voce usus Acro ad sat. II. *Bellonarii*, inquit, *lacertos humerosque concidunt*. ubi respicit morem Bellonariorum, sese cultris ferientium, quo sanguine suo Bellonam placarent. In Gloss. Philoxeni legas: *Bellonarii*, *οἱ θεοφορύμενοι*, lib. de offic. Proconsulis. Nempe sic interpretatur, quia furentes vaticinarentur: unde Martialis lib. XII. epig. LVII.

Nec turba cessat entheata Bellonæ.

Et lib. XI. epig. LXXXV.

Alba nimis sævis lacerantur brachia cultris,
Cum furit ad Phrygios enthea turba modos.

Quibus ex verbis etiam Acronis locus lucem accipit. Sed & illud de vaticiniis, & alterum de voluntaria Bellonariorum cruentatione, clare complexus his versibus Tibullus:

Hæc ubi Bellonæ motu est agitata, nec acrem
Flammam, non amens verbera torta timet:
Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos,
Sanguineque effuso spargit inepta Deam:
Statque latus præfixa veru, stat saucia pectus,
Et canit eventus, quos Dea magna monet.

Pertinet huc quoque locus Tertulliani in Apolog. c. IX. *Hodie istic Bellonæ sacratus sanguis de femore proscisso in palmulam exceptus suis datur signatis*. Quare non belli solum rationem habuit, sed & morem hunc Bellonariorum respexit Horatius, cum, lib. II. sat. III. ait:

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

A *bellonariis* dicta herba *bellonaria*, quam sumentes fiebant enthei, ac spiritu pleni. Itidem a *vatibus* dicta *vatica*. Vide Appuleium in Herbario.

† BELLVM. Belli artem sicuti ab antiquiore aliquo populo (nec aliunde quam a Tuscis, qui primi armis sibi subegerunt Italiam) Latini didicerunt; sic indidem & hauserunt vocabula. Ac ne hanc quidem ipsam vocem BELLVM excipio: quam viri docti a DVELLO dictam volunt. At aliud est, quod antiqui quae a B incipiunt, etiam loco B, syllabam DV usurparint, ut DVONVM pro BONVM, DVELLVM pro BELLVM, & alia plura: aliud etymologias ab ea dialecto captare. Alioqui si *Duellum* sic dictum contendas, quia inter duos (supple *populos*) gereretur; quamnam mihi *δυάδα* in DVONVM reperies? Ergo, dialecto seposita, Bellum a verbo בלל *balal* venit, quod tum Hebraice, tum in cognatis linguis *confundere* & *miscere* significat; non tantum quia Bellum omnia divina atque humana confundit, verum etiam quia ipsa pugna non aliter quam ordines inter se permiscendo exsistit, unde sicuti *miscere praelia aut certamina* Latini dicunt, sic Hebraei in eadem phraseologia *miscendi* verbum passim usurpant, unde & תגרה *tigra* i. e. *conflictus* a miscendo nomen habet, ut & Italis *Mischia*. Sane quum BELLVM mediam duplicet, vix est quin ab orientali verbo secundam duplicante (cujusmodi est בלל *balal*) oriatur; quam observationem in derivatis ab Oriente raro falsam deprehendi. Jam vero cetera *belli* vocabula indidem orta persequamur. Incipiam a Velitibus; quia ab his pugna exordiebatur.)(VELITES a *volando* dictos, quidam ex antiquis dixerunt. Nec enim quid aliud promerent, suppetebat. At Isidorus videtur Etruscae originis fecisse; sic enim XVIII. 17. habet: *Vocati sunt . . . a civitate Etruscorum, quae Veletes dicebatur*. Hanc quidem civitatem nemo praeter Isidorum memorat. Sed tamen apud antiquos id legerit oportet. Utut est, Tuscum id inventum existimatum fuisse, clarum inde est quod velitarem hastam a Tyrrheno inventam Plinius dicit. Vide mox in HASTA. Nec VELITES etymologia Chaldaica carent. In Targumim בלושין *Valosin* (sed *sin* in *Tau* mutato, quod Chaldaeis sollemne est, fiet *valotin*) sunt *milites* exploratorii; nec alii certe quam VELITES, qui eminus pugnando, pugnam explorabant ac pertentabant. Nam *Velitatio* ea erat quae justo certamini praeludebat. In *Comment. ad Tab. Heracl.* p. 237. adn. 45. memini me *Velitum* etymon a verbo בלה *Vala*, quod est *atteri*, sive *depauperari* non inconcinne repetivisse; quia ex incensis inopibusque scribebantur Velites. Ibi vide, si tanti res erit.)(PHALANX origine sua non tam legionis Macedonicae nomen est, quam *συνασπισμὸς* i. e. quum vir viro, pes pedi, scutum scuto cooferitur, ne perfringatur acies. Hinc Caesari *phalangem facere* est *τὸ συνασπίζειν* in eum, quem dixi, modum. Cetera hujus rei documenta vide apud Martinium. Nec idem vir doctus a vero aberravit, quando primam ejus vocabuli originem ab Oriente arcessivit, sive a פלח *phelach*, quod Syris est *militare*; sive, uti vult, a פלג *phalag*, quod Chaldaeis est *contendere*. Equidem ab hoc posteriore arcessendum puto, sed non quatenus *μεταφορικῶς* est *contendere*, sed a primitiva significatione, qua valet *dividere*, a quo notio altera *contendendi* transfertur. Etenim

phalanx

phalanx proprie erat cuneus densus militum, confertusque in eum modum, quo supra descripsimus. Is vero *συνασπισμὸς* ad utrumque valebat: tum ne finderetur, tum potissimum ut hostilem aciem finderet ac perstringeret; eoque a *dividenda* PHALANX est appellata. Accedit quod *digitorum internodia*, & quae cetera *φάλαγξ* significat, commode ea quoque indidem dici potuerunt. Verum quid Phalangi cum Etruscis, quae Macedonica fuit? Ar equidem nego fuisse Macedonum peculiarem eo significatu, quo diximus; sed omnibus militari scientia præditis communem. Vide quae Martinius exempla affert. At si quaerat ea me aliquis, quis PHALANGIS nomen intulerit in Italiam; pro me Nicias apud Athenaeum (lib. VI. cap. 21. pag. 273.) respondebit his verbis: *Ἔλαβον δὲ καὶ παρὰ Τυῤῥηνῶν τὴν σταδίαν μάχην φαλαγγηδὸν ἐπιόντων*. Quod quia pessime vertit interpres, possis sic commode interpretari: *Ab Etruscis autem* (Romani) *statariam pugnam acceperunt, eam scilicet, qua facta phalange* (sive ut Graeci dicunt, *συνασπισμῷ*) *hostium acies perrumpitur*. Tyrrheni autem rem simul ac nomen ea Oriente in Italiam intulerunt.)(Jam vero ad arma venio, atque ab iis ordior, quae a Tyrrhenis accepisse Romanos scriptum reperio. HASTA. Plinius VII. 56. *Hastas velitares Tyrrhenus, pilumque invenisse dicitur*. Et quidem in HASTAE etymologia detegenda frustra se viri docti defatigarunt; quae non est aliud, quam Hebraicum עץ *hes*, quod & *lignum* significat, & insuper *hastile* ligneum lanceae, uti patet ea I. Sam. XVII. 7. & alibi saepe. Nec antiquitus in Italia *hastae* nisi *purae* erant h. e. ex mero ligno sine ferro; unde ad antiquitatis memoriam milites strenui hasta pura donabantur. *Hasta* vero *Pura* tantumdem est ac *lignum purum* sive ferro carens. Sic & gentes aliae fustibus primum bella gerebant. Plinius VII. 56. *Praelium Afri contra Aegyptios primi fecere fustibus, quos vocant phalangas*. Nam *φάλαγξ* *fustem* quoque significat. Hanc *Hastae* etymologiam, alioqui certissimam, firmat illud, quod apud Greacos *Δόρυ* & *lignum* & *hastam* significat, non secus ac apud Latinos. Nam si a me quæras quid proprie HASTA Latinis sit, audacter respondebo, ea voce antiquitus primario *lignum* consuevisse significari, deinde *κατ' ἐξοχὴν* lignum illud sive contum, quo in bello utebantur. Cujus rei certum est indicium HASTVLA (sic enim in MSS. passim legitur pro *assula*) quae ligni fragmentum, est, quod ascia deciditur. Eodem quoque pertinet HASTILE, quod & pro cujuslibet instrumenti manubrio ligneo, aut ceteroqui pro ligno *ἁπλῶς* (*) ponitur. At, inquies, quo pacto ab עץ *hes* i. e. *lignum* vox HASTA deducitur. Nempe quia ea voa in forma constructa *A* brevissimum (h. e. *Patach* semivocale) initio assumit, deinde secundum Chaldaeorum formam emphaticam etiam *Tau* adjicitur. Ergo sicuti ab אש *es*, *ignis*, fit Chaldaeis אשתא *esta*, unde Latinis *Vesta*; sic ab עץ *hes* i. e. *lignum* fit עצתא, *hasta*, illud ipsum, de quo quaerebamus.)(PILVM (ut & SECVRIS) indidem est, quia Pilum ab Etruscis arcessit Plinius, si vulgatam ejus lectionem sequamur: nec desunt idoneae *Pili* originationes ea (**) Oriente petitae. Verum Harduinus hanc alteram lectionem tuetur, quam se in optimis exemplaribus reperisse dicit: *Hastas velitares Tyrrhenum, Pilum Penthesileam Amazonem, securim Pisaeum &c. invenisse dicunt*. Quae si vera lectio est, adimetur Tyrrhenis *Pilum*. At eisdem contra SECVRIS attribuetur; quia Pisaeus ille alibi in eo capite *Tyrrhenus* Plinio dicitur. At SECVRIS est ipsissimum סיקורא *sikora*, quo in Targum Jonathanis & Hierosol. *Securis* notatur: de qua *securi* vide dicta infra in FASCES.)(Venio ad alia armorum nomina; quae quia sunt originis orientalis, non dubito, quin invecta a Tyrrhenis fuerint. Ac primum nullum est magis late patens vocabulum, quam TELVM; de quo nugas agunt veteres novique Grammatici, dum persuadere cupiunt, ita dictum, quod *τηλόθεν* i. e. *eminus* mittatur. Nam ecce *Telum* pro *gladio* sumi a Virgilio, agnoscit Servius Lib. IX. nec aliter locutus est Herennianus: utriusque locum vide in Vossio. Adde illam *γενικὴν* TELI definitionem, quam Paulus L. 11. §. 1. ad L. Jul. De vi publ. tradit his verbis: *Telorum appellatione omnia ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur*. Et ita *Teli* verbum in XII. Tabul. (quae latronem, qui se telo defenderet, occidi permittebant) accipi, Cajus in L. 233. D. De *verborum sign.* tradit. Non ergo sola quae eminus mittuntur, sed & quae cominus ut sica, gladius &c. TELA jure appellantur. Ac frustra sunt qui per Graeciam aut Latium circumferunt oculos, sicubi vestigia etymologiae reperiant, quae non alibi quam in Oriente est. Nam TELVM non est aliud, quam ipsissimum Hebraicum שלח *selah* (quod omne genus *missilia* significat, tam quae eminus jaculari solent, quam quae cominus, etiam saepissime *gladium*) sed Chaldaeorum more *Sin* in *Tau* mutantium ex *selah* fit *telah*; deinde cum terminatione Latina TELVM.)(GAESVM unde sit, tamquam de Homeri patria litigatur; dum ejus originem Athenaeus ab Hispanis, Servius, Nonius aliique plures a Gallia, Cambdenus aliique insulani a Britannis arcessunt. Verum quia vox aperte Chaldaica est, non invitus conjecerim & GAESVM & Gaesi vocabulum Etruscos, quos ubique Chaldaizantes ostendimus, in Italiam intulisse. Certe in Targum 2. Sam. XVIII. 14. גסין *gissin* sunt *tela*, *jacula*. Ac verisimile est petitam esse notionem a גס *gas* (V. Buxtorf. Lex. Chald. in rad. גסס *gasas* quod est *crassum fieri*) i. e. *crassus*: nam *gaesa* graviora & crassiora jacula erant, ut viri docti fatentur.)(FRAMEA potuisset a Chald. רומחא *romeha* fieri (addito tantum Digamma) nisi Tacitus Germanicam esse vocem dixisset his verbis: *Hastas, vel ipsorum vocabulo frameas, gerunt angusto & levi ferro*.)(Quamquam ab allata voce *Romeha* si quis RHOMPHAEAM deduxerit, non multum a vero is aberraverit.)(PARMAM quoque ab orientali sermone deducit Martinius (quem vide) etsi Suidas Poenis illam tribuit, alii Thracibus.)(PELTAM Martinius a פלט *palat*, quod est *ῥύεσθαι*, *liberari* (nam scuta tantum ad defendendum valebant) arcessit. At idem verbum Chaldaeis est *exspuere*, *ejicere*; quia jacula mox ut in peltam incidebant, exspuebantur, ac resiliebant. Prorsus simile est, quod a verbo Chaldaeo כהף *sehaph* quod est *repellere*, fit מסהפא *mesahapha* i. e. *clypeus*. MAZOCHIVS.

BANE, adverbium est ab antiquo *benus*, pro *bonus*; quomodo & *hema*, & *elus*, & *Apelie*; pro *homo*, *alus*, *Apolla*, dixere. A *benus* est *benignus*, de quo postea; item *benulus*, unde *bellus*, ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*, a *vinum*, *vinulum*, *villum*, &c. Quare fugit eos ratio, qui scripsere ideo in priori syllaba esse *e*, non *o*, quia sit ex *bonellus*: qua in sententia Becmanoo prævivit Cæsar Scaliger de causis L. L. cap. XXIA. *Bonus* inquit, *bellus*. *Fuit enim bonulus bonillus*. [*ἰλλὸν ἀγαθόν*. Hesych.] imo & Priscianus oon satis ad antiquum *benus* attendisse videtur, cum lib. VIII. scribere est contentus: *Bonus bellus, bona bella, bonum bellum facit*. O-
mnia

(*) *Apud rei rusticae scriptores* Hastile *est* pertica, *cui vitis aut tenellae plantae innituntur*. *Plinius*: Circumligatis hastilibus. *Sic etiam Virg. II. Georg.* 358. hastilia *aptat vitibus*. *Idem de stolonibus myrti usurpavit III. Aen.* 5. Densis hastilibus horrida myrtus. *Cicero pro Rab. de Q. Scaevola*: Praepeditus morbo, mancus, & membris omnibus captus, ac debilis, hastili nixus. &c.

(**) *Ac primum Chald.* פלי peli (*quod ad rad.* פלא *reducitur*) *est* diffindere, *quia pilo homines aut scuta transadiguntur*. *Eadem significatio inest Chaldaica verba* פיל pajel, *unde exsisteret* PIL. *Adhaec Syriacum* פלפל palpel *est* cruentare. *Postremo verisimilius* Pilum *deducetur a verbo* פלח pelah, *quod Syris est* militare; *cujus derivativa* militarem *significationem obtinent*. Pilum *autem ita Romani militis proprium erat, ut inde & primipili vox, & plures aliae fluxerint*.

mnia in us desinentia masculina geminant in diminutivis, ut geminus gemellus. Nam aperte ait, ut a *geminus gemellus*, sic a *bonus* esse *bellus*. Atqui *gemellus* ἀμοίρως non est a *geminus*, sed a *geminulus*: uti *bellus* non ἀμοίρως a *bonus*, sed a *benulus* quod a *benus*. A *bellus bellitudo*, ut a *magnus magnitudo*. Venius usurpat, ut quidem vulgo, atque etiam MSStis, legitur apud Festum, Venii epitomatorem. Sed pro Venio puto *Varum* scripsisse, ut Antonius Augustinus ad oram annotavit. A *belle* est *bellule* apud Plautum, quod & Festus observat.

Benignus est largus, liberalis: quod Ciceronis ac Plauti locis plusculis ostendit Lambinus in Horatii od. xxvii. libro i. *Malignus* contra, est illiberalis, parcus: unde Plautus, Bacch. Act. iii. sc. ii. *Justus, injustus, malignus, largus, commodus, incommodus.* Et Horat. ad Augustum, lib. ii. epist.

Cum recto tractent alii, laudare maligne.

Ubi plura id genus congessit idem Lambinus. Festus ait, *benignum* dici proprie, qui *bonis & dignis* largitur. Unde & conflatum videri queat. Sed addit Festus, esse ex *bono & gignenda*. Ut nempe contractum sit ex *benegignus*. [*benigenus & maligenus*.] Sed neutrum etymon est verum. Nam a *bonus*, sive potius antiquo *benus*, est *benignus*, addito *gnus*: ac similiter a *malus* est *malignus*.

Benna est a Gallis, Belgis, quibus hodieque *benne* est corbis, cista, item vehiculum vimineum quadratum, duabus rotis volubile. Festus: *Benna lingua Gallica genus vehiculi appellatur; unde vocantur combennones, in eadem bennâ sedentes.* Gloss. vett. *bennarius*, συνάρχης. Fortasse *benna* a βῆναι. Nisi potius a Belgico *bane*, id est, via, callis, & imprimis via aperta, plana. [*benne* πλάξιμον, & *menne* aurigare.]

Beryllus, βήρυλλος, ab Oriente accepimus. Sane Arabibus est בלור. Isidorus lib. xvi. cap. vii. *Beryllus in India gignitur, gentis suæ lingua nomen habens.* Plura de eo ibidem, & apud Boëthium aliosque, qui de gemmis scripsere.

Besalia a Charisio, lib. i. capite eo, quo in nominibus genera & numeros discernit, reponitur inter illa quæ singulo numero destituuntur. Βήσαλον pro eo Græci dixere. Gloss. Cyrillo tributæ: Βήσαλον, *later coctus*. Legas & L. xix. D. Urbanorum; ubi pro *opere figlino* sumitur. Item L. i. §. 1. D. de tigno juncto: ubi *testa* sic vocatur. Etiam apud Theophilum, lib. ii. Tit. i. qui est de rerum divis. *tigni* appellatione βήσαλον dicitur contineri. Sed Jacobus Curtius perperam vertit *pessulum*, cum *laterem* deberet. Recte autem observat Martinius, esse purum putum Chaldæum. Nam בשלא, *beschala*, *coctile*, a *beschal*, quod Hebræis בשל, *baschal*, id est, *coxit*.

Bestiæ, quasi *visavie*, ut sentit Isidorus lib. xii. cap. ii. *Bestiæ*, inquit, *dictæ a vi, qua sæviunt.* Sed si a vi, qua sæviunt, nomen accepere, potius κατὰ συγκοπὴν, ita dictæ, quasi *biastiæ* quod Martinio non temere placuit. Qui & etyma alia addit, nempe ut ex eo sit nomen, quia truculentæ feræ non tam alendis, quam *vestiendis*, hominibus serviant. Vel ut sit nomen ex loco, ubi plurimum agunt. Nam βῆσσαι Homero sunt *saltus*, ac *convalles*. Vel a *Bessis* Thraciæ populis, quos *immanes* vocat Valerius Flaccus. Quamquam, si horum alterum ab altero foret, potius *Bessis* a *bestiis* nomen foret. Nec enim dubium, quin Latio nomen *bestiarum* notum fuerit ante *Bessos*. Aliud & etymon reperio apud Caninium, & Nunnesium, qui esse a βόσκημα censent, conversa κ in τ, quomodo Dores, quos Latini solent imitari, pro κῶνος dicunt τῶνος, pro ἐκ τοῦ, ἐττοῦ. [Θηρία, nisi sit a φῆρες Φηρία.] *Bestiarii* dicti, tum qui in hoc damnabantur, ut bestiis subjicerentur; tum qui citra damnationem intromittebantur in arenam, cum bestiis pugnaturi. Onomasticum vetus: *Bestiarii*, Θηριομαχοῦντες. Glossæ Philoxeni: Θηριομάχος, *bestiarius*. At corrupte mox; Θηριώτης, *bestiarius*. Forte voluit, Θηριώδης. Sequitur enim: Θηριώδης, *belluus*, *efferus*. *Bestiarii* voce usi, Cicero pro Sextio, & in Vatinium; Seneca lib. ii. de benefic. cap. xix. & epist. lxx. Tertullianus Apolog. cap. xlii. Ammianus lib. xv. &c. At Græcis posterioribus, ut Codino, atque aliis, βεστιάριος est, qui Latinis *vestiarius*, hoc est, qui Imperatoris vestes, & pretiosissima quæque adservaret. Unde & fecere πρωτοβεστιάριος. Atque ut a Latinis Græci *vestiarius*: ita a Græcis Latini *protovestiarius* accepere. Vide de istis Meursii Glossarium Græcobarbarum.

Beta, a figura literæ βῆτα, quam habet, cum turget semine. Columella:

Nomine tum Grajo, ceu litera proxima primæ
Pangitur in cera docti mucrone magistri:
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur folio viridis, pede candida, beta.

Quia autem Græci literam secundam integre *beta* nominant, Latini priorem tantum syllabam efferunt: inde est quod Symposius sive Symphosius (varie enim poëtaster ille vocatur in codd. antiquis) sic de ea scribat, ænigm. xlii.

Tota vocor Græce, sed non sum tota Latine.
Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam, .
In terra nascor, lympha lavor, ungor olivo.

Est vero beta saporis insipidi, nisi condiatur: unde *fatuam* appellat Martialis. Eadem languida: maxime tenera. Unde Catullus:

Languidior tenera cui pendens sicula beta.

Hæc caussa est, cur Augustus Cæsar (ut Suetonius auctor est in vita ejus, cap. lxxxvii.) a *beta* dixerit *betizare*, pro *languere*. nempe qua forma vulgo a λάχανον, quod Atticis *beta*, dicebant *lachanissare*, hoc est, λαχανίζειν. Gloss. Philoxeni interpretantur *vacillare*, sed in iis corrupte scriptum λοχανίζειν, ut monuit Casaubonus. A *beta* quoque est *betaceus*, ut a *malva*, *malvaceus*. Cum vero utrumque natura sua adjectivum sit, tamen olim quoque substantive usurpabantur, idque pro *parva beta* aut *malva*. Docet id clare Sosipater lib. i. *Hypocorismata*, inquit, *semper generibus suis, unde oriuntur, consonant; pauca dissonant, veluti unguis, unguicula: hæc rana, hic ranunculus. hic anguis, hæc anguilla. hoc glandium, hæc glandula. hic panis, hoc pastillum, ut Varro dixit. hæc beta, hic betaceus. hæc malva, hic malvaceus. hoc pistrinum, hæc pistrilla*, &c. Ac ne excidisse hæc Charisio putes, inter alia hæc ipsa *betacei* & *malvacei* exempla repetit lib. ii. cap. de Nomine; ac Priscianus eadem plane docet extremo lib. tertio. Eandemque sententiam tuetur Turnebus lib. xi. cap. iii.

Betonica, sive, ut alii scribere malunt, *vetonica*, aut *vettonica*, ita dicitur a *Vettonibus*, Lusitaniæ populo: eadem Latinis *serratula*, a *foliis* circumquaque *serratis* vocatur: Græcis ψυχότροφον, a ψυχρὸν, *frigidum*, & τρέφομαι, *nutrior*; quia in humidis crescit locis: item κέστρον ab ἀκέομαι, *medeor*, nempe quia morbis admodum variis medetur. Plinius lib. xxv. cap. viii. *Vettones in Hispania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, a Græcis cestron, aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima.* Imprimis commendata est ab Antonio Musa, Augusti medico, qui de ejus præstantia atque utilitate commentariolum reliquit. Etiam a multiplici ejus remedio originem traxit proverbium apud Italos, quo laudantes aliquem utuntur, *Tu hai più virtù, che non ha la betonica*: tu pluribus es præditus virtutibus, quam betonica. Matthiolum vide ad Dioscor. lib. iv. cap. i.

Betula de arbore sic Plinius lib. xvi. cap. xviii. *Gaudet frigidis sorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magistratuum virgis. Eadem circulis flexilis, item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt.* Quibus ex verbis geminum atque adeo triplex etymon usurpantur viri docti. Cambdenus in Britannia, & ex eo in Galliæ descriptione Merula, suspicantur, quia scribat Plinius esse arborem Gallicam, vocem *betullæ* esse a Gallis, eo magis, quia vetus Celtarum lingua, aut eadem, aut non longe diver-

fa, fuit a Britannica, hodieque Britannia; apud quos arbor ea late lateque provenit, *Bedu* nominetur. Sane non facile hoc etymon respuet, qui vocabula Gallica, quæ apud antiquos habemus, cum Britannicis contulerit: cujus rei speciem qui volet, videat apud Cambdenum. Interea nec altera nobis omittenda originatio, quæ itidem ex Plinii verbis adstrui potest. Nam ait is, *betullam* esse terribilem magistratuum virgis. Quare Dalecampius (in notis ad Theophrasti historiam, quæ absque auctoris nomine in lucem prodierunt, una cum animadversionibus Julii Scaligeri) suspicatur *betulam*, quasi *batulam*, a *batuendo* dici, quia ejus viminibus pueri cædantur, ac adulti etiam a magistratu. Tertiam quoque legas ibidem, ut *betula* sit a *bitumine*, quia Plinius dicat Gallias ex ea bitumen excoquere. Hoc etymon placuit Matthiolo in Dioscoridis lib. I. cap. XCIII. Rejicit autem id Dalecampius. Mihi Cambdeni sententia maxime arridet.

B I

BIBLIA, βιβλία, κατ᾽ ἐξοχὴν sic dicuntur libri θεόπνευστοι Veteris & Novi Testamenti. Sed natura sua quibusvis libris convenit. Proprie autem βύβλος, sive βίβλος, *papyrus*, planta Ægyptia. Sed quia inde chartæ conficiebantur, hinc factum, ut pro *libro* accipiatur. Ab eo ὑποκοριστικῶς fit βιβλίον, quod proprie *libellum* significat, sed ἁπλῶς sæpe pro *libro* usurpatur. Hinc βιβλιοθήκη, quasi βιβλίων θήκη. unde liquet proprie sic vocari armaria, in quibus sunt libri collocati: quomodo χειροθήκη dicitur, quasi χειρῶν θήκη, ubi manus reponimus. Sed & *bibliotheca* locus ipse, ipsique libri dicuntur, ut Nerva apud Ulpianum scribit l. librorum, 52. §. sed si bibliothecam. D. de legatis, 3. Gloss. Isidori: *Bibliothecarius, qui codices secat*. scr. *servat*. Vide de bibliothecis syntagma Justi Lipsii.

BIBO merito videtur Angelo Caninio esse a πίνω converso *N* in *B*, quomodo a τὶν est *tibi*. [a πῶ, πίνω.] Vel est a πίω, adjectione literæ. Πίω, a פוה, sive פי, id est, *os*. Triplex enim oris usus, *loqui*, *edere*, *bibere*; eoque tria inde hæc verba fecere, φάω, φάγω, πίω. A *bibere* est *biber*. Charisius l. I. *Biber*, τὸ πιεῖν. G. Fannius Annalium octavo: *Domina ejus, ubi villam venerat, jubebat biber dari*. Cato quoque usus libris Originum. Sed & Titinnius in Prælia: *date illi biber, iracunda hac est*. A *biber*, extrito *b*, est Belgicum *bier*, id est, *cervisia*.

BIDENTAL, in Glossis exponitur, τόπος κεραυνοπλήξ, *locus fulmine ictus*. Paulus e Festo sic scribit: *Bidental dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus sacrificaretur*. Ubi Festus per *templum* intellexit, locum religionis caussa muro, palis, fune, aut simili re clausum septumque. Id enim templum notare alibi ex Servio diximus. Cornelius Fronto: *Bidental, locus fulmine tactus & expiatus ove. Bidentes enim oves appellantur*. Persii vetus interpres in sat. II. *Bidental est locus sacro percussus fulmine, qui bidente ab aruspicibus consecratur, quem calcare nefas est*. Satis ex his liquet, *bidental* a *bidente* sic dici: proprieque sic vocari locum fulmine ictum, & bidentibus ovibus expiatum consecratumque: quem ideo ingredi & calcare nefas esset. Nimirum aruspex pura indutus veste, *bidente* locum expiabat, expiatum consecrabat, consecratum sepiebat, quia calcari nefas erat. Hinc Artemidorus, l. II. c. VIII. Ὁ κεραυνὸς τὰ ἄσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας· τὰ δὲ πολυτελῆ χωρία ἔρημα καὶ ἄβατα ποιεῖ· οὐδεὶς γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐνδιατρίβειν ἔτι θέλει. *Fulmen ignobiles locos nobiles facit, propter aras quæ in iis statuuntur, propterque sacrificia, quæ in iis fiunt: loca vero sumtuosa, deserta & inaccessa efficit. nemo enim in iis conversari amplius vult*. Modus vero aris consecrandi, cum & reliqua sacrificiorum pompa, fulguralibus Tagetis libris ac reliquorum Hetruscorum continebatur. Quemadmodum vero *carcer* a Lucilio sumitur pro eo, qui dignus est carcere; sic & *bidental* notat hominem fulmine occisum, cujus caussa fieri debeat *bidental*. Sic usus Persius, sat. II.

Triste jaces lucis evitandumque bidental.

Græci *bidental* vocant ἐνηλύσιον, quod discere est ex nono Pollucis libro, & Hesychio, qui interpretatur, κατασκηφθέντα χωρία, id est, *fulmine icta*. Nam σκηπτὸς *fulmen*, ut discere est ex auctore libelli de Mundo, qui male vulgo Aristoteles putatur. Vide *Fulmen*.

†BIDENTAL & PUTEAL sunt ferme rei ejusdem synonyma. Et quidem PUTEAL Dionysius βωμὸν i. e. *aram* appellat: cui Artemidorus (*) Pausaniasque adstipulantur. Ac revera in duobus apud Spanhemium (in de praest. & usu num. to. 2. pag. 190.) aliosque in nummis consularibus *Puteal* Scribonianum seu Libonis aram refert, verum hanc cylindricam, non τετράγωνον, nec, ut arbitror, solidam, sed pertusam & cavam. At alii PUTEAL *putei operculum* interpretantur: non optime. Qui interpretarentur melius *putei crepidinem* aut *sepimentum*, ut infra exponam. Et certe loca *fulgurita* (quae Graeci κατασκηφθέντα χωρία vocant) illo seu cippo, seu ara, seu cylindro pertuso muniebantur, ne calcarentur. Vides hinc profecto quid proprie *puteal* fuerit: nim. cylindrici scapi portio, arae munus implens, & arae speciem & ornamenta contemplantibus referens, uti ex indicatis nummis constat: at interius excavata, quantum ex (**) Glossis percipio; ac talis omnino, qualis est crepido illa cylindrica, quae parvis puteis, unde hauritur aqua, imponi eleganter ex marmore solet: quae, inquam, cylindri portio loco fulgurito, seu conditi fulminis, imponebatur. At idem prorsus & BIDENTAL appellitabant; si recte Horatii in fine Artis versiculum illum capio, *Utrum minxerit in patrios cineres, an triste bidental* MOVERIT *incestus*. Hinc enim discimus bidental non aliud fuisse, quam aliquod, quod loco moveri haud difficile posset, quod tamen qui loco (***) *movisset*, *incestus* diceretur, h. e. aram illam cylindricam cavamque, quae in nummis PUTEAL nuncupatur. Aut certe aevo Horatii *Puteal* & *Bidental* inter se mutuo confundebantur: etsi forte potuerit antiquitus inter ea (saltem ratione etymologiae habita) aliquid fuisse discriminis. Nam vocum quod spectat originem; eas equidem ab Etruria esse, certum habeo; unde non tantum procurandorum fulminum disciplina, sed & voces eodem pertinentes manarunt in Latium. Vide locis suis FULGUR, FULMEN, ELICIUS, hujusque cognatum

(*) *Pausanias l. V. 14. meminit* βωμοῦ, *qui* Διὶ Καταιβάτῃ *non sine sepe ponebatur. At* Ζεὺς καταιβάτης *est fulminis aut* Jovis fulminatoris *nomen, cui* Ara *in loco fulgurito statuebatur. Adhaec Artemidorus II. 8. ait fulmen ignobiles locos, nobiles facere* διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας, propter aras in iis positas, & sacrificia, quae in iis fiunt.

(**) *In Glossis Philoxeni* Puteal *est* περιστόμιον: *in aliis est* περιστομὶς φρέατος: *at* περιστόμιον *non id est, quo os obstruitur, sed id, quo circum sepitur: unde in Graeco Exodi XXVIII. 32. & XXXIX. 21.* περιστόμιον *exponitur* capitium. *Ex his vides* Puteal *propria esse* putei crepidinem. *Nec aliud est, quod in aliis Glossis legitur, in quibus de sacro* Puteali *agitur, ubi* Puteale (*sic enim ibi scribitur, sicuti* Penetral *etiam* penetrale *dicebatur, & alia plura terminationis utriusque*) *est* τόπος ἱερὸς περιπεφραγμένος, locus sacer circumclusus, *nempe crepidine illa cylindrica, quae arae speciem prae se ferebat. Item alibi sic exponitur:* ἱεροῦ φραγμός *i. e.* sacri sepimentum.

(***) *An* τὸ Moverit *Horatii commune quid habeat cum* τῷ ἐνηλύσια *Hesychii & Etymol. haud facile dixerim. Utriusque loca producam in medium infra in ELICIUS; ubi de* Ἐνηλυσίοις, *quae Hesychius & Etymologicum exponunt* τὰ ἐνηλύσια. *Vide ibi dicta*.

tuoi ΕΝΗΛΥΣΙΑ, & alia plura. Accedit vocum de quibus nunc dispoto, terminatio in AL, quae in Tuscis vocibus frequens est. Atque ut a *Puteali* inciplam; quod nomen istud vulgo a *puteo* dictum volunt; do maous: sed ita tamen, ut vox ipsa PVTEVS Tuscanica fuerit: quae vox proprie non tantum eam foveam, unde hauritur aqua, sed & alios quoslibet terrae cavos significat; de quo vide dicta in Tyrrhenicis in PVTEOLI. Ergo locus conditi fulguris PVTEVS erat; cujus loci sepimentum seu crepido PVTEAL. At Graeci loco *putealis* videntur interdum *hydriam* apposuisse, quantum ex Pausania (*) potest intelligi. Accedo jam ad BIDENTAL; cujus ubi verum etymon commonstravero; tum vero demum videbor etiam vim vocabuli, ac primitivam ejusdem notionem in aperto posuisse. Ac vulgo quidem Grammatici (**) veteres ita dictum voluerunt, *quod in eo bidentibus sacrificaretur*, uti loquitur Festus. Id tum demum credam, ubi alia commonstrarint loca, quae ab hostiis sibi nomen quaesierint. Ostendant ergo, si possint, esse loca, quae dicantur *porcal*, *agnal*, *taural*, *juvencal* aut similia, quia hae hostiae ibi mactarentur. Verum non est dubium, quin vulgaris originatio ex Tusci sermonis inscitia prodierit. Nam certe BIDENTAL vox Etrusca est, eaque a Chaldaeis petita, apud quos בירנתא *biranta* (sive pronuntiatione (***) Tusca, BINANTA) *palatium* significat, idque saepissime in totis Targumim. At quae voces apud Orientales *palatium*, eaedem & (****) *templum* quoque notant; imo & Hebraicum בירה *bira* (a quo certe Chaldaicum (*****) בירנתא *biranta* deducitur) in I. Paral. XXIX. 1. 19. Templum Salomonicum notat, eademque vox apud Talmudicos non aliud, quam modo dictum Templum Hierosolymitanum designat: de quo vide Buxtorf. Lex. Chald. in rad. ביר *bir*. Ergo Chaldaicum בירנתא *biranta*, seu Tusca pronuntiatione *Bidanta*, & (addita terminatione Etrusca) *Bidantal*, seu BINENTAL non tantum *palatium*, sed & *aedem* significabat sive *templum*. Ac vide quam belle omnia procedant. Nam BIDENTAL *quoddam templum* fuisse dicitur apud Festum: quas voces duas frustra ac inepte Scaliger (cetera doctissimus) tamquam spurias & a mutilatore Paulo Festi textui assutas rejecit: BIDENTAL (ait apud Paulum Festus in ea voce) *dicebant* QVODDAM TEMPLVM, *quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur*. In quibus verbis etsi ψευδώνυμον contineatur; at definitio verissima est. Nam *Bidental* erat revera non quidem *templum* tale, qualia cetera vulgo nota, sed tamen erat *quoddam templum*. Quale id demum? qualia ea sunt, quae ab eodem Festo describuntur in *Minora templa* his verbis: *Minora templa fiunt ab Auguribus, quum loca aliqua tabulis aut linteis sepiuntur, ne uno amplius ostio pateant, certis verbis definita*. Atque hanc templi descriptionem *Bidentali* convenire, fidem facit Pausanias V. 14. in haec verba: τοῦ δὲ Καταιβάτου Διὸς προβέβληνται μὲν πανταχόθεν πρὸ τοῦ βωμοῦ ΦΡΑΓΜΑ i. e. *Jovis Cataebatae* (sic fulmen appellabant) *ara septo undequaque ambitur*. Vides duo agnovisse Pausaniam in ritu procurandi fulminis, tum *aram* scil. tum etiam *septum*, quod sit circum aram: id vero septum & TEMPLVM MINVS sermone Augurali dicebatur, & Tusco sermone BINENTAL. Plutarchus etiam in IV. Sympos. 2. ait, corpora de caelo tacta nec cremari nec sepeliri consuevisse, sed *relinqui sepimento circumdata*, ἀλλ' ἐῶσι περιφράξαντες. Postremo etiam Pollux IX. 41. τὰ ἐνηλύσια (sic locum fulguritum vocat) ait fuisse περιειχθέντα, i. e. *circumsepta*; ita ut *Templum minus* esset, Chaldaice *Biranta*, Tusce *Birental*, aut (ut alii vulgo sibi audire videbantur) BINENTAL. Atque haec quidem ex Graecis scriptoribus. At praestat haurire ex Latinis, quae restant. Apuleius in de *Deo Socratis* ita memorat *Fulguritorum bidentalia*. Ubi non aliud *Bidentalium* nomine intellexisse videtur, quam *sepimenta*. Nam explicat ipse se idem philosophus haud longe ab initio Floridorum, ubi eadem res sic circumscribitur, *Colliculus sepimine consecratus*. Ac fortasse *Colliculus* eo pertinet, quod loco putealis illius, quod supra descripsimus, qui parcere impensis vellent, humum aggerabant, quam deinde maceria consepiebant. Postremo Sidonius carm. 9. ad Felicem Cos.

Nec quae, fulmine Tuscus expiato,
SEPTVM numina quaerit ad bidental.

Festus in *Fulguritum* ait: *Qui locus statim fieri putabatur religiosus, quod eum Deus sibi dicasse videretur*. Ob eam vero caussam consepiebatur, ne scilicet proculcaretur. Ad illud Persii *evitandumque bidental*, notat Scholiastes, *quem* (locum) *calcare nefas est*: unde Pollux loco citato: περιειχθέντα δὲ τὰ ἐνηλύσια, ΑΨΑΥΣΤΑ ἂν εἴποις. *Fulgurita circumsepta*, ἄψαυστα (h. e. *intacta*) *dixeris*. Vide plura de his in ELICIVS, ubi de Ἐνηλυσίοις. MAZOCHIVS.

BIDENTES, *oves binas*, interpretatur vetus Horatii Interpres ad lib. III. od. XXIII. Quin sic ab aetate dici, quasi *biennes*, disputat Agellius, lib. XVI. cap. VI. Eademque sententia Nonii Marcelli, uti & Macrobii, qui totum Agellii caput exscripsit lib. VI. cap. IX. Hi si recte, sane ut a *trabis*, *plebes*, *mentis*; dicimus, *trabs*, *plebs*, *mens*: sic a *bidennis* erit *bidens*. *Bidennis* autem dicetur pro *biennis*, interjecto D, ut in *redarguo*, *redintegro*, & similibus. Sed

N 2 contra

(*) *Pausanias in Eliacis prioribus cap. XI. p.* 403. αὐτίκα ὁ ἐς τοῦτο τοῦ ἐδάφους κατασκῆψαι κεραυνόν φασιν, ἔνθα ὑδρία καὶ ἐπίθημα ἐς ἐμὲ ἦν ἡ χαλκῆ. Eam pavimenti partem repente de caelo tactam memorant, quo loco usque ad meam aetatem urna visitur aenea, eique impositum operculum. *At veram hanc fuisse hydriam, vix crediderim. Fuerit potius aliquid Latinorum* puteali *non dissimile* (*ac fort.* urna *seu situla fundo carens*) *quod tamen Graeci* ὑδρίαν *vocabant, non sine aliquo respectu ad* Puteal *Etruscum. Jam vero quod ei hydriae operculum imponebatur; id argumento est, ne Romanum quidem* Puteal *suo operculo caruisse. Maxime quia* hoc modo contacta loca (*ut est apud Ammianum XXIII.* 5.) nec intueri nec calcari debere, fulgurales pronuntiant libri: *nec immerito, quia fulmen* ignis sacer *ibidem nuncupatur. At sive* puteal *sive* hydria, *si quidem operculo caruisset; proculcationem arcuisset, intuitum* non *item*.

(**) *Eamdem quae in Festo, originationem & in Frontone Cornelio & in Persii Scholiaste* (*quorum loca vide apud Vossium*) *reperies. Postremo idem quoque reperies in Acrone & Porphyrione ad supra adscriptum Artis Horatianae locum: nisi quod improprie iidem ab* Agna (*sic* bidentem *appellant: quum tamen bidens sit agni grandior*) *dictum autumant. Nec tantum ovis, sed & bos* bidens *vocabatur. Vide Festum in* Bovem Bidentem.

(***) *Nam a Tuscis* R *ita blaese pronuntiabatur, ut viderentur* D *extulisse: de qua Tuscorum blaesa pronuntiatione vide mihi dicta in Tyrrhenicis tum in ANCONA, tum in CAPVA in tosi cujusdam expositione. Hinc illud Hesychii*: Δέα, Ῥέα ὑπὸ Τυῤῥηνῶν, *id est RHEA ita a Tyrrhenis pronuntiabatur, ut DEAM dicere viderentur*.

(****) *Sic* היכל hecal *&* בית bait *quamcumque domum notant, tum sacram i. e.* templum, *tum etiam profanam*.

(*****) *Non est dubium, quin Chaldaicum* בירנתא biranta *sit ex Hebraeo* בירה bira. *Patet hoc ex plurali* בירניות biranjot, *quod usurpatur in Hebraeo libri* 2. *Paral. XVII.* 12. *XXVII.* 4 *Quod quidem plurale etsi indolem Chaldaici nominis praeseferat; tamen non est dubium, quin ad* בירה bira *sit referendum, unde assumpto* N, *fieret* בירן biran *&* בירניה biranja, *a quo & plurale quod supra adscripsimus. Indidem demum, addita terminatione Chaldaica, fit* בירנתא biranta: *quod tamen Buxtorfius* (*fortassis peculiaris suae methodi gratia*) *sub commentitia radice* ברן *collocavit*.

contra hanc sententiam illud afferimus, quod si ab *annus* veniret *bidennis*: *biennis* diceretur, ut *triennis*. Quare paret, *bidentes* dici a *dentibus*, præsertim quando & *ambidentes* similiter vocabantur, ut indicat Festus in *Ambident*. *Ambidens*, inquit, *sive bidens, ovis appellabatur, quæ superioribus & inferioribus est dentibus*. Ut *bident*, & *ambident*, sit ἀμφόδοντες, hoc est, *utrimque dentatus*. Non igitur putandum, *bidentes* vocari, quasi duos tantum habeant dentes, quam opinionem merito rident A. Gellius, & Macrobius: verum quia binos haberent dentium ordines, utpote dentati in utraque maxilla. Vel si non de ordinibus dentium, verum dentibus duobus capere lubet, eo respexere, quia in sacrificiis requireretur, ut duos haberent dentes eminentiores; haut aliter ac in tauro τελείῳ requirebatur, ut cornua haberet diversa & patentia, cujusmodi boves iccirco *patales* dicuntur Plauto in Truculento. Quod de duobus dentibus dixi, clare ostendit locus Hygini, e cujus quarto librorum de Virgilio, hæc verba citat Agellius: *Quæ bidens est hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in majorem transcendisse*. Ei subscribit Festus; qui itidem *bidentes*, exponit *duos dentes longiores ceteris habentes*. Similiter Servius ad 6. Æn. *Bidentes oves sunt circa bimatum, habentes duos dentes eminentiores: quæ erant aptæ sacrificiis*. Et Isidorus lib. XII. cap. I. *Ex ovibus quasdam bidentes vocant, eo quod inter octo dentes, duos altiores habent: quas maxime Gentiles in sacrificium offerebant*. Sic enim legendus is locus. In vulgatis editt. etiam Parisina Breulii, pro *habent*, corrupte iteratum *vocant*. Porro ex his paret, quomodo capiendus sit locus ille in Glossis Philoxeni: *Bidentes*, ἐπὶ τῶν προβάτων, διὰ τὸ διόδοντα αὐτὰ εἶναι. Nam paret, non ea verba κατὰ ῥητὸν accipienda: sed intelligenda esse de duobus dentibus eminulis: ut ceteros vidimus locutos. Sic igitur statuimus, *bidens* esse, non quidem a *bis*, vel *binus*, & *dens*, sed a *duo* & *dens*; ut *tridens*, non a *ter*, vel *ternus*, & *dens*: sed a *tribus dentibus*. Prius fuit *duidens*, unde *bidens*: ut a *duonum*, *bonum*; a *duellum*, *bellum*; a *duis*, *bis*.

BIFARIAM, *trifariam*, *omnifariam*, sunt a *fari*, ut Priscianus ait in XV. Nempe qua ratione Græcis a φάω sunt διφάσιος, *duplex*; τριφάσιος, *triplex*. Glossæ Cyrilli: διφασίως, *bifariam*. *Bifarius* pro διφάσιος dixit Apuleius περὶ Ἑρμ. *Ut bifaria sit sublata illatio*. Dicitur & *amfariam*, quod Glossæ Philoxeni interpretantur, *in amborum partes*: non quasi sit ab *ambo*, sed ab *am*, id est, *circum*, & *fari*.

BIGÆ, quasi *bijugæ*; *quadrigæ*, quasi *quadrijugæ*, ut indicat Fronto apud Agellium, cap. VIII. lib. XI. Similiter Isidorus lib. XVIII. cap. XXXVI. *Quadrigæ & bigæ, trigæ & sejugæ, ab equorum numero & jugo dictæ*. Rob. Stephanus in Thes. existimat, *biga*, *triga*, *quadriga*, dici, quasi *biaga*, *triaga*, *quadriaga*. Et magis placet id Martinio, partim quia Græci similiter δίφρος dicunt, a δὶς & φέρεσθαι, cui similis sit *biga*, ex *bis* & *agere*; partim quia eodem modo est *auriga*, quasi aureis agens: partim quia omnino durius sit, ut coalescat J consonum cum vocali priori, ut liceret, si ex *bijugæ* sint *bigæ*. A *bigis* & *quadrigis* insculptis nummi dicti *bigati* & *quadrigati*: teste Plinio, lib. XXXIII. cap. III.

BILIS, Perotto conflatum videtur ex *bis*, & *lis*. Nempe quod *biliosi*, hoc est, ii, qui bile abundant, sint iracundi & *litigiosi*. Proque sententia sua citat, quod veteres in accusandi casu *bilitem* dixerint, ubi posteriores *bilem*. Prora & puppis huic rei istoc Nævii: *Bilitem mihi nuper excitavit*. Ubi *stlitem* legendum, quod antiqui*tus* pro *litem*, ut *stlata* pro *lata*. De quo alibi. Aliis placet, *bilis* esse ex πυρός. Quod sane longe abit. Alii a *bullio*, vel βολλός, quod Hesychius exponit, βεβυσμένος, id est, *confertus*, *oppletus*. Mihi vix dubium, quin, cum & *is* in *bilis*, & η in χολή, solum sint productio vocis, duo ista, *fel*, & *bilis*, sint ab una origine: Sane *bilis* esse e voce χολῆς, etiam Nunnesius putavit. Et inde etiam *fel* fuerit κατ' ἀποκοπήν. Nam χ quandoque abit in F; ut alibi dictum.

BILLIS quid sit, Festus docet: qui & Africanam esse vocem indicat. Martinius observat, videri esse a Chaldæis, quibus בלם, *miscere*, vel ab Hebræis, quibus בלל, *perfundere*, *miscere*.

BIMUS, *trimus quatrimus*, pro quibus, de pueris loquentes, potius, *bimulus*, *trimulus*, *quadrimulus*, dicimus, ab annorum numero ortum ducunt. Sed quæritur, utrum simpliciter sint derivata a *bis*, *tria*, *quatuor*: an vero conflata sint ex istis, & voce *annus*. Posterius censet Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XCVIII. Etiam negat facile caussam adferri posse, cur, cum dicamus, *legitimus*, *finitimus*, *aditimus*, penultima correpta; *bimus* tamen, *trimus*, *quadrimus*, eam producant: nisi propter concisionem. Vult igitur esse concisa ex *biannus*, *triannus*, *quadriannus*. Sed cur per *M* scribuntur? Jovianus Pontanus in Actio suo, pag. CXXXIII. edit. Ald. hoc inde fieri ait, quia veteres ab *am*, id est *circum*, dixerint *amnus*. Eoque contracta ista esse ex *biamnus*, *triamnus*, *quadriamnus*. Mihi magis placet, *bimus*, *trimus*, *quadrimus* simplicia æque esse ac *binus*, *trinus*, *quaternus*. Quodque *bimus* & *trimus* per *M* scripsere, id differentiæ caussa factum censeo. Et cum in *bimus*, & *trimus*, id fecissent, etiam placuit in *quadrimus*.

BIPENNIS, δίστομος ἀξίνη, ut Glossæ Philoxeni interpretantur. Belgæ *bellebaerd* nominant. Nomen adjectivum est, in quo καθ' ὑπόνοιαν intelligitur *securis*, quod & ipsum interdum additur, ut ostendit hic Varronis locus a Nonio adductus: *Ferens ferream humero bipennem securim*. *Bipennis*, a *bis*, & *pinna*; quod est acumen: unde & *pinnæ* templorum, murorumque legimus. Fabium hac de re audiamus, libro I. capite IV. *Nec miretur, cur ex scamno fiat scabellum, aut a pinna, quod est acutum, securis utrimque habens aciem, bipennis: ne illorum sequatur errorem, qui, quia a pennis duabus hoc esse nomen existimant, pinnas avium dici volunt*. Fabio subscribit Servius ad XI. Æn. *Bipennis dicitur, quod ex utraque parte habeat aciem, quasi duas pinnas, quas veteres dicebant*. Et Nonius Marcellus: *Bipennis manifestum est dici, quod ex utraque parte sit acutum. Nam nonnulli gubernaculorum partes tenniores ad hanc similitudinem pinnas vocant eleganter*. At opinionem, quam Fabius damnat, secutus est Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XIX. *Secunis apud veteres penna vocabatur, utramque autem habens aciem, bipennis dicitur: quod ex utraque parte habeat acutam aciem, quasi duas pennas. Pennum autem antiqui acutum dicebant. Unde & avium pennæ, quia acutæ. Et ecce nomen, quod reservavit antiquitatem, quia veteres dicebant pennas, non pinnas*.

BIS, a *duo* esse scribit Priscianus in quinctodecimo. Sed est ab antiquo *duis*, quod a Græco δίς. Cicero in Oratore: *Ut duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eum, qui Pœnos classe devicit, Bellium nominaverunt; cum superiores appellati semper essent Duellii*. Quo in loco, pro *Duellii* & *Bellii*, rectius legatur *Duilii* & *Billii*: quando *Bilia* seu *Billia*, non *Bellia*, ea gens dicta, ut ad Ennium ostendit Paullus Merula. De *duis* Tullium secutus est Festus: *Duis*, inquit, *duas habet significationes: nam & pro bis ponebatur, & pro dederis*. Extant prioris significationis vestigia in vocibus *duicensus* & *duidens*, pro *bicensus* & *bidens*. Festus: *Duicensus dicebatur cum altero, id est, cum filio, censsus*. Idem: *Duidens, hostia bidens*. A *bis* est *binus*, ut a *pris* (unde & *pridem*) est *primus*, a *ter*, *ternus*. Fallitur Priscianus in IV. & XVII. cum *bini* dici censet, quasi *biuni*, a *bis*, & *unus*.

BISON, qui & Græcis βίσων, feri bovis genus, ut ex Plinio, Solino, aliis, constat. Nomen iis a *Bistonibus*, Thraciæ populo. Oppianus lib. II. Κυνηγετ. vers. 155.

> Ἔστιν ἀμαιμάκετον φονίοις ταύροισι γένεθλον,
> Τὺς καλέουσι βίσωνας, ἐπὶ πατρῆς τελέθουσι
> Βιστονίδος Θρήκης.
> *Est indomitum cruentis tauris genus*,

Quas

Quos Bisonas vocant, quia e patria sunt
Bistonide Thracia.

In veteri cod. est βίωνας· sed vel βίσωνας scribendum, ut Budæo & Gesnero visum, vel, ut in vulgatis est Oppiani libris, βίσωνας, ut σ liquescat in dimetiendo versu, quod non est insolens. Sed prius malim, cum nemo alius βίσωνας appellet. Sane Pausanias in x, βίσωνας vocat, Xiphilinus in Severo βίσωνας, qui ait esse βοῶν τι γένος βαρβαρικόν. Latini potius dicunt, *bisontes*. Ut contra Græci, λέοντες, δράκοντες, dicunt, ubi Latini, *leones*, *dracones*.

BITIENSES, Festo teste, *dicuntur, qui peregrinantur assidue*. Obertus Giffanius, in Indice Lucretiano voce *Dubitare*, legendum censet *betiensis*, per secundam vocalem, idque, quia, ut ait, veniat ab antiquo *betere*, pro *ire*. Et sic sane veteres dixisse, negari nequit, cum id uno Varronis, & duobus Pacuvii locis comprobat Nonius. Ac locis iis addere possis illud Plauti Astraba: *Quæ nisi sic beteris, nimis is vegrandi gradu*. Non tamen cum Giffanio *betiensium*, vocem refingere ausim, verum potius ex *bitiensium* voce colligam, veteres & *betere* dixisse & *bitere*: præsertim quando in codd. antiquis *vitere* nonnunquam legas hac significatione: quod clare ex seculi more scriptum, pro *bitere*. Id in Lucilii quodam loco factum putat Palmerius pag. 724. facis Criticæ. Adde quod sunt plurima alia, in quibus antiquiores *E*, posteriores *I*, usurparunt. Illustrem hac de re Fabii locum ponam e lib. I. cap. IV. Quid non *E* quoque *I* loco fuit? *ut Menerva*, *&* *leber*, *&* *magester*, *&* *Dijove*, *&* *Vejove*, pro *Dijovi*, *&* *Vejovi*. Videtur autem *betere*, esse a βάω, vel βάσω, quod idem signat. Sane βῆτε quid aliud est, quam *bete*? Quod vero in Calepino legas *bito*, quasi *bene ito*, id plane ineptum. A *betere*, seu *betire*, sunt hæc composita, *adbito*, *combito*, *imbito*, *perbito*, *præbito*, *rebito*. Plautus Captivis Act. III. sc. IV. *Namque ædepol si adbites propius, os denasabit tibi Mordicus*. Idem eadem Com. Act. II. sc. III. *Si non rebitas huc, ut viginti minas dem pro te*, id est, *redeas*. Idem, Epidico Act. I. sc. II. *Meam domum ne imbitas*, id est, *ineas*. Idem Rudente, Act. II.

. . . . *Qui homo*:
Utinam te prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Sicilia perbiteres.

Ubi *perbitere* est *perire*. Itaque nihil caussæ est, cur displiceat lectio isthæc in Captivis, Act. III. sc. v.

Qui per virtutem perbitat, non interit.

Ubi Camerarius (quem Obertus Giffanius sequitur, Indice Lucretiano, voce *Dubitare*,) pro *perbitat* mavult *periat*; ac ne claudicet versus, *Qui per* διάλυσιν efferre in dimetiendo jubet, ut sit jambus.

BITVÆ dicuntur mulieres: quæ Græcis δίκοροι, quia *duplex* iis *pupilla*, quæ Græcis κόρη, atque Aristoteli etiam ὄψις. Id proprie *obtutum* notet. Similiterque *bitua*, a *bino intuitu*.

BITVMEN, ex sententia Becmanni, primum dicebatur, quod flueret ex pinu, quæ Græce πίτυς, unde *bitumen*, converso Π in B. quomodo a πύξος est *buxus*; ab ἀπὸ, *ab*; ab Ἄψυρτος, *Absyrtus*, &c. Sed rectius Martinius derivat a πίττα, *pix*, unde πιττόω, a quo *bitumen*, quasi πίττωμα dicas. Sane *bitumen* dicitur Germanis *erdpech*, q. d. *pix terrestris*. Idque quia pici simile est, eique miscetur, ut e Plinio mox ostendam. Græce *bitumen* dicitur ἄσφαλτος, unde *lacus* in Judæa *Asphaltites*. A πίσσα, id est, *pix*, & ἄσφαλτος est πισσάσφαλτος. Plinius lib. XXIV. c. VII. *Est & pissasphaltus mista bitumine pice naturaliter ex Apolloniatarum agro*. Hebræis *bitumen* vocatur כפר, a כפר, quod est, *bitumine oblinere*. A כפר est κάφουρα *caphura*, quæ vulgo *camfora*. Primus *caphuræ* ex antiquis meminit Aëtius. Est gummi arboris Indicæ, nuci persimilis, ut ait Garcias ab Horto, qui & auctor est, id quod in Christianum orbem advehitur, ex China apportari: sed esse præter id, alterum *caphoræ* genus ex Borneo allatum, idque centuplo pretiosius, quæ & caussa est, cur in hosce tractus non soleat apportari.

B L

BLÆSVS, a βλαισὸς, quomodo Græcis vocatur qui Latinis *valgus*, ὁ τοὺς πόδας ἐπὶ τὰ ἔξω διεστραμμένος, καὶ τῷ Λ στοιχείῳ ἐοικὼς, ut explicat Etymologus, qui & addit, matrem Cypseli, tyranni Corinthii, eo quod *valga* esset, λάμβδα appellatam. Nomen vero βλαισοῦ censet esse a βλάπτω, hoc est, *lædo*, quia valgi oblæsum habeant gressum. Sed Latinis aliud est *blæsus*. Neque enim iis sic dicitur, qui cruribus est distortis, sed κατὰ μεταφορὰν sic his appellatur, qui ex oris tortura certas literas distorquet. Hanc cum secundariam esse significationem non videret Isidorus in X. Originum: scripsit, *blæsum*, ut & *balbum*, a *balando*, dici, quia verba frangit. Sed & tributa hæc vox iis qui *R* literam pronuntiare non possent. Hoc verum esse, indicat locus iste in carmine Ithyphallico:

Cum loquor, una mihi peccatur litera. Nam pra,
Pæ, dico semper, blæsaque lingua mea est.

Quare non audio Julium Scaligerum, cum in lib. de caus. L. L. cap. XIV. Erasmum eo nomine reprehendit, quod *blæsos* vocarit, qui *R* pronuntiare non possent: quo vitio laboravere inter alios, cum Aristoteles, & Alcibiades, tum Cæsar Scaliger, ut de se ibidem testatur.

BLANDVS, fortasse a βλὰξ, id est, *mollis*: vel potius a πλάνος, seu *planus*, quo impostor signatur. Ita *blandus* sit, qui suavibus, sed fallacibus utitur verbis. *D* insertum, ut a μυελὸς, *medulla*, a τείνω, *tendo*. [φλεδῶν φλυδᾶν] Quid, si & dicamus, *blandus* esse effictum ad exprimendum molliculum verborum sonum, quo palpantes gaudent? Is sonus est in syllaba *LA*, & *BLA*, quibus & pueruli blandiri sciunt. Hinc, *lallare*, & verbum *blatio*, etsi hoc in contemtum abiit. Nam signat inania verba funditare. Facilitas & mollities soni præcipue est in *L*. Nam, quod Plato etiam testatur, ut *R* convenit iratis, ita *L* blandientibus. Sane blandiendi caussa diminutiva Latini fere per *L* extulerunt. Ut *puellus*, *labella*. Etiam sapientissimus Maro frequentat *L* in rebus blandiculis. Ut, IV. Æneid.

. . . . *Si quis mihi parvulus aula*
Luderet Æneas . . . .

Item Nævii est: *Libera lingua loquuntur ludiis Liberalibus*. A *blandus* est *blandiculus*, unde *blandicellus*. Festus: *Blandicella verba blanda, per diminutionem sunt dicta*. *Blandidicus*, qui blanda dicit. Onomasticum vetus: *Blandidicus*, χρηστολόγος. Proxime antecedit: *Blandicus*, ἐπαγωγός. Lege *blandidicus*.

BLASPHEMUS, βλάσφημος, in Glossis Cyrillo tributis, *maledicus* vertitur: ut, βλασφημῶ, *maledico*, *jurgo*; βλασφημία, *infamia*; ubi active Latina vox sumitur, pro *maledicentia*. Dicitur βλάσφημος, quasi βλασίφημος, seu βλησίφημος, a βλέω, sive βάλλω, i. *peto*, *impeto*, & φήμη, *fama*, quia sinistram de alio famam spargit, eoque rumore alium, velut telo impetit. Eustathius in Il. β. pag. 219. Τινὲς ἔχουσιν ὡς βέλεσι βάλλοντα. ὃ ταυτόν ἐστι τὸ βλάσφημον. Βλάσφημος γὰρ ὁ βάλλων ταῖς φήμαις. Apud Etymologum vero legas esse a βλάβη, id est, *noxa*, & φήμη. Idem dicunt, qui volunt dici, quasi βλαψίφημος, παρὰ τὸ βλάπτειν τὴν φήμην, quia *famam lædit*.

BLATERONES, quos cum *baratronibus* perperam confundit vetus Horatii interpres, sunt homines in verba projecti, ut ait Agellius, lib. I. extremo, cap. XV. ubi & eos *lingulacas* dictos ait, ac plenius initio capitis describit, vocans leves, & futiles, & importunos locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluunt. Dicti autem *blaterones* a *blaterare*: qua de voce adeundi Festus, Nonius, Fulgentius. De camelorum voce dici, Festus indicat: de ariete usurpat auctor Philomelæ:

Blaterat hinc aries, & pia balat ovis.

Nisi hic *braterat* legendum, ut in MSto Schotti: quod verum censeo. Sane *blatero* primam corripit apud Horatium, contra quam hic fit. Non de mutis solum animantibus, sed etiam hominibus garrulis dici,

dici, clare ait Festus: & confirmant Glossæ Philoxeni; ubi est, *Blaterat*, *ματαιολογεῖ*. Hinc, *deblaterare*: pro quo apud Festum *deblacterare*. Sed MStus *deblaterare*. *Blaterare* est a *blatio*. Usus eo Plautus, Amphitr. II. I.

Qui malum intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.

Et Curcul. Act. III.

Credo hercle te esse ab illo, nam ita nugas blatis.

Ut a *lambo*, *lambero*, a *prope*, *propo*, *propero*, ita a *blatio*, *blatero*. *Blatio* a sono incondito garrulorum effictum videtur. Vel quando *blaterones* sunt homines *in verba projecti*, ut Gellium loqui paullo ante dicebamus: possis & deducere a Dorico *βλατὸν*, pro *βλητὸν*, quod est, *jactum*, seu *projectum*, *ἀπὸ τοῦ βάλλειν*· vel cum Festo derivemus a *βλὰξ*, quomodo proprie vocatur *piscis inutilis*, quemadmodum Hesychius & Etymologus docent, ac Erotianus confirmat, qui & ab hoc pisce *βλακεύειν* venire putat. Ac *κατὰ μεταφορὰν* notat *βλὰξ*, *simplicem*, *stupidum*, *fatuum*: unde Glossæ Philoxeni, *Blanx* (leg. *blax*) *ἠλίθιος*. Ceterum, ut a *blaterando*, *blateronem*: ita a *blatiendo*, *blatonem* etiam dixisse videntur. Gloss. Philox. *Blato*, *ματαιολόγος*. In Isidori Glossis etiam legas, *Blato*, *cubicularius*, *hospitalarius*.

Blatta, vermiculus, quasi *blapta*, *ἀπὸ τοῦ βλάπτειν*, id est, *nocendo*, quia libros ac vestes erodit. [*a λάττα*.] A vermiculo hoc dicta herba *blattaria*. Plinius lib. XXV. cap. IX. *Herba hæc abjecta blattas in se contrahit, ideo Romæ blattariam vocant*. Posterioribus autem seculis a tubore, quo *blatta* apprehensa inficit manum hominis: *blatta* etiam dicebatur exquisitæ purpuræ genus. Ita sumitur L. I. Cod. quæ res vendi non possint. *Fucandæ atque distrahendæ purpuræ, vel in serico, vel in lana, quæ blatta, vel oxyblatta, atque iantbina dicitur, facultatem nullus possit habere privatus*. Sic usus Cassiodorus, lib. I. Var. epist. II. *Cum blatta, quam nostro cubiculo dare singulis annis consuevisti, venire festina*. Et Sidonius Apollinaris, in Paneg. Mario:

Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus.

Item carmine, epist. XIII. lib. IX.

Rutilasque ferte blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa fucat unda.

Et Lampridius, in Heliogab. *Paraverat igitur funes, blatta, & serico, & cocco intortos*. Quem ad locum monet Baptista Egnatius, *blattam* esse purpuram ex Indico conchylio factam. Verum Sidonii locus satis indicat, non debere *blattam*, ad Indicam purpuram restringi; verum etiam nomen hoc mereri, Sarranum ostrum, seu Tyrium muricem, ut vocat Maro. Cum autem hæc *blattæ* significatio posterioribus tantum seculis nota fuerit; paret, falli Isidorum, cum, lib. XII. c. VIII. ait, insectum illud libros vestimentaque erodens (qua significatione etiam usus Maro, Horatius, Columella) sic dici: quia apprehendenti manum tingat colore, qui exinde *blatteus* appellatur. Contra enim dici debuerat, colorem *blatteum* dici, quia similis sit colori, quo blattæ apprehensæ tingunt manum hominis. Idem, lib. XIX. c. XXVIII. *blatteum*, sui seculi voce *blavum*, interpretatur. Sed si quis ambigat, num recte statuerimus, *blatteum* esse purpureum, ei scio scrupulum omnem eximet locus Eutropii in Nerone: *Retibus aureis piscabatur, quæ blatteis funibus extrahebat*. Nam Tranquillus hæc ita extulerat: *Piscatus est reti aurato, purpura coccoque funibus nexis*, id est, funibus purpurei ac coccini coloris. Usus & hac voce Cassiodorus, lib. V. epist. XXXIV. *Chamæleon colores suos multifariam qualitate commutat, ut modo Veneta, modo blattea, modo prasina, modo possit cyanea reperiri*. Sic tunicam *blatteam* dixit Gregorius Turonensis, lib. II. Hist. c. XXXIX. *Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit, & in basilica B. Martini tunica blattea indutus est*. Itidem legas apud Vopiscum in Aureliano: *Idem concessit, ut blatteas matronæ tunicas haberent, & ceteras vestes*. Sed & paullo ante dixerat idem: *Cum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit, absit, ut auro fila pensentur. Libra enim auri tunc libra serici fuit*. Fit quoque mentio *blatteæ sericæ*, seu *sericoblattæ*, *sericæblattæ*, seu *sericæblatteæ* (diversimode enim vox hæc, scripta invenitur,) lib. X. de murileg. lib. II. C. Just. & l. ult. de murileg. in Cod. Theodos. & l. XIII. eodem Tit. ejusdem Codicis, *Blattifer Senatus*, legas apud Sidonium in carmine, epist. ult. lib. IX.

Blennus, *stultum* notare comprobat Festus illo Plauti Bacch. Act. V. sc. I. *Stulti*, *stolidi*, *fatui fungi*, *bardi*, *blenni*, *buccones*. Proprie autem *blennus* est *mucosus*. Nam narium catarrhus, qui recentioribus, Galeno teste, *μύξα* dicitur, antiquioribus, tum *κόρυζα* vocabatur, tum etiam, quod ex Hippocrate paret, *πλέννα* & *βλέννα*· quod iccirco *μύξα* interpretantur Hesychius, & Etymologici auctor. Inde igitur *blennus*, quasi *βλεννώδης*, *καὶ κορύζης μεστός*. *Ἐτυμολογίαν* hanc adducit Camerarius in utriusque linguæ Commentariis. Eandem post secutus Turnebus, libro III. Adv. capite X. & sane meo judicio certissima est. Videtur autem & Plautus, Curcul. II. III. dixisse *dentes blennos*, hoc est stupidos, & quasi muco plenos. Vide quæ hac de re notavit Janus Gruterus in Suspectis, quæque ex ejus schedis ad eum Plauti locum adnotat Taubmannus.

Blitum, genus oleris insipidi, unde betam & blitum conjungit Plautus, Pseud. A. III. sc. I. Græce *βλίτον*, pro quo vitiose apud Dioscoridem est *βλίττον*, apud Theophrastum, *βλῆτον*, apud Suidam, *βλίττον*. Festus scribit esse a Græco *βλὰξ*, hoc est *supinus*, *stultus*. Quod probare non possum. At ineptius etiam Isidorus, lib. XVII. cap. X. *Blitum*, *genus oleris*, *quasi vilis beta*. Verisimilius Bauhinus, qui dici censet, quasi *βλητὸν*, id est, *abjiciendum*. Nempe ob vilitatem, vel saporem fatuum. A *βλίτον*, *βλίται*, *καὶ βλίτωνες*, *οἱ εὐήθεις*, Hesychio teste. Similiter *βλιτάδης*, *αἱ εὐτελεῖς γυναῖκες*. Eo respicit Plinius lib. XX. cap. XXII. *Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Unde convitium feminis apud Menandrum faciunt mariti*. Latinis quoque *bliteæ* dicuntur, ut apud Plautum Truculento Act. IV. sc. IV. *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam*.

B O

Boa, vocatur *hydrus* hoc est, *serpens aquaticus*, teste Festo, cujus verba infra adferam. Nominis caussam ponit his verbis Plin. lib. VIII. cap. XIV. *Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ, in tantam amplitudinem exeuntes, ut, D. Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in alvo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomen traxere*. Quo ex loco alterum quoque etymon suspicatus Perottus. Nam putat, & inde nominis originem capere potuisse, quod *instar bovis turgeant*. Mihi Plinii sententia magis placet. Præterea sumitur *boa*, pro morbi genere: quomodo usus Lucillius hoc versu:

Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit.

Originem vocis aperire conatus Plinius, cujus hæc verba lib. XXVIII. cap. XVIII. *Boas*, inquit, *abolet fimum bubulum, unde & nomen traxere*. Meminit ejusdem, lib. XXVI. cap. XI. ubi & quis morbus sit, explicat; *Ebuli*, inquit, *folia contrita, & e vetere vino imposita, etiam boam sanant, id est, rubentes papulas*. Sunt igitur *boæ*, quæ Græci *ἐξανθήματα*, Belgæ autem, *maselen*, appellant: quod & confirmat hic ejusdem Plinii locus libro XXIV. cap. VIII. *Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora*. Sane morbi Gallici papulæ hodieque ab Hispanis *boæ* appellantur. Aliter tamen hæc vox a Grammaticis exponitur, ut videri queat & alias habuisse acceptiones. Festus: *Boa serpens est aquatilis, quem Græci ὕδρον vocant, a qua icti obturgescunt. Crurum quoque tumor viæ labore collectus boa appellatur*. Sensit igitur Festus, *boam* quoque dici, cum crura ex viæ labore tument, ad similitudinem eorum,

rum, qui a *boa* ferpente icti obturgefcunt: unde & nomen. Et fortaffe hinc etiam etymon *boa*, qua papulas notat, non inepte colligamus: ut nempe fic dicatur, non quia fimo bubulo fanetur, quæ Plinii fententia eft; verum quia corpus turgeat, haut fecus ac illis evenit, qui a *boa* icti funt. Vidimus, unde *boa* origo peti debeat: fi eam e Latio ἀμφίσως arceffere velimus. Sed doctiffimus Salmafius cenfet hanc etiam vocem Æolibus deberi. Nam *boam* Græcis dici δύαν, & δύτον, Æolibus vero, qui δ in β mutare folent, βύτον, & βύαν: unde *boa*. Δύτης vero dicatur ea de cauffa, ob quam & *natrix* vocatur. Gloff. *Natrix*, *boa*, ἔχεως εἶδος. Ut ergo *natrix* a *nando*: fic δύτης, a δύειν, quod eft *urinare*. Hefych. δύτης, κολυμβητὴς, δύτης. Nec minus *boam*, pro morbo, idem derivat ab Æolico βύη, pro δύη· quod Hefychio & Suidæ exponitur, πόνος, ταλαιπωρία, δυστυχία. Videntur autem aliæ etiam effe *boa* fignificationes. Nam quemadmodum carcer etiam ponitur pro homine carcerem merente: fic *boa* quoque ufurpatur pro homine *boa* laborante. Id enim colligi poteft ex Gloffis Philoxeni; in quibus vulgo quidem legitur: *bor*, ὁ τοὺς πόδας φλεγμαίνων· fed *boa* fcribi debere, jam olim monuit Scaliger. Sane aut hoc verum eft, vel *boar* fcripfit Gloffographus, aut vocem huic fimilem, a *boa* derivatam. Cum autem hoc Gloffographi loco confirmetur fententia Fefti; nondum aufim fubfcribere Perotto, qui ob allatam a Plinio *boæ* interpretationem, non dubitat Feftum infimulare erroris atque infcitiæ. Quartam quoque *boæ* acceptionem reperio. Nam in Gloffis Philoxeni eft: *Bova*, νόσος βοῶν. Neque eft, quod quis ob infertum *V* confonum, cenfeat, hanc aliam effe vocem a priori. Nam & in Plinii ac Fefti locis ante adductis, codices alii quidem *boam*, alii vero *bovam* habent, ut utroque videantur ufi veteres; haut aliter ac & *boare* dixerunt, & *bovare*, unde apud Ennium fuit.

. . . . *Clamore bovantes*.

Interim nihil aufim afferere. In mentem enim venit, pro βοῶν, legi poffe, βρεφῶν. Præfertim cum itidem corrupte paullo ante fcribatur, *boa*, βρέφος. Ubi excidiffe poteft vox νόσος. Ut fuerit itidem, νόσος βρεφῶν. Hæc interpretatio cum Pliniana illa de exanthematis, ac papulis rubentibus, optime convenit. Eoque minus damnare eam audeo, quod pro morbo *boum* nemo, quod fciam, ufurpet. Ait quidem Scaliger ad Feftum, fic ufurpari a rei rufticæ auctoribus. Sed multum metuo, ne eum memoria fefellerit. Nec verum puto, quod Turnebus exiftimabat, *bovam* etiam fumi pro vafe vinario, longo, turgido & amplo, bovæque ferpenti fimili. Colligebat hoc vir fummus ex loco illoc Varronis in Myfteriis, apud Nonium in *Portitor*: *Æs defraudaffe cauponem, bovam luto obleviffe, tum portitores terram duxe*. Sive, ut in MSStis eft, *erram duxe*, unde Mercerus optime *circumduxe*, hoc eft, *circumduxiffe*. Sed pro *bovam*, five, ut in libris aliis, *bonam*, Cujacius *obbam* faciebat. Sane hoc malim, quam novam ex corrupto loco architectari *bovæ* notionem.

B o a v h o a v m mentio fit in l. iv. C. de tabulariis, fcribis, logographis & cenfualibus. Sic vero appellantur, qui officialibus morbo vel occupationibus nimia detentis, fuccurrunt, eofque opera fua fublevant. Βοηθεῖν, *auxiliari*, *fuccurrere*, quafi, ἐς βοὴν θέειν, *ad alicujus clamorem juvandi cauffa accurrere*. Inde βοηθόος, & βοηθὸς, *auxiliator*, *adjutor*. A βοηθὸς, feu *boëthus*, eft nomen proprium *Boëthius*, quod male indocti abfque fpiritu efferunt. Nam & in antiquo marmore, quod Derchonæ in B. Martiani cœnobio exrat, infcripto tumultum factum indicat Boëthio & Euthario coff. Jovianus Pontanus in mortuorum dialogis inducit Grammaticum dicentem, *Boëthium* non ex eo nomen accepiffe quod natus fit in *Bœotia*, fed a *vefcenda boum carne*: atque id fe ex Boëthii coquo audiiffe. Quæ, cum rifus tantummodo cauffa a Pontano conficta fint, minime vir fummus hoc nomine a nafutulis reprehendi debet.

B o i a factum ex βοεία, id eft, *bubula*, quod fubftantive accipitur, fubintellecto δορὰ hoc eft, *pellis*. Ex re motum cenfeo Brodæum, ut lib. ii. cap. x. fcriberet, *bojas* effe lora, e corio bubulo confecta: eoque has intelligi, cum Plautus Amphit. fcribit: *Faxo, ut bubulis coriis onuftus fis*: cumque in Afinaria ait: *Ubi vivos homines mortui incurfant boves*. Sed male confundit Brodæus *bojas* cum taureis. *Taureæ* enim fcuticæ funt e pelle taurina feu bubula. *Bojæ* vero funt genus vinculi, ut ait Feftus: torquis damnatorum, ut Ifidorus exponit. Ac quamquam, fi originem fpectes, proprie fuerit e corio bubulo, tamen καταχρηστικῶς (qua nempe ratione pyxidem argenteam dicimus) etiam de ligneis ferreifve ufurpatur; quod idem Feftus, five Paullus, teftatur. Itaque pro collari clare fumitur apud Aldhelmum de laudibus virginit. *Bojam in collo & compedes in cruribus nectant*. Atque ita in Martyrologiis paffim. Quamquam non folum colli vincula, fed etiam manicas, hoc eft, manuum vincula, hoc nomine fignificari indicant Gloffæ Cyrillo tributæ; ut in quibus legas, Κλοιὸς, *boja*. Κλοιὸν περιτίθημι, *in boja*. Ubi fcribendum *imbojo*, quod erit, *boiis vincio*. Κλοιὸν vero, tum *collare*, tum *manicas*, notare, oftendit hic locus Hefychii: Κλοιὸς περιτραχήλιος δεσμὸς, κολλάριον, ἤτοι μανιάκης. Ifidorus lib. v. cap. xxvii. (quem Perottus, & alii multi hodie fequuntur,) vult, *bojas* fic dici, quod fimiles fint vinculis, quibus jugum bubus adftringitur: quidam etiam proprie id vinculi genus *boifas* dici cenfent, unde & *bojas*, quafi *bovias*, dici volunt. Sed fimplicius, meo judicio, veriufque, *bojas* factum effe ex βόειαι, proprieque fic dici a materia, quomodo & *taureæ* fic vocatæ, quod fierent e corio taurino, five bubulo: ut ante dicebamus, & plenius oftendemus voce *Taurus*. Quia vero *Boji*, etiam funt Galliæ populus (quod ex Cæfare & aliis liquet:) inde eft, quod vocis hujus ambiguitate ludens Plautus Captivis, Act. iv. fc. ii. ait:

At nunc Siculus non eft, Bojus eft, Bojam terit,
Liberorum quærundorum cauffa ei, credo, uxor data eft.

Nam etfi *boja* hic *collare* fignat, tamen hoc fic accipi voluit Plautus, quafi dixiffet, Gallum cum Galla cubare. Quippe *terendi* verbum hic ea notione fumitur, qua Petronius dixit, *Mutuis libidinibus attriti*. A Latino *boja*, Germano-Belgæ manicas & pedicas *boeye* appellant.

B o l a i t o n, vocari *fimum bubulum*, Plinius auctor eft, libro xxviii. cap. xvii. Schol. Ariftophanis in Equites: βόλιτος, ὁ σπίλεθος τῶν βοῶν. Quanquam idem in ranas paullo aliter: βόλιτος κυρίως τὸ τῶν ὄνων ἀποπάτημα. Sed *afini merdam*, ὄνθα· *boum*, βόλιτον, dici, ait Pollux, lib. v, cap. xiv, Nomen eft, ἀπὸ τῆς βολῆς. Ὁ κόπρος γὰρ ζώων βάλλεται, ἤγουν ῥίπτεται· ut ait Euftathius in Odyff. α. pag. mcccciv. Addit mox, dici βόλιτον, & βόλβιτον. Quod & agnofcit Scholiaftes Ariftophanis in Acharnenfes: fed ait, communiter βόλβιτος, Attice autem βόλιτος dici. A βόλβιτον eft *bulbitum*, & *imbulbitare*, de quo dicemus in *Bubinare*.

B o l o n a ufurpat Arnobius, lib. ii. *Quid bigarios, falinatores, bolonas, unguentarios*. Ita eft in MSStis regiis, ut Heraldus obfervat, non *volones*. Quid *bolonæ* fint, docebit Donatus in Eunuch. *Cetarii*, inquit, *funt, qui cete, id eft, magnos pifces venditant, & bolonas exercent*. Ut *bolona* videatur effe *cetaria mercatura*. Sed videtur potius dici de ipfis *cetariis*. Gloffæ Philoxeni: *Balonæ*, μεταπράται, παλιγκάπηλοι· Ifidorus in Gloffis: *Bolonæ*, *cetarii*, *qui diverfa genera pifcium emunt*. Turnebus conjectabat, *bolonas* dici a *bolis pifcium*. Vide eum Adverf. lib. xiii. cap. xiv. Ita *bolonæ* dicentur, quia emerent fimul, quantum retis bolo five jactu caperetur. Martinius difpiciendum relinquit, an non poffit effe ex πωλὴ, *venditio*, & ὠνὴ, *emtio*. Vel a *balæna*, præfertim quando *balona*, per *A* in prima, habent Gloffæ Philoxeni: & ut a *cete cetarii*, ita a ba-

a *balæna balonæ*, quasi *balænarii*, dici potuere. [φάλαι, idem quod φάλαιναι *balenæ*. a φάλη ita & ἀπὸ, *bolonæ*.]

Bolus, priori correpta, est a βόλος, similiterque *bolis* est a βολὶς. Utrumque est a βάλλω, id est, *jacio*. Ac βολὶς quidem *jaculum* notat. Græcam *bolidum* appellationem retinet Plin. lib. II. c.XXVI. ubi eas reponit inter meteora ignita, & a lampadibus distinguit. Alias βολὶς est *perpendiculum*, quo nautæ altitudinem maris explorant. Unde apud Lucam in Actis XXVII. 28. βολίσαντες, quod vulgatus interpres vertit, *summittentes bolidem*: Erasmus, *bolide demissa*. Βόλος vero est *jactus*. De aleæ jactu utitur Plautus Curcul. Act. V. sc. II.

Si vis tribus bolis, vel in chlamydem.

Et Rudente, Act. secundi sc. III. ait:

.... Oh Neptune lepide, salve,
Nec te aleator ullus est sapientior. Profecto:
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.

At *bolus*, priori producta, est a βῶλος, quod *glebam* notat, unde βῶλος Ἀρμενία, *bolus*, seu *gleba Armenia*. Est lapis pallidus, ac friabilis, instar calcis ac asteris Samii, astere tamen Samio levior. Aëtium vide lib. II. cap. X. Μεταφορικῶς βῶλος, notat massam, & partem sive frustum: unde est, quod Latinis *bolus offam*, & μεταφορικῶς, *prædam*, notat: ut apud Terent. Heautont. Actu IV. sc. II.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subito ex faucibus.

Ubi Engraphius *bolum* interpretatur *prædam*. A βῶλος est βωλίτης, unde Latinum *boletus*. Est fungi genus, omnium fungorum minime noxium. Vide sis, quæ de eo tradit Plinius, lib. XXII. cap. XXII. Apparatum ejus docet Apicius lib. VII. cap. XIII. Quanto olim in pretio fuerint, indicat hoc Martialis lib. XIII. dist. XLVII.

Argentum atque aurum facile est, lanamque, togamque
Mittere: boletos mittere difficile est.

Maxime autem nobiles morte Claudii Imperatoris, qui iis, ab Agrippina veneno tinctis periit: ut, cum assignato Plinii loco legere est, tum apud Tranquillum in Claudio, cap. XLIV. Hinc Juvenalis Satyra V.

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: sed quales Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.

Et Satyra VI.

.... Minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus ....

Et Martialis, lib. I. ep. XXI.

Boletum, qualem Claudius edit, edas.

Argute autem Nero Cæsar, quia *boletus* Claudium necando, ejus ἀποθέωσιν maturavit, *boletos* vocabat cibum Deorum: quemadmodum tradit Dio fine libri ultimi. Quod ad etymon attinet, a βῶλος, βωλίτης, seu *boletus*, nuncupatus, quia figura sua convoluta globosaque similis sit βώλῳ, hoc est, *glebæ*: vel potius, quod colore suo referat βῶλον, hoc est, *rubricam*, qua pictores utuntur in deaurando: quippe *boletus* exterius rubet, etsi interius sit luteo colore. Id quod de convolutione & luteo colore dixi, hæc Plinii verba, loco antecitato, adstruunt: *Volvam terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, seu in ovo, est luteum*. A *boletis*, patina, quibus *boleti* inserebantur, *boletarium* dicebatur. Interim *boletarium* etiam *coliculis*, qui *boletis* multo viliores, inserviebat: unde est quod apud Martialem, lib. XIII. dist. CI. cujus lemma, *boletarium*, loquatur in hunc modum:

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, servio coliculis.

Pro eodem, ut etiam Turnebus, Marcellus Donatus, atque alii, observant, *boletare*, vel *boletar*, dixere. Apicius, lib. II. cap. I. *Exinanies in boletari*. Ubi corrupte vulgo *in volutari*. Ac similiter, ut Salmasius testatur, MSS. veteres apud Trebellium Pollionem. *Voletar halieuticum argenteum librarum* XX. Usus vetus etiam interpres Juvenalis, in illud Satyr. XI. vers. CXXXVII.

.... Cui cedere debeat omnis
Pergula....

Coquina, inquit, *qua boletaria ponuntur*. Est & in veteri epigram.

Comptas nolo dapes, vacuum mihi pone boletar.
Quod placet adspiciam, renuo quod saturat.

Bomalax est interjectio apud Plaut. pseud. I. III. Accepit a Græcis. A quibus βομβὰξ, fictum ad instar βαβαὶ, & ex compositione ejus βομβαλοβομβὰξ, quod apud Aristophanem habes in Θεσμοφοριαζούσαις. Scholiastem ibi vide, & Eustathium in Odyss. M. pag. 1718. edit. Rom.

Bombus, βόμβος, vox est a sono facta. Proprie convenit apum murmuri, etsi ad alios quoque sonos transferatur: ut in illo Neronis Cæsaris apud Persium, Sat. I.

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.

Quod expressum ex illo Catulli, de nuptiis Pelei & Thetidis:

Multi raucisonis inflabant cornua bombis.

A *bombus* est *bombilare*, quod de apibus proprie dici indicat auctor Philomelæ. Fortasse tamen rectius *bombitare* dicitur, quod analogia postulare videtur, cum sit frequentativum. Addo, quod *bombito*, non modo in nuperis Festi exemplaribus excusum est, sed & antiqua Mediolanensi anni 1500. Quin Obertus Giffanius, in Indice Lucretiano, voce *Persice*, non *bombito* modo approbat, sed similiter quoque apud Catullum *pipito* mavult, quam *pipilo*; quippe quod non a *pipulus* veniat, sed a *pipio*. Eo usus Tertullianus, lib. de monogamia, cap. XVI. *& uteros nauseantes, & infantes pipiantes*. Et in Valentinianos, cap. XV. *Celestes imbres pipiovit Achamoth*. Imo, nisi vett. codicum obstaret auctoritas, dubitari posset, an non verius rectiusque esset *bombulo*, quam vel *bombilo*, vel *bombito*. Sane doctissimus Th. Gaza, *bombylo*, seu *bombulo*, scribebat, quem eo motum puto, quod Græcis βομβύλιος sit genus apis aut vespæ, sic dictæ a *bombo*, sive sono, quem edit. Id docet Hesychius: Βομβύλιος ζῶον, ἠχόν τινα ποιοῦν, τοῦ γένους τῶν σφηκῶν, ἢ μέλισσα μεγάλη, ἢ μυῖα. Aliter dicebatur βομβύλη. Nam eam esse εἶδος μελίσσης, *genus apis*, tradit Scholiastes Apollonii Rhodii. Quin etiam, ut idem ait, sic dicitur, ποτηρίου εἶδος, ὡς Ἀντισθένης παραδίδωσιν· ἔστι δὲ τοῦτο στενοτράχηλον. Unde cognoscimus, βομβύλην, etiam fuisse *vas collo angusto*, ac sic fuisse appellatum a sono, quem liquor edit angusto currens tramite. Idem etiam βομβυλιὸς dictum, ut in proverbio, *Sambria bombylius*, apud Athenæum. Pollux *bombylium* definit: στενὸν ἔκπωμα βομβοῦν ἐν τῇ πόσει· Id Latine sonet, *Angustum poculum, quod inter bibendum bilbit*. Nam *bilbere*, seu *bilbire*, dicunt Latini, quod Græcis est βομβεῖν, seu βομβύζειν, vel βομβύλλειν, a quo βομβυλιός. Glossæ Philoxeni: *Bilbit*, βομβύζει. Esse ὀνοματοπεποιημένον, indicat hic locus Festi: *Bilbit, factum est a similitudine sonitus, qui fit in vase*. Nævius: *Bilbit amphora*. Inde *bilbinus* idem quod βομβύλη. Gloss. Philox. *Bilbinus*, εἶδος ἀγγείου. Addamus & rei novæ vocem novam, sed ab eadem origine. Ea est *bombarda*, a *bombo* & *ardore*. Descripsit hanc carmine heroïco Joa. Maria Catanæus. De origine autem vocis hæc habet:

Abstulit hæc tormenta nova virtute boarda,
Sive placet bombarda magis: quæ dicta boatu,
Seu bombo, procul exstans mortalia corda
Territat horrendo strepitu, longoque fragore.

Carmen id subjunxit commentariis in Plinium, Mediolani editis CIↃIↃVI.

Bombyx, βόμβυξ· quæ vox, ut puto, ab Oriente. Nota res de Assyriis *bombycibus*, & Sericis vestibus. Nempe vocabulum una cum re ad Græcos manavit. Id malo credere, quam nomen acceperit a *bombylio* vase, quia ut hoc bibendo exhauritur, & exhaustum nihil præter aëra habet; ita *bombyx* exhauriatur nendo, & solum aëra contineat, quod Isidorus videtur voluisse, lib. XII. cap. V. Sane si a *bombylio* vase sic dicitur, potius censeam sic vocari a figura.

a figura. Nam *bombyx*, textili suo nido involuta refert *bombylium* vas, cui collum angustum, venter prominens ac turgidus, fundus acutus. A *bombyce* dictæ *bombycinæ* vestes. Ut hæ a byssinis, & sericis, differant, fuse persequimur voce *Byssus*, & *Sericum*. Quare hoc loco solum ostendam, aliud esse vestes *bombycinas*, aliud *bombacinas*, sive *bambacinas*. Nam *bombyx* est notus vermiculus: e cujus filis erant vestes *bombycinæ*, quæ & *Coa* dicebantur, quia *bombyces* in Co insula nascerentur. Ab mollitie hujus lanæ vox *bombycinæ* etiam extensa ad omnem molliorem lanuginem, unde vestes texerentur. Id ita esse liquet e Plinio, qui *erioxylon*, sive interiorem gossipii lanuginem, *bombycem* vocat. Verba ejus mox adducam. Quod vero priores dixere *bombycem*, id posteriores vocarunt *bombacem* & *bombacium*. Ita βομβάκιον habes apud Nicolaum Myrepsum. Hinc & *bambacem*, & *bambacium*, & aliter, dixere: quod hic Suidæ locus indicat: Βάμβαξ, ἢ Πάμβαξ, καὶ Παμβακίς, τὸ παρὰ πολλοῖς λεγόμενον βαμβάκιον. Fortasse & *mambax* dixerint. Saltem id credidit auctor Glossarii Arabico-Latini, ubi in littera *M* legas: *Mambax*, id est, *bombyx*, *gossipium*. A βάμβαξ, aut βόμβαξ, est Italicum *bambagio*, ac *bombazo*: quanquam & iisdem (uti & Celtis, Belgis, Anglis) *cotone* nominatur. Germanis dicitur *baumwol*, ac Belgis Germanizantibus *boomwol*, q. d. *arborum lanam*; quæ appellatio vel ex eo est, quod frutices etiam arbuscularum nomine vulgo dignentur; vel potius a veterum errore, existimantium plantam hanc esse arborem: quod etiam præter alios sensit Theophrastus, lib. IV. hist. plant. cap. IX. ubi arborem eam ait crescere in Tylo, Arabici maris insula. At recte Plinius, qui lib. XIX cap. I. fruticem appellat. Sic enim scribit: *Superior pars Ægypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis candore mollitiave præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ*. Hæc Plinius. Ubi per *bombycem* minime intelligere oportet fila bombycum, sed lanuginem fructu xyli contentam, quam sic vocat, quia & mollitie similis est bombycum operi, & similiter ex ea telas nent, vestesque texunt. De hac lanugine sic Ulpianus in leg. si cui lana legetur. ff. de legatis III. *Lana legata etiam leporinam lanam & anserinam & caprinam credo contineri: & de lino, quam Græci ἐριόξυλον, hoc est, ligneam lanam, appellant*. Ubi observandum, ξύλον, ab Ulpiano *lignum* reddi, & ἐριόξυλον, *ligneam lanam*: imo Pollux quoque videtur ξύλον, generali hac notione accepisse: quippe qui lib. VII. cap. XVII. ἀπὸ ξύλου ἔριον, appellet. Sed ad ambiguitatem vocis vitandam, melius puto, Græcam *xyli* vocem retinebimus. Crescit autem hic frutex non in Tylo modo, cujus rei Theophrastum meminisse diximus; sed etiam in plerisque Mediterranei maris insulis: uti Melita, Creta, locisque aliis ad Austrum vergentibus.

BONA dici, quod *beent*, hoc est, beatos seu fortunatos, aut locupletes faciant, legere est l. XLIX. de verb. signif. Festus sive Paullus scribit, *bona* ex eo dici, quod bonis sint digna: quæ sententia hoc veteri senario confirmari videtur: Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός. Sed etymon id, boni definitione facile refellitur. Quippe est quidem *bonum*, genus ἀφ' ἑνός, sive, ut Scholastici vocare solent, *analogum*: verum non idcirco ὁμώνυμον, ac omnis definitionis expers, putari debet: sed tantummodo hinc concludi potest, esse intermediæ inter homonyma & synonyma naturæ, ac quanquam non ste proprie dictæ definitionis capax, posse tamen describi: ut ab Aristotele factum, qui lib. I. Eth. Nicom. cap. I. docet *bonum* esse id, quod omnia desiderant: hoc est, eam rerum conditionem, secundum quam id, quod expetitur, expeti dicitur. Quare, cum opes quoque sint inter ea, quæ expetantur, imo a vulgo præ ceteris rebus expeti solent, paret, & ipsas bonorum nomen accepisse, non quia homines ob eas *boni*, hoc est, probi & virtute præditi, dici mereantur: verum quod opes revera bonæ sint, hoc est, reapse expeti soleant, sive sui, sive alterius, sive utriusque gratia. Quare videtur *bonus* esse ab Æolico βόνος, quod ab inusitato ὄνω, sive ab ὀνίω vel ὄνημι, hoc est, *juvo*, *prosum*, *utilitatem adfero*. Tale enim quod est, id bonum censetur. Vel quod censet Ulpianus, a *beando*, bonum dicitur. Nam vulgo beati censentur a quovis boni genere, sive illud animæ sit, sive corporis, seu fortunæ. Ac pro hoc etymo illud quoque facit, quod antiqui pro *bonus* dixere *benus*, unde etiamnum in usu sunt *bene*, & *bellus*; eique simile *Apollo* ab *Apello*, quod a Dorico Ἀπέλλων. Verum enim vero unum est, quod contra hæc etyma adferri queat. Nam nec veteres primo *benus* dixisse videntur; sed *duenus*; unde *benus* ea ratione venit, qua *bellum* est a *duellum*, quod antiquius esse etymon docet. Siquidem a *duobus* dictum, ut suo loco ostendimus. Sed & simile est *bis* a *duis*, unde id factum Cicero docet, & Græcum δὶς comprobat. Putamus igitur, similiter *benus* factum esse ex *duenus*; *bonus* item ex *duonus*. *Duenus* nusquam nunc reperias: quod haut mirandum. Nam ne *bonus* quidem, quod a *duonus* factum nunc, legas. Sed cum sciamus, veteres usurpasse *E* pro *O*, idem hic factum cognoscimus ex *bene*, & *bellus*. At vero non *benus* tantum dixisse sed & *duenus*, non obscure ex eo paret, quod *duonus* dixerint pro *bonus*. Festus: *Duonum*, *bonum*. Glossæ Philoxeni: *Duonus*, ἀγαθός. Saliari carmini vocem hanc restituit Jos. Scaliger in Conjectaneis.

. . . . *Omnia*
Dapatilia comisse Jani cusiones.
Duonus ceruses Divius Janusque venit.

In illo quoque Plauti versu, *Jovem se placare posse donis hostiis*: pro *donis* substituendum *duonis*, quomodo ad oram codicis nunc mei manu sua correxit idem Scaliger. Alios quoque, qui hac voce utantur, laudat Savaro ad Sidonii epist. I. lib. II. Unde autem *duenus*, seu *duonus* sit, satis obscurum est. Interea, ut acute excogitatam, laudamus sententiam Camerarii. Censet is in problematis, *Duonum* dici a *duobus*; nempe quia omne bonum, ut participatione Dei, est, ita ipsum etiam sui sit communicativum, quæ res *duum* mentione indicatur. Quia autem *duonus* veteres dixere pro *bonus*, sive *duenus* pro *benus*: inde est, quod etiam quidam non dubitarunt dicere *duellus* pro *bellus*; cui simile, quod & forte *duilis* dixerint pro *bilis*. Prora & puppis ejus sententiæ sunt Glossæ vett. Guilielmi Fornerii, in quibus legitur *Duilis*, σχολή (χολὴ legendum paret) *duellus*, καλός, apud Nævium: *Facies virginis duella*. Nævium igitur, & eos, qui Nævium secuti, designat Fabius, cum lib. I. c. IV. ait: *Nec non eadem fecit ex duello bellum; unde duellos quidam dicere bellos ausi*. Porro cum Nonius in *Contemplo*, adducat hoc Nævii ex Danaë: *Contemplo placide formam & faciem virginis*: acute conspiciebat Paullus Merula: hunc ipsum locum signari a Glossographo, eoque scripsisse Nævium: *Et faciem virginis Duellæ*. Interim ambigo, num librarius postremam vocem neglexerit, quod non assequeretur, an potius Nonius ipse, quod nil faceret ad præsens institutum.

BOOTES, βοώτης, hoc est, *bubulcus*, a βοῦς, *bos*, & ὠθέω, *trudo*, *pello*. Etiam *booten* dixere sidus cæleste, quia antiqui ursam majorem, cui sidus hoc proximum est, vocarent ἅμαξαν, sive *plaustrum*, stellasque duas pariles, maxime loco conjunctas, pro bubus, Hygino teste, haberent; reliquas quinque pro plaustro. Postquam vero Astrologi plaustrum stellis auxerunt, sic ut non amplius tam plaustri, quam ursæ haberet effigiem: tum & pro plaustro ἄρκτος sive *ursa* dici cœpit, & *bootes* similiter vocatus ἀρκτοφύλαξ, hoc est, *ursæ custos*.

BOREAS, est ventus flans ab ortu solstitiali sive

æstivo: quemadmodum ait Favorinus apud Agellium, lib. II. cap. XXII. & Appuleius lib. de mundo: si modo quæ illic de ventis speciatim ex Favorino adferuntur, ab Appuleio ipso, ac non potius a sciolo quopiam sunt inserta. Sane apud Aristotelem, quem transfert eo libello Appuleius; nihil istorum legas. Sed hoc, utut est, idem de borea scosit Plinius, lib. XVIII. cap. XXXIV. *Ita cœli exacta parte, quod fuerit lineæ caput, septentrioni proximum, a parte exortiva, solstitialem habebis exortum, hoc est, longissimi diei, ventumque Aquilonem, Boream Græcis dictum*. Sed hæc quidem ex eorum opinione, qui octo tantummodo ventos agnoscunt, triplicem orientalem, & totidem occidentales, idque pro triplici solis ortu occasuque: unum item a meridie, unum a septentrione. Sed quibus duodecim, vel plures ponere libuit, his boreas ventus est septentrionalis, non orientalis. Docet hoc Plinius, ipse, lib. II. cap. XLVII. *A septentrionalibus*, inquit, *Septentrio, interque eum, & exortum solstitialem, Aquilo: Aparctias dicti, & Boreas*. Item Vitruvius lib. I. cap. VI. Locum integrum apponam: *Itaque dextra & sinistra circa Austrum, Leuconotus & Altanus flare solet. Circa Aphricum, Libonotus, & Subvesperus. Circa Favonium Argestes, & certis temporibus Etesiæ: ad latera Cauri, Circius & Corus. Circa Septentrionem, Thrascias & Gallicus. Dextra ac sinistra circa Aquilonem Supernas & Boreas. Circa Solanum, Carbas, & certo tempore Ornithiæ. Euri vero medias partes tenent: in extremis Cæcias, & Volturnus*. Hæc Vitruvius. Quod ad vocis etymon attinet, *boream*, ἀπὸ τῆς βοῆς, dici, quod sit *turbulentus* ac *sonorus*, non Nonius modo Marcellus scribit: sed & Plinius, ac Agellius, locis ante citatis. At magis placet, sic dici, ἀπὸ τῆς βορᾶς, id est, *cibo*, sive *pabulo*: Idque vel quoniam eo abundant boreales tractus, ut censet Porphyrius: vel quod vento hoc flante avidiores ac edaciores simus: vel quod frugibus præbens incrementum, nobis ferat βορὰν, sive *alimentum*: quas duas nominis caussas ponit Etymologus. Sane a βορὰ venire, illud quoque confirmat, quod & Nicander, in Theriacis, scorpionis ebelus vocat βορέας quasi πολυφάγους, id est *voratrices*. Sunt & aliæ nominis caussæ apud Etymologum: sed maxime verisimilis visa, quam adduxi.

Bos, a Græco βῶς, ut agnoscit Varro in IV. de L. L. Nempe more Dorum, qui βῶς dicunt. Possis & dicere, *bos* esse κατὰ συγκοπὴν factum ex *bovis*, hoc autem esse ab obliquo βοὸς, sive potius Æolico βοϝός. Nam Latini interdum rectos formant ab obliquis Græcorum. Sic a κυνὸς, est *canis*. Veteres autem in recto dixisse *bovis*, auctor est Varro, lib. VII. de L. L. A *bovis* dixere *bovare*: unde Ennius, *Clamore bovantes*. Citat Varro lib. VI. de L. L. In Glossis quoque Philoxeni legas *bobantes*, (scr. *bovantes*) βοῶντες. Sed usitatius pro eo, *boare*, quod ἀπὸ τῦ βοῆς· nisi potius eum Festo deducere malis a Græco βοᾶν, hoc est, *clamare*. Nam *boatus* est βοὴ τῦ βοὸς. Veteres etiam *boere* dixerunt: quemadmodum comprobate est illo Paccuvii, Medea: *Clamore & sonitu colles resonantes bount*: & hoc Varronis, Parmenone: *Exeunt citi, strepunt, bount*. Quibus locis, *bount*, a boum mugitibus dici scribit Nonius. A *bus* est diminutivum *buculus*, apud Columellam, lib. VI. cap. II. item *bucula*, ut ad Ecl. VIII. scribit Servius. Nempe id contractum ex *bovicula*, quomodo a *sus* est *sucula*, quasi *suicula*. Simili crasi vel συγκοπῇ, pro *bovibus* dicitur *bobus* ac *bubus*; item pro *suibus*, *subus*, quod apud Lucretium, & Varronem legas. A *bubus* est *bubulus*. Item *bubile*, ut a *bove bovile*. Usi Cato, Columella, Plautus. Ab eodem est *bubulcus*, uti a *subus subulcus*. Gloss. Philox. *Bubulcus*, ὁ βουλάτης. Pro *bubulcus* etiam dicitur *bubsequa*: quod est a bubus sequendis, eo inclinatu, quo dicitur *pedissequa*. Usus Appuleius, lib. VIII. Met. in Apologis, & lib. I. Floridor. item Sidonius lib. I. epistola VI. Onomasticon vetus: *Bubsequa*, βουκόλος. At longe aliud *bucæda*, quod Plautus usurpat Mostell. act. IV. sc. II. Neque enim sic dicitur, qui boves cædit; sed qui cæditur loris bubulis. Alii scribunt *bucida*, ut simile sit illis *homicida*, *parricida*, *tyrannicida*, & similibus. A *bove* quoque est *bovilla*. Philox. Gloss. *Bovilla*, βουστασία. Etiam pro eo *bostar* dixere, a *bos* & *sto*, ut Græci βουστάσιον, & βουστάσις. Gloss. Isidori: *Bostar, ubi stant boves*. Item a *bove*, *bovatim*, id est, boum modo. Nigidius Figulus apud Nonium: *Sunt etiam assimulanter dicta hæc, canatim, suatim, bovatim, quæ ab animalibus sumuntur*. Sunt alia ab hoc fonte, de quibus seorsim.

Boscas, βοσκὰς, avis palustris, ac marina, quæ Columellæ, lib. VIII. cap. XV. *boscis* dici videtur. Meminit ejus Aristoteles Hist. Animal. lib. VIII. cap. III. Vocem *boscas* ibi retinet Gaza. Sed Julius Scaliger in tralatione sua *pascula* vertit. Nempe quia nomen ei sit, a βόσκω, *pasco*. Sane βοσκὰς, *pastui indulgens*: ut apud Nicandrum in Theriacis: βοσκὰς νηδὺς, *venter pastui indulgens*, & eidem βοσκὰς ὀρταλὶς, hoc est, ὄρνις νέμουσα, *pascens avis*, ut Scholiastes interpretatur.

Botrus, βότρυς, ut *botryo*, βοτρυών. Martialis lib. XI.

Nec toto dignam se botryone putat.

hoc est, *condititio racemo*, ut in vett. Glossis explicatur. Dicitur βότρυς, juxta Etymologum, vel παρὰ τὸν πότον, quasi πότρυς, quia, quod bibamus, inde effluit: vel a βῶ, quod est, πατῶ, quia pedibus calcetur. βότρυς quoque dictæ *Pleiades*, seu *Virgiliæ*: Eustathio teste, nempe a *racemi figura*. Artemisia quoque herba ita vocata est, sive *quod circa imum caulem in ramulis semen est uvis dependentibus odore vinoso*; quam nominis rationem Plinius adfert, lib. XXVII. cap. IV. sive quod plura ejus semina totis caulibus sic conferta pendeant, ut *racemi in uva imaginem* faciant: quod mavult Marcellus Empiricus. A *botro* est *botronatum*, quod inter ornamenta muliebria reponitur a Tertulliano, lib. de cultu feminarum, & Cypriano. Nomen ex eo, quod βοτρυδὸν, hoc est, *botri in modum*, extuberet.

Botulus est φύσκη, prout exponunt Gloss. Philoxenoi, [a γάστρα, idem quod γαστέρα seu γάστρα· vide ἀλλᾶν.] Nempe idem est, quod lucanica carnis suillæ *bolis* farta; unde & nomen esse putabat Festus: *Botulus*, inquit, *genus farciminis propter connexionem a bolis* (ita & MSSti) *sic appellatur* De etymo hoc mox videro. Usus Laberius in mimo, qui inscribitur *Saturnalia*: teste Agellio, lib. XVI. cap. VII. Legas & apud Tertullianum Apolog. cap. IX *Denique inter tentamenta Christianorum, botulos etiam cruore distentos admovetis*. Item adversus Psychicos, cap. I. *Exteriores & interiores botuli Psychicorum*. Vult eruditus, quia Tertullianus ait fuisse sanguine distentos, eo dici putabat a colore *boæ*: quomodo vocantur rubentes pabulæ, ut testatur Plinius, lib. XXVI. cap. XI. & lib. XXIV. cap. VIII. Sed parum verisimile sit, ab ingratissimo morbidi corporis colore imponere voluisse nomen ciborum deliciis. Potius ex eo sit nomen, quia inter cibos delicatiores haberetur: nempe a βόω (unde βόσκω) est βόσις & βοτὸς, *cibus*, *alimonia*: unde ὑποκοριστικῶς erit *botulus*. Vel, quod solum verum puto, *botulus* sit a βύθαλον, quod veteres exponunt φύσκην. Hoc a βύω, vel βύζω, quod est, *farcio*, *oppleo*. Est enim farciminis genus. Ut igitur a *farcio farcimen*; sic a βύζω βύθαλον. Diminutivum est *botellus*, in quo primam corripit Martialis, lib. V. Epigr. LXXIX. At, si, ut Festus censuit, *botulus* veniret a *bolus*, quod Græce βῶλος, ἀναλόγως ea produceretur. Usus & *botelli* voce Sidonius, lib. VIII. Epist. II. Item Apicius, qui ejus apparandi modum docet, lib. II. cap. V.

Bovinari, & *bovinator*, est a *bove*. Nam proprie ea vox dicitur de bove macilento, inque arando strigante, non autem sulcum uno ductu persgente. Verum κατὰ μεταφορὰν usurpatur de homine, qui instar jumenti istiusmodi morabundus est: unde Agellius, lib. II. cap. VII. *tergiversatorem* interpretatur: ubi & Lucilium sic usum ait isthoc versu:

Hicce

Hicce strigosu' bovinatorque ore improbu' duro.
Eadem sententia Nonii: *Bovinatores*, inquit, *sunt quos nunc malitiosos & tergiversatores dicimus*. Deinde eumpse Lucilii versum subjicit. In Glossis quoque Isidori hac ipsa mente exponitur, *inconstantes*. Sed alteram quoque significationem habet, si recte Festus, cum, *bovinatur*, exponit, *convitiatur*. Sane pro eo sunt Glossæ Philoxeni, ubi *Bominatores* (omnino legendum, *bovinatores*) θορυβοποιοί, θρύλλον ποιοῦντες, ὁ ταραχήν. [vide num *bovinari* sit quasi *bombinari*.] Et conjectabat Martinius, cœpisse a moribus rusticorum, qui, ubi de lucello minimo agitur, ad jurgia ac convicia sunt propensi. Hinc βωκολία, Hesychio teste, κακολογία· βωκολῶν, ἀπατῶν, σοφιζόμενος· βωκολυτεῖ, ἀπατεῶν· & apud Suidam, βωκολήσας, ἀπατήσας.

Box, piscis Plinio, lib. XXXII. cap. XI. Festo est *boca*, Græce βόαξ & βῶξ, παρὰ τὴν βοὴν, ut Athenæus scribit in VII. atque etiam Festus indicat, cum ait, sic *bocam* dici, a *boando*, id est, *vocem emittendo*. Similiter Oppiani Scholiastes: Βὼξ λέγεται, διὰ τὸ μόνος τῶν ἰχθύων φωνὴν ἀφιέναι. Atque inde caussam cognoscimus, cur eum Mercurio, vocis præsidi, antiquitas dicarit: ut ab Athenæo ibidem proditum est. Etsi autem καταχρηστικῶς dicatur in *boce* φωνὴ, tamen, cum unus eam habere dicatur, videtur propius ad φωνὴν accedere, quam pisces alii, quos ψόφον, aut τριγμὸν, non φωνὴν, habere, Aristoteles scripsit in quarto historiæ de animalibus. Ceterum non audiendus Aristophanis Scholiastes, qui βῶκα, ait appellari debere βόωπα, quia, cum piscis sit minutus, grandes tamen habeat oculos. Neque enim debet ille bonus vir sine populi suffragio censuram vocum exercere, proque sensu suo receptas voces damnare, & novas reponere.

B R

Brabyla, Plinio, lib. XXVII. cap. VIII. pruna sunt silvestria, quæ sero admodum maturescunt. De iis sic Athenæus, lib. II. Σέλευκος δὲ ἐν γλώσσαις, βράβυλά φησι, ἦλα, κοκκύμηλα, μάδρυα, τὰ αὐτὰ εἶναι. τὰ μὲν μάδρυα οἷον μαλόδρυα. τὰ δὲ βράβυλά φησι, ὅτι εὐκόλια, καὶ τὴν βορὰν ἐκβάλλοντα. ἦλα δὲ, οἷον μῆλα, ὡς Δημήτριος ὁ Ἰξίων λέγει ἐν ἐτυμολογίᾳ. Dici ait βράβυλα, quasi βοράβολα, a βορὰ, id est, *cibus*, & βάλλω, *jacio*, quia ejus sunt naturæ, ut *alvum ducant*. Unde videmus, corrupte apud Suidam scribi βράβηλα. Et sane repugnat modulus penultimæ: quam Theocritus corripit Idyll. VII. ubi & Scholiasten ejus vide.

Braca (pro quo vulgo *bracca*, vel *bracha*, minus recte scribunt) Isidoro, lib. XIX. cap. XXII. videtur dici, quod sit *brevis*, nempe a Græco βραχύς. Aliis placet, esse a ῥάκος, quod, a ῥήσσω seu ῥήγνυμι· unde ab Eustathio esse dicitur διεῤῥωγὸς ἱμάτιον, *vestis disrupta*. Æoles (quos Romani maxime imitantur) literam β literæ ρ præmittunt, quando post ρ sequitur α, ο, vel δ· ut, ῥυτὴρ, βρυτήρ· ῥόδον, βρόδον· ῥάκος, βράκος, &c. Sed sane *bracæ* vox est a Gallis Belgis. Quippe hodieque Belgæ, sive Germani inferiores, eam *broeck*, appellant, ut Cimbri, *brog*, Britanni, *breache*. At *braca* esse a Gallis, clare docet Diodorus Siculus, cujus illud de Gallis, χρῶνται δὲ ἀναξυρίσιν, ἃς ἐκεῖνοι βράκας καλοῦσιν. Similiter Hesychius, olimque Galliæ pars ab harum usu dicta *bracata*. Idem confirmant versus isti apud Sueton. in Julio, cap. LXXX.

Gallos Cæsar in triumphum ducit: iidem in curia
Galli bracas deposuerunt, latum clavum sumserunt.

Sed & *bracarum Gallicarum* liquido meminere Vopiscus in Aureliano, Lampridius in Alexandro Severo, pluresque alii. *Bracatos* quoque milites Gallicos appellat Ammianus, lib. XVI. Quare & *bracæ* vocem Gallicam putamus: vel, si origo est Græca, vocem eam acceperint Galli a Massiliensibus: qui Græce loquebantur. Non fuit autem *bracis* usi Galli; sed & Persæ, quibus eas tribuit Ovidius v. Trist. el. XI. item Sarmatæ, sive Scythæ, ut ex eodem, item Mela & Valerii v. Argon. constat.

Brachium, βραχίων, ἀπὸ τῆς βραχύτητος. Festus: *Brachium nos, Græci βραχίων dicunt; quod deducitur a βραχὺ, hoc est, breve; eo quod ab humeris ad manus breviora sint, quam a coxis plantæ*. Sed videtur obstare Festo, quod *brachium*, ac βραχίων, proprie dicatur de osse, quod inter scapularum, & cubiti articulos, interjacet. Eoque potius *brachium* sic dici censeo, quia os id, quod dixi, breve sit, imprimis si conferetur cum osse femoris, cui ἀνάλογον est. Nam ut pedibus manus, lacertus tibiæ, genui cubitus, sic femori brachia respondent. Ac, quia de hac vocis proprietate aliquis litem movere possit, addo τὴν ὅλην χεῖρα (intelligo per χεῖρα totum illud ab humero usque ad extremos digitos, quomodo hac voce etiam usi Homerus, & Hippocrates) dividi a Galeno in partes tres; βραχίονα, πῆχυν, & ἀκρόχειρον· quæ ipsa etiam complexus Naso, cum, I. Met. ait:

. . . . *Laudat digitosque manusque*
Brachiaque & nudos media plus parte lacertos.

Quare, cum tres sint brachii partes, os illud totius brachii maximum, quod est inter humerum & cubitum, proprie βραχίων, seu *brachium*, appellabitur. Os alterum inter brachium & manum Latinis fuerit *lacertus*, Græcis πῆχυς· quanquam hæc vox & angustius interdum sumatur. Nam cum os illud duobus constet ossibus; uno inferiori & grandiori, altero superinsidente, & minori; illud quidem eodem nomine cum toto dicitur, πῆχυς, sive *ulna*; hoc vero, quia parvarum rotarum radios refert, κερκὶς, sive *radius* nominatur. Quod superest, ἄκρα χεὶρ, & una voce, ἀκρόχειρον, ac κατ' ἐξοχὴν, χεὶρ, Latinis *manus* dicitur. Ex his igitur liquet, quid proprie *brachii* nomine sit intelligendum. At Celsus, lib. VIII. cap. I. quemadmodum pro *brachio humerum* dixit, ita per brachium intelligit omne illud a scapulis dependens usque ad extremam manum. Quin similiter βραχίονος vocem usurpat Aristoteles, lib. I. histor. animal. cap. XV. ubi hæ a philosopho statuuntur partes βραχίονος· ὦμος, ἀγκὼν, ὠλέκρανον, πῆχυς, χείρ. Ὦμος ei est articulus brachii cum ὠμοπλάτῃ, sive *scapula*. Ἀγκὼν est, quod interjacet inter dictum articulum & eum, cui innitimur. Is articulus Aristoteli est ὠλέκρανον, qoibusdam *cubitus*, aliis *gibber brachii*, nominatur. Πῆχυς est, quod inter manum & acutam gibberamque brachii partem, situm est, χεὶρ palma & digitis constat. Quædam tamen ex hisce vocabulis aliter ab Hippocrate, & aliis, accipi, non ignoramus: & qui nescit, discere possit ex definitionibus medicis doctissimi Gorræi. Isidorus autem plane audiri non meretur, cum lib. XI. cap. I. hoc pacto scribit: *Brachia a fortitudine nominata: Βαρὺ enim Græce grave & forte significat; in brachiis enim tori lacertorum sunt, & insigne musculorum robur existit.*

†Brachium & βραχίων cur ἀπὸ τῆς βραχύτητος sic dicatur, multa post Festum Vossius disputat: quae sunt nugae canorae: quandoquidem Brachium est a Chald. דרע *drag* (quod Chaldaei usurpant pro Heb. זרוע *aroog*) deinde per Aeolicam mutationem D in B (cujus vide exempla apud Salmas. in Vossio) sive Tyrrhenicam potius, factum est Brachium: cujus obliqui casus apud Graecos (βραχίονος &c.) productiores evaserunt. Mazoemivs.

Bractea, est exilis auri, vel alius metalli, lamina. Imo & *ligni laminam*, dixit Plinius, lib. XVI. c. XLIII. Suspicor esse a ברק, quod de metallis, aliisque rebus *fulgidis*, dicitur. Itaque & speciatim pro ferro seu lamina lanceæ usurpatur. Nachum III. III. Favet quoque huic conjecturæ, quod Belgis *bleck*; aut *blick* dicitur a *bliken*, vel *blinken*, id est, *fulgere*. Nec tamen displicet sententia Isidori, qui, quia tenuis est & præ exilitate crepitans lamella, eo lib. XVS. c. XVII. deducit a βραχεῖν, id est, *crepitare*: unde Maro dixit VI. Æn.

. . . . *Sic leni crepitabat bractea vento.*

Sane & Hesychio βραχεῖν est ἠχῆσαι, ψοφῆσαι. Eique Etymologus subscribit, qui addit, esse verbum ὀνοματοπεποιημένον. Quidam hoc *bracteæ* etymo adducti, non *bractea*, sed *brachtea*, scribere jubent; sed, ut Pierius ad VI. Æn. monuit, contra veterum codd. fidem, in quibus vel *bractea* est vel *brattea*, gemi-

no *TT*; quomodo & in Latino-Græcis Philoxeni Glossis scriptum est. Sed prior scribendi ratio vera est; altera errore quodam nata ex eo, quod in Longobardicis literis C & T haut multum distent. A *bractea* est *bracteatus*, hoc est, bractea obductus: ut, *bracteatum lacunar*, apud Sidonium, lib. II. ep. X. & translate, ornatus atque elegans; ut *dictum bracteatum*, apud Ausonium ad Gratianum; *bracteata eloquentia*, apud Fulgentium; ut Solinus in præfatione dixerat, *bracteas eloquentiæ*. Etiam, quia *bracteæ* exterius apponuntur, *bracteatam* dixere, cum interius minus est, quam foris apparet: ut apud Senecam, epist. CXV. *Omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est*. Ab eodem, *bractearius*, in Pandectis; & *bracteator*, apud Julium Firmicum, lib. VIII. c. XIX. Græce χρυσοκλώστης. Item, *imbracteari auro* apud Ammianum lib. XIV. & XVII.

Branchiæ, Græcis similiter βράγχια, vocantur, a βρόγχος, id est, *guttur*. Quippe iis sunt gutturis loco. Alia enim animantia pulmones ac guttur habent ad aëra hauriendum, quo intus refrigerentur: etiam guttute vocem formant. Pisces autem aquam ore acceptam ad refrigerandum, branchiis reddunt: etiam branchiis, non quidem vocem, sed tamen, ut Aristoteles vocat, τριγμὸν, seu *stridorem*, edunt. His igitur de caussis βράγχια dixere a βρόγχος, O in A converso, quomodo ab eodem βρόγχος fecere βράγχος, id est, *raucedo*, unde βραγχιᾶν, *raucescere*.

Brassica, Catonis panacea (uti liquet ex cap CLVII. libri de R. R.) Festo, sive Verrio, dicta videtur a *præsecando*. Dura sane ἐτυμολογία· sed mollior tamen videbitur, si duo sciamus. Unum est, composita a *seco*, in compositione, *E* solere mutare in *I*, unde *dissico*, *subsico*, aliaque, de quibus fuse Aldus in Orthographia. Alterum est, *B* in multis olim sonuisse ut *P*; qua de re vide Lips. lib. de pronuntiat. L. L. cap. XII. Quibusdam placet, *brassicam* dici, quasi *passicam*, quod ex *scapo præsecetur*, & *passa* fiat. Imo hanc etymologiam Varroni ipsi tribuunt Grapaldus, Radetus, & alii. Sed Varro idem scripsit, quod Festus. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Brassica ut præseca, quod ex hujus scapo minutatim præsecatur*. Sic enim locus is legitur non solum in nuperis editt. sed etiam Aldina anni CIƆ IƆ XIII. & Mediolanensi anni CIƆ IƆ. Tertia eorum sententia est, qui deducunt a βράττω, id est, *voro*, quia avide ea veteres vesci solebant. Quartum est etymon Josephi Scaligeri. Docet is in Conjectaneis, *brassicam* dici a Græco πρασικὴ, utpote *hortulanum olus*. Nam πρασιὰ, notat *areolas hortenses*: unde & *pratum* nomen accepit. Hoc etymon imprimis placeret, nisi esset *brassicæ* vox a majori Græcia, quæ pro eo dixit βράσικη. Hesychius: Βράσικη, κράμβη. Ἰταλιῶται. Ubi Ἰταλιῶται, non sunt Latini, sed Tarentini, atque alii. Aliud *brassicæ* genus est *crambe*: ut Plinius docet, lib. XX. cap. IX. De hoc proverbium, Δὶς κράμβη, θάνατος. Et creditur Juvenalis eo allusisse, sat. VII.

Occidit miseros crambe repetita magistros.

Sed in plerisque manuscriptis *cambre* legitur: quod in suo etiam codice invenisse se testatur Jo. Pincierus in Parerg. l. IV. cap. V. Legit item hoc pacto Domitius Calderinus: sed interpretationem ejus mire exagitat Politianus, Miscellaneorum c. XXXIII. Dicitur κράμβη, quasi κοράμβη, quia τὰς κόρας ἀμβλύνει, hoc est *pupillam*, seu *visum bebetat*. Vel quia τῷ κόρῳ ἀντιβαίνει, ὅθεν καὶ πρῶτον ἐν τοῖς συμποσίοις δίδοται. quia ebrietati, atque inde provenienti *sopori ac veterno, resistit*: unde & *in conviviis primum datur*. Utrumque & Suidas adfert, & Etymologus.

Bævis, Festo teste, est a βραχὺς, nempe converso χ in *V*, quomodo a μαλάχη, est *malva*. Βραχὺς autem a Caldæo Syriaco & Arabico פרק, id est, *frangere*, unde Chald. פר, *par*, id est, *frustrum*. Hesychius; Βαρ, μικρόν. *Brevis*, *breves*, *brevia*, *brevicula*, *breviarium*, dicuntur breves tabellæ, seu libelli: unde Zonaras in Concilio Carthaginensi: βρέβιον, ἡ ἐπιτομὴ λέγεται καὶ σύντομος γραφὴ, hoc est, *compendiaria scriptura*. Hinc in antiqua inscriptione Romæ sub Janiculo: *Accipere autem secundum constitutum brevem, molendinarias tam in Janiculo, quam per diversa, præcipimus*. Vid. inscript. pag. CXLV. Latinam vocem retinet Sallarius epist. ad commune Judæorum. Ananias Alex. VI. crebra etiam in βασιλικῶν libb. Plura si voles, adi Barnabam Brissonium, lib. II. de Vocum significat. & Marcellum Donatum, Dilucidat. in Tranquillum, cap. CI. Est & adverbium *breve*, pro *brevi*: nisi quod illud præteriti; hoc, futuri sit temporis. Itaque sic ex vet. MSto legit Scaliger apud Catullum;

Vos bona senibus viris
Cognitæ breve feminæ.

Brevi, pro *breviter* ac *paucis*, dixit Varro, lib. IX. de L. L. *Quibus rebus solvi arbitraremur posse, quæ dicta sunt priore libro contra analogiam, ut potui, brevi percurri*. *Brevia* etiam dicuntur *loca vadosa*, per quæ possumus *vadere*: ut scribit Servius ad illud I. Æn. *In brevia & syrtes urget*. Pomponius Sabinus, a *brevitate aquarum*, sic dicta opinatur; nempe quia *aqua* sit *brevis*, hoc est minime profunda, eoque non idonea naves sustinere. Sed omnino quemadmodum *brevis* est a βραχὺς, ita *brevia* est a βραχέα. Sic enim Græci hæc loca vocant, sive ἀπὸ τοῦ βράχειν, quod est ἠχεῖν, *sonare*, *crepitare*, quod videbatur Romulo Amasæo, Romuli filio: ut ad primum Æn. notavit Sebastianus Regulus: sive, quod alii malunt, ἀπὸ τοῦ βράττειν, quod est, κινεῖν, sive σείειν, vel potius καχλάζειν μετὰ κινήματος. Vide Brodæum, lib. VI. cap. XXIV. & Florentem Christianum ad Ἱππ. Aristoph.

Brisa, ex sententia Georgii Merulæ Alexandrini, dicitur *vinaceus*, cum calcatur. Forte a πρίω, *seco*, vel potius a βρύω, *mano*, *scaturio*, quia, cum calcatur, vini liquorem effundit. Usus Columella, lib. XII. cap. XXXIX. *Postea vinaceos calcare adjecto recentissimo musto, quod ex aliis uvis factum fuerit, quas per triduum insolaveris: tum permiscere, & subactam brisam prælo subjicere, passumque secundarium statim vasis oblinitis includere, ne fiat austerius*. Hinc posteriores dixere *brisare*. Cornutus in illud Persii, sat. I. *Est nunc Brisæi quem vinosus bibi, Acci: Est Brisæus Liber pater cognominatus, ut aliquibus videtur, ab uva, quod uvam invenerit & expresserit*. *Brisare enim dicimus exprimere*. [θλίψαι, τρυγῆσαι, βρίσσαι, βαρῦναι, ita Etym. *in*. Βρίσαι, Νυσσῆρας Etym. *in*. vide in ὀρισομαχεῖν.] Sed est *brisare* vox posterioris ævi, a quo Gallicum *briser*, obterere, comminuere. Nisi malis, hoc esse a βρίζειν, *impetum facere*. Volunt & *brisare* accipi pro *consumere*. Huic rei adferunt illud Afranii, in Divortio, apud Nonium, in *Vafer*: *Qui conor noctu clanculum brisare dotem, ne remittat vafer*. Sed in vett. edit. uti Mediol. Ald. aliis, legas *brusire*. Vera autem lectio est: *Qui conere noctu clanculum rus ire, dotem ne repromittas vafer*. Ut in Merceriana editum.

Bromosa, in Glossis Isidori exponitur *immunda*. Et *exbromare*, pro *emundare*, sive *purgare*, legas apud scriptorem rei culinariæ, qui Cælius Apicius vocatur. Origo est Græcanica. Nam βρώμος ὀζόμενος, teste Hesychio. Et Dioscorides Castorea, quæ Maro *virosa* vocat, dixit βαρύοσμα, καὶ βρωμώδη, hoc est, *virosa*, & *gravis odoris*. *Bromosa* igitur proprie *graveolentia*, & μιτωλεκτικῶς, *immunda*: quomodo eo usos, Zenonem Veronensem & Aldbelmum, Salmasius observavit.

Brucus, in Gloss. Philoxeni exponitur, Βρόῦκος, Μωρὸς, ἠλίθιος, βραδύς. Sed patet legendum *brutus*, quod & Dionysius Halicarnassensis, & Glossæ Græco-Latinæ Cyrillo tributæ, similiter ἠλίθιον, exponunt. Pro Βρόῦκος vero, Βροῦτος scribendum, ut indicetur *Brutus* etiam fuisse familiæ nomen apud Romanos. Nec tamen putandum *bruchus*, sive *brucus*, Latinum non esse. Usus enim Hieronymus, sed alia longe significatione. Locus est Comment. in Malach. cap. III. *Sed fieri potest, ut agros irrigantibus pluviis sit quidem fertilitas, verum aut locusta, aut bruchus, aut ærugo, aut eruca, destruant, & labores hominum pereant*. Quem locum eo lubentius attuli, quia ex illo paret, falli Suidam, cum ait, βροῦχος (inde enim *bruchus*)

cibus) notare κάμπην, five erucam. Rectius Etymologus, qui ait, esse εἶδος ἀκρίδος, locustæ genus. Nec obstat quod locustæ etiam meminerit Hieronymus. Nam stricte locustæ voce utitur. Ita Levitici cap. xi. xxii. apud veterem interpretem conjungi videmus, brucum, attacum, ophiomacham, ac locustam. Vatablus retinet Hebræas appellationes, arbe, faleam, hargol, & hagab. Porro pro βροῦχος Hesychius scribit βρύκος, qui & ipse ait, ab Jonibus sic vocari certum locustæ genus: addit autem, Cyprios vi. ridem locustam vocare βροῦκαν, Tarentinos ἀττέλεβον, alios ἀγροιμίαν μάντιν, hoc est, agrestem vatem, nempe quia, ubi apparet, famem portendit. Valde autem appositum est etymon illud apud Etymologum, cum ait, βροῦκος, five βροῦχος esse, παρὰ τὸ βρύκειν τὸ ἐσθίειν. Nam & μάσταξ (quomodo Ambraciotarum dialecto locusta vocatur, ut ex Clitarcho idem tradit,) nomen similiter habet ἀπὸ τοῦ μαστᾶσθαι, hoc est, edendo: unde Nicander dixit, Μάστακι σιτοβόρῳ ἐναλίγκιος· quia nempe segetes depopulatur. At aliud brucus aliud brochus, unde brochitas. Plinius lib. xi. cap. xxxvii. Labra, a quibus brochi labeones dicti. Sic enim ea vox scribitur in optima Parmensi anni cIↃ Iↄ LXXVI. Similiterque in Glossis Latino-Græcis Philoxeni legitur: Brochus, ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ἐξοχώς. Apud Nonium, absque spiritu & inserta liquida, legitur broncus. Sic enim ille: Bronci sunt producto ore, & dentibus prominentibus. Lucillius sat. lib. iii. Broncu' novus lanius, dente adverso, eminulo; hic est Rhinoceros. Pro novis lanius, vel Bovillanus legendum cum Turnebo, vel novus lanius, cum P. Merula. Broncum vocat Rhinocerota, ob dentem eminulum, quo rhinocerota refert. Franeisc. Duza, adductus superiori loco Nonii, in Gloss. quoque broncus pro brocus legere jubet. Dicere possum, quosdam qui nascente demum typographia visere, quando Nonii locum adducunt, brocus, absque N scripsisse: quomodo & legit Joannes Petrus Valla, in commentariis Plautinis ad Mil. Act. iii. sc. i. Sed quia in vetustis Nonii editt. bruncus lego cum liquida, malo Nonii codd. opponere tum Plauti veterem editionem, quæ cum Vallæ, Grapaldi, & aliorum commentariis prodiit ante annos centum, & amplius: in qua liquido eo loco, quo proxime diximus, brochus editum est: tum etiam Græco-Latinas Philoxeni Glossas, item Plinii locum ante citatum, & alterum eopse capite, ubi ait: Senectus in equis, & ceteris veterinis, intelligitur dentium brochitate. Item hoc Varronis, lib. ii. de R. R. cap. vii. Cum dentes facti brocchi, & supercilia cana, & sub ea lacunæ, ex observatu dicunt, eum equum habere annos sedecim. Alia aliorum loca adferre in tantula re piget. Bronchus tamen requirat ἀναλογία si est a βρόγχος, id est, guttur: ut nonnulli arbitrantur. Sed cum longe aliud Latinis sit brochus, ut vidimus, ex incerto etymo & ὀρθογραφίᾳ, nihil certi colligere est.

Brvma, ἡ χειμερινὴ τροπή, unde ejus dies, ut Ovidius primo Fastorum, ait:

. . . Novi prima est, veterisque novissima Solis.

Nobis igitur ac Romanis initium est hiemis: uti Græcis media hiems. Nam Græcis solstitium & bruma non inchoant æstivum & hibernum tempus, sed dividunt in partes æquales. Quod indicat Galenus in Hippocratis principium Epidemicorum, pag. 164. edit. Ald. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι, μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον. Quod ad etymon brumæ, Varro lib. v. de L. L. & Festus, eam a brevitate dierum, appellari ajunt. Sed hoc non omnes similiter interpretantur. Sunt enim, qui bruma κατὰ συγκοπὴν ex brevissima, factum putent. Aliis placet, abjecto ρ fieri e βραχὺ ἦμαρ, hoc est breve dies: quam originationem quoque amplexur Macrobius, lib. i. Saturnal. c. xxi. Isidorus, lib. v. cap. xxxv. & Cæsar Scaliger, cap. xix. lib. i. de causa L. L. Alterum quoque etymon dicto loco refert Isidorus, ut sit a βορὰ, hoc est, cibus, quia brumæ tempore sumus voraciores. Atque hinc inquit, imbrumati dicuntur, quibus fastidium est ciborum. His accedat sententia Tzetzis in Hesiodi ἔργ' β· & Jos. Scaligeri in conjectaneis, nec non in notis ad initia, sive hymnos Orphei. Hi volunt bruma esse a Βρῦμος quomodo Dionysium, sive Bacchum vocari docent. Est autem βρῦμος, factum e βρόμιος. Ratio, cur brumæ, a Baccho nomen esse velint, obscura esse nequit, quandoquidem id circiter temporis incidunt Bacchanalia, & alioqui Decembri genio indulgeri solet. Hinc Ovid.

Acceptus genus illa December habet.

Sed sententia hæc magis placeret, si ipse brumæ dies Baccho sacer foret. Quod quia non est, maxime placet, quod es Varrone & Festo diximus, sic a brevitate nominari: & quidem origine Latina. Nempe ut ab exterus, dicimus exterior, inde esset exterrimus, pro quo dicimus extremus, & extimus: ut item a superus, superior, sit superrimus, pro quo dicimus supremus, & summus: sic a brevis, brevior, brevissimus, sit brevimus, breuma, bruma. Cui etiam similia a citerior, citimus; a posterior postumus. At a bruma sunt brumalia. Etymologus: Βρουμάλιον παρὰ τὸ ἐξ ἀλλοτρίων βρωμάτων τρέφεσθαι ἅλις· ἔστι δὲ λέξις Ῥωμαϊκή. Si Romana est dictio, ut fatetur, quid insulsius, quam conflatum dicere es βρῶμα, & ἅλις, quia de alieno tum affatim homines satientur? Omnino autem est simplex derivatum. [Κρυμὸς olim ut brima a φρίμα, a φριττω, ῥιγέω, nam loco F præponitur sæpe φ, β, & F. ut & in rigeo & frigeo est a Δρίμα i.e. τάχος. Hesych.

Bvtta, arbor solum Orienti nota, de qua sic Plinius, lib. xii. cap. xvii. Petunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupresso fusæ similem, ex albidis ramis, jucundi odoris accensam, & cum miraculo historiis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia ejus inspergere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum cedro, fumumque ejus contra ligna alia remedio. Nascitur ultra Pasitigrim in finibus oppidi Sitaceæ, monte Zagro. Hæc Plinius. Forte autem est a ברוש, vel ברות, quæ duo idem significant. Hieronymus cupressum interpretatur, Kimhi buxum, alii abietem. Jes. xli. xix. Cantic. i. xvii.

†Brvta arbor & Brvtina ligna sunt a ברות pro ברוש. Confer Comment. ad Tab. Heracl. p. 547. Adn. 118. ubi de his copiose actum. Indidem (sed reduplicato Beth) videtur & Babitos nomen accepisse. Nam hujusmodi instrumentorum materia abiegna erat. Mazochivs.

Brvtianæ parmæ dicebantur scuta, quibus Brutiani sunt usi. Ita Festus. Idem de Brutianis hoc pacto: Brutiani dicebantur, qui officia servilia magistratibus præstabant: eo quod hi primum se Hannibali tradiderant, & cum eo perseveraverunt, usque dum recederet de Italia. Eadem refert Gellius, lib. x. cap. iii. Atque addit, ita Brutianorum voce usum Catonem, lib. de falsis pugnis, ubi de Q. Thermo ita conqueritur: Dixit a decemviris parum sibi bene cibaria curata esse; jussis vestimenta detrahi, atque flagro cædi; decemviros Brutiani verberavere; videre multi mortales, &c. Gerones aliter a Romanis dicebantur: ut auctor est Fulgentius in Congeriones. Nempe a literis magistratuum gerendis, ut videtur. Vel quia ex magistratuum jusso res gerebant, hoc est faciebant. Sed prius cum Strabone malim. Nam & Strabo, extremo lib. v. clare ait, hoc pœnæ iis esse impositum, ut loco militiæ cogerentur ἡμεροδρομεῖν καὶ γραμματοφορεῖν, hoc est, ut cursores essent & tabellarii.

Brvtvs, quasi obrutus, dici, sensit Isidorus, lib. x. Sed hoc ineptum; [a ruo, ut ruere terram. unde rutus, brutus, obrutus.] Nec magis placet a βροτὸς venire, id est, mortalis, quæ sententia est Julii Scaligeri, libb. de caussis L. L. cap. xxvi. Nec a βρότος, sanies, uti scriptum apud Petrum Nunnesium in Grammatistice. Nec iis assentio, qui deducunt a βρωτὸς, hoc est, vescus, edulis. Nam immane quantum horum discrepat significatio. Potius e πρόβατον, hoc est, ovis, contractum sit brutum. Sane vere id brutum animal. Vel fuerit, ἀπὸ τῆς βαρύτητος, id est gravitate. Nam gravem, interpretatur

interpretatur Festus in *brutus*, & *obrutui*: *immobilem*, (ut videtur) Servius, quem vide ad illud x. Æn. *Et tremefacta solo tellus*, &c. Ut proprie locutus sit Horatius, lib. I. od. XXXIV. cum *terram* vocat *brutam*, id est, *gravem*, & *immobilem*. Et convenit huic expositio etiam Isidori, lib. x. ubi *brutum* interpretatur, *sensu carens*. Nam terra a sensu longissime abest. Sed κατὰ μεταφορὰν ὑπερβολικὴν, postea vox hæc, tum *tardis* ac *stupidis*, accommodata: quomodo Plinius, l. XI. c. XXXVII. ait: *Bruta æstimantur animalium, quibus durum cor riget: audacia, quibus parvum est: pavida, quibus prægrande*: tum *stultis*; unde L. Junius, primus consul Romanus, *Brutus* dictus est, quod se ad imitationem stultitiæ effinxisset, ut contemtu tutus esset a Tarquinio, qui patrem fratremque ejus interemerat. Auctores Dionysius, Livius, Plutarchus, alii. Ovidius lib. II. Fast.

Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.

At hinc est, quod Dionysius quidem Halicarnassensis, lib. IV. & Glossæ Græco-Latinæ in Cyrilli calce inventæ interpretantur ἠλίθιον. Festus, in *obbrutui*, *stupidum*; Nonius, *hebes*, & *obtusum*. Quod si hæc præcipua est significationum non illa, quam prius dicebam, posses deducere ab Chaldaico בירות, *biruth*, id est *stupiditas*, *stultitia*. Ab ea significatione, qua ἀναίσθητον significat, *obbrutescere*, pro sensum vitamque amittere, de anima dixit Lucretius, lib. III.

Nec refert, utrum pereat dispersa per auras,
An contracta suis e partibus obbrutescat.

Ab eadem significatione est, quod notat *obstupescere*, quia & id cum fit, sensuum animique vigor amittitur. Afranius apud Festum: *Non possum verba facere; obbrutui*.

B V

B V B A L V S, Græce βούβαλος, vulgo sumi solet pro bove silvestri, qui aliter *urus* vocatur. Ita accipit Martialis, sive alius in Spectaculorum libello:

Ille tulit geminos facili cervice juvencos,
Illi cessit atrox bubalus atque bison.

Ac apud Agathiam quoque lib. I. Histor. legas: Νῦν δὲ ἐπὶ θήραν ἰὼν ταῦρος αὐτῷ ὑπαντιάζει, μέγας τε καὶ ὑψίκερως, οὐ τῷ τιθασσῷ δή που τούτῳ καὶ ἀροτῆρι, ἀλλ' ὑλονόμος καὶ ὄρειος, καὶ τοῖς κέρασι τὸ ἀντίπαλον διαφθείρων, βουβάλους οἶμαι τόδε τὸ γένος καλοῦσι. *Nunc vero, cum venatum isset, occurrit ei taurus ingens, & excelsis cornibus, non domito & aratori similis, sed silvestris ac montanus, quicquid obvium foret, disperdens: bubalos puto hoc genus appellant.* Extrema verba B. Vulcanius sic vertit: *Bupalos, uti arbitror, gens illa appellat*. Quare videri possit vox Celtica. Sed non hoc dicit Agathias, quod putavit doctissimus vir. De bestiæ enim, non hominum genere, intelleait. *Bubalo* autem nomen potius a *similitudine bovis*. Isidorus, lib. XII. cap. I. *Bubali vocati per derivationem, quod sint similes boum: adeo indomiti, ut præ feritate cervicibus nois recipiant. Hos Africa procreat*. Sed aliud Græcis & Latinis antiquis *bubalus* erat. Plinius lib. VIII. cap. XV. *Germania gignit insignia boum ferorum genera, jubatos bisontes, excellentique vi & velocitate uros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius cervive quadam similitudine*. Similiter Solinus, cap. XXIII. *Bubalus* igitur integrius loquentibus Africanum animal erat cervi quadam similitudine, sed cervo minus. Unde Hesychius: βούβαλος, δορκάδιον. Nec βούβαλος modo, sed & βούπαλις, dicebatur. Idem Hesych. βουπάλιες, βούβαλοι. Vide de hoc animali inter alios Oppianum, Cyneget. lib. II. vers. 300. At de *bubalo*, ut *urum* notat, vide quæ in Urus diximus.

B V B I N A R E, & *bulbitare*, vel potius, *imbulbitare*; sic differunt, quod illud sit, menstruis feminarum, hoc, stercore infantium, inquinari. *Bubinare* suspicor esse a *bue*, unde *imbuo*, ut proprie sit, imbuere menstruis. Vel, ut *dominor*, est a *domus*, ita *bubino* erit a βύβα, quod notat, *plena confertaque*; qua ratione *bubinare* proprie fuerit, *repleri mulierum profluvio*. Sed hoc conjectare est. At de *bulbitare* res magis paret. Est enim a βόλβιτον, quod idem ac βόλιτον, unde & derivatur, ut βόλιτον ἀπὸ τοῦ βοὸς, vel potius βολὴ, ut non simpliciter βοῶν σπέλεθον, signet, (quomodo explicat Scholiastes Aristophanis: ipso etiam testante Comico, qui tribus locis, ubi a Scholiaste hæc vox explicatur, βοῶν mentionem facit) sed ἁπλῶς, *stercus* notat, quia ab animantibus βάλλεται, hoc est, *jactatur*, quam etymologiam apud Eustathium legimus ad Od. α. pag. 1404. edit. Rom. Festus: *Bubinare est menstruo mulierum sanguine inquinari*. Lucilius: *Hæc*, inquit, *imbubinat, & contra se imbulbitat*. *Imbulbitare est pueri stercore inquinari; dictum ex fimo, quod Græci appellant βόλβιτον*. Quod ad Lucilii versum, omnino placet emendatio Francisci Duzæ:

Hæc te imbubinat, & contra te imbulbinat ille,
Vel, ... *Es contra te imbulbinat infans*.

Vocem *bubinare* etiam legas in Glossis Isidori, in quibus est: *Buvinare, sanguine inquinare mulieris menstruatæ*. *V* pro *B* positum ea more posterioris seculi.

B V B L A V M, sive *biblinum*, vini genus esse tradit Paullus Diaconus in epitoma Festi. Sane, οἴνου βιβλίνου meminit quoque Hesiodus, ἔργ. β. Idem Theocritus, & alii. Volunt sic dici a Byblo civitate, vel Byblinis Thraciæ montibus, ubi proveniebat. Sic Athenæus, Suidas, Etymologus. Scaliger, dissertatione adversus Guillandinum, dici tradit a *biblo*, sive *byblo* stirpe Ægyptia, quæ aliter *papyrus* dicebatur. Hanc enim fuisse aquaticam, indeque οἶνον ὑδαρῆ dictum βύβλινον. Itaque senario hocce quem Suidas adducit:

Ὕδωρ δὲ πίνει, τὸν δὲ βύβλινον φύγει,

indicari vult, vinum hoc adeo fuisse dilutum, ut etiam aqua eo esset firmior.

B V B O, avis est nomen a sono factum: ut Isidorus ait, lib. XII. capite VII. & multo ante docuerat his verbis Varro, IV. de L. L. *De his (volucribus) pleræque a suis vocibus, ut hæ; Upupa, cuculus, corvus, hirundo, ulula, bubo: item hæ; Pavo, anser, gallina, columba*. Confirmatur id quoque tum Græca voce βύας, quæ *bubonem* significat (a qua Latinum *bubo* Nunnesius deducit:) tum verbo βύζειν, quæ vox est *bubonum*, βῦ sonantium. Latini id dicunt *bubulare*: unde auctor Philomelæ:

Bubulat horrendum ferali carmine bubo.

Sed & eundem sonum exprimit Hispanicum *bubo*, & Italicum *bufo*. quomodo nationes hæ *bubonem* vocant. Quare omnino falluntur, qui *bubo* venire putant a βῦ ἐπιτατικῷ, quia nempe sit τὸ μὲν εἶδος ὁμοία γλαυκὶ, τὸ δὲ μέγεθος οὐδὲν ἀετοῦ ἐλάττων· *specie quidem similis noctua, sed magnitudine non minor, quam aquila*: ut scripsit Aristotel. lib. VIII. hist. animal. cap. III. Æque falsum, quod sic vocari ajunt, sive quia *boum mugitum* voce sua imitetur, sive quod *bovem* æmuletur *cornibus*. *Bubo* quoque vocatur *inguinis morbus*, a Græco βουβὼν, quo tum *inguen*, tum *tumor inguinis* denotatur: nempe a βῦ particula ἐπιτατικῇ, & βάω, sive βαίνω, id est, *eo*: quia μεγάλως βαίνει εἰς οἴδημα. Inde *bubonium* herba, quæ inguinum præsentaneum remedium est, ut Plinius ait, lib. XVII. cap. V. Videtur & *bubo*, vel *bubio*, esse verbum. Auctor Philomelæ:

Inque paludiferis butio babit aquis.

Sed illuc *buttit*, ex MSSto codice reponit Schottus. Est id a sono *butionis* factum.

B V B V L C I T O, vel *bubulcitor*, est a *bubulcus*, ac proprie signat, *bubulcum ago, boves pasco*, βουκολῶ. Plautus Mostell. Act. I. sc. I.

Decet me amare, & te bubulcitarier.

Appuleius Floridis: *Est apud illos genus, qua nihil amplius, quam bubulcitare, novere: ideoque cognomen illis bubulcis inditum*: At transtulisse alio videtur Varro, cum apud Nonium ait: *Vinicius meus, quod apud Plotium Rhetorem bubulcitaret, alteri in dolore non defuit*. Videtur *bubulcito* posuisse, pro declamitare more *bubulcorum* verius, quam Oratorum. In Onomastico veteri

veteri eſt *bubulcio*, βουκόλῳ. Ambigo, utrum *bubulcita*, legi debeat. Fortaſſe enim & *bubulcio*, & *bubulcito* dixerunt.

Bucardia, βουκαρδία, a βοῦς, *bos*, & καρδία, *cor*. Plinius lib. xxxvii. cap. x. *Bucardia, bubulo cordi ſimilis, Babylone tantum naſcitur*. Annotat ad eum locum Dalecampius, *Callaidis eſt, ſive Turcicæ genus, quale ego vidi*.

Bucca, proprie eſt cavitas interior genarum. Ut videtur eſſe ab illo Hebr. בוקה, *buca*, id eſt, *vacua, cava*. [a βὰξ βάκξ.] Niſi malis eſſe a βύζω, id eſt, *inflo*. Nam inflantur, præſertim ab arrogantibus, qui inde dicuntur *buccones*. Sane *bucco* ea ratione a *buccis* dicitur, qua, Heſychio teſte, γνάθων, a γνάθος, hoc eſt, *maxilla*. Sed diſtant ſignificatione. Nam γνάθων, *paraſitus*: unde Terentianus *Gnatho* nomen habet. *Bucco* vero plurimum eſt *garrulus*, ac imprimis, qui laudes ſuas plenis *buccis* prædicat: quales Belgis ſimiliter, *blaeskaken* appellantur. Iſidorus, lib. x. *Bucco garrulus, quod ceteros oris loquacitate, non ſenſu exſuperet*. Idem legas in Gloſſis Iſidori, ſed in his additur, *ruſticus, ſtultus!* Gloſſæ Latino-Gr. Philoxeni: *Buccones*, παράσιτοι, βουκίωνες. Ubi vides confundi diſcrimen, quod ante inter *bucconem*, & *gnathonem*, ponebamus. Et ſane Plauto etiam Bacch. v. i. atque Appuleio apol. ii. *bucco*, non tam *inflatum* ſignat, quam *ſtultum*: ut Iſidorus exponit [a βλακὸς *ſtultus*.] Imo *buccones* interdum etiam *paraſiti* ac *ſcurræ*. Qui & *buccæ* dicuntur. Ut Juvenali ſatyr. iii. .... *notæque per oppida buccæ*. Itemque ſat. xi. .... *An Curtius & Matho buccæ*. Erat enim vetus interpres, cum *buccæ* exponit, *jactanticuli, qui tantum buccas inflant, & nihil dicunt*. Sæpe tamen ita accipi, verum eſt. A *bucca* quoque diminutivum *buccula* eſt, pro maxilla: ut apud Suetonium in Galba, *bucculam apprehendere*. Et Appuleius, lib. iii. *bucculis rubentibus*, lib. vi. *perpreſſa cupidinis buccula*. Atque inde & *buccula* dicitur ea caſſidis pars, quæ *buccas* regit. Gloſſ. Philox. *Buccula*, παραγναθίς. Legas apud Juvenalem, ſat. x. Spartianum in Maximino Jun. item l. i. de Fabricenſibus, in Cod. Theodoſ. Hinc *buccularii*, l. ult. D. de jure immunit. Ita quidem legit Turnebus lib. ix. cap. xvi. Ubi corrupte vulgo *bacularii*. *Buccularii* ſunt, qui galeas faciunt.

† Bucca eſt ipſum בוקה quod eſt *vacuum*: quia vacuitas utriuſque genae *bucca* dicitur, unde *buccas ambas* in Horatio. Voſſius id viderat. Hinc hoc cum derivatis ſuis cum uno C interdum in Gloſſis ſcribitur, ubi reperitur Buca, Bucellaa, Bucino, Bucinas & alia plura. Mazochius.

Buccea a *bucca*. Fruſtum rei eſculentæ, ut, *buccea* panis apud Tranquillum. Sed ſumitur ἁπλῶς, pro *pane*. Uti & diminutivum ejus, *buccella*, pro quo & *buccellam* dixere. Utrumque, ψωμίον exponitur in vett. Gloſſ. Hinc & *buccellatum*, panis ſex unciarum. Ab eo *buccellarii* dicuntur, qui alter domeſtici, vel cuſtodes, aut ſtipatores corporis. Nomen ea eo, quia domini ſui viverent *buccella*, ſive quadra, aut pane. Iſidorus in Gloſſis: *Scurra, paraſitus, buccellarius*. Item: *Adſecula* (l. *adſecla*) *buccellarius, homo*. Ubi *homo* ſtricte, ſumitur, ut ſaepe apud poſteriores. Aliter de *buccellariis*, ſcio, Turnebus, Marcellus, Donatus, alii. Sed ſequor Salmaſium, quem vide in aureo commentario ad hiſt. Auguſt. ſcriptor.

† Buccea, Buccalla (ſive cum uno C, ut ſaepe in Gloſſis ſcribitur) non inde dicta, quod tantum id eſſet, quod in os infertur, Italis *boccone*, ſed quod eſſet in pane buccellato una ex areolis quadratis, ex quibus illud opus reticulatum componebatur. Inde nomen habuere haec vocabula, quod *Buccam* ſive vultum referrent. Nam hinc quoque Panis nomen ſibi quaeſivit. Vide nos de Panis & Bucca ad Ex. xxv. 30. Hinc quoque *buccellarii* ſunt qui loricam opere reticulato diſtinctam ad buccellati ſimilitudinem habebant, uti judico. Vide infra in Panis. Mazochius.

† Buccina ſive cum uno C, ut interdum in Gloſſis ſcribitur, non eſt a Gr. βυκάνη: ſed Graecum aeque ac Latinum ſunt a Bucis ſive Buccis, quibus inflatis animatur bucina. Buca autem orientale nomen eſt: vide in Bucca. Fruſtra autem Voſſius, uti dixi, *Bucinam* a βυκάνη arceſſit; quum Syris (a quibus ex Horatio, Juvenale, & aliis horum inſtrumentorum res & nomina ſunt) בוקינא *bucino* ſit idipſum, quod nos bucinam dicimus. A quo Latini neque littera ulla nec vocali differunt, quum contra Graeci A pro I ſubſtituerint, ſicuti a Latino *Machina* fecerunt μηχανή. &c. Vide in Machina. Mazochius.

Bucephalus, ut ait Strabo, lib. xv. nomen ἀπὸ τοῦ πλάτους τοῦ μετώπου, hoc eſt, quod latitudine frontis bubulum caput referret. De eodem ita Plinius, lib. viii. cap. xlii. *Bucephalum vocarunt, ſive ab adſpectu torvo, ſive ab inſigni taurini capitis, armo impreſſi*. Gellius lib. v. cap. ii. *Equus Alexandri regis, & capite, & nomine, bucephalus fuit*. Quamquam hinc non ſatis dilucet, num a ſimilitudine capitis bubuli, an a magnitudine ita dictum cenſeat, ut βοῦ ſit ἐπιτατικὸν, ut in βούπαις, βούλιμος, & ſimilibus. Feſtus: *Bucephalus vocatus eſt propter quandam bubuli capitis ſimilitudinem*. Hæc illi. Vera autem nominis ratio eſt, quod fuerit unus ex generoſioribus equis Theſſalis: qui etſi κοινῶς ita dicerentur, equus tamen Alexandri, quia tantopere hiſtoriis celebraretur, κατ᾽ ἐξοχὴν, illud nomen retinuit ſolus. Hæc ita eſſe didicimus ex Etymologo, qui & ex Ariſtophanis gemino loco ſententiam ſuam probat. Ipſum audiamus: Βουκέφαλος ὠνόμασται, ὅτι οὕτως ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκαλοῦντο οἱ ἵπποι ἔχοντες ἐγκεκαυμένον βουκράνιον. Ὅτι δὲ τῶν Θετταλικῶν ἵππων τινὲς ἐκαλοῦντο βουκέφαλοι, δηλοῖ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀναγύρῳ, Μὴ κλαῖ, ἐγώ σοι βουκέφαλον ὠνήσομαι. Καὶ πάλιν, Ψώχει ἠρέμα τὸν βουκέφαλον, καὶ κοππατίαν. Vera igitur nominis ratio eſt, quod generoſioribus equis Theſſalicis (qualis fuit ille Alexandri Magni) inureretur bucranium, ſive cranii bubuli figura: quomodo Σαμφόρας, vocati equi, quibus impreſſum Σ, quaſi σὰν φοροῦντες, hoc eſt, σῖγμα (nam Græcis vetuſtioribus, Euſtathio teſte, litera hæc vocata σὰν, Syrorum more, qui σὰν dicunt pro *Sin*, vel *Schin*, *I* in *A* converſo,) quomodo item Κοππατίας, dixere equos, quibus inuſtum κόππα, quo nomine, ſi Heſychium, Euſtathium, & Ariſtophanis Scholiaſtem audimus, κάππα antiquis ſignabatur; ſed revera ſic dicta *Kophe*, ſive *Kuph*, quæ ejuſdem eſt poteſtatis ac Latinorum Q. Vide quæ de hac litera monet Joſ. Scaliger, Animadverſionibus Euſebianis, in longa illa, ſed & longe doctiſſima, digreſſione de literis Jonicis. Rob. Titius, *ſamphori*, & *coppatii*, ſcribendum putavit: ſed ipſiſſe errat, cum σαμφόρας, & κοππατίας, Græce dicatur. Ergo ut Πανδέκτας, eſt *Pandectæ*, ita Σαμφόρας, & Κοππατίας, *Samphoræ*, & *Coppatiæ*.

Buceros, βούκερως, a βοῦς, & κέρας, ut proprie ſit, *bubulis præditus cornibus*. Niſi βοῦ hic auget, ut ſit *ingentia habens cornua*. Sed prius magis placet, ut *boves* ſignet. Pro eo & *bucerius* dicitur. Lucretius lib. ii. verſ. dclxii. *Buceriæque greges*. Ita eſt in MSStis, & apud Nonium Marcellum: ſed uſitatius eſt *bucerum* ut apud eundem Lucretium, lib. v. verſ. dccclxiii.

Lanigeræque ſimul pecudes, & bucera ſecla.

Et Ovidium, lib. vi. Metamorph.

.... *Armentaque bucera pavit.*

Imo eſt & apud Feſtum: *Bucerum pecus de bubus dicimus*. Et in Philoxeni Gloſſ. ſcriptum, *Bucerum*, γέννημα βόος. ubi βοὸς, legendum patet. Recte vero *ſecla*, quod eſt in verſu Lucretiano, Gloſſographus interpretatur γέννημα· hoc eſt, *propaginem, ſobolem, genus*. Nam & ſimiliter, lib. ii. ait: *Secla animantum*, &, *Secla ferarum*; & lib. iii. *Scriptorum ſecla priora*. Quæ non aliter, quam μεταφορικῶς, accipi debent.

Bucetum, a *bubus*. Signat locum, ubi boves paſcuntur, & univerſe armenta. Uſus Lucanus, lib. ix. verſ. clxxxv. item Sidonius, libro ii. epiſtola ii. Legitur & *bucita* per *I*, quomodo Varronem vocare cenſet Scaliger. Ita enim corrigit in iv. de L. L. *Quod ea pecus in bucita, tum antiquum oppidum exigebant*.

gebant. In vulgatis unica voce legitur *bucitatum*. Idem Scaliger tuetur receptam lectionem apud Gellium, libro XI. capite I. *Quoniam boves Græca veteri lingua ἰταλοὶ vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuit, bucetaque in ea terra gigni pascique solita sunt compluria*. Ubi pro *buceta*, alii *bucera* reponunt, id est, *armenta*. Quod mihi quidam sententia requirare videtur, propter sequentia illa, *gigni*, *pascique*: etsi non ignoro, ut ea interpretetur Scaliger. Idem vir summus censet, *bucita* dici, quia eo *boves cieant*, id est, compellant. Et pro eo sunt Glossæ Isidori, ubi disertim, *Bucita*, *pascua*, *ubi cientur boves*. Sed si dixere *bucita*, & *buceta*, absque dubio eadem vox erit, nec diversa quærenda est origo. At *buceta* secundam producit apud Lucanum. Ut omnino ea forma sit factum, qua dicimus *dumetum*, *oletum*, & similia. Quod igitur *bucitum* dixere, id factum *E* in *I* abeunte.

BVCINA, & *bucinus*, sic distinguit Flavius Caper, libello de Orthographia: *Bucina erit tuba, qua signum dat bucinator: bucinus ipse cantor ex hac editur.* Dicta *bucina*, quia quasi *bou bou* canit. Id voluit Varro, lib. IV. de L. L. cum ait: *Etiam buccinator a vocis similitudine & cantu dicitur*. Ac nomen sit *a vocando*, quasi *vocina*: si fidem habemus Isidoro, lib. XVIII. cap. IV. Sed hoc ineptum. Aliis placet, *buccinam*, vel a *bucca* sic dici, vel a *bove*, quia boum exprimat mugitum: quæ duo etyma ponit Perottus. Posteriorem vero eo firmatum it, quod Græci dicunt βυκανιστής, & βυκανιστήριον. Glossæ Cyrillo tributæ: βυκανιστὴς, *buccinator*; βυκανιστήριον, *buccina*, *buccinum*. Sed merito addit Perottus, judicare se has voces Græcos hausisse a Latinis. Neque enim quisquam eorum qui pure scripsere, sic locutus. At posteriori ævo etiam βύκκινον legas, pro *buccina*: ut apud Nicetam in Manuele Comneno, lib. VI. Leonem, Constit. VII. & alios. Similiterque βυκκινάτωρ pro *buccinatore*, dicunt Codinus, Cedrenus, Leo, & alii: quemadmodum te docebit Glossarium Græco-barbarum doctissimi Meursii. Sed hæc quomodocunque vidit Perottus; Verum autem etymon non magis perspexit, quam Isidorus. Est enim *buccina*, a βυκάνη, ut *patina*, a πατάνη, *trutina*, a τρυτάνη, &c. Festus: *Buccina quam nos appellamus, Græci βυκάνην, a similitudine soni, dicunt*. Sic enim legendum. Glossæ Philoxeni: *Buccinum*, βυκάνη. legendum βυκάνη. Sane & Suidas docet, βυκάνη esse ὄργανον φωνητικόν. Ac βυκανιστής, ab eo dixit Dionysius Halicarn. pro quo posteriores βυκκινάτωρ dixisse, ante dicebamus. Βυκάνη vero Festo videtur a sono nomen accepisse. Sed docuit me Angelus Caninius, omnino esse a Syriaco & Arabico בוק, *buk*, quod *tubam* notat. Quamquam, si Syriacum illud a sono fiat, etiam alterum, quod Græcam solum terminationem assumpsit, a sono factum dici potest. Hieronymus epist. ad Dardanum ait: *Bucca vocatur tuba apud Hebræos; deinde per diminutionem buccina dicitur*. Sed videtur Syriacum illud *buk* spectasse. Nam Hebræis בוקה, potius est *vacua*, vel *cava*. De usu *buccinæ*, & an differat a cornu, docebit Lipsius de Militia Romana, libro IV. Dial. X. A *buccina*, vel *buccinum* (utroque enim modo dicitur,) conchæ marinæ datum nomen *buccinum*. Plinius libro IX. capite XXXVI. *Buccinum minor concha, ad similitudinem ejus buccini, qua sonus editur, unde & caussa nomini*.

BVCOLICON carmen, βουκολικὸν, hoc est, *pastorale*, a βουκόλος, quod ex βοῦς, *bos*, & κόλον, id est, τροφή. ut βουκόλος proprie *bubulcum* notet: generatim tamen pro *pastore* accipitur, quia boves inter ea, quæ pasci solent, principatum obtinent. De *bucolico carmine*, vide quæ scribit Servius ad Ecl. I.

BVFO, ab Servio in I. Georg. dicitur esse *rana terrestris nimiæ magnitudinis*. Ut videri possit esse a particula βοῦ, qua *magnitudinem signat*. Vel fuerit a βοῦς, *bos*, & φύω, vel potius φάω, *occido*: quod voluisse videtur Perottus, cum ait, plerosque ita dictum putare, quia devoratus a bobus eos angina necet. Addit Martinius, posse & deduci a βυβὸς, id est, *plenus*, *confertus*: vel βουβὼν, qui *inguinis* est *tumor*. Tumida enim bestia est, unde Belgis proverbium, *hy swelt als een padde*. Quod & Germanis in usu. Sed his dicitur *eine kröte*, vel *erdkröte*. Græcis est φρῦνος, si credimus Onomastico veteri. Nam φρῦνον esse *gilvum*, censet Cæsar Scaliger, adversus Cardanum Exercit. CXXIII.

BVGLOSSVM, vel *buglossum*, βούγλωσσος, seu βούγλωσσον, ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ, ut Dioscorides ait, lib. IV. cap. CXXVIII. aliis CXXIII. Atque addit, ὅπερ καθιέμενον εἰς τὸν οἶνον εὐφροσύνης δοκεῖ εἶναι. Similiter Plinius, lib. XXV. cap. VIII. *Jungitur huic buglossus, boum linguæ similis: cui præcipuum, quod in vinum dejecta animi voluptates auget, & vocatur euphrosynum*. Atque idem dicit Isidorus, lib. XVII. Origin. capite IX. Quidam ob vim exhilarandi ei tributam, idem, Galeno teste, esse autumant, ac Homericum *nepenthes*, quod ita dicitur a νη particula privativa, & πένθος, id est, *luctus*, quia animi tristitiam pellat. Quam autem hodie *buglossum* vocant, ea non est *buglossus* veterum, sed quæ *borrago*, vocatur. Pro quo apud Appuleium, lib. de herbarum medicaminibus, *corrago* scriptum est. Itaque prius *corrago* videtur dicta, quia *cordis affectibus* opitularetur: prout Matthiolus ἐτυμολογίζει. Juniores ex principe consona secundam fecerunt.

BVLAVS, a βολβὸς, o mutato in u, quomodo qui Græcis Νομάδες, Latinis dicuntur *Numidæ*, & quæ Græcis Πολυξένη, veteribus Latinis est *Pulyxena*. Βολβὸς vero dictus, quasi ὁ διὰ γῆθεν ἀναβάλλεσθαι, ut ex Herodiano Grammatico tradit Eustathius. Simplicius dixisset, esse ἀπὸ τῆς βόλης, inserto β, quomodo alibi a βόλη deducit βόλιτον καὶ βόλβιτον. A βολβὸς est βολβίνη, quippe *bulbi* species. Sed Latini, ut pro βολβὸς, *bulbus*, ita pro βολβίνη, *bulbine*, dixere. Vide de ea Theophrastum, l. XVII. cap. XIII. & Plinium lib. XX. cap. IX.

BVLEVTAS nominat Plinius, lib. X. epist. CXIII. Ita dicti in Græcia & Asia *senatores*. βουλευταὶ, a βουλὴ *consilium*. Qua *bules* voce usus idem eadem epistola: *Eos qui in bulen a censoribus leguntur*. Similiter *buleuterium*, ubi *senatus conveniret*, apud Ciceron. Verr. IV. & Plinium, lib. XXXVI. c. XV. Latini *curiam* vocant.

BVLGA, ut ait Nonius, *est folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarunt: & est sacculus ad brachium pendens*. Lucil. Satyr. lib. VI.

Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse.
Cum bulga cœnat, dormit, lavit. Omnis in una
Spes hominis bulga, hac devincta est cetera vita.
[*bulga hac devincta lacerto est.*]

Varro Octogesi. περὶ νομισμάτων. *In quo nobilius est Philippeum, quod accipimus, quam quod bibimus; cum alterum aldamus in bulgam, alterum in vesicam*. Lucill. lib. XXVI. *Ita ut quisque nostrum e bulga est matris in lucem editus*. Hæc Nonius. Ajunt Latinos *Bulgæ* vocem accepisse a Gallis, qui hodieque dicunt *bouge* & diminutivo usitatiori *bougette*. Favet Festus: *Bulgas Galli sacculos scorteos appellant*. Sed quid repugnat, quo minus Gallos hanc vocem dicamus accepisse a Massiliensibus, qui Græce loquebantur? Nempe ut *bulga* sit ex βολγὸς pro μολγὸς, quod Hesychio teste est βόειος ἀσκὸς, *saccus coriaceus*, *bulga*. Æoles μ in β convertunt: quomodo dicunt, βύραξ pro μύραξ, βύρμαξ pro μύρμαξ, & similia. Similiter igitur pro μολγὸς βολγὸς, unde *bulga*.

BVLIMVS, & *bulimia*, βούλιμος, & βουλιμία, a λιμὸς, *fames*, & particula βου, quam amplis rebus Græci præponunt, teste Festo qui iccirco interpretatur, *magnam famem*. Aliter vocatur φαγέδαινα, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν ἄδην, *quod affatim edatur*. E Latinis *phagedænæ* vocem reservant. Plinius l. XXVI. c. XI. & Cælius Aurelianus qui de ea tractat, lib. III. Tard. Pass. cap. III. Horatiano edacitas præter consuetudinem appellatur.

BVLLA, proprie πομφόλυξ, ut interpretantur Glossæ Cyrilli. Utrumque forte sit inter ὀνοματοποιηθέντα,

Illu-

Hujusmodi enim sonum edunt bullæ in liquidis excitatæ. [πόλλα, *pila*. de quo vide Salm. ad Sol.] Quanquam & a βρύω deducere possis, ut proprie sit, quod ebullit e terra, quæ πηγαῖς βρύει, hoc est *scaturit*, ac *diffluit*. Vel a βλύζω, quod idem notat teste Hesychio. Vel, quod maxime placet, a φλύω quod est, *ferveo*, *bullio*, *ebullio*. Κατὰ μεταφορὰν vero *bulla* aliis rebus tribuitur. Nam in ostiis *bullæ* dicuntur *umbellata clavorum capita*, quibus ditiorum fores exornabantur. Meminit eorum Plautus Asin. Act. II. sc. IV. Hinc *bullatas nugas*, dixit Persius Satyr. v. Nisi ἁπλῶς potius *bullatas*, pro vanis & inanibus, instar *bullæ* spiritu in aqua excitatæ, perque aëra volitantis sed mox perituræ. *Bulla*, quoque insigne erat ætatis prætextatæ. De quo sunt hæc Asconii verba in III. Verr. *Simul cum prætexta etiam bulla suspendi in collo infantibus ingenuis solet aurea; libertinis scortea; quasi bullientis aquæ; sinus communiens, pectusque puerile*. At unde ea notio? An a propria *bullæ* significatione, sive quia esset πομφολυγώδης hoc est *bullæ similis*: sive ad significandum, pectus puerile affectibus, aquæ instar, perpetuo bullire? An a Græco βουλὴ, id est *consilium*? Sane Varro (ut Plutarchus tradit ἐν Ῥωμ. quæst. c. I.) putavit esse ab Æolico βόλλα, pro βουλὴ, ac pueris id datum, ut εὐβουλίας σύμβολον, hoc est *boni consilii signum*. Festus itidem, sive Paullus, ait a βουλὴ esse, ac geminam ejus etymi caussam ponit: nempe, vel quia pectus tegat, in quo βουλὴ, hoc est *consilium*; vel quod adhiberetur ad indicandum, puerilem ætatem alieno indigere consilio. Huc quoque referri posset, quod esset *cordis figura*, ut Macrobius indicat his verbis, lib. I. Saturn. cap. VI. *Nonnulli credunt, ingenuis pueris attributum, ut cordis figuram, in bulla ante pectus annecterent, quam inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent*. De origine *bullæ*, sic Plinius, lib. XXXIII. cap. I. *Sed a Prisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætextæ annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: unde mos bullæ duravit, ut eorum, qui equo meruissent filii, insigne hoc haberent, ceteri lorum*. Hinc *bullatus heres*, Juvenali, Sat. XIV. quod vetus interpres *parvulus* interpretatur: quippe *bullam* adhuc *gestans*, quod fiebat usque ad annum XIV. Nam, ut Porphyrion testatur, in Horatii lib. I. Sat. v. puberes facti Laribus eam suspendebant, ut puellæ Veneri pupas suas: unde Persius Sat. v.

Bullaque succinctis laribus donata pependit.

BVMASTVS, βούμαστος, uvæ genus, crassioris mammæ instar intumescens: unde & nomen. Nam βοῦς *bos*; μαστὸς, *mamma*. Plinius lib. XIV. cap. *Tumens vero mammarum modo bumasti*. Virgil. II. Georg.

. . . . *Tumidis bumaste racemis*.

Ubi sic Servius: *Bumastus, uva in mammæ bovis similitudinem*. Probus itidem, *Bumastus, quod imitetur papillas vaccæ*. Meminit & Columella l. III. cap. II. & Macrobius lib. III. Saturn. cap. XX. ubi addit, *bumammam* Latinis vocari. Et sane ita appellarat Varro, lib. II. de R. R. cap. V. *Novi*, inquit ille, *majestatem boum, & ab his dici pleraque magna, ut βούπαιδα, βουσυκον, βούλιμον, βοῶπιν, uvam quoque bumammam*. Unde colligo, Varronem putasse, *bumastum*, & *bumammam*, non tam dici a similitudine *mammæ bubulæ*, quam a particula βοῦ, quæ magnitudinem signat. Dalecampius ad superiorem Plinii locum annotat, etiam *uvas ollares* vocari, non modo a Cælio Aureliano, sed etiam Martiale, lib. VII. epig. XVII. Ac similiter Aëtio dici, σταφυλὴν ἀπὸ χύτρας, uti & σταφυλὴν ἐκ τῶν στεμφύλων. Dioscoridem quoque appellare σταφυλὰς ἐκ στεμφύλων, καὶ ἐκ τῶν βικῶν. Est & *bumastus*, herbæ genus, quod aliter *bumanes*, herbæ genus, quod aliter *bumanos*. Hesych. Βουμανὶς, οἱ δὲ βούμαστον, εἶδος βοτάνης. Nomen utrumque, quia eo gauderent boves. Nempe βουμανὶς, quia *insanum in modum* ament. Βούμαστος vero, a μάσαι, *quærere* unde μαστὸς, *quæsitus*. Legitur apud Maronem in Culice: *Bumastusque virens*. Sic enim edit. vett. ut Mediolanensis, anni CIↃ CCCC LXXX. Aldina CIↃ. IↃ XXXIV. Posteriores *buphthalmus* edidere.

BVNIAS, *bunion*, βουνιὰς, βούνιον, napus silvestris; a βουνὸς id est, *collis*, ob figuram, qua colles refert. Nam in altum excrescit cum orbiculari tumore.

BVPHTHALMVM, βούφθαλμον, herba sic dicta a βοῦς, & ὀφθαλμὸς, quod *sit similis boum oculis*: ut tradit Plinius lib. XXV. cap. VIII. Isidorus l. XVII. cap. IX. ἁπλῶς tradit *ab oculis* sic nominatum, ut ex eo cognosci non possit, utrum senserit, βοῦς, hic animal notare, an esse ἐπιτατικόν· quam notionem in compositione etiam Varro agnoscit lib. II. de R. R. cap. III. *Novi majestatem boum, & ab his dici pleraque magna*. Ubi o iter videmus, bubus tribui majestatem quam superstitiosuli quidam regibus metuunt tribuere, quasi divinæ sic majestati injuria fiat. Plinius memorato loco addit, quibusdam vocari *calcham*. Sed κάλχα videtur aliud esse: nempe Latinorum *caltha*. Nam Siculi κάλθα pro κάλχα, vel κάχλα, dixere. Nec Romani videntur habere, quo *buphthalmum* exprimant, ideoque Græcam appellationem retinuit Maro in Culice: *Buphthalmusque virens*. Tamen apud Neophytum quoque legas: χρυσάνθεμον, ἢ χάλκας, οἱ δὲ χαλκῖτιν, οἱ δὲ χαλκάνθεον, οἱ δὲ χαλκάνθεμον, οἱ δὲ βούφθαλμον, Ῥωμαῖοι κάλθα. Etiam Glossæ: *Caltha*, βούφθαλμον. Quæ argumento sunt, aliquos βούφθαλμον vocasse *caltham*. Nimirum Romani vocem eam etiam *calthæ*, ob similitudinem tribuere, significatione latius extensa, quod iis insolens non est, ut non semel ostendimus.

BVPRESTIS, Gr. βούπρηστις, insectum est de genere cantharidum, habens pedes, sanguine carens: unde parce male cum *ricino* confundi, qui hirudinis genus est, grandis pulicis similis, pedibus carens, & sanguine tumens: ut liquet ex iis, quæ de *bupresti* scribunt Dioscorides, lib. II. cap. LV. & lib. VI. cap. III. Galenus lib. XI. de simpl. med. facult. Plinius lib. XXX. cap. IV. De ricino autem Cato de re Rust. capite XCVI. Varro, lib. II. cap. IX. Plin. lib. XXX. cap. XII. & inprimis Cæsar Scaliger, Exercit. CXCVII. dist. VII. Vocis *buprestis* originem indicat Nicander in Alex.

Ἠ καί που δαμάλεις, ἐριγάστορας ἄλλοτε μόσχους
Πίμπρηται ὁππότε θῆρα νομαζόμενοι δατέονται
Τοὔνεκα την βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες.

Id sic transtulit Gorræus:

. . . . *fortes nunc illa juvencos,*
Nunc vitulos afflat, si quando pascua læta
Carpentes avido lacerarint ore latentem:
Unde illam Graji buprestida nomine dicunt.

Dubitatur autem, cum πρῆσαι, tum *inflammare* significet, tum *inflare*, utra hic significatio habeat locum. Plinius priori modo accepisse videtur. Sic enim ille, lib. XXX. cap. IV. *Buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabæo multipedi. Fallit inter herbas bovem maxime, unde & nomen invenit: devoratumque, tacto felle, ita inflammat, ut rumpat*. Quæ ipsa totidem verbis exscripsit Isidorus, lib. XII. cap. ult. Sed apud eum etiam in MSto meo antiquissimo pro *rarum*, meo judicio vitiose legitur *parvum*, proque *multipedi* corrupte itidem *longipedum*, editum est. Quanquam vero tum Plinius, tum Isidorus, πρήθειν, vertant *inflammare*: tamen vir doctissimus Jo. Gorræus putabat potius transferendum *inflare*, idque tum quia inflationi potius, quam inflammationi succedit ruptio: tum autem, quod Dioscorides, qui fidus Nicandri interpres esse solet, scribat, *bupreside* magnos excitari tumores, qui inflationem potius, quam inflammationem, sequuntur: tum quod experientia ipsa *buprestim* inflare comprobetur. Quod vero ad Plinii auctoritatem, *inflat* pro *inflammat*, apud eum legendum suspicatur. Ego nihil mutandum puto, partim quia *inflammat* inveniam in antiquissimis, tum prelo excusis, tum manu exaratis, tam Isidori, quam Plinii, codicibus: partim quia nihil prohibet, simul inflare & inflammare: nec inflationem solum, sed

& inflammationem tumor sequitur, aut ruptura: ut tum ea ulceribus notum, tum fulmine nubes rumpente. Meminit *brupestis* quoque Marcianus, l. III. §. alio SC. ff. ad legem Cornel. de sicar. Sed apud eum legitur *bubrostis*. In Pandectis vero Florentinis habes *bubrestis*. Est & *buprestis* herbæ genus, ab eadem caussa ita appellatum, quod ostendit hic locus Plinii, lib. XXII. cap. XXII. *Buprestim magna inconstantia Græci in laudibus olerum etiam habuere: iidemque remedia, tanquam contra venenum, prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est, boum certe venenum est, quo dissilire degustato fatentur*. Galenus, in Gloss. Hippocratis, λαχανὸν ἄγριον appellat. Ac Hesychius, etiam λαχανῶν speciem facit. Descriptionem ejus si voles, Theophrastum adi lib. VII. de plantis, cap. VIII.

Bura, quæ Maroni *buris*, est pars aratri posterior incurvata, ut interpretatur Nonius. Unde Maro I. Georg.

Continuo in silvis magna vi flexa domatur
In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri.
Huic a stirpe pedes temo protentus in octo,
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso.

Satis hinc liquet, esse imam temonis partem, cui aptatur dentale, uti dentali vomer præfigitur. A *bubus* sic dici, scribit Varro. lib. IV. de L. L. Plenius illi, qui a *bura* dici ajunt, quasi βοὸς οὐρὰ, quod instar caudæ bovinæ incurvata sit. Ita Servius, in I. Georg. & Isidorus, lib. XX. cap. XIV. Ubi corrupte: *boosira*, vel *boosoria*, legitur in MSStis, pro *boosura*. Perottus derivat ab *uro*, quod, ut curvari possit ante peruritur. *B* præponitur, ut in *bustum*. Imo idem sensisse videtur Philargyrus, ut qui *burim* esse dicat, *partem aratri curvam, quæ, ut curvari possit, ante præuritur*. Sed verisimilius magis est, *buris* esse ex Æolico βύνις, pro ὕνις, quo vomer significatur. *N* crebro abiit in *R*. ut, a φορῷ, *furere*; a μονὴ, *mora*; a δεινὸς, *dirus*; & similia. Si displicet, quod significatio non omnino eadem est, dicamus, quia *bura*, pars est aratri incurva, κατὰ μετάθεσιν fieri *bura* ex *urba*. *Urbum* enim & *uruum*, dixere veteres pro *curvo*. Indeque incurvam aratri partem *urbum* quoque dictum, clare Varro indicat, in IV. de L. L. Ac similiter Isidorus, lib. XV. cap. III. *Urbs ab urbo, parte aratri, quo muri designabantur*. Qua de re plura in *Urbs*. Onomasticon vetus *buram* interpretatur ἐχέτλη. Sed in Glossis Cyrilli, ἐχέτλη vertitur *stiva*, quæ a *bura* differt. Etiam in Glossis legas: *Buris*, ῥυμός. Atqui ῥυμὸς *temo*: *buris* autem non temo, sed ima ejus pars. At *buris*, γύης, quod Hesychius exponit, τὸ κατώτατον μέρος τοῦ ἱστοβοέως. Julius Pollux: Ὁ δὲ ῥυμὸς ἥρμοσται ἐν τῷδε. τὸ μὲν ἐπικαμπὲς αὐτοῦ, ᾧ ὑποτείνεται τὸ ἔλυμα γεγομφωμένον, γύης. τὸ δὲ μετὰ τὴν γύην, ἱστοβοεύς. Ἔλυμα vero dicitur παρὰ τὸ ἐλύειν τὸ καλύπτειν, ut ad Hesiodum notavit Proclus.

Burdo, id est, *mulus*, a פרד, *mulus*.

Burgi, sunt limitum ὀχυρώματα, hoc est, *arces ac propugnacula*: indeque Germanicum *burg*, a quo *burggravii*, hoc est, arcium præfecti. Est vero *Burgus* a Græco πύργος. Hos fortasse ab Hebræo בירה, quod *basilicam*, aut *palatium* notat. Germani Π in B mutavere, exemplo Macedonum, qui Βερονίκη dicunt pro Φερενίκη. In Glossis Cyrillo tributis legere est: πύργος, *turris*, *bugus*: ubi *burgus* legendum, quivis videt. Quia vero ex limitaneis arcibus castrisque temporis tractu urbes factæ, inde est, quod per Germaniam, aliisque locis tot *burgos* habemus. Inde etiam est, quod civis sive oppidanus Gallis est *bourgeois*, Belgis Germanisque, *burger*. A *burgis* quoque *Burgundiones* nomen accepisse, præter Paulum Diaconum, Luitprandum & alios, tradit Isidorus, lib. IX. cap. II. & IV. Pro *burgis* etiam *clusuras* dixere: ut in leg. II. §. in Sardin. & leg. curæ. Cod. de offic. mag. officiorum. Luitprandus, Ado, Sigebertus, aliique ejus ævi scriptores, *clusas* pro eo dicere solent: ut monet Pythœus, Subsecivorum lib. I. cap. XIV. Dictæ vero *clusæ* & *clusuræ*, a *claudendo*, quasi *clausæ* & *clausuræ*; quia regionum tanquam *claustra* essent. *AU* in *U* mutari patet ex *defrudo*, a *fraudo*; *cupa* a *caupa*: item *accuso*, *recuso*, & similibus a *caussa* venientibus.

Burrire, est ὀνοματοπεποιημένον, ad sonum formicarum exprimendum. Appuleius lib. VIII. Met. *Cujus in ipso carioso stipite, inhabitantium formicarum nidificia burriebant*. Nam *bulliebant*, quomodo emendat Beroaldus, nec manuscripti aut editi cujusdam codicis fide subnixum est; nec sonum formicarum tantopere exprimit, ut bene observavit P. Colvius. Addere illud potuit, formicam Græcis βύρμακα etiam vocari, a sono, ut arbitror. Hesychius, βύρμακας, μύρμηκας. Quamquam & Græcum βύρμαξ & Latinum *burrire*, videri queat esse a βρύω, id est, *scaturio*. Quippe post verba allata continuo subjicit Appuleius: *& ultro citroque commeabant, multijuga scaturigine*.

Burrus, a Græco πυῤῥὸς, quod idem notat. Gloss. Philoxeni: *Burrum*, ξανθὸν, πυῤῥόν. Festus: *Burrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum: unde rustici burram appellant buculam, quæ rostrum habet rufum: pari modo, rubens cibo ac potione ex prandio, burrus appellatur*. Sane ab hac *burri* significatione Comicis dicuntur *Burrbiæ*, οἱ Πυῤῥίαι, a colore capillorum. Ab eodem vultus colore esse videtur, quod Hispanis ebriosus, *borracho* appellatur. At a generali notione fuerit, quod *asellam*, quæ colore ad τὸ πυῤῥὸν accedit, *burram* nominant, ut ad Glossas Philoxeni monuit præceptor meus B. Vulcanius. A *burrus* quoque Latinis *burranica* dicebatur mulsum lacte dilutum. Idem Festus: *Burranica potio appellatur lacte commixtum sapa. a rufo colore, quem burrum nominant. Burranicam* igitur designat Ovidius, cum quarto Fastorum ait:

Dum licet apposita veluti cratere camella
Lac niveum potes, purpureamque sapam.

A *burranica* vero *vas burranicum* dictum censeo, ut a *vino*, *vinarium*. Paulus ex Festo: *Burranicum genus vasis*. Etiam vestis genus *burrus*, vel *byrrus* vel *birrus*, dicebatur: nempe quia plurimum esset coloris burri, sive russei. Habes leg. I. Cod. Theodos. *De habitu quo uti oportet intra urbem*. Verba apponam: *Servos sane omnium, quorum tamen dominos sollicitudine militiæ constat non teneri, aut birris uti permittimus, aut cucullis*. Legas quoque apud veterem Persii interpretem, qui in Sat. I. *lacernam* interpretatur *birrum*, ac esse ait *pallium fimbriatum*, quo soli milites utebantur. Distinguit tamen Severus Sulpitius dialog. I. cap. XIV. *Illa ut byrrhum rigentem, hæc ut fluentem textat lacernam*. Itaque non multum, attamen aliquid inter ea discriminis fuisse censeo. Dicere etiam liceat diversimode loqui scriptores, quia sæpe fit, ut rebus tempore mutatis maneat vetus appellatio. *Birrus* gestamen philosophorum erat Gentilium, nec non Christianorum sacerdotum. Unde in vita Cypriani, a Pontio ejus diacono conscripta, legas, *birro* fuisse indutum, cum ad supplicium duceretur. Augustini quoque verba sunt in sermone divers. ad clericos suos: *Offeratur mihi, verbi gratia, birrum pretiosum: forte decet episcopum, quamvis non deceat Christianum*. At pretiosius est, quam ut deceat monachum, statuit Cassianus, de habitu monachi, cap. VII. Atque idem tradidit Isidorus. Non desunt tamen, qui putent, *burram* adeo vile fuisse vestis genus, ut etiam pro nugis & ineptiis sumeretur. Nempe quia apud Ausonium legatur, Idyll. VII.

At nos illepidum novum libellum
Burras, quisquilias, ineptiasque.

Verum opinatur Scaliger in Auson. Lect. poëtam uti hic voce Aquitanica: quando hodieque major pars Aquitanorum *burras* dicat, pro *quisquiliis*. Negare interim non possumus etiam *burram* dici, pro *burro*: & pro vili veste accipi. Quod ostendunt versus hi Eucheriæ in epigrammatis antiquis.

Nobilis horribili jungatur purpura burra.
Nectatur plumbo fulgida gemma gravi.

Græci ex *birrus* fecere βῆρος. quomodo vocatur concilii Gangrensis can. XII. Artemidoro lib. II. cap. III. dicitur βηρίον. Suidas vocat βίῤῥον. Unde

de βυῤῥοφόροι apud Palladium in Lausiaca, ubi de Serapione.

BVRSA, a בשר, *pellis cutis*. [βύρσα.]

BVSTVM, si ἁπλῶς sepulcrum notaret, videri possit venire a βύω, id est, *tego*, *aperio*. Nunc ab *urendo* dici paret. Sed dubium, an dicatur quasi *beneustum*, quæ veterum est sententia, an κατ' ἀφαίρεσιν fiat ex *combustum*, an antiqui dixerint *buro*, unde *comburo*: an ἁπλῶς fiat ab *ustum* præposito *B*, more Æolum, qui, pro ῥόδον dicunt βρόδον. Quæ maxime nobis placeat sententia, dicimus voce *Uro*. Quid *bustum* sit, docet Donatus in XI. *Busta*, inquit, *sunt loca, in quibus jam corpora arserunt*. Pleniusque Festus his verbis: *Bustum proprie dicitur locus, in quo mortuus est combustus, & sepultus: diciturque bustum quasi bene ustum: ubi vero combustus quis tantummodo, alibi vero est sepultus, is locus ab urendo ustrina vocatur; sed modo bustum, eo quod sepelitur, sepulcra vocamus*. Servius ad XI. Æn. *Pyra est lignorum congeries. Rogus, cum jam ardere cœperit, dicitur. Bustum vero jam exustum vocatur*. Quem ordinem servat Poëta, dicens, *Constituere pyras. Item, Subjectisque ignibus atris Ter circum accensos Decurrere rogos. Item postea, Semustaque servant Busta*. Inter Festum, & Servium, hoc interest, quod Servio locus sit *ustrina*, at *bustum* sit ipsa rogi ustio: Festo vero, sive Paulio, locus generatim dicatur *bustum*, quasi bene *ustum*: at speciatim idem locus, si in eo cadaver sepeliatur, *sepulcrum* dicatur; sin alio transferatur, *ustrinæ* nomen obtineat. Procopius quoque lib. IV. rerum Gothicarum, cum retulisset, ut Narses adversus Totilam cum exercitu profectus consedisset, ubi olim Camillus Galios Senonas cecidisset, qui locus *Busta* Gallorum vocaretur, addit, Βῦστα γὰρ Λατῖνοι τὰ ἐκ τῆς πυρᾶς καλοῦσι λείψανα. *Busta enim Latini appellant reliquias rogi*. Nos Festo subscribimus. Quippe quia plurimum nobiles Romani eodem loco, & cremarentur & sepelirentur, inde est, quod *bustum* accipi soleat pro sepulcris, præsertim, si ibidem essent extructa, ubi cadaver combussissent. Hanc rem non ibo probatum variis auctorum locis, quando id factum a Marcello Donato scholiis in Suetonii Neron. capite XXXIII. Quemadmodum autem aliquid *bustum* esse poterat, licet *sepulcrum* non esset: puta, quando cineres alio transferrentur: ita & *sepulcrum* quoque esse potuit, quod *bustum* non esset. Nam *bustum* tantum eorum fuit, quibus jam enati dentes, ut docet Plinius, lib. VII. Nat. histor. Infantes, qui XL. dies nati nondum forent, sepeliebantur, non cremabantur. *Sepulcrum* horum dicebatur *suggrundarium*, ut discimus e Fulgentio Planciade, lib. de prisco sermone. Nominis hujus caussam aperimus in *Suggrunda*. Pro *busto* etiam *bustar* dixere. Charisius lib. I. *Bustar, locus, ubi concremantur mortuorum corpora*. A *busto* est *busteus*, apud Plautum Truculento, hoc est, *busto* proximus, sive ad *busta* portandus. Inde & *bustuarius* dictus, qui corpora comburit. Isidorus in Glossis. Etiam gladiatores ante sepulcra dimicantes, *bustuarii* dicebantur, ut in X. Æn. scribit Servius. Onomasticon vetus: *Bustuarii*, ἐπιτύμβιοι. Mœchas quoque dioboiares, seque inter *busta* pene in propatulo prostituentes, *bustuarias*, vocarunt. Martialis l. III. epigrammate LI.

Admittat inter bustuarias mœchas.

De quibus similiter, lib. I. epigrammate XCI. ait:

Abscondunt spurcas & monumenta lupas.

Sic & Catullo *semitarii mœchi* appellantur, qui sub dio in agrorum semitis scortilla subigerent: ut monuit Turnebus, lib. XXII. Adversariorum, cap. XIX. Aliter autem aliquanto τυμβάδας Græci dicunt, quam Latini *bustuarias*. Hesychius: Τυμβάδας ἔλεγον τὰς φαρμακίδας ἀπὸ τοῦ περὶ τοὺς τύμβους διατρίβειν, καὶ τοὺς νεκροὺς ἀκρωτηριάζειν. *Tymbadas dixere veneficas, quia in τύμβοις, hoc est, sepulcris, sive monumentis, versarentur, ac mortuos mutilarent*. Propius ad hanc notionem accedit, quod Ammianus, lib. XXVIII. Leonem notarium vocat *bustarium*, quasi, busta spoliantem. Affine ei *bustirapus*, qua voce usus Plautus, Pseudolo, Act. I. sc. III. Sic vero dicti, qui nec e silicernio quidem, hoc est, cœna funebri (id enim *silicernium* est, unde in vett. Gloss. exponitur περίδειπνον,) lucelli caussa cibum rapere dubitabant. Hoc est, quod Terentius dicit, *e flamma cibum petere*: & Catullus, *rapere de rogo cœnam*: quam ipsam rem ita expressit Tibullus:

Ipsa fame stimulante furens, escasque sepulcris
Quærat & a sævis ossa relicta lupis.

Vide *Silicernium*. *Bustare*, pro sepelire, quod in Isidori Glossis legas, barbarum est. Fortasse & *busticeta*, pro sepulcris in agris, quod ibidem reperitur.

BVTEO, ὀρνέου εἶδος, ut est in Glossis Philoxeni. In Onomast. veteri est: *Buteo*, τριόρχης. Atque ita vocatur Aristoteli, lib. IX. Hist. cap. XXXVI. De eodem sic Plinius, lib. X. cap. VIII. *Accipitrum genera sexdecim invenimus*. Et mox: *Triorchem, a numero testium; cui principatum in auguriis Phæmonoë dedit: buteonem hunc appellant Romani: familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio in ducis navi sedisset*. De *Buteonum* cognomento videre potes Cælium Rhodiginum, lib. XXIV. cap. IV. Aliquid quoque de hoc ante cum Philippus Beroaldus annotat. post cap. XVI. item Baptista Pius annotat. post cap. XVI. Quod ad vocis originem, cum avis sit rapax, satis verisimile est, venire a Syro בזז, *buz*, id est, *diripere*. A quo Arabes *accipitrem* vocant בזי, *bazi*. Ac *buteonem* esse accipitris genus Aristoteles, & Plinius, clare dicunt. Alii putant, esse a *bubo*, vel potius Græco, βύας, quæ eadem est. Pro his est Festus Pompeius, cum scribit: *Buteo genus avis, quæ ex eo se alit, quod accipitri eripuerit: vastitatisque est caussa his locis, quæ intraverit, ut bubo, a quo etiam appellatur buteo*. Quibus in verbis nonnulla censoriam notam merentur. Nam quod *buteonem*, sive a *bubone*, sive a Græco βύας, dici ait, metuo ne omnino vanum sit. Cumque indicat, caussam esse vastitatis, signum dicere debuerat, ut quæ avis sit mali ominis. Imo ne mali quidem, sed prosperi; quod superior Plinii locus indicat. Nequn verum esse potest, quod dicit, vivere eo, quod accipitri eripuerit, quando haut verisimile est, eam avem accipitri aliquid eripere posse, quæ, Alberto teste, adeo timida sit, ut nonnisi minutas sectetur aves, imo ab his non raro fugetur. Et sane quomodo accipitri eripiat cibum, quæ & ab ardea sibi cibum eripi patitur? quod indicant hi versus Simonidæ, apud Athenæum.

Ἐρωδιὸς γὰρ ἐγχέλυν Μαιανδρίην
Τριόρχην εὑρὼν ἐσθίοντ' ἀφείλετο.
Ardea enim, anguillam Mæandriam
Buteonem cum reperisset edentem, hanc eripuit.

Itali quoque ab hac ave homines meticulosos vocant *pojanas*, hoc est, *buteones*: & Germani otiose considentes dicere solent, *Du sitzest wie ein busbard*, hoc est, *buteonis instar consides*. Proverbium id originem ex eo cepit, quod avis hæc adeo segnis sit, ut telo petita, non solum non ad primum aut secundum, sed ne tertium quidem ictum, cedere dicatur. Græcis ea dicitur τριόρχης, ut vel ex Plinii & Simonidæ loco videre fuit. Ea vox sonat *tritestigerum*; quomodo, Plinio teste, vocatur quod tres habeat testes. Negat id quidem doctissimus Gesnerus: verum assentior hac in parte curatissimo scriptori, Ulyssi Aldrovando, qui, lib. V. ὀρνιθολογίας, cap. VII. in anatome ternos se observasse ait. Neque obstat, quod tertius ille non verus fuerit testiculus. Nam cum in ea præter binos testiculos inveniatur glandosa portiuncula, testiculo non absimilis, eaque in alio nullo avium genere reperiatur: satis paret, non aliunde, quam hinc veteres avem eam τριόρχην appellasse.

BVTVBATA, sive *buttubata*, quid sit, docet his verbis Festus: *Butubata* (MS. *butabata*) *Nævius pro nugatoriis posuit, hoc est, nullius dignationis*. Non ingeniose minus, quam vere, ut mihi quidem videtur, originem vocabuli exposuit in Etymologico

fuo V. Cl. Matthias Martinius. Cenfet ille, effe ex Hebræo ביטו בוטה, *bitu bote*, hoc eft, *locutionem garriens*, five *futilia effutiens*. Nec afpernandum, quod addit, forte & originem præbuiffe ftultum Buthum, de quo apud Hefychium, Βυθὸς περιφοιτᾷ, παροιμία ἐπὶ τῶν ἠλιθίων καὶ παχυφρόνων. Nec tamen præteriri meretur fententia Jofephi Scaligeri, qui effe eam vocem conflatam putat ex quatuor aliis, quæ omnes fint inter nutricum ineptias. Eæ funt, *bu*, *tu*, *bu*, & ta: ex quibus, *bu*, *buam*, hoc eft, *potum*; *bo*, five *pa*, *papam*, hoc eft, *cibum*; *ta*, *tatam*, hoc eft, *patrem*, fignificat. Docet id hic Varronis locus e *Cato*, five *de liberis educandis*, a Nonio citatus in *Bua*: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent*; & *matrem mammam*, *patrem tatam*. De fyllaba *tu* non fatis convenit. Nos contenti erimus pofuiffe fententiam Jof. Scaligeri, qui eam cenfet notaffe cibum, atque hinc factum *suburcinari*, quod Nonius interpretatur, *raptim manducare*. Ejufdem quoque originis eidem videtur *titia*. Gloffæ Philoxeni: *Titia*, κρέα νηπίων, ὃ λέγουσι. Sed neque de fyllaba *po* omnibus fatisfacit fuperior interpretatio. Credo, quia *TV*, in *butubata*, *cibum* notare diximus, minus iis verifimile fit, alteram quoque in eo vocabulo vocem inveniri, quæ idem fignificet. Sed his forte non difplicebit, quod idem Scaliger monuit, *bo* hic poni pro *ma*, ut facilis eft lapfus a *b*, ad *m*. *Ma* vero erit *mamma*, hoc eft *mater* ut ex fuperiori Varronis loco conftat. Imo quid, fi dicamus *ba*, five *bat*, effe vocem infantilem nullius certæ fignificationis, in quam fubinde incidant, quamdiu inarticulate loquuntur. Quin ea non infantium modo eft, fed & blæforum, & fatuorum: addo & cornicinum, lituum ex ore eximentium, quemadmodum de fententia Cæfellii Vindicis tradit Charifius, lib. II. cap. de interjectione. Ufus Plautus, Pfeud. Act. I. fc. III. Ps. *Potin aliam rem ut cures?* CA. *At.* Ps. *bat.* CA. *Crucior.* Ps. *Cor dura.* Quia vero βα, five *bat*, eft vox ἄναρθρος, & imprimis (uti dicebamus) infantibus, blæfis, ac fatuis familiaris: inde eft, quod veteres varias hinc voces per ὀνοματοποιΐαν formarunt. Tale eft βαβάζειν, quod Hefychius exponit, τὸ μὴ διηρθρωμένα λέγειν. Item βάβαξ, quod idem interpretatur, μάταιος, λάλος, φλύαρος. Item βάττος, quod idem explicat, τραυλόφωνος, ἰσχνόφωνος. Fortaffe & hinc fuerit βάκηλος, quod eidem eft, ἀνόητος. Unde & Auguftus Cæfar pro ftulto ὑποκοριστικῶς *bacelum* dicebat, ut Suetonius fcribit in Augufto, c. LXXXVII. Nifi potius, juxta aliorum codicum fidem, *batelus* legere malis cum Cafaubono; quod fortaffe erit a βάταλος, quomodo, ut Harpocration fcribit, Demofthenes ab Æfchyne vocatus ob mollitiem. Meminit ejufdem rei Etymologus, qui & ait, βάταλον notare τὸν μαλακὸν, καὶ βδελυρὸν καὶ αἰσχρὸν, idque a *Batalo* quodam tibicine, qui ut mollis atque effeminatus erat, ita quoque ejus generis αὐλήματα invenerit. Verifimile quoque eft, a *ba* fyllaba effe fictum nomen *babas*: quomodo homo notiffimæ fatuitatis vocatur a Seneca, epift. XV. *Quam tu nunc*, inquit, *vitam dici exiftimas ftultam? Babæ*, & *Ixionis?* Meminit & in ludo de morte Claudii. Inde & *baburrus*, & *babiger*. Gloffæ Ifidori: *Baburrus*, *ftultus*. Eædem: *Babiger*, *ftultus*. Prius illud etiam eft in Gloffis Arabico-Latinis. In Gloffis Philoxeni pro eo eft *Borburro*, quod exponitur, ἄφρων, ἀνόητος, μάταιος. Sufpicor & Belgicum *babeck*, quod *bliteum*, ac *imperitum* notat, venire ab eapfe fyllaba *ba*, & voce *bock*, quod proprie, *hircum*; at μεταφορικῶς, *ftupidum*, fignificat. Imo, cum literæ *c* & *r* in manufcr. fæpe confundantur, putet aliquis, *bobuccus* fuiffe. Sed puto potius, *baburra*, vel *barburra*, effe a *burra*, quomodo Aquitani vocant nugas, & eorum exemplo Aufonius, ut fupra vidimus in *Burrus*. Inde igitur *baburrus*, *baburra*, vel *barburro*.

BVTYRVM, βούτυρον, quanquam ex aliorum quoque animalium lacte fiat, proprie tamen hæc vox ei convenit, quod fit e *lacte bubulo*. Docet id quoque Plinius, lib. XXVIII. cap. IX. *E lacte fit butyrum barbararum gentium laudatiffimus cibus*, & *qui divites a plebe difcernat*. *Plurimum e bubulo*; & *inde nomen*. Nempe conflatum ex Βοῦς, id eft *bos*, & τυρὸς, quod hic non fpeciatim *cafeum*, fed late *coagulum* notat; unde τυρόω, eft ταράσσω, κινέω, *agito*, *turbo*, *mifceo*, ut exponit Hefychius. Dicitur autem βούτυρος, & βούτυρον. Ufi Diofcorides, Galenus, alii. Sed apud Ariftotelem, ne quidem ubi rem ipfam tangit, invenias ufpiam. Quid mirum, quando Græci Romanique *butyro* non utebantur? Imo, fortaffe e Græcis Diofcorides, e Latinis primus ejus meminit Plinius. Saltem antiquior nemo occurrit. Imo cum Diofcorides, lib. II. de materia medica capite LXVI. celebraffet *butyrum* ex lacte ovillo & caprino: contra Galenus, lib. X. de fimplic. med. facult. cap. X. miratur, ejus *butyri* Diofcoridem maxime meminiffe, cum etiam ex *bubulo* fiat, atque addit, tanquam de re non vulgari, fefe oculis fuis tale *butyrum* vidiffe; atque inde appellari *butyrum*. Imprimis autem memorabilis eft fuperior Plinii locus, ubi appellat *barbararum gentium cibum*. Sed ut Romanis Græcifque antiquis *butyrum* in ufu non erat, ita barbari *cafeum* nefciebant. Unde idem Plinius, lib. XI. cap. XLI. *Mirum barbaras gentes*, *quæ lacte vivant*, *ignorare aut fpernere tot feculis cafei dotem*, *denfantes id alioquin in acorem jucundum*, & *pingue butyrum*. *Spuma id eft lactis*, *concretiufque*, *quam quod ferum vocatur*. *Non omittendum in eo olei vim effe*, & *barbaros omnes*, *infantefque noftros*, *ita ungi*.

BVXVS, Ifidoro tefte, lib. XVII. cap. VII. eft a πύξος, nempe converfa tenui in mediam, quomodo a Κάνωβος eft *Canopus*, a Syriaco *abba*, Græcum ἄππα. Πύξος videtur effe a πυκνὰ, id eft, *denfe*, *fpiffe*; unde πυκνὸς, *fpiffus*. Rationem adfert Plinius. lib. XVI. cap. XL. *Spiffiffima ex omni materie*, *ideo* & *graviffima judicatur ebenus*, & *buxus*. A *buxo buxetum*, πυξεών, ut Gloffæ Cyrilli exponunt. Item *color buxeus*, quem luteo dilutiorem effe ait Scaliger, Exercit. CCCXXV. XII. Pro eo Appuleius, lib. VIII. *buxantem pallorem* dixit. Ovidius, IV. Met.

. . . . Oraque buxo
Pallidiora gerens. . . . .

In carmine Ithyphallico:

Buxo pallidior, novaque cera.

B Y

†BVOOE Nympha artem fulguritarum fcripferat, tefte Servio ad VI. 72. ubi ait, Romae in templo Apollinis adfervatos fuiffe non tantum libros Sibyllinos, & Martiorum, fed & BVOOAS *Nymphae*, *quae artem fcripferat Fulguritarum* (credo fubaudiri *arborum*) *apud Tufcos*. At ipfum *Bygoes*, feu (quod idem eft) BVOOES nomen Tufcum & Orientale eft; quippe quum Arabicum verbum בג *boga* in conjug. V. de *fulgure* ufurpetur *fplendente* & *quoque verfum emicante*: unde Arabicum nomen בוג *baugo* id eft BVOO: certe quia Arabes familiare habent O aut V ceterarum dialectorum in AV refolvere. Hinc vero Tufcum BVOOA, factum a *Bugo*, quod exponitur in lexicis *corufcatio fulguris*. MAZOCHIVS.

†BYRRHVS. Hefychius: Βυῤῥὸς κάνθαρος Τυῤῥηνοῖς: *Byrrhus*, *poculum eft Tyrrhenicum*. Videtur fuiffe immanis capacitatis, ut propterea בור *bor* (inde Βυῤῥὸς) i. e. *cifterna* diceretur: ficuti labrum illud praegrande in Templo *Mare aeneum* vocabatur. MAZOCHIVS.

BYSSVS, a Græco βύσσος, hoc ab Hebræo, Chaldæo, & Syriaco, בוץ, quod eadem fignificatione legas, II. Par. II. Hefychius ait, Βύσσον effe χρῶμα ἀντὶ τῆς ὄργης παραλαμβανόμενον. Idem βύσσινα exponit πορφυρᾶ. Suidas etiam ait, βύσσος effe βαφὴν ἐκ πορφύρας. & βύσσινον, τῷ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed iis, qui pure locuti, conftat, βύσσον non effe coloris, fed lini præftantiffimi genus. Melius igitur Pollux, lib. VII. cap. XVII. & Ifidorus, lib. XIX. cap. XXVII. ubi tradunt, effe lini genus apud Indos candidiffimi & molliffimi. Ac Ifidorum fecutus & Papias in Gloffis. His fefellitur Antonius Tylefius Cofentinus, qui ait,

ait, *byssum* coloris fuisse pene aurei. Cui & adversatur illud Eucherii, lib. I. Instructionum: *Byssus castitatis vel continentiæ candor, in Exodo*. Arethas in Apocalypsin interpretatur, corticem arboris Indicæ, in linum redactam. Sic enim scribit cap. LVII. Τοῦτον γὰρ ἡ βύσσος, φλοιὸς δένδρου Ἰνδικοῦ εἰς λίνον κατειργασμένη. Sed fallitur. *Byssus* enim e terra nascitur, similisque fuisse videtur lino isti, quod vulgo *Cameracense* appellamus. Plinius lib. XIX. cap. I. post linum asbeston *bysso* tribuit principatum. Quamquam vero Indiæ solum meminerant Pollux & Isidorus, tamen in Ægypto quam maxime crevisse cognoscimus ex Ezechielis cap. XXVII. & Hieronymi in illud commentariis. Idem Hieronymus, epistola ad Fabiolam, *bysso* non modo decorem tribuit, sed etiam quod difficulter rumpatur. Quod & Eucherius facit, lib. II. Instruct. Ut de Isidoro taceam. Sed non prætereundi versiculi Paullini ad Cytherium.

Nam fila byssi fortiora & sparteis
Feruntur esse funibus.

Differre autem *byssum* a *serico*, vel fidem fecerit hic locus Tertulliani, lib. de cultu feminarum: *Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitiæ*. Nec quomodo differant, obscurum esse potest, cum *byssus* e terra nascatur: *sericum* vero producatur a vermiculis; sive cura in ædibus asservatis, uti id fit apud nos; sive fila in arborum foliis gignentibus, unde postea depectatur: quod olim fieri solere testantur Maro, Plinius, atque alii; ac hodie etiam in Oriente obtinere ex navigationum commentariis cognoscere est. *Coæ* autem vestes, quarum Horatius, Propertius, Ovidius, Plinius, atque alii meminere, non *byssinæ* sunt, sed *bombycinæ*: sic dictæ a *Co* insula, in qua *Pamphile*, Latoi filia (sic apud Plinium ex Aristotele scribendum, non *Plates*, ut vertit Gaza, quem etiam secutus Baïfius,) prima reperit rationem telam a Seribus missam redordiendi, hoc est, in fila dissolvendi, ac denuo texendi. Hæc mens loci Pliniani, lib. XI. cap. XXII. Sed in quibusdam codd. pro *redordiri* scriptum *retorqueri*. Quod si placet, *retorqueri* sit ἀναλύεσθαι, sive ἀναπηνίζεσθαι· quod est, evolvere stamen involucro tramæ. Ita sententia sit, telam, quam bombyces texuerant, resolvisse, novamque inde telam texuisse. Hermolaus Barbarus in notis ad eum locum censet, pro verbis illis *in Co insula*, scribendum *in Cea insula*. Est hæc insula illa, quam tenuit Aristæus. Et sane in Ceo hanc rem inventam tradit Plinius, lib. IV. cap. XII. his verbis: *Ex Ceo profectam delicatiorem feminis vestem, auctor est Varro*. Plinium quoque secutus Solinus, cap. XIII. *Multæ*, inquit, *insulæ objacent Atticæ continenti: sed suburbanæ ferme sunt Salamis, Sunium, Coe, Ceos, quæ ut Varro testis est, subtilioris vestis amicula arte lanificæ scientiæ prima in ornatum feminarum dedit*. Atque idem apud Isidorum legas. Sed qui hinc colligunt, vestes, non *Coas*, sed *Ceas* dici debere, non cogitant a quam multis scriptoribus antiquissimis *Coæ* appellentur, juxta omnium & MStorum & antiquitus excusorum fidem. Quare hi non minus errant, quam illi, qui contra, cum *Coæ* id feminæ ab aliis tribui vident, non *Cea* sed *Coa* legendum censent: in quibus est Ortelius in Thesauro, voce *Ceos*. Nam ex iis, quæ diximus, paret, non convenisse antiquos in hujus inventi gloria, quam alii *Coæ*, alii *Ceæ* mulieri tribuerunt. In hoc veterum dissensu, cum Brodæo illis potius subscripserim, qui in *Co* hanc artem inventam prædicant, idque potissimum auctoritate compulsus Aristotelis, cujus hæc verba, lib. V. de historia animalium, cap. XIX. Πρώτη δὲ λέγεται ὑφῆναι ἐν Κῷ Παμφίλη, Λατώου θυγάτηρ. *Prima autem Pamphile, Latoi filia, in Co insula texuisse dicitur*. Ubi ἐν Κῷ, est *in Coo*, non *in Ceo*: ut Varro & Plinius cepere.

C A

CABALLI nomen de equis vilioribus dicitur: ut ψευδεπίγραφος Cornutus innuit notis in Persium. Itaque de iis, qui in pistrino essent, usurpat Pomponius in l. si ita in principio. D. de instrum. legat. Horatius lib. I. sat. II.

. . . . *Aut olitoris aget mercede caballum.*

Lucill. lib. II. apud Nonium, in *Caballus*.

Succussatoris tetri tardique caballi.

Idem origo indicat. Nam venit a Græco καβάλλης, quod Hesychio interpretante, est ἐργάτης ἵππος. Venit autem a Dorico καβάλλειν pro καταβάλλειν. Vide quæ fuse de *caballi* voce disserit Isaacus Casaubonus in anteloquium satyrarum Persii. At Isidorus audiri non debet, qui de vocis origine sic scribit lib. XII. Origin. cap. I. *Cavallus, a cavando dictus, propterea quod gradiens ungula impressa terram concavet: quod cetera animalia non habeat*. Pro *caballo* ævo posteriori extulere *cabo*, ut ex Glossis Isidori constat. Ab eodem *caballinum* dixere pro stercore equino: quomodo usus scriptor historiæ miscellæ, lib. XXI. Item *caballarius*, pro equite, quomodo Jul. Firmicus usurpat. In Glossis Græco-Lat. nunc κέλης ἱππεὺς, nunc ἱπποκόμος· in Glossis Isidori *alaris* exponitur, hoc est, qui est in ala seu turma equitum. Ab eodem fecere *cabellico*, qua ratione Galli a *cheval* (quod a *caballus* deductum) dicunt *chevaucher*. Legas id verbi in lege Salica, Tit. XXII. apud Weribertum in vita Caroli M. & Haimonem; Anastasium in Conone, Haimonem in Homiliis: quos adducit Meursius in Lexico Græcobarbaro.

CACABARE, κακκαβίζειν, perdicum vox, quæ κακκάβαι dicuntur, teste Hesychio. Athenæus quoque lib. IX. auctor est, τὰς πέρδικας, a quibusdam dici κακκάβας, ab Alcmane κακκαβίδας. Auctor Philomelæ, Ovidio falso tributi:

Cacabat hinc perdix: hinc gratitat improbus anser.

Non tamen omnis perdix *cacabat*. Nam, ut Aristoteles scribit, lib. IV. Hist. animal. cap. IX. ubi de vocum differentia agit: Διαφέρουσι καὶ τῶν ἐν ταὐτῷ γένει ζώων κατὰ τόπους, οἷον τὸ τῶν περδίκων, οἱ μὲν κακκαβίζουσιν, οἱ δὲ τρίζουσι. Theophrastus pro τρίζειν dicit τιττυβίζειν, ut & Pollux, ac in Onomastico veteri legas, *cacabo*, τιττυβίζω. Est vero κακκαβίζειν, a κάκκη, quomodo *stercus* vocabant, unde κακκᾶν, puerilis vox, pro χέζειν. Usus utroque Aristophanes: estque a κακκᾶν, Latinorum *cacare*. Similiter πέρδιξ (unde Latinum *perdix*) est ἀπὸ τοῦ πέρδειν, quod est *crepitum ventris edere*. Ratio vero, cur & *perdici*, a *pedendo*, & *voci* ejus a *cacando* nomen fecerint antiqui, ea est, quod vox hujus avis cacantium, & crepitum ventris emittentium, referat sonum. Vulgo *perdix* eadem putatur ac *gallina rustica*: sed secus est. Martialis hac de re locum ita emendat B. Vulcanius e MSS.

Rustica sim, an perdix, quid refert, si sapor idem est?
Carior est perdix. Sic sapit illa magis.

Nempe, ut ait Satyricus:

. . . . . *Magis illa juvant, quæ pluris emuntur.*

CACABUS, a κάκαβος, pro quo frequentius κάκκαβος legas gemino κκ. Imo Latine quoque rectius *caccabus* dixeris, quomodo scribitur ea vox in Pandectis Florent. Cum autem (quemadmodum ex quarto Athenæi paret) voce κακκάβη, & κάκκαβος, utantur Aristophanes & Antiphanes, scriptores antiquissimi; frustra dubitat Isidorus, num forte vocem eam Græci acceperint a Romanis: quod nonnisi in iis vocabulis locum habet, quæ irrepsere in linguam Græcorum, postquam devicti sunt a Romanis. Verba Isidori sunt, lib. XX. cap. VIII. *Cacabus & cucuma a sono fervoris cognominantur. Hæc in Græcis & Latinis communia nomina habent: sed utrum Latini a Græcis, an Græci a Latinis, hæc vocabula sumserint, incertum est*. Sed neque audiendus Varro, qui *cacabum* a *caldo* deducit, indeque & *calicem* dici ait, cum hoc quidem sit a κύλιξ, illud a κάκκαβος. Verba ipsa Varronis ponam e lib. IV. de L. L. *Calix*, inquit, *a caldo, quod in eo calda puls apponebatur: & caldum eo bibebant. Vas, ubi cibum coquebant, ab eo cacabum appellarunt*. Interim ex hoc loco discimus, quid proprie *cacabus* dicatur: Idemque

idemque paret ex illis Pauli verbis, l. 18. D. de instruct. & instrum. leg. *Caccabos, & patinas, in instrumento fundi esse dicimus: quia sine his pulmentarium coqui non potest. Nec multum refert inter caccabos, & ahenum, quod supra focum pendet; hic aqua ad potandum calefit: in illis pulmentarium coquitur.* Eadem sententia Ulpiani, l. cum aurum. 19 §. si cui escarium argentum legatum sit. D. de aur. argentoque legat. Cum autem & Isidorus scribat, *caccabus*, seu κάκκαβος, a sono nomen accepisse: paret non esse commentum Huguitionis, cum scribit: *Cacabus, lebes a sono fervoris dictus est: fervendo enim exprimit hunc sonum, ca, ca, ca.* Quanto at eruditius Martinius, qui cum sciret a Varrone, *cacabum* esse vas, quo cibi coquuntur, conjectabat esse ex καίω, *uro*, & κάβη, *cibus*, ut proprie signet, vas quod imponitur igni, ut in eo coquantur cibi.

CACHINNARI dicunt Latini, a καγχάζειν, extrito γ. quod ipsum & Græci interdum prætereunt. Anacreon od. II. Αἰὲν δ' ἅλλεται καχάζων. Aliter si legas, non constabit versus. Καγχάζω autem est ὀνοματοπεποιημένον, ut & nostrum, *lacchen*, quod alioquin videri queat esse κατὰ μετάθεσιν, factum ex καχλάζειν, extrita prima syllaba & duplici. Sed neque multum abit ab Hebræo לעג, quod est *deridere, subsannare*; unde Græcorum γελᾶν, id est, *ridere*, a quo *gelasini* dentes, Polluce teste, qui in ridendo nudantur. Idem corrugatio oris in ridendo: quomodo usus videtur Martialis, lib. VII. XXIV.

Nec grata est facies, cui gelasinus abest.

Ad *cachinni* vocem redeamus: quam per ὀνοματοποιίαν efformatam, docet & Porphyrio. Est vero *cacchinus*, cum voce risus lascivior, ut scribit vetus Persii interpres, ad Sat. II. Salonius quoque, in Ecclesiasten, interpretatur, risum immoderatum, dissolutum atque perstrepentem. Consentit Suidæ interpretatio, cui καγχλάζειν est, ἀθρόως γελᾶν, *effuse ridere*: quod Latini dicunt *cachinnum* vel *risum tollere*. Ita locutus Cicero, lib. de fato. Locum apponam integrum historiolæ caussa: *Quid? Socratem nonne legimus quemadmodum notarit Zopyrus physiognomon, qui se profitebatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte, pernoscere? stupidum esse Socratem dixit & bardum, quod jugula concava non haberet: obstructas eas partes & obturatas esse dicebat: addit etiam mulierosum: in quo Alcibiades cachinnum dicitur sustulisse.*

CACO, juxta Nunnesium, a χέζω, quod idem notat, Sed omnino est a κακκᾶν, hoc est, *cacare*, ut κάκκη, *stercus*. Κακκᾶν autem, seu κακκᾶν, a κακὸς esse arbitrantur, διὰ τὸ δύσοσμον. A *cacare*, posteriori ævo *cacabulum* dixere, pro loco ubi *cacatur*. Sæpius legas id Vitis Sanctorum.

CACTUS, a Græco κάκτος. Usus Tertullianus in scholastico scripto, de Pallio, capite II. *Eradicato omni aconito hostilitatis, & cacto & rubo subdolæ familiaritatis.* Ubi minime mutanda vox *cacti*, eo quod fuerit inter esculenta. Quippe eo meminit Tertullianus, quod spinosa esset: quemadmodum cum ex aliis veterum locis notum, tum illo Hesychii: Κάκτος, ἄκανθα, ὑφ' ἧς ἐὰν πληγῇ νεβρὸς, ἀχρεῖα ἴσχει τὰ ὀστᾶ εἰς αὐλούς· hoc est, *Cactus, spina, quæ si pupugerit hinnulum, ossa ejus faciendis tibiis sunt inepta.* De *cacto*, sic Plinius, lib. XXI. c. XVI. *Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cujus in terra serpunt caules a radice emissi, lata folio & spinoso; Caules vocant cactos: nec fastidiunt in cibis inveteratos quoque: Unum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejusdem suavitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon vocant: quo detracto, & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant ascaliam.* Qui locus expressus ex Theophrasti plantarum historiæ lib. VI. cap. IV. Eundem adducit Athenæus, lib. II. ubi & inter alia docet, κάκτον esse, quem Romani *carduum*, Græci κινάραν nominant. Germano-Belgæ altiles hosce carduos, sive caules, vocant *Artischok*, Galli *artichaut*, nempe, quasi ἀρτυτικὰς καυλοὺς, ut quidam ajunt, qui & eos ab Alexandro Tralliano ἀρτυτικὰ vocari admonent. Alii quasi *archicarduum* dici arbitrantur. Vide quædam de eo apud Baptistam Egnatium Annotat. poster. cap. CLXVIII. & nos infra voce *Cinara*.

CACULÆ voce usus Plautus, Trinummo, Sc. *Sta illico: Video*, inquit, *caculam militarem me futurum.* In Glossis Philoxeni exponitur, δοῦλος στρατιώτου. Eadem interpretatio Festi, qui & etymon adferre conatus. Verba ejus pono: *Cacula, servus militis. Dicitur autem a Græco κᾶλον, quod fustibus clavisque ligneis ad tutelam dominorum armari soliti sunt.* Hæc ille. Quo in loco notandum, milites Romanos habuisse servos clavigeros, qui iccirco (ut Festus in *calatores* ait, *clavatores* appellantur a Plauto, Mercatore. Militarium clavarum meminit & Cicero in Catone Majore; *Sibi igitur habeant arma, sibi equos, sibi hastas, sibi clavam, sibi pilam, sibi venationes.* His clavis solent tirones se exercere ad palum, ut docet Vegetius, libro I. capite XI. Pugna hæc dicebatur *paloria*, ut Charisius docet lib. I. Meminit & ejusce pugnæ Vegetius, lib. II. c. XXIII. Et Juvenalis, Sat. IV.

. . . . Aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros . . . .

Ex his quidem abunde lucem capit, quod de clavis ait Festus. Sed quis non videt, *calones* quidem a *cala*, vel κᾶλον, deduci ἀναλόγως; at *caculas* non item? Ut autem nil opus sit multum insistere inquirendo vero ejusce vocis etymo, fecit Jul. Scaliger, qui apposite admodum originem *caculæ* indicat, Exercitat. CCC. sect. XII. & de L. L. capite XXII. quibus locis docet, *caculam*, ex eo nomen accepisse, quod non esset in numero militum sed imbellium, a κακὸς, quod proprie *imbellem* notat. Nempe ἀπὸ τοῦ χάζεσθαι quod est vitium in militia, cum locum amittunt in acie. Usus Homerus aliquoties. Nec longe abit Nunnesius, cum *cacula* ὁμοίως deducit a χάζεσθαι. Ab adducta κακοῦ significatione Becmanno placet nomen inditum *Caco* illi, quem devicit Garanos pastor, ut Verrius Flaccus scripsit, qui & auctor est, quod poëtæ ab Hercule interemptum dicant, id ex eo esse, quod omnes magnarum virium veteribus *Hercules* dicerentur. Auctor Servius, ad VIII. Æneïd. Sed verisimilius est, quod Servius ibidem ait, *Cacum* ab Arcadibus sic appellatum, a κακὸς, qua malum pravumque notat. Nam & hoc sensisse videtur Ovidius in Fastis:

Cacus Aventinæ timor atque infamia silvæ,
Non leve finitimis hospitibusque malum.

A *cacula*, est *caculatus*, quod Festus generatim interpretatur *servitium*. Sed intelligendum servitium eorum, qui militibus famulantur.

CACUMEN, quin ab *acumen* veniat, dubium non est. Est enim summitas arborum ac montium. Sed dispiciendum, utrum princeps litera (quod sane non displicet) similiter assumatur ad roborandum sonum: quomodo ab αὐλὴ est *caula*, teste Servio, & ab αἰτῶ, *quæso*: an vero sit ex compositione: puta vel ex *caput*, ut *cacumen* sit *capitis acumen*, quæ Francisci de S. Quercu opinio est: vel ex præpositione loquelari *con*, ut *cacumen* factum sit ex *coacumen*, quia in unum coëunt acumina, quæ conjectura est doctissimi Martinii. *Cacuminare*, pro *acuere*, legas apud Sidonium non semel.

CADAVER, a *cadendo*, quia absque anima corpus sese fulcire nequit: Sic Isidorus, lib. XI. cap. II. & ante eum Servius, ad illud VI. Æn.

. . . . Belloque caduci
Dardanidæ . . . .

Græci similiter vocant πτῶμα, ἀπὸ τοῦ πίπτειν. Suaviter nugantur, qui *cadaver* conflatum ajunt ex tribus vocibus, *caro data vermibus*. Ut nempe princeps solum syllaba remanserit ex quaque voce. *Cadaverosa facies* Terentio, qualis cadaveris esse solet.

CADIVUS, a *cado*, quod sponte, vel facile, cadit. Onomasticum vetus: *Cadivus*, αὐτόπτωτος. Ab eo, & loquelari præverbio, est *recidivus*, quamquam ei, non

non tam inusitatum *cadivus*, quam usitatum *caducus*, solet opponi. Ausonius in doctissima pro consulatu gratiarum actione: *Quæ bona præstas, efficis ne caduca sint: quæ mala, prospicis ne possint esse recidiva.* Differt *recidivus* a *redivivus*, uti Sosipater monet, quod *rediviva* dicantur, quæ post interitum redeant: *recidiva* autem, quæ ex suo casu restituuntur. Unde Virgilius.

Et recidiva manu posuissem Pergama Teucris.

Ubi tamen quidam libri *rediviva*: sed *recidiva* agnoscit quoque Servius. Itidem lib. x. Æn.

. . . . *Recidivaque Pergama quærunt.*

Quamquam hic quoque eadem in voce variant antiquissimi codices. Nec mirum: quando etsi *redivivus* proprie conveniat τοῖς ἐμψύχοις (dicitur enim quia redit in vitam; unde & in Glossis Philoxeni exponitur παλίζωος,) tamen & de ædificiis usurpatur κατὰ μεταφοράν. unde in Græco-Latinis Glossis exponitur παλίγκτιστος. Sane vocem esse architectonicam, etiam discimus ex illo Ciceronis in Verrinis: *Utrum existimatis minus operis esse, unam columnam efficere novam, nullo opere redivivo.* Et Catullus pontem *irredivivum* appellat, qui prolapsus nequit instaurari.

CADMEA *terra, quæ in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.* Ita Festus: ubi in MSto est *Cadinea*: sed perperam. Nam Plinius similiter, lib. XXXIV. cap. X. *Ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicinæ utilis.* Meminit & cap. I. ejusce libri. Nomen ea eo esse creditur, quia Cadmus Tyrius auri metalla, eorumque fusuram, invenit. Ita Agricola de Metall. lib. I. c. IV. Alii, quia in Cypro effoderetur, Plinio teste: ac Cyprus Græcis sit ad Orientem. Nam Cadmus notat orientalem, a קדם, *oriens*.

CADO, a κάτω, hoc est, *deorsum*. Nam cadere, nihil aliud est, quam naturaliter, hoc est, ob gravitatem, deorsum ferri. Jul. Scaliger, comm. in libro II. Theophrasti, de causs. pl. capite XVII. & libb. de causs. L. L. capite LXXX. dictum ait, vel a χάζω, id est, *cedo*, cujus aorist. II. χαδῶ. vel a χάω seu χάσκω, Æolico flexu: hoc est, *hisco*: quia nempe in omni casu fit intervallum. Argute sane, sed, ut censeo, prius etymon simplicius veriusque; quod & Nunnesius in Grammatistice amplexus. A *cado* sunt *cadaver*, *cadivus*, *caducus*, *casus*, alia, de quibus seorsim.

CADUCEUS, pacis signum, ut Nonius vocat ex Varronis lib. II. de vita pop. Rom. est κηρύκειον, ὃ βαστάζουσιν οἱ πρέσβεις. *caducifer*, κηρυκιοφόρος. *caduceator*, κῆρυξ ὁ ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστελλόμενος, καὶ τὸ κηρύκειον φέρων. prout voces hæ in veteribus Glossis explicantur. *Caduceo* autem seu *cerycio* exteræ solum gentes utebantur: Romanis vero pro eo *sagmina* in usu erant. Hinc Marcianus, L. sanctum. de divis. rerum: *Sunt*, inquit, *sagmina quædam herba, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret; sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur cerycia.* Et Plinius lib. XXIX. cap. III. *Hic*, inquit, *complexus anguium, & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes, caduceum in pacis argumentum circumdata effigie anguium fecerint.* Quod Marcianus *Cerycium* dicit, id Plinio est *caduceus*; quod si scisset Alexander ab Alexandro, non scripsisset, lib. V. cap. III. *Cerycium* esse legatorum ornatum. Sane nec dubium, quin Latina vox e Græca originem ceperit. Neque obstat, quod κηρύκειον vulgo scribatur per η, etiam apud Pollucem, lib. VIII. cap. XI. Τὸ κηρύκειον φόρημα ἦν τῶν πρεσβέων. Nam in Glossis Philoxeni est, *caduceum*, κηρύκιον. Imo lib. II. Epigr. legere, est κηρύκειον γὰρ ἔχων καὶ πλαγία πέδιλα. A κηρύκειον igitur, vel potius καρύκιον, sive καρύκειον (quomodo Tarentini dixere & Syracusani,) dixere Latini *caduceum*, pro *caruceum*, *R* in *D* converso, quomodo pro λαμπρὸς Latini dixere *limpidus*, & Hetrusci a *rarus* fecere *rado*; a *quaro*, *rhiedo*: cui contrarium Latinis *meridies* pro *medidies*. Vulgo *caduceum* dici ajunt a *cadendo*, sive quia facit ne in eundo cadatur, sive quod cadere faciat contentiones atque certamina: quia nempe, ut per *feciales* bella indicebantur, ita per *caduceatores* finiebantur. Sed si a *cadendo* esset, prima corriperetur, quam Ovidius in *Caducifer* producit. Quare simplicior veriorque sententia eorum, qui deducunt a καρύκειον, quam etiam amplexus Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, & Jos. Scaliger ad Festum in *Caduceator*. Quæ *caducei* sit forma, origo, & quid συμβολικῶς notet, vide sis apud Hyginum, libro II. signorum cælest. cap. VIII. ubi de lyra; Plinium, lib. XXIX. c. III. Macrobium, lib. I. Saturn. cap. XIX. Cælium Rhodiginum, lib. XXI. cap. XVI.

†CADUCEUS est ipsum Graecorum Καρύκειον, quod saepe in Tabulis Graecis Heracleensibus legitur. Ad primam hujus Καρυκείου vocalem quod attinet, noli sic accipere, quasi τὸ Η, quae propria vocis hujus vocalis esset, Dores in A commutarint. Imo potius nativa vocabuli vocalis A fuerat, quam postea ceteri Graecorum in H verterunt. Nam κάρυξ primitus non vero Κῆρυξ dicebatur, qui Latine *praeco*, cujus Caduceum insigne fuit. Origo Hebraica id suadet; quippe cum a קרא *Kara*, *clamavit*, meo judicio Κάρυξ fluxerit. Nam in praeconibus Stentorea vox requirebatur: unde & *vox praeconia* de vasta & ingenti voce in quibusdam Actis Martyrum usurpatur. Eadem vocalis A ab Latinis etiam in *Caduceum* & *Caduceus* retenta fuit: haud dubie quod hoc vocabulum ex Magnae Graeciae sermone Latini didicerint. Nam quod τοῦ Καρύκειου caninam literam iidem in D permutarint: id ex eo factum, quod D & R in omnibus linguis forma characteris & sono sunt maxime affinia, eaque gratia quam saepissime alternant. Sane vero *Caduceum* verbum Fetiale esse in meis Tyrrheoicis ostendebam. Cumque Fetiale jus peculium Tuscorum esset; hinc vocis origo ab Oriente ad Tyrrhenos, ab his ad Graecos Italiotas Latiumque manasse mihi videbatur. Vide meum Comment. in Tab. Heracl. pag. 151. Adn. 15. Sed de hac voce rursus in *Fetialis*. MAZOCHIUS.

CADUCUS est a *cado*, quo respexit Appuleius in Apolog. *Tu potius caducus, qui jam tot calumniis cecidisti.* Gloss. Philox. *Caducus*, πτωτικός. Onomasticon vetus: *Caducus*, πτώσιμος. Hinc *caduca oliva*, apud Columellam, lib. XII. extremo c. L. quod aliis XLIX. & *caduca glans*, L. XXX. D. de verbor. signif. Hoc est, quæ cecidit, vel casura. Maro, I. Georg.

Sæpe levem paleam, & frondes volitare caducas.

Morbus caducus, Isidorus, lib. X. Originum: *Caducus a cadendo dictus, id est, lunaticus, eo quod certo lunæ tempore patiatur.* Gloss. Cyrilli: Ἐπιληπτικός, *caducus*. Etiam *caduci*, qui bello cecidissent. Maro, VI. Æn.

. . . . *Belloque caduci*
Dardanidæ . . . .

Caducæ aquæ dicuntur Frontino, lib. II. quæ e castellis & fistularum manationibus effluunt ac cadunt. Nam propria hic *cadendi* vox; unde lege prædiorum urbanorum (ut Varro testatur, lib. IV. de L. L.) scriptum fuit: *Stillicidia, flumina, aquæ, uti* (ita emendat Scaliger) *fluant cadantque.* Et in Senatusconsulto apud Frontinum. *Quo minus ea aqua ire, cadere, fluere*, &c. Ab eadem mente dicere *caduciter*, quod Nonius explicat, *præcipitanter*. Varro:

At frigidos nimbos aquæ caduciter ruentes
Pertimuerint aquatiles querquedulæ natantes.

Sic locum hunc apud Nonium emendo. *Caduca auspicia* dicebantur, *cum aliquid in templo excidit, veluti virga in manu*: ut scribit Festus; qui his verbis indicat, si virga e manu Flaminis, quam *commentaculum* vocabant, cecidisset, id dictum *auspicium caducum*: videturque fuisse infelix, ut ad eum Festi locum monet Scaliger. *Caducæ hereditates* apud Cicer. Philipp. X. Juvenalis, Sat. IX.

Legatum omne rapis, nec non & dulce caducum.

Isidorus lib. V. capite XXV. *Caduca inde dicuntur, quia eis heredes ceciderunt.* Unde liquet, cur Juvenalis *dulce* vocet *caducum*, nempe quia insperato contingit. Sed plenius rem exponit Ulpianus in fragment.

fragment. tit. VII. *Quod quis*, inquit, *sibi testamento relictum, ita ut jure civili capere possit, aliqua ex caussa deinde non ceperit, caducum appellatur, veluti ceciderit ab eo: verbi gratia; Si cælibi vel Latino Juniano legatum fuerit: nec intra dies centum vel cælebs legi paruerit, vel Latinus jus Quiritium consecutus fuerit; aut si ex parte heres scriptus vel legatarius ante apertas tabulas decesserit, vel peregrinus factus sit*. Hactenus Ulpianus. Legibus autem caducariis bona vacantia in fiscum redigebantur. Unde in Glossis Philoxeni: *Caducum*, πολιτικὸν δημόσιον. Et in Glossis Beati Germani Parisiensis: *Caducum*, τὸ χωρῶν εἰς τὸν φίσκον. Rex Theodoricus apud Cassiodorum: *Caduca bona fisco nostro competere, legum cauta decreverant*. Huc quoque pertinet *caducarius*. Isidorus in Glossis: *Caducarius, ad quem pertinent, quæ cadunt, defuncto aliquo, cui non est, qui succedat*.

CADURCUM legas apud Juvenalem, Sat. VI.

Magnaque debetur violato pœna cadurco.

Et Sat. VII.

. . . . Cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere: non aliter quam
Institor hibernæ tegetis, niveique cadurci.

Ad priorem locum sic vetus interpres: *Per cadurcum, membrum mulieris intelligitur, cum sit membri velamen. Vel, ut alii, est instita, qua lectus intenditur*. Unde ait Sulpitia,

Ne me cadurcis destitutam fasciis,
Nudam Caleno concubantem proferat.

Ad posteriorem autem locum sic scribit: *Cadurcum quidam cucullum dicunt candidum, propter hiemes & nives comparatum: alii tabernaculum, aut tentorium, quibus merces suas protegere consueverunt*. Ex Sulpitiæ loco satis liquet, *cadurcum* fuisse tegmen lecti, quo pudori consulitur concumbentium: fuisseque id nivei coloris, ait Juvenalis. Sed fueritne stragulum, an cortina, sive peripetasma, dispiciendum adhuc. Posterius mallim. Nam & tabernacula similiter iis velarunt: unde Vetus vocabularium exponit, *tentorium*: sed ridiculam addit nominis caussam, *quod facile cadit*. Est enim appellatio ea a *Cadurcis*, populo Galliæ Celticæ, cujus urbs *Cadors*. Meminit *Cadurcorum* Cæsar, lib VII. & Plinius, lib. IV. cap. XIX. ubi eos Narbonensi Galliæ conterminos facit. Item, lib. XIX. cap I. ubi inter alia inquit; *Nullum est candidius linum lanæve similius; sicut in culcitis præcipuam gloriam Cadurci obtinent Galliarum. Hoc ad tomenta pariter inventum.* Clare ait a *Cadurcis* esse laudatissimum linum, ejusque usum esse in culcitis ac tomentis. Sequitur continuo apud eundem; *Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti*. Quorum sententia est, morem illum culcitam sive stramentum faciendi ex lino *Cadurcico* indicari appellatione, sive nomine stramenti, quod in Italia obtinet: nempe quod culcita, sive stramentum dicatur *cadurcum*, quasi *stramentum Cadurcicum*, sive *culcita Cadurcica*. In hujusmodi culcita dormiebant feminæ, quæ pervigilii tempore in templo secubarent. Quo tempore si cum viris concubuissent, credebatur *cadurcum* esse *pollutum*. Ac cogebantur viri veniam petere ejus delicti. Quod clare indicat Juvenalis:

Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu, sacris observandisque diebus,
Magnaque debetur violato pœna cadurco.

Ac videntur Sulpitiæ versus eodem pertinere: ut sententia sit, nolle se accusari ejus criminis, quasi cum mulieres aliæ in casto essent Cereris, vel Isidis, ac seorsim cubarent a viris, ipsa cum marito jacuerit nuda. Nisi malis loqui de fasciis, ex lino *cadurcico*, quibus destituti οἱ συνευνάζοντες, nudi conspicerentur. Quod autem interpretem Juvenalis, dicentem audivimus, quosdam per *cadurcum* intelligere τὸ αἰδοῖον γυναικεῖον, id quoque legere est in Glossis Isidori: nisi quod ibi corrupte est, *Calurda, labra pudendi muliebris, nunc sponda lecti*. Scribe *Cadurca*. Similiter in voce, quæ proxime ibi antecedit, *Cardudum, membrum feminæ*; trajectis literis scribendum *cadurcum*. Sed quod partem eam, qua feminæ id sunt, quod dicuntur, ita vocari credit, omnino errat: nec aliunde is error profectus, quam ex loco Juvenalis non satis intellecto.

CADUS, Gr. κάδος, quod Etymologus dici monet, παρὰ τὸ χανδάνειν, τὸ χωρεῖν. Ejus opinionem firmat nonnihil, quod pro ἔχαδον, poëtice quidem κέχανδον, at Jonice κεκάδον, dicitur. Sane etymon verum videri poterat, nisi כד (*cad*) Hebræis notaret *hydriam*, aut *lagenam*, aliudve vasis genus. Usus *cadi* voce aliquoties Plinius: sed ut Georgius Agricola monuit, non nisi cum, vel Græca transfert, vel de Græcis vinis loquitur. Extat & ea vox apud Ulpianum, l. sed si XV. § proprietatis, VI. ff. de usufructu; & Proculum, leg. penult. de vino leg. Nonius *Cados* interpretatur vasa, quibus vina conduntur. Atque ita usum docet Lucilium, Virgilium, Varronem. Sed habet præterea notionem strictiorem, qua mensuræ est genus. Capiebat ea urnas tres, ut Isidorus ait, lib. XIV. cap. XXV. atque hic Rhemnii Fannii locus indicat:

Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus: hanc facies, nostræ si adjeceris urnam.

Nam per *nostram* intelligit amphoram Romanam, quæ urnas capiebat duas. Vide sis, quæ de *cado* habet Pollux, lib X. cap. XX.

CÆCIAS ventus, καικίας. Seneca lib. V. Nat. Quæst. *Ab oriente solstitiali excitatum Græci καικίαν appellant: apud nos sine nomine est*. Vide de eo Aristotelem lib. II. Meteor. cap. VI. Plin. lib. II. cap. XLVII. Gellium lib. II. cap XII. Ita dicitur, quia spirat a Caïco, Mysiæ fluvio. Etymologus: Καϊκός ἐστι ὄνομα ποταμοῦ, ὅθεν καὶ Καικίας, ὁ ἐκεῖθεν πνέων ἄνεμος. Apud Hesychium legas: Καικίνης, ὁ Καικίας ἄνεμος ἀπὸ τοῦ Καΐνου ποταμοῦ. Sed scribendum Καΐκου ποταμοῦ. Latini, ut ex Φαέθων fecere *Phaëton*, ita ex Καικίας, *Cæcias*.

CÆCUS, quod *careat* visu appellatus videtur Isidoro lib. X. [ἄσκοπος vel potius a κέκευθας, aut κατακάλυπτω] Perottus non tam dici putat a *carendo*, quod oculis careat, quemadmodum neque a *capiendo*, quod oculis captus sit; (quam quorundam sententiam esse, ait) quam a *cædendo*, quod sit oculis concisus. Utrumque vero etymon (tam, inquam hoc a *cædendo*, quam alterum a *carendo*,) adducit Angelus Decembrius, lib. VII. de politia literaria, parte LXXVIII. Martinius, quia ignis, & fumus, maxime visum impediunt, conjectat *cæcus*, quod olim *caicus*, esse a καίω, uro: ut τυφλὸς, a τύφω, id est, *accendo*. Sed ut bene idem agnoscit, *cæci* originatio plane cæca est occultaque. A *cæcus* est *cæco*, τυφλῶ. Lucretius lib. IV.

Sol etiam cæcat, contra si cernere pergas.

Item, *cæcutio* & *cæculto*. Festus: *Cæcultant, cæcis proximi sunt oculorum acie obtusa*. Plautus.

Numnam mihi oculi cæcultant? Estne hic noster Hermio?

Ita & Mss. Forte tamen rectum est *cæculco*. Onomast. vetus: *Cæculco*, Ἀμβλυώττω. Ὑποκοριστικὸς est *cæculus*, unde *cæcula* inter serpentes. Isidorus lib. XII. cap. IV. *Cæcula dicta eo, quod parva sit, & careat oculis*. Cæcarum serpentium mentio & apud Plinium lib. IX cap. LI. Columella lib. VI. cap. XVI. *cæcilias* vocat. Sic Græcis τύφλινα, & τύφλωψ, vocatur a τυφλὸς, *cæcus*. Etiam a *cæcus* sunt cognomenta Romana *Cæcilius*, & *Cæcina*, quæ idcirco per *æ* scribuntur in vett. lapp. & libb. *Cæcigenus*, τυφλογενής. Lucretius lib. II.

Nam cum cæcigeni, soli qui lumina nunquam
Adspexere. . . .

CÆDO, olim *caido*, ab Hebreo כתת quod idem notat: unde & κόπτω. [*coido*, unde & *cudo* a κόπτειν, idem quod κόπτειν. vide *cudo*.] Id magis placet, quam ut *cædo* sit a *cado* vel κτείνω, vel καίνω quod scribit Festus in *Cædes*, & Jul. Scaliger de caussis L. L. cap. XXVIV. & XXVIII. qui hoc exemplo *N* in *D* converti probat: uti & facit Nunnesius in Grammatistice. A *cædo* est *cædes*, quæ vox non hominum modo est, sed & arborum: ut apud Gellium, lib. IX.

lib. IX. cap. XII. *Cur tantam ligni ac frondium cædem faceret, percontatus est*. Nempe qua ratione *materiem*, vel *frondem cædere*, dixere rei Rusticæ scriptores, item Plinius, Vegetius, alii. Sic *cædua silva*, quæ in hoc habetur, ut cædatur, ac succisa rursus renascitur. Item *arbores caduæ*, quæ Hesychio κοπάδες, quæ *cædua* sunt naturæ, hoc est, ejus, ut cæsæ iterum crescant. Composita a *cædo* sunt *occido*, *incido*, *concido*, *succido*, *præcido*, *excido*, *trucido*, quod dicitur, quasi *truciter cædo*, eoque plus est, quam *cædo*. Item ex *am*, id est, *circum*, & *cædo*, dicta *ancæsa*. Festus: *Ancæsa dicta sunt ab antiquis vasa, quod circum cædendo talia fiant*. *Excidio*, ab *excidendo*, teste Festo. Ab *homo* & *cædo*, est *homicida* per syncopen, pro *hominicida*; ut *sanguisuga*, pro *sanguinisuga*. Item a *cædendo*, *bovicidium* dictum Solino, Græcis βουθυσία, qua *buthysia* voce usus & Tranquillius. Id esse ex βοὸς θυσία, satis liquet. Etiam bujus loci sunt *præcidanea*, *succidanea*, *succidia*, & alia de quibus seorsim.

CÆLARE, & *celoro*, sic Nonius distinguit, quod hoc sit, *tegere*, & *abscondere*: illud, *insculpere*. *Cælo* puto esse a *cædo*. Nam *D* & *L* sæpe commutantur: ut ab Æolico Ὀδύσσευς *Ulysses*. [*cælo* a κοιλῶ, idem quod κοιλαίνω. Sic Plutarcho κοῖλον ἀργύριον *cælatum*. Sed & cum pro *abscondere* accipitur, & tum quoque ab eadem est origine. *Cava enim ad cælandum idonea*. Utroque vero modo potest per *a* & *æ*. Nam κάος & κόος idem.] Conjectabam etiam, ut ab *ustum* est *ustulo*, & a *postum*, unde *repostum* pro *repositum* est *postulo*, sic a *casum* fuisse *cæsulo*, & κατὰ συγκοπὴν *cælo*. Ac sic quoque fuerit a *cædendo*. Nempe quia *cælator* incidit metallum. A *cælando* id est *cædendo*, est *cælum*, instrumentum sculptoris: quomodo Græcis id dicitur τορεὺς, a τορεῖν, quod Hesychius exponit, τὸ τιτρᾶν. Ac fortasse hic quoque fuerit συγκοπὴ, *cælum* ex *cæluleum*, a *cælo*, ut *prelum*, ex *premulum*, a *premo*. Servius videtur *celum*, per nudam vocalem; *cælo*, per diphthongum scripsisse. Vide eum in illud Virgilii, I. Æneidos:

. . . . *Cælataque in auro*
Fortia facta patrum. . . .

Cælum pro instrumento cælatorum usurpat Varro apud Nonium:

Numnam cælatus in manu dextra scyphus
Cælo dolitus artem ostentat Mentoris?

Ausonius, Epigramm. LVI.

Talem fecerunt ferrea cæla deam.

Usi quoque Martialis, Statius, alii. Conveniunt *cælatura*, & *sculptura*, quod utraque figuras facit, extantes & e plano protuberantes: quanquam de cælatura multi contrarium tradant, & in his Cardanus, libro de lapidibus. At differunt eo, quod materies sculpturæ latius patet, ut his verbis ostendit Fabius Quinctilianus lib. III. cap. XXI. *Et cælatura quæ auro, argento, ære, ferro, opera efficit: nam sculptura lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, præter ea quæ supra dixi, etiam complectitur*. Itaque *cælatum argentum* legas passim: at *gemmas sculptas*, item *sculptorem* legas *ligni*, aut *marmoris*. Poëtæ tamen id non observant. Nam Maronis est in Eclogis.

. . . . *Pocula ponam*
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis.

Cælatum dixit pro *sculptum*. *Cælator* in Glossis Phil. exponitur, τορευτής. Nempe τορεύειν est *cælare*, ut τόρευμα, *aurum* vel *argentum cælatum*. Usi *cælatoris* voce Fabius lib. II. & Juvenal. Sat. IX. *Cælatura* est apud Senecam, epist. V. in Glossis exponitur τόρευσις.

CÆLEBS [pro quo *cæleps*, per *p* magis probat Curtius Papirianus apud Cassiodorum, in Collectaneis de Orthogr.) per *e* scribere jubent Aldus Nepos in Orthogr. & Marius Corradus, lib. II. de L. L. Nec damnare ausim, quando sic vett. habent libb. & lapp. Etymon tamen repugnat. Nam a κέρκος, & λείπω, est κερκόλειψ, *carens cauda*; sic a κοῖω, vel κοίτη, & λείπω, est κοίλειψ, quia ei λείπει κοίτη γάμικη, *deest lectus nuptialis*: quod sic περιφράζει Maro:

Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
Degere. . . .

Ad verbum igitur, *cælebs* sonet *decubis*. Glossæ vett. *decubis*, ἀπόκοιτος. [a κολεῶος *privatus aliqua re*, ὁ ἐστερημένος.] Miro autem consensu antiqui a *cælo* nomen arcessunt, ut *cælebs* dicatur, quasi ἠρμικοῦος, hoc est, *cælivivus*. Quintilianus, lib. I. cap. V. *Ingeniose sibi visus est Cajus Granius cælibes dicere, veluti cælites, quod onere gravissimo vacent: idque Græco argumento: ἠΐθεος enim eadem de caussa dici affirmat*. Festus: *Cælibem dictum existimant, quod dignam cælo vitam agat*. Donatus ad illud Adelph. act. I. sc. I.

Quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam habui.

Romani, inquit, *cælibem, quasi cælitem dicunt*. Priscianus, lib. I. *Pro v consonante b ponitur*. *Cælebs*, *cælestium vitam ducens*. Quare nihil mirandum, si etymon vulgo receptum arripuerit B. Hieronymus, acerrimus virginitatis defensor, cujus hæc verba, lib. II. contra Jovinianum; *Cælibes, quod cælo digni sunt, inditum nomen*. Nec abit Beda, qui lib. de Orthogr. ait: *Cælebs, qui sibi iter facit ad cælum, & Cælebs cælestium ducens vitam*. Item Isidorus l. s. *Cælebs*, inquit, *connubii expers, qualia sunt numina in cælo, quæ absque conjugibus sunt. Et cælebs dicitur, quasi cælo beatus*. Imo, quod mirari satis non possum, Cæsar Scaliger de caust. L. L. cap. XII. scribere non dubitat: *Ad hanc*, inquit, *naturam non potuit v adspirare, sed transiit in pleniorem, scilicet in* b, *cælebs*. *Neque enim temere a cælo & vita deduxit Cajus, minime meritus hoc, qui a Quinctiliano notaretur*. Sed quis conjugii expertibus, a cælo nomen impositum, persuadere sibi possit, qui sciat, Lycurgi, ac Romanis legibus, mulctatos esse *cælibes*? Tertium quoque etymon apponam. Nam Julio Modesto placuit esse a *Cælus*, qui Saturni pater fuit, unde de eo Ennius, apud Sosipatrum, lib. I.

Quem Cælus genuit. . . .

Rationem ejusce etymi indicat Fabius, lib. I. c. VI. ubi cum superiorem Granii opinionem indicasset, subjicit hæc verba: *Nec ei cedit Modestus inventione. Nam quia Cælo Saturnus genitalia absciderit, hoc nomine appellatos qui uxore carent*. Omnino autem verum etymon est, quod primo loco ponebamus.

†CÆLUM a כלא *cele*, *prohibitio*, *obstaculum*, ob ejus officium arcendi aquas superiores ab inferioribus: uti copiosius ostendi ad Gen. I. 8. MASOCHIVS.

CÆMENTUM, a *cædo*, quamquam in Pandectis Florentinis scribatur *cementum* absque diphthongo. Sed vitiose, cum certum sit, *cæmentum* ejusdem esse originis ac *cæsura*; ac sic dici, quia sit *cæsum* a lapide majore. Neque enim *cæmentum*, intritum sive ferruminationem ex calce & arena, significat, ut Accursius putavit: ac vulgo hac voce utuntur multi: sed lapides minores rudes, ac informes, & quævis lapidum fragmenta, atque assulas, quibus utuntur artifices ad operum farcturas. Liquet hoc ex Vitruvio, lib. VII. cap. VII. Atque ita etiam usus Livius, lib. I. de bello Punico: *Nec erat difficile murum subruere, quod cæmenta non calce durata erant, sed interlito luto, structuræ antiquo genere*. Vide & Vitruvium, lib. II. c. VIII. Adi & Nonium, qui *cæmenta* lapides esse ait, quibus ædificia consurgunt. Idem ostendit, Sisennam, Varronemque *cæmenta* in neutro dixisse. At Ennium eo usum in feminino. Hinc *cæmentitia structura*, & *cæmentitii parietes*, apud Vitruvium. Item *cæmentarius*, qui *cæmentum* componit sive ea luto interlinat, quod ruinæ caussa; seu calce duret, quod firmitatem præstat.

CÆPE, seu *cæpa*, teste Isidoro, lib. XVII. cap. X. Ita dici videtur a *capitis* magnitudine: eaque caussa est, cur per Æ scribatur. Imperitus aliquis huic rei firmandæ advocet illud ex auctore Moreti.

. . . . *Et nomen capiti debentia cæpa*,

Sed hoc ineptissimum sit. Nam, cum duo sint cæparum genera, condimentaria, & capitata, posterius genus tangit poëta. Plinius, lib. XIX. c. VI.

Apud nos duo prima caparum genera. Unum condimentaria, quam illi gethyon, nostri pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Majo. Alterum capitatæ, quæ ab æquinoctio autumni, vel a Favonio. Ubi videmus, *gethyon* opponi *capitatæ*. nempe quia gethyon caput non habet, aut via habet. Theophrastus, Historiæ Plant. l. VII. c. IV. Τὸ δὲ γήθυον καλούμενον, ἀκέφαλόν τε καὶ ὥσπερ αὐχένα μακρὸν ἔχον. *Quod gethyon dicitur, sine capite est, & quasi longam cervicem habet.* Id Plinius sic expressit: *Gethyon pene sine capite est, cervicis tantum longæ, & ideo totum in fronde.* [Κάπια, τὰ σκόροδα Hesych.] Pro γήθυα etiam γήτεια dixere. Hesychius: Γήτεια κρόμμυα, ἃ καὶ γήθυα καλοῦνται. Etiam apud Plinium & Apicium vett. libri, assumpto *N*, *gentia* habent. Ac censet Salmasius Æoles pro γήτειον dixisse γήπιον, inde esse *cæpe*; vel venire illud ex Æolico γῆφυ, vel γαῖφυ, pro γῆθυ Æoles enim η in αι convertebant: ut, pro σκηνή, σκαινη, unde *scæna*. Simile fit pro γῆθυ, γαῖθυ, inde *cepe*. Græcis *cæpa* dicitur κρόμμυον, imprimis *capitata*: Nam altera proprium nomen habet γήθυον, ut diximus. Ac fortasse κρόμμυον a κάρα, id est, *caput*: quomodo *cæpa* a *caput*, juxta Isidorum. Aliis placet, κρόμμυον vocari ὅτι κόρας στομμύειν ποιεῖ, nempe quia vapore tenui & acri lacrymas ciet. Unde Lucilius, lib. v.

Flebile cæpe simul, lacrymosæque ordine tallæ.

Nam *tallæ* sunt interiores *caparum* tunicæ: ut monet Festus. Ex eodem citant Nonius & Priscianus.

Lippus edendâ acri assidue caparu' cæpâ.

Eapse de caussa, κρόμμυα ἐσθίειν, καὶ κρόμμυα ὀσφραίνεσθαι, *cæpas edere & olfacere*, dicuntur, qui suum infortunium plorant. Ita Bias apud Laërtium, Haliatti, Lydorum regi, mandanti, ut ad se veniret, rescribit. Ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, pro κλαίειν καὶ οἰμώζεσθαι. Et apud Aristophanem, Ranis, Xanthias vapulans, rogante Æaco, Τί δῆτα κλαίεις; respondet, Κρομμύων ὀσφραίνομαι. A fertili *cæparum* proventu agri Corinthiaci vicus dictus videtur Κρομμυών, seu Κρομμυών, pro quo & Κρεμμυών, seu Κρομμυών, scribitur: nempe, ut suspicor, quia & *cæpe* non κρόμμυον tantum, sed etiam κρέμμυον dicitur. quemadmodum testis est Hesychius. Hinc ὗς Κρομμυωνία, seu Κρεμμυωνία, quam Theseus interfecit, unde *Theseidem* vocat Maro in Ciri, juxta restitutionem Scaligeri;

Infestumque suis dira Theseidos exit
Speleum . . . .

Occasionem fabulæ vide apud Plutarchum in Theseo.

CÆRIMONIA [ἱερομηνία] per *Æ* & *I* in secunda scribendum censeo, quomodo eam vocem legi in antiquo lapide, docet Aldus in Orthogr. Sed veterum quoque originationes satis comprobant, per diphthongum scripsisse antiquos. Festus enim testatus, alios quidem putasse, id nomen esse *a caritate*, alios autem a *Cære* oppido. Fuit id oppidum Thusciæ, non longe a Tarquiniis situm, conditum a Pelasgis, qui e Thessalia venerant. Sed hi *Agyllam* vocarunt. Postea autem nomen *Chære* accepit, idque occasione istiusmodi. Lydis, qui Tyrrheni dicti sunt, adversus Agyllinos bellum gerentibus, quidam ad urbem propius accessit, nomenque urbis interrogavit: a Thessalo autem e muro responsi loco accepit χαῖρε· Id omen accepere Tyrrheni, captaque urbe, *Chære* nomen fecerunt. Auctor Strabo lib. v. Cur vero a *Ceretanis*, seu *Cæritibus*, dictæ existimentur *cærimoniæ*, id ex eodem Strabone cognosci potest. Nam paullo ante dixerat, *Cærites*, quo tempore Galli Romam obtinebant, conservasse, cum Romanos, quotquot hoc in oppidum confugissent, tum etiam æternum ignem, Virginesque Vestales. Idem narrat Valerius Maximus lib. I. cap. I. Florus lib. 1. cap. XIII. & ante hos Livius, lib. VI. ubi idcirco *Cære* appellat *sacrarium populi Romani, diversorium sacerdotum, ac receptaculum Romanorum sacrorum.* Existimantur igitur Romani, remunerationis ergo, sacros ritus a *Cære* dixisse *cæremonias*. Quam sententiam, cum quinctuplicem prius originationem attulisset, præ aliis sibi probari scripsit Josephus Vicecomes, de antiquis Baptismi ritibus, lib. I. cap. II. Ac secundum hos *cæremonia* per *Æ* scribi debeat. Uti & fortasse secundum illorum etymologiam, qui a *carendo* deducunt. Eos inter Massurius Sabinus apud Agellium, lib. IV. cap. IX. *Religiosum*, inquit, *est quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum a nobis est, verbum a relinquendo dictum, tanquam cærimonia a carendo.* Macrobius lib. III. cap. III. *Servius Sulpicius religionem esse dictam tradidit, quæ propter sanctitatem aliquam remota ac seposita a nobis sit; quasi a relinquendo dicta, ut a carendo cæremonia.* Augustinus, lib. II. Retractat. cap. XXXVII. *Cum agerem de observationibus Judæorum, a quibusdam escis secundum veterem legem abstinentium, dixi, Quarundam escarum cerimoniæ, quod nomen non est in usu literarum sanctarum, ideo tamen mihi congruens visum est, quod a carendo appellatas cerimonias, quasi caremonias, memoria tenebam, eo quod observantes careant his rebus, a quibus abstineant.* Isidorus lib. VI. cap. ult. *Cærimoniæ apud Latinos dicuntur sacra omnia, quæ apud Græcos Orgia vocantur. Proprie autem visum est doctoribus, a carendo appellari cærimonias, quasi Carimonias, eo quod ea quæ in sacris divinis offeruntur, in ipso usu carerent homines; quod etiam nomen in usu est literarum sanctarum. Alii cærimonias proprie in observationibus Judæorum credunt: abstinentiam scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quod observantes careant his rebus, quibus se abstinuerint.* Hactenus Isidorus. Eandem ὀρθογραφίαν sequuntur illi, qui a *cælo cærimonias* dici ajunt, quasi *cælimonias*, *L* in *R* converso, quomodo a *cælo cæruleus* dicitur, pro *cæluleus*. Nam & *cælum* veteres per *Æ* videntur scripsisse: ut dicemus suo loco. Et hæc quidem etyma invenio, quæ per *Æ* scribendum adstruant. Ponam nunc ea, quæ monophthongum probent: ut quod nonnulli proprie ritus sacrorum *Cereris ceremonias* dici putarunt. Hinc Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni: *Cerimonia*, Δημητρια. Nam Δημήτηρ, *Ceres*. Certum tamen est, *cærimoniarum* vocem latius patuisse apud Romanos. Servius ad IV. Æn. *Sane sciendum, Orgia apud Græcos dici sacra omnia, sicut apud Latinos ceremoniæ dicuntur.* Quod ipsum Isidorum dicere supra vidimus. Per *E* quoque simplex scribi debeat, si (ut Joachimus Camerarius verisimile putavit, Etymologiarum decur. III. cap. IV.) *quasi gerimonia dicatur a gerendo, sicut a gemendo gemonias scalas fecerunt, a querendo querimoniam, ut indicetur ea, quæ in sacris geri rite solenni deberent.* Quamquam & alterum ibidem etymon addit, ut sit a *caritate*. Sed prius illud quantopere etiam placuerit Bartholomæo Keckermanno; hinc videre est, quod, lib. I. Systematis Logici, sect. II. cap. I. cum divisisset etymologias, in veras, & apparentes, veræ exemplum esse ait, *cerimonia, quasi gerimonia, aut a Cære oppido.* At verisimilius longe Josephus Scaliger, qui censet, *ceremonias* dici ab antiquo *cerus*, id est, *sanctus*, unde in Saliari carmine, *cerus manus*, id est, *sanctus, bonusque*. Ita a *cerus* erit *cerimonia*, ut a *sanctus sanctimonia*, a *castus castimonia*, a *cultus cultimonia*, qua voce idem Tertullianum uti censet, lib. de Pallio, cap. IV. circa finem. In vulgatis, *cultum omnia* corrupte editum est. Sunt & ejusdem generis *alimonia*, & *querimonia*; quia etsi a verbis veniunt, similiter tamen *monia*, vocis productio est. At in *histrionia* (quod simile esse scripsit Camerarius, & ex eo Taubmannus) longe aliter se res habet. Quippe cum sit a dativo *histrioni*, solum primam vocalem voci additam paret. Sed neque id *cerimoniarum* etymon, quod e Scaligero ponebamus, controversia caret. Nam Festus, seu Paullus Diaconus (in voce *matrem matutam*,) *cerus manus* interpretatur, *creator bonus*: quod si rectum, *cerimonia* hinc nomen accepisse non possit. Et sane puto Festi sententiæ standum. Nam *cerus* est a *cereo*, id est, *creo*: qua de re plura in *Creo* dicemus.

Cæ-

CÆRITES tabulæ, ita dictæ a *Cære*, Hetruriæ oppido, quod *Agylla* ante dicebatur. Ejus civitatis incolæ ad hoc tantum cives censebantur, ut tributum penderent. Hinc *Carite* cera digni Horatio, qui merentur loco poni parum honesto. Plenius rem exponit Asconius, in Divinat. *Qui plebejus erat, in Cæritum tabulas referebatur & ærarius fiebat: ac per hoc non erat in albo centuriæ suæ, scilicet ad hoc, ut civis esset: sed tantummodo, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet.* Gellius lib. XVI. cap. XIII. *Primos municipes sine suffragii jure Cærites esse factos accepimus: concessumque illis, ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent; pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulæ Cærites appellatæ, versa vice, in quas Censores referri jubebant, quos notæ caussa suffragiis privabant.* Vide Horatii interpretem veterem, in epist. VI. lib. I. Festum in *Municipium*, & *præfectura*: & e Græcis Strabonem, lib. V.

CÆSARIES, nunc dicimus; fortasse & olim, *cæsaria*. Est a *cæsa*, ut a *luxu*, *luxuria*, vel *luxuries*. Cum autem sit a *cadendo*, tantum erit virorum: quemadmodum scribit Servius ad I. Æn. & Isidorus, lib. II. cap. I. Idem quoque etymon ponit Marius Victorinus, lib. I. extrema parte capitis de Orthogr. Perottus ait, similiter apud Græcos κόμην dici, a κόμειν, hoc est, *secare*. [κομμωῦν a κομμὸς a κόπτω.] Ubi κόμειν librarii errore pro κόπτειν irrepsisse videri poterat: nisi is passim proderet Græcæ linguæ imperitiam; ut, cum *brachium* dici ait, ἀπὸ τῆς βραχύτητος, hoc est, *brevitate*. Nam βραχύτητος dicere debuit. Suntque apud eum id genus plurima. A *cæsaries* est *cæsariatus*, quod Festus exponit, *comatus*. Præter Plautum & Appuleium usus quoque Tertullianus de Pallio, cap. IV. *Numidas etiam equis cæsariatos*. Qui locus lucem capit ex illo Maronis, X. Æn.

. . . . . *Cristaque hirsutus equina*.

CÆSITIUM, sive *Cæsicium*, nominat Plautus, Epid. II. II. *Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium*. Quid, & unde sit, docet his verbis Nonius Marcellus: *Cæsicium, linteolum dicitur purum & candidum, a cædendo, quod ita ad candorem perveniat, vel quod oras circumcisas habeat*.

CÆSIUS, γλαυκὸς, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Similiter Donatus, ad Hecyræ Act. III. sc. IV. *Cæsius*, inquit, *glaucis oculis, quasi felis oculos habens, & glaucos*. Fronto apud Gellium lib. II. c. XXVI. *Neque potuit Virgilius, colorem equi significare viridem volens, cæruleum magis dicere equum, quam glaucum: sed maluit verbo uti notiore Græco, quam inusitato Latino. Nostris autem veteribus cæsia dicta est, quæ a Græcis γλαυκῶπις, ut Nigidius ait, de colore cæli, quasi cælia.* Quod ad etymon hoc attinet, Claudius Verderius in sua scriptorum censura negat, eundem esse colorem *cæsium*, ac *cæruleum*, eoque nec *cæsium* a *cælo* deduci ait; sed a *cæsum*: atque id in caussa esse, cur color is tribuatur diis, qui *cædibus* gaudent. Imo & Perottus scripserat, *cæsium* dici, quasi *cæsum* apertumque. Sed idem alibi a *cælo* ipse derivat. Melius sane. Si enim id nomen a *cæde* esset, potius oculos *sanguinei coloris* signaret, quam *glaucos*. Nunc quis dubitat, quin Minerva quæ Græcis γλαυκῶπις, ea Latinis *cæsia* sit?

CÆSONES, a *cædendo* dicti. Festus: *Cæsones appellati, ex utero matris exsecti*. Idem tradit C. Titius Probus, sive Julius Paris in epitoma de nominum ratione, quæ Valerio Maximo subjici solet. Imo & *Cæsares* putantur hinc nomen accepisse. Scripsit id Accurtius in præf. inst. in voce *Imperator*. Vapulat hoc nomine a quibusdam. Atqui hoc non primus scripserat Accurtius: sed veterum quorundam sententiam est secutus. Plinius, lib. VII. cap. IX. *Auspicatius enecata* (ita MSSti, unde leg. *e necata*) *parente gignuntur: sicut Scipio Africanus, prior natus, primusque Cæsarum a cæso matris utero dictus: qua de caussa & Cæsones appellati*. Solinus, more suo Plinium exscribens, similiter cap. IV. *Rursum necatis matribus ortus est auspicatior: sicut Scipio Africanus prior, qui defuncta parente, quod excisus utero in diem venerat, primus Romanorum Cæsar dictus est*. De Scipione idem indicat Tertullianus, lib. de anima: *Possumus illos quoque recogitare, qui exsecti matris utero vivi aërem hauserunt: Liberi aliqui, & Scipiones*. Ubi cum Liberi meminit, ortum Bacchi respexit. Ut omnino fallantur, qui *Laberii* reponunt. De etymo consentit & Nonius Marcellus: *Cæsares dicti, qui cæsa matre nascuntur*. Isidorus, lib. IX. cap. III. *Cæsar dictus, quod cæsæ mortuæ matris suæ utero prolatus eductusque fuerit, vel quod cum cæsarie natus sit, a quo & Imperatores sequentes, Cæsares dicti, eo quod comati essent. Qui enim exsecto utero eximebantur, cæsones, & cæsares, appellabantur*. Quod *Cæsarem* a *cæsarie* dictum ait, id non Isidori somnium est; sed multo ante idem scripserat Festus: *Cæsar*, inquit, *quod est cognomen Juliorum, a cæsarie dictus est, quia scilicet cum cæsarie natus est*. Nec dubium, quin idem tradiderit Verrius Flaccus, quem Festus in compendium redegit. Ut non temere hæc sententia debeat damnari: cum Verrius non solum Augusti ætate vixerit, sed ab eo etiam præfectus fuerit nepotibus, quos in palatio docuit, teste Tranquillo. Potuit igitur doctissimus Grammaticus facile scire, quid Cæsarum familia de nomine suo sentiret. Juniores tamen & tertiam nominis caussam addunt. Servius, in I. Æn. *Cæsar*, inquit, *vel quod cæso matris utero natus est, vel quod avus ejus in Africa occidit elephantum, qui Cæsar dicitur Pœnorum lingua*. Imo quatuor caussas adfert Spartianus in Ælio Vero: *Cæsarem, vel ab elephanto (qui lingua Maurorum Cæsar dicitur) in prælio cæso, eum, qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum: vel quia mortua matre, ventre cæso sit natus: vel quod cum magnis crinibus sit utero parentis effusus: vel quod oculis cæsiis & ultra humanum morem viguerit*. Ex hisce quatuor etymis, postremum tale videtur, ut ejus ratio haberi non debeat. Nam a *cæsiis* oculis non *Cæsar*, sed *Cæsius* dictus esset: cum id fuerit inter Romana nomina. Nec sane inveniatur, qui hanc sententiam sequatur. At tertium non indignum est, de quo cogitetur. Nam multa nomina Punica in *ar* desiere: ut hoc quoque nomen aliquid Punicum videatur redolere: & nisi *Cæsar* esset elephas Pœnis, unde id Spartianus & Servius hausissent? Fortasse & hanc sententiam confirmant Cæsaris nummi cum nota elephanti: quos inter unicus est Punicis literis circa elephantum inscriptus. Sed hoc argumentum non est admodum firmum: cum ejus imaginis aliam caussam adferre possimus, quam quod Cæsar hoc pacto publicare voluerit originem familiæ suæ. Nam Carolus Sigonius, libello de Romanis nominibus, ostendit, instrumenta in altera nummi facie non esse interimendi elephanti (uti erat fabrile scalprum cum malleo;) sed pontificalia ac religionis: puta, albogalerum, vel tutulum, secespitam, aspersorium, & vas sacrificale. De quorum singulis pluribus ibi tractat, ac tandem colligit esse ea instrumenta pontificalia, quæ divo Julio Cæsari consecrato, inque deos relato, tributa sint ab Augusto, qui, in patris Pont. max. honorem, hunc nummum percusserit: eoque elephantem quoque, qui ab altera parte conspicitur, consecrationis symbolum videri. Præsertim cum etiam apud Suetonium in Claudio legatur, Claudium aviæ Liviæ divinos honores, & Circensi pompa currum elephantorum Augusteo similem, decernendum curasse. Accedit, quod elephanto subjiciatur anguis, qui heroïbus sacer, ut Plutarchus in Cleomene auctor est. Unde Maro, ut Servius observat, de angue ait, ad ἀποθέωσιν Anchisæ indicandam,

Incertus geniumne loci, famulumne parentis
Esse putet, cædit quinas de more bidentes.

Nec video, quid adversus ista dicere possimus, nisi forte illud, eo elephantum pro symbolo Julii elegisse

gisse

gisse Augustum, quia inde Cæsarum familia nomen haberet. Mihi tamen potius Latinum hoc nomen, quam Punicum videtur: ut nempe *cæsaries* caussa sit appellationis. Vel siquis ob Plinii auctoritatem pertendat, a *caeso utero*, *Cæsaris* nomen esse: non multum repugnabo, dum inde nomen accepisse credat aliquem ex Julii majoribus, non ipsum Julium, quod Cedrenus, Suidas, & Græcorum alii, temere tradidere. Hæc enim sententia abunde eo refellitur, quod matrem demum amisit, cum in Galliis subigendis occuparetur: ut Tranquillus auctor est lib. I. cap. XXXVI. Porro a *Julio Cæsare*, successores ejus *Cæsares* vocati sunt, ut ab *Augusto*, *Augusti*. Sed posterioribus seculis separari cœpere hæc nomina, ita ut *Augustus* esset, qui imperaret; *Cæsar* vero qui futurus esset imperii successor. Sextus Aurel. Victor in Diocletiano: *Is Maximianum Augustum effecit, Constantium & Galerium Maximianum, cognomento Armentarium, Cæsares creavit*. Ubi Maximianum ait, vocatum *Augustum*, utpote collegam, & ex æquo imperii consortem; at Constantium, & Maximianum armentarium, *Cæsares* ait creatos, quia in spem vocati futuræ successionis. Similiter loquuntur, eum Spartianus, Lampridius, Capitolinus; tum etiam veteres Jurisconsulti. Hodie *Cæsarem* vocant, quem veteres *Augustum*: & *Regem Romanorum*, quem illi *Cæsarem*. Fallitur autem Aurelius Victor, cum scripsit, morem hunc separandi, *Augusti*, & *Cæsaris*, appellationes, cœpisse a Trajano, qui primus Hadrianum dixerit *Cæsarem*. Nam L. Vero primo hic honos habitus, ut docet Spartianus, juxta codicis regii lectionem, quam in notis suis indicavit Casaubonus.

CÆSTUS sunt *arma pugilum*, teste Festo. Addit, idem esse & muliebrem ornatum, *cingulum* nempe. Sed in hoc manifeste fallitur, sive Festus, sive ejus compilator Paullus Diaconus. Nam arma pugilum *cæstus* dicuntur per Æ: estque ea vox a *cadendo*. At pro *cingulo* est *cestus*, a Græco κεστὸς, quia fit κεκεντημένος ταῖς ῥαφαῖς. Mirum vero, eadem quoque confundi a Cæsare Scaligero: quippe qui, lib. I. poët. cap. XXII. scribat, lora, pugnis pugilum ad munimentum addita, *cestus* dici, quia κεστὸς Græce sit *cingulum*. Ubi & in ὀρθογραφίᾳ & etymo falli, planum est ex superioribus. Erant autem duo *cæstuum* genera. Nam non tantum *cæstus* dicebatur, genus clavæ, plumbeas pilas loris bubulis appensas habens: sed & laminæ ferreæ aut anuuli connexi, quibus vel alterutrum, vel utrumque brachium armabatur. Propertius lib. III.

Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris.

Cæstuum certamen inter Daretem & Entellum describit Virgil. V. Æn. ubi Servium vide: e Junioribus Onuphrium Panvinum adi, lib. II. de ludis Circensibus, cap. II. & Hieronymum Mercurialem de arte Gymnastica, lib. II. cap. IX.

CÆTERA, καὶ ἕτερα, [κάτερα.] unde liquet per Æ diphthongum scribi debere, etsi in vett. & libris & lapp. per simplicem vocalem invenias: quod iccirco in Orthographia sua magis probat Aldus. In singulo numero est *cæter* κατ' ἀποκοπὴν pro *cæterus*. Quamquam integro illo Cato esse usus dicatur, in libris de R. R. Sed aliter est in vulgatis. Interim singulo numero sæpe usi veteres: ut *cætera vita*, *cætera series*, *omne cæterum*, & similia, etiam apud Tullium ipsum.

† CAETERA, omnino sine diphthongo *Cetera*: ea enim rectissima scribendi ratio est in elogiis aurei saeculi usurpata, ut sit ab ἕτερος, aspiratione in C abeunte, ut ab ἑκατὸν fit *centum*: quod aliis quoque visum. MAZOCHIUS.

CALAMISTRUM est, ferrum, quo calefacto capillus intorquetur. Id, quo teneri possit, dum calidum est, manubrium habet ligneum. Unde nomen acceperit, docere conatus Varro, lib. IV. de L. L. *Calamistri*, inquit, *quod his calefactis, in cinere capillus ornatur*: sive, ut Scaliger corrigit, *Calamistrum, quod calfactum in cinere, qui capillus ornetur*. Nonio Marcello *calamistrum est fistula brevis, qua cirri continentur.* Ubi Godscalcus Stewechius, ad secundum Arnobii librum, corrigit: *Calamistrum, ficula brevis, qua cirri concinnantur*. Sed rectum est *fistula*, ut Græce σύριγξ. Cavum enim ferrum erat. Quamquam vero *calamistrum* & *acus crinalis* differant: illius usus fuerit in torquendis & vibrandis capillis: hujus in discriminandis, & continendis: veteres tamen videntur & acu calefacta capillos vibrasse. Unde Isidorus, lib. XX. cap. XIII. *Calamistrum est acus, quæ calefacta & adhibita calefacit & intorquet capillos. Unde & calamistrati appellantur, qui comam torquent*. Imo Servius similiter in illud XII. Æn.

. . . . Et fœdare in pulvere crines
Vibratos calido ferro, myrrhaque madentes.

Ubi sic scribit: *Vibratos calido ferro, hoc est, crispatos calamistro. Nam calamistrum est acus major, quæ calefacta & adhibita intorquet capillos. Unde etiam Cicero calamistratam comam appellat frequenter*. Non Servius & Nonius *calamistrum* atque *acum* confunderent, nisi & *acu* pro *calamistro* quandoque usi fuissent. Quod ad originem, merito a Varrone abeunt viri docti, cum docent, esse a Græco καλαμὶς, quod Hermolaus Barbarus recte *calamistrum* interpretatus est. Hesychius: Καλαμὶς, κοσμάριόν τι περὶ τὰς πλοκάμους. Hinc fecere καλαμίζω· etsi nunc id aliud Græcis: nempe *calamo canere*. A καλαμίζω autem *calamistrum*. Καλαμὶς vero a κάλαμος, *calamus*, *arundo*. Καλαμὶς igitur proprie erat *acus arundinea*. Ab hujus similitudine sic dixere, etiam cum esset e ferro, sed arundinis instar cavo: unde *fistulam* vocat Nonius, ut vidimus.

CALAMITAS [ex *cadamitas* a *cadendo*, unde *cadaver*.] videri queat levicula metathesi fieri e קלף, quod est, *excidere*, *succidere*. Sed longe simplicius veriusque, qui a *calamis* deducunt: ut quæ proprie sit *calamorum imminutio*. Scite allusit Parmeno Terentianus, qui *Thaidem* sic vocat, Eun. I. I.

Sed ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas.
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

Quem ad locum sic Donatus: *Proprie calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, hoc est, culmum ac segetem*. Ita proprie fuerit *calamitas*, quod Græci dicunt χαλαζοκοπίαν, hoc est, cum calami segetum confringuntur grandine ac procellosa aliqua tempestate, qualem describit Maro, cum I. G. ait:

Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent.

Allusit Cicero, cum Verr. III. ait, *Verrem per omnes provinciæ partes, tanquam aliquam calamitosam tempestatem pestemque, pervasisse*. Plautus, Casina, A. V. sc. II.

. . . . Profecto hercle non fuit quicquam alerum:
Nisi quicquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam.
Ita, quicquid erat, grande erat.

hoc est, χαλαζοκοπία τοῦτο οὐχ ἥψατο πώποτε. Intelligit autem τὸ αἰδοῖον. Porro, quod ad superiorem Donati interpretationem attinet, cum grando fruges quidem contundat, at non intercipiat: videndum an non rectius senserit Petrus Nannius, qui, lib. I. Misc. cap. XV. ob illam Comici ἀντιλογίαν, eum respexisse putat ad *locustam*, quæ messem agricolis destinatam intercipere consuevit. Sententiæ hujus fundus est, locus Theocriti in Messoribus, ubi puellam, alieni patrimonii comestricem, ea ratione καλαμαίαν vocat, qua Terentius *meretricem* appellat, *calamitatem*. Sic enim ait: Μάντις τοι τὰν νύκτα χρυΐζεται ἁ καλαμαία. Verum Theocritus non ἁπλῶς *locustam* vocat ἀρουραῖον, ut Nannius scripsit: sed μάντιν ἀρουραῖαν, ac per μάντιν intelligit ἀκρίδα, quam sic vocat, quia *famem prænuntiet*; ut monet ad eum locum Græcus Scholiastes. At καλαμαίαν idem interpretatur, ἐν καλάμῳ γινομένην.

† CALAMITAS, cui dubium esse poterat quin esset ipsum Syrorum כלמסים aut כלמימים ? quae duo in radice כלם Castelli lexicon inter Syriaca secundo loco recenset, eaque interpretatur *Calamitas*, id quod & litteris totis notant. Verum cum ea duo nec in Ferrarii nec in Crinesii lexicis invenerim; suspicor ea non fuisse nativa Aramaeae linguae vocabula,

sed

sed illa ex Latinis Syros juniores totidem litteris expressisse. At ceteroqui quia apud Latinos vox Calamitas nec parentes ciere potest, nec filios, excepto uno *Calamitosus*; nondum Latialem *Calamitatis* nativitatem, utpote ἀπάτορι & ἀτέκνῳ vocabulo, vindicare queo. Nisi vero quem Donati etymologia delectet ad Terentianum illud. *Fundi calamitas* Eun. I. 1. ita notantis: *Proprie calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, hoc est culmum ac segetem*. Qua fractus auctoritate Vossius id esse proprie χαλαζοκοπίαν (*) dixit. Verum parum in hoc veteres grammaticos moror; qui ubi semel etymologiam aliquam imbiberunt, etiam novas comminiscuntur verborum proprietates, ut illi originationi velificentur. Ceterum *calamitatis* notio γενικωτέρα est, & ad omnia detrimenta, damna, resque adversas pertinet. Ad originem vero vocis quod attinet, ea cum in Latio Graeciaque nec patrem digito monstret, nec ducat familiam; hoc ipso se peregrinam prodit, nec sese aliunde quam ex Oriente allatam. Equidem parum dubito quin apte natales ejus adsciscì possint ex Hebraeo כלם, quod in *Niphal*, *erubescere* interpretantur, in *Hiphil*, *pudore afficere*. Consentit & Chaldaica ejusdem verbi notio. Quid *pudori*, inquis, cum *calamitate* commune? Multum sane: nam sermone heroicorum temporum καταισχύνειν & *pudefacere* idem erat, quod damnum inferre. In quodam ex Hymnis Homero tributis legisse memini . . . ᾔσχυνε ῥέεθρα i. e. *pudefecit* (pro *arefecit*) *fluenta* cujusdam fluminis. Et ut verum fatear, quoties נכלם *niclam* & הכלים *hiclim* in Heb. fonte legitur, id quidem *confundi*, *erubescere*, aut *pudore afficere* vertunt; ac re vera de damno accepto aut accipiendo saepe agitur. Nec temere est, quod in Graeca translatione pro passivo נכלם *niclam* alicubi reponitur κόλασιν λαμβάνειν, *castigari*; & pro כלמה *Celimmah* saepe est βάσανος *cruciatus*. Vide Trommii Concordantias. Ferme omiseram, quod apud Arabas idem hoc verbum (כלם *calama*) primario est *vulnerare*. Hactenus dicta ex mox dicendis de Calvmnia illustriora fient, ex quo apparebit, veram Radicis כלם apud Orientales notionem esse plerumque *nocendi* sive *damnum accipiendi*. Mazochivs.

Calamites, vel *calamita*, καλαμίτης, & quid sit & unde dicatur, Plinius docet his verbis, lib. xxxii. cap. x. *Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem vel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticesque vivat, minima omnium & viridissima, cinerem fieri jubent*. Meminit & cap. vii. ejus libri.

Calamochnvs est, quæ aliter *adarce* dicitur. Plinius lib. xxxii. cap. x. *Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues e spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent*. Dicitur καλαμόχνοος, & contracte καλαμόχνους· ex κάλαμος, *calamus*; & χνόος *lanugo*, q. d. *arundinum lanugo*. Quia nempe in arundinibus inveniatur, quasi concreta lanugo. Vide quæ de ea Gorræus scribat in definitionibus medicis, voce Ἀδάρκη.

Calamvs, proprie de arundine dicitur; at μετωνυμικῶς pro *tibia* usurpatur. Nam primo tibiæ ex *calamis* fiebant: unde & Pollux, cum earum materiam adfert primo loco κάλαμον ponit. Isidorus putavit, *calamum* esse originem Latinam. Sic enim scribit, lib. vi. cap. xiv. *Dictus calamus, quod liquorem ponat. Unde & apud nautas calare, ponere dicitur*. Sed satis constat, Græcos eodem significatione κάλαμος dicere. Ac censet Etymologus, κάλαμον appellari, παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι, *quod bene metatur & congregetur*. Sed cui hoc etymum placere potest: is forte nec d[…]bit, si dicatur esse a קל, id est, *levis*. Vel leviculà transpositione ab Hebræo קמל, quod est, *excidere*, *succidere*. Ita Jes. xix. vi. ubi in Latino est, *calamus, & juncus, excidentur*, in Hebræo est קמלו, a קמל *torrere*: quomodo *arundo* ab *areo*. Quæ etyma Martinius adfert. Si poëtas audimus, *calamus* sic dicetur a *Calamo*, Mæandri fluvii filio, in calamum transmutato. Fabellam sic narrat Servius P. Danielis, ad illud Ecl. v. *Ne calamis solum æquiparas: Fabula*, inquit, *de calamo talis est. Veteres Zephyro vento unam ex Horis conjugem adsignant, ex qua & Zephyro Carpon filium pulcerrimi corporis editum dicunt, quem cum Calamus Mæandri fluvii filius amaret a Carpo mutua vice etiam ipse adamatus est. Sed Carpus cum in Mæandrum fluvium cadens esset extinctus, Calamus patrem propter hoc scelus aversatus aufugit, rogavitque Jovem, ut finem suis luctibus daret, sibique mortem præstaret, ut amato post obitum jungeretur: quem miseratione Jupiter ductus in arundinales calamos verti jussit, qui semper circa oras fluminum nasci solent. Carpon vero in fructus rerum omnium vertit, ut semper renasceretur*. Hactenus Servius. Vulgo, etsi tantummodo pennis utimur, pro iis tamen καταχρηστικῶς *calamum* dicimus, cum *calamus* proprie fiat ex arundine; *penna* vero avium sit: ut hæc quoque distinguit Isidorus. In causa autem est, quod veteres *calamis* in scribendo uti soleant. Ad hoc autem munus imprimis expetebantur Ægyptii. Martialis lib. xiv. dist. xxxviii.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus,
Texantur reliquo tecta palude tibi.

Nam sententia est *calamis* Ægyptiis scribi debere, cæteris tecta muniri. Plinius tamen præfert Cnidios, & qui juxta Anæam Cariæ urbem crescunt. Sic enim scribit lib. xiv. cap. xxxvi. *Chartisque serviunt calami, Ægyptii maxime, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidii, & qui in Asia, circa Anaiticum lacum, nascuntur*. Calamus etiam ἁπλῶς ponitur pro *calamo odorato*, qui in India, Arabia, Syria gignitur, multis modis geniculatus, fulvus, fragrans spiritus suavitate, qui cum frangitur in multas partes fit fissilis. Auctor Plinius, lib. xii. cap. xxii. Vulgo nominant *calamum aromaticum*; sed *odoratum* appellat Plinius, cum loco dicto, tum lib. xiii. cap. xi. quem ad locum fuse de *calamo odorato* scribit Guilandinus, in comment. de Papyro. At ἁπλῶς *calamus* vocatur cum a Sereno Sammonico, lib. de medicina, tum apud Martianum in l. ult. §. species, ff. de publicanis. Fugit eos ratio, qui locum Martiani corruptum, & *calais* reponendum, arbitrantur. A *calamis* dicta *calameta*, qua voce non καλαμὼν significatur, hoc est, *arundinetum*, sed *fragmenta veterum calamorum*. Utitur Columella initio cap. xxvii. lib. iv. Sed in antiquissima editione Regiensi, quam Beroaldus dedit, corrupte *calmetis* est pro *calametis*. [*Calamus* tam Græcum, quam Latinum est ex *canna* factum, olim enim *cala*, *colla*, & *canna*. Hesych. Κάλλα ἢ κάννα, κάλαμος.]

Calantica, tegmen muliebre, quod capiti innectitur, ut Nonius ait; qui hoc adducit Ciceronis in Clodium: *Tune, cum vincerentur pedes fasciis, cum calanticam capiti accommodares*: Ita editum in veteri Mediolanensi, & Aldina, & apud Junianum Majum. Sed MStus Nonii codex habet *calautica*. Etiam in Glossis Philoxeni est *cacautica*, quod proxime accedit. Sed exponitur, εἶδος ζώνης. Apud Servium incerta est lectio. Nam ad illud ix. Æn.

. . . . *Et habent redimicula mitræ*:

sic quidem legas in vett. editt. *Pileo virorum sunt, mitræ feminarum, quas calaticas vocant*. Ita quidem Vicentina, anni cIɔccccLXXIX. Mediolanensis, anni proximi; & cIɔIɔXVI. & Veneta, cIɔ cccc LXXXVI.

(*) *Quae proprietas etiam si vera esset; tamen* calamitas *deduci posset ab Arab.* קלם Kalama, *quod est* incidere, *unde* Kalmon. incisio, *a segetum scil. incisione*. *Vel si* calamitas *est a CALAMVS; hoc ipsum est non aliud, quam* קולמוס Kolmos *Chaldaicum, quod quidem interpretantur* calamum scriptorium; *sed fort. tam late patet, quam apud Latinos* calamus, *&* culmus; *quoniam utrumque ex Chaldaeo* Kolmos *venit*.

LXXXVI. Sed cum illa Georgii Fabricii, cum P. Danielis, *calantica* habet. In Digestis Florentinis, tit. II. lib. XXXIV. per *V* legas. Verba ibi Ulpiani sunt. *Ornamentorum hæc, vitta, mitra, semimitra, calautica, acus cum margarita, quam mulieres habere solent*. Contra *Calantica*, per *N*, est apud Ausonium in Periocha Odyss. ε. *Quæ calanticam capiti suo demtam natanti accommodat*. Apud Homerum ibi est κρήδεμνον, quod Eustathius ait, esse κεφαλῆς κάλυμμα, παρήκων μέχρι τῶν ὤμων. Higynus tamen *balteum* vertit. Et convenit cum eo, quod Philoxeni Glossæ dicunt, esse εἶδος ζώνης. A *calautica* est *decalauticare*. Prout apud Nonium constanter, quotquot vidi, editt. habent. Verba Lucillii, quæ citantur, sunt ista:

Depeculassere aliqua sperans me, ac deargentassere,
Decalauticare, eburno speculo depeculassere.

Ubi, *decalauticare*, est, *calauticam detrahere*. Sed nondum diximus, unde sit seu *calautica*, seu *calantica*. Si *calantica*, vel *calanthica* rectuis est, videtur conflatum ex καλὸν & ἄνθος, ac nomen ex eo erit, quia floribus intextis variegata esset. Sin *calautica* vera est appellatio, fuerit a καλύπτω, id est, *operio*. Sane Hesychio κάλλυντρα, κοσμητήρια. Item, κάλυπτρα, κοσμητήριον κεφαλῆς. Et ex borum altero fortasse *calautica* est corruptum. [vel a forma *calathi*, vel ab urbe *Calathis*.]

CALARE, antiquum, a Græco καλεῖν, id est, *vocare*. Sane Pontifex solet in Curia Calabra dicere populo, *dies te quinque calo, Juno novella: septem te dies calo, Juno novella*. Auctor Varro in v. de L. L. A *calare* sunt *calator*, *calendæ*, *clarus*, & *classis*, de quibus seorsim. Item *Calabra Curia*, de quo in *Calenda*. Ex eodem varia componuntur. Ut, *incalare*. Festus: *Incalanto, invocanto. Incalationes, invocationes*. Item, *intercalare*. Gloss. *Intercalo*, ἐμβολίζω. Onomasticon. *Intercalo*, παρεμβάλλω. Hinc *versus intercalaris*, qui sæpius intercalaretur, ac repeteretur: ut ille Ecl. VIII. *Incipe Mænalios*. Item, *intercalaris mensis*, qui Græce ἐμβόλιμος, vel ἐμβολιμαῖος. Ita dictus is, cui dies intercalabatur, quod fiebat ante v. Kal. Mart. Vide Macrobium lib. I. Sat. cap. XIV. De intercalari, & die, & versu, ita scribit Servius, Ecl. VIII. *Dicitur versus intercalaris, qui frequenter post aliquantulos interponitur versus: sicut intercalares dies, aut menses, vocantur, qui interponuntur, ut ratio lunæ solisque conveniat*. Hæc qui legat, putare possit, *versum intercalarem* dictum ad exemplum, quo dicerent, *dies intercalaris*. Sed contra est. Nam (ut Scaliger lib. VII. de emendat. temp. ait) diei intercalationem vocarunt *a carmine succentivo, quod colis & strophis absolutis iterabatur*. Isidorus, lib. VI. cap. VII. ait, *intercalares dies* dici, quia interponuntur, a *calare*, id est, *ponere*. Sed *calare*, est, καλεῖν, uti dictum.

CALASIS, dubitarunt olim, utrum *tunica* sit, an *nodus tunicæ*. Quod his verbis docet Festus: *Calasis* (ita & MSSti) *tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν dicunt. Alii dicunt nodum esse tunicæ muliebris, quo connexa circa cervicem tunica submittitur*. Καλάσιρις etiam legas apud Herodotum, lib. II. Estque χιτὼν πλατύσημος, item ἡνιοχικὸς καὶ ἱππικὸς χιτών· ut Hesychius tradit. Videri possit esse a χαλᾷν *laxare*, & σύρειν, *trahere*. Sed nomen est Ægyptium. Pollux, lib. VII. c. XVI. Καλάσιρις, χιτὼν θυσσανωτὸς Αἰγύπτιος· *Tunica fimbriata Ægyptia*. Suidas, Καλάσιρις, χιτὼν πλατὺς· ὑπὸ Αἰγυπτίων. Itidem Aristophanis Scholiastes ex Cephisodemo docet, esse vocem Ægyptiam, eoque ab aliquibus reprehensam, ut peregrinam, & barbaram. Quare vocabulum hoc habere originem Græcam nequit. Nec puto, vocem, vix Græcis cognitam, fuisse notam hominibus Romanis. Magis igitur placet altera sententia, ut *calasis* sit *nodus* vel *laxamentum tunicæ muliebris*. Nam χάλασις, *laxamentum*, *resolutio*, ἀπὸ τῦ χαλᾷν, quod est, *laxare*. Et inde *acalasis*, atque ex eo *aclassis*. Festus: *Aclassis, tunica, ab humeris non consuta*. Gloss. Philox. *Aclassis* (leg. *Aclasses*) λώματα. Est autem λῶμα, ῥαφὴ ἢ κλωσμὸς εἰς τὸ κατώτερον τῦ ἱματίυ, ut Hesychius ait. Nec prætereundum videtur in MSStis codicibus Festi, quæ fuere præceptoris mei Nansii, fuisse *Anclassee*. Et puto, sic legendum, ut sit ab *am*, id est, *circum*: quippe *amictus genus*.

CALATA comitia, non ἀμέσως ἀπὸ τῦ καλεῖν dicuntur, sed ab antiquo verbo *calare*, quod idem significat ac καλεῖν. Agellius, lib. XV. cap. XXVII. *In libro Lælii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, calata comitia esse, quæ pro collegio pontificum habentur, aut regis aut flaminum inaugurandorum caussa: eorum autem alia esse curiata, alia centuriata. Curiata per lictorem curiatum calari, id est, convocari; centuriata per cornicinem*. Theophilus ad Justinianum, lib. II. tit. X. Καὶ τὸ μὲν calatis comitiis, ἐγίνετο καιρῷ εἰρήνης, δὶς τῦ ἐνιαυτῦ, τῦτον τρόπον. ὁ κῆρυξ ἅπαντας περιιὼν τὴν πόλιν συγκαλῶν, καὶ πᾶς ὁ δῆμος συνέτρεχε, καὶ ὁ βουλόμενος ὑπὸ μάρτυρι διετίθετο τῷ δήμῳ. εἴρηται δὲ calatis comitiis ἐντεῦθεν. Calare γάρ ἐστι, τὸ καλεῖν. Comitia δὲ ἡ σύνοδος. ἐπειδὴ οὖν καλούμενοι συνήεσαν, ἐκλήθη calatis comitiis. Hactenus Theophilus. Vide plura, in *Comitia*.

CALATHUS, κάλαθος. Festus: *Calathos Græci; nos dicimus quasillos*. Servius ad Ecl. III. *Sane calathus Græcum est, nam Latine quasillum dicitur, Cicero, Philip. III. At vero hujus domi inter quasilla appendebatur aurum*. Isidorus, lib. XIX. cap. XXVIII. *Calathus, leve gestamen ex ligno, vel canna, aut ex junco factum, in quo vel pensa ponuntur, vel leguntur flores. Κᾶλον enim Græce lignum est, a quo derivatum est calathus*. De etymo assentit Eustathius, cujus hæc verba, in Il. θ. p. 726. Ἐκ δὲ τῦ εἰρημένυ θάειν, καὶ ὁ ἐν Ὀδυσσείᾳ περιφερὴς θόλος, καὶ ὁ κάλαθος δὲ, ὁ χρῆσις παρὰ πολλοῖς. ὃν δηλαδὴ ἀπαρτίζουσι κᾶλα θέοντα, ἤγουν ξύλα καὶ λύγοι περιηγμένοι εἰς κύκλον. Sed ab Eustathio dissentit Etymologus: Κάλαθος, inquit, κυρίως εἰς ὃν τὰ κάλλη ἀποτίθενται, κάλλη δέ ἐστι τὰ βεβαμμένα ἔρια, καταχρηστικῶς δὲ, καὶ ἐπὶ τῦ δεκτικῦ τῶν τυρῶν καὶ ταφυλῶν. ἢ παρὰ τὸ γάλα, γάλαθος, εἰς ὃν τὸ γάλα ἐπιτίθενται τυρεύοντες. Quod Etymologus ait, κάλαθον dici, a *lanis tinctis*, quas Græci κάλλη nominant: id facile ipsâ vocis scripturâ refellitur. Verisimilius, quod ait, κάλαθον vocari, quasi γάλαθον, a γάλα, id est, *lac*, quod eo asservaretur. Sane pro vase hujuscemodi usus quoque Maro, III. Georg.

Quod surgente die mulsere, horisque diurnis
Nocte premunt: quod jam tenebris & sole cadente,
Sub lucem exportant calathis.

Ubi Servius, *calathis*, exponit, *vasis æreis, in quibus lac vel recens caseus distrahitur*. Similiter usurpat Columella, lib. VII. cap. VIII. *Confestim cum concrevit, liquor in fiscellas, aut in calathos, vel formas transferendus est*. Nec tamen inepte, qui cum Isidoro & Eustathio deducunt a κᾶλον, id est, *lignum*, ut proprie *calathus* sit, in quo pensum & fusos reponerent: γυναικεῖον σκεῦος, εἰς ἔρια ταλάσιον. ut interpretatur Hesychius. Sic usus Maro, in septimo:

. . . . Non illa colo; calathisve Minervæ
Femineas assueta manus.

Ac diminutivum *calathiscus* (quod a Græco καλαθίσκος,) similiter usurpat Catullus, de nuptiis Pelei & Thetidos:

Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathisci.

Erat & *calathorum* usus in reponendis floribus: Maro, II. Ec.

. . . . tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis . . .

Et Naso, IV. Fast. ubi describit puellas, in campo Ennæo flores cum Proserpina legentes:

Hæc implet lento calathos e vimine nexos:
Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.

Aliam quoque apud Maronem significationem habet, Ecl. V.

Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.

Ubi

Ubi ſic Servius: *Ordo eſt, Vina fundens calathis, id eſt, calicibus, quæ vina ſint novum nectar.* Eodem modo accipitur in illo Propertii, lib. II. el. XV.

At veluti folia arentes liquere corollas,
Quæ paſſim calathis ſtrata natare vides.

Et hoc Martialis, lib. IX. ep. LX.

Expendis veteres calathos, & ſiqua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu.

Eamdem ſignificationem diſcimus ex Apophoretis, in quibus lemma 97. eſt, *Calathi*: diſtichon vero tale:

Nos Satyrus, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes.

Etiam multi codd. MSSti, lib. I. epigr. LXXI. habent:

Nævia ſex calathis, ſeptem Juſtina bibatur.

Ubi alii, *cyathis*. Nec hanc acceptionem neſciunt Græci. Nam Heſychius, varias hujus vocis ſignificationes recenſens, inter alia ait etiam notare ποτήριον, ὁ καὶ ψυκτήρ.

Calator, a *calare*, quod antiquum eſt pro *vocare*, a Græco καλεῖν. Ita dictus, non tam quod calaret eum dominus, quam quod alios calaret, domino jubente. Paullo tamen aliter Feſtus: *Calatores dicebantur ſervi, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod eſt vocare; quia ſemper vocari poſſent, ob neceſſitatem ſervitutis.* Plautus, Rudente. Act. II. ſc. III. *Eſtne hic Trachalio, quem conſpicor, calator Pleuſidippi?* Eodem modo uſus, Pſeud. Act. IV. ſc. II. κατ' ἐξοχὴν vero ita appellati *ſervi publici*; cujuſmodi quoque erant *ſacrorum miniſtri*. Hinc Iſidorus in Gloſſis: *calator, miniſter publicus*. Pluribus id probat Carrio, lib. I. Ant. Lect. cap. XIV. & lib. III. cap. IV. Sed & Scaligerum ad Feſtum adi, in *Calatores*, item in *Curiales*, & in *Reſpici avis*. A *calator* & *nomen*, eſt *nomenclator*. De quo ſuo loco.

Calbeos, ut Feſtus ait, *armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.* Videtur eodem pertinere, quod in Gloſſis Philox. legitur: *Calbæ* χόρμοια. Unde vir doctus conjectabat, *calbæ*, & *calbeus*, eſſe a καλός. [*Calbeus* f. a κλοιός.] Malim a calore *galbeo*, id eſt, *viridi*. Nam Feſtus ſimiliter: *Galbeum, ornamenti genus*. Fortaſſe & in Gloſſis Philoxeni pro *calbæ*, *calbei* ſcribendum: quod idem ac *galbei*, vel *galbea*. Lucem iſta capiunt ex iis, quæ in *galbus* dicemus. Verum eruditiſſimus Salmaſius ingenioſe cenſet, cum *calbei*, Feſto teſte, ſint *armillæ*, *calbeos* eſſe a καρπὸς, id eſt, *junctura manus*. Unde primo *carpion*, hinc *salpion*, ac tandem *calbion* vel *calbeum* fuerit. Armillis ex lana veteres includere ſolent remedia quædam adverſus morbos. De quibus idem (longe ſane aliter, quam Caſaobonus) intelligit iſtoc Suetonii, in Galba: *Alii, quod in diuturna valetudine galbeo, id eſt, remediis lana involutis, aſſidue uteretur.* Atque uti hic *galbeorum ex lana*, ita *galbeorum lineorum* mentio fit a Catone apud Feſtum in *Ruſcus*.

Calcar, a *calce*, quia *calcibus* alligetur. Ita Priſcianus in IV. & Iſidorus, lib. XX. cap. XVI. Vel a *calce* quidem fuerit *calco*; a *calcando* autem *calcar*, ut ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, κέντρον.

Calcaus, unde ſit, non ſatis vidit Iſidorus, l. XIX. cap. XXXIV. *Caligarius non a callo pedum, ſed a calo, id eſt, ligno vocatus: ſine quo conſui calciamenta non poſſunt, quod Græci καλοπόδιον dicunt. Fiebant autem prius ex ſalice tantum: hinc & calciamenta dicta, quod in κάλῳ, id eſt, in ligno, fiunt, vel quod calcentur.* Ubi pro *caligarius* aliquis exiſtimet legendum, *calcearius*, præſertim quia inſcriptio capitis eſt, *de calciamentis*. Sed in MSStis conſtanter invenio *caligarius*. Et *caligæ* ſunt *calciamenti* genus, ut ſuo loco oſtendemus. Quare nihil motandum. Duplex autem *calcei* etymon adfert Iſidorus. Unum ſit a κᾶλον, id eſt, *lignum*, quia fieret olim e ligno ſaligno: alterum a *calcando*. Prius illud non eſt aſſis. Omnino autem *calceus* eſt a *calx*, quia calcem munit, contra quam facit *ſolea*, quæ tantum tegat *ſolum* ſive plantam pedis: ut in *Solea* dicimus. *Calceorum* varia genera, de quibus Pollux lib. VII. cap. XXII. Raphaël Volaterranus, l. XXVII. Philologiæ cap. ult. Hieronymus Magius, Miſcell. lib. III. cap. III. Fungerus in Etymologico, voce *Calceus*, & imprimis Benedictus Balduinus Ambianus, libro de calceo antiquo & myſtico. A *calceus* eſt *calcearium*, ſive, ut in Pandectis Flor. legitur, *calciarium*. Uſus Suetonius, in Veſpaſ. cap. VIII. & Ulpianos, l. VIII. XIV. de tranſact. & l. diariis, XXI. de alim. legat. Quamquam autem in Rob. Steph. Theſ. legas, eo ſignari *calceum*, aliudve pedis munimentum: tamen Suetonii & Ulpiani verba ſatis indicant, eo non *calceum* unum ſignari, ſed quantum *calceorum* uſui ſatis eſt: quod pro perſonæ conditione accipi debere, eadem loca indicant.

†Calceorum item aeque ac nomina pleraque ab Etruſcis eſſe, ſuadet Virgilius VIII. 458. ubi *Evander Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis*. Ad quem locum ſic adnotat Servius: *Tuſca calceamenta. Et dicit* Crepidas, *quas primo habuere Senatores; poſt Equites Romani, nunc milites. Alii calceos Senatorios volunt: quia hoc genus calceamenti a Tuſcis ſumptum eſt.* Illuſtrabitur hic locus in diſſ. de diverſis Calcei nominibus ad Act. XII. 8. Interim ex hoc loco videtur *Calcei* nomen indidem fuiſſe, unde & *calcei* uſus, ex Etruria ſcil. At id aegre conceſſerint viri docti, quum *calcei* etymon ſit a *calce* Latina voce, non ab Orientali ullo nomine. Atqui ego contra ſuſpicor, Calceum eſſe a Caliga per ſυγκοπὴν ortum, unde ſimul etiam & Calci, & verbi Calco origo fuit.)(At ipſum primitivum nomen Caliga Tuſcum eſt, & a Syro קליגיא *Keligia* (quod eſt Calcei nomen, quod ex Bar Bahluli lexico affert Caſtellus) ortum. De quo vide in eadem modo citata Diſſertatione, ubi & plura etiam calcei nomina Orientalia produximus: quae nomina quum apud Latinos in uſu fuerint; ea certe Latini per Tuſcos ad ſe traducta didicerunt.)(Ac primum Talaria (quae quia Toſci primi omnium Mercurio induerunt, uti patet ex Mercurii ſculpturis Etruſcis, hinc non immerito vox Etruſci peculii haberi debet) eſt a Chald. טלריתא *talarita*; quae vox in Targum I. Reg. II. 5. Hebraico נעל *naal* i. e. *calceo* reſpondet. Hinc veriſimile fit, etiam Talum Etruſcam eſſe dictionem a rad. טלר ſcil. quod eſt *ambulare, incedere*; quia talis potiſſimum ingredimur.)(Sandalium nec Græcae nec Latinae vox eſt originis, verum Orientalis; unde per Pelaſgos Graeci, per Tuſcos eam Latini didicerunt. In Targumim enim nullum eſt uſitatius *calcei* nomen, quam סנדל *ſandal* & סנדלא *ſandela*.)(Cothurnus Graece Κόθορνος vocatur. Sed originem ab Oriente eſſe, liquet ex Virg. qui Virginibus Tyriis morem fuiſſe canit *Purpureo alte ſuras vincire cothurno*. Ab Oriente autem *Cothurnum* & Tuſci & Graeci profecto hauſerunt, ubi infixas radices id nomen habuit; nam verbum קטר *Ketar* tum Chaldaeis tum Syris eſt *vincire, nectere, nodare*; a quo verbo plura fiunt in utraque dialecto vocabula, quae ſignificant *nexum, vinculum, nodum* (cujuſmodi erat vetus calceus, maxime Orientalis, pluribus nexibus ac vinculis intricatus) eaq. proxime ad Cothurni vocem accedunt.)(Quin & Soccus eſt a סכך *ſacac*, *tegere*: unde hoc quoque a Tuſcis Latinos didiciſſe credendum eſt. Vide quae de his omnibus in cit. Diſſert. diximus; ubi & de Tzanga & de Solea quoque diſſeruimus; quorum illud Syrum eſt (צנקא *ſanke* Syris *calceum* notat) hoc vero Chaldaeum, nam סוליא *ſolis* hoc ipſum notat, quod nos *ſoleae* nomine intelligimus: niſi quod hoc ultimum verebar ne a Latinis Talmudici accepiſſent. Verum re melius perpenſa vox eſt Chaldaica ab Heb. סלה *ſalah*, quod eſt *calcare* orta: de qua voce plura dixi in Diſſert. ſaepius indicata, quam vide.)(Verum neſcio quo pacto Mulleos praeterieram. Hos Salmaſius ad Vopiſcum putat eſſe illos Tyrrhenicos calceos, quos Virgilius ac Servius loco ſupra cit. intelligunt. Ac Mulleus qui-

quidem, si me audis, est ab Heb. מנעל *minal*, sive (quia Syri aeque ac Tusci amant priori syllabae V vocalem adhibere) MVNAL; deinde (transposita vocali) MVNLEVS, sive MVLLEVS. De his omnibus vocabulis, quae hic carptim in unum fasciculum contuli, adibis supra citatam Dissert. ex qua intelliges frustra se torsisse ad hunc diem *ἐτυμολόγους* in assignanda eorum vocabulorum *ἐτυμότητα*. ut qui non intellexissent esse Orientalia omnia, imo ipsissima calceorum vocabula quibus Hebraei, Chaldaei, Syri utebantur; quaeque inde Tusci primitus in Latium attulerunt.)(His adde OCREAM & PERONEM. De OCREA dicam infra in OCREIS. At PERO facile est a Syro vocabulo ברונס (quod sine vocalibus sub rad. ברן affert Castellus ex Bar-Bahluli Lexico Syriaco: sed credo efferri posse ita ut posui) *Berunas*, quod significat *calcei corrigiam*. MAZOCHIVS.

CALCITRO, *calcibus peto* [*calcitero.*] Ut apud Plin. l. XXX. cap. XVI. *Mulas non calcitrare, cum vinum biberint.* Ut autem a *verberando*, *verberones*, ita a *calcitrando*, *calcitrones*. Nonius: *Calcitrones, qui infestant pedibus.* Plautus, Asin. *Clamat procul, si quem videt ad se ire calcitronem.* Varro, Sesquiulyss. *Itaque tum equum mordacem, calcitronem horridum, miles ac vir vitabat.* Corrupta hæc vox in Glossis Isidori: *Calcitio, rusticus, eo quod duro calcet. Plautus: Clamat, si quid videt ad se ire calcitionem.* Quæ ex Nonio sunt corrigenda. Dicitur & *calcitrosus*: ut *juvencus calcitrosus*, apud Columellam, lib. II. cap. II. Onomasticon vetus, *Calcitro*, λακτίζω. *Calcitrosus*, λακτιστής.

CALCO, *calcibus premo*. *Calcatorium*. Palladio, ubi uvæ *calcantur*: ut Græcis πατητήριον, *torcular*; πατητής, *calcator uvarum*. A *calco* quoque est *culcita*, de quo seorsim.

CALCVLVS, a *calco*. [κάχληξ.] Ita quidem Isid. l. XVI. cap. III. *Calculus est lapillus terræ admistus, rotundus atque durissimus, & omni puritate lenissimus. Dictus autem calculus, quod sine molestia brevitate sui calcetur: cui contrarius est scrupus, lapillus minutus & asper: qui, si inciderit in calceamentum, nocet, & molestia est animo: unde & molestiam animi dicimus scrupulum. Hinc & scrupea saxa, id est, aspera.* Isidorum sequitur Fungerus. Ac Becmanus ita dici innuit, quia *calci* sit *molestus*. Verum esse ὑποκοριστικὸν a *calx*, recte docet Festus in *Cancri*: quod mox planius faciam. Speciatim autem *calculi* vox restricta ad *calculos lusorios*. Perperam hic novum etymon quærit Isidorus, lib. XVIII. cap. LXII. *Calculi*, inquit, *quod per vias ordinales, quasi per calles, eant.* Nam pro *latrunculis*, ut *calculos*, ita etiam *calces*, dicimus. Plautus, Pœnulo, Actu IV. sc. II.

Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quam unum calcem civerit.

Lucilius, lib XIV. apud Priscianum, lib. VI.

Naumachiam licet hæc, inquam, alveolumque putare, &
Calces: delectes te, bilo non rectiu' vivas.

Calculis quoque numerabant: unde Juvenal. Sat. IX.

. . . . ponatur calculus; adsint
Cum tabula pueri . . . .

Gloss. Philox. *Calculus*, ψῆφος. Unde *calculator* Martiali, lib. X. epig. LXI. Glossæ Cyrillo tributæ: ψηφιστής, *calculator*. Onomasticon vetus: *Calculo*, ψηφίζομαι.

†CALCVLI vocabulo viri docti *lapillum* primaria notione designari hactenus existimarunt; hinc vero eam vocem fuisse translatam ad rationum calculos, & ad lusorios, & ad suffragiorum calculos; quod lapillis in talibus uterentur. At falsum est, eos quos dixi calculos fuisse lapideos. Ad suffragia materiae cujusvis tessellis utebantur, etiam fabis, aut id genus aliis. Similiter lusorii calculi modo vitrei erant, modo aurei argenteique, plerumque eborei, nec dubito quin & lignei fuerint. Nec diversa erat materia calculorum, quibus numerabatur, si quidem adscriptas habebant litteras, quibus numerorum significantia inesset: id quod aegre lapillis inscribebatur. Verum quid moror? Origo vera vocabuli (nam Vossianas etymologias non magni facio) veram CALCVLI notionem docebit. CALCVLVS fit ab infinitivo כלכל *calcel* (quod est in *Piel* a verbo כול *cul*, uti volunt: at ἀναλογία juberet referri ad כלל) quod Hebraice est *dispensare*, *in numerato habere*, *alere ad mensuram*, sive *demensum dare*; nam Genes. XLVII. 12. pro verbo כלכל LXX. posuerunt ἐσιτομέτρει h. e. tritici demensum dabat; nec Kimchius ab ea significatione abhorret. Jam vero non est dubium, quin apud Chaldaeos verbum כלכל *calcel* sit pariter *dispensare* & commeatus rationem inire, & *metiri*, apud quos etiam כלכלה *calcala*, *mensuram* significat. Vide Buxtorfii Lex. Chald. in כול *cul*, & Syriaca Lexica in eadem Radice. Hinc ortum est Latinorum CALCVLVS: quae vox id omne significabat, cujus ad rationes ineundas usus erat, praesertim in dispensanda annona. Verum usus obtinuit, ut tessellae quaedam ex quavis materia, quibus ad numerandum utebantur, *calculi* dicerentur. Ac fieri potest ut prisco aevo scrupis ad numerandum uterentur: at postmodum tessellas usurpabant ex alia commodiore materia. Nec tantum ex tradita originatione ostenditur, primariam *calculi* notionem fuisse illam, quae ad rationes ineundas valet, verum id etiam liquet ex frequentiore ejus vocabuli usu, ex quo tot locutiones eodem pertinentes oriuntur, unde etiam & *calculandi* verbum & *calculatoris* nomen fluxit. Ab ea primaria significatione ortae sunt aliae. Nam quia similibus tessellis in ludo latrunculorum, & in ferendis suffragiis utebantur; hinc invenere nomen & lusorii calculi & calculi suffragiorum. Postremo quia antiquitus loco tessellarum fabrefactarum obviis quibuscumque lapillis utebantur, hinc factum est; ut *calculus* etiam lapillum notet. Nec dissimilis ratio fuit in *scrupi* nomine: cujus ὑποκοριστικὸν *scrupulus*. Nam in quadam inscriptione apud Fabrettum pag. 96. num. 219. *scrupulus* pars est horae, utique quia *scrupus* ad numerandum (ut & *calculus*) valet. Alias *scrupulus* est ponderis genus. Sed & *calculorum* ludus interdum vocatur *ludus duodecim scriptorum*. Cic. in Hortensio ait: *Quod in duodecim scriptis solemus*. Sed vereor, ut legendum sit SCRUPIS (sic enim antiqui usurpabant pro *scrupis* (*), & SCRUPVLVS pro *scupulus*) pro SCRIPTIS, & SCRIPORVM pro *scriptorum*. Nam quum eo ventum esset ut *calculus*, & ἀριθμητικὸς, & lusorios, ac postremo quoslibet lapillos notaret; eadem latissime patens significatio & in *scrupi* vocabulo valuit. Vide Vossii Etymol. in SCRIPLVM, pro quo alii SCRIPTVM: nisi sit primitus SCRIPVM pro SCRVPVM. MAZOCH.

CALENDÆ, *idus*, *nonæ*, unde appellentur, cum Græculi ignorarent, ridiculam admodum fabellam sunt commenti. Ajunt, tempore Antonini Imp. cum urbs fame laboraret, tres fuisse istos, *Calandum*, *Idum*, *Nonum*; eos urbem totam pavisse: Unum, XVIII. Alterum, VIII. Tertium, dicunt IV. atque eos mercedem hanc retulisse, ut a se dies cujusque mensis appellarentur.

Auditum admissi risum teneatis amici?

Quis nescit, ante Antoninum Imp. moris semper fuisse, ut Romani per Calendas, Idus, Nonas, numerarent? Ne hoc quidem vel ex Ciceronis epistolis possunt nescire, qui necdum ære lavantur. Quid, quod nec satis consentanea sunt, quæ fingunt? Nam, cum semper octo sint Idus, Nonæ vel quatuor vel sex, cæteri dies a Calendis nominentur, oportuit dicere, Idum octo dies pavisse Romam; Nonum, IV. Calandum, seu Calendum,

duo-

(*) *Huc confer quae habet Vossius in* SCRIPLVM: *quae etiam atque etiam consideranda sunt. Huc enim pertinet illud Remmii Fannii*: Gramma vocant, scriplum nostri dixere priores. *Ex quo videtur scriplum esse idem ac scrupus sive calculus ἀριθμητικὸς, quibus calculis litterae inscribebantur: vide Pitiscum in* NVMERARE.

duodeviginti. Nuoc dicunt, Idum quatuor, Nonum octo pavisse diebus: quasi Nonus Idi pretium interceperit. Sed Græculum ista referentem audiamus. Est is jactantissimus ille Johannes Tzetzes, Chil. III. hist. VI. VII. VIII.

Ἐκ ἂ Καλάνδων, Νόνων τε, καὶ Εἴδων σὺν τούτῳ,
Ὥσπερ τὸ ἐνεργέτημα ἡμέραις περιεγράφη.
Ἐν χρόνοις Ἀντωνίου γὰρ Ῥωμαίων ἐκταθέντων,
Καὶ συγκλεισθέντων ἐν αὐτῇ τῇ γεραιτέρᾳ Ῥώμῃ,
Κινδυνευσάντων τε λιμῷ πάντως ἀποφθαρῆναι,
Οὗτοι τὸν δῆμον οἴκοθεν ἔτρεφον τὸν τῆς Ῥώμης.
Ἡμέρας ὀκτωκαίδεκα Καλάνδος κατὰ μῆνα,
Νόνος ἡμέρας δὲ ὀκτὼ, τὰς τέσσαρας Εἴδους δέ.
Ἡσύχιος ἰλλούστριος, Πλούταρχος τε καὶ Δίων,
Καὶ Διονύσιος ὁμοῦ, γράφουσι ταῦτα πάντα.

Satis autem mirari nequeo, potuisse hæc placere gravi & docto scriptori Balsamoni. Ejus hæc verba ad Concilium, VI. Can. LXII. Καλάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τοῦ μηνὸς, νῶναι αἱ δεύτεραι, καὶ εἶδοι αἱ τρίται. Ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἀπό τινων τριῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων ἀνδρῶν ἐν καιρῷ λιμοῦ τὸ καὶ τὴν Ῥώμην ἀποθρεψάντων. Verum de commento istoc satis, & plus satis. Nunc, quæ *Calendarum* vera sit ἐτυμολογία, videamus. De *idibus* enim, & *nonis*, suis videbimus locis. Dum autem de *calendis* agimus, simul referemus, onde *Calabra curia* vocetur. Eadem quippe origo, & iisdem utrumque veterum locis lucem capit. Macrobius, lib. I. cap. XV. *Priscis temporibus, antequam fasti a Cn. Flavio scriba, invitis patribus, in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hæc provincia delegabatur; ut novæ lunæ primum observaret adspectum, visumque regi sacrificulo nuntiaret. Itaque, sacrificia a rege & minore pontifice celebrato, idem pontifex kalata, hoc est, vocata in Capitolium plebe juxta curiam kalabram, quæ casæ Romuli proxima est, quot numero dies a kalendis ad nonas superessent pronuntiabat: & quintanas quidem, dicto quinquies verbo καλῶ, septimanas repetito septies, prædicabat: verbum autem καλῶ Græcum est, hoc est, voco, & hunc diem, qui ex his diebus qui kalarentur, primus esset, placuit kalendas vocari: hinc & ipsi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ nomen datum est.* Hactenus Macrobius. Idem cognoscere est ex Varrone lib. V. de L. L. Locum adponam, prout restituit Joseph. Scaliger: *Primi dies mensium nominati Kalendæ, ab eo, quod iis calentur ejus mensis nonæ a pontificibus, quintanæ an septimanæ sint futuræ, in Capitolio, in curia calabra sic:* DIES TE QUINQUE CALO, IUNO NOVELLA. SEPTEM TE DIES CALO, IUNO NOVELLA. Hæc Varro. Quædam etiam de *curia calabra* diximus in *Curia*. A *Calendis* est *calendarium*, quomodo a Scævola aliisque Jurisconsultis vocatur is codex accepti, & expensi, qui pertinebat ad pecunias in fœnore positas. Ratio nominis est, quod antiquis moris esset pecunias Kalendis credere, & usuras exigere: unde est, quod Plutarchus, libello de non fœnerando, ait, neomenias ac Kalendas, dies sacratissimos, a fœneratoribus reddi nefandos ac detestabiles. Ad hunc usurariorum morem pertinet etiam Horatii locus, lib. I. Serm. Sat. III.

Odisti & fugis ut Drusonem debitor æris,
Qui nisi, cum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat....

Et ille, od. II lib. Epod.

Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
Jam jam futurus rusticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

Ubi Iduum eo meminit poëta, quod fœneratorum is fuerit mos, ut quamquam Calendis usura deberetur, tamen in Idus concederent dilationem. Quam consuetudinem ait Pythœus reperisse se a veteri Glossario annotatam ad illud Ciceronis in Catil. *Prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis idibus senties.* Quædam etiam de Calendariorum, & Idnariorum corporibus, quorum in antiqua inscriptione mentio fit, annotat idem Pythœus. Ipsum adi lib. II. Subsec. cap. IV.

CALEO, fuerit a Dorico καλέω pro κηλέω· si recte id vulgaria Lexica exponunt, *comburere*. Hesychius quidem longe aliter, qui κηλεῖν interpretatur, εὔχεσθαι, ac κηλεῖ εὔχεται Θεῷ. [ab ἀλέη *solis calor.*] Quare malim *caleo* deducere a Dorico κάλεος pro κήλεος quod Hesychius exponit, καυστικὸς, θερμὸς, λαμπρός. Ignis epitheton est apud Homerum, Il. Σ. & X. Κάλεος vero, ab Hebræo קלה, quod est, *torrere, assare, ustulare*. Unde & Germanicum *kölen*, ac Belgicum *kalen*, id est, *carbones*. Possis & ἀμφοτέρως ab Hebræo deducere *calee*. Et fortasse non aliunde Græcum καίω. A *caleo*, *calor*, ut ab *humeo*, *humor*. Non contra. Etsi apud Varronem in Andabatis sit: *Alterum appellamus a calendo calorem, alterum a fervore febrim*. Sed priorem sententiam ἀναλογία defendit: eoque nec audiendus Cæsar Scaliger, in primum de plantis, ubi *calorem* dici ait, ἀπὸ τοῦ χαλᾶν, quia *laxat* & *solvit*. A *caleo*, integre *calidus*, & per syncopen *caldus* dicitur: unde apud Vitruvium *calda lavatio*, apud Senecam *calda aqua*, uti & apud Jurisconsultos. Gloss. Philox. *Calda*, θερμὸν, ubi *aqua* intelligitur. Sed Augustus Cæsar, ut auctor est Quintilianus, lib. I. cap. VI. *in epistolis ad C. Cæsarem scriptis emendat, quod is calidum dicere quam caldum malit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, & ut ipse Græco verbo significavit*, περίεργον. Quo loco (ut censet Scipio Gentilis, παρέργων lib. X. cap. XII.) *odiosum* id dixit verbum, quia proxime accedit ad *callidum*: περίεργον autem, quia *caldum* & idem significet, & antiquius dicatur. *Caldor* quoque, pro *calor* similiter legere est apud Arnobium. Item *caldorius*, θερμοδότης, pro ut exponitur in excerptis e vett. Gloss. col. CCCVIII. edit. H. Steph. & *caldaria*, vasis genus, apud vulgatum interpretem, I. Samuelis, cap. II. vers. XIV. *Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam*. Pro quo & *caldarium*. Onomast. vetus: *Caldarium*, λέβης. Plurimum autem per *caldarium* intelligitur locus in balneis, testudinis instar constructus, aërem plane continens ab igni sine fumo accenso: unde ξηρὸν θόλον vocat Alex. Aphrodis. *Caldarium* appellat Vitruvius, lib. V. cap. X. & lib. VIII. cap. II. A sicco vapore dicitur etiam *vaporarium*. Cicero, lib. III. ad Q. Fr. ep. I. *In balneariis assa in alterum apodyterii anguli promovi, propterea, quod ita erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, esset subjectum cubiculis.* Ac quia id esset eliciendo sudori, etiam *sudatorium* vocatum. Seneca epist. LI. *Quid mihi cum istis calentibus stagnis? quid cum sudatoriis? in quæ siccus vapor corpora exhausturus includitur.* *Laconicum* quoque vocatum: qua de voce separatim dicemus. *Caldarium* quoque pro vasis genere sumitur. Itaque Vitruvius, lib. V. cap. X. cum prius dixisset: *ipsa autem caldaria tepidariaque lumen habeant ab occidente hiberno:* ubi per *caldarium*, & *tepidarium*, cellas balneorum intelligit: paullo post eopse capite iisdem vocibus utitur de vasis: *Ahena*, inquit, *supra hypocaustum tria sunt componenda: unum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium; & ita collocanda, ut ex tepidario in caldarium, quantum aquæ caldæ exierit, influat.* *Caldarium æs* dicitur, quod caldore ignis fusile fiat, Polluci lib. VII. cap. XXIV. dicitur χαλκὸς τρεχίας, quia nempe ignibus liquefactum per scrobes τρέχει, hoc est, *currit*. Ei opponitur *regulare*, sic dictum, quod obsequatur *malleis*, iisque in quamlibet partem *regatur*. Idem etiam *ductile*, ac Polluci τυκίας vocatur, quia *malleis*, quos Græci τυκάδας vocant, ducitur, hoc est, in laminas attenuatur. Plinius, lib. XXXIV. extremo cap. VIII. *Differentia, quod caldarium funditur tantum, malleis fragile; quibus regulare obsequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium est.*

CALIENDRUM legas apud Arnobium, lib. VI. *Falciculæ, claves, caliendra, fomites, talaria.* Ante eum usus Horatius, lib. I. Sat. VIII.

Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere....

Ubi sic vetus interpres: *Caliendrum, peplum capitis,*

tis, *aut crinis suppositilius*, *seu capillamentum*, *aut galericulus*, *capitisve ornamentum*. *Caliendri meminit & Varro*, *in eo libro*, *qui inscribitur*, *Virgula divina*, *dicens*: *Ego nunc postulo Agamemnona meum*: *tantis coburnis accipit Critona caliendrum*. Ex hisce verbis liquet, olim fuisse dubitatum, utrum *caliendrum* notet *comam* προσθετον, sive *appositam*: an *capitis operimentum*. Posterius amplectitur Turnebus, lib. VII. Adverf. cap. XX. Atque addit, *caliendrum* videri esse a Græco κάλυντρον. Hesyc. Κάλυντρα, κόσμητρα. Similiter Suidas. Est vero κάλυντρον, ejusdem originis ac κάλυπτρον, seu κάλυπτρα. Nempe ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, quod est *operire*. Sane ea origo utrique convenit notioni. Nam & *galericulus*, & *coma apposita* operit caput.

CALIGÆ triplex ἔτυμον reperio apud Isidorum, lib. XIX. cap. XXXIV. Nempe ut sit, vel a *callo pedum*, vel a *colligando*, vel a κᾶλον, id est, *lignum*. Verum potius ex eo dicta videri queat, quod *calorem pedum foveat*. Sane nihilo durior hæc etymologia, quam illa Isidori, a *calore* similiter *caligo* deducentis, quia calore aëris gignatur. Interea agnosco, parum mihi tam hoc, quam istud, etymon probari. Ac *caliginem* quidem a *calis*, id est, *lignis*, dici, magis verisimile est: quemadmodum suo loco comprobamus; *caliga* vero commodius deducitur a *calce*, unde *calcia* & κατὰ μετάθεσιν *caliga*, quomodo veteres scripsere: quippe qui G literam non haberent, ut ex columna Duilii constat. Vel est *caliga* a χαλάω, hoc est, *laxo*, quod χαλαρὸν, seu *laxum*, esset id calciamenti genus, uti ocreæ hodie solent. Neque enim *caliga* est id crurum tegumentum, quod vulgo sic vocant: sed στρατιωτικὸν ὑπόδημα, *militare calciamentum*, ut vocat Dio; indeque, ut idem ait, C. Cæsar, Germanici filius, quod puer etiamnum *caliga* in castris uteretur, *Caligulæ* quasi *parvæ caligæ*, nomen reportavit. Idem docet Suetonius in vita Caii Cæs. cap. IX. *Caligula cognomen castrensi joco traxit*, *quia manipulario habitu inter milites educabatur*. Et Tacitus lib. I. Annal. *Jam infans in castris genitus*, *in contubernio legionum eductus*, *quem militari vocabulo Caligulam appellabant*, *quia plerumque ad concilianda vulgi studia*, *eo tegmine pedum induebatur*. Sed, quod non satis Dio percepisse videtur, non quorumvis militum *caliga* fuit, sed gregariorum; unde Suetonius, uti vidimus, manipularium, Tacitus vulgi habitum facit: quemadmodum & idem Tacitus *gregalem habitum* postea appellat: *Tanquam*, inquit, *parum ambitiose filium gregali habitu circumferat*, *Caligulamque appellari velit*. Itaque, cum *caligatorum* militum mentio fit, intelligendi obscuri, gregarii, seu manipularii: sive qui in armata militia nullum militare officium haberent. Venuleius lib. IX. Dig. de custod. & exhibit. *Is autem qui exercitum accipit*, *etiam jus animadvertendi in milites caligatos habet*. Nempe *caligatos* cum exceptione ait, quia dispar ratio insigniorum. Similiter etiam locutus Quinctilianus in Declam. *Parere caligatum tribuno lex jubet*. Et paulo post: *commendem tibi ordinem caligati militis*. Vide Anton. Augustinum libro singulari ad Modestinum; Brissonium, lib. secundo selectarum Antiquitatum; Justum Lipsium in Annal. lib. I. Taciti; & Joh. Drusii Miscellan. Centur. I. cap. LXIX. ubi ex B. Hieronymo, & veteri Actorum interprete, *caligas* pro *sandaliis* accipi ostendit.

CALIGO, nomen, verbumque quid & unde sit, docere conatus Isidorus, lib. XIII. cap. X. *Caligo*, inquit, *umbra est de spissitudine aëris effecta*. *Et dictu caligo*, *quod maxime aëris calore gignatur*. Hæc Isidorus. [καλύγη, pro κατηλύγη, a λύγη *tenebris*, idem quod ἠλύγη, ἀλύγη &c.] Sed magis placet, *caligo* esse ab antiquo *cala*, hoc est, *lignum*, proprieque de fumo dici, qui e lignis oritur igni apposita. Hoc pacto, e Servii sententia, *calæ* voce usus Lucilius: *Scinde puer calam*, *ut caleas*. *Igo* erit productio vocis, ut in *prurigo*, *vertigo*. Possis & deducere a κᾶλον, quia universe de *ligno* vel *arbore* dicitur. Sunt enim nemora umbrosa ac opaca, unde & Græcis βαθύσκια, & πολύσκια dicuntur. Nec minus verisimilis est conjectura Martinii, ut sit vel ab antiquo *calim* pro *clam*: facit enim *caligo*, ut quæ cæteroquin cerneremus oculis, sint *clam* nobis: vel a κάλιος, quod Hesychius δεσμωτήριον, sive *carcerem*, interpretatur. Clara satis originis caussa erit, cum *carcer* sit *obscurus*, unde *tenebrosus* appellatur a Lucano, Seneca, Juvenale. Aliud etiam etymon reperio, sed meo judicio argutum magis, quam verum. Censet enim Julius Scaliger, ut *instigo* est ab *instare* & *agere*, sic *caligo* conflatum esse ex *calare* & *agere*: nempe quia pastores, cum aëris spissitudine ademtus esset conspectus, inter se *calare*, hoc est *vocare*, soleant, quid agerent, & ubi locorum essent. Hæc sunt ejus verba, in Commentario in priorem eorum de Plantis, qui perperam Aristoteli tribuuntur: pag. 99. edit. Crispin. *Hujus vocis*, *si patiuntur delicatiores*, *videor acutissime originem vestigasse*. *Primum sui ortum habuit inter pastores*: *quorum mutuus conspectus cum esset ejusmodi aëris* (nebulæ puta, quam & caliginem dicimus) *ademtus spissitudine*, *vocibus inter se monebant*, *ubi essent locorum*, *quid agerent*, *quo eundum esset*. *Usitatum Priscis verbum calare*. *Altera vocis pars est*, *sicut in alio verbo instigo*, *ab instando*, *&* *agendo*, *pastorum quoque soboles*, *certe comes*. Vide eundem Scaligerum in Theophrasti, lib. IV. hist. plant. Tam diversis sententiis addamus & conjecturam nostram. Quid si enim κατὰ μετάθεσιν dicamus esse ab ἀχλὺς, quod idem notat? Glossæ Phil. *Caligo*, ἀχλὺς, ὁμίχλη. Ita dicetur, quasi *calugo*, pro *aclugo*, quod ab ἀχλὺς, ut a *falsus*, *falsugo*, ab *albus albugo*. Μεταθέσεως similia exempla sunt non pauca, ut, μορφὴ, *forma*, τέρην, *tener*, &c.

CALIX, unde sit, sic docere conatus Varro, lib. IV. de L. L. *Calix a caldo*, *quod in eo calda puls apponebatur*; *&* *calidum eo bibebant*. Ubi respicit veterum morem, qui calidam aquam bibebant, eamque vino permiscebant: quo de multa veterum loca congerit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio, & I. Lipsius lib. I. Electorum, cap. IV. Sed non dubitandum, quin *calix* sit a κύλιξ, ut ait Priscianus in quincto. Festus, tam hoc quam illud, Varronis ἔτυμον adfert. Κύλιξ autem dicitur, παρὰ τὸ κυλίεσθαι, teste Athenæo, & Eustathio. Olim enim *torno calices* fieri solebant. Ita scripsit Theophrastus, de terebintho tractans, τορνεύεσθαι ἐξ αὐτῆς καὶ κύλικας Θηρικλείους. Quod ipsum legas apud Plinium, lib. XVI. cap. XL. *Celebratur*, inquit, *&* *Thericles nomine*, *calices ex terebintho solitus facere torno*, *per quem probatur materies*. Turnebus in Adversariis, lib. VII. cap. XIX. monet, vocalem quæ in *calix*, mutata est, permansisse in *culigna*, quod & ipsum, *vas potorium* notat Catoni. Sed fallitur in eo vir summus, quod utrumque a *calix* venire censet. Nam *culigna* est a κυλίχνη. Vide quæ in *Culeus* de eo dicemus. A *calix* est *caliculare*, & κατὰ συγκοπὴν, *caliclare*, *mensa*, cui *calices* imponuntur. Gloss. τραπεζοφίρον (scr. τραπεζοφόρον) *caliclare*. Græcum hoc est & apud Pollucem, qui interpretatur, τράπεζαν ἐφ' ᾗ τὰ ἐκπώματα κατάκειται.

†CALIX est a Chal. כלירא *callida*, quod in Onkelo saepissime, & apud Syros *Calicem* designat. Atque hanc veram esse etymologiam Varro subindicat: cui in IV. de L. L. aliquid ex Oriente suboluit, ita scribenti: *CALIX a CALDO*, *quod in eo calda puls apponebatur*, *&* *calidum eo bibebant*. Eamdem ἐτυμότητα, & Festus attulit. Porro autem si a *Calidu*, longe alterius significantiae vocabulo, oriri potuisse *Calix* visus antiquis fuit; quid si illi nossent, calicem Chaldaeis *Callida* appellatum? an de allata etymologia dubitassent? Et tamen nostri aevi etymologi perstant *calicem* a κύλιξ arcessere. Etsi re vera utrumque ab Oriente est, sed illud propius, hoc longiuscule recedens, saltem in vocali prima, quae in *Calix* mansit, in κύλιξ abiit in Y. MAZOCHIUS.

CALLAICUS color vocatur, quem vulgo dicimus *viridem marinum*, ac veteres aliter *Venetum* dixere, Gloss. Cyr. Καλλάϊνον, *Venetum*. Incertus de Circo scriptor. Βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ὑμῖν καλλάϊνον χρῶμα

χρῶμα προσκγόμενον. Usus e Latinis Martialis, lib. XIV. ep. CXXXVII.

Jungere nescisti nobis, o stulte, lacernas.
Indueras albas, exue callaïcas.

Nomen colori huic a *gallorum barba*, sive *palea*, quæ Græce *κάλλαιον*, atque etiam *κάλλαιος*. Hesychius: Κάλλαιοι, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πῦρ πορφυροειδὲς χρῶμα. ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλάϊνον. κάλλαια, τὰ βαπτὰ ἔρια. Etymologici magni scriptor; Κάλλαια καλοῦνται τὰ κάτωθεν τῶν ἀλεκτρυόνων, ὥσπερ γένεια, διὰ τὸ εἶναι ἀνθηρὰ καὶ πορφυρώδη. Ἔνθα καὶ τὸ καλλάϊνον. ἔστι δὲ χρῶμα ἀνθηρὸν, ἢ τὸ βένετον χρῶμα, οὕτως λεγόμενον. Ex his eadem videmus, *callaïcum* colorem, nunc exponi ἀνθηρὸν, hoc est, *purpureum* aut *puniceum*: nunc *Venetum*, qui est purpuræ dilutioris, ut in smaragdo, qui e pallido viret. Etiam dicitur is color, γαλαΐζων, pro καλλαΐζων, κ in γ converso, ut sæpe. A *callaico* hoc colore nomen habet gemma *callais*. De qua sic Plinius, lib. XXXVII. cap. X. ubi gemmas literarum ordine exponit: *Callais sapphirum imitatur, candidior & litoroso mari similis*. Ubi *litorosum mare* exponit pro *alto*: illius color dilutior: hujus turbidior. Videtur idem ab *callai* diversam facere *callainam*. Nam post *callain* sequitur *capnites*, ac deinde subjungit: *Callainas* (in turbido callaino,) *feruntque plures conjunctas semper inveniri*. Verba illa, *in turbido callaino*, in Dalecampiana editione neglecta: sed ad oram adjecta: pro quibus in Parmensi antiqua tantum est, *e turbido*. Videtur igitur *callais* colorem habere maris litoralis: *callaica* non plane eundem, sed e turbido. Quod discrimen & Salmasius annotavit. De *callai* sic Solinus c. XXIII. *In Germania continentibus callais reperitur: quam gemmam Arabicis anteponunt, vincit enim gratia. Arabes quidem dicunt, non alibi eam deprehendi, quam in nidis avium, quas μελαγκορύφους vocant; quod nullus recipit, cum apud Germaniæ populos, quamvis rara, in saxis tamen appareat. Honore & pretio ad smaragdos viret. Pallidum nihil jucundius aurum decet*. Isidorus pro *callais*, legit, *callaico*, vel saltem eandem gemmam putavit. Sic enim loquitur, lib. XVI. Orig. cap. VII. *Callaica colore viridis, sed pallens, & nimis crassa: nihil jucundius aurum decens. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis, oculi modo exuberans*. Ubi videmus, ut *callaicam* putarit idem ac *callain*. Plinius tamen distinguit, ut diximus. Ait Isidorus nasci in Germania. Sed in MSStis meis est *Carmania*. Atque ita legendum. Ac sæpe vox similiter corrupta a scriptoribus. Præterea ex verbis Isidori videmus, putasse eum, *callaicam* dici, vel a *κάλλος*, id est, *pulchritudo*; vel quia deceat *callaicum aurum*: cujus meminit Martialis, lib. XIV. ep. XCV. Lemma est; *Phiala aurea cælata*. Distichon tale.

Quamvis Callaico rubeam generosa metallo,
Glorior arte magis, nam meus iste labor.

Dictum autem *Callaicum aurum*, a *Callaicis*, hoc est, ut nunc loquimur, *Gallæcis*, Hispaniæ populo: unde *Callaicum Oceanum* idem poëta dixit, lib. X. ep. XXXVII. Sed quod censet: *callaicam* dici ab *auro Callaico*, plane fallitur: Nam ejusdem est originis ac *callais*, a quo non multum colore differt, ut diximus.

CALLIONYMUS, *καλλιώνυμος*, q. d. *pulcrinomius*, seu *pulcrinominis*, a *κάλλος*, & *ὄνομα*. Dicitur & *κάλλιχθυς*, quod ad verbum sonat *pulchrum piscem*. Nam *ἰχθὺς*, *piscis*. Est autem piscis *σαρκοφάγος*. Eoque etiam *λύκος*, seu *lupus*, est vocatus, si vulgatæ Athenæi lectioni standum est, lib. VII. Nam Rondeletius *λευκὸν* mavult legere: eo quod nullus piscis *λύκος* dicatur. Sed eum Casaubonus refellit auctoritate Hesychii scribentis, *ἰχθὺν ποιὸν* vocari *λύκον*. Quare arbitratur, cum *λύκος* diceretur ob violentiam, *εὐφημίας* caussa vocatum esse *καλλιώνυμον*, ut pontus *Euxinus*, qui *ἄξενος* foret. Hujus piscis fel volunt medici oculorum aciem plurimum juvare, & initia suffusionum digerere: eoque facile assentio Francisco Vallesio, cum de sacra philosophia, cap. XLII. suspicatur hujus piscis felle sanatum esse Tobiam, qui stercore hirundinis fuerat excæcatus.

CALLIS, in Glossis exponitur, via pecorum vestigiis trita. Quomodo Livius, lib. XXII. ait: *Nos hic pecorum modo per æstivos saltus & devias calles exercitum ducimus*. Itaque *callem* dici putant, quia *callo pecorum* calcata perdurataque. [ab *αὐλὶς* idem quod *αὐλών*.] Sed *γενικῶς* dicere mallim *callo pedum*, quam *ἰδικῶς*, *callo pecorum*: quanquam sic etiam loquuntur Servius, in IV. Æneid. & Isidorus lib. XV. cap. XVI. Item e junioribus Turnebus, lib. III. cap. IX. & XXII. Sic Græcis *ἀπλῶς*, *τρίβος*, a *τρίβω*, *tero*; *πάτος*, a *πατῶ*, *calco*. Est vero *callis*, *minor semita*; ut, *semita*, *via*; *via*, *actus*. Servius, ad illud IV. G. *Convectant calle angusto*: *Callis*, inquit, *est semita tensior callo pecorum preduratu. Unde & callum & callidos dicimus. Semita est semis via; unde & semita dicta est. Via est is actus dimidius, qua potest ire vehiculum. Nam actus duo carpenta capit propter euntium & venientium vehiculorum occursum*. Sic Servius Danielis. Sed pro *tensior* leg. *tenuior*. Deinceps etiam corrigo; *Unde & callem ac callidos dicimus*. Nam quemadmodum ubi, quid semita sit, dixit, originem ejus ex allata definitione eruit: ita hic quoque idem in *callis* factum puto. Quod vero Servius ait a *callo* venire *callidus*, id verissimum est, quamquam non *ἀμέσως* inde descendat. Nam a *callus* est *calleo*, unde *callidus*, ut in *Callus* dicemus.

†CALLIS ab עקל *akal*, *tortuosum esse*, aut potius ab ejus derivato עקלקלות *akalkaloth*, quod tum Jud. V. 6. tum etiam Ps. CXXV. 5. *calles tortuosos* notat. Nugatur Servius, qui a *callo*, quo teritur *callis*, derivat. MAZOCH.

CALLISTRUTHIÆ, *ficus genus*, Plinius lib. XV. cap. XVIII. *Callistruthiæ ficus parum sapore præstantiores (Lydiis,) ficorum omnium frigidissimæ*. Ubi recte ex Athenæo emendat Dalecampius, *haut parum*. Capitolinus, in Clodio Albino: *Quingentas ficus passarias, quas Græci callistruthias vocant, jejunum comedisse dicunt*. Satis autem concinna est conjectura Marcelli Donati, qui in Capitolini hoc loco, pro *passarias*, legere malit *passerarias*: ita enim dici, quia gratus is cibus passeribus foret, eosque pingues redderet: atque hoc quoque Græco nomine cognosci, quod est ex *κάλλιστος*, *optimus*; & *στρουθὸς*, *passer*. Metuo nihilominus, ne fallatur. Sane *στρούθιον* etiam *herbæ* est *genus*: item *genus mali cotonei*. Sed ficus hoc genus non *ἁπλῶς στρούθιον* placuit vocare: verum *καλλιστρούθιον*, a *κάλλος*, quod *elegantiam* notat. Itaque proprie *egregia struthia* significat. Meminit & Onomasticon vetus, ubi legas, *Callistrutia*, *ψυκτάρια*. Lege cum Martinio, *Callistruthia*, *ψυκτήρια*, vel *ψυκτήρια σῦκα*· quod sit, *ficus refrigerantes*. Quia autem non modo *callistruthia*, sed & alia a *κάλλος* derivata, accepere Latini a Græcis: illud universe hoc loco semel dixisse sufficiat, *κάλλος* esse a *καλὸς*, *pulcer*: *καλὸν* autem dici, non, uti ajunt, a *καλεῖν*, quia quod *pulcrum* est, advocat atque allicit homines: sed potius ab Hebræo כלל, quod est, *absolvit*, *perfecit*: ut Ezech. XXVII. II. כללו יפיך, *perfecerunt pulcritudinem tuam*. Nam *pulcrum* id, in quo omnia perfecta absolutaque.

CALLUS, a *calx*, vel *calco*. Ut proprie sit durities ea, quæ eundo in *calce* pedis contrahitur. Vel durities, quæ *calcando* contrahitur in pedibus. [*κάλλ*.] Postea *κατὰ συνεκδοχὴν* extensa significatio ad manus, & alias corporis partes. Addit & aliam conjecturam Martinius, ut sit a *cala*, vel *κᾶλον*, id est, *lignum*. Ita proprie sit *lignosa cutis*, hoc est, *dura*: ut *durum* a *δόρυ*, id est, *lignum*. A *callus* est *callosus*, ut, *calloso dextera* apud poëtam: *callosa tunica* apud Plinium. A *callus* est verbum *callere*, quod proprie est, *callum contrahere*. Sed *μεταφορικῶς*, a corpore ad animum transfertur. A *calleo* autem est *callidus*, ut a *caleo*, *calidus*; a *torreo*, *torridus*, &c. Proprieque *callidus* est, cujus, *tanquam manus opere*, *sic animus usu concalluit*: quemadmodum ipse Cicero interpretatur, lib. III. de nat.

nat. Deor. Ac similiter Donatus in Adelphis, Act. III. III. ait: *Callidus dicitur, qui callum sibi usu artis induxerit*. Ludit non semel Plautus ambiguitate vocis *callea*. ita, Pers. II. v. & Pœn. III. II. cum dicere vellet, quempiam totius rei esse intelligentissimum, ait, eum *callere* magis, quam *callum aprugnum*, hoc est, lumbos, vel sumen apri; quod *calli* etiam nomine appellat Plinius, lib. VIII. cap. v. idque, ut censeo, ob teneram ac *callosam* duritiem. Eapse de caussa aliis quoque rebus vox *calli* tribuitur: ut illo ejusdem Plinii, lib. xv. cap. XXVIII. *Carne, palmæ placent; crusta, Thebaicæ; succo, uvæ & cariotæ; callo, pyra ac mala; corpore, melimela; mora, cartilagine*. Et hoc Lucretii, lib. IV.

Propterecque fere res omnes aut corio sunt,
Aut etiam conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

Item, cum Catius *callosa* maxime *ova* probat, apud Horatium, lib. II. sat. IV.

CALONES, & qui sint, & unde dicantur, docet his verbis Servius, in septimum Æn. *Calas dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi, sequentes dominos ad prælium: unde etiam calones dicebantur. Nam consuetudo erat militiæ Romani, ut sibi arma portaret, & vallum. Vallum autem dicebant calam. Sic Lucilius: Scinde, puer, calam, ut caleas. Id est, o puer, frange fustem & fac focum*. Est igitur *calonum* Latina origo, ut hic Servius vult. Sed idem, in primum Æn. *Classis*, inquit, *dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est, a lignis; unde & calones dicuntur milites, qui ligna deportant, & καλοπόδια*. Eadem de voce sic Festus Pompeius: *Calones, militum servi dicti, quia ligneas clavas gerebant, quæ Græci κᾶλα vocant*. Nonius Marcellus Servio assentit: *Calonum*, inquit, *proprietas hæc habetur, quod ligna militibus subministrent. Κᾶλα enim Græci ligna dicunt. Is quoque qui hujusmodi telo utitur, clavator appellatur*. Servii quoque verba, more suo, exscripsit Isidorus, lib. XIX. cap. I. *Classis*, inquit, *dicta est a Græco vocabulo, ἀπὸ τῶν κάλων, id est, lignis, unde & calones, naviculæ, quæ ligna militibus portant*. Ubi legendum, *calones, caculæ, qui l. m. p.* Operæ autem fuerit, cum pateat, Grammaticos veteres non convenire, utrum *calo* sit a *cala*, an κᾶλον: tum item, num *calonum* fuerit clavas ligneas ferre, an ligna colligere, ac foco subministrare; ut nostram de utroque sententiam adferamus. Sane, si *cala* idem est, quod κᾶλον, verisimile est, *calo* esse a *cala*, hoc a κᾶλον. At potius ἀμέσως a κᾶλον deduci debet, si *cala* μόχλον, sive *vectem*, notat: quomodo in Lucilii loco accipit Jos. Scaliger; vel si ita vocatur ἐπίκοπον, sive ἐπίξηνον, hoc est, *mensa coquinaria*, supra quam carnes conciduntur: quam ei significationem tribuunt veteres Glossæ. Ut in quibus legere sit: *Cala*, ἐπικοπίς, sive ἐπιγλυφίς. Sed, ut *cala* etiam, pro κᾶλον, dixisse Latinos putem, facit allatus ante Lucilii locus. Quodque ad munus *calonum* attinet, censeo, iis utrumque vere tribui: imo aliis quoque ministeriis fuisse obnoxios arbitror. Fortasse & publicis. Nam in Glossis Latino Græcis legitur: *Calo*, δοῦλος δημόσιος. Verum, ut hic *calator* potius legi debeat: at de privatis ministeriis dubitari nequit. Quippe in Onomastico veteri est *calo*, σκευοφόρος. Et in Glossis Isidori. *Calones, galearii milites*. Ac similiter Vegetius, lib. III. cap. VI. *Ex ipsis calonibus, quos galearios vocant, idoneos ac peritos usu legebant*. Qui *calones* sint, & unde dicantur, ex his satis liquet. Solum refellendus nobis Festus, qui, parum sibi constans, alibi *calones*, æque ac *calatores*, ἀπὸ τοῦ καλεῖν dici scribit. Vide eum in *procalare*. Eumque errorem altero etiam auget Porphyrio, sive ejus interpolator, in illud poëtæ: *Hunc perminxerunt calones*: ubi legas: *Calones dicuntur a calando, & hoc est, quod vocent ad ministerium: nonnulli a calendis putant, quod ea die cibaria accipiant*. Sane, si *calo*, a καλῶ esset, primam haberet correptam, quam Horatius producit, secutus modulum Græci κᾶλον. Idem dictum velim de altero etymo, ut sit a *Calendis*. Sed hoc levius, quam ei ut immorandum sit. Cæterum, apud Festum quoque legas, *Calones esse calceos ex ligno factos*. Hoc si verum est, erit & ipsum a κᾶλον, h.e. ξύλον. Multum autem metuo, ne Paullus confuderit *calones* cum *calopodiis*. Nam καλοπόδιον, *pes ligneus*, a κᾶλον, & ποῦς. Horatius, Sat. III. lib. II. vocat formam: *Si scalpra & formas non sutor*. Ubi Acro exponit, *calopodias*. Nempe ex more seculi, pro *calopodia*. Nam neutra fere muliebri genere efferebant: ut alibi dictum.

CALPAR, genus vasis fictilis, sive dolium, a Græco κάλπη, quod est *urceus*, sive ut Glossæ Cyrillo tributæ explicant, *urna*: Hesychius similiter exponit, ὑδρίαν, στάμνον, *hydriam*, *urnam*. At στάμνος, *urceus*, *urna*, ut est in Cyrilli Glossis. Atque hæc prima est propriaque *calparis* significatio: μετωνυμικῶς autem pro *vino* accipi solet: ut Nonius ait valideque firmat illo Varronis, lib. I. de vita Pop. Rom. *Quod, antequam dolii nomen prolatum esset, cum id genus vasorum calpar diceretur, id vinum calpar appellatum*. Κατ' ἐξοχὴν autem *calpar* vocatum id vinum, quod libabant Vinalibus. Festus: *Calpar vinum novum, quod ex dolio demitur sacrificii caussa antequam gustetur. Jovi enim prius sua vina libabant, quæ appellabant festa vinaria*. Idem tamen alteram quoque significationem agnoscit. Nam mox subdit: *Calpar genus vasis fictilis*. Significationem illam a Festo adductam, tradunt & Glossæ Philoxeni, in quibus est: *Calper* (lege *Calpar*) οἶνος ἐν θυσίᾳ. Item: *Calcar* (lege *Calpar*) θυσίας ἀπαρχῶν οἴνου. Quemadmodum igitur in frumentis, quod sacrificii caussa ante præmetebant, *præmessa* appellabant: sic in vinis *Calpar* vocatum, quod, antequam vina gustarent, sacrificii caussa e vase demptum, Jovi libabant: quippe id ni facerent, vinum omne in apothecis sacrum fiebat, usibusque humanis eripiebatur: *calpare* vero libato, hac religione solvebantur. Monuit id in Conjectaneis Scaliger, ubi plura hac de re, & inter alia, vinum hoc etiam dictum fuisse *inferium*, quia solum inferretur, his verbis. *Macte hoce vino inferio esto*. Festum, quo id fiebat, Pompeio teste, *Vinalia* appellabatur, quomodo vocat Varro, lib. v. de L. L. Atheniensibus simile festum, doliorum apertione (nam πίθος, *dolium*: οἴγω, *aperio*.) πιθοιγία vocabatur: ut indicat Plutarchus, lib. III. Sympos. probl. VII. & lib. VIII. probl. x. Item Proculus, & Tzetzes, ad Hesiodum in voce πίθος. Vide & quæ de *inferio vino* scribit Carrio, lib. II. Emendat. cap. III.

†CALPAR Tuscum vocabulum esse, ostendit tum terminatio in R apud Etruscos frequens, tum quod sacrorum nomen est. De quo sic Festus: *CALPAR vinum novum, quod ex dolio demitur sacrificii causa, antequam gustetur. . . CALPAR genus vasis fictilis*. Atqui ex duabus his significationibus posterior primaria est, ex qua prior manat, ut μετωνυμικῶς etiam vinum designet. Rem ita esse, ostendit Nonius loco Varronis in *I. De vita pop. Rom.* qui talis est: *Quod* (*) *antequam dolii nomen prolatum esset, quum id genus vasorum Calpar diceretur*, (etiam) *id vinum calpar appellatum*. Vides jam vasis notionem primariam *Calpari* esse. Atqui ea vox eo significatu est a Chaldaeo קלפא *Kulpa*, quod vasis genus est, tum Lev. XVI. 8. tum alibi. Ab eo vero vocabulo tum Κάλπη apud Graecos, tum apud Etruscos *Calpar* manavit.)(Quandoquidem autem CALPAR idem quod DOLIUM; videamus numne hoc etiam Orientale sit nomen per Tuscos delatum in Italiam. Nam certe Vossio, qui *dolium* a *dolo*, *dolas* arcessit refragatur primae syllabae disparilitas, quae in *dolium* longa est, in *dolo* brevis; & nimis vaga originatio. At non est mihi dubium, quin DOLIUM sit a Chal. דול *dul* seu *dol*, quod Is. XL. 15. ponitur pro Heb. דלי *deli* i. e. *urna*; quae urnas duum generum nota-

se

(*) *Istud QUOD respondere videtur τῷ* OTI, *quod grammatici in suis excerptis praeponunt singulis capitibus*.

re poteſt, tum illas quibus hauritur ex puteo aut ea majore dolio, tum illas ex quibus hauritur: nam ea urnis majoribus (puta *doliis*, *hydriis* &c. vide Jo: II. 9. ubi dicitur *Haurite nunc &c.*) quia ſitulis minoribus hauriebatur ex hydria. Ergo ex OOL, *dolium*.)(Ac ferme video vaſa vinaria magna ex parte ea Oriente petita, per Tuſcos utique, qui & vinearum cultum & artem οἰνοποιητικὴν intulere primi in Italiam. Sic CVPA eſt vel a Chald. קופא *cupa*, quod *arcam* ſive *capſam* ſignificat (nam cupae erant ligneae, non fictiles ut dolia) vel propter formae ſuae curvaturam deducitur ſive ab Heb. כפף *capap* ſive a Chald. כפא *cepa*; quorum utrumque eſt *curvandi* & in orbem flectendi verbum.)(Adhaec CADVS eſt ipſiſſimum Hebraeorum & Chaldaeorum כד *Cad*.)(LAGENA eſt ὁλογράμματος ipſum Chaldaicum לגינא *lagena*, quod etiam Syris in uſu eſt; & quidem non minus in Oriente quam apud Latinos vas eſt vinarium.)(Poſtremo VANA cur nomen Tuſcum ſit, & unde deducatur, dixi ſupra in AACA.)(Poſſem hic & de vaſis compluribus ſacris agere; quorum nomina Tuſca ſunt, ab Oriente delata. Ea vide in *Simpulum*. MAZOCHIVS.

CALTHA, aliter χρυσάνθεμον. Eundem enim eſſe florem, conſtat ex Dioſcoridis lib. IV. cap. LIII. Vulgo *calendulam* appellant: quod corruptum ex *calthula*, unde *caldula*, & *e* inſerto, *caledula*, poſteaque *n* addito, *calendula*. *Chryſanthemum* dixere a colore aureo. Χρυσὸς *aurum*; ἄνθος, *flos*. Ut & Belgis *gouds bloeme*. Sane luteum colorem tribuit & Maro in Eclogis.

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Caltha autem dicitur, non, ut ajunt, a forma, qua *calathum*, ſive *calicem* refert: ſed a Græco κάλχη, quod apud Nicandrum & Heſychium. Siculi commutant θ & χ. ut ὄρνιθες, ὄρνιχες. Sic κάλχα, κάλθα, *caltha*. A *caltha* eſt *calthula* genus tunicæ, a colore ita dictum: ut *crocotula* a colore *croceo*. Ideo conjunxit Plautus. Audiamus Nonium: *Calthulam & Crocotulam, utrumque a generibus florum translatum, a caltha & croco*. Plautus Epidico:

Induſiatam, patagiatam, calthulam, aut crocotulam.

A *calthula* fit *calthularius*, qui *calthulas* facit. Id ſe Lambinus ait reperiſſe in MSto Plauti codice, in Aulul. III. v. ubi vulgo *carinarii* legitur.

CALVMNIA eſt callida & malitioſa juris interpretatio; ut ſcribit Cicero I. Off. Nonio definitur malitioſa & mendax infamatio. Philoxenus in Gloſſis interpretatur ἐπήρεια. Generatim autem ſignat vexationem, quæ fit per fraudem & fruſtrationem. Atque id, etymon quoque confirmat. Neque enim eſt a καλεῖν, id eſt, *vocare*, neque ab Hebræo כלם, quod eſt, *pudeſieri*, ſed (quod & Beda lib. de Ortographia vidit) a *calvor*, hoc eſt *fruſtror*, aut *decipio*, nempe a ſupino *calutum*. Bedæ hac in parte præeunt antiquiores Grammatici, ac primo Chariſius, lib. I. *Calumnia*, inquit, *prima correpta effertur, venit enim a verbo calvor, hoc eſt fruſtror*. Sententia Chariſii eſt, priorem in *calumnia* corripi, quia ea ſit correpta in ſupino verbi *calvor*, unde deſcendit. Id confirmare eſt verbis Priſciani, lib. X. *Solvo, ſolvi; volvo, volvi; calvo, calvi; unde Salluſtius, in III. Hiſtor. infinitum paſſivi protulit; Contra ille calvi ratus. Calvi, pro decipi*. Et mox: *Supinum, I in* TVM *convertentia, faciunt, V neceſſario in vocalem redeunte, ſolvi ſolutum, volvi volutum, ſic debet etiam calvi, calutum facere, quod tamen in uſu non inveni; & puto, Calumniam ex hoc eſſe derivatam*. Hactenus Priſcianus. Eſt & altera loci Chariſiani interpretatio. Nam fortaſſe hoc vult, priorem in *calumnia* corripi, quia etſi prior in *calvor* poſitione ſit longa, *A* tamen in eo, ſono profertur correpto. Sic enim ſæpe loquuntur veteres Grammatici. E. g. cum Feſtus docet, *luſtrum* priori correpta ſignificare lamas, ac lupanaria: quod de quantitate vocalis ſolius, non totius ſyllabæ, eſt accipiendum: ut pluribus oſtendimus in animadverſionibus Grammaticis. Vocem *calvor* legere quoque eſt in legg. XII. Tabb. SI CALVITVR, PEDEMVE STRVIT, MANVM ENDOIACITO: unde illud Lucilii, lib. XVII.

Si non it, capito, inquit, eum; & ſi calvitur, endo
Ferto manum. . . .

Ita eum locum apud Nonium in *Calvitur*, emendari debere docet Carrio, l. II. Emendat. c. XII. His vero adde illud Plauti, Caſinæ, Act. I. ſc. III.

. . . . Nam ubi domi ſola ſum,
Sopor manus calvitur. . . .

Pacuvium quoque Acciumque uſos eſſe, ex Nonio diſcimus. Imo & Terentium quidam uſum exiſtimant, Eunucho, Act. I. ſc. II.

. . . . Nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te calvier.

Quæ lectio placuit Mureto. Sed rectum eſt *claudier*, quod Donatus agnoſcit, ac interpretatur, *claudicare*, quomodo & ſemel iterumque Salluſtium uſum docet. Plura hac de ejus vocis acceptione dicemus in *Claudico*. Eſt & alter locus Terentii, in quo magis cauſſam ſuam mihi probant. Eſt in Adelphis, Actu IV. ſcena III. *Propter ſuam impotentiam ſe ſemper credunt calvier*. Ubi quamquam in meis aliorumque MSStis, ac vett. edit. etiam antiqua mea Tarviſina, anni 1476. pro *calvier* inveniam *negligi*: tamen cum Donatus ad eum locum ſcribat, in quibuſdam codd. legi *claudere*, vel *claudicare*, ac horum neutrum ſatis conveniat, facile credo, pro *claudere* apud Donatum *calvier* legi debere. Quod ad vocis etymon, vel eſt *calvor* a καλύπτω, id eſt, καλύπτω, quod eſt, *tego*: nempe ut *calvor* ſit, aliquem tecte decipio. Vel potius eſt a *calvus*, ac ſignificat, aliquem *fruſtor* more *calvorum*, qui pugnaturi in alienos involant capillos: ipſi autem aliorum conatus eludunt, quia nullus iis eſt capillus, quo capi, aut rapi poſſint. Idem dicit, niſi quod ad ſcenam reſtringit, Nonius Marcellus: *Calvitur*, inquit, *dictum eſt, fruſtratur: tractum eſt a calvis mimis, quod ſint omnibus fruſtratui*. Ita habet Aldina. Intelliguntur autem *fruſtrationes*, quas mimi dant in comœdiis. Ita *comicas fruſtrationes* legas apud Plautum, Moſtell. ſc. ultima.

Dicito iis, quo pacto ſervus tuus te ludificaverit:
Optimas fruſtrationes dederis in Comœdiis.

In Veneta Philippi de Pinzis, anno CIↃ CCCC XCVI. pro *mimis* eſt *mimicus*. Non diſplicet id Marſilio, qui de utraque lectione fuſe ediſſertat, ad leges XII. Tabb. Sed omnino rectum eſt *mimis*, prout habet Aldina. Nec in eo Marſilius tantum fallitur: ſed etiam quod *calvos inimicos* cum hoſtibus confundit: tum etiam in illo, quod ad *calvos mimos* refert illud dicterium in Iul. Cæſ. quod eſt apud Suetonium in Julio, cap. LI.

. . . Mœchum calvum adducimus.

† CALVMNIA non verborum tenus procedit, ſed proprie ad omnes vexationes, & *concuſſiones* (uti ICti vocant) ac malefacta pertinet. Cui *fiſcales calumniae*, aut FISCI IVDAICI CALVMNIA SVBLATA (ut in Nervæ nummo legitur) inaudita ſunt? Et illud Johannis Baptiſtae militem hortantis, *Neminem calumniemini* i. e. vexetis: ut & apud Iſaiam illud Latini Interpretis, *Aſſur calumniatus eſt eum*. Nec raro *calumniae* ſunt captioſae rapinae. In Gloſſis *calumniator* eſt κακοπράγμων i. e. *malefactor*. Venio jam ad etymon. Voſſius Priſciano & Chariſio ſubſcribit; apud quos *calumnia* eſt a priſco verbo CALVOR aut *Calvo* (i. e. fruſtrari aut decipere) cujus ſupinum fuiſſe augurantur CALVTVM, ut a *ſolvo ſolutum*: a quo ſupino factum putant *calumniae* vocabulum. Laudo ſane grammaticos, quod quae potuerunt, ex penore ſuo protulerunt. Verum ſupinum CALVTVM in hoc tantum ab illis confictum fuit (nec enim uſpiam reperitur) ut ſuae etymologiae ſervirent. Deinde ut a *ſolutum* fit *ſolutis* non *ſolumnia*; ſic a *calutum* non *calumnia* erit, ſed *calutis*: nam illae liquidae M & N per quas rimas perrepſerunt in hoc vocabulum? Verum nihil eſt, cur fruge reperta, adhuc glandibus haereamus. Eſt

enim

enim Calvmnia ab eodem illo כלם, unde & *calamitas* venit (vide sup. in Calamitas) & fortassis ipsum etiam Calvoa sive Calvo: nisi quod in hoc ultimo tertia Radicis littera i. e. M deperiit. Quod כלם etsi in *Niphal* exponatur *erubescere*, & in *Hiphil*, *pudore afficere*, tamen plerumque illud est *damnum pati*, hoc *inferre*: vide in Calamitas illud ὄγχους ῥῆμα. Imo & Jud. XVIII. 7. τὸ מכלים *maclim* non aliter quam *calumnias* in accuratis Pagnini versionibus redditur. Locus sic habet: *Et non calumnians* (Heb. מכלים *maclim*) *verbum* (i. e. *quidquam*) *in terra*: pro quo Vulgatus apposite habet, *Nullo ei penitus resistente*. Consentit ibi Targum Jonathanis, qui דמנזק *demanzek*, i. e. *nocens* interpretatur. Consentit Syrus, participium illud unum Hebraicum pluribus synonymia complexus, quae Latine sic valent, *perniciosus*, *quive molestiam aut negotium facesseret* (pulcra sane tum Hebraici Calam tum etiam Latinae *Calumniae* περίφρασις) consentit Arabs interpretatus, *Qui laederet*. Possem & alia plura Scripturae loca proferre, in quibus & Heb. Calam & καταισχύνειν in LXX. ad male facta pertinet. Itaque Calvmnia est ipsissimum כלמה *celimma*, quod ex toties nominata radice prodit: quod quidem a LXX. semel ἀνομία i. e. *iniquitas*, at quater alias βάσανος i. e. *cruciatus* vertitur; ut facile appareat, ex mente Graecorum Interpretum ea voce non meram ignominiam notari, sed etiam tormenta, & quidquid vexationum est. A *celimma* autem, mutato I in V (Syriaco more ac Tyrrhenico: utrique enim V amant) fiebat primum Calvmma, deinde, *Dages* resoluto in M N, Calvmna & Calvmnia. Et sincera quidem *Calumniae* etymologia in hunc modum habet. Confer dicta in Calamitas, ex ead. rad. fata. Mazoch.

Calva a *calvus*, quia ossibus calvis, ut recte Isidorus, lib. xi. cap. i. Cur *cranium* aliter vocetur, suo loco dicimus. *Calvariam* quoque appellari, ex Celso Plinioque constat. *Calvaria*, quasi *calva* capitis *area*. Sed in Glossis Philoxeni quoque legas, *Calvariam*, κρανίον. Ambigo, quam recte. Etiam piscis est *calvarium*, qui similiter a κεφαλή, *cephalæum*. Ennius apud Appuleium, Apol. I.

. . . . *Calvaria pinguia Acarnæ*.

Turnebum vide, lib. xxi. Advers. cap. xxi. *Calvus* unde sit, infra dicimus. Uti & unde *nuces avellanæ* dicantur *calvæ*.

†Calvaria ex ערער *gargar*, *nudatissimus*, fit, verso priore R in L, (quod passim fit) & posteriore Ain in Digamma transeunte, quod etiam usitatum. Deinde ex *calvariâ* truncatum est adjectivum Calvvs. Vide omnino nobis dicta ad Jos. XIII. 9 16. 25. ubi de *Gargari* (quod totidem litteris est ipsum ערער *gargar*) calvitie. Tametsi si statuas *Calvariam* a *Calvus* venire; vel sic *Calvar* ἀμφοτέρως ex Heb. erit. Vide mox in Calvvs. Mazochivs.

Calvvs, quasi *capillus vacuus*, si credimus Scaligero in primum Aristotelicæ Hist. de Animal. Ubi & hoc a se expositum ait in Originum libris. [ab ἀλφὸς *albus* nam & φαλακρὸς a φαλὸς *albus*.] Nec inepte deduxeris a κείρω, unde ἔκαρον. Ut a λείριον, *lilium*, sic a καρεῖν, *calvus*, converso utrobique *R* in *L*. Καρεῖν manifeste est ab Hebræo קרח, hoc est, *tondere*, *depilare*, *decalvare*. Longe tamen magis arridet, ut vel sit a φαλακρὸς *calvus* κατὰ μετάθεσιν, & ablato ρ; vel ab Hebræo קל, quod significat tum leve, ut gravi opponitur, tum leve priori porrecta, ut contrarium est aspero: qua notione est a Græco λεῖος. A posteriori notione est קלל, *teres*, *politus*, Ezech. I. VII. Hoc *calvi* etymon firmat ipsa definitio *calvitii*, quæ est apud Aristotelem, lib. III. hist. animal. cap. XI. Ἡ κατὰ κορυφὴν λειότης φαλακρότης καλεῖται. Quod Gaza vertit: *Capitis levitatem calvitium nuncupamus*. Julius Scaliger autem: *Verticis glabritia calvitium dicitur*. Nec prætereundum, quod Martinius addit, *calvus* videri esse a Chaldæo קלף, quod est, *decorticare*, *delibrare*. A quo & Græcum κέλυφος, *crusta*, *putamen*, *involucrum*. De proprietate vocis satis. Κατὰ μεταφορὰν autem *calvus*, *calvatus*, *calvitium*, ad alia etiam transferuntur: ut apud Columellam *calvitium loci*, in vinea, quando pampinis destituitur: & apud Catonem Pliniumque *calva* aut *calvata vinea*, ubi raræ vites. Nux item *calva* dicitur, quæ non obducitur undique cortice, sed summo apice nuda est. Cato de R. R. cap. VIII. *Nuces calvas*, *avellanas*, *Prænestinas*, *&* *Græcas*, *hæc facito uti serantur*. Itaque in Glossis Philoxeni, legas: *Calve*, ποντικὰ πεφρυγμένα· hoc est, *Pontica sive avellana tosta*, quasi nempe tostura sit facta *calva*. Sed certum est *calvam* dici non a tostura, sed natura. At male, in iisdem, juglandibus hæc appellatio tribuitur, si vera est nostra emendatio. Nam ubi vulgo *calbaria* βασιλικὰ φαλάκρα, lubens scripserim, *Calvæ*, βασιλικά, φαλακραί. Ut nempe gemina ponatur explicatio, quia vox Latina tum de nuce, tum de nomine dicitur. Sed si vera est ea nominis ratio, quam paullo ante adducebamus, juglandibus non convenit *calvarum* appellatio; cum undique cortice obducantur, nec alicunde *calvitii* speciem repræsentent. Fit & *calvarum* mentio apud Plinium, lib. XV. cap. XXII. *Adjicit præterea avellanas*, *&* *calvas Prænestinas*. Sic corrigit ex Catone Turnebus, lib. XXVIII. cap. XVII. Subjicit deinde Plinius de Catone: *Quas maxime laudat*, *&* *conditas ollis in terra virides tradit*. Unde liquet, quod dixi, natura *calvas* esse, non tostura. Josephus Scaliger suspicatur quoque in carmine ithyphallico legi posse: *Nucemve longam*, *quæ vocatur* *&* *calva*. Quamquam nec improbat, *quæ vocatur Albana*: ut nempe intelligatur Albensis, quam cum Thasia suo ævo celebratam tradit eopso capite Plinius. Sane *Albanæ* quoque dicuntur in vett. Gloss. quæ interpretantur *nuces Prænestinas*. Adde quod *Albana* proxime accedit ad libb. vett. in quibus scriptum, *qua vocatur alva*, vel, *qua vocatur Alana*. In vulgatis est: *Nucemve longam*, *quam vocant Avellanam*. Unde quidam collegere, *nucem longam*, & *avellanam*, esse eandem. Sed decepti sunt falsa lectione. Quanquam neque si hæc vera sit, inde eandem esse consequitur, cum *longa nux* species *avellanæ* esse possit; quod verum est. Nam duo sunt *avellanarum* genera, unum rotundum, alterum oblongum: qua de re Theophrastus, & alii.

†Calvvs & quae inde fiunt, est ab Heb. קרח *carah*, quod est *decalvare*: ex quo R cum L (quod saepissime accidit) alternante, & *Chet* pro more in V consonam transeunte, fit Calvvs. Et κείρω iisdem fluit, sed per alios tramites. Nisi vero malis τὸ Calvvs a כלח, *senectus* deducere, *Chet* pro more in V consonam mutato. Quamquam & ipsum *Chelach* (quod in Jobo tantum bis usurpatur) fortassis proprie calvitiem notaverit, figurate vero senium. Mazochivs.

Calx, pro significatione diversa, diversam habet etymologiam; quippe pro *extremo pede* venit a λὰξ, hoc est, λήγοντι μέρει τοῦ ποδός, ut Eustathius exponit. Estque λὰξ, a λήξω, futuro verbi λήγω, hoc est, *desino*, quomodo ποῦς, unde *pes*, est a παύσω, futuro vocis παύω, hoc est, *cesso*, *desino*. Nisi potius ab Hebræo, de quo suo loco. [ἄλξ, πῆχυς, sed & *robur*.] A *calx* est *calcaneum*, quod idem notat. Item verbum *calcare*. Non contra *calx* a *calcando*: quod putabat Fungerus. *Calcare* enim proprie est, *calce premere*, cujus composita sunt, *inculco*, *conculco*, *proculco*. A *calx* quoque est, *calcitro*, quod est, *calce peto*: item *calcar*, ac *calceus*, de quibus seorsim. *Calx* vero, qua cæmentarii utuntur (Græci τίτανον vocant,) si Perottum audimus, ex eo nomen accepit, *quod in ædificiis calcetur*. Nonnullis autem a calore ita dici videtur, quia fiat e lapide calido & adusto. Sed verisimilius est, venire ab ea notione *calcis*, qua ὑποκοριστικῶς ex se *calculum*, hoc est, *lapillum*, format. Sane non e conchis solum fit, de quo Dioscorides, libro v. capite XCI. sed etiam vario lapidum genere. Palladius, lib. I. cap. X. *Calcem ex albo saxo duro*, *vel Tiburtino*, *aut columbino fluviatili*, *coquemus*, *aut rubro*, *aut spongia*, *aut marmore*.

Postremo,

Postremo, quæ erit ex spissa & duro saxo, structuris convenit: ex fistulosa vero, aut molliori lapide, tectoriis adhibetur utilius. Vitruvium quoque vide, l. II. cap. IV. & V. Plinium, lib. XXXVI. cap. XXIII. & XXIV. Quare non dubito, quin *calx* dicatur ratione materiæ, quia sit *lapis coctus*. Nam *calx*, ut diximus, *lapis*, a χάλιξ, quod notat *lapidem*, vel *lapidum fragmenta*, *e quibus cæmentum fit*. Ita Thucydides usus, lib. I. item Plutarchus, lib. VI. Problem. V. ubi quærit, cur putei frigidiores fiant, si in eos conjiciantur οἱ χάλικες καὶ αἱ μολυβδίδες. Et sane a χάλιξ prius fuit *calix*: unde *calicatum*, vel *calecatum*. Festus: *Calicata ædificia, calce polita. Calicatis, calce politis*. Hoc Græce sit κεκονιαμένοις. Ita in veteri tabula Aletri: COIRAVIT BASILICAM CALECANDAM. Item *decalicare*, vel *decalecare*. Festus: *Decalicatum, calce litum*. Sed a *calix* κατὰ συγκοπὴν *calx*. Inde est *calcarius*. Legas id apud Catonem, cap. XVI. qui in Jure, *calcis coctor*. Item *calcaria* in Digestis, qui *calcarius fornax* est Plinio, libro XVII. capite IX. Prius etiam apud Tertullianum habes, in scito istoc de carne Christi, cap. VI. *De calcaria in carbonariam*. Nec *calx* solum est *lapis coctus*, sed & is, quem natura facit. A qua *calcis* notione venit diminutivum *calculus*: ut in *Calculus* dictum. *Calx* vero ea acceptione per syncopen factum est a κάχληξ, quo nomine generatim *lapilli*, sive *calculi*, significantur, peculiariter autem *lapilli*, quos invenire est *in aquis & maris littoribus*; ut ex Suida discimus, cui κάχληκες, sunt λίθοι ἐν τοῖς ὕδασιν. Vel erit *calx* a χάλιξ· quo, ut paulio ante diximus, significantur *cæmenta*, hoc est, *lapidum fragmenta*, quibus farciunt structuras. Hesychius: χάλικες, οἱ εἰς τὰς οἰκοδομὰς μικροὶ λίθοι. *Calcem* quoque pro *circi meta* dixerunt veteres. Sive pro *alba linea*, quæ non longe a carceribus ducebatur; ubi & cursus initium, & finis erat. *Calx* ea linea dicebatur vel μεταφορικῶς, quomodo & *calx*, ultima in homine est; vel potius μετωνυμικῶς, quia *calce* seu *cretæ quodam genere* linea illa designaretur. Seneca, ep. CVIII. *Hanc quam nunc in circo metam vocamus, calcem antiqui dicebant*. Sic usus Varro Margopoli.

Nemini Fortuna currum carcere emissum intimo
Lobi inoffensum per æquor candidum ad calcem finit.

Ubi *calcem* pro *meta* accipit, idque genere virili: unde aliquis existimet, significationem hanc potius esse a *calce humano*, quam *calce* pro *creta*. Nam *calx cæmentarii* semper generis est muliebris: at pro *humano calce* dubium est, sive generis promiscui. Verum huic sententiæ obstare videtur, quod Varro *candidum calcem* dicit: eo enim plane respexit morem illum creta notandi locum in circo, ubi cursus esset finis. Unde in melioribus codd. Propertii sic legitur, lib. IV. eleg. II.

. . . . *Hæc spatiis ultima creta meis.*

Plinius, lib. XXXV. cap. XVII. *Est & vilissima (creta,) qua Circum producere ad victoriæ notam, pedesque venalium trans mare advectorum denotare instituerunt majores*. Isidorus, lib. XVIII. cap. XXXVIII. *Septem spatia quadrigæ currunt: quibus peractis vitæ terminus consummatur, quorum finis est creta, id est, judicium*. Ubi libri aliqui pro *creta* habent *certa meta*. Sed perperam. Respicit enim Isidorus quod ad *cretam* cursus finiretur, atque ibi victores pronuntiarentur. Unde & Plinius, ut vidimus, *cretam* vocat victoriæ notam. Nempe quia post cursum soli illic consisterent, qui victores pronuntiarentur. Ita enim locum illum capiendum arbitror. Chrysostomus, oratione de Circo: itidem appellat λευκὴν, hoc est, *cretam*. Pro quo λευκὸν edidere, hoc est, *albam*. Sed non sumitur ea vox absolute pro λευκῇ γραμμῇ. Rectum igitur λεύκη. Gloss. Tit. de Spectaculis: Λεύκη *creta*. Ac simililiter Gloss. Philox. *Creta*, λευκή.

CALVPTRA, genus vestimenti, quo capita operiebant. Ita Festus, nisi quod per *I* perperam apud eum scriptum *caliptra*. Est enim Græcum καλύπτρα, quod ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, id est, *tegere*, *operire*: unde κεφαλῆς κάλυμμα, exponit Hesychius. Esse autem tegumentum muliebre, cognoscimus ex Pollucis lib. III. capite III.

CALYX, & *calix*, ut significatione, ita origine plurimum differunt. Nam *calix*, est poculi genus, quo calidam bibebant potionem; estque a Græco κύλιξ, qua de re plura suo loco; at *calyx*, quod & Græce κάλυξ, est a καλύπτω, id est, *tego*; ac notat folliculum, quo primum flos, post herbarum semen involvitur: item quo castaneæ, juglandes, & similes fructus proxime conteguntur. Plinius, lib. XV. cap. XXII. *Nec non & honor his* (de nucibus juglandibus sermo est) *naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, pulvinari primum calycis, mox lignei putaminis*. Verum imprimis sic vocari solet, globus rosæ nondum patentis, sed adhuc conniventis: quod, præter Hesychium, Suidam & Etymologum, etiam B. Hieronymus docet, in Esaiæ cap. XXXV. *Calyx* etiam vocatur crusta, ex gypso, vel cera malis servandis inducta. Plinius, lib. XV. XVII. *Mala vero generosissima eadem ratione crustant gypso vel cera, quæ nisi maturuerint, incrementa calycem rumpunt*. Quamquam ibi vulgo *calicem* per *I* scribitur. Aliter *conivum* vocatur, quia flos nondum sit apertus, sed tantummodo conniveat. Glossæ: *Conivum*, κάλυξ ῥόδου, μυρμηκιά. Vide de eo plura in *Cebivum*.

CAMBIO, & *campso*, a κάμπτω, *flecto*. Priscianus, lib. X. *Cambio*, ἀμείβομαι *ponit Charisius, & ejus præteritum campsi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα Græco esse videtur. Unde & campse campsas solebant vetustissimi dicere*. Ennius in X. *Leucatem campsant*. Gloss. Isidori; *campsat*, *flectit*. *Cambiendi* verbum præter alios usurpat Appuleius, Apol. I. Gloss. Philox. *Cacumbeat*, διαλλάσσει. Leg. *cambit*, vel *cambiat*, ut corrupte posteriores dixere. A *cambienda* vulgo *campsorem* dicunt *argentarium*, sive *nummularium*: item hinc vulgo dictæ literæ *cambii*; hoc est, *collybi*. Vide Alciatum lib. I. Παρεργ. cap. XLV. Etiam *cambium* dixere humorem illum in corporibus nostris qui proxime commutatur in glutinosam substantiam, uti proxime hæc in carnis substantiam transit. Caussa est nominis, quia in glutinosum illud, quod proximus est partium corporis alimentum, *cambitur* sive mutatur. Utuntur Arabum interpretes; unde Arabicum esse, sed falso, credidit Keckermannus, in systemate Physico, lib. III. cap. XII.

CAMELOPARDALIS, καμηλοπάρδαλις. Varro, l. IV. de L. L. *Camelus suo nomine Syriaco in Latinum venit: ut Alexandria Camelopardalis nuper adducta, quod erat figura, ut camelus; maculis, ut panthera*. Confirmat idem Plinius, lib. VIII. cap. XVIII. Dio, lib. XLIII. & Solinus, cap. XXXII. qui ajunt, *camelopardalim* ex eo nomen accepisse, quod sit capite *camelino*; corpore, ut *pardalis*, variegato. Similiter Isidorus, lib XII. Orig. cap. II. Ubi *camelopardus* vocatur. Saltem scribi sic debet. Sane & vulgatus interpres, Deuter. XIV. 5. *camelopardum*, vel juxta alios codices, *camelopardalum* appellat. Etiam ἐτυμολογίαν hanc stabilit hoc Horatii, lib. II. ep. I.

Diversum panthera genus confusa camelo.

Et istoc Oppiani, lib. III. de Venat.

Πάρδαλιν αἰολόνωτον ὁμοῦ ξυνέηκε καμήλῳ.
Pantheram tergo varium, similemque camelo.

Heliodorus quoque in X. Æthiop. Τὸ ζῷον ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων τοῦ σώματος καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν. *Animal hoc ex præcipuis corporis partibus camelopardalis nuncupatum*. Solinus addit, dictam quoque *ovem feram*, quia adspectu magis, quam feritate, sit conspicua. Sane minime feram esse, & Strabo testatur in XVI. Maculæ sunt *camelopardali*, non rotundæ & oculis similes, quales habet *panthera*, sed virgatæ, inque longum ductæ: quas ῥαβδωτὰς σπίλας vocat ibidem Strabo. Est vero *camelopardalis* animal forma referens *camelum*, *pardum* autem colorum varietate: unde nomen: quemadmodum Varro ait in IV. de L. L. non exinde, quod nascetur ex *camelo*, & *pardo*: quæ non miscentur: imo *pardus*

dus non generat, sed ipse est hybrida;

CAMELUS, Græce κάμηλος. Sed Græcis non *animal* tantum ita dicitur, verum & *rudens*, sive *funis nauticus*; ut quidem scribunt Suidas & Camers. Ac facit pro iis Theophylactus, qui ita accipi putat a Matth. cap. XIX. cum dicit Christus, facilius esse, κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Sed omnino hic *animal* intelligi debet: quomodo acceperunt Origenes, & Hieronymus, atque adeo etiam Syrus interpres. Estque proverbialis locutio, quam apud Thalmudistas quoque observavit Caninius. Neque obstat sermonis absurditas. Nam ea ad emphasin facit. Quod ad vocis originem, eam duplicem ponit Isidorus, lib. XII. cap. I. *Camelis caussa nomen dedit, sive quod, quando onerantur, ut breviores & humiles fiant, accumbant, quia Græci* χαμαὶ (leg. χαμαίζηλον, vel χθαμαλὸν) *humile & breve dicunt: sive quia curvus est dorso: camur enim* (leg. καμπύλος) *verbo Græco curvum significat*. Sed si a *curvitate* nomen habet, videri queat potius ita dictus a *camerus*, sive *camurus*, id est, *curvus*. Attamen obstat, quod κάμηλον Græci vocent. Ergo verisimilius deduxeris, non quidem a καμπύλος, quod longius abit; sed a κάμνω, *laboro*. Est enim animal ad labores natum. Vel a κάμπτω *flecto*, & μηρὸς, *femur*, quia genu flectat. Artemidorus lib. Onirocritic. capite V. Κάμηλος εἰσιὼν κάτωπρος, ὡς φησιν Εὔηνος ἐν Ἐνυπνίοις ἐρωτικοῖς. Atque hæc quidem speciose dicerentur, nisi Syri *gemal*, Hebræi *gamal*, Chaldæi *gomla*, dicerent. Hesychius: Γαμάλη, κάμηλος παρὰ Χαλδαίοις. Varro, lib. IV. de L. L. *Camelus suo nomine Syriaco in Latium venit*. Quod si κάμηλος quoque pro *rudente* ponitur, erit ὁμώνυμον ἐκ προαιρέσεως, non ἀπὸ τύχης. Nam vel κατὰ μεταφορὰν sic dicitur, quia rudens referat animal illud ingens ac distortum, vel per μετωνυμίαν: sive συνεκδοχὴν, materiæ pro materiato, quia olim rudentes e pilis camelorum texerentur. Utramque hanc significationis caussam adfert quoque Erasmus, ad XIX. cap. Matth. qui tamen merito ambigit, num ita accipi soleat, cum neque Pollux κάμηλον nominet inter instrumenta nautica, neque veterum quemquam ita usurpasse constet. Etiam illud adversatur isti homonymiæ, quod apud Aristophanis Scholiastem legere est, *funem nauticum* dici κάμιλον, ut *I* sit in secunda syllaba. A *camelus* est, *camelarius*, quomodo qui *camelorum* curam gerit, appellatur, l. ult. §. Camelasia, D. de muneribus & honoribus, quibus camelorum cura mandatur. *Camelasia* ibidem est munus alendi *camelos*. Indeque *camelasium*, tributum, quod *camelasiæ* nomine pendebatur. Utitur Ammianus, lib. XVII. Budæus credidit, pro *camelasia* dici debere *camelaria*. idem secutus Turnebus, Adversf. lib. II. cap. XIII. Sed postea mutavit. Nam, lib. XXI. c. XXVIII. docet, ut ἀπὸ τοῦ ἱππάζειν ἱππασία dicitur, sic καμηλασία formatum esse quasi ab καμηλάζειν. At cave ad *camelum* quicquam pertinere putes *Camelas virgines*: de quibus sic Festus: *Camelis Virginibus supplicare nuptura solitæ erant*. Nam *Camela virgines* γαμήλιοι θεαί. *G*, & *C* commutantur: ut ab Hebræo *gamal*, κάμηλος. Sic Γάϊος, *Cajus*; *Galbei*, *calbei*; *agitare*, *acetare*; & similia. *Camelæ* igitur, vel *Gamelia*, ἀπὸ τοῦ γαμεῖν.

CAMENA est a *canendo*, ut recte tradunt Festus in *Camena*, Servius in Ecl. III. & Macrobius in lib. II. Som. Scip. Licet contra *Cano* a *Camena* deducere videatur Varro, lib. V. permutato nempe *M*. Vide *Cano*.

CAMERA, sive *camara*, a *curvatione*, quæ Græcis καμπὴ, nomen habet: ut ait Festus. Similiter Isidorus, lib. XV. cap. VIII. *Cameræ sunt volumina introrsum respicientia, appellata a curvo*. Καμπύλον *enim Græce curvum est*. At Servius & Nonius deducunt a *camurus*, hoc est, *curvus*, *obtortus*; quomodo interpretantur illud Maronis, III. Georg.

. . . . *Et camuris hirtæ sub cornibus aures*.

Est vero *camurus*, Festo teste, a καμπύλος, ejecto π, quomodo a πάππας est *papa*; a δαπάνη, *damnum*; etsi & quidam olim scripsere *dampnum*. Ut differant bos *camurus*, *patulus*, & *licinus*, disco ex veterum Grammaticorum libellis, qui de verborum proprietate inscribuntur. Sic enim in excerptis e Servio legere est: *Camuri sunt boves qui conversa introrsum cornua habent: quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent: quorumque cornua terram spectant: His contrarii licini, qui sursum versum cornua habent*. Dubitat autem Erythræus in indice Virgiliano, num *camurus* per quinctam vocalem scribi debeat, an *camerus* per secundam, quomodo in Nonii codd. legitur. Sed, seu hoc, seu illo modo, scribas, non minus falsi sunt veteres illi, cum ab ea voce *cameram* deduxere, quam illi, qui a καμπύλος. Nam plane est a καμάρα, quod & ipsum, ut Latinis *camera*, *fornicem* sive *testudinem* notat. Ideo *camara* per *A* malebat Verrius. De eo sic Charisius in primo: *Camara dicuntur, ut Verrius Flaccus affirmat, non cameræ per E. Sed Lucretius* . . . . *Cameræque caminus Ex crassibus* . . . . . *etiam cameram dici posse ostendit*. Καμάρα autem scite H. Stephanus dictum vult παρὰ τὸ κάμνειν τῷ βάρει. Quomodo nempe *fornicem* dici arbitrantur, quia *ferendo nitatur*. Non minus tamen verisimilis est conjectura doctissimi Martinii: qui ab Oriente originem petit. Nam Chaldaicum est קמר, *cingere*, a quo קמור, *cingulum*, *zona*. Cinguli enim formam habent loca fornicata. Vel a Rabb. קמר, *clausit*, unde קמר, *arca*. Quippe *camera* locum superne claudit. Vel ab Arabico קמר, *luna*, *media lunario*. Hujus enim formam *camera* interdum habet: de quo Philander ad Vitruvium, lib. VII. cap. III. *Camurum* quoque idem Martinius deducit a כמור, id est, *clausum*, ut quod curvatione clausum sit. Mihi de hoc Caninii, quam retuli ante, sententia minime improbatur. Sunt & *naves*, quas Ponti ac Bospori accolæ *cameras* vocant. De iis sic Tacitus, lib. III. Hist. *Quin & barbari contemtius vocabantur, fabricatis repente navibus, quas cameras vocant, artis lateribus, lata alvo, sine vinculo æris aut ferri connexo*. Strabo quoque idem confirmat in descriptione oræ Bosporianæ: Siquidem cum Lipsio legamus: Καλοῦσι δὲ αὐτὰ (ἀκάτια) καμάρας. Nam in vulgatis additur, οἱ Ἕλληνες.

CAMILLUS a veteribus, nunc, *puer ingenuus*, exponitur: nunc *minister*, *in rebus occultioribus*, veluti *sacris*, aut *nuptialibus*. Priori modo interpretatur Festus. Atque ita accipitur in istoc veteri dicto rustico: *Hiberno pulvere, verno pulvere, grandia forra, Camille, metes*. Sed posterior expositio est apud complures alios. Varro lib. IV. de L. L. *In Medo Ennius: Cælitum Camilla, expectato advenis; salve hospita. Camillam, qui glossemata interpretati, dixerunt administram: addi oportet, in his quæ occultiora. Igitur dicitur in nuptiis, qui cum merum fert, in quo quid sit in ministerio, plerique extrinsecus nesciunt. Hinc Casmillus nominatur in Samothraces mysteriis Dius quidam administer diis magnis. Verbum Græcum arbitror, quod apud Callimachum in poëmatis ejus inveni*. Dionysius Halicar. lib. II. Ὅσα δὲ παρὰ Τυῤῥηνοῖς καὶ ἔτι πρότερον παρὰ Πελασγοῖς ἐτέλουν ἐπί τε Κουρήταις καὶ Μεγάλων θεῶν ὀργιασμοῖς οἱ καλούμενοι πρὸς αὐτῶν Κάδουλοι, [Καδμίλοι. vide Arcadium Gram.] ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπηρέτουν τοῖς ἱερεῦσιν οἱ λεγόμενοι νῦν παρὰ Ῥωμαίοις Κάμιλλοι. *Quæ apud Etruscos, atque ante etiam Pelasgos in Curetum, & Magnorum Deorum mysteriis peragebant ii, qui vocabantur ab ipsis Caduli, ea ministeria eodem modo sacerdotibus præstant, qui nunc a Romanis Camilli appellantur*. Macrobius, lib. I. Saturn. cap. VIII. *Statius Tullianus, de vocabulis rerum, libro primo, ait dixisse Callimachum, Tuscos Camillum appellare Mercurium: quo vocabulo significant præministrum Deorum; unde Virgilius ait, Metabum Camillam appellasse filiam, Dianæ scilicet præministram. Nam & Pacuvius, cum de Medea loqueretur, Cælitum Camilla, exspectata advenis; salve hospita. Romani quoque pueros & puellas nobiles & investes Camillos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præministros*. Quæ iisdem

verbis

verbis Servius refert in illud XI. Æn.

. . . . *Matrisque vocavit*
Nomine Casmilla mutata parte Camillam.

Solum ex Macrobio corrigenda verba illa: *Ait dixisse Callimadium apud Camillam appellari Mercurium.* Ubi leg. *Dixisse Callimachum, Tuscos Camillum appellare Mercurium.* Idem Servius mox ad illud poëtæ:

Alma, tibi hanc, nemorum cultrix Latonia virgo,
Ipse pater famulam voveo.

Voveo, inquit, *consecro in tuum ministerium.* Ubi in veteri codice hæc subjunguntur: *Ministros enim & ministras impuberes Camillos & Camillas in sacris vocabant. Unde & Mercurius Etrusca lingua Camillus dicitur, quasi minister Deorum.* Hæc quid *Camilli* nomine veteres intellexerint, non obscure docent. Sed unde nomen? Num a κάμνω, quod est, *laboro*. Id enim convenit ministris. An potius ab Hebræo כמר, est, *camirus*, & ὑποκοριστικῶς *camillus*? Habes II. Reg. XXIII. 5. *Cessare fecit* כמרים, *cemarim*, hoc est, *sacerdotes*, ut vertit vetus interpres; sive, ut Montanus habet, *sacrificulos*. Vatablus in notis interpretatur, *dignitate privavit sacerdotes fanorum*. Socer Junius transtulit, *Præterea abolevit atratos*. Sed addit, per *atratos* intelligi *sacrificulos pullis vestibus indutos*. Sane cuncti conveniunt. Verum de etymo assensum moratur, quod veteres non *camillum* dixere, sed *casmillum*. Hoc non tantum ex Virgilii versu liquet, sed etiam ex Varrone. Ac, ne dicas, Latinos *S* inseruisse, ut in *dusurasus*, *Casmena*, & similibus: etiam Græci Κάσμιλλοι, ut de Callimacho idem Varro auctor est. Atque Apollonii interpres auctor est, quatuor esse Cabiros, atque addit, ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος, Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος.

† Camillus sive *Casmilus* apud Etruscos Mercurii nomen est: id quod ex Orientis linguis manasse, ostendit Bochartus; idque optime interpretatur pag. 395. seq. Quem omnino videas, censeo. In eorum vero gratiam, qui Bocharto carent, eo summa redit. Mercurius apud Boeotos sive Phoenices (hi enim in Boeotia diu haeserunt) Κάδμιλος vocabatur, teste Lycophrone ver. 162. & ibi Scholiaste. Atqui tritissimum Arabibus verbum est חדם *Chadama*, quod est *ministrare*. Ex eo verbo & ex IL (nam אל *El*, *Deus*, a Graecis Ἴλος scribebatur) factum est *Cadmilus*, h. e. *Dei minister*, Mercurii munus. At Romani pro *Cadmilo*, modo *Casmilum*, modo *Camillum* nuncuparunt. Plura, apud Bochartum reperies. Quod si forte malis Camillus cum Latinis legere, tum composita vox erit ex קם *kam* (*stans*) & ex אל *IL*, *Dei* nomine. *Stans* autem idem quod *Minister*; horum enim *Stare* proprium fuit. Mazoch.

Caminus, κάμινος. Virgilius, Æn. III.

. . . . *Ætnam ruptis flammam exspirare caminis.*

Ubi Servius, *id est, fornacibus. Græce dixit, ἀπὸ τοῦ καίειν.* Isidorus, lib. XIX. cap. VI. *Caminus est fornax, & est Græcum, derivatum ἀπὸ τοῦ καύματος, id est, a calore.* *Camini* igitur vox veteribus *fornacem* notat. Quamquam & pro *hypocausto* sumitur, vel *igni*. Nos hodie sumimus pro *gula*, *qua fumum extra tectum emittit*. At veteres istiusmodi *caminos* ignorarunt. Neque enim, ut nunc fit, in excavato pariete, sed in medio cubiculo hiberno, quod conclave dicebatur, (nam in æstivis & exhedris non fuisse focum, colligitur ex Vitruvio, lib. VII. cap. III.) fieri solebat. Præterea *caminus* veterum non habebat exitum, unde iis necesse erat fumi molestias perpeti, nisi vel fenestram aperirent, qua ratione vento & frigori aditus patebat: vel, quod Cato docuit, lignis uterentur amurca illitis, quæ res non exigui sumptus erat. Hæc Philander ad Vitruvii dictum locum pluribus docet: multisque ea testimoniis comprobat Paullus Manutius comment. in Cic. epist. X. lib. VII. ad famil. Ab Ἥλιος, id est, *sol*, & κάμινος, est *heliocaminus*: ut ad verbum sonet, *solaris fornax*: Eo veteres in locis apricis usi ad excipiendum solis calorem. Plinius, lib. II. epist. de diæta quapiam agens: *In hac heliocaminus quidem, alia xystum, alia mare, utraque solem prospicit.*

Cammarus celebratur Plinio, lib. XXXII. cap. ult. Item Juvenali, Sat. V.

Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur exigua feralis cœna patella.

Et Martiali, lib. II. epigr. XLIII.

Concolor in nostra, cammare, lance rubes.

Ennio quoque, cujus versus corruptissime leguntur apud Festum in *Narica*, restituere id vocabuli conatus Scaliger conjectaneis in Varronem. Appellatio est a Graecis, quibus dicitur κάμμαρος, κάμμαροι, κάμμορος, vel καμμόρος. Suspicor autem κάμμαρος dici, quasi κάραμος, κατὰ μετάθεσιν· nempe ut sit a κάρα, hoc est, κεφαλὴ, unde & καρὶς vocatur. Hesychius: Καμμάραι, ἢ κομμάραι, καρίδες, Μακεδόνες. Glossæ Philoxeni: *Cammari*, καρίδες. De etymo καρίδων ita Etymologus: Παρὰ τὸ κάρα καρίς· καὶ γὰρ ὅλη ἡ καρὶς σχεδὸν κεφαλή ἐστι. Vel nomen acceperit κάμμαρος, ab *incurvo* & *gibbo* tergo. Nam seu κάμαρος unico μ primo dixere, erit hoc a καμάρα, id est, *camera*, *fornix*: seu primum est κάμμαρος gemino μ, fuerit a κάμμα, inusitato verbali a κάμπτω, *flecto*, *incurvo*, unde κάμψις, καμπτὸς, & alia. Si Plinium audimus, a *cammaro* pisce etiam *aconitum* aliter *cammoron* vocatur. Sic enim ille, lib. XXVII. cap. III. *Aconitum habet radicem modicam cammaro similem marino. Quare quidam cammaron appellavere.* Etiam Galenus in Glossis Hippocraticis: Κάμμορον τό τε τῷ σμικρῷ καρίδι ὅμοιον ζῶον, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τοῦτο τῶν ῥιζῶν ὁμοιότητος, τὸ ἀκόνιτον. Sed non ita est. Nam nomen ex eo accepit, quia κακῷ μόρῳ, id est, *malo fato*, seu *mala morte* hominem tollat. Hesychius: Κάμμορον, κακόμοιρον. Atque hoc alia quoque nomina *aconiti* indicant, quæ recenset Dioscorides, lib. IV. cap. XXVII. Ex his liquet eadem, non *cammaron*, ut apud Plinium legitur, sed *cammoron*, vocari.

Campana, forte a καπάνη, inserto *M*, quomodo a Syro *Sadin* est *sindon*, a *toppin tympanum*, &c. Καπάνη proprie, Hesychio teste, est τριχίνη κυνῆ, *galea e pilis*. Inde dicta fuerit *campana* quia forma ejus a *campana* non abluderet. Nisi potius dicendum, καπάνης vocem extensam ad *galeas æreas*: has autem loco *tintinnabuli* solitas pulsari, atque ab hac consuetudine *campanæ* nomen originem traxisse. Sed metuo ne, quæ hactenus diximus, plus argutiarum habeant, quam veritatis. Quippe plane puto, *campanæ*, addo & *nolæ*, vocabulum a posteriori esse seculo, etsi res sit admodum vetus. Nam & veteres *æris*, *tintinnabuli*, ἠχεῖον, χαλκεῖον, aliisque vocabulis nominarunt: qua de re Hadr. Junius, lib. III. Animadvers. cap. II. Primus autem putatur, Paullinus Nolanus episcopus, Hieronymi æqualis, in ecclesia sua ad pios usus transtulisse: ut nempe ejus pulsu qui longius abessent, ad conciones vel preces sacras convocarentur. Atque hinc etiam factum creditur, ut a regione quidem *campana*, a civitate autem, *nolæ* nomen imponeretur. Adferam hac de re locum illustrem Walafridi Strabonis (qui Ludovici Pii temporibus vixit,) lib. de divinis officiis, cap. V. *De vasis fusilibus, vel etiam productilibus, quæ simpliciter signa vocantur, quia eorum sonoritate, quibusdam pulsibus excitata, significantur horæ, quibus in domo Dei statuta celebrantur officia: de his, inquam, hic dicendum videtur, quod eorum usus non adeo apud antiquos habitus proditur, quia nec tam multiplex apud eos conventuum assiduitas, ut modo est, habebatur. Apud alios enim devotio sola cogebat ad statutas horas concurrere: Alii pronuntiationibus publicis invitabantur, & in una solemnitate proxime futuras dicebant. Apud quosdam tabulis, apud nonnullos cornibus horæ prodebantur. Vasorum autem de quibus sermo ortus est, usum primo apud Italos affirmant inventum. Unde & a Campania, quæ est Italiæ provincia, eadem vasa, majora quidem, Campanæ dicuntur: minora vero, quæ & a sono tintinnabula vocantur, Nolas appellant, a Nola ejusdem civitate Campaniæ, ubi eadem vasa primo sunt commentata.* Fortasse autem aliquis etiam pertinere huc credat locum Isidori, lib. XVI. cap. XXIV. *Campana a regione Italiæ nomen accepit, ubi primum ejus usus repertus est.* Sed secus est. Nam loquitur Isidorus

rus de *trutina campana*, quæ constat scapo notis distincto, discrimina librarum indicantibus. Indicant hoc ipsius Isidori verba, quæ continuo subdit: *Hæc duas lances non habet, sed virga est signata libris & unciis, & vago pondere mensurata*. Glossæ Cyrillo tributæ: Καμπανὸς, *stater*. Leg. *Statera*. Putare etiam aliquis possit, *nolæ* vocabulum antiquius esse, quam dicebamus: quando apud Fabium, lib. IX. cap. III. legimus ænigma istoc, *In triclinio coa, in cubiculo nola*. Cælius quidem Rhodiginus, lib. IX. cap. XI. per *coam* intellexit *bibacem*, a *coa* mensuræ genere; per *nolam* notari putat *garrulam* ac *sonoram*, *nolæ* seu *tintinnabuli* instar. Sed plane fallitur. Nam *coa* & *nola* voces hic a *coëundi* & *nolendi* verbis nove sunt confictæ, planeque eo ænigmate signatur femina, quæ ubi extra cubiculum foret, paratam se simularet ad coitum, seu Venerem: sed ut in cubiculo staret dictis, adduci nequaquam posset. Diximus & hoc de ænigmate, lib. IV. Orat. Inst. cap. XI.

CAMPE pro *eruca*, a Græcis, quibus itidem καμπή. E Latinis Columella usus, lib. X. item lib. XI. cap. III. Sed & καμπὴ dicitur *cetaceum omne & quivis ingens piscis*, nempe quia caudam κάμπτει, id est, *flectit*. Martialis ita usus:

Campis dives Apollo sic marinis.

Ubi κατ' ἐξοχὴν signat *delphinum*, qui Phœbo sacer: ut ex numis XV-virum cognoscere est. *Marinis* autem, non *murinis*, legi debet, quod ad Manilium Scaliger observat. Hinc *Hippocampus*; qua voce signantur *equi marini* vehentes currum Neptuni, ab ἵππος, & κάμπη, quomodo vocabant *cetacea omnia*, & *ingentes pisces*: unde & Epicharmus finxit καμπτίκυτος. Nempe quia caudam κάμπτουσι, hoc est, *flectuat*. Festus: *Cappas* (leg. *Campas*) *marinos equos Græci a flexione posteriorum partium appellant*. Nonius: *Hippocampi equi marini a flexu caudarum, quæ piscosæ sunt*. Dicitur & *hippopotamus*, quasi *equus fluvialis*. Nam ποταμὸς, *fluvius*. Calphurnius:

. . . . *Et equorum nomine dignum*
Sed deforme pecus . . . . .

Hoc animal in imo sceptro sculpebant antiqui, ut ciconiam in summo; eo significantes, improbitatem esse justitiæ obnoxiam. Nam *Hippopotamus* improbitatis est symbolum, *ciconia*, justitiæ; cujus ratio nota ex Græco Proverbio, ἀντιπελαργεῖν. Usus eo symbolo in libris prælo suo excusis Joannes Gymnicus. Pluscula erudite de *hippocampo*, *hippocampa*, & *hippopotamo*, notavit Scaliger, in Conject. ad IV. Varronis.

CAMPI quadruplicem reperio ἐτυμολογίαν. Prima est Varronis a *capiendo*. Sic enim is, lib. IV. de L. L. *Quod primum ex agro plano fructus capiebant, campus dictus*. Altera est Isidori, lib. XIV. cap. VIII. qui putat, contractum esse ex χαμαίπους, hoc autem conflari ex χαμαὶ *humi*, & πῶς, *pes*, quomodo & πεδίον vocatur. Ita autem dici ait, quia *brevis sit pedibus*. Tertia est Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto, & Cæsaris Scaligeri, Exercitat. XCIX. sect. X. Hi volunt esse a Dorico κᾶπος pro κῆπος, quomodo vocatur ὁ περιπεφραγμένος καὶ ἐνικτήμος τόπος, a κᾶπος significante πνεῦμα, ut docet Hesychius, cui subscribunt Eustathius, & Etymologus. Quarta est Josephi Scaligeri, quam solam amplectimur. Is in Conjectaneis censet omnia plana, quæ poëtæ *æquora terræ* appellant, *campum* dici ab eo, quod *circus*, sive *hyppodromus* Siculis, Hesychio teste, καμπὸς vocatur: nempe ἀπὸ τῆς καμπῆς, hoc est, *equorum flexu*; unde & *metæ* ipsæ, καμπτῆρες. Pollux lib. III. cap. XXX. περὶ δὲ ἃ κάμπτουσι, νύσσα καὶ καμπτήρ. Satis indicat, καμπτῆρα esse *flexum metæ*, sive *decursum circa metam*: unde & pro *meta* sumitur. Sic usus Paccuvius apud Nonium:

Extremum intra campterem ipsum
Jam prægreditur Parthenopæum.

Pro eo & καμπτὸς dixere. Glossæ: Καμπτὸς, *flexus, hæc meta*. Itidem Latini a κάμπτειν, dicunt *campsare*: ut Priscianus, lib. X. probat isthoc Ennii, X. Annal. *Leucatem campsant*. Isidorus in Glossis: *Campsat, flectit*. Est ab ἔκαμψα, *campso*; ut ab ἔγραψα, *graxo*; quo de verbo suo loco. De voce *campso* Prisciani illustrem locum vide adductum a nobis in *cambio*. De eadem vide & Casaubonum ad Apolog. Appuleii. Κάμπτειν vero est ab Hebr. כנף, hoc est, *curvare*, *incurvare*, *flectere*. A *campo* est *campestris* quod in Glossis Cyrilli exponitur, πεδινός. Sic dicimus loca *campestria*. Ab eodem inter tegmina est *campestre*, ita dictum, quia juventus nuda, & solo induta *campestri*, in campo Martio exercebatur. Unde Horatius:

Penula solstitio, campestre nivalibus auris.

Ubi Acro ait, nihil præter inguina tegere. Asconius in orat. pro Scauro: *Cato prætor judicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit, campestri sub toga cinctus; in forum quoque sic descenderat, jusque dicebat: idque repererat ex vetere consuetudine, secundum quam & Romuli ætatis statuæ in Capitolio, & in Rostris Camilli, fuerunt togatæ sine tunicis*. Inde *campestratas*. De utroque ita Augustinus, lib. I. contra duas Pelagianorum epistolas, cap. XVI. *Neque enim (primi homines) sibi tunicas, ut totum corpus tegerent post peccatum, sed succinctoria consuerunt: quæ nonnulli interpretes nostri minus diligentes tegmina interpretati sunt. Quod quidem verum est: sed generale nomen est tegmen, quod indumentum & operimentum omne possit intelligi. Et ideo debuit ambiguitas evitari, ut quemadmodum Græcus perizomata posuit, quibus non teguntur nisi pudendæ corporis partes, sic & Latinus aut ipsum Græcum poneret, quia & ipso jam consuetudo utitur pro Latino, vel, sicut quidam, succinctoria; vel, sicut alii melius, campestria, nominarunt. Ex illo quippe hoc nomen est, quod pudenda juvenes tegebant antiquo more Romano, quando nudi exercebantur in campo: unde campestrati appellantur hodie, qui eadem membra cingendo cooperuerint*. A prisco καμπὸς etiam dicta *Campania*, quia πεδιαῖος, sive *campestris*. A καμπὸς fit καμπανὸς, inde καμπανία. Erit fortasse, qui a Latina *campi* voce malit originem arcessere. Sed cogitandum, veteres Pelasgos, insedisse in Italia, locisque nomen imposuisse. Ita iidem *Apuliam* dixere, quasi ἀπουλίαν, quia *soli* esset *opposita*, ab ἥλιος: quomodo vocatur ἡ τῷ ἡλίῳ αὐγῇ, ut interpretatur Eustathius. Vocarunt quoque *Hetruriam*, vel (ut vulgo putatur) quasi ἑτερορίαν, ab ἕτερον ὅρος, quod extenderetur ad alteram Tiberis ripam. Vel potius (ut idem Scaliger censet) ab ὄτρυς, quomodo Cretensibus ὄρος, sive *mons*, appellatur. Ut Λίγυες, *Ligures*; sic Ὄτρυες, *Etbrures*, O in E converso: quomodo a γένος est *genus*, a πὺς ποδὸς, *pes pedis*, &c. Ita *Hetruriæ* nomen erit ex eo, quod *montosa*; ut contra *Campania*, quia *campestris*. *Hernica*, quia *saxosa*. Festus: *Hernici dicti a saxis, quæ Marsi herna vocant*. Similiter in Græcia Phthiotidis circa Heracleam pars, quia saxosa, dicta *Trachinia*, quasi τραχεῖα, hoc est, *aspera*: quod confirmant *montes* dicti *Trachineæ*, quorum meminit Herodotus, lib. VII. Umbri vero, in Hetruria sic vocati, quasi *insititii*, sive ὀμβρίαι, hoc est *spurii*, *hybridæ*. Hoc enim ὀμβρίας notare ostendimus in *Musmones*.

CAMPIDOCTOR, an *campiductor*, dici debeat, ambigi possit. Pro posteriori etymo est, tum quod per *u* scribi videamus, ac Chrysostomus quoque ad Innocentium Episcopum καμπιδούκτορας dicat; tum quod sciamus, Sallustium dixisse *ductare exercitum*, imo & præfecti exercituum *duces* dicantur, ac posteriori etiam seculo *ducatores*, & præfecturæ ipsæ *ducatus*: quemadmodum pluribus ostendimus voce *Duco*. Mihi nihilominus prior magis placet sententia, tum quia in veteribus inscriptionibus semel iterumque CAMPIDOCTOR legere sit (puta collectaneorum Gruter. pag. LXXX. inscriptione II. & pag. DLXV. Inscript. V.) similiterque semper exaratum apud Vegetium: tum quod Glossæ vett. ὁπλοδιδάσκαλον interpretentur: tum quod ἀρχαικῶς in vocibus hujusmodi *u* pro *o* poni soleat, ut in *armiductor*: quomodo in Glossis Cyrilli scribitur. Exponitur tamen ὁπλοδιδάσκαλος, ut liqueat esse ab *armis docendis*. Itidem igitur a *docendo* fit *campiductor*. Unde & apud Lampridium in Alexandro legimus: *Campiductores vestri hanc vos docuerunt*. Usus hac voce & Ammianus Marcellinus, lib.

lib. xv. & xix. Ut de Juvenalis Scholiaste & aliis taceam.

‡ Camulus apud Tuscos Mars vocabatur: de quo vide Gorii Museum Etruscum. Id possit esse a קום *Kum* idest *stare*, cujus participium קם *Kam*, *stans*. Ergo nomen *Camulos* notat robur illud, ac vehementiam, quae in *statoria* pugna se prodit, quaeque proprie STATUS appellatur Latinis. Quo pertinet illud Horatii: *minaci Porphyrion* STATU. Hinc *stare*, & militare verbum est, & forense. Hor. I. Ser. 9. *Inteream, si Aut valeo stare, aut novi civilia jura*. Sic etiam קמים, *Kamim* i. e. *Stantes* pro hostibus, qui ex adverso stant, ponitur Ex. xv. 7. ubi *stantes tui* dicitur, i. e. *hostes tui*. Postremo etymon erit absolutissimum, si pro *Camulus* scribatur sive *Camelus*, sive *Camilus*; tum enim erit ex *Kam* & ea EL aut IL (Heb. אל: de quo nomine vide modo dicta in fine *Camilli*) conflatum. Maxoch.

Camus, κημὸς, quomodo inter alia vocatur ἴδος χαλινοῦ, teste Polluce, lib. x. cap. a. item Hesychio. Usus Xenophon de re equestri. Habes & Psal. xxxi. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις. Interpretatio Hieronymi est: *In camo & freno maxillas eorum constringe*. Imo & Ambrosius, lib. vi. Hexaëmer. cap. iii. *Si*, inquit, *te edacitas equi intemperantiaque delectet: & adhinnire ad feminas voluptati est: delectet in freno maxillas tuas camoque constringi*. Isidorus, lib. ult. Orig. cap. ult. *Camus, genus asperi freni est, quo caballi superbi coërceri solent*. Addit ibidem, ita dici a *curvitate*, quia χαμὸς Græce notat *obliquum*. Sed nihil eo recurrere opus, quando Græci, ut vidimus, eadem ac Latini, notione κημὸν, ac Dorice καμὸν, dicunt. Quod si καμὸς jubet deducere a χαμὸς, hoc est, *curvus*, non repugnem. Magis interim placet, quod Martinius annotavit, venire ab Hebræis. Quippe apud Arabas in usu remansit כם, pro *capistrore*. Videtur autem *camus* Latinis latius patuisse, quam Græcis. Nam & accipitur pro fune, quo furciferi alligati solent furcæ. Plautus, Casina, Sc. *Tace, Chaline*:

Tacco, Deos quæso, tu ut quidem hodie camum, & furcam feras.

Ita enim est in vett. libb. ubi nunc editum est, *canem & furcam feras*. Nec solus ita loquitur Plautus. Nam apud Nonium in *Collus* citatur ex Nævii Epigonis:

Quid cessas ire ad eam? hem prosto est, camo collum gravem.

Ubi malim, *camo en collum gravem*. Doctissimus Mercerus emendat, *quam amo collum gravem*. Male, meo quidem judicio. Nam *camo* disertim est in MSStis, & editt. antiquis. Et sententia, puto, commodior est, *collum cami onere gravari*, quam ut quis dicat, se grave collum amare. Apud Horatium quoque H. Stephanus legendum putabat:

Tune Syri, Damæ, aut Dionysi filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere camo?

Sed de civibus hic sermo: *camus* autem ad servilia supplicia pertinebat. Quare retineo *Cadmo*, qui lictor erat Horatii ævo, ut vetus interpres indicat.

Canalis, a χάνος, hoc est, *hiatus, rictus*, ἀπὸ τοῦ χαίνειν: vel a *canna*, pro quo etymo est Maronis locus, lib. iv. Georg. *Mellaque arundineis inferre canalibus*. Item Isidorus, lib. xv. cap. viii. *Canalis, ab eo quod cava sit, in modum cannæ*. A *canalis* est ὑποκοριστικὸν *canalicula*, quo Lucilius usus apud Nonium, & Gellius, lib. xvi. cap. xi. Onomasticon *Canalicula*, σωληνάριον. At aliud longe *canalicola* per o in penult. nempe *homines forenses*, qui Græcis ἀγοραῖοι. Festus: *Canalicolæ forenses, homines pauperes dicti, quod circa canales fori consisterent*. Ubi recte pro *canales*, *canalem* numero singulo legit Scaliger. Plaut. Curcul. Act. iv. sc. i.

In foro infimo boni homines, atque dites ambulant:
In medio, propter canalem, ibi ostentatores meri.

Usus Agellius, lib. iv. cap. xx. *Qui jocabat, cavillator quidam, & canalicola, & nimis ridicularius fuit*. In vulgatis est *canicula*: sed *canalicola* recte legit Lipsius, quem vide, Electorum lib. ii. cap. iii.

Cancelli, ὑποκοριστικὸν a *cancri*, quo eadem in significatione utitur Appulejus: *Inter orci cancros jam ipsos adhæsisti*. Festus: *Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem cancelli*. Sunt vero *cancri*, sive *cancelli*, septa ex rectis, obliquis, transversis lignis contexta compactaque, ac plagulis sive foraminibus distincta. Cassiodorus, ut mox videbimus, scite vocat *lucidas fores* & *fenestratas januas*. Becmanus in Etymologico putat, id nomen esse a *discretis cancrorum pedibus*. Sed omnino est a κιγκλὶς, converso *I* in *A*; nam quod Græcis κιγκλὶς, id Latinis *cancelli*. Pollux lib. viii. Αἱ μὲν ἐν τῶν δικαστηρίων θύραι, κιγκλίδες ἐκαλοῦντο, ἃς οἱ Ῥωμαῖοι καγγέλλους λέγουσι. Eandem interpretationem legas apud Hesychium, Etymologum, Aristophanis Scholiastem, in Equites, & Vespas. A *cancellis* est *cancellatim*, id est, ad modum cancellorum. *Cancellare*, id est, facere ut aliquid *cancellorum* similitudinem habeat. *Cancellatus*, hoc est, ad formam factus *cancellorum*. Usi iis Columella, Plinius, ac veterum alii. At Latinis posteriori ævo dictus *cancellarius*, per quem ad principis aures, supplicum desideria perferebantur, quem ad responsa sua princeps elegerat, ejusque fidei consistorii secreta commissa erant; λογοθέτης Græcis dicebatur, ut scribit Nicetas in Man. Comneno l. vii. Nomen Latinum ex eo, quod *cancellarius* undique conspicuus steterit intra cancellos. Cassiodorus, lib. xi. Var. epist. ad Joannem Cancellarium: *Respice quo nomine nuncuperis. Latere non potest, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, claustra patentia, fenestratas januas*. Confirmat eandem ἐτυμολογίαν, quod qui *cancellarii* essent, a *cancellis* esse, vel *cancellos* agere, ac *cancellorum* officium sumsisse dicerentur. Loquitur hoc modo Cassiodorus, lib. xi. de prærogativario, & lib. xii. epist. i. Item Erricus Monachus, lib. vi. de vita Germani. Sunt tamen, qui deducant a *cancellando*, quia ejus sit curare, ne quod rescriptum, edictum, decretum, contra jus aut Remp. impetretur; quod si præsenserit, id debeat *cancellare*, hoc est, transversâ lineâ circumducere vel conscindere. Sic Vincentius Lupanus, lib. ii. de magistratibus Francorum. Et pro eo sunt veteres Glossæ, in quibus legas: *Cancellarius est, qui habet officium, scripta responsaque imperatoris, atque mandata inspicere, & male scripta cancellare, & bene scripta signare*. *Cancellandi* autem vox ea notione usurpatur in Digestis, in quibus est, *cancellare testamentum*, aut *chirographum*, quemadmodum & in iisdem legas, *cancellatas cautiones, tabulas, chirographa*: item *pro cancellato haberi*. *Cancellarii* nomen invenias non uno loco Codicis, item apud Cassiodorum, lib. i. epist. xxxv. & inscriptione epist. i. lib. xii. Tempore Constantini Magni, nondum erat in usu. Tunc enim dicebatur *Quæstor Palatii*, quæ appellatio sub ipso Constantino cœpit. Quæstoris vero hujusce munus originem cepit a *Quæstore principis*, sive *Augusti*, qui & *Candidatus principis* dicebatur. Sic nominatur in digestis, itemque apud B. Hieronymum de vitâ S. Hilarionis: *Constantii imperatoris candidati rutilans coma*. Quemadmodum igitur *candidatus principis* in *Palatii Quæstorem*, ita hic in *Cancellarium* desiit. Etiam *cancellos*, & *cancellare*, de agris dicere. Ut apud Cassiodorum, *Tuscia cancellos*, hoc est, limitem. Et in agrimensoriis, *cancellatio agri*, pro limitatione; & *ager cancellatus*, pro delimitato.

Cancer varias admodum significationes habet. Olim etiam notabat κιγκλίδας, unde & nomen, *I* in *A* converso: non quod frequentia habeant foramina, qualia gignit *cancer morbus*: quam nominis caussam adserebat Perottus. De hac *cancri* significatione, vide quæ scribimus in *Cancelli*. *Cancer*, pro pisce, unde nomen habeat, ridicule Isidorus tradit, lib. xii. cap. vi. Vult enim dici *cancer*, quasi *conchicrus*, quia sit *concha habens crura*. Sed est a καρκῖνος, quod idem signat. Nam fere in Latinis *R* locum mutat. Sic a τέρην est *tener*, a νεῦρον *nervus*, a μορφὴ *forma*, a κρίνω *cerno*, a παῦροι *parvi*; pluraque ejusdem generis, quorum aliqua adducimus in *caro*.

Καρκῖνος autem a καρχὺς, *asper*. Testa enim, & chelis, asper est. Græcam *carcini* appellationem retinuit Lucanus, lib. IX.

. . . . Et idem quod Carcinus ardens,
Humidus Ægoceros . . . .

De *cancro* sidere loqui paret. Cui hoc nomen ex eo, quia cum sol ad ejus circulum pervenit, *cancri* instar retrocedit. Quomodo & *carcini* versus, qui aliter *retrogradi*. Morbo quoque *cancri* nomen impositum, idque Græcorum imitatione, qui similiter vocant καρκῖνον, ac, quod usitatius, καρκίνωμα, quo ipso etiam utuntur Latini. *Cancer* autem dici putatur, quia cancri instar serpat: unde Ovidius, II. Met. fab. XII.

Utque malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.

Aëtius ex Archigene & Leonida tradit, καρκῖνον dici, quia sicut *cancri* animalia sunt aspera, ac, si quid acetabulis, sive brachiis, apprehenderint, haut facile dimittant: ita hic morbus quoque, ubi semel radices egerit, malignus fit, & protervus, quemque blanda manuum tractatio efferet magis, quam mitiget. Nonnulli etiam inde nominis caussam arcessunt, quod *cancri* tumor ipsum, ut ajunt, cancri corpus referat, venæ autem tumidæ ejusdem pedes repræsentent.

CANDELA erat funiculus pice illitus, aut cera vestitus. Posteaque etiam ex papyro fecere, quam cera circumdabant: ut videre est ex Servio, in I. Æn. ubi de funalibus agit. Idem videre est ex Donato, in Andriam, cum ait: *Funus a funalibus dictum est, id est, uncis vel cuneis candelabrorum, quibus delibuti funes, pice vel cera infiguntur*. Nam si *candela* erat, quod *candelabro* infigebatur, funales illi, *candelæ* recte dicuntur. Ex scirpis etiam fiebant. Plinius, lib. XVII. cap. XXXVII. *E quibus detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus serviunt*. *Candela* dicitur a *candeo*, cujus de vocis triplici significatione diximus in *Candidus*. Simile plane est a *suadeo*, *suadela*; a *loquor*, *loquela*; a *queror*, *querela*. Sic enim unico *L* scribere jubet ἀναλογία. quanquam in vett. codd. ac monumentis non raro *querella* legere sit; ut etiam observavit Pierius ad IV. Æn. Quin & a *fugio* similiter dixere *fugela*, unde *confugela*, Festo teste, pro *confugio*. Ac putat vir eruditus, eopse modo a *turba* dici *turbela*; eoque apud Plautum, Bacch. IV. 9. legit: *Tantas turbelas facio*. Nam ὑποκοριστικὸν *turbella* non videtur hic habere locum. A *candela*, & λαβεῖν, *candelabrum* factum esse putat Fungerus: quod ridiculum plane. Aliam quoque apponit ἐτυμολογίαν, ut sit e *candela*, & *labrum*. Sed vetus is error, ut viri haut illiterati, decepti vocis productione, aliquid esse compositum credant, quod derivatum est, at simplex. Ita *testamentum* quidam putarunt dici, quasi *testationem mentis*; & *sacellum*, quasi *sacram cellam*: quem errorem merito refutatum it Agellius. Est vero *candelabrum*, ut recte scripsit Varro IV. de L. L. & Festus, lib. III. a *candela*, quæ in eo constituitur. Quod etiam cognoscitur ex Donati verbis superius adlatis. Ac simile derivatum est *delubrum*. Nam ut *candelabrum*, in quo defigitur *candela*: sic *delubrum*, in quo collocatur *deus*. Hanc & *delubri*, & *candelabri*, etymologiam attulit Varro, lib. VIII. rerum divinarum: quemadmodum cognoscimus ex Macrobii lib. III. Saturn. cap. IV. Atque hinc liquet, *candelabrum*, & *lucernam* (quæ Beroaldus confundit, ad II. Met. Appuleii,) merito distingui a Paullo lib. III. D. de supell. leg.

CANDIDUS, ut ad III. Georg. indicat Servius, eo differt ab *albo*, quod splendorem addat; unde & nivem recentem, argentum politum, aliaque hujuscemodi, proprie *candida* vocamus. Isidorus mirificam adfert etymologiam, lib. X. *Candidus*, inquit, *quasi candor datus*. *Studio enim accedit candor*. *Nam album vocari naturæ est*. Et sane Fronto, quoque scripserat: *Album natura, candidum cura fit*. Atqui nix *candida* est natura: non cura, ac studio. Est vero *candidus* a *candeo*, ut a *luceo lucidus*, a *caleo calidus*, &c. *Candere*, ut Julius Scaliger scribit, Exercit. CCCXXV. unem. XI. venit a χανεῖν, id est, *hiare*, idque ob effectum, quia candida visum dissipant, ac confundunt. *D* insertum, quomodo a τείνειν, sive Æolico τένειν, est *tendere*, a μυελὸς, *medulla*, &c. Sed sane quam longe hoc petitum, ut *candidis hiatus* dederit nomen. Verisimilius Petrus Nunnesius in Grammatistice arbitratur, *candeo*, vel *cando*, vel *candidus*, esse a κάνεος, quod valet ὁ λευκὸς πάντῃ καὶ καθαρὸς, teste Hesychio; si abeat in C, ut a σπινθὴρ, *scintilla*, a πέπτω, *coquo*. Vel dicamus, *candeo*, esse ab Græco κάω, sive καίω, id est, *uro*. Magna enim est affinitas vocum inter τὰ καίοντα, & *candentia*. Significatio autem eadem. [est a Γανδᾶν, λάμπειν. Hesych. vide quoque Γανᾶν.] Vel sit *candeo* ab *cando*, hoc ab Hebræo קדח, *cadah*, quod est, *incendere*. *N* insertum: quomodo ab Hebræo *Sadon*, est *sindon*; a *sephel*, *simpulum*; a *copher*, *camphora*, &c. Sane eadem significatio Hebræi *cadah*, & Latini *cando*. Sic enim veteres dixere. Indeque composita *accendo*, & *incendo*. *Cando* igitur activum: inde autem *candeo*, quod neutrum, ac vel *ignitum* esse significat; unde, *ferrum*, aut *carbo*, *candens* dicitur: vel esse *nitenti albore præditum*; unde Maro, *Vacca candentis*: Tertullianus, de pallio, cap. I. *Si tunica non canduerit*, scilicet ob cretam: aut simpliciter *splendere*; ut, cum Horatius, II. Serm. Sat. VI. ait:

. . . . Rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Quo loco *candere* dicit, quod *coccinum* erat, sive, ut idem mox loquitur, *purpureum*: quemadmodum & contra, *purpureum* nonnunquam appellatur, quod *candidum* est: ut, cum Horatius *olores* vocat *purpureos*, aut Pedo Albinovanus *nivem purpuream* appellat: quo de in Oratoriis Instit. abunde diximus. A *candeo* est *candico*, ut a *fodio fodico*. Appuleius, libro V. Met. *Per humeros volatilis Dei pinnæ roseida micanti flore candicant*. Primo quoque Floridorum recte legere est in quibusdam codd. *Ebore candicat*: non *candidat*, prout est in Aldina. A *candidus* est *candidatus*; ut a *magister*, *magistratus*. Nihil iis, qui litteraturam gustarunt, notius est, quam Romanos vulgo togis albis uti solere: sed cum magistratum peterent, solitos addere cretam, ut splenderet; indeque dictos *candidatos*. Quod si cui nihilo minus hic aqua hæret; adeat I. Lipsium, lib. I. Elect. cap. XIII. Inter *canditatos* hosce interdum erant amici Cæsaris, quos ipse populo commendabat: quod Augustum fecisse narrat Suetonius. Tales favore principis subnixi non magnopere supplicabant: unde jocus ille, *Petis, tanquam Cæsaris candidatus*, quo Quinctilianus, lib. VI. de risu agens, Galbam usum ait; sed ita, ut, ludens ambiguitate vocis *petere*, de eo usurparit, qui in lusu negligenter petebat pilam. Sed & *Candidatus principis*, sive *Augusti*, dicebatur, per quem Cæsaris orationes in Senatu recitabantur: qualis tempore Constantini, *Quæstor palatii* vocabatur; ac postremo tempore dictus *Cancellarius*, sed appellatione nimis tenui pro tanti honoris majestate: quemadmodum parebit ex iis, quæ de hisce appellationibus diximus voce *Cancelli*.

CANENTAS Festus exponit *capitis ornamenta*. Fortasse a κανοῦ, quæ in capite portabant *canephoræ*: ut Ovidii loco in *Canephoræ* adducto liquet. Nisi placet, *carentas* legi, a κάρηνον, *caput*. Sed *canentas* etiam est in MSStis.

CANEPHORÆ, κανηφόροι, quasi τὰ κανοῦ φέρουσαι. Erant virgines primariæ, quæ in Panathenæis aliisque festis, *canistra ferebant* Palladi: ut Harpocration tradit in Κανηφόροι. Festus: *Canephora mulier appellatur, quæ fert canum, id est, quasillum, quod est cistæ genus*. Quam *mulierem* vocat, *virgo* erat. Unde *puella* dicitur Ovidio, lib. II. Met.

Illa forte die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.

Plura si voles, adi summi viri Joannis Meursii eruditum, ut omnia ejus viri, opus, quod Panathenæa

thenæa inscripsit, ac Clarissimi Jani Gruteri, meoque, qui ejus erga nos amor, nomini, dicavit.

CANI (quomodo ἁπλῶς dicimus, respiciendo ad capillos) nonnullis primas literas retinuisse videtur ex *candidus*, & *niger*, unde sit conflatum. Hoc legerat Isidorus, cum lib. XII. cap. I. ait: *Canus dictus, quia ex candido colore, & nigro est*. Sed omnino seu singulo *canus*, seu plurativo numero *cani*, dicas, simplex est, non compositum. Nec *canus* est a *candidus*, sed contra a *canus* est *caneo*, unde *candeo*, a quo *candidus*. *Canus* autem est a κάω, *uro*, quia ignis lucem parit, quæ *candida* a poëtis vocatur: vel potius ἀπὸ τοῦ γανῶ, quod Hesychius exponit: λευκαίνει. [γάνος, λευκότης· & γανῶ, λευκαίνω Hesych.]

CANICÆ veteribus dictæ furfures, ut Nonius interpretatur, qui & Lucilium eo usum comprobat. Originem indicat Festus: *Canicæ*, inquit, *furfures de farre, a cibo canum vocatæ*. Hinc *canicaceum* pro *furfuraceo*. Paccuvius: *Qui apud te quasi servos est canicaceum panem*. Citat Festus.

CANIS geminam ἐτυμολογίαν ponit Varro, IV. de L. L. Vult enim esse vel a *catus*, hoc est, *acutus*, *sagax*: vel a *canere*, quod instar eorum, qui cornus aut tubæ cantu signum dant, *canis* quoque voce velut signo, homines commonefaciat. Locus Varronis est corruptus, de quo hoc minus laboramus, quod neutrum etymon sit verum. Nam cum Græce dicatur κύων, omnino est a genitivo κυνὸς, υ in α converso; quomodo a κύλιξ fit *calix*. Κύων vero, juxta Etymologum, sic dicitur, παρὰ τὸ κύειν, τὸ φιλεῖν, quia est animal φιλοδέσποτον. Quamquam & alias originationes adferat, sed duriores: quas iccirco apud ipsum legi malim. Cur *præfectos custodiæ*, Latini *canes*, Græci κύνας, dixerint, satis ex eo liquet, quod *canum* proprium videatur custodire domi. Diximus de eo Institut. Orat. lib. IV. cap. VI. Nec minus aperta est tralatio, cum *canis* pro litigiosa femina, aut parasito usurpatur. Neque obscura ratio, cur in aleæ ludo *canem* vocarint jactum infelicissimum: unde *damnosos canes* Ovidius, *damnosam caniculam* Persius appellat. Nam inde est, quod instar *canis* morderet eum, qui lusisset. Sed cur & sidus cæleste κύων vel *canicula*? ob æstum ejus sideris, ut arbitror. Sed plenius hæc exponamus. Κύων nomen est sideris cælestis, quod alias Σείριος appellatur: Latinis vocatur *Canicula*; quæ triginta fere diebus post solstitium oritur, ut tradit Columella, lib. X. Ab hoc sidere nomen impositum est *diebus canicularibus*: quod vulgo putaretur, caussam intensi caloris esse a *Canicula*; cum iis revera non sit a *canicula*, sed a *Leonis signo*, quod Sol tum peragit. Vulgarem opinionem fuse refutatum it Geminus in Isagoge sua εἰς τὰ Φαινόμενα. A *Canicula* diversus est προκύων, q. d. *Præcanis*, sive, ut Cicero transfert, *Antecanis*, vel *Anticanis*. Sic enim ille in Arateis:

.... Et hic geminis est ille sub ipsis
Antecanis, Grajo προκύων qui nomine fertur.

Minusculum canem vocat Vitruvius, ad discrimen alterius, qui & Arato μέγας κύων, ac Hygino, *major canis* dicitur. Et sane *Procyoni* potius *Caniculæ* nomen competebat, quam *Sirio*; cum *Sirius* sit stellarum omnium fulgentissima, unde & factum putatur, quod nomen suum Soli ipsi interdum commodet; quemadmodum Suidas testatur, & paret illo Maronis, IV. G.

Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos
Ardebat cælo ....

Sed hac de re judicium nostrum suo loco adferemus. Sunt autem qui Plinium reprehendant, quod putarit, Latinos carere vocabulo, quo προκύονα appellent; quia, ut ajunt, *Antecanem* Latinis dici ex Cicerone paret. Verba Plinii sunt lib. XVIII. cap. XXVIII. *Procyon apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc velimus intelligi, hoc est, minorem canem; sane ut in astris pingitur*. Sed recte Plinius, quia loquitur de vocabulo recepto, quale minime erat *Antecanis*, quod nove erat a Cicerone confictum. Nec recte culpant alii, quod ambigat, num *Procyon* sit *Canicula*. Neque enim ignorare potuit, Σείριον sic vulgo appellari; sed rem ipsam spectavit, non dubium autem, quin, cum *Procyon* longe sit minor *Sirio*; illi potius, quam huic, nomen *Caniculæ* conveniat.

CANISTRUM, sive, ut Palladius vocat, *canister*, cujusmodi fuerit vasis genus, satis paret ex illo Maronis, I. Æn.

Dant famuli manibus lymphas, Cereremque canistris
Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis.

Et alibi:

Viscera tosta ferunt taurorum, onerantque canistris.

De etymo sic Isidorus, lib. XX. cap. IX. *Canistrum fissis cannis contexitur, unde & nuncupatur. Alii Græcum asserunt*. Posterius verum est. Vidit hoc Varro, lib. IV. de L. L. *Tryblia & canistra, quæ putant esse Latina, sunt Græca*; τρυβλίον, καὶ κάνεον, *Græca sunt*. Plurativus est κάνεα, & contracte κανᾶ· unde sic Festus: *Cana dicunt Græci, nos canistra, & per deminutionem canistella*. Sane κάνεον hac significatione crebrum apud Homerum: uti κανοῦν apud eos, qui prosa scripsere: indeque puellæ κανηφόροι, quæ, ut Suidas tradit, Minervæ *ferrent canistra*, in quibus erant, quæ ad sacra Panathenæorum aliasque pompas pertinerent. Vide de iis Pausaniam in Atticis, & quæ diximus in *Canephori*. Sed enim Græci pro κανοῦν etiam dicant, κάναστρον, quemadmodum docent Pollux, & Hesychius: non dubitandum, quin *canistrum* potius sit a κάναστρον, α in ι mutato, quo modo a ῥυκάνη est *runcina*; a πατάνη, *patina*; a βατάνιον, *batillum*, &c. Recentiores Latini *caniculum* dixere pro atramentario: nempe ex κανοῦν, non quatenus stricte sic dicitur, quod e vimine contexitur, sed generali illa acceptione, quomodo in Glossis κανοῦν exponitur τρυβλίον, μαγίς.

CANNABIS, Gr. κάνναβις, vel κάνναβος, unde & Belgicum *kennep*, quasi *kannab*. Herba est funibus faciendis idonea, a lino & tenuitate & candore distans. Est vero κάνναβις a κάννα, qua de voce abunde dictum in *canna*. Ac quia, ut ibi dicebamus, κάνα quoque pro κάννα dixit Pollux, nil mirum, quod apud eundem Pollucem etiam κάναβις legimus simplici *N*.

CANNAM cum *arundine* & *calamo* vulgo confundunt. Atqui *canna*, ut calamo major, sic arundine minor est: unde Columella, lib. IV. cap. XXXII. *Ea est arundineti senectus, cum vel exaruit situ, & inertia plurium annorum, vel ita densatum est, ut gracilis & cannæ similis arundo prodeat*. [κάλλα, κάννα, & κάλαμος idem Hesychio.] Vide de hoc plura apud Bernartium, in primum Silvarum Papinii. Est vero a Græco κάννα, quod Hesychius, Eustathius, & Aristophanis interpres, exponunt, ψίαθος. Latine significat, *tegetem*, *storiam*, seu *mattam*. Sic enim vocat Ovidius, VI. Fast.

.... Plaustroque morantes
Sustulit: in plaustro scirpea matta fuit.

Unde sine dubio Germano-Belgæ dicunt *matte*, ut & Angli: Galli autem *nate*. Non tamen ψίαθος proprie, sed μετωνυμικῶς, *tegetem* seu *mattam* notat. Proprie enim notat plantam unde tegetes confici solent: quomodo & vocem ψίαθος accipi ex Hesychio constat. Κάννα vero paret esse a קנה, quod *calamum*, seu *cannam* significat. Atque id firmare videtur Pollucis sententiam, qui uno in loco κάνα scribit simplici *N*. Porro ab eapse Hebræa voce (ut suo loco dicemus) fortean est Latinum *canere*, quia canna seu calamo canere soleant antiqui, ut ex bucolicis scriptoribus notum. Ab eodem quoque *canon* videtur esse de quo seorsim.

CANO a *Camena* videtur deducere Varro, lib. V. permutato nempe *M*. Ita apud Varronem scribi debet, ubi vulgo *permutato N*. Sed contra *Camena* est a *canendo*, ut recte tradunt Festus in *Camena*, Servius in Ecl. III. & Macrobius in lib. II. Somn. Scip. Julius Scaliger, libb. de caussis L. L. cap. LII. uti & Petrus Nunnesius in Grammatistice, arbitrantur *cano* esse ἀπὸ τοῦ χαίνειν, id est, *hiare*, nempe

ab Æolico aoristo κάνεν, pro ἔχανον, quia Æoles, & augmentum omittunt, & aspirationem fugiunt, ut rem barbaram. Sed immane quantum differunt *hiatus*, & *cantus*. Quare potius audio Angelum Caninium, qui ab Hebræis ac Pœnis esse censet. Nam linguæ Hebrææ gnari vident id vel κατὰ μετάθεσιν factum ex נגן, quod est, *canere instrumento musico*, unde Psalm. LXI. על נגינת, *super Neginath*, hoc est, *organum*, ut transfert Hieronymus. Vel, si hæc literarum trajectio displicet, a קנה, quod est, *calamus*, sive *canna*, qua agricolas canere solitos, constat ex scriptoribus Bucolicis. A *canendo*, mimus *cantor*, & *cantator*, in ludis scenicis dicebatur, Horat.

.... *Donec cantor, vos plaudite, dicat.*

Hinc *cantica* mimorum, quæ fere maledicæ erant procacitatis: unde accipitur pro canticis probrosis. Appuleius in Apolog. *Janua calcibus propulsata, fenestræ canticis perstrepita*, &c. Vide, quæ diximus in *Dicterium*. A *cano* est frequentativum *canto*; quod speciatim de magicis carminibus dicitur: ut apud Maronem, VIII. Ecl.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Unde *incantare*, & *excantare*, pro magicis carminibus obligare. Nempe uti Græcis ἐπάδειν, onde ἐπῳδὴ, *incantatio*. Servium vide ad locum Maronis adductum. A *canto* quoque est *occento*: in quo verbo est *cantici* significatio, quam probrosis canticis competere dicebamus; de quo sic Festus: *Occentassint antiqui dicebant, quod nunc convicium fecerint dicimus, quod id clare & cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit; quod turpe habetur, quia non sine caussa fieri putatur.* Hæc Festus. Usus ejus in Leg. XII. Tabb. SIQUIS CARMEN OCCENTASSIT, QUOD ALTERI FLAGITIUM FAXIT CAPITAL ESTO. Dicitur pro eodem *flagitare*, & *pipulo poscere*: de quibus suo loco. Item hinc *incento*, unde *incentor*, qui incinit, non ab *incendendo*, quod putabat Isidorus in a. nempe quia *incinendo* incendit animos. Sed ab *incendo* est *incensor*: ab *incento*, *incantor*, uti & *incentio*, ἐπαύλησις· item *incentivus*, ἐπαυλητικός, ut Onomasticum interpretatur. Et *incentivum*, cantûs præludium: vett. Gloss. ἐνδόσιμον exponunt. Κατὰ μεταφορὰν *incentivum laudis* dixit Arnobius, lib. IV. *incentivum peccaminis*, Prudentius, in Ἀποθεώσει. Hoc est, *incitamentum*. Nam cantu tubarum incitantur ad prælium milites. A *cano* etiam est *liticen*, qui lituo canit, ut ait Cæsellius Vindex apud Agellium, lib. XX. cap. II. item Nonius in *siticines*. Suntque similia *lyricen*, *cornicen*, *fidicen*, *tibicen*; quod postremum præter aliorum morem, penultimam producit propter crasin. Nam est contractum ex *tibiicen*. Ab eodem verbo Catoni *siticines* dicuntur τυμβαῦλαι· nempe (ut ex Capitonis Atcii conjectaneis ibidem docent Agellius & Nonius) quod *canant* apud *sitos*, hoc est, *mortuos*. Eos enim proprie *sitos* dici, præter illos quos laudavimus, scriptores, auctor locuples est Cicero, cum lib. II. de Legg. ait: *Declarat enim Ennius de Africano: Hic est ille situs. Vere nam siti dicuntur ii, qui conditi sunt.* Hæc Tullius. Tangit autem illud Ennii Epigramma in Scipionem Afric.

Hic est ille situs, cui nemo civis, neque hostis
Quibit pro factis reddere opræ pretium.

†CANO est ab Heb. ענה *gana* (nam hujus prima littera in ceteris linguis modo per C, modo per G exprimitur) quod Ex. XV. 21. est *canere* Judaeis interpretibus & auctore vulgatae. Item Ex. XXXII. 18. Psal. LXXXVIII. 1. Syris quoque idem verbum saepissime pro *Cano* usurpatur, & ejusdem verbi derivata *cantionem* notant. Aut vero potius fuerit a נגן, *nagan*, quod Hebraeis est *canere fidibus*, & ad instrumenta κρουστὰ (*pulsatilia*) pertinet: Chaldaeis autem ad vocalem etiam melodiam refertur. *Nun* prius, utpote defectivum, in suo derivato CANO de more abjicitur. MAZOCHIUS.

CANON, κανὼν, quod a קנה, *Kaneh*, quod LXX. interpretes fere κάλαμον reddunt, interdum καλαμίσκον. A quo Hebræo est Latinum *canna*, ut superius diximus. Nec obscura est ratio, cur *canoni* a *canna* nomen sit. Nam *canna* recta est, eoque antiquitus obtinuit, ut ea esset recti mensura. Scio improbari hanc sententiam doctissimo Arnoldo Pontaco, apparatu in Eusebii Chronicon. Sed juvat hanc sententiam, quod κανὼν interdum significat κάλαμον μίτων, calamum, circa quem fila involvunt textores: prout ad Iliad. ψ, interpretatur auctor brevium scholiorum. Attamen & dicere possis κατὰ μετάθεσιν fieri ab אנך, quod *canonem*, seu *perpendiculum*, notat. Vel a כן, id est, *rectus*. Nam ad *canona* exigimus ecquid rectum. Κατὰ μεταφορὰν autem vox hæc translata ad leges, quibus aliquid præscribitur. Quomodo sacra Scriptura est *canon* fidei & vitæ. Item ordo quisque habet *canona* suum, secundum quem componere se debeat. Item *canon* est lex de tributo. Vel tributum, quod stata lege penditur, publicoque infertur, vel iis persolvitur, quibus decreto publico cedit. Ludit hoc Ecclesiastici & civilis *canonis* ambiguo vocabulo Wolcuinus abbas, homilia de Zizania, cum ait, fane eleganter juxta ac severe: *Rara avis in terris hodie canonicus est a canone vitæ, unde ergo? audi, unde. Est namque canon vitæ, & est canon pecuniæ: videlicet alicujus pensionis certæ; unde solet dici: Solve mihi canonem meum, id est, pensionem meam. Eja ergo, a canonice, inveniamus canonem tuum, a quo derivaris. Id est, a canone pecuniæ, non a canone vitæ: id est, a canone regionis, non a canone religionis.* Est & κανονικὴ geometriæ pars. Item pro metrica arte sumitur. De utroque Gellium vide, lib. XVI. cap. XVIII.

CANTABRA, quo usus Minutius & Tertullian. vid. testimon. ab Hebræo חנית, *chanit*, *hasta*. abjecto י. nisi a Chaldæo קנת, *kanat*, malis; quod idem notat.

CANTABRICA herba unde dicatur, Plinius aperit, lib. XXV. cap. VIII. *In Hispania inventa est cantabrica, per divi Augusti tempora a Cantabris reperta.*

CANTHARIDES, κανθαρίδες, a κάνθαρος, *scarabæus*. *cantharides* sunt parvi scarabæi frumentum erodentes, ut Plinius ait, lib. XVIII. cap. XVII. Vetera scholia in Nicandri Alexipharmaca: Κανθαρίδες εἰσὶ τινα καρποβόρα καὶ σιτοβόρα ζῶα, οἱ λεγόμενοι κάνθαροι. Sic rescribendum, ubi vulgo legitur, τὰ καρποφόρα καὶ τοφόρα ζῶα. Sic & vocantur animalcula venenata, e vermibus nascentia, minutorum *scarabæorum* forma: unde & nomen. *Cantharidum* potentissimæ, variæ, luteis lineis, quas in pennis transversas habent, multum pingues; ut idem Plinius auctor est, lib. XIXX. cap. IV. ubi & refert, eas Catoni Uticensi objectas, ceu venenum in auctione regia vendidisset. Cicero, lib. IX. epist. XXI. *Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur.* Idem, Tuscul. v. *Theodorus Lysimacho mortem minanti, Magnum vero, inquit, effecisti, si cantharidis vim consecutus es.* Ovid. in Ibin.

Cantharidum succos, dante parente, bibas.

Et *cantharidis venena* dixit Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem, cap. XIV.

CANTHARUS, Gr. κάνθαρος, vas vinarium, Baccho sacrum, ut præter Athenæum, & Macrobium, docet Plinius, extremis verbis, cap. XI. lib. XXXIII. *C. Marius, post victoriam Cimbricam, cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur.* Ac pertinet eo quoque illud Arnobii, pene extremo libro sexto: *Quid in Liberi dextra pendens potorius cantharus?* Dicitur κάνθαρος, quia figuram habebat *scarabæi*, qui Græce dicitur κάνθαρος· nempe (ut Suidas & Aristophanis Scholiastes docent) quasi κάνθορος, κατὰ τὸν κάνθωνα, qui *asinus* est, & ἐρὸν, vel θορὸν, quod est σπέρμα, unde θορίζειν, quod est, *seminare*, *generare*. Ratio nominis est, quod animalculum hoc e *stercore asini* nascatur, & vivat, unde & κοπρίωνα appellat Hippocrates, & Aristophanes, initio εἰρήνης suæ, duos inducit famulos, sive vernas, quorum unus scarabæos præbeat, alter pro cibo præparet τὰς ἰνίδας, hoc est, ὄνου κόπρον. Alias quoque nominis caussas adfert Suidas. Nec mirandum,

dum, a *scarabeo* nomen inditum vasi potorio. Nam & alia poculorum genera a similitudine animalis nomen acceperunt. Istiusmodi est *birnea*, vel potius *irnea*, quod prius *erneum* ab ὄρνεον, hoc est, *avis*. Istiusmodi item est Ausonii *myobarbum*: de quo seorsim dicemus. *Cantharus* quoque dicebatur annulus, aut marculus ferreus, quo fores pulsantur. Sic usurpat Plautus, Act. I. sc. II. Rationem hujusce appellationis adferre conatus Baptista Pius, cap. v. posteriorum annotationum. Vult enim sic dici, quia marculi isti fierent manus similitudine, quæ ventre capaciore & ausa *Cantharum* refert. Huic probando adducit, quod *marculus* Lucretio, lib. I. vers. CCCXVII. dicatur *manus dextera*, vel potius *manus extera*. De Lucretii loco Pium sequitur quoque Junius in Nomenclatore, sed merito dissentiente Giffanio, cujus Indicem vide, voce MANUS. *Canthari* quoque dicebantur effigies quædam, ex quarum rostris aqua saliebat. Vide omnino Brissonium, lib. III. de vocum significationibus. Nodus quoque sub lingua sancti Ægyptiorum bovis, quem Apim dicunt, a nigrore & scarabæi similitudine, *cantharus* vocatur, ut testantur Herodotus, lib. III. Plinius, lib. VIII. cap. XLVI. Porphyrius περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Est & piscis genus apud Aristotelem, VIII. historiæ animalium. Gaza *scarabeum* vertit. Sed *canthari* nomen retinet Plinius, lib. XXXII. cap. II.

CANTHERIUS seu *canterius* in Glossis Philoxeni, exponitur καβάλλης μηχανικός. Sed plenius, quid sit, docet Festus: *Cantherius*, inquit, *hoc distat ab equo, quod majalis a verre, capus a gallo, vervex ab ariete. Est enim cantherius equus, cui testiculi amputantur*. Dictus *canterius* quasi *carentarius*, ut his verbis indicat Varro, lib. II. de re rustica, cap. VII. *Propter quod discrimen maxime institutum, ut castrentur equi. Demtis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo quod semine carent, ii canterii appellati, ut in suibus majales; gallis gallinaceis, capi*. Sed rectius Angelus Caninius, qui in Hellenismi alphabeto, monet esse a κανθήλιος, converso λ in ρ. Nec obstat quod Suidas velit, κανθήλιον proprie signare ὄνον μέγαν. Quippe ut κάνθων, ita & κανθήλιος interdum generatim sumitur pro *quovis jumento*. *Canterius* quoque dicebatur simplex vineæ jugum, hoc est, arundines binæ viti applicatæ cum pertica transversa: quæ eo *canterii* nomen obtinent, quia ut *canterius* tergo suo onus: ita jugum hoc vineam sustineret. Sic *canterii* voce usus Columella, lib. IV. cap. XII. Hinc eidem, lib. V. cap. IV. *vites canteriatæ*, quæ pedamentis canteriisque jugantur. Opponitur ei apud Plinium *compluviata*, quæ tecti in modum fornicata est. Idem Columella, lib. XI. cap. III. *Cum*, inquit, *cepæ fecerint caulem, humilioribus quasi canteriolis interpositis rigorem stylorum conservato*. Ubi per *canteriolas* intelligit adminicula quibus fulciuntur. In architectura quoque *canterii* vocantur tigna tecti oblonga, a culmine ad imum tectum ducta, quæ si longius promineant, constituunt fuggrundam, hoc est partem tecti prominentem, quæ efficit, ne parietibus damnum inferatur a pluviis. Sic usus Vitruvius, lib. IV. cap. II. *Et transtra*, inquit, *& capreoli, columen, & canterii prominentes ad extremam subgrundationem*. Hujusmodi *cantherium* Itali materiarii *caballum* vocant: ut testatur Bernardinus Baldus Italus, lib. de vocibus Vitruvianis. Nec dubito, quin posterioribus Græcis similiter καβάλλης dictus sit. Nam in Glossis Latino-Græcis legas: καβάλλης μηχανικός· ubi μηχανικὸς additur, ut distinguatur a *caballo animali*. Fallitur summus vir, qui, in Glossario Græco Barbaro, de animali intelligit, quasi μηχανικὸς sit idem, quod ἵππος ἐργάτης. Atqui μηχανικὸς nunquam id significat: sed vel de homine dicitur & est idem, quod μηχανοποιὸς· vel de opere, & est idem, quod ἔργον, vel ὄργανον μηχανικόν. Præterea *canterios*, præeunte Vitruvio, vocamus ligna lingulata (γλωσσωτὰ) quæ fabri materiarii pro adminiculis subjiciunt materiæ ferro dissecandæ. Belgis dicuntur *schragen*. Est hordei genus, quod *cantherinum* dicitur, a *cantherio* animali. Ruellius, lib. II. historiæ stirpium, cap. XVI. sic dici vult, quia ut *cantherii* semine carent: sic hordei hoc genus folliculo castratum nascitur. Sed rectius Columella, qui sic appellari vult, quia *cantherios*, aliaque jumenta optime pascat. Sic enim scribit, lib. II. cap. IX. *Proximus est his frumentis usus hordei, quod rustici hexastichum, quidam etiam cantherinum appellant; quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, melius, quam triticum, & hominem salubrius, quam malum triticum pascit*. Ubi ἑξάστιχον dicitur hordeum, quod habet ἓξ στίχους, seu *versus*, sive *ordines granorum*. Quomodo δίστιχοι κριθαὶ dicuntur *spicæ hordeaciæ*, quæ *binis granorum versibus* constant.

CANTHUS est circulus ferreus, quo absis sive rotæ curvatura munitur. Persius, Sat. V.

Vertentem sese frustra sectabere canthum.

Quinctilianus existimavit esse peregrinum; ut indicant hæc ejus verba, lib. I. cap. V. *Barbarismum pluribus modis accipimus: unum gente: quale si quis Afrum vel Hispanum Latinæ orationi nomen inferat; ut ferrum quo rotæ vinciuntur, dici solet canthus: quanquam eo, tanquam recepto, utitur Persius*. Videri tamen queat esse origine Græcum, idque non tantum, quia eodem modo apud eos accipi soleat, quando Etymologici auctor scribit, τὰ ἐπάνω τῶν τροχῶν σίδηρα ἢ χαλκᾶ, κανθοὺς καλεῖσθαι· sed etiam quia hoc nomine appellantur apud eos oculorum κύκλοι, quod alteri est significationi affine, cum & ferramenta, quibus rotæ vinciuntur, sint quidam κύκλοι, sive circuli. Hesychius: κανθὸς, ὁ τοῦ ὀφθαλμοῦ κύκλος. De *canthi* voce quædam legere potes apud Cælium Rhodiginum, lib. XII. cap. III. Sed imprimis adi commentarium Casauboni, ad Persii Sat. V.

CAPER est hircus castratus: unde Martial.

Dum jugulas hircum; factus es ipse caper.

Quare κατάχρησις est in illo Maronis: *Vir gregis ipse caper*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Capra, carpa, a quo scriptum, Omnicarpæ capræ*. Idem lib. II. de R. R. cap. III. *Studiose enim de agrestibus fruticibus pascuntur, atque in locis cultis virgulta carpunt. itaque a carpendo capræ nominatæ*. Festus: *Capræ dictæ, quod omne virgultum carpant, sive a crepitu crurum. Unde & crepas eas prisci dixerunt*. Utrumque etymon adfert & Isidorus, lib. XII. Originum, cap. I. Sed omnino est a Tyrrhenis, quibus *caper* dictus κάπρος. Hesychius: Κάπρα αἲξ Τυρρηνοί. Unde liquet, aliud longe Tyrrhenis *caprum* significasse, quam Græcis transmarinis, quibus κάπρος fuit *aper*. Est vero κάπρος, vel a κάπτω, *edo, voro*: nempe ab Aoristo ἔκαπον; est enim animal vorax. Vel ab Hebræo צפיר, quod *hircum* notat. Nec repugnem, si hinc ἀφαίρεσις deducas Latinum *caper*. Leve enim discrimen inter *caper* & *tsopir*, seu *tsaper*. A *caper* est *caperare*: ut apud Plautum in Epid. V. I. *caperat frons*, hoc est, *contrahitur, corrugatur*. Itaque *caperata frons*, est quam *tristitia striatam* vocat Appuleius. A crispis caprorum frontibus tractum ait Nonius. Festus vero a caprinorum cornuum similitudine. Locutus eo pacto Paccuvius in *Dulorestæ*:

Amplus, rubicundo colore, & spectu protervo ferox,
Voce suppressa, caperata fronte, vultu turbido.

Ita hosce versus jungendos censeo, quorum prior apud Nonium legitur in *Spectu*, alter in *Frons*. Sed apud eum pro *caperata fronte*, in Aldina aliisque editionibus legitur *innata*, quod metrum respuit, & quid quæso, sit *innata frons*? Præterea, quod scrupulum omnem eximere debet, Varro, extremo lib. V. disertim in *Dulorestæ* legi ait, *Caperata fronte*. Unde discimus vel Nævium (nam ejus nomen proxime antecesserat,) μνημονικῷ errore, a Varrone pro Paccuvio nominari; vel utrumque in *Dulorestæ* suo sic locutum. A *capra* est *caprea*. Varro, lib. IV. de L. L. *Caprea a similitudine quadam capra*. Isidorus, lib. XII. cap. I. *Capreæ, capræ agrestes, quas quidam, eo quod acutissime videant*, ἀπὸ τοῦ ὀξὺ δέρκεσθαι, *dorcadas appellaverunt*. Quibus in verbis caute

eaute accipiendum, quod *capream* facit genus *capræ* silvestris. Nam id non tam *capreæ* convenit, quam rupicapræ, ibici, damæ, utpote non corpore modo, sed etiam cornibus *capro* similibus; eoque magis *capræ* silvestris nomen merentibus. At *caprea* etsi corporis figura *capram* referat, unde & *caprea* dicta: tamen cum cornibus sit ramosis, & cervinis similibus, potius mediæ videtur naturæ inter *capram* silvestrem, & cervum. A *caprea* est ὑποκοριστικὸν *capreolus*, ut a δορκὰς, δορκαλὶς, apud Oppianum. Ac male quidam δορκαλίδες vertunt *cervi*. Sed de *Capreolo* seorsim. Uti & de *Capricorno* & *Caprifico*.

CAPILLUS, quasi *capitis pilus*: ut tradit Isidorus, lib. II. cap. I. Liquida geminatur, contra quam fit in primogenio, quod priorem corripit. Ovid.

Inque cava nullus stet tibi naro pilus.

[a καμπύλος vel καμπύλος, *crispum nempe capillitium*.] Ponitur καταχρηστικῶς pro quibusvis pilis, quomodo accipi constat in illo Persii:

. . . . *Et positis bicolor membrana capillis*.

Estque apud Agellium similis locus, lib. XII. cap. I. *Nam, si ovium lacte hœdi, aut caprorum agni alantur, constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem*. A *capillis*, arbores *capillatæ*. Docet id Festus: *Capillatam, vel capillarem arborem dicebant, in qua capillum tonsum suspendebant*. Plinius lib. XVI. cap. XLIV. *Antiquior illa est lotos, sed incerta ejus ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur*. Juvenca *capillum*, aut primam barbam Diis sacrabant: ac virgines quoque Vestales tonderi solebant, priusquam in collegium sacrarentur. Vide quæ de hoc more Dalecampius ad dictum Plinii locum annotavit. A *capillis* quoque est *capillitium*, pro quo *capillaginem* Tertullianus dixit, lib. de anima. Atque idem *sutile & textile capillamentum* vocat τὴν πρόσθετον κόμην. *Capillatum* est apud vulgatum interpretem, I. Petr. III. III.

CAPIO, Scaliger observat esse a Syriaco כף, *cap*, id est, *vola manus*, sive *curvum in manu*, a כף, *curvare*. Proprie igitur signet *manu capere*. Vel sit *capio* a κάπτω· κάπτω autem, a Syriaco illo כף. Sane κάπτειν etiam est ἀποδέχεσθαι, ut Hesychius exponit; χωρεῖν, ut interpretatur Etymologus. Quamquam strictius accipi solet. Nempe ut, Budæo interprete, signet, *mordicus peto, ore hianti rapio*: item *mordeo*; unde quod Aristoteles apud Athenæum, lib. IX. ait: Πορφυρίων μόνος κάπτων πίνει· id Plinius, lib. X. cap. LXVI. transfert, *Porphyrio solus morsu bibit*. Neque enim Gesnerum sequor, qui δάκνων corrigit. Imo Eustathius, Hesychius, Suidas, Etymologus, κάπτειν ἁπλῶς interpretatur ἐσθίειν· eoque, si strictam potius, quam generaliorem interpretationem spectemus, videri possit *capere* de iis proprie usurpari, qui *cibum capiunt*. Sed cum idem Eustathius alibi interpretetur χανδὸν ἐσθίειν, quod est *avide comedere*, ut solent, qui ore hianti in cibos involant; non minus verisimile foret, primo proprieque competere hominibus voracibus, quando hianti ore cibos rapiunt. Atque hoc etymo quoque confirmabitur, si placet κάπτειν factum esse ex καταφαγεῖν, unde *belluo*, καταφαγᾶς dictus Æschylo & Myrtilo Comico, Polluce teste. Latius tamen ejusce verbi extensa est postea significatio: etiam cum de cibis dicitur: quod vel ex derivatis cognoscimus. Nam a κάπτω est καπάνη, quod Hesychius φάτνην interpretatur: hoc est, *presepe*. Sic autem vocatur; quod cibum ex eo capiant jumenta. Ejusdem & originis & significationis est κάπη, unde apud eundem Hesychium βουκάπαι, *boum præsepia*. Est ab eodem fonte κάπηλος, *caupo*, quod hospitibus præbeat cibum: & ἔγκαφος, *buccella*, ab ἐγκάπτω, *exedo*, quomodo Phormione Comicus dixit: *Tute hoc intristi: tibi omne est exedundum*. Sed hæc quidem a κάπτω· ex quibus vis ejus verbi abunde paret. Nunc ea persequamur, quæ a *capio* descendunt. Tale est *capto*, quod non frequentativum est, uti quibusdam videtur: sed desiderativum. Significat enim *capere cupio*, ut paret ex istis loquendi formis, *captare benevolentiam*, *captare cœnam*. Suntque similia, *ostento*, *vendito*, & multa alia. Ejusdem originis est, *captura*, quo significatur, quod meretrici datur pro concubitu: ut in illo Castii Pli, apud M. Senecam, lib. I. Controv. *Pretia stupri accepisti, & manus, quæ Diis datura erat sacra, capturas tulit*. Accipitur etiam pro stipe mendicantium, & vili mercenariorum mercede. Idem debilitato mendicante, lib. X. Controv. *Tibi captura quotidiana non respondet: apparet nondum satis hominibus miserum videri*. Usi etiam Suetonius in Caligul. c. XL. Val. Maximus lib. III. cap. IV. lib. VI. cap. II. lib. IX. cap. IV. A *captus* est *captivus*, ut a *satus*, *sativus*. A *captivus* est *captivare*, quo Appuleius utitur 8. Met. & SS. Patres sæpe. Glossæ Græco-Lat. ab Henr. Steph. editæ: Αἰχμαλωτίζομαι, *captivor*. A *capio* est *capesso*, ut a *facio facesso*, a *lacio lacesso*, ab *arcio arcesso*. Ab eodem verbo compositorum est ampla seges. *Accipio* primus gemino *cc* scripsit Lucillius, cum antea unico scriberetur, ut auctor est Velius Longus, eoque modo in vett. quoque codd. scriptum reperiri, auctor est Pierius. Ab eodem est *incipio*, cujus præteritum per *OE* *incœpi*, est a *cœpio*, si Scaligerum audimus, lib. de caussis L. L. cap. XXIV. Sed fallitur, quia cum *incipis* dicamus penultima correpta, satis liquet, ut a *facio* est *fecit*, sic ab *incipio* esse *incepit*. *Præcipio* proprie est προλαμβάνειν· quomodo & Lucretius, aliique usi. Postea hæc vox restricta ad eos, qui jubent, aut instruunt: unde *præceptorum* appellatio. A propria notione est *præcipuum*, quia præ aliis capitur. Similiterque ab *excipio* est *excipuum*. Festus: *Excipuum, quod excipitur; ut, præcipuum, quod ante capitur*. Ab eodem *excipulis* nomen, quia piscibus excipiendis fabricantur: ut indicat Plinius, lib. IX. cap. XXII. Glossæ Philoxeni: *Excipulum*, ἐκδοχεῖον. Simile est *decipula*, seu *decipulum*, quod sic dictum, quia comparatum est ad decipiendas aves aut feras. Usus Appul. VIII. & X. Met. *Suscipio* vel est a *susum*, sive *sursum*, & *capio* (quod Priscianus scribit, lib. I. ubi & simile esse ait *sustollo*) vel est a *sub* & *capio*: ut dicatur pro *succipio*. Sane Pierius in I. Æn. scribit, *succepit* in vett. aliquot libb. inveniri. Sunt & quædam composita a *capio*, quæ in declinando non servant simplicis naturam. Ut enim a *cubo* venientia non mutata primæ sunt, velut, *incubo*, *recubo*; tertiæ autem inflexionis, quæ *M* adsciscunt, ut, *incumbo*, *recumbo*: sic quæ integre servant simplex, ejusdem sunt inflexionis ac simplex, ut *occipio*, & *occepto*: quæ autem deperdunt ultimæ proximam vocalem, in aliam declinationem migrant, ut *anticipo*, & *occupo*. A *capio* est *discepto*, ad eam formam, qua Græci dicunt Διαλαμβάνειν. Nam seorsim pars quæque aliquid capit ad sui defensionem.

CAPIS, & *capula*, vasorum sunt genera: ut docet Varro, lib. I. de vita Pop. Rom. *Etiam nunc pocula, quæ vocant Capulas, ac Capides, item Armillum, quod est urceoli genus vinarii*. De Origine, ac re ipsa, sic idem Varr. lib. IV. L. L. *A quo illa capis, & minores capulæ, a capiendo: quod ansatæ, ut prehendi possint, id est, capi. Harum figuras in vasis sacris ligneas, & fictiles antiquas, etiam nunc videmus*. Festus: *Capis poculi genus, dictum a capiendo*. Priscianus, lib. VI. *Invenitur etiam hæc capis capidis: cujus diminutivum est capidula*. *Aruntius: Capis vasis, genus est pontificialis, diminutivum capidula. Lucillius, in IX. Hinc ancilia, ab hoc apices capidasque repertas. Et vide, qua magis Græcum esse ostenditur, cum in AS protulit accusativum pluralem*. Hæc ille, e quibus paret, Aruntium, a *capis* formare ὑποκοριστικὸν *capidula*, pro quo *capula* est in utroque Varronis loco. Quare suspicari aliquis possit, *capidula* pro *capula* scriptum esse librarii culpa, qui *capulæ* vocem nesciret, & a *capis* ἀναλογώτερον *capidula* dici cogitaret. Nam ut a *pyxide* est *pyxidula*, (prout in plerisque Celsi libris legitur) sic a *capide* fuit *capidula*. Fortasse autem utrumque recte dicitur; integre quidem *capidula*,

at

at *capula*, κατὰ συγκοπήν. Insuper in superiori Prisciani loco observa, quod ait de accusativo in *AS.* Nam inde patet, falli eos, qui *capides* in Lucilii versu legendum putant. Dubitari etiam possit, cum *capidas* incusandi casu dicat Lucillius, vocabulumne id Latinam, an Græcam habeat originem. Ego minime arbitror esse accusativum tertiæ declinationis; sed venire a recto *capida*. Nempe, ut *Narbon* dicimus, & *Narbona*; *Ancon*, & *Ancona*; *hebdomas*, & *hebdomada*; *lampas*, & *lampada* (quod apud Manilium) item *cassis* & *cassida* (de quo paullo ante dixerat Priscianus) similiter censeo, veteres *capis* & *capida* dixisse. Nec iccirco nego, *capis* venire a Græcis. Nam, ut sic suspicer, facit, quod Pollux, lib. IV. c. XXIII. καπίθη reponat inter mensuratum nomina, & Hesychius clare scribat, esse vasis genus, quod capiat duas cotylas Atticas. Imo apud Xenophontem ipsum legas, lib. I. Ἀναβάσεως: Ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἐχώρει. Quod si nihilominus placet Latinam habere originem, non multum repugnabo; modo dicatur, non quidem ob capacitatem sic appellari; quæ quorundam sententia est, sed ob capiendi facilitatem, quod ansis prehendi possit; quemadmodum superior Varronis locus indicat. Eadem autem ratio est vocis *capedo*, quod itidem vel est a καπίθη, vel a *capiendo*. Nam ut ab *uro uredo*, a *torpes torpedo*: sic a *capio* fuerit *capedo*, unde *capeduncula*. Utrumque usurpat Tullius. Prius etiam Plinius, lib. XXXII. cap. II. & Tertullianus, in Apolog. cap. XXV. Atque hoc quidem, quod de *capedinis* etymo, qua vasis genus notat, dicebamus, plane arbitrarium est. At certum contra *capedo* a *capiendo* venire, qua ex se gignit compositum *intercapedo*. Quia sic proprie dicitur quod inter duo temporis spatia intercipitur. Gloss. vett. *Intercapedo*, διάστημα χρόνου. Festus: *Intercapedo, tempus interceptum, cum scilicet mora est ad capiendum*. Simplicem *capedinis* vocem pro loco accepit, non Perottus modo, qui *spatiosum aliquid, & alicujus rei capax* interpretatur: sed etiam Onomasticon vetus, in quo vertitur εὐρυχωρία, q. d. *latifundium*. Non memini tamen sic uspiam eam vocem accipi. Utcumque est, fallitur vir eruditus Joannes Morisotus, cum in Græca translatione sua paradaxorum Ciceronis, ubi Cicero *capedines*, ipso vertit εὐρυχωρίας. Nempe eum Onomasticum hoc decepit. Ciceroni sane *capedo* non locus est *capax*, sed *vas sacrificiale*.

CAPISTRARIUM habes apud Columellam, lib. XI. cap. IX. Georgius Merula Alexandrinus, in priscarum vocum enarratione putat, rectius legi *scaphisterium*: quod ait, vas esse rusticum. Sed nihil impedit, quo minus vulgata lectio retineatur. Nam ut a σφάλλω, *fallo*; a στέγω, *tego*; a σχαστήρια, *casteria*; ita a σκαφιστήριον fit *capisterium*.

CAPISTRUM possit Græcum videri. Nam καπίστριον eadem notione legas apud Hesychium, Suidam, Etymologum: quod Nunnesium movit, ut *a* καπίστριον deduceret *capistrum*. Quod si placet, erit a κάπη, id est, *præsepe*. Sed Græci posteriores καπίστριον a Latinis acceperunt. Veteres autem pro eo dicebant φορβέας & κημός. Priori modo *capistrum* Glossæ Philoxeni, posteriori Onomasticon vetus interpretatur. Quare melius; *capistrum*, a *capite jumentorum* dici scribit Isidorus, lib. ult. c. ult. Ac similiter Perottus. Sed imprimis placet, ut deducamus a *capiendo*, quia eo jumenta *capiuntur*, teneturque. Juvat ἀναλογία. Nam ut a *moneo* est *monitum*, hinc *montum*, unde *monstrum*: sic a *capis* est *capitum* (pro quo per syncopen *captum* dicimus) a *capitum* vero *capistrum*. Nec abludunt, a *luo*, *lutum*, *lustrum*; a *claudo*, *clausam*, *claustrum*, & similia. *Capistra* etiam rei rusticæ scriptoribus dicuntur vincula, quibus vineæ capiuntur ac ligantur. Columella, lib. IV. cap. XX. *Cum ad summum palum vitis extenta est, capistro constringitur, ne fœtu gravata subsidat, curveturque*. Sed & Cato, cap. XII. *capistra* dicere videtur retinacula, quibus præla tanquam frenis capiuntur, cum ducenda sunt & torquenda, vel potius subducenda: ut monuit Turnebus, lib. VIII. cap. VI.

CAPITIORUM meminit Ulpianus, l. XXVII. D. de auro, arg. leg. De iis sic Varro, lib. IV. de L. L. *Capitium, ab eo quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit*. Non audiendus Nonius Marcellus, qui literarum adfinitate ac sono deceptus, *capitis tegmen* esse tradit. Sane, quem pro se adducit Varronis locum, is adversus ipsum testimonium dicit. Sic enim Varro, libb. de vita pop. Rom. *Nec ad orbitom matrumfam. instituti, quod ea pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant*. Plura hac de voce diximus, Animadversionum Grammat. lib. ult.

CAPPARIS, non a feminum capitibus, quæ in summo habet: sed Græcum est κάππαρις. Mirifice unam hinc sententiam fabricat Isidorus, lib. XVII. c. X. *Capparis a Græcis nomen sumsisse videtur, quod habeat rotunda in summitatibus feminum capitella*.

†CAPRA. Hesychius: Κάπρα, αἴξ, Τυῤῥηνοί. I. e. quae αἴξ Graecis, ea *Capra* Tuscis vocatur. Ex quo discimus *Caprae* & *Capri* (*caper* non tantum est *hircus castratus*, verum etiam *hircus maritus*, unde Virg. *Vir gregis ipse caper*) nomina a Tuscis sumpsisse Latinos. Porro *Capra* & *Caper* poterat ab Arabico deduci. Vide Castelli Arabica sub rad. נפר, ubi haud semel *capellae* significatio occurrit. Sed aegre adducor, ut ab Arabica lingua etyma vocum Tuscarum ducam, quae parum fida observavi. Est omnino a Chaldaico צפיר *Tapir* & צפירא *Tepira* (utrumque significat tum *hircum* sive *caprum*, tum etiam *capram*: prius in Daniele, utrumque in Targumim millies occurrit) a *Tapir*, inquam, sive *Taper* fit *Caper*: modo T in C mutes: quae mutatio in lingula omnibus saepe (*) fit. Deinde a *Caper* fit *Capra*; quae CAPRA poterat ceteroqui ab altero *Tepira* sive *Tapera* mox *Capera*, descendere. Alibi τὸ CAPER ex כפיר *cepir*, *Leonis* vocabulo deducebamus per ὑπέρθεσιν. MAZOCHIUS.

CAPREOLUS pro silvestri *capro*, quomodo usus Maro in Eclogis, diminutivum videtur a *capreus*, cum tamen non *capreus*, sed *caprea* in fem. dicamus, ut Priscianus ait, lib. III. At magis operæ est dicere, quare *capreoli* in vitibus dicantur cincinni illi, sive claviculæ, ut Plinius vocat, quibus repit vitis. Caussa autem est, quia *capreoli* animalis cornua inflexa referant; unde & *intortos cincinnos* appellat Varro. Cum autem hoc *capreolum* dixissent, placuit id, unde *capreolus* oritur, *capream*, velut parentem, appellare. Id Varro nos docet, lib. I. de R. R. cap. XXX. *Ex altera*, inquit, *parte caprea dicta, quod parit capreolum: is est coliculus viteus intortus, ut cincinnus*. Aliud tamen etymon *capreoli* idem ponit. Continuo enim subdit: *Is enim, vites ut teneat, serpit ad locum capiundum, ex quo, a capiendo, capreolus*. Et Festus: *Capreoli, vitium cincinni interti, quia ad locum capiendum tendunt, appellati*. Similiter Isidorus lib. XVII. cap. V. *Capreoli dicti, quod capiant arbores. Sunt enim cincinni, vel uncinuli, quibus se innectere vites, & suspendere solent arboribus: quo adminiculo freti palmites ventos ac turbines sustinere queant, & sine lapsu pediculorum, fructus suos sustineant, & se vaga proceritate diffundant*. Sed magis placet, esse metaphoram ab animali. Quemadmodum & ad alia translatum. Nam ab hac similitudine cornuum *capreo-*

(*) *Mutatio litterae* T *in* C *occurrit in Phoenicio Carthaginis vocabulo* Chartada, *ex quo prius fieri debuit* Καρθάδων, *deinde* (*mutato* Θ *in* Χ) Καρχήδων. *Quas ceteri Graecorum* ὄρνιθας, *eas Siculi* ὄρνιχας *appellabant*. *Pro communibus adverbiis* ὅτι, ποτὶ, τότε, ἄλλοτε, *Dores dicebant* ὅκα, πόκα, τόκα, ἄλλοκα. *Ab* ἀντλῶ *Latini fecerunt* Anclare, *auctore Festo*. Piracula Ditia *pro* πέρατα *i. e.* fines Inferorum, *teste Servio ad* VII. 568. *Postremo* (*ut alia taceam*) *alterum* Capri *vocabulum* HIRCUS *fit ab* Hirtus; *haud aliter, quam apud Hebraeos vox* שעיר tair *aut* tsair *non tantum* hirsutum *significat, sed etiam* hircum *ipsum*.

li factum est, ut ferramenti bicornis genus, *capreolus* diceretur. Columella, lib. XI. cap. III. de asparago: *Vere deinde, priusquam coeperit germinare, capreolis, quod genus bicornis ferramenti est, terra commoveatur.* Etiam inde est, quod in architectura *capreoli* sunt *proclinata hinc atque hinc ligna, quæ canterios sustinent:* ut interpretatur Philander. Similitudinem in eo esse censent Hermolaus Barbarus, ejusque gentilis Daniel Barbarus, quod, *sicut capreolus vites, ita ligna illa canterios, complectuntur.* Sed magis placet sententia Bernardini Baldi, qui ita dici censet, a *capreolo* animali, quia, *ut illi incursant adversis cornibus & renituntur: ita capreoli isti assurgentes, capita, seu cornua & frontes, canteriorum ponderibus opponunt.* Nam inde & Græcis dicuntur συγκύπται, ἀπὸ τοῦ συγκύπτειν, quod est, *pariter inclinare, atque incumbere in aliquid.* Et fuisse hanc quoque sententiam magni Turnebi, satis, puto, ostendunt hæc ejus verba, lib. II. Adversar. cap. IV. *Capreoli, qui a Græcis συγκύπται appellantur, tigilla sunt fastigiata, & in columellam suis capitibus nitentia, eamque hinc inde firmantia, ne nutet aut vacillet.*

CAPRICORNUS, quasi *caper cornutus:* ut Græcis αἰγόκερως, ab αἴξ, *capra;* κέρας, *cornu.* Sic dicitur, quia superiori corporis parte *caprum* refert, uti inferiori piscem. *Capram* fingitur referre, & quidem scandentem, quia sol, ubi ad *Capricorni* sidus pervenerit, iterum ad nos revertatur. Sed cur inferior pars piscis? quia primus tunc incipit mensis hibernus, quæ tempestas *pluvia*, unde & *hyems* dicta. Nam ὕειν, *pluere.* Atque iccirco & proximis duobus sideribus, Aquarii, & Piscium, nomen fecere. De *Capricorno* quod dixi, auctorem dabo Isidorum, lib. III. cap. LXX. *Capricorni figuram ideo inter sidera finxerunt, propter capram Jovis nutricem: cujus posteriorem partem in effigiem piscis ideo finxerunt, ut pluvias ejusdem temporis designarent, quas solet idem mensis plerumque in extremis habere.* Vide & quæ de hoc sidere Hyginus.

CAPRIFICUS, ἀγρία συκῆ, *ficus silvestris*, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Vulgo Græcis ἐρινεὸς, & ὄλυνθος. Rem ipsam Plinius describit, lib XV. c. XIX. De etymo sic Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Caprificus appellata eo, quod parietes, quibus innascitur, carpit: Rumpit enim, & prodit e latebris, quibus concepta est.* Nempe ficum hanc, *caprificum* κατὰ μετάθεσιν dici opinatur a *carpendo*, quomodo & *capras*, quasi *carpas*, dici putabat Varro. Rationem autem adfert, quod parietes, atque adeo saxa sibi obstantia, discerpat: unde Martialis, lib. X.

Marmora Messalæ findit caprificus. . . . .

eodem respexit Persius, cum Sat. I. ait:

Quo didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel intus
Innata est, rupto jecore exierit caprificus?

Sed ut de *capra* etymo falsus Varro, ita neque dubium, quin hi in *caprifici* etymo aberrent: neque alio argumento iis refutandis opus, quam quod arbor hæc Messeniis similiter dicatur τράγος, id est, *hircus*, ut ex Pausania Suidas testatur. Fortasse etiam veteres Latini, Messeniorum imitatione, eam *caprum* dixere, quam aliter vocarunt *caprificum*, quasi *caprum ficum*, ad differentiam capri animalis. In quo si vera ariolamur, videri etiam queat, *Junoni Caprotinæ*, & *Caprotinis Nonis*, inde nomen impositum, quod Nonis hisce Junoni sacra fierent sub *capro*, hoc est, *caprifico*. Sane a *caprifico* nomen impositum esse constat ex antiquis, fuseque ejus rei caussam narrat Macrobius, lib I. Sat. cap. XI. Verum ἀναλογώτερον, a *capro caprotinus* fit, quam a *caprifico*, unde potius fit *caprificinus*, vel *caprificalis*. At *caprotinus* a *capro* erit. A *caprificus* est *caprificare*, hoc est, culicibus, e *caprifico* genitis, ficubus aliis maturitatem adferre. Plinius, lib XVI. cap. XXVII. *Fici caprificantur.* Palladius, lib. VII. cap. V. *Nunc caprificandæ sunt arbores fici.* Rem plenius explicat locus Plinii, lib. XV. c. XIX.

CAPRONÆ; sive *capronea*, aliquibus dictæ videntur, quia *caprorum* propriæ sint. Merito autem rejicit hanc sententiam Perottus. Placet autem ei sententia Festi scribentis: *Caprona* (MStus, *Capronea*) *equorum jubæ in frontem devexæ, quasi a capite pronæ.* At Nonius non equorum modo, sed & hominum recte facit. Generatim enim ab eo definiuntur, *comæ, quæ ante frontem sunt.* Deinde idem quod Festus, etymon subjicit, atque hoc Lucilii adducit e Sat. VII.

Aptari caput, atque comas fluitare capronas
Altas frontibus immissas, ut mos fuit illis.

Fortasse tamen non est vox composita: sed simplex sive a *capite*, sive a *caperando*, quia frontem caperent, & corrugent. Hadr. Junius in Nomenclatore & libello de coma, idem esse ait, *antias* & *capronas.* Sane ex iis, quæ de his veteres Grammatici prodidere, difficile est discriminare. Differre tamen vel fidem fecerit hic locus Appuleii, lib. I. Florid. *Jam primum*, inquit, *crines ejus, premulsis antiis, & promulsis caproneis, anteventuli & propenduli.*

CAPRUNCULUM, *vas fictile*, exponit Festus. Nisi legendum *capunculus*, quod erit diminutivum a *capis.* Festus: *Capis, poculi genus dictum a capiendo.* Sin *caprunculus* rectum (ita est quoque in MSto), fortasse ex eo nomen sit, quia *capri* habuit figuram.

CAPSA, a *capiendo.* Nempe a *capso*, quomodo veteres dixere pro *prehendere*, teste Festo. Vel *capsa* & *capsula* sunt a κυψέλη, υ in α conversa, quomodo a κύλιξ est *calix*; a μυδάω, *madeo*, &c. Hesychius: Κυψέλαι, τὰ σιτηρὰ ἀγγεῖα. Idem: Κυψέλη, πλεκτὸν ἀγγεῖον μελισσῶν. Priori modo usus Aristophanes in Εἰρήνῃ, ubi vetus Scholiastes docet, κυψέλην fuisse vasis aut mensuræ genus figlinum sive testaceum, interdum etiam ex vitilibus, idque δεκτικὸν πυρῶν ἢ κριθῶν, nomen autem accepisse ab obscuritate, διὰ τὸ κεκρύφθαι τὴν ὕλην. Addit quoque differre a κυψελὶς, quia ea notentur *aurium sordes.* Vel dicendum, *capsa* esse a κάπτω, κάψω, quod est ἐσθίω, ut nempe proprie notet id, in quo cibi reponuntur. Vel quod maxime placet, esse a κάμψα. Hesychius: Κάμψα, θήκη, γλωσσοκομεῖον. Item, Καμψία, κανᾶ, κανίσκια, κανίσκια κυνηγετικὰ, ὡς γύργαθοι ἢ ὑποδήματα ποιά. Imo Festus quoque hanc sententiam secutus videtur. Nempe ut hæc vera sit lectio: *Capsa a Græco appellantur. Has illi κάμψας vocant.* Non autem κάμπτρας. κάμψα autem παρὰ τὸ κάμπτω, κάμψω, ἐπειδὴ ἐκ κεκαμμένων ξύλων αὐτὴν συνεστήσαντο. Ita Etymologus, atque ejus sententiæ auctorem laudat Dionem. Dicat aliquis, nihil opus esse longius ire, cum Græci non κάμψα solum, sed & κάψα dixerint, quod a κάμπτω venire, idem Dion apud Etymologum tradit. Imo & apud Suidam legas: Κάψα, κίστη καὶ θήκη. Sed omnino Græci posteriores κάψα a Latinis accepere. Quod si quis pertendat, ne κάμψα quidem nunc legi apud veteres Græcos, concessero ei hoc quidem: sed negabo, Verrium unquam *capsa* a κάμψα deducturum, nisi ipse apud veteres reperisset. Nam κάμπτρα, quod nunc legitur apud Festum, Græcum non est. Et ita prope ad illud accedit κάμψα, ut melius substitui non possit. A *capsa* est *capsarius*, apud Suetonium. in Ner. cap. XXXVI. *Constat, quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos.* Sic vocantur, qui pueris in scholam euntibus portant *capsam* librariam. Juvenal. Sat. X.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quam sequitur custos angustæ vernula capsæ.

Similiter *capsarii* dicti, qui mercede servanda in balneis vestimenta suscipiunt: prout definit Paullus, l. III. §. fin. ff. de offic. præfect. vig. Eamque descriptionem comprobant hæc verba Epiphanii, l. II. πρῶτον γάρ φασι τοὺς τοιούτους τὰς αὐτῶν ἐκκλησίας ὥσπερ φωλεοὺς καὶ σπήλυγγας ἐν ὀχυρωτάτοις οἰκοδομεῖσθαι. ἐν δὲ τῷ ἐξιέναι ἱματοφύλακές εἰσί τινες πρὸς ταῖς θύραις δίκην καμψαρίων, ὑπ' αὐτῶν ἐπιτεταγμένοι. Quem locum, licet jam ab aliis observatum, nobis quoque eo reponere visum fuit, quod, cum *capsarios* Epiphanius καμψαρίους vocet, non leviter ea res confirmet etymon illud, quo a κάμψα *capsa* fieri dicebamus.

Capulus, sive *capulum*, duo notat: nunc enim manubrium gladii significat: nunc arcam funebrem, qua mortui elati. Posteriori significatione per *k* legas *Kapulus*, in Glossis, idque differentiæ caussa. Pro *capulo ensis* omnino nomen a *capiendo*, quia *capitur* ea parte: ut *manubrium*, quia manu prehenditur. Ac similiter Græcis vocatur λαβὴ a λαβεῖν. At pro *arca funebri* potius sit a κάπαλος, α in υ verso, ut ab ἰταλὸς, *vitulus*. Nempe a figura *præsepis*, quæ Græcis καπηλή. Hesych. καπαλαὶ, φάτναι. Quamquam & hac significatione a *capiendo* esse possit, quia mortuum capit. Et ita veteres. Festus: *Capulum, & manubrium gladii vocatur, & id, quo mortui efferuntur. Utrumque a capiendo dictum. Sane a capulo fit capularis*. Servius ad VI. Æn. *Pheretro Græce dixit. Nam capulus dicitur a capiendo. Unde ait Plautus, Capularis senex, id est, capulo vicinus*. Nonius Marcellus: *capulum dicitur quicquid aliquam rem intra se capit. nam sarcophagum, id est, sepulcrum, capulum veteres dici volunt, quod corpora capiat*. Sed fallitur, cum id *capulum* putat. Nec enim *capulus* arca est, qua mortuus conditur, sed qua effertur. Sequitur deinde apud Nonium: *Plaut. Asin. dicens de sene: Perii misera, ut osculatur carnufex, capuli decus. Idem Milite: Quid ais tu? Itane tibi ego videor oppido Acherunticus, Tam capularis? id est: capulo proximus. Novius Poppo: Præterito, dum istos invitaveris suffragatores, pater prius in capulo, quam in curuli sella suspendit nates. Lucillius Satyra, libro secundo.*

Quem cum vidissent Hortensius, Postumiusque,
Cæteri item in capulo hunc non esse, aliumque cubare.

Varro Cosmotoryne περὶ φθορᾶς κόσμου, propter cunam capulum positum nutrix tradit pollinctori. Isidorus de capuli etymo paullum abit. Sic enim ille, lib. ult. cap. II. *Feretrum dicitur, quod in eo mortui deferantur, & est Græcum nomen. Nam φέρετρον dicitur ἀπὸ τοῦ φέρειν, id est, a ferendo, Nam Latine capulus dicitur, quod super capita hominum feratur: sic Plautus, capularis senex, id est, vicinus capulo*. Sed omnino audiendi potius Festus, Servius Noniusque, quam unus, isque omnium recentissimus Isidorus: cui plus debemus, cum fidi exscriptoris, quam cum veri scriptoris munus obit. Ut autem Latini dixere *capularem*, hoc est, jam morti contiguum (ita & Fulgentius exponit de prisco sermone;) sic Græci τυμβογέροντα vocant; similiter etiam σορίλλην dixere, quasi qui alterum pedem jam habeat ἐν σορῷ, hoc est, in *sepulchro*. Hesychius: Σορίλλη, σκῶμμά τι ἐπιχωριάζον εἰς τοὺς γέροντας.

Caput, qui dictum volunt ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, uti Nunnesius inter alios facit, quique cum Festo deducunt a κάρα, ejusdem significationis vocabulo; hi, si Fungerum audimus, non adeo rem ipsam assecuti videntur, atque illi, qui, duce Varrone, etymi rationem inde arcessunt, quod a *capite* initium *capiant* sensus & nervi. Sed Fungeri judicium in etymologiis sæpe desideramus. Quare, eo licet repugnante, malimus ipsi *caput* deducere a κεφαλή. Nam & φ interdum habit in tenuem *p*, quomodo a σοφὸς, est *sapio*; a κάρφω, *carpo* &c. & E non raro in A abit, quomodo a μένω est *maneo*; ab ἔνος, *annus*, &, juxta quosdam, a σέβομαι, *Sabini*; ab Hebræo & Syro EBEA, quo ἑσπέρα significatur, *Arabes*, &c. Quod si hæc minus placent, fuerit a כף, *curvare*, seu Syro כפא, *inclinare*, quia *caput* forma est globosa, & ad inclinandum se idonea. Sane a Syro illo est & κύπτειν, *caput inclinare*. A *caput* est *capidulum*, & *capitulum*. Sed *capidulum* est genus vestimenti, quo *caput* tegebatur, teste Festo. Et similiter Glossæ Arabico-Latinæ: *Capedulum*, vestimentum *capitis*. Sed *capitulum* est diminutivum. Hoc alterum diminutivum ex se non format. Neque enim a *capitulum* dicimus *capitellum*, quamvis a *cistula* est *cistella*, imo & *cistellula* apud Plautum. Varro, lib. VII. de L. L. *Minima in quibusdam non sunt, ut avis, avicula, aviccla: caput, capitulum, capicellum*. *Capitella* tamen legimus apud Plinium, lib. XXIV. cap. ult. & lib. XXXVI. cap. XXIII. Scio, in quibusdam codd. legi *capitula*. Sed *capitella* utrobique scriptum etiam in optima illa Parmensi, anno 1476. A *caput* quoque est *capitarius*. Neque enim *capitarium æs* dicebatur, quod *capi* potest, prout in vulgatis Festi codd. legitur; sed τὸ ἀρχαῖον δάνεισμα, quod Platoni κεφάλαιον, Ciceroni *caput* dicitur; tanquam *caput* ac principium usuræ: vel (quod Scaligero verisimilius fit) æs illud quod *capite* penditur. Nam, ut alibi ait Festus, duplex erat tributorum conlatio, una in *capite*, altera e censu. Unde *capite censi* quia *capite* potius, quam ære censerentur. Sane proletariis ipsis minus honorati erant. Vide Gellium, lib. XVI. cap. X. Ejusdem originis est *capitalis*: unde *capital* κατ' ἀποκοπὴν dicitur pro *capitale*; quomodo & *vectigal* dicitur pro *vectigale*; *Minerval* pro *Minervale*; *animal*, pro *animale*; *sal*, pro *sale*, &c. *Capital* vero, Festo teste, *facinus* vocatur, *quod capitis pœna luitur*. Eodem auctore *capitalis locus* (ita corrigit Scaliger) dicitur is, ubi, siquid peccatum est, *capite* violatoris expiatur: Sic *capitale* fuit templum captæ Minervæ, de quo Naso, III. Fast.

An quod habet legem, capitis qua pendere pœnas
Ex illo jubeat furta recepta loco?

A *capite* etiam *capito*; ut a *fronte*, *fronto*; *labeo*, a *labiis*; *naso*, a *naso*. *Capito* autem Ciceroni, qui magno est *capite*: unde & piscis ita dictus Catoni. Etiam *capito*, qui non decedit de sententia: quomodo *duros capitones* Plautus dixit, Persa. Onomasticon vetus, *Capitones*, ἀτέραμονες. De compositis, *Capillus*, *Sinciput*, *Occiput*, seorsim dicemus. Solum hic agemus de iis, quæ in *ceps* desinunt. Ut sunt, *biceps*, *triceps*. Nec enim audiendus H. Stephanus, qui, libro de suspecta Latinitate, hæc eâ ratione facta censet a δικέφαλος, & τρικέφαλος, quâ a διφάσιος & τριφάσιος sunt *bifarius* & *trifarius*. Nam quæ, cum integra essent, in *capitis*, vel *capis* desinebant, sive a *caput*, sive a *capio* descendant, κατὰ συγκοπὴν in *ceps* terminantur. *Biceps* autem, & *triceps*, facta sunt ex *bicapitis* & *tricapitis*. Idem judicium esto de *preceps*, quod factum ex *præcapitis*; quemadmodum argumento est, quod *præcipitem dare*, Græcis sit, ῥίπτειν εἰς κεφαλήν. Falluntur enim, qui *preceps* dictum ajunt, quia re necdum considerata aliquid præcipit, ac præoccupat. Itidem parum convenit, num *anceps* a *caput* sit, an a *capiendo*. Utramque sententiam ponit, sed posteriorem magis probat Festus Pompeius. Verum (quemadmodum in *Anceps* diximus) facile hic nodus solvitur, si verum est, quod statuunt veterum quidam, omnia a *caput* derivata facere *cipitis* in casu patrio; contra in *cipis* vel *cupis* terminari, quæ a *capio* descendunt. Sane *cipitis* faciunt, *biceps*, *triceps*, *præceps*, quæ a *capite* esse ostendimus. Contra in *cipis* vel *cupis* desinit genitivus vocum *particeps*, *municeps*, *auceps*, *manceps*, *forceps*, quæ a *capio* derivantur, factaque sunt e *particupis*, *municapis*, *avicapis*, *manucapis*, *formicapis*, vel potius *ferricapis*. Eodem etiam indicio constare possit, *princeps*, & *deinceps* a *capiendo* esse, quod & Festus confirmat: *Deinceps*, inquit, *qui deinde cepit; ut princeps, qui primum cepit*. Item *deincipem antiqui dicebant, proxime quemque captum; ut principem, primum captum*. Par ratio in *inceps*. Nam ab *inde capiendo*, *inceps*; ut a *deinde capiendo*, *deinceps*. Quamquam nec tam ab *inde* & *deinde*, quam ab *in* & *dein*. *Inceps* autem dixisse veteres, ex Festo discimus. Sunt qui hæc deducant a *capus*, corrupto Festi codice decepti. Nam in *deincipem* pro *captum* male legerunt *capitum*. Sed quod ad σημεῖον illud, quo veteres putant, derivata a *caput* dignosci a prole verbi *capio*: non videtur illud certum satis esse τεκμήριον, quemadmodum alibi ostensum. A *princeps* est *principium*; ut a *conjux*, *conjugium*: ac ut a *conjux*, *conjugalis*; a *conjugium*, *conjugialis* dicimus; sic a *princeps* fit *principalis*; a *principium*, *principialis*, quo Lucretius utitur, lib. II. & VI. Plura de hujuscemodi in CEPS derivatis in ANCEPS diximus.

†Capys quid apud Tuscos significet, & quomodo id vocabulum ex כף *Cap*, deducatur (non dissentiente

Bocharto pag. 585. 38.) dixi supra Diatr. V. §. 2. Mazochius.

Carabus, κάραβος, cancri genus, cauda a ceteris cancris distans: ut ait Plinius, lib. ix. cap. xxxi. Inde Belgis *krabbe*, & Germanis *krebs*, & Gallis *escrevisse*: nisi hoc a Francis in Gallias invectum. Κάραβος autem, juxta Etymologum, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, τῆς κεφαλῆς προεχούσης. Possis & a *gravitate capitis* deducere, a κάρα & βαρύς. Addit Etymologus, & de *navigii genere* dici. Cujus notionis etiam mentio apud Isidorum, lib. xix. cap. i. *Carabus, parva scapha ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus navigii præbet*.

Caracalla videri possit ita dici, quasi κάρας κάλλος, hoc est, *capitis ornamentum*. Sed obstat quod sit *vestis talaris*. Hinc Rhodiginus volebat esse vocem hybridam e Græco κάρα id est, *caput*, & Latino *calx*, quia a capite usque ad calcem demittatur. Talarem quidem esse vestem indicat Spartianus: *Ipse* (Antoninus) *Caracalli nomen accepit a vestimento, quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod antea non fuerat. Unde hodieque Antoninianæ dicuntur Caracallæ ejusmodi, in usu maxime Romanæ plebis frequentatæ*. Eadem fere Sext. Aurel. Victor, editus ab Andr. Schotto. Alter vero Aurel. Victor. hac de re sic scribit: *At cum e Gallia vestem plurimam devexisset, talaresque caracallas fecisset, coëgissetque plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine hujusce vestis Caracalla cognominatus est*. Ubi cum dicat Victor, e Gallia prodiisse, videri possit esse ὑποκοριστικὸν a *caraca*, sive *casaca*, quo nomine Galli hodieque chlamydem appellant. Confirmat hanc rem, quod *cucullæ* propriæ fuerint Gallorum: at *caracalla*, cucullam habuit, unde Gloss. vett. Καρακάλλιον, *cuculla*. Hieronymus de veste Sacerdotali: *Et efficitur pallìolum miræ pulcritudinis, præstringens fulgore oculos, in modum caracallarum, sed absque cucullis*. Ubi mirum ab Hieronymo *caracallam* vocari palliolum, cum Spartiano & Victori sit vestis talaris, ut vidimus. Dion μανδύῃ similem facit. Vide Scaligerum, ad Eusebii annum MCCXXIX.

Carbas ventus est circa Solanum spirans, ut ait Vitruvius, lib. i. cap. vi. Estque ea constans veterum codicum lectio. Nec aliter Onomast. vet. *Carbas, ventus*, Λίψ. Sane Africus Italia dicitur *garbino*. Forte ex eo nomen, quia *carbasos* implet: quomodo *carbaseos ventos* dixit Tibullus. Vel ab acri flatu. Nam *acre*, vel *acutum*, Hebræis חרף. Similiter Martinius. [a *Caribus* dictus.]

Carbasi de voce sic Servius, ad illud iii. Æn.

> . . . . *Et auræ*
> *Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus austro.*

Carbasus genus lini est: quod abusive plerumque pro velo ponitur. Est a Græco κάρπασος, mutatâ tenui in mediam. At κάρπασος, quemadmodum Angelus Caninius scripsit, est a כרפס *carpas*, quod Hieronymus *carbasinum* transtulit. Habes Hebræum, Esther i. 6. Sed quid, si dicamus, *carbasum*, seu κάρβασον, esse vocem Hispanicam? Nam cum re voces communicari solent. *Carbasus* autem primum reperta in Hispania citeriore, circa Tarraconem; ut disertim Plinius tradit, lib. xix. cap. i. Καρπασίου λίνου, sic a *Carpaso*, aut *Carpasia* Cypri urbe, dicti, meminit Pausanias, libro primo: ubi id igne consumi negat: καὶ οἱ, inquit, ἐκ λίνου Καρπασίου θρυαλλὶς ἔνεστιν· ὃ δὴ πυρὶ μόνον λίνων οὐκ ἔστιν ἁλώσιμον. Sed nihil hoc ad *carbasum*, quia loquitur Pausanias de lapide Carystio, ex quo lini genus texebatur, quod ignibus resisteret: imo igni injectum redderetur splendidius. *Carbasi* succus est inter medicamenta venenata: ut docet Dioscorides, lib. vi. cap. xiii. ubi ait: τὸν τῆς καρπάσου ὀπὸν ποθέντα κάρον ἐπιφέρειν καὶ πνιγμὸν ὀξύν. *epotum carbasi succum, soporem adferre, citamque strangulationem*. Galenus, lib. i. de antidot. & τοῦ κατὰ τόπους, lib. i. cap. iii. composita voce ὀποκάρπασον vocat, qui Dioscoridi καρπάσου ὀπός. Ex *carbaso* texebantur vela tenuissima, unde Maro viii. Æn. de Tyberino ait:

> . . . . *Eum glauco tenuis velabat amictu*
> *Carbasus, & crines umbrosa tegebat arundo*.

Valerius quoque Maximus id vestimenti genus tribuit Æmiliæ, virgini Vestali, lib. i. cap. i. de cultu Deorum. Novembri quoque *carbaseum* indutum assignat Ausonius, Idyl. de mensibus. Vide & Nonium, cap. de gen. vestimentorum.

†Carbasus vocabulum est ab Hispanis Tarraconensibus petitum: de quo vide Vossium. At hi a Poenis, qui postremo ab Orientalibus, apud quos כרפס *carpes* (in lib. Esther) est *Carbasus*. Nec secus se res habet in sVDARIVM, quae vox a Syris ad Poenos, hinc ad Hispanos manavit, a quibus tandem ad Latinos ea vox pervenit, ut alibi ostendimus. Mazochius.

Carbo proprie est *pruna* exstincta, ut *pruna carbo* ardens: quod discrimen Servius ponit, in xi. Æn. & Isidorus lib. xix. cap. vi. Itaque iidem *prunam*, quasi *perurinam*, a *perurendo* dictam volunt: ac addit Isidorus, *carbonem* similiter dici, quia caret flamma. Nempe a *careo*, inserto *b* discriminis caussa fiet *carebo*, inde per syncopen *carbo*. [a *cremando* dicta. vide notata ad Κράμβος, κραμβαλίζειν, ἀποκραμβαλισμός.] Sed alii malunt deducere a κάρφω, hoc est, *arefacio*, ξηραίνω. Vel a Chaldæo חרורא, id est, *siccitas*, *æstus*. Itaque *carbones*, interpretantur ligna arida ustulataque. Vel etiam quæ calorem & æstum præstant. Nec enim discrimen illud, quod veteres ipsi inter *carbonem*, ac *prunam* ponunt, perpetuum est. Cicero, ii. de officiis, de Dionysio Siciliæ tyranno agens: *Culteros metuens tonsorios, candenti carbone sibi adurebat capillum*. Ovid. lib. iii. Trist. el. xi.

> *Protinus inclusum lenti carbonibus ure*.

A *carbo* est *carbunculus*, ut a *fur*, *furunculus*; ab *avus*, *avunculus*, &c. In propria significatione usus Plautus, Mostellaria: *Amburetur misero ei corculum, ut carbunculus*. Hinc transfertur ad varia; uti ad terræ genus: de quo sic Varro, lib. i. de R. R. cap. ix. *In terra cum sit dissimili vi ac potestate, partes permultæ: in queis lapis, marmor, rudus, arena, sabulo, argilla, rubrica, pulvis, creta, glarea, carbunculus, id est, quæ sole perfervet ita fit, ut radices satorum comburat*. Vitruvius, lib. ii. cap. vi. *Itaque ut in Campania, exusta terra, pulvis; sic in Etruria, excocta materia, efficitur carbunculus*. Quibus subjungit: *Est autem ibi materia potestas mollior, quam tophus, solidior quam terra, quo penitus ab imo vehementi vaporis adusto, nonnullis locis procreatur id genus arenæ, quod dicitur carbunculus*. Ex quibus, cur carbunculus dicatur, satis liquet. Usi etiam Columella, Plinius, Palladius, alii. Transfertur præterea ad gemmæ genus ob ignis similitudinem: de quo ita Isidorus, lib. xvi. cap. xiii. *Omnium ardentium gemmarum principatum carbunculus habet. Carbunculus autem dictus, quod sit ignitus ut carbo, cujus fulgor nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris, adeo ut flammas ad oculos vibret. Genera ejus duodecim, sed præstantiores qui videntur fulgere, & velut ignem effundere. Carbunculus autem Græce ἄνθραξ dicitur*. Sed & idem scripserat Plinius, cujus hæc verba, lib. xxxvii. cap. vii. *Principatum habent carbunculi, a similitudine ignium appellati, cum ipsi non sentiant ignes, ob id a quibusdam apyroti vocati*. Ejus species est *Carchedonius*, de quo seorsum agimus. Est & ejusdem species, quæ *carbunculus amethystizon* dicitur: cujus caussam docent hæc Plinii verba: *Optimos vero amethystizontas, hoc est, quorum extremus igniculus in amethysti violam exeat*. De ceteris *carbunculorum* generibus ibidem vide. Est & *carbunculus* vitium atque arborum morbus. Plinius, lib. xvii. cap. xxxiv. *Quapropter & grando in his caussis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinarum injuria evenit. Hæc enim, verno tepore invitatis, & erumpere audentibus, satis mollibus insidens, adurit lactescentes germinum oculos: quod in flore carbunculum vocant*. Hæc Plinius. *Carbunculus* vero & *carbunculatio* vocatur, quia carbonis instar adurat, unde & Græcis καῦσις dicitur. Docet hoc idem Plinius, lib. xviii. cap. xviii. *In hoc temporis intervallo res summa vitium agitur, decretoria*

terio uvis sidere illo, quod Cuniculum appellavimus. Unde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exustae.

CARCERIS ἔτυμον, ac *Tulliani* quoque (quomodo in carcere locum vocari Sallustius in Catilinaria scribit) ponit his verbis Varro, lib. IV. de L. L. *Carcer a coërcendo, quod exire prohibentur. In hoc pars, quae sub terra, Tullianum, ideo quod additum a Tullio rege.* Sentit Varro, *carcer* dici, quasi *coacer*: quam ἐτυμολογίαν Servius quoque amplectitur, ad I. Æn. & Isidorus, lib. V. Orig. cap. XXVII. & lib. XV. cap. II. quo loco firmandae hujus rei adducit illud Frontonis: *Ut pergraecari potius amoenis locis, quam coërceri carcere videretur.* [ab ἕρκος, ἕρκος idem quod εἱρκτὴ vel ἑρκάνη. Hesych. Γέργυρα, αὐλή, δεσμωτήριον.] *Tullianum* vero vult Varro dici, a Servio *Tullio*, qui primus hanc sub terra partem addiderit carceri. At carcerem ipsum (ut lib. I. tradit Livius) primus ad terrorem increscentis audaciae, media urbe, foro imminentem aedificavit Ancus Martius. De *Tulliano* recte Varro; de *carceris* vero etymo magis placet sententia Scaligeri, qui in conjectaneis vult dici a κάρκαρα, quod pro μάνδραις usurpari discimus ex Hesychio. [Γοργύρα. Κάρκαροι, δεσμοί. Hesych.] Idem tamen ad Festum tradit, esse a *cancer* mutato *n* in *r*: qua de re plura diximus in *Cancelli*. Imo Santra, apud Festum, in *Querquera*, deducit a κάρκαρος significante *tremorem ex frigore*: vel *horribilem*, quando exponitur δεινή. Sed & esse potest a κάρκαροι, qua, eodem Hesychio teste, significat δεσμοὺς ut proprie de *vinculis publicis* dicatur. Sane magis haec placent, quam ut (quae eruditissimi Friderici Morelli, in notis ad Dionem, suspicio est) *carcer* dicatur, quasi κέρκος, quomodo Cretensibus, seu Cypriis, *carcer* vocabatur: si veteribus scholiis credimus. Μεταφορικῶς autem *carceres* dicti, quos Graeci ἀφετηρίας, & ἱππάφεσιν appellant, ut interpretantur Glossae B. Benedicti. Nempe quia equi istic, usque dum dimittantur, tanquam intra *carcerem* conclusi consistant. Varro IV. de L. L. *In circo primo, unde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres. Naevius Oppidum appellat. Carceres dicti, quod coërcentur equi, ne inde exeant, antequam magistratus misit: Oppidum, quod a muri parte pinnis turribusque carceres olim fuerunt. Scripsit Poeta: Dictator ubi currum insidit, pervehitur usque ad oppidum.* Quo ex loco lucem capit hoc Festi: *Oppidum dicitur & locus in circo, unde quadrigae emittuntur.*

CARCHEDONIUS, & *Chalcedonius*, differunt. *Chalcedonius* est species jaspidis: de quo alibi. At *Charchedonius* species est carbunculi. Unde pro eodem habet Publius Syrus, cum ait:

> *Quo Carchedonios optas ignes lapideos,*
> *Nisi ut scintillent? pictas est carbunculus.*

Ubi videmus, *Carchedonium* dici *scintillare*, vocarique *ignem lapideum*, ac mox *carbunculum* nominari. Iccirco & idem censetur ac *pyropus*, cui nomen ex πῦρ, *ignis*, & ὤψ, ὠπὸς, *adspectus*. Unde Ovidius, Solis domum describens:

> *Clara micante auro, flammasque imitante pyropo.*

Carchedonius autem dictus a *Carthagine*, quae Graecis Καρχηδών. Non quasi Carthagine nasceretur: sed quia e Garamantibus Carthaginem, inde ad alios adveheretur. Hinc Plinius de carbunculis: *Horum genera Indici & Garamantici, quos & Carchedonios vocavere propter opulentiam Carthaginis magnae.* A *Carchedonio* hoc *carbunculo* diversus est, qui ἁπλῶς vocatus *Carchedonius*: qui, Plinio auctore, non apud Indos, sed apud Nasamones in Africa, inque Ægypto circa Thebas, nascebatur: iisque e locis portabatur Carthaginem: unde itidem *Carchedonii* nomen accepit.

CARCHESIUM, καρχήσιον, proprie est summa mali nautici pars: unde Athenaeus, lib. XI. interpretatur, τοῦ ἱστοῦ τὸ πρὸς τῷ τέλει. Pollux, lib. I. cap. IX. τὸ τελευταῖον, τὸ πρὸς τῇ κεραίᾳ. Hesychius: τὰ ἄκρα τῶν ἱστῶν. Fortasse nomen διὰ τὸ καρχαλέον, τουτέστι τὸ τραχὺ, ut idem Hesychius interpretatur. Ob similitudinem vero sic dicitur *poculi genus*: nempe quod extendatur, ut malus in navi: quemadmodum ibidem Athenaeus ait, & ex eo Eustathius. Sed verba ipsius Athenaei ponam: Καλλίξενος ὁ Ῥόδιος ἐν τοῖς περὶ Ἀλεξανδρείας φησὶν, ὅτι καρχήσιον ποτήριόν ἐστιν ἐπίμηκες συνηγμένον εἰς μέσον ἐπιεικῶς, ὦτα ἔχον μέχρι τοῦ πυθμένος καθήκοντα· ἐστὶ δὲ ἱκανῶς ἐπίμηκες τὸ ποτήριον τὸ καρχήσιον, καὶ τάχα διὰ τὸ ἀνατετάσθαι οὕτως ὠνόμασται· ἀρχαιότατον δ' ἐστὶ ποτήριον τὸ καρχήσιον, εἴγε ὁ Ζεὺς ὁμιλήσας Ἀλκμήνῃ, ἔδωκε δῶρον αὐτὸ τῆς μίξεως, ὡς Φερεκύδης ἐν τῇ δευτέρᾳ ἱστορεῖ, καὶ Ἡρόδωρος ὁ Ἡρακλεώτης. Ἀσκληπιάδης δ' ὁ Μυρλεανὸς κεκλῆσθαί φησιν αὐτὸ ἀπό τινος τῶν ἐν τῇ νηῒ κατασκευασμάτων· τοῦ γὰρ ἱστοῦ τὸ μὲν κατωτάτω πτέρνα καλεῖται, ᾗ ἐμπίπτει εἰς τὴν ληνόν· τὸ δ' οἷον εἰς μέσον τράχηλος· τὸ δὲ πρὸς τῷ τέλει καρχήσιον. ἔχει δὲ τοῦτο κεραίας ἄνω συννευούσας ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη, καὶ ἐπίκειται τὸ λεγόμενον αὐτῷ θωράκιον, &c. Quae verba Latine transferre supersedeo, cum quia interpretationem eorum imperitior reperiet pag. 474. edit. Commel. tum quia eadem prope scribit Macrobius, cujus haec verba, lib. V. Sat. cap. XXI. *Est autem carchesium poculum Graecis tantummodo notum. meminit ejus Pherecydes in libris historiarum; aitque, Jovem Alcmenae pretium concubitus carchesium aureum dono dedisse: sed Plautus insuetum nomen reliquit, aitque in fabula Amphitryone, pateram datam: cum longe utriusque poculi figura diversa sit; patera enim, ut & ipsum nomen indicio est, planum ac patens est. Carchesium vero procerum & circa mediam partem compressum, ansatum mediocriter, ansis a summo ad infimum pertinentibus. Asclepiades autem vir inter Graecos apprime doctus ac diligens, carchesia a navali re existimat dicta. ait enim navalis veli partem inferiorem pternam vocari, at circa medium ferme partem τράχηλον dici; summam vero partem carchesium nominari, & inde diffundi in utrumque veli latus ea quae cornua vocantur.* Porro utramque *carchesii* significationem exemplis illustrat Nonius Marcellus: *Carchesia*, inquit, *genera poculorum. Virgil. Æn. lib.* I.

> *Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.*

Et Georg. lib. IV.

> . . . *Mater, cape Maeonii carchesia Bacchi.*

Alias summa pars mali, hoc est, foramina, quae summa mali funes recipiunt. Lucilius:

> *Tertius hic mali superat carchesia summa.*

Catullus Veronensis:

> *Lucida qua splendent summi carchesia mali.*

Haec Nonius. Praeterea, ut Hesychius tradit, καρχήσιον dicitur τὸ ἐπικείμενον τῷ ἱστῷ ξύλον, καὶ ἐργαλεῖον τεκτονικὸν δελτοειδές. Quo pertinere videtur hic Vitruvii locus, lib. X. cap. ult. *Eo tempore quidam architectus ab Arado, nomine Callias, Rhodum cum venisset, acroasin fecit, exemplumque protulit muri, & supra id machinam in carchesio versatili constituit, qua helepolim ad moenia accedentem corripuit & transtulit intra murum.* Meminit & ejus, cap. V. ejusdem libri. Ita autem dicebatur a similitudine navalis *carchesii*. Eam optime exponit Bernardinus Baldus, his verbis: *Carchesium*, inquit, *est trabs erecta, robusta quidem, & annulis ferreis revincta; in cujus suprema parte, ferrea fibulae inserta, transversa alia pars librata continetur, & facile circumvertitur: ab altera extremitate ferrei harpagones dependent, quibus onera annexa sublevantur, & machina vectibus circumversa curribus facillime imponuntur. Ejus imaginem affabre expressam habemus in majusculis literis* T, ✝.

CARDAMOMUM, καρδάμωμον, nomen habet a *cardamo* & *amomo*. Est enim κάρδαμον, sive *nasturtium*, vulgari *cardamo* magis aromaticum, propeque accedens ad *amomum*. Hinc Plinius, lib. XII. cap. XIII. cum de amomo & amomide locutus esset: *Simile his & nomine, & frutice, cardamomum, semine oblongo.* Quod si *cardamomum* dicitur, quia sit *cardamon*, simile *amomo*: etiam *cinnamomum*, κιννάμωμον, ex eo nomen habebit, quia sit κίνναμον, *cinnamon*, simile *amomo*. Itaque probare non possum illud Isidori, lib. XVII. Orig. cap. VIII. *Amomum vocatum, quod veluti odorem cinnamomi referat.* Malim dixisset: *Cinnamomum vocatum, quod veluti odorem amomi referat*

ferat. Veteres hac de caussa, tam Græci quam Latini, sæpe *cinnamomum* & *amomum* confundunt.

C a r d i a c i, καρδιακοί. Ciceroni, Juvenali, aliis, ita dicuntur, non qui *corde*, sed qui *stomacho* laborant. Nam καρδία veteribus Medicis est superius stomachi orificium; quomodo & Hippocratem usum esse Galenus docuit. Hujus vocis ambiguitas Lucretium ipsum decepit, quo loco pestilentiam Atticæ descripsit. Victorium vide lib. xxviii. Var. Lect. cap. xvii.

C a r d o unde sit, docere conatus Servius ad i. Æn. *Cardo*, inquit, *dictus, quasi cor januæ, quo movetur*, ἀπὸ τῆς καρδίας. Et Isidorus, lib. xv. cap. vii. *Cardo*, inquit, *est locus, in quo ostium vertitur, & semper movetur, dictus* ἀπὸ τῆς καρδίας, *quod quasi cor hominem totum, ita ille cunctus januam regat ac moveat. Unde & proverbiale est, In cardine rem esse*. Hæc Isidorus. Proverbii autem ejusce meminit & Servius ad illud i. Æn.

. . . *Haut tanto cessabit cardine rerum*.

De etymo longe veri similiora sunt, quæ Martinius adfert. Nempe ut κατὰ μετάθεσιν sit a κράδη hoc est, *hamus*, vel aliud, ex quo quid suspenditur. Sane Germania similiter cardo est *thürangel*, quasi *januæ hamum* dicas. Vel a κραδάω, hoc est, *agito*. [a καρτύνω καρτύνες, nisi malis ab ἀρτύνες. sed melius a κραδάω, unde & κράδη *machina theatri*] In cardinibus enim janua agitatur, vertiturque. Horum alterum malim, quam ut sit a κρατέω, *firmiter teneo*: quia januam retinet. Vel a κάρτος, pro κράτος, hoc est, *robur*, *firmitas*, quam janua in solis cardinibus habet. *Cardo* ad varia transfertur. Ad cælestia, ut eum sic *cardines* dicunt cæli plagas: ut cum de ventis agens Vegetius, vocat *cardinem meridianum*, *occidentalem*, *septemtrionalem*. Unde ventos a quatuor mundi plagis spirantes dicimus *cardinales*. Quomodo Servius vocat in illud poetæ, *Eurum ad se, Zephyrumque vocat*. Vegetius eos *principales* nuncupat lib. iv. cap. xxxviii. Imo similiter quatuor virtutes principes vocarunt *cardinales*. Ac quia janua vertitur in *cardine*, etiam usi eo pro illo, in quo negotium vertitur. Ut apud Maronem:

. . . . *Haut tanto cessabit cardine rerum*.

Quem ad locum ita Servius: *Aut* δεικτικῶς *dixit, ne in tantum quidem: hoc est, brevi occasione cessabit. Aut simpliciter intelligendum: non poterit in tanta rerum opportunitate cessare. Ut sit de proverbio tractum, quod dicitur, Res est in cardine, hoc est, in articulo*. *Cardo*, agrimensoribus etiam limitis genus est. Cujusmodi limes sit, ostendere conatus est Servius, in i. Georg.

Ne signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat . . . .

Signare, notare, propterea quod cum agri colonis dividerentur, fossa ducebatur ab Oriente ad Occidentem, quæ Kardo nuncupabatur: & alia de Septemtrione, quæ Decimanus limes vocabatur. Sed Servio imposuit, quod hujusmodi sæpe est limitum ratio in præfecturis, ubi alia erat ratio, quam in coloniis. In his enim decimanus in Orientem, *Kardo* in Septemtrionem: unde & nomen a *Kardine* mundi. Quod ostendunt hæc Hygini verba, initio libri de limitibus constituendis: *Primum duos limites constituerunt: unum, qui ab Oriente in Occidentem dirigeret: hunc appellaverunt duodecimanum. Alterum a Meridiano ad Septemtrionem, quem Kardinem nominaverunt a mundi Kardine*. In Italia Duodecimanos vocarunt Gallicos, quia Gallia est ad Occidentem: ac *Kardinem* dixere maritimum, quia ad Septemtrionem ei sit mare Adriaticum. Frontinus de Coloniis: *Adrianus ager de limitibus maritimis & Gallicis: quos nos decumanos, & Kardines appellamus*. Ad *januarum cardines* revertor. His quæ præerat dea *Carna* dicebatur. Ovid. vi. Fast.

Prima dies tibi, Carna, datur: dea cardinis hæc est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Non tamen a *cardine* id nomen, quia (ut poëta ibidem ait :)

. . . . *Granen dixere priores*.

Inde *Carna* κατὰ μετάθεσιν. Cæteroquin a *carne* poterat dicta videri. Vitalibus enim præerat: qua de re Macrobius, lib. i. Saturn. cap. xii. Sed a *Cardo Cardea* dicta sit, si id quoque verum *Carnæ* nomen. Augustinus, lib. iv. de civit. D. cap. viii. *Tres Deos isti posuerunt, Forculum foribus, Cardeam cardini, Limentinum limini. Ita non poterat Forculus simul fores, & cardinem limenque servare*. Verum metuo, ne *Carnam* vel scripserit, vel scribere debuerit Augustinus. A *cardo* est *cardinatus*; ut, *cardinatum tignum*, apud Vitruvium, lib. xii. cap. xxi. Item, *cardinalis*, pro principali, & in quo quasi *cardo* vertitur Reip. aut Ecclesiæ. Ita in libro Officiorum Theodosii *Cardinales* vocantur Præfecti prætorio Asianæ diœceseos, & Præfectus Africæ, quod ceteris essent majores. Civilium autem magistratuum exemplo, ut Alciatus quoque opinatur, introductum est *Cardinalium* nomen in Ecclesiam. Ac putat Duarenus sic proprie dictos presbyteros, qui in majore Ecclesia, quam cathedralem appellamus, cum episcopo suo facerent rem divinam. Quando vero id nomen in Ecclesia cœperit, & quomodo paulatim *Cardinales* ad tantum honoris fastigium pervenerint, alibi commodius edissertabimus.

C a r d v v s sic vocatur a *carere*, quia aptus carendæ lanæ. *Carere* est κείρειν, sive ξαίνειν, quomodo utitur Plautus, Menæchmis, act. v. sc. ii.

. . . . *Dare unâ operâ pensum postules*,
Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere.

Ita hunc locum legit Varro, lib. vi. de L. L. Itemque Nonius. At in Camerariana, ac MSS. quoque codd. male est *carpere*. Plura vide infra in *Caro*. Est vero *carduus* alius quidem agrestis, de quo Maro:

. . . . *Segnisque horreret in arvis*
Carduus . . . .

Alius autem sativus ac hortensis: qui κατ᾽ ἐξοχὴν sic vocari solet: unde Gloss. *Carduus*, κινάρα. Siculi κάκτος vocant. Vide *Cactus*, & *Cinara*. A *carduus* est *carduetum*, locus *carduis* consitus. Usus Palladius. Ab eodem *carduelis*, de quo in *Acanthis*.

C a r e n v m est vini dulcis genus, quando decocta musti parte una duæ relinquuntur. Legas non modo apud Græcos, sed etiam Palladium, lib xi. cap. xviii. Item Apitium, de re coquinaria: & in Glossis Arabico-Latinis. Nomen videtur conflatum ex Κᾶρες καὶ οἶνος, quod primi illud *Cares* decoxerint. Id si est, *Caroenum* scribi debet. Vel potius simplex est, quando *Cares* etiam *Careni* vocabantur, ut apud Cassiodorum, in hist. tripart. Est hæc Turnebi sententia, lib. xiii. Advers. cap. xxiii. Isidorus Latinum putat. Ita enim ille, xx. cap. iii. *Carenum eo, quod fervendo parte careat. Tertia enim parte musti amissa, quod remanserit, carenum est*. Hinc *carenariæ* dicuntur cortinæ & vasa, in quibus *carenum* coquitur. Usus Palladius, lib. viii. cap. vii.

C a r e o, vel est a *carus*, quod Jul. Scaliger scripsit, libb. de causs. L. L. cap. xxii. *quoniam* nempe *deficiente annona carebant, atque ibi tum illa cara erat*. Vel potius a χατέω, quæ Angeli Caninii sententia est. Notat id verbum, *careo*, *egeo*, χρείαν ἔχω, ut interpretatur Hesychius. *T* conversum in *R*, quomodo & a *patricida* forte est *parricida*, & a πόρτις πόρρις, pro quo alii scribunt πόρις. Vel quod non minus placet, venit a χηρόω, id est, *destituor*, *careo*. Aut est ab Hebræo ערה, hoc est, *nudari*, *evacuari*. A *careo* est *caritum*, unde (ut Priscianus docet, lib. xi.) *cassum*, qua ratione a *defetiscor*, pro *defetiscitus* dicimus *defessus*. Proprie enim dicimus *nucem cassam*, quæ *vitiosa* dicitur Plauto, in Milit. act. ii. sc. iii. & Pseud. i. iii. sive quæ, ut Petronius loquitur, *inanis, & sine medulla, ventosa est*. At μεταφορικῶς dixit Afranius: *numera pertimuisti cassam terriculam adversarii*. Et Appuleius: *Quin igitur masculum animum sumis, & cassæ speculæ renuntias fortiter*. Fallitur Servius, cum a *quatiendo* dici putat. Sic enim ille ad secundum Æn. *Cassum*, inquit, *privatum, vacuum. Et cassum est quasi quassum, & nihil continens. Nam & vas quassum, quod humorem in se non continet, & est vacuum: unde & retia casses, qui multum in se vacui habent*. Quam

Servii

Servii sententiam de voce *cassus* merito damnat Nonius: at interea haut recte ipse deducit a *cassibus*: quæ verisimilius deduxeris a *cassus*, ut bene notarat Servius. Verba Nonii sunt: *Cassum veteres inane posuerunt; & arbitrandum est, ejus verbi proprietatem magis ab aranearum cassibus dictam, quod sint levis ac nullius ponderis; non ut quibusdam videtur, quasi quassum*. Verum *cassis* etymon suo loco adducimus. A *cassum* est *incassum*, qua ratione dicimus, *in vanum*, *in nihilum*. Quare nec audiendus idem Servius, cum, ad illud III. G. *Non cassibus ullis* scribit in hunc modum: *Cassibus*, inquit, *id est, retibus. Hinc est, quod & incassum dicimus, id est, sine caussa, quasi sine cassibus, sine quibus venatio est inanis*.

CAREX, *herba acuta & durissima, sparto similis*: ut Isidorus ait, lib. XVII. cap. 12. Sed etymologiam non addit. A *careo* esse videtur: non quidem quia *viribus careat*, ut quidam putarunt: sed quia ob acumen & duritiem idonea esset ad *carendum*, hoc est, carpendum & abradendum. A qua *carendi* notione *carduum* dici, ante ostendimus. A *carex* esset *carecetum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν *carectum* dicitur, locus caricibus abundans.

CARICÆ, fici genus. Plinius, lib. XIII. cap. V. *Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia; in ficorum caricas*. Meminit Papinius, lib. IV. Silv. carm. ult. *Chartæ, Thebaicæve, caricæve*. Ubi *Thebaicæ* sunt palmæ ex Thebaïde; *caricæ*, ficus siccæ, quæ Græcis ἰσχάδες. Sic autem a *copia* appellatæ: ut apud Isidorum, etiam in MSStis reperio, lib. XVII. cap. VII. Suspicor tamen, Isidorum pro *copia* scripsisse *loco*. Nisi forte Isidori mens est, sic dici, a *loco*, in quo carum *copia*. Sane nomen iis a *Caria*, ut vel fidem fecerit, quod eædem *Cauneæ* sunt dictæ a *Cauno*, *Cariæ* oppido: cujus Ptolemæus, Plinius, aliique plurimi meminerunt. Cicero, lib. II. de Divinatione: *Cum M. Crassus exercitum Brundusii imponeret, quidam in portu caricas Cauno advectas vendens, Cauneas clamitabat*. Plinius tamen *cauneas*, & *caricas* diversas facit, lib. XV. cap. de ficis: *Ex hoc genere sunt, ut diximus, Cottana, & Caricæ: quæque conscendendi navim adversus Parthos omen fecere M. Crasso, venales prædicantis voce Caunea*. Sed eo Plinius separat, quoniam *Caricæ* illi non solum, quæ e *Caria* advectæ, sed universe ἰσχάδες. unde & *Syriæ*, quemadmodum vidimus, tribuit, ac lib. XV. cap. V. etiam tribuit *Ægypto*. Nempe ut *Pergamena* prius, quæ *Pergamo* afferebatur, postea membrana quævis; sic *caricæ* prius, quæ e *Caria* ferrentur, postea quævis ficus siccatæ. Glossæ: ἰσχὰς, *carica*. Item aliæ cap. de fructibus: *Ficus*, σῦκα. *Caricæ*, ἰσχάδες. Sunt quibus placet, etiam καρύκας legi hac significatione. Nam Lucianum ajunt ea ratione dixisse τὰς παλάθας τῶν καρυκῶν· quæ Athenæus, Suidas, ἡγητήρια seu ἡγητήρια interpretantur, σῦκων καὶ ἰσχάδων παλάθην, hoc est, μάζαν. Verum, meo judicio, a κάρ fit καρικαὶ, non καρύκαι, aut καρύκκαι. Nec καρύκη, seu καρύκκη, est *carica*; sed, quemadmodum Erotianus auctor est, *intriti genus*, colorem habens sanguineum, quo quidam decepti αἱματιαν esse crediderunt. Galenus in Lexico Hippocratico ait, esse Λύδιον ἔδεσμα ποικίλον, ἐξ αἵματος σκευαζόμενον. Sane & Athenæus, lib. XII. Lydios ejus inventores facit. Verisimile autem est, inter alia admiscuisse genus καρύων, hoc est, *juglandium*: atque inde καρύκην nomen accepisse. Multum igitur distat a *caricis*. Has, uti & dactylos, missiculabant amicis, ac comedebant, boni ominis caussa. Ovid. I. Fast.

Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi,
Et data sub niveo condita mella cado?
Omen, ait, caussa est: ut res sapor ille sequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.

CARIES fortasse a *carendo*, quia res præ vetustate aut putredine caret vigore suo. Ita Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Caries putredo lignorum; dictum hoc nomine, quod eveniat lignis virtute carentibus*. Ut a *facio*, *facies*; a *specio*, *species*; ab *effingo*, *effigies*: sic a *careo* erit *caries*. [a κείρω, καρῶ *edo*, *voro*, nam *caries exedit*.] Verum Scaliger in Conjectaneis monet *esse* a κάρυον· καρυώδη enim a Theophrasto vocari, quæ sunt *vermiculata*. Idem alteram quoque ἐτυμολογίαν ponit. Nempe ut sit ab Oscis *casus* pro *vetustus*: unde *casus* & *casnar*. Prius igitur fuerit *casies*: unde postea *caries*; ut ea *asa*, *asena*, *Lases*, facta *ara*, *arena*, *Lares*. Quod si, an Osci *casus* pro *vetusto* dixerint, non satis liquet: possis deducere *casies* ab Hebræo כסה, quod est, *tegere*, *operire*. Sane *caries* est *vetustas* ac *putrilago*, ut ait Nonius. Vetusta autem fiunt vermiculata, ac situ squalloreque obducuntur.

CARINA trifariam sumitur. Proprie in navi notat trabem imam, fundamentum totius fabricæ. Græcis τρόπις vocatur. [ἀρίξαι, ὑποστρίξαι. vide quoque Hesych. in κάρυκα.] Hinc ea vox accommodata infimæ navis alvo, quam pro tugurio habere Afri solent: ut in Jugurthina Sallustius tradit. Τρόπις Græcis nuncupatus. Denique poëtæ ita totam navim vocare solent. Mediam notionem respexit Isidorus, lib. XIX. cap. I. *Carina a currendo dicta, quasi currina*. Hoc est, ut Perottus exponit, *quod per eam liceat currere*. Sin primam notionem respexit Isidorus, voluit *carinam* dici, quia ejus præcipue beneficio per aquas curritur. Veteres non geminabant consonas. Ideo *curo* dicebant, unde *carina*, & post *carina*. Nec *currendi* translatio locum hic habet ullum. Nam & Cato dixit: *Mare aut amnis, qua naves ambulant*. Et *currum* pro navi usurpat Catullus:

Diva levi fecit volitantem flamine currum.

Quomodo & poëtæ Græci appellant ἅρμα θαλάσσης, vel Ποσειδῶνος. Mirum autem, & Latinum *carina*, & Græcum τρόπις, prope adeo accedere ad voces ejusdem notionis, *carere* dico, & στερεῖσθαι. Sed cur a *carendo* huic navis parti nomen fecerint, difficile ei sit caussam adferre, qui nugari nolit. Et τρόπις, Eustathio teste, potius dicitur quasi στερρά, hoc est, *firma solidaque*; unde ea & στήριγμα dicebatur, auctore Hesychio. Et *carina* potius a καρίς, non quia *tondere* notat, etsi *remos* a *tondendo*, *tonsas* dici Festus doceat: atque hoc a *tondendo aquis* plerique interpretentur, præter Festi mentem tamen: sed quia significat, *scindere*, vel *secare*: quomodo de *carina* sive navigio etiam Latini loquuntur. Ut, V. Æn.

. . . . *Sic ipsa fuga secat ultima Pristis*
Æquora . . . . .

Et X.

Massicus ærata princeps secat æquora Tigri.

A *carina* forte est *carinari*, de quo deinceps.

CARINARI est illudere: ut Isidorus in Glossis exponit. [est a καρινᾶν, id est, καταρινᾶν idem quod κατειρωνεύειν. Hesych. ἀρρίνειν λοιδορεῖν. & alibi γαρρίνεσθαι, λοιδορεῖσθαι.] Originem conatus aperire Festus; *Carinantes*, inquit, *probra objectantes, a carina dicti, quæ est infima pars navis. Sic illi fortis infimæ*. Non tamen putem, tam respexisse eo, quod *carina* sit in ima nave: quam quod qui in *carina* essent, sæpius contumeliosis verbis alios impeterent. Quomodo & & a γεφύρα, id est, *ponte*, Græci γεφυρίζειν fecere, quasi *de ponte convitia jacere*. De quo vide Ammonium in Σκώμμα. Imo ne a *carina* quidem ea vox est, sed a χαρίεν, id est, *venustum*, *lepidum*: ut *carinari* proprie sit, facete & salse jocari, &, ut Galli dicunt, *plaisanter*. Ad etymon hoc Glossæ Philoxeni præeunt, in quibus est: *Carinari*, χαριεντίζεσθαι. Vel sit a *caro*, hoc est, κείρω, *carpo*, quomodo dicimus *lanam carere*, hoc est *radere*, *carpere*. A *caro* fit *carino*, ut a *nato*, *natino*, unde *natinatio*, apud Festum: ab *expleo*, *expleno*, apud Festum; a *pago*, *pagino*, unde *pagina*; a *lurcor*, *lurcinor*, unde *collurcinatio*, apud Appuleium; a *nego*, *negumo*, in carmine Cn. Marcii apud Festum, & alia alibi. Hanc sententiam juvat, quod, ut *carere* de veste dicitur, & dictis mordacibus: sic πλύνειν significet tum *vestes lavare*, unde πλύντης, *fullo*: tum ἐλέγχειν, ac *maledictis & convitiis proscindere*: ut apud Aristophanem, Demosthenem, alios. Usus *carinandi* verbo semel iterumque Ennius. Cujus illud apud Servium Danielis:

Sed

Sed neque me decet hanc carinantibus edere chartis.
Corripit penultimam, ut non possit esse a *carina* navis. *Carinantes* chartas dixit *mordaces*, *alterumque carpentes*. Alter Ennii versus sic recte a Salmasio corrigitur:

Ac contra carinans, verba atque obscena profatus.
Ubi vulgo, *Contra carinantes*: sed invito metro.

CARISSA utrum Lucilio *vafrum*, an *vafram*, notet; difficile est e Festo scire, codicibus ejus variantibus. Adhæc in Philoxeni quidem Glossis legas. *Carisa*, μαυριεὺς, [μαυλιστής] πορνοβοσκός. Sed in Glossis Isidori est: *Carissa, lena vetus & litigiosa: ancilla dolosa & fallax*. Sed seu *lenonem*, seu *lenam*, signet, videri possit ejusdem esse originis ac affine Gallicum *caresse*, hoc est, blanditiæ, & *caresser*, blandiri. Nempe a Græco χάρις, vel χαρίεις, vel χαρίζεσθαι. Sane virgo ἄχαρις,

. . . . Veneris quæ gaudia nescit,

ut cum poëta loquar, χαρίζεσθαι, *grata*, *lepida*, *urbana proferre*. Sed paullo hæc incertiora, quia pro *carissa* etiam legitur *caprissa*: quasi eam signet, quæ capræ vel meretricis mores imitetur.

CARMEN duplicem habet significationem. Pro instrumento, quo lana purgatur, a *carendo* dicitur, quasi *carimen*: qua de re dicimus voce *caro*. At *carmen*, pro vincta oratione aliunde est. Sed unde veniat, non ita apertum est. Vir summus censet esse ab Chaldæo כרמא, *carma*: hoc est, *vitis*, vel *vinea*, quæ Hebræis כרם, *cerem*. Nempe arbitratur, vocem hanc primo signare *vitem*; inde cœpisse accipi pro *dolio*: item *scena plaustro imposita*, unde *carmina* fundebantur. Quod probat ex illo Hesychii: Καράμαι, πίθοι. Καράμα ἡ ἐπὶ τῆς ἁμάξης σκηνή. Ac *scena* quidem, unde *carmen* dicebatur, sic ei dicta putatur, quia *vite* esset tecta; nam a vinitoribus ac vindemiæ tempore *carmen* est inventum, saltem comicum & tragicum: eoque & *carmini* inde nomen. *Dolia* vero id nomen datum, quia vino impleretur. Indeque & κέραμος & κεραμεῖς. Non repugno, quo minus hæc aliquis amplectatur. Mihi tamen simplicius verinsque videtur, *carmen* esse factum a *casmen*, quod a *casno*, unde & primo *Casmenæ* dictæ, quæ postea vocatæ *Carmenæ*, postremo *Camenæ*, ut recte monet Varro, lib. VI. de L. L. Siquidem quod nunc *cano*, id olim fuit *casno*, credo ἀπὸ τοῦ χανεῖν, inserta litera S: quomodo *dusmus*, & *dusmosus* dixere, pro *dumus*, & *dumosus*. [*Casmena*, & *casmo* ἀπὸ τοῦ ψαλμοῦ, ut *cano* a χανῶ.] A *casno* vero *Casmenæ* primo dictæ, quod veteres usurpant poëtæ, & fortean Ausonius. Exin, ut dicebamus, vocatæ *Carmenæ*, converso *S* in *R*; qua ratione, *ora*, *lares*, *feriæ*, *arena*, facta sunt ex *asa*, *asenæ*, *lases*, *fesiæ*, nec non *Papirii*, *Valerii*, *Furii*, *Aurelii*, qui prius *Papisii*, *Valesii*, *Fusii*, *Ausolii*; ut constat e Fabio, lib. I. cap. IV. Festo in Aurelia, Macrobio, cap. II. lib. III. Saturnal. Velio Longo de Orthographia, aliisque. Et *R* quidem in *carmen* remansit: at ea *Carmenis* factæ *Camenæ*, eliso *R*, aspera & canina litera, ut vocant Naso, Persiusque. Possis & dicere, ut a *genimen* est *germen*; sic a *canimen* esse *carmen*, n in r converso, ut in aliis multis. Item a *cano* dici *canena*, & converso *N*, *Camena*, quod Macrobius tradit in lib. II. de Somnio Scip. At audiri non debent, qui *carmen* dici ajunt, quia *carptim* pronuntietur: vel quod vates *carere* mente æstimentur. Utramque originem Isidorus promit, lib. I. cap. XXXVII. Nec placet eorum sententia, qui *carmen* dici ajunt ab ἁρμὸς, quod est, *aptum*, *concinnum*, *harmonicum*: quod ipsum quidam deducunt ab ערם, id est, *callide & concinne aliquid coagmentare*. Quemadmodum & displicet, qui *camenas* conflatum putant ea *casta* & *mens*, quia sint castæ mentis præsides: vel ex *cano* & *ante*, quia canant antiquorum laudes: quæ duo ἔτυμα Festus subjungit, cum a carminibus eas ita vocari dixisset. Item qui *camænas* dici ajunt, quasi *canentes amæne*. Porro veteres, cum desinentia in *MEN*, etiam per *mentum* afferrent (ut *momen momentum*, *documen documentum*,) etiam pro *carmen carmentum* dixisse videntur. Inde *Carmenta*, quia *carmine futura proderent*. Ac festum earum *Carmentalia*. Varro, lib. V. de L. L. *Carmentalia nominantur, quod sacratum, & feriæ Carmentis*.

† CARMEN est a קדם *Kadam* (quod Chaldaeis, Syris & aliis dialectis Orientis ad praedictiones, & vaticinia saepe transfertur: vide Castellum & alia lexica) mutato Daleth in R pro more Tyrrhenico. Etenim CARMEN proprie prophetarum erat: qui quia ferme numeris vinctam orationem effundebant, hinc *carmen* etiam de versibus sine vaticinio usurpari coepit. Ceterum Vaticinia sine versu etiam CARMINA dicebantur. Apud Liv. saepe formula, quam quis praeibat, a ceteris repetendam, CARMEN dicitur, utique quia קדם est etiam *praeire verba*, & *praecinere*. A CADMEN sive Carmen sunt *Cadmenae* sive *carmenae*, quae & *Casmenae*. MAZOCHIUS.

CARO, *caris* (nisi potius *carro* scribendum gemino *RR*,) est verbum antiquum pro ξαίνω. De ejus usu ac ἐτυμολογίᾳ sic Varro, lib. VI. de L. L. *In Menæchmis Plauti, Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere. Idem est hoc verbum in Cosmetria Nævii* (alii Æmæthia, aut Cosmeteria.) *Carere a carendo, quod eam tum purgant ac deducunt, ut careat spurcitia. Ex qua carminari dicitur tum lana, cum caret eo, quod in ea est nequam*. Verum, ut in Conjectaneis suis monet Scaliger, dubium non est, quin *care* sit a κείρω, ἔκαρον. A *carere* sive *carore*, tum *carduus* est, de quo separatim: tum *carmen* pro instrumento, quo lana purgatur. Hac significatione dixit Lucretius, lib. IV.

. . . . Quasi carmine lana trahatur.

In vett. codd. est *quasi marcine*, unde quidam *quasi morgine*, alii quasi *imagine*, alii aliud fabricarunt. Sed acute vidit magnus Scaliger ad Tibullum, solum literarum trajectione facta *carmine* legi debere. A *carmen*, qua a *carendo*, quasi *carimen*, dicitur, venit *carminare*, ut superior Varronis locus indicat. Notat ea vox lanam *carmine* purgare. Gloss. vett. *Carminat*, ξαίνει. Glossæ Arabico-Latinæ: *Carmino*, *canto*. Fortasse legendum *carpo*. Vel verum, quod dixi: vel error est auctoris, ignorantis eam *carminis* notionem, quam adduximus. Plinius, libro IX. capite XXXVIII. *Quinis lana potat horis, rursusque mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem*. Putabat & Janus Gulielmius, lib. III. Verisf. cap. XX. apud Plautum legi debere: *Bene autem ero carminavi atque ex mea sententia*. Locus est Menæchmis, act. V. sc. VII. Sed rectum esse *commentati*, quod in MSStis quoque legitur, solide comprobat Gruterus.

CARO, sive *carnis* (nam sic in recto dixere veteres, teste Prisciano, in VII.) ita a *creando* dici videtur Isidoro, libro XI. cap. I. At a *carendo* deducit Donatus, non quidem in Heautontimorumenon, ut ait Duza, Præcidaneis in Petronium Arbitrum (nam non Donatus, sed Calphurnius, in Heautontimorumenon scripsit.) verum ad Hec. act. III. sc. IV. *Caro*, inquit, *dicta est*, *eo quod careat anima. Et caro proprie dicitur mortuorum. Virgil. Et corpora luce carentum. Unde carnifices dicti, quod carnes ex homine faciant. Pulpa vero proprie ea quæ manducatur, eo quod pulsetur & conscindatur. Potest & R pro D poni: ut cara sit dicta quasi cado; ut Virgilius: Belloque caduci Dardanidæ; quod jam scilicet sine anima sit & cadat*. Similiter Jul. Scaliger, lib. III. R. P. cap. LXXXVI. *Nos in Originibus ita commenti sumus. Carnis vocabulum vix & rara in vivente, nisi apud philosophos: at vulgus cadaveris carnem dicebat, quæ jam careret vita*. Hæc Scaliger. Quod ait, veteres illos non temere *carnis* voce, de viva intelligere. Nam Maximiani (qui Cornelii Galli diu nomine latuit) ratio haberi non debet, quando ait:

Carnis ad officium carnea membra placent.

Nec enim *cara* de viva proprie dixeris, careat vita: si etymon allatum verum est. Sane simile quid observavi in lingua Germano-Belgica: Nam *lick* appellant *cadaver*: at corpus vivum nominant *lichaem*, nempe, ut suspicor, a *lick*, quod ἀπλῶς *corpus* notat; & *aem*, quod contractum ex *adem*, id est, *spiritus*,

ritus, *anhelitus*, *anima*: ut *liebaem* proprie fit *corpus animatum*; *liick*, *corpus inanimum*. Quin eodem modo differre ajunt apud Græcos σὰρξ, & σῶμα. Id autem probant Plutarchi loco in problematis Sympoſiacis, quo non obſcure indicat, Stoicos quosdam ita diſtinguere inter σάρξ, & κρέας, quod illud de *mortua*, hoc de *viva carne* dicatur. Imo doctiſſimus H. Junius notis ad eum Plutarchi locum, cenſet hanc ſignificationem poſſe ipſa ἐτυμολογίᾳ confirmari, quia σὰρξ Æolice ſit σύρξ, a σύρω, cujus futurum Æolicum σύρξω, ac rationem nominis eſſe, quod *carni mortuæ detrahatur cutis*. Κρέας vero eſſe a κέαρ, quod *animam* notat, vel ἀπὸ τοῦ κεραῖν, hoc eſt *miſcere*, quia conflata temperataque ſit e quatuor elementis. [a κεῖρω *edo*] Sed corrupta Plutarchi lectio decepit virum doctiſſimum, longaque illa ad eum annotatio plane eſt abſurda, quemadmodum te docebit Paulius Leopardus, lib. XVIII. cap. III. Quare & invalido admodum argumento eſt ſubnixa Julii Scaligeri ſententia, cum σαρκασμὸν eſſe putat, *irriſionem ſuper mortuo*, aut *certo morituro*: veriusque omnino videtur σαρκάζειν proprie dici de canibus ſuper oſſe carniſve fruſto hirrientibus: quemadmodum in Oratoriis diximus, lib. IV. cap. XIII. Nec movent, quæ de ἐτυμολογίᾳ vocabulo *caro*, & *carnifex*, adducunt. Nam (quemadmodum ibidem docuimus) *carnifex* dicitur, quia *carnem faciat*, hoc eſt, *conficiat*, ſive *interficiat*. Quippe ut Græcia ῥέζειν, ita apud Latinos *facere*, non tantum ποιεῖν notat, ſed etiam *accidere*; quæ ſignificatio remanſit in compoſitis, *conficere*, & *interficere*: *Caro* autem non a *carendo* eſt, ſed κατὰ μετάθεσιν a κρέας, quod idem ac κρέας, Heſychio teſte. Vel eſt *caro* a κρέας. Nam ſere Latini ρ trajiciunt, ut cum ab ἅρπαξ dicunt *rapax*; a Περσεφόνη, *Proſerpina*; a στρώννυμι, *ſterno*; ſuntque alia id genus multa, quorum quædam adduximus in voce *cancer*. A *carne* forte dicta Dea *Carna*. Nam ut inter alia ſcribit Macrobius, lib. I. Sat. cap. XII. *Hanc Deam vitalibus humanis præeſſe credunt; ab ea petitur, ut jecinora & corda, quæque ſunt intrinſecus viſcera, ſalva conſervet*. Aliis veriſimilius fit, *Carnea* factum eſſe ex *Cardea*, hoc ex *Cardinea*. Sane *Cardeam cardini* præeſſe ſcribit Auguſtinus, extremo, cap. VIII. lib. IV. Diximus hac de re quoque in *Cardo*. Ædiles, qui *carni* præeſſent, dicti *carnales*, ut ex Varrone Nonius docet: etſi apud eum corrupte *ſedules* pro *carnales*. Vide Turnebum, lib. XXIX. cap. XXI.

CARPENTUM conſtat eſſe vehiculi genus: ſed non æque conſtat, quale ſit. Cæſar Scaliger, Animadverſionum in Hiſtoriam Theophraſti lib. V. cap. VIII. eſſe currum cum ſella duos capiente, ac Græcis dici δίφρος, quaſi δίφορος, quia duos ferat. Nomen eſt a *Carmenta*, Evandri matre, quaſi *carmentum*, ut conjectat Ovidius, I. Faſt.

Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant.
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.

At Iſidorus, lib. XX. cap. XI, *Carpentum*, inquit, *pompaticum vehiculi genus eſt, quaſi carrum pompaticum*. Cenſet igitur conflatum eſſe ex *carrus*, & *pompa*. Nempe quia vehiculum eſſet honoratorum. Suſpicari etiam liceat, eſſe a Græco καρπαλίμως, id eſt, *celer*: quia hoc καρπαλίμως veherentur: vel a *carpino* arbore, ex cujus ligno fieret. Sed profecto nihil horum placet. Potius fit a *carpendo*, *carpentum*, ſive qua notione dicimus *capere iter*: ſive potius qua *carpere* eſt *ſcindere*: quia ex ſciſſis fieret lignis. A qua ſignificatione Gallis hodie *charpentier* dicitur faber lignarius, quia ligna *carpit*, hoc eſt, cædit. [a *carrus carimentum*, aut a κραβάτιον, unde & *grabatum*.]

†CARPENTI vox veteris Latii fuit, facile a Tuſcis accepta: maxime ſi deduxerimus ab Hebr. רכף *rachaph* (& per metatheſin *charap*) quod eſt *vectari*, ita ut *vectabili* genus univerſum notet. Quanquam propius vero eſt, ut ab Orientali radice principio verbum *Carpo* fluxerit, deinde a *Carpo* nomen *Carpentum*. *Carpo* Latinis generalem *permeandi* notionem meo judicio obtinet. Virg. 3. Georg. 142. *Carpere prata fuga*. Et v. 191. *Carpere mox gyrum incipiat*. Ovid. 3. Faſt. 416. *Aethera carpere equis*. I. Triſt. X. 23. *Pede carpere campos*. *Carpere iter* tritiſſima locutio eſt: in qua *Iter* pro *Via* ponitur. Quocirca *Carpere iter* tantumdem quod *Carpere* (h. e. permeare) *viam*. Hoc ultimum Virgil. Aen. VI. 629. uſurpavit: *Sed jam age carpe viam*. Atque hoc etymon *Carpenta*, utpote plurimum geſtatorio vehiculo, convenientiſſimum. Porro *Carpentum* quo pacto cum *Plauſtri* voce alternet, vide mihi dicta in Comment. in *Tabb. Heracl.* pag. 359. Adnot. 79. MAZOCHIUS.

CARPO, forte a κάρφω, Homerus verſ. CCCXCVIII. Odiſſ. ı.

Κάρψω μὲν χρόα καλὸν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι.

Ubi vertere poſſis, *Carpam pulchram cutem in flexilibus*, *atque*, ut Horatius loquitur, *cereis membris*. Simili metaphora transferas; *deſtoreſcere faciam*. Euſtathius interpretatur ξηράνω καὶ συστείλω, *areſacere*, & *contrahere*. Vel *carpo* (quod magis placet) ejusdem, ut ſignificationis, ſic originis erit, ac Græcum καρπόομαι, vel καρπίζω nempe a καρπὸς, quod cum *juncturam manus*, tum *fructum* ſignificat, qui proprie καρπίζεται, hoc eſt, *carpitur*, ſive *decerpitur*, καρπὸς vero (ut quidem Scaliger ſcribit, ad lib. I. Theophraſt. de cauſſis plant. cap. XXVI.) erit a κείρω, ſive ἀποκείρω. Nam ab ἀπόκαρπον, tranſpoſitis litteris, καρπὸν putat fieri; nempe non a ſubſtantia ſed ab eventu. Becmannus monet, non multum abludere a גרף, id eſt, *carpſi*. A *carpenda carptores* dicuntur, qui in conviviis cibos ſcindentes carpenteſque præminiſtrant. Ita Juvenali dixit, *carptores*, *archimagiri*. Iidem & vocati *ſtructores*, quia eorum, ut Maro loquitur, *cura penum ſtruere*. Vide ſis, quæ de horum munere ſcribit Lipſius, lib. II. Saturn. cap. II. & Fulvius Urſinus, Appendice de Triclinio. Vide & *Struo*.

†CARPUS a כף *cap* i. e. *manus*, μεταπλασμικῶς. Ab hoc fieri debuiſſet CAPPUS. Sed non raro prior ex geminatis litteris in R vertitur. Exempla ſunt innumera. MAZOCHIUS.

CARRUCA, vehiculi genus apud Spartianum, Vopiſcum, & alios. Onomaſt. vetus: *Carruca*, μονότροχος. Puto eſſe a *carrus*: vel, ut *carrus* a *currus*, ita *carruca*, quaſi *curruca*. Honoratorum erat. Leg. unica. Cod. de honoratis vehiculis: *Omnes honorati ſeu civilium, ſeu militarium dignitatum, vehiculis dignitatis ſuæ, hoc eſt, carrucis, intra urbem utantur*. Alexander Senatoribus permiſit, ut *argentatas* haberent *carrucas*: quemadmodum auctor Spartianus in ejus vita, Hinc *carrucarius*, etiam apud Græcos. Gloſſæ Cyrilli: Καρουχάριος, *mulotribarius*, *carrucharius*. Additur, καρούχιον, *rheda*. Imo apud Heſychium etiam καροῦχα legas. Nempe ea a Latinis Græci acceperunt. A καρούχιον autem, quod diminutivam formam habet, *carrocium* legas apud Godefridum Monachum in Annalibus, & juniorum alios.

CARRUS, κατ᾽ ἀντίστοιχον eſt a *currus*. Id veriſimilius, quam ut ſic dicatur *a cardine rotarum*, quod Iſidorus tradit, lib. XX. cap. XII. *Carris* ſe vallare exercitus ſolet. Siſenna, Hiſt. lib. IV. *Impedimenta collocant omnia, conſtruunt carros, & ſarraca crebra diſponunt*. Carros plauſtraque in orbem diſpoſita, ut pro vallo eſſent, *carraginem* dixere ævo poſteriori. Vopiſcus in Aureliano: *Quærere præterea ubi carrago ſit hoſtium, & vere ſcire, quanti qualeſque ſint*. Uſus & Ammianus, lib. XXXI. & Trebellius Pollio, loco non uno. Græcis junioribus dicitur καραγὸς, quod ex *carrago* corruptum. Leo imperator in Tacticis: Καραγὸς λέγεται ὁ διὰ τῶν ἁμαξῶν, καὶ τριβόλων, καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν γινόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ. Obſervavit & Meurſius in Lexico, & Auctarii Philologici cap. XVI. Item Wouwerins ad Ammiani lib. XXXI.

CARTIBULUM, quid fit, & unde dicatur, explicat his verbis Varro in IV. de L. L. *Altera vinaria menſa erat lapidea, quadrata, oblonga, una columella; vocabatur cartibulum. Hæc in ædibus ad compluvium apud*

multos, me puero, ponebatur: & in ea, & cum ea, ænea vasa. a gerendo Gertibulum, unde Cartibulum post dictum. In Isidori Glossis corrupte est, *cartipulum mensa quadrata*.

CARTILAGO a *caritum*, κατὰ συγκοπήν. Ita Isidorus lib. XI. *Cartilagines, ossa mollia & sine medulla, quod genus auriculæ, & narium discrimen, & costarum extremitates habent, sive opercula ossium, quæ moventur. Et dictæ cartilagines, quod levi attritu carent dolore, dum flectuntur*. Sed cum *cartilago* mediæ sit naturæ inter carnem & ossa, satius sit deducere a diminutivis vocis *caro*, unde *caruncula*: ut ab antiquo nominativo *carnis* esset *carnicula*, teste Prisciano in sexto. A *carunculago* vel *carniculago* fit *cartilago*, mutatione literæ, & syncope, qualis in *imago*, quod ex *imitago* ab *imitor*. Vel simpliciter a *carne* fit *carnilago*, hinc *cartilago*, ut *lago* sit vocis productio. [κράτος, κάρτοι, κάρτυλος, *quoniam in eo est robur ossium*.]

CARUS, & *caritas*, etiam tum sine aspiratione legas in vett. lapp. & libb. cum significat φιλητὸν, seu ἀγαπητὸν, quemadmodum in orthographia probavit *Aldus*. Vulgo tamen hac significatione *charum* scribunt, idque, ut ajunt, διακριτικῶς. Ego veteres sequi malim. Sed etymon quoque scripturæ vulgari favere ajunt. Nam esse a χάρις seu χαρίεις. Sane in centuria epistolarum Philologicarum, a Goldasto edita, exstat epistola Petri Scotti ad Rodolphum Agricolam, qua quærit, *charitas* Latinumne sit, an Græcum; & si Græcum, qua deductione ἀπὸ τῆς χάριτος deducatur. Sunt & alii, quibus hoc etymon imprimis placuerit. Sed nihil eo incertius. Magis verisimile sit; *carus* proprie notare *pretiosum*, ac μεταληπτικῶς significare *dilectum*. Nam quæ πολύτιμα, eadem ἀγαπητὰ esse solent. Quod si est, omnino *carus* scribi debeat, seu vili opponatur, seu notet amicum dilectumque. Sed unde *carus* pro pretioso? Num a *carendo*, quod Perottus ait? Sane deficiente annona, *carent* homines, atque ibi tum illa *cara*: ut & Scaliger scribit, cap. XXII. libb. de caussis L. L. Sed longe magis placet, *caro* truncatum esse ab Hebræo יקר, sive potius Chaldæo יקר; utrumque notat *pretiosum*, sive *carum esse*.

CARYATIDES erant statuæ muliebres in columnis, quarum Plinius quoque meminit, lib. XXXVI. cap. V. Nominis rationem his verbis aperit Vitruvius, lib. I. cap. I. *Carya, civitas Peloponnesi, cum Persis hostibus contra Græciam consensit. Postea Græci per victoriam gloriose bello liberati, communi consilio Caryatibus bellum indixerunt. Itaque oppido capto, viris interfectis, civitate deleta, matronas eorum in servitutem abduxerunt. Nec sunt passi stolas, neque ornatus matronales deponere, uti non uno triumpho ducerentur: sed æterno servitutis exemplo gravi contumelia pressæ pœnas pendere viderentur pro civitate. Ideo qui tunc architecti fuerunt, ædificiis publicis designaverunt earum imagines oneri ferendo collocatas, ut etiam posteris nota pœna peccati Caryatium memoriæ traderetur*. Hæc Vitruvius; cui adstipulantur Pausanias, Athenæus, alii. Philander, ad superiorem Vitruvii locum, ait, & alteram esse originationem, quam legere sit apud Lactantium. Eadem quoque sententia Baptistæ Pii, Annot. post. cap. CXX. Respicit autem uterque, quæ notavit is Scholiastes ad istoc Statii, IV. Thebaïdos:

Plaudentique habiles Carya resonare Dianæ.

Ubi sic scribit: *Templum in Laconia Dianæ sacrum, quod etiam Caryatium nominatum est, ex hac caussa. Quum luderent virgines, minitante ruina, omnis chorus in arborem nucis fugit, & in ramo ejus pependit, quam nucem Græci caryan vocant*. Sed (quod Egnatius, ac Philander, non viderunt) loquitur Statius, ejusque Scholiastes, de *Carya* Laconica, quæ tantum templum erat Dianæ: quemadmodum de hac quoque capiendum, cum in Messeniacis Pausaniæ legimus, quomodo sub Aristomene, virgines Laconicæ, *Caryatidi* Dianæ choros agitantes captæ sint. Quodque Dalecampius non satis perspexit, ad hanc pertinet illud Plinii, lib. XXXVI. cap. V. *Romæ Praxitelis opera sunt quas Thyades vocant, & Caryatidas*. At præterea est & *Caryo*, δῆμος Τεγέας, in Arcadia, ut Pausanias docet. Atque hanc Vitruvius intelligit, ut argumento est, quod ait eam tantæ fuisse potentiæ, ut Græcorum in se bellum concitarit. Sed & Phoroneo, finitimo regi, bellum intulisse testatur Eusebius, juxta certissimam emendationem Jos. Scal. apud quem plura de utraque *Caryo* legere potes in animadvers. Eusebianis.

CARYOPHYLLUM, καρυόφυλλον, a κάρυον, & φύλλον, planum est venire: q. d. *nucis folium*. Si tamen rem spectes, neque ejus habet naturam, neque formam. Nam, ut auctor est Paulus, flos est arboris Indicæ festucaceus, in clavi modum capitatus: unde & Germani *nägelin*, *clavos*, vocant, & Belgæ similiter *geroffnagel*, q. d. *caryophylleus clavus*. Quamobrem non desunt, qui Græcanicam *caryophylli* vocem corruptam suspicentur. A *caryophyllis* nomen accepit *flos caryophylleus*, quia radix ejus *caryophyllorum* odorem verno tempore spirat. Germani vocant *nägelblumen*; Belgæ, *giroffel bloemen*, & *groffels bloemen*; Itali, *garofoli*; Galli, *Oeillets*, unde & hodie quidam, *ocellos*, *ocellos Damascenos*, ac *ocellos Barbaricos* appellant. Quidam, veterum *betonicam*, aut *Cantabricam*, esse censent. Sed plurimum ab utraque discrepat. Quare Ruellio & Donæo subscribo, qui florem, quem *caryophylleum* vocamus, veteribus ignotum fuisse existimat. Nec enim, si scissent, verisimile est, fuisse neglecturos, cum facile inter flores primas teneat post rosam.

CARYOTA *palmula* Varroni est, quæ καρυωτὸς φοῖνιξ Aëtio dicitur, lib. XI. cap. XXX. Plinio epist. VII. lib. I. ἁπλῶς dicitur *caryota*: uti & Plinio Veronensi, cum alibi, tum lib. XV. cap. XXVIII. cum ait; *Carne palmæ placent, crusta Thebaicæ, succo uvæ & Caryotæ*. Ubi communem *palmam*, ἁπλῶς vocat *palmam*: iis addit duo *palmarum* genera, *caryotam*, & *Thebaïcam*. Unde videmus, etsi Plinius alibi dicat, undequinquaginta fuisse *palmarum* genera, tamen in his *caryotam*, & *Thebaïcam* maxime memorari. *Caryotæ* nomen a κάρα, id est, *caput*; vel καρόω, id est *sopora*, *capitis gravedinem concilio*. Unde καρωτικὰ Medicis dicuntur, quæ soporem aut capitis gravedinem adferunt: uti mandragora, Dioscoride & Plinio testibus: item nux juglans, quæ inde καρύα Græcis appellatur, ut dicemus in *nux*. *Caryotidum*, quod diximus, etymon adfert Plinius, lib. XIII. cap. III. *Ab his*, inquit, *caryotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, sed & succo uberrimæ. Ex quibus præcipua vina Orienti iniqua capiti; unde pomo nomen*. Alii tamen non a καρόω, vel κάρα, dici putant; sed a κάρυον, quasi *nucales*. Quod magis placet. Nec enim *palmulæ* omnes, *caryotæ*, sed majores quæ formam haberent amplæ nucis, & refertæ essent succo. Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Fructus palmæ dactyli, a digitorum similitudine nominati sunt. quorum etiam nomina variantur. Nam alii appellantur palmulæ, similes myrobalani. Alii Thebaici, qui & Nicolai. Alii nucales, quos Græci caryotas vocant*. Sic locus is legendus. Meminit & *caryotarum* Martialis, lib. VIII. ep. XXXIII.

Hoc linitur sputo Jani caryota Kalendis.

Et in Xeniis:

Aurea porrigitur Jani caryota Kalendis.

Caryotam appellat *auream*, quia quæ Kalendis Januariis dono mittebatur, hæc aureis tunicis sive bracteis involvebatur, prout & hodie istiusmodi tunicis operiri in nuptiis solent pleraque opera e saccharo confecta. Nisi respexerit *caryotam* Babylonicam: cujus color aureus. Nam electri iis colorem, qui aureus est, tribuit Xenophon, lib. II. de electione Cyri: ἡ δὲ ὄψις ἠλέκτρου οὐδὲν διαφέρει. *Adspectu nihil ab electro differebant*. Et Diodorus quoque Siculus quasdam *caryotas* vocat μηλίνας, sive *luteas*. Ac Galenus meminit χρυσοβαλάνου. Pro *Caryota*, & Καρυωτὸς dicitur; ut apud Dioscoridem, lib. I. extremo cap. CXLIX. μάλιστα δὲ αἱ καρυώτιδες ἐσθιόμεναι ἀρτηριῶν τραχύτητας ἰῶνται. *Maxime autem caryotides comestæ faucium medentur asperitati*. Similiter apud Papinium

legas,

legas, lib. 2. Silv. Carm. ult.

> . . . . *Et latente palma*
> *Prægnantes caryotides cadebant*.

Et Martial. lib. XI. ep. XXXII.

> *Et notas caryotidas theatris*.

Quibus locis uterque poëta indicat; *caryotas* inter missilia populo spargi solere.

CASA ab Isidoro in Glossis *tugurium* exponitur. Glossæ Philoxeni similiter interpretantur καλύβην. Quod ad etymon, Festo est a *cavatione*, nempe quod antiquitus, ut Naso ait, *domus antra fuerunt*. Perotto est a *caso*, frequentativo verbi *cado*, quod *casæ* facile cadant. Aliis a κάω, quod erit a καίω, hoc est, *uro*, *cremo*: ut proprie sic dicatur, quod in ea ignis strui possit. Sed omnino, ut a *tegendo*, *tugurium*; ut καλύβη παρὰ τὸ καλύπτειν· sic *casa* a כסה, *casa*, quod est *tegere*. A qua origine etiam videtur esse κασᾶς, pro *lacerna*, sive *chlamyde equestri*, quomodo usus Xenophon, lib. VIII. Κύρε παιδ. Nempe qua ratione a *tegendo* dixere *togam*: ea *chlamydi* quoque ab Orientis voce, quæ *tegere* notet, nomen impositum sit. Quod eo verisimilius, quia κασᾶς, pro *lacerna*, nemo veterum dixerit præter Xenophontem in Persicis: ut videri possit vox esse ab Oriente accepta. Græcis vero κασᾶς, vel κασῆς, sumebatur pro *tapeti*, aut *coactilibus*. Hesychius: Κασᾶς, ἀμφιτάπης, καὶ πιλωτά. Arcadius Grammaticus: Κασῆς τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον περισπᾶται. Fortasse & *lacerna equestris*, de qua Xenophon, fuerit opus πιλωτὸν, sive *coactile*. Utcunque hoc est, videmus, quomodo ut a *tegendo* Latini, tum ædificii partem, tum vestis genus, *tectum* dicebant; qua de re in *Tego* dicemus: ita a *tegendo* & vestem κασᾶν, vel κασῆν, & domum etiam *casam* esse nuncupatam. Quod eandem esse originem utriusque vocis ostendit. Isidori etiam ætate ὑποκοριστικῶς *casulam* dixere, non tantum pro *parva casa*, sive *tuguriolo*, sed etiam pro *cucullatæ vestis genere*. Unde vetus vocabularium: *Casula etiam dicitur vulgo planeta presbyterorum, quod instar parvæ casæ totum hominem tegit*. A *casa* pro *tugurio* est *casarius*, καλυβίτης, ut exponitur in Gloss. vett. Sic *casaria* Festo, quæ *casam* custodit.

CASCUM est *antiquum*, ut interpretatur Festus Pompeius. Legas apud Varronem, lib. IX. de L. L. Sed plenius de eodem, lib. VI. his verbis: *In carmine Priami apud Accium, quod est*:

> *Veteres, o Camenæ, cascas res volo profarier*
> *Et Priamum* . . . .

Cascum significat vetus, ejus origo Sabina, quæ usque radices in Oscam linguam egit. Cascum vetus esse significat Ennius, cum ait:

> *Quom primum casci populi genuere Latini*.

Eo magis Manilius, quod ait:

> *Cascum cascam duxisse, non mirabile 'st,*
> *Quoniam Caron* (id est Charon) *cas sanciebat nuptias*.

Item ostendit Pomponii epigrammation.

> *Ridiculum est, cum te Cascam tua dicit amica,*
> *Fili Petroni, sequisenex puerum*.
> *Dic tu pusam illam: sic fies mutua muli*.
> *Nam vere pusus tu, tua amica senex*.

Item ostendit, quod oppidum vocatur Casinum. Hoc enim a Sabinis orti Samnites tenuerunt, & nunc nostri: unde & Cascinum, forum vetus. Item significant in Atellanis aliquot pappum senem, quod Osci Casnar appellant. Hæc Varro, cujus verba adduxi, prout ea restituit Jos. Scaliger. Quod autem Varro ait, *priscos* illos *Latinos*, qui fuere ante conditam Romam, *cascos* ab Ennio appellari, idem etiam legas apud Cic. 1. Tuscul. quæst. & Hieronymum, ad Niceam. *Casnarem* vero Oscorum lingua *senem* dici, præter Varronem scribit Festus. Eo usum Labienum, seu is Cornelius Gallus fuit, auctor est Fabius lib. X. cap. V. Eidem quoque Scaligero, & Hadriano Junio assentio, cum sic apud Nonium legunt. *Casnares, senes*. Varro Sexagesimo: *Vix effatus erat, cum more majorum, ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant*. Paret aliudi ad senes *depontanos*, qui LX. annos nati dejiciebantur de ponte; unde & satyræ inscriptio, *Sexagesimus*. Ac putabat Palmerius, similiter apud eundem Nonium restituendum illud Turpilii, Epiclero: *Te quidam omnium jam pater inopem casnarem facit*. Ut nempe & hic *casnar* non ad ætatem referatur, sed munerum honorumque privationem. Sed tandem ad etymon utriusque vocis accedamus. Id docuit nos Scaliger in Conjectaneis. Vult autem & *cascus*, & *casnar*, esse ab Osca voce *casus*, significante παλαιός· unde & *caseum* hinc deducere non dubitat, ut proprie sit lac vetustate coactum ac concretum. Item *caries*, ut prius fuerit *casies*, de quo seorsum dicemus. Oscum *casus* sit a Chaldæo שׂב, id est, *senescere*, unde שׂבשׂ, *senex*. Arabibus קסיס, *senex*. Hæc verisimiliora mihi videntur, quam quod doctissimus Masius in Jos. cap. XI. annotavit, antiquos a *cadendo* dictos *cascos*, exemplo Hebræorum, quibus *casci* vocabantur נפלים, *nephilim*, quod itidem est a *cadendo*.

CASEUS, a *coago*, hoc est, *cogo*, *premo*, sive quia coagulo prematur, sive quia prematur manu; quod etiam fit, ne sit nimis laxus ac fistulosus. [*carere* est κείρειν, κηρῶν idem quod Germanis *Karen* vel *Keernen*. unde similiter *Kaes*.] Suetonius in August. cap. LXXVI. *Et caseum bubulum, manu pressum, maxime appetebat*. Et Columella, lib. VII. cap. VIII. *Illa vero nobilissima est ratio faciendi casei, quem dicimus manu pressum*. Itaque Maro *caseum* sic περιφράζει, Eclog. 1.

> *Et pressi copia lactis*.

Non inepte igitur Varro, lib. IV. de L. L. *Caseus a coacto lacte, ut coaxeus dictus*. Et lib. V. *Sic a lacte coacto caseus nominatus: sic ex hominibus concio dicta, &c.* Sed apud Festum, sive Paulum, legas, *caseum* dici a *coeundo*. Isidorus, lib. XX. cap. II. a *carendo*. *Caseus, inquit, vocatur, quod careat sero, quasi careum. Nam serum ei omne deducitur, ut ponderibus arguatur*. Julius Scaliger, cap. XXXIV. de causis L. L. a *casa* dici censet, quia nempe ibi fiat. Jos. Scaliger in Conject. ait esse ab Osca voce *casus*, pro παλαιός, unde *cascus*, & *casnar*. Ita *caseus* proprie erit lac vetustate coactum, concretumque. Ego quoque ab Oscis esse facile credo. Sed *casus* dixisse pro *antiquo*, ut certissimum adseverare minime ausim. Utcumque est, habuere, vel vocem *casus*, vel similem, quæ veniret a Chaldæo שׂב, id est, *senescere*. A *caseus* est *caseatum*, τυρωτὸν, ut exponitur in excerptis ex vett. Gloss. ab H. Steph. editis; item *casearia* taberna, quomodo Aristo apud Ulpianum vocat, non eam, ubi *casei* venduntur, ut putavit Accursius; sed, uti Brissonius, lib. III. Select. Antiquitatum, scripsit, ubi fumo, ex culmis aut malignis ac viridibus lignis facto, casei siccabantur ac colorabantur. Nam hanc in plerisque Italiæ locis consuetudinem obtinuisse, docebunt Columella, lib. VII. cap. VIII. & Plin. lib. II. cap. XLII. Ac pertinet eodem illud Martialis, in Xeniis:

> *Non quemcumque locum, nec fumum caseus omnem,*
> *Sed Velabrensem qui bibit, ille sapit*.

Columella, lib. II. cap. XV. *caseale* vocat: ut quidem in vett. libris legitur, approbante etiam Scaligero. Quidam reposuere *casale*, ac latrinam interpretantur, ut sit ἀπὸ χέζειν. Sed errant.

† CASEUS dici debuisset *Caphaus* aut *Capeus* ab Hebr. קפא *kapha*, i. e. *concrescere*, *coagulari*: quod est verbum caseo peculiare, ut ostendit illud Job: *Et sicut caseum* (תקפיאני *thakpieni*) *me coagulasti*. Verum P in S transeunte (sicuti eadem permutatione facta pro σπαργάω Latini dixerunt *sternuo*, & contra ex Hebr. צלל *salam*, quod est *palpitare* Latini fecere PALPITO) factum est CASEUS. Veterum autem etymologiarum *Casei* ab eruditiss. Vossio contractarum quem non misereat? MAZOCHIUS.

CASIÆ vocabulum Latinis duplicem habet significationem: quæ caussa est, cur subinde ea confundantur a veteribus ipsis. Interdum est genus herbæ apibus gratissimæ: ut Maroni, in Bucolicis & Georg. Eam Servius ait a Græcis etiam κασίαν vocari. Sed

 fallitur,

fallitur. Debuisset dicere κνέωρον, vel θυμελαίαν. Priori modo vocat Theophrastus: altero Dioscorides. Nomen *casia* est, vel quia apum caussa juxta *casas* feratur: vel potius, quia alteram *casiam*, de qua deinceps dicam, odore referat. Nam præterea *casia* est frutex aromaticus, in Æthiopia & Arabia crescens; de eo sic Plinius, lib. XII. cap. XIX. *Frutex & casia est, juxtaque cinnami campos nascitur, sed in montibus, crassiore sarmento, tenui cute verius quam cortice: quem, contra atque in cinnamo, levari & exinaniri, pretium est*. At ubi *cinnamum* crescat, indicant hæc verba Plinii, capse cap. *Cinnamomum, idemque cinnamum, nascitur in Æthiopia Troglodytis connubio permixta*. In Arabia nasci ait Aristotel. lib. IX. hist. animal. cap. XIII. Idemque de *casia* præter alios tradit Dioscor. lib. I. cap. XII. Est vero κασσία, quod Belgæ, Celtæ, Itali, Hispanique *canellam*, vel *canelam* vocant, nempe ὑποκοριστικῶς a vocabulo *canna*, quod casiæ cortex cannam referat. Κανέλλαν quoque appellat Nicolaus Myrepsus, lib. de antidotis, cap. LXXVII. Spissus autem eorum error, qui *cinnamum*, seu *cinnamomum*, eundem ac *casiam* fruticem esse putant: cum Plinius loco ante citato aperte distinguat. Atque idem facit Theophrastus, lib. IX. cap. VII. & Dioscorides, lib. I. cap. XII. & XIII. Etiam Persius conjungit:

. . . . *Seu spirent cinnama Sardum,*
Seu ceraso peccent casiæ. . . .

Et Martialis:

. . . . . . *Casiaque cinnamoque.*

Sed seculo nostro id eo minus mirandum, quod Galenus lib. I. de antidotis, scribat, *cassiæ* genus, *Zigi* vocatum, usque adeo æmulari *cinnamomum*, ut essent, qui suo ævo *cinnamomi* loco venderent. Et sane, si optimam *cassiam* eligerent, haut multum (ut Matthiolus quoque censet) hac in parte aberrarent, quando Galenos ibidem ait, *cassiam* sæpenumero in *cinnamomum* transmutari: seseque conspexisse & *cinnamomi* surculos *cassiæ* persimiles, & *cassiæ* ramulos plane *cinnamomum* referentes. Quare arbitratur idem, pro qualibet *cinnamomi* parte in componendis medicamentis duas electæ *cassiæ* adhiberi posse. Nec ignoravit hoc Isidorus, cujus hæc verba, lib. XVII. cap. VIII. *Casia nascitur in Arabia: virga robusti corticis, & purpureis foliis, ut piperis. Est autem virtutis cinnamomi similis, sed potentiâ inferior, unde pro cinnamomi vice duplex ejus pondus in medicamentis admiscetur*. Frutex hic κασία etiam Græcis vocatur, ut dixi, pro quo in multis codd. legas, κασσία. Sed κασία non modo est apud Galenum, uti Hesychium, in κασιοδόρος, ac Etymologum qui κασίαν dici ait, παρὰ τὸ κάσαι τὸ κοσμῆσαι, quasi κοσμοῦσαν διὰ τῆς εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις, hoc est, *ornantem & reficientem sensus odoris bonitate*. Sed, ut rem, ita vocem quoque, barbaris deberi puto, Phœnicibus nempe, quorum lingua eadem ac Hebræorum. His autem *casia* vocatur קציעות, quod legas Psalm. XL. v. IX. quamquam aliqui *costum* interpretentur. Sed *casiæ* malim vel ob summam literarum sonique affinitatem. Est vero Hebræum illud a קצע, *abradere*, *decorticare*: quia frutex is cortice inprimis commendetur. Garzias ait, deteriorem *casiæ* speciem in Malavar dici *cais manis*: id est *dulce lignum*. Atque hoc quoque ostendat, *casiæ* nomen deberi Orienti. *Cinnamomum* vero, seu κιννάμωμον, non, ut aliqui putant productione factum ex κινάμωμον, sed ex κίνναμον, & ἄμωμον conflatum est. Scio hodie κίνναμον, non legi apud Græcos: sed utuntur Statius, & alii: quos a Græcis illud accepisse, indicat vox κινναμολόγος, avis nomen sic dictæ, quia συλλέγει τὸ κίνναμον. Plinius, lib. IX. cap. XXXIII. *In Arabia cinnamologus avis appellatur: cinnami surculis nidificat. Plumbatis eos sagittis decutiunt indigenæ mercis gratia*. Apud Aristotelem tamen, lib. IX. hist. animal. cap. XIII. unde hæc desumsit Plinius, non κινναμολόγος, sed κιννάμωμος vocatur: ac similiter appellat Philes, in his jambis:

Ὄρνις δ᾽ ὁ κιννάμωμος ὠνομασμένη
Τὸ κιννάμωμον εὗρεν ἐγχώριον.

Sed nihil prohibet, quo minus & *cinnamologus* (pro quo *cinnamolgus* est in MSStis.) & *cinnamomus* etiam dicatur. Hoc utut est, κίνναμον prius fuit quam κιννάμωμον, quando Hebræis similiter dicitur קנמון, ut videre est Prov. VII. v. XVII. & Exod. XXX. v. XXIII. Rabbi David sensit, vulgo dici *lignum aloë*. Sed fallitur.

†CASNAR vocabulum Oscum (i. e. Etruscum: nam Oscos Etruscorum sive traduces sive parentes fuisse, non dubito) *Senem* significat, testibus Varrone in VI. de L. L. (p. 71. ed. Amstel.) ac Festo: cujus vocabuli est & apud Quintilianum I. 5. & Nonium mentio. Videri poterat ab Hebr. זקן *zacen* per μετάθεσιν factum *Caznar*: in quo vocabulo ultimum R ad Tuscam desinentiam pertinet. Sed longe mihi praestabilior visa fuit originatio altera a Chaldaeo קשיש *Kasie*, & Syro קשישא *Kasiso*, quae *Senem*, *Decrepitum*, *Presbyterum* significant. Ab eo vocabulo fit tum CASCUS i. e. *vetus* (nam ea radix tum Hebraice in קשקשת *kaskeset*, *squama*; tum etiam Chaldaice in קשקש *kaskes*, *stipula*, *quisquiliae*, & aliis vocibus, reduplicationem patitur) tum etiam istud CASNAR. Quae cum scripsissem, vidi etiam Jo: Ger. Vossio eamdem etymologiam in mentem venisse (quem rogo adeas in voce CASCUM; quaeque ibi affert, cum his nostris jungas) ut jam de hac originatione, propter viri tanti judicium, minime dubitandum videatur. MAZOCHIUS.

CASSIS, pro *galea*, est a Tuscis, ac dici videtur quasi *carassis*, a κάρα id est, *caput*. Isidorus, lib. XVIII. cap. XIV. *Cassidem a Tuscis nominatam dicunt: Illi enim galeam cassim nominant. Credo a capite*. [a κὰς δέρμα, unde κασῆς τὸ πιλώτιον ἱμάτιον. Arcad. Vide quoquo Pollucem, pag. 341.] Pro *cassis* dicitur quoque *cassida*, ut pro *lampas*, *lampada*; pro *hebdomas*, *hebdomada*; pro *Narbon*, *Narbona*; pro *Ancon*, *Ancona*. *Cassida* dici ostendit Propertius:

Aurea cui postquam nudavit cassida frontem.

Et Maro:

. . . . *Aurea vati*
Cassida. . . .

Quibus locis idem comprobat Sosipater, lib. I. Apud Festum, sive Paullum, legas; *Cassilam antiqui pro casside ponebant*. Ita & MSSti. Sed *cassidam* legendum puto. Etsi non ignoro, sæpe *D* & *L* commutari. Priscianus lib. VI. ait, *cassida* esse accusativum Græcum: Maronem vero eo usum pro recto. Addit & Probum in Catholicis ostendisse, nomen hoc esse Græcum. Quæ non satis intelligo. *Cassis* pro *reti* Servio est ab Hebræo קש, hoc est *irretire*, *illaquear*e: vel κατ᾽ ἀφαίρεσιν, a קוש *reta tendere*. Verius hoc, quam quod veteres tradunt esse a *cassus*: qua de re in *careo* diximus. A *casse*, pro *reti*, est *cassiculum*. Festus: *Cassiculum, reticulum, a cassibus per diminutionem dictum*. Glossæ Isidori: *Cassiculum, retejaculum*. ab eodem *Incassum* deducunt. Sed de eo in *Careo* dictum.

†CASSIS. *Cassidem autem* (ait Isidorus XVIII. 14.) *a Tuscis nominatam dicunt: illi enim galeam* CASSIM *nominant, credo a capite*. Ultimum hoc sic interpretatur Vossius, ut sit *Cassis* quasi *Carassis* a κάρα *caput*. Sed Tusca quae sunt, frustra est, ut quis se excruciet, quo a Latinis aut Graecis vocibus arcessat; quod vel Varro eos docere potuisset, qui non semel negat, quae Tusca sint, ea in Latio radices habere; ac ne in Graecia quidem, cum quâ nihil Etruria commune habuit. Nisi quod Graecos potius plurima a Tuscis, antiquiore scilicet populo, mutuatos exemplis probare possim. Ac ne plura: Tuscum CASSIDA (nam casu recto sic dicitur Virgilio Propertioque) est ὁλογραμμάτως ipsum Chaldaicum קסידא *Kassida*, seu ut alibi scribitur קסדא *Kasda*; & plurali numero קסידין *Kassidin*; quae vox saepe apud Talmudicos *galeam* sive *Cassidem* notat. Scio dicturos, hoc Talmudicos de Latino sumpsisse. At velim ostendant mihi, quam multa Talmudici (Talmudici, inquam: nam Rabbinos aliquot Latina saepe corrupisse sat scio) de Latio hauserint. Deinde hoc vocabulum apud eosdem Talmudicos

(quippe

(quippe in solo patrio) prosapiam habet nam inde est קסדור *Kasdor* sive קוסדור *Kusdor*, quod apud eosdem Talmudicos, *apparitorem*, *lictorem* significat; utique quia hi ministri galeati incedebant. Verum age: volo liberaliter agere. Sit sane Talmudicum *Cassida* novitium vocabulum, ac de Latino sumptum. At negari nequit, quin קולס *Kolas* & קולסא *Kulsa* (i. e. *galea*) sit mere Chaldaicum & Targumicum. Ab eo autem per consonarum μετάθεσιν fit Cassila; quo sane modo antiqui dicebant *Cassidem*. Festus: Cassilam (quod male viri docti in *Cassidam* mutarunt) *antiqui pro Casside ponebant*. Maxochius.

Castanea, a Græco κάςανον. Sed hoc unde sit, porro videndum. Isidorus quidem, lib. xvii. cap. vii. sic scribit: *Castaneam Latini a Græco appellant vocabulo. Hanc enim Græci κάςανον vocant, propter quod fructus ejus gemini in modum testiculorum intra folliculum reconditi sunt, qui dum ejiciuntur, quasi castrantur*. Sed Græcum κάςανον a Latino *castro* venire nequit. At est a *Castana*, seu *Castanea* Thessaliæ urbe, circa Peneum, ubi magnus earum proventus. Hinc Nicander in Alexipharmacis:

Δυσλεπέος καρύοιο, τὸ Καςανὶς ἔτρεφεν αἶα.

Casteria aliud sunt, quam castoria. [κατήριον vel κασςόριον apud Hesychium pro καταςόριον.] *Castoria* sunt castoria testiculi, vel unguentum ex iis confectum. At *casteria* proprie in navi, ut docet hic locus Nonii Marcelli: *Casteria locus, ubi cum navigatio conquiescit, remi & gubernacula conquiescunt*. Plautus Asinaria, Act. iii. sc. 2.

Quia pol si reposui remum, sola ego in casteria,
Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

Turnebus tamen, lib. iv. cap. xiii. censet, *casteria* non esse Latinum, eoque legit *schasteria*, quæ navis pars erat: ut indicant hæc Hesychii verba: Σχαςήριον, ὁρμητήριον, καὶ μέρος τι ἐν τῇ νηΐ. Ac verisimile est, sic dici a σχάζω, id est, *dimitto*, *intermitto*, quoniam ibi remi inhibentur. Nam κώπας σχάσαι, quomodo locutus Pindarus, est εἰρεσίαν καταπαῦσαι, remigationem intermittere: prout Scholiastes Aristophanis explicat, ad illud in Nubibus, σχασάμενος τὴν ἱππικήν, quod idem Scholiastes interpretatur, καταλύσας τὴν ἱππικήν, *equorum studium desinens*, sive *intermittens*. *Casteria* tamen invenio in antiquissimis tum Plauti, tum Nonii codd. Nec multum abit *cisteria*, quod in MSSto Bircheim. se reperisse ait Christ. Colerus. Præterea *casteria* legit Statii interpres, quanquam male (ut in *Portisculus* dicemus) *casteria* cum *portisculo* confundat. Sic enim ille ad illud vi. Theb.

Et signo de puppe dato posuere parumper
Brachia: . . . .

Pertica, inquit, *quædam est in navi, quam hortator remigum tenet, quam si incusserit, remiges non desinunt; si deposuerit, quiescunt a labore: Hanc casteriam Plautus nominavit in Asinaria*:

Quum pol si reposui remum, sola ego in casteria.

Hæc Lactantius, sive Lutatius. Imo Turnebus ipse, lib. xxix. cap. xxi. *casteria* retinet, ac dici censet, quasi γαςερίαν, a *ventre* navis. Ita & legit Jovianus Pontanus in Actio suo, ubi, ut *castra*, & *castella*, sic *casteria* quoque a *claudendo* dici admonet. Verba Pontani ponimus in *Castra*. Sed neutrum etymon placet. Non dubium enim quin *casteria* sit ex σχαςήρια. Nec propterea *schasteria* scribendum. Nam σ sæpe initio perit, si altera sequatur consona. Ut, φαιρίδδειν, pro σφαιρίζειν: item a σφάλλω, *fallo*; a στέγω, *tego*.

Castigo, ut ad primam Persii sat. scribit Casaubonus, proprie est, *loris cædo*, venitque a κασὸς, quomodo Dores Siculi dicebant pro κεςὸς, quod est *lorum*. Nisi malis dicere, *castigo*, proprie esse, *fuste punio*, quia Hesychius κασὸς interpretatur, *fustis*. Verum minus posterius etymon placet, quando idem Grammaticus addit, κασὸς hac notione propriam esse Athamantum vocem. Venit autem a *castos*, *castigo*; ut ab *insto*, *instigo*; a *fustis*, *fustigo*. Sunt qui *castigo* censeant esse a Latino *castus*, notareque *castum reddo*: imo Perottus compositum putat, dicique quasi *castum ago*. Sed non ad solam *castimoniam* pertinet *castigo*. [est a καςίζω, pro καταςίζω. Nam & ςιόδης & ςιγὼν est μαςιγίας Hesychio.] Glossæ Philox. *Castigat*, *objurgat*, ἐπιπλήττει. Glossæ Cyrilli. Δέρω, τύπτω, *castigo*. Onomasticon vetus, *Castigo*, παιδεύω.

Castor, κάςωρ, quo usus Aristoteles, lib. viii. Hist. animal. cap. v. ut *castoria*, καςόρια, seu καςόριον, ὄρχεις τῦ κάςορος, teste Galeno. In singulari usurpat Lucretius, lib. vi.

Castoreoque gravi mulier sopita recumbit.

Videtur, κάςωρ dici, quasi γάςωρ, quia id animal *ventricosum*. Falso omnino, cum Græca vox sit, a *castrando* dici censent, non Albertus modo, sed etiam Isidorus, imo & Servius ipse, ad illud, i. G.

. . . . *virosaque Pontus*
Castorea. . . . .

ubi sic scribit: *Fibri canes sunt Pontici, quorum testes apti sunt medicaminibus, propter quos ubi se requiri senserunt, eos secant. De his Cicero, pro Æmilio Scauro. Redimunt se ea parte corporis, propter quam maxime expetuntur. Juvenalis Sat. xii.*

. . . . *Imitatus castora, qui se*
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculorum. . . .

Castores autem a castrando dicti sunt. Hæc Servius; quæ omnia prope κατὰ λέξιν describit Isidorus, lib. xii. cap. ii. Imo idem narrant, cum Strabo, Solinus, Horapolio, Plinius; non uno loco; tum Ælianus, lib. vi. Animalium, cap. xxxiv. Ammianus, lib. xvii. Appuleius, lib. i. & v. Metamorph. Et e junioribus, Valesius, de sacra historia, cap. iii. Olaus Magnus, lib. xviii. cap. xi. Ac allusit eo Tertullianus, lib. i. adversus Marcionem, cap. i. *Quis enim tam castrator carnis castor, quam qui nuptias abstulit?* De eadem re sic vetus interpres, ad superiorem Juvenalis locum: *Castorem, bebrum dicit, qui cum viderit se obsideri, & non posse evadere, testiculos suos morsu avulsos projicit. Intelligit enim ob hanc rem se capi: quia ad medicinam valde sunt necessarii*. Quibus in verbis notandum obiter, quod *castora* vocet *bebrum*, quomodo & Belgis vocatur *bever*, Gallis *bieure*, Italis & Hispanis *bivaro*: quanquam & aliæ appellationes ejus animalis apud has gentes. Sed has solas posuimus, quia clare e *bebri* voce factæ sunt: quemadmodum & ipsum *bebri* vocabulum, quod posterioribus demum seculis irrepsit, levicula mutatione ex *fibri* voce, coruptum est. Nisi forte magis placet (quod aliquando suspicabar) nomen id esse a *Bebrycis*, Ponti in Asia accolis, juxta Stephanum. Juvenalis, Sat. ii.

Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia civis,
Bebryaci campo spolium affectare palati.

Quem ad locum ita Scholiastes: *Bebryaci, id est, Pontici, unde pelles Bebrinæ. Galba enim Ponticus fuit*. Sane convenit inter omnes, Pontum fuisse *fibris* nobilem: unde Maro, i. G.

India mittit ebur, molles sua tura Sabæi,
At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea. . . .

Ac *fibri* ipsi inde vocati *canes Pontici*: ut superior Servii locus indicat. Pro *bebrinæ* autem *bebriciæ* apud Scholiastem legendum censeo. Nam *bebrinus* non tam esset a *bebrycis*, quam a *bebris*, id est, *fibris*. Vel verum est, quod dicebam: vel fallitur interpres. Nam non dubium, quin *bebrina* pelles sic dicantur a *bebro*, id est, *fibro*. Porro, quod de testiculis *fibri* referunt supra laudati scriptores, id refellit Albertus M. & ante eum Plinius, lib. xxxii. cap. iii. ubi sic scribit: *Spectabilis naturæ potentia, quibus & in terris, & in aqua victus est, sicut & fibris, quos castores vocant, & castorea, testes eorum. Amputari hos ab ipsis, cum capiuntur, negat Sextius, diligentissimus medicinæ. Quinimo parvos esse substrictosque, & adhærentes spinæ, nec adimi sine vita animalis posse*. Idem quoque censet Dioscorides, cujus

hæc

hæc verba, lib. II. cap. XXVI. Μάταιον δὲ ἱστορεῖται, ὅτι διωκόμενον τὸ ζῶον ἀποσπᾷ τοὺς διδύμους, καὶ ῥίπτει. ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἅψασθαι αὐτῶν προσκείμενον ὄντων ὥσπερ ὑός. *Vanum autem est, quod tradunt, animal hoc, quando venatores urgent, testes sibi avellere, atque abjicere. Neque enim id fieri potest, cum substricti sint, ut in sue.* Quibus Plinii & Dioscoridis verbis refellitur sententia Bellonii, lib. I. de Aquatilibus, scribentis, in *fibri* anatome nihil tam esse mirandum, quam quod tam grandes habeat testiculos, ut ad taurinos accedant, inque iis rotundos calculos ovi magnitudine a se conspectos: Nempe pro testiculis (qui gallorum testiculis non sunt majores,) habuit folliculos, juxta inguen, qui ovi gallinacei magnitudinem adæquant. Vide de his Matthiolum in Dioscoridem.

†Castor & Pollux in monumentis Musei Goriani perscribuntur litteris Tyrrhenicis in hunc modum Kastva & Pvltvke. Et certe ea nomina sunt a Tyrrhenis antiquitus culta, qui ea ab Oriente, non secus ac primi gentis Graecanicae conditores, detulerunt. Nomina quidem certe manifesto ab Oriente sunt. Kastva significat *sagittarium*, sive jaculandi arte peritum; est enim ab Heb. קשת *Keset* i.e. *arcus*: quod Chaldaeis, & Syris modo cum *Tau*, modo cum *Tet* scribitur, apud quos facile prima syllaba vocalem A assumit. Porro Dioscuros, ac nominatim Castorem arcûs inventorem fuisse, apud Natalem Comitem reperio: cui famae ansam etymon modo traditum praebuit. Alterius nomen Tuscum Pvltvke fuit: unde apud veteres Latinos Pollvces is Deus vocabatur. Usurpavit hoc Plautus Bacchidibus IV. 8. 52. *Ita me . . . Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules . . . ament.* Ac mihi aegre est, quod in quibusdam Latinis lexicis hic locus sic accipitur, quasi sit plurale *Polluces* pro singulari positum; ut etiam *Castores* dicitur. Male: nam *Castores* utrumque gemellum significat: at heic, quia jam Castor praecessit, non potest Pollvces nisi nominativus singularis esse. Verum quid multis opus est? Aperte Varro in IV. de L. L. dixit: *Ut Πολυδεύκης Polluces non, ut nunc, Pollux.* Huic tamen viro doctissimo non assentior in eo, quod τὸ *Polluces* a Πολυδεύκης venire credidit: nam nemo non videt a Tusco illo *Pultuke*, & Latinos τὸ *Polluces* arcessivisse suum: & Graecos tamen (ne minus Graecanicum id nomen videretur) non nihil a vero nomine recessisse, ac deflexisse ad linguae suae ingenium, ita ut Πολυδεύκης dicerent. Sed tamen cum Graecanicum (*) nomen parum deo sit consentaneum; Tuscum contra multo aptissimum reperio. Nam Pvltvke est ab Hebr. פלט *pillet*, quod est *liberare*; qua significatione etiam Chaldaeis ac Syris est usitatissimum. Imo apud Syros in derivatis sibi facile prima syllaba V adsciscit (ut פולטא, *pulota*, *liberatio*) quod Tusci hic & alibi imitari amant. Ad summam Pvltvke significat Σωτῆρα, *servatorem*; quo elogio Heroes Diique mirifice gaudebant. Nota est Pollucis de Amico victoria. Haec & similia certamina non alia de causa Heroes suscipiebant, nisi ut populos ab efferatorum hominum violentia liberarent, ac praeclarum illud Σωτῆρος nomen sibi pararent. Marochvs.

Castra, *casteria*, *castella*, unde dicantur, docere conatus Jovianus Pontanus; cujus hæc verba, in Actio, fol. 139. edit. Ald. *Castra sunt*, inquit, *qui putent a servanda castitate dicta* (eos inter Isidorus, lib. IX. Orig. cap. III.) *ambitiose sane, quippe quæ sint a claudenda: claudebantur enim vallo & fossa. Sic & casteria locus in triremi: sic etiam vallis illa Caudina, quod sit undique clausa montibus, hodieque ex eo vocatur Caudium. Sic quoque & Castellum quod fossa clauditur & muris. Erant etiam in aquarum ductibus Castella, quod in iis aquæ concluderentur, unde post largius effluerent.* At Cæsar Scaliger, lib. I. poëtices, cap. XXI. *castra* a *casis* dicta putat; quia ab antiquis scenæ, sive umbracula militaria, *casæ* appellarentur. [κάστς *lignum*, Hesych. Sed omnino *castrum* est a κάστρωμα pro κατάστρωμα.] A *castris* vero ὑποκοριστικῶς dixere *castellum*, elisa liquida, pro *castrellum*, quomodo a *monstrum*, non *monstrellum* dixere, sed *mostellum*, unde nomen Plauti *Mostellaria*. Hinc milites, qui *castellum* incolunt, *castellani* dicuntur, l. II. de fundis limitrophis, lib. XI. C. *Castellum* etiam dixere aquæ publicæ receptaculum, ex quo per omnes viarum anfractus, aqua dividebatur: unde & *dividiculum* vocatum. Festus: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit.* Apud Hesychium quoque legas: Κάστελλος, ὄνομα τόπου ἄνω φέροντος καὶ κάτω φέροντος, καὶ μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Sic *castelli* voce usus Vitruvius, lib. VIII. cap. VII. Item Plinius, Frontinus, & sæpe apud Jurisconsultos. Ex quibus discas, quemque ex *castello* fistulis solere aquam ducere in fundum suum. Exstant hodieque Romæ *castellorum* ejusmodi semidirutorum vestigia. *Casteria*, non a *claudendo* dicta, quod Pontanus in superiori loco autumat, sed a γάστηρ, quasi *gasteria*. Nisi potius *scbasteria* legendum, apud Plautum. Vide quæ hac de re diximus in *Castor*.

Castrare, εὐνουχίζειν. *castratus*, εὐνοῦχος, ὁ ἐκτετμημένος. *castrator*, εὐνουχιστής, ut est in Glossis Cyrilli. Glossæ Philox. *Castratus*, ὁ ἐκτετμημένος. *Castrare* plane dici censeo a *castus*: quia *castrando* vis libidinis extinguitur. Alii tamen dici putant, quasi *castorare*, ut κυρίως sit, *castorem*, sive *fibrum* imitari, qui ipse sibi testiculos creditur amputare: qua de re in *Castor* satis dictum. [a τερῶ est τεῖρα, & inde κατατειρῷν & κατειρῷν.]

Castula ex eo nomen accepit, quod ea consuleretur pudori & castitati. Est enim ὑποκοριστικὸν a *casta*. [κάστολα id est κατάστολα.] Breve palliolum erat, Nonio teste: qui hunc Varronis locum adducit e libro primo de vita populi Rom.: *Castula est palliolum praecinctui, quo nudæ infra papillas præcinguntur, quo mulieres nunc, & eo magis utuntur, postquam subuculis desierunt.*

Castus, a Nonio exponitur, *sine libidinis & turpitudinis nota*. Glossæ Philoxeni interpretantur ἁγνεία, *castitas*: pro quo & dicitur *castimonia*, & *castitudo*, quo usus Accius, Phœnissis. De etymo sic Isidorus, lib. X. *Castus primum a castratione nuncupatus. Postea placuit veteribus sic nuncupari, qui perpetuam libidinis abstinentiam pollicebantur.* Similiter Perottus. Sed *castro* potius est a *castus*, ut superius dictum. Itaque alii volunt, esse a *cestus*, sive κεστός. Id Veneris cingulum est, quo in honestis utitur nuptiis: unde nuptiæ honestati repugnantes dicuntur *incesta*. Hanc enim *incesti* ἐτυμολογίαν ponunt Lutatius & alii. Festus Pompeius vult, *incestum*, esse ex Græco ἀνάγνιστον. Sed profecto simplicius veriusque est, ut *incestus*, fit a *castus*, uti a *factus infectus*. Docet id clare ἀντίθεσις ista in illis Phædræ verbis apud Senecam, Hippolyto, Act. IV. sc. I.

. . . . . . *Morere, si casta es, viros;*
Si incesta, amori. . . .

Et mox:

Juvenisque castus crimine incestæ jacet.

Ubi *casto* ἁπλῶς opponitur *incestus*. Sane *incestum* poni pro quovis illicito concubitu, satis arguit, quod apud eundem Senecam, in Herc. Fur. *vers.* DCCLVII. *incestus* vocatur Jovis cum Alcmena congressus. Itaque *castus* censeo esse a κάζω, quod significat,

(*) Πολυδεύκης est *multum similis*, aut *multis similis*: nam Hesychius τὸν πολυδευκέα φωτὸς interpretatur πολλοῖς ἐοικότα. Adhaec eidem grammatico δευκὴς est λαμπρὸν, ὅμοιον, i.e. *splendidum*, *simile*. Vides quam parum conveniens hoc nomen Deo illi fuerit. Nec ille alter *ovo pregnatus eodem*, si nomen suum Graece interpretari vellet, lo vetere sibi interpretatione placebit. Nam Κάστωρ volunt a κάζω, *orno*, fieri. Sed utriusque interpretatio Graeca nihil ad Dioscuros: cum tamen iidem sermone Tyrrhenico h. e. Orientali praeclaras significationes praeseferant, uti jam superne luculenter demonstravi.

significat, κοσμέω, *orna*, *decoro*: nempe ab Chaldæo קשט, quod idem notat. Itaque dicetur *castus*, quasi κόσμιος, id est, *ornatus*, *decorus*. Sane mire *castimonia* decorat atque exornat, ut generali nomine mereatur nominari. Porro quia in facris ritibus nihil magis requirebatur, quam ut a Venere abstinerent; inde est, quod, quando accipitur fubstantive, idem significat, ac *institutum*, five ἁγνεία. Sic apud Nonium usurpat Varro, lib. I. rerum humanarum: *Nostra ritu sunt facienda civibus, quam Græco castu*. Ubi *ritue* & *castus* sunt συνώνυμα. Idem Varro: *& religiones, & castue, id possunt, ut ex periculo eripiant nos*. Sic dicebant, *in casto esse*, pro ἁγνεύειν, ut apud Festum: *Minuuntur populo luctus, cum in casto Cereris conficitur*. Ubi, *in casto Cereris esse*, significat ἁγνεύειν Δήμητρι, *Cereri operari*. Usus quoque Tertullianus de Jejun. *Sed bene, quod in nostris xerophagiis blasphemias ingerens, casto Isidis & Cybeles eas adæquas*. [*Castus* a χάζω, unde χάδιος, χαιός, & χαιοί οἱ ἀναχωρηκότες.]

CASTVS, *casta*, *castum* non uno modo ἐτυμολογίζεσθαι potest. Ac primum Hebr. קשיטה *Kesita* est *agnus*; sic enim & Paraphrastes Chaldaeus, & LXX. & Judaei eam vocem interpretantur. At *casti* in Scripturis per *agnum immaculatam* συμβολίζονται. Accedit, quod una eademque vox AGNVS Latinis pecudem, Graecis *castum* designat: quocirca simili modo factum est, ut una eademque radix קשיטה Hebraeis pecudis tenellae nomen esset, Latinis autem eam virtutem designaret, quae per illam animantem adumbratur. Et haec optima quidem mihi etymologia videtur. Sed addam alias. Apud Latinos CASTVS & SANCTVS sunt synonyma: unde ALMA (quae vox, ut suo in loco diximus, *virginem* proprie notat Hebraice ac Latine) a Festo & aliis exponitur *sancta* five casta. Quare CASTVS fieri potuit a חסיד *chasid*, *pius*, *sanctus*; five a קדוש *Kados* ejusdem notionis; in quorum utroque o cum T alternasse oportuit, at in posteriore etiam metathesi opus fuit. Postremo CASTVS, ubi substantivum est, quartae declinationis, significat λατρείαν, *cultumque* numinis alicujus. Sic Varro *Graeco castu* pro *ritu* dixit, itemque *religiones & castus* tanquam synonyma posuit: unde *in casto Cereris esse* & similes locutiones. Eo autem significatu CASTVS est a Chald. קשט *Kaset*, quod est κοσμεῖν, *ornare*, *exornare*. Id vero quia ad animum saepe transfertur; hinc Heb קשט *Kosit* ut & Chald. קשוט est *veritas* seu *rectitudo*, & קשיט *Kasit* Chaldaeis est *rectas*, *verus*, *sanctus*, h. e. quod Graecis κόσμιος i. e. *mundus* dicitur. Ut autem MVNDVS ad animum translatum idem est ac *purus*, *integer*, sic etiam CASTVS (ex קשיט *Kasit* derivatum) eadem notione usurpatur. Nam fermone orientali, & biblico *Castus* & *verus* sunt synonyma; cujus rei exempla passim obvia, praesertim apud S. Joannem. Inscriptio Christiana apud Fabrettum pag. 564. n. 107.

D ☧ M   i. e. Deo Christo Magno.

TVLLIE CASTE VERE
CASTEQVE VIXIT
ANNOS XXXVII. MESES

cetera desunt.

Hanc verissimam etymologiam si sequimur, eamdem cum prima reperiemus; quia קשיטה *Kesita*, *agnus* eisd. litteris constat, & quia a *puritate* id animal apud Hebraeos id nomen invenit. Postremo ex his omnibus animadvertimus, apud antiquos omnium gentium homines hoc a natura insitum fuisse, ut corporis non minus ac mentis puritatem ad facra afferendam esse existimarent: eo tantum, ut eodem vocabulo & corporis continentiam, & animi fanctitatem, unaque cultum Divini numinis designarent. MAROCHIVS.

CASVS, est a *cadendi* ea notione, qua *evenire* significat. Sed Grammaticis *casus* sunt formæ vocabuli a recto cadentes. De utroque Festus: *Casus dicimus non modo ea, quæ fortuito hominibus accidunt: sed etiam vocabulorum formas; quia in aliam atque aliam cadunt effigiem*. Similiter Græci πτώσεις dicunt. Est vero *casus* universe quivis eventus; sed speciatim, inopinatus, cui humana infirmitate resisti nequit: ut, piratarum incursus, incendium, diluvium, fervorum fuga, & similes; quales, si vere sunt fortuiti, a nemine præstantur, nisi aliter convenerit.

CATABOLICVS, καταβολικός, a καταβολή, id est, *jactus*, qui ex alto fit deorsum, a καταβάλλω, *dejicio*, *prosterno*. Tertullianus, lib. de anima, cap. XXVIII. *Scimus enim, magos elicere explorandis occultis per catabolicos & paredros & pythonicos spiritus*. Ubi, ut quidem censet Turnebus, lib. XXVI. Adv. cap. XXI. per *catabolicos* intelligit infaustos genios, sæpe eum, in quo sunt, posternentes ac dejicientes per furorem. Sed placet Sig. Gelenii & soceri Fr. Junii sententia, qui pro *per catabolicos* legunt *precatabolicos*. Nam καταβάλλω non tantum notat *dejicio*, sed & *persolvo*: unde προκαταβάλλω, interdum *præjacio* est; interdum *repræsento*, aut, *ante diem solvo*. Posteriori significatione spiritus quidam dicti προκαταβολικοί, qui non perpetuo adsunt, sed ex condicto, & quasi devincti pignore, aut pretio ex parte numerato, repræsentare tenentur sese. Iis addit Tertullianus παρέδρους, qui semper adsunt. Cumque hæc duo genera privatim hominibus inserviant, addit Tertullianus tertio loco *Pythonices*, qui in commune respondent consultoribus. Ita optime, meo judicio, locum hunc enucleavit Junius in suis ad gravissimum illum scriptorem notis. Sane ab eadem notione verbi καταβάλλεσθαι: vel καταβάλλειν, qua nempe *persolvere*, vel *præstare*, notat, dicti quoque *catabolenses*, quorum mentio est in rubr. C. Theodos. de pisto. & catabol. lib. XIV. Tit. III. & eopse Tit. l. IX. Quibusdam placet, sic vocari, quia panes exercitui præstarent. Movet eos, quod in rubrica dicta pistoribus conjungantur. Sed legendum videtur *pistorum*: quibus *catabolenses* recte jungi ostendit hic locus Cassiodori, lib. III. Var. epist. ad Festum: *Atque ideo magnitudini tuæ, præsenti admonitione declaramus, ut marmora, quæ de domo Pinciana constat esse deposita, ad Ravennatem urbem per catabolenses vestra ordinatione dirigantur*. Recte quoque Brissonius apud eundem legit, lib. IV. Var. ep. ad Godiscaleum Saionem: *Et ideo quinquaginta solidorum mulctam, jam non veredarius, sed catabolensis incurrat*. Ubi male vulgo *catabulensis*, vel *catabulnensis*, legitur.

CATABVLVM five potius *catabolum*, locus erat, in quo feræ erudiebantur, five ad mansuetudinem, five etiam ad crudelitatem, quam in bestiarios exercerent. Papias: *Catabulum, clausura animalium, ubi desuper aliquid jactur*. Originem respicit. Nam καταβάλλω, *dejicio*, *deorsum aliquid jacio*. Græcis tamen κατάβολον aliud est. Nempe *navale*, *emporium*: ut Suidas docet. Sed illâ Latinorum notione, quam attulimus, sumitur in Actis Marcelli Papæ & Martyris, per Marcellum Papam conscriptis: *Qui semper contemnens & deridens dicta & præcepta Maxentii, damnatus est in catabolum: Qui dum multis diebus serviret in catabolo orationibus & jejuniis, domino deservire non cessabat. Mense autem nono venerunt clerici ejus omnes, & eruerunt eum noctu de catabolo*. Et paullo post: *Hic auditis a Maxentio, jussit in eadem ecclesia iterum planeas exsterni, ut ibidem animalia catoboli congregata starent, & ipse B. Marcellus deserviret*. Sed hisce locis pro *catabolum* vitiose *catabulum* semper editum est.

CATADROMVS, κατάδρομος, q. d. *decursorium*. De eo non audiendi Accursius, Alexander ab Alexandro, Beroaldus, Alciatus, Brodæus, Hottomannus: verum Turnebus, Brissonius, Torrentius, Casaubonus, qui recte docent, *catadromum* fuisse funem ex summo theatro extentum in inferiorem partem, per quem σχοινοβάται, five *funambuli*, decurrebant; unde & nomen: qua ratione Græci quoque δρόμον, & περίδρομον, pro *fune* dicunt. Favet huic interpretationi Suetonius in Nerone, cap. XI. *Notissimus eques Romanus elephanto supersedens per catadromum decurrit*. Quod Xiphilinus sic expressit: Καὶ ἐλέφας ἀνέ-
βη

χθη εἰς τὴν ἀνωτάτω τῆ θεάτρε ἀψῖδα, καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ σχοινίων κατάδρομον ἀναβάτην φέρων. *Demissum funem* vocat Maro, Æneid. I. *Rectum funem*, Juvenalis sat. XIV.

An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique solent rectum descendere funem.

Chrysostomus, homil. XVI. in epist. ad Hebræos, vocat id διὰ σχοίνε τεταμένης βαδίζειν. Ac Manuel Palæologus, orat. II. similiter dixit, ὀρχεῖσθαι ἐπὶ σχοίνε τεταμένης. Porro ex his paret, cur decursum per *catadromum* inter res periculosas reponat Labeo, lo l. si servus, LIV. D. de act. emt. *Si periculosam rem ante venditionem facere solitus est, culpâ tuâ id factum esse videbitur. puta enim eum fuisse servum; qui per catadromum descendere, aut in cloacam demitti, solitus esset.*

CATAMITVS dicitur *puer meritorius*, ut ait Servius, ad illud Ecl. VIII. *Sparge marite nuces*. *Puerum usurarium* appellat Plautus, Curcul. act. III. sc. I. Cic. Philipp. II. generatim *catamitum* dixit pro effeminato aut impudico. *Ergo*, inquit, *ut te catamitum nec opinato cum ostendisses; præter spem mulier displicere; idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu, perturbasti*. Dixere autem veteres *catamitus* pro *Ganymedes*: ut testatur Festus, in *Alcedo*, *Alumento*, & *Catamitus*. Sic usurpat Plautus, Menechmis, act. I. sc. II.

Dic mihi, nunquid tu vidisti, tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

Nam paret hic, *Catamitus* esse proprium. Videntur autem Græci dixisse Γανυμίδης pro Γανυμήδης, a γάδεσθαι, quod idem est ac γάνυσθαι. Inde fuit prius *Ganamidus*, ac post *Catamitus*, converso n in t; quomodo a *mane* est *matutinus*; nisi malis esse a *Matuta*. Putat Fungerus, *catamitus* esse ex κατὰ & μισθὸς, hoc est, *merces*. Ut quo *puer meritorius* signetur. Videtur idem voluisse Ulysses quoque Aldrovandus, lib. I. ornithologias, pag. XVIII. ubi *Ganymedem* ab officio quod Jovi præstat, *catamiti* nomine vocari ait. Sane si est a μισθὸς, melius per th scribatur: ut in Onomastico veteri, *catamithus*, πόρνος. Sed vera est origo, quam nos Festus docet: quam etiam amplexus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto ac Jos. Scaliger, castigat. in elegiam Pedonis de obitu Mæcenatis. Quam variæ autem de raptu Ganymedis sententiæ sint, dicere supersedeo. Neque enim est hujus loci. Vide sis, quæ in Chronico Eusebius scripsit, quem secutus Orosius, lib. I. cap. XII. tum quæ pag. XCVIII. & IXC. quæ etiam apud Suidam invenias. E recentioribus etiam adi Cælium Rhodig. lib. XV. cap. IX. Paullum Leopardum, lib. IV. cap. IV. Meursium, cap. VII. libri de funere, qui vult fabulam ex eo ortam, quod, quia olim ante lucem sepelire solent, si adolescens formosus esset mortuus, ἡμέρας ἁρπαγή, *diei raptus*, diceretur: ut scribit Heraclides in allegoriis Homericis, atque etiam comprobatur inscriptione hac arulæ sepulcralis: SOL ME RAPVIT. [tales ab *Aurora* potius rapi dicebantur. Itaque Ἡμέρα potius de Luna accipiendum, est enim *Dianæ* epitheton ἡμέρα. Alterum vero accipiendum de illo, quem *Sol* mensis Martii necarit.] Docet Casaubonus ad Fl. Vopiscum, homines etiam revera ab aquila raptos esse. Sed hæc, ut dixi, alius sunt loci.

CATAPHRACTVS, κατάφρακτος, undique armis munitus, κατεσφραγμένος ὅπλοις, ut loquitur Plutarchus in Alexandro. A καταφράσσειν, *armis munio*. Unde καταφράκτη, *cataphracta*, id est, *lorica*, sive *thorax militaris*, *squamis ferreis consertus*, quomodo aliquoties usus Vegetius, lib. I. cap. XX. Indeque vox etiam translata ad crocodilorum pellem, quam Ammianus *cataphractam tergoris* appellat. Nempe quia τὸ δέρμα αὐτῶν πᾶν φολιδωτόν ἐστι· ut ait Diodorus Siculus. Equitum *cataphractorum* meminit Livius, lib. XXXV. non longe a fine: *Equitum innumerabilem vim trajici Hellesponto in Europam: partim loricatos, quos cataphractos vocant: partim sagittis ex equo utentes*. Et lib. XXXVII. *His tria millia equitum loricatorum (cataphractos ipsi appellant) adjunxit*. Quanquam hic in aliis codd. est *peditum loricatorum*: sed improbante Glareano. Porro non equites solum, sed equi etiam, lorica induebantur. Maro, undecimo Æn.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam squamis auro conserta tegebat.

Ubi sic Servius: *Cataphractum eum fuisse significat. Cataphracti autem equites dicuntur, qui & ipsi ferro muniti sunt, & equos similiter munitos habent: de quibus Sallustius: Equis paria operimenta erant, quæ linteo ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant*. Paullo post citat idem hoc Sallustii: *Et sequebantur equites cataphracti*. Armatorum equorum meminit & Justinus, lib. XLI. *Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegebant*. Meminere & Curtius, Ammianus, alii. Nondum tamen in eo Servio adstipulari ausim, quod non alios, quam quorum & equi loricati, *cataphractos* putat appellatos. Neque enim id puto, reticuisset Livius. *Cataphractorum* in exercitu munus indicat Nazarius in Panegyr. Iidem Lampridio, aliisque ejus ævi scriptoribus, dicti *cataphractarii*, ea nempe ratione, qua *hastati* ab his *hastarii*; *scutati*, *scutarii*; *velites* etiam *velitares*, appellantur. Etiam *clibanarii* vocati, voce, si ortum spectes, non Latina, aut Græca, sed barbara. Lampridius, in Alexandro: *Cataphractarios, quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus*. Ammianus Marcellinus, lib. XVI. *Sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros: quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant, per omnia membra diducti: ut quocumque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret, junctura cohærenter aptata*. Quem locum integrum adscripsi, quia eleganti ἐπιτετευχότως *cataphractorum* armaturam ob oculos ponit. Nec inde tantum discimus, *cataphractos* posteriori seculo dictos *clibanarios*, sed etiam vocem *clibanariorum* esse a Barbaris, ut quam Persicam dicat Ammianus. In Glossario tamen Nomico legas: Κλιβανάριοι, ὁλοσίδηροι. κλίβανον γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσι, ἀντὶ τοῦ καλυμμάτων. L. 9. C. de ann. civica. Qui plura de *cataphractis*, seu *clibanariis* volet, his alia addat e B. Brissonii lib. III. de regno Persico.

CATAPIRATER, καταπειρατήρ, *plumbum* illud quo altitudo maris exploratur: a καταπειράω, *tento*, *exploro*. Lucillius:

An catapirateris eodem deferet uncum
Plumbi pauxillum raudus, itaque metaxam.

Censet Salmasius, Statio vocari *molybdum*. quia Græcis μόλιβδος, seu μόλυβδος, *plumbum*. Itaque sic apud Statium Papinium legit:

Sunt quibus exploret rupes gravitate molybdus.

Ubi pro *molybdus* veteres codices habent *moiucrus*.

CATAPVLTA, a καταπέλτης, *E* mutatur in *V*, quomodo a σκόπελος est *scopulus*. Antiquioribus sic dicebatur machina emittens tela, nempe, si Lipsium, Fungerum & alios audiamus, ἀπὸ τῆς πέλτης, quæ auctore Hesychio notat δόρυ καὶ ἀκόντιον, *hastam & jaculum*. Mihi magis placet, esse a κατὰ & πάλλω, quia κατὰ τῶ ἐχθρῶ πάλλει τὸ βέλος, *quod in hostem ejaculatur telum*: quam originationem illud quoque comprobat, quod etiam καταπάλτης dicitur, ut Hesychius indicat his verbis: καταπάλτης, βέλος. πολεμικὸν ὄργανον, καὶ τὸ ἀφιέμενον βέλος. Perotti non est quod ratio habeatur, qui *a depellendo* dici ait. Porro posterioribus *catapulta* etiam vocatur, quo saxa aliaque jaciebantur. Sane saxa iis jaci indicat & Cæsar, II. de bello civili. Ac firmat Sidonius, cum ait:

Non quæ stridentes torquet catapulta molares.

Hinc Aristophanis Scholiastes: Καταπέλτης, εἶδος μηχανῆς, ἀφ' ἧς ἀκόντια καὶ ἄλλα τινὰ πέμπουσι. *Catapultæ* inventio Dionysio tyranno tribuitur ab Æliano, lib. VI. Var. Hist. cap. XII. Ac juvat Plutarchus, qui ait, Archidamum, cum e Sicilia allatum esset *te-*

lum

lum catapultarium recens inventum, dixisse, ὄλετο ἀρετὴ, *periit virtus*. Sed Plinius, lib. VII. cap. LVI. Syris hanc tribuit laudem, si vett. sequimur editt. in quibus (etiam antiqua Parmensi) legas, invenisse *Pisseum venabula*; & *in tormentis, scorpionem Cretas; catapultam Syros; Phœnicas ballistam & fundam*. Sed in aliia est: *Pisseum venabula, & in tormentis scorpionem; Cretas catapultam; Syros Phœnicas* (Pintianus legit Syrophœnicas) *ballistam, & fundam*. Multa de *catapulta* J. Lipsius, lib. III. πολιορκ. dial. II. Nonnihil etiam Brodæus, lib. II. Misc. c. XXX. Turnebus, lib. XV. cap. I. Bernardus Baldus in vocibus Vitruvianis.

CATARACTA, seu *catarracta*; καταῤῥάκτης, seu καταῤῥάκτης (utroque enim modo scribitur.) a καταράσσω, vel ἀράσσω quod est, *cum impetu decido*, vel *defluo*; hoc a ῥάσσω, quorum utrumque significat *tundere*, *collidere*: ἀράσσω vero (unde per aphæresin ῥάσσω factum) venit ab Ἄρης, proprieque notat διὰ σιδήρου τέμνειν, ut scribit Eustathius, cum alibi, tum Il. τ. pag. 947. edit. Rom. Est autem *cataracta* præruptus ac præceps in flumine locus, unde aqua καταῤῥάσσει, hoc est, *ruit* potius, quam fluit: ut sunt *cataractæ* Nili, de quibus Strabo, initio lib. XVII. Plane deceptus Ammianus Marcellinus, homo licet Græcus, ut ipse de se scribit: qui, lib. II. de Nilo loquens, ait: *Ad catarractas, id est, præruptos scopulos venit*. Neque enim *cataracta* de scopulis dicitur, sed flumen sic vocatur de scopulis cum fragore ruens. Proprie autem id sibi nomen fluvii diversi vindicarunt, uti inter alios ille Pamphyliæ, cujus nominis caussam adducit his verbis Strabo, lib. XIV. Μετὰ ταύτην ὁ Καταῤῥάκτης λεγόμενος, ἀφ᾽ ὑψηλῆς πέτρας καταῤῥάττων ποταμὸς πολὺς καὶ χειμαῤῥώδης, ὥστε πόῤῥωθεν ἀκούεσθαι τὸν ψόφον. *Inde est fluvius, qui Catarractes dicitur, quia copiosus de excelso saxo ruit, torrentis instar, sic ut procul sonus ejus audiatur*. Etiam hoc modo appellantur *portæ* ex funibus aut annulis ferreis pendentes, quales in urbium portis ponuntur, ut si hostium pars intrarit, ea demissa extinguantur inclusi: quemadmodum docet Vegetius, lib. IV. cap. IV. Eumque usum malo suo didicere Hannibal ac profugi Romani, cum Salapianos conarentur decipere: uti Livius narrat, lib. XXVII. Vocantur etiam hoc nomine *portæ*, quibus sublatis fluminum aquæ emittuntur, ac demissis retinentur. Præterea & *aves Diomedeas* sic vocabat Juba, Plinio teste lib. X. cap. XLIV. Nimirum, quia ex more omnium avium prædatricium καταῤῥάσσουσι, hoc est, *cum impetu se superne in prædam immittunt*. Itaque & *aquilam* sic vocavit Sophocles in Laocoonte, ut Hesychius testatur.

CATASTAM dici *compedem* ligneum, præter Lexicographos tradit Philander, ad Vitruvii lib. VIII. cap. IV. & Had. Junius, lib. V. Advers. cap. XIV. Sed nunquam id *catasta* significat; verum interdum quidem notabat *machinam*, in qua servi exponebantur venales: quod indicat his verbis Scholiastes Persii, ad sat. VI. *Venales gladiatores in catasta ponebantur, ut in eis possent omnia membra inspici*. Quamquam præter *catastam* illam, in qua publice ad venditionem stabant, erant & aliæ, in quibus collocarent mangones pueros formosos, qui, licet non producti in publicum, domi facile emptores invenirent. Iccirco *catastam* hujusmodi Martialis, lib. IX. ep. LX. *arcanam* vocat. Interdum vero *catasta* dicebatur *equuleus*, aliudve *pegma*, in quo reus supplicium pendebat. Ita in martyrologiis sæpe sumitur, item apud Prudentium, cum alibi, tum περὶ στεφ. hymno X.

Emitte vocem de catasta celsior.

Vide, quæ de hisce *catastæ* acceptionibus scribit Casaubonus, ad Sat. VI. Persii. Quid, quæso, est, cur *compedem* potius, quam *machinam*, de qua servi emebantur, intelligere oporteat in illo Plinii, lib. XXXV. cap. CLXXXV. *Talem in catasta videre Chrysogonum Syllæ*. [καταστήματα τάσις Hesych.] Aut cur non hanc ipsam *machinam* intelligamus in illo Tibulli, lib. II. el. III.

Nota loquor; regnum ille tenet, quem sæpe coëgit

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Ubi poëta signat Pallantem, Claudii libertum, de quo etiam intelligenda querela Plinii, extremo capite istoc, cujus ante facta mentio. Pro hac vocis interpretatione facit quoque etymon, cum sic dicatur a καθίσταμαι, id est, *statuo, colloco*, quia & servi venales & rei in ea exponebantur ac collocabantur. Nec obstat, quod ea vox non inveniatur apud scriptores Græcos. Nam accepta a Siculis qui multa aliter efferebant quam Græci. Unde Plautus, Menæchmorum prologo:

Non atticissat, verum siculissitat.

A *catasta* quoque, cum Philander, & H. Junius, tum Brodæus, lib. I. cap. XVII. servos *catastos* dici volunt. Movet eos locus hic Vitruvii, lib. VIII. *Ideoque semper transmarinos catastes emere formosos, & puellas maturas, eosque conjungere, ut, qui nascerentur ex his, non solum egregia voce, sed etiam forma essent non invenusta*. Item ille Martialis lib. XII. cap. LXXV.

Cum tibi Niliacus portet crystallo catastus.

Ita uterque locus legitur in postremis editt. Sed aliter quidam & MSSti, & olim excusi. Sane in Vitruvii loco vetus mea Florentina, anni 1498. habet *calastros*: quomodo & legit Hermolaus Barbarus, castigat. in Plin. lib. V. cap. IV. & Cælius Rhodiginus, lib. XIX. cap. XVII. quorum hic sensit, sic dici pueros canoræ vocis, nempe quia Vitruvius dicat, ex *calastris* nasci, qui & voce sint egregia, & forma venusta. Quæ sententia si vera, dicentur *calastri*, a καλιστρέω, quod est, *clamo*. Hesychius: Καλιστρεῖν, καλεῖν. Sed Turnebus, lib. XXIV. cap. VII. & Yvo Villiomarus, hoc est, Scaliger, animadv. in Titii lib. X. cap. XXIV. pro *calastros*, unica literula inserta, legere jubent *catlastros*: ut intelligantur pueri comati Ægyptiæ vernilitatis & leporis. Et sane ea vox admodum eo loco accommodata est. *Catlaster*, κατὰ συγκοπὴν, fit ex *catulaster*, hoc est, a *catulire*, quod Græci σκυζᾶν. Vide quæ hac de voce diximus in *Catulus*. Quod vero ad Martialis locum attinet, ne illic quidem *catastus* probem, quamquam sic Brodæo placuisse videam: sed *cataplus*, quod in vett. libb. exstat, & agnoscitur a Domitio Calderino; Turnebo, lib. X. cap. XXXIII. ac lib. XXX. cap. XXVI. & Yvone Villiomaro, loco ante citato. Κατάπλους seu κατάπλους, est *navigatio*, vel *appulsus*, item *locus*, *ubi appelli* solet. Glossæ Isidoro adscriptæ: *Cataplus adventus navis*. Nec mirandum, Græca appellatione uti Martialem. Nam quemadmodum *acta* pro littore dicunt Tullius, & Maro, quia sermo erat de *littore* Siculo, quod a Siculis ἀκτὴ dicebatur: sic Martialis *navigationem* in Ægyptum, quod nautæ Ægyptii, aliique, Græco vocabulo, κατάπλουν dixere, ipse etiam *cataplum* appellavit. Eopse vocabulo similiter usus Marcellus Sidites, de medicina, citante Savarone.

Et quicquid confert medicis Lalagæa cataplus. [*Lagea*].

Ausonius in Urbibus, carm. XII.

. . . . *Toto tibi navigat orbe cataplus*.

Sidonius, epist. VIII. lib. VI. *quoties cum pecuniis quorumpiam catapli recentis nundinas adis*. Et epist. VII. lib. VII. *Si tamen cataplus arriserit*. Ulpianus, l. IV. §. 5. D. de offic. proconf. *Ingressum etiam hoc eum observare oportet, ut per eam partem provinciam ingrediatur, per quam ingredi moris est: & quas Græci ἐπιδημίας appellat, sive κατάπλουν, observare, in quam primum civitatem veniat vel applicet: magni enim facient provinciales, servari sibi consuetudinem istam, & hujusmodi prærogativas*.

CATAX, *claudus*, ut scribit Festus. Similiter Nonius: *Catax*, inquit, *dicitur, quem nunc coxonem vocant*. *Lucill. sat. lib. II.*

. . . . *Hostilibu' contra*

Pestem perniciemque catax, quam & Manliu' nobis.

In quibus Nonii verbis ex seculi sui more *coxonem* dixit pro *claudo*: quod indicat hic locus in Isidori Glossis: *Catax, claudus, coxus*, & ille in excerptis ex antiquis Gloss. col. CCCXLIX. *Coxus*, χῶλος (leg. χωλὸς) *Coxigat*, χωλαίνει. Sane Hispani hodieque

claudum vocant *coxa*. Quod ad etymon, *catax* dicitur a *cadendo*, quasi *cadax*. Gloss. Isidori: *Cadax, claudus, qui sæpe cadit*. Vel potius Græcum est, κατὰξ, ἀπὸ τοῦ κατάξαι, quasi κατεαγὼς τοὺς πόδας, *fractos habens pedes*. *Coxus* autem, si Nunnesium audimus, fit a χωλὸς, λ in *x* converso.

CATEIA: est apud Virgilium, Æn. VII.

Teutonico ritu soliti torquere cateias.

Ubi sic Servius: *Cateja, Gallica tela sunt: unde etiam Teutonicum ritum dixit Virgilius*. Ubi videmus, ut Teutonas & Gallos pro iisdem habeat. Nempe Septemtrionales hi populi Galli, Celtæ, Teutones, Cimbri, communi nomine appellari solent. Ceterum *cateja* pro telo hodie Gallis aut Germanis in usu non est: sed Germanis & Belgis *Katte* est locus, unde tela tormentaque mittuntur. Verum, credo, olim aliud vox ea notabat. Nam & Aventinus auctor est, genus fuisse tormenti, quo majores soleant saxa jaculari.

CATENAM Perottus dici censet, a *canis*, & *teneo*, ut proprie signet eas, quibus canes teneantur liganturque. Nec multum abit Isidorus, lib. v. cap. XXVII. *Catena*, inquit, *quod accipiendo tenent utraque vestigia, ne progrediantur. Item catenæ, quod se capiendo teneant plurimis nodis*. [ἀκαλανθὶς vide *canibus*.] Sed magis verisimile fit, quia varios annulos jungit unitque, sic dici eam, quasi καθ᾽ ἓν. Quantitas tamen penultimæ obstare videatur. Quare imprimis placet, esse ὁ κάθημα, quo *catena* sive *monile* significatur: ut Pollux indicat, lib. v. cap. XVI. Similiter Hesychius, nisi quod per *E* scribit, Κάθεμα, ὁ κατὰ τὸ στῆθος ὅρμος. Atque hæc fortasse caussa est, quod in quibusdam codicibus *cathena* cum adspiratione scriptum invenias. Sed meliores libri habent *catena*, quos sequor. Nec id etymo obstat. Nam in quibusdam spiritum abjiciebant antiqui, quomodo a *probibendo* est *probrum*; ab *inbibendo*, *aves inebræ*: quomodo item *Caron* dicebant pro *Charon*: ut in Epigr. L. Manlii:

Cascum cascam duxisse non mirabile'st,
Quoniam Caron eas sanciebat nuptias.

Sic enim cum Scaligero legere malim, quam *canoras*, quod est in vulgatis, vel *casnoreas*, id est, *antiquas*, a *casnar*, de quo diximus in *Cascus*. A *catena* est *catella*; ut a *catinum*, *catillum*; a *vinum*, *villum*, ob *unum*, *ullum*, in quibus *N* mutatur in *L*, ut scribit Priscianus, lib. I. Nempe prius fuit *catenula*, *vinulum*, *catinulum*: post *V* abjectum, & *N* mutatum in *L*, ob sequens *L*, εὐφωνίας caussa, *Catella* voce usus Cæcilius, teste Nonio. Usurpant & Livius atque Horatius. Nonius etiam *catellum* in neutro gen. dici probat illo Plauti, Curcul. *Delinatum ta hodie faciam, cum catello ut accubes, Ferreo; ego dico*. Sed fallitur. Etenim a recto *catellus*. Id ὑποκοριστικὸν est a *catulus*, quo pro vinculi genere usus Lucilius. Qua de re etiam dicemus in *Catulus*. Addo obiter, Veteres solitos pro dignitate personarum injicere *catenas* ferreas, argenteas, aureasve: *catenas* etiam frangi, non solvi solere, ut catenarum dedecus extingueretur. Utrumque veterum scriptorum locis comprobat Durantius Casellius, lib. II. Var. cap. XIII.

CATHARTICUM medicamentum est, quod vulgo dicimus *purgationem*. Celsus: *Sed medicamenta stomachum fere lædunt, ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est*. Καθαρτικὸν φάρμακον appellat quoque Plutarchus. Est a καθαίρω, hoc est, *purgo*, *mundo*. Item, *expio*, *lustro*, unde κάθαρμα non tantum *purgamentum*, sive *quisquilias* & per μεταφορὰν, *viles contemtosque homines*, significat: sed etiam *piaculum*, sive *lustrationem*: & μετωνυμικῶς, *homines piaculares*, proque patriæ lustratione ac expiatione devotos, quales a Latinis *sacri* appellantur. Utroque modo accipere possis in illo Paulli, I. ad Corinth. cap. IV. ὥσπερ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. Sive, ut in aliis, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου. Priorem interpretationem sequitur Œcumenius, qui καθάρματα interpretatur ἀποσαρώματα, hoc est, *sordes, quæ everruntur*. Posteriorem adfert Brodæus, ut sententia sit, non minus Gentibus execrabiles facti sumus, quam qui diris obruti pro salute publica succidaneæ fiunt victimæ. A καθαίρω quoque est καθαρὸς *purus*, *mundus*, unde *Catharis* hæreticis nomen. A *catharus*, seu καθαρὸς, est *Catharinus*; ut a *Justus*, *Justinus*; ab *Augustus*, *Augustinus*; a *Maximus*, *Maximinus*; a *Severus*, *Severinus*; a *Longus*, *Longinus*. A *Catharinus* est muliebre nomen *Catharina*, ut idem sit, quod *munda*, *pura*. Itidem a *puritate* & *pudicitia* est *Agnes*, ἁγνὴ, quod idem ac καθαρά. Nec abludit *Agatha*, quod a *bonitate*. Ἀγαθὸς vero sic dicitur, vel quasi ἀγαστὸς, id est, *admirabilis*, ut proprie notet eum, cujus res gestas admiramur: vel potius quasi ἀγαθεὸς, hoc est, ἄγαν θεατὸς, *valde spectandus*.

CATINUS in virili dixit Mæcenas, apud Sosipatrum, lib. I.

Jugeribus fumans calido cum farre catinus.

At in neutro quoque *catinum* dici indicat Priscianus, lib. I. cap. de numero literarum; & Isidorus, lib. XX. cap. VI. *Catini* geminam notationem ponit Varro, lib. IV. de L. L. *Vasa in mensa escaria, ubi pultem, aut jurulenti quid ponebant, a capiendo, catinum nominaverunt, nisi quod Siculi dicunt κάτινον* (leg. κάτανον) *ubi assa ponebant*. Hujus diminutivum est *catinulus* & *catillus*: illo usus Asinius contra maledicta Antonii:

. . . . . *Volitantque urbe tota catilli*.

At *catinuli* dixit Varro, lib. II. ad Cic. Utriusque meminit Sosipater, lib. I. Priscianus lib. I. a neutro *catinum* format *catillum*. A *catillis* est *catillo*, quod Festus *gulosum* interpretatur. Nec minus commode exponas *liguritorem*. Nam ut *liguritor* a λείχειν, quod est *lingere*, ita & *catillo* dicitur a *catinis lingendis*. Μεταφορικῶς vero *catillo* quoque dictus *lupus piscis*. Macrobius, lib. III. Saturn. cap. XVI. *Sed & Lucilius, acer & violentus poëta, ostendit, scire se, hunc piscem [lupum] egregii saporis, qui inter duos pontes captus esset, eumque quasi ligurritorem, catillonem appellat: scilicet qui proxime ripas stercus insectaretur. Proprie autem catillones dicebantur, qui ad pollucium Herculis ultimi cum venirent, catillos ligurribant. Lucilii versus hi sunt:*

Fingere præterea afferri quod quisque volebat,
Illum sumina ducebant atque altilium lanx,
Hunc pontes Tiberinu' duo inter captu' catillo.

Hactenus Macrobius. *Catillare*, pro *ligurrire*, dixit Plautus, Casina, act. III. sc. II. *operam uxoris polliceor foras Quasi catillatum*. Ita hunc locum legit Fulgentius Planciades: sed fere refragantibus, qui none sunt, manuscriptis. Item Fulgentius de etymo ejusce vocis a Macrobio dissensit. *Catillare*, inquit, *est per alienas domos gyrare*. (corrigunt *ligurrire*) *tractum a catulis, quod per omnes domos circumeant*. Fulgentio ex parte subscribit Beroaldus, ad lib. I. Appul. Nam itidem a *catulis* dici putat: sed caussam nominis adfert aliam: puta quod gulosi carnibus *catulinis* Romæ vesci soleant. Id probare est loco Plinii, lib. XXXVIII. cap. IV. *Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus bestiarum vice uterentur his*. Item illo Festi Pompeii: *Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert*. Nec est, quod magnopere hæc miremur quando & Hippocrates sæpius de *caninæ* & *catulinæ* carnis esu agat: ut qui libro de superfœtatione, item libro de his quæ uterum non ferunt, *cocti catelli* esum præscribat concipere volenti: ac libro de internis affectionibus lienosis præscribat: σκύλακα δ᾽ ἑφθὸν κρέας καὶ μάζας. Meminit & lib. II. de victus ratione. Oribasius quoque, Collect. I. collaudat easdem carnes ex sententia Mnesithei Atheniensis. Interim non est, quod hoc argumento motı *catillare a catulis* potius dici putemus, quam *catillis* sive *catinis*, quod Macrobius scripsit, & linguæ Germano-Belgicæ consentaneum est, in qua itidem *catillo* appellatur *een platteellicker*. A *catillando* est *catillatio*. Festus: *Catillatio grave opprobrium hominibus generosis objiciebatur, si qui provincias amicas populi Romani expoliassent*.

CATOMUM

Catomum legas apud Victorem Uticensem, lib. I. Histor. Afr. *Venerabilem senem in publica facie catomis ceciderunt*. Et in vita S. Viti: *Hoc audiens pater ejus, jussit infantem catomis cædi*. Et sæpe in vetustis Martyrologiis. Ac Turnebus, lib. I. cap. XXVIII. censet *catomum*, esse *vinculum*, aut *catenam*. Sed longe melius veriusque Jos. Scaliger ad Manilium, ubi factum putat ex Græco κατ' ὤμων, proprieque sic dici *commissuram cervicium cum humeris*: unde Glossæ ex Arabico-Latino Glossario collectæ, cumque Glossis Philox. & aliis, a B. Vulcanio editæ: *catomum, cervix*. Itaque *catomis* cædi Scaligero est, in cervice cædi plumbatis: quod Prudentius fieri solitum, his versibus indicat.

Tunduntur, inquit, terga crebris ictibus,
Plumboque cervix verberata extuberet.

Quodque ad illud in vetusto Martyrologio, XIV. Kal. Decemb. *Catomo eum suspendi ac verberari*: id explicat, *Cervice seu capite deorsum suspendi*, κατωκάρα κρέμασθαι. Hactenus recte: sed minus probo, quod apud Laberium quoque legit:

. . . . *Bona fide*
Tollet vos Orcus nudas in catomium.

Hoc interpretatur, γυμνὰς κατωκάρα ὑμᾶς σήσεται, sive ut Plautus dixisset, *nudas capite sistet*: quo nihil fœdius mulieri. A *catomum*, vel *catomium*, venit verbum *catomidiari*: si hæc vera (ut arbitror) est ὀρθογραφία. Sane eo pacto exaratum in MSStis compluribus: etiam ita inveniri in membranis regiis (nisi quod in iis vitiose additur adspiratio in secunda) locuples testis est Isaacus Casaubonus. *Catomidiari* autem fuerit κατ' ὤμων τύπτεσθαι. Verba Spartiani sunt: *Decoctores bonorum suorum, si suæ auctoritatis essent* (id est, αὐτεξούσιοι.) *catomidiari in amphitheatro & dimitti jussit*. Vir multæ lectionis, Philippus Beroaldus, ad librum Appuleii ante citatum, *Quid*, inquit, *sit catomidiari, quidve significet, ingenue nescire me fateor, verbum inauditum, illectum, inusitatum*. Addit, opinari se pro *catomidiari* scribendum esse *catonudari*, quod erit ex κάτω & *nudare*, sententiaque fuerit, jussisse Hadrianum, ut decoctores inferiori corporis parte nudatâ, risui & ignominiæ in amphitheatro exponerentur. Alii retinent (ut in vulgatis editum est) *catamidiare*: atque interpretantur publice irrisui ac ludibrio præbere, a Græco καταμωκιᾷν, cujus simplex est μωκιᾷν, hoc est, γελᾷν, ut, μώκημα, & μῶκος, idem sunt, quod γέλως, unde Veneris epithetoo, φιλομμειδής, quod Horatius respexit, cum, lib. I. od. II. ait:

Sive tu mavis Erycina ridens.

Juxta hos a Græco καταμωκιᾷν, terminatione Latina, factum sit *catamidiari*, quomodo II. Corinth. IV. cap. VIII. ἀπορεῖσθαι, quod est *hæsitare*, vetus interpres transfert, *aporiari*: quam vocem etiam legas apud eundem Esa. LIX. XVI. quomodo item a χρωματίζειν, id est, *colorare*, dixerunt *chromatiare*, unde *chromatiarii* apud veterem Scholiasten Persii, ad illud Sat. IV. *curata cuticula sole*: suntque id genus alia multa apud posterioris ævi scriptores. Sed apud Spartianum, rectum puto *catomidiari*, quam & fuse defendit vir summus Salmasius, in eruditis ad eum scriptorem notis.

Catonium dixit Dec. Laberius, in Staminariis:

. . . . *Bona fide*
Tollet vos Orcus nudas in catonium.

Citat Gellius, lib. XVI. cap. VII. Beroaldus, in lib. VI. Appuleii, recte ait, *catonium* notare inferorum locum, ut *in catonium* sit εἰς κατώνιον: ac κατώνιος sit a κάτω, quomodo κατώγεως, & κατώγειος dicunt Græci pro *subterraneo*. Similiter *catonii* voce usus Cicero, lib. VII. ad Fam. ep. XV. *Vereor ne in Catonium Cato nos*: quam lectionem amplexus Beroaldus: sive, ut P. Victorius, Lambinus, & Salmasius, legunt, *Vereor ne in catonium Catoninos*: ut sententia sit, Metuo, ne Cæsar me teque, qui Catonem extollimus, ad inferos agat præcipites; sive, ut Maro loquitur, *ad Orcum demittat*. Quæ sententia impense placet. Turnebus tamen, lib. I. cap. XXVIII. utrobique legit *catemum*, uti & Scaliger facit. Sed non eodem modo eam vocem interpretatur: qua de re *in catomum* diximus. Vir eruditus, Auctarii Philologici cap. XXXIV. apud Laberium legit *Caronium*, id est, *charonium*, χαρώνιον. Nam *Caron* dixere pro *Charon*; ut apud veterem poëtam.

Quoniam Caron eas faciebat nuptias.

Ubi *Caron* est *Orcus*. Ita *caronium* locus ille sit, cujus fines *Orci cancros* vocat Appuleius. Sed elegantior sit παρονομασία, si *catonium* retinemus. Quod autem doctissimus ille vir ibidem negat, versum id ferre, ut *Catonium*, vel *Catomium* legamur, in eo perspicue fallitur. Nam κατώνιον est dijambus, qui quin Jambicum optime claudat, quis ambigat.

Catuli etsi etiam sint leonum, simiarum, murium, avium, colubrorum, aliorumque animantum, proprie tamen sunt, non quidem *felium*, uti Perottus sensit, eo, credo, motus, quod Itali, Galli, Hispani, Angli, ac Germani *ælures*, sive *feles*, *Gattas*, vel *Cattos* sua lingua appellent: verum *canum*, ut recte scripserat Isidorus lib. XII. cap. II. Quod nisi esset, non apud Varronem legeremus lib. VIII. de L. L. *Ut est cista, cistula, cistella; canis, catulus, catellus*. Neque Priscianus, lib. I. *N* in *L* abire comprobaret, eo quod a *canis* dicamus *catellus*. Neque scripsisset Nonius: *Catuli non solum canum diminutivi, verum omnium animalium, appellantur*: quod pluribus deinde exemplis confirmat. Estque par ratio Græcanici σκύλαξ, quod & ipsum, cum proprie de canibus dicatur, ut σκύμνος de leonibus, νεβρὸς de cervis, ἄρκιλος, sive ἄρκυλος, de ursis: interdum tamen aliis quoque animantibus tributum invenitur. Porro ut σκύλαξ apud Græcos non tantum notat ἔγγονα κυνὸς, sed & δεσμὸν σιδηροῦν, ut scribit Pollux, lib. X. cap. XXXIX. similiter & latinis *catulus*, notat vinculi genus, ut Festus testatur, ac illo Lucilii probatur:

Cum manicis, catulo, collarique, ut fugitivum,
Deportem . . . .

Dicitur pro eo & *catellus*. Ludit ambiguitate hujus vocabuli Plautus, Curcul. Act. IV. sc. ult. *Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubes*. Sed, ut explicet se, subjungit: *Ferreo ego dico*. Quod ad originem vocis *catulus*, cum proprie *canum* sit, ut diximus, non abludit a vero immutatione aliqua factum esse *caniculus*: quod etymon adstrui potest Varronis loco ante adducto. Sed apud eundem alterum quoque etymon legimus, lib. IV. de L. L. *Catulus a sagaci sensu & acute*. Sane nihil cane magis *catum*, hoc est sagacius: ut merito ἔγγονα ejus, *catuli* dici meruerint. A *catulus* est *catulire*, quod de *canibus* dicitur, cum libidine lasciviunt. Male Theodorus Gaza *canire*, pro eo dixit, transferens Græcum σκυζᾷν, quo usus Aristot. lib. VI. de histor. animal. cap. XVIII. Verba Gazae sunt: *Canes eodem illo modo affectæ, canire dicuntur*. At *catulire* pro eo dixerat Varro, lib. II. de R. R. cap. IX. *Principium admittendi faciunt veris principio: tunc enim dicuntur catulire, id est, ostendere, velle se maritari*. De lupa eo vocabulo usus Laberius, ut Nonius ostendit. Ad hominem quoque transtulit Plautus, si recte ex eo citant: *Cum uxorem meam vidi catulientem*. Quem locum, nescio unde citant, Perottus, uterque Stephanus in suis thesauris, Calepini auctores, pluresque alii. Ad terram quoque transferri docebit locus Plinii, lib. XVI. cap. XXV. Nam cum primo dixisset: *Ordo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente vento Favonio*: paullo post subjicit hæc verba: *Catulitionem rustici vocant, gestiente naturâ semina accipere, eoque animam inferente omnibus satis*. Ita habet optima illa Parmensis, anni 1476. in quibusdam MSStis ac vett. editt. pro *catulitie* legitur *catilitio*, quod per syncopen factum erit ex *catulitie*; quomodo Græci pro *Catulo* Κάτλον dicunt: quomodo item ex *tempulum* & *extempulo* (quo usus Plautus,) fiunt *templum*, & *extemplo*; ex *tabulinum*, *tablinum*; ex *Lucomone*, *Lucmo*, quod apud Propertium. A *catuliendo* est *catulaster*, quod in Glossis Philoxeni exponitur, βούπαις. In aliis quoque Gloss. perscriptum,

Catulaster, *pupa*, *pupula*, πάλλαξ. Priscianus, lib. III. cap. de diminutivis; iterum lib. IV. vult, *Catulaster* esse diminutivum a *Catulus*, ot ab *Antonius*, *Antoniaster*: a *parasitus*, *parasitaster*; a *surdus*, *surdaster*. Sed hæc significatio hujus loci non est. Pro *catulaster*, apud Charisium, lib. I. est *catlaster*, eadem nempe ratione, qua *catlitio* dicitur pro *catulitio*. *Catlastri* voce usus Vitruvius, ut ostendimus voce *Catasta*. *Catillare* quoque a *catulis* deducit Fulgentius: q.a de re in *Catinus* diximus. A *Catulus* quoque *catulinus*. Festus: *Catulinam carnem esitavisse*, *hoc est*, *comedisse Romanos*; *Plautus in Saturione refert*. Suspicor & *Catilina*, quod proprium est, factum esse ex *catulina*, ut *catulinam carnem* proprie signet. A *Catulus*, quoque *porta Catularia*. Idem Festus: *Catularia porta Romæ dicta est*, *quia non longe ab ea ad placandum caniculæ sidus*, *frugibus inimicum*, *rufæ canes immolabantur*, *ut fruges flavescentes ad maturitatem perducerentur*.

C**ATUS** *sapientem* notat: ut indicat Plinius, lib. VII. cap. XXXI. ubi ait, a *sapientia* esse imposita *catorum* & *corculorum* cognomina. Idemque de *Catonum* cognomento dici debet. [a γάδος γάνδος]. Varro, cujus verba mox ponemus, a Sabinis esse id verbum ait. Sed Servius, ad illud Æn. *Instant ardentes Tyrii*: *catus* ait esse origine Græcum a καίω, hoc est, *uro*, ut quis *catus* dicatur ob fervorem ingenii. Sequitur hanc ἐτυμολογίαν quoque Angelus Decembrius, lib. III. cap. XXVII. Alii agnoscunt, dici quasi *cautus*: sed a *caveo*, non a Græco, esse volunt. Sunt & qui a *canibus* deducant, ut alii contra *cani* a *catus* nomen esse putant. Mihi, si origo ejus adferri possit, a *caveo* dici maxime probatur. Nonius Marcellus *catus* exponit *sapiens*. Varro aliter, qui sic scribit, lib. VI. de L. L. ex Scaligeri restitutione: *Apud Ennium*:

Jam cata signa fere sonitum dare voce parabant.

Cata, *acuta*. *Hoc enim verbo Sabini dicunt*. *Quare*,

. . . . *Catus Ælius' Sextus*;

non, *ut ajunt*, *sapiens*, *sed acutus*. *Et quod est*:

Tunc cœpit memorare simul cata dicta. . . .

accipienda acuta dicta. Hactenus Varro. Usus hoc pacto Arnobius, lib. I. cum ait: *Et illi cati*, *sapientes*, *prudentissimi vobis videntur*. Ausonius pro *perito* usurpat, in Mosella, cum inquit:

. . . . *Legumque catos*, *fandique potentes*.

Ubi Jurisconsultos & oratores περιφράζει. Scripsit Varro librum, cujus ἐπιγραφὴ, *Catus*, sive de liberis educandis. Crebro ejus mentio fit apud Nonium atque alios. Apud Agellium, lib. IV. cap. XIX. corrupte pro *Catus*, *Capys* editum est. Nam *Catus* legi debere cognoscimus ex illo ejusdem Agellii, lib. XX. cap. X. *In logistorico M. Varronis*, *qui inscribitur*, *Catus*. Quare fallitur quoque Ausonius Popma, qui, suis in Varronem annotationibus, tradit, non *Catus*, sed *Cats*, huic libro fuisse nomen. Sane corruptus quoque ille Agellii locus, pro nobis facit, cum major inter *Capys*, & *Catus*, quam *Cato*, sit adfinitas. Est & *Catus* proprium. Unde *Catifons*. Festus: *Catifons ex quo aqua Petronia in Tiberim fluit*, *dictus*, *quod in agro cujusdam fuerit Cati*. Ubi in MSSto distincte est *Cati fons*.

C**AUDA**, quæ & *coda*, Perotto videtur esse a *cavus*, quia totus *cava* sit. Et pro hac sententia illud afferre possim, quod *caviæ*, vel *caviar*, diceretur pars secundum *caudam*: unde Festo teste, hostiæ *caviares*, quas ait quinto quoque anno pro collegio pontificum poni solere. Sed quid, si dicamus, potius esse a *cado*, i in u abeunte? Sane hæc pars minimo damno abscecatur: ut in canibus videmus, imo *amputata lacertis ac serpentibus renascitur*: ut Plinius ait lib. XI. cap. I. Et tamen nec hoc etymon quidem verum ausim spondere. [κῶλα interpretatur Hesych. κερκίδες. sæpe λ transit in δ. uti & ρ. itaque. & ex ὀρὸς possis deducere]. A *cauda* est *caudea*. Plautus, Rud. IV. IV. *Cistellam istic inesse oportet caudeam in vidulo*. Festus: *Caudeæ cistellæ ex junco a similitudine equinæ caudæ factæ*, Ubi *caudeæ* legendum. Quod etiam in quibusdam est MSStis, ubi alii *Caudeæ*, vel *Caudeta*. Pro *cauda* dixere *coda*, ut pro *caurus*, *corus*, pro *aula*, *olla*. Hinc *codetum*. Festus: *Codeta appellatur ager trans Tiberim*, *quod in eo virgulta nascuntur ad caudarum equinarum similitudinem*. Ubi in MSto pro *Codeta* est *cocleta*: nempe facile *d* in *cl* mutant librarii. *Caudex*, troncus arboris, ita dictus videtur a *caido* sive *cædo*, quia in plures secaretur tabulas crassas: quarum etiam contextus *caudex* propterea dicebatur. [vide ad κῶδιξ.] Ac naves, quæ ita fierent, *caudicariæ*. Festus: *Caudicariæ naves*, *ex tabulis crassioribus factæ*. Sed hanc rem plenius in *Codex* explicabimus.

C**AVEA**, a *cavitate*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Ea voce Ciceronis ævo vix aliter usi, quam pro *theatro*: sed postquam sub principibus amphitheatrum increbuit, pro *amphitheatro* accipi cœpit. Sic usus Tertullianus adversus Marcionem: *Non frequentas sollemnes voluptates circi furentis*, & *caveæ sævientis*, & *scenæ lascivientis*. Ubi tria nominat spectaculorum loca, *circum*, *caveam* sive *amphitheatrum*, & *scenam* sive *theatrum*. In primo furor, ob factiones aurigantium. In altero sævitia, ob cædem gladiatorum ferarumque. In tertio lascivia, ob impudicos versus & gestos. At cum *cavea* in plurativo dicitur, *theatrum*, & *amphitheatrum*, comprehenduntur. Salvianus: *Quicquid immoderationis in circo*, *quidquid furoris in caveis*. *Cavea* autem nomine cum *theatrum*, tum *amphitheatrum*, dictum, quod interior pars concava esset, capaci quadam profunditate. Dividebatur *cavea* in imam, mediam, summam. Ima continebat Orchestram & Equestria. Orchestra erat sedes Senatorum, cumque plurimum fuerit graduum, honoratior erat is locus, qui podio & arenæ propinquus; utpote ad videndum audiendumque accommodatior. Equestria Orchestræ proxima: fuere ea graduum quatuordecim: unde passim legas, *sedere in quatuordecim*. Non dubium autem, quin, equitum numero ab Imperatoribus immaniter aucto, plures sint equitibus tributi gradus. Remansit tamen hic loquendi modus. Ausonius, ludis sapientum: *Tu qui orchestra proximus Gradibus propinquus in quatuordecim sedes*. Media & summa cavea assignata *populo*, hoc est, *plebi*: unde & locus is *Popularia* dicebatur. Sic usus Suetonius, Claudio, cap. XXV. Sed media cavea honoratior. Nam *pullatis* media cavea sedere interdixit Augustus, teste Tranquillo, in vita ejus. Iccirco conqueritur Calpurnius, quod principem videre non potuerit, quia, cum pullatus esset in summa cavea sedendum fuerit, longissime a podio, ubi princeps. Versus sunt:

O utinam nobis non rustica vestis adesset!
Vidissem propius mea numina: sed mihi sordes
Pullaque paupertas, & *adunco fibula morsu*
Obstiterunt . . . .

Ab eadem caussa est, quod legimus apud Senecam, de Tranquillitate: *Verba ad summam caveam spectantia*, hoc est, *vilia*, & ad gustum infimæ plebis. Feminis quoque nonnisi ex eapse cavea spectare idem concessit, ut ibidem tradit Tranquillus. Hinc Calpurnius:

Venimus ad sedes, *ubi pulla sordida veste*
Inter femineas spectabat turba cathedras.

Et Propertius inter præcepta æmulantis Cynthiæ ponit, quod in quatuordecim sedens non deberet oculos adjicere ad summam caveam, ubi mulieres:

Tu neque Pompeia spatiabere cultus in umbra,
Et, *cum lascivum sternet arena forum*,
Colla cave inflectas ad summum obliqua theatrum.

Fuere & alia in popularibus discrimina: quemadmodum docet hic Suetonii de Augusto locus: *Militem secrevit a populo*, *maritis e plebe proprios ordines designavit*, *prætextatis cuneum suum* & *proximum pædagogis*. Subjicit deinde de pullatis & feminis quod supra dixi. *Sanxit*, inquit, *ne quis pullatorum media cavea sederet*. *Feminis ne gladiatores quidem*, *quos promiscue spectari sollemne erat*, *nisi ex loco superiore spectare concessit*. Totam hanc rem accuratissime persecutus, ocellus Belgicæ, Justus Lipsius, lib. de Amphitheatro.

C**AUSAE**,

CAVEAX, a cavo dici censet Varro, lib. IV. de L.L. Si modo sana est lectio vulgata. Negat id Scaliger. Nam quæ, inquit, ratio est, ut *cavere* a *cavo* deductum sit? Sed rationem non absurdam adfert Jovianus Pontanus. Ita enim in Actio suo scribit, fol. CXXXI. edit. Ald. *Prisci illi, qui Latium, a quo Latinam esse linguam sunt qui velint, etiam ante Aborigines tenuere, plerique in cavernis habitabant, quæ a cavando essent dictæ. Iis autem & æstus cavebant & frigora, pleraque etiam alia incommoda; in illisque se & sua cautius tutabantur. Qua de re verbum caveo ab iisdem esse deductum.* Hactenus Pontanus. Porro *cavere sibi*, nihil aliud est, quam sibi prospicere ac consulere: unde speciatim in jure ponitur *cavere*, pro securum facere, ut, cum pignora dantur aut fidejussores: sed & speciatim de Jurisconsultis dici solet, cum iis consulunt, a quibus consuluntur. Hinc Plautus, Epidico:

Hic poterit cavere recte, jura qui & leges tenet.

Ubi ad Epidici nomen respicit Comicus. Tullius, lib. I. de legg. *Non enim id quæris, quemadmodum caveamus in jure, aut quid de quacumque consultatione statuimus.* Ludit hujus vocis ambiguitate Ovidius lib. I. μεταμορφώσεως.

Ille sæpe loco capitur Consultus amore,
Quique aliis cavit, non cavet ille sibi.

Et Cicero, Epist. VI. lib. VII. ad famil. *Tu qui cæteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caveto.* Idem similiter *cautionis* voce ludit, epist. XVIII. ejusdem libri: *Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, Græculam tibi misi cautionem chirographi mei.* Est autem *cautio* a supino *cautum*, nisi malis κατὰ συγκοπὴν factum e *cavitio*: quo usus Varro. Et veteres *cavitio* pro *cautio* dixisse, auctor est Festus. Similiter *cautor*, vel est a *cautum*, vel integrum erit *cavitor*; quomodo *favitor* pro *fautor* dixere Lucilius & Plautus. *Cautor* est apud Tullium, qui pro Sestio dixit, *cautorem alieni periculi*. Ac apud Plaut. Capt. Act. II. sc. II. est:

Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.
Etiam cum cavisse ratus est, sæpe is cautor captus est.

A *cautum* quoque est *cautus*, qua voce, si passivam terminationem spectes, proprie signabitur, non qui sibi *cavet*, sed qui sedulo *cavendus*. A *cavendo* quoque est *cavillari*. Sed de hoc, suo loco.

†CAVEAX Legislatorum & jus respondentium verbum est. Itaque venire videtur a קו, quatenus est *norma, regula, amussis, filum mensorium*. Imo Ps. XIX. (Vulg. XVIII.) *In omnem terram exivit sonus* (Heb. *Kavam* i. e. δόγμα, *sanctio, scita*) *eorum*. Ab eo inquam est *caveo* νομικόν. At alterum *caveo*, quod est ἀσφαλίζω, est μεταφορικόν. MAZOCHIUS.

CAVILLOR est a *caveo*, ut a *sorbeo*, *sorbillo*. *Cavere* autem proprium est jurisconsultorum, ut in *Caveo* ostensum. *Cavillari* autem est leguleiorum ac rabularum forensium. Sed interdum pro primogenia sumitur. Ut apud Tertullianum, lib. de corona militis, cap. XI. *Dum suscepta fide atque signata, aut deserendum statim sit, ut multis actum; aut omnibus modis cavillandum, ne quid adversus Deum committatur, quæ nec ex militia permittuntur; aut novissime perpetiendum, quod æque fides pagana condixit.* Ubi *cavillandum* est *cavendum*, καὶ περιεργαστέον. Quare falli eos censeo, qui *cavillor* deducunt a *calvor*, hoc est, *frustror*, sive *decipio*. Apud Cajum tamen legas, CCXXXIII. De verb. signif. *Si calvitur, & moretur, & frustretur. Inde & calumniatores appellati sunt, quia per fraudem & frustrationem alios vexarent litibus. Inde & cavillatio dicta est.* Hæc Cajus. *Cavilium*, & *cavillatio*, Festo teste, dicitur *irrisio*, *jocosa calumniatio*. In Philoxeni Glossis est: *Cavillatio*, Ἐνέδρα, Ἀπάτη, Παρεγχείρημα. Item, *Cavillatio*, Κακοηθεία, Εἰρωνεία. *Cavillari*, pro *refugere ad tergiversandum*, usurpat idem Tertullianus, lib. de pudicitia, cap. X. *Non ergo & Jonas idcirco ethnicis Ninivitis non putabat pœnitentiam necessariam, cum cavillaretur in prædicationis officio, an potius misericordiam DEI providens etiam in extraneos profusam, quasi destructuram præconium verebatur?* Quia autem, qui tergiversantur, ne vera cogantur agnoscere, captiose quædam undequaversum congerere solent: hinc factum conjicio, ut *cavillari* ponatur pro σοφίζεσθαι, ac *cavillatio* speciatim id genus sophismatis Ciceroni ac Senecæ notet, quod Stoici σωρίτην vocant. Ulpianus, l. CLXXVII. de verb. significationibus: *Natura cavillationis, quam Græci σωρίτην appellaverunt, hæc est, ut ab evidenter veris, per brevissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.* Gloss. vett. col. DCXXIX. Σωρίτης, *cavillatio*.

CAULA a *cavitate*. Festus: *Caula a cavo dicta. Antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur.* Similiter Varro in IV. de L. L. ut quidem emendat Scaliger. Nam in vulgatis pro *caulla* erat *cavila*. Ortus ex eo error videtur, quod, cum ignorarent librarii, veteres scripsisse *caulla*, ut *paulla*, crediderint prius *L* esse *I*. Hebræis *caula*, sive *caulla*, dicitur מכלה, a כלא, id est, *prohibere*, *claudere*. Interdum suspicatus sum, ab hoc verbo, *V* tantum inserto, factum esse. Sane id quidem non minus mihi verisimile videtur, quam ut sic dicatur ab Hebræo מיכלא, id est, *caula*: vel quia e *caulibus*, hoc est *viminibus*, fiat: quæ duo etyma ponit vir eruditus. Sed profecto nihil horum omnium verum est. Nam cum αὐλὴ, Græcis & *aulam*, & *caulam*, notet (unde in Glossis Cyrillo tributis legas, αὐλὴ βασιλική, *aula*; αὐλὴ τῶν προβάτων, *stabulum*) quis ambigat, quin *caula* fiat ab αὐλή; Vidit & hoc Servius, IX. Æn. *Caula, monimenta & septa ovium. Est enim Græcum nomen, C detracto. Nam Græci αὐλὰς vocant animalium receptacula.* C præpositum, quomodo fortasse ab ἀκὶς, *acuo*, *acumen*, *cacumen*. *Caula* pro *theatro*, & *amphitheatro*, dixit Tertullianus, lib. de Spectaculis: *Credo circo, & utraque caula, & omni stadio gratiora.* Nisi (quod Lipsius suspicatus) potius *cavea* legi debet, de qua suo loco.

CAULIS, a Græcis accepimus, ut agnoscit Varro, lib. IV. de L. L. Ii dicunt καυλὸς, ut apud Theophrastum de rosis, κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσι· quod Plinius vertit, *Caule concisæ inseruntur.* Latius tamen Græcis ea vox patet, quam Latinis. Nam apud Græcos locum habet in omni genere plantarum, ita ut quoque τὸ στέλεχος, sive *truncum*, tanquam speciem comprehendat. Theophrastus, lib. I. cap. II. hist. plant. Καυλὸν δὲ λέγω τὸ ὑπὲρ γῆς πεφυκὸς ἐφ᾽ ἕν, ὃ ἐπὶ τῶν δένδρων καλεῖται στέλεχος. Id est, *Voco καυλὸν* (non habent Latini vocem, quæ Græcum ad amussim exprimat,) *quod supra terram simplex assurgit; quod in arboribus caudex appellatur.* At Latinis *caulis* de herbis solum ac fruticibus dicitur, non item arboribus: ut bene docet Isidorus, lib. XVII. cap. X. Sed etymon quod inibi videtur innuere, ut nempe *caulis* a *coalescendo* dicatur, id plane ineptum puto. Verba ejus ponam: *Caulis est generaliter herbarum & olerum medius frutex, qui vulgo thyrsus dicitur, quod a terra sursum conscendat: ex quo derivatum est, ut specialiter quoddam genus olerum caulis diceretur, quia thyrsus ipsius amplius cæteris oleribus coalescit, hoc est, crescit. Est autem generale nomen. Omnis enim frutex caulis.* A *caulis* Germano-Belgæ *brassicam* *kool* vocant, quasi *caulem*, nempe κατ᾽ ἐξοχήν, quomodo & usus Plinius, lib. XVII. extremo cap. XXIV. *Odit vitis & caulem & olus omne.* Nam quod hic *caulem* vocat, id alibi *brassicam* appellat: ut lib. XXIV. cap. I. *Pernicialia & brassicæ cum vite odia: ipsumque olus, quo vitis fugatur, adversum cyclamino & origano arescit.* Sed nec Martialis per *caules* aliud, quam *brassicam*, vel interiorem *brassicæ* partem intellexit. Locus est, lib. XIII. ep. XVII.

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,
Nitrata viridis brassica fiat aqua.

Lemma ejus distichi est, *Coliculi*, quod ὑποκοριστικὸν est a *colis*, hoc est, *caulis*. *Colis* legitur in melioribus codd. Horatii, lib. II. Sat. IV.

Cole suburbano, qui siccis crevit in hortis
Dulcior . . . . .

hoc est, *caulis*, sive *brassica* agrestis hortensem dulcedine exsuperat. Ut a *caupa*, *copa*; ab *aula*, *olla*; ab *aurata*, *orata*;

orata; ab *Ausculana*, pugna *Osculana*; sic a *caulis*, *colis*; & a *cauliculus*, *coliculus*. Inde est, quod Germano-Belgæ hodieque *brassicam* vocant *kool*. Sed & alia sunt in eorum lingua, in quibus *AV* in O mutetur, ut *Mauri*, *Mooren*; *claustram*, *clooster*, hoc est, cœnobium, quod *claustrum*, seu *clostrum*, dixere posterioris ævi scriptores, multaque alia id genus. Porro censet Turnebus lib. XIX. cap. XXVIII. *caulis*, præter eam, quam diximus significationem, etiam notare *minutam caulam*. Ac sic locutum censet Varronem, lib. III. de R. R. cap. v. Quod si verum, ut ab αὐλὴ est *caula*, sic ab αὐλὶς erit *caulis*. Verum *caulis* hac notione Latinum non est. Quodque ad Varronis locum, in ejus restitutione Turnebus nihil minus est, quam Turnebus. Veram & lectionem & sententiam aperit unius sospitator Varronis, imo alter Varro, Jos. Scaliger.

Cavlis sive *colis*, quod a Græco καυλὸς, proprie *scapum*, sive *thyrsum brassicæ* notat, sed κατὰ συνεκδοχὴν sumitur pro *brassica*, unde & Belgicum *kool*.

†Cavlis & Gr. καυλὸς (quod Theophrasto non tantum olerum & fruticum, sed etiam arborum truncum notat) est ab Heb. חבל *chevel*, unde in forma emphatica Chaldaeorum fit Cavlis & καυλός. Et quidem Heb. חבל *chevel* primaria significatione *truncum* sive arborum sive parvarum stirpium notabat (uti patet ex Prov. XXIII. 34. ubi חבל est *malus arboris*, unde & *nautici socii* vocantur חבלים *chovelim*) sed quia rudis antiquitas scirporum truncis h. e. caulibus ad ligandum pro funibus utebantur (unde Latinis Ivncvs est a *jungendo*) hinc passim חבל *chevel* pro *fune* usurpatum fuit. At apud Latinos & Graecos mansit primaria Hebraei חבל significatio in Cavlis & καυλός. Mazochivs.

Cavpo, unde sit, docere conatus Jovianus Pontanus, in erudito dialogo qui *Actius* inscribitur: ubi (fol. CXXXII. b. edit. Aldinæ) ait: *Ab verbo CAVO factam esse primo cavipam, vas vinarium, ab eoque caviponam, & caviponem, quod cavis in locis, vel cavis doliis, vinariam exercerent, e quibus posteriores vocalem I detraxissent, indeque esse hodie cupas, au in u productum esse versum, ut claudo, cludo, & cauponam, cauponemque & cauponari.* Alteram quoque *cauponis*, ac *caupona*, ἐτυμολογίαν habes apud Festum, cum scribit: *Copona taberna a copiis dicta.* Ac probat hanc sententiam Adr. Turnebus, lib. XIV. Advers. cap. v. ubi & recte docet, non solum dici *cauponem* qui vinum vendit, quomodo utitur Martialis, lib. I. cum ait:

Non potes, ut cuperes, vendere caupo merum.

sed nomen esse generale a *copiis*, ut etiam comprehendat mercatores & institores, unde apud Plautum, Aulul. Act III. sc. v. *Caupones patagiarii*, *indusiarii*. Ubi *Caupones patagiarii* sunt, *qui patagia vendunt*, similiterque *caupones indusiarii*, *indusiorum institores*. Quam interpretationem etiam sequitur Lambinus. I. Meursius pro *caupones* legit *cinifiones*, contra fidem omnium codicum MSStor. & eorum etiam quæ ante Aldinam in lucem prodierunt: tum etiam citra caussam, cum *caupo* Latinis non late minus pateat, quam Græcis κάπηλος, quod idem significat. Atque hæc ratio est, cur superioribus duabus tertia adjicienda sit etymologia: ut nempe (quæ summorum virorum, Angeli Caninii, in Hellenismi alphabeto; & Josephi Scaligeri, in conjectaneis, sententia fuit) *caupo* dicatur esse a κάπηλος, *V* inserto; quomodo a γηθέω est *gaudeo*, ab ἀφύω, *haurio*. Hoc ut alia pleraque, fecerunt Latini more Æolum, qui pro ἄλος dicunt ὕλος. pro ὄρος, ὕρος. pro ἄρκτος ἄυρκτος, multaque id genus alia. Quod vero ad terminationem, ut a πίθηκος, πίθων. a κάνθηλος κάνθων: sic a κάπηλος, κάπων, unde *caupo*, qui & *copo*, converso *AV* in O, quomodo a *caurus* est *corus*; ab *aula*, *olla*, &c. Glossæ Philoxeni: *Copo*, *qui & caupo*, κάπηλος. Similiter & *copa* dicitur, quam Græci καπηλίδα nominant: unde illud:

Copa Syrisca caput Graja redimita mitella.

Item *copona* pro *caupona*, unde Festus exponit *tabernam*. Sed & pro *copa* dixere *cupa*, *AV* in *V* mutato, quomodo a *claudo* est *cludo*; a *defraudo*, *defrudo*. Cic. in Pisonem: *Panis & vinum de propola & de cupa.* Ubi, ut optime exponit Scaliger, *propola* τὸν μεταβόλον, *cupa* τὴν καπηλίδα, notat; ut sententia sit, eum non de *penu* & *promtuario vivere*, sed de *caupona*, quod Horatius vocat *numerato vivere*. Pro *copa*, seu *cupa*, dicitur & *copona*. Priscianus, lib. VI. *Draco dracæna*, *leno lena*, *caupo caupona*, *quod significat tam ipsam tabernam*, *quam mulierem*. Lucilius, in III. *Caupona hic tamen una Syra*. Idem dixerat; lib. v. Etiam in Onomastico veteri legas: *Caupona*, καπηλίς. *Cauponaria*, καπηλικὴ puta τέχνη. Hinc *cauponari*, καπηλεύειν. Ennius: *Non cauponantes bellum, sed belligerantes.*

Cavrvs, sive *chaurus*, idem est ac λιβόνοτος, si Vegetium audimus: a quo ad sinistrum meridiani cardinis collocatur. Sed aliis est ἀργέστης, ventus ab occasu æstivo adversus aquilonem spirans; ita Phavorinus, apud Agellium, lib. II. cap. XXII. Similiter Vitruvius lib. I. cap. VI. *Inter Favonium & Septemtrionem caurus, quem plures vocant corum.* Plinius, lib. XVIII. cap. XXXIV. *Ex adverso Vulturni flabit Corus ab Occasu solstitiali & Occidentali latere Septemtrionis.* Servius ad III. G. *Caurum pro corum, sicut saurex pro sorex, caulis pro colis.* Isidorus lib. XIII. cap. XI. *Corus est, qui ab occidente æstivo flat, & vocatus Corus, quod ipse ventorum circulum claudat, & quasi chorum faciat. Hic antea Caurus dictus, quem plerique Argesten dicunt, non, ut imprudens vulgus, Agreste.* Favet Isidoro, quod in Romano Maronis codice cum adspiratione *chaurum*, ac Longobardico eodem modo *chorum* scribi III. Georg. auctor est Pierius, in Castig. Virgilianis. Sed puto, rectum esse *corus*. *H* vero illud esse a consuetudine vitiosa tenues adspirandi, quæ jam Ciceronis Catullique ævo irrepserat: ut ex illo, in Oratore ad Brutum; ex hoc, epigr. in Arrium cognoscitur. Neutiquam autem *corus* a *choro* venire, inde cognoscimus, quod, ut ipse Isidorus fatetur, prius fuit *caurus*, unde *corus* factum; ut ab *aula*, *olla*; a *Claudius*, *Clodius*, a *plaustrum*, *plostrum*; a *claustrum*, *clostrum*; unde est quod Belgæ monachorum claustra *cloosters* vocant. Hac notione venit *caurus*, seu *corus*, a קר, id est, *frigus*. [potius a *calore* & καῦρος est καίω.] Gratius in Cynegetico.

Verum ubi caurino perstrinxit frigore vesper,
Ire placet . . . .

Fortasse igitur *corus* ex χωρὸς. Nempe ut δῆμος, *populus*; δημὸς, idem ac δημότης, *popularis*: ita χῶρος, *locus*; χωρὸς, idem ac χωρίτης, hoc est, ἐγχώριος, sive ἰθαγενὴς, *naturalis*, *ac loci alicujus proprius*. A χωρὸς fit *chaurus*; ut ab ὀρείχαλκον, *aurichalcum*. Est & *corus* mensuræ genus apud Hebræos, quibus כר dicitur. Capiebat autem modios triginta, ut cum Epiphanius testatur, lib. de ponderibus & mensuris; tum Isidorus lib. XVI. cap. XXV. Fuse de eo Stanislaus Gesepfius, lib. de mensuris Hebraicis, & B. Arias Montanus, Antiquitatum Judaïcarum, lib. VII. qui *Thubal-Cain* inscribitur.

Cavsiæ vox est apud Plautum, Mil. 4. 4. Val. Maximum, lib. v. cap. I. & Martial. lib. XIV. Nomen est a καίω, hoc est, *uro*. Erat enim pileus latos margines habens ad prohibendum solis æstum. Suidas: Καυσία εἶδος πίλου βαρβαρικοῦ. Romæ tamen quoque usurpatum fuisse indicat locus Martialis, lib. XIV. dist. XXIX. cujus lemma *Causia*: non *Gausapa*, ut in Aldina legas:

In Pompeiano tectus spectabo theatro,
Nam ventus populo vela negare solet.

Sententia est: Si ventus impedierit, quo minus theatrum velis tegi possit ad arcendum solis æstum, caput *causia* tegam. Alteram quoque significationem habet *causiæ* vox, si recte in plerisque Vegetii codd. leg. lib. IV. cap. XV. *Vineas dixerunt veteres, quas nunc, militari barbaricoque usu, causias vocant.* Sed hoc loco mirifice variant codd. Vide quæ ad eum locum notat Stewechius. Quemadmodum autem a κέκαυται est καυσία, sic a κέκαυσται est καυστικὸς, *urendi vim habens*. *Caustici* vocem crebro usurpat

Plinius

Plinius. Legas & apud Martialem, in Apophoretis, epig. XXVI. Ab eodem καυτήρ, καυτήριον, ἐλάκαυστον, ὑπόκαυστον, de quibus seorsum.

CAUSSA, a *cavillando*, quibusdam dici videtur, ut ex Scauro discimus. Aliis, ut a παῦσις est *pausa*, sic a καῦσις videtur esse *caussa*, nempe a καίω, hoc est, *accendo*, quia hominem ad rem agendam incitet atque inflammet. Legas illud apud Perottum. Uti & quod a *chao* nonnullis (quos & sequitur Nannesius in Grammatistice) esse creditur, quia illud omnium rerum *caussa* est. [est ab αἶτα pro quo Æoles αὖτα. Αἶτα & αἶτα & ἆτα vel αἶτα. Vide *Accusare*.] A *casu* esse Isidorus tradit, lib. XVIII. cap. XV. ut *caussa* sit, quicquid *cecidit*, hoc est, *accidit*: inde ad illud transferatur, propter quod res fit, uti & in *occasio* factum putant, quod ipsum etiam pro *caussa* rei accipitur. Sed profecto hoc fit vi præpositionis. Est enim *occasio*, id ob quod cecidit sive accidit aliquid. Quod nihil aliud est dicere, quam *caussam* sive *originem rei*. Quare satius sit deducere *caussam*, sive *causam*, a *caiso*, seu *quaise*, quomodo veteres scripsere, pro *quæse*. Nam αἰτῶ nihil est aliud, quam *quæso*, seu *peto*. Qui autem petit, aut jubet aliquid fieri, is *caussa* est cur fiat. Unde Græcis αἴτιος, *qui in causa est*. Nempe ἀπὸ τοῦ αἰτεῖν, ut nobis quidem videtur. Ut proprie signet eum, cujus postulato, vel jussu, sive voluntate, res facta est. Similiterque, qui Græcis αἴτιος, Latinis est *auctor*, nempe quia rem fieri voluit, ab *avere*, id est, *cupere*. Vel hoc verum est, quod diximus, vel erit *caussa* a *cavendo*. Nempe a supino *cavitum* (pro quo *cautum* dixere per syncopen) erit *cavissa*, unde *caussa*, ut a *fodio*, *foditum*, unde supinum *fossum*, & verbale *fossa*. Nec caussa originis obscura sit; cum, ut *cavere* juris vox est, ita *caussa* sit, imo *caussidici* vocentur, quia *caussas* rerum plurimum expediunt. Ut quidem Appuleius scribit in Apolog. *Tertio*, inquit, *quæsivisti*, *ut qui scires omnium factorum rationes diligentius examinandas*, *ac sæpius caussas quæri*, *facta concedi*, *eoque etiam patronos litigatorum caussidicos nominari*, *quod*, *cur quæque facta sint*, *expediant*. Hæc *caussæ* a *cavendo* ἐτυμολογία non leviter eorum confirmat sententiam, qui, Ciceronis & Maronis exemplo, *caussa* gemino *SS* scribunt. Eam tamen scribendi rationem improbat Terentius Scaurus: cujus hæc verba sunt, libro de Orthographia: Causam *multis scio per duo SS scribi*, *ut non attendentibus*, *hanc literam*, *ut etiam cognatam illius* R, *nisi correpta vocali præcedente*, *non solere geminari*; *& præterea quoties productam vocalem* V *sequatur*, *in id solere desinere syllabæ sonum*, *ut in* plausu *&* lusu. *Ita*, *cum hac utique literâ ejusmodi syllabarum finiri sonus debeat*, *nunquam autem a gemina ulla syllaba incipiat*, *apparet*, causam *geminatum SS non recipere*, *quoniam neque in fine præcedentis syllabæ alterum potest poni*; *neque a gemino sequens incipere*. *Sed illud secuti videntur*, *quod* causa *dicta sit a* cavillationibus, *vel a* cavendo, *deinde per συγκοπὴν* causa, *ita &* in *id jam συγκοπὴν geminandam putaverunt*, *ut originatio appareret*. Quibus placet, geminato *SS* scribi, hi se tuentur auctoritate Tullii & Maronis, quos sic scripsisse docet his verbis Fabius Quinct. lib. I. cap. VII. *Quid*, *quod Ciceronis temporibus*, *paullumque infra*, *fere quoties* S *litera media vocalium longarum*, *vel subjecta longis esset*, *geminabatur*? *ut*, caussæ, cassus, divissiones: *quomodo & ipsum*, *& Virgilium quoque scripsisse*, *manus eorum docent*. Sed ad hoc argumentum respondeant veteres Grammatici, eosdem etiam & *cassus*, & *divissio*, & similia, ex seculi more scripsisse, in quibus posterius seculum a priori recessit. Audiamus hac de re Annæum Cornutum, qui sic de eo apud Cassiodorum scribit, in collectaneis de Orthographia: Causa *per unum S*: *nec quenquam moveat antiqua scriptura*: *nam &* accussare *per duo SS scripserunt*: *sicut*, fuisse, divisisse, esse, *&* caussasse, *per duo SS*. *In qua enuntiatione quomodo duarum consonantium sonus exaudiatur*, *non invenio*. Eadem sententia Marii Victorini, lib. I. ubi, cum dixisset, ostensurum se quomodo veteres scripserint, & quomodo nunc scribere debeamus, hæc inter alia subdit de veterum scriptura, quam sequi non oporteat: *Veteres voces*, *quæ pressiore sono eduntur*, ausus, causa, fusus, odiosus, *per duo SS scribebant*, aussus, &c. Beda similiter: Causa *per unum S scribatur*. Unum etiam e junioribus ponamus, Jovianum Pontanum, cujus hæc verba, in Actio, fol. CXXXIV. edit. Ald. *Quod* in causa *ipsa* cavisse *oporteret*, *inde ab initio dictam esse* cavissam. *Post vero subtracta vocali* caussam, *nomine ipso tres adhuc syllabas retinente* ca-ussa.) *Postremo*, *prima & secunda syllaba*, *duabusque illis vocalibus literis in unum coactis*, *vocem ipsam factam esse dissyllabam*, *ac nihilominus duplex SS mansisse* (Caus-sa,) *quod tandem leniendæ vocis gratia simplex exstitisset* (cau-sa,) *quando duplex ipsum post* au *diphthongum sonaret horridius*, *præsertim* C *consonante diphthongum præcedente*. Post tot auctores adferamus & ipsi judicium nostrum. Plane probo *caussa* gemino *SS*. Quippe ea ὀρθογραφία imprimis nobis sequenda, quæ obtinuit, cum maxime floreret imperium ac sermo Romanus. At Augustæo, & proximo ævo, *caussa* scribebant geminato sibilo: quod & veteres Grammatici testantur, & lapides Capitolini docent, quorum auctor Verrius Flaccus. Nec *caussa*, per geminum *SS*, horridius sonat, quam *paullum*, per geminum *LL*; quod sic scribi debere agnoscit Scaurus. At inquiant, eodem seculo etiam scripsere, *accussa*, *cassus*, *divissio*. Verum quid, si dicam, & hæc, sic scribi a nobis posse; sed consuetudini id dari, quod aliter scribamus? At in *caussa* rationem esse disparem, quia ea scribendi mos nunquam plane exolevit, quod vett. lapp. & libri testantur, & seculorum omnium super ea voce dissertatiunculæ valide confirmant.

†CAUSA (missis Vossianis ψευδετύμοις) est a Chald. כוס *cus*, quod est *caussari*, *arguere*, *corripere*, ἀντιλέγεσθαι: cujus vocalis more Syro & Arabico in AV resoluta fuit, quomodo Jobi patria pro *Hus* a Græcis dicta Αὐσῖτις fuit. MAZOCHIUS.

CAUTERIUM, καυτήριον, vocatur instrumentum, quo notæ & stigmata inuri solent: item, quo medici inurunt partes male affectas. Nempe a καίω, sive καύω, id est, *uro*; onde & κέκαυται, a quo καυτήρ, & καυτήριον. Mirifice hanc vocem ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. ult. cap. ult. Nam ex *caveo*, & *uro*, conflatum ait: *Cauterium*, inquit, *dictum*, *quasi cauturium*, *quod urat*, *& provida sit in eum severaque cautio*: *ut*, *dum videtur*, *cujus sit*, *avaritia refrenetur*. *Quod interdum pro signo*, *interdum pro cura*, *adhibetur*; *ut vis morbi*, *ignis ardore siccetur*. Pluscula ad hanc *cauterii* acceptionem pertinentia legere potes apud Cælium Rhodig. lib. VII. cap. XXXI. Porro Martiano, lib. XVII. de instr. vel in instrum. legat. *Cauteria* quoque dicuntur ea pictorum instrumenta, quibus in pictura *encaustica* ad colores ceris inurendos utebantur.

CAUTES, a *cavus*, si recte Isidorus, lib. XVI. cap. III. *Cautes aspera saxa in mari*; *dictæ a cavando*, *quasi cavatæ*. At non in solo mari *cautes*, verum etiam in terra. Puto, *cautes* potius esse a *caveo*, ut a quibus cautio esse debeat, ne impingamus, [vide *cos*.]

CAVUS, a *chao* dici vult Varro, lib. IV. de L. L. Similiter Festus: *Cavum a chao dictum*, *ex ejus inanitate*. Quæ vera lectio, etsi in MSto sit, *immanitate*. Nempe ut sit χάος, a χαίνω, id est, *hio*. Ἀναλογώτερον tamen dicas, *cavum*, & verbum *cavo*, esse ab antiquo χάω pro χαίνω, inserto *V*, quomodo a δῖος, *divus*; a λεῖος, *levis*, &c. Vel est *cavus* a κόος, quod Æolice κόϝος, id est, *cavitas*. A κόος superest κόϊς, & κόϊξ, *fiscella*, sive *aro*, seu *phormio*. Etiam a κοὸς *covum*, quomodo antiqui dixere cælum. Vel est *cavus* ab Hebræo נקב, id est, *cavam fecit*. Vel a כף, quod est *curvitas*, *cavitas*, ac propterea pro *vola manus* sumitur, a כפף *curvare*. A *cavus* est *cavaticus*, ut *balneaticus*, *scenaticus*: Plin. lib. XXX. cap. VI. *Cochleæ Balearicæ*, *quas cavaticas vocant*, *quoniam in speluncis nascantur*.

†CAVUS a נקב *nakab*, *perforare*, per abjectionem primae

mae pro more defectivorum. Vel videtur factum ex Hebr. & Chald. גבא *geve* (G in C verso, ut in Camelus &c.) quod *fossam* sive *cavum* significat. Postremo, quod omnium verisimillimum puto, fuerit a קוה *Kava*, quod ubique notionem imbibit *cavitatis*. If. XXII. II. *Et cavum* (מקוה) *fecistis inter duos muros*. Et Gen. I. 9. *Incaventur aquae in lacum unum*. Et Gen. I. 10. *Incavationem aquarum appellavit maria*. His locis omnibus, & alibi rad. קוה *kavah* legitur. Ab hac *cavitatis* notione (quae mihi videtur primaria in verbo קוה) profeiscitur altera *exspectandi*; quia *CAVVS exspectat embolum*. Vel CAVO & CAVVS est ab Arabico. Vide Castelli Arabica in rad. גוף, & ejusdem Syriaca in קבא. Sunt enim omnes hae cognatae radices. MAZOCH.

C E

CEDO, juxta aliquos, a צעד, quod est, *ire*. Sed nimis hæc notio generalis. Quare vel erit κατὰ μετάθεσιν ab ἰκάζω, quod Atticum, pro εἴκω, *cedo*: vel fuerit a χάζω, id est, *cedo*. Nempe ab aoristo χαδῶν, *A* in *E* abeunte, quomodo a βραχέα est *brevia*; a πάσσαλος, *pessulus*; a πετάω, *pateo*, &c. A *cedo*, sive supino *cessum*, est *cessare*, ut a *dico*, *dictum*, *dictare*. Est igitur *cessare*, *cedere a labore*. Ab eadem origine est *cessim*. Nempe ut a *raptu*, *raptim*; & a *saltum* fortasse *saltim*; ita a *cessum* est *cessim*. Vtitur Alfenus I. C. l. LII. D. ad legem Aquiliam: *Superius plostrum cessim ire cœpit*. Et eodem §. *plostrum cessim ocdisset*. Et Martianus Capella, lib. VIII.

Cessimque formidantes
Abeunt pedes tremore.

Utitur & Justinus, lib. II. *Vos commisso prælio ite cessim, inhibete remos, & a bello discedite*. Appuleio quoque, II. Met. restituit hanc vocem P. Colvius. Glossarium vetus explicat, *cessim*, *gradatim*. Sed notat, *retro*. Hinc *recessim*. Plautus, Casina, II. VIII.

Recessim cedam ad parietem, imitabor Nepam.

A *cedo* est quoque *occedo*, quod est, *contra cedo*: unde *obviam occedere* dixit Plautus, Asinaria, Sticho, Trinummo: &, si Guilielmium ac Passeratium audimus, Pseud. Act. I. Sc. III. Hinc quoque *abscedo*: unde *abscessus*, Celso, uti Plinio, *apostema*; Hippocrati, ἀπόστασις, ἀπὸ τοῦ ἀφίστασθαι. Nam partes antea continuæ per humorem collectum, qui in pus convertitur, resolvuntur ac separantur. Hæc de *cedo* priori porrecta. Nam cum eam corripit, valet *dic*. Unde *cette*, pro *dicite*, apud Nævium, Ennium, Accium, Paccuvium. Vide Nonium.

CEDRVS, κέδρος, fortasse a καίω, id est, *uro*. Virgilius lib. VII.

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Vel a κηώεις. Odoratam enim hic poëta vocat. At κηώδης est εὐώδης, τεθυμιαμένον, ἀπὸ τοῦ καίεσθαι· ut ait Hesychius, vel est ab קדר, κατὰ πρόσθεσιν τοῦ K, καὶ ἐπένθεσιν τοῦ Δ, quod idem notat. Ex κέδρος, & ἐλάτη, hoc est *abies*, est κεδρελάτη, *cedrus magna abietem æquans*. Ab eodem sunt, κεδρία, κέδριον, κεδρέλαιον. Plinius, lib. XXIV. cap. V. *Cedrus magna, quam cedrelatem vocant, dat picem, quæ cedria vocatur*. Meminit & Vitruvius, lib. II. cap. IX. Videtur autem κεδρία esse adjectivum substantive usurpatum: subintellecto ῥητίνη, id est, *resina*; aut πίσσα, id est, *pix*. Similiter cum κέδριον legimus, videtur subintelligi ἔλαιον, id est, *oleum*, ut idem sit κέδριον, quod κεδρέλαιον dicitur. *Cedri* voce usus Vitruvius, lib. II. cap. IX. *Item cedrus & juniperus easdem habent virtutes & utilitates: sed quemadmodum ex cupresso & pinu resina, sic ex cedro oleum, quod cedrium dicitur, nascitur; quo reliquæ res cum sunt unctæ, (uti etiam libri) a tineis & carie non læduntur*. Eamdem *cedrio* vim tribuit Plinius, lib. XVI. cap II. Ac, lib. XIII. cap. XIII. scribit ex sententia Cassii Heminæ, libros Numæ tineas non tetigisse, quod *cedrati* fuissent.

†CEDRVS est ipsum Chaldaicum קדרוס *Kadros*, i. e. *cedrus*, quo utitur Onkelos Gen. VI. 14. At sunt, qui hoc ex Graeco κέδρος arcessivisse Chaldaeos putent. Atqui nego, Onkelosum facile Graeco vocabulo usurum fuisse, quem optimum Chaldaei sermonis auctorem omnes existimant. Deinde terminatio in OS Chaldaeis familiaris est. Postremo vocalis A in prima syll. satis ostendit, nihil hic Paraphrasten de Graeco vocabulo cogitasse. Verum quid pluribus opus est? Ea vox in Graeco etymologiam nullam ostentat. At Chaldaei illud a verbo קדר *kedar* (quod est *nigrescere*; eamdemque apud Hebraeos significationem obtinet) arcessunt: optime: nam ligna cedrina a nigro colore celebrabantur. Haec cum verissima sint, quid Vossio fiet, qui in CITRVS scriptum reliquit, Graecos ex *Citro* fecisse κέδρον? Verum Vossio id condonandum. At quo pacto Buxtorfius ferendus est, qui & hoc nomen, & plura alia passim de Graeco in Chaldaeum transfundere satagit? At קדרינון *Kedrinon* i. e. *Cedrinum* analogiam habet Graecanicam: ac facile juniores Chaldaei istud a Graecis sunt mutuati. MAZOCHIVS.

CELEBRIS, a κλέω, id est, *celebro*. Nisi potius a *celer*. Pro quo est Nonii istoc: *Celebre non solum frequens, sed etiam velox. Accius, Ægistho: Celebri gradu gressum accelerasse decet*. Vel est *celebre*, a *calando*. Est enim *celebris*, cujus nomen *calatur*; unde & *clarus*, quasi *calarus*. Vide plura in *Calare*. [κελῶ ὁρμητικ.]

CELER, ab Æolico κέλης, pro κέλης, quod a κέλλω· id Græcis signat, ταχέως βαδίζω, ut censet Etymologus, qui & inde deducit κέλης. Κέλης vero Græcis eum notat, qui primo currit equo: unde equites dicti *celeres*, uti dicemus in *Tribus*. Κελλω autem, a קל, id est, *celer*, quod a קלל, *celerem esse*. A *celer* est *celeritas*. Contra, scio, Isidorus, lib. X. *Celer*, inquit, *appellatus a celeritate, quia quod ejus exigit, celerius facit*. Sed quamquam verum est, hominem, ut *justum*, a *justitia*; *sapientem*, a *sapientia*; sic *celerem* dici a *celeritate*; si rem spectes, uti a Logicis fit in paronymorum doctrina: tamen certum est, *celeritas* esse a *celer*, si vocabulum consideres cum Grammaticis; quia concreta, quale est *celer*, priora sunt notioraque nobis; etsi abstracta sint priora notioraque natura.

CELEVSMA est *adhortatio portisculi*, qui Græcis κελευστής, Ennio, VII. Annal. *hortator* dicitur, ut *celeusmata* Nonio *hortamenta*. Porro & κελευστής, & κέλευσμα, est a κελεύειν, hoc est *jubere*: unde κέλευσις, ad verbum in Glossis vett. exponitur *jussio*, similiterque Salustius, in historiis κελεύσματα vocat *jussa*. Utitur *celeusmatis* voce Martialis, cum alibi, tum lib. IV. Epigr. LXIV. Usus & Rutilius in Itinerario:

Hic mecum pigri solabar tædia venti,
Dum resonat variis vile celeusma modis.

Quomodo autem *celeusma* fieri soleat, docet hic Asconii locus, in Divinat. *Cani remigibus celeusma per symphoniacos solebat, & per assam vocem, id est, ore prolatam, & ut in Argo navi, per citharam*. Sunt tamen & alii modi, ut dicimus in *Portisculus*. Quod vero de Argo navi ait, confirmatur ab Hygino, qui fab. XIV. ait: *In Argo navi celeusma dixit Orpheus*. Apud Apollonium tamen Orpheus quidem navigantibus Argonautis citharam pulsat, sed nullum canit *celeusma*: quod potius facit Tiphys: ut ostendit Cl. Daniel Heinsius, ad lib. VI. Silii. In arte metrica pes *proceleusmaticus* sic dicitur a *celeusmate* nautico, cui ob celeritatem est aptissimus. Κελεύω, Eustathio teste, ea ratione venit a κέλω, qua βουλεύω, a βούλω. Sed horum passiva solum terminatio in usu est, κέλομαι, βούλομαι. Κέλω est ab Hebræo קול, id est, *vox*, *clamor*: unde & καλεῖν, id est, *calare*, *vocare*.

CELLA, a *celando*. Festus· *Cella, quod ea celentur, quæ volimus esse occulta*. Malim *cella*, & *celare*, simplici *E*. Idem etymon adscrunt Servius, I. Æn. & Isidorus, libb. XX. Orig. cap. III. Sane antiqui *cela* scripserunt, quia ante Ennium non solent consonæ geminari. Vel est *cella*, a כלא, quod *locum clausum*, item *carcerem*, notat: a rad. כלא, hoc est *prohibere*,

prohibere, *claudere*. Vel *cella* est a Chaldæo כלא, quod idem ac Hebræum כלל.

CELLO verbum antiquum, quod doctissimus Caninius censet esse ab ὀκέλλω, omisso ο, quomodo ab ἐρύω, est *ruo*; ab ὀδόντες, *dentes*; ab ὄρπηκος, *ramus*; & fortasse ab ὄνομα, *nomen*. Sed simplicius veriusque est, venire a κέλλω, quo Homerus, Euripides, Apollonius, aliique usi, a quo etiam ipsum ὀκέλλω venit, uti & δίκελλα, *bidens*; μάκελλα, *liga non bifidus*; παρὰ τὸ κέλλειν μονόδεν· item κέλης, quo significatur *equus singularis*, quo in certamine quis utitur, item *eques ipse*, qui hoc pacto, non autem bigis, aut quadrigis, certat. Confundunt vulgo κέλητας cum ἀποβάταις· quo de errore vide sis, quæ notavit Xylander ad Plutarchi Phocionem & Æmilium. Ab hoc κέλης, ait Festus *equitem* dici *celsum*: atque id quidam firmatum eunt istoc Horatii, in Arte,

Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.

Verisimilius sane, quam ut a *celo* dicatur *celsus*, quasi *cælestis*; ut Isidorus tradit, lib. x. Sed omnino, ut *excelsus* ab *excello*, sic *celsus* a simplici *cello*. *Cello* vero, uti diximus, a κέλλω, quod Eustathius interpretatur tum κινεῖν, quam significationem esse ait in μάκελλα, & δίκελλα· tum βαδίζειν, seu τρέχειν, unde κέλητα esse censet. Qua notione κέλλω est a קל, *velox*; cujus radix קלל, *velocem esse*. A *cello* est, *antecello*, *excello*, *percello*, *procello*, *recello*. Perottus, & quidam alii, censent, hæc esse a *cello*, seu *cello*, significante *cedo*. Sic ut scriberent, impulit eos, quod viderent, *antecello* esse *antecedo*, *præcello præcedo*, *excello excedo*, &c. Sed nunquam hanc significationem vocis *cello* commenti essent, si cogitassent, κέλλειν esse κινεῖν, & nonnunquam esse κινεῖσθαι, sive κλίνειν. Itaque *recellere*, Festus interpretatur, *reclinare*, ut, *excellere*, *in altum extollere*. Priori, præter Appuleium Liviumque, usus Lucretius, lib. VI.

. . . . *Inclinatur enim, retroque recellit,*
Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes.

Hinc *meretrices* Plautus appellat *recelliclunas*. A *procellendo* dicta *procella*. Servius Danielis, ad I. Æn. *Procella est vis ventorum cum pluvia; dicta procella, quod omnia percellat* (malim *procellat*, ut in aliis,) *hoc est*, *movent*. Ubi vides, ut Servius *cellere* interpretetur *movere*; quemadmodum Eustathius κέλλειν, κινεῖν. Etsi autem *percellere* de animo tantum dici volunt; legimus tamen apud Ovid. v. Metam.

Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit . . . .

CELO, est *occulto*, a Chald. כלא, quod Hebræis כלל. A כלא est κλείω, *claudo*. A כלל est vetus *calim*, pro quo postea *clam*. Vide *Clam*.

‡CELO i. e. *occulto* est a כלא *cala*, quod est *prohibere*; a quo fit *celo*. Nam celare illum de illa re (saepe enim hoc modo construitur) quid est aliud, quam illum illius rei notitiâ prohibere? At CAELO i. e. *scalpo*, videtur esse a כרה *cara*, *fodere*; aut כרת *carat*, *sculpere*, *caelare*, R de more in L verso. MAZOCHIUS.

CELOCEM, ut Fulgentius ait: *dicunt genus naviculæ*, *quod blonnium* (al. *bamplum*) *dicimus*. De eodem sic Nonius: *Celox est navigium breve, sic dictum a celeritudine*. Usurpat Ennius:

Labitur uncta carina per æquora cana celocis.

Non *celonis*. Quomodo etiam citat Fulvius Ursinus, in Virgilio cum Græcis collato, ad VIII. Æn. Præterea Turpilium, Plautum, Varronem, & Appuleium, usos esse docebunt veteres Grammatici, quos ante laudabam. Solum Phaleuccum hunc Varronis ponam ex Bimargo:

Nautæ remivagam movent celocem.

Unde paret, male a quibusdam corripi penultimam. De etymo fallitur Nonius. Neque enim dubito, quin, ut a πρηνὴς, est *pronus*; ab ἰῶ, *io*; sic a κέλης sit *celox*. Sic enim Græci id navigii genus nominant, ut clare docet hic Gellii locus, lib. x. cap. XXV. *Navium*, inquit, *quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: gauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri, celoces, vel, ut Græci dicunt, celetes, lembi, oriæ*, &c. Κελήτων, καὶ κελητίων, mentio apud Thucydidem, lib. I. & IV. Polybium, lib. V. & alios. Ac tradit Thucydidis Scholiastes, sic dici, ducta tralatione ab *equo celete*, quia ut hic ab uno regitur sessore, ita navigium istoc unico tantum per transtra remo agatur. *Celocem* esse Rhodiorum inventum, tradit Plinius, lib. VII. cap. LVI. Turnebus, lib. XXIX. cap. XVIII. ait, eo in loco *celetem* in vetustis exemplaribus reperiri, seque id verius existimare. *Celocem* tamen est in optima Parmensi, anni ∞ CCCCLXXVI. Nec, utram lectionem sequaris, multum referre puto, si recte Gellius pro eodem habet. fortasse alterum, ex interpretatione in contextum irrepsit: quod Gellii sententiam firmabit: quam Laurentius Valla interdum sequitur in Thucydidis translatione, ac Lazarus Baifius approbat, lib. de re navali.

CENSEO, cum varie sumatur, & difficile dictu sit, quæ notio sit princeps, difficile est etiam indicare, quam originem habeat. Plerisque tamen notare videtur, *opum censionem*. Itaque putant, κατὰ μετάθεσιν esse a כנס, id est, *censuit*, *prosuit*, unde *thesauri*, מכנסים. Alii malunt deducere ab Hebræo כס, *supputare*, *numerare*. Alii aliter. [An a *conso*, *censeo*? Hesych. κένσαι etiam exponit κελεῦσαι, a κεντεῖν. *Census* itaque dictus videri a κένσαι. *Notabantur enim in albo Magistratuum singulorum nomina*. Illud vero κεντεῖν vel στίζειν dicebatur. Vide Notata de ἀσίεντο χωρίς. Est *census* ex κῆνσος pro κέλσος, istud autem a κέλομαι, & inde κένσαι pro κέλσαι apud Hesych. *Census* ergo *mandatum*, *jussum*.] A *censeo*, *censum* dici, planum est. Nec magis dubium, quin posteriores Græci a Romanis vocem κῆνσος acceperint. Quare miror, Græcos ejus vocabuli originem quærere in sua lingua. Sic enim scribit Suidas: Κῆνσος, τὸ νόμισμα ἐτήσιον τέλος, παρὰ τὸ καίω, τὸ κόπτω, κῆνσος, οὕτω τῇ ἐπιχωρίῳ γλώττῃ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐξέτασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς πλήθους προσαγορεύουσι. Usus κῆνσος voce Matth. Evangel. cap. XXII. & Marc. cap. XII. Etiam κένσος pro eo dixere, ut ex Hesychio constat, in κῆνσος, & κένσος. Similiter posteriores Græci usurpant vocem κηνσεύειν, *censere*; κήνσωρ, *censor*; κηνσουάλιος, *censualis*; κηνσίτωρ, *censitor*, hoc est, *agrimensor*, ut Isidorus in Glossis interpretatur. Vide Glossarium Græco barbarum doctissimi Meursii. A *censeo* est *succenseo*, quod μεταληπτικῶς ponitur pro *irasci*, quia, ubi res male gesta est, ira comitatur censuram. Aut hoc verum est, aut fuerit a *succensum*, quomodo aliquem dicimus ira succensum.

CENSOR, a *censendo*. Festus: *Censere nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere*. Sequitur deinde: *Censio, æstimatio: unde censores*. Et mox: *Censores dicti, quod rem suam quisque tanti æstimare solitus sit, quantum illi censuerint*. In quibus secutus Varronem, cujus hæc verba, lib. IV. de L. L. *Censor ad cujus censionem*, id est, *arbitrium*, *censeretur populus*. Nonius quoque duos citat Varronis locos huc pertinentes. Unus est e lib. XX. de Rep. *Quod verbum censeo, & arbitror, idem poterat & valebat*. Alter, e lib. II. de vita pop. Rom. *Itaque quod hos arbitros instituerunt, populi censores appellarunt*. Suidas vertit τιμητὰς. Primus *censuram* instituit Servius Tullius, ipseque eam hoc pacto exercuit. Populum jurejurando adegit, ut fortunarum apud se omnium æstimationem profiteretur. Hinc populum in sex classes distribuit, quarum prima, ut maximo censu, erat centum millium æris, hoc est, mille coronatorum; reliquæ suis quasi gradibus per quadrantem decrescebant, usque ad quintam. Classes vero singulas in decurias descripsit, ut essent CXCIII. Atque hoc eo fine fecit, ut constaret, tum quot arma ferre possent, tum quanta esset pecuniarum magnitudo ad bellum sustinendum. Regibus exactis, ut alia regum munia, ita *censionem* quoque exercuere consules. Sed crescente imperio, cum consules non essent pares oneribus, proprius huic muneri magistratus creatus est. Factum id anno V. C. CCCI. Ac primo fuit quinquennalis potestas. Anno autem CCCXX. ad Æmilio Mamerco Dictatore lata lex est, ut quidem quincto quoque anno *censores* crearentur:

sed tantum in annum & semestre. Præter facultatum æstimationem, morum quoque curam gerebant, quos si improbarent, Senatorem senatu ejiciebant, equitem equo publico privabant, plebejum tribu movebant, aut ærarium faciebant. Senatu autem ejectus aliquis cognoscebatur, cum nomen ejus præteriretur, dum Senatorum catalogus a Censoribus, censione facta, legebatur. Equus adimebatur in *publica recensione*, quam *transvectionem* & *probationem* dicebant. Diximus de eo, voce *Eques*. Tribu movere dicebantur, cum ex tribu honestiori transferrent in minus honestam, ut, ex urbana in rusticam. Ærarium facere est privare potestate suffragii, & ad hoc tantum in numero civium relinquere, ut æra tributi nomine pendat. Quam severe autem notare solebant censores, argumento est, quod, si quis joco apud eos intempestivo uteretur, vel sonore nimis oscitasset, judicaretur dignus, ut in ærarios referretur: uti docet Agellius, lib. IV. cap. XX. Etsi autem censores non facultates tantummodo æstimabant, sed & mores, unde *magistri morum* dicti sunt; non tamen id nomen tam a moribus, quam facultatibus, obtinent, quia prima potissimaque caussa, cur crearentur, fuit, ut & capitum numerus, & facultatum ratio constaret: paulatim vero huic addita est morum cura. Cætera de *censoribus*, vide, si voles cum apud Sigonium, lib. I. de antiquo jure civium Romanorum, cap. IV. tum eos qui antiquitates Romanas, aut speciatim de magistratibus tractant Romanorum.

Centauri, a quo *Hippocentauri*, quasi compositi ex *equo* & *centauro*, fuere quidam Thessaliæ incolæ, qui primitus vectabantur *tauris*: unde iis nomen, quia soleant κεντεῖν ταύρους, *stimulis pungere tauros*. Postea vero aggressi equos cicurare. Hi equis ad Peneum flumen vecti: ubi ex adversæ ripæ hominibus e longinquo conspecti, quia equi ad aquandum caput demisissent, visi sunt priori parte homines, posteriori equi. Hæc origo fabulæ. Nullos enim *Hippocentauros* esse, recte tradunt Lucretius, lib. V. Cicero, lib. I. Tuscul. Quæst. & lib. II. de Natura Deorum; & Galenus, lib. III. de Usu partium. Atque ideo Jurisconsulti §. 1. Instit. de inutil. stipul. tradunt *hippocentauri* inutilem esse stipulationem. Nec abstat, quod Plinius, lib. V. cap. VII. testetur, visum sibi *hippocentaurum*: vel quod Hieronymus, in vita Pauli, tradat, B. Antonio in solitudine eum esse conspectum. Nam monstrorum, omniumque quæ fiunt repugnante natura, ratio non habetur; ob ea quæ est legere L. III. Dig. de Legg.

Centaurium, κενταύρειον, κενταύριον, vel κενταυρεία, ita dicitur a *Chirone Centauro*, unde & Χειρώνειον, *Chironion*, dicitur. Festus: *Centaurium, medicamentum a Chirone Centauro inventum*. Plinius, lib. XXV. cap. VI. *Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant*. Sane ejus herbæ, ut ibidem traditur, *vis in vulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul*. In plurativo hac voce usus Lucret. . . . *tristia centaurea*. Uti & Virgil. . . . . *graveolentia centaurea*. Plinio *centaurium*, & *centaureon*, ac *centaurea*, dicitur, quasi κενταυρείω βοτάνη, *centaurea herba*. *Centaurus* vero, κένταυρος, ex κεντεῖν, vel κεντᾶν id est, *pungere*, & ταῦρος, *taurus*. Hac de appellatione sic Servius, ad 3. G. *Cum quidam Thessalus rex, bobus æstro exagitatis, satellites suos ad eos revocandos, ire jussisset, illique cursu non sufficerent, adscenderunt equos, & eorum velocitate boves secuti, eos stimulis ad tecta revocarunt. Sed hi visi, aut cum irent velociter, aut cum eorum equi circa flumen Peneon potarent, capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt: ut Centauri esse crederentur, qui dicti sunt Centauri*, ἀπὸ τοῦ κεντᾶν τοὺς ταύρους. Hæc Servius. Idem etymon approbat Palæphatus, qui & fusius hanc historiam narrat, ac inter alia, regem hunc, Ixionem fuisse refert: ex Palæphato quoque recenset ejus metaphrastes Tzetzes, in Histor. var. pag. CLXX. Eadem de re sic Orosius, lib. I. cap. XIII. *Iisdem diebus Lapithæ & Thessali, famosis nimirum certaminibus conflictibus. Sed Thessalos Palæphatus, in libro primo incredibilium, prodit, ipsos a Lapithis creditos dictosque fuisse Centauros eo, quod discurrentes in bello equites, veluti unum corpus equorum, & hominum viderentur*. Quæ si quis cum Palæphatiis contulerit, reperiet, Orosium plus quam Palæphatum dicere, & id non dicere, quod dicit Palæphatus, ut omnino Grammaticorum magis mentem expresserit, quam Palæphati.

Centipeda est, quam Græci ἴουλον vocant. Quomodo autem accipi debeat, quod *centum* ei *pedes* hæc tribuit appellatio, arguit, quod etiam *millepeda* vocatur, ac a Nicandri Schol. in Theriacis dicitur μυριόπους. Quare nihil aliud numero hoc, quam multitudo pedum, signatur. Imo, si Plinium audimus, etiam hac de caussa *multipeda* dicatur. Sic enim scribit is, lib. XXIX. cap. ult. *Millepeda, ab aliis centipeda aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens se: oniscon Græci vocant: alii tylon: efficaciter sanat aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum, & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt*. Sed planum est, confundi a Plinio duo diversissima insecta. Nam vermis ille pilosus, multis pedibus arcuatim repens, est ex *erucarum* genere, ac Græcis ἴουλος dicitur, nec quispiam veterum scripsit, id mederi aurium doloribus. At aliud est animal, tactu se in pilæ rotunditatem contrahens quod Græcis ὀνίσκος, vel etiam τύλος, vocatur, Latinis *multipeda* dicitur, Marcello Empirico vocatur, *cutio*, idque a *callosa cute*: atque hoc cum rosaceo tritum coctumque medetur aurium doloribus. Optime hæc insecta in Nomenclatore suo distinxit Hadr. Junius, & Dalecampius ad Plinium.

Centipellio dicitur in cervo venter interior qui Græcis κοιλία, κεκρύφαλον, ἐχῖνος, & ἤνυστρον. Plinius, lib. XXVIII. cap. IX. *Testes quoque ejus* (de cervo sermo erat) *inveterati, vel genitale maris, salutariter dantur in vino: item ventres, qui centipelliones vocantur*. Quemadmodum autem ἐχῖνος Scholiastæ Nicandri dicitur πολύπτυχος· ita Latini nuncupant *centipellionem* a *centenis*, hoc est *multis rugis*: quomodo & *multipeda* vocatur aliter *centipeda*, atque etiam *millepeda*. Numerus certus pro incerto.

Canto est a κέντρων, abjecto ρ, quomodo a μετρῶ est *metior*, ab ἄρθρον *artus*, &c. Falluntur Perottus, Becmanus, alii, qui *centonem* dici putant, a *centenis partibus*, ut numerus certus ponatur pro incerto. Græcos κέντρωνα dixisse docet Aristophanis Scholiastes, qui, in Nubib. scribit, κέντρωνα dici τὸ ἐπισυντεθέμενον τοῖς ὄνοις, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συῤῥαφὲν ῥακίων, καὶ ἐπίσαγμα τῶν ὄνων. Eustathius monet a κέντρον id est, *stimulus*, *aculeus*, venire κέντρων & ἐγκεντρίζειν, hoc est, *inserere*, ἐμφυτεύειν, ἐμβάλλειν, ac quemadmodum ἐγκεντρίζειν, de stirpibus dicitur, nec aliud est, quam *plantæ cuipiam alius plantæ ramulum inserere*: sic etiam κέντρωνα, cum proprie sumitur, ita vocari, quia παρακεντοῦνται ac *conjuuntur diversicolores panni*: at cum transfertur ad *poëmatis genus*, sic appellari, quia, ad similitudinem *centonis*, ex diversis versibus, hinc atque inde arcessitis, consuatus. Addit etiam, hinc dici ὁμηρόκεντρα, quod interpretatur ὁμηρικοὶ κέντρωνες. Proprie *centonis* voce usus Lucilius, cujus illud, *Sarcinatorem esse summum, suere centonem optime*. Plauti quoque est, Epid. act. III. IV.

Proin tu alium quæras, cui centones farcias.

Sic enim locum hunc legunt Lambinus, Meursius, alii, quia ut ajunt, *centones farciuntur*, non *farciuntur*. Ego *farciuntur* retineo, quia *centones* ac *centunculi* non minus, quam alia, *farciuntur*. *Centones* quoque dicebantur fasciculi ex variis pannis aut linteis compacti, quibus ædes detergentur: item qui perticæ impositi, aceto immerguntur ad restinguendum incendium: quo modo usus videtur Ulpianus, l. quæsitum, XII. §. si domus, ff. de fund. instr. Vestes etiam rusticorum ac famulares, quia ex diversis veteribus pannis sarcirentur, uti hodieque fit, *centones* dicuntur Catoni, cap. 11.

Columellæ,

Columellæ, lib. I. cap. VIII. Juvenali, Sat. VI. *Centones* etiam dixere ſtragula ex pannis diverſorum colorum conſuta, quibus viliorum hominum lecti ſternebantur, aut etiam tabernacula, omniſque caſtrenſis ſupellex, pluvio tempore velari ſolet. Sic uſus Macrobius, in amœniſſima illa fabella, lib. I. cap. V. *Tremellius Scropha cognominatus eſt eventu tali; is Tremellius cum familia atque liberis in villa erat, ſervi ejus, cum de vicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt. Vicinus advocatis cuſtodibus omnia circumvenit, ne qua efferri poſſit; iſque ad dominum appellat, reſtitui ſibi pecudem. Tremellius, qui ex villico rem comperiſſet, ſcrophæ cadaver ſub centonibus collocat, ſuper quos uxor cubabat, quæſtionem vicino permittit: cum ventum eſt ad cubiculum: verba jurationis concipit, nullam eſſe in villa ſua ſcropham, niſi iſtam,* inquit, *quæ in centonibus jacet, lectulum monſtrat, ea facetiſſima juratio Tremellio Scrophæ cognomentum dedit. Centonum* etiam uſus fuit in reſtinguendis incendiis: quod indicat hic locus Siſennæ, ex IV. Hiſt. apud Nonium: *Puppes aceto madefactis centonibus integantur, quos ſupra perpetua claſſi ſuſpenſu cilicia obtenduntur.* Cæſar, lib. II. de bello civili, in deſcriptione Muſculi: *Coria autem ne rurſus igne ac lapidibus corrumpantur, centonibus conteguntur.* Vegetius, lib. IV. cap. XV. de Machina, ex qua vineæ ſtruuntur, agens: *Extrinſecus autem,* ait, *ne immiſſo concrematur incendio, crudis ac recentibus coriis, vel centonibus operitur.* Quod ad eam *centonis* ſignificationem, qua poëmatis genus ſignat, illuſtris de hac locus eſt apud Tertullianum, lib. de Præſcriptionibus, cap. XXXIX. *Vis hodie ex Virgilio fabulam, in totum aliam, componi, materia ſecundum verſus, verſibus ſecundum materias concinnatis?* Denique Ovid. *Getæ Medeam tragœdiam ex Virgilio pleniſſime expreſſit. Meus quidem propinquus ex eodem Poëta, inter cætera ſtyli ſui otia, Pinacem Cebetis explicuit. Homerocentonas etiam vocare ſolent, qui de carminibus Homeri propria opera, more centonario, ex multis hinc inde compoſitis, in unum farciunt corpus.* Iſidorus, lib. I. Orig. cap. XXXVIII. *Centones apud Grammaticos vocari ſolent, qui de carminibus Homeri vel Virgilii ad propria opera, more centenario, ex multis hinc inde compoſitis, in unum farciuntur corpus, ad facultatem cujuſque materiæ. Denique Proba, uxor Adelphi, centonem ex Virgilio de fabrica mundi, & Evangeliis, pleniſſime expreſſit, materia compoſita ſecundum verſus, & verſibus ſecundum materiam concinnatis; ſic quoque & quidam Pomponius ex eo demum poëmate, inter cætera ſtyli ſui otia, Tityrum in Chriſti honorem compoſuit: ſimiliter & Æneidos.* In quibus Iſidori verbis pro *centenario* per *E* (quomodo in omnibus editt. ac MSStis etiam reperio) omnino legendum cenſeo *centonario*: hoc eſt, *centonum inſtar*, quam correctiunculam valide firmat Tertulliani locus, quem ante adducebamus. A *cento* eſt ὑποκοριστικὸν *Centunculus*: de quo ſeorſum.

CENTRUM, κέντρον, punctum in medio circuli aut globi. A κεντέω, ſeu κεντρόω, id eſt, *pungo, ſtimulo*. Hoc a נקב, id eſt, *perforare*, ſimili nempe metatheſi ac a נקבה, eſt κοινὸς, quod idem notat.

CENTUM eſt ab ἑκατὸν, extrita ſyllaba ſecunda, & inſerto *N*, quomodo ab Dorico εἴκατι, pro εἴκοσι, fit *viginti*. Mirificum eſt commentum Iſidori, lib. III. Orig. cap. III. ubi ait: *Centum vocari a canto, quod eſt circulus.* Sic enim locus is recte legitur in MSStis meis, pro quo male editt. quædam *ccnto*. *Cantum* vero ſive *canthum* (utroque modo ſcribitur hæc vox) nominat Iſidorus, quod Græci appellant ἐπίσσωτρον, hoc eſt, *ferrum, quo rotæ vinciuntur*, prout *canthi* vocem interpretatur Quintilianus lib. I. A *centum* eſt *centuria*. Feſtus: *Centuria in agris ſignificat ducenta jugera; in re militari, centum homines.* A *centuria* recte Iſidorus, lib. IX. cap. II. deducit *centurio*, id eſt, ἑκατόνταρχος, qui prius *centurionus*, Feſto auctore. Erant autem in legione *centuriones* ſexaginta, nempe pro ſexaginta centuriis: quot fuiſſe in legione, tradit Cincius apud Gellium, lib. XVI. cap. IV. Dionyſius, lib. IX. Tacitus, lib. I. Annal. Iſidorus, lib. IX. cap. III. A *centuria* quoque eſt verbum *centuriare*, unde *centuriatus ager*, & *centuriata comitia*. Feſtus: *Centuriatus ager, in ducenta jugera definitus, quia Romanus centenis civibus ducenta jugera tribuit.* Idem: *Centuriata comitia dicebantur, quia populus Rom. per centurias diviſus erat.* A *centuriare* eſt *ſuccenturiare*, quod Feſtus exponit *explendæ centuriæ gratia ſupplere*. Sed apud eum in pleriſque codd. MSStis perperam exaratum *ſuſcenturiare*. Hinc *milites ſuccenturiati*: Terent. Phorm. Act. I. ſc. IV. *Nunc prior adito tu, ego in inſidiis hic ero ſuccenturiatus, ſi quid deficies.* Ubi ſic Donatus: *Tota metaphora de re militari eſt. Succenturiati dicuntur, qui explendæ centuriæ gratia ſubjiciunt ſe ad ſupplementum ordinum.* Vide & quæ ad eundem locum monet Eugraphius. Præterea a *centum* eſt *centenus*: unde, ut Feſtus ait: *Centenas pondo dicebant antiqui, referentes ad libras.* Quamquam etiam voce *libras* addita, apud Varronem, Livium, atque alios, legas *centenas pondo libras*. A *centenus* vero eſt *centenarius*: unde *cœna centenaria*. Idem Feſtus: *Centenariæ cœnæ dicebantur, in quas lege Licinia non plus centuſſibus, præter terra nata, impendebatur, id eſt, centum aſſibus.* A *centum* quoque dicta *centeſima*, ubi reſpicitur ad *uſura*. Sic enim dicebatur, quod menſe quolibet centeſimum meteant nummum, hoc eſt, duodecim nummos annuos. A *centenario* quoque numero nomen eſt *centumviris*. Ovid. lib. III. de Ponto:

Utque fui ſolitus, ſediſſem forſitan unus
De centum judex in tua verba viris.

Et auctor ad Piſonem:

Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum,
Et firmare jubes centeno judice cauſſam.

Nec tamen putandum, exacte tot numero fuiſſe. Nam cum tribus fuerint XXXV. ac e ſingulis eligi ſolerent terni, paret, numero fuiſſe centum & quinque. Sed rotundo numero appellantur *centumviri*, quomodo & nos *ſeptuaginta* vocamus Bibliorum *interpretes*: qui fuerunt 72.

CENTUNCULUS eſt ὑποκοριστικὸν a *cento*. Ac κυρίως ſumitur, cum *futilem centunculum* Apuleius dicit, lib. I. Metamorphoſios: atque ita uſi etiam Livius, Seneca, alii. Sed Plinius, lib. XXIV. cap. XV. auctor eſt, ſic quoque vocari *clematidem*. Nempe, ut cenſeo, quia farcirent ejus foliis centones. Nam eo utebantur pro tomento. Sunt autem variæ hujus nominis herbæ apud Græcos, quæ omnes κληματίδες vocantur, quia habent κλήματα, hoc eſt, *flagella, vitium flagellis ſimilia*, quæque vitigineorum flagellorum inſtar arbores ſcandant. Sed Lobelius cenſet, *centunculum* Plinio eſſe id *clematidis* genus, quod χαμαιδάφνη dicitur, quia folia ejus ſint foliis lauri ſimilia: Latinis *vinca pervinca*, quia vireat ſemper, aëriſque injurias vincat & pervincat. Alii exiſtimant, *centunculum* non tam *clematidem* eſſe, quam γναφάλιον, quod ſic vocatum, quoniam, ut Dioſcorides ſcribit, lib. III. cap. XXXII. τούτου τοῖς φύλλοις τινὲς ἀντὶ γναφάλου χρῶνται λευκοῖς οὖσι καὶ μαλακοῖς· *quidam ejus foliis, quæ alba molliaque ſunt, pro tomento utuntur.* Exſcripſit Plinius, lib. XXVII. cap. X. *Gnaphalion, alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibuſque pro tomento utuntur: ſane & ſimilia ſunt.* Ubi pro *chamæzelon* Dodonæus legendum putat *chamæxylon*, quaſi dicas, *humile xylon*: ut nempe ſic dicatur a foliis lanuginoſis, quibus non minus, quam xylo, *centunculi* farciuntur. Eſt vero ξύλον (unde χαμαίξυλον) *goſſipii frutex*: de quo fuſius agimus voce *Bombyx*.

CERA, a κηρός. Sæpe accipitur pro *ceratis tabellis*, κατὰ μετωνυμίαν. Unde mos ille loquendi, *in cera prima, ſecunda, extrema*. Nempe quia, ut Priſcianus ait, lib. I. *Plerumque in ceratis tabulis antiqui ſcribere ſolebant, & poſtea delere.* Quemadmodum & ſumitur pro *capitibus pectore tenus e cera effigiatis*, quibus viri nobiles atria ſua inſigniebant. Ut apud Juvenalem, Sat. VIII.

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria: nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

A *cera* eſt *cereus*: quod nunc ratione materiæ dicitur, nunc ratione coloris. Priori modo dictus *ce-*

reus, *lucerna e cera*. Paullus ex Festo: *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes cereis utebantur*. Utitur Seneca, fine libri de brevitate vitæ: ubi indicat, puerorum funera, quæ acerba a poëtis vocantur, solere duci, non ad faces modo, sed etiam *cereos* facibus permistos. Ab hac *cerei* notione est Belgicum *kaerse*. At ratione coloris sumitur, cum *cereos calceos* dicit Vopiscus: imo Maro ipse, in Copa, *cerea pruna*: quæ *cerina* Plinio, lib. XIX. cap. V. Sic Græci κηρινὸν χρῶμα, κηρινόχρως. Figurate Horatius: *Cereus in vitium flecti*. A *cera* quoque est *cerinum*, vestis genus, ita dictum a *colore ceræ*. Meminit Plautus, Epid. Act. II. sc. II. Ab eodem *cerarium*, quomodo Verres pecuniam vocabat, quam pro *cera* exigeret, ut est apud Tullium, Act. II. in Verrem. Ejusdem originis est verbum *incerare*. Juvenal. Sat. X.

Propter quæ fas est genua incerare deorum.

Ubi *genua incerare* quid sit, optime explicari potest verbis Appuleii, in Apolog. quando ait: *Votum in alicujus statuæ femore adsignasti*. Nam ceratis tabellis sua vota inscribebant, eaque genubus affigebant Deorum: unde & Prudentius, lib. I. contra Symmachum, dixit:

. . . . *Saxa illita ceris*.

CERASTES, κεράστης, a κέρας, id est, *cornu*. Caussam indicat hic locus Plinii, lib. VIII. cap. XXIII. *Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu, reliquo corpore occultato, sollicitent ad se aves*. Plenius de eodem Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Cerastes serpens dictus, eo quod in capite cornua habeat similia arietum: κέρατα enim Græci cornua vocant: sunt autem illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione, veluti esca, illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus arenis tegit, nec ullum indicium sui præbet, nisi ex ea parte, qua invitatas aves vel animalia capit. Est enim flexuosus plus quam alii serpentes, ita ut spinam non habere videatur*. *Cerastis* meminit Claudianus, lib. II. de raptu Proserp.

Extendunt socios ad pocula plena cerastas.

Et Papinius, lib. I. Theb.

Centum illi adstantes umbrabant ora cerastæ.

Ubi cum Modio (in Novantiquis, epist. LII.) mallim *stantes*, hoc est, irascente furia *sese erigentes*. Nam sermo est de Tisiphone, cujus crines esse serpentes tradunt poëtæ: unde idem poëta alibi, de Megæræ crine loquens, vocat eum *crinalem cerasten*.

Crinale attollit magno stridore cerasten.

Vulgo putatur, id *viperarum* esse proprium, ut *vivæ pariant* animal, unde & *viperæ* dictæ, quasi *viviparæ*: sed Brodæus, lib. III. Miscell. cap. II. ait, idem usuvenire *cerastis*: eos enim, qui bestiam hanc, discendi studio in Ægypto & Africa dissecuerunt, sæpius catulis gravidam invenisse. Brodæo tamen haut facile se hac in parte fidem habere ait Jac. Dalecampius, ad Plinii lib. X. cap. LXII. Multa etiam de *cerasto* legere potes apud Jacobum Grevinum, lib. I. de venenis, cap. II. Si recte Theophrasti locum transtulit Plinius, lib. XVI. cap. XLI. *Cerastes* quoque erit vermis generans. Verum non videtur Theophrasti mentem assecutus, ut ostendit idem Dalecampius.

CERASUS, κέρασος. Servius, in Georg. II. *Cerasus civitas est Ponti: quam cum delesset Lucullus, genus hoc pomi inde advexit, & a civitate cerasum appellavit. Nam arbor cerasus; pomum cerasum, dicitur. Hoc autem etiam ante Lucullum erat in Italia, sed durum: & cornum appellabatur: quod postea mixto nomine, cornocerasum dictum est*. Eadem Isidorus, lib. XVII. cap. VII. Sed apud eum legas: *Cerasus a Cerasa, urbe Ponti*. *Cerasunte* scripserat Isidorus, vel scribere debuerat. Porro ex eo, quod uterque scribit, ante Lucullum nonnisi *cornocerasa* fuisse in Italia, cognoscimus, quomodo accipi oporteat Plinii illud, lib. XV. cap. XXV. *Cerasi ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia*. Idem Tertullianus refert, Apologetici cap. XI. & Ammianus, lib. XXII. ut alios mittam. Cæterum quod a *Cerasunte cerases* accepisse nomen dicunt; id fortasse verum est. Sed quod Luculli demum temporibus hoc nomen invenisse arbitrantur, omnino a vero abit. Nam solide hanc sententiam refellit Athenæus, lib. II. Ubi Laurentius quidem ait, Lucullum post victoriam Mithridaticam primum cerasa in Italiam intulisse, atque ἀπὸ Κερασοῦντος, Ποντικῆς πόλεως, arborem nuncupasse *Cerasum*. Sed refellit hanc sententiam mox Daphnus, eo quod *cerasorum* meminerit quoque Diphilus, qui temporibus vixit Lysimachi, unius ex Alexandri successoribus. At Lysimachus ante Mithridaticam victoriam annis obiit amplius ducentis. Imo ante Diphilum quoque *cerasi* meminisse alios, docet Casaubonus: qui arbitratur, oppido potius *Cerasuntis* nomen a *cerasis* esse impositum, qua forma & a plantis nomen accepere loca alia: ut Ἀγνοῦς, Ἀναγυροῦς, Ἀχραδοῦς, Ῥαμνοῦς, Μυῤῥινοῦς, Σελινοῦς, Πυξοῦς, Μαραθοῦς, atque alia. Quare κέρασος potius nomen fit ἀπὸ τοῦ κεράσαι, id est, *temperare*; nempe ob temperamenti bonitatem: vel a κόριον, id est, *coriandrum*, ob similitudinem: unde & Rabbinis *cerasus* similiter a גד, id est, *coriandrum*, vocatur גדגדניות, ut Schindlerus observat. Utrumque etymon etiam apud Martinium legas.

CERATAULAS, κερατaύλης. Gloss. vett. Κερατaύλης, *cornicen*. Flavius Vopiscus in Carino: *Centum salpistas uno crepitu continentes: & centum cerataulas, choraulas centum etiam, pithaulas centum*. Assentio enim Salmasio ita emendanti, ubi vulgo pro *ceratau-las*, *camptaulas*. Quod qui defendunt, καμπταύλην ajunt vocari, *qui tibiæ cantu flexibili utitur*. Nam & Hesychius κάμπτειν exponit τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ καμπὰς ποιεῖν. Vel ita appellari putant, quia *curva canerent tibia*, de qua Servius in illud poëtæ:

Aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi.

Prior est sententia Cœlii Rhodigini, altera Marcelli Donati. Sed priorem recte eo refellit Salmasius, quod omnium hoc tibicinum sit, cantum inflectere: non unius generis proprium: posteriorem eo impugnat, quod Servius ibidem addat, *curvam tibiam* πλαγίαυλον vocatum, non καμπταύλην. Adi doctissimum illum Augustæ historiæ interpretem.

CERAUNIA gemma, κεραυνία λίθος, vel virili genere κεραυνίας, a κεραυνὸς, *fulmen*. Caussam nominis indicat Plinius, l. XXXVII. cap. X. *Ombriæ, quam aliqui notiam vocant, sicut ceraunia & brontia, cadere cum imbribus & fulminibus dicitur*. Nisi potius a *fulgore fulmineo* dicta. Unde cap. præcedenti: *Est inter candidas & quæ ceraunia appellatur, fulgorem siderum rapiens*. Ubi plura de ea. Est *ceraunie* quoque, siliquæ genus, in Syria Joniaque nascens: ut idem Plinius ait, lib. XIII. cap. VIII. Quod si planta est Syriaca, satis fit verisimile, nomen accepisse a Syriaco קרנא, id est, *cornu*: ut Martinius observat. Ita idem sit ac κεράτιον, quod *siliquæ genus* est *corniculatum*, sive *corniculi habens similitudinem*, unde & nomen: nam κεράτιον, *cornu exiguum*.

CERAUNIUM, κεραύνιον, tuberis genus, ita dictum, quia ad generationem ejus conferat ὁ κεραυνὸς, sive *fulmen*. Plinius, lib. XIX. cap. III. *In Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: cum fuerint imbres autumnales ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime e tonitrubus: nec ultra annum durare: tenerrima autem verno esse*. Juvenal. sat. V.

. . . . *Post hunc raduntur tubera, si ver*
Tunc erit, & faciunt optata tonitrua cœnas
Majores. . . .

CERCOLIPS, κερκόλιψ, ut αἰγίλιψ, nempe a κέρκος, & futuro λείψω, extrito *E*, non a λίπος hoc est, *pinguedo* quæ Marcilii, & aliorum quorundam sententia fuit. Censet enim, *cercolipa* dici, quia caudam habeat pinguem ac villosam. Nam primi errorem hunc errant. Quippe & Festus ait: *Cercolopis* (ita est & in MSStis, sed leg. *cercolips*) *genus simiæ, quæ ultimam partem caudæ villosam habet*. Usus ea voce putatur Catullus, cat. XCIX. ubi Muretus hoc nomine intelligit viri caudam salacem bene pinguem, & quam nunquam calamitas attigisset, ut loquitur Comicus, Casina, V. II. Verum quamquam ob superiorem Festi locum non ausim subscribere doctissimo Angelo Caninio, qui in Hellenismi

alphabeto

alphabeto *cercolips* confictum putat a Marullo; tamen non dubito, quin apud Catullum legi debeat, non quidem:

. . . . *Et trepidas lingere cercolipas:*

Quod Marullo visum: sed,

. . . . *Crepidas lingere carbatinas:*

Quomodo tum MSSti habent (ut ille Cujacii, quem ad Festum laudat Scaliger) tum vett. editt. ut Aldina, & hac antiquior ea, quæ Regii Lepidi excusa anno 1481. Quare fallitur Muretus, cum Politianum (a quo lectio hæc defenditur, cap. 55. Miscell.) sic legere ait contra veterum exemplarium fidem: quod magis verum censeo de Marulli lectione, quam defensam it vir disertissimus. Quid *carbatinæ* sint & unde dicantur, docet his verbis Pollux, lib. VII. cap. XXII. Καρβατίνη, ἀγροικικὸν ὑπόδημα, κληθὲν ἀπὸ Καρῶν. *Carbatina, calciamentum rusticum, a Caribus dictum*. Becmano tamen placet, id nomen esse a testa τῶν καράβων, eliso α, quomodo ab eodem κάραβος est nostrum *crabbe*. *Carbatinarum* meminit quoque Xenophon, lib IV. Ἀναβάσ. Καὶ γὰρ ἤσαν, ἐπειδὰν ἀπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. *Cum defecissent veteres calcei, carbatinas habebant ex recentibus coriis bubulis confectas.*

CERCOPITHECUS, κερκοπίθηκος. Usus præter alios Varro, Eudæmonibus:

Quid dubitatis, utrum nunc sitis cercopitheci,
An colubræ, an volvæ, an de alvo albus cibus Atherus.

Ita hunc locum, qui apud Nonium in *Colubra* corruptissime legitur, emendatum reperi in schedis ineditis Josephi Scaligeri, quæ apud me. Est vero *cercopithecus, simia cum cauda*, ut ait Isidorus l. XII. cap. II. Κέρκος, *cauda*; πίθηκος, *simia*. Hinc Martialis, in apophoretis, epigr. CCIX. cujus lemma *simius*:

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

Quæ vero cauda caret, *clana* vel *cercolips*, dicitur.

CERCOPS, vel ἁπλῶς est a κέρδος, *lucrum*, quasi κερδώπης, id est, *lucripeta*, sive κερδίων, hoc est, *ad lucrum attentior*, vel conflatum ex Græco κέρδος, & Latino *cupio*: ut sic dicatur, quasi *cerdocupis*. Utrumque videtur colligi posse ex his Festi verbis: *Cercopa Græci appellant, lucrari* (sive, ut in MSSto est, *lucri*) *undique cupientem, quasi κέρδωπα, quomodo nos quoque lucrionem vocamus*. Sed sunt ista λῆροι. Proprie autem κέρκωψ est *fera, ingentem habens caudam*, teste Hesychio: cui & favent Glossæ Cyrillo tributæ, ubi disertim ζῶον vocatur. Dubium autem, an *vulpes* designetur, quæ δολιχόκερκος vocatur Theocrito: an *simiæ genus*, quod a *cauda* κερκοπίθηκος nominatur. Pro priori sententia, quod in Glossis Cyrilli exponitur *basder* quod corruptum videtur ex *bassara*, hoc est *vulpes*: item quod Suidas πανοῦργος exponit, *dolosos*, instar *vulpis*, quæ cauda sua decipit canes venaticos. Pro posteriori est, quod idem Suidas interpretatur γένος πιθήκων, quodque ait, *Cercopes* fuisse circa Lydiam homines versipelles & fraudulentos, qui in simias sint mutati; utcumque est, nomen sit a κέρκος *cauda* & ὤψ, *facies*, quia animal utrumque cauda spectabile. Vide, quæ in *Lucrum* de his dicimus.

CERCURUS est navis Asiana prægrandis, ut Nonius scribit, qui Plautum gemino loco, (prolog. Mercat. & Sticho, Act. II. sc. III.) gemino item Lucilium, eo usum docet. Hesychio quoque, & Suidæ, & Etymologo, κερκοῦρος, sive κέρκυρος, sive κέρκουρος (varie enim hæc vox scripta invenitur) navigii genus est. Aristophanis Scholiastes, & Suidas, docent, nomen accepisse ab insula Κερκύρα, quæ Latinis *Corcyra*; adduntque, similiter Πάρωνα dici a Paro insula, & a Naxo, Cnidoque, naves esse Ναξιουργεῖς, Κνιδιουργεῖς. Confirmat hanc nominis caussam Thucydidæ Scholiastes, qui *cercurum* Corcyriorum inventum facit. Sed Plinius, l. VII. c. LVI. Cyprios invenisse, ait. Nec nomine ipso, erroris convinci possit Plinius. Nam & dici queat κέρκουρος esse a κέρκος, hoc est, *cauda*, quia nempe sit genus navigii brevioris & caudati, ut constat ex Etymologo, qui exponit, tum εἶδος πλοίου βραχέος, tum τὸ μακρὰν ἔχον πρύμναν σκάφος. *Cercuri* vocem retinuit quoque Syria. Nam *carcura* appellat, ut ad Festum monet Scaliger, voce *Myoparo*. Aliud autem *cercurus*, aliud *cerceris*, quod animalis amphibii nomen est, a Græcis acceptum: ut scribit Varro, lib. IV. de L. L.

CEREBRUM, a κάρα, id est, *caput*, quasi *carabrum*: quomodo a *facio* est *feci*; ab *ager*, *peregre*. Vel a κέρας, ut mutatione ea opus non sit. Nam κέρας, inter alia κεφαλή, teste Hesychio. Ac Suidæ quoque κατὰ κεράτων, κεφαλή, qui inde *cornu* κέρας putat vocari.

†CERES nomen suum habet ab Hebr. verbo חרש *Charas*, quod est *arare*; quod illa scilicet Triptolemum docuit. At idem Hebraicum verbum quia etiam *silere* significat, unde חרש *Cheres* est *silentium*; inde illud circa Eleusinia mysteria mirum silentium. Haec vero mirer, ni & Athenienses (ubi aliquando Tyrsenos fuisse Thucydides prodidit) ex Italia ac Sicilia ab Etruscis didicerint. Certe ex eo, quod Servius ad II. Aen. 325. adnotat, a Tuscis Cererem, Palem, & Fortunam Deos Penates esse dictos, potest colligi, Tyrrhenos Cererem peculii sui fecisse numen; non minus certe ac *Ancariam* (quae *Pales* quoque dicebatur) & *Nortiam*, quae erat Etruscorum Fortuna. His accedit, quod apud P. Victorem reg. VIII. *Ara communis & Cereri & Vertumno* erat. Quod argumento est, non minus Cererem quam *Vertumnum* pro numine Tyrrhenico habitam: neque id mirum. Nam quidquid Italicum, id continuo etiam Tyrrhenicum habebatur. MAZOCHIUS.

CERINTHUM, κήρινθος, *flos æstivus*, quem apum pabulo tribuit Aristoteles, lib. IX. Histor. Animal. cap. XL. Meminit & Theophrastus, Hist. Plant. lib. VI. cap. VII. *Cherinthen*, si recta hæc lectio, appellat Plinius, lib. XI. cap. VII. Nomen est ab eo, quia confert ad conficiendum *ceram*, quæ Græce κηρός.

CERNO, ab antiquo *cereo*, pro *creo*. Varro lib. IV. de L. L. *Dictum cerno a cereo, id est, a creando: ab eo quod, cum quid creatum est, tunc denique videtur*. Ita recte editum reperi in antiqua Mediolanensi, anni MD. Sed (quemadmodum in *Cancer*, & *Caro*, ostensum) multo verisimilius est, *cerno* κατὰ μετάθεσιν fieri a κρίνεσθαι, hoc est, *judicare*. Quippe κρίνω proprie est *dirimo, sejungo, separo*: a qua significatione nomen accepit *crinis*, quæ vox proprie significat *pilos discriminatos*: ut Græcis κόμη, *pilos studio excultos*: quemadmodum Artemidorus indicat, lib. I. cap. XX. Verum quia, qui indicat, is litem separat, ac verum falso distinguit, hinc factum est, ut κρίνω secundario ponatur pro *judicare*, a qua significatione est Græcorum κρίμα, pro *judicio*, & Latinorum *crimen*, pro *delicto*, quia ob crimen aliquis judicatur ac damnatur. Posteriorem vocis κρίνω significationem habemus in composito *decerno*, hoc est, *judico*. Ab eadem est illud loquendi genus, *vitam cernere*, de eo qui vitam in dimicationem adducit, sive qui de ea paratus est disceptare & decernere, ut loquitur Varro, lib. VI. de L. L. & Maro, XII. Æneïd. Ennius apud Ciceronem, I. Offic.

Ferro non auro vitam cernamus utrique.

Ex ejusdem Medea citat Nonius in *Cernere*.

Nam ter sub armis malim vitam cernere,
Quam semel modo parere.

Quod Euripides dixerat in Medea: ὡς τρὶς ἂν παρ᾽ ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ᾽ ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ. Quin & ἁπλῶς apud antiquos *cerno* ponebatur pro *dimico*, *pugno*. Ita locutus Paccuvius apud Nonium:

De virtute ego cernundi do potestatem omnibus.

Item auctor prologi præfixi Plautino Amphitryoni (cave enim prologum istum Plauti ipsius esse credas.)

Pro patria Amphitryo dum cernit cum hostibus.

Accii quoque similem locum apud Nonium reperies in *Cernere*. Ab hac vocis *cerno* significatione ἀναλόγως *cernito* diceretur: sed pro eo per syncopen dicimus *certo*. Notat *cerno* quoque *constituo*. Varro: *Itaque heres cum constituit se heredem esse, dicitur cernere; &, cum id fecerit, crevisse*. Ita accepit quoque Plautus, Cistell. I. I.

Cum

Cum ego amabat te amavi & mihi amicam esse crevi.
Et Act. II. sc. I.

Satin tibi istbuc in corde cretum est.

Ita leg. non *certum*. Nec abludit illud Sallustii ad Cæsarem: *Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alto reperiri posse, quod non cogitanti tibi in promptu sit*. Ubi, *decretum est*, notat *persuasum habeo*. Vide Leopardum, lib. II. cap. XV. Ab ea *creti* significatione, quam vidimus, venit *certum*, κατὰ μετάθεσιν, ut proprie idem sit, quod decretum, ac proinde firmum. Vel, si placet esse a *cerno* pro *video*, sic dicetur, quia quæ cernimus, clara sunt & indubitata. Hæc magis placent, quam ut *certus* κατὰ μετάθεσιν, sit ab ἀκρίτως, ut voluit Nunnesius. A *cerno* est *cretio*, quæ ab Ulpiano, 22. tit. sic definitur: *Cretio est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad deliberandum utrum expediat ei adire hereditatem, nec ne: velut, Titius heres esto: cernitoque in diebus centum proximis, quibus scieris poterisque: nisi ita creveris, exheres esto*. Eadem de re sic Isidorus, lib. IV. cap. XXIV. *Cretio est certus dierum numerus, in quo institutus heres aut accipit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum est illi ultra capiendi hereditates (jus). Cretio autem appellata est quasi decretio, id est, decernere vel constituere: ut puta, ille heres esto mihi: additur, cernitoque infra tot dies. Adeundarum autem hereditatum centesimus statutus erat dies, quibus non esset cretio adjecta*. Hæc Isidorus: Utitur *cretionis* voce etiam Cicero, lib. II. ad Att. & I. de Orat. *Cerno* etiam notat *cribrare*. Tertullianus, lib. de fuga in persecutione, cap. II. *Siquidem Dominus in Evangelio ad Petrum: Ecce*, inquit, *postulavit Satanas uti cerneret vos velut frumentum*. B. Rhenanus pro *cernere*, legere jubet *discernere*. Sed vulgatam lectionem in notis suis ad eum locum tuetur socer doctissimus Franciscus Junius: ubi & Catonem, Pliniumque, sic locutos docet. Illius verba sunt, cap. CVII. *Quam minutissime per cribrum cernas*. At Plinii locus est, lib. XVIII. cap. XI. *Postea que gypsi pars quarta inspargitur, atque, ut cohæsit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, excepticia appellatur, & grandissima est. Rursus, quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur*. Ab hac *cernendi* significatione, *cribrum* Latinis vocatur *incerniculum*; imo & *cribrum* fortasse hinc originem cepit: qua de re plura dicimus in *Cribrum*. Dixere & *incretum*, pro *non creto*. Festus *Increta, indivisa*. Sed hic codex MStus præceptoris mei Nansii habuit *inercta*. Atque hoc verum putarem, si *ercium*, (ut plerique putant) notaret *divisum*. Sed *ercium* est *patrimonium, hereditas*. Vide *Ercisci*.

Cernuus, κατώβλεψ, καταπρηνής, ut, a *posco pascuus*; ab *irrigo, irriguus*; a *fari, fatuus*. Nonius: *Cernuus dicitur proprie inclinatus, quasi quod terram cernat*. Maro, X. Æn.

. . . . *Ejectoque incumbit cernuus armo*.

Ubi sic Servius; *Cernuus dicitur equus qui cadit in faciem, quasi in eam partem cadens qua cernimus. Unde & pueri, quos in ludis videmus ea parte, qua cernunt, stantes, cernui vocantur: ut etiam Varro in Theatralibus docet*. Porro Nonius præter superiorem Virgilii locum citat etiam hoc Lucilii:

Modo sursum, modo deorsum, tanquam collus cernui.

Et hoc ejusdem:

Cernuus extemplo plantas convestit honestas.

Quo versu deceptus Festus, credidit, *cernuus* interdum esse calciamenti genus. A *cernuus* est *cernulus*. Glossæ Isidori: *Cernulus, in capite ruens*. Appuleius, Milesia, IX. *Super mensam cernulus corruens*. Ita in Manil. legit Scal. Ubi vulgo *cæruleus ruens*. Ab eodem *cernuare*. Gloss. Isidori: *Cernuare, præcipitare*. Gloss. Latino-Arabicæ: *Cernuo, humiliter me inflecto*. Nempe *cernuare* est cernuum se inflectere & inclinare; quod quia faciebant in eo ludi genere, quod ἀσκώλια vocant Græci, hinc factum, ut etiam ponatur pro ἀσκωλιάζειν. Docet id locus hic Varronis, e primo de vita pop. Rom. a Nonio adductus: *Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibique cernuabant: a quo vetus est ille versus in carminibus.*

Ibi pastores ludos faciunt cernui consualia.

Sic legitur is locus quoque in Mediolanensi anni MO. & Aldina anni MDXIII. Scaliger ad Festum corrigit: *Ibi pastores ludos faciunt coriis consualia*. Sed utro modo legas, paret sermonem esse de ludi genere, quo super ἀσκοὺς, id est, *utres*, saltabant: unde & Græci id ἀσκώλια appellabant. Meminit ejus quoque Maro, cum, II. G. ait:

Mollibus in pratis unctos salière per utres.

Cernui etiam ludi erant κυβιστηταὶ, ac *cernuare* dicebant pro κυβιστᾷν, sive, ut veteres loquebantur, *urvare*, hoc est, corpus suum reciprocare, sive ita se jactare, ut sursum denuo excitetur. Hinc & *petauristæ*, hoc est, *funambuli*, dicuntur *cernui*, & *cernuli*, & actio ipsa, *cernuare*, ac *cernulare*. Gloss. Philox. *Cernuli*, κατωκύφεται · *cernulus*, κατωκύφησεν. *Cernuit* (l. *cernuat*, vel *cernuavit*, vel *cernulavit*,) κατεστρέψατο. Itaque, ut optime monet Scaliger, *cernuus* pro *petaurista* accipiendum, in illo Lucilii supra citato:

Modo sursum, modo deorsum, tanquam collus cernui.

Puto huc quoque pertinere, quod in Isidori Glossis legere est: *Cernuare, præcipitare*. Nam *præcipitare* ei est κυβιστᾷν, ac *rotare caput*. Pro *cernuo* etiam *cernuor* dicitur. Solinus de tigribus, cum vident abnavigare raptores catulorum suorum: *In litore irrita rabie cernuantur, velut propriam tarditatem voluntaria castigantes ruina*. Etiam *cernuatus* est apud Solinum, de equo: *Isque adeo sprevit lupatos, ut de industria cernuatus ruina pariter & se & equitem affligeret*. Voce *cernulo* usus Seneca, epist. VIII. *Qui hoc faciunt, non evertit fortuna, sed cernulat, & allidit*. Sic enim habent vett. libb. Nicolai Fabri, pro quo in vulgatis est, *cernuat*.

Ceroma, κήρωμα, a κηρόω, *cera obduco*. Est unguentum, quod fit subacta oleo cera; quo in palæstris utebantur athletæ. Item locus palæstræ, aut gymnasii, in quo *ceromate* perungebantur. Ab eo κηρωματικὸς, *ceromate unctus*. Juvenalis, Sat. III.

Et ceromatico fert niceteria collo.

Vide quæ de *ceromatis* voce scribunt Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis; & P. Faber, lib. II. Agonist. cap. I.

Cerotum, a nonnullis vocatur, servata vocali Græci κηρωτὸν, a κηρόω, *cera obduco*. Alioqui sit *ceratum*, ut alii vocant. Medicamentum est, *cera* magna ex parte constans.

Cerritus, quasi *Cereritus*; ut Græce δημητριακὸς, a Δημήτηρ. Ita vocantur homines *fanatici*, quasi *mente a Cerere orbati*. Plautus, Amphitruone Act. 2. Sc. 2. *Quæso, quin tu istam jubes Pro cerrita circumferre?* Idem, Rudente act. IV. sc. 3. Tr. *Elleborosus sum*. Gr. *ego Cerritus*. Nonius: *Cerriti, & larvati, male sani, & aut Cereris ira, aut larvarum incursatione, animo vexati*. Idem etymon adfert Priscianus, lib. VIII. Sed apud eum, uti & aliis plerisque codd. legas *Ceritus*, unico R; nempe quia *Ceres* dicimus, unde *Ceritus*. Sed a *Cerere* est *Cereritus*, &, una ejecta litera, *Cerritus*. Itaque primam producit Horatius, Sat. III. lib. II.

Cerritus fuit; an commotæ crimine mentis
Absolves hominem, &c.

Ceruchus, κεροῦχος, quasi τὰ κέρας, sive τὴν κεραίαν ἔχων. Ita enim vocatur rudens, quo, ut Maro loquitur:

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

Usus Lucanus, lib. VIII. vers. CLXXVII.

. . . . *Et instabit summis minor ursa ceruchis.*

Sive, ut Scaliger ad Manilium legere jubet, *magna ursa ceruchis*: ut simile sit Ovidiano isti:

. . . . *Magna minorque feræ.*

Rationem emendationis apud ipsum vide. Item Valer. Flaccus, lib. I. Argon.

Temperet ut tremulos zethes fraterque ceruchos.

Opiferæ Latinis dicuntur, ab ope, quam ferant in navigatione. Isidorus, lib. XIX. cap. III. *Opiferæ, funes,*

funes, quæ cornibus antennæ dextra sinistraque tenduntur retroversæ.

C**ERVISIÆ** meminit & Ulpianus. Originem adfert Isidorus, lib. xx. cap. III. *Cervisia*, inquit, *a Cerere*, *id est*, *fruge*, *vocata*. *Est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta*. Consentiunt, qui *Cervisia* κατὰ συγκοπὴν factum ajunt e *Cerevisia*, atque id dici quasi *Cereris vim*, quia nempe frugum vis eo in liquore dominetur. Sed damnare non ausim, qui volunt, vocabulum hoc esse origine Gallicum. Quippe legimus apud Plinium lib. XXII. cap. XXV. *Ex iisdem* (frugibus) *fiunt & potus*, *zythum in Ægypto*, *calia & ceria in Hispania*, *cervisia & plura genera in Gallia*, *aliisque provinciis*. Ac Cambdenus quoque id eo confirmat, quod hodieque Britannis avena, e qua *cervisia* locis multis conficitur, dicatur *keireh*. Eandem autem fuisse Gallorum veterum, & qua nunc utuntur Britanni, linguam, multis comprobat idem Cambdenus. Possis & deducere a Germanico *zebren*, quod Belgis *teeren*, hoc est, *digerere cibum*. Hoc enim *cervisia* præstat. Pro *cervisia*, dicitur & *cervisa*: ut in Pœnitentiali Romano, ab Ant. Augustino edito, ubi Tit. de homicidio, cap. II. legitur: *Vinum*, *& medonem*, *& mellitam*, *& cervisam*, *nunquam bibat*.

C**ERVIX**, ut Isidorus ait, lib. XI. cap. I. sic *vocata*, *quod per eam cerebrum ad medullam spinæ dirigitur*, *quasi cerebri via*. Sed est ab Hebræo ערף, id est, *cervix*. *C* præpositum, ut ab αὐλὴ, *caula*, juxta Servium. Nisi malis a *curvus*, quia inflectitur ac incurvatur. *Incurvicervicus* Paccuvius dixit:

> . . . . *Nerei*
> *Repandirostrum*, *incurvicervicum pecus*.

C**ERUSSA**, pigmenti genus, quo faciem inficiebant feminæ ad conciliandum candorem. Unde Martialis, lib. VII. ep. XXIV.

> *Et cerussata candidiora cute*.

Videtur ex eo esse nomen, quod *ceræ* similis foret. Nempe a κηρὸς κηρόεις, κηρόοεσσα, unde κηρῶττα.

C**ERVUS**, a *gerendo*, juxta Varronem, lib. IV. de L. L. *Cervi*, inquit, *quod magna cornua gerunt*, *mutato G in C*, *ut in multis*, *quasi gervi*. [σεργοὶ, ἔλαφοι Hesych.] Verum hæc si res caussam nomini præbuit, magis verisimile fit, quod Festus tradit, ἀπὸ τῶν κεράτων dici *cervos*, quasi κεραοὺς. Præsertim cum Homerus eo epitheto utatur, Iliad. γ.

> Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα.

Quomodo & ὑψίκερως alibi, & Oppiano εὐκέρως, appellatur. A *cervo cervaria ovis* dicitur, quæ pro *cerva* immolabatur, ut Festus ait. Pro *cerva* autem immolari dicebatur, quæ sacrificabatur loco *cervæ*, quæ haberi non posset. Nam, si haberi posset, omnino *cerva* requirebatur. Ovidius:

> *Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ:*
> *Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit*.

Cervi pro furcis, quæ figuntur ad sustentationem casarum, ita dicti a similitudine cornuum cervinorum: ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. & Servius, ad illud Ecl. II.

> . . . . *Et figere cervos*.

Idem confirmat istud Silii Italici, lib. X.

> *Cervorum ambustis imitantes cornua ramis*.

Eandem ob caussam semel iterumque *brachia* appellat Lucanus, ut docuit Scaliger in Conjectaneis.

C**ESPES** est herba cum propria terra evulsa, ut Servius ait, in Ecl. I. Est a *cædo*, ut indicare videtur Festi istud; *Cespes est terra in modum lateris cæsa cum herba*, *sive frutex recisus & truncatus*. Hinc juniorum aliqui malunt per Æ, *cæspes*. Quomodo etiam scribi debeat, si ita dicitur, *quod pedem cædat*, hoc est, *percutiat*: ut ait Perottus, videtur voluisse *cespes* dici, quasi *cæpides*, ut nonnulli putarunt, *lapis* dici, quasi *lapides*. Isidorus autem, lib. XVII. cap. VI. *Cespites*, inquit, *frutices sunt*, *quasi cuspides*, *vel quasi circa pedes*. Sed metuo, ne omnes in hac originatione *cespitis* cespitent. Illud verisimilius, a *cespes* esse *cespito*, id est, *offendo*, προσκόπτω, προσκρούω. Belgæ & Germani similiter dicunt, *struyckelen*, hoc est, *ad fruticem offendere*, *ita ut cadas*. Nam *struyck*, *frutex*. Quare ovum ovo similius non est, quam Latinum Belgico. Nam *cespes*, frutex cum terra recisus, ut ex Festo & Isidoro ante vidimus. *Cespitator equus*, apud Servium legas, in illud XI. Æn.

> *Suffosso revolutus equo* . . .

C**ESTICILLUS**, ut Festus inquit, *appellatur circulus*, *quem superponit capiti*, *qui aliquid est laturus in capite*. Si sana hæc lectio, ita dicetur a forma *cesti*, id est, *cinguli*. A *cestus*, *cesticulus*, *cesticillus*. Videturque idem esse *cesticillus*, ac *arculus*, de quo sic Festus: *Arculum appellabant circulum*, *quem capiti imponebant ad sustinenda commodius vasa*, *quæ ad sacra publica capite portabantur*. Sed *cestus* non erat capitis tegumentum. Quare placet emendatio Salmasii, qui *circitellus* legit. Nam veteres *circitem* dixere pro *circo*, hoc est, *magno circulo*. Inde igitur ὑποκοριστικῶς, *circitellus*, vel *circitillus*. De *circitis* voce vide quae dicimus in *Circus*.

C**ESTRUM**, est ferramentum, quo in ebore aut cornu scalpitur. Plinius, lib. XXXV. cap. XI. *Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat*; *cera*, *& in ebore cestro*, *id est*, *viriculo*. Ubi legendum *vericulo*. Vetus codex habet *veruculo*, ut Dalecampius annotavit. Nempe instrumentum illud referebat *minutum veru*. Existimare aliquis possit, *cæstrum* scribi debere, a *cædendo*, quia eo cæditur ebur aut cornu. Nempe ut ejusdem sit originis ac *pugilum cæstus*. Sed in vett. libb. *cestrum* scribitur per simplicem vocalem. Nec dubium quin sit a Græco κέστρος, quod teli genus erat. Glossæ, *tragula*, κέστρος. Ac Hesychio quoque κέστρος, ἀκόντισμα. Unde & Turnebus, lib. XIX. Advers. cap. XXXI. κέστρος exponit *verutum*, quod minutum erat *telum*. Nonio teste, nempe a *veru* ita dictum. Est vero ejusdem κέστρος originis, ac κεστὸς, quod Etymologus dicit esse a barytono κέντω, pro κεντέω, id est, *pungo*. Nam ab eo est κέσω, κέκεσμαι, κέκεσμαι, κέκεσται, unde κεστὸς, & κέστρος, & κεστρὸς. Nisi hæc, uti ipsum κεντεῖν, malis esse a κῶ, quod interpretantur κοιλαίνω. Ἀπὸ τοῦ κέστρου dicuntur opera κεστρωτὰ, quæ aliter ἔγκαυστα· nempe opera eburnea vel cornea, in quibus pictum erat *ignito cestro*, sive *vericulo*. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. de urorum cornibus: *Multasque alias ad delicias conferuntur*, *nunc tincta*, *nunc sublita*, *nunc quæ cestrota picturæ genere dicuntur*. ita in vett. libris Salmasius invenit. Qui & sic legendum putat apud Vitruvium, lib. IV. cap. VI. *Ipsaque forium ornamenta non fiunt cestrota neque bifora*, *sed valvata*, *& aperturas habent in exteriores partes*. Vulgo apud Plinium est *cerostrota*, ut apud Vitruvium *cerostrata*. Si *cerostrota* placet, sit plane Græcum κηρόστρωτα, hoc est, *ceris fusis & stratis inusta*. Cujusmodi fuisse januarum ornamenta, indicat Ausonii illud epigr. XXV. in divitem quendam:

> *Ceris inurens januarum limina*,
> *Et atriorum pegmata*.

Κηρόστρωτα vero dicentur, ut λιθόστρωτα, & μαρμαρόστρωτα, dicitur.

C**ESTUS**, a Gr. κεστὸς, quo usus Plutarch. lib. de audiendis poëm. Τὸν τῆς Ἥρας καλλωπισμὸν ἐπὶ τὸν Δία, καὶ τὴν περὶ τὸν κεστὸν γοητείαν. Quo loco respicit ad locum Homeri, Iliad. ξ. ubi Venus Junoni dat κεστὸν ἱμάντα, jubens, ut eum in sinu suo deponat, ac spondens fore, ut quidlibet apud Jovem possit; κεστὸν autem ἱμάντα exponit Hesychius διακεκεντημένον ἱμάντα, seu χιτῶνα· ac Homeri quoque Scholiastes ait, esse ζωστῆρα, ac sic vocatum, ἀπὸ τοῦ πεποικίλθαι αὐτὸν ἴσως ταῖς ῥαφαῖς. Manifestum igitur est, κεστὸν proprie esse *cingulum acu pictum*, atque ita dici a κεντεῖν, quod est *pungere*, quia acus compunctionibus elaboratum. Hæc eo fusius sum prosecutus, quia Fungerus videtur ignorasse, Græcis κεστὸς esse in usu. Alioqui enim non scripsisset, *cestum* sibi potius dictum videri, quasi κεκεσμένον, quam a κεντεῖν, quando literarum *N* & *S*, diversa sit natura. De *cesto* accurate scribit Rigaltius ad Onosandrum. De *incestus*, quod veterum complures a *cestus* dictum volunt, egimus voce *Castus*, quæ vera origo est.

Cete, κήτη. Maro, Æn. v.

. . . . *Immania cete*.

Ubi Servius : *Græca declinatio*, τὸ κῆτος κήτη, *ut* βέλος βέλη. *Nam Latine sic declinari non potest. Nullum enim apud nos animal generis neutri est : nisi forte hic cetus, hujus ceti, dicamus, quod nusquam lectum est. Nam dicuntur canes marini*. Negat, uspiam lectum *cetus*, *ceti* : cum eo utatur Plautus, Capt. Act. iv. sc. ii. Item Vitruvius, Celsus, Plinius & alii. Isidorus, lib. xii. cap. vi. *cete* ait ita dici ob immanitatem : atque subjungit immanitatis ejus argumentum, qnod *cetus* exceperit Jonam, venterque *ceti* inferno comparetur in Scriptura. Videtur igitur hoc voluisse, κῆτος dici διὰ τὸ κύτος, hoc est, *ob sinuosam cavitatem, seu cavum ventrem*.

Cetra, *scutum loreum*, quo utuntur Afri, & Hispani, auctore Servio, in vii. Æn. De eadem sic Juvenalis interpres, in sat. *Oryx animal minus, quam bubalus, quem Mauri uncem vocant : cujus pellis ad cetras proficit, scuta Maurorum minora*. Nonius interpretatur, *obstaculum*, *scutum*. Atque adducit ea Varronis Væ victis, seu περὶ φιλονικίας. *Quis rotundam facere cetram nequeas?* Videri possit *cetra* dici, quasi κεύθρα, quia *cetratum* κεύθει, hoc est, *abscondit*, *tegit* : unde Maro, vii. Æn.

Lævas cetra tegit . . . .

Sed plane censeo, esse vocem Maurorum : qui eam, ut dixi, ex orygis pelle faciebant; non sola tamen, quia clypei corium etiam ex elephantino corio : teste Strabone.

Cav, est, *velut*, *sicut*, *quasi*. Ut Hebræis כ, *ke*, unde venit.

C H

Chalazias, ὁ χαλαζίας λίθος, a χάλαζα, *grando*. *Grandinum & colorem & figuram habet*, ut de eo Plinius ait, lib. xxxvii. cap. xi. Solinus similiter : *Chalazias grandinis & candorem præfert & figuram*. In Eclogia γεωπονικῶν vocatur χαλαζίτης, diciturque grandinem imminentem avertere.

Chalcanthum, Græce χάλκανθον, vulgo *vitriolum*, a *perspicuitate vitrea*. Idem est, quod *atramentum sutorium*, ut scribit Celsus, lib. v. item Plinius cujus hæc verba, lib. xxxiv. cap. xii. *Græci cognationem æris nomine fecerunt & atramento sutorio : appellant enim chalcanthum. Atramentum sutorium* appellatur, quia olim eo in coriis tingendis usi. Nunc aliud adhibent. Χαλκάνθου originem ponit his verbis Isidorus, lib. xvi. cap. ii. *Chalcanthum dictum, quia χαλκοῦ est ἄνθος, id est, flos; unde & apud Latinos æris flos appellatur*. Sic enim apud eum legi debet. Et in Glossis, χάλκανθον, *æris flos* exponitur. Sed quod putant, idem esse ac χαλκοῦ ἄνθος, sive *æris florem*, plane errant. Nam quod Nicander in Alexipharmacis, nec non Dioscorides distinctis vocibus vocat χαλκοῦ ἄνθος, istud est, quod Belgæ dicunt *copergroen*, aut *Spaensgroen* : q. d. *viride æs*, vel *Hispanicum*. At *chalcanthum* est iis *coperwater*; q. d. *cupri*, sive *æris*, *aquam*. Suidas : χάλκανθον, ὕδωρ ἐστὶ πηγνύμενον ἐν τοῖς κατὰ κύπρον μετάλλοις. Dictumque *chalcanthum*, quia nihil aliud est, quam succus concretus, ex *chalcitide* genitus & efflorescens. *Chalcitis* vero (cui itidem nomen a χαλκὸς) lapis est, ex quo & ipso æs coquitur : ut ibidem scribit Plinius. Galenus, lib. xiii. meth. cap. xx. nominat *chalcanthum* inter ea, quæ habent δύναμιν φθαρτικήν. Itaque putat Paullus Manutius, *absolvi atramento sutorio* (quomodo de *Carbone* locutus Cicero, libro ix. epist. xxi. ad Pætum,) idem esse, quod voluntaria morte a damnationis judicio liberari. Erasmo id proverbium visum, ac putabat idem esse, quod judicium corrumpere, quia ut obscuræ sunt literæ atramento sutorio scriptæ, sic in judicio *Carboniane* obscuræ de eo fuerint judicum sententiæ. Turnebus libro vi. capite i. sententiam esse vult, ut sutorium atramentum nigras ducit maculas, sic eum maculoso & infami judicio a corruptis judicibus absolutum esse.

Chalcidicum, inquit Festus, *genus ædificii, ab urbe Chalcidica dictum*. Meminit ejus Vitruvius, lib. v. cap. i. *Sin autem locus erit amplior in longitudine, Chalcidica in extremis constituantur, uti sunt in Julia Aquiliana*. Et Arnobius, lib. iv. contra gentes : *Scribuntur dii vestri in Chalcidicis aureis cœnitare, potare, & ad ultimum fidibus, & vocum modulatione, mulceri*. Ausonius quoque, periocha Odyss. xxiii.

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.

Ubi, ut Turnebus observat, lib. xviii. Advers. cap. xxxiv. Homericum illud convertit :

Γρηῦς δ' εἰς ὑπερῷ' ἀνεβήσατο καγχαλόωσα.

Legas quoque apud Dionem, & Græcorum alios.

Chalybs, *genus ferri durissimi*, nomen accepit a *Chalybibus*, Pontica seu Scythica natione, ad fluvium Thermodontem, quam id mittere ait Maro, i. Georg. Atque hinc Æschylus Scythiam vocat αἶαν σιδηρομήτορα, ac populum appellat σιδηροτέκτονας. Lusit ambiguitate vocabuli Callimachus, cum scripsit; . . . Χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος. *Chalybum omne genus pereat* : quomodo Catullum transtulisse arbitror, cum non potuerit aliter exprimere Callimachi mentem; ut qui eadem voce signet *ferrum*, & *populum* ferro præ cæteris nobilitatum. Quare non audiendus vir magnus, cum *silicum* potius, quam *chalybum*, scripsisse putat.

Chamæleon, χαμαιλέων, herbæ genus, sic dictum Plinio teste, quod cum terrâ colores mutat, atque hic niger sit, illic viridis, istic cyaneus, alibi croceus, aliove colore : qua inconstantia imitatur *chamæleontem* animal, quod subinde colorem mutat : unde proverbium, *chamæleonte mutabilior*. Chamæleonti vero animali nomen est a χαμαὶ, *humi*; & λέων, *leo* : ut ad verbum sonet, *humilem*, sive *pumilum*, *leonem*. Nam χαμαὶ in compositione imminuit, contra quam βοῦς, & ἵππος, quæ ἐπιτατικὰ sunt. Ac de his quidem dicimus in Ἱπποσέλινον. De χαμαὶ vero multa indicium faciunt, Græcis Latinisque pariter usurpata. Tale apud Plinium est *chamædaphne*, χαμαιδάφνη, *laureola*, seu *humilis laurus*. Item *chamædrys* apud eumdem, Græcum χαμαίδρυς, *humilis quercus*. Idem quoque inter cerasi genera reponit *chamæcerasum*, χαμαικέρασον, hoc est, *pumilem cerasum*. Pertinet huc quoque *chamæmelon*, χαμαίμηλον, floris genus, sic dictum, quod odorem *mali* habeat. Parque ratio in *chamæcissus*, *chamæcyparissus*, *chamæleuce*, *chamæmyrsine*, *chamæpeuce*, *chamelæa*, quæ apud eumdem invenias : significant κατὰ λέξιν, *humilem*, sive *pumilam*, *hederam*, *cyparissum*, *populum albam*, *myrtum*, *oleam*. Sed redeamus ad vocem *chamæleontis* : cujus posteriorem partem qui considerет, nec unquam *chamæleontem* viderit, id sibi usuvenire intelliget, quod Tertullianus scribit, cap. iii. libri de Pallio : *Chamæleontem*, inquit, *qui audieris, haut ante gnarus, jam timebis aliquid amplius leone : at cum offenderis apud vineam ferme sub pampino totum, ridebis illico audaciam Græci nominis*. Sic eum locum in castigationibus ineditis restituit Jos. Scaliger. In vulgatis est, *amplius cum leone* : item *audaciam & Græciam nominis*. Nec improbem tamen, *audaciam egregiam nominis*. Quando vero varie hic locus agitatus a doctis (sane Turnebus quoque tentabat legere, *audaciam & gratiam nominis*; quod placere non potest;) addam & ipse conjecturam meam. Suspicor Tertullianum scripsisse, *audaciam Græcam* : quod loquendi genus cum imperitum turbaret librarium, medicinam facere studuit copulæ insertione. At nihil mirandum in Afro illo scriptore, si *Græcia* dicat pro *Græca*, quomodo *Romulia* legitur pro *Romulea*, *Itala* pro *Italica*, &c. Si tamen hoc persuaderi nequit, proximum sit, ut vel *Græcam* legam, vel *Græcanici*, quorum utrumque propius a vulgata abest, quam aliorum emendationes.

Chaos proprie est *vastus hiatus*, ab antiquo χάω, pro χαίνω. Sed postea ita dici cœpit *rudis indigestaque moles*, qualis initio fuisse non a poëtis modo dicitur : sed e Scripturis etiam cognoscitur. Rittershusio tamen notis in Guntherum, placet esse a

כהרו

קדר , id est, *caligavit* . Aliis a קדר , *obscurari* . Stoici, quasi χύσις, a χύω, sive χέω, *fundo*. Auctor Philo, de immortalitate Mundi: Τῶν δὲ Στωϊκῶν ἔνιοι χάος τὸ ὕδωρ οἴονται εἶναι, παρὰ τὴν χύσιν τοὔνομα πεποιῆσθαι νομίζοντες. *Quidam Stoicorum Chaos existimant aquam esse, a fusione nomen factum putantes.*

CHARACTER, χαρακτήρ, *nota insculpta inscriptave*, a χαράσσω, id est, *insculpo*, *inscribo*; χαράσσω esse ὀνοματοπεποιημένον scribit Eustathius, pag. 633. Sed est ab Hebræo חרת, quod est, *incido*, *insculpo*. A χαράσσω, elisa primæ syllabæ vocali, fit Germanicum *cratsen*, quod aliis *kretsen*, id est, *scabere*, *scalpere*.

CHARISTIA, χαρίστια. Val. Max. lib. II. cap. I. *Convivium etiam solemne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt; cui præter cognatos, & affines, nemo interponebatur, ut, si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis, tolleretur.* Ovid. lib. II. Fast.

Proxima cognati dixere Charistia cari,
Et venit ad socios turba propinqua Deos.

Est ea vox a χαρίζεσθαι, hoc est, *gratificari*, *obsequi*, *largiri*, *condonare*; χαρίζεσθαι vero est a χάρις, hoc est, *gratia*. Varie autem accipitur tam Latina *gratiæ*, quam Græca χάριτος, appellatio. Deæ *Charites*, seu *Gratiæ*, dictæ ab ea notione, qua pro venustate ac lepore accipitur. Χάρις est a χαρὰ, ut κίθαρις a κιθάρα. Χαρὰ, quo *gaudium* significatur, venit a χαίρω, id est, *gaudeo*. Porro, quod Græcis χαρίζεσθαι, id Belgis *gherieven*, cumque summa sit earum vocum similitudo, *gherieven* videri queat dici, quasi *gharieven*. Sed secus est. Est enim a *riif*, id est, *largus*.

CHARONIUM, ex multorum sententia idem est quod *Acheron*. Nam, uti Plautus, Mostell. Act. I. sc. II. dixit,

Nam med' Acherontem recipere orcus noluit:

Et Ennius:

Acherusia templa orci salvete infera:

Ita Laberium, in Staminariis, dixisse nonnulli volunt:

Tollet bona fide vos orcus nudas in Charonium.

Citat Gellius, lib. XVI. cap. VII. Sed *catonium* legit hic Cælius Rhodiginus, lib. X. cap. XVIII. & lib. XII. cap. XVII. Vide & Petrum Victorium, lib. XIV. Var. lect. cap. XVI. item quæ supra, in *Catonium*, diximus. *Charonium* vero plane est idem, quod χαρώνιον, seu χαρωνεῖον, quomodo, Galeno teste, vocant *barathra odores exhalantia*: ex quo & Gallicum *charogne*. Nomen ex eo, quod loca ejusmodi *Charontis ostia ac portus* crederentur: quæ & Romani *Deorum manium sive inferorum ostia* nominant. *Charon* vero unde id nomen acceperit, quæri video. A χαίρειν κατ' ἀντίφρασιν dici scribit Lilius Gyraldus, quem sequitur Fungerus. Sed ἀντίφρασιν in Oratoriis nostris satis explosimus. Natali Comiti quoque placet a χαίρειν venire: sed quia animas transferat ad sedes beatas: quod cum gaudio fit. Verum major semper malorum numerus fuit: quibus post hanc vitam bene esse, ne gentes quidem putarunt. Franciscus Sanctius Brocensis suspicatur esse ab oculorum splendore, quia χάροπος· quod Maronis, Ovidii, ac Senecæ testimoniis confirmat. Sed oculorum splendor gravis satis caussa non erat nomen hoc ei faciendi, cui a nobili munere justius nomen imponi posset. Quare Cajetano potius subscribo, qui vocem esse Ægyptiam docet, proprieque ea *portitorem* notari. Quod & Antonio Delrio visum est, annot. in Sen. Herc. Oet.

CHARTA, χάρτης. Eustathius deducit a χαράσσω, quod est, *insculpo*, *inscribo*, *imprimo*. Andronicus, sive quisquis Etymologici magni auctor, putat venire vel a χῶ, significante χωρῶ, quia sit χωρητικὸς τῶν ἐγγραφομένων, vel παρὰ τὸ χόρτος, quod notat, *herbam virentem*; credo quia *charta* fieret e papyro, Ægyptia stirpe, ut mox dicam. Sed maxime placet sententia Jos. Scaligeri, qui, animadversionibus in commentarium Guilandini, tradit, prius βίβλον dici solere: χάρτην vero nomen demum natum, postquam epistolis solet apponi χαίρειν· hinc enim χάρτην dici cœpisse pro *epistolari biblo*, quam Martialis quoque vocat *chartam salutatricem*. Βίβλος vero nomen antiquius est, ut eo quoque argumento cognoscitur, quod libri inde vocantur βιβλία· At proprie βίβλος, sive βύβλος, est ipsa *papyrus* vel *liber*, seu *phylura papyri*. Est autem *papyrus*, planta nascens in palustribus Ægypti, aut quiescentibus Nili aquis, ubi evagatæ stagnant. Ex ea fiebant *chartæ*, tunicis *papyri* acu scalpellove diductis separatisque. Vide Theophrast. Hist. plant. lib. IV. cap. IX. & Plin. lib. XIII. cap. XI. Hodie *papyri* nomen retinemus, cum *chartæ* nostræ non fiant e *libro* sive *biblo Niloticæ stirpis*, sed e linteis contritis, ut & pueris notum. De *charta* Augusta, Livia, Hieratica, Claudia, Amphitheatrica, Fannia, bibula, emporetica, aliisque, vide Plinium, cap. XII. ejusdem libri: Guilandini commentarium de *papyro*: Dalecampium, ad Plin. & imprimis Jos. Scaligeri, in Guilandinum, animadversiones.

CHELÆ, χηλαὶ *denticulati cancrorum forcipes*. Usi *chelarum* voce Cicero, Festus, Avienus, Hyginus. Alteram quoque vocis *chelæ* significationem discere est ex Herone, seu Ctesibio, itemque Vitruvio lib. X. cap. XV. & XVII. sed apud hunc utrobique *chelo* & *chelon*, pro *chele*, corrupte legitur. Vide Turnebum lib. II. Advers. cap. IV. & V.

CHELIDONIUS lapis, χελιδόνιος λίθος, ὁ χελιδόνιος: a χελιδὼν, *hirundo*: q. d. *lapis hirundininus*, quomodo *hirundininum nidum* dixit Plautus, *sanguinem* Plinius. Caussam appellationis docet idem Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *In ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonii vocantur, magicis narrati artibus, reperiuntur.* Sic *chelidoniam ficum* dixere more Græcorum, quibus χελιδόνιον σῦκον. Nomen sive ex eo, quod *hirundines* iis delectentur: sive, quod tum primum maturentur, cum migrant *hirundines*. Siquidem Plinius, lib. XV cap XVIII. ait, novissimam sub hieme maturari *chelidoniam ficum*. Est & χελιδονία πόα, seu χελιδόνιον, quam *hirundinariam* Gaza vertit. Sed Græcam appellationem retinet idem Plinius, lib. VIII. cap. XXVII. *Chelidoniam*, *visui saluberrimam*, *hirundines monstravere*. Et lib. XXV. cap. VIII. *Animalia quoque invenere herbas: in primisque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera ejus duo.* Et paulo post: *Florent adventu hirundinum, discessu marcescunt.* Similiter Theophrastus, Hist. Plant. lib. VII. cap. ult. τὸ χελιδόνιον ἅμα τῇ χελιδόνι ἀνθεῖ. Est & venti nomen *chelidonias*, χελιδονίας. Plinius, lib. II. cap. XLVII. *Favonium quidam a. d. VII. Kal. Martii chelidoniam vocant, ab hirundinis visu: nonnulli vero ornithian, uno & LXX. die post brumam, ab adventu avium, flantem per dies novem.*

CHELONIA & chelonitis, χελωνία, vel χελωνίτης λίθος, a χελώνη, quod idem ac χέλυς, id est, *testudo*. Plinius, lib. XXXVII. cap. X. *Chelonia, oculus est Indicæ testudinis, vel portentosissima magorum mendaciis: melle enim colluto ore, impositam linguæ, futurorum divinationem præstare promittunt.* Et paulo post: *Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinantur. Ea vero, quæ sit aureis guttis, cum scarabæo dejecta in aquam ferventem, tempestates averti.* Ab eadem χελώνης voce gens quædam Indica vocata *Chelonophagi*, χελωνοφάγοι, quasi *testudinivori*. Plinius, lib. VI. cap. XXIV. *In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas tegentes, carne vescentes.* Meminit & lib. IX. cap. X. Uti & Pomponius Mela, lib. III. cap. VIII. In architectura quoque *chelonium* triplici notione sumebatur: ut ex Vitruvio & ejus interpretibus disces, imprimis e Bernardino Baldo, lib. de vocibus Vitruvianis.

CHELYDRUS, χέλυδρος, si Grammaticis credimus, duplicem habet significationem, proque ea etymon duplex. Interdum sit *testudo marina*, a χέλυς, id est, *testudo*, & ὕδωρ, id est, *aqua*, ut sit idem, quod χέλυς ἔνυδρος, *testudo aquatica*, quæ sic vocatur ad discrimen τῆς χερσαίας, id est, *terrestris*. Interdum,

ac sæpius, sit *serpens aquaticus*, qui aliter *hydrus*: unde Nicander in Ther.

Ὕδρον μὲν καλέουσι μετεξέτεροι δὲ χέλυδρον.

Meminit & ejus Maro III. G.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravi nidore chelydros.

Ubi sic Servius: *Chelydri dicti sunt, quasi chersydri, quia in aquis & in terris morantur. Nam χέρσον dicimus terram, ὕδωρ autem aquam.* Hæc Servius. De etymo non dubito, quin fallatur. Plane enim *chersydri* nomen ex eo, quia sit animal amphibium, ac tam in terra, quam aqua, vivat. At *chelydri* appellatio est a χέλυς, id est, *testudo*, & ὕδωρ, *aqua*: similis sit testudini, sive tergi duritie, sive pariter in terris & aquis vivendo, more testudinis. Deinde ne illud quidem verum videtur, *chelydrum*, & *chersydrum*, idem notare; saltem veteribus differunt. Patet id ex Nicandro, qui in Theriacis prius de *chersydro*, aliquanto post de *chelydro* agit. Distinxit & Lucanus, lib. IX.

Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arva
Chersydros, tractique via fumante chelydri.

Confudit tamen etiam Isidorus, idque a Servio deceptus.

CHELYS, χέλυς. Ea vox Græcis, uti Latinis *testudo*, tum animal, tum instrumentum musicum significat. Sed primo dicitur de animali, quod & χελώνη, & χελώνη, appellatur. Instrumentum vero *chelys* dictum, quod χελώνην ὁ Ἑρμῆς ἐκδείρας αὐτὴν κατεσκεύασε, *excoriata testudine eam fabricavit Mercurius*: prout Arati Scholiastes tradit: & Lucianus confirmat in dialogo Apollinis & Vulcani, ubi sic de Mercurio, etiamnum puero, narrat Apollo: χελώνην πῦ νεκρὰν εὑρὼν, ὄργανον ἀπ' αὐτῆς συνεπήξατο. πήχεις γὰρ ἐναρμόσας καὶ ζυγώσας, ἔπειτα κολλάβους ἐμπήξας, καὶ μαγάδιον ὑποθεὶς, καὶ ἐντεινάμενος ἑπτὰ χορδὰς μελῳδεῖ πάνυ γλαφυρόν· id est, *Testudine alicubi inventa, instrumentum ex ea compegit; quippe brachiis adaptatis, jugoque inducto, & calamis postea infixis, magadique subjecto, indeque septem chordis intensis, quiddam admodum jucundum modulatur.* Eandem quoque sententiam secutus Nicander, cum de χελώνη sic in Alexipharmacis ait:

ἥν τ' ἀκάκητα
Ἀνδήσατο ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
Ἑρμείης. σαρκὸς γὰρ ἀποσκυδμάσατο χέλυος
Αἰόλον, ἀγκῶνας δὲ δύο παρετείνατο πήχεις.

Quæ versibus sic apte satis expressit Grevinus;

. . . *Et quam*
Reddidit e muta modulanti voce canoram
Mercurius, picto insontis qui cortice carnem
Exemit, geminumque ancona intendit in oris.

Pluribus quoque eandem fabellam persequitur Homerus, hymno in Mercurium. Alii tamen non ex testudine carne egesta, fabricasse eam Mercurium volunt, sed ex Apollinis boum cornibus; eoque sic potius dici a testudinis similitudine, quam etiam agnoscit Plinius, lib. IX. cap. X. *Troglodytæ*, inquit, *cornigeras (testudines) habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adjuvant*. Nec obstat, quod *lyram*, non *chelyn*, aut *testudinem*, dicat Plinius. Nam quamquam differunt hæc instrumenta, in eo tamen conveniunt, quod utraque figuram habent *testudinis*. Sed quia paucis id notum, operæ duxi nonnulla hac de re ex Scaligeri ad Manilium notis adtexere. Lyra Mercurii constabat testudinis munimento, egesta carne. Huic fectos calamos per oras testæ supinæ trajecit, quibus terginum bubulum, tanquam operculum, adglutinavit, ita ut calami iis essent fulcrorum vicem. Deinde in summo testæ, ubi erant anteriores bestiæ pedes, panxit duo brachiola, sive manubria, quæ πήχεις vocat Homerus, Ptolomæus κέρατα, quod essent vara, aut camura, instar cornuum. Hinc duo illa brachiola conjunxit transtillio transverso, quod Latine *jugum*, Græcis similiter ζύγωμα, aut ζυγὸς, dicitur. Præterea paullo supra fundum, sive imam testæ partem, quæ βατὴρ dicitur, a parte prona clavum aut epitonium instar umbilici panxit, e quo vinciebantur omnes chordæ. Inde chordæ, in partem supinam traductæ, in summo jugo desinebant. Insuper supra βατῆρα, in imo partis supinæ erat lignum aut calamus, quo chordæ veherentur. Id μαγάδιον vocatur, absque quo lyra esset muta. Ac talis quidem fuit lyra quam Mercurius invenit, quæque inter asterismos relata. Sed quia jam olim testudo non exenterata, sed integra in globis pingi solet, inde est, quod Arabibus dicatur *vultur cadens*. *Testudo* enim *marina* adeo capite vulturis rostrum, pedibus autem alas pensas refert, ut iccirco a Batavis dicatur *Zee-arent*, quod est, *aquila marina*. Porro a *lyra cælesti*, quam Mercurii esse diximus, orta est *chelys*, sive *cithara*, quæ testudinem quidem habet, ut illa Mercurii, sed pro cornibus singulare manubrium erectum, in cujus summitate paxilli sunt trajecti ad fides tendendas vel remittendas. Hispani, voce ab Arabibus seu Mauris accepta, vocant instrumentum hoc *laud*, ex quo Italicum *lieuto*, & Gallicum *lut*, Germanicum *laute*, Belgicum *luyte*. Hoc cum fugeret doctissimum Alciatum, putavit, Italicum *lieuto*, κατ' ἀφαίρεσιν fictum esse ex Græco ἁλιευτὸν, quod *scapham piscatoriam* ipsi referre videretur. Quemadmodum vero ex integra Mercurii *lyra* nata est *chelys*, ita ex parte ejus prodiit *lyra* posterior, cum qua Arion, Apollo, & Hercules hodie visuntur, in veteribus monumentis. Ea nihil aliud est, quam *lyra* Mercurii, demta testudine; & præterea pro modiolo, in quo omnes erant revinctæ chordæ, in *lyra* posteriori eæ singulæ suis cacuminibus seorsim hærent in fundo. Ea non πήχεις proprie, sed κέρατα & ἀγκῶνας habet, manubriorum vicem. Suntque ea litera *S*; adeo ut dicere liceat, *lyram* hanc constare tribus literis, duabus *SS* obversis, quæ faciunt anconas, & una *I*, quæ transversa facit jugum. Ex hac *lyra* nata est *harpa*; nam idem usus, forma aliquantulum immutata; ob quod discrimen, a *lyra* disjunxit Venantius Fortunatus, hoc versu:

Romanusque lyra plaudat tibi, barbarus harpa.

Plura qui de his omnibus volet, adeat longam & eruditam de iis dissertationem Josephi Scaligeri, ad sphæram barbaricam Manilii, ex quo hæc, imo pleraque, αὐτολεξεὶ exscripsimus.

CHERSYDRUS, χέρσυδρος, a χέρσος, *terra*; & ὕδωρ *aqua*: ut e Servio in *Chelydrus* vidimus. Similiter Nicandri Scholiastes: Ὁ χέλυδρος πρότερον ἐκαλεῖτο. ὕστερον δὲ χέρσυδρος διὰ τὸ ἐν ὕδατι καὶ ἐν χέρσῳ διατρίβειν. Posteriores cum *chelydro* confudere: sed priores distinguunt. Vide *chelydrus*.

CHILO, χείλων, παρὰ τῶν χειλέων. Etymon hoc, ac simul ut *chilones*, & *cilones*, differant, docet his verbis Festus: *Chilo dicitur cognomento a magnitudine labrorum. Cilo sine adspiratione, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque velut recisa videtur.* Charisius, lib. I. *Cilones dicuntur, quorum capita oblonga & compressa sunt: chilones autem cum adspiratione ex Græco, a labris improbioribus, quæ illi χείλη, unde chilones, improbius labrati.* Eadem de re sic Velius Longus: *Item aliud esse Cilonem; aliud, Chilonem: & Cilones homines vocari angusti capitis & oblongi: Chilones vero improbioribus labris homines, a Græco, παρὰ τὰ χείλη.* Gloss. Philox. *Cillo* (l. *cilo*) προκέφαλος. Onomasticum vetus: *Cilones*, φοξοί. *Cilones* legas apud scriptorem declamationis in Sallustium, Ciceroni tributæ. Ubi pro *cinædo* & *turpiter coeunti* accipi, ait Cælius Rhodiginus, lib. XXI. cap. XXIV. Scribit autem, *L L* geminato, *cillones*, atque ait, dici a *cellere*, quod est, *movitare*. Sed *cilo*, ut Romæ Flaminiorum & Magiorum cognomentum erat, potius a fronte eminenti, vel capite oblongo & compresso, nomen accepisse, dubium non est. *Cilones* unde dicantur, non admodum liquet. Festi verba, quæ superius adduximus, videntur originem petere a *cædendo*, quia frons velut recisa. Sed hoc si esset *cæsones*, vel saltem *cisones*, vocarentur. Propius accedit ad κυλλὸς, id est, *mutilus*. Nec tamen veram esse hanc originationem spondere ausim.

CHIRAGRA, χειράγρα, quasi ἡ ἄγρα τῆς χειρὸς, hoc est, ma-

manus captura ac venatio. Id enim est ἄγρα. Unde ἀγρεύειν, *venari*, *venatu capere*. Similiter dicitur ποδάγρα, quasi ἄγρα τῶν ποδῶν. Utraque est *arthritieis*, illa manus, hæc pedes, ἀγρεύειν, & quasi illaqueans instar tendiculæ. Etymon hoc magis placet, quam ut sic dicantur ἀπὸ τῦ ἄλγους, hoc est *dolore* quasi χειραλγία, & ποδαλγία· quia nempe λ interdum abjeat in ρ, quomodo Aristophanis Scholiastes in Plutum scribit, Attice ποδαργία dici, pro ποδαλγία. Sed neque Charisii judicium placet, qui sensisse videtur, *podagricus*, seu *podager*, dici, quasi *pedibus æger*. Sic enim scribit, lib. I. *Podagrosus a podagra bene dicitur, sed & podagricus a pedum ægritudine: cujus exemplum apud Laberium est in aquis calidis: Podagricus non recessit*. *Podager* pro eo dixit Ennius, apud Prisc. lib. VIII. *Nunquam poëtor, nisi podager*. Videntur Latini poëtæ, quia Græci non χειρὸς tantum dicunt, sed & χερὸς, icirco in χειράγρα, interdum tollere *I*, ut sit χεράγρα. Quippe Horatius & Martialis corripiunt primam ejus vocis, quæ si *chiragra* scribatur, porrecta erit, quia *EI* a Latinis mutari solet in *I* longum.

CHIRIDOTAS, Dalmatarum, in auctione rerum Commodi, jussu Pertinacis instituta, inventas fuisse scribit in Pertinacis vita Capitolinus. Cumque Lampridius narrat, Commodum Dalmaticam in publico processisse, non aliud vult, quam eum Dalmatarum *chiridotis* fuisse indutum. Est vero χειριδωτὸς χιτὼν ὁ χειρῖδας ἔχων, hoc est, *manicata tunica*, vel, ut Plautus loquitur, *manuleata*. Nam χειρὶς, unde χειριδωτὸς, notat *manicam*, ut vocat Maro hoc versu:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Hoc est, tunicæ non desinebant circa humerum, ut illæ, quæ ἐξωμίδες, dicuntur: sed circa primores manus. Agellius, lib. VII. cap. XII. *Tunicis uti virum prolixis ultra brachia, & usque in primores manus, ac prope in digitos, Romæ, atque omni in Latio, indecorum fuit; eas tunicas Græce vocabulo nostri chiridotas appellaverunt*. Deinde, eo ipse capite adfert P. Africani locum, quo Sulpicio Gallo inter alia objicit: *quod in conviviis adolescentulus cum amatore cum chiridota tunica inferior accubuerit*. Χειριδωτὸς χιτὼν aliter vocatur καρπωτὸς, ὁ μεχρὶ καρπῶν χειρῖδας ἔχων· ut περιφράζει Athenæus, lib. XII. Sane, Reg. II. cap. XIII. vestem Thamaris, quam οἱ ἑβδομήκοντα, ἀστραγαλωτὸν transtulere, eam Symmachus χειριδωτὸν, Aquila καρπωτὸν, reddidit.

CHIROMANTIA, χειρομαντεία, *divinatio ex manuum inspectione*, ut χειρόμαντις, qui inspectis manus lineis, seu incisuris, de hominum vita ac moribus quædam se prædicturum promittit: a χεὶρ, id est, *manus*, & μάντις, *divinus vates*, seu μαντεία, *divinatio*.

CHIRONOMUS, χειρονόμος· a χεὶρ, *manus*, & νόμος, id est, *lex*; ut proprie sic dicatur, qui certa lege manus movet ac gesticulatur. Hesychius optime interpretatur, ὀρχηστὴν. Nec obstat locus Xenophontis, Symp. ubi ait: καὶ αὐτὸς ἐλθὼν οἴκαδε, ὠρχησάμην μὲν οὔ· οὐ γὰρ πώποτε τοῦτ' ἔμαθον, ἐχειρονόμουν δέ· ταῦτα γὰρ ἠπιστάμην. Nam hinc quidem discimus posse aliquem χειρονομεῖν, etiam non ὀρχούμενον. verum minime inde consequitur, non solere eosdem utramque artem & docere & discere: ut omnino diversæ tantum essent unius artis partes, quæ ab uno exercerentur. At loquunt, etiam distinxit Juvenal. Sat. V.

Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectas, & chironomonta volanti
Cultello . . .

Sed infirmus hic tibicen, si (quod puto) istiusmodi est mens Juvenalis: *Structor*, ex pantomimorum arte saltans, cibos mensæ infert (unde *infertorem* interpretatur vetus Juvenalis Scholiastes) idemque, in cibis carpendis vel scindendis, certa lege manibus gesticulatur. Vides, ut hinc minime consequatur, alium esse saltantem, alium chironomonta: aut quia diversæ essent artis partes, saltatio, & manuum gestus, eo & artificem fuisse alium atque alium. Cur vero eundem fuisse putemus, ὀρχηστὴν, seu *pantomimum*, ac χειρονόμον, sive *chironomonta*, cum superior Hesychii, multaque alia veterum loca, impellunt: tum hic quoque Cassiodori, Var. Lib. IV. LI. *His sunt additæ Orchestarum loquacissimæ manus, linguosi digiti, silentium clamosum, expositio tacita, quam Musa Polymnia reperisse narratur, ostendens homines posse, & sine oris affatu, suum velle declarare.*

CHIRURGUS, χειρουργὸς, a χεὶρ, id est *manus*, & ἔργον, id est, *opus*; ut proprie sonet, *opificem manuarium*: sed κατ' ἐξοχὴν tributa medicis, qui manu curant. Ac præcipue dicitur χειρουργία de *sectione chirurgi*. Ita speciatim Hippocrates usurpat. *Chirurgicam artem* primus instituit *Chiron*: ut Hyginus tradit, cap. CLXXIV. Itaque & nomen ei hoc a Poëta impositum videtur ἀπὸ τῆς χειρὸς. Ab hoc *Chironium ulcus* dicitur, quod *Chironis* opem exigat. Item *Chironion*, *herba*, de qua dictum in *Centaurium*.

CHLAMYS, χλαμύς. Putant esse κατὰ συγκοπὴν factum a χλιαίνω, id est, *calefacio*. Unde & χλαῖνα, id est, *læna*, dici volunt. Sed de χλαῖνα non repugnamus. Χλαμὺς vero rectius deduxeris a גלום, id est, *vestimentum*, quod se homo involvit, a rad. גלם, id est, *involvere*, *duplicare*. Nam superinduebatur thoraci: non tamen ad corporis tutelam, quod putabat Robertus Titius; sed ornatus caussa.

CHLORION, χλωρίων, avis a colore sic dicitur. Aristoteles Hist. Anim. lib. IX. cap. XXII. Ὁ δὲ χλωρίων, χλωρὸς ὅλος, οὗτος τὸν χειμῶνα οὐχ ὁρᾶται· περὶ δὲ τὰς τροπὰς τὰς θερινὰς φανερὸς μάλιστα γίνεται. Quæ sic Plinius vertit, lib. X. cap. XXIX. *Chlorion quoque, qui totus est luteus, hyeme non visus, circa solstitia procedit*. Ubi videmus, quod Aristoteli est χλωρὸς, id Plinio esse *luteus*. Quomodo & *luteum* in ovo a Græcis χλωρὸν vocatur. Et eryngii flos Dioscoridi χλωρὸς, qui Vegetio *aurei coloris* vel *galbinei*. Ut satis liqueat, χλωρὸν, non solum dici de *viridi*, vel *pallenti*, sed *luteo* etiam, vel *galbineo*.

CHOLERA, χολέρα, est morbi genus celeri vomitu alvique dejectione ventriculum atque intestina conturbans. Nomen habet ἀπὸ τῆς χολῆς, quia in ea bilis, sive multitudo humorum fluentium felli similium, superne inferneque ejicitur; quemadmodum tradit Celsus, lib. IV. cap. II. indeque & a Cælio Aureliano, lib. III. cap. XIX. *felliflua passio* appellatur. Quidam, impulsi loco Traliani, lib. VII. malunt deducere a χολὰς, quomodo antiqui vocarunt *intestinum*, παρὰ τὸ δέχεσθαι τὸ χολῶδες τῦ ἥπατος. Sed omnino prior sententia potior est, quia *cholera* per se *ventriculi* est: *intestini* autem, per consensum aliarum partium. At omnino falsus is, qui *choleram* dici scripsit, quasi *cœliacam*. Nam χολέρα, & κοιλιακὴ, sunt morbi plane diversi.

CHOMATUM logographi legitur in l. ult. C. Theod. de patrocin. vicor. Græcum est χώματα, quo significantur *aggeres*, sive *aggestæ terræ moles*, quibus aqua coërcetur. Dicuntur & composita voce παραχώματα, lib. VI. Basilicon, tit. XXII. Utrumque est a χόω, sive χώννυμι, id est, χῶ, sive *aggerem educo*; χῶν (ut Eustathius monet) fit ex χόος, ut νῶς ex νόος. Proprieque notat *terram fusilem*, a χέω, id est, *fundo*. Alias χῶς est genus mensuræ in liquidis, quod Latinis *congius* dicitur; ut indicant hi versus Rhemnii Palæmonis, in libello de Ponderibus:

At cotylas, quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas, recipit geminas sextarius unus.
Qui quater assumptus, Grajo fit nomine χοῖνιξ.
Adde duos, χῶς fit: vulgo qui est congius idem.

Χόος nota erat χ cum ο superimposito, ut testatur Paulus Ægineta, lib. VII. cap. ult. quod περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων inscribitur.

CHORAGUS, χορηγὸς, quasi ἡγεμὼν τῦ χόρυ· a χόρος, & ἡγεῖσθαι, quod est, *ducere*. Ejus munus antiquitus erat curare, ne chori imperitiâ, aut lasciviâ, vetus musica corrumperetur. Sed postea ita quoque dictus, qui pecunia sua chorum conduceret, & instrueret. Utriusque significationis meminit ex Demetrio Athenæus, lib. XIV. pag. CCCXXXII. edit. Commel. Ἐκάλουν δὲ καὶ χορηγὺς, ὥς φησιν ὁ Βυζάντιος Δημήτριος, ἐν τετάρτῳ, Περὶ ποιημάτων, οὐχ, ὥσπερ νῦν,

τὰς μισθωμένους τὰς χορὰς, ἀλλὰ τὰς καθηγουμένους τοῦ χοροῦ, καθάπερ αὐτὸ τοὔνομα σημαίνει. Recentiori istac notione *choragi* voce utitur quoque Demosthenes, in Midiam. Similiterque accipit Antiphanes, Milite, apud Athenæum, lib. III. pag. CIII.

> Ἢ στρατηγήσας προσῶφλεν, χορηγὸς δ᾽ αἱρεθεὶς
> Ἱμάτια καὶ χρυσᾶ παρασχὼν τῷ χορῷ ῥάκος φορεῖ,
> Ἢ τριηραρχῶν ἀπήγξατ᾽, ἢ πλέων ἑαλωκέ που.

E Latinis quoque sic usurpat Plautus, Persa, Act. I. sc. III.

> SA. *Sed πόθεν ornamenta?* TO. *Abs chorago sumito.*
> *Dare debet, præbenda ædiles locaverunt.*

Usus & similiter, Trinummo: item incertus epigrammatis auctor, apud Tranquillum in Augusto, cap. LXX. Hinc *choragium*, instrumentum scenarum: ut interpretatur Festus: Plautus, prolog. Capt. *Nam hoc pene iniquum est Comico choragio.* Appul. Apolog. *Quid enim, si choragium Thymelicum possiderem? num ex eo argumentarere, etiam uti me consuesse Tragœdi syrmate histrionis?* Fulgentius Planciades, de Prisco sermone ad Chalcidium: *Choragium*, inquit, *funus virginale vocatur*. Nempe *coragium* scripsit absque spiritu: & hoc ex κόρη, atque ἄγω, conflatum putavit.

CHORAULES, dictus a χόρος, & αὐλός. Itaque sic dicitur, *qui ad chori cantum inflat tibiam*. Quare *choraules* non potuit esse solus. Nam *qui solus tibia canat*, αὐλωδὸς quidem sit, at non χοραύλης. Hinc lucem capit hoc Martialis:

> *Quod optimum sit, quæritis convivium?*
> *In quod choraules non venit.*

Nam *chorus* semper comitabatur *choraulem*: omnis autem turba est turbulenta, præsertim in convivio. Est & altera *choraulæ* significatio apud Sidonium. Sed acceptiones omnes commemorare non est hujus instituti. Vide, sis, quæ erudite de utraque significatione observavit Jos. Scaliger, animadversionibus Eusebianis, ad annum MDCCCCXCV. pag. CLVI.

CHORDAM scribendum, negare videtur Cassiodorus, sed *cordam*. Ita enim ait, lib. II. Variarum, cap. XL. *Hinc etiam appellatam existimamus cordam, quod facile corda moveat.* A *corde* quoque deducit Isidorus, sed paullo alia de caussa. Quippe lib. III. Orig. cap. XXI. ita dici ait, quod *sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus cordæ in cythara*. Hujusmodi autem se originationibus oblectent Marrucini. Mihi quidem insulsæ videntur, quales non paucæ apud posterioris ævi scriptores, imo ipsum quoque togatorum doctissimum Varronem. Est autem nomino a χορδὴ, quod primo notat *intestinum*, secundario *fides*, quia ex tenuioribus animantium intestinis fissis contortisque fieri soleant. Meminit prioris significationis quoque Cælius Aurelianus, lib. III. acutorum morborum, cap. XVII. *Alii*, inquit, *hanc passionem chordapsum vocaverunt, quod non aliter quam chordæ intestina tenduntur. Nam veteres Græci intestina chordas vocaverunt.* De *chordapsi* voce vide in *Ileus*. A χορδὴ est *tetrachordum*, τετράχορδον· quod, ut Philander ad Vitruvium descripsit, est *quatuor in ordine positorum sonorum congruens fidaque concordia*. Vide Aristoxenum, Boëthium, & alios Musicæ scriptores. A re Musica transfertur ad architecturam. Ut apud Vitruvium, lib. I. cap. XIII. *In cujus longitudine canales, si tetrachordos est, fiunt quatuor; si hexachordos sex*, &c. Item ad alia quæcumque. Ut apud Varronem, in Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν. Unde hæc verba citat Nonius in *Auctumnitas*: *Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem, quod auctumnitas in anni tetrachordo mensum præterierat.* Ubi pro *measam*, *mensam* corrigit Turnebus, lib. XXIX. cap. III. *Tetrachordum anni*, pro quatuor anni temporibus, scite dixit Varro.

CHOREUS, χορεῖος, pedis nomen in arte metrica. Sic autem vocatur, quia ἐν ταῖς χόροις, agilius moveatur in morem τῶν τρεχόντων, unde & τροχαῖος dicitur. Hac de re sic Scholiastes Hephæstionis: τὸ δὲ τρισυλλάβων ποδῶν, πρῶτος μὲν, ὁ χορεῖος, ὁ καὶ τρίβραχυς, ἐκ τριῶν βραχειῶν· ἐκλήθη δὲ χορεῖος, ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν χορευόντων ᾀδόμενοι ἐν ταῖς χορικαῖς ὕμνοις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τούτων συνίσταντο μέτρων· ὁ καὶ τροχαῖος καὶ βραχυσύλλαβος. Quibus ex verbis discimus, *tribrachyn*, etiam *trochæum*, & *choreum*, dici. Ac sane nomen utrumque magis etiam meretur, quam pes iambo contrarius. Nam major est velocitas pedis e tribus brevibus constantis, quam ejus qui constat longa & brevi: quem tamen & ipsum *chorei* & *trochæi* nomine veteres dignantur. Unde Quinctilianus, lib. IX. cap. IV. *Iambo contrarium e longa & brevi, hunc choreum nos, ut alii trochæum, nominemus.* Et paullo post: *Tres breves, trochæum, quem trybrachyn dici volunt, qui choreo trochæi nomen imponunt.* Terentianus Maurus:

> *Nec minus currit* τροχαῖος *lege versa temporum*
> *Syllaba longus priore, parcior novissima*
> Χόρειος *idem nuncupatur a magistris plurimis.*

Idem:

> *Claudunt medias quando breves utrimque longæ,*
> *Est ante* τροχαῖος, *sequitur dehinc* ἴαμβος.
> *Iccirco gemellum vocitarunt* χορίαμβον.
> *Nam qui* χόρειος *dicitur, &* τροχαῖος, *idem est.*

CHOROBATES, χωροβάτης, erat regula longa pedes XX. ut est apud Vitruvium, lib. VIII. cap. VI. ubi eam plenius describit. Sic dicitur, a χώρα & βαίνω, quasi *regionis perambulator*. Nam χωροβατεῖν, ἐν τῇ χώρᾳ περιπατεῖν, ut est apud Hesychium. Usus ejus instrumenti erat in exploranda altitudine turrium ac propugnaculorum: imo & aquarum. Unde idem Vitruvius inibi: *Libratur aqua dioptris, aut libris aquariis, aut chorobate: sed diligentius id efficitur per chorobaten, quod dioptræ libræque fallunt.*

CHORUS, χόρος, unde χορεία, *chorea*, *tripudium cum cantu*: ut multitudo, quæ ad hoc convenit, χόρος, idque vel ἀπὸ τῆς χαρᾶς, quod Plato scripsit: vel ab מחולות, truncato capite & converso ל in ρ. Quomodo a *Pale* Dea, non *Palilia* tantum, sed & *Parilia*, dixerunt cum Latini, tum Græci: similiaque sunt *Latialis*, & *Latiaris*; *mortualia*, & *mortuaria*, &c.

CHROMA vocat Boëthius, *flexiones & quasi minurizationes vocis in cantu*, qui inde *chromaticus* dicitur; q. d. *coloratus*. Nam χρόα, *color*, unde χρόω, & χροΐζω, ac per syncopen χρώζω, *coloro*; hinc χρῶμα, *color*, a quo χρωματικὸς, uti & μονοχρώματος, *monochromatus*, singulis coloribus pictus, uti Plinius interpretatur, lib. XXXV. cap. III. *Græci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios, repertam, omnes umbrâ hominis lineis circumductâ. Itaque talem primam fuisse: secundam singulis coloribus, & monochromaton dictam, postquam operosior erat inventa: duratque talis etiam nunc.*

CHRONICA, χρονικὰ, *temporum historia*. A χρόνος, *tempus*. Differunt ab Annalibus, quod hi commemorent, quid anno quoque in gente una contigerit, illa plurium gentium res exponant.

CHRYSOPRASUS, χρυσόπρασος beryllorum generi a quibusdam adjudicatur: ab aliis sui putatur generis; ut Plinius ait. Vide eum, lib. XXXVII. cap. V. VIII. XI. Nomen ipsum indicat, esse partim aurei coloris, partim porracei, hoc est, plane viridis. Nam χρυσὸς, *aurum*, πράσον, *porrum*. Isidorus: *Chrysoprasus Indicus est, colore porri succum referens, aureis intervenientibus guttis, unde & nomen accepit.* In Plinii codd. plerisque *chrysopasius* dicitur. Uti & Marbodæo de gemmis: sed corrupte. Corruptiusque Alberto M. *chrysopagius* nominatur.

CHRYSUS Latinum non est, etsi apud Plautum, Bacchidibus, legas: *Opus est chryso Chrysalo.* Ubi χρυσῷ est *auro*. Etiam pisces aurei coloris *chrysos* dictus, ut ait Plinius, lib. XXXII. cap. XI. ubi inter pisces reponit, qui solum in Ovidii Halieuticis leguntur. Ingens vero eorum turba est, quæ a χρυσοῦ voce descendant. Horum quædam sunt animata: ut χρυσόφρυς, ab *aureis superciliis*: quo de pisce agimus in *Aurata*. Est & in fabulis χρυσόμαλλος οἶς, *ovis aureum habens vellus*. Etiam inter hominum nomina est χρύσιππος, ab ἵππος, id est, *equus*, nobilis Stoicus. Χρυσογονὸς, a γονὴ, *fetus*, Syllæ libertus. Χρυσόστομος, a στόμα, sive *os*, q. d. *aurea verba fundens*. Complura autem ad plantas pertinent. Ut χρυσῖτις, quæ & χρυσοκόμη, a χρυσὸς, *aurum*, & κόμη, id est, *coma*. Plinius, lib. XXI. cap. VIII. *Chrysocome sive*

chrysitis

chrysitis non habet Latinam appellationem: palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis. Ex quibus Plinii verbis etiam nominis caussa cognoscitur. Χρυσάνθεμον, ab ἄνθεμον, quod idem ac ἄνθος, id est, *flos*, κατὰ γλῶσσαν, ut scribit Eustathius. Κατὰ λέξιν Belgis dicitur *gouds-bloem*. Maroni, in Ecl. *caltha*. Male eam cum *buphthalmia* confundit Plinius, quia Dioscorides de *buphthalmia*, & *chrysanthemo* distinctis agit locis. Χρυσολάχανον, *aureum olus*; nam λάχανον, *olus*. Plinius, lib. xxvii. cap. viii. *Chrysolachanum in pineto, lactucæ simile nascitur*. Et mox: *Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris*. Χρυσόμηλα, a μῆλον, *mālum*. Plinius, lib. xv. cap. xi. *His proxima amplitudine mala, quæ vocamus cotonea, & Græci Cydonea. Plura eorum genera. Chrysomela incisuris distincta, colore ad aurum inclinato*. Meminit & Columella, lib. v. cap. x. Maro, in Ecl. κατὰ λέξιν vocat *mala aurea*. Quamquam non desunt, qui *Aurantia* potius intelligant. Etiam quorumdam lapidum nomina ab ea χρυσὸς voce ortum ducunt, ut χρυσόλιθος, a λίθος, id est, *lapis*. Plinius, lib. xxxvii. cap. ix. *Hyacinthos Æthiopia mittit, & chrysolithos aureo colore translucentes*. Et cap. xi. *Color appellavit chrysolithon aureus, chrysoprasum herbaceus, melleus, melichrota*. Χρυσόπρασος (cujus hic meminit Plinius;) a πράσον, id est, *porrum*. Sed de hoc seorsum. Χρυσήλεκτρον, ab ἤλεκτρον. Plinius, lib. xxxvii. cap. iv. *Tametsi jam expertes gemmarum, ursa appellantur aliqui & chryselectri, in colorem electri declinantes, matutino aspectu jucundiore*. Chrysocolla: χρυσόκολλα, a κόλλα, *glutinum*. Plinius, lib. xxxiii. cap. v. *Chrysocollam & aurifices sibi vindicant, adglutinando auro: & inde omnes appellatam similiter utentes dicunt*. Colorem habet læte virentis segetis, ut idem auctor est. Vulgo *boracem* vocant. *Chrysolampis*, χρυσόλαμπις, a λάμπω, quod noctu luceat. Plinius, lib. xxxvii. cap. x. *Chrysolampis in Æthiopia nascitur, pallidi coloris die, noctu ignei*. Χρυσόπαστος, a παστὸς, *conspersus*: quia varius, & aurea scobe quasi adspersus. Habes apud Solinum ex Epiphanio: Χρυσῶπις, ab ὤψ, *adspectus*. Plinius, lib. xxxvii. cap. x. *Chrysopis aurum videtur esse*. Χρυσοβήρυλλος, a βήρυλλος. Plinius, lib. xxxvii. cap. v. de beryllis: *Probatissimi sunt ex illis qui viriditatem puri maris imitantur: Proximi, qui vocantur chrysoberylli, & sunt paullo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore*. Solinus pro eo dicit: *Chrysoberylli languidius micantes nube aurea circumfunduntur*. Propius ad Plinii mentem Isidorus: *Chrysoberyllus dictus, eo quod pallida ejus viriditas in aureum colorem resplendeat*. Est & inter fluvios Χρυσοῤῥόας, qui idem ac Pactolus, a ῥόος, *fluxus*, quasi *aurifluus*. Plinius, lib. v. cap. xxix. de Tmolo monte: *Vitibus consitus, & ex eo profluente Pactolo, eodemque Chrysorrhoa, ac fonte Tarne*. Pactolum prius *Chrysorrhoam* dictum, tradit & Solinus, & auctor libri de fluminibus. Sed & aliorum aliquot fluviorum idem nomen fuisse ex Ptolomæo, Plinio, Stephano, aliisque discere est. Bithyniæ quoque emporium prope Chalcedonem dictum Χρυσόπολις· quoniam nempe ἐπὶ Περσῶν ἡγεμονίας ἐνταῦθα ἐποιοῦντο τοῦ προσιόντος ἀπὸ τῶν πόλεων χρυσοῦ τὸν ἀθροισμόν. Quamquam nonnulli sic dici malint, a *Chryse*, filio Chryseidis & Agamemnonis, ut tradit Stephanus. Denique etiam artificialia hinc nomen adepta ut, χρυσόστικτα, *aureis literis aut figuris inscripta*. Nempe a στίζεσθαι, hoc est, *inscribi*. Eadem aliter χρυσόγραφα. Atque hinc *chrysographata scuta*, in epistola Valeriani apud Trebellium Pollionem, in Claudio, legas.

Chylus, χυλὸς, etsi generatim *succum* significat, ac proprie quidem quem res fundunt & exudant: speciatim tamen sic vocatur succus, is, quem ventriculus e cibis concoctione elicit, quique sanguinis materia est. At plurimum ab eo differt χιλὸς, per ι. Sic enim vocatur *cibus, pabulum*: unde ex quorundam sententia Ἀχιλλεὺς dictus, quasi ἄχιλος, ἀπὸ τοῦ α στερητικοῦ καὶ τοῦ χιλὸς. ὅ ἐστιν ἡ ἐκ τῶν σπερμάτων τροφή· οὐ γὰρ χιλῷ (φασὶν) ἤτοι Δημητριακῷ καρπῷ ἐτράφη ὁ Ἥρως, ἀλλὰ ζώων μυελοῖς· ut scribit Eustathius pag. 14. Sane verisimilius id etymon, quam ut præsagio quodam sic dictus sit, quasi ἄχος ἐλεύσων. Nec significatione tantum hæc duo differunt, sed etiam etymo. Nam χιλὸς κατ' ἀφαίρεσιν factum ab אכל, quod est, *edere, vesci*. Sed χυλὸς per υ est a χέω, id est, *fundo*, quia proprie sic vocatur humor, quem res fundunt de se, sive is tundendo aut concidendo, sive torculari, aut igne exprimatur. Ejusdem originis est χυμὸς, quod & ipsum generatim notat humorem aut succum: etsi speciatim ita dicatur sapor, qui oritur ex qualitatis siccæ per humorem vi caloris percolatione. A χυμὸς, *cibi boni succi* dicuntur εὔχυμοι· ut *cibi mali succi* κακόχυμοι, cujusmodi sunt omnia salsa, acria, acida, acerba; ut docet Celsus, lib. ii. cap. xviii. Indeque κακοχυμία vitiosi humoris in corpore redundantia.

C I

Ciborii voce usus Horatius, lib. ii. Od. vii.:

Obliviosa levia Massico Ciboria exple.

Ubi sic vetus interpres: *Ciboria sunt Alexandrina poma, quæ habent similia colocasiis folia, in quorum similitudinem facta pocula eodem nomine appellantur*. Verum in hujusmodi audiendus potius Dioscorides, qui lib. ii. cap. cxxviii. auctor est, fabam Ægyptiam, ubi defloruit, ferre folliculos, in quibus faba supra operculum prominent, protuberantis ampullæ instar: eamque madefacto luto conditam demitti, ac seri; atque hinc κιβώριον, vel etiam κιβώτιον vocari: puta a similitudine *scrinii*, sive *arculæ*, quæ Græce κιβώτιον dicitur; nempe a κιβωτὸς, quod *arcam* signat, uti & Hebræum תבה, unde κιβωτὸς originem trahit. Porro Hadrianus Junius, qui, lib. i. Animadv. cap x. fuse de *ciborii* voce tractat, censet, *ciborii* nomen pro poculo capaciori ab auctoribus accipi, propter insignem foliorum Ægyptiæ fabæ amplitudinem, quæ petaso assimilat Dioscorides, pileo Thessalico Theophrastus. Verum ego non a foliis, sed folliculo ejus, sic appellari puto: nempe quia, ejus folliculi instar, ima parte latior sit; superiori autem in angustam desinat cervicem. Idemque voluit Athenæus, cum lib. undecimo, ex Didymo, scribit, κιβώρια videri τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς συνῆχθαι, ὡς τὰ Αἰγύπτια κιβώρια. Fortasse autem nec auscultandum Dioscoridi, cum κιβώριον, aut κιβώτιον, a Græcis arcessit. Mihi sane longe verisimilius fit, cum *ciborium* Ægypto fuerit peculiare, unde & κύαμον Αἰγύπτιον dixere, ipsum etiam *ciborii* nomen esse Ægyptium. Ac juvat Hesychius, cum scribit: Κιβώριον, Αἰγύπτιον ὄνομα, ἐπὶ ποτηρίῳ. Sane usurpat quoque Synesius in encomio Calvitii: ubi de Ægyptiorum disserit philosophia. Locum eum Synesii enucleat Joannes Filesacus, Selectorum libro primo, cap. i. Adde quod Strabo, in xvii. meminerit *ciborii* ex faba Ægyptia. Quare ita statuendum: Primo *ciborium* notare *fabam Ægyptiam*. Hinc *poculum ex faba Ægyptia*. Denique *poculum alius materiæ, quod fabam Ægyptiam referat*. *Ciborii* etiam appellatio obtinet in Ecclesiæ vasis. Unde Græci rituum sacrorum interpretes commenti, id nominis esse conflatum ex κιβ significante κιβωτὸν, & ὤριον notante φωτισμὸν κυρίου, ἢ φῶς Θεοῦ. Sed quantopere fallantur, argumento est, quod Strabo, Horatius, alii, meminere: ut ipso Christiano nomine antiquior ea vox sit: ut ad Athenæi undecimum notavit Casaubonus.

Cibus, a κίβος, vel κιβώτιον. [σῖα, σῖτα, σῖβαρ Æol. pro σῖδαρ, & σῖβυνος, πληρωμαί.] Festus: *Cibus appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, κιβώτιον appellant*. Sic & Aldina & antiqua Mediolanensis. Sed in MSto est *cibon*: unde colligo, κίβον scripsisse. Sane κίβος, idem ac κίβησις, & κιβωτὸς, unde κιβώτιον ὑποκοριστικῶς factum. Suidas: Κίβησις, ἡ κιβωτός. Κίβος, τὸ κιβώτιον. Κιβωτὸς, λάρναξ, κίστη. Κιβωτὸς καὶ κίστη διαφέρει, ὅτι ἡ μὲν κίστη, εἰς ὑποδοχήν ἐστιν ἐδεσμάτων· ἡ δὲ κιβωτὸς ἱματίων καὶ χρημάτων. Quod Suidas ait, κίβος & κιβωτὸς esse *cistam vestiariam*: id confirmatur loco Dioscoridis, lib. iii. cap. xxvi. de absinthio: Δοκεῖ δὲ

καὶ

καὶ περιπαττόμενον ἐις τας κιβωτὺς ἄβρωτα τηρεῖ τὰ ἱμάτια. Quomodo & Plinius de hoc ipso ait, lib. XXVII. cap. VII. *Vestibus insertum tineas arcet*. Sed necesse est, ut latius eam vocem extensam dicamus, si recte Festus: pro quo & facit Etymologus, cum κίβισιν (idem Suidæ, & Etymologo sunt, κίβισις, & κιβωτὸς) sic dici ait παρὰ τὸ ἐκεῖ κεῖσθαι τὴν βίοτον, τουτέστι τροφήν. Sed κίβος, κίβισις, κιβωτὸς, potius veniunt ab Hebræo שבע, *satiare*, *cibare*. Imo nec displicet Martinii sententia, ὁμοίως inde *cibus* deducentis. A *cibo* est *cibilla*, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. Apud Festum quoque legendum videtur, *Cibilla*, *mensæ escariæ*. Non *cilliba*, ut in vulgatis. Differunt igitur *cibillæ*, & *cillibantes*, quod iliis cibi, his pocula imponebantur. Sed de *cillibantes* dicemus seorsum.

†CIBUS uti & *cibarium* potuit a קבה *ceba* oriri, quod *ventriculum* & *ingluviem* notat. Potuit etiam a גבר *gabar*, fieri: quod est *roborari*. Notae sunt Hebraicae locutiones *Firmamentum panis*, aut *cibi*. In Psal. פסת בר *pissath bar* (quae res cibi est) vertitur *Firmamentum*. Poterat etiam deduci a Chald. בג *bag*, ejusdem notionis, unde Graecum φαγεῖν, & per metathesin litterarum Latinum *Cibus* fuerit. MAZOCH.

CICADA Perotto, quasi *cito cadens*. Quod insicetum. Omnino est a Græcis, quibus κίξιος dicitur, Hesychio teste. Item iisdem κίκος, ὁ νέος τέττιξ, ut idem docet: qui & κιλλὸν, dici notavit. Fortasse igitur *cicada*, quasi κίκος ἄδων [Ζειγάρη ὁ τέττιξ Hes. Κικιλος, ἰσχνόφωνος Hesych.] Vel erit *cicada*, quasi κὶκ ἄδων. Ut κὶκ sit ejus animalculi sonus. Sane κίκος, κίξιος, & κιλλὸς, nomina sunt a sono hujusmodi facta. Possis & deducere a κικκὸς, [κίκκαβος] quo membranula notatur: quia κίκκῳ ἄδει. Nam alis sive membranulis strepere, ex Aristotele, & Plinio, notum est. Sed cum vulgus de eo secus statuat, etymon id omnino subtilius, quam verius puto. Ut de eo nihil dicam, quod prima produceretur.

CICATRIX, Perotto, quod sit *circa cutem*. Sed satius sit deducere a *cæco*, id est, *occludo*, quia occludat vulnus, usque adeo ut meatus ipsi obturentur, unde pili proveniunt, ut Aristoteles docet, Problematum sect. IX. Favet ἀναλογία, atque etiam Isidorus, lib. IV. Orig. cap. VIII. *Cicatrix*, inquit, *est obductio vulneris naturalem coloris partem servans, quod obducat vulnera & obcæcet*. Non parum tamen huic sententiæ repugnat, quod *cæcus* per *OE* scribitur, ac potius in *V* longum abit, quam *I*, & quidem breve. Quare omnino præstat cum Martinio deducere a κικύω, hoc est, ἰσχύω, ut interpretatur Suidas: sive a κίκυς, hoc est, δύναμις, ut exponit Hesychius. Quod a κίω venit, hoc est, πορεύομαι, quia ὁ κικύων κίειν δύναται. Sane pro hac *cicatricis* origine est, quod ea Græcis similiter οὐλή vocatur ab οὔλω, hoc est, ὑγιαίνω, ut Hesychius interpretatur, atque usus hoc pacto Homerus Odyss. Ω. Hinc, *cicatrico*. Festus: *Cicatricare*, *cicatricem inducere*. [κικατροὶς a κικατριάζω.]

CICER a Græcis esse ait Isidorus, lib. XVII. cap. IV. Sed Græcis est ἐρέβινθος. Fortasse tamen sit a Græco κίκυς, hoc est, *robur*, *vires*: ob vim, quam habet. Solum enim ob salsilaginem suam urit: eoque non nisi pridie madefactum seri debet: ut ait Plinius, lib. XVIII. cap. XII. Vel ob rotunditatem ejus deduc a ככר, quo *orbis frustum* notetur. Ab eo dicti *Cicerones*, ut a *piso Pisones*, a *faba Fabii*, a *lente Lentuli*: uti testatur Plinius, lib. XVIII. cap. III. ubi ait, prima hæc cognomina inde esse, ut quisque genus aliquod optime sereret. Quod verum puto. Quamquam Plutarchus a *nasi figura*: Priscianus, lib. II. a *faciei habitu* cognomen *Ciceronis* impositum credat.

CICHORIUM Latinis dici *intubum erraticum*, tradit Plinius, lib. XIX. cap. VII. & lib. XXI. cap. XV. Græce κιχόριον, Theophrasto etiam κιχόρη, Nicandro κίχορα, aliis κιχόριον, vel κιχώριον, quod postremum est apud Pollucem, lib. VI. extremo cap. IX. Atque id secutus Horatius, versu isthoc Alcmanio, lib. I. od. XXXI. *Me cichorea levesque malvæ*. *Ei* abit in *E* longum, quomodo ab Αἰνείας est *Æneas*; & fortasse a Κεῖος, *Ceus*, quomodo, I. G. in Romano codice legi ait Pierius: ubi in vulgatis, CÆUS. κιχώριον vero (quomodo Attici dicunt) nomen hoc habere creditur, παρὰ τὸ διὰ τῶν χωρίων κίειν, τοῦτ᾽ ἔστι πορεύεσθαι, *quod per agros prædiaque vadat seu serpat*.

CICINDELA idem quod λαμπυρὶς ut, cum Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni docent, tum hic Plinii locus indicat, lib. XVIII. extremo cap. XXVI. *Estque signum illius maturitatis, & horum sationis, commune, lucentes vespere per arva cicindelæ; Ita appellant rustici stellantes volatus, Græci vero lampyridas incredibili benignitate naturæ*. Meminit earumdem his verbis, lib. XI. cap. XXVIII. *Lucent ignium modo noctu laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatu refulgentes, nunc vero compressu obumbratæ, non ante matura pabula, aut post desecta, conspicuæ*. Ex utroque Plinii loco satis paret, λαμπυρίδα quidem dici a λάμπω, id est, *splendeo*, & πῦρ, hoc est *ignis*: sive, ut alii scribunt, λαμπουρίδα a λάμπω, & οὐρὰ *cauda* (quo pertinet quod de clunium colore dicit Plinius, quodque πυγολαμπάδα eam vocat Aristoteles:), *Cicindelam* vero nuncupari a præverbio *cis*, & *candeo*; quod tum candidum, tum ignitum esse, significat. Ut a *sequor sequela*, a *candeo candela*: sic a *cis*, & *candeo*, *cicindela*. Festus: *Cicindela*, inquit, *genus muscarum, quod noctu lucet: videlicet a candore. Unde & candelabra putantur appellata*. In MSto pro *candore* est *candela*. Sed ὁμοίως est a *candeo*; unde *candor*, & *candela*. Falluntur, qui ajunt, *cis* tantum componi cum propriis nominibus montium aut fluviorum, ut in *cisalpinus*, *cispadanus*. Quippe etiam verbo præponi, arguit *cispello*, cui contrarium *aspello*. Utroque utitur Plautus. [*Cicindelas* puto dictas a *cici arbore*, *ex cujus uvis ellychnia fiebant miræ claritatis, cum tamen oleum cicinum sit obscurum propter nimiam pinguedinem*, teste Plinio lib. XXIII. cap. IV. ab hoc vero insecto, & *candelabra quoque vitrea*, dicta *cicindelæ* vel *cicindelia* quasi *candelæ ex cici*.]

CICONIA, quasi *cicania*, dicta videtur Isidoro, lib. XII. cap. VI. nempe, inquit, *a sono, quem quatiente rostro faciunt*. Aliis videtur esse a *cicur*, puta ob benignam naturam. Fuerit fortasse a *Ciconibus*, Thraciæ populo. Quantitas tamen secundæ vocalis repugnat. Prænestini, eam vocem truncantes, *coniam* dicebant. Plaut. Trinummo, III. II.

> ST. . . . *Tene hoc tibi*,
> *Rabonem habeto, mecum hanc noctem ut sies*,
> *AS. Perii, Rabonem? quam esse dicam hanc beluam?*
> *Quin tu arrhabonem dicis?* ST. *at facio lucri* (ita Lamb.)
> *Ut Prænestinis conia est ciconia*.

Μεταφορικῶς *ciconia*, vocata *tolleno* sive *telonem*, quia nempe refert avem cum rostro clangentem. Sed & κατὰ μεταφορὰν ita dicebatur *sannæ genus* digiti curvati, in quempiam directi, crebra motitatione pinsentis, *ciconiæ rostrum* repræsentans. Pers. sat. I.

> *O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit*.

Meminit & Hieronymus, epist. ad Rusticum monachum, ubi tamen innuere videtur, *ciconiam* colli motu fieri solere.

CICUM, a κικκός. Hesychius: Κικκὸς, Διαχώρησις. Διαχώρησις autem sit hoc loco *excrementum*, ut interpretatur H. Stephanus, in Thesauro. Sed exponendum, *separatio*, *discrimen*. Ac cujusmodi *discrimen* signetur hoc loco Latinis, indicat Varro, lib. VI. de L. L. *Cicum dicebant membranam tenuem, quæ est in malo Punico discrimen; a quo etiam Plautus dicit, Quod volet, densum cicum non interduo*. Sive, ut in vulgatis codd. est. *Eluas tu, exungare, cicum non interduim*. Festus: *Ciccum, membrana tenuis malorum Punicorum*. Est igitur *cicus*, interior membrana, qua grana discriminantur in malis Punicis. Perperam aliis exponitur *cortex* exterior. Etsi in Glossis quoque Isidori legas: *Ciccum, cortex mali granati*. Melius Glossæ Philoxeni, *Cincum* (leg. *ciccum*) ῥοιᾶς ὑμήν. In iisdem postea legas: *Ciccum*, γρύκκικος, pro γρὺ, κόκκος· ut tum κόκκος, hoc est, *granum*,

num, notet: tum *γρῦ*, sive *rem nihili*: ut in illo Plauti, a Varrone adducto. Imo apud Hesychium quoque est *κίκκον*, *τὸ ἐλάχιστον*. [similiter quoque *κικκαβὸς*.] Quod si, an *κίκκος* dixerint Græci, ambiguum est, quia sola nititur Hesychii auctoritate: possis deducere *ciccus* a *κίκκος*, ut *cinis* a *κόνις*. At minime audiendus doctissimus Nunnesius, qui in Grammatistice sua censet *cicum*, pro re nihili, dici a Græco *κῖκυς*, hoc est, *δύναμις*, ut Hesychius exponit. Nempe *κατ' ἀντίφρασιν*, unde *cicum* exponit, *sine viribus*. Sed hæc *ἄῤῥητα ἀῤῥήτων*.

CICUMA est *noctua*: ut ait Festus. MSti variant: aliqui, *cicuna*; alii, *cucuma*. Isidori Glossæ: *Cecuma*, *noctua*. *Cucuma* aliud est. Puto autem, apud Festum, & Isidorum, rescribi debere *ciccaba*, vel *ciccuba*. Græcis enim *noctua* dicitur *κικκαβὸν*, ut testis est Scholiastes Aristophanis. Unde *κικκαβᾶν*, de voce noctuæ: ut alibi quoque dicimus. [Græce quoque *κίκυμος* & *κικυμωΐς*. vide Hesych.]

CICUR, a *cicum*, quod *Διαχώρησις*, hoc est, *discrimen*, Hesychius interpretatur. Nempe quia animal *cicur* discriminatur a *fero*. Ita Varro, lib. VI. de L. L. *Quod a fero discretum est, id dicitur cicur: id notum est a cico*. Verisimilius, quibus dici placet, a *cis*, & *curro*, quia cis hominem currat: vel a *cieo*, quia citra periculum, contra quam in feris fit animalibus, ciatur sive moveatur. Vel a *cis*, & *curo*: quia *cis* agros & villas nostras eorum sit *cura*. Sane *curare*, pro *cicurare*, Nigidius dixit in historia animalium: *Omne pecus indomitum habet quiddam in se ferum: sed tamen ea natura est, ut curari & domari possit*. Compositum est *incicur*. De quo sic Festus: *Incicorem, immansuetum, & ferum*: Paccuvius: *Reprime incicorem iracundiam*. Subjungit ibidem, *cicur* interdum pro *sapiente* poni: ut ad apud eundem Paccuvium: *consilium cicur*.

CICUTA est *spatium, quod est inter cannarum nodos*: ut Servius exponit, in illud Ecl. II.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula.

Sed non internodia, verum fruticem ipsum signare, recte, contra Servium, docet Cæsar Scaliger, lib. I. de re poët. cap. IV. Nempe *cicuta* est carina quævis intus cava & vacua, unde fistulas faciebant pastores: eoque a poëtis pro *fistula* accipi solet. Id *cicutam* esse, quod dixi, ostendit Isidorus, lib. XVII. Orig. cap. IX. cum ait: *Cicuta, propterea quod in thyrso geniculatos nodos habeat occultos, ut canna. Sic dicitur fossa cæca, quæ occulta est*. Censet, dici a *cæcus*, id est, *occultus*, quasi *cæcuta*, ob internodia occulta. Perotto placet ea *cis*, & *cutis*, quia circum se habeat calamum velut cutem: intus autem aut vacua sit, aut medullam habeat quidem, sed quæ facile eximatur. *Cicuta* prope abit a *cico*, quo *membrana* signatur, ut superius ostensum. Fortasse hinc nomen. Cæterum cum significatione hac, qua generatim *cannam* notat, confundi non debet ea, qua ponitur pro *herba venenata*, quæ Græcis *κώνειον* dicitur: vel herba cathartica, quam Horatius signat versu illo:

Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ!

& Persius, cum dicit.

Calida sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non exstinxerit urna cicutæ:

CIDARIS, seu *citaris*, *κίταρις*, כידור, vel כתר, a rad. כתר, hoc est, *in coronæ modum cinxit*. Quid fuerit, docet præter alios Curtius, lib. III. *Cidarim*, inquit, *Persæ regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circuibat*. Eam multi cum *diademate* confundunt. Atqui differre satis docet, quod *diadema* dicatur *fascia*, non insigne id, quod fascia ambiret. Interea, cum *citarim* fascia ambierit, nil mirum, si nunc *citarim*, nunc *diadema*, legamus Persarum capiti impositam, cum ad regium culmen eveherentur. Ita narrat Ctesias, in Persicis, Ochi inviti & reluctantis capiti *citarim* fuisse a proceribus impositam: *Καὶ ἐπίθεντο αὐτῷ τὴν κίταριν ἄτι ἄκοντι*. At Plutarchus, in Apophthegmatis, ait: *ἀποδειχθέντος δὲ τοῦ Ξέρξου βασιλέως, ὁ μὲν Ἀριαμένης εὐθὺς προσεκύνησε, καὶ τὸ διάδημα περιέθηκεν*. Nempe *diadema* pro *citari* *συνεκδοχικῶς* dixit. Quare & excusari potest Fungerus, cum, in Etymologico, voce *Diadema*, ait, Tigranem ante pedes Pompeii abjecisse *diadema*: quamquam Plutarchus in Pompeio *citarim* vocat. Verba ejus sunt: *Καὶ τέλος, ὡς πρὸς αὐτὸν ἦλθε τὸν Πομπήϊον, ἀφελόμενος τὴν κίταριν, ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν θεῖναι*, &c. *Et ad extremum, ut ad ipsum Pompeium venerat, detractam capiti citarim conatus est ante ejus pedes projicere*, &c. Figuram *citaris* discere est ex veteribus nummis, quos Lambinus, ad Nepotis Eumenem, describit, in prætermissorum appendice. Sed fallitur idem, cum in his *diadematis* figuram esse autumat, meritoque eam post opinionem retractat.

CIEO idem quod *moveo*; interdum etiam quod *voco*. Festus: *Ciera, nominare*. Ubi MStus, *Ciere, nominare, vocare*. Ita Tacitus III. Hist. ait: *Principes auctoresque belli ciebat*. Nec aliter capiendum illud Plauti, Asin. II. IV. *Ni istum impudicum percies*. Ubi, *impudicum perciere*, est talem proclamare, seu clara voce impudicum nominare. Volunt, *cieo*, & *cio*, esse a *cis*, ut sit, *citra movere*. Sed magis placet *cio*, esse *κίω*, *eo*: vel *cieo* a *κινέω* omisso *N*, quomodo ab *ἀξίνη* est *ascia*, ac forte ab *ἐγκυμονέω* *cieo*. Ab eo est *incieo*, quo Lucretium, lib. VI. usum suspicatur Ob. Giffenius.

Et Venus in silvis inciebat corpora amantum.

Hinc *feminæ incientes*, hoc est, partui vicinæ: de quo seorsum. Ab eodem, *incita*, pro *incitato*, seu *concitata*, teste Festo: ut, *vis incita venti*, apud Lucretium, lib. VI. At aliter, *incitas calces*, hoc est, *calculos* dixere, quæ *cieri*, hoc est, *moveri*, amplius non poterant. Unde proverbium, *Ad incitas redigere*. Isidorus, lib. XVIII. cap. LXVII. *Calculi partim ordine moventur, partim vage. Ideo alios ordinarios, alios vagos appellant. At vero, qui moveri omnino non possunt, incitos dicunt. Unde & egentes homines inciti vocantur, quibus spes ultra procedendi nulla restat*. Firmat Isidori sententiam, Plauti illud, in Pœnulo, Act. IV. sc. II.

Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quam unum calcem civerit.

Similiter locutus, Trinummo, Act. II. sc. IV. Ac Appuleius item, lib. III. Metam. Lucilium quoque usum docebit Nonius: quanquam is non *incitas*, sed *incita*, dixit, quod metri ratio dictat. Nam tertio Sat. est:

Illud ad incita cum redit, atque internecionem.

Et lib. XV. sive al. XVII.

Villicum Aristocratem, mediastinum, atque bubulcum,
Commanducatus corrupit, ad incita adegit.

Similiter, *percitus* est a *perciso*, quo usus Plautus, Asin. Act. II. sc. IV. A *cieo* quoque *concieo*, unde *concio* appellata, qua nempe ratione a *lego* est *legio*; ab *opto*, *optio*; a *rego*, *regio*, &c. Ita *concio* proprie fit *cœtus, convocatus ad orationem audiendam*, improprie autem pro *loco orationeve* accipiatur. Ejusdem ortus est *accire* pro *convocare*: unde apud Maronem, I. Æneid. *Accitu genitoris*, hoc est, *τῇ προσκλήσει*. *Procieo, provoco*. Unde, Festo teste, *procitum testamentum*, veluti *provocatum*, hoc est, *irritum*. A *cieo* quoque verbum *cito*, quod speciatim notat, voce præconis a magistratu in jus vocari. Vide Duarenum, lib. I. Disp. cap. VII. Ejusdem originis est adverbium *cito*, quanquam non *ὁμοίως*. Nam est a *citus*, quod a *cieo*. *Citus* proprie est *vocatus*: at *μεταληπτικῶς*, *velox*: quia qui ab aliis vocantur, sive periculi, sive ministerii, sive affectus caussa, hi celeriter soleant accedere. A *citus* autem est *cito*, ut a *ferus*, *fero*. Vel *citum* sit quod in *itione* est, a *κίω*, *eo*. Hæc magis placent, quam ut *κατὰ μετάθεσιν*, *cito* fieri dicatur a *ταχὺ*, quæ doctissimi Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, sententia est. A *citus* Plautus dixit *citiorem*, teste Festo. A *cito* verbo sunt *concito*, *excito*, *incito*, *recito*, *suscito*, quod a *susum*, sive *sursum*. Item *procito*. Festus sive Paulus: *Procitant, provocant, sive provocant, sive provocitant. Citare enim, vocitare est*.

Ita

Ita est in MSto : Item *oscito*, *ab ore ciendo*, id est, *commovendo*, ut scribit Donatus, in Andr. Act. I. sc. II. Item *sollicitare*, de quo seorsum. Habet *cio* & aliam significationem : nam & pro *dividere* accipitur : unde *erctum citum*, *erctum non citum*, *erctum ciendum*. Ac venit tum a σχίω, pro σχίζω· de quo dicimus in *Ercisce*.

Cilibba, vel *cillibantum*, est quod *poculorum mensam* appellat Servius, ad illud I. Æn. 727. *mensæque remotæ*. Festus : *Cilliba* (ita & MStus) *mensa rotunda*. *Abacum* nominat Juvenal. sat. XI. ubi vetus Scholiastes monet, *abacum* idem esse, quod *Delphicam*. Sane *Delphicam* vocat Martialis, lib. XII. epigr. LXVII. Figuram ejus videre potes apud Marcum Velserum in monumentis agri Vindelici, pag. CCLIII. Est autem *cilibas*, a κιλλίβας, quod apud Suidam. Pro quo & κιλλιβάντης dicitur. Hesychius: Κιλλιβάντης (seu κιλλιβάντης, quod Hesychiarius litterarum ordo magis suadet) τραπεζῶν βάσις, καὶ ὑποθήματα, ἢ τρισκελεῖς τράπεζαι. Sunt qui scribant *cyllibantum*, ac deducant a κύλιξ, id est, *calix*, quia calices ei imponantur. Pro hac sententia est Varro, cujus ea de re locum, (qui est IV. de L. L.) sic emendat Scaliger: *Mensa rotunda nominabatur cillibantum*, (illi malunt *cylibantum*) *ut etiamnum in castris*. *Id videtur declinatum a Græco* ἀπὸ τῶ κύλικος. Sed omnino verum est prius etymon. Sunt & qui *cylibathum* apud Varronem legant : at vitiose. Κιλλίβας autem, seu κιλλίβας, videri possit ex eo dici, quia sustineret hoc mensæ genus quippiam: quod *asinum* referret. Nempe ut sit conflatum ex κιλλὸς, quomodo Dores *asinum* vocant, & βάσις, quomodo dicitur id, quod sustinet aliquid. Unum tamen obstare videtur, quod hoc pacto mensa foret quadrupes : at τρισκελῆ, hoc est, *tricrurium*, sive *tripedem*, fuisse, Hesychius dicit, ut vidimus.

Cilicia, κιλίκια, nomen habent a *Ciliciis hircis*, quæ Græcis similiter Κιλίκιοι τράγοι, hoc est, δασεῖς, *densi*, & *villosi*. Quia nempe tales sunt *hirci in Cilicia*. Unde κιλίκια τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα· ut ajunt, Hesychius, & Suidas. Nempe *ex pilis Ciliciorum hircorum*, propterea quod producti hirsutique essent, velamenta hujus generis optime texebantur, Varro, lib. II. de R. R. cap. XI. *Tondentur*, inquit, *quod magnis villis sunt in magna parte Phrygia: unde cilicia, & cætera ejus generis, ferri solent. Sed quod primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adjecisse dicunt*. Hinc Alcimus Avitus, de pœnitentia Ninivitarum loquens :

Mollibus abjectis Cilicum dant tegmina setæ.

Falluntur, qui putant dici a *ciliis*, id est, *pilis*, quia ex pilis hircorum & caprarum texantur. Quod etymon cur non sequamur, dicemus in *Supercilium*. Duplicem *ciliorum* usum ostendit Maro, III. G.

Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes,
Usum in castrorum, & miseris velamina nautis.

Utrumque usum conjunxit & Asconius, in Verr. III. *Cilicia*, inquit, *texta de pilis, in castrorum usum atque nautarum*. Qua in re vero eorum in castris usus consistat, id docet Vegetius, lib. IV. cap. VI. Vide & quæ de *ciliciis* Pignorius notavit, epist. VII. ad Franciscum Viduam JC.

Cilleo, antiquum verbum, idem ac *moveo*. Est *cilleo* a *cillus* : hoc a *cinus*, quod significat *motum*, *nutum*. Gloss. Phil. *Cinnus*, νεῦμα. Ubi *cinus* legendum. Est a *cinus*, *cillus*, ut a *vinum*, *villum*, *Cinus*, κῖνος, a κινῶ, *movere* : ut, *mimus*, μῖμος, a μιμεῖσθαι. Atque, ut *mimus*, etiam ipsa μίμησις. sic *cinus*, ipsa κίνησις. Vel, ut a *sorbeo*, *sorbillo* : sic a *cieo* fit *cillo*, vel *cilleo*. Sane *cieo* significat *moveo*, quod ipsum a κίω, id est, *moveo*. Vel fortasse, pro κίω, etiam κίλλω Græci dixere. Quam suspicionem injicit Hesychius, cum κίλλουρος exponit σεισοπυγὶς, quasi sit a κίλλειν οὐρὰν, hoc est, *caudam motitare*. A *cillere* nomen est *oscillis*, & *surcillis*, ut quidem Servius tradit, in II. Georg. Plenius de eo diximus alibi. *Ciliis* quoque inde nomen impositum videtur. Vide *Furca*, *Oscilla*, & *Supercilium*.

Cimeliarchium, κειμηλιαρχεῖον, a Justiniano, l. litibus. C. de agricolis & censit. dicitur sanctius conditorium rerum integro orbe eximiarum. Sic *cimeliarcha*, κειμηλιαρχαὶ, in l. fin. Cod. de bon. aut. jud. pos. qui κειμηλίοις præsunt. Κειμήλια dicuntur supellex cæteris pretiosior, talisque ut reponi mereatur: unde & nomen, nempe a κεῖμαι, quod notat, *repositum esse*. Similiter *thesaurus*, θησαυρὸς (quod idem ac κειμήλιον,) nomen habet ἀπὸ τῶ θεῖναι, sive τίθεσθαι, quod est, *ponere*; adeo ut hoc quoque nihil aliud notet, quam κεῖμαι ἀπόθετον. Plura hac de voce seorsum dicemus.

Cinara est *carduus*, non quidem silvestris, sed sativus, atque edulis. Galli *artichaut* appellant. Ejus meminit his versibus Columella :

Hispida ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo grata canenti.

Item, lib. XI. cap. III. *Sunt autem semina brassicæ & lactucæ, cinara, erucæ*, &c. Et aliquanto post, eopse capite : *Cinara sobolem melius per auctumni æquinoctium disponemus : semen commodius circa Kalendas Martii seremus : ejusque plantam circa Kalend. Novemb. deprimemus, & multo cinere stercorabimus. Id enim genus stercoris huic oleri videtur aptissimum*. Hæc Columella. Ex quibus verbis ejus interpres colligebat, *cinaram* dici a *cinere*: sed, hoc si esset, *cinera* dicendum esset: ut bene ait Egnatius, in Annot. poster. cap. CLXVIII. Omnino autem *cinara* est a Græcis. Nam Pollux notat, lib. VI. cap. IX. poëtas Dorienses κινάραν appellare τὴν καλουμένην ἄκανθαν. Ac Dioscorides, lib. III. cap. X. scribit de chamæleonte albo, καυλὸν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἀφίησιν ἐκ τῶ μέσυ ἀκάνθας, ὁμοίας ἐχίνῳ θαλασσίῳ, ἢ κινάρᾳ, *caulem non habet, sed promit ex medio spinas, similes echino marino, aut cinara*. Athenæus quoque, prope extremo lib. II. ait, idem esse Græcorum κινάραν, Siculorum κάκτον, & Romanorum *carduum*. Eustathio placet, *cactum* magis esse aculeatam: quod probatum it illis verbis Ptolomæi Evergetæ, ex secundo Commentariorum ; quæ paullo post subjicit Athenæus : πολλὰς δ' ἐν τοῖς τόποις κινάρας φυομένας, οὓς συμπαραλαβόντες ἡμῶν στρατιῶται πάντες δρεπόμενοι συνεχρῶντο, καὶ ἡμῖν προσέφερον ψιλῶντες τῶν ἀκανθῶν. *His quoque locis multa cinara nascitur, quam milites nos comitantes demessam comederunt, nobisque, ut ederemus, spinis purgatam attulerunt*. Vide Cactus.

Cinædus, κίναιδος. Hesych. κίναιδος, ἀσελγὴς, πόρνος. De origine Etymologus : Κίναιδος, ὁ κενὸς αἰδῶς, ὡς Διόνυσος, ἢ ἀσελγὴς, παρὰ τὸ κινεῖν. Sunt & qui dici velint, a κινεῖν & αἰδοῖον· cujus quoque originis esse ajunt κίναιδος. Eo proprie notatur ζῶον μικρὸν ἐσωθὲν καὶ ἔξωθεν· ac peculiariter sic dicitur Siculis ἡ ἀλώπηξ, metaphorice autem πανοῦργος, quia vulpes animal est πανοῦργον. Harpocrationem vide, & Suidam, itemque Etymologum. *Cinædum* etiam pro *saltatore*, seu *pantomimo* sumi, auctor est Nonius, atque eo pacto usurpat Plautus, Aulul. Act. III. sc. II.

Ita fustibus sum mollior miser, magis quam ullus cinædus.

Cincinnus, a Græco κίκιννος, inserta liquida. Sunt autem κίκιννοι, idem quod βόστρυχοι, ac Latinis *spiræ* ; nempe suboles calamistro intortæ, ut indicant hi versus Varronis, Παππίας παππῷ, sive περὶ ἐγκωμίων.

Ante auris nodo ex subolibus parvuli
Intorti demittuntur sex cincinnuli.

Fortasse, κίκιννος, est ex ציצית, quod idem signat: ut liquet ex Ezech. VIII. III. Ab Hebræo hoc est etiam σισόη, quod est apud LXX. Levit. XIX. XXVII. οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης. Cyprianus, lib. III. Testimon. LXXXVIII. vertit *cirrum*. Suidas exponit πλοκαμίδιον, q. d. *capillum implicatum*. Sed Scholiastes Græcus ad LXX. habet : Σισόη ἐστὶν ὁ κρώβυλος· πλέγμα δέ ἐστι τῦτο, ὅπερ Ἕλληνες ἐπλέκοντο ὡς κρονικὸν ἀνάθημα, καὶ μᾶλλον Σαρακηνοὶ τῦτο ποιῦσιν. Vide &, ad eundem Levitici locum, Theodoretum.

Cinoo, unde sit, non video, nisi forte sic dicatur a *circumago*, ut Perottus voluit : vel κατὰ μετάθεσιν, a קוה, quod est, *circumdo*. [vide num a *circo*

on sit *circere* & *circare*.] Vel quasi *zongo*, a ζωννύω, quod idem notat, unde ζώνη, *zona*, ut Latinis a *cingo*, *cinctus*, & *cingulum*. Varro, lib. IV. de L. L. *Cinctum*, & *cingulum*, *a cingendo*: *alterum viris*, *alterum mulieribus attributum*. Sic a *succingo*, *succingulum*, quod Festus, *balteum* exponit. *Cinctuli* voce usus Plautus, Bacch. III. III. Erat adolescentum, ut *cinctus* virorum; a quo & ὑποκοριστικῶς *cincticulus* factum. Græcis *cinctus* est ζῶμα, sive ζώσμα. Erat vestis infra pectus corpus comprehendens subligaculo similis. Ab eo Cethegos Horatius vocat *cinctutos*; quasi dixisset *antiquos*, quia veteres Romani, ut Polybius ait, θώρακας οὐκ εἶχον, ἀλλ' ἐν περιζώμασιν ἐκινδύνευον, id est, *non habebant pectoris munimenta*, *sed cinctuti pugnabant*. Pluribus hanc rem explicat Yvo Villiomarus, lib. II. animadvers. cap. XVIII. A *cinctus* est *cinctutus*, ut *astutum* ab *astum*: de quo suo loco. A *cingendo* quoque est, *discinctus*, ἀπεζωσμένος, ut Glossæ vett. interpretantur. Item *Cinxia*, Junonis cognomen, ex eo quod sponsus solveret *cingulum* novæ nuptæ, ut apud Paulum Diaconum legere est. Idem innuit Arnob. lib. IV. *Unctionibus superest Unxia*, *cingulorum Cinxia replicationi*. A *cingo* quoque *cinguli*. Festus: *Cingulos appellabant homines*, *qui in his locis*, *ubi cingi solet* (MStus *solent*,) *satis sunt tenues*. Ab eodem *cinctorium*. Glossæ Philoxeni: *Cinctorium*, παραζώνιον. Apud Martialem, lib. XIV. epigrammatis XXXII. lemma est, *Parazonium*; de quo ait,

Arma tribunicium cingere digna latus.

Cinctorium, id vocat Pomponius Mela, lib. II. cap. II. Sic enim, ut recte Salmasio visum, legi apud eum debet, ubi vulgo *tentorium*. A *semis*, & *cinctus*, est *semicinctium*, non quia dimidium hominem cingat; sed quia dimidio minus lata sit, quam *zona*, sive *cinctus*. Isidorus, Orig. lib. XIX. cap. XXXIII. *Cinctus est lata zona*; & *minus lata*, *semicinctium*; *&* *utrisque minima*, *cingulum*. Gloss. *Semicinctium*, ἡμιζώνιον. Onomast. *Semicinctium*, ὑπόζωμα. Utitur Petronius: *Inclusus ego suspendio vitam finire constitui*, *&* *jam semicinctio stanti ad parietem spondæ me vinxeram*, *cervicesque nodo condebam*. Est & apud Martialem, in Apophoretis, epig. CLIII. lemma *Semicinctium*:

Det tunicam dives: ego te præcingere possum,
Essem si locuples, munus utrumque darem.

Etiam posteriores Græci σιμικίνθιον vocant: uti videmus, Act. XIX. XII. Cyrill. Catech. XVIII. item Hesych. & Suid. Hæcce *semicinctia* qui facerent, *semizonarii* dicebantur. Usus eo Plautus, Aulul. Act. III. Sc. V.

CINIS, Isidoro, lib. XVI. cap. I. sic dici videtur a *cando*, quia ex rebus incensis reliquus sit. Verum potius est a Græco κόνις, quod non *pulverem* tantum, sed & *cinerem*, atque etiam *lixivium* non raro notat, *O* conversum in *I*; quomodo ab ὄμβρος est *imber*, ab ὅς, *is*, &c. A *cinis*, dictus *cinerarius*. Usurpat Catullus. Idem est, qui *cinislo*, quomodo dictus, quia in cineres flaret, ad calefaciendum ferrum, quo capillos crispant. Glossæ vett. *cinislo*, ἐμπλέκτης, γυναικῶν κοσμητής. Item: *cinisloner*, *ornatrices*. Usus Horat. lib. I. sat. II. *Custodes*, *lectica*, *ciniflones*, *parasitæ*: Ubi sic Acron: *Ciniflones & cinerarii eadem significatione apud veteres dicebantur ab officio calamistrorum*, *qui acus & veruta flando in cinere calefaciebant*, *quibus matronæ crines crispabant*: *ejus & Virgilius meminit*, *inquiens*, *Vibratos calido ferro*. Hæc Acro. Vide & quædam, de *cinerarii* & *ciniflonis* vocibus, apud Radulphum Fornerium, lib. lib. I. rerum quotidianarum, cap. XXII. A κόνις, unde *cinis* dedocebamus, est κονίστρα, apud veterem poëtam, Polluce teste: & *conisterium*, apud Vitruvium, lib. V. cap. XI. Utroque signatur locus ubi adservabatur pulvis, quo post unctionem adspergebantur luctaturi, ut prehensiones firmiores, non lubricæ forent. Vide quæ de arena luctatoria, & ejus speciebus scribit Hieronymus, lib. de arte Gymnastica, cap. VIII.

CINNABARI, κιννάβαρι, vox est Indica, ut Plinius ait, lib. XXXIII. cap. VII. Ubi cum dixisset, *minion* vocari vulgo *cinnabari*, Indico nomine: continuo subjungit: *Sic enim appellant illi saniem draconis elisi elephantorum morientium pondere*, *permixto utriusque animalis sanguine*. Eadem de *cinnabari* mens Solini, cap. XXVIII. Ac ea res occasionem præbuit, ut dicerent, *cinnabari a dracone & barro*, *id est*, *elephanto*, *cognominatum*, ut Isidorus ait, lib. XIX. cap. XVII. Caussam enim his verbis addit: *Ajunt*, *draconum esse sanguinem*, *dum implicant elephantes*. *Ruunt enim belluæ*, *& dracones obruuntur*, *quorum fusus cruor terram inficit*, *fitque pigmentum*, *quicquid solo finxerit*. *Est autem pulvis coloris rubri*. Etymon vero istoc etiam eo refellitur, quod κιννάβαρι prius dixerint Græci: ac *barri* vox Latina est. Et quis credat, draconis sanguinem esse inter medicamenta? Quam rem iccirco etiam Cæsar Scaliger negat, Exercitat. CLXXII. Neque inficior *cinnabari* Indis notare *draconis sanguinem*: sed sic dicere, quia sanguinem eum refert. At revera est *gummi arboris Indicæ*: ut ait Arianus in Periplo. Sane & Aloysius Cadamustus, navigationis suæ cap. IV. testatur, in insula Sancti Portus arbores crescere, quæ fructus ferant non absimiles ceraso: eas, si stato anni tempore ferro incidantur, proximo anno emittere *gummi*, quod ahenis decoquatur, ac vocetur *draconis*. Nempe ob colorem, ut dixi. Hæc igitur caussa est nominis Indici: quæ fabulæ isti originem præbuit. Est vero & *cinnabari* factitium, ex sulfure & argento vivo, diu arte quadam torrefactis. De quo Matthiolus ad Dioscoridem, & alii. Eaque caussa est, cur Averroës, in Collig. lib. V. cap. XLIII. *sanguinem draconis* reponat in metallis.

CIPPUS, pro ποδοκάκη, sive ποδοστράβη, quo sontium pedes distringunt, a *capiendis pedibus* dictus putatur. [a κύφος.] Sed fortasse est ab Hebræo כפות, quomodo *ramus incurvus*, ac Rabbinis *carcer fornicatus*, dicitur, a כפף, *curvare*, κάμπτειν. Vel sit *cippus*, a כפתו, id est, *vincire*, *ligare*, Dan. III. XI. *Cippus*, etiam Horatio, Persio, aliis, *columnam* notat *cum inscriptione*, erectam ad conservandam rei memoriam: ac possunt ita etiam vocari *lapideæ cruces*, ac similia monumenta, quæ in sepulcris aut viis extruuntur. Hac notione *cippus* videtur esse a Syriaco & Chaldaico כיף, & כיפא, *lapis*, ut notum vel eo, quod Apostolorum princeps Syriace Κηφᾶς, Græcis Πέτρος nuncupatus.

CIRCANEA, *avis* sic dicta a *circando*, sive *circulatu*, volatus genere: quemadmodum, in voce *circitor*, ex Festo dicemus. Dubium autem, an generatim ita appellentur aves, quæ *circando* agros oberrent, an vero sit certum avis genus, quod sic dicatur. Hoc si placet, dicam, eamdem videri illi, quæ a Plinio, lib. X. cap. VIII. vocatur *circus*. Nam ita quoque editum est, in antiqua Parmensi anni MCCCLXXVI. In MSStis quibusdam, & vett. etiam edd. pro *circon*, legas *ægithum*: quam vocem ab iis *circi* loco repositam arbitror, qui scirent, Aristotelem scribere, *ægithum*, esse πόδα χωλόν, quod hic *circo* tribui videbatur. Verum *ægithus* hic locum habere nequit, cum loquatur Plinius de generibus accipitrum, quos sexdecim facit, ac primo quidem loco ponit *circum*. Id *ægitho* convenire nequit, cum Plinius ipse, cap. LXXIV. ejusce libri, avem hanc minimam nominet. Porro, *circus* est a Græco κίρκος. Nam non Aristoteli tantum, lib. IX. cap. XXXVI. κίρκος, una est ex accipitrum speciebus, sed & Hesiodo avis hæc dicitur ἴρηξ κίρκος, & Homero ἐλαφρὸς κίρκος, idque ab ea, ut censeo, κίρκου significatione, qua idem notat, ac Latinorum *circus*, vel *circulus*. Nempe quia in volando, ac maxime cum insidiatur, in gyrum sese vertat, quod & milvum, & cæteras aves rapaces facere videmus. Sane Græcos quoque pro *annulo*, aut *circulo*, κίρκον dicere, ex Polluce, & Hesychio, ostendimus in *circus*, pro *gyro*. Quibusdam tamen placet, κίρκος, potius esse a κρίζειν, quæ vox a similitudine vocis efficta. Usus ea Homerus, Iliad. π. & Aristophanes in *Avibus*. Videturque Ulyssi Aldovrando hinc esse Germanicum

ſchreyen, & Italicum *gridare*, vel *cridare*, & Gallicum *crier*. Quamquam & hujuſmodi factis vocibus, ſi quis, quia ſonus idem apud omnes gentes, Icirco voces quoque ſimiles apud eas efficțas putet, haud valde repugnabo.

CIRCINVS, inſtrumentum notat, quo circuli deſignantur, atque ita dicitur a *circus*, vel *circando*. Sed & ita vocatur *herpetis genus*, medium *circans* ſive ambiens hominem, ut oſtendimus in *Zona*. A *circinus* eſt *circinare*. Manilius, lib. I.

. . . . Supra ſe circinat annum
Verticibus ſuperaſtantem . . . .

Sidon. carm. XXIII.

Janus forte ſuas bifrons Calendas
Anni tempora circinante Phœbo, &c.

Anonymus, in Epitome Juris: *Circatores dicuntur, qui circinant patriam*. Hinc *circinatio*, hoc eſt, γύρωσις, *rotundatio*. Vitruvius, lib. X. cap. II. *In capitibus circino dividuntur circinationes eorum, tetrantibus in partes quatuor, vel octantibus in partes octo ductis lineis*. Ab eodem eſt compoſitum *decircinare*, quo uſus Manilius, lib. I. At magnas nugas agit Rob. Titius, lib. VII. aſſertionis ſuæ, cap. XVI. ubi *circare* ait eſſe verbum nihili, nec, ſi *circaro* diceretur, ab eo *circitor* dici poſſe. Quare id potius eſſe ab *circum*, & *itor*. Atqui, mi Titi, non *circitor*, tantum dicitur ſed & *circator*. Imo ipſum *circare* invenitur. Et quid cauſſæ, cur non æque a *circanda*, *circitor* dici poſſit, quam a *portanda*, *portitor*? Nam *portitor* non tantum vocatur, qui *portorium accipit*, ſed & *qui portat, aut portatur*, ut ſcribit Servius. Ac uſus hoc pacto Statius, lib. 2. Theb.

Languet hyperboreæ glacialis portitor Urſæ.

Nec dubium, quin avis *circanea* ex eo dicatur, quod *circando* agros oberret. Feſtus: *Circanea dicitur avis quæ volans circuitum facit*. Imo, ut *circator* eſt a *circare*, hoc a *circus*: ſic a *circulus* (quod ὑποκοριστικῶς eſt a *circus*) veniet *circulare*, indeque *circulator*, qua voce uſi, Aſinius Pollio, epiſt. ad Cic. lib. X. Famil. Seneca, lib. VI. de Beneſ. cap. I. Plinius, epiſt. VII. lib. IV. Sidonius, lib. I. epiſt. XI. Item Paullus JC. l. ult. D de extraordinariis criminibus. In vett. Gloſſis exponitur, ὀχλαγωγός, ἀγύρτης, proque hac interpretatione facit locus veteris Juvenalis interpretis, in ſat. VI. *Quod circulatores*, ait, *hoc conſueverint adhibere, ut delectis ſibi locis duobus, eos luſtrent, id eſt, circumeant, deinde per eos ſortes, id eſt, taxillos jactitent, quo exinde, quod ſua genuſeos ſignum ſe accomodaverit, inſpiciatur, nunquid vivet, & quanda: Et paucis ex verbis idem conſcriptis, ſortes educans ſuas*. Satis hic locus oſtendit, *circulare*, ei eſſe, *circumire*. Alias vero *circulare* eſt *in circulum formare*. Appul. in Florid. *Ipſe ejus annuli & orbiculum circulaverat, & paleam clauſerat*. Et in Apolog. *Si triginta annos pro decem dixiſſes, poſſes videri pro computationis geſtu erraſſe: quos circulare debueras digitos, aperuiſſe*.

CIRCITOR, Priſciano teſte, eſt a *circum*. Ita enim, quaſi *circuitor*, generatim dicitur, qui loca aliqua circumit, & luſtrat. Gloſſ. vett. *circitor, luſtrator*, περιοδευτής. Priſcianus, in XIV. *Circitor*, a περιφορήσιος. Hinc *circitores* Ulpiano dicuntur, quibus lintearii aut veſtiarii dant veſtem circumferendam, & diſtrahendam, l. V. D. de Inſtitoria actione. *Cuſtos* quoque *horti* ſic vocabatur, quia eum frequenter circumit, ne ingrediantur fures. Sic ſumitur in carmine Ithyphallico:

Quid mecum tibi, circitor moleſte?

Aliam quoque ſignificationem docebit Vegetius, lib. III. cap. VIII. *Idoneos*, inquit, *tribuni & probatiſſimos eligunt, qui vigilias circumeant, & renuntient, ſi qua emerſerit culpa, quos circuitores appellabant. Nunc militiæ factus eſt gradus, & circitores vocantur*. Niſi malis cum Palmerio legere *circatores*: quod & Stewechius ſcribit ſe in una membranarum ſuarum inveniſſe. Et ſane, ut a *circuitum* eſt *circitor*, ita a *circatum* eſt *circator*. Hinc apud Anonymum, in Juris epitome, legas: *Circatores dicuntur, qui circinant patriam*. *Circare*, quoque probatur Gloſſis Philoxeni, in quibus legitur: *Circitat, circat*, περιοδεύει. Itaque & Joſ. Scaliger legit apud Propertium, lib. IV. eleg. X.

Fontis egens erro, circoque ſonantia lymphis.

Vel, *circanſque ſonantia lymphis*. Pro quo in vulgatis, *circaque*.

CIRCIVS ventus, a Catone, in tertio originum, vocatur *Cercius*. Itaque dubium, *Circius*, an *Cercius*, dici debeat. *Cercius* rectius dicatur, ſi a Siculis ea vox eſt, quod cenſet Salmaſius. Nam quo loco apud Theophraſtum de ventis legitur, vocari Διρκίας τοῖς περὶ Σικελίαν, putat, Κερκίαν, legi oportere. Et ſatis id veriſimile eſt. Aliter tamen ſtatui oportet, ſi vox ea eſt origine vel Latina, vel Gallica: Latina ſit, ſi a *circum* venit, ob turbinem ac vertiginem; ut Gellius indicat, libro II. cap. XXII. item Nonius Marcellus, in *Circium*. Sed Camdenus, in Britannia, & ex eo Merula in Gallia ſua, veriſimile putant, quia *Circius* dicatur ventus ex Gallia per Italiam flans, (ut Agellius ibidem docet; item Seneca, lib. V. Nat. Quæſt. cap. XVIII.) Iccirco eam vocem eſſe a Celtis: idque confirmari eo, quod Britannis (quorum cum lingua antiqua Celtarum lingua conſonabat) hodieque *cyrch* ſit *impetus* ac *violentia*: unde ventus ſæviſſimus merito *circii* nomen acceperit. Memorabilis autem ille Senecæ locus, capite antedicto: *Circia ædificia quaſſanti tamen incolæ Galli gratias agunt, tamquam ſalubritatem cœli ſui debeant ei. Divus certe Auguſtus templum illi, cum in Gallia moraretur, & vovit, & fecit*. Hæc veriſimile reddant, vocem eſſe Celticam. Mihi tamen magis placet, Latinum *Circius* eſſe ex *Cercius*, *e* in *i* converſo. Nam *Cercius* prius dixiſſe, ex Catone colligimus. Et in Gloſſis legas, *Circius*, κερκίας.

CIRCVLVS, eſt ὑποκοριστικὸν, a *circus*. Ac præter vulgarem ſignificationem notat & *libi genus*, a figura ſic dictum. Varro, IV. de L. L. *Circuli, quod mixta farina, caſeo, & aqua, circuitum æquabiliter fundebant*. Ubi *fundere*, ut annotat Scaliger eſt ἐλαύνειν, unde ἐλάτηρ, *genus libi*.

CIRCVM, *circa*, & *circiter*, præverbia ſunt a nomine *circus*, quod *ambitum* ſignificat, ut mox dicam. Ac ſimiliter Cæſar Scaliger, de cauſſis L. L. cap. CLV. A *circa* ſunt *iccirco* & *quocircu*. *Iccirco* valet *circa id*: *quocirca* eſt *circa quod*.

CIRCVS, dictus locus in quo *circenſes ludi* fiebant. Gloſſæ: *Circus*, κύκλος ἐν ᾧ ἱπποδρομίαι γίνονται. Sed quod ſic ἱππόδρομον dixere, id factum κατ᾽ ἐξοχήν. Ἁπλῶς enim *circus* eſt κύκλος. [κίρκος idem quod κρίκος.] ſive, ut Nonii verbis utar: *Omnis ambitus, vel gyrus, cujus diminutivum eſt circulus*. Hanc Nonii ſententiam firmat, quod pro *circulo* utatur Cicero in Arateis:

Vidiſti magnum candentem ſerpere circum.
Lacteus hic nimio ſerpens candore notatur.

Et Martianus Capella, lib. VIII.

Quin etiam medios quos nectunt culmina circos.

Pro eo etiam *circes* dixere. Feſtus: *Circites, circuli ex ære facti*. *Circitem* pro *circulo* uſurpat Sidonius. Imo & Varro, lib. V. de L. L. *Ut parvi circuli, annuli; ſic magni dicebantur circites, anni*. Ubi otioſam eſſe *circitum* vocem, eoque delendam, cenſet Scaliger. Sed fallitur. Noluit enim Varro *circuli* ἀπὸ κοινοῦ repeti, quia ἀκύρως *magnum circulum* dixiſſet. Aliam quoque *circi* ſignificationem innuere videntur verba hæc Varronis, lib. IV. de L. L. *Itaque dicunt in cornicularia milites, ad vectim; quem circumeunt ludentes: Quid ceſſamus ludos facere? circus noſter ecce adeſt*. Ita eum locum reſtituit Scaliger. Sententia eſt, a Plauto in cornicularia *circum* vocari, palum humi defixum, circa quem milites ludentes circumeunt. Et videtur idem confirmari illo ejuſdem Comici, Milite Glorioſo, act. IV. ſc. II.

Jam eſt ante ædis circus, ubi ſunt ludi faciundi mihi.

Sane Cæſar Bullingerus, lib. de Circo, cap. II. Lambinum reprehendere non dubitat, quod reſpiei putet ad *ludos circenſes*. At nunquam probari poteſt, *circum* ſignificare, quod Bullingerus vult: nec ex illis Plauti locis id magis conſequitur, quam *phialam*

lum signare *clypeum*. aut *clypeum phialam*; quia *clypeus* dici possit *phiala Martis*, ac *phiala*, *clypeus Bacchi*: ut tradit Aristoteles, III. Rhetor. Nec Lambinus solus ad *ludos circenses* allusum putat, sed & Gruterus, & Casaubonus, & ipse Scaliger, in conjectaneis, ubi monet, Posidippum, simili tralatione dicere apud Athenæum: ἱπποδρόμος οὗτος ἐστί σου μαγειρικῆς. Sed tempus est ad *circi* ἐτυμολογίαν accedamus. Est ea vox non a præverbio *circa*, quod potius a *circus*: sed, vel a κρίκος, trajecto ρ, quod Angelus Caninius scripsit, in Hellenismi alphabeto: vel potius, a κίρκος, ut trajectione istac opus non sit: ut bene in Grammatistice sua vidit Petrus Nunnesius. Κίρκος autem intelligo, non qua nomen est loci, in quo ludi fierent (nam non dubium, quin, cum sic utitur Athenæus, ut in aliis multis, sic in hoc quoque Romanos sit imitatus;) sed qua generatim *orbem* notat, sive *circulum*. Pollux, lib. 5. Καὶ δὲ ἂν οἱ κάλοι διείροντες, κίρκοι· τὸ γὰρ κρίκος ποιητικόν· ἴδιον δὲ τὸ κόνδοι. Hesychius: κίρκοι, κρίκοι ὅρπηγες, πάντα τὰ ἐπικαμπῆ κίρκοι λέγονται. Atque hinc κιρκόω, *in orbem duco*. Usus Æschylus, Prometheo. Κίρκος vero, ut monet Becmannus, est a כדר, *orbis*: qua ratione & *sphera*, σφαῖρα, esse ait a שפר, *rotundus fuit*. Ex his patet, cur Romani locum, in quo fiebant ludi, *circum* nominarint. Erat enim is *orbicularis*, longior tamen quam latior: ut indicant, quæ de *longitudine & latitudine circi maximi* scribunt Dionys. Halic. lib. IV. & Plinius, lib. XXXVI. cap. XV. Hinc Corippus, lib. I.

Ipse ingens circus plenus ceu circulus anni,
Clauditur in teretem longis anfractibus orbem.

Isidorus, lib. XVIII. Orig. cap. XXVII. scribit Græcos putare, *Circen*, Solis filiam, primam patri instituisse *ludos circenses*, atque a suo nomine locum appellasse *circum*. Sed hoc facile refellitur iis, quæ ante diximus. Æque vanum, quod idem, cap. antecedenti, tradidit, & ante eum Varro, in libris de gente populi Romani; Tertullianus, lib. de spectaculis; Servius, ad III. Georg. & VIII. Æn. ac Cassiodorus, lib. III. Var. ep. LI. *Circenses ludos* dici a *circum*, & *ensis*, quia olim *circenses* agitarentur in litoro fluminis, ab altero latere positis gladiis, ita ut ab utraque parte præsens esset ignaviæ periculum. Quippe non ante vocati *circenses*, quam cum iis edendis *circum* exstruxisset Tarquinius Priscus: cujus rei meminit Halicarnassus, lib. IV. Antea vel dicebantur a Deo cui sacra erant: ut *Consualia*; vel a rerum, quibus fierent, ministerio, ut *Equiria*. *Consualia* enim vocata a *Conso*, in cujus honorem fiebant, teste Asconio. Nec inventa a Romulo, sed ab Arcadibus, Evandri sociis, in Latium inducta: teste Dionysio. Fiebat autem XV. Kal. Septembris. Auctor Plutarchus, in Romulo. At *Equiria* a Romulo in Martis honorem instituta, ut Festus indicat, ac fiebant tertio Kal. Mart. ut discimus ex II. Fast. Ovidii. De *Equiribus* plura diximus suo loco; de *Consualibus* vero plenius in *Consiliatum* tractamus.

CIRIS, non *alauda* est, ut Antonius Nebrissensis putavit: neque *accipiter*, aut *alcedo*, quod apud Hesychium legitur, sed quam *agrettam*, seu *egrettam* Galli vocant; quæ utriusque Scaligeri sententia est. Sic vero dicta, non a *præconio*, quod Calderinus & Ascensius scribunt (nam aliud, κῆρυξ, aliud, κηρύκιον:) neque item a *cirris*, sive *crispatis capillis*, quod voluit Fungerus in Etymologico: sed a Græco κείρειν, hoc est, *tondere*, quia in avem hanc conversa est Scylla, Nisi filia, quæ hostem Minoëm fecit victorem, patri purpureum abscindendo crinem, hoc est, secreta patris consilia hosti, spe conjugii, prodendo. Ovid. VIII. Met. fab. 2.

. . . . Plumis in avem mutata vocatur
Ciris, & a tonso est hoc nomen adepta capillo.

Nostrum *scheren*, quod *tondere* notat, a κείρειν venire, omnino verisimile est. Quod autem nobis *scheren*, & Græcis κείρειν, id Hebræis est קרח, unde sine dubio Græcum κείρειν. Quod magis comprobat aoristus, ἔκαρον, unde antiquum *caro*, & nomen *carduus*, de quibus separatim diximus.

CIRNEA, vasis vinarii genus, ἀπὸ τοῦ κιρνᾶν, quod est *miscere*: quomodo κρατὴρ quoque, a κεράννυμι, id est, *misceo*. Nempe quia vinum veteres aquæ miscere soleant. Unde *miscere* pro *infundere*, dicebant. Martialis lib. VIII. ep. VI.

Hic scyphus est in quo misceri jussit amicis
Largius Æacides, & bibit ipse merum.

CIRRI, *capilli intorti*, unde in Onomastico veteri exponitur, βόστρυχοι. Hinc pueri ut *capillati*, & *comati*, quia comam nutrirent, sic & *cirrati* dicuntur. Pers. sat. I.

Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas?

Hieronymus, adversus Rufinum: *Quasi non cirratorum turba Milesiorum in scholis figmenta decantet*. *Cirros capillosque* primum detonsos Apollini sacrabant. Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Itaque Ambracia primum capillum puerilem demtum, item cirros ad Apollinem ponere solent*. Citat Nonius. Volunt *cirrus* esse a *circum*, quia sit *capillus in circum tortus*. Aliqui deducunt a κέρας, id est, *cornu* quia *cirri* habeant similitudinem *cornus*. Apud Isidorum, lib. XI. Orig. cap. I. legas esse a κόρυς, quod exponit *tondere*. Sed non dubium, quin legi debeat κείρειν, a quo *cirus* seu *cirrus* erit, ut *ciris* de quo diximus. Sed qui *cirrus* sit a *tondendo* cum nutriatur, non tondeatur? Quare fortassis sit σκίῤῥος, quod *humorem durum* notat, at talis durities est crinibus in nodum religatis: a σκίῤῥος autem sit *cirrus*, ut a σφάλλω, *fallo*, a στέγω, *tego*. [a σκολλὺς, quod idem. κόνδος, σίκιννος, &c.] Vel a κροσσὸς κατὰ μετάθεσιν sit *corsus*, indeque, O in *I* abeunte, & *S* post *R* mutato in *R*, *cirrus*, ut a τύρσις, *turris*. Κροσσοὶ sunt *fimbriæ*, seu *villi* qui vestibus prætexuntur. Qui & *cirri* dicuntur Latinis: unde ad capillos vox translata. Glossæ Cyr. μαλλὸς, *cirra*, *villus*. μαλλὸς παιδίου καὶ ἀθλητοῦ, *cirrus*. At κροσσὸς, idem ac μαλλὸς, ut Suidas exponit: indeque κροσσωτὸς, idem ac, μαλλωτὸς, id est, *villosus*, *cirratus*. Hinc *cirratæ militares* apud Capitolinum, in Pertinace, a *cirris*, sive *fimbriis*, dependentibus. Talis enim militum lacerna. Vetus Persii interpres, in sat. I. *Lacerna*, *pallium fimbriatum*, *quo olim soli milites utebantur*. *Penula*, *pallium cum fimbriis longis*. Tales & tunicæ atriensium, eorumque, qui in ministeriis præessent. Unde Phædrus, Augusti libertus.

Ex alticinctis unus atriensibus,
Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
Erat destricta, cirris dependentibus.

Hinc *bicirres vestes*, cum utrimque dependent *cirri*, seu *villi*. Glossæ Philoxeni: *Bicerres* (l. *bicirres*) δίμαλλοι, δίκροσσοι. Quales & ἀμφίμαλλοι dicuntur. A *cirris* igitur vestium translata *cirri* vox ad capillos. Uti & ad ostrea, polypos, ac similes: in quibus capillamenta ac barbæ sive cornua exilia, quibus iter prætentant, *cirri* dicuntur Plinio ac Martiali.

CIRRUS, forte a *circum*. Sic enim vocatur capillus in *circum* tortus. Sane id verisimilius, quam ut sit a κυρτὸν, prout in vulgatis Isidori lib. legitur, lib. XI. cap. I. Sed profecto, κείρειν apud Isidorum legi debet, cum ipse a κείρω expunat *tondere*. Unde *cirri* dicantur, quomodo & *ciris* avis inde nomen accepit: ut mox dictum.

CIS, *cis*, *vermiculus erodens frumentum lignumve*, est ab Hebræis. Nam סס *scatuit tineis*, unde סס, *tinea*. Alias *cis* præverbium est: quod non video unde sit, nisi forte a Græco κεῖσε, quod κατ' ἀποκοπὴν ex ἐκεῖσε, *illuc*. A *cis* est *citra*; ut ab *uls*, *ultra*, ab *in*, *intra*. Agellius, lib. XII. cap. XIII. *Nam tres istæ voces intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud veteres syllabis appellabantur, in, cis, uls. Hae deinde particulæ, quoniam parvo exiguoque sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadem syllaba: & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim, dici captum est citra Tyberim & ultra Tyberim. Item quod*

erat in, accedente eadem syllaba intra factum est. A *cis* etiam est *citro*, ut ait Priscianus, in xv. Cic. pro Rosc. *Postea homines cursare ultra citroque non destiterunt*. A *citra* vero est *citer*, *citerior*, *citimus*: ut ex Capro ait Priscianus, in xiv. ubi & citat hoc Catonis de agna pascenda: *Citer agnus alligatus ad sacra erit*.

Cisiarius unde dicatur, satis indicat hic locus Ulpiani, l. xiii. D. locati. *Item quaeritur, si cisiarius, dum cæteros transire contendit, cisium evertit, & servum quassavit, vel occidit; puto ex locato esse in eum actionem*. Est vero *cisium*, vehiculi biroti genus: ut scribit Nonius: unde & δίτροχον exponitur in Onomastico veteri. Fortasse igitur dicitur a *cædo*, quasi *cæsium*, quia duæ rotæ quasi recisæ. [forsan à γυίσιον vel γίσιον.] Hoc autem vehiculo, ut ea orat. pro Rosc. Amer. & Philipp. ii. cognoscimus, uti solebant Romani, cum celeriter volebant conficere iter. Nos *cisii* loco utimur *veredis*, sive *equis dispositis*.

†Cisium videtur dictum a כסא *cisse*, aut (sine *Dages*) *cise*; quod nomen apud Seniores saepe vertitur δίφρος. Ergo sicuti δίφρος plerumque *currum* significat, aut *sellam curulem*, (quae a *curru* nomen accepit) sic etiam apud Hebraeos כסא *cise*. Ab hoc ergo, uti dixi, fit apud Latinos *Cisium*. Et quidem in vetere Onomastico *Cisium* est δίτροχον i. e. *birotum*; sicuti & δίφρος a duabus rotis nomen sibi quaesivit. Mazochius.

Cista, non a *casta*, quia e costis cannæ lignive contexatur: quæ Isidori sententia est, lib. xx. cap. ix. sed a Græco κίστη, quod, Hesychio teste, proprie notat ἀγγεῖον πλεκτὸν, εἰς ὃ βρῶμα ἐντίθεται καὶ ἱμάτια· quomodo & *cistam vimineam* apud Plinium aliosque legere est. Sed & apud eundem, ac Ciceronem quoque, tribuitur hæc appellatio iis, quæ e ligneis asseribus compinguntur. Proprie tamen *lignea arca* ad condendas vestes dicta κιβωτός, ut apud Clementem, lib. iii. Paedag. πῶ δαὶ τῶν ἐσθήτων τὰς κιβωτούς. Unde κιβωτοποιῶν, *Vicus Athenis* apud Plutarchum, libro de genio Socratis. Usus κίστης voce Homerus, Od. ζ. ac agnoscunt eam quoque Glossæ Philoxeni, in quibus est, *Cista*, Λάρναξ, κίστη, καίτη, κόφινος. Est vero κίστη, ab Hebræo כיס, quod generatim notat *vas*, quo aliquid reconditur: item *sacculum*, *marsupium*, *crumenam*. A *cista* est *cisterna*, ut nempe a *luceo*, *lucerna*; a *lateo*, *laterna*; a *taba* (unde *tabula*) *taberna*, &c. Festus tamen dici putat quasi *cis terrena*, quia proprie sit aquæ infra terram receptaculum. Sic enim ait: *Cisterna dicta est, quod cis inest infra terram*. Ac de significatione favent Gloss. Philox. *Cisterna*, Λάκκος. Sed prius etymon magis probatur.

Citeria, [κιττάρις.] non aliunde quid sit scias, quam his Festi, sive Paulli, verbis: *Citeria appellabatur effigies quædam arguta, & loquax, ridiculi gratia, quæ in pompa vehi solita sit*. Ita & est in MSto. Addit deinde Catonis hunc locum, in M. Cæcilium: *Quid ego cum illo disertem* (l. *dissertem*) *amplius: quem ego denique credo in pompa vectitatum ire* (l. *iri*) *ludis pro citeria, atque cum spectatoribus sermocinaturum?* In eo veterum silentio difficile est caussam nominis adferre: sed non absurde tamen Martinius conflatum conjectat ex κίττα, *pica*, & ἐρεῖν, *dicere*: q. d. *pica loquax*.

Cithara, a κιθάρα, pro quo & κίθαρις dicitur. Sed κίθαρις Æolicum est, eoque προπαροξύνεται, ut ὄρτυξ ab ὀρτύξ, αὖλις ab αὐλή, ἄγυρις ab ἀγορά, &c. Sic sane Eustathius. At Ammonius vult, κίθαριν esse λύραν, eaque utentes dici κιθαριστὰς, & λυρῳδοὺς, ut, qui κιθάρᾳ utantur, ait, κιθαρῳδοὺς nominari. Sed verius profecto est, κιθαριστὰς dici *qui cithara sine voce modulantur*, unde ψιλοκιθαρισταὶ vocati; κιθαρῳδοὺς vero esse, qui *vocem* addunt. Quod discrimen I. Scaliger statuit animadversionibus Eusebianis, pag. clxxix. Tradit Eustathius, ex antiquis κιθάραν dici quasi κινοῦσαν seu κεύθουσαν ἔρωτας. Sed omnino, ut alia pleraque instrumenta Musica, ita hoc quoque Hebræis, aut Syris nomen suum debet. Hebræum esse censet Becmannus, ut sit a כינור; quomodo *cithara* vocatur Genes. iv. xxi. & alibi. Syrum esse tradunt duo doctissimi Angeli, Politianus quidem cap. xiv. Miscell. Caninius autem in Hellenismi alphabeto. Volunt autem esse a Syriaco *catros*, inserto *a*, quomodo & a Syriaco *menica* est μανιάκης, hoc est *brachiale*, *torques*. Aliud autem *cithara*, aliud *lyra*; uti argumento esse potest, quod Pausanias, aliique Græci, Mercurium *lyræ*, Apollinem *citharæ*, faciunt inventorem. Quomodo autem conveniant, ac differant, dicimus in *Chelys*. Poëtæ tamen, quia cognata sunt instrumenta, solent hæc vocabula confundere. Ita Statius, lib. x. Thebaïd. pro eodem usurpat *citharam*, *lyram*, *testudinem*. Ac Orpheus, lib. i. κίθαριν, & φόρμιγγα, & lib. ii. λύραν, Orpheo assignat. A κιθάρᾳ nomen accepit *citharis*, seu κίθαρος, piscis, de quo Aristoteles, Plinius, Athenæus. *Fidiculam* ὑποκοριστικῶς vocat Gaza; sed Græcum nomen retinet Plinius. Etymologus sic dici ait, quod officula ejus *citharæ* fidibus sint similia.

Citrus, vox est Latina, quam non a Græcis, sed ab Afris acceperunt. Nec enim Græci veteres, κίτρα, vel κιτρίω vocem norunt. Antiquissimus eorum, quem κιτρίω voce usum constet, apud Athenæum nominatur Juba. Id satis ostendit, quod dixi. Duplex vero est arbor, quæ Romanis *citrus* diceretur. Una est infrugifera, a qua *mensis citreis* nomen. De hac Plinius, lib. xiii. cap. xv. *Atlas mons peculiari proditur silva: confines ei Mauri, quibus plurima arbor citri, & mensarum insania, quas feminæ viris contra margaritas regerunt*. Et inferius: *Ancorarius mons vocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatissimam dedit citrum, jam exhaustus. Mensis præcipue dos in vena crispis*, &c. In plerisque editionibus corruptissime legitur. Nam pro *citro* reposuere *cedro*: & in argumento capitis posuere, *De Atlantis arboribus, & cedrinis mensis*. Atqui *citri* & *citrinis* constanter hic legitur, non solum in plerisque MSStis, sed etiam veteri illa editione, quæ Parmæ anno prodiit ciↄcccclxxvi. Quid quod apud Plinium lib. i. in Indice operis legitur in argumento hujus capitis, *De Atlantis arboribus, & citreis?* Quomodo etiam istic editum ab iis, qui lib. xiii. *cedrinis* reposuerunt. Denique *citreas mensas* vocant alii scriptores; Tertullianus, de Pallio, cap. v. *Adigo cauterem ambitioni, qua Marcus Tullius quingentis millibus nummum orbem citri emit, quæ bis tantum Asinius Gallus pro mensa ejusdem Mauritaniæ numerat. hem quantis facultatibus æstimavere ligneas maculas!* Martialis, lib. xii. ep. lxvii.

Et Maurusiaci pondera rara citri.

Lucanus, lib. ix.

. . . . Tantum Maurusia genti
Robora divitiæ, quarum non noverat usum:
Sed citri contenta comis vivebat & umbra.
In nemus ignotum nostræ venere secures,
Extremoque epulas mensasque petivimus orbe.

Petronius:

. . . . Ecce Afris eruta terris
Citrea mensa. . . .

Etiam apud Martialem, lib. xiv. lemma est *Mensa Citrea*. Quam vocat,

. . . . Felices Atlantica munera silvas.

Ac eidem, disticho proximo dicitur,

. . . . Mauræ filia silvæ.

Nec in mensis solum, sed etiam foribus ac lectis, usus *citri* erat. Varro.

In quibus Libyssa citrus fasciis cingit fores.

Persius,

. . . . Non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis.

Venio ad *citrum arborem*, cujus fructus *mala citrea*. Nam Plinius, cum de *mensis citreis* locutus esset, lib. xiii. cap. xv. & xvi. subjungit ista: *Alia est arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius*. Hæc eadem ac *malus Assyria*, vel *Medica*: quo nomine comprehendimus tum

tum eam quæ profert poma, quæ *aurantia* dicimus, ab recto *aurans*, quomodo posteriori ævo locuti pro *aureo* vel *aurato*: tum illam, quæ profert vulgo dictos *citrones* a veteri *citrea*, cujus species etiam sunt *limones*. *Citrea* hæc eadem sunt ac *aurea mala*, quæ ἑσπερίδας dixere, ac fabulis celebrantur de hortis Hesperidum. Unde Martialis, lib. XIII. sub lemmate, *Mala citrea*.

Aut hæc Massyli poma draconis erant.

Veteres Glossæ, cap. altero de arboribus: *Persicum*, περσικόν. *Cetreum*, Ἑσπερίς. *Citoneum*, Κυδώνιον. Ubi satis liquet, *Persicum*, *Citreum*, *Cotoneum*. Apud Galenum quoque, Aëtium, aliosque, legas μηλέα μηδική, ἢ τὸ κίτριον. Sed imprimis Athenæum vide, lib. III. ubi ex Jubæ Libycis docetur, μῆλον illud ἑσπερικὸν esse, quod χρυσέα μῆλα vocant, & Hercules in Græciam dicitur detulisse. Sed quod ibidem ea Phania Eresio colligitur, *citrus* factum esse ex κέδρος, id verum non puto: cum diversæ admodum sint arbores. Illud tamen non negaro, κέδρος, & *citrus*, ut arboris nomen est, unde mensæ fierent, ab eadem origine descendere: sed quæ ea Orientis linguis peti debeat. Κέδρος quidem Hebræis ארז: ut in *Cedrus* diximus. Quod vero eadem voce Romani dixerint arborem, ex qua *mensæ citriæ* fierent, & quæ *poma citrea* ferret: id primum arbitror factum inscitia, quia cum & lignum & poma ea Mauritania ferrentur, ab eadem ambo esse arbore vulgo crederetur. Postea aliud cognoscere potuerunt. Sed, nomine semel per errorem recepto, mansit vetus appellatio. Apud Dioscoridem legas, κεδρόμηλα eadem esse, ac Μηδικὰ, καὶ Ῥωμαϊστὶ κιτρία. Sed κιτρόμηλα rescribendum, nam κέδρος, δένδρον ἄκαρπον, ut ait Suidas. In Glossis Philox. legas: *Citreum*, Θύϊνον. Nempe ab arbore, quæ Θύα, & Θύον Theophrasto, Histor. lib. V. cap. V. Is eam nosse potuit quia in Græciam lignum ejus ex Cyrenaïca apportari soleat: uti Romam postea ex Mauritania. Hinc Athenæo, lib. V. Θύϊναι σανίδες, quæ Latinis *tabulæ citrea*. Θύϊνον autem generali appellatione videntur dixisse, quia usus ejus esset ad θυμίαμα, sive *suffitum*; quomodo & *cedro* eam in rem usi. Θύειν autem proprie, *suffire*, *suffumigare*: unde Θύον *suffitus*, uti ab Θύον, vel Θύος, *thus*. Sed Θύον sive Θύϊον, diversum est a *malo Assyrio*: neque *citro* convenit, quæ fert *poma citrea*, sed illi unde *mensæ citreæ*. *Pomo citreo* veteres non vescebantur: sed usi ad odorem conciliandum. Plinius de *Assyrio malo*, quod idem ac *citreum*: *Pomum ipsum non manditur, odore præcellit, foliorum quoque, qui transit in vestes una conditus, arcetque animalium noxia*. Unde lucem capit Nævii illud:

. . . . *Pulcram ex auro, vestemque citrosam.*

Nam *vestem citrosam* dixit, quæ citri odorem referret. Aliter Festus: *Citrosa*, inquit, *vestis appellata est a similitudine citri*. Ea se verba intelligere negat Calderinus, ad Martialis Xeniorum epigr. XXXVI. At voluit illud, ni fallor, *citrosas* dici a *crispitudine*, qua referrent *mensas citreas*. In his enim præcipua dos, si vena sint crispæ: ut Plinius ait. Qui addit, alias esse crispas oblongo discursu, & dici tigrinas; alias intorto, & vocari pantherinas; alias etiam esse undatim crispas. Vide eum lib. XIII. cap. XV. Sed de *citrosa veste* fallitur Festus. Meliusque Macrobius, lib. II. Saturn. cap. XVI. ubi docet, *citrum* Homero esse Θύον, Næviique locum esse expressum ex Homerico isto:

Εἵματα δ' ἀμφιέσασα θυώδεα, συγκλέσσα.

Ibidem de *citreo* in veste condiri solito hæc verba adfert Oppii, in libro de silvestribus arboribus: *Est autem odoratissimum, ex quo interjectum vesti tineas necat*. Quæ ea Theophrasto hausit.

†CITRVS, quemadmodum ex Plinio XIII. 16. & aliis potest intelligi, duarum diversarum arborum nomen erat. Una Africana, eaque infructuosa, ex cujus ligno mensae citreae, & alia id genus fiebant: altera Assyria erat, mala aurea sive medica proferens. Ea hodie mala in tria genera dividuntur, in *aurantia*, in *citrones*, & *limones*, quae satis comperta sunt ea usu vulgari nomina. Prioris *citri* certa mihi videtur etymologia illa (quae tametsi facile incurrit in oculos, tamen nescio quomodo eruditorum effugit aciem) ut sit a קטר *katar*, quod est *suffire*, unde קיטור *kitor* est *suffimentum*; ad id enim apud antiquos valebat. Nam veteres, teste Plinio, vegetantibus ad suffimenta utebantur, praecipue citro, rore marino, & similibus. Itaque Poeni Punicum h. e. Hebraicum huic ligno odorato nomen imposuerunt rei conveniens: at Graeci ejusdem nominis interpretationem usurparunt: non praeter morem. Nam quod apud nos CITRVS vocabatur, id ipsi θύον, aut θύαν vocabant, utique a θύω, quod est *suffire*, sicuti & θύος & θυμίαμα sunt *suffimenti* vocabula. Ex hoc, inquam, clarissimum fit, non casu aut temere id accidisse, ut ei arbori *citri* nomen fieret, sed certa ratione id factum, & ea Hebraeo sermone derivata appellatione. Apud Romanos autem quampridem *citrus* ista Africana in usu fuerit, scriptum non reperio. Sed ea non videtur Jubae aetatem diu antecessisse. Nisi quod *citrosae vestis* Naevius commeminit, ubi scripsit *Pulchramque ex auro vestemque citrosam*. Quem versum ab oculos habuit Festus, ubi ait: *CITROSA vestis appellata est a similitudine citri*. Quo haec citri similitudo in vestibus spectarit, Isidorus exposuit in XIX. 22. *Citrosa*, inquit, *quasi concrispa ad similitudinem citri*; ubi & Naevii versum usurpat. De crispis citri venis videndus Plinius. At Macrobius in II. Sat. 16. etsi aliter *citrosam* Naevii vestem interpretetur; tamen fatetur, in hac locutione expressisse Naevium Homeri εἵματα θυώδεα. Id si est; non aliud in *citrosa veste* spectarit Naevius, quam suaveolentiam, undecumque illi conciliatam. Nam fieri potest, ut *citri* nomen non ab Africa una cum ligno commearit, sed antiquitus apud Latinos γενικὸν *suffimenti* vocabulum fuerit (idque ex Hebraeo traductum: cujusmodi Orientalibus vocibus Latium scatet) unde *citrosa* vestis illa esset, quae θυώδης Homero dicitur. Ex eo porro factum, ut cum arbori Maurusiae ex Africa allatae imponendum nomen esset, illam CITRVM vocarint, commune scil. *suffimenti* vocabulum illi aptantes. Alioqui nisi ita se res habeat; cur Naevius *citrosam vestem* usurpavit, ante quam citrus Mauretanica Romam inferretur? cur arbor altera Assyria, ex qua aurea mala gignuntur, eodem nomine donata fuerit, quo illa Africana? cum interim nihil inter utramque simile esset praeter odoris suavitatem. Hoc ideo, quia CITRVS vox erat antiqua in Latio, qua omne suffimentorum genus notaretur: ex quo factum, ut duae diversissimae stirpes eodem communi vocabulo a Latinis donatae fuerint. Itaque *Citri* nomen, utcumque se res habeat, Orientale est, sive ab Afris & Assyriis (ex his enim diversis locis eae diversae stirpes allatae fuerunt) impositum; sive (ut potius equidem conjicio) cum id in Latio antiquum esset *suffimentorum* commune vocabulum; hoc eodem deinde usos Latinos, ut duabus diversis odoratis arboribus de longinquo advectis nomen imponerent. MAZOCHIVS.

CIVIS (unde *civitas*) forte ex *coivis*, ut ejusdem sit originis ac *cœtus*, quod & ipsum a *coëundo*. Nam primo fuit *coitus*. Hoc *civis* etymon secutus quoque Isidorus, lib. IX. cap. IV. *Cives*, inquit, *vocati, quod in unum coëuntes vivant, ut vita communis & ornatior fiat, & tutior*. Possis tamen & eapse de caussa *civis* deducere a κίω, quod est, *eo*, *vado*: quod nempe in unum veniant cœtum, & sub legibus iisdem vivant. Vel a *cio*, seu *cieo*, quia vocati in unum corpus. Ut nempe Latinis a *ciendo*, *concio*. Græcis ἀπὸ τοῦ καλεῖν, κλητοὶ, & ἐκκλησία.

C L

CLACENDIX legas apud Festum: *Claxendix* apud Priscianum, lib. V. etiam in MSStis nostris. Festus exponit, *genus conchæ*: Priscianus *concham*, qua signum tegitur. Qui etiam, ad hoc probandum, e Plauti Vidularia adducit hunc locum: *Apposita est claxendix. At ego signi dicam quid sit*. Et *clacendix* e κόχλιξ.

a κόχλιξ. Hesychius: κόχλικας, τοῦ κόχλου. At κόχλος, idem, quod κόγχος, id est, *concha*. *Claxendix* autem, seu *claxendix*, conchæ genus est, ut ante vidimus. Vel sit *claxendix* ἀπὸ τοῦ κλάξαι, quod Hesychius exponit κλεῖσαι, *claudere*. Nam ex allato Plauti loco colligi posse videtur, *claxendice* tegi solere signum, quo res clauderentur, atque obsignarentur.

CLADES quibusdam dici videtur a *clamando*, quasi *clames*. Movet eos hoc Donati, ad Hecyr. Prolog. *Calamitas παρὰ τὴν καλάμην dicitur: clades, quia clamatur; ut aliud sit grandinis culmum frangentis; aliud furti, aut doli mali*. Sic Probus. Sed hæc Probi etymologia plane improbanda. Nec hilo melius, quibus *clades* dici videtur, quasi *glades*, a *gladio*: quæ Joviani Pontani sententia est, in Actio, fol. cxxxIa. edit. Ald. Nec rectius, qui dici ajunt quasi *cades* a *cadendo*, aut quasi *calamides* a *calamis*: quæ duo etyma refert, non sequitur Perottus. Nihilo rectius, qui a κλαίω, id est, *ploro*. Verum autem etymon est a κλάδος, id est, *ramus*, sive κλαδάω, quod est τοὺς κλάδους περιτέμνω. Ita proprie fuerit *clades*, cum rami arborum franguntur, sive tempestate, sive nimio fructuum pondere, sive etiam cum rami aliqui cæli solive vitio facti sunt inutiles; eoque amputari debent, ne truncum ipsum totamque arborem corrumpant. [a κλάω, κλάδων & κλάζω· nam *clades* idem quod κλάσμα.]

CLAM, inquit Festus, *a clavibus dictum, quod his, quæ celare volumus, claudimus*. Aliis placet, *clam* esse non a *clavis*, sed a *clausum*, extritis tribus literis. Ego *claude* potius a *clam*, quam hoc a *claudeade* esse putem. *Clam* vero per syncopen arbitror esse a *calim*. Sic enim veteres dixisse, docet me Festus ipse, in *Calim*. At *Calim* est a Chaldæo כלא, quod Hebræis est כלל, id est, *arcee*, *concludo*. [καλύπτειν, κλέπτειν, κλεψιμαδίως, κλεψιμαδόν.] Nec absurde dixeris, *clam* dici quasi *celam* a *cele*, ut *palam* fortasse ab antiquo *palo*, quod illi *cele* contrarium est. Id videtur sensisse Plutarchus, cum in quæstionibus Romanis sic scribit: ὀνομάζουσι τὸν μὲν ἀφανισμὸν αὐτῆς [σελήνης] καὶ τὴν κρύψιν, Καλάνδας, ὅτι πᾶν τὸ κρύφα καὶ λάθρα κλὰμ, καὶ κλᾶρε τὸ λανθάνειν. *Occultationem ejus vocant Kalendas, quia omne quod occulte fit, Clam appellant, & celare dicunt pro occultare*. Λανθάνειν transtuli *occultare*, partim adsentiente, partim repugnante Cornelio Frontone, cum scribit: *Occulte latent, clam celant: alteri non prodere, alteri celare, naturali habitu inest*. A *clam* est ὑποκοριστικὸν, *clanculum*: Prisciano teste lib. xIV. & xV. Ab eodem quoque esse *clandestinus*, monet nos Velius Longus, in Orthographia, & Priscianus, in xIV.

CLAMO videtur esse a κλάω, pro κλαίω, *ploro*, *ejulo*, ut inseratur *M*, vel κατὰ μετάθεσιν sit a καλῶ, *voco*: uti καλῶ, a קרא, *vocavit*. A quo & κράζω, *clamo*. Vel potius erit *clamo* a κλάζω, *clango*. Aut Hebræo קל, *sonus*.

CLANGERE, a κλάγγειν, quod a sono factum. Ab eodem est Belgicum *klincken*. Non *tubarum* modo *clangor* dicitur, sed & *anserum*, ut apud Columellam, lib. VIII. cap. XIII. Livium, lib. v. Florum, lib. I. cap. XIII. Sidonium, lib. II. ep. II. &c. Etiam *aquilæ*, apud auctorem carminis, quod *Philomela* inscribitur. Usurpaturque eo modo apud Tull. II. Tusc. quæst.

Jovis satelles pastu dilaniat fero,
Tum jecore opimo farta & satiata affatim
Clangorem fundit vastum.

CLARIGARE dicebantur feciales, cum res repetitum mittebantur: nempe quia *clara* hoc facerent *voce*. Plinius, lib. XXII. cap. II. *Legati cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique verbenarius vocabatur*. Pluribus hæc explicat Servius, ad illud IX. Æn.

. . . . *Jaculum intorquens emittit in auras,*
Principium pugnæ.

Servius, in x. Æn. uti allatum etymon promit: ita alterum adjungit: nempe ut sit ἀπὸ τοῦ κλήρου, hoc est, *a sorte*, quia per bellicam sortem agros hostium invaderent. Sed omnino verum est, quod ante diximus. Ut a *mitis*, *mitigo*; ut a *levis*, *levigo*; ut *a lite*, *litigo*: sic a *clarus*, *clarigo*. *Clarigationis* formula est apud Livium, lib. I. Vide curate de ea scribentem Brissonium in formulis, lib. IV. Habet & & alteram hæc vox significationem. Nam, (ut docet Turnebus, lib. XXI. cap. I.) *clarigatio* etiam dicebantur *hominum prehensio*, & *pigneratio*, quod ἀνδρολήψιον Græci vocant, jusque hominis prehendendi & abducendi. Sic locutus Livius, lib. VIII. ab V. C. *Ut ejus, qui cis Tyberim deprehensus esset, usque ad mille passuum pondo clarigatio esset*. Idem firmare est Latino-Græcis Philoxeni Glossis, in quibus legitur: *Clarigatio*, Ἁρπαγὴ, Ἐνεχυριασμός. Et paullo post, *Clarigatio*, Ἐνεχυρασία, Ὁμηρία. Quare ubi Imperator Justinianus Novell. CLI. ἐνεχυριασμὸν nominant, ac *pignerationem* vertit vetus interpres, *clarigationem* etiam dicere potuit cum Livio. Bartolus barbara voce *repræsaliam* appellat in Tractat.

CLARUS, a *cælo*, quod splendeat: ut Isidorus ait, lib. x. sed est a *calando*, id est, *vocando*, quasi *calarus*; ut *classis*, quasi *calassis*; & *nomenclator*, quasi *nomencalator*: unde & in vett. libb. *nomenculator*, legitur, *a* in *u* converso. [ex κλείζω, κλῄζω, seu κλάζω, factum, ut puto *clarus*, idem quod κλυτός. Hesych. γλαυρὸν, σεμνόν.] *Clari* autem vox est ab athletis, qui victores a præconibus *calabantur*, atque ita *clarabantur*; unde Horat. lib. 4. od. 3.

. . . . *Illum non labor Isthmius*
Clarabit pugilem . . . .

Secutus hoc *clari* etymon Jul. Scaliger, lib. IV. rei Poët. cap. I. Possis & simplicius dicere, *clarum* vocari, quia passim *calatur*, quomodo idem κλυτὸς (unde *inclutus*) dicitur, quia nomen ejus passim κλύεται, hoc est, ἀκούεται. *Clarissimi* vox in Digestis, ceterisque juris libb. vel generatim sumitur, quomodo convenit omnibus Senatoriis ac Senatorio honore donatis: vel speciatim, ut cum tres statuuntur Senatorum ordines, *Spectabiles*, *Illustres*, & *Clarissimi*. Hinc in iisdem libris dignitas *clarissimatus*: quo vocabulo etiam usus Ammianus Marcellinus, lib. XXI. *Nec sub eo dux quisquam cum clarissimatu profectus est*. A *clarus* est *clarare*; quo Horatium ante usum vidimus. Usurpat & Lucretius, lib. III.

Atque animæ claranda meis jam versibus esse.

Et lib. IV.

. . . . *Multaque nobis*
Clarandum est, plana si res exponere avemus.

Invenias & apud Ciceronem, in versu; itemque Ausonium. A *clarus* etiam venit *claricitare*. Lucretius, lib. v.

Ut nunc montibus e magnis decursus aquai
Claricitat ad se sitientia secla ferarum.

Sed vocem hanc haut alibi reperias: & Lucretii locus aliter atque aliter legitur in vett. & vulgatis codd.

CLASSIS, nonnullis junioribus sic dicta videtur a κάλως, quomodo vocatur *funis nauticus*: unde proverbium, πάντα κάλων σείειν, *omnem movere rudentem*, quod Latini dicunt, *omnem movere lapidem*. Κάλως vero, juxta Eustathium, & Etymologum, sic dicitur a χαλᾷν, id est, *laxare*, quia iis χαλῶνται τὰ ἱστία, *laxantur vela*. Veteribus vero *classis* videtur sic dicta a *cala*, id est, *lignum*, vel Græco κᾶλον, quod idem significat. Servius, in I. Æn. *Classis dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est, a lignis, unde & calones dicuntur milites, qui ligna deportant; &* καλοπόδια. Idem, ad initium VI. in Æn. *Classis dicitur, quod fiat de fustibus. Calas enim dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi sequentes dominos ad prælium: unde etiam Calones dicebantur. Nam consuetudo erat militis Romani, ut ipse sibi arma portaret & vallum: vallum autem dicebant calam. Sic Lucilius: Scinde puer* (sic lego) *calam, ut caleas, hoc est, o puer, frange fustes, & fac focum. Inde ergo classem dictam dicunt*. Idem *classis* etymon ponit vetus Horatii interpres, ad od. II. lib. Epodon; ac Isidorus, lib. XIX. cap. I. Non tamen omnium hæc olim opinio fuit: quemadmodum indicat hic locus

Fabii

Fabii Quinctiliani, lib. I. cap. VI. *Jam sit & classis a calando, & lepus levipes, & vulpes volipes*, &c. ita dicetur *classis*, quasi *calassis*, ut *clarus*, quasi *calarus*, ab eadem origine; & *nomenclator*, pro *nomencalator*, seu *nomenculator*. Mihi quidem non dubium, quin *classis* aut a *calando* sit, aut a Græco κλῆσις, quod ab eodem καλῶ. Quanto hæc verisimiliora, quam ut sit a *cala*, vel κάλον, vel κῶλος! Movet me, quod *classis* olim non sola navium multitudo, aut navalis exercitus, vocari soleat, sed etiam pedestris exercitus. Festus Pompeius: *Classes clypeatas antiqui dixerunt, quos nunc exercitus vocamus*. Et paullo post: *Classis procincta, exercitus instructus*. Sic *classis procincta* accipitur in lege Numæ: QVOIVS. AVSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPIMA. SPOLIA. CAPIVNTVR. IOVI. FERETRIO. BOVEM. CAEDITO. QVEI. CEPIT. AERIS. DVCENTA. DARIER. OPORTEATO. Item, apud Fabium Pictorem, lib. I. e quo hæc citat Agellius, lib. X. cap. XV. *Equo Dialem Flaminem vehi religio est: classem procinctam extra pomœrium, id est, exercitum armatum, videre*. Eandem *classis* acceptionem respexit Plautus, Curcul. Act. III. ubi *Classem unimammiam*, Comica fictione, dixit, classem exercitum Amazonum innuens. Etiam in illo, II. Æn.

Classibus hic locus . . . .

Et istoc, lib. III.

. . . . *Scio me Danais e classibus unum*.

Servius, *classibus* interpretatur, *equitibus*, atque addit simile esse, *Et Ortinæ classes*. Quamquam hoc quidem argumentum non usque adeo validum est; quando idem Servius ad initium Sexti Æn. auctor est, voluisse quosdam, inde hunc ejus vocabuli ortum cepisse, quod equites stipendium darent, cum *classe*, hoc est, *naumachia*, pugnaretur. Grammatici ipsius verba ponam: *Alii classem hinc magis dictam volunt: apud majores nostros stipendium prælio terrestri miles pedester dabat: equites vero dabant in navali certamine, nam adhuc pauper fuerat populus. Exinde jam, quod ab equitibus dabatur stipendium, tractum est, ut diceretur classis. Proprie enim classes equitum dicimus*. Hactenus Servius. Quam sententiam si sequamur, *classis* primo de *navibus*, secundario de *equitibus* dicatur. Quod si est, parum nos juvent ea loca, in quibus *classis* pro *equitibus* ponitur. Imo erit qui contrarium hinc evincere conetur: nempe, cum *classis* primario de *navibus* dicatur, recte eam vocem a Servio, & aliis, a κάλον deduci. Sed profecto invalido admodum tibicine sententia isthæc eo modo firmetur. Quippe non minus *calatur* navalis exercitus, quam equitum turmæ. Quare si vel id demus, primo vocem *classem* de navibus dici, minime tamen inde efficitur, *classem* potius a κάλοις, quam *calando*, dictam esse. Deinde cogitandum, etsi *classis* stricte interdum ponatur pro equitum turmis: antiquitus tamen fuisse tributum universo exercitui terrestri. Nec caussa adferri potest, cur a navali exercitu terrestris sic dici meruerit. Quare in sententia nostra persistimus, *classis* vocem prima sua notatione signare cœtum convocatum, seu ad terrestrem, seu ad navalem pugnam. Quam rem etiam valide probat ea *classis* acceptio, qua sumitur pro partibus civium, distributorum ratione census. Nam unde potius id nomen factum dicamus, quam quia omnis populus in certam *classem calaretur*, hoc est, *vocaretur*? Nec parum sententiam nostram juvat vox *classicum*, si sic dicitur a *calando*, quasi *calassicum*: ut sentit Isidorus, lib. XVIII. cap. IV. *Classica*, inquit, *sunt cornua, quæ convocandi caussa erant facta: & a calando classica dicebantur, de quibus Virgilius*:

Classica namque sonans . . . .

Sed simplicius sit dicere, *classicum*, quia *classes* eo convocarentur. Quomodo & *classicum*, cum adjective sumitur, a *classe* venit. Itaque pro varia *classis* notione, aliter atque aliter *classicus* accipi solet. Nam interdum est ab ea *classis* acceptione, qua navium notat multitudinem. Hinc Propertius, lib. II. el. I.

Cum canerem Siculæ classica bella fugæ.

Id est, *navalia*. Similiter Curtio, lib. IV. *classici* sunt, qui in *classe* remis incumberent. At ab ea notione, qua Servius Tullius Populum Romanum in sex *classes* distinxit, *classici* dicuntur, *cornicines*, qui centurias *classium* inliciebant ad centuriata comitia. Varro, lib. IV. de L. L. *Tubicines a tuba & canendo; similiter liticines, & classicos a classe: qui item cornu canunt, ut tum, cum classes comitiis ad comitatum vocant*. Et lib. V. *Uti curent eo die, quo die comitia erunt, in arce classicus canat*. Quanquam de utroque hoc loco aliter senserit Turnebus, lib. XXI. cap. XXVIII. Priori enim *classicines* pro *classici* malit: altero autem *classicus*, ἀρχαϊκῶς pro *classicum*, poni autumat. Ab eadem notione, *classici* dicti omnes cives Romani, quia omnes in *classe* aliqua essent: qua ratione *classici* vox opponebatur iis, qui non essent cives Romani. Secundum hanc acceptionem dixere *testes classicos*. Festus: *Classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur*. Præterea κατ' ἐξοχὴν *classici* vocabantur, qui *primæ classis* essent: Agellius, lib. VII. cap. XIII. *Classici dicebantur, non omnes, qui in classibus erant, sed primæ tantum classis homines, qui centum & viginti quinque millia æris, ampliusve, censi erant*. Indeq; μεταφορικῶς idem, lib. XIX. cap. VIII. dixit: *Quærite, an quadrigam, & arenas dixerit e cohorte illa duntaxat antiquiore, vel oratorum aliquis, vel poëtarum, id est, classicus, assiduusque aliquis scriptor non proletarius*. Est & a *classe classiarius*, quomodo dicebatur miles e *classe*, quæ tutelæ sive præsidii caussa disposita esset in mari, fluvio aut lacu. Mentio eorum fit apud Cæsarem, lib. III. belli civilis; Suetonium in Vesp. cap. VIII. Tacitum, lib. XII. Annal. & alibi; Plinium, lib. VI. epist. ad Tacitum de morte avunculi, in vett. inscript. &c. At *Classicarius* aliud est: ut qui idem sit *classicini*. Glossæ Philoxeni: *Classicaris*, σαλπιγκταί. Nempe a *classicum*. Nam σάλπιγξ πυρφόρος, *classicum*, ut interpretantur Glossæ Græco-Latinæ, in Cyrilli calce inventæ.

CLATHRI, non *clathra*, dicendum esse, monet Caper, de verbis dubiis. Sunt autem virgæ ligneæ aut ferreæ, quibus muniuntur fenestræ aut fores. *Oppositiones ostiorum* interpretatur Acro, in artem Poëticam. Græcis κανόνες dicuntur: quomodo, ut Budæus observavit, usus ea voce Chrysostomus, in epist. ad Ephes. p. CLXXXII. Firmo id Glossis Latino-Gr. Philoxeni, in quibus legas: *Clathri*: Κανόνες, οἱ ἐν θύρῃσιν ὀβελίσκοι. Dicti *clathri* a Græco κλῆθρον, id est, *claustrum*, quod a κλήζω, *claudo*. *Clathri* enim claudunt muniuntque fenestras ac januas. A *clathrus* est *clathrare*; hoc est, *clathris munire ac claudere*. Usus Columella, lib. IX. cap. I. Glossæ vett. *clathro*, κλειδόω. A *clathrare* vero *clathratas fenestras* legimus apud Plautum, Milite. A. II. IV.

CLAVA, juxta, Isidorum, lib. XVIII. cap. VII. *quod sit clavis ferreis invicem religata*. Malim ab antiquo *cala*, id est, *lignum*, quod a κᾶλον. Interfertum digamma Æolicum, ut a κλεὶς, vel potius Dorico κλαΐς, est *clavis*. Vel potius fit *clava* ab Æolico κλάϝα, pro κλάδα. Hesychius: κλάδον, κλάδος, ῥάβδον. Κλάδα igitur proprie *ramus ex arbore recisus, cum nodis*: quali uti Hercules solet. Unde *clava Herculis*, κλάδος, & ὄζος, vocatur. Utrumque *ramum* signat. Hoc verum etymon, ut puto. Nec absurde tamen deducas ab Hebræo כילפה, quod notat, *clavam*, *malleum*, & simile instrumentum, ad feriendum, aut aliquid conterendum. Pluralivum ejus כילפות, habes Psalm. LXXIV. VI. ubi Hieronymus explicat, *bipenni, & dolatoriis*. R. Abraham dicit, esse *instrumentum ad perdendum*. Est a כלף, quod est, *ferire, percutere, excavare*, ut faber malleo; avis, rostro. Inde Græcum κολάπτω, quod idem notat: et Latinum *clavus*, de quo postea.

†CLAUDO & CLAUDUS quam arta cognatione vinciantur, viri eruditi norunt. Vel vide Vossium in CLAUDUS. Ut autem utrinsque radix detegatur, ab utroque removendum est D: quae littera in ψαμμακόσια vocabula sese tamquam epenthetica intrusit, uti

Vossius

Voffius in *de litter. permutat.* agnofcit. Amoto D, jam quod reftat, id totum eft a כלא *cala*, quod eft *claudere* & *probibere*. Inde ergo fit CLAVDO: ab hoc vero CLAVDVS, quafi *claufus* pedibus. Ne mireris autem fi τὸ *pedibus* non additur: nam etiam ἀνάπηρος, (quod γενικῶς *mancum* notat) de *claudo* ufurpatur, non addito ποσί: ac plura paffim fibi nomen generis peculiare faciunt. Ab eodem Orientis themate fiunt & alia plura, quae D epenthetico carent, veluti CAELVM (de quo ad Gen. I. 8. p. 21. 22. copiofe dixi) & CLAVIS & CAVLA (quae *caula* Hebraeis dicitur מכלא, ab ead. rad. fcil. fed praepofito מ formativo) & CLAVVS, & CLAVA, quod eâ uterentur heroes ad beftias & efferatos homines *coërcendos*. Ita verbum unum כלא *cala* in Latium per Tyrrhenos illatum laetam ibi propaginem protulit. Sed & idem verbum in Graecia τὸ κλείω cum fua profapia genuit. MAZOCHIVS.

CLAVDVS, [κυλλὸς] & antiquum *claudo*, pro χωλαίνω, ex eo facta putantur, quod *claudis* pedes fint velut *claufi* ac *vincti*. Sed potius cenfeo, a *fractis pedibus* dici, effeque a κλάω, hoc eft, *frango*, ut ex κλάδος fiat inferto υ, quomodo a prifco γᾶδος eft *gaudium*, vel fimiliter inferto D, & fimul facta tranfpofitione, à χωλὸς erit, quod valet, *Claudus*. Nec ufque adeo abit Græcum κυλλός. *Claudico* a *claudus* effe volunt: fed eft a *claudo*, vel *claudeo*, ut, *fodico*, a *fodio*. Veteres enim *claudere* quoque, pro *claudicare*, dixerunt: quamquam id negare videtur H. Stephanus, in palæftra de Lipfiii Latinitate, pag. CCCCLXXIX. Sed pro nobis eft Prifcianus, in IX. ubi & illud Cæcilii adducit, in Epiclero: *Au ubi vos fitis, ibi confilium claudeat?* Item Gloffæ Ifidori, ubi eft, *Claudire*, *claudicare*. Et Onomafticum vetus, *claudeo*, χωλεύω. Ita & dixit Terentius, Act. I. Eunuchi, fc. II.

. . . . Nuncubi meam
Benignitatem fenfifti in te claudier.

Quem ad locum docet Donatus, Salluftium bis eodem modo locutum. Vide eundem, act. II. fc. III. ad illa verba: *illum liquet mihi dejerare*. Nec aliter accipienda hæc Agellii verba, quibus finit c. VII. lib. I. *At fi EXPLICVIT diceret, imperfecte & debili numero verborum fonus clauderet*. Vel illud Aufonii, prologo in ludum feptem fapientum: *Sed fi memoria Rebus vetuftis cludit*. Nam *cludit*, pofitum, ut in illo Juvenalis, fat. III.

Divitis hic fervi cludit latus . . . . .

Sed hic valet κλειδόω. *Claudītas* pro eo quod Græcis χωλότης, apud Appuleium in Floridis legas.

CLAVIS, dicta, quod *claudat & aperiat*, ut Ifidorus fcribit, lib. XX. cap. XIII. At Feftus, *Claudere*, inquit, *& clavis, ex Græco defcendit*. Sed Fungerus, in Etymologico, negat fe videre, quo pacto id Feftus fit probaturus. Atqui fine dubio fenfit Feftus, five Verrius, *claudo* effe vel a κλειδόω, quod idem fignificat ac κλείω, h. eft, *claudo*: vel potius κλάζω, quod Doricum pro κλείζω, id eft, *claudo*. *Clavis* autem fenfit effe a Dorico κλᾶξ pro κλείς, inferto *V* confono, quomodo a λεῖος eft *levis*; ab ᾠόν, *ovum*; ab ὄϊς, *ovis*, a σκαιός, *fcævus*; ab ἄορνος, *Avernus*: ac (ne id tantum, cum vocales duæ concurrunt, fieri putes) ut ab ὕλη eft *fylva*, a κόραξ, *corvus*, &c. Pro *claudo* etiam dicimus *cludo*, *AV* in *V* converfo; qua ratione a *caupa* eft *cupa*; a *fraudo*, *defrudo*. Juvenalis fat. III.

Divitis hic fervi cludit latus . . . .

Papinius, lib. V. Sylv. cap. I.

. . . . Cæco gemeret mors clufa barathro.

Juftinus, lib. XV. *Hafta cufpide ita in fronte vulneravit, ut fanguis aliter cludi non poffet*. Hinc Janus dictus *Clufius*, quafi *claufius*, quia pace ejus portæ *clauduntur*: quemadmodum, quia eædem bello *patent*, Janus inde *Patulcius* dictus eft. Ovidius, lib. II. Faftor.

Præfideo foribus cæli cum mitibus Horis,
Et redit officio Jupiter, itque meo.
Inde vocor Janus, cui cum Cereale facerdos
Imponit libum, farraque mixta fale;
Nomina videbis: modo namque Patulcius idem,
Et modo facrifico Clufius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetuftas
Nomine diverfas fignificare vices.

Laconica clavis dicta, quæ extrinfecus aperiret: quia talibus uterentur Lacones. Aliorum claves vulgo interius dumtaxat aperiebant: ut recte ad Aratum Theo monet. Quod vero idem ait, Laconicas quoque interius aperuiffe, id Scaliger, ad Manilium, cenfet refelli illo Plauti verfu, in Moftellaria, ubi fervus, præ foribus conftitutus, optat fibi dari *clavem Laconicam*. Sed de omni *clavium* ratione ac figura, vide quæ accurate fcribit Salmafius, in Exercitationibus ad Solinum. A *clave* dictum *conclave*. Feftus: *Conclavia dicuntur loca, quæ una clave clauduntur*. Gloffæ veteres idcirco *conclavia* interpretantur συνοικίας. De eodem fic Donatus, in Eun. Act. III. fc. IV. *Conclave eft feparatior locus in interioribus tectis: vel quod intra eum loca multa & cubicula claufa fint, adhærentia triclinio*. Quæ more fuo etiam exfcripfit Calphurnius, in Heautontim. *Conclavium* pro eo dixit Plautus, Aul. Act. III. Sc. II. *Conclavium mihi pervium facitis*. Et Vitruvius lib. VI. cap. V. *Altitudines omnium conclaviorum, quæ oblongæ fuerint*. Idem tamen lib. VII. cap. V. *conclavibus* dixit non *conclavis*. Quid, fi igitur dicamus, *conclaviorum* a *conclave* dixiffe, quomodo a *tetrans tetrantorum* dixit, lib. IX. cap. IV. qui tamen *tetrantibus* dicit lib. eodem, cap. VII. *Conclavatæ*, quæ *fub eadem clave*, ut ait Feftus.

†CLAVIS eft ab Heb. כלא, quod eft *claudere*: de quo vide in CLAVDO. Sed præter ibi dicta, adde quod Syrum כליא *caljo* (quod ab ead. rad. Hebraica nafcitur) *feram*, ac proinde & *clavim* fignificat. MAZOCHIVS.

CLAVOLA, five *clavula*, diminutivum a *clava*. Quid fit, docet hic locus Varronis, lib. I. de R. R. *Demum in oleagineis feminibus arbores* (τὸ arbores ex gloffemate irrepfiffe monuit Scaliger) *videndum ut fit de tenero ramo ex utraque parte æqualiter præcifum, quas alii clavolas, alii taleas, appellant, ac faciunt circiter pedales*. Cato etiam *mateolam* vocat, Græcis eft σκύταλον. Feftum ufum putat Scaliger. Nam in notis ad Cornelii Severi Ætnam, fic emendat locum ejufce Grammatici: *Ignis Veftæ fi quando interftinctus effet, Virgines verberibus afficiebantur a Pontifice. Quibus mos erat clavolam felicis materiæ tamdiu terebrare, quoufque, conceptum ignem cribro æneo virgo in ædem ferret*. In vulgatis, pro *clavolam*, legitur, *tabulam*.

CLAVVS, Ifidoro, in primo Originum, fic appellatus videtur, vel a *claudendo*, quia figatur, ut *claudat* ac contineat aliquid: vel quafi *chalybus*, quia e *chalybe*, feu ferro, fiat. Sed cenfeo, effe a כלף, hoc eft, *ferire*, *percutere*: quia feriendo infigitur. *Clavus annalis*, ut Feftus ait, *appellabatur, qui figebatur in parietibus facrarum ædium per annos fingulos, ut per eos numerus colligeretur annorum*. Κατὰ μεταφορὰν *clavus* ponitur pro *gubernaculo*, quia inftar *clavi* pangitur in navi. Item de *tuberculo* manibus, aut pedibus, *clavi* inftar, inhærente, eofque pungente. Item de *ornamento veftis Senatoriæ*, aut *equeftris*: quorum illud *latus*, hoc *anguftus clavus* dicebatur. Quam rem alibi fufius explicabimus.

†CLAVVS in id depangitur, ut fejuncta *coërceat*, ne a fe difcedant. Proinde recte a כלא, *coërcere*, derivatur, ut in CLAVDO dictum. MAZOCH.

CLEMENS, a *mente* dicitur, ut, *demens*, *amens*. Sed quæ prior fit compofiti pars, parum liquet. Donatus cenfet effe *colo*. Perottus autem *clarus*: ut dicatur quafi *colens mentem*; aut *clarus mente*. Puto potius dici, quafi *clinans mentem*. *Clinare mentem* dixere, ut, *clinare corpora*, Lucretius, & Cicero, de quo plura in *Clino*. Ita *clemens* fit *quietus*. Quomodo Terentius, Adelphis, *clementem vitam* dixit:

Ego hanc clementem vitam urbanam & otium
Secutus fum. . . .

Clemens igitur, *otiofus* ac *lenis*; cui opponitur *iracundus*,

candus, & *praeceps*. [est a κήλειν, πραΰνειν, θέλγειν ut a *voce vehemens*.]

Clepere, vel quasi *clapere* a *clam*: vel a Græco κλέπτω. Utrumque ἔτυμον ponit Varro, VI. de L.L. Posterius etiam apud Nonium legas. Non tamen tam ἀμέσως venit a κλέπτω, quam ab antiquo κλέπω unde κλέπτω. Veteres enim Græci κλέπω dixere, sed Cyprii & veteres Attici, *T* interjiciebant nominibus ac verbis hujusmodi: unde pro τύπω, κάπω, κόπω, dixere τύπτω, κάπτω, κόπτω. Hinc quoque πτόλις & πτόλεμος pro πόλις & πόλεμος. Ac Latini similiter a πέκω dicunt *pecto*, & pro *idemidem*, *identidem*. *Clepere* non tantum usurpat Lucretius, quem Varro laudat: aut Accius, Paccuvius, Plautus, Varro, quos citat Nonius: sed Cicero ipse, e cujus lib. IV. de Rep. hæc idem Nonius adducit: *Non modo ut Spartæ rapere, ubi pueri & clepere discunt*. Ejusdem est de Stoicis elegans locus, lib. V. de Fin. ubi inter alia ait: *Ut reliqui fures earum rerum, quas clepserunt*, &c. Ita legendum esse, non *ceperunt*, monuit Antonius Muretus, lib. IX. var. Lect. cap. XIX. Idem Cicero lib. II. de Leg. citat e legg. XII. Tabb. *Sacrum, sacrove commendatum, qui clepserit, rapsitque, parricida esto*. Ita in veteri libro legi, monet Turnebus: qui & hanc lectionem magis probat, quam *clepsit*, quod est in vulgatis. Potest tamen & *clepsit*, defendi, ut sit futurum pro *clepseris*, quomodo Ennius dixit, *levasso*, pro *levavero*. Plautus: *accepso, liberasso, amasso, irrisasso, demutasso, invitassis*, &c. pro *accepero*, *liberavero*, &c. Vide quæ de hujusmodi vocibus scripsimus lib. IV. de Arte. Semel quoque iterumque *clependi* verbum legas apud Senecam Tragicum. A *clepere* fortean est Belgicum *clippen*, sive, *beclippen*, hoc est, *callide & furtim aliquem deprehendere*.

Clepsydra, κλεψύδρα, a κλέπτω, *furor*, & ὕδωρ *aqua*, quia sensim, & quasi furtim aqua destillet. Sunt qui tradant, inventum esse Scipionis Nasicæ: Movent eos hæc Plinii verba, lib. VII. Histor. Nat. cap. LX. *Tunc Scipio Nasica, collega Lænatis, primus aqua divisit horas æque noctium ac dierum*. Sed loquitur ille de horologio publico, non privato; Romæ, non in Græcia. Unde continuo subjungit: *Idque horologium sub tecto dicavit, anno urbis* DXCV. *Tamdiu populo Romani indiscreta lux fuit*. Apud Græcos vero moris fuit antiquissimi, ut, quia in ludis multa essent dramata exhibenda, tragœdiæ agerentur πρὸς κλεψύδραν. Quod clare ait Aristoteles, libro de poëtica. Ac oratores apud eos *ad clepsydram dixisse*, liquet ex non uno Demosthenis loco, ut oratione περὶ παραπρεσβείας. Α'νεγὰς ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. A Græcis igitur hunc morem caussas agendi accepere Romani. Nempe eo fine, ut tum actori, tum reo constaret, quamdiu sibi dicere liceret. Nota res e Tullio, Martiale, aliis. Eleganter *clepsydram* περιφράζει Appuleius, pene initio lib. III. Met. *Sic rursum præconis amplo boatu citatus accusator, quidam senior exsurgit, & ad dicendi spatium vasculo quodam in vicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populum sic adorat*. Quo ex loco cognoscimus, etiam Appuleii tempore durasse morem *dicendi ad clepsydram*. Quod ipsum etiam paret ex illo ejusdem scriptoris, in Apolog. *Quoniam tamen mihi pro accusationis longitudine largiter aquæ superest, cedo, si videtur, singula consideremus*. Consuetudo hæc, quam in Græcia fuisse antiquissimam diximus, Romæ demum instituta est, post tertium Pompeii consulatum, unde is, libello de caussis corruptæ eloquentiæ primus frena injecisse dicitur eloquentiæ, quia antea liberum erat oratoribus dicendi tempus. Damnat eum *ad clepsydram dicendi* morem Plinius epist. ad Arrianum. Quomodo vero hujuscemodi instrumentis *horas* illas *temporarias*, quas Græci καιρικὰς vocant, veteres metirentur, & diebus prope singulis variarent, vide apud Vitruvium, lib. IX. cap. IX. De *forma clepsydræ* vide quæ erudite notavit Petavius ad Dionem Synesii. Videntur autem *clepsydram* quoque dixisse vas illud, quo mos est hortum irrigare: qua de re vide Pet. Victorium, lib. XXXII. var. Lect. c. I. A κλεψύδρα diminutivum est κλεψύδριον. Ad cujus vocabuli similitudinem αλεψαμμίδιον dicimus vas illud, quo horas metimur effluxu arenæ, quæ Græcis ἀμμος, & ὑποκοριστικῶς, ἀμμίδιον dicitur.

Clericus, κληρικὸς, cujus vocis originem indicat his verbis Hieronymus, epist. ad Nepot. *Clericus interpretetur primo vocabulum suum, & nominis definitione prolata nitatur esse quod dicitur. Si enim κλῆρος Græce, sors Latine appellatur; propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars, Clericorum est*. Hæc Hieronymus. Sunt, qui vocem hanc eo argumento oppugnant, quod fideles omnes sunt sors Domini: ut testatur Petrus, I. ep. cap. V. Quamquam Hieronymus, & Œcumenius hic quoque *cleri* vocem de *clericis* interpretentur. Verum etsi nullus ambigam, quin genuina sit prior loci Petri interpretatio: non tamen iis assentiri possum, qui hinc consequi putant, vocabulum *clerici* esse plane superbum atque arrogans. Nam ut omnes Israëlitæ erant sors Domini, omnibusque communis fuit sortitio in terra Chanaan: ac nihilominus Deus tribum Levi, Num. XVIII. vers. XX. & Deuter. XVIII. II. peculiariter vocat partem & hereditatem suam: ita, quod universis fidelibus *clerici* nomen competit, id minime impedit, quo minus præ laicis, sive ut Paulus Apostolus vocat ἰδιώταις, peculiari ratione, qui sacris vacant functionibus, quasque *personas Ecclesiasticas* vocant, hoc nomine insigniri possint. Si quis nihilominus eam vocem, ut ambiguam refugiat, per me licet. At iis adsentiri non possum, qui simpliciter damnant, ac distinctionem hanc Ecclesiæ, in *clericos*, & *laicos*, tantum non nuper inventam putant. Nam reclamant, & Patres & Concilia antiqua. Sane canones pene singuli Concilii Niceni primi passim agnoscunt. Imo jam Tertulliani ætate eam obtinuisse, indicat hic locus, lib. de Monogamia: *Cum extollimur & inflamur adversus clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacerdotes*, &c. Et post: *Laicis vero quia monogamia non convenit; cætera quoque aliena sunt*. Laici autem appellati a λαὸς, id est, *populus*: quasi dicas *populares*, & nullo munere ecclesiastico fungentes. Est & altera nominis ratio. Nam non tantum *clerici* videntur dici potuisse, quia sint quasi *hereditas* (id enim *sors* hic notat) *Domini*: sed & quia primo *sortitione* eligi soleant. Quippe Isidorus, cap. *Cleros*, distinct. XXI. ex verbis Augustini in Psalm. LXVII. ait: *Cleros, & clericos, hinc appellatos credimus, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum*, &c. Item Hieronymus ipso cap. Duo. XII. q. I. *Clerus enim Græce, Latine sors: inde hujusmodi homines vocantur clerici, id est, sorte electi: omnes enim Deus in suos elegit*, &c. Prior tamen originatio magis placet. A *clerus* & *peplus*, est *clerspeplum*, quod corrupte nunc *liropipium* effertur.

Clibanus, κλίβανος, quod Doricum pro κρίβανος, ut Etymologus ait. Κρίβανος autem, juxta Eustathium, quasi κριθῆς βαῦνος, id est, *hordei fornax*. Proprie igitur signat, in quo hordeum coquitur: etsi ad alia quoque transferatur. Videtur autem huc etiam pertinere ea *clibani* notio, qua *loricæ genus* notat. Nisi a Persis hæc significatio. Sane *cataphractos* a Persis vocari *clibanarios*, clare scribunt Capitolinus, in Alexandro Severo, & Ammianus Marcellinus, lib. XVI. Illius verba sunt ista, ex actis, *Cataphractarios, quos Persæ clibanarios vocant, decem millia interimus*. Ammianus autem hunc in modum scribit. *Sparsi cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persæ*. Possis tamen utrinsque verba ita capere, ut hoc solum velint, Persas sua lingua vocare *cataphractos* vocabulo quodam, quod Græci *clibanarium* vertunt: ita autem nuncupari a Persis ob similitudinem *clibani*, quam referunt. Ita non origine barbarum sit hoc nomen, verum Græcum. Sane vel Persicum esse, vel a *clibani* figura formari, credere malo: quam ut κλίβανα, quasi καλυβῖνα dicantur ἀπὸ τῶ καλύπτειν, quod voluisse videtur auctor Glossarum

 nomicarum.

nomicarum. Caeterum ad pleniorem *clibani* descriptionem pertinent, quae continuo subdit Ammianus, post verba ante allata: *Thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros, quos laminarum circuli tenues, apti corporis flexibus, ambiebant, per omnia membra deducti: ut quocumque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret, junctura cohaerenter aptata.* Et Nazarius in Panegyrico, quem dixit Constantino A. *Operimento ferri equi atque homines pariter obsepti. Clibanariis in exercitu nomen est. Superne omnibus tectis equorum pectoribus demissa lorica, & crurum tenus pendens, sine impedimento gressus, a noxa vulneris vindicabat.* Non parum lucis haec capiunt ex iis, quae de variis loricarum generibus, & Parthorum cataphractura, Lipsius tradit, lib. III. de Mil. Rom. dial. VI.

CLIENS, quasi *coliens*, sive *colens*, ut post Isidorum, cum alii scripsere, tum Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. Marinus Becichemus, epistolicarum quaestionum cap. XLVI. & Erythraeus indice Virgiliano, in *Imago*. Vel potius, *cliens* factum a κλείω, hoc est, *celebro*, *honoro*. Unde & musarum una *Clio* dicebatur. A κλείω, fit κλείων· sed ἀναλογίᾳ Latina, quasi a *clio*, *cliens*, maluere [a κλύων, ἐπακούων.] Sed, seu a *colo*, seu a *clio* malis, caussa nominis erit, quod *clientes* patronos colerent ac honorarent. Nam Romulus, cum patres plebejosque discrevisset, neque inter eos esset dissensio, permisit unicuique plebejo ut, quemcumque ex patrib. vellet, patronum sibi cooptaret: ut docet Dionysius Halicarnass. lib. II. Fallitur Plutarchus in Romulo: cum ait, patronos creatos, ἐκ τῶν πολλῶν. Cujusmodi vero jus inter patronos & clientes fuerit a Romulo statutum (quo inter eos ad multas aetates benevolentia conservata est) apud utrumque horum, Dionysium dico ac Plutarchum, legi potest.

CLINGERE, Festus exponit *cingere*: atque addit, *A Graeco* κλείειν *dici manifestum est*. Κλείειν est, *claudere*, seu *cludere*. Et in Glossis Isidori est *Clingit*, *cludis*. Ubi legendum, *cludit*. Fortasse & in Festo pro *cingere* legendum *cludere*. Nam facile *l* in *i*, *u* in *n* mutari solet. Haec probarem, nisi in MSto Festi, pro κλείειν esset κίγκλον, inque aliis κιγκλίζειν. Quare vera fortasse lectio, *Clingere a Graeco* κιγκλίζειν *dici, manifestum est*. Κιγκλίζειν, est *crebro corporis motu imitari motacillam*, quae κίγκλος dicitur, & σεισοπυγὶς, quia σείει τὴν πυγήν. Vide de *cinclo* ave Hesychium, & Suidam.

CLINICUS, κλινικὸς, a κλίνη, id est *lectus*. *Clinicus* est medicus visens morbo cubantes in lectulo. Sic usurpatur cum in ἀνθολογίᾳ Graeca, lib. II. εἰς ἰατρούς, tum in Veteri inscriptione, quae Romae exstat: P. DECIMUS L. HEROS MERULA MEDICUS CLINICUS, CHIRURGUS OCULARIUS &c. Indeque medicina ipsa *clinice*, apud Plinium, lib. XXIX. cap. I. Sed & *clinici* dicti vespillones, quia κλίναις efferunt mortuos. Lusit hujus vocis ambiguitate Martialis, lib. I. ep. XXXI.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus:
Coepit, quo poterat, clinicus esse modo.

At post Plinii tempora aegri ipsi, quia lecto affixi essent, *clinici* dicebantur. Hieronymus, in epitaphio Paulae matris: *Quis clinicorum non ejus facultatibus sustentatus est?* Usus & Cyprianus. Sed in vulgatis codd. olim *clunicorum* fuit: quod Beroaldus interpretabatur, *Clunibus morbosi, & languidi*. Sed in adducto Hieronymi loco, non habet interpretatio ea locum. Hieronymus Mercurialis lib. III. var. lect. monet *clinici* vocem etiam ab Hermolao Barbaro adstructam esse ex Sacris Bibliis. Et sane apud Barbarum, ad Plinii lib. XXV. cap. V. haec verba invenio: *Scio, in Literis Sacris legi, Petronillam ex morbo clinicam fuisse, quasi paralyticam sideratamve, propterea que decumbentem grabato, quem Graeci clinen vocant.* Ubi nisi per *Literas Sacras* intelligas *scriptorem aliquem Ecclesiasticum*, puerilis fuerit memoriae lapsus, cum nusquam in Sacris Petronillae fiat mentio, nec *clinici* vox unquam apud vulgatum interpretem reperiatur.

CLINO, a Graeco κλίνω, quod idem signat. Usus Lucretius: lib. II.

Quare etiam atque etiam paullum clinare necesse est
Corpora . . . .

Sic enim recte quidam vett. libb. non, *inclinare*. Cicero, in Arateis:

Et clinata magis paullo est aquilonis ad auras.

Hinc *clinamen*, pro *inclinatione*, seu *declinatione*, Lucretius, lib. II.

Id facit exiguum clinamen principiorum.

Ab eodem non modo verba *acclino*, *reclino*, *inclino*, *declino*, sed etiam nomina *acclinus*, vel *acclinis*, ὁ ἐπί τινι κεκλιμένος, & *reclinus* vel *reclinis*, ὁ εἰς τὰ ὀπίσθεν ἐπικεκλιμένος. Sed pro *acclinis*, & *reclinis*, saepius in vulgatis corrupte editum *acclivis*: vel *reclivis*: ut in Vopisci loco, & gemino Marcellini, factum ostendit Casaubonus, ad Historiae Augustae scriptores. Decimo quoque Aeneïdos libro, ubi in vulgatis *acclivis*, in antiquis *acclinis* per *N* scriptum esse observavit Pierius. Sunt vero & quaedam in usu apud Latinos, quae descendant a Graeco κλίνω, vel ejus compositis. Frequens sane Astrologis, & aliis vox *clima*. Id *inclinationem caeli* significat: ut ait Vitruvius, lib. I. cap. I. Pontanus, lib. I. de caelestibus, nove appellat *clivum*. A κατακλίνω lecti *cataclita* dicuntur Tertull. lib. de Pall. cap. III. *Decubationes* vocat Spartianus, in Heliogabalo.

CLITELLAE, [κανθήλια] sunt sellae dossuariae, jumentis imponi solitae, ad onera commodius gestanda. [quasi *cillitellae* a *cillo mulo*.] Alias quoque haec vox significationes habet, ut indicat iste locus Festi: *Clitellae dicuntur non tantum ea, quibus sarcinae colligatae mulis portantur, sed etiam locus Romae, propter similitudinem: & in via Flaminia loca quaedam devexa subinde & accliva. Est etiam tormenti genus eodem nomine appellatum.* Quod ad etymon, *clitella* ὑποκοριστικὸν est a *clita*, quando a Graecis. Nam κλίνω, *clino*, sive *inclino*, unde κλιτὸς, *declivis*, a quo κλιτὺς, vel κλιτὺς, *montis devexitas*, & ἐπκλᾶς *locus declivis*. Sane hoc etymon non tantum convenit *clitellis*, qua *Romae locum* notat *declivem*; sed etiam qua *dossuarias jumentorum sellas* significat: quippe quorum latera item *declivia* sunt, uti jumentorum dorsa. At neutiquam probare possum, quod Perottus scribit, *clitellas* dici a *colendo*, quia sint *jumentorum cultus atque ornamentum*. Qui vero sic dici ajunt, quia *culo* sint *proximae*, plane indigni sunt quorum ratio habeatur.

CLIVUS, Graece κλιτὺς, quod Aeolice fit κλιτὺς, unde *clivus*. Ita dicitur ἀπόκλιμα τοῦ ὄρους, *devexitas montis*, sive *latera ejus proclinata*. Estque κλιτὺς a κλίνω, *clino*, *proclino*. [est ex κλίτος ὑψηλὸν Hesych.] Etsi autem clivus dicatur *de adscensu*, & *descensu*; tamen proprie magis *de ascensu*. Gloss. *Clivus*, ἀνάβασις. Ut apud Plautum: *Adversus clivum te quadrupedem agitabo*. Itidem Mela, lib. I. cap. XIII. *Montem decem stadiorum clivo satis arduum*. Ovid. in epist.

. . . . Clivo sudamus in uno.

Hinc *clivius*, id est, *arduus*, Festus: *Clivia auspicia dicebant qua aliquid fieri prohibebant. Omnia difficilia, clivia vocabant, unde & clivi loca ardua.* Verum, *clivius* potius, a *clivo*, hoc a κλιτὺς, id a κλίνω, ut diximus. Quod autem *clivium* pro *arduo* dixere, hoc inde est, quia *difficilis* est *per clivum adscensus*. At *facilis a vertice descensus*. Unde vox *proclivis*, pro *facili*. Ejusdem originis sunt, *acclivis*, & *declivis*. *Acclive*, τὸ ἀνάντες. *declive*, τὸ κάταντες. Etiam *inclives* erat apud Manilium. Sed *inclines* exposuit Scaliger.

CLOACAE geminum etymon legas in Festi epitome. Unum his verbis: *Cloacae, a conluendo dictae*. [κλύζειν] Alterum, istis, si vulgatis codd. fides: *Cloacare, inquinare: unde & cloaca dicta*. Sed ut a βόλβιτον, ipso teste Festo, est *imbulbitare*, hoc est, *stercore inquinare*: sic etiam a *cloaca* fuerit *cloacare*, hoc est *cloacae sordibus inquinare*: *cloaca* vero est ab

antiquo

antiquo *cluo*. Quare, nisi in vett. lapp. & nummis *cloaca* legeretur per e, quemadmodum monuit *Aldus*: videri possit potius *cluaca* scribendum per *u*. Id quidem prætulit Marius Victorinus, lib. I. *Non est*, inquit, *cloaca*, *ut putatis*, *sed cluaca*, *quasi concluaca*. Clue autem dici solere pro *colluo*, inde cognoscitur, quod *cluo* veteribus notarit *purga*, Plinio teste, qui & Venerem *Cluacinam* hinc dictam monet. Vide quæ hac de re diximus in *Clueo*. *Cloacale* flumen, in quod *cloacæ* confluunt. Festus: *Cloacale flumen dixit Cato, pro cloacarum omnium colluvie*.

C**LVEO**, Nonio interprete, est *nominor*: quomodo accipi ait in illo Lucilii sat. 3.

Cuja opera terginus' calix per castra cluebat.

Sic legit Scaliger; ut sententia sit, frugalem imperatorem, vocatum a militibus *terginum calicem*, quia nempe in castris pro *argenteo calice* uteretur *tergino*, hoc est, *scorteo*: qualium hodieque in Germania usus est. Idem Nonius citat illud Ennii, in Ambracia:

Per gentes esse cluebat omnium miserrimus.

Ubi potius interpreter, *dicor*, quam *nominor*. Neutra tamen significatio propria est. Κυρίως enim notat *audio*, ut quod sit a Græco κλύω, id est *audio*. Verum, quia qualis quis audit, talis dicitur; & qualis vere dicitur, talis est: hinc μετωνυμικῶς *cluere*, ponitur pro *dici*, vel *esse*. Plautus, Capt. sc. *Injicite huic actutum*:

Facito ergo tu, ut *Archerunti clueas gloria*.

hoc est, ut apud inferos sis nomine clarus. Et Amph. II. II. *Victor vir belli clueat*, id est, *nominetur, ac celebretur*. Quamquam hoc in loco non consentiunt MSSti, cum in quibusdam *clueat*, in aliis vero *reducat*, legere sit. Quemadmodum igitur apud Græcos κλέος (quod a κλύω, quasi κλύος, dicitur) proprie notat *famam*, secundario *nominis celebratatem*: quemadmodum item κλυτὸς primo notat eum, cujus nomen κλύεται, hoc est, ἀκούεται, ac ex consequenti, *clarum*, *celebrem*: sic quoque *cluere* primario est *audire*; secundario, *dici*, *nominari*, *esse*. Parque ratio est in antiquo *clutus*, & composito ejus *inclutus*: ubi *IN* auget; ut *inclutus* sit, *qui valde cluet*: hoc est, *qui celebris est*. Vocis *clutus*, & *inclutus*, meminit Festus: *Clutum*, inquit, *Græci κλυτὸν dicunt. Unde accepta præpositione fit inclutus. In enim sæpe augendi caussa adjicimus*; ut, *invocavit*, *inclamavit*. Item: *Inclutus*, *nobilis*, *clarus*. In antiquis libris, & *inclytus*, & *inclutus*, & *inclitus* legas; uti *lacryma*, *lacruma*, & *lacrima*. Non dubito autem, quin omnibus verisimilius videatur, *cluere* ἀμέσως venire a κλύω, uti diximus: quam ut a κλύω quidem fit κλέω, & κλέος, *E* pro *V* subeunte; a κλέω autem veniat *cluo*, *V* in locum τοῦ *E* redeunte. Id non monuissem nisi doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, scripsisset, *clueo* venire a κλέομαι, *E* in *V* mutato, quomodo a σκέπαλος est *scapulus*; a τύπω, *tundo*; a καταπέλτης, *catapulta*, &c. Porro, præter dictas, verbum hoc *cluere* aliam quoque significationem habet. Nam interdum notat, *purgare*: nec displicet sententia Turnebi, qui, lib. XXIII. cap. XII. *cluo* hac significatione, contractum censet ex *colluo*: qua ratione & *cloaca* dicimus pro *colluaca*. Ab hac *cluendi* acceptione dicta Venus *Cluacina*: quod clare indicat hic locus Plinii, lib. XV. cap. XXIX. *Quippe ita traditur; myrteâ verbenâ Romanos Sabinosque, cum propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant*. Hæc ille. Sane nemo ambigit, quin *luere* sit *purgare*, unde *Lua mater*, dea quæ *luebat*, hoc est, *purgabat*: unde & ei ad lustrandum hominum cædem hostium arma spoliaque incendebantur, ut ex Livio constat. Par ratio compositi *colluo*, unde *cluo* a quo *Cluacina*. Nam princeps litera ostendit, non esse a simplici *luo*, quasi *Luacina*, sed a composito ejus *cluo*, seu *colluo*. In nonnullis Plinii codicibus pro *purgare* legas *pugnare*. Ac *cluere* quoque hanc significationem habuisse, eo evinci videtur, quod a *cluendo*, *clupeos* dictos putarit perversa Grammaticorum subtilitas: quemadmodum tradit Plinius, lib. XXXV. cap. III. Ideo & juniorum quidam *Cluacinam* interpretantur *armatam*, cujus templum non procul a foro fuit. Sed locum Plinii pensiculanti parebit, in eo non tam *pugnandi*, quam *purgandi*, verbum habere locum. Quin etiam, quia *cluere* notat *celebrari*, quibusdam *Cluacinam* hinc dictam placet: atque hanc esse caussam ajunt, cur, qui gloriæ studerent, sæpe essent apud Deæ hujus sacrum. Plautus, Curcul. IV. I.

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in comitium.

Qui mendacem & gloriosum, apud Cluacinæ sacrum.

Imo & quartum apud Patres leges *Cluacinæ* etymon, sed quod non tam ex antiquis hausisse, quam ipsi commenti videantur. Lactantius, lib. I. cap. XX. *Cloacinæ simulacrum in cloaca maxima repertum Tatius consecravit: & quia, cujus esset effigies, ignorabat, ex loco illi nomen imposuit*. Idem his verbis innuit Cyprianus, lib. de idolorum vanitate: *Deam quoque Cloacinam Tatius & invenit & coluit*. Quod si ut putamus, id jocularе Christianorum commentum est, fallantur necesse est Gyraldus, & alii, qui diversas faciunt Deas, *Cloacinam*, & *Cluacinam*; ac illam a *cloaca*; hanc a *cluendo*, sic dictam putant.

C**LVNIS**, Isidoro, lib. II. cap. I. sic dici videtur, quia sit prope intestinum, quod κῶλον dicitur. Perottus tradit, sic vocari, quia sit proxima *culo*. Sic enim in Aldina quoque scriptum, non *colo*. Sed quanto verisimilius, si dicamus esse a κλύζω, hoc est *abluo*, *purgo*, *expurgo*; unde κλυστὴρ, hoc est, medicamentum, quod liquidum intestino injicitur ad abluendam alvum: item instrumentum quo medicamentum hoc injicitur. Usi e Latinis, Celsus, Suetonius, Plinius; ejusdemque originis est *cataclysmus*, κατακλυσμὸς, quo *diluvium*, sive *terrarum inundatio*, significatur. Sic usurpatur apud Matthæum, cap. XXIV. A *clunis* est *cluna*, de quo separatim. Item *clunaculum*, seu *clunaclum*: cujus & Gellius meminit, lib. X. cap. XXV. ubi recenset, telorum, jaculorum, gladiorumque vocabula, a se in historiis vett. reperta. Originem vocis adfert Festus his verbis: *Clunaculum cultrum sanguinarium dictum, vel quia clunes hostiarum dividit, vel quia ad clunes dependet*. Ubi pro *sanguinarium* Scaliger monet legendum *victimarium*; vel, quod magis probat, *saginarium*; quod nempe eo interficerent pecora saginata. Ita *clunaclum* proprie fuerit culter poparum. Cum autem duplicem etymologiam ponat Festus, posteriorem magis verisimilem puto. Censet Casaubonus, *clunaculi* voce usum Appuleium in Apologia, quo loco in vulgatis legitur, *sine cludine saltas*. Vulgatam tuentur alii, ac *cludem* a *cludendo* dictum fuisse ajunt, cultrum cæcum & manubrio inclusum, ita ut levi motione in longitudinem exiret. Vide, cum ea quæ ad illum locum notavit Scipio Gentilis, tum etiam Justum Lipsium, lib. I. Elect. cap. XXVIII. Beroaldus ad VIII. Met. Appuleii deducit a *clunis* *clunicus*: atque ita dici ait, qui essent *clunibus morbosi*, ac *languidi*. Hieronymum autem eo usum vult in epitaphio Fabiolæ, item Cyprianum. Addit interim, nisi sic in omnibus codd. inveniret, utrobique se *clinicus* lecturum, ut ita ægroti dicantur ἀπὸ τῆς κλίνης. Sed *clunicus* vox nihili est. Quare quod timide innuit Beroaldus, id non assis esse mihi certum est, non arbitrarium. Vide quæ hac de re diximus in *Clino*.

C**LVRA**, est πίθηκος, ut exponitur in Glossis Philox. Isidorus, lib. XII. cap. II. ait, *cluram* dici *simiam*, *quæ caudam habet*. Sic enim ibi legendum. In MSto meo est *cruram*, nolus litteræ errore. Sed errat, quod putat, sic vocari *caudatam*. Contra enim sic vocatur, *quæ cauda caret*, *natesque habet apertas*: ut κερκοπίθηκος, *quæ caudam habet*. Nomen κατὰ συγκοπὴν factum ex κόλουρα, hoc est: *cauda carens*. Nam οὐρὰ, *cauda*; κόλος, & κολοβὸς, *mutilus*, *truncus*: unde κόλουρος & κολόβουρος, *cauda defectus*. Ex *celura* vero est *clura*; ut a γένος, *genus*; a βάλανος,

sen *γάλανος*, *glans*; & treecentis id genus. Festus tamen, si Paullo credimus, pro *clura* dicendum putavit *cluna*. Sic enim scribit: *Clunas simias a clunibus tritis dictas existimaat*. Sed fortasse *cluras* scripseras Festus, vel Vertius. A *clura* est *clurinus*, Plautus, Truculento, II. II.

. . . . *Tu vero clurinum pecus*
Advenisti huc nos tentatum, cum exornatis ossibus.

Ita in vett. fuisse libris indicant Anselmi epiphyllides: quæ cum Saraceni & aliorum notis editæ Venetiis, ante annos C. & amplius. Est & in vett. libb. XII. *Nam quid in homine pulcrum est? quid, quæso, admirabile, vel decorum, nisi quod & clurino cum pecore nescio quis auctor voluit esse commune?* Errant qui *ælurino* substituunt, quod esset *felino*, ab *αἰλουρος*. Nam omnino rectum est *clurinum*; vel, si ulla mutatione opus (quod minime puto) scribendum *cluninum*: quod placuit Coleto, qui & apud Servium e Fuldanis membranis legit: *Plautus cluninum pecus simias dixit*. Eademque est sententia Josephi Scaligeri ad Festum, & Bonaventuræ Vulcanii ad Glossographos, quorum uterque, in Gloss. Philoxeni, pro *cluna* corrupte *clura* legi putant. Sed, ut dixi, nihil mutatione opus. Omnino enim rectum est *clura*. Imo, ut *cluna* primo dixissent a *clunibus tritis*, ut in vulgatis est Festi codd. non tamen hoc impediret, quominus rectum quoque esset *clura*. Nam solet *N* abire in *R*: quomodo dixere *contumio* & *cortumio*, *condolium* & *cordolium*, *gnoma* & *gnora*, *præcidanea* & *præcidarea*, multaque id genus alia.

CLYPEUS, sive *clupeus*, quidam deducunt a *cluendo*, hoc est, *pugnando*. Horum sententiam improbat Plinius, lib. XXXV. cap. III. *Scutis*, inquit, *qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit, a cluendo*. Vult Plinius *clypeos* dici, quasi *glypeos*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod est, *scalpere*, quod cæletur insculptis imaginibus. Verum alii, etsi cum Plinio Veronense (hæc enim ei patria, unde Catullum, conterraneum suum appellat) damnant sententiam eorum, qui a *cluendo* deducunt (quam, mirum, & Plinium Novocomensem sequi, ut mox videbimus,) tamen, quod cælatura tantum pertineat ad ornatum, censent potius quærendum ἔτυμον ab usu. Itaque cum Servio, ad VII. Æn. & Isidoro, lib. XVIII. cap. XII. deducere malunt a *κλέπτειν*, quia *tegeret*, & quasi oculis *furaretur* lævam hominis partem, ea enim *clypeo* inumbrabatur: quod & ratio docet, & Maronis aliorumque auctoritas. Alii eamdem ob caussam *clypeum*, quasi *calypeum*, per syncopen dici ajunt. Nam *καλύπτειν*, *tegere*. Sed multo simplicius veriusque *clypeum*, cum Salmasio, factum dixeris κατὰ μεταθεσιν ex κύκλιον. Nam κύκλος ἀσπίς, ut est in Glossis. Et Æoles, eorumque exemplo Romani, mutant *K* in *P*: ut λύκος, *lupus*; σηκὸς, *sepes*. [ex Græco κόλλοψ & κάλλοπες dicti *clupei*. Hinc Africæ urbs quæ Græcis Κόλλοψ, Latinis *Clupea*.] Ridicule vero Plinius Nepos, qui inter *clypeum*, & *clupeum*, distinguit, ac per *I* vult esse pugnatorium, a *clependo*: per *V* esse imaginem; a *cluendo*. Auctor Charisius, qui hanc sententiam optime refutat communione literarum *I* & *V*, ut *optimus optumus*, *maximus maxumus*: in quibus nulla differentia. Velius quoque Longus recte monet, quamquam *clypeus* alii per *I*, alii per *V* scribunt; tamen sive hac, sive illa litera, scribatur, enuntiationis sonum temperandum esse, ut neque *I* nimis exile sit neque *V* nimis plenum: at vanam esse eorum differentiam, qui alterum a *clependo* putant dictum. Quare nec audiendus Cornelius Fronto, qui *clupeum armorum*, *clipeum imaginis* esse ait. At magis verisimilis eorum sententia, qui differentiam quidem agnoscunt; sed generis, non literarum, quomodo Labienus, Charisio teste, *clipeus* voluit esse scutum, *clipeum* vero imaginem. Atque huc respexit Trebellius Pollio, quo loco agit de *clipeo*, qui Claudio Augusto, Senatus decreto, positus est: *Illi*, inquit, *clipeus aureus*, *vel*, *ut Grammatici loquuntur*, *clipeum aureum*, *Senatus totius judicio in Romana curia collocatum est*. Interea ne hanc quidem differentiam observant antiqui, quemadmodum idem Sosipater probat, isthoc Asinii, de provinciæ heredibus: *Clypeus prætexta imaginis positus*. At neutiquam superiorem Trebellii locum intellexit Paullus Manutius. Nam, notis ad epist. XII. lib. V. ad fam. hoc ex loco colligit, velle Trebellium *clypeus*, ex Grammaticorum sententia, non esse Latinum. Itaque refutatum it hanc sententiam loco Cic. II. de Fin. ubi Epaminondam quæsisse ait, *salvusne esset clypeus*. At non dubitavit Trebellius, quin *clypeus* diceretur; sed respexit ad id quod Grammatici, cum pro imagine ponitur, in neutro usurpandum putant. Nihilo verius quod ibidem scribit Manutius, poëtas semper *clypeus* dicere in masculino. Nam dixit Maro, IX. Æn.

Dat tellus gemitum, & clypeum superintonat ingens.

De etymo & ὀρθογραφίᾳ hujus vocis satis diximus. Abunde enim hinc liquere arbitror, non differre hæc sex; *Clypeus*, *clupeus*, *clipeus*, *clypeum*, *clupeum*, aut *clipeum*. Quod si & aliqua desideras de *clypei* forma, materia, usu, adi Aldum Manutium, lib. III. de quæsitis epist. VI. De imagine thorace tenus in *clypeo* expressa, vide Jos. Scaligerum, ad annum Eusebii MMCCLXXXVI. pag. CCXVIII.

C N

CNEPHOSUM, ut Festus testatur, veteres dixere pro *tenebricoso*, a Græco κνέφας, quod *obscurum* interpretatur. Arbitror autem, hoc esse a νέφος id est, *nubes*, ut κνέφος proprie signet *tempus nubilum*. Nisi esse malis a גנב, *furatus est*. Sane tenebriones, ac fures, cælum amant *cnephosum* ac tenebricosum.

CNISSA, usurpat Arnobius, lib. VIII. Plane Græcum est κνίσσα. Latini *nidorem* vocitant.

CNODACES, juxta Philandrum sunt *ferrea rotunda subscudiculæ, in extremis scaporum vel axium capitibus implumbata adactave, per quas in armillis (eo nomine accipe ferreos annulos, & veluti umbilicos in arrectariis aut transversariis) scapi, aut axes, etiam torni, versantur*. Est vocabulum plane Græcum: nam qui Vitruvio *cnodaces*, Heroni item κνώδακες vocantur.

C O

COACTILIUM meminit Ulpianus, l. argumento. XXV. §. Aristo. ff. de auro & argento leg. Recte autem censet Laz. Baifius, sic dici, quæ vulgo a Feltro urbe ab Italis Celtisque *feltra*, a Belgis *vilten*, appellantur. Græci nominant πιλήματα, vel πιλωτὰ κτήματα, a πιλέω, id est, *stipo*, *cogo*. Vocantur autem tum *coactilia*, tum πιλήματα, quia sunt e *lana coacta*. Itaque *coactilia*, signat Plinius, cum scribit, lib. VIII. cap. XLVIII. *Lanæ & per se coactæ vestem faciunt*. Subjicit deinde: *Si addatur acetum, etiam ferro resistunt*. Ideo *coactilium* istiusmodi usus in bello maximus fuit: unde auctor libelli de reb. bellicis, ad Theodosium, ubi de Thoracomacho tractat. *Hoc enim vestimenti genus, quod de coactili, ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, timoris sollicitudo sollertia magistra composuit*. Jul. Cæsar appellat *subcoacta*. Sic enim scribit lib. III. de bello Civili: *Atque omnes fere milites, aut ex subcoactis, aut ex centonibus, aut ex coriis tunicas ac tegmenta fecerant, quibus tela vitarent*. At cave, cum viro longe doctissimo *coctilia* confundas cum *coactilibus*; *coctiliarium* cum *coactiliario*. Nam quemadmodum & monet Jos. Scaliger, notis ad Eusebium, *coctilia* dicuntur ligna cocta aut arida, quæ ἄκαπνα in lemmate Martialis, & καγκάνα, aut αὖα, Græcis poëtis appellantur. Itaque apud Capitolinum, in principio vitæ Pertinacis, dicitur Successus, Pertinacis pater, exercuisse *negotiationem lignariam*, quam postea *coctilitiam* nominat. Apud Trebellium quoque Pollionem, in Claudio, ex epist. Valeriani Augusti legas: *batilla coctilium*. Nempe quia ut plurimum coctilia in batillis accenderent. Ergo *coctiliarius* est coctorum lignorum negotiator; *Coactiliarius* vero

vero *κιλωποιός*. Dicta *coctilia*, quia cocta; ut *acapna*, quia non faciant fumum. Nam *κάπνος*, *fumus*. Hinc Ulpianus, lib. CLXVII. de verb. signif. ea appellat, *ligna cocta ne fumum faciant*. Rationem parandi ligna *acapna* cognoscimus ex illo Theophrasti, lib. v. Histor. *δριμύτατος ὁ κάπνος συκῆς, καὶ ἐρινεῶ, καὶ εἴ τι ἄλλο ὀπῶδες. αἰτία δὲ ἡ ὑγρότης. φλογισθέντα δὲ καὶ ἀποβρεχθέντα ἐν ὕδατι ἐπιρρύτῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ξηρανθέντα, πάντων ἀκαπνότατα, καὶ φλόγα μαλακωτάτην ἀφίησι*. Aliam quoque rationem indicat Cato, cum sole cocta, & consperfa amurca, fumum facere negat. Utrumque locum suggessit Casaubonus, notis ad Capitolinum.

COALEO, unde *coalesco*, est a *con* & obsoleto *aleo* pro *alo*. Nam ut *strideo* & *strido*, *ferveo* & *fervo*, *oleo* & *olo*, ita *aleo* & *alo*, dixisse veteres videntur. Sed Lambinus, in lib. II. Lucretii, ab *oleo* esse dicit, eoque *cooleo* & *coolesco* dicere jubet. Quibuscumque vero locis *coalescere*, vel *coalitum* apud antiquos legimus, loca ea esse corrupta, ac *coolescere*, & *coolitum*, rescribi debere, arbitratur. Ac pro hac sententia adfert, quod Festus *olescere* interpretetur, *crescere*. Festi verba, juxta Scaligeri restitutionem sunt ista: *Adolescit ab olesco, id est, cresco, venit. Unde fiunt adultus, adolescens, altare, eo quod in illo ignis excrescit; & exoletus, qui excessit olescendi, id est, crescendi, modum; & inolevit, id est, crevit*. Idem Festus: *Suboles ab olescendo, id est, crescendo dicta, ut adolescentes quoque, & adultæ, & indoles dicitur*. Et hæc quidem vincunt, *olescere* dici pro *crescere*: sed minime docent, *coolesco* dici debere. Nam ut ab *olendo olescere*, ita ab *alendo alescere* dicebant. Lucretius, lib. II.

Donec adolescendi summum tetigere cacumen.

Vatro, lib. I. de R. R. cap. II. *Illic* (sub polo Arctico) *in semestri die aut nocte quemadmodum quicquam seri, aut alescere, aut meti possit?* Utitur eodem, cap. XLIV. ejusdem libri, & cap. IV. lib. II. Quare, cur *coaleo*, aut *coalesco*, quod in variorum adeo scriptorum tot codd. manuscriptis constanter invenitur, damnatum eamus cum Lambino, justa ratio non est.

COCCUS, *κόκκος*, frutex, uti *κόκκον*, granum ejus. Ab eo *coccus* apud Lampridium & passim *coccinus*, *κόκκινος*. ab hoc passim *coccinatus* apud Martialem, hoc est, *coccinis indutus*. Est vero *coccus* frutex surculosus, parvus, cui grana adhærent lentis faciem referentia, quibus granis sericea laneaque stamina tinctores inficiunt. Auctot Dioscorides, lib. IV. cap. XLIII. sive juxta aliorum distinctionem XLVIII. In Turdetania, Lusitaniæ regione, ubi hodie Algarbiæ regnum, nasci eam scribit Strabo, lib. III. Similiter Plinius laudatissimam nasci tradit, in Galatia, & circa Emeritam, Hispaniæ civitatem. Vide eum lib. IX. cap. XLI. Hinc *Galatiæ rubens granum* vocat Tertullianus. Sed & in Africa crescere docet idem, lib. XXII. cap. II. Nunc etiam in Peloponneso, aliisque Græciæ locis, nascitur, ut auctor Sipontinus. Ex his satis paret, *coccinas* sive *coccineas* vestes non esse easdem ac *purpureas*: quod Guarinus in Lexico suo tradit, in voce *κόκκος*. Nam *purpura* est genus conchæ in mediis faucibus liquorem illum habens tingendis vestibus expetitum: ut testatur Plinius, lib. IX. cap. XXXVI. At *coccus*, uti vidimus, est genus fruticis. Nec materiæ tantum ratione, sed & colore ipso, differunt; unde est, quod Ulpianus, *l. si cui lana*, de legat. III. clare negat, *coccum* contineri *purpuræ* appellatione. Quare mirari quis possit, quod chlamys, quam Matth. cap. XVII. XXVIII. vocat *coccinam*; eam Marcus, cap. XV. XVII. & Johannes, cap. XIX. II. *purpuream* appellent. Solvitur hic nodus, si dicamus, latius *purpurei* voce usos Marcum & Johannem, nec deesse ejus acceptionis exempla apud classicos scriptores. Nam & Horatius similiter, lib. II. Sat. VI.

. . . . Jamque tenebat
Nox medium cœli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Et mox:

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem.

Hadr. Junius, in Nomenclatore, censet, *coccinum* esse, quem vulgo *scharlatum*, ac *charmesinum*, appellant. De *scharlato* non repugnem. At *charmesinus* alius est. Nam etsi non ignoro, Serapioni, aliisque Arabibus, *coccum* dici *chermes*, unde *chermisin* vox, tamen nihil hoc ad nostrum *chermesinum*, ut quod fiat e granulis, quæ vulgaris pimpinellæ radicibus adhærent. De quo, si voles, apud Matthiolum vide.

COCATUM, *edulii genus ex melle & papavere factum*, ut scribit Festus, sive Paulius. Ubi mallem, *potionis genus*, dixisset. Nec enim tam ad esculenta pertinuit, quam poculenta. In MSto Festi codice est *cocetum*. Sed malo *cocetum*. Utitur Tertullianus, adversus Valentinianos, cap. XII. *Ex omnium defloratione constructum, graculum Æsopi, Pandoram Hesiodi, Accii Patinam, Nestoris Cocetum, Miscellaneam Ptolomæi*. Quem ad locum Rhenanus monet, si *cocetum* retineamus, sic dici a *coco*, seu *coqua*: sed & *coccetum*, & *coccentum*, legi posse: illud fore a *cocco*: hoc (si mentem Rhenani capio,) a *concentu* rerum, e quibus est commixtum. Sed non dubium, quin, cum Nestoris *cocetum* dicat, respiciat *κυκεῶνα* Nestoris, quam Homerus celebrat Iliad. λ. Aliter dicitur *cinnus*. Arnobius, lib. V. *Sitienti adoris aggeris potionem cinnum, cyceonem quam nuncupat Græcia*. Ita egregie emendat Salmasius: ubi in vulgatis *sitienti ardori*: sed in MSto regio est *adori*, pro quo *adoris*, ut dixi, rescribendum. Nam intelligit potionem coctam *adore*, sive, *polenta*, hoc est, farina hordeacia tosta. *Κυκεὼν* dicitur a *κυκάω*, *misceo*. Agnoscit eam vocem Hesychius. Sed usitatius est *κυκεῶ*. Ab utroque *ἀναλόγως* fit *κυκητός*. Atque inde *cocetum*.

COCHLEA, *κοχλίας*, quod nomen Etymologici magni auctor censet esse a *κόχλω*, hoc est, *γυρίζω*, *gyro*: quia nempe *cochlea testa* est *tortilis turbinataque*. Atque hæc res fecit, ut ab hujus *cochlearis testæ* similitudine, *cochleæ* quoque in ædificiis dicantur *scalæ in gyrum adscensiles*, quæ & *cochlides* dicuntur. Ab ejusdem similitudine ita appellatur *lignum* illud *spirulatim striatum*, quod in torculari vertigine sua aptum est prelum attollere ac deprimere. Sed & ab eadem caussa est, quod sic vocatur *instrumentum haustorium*, cujus in medio rota est, quæ dum a calcantibus versatur, machina introrsus claviculatim detornata, inter strias & strigiles aquas exsorbet ex aquario septo, & retrorsus emittit: prout instrumentum id describit Budæus, annot. prior. in Pandectas. Ex antiquis vide sis Vitruvium, lib. X. cap. XI. A *cochlea* est *cochlear*: de quo seorsim. Item *cochleacæ*, sive *cochleca*. Ita enim puto legendum esse apud Festum, ubi vulgo sic, etiam in MSto: *Cochlacæ dicuntur lapides ex flumine rotundi ad coclearum similitudinem*.

COCHLEAR, *κατ' ἀποκοπὴν* ex *cochleare*. Nam natura sua adjectivum est *cochlearis*, idque a *cochlea*. Sane & Domitius Calderinus jam olim monuit, *cochlear* a *cochleis* dici, quas figura refert. Nam ab usu quidem ita vocari, minus ei verisimile fit, quia non minus *ovis*, quam *cochleis* inservierint; unde Martialis, in Apophoretis, epigr. CXXI.

Sum cochleis habilis, sed nec minus utilis ovis,
Numquid scis, potius cur cochleare vocer?

Sed nihil prohibet, ab usu sic dici, quandoquidem nomen ex eo consequi potuerunt, quod primo ad usum *cochlearum* fuerint inventa, etsi post inservierint ovis ferendis aut etiam frangendis. Ad posteriorem hunc usum pertinet illud Petronii: *Accipimus nos cochlearia non minus sex libras* (l. *selibram*) *pendentia, ovaque ex farina pingui figurata pertundimus*. Solent autem calices ovorum cochlearumque *cochlearibus* pertundere, ad avertendum maleficium eorum, qui perforandis his alios se lædere posse existimabant. Hinc Plinius, lib. 28. cap. II. *Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet, ovorum, ut exsorbuerit quisque, calices,*

cochle-

cochlearumque, *pretinus frangi*, *aut easdem cochlearibus perforari*.

COCLES, idem quod *unoculus*. Originem ponit Varro, lib. 6. *Ab oculo*, inquit, *cocles*, *quasi ocles dictus*, *qui unum haberet oculum*. Verum omnino corruptum ex Græco κύκλωψ, quod notat μονόφθαλμον. Latini Græcum ξ & ψ interdum mutant in *S*, quomodo ab ἀλώπηξ, quod Æolice Ϝαλώπηξ, est *valopes*, unde *volpes*, seu *vulpes*, non autem quasi *volipes*, ut putabat cum Ælio Varro, IV. de L. L. *Cocles* vero *unoculum* notare, præter Varronem, docet Plautus, Curcul. act. 3. sc. 1.

LY. *Unocule*, *salve*. CV. *Quæso*, *deridesne me?*
LY. *De Coclitum prosapia ted' esse arbitror*.

Ubi per *coclites* non Romanorum familiam intelligit, sed Arimaspos, ut notat Turnebus ad Varronem: & lib. XXIII. Adverf. cap. XXVI. & ex eo Scaliger in conjectaneis. Idem judicium esto de illo Ennii apud Varronem, lib. VI.

. . . *decem coclites*, *quos montibu' summis*
Ripeis fodere. . . .

Nam Arimaspos in Ripheis montibus statuunt Herodotus & alii. [vide *Agrippa*.] Addam & Plinii locum, e lib. II. cap. XXXVII. *Qui altero lumine orbi nascerentur*, *coclites vocabantur*: *qui parvis utrisque*, *ocella*. Sive, ut alii legunt, *ocelli*. *Cyclops* vero, sive κύκλωψ, unde *cocles* factum dicebamus, conflatum est e κύκλος, quo *orbicularis figura* significatur; & ὤψ, hoc est, *oculus*. Rationem nominis ignorare nequit, qui sciat illud Maronis de Polyphemo.

. . . . *Et telo lumen terebramus acuto*
Ingens, *quod torva solum sub fronte latebat*
Argolici clypei aut Phœbea lampadis instar.

Homerus tamen Polyphemo nusquam tribuit *unum oculum*: verum, ut observavit Eustathius, restringit id ad Βρόντην, Στερόπην, καὶ Ἄργην, quos & Jovi ait tonitru dedisse, ac fabricasse fulmen.

CODEX, factum e *caudex*; ut *corus* a *caurus*; *olla* ab *aula*; unde *Aulularia*. Servius, in II. G. *Caudicibus posuit pro codicibus*, *sicut caulem pro colem*, *sauricem pro sorice dicimus*. Seneca de brevitate vitæ, cap. XIII. *Hoc quoque quærentibus remittamus*, *quis Romanis primus persuasit navem conscendere*. *Claudius is fuit*: *Caudex ob hoc ipsum appellatus*, *quia plurium tabularum contextus*, *caudex apud antiquos vocabatur*: *unde publicæ tabulæ codices dicuntur*: & *naves nunc quoque*, *quæ ex antiqua consuetudine per Tiberim commeatus subvehunt*, *caudicariæ vocantur*. De Claudio confirmatur, illo Suetonii, in Tiber. cap. II. *Claudius Caudex primus*, *freto classe trajecto*, *Pœnos Sicilia expulit*. *Caudicariarum* vero navium meminit & Festus. Nonius vocat *codicarias*, ac præter Sallustii locum, e IV. Hist. adducit hoc Varronis, e III. de vita pop. Rom. *Quod antiqui plureis tabulas conjunctas*, *codices dicebant*, *a quo in Tiberi naves codicarias appellamus*. Ab eo *caudicarii*, qui *caudicariis* navibus adveherent frumentum. Codex Theodos. in lege Honorii & Theodosii, sub Tit. de suar. pecuar. &c. *Ad excludendas patronorum caudicariorum fraudes & portuensium furta mensorum*, &c. In veteri Romano monumento legitur *caudacarii* per A: in Senecæ quoque loco vett. libri habent *caudicatæ* per *T* pro *caudicariæ*: quemadmodum apud Sextum Aurelium, vel quisquis auctor libri de viris illustribus, *Claudius Audax*, sive, ut in utraque Aldina est, *Caudax*, vocatur, pro *Caudex*. Quorum locorum restitutionem debemus Pintiano, notis ad Senecam; Gyraldo, dialogismo XXVI. Leopardo, lib. XII. cap. XVIII. Radulpho Fornerio, lib. II. rerum quotidian. cap. XXIII. Quod vero *codicem* dicimus pro *libro*, id est ab antiquorum more, scribentium in tabulis e *caudice* sectis. [a κώδιον, κωδὶς & κῶδιξ vide Etymol. M.] Eæ tabulæ cera inducebantur; unde in iis scribebant osse. Varro apud Charisium, lib. I. *Osse scribebant*. Et Titinnius, ibidem: *Velim ego osse arare campum cereum*. Postea tamen commodior visus ænei styli usus. A *codex* ὑποκοριστικῶς dicti *codicilli*. Nam *codices* quidem sunt tabulæ majores; *codicilli* vero, minores. Porro, etiam charta inventa, *codicillis* sæpe usi, idque commodi caussa. Nam (ut comment. in epist. Ciceronis monuit P. Manutius,) si charta & atramentum non adessent, ut in itinere, cœna, aut senatu, *codicillos* stylo scriptos mittebant. Hinc apud Cic. lib. VI. ad fam. epist. XVIII. *Quæsivi e Balbo per codicillos*, *quid esset in lege*. Et Sulpicius, lib. IV. epist. XII. *Puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis*. Nonnunquam non mittebant *codicillos*, sed in iis tantummodo scribebant, quod post in charta descriptum mitteretur. Hinc Cic. lib. IX. epist. ult. *Accubueram hora nona*, *cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi*. *Codicilli* quoque erant quasi parva testamenta, in quibus erat supplementum atque additamentum testatoris in testamento deficientis: unde Moschopulus περὶ σχεδῶν. Κωδίκιλλος, ἡ διόρθωσις τῆς διαθήκης. Qua de re plura Gulielmus Fornerius, lib. II. Select. IX.

COELIACVS, κοιλιακὸς, a κοιλία, ut *alvinus* ab *alvus*. *Alvini* voce usus Plinius, lib. XXIII. cap. XXVII. *Vinca pervinca*, *alvinis imposita*, *multum prodesse dicitur*, hoc est, iis quibus alvus fluida. Sed Græcam *cœliaci* appellationem retinet Varro, lib. III. de R. R. cap. XVI. *Cum sunt apes morbidæ*, *propter primores vernos pastus*, *qui ex floribus nucis Græcæ & cornu fiunt*, *cœliacas fieri*, *atque urina pota refici*. Κοιλία vero a κοῖλος, *cavus*.

COELVM, nunc dicitur de *aëre*, nunc de *æthere*, nunc de *Dei domicilio*. Primo modo *volucres cœli* legimus in Scripturis: altero, *stella cœli*: tertio Matth. V. dicit Christus, non jurandum per *cœlum*, quia sit θρόνος τοῦ Θεοῦ. Primum superum, alterum superius, tertium supremum, vocare possumus. Eædem acceptiones inveniuntur apud τοὺς ἔξωθεν. Ex iis vero media videtur maxime propria. Indicant hoc veterum de ejus etymo opiniones: sive a *cælando* dicatur, quia *sideribus cælatum*: sive a *celando*, hoc est, *tegendo occultandoque*, idque vel κατ' ἀντίφρασιν, quia *minime celatum occultumque*: vel quia *revera celatum*, quandoquidem etsi noctu conspicuum est, diu tamen *celatur*: sive etiam a *cavum*, quod a *chaos*. Triplicem, vel potius quadruplicem hanc originationem adfert Varro, lib. IV. de L. L. Ac primam illam, quæ profecta ab Ælio Stilone, sequitur & Plinius, lib. II. cap. IV. & Isidorus, lib. XIII. cap. IV. Sed omnino puto, *cœlum* esse a κοῖλον, id est, *cavum*. Nempe ut a κόος dixere *cohum*, vel *covum*: sic a κοῖλον dixere *cœlum*. *Covum* autem veteribus idem ac *cœlum*, a κόος, *cavitas*, unde κόφινος apud Pherecratem & veteres Comicos pro *fiscella*, sive *vase sparteo*, quod Latini *æronem*, & *phormionem*, vocant. Hanc *cœli*, & *covi*, originem confirmant ea veterum poëtarum loca, quæ Varro adducit, ut comprobet, *cœlum* venire a Latino *cavum*: quæ ἐτυμολογία nimis dura est. Adfert autem Varro inter alia illud ex Ennii Andromacha, vel potius Andromeda:

Quæ cava cœli signitenentibus
Conficis bigis . . . . .

Et illod Agamemnonis, apud eundem:

In altisono cœli clypeo.

Cavum enim clypeum. Quod si est a κοῖλον, paret, rectius *cœlum* scribi, per *OE*, qua de scriptura etiam in oratoriis diximus, lib. IV. cap. ult. quod est de antiphrasi. Quod autem de *covo* dixi, confirmatur eo, quod (uti Turnebus testatur, lib. XX. cap. XXIX.) in antiquis Varronis libris legatur: *Ego magis puto a chao covum*: non, ut in vulgatis, *cavum*. Solum ambigi possit, an non pro *covum*, legi debeat *cohum*, quomodo *cœlum*, a veteribus vocatum esse auctor est Festus. Sed & *cohum*, & *covum*, fit a κόος. A κόος, fit *cohum*, ut ab *æs*, *ahenum*, & *ahenum*, dicimus: ab eodem fit *covum*, ut a δῖος, *divus*; ab ὠὸν, *ovum*. Apud Varronem tamen esse retinendum τὸ *cavum* (quod etiam legas in antiqua Mediolanensi, Aldina, aliisque,) plane evincunt Ennii loca, quæ mox subjicit Varro, & nos paullo ante adducebamus. De etymo satis.

Quod

Quod vero *cælum* pro *aëre* accipitur, id factum, quia est *cælo sidereo* vicinus, nec vulgus inter hujus & illius discernit naturam. Junilius, Episcopus Africanus, comment. in Genesin: *Post irradiatum sideribus cælum, post impletum volatilibus aërem, qui ob viciniam cæli nomen meruit*. Sic usus Maro, I. G.

. . . . *Varium cæli prædicere morem*.

Ubi Servius:

Cæli, id est: aëris. Lucretius.

. . . . . *in hoc cælo qui dicitur aër*.

Similiter apud Tacitum legimus, lib. v. *Gravitatem cæli*, & apud Tranquillum, in Tiber. *Provincias gravioris cæli*.

Coemiterium, κοιμητήριον, q. d. *dormitorium*. Ita apud Cretenses dicebatur ea pars ædium, in quam hospites dormitum dimittebantur: ut auctor est Dosiadas apud Athenæum, lib. vi. Sed Christiani vulgo quibus mors ipsa κοίμησις, sive *dormitio*, nuncupatur, hinc *sepulturæ locum* dixere κοιμητήριον. Unde Gallis est suum *Cemetiere*, seu *cimetiere*.

Coena, plane persuasum habeo, venire a Græco θοίνη, quod *cœnam*, *epulum*, ac ἁπλῶς *cibum*, notat. Usi Philoxenus, Epicharmus, Hesiodus, alii. Vide quæ de eo Athenæus scribit. Nec absurde tamen illi, quibus *cœna* dici putatur, quasi κοινή, ob κοινωνίαν seu *communionem vescentium*, ut putat Lamprias, apud Plutarchum, lib. viii. Sympos. probl. vi. & Isidorus scribit, lib. xx. cap. ii. Quos si sequimur, ipsa vox indicat, veteres Romanos solitos simul cibum capere, contra quam moris erat veteribus Græcis, quos Athenæus ait consuevisse μονοφαγεῖν. Loquor autem de tempore non vespertino, sed meridiano. Nam (quod contra Isidorum Festus ac Nonius in *prandium*, & *cœna* docent) veteribus *cœna* dicebatur, quod nunc *prandium* vocamus, quodque nobis *cœna*, hoc iis dicebatur *vesperna*. Usus hoc pacto *cœnæ* vocabulo Terentius Eunuch. *Rogitare ad cœnam ut veniat*. Porro quia *cœna*, uti vox indicat, proprie est *communis convivarum victus*, hinc, ut Plutarchus narrat, præfat. in lib. vii. sympos. festivus quidam homo negabat se cœnasse, si cœnasset solus. Nam edisse se, non cœnasse dicebat. De *cœnæ*, apud antiquos hora, de cœna recta, cui sportulæ opponebantur, de cœna augurali, adjiciali, dapali, Saliari, Cereali, & aliis generibus cœnarum, vide Fulvium Ursinum, appendice de Triclinio. Veteres pro *cœna*, dixere *cœsna*, ut *dusmus* pro *dumus*; *casno*, pro *cano*. Sed Sabini, Festo teste, pro *cœna*, vel *cœsna* dicebant *scensa*. pro quo in quibusdam MSStis Pauli codd. est *sensa*: sed perperam. Fortasse autem Sabini dixere *scesna*: quod propius ad *cesna* accedit: unde *silicernium* pro *silicesnium*, hoc est, *silens* vel *in silice cœna*. Nihil tamen mutare ausim, quia & *scensæ* est in schedis Festi Farnesianis. A *cœna* est *concœna*, qui *una cœnat*. Gloss. vett. *concœna*, σύνδειπνος. Lucilius: *Tapullam rident legem concœnæ Opimi*. Ita legendum puto apud Festum, in Tapullum, non *congerræ* quod Scaligero placuit. Nam puto *concœnas* prætulisse, quia meminit legis *Tapulla*, hoc est, *convivalis*, ut Festus interpretatur; cui nomen plane puto esse a *tabula* vel *tapula*, hoc est, *mensa*, quam Belgæ hodieque inde *tafel* vocant. Ab *cœna* quoque est *incœnis*, quod antiquum est pro *incœnatus*, Plautus, Casina, iv. i.

. . . , *Illæ autem senem*

Incœnem extrudere cœpiunt ex ædibus.

Quo loco primus Camerarius ex *incœnem* fecit *incœnatum*, quod hodieque in vulgatis obtinet, contra antiquorum, & MSStorum, & prælo excusorum, fidem. Sunt ejusdem quoque originis, *cœnatio*, & *cœnaculum*. Utrumque locus fuit, in quo *cœnabatur*; sed *cœnatio* erat divitum: unde Juvenal.

. . . . *Et algentem capiat cœnatio solem*.

Dicebaturque *cœnatio* ea forma, qua *ambulatio* vocabatur locus in quo ambulare solent; & *gestatio* locus, in quo sanitatis caussa gestabantur. *Cœnaculum* vero erat pauperum; unde idem Juvenalis.

. . . . *Lateranorum obsidet ædes*

Tota cohors, rarus venit in cœnacula miles.

Nam sententia, est, militem raro accedere ad pauperes, qui in conducto habitant. Nam proprie erant *cœnacula* loca altiora domus: unde Festus, sive Paullus: *Cœnacula sunt, ad quæ scalis adscenditur*. Nec putandum, *cœnaculum* fuisse unicum cubiculum: nam & cellulam habebat, & alias appendices. Quia vero *cœnacula* hæc conducebantur a pauperioribus, inde est quod qua forma dicimus *argentariam facere*, eadem in Digestis *cœnaculariam facere* dicantur, qui integras ædes conducebant, posteaque *cœnacula* singula pauperibus locabant, quo lucrum facerent in summam. Græcis *cœnaculum* dictum ὑπερῷον· quæ res occasionem præbuit fabulæ de Ledæ liberis, ex ovo ortis. Marcus Evangelista, cap. ult. ἀνώγεον appellat. *Cœnaturis* est a *cœnatum*. Male id negat Jul. Scaliger lib. de caussis L. L. cap. cxxiii. Censet autem is, hujusmodi omnino venire non a supino, sed a participio activo, quale est, *cœnaturus*. Sed hoc si esset, *cœnaturis*, *cacaturis*, similiaque, dicerentur penultima producta, contra quam scimus a poëtis fieri solere. Tantum ponam Martialis illud:

Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

Quare hic puerilis lapsus est, Ac mirum, Becmanum hac in re adstipulatum Scaligero. Ponamus & unum alterumque compositum. Tale est *domicœnium*. Martial. lib. v. epigr. lxxix.

Si tristi domicœnio laboras,

Turani, potes esurire mecum.

Item *antecœna*, & *antecœnium*, quo significatur *promulsis*, sive *gustatio*, hoc est, *primus cœnæ missus*. Ita usus Macrobius, cum ex indice Metelli Pontificis scribit, lib. iii. Sat. cap. xiii. *Cœna hæc fuit. Antecœnam, echinos, ostreas crudas, quantum vellent*, &c. *In cœna sumina, sincipus, aprugnum*, &c. Isidorus lib. xx. cap. ii. *Merenda est cibus, qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda & proxima cœnæ. Unde & antecœnia a quibusdam vocabantur*. Sive, ut in aliis est, *antecœna vocabatur*. Joannes Saresberiensis, lib. viii. cap. vii. *Nam & ipse* (Metellus Pontifex) *famosam, imo infamem, fecit cœnam, & antecœnam, vel, ut ait Portunianus, paracœnium, tanta instruxit luxuria, ut non modo splendorem cœnæ civilis, sed etiam Ægyptium luxum excederet*. Similiter *procœnium* dixere, quod in veteri Glossario exponitur κῶμος. Ut *pomeridianus*, ita *pocœnium*, dixere; duæ ultimæ consonæ in *Post* pereunt: uti & in *trans* fit, cum dicitur *tradere*, & *tralatio*.

†Coana sine diphthongo passim in optimi aevi inscriptionibus scribitur: & ut cum oa a plerisque hodie scriberetur, non aliud quam ψευδώνυμον causam attulit. Putarunt enim, venire a κοινὸς, quia cenam *communem*, & sociabilem esse oportere existimarunt. At Vossius eamdem diphthongum in hac voce agnoscens, eam a θοίνη deducit, quod *epulum* significat. Verum quocumque modo nomen hoc scripseris, sive sine diphthongo (quae usitatior est marmorum ὀρθογραφία) sive cum aa (quod non raro in antiquis titulis occurrit) sive cum oe diphthongo coenam; perinde res erit, modo de vera etymologia constet; quam antequam aggredior, ejus vocis vera notio est statuenda. Non enim, uti vulgo persuasum habent, *cena* est quae tempore vespertino instruitur. Antiqui longe aliter *cenam* accipiebant: quibus, uti Festus & Nonius testantur, *cena* dicebatur, quae postea *prandium* dictum fuit, h. e. quae tempore meridiano dabatur, ea illis cena dicebatur: ut & eisdem antiquis temporis vespertini refectio non cena, sed *vesperna* nuncupabatur. Ac veteres sic ea vocabula accipiebant, quia sub meridiem largius epulabantur, vespere autem modice. At posteaquam prolixiora convivia sub vesperam celebrari coeperunt, etiam cenae vocabulum in vespertinum tempus immigravit. Itaque primitiva *cenae* notio illa olim fuit, ut largiorem comestionem notaret, non sine apparatione praevia, quippe cum cocta edulia apponi solerent non sine justa laetitia. Atqui hujus

cenae

cenae etymologia certissima est ab Hebr. כון *cun*, arcessenda, quod verbum maxime in *Hiphil* significat *parare*, *instruere* aliquid. Verum haud raro absolute ac sine accusativo rei positum reperitur, ac tantum cum dativo personae, veluti si dicamus *parare*, *instruere* alicui: tum vero significationem convivalem habet, ac idem est הכין *hecin* (vel cum *Tsere* in secunda syll.) *hecen*, quod alicui *cenam dare*. Ex eo igitur verbo, ablata priore syllaba, utpote servili, seu adscititia restat CAN; unde fit CANAA nomen: quod proinde (si ex Hebraeo exponas) *apparationem* designat. Nunc productis S. Scripturae exemplis ea significatio verbi *Hecin* firmanda est. Ac primum 1. Paral. XII. 39. *Paraverunt* (הכינו *hecinu* h. e. cenam dederunt) *eis fratres eorum*. Eadem syntaxis 2. Paral. XXXV. 14. bis occurrit, ac rursus ver. 15. quibus locis *hecinu lahem*, seu *paraverunt eis*, idem est, ac *dederunt eis cenam*, sive (ut ultimo loco reddit Hieronymus) *paraverunt eis cibos*. Nec aliter Nehem. VIII. 10. At alibi non expresso dativo personae reperitur, sed tantum intellecto. Ut Gen. XLIII. 15. Joseph fratribus suis cenam apparari jubens ait: *Macta victimam & para*. Pro *para* Hebraice est *hacen* i. e. *cenam instrue*. Itali hoc imitantur, apud quos *Apparecchiare* absolute dicitur intellecta cena. Graeci fecere idem in *Ἀρτύω*: de quo dixi ad Tab. Heracl. pag. 211. Sed redeo ab Hebr. כון. A qua radice fit כונים *cavvanim*, quo nomine *placentas* Jeremias appellat, h. e. praecipuas cenarum cupedias. Atque ea CENAE originatio, quam modo posui, verissima est. At ex Latiali CENA aut (si ita mavis) CAENA (nam COENA nusquam in vett. monumentis) deinde factum est Gr. *θοίνη*, verso C in *θ*, ut ex Siculo *ὄρνιχος* Graeci fecerunt *ὄρνιθος*. MAZOCHIVS.

†COENACVLVM, melius *cenaculum*, forte ab Hebr. erit שנים *scenim*, quod Genes. VI. 16. *cenacula* redditur. Vide ibi a me dicta. MAZOCHIVS.

COENOBIVM, a *κοινὸς*, id est, *communis*; & *βίος*, id est, *vita*. Beda de Orthogr. *Κοινὸν Græce commune dicitur, unde cœnobium communis habitatio appellatur*.

COENVM, a *κοινὸν*, non qua commune, sed qua *μεταληπτικῶς* notat *sordidum*, quomodo Marcus Evangelista, cap. VII. ait *κοιναῖς χερσὶν*, hoc est, *immundis*, *illotis*. Confirmat hanc originem, quod a *κοινόω*, qua notat *polluere*, seu *contaminare*, venit verbum *cunire*: quod Festus interpretatur, *stercus facere*. Nam prius fuit *cunire*: sed *œ* in *u* conversum, quomodo a *mœrus* est *murus*, a *pœna impune*, &c. Quod si hæc etymologia displicet, eo quod magis ex Hebrææ linguæ, quam Græcæ, consuetudine *τὸ κοινὸν* opponatur *τῷ ἡγιασμένῳ*, possis vocis *cunio* originem deducere a *cunis*, ut proprie *cunire* dicatur de infantibus cunas stercore fœdantibus. A *cunire* Festus quoque deducit *inquinare*. Sed forte veteres dixerint *inquere*, vel *inquare*: unde sit *inquinare*. Vide *Inquino*. At quod apud Perottum legas, *inquinare* forte dici a *culo*, ea nempe ratione, qua a *colo* est *inquilinus*: id plane est insulsum. Puto autem, *cunire*, non speciatim notasse *excernere*: sed generatim, *polluere*, *fœdare*. Indeque etiam mulieres dicuntur *ancunulentæ*, ab *am*, & *cunio*, ut signet *circumquaque inquinatæ*. Festus: *Ancunulentæ feminæ menstruo tempore appellantur: unde trahitur inquinamentum*. Ubi MStus unus *anculumentæ*, per *M* & trajectis literis. Sed perperam. Quod si *conquinisco* proprie sit *inclinare se ad exonerandum alvum*, hoc quoque videri possit venire a *cunio*. Multorum sane opinio, sic vocem hanc accipi a Plauto, Cistell. act. IV. 1. *Faciundum est puerile officium, conquiniscam ad cistulam*. A *cunio* autem fuerit *cunisco*, hinc *incunisco*, sive *inquinisco*. Nam *Q* & *C* eadem sunt litera, & ubi veteres *U*, posteriores *I* maluerunt, ut pro *optumus*, *optimus*; pro *sacruficare*, *sacrificare*, &c. Utrumque etiam factum in *inquinare*, si id quidem a *cunire* est, ut censet Festus. Sed obstat huic etymo, quod *conquinisco* generalis vox est, unde Nonius *ἁπλῶς* interpretatur, *inclinare se*. Sane in Plauti quoque loco non *alvi exoneratio* per puerile officium intelligi debet, sed scelus id, quod a pueris exigebant pæderastæ, neque alia quam generalis illa interpretatio locum habet in hoc Pomponii, Atellana:

. . . . simul introveni, accessi ad patrem; prendi manum
In terra ut cubabat nuda.
Ad eum ut conquexi, interim mulieres
Conspiciunt . . . .

Aut illo Plauti, Pseudol. Act. III. sc. II.

Si conquinescet istic, conquiniscito simul.

Quamobrem agnosco quidem, *conquinisco* esse a *cunio*, sed non qua notat *stercus facere*; & forte a *κυνῶ*, vel *cunis*, venit: sed qua significat, *cernuare*, sive *inclinare*; ac originem trahit a *κυνῶ*, unde *προσκυνῶ*. diciturque de iis, qui coram regibus virisque principibus sese *cernuant*, sive *inclinant*, reverentiæ caussa. Proprie tamen *κυνῶ* de salutatione, quæ fieret osculo; a *κύω*, quod est *osculor*. Hoc sane *πρωτότυπον* ejus esse, etiam censet Varinus. Janus Auratus, & Simon Bosius, putabant, *conquinisco* corrupte dici pro *conclinisco*: ut ejusdem originis sit, ac *inclino*. Sed obstat librorum omnium auctoritas. Aliqui volunt esse a *genu*, pro *congenisco*: quasi *cernui* semper *congenuent*: vel id stantes erecti etiam non faciant.

COEPI, ab antiquo *cœpio*, de quo in libris de Arte diximus. *Cœpio* ex *capio* venire, verisimile facit significationis & literarum similitudo. Sane *cœpisse* nihil aliud est, quam *incepisse*.

COERVLEVS, quasi *cœluleus*. Nam proprie est is color, qui *cœlo* inesse videtur. Quod qua ratione fiat, cum *cœlum* coloris sit expers, exponit Scaliger, exercit. LXVI. tmem. 1. Græce dicitur *κυάνεος*, a *κύανος*, quod Hesychius exponit, *Εἶδος χρώματος ἐρυθρώδες*. [*μέλας*.] *Cyaneus* pro *cæruleo* legas quoque apud Maronem, in Ciri; Valerium Catonem, in Diris; Plinium lib. 2 cap. XXXII. Sed ponitur *κυάνεος* etiam pro *nigro*: ut Hesychius docebit. Non tamen *ἁπλῶς* *nigrum* signet, sed colorem *purpuræ nigræ*. Cælius Calcagninus, in epistolicis quæst. lib. 1. epist. XXXIII. ait scriptores vocabulo *cærulei* abuti, ac ad propinquam significationem trahere: proprie vero sic vocari colorem, quem virides ac luxuriantes adhuc segetes repræsentant, qui ita viridis est, ab humoris tamen fœcunditate multum nigroris mutuetur. Porro ut *cæruleus*, ita & *cæsius*, color, de colore *cœli* quasi *cœlius* dicitur; ut Nigidius ait apud Agellium, lib. II. cap. XXVI.

COGO, factum ex *coago*. Eademque ratione ex *coagito* fit *cogito*, ut est apud Varronem, lib. V. de L. L. & Festum, in *Cogitatio*. Quippe *cogitatio* nihil aliud est, quam curarum coagregatio, sive rerum in animo nostro agitatio ac comparatio. *O* & *A* concrescunt in *O* longum, quomodo pro *ὁ ἄλλος* dicunt Græci *ὥλλος* pro *ὁ ἄριστος*, *ὥριστος*, &c. A *coago* est *coagulum*: quo usus Varro, eleganti hoc carmine, apud Nonium in *Coagulum*:

Vino nihil jucundius quicquam bibit,
Hoc ægritudinem ad medendum invenerunt.
Hoc hilaritatis dulce seminarium.
Hoc continet coagulum convivia.

A *coago* quoque est *coagmentum*. Nonius: *Coagmenta dictæ sunt conjunctiones arctæ & compares, a cogendo, id est, stringendo, unde & coagulum dicitur*. Usus Plautus Mostell. act. III. sc. Inde *coagmentare*, quo Ciceronem in Catone usum ostendit Nonius. A supino *coactum*, tum *coactilia* dicuntur; de quibus separatim: tum *coactores*; qui quomodo ab *argentariis* differant, docet hic locus veteris Horatii interpretis ad sat. VI. lib. 1. *Coactores, mercenarii erant eorum, qui habebant argentariam: Argentarii, qui habent summam rerum venalium. Coactores etiam dicuntur argentarii in auctionibus, quia pecunias cogant, qui & collectarii nominantur. Argentarium etiam dicimus, qui summam habet olivarum, & rerum similium, a quo accipiunt foranei. Coactor qui exigit nummos a circumforaneis*.

COHIVVM, an *conivum*, dicatur *folliculus rosæ clausus*,

sus, non satis liquet. Nam in Philoxeni Glossis nunc legas: *Cobivum*, κάλυξ, ῥόδου μεμυκὸς· nunc, *Conivum*, κάλυξ ῥόδου μεμυκός. Si *cobivum* placet, sit a *cobiboo*, quia *cohibetur*, hoc est, *clauditur*. Sin *conivum* malis, fuerit a *coniveo*, seu *conniveo*. Pro quo est, quod; uti vidimus, exponitur, ῥόδον μεμυκός. Nam *conniveo* in iisdem Glossis exponitur, μύω, καμμύω. Quemadmodum autem in Philoxeni Glossis, & *cobivum*, & *conivum*, legas: ita in Glossis Isidori, & *cohibuli*, & *connivoli*, legas, exponiturque utrumque, *concordes*, *conjuncti*. Sed apud Festum est, *Conivola*, *occulta*. Id probe conveniat cum eo, quod *clausum rosæ folliculum*, a *connivendo*, *connivum* dixere: unde similiter sit *conivola*, hoc est, *clausa*, eoque *occulta*. Nec tamen hæc constans MSStorum lectio, cum in iis etiam legatur *conviola*: duarum trajectione literarum. Quod si rectum, erit a *cum*, & *via*. Num dicemus, occultius patrari aliquid in triviis & quadriviis, quia facilior fuga? Sed profecto, hoc est, ut dicunt, ex accidenti. At per se nihil iis vulgatius, quæ in triviis & quadriviis fiunt. Apud eumdem Festum, etiam in MSStis, legas: *Contuoli, oculi sunt in angustum coacti conniventibus palpebris*. Ubi Scaliger *conivoli* legit, & satis verisimiliter, cum sequatur, *conniventibus oculis*. Fortasse tamen & *contuoli* possit defendi, ut a *contuendo* dicantur *oculi contui*, & ὑποκοριστικῶς *contuoli*: quia *connivent*.

C o h o r s militaris, juxta Isidorum, lib. xv. cap. ix. vel a *coarto* dicitur, quod quæ interius sint, *coartet*; vel a *coërtio*, quod quæ interius sint, *coarceat*. Aliis *cohors* militaris videtur nomen accepisse a *cohortando*: rustica autem a *coërcendo*. Ita Velius Longus: *Et cohortes æque ex coërcendo ex eodem loco dictæ sunt. Et eam differentiam quidam esse voluerunt, ut cohortes militum cum aspiratione a mutua hortatione dicantur.* Et aliquot pagellis post: *Talis quæstio est circa cohortes, & coortes: ubi diversum esse voluerunt Grammatici, ut coortes villarum: unde homines coorientur pariter. Oriri enim apud antiquos surgere frequenter significabat, ut apparet in eo quod dicitur:* Oriens consul magistratum populi dicat: *quod est surgens: at cohortes militum a mutua cohortatione. Nam cortes audimus quidem vulgo, sed barbare, dici. De superiore differentia mihi aliud videtur, quod, cum superius de aspiratione loquerer, ostendi, id quoque illum sibi locum fecisse, cum alioquin non desideraretur: ut in vehemente, & in reprehenso, cum veemens, & reprensus, sine aspiratione emendatius dicatur. Nam tam militum, quam rusticorum, cohortes sunt, Siquidem & milites e rusticis, & ex ejusdem regionis hominibus, conscribebantur, ut & agnoscere & tueri invicem possint, quod genus etiam utilitatis apud Homerum est, quia ait:*

Ὡς φρήτρη φρητρῆφιν ἀρήγῃ, φῦλα δὲ φύλοις.

Sane vanum esse, quod de vario etymo pro significationis diversitate argutantur, sensit & Varro, lib. iv. de L. L. ubi ait: *Cohors, quod ut in villa, ex pluribus tectis conjungitur, & quiddam fit unum: sic hæc ex manipulis copulatur cohors. Quæ in villa dicta, quod circa eum locum pecus coërceretur.* Ubi recte ait Varro, *cohortem* militarem, ob similitudinem, a *cohorte* villica hoc nomen accepisse. Sed in eo tamen lapsus, quod *cohortem* villicam a *coërcendo* dici putavit. Minus dura fuisset originatio, si dixisset *cohortem* a *cooriendo* esse, priusque fuisse *coortem*, postea insertam adspirationem, ut in *vehemens*, *ahenum*, & similibus. Sed vera meo judicio originatio est, quam H. Stephanus, in Thesauro; Jos. Scaliger, in conjectaneis, Justus Lipsius, lib. ii. de militia Romana, dialog. iv. & Petrus Nunnesius, in Grammatistice, adserunt; ut *cohors* villica sit a χόρτος, hoc est, περιορισμὸς, sive περιχώρημα, seu περίβολος. Sane Varro quoque (si vera Scaligeri emendatio) hoc etymon agnovit. Nam verbis, quæ ante ex eo apponebamus, continuo hæc subjicit: *Tametsi cohortem in villa Iphicrates dicit esse Græce χόρτον apud poëtas dictam*. In Romana editione est αὖρθον, vox nihili. Pro eo recte Scaliger χόρτον. Nam Græcis sic dicebatur, quicquid in anteriore domo, vel villa, clausum septumque esset: unde Hesychius interpretatur περίβολον τῆς αὐλῆς. Possis & dicere, *cohors* non ἀμέσως esse a χόρτος, sed ab *cum*, & *hortus*, quod a χόρτος, ut significet σύγχορτα q. d. *consepta* sive *tecta*, & *hortum*, *eodem septo comprehensa*. Nam, ut ex Varrone vidimus, in villa *cohors* ex pluribus tectis conjungitur. Integra *cohortis* voce usus Ovid. lib. iv. Fast. de Vulpe:

Abstulerat multas illa cohortis aves.

Sed usitatius pro eo κατὰ συγκοπὴν legas *chors*: sive *cors*, vel *curs*: ut apud Varronem, cujus tria loca adducit Nonius, in *Cortes*, quod exponit, *villarum intra maceriam spatia*. Nunc vulgo *cors* dicimus. Sed *chors* est in libris vett. ut apud Martialem:

Raucæ chortis aves.

Ac similiter de militari legas, in Gruterianis veterum Inscriptionum collectaneis, pag. cccLXXXVII. inscript. VIII. Tralationis caussa est, quod uti *villica*, ita *militaris* etiam, *cohors* rotunda esse soleat, quomodo *globus militum* dicitur: indeque & σπείρας appellatio: ut Appiano, σπεῖρα στρατηγὶς, *cohors prætoria*. Suidas: Σπεῖραι, πλῆθη στρατευμάτων, φάλαγγες. Vide *Spira*.

C o h u m, nunc *lorum* notat, nunc *cælum*. Festus: *Cohum, lorum, quo temo buris cum jugo colligatur, a cohibendo dictum. Cohum poëtæ cælum dixerunt a chaos: ex quo putabant celum esse formatum. Cohum* igitur cum *protelum* signat, quasi *cohibum* dicitur, per crasin, ut a *debibeo* & *præbibeo*, *debeo* & *præbeo*. de *protelo* vide suo loco. At *cohum* pro *cælo* usurpat Ennius, ut quidem in veteri se membrana invenisse ait Scaliger, ad Festum in *Cohum*:

. . . . Pilam vix
Sol mediam complere cohum terroribu' cæli.

Ubi alii malunt, *cohum terroribus audet*. Putabat Verrius ea significatione *cohum* esse a *chaos*. Sed magis placet, esse a κόος pro *cavitate*: quod ejusdem originis est ac κοῖλον, unde *cælum*. Nisi magis placet cum aliis deducere a בהו, *bohu*. quod initio Geneseos habes: nempe mutato ב in כ: quomodo & a ברא, *bara*, censent esse κραίνειν, & *creare*.

† C o h v m (auctore Festo in ea voce) *poëtae caelum dixerunt a CHAOS; ex quo putabant caelum esse formatum*. At praepostere: nam prius est Cohvm, ab hoc deinde est Chaos. Quia Cohvm non est aliud quam ipsissimum תהו Thov Gen. I. 2. ubi legitur, *Terra erat* Thov & *Bohu*. Duobus hisce Mosaicis τοῦ χάεος vocabulis duae voces manarunt in Latium: nec nisi per Tuscos, qui ab Oriente venerunt. A posteriore *Bohu* sive *Vohu* factum est Ovvm ut & Pelasgicum Ωον: nam in Ovo inest γενέσεως rudimentum: ac praeterea Aristophanes (cujus locum attuli ad Gen. I. 2) quemadmodum ex *ovo* (h. e. ex Mosaico Bohv seu chao) nata sit rerum universitas, pulchre describit. Ex *Thohu* vero ortum est Cohvm, nim. mutato θ in χ, quod Siculi, & Tarentini facere consueverunt, uti patet ex eo quod ὄρνιχες pro ὄρνιθες dicebant; & Siculis tribuitur quod ex Carthana fecerint Καρχηδὼν, unde postea Καρχήδων, h. e. *Carthago*. Ergo, uti dixi, ex Thohv factum est Cohvm, quod perverse Festus a Chaos factum putat. Imo contra a Mosaico Thohv recto itinere venit Etruscum Cohv, & cum Latina terminatione Cohvm: deinde a Cohv factum est ΧΑΟΣ, nim. quia Graeci cum prima vocali maluerunt, ut possent a verbo χάω sive χαίνω deducere, unde & χάσμα & alia hujus generis nomina oriuntur. At Festus ait, Cohvm apud poëtas positum fuisse pro *caelo*. Imo pro *chao* (quatenus τὸ chaos significat inane illud, quod terram ac sidereum caelum intercedit) usurpabatur; uti constat ex Ennii fragmento quod in vetere membrana reperit Scaliger:

. . . . Pilam vix
Sol mediam: compiere COHV'M terroribu' caeli.

Hoc est, vix mediam pilam i. e. sphaeram sol caten-sus erat, statim complet (ὁ ἥλιος) terroribus *cohum* caeli i. e. vacuitatem, quae sub caelo est. Ubi Cohvm pro *inani* dicitur, imitatione Graecorum, qui

fie quoque saepissime χάος usurpant. At; credo, primaria Tyrrhenici CONV notio erat, ut Chaos Mosaicum & philosophicum notaret, h. e. rudem & indigestam molem, MAZOCHIVS.

COLAPHVS, κόλαφος, pro quo Attici malunt κόνδυλος, teste Eustathio. Qui & κόλαφος dici ait a κόλον ἀφῦσθαι, id est, μέγα, ut κόλαφος sit, ὁ μεγάλην ἀφὴν ἔχων. Sed simplicior derivatio est a κολάπτω, quod est, *tundo*, & *tundendo excavo*, ut avis rostro, faber malleo. Κολάπτω, est ab Hebræo כלף, quod idem significat: unde & *clavus*, ac *clava*, ut suo loco ostendimus. A κόλαφος exigua immutatione factum *alapa*. Nisi malis esse ab על אף, *al aph*, hoc est, *super faciem*. Vel ab ἀλαπάζω, quod est *vacuo*, *vasto*. Usus præter alios Tertullianus, de spectaculis, ubi *alaparum contumelias* dixit, quibus utebantur in manumissione: unde Claudianus *injurias felices* appellat. At non tales, quas gnathones & parasiti perpetiebantur ventris caussa: unde *alapi* vocabantur: ut est in veteri Glossario. Imo in Glossis quoque Isidori est, *Alapus, qui propter mercedem alapas patitur*. Vbi *alapus* legendum, satis liquet. At ἀλωπὸς aliud est, nempe ἀλωπεκώδης, πανοῦργος, ut Hesychius exponit. Pro *alapa* etiam dixere *salapitta*. Vett. Gloss. *Salapitta*, ῥάπισμα. Usus Arnobius, lib. VII. Vide *Salpincta*.

‡COLAS & COLIS est generationis sive conceptionis instrumentum. Itaque videtur esse ab Hebr. חולל *cholel*, *concipere*. Indidem & COLEVS erit i. e. testiculus. MAZOCHIVS.

COLICVS dolor, a Græco κῶλον, sive κόλον, quo quid significetur, ostendit iste Plinii locus, lib. XI. cap. XXXVII. *Media*, inquit, *hæc* (alvus) *umbilico annexa, in omnibus in homine suillæ infima parte similis: a Græcis appellatur κῶλον, ubi dolorum magna caussa est*. Ubi κόλον per O scribere malim. Sane Obertus Giffanius, Indice Lucretiano, censet, tantum κόλον dici, quomodo, inquit, in Philonis elegia legitur apud Galenum, lib. IX. De composit. medic. per singulas corporis partes:

Εἴτε κόλον πάσχει τις ἄπηξ δοθὲν, εἴτε τις ἧπαρ.

Eodemque modo, in Damocratis versibus (quos apud eumdem Gal. ejusce operis extremo lib. VIII. legere est) scribi gemino in loco debere, metrum ostendit: ubi in Aldina, priori quidem loco, κῶλον· altero recte κόλον, scriptum est. Præterea Hesychius κόλον exponit ἔντερον, & Pollux inde deducit κολάζειν. Denique etiam Serenus Sammonicus, cap. XXXII. ait:

Cum colus invisum morbi genus intima carpit.

Etiam in veteri suo Lexico κόλον se scriptum invenisse testatur H. Stephanus. Quare etsi idem Stephanus scribat, sæpius κῶλον per Ω scriptum inveniri, κόλον tamen ubique legendum arbitror. Hac propter nec intestinum hoc ea eo *colon* dici puto, quia Græci κῶλον vocent *membrum*, interque ea non infimum sit hoc intestinum: sed potius a *cavitate*. Nam κοῖλον, *cavum*, unde ventrem ipsum τὴν κοιλίαν, vel τὴν κάτω κοιλίαν, appellant. Esseque a κοῖλος puto etiam Belgicum *hol*, quasi *chol*.

COLIPHIVM, sive, ut nonnulli scribunt, *Collyphium*, alii exponunt panes cum recenti caseo commixtos: alii panes ἀζύμους, & carnes assas, quibus Pythagoras athletas uti docuit, cum antea ficis uterentur. Dictum *coliphium*, vel quia eo uterentur ad vires firmandas, nempe ἀπὸ τοῦ κώλου καὶ ἶφι, hoc est, *membrorum robore*: vel a κόλλιξ, quod erat genus panis subcineracei ac rotundi: unde Aristophani κολλικοφάγοι. Usurpat Plautus, Persa, act. I. sc. III.

Collyræ facite ut madeant, & colliphia
Ne mi hæc incocta detis.

Item Juvenal. Sat. II.

Luctantur paucæ, comedent coliphia paucæ,
Vos lanam trahitis . . . .

De κόλλικος voce, vide quæ diximus in *Collabus*.

COLLABI, ut ex Suida discimus, erant pastilli majores, figuræ quadrangulæ, eoque modo usus apud Athenæum Philyllius, in αὔγῃ (ita ad ὄρνισι Aristoph. legendum monet Septimius Florens, pro quo in vulgatis codd. est αὐτῇ) his versibus: πυρῶν ἐκγόνους τριωβόλου, γαλακτοχρῶτας κολλάβους θερμούς. Ita autem dicuntur, quia facti instar clavorum citharæ, circa quos tenduntur nervi; qui *clavi*, Suida teste, proprie κόλλαβοι, & κόλλοπες, dicuntur, quia bovis spinæ pars dicta κόλλα & κόλλοψ, unde κολλᾶν, *ita jungere ut ægre divellas*, indeque exoleti dicti κόλλοπες, quia nempe in ea κόλλη jam induruerint: quemadmodum monuit idem Florens Christianus. Alciatus legit apud Plautum, Trinummo:

Ne bubuli collabi (vulgati *cottabi*) *in te crepent.*

Et interpretatur *collabi*, nervi, quibus cæduntur terga servorum.

COLLIS, a *colendo*, ut quidem sensit Varro, IV. de L. L. *Quod primum ex agro plano fructus capiebant, Campus dictus; postea quam proxima superiora loca colere cœperunt, a colendo Colles appellarunt*. Sed verisimilior est sententia Jos. Scaligeri, & Petri Nunnesii, deducentium a Græco κολώνη. Nam κολωνὸς, & κολώνη, idem sunt quod *collis*. Homerus, Il. β.

Ἔστι δέ τις προπάροιθε πόληος αἰπεῖα κολώνη.

Ubi Scholiastes interpretatur γεώλοφος, ἐξοχὴ, τόπος εἰς ὕψος ἀνήκων.

COLLVCARE, sive *conlucare*, Festo teste, dicebant, *cum profanæ silvæ rami deciderentur officientes lumini*. Ubi idcirco ait *profanæ silvæ*, quia Deo sacræ erant incidua. Simul ex allatis verbis liquet, *conlucare* esse a *luce*. Nam *collucando* silva fit lucida. Usus Cato, de R. R. cap. CXXXIX. *Lucum conlucare Romano more sic oportet*. Item Columella, lib. II. cap. ult. *Neque terram aperire, neque arborem collucare*.

COLLVM, si Perotto credimus, dicitur a *colendo*, quia monilibus *colitur*, hoc est, *ornatur*. Sed potius *collum*, sive (ut veteres, qui consonas non geminabant, scripsere) *colum*, est a Græco κῶλον, κατ' ἐξοχὴν, quia nobile sit illud membrum, cui sacrum caput innititur. Contra Græcis κῶλα κατ' ὑπεροχὴν, *extantes corporis rami* dicuntur, & præcipue *pedes*, Eustathio teste: vel τὸ ἐκ μηρῶν καὶ κνήμης, ut interpretatur Jul. Pollux. A *collum* est *collare*, vel *collarium*, vinculi genus, cui *collum* inseritur. Ab eodem est *decollare*, ut Græcis a κεφαλὴ ἀποκεφαλίζειν. Apud Matthæum, cap. XIV. ubi de Johanne. A *cervice* similiter *decervicare* dixit Sidonius, lib. III. epist. III. Sed & *decapitare* dixere posterioris ævi scriptores. *Decollandi* verbo usus Fenestella, lib. II. Epitomarum: *Quemadmodum Cæsar a piratis captus sit, utque eos ipse postea ceperit & decollaverit*. Citat Diomedes, in primo, atque addit, veteres dixisse tales *securi cæsos*. Ibidem, de altera hujus vocis notione agit, qua *decipere* significat, quomodo Plautus, & Lucillius usi sint. E Plauto citat hæc verba: *Una est decollavit*. Quomodo est in editione Putschii. Sed legendum, *Una spes*. Respicit illum locum, Captivis. Sc. *Miser homo est: Est mihi illic una spes cœnatica. Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam*. Idem, sc. *Qui illi dii: Si*, inquit, *fors decollassit, gladium faciam culcitarum*. Sumpta est tralatio ab iis, qui crumenam sibi de collo suspendebant, quæ si *decollaret*, hoc est, in collo esse desineret, emi nihil poterat. Contrarium est *succollare*, id est, *in collum attollere*. Nec desunt tamen, qui *decolare* malint unico L: ex quorum mente a liquidis ea est tralatio. Nam hæc perfluunt per *colum*, hoc est, ἠθμόν. Sed omnino prius magis placet.

COLLYBVS, Gr. κόλλυβος, est ἀργυρίου ἀλλαγὴ, *pecuniæ permutatio*: ut exponit Pollux. Non tamen hæc propria primaque significatio. Primo enim notat *æreum nummulum*, cui *bos* esset impressus: unde ab Hesychio exponitur, ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένος βοῦς. Sed quia minutis hisce nummulis permutaretur aurum argentumque, hinc factum, ut generatim pro *pecuniæ permutatione* dici cœperit. Cic. Verr. III. *Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione, & collybo: deinde pro nescio quo cerario. Hæc omnia, judices, non rerum certarum, sed furtorum improbissimorum, sunt vocabula; nam collybus esse qui potest,*

cum

cum utantur omnes uno genere nummorum? Quo in loco *spectatio pecuniæ* est ejus probatio, *collybus* autem intertrimentum nummorum ex permutatione pecuniæ, quæ fieri solet apud nummularios; quia pecunia, quam quis habet, aut abrogata sit, aut non recepta in ea provincia, in qua debeat expendi. Apud Suetonium quoque, in Augusto, cap. v. legas hæc verba, ex epistola Cassii Parmensis, Augustum taxantis: *Materna tibi farina: si quidem ex crudissimo Ariciæ pistrino hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonensis* (al. *Nemorensis*) *mensarius*. Ubi *mensarius* dicitur κολλυβιστὴς, hoc est, ὁ τραπεζίτης, sive qui *nummos permutat*. Phrynichus, Menandrum culpans, qui voce Κολλυβιστὴς utatur, pro eo dicendum monet ἀργυραμοιβός. Sed eo (ut Pollux testatur, lib. VII. cap. XXXIII.) usus quoque Lysias, orat. de aureo tripode, indeque κολλυβιστικὰ σύμβολα, quæ vulgo *literæ cambii* appellantur, a *cambire*, quod Græci dicunt ἀντιμεταλλάσσεσθαι hoc, est, *permutare*.

COLLYRIUM, oculorum medicamentum: atque ita proprie dicitur σποδίον, sive τεφρὸν, hoc est, quod fieret e cinere, ac colorem cinereum haberet. Nempe a κολλύρα. Hesychius: κολλύρα, Θεόφραστος ἐπὶ τῶν ἐκ τέφρας πεπλασμένων. Unde & κολλύρα, & κολλυρὶς, *panis* genus, quod in *cineribus* coqueretur. Κολλύρας vocat Aristophanes, in εἰρήνῃ, cujus verba etiam Athenæus citat, lib. III. Sed apud Aristophanem κολλύρας scribitur, apud Athenæum κολύρα. Monet Aristophanis interpres, κολλύραν esse ἔλαττον τοῦ ἄρτου. Atque addit, τινὲς δὲ τὴν κολλύραν εἶδος ἄρτου, ὃ παιδίοις δίδοασιν. Erant autem tria *collyriorum* genera. Quædam ἁπλῶς dicebantur κολλύρια, quæ ex omni materia indifferenter fiebant, ξηροκολλύρια, cujus materia erant ξηρὰ, hoc est, *arida*, ut semina, fructus, aromata, aliaque hujusmodi: ὑγροκολλύρια, quæ componebantur ex ὑγροῖς, hoc est *humidis*, uti liquoribus, succis, melle, oleo & similibus. *Xerocolyrii* vocem legas quoque apud Marcellum Empiricum, ut cum ait, *Xerocolyrium ad lippitudinis initia*. Vidimus de *collyrio*. Sed differt ab eo κολύριον, & significatione, & etymo. Est enim medicamentum teres, sed superiori parte crassius, inferiori tenuius, ad modum caudæ muris truncatæ. Quod ex variis rebus contusis fiebat, & fistulosis corporis partibus, velut meatui naris affectæ, vel aurium, item ani, vel utero, immitti solet. Nomen quidem putant παρὰ τὸ κωλύειν, vel κολλᾶν τὸν ῥοῦν, *quia fluxiones sistat*. Sed sæpius multo alios ad usus adhibetur. Eoque verius est, sic dici a κόλος, *mutilus*, *truncus*, *curtus*, & οὐρὰ *cauda*. Κόλος vero ea significatione, qua & κολοβὸς dicitur, est a κολούειν, *truncare*. Caussa nominis erit, quia formam habet *caudæ truncatæ*. Vide de eo Oribasium, lib. x. cap XXIII. ubi ex Antyllo *coluriis* tribuit figuram caudæ murinæ, ac soliditatem aliquam, ut oleo possint inungi. Meminit & Celsus lib. v. cap. XXVII. *Satius*, inquit, *est*, *vel papyrum intortam*, *vel aliquid ex penicillo*, *in modum colurii adstrictum*, *eo illinere*. Paullo ante dixerat idem: *Exque eo* (emplastro) *collyrium fieri debet*, *altera parte tenuius*, *altera paullo plenius*, *idque*, *ea parte*, *qua tenuius est*, *alteram antecedente demitti oportet in fistulam*, *donec sanguis purus se ostendat*: *quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt*. Galenus quoque, lib. v. τῶν κατὰ τόπους, de narium affectibus scribens, docet, ex certis medicamentis contusis lævigatisque *coluriorum* formas effingi debere, quæ ad nares ægroti proportionem habeant, inque naris affectæ meatum immittantur. Hinc *collyrium κατὰ μεταφορὰν* pro *semicolumnio*. Sidonius lib. II. epist. II. *Rotundatis fulta coluriis*. Ubi Savaro *collyriis* edidit. Sed *coluriis* recte Salmasius: qui primus, ut puto, observavit, *collyrii*, & *colurii* voces in libb. confundi.

COLO [ab ὀλῶ & χυλῶ, unde ὀλίζειν & χυλίζειν.] nunc primæ est, primamque producit; nunc tertiæ, eamque corripit. Conjungit Appuleius, lib. I. Florid. de Gymnosophistis agens: *Non illi norunt arvum colere; vel aurum colare*, &c. *Unum pro his omnibus norunt. Sapientiam percolunt*. *Colare* est ἠθεῖν, unde *percolare*, a quo *percolatum vinum*, οἶνος ἠθικός. Est *colare* a *colum*, quomodo vocatur vas, per quod vinum fluens *colatur*. Græcis ἠθμός. Maro, II. Georg.

. . . . Tu spisso vimine qualos,
Colaque prælorum fumosis deripe tectis.

Colum nivarium celebrat Martialis, in Apophoret. dist. CIII. Erat id vas, cui nives injiciebant, inde vinum infundebant, ut vinum perfluens nivis frigus induceret. Diversus ab eo *saccus nivarius*: de quo, sequenti disticho, agit Martialis. Hic e corio fiebat: *colum* autem *nivarium*, una cum orceolis, inter vasa numeratur a Pomponio, L. in argento. D. de auro & argento leg. At *colo*, cum tertiæ est, qua notione terram, ac parentes, *colere* dicimur, venit a כלל, id est, *absolvere*, *perficere*, *complere*. [In hac significatione est ab ἀλοᾶν.] Ab hac notione venit *colonus*, item *colonia*, de quo separatim. A composito ejus *incolo*, est *incola*, & *inquilinus*; quomodo dicitur, qui *incola* quidem est, sed domus alienæ, hoc est, qui in ædibus habitat conductitiis: ut Isidorus docet, lib. IX. cap. IV. ubi inter *inquilinos*, & *advenas*, eo distinguit, quod illi non perpetuo inhabitent, sed postea migrent: hi autem stabile habeant domicilium. Marius Victorinus, lib. I. cap. de Orthogr. censet: ab *inquilinus* esse *incola*, Q in C converso, quomodo a *quatio* est *concutio*; *secutus*, a *sequor*. Sed falli paret ex iis, quæ diximus. Refellit & Festus: *Inquilinus*, inquit, *qui eundem colit focum*, *vel ejusdem loci cultor*. Quæ lectio si recta sententia erit; *Inquilinus* conflatum esse vel ex *in* & *culina*, vel simpliciter ex *in* & *colo*: quod posterius verum est. Dicitur enim *inquilinus*, quasi *incolinus*. C in Q abire nil mirum, quando eadem sunt natura literæ, tantum accidente differunt; unde olim quoque dubitatum, *Cum*, an *Quam*, scribi deberet: item *Cur*, an *Quur*, rectius esset; quemadmodum testatum facit Curtius Valerianus, apud Cassiodorum, lib. de ὀρθογραφίᾳ. Sed & alia multo plurima in vett. libb. ac monumentis occurrunt, in quibus hæ literæ promiscue usurpentur, eaque res crebro Criticis junioribus ansam præbuit sollicitandæ lectionis antiquæ.

COLOBIUM, vestis genus, quo monachi & eremitæ utebantur. Ægyptiorum fuisse monachorum habitum indicat Cassianus, lib. I. de habitu monachi, cap. XI. Græc. κολόβιον, a κολοβὸς, hoc est, *mutilus*, *truncus*, *brevis*. Nam ut Isidorus indicat, lib. XIX. cap. XXII. *colobium* erat tunica manicis defecta, exstantibus extra eam brachiis. Notum convitium in Trojanos, quod apud Maronem legitur, IX. Æn.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Ubi sic Servius: *Tunicæ vestræ habent manicas. Quod etiam Cicero vituperat dicens, manicatis & talaribus tunicis. Nam colobiis utebantur antiqui*. Quia vero *colobium* carebat manicis, eo nunc ἁπλῶς *saccum*, nunc *lineum saccum*, nunc *tunicam saccineam*, vocari videas, a Rufino, Hieronymo, aliis. Hujusmodi tunicis oppositæ *Dalmaticæ*, quæ manicas habebant: ut alibi dicimus.

COLOCASION, vel *colocasia*, est *faba Ægyptia*. Quod Plinius quoque ostendit, lib. XXI. cap. XV. *In Ægypto*, inquit, *nobilissima est colocasia*, *quam cyamon aliqui vocant*. Vides ei esse integram plantam. At in Athenæi excerptis, lib. III. dicit Diphilus Siphnius, esse τοῦ κυάμου τοῦ Αἰγυπτίου ῥίζαν, *radicem fabæ Ægyptiæ*. Existimet aliquis, ob hosce auctores, vocem Ægyptiam esse. Sed obstat, quod Alexandrinorum ea vox sit, qui Græce loquebantur. Eoque demum post tempora Alexandri cœperit. Ostendit hoc Athenæus, lib. III. ubi cum Nicandri de *faba Ægyptia* versus attulisset, subjungit continuo: ῥίζας λέγει Νίκανδρος τὰ ὑπ' Ἀλεξανδρέων κολοκάσια καλούμενα· *radicem ejus vocat Nicander*, *quam Alexandrini colocasiam nominant*. Caussa nominis minus aperta. Nam aliis a κόλον, *cibus*; & κάσαι, *ornare*: quia ut radicis

usus erat ad edendum ex jusculo; ita ciboriorum ad epulas; & floris, ad coronas. Aliis a κολὸν, sive κολοβὸν, *mutilum*; & κασῆς, sive κασᾶς, cujus diminutivum κάσιον, *pileus*, aut *lacerna ex lana coacta*, aut etiam *tapes*. Hesych. Κασᾶς, ἀμφιτάπης καὶ πιλωτά. Arcadius: Κασῆς τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον περισπᾶται. Pro *lacerna* vero *equestri* usus Xenophon, lib. VIII. Κύρ. Παιδ. Est hæc sententia doctissimi Salmasii. Nempe ut κολοκάσιον sic dicatur ab amplitudine foliorum, quæ referant *minutam lacernam*, aut *tapetem*. Quomodo κολοκάσιον dicetur, quasi κολὸν κάσιον· ut κολόκυμα Aristophani Equit. est μικρὸν κῦμα, quasi κολοβὸν κῦμα, ut Scholiastes indicat; & κολόσταθμος, μικρὸς σταθμός· unde Hesychius exponit, ὅπαυλιν ἔχουσαν κατάβατον τὸν πυλῶνα.

COLONIÆ, quid, & unde, sint, indicant hæc Servii verba, ad illud I. Æneid.

. . . . Tyrii tenuere coloni.

Sane veteres colonias ita definiunt. Colonia est cœtus eorum hominum, qui universi deducti sunt in locum certum ædificiis munitum, quem certo jure obtinerent. Alii: Colonia est, quæ Græce ἀποικία *vocatur: dicta autem est a colendo. Est autem pars civium, aut sociorum, missa, ubi Remp. habeant ex consensu suæ civitatis, aut publico ejus populi, unde profecta est, consilio. Hæ autem coloniæ sunt, quæ ex consensu publico, non ex secessione, sunt conditæ.* Ita legitur is locus in membranis Fuldensibus. Erat autem hæc coloniarum deductio multis nominibus utilis. Quippe cum multitudine civium laboraret civitas, creari solent Triumviri, qui certum civium numerum in loca certa deducerent, singulis agros & prædia assignarent: qua re tum tenuibus atque obæratis civibus consulebatur, tum urbi multitudine civium laboranti, tum universo imperio, quia colonos constituebant loco ad hostibus resistendum idoneo. Quomodo *colonia* a *municipio* differat, docebit Agellius, lib. sextodecimo, capite XIII. Sed imprimis de *coloniis* erudite & accurate scribit Marcus Velserus, lib. quarto & quincto rerum Augustanarum Vindelic.

COLORES, dicti juxta Isidorum, lib. XIX. Orig. cap. XVII. *Quod calore ignis vel sole perficiuntur: sive quod initio celabantur, ut summæ subtilitatis existerent.* Prius etymon plane rejiciendum. At non omnino displicet, ut a *colo* sit *color*, quia rei sit *cultus*, hoc est, *ornatus perfectioque*. Imprimis autem placet, esse vel a Chaldæo כחל, id est, *coloravit*: vel a Græco χρωννύω, *coloro*: κατὰ μετάθεσιν, & *N* in *L* abeunte: quod crebrum. [χρόος] Duriuscule Becmanus deducebat a καλὸν, vel κάλλος, quia *pulcritudo* rei partim in partium συμμετρίᾳ, partim in *colore*, consistat. Priscianus a *coloro* vult esse *color*. Sed *coloro* contra est a *color*.

COLOSSUS, est statua ingens, ut indicant hæc Plinii verba, lib. XXXIV. cap. VII. *Moles excogitatas videmus statuarum, quas colossas vocant, turribus pares.* Auctor Etymologici magni: κυρίως κολοσσοὶ λέγονται οἱ ὑπερμεγέθεις ἀνδριάντες. Quidam dictum putant a *Calesi*, vel *Coleti*, architecti nomine. Festus: *Colossus a Coleto artifice, a quo formatus est, dictus.* Sic habent quoque editt. vett. Mediolanensis anni CIↃIↃ. Aldinaque anni CIↃIↃXIII. Sed pro *Caleto* legunt quidam *Coleto*. Alii *Colossum* auctorem faciunt, Lycippi, ut ajunt, discipulum. Sed sunt hæc mera somnia. Auctor enim *colossi Rhodii* fuit vel *Chares*, vel *Laches*. Plinius ibidem: *Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lysippi supradicti discipulus.* Simonides in hunc *colossum*, lib. IV. Ἀνθολογ.

Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα
Λάχης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος.

Nisi & hic pro Λάχης legere malis Χάρης, ut cum Plinio, Eustathioque, conveniat. Sed hoc pacto & pro ὀκτάκις substituere possis ἑπτάκις, ut in hoc quoque consentiat cum Plinio, Straboneque, qui septuaginta faciunt cubitorum. Et sane hoc pacto a quibusdam eos versus citari video. Verum hoc quidem utut est, de *Colosso*, vel, *Coleto*, aut *Caleto*, altum apud veteres silentium est. [*Colossus* dictus quasi κολόσσοος, a κόλος, μέγας.] Quare rectius Etymologus, qui *colossum* sic dici scribit, quia ob nimiam altitudinem, oculorum frustraretur aciem. Verba ejus apponam: Κολοσσὸς παρὰ τὸ κολούειν (ὅ ἐστιν ἐλαττοῦν) τὼ ὄσσε (τουτέστι τοὺς ὀφθαλμούς) διὰ τὸ μέγεθος, ὡς μὴ ἐφικνουμένων τῶν ὀφθαλμῶν ὁρᾷν. Censet igitur, esse ex κολούω, quod est, *imminuo*, *frango*: & ὄσσε duali pro ὄσσοι, quod est, *oculi*; nempe ab ὄσσον, quod est Æolicum pro ὄπτα· unde Hesychius ὄψεις exponit βλέπεις, ὁρᾷς; item ὄσσεαι, βλέψει, ἴδοι. Ad verbum igitur *colossus* sonat *frangiculum*. Etymologi sententiam confirmat hoc Statii, Sylv. carm. I.

. . . . Vix lumine fesso
Explores, quam longus in hunc despectus ab illo.

Loquitur de equo Domitiani, qui *colosso* impositus erat; unde, initio carminis, *molem* vocat *geminatam*:

Quæ superimposito moles geminata colosso
Stat Latium complexa forum, celo ne per auras
Fluxit opus? . . . .

Ita legi debere hunc locum, ex manuscripto Senensi, dixi alibi. At in vulgatis pro *geminata* est *gemmata*; pro *per auras*, *peractum*. Sunt qui ab *colosso* hoc dictas volunt *Colossas*. Sane Suidas, in voce κολασσαεῖς (qui & alios multos in errorem induxit,) voluit *Colossenses*, ad quos scribit Paullus, eosdem esse ac *Rhodios*, nomenque id a *colosso* sortitos. Sed nihil hoc ineptius. Nam *Colossæ*, unde *Colossenses*, oppidum fuit majoris Phrygiæ prope Laodiceam & Hierapolim, ut diserte docet Strabo, lib. XII. & Plin. lib. V. cap. XXXII. A *Colossensibus* quoque est *color colossenus*, κολοσσινὸς, cujus meminit Strabo prope extremo lib. XII. Vide de eo Cœlium Calcagninum, lib. I. ep. XLVIII. Hermannus Lerbeccius, in Chronico Schovenburgico, *Colossum* putat dictum ab eo, quod *colat ossa*: cum, ut dicit, ex more veterum sepulcris impositi magnorum Virorum fuerint. Plura quæ addit ex Vincentio, & quo describat modo, vide apud eundem, pag. XXII.

COLUBER, Gelenio ita dici videtur, quasi κολοβὸς τὴν οὐρὰν, id est, *cauda mutilus*. Atqui caudam habet, nisi cum resecta, ut, cum apud Ovidium, VI. Metam. in fabula Terei, & filiarum Pandionis, cum recisa Philomelæ lingua confertur,

. . . . Mutilatæ cauda colubræ.

Quare vel est a *colo*, quia nemora incolit: vel corruptum ex χέλυδρος. Id serpentis est nomen, alterque vocatur, δρύινος, vel δρυΐνας, quia in cavis *quercubus* latibulum habere solet. Vel est ἀπὸ τοῦ κολυμβᾷν, quia *subeat cavernas*: quod postremum Cæsari Scaligero placuit, Comment. in lib. II. Hist. Anim. cap. XVIII. sect. CXXIII. Sed si placet esse a κολυμβᾷν, potius credam, proprie sic dici *chersydrum*. Nam κολυμβᾷν, *urinare*. Et in Glossis Græcolatinis, Cyrillo tributis, legas: Ὄφις, *anguis*. Ὄφις χέρσυδρος, *coluber*, *choliorus*. Ubi sine dubio *chelydrus* reponendum. Nam idem *chelydros* ac *chersydrus*. Ad verbum notet *testudinem aquaticam*.

COLUMBUS, & *columba*, unde sint, non perspexit Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Columbæ*, inquit, *dictæ, quod earum colla ad singulas conversationes colores mutent.* Nec melius Albertus M. cui sic dici placet, quod *colat lumbos* multa generatione. Verisimilius aliquanto Varro, lib. IV. de L. L. qui inter ὀνοματοποιηθέντα reponit. *De his*, inquit, *pleraque a suis vocibus, ut hæ; Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo: item hæ, Pavo, Anser, Gallina, Columba.* Quamquam aliter idem, lib. III. de R. R. cap. VII. ubi a *columen*, hoc est, *culmen*, deducit: nempe quia *propter timorem summa loca in tectis captet*. [*Columbus* & *palumbus* ejusdem originis, cum P & C sæpe permutentur. Est autem a φαλὸς φαλιδὸς, idem quod πελιτνὸς, & πελιδνὸς, a πάλη, πάλη· hinc πελειὰς, & παλεύτρια.] Sed examussim optime Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, & Joseph. Scaliger, in conjectaneis, qui deducunt a Græco κολυμβᾷν, id est, *urinare*: quoniam nempe ta-
lis

lis eſt columbárum geſtus. Græcis κόλυμβος aliud eſt, nempe avis aquatica, ſic ab *urinando* dicta, ut omnino eadem videatur ac mergus; qui, ut Ovidius canit, verſ. ext. undec. Met.

Æquor amat, nomenque manet, quia mergitur illo.

Meminit ejus Ariſtophanes Acharn. apud Athenæum, lib. IX. Vocatur & κολυμβὶς ab Ariſtotele, lib. VIII. Hiſt. cap. III. quamquam in vulgatis codd. ſit κολυμβρίς. Etiam *Columbaria* in navi, ab eopſe verbo dicta, quod per ea videntur remi eminentes κολυμβᾶν. Niſi magis placet Iſidori ſententia, cujus hæc verba, lib. XIX. cap. II. *Columbaria, in ſummis lateribus navium loca concava, per quæ eminent remi, dicta crede; quod ſint ſimilia latibulis columbarum, in quibus nidificant.* Sane & vinculi genus, quod, quia collum ei inſeritur, *collare*, vel *collarium*, dicitur, alio nomine *columbar* appellatur ut Priſcianus ait in V. Ejus appellationis rationem hanc eſſe puto: quod foramen id ſimile eſſet foraminibus in periſterotrophiis, ubi *columbæ* nidificant. Niſi ſic vocatum malis ob ſimilitudinem *columbarium* in navi: atque bis nomen fuiſſe a κολυμβᾶν, uti diximus. Ludit in *columbaris* voce Plautus, Rud. Act. III. ſc. III.

Illic in columbum, credo, leno vortitur.
Nam in columbari collum haut multo poſt erit.
In nervum ille hodie uidamentu congerit.

A *columba* quoque eſt *columbatim*. Cn. Mattius apud Agellium, lib. XX. cap. IX.

Sinuque amicam reficere frigidam caldo
Columbatimque labra conſerens labris.

Ubi metri cauſſa pro *reficere* malim *reficit*. Sed fortaſſe nec *columbatimque*, ſed *columbulatim*, legendum, ne ſecunda ſede ſit ſpondeus. Eſt vero *columbatim*, ſeu *columbulatim*, idem quod *more columbarum*, quem & Martialis tangit, lib. XII. epiſt. LXVI.

Amplexa collum, baſioque tam longo
Blandum, quam ſunt nuptiæ columbarum.

COLVMIS, proprie eſt *ſanus*. [a κίλος, μέγας, idem quod ὅλος.] Onomaſticum vetus, *Columis, incolumis*, σῶος. Iſidori Gloſſæ: *Columes, ſalvos*. Uſus Plautus: indeque, addito præverbio, *incolumis*, ubi *IN* eſt αὐξητικὸν, uti in *invictus*, *incanus*, & ſimilibus, de quibus alibi non ſemel dictum. *Columis* eſt a Chaldæo חלים, hoc eſt, *fortis*, *ſanus*: quod a חלם, id eſt, *convaleſcere*, *pingueſcere*. Ab homine igitur ad alia transfertur ſignificatio: etſi aliter Iſidorus, lib. X. *Columis a columna vocatus, eo quod erectus & firmiſſimus ſit.* Aliis placet, *columis* eſſe a *columen*, ſive *colomen*, ut antiqui ſcripſere, pro eo quod uſitatius *culmen* effertur. Ita proprie *columis*, ſive *incolumis*, dicetur domus integra perfectaque, cui jam *columen*, hoc eſt, *culmen*, impoſitum, cuique id integrum ac ſalvum. Sed omnino eſt a Chaldæis, uti dicebamus.

COLVMNA, juxta Nunneſium fuerit a καλώνη, *collis*. Puto potius, *columna* dici quaſi *columina*, a *columen*; qua de voce in *culmen* dicimus. Feſtus: *Columnæ dictæ, quod culmina ſuſtineant*. Vitruvius, lib. IV. cap. II. *Columen in ſummo faſtigio culminis, unde & columnæ dicuntur*. Ubi ſic Philander: *Nam proprie columna ſunt arrectariæ, quæ columen, id eſt, ſummum faſtigium percurrens tignum, ſuſtinent. Injiciuntur vero tranſtris, id eſt, tranſverſis trabibus: habent & capreolos, hoc eſt, proclinata hinc atque hinc ligna, quæ canterios ſuſtinent*. A *columna* eſt *columnarium*, quo uſus Suetonius, in Auguſto, cap. XL. Fruſtra eſt Beroaldus, cum contra veterum librorum fidem legere pro eo jubet *colluviarium*, ut cloacæ deſignentur, per quæ colluvies & immunditiæ ejectantur. *Columnaria* autem dicuntur æſtuaria quædam, ac ſpiramenta: ut Philander, & Barbarus, recte colligunt ex iſtis Vitruvii verbis, lib. VIII. cap. ult. *Etiam in ventre columnaria ſunt facienda, per quæ vis ſpiritus relaxetur*. Ubi nonnulli *colluvinaria* reponunt, a Beroaldo decepti; alii *columbaria*: ſed nihilo rectius. *Columnaria* vero dicta, quod ad *columnarum* modum attolluntur: ut Bernardinus Baldus, qui & illud addit, hujuſmodi *columnaria* prope Piſaurum ad viam Faneſtrem ſpectari, *in veteri aquæductu nuper inſtaurato ad novum & pulcerrimum fontem in medio foro*. A *columna* quoque eſt diminutivum *columella*, apud Catonem, Ciceronem, Cæſarem, alios. Μεταφορικῶς vero *columellæ* dicti Majores domus Servi, quos Heri negotiis ſuis præficiebant. Metaphoræ ratio eſt, quod his nitatur domus, tanquam *columellis*. Ita de Turno dixit Maro, XII. Æneïd.

. . . . *In te omnis domus inclinata recumbit.*

Porro, quæ de *columnæ*, & *columella*, vocabulo diximus, confirmantur his verbis Donati, Phorm. Act. II. s. *Columen, culmen, an columen, columna? unde columella apud veteres dicti Servi Majores domus*. Lucilius, XXII.

Servu' neque infidus domino, neque inutili' quoiquam
Lucili columella hoic ſitu' Metrophanes.

Et paulio poſt: *Columen vero familiæ, ſuſtentatio, vel decus, unde columnæ dicta*. *Columella* vero potius, quam *columnella*, dici nihil mirandum, quandoquidem veteres etſi *columna* ſcriberent, *columa* tamen exemto *N* pronuntiarent: ut ſcribit Quinctilianus, lib. I. cap. VII. Sed & nihil prohibet, a *columna* fieri *columella*, eliſo *N*, quando a *monſtrum* ſimiliter dicimus *moſtellum*, ac a *ſcamnum ſcabellum*, ubi & *M* converſum in *B*. Nam integrum eſſet *ſcamnellum*. In dubium tamen vocari poſſit, an ſervi etiam dicti ſint *collumellæ* domus. Sane Lucilii verſum ſic legere malebat Salmaſius:

Lucili columella hac ſitu' Metrophanes.

Ut ſententia ſit, Metrophanem, Lucilii ſervum, ſitum eſſe ſub iſta *columella*, hoc eſt, cippo, qui in tumulo erigebatur, & nomen ac elogium defuncti continebat. Græci *columellam* ſive *cippum* ejuſmodi, στήλην vocant. Gloſſ. Στήλη, *cippus*, *tumulus*. Et ſane hæc doctiſſimi viri ſententia impenſius placet. Satis enim laudarat Lucilius ſervum, quod non fuiſſet domino infidus, neque inutilis cuiquam. At nimia laus fuerit in ſervo, ſi dicatur *domini columna*.

†COLVMNAS a Tuſcis inventas Italia uſurpavit (vide Vitruvium de Tuſcanica columna) quae & univerſam aedificandi rationem indidem habuit: unde & ATRIVM, TEMPLVM, TVRRIS &c. (de quibus ſuis locis dictum) voces ſunt Tuſcae & Orientales. At COLVMNAE vox oriri potuerit a Chald. גולם *golam* (ea vox *lapidem quadratum* notat) aut a חלים ſive a חלום *chalum*, quod apud Chaldaeos notat *ſolidum integrumque*, cujuſmodi *columnae* eſſe debent. Poſtremo ſicuti Graecis columna στύλος dicitur ab inſtrumento ſcriptorio; ſic & Chaldaicum קולמוס *colmos*, quod eſt inſtrumenti ad ſcribendum nomen, videtur apud Etruſcos ſignificationem habuiſſe utramque, tum *calami* ſcriptorii ſcil. tum etiam *columnae*; utrumque enim vocabulum ab illo COLMOS naſcitur. At alterum Graecum columnae nomen Κίων mihi videtur eſſe a כיון *chiun*, quod Amos ver. 25. *baſis* exponitur: vide mihi dicta in Diſſ. ad eum locum. Poſtremo ſi vetus Latinum *Columnae* vocabulum a me quaeras, non aliud erat, quam STATVA, quae reſpondet Hebraico עמוד *ammud*; utrumque enim a *ſtando* dicitur, ſicut utrumque *columnam* notat. Sane in vetere inſcriptione, quae Pollae extat, tot miliaria colliguntur ex hoc aut illo loco AD STATVAM i. e. uſque ad columnam, quae itinerum finis ad fretum Siculum erat. MAZOCHIVS.

COLVRI, κόλουροι, circuli ducti per polos mundi, Æquinoctialem ſecantes in partes æquales, Zodiacum in inæquales: quorum duo præcipue ſunt illuſtres, unus qui Solſtitium ac brumam; alter, qui Æquinoctia, deſignat. Dicti κόλουροι, quaſi κόλος τὴν οὐρὰν, *cauda mutili*. Nempe quia pars eorum nobis inconſpicua eſt, & qua parte non videntur, *mutili* cenſentur.

COLVRNVS, literarum trajectione dicimus pro *coruleus*, a *corylus*, ſive *corulus* per *V*, prout hanc vocem in antiquis codd. ſcribi tradit Pierius. Marius Corradus, lib. II. de L. L. dubitare videtur, ſitne

fitne a *corylus*, an *cornus*. Sane posterius probat & Festus. Sed a *corylus* deducit Servius, in I. Georg. & Priscianus, extremo lib. secundo. *Colurni* voce usus Maro, lib. II. Georg.

. . . . *Et in verubus torrebimus exta colurnis.*

Cujus loci hæc sententia est: *Caper*, cum Baccho immolatur, *colurnis* virgultis assari debet; quia ambo, & *caper*, inquam, & *corylus*, vitibus obsunt: ille quia rodit vites, ut vel ex Ovidii Fastis notum; hæc quia obest, si juxta vites statuatur: unde Maro, Georg. II.

Neve inter vites corylum sere.

[quasi κόλον ἔρνος. vide notata de *obelisco colurno*.]

Colus, ex Perotti sententia, a *colendo*, id est, *ornando*, quia mulierem ornat: vel quia neant hac ea, quæ ad ornatum pertinent.

Colustra, sive *colustrum*, [γαλάθηρον idem γαλαθανὸν vel γαλακτοῤῥόν.] est lac novum in mammis, hoc est, spongiosum illud lac, densumque, quod post partum esse solet. Auctores, lib. XXVIII. cap. IX. Palladius, in Novembri; & e Grammaticis, Servius, in v. Æn. Nonius, in *Colustra*: Isidorus, lib. XX. Orig. cap. II. & Glossis Latino-Græcis, quæ πύριεφθος, sive πυρίεφθος, interpretantur. Id autem est τὸ πρῶτον γάλα, Athenæo teste, lib. XIV. Dictum *colustrum*, censeo a *coalescendo*, quasi *coalustrum*. Nam densum est & spongiosum, uti diximus. Vel capse de caussa sit a κολλῶμαι, hoc est, *agglutino*, *adharesco*, quod a κόλλα, *gluten*. Sane alterutrum horum malim, quam ut sit a κόλον, id est, *cibus*; quia primus is sit animantis *cibus*: vel quia *cibum* imitetur. Est *colustrum* plane noxium. In caussa est, quod tempore partus magna sit in corpore humorum perturbatio, quia pravi humores bonis miscentur. Fuit tamen *colostrum* in deliciis apud Romanos. Martialis, lib. XIII. dist. XXXVIII.

Subripuit pastor, quæ, nondum stantibus hadis,
De primo matrum lacte colustra damus.

Μεταφορικῶς usus Plautus, Pœn. Act. I. Sc. II. *Meum mel, meum cor, mea colustra, meus molliculus caseus.* A *colostro* infantes *colostrati* dicuntur, qui statim a partu lac illud spongiosum suxerunt. Quamquam Plinius, lib. XXVIII. cap. IX. ita dicat vocari, qui nutrices sugunt, postquam concepere. Sed falli videtur.

Coma, κόμη. Id quibusdam dici videtur a κόπτειν, id est, *secare*: qua nempe ratione *cæsaries* dicitur a *cædendo*. Id si placet, fuerit a præterito κέκομμαι. Nec ab his multum abeunt, qui deducunt a κείρω, hoc est *tondeo*. Sic κόμη dicetur quasi κόρη. Alii censent, esse a κοσμεῖν, hoc est, *ornare*, quia comæ, animalium arborumque sunt ornamentum. Ita κόμη dicemus quasi κόσμη. Sunt etiam quibus placeat esse a κομέω, *curam gero*, quoniam studio excoli debeat, alioqui ea appellatione indigna. Primum etymon suggerit Isidorus loco citato: tria reliqua lego apud Etymologici magni auctorem. Primum etymon ex ipso Isidoro refellere possumus. Nam si, ut ipse ait, *comæ* proprie sunt *non cæsi capilli*, quomodo a κόπτειν dici possunt? Nisi forte hic quoque ἀντίφρασιν aliquam somniat. Quod autem de hac vocis proprietate ait, cave id Isidori commentum putes. Nam & Servius v. Æn. ait, *comam proprie dici non cæsos capillos*: ut in Danielis Servio legitur: sive, ut in Fabricii Servio est, *non tonsos capillos*; quod secundum imprimis etymon respicit. Tertium etymon (quod & apud Eustathium legas) non displicet: eo quod similiter a κοσμεῖν Latini dicant *comere*: quod de *comarum ornatu* plurimum usurpatur. Unde & multi a *coma* dici opinantur. Festus: *Comtus, id est ornatus, a Græco descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere; & κόσμιος, quod apud nos comis. Et comæ dicuntur capilli cum aliqua cura compositi.* Quartum etiam improbare nolim: quod & secutus Artemidorus, lib. I. Oneirocriticῶν, capite XX. *Αἱ δὲ μεγάλαι μὲν, ἀτημέλητοι δὲ τρίχες, ὡς μὴ δοκεῖν κόμην εἶναι, ἀλλὰ τρίχωμα, πᾶσιν ἀνθρώποις πένθη τε καὶ λύπας δηλοῦσι. Κομᾶν μὲν γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι ἔφη.* *At vero magni quidem, sed incomti capilli, quia non coma esse videntur, sed potius pilositas & hispiditas quadam, hominibus omnibus annuntiant luctus ac dolores. Quippe κομεῖν est curam gerere.* Fortasse tamen a nullo horum est: sed ab Hebræo כסם, *totondit*. A κόμη est κομάω, *comatus sum*, *comam nutrio*. Hinc κομήτης, *comatus*, *crinitus*, ut ἀστὴρ κομήτης, quam Latini *stellam crinitam* vocant, ut ait Cicero, lib. primo, de Nat. Deorum, & Plinius lib. II. capite XXV. Ovidius *stellam comantem* dixit. Sic enim, ille de Cæsare, in fine lib. XV. Met.

Resque domi gesta properataque gloria rerum
In sidus vertere novum, stellamque comantem.

Sed sæpius tam Græci, quam Latini, ἁπλῶς *cometen* vocant.

Comes, a *cum*, & *eo*, qua forma ab eodem *comitia* dicimus. Sed quod posterioribus seculis dignitatis nomen fuit, id ex eo est, quia comitaretur ducem in bellum. Quales in palatio & provinciis munus habebant. *Gravios*, vel *Graphios*, vulgo nominant. Quod nomen & legas apud Paullum diaconum, lib. v. histor. Longobard. *Incomes*, quem nemo comitatur. Festus: *Incomitem, sine comite.*

Comis, & *comere*, ejusdem originis videntur: nempe a κοσμέω, extrito S. Festus: *Comtus, id est, ornatus, a Græco descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere; & κόσμιος, quod apud nos comis.* Glossæ Philoxeni: *Comis*, κόσμιος. Vel sit *comis* a κῶμος, quomodo vocatur, *compotatio ac luxuries amatoria*. Pro hac sententia faciunt Glossæ aliæ, ubi legas, *comiter*, ἐπικωμαστικῶς.

Comissari, an *commissari*, scribi debeat, non consentiunt. Gemino *mm* scribebat Victorius: unico scribendum disertim monet Velius Longus, lib. de Orthographia. Sed omnino simplici *m* scribendum, sive, quod Festus putabat, sit a κώμαις, hoc est, *vicis*, quæ mihi sententia parum probatur; sive quod Varro, libro VI. voluit, ac apud Velium quoque legimus, sit a Κῶμος, qui *Deus est præsidens conviviis ac tripudiis nocturnis*: sive sit a *comitate*, quod apud eumdem Velium legere est: sive, quod Levino Torrentio visum, veniat a *comesum*: quod eo probabat, quia ex Suetonii, Livii, aliorumque locis (ut mox dicemus,) pareat, proprie *comessationem* fieri post cœnam. Neque de vocali consentiunt. Nam per *A comassari* scribendum putabat Fulvius Ursinus, ut sit a Græco κωμάζειν. per *E* malebat Torrentius, quia sit a *comesum*: per *I* Victorius, quomodo sæpe in vett. scribitur libb. Vera meo judicio sententia est, scribendum *comissari*: quod vett. libri ac lapides approbant, nec ἀναλογία refellitur. Nam etsi a κωμάζειν (hæc enim vera omnino origo) esset *comassari*, tamen nihil obstat quominus veteres εὐφωνίας caussa *A* in *I* converterint: quomodo & a πατριάζειν dicunt *patrissare*. Licet autem *comissari*, seu κωμάζειν, est a κῶμος, plus tamen est κῶμος, quam *comissatio*. Quippe κῶμος notat *omnem amatorum lascitiam ac protervium, seu vino saucii sint, seu non sint*. Latinis autem proprie *comissatio* dicebatur *convivium, quod post cœnam fiebat in multam noctem*. Ita usus Livius, lib. XL. apud quem Demetrius jam *cœnatus* ad comites ait: *Quin comissatum ad fratrem imus.* Utitur & hoc pacto Suetonius, in Tito, cap. VII. & in Domitiano, cap. XXI. Hermolaus Barbarus scite vocabat *pocœnium*. Id si displicet, deducere licebit a κῶμα, id est, *somnus profundus*, quod a κοιμᾶσθαι, *dormire*. Ut *compotatio ac amatoria lascivia*, κῶμος dicatur, quia post ea somnus profundior sequi solet. Magis tamen placet esse a כמוש *Chamos*, qui *Moabitarum deus*, ut est I. Reg. cap. XI. Videtur enim is convivii a Moabitis cultus, indeque ortum, quod Κῶμος a Græcis haberetur *temulentiæ Deus*. Nec tamen displicet opinio Casauboni, ut quemadmodum a מום est μῶμος, ita a קום, *com*, fit κῶμος. קום notat *surgere*: ut κῶμος sit, *lascivia eorum, qui a convivio surrexerunt*. Quæ sententia est If. Casauboni lib. I. de Satyrica poësi, cap. IV. Ut nempe κῶμος proprie sit

fit ἀνάστασις ἀπὸ δείπνου, hoc eſt, *cum ſurgitur a menſa*, inque publicum proditur. *Laſciviarum eruptionem* vocat Tertullianus, adverſus gentes, cum ait: *Æque oratio convivium dirimit: inde diſceditur, non in catervas cæſionum, neque in claſſes diſcurſationum, neque in eruptiones laſciviarum.*

COMITIA, ut Feſtus indicat, in *Comitialis*, ita dicuntur ab antiquo *comire* pro *coire*, unde & *comes* remanſit. Erant enim *comitia* nihil aliud, quam populi univerſi conventus, ferendorum ſuffragiorum cauſſa. Erant autem tria proprie *comitiorum* genera, *curiata*, *centuriata*, & *tributa*. In *Curiatis* populus ſententiam dicebat *curiatim*, hoc eſt, per *curias* rogatus: ita quod plures curiæ ſtatuiſſent, id juſſum populi diceretur. In *Centuriatis* populus per claſſium *centurias* diviſus ferebat ſuffragium, ratumque habebatur, quod plures centuriæ juſſiſſent. In *tributis* vero per *tribus* ſuffragia ferebantur. Quod ad *calata comitia*, ea non efficiunt diſtinctum *comitiorum* genus. Initio enim omnia *comitia calata* dicebantur, a *calando*, id eſt, *vocando*, quod a Græco καλεῖν. Hanc rem confirmat, quod Agellius, lib. XV. cap. XXVII. ex Lælio Felice refert, *comitiorum* alia fuiſſe *curiata*, alia *centuriata*. Sed poſtea *comitiorum calatorum* vox prope exolevit. Prope, inquam; retenta enim partim in his, quæ pro collegio Pontificum habebantur, aut Regis ſacrorum Flaminumve inaugurandorum cauſſa: cujus cauſſæ ibidem meminit Lælius Felix: partim teſtamentorum condendorum cauſſa, qua de re ſic Theophilus, lib. II. Inſtitut. *Duo erant apud veteres teſtamentorum genera: unum quod calatis Comitiis fiebat, & dicebatur: alterum, quod in procinctu. Teſtamentum Calatis Comitiis tempore pacis fiebat bis in anno, hoc modo: Præco univerſam circumibat civitatem, populum convocans: ac tum qui teſtamentum condere volebat, in concione populi, ipſo teſte populo teſtamentum ſcribebat. Ex quo etiam dictum eſt, Calatis Comitiis; nam calare eſt vocare: Comitia vero, populi congregatio. Quoniam igitur vocati congregabuntur, appellatum eſt teſtamentum Calatis Comitiis.* Hactenus ille. De perſonis, quæ ſingulis *comitiorum* generibus intererant, deque eorum loco, tempore, modo, vide imprimis Nicolaum Gruchium, & Carolum Sigonium. A *comitiis* eſt verbum *incomitiare*; quod alii *convitiari*, alii *accuſare*, interpretantur. Priorem ſententiam ſecutus Feſtus: *Incomitiare ſignificat tale convitium facere, pro quo neceſſe ſit in comitium, hoc eſt, in conventum, venire.* Utitur Plautus, Curcul. Act. III. ſc. I. *Morbo* quoque *comitiali* inde nomen, quod ſi quis eo correptus repente in *comitiis* concidiſſet, *comitia* eo diſſolverentur, nec juſta eo haberi poſſent. Id, præter Plinium, & alios, docuit Serenus Sammonicus, his verſibus:

Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quod fieri nobis ſuffragia juſta recuſat.
Sæpe etenim membris acri languore caducis,
Concilium populi labes horrenda diremit.

Eumdem vocari *morbum majorem* ſcribit Appuleius, in Apologia. Et vocat hoc pacto Cornelius Celſus, ea nempe ratione qua *vis major* dicitur a Latinis, quæ Græcis Θεοῦ βία, hoc eſt, cui reſiſti non poteſt. Similiterque *Herculeum* dici putat Galenus, VI. Epidem. nempe quia, *Herculis inſtar*, ſit *invictus*. Sed Ariſtoteles, in problematis, ita dici ait, quod *eo laborarit Hercules*: quemadmodum & alii multi viri illuſtres ei fuere obnoxii, quos inter Cambyſes Perſarum rex, ut ſcribit Herodotus, lib. III. Item C. Julius Cæſar, ut Plutarchus, in Cæſare. Et Plotinus Platonicus, ut teſtatur Suidas, & Eunapius. Idem quoque morbus dicitur *ſonticus*, κατ' ἐξοχὴν quemadmodum voce *Sonticus* dicemus. Denique idem ut Græcis ἱερὰ νόσος, ita Latinis *ſacer morbus* appellatur. Ac Plato quidem ita dici ait, quia ſit *ſacræ partis*, hoc eſt, *animi languor*. Verba ejus in Timæo ſunt iſta: Νόσημα δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως, ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται. Idem in Platone ſcribit Appuleius in Apologia: *Eum*, inquit, *noſtri non modo Majorem, Comitialem, verum etiam Divinum morbum*: ita *ut Græci* ἱερὰν νόσον, *vere nuncuparunt. Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longe ſanctiſſima eſt, eam violet.* Aretæus vero, lib. I. diuturnorum affectuum, cap. IV. ait, ſic dici, vel ob *magnitudinem*, quia *omne magnum*, *ſacrum* dici conſuevit: aut quod *non queat humana ope tolli*; aut quod *homo dæmone correptus eſſe videatur*; aut *ob hæc univerſa*. Sunt quibus placet, ita vocari, quia *divini aliquid in ſe habere credatur*. Sed auctor libri de *morbo ſacro*, qui Philotimus magis, quam Hippocrates, eſſe videtur, ridet hanc nominis cauſſam, ejuſque auctores non dubitat appellare magos, circulatores, arrogantes. Sane merito, ſi eo reſpexit, quod fraudes ſuas hoc morbo velent impoſtores; quod & a Muhammede factum. At immerito, ſi morbum hunc a Deo immitti neſcivit, quem idcirco *deificam luem* κατ' ἐξοχὴν vocat Cælius Aurelianus. Sane morbos ob peccata hominibus immitti, nec Maronem fugit, cum ait, in XII.

Si quando letum horrificum, morboſque Deorum
Rex molitur . . . .

Scribit Guil. Harniſchus, in commentario ad Aretæum, eumdem dictum *comeſſalem*, a *comeſſando*, quod morbus ab inordinato cibo potuque proveniat. Verum *comitialem* quidem dictum legimus, *comeſſalem* nuſquam; etſi non negamus, hoc pacto Germanis dici *den freis*, a verbo *freſſen*. Ac de variis *morbi comitialis* appellationibus hæc dicta ſunto.

COMMENTUM, eſt ἐνθύμημα, διανόημα, τέχνασμα, quibus modis in vett. Gloſſis exponitur. A *mente* deducit Varro, V. de L. L. *Reminiſci*, inquit, *cum ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. Hinc etiam comminiſci dictum, a con & mente; cum finguntur in mente quæ non ſunt: & ab hoc illud, quod dicitur reminiſcor, cum commentum pronuntiatur.* Sed non dubito, quin *commentum* ſit a ſupino verbi *comminiſcor*, *comminiſcor* vero ſit ab antiquo *meniſcor*, pro quo corrupte vulgo dicunt *miniſcor*. Hoc, ſi Becmannum audis, eſt a μιμνήσκω, eliſo μ, quomodo a σκίπων eſt *ſcipio*. Mihi placet ut ab *apere* eſt *apiſci*; a *pacere*, *paciſci*; a *frui*, *fruiſci*; ſic a *menere* eſſe *meniſci*. *Meno* veteres dixiſſe cognoſcimus partim ex præterito ejus, quod eſt *memini*; partim ex ſupino, quod eſt *mentum*; unde *mentio*, & *mentum*, pro *commento*, Feſto teſte. Nec mirandum, a *comminiſcor* eſſe *commentus*, aut putandum *commentus* κατὰ συγκοπὴν dici pro *comminiſcitus*. Quippe ut *apiſcor* non *apiſcitus* facit, ſed ab *apio* capit *aptus*; ſic *meniſcor* non habet *meniſcitus*, ſed a *meno* accipit *mentus*; unde *commentus*. A *commentus*, eſt *commentor*; unde *commentarii*, quomodo vocantur perpetuæ ac diligentes rerum narrationes, ſed nudæ, nulliſque luminibus diſtinctæ: quales ſcripturis hiſtoricam ſuggerunt materiam: unde Cicero, eleganti illa ad Lucceium epiſtola, ait, ſe commentarios confecturum rerum ſuarum, quo ex iis hiſtoriam conficere poſſit Lucceius. Sed imprimis id indicant verba hæc Ciceronis, in Bruto, de commentariis Cæſaris: *Nudi ſunt, recti & venuſti, omni ornatu orationis tanquam veſte detracta: ſed dum voluit alios habere parata, unde ſumerent, qui vellent ſcribere hiſtoriam; ineptis gratum fortaſſe fecit, qui volunt illa calamiſtris inurere; ſanos quidem homines a ſcribendo deterruit.* A *commentario* eſt *commentarienſis*, qui *commentariis præeſt*: ſed ſpeciatim ſic vocatus qui *carceri præeſt* non quidem a *commentaria*, *carceris loco*, prout divinabat Accurſius: ſed eo quod *cuſtodias in commentarium referret, earumque quaſi ephemeridem, ſive diarium, conficeret*. Fortaſſe autem ut *comminiſcor*, & *commentum*: ſic etiam dixere *eminiſcor*, & *ementum*. Gloſſæ Iſidori: *Ementum, excogitatio.*

COMMOTACULUM, a *commotando*, ſeu *commovendo*; quod eo commoverent turbam: ut Juvenalis loquitur:

Ergo commota jamdudum mulio verba.

Feſtus: *Commotacula, virga, quas flamines portant pergentes ad ſacrificium, ut a ſe homines amoveant.* Ita libri quidam: pro quo in Mediolanenſi, Aldina, & recentioribus,

recentioribus, est *commentaculum*: sed corrupte, ut ex etymo cognoscimus. Propius abit MStus: in quo *commetaculum* est absque *N*.

Comoedia, a κωμῳδία, ω converso in α, quomodo *tragœdia* est ex τραγῳδία, & fortasse *Cæus* ex Κῷος, de quo Pierius, ad illud I. Georg.

. . . . *Cuè pinguia Cæa*.

Est vero κωμῳδία, juxta Festum, a κώμη, hoc est, *vicus*; & ᾠδὴ, hoc est, *cantus*; quia nempe lusus hi in vicis fieri solerent, antequam in urbes convenissent. Id magis placet, quam ut dicatur παρὰ τὸν ᾄδειν καὶ κῶμον, quia nempe κωμάζοντες, hoc est, *comessantes*, amatorieque lascivientes, carmina solemni die cantare solerent. Alia etiam etyma adfert Tzetzes, prolegomenis in Lycophr. Cassandram. De re ipsa videndus Donatus, in Ter. & imprimis Jul. Scaliger, lib. I. de re Poëtica; & nos, libro de re poëtica. *Comœdicus*, a *comœdia*, Plautus dixit, ut observat Festus.

Comopoles, sunt vici majores, quasi oppidorum æmuli, unde & nomen. Nam κώμη, *vicus*: πόλις, *oppidum*. Marcus Evangelista, cap. I. Εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις. Itidem a κώμη, & ἀρχὸς, est *comarchus*, quomodo vocatur *vici magister*. Utitur *comarchi* voce Plautus, Curcul. II. III. Simile est *demarchus*, quo ibidem utitur Plautus. Est enim id a δῆμος, *populus*; & ἀρχὸς, *præfectus*. Latinis dicitur *Tribunus plebis*.

Compitum, est *viarum concursus*, item *ædis sacra in triviis aut quadriviis posita*. Junius Philargyrius, in Georg. II. *Compitum, ut Relatis* (leg. *Trebatio*) *placet, locus ex pluribus partibus in se, vel in easdem partes ex se, via atque itinere dirigens, sive is cum ara, sive sine ara, sive sub tecto, sive sub divo sit, ubi pagani agrestes, buccina convocati, solent certa inire consilia. Hinc & lares compitalitii & feriæ compitalitiæ*. Vetus Interpres Persii, in illud sat. IV. *pertusa ad compita: Compita*, inquit, *sunt loca in quadriviis quasi turres, ubi sacrificia finita agricultura rustici celebrabant. Merito pertusa, quia per omnes quatuor partes pateant, vel vetusta. Vel compita non solum in urbe loca, sed etiam via publica ac diverticula aliquorum confinium, ubi ædiculæ consecrantur patentes. In his juga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti & elaborati operis indicium*. Dicuntur *compita*, quasi *competa*, quia *via compe ant*, hoc est, *concurrunt*. Id enim est *competere*. Glossæ Philoxeni: *Competie*, συντρέχει. Itaque & in vett. libris quandoque *competa* legas, pro *compita*. Hinc *compitalia*, atque inde *lares compitalitii*, & *feriæ compitalitia*, ut ex Philargyrio jam vidimus. Charisius, lib. I. cap. de Observationibus nominum, quibus genera & numeri discernuntur: *Compitalia, id est, ubi eos, qui peregre moriuntur, colunt*. Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni: *Compitalia*, Θεῶν ἀγυιαίων ἑορταὶ, αἱ γινόμεναι ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν προσηκόντων τοῖς νεκροῖς. Celebrabantur autem IV. Non. Januarii. Cic. Epist. VII. Lib. VII. ad Att. *Ego, quoniam IV. Nonas Jan. Compitalitius dies est, nolo eo die in Albanum venire, ne molestus sim familiæ*.

Complex, a *plico* ea forma dicitur, qua *simplex*, *duplex*, *alterplex*, & alia. Isidorus, in Glossis: *Complex, qui in uno peccato, vel crimine, alteri est applicatus ad malum, ad bonum vero nunquam dicitur*. In bono tamen usus Ambrosius, lib. III. de Offic. cap. XLV. *Id quod turpe est, non potest esse utile: neque rursus id, quod honestum est, inutile: quia complex honestatis est semper utilitas, & utilitatis honestas*. Sed id rarum. In malo autem passim, interque alios Sidonius, lib. VIII. epist. ad Lupum: *Cæterisque complicibus oppressis*, id est, ejusdem facti reis. Sunt qui Ciceronem *complicis* voce usum putant. Adferunt ex prima in Catilinam oratione: *Sin tu, quod te jamdudum hortor, exieris, exhaurietur ex urbe tuorum complicium magna & perniciosa sententia reip.* Sed *comitum*, pro *complicium*, legi debere odoratus jam olim Laurentius Valla. Pro *sententia* autem *sentina* legi debere, & sententia clamat, & cum MSSti veteres, tum editiones melioris notæ faciunt fidem.

Computus veteribus non fuit in usu. Antiquissimus eorum, qui usurpet, videtur esse Jul. Firmicus, lib. VI. in epochis genituratum. Vixit is sub Constantino M. & ejus liberis. Est ab ea *putandi* notione, qua dicimus *putare rationes*. Vide Putus.

Conceptivæ, *feriæ*, quæ vulgo *festa mobilia* appellant, uti nobis *paschatis festum*: opponuntur iis *feriæ statæ*, seu *stativæ*, quales nobis Natalis Christi. Ita dictæ, quia *concipere* eas liberum esset, quo die vellent. Macrobius, lib. I. Sat. cap. XVI. *Conceptivæ sunt, quæ quotannis a magistratibus vel a sacerdotibus concipiuntur in dies certos, vel etiam incertos: ut sunt Latinæ, Sementinæ, Paganalia, Compitalia*. Festus: *Conceptivæ feriæ festa dicebantur, quæ incertis diebus servabantur quotannis, ut Sementinæ, Compitalitia*.

Concha, κόγχη, pro quo & κόγχος dicitur, & κογχύλιον, quod a κόγχη factum. Usus *conchyliorum* voce etiam Plinius. Differt a *cochlea*, quod hæc unica constet testa, gyris quibusdam compacta: at *concha* habeat duo æqualia velut scutula: unde proverbium est, κόγχον διελεῖς, hoc est, ἴσα ἐπαίνεις. Nam facile est διελεῖν scutula ista; quod in *cochlea* locum non habet. A *conchæ* similitudine dicitur *conchis*, faba non fresa, sed integra, cumque cortice suo. Juvenalis sat. III.

. . . . . *Cujus aceto*,
Cujus conche tumes? . . . . .

Ubi sic vetus Interpres: *Cujus faba inflatus es?* Et sat. XIV.

. . . . . *Conchem æstivi cum parte lacerti*.

Concinnare, est apte *componere*, ut exponit Festus. Glossæ Philoxeni, *Concinnat*, Στρέφεται, ἐπὶ συμφώνῳ συντάττει, καὶ ἀνδροποιεῖ, καὶ συσκευάζεται. Onomasticon vetus: *Concinno*, συναρμόζω. Est *concinnare*, juxta Festum, a *concinendo*. Ita enim est in MSto. Ubi tamen quidam libri *conciere*. Mihi placet, *concinnare* esse a *concinnus*. Sed unde *concinnus* sit, non æque paret. Nonnullis fieri placet ex *cinnus*; *cinnus* autem κατ' ἀφαίρεσιν fieri putant ex *cincinnus*, quo signatur *capillorum soboles calamistro intorta*. Itaque *concinnum* proprie dici ajunt de *pilis*: generatim autem *concinnare* (uti & verbum *comere*, quod ipsum quoque a *comis* deducunt,) usurpari dicunt pro *polire*, *ornare*. Interdum etiam generalissime, Nonio teste, pro *facere*, *conficere*: ut, cum Plautus ait, Amphitryone, Act. I. sc. III.

Lacrymantem ex abitu tuam concinnas uxorem.

Et Act. II. sc. III.

Nulla res tam delirantes homines concinnat cito.

Et Capt. Act. III. IV.

. . . . *Me insanum verbis concinnat suis*.

Et Act. IV. II.

. . . . *Lanii qui concinnant liberis orbas oves*.

Eodemque modo *concinnare crimen*, aut *mendacium*, legas apud Ammianum Marcellinum, lib. XV. & Luciferum Calaritanum, in vita S. Athanasii: & similia apud alios. Aliis placet, *concinnare* esse a *concinere*, quod apud Festum, & Nonium legas. Quam sententiam plane ejicimus. Nam *concinnus* omnino est a *cinnus*; attamen, uti censeo, non ab ea *cinni* significatione, quam volunt illi, de quibus ante dictum: sed qua idem ac κυκεών. quomodo præter Tullium usus Arnobius: uti in *Cicitum* ostendimus. Estque *cinnus* hac notione, non quidem (quod Scaliger scripsit, ad lib. VI. Theophrasti, de causis plantarum,) a κυκεὼν (nimis enim abeunt literæ,) verum ut κυκεὼν a κυκᾷν, quod est, *miscere*, quia ex variis *miscetur*, sic *cinnus* a *coëundo*, quia varia in id *coëunt* miscenturque. Ut a *coivis*, *civis*, Isidoro; sic a *coinus*, *cinnus*. Ut item a *facio*, *facinus*; sic a *coëo*, *coinus*; ex quo *cinus*, sive *cinnus*. *Cinus* scripsere veteres, quibus moris non erat geminare consonantes.

Condalium, *annulus*; unde Plautus, Menandri δακτύλιον vertit, *condalium*. Usus quoque, Trinummo, Act. IV. sc. III.

. . . . *Satin' in thermopolio*

Condalium

Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem. Festus: *Condalus* (ita est in MSto,) *anulus*. *Condalium similiter anuli genus*. Est vero a Græco κόνδυλος, quod *articulum* notat. *Y* in *A* abit, ut a κύλιξ, *calix*. Proprie autem esse *anuli genus*, quod servi digitis ferrent, Alciatus scribit, lib. IV. *Parerg.* cap. XVIII. quod & Plauti locus aperte indicat.

CONDIO, conflatum ex *con*, & antiquo *duo*, pro *do*. Proprie igitur fit, *res plures in unum dare*, miscereque, ut cibus fiat sapidus. Hinc *conditor*, *conditio*, *conditura*, *i* porrecto, de quibus in *Condo* dicimus. [ex γανδᾶ, unde γανδύσματα, *condimenta*, ἀρτύματα, γανύσματα, ἡδύσματα. nam γάδεσθαι seu γάνδεσθαι, ἥδεσθαι. vide etiam κανδύλη.]

†CONDIO; unde fit, noli credere Vossio. Id verbum proprie de mortuis primitus dicebatur; veluti cum Cic. Tusc. I. ait: *Condiunt Ægyptii mortuos, & domi servant*. Et ibid. *Mortuos cera circumlitos condiunt Persæ*. Sic etiam Gen. XLIX. & L. reperitur *condire cadavera* pro Hebr. חנט. Est ergo sine controversia a חנט *chanat*, quod est *aromatibus curare* cadaver. Hinc CONDIO, quod proprie, uti dixi, de conditura cadaverum usurpatur. At idem verbum etiam ad cibos translatum fuit, ubi sale aut aromatibus, haud secus ac cadavera, curantur. MARTINIUS.

CONDO (unde *abscondo* & *recondo*,) est a *cum*, & *do*, quasi *simul in interiorem locum do*, ut Festus ait: eaque ratione & *do* usurpatur in *abdo*. Hinc *condus*, ταμίας, qui cibos aliave condit; ut *promus*, qui condita promit, quomodo Appul. Apol. dixit: *Promus librorum, qui illic erant conditi*. [*Condo* pro *abscondo* duci potest a καδύνω id est, καταδύνω, unde καδδύσαι.] Ab eodem est *conditor*, quomodo vocatus qui factiones ederet, quasi earum auctor & patronus. Vetus inscriptio: C. POMPEIO FVSCENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATÆ. Hinc *succonditor*, qui parebat conditori. Inscriptio vetus: M. VIPSANIO QVARTIN. SVCCONDITORI. Interdum *conditor* est non a *condere*, sed *condire*, eoque proximam ab ultima producit. Gloss. vett. *Conditor*, ἀλείπτης ἵππων. Ita *conditor* nihil aliud fit, quam *mulio*, ut *subconditor*, *submulio*. Nisi cum Scaligero legere malis, ἀλείπτης, πίθων, vel ἀλείπτης, πιττῶν. Qua ratione fuerit a *condendo*. Significabit enim illum, qui pice illinit vasa, illitaque in terra condit ac defodit. Horat.

. . . . . *Græca quod ego ipse testa*
Conditum levi . . . . .

A *condendo* dicitur *conditio* secunda correpta: a *condiendo*, eadem porrecta. Posteriori modo fit ἄρτυσις. Onomast. vet. *Conditura*, ἄρτυμα. Priori notione fit *actus condendi*, & μεταποιημένως, *res condita*. Quomodo Tertullianus dixit, lib. de Resurrect. carnis; *Ipsam conditionem colere adversus conditorem*. Fere autem sumitur pro qualitate, qua quid condi, id est, fieri, aptum est, ut Alciatus definit.

CONFESTIM, signat παραχρῆμα, παραυτίκα, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Ejusdem originis est ac *festino*: de quo suo loco. Charisius Sosipater, cap. de Adverbio: *Confestim, ut competenti festinatione*. *Sisenna, Milesiarum* XIII. *Confestim secuta est*. Et ibidem: *Confestim pro continuo & sine intervallo, sed jugi festinationis studio pergentis*. *Sallust. Fecit ut nuntiis confestim lugubribus*. *Ubi Statilius Maximus: ordine*, inquit, *& sine intermissione*. [*confertim*, *ferre* & *conferre gradum*.]

CONGII, & *congiarii*, originem adfert his verbis Isidorus, lib. XVI. cap. XXV. *Congium a congiendo, id est, per augmentum crescendo, vocatur. Unde postea pecunia, beneficii gratia dari cœpta, congiarium appellatum est. Unusquisque enim sui temporis imperator favorem populi captans, adjiciebat, ut videretur largior in donis*. Sed quid est *a congiendo*? quomodo etiam in MSStis meis reperio. Puto scripsisse *congerendo*. Nam ubi plura congeruntur, aliquid augmentum crescit, ut Isidorus ipse interpretatur. Ita *congius* dicatur, quasi *congeras*. Sed fortasse verius est, *congium* dici a *concha*. Est enim *congius* mensura liquidorum. Ac capacioribus *conchis* ad eam rem primitus usos non abludit a vero. Vel sit *congius* a χοῦν accusativo recti χοῦς. Solent enim Latini formare suos rectos ab obliquis Græcis: Uti Græci suos accusativos ab externis, quando in *N* desinunt; ut a *Jonathan*, Ἰωνάθης, Ἰωνάθην. ab *hin*, χοῦς, χοῦν, unde *congius* deducebamus: favente etiam doctissimo Capello, in Chronologia sua, ad an. mundi CIƆIƆCCLIII. Est vero Hebræis הין, *Hin*, mensuræ genus, cujus octava pars סלע, *Sela*, quarta autem סאה, sive *Satum*, quod modius Romanus & Atheniensis, sesquimodius Romanus. *Congiarium* vero a *congio* nomen accepisse, indicat etiam iste Quinctiliani locus, lib. VI. cap. IV. *Fabius Maximus incusans Augusti congiariorum, quæ amicis dabantur, exiguitatem, heminaria esse dixit. Nam congiarium cum sit commune liberalitatis atque mensuræ, a mensura ducta imminutio est rerum*. Glossæ Philox. *Congiarium*, ἐπίδοσις, διάδοσις. Et paullo post: *Congiarium*, ἐπίδοσις ἐπὶ τῶν νομῶν, δωρεά. A *congio* est *Tricongius*, cognomen Novellii Torquati Mediolanensis, qui tres *congios* ebibit uno impetu, spectante, miraculi gratia, Tiberio principe, ut ait Plinius, lib. XV. cap. XXII. ubi & narrat, Ciceronem, Marci filium, binos *congios* simul haurire solitum.

CONGRVS, a γόγγρος, mutato Γ in C; cujus contrarium fit in *gobius*, a κώβιος. Utrumque piscis genus est.

CONISCO, [male sic scribitur, cum *corusco* verum sit.] vel potius *conisso*; a κονίζω, ut a πατρίζω, *patrisso*; a Σικελίζω, *Sicelisso*. Κονίζω, est, *pulverem excito*, *pulvere respergo*; unde κονίστρα, *arena*, sive *pulvis*, *in quo athletæ versantur*. Κόνις, *pulvis*. Est igitur *conissare*, pulvere aëra replere: quod faciunt pecudes ludentes, ac concertantes: ut cum, ut Maro ait, II. G.

. . . . *pingues in gramine læto*
Inter se adversis luctantur cornibus hædi.

Usurpat eam vocem Lucretius, lib. I.

Et satiati agni ludunt, blandeque conissant.

Et Cic. in Pis. apud Fab. lib. VIII. *Caput opponis cum eo conissans*. Hujusmodi vocabula, licet Tullio ipsi usurpata, minus tamen vulgo trita sunt, quia non in ipso leguntur Tullio. Itaque qui talia usurpet, ab indoctis pædagogis, & horum similibus antiquarius vocatur. Atqui certum est, multa esse, quæ & ipsa semel fortasse a Tullio tantum usurpantur; quibus tamen nihil nunc usitatius, nec id aliunde est, quam quod pædagogi norint in scholis, unde in pueritia accepimus, quod si alia illa, quæ citantur a Grammaticis, aliisque scriptoribus antiquis, quæque hodie in melioris notæ codd. inveniuntur, non minus pædagogis nostris nota fuissent: nec bis nunc aliquid usitatius esset. Ita videmus, ut nunc non veterum Romanorum more, sed pædagogorum indoctorum consuetudine, quid usitatum obsoletumve sit, metiri oporteat. Sed ad rem. Obertus Giffanius censet, pro *conissare* scribendum *coruscare*, esse enim a κορύσσειν, quod a κόρυς, id est, *galea*. Sed profecto satis paret, vocem κορύσσειν non convenire tam *hædis*, quam *militibus*, qui proprie armantur galea, quod est κορύσσεσθαι. Quare verum est etymon quod supra adduximus.

CONJVX, a *conjugo*, unde *conjugata*, apud Ciceronem, in Topicis. *Conjugo* a *jugo* similiter est, ac *adjugo*, apud Paccuvium. A *conjugo* quoque est vox *conjugium*; ut a *divertendo*, *divortium*. Itaque *conjugis* vox natura latius patet, quam vulgo sumitur. Generali illa significatione accipit Lucretius, lib. III. cum ait.

Nil tamen hoc ad nos, qui coitu conjugioque
Corporis atque animæ consistimus uniter apti.

Vello Longo, ac Prisciano placebat, *conjunx* scribi cum *N*, ut sit a *conjungendo*. Et sic sane crebro legas in monumentis antiquis. Sed Velio & Prisciano, opponimus, cum Nisum, & Scaurum tum Charisium, qui *conjux* reponit inter ea, quæ desinunt in *ux*, ut *nux*, *pollux*. Cumque Isidorus, lib. IX. cap. ultimo, *conjugium* velit inde appellatum,

tum, quod dicis caussa *jugum* imponi *conjugibus* soleat, ut & Servius scripsit: facile paret, quam ὀρθογραφίαν secutus sit, sive Isidorus, sive is quem sequitur Isidorus. Quod vero ad monumenta vetera, scimus, in multis quoque legi absque *N*. Praeterea illa, in quibus liquida additur, eo minus nos movere debent, quod in iisdem *N* saepe adjicitur, ubi id vacare extra controversiam est. Istiusmodi sunt *thensaurus*, *formonsus*, *vicensimus*, aliaque id genus. Quemadmodum & contra in iisdem saepe negligitur, ubi plane est necessarium: ut cum in iis legitur *meses* pro *menses*, *uctor* pro *unctor*, item *coservus*, *masueta*, & *impesa*, multaque id genus alia, quae inter & repono *cojux*, pro *conjux*: ut appareat, quam, quod ad hanc vocem, nihil certi ex veteribus inscript. colligi possit, in quibus nunc *cojux*, nunc *conjux*, nunc *conjunx*, perscribitur. Nos *conjux* probamus, idque non auctoritate solum antiquorum, sed etiam ratione compulsi. Quippe in obliquis *conjugis*, & *conjugi*, dicimus absque *N*. Sed huic argumento respondet Priscianus, lib. VIII. cap. I. ubi id factum ait discriminis caussa, ut differat, a verbo *conjungis*, & *conjungi*. Sed profecto, si iccirco ab ἀναλογίᾳ recedendum fuit, cur non litera itidem truncata fuit in nominibus, *amor*, *domitor*, *contemplator*, *indago*, *erro*, *ligo*, *caligo*, & aliis id genus multis? Praeterea hoc quoque caussam nostram juvat, quod pro *conjux* etiam dicitur *conjuga*, ut apud Appulejum, initio fere libri VI. *Magna Jovis germana & conjuga*. Libro quoque nono in MSStis invenire est: *Deterrimum sortitus conjugam*; pro quo in vulgatis male substituere *conjugem*: quasi non *conjugam* aeque dicere liceat, ac *multijugam*. Fortasse & inde patrocinium huic Orthographiae haut male quaeramus: quod Jupiter, conjugii praeses, Graecis, Hesychio teste, ζύγιος dicitur quod est a ζυγὸς, id est, *jugum*. Idem auctor est, Junonem quam Latini *pronubam* dicunt, similiter dici ζυγίαν, quod Latine fuerit *jugum*: quamquam Graecam *gyiae* appellationem retinere maluit Appulejus. Sed nimis otio nostro abutimur. Quare desino nugari in re levicula apertaque.

CONOPEUM, κωνωπεῖον, *velum ad arcendos culices*, quos Graeci κώνωπας vocant. Usi Horat. lib. Epod. & Propertius lib. III. Cumque Graece per ει scribatur; tamen corripiunt uterque penultimam: quod in aliis quoque fieri interdum ostendimus, lib. II. de arte.

CONDA, forte a κονᾶν, quod Hesychius exponit περιδινεῖν, *circumagere*. Unde κώνα, βέμβιξ, *turbo*, ut idem docet. Hoc si placet, *conari* proprie sit in omnes partes te vertere, ut quid praestes. Studium igitur similiter signet, omnem movere lapidem aut rudentem. Nisi potius sit a κονεῖν, vel κονίζειν, quod est, *certo*, vel *ad certamen me paro*. A κόνις, id est, *pulvis*, quo athletarum corpora obducebantur. Unde κονιστήριον locus ubi id fiebat. Hesychium vide in κόνει, κονεῖν, & κονεῖται, ubi exponit *festinare*, *instare*, *perficere*, *certare*.

CONSENTIA, *sacra* dicuntur (Festi verbis utor) *quae ex multorum consensu sunt statuta*: ad quae verba monet Scaliger, *consentia sacra* Gentilium inter se fuisse, uti & *Deos consentes* e. g. Corneliorum, Valeriorum, &c. Cur vero Diis *consentibus* a *consentiendo* nomen inditum sit, docet hic locus Martiani Capellae, lib. I. *Ac mox Jovis scribae praecipitur, pro suo ordine ac ratis modis caelicolas advocare, praecipueque senatores Deorum, qui penates ferebantur Tonantis ipsius: quorumque nomina quoniam publicari secretum caeliste non pertulit, ex eo quod omnia pariter repromittunt, nomen eis ex consensione perfecit*. Item hic Arnobii lib. III. *Varro, qui sunt introrsus, atque in intimis penetralibus caeli, Deos esse censet, quos loquimur, nec eorum numerum, nec nomina, sciri: Hos consentes & complices Etrusci ajunt & nominant, quod una oriantur & occidant una: sex mares & totidem feminas nominibus ignotis, & miserationis parcissimae: sed eos summi Jovis consiliarios ac principes existimari*. Ex his igitur liquet, *consentes* dici, quasi in eo, quod gerendum est, *consentientes*: quam Etymologiam quoque probat Caelius Calcagninus, commentatione de concordia. Aliis magis placet sic vocari, quasi *consulentes*, quando eos Capella *Jovis Senatores*: Arnobius vero *consiliarios Jovis*, appellat. Ac facit huc quoque illud Augustini, lib. IV. de Civit. Dei, cap. XXIII. *Quis enim ferat, quod neque inter Deos consentes, quos dicunt in consilium Jovis adhiberi, nec inter Deos, quos selectos vocant, Felicitas constituta est?* Invenio & tertiam ἐτυμολογίαν. Nam doctissimus socer, ad Tertullianum, de spectaculis, cap. IV. censet, nulla hic opus esse συγκοπῇ. Quippe obsoletum esse verbum *conso*, *consis*, quod idem est ac συμβουλεύειν. Inde igitur *Consentes*, uti & *Deus Consus*. Hanc utriusque vocis ἐτυμολογίαν sequuntur quoque Caesar Bulingerus, lib. de Circo, cap. IX. & Des. Heraldus, ad lib. III. Arnobii.

CONSILIUM, an *concilium* [a *conciendo*] in arte fullonia dicendum sit, quaeri potest: Qui per *S* scribunt, deducunt a *con*, & *salio*: ac volunt fuisse duas ejus artis partes: unam vestes pedum insultu eluere ac cogere; alteram, creta candefacere: illud dici *consiliari*, hoc *expolire*. Voluntque eo allusisse Plautum, cum primore Poenulo ait:

> ... *Placet consilium*. MI. *Imo etiam ubi expolivero,*
> *Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude est.*

Vide quae hoc de loco Janus Guilielmius scribit, lib. II. Verisimil. cap. VIII. At Josepho Scaligero, in Conjectaneis, placet per *c* scribi *concilium*, & *conciliari*, indeque *conciliata* vocari τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα. Putat autem ita dici a *ciliis*, e quibus fiunt, proque hac sententia adfert, quod Graece etiam appellantur κιλίκια. Ita *conciliari* nihil aliud sit, quam συμπιλεῖν, sive *cogere*. Sed cur nec de ciliciis, nec de *conciliandi* verbo, adsentiamus, videre potes ex iis, quae dicimus in *Supercilium*. Turnebus ad Varronem ait, *consiliari* per *S* scribi debere, sed vult, *C* in *S* conversum esse: quod multo minus probare possum. De fullonia *consilii*, seu *concilii*, voce hactenus. Ab eo putabat Varro μεταφορικῶς *consilium* dictum, cum ad animum transfertur. Nam, lib. VI. de L. L. ait dici *consilium* quod ut vestimentum apud fullonem, cum cogitur, *consiliari* dicitur: sic reminisci, cum, ea quae tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. At nec desunt, qui *consilium*, ab *esse conscium* dici putarunt, eoque scripsere *conscilium*, per *sc*, quomodo in vett. aliquot exemplaribus scriptum inveniri, auctor est Pierius, ad IX. Aeneid. Mihi neutrum placet, Nam dubitandum non est quin sit a *consulendo*, *U* in *I* converso, quomodo ab *exul*, *exilium* dicimus, non *exulium*; quamquam per *U* scribendum putabat Lambinus. *Consulo* vero dicitur a *salio*, *A* in *U* abeunte: quod in compositione subinde fit: ut *quatio*, *percutio*, *calco*, *conculco*. Firmat hanc sententiam, quod uti ab *exilio* est *exilii*, & *exilui*, *exultum*: ita a *consulere* est *consului*, *consultum*, unde *senatusconsultum*: *consultus*, unde *jurisconsultus*, quia *de jure consulitur*: & *inconsultus*, id est, *sine consilio*: ut Nonius & Servius, accipi docent, in isto Maronis, in III. Aen.

> *Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllae.*

Itidem *consultor*, quo tum significatur, *qui consilium dat*: ut in illo apud Varronem proverbio, *Malum consilium consultori pessimum*: tum *qui consilium petit*: ut apud Horatium, sat. I. lib. I.

> *Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.*

Consulere igitur proprie dicimus, cum plures consilia sententiasque conjungimus. Quod nisi ea obstarent, quae dixi, non displiceret, *consilium* dici a *considendo*, quia in *consessu* deliberetur: in qua ratione *consilium* diceretur quasi *considium*, *D* in *L* converso, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*, a δάκρυον, *lacryma*; a δαήρ, *levir*: quomodo item vett. dixere *Novensides*, *dautia*, *sidius*, pro *Novensiles*, *lautia*, *filius*. At omnium minime placent, qui a *sileo* deducunt, quia silentio in deliberando sit opus; etsi id maxime probet Festus, sive Paulius, his verbis:

bis : *Consilium, vel a consulendo dicitur : vel quod in unam sententiam plurium mentes consiliant*, (al. *consideant*) *& conveniant : sed a silentio credibilius dictum putatur, quo maxime invenitur*. Satis de *consilio* per S. At *concilium* per C, sic, Festo teste, dicitur, quasi *concalium*, a *concalando*, hoc est, *convocando*. Nam *calare*, καλεῖν. Ridicule Gratianus, cum ab *oculorum ciliis* deducit, quia in concilio omnes unum id spectent, cujus caussa deliberent. Locus est prima parte juris Canonici, distinct. XV. *Consilium*, inquit, *dictum est, quasi considium*, D *in* L. *literam transeunte. Vel concilium dictum est a communi intentione, eo quod in unum dirigant omnium mentis obtuitum. Cilia enim oculorum sunt, unde qui sibimet dissentiunt, non agunt concilium; quia non consentiunt in unum*. Hæc Gratianus. Quo pacto *consilium*, & *concilium*, a Grammaticis distingui soleant, nec bullistæ ætati ignotum est. Sed in vett. libb. non observatur id discrimen, ut ad I. Georg. II. Æn. scripsit Pierius. [*Consul, consulo*, & *consilium*, omnia a *sella* vel *silla*. *consul* itaque *consulis* σύνεδρος & *consilium* συνέδριον : *concilium* vero cum pro *cœtu & congregatione* accipitur, uti passim apud Lucretium, est a *conciendo*.] A *concilium* est *conciliare*: quod est amicum reddere, animisque conjungere : nempe, uti arbitror, ab ea *concilii* notione, qua pro coagmentatione, seu copulatione, accipitur : quomodo Lucretius, lib. I. dixit :

. . . . partim primordia rerum,
Partim consilio quæ constant principiorum.

Et Arnobius : *Edunt* (animantes) *per uteros fetus, & corporalibus conciliis procreant*. Hinc *reconciliare*. Item *conciliator*, & *conciliatrix*. Festus : *Conciliatrix dicitur, quæ viris conciliat uxores, & uxoribus viros*. Habet autem *conciliandi* vox, præter vulgarem, etiam alteram significationem; qua ponitur pro *emere, acquirere*. Unde, Epid. III. IV. *conciliavisti probe*, pro, *vili emisti*. Et Pseud. act. I. II. *Male habiti, & male conciliati*, id est, *magno, ac damnose emti*. Terent. Eunuch. IV. IV. *fugitive, prodi, male conciliate*. Ubi sic Donatus : *Opportune adolescens hic exprobrabat munus magno emtum. Male, magno significat : ut Plautus, in Amphitr.*

Hoc mox scita est exercendo scorto conducto male.

Ergo male conciliate, magno empte significat, nam omnis conventio, conciliatio nominatur. Hæc Donatus. Ac quemadmodum *conciliare*, ita & *inconciliare*, non uno modo accipitur. Imprimis, ut *conciliare* pro *amicare*; ita *inconciliare* ponitur pro *inimicare*. Plautus, Bacch. III. VI.

Ille quod in se fuit, accuratum habuit, quod posset mali
Facere, & in me conciliare copias omnis meas.

Hoc est, *inimicas mihi reddere, in me concitare*. Idem Mostell. III. I.

Ne inconciliare quid nos porro postules.

Hoc est, cum pater tibi sit pretium soluturus, non est, quod importune adeo fœnus urgeas, nosque, non optime erga te animatos, magis etiam malivolentes reddas. Idem, Trinummo, Act. I. sc. II.

Inconciliasti eum, qui mandatu' st tibi ?

Hoc est, an vel minimum eum, qui fidei tuæ erat commissus, objurgasti ob hanc rem, tibique offensiorem reddidisti ? Sidonius, lib. III. epist. IX. *Miscemus cum salutatione querimoniam, non omnino huic rei studentes, ut stylus noster sit officiosus in titulis, asper in paginis, sed quod ea semper eveniunt, de quibus loci mei aut ordinis hominem constat inconciliari, si loquatur; peccare, si non loquatur*. Sententia est. Si ego, aliique episcopi reprehendimus hominum mores; malam inimus gratiam, plerumque in odium incurrimus : tacendo autem, ob muneris neglectum, Dei erga nos iram concitamus. Non desunt tamen viri doctissimi, quibus placeat, *inconciliare*, Plauto in Trinummo, esse *decipere* : Sidonio autem, *accusare*. Atque hi adserunt pro se illud Festi, *Inconciliasti, comparasti, commendasti, vel, ut antiqui, per dolum decepisti* : tum autem sententiam suam eo fulcitum eunt, quod ut *incomitiare*, proprie est, *in comitium vocare*, μεταληπτικῶς autem convitium tale facere, cujus gratia in *comitium*, hoc est, *conventum*, veniendum sit, quemadmodum tradit Festus : sic etiam *inconciliare* dicatur a *concilium*, proprieque videatur esse, in *concilium vocare*; μεταληπτικῶς, ita *decipere*, ut quis fraudis caussa mereatur in jus vocari. Sed hæc quo minus probem, facit, tum quod interpretatio nostra simplicior sit, utpote magis vocis proprietate subnixa, tum quod locis adductis longe sit accommodatior : quod non diffitebuntur, si qui loca non conturbatis oculis inspexerint. A *conciliatum* est *conciliabulum*; ut a *venatum*, *venabulum*; a *mendicatum*, *mendicabulum*; ab *exoratum*, *exorabulum*; & similia. In quibus omnibus duæ postremæ syllabæ solum sunt vocis productio. Spissus igitur est eorum error, qui *conciliabulum* dici volunt, quasi *concilium diaboli*, eoque semper in malam partem accipi : quos Hieronymi auctoritate, in bonam partem accipientis, recte refellit Erasmus annot. in VIII. cap. Matthæi. Refellit & Festus, qui *conciliabulum* generatim definit, *locum ubi in concilium convenitur*. Quamquam autem *conciliabula* interdum in jus municipii adscenderent, quod ex Frontino discere est; proprie tamen erant inferiora foris : uti fora præfecturis, præfecturæ coloniis, coloniæ municipiis; quemadmodum docet Turnebus, lib. I. cap. II.

CONSOBRINI, quasi *consororini*. Nam uti fratrum duorum liberi, *patrueles*; & fratris sororisque, *amitini* : ita duarum sororum liberi proprie vocantur *consobrini* : ut Nonius docet, cap. ult. cui & favent Jurisconsulti, ac Theophilus cum scribit, κυρίως κωνσοβρῖνοι λέγονται, οἱ ἐκ θηλειῶν δύο ἀδελφῶν τεχθέντες. Sed proprietas ea vocis non semper observatur, quia Trebatius fratrum quoque sororumque liberos *consobrinos* vocavit : ut scribit Paulus, in L. ult. D. de gradibus. Sic Cicero ipse consobrinum Ligarii vocat, qui ex matris ejus fratre natus esset. Ita enim ait : *Ne cum optimis fratribus, ne cum hoc Tito Brocho avunculo suo, ne cum ejus filio consobrino suo, ne nobiscum vivat*. Amitinorum quoque liberos ita vocari, argumento est; quod Spartianus Trajanum & Hadrianum Cæsares consobrinos facit : cum avo Hadriani uxor fuerit Ulpia, Trajani amita. Itaque laxe eos describit Glossarium Latinum : in quo legas : *Consobrini sunt, qui ex sorore & fratre, aut duobus fratribus, vel sororibus, sunt nati*. Imo si Donatum audimus, quos proprie *consobrinos* vocari dicebamus, hi proprie sunt *sobrini* : sic enim scribit in Hecyr. Ter. Act. III. Sc. III. *Sobrini sunt ex duabus sororibus, consobrini ex fratre & sorore*. Sed aliter sentire alios idem ostendit in Andr. Act. V. Sc. IV. *Sobrini*, inquit, *sunt consobrinorum filii : verum, ut alii putant, de sororibus nati : ut sint sobrini, quasi sororini*. Et sane *consobrinorum* liberos *sobrinos* dici, etiam Festus docet his verbis : *Sobrinus est, ut ait Ælius Gallus, patris mei consobrini filius, & matris meæ consobrinæ filius*. Ubi *consobrinos* late capere oportet, ut fratres patrueles & amitinos comprehendat. Nam omnium horum liberi *sobrini* dicuntur : ut docet Cajus in L. III. D. de grad. & adfin. *Item*, inquit, *patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis : qui ex fratribus patruelibus, aut consobrinis, aut amitinis, undique propagati, proprie Sobrini vocantur*. Prout eum locum legit Hottomannus, observationum lib. I. cap. XII. Estque sobrinorum gradus, ut Trebatius ait, ultimus inter cognationum gradus, unde &, ut idem ait, sobrinorum liberi se mutuo sobrinos vocant de proximo nomine, quia proprium non habent. Vide Paulum, L. X. ad finem. D. de gradibus, cujus verba emendat idem Hottomannus in Commentario verborum Juris. Hæc pluribus sum prosecutus, quia Tullius quoque hos gradus distinguit, lib. II. Offic. *Sequuntur*, inquit, *fratrum conjunctiones post consobrinorum sobrinorumque*. Ubi *consobrinus*, ἀνεψιός : at *sobrinus*, ἀνεψιαδοῦς, prout ea vox etiam in Philoxeni Glossis exponitur.

CONSUALIA, ludi erant, quos Servius, ad VIII.

Æn. scribit mense Martio fuisse, sed falso, cum celebrari soleant XVIII. Augusti: ut tradit Plutarchus in Romulo. Dissentiunt tamen & vett. fasti Cæsariani, in quibus decimus quinctus Decembris *Consualibus* assignatur. Nominis originem docet Varro, lib. v. de L. L. *Consualia dicta a Conso, quod tum feriæ publicæ ei Deo; & in circo ad aram ejus ab sacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ.* Livius, lib. I. *Romulus, ægritudinem animi* (ob denegata connubia a vicinis gentibus) *dissimulans, ludos ex industria parat Neptuno equestri solemnes: Consualia vocat.* Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. v. *Exinde ludi Consualia, qui initio Neptunum honorabant. Eundem enim & Consum vocabant. Deinde Equiria Marti Romulus dixit: quanquam & Consualia Romulo defendunt, quod ea Conso dicaverit, Deo, ut volunt, consilii: ejus scilicet, quo tunc Sabinarum virginum rapinam militibus suis in matrimonia excogitavit.* Consus est *consiliorum Deus*: ut tradunt Asconius in divinat. Festus in *Consualia*, Servius, in VIII. Æn. Item Tertullianus, loco ante adducto: Arnob. lib. III. Cyprianus, de idolorum vanitate; Hieronymus, in Serapione; Augustinus, lib. IV. de civit. Dei, cap. XI. pluresque alii. Improbat hanc appellationem Cæsar Scaliger, lib. I. de re poët. cap. XXII. *Vetustissimi*, inquit, *ludi apud Romanos Consualia in honorem Neptuni, quem Consum vocabant. Sane minus considerate. Quis enim putet, Neptunum esse numen consiliorum?* Recte sane. Nam *Consum* esse eumdem, ac Neptunum equestrem, indicat locus Livii, & Tertulliani, antecitatus: item Dionysius, lib. I. Plutarchus, in Romulo: & Servius, in VIII. Æn. Hinc Ausonius, epig. LXVIII.

Cana vertit proles Saturnia Consus.

Et in Urbibus ait idem de Athenia:

Palladis & Consi quondam certaminis arcem,

Et Eidyll. v.

Tum Jovis & Consi quondam germanus,
Tartareus Dis.

Ex eo autem quod *Consus* idem est, ac Neptunus equestris, ratio paret, cur equi ac muli *Consualibus* feriarentur, perque urbem redimiti sertis ducerentur: ut tradunt Dionysius, lib. I. & Plutarchus, in Ῥωμαίοις. cap. LXV. Hinc quoque liquet ratio alterius moris, quem his verbis aperit Festus: *Mulis celebrabantur ludi in circo maximo Consualibus, quia id genus quadrupedum primum putatur cæptum currui vehiculoque adjungi.* Itidem quod *Consus* consiliis secretis præesset, ratio est, cur ara ejus in circo maximo sub terra occultaretur, nec aperiretur, nisi circensibus. Nam eo innuitur, *consilia* debere esse occulta: quam caussam legere est apud Dionysium, lib. II. & Plutarch. in Romulo. Eadem de re sic Servius, ad VIII. Æn. *Consus est Deus consiliorum: qui ideo templum sub circo habet, ut ostendatur, tectum debere esse consilium. Inde est, quod Fidei panno velata manu sacrificabatur, quia fides tecta esse debet, & velata.* [*Consus* a κεύθω.] Atque hinc quoque elucet, cur (quod & Cæsar Bullingerus, lib. de circo: & ante eum doctissimus socer meus Fr. Junius, ad Tertull. de spectaculis, observavit,) *Consum* crediderint eumdem esse ac Harpocratem, sive Sigalionem Ægyptium, Isidis filium, qui fingebatur digito os compescens, ut ea re silentii moneremur. Hinc vett. Glossæ. Κόνσῳ τῷ ὑπὸ [illegible]. Quem Glossarii locum, meo judicio, immerito improbat vir illustris, ad Festum, in *Consualia*. Movit virum summum, quod *Consus*, si idem sit ac Neptunus, Saturni filius dici debeat. Verum quis nescit veterum in Deorum genealogia incostantiam? Sane *Consum* a Neptuno distinguit quoque Martianus Capella, lib. I. Nam tractans de diis singularum Cœli regionum (quas sexdecim fecerat,) sic inter alia inquit: *Neptune autem, Lar omnium cunctalis, ac Neveritu, tuque Conse, ex decimu convenistis.* *Consum* autem ex eo dictum suspicor, quod ara ejus sub terra *conderetur*, sive quod *consilia abscondita* esse debeant; ut nempe sit ab antiquo *consum* pro *conditum*, quod supinum remansit in composito *absconsum*. Alias duas hujusce nominis caussas adfert Cæsar Bullingerus, lib. de circo, cap. IX. ubi & de nomine Deorum, *Consentium*, & *Opis Consivæ*: quæ omnia, nisi valde me ratio fugit, desumpsit ex notis Junii ad Tertulliani librum de spectaculis, cap. IV. Postremo loco addo (quod idem Bullingerus ibidem optime monuit; & ante eum socer ad Tertullianum,) etsi *Consus* ex plurimorum opinione idem fuerit ac Neptunus equestris, aliud tamen fuisse *Consualia* ac *Neptunalia*; *Consualia* enim fieri solere mense Augusto, fuisseque Ποσειδῶνος ἱππίου, id est, *Neptuni equestris*: at *Neptunalia* celebrata fuisse mense Julio, fuisseque Ποσειδῶνος σεισίχθονος, hoc est, *Neptuni moventis* seu *quatientis terram*. Atque hoc eo libentius adjeci, quia nonnemo hujusce rei ignorantia in spissum incidit errorem.

CONSUASCO, unde *consuetudo*, esse inchoativum a *consueo*, scribit Charisius, lib. III. cap. de inchoativis. Pro *consuetudo* etiam *consuetio* dixit Plautus, ut monet Festus.

CONSUL. triplicem invenio ἐτυμολογίαν. Prima est, ut sic dicatur a fine, quia ejus est *consulere & providere civibus*. Hanc nominis rationem innuit Cassiodorus, lib. v. Variarum, in formula consulatus: aperte autem ponit Pomponius in Enchiridio: *Consules*, inquit, *dicti sunt ab eo, quod plurimum Reip. consulerent*. Huc pertinet illud C. Carbonis, tuentis L. Optimium, Gracchi interfectorem: *consul est, qui consulit patriæ, quid fecit Optimius?* Refert Tull. lib. de Oratore. Allusit ad hanc quoque nominis rationem Horatius, lib. IV. od. IX. ubi Lollium ait non *consulem* esse unius anni, sed quoties Resp. facto consultoque opus erat. Altera ἐτυμολογία est ab officio, *quia consuleret senatum*. Varro, lib. de vita pop. Rom. apud Nonium, in *consulum*: *Quod idem dicebantur consules & prætores: quod præirent populo, prætores; quod consulerent senatum, consules.* Male enim in vulgatis *senatui* legi, vel fidem fecerit alter Varronis locus, lib. IV. de L. L. ubi & hanc & priorem ἐτυμολογίαν conjungit: *Consul*, inquit, *nominatus, quod consulere populum & Senatum debet; nisi illinc potius, unde Accius ait in Bruto: Qui recte consulat, consul fuat.* Tertiam ἐτυμολογίαν legimus apud unum Quinctilianum, lib. I. cap. VI. *Sunt*, inquit, *consul a consulendo, an a judicando: nam & hoc consulere veteres appellaverunt: unde adhuc remanet illud, Rogat boni consulas: id est, bonum judices.* Pro hac tertia opinione facere videtur, quod *consules* aliquando dicti *Judices*, ut Ciceronis & Livii loco ostendimus, voce *Prætor*. Sic omnino accipitur in hoc loco Varronis, lib. v. de L. L. *In commentariis consularibus scriptum sic inveni: Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc, Calpurni, voca inlicium omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites, inlicium visite huc ad judices. C. Calpurnius dicit, Voca ad conventionem omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites ite ad conventionem huc ad judices. Deinde consul loquitur ad exercitum, impero qua convenit ad comitia centuriata.* Hactenus Varro, cujus in verbis idem nunc *consul* dicitur, nunc *judex*, nunc *qui exercitum* imperat, sive *prætor*. Ex tribus hisce nominis caussis prima est popularior, tertia subtilior, media verior; quando *consulis* partes, magis exquirendæ, quam dandæ, erant sententiæ: ut scripsit Livius, lib. II. A *Consul* est *Proconsul*. Cur sic dicatur, ex eo cognoscimus, quod non tantum diceretur *proconsulem esse*, sed etiam, & quidem usitatius, *esse pro consule*; tum autem, quod non tantum ita dictus is, qui, postquam consul fuerat, in provinciam a Senatu missus esset, sed & qui e pretura in eam venisset; nempe quia tam pretorii, quam consulares, in eam cum consulari imperio mitterentur. Cic. I. de L. L. de L. Gellio: *Cum pro consule ex prætura in Græciam venisset.* Mirifice quoque hanc nominis rationem confirmat hic locus Ciceronis, pro lege Manilia: *Quo quidem tempore cum esset nonnemo in Senatu qui diceret, non oportere mitti hominem privatum pro Consule: L. Philippus*

lippus dixisse dicitur, Non se illum sua sententia pro Consule, sed pro Consulibus mittere. Tanta in eo Reip. bene gerendæ spes constituebatur, ut duorum Consulum munus unius adolescentis virtuti committeretur. Hæc Tull. Vide & quædam de *Proconsulis* munere in *Provincia*.

CONTEMPLARI, a *templo*, uti scribit Varro, lib. VI. de L. L. item Festus his verbis: *Contemplari dictum est a templo, id est, loco, qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui templum nominabant.* Cum autem *templum* trifariam dicatur, ab natura, in cœlo; in terris ab auspicio; ab similitudine, sub terra: quam rem luculentis exemplis ibidem illustrat Varro: imprimis media significatione accipi solet pro regionibus, aut agris, certo carmine ab Augure lituo finitis & notatis consecratisque, unde in omnes cœli partes liber erat adspectus. Sane augures interdum ea, quorum altitudo impediret, quo minus liber quoquoversus adspectus foret, demoliri jubebant: ac C. Marius Honoris ædem eo summissiorem fecit, ne, si forte publicis obesset auspiciis, augures eam demoliri juberent. Atque hinc lucem capit illud Cic. II. de Legg. *Urbemque, agros, & templa, liberata & effata habento.* Quod ad etymon *templi*, Josephus Scaliger, uti & Petrus Nunnesius, censent esse a τέμενος, quo significatur τὸ ἀποτετμημένον καὶ ἀφωρισμένον ἰδίᾳ χωρίον· ut Eustathius exponit in Il. M. vers. CCCXIII. Unde etiam cognoscimus, τέμενος dici a τέμνω, id est *seco*. Etsi vero generatim sumitur pro portione agri ab aliis resecti, tamen plurimum dicitur de agro, qui Deo alicui vel heroi est sacratus. Atque ab ea τεμένους notione *templum* vocatur. Saltem etymon hoc verisimilius, quam quod ex superiori Varronis loco cognoscimus. Nam a *tuendo* sic dici sit, quia qua tuimur, *templum* est. Ita *templum* dicetur, quasi *tuemplum*, vel potius *tuempulum*: quomodo veteres dixisse paret ex eo, quod *extempulo* dicat Plautus, Aulul. act. I. II. *Nam si ignis vivet, tu extinguitote extempulo.* Item, Curcul. act. I. I. & Cistell. I. I. *V* postea extritum uti cum in aliis factum, tum in *Alcmene*, *Tecmessa*, *Alcmaeon*, pro quibus veteres *Alcumena*, *Tecumessa*, *Alcumæon*. Veteres enim nunquam *C* & *M* conjungebant. Primus autem tria hæc absque *V* extulit Julius Cæsar; quemadmodum testatur Victorinus, lib. I. Videtur autem *Extemplo* fuisse vocabulum sacrorum, ut *Ilicet* sacrificiorum. Nempe illo usus præco dimisso senatu, quo *templo* cairent: haut secus atque, Donato teste, idem *dimisso senatu* usurpabat ILICET, ut indicaret, abire jam posse; unde & verbum id factum. Nam *ilicet*, quasi *ire licet*. Quia vero, hisce vocibus pronuntiatis, cito discedebatur, inde utrumque usurpari cœptum pro *cito*, & *celeriter*. Cæterum aliam quoque a superioribus significationem *templi* docet nos Festus, cum ait: *Templum significat, & ædificium Deo sacratum, & tignum, quod in ædificio transversum ponitur.* Pro *tigno* hoc usus Vitruvius, lib. IV. cap. VII. *Supraque id fastigium columen cantherii, templa ita sunt collocanda, ut stillicidium tecti absoluti tertiario respondeat.* Usus & cap. II. ejusdem libri. Ubi Danielem Barbarum vide: uti ad superiorem locum, Philandrum. [*Extempulo*, vel *extemplo*, παραυτίκα, παραχρῆμα idem quod *extempore*. a *tempus* diminutivum est *tempulus* vel *tempulum*. Inde *contemplari* vel *contemplare*, pro *contempulare*, id est, *multum temporis in re aliqua consideranda insumere. Templum* vero a τέμενος & τιμάω, *honorare*, unde & τίμιος.]

CONTINVVS, est a *contineo*; ut *contiguus*, a *contigo*, seu *contingo*. *Continuum* est, quod communi termino continetur: *contiguum*, quod terminum habet proprium, sed inter quem & alienum nihil intermedium sit. Hæc enim vis est verbi *tangere*. A *continuus* est *continuo*, id est *statim*. Nempe quia tempus, quo quid dicitur, & quo præstatur, uno eodemque momento, velut communi termino, conjungitur.

CONTRA, ab ἄντροπο venire putat doctissimus Angelus Caninius. Sententiam suam eo fulcit, quod fere ρ in Latinis locum mutet, ut in *tener* a τέρην, *forma* a μορφή. Itaque nec dubitat idem, *nervis* deducere a νεῦρος, aut *vox* ab ὄψ· de quibus suo loco dicemus. Sed Cæsari Scaligero placet, simpliciter esse a *cum*, seu *con*. *Sunt enim*, inquit *contraria relativa. Ergo simul.* Vide eum, de causs. L. L. cap. CLV. Vt ab *in*, *intra*; ab *ex*, *extra*; sic a *con*, *contra*. Possis & deducere a *contuor*, seu *contueor*. Nam, quæ *contuemur*, ea sunt ex adverso, sive *contra*. Plautus: *Quid agis? Feminam scelestam te, adstans, contra contuor.* Sed hoc subtilius. Verius autem, quod ex Scaligero dicebamus. [ἀντίρρα, ἄντιος, ἄντιον, *contrarius*.]

CONTVBERNII, & *contubernalium*, vox teste Festo, venit a *tabernis*, quæ fiebant e *tabulis*, unde & *tabernacula* dicuntur. Cicero, pro Cælio: *Profectus est in Africam, Q. Pompejo contubernalis.* Suetonius, in Julio: *Stipendia prima in Africa fecit M. Thermi Prætoris contubernio.* Proprie igitur militiæ vox erat, dicebaturque de decem militibus sub uno degentibus papilione, quibus præerat *decanus*, & *caput contubernii* dicebatur: ut scribit Vegetius, lib. II. cap. VIII. Etiam servorum conjugium *contubernium* vocatur, indeque & *contubernalis*, pro ea, quæ *quasi uxor*: uti *servorum conjuges*. Hodie tamen inter liberorum servorumque nuptias nullum est discrimen. Quemadmodum autem a *con*, & *taberna* est *contubernalis*: ita ab *ad*, & *taberna*, est *attubernalis*. Gloss. Isidori, *Attubernalis*, *vicinus*. In Glossis quoque Latino-Græcis Philoxeni est: *Atturubernalis*, καπηλογείτων. Lege *attubernalis*. Sed interpretatio Isidori, & Philoxeni, in eo distat, quod ille *tabernæ* vocem generatim sumit, unde *attubernalis* ἁπλῶς exponit *vicinum*: ac similiter accipitur in *contubernalis*, sed Philoxenus, vel Critici illi qui Glossarium Latino-Græcum collegerunt, intellexere *tabernam diversoriam*, sive *cauponam*; unde eum *attubernalem* esse ajunt, qui *vicinus* est *cauponæ*.

CONTVMAX, dictum a *contemnere*, quod est super alios aspernari: quomodo utitur Plautus, Sticho: *Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios.* Vel potius est a *tumore*. Utrumque etymon refert Velius Longus. *Est autem ubi pinguitudo V literæ decentius servatur, ut in eo, quod est volumus, nolumus, possumus. At in contumaci melius puto E servari: venit enim a contemnendo: tametsi Nisus & contumaci per V putat posse dici a tumore.* Sane Nisus magis ἀναλόγως. Nam, ut ab *audeo*, *audax*; a *teneo*, *tenax*; sic a *contumeo*, *contumax*; qui tumet pertinacia. Isidorus tamen alterum præfert, lib. X. *contumax*, inquit, *ab eo, quod contemnat.* Nempe a *contemno* fit *contemnax*, & eliso *N*, *contemax*, pro quo *contumax* proferimus. Nam *E* facile abit in V: quemadmodum & in *I* fit. Nam dicimus *aucupium* pro *aucipium*, *quadrupes* pro *quadripes*. In Romano tamen Virgilii codice passim *quadripes* per *I* legitur, ut ad Eccl. V. scribit Pierius. Quemadmodum autem *contumax* dici putatur pro *contemnax*, sic & *contumeliam* a *contemnendo*, quasi *contemneliam* appellari censet Ulpianus, l. I. ff. de injur. & famos. libell. atque ad hoc etymon ei prælvit Seneca, lib. de Tranquilla vita cap. X. *Nec prudentiæ quicquam in se esse, nec fiduciæ ostendit, qui contumelia afficitur. Non dubie enim contemtum se judicat. Et hic morsus non sine quadam humilitate animi evenit, supprimentis se ac descendentis. Sapiens autem a nullo contemnitur, magnitudinem suam novit* &c. Sed ut *contumax* verius est a *contumeo*, sic & *contumelia*. Est enim injuria profecta ab animo, qui fastu tumeat ac turgeat, qualis alios præ se contemnit & facili occasione ignominiose tractat.

CONTVS, si Isidorum audimus, lib. XVIII. cap. V. dicitur quasi *conitus*, quia in *conum*, sive acutam rotunditatem, desinit. Sed est Græcum κοντὸς, apud Homerum, Odyss. A. Erat quoque inter ea, quibus in arena pugnabatur. Lampridius, in Commodo: *Virium ad conficiendas vires tantarum fuit,* ut

ne elephantum conto transfigeret. Qui pugnaret *conto*, dicebatur *contifex* : ubi *facere* est *occidere*, ut in *Conficere*, & *interficere*. Gloss. vett. *Contifices*, κονταβόλος. Inde *contificium*. Flavius Vopiscus, in Probo: *Qui omnes contificiis interempti sunt*. Etiam perticæ quibus nautæ explorant loca, *conti* dicuntur : unde *percontari*, *conto* explorare. A re nautica ad aliam translatum. Alii scribunt *percunctari*, ut sit *per cuncta* curiose interrogare. De utroque ita Donatus, in Hec. Act. I. Sc. II. *Et percunctatum, & percontatum, scribitur : sed percontatum, a conto dicitur, quo nautæ utuntur ad loca navibus opportuna : si vero percunctatum, ab eo quod a cunctis perquiratur, dicitur*. Festum etiam vide in *Percunctari*: cujus verba adduximus in *Cunctus*.

Convexum, ut ait Festus, *est ex omni parte declinatum, qualis est natura cœli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est*. Isidorus, lib. III. Orig. cap. XXXVIII. *Convexum curvum est, quasi conversum seu inclinatum, & ad modum circuli flexum*. Vult *convexum* dici, quasi *conversum*. Sed est non a *verto*, verum *veho*. Nam *convexum* est id, quod supra concavum *convehitur*. Quippe ut interior facies *concava*, ita exterior *convexa* appellatur. Ac similiter *devexum* dixere pro *declivi*, quasi *quod deorsum vehatur*. Gloss. vett. *Convexum*, περιφερής. *Devexum*, κατωφερής.

Convicii geminum etymon posuit Festus : *Convicium*, inquit, *a vicis, in quibus prius habitatum est, videtur dictum : vel immutata litera, quasi convocium*. Prius etymon secutus Nonius, si recte sic correxit Lipsius : *Convicium dictum est, quasi e vicis loqui, quia secundum ignobilitatem loci maledictis & dictis turpibus cavillentur*. At posterius probavit Jurisconsultus ; cum ait, l. XV. D. de Injuriis: *Convicium dicitur vel a concitatione, vel a conventu, hoc est, a collatione vocum ; cum enim in unum complures voces conferuntur, convicium appellatur, quasi convocium*. Laurentius Valla, lib. VI. Eleg. c. LII. reprehendit hanc Jurisconsulti tum etymologiam, tum definitionem. Ac Vallæ quoque subscribit Perottus. Censet autem uterque, potius venire a *vitium*, vel *vito*. Sed si esset a *con*, & *vitium*, corriperet secundam ; quam Ovidius, Martialis, & alii producunt. A *convito* autem esse nequit, quia id Latinum non est. Quid, si igitur dicamus esse ab antiquo *vico* pro *vinco*, quomodo pro *frango* dixere *frago*, unde *fregi*, & *fragilis* : pro *pango*, *pago*, unde *pepigi*, & *pagina*, a quo *pagina*? Similiter dixisse *vico* ostendit præteritum *vici*, & *Vicapota*, quomodo vocabatur dea, quæ daret *vincere* & *potiri*. Ita *convicium* fit ex eo, quia quis alterum redarguat ac *convincat*. Sed aliud *convicium facere* ; aliud erroris aut criminis *convincere*. Deinde prior in *vico* brevis erat, ut in *frago*. De *fraga* arguit *fragilis* : sic de *vico* arguit *pervicax* : cujus mediam Horatius & alii corripiunt. Quare omnino a *voce* est : proprieque sic vocatur, quod cum vociferatione dictum est, sive unus, sive plures dixerint, modo in cœtu dicatur. Nam quod nec in cœtu, nec cum vociferatione dictum est, id proprie non *convicium* est, sed *infamandi caussa dictum*, l. XV. §. ex his. D. de Injuriis. Jurisconsulti sententiam hoc quoque non leviter confirmat, quod, cum *vito*, & *vitium*, semper dicantur de rebus malis ; *convicium* etiam in bonam partem accipiatur. Seneca, Med.

Festa dicax fundat convicia Fescenninus.
Solvat turba jocos.

Martial. VII. Epigr. III. de reditu Domitiani:

Festa coronatus ludet convicia miles.

Quinctilianus, epist. præliminari, ad Tryphonem: *Efflagitasti quotidiano convicio, ut libros, quos ad Marcellum meum de institutione oratoria scripseram, jam emittere inciperem*. Imo apud Ciceronem ipsum quoque pro Archia, Cluentio, Quinctio, & alibi, sæpe sola *vocis contentio* hac voce denotatur. Nec aliter in illo accipiendum videtur : *Septem convivium ; novem convicium*. Quod apud Julium Capitolinum legas, in vita L. Veri. Ac in Glossis vett. *convicior* non tantum ὑβρίζω, sed & καταβοῶ exponitur.

Conus, ut ait Varro, in IV. de L. L. sic dicitur, *quod cogitur in cacumen versus*. Sed est, Græcum κῶνος. Hoc ab Hebræo קין, *lancea*, *hasta*. Nam κῶνος dicitur ἡ ἀκάνθωσις τῶν ὄψεων, qualis in metis segetum, & summis hastis. Etiam pro galeæ apice crebro sumitur. Gloss. *Conum*, κόμβαλον, καὶ τῆς περικεφαλαίας ἄκρον. Servius, in illud,

. . . . *Apicem tamen incita summum*
Hasta tulit.

Galeæ id est eminentia, quam Græci conum vocant, in qua eminent cristæ.

Cophinus, κόφινος, *vas vimineum*, *corbis*. Cave autem putes, esse a Syro קופינ. Nam Syri contra, ut alia multa, ita illud quoque a Græcis acceperunt. Isidorus, lib. XX. cap. IX. *cophinus* dici ait, quasi *covus*, nempe ob *cavitatem*. Sed eo refellitur, quod Aristophanes, & alii Græcorum veterum usurpent.

Copis, substantivum, est *culter*, vel *gladius*. Usi Curtius, lib. VIII. & Appul. lib. XI. Græcum est κοπίς, ἀπὸ τοῦ κόπτειν. At *copis*, adjectivum, est contractum ex *coopis*. Nam dicitur quasi *cum ope*. Præit hac in parte Varro, lib. IV. de L. L. Nam cum dixisset, ab *ope* dici *opulentum* & *inopem*, subjicit: *Ab eodem fonte copis* (male libri quidam *Copiæ*,) *& copiosus*. *Copi*. agnoscit & Nonius. Usus Plaut. Bacchid. act. II. sc. II. *Ut amantem herilem copem facerem filium* : & sic Pseudolo, act. II. sc. III. *copi pectore* ; & alibi, *copes amores*. Sed Priscianus in VII. rectum facit non *copis*, verum *cops*. Nam dici ait, *hic & hæc & hoc ops*, & *cops*, pro *opulentus*, & *copiosus*. Ac *Ops* quidem legitur apud Actium, in Hercule: de altero nullum laudat auctorem. A *cops*, vel *copis*, dicta *copia*, quasi *coopia*. Hinc *copiosus*.

Copriæ, idem qui scurræ; unde Isidorus in Glossis; *Scurrula, qui incopriat*. Utitur Sueton. in Claudio : *Interdum ferula flagrove, velut per ludum, excitabatur a copreis*. Sic est in Vett. libb. ut agnoscit Turnebus, libb. XXII. cap. XXXII. Sed is, ut vocis originem vidit, ita *scurram* notare non perspexit ; quod primus ad Festum observavit Jos. Scaliger. Eum secutus Lipsius, lib. II. Elect. cap. XVII. ubi sic corrigit locum ejusdem Suetonii, in Tiberio, cap. LXI. *Interrogatum eum subito & clare a quodam nano adstante inter copreas, cur Paconius Majestatis reus tamdiu viveret*. Idem, libro de una religione, ita legit locum Varronis : *Omnes videmur nobis soperda, festivi, belli, cum simus copreæ*. Est autem *copriæ* a Græcis, qui itidem dicunt κοπρίας. Dio in Pertinace: Κοπρίας τινὰς, καὶ γελωτοποιοὺς, αἴσχιστα μὲν τὰ εἴδη, αἴσχιω δὲ τὰ ὀνόματα, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἔχοντας. Κοπρίας est a κόπρος, id est, *stercus*, ut κατὰ λέξιν sonet, *sterquilinium*, *stercoreus* : quomodo Pyrgopolinicen vocat Plautus, Milite, act. II. sc. I. A *copriis* quoque *copriani* vocem formarunt olim, qui B. Cyprianum sic appellabant, tanquam *scurram*, non verum doctorem. Lactant. lib. V. cap. I. *Audivi ego quendam hominem, disertum sane, qui eum immutata una litera Coprianum vocaret, quasi qui elegans ingenium, & melioribus rebus aptum, ad aniles fabulas contulisset*. Ita recte plerique libri, non *Capreanum*, quod est in Aldina.

Copta legimus apud Martialem, in Apophoretis, epig. LXVII. Putat Calderinus, esse *panem durissimum*, ac κατ' ἀντίφρασιν ita vocari a κόπτω, id est, *incido*, quia difficulter inciditur. Sed omnino *placentæ genus* est, cujus meminere Athenæus, lib. XIV. p. DCXLVIII. edit. Commel. & Trallianus non uno loco. Nomen autem ea eo est, quod miscerentur ei quædam, quæ κόπτεσθαι h. e. *tundi*, necesse esset, ut, nuclei pinei, amygdalæ, atque alia. Vide Georgium Merulam, in locum Martialis: Corn. Vitellii Annot. in Merulam, cap. IV. & Turnebum, lib. X. cap. X. Κόπτω (unde *copta* dedu-

deducebamus) est a קצב h. est *κόπτω*, sive *incido*. Habet & affinitatem summam cum קטב, h. e. *excidere*.

COPVLA, *συμπλοκή*. A *πλοκὴ*, sive *πλοκὶς*, *κατὰ μετάθεσιν*, *copla*. Nisi, cum doctissimo Becmano, malis esse a כבל *compes*: *copula ferrea*. Quod non minus probo. [ex *coapola*, ab *apio*, *necto*.]

†COPVLA potest I. totidem litteris ab Hebr. כפל *cappel*, quod est *conduplicare*, deduci: unde in Chaldaeo Jobi XI. 6. & XLI. 4. *cupla* (h. e. ipsissimum *copula*) est *duplicatio*. Non enim aliter quam copulando corporalia duplicantur. II. At magis placet, ut sit a כבל: quae radix in Hebraeo gignit כבל *cebel*, *vinculum* h. e. *copulam*. Idem vero verbum Chaldaeis Syrisque est *ligare*, *devincire*, quod est *copulare*. In hac altera derivatione ne te commovest, quod B cum P permutetur: nam mediae in tenuem commutatio trita est. B in P vertitur in *Pario* a ברא *bara*, in *Canopus* a *Κάνωβος*, & millenis aliis. MAZOCHIVS.

COQVO, [ex *κοιῶ* vide *cocetum*] a *cogendo* deducit Perottus ac rationem hanc adfert, quod *coctum cogendo* coërcetur, ut ad utilitatem vescendi perducatur. Hausit autem hæc ex istis verbis Festi: *Coctum a cogendo dicitur, quia coquendo coërcetur*, sive ut in aliis libb. est, *coartetur*. Sed quis non videt, *coctum* simplicius deduci a *coquo*, quam *cogendo*? *Coquo* vero a *cogo* minime deduci, dispari cognoscitur quantitate. Quare verisimilius dixisset, *coquo*, & *cogo*, ejusdem esse originis: nempe utrumque dici a *coago*, sed discriminis caussa in illo *A* extritum esse, quomodo in *nego*, fit pro *neagro*: in altero O & *A* in O longum converti, ut in *cogito*, pro *coagito*: eamque caussam esse, cur prior in illo corripiatur, in hoc producatur. Quod vero illud per Q hoc autem per *G* scribatur, hoc esse a summa harum affinitate, & illud indicat, quod ubi Latini *quadrans*, Græci dicunt *κοδράντης*· ut videre est Marci XII. Sed etsi hæc non absurde dicantur: tamen non ejusmodi sunt, ut hic acquiescere possit animus. Nunnesius igitur putabat, *coquo* esse a *πέπτω*, quod Atticum pro *πέσσω*, uti Æoles pro eo dicunt *πέσσω*, quorum & est *ἵσσω*, pro *ἵπτω*. Nec movet Nunnesium, quod litteræ in *coquo* longius recedant, quia sunt literæ hic, quæ sæpius commutentur: etiam *P* in *C*: ut a *σπινθὴρ*, *scintilla*. Mihi tamen longe verisimilius fit, *coquere*, vel esse a Græco *κόχος*, quomodo vocatur *humor copiosus*, si Scholiastæ Theocriti credimus, qui inde deducit *κοχύειν*· vel *coquo* dici quasi *coaquo*, hoc est, cum *aqua coquo*: quomodo & *elixum* dicitur, a *lix*, id est, *aqua*; & contra *assare* dixere ab *assus*, id est, *siccus*: quod ab *ἄζω*, id est, *sicco*. De quo plura in *Assum*. A *coquo* est *coquito*. Festo teste; qui interpretatur *frequenter coquo*. Plautum eo usum ait: hodie nusquam apud illum hæc vox extat. Suspicari tamen liceat, Festum, Aulul. act. III. sc. I. & Pseud. III. II. legisse, *coquitatum*, ubi in vulgatis *coquinatum*: quod iis locis priori inprimis, meo judicio, est aptius: eritque a *coquina coquinare*, ut a *sarcina sarcinare*. A *coquendo* etiam est *coquus*, vel potius *cocus* per C, quomodo Priscianus judicat, priorem scribendi rationem exolevisse. Quippe, lib. I. ait. antiquos *arquus*, *coquus*, *oquulus*, *quum*, *quur*, scripsisse per Q. Quare videtur non magis probasse *coquus*, quam *oquulus*, aut *quur*, quibus nunc nemo utitur, quemadmodum nec voce *arquus* nisi forte differentiæ caussa. Similiter a *coquendo*, *cocula* dicuntur, quæ Homero *κάγκανα ξύλα*. Varro I. de vita pop. Romani, apud Nonium, in *Fornum*: *Cocula, quæ coquebant panem, primum sub cinere: postea in forno*. In vulgatis est *coquebat*, numero singulo: atque ita in appendice de Triclinio citat Fulvius Ursinus, quasi *cocula* sit *coqua*: quod satis refellit Festus, cum ait: *Cocula, vasa ænea, coctionibus apta. Alii cocula dicunt ligna minuta, quibus facile decoquantur obsonia*. Ubi in MSto est *coclea*: sed corrupte. Sed analogia requirit *cocula*. In Glossis etiam, quæ sub Isidori nomine circumferuntur, legere est: *Cocula, ligna arida, vel vasa ærea*. Itaque putat Lambinus, apud Plautum, Captivis, act. IV. sc. II. legi debere:

Jubes, an non jubes, astitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foveri coculis ardentibus?

A *præcoquo* est *præcox*, de quo seorsim. Ab *incoquo*, *incoctus*. Festus: *Incoctæ dicebantur mulieres plus æquo calamistris usæ*. *Recoctus* scriba *μεταφορικῶς* vocatur Horatio, lib. II. Sat. V. qui ex scriba quinquevir, ex quinqueviro iterum scriba factus est. At *senex recoctus*, Catullo, *ἄπεφθος γέρων*, ut exponitur in Glossis: q. d. *coquendo renovatus*. Sic Petronius dixit: *Anas recocta vino Trementibus labellis*. *Decocta*, quæ & Martiali simpliciter *cocta* vocatur, aqua erat cocta, posteaque vitro infusa, & nive circumjecta iterum frigefacta: qua ratione fiebat, ut nivis frigus, non vitium, reciperet. Unde Martialis, lib. XIV. dist. CXVII.

Non potare nivem, sed aquam potare rigentem
De nive commenta est ingeniosa sitis.

Neronis inventum fuit. Vide Plinium, lib. XXXI. cap. III. & lib. XIX. cap. IV. Meminere præter Suetonium, Juvenalem, atque alios, etiam Galenus, lib. VII. Meth. med. cap. IV. & Athenæus lib. III. Ex utroque Græcos a Latinis *δηκόκτης* vocem mutuatos discimus.

†COQVO (unde *coquus*) est a עוג *gug*, quod est *coquere*, & peculiariter de placentis usurpatur, quod etiam apud Romanos coquorum erat: nam *coqui* iidem & panifici erant: at pistores longe aliud: si enim vocis vim spectamus *Pistor* & *pistrinum*, a pinsendo dicti sunt. Ergo ex Festi aliorumque locis apparet, panem, placentas, & hujus generis alia a coquis fuisse parata atque cocta. In adducta radice *Ain* in G primum, deinde in C transiit, ut a עגה fit *cano*: at G in Q sui analogum mutatum fuit. MAZOCHIVS.

COR, a *κῆρ* quod contractum ex *κέαρ*, unde & *καρδία* quasi *κορδία*. Sed hac voce antiquis Medicis *stomachus*, sive *ventriculus*, appellatur, quod factum videtur ex usu vulgari ob summum consensum inter *stomachum*, & *cor*, quando fieri videmus, ut homines languente stomachi orificio patiantur syncopen, quales hinc *καρδιακοὶ* nominantur. *Cor* sapientiæ est sedes; unde Plautus, Mil. act. III. sc. I.

. . . . *Cuique sapiat pectus*;
Nam cor non potest, quod nulla habet.

Hinc sapientes dixere *cordatos*, quos & *corculos* vocabant, Festo teste; & Plinio, lib. VII. cap. XXXI. Huic contrarium *excors*, & *vecors*. A *cordis* dolore factum videtur *cordolium*, nisi cum Scaligero malis *cordolium* dici pro *cond lium*, *N* in *R* converso, quomodo & idem *cortumio* non a *corde* venire censet, sed a *contumio*, *ὑπερήφανος*, unde & *contumax*. Similiaque sunt *genimen*, *germen*; *cancer*, *carcer*; *κνίζω*, *crisso*; *μωρία*, *mora*; *Φυρία*, *furia*; aliaque. Sed si hoc *cordolii* etymon verum esset, jam *cordolium* notaret *συμπάθειαν*, non *ἁπλῶς dolorem*. At secus est, uti ostendit hic locus Plauti, Cistell. I. I. *At mihi cordolium est*. & Pœn. *Ibi tibi erit cordolium*. Ac minime audiendus, qui utrobique divisim legit *cor dolium*. Ac *dolium cor* dici putat, quod doleret; qua ratione Festus, *vinum crucium*, Lucilio dici ait, quod cruciaret. Interim non parum miror, vocis *cordolii* neminem, quantum recordor, meminisse e veteribus Grammaticis. A *cor* sunt *concordis*, & *discordis*, pro quibus posteriores *κατὰ συγκοπὴν* dixere *concors*, & *discors*; ut *mens*, *fors*, *trabs*, pro *mentis*, *fortis*, *trabes*, & similia. Integris veteres esse usos, docet Priscianus, extremo lib. VI. Cæcilius, Cratino: *Modo sit obsequens, hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petit, potitur*. Pomponius, in Satyra:

Blanda, fallax, impotens, superba, discordis.

A *se*, hoc est, *sine*; & *cor*, est *secors*, ut Festus, apud quem & *secordia* scriptum invenitur. Sed vulgo *socors*, & *socordia*, dicimus: quomodo *sobrius* pro *sebrius* diximus, a *se*, & *bria*; quod vasis potorii genus,

genus, unde & *ebrius*. Et sane *socordia*; non *secordia*, exaratum est in plerisque codd. Paulli MSStis. *Socordiam* cum segnitie jungit Terentius, Andr. *Nihil loci segnitiæ, neque socordiæ*. Ubi vetus interpres monet, *Segnitia ad agendum, socordia ad considerandum*. Nempe hoc voluit, cum *socors* a *corde* dicatur, proprie ad animum pertinere. *Recordor* proprie est, *cum affectu cordis reminiscor*: ut plus sit quam *reminiscor*.

†Cor, Cordis & Recordox indidem sunt. Antiqui enim animi sedem in corde posuerunt. Nec dubito quin a Chald. דכר *decar* (pro Heb. זכר) utrumque per metathesim sit factum. At Κῆρ hinc longius abest, quippe carens τῷ Δ. Sed καρδία indidem fuerit. Ergo a דכר fit Cordis (nam antiquis rectus idem qui patrius) & simplex Cordox pro *cogito*: unde postmodum composita *Recordor*, *discordo*, *concordo*, & cognata nomina emerserunt. Alibi *cor* deducimus a כרכר *chircher*, *saltare* (2. Sam. vi. 14.): unde sublata reduplicatione fieret Latinum Cor, & Graecum κέαρ, a subsultu scilicet perpetuo sic appellatum. Mazocchivs.

Corallium, κοράλλιον. Geminant *L* quoque Ausonius, in Mosella; & Claudianus, in nuptiis Honorii & Mariæ. Atque etiam Sidonius: sed hic *corallum* vocat in Epithalamio Ruricii.

Lactea puniceo sinuantur colla corallo.

Avieni quoque est:

. . . . Fulvo tamen invenere corallo
Quærere vivendi commercia . . . .

Coralium vero unico *L* extulit Maro, sive alius, in Ciri:

Non me deliciis commovit regia dives
Coralio fragili, ac electro lacrymoso.

Sive, ut in aliis libris est:

Non me deliciis commovit regia dives,
Dives coralio fragili, ac lacrymoso electro.

Ac similiter Ovidius, xv. Met.

Sic & coralium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.

Ait poëta, *coralium*, simulac manu attigeris, lapidescere: unde & nomen impositum putant a χεὶρ, quasi χειράλλιον. Aliis quasi κῆρ ἁλὸς, *cor maris*: aliis quasi κόρη ἁλὸς, *pupilla* aut *virguncula maris*. Alii ὅτι ἐν ἁλὶ κείρεται, *quoniam in mari tondetur ac præciditur*. Quo Plinius respicit, lib. xxxii. cap. ii. *Ajunt, tactu protinus lapidescere, si vivat. Itaque occupari evellique retibus, aut acri ferramento præcidi. Hac de caussa, coralium vocitatum interpretantur*. Ex quadruplici hac sententia primam & alteram probare non possum. At magis placet, vel esse a κόρη, *puella*; vel κείρω *tonsura*. Sed si a κόρη deducere visum, nihil opus compositum dicas, cum, ut viris doctissimis ex Hesychio & aliis, observatum est, κοράλιον, vel κοράλλιον, sit ὑποκοριστικὸν a κόρη, unde sic *pupas virginum* dixere. A κόρη etiam deduxere, qui fabulantur, enatum esse e sanguine, destillante e capite Γοργόνος οἷα κόρης οὔσης, atque a κόρη quidem κοράλλιον dici; ἀπὸ τῆς Γοργόνος vero Γοργονίαν· uti & a contracto Γοργῦς, Γοργυίαν, vel Γοργίαν. Denique pro hac sententia facit, quod, ut κόρη & κούρη dicitur, sic non κοράλλιον modo dicitur, sed & κουράλιον. ut apud Dionysium περιηγητήν.

Πάντα γὰρ λίθος ἐστὶν ἐρυθρῷ κουραλίοιο.

Imo & vett. libris Latinis crebro invenias *curalium* per *u*: neque dubito, quin ita in allatis Maronis & Ovidii locis scribi debeat ac quotiescumque primam producit. Nam a κουράλλιον est *curallium*, prima longa, a κοράλλιον *est corallium*, vel *corallum*, prima correpta. Aliud autem a *coralio Coraliticus lapis*: qui est candidi marmoris genus. Nomen ei a fluvio Phrygiæ, juxta quem invenitur, qui fluvius *Sangarius*, & *Coralius* dicitur. Plinium vide, lib. vi. cap. i. lib. xxxvi. cap. viii. Georgium Agricolam, de natura fossilium, lib. vii. cap. ii.

Coram, vel ex *cor*, & *am*: ut proprie sit, *circum cor*: vel, quod longe verisimilius, a κόρη, *oculi pupilla*, ut proprie sit, *in conspectu*, sive *ante oculos*. Quæ sententia est Cæsaris Scaligeri de caussis L. L. cap. clv. Vel sit a κάρα, *caput*; quæ Petri Nunnesii sententia est. Nempe ut *A* in O convertatur, ut a μάρμαρος, *marmor*; a δαμῶ, *domo*, &c. Arbitror autem, Nunnesium eo respexisse, quod quæ *ante faciem* fiant, ea *coram* fiant. [*coorim*, *co-oram*.]

†Coram quia est ab usitatissimo קדם *Kodam* Danielico, atque Targumico pro *Coram*, tantum mutato D in R; ideo non potest non Tuscorum fuisse, quorum verba eam apud Latinos mutationem passa sunt. Nolo hic recoquere, quae plurima de hac mutatione a me cumulata fuere, tum alibi, tum in Tuscis originibus. Videatur ibi prae ceteris Diatrita 4. pag. 36. ubi de *Ancona*. Ea olim a Tuscis *Cumerum* vocabatur pro *Gomedum*, quod Hebraeis est גמד *gomed* i. e. *cubitus*: unde ea urbs Ἀγκὼν a Graecis transnominata fuit. Vide ibi cetera. Mazocchivs.

Corbis, quasi *corruis*. Varro, lib. iv. de L. L. *Corbes ab eo quod spicas aliudve quid corruebant. Hinc minores corbulæ dictæ*. Vel sit *corbis*, quasi *corvis*, seu *curvis*. Isidorus, lib. xx. cap. ix. *Corbes dicti quia curvatis virgis contexuntur*. [Φορμὸς, & Φορμίς.]

Corbitæ meminit Plaut. Pœn. act. iii. i.

. . . . Homines spissigradissimos,
Tardiores, quam corbitæ sunt in tranquillo mari.

Celoci opponit idem, eapse sc.

Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam, date . . . .

Utrumque proprie est navigii genus: ac *celoci* quidem a *celeritate* nomen inditum putatur: rectene, an secus, alibi disquirimus. *Corbita* vero ex eo dicta, quod in malo ejus παράσημον, sive *signum* esset *corbis*, contra quam in aliis navibus fiebat, quarum παράσημα erant in prora: ut in puppi tutela: Festus: *Corbitæ dicuntur naves onerariæ; quod in malo earum summo pro signo corbes solerent suspendi*. Ab hisce *corbibus*, quæ in *corbitarum* malo παράσημον erant, *corbitores* eos vocatos suspicatur Savaro, qui in *corbitis* ad *corbes* per malos repebant, ut vela legerent vel expanderent: inde autem vocem eam translatam esse ad *funambulos*. Et sane magis id mihi verisimile fit, quam ut apud Festum *corbitores* imperitia librariorum irrepserit pro *corvitores*: atque ita dicantur *saltatores*, sive *cernuatores*, idque quia, *corvorum* instar, nunc sursum spectent, nunc deorsum: quæ Jos. Scaligeri sententia est ad Festum in *Simpludearia*.

Cordax, pes idem in arte metrica, qui aliter *trochæus*: teste Tullio in Orat. & Fabio, lib. ix. cap. iv. *Trochæi* autem nomine intelligo non *choreum*, sive longam cum brevi: sed *tribrachyn*, sive *tres breves*. Sic enim veteres *trochæi* voce uti amant. *Cordax* vero dictus, quia accommodatus κόρδακι, qui erat *saltatio Comica*, eaque lascivior, teste Hesychio, Scholiaste Aristophanis, Suida, & aliis. Ac fortasse sic dicebatur, quasi χόρδαξ, quia ejus usus ἐν κωμικῷ χορῷ. ut & Theophrastus ait, in Eth. Charact. cap. περὶ ἀπονοίας. A κόρδαξ est κορδακικὸς: unde *trochæum* κορδακικώτερον, ut Aristoteles, lib. iii. Rhet. cap. viii. Et videntur eum locum respexisse Tullius, & Fabius. Quod si est, apud eos pro *cordax* legendum *cordacicus*. Græce κορδακικὸς, hoc est, *cordaci conveniens*.

Cordus, sive *chordus*, quid sit, patet hoc Columellæ, lib. vii. cap. iii. *Autumnali fæno, quod cordum vocatur*. Idem docet Plinius, lib. xviii. cap. xxviii. *Ut secetur autumnale fænum, quod vocant cordum*. Et Festus: *Corda frumenta, quæ sero maturescunt, ut fænum cordum*. Itaque placet quibusdam *cordus* esse a χόρτος, quod pro *fæno* sæpe accipitur. Sed obstat quod *cordus* non ἁπλῶς *fænum* notat, sed ejus appositum est. Imo non *fæno* modo sed aliis etiam plantis convenit. Itaque doctissimus Martinius, potius *cordus* putabat esse ex κορίδιος, seu κουρίδιος, hoc est, *Juvenilis*, quia quæ juvenilia ea novitia: vel ab ὅρος, id est, *terminus*, *finis*. *Cordum* autem non de *fæno* solum dici, indicat, quod *olus cordum* dixit Columella, lib. xii. cap. xiii. Imo & de

& de animalibus dicitur, ut indicat hic Varronis locus, lib II. de R. R. cap. I. *Dicuntur agni chordi, qui post tempus nascuntur, ac remanserunt in volvis intimis: vocant χόριον, a quo chordi appellati*. Quibus ex verbis etiam discimus, quæ Varronis de ejus vocis etymo fuerit sententia. Quando autem *agni cordi*, ac *sero nati*, dici debeant, indicat hoc Plinii, lib. VIII. cap. XLVII. *Coitus omnibus ab Arcturi occasu, id est, a tertio Idus Majas, ad Aquilæ occasum, X. Kal. Aug. Gerunt partum diebus CL. postea concepti invalidi. Cordos vocabant antiqui post id tempus natos*. Etiam *hominibus sero natis* id nomen tributum. Ita *Cordi* Cremutii meminit Tranquillus, in Augusto, cap. XXXV. & Julius Capitolinus, in Gordianis, meminit alterius *Cordi*, qui vitas scripserit Imperatorum. Et apud Nepotem, sive Plinium, lib. de viris illustribus, in utraque Aldin. legas, *Mutius Scævola Cordus*, pro quo in quibusdam *Codrus* editum est. Id vero nomen ex eo esse, quod *sero & quasi intempestive nati* sint, clare indicat hic locus Quinctiliani, lib. I. cap. IV. *Scrutabitur mille præceptor acer atque subtilis origines nominum: ut quæ ex habitu corporis Cicerones, Rufos, Longosque fecerunt: (nisi erit aliud secretius, Syllæ, Burrhi, Galbæ, Planci, Pansæ, Scauri, taliaque) & ex casu nascentium: hinc Agrippa & Opiter & Cordus & Postumus erunt, & ex iis quæ post natos eveniunt: unde & Vopiscus*.

CORGO, teste Festo, *apud antiquos pro adverbio, quod est, profecto, ponebatur*. Etiam in Glossis Philoxeni legas: *Gorco*, ἀναμφίβολος. *Gorgi*, ἀναμφίβολοι. Priori loco leg. *Gorgo*, ἀναμφιβόλως. Videtur *gorgo*, seu *corgo*, esse a *cor*; quasi *a corde ago*. Quod & Martinius sentit.

CORIANDRUM, a κορίαννον. Apud Dioscoridem enim legas: κόριον, ἢ κορίαννον. Aliter dicitur κόριον, κορίς, κορὶς, κορίσιον. Hesychius: κόριον, μικρὸν κοράσιον, ἢ κορίσιον τὸ λάχανον. Primigenium vero est κόρη, id est, *pupilla*, quam, ut ajunt, rotunditate refert: vel a κόρις, *cimex*, quia caulis foliaque cimices olent, ut tradit Gorræus. Vocant & κορίαμβλυον, quia τὰς κόρας ἀμβλύνει, hoc est, *pupillam*, seu *visum*, *hebetat*.

CORIUM, quasi *carium*, *quod caro eo tegatur*, dici videtur Isidoro, lib. XI. c. I. Sed est ab Hebræo עור, id est, *cutis*, *pellis*, *corium*, ab rad. ערה, *nudari*. [χόριον.] A *corium* est *coriago*; quippe *corii seu cutis morbus*. Columella, lib. VI. cap. XIII. *Est & infesta pestis bubulo pecori (coriaginem rustici appellant,) cum pellis ita tergori adhæret, ut apprehensa manibus deduci a costis non possit*.

CORNICEM quidem a *corvo* dici putant, ut apud Perottum legimus. Apud Isidorum, lib. XII. cap. VII. scriptum invenitur, apud Latinos *cornicem* Græco nomine sic appellari. Neutrum verum: nisi id forte voluit Isidorus, *cornix* dici, quasi *coronix*, a Græco κορώνη, quod verum est. Additum *x*, quomodo a μήτρα est *matrix*, nisi hoc potius ἀρσένως, venit a *mater*, ut illud a μήτηρ. Κορώνη etiam Græcis dicitur, quod aliter vocant ῥόπτρον, nempe id quo fores ab iis pulsantur, qui foris consistunt. Κορώνη autem dicitur, quia *garrulitate corvo similis* est: vel, ut alii malunt, quia *collum cornicis referret*. Id nos Latine etiam cornicem, Græcorum more, dicere possumus, ut censet Turnebus, lib. V. cap. XXVII. Quibusdam placet Plauto *cantharum*, Lucretio *manum exteram*, dici; de quo alibi disquirimus.

CORNU, quia, *curvum*. Varro, VI. de L. L. *Cornua a curvore dicta, quod pleraque curva*. Sic legendum esse liquido docet Scaliger. Sed de ἐτυμολογίᾳ rectius, quam Varro, sensere Angelus Politianus, cap. XIV. Miscell. Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto: Jos. Scaliger, in Varronem: pluresque alii, qui esse docent a Syriaco *Carna*, pro quo & Arabes *Karn*. Hebræis est קרן, a quo κέρας. Unde *cornua*, quæ inflant, *cornicines*, nomen acceperint, docet Varro, lib. IV. *Cornua*, inquit, *quod ea, quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu*. Quid in libris *cornua* vocarint, dicemus voce *Volumen*. A *cornu* est *corneus*. *Cornei* dicebantur illi, quibus ossa essent concreta, id est, sine medulla. Plin. lib. VII. cap. XIX. *Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei sunt*. *Cornea* etiam corpora dixere, quæ essent pene *cornus instar dura*, & τὸν ἔξωθεν ἀπαθῆ. Idem, lib. XXXI. cap. IX. *Totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicunt. Itaque cornea videmus corpora piscatorum*. Hinc *cornea fibra*, hoc est, ἀπαθὴς apud Pers. Diminutivum est *corniculum*. Ut apud Tranquillum, de Orbilio Grammatico: *Primo appariturum fecit magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit*. Qui *corniculo* merent, *cornicularii* dicti. Asconius, in III. Verr. *Accensus nomen est ordinis, & promotionis in militia, ut nunc dicitur, princeps, vel commentariensis, aut cornicularius: hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt*. Val. Max. lib. lib. VI. cap. I. Cui *Cominius Tribunus plebis diem dixit ad populum, quod cornicularium suum stupri caussa appellasset*. Legas & apud Suetonium, in Domit. cap. XVII. Item l. ult. D. de jure immunit. lib. & pluribus Codicis locis. Hinc *Cornicularia* Plauti comœdia deperdita: quam de milite fuisse, indicant duo vel tria fragmenta. A *cornu* quoque est *cornescere* pro durescere: & *cornuare* pro flectere & incurvare arcum. Usus Nævius apud Varr. lib. VI. de L. L.

CORNUS, arbor, vel a *cornea duricie*, quod Matthiolus censet, ad Dioscoridis lib. I. cap. CXXXV. vel potius κατὰ μετάθεσιν a κρανία, prout Græcis vocatur, *a cranii duricie*, quod Græcis κράνιον. Cæterum, quod dixi de *cornea cornus duricie*, id de *corno mare* capiendum. Nam *femina cornus* corticem habet, non *cornus* instar osseam ac solidam, sed fungosam atque inutilem. Ex *mare corno* hastas ac tela faciebant. Hinc Maro, IX. Æn.

. . . . Volat Itala cornus
Aëra per tenuem . . . .

Item G. II.

At myrtus validis hastilibus, & bona bello
Cornus.

Ubi Servius: *Apta est enim etiam cornus hastilibus*. A *cornus* esset *cornulus*, & κατὰ συγκοπὴν *cornulus*, pro quo κατὰ μετάθεσιν dicimus *colurnus*. Festus: *Colurna hastilia, ex corno arbore facta*.

COROCOTTA, factum ex κροκόττας, vocali inserta, ut ab Ἀσκλήπιος, *Æsculapius*. *Corocotta*, sive *crocotta*, animal in Æthiopia e leæna & hyæna genitum, ut Plinius, & Solinus ajunt. Sed idem Plinius alibi, ex cane & lupo concipi ait. Cui sententiæ favent ista Ctesiæ verba: Ἔστι δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ ζῶον λεγόμενον κροκόττας, κοινῶς δὲ κυνόλυκος. sane vel κυνόλυκος dicitur, quia ex *cane & lupo* genitus: vel quod mistæ esset formæ ac indolis ex cane & lupo. Quod Dioscorides testatur. Diversitas hæc ex eo est, quia hyæna lupo similis est, ac leo cani. Hinc etiam liquet, cur Porphyrius dicat esse hyænam Indicam. Sic enim scribit, περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Ἡ δὲ Ἰνδικὴ ὕαινα, ἣν κροκότταν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι. *Indica vero hyæna, quam indigenæ corocottam vocant*. Ex eo quoque discimus, esse appellationem Indicam: nec debere originem ex Græcia arcessi. *Porcello* illi, cujus testamentum jam B. Hieronymi temporibus extabat, nomen datum *M. Grunnio Corocottæ*. *Grunnio* quidem *a grunnitu* porci: *Corocotta* autem, quia *corocotta*, vel hyæna est, vel hyænæ proles: ac ὕαινα ad verbum sit *porca*. Nam, ut a λύκος, λύκαινα sic ab ὗς, ὕαινα. Sorori itidem nomen datum *Quirina*, quasi Χοιρίνη, a χοῖρος, *porcus*: ut Salmasio jam monitum. *Leocrocottæ* vox Græcis est ignota: qui potius λεοντοκροκόττην dixissent. Perperam pro eo *Leucrocottam* editum est apud Plinium, & Solinum. *Leocrocottam* dixere, quod partim *leonem*, partim *crocottam*, referret. Perniciosissima fera est. Vide quæ de his idem Salmasius annotavit.

CORONÆ (pro quo nonnullos *chorona* scripsisse auctor est Terentius Scaurus, de Orthographia,) geminam etymologiam aperit Festus: *Corona*, inquit, *cum videatur a choro dici, caret tamen aspiratione: sive coronæ dicuntur, quod cohonerent eos, quibus imponun-*

tur. Priorem ἐτυμολογίαν approbat quoque Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XXX. *Nomen*, inquit, *coronæ hac ex caussa vocatum, quod initio circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus, vel chori, est formata & nominata corona*. Quæ Isidori verba non tam continent veram originem, quam ad eam inveniendam monstrant viam. Nam veteres *chorona* dixere a χορωνὸς, quod ipsum est a χόροις, quia in theatris *coronati choreas* agerent χορευταὶ, sive *saltatores scenici*. Atque hoc etymum *coronæ* [χορὸς *corona*, Hesych.] Athenæus adducit ex septimo Apionis de Lingua Latina. Χορώνη vocem habes in illis Simonidæ versibus:

. . . . καλὰν

Φοῖβος ἐπαγῦται Τυνδαριδῇσι καλὴν,
Τὰν ἄμετρον τεττίγες ἐπεσχεύατο χορωνῶ.

Ita hosce versus emendavit Isaacus Casaubonus, lib. XV. Animadv. in Athenæum, cap. VIII. Videntur & Græci pro eo κοράνη dixisse, quando apud Hesychium legas, κοράνην inter alia multa etiam notare ἴδιος στέφανον. Ac ait idem, κορωνίδας etiam dici violaceas coronas, τὰς ἐκ τῶν ἴων πεπλεγμένας στεφάνους. Nec nominis ratio obscura erit, quando in vett. Lexicis scribitur, κοράνην dici πᾶν τὸ ἐπικεκαμμένον, *omne quod est incurvatum*. Itaque nec justa ratione destituuntur, qui *corona* a κοράνη potius, quam a χορωνὸς deducunt. A *corona* est *corolla*, unde *corollarium*. Varro, lib. IV. de L. L. *Corollarium est additum præter quam quod debitum, ejus vocabulum fictum a corollis: quod hæ, cum placuerant actores, in scena dari solitæ*. Hinc Glossæ Philoxeni: *Corollarium*, ἐπιστεφάνωμα. De more veterum, tum crateras tum sese in convivio *coronantium*, vide Lipsium, lib. III. Antiq. Lect. Sed & de *coronis* vide Angelum Decembrium, lib. V. de politia literaria, cap. LVI. & Cæsarem Bulingerum, lib. de spoliis bellicis, cap. XIII. Item Antonii Tylesii de *coronis* libellum, atque imprimis, quæ de *coronis* Carolus Paschalius libris decem scripsit.

†CORONA quin ab Etruscis sit, non sinunt nos dubitare loca veterum, quae affert Dempsterus to. I. Etrur. p. 334. Sed indidem & nomen manare debuit; quod certe frustra sunt, qui ex Graeco deducunt. Atqui certe est ab Hebr. verbo קרן *Karan*, quod est *radiare*: nam (ut ex iis locis, quae ibi Dempsterus affert, intelligitur) coronae Etruscae auro & gemmis *radiabant*. Verum quid multis opus est, quando ipsissimum קרונא *Kerona* & קרונתא *Keronta* apud Chaldaeos passim *coronam*, quae columnae, aut aedificio imponitur, significat? quidni & *coronam* capitis? CORONAM Janus invenisse dicitur. Omnino is populus, qui in Italia fuit antiquissimus, (Tuscos intelligo) & rem & nomen ex oriente attulit. Nam CORONA Chaldaeis Targumistis ὁλογραμμάτως קרונא *Kerona*, aut קרונתא *Keronta* dicitur: quae vox est ab Hebr. קרן *Keren*, quod cornu aut quidquid in capite fulget, notat. MAZOCHIUS.

CORONIS, κορωνὶς, qua voce proprie significatur nota unci figura, hujusmodi nempe, *V*. Nam scribit Aristophanis scholiastes, esse lineam brevem, sed ab inferiori parte flexam. Hæcce nota in calce libri apponebatur, unde & pro ipso libri exodio usurpatur. Martialis, lib. X. epig. I.

Si nimius videar, seraque coronide longus,
Esse liber: legito pauca, libellus ero.

Hinc proverbium, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος, quo usus Plutarchus adversus Stoicos: item lib. de fortuna Alexandri, ubi Philoxenum poëtam a Dionysio in latomias conjectum narrat, quod tragœdiam, quam illi rex dederat emendandam, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, *ab initio ad coronidem usque circumscripsisset*, h. e. *expunxisset, unaque litura delevisset*.

CORPUS, ut somniabat Isiderus, lib. II. cap. I. sic dicitur *quod corruptum repetat: solubile enim atque mortale est, & aliquando solvendum*. Nec aliud, quod promat, habet Fungerus. Mallem simpliciter dixissent, vocari ita id, quod est in homine *corruptibile*, κατὰ συγκοπὴν ex *corruptus*. Joachimus Camerarius, in quincto problematum, nomen ex eo esse ait, quia animus corporis ministerio fungatur. Nempe antiquis fuisse *corpor*, a *cor*, & *por*, quod antiquis idem ac *puer*; unde *Caipor*, *Lucipor*, *Marcipor*, teste Fabio & Prisciano. Becmano placet, *corpus* dici, quasi *carnis opus*; ut prius fuerit *carnopus*, & per syncopen *carpus*: postea autem, sive ob affinitatem literæ *O* & *A*, sive ut a *carpus* differret, *corpus* dictum sit. Hæc sententia si placet, *corpus* sic dicetur, quia anima quidem cælitus infundatur, *corpus* autem a parentibus seminetur. Martinio non quasi *caropus*, sed quasi *carapus*, dici placet, ex *caro* & antiquo *apo*, h. e. *ligo*, *necto*: quia comprehendit *carnem*. Sed cum Latini soleant rectos suos formare ab obliquis Græcorum, quod multis alibi exemplis firmavimus, omnino meo judicio, rectius *corpus* deducitur a χρωτὸς, qui obliquus est a χρώς. Nempe trajiciuntur secunda tertiaque literæ, ac s mutatur in *p*; quomodo a ταὼς est *pavo*; a στάχυς *spica*. [χρὼς vel χρόος, χρόϝος, χόρϝος.] Contrarium fit in *studium*, a σπουδὴ. Vide *Pavo*. Græcis *corpus* tum δέμας, dicitur, nempe, ut Eustathius censet, a δέω, id est, *vincio*, quia in eo ligatus atque constrictus sit animus: tum σῶμα, idque, ut Plato in Cratylo scripsit, quasi σῆμα, quia *corpus sit animi sepulcrum*. Sed profecto nec res, nec etymon verum est. Nam *corpus* non, nisi per accidens, animi ergastulum, carcer, aut sepulcrum dici potest, nempe quando intemperantia corruptum ejus impedit, & offuscat actiones: at natura sua præclara subministrat organa ad exercendas actiones præstantissimas. Quare potius dixerim σῶμα dici, quia id σώζειν, h. e. *servare*, nos convenit; nam eo incolumi anima quoque viget vegetque: at hoc morbido, aut manco, virtus ac potentia animæ constringitur atque impeditur. Sed redeamus ad *corpus*: unde *corpulentus*, ut a *vino*, *vinolentus*. Festus: *Corpulentis Ennius pro magnis dixit, nos corpulentum dicimus corporis obesi hominem*. Item hinc *corporalis*, & *incorporalis*, apud Jurisconsultos, Tertullianum, lib. adversus Hermogenem, cap. XXXVI. & Diomedem, lib. I. Inde *corporalitas*, apud Tertullianum, eodem capite. Item *concorporales*; quomodo Ammianus, lib. XXI. & XXVIII. appellat eos, quos Vegetius sæpe *contubernales*; Spartianus & alii, *commanipulones* vocant: h. e. *qui in contubernio subserant decano*. Atque hinc patet, unde *corporalium* vox sit in lingua Celtica & Belgica. A *corpus* quoque est *corporo*: quo, ut Nonius scribit, Ennius Acciusque usi pro *interficere*, & quasi corpus solum sine anima relinquere. Sed hæc significatio obsolevit. Plinio vero, & aliis, *corporare* est σωματοποιεῖν, *cogere, & in unum quasi redigere*. Idem legas in vett. libris Solini, cap. I. Nam ubi in vulgatis *in glaciem coit*, legas in illis *in glaciem corporatur*. Hinc *corporatio*, & *corporatura*, σωματότης, apud Columellam, Tertullianum, & alios. Compositum ejus *accorporo*, apud Ammianum, lib. XVI. Item *incorporo*, apud Solinum, cap. XXV. *Concorporare*, apud Ammianum, lib. XV. & XXII.

†CORPUS unde proficiscatur, nemo adhuc expedivit, etsi plures illud sexcentis derivationibus discruciaverint, quas tum aliunde tum ex Vossio disces: qui satis caute nullum ex iis etymon probat, cum sit aliud alio nequius. Nec nihil tamen de Oriente cura fuit: ex quo rivi plures limpidissimi manant per Tyrrhenos ad nos usque deducti. A monosyllabis duobus ordior, in quibus si G in C, quod millies fit, mutes, ac praeterea per solitum rhotacismum Tyrrhenicum R in medium inferas, exstabit, quod quaerimus. Apud Hebraeos enim גוף *gup* & גף *gop* sunt *corporis* familiaria nomina. Infer jam caninam Tyrrhenicam, exsistet *Corp*, & cum Latiali terminatione *Corpus*. Mitto illud, quod גרם *gerem*, quod Hebraeis *ossa*, aut *artus* significat, a Chaldaeis etiam pro *corpore* usurpatur: hoc inquam alterum mitto, quia nolo cuiquam licere tantum, ut etiam M in P vertat, quamvis sint ambae labiales litterae. Verum ne quem forte delassem,

laissem, venio ad etymon ultimum, quod nemini puto displiciturum. Ajo igitur *Corpus* a ערף *Gorep* (*gorep* dixi, quia gutturalis illa ע apud Graecos Latinosque per G redditur) fuisse primitus derivatum: quae vox tam in affixis quam in forma constructa alteram vocalem amittit, ita ut Goar tantum de suo supersit, deinde assumpta terminatione Latina, *Corpus*. Haec de formatione: superest de notione, an corpori conveniat, dicendum. Hebraeum *Gorep* in lexicis *Cervix* redditur; sed a LXX traducitur quam saepissime νῶτος i. e. *dorsum*. Atque iis praesertim locis omnibus, quoties *Gorep* προσώπῳ i. e. *faciei* opponitur (ut apud Jeremiam quater) redditur νῶτος i. e. *dorsum*. Sunt & alia loca in quibus *Gorep* latius multo patet, ita ut non tantum dorsum, sed & corpus totum, aut truncum signare videatur. Verum inaedificare quidquam incertis aut nondum eliquatis nolo. Age Hebraicum *Gorep* numquam pro toto corpore aut pro trunco reperiatur, sed aut pro cervice aut tergo. Verum quis ignorat, apud Hebraeos Chaldaeosque saepe partis unius nomen ad corpus universum συνεκδοχικῶς designandum extendi? Apud Hebraeos עצם *etsem* proprie de osse usurpatur, & tamen saepe corpus totum, totumve hominem notat. Eadem synecdoche Chaldaei in גרם *gerem* utuntur: quod nomen apud Hebraeos *ossa* nutare natum, Chaldaei ad totum hominem porrigunt. Idemque prorsus etiam in גו *gev*, & in גויה *gevijo* valet, quae cum primario *tergus* notarent, passim tamen imo & frequentius de toto corpore usurpantur. idem & in *Gorep* valebit. MAZOCH.

CORRIGIA, a *corio* esse malim, quam a *colligando*, ut quasi *colligia* dicatur; vel a *corrigendo*, quod co servi corrigerentur. Eo significatur, ὁ ἱμὰς τῶν ὑποδημάτων, ut vocant Evangelistæ tres: quod Latinus Interpres *corrigias* transtulit. Apud Juvencum, in primo, ita describuntur:

Cujus vincla pedum non sum contingere dignus.

Apud Aratorem vero ita, historiæ Apost. lib. I.

Quæ ligat excelsas humilis corrigia plantas.

Ubi secundam in *corrigia* producit. Sed corripit Fortunatus, lib. I. de partu B. Virginis:

Corrigiamque pedum quoniam est non solvere dignus.

CORRVDA, aliquibus vocatur, quod aliter *sylvestris asparagus*, aut *Libycus*, Attice autem *hormenion*. Auctor Plinius, lib. XX. cap. XIII. Ac ὁρμένιον quidem dicitur ab ὁρμῶ, id est, *concito*, quia Venerem excitat. Alii ὄρμενος, vel ὄρμενον, malunt, ab ὄρω, id est, *ruo*. Ac similiter *corruda* deducunt a *corruo*. Nempe quod vi quadam e terra ruat, sive erumpat.

CORTEX, ex *corium* & *tego*, quia quasi corium tegat, ut Isidorus ἐτυμολογίζει, lib. XVII. cap. VI.

CORTINA Apollinis a *corde* dicta, prout legitur apud Varronem, VI. de L. L. Perottus emendat *corte*: quod ineptum videtur Ob. Giffanio, indice Lucret. in *Præstringere*. Dubium tamen non est, quin *cortinæ* nomen verisimilius deducatur a *corte*, quia ut *cortes*, ita hæc rotunda sit. Cato, in Origin. *Mapalia vocantur, ubi habitant. Ea, quasi cortes, rotunda sunt*. Sane *cortina* proprie vas est, in quo lanæ tinguntur. [a χρωτίζω χρωτίνα. *vas in quo colores coquuntur*.] μεταφορικῶς vero Ennius ita appellat *cœli hemisphærium*:

Quæque freto cava cærulæ cortina receptat.

Vide Herm. Barbarum, in Plin. lib. XIII. cap. IX. Turnebum, lib. VI. c. XX. Scalig. in Conject. Lipsium, in comm. ad Tacitum. Alia etiam etyma apponit Servius, in III. Æn. ad illud,

. . . . *Et mugire adytis cortina reclusis*:

Locus, inquit, *unde oraculum datur, dicitur cortina; vel quod Apollinis tripus corio Pythonis tectus est: vel quod certa illinc responsa Apollinis fundit, ad quæ Phœbas rapta vaticinabatur, ut Lucanus ostendit. Alii cortinam, quasi ortinam tradunt, quod inde vox oriatur.* Et in illud VI. Æn.

. . . . *Neque te Phœbi cortina fefellit*:

Cortina dicta est, aut quod cor teneat: aut quod tripus septus erat coria serpentis, ut supra dicitur: aut corte secundum Græcam ἐτυμολογίαν, ὅτι τὴν κόρην τείνειν ἔτος τινάσσειν. id est, quod extendit puellam, ut:

. . . . *Majorque videri*.

Sed vel *cortina* a *corte* est uti dicebamus, sive quia *cortis* instar rotunda: sive quia vasi ejus multiplex in *corte* usus foret: vel venit ab Hebræis, quibus כור, *vas in quo aurum & argentum fundit aurifex*, item כיור, *lebes*, *olla*, vas quo cibi elixantur.

CORVSCO, vel proprie dicitur de *splendore galeæ*, quæ Græce κόρυς. vel proprie est *splendore suo præstringere oculos*, a κόρη, id est, *pupilla*; quod Scaliger censet, lib. IV. de re poët. cap. XVI. [*collisione* κορύγγειν, κορύσσειν Hesych.] vel potius est ab Hebræo קרן, quod est; *coruscare*, *radios cornuum instar emittere*: ut Exodi XXXIV. XXIX. Vel est a חרס, quomodo *Sol* vocatur. Uti Ægyptiis ὧρος.

CORVVS, omnino est a Κόραξ, inserto *V* consono, quomodo ab ὕλη est *sylva*; ab λεῖος, *levis*, &c. Κόραξ vero est a κόρος, id est, *niger*, ut Grammatici censent: vel potius ab Hebræo ערב, ut monuit Angelus Caninius, ערב vero est a ערב, *clamare more corvorum*. Id verbum cum sit a sono factum; liquet non omnino vanum esse quod Isidorus scribit, lib. XII. cap. VII. *corvus*, & κόραξ, a sono nomen accepisse. Quid in architectonica sit *corvus*, docebit Bernardinus Baldus, lib. de vocibus Vitruvianis. A *corvus* est *corvitare*. Plautus, Cas. IV. I.

Novi ego illas ambas estrices; corvitant, ubi
Comesse possunt . . . .

Ita vett. manu exarati, pro quo Lambinus & Turnebus legunt, *corbitant cibi Comesse possunt*.

CORYCÆVS, κωρυκαῖος, qui clanculum sermones aucupatur, ut postea deferat. a *Coryco*, Pamphyliæ monte. Hac de re sic Suidas, ex libro V. Ephori: ὑπ' ἄκρᾳ, φησὶν ᾤκουν οἱ καλούμενοι Κωρυκαῖοι ἀνατείνουσῃ εἰς πέλαγος, σύμμικτοί τινες κατασκευασάμενοι πολισμάτιον γείτονες Μυοννήσῳ. τοῖς ἐν ὁρμοῦσιν ἐμπόροις προσιόντες, ὡς ὠνούμενοι, ἢ σύμπλοοι. εἶτα μαθόντες τί τε κομίζουσι, καὶ ποῖ πλέουσι, τοῖς Μυοννησίοις ἀπήγγελλον. κἀκεῖνοι ἐπετίθεντο αὐτοῖς. ἐλάμβανον δὲ καὶ αὐτοὶ μέρη τινὰ τῶν λύτρων. *Sub promontorio*, inquit, *in pelagus prominente, habitabant illi, qui vocantur Corycæi, convenæ quidam, oppidulo condito, vicini Myonneso. Ad mercatores autem in portu stationes habentes accedebant, quasi merces empturi, vel navigationis comites futuri. Deinde cum cognovissent & quid illi veherent, & quo navigarent, Myonnesiis renuntiabant. Illi vero ipsos invadebant. Accipiebant autem & ipsi Corycæi partem quandam pretii, quo se redimebant capti mercatores*:

CORYMBVS, est *hederæ racemus in orbem circumactus*: quemadmodum scribit Plinius, lib. XVI. cap. XXXIV. Definit & Isidorus, lib. XVII. cap. V. *Corymbi*, inquit, *sunt annuli, qui proxima quæque ligant, & comprehendunt, ne longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur*. Josephus Scaliger, in Ætnam, auctor est, *Corymbum* quoque dici, quidquid in panicam aut strobilum assurgit, ut in scolymo, cinara, & carduo, videre est: de quo Columella:

Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo.

sed prima notio τοῦ κορύμβου est *in capite Atticorum tutulus, seu meta suggestus capillorum*. unde idem, in Ætna legendum putat:

Ut crebra introrsus, spatioque vacante corymbus
Pendeat in sese.

Quare censeo, κόρυμβος esse a κάρα, quod est *caput*: a quo & Etymologus deducit κόρυς, quod est *galea*.

CORYPHÆVS, κορυφαῖος, id est, *præcipuus*, *potissimus*, *supremus*, quasi *positus in vertice*, qui Græcis κορυφή.

CORYTVS, est *theca sagittarum*, ut ostendit illud Statii, I. Theb.

. . . . *Calestibus impletb*
Coryton telis . . . .

Est a Græco γωρυτὸς, quo Homerus utitur, Odyss. φ'. Id causæ est, cur *corytus* malim, quam *choricus*, quomodo apud Nonium legitur in antiqua Mediolanensi anni MD. aut *corisci*, vel *corici*, quod in

impressis legitur, aut *Corythus*, quod Maroni, IX. Æn. *Thusciæ oppidum* est. Unde vero sit γορυτὸς, docebit te Etymologicum magnum.

Cos, a κόπτω, id est, *incido*: ut Isidorus velle videtur, lib. XVI. cap. III. Sed forte prius fuit *acos*, ab ἀκόνη, quod idem notat. Nisi potius quia e *caute* fiat, dicendum, *cos* factum ex *cotes*, hoc est *cautes*, quomodo a *caurus* est *corus*; ab *aula*, *olla*, &c. Sane pro *cautes cotes* reperias crebro in MSStis, ut apud Cæsarem, III. de bello Gal. & alibi.

Cossi, inquit Festus, *ab antiquis dicebantur natura rugosi corporis homines, a similitudine vermium ligno editorum, qui cossi appellantur*. [κίς.] Ea constans est lectio & MSStorum & editorum. Etiam in Gloss. vett. legas, *Cusus*, ξύλου σκώληξ. Apud Plinium quoque, lib. XVII. cap. XXIV. legas, eos vermes *cossos* vocari. Quomodo & est in Parmensi antiqua, & MSStis quibusdam. Sed in MSto Chifletii Medici est *cosses*. Quomodo idem Plinius, lib. XXX. cap. XIII. ait: *Cosses, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia*. Ita quoque est in edit. Parmensi. Sed hic contra in vett. libris etiam *cossi* invenias. Ut ex Plinio non satis sit apertum, *cossus* an *cossis*, in recto singulari dixerint. Sed *cossus* malim, quia & ea terminatio est in Festo, & Glossis. Græcis *cossus* est κίς. Nec dubito, quin inde sit *cossi*, vel *cossis*, nomen: nempe ab obliquo κιός. Solent enim Latini ab obliquis Græcorum formare suos rectos: ut a κυνὸς, *canis*.

Costæ geminum etymon ponit Isidorus, lib. XI. cap. I. *Costas*, inquit, *appellari quidam putant, quod ab ipsis interiora custodiantur, ut tota mollicies ventris vallata servetur*. Vult igitur, *costas* dici, quasi *custodias*. Ac post, eopse capite *costas* dici ait quasi *coaxas*. *Costa*, inquit, *quasi conjunctæ axes: in ipsis enim femora moventur, quorum concava, vertebræ vocantur, quia in eis capita femorum vertuntur*. Sed verisimilius est, *costa* esse ab ὀστέον, quod est *os*. Nempe ut ab αὐλὴ, *caula*; sic ab ὀστᾶ, *costa*; & Bohemis ab *ac cost*, quod idem ac *os ossis*.

Costus, aromatis genus Græcis debemus, quibus itidem κόστος, sive, ut Hesychius scribit, κοστός.

Cothones *appellantur portus in mari interiores arte & manu facti*. Ita Festus: nisi quod corrupte apud eum *Catones*, pro *Cothones*, legas. Servius, in illud I. Æn.

Hinc portus alii effodiunt ....

sic scribit, *id est, cothona faciunt: Cothona sunt portus in mari non naturales; sed arte & manu facti. Est autem & masculini & neutri generis. Nam & cothon, hujus cothonis facit, & cothonum hujus cothoni*. Quæ frustra in Servio P. Danielis quæras. Onomasticum vetus, *Cotones*, λιμένες. Sed Græcis κώθων aliud est. Lacones enim ita *poculum*. Fortasse autem ob similitudinem quandam ejus vasis voce *portibus* accommoda. Nisi malis, quod Martinius conjectat, utrumque esse a קטן, id est *parvum*. Nam *cotana* esse *portum parvum*, & *poculum parvum*.

Cothurnus, κόθορνος, calceamenti genus, utrique aptum pedi, imo & utrique conveniens sexui: unde Theramenes dictus κόθορνος, quod in Rep. parti se accommodaret utrique, ut ipse apud Xenophontem ait in Ἑλλην. β. Ac proverbium etiam inde, *Cothurno versatilior*. Venatores *cothurnis* usos monet Servius, in illud I. Æn.

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram,
Purpureoque alte suras vincire cothurno.

Item *calciamentum* erat *tragicum*: cujus usum primus in scenam intulit Sophocles: ut idem ait, in illud Eclog. VIII.

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

Sed etsi & *venatici* & *tragici cothurni* utrique pedi convenirent: tamen forma differebant. Nam *tragici* fiebant subere altius sublevato: quales *venatici* esse non poterant: quia ea res pernicitatem in venando impedivisset.

Cottanum (pro quo perperam libri quidam *costanum*,) *fico* minus erat. Unde cum *fico* jungi solet, & *parvum* appellatur. Juvenal. sat. III.

Advectus Romam quo pruna & cottana vento.

Martial. lib. IV. Epig. XXXV.

Antipolitani nec quæ de sanguine thynni
Testa rubet, nec quæ cottana parva gerit.

Et lib. VII. Epig. XLI.

Parvaque cum canis venerunt cottana prunis.

Item lib. XIII. dist. XXV.

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si majora forent cottana, ficus erat.

Cottanum autem, non *Coctanum*, in vett. libris se reperisse ait Turnebus, lib. XXV. cap. XXVIII. Atque ita Hesychius: Κοττάνα, εἶδος σύκων. Plinius, lib. XIII. cap. V. *Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia: in ficorum autem, caricas, & minores ejus generis, quæ cottana vocant*. Unde Syriacam esse appellationem, colligit Casaubonus, Animadvers. ad Athen. lib. III. cap. XXXII. & lib. IX. cap. VIII. Credo censet esse a קטן, id est, *parvus*. Unde, puto & ἡ παρθένος παρὰ Κρησὶ κοττάνα dicebatur, teste eodem Hesychio.

Coturnix a sono vocis nomen accepit, teste Festo. Vel potius est ab ὄρτυξ, prout Græcis vocatur: [Γόρτυξ, ὄρτυξ Hesych.] Nempe ab obliquo ὄρτυγος erit *coturnix*, κατὰ μετάθεσιν. Nam γ facile abit in C. Hoc etymon etiam Servius adduxit, in III. Æn. Addit, hanc esse avem eam, in quam conversa Asterie, Latonæ soror. Fabulam ibi vide.

Covinus, sive, ut in Philoxeni Glossis est, *covinnus*, vehiculi genus esse scribit Pomponius Mela, quo Britanni & Galli in præliis uterentur. Sane *cowain* hodieque Britannis est, *in vehiculo vehere*. Britannorum autem Celtarumque antiquorum lingua in plurimis consonabat: ut multis probat in Britannia sua Cambdenus. Usi *covini* voce Lucanus, & Silius: indeque *covinarius eques*, apud Tacitum in vita Agricolæ: *Media*, inquit, *campi covinarius, & eques, strepitu ac discursu complebat*. Et aliquanto post: *Interim equitum turmæ fugere, covinarii peditum se prælio miscuere*.

Coxa, & *coxendix*, ut significatione, sic origine, conveniunt. De *coxa* voce ita Jovianus Pontanus in Actio, fol. 138. edit. Ald. *Quid coxa, nisi coissa, a coëundo, vel in ipsa libidine, vel quod hinc illincque coëant ad obscenas partes, vehendo corpori?* Eamdem ἐτυμολογίαν adducit Erythræus, in indice Virgiliano, voce *Vinum*. Sed accuratius de hac voce cogitanti, in mentem venit, *coxam* Græcis non ἰσχία tantum, sed etiam κοχώνην, & κόχωνος, appellari. Hesychius, κοχώνη τίθεται καὶ ἐπὶ τῶν ἰσχίων. Idem: κόχωνα, τὰ ἰσχία καὶ τὰ ὄπισθα. A κόχωνα igitur per syncopen fit *cocha*, & inserto *S* (quod veteribus frequens) *cocsa*, sive *coxa*. Videntur autem & veteres *cossa* usurpasse pro *coxa*, uti *coassare* dicebant, & *coaxare*; quemadmodum suo loco docemus. Sane, *cossim* pro *coxim* dixisse, probat Nonius, illo Pomponii, Porcaria:

Hoc sciunt omnes, quantum est qui cossim cacant.

In vulgatis est *cacat*. Sed & pueri vident, reponendum plurativum, cum sententia sit, *quantum est hominum, qui coxim cacant*. A *coxa* est *incoxare*. Nonius: *Incoxare, in coxam sedere* (alii *sidere*.) *Pomponius, Pannuceatis*:

Neque interim cacandi caussa unquam incoxavi nates.

At uterque hic Pomponii locus satis indicat, falli Had. Junium, cum in Nomenclatore suo ait, *incoxare* esse *sarcinatorum in morem, & Turcarum, complicatis pedibus sedere*.

C R

Crabro, quasi *cabro*, vel *cabo*, a *caballo*, unde nascitur. Ita Isidorus, lib. XII. Orig. VIII. Sed, cum animal id *cornicula* in capite gerat, quæ Græcis κεράτια, quid, si, quasi *cerabro*, dictum dicamus? præsertim cum in Gloss. vett. legere sit, *Carabro*, σφήξ. [fere κεράμβηλος & κεράμβυξ.] Et Germanis *hornusz* similiter nuncupatur ex eo, quod *cornua* iis *horn* vocantur. Vel quid, si conflatum dicamus ex κρέας, *caro*, & βορὰ, *esca*; quia caro ei sit

fit esca? Plinius lib. XI. cap. XXI. de *vespis*, & *crabronibus*: *Omnes carne vescuntur, contra quam apes, quæ nullum corpus attingunt.* Utrumque hoc etymon legas apud Martinium. Et sane magis ea placent, quam ut sit a *craceo*, quod signat, *gracilem* esse: ut Scaliger derivat. Vide quæ de eo dicimus in *Fiber*. [hoc verius, & convenit σφηξὶν, & omnibus ἐντόμοις.]

CRANIUM, κράνιον. Sic *Calvariam*, Eustathio teste, dixere a κράνον, id est, *caput*, unde, ἀμφικάρηνος, quomodo hydram, tanquam *undique capitatam*, vocat Eurip. Herc. Fur. Item Δίκρανος, *biceps*, *bifurcus*. Arbitror autem, κράνιον κατὰ συγκοπὴν fieri ex κάρηνον, quemadmodum per ἀποκοπὴν pro eodem Jonice κάρη, & Attice κάρα, dicitur.

CRAPULÆ, tum etymon, tum definitionem, inepte ponit Isidorus, lib. XX. cap. II. *Crapula*, inquit, *est immoderata voracitas, quasi cruda epula: cujus cruditate gravatur cor, & stomachus indigestus efficitur*. Sed cuivis paret esse a Græco κραιπάλη, *A* in *V* converso, quomodo a στραγγαλῶ est *strangulo*. Κραιπάλη vero dicta παρὰ τὸ τὴν κάρα πάλλειν, quasi *dolor caput vibrans*. Non tamen hoc, quod putarunt, probari potest ea loco Plinii, lib. XXIII. cap. I. Ibi enim minime propositum est agere de *crapula*, sed de vini *resinati* natura, quod, si *novitium* sit, κραιπάλην Græci vocant, quia κραιπάλην gignat. Hoc ut magis pareat, verba Plinii ponam: *In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile est stomacho, nervis, vesicæ. Resina condita, frigidis stomachis utilia existimantur. Non expedire vomitoribus, sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Novitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula est.* Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis, alterum quoque κραιπάλης etymon adducit; sed quod minus probem. Nam, quia immoderatus vini usus *crapulam* gignit: eo censet etiam deduci posse a πυλὸς, id est, *vinum*. Quanquam non diffitemur, vocem πυλῶ id antiquitus notasse; quæ & ratio est, cur hinc quidam κάπηλος, id est, *hospitem*, dici putent, quia vendat πυλὸν, non, ut alii, quia κάπτει, h. e. *cibum*, præbeat *hospitibus*. Quemadmodum & ab eadem origine arcessunt vocem σταφυλὴ, id est, *uva*, quam ita dici ajunt παρὰ τὸ στάζειν τὸν πυλὸν, *quia stillet vinum*; non a quodam *Staphylo*, Liberi filio, uti volunt Grammatici: quibus nonnihil favet Nonnus in Dionysiacis, cum *Staphylum* nominat Assyriorum regem, Botryis patrem.

CRAS, Martinio esse videtur vel a κρᾶσις, id est, *mistura*, quia ob confinium crastinus dies cum hodierno misceri videtur: vel a *coram* aut κόρη, id est, *pupilla*, quia quasi ob oculos est. A *cras* est *crastinus*, unde *crastinare*, & *procrastinare*, h. e. ἀναβάλλεσθαι. Glossæ Philox. *Crastinatio*, Ἀναβολὴ, Ὑπέρθεσις.

† CRAS undecumque arcessatur, apparet venisse ad Latinos capite deminutum. Aut enim fit a בקר, *boker*, *mane*, *diluculum* (truncato *Beth*, ut in ITIS Tusco, quod vide) quia a mane CRAS incipit: etsi apud Romanos a nocte media, apud Hebræos a Vespera, alibi a Meridie dies numerarentur: de quo apud Natalem Com. *de die natali*. Aut a שחר *shachar* (*aurora*) est, unde לפנות שחר, *liphnoth shachar*, quae est crastini periphrasis. Hinc quoque prima praeciditur. Aut postremo verisimilius a מחר *machar*, *Cras*, quod est notionis ejusdem. Et hinc quoque M capitale amputatur. MATOCHIUS.

CRASSUS, a *multa carne*, quasi *carassus*, vel *creassus*, a *caro* vel κρέας. Id malo, quam quod apud Isidorum est, lib. X. *Crassus a sagina corporis, a creando carnes*. [a γράω, ἐσθίω· vel a κόρος.]

CRATERA dicimus, ut Græci κρατὴρ. ita *cratera* (Nonio teste) ab obliquo κρατῆρα. item *cretera*, seu *creterra* ab Jonico κρητῆρα. Festus: *Creterra* (MStus *cretera*) *vocabulum trahitur a cratere, quod vas est vini*. Onomasticum vetus: *Cretera*, ὑδρία. Κρατὴρ plerique dedocunt, etiam in nomenclatore Junius, a κρατεῖν, quod *contineat ac capiat vinum*. Sed verius, qui a κεράννυμι, *misceo*. Nam ut a κέκραμαι, κρᾶμα, quod *dilutam potionem* vocet Celsus, lib. I. a κέκραται, κρᾶσις, *mixtura*, ac speciatim Grammaticis, *vocalium duarum in syllabam unam*, tanquam cinnum quendam, *commixtio*: sic a κέκραται κρατὴρ, quia *vinum in eo miscebatur*: quemadmodum & ab eadem origine *vinum merum* dixere ἄκρατον, quasi *immixtum*, unde ἀκρατίζεσθαι, *jentare*, quia *jentaculum* vulgo erant *offulæ aliquot meraco imbutæ*. Κεράννυμι vero Athenæo & Eustathio testibus, venit a κέρας, id est, *cornu*, quod antiqui potare soleant e *corneis poculis*, aut ad *cornus similitudinem* factis, aut in his *vino aquam* consueverint *miscere*. Vide quæ hac de re a junioribus scribunt Brayerius Campeglus, lib. III. de re cibaria, cap. IX. & Hier. Mercurialis, lib. I. de arte Gymnast. cap. II. ubi & picturam ponit antiquissimi lapidis Rhamousiani, in quo & aulæ, & convivarum frontes vittis cinctæ, & *cornu* facta *propinatio*, clare exprimuntur. Κεράννυμι igitur proprie est, *in cornibus miscere*: sed ut in aliis sexcentis, etiam ritu desito, vox remansit, ita ut generatim nunc signet *miscere*, sive *infundere*. Duo enim hæc pro eodem accipiuntur, quia olim & *miscendo infunderent*, & *infundendo miscerent*. Hinc Catuli. *Misce calices amariores*. Ubi alii codd. *Inger mi*, &c. Martial. l. VIII. epig. VI.

Hic scyphus est, in quo misceri pocula jussit
Largius Æacides, vividiusque merum.

Ita optime locum hunc ad oram codicis nunc mei manu sua emendarat Jos. Scaliger, levicula sane immutatione, cum in antiquis sit, *invidiusque merum*. Vulgati habent, *& bibit ipse merum*: quod minus placet. De more *coronandi craterem*, deque duabus aliis *crateris* acceptionibus, vide sis Turnebum, lib. XXI. cap. XIII.

CRATES, ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, quia lignum unum alterum tenet. Hinc *craticula*, vel *craticulum*, ut a *ceto*, *reticulum*. Festus: *Craticulum* (MStus *craticula*) *a Græco κρατεῖν deducitur*. Recte, sed non ἀκριβῶς.

CREBER, a *cresco*; ut *faber*, a *facio*; *suber*, a *suo*. Quod etymon si placet, propria dicetur de plantulis confertim terra erumpentibus. Sed magis verisimile est, venire ab Hebræo, כביר, hoc est, *multus*, *creber*, *copiosus*. Eadem nempe ratione, qua כברה fit *cribrum*, ut suo loco dicemus. [*creber* est ex *celeber*. vide *celeber*.] A *crebrum*, fuit *crebreo*, unde *crebresco*; ut a *nigrum*, *nigreo*, unde *nigresco*; ac a *putre* etiamnum obtinet *putreo*, unde *putresco*. Aliis placet, ut a *ruber* est *rubesco*, sic a *creber* esse *crebesco*. Sed a *crebrum* potius venire, indicat simile verbum *increbrare*: quo Plautus utitur, Trinummo Act. I. I.

Si caras noctes ducit, ab animo perit:
Sin increbravit; ipsus gaudet, res perit.

Quare nec dubito, quin, *increbruit* dicendum sit, etsi, vulgo plerique omnes *increbuit* dicant ob fugam caninæ literæ cum consonante durius bis concurrentis.

CREDO, ut Priscianus, lib. X. tradit, ita dicitur, quasi *cretum do*. Ubi *cretum* est *decretum*, *certumque*. Martinius mavult dici, quasi κῆρ δίδω, *cordi do*, vel simpliciter a καρδία, id est, *cor*, ut sit, *corde suscipio*. Maxime mihi placet esse a χρήζω, id est *mutuo do*. Quod qui facit, etiam Latinis *creditor* vocatur. Z autem crebro adeo in *D* abit, ut toties exempla addere similia, supervacuum videatur. *Credulus* a *credo*. Ut a *fido*, *fidus*, ita a *credo* videtur fuisse *credus*, inde *credulus*.

CREMASTERES, κρεμαστῆρες, a κρεμάω, *suspendere*; quia musculi hi testes tenent suspensos. Columella, lib. VI. c. XVI. *Testium nervos, quos Græci κρεμαστῆρας ab eo appellant, quod ex illis genitales partes dependent*. Celsus, lib. VII. cap. XVIII. *Dependent vero ab inguinibus per singulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant, cum quorum utroque binæ descendunt & venæ & arteriæ*.

CREMIUM *lignum*, quod sit, docet hic locus Columellæ

lumella, lib. XII. cap. XIX. *Levique primum igne, & tenuibus admodum lignis, quæ cremia* [κόρμματα] *rustici appellant, fornacem incendimus*. Ita locus is editus a Rob. Stephano. In antiquioribus editt. *gremia* pro *cremia* legitur. Itaque arbitrantur nonnulli, *gremia* dici, quia *gremio gestentur*, eoque adferunt hoc l. VII. fructus, §. si fundum ff. sol. matr. vers. *puta autem, si arbores cædua fuerunt, vel gremiales*. Sic enim in Pandect. Florent. leg. Aliis placet, scribendum *germinales*. Sed cum tanta sit literarum *C* & *G* affinitas, imprimis placet, *gremiales* positum pro *cremiales*, arboresque *cremiales*, ac ligna *cremia*, ex eo nomen accepisse, quod *facile crementur*. Græcis ejusmodi lignum dicitur φρύγανον, quod vetus interpres, XXVIII. Actorum, vertit *sarmenta*. Politianus, in Herodiani versione, binis locis, transfert *fomites aridos*. Hieronymus, in X. cap. Oseæ, *cremia* vertit, atque addit, *aridas herbas siccaque virgulta, quæ camina, & incendia præparantur*. Dicitur φρύγανον similiter a φρύγειν, quod est, *torrere*, unde Latinum *frigo*, & fortasse *fruges*: de quo suo loco.

CREMO, ab ἀκρέμων, præsertim si pro eo etiam κρέμων dixere, ut Etymologus censet. Est ἀκρέμων, *ramus grandior*, vel *virgultum*, quæ materies idonea ad cremandum. [melius a κέρμα unde & *cremia* vide *carbo*.]

CREMOR, a *cerno*, quia est pingue illud, quod a lacte secernitur.

CRENA, fortassis quasi κρήνη, id est, *fons*, quia ex crena, velut fonte, liquida fluunt. Ut atramentum in calamo.

CREO, non putamus esse a κρέω, cum id aliud signet. Hesychius: Κρέωντα, καλλιφωνοῦντα. A quo est κρείων. Nec, quæ Perotti sententia est, a κρέας, ut proprie *creo* sit *carnem facio*. Sed κατὰ συγκοπὴν *creo* factum ab antiquo *cereo*, quod *creo* significabat; ut indicat hic Varronis locus, lib. IV. de L. L. *Dictum cerno a cereo, id est, a creando, ab eo, quod, cum quid creatum est, tunc denique videtur*. Sic legendum. In vulgatis pro *cereo* inepte editum *creo*. Nam quid est, *creo, id est creo*? Quare omnino scribendum *cereo*, prout legitur in Mediolanensi anni MD. qui locus in veteri Aldina & recent. editt. corrupte legitur. *Cereo* vero videtur esse a ברא, quod idem notat. Scio videri duriusculam mutationem litteræ *B* in *C*. Sed sciendum, non esse hoc insolens. Similiter enim Jones mutant Π in Κ, ut πῶς, κῶς· πῆ, κῆ· πότε, κότε, similisque. Ac Latini quoque *scintilla* dicunt pro *spintilla*, a σπινθήρ· item *linquo*, a λίμπω, pro λείπω. Nonnullis tamen magis placet, *cereo* per epenthesin fieri a *creo*; hoc vero esse a κραίνω, id est, *perficio*: nempe ab ἔκρανον, extrito *N*, quomodo a *lingula* est *ligula*; a *columna columella* pro *columnella*. Sed in his quivis suo judicio fruatur. A *cereo* est *cerus*: unde *cerus manus* in Saliari carmine, quod *creatorem bonum* exponit Festus, in voce *Matrem*. Ab eodem non inepte deducitur *Ceres*, quasi *frugum creatrix*. Firmare hanc sententiam possumus Honorato tibicine, qui ad primum Georgicon, Cererem a *creando*, sic vocari monet. Equidem potius huic sententiæ subscribam, quam illis, qui a *gerendo* vocem arcessunt: quia olim *C* pro *G* usurpari soleat, adeo ut nullum discrimen esset inter ablativum *Cerere*, & verbum *gerere*. Etymologiam hanc post Varronem, Ciceronem, atque alios, secutus Arnobius, cujus hæc verba, lib. III. *Eandem hanc* (terram) *alii, quod seminum salutarium frugem gerat Cererem esse pronunciant*. Sed ut dixi prior magis sententia placet; præ utroque autem etymo arridet opinio doctissimi soceri mei Fr. Junii, qui, in elogio Hebrææ linguæ, ad fontes Hebræos recurrit, ac *Ceres* monet esse putam putam vocem Hebraicam, qua Moses, Levitici II. XVII. utatur, *spicam virentem* designans. Sed dispiciendum, num *Ceres* ἀμέσως sit ab Hebræo גרש, an proxime sit a Γῆρυς, hoc autem ab Hebræo. Nam *Cereri* apud Græcos nomen fuisse Γῆρυς, docemur hoc Hesychii loco: Ἀχώ, καὶ Ὦπις, καὶ Ἕλλη, καὶ Γῆρυς, καὶ Γῆ, καὶ Δημήτηρ, ἡ αὐτή. A *creo* est *recreo*. Proprie enim *creare* est, id, quod deperiit, instaurare, & denuo creare.

CREPARE, verbum est a sono factum, uti & Belgicum *kraken*. [κρέκειν.] Varro, lib. V. de L. L. *Similiter fremere, gemere, clamare, crepare, ob vocis similitudine & sonitus dicta*. Vide similia, cum apud Varronem ibidem; tum infra, in voce *Frango*. A *crepando* dicuntur *Crepundia*, sive, ut Lucretius appellat, *crepitacula*, suntque ornamenta, quæ puellis in collo appendi solent. Ex iis sæpe agnoscebant parentes liberos amissos, ut vel ex Plauti Cistellaria notum est. Hinc Cicero, in Bruto: *Nunc quoniam totum me non nævo aliquo, aut crepundiis, sed corpore omni videris velle cognoscere*, &c. Non tamen verisimile est, ex quibusvis *crepundiis* potuisse dignosci: sed potius existimandum, ea, quæ expositis infantibus apponebant, fuisse istiusmodi, indeque & Latinis *monumenta*, Græcis γνωρίσματα, appellari. Terent. Eunuch. act. IV. VI. *Cistellam domo effer cum monumentis*. Ubi Donatus: *Monumenta sunt, quæ Græci dicunt* γνωρίσματα καὶ σπάργανα. Ejusdem originis est *crepidulum*, sive *crepitulum*, quo usus Tertullianus, lib. de Pallio cap. IV. Festus: *Crepitulum, ornamentum capitis. Id enim in capitis motu crepitum facit*. Ubi MStus *crepiculum*: quod malo. Compositum est, *increpo*, quod metaphorice ponitur pro *objurgo*, quasi *crepo* voce adversus aliquem. Festus: *Increpitare, arguere, conviciari, clamare, maledicere*. Parum apte alibi a *crepero* deducit, cum ait: *Creperum, dubium: unde increpitare dicimus, quia maledicta fere incerta & dubia sunt*.

CREPIDA, non a *crepitu*, quem edit: sed a Græco κρηπὶς quod idem notat. Hanc etymologiam e recentioribus attulere Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto: Cæsar Scaliger, cap. XXVI. de caussis L. L. e veteribus autem Agellius, lib. XIII. c. XX. Fit autem ab obliquo κρηπῖδος. Sæpe enim Latini rectos suos formant ab obliquis Græcorum, ut a κυνὸς, *canis*, a γάλακτος, *lacte*, pro quo posteriores *lac* dixere. Quomodo autem *crepidæ* a calceis differant, parebit ex iis, quæ in *Solea* dicemus. Utebantur vero *crepidis*, cum otiarentur. Unde Livius, lib. XXIX. *Ipsius Imperatoris, non Romanus modo, sed ne militaris quidem cultus jactabatur, cum pallio crepidisque inambulans in gymnasio*. Tamen apud Pollucem legas, lib. VII. cap. XXII. Κρηπῖδες, τὸ μὲν φόρημα στρατιωτικόν. Sed videtur pro στρατιωτικὸν legendum Ἀττικὸν, quemadmodum non infeliciter conjectat Petavius, in notis ad epistolam Synesii LII.

CREPIDO a κρηπὶς, quod *basin*, sive *fundamentum*, notat: est enim ora terræ quæ est aquæ basis. Vel ab *aquæ crepitu*. Vetus Juvenalis Scholiastes, a Pythœo editus, in Sat. V. *Crepido est ora terræ, quam aqua alluit: ex hoc appellata, quod ibi aqua allidens concrepitet*. Sed prius malim. Quid in architectonica Vitruvio sint *crepidines*, docere conatus Philander: sed optime id expressit Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis.

CREPUSCULUM, & quid sit, & unde dicatur, aperit his verbis Servius ad II. Æn. *De crepusculo vero, quod est dubia lux (nam creperum, dubium est), quæritur. Et licet utrique tempori possit jungi, usus tamen, ut matutino jungamus, obtinuit: licet Lucanus dixerit*:

Longa repercusso nituere crepuscula Phœbo.

Hactenus Servius. Censet igitur *crepusculum* dici creperam sive dubiam lucem, paulio ante ortum Solis. Sed contra notat lucem dubiam mox post solis occasum: unde *mane*, & *crepusculo*, opponuntur a Columella, lib. XII. cap. I. & Plinio, l. XVIII. cap. XXV. Proprie igitur *crepusculi* descriptio est ista Ovidii, IV. Met. fab. XII.

Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.

Nonius Marcellus generalius describit: *Crepera*, inquit,

quit, *res proprie dicitur dubia, unde crepusculum dicitur lux dubia*. Sed veram significationem docet Censorinus, extremo libello de die natali, incertam lucem ante Solis ortum *diluculum* vocari ait, quia Sole nondum orto jam lucet; at post ortum dici *crepusculum*: *fortasse* (verbis ejus utor,) *quod res incertæ creperæ dicuntur, idque tempus noctis sit, an diei, incertum est*. Nempe qua ratione *solstitium* natura sua *geminum* est, sed usus obtinuit ut de solo diceretur *æstivo*, *hibernum* autem *bruma* vocaretur: sic *crepusculum*, si a creperus esse placet, erit tum *matutinum*, tum *vespertinum*; sed consuetudo vicit, ut sic *vespertinum* tantummodo nominaretur. *Creperus* vero esse *dubius*, agnoscit Festus; multisque exemplis probat Nonius. Julius Cæsar Scaliger, Exercitat. LXXVIII. adversus Cardanum volt, *creperus*, esse a κραιπνὸς, h. e. *celer*, *velox*. Rationem hanc adjicit: *Incitatus enim cursus, & præceps oratio: ille visus; hac autem, fallit*. Verum de etymo verisimilius censeo, si *crepusculum* dicamus esse diminutivum a *crepus*: hoc esse ab ערב, ἑσπέρα. Ut nihil mirandum sit, si *crepusculum* solum dicatur a Solis occasu. Josephus Scaliger notis in carmen Ithyphallicum, vult *crepusculum* venire a *crepus*, hoc a κνέφας, quod Festus Pompeius, & auctor Etymologici, interpretantur σκότος, sive *obscurum*. Hoc etymum, quod falsum censeo, patrocinaretur Servio, *crepusculum* credenti idem esse ac *diluculum*. Nam κνέφας proprie est λυκόφως, sive *diluculum*: unde Aristophanes κνεφαῖος sæpius usurpat pro ὀρθριὸς, sive *matutinus*. Latini prisci, teste Festo, ab eodem κνέφας dixere *cnefosus*, sive *gnefosus*, pro *obscuro*, unde & Scaliger suspicatur, apud Maronem, in Culice, legi debere, *Cnefosasque domos*. Nam in veteri membrana est, *Nefosasque*, non *Defossasque*, ut in vulgatis. Sed in animum inducere non possum, Maronem vocem adeo obsoletam poëmati inserere voluisse. Κνέφας vero, sive κνέφος (utrumque dicitur) unde sit docere conatus Andromachus, vel quisquis auctor Etymologici Magni. Nempe dici putat, quasi κενὸν φάους, vel a ν στερητικῷ, & φάος. Sed quid, si a νέφος, quod est, *nubes*, deducamus, ut proprie sit, *cælum nubilum & obscurum*? Quid si item Hebræo גנב, *furatus est*: quia fures ac tenebriones *cælum cnefosum* sive *tenebricosam* amant?

C RESCO, si vocem attendas, videtur esse a *creo*. Nempe ut ab *hio*, *hiasco*, unde *hisco*; sic a *creo*, *creasco*, unde *cresco*. Sed *creo* activum est, *cresco*, neutrum. Num igitur dicemus potius esse, a κραίνω, quod Festus tradit, in *Crevi*; & Nunnesius probat in Grammatistice? An potius si a κρέας, proprieque signet *carne augeor*: quæ non Perotti modo sententia est, sed etiam Julii Scaligeri, de caussis L. L. cap. CXXIII. item, commentario in Aristot. Histor. Animal. lib. VIII. cap. XXII. A *cresco* est *cretus*, h. est *procreatus*: & *concretus*, hoc est, *coagitas*. Extra hæc nihil legitur a supino *cretum*. Cæsar Scaliger, in librum primum de Plantis Aristoteli perperam tributum, pag. XIV. edit. Crispiol ann. CIↃ IↃ LXVI. censet, *crescere* proprie dici de *carne*, quæ Græcis κρέας. Inde enim Æolibus fuisse κρεάσκω· hinc Latinis *cresco*.

C RETA, ab insula *Creta*, ubi melior est: ut Isidorus, censet, lib. XVI. cap. I. vel ab adjectivo *cretus*, quia si macerretur, *crescat*: quæ sententia est Perotti. Prius malim. Nam a vicinis *Cretæ* locis advehi solere, argumento est, quod Græcis dicatur Κιμωλία γῆ, indeque apud Ovidium legas, VII. Met.

. . . . *Cretosaque rura Cimoli*.

Cimolus autem quæ & *Cimolis*, *Cretici* maris insula est.

C RIBRUM (ut quidem Isidorus mirifice tradit, lib. XX. Orig. cap. VIII. *quod ibi currat frumentum*, *quasi currifrum*. Sed dicitur *cribrum*, quia *crebrum*, hoc est, πολύοπτον. unde Plautus, Rud. Act. I. sc. II.

Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea quam cribrum crebrius.

Eodemque modo *crebri* vox accipitur, isto Cornelii Severi, in Ætna:

Nunc spissus crebro præbetur vimine succus.

h. e. lentus succus percolatur per vimineum textum. Vel *cribrum* est a *cerno*, quomodo *fabrum* dixere a *facio*, *Mulcibrum*, a *mulcendo*; *tuber*, a *tumeo*; *suber*, a *suo*, & similia. Ratio nominis erit, quia *cribro* farina ac pollen *excernitur*, hoc est *cribratur*; unde & *incerniculum*, ab *incernendo*, dixere Lucillius & Plinius. Vide quædam huc pertinentia, in voce *Cerno*. Vel est *cribrum* ab Hebræo כברה, quod idem significat. Utitur Hamos, cap. IX. x. Erat autem duplex *cribrum*, unum *farinarium*, quo succreta farina secundarium panem efficit: de quo Pers. sat. III.

Et populi cribro decussa farina:

Alterum *pollinarium*, quo farina decussa panem efficit primarium candidumque.

†C RIBRUM a מכבר *micbar* ejusdem notionis, per μετάθεσιν. MAZOCHIUS.

C RINIS a κρίνω, id est, *discerno*. Nam etsi interdum generatim pro *coma* accipiant auctores: proprie tamen notat διακεκριμένην τρίχα, h. e. *comam in plures σειρὰς, sive sertas, sive ordines, divisam, discretamque*. Unde Festus: *Crines a discretione dicti, quam Græci διάκρισιν vocant*. Itaque sæpius dicitur de mulierum πλοκάμοις. Ita *senis crinibus* ornari dicebant, quæ non duos solum, ut vulgo fit, sed, senos, haberent capillorum ordines. Festus: *Senis crinibus nubentes ornantur, quod is ornatus vetustissimus fuit, quidam quod eo Vestales virgines ornentur, quarum castitatem viris suis sponoe . . . . a cæteris*. Ubi fortasse scriptum fuit a Festo: *spondeant illibatam fore a cæteris*. Quemadmodum vero a κρίνω, *crinis*, ita a διακρίνω, *discrimen*: quod Græcis διάκρισις. Claudianus, de nupt. Honor.

. . . . *Hæc morsu numerosi dentis eburno*
Multifidum discrimen arat.

Hoc est, *capillos*, *pectit*. Imo & in vett. Gloss. *discrimen* exponitur ἀνακτενισμός. Ut *discriminare* sit ἀνακτενίζειν. Nec pectine solum discriminabant; sed & vitta, atque etiam acu, quæ ideo *discriminalis* vocata: item *discriminale*, quod tamen Isidorus ab acu distinguit. Sed priorem sententiam firmat, quod eamdem vocarunt *discerniculum*. Varro, IV. de L.L. *Discerniculum, quo discernitur capillus*. Nonius: *Discerniculum, acus, quæ capillos mulierum ante frontem dividit. Dicta a discernendo. Lucillius*, lib. XXX.

Euplocamo digiti, discerniculumque capillo.

Discriminis vocem a capillis ad agros, qui & ipsi rastris pectuntur, transtulit Columella, in Horto:

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus
Deposito squallore nitens sua semina poscit.

C RISPUS, fortasse a κνισός. Sed significatio abire videtur. Notat enim συγκεκομμένον, ut Hesychius exponit, *concisum*, *abrasum*. Quare est a κνιστός. Ita vocantur *varices*, *venæ tumidæ*, *contortæque*. Scaliger, adversus Ithyphallicos, ait, ut a γνῶμα, est *groma*; a γνωματικὸς, *gromaticus*; a κνέφας, *crepus*, unde *crepusculum*: iisdem *N* in *R* abeunte, *crispus* esse a κνίσπος. cui simile sit λίσπος. Sed κνίσπος non legisse me recordor. [ὁ τὰ κόμα οἶσπος *qui crines habet ovium instar velleris*.]

†C RISPUM vereor ut primitus peculiare fulminis vocabulum fuerit, cujusmodi & Jovis fulmen in nummis veteribus exhibetur, mira crispitudine vibratum ac tortuosum: unde & *Crispo* in Cyrilli Glossis idem est ac κραδαίνω i. e. *vibro* qua notione Virg. dixit: *Bina manu lato crispans hastilia ferro*. Ergo cum primitus CRISPUS de *fulmine* deque *scintillis*, & quidquid igneum volat, usurparetur; mox a Jovis fulmine, quod passim sinuosum depingebatur, ea vox ad capillum & similia flexuosa traducta fuit. Origo certe vocabuli suspicionem meam auget. Nam venit a רשפי *rispe*, addita solutio C littera. Illud autem *Rispe* in forma constructa (a רשף *rasaph* scil.) de *fulminibus*, *sagittis*, *scintillis*, & quidquid cum crispitudine volans adurit, saepe in poëticis Scripturae libris usurpatur. MAZOCHIUS.

CRISSARE

Crissare dicendum, non (uti in Thesauro Rob. Steph. legas) *crissari*. Auctor obsceni carminis:

Crissabit tibi fluctuante lumbo.

Omnino est a κνίζω, quod inter alia notat, *libidine prurio*. N in R sæpe abit. Ut φονία, *Furia*, φονᾶν, *furere*; μονὴ *mora*; & alia. Scaliger, ad superiorem versum, notat venire a κνισσᾶν. Sed hoc notat, *nidore replere*.

Crista, forte ex κάρα, id est, *caput*, quasi *carista*. Vel a κέρας, id est, *cornu*, quasi *cerista*. *Cornu* enim in capite refert. Saltem nec hilo duriora hæc, quam *crusta*, quasi *corusta*, a *corio*, quod Cæsari Scaligero placuit. [a κέρας κεράστου.]

Crocitare, a *crocire*. Festus; *Crocatio, corvorum vocis appellatio*. Ita MSSti. Sed puto *crocitio*, vel *crocitatio*, legi debere. *Crocire* est a κρώζειν. Κρώζειν forte a κράζω, *clamo*. Vel, quod Angelus Caninius monuit, fit a Syriaco *caraq*, eliso priori *a*; quomodo a Syriaco *taraq* est τρέχω, hoc est, *curro*. Sed magis placet, *crocire*; & κρώζειν, esse a sono. Est enim *crocitare*, *corvorum* proprium; ut *fringuillarum*, *friguttire*; *cygnorum*, *drensare*; *anserum*, *gingrire*; *gallinarum*, *pipare* & *glocire*: *palumborum*, *minurrire*; *turturum*, *gemere*; *milviorum*, *jugere*; *gruum*, *gruire*, & *clangere*: & si qua alia aliarum avium propria, quorum major pars a sono facta sunt. Par ratio in quadrupedibus, de quibus illustrem Spartiani locum adduximus in *Borrire*. Sed imprimis tam de volucrium, quam quadrupedum vocibus; vide auctorem carminis, quod *Philomela* inscribitur.

Crocodilus, κροκόδειλος, a *croceo colore*, ut Isidorus ait, lib. XII. cap. VI. Sed unde illud δειλος; Hoc exposuit Eustathius. Nam, quia est *crocodilus* duplex amphibius, & terrestris, priorem, qui Nilo familiaris, sic dici censet παρὰ τὸ τὰς κρόκας φοβεῖσθαι, h. e. αἰγιαλὰς, sive *litora*. Ita κροκόδειλος conflabitur ex κρόκου & δειλός. Alterum, qui est terrestris, quem *Scincum* vocat Dioscorides, lib. II. sic eidem dici videtur, quasi κρόκον δειλιῶν, quia *crocum metuit*, unde & apiarii *crocum* apponunt alvearibus, quo conspecto fugit. Sed parum verisimile est, pro diversitate animalis etymon quoque diversum esse: planeque puto, similitudinis animalis genuisse communionem nominis. Præit hac in re Plinius, lib. XXVIII. cap. VIII. ubi cum de *crocodilo aquatico* egisset, de *terrestri* hæc subjicit: *Alter illi* Similis, *multum infra magnitudinem*. Præterea quæ de etymo *crocodili* refert Eustathius, eo refelluntur, quod Herodotus, lib. II. tradit, quod Græcis aliis est σαῦρος, h. e. *lacerta*, id Jonibus vocari κροκόδειλον. atque Ægypti animal, quod illis *Campsas*, Jones vocasse κροκόδειλον, quia esset κροκοδείλῳ suo, hoc est, *lacertæ*, simile. Verba Herodoti sunt: Κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἴδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασιῇσι. Nimirum, ut Romani *elephantum* vocarunt nomine *bovis*, quod animal noverant: sic Jones *crocodilum* Ægyptium nomine animalis sibi noti donarunt. Ab Ægyptio *crocodilo terrestri*, quem Plinius *aquatico* longe minorem ait, κροκοδείλεια dicebatur *fimus* ejus animalis, quo mulieres faciem illinebant. Meminit Horatius, lib. Epod. XII.

. . . . Nec illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili.

De eodem sic Plinius post verba allata de *terrestri crocodilo*: *In terra tantum odoratissimis floribus vivit: ob id ejus intestina diligentissime exquiruntur, jucundo nidore farcta, crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctis, & contra suffusiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino, molestias in facie enascentes tollit: ex aqua vero, morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremque reddit. Lentigines tollit ac varos, omnesque maculas*, &c.

Crocota, crocei coloris vestis, teste Nonio. Usus Nævius Pedio: *Mollicinam, crocotam, chirodotam, ricam*. Et Virgilius, in Ciri:

Quæ prius in tenui steterat succincta crocota.

Περιφράζει id Maro, IX. Æneid.

Vobis picta croco, & splendenti murice vestis.

Ejus diminutivum *crocotula*. Plautus, Epidico:

Intusiatam, patagiatam, caltulam, ac crocotulam.

Qui id vestis genus conficiunt, *crocotarii* dicuntur, Plautus, Aulul.

Cum incedunt infectores crocotarii.

Venit autem *crocota* a κροκωτός. Ita enim vocant Græci, genere virili. ac *crocotula* iisdem κροκώτιον appellatur. Est vero κροκωτὸς, a κρόκος, sive κρόκον, ac proprie signat, *croco tinctus*, sed sumitur substantive, quia subintelligitur χιτὼν, πέπλος, aut simile. Est & alterum vestis genus, quod similiter *ob colorem* ἐπίκροκον dicitur ab ἐπὶ & κρόκος. Festus; *Epicrocum, genus amiculi croco tinctum, tenue, & perlucidum*. Glossæ Latino-Gr. Philoxeni: *Epicrocum*. Ἔνδυτος εἶδος. ἢ Σχοινίον ἁρμένου κατώτερον. Nævius, vel alius, apud Varronem, lib. VI. de L. L. *Diabathra in pedibus habebat, & erat amictus epicroco.*

Crocus, sive *crocum*, est a κρόκος, seu κρόκον. Nam ut Latinis, ita Græcis, tum masculinum, tum neutrum est. Κρόκος vero est ab Hebræo כרכם, quod idem notat. Id verius, quam ut sit a κρύος, *frigus*, quia floreat in *frigore*: quam nominis caussam attulere Callimachi Scholiastes, & Etymologici Magni scriptor. Vel a κρόκη, *villum*, *tomentum*, nempe a flavis flammeisque *croci* staminibus, ac villis. Vel a *Croco* adolescente, quem poëtæ, fabulantur, disco a Mercurio interemtum, conversum esse in hunc florem. Germani ac Galli dicunt *saffran*, ut Itali *zaffarano*, & Hispani *azafran*: estque ea vox a Mauris in Europam perlata: ut monet Gorræus in definitionib. Medicis. A *crocus* est color *croceus*, qui & *crocinus* dicitur penultima correpta. Plaut. Curcul. I. II.

Tu crocinum & casia es.

Ita codd. MSS. *Crocinum* autem est *croci* odor. Propertius quoque dixit, lib. III. Eleg. IX.

Et crocino nares murrheus ungat onyx.

A *croco* etiam *crocota* nomen. Sed de hoc seorsim, uti & de voce *crocodili*; quam & ipsam a *croco* factam putant Eustathius, atque Isidorus. Et verisimile est, inde etiam esse *crocotinum*. Festus: *Crocotinum, genus operis pistorii.*

Crotalum, κρόταλον, non a κρύω, uti quosdam velle scribit Cælius Rhodiginus, lib. XIX. cap. IV. sed a κροτέω, hoc est, *pulso*. De eo vide quæ scripsit Jos. Scaliger, in Copam: & Scipio Gentilis, ad Appuleii Apologiam, tmemate CLXXXII. & seq. *Crotalo* quæ canit, dicta *crotalistria*. Sic P. Syrus de ciconia: *Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria*. Quia, ut in *crotalo* duo officula, vel æneæ laminæ, colliduntur ad sonum ciendum; sic ciconia colliso rostro crepat. Unde Satyricus;

. . . . Crepitante ciconia rostro.

Crumata, ut ad Copam scribit Scal. sunt testulæ & ossicula usum *crotali* præstantia. Nomen est a κρούω, id est, *pulso*. Utitur Martial. lib. VI. Epig. LXXI.

Edere lascivos ad Bætica crumata gestus.

Crumena, quid sit, docet Nonius. *Bulga*, inquit, *est folliculus omnis, quam & cruminam veteres appellarunt, & est sacculus ad brachium pendens*. Cæterum non dubium mihi, quin non solum ad brachium, sed & de collo in tergum dependere soleat. Docet hoc illud Plauti Asinar. act. III. sc. III.

Hic pone hic istam colloca cruminam in collo plane.

Nam *pone* adverbium est. Idem cognoscimus ex illo, in Pseudolo:

I præ puere: ne quis cruminam pertundat, cautio est.

Nam a tergo solum periculum erat. Recte autem dici *crumina* per *I*, liquet ex antiquis codd. Sane Gruterus quoque auctor est, apud Plautum, Asin. act. III. sc. II. *crumina* per *i* legi in MSS. Camerarii, & Palatinis plerisque & vett. editt. ante Pium editis: eodemque modo legitur apud Festum. Quod ad etymon, quia dependere soleat, ut diximus, dicta creditur ἀπὸ τοῦ κρεμᾶν, quod est, *pendere*. Perottus tamen malebat a κρούω, id est, *pulso*, quia

nuæ

quæ dependent de corpore, ea inter eundum nunc hanc, nunc illam corporis partem feriant. [a κρότω κρύβεσθαι.]

Crvor, & *sanguis* differunt, quod *sanguis* etiam sit, eum venis inest; *cruor* dicatur postquam effusus venis, ac jam frigefactus: unde & nomen. Nam κρύος, *frigus*; unde κρυερὸς *frigidus*. Gloss. Philox. *Cruor*, Αἷμα πεπηγός. Ridicule Grammatici, quibus *cruor* dici videtur, quasi *corde ruens*. A *cruor* derivatum est *cruentus*, quasi *cruore* tinctus. Ab eodem *crudum*, quod adhuc in *cruore*. Quam originem probat Isidorus, lib. xx. cap. II. A *crudus* autem *crudelis*, ut a *fidus fidelis*. *Crudelis* igitur, qui *crudis* est moribus, hoc est, sævis *cruoremque* sitientibus.

Crvpellarivs, est apud Tacitum, in Annal. III. ubi de rebellione Gallorum hæc inter alia: *Adduntur e servitiis gladiaturæ destinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen (crupellarios vocant,) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles.* Martinius conjectat esse a Chald. כרבל, id est, *opertus*: unde כרבלת, *paludamentum*. Forte est a κρύπτω *occulto*, quia inter servitia laterent, gladiaturæ, non militiæ destinati: quod Taciti locus indicat. Vel quid, si nomen ex eo, quod loris cæderentur: quippe servi. Gloss. Philoxeni, *Cruppa*, κάλος παχύς, hoc est, *funis densus*. Et mox: *Crupes* σχοινία.

Crvs, quod eo *curramus*: juxta Isidorum, lib. XI. cap. I. vel juxta alios, a κρούω, *ferio*, *quod huc atque illuc ingrediendo feriant*. Etymon hoc apud Perottum legas. Sed est ab Hebræo כרע, id est, *curvare se*, *crura inflectere*: a quo ipso verbo *crura* pedesque animantum Hebr. in duali dicuntur כרעים. A *frangendo crure*, *crurifragium* dixere, ut *lumbifragium*, Plautus, Amphitr. I. I. Appuleius, lib. IX. Met. divisim pro eo dixit *crurum fragium*. Plautus verbo ipso usus, Asinar. act. II. sc. IV. *Crura hercle diffringentur*. Idem similiter *crurifragum* dixit eum, cui *fracta crura*. Sic enim legere jubent, Pœn. act. IV. II.

Continuo is me ex Syncerasto crurifragum fecerit.

Rationem vero ac modum frangendi *crura* vide apud Justum Lipsium, lib. II. de *Cruce*, cap. IV. [a γόνυ, γνὺ & γνὺς, unde γνυπετεῖν.]

Crvsta, ἀπὸ τοῦ κρύους, hoc est, *frigore*: vel κατ' ἀποκοπὴν ex κρύσταλλος. quod ipsum a κρύος. Nam, ut Hesychius ait, κρύσταλλος, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ἀπὸ κρύους. Hoc *crustam* vocat Maro, III. Georg.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

Non dubito, quin hoc verum sit etymum. At neutiquam placet, quod ajunt, *crustam* κατὰ συγκοπήν, quasi *corustam*, dici a *corio*: puta qua forma ab *ango* est *angustus*, a *vetu*, *vetbustus*. Fortasse aliquis derivet a γρύτη, quia in vett. Glossis sit, *Crusta*, γρύτη. Sed γρύτη valet *scruta*: unde γρυτοπώλης, *scrutarius*. Estque *crusta* imperitia librarii ex *scruta*, literulæ trajectione, corruptum. Ex etymo *crustæ* liquet, proprie *crustam* esse a gelu, ut in glacie: sed ad alia transfertur, ut lapidem, ligna, alia. Quod Servius etiam indicat, in III. Georg. *Crustæ* ex argento cælatæ inserebantur vasculis: atque eædem cum vellent detrahebantur: uti & emblemata. Unde Cicero, in Verrinis: *Crustæ aut emblemata detrahantur*. Artifices dicti *crustarii*. Teucri *crustarii*, qui ex cælatura *crustarum* famam habuerit, meminit Plinius lib. XXXIII. cap. XII. Sic *crustariæ tabernæ*, ubi venderent vasa potoria *crustata*: ut est apud Festum: & ut in Glossis Isidori. Vide *crustum*.

Crvstvm, a *crusta*. A *crustum* vero *crustulum*, edulii genus. Ut apud Lucilium:

Crustula gustavi: gustavi crustula solus.

Aliud igitur *crusta*; aliud, *crustulum*. Quod & Servius docet, in illud, III. Georg.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

Ubi sic scribit: *Cum hæc crusta dicimus feminino genere, lapidis, aut ligni, aut gelu, partem significamus. Cum vero crustum dicimus, edulium aliquod significamus, partem panis vel placentæ. Ipse in septimo:*

Orbem fatalis crusti.

Horat.

. . . . Dant crustula blandi
Doctores . . . .

Juvenalis:

Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.

Varro censet, *crustum* dici, quasi *corustum*, a *corio*, ut ab *ангурио* est *angustus*. Verba ejus sunt, IV. de L. L. *Crustulum a crusta pultis, quæ ut corium exuritur, crusta dicta*. Sed non dubium quin *crustum*, & *crusta*, ejusdem sint originis. *Crusta* vero proprie durum illud, quod in aqua, pulte, & aliis, frigore concrescit. Nempe ἀπὸ τοῦ κρύους, hoc est, *frigore*. Unde & κρύσταλλος, *glacies*: ut diximus. A *crustulum* est *crustularius*: qui vulgo *pastinarius* dicitur.

Crvx, sic dicitur, quia in eo homines *cruciantur*, ut ait Isidorus, lib. V. cap. XX. Verum non *crux*, a *cruciando*, sed *cruciare* est a *cruce*. Crux unde sit, obscurum est: nec puto etymon ejus *crucem* Grammaticis figere debere. [a κρίξ, κρικὸς, idem quod κρίκος.] Videtur proxime accedere ad ἰκρίον, quod notat *palum erectum*, vel *tabulam arrectariam*. Sane & Hesychio esse dicitur σανίδωμα ἢ ξύλον ἐν ᾧ οἱ κακοῦργοι ξέονται. Atque ita apud Suidam legas, Ἴκρια Ἰουδαῖοι τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν. Putabat Lipsius, cum *crucem* dicimus de supplicio, quo Servator noster affectus, vocem eam accipi improprie. Cum enim *crux* constet ligno recto, & transverso: rectum proprie vocari *crucem*: tranversum proprie esse *patibulum*. Quam sententiam abunde refellimus voce *Patibulum*: ubi dicimus, nec *crucem*, nec *patibulum*, pro alterutro ligno usurpari: proprie autem *patibulum* essa furcam, quæ similis litteræ *Υ*: *crucem* autem figuram habere litteræ *T*. Hoc quoque discriminis adducimus, quod qui *furcam* gestarent, interdum quidem post eam gestatam affigerentur *cruci*: interdum vero dum gestant, virgis cæderentur ad necem. At *cruci* affigebantur clavis: ut ipsa *crucifigendi* vox ostendit. Dixi, quomodo discrepet a *patibulo veteri*. At aliter discrepat a *patibulo recentiore*, quod Constantinus M. in veræ *crucis* locum induxit. Id discrimen ostendit his verbis Isidorus, lib. V. Originum, cap. XXVII. *Mortium vero diversi casus, ex quibus crux, vel patibulum*. Ubi *vel*, more seculi, pro *&*, posuit. Sequitur: *In quo homines cruciantur, vel patiuntur, unde & nomina habent.* Significat *patibulum* a *patiendo*; *crucem* a *cruciando*; cum *patibulum* sit a *patendo*, ut alibi dicimus: *cruciare* autem sit a *cruce*; hoc fortasse ab ἰκρίον. Subdit deinde: *Patibulum enim vulgo furca dicitur, quasi ferens caput.* Quod etymon est ridiculum, cum *furca* sit a Græcis, qui *furcas* dicunt Φοῦρκας, ut ex Hesychio alibi ostensum. Addit deinde: *Suspensum enim & strangulatum examinat. Sed patibuli minor pœna, quam crucis. Nam patibulum appensos statim exanimat: crux autem suffixos diu cruciat.* Ubi recte assignat discrimen inter *crucem*, cujus usus jam ab Constantini temporibus desierat, & *patibulum* sui temporis, imo & nostri, de quo homines laqueo suspenduntur. Quod de *patibulo*, sive *furca*, antiquorum verum non est. Nam vel *furcas* gestantes cædebantur ad necem, vel deposita *furca* adfigebantur *cruci*. A *cruce* est *crucio*, unde *crucium*. Festus; *Crucium, quod cruciat. Unde Lucilius, vinum insuave, crucium dixit.*

Cryptæ (ut Philander scribit, in lib. VI. Vitruvii, cap. VIII. ubi *cryptarum* meminit,) *dicuntur fossæ testudineatæ subterraneæ, aut concava loca, & scrobes, ubi triticum conditur.* Nam, ut auctor est Varro, lib. I. de R. R. cap. LVII. *Quidam granaria habent sub terris, uti speluncas, quas vocant σιροὺς, uti in Cappadocia, ac Thracia.* Sed non solum, ubi triticum reponeretur, verum universe *fornices subterraneos* ita dici, ostendit Juvenalis locus, sat. V.

Et solitus mediæ cryptam penetrare suburræ.

Et Tranquillus, in Caligula, cap. LVIII. *Cum in crypta, per quam transeundum erat, pueri nobiles, ex Asia ad edendas in scena operas evocati, præpararentur.* Usus similiter Petronius, in Satyricis. Nomen

est

est ἀπὸ τοῦ κρύπτειν, quod est *tegere*, *abscondere*: Κρύπτω autem a קבר, quod est, *sepelire*, *occultare*. *Cryptam* Itali *crytam*, voce paullum immutata, *gruptam*, indeque *grottam*, appellant. A *crypta* & *porticu* est *cryptoporticus* apud Plinium, lib. II. epist. ad Gallum: & lib. V. epist. ad Apollinarem; item Sidonium, lib. II. epist. ad Domitium. Idem alibi *crypticos arcus* pro eo dixit. In martyrologiis crebro *cryptas* Martyrum legas, pro *sepulcris*: nempe quia hæc essent *specus subterranei*. Habes & in Glossis Philoxeni, ubi βαίτες exponitur. Pro quo βίτες est apud Hesychium.

CRYSTALLUS, Gr. κρύσταλλος, quo tum *glacies* significatur, tum *lapis crystallus*, ut cum Dionysio περιηγητῇ loquar, cujus illud, τέμνοις κρυστάλλου καθαρὸν λίθον. Ad quem locum ita Eustathius: ὅρα ὅτι λίθου εἶδος ὁ μεταλλευτὸς κρύσταλλος, καθὰ καὶ ὁ μάργαρος. Dicitur vero κρύσταλλος, quasi κρυόσταλλος, a κρύος, hoc est, *frigus*; & στέλλομαι, pro συστέλλομαι, quia est ὑπὸ τοῦ κρύους συσταλλόμενον ὕδωρ, *aqua frigore concreta*. Sed συστέλλεσθαι dure hac significatione usurpatur. Rem ipsam dicit & Hesychius: Κρύσταλλος, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ὑπὸ κρύους. Et Statius Papinius:

Raraque longævis nivibus crystalla gelari.

Qui locus lucem capit ex hoc Plinii, lib. XXXVII. cap. II. *Contraria huic caussa crystallum facit, gelu vehementiore concreto, non alibi certe reperitur, quam ubi maxime hibernæ nives rigent, glaciemque esse certum est, unde & nomen Græci dedere.* Idem tradit Isidorus, lib. XVI. cap. XIII. Quod vero uterque existimat, *crystallum* esse *glaciem*, vel *glaciem* mutari in *crystallum*, id verum non est, quia hoc si esset etiam solis calore liquesceret: adhæc plurima generaretur in regionibus frigidissimis, ubi fluvii maximi ad vada usque glaciantur. Vera igitur sententia est Georgii Agricolæ, in libris de ortu & caussis subterraneorum; ubi docet, *crystallum* esse lapidescentem perspicuum succum, quem sub terris, aut inter gelidas rupium venas, frigus glaciat & durat. Non igitur *crystallus* dicitur, quia *glacies* est, sed a similitudine *glaciei*. Vide eundem Agricolam, de natura Fossilium, lib. VI. cap. VII. Adi & Orpheum, ac Theophrastum, περὶ λίθων.

C V

CUBITUS, dictus plerisque videtur a *cubando*. Est enim proprie flexura brachii in acumen desinens, qua parte *cubare* solemus. Ac probat hoc etymon quoque Isidorus, lib. XI. Originum, cap. I. *Cubitus*, inquit, *dictus*, *quod ad cibos sumendos in ipso cubamus*. Sed magis verisimile sit, esse a Græcis, quando Hippocrates similiter est usus. Galenus in Lexico Hippocratico: Κύβιτον τὸ ὀλέκρανον, ὅπερ καὶ ἀγκών. Διοσκουρίδης δὲ τὸν κόνδυλον τοῦ βραχίονος οὕτως ὀνομάζεσθαι φησί.

CUBO, an *cumbo*, prius fuerit, quæri potest. Scaliger, libro IV. cap. XVI. posterius mavult: *cumbo* autem esse a κύμβαχος, id est, *cernuus*, eoque respicere poëtam, cum ait:

. . . . Ejectoque incumbit cernuus armo.

Sed magis placet Prisciani sententia, in X. qui prius censet *cubo*. *Cubo* autem mihi videtur esse a κύπτω, quod significat, caput atque oculos declinare, sive demittere, ut solent dormientes. Ausonius, de viro bono:

Nec prius in dulcem declines lumina somnum.

Sane magis hæc placet sententia, quam illa Nunnesii, ut sit a κοιμῶ, dormio, ut Æolice *M* abeat in *B*. A *cubo* est *cubile*; ut a *sedeo*, *sedile*. Item *cubiculum*, ut a *veho* & *curro*, *vehiculum* & *curriculum*. Nisi placet, hoc esse a *cuba*, quomodo Sabini lectum vocant, teste Festo Pompeio. Sed puto Sabinam vocem esse a κύπτω. A *cubo* est *incubo*: a quo in usu fuisse videtur *incubito*, ut inde sit *incubitatus*: quod in MSStis & impressis Plauti codd. legitur, Persa act. II. sc. IV. ut nempe, quemadmodum maximo Grutero visum, *puer meritorius* eadem ratione dicatur *incubitatus*, qua tales dicebantur, *culcitæ*, & *spondæ interiores*: ut constat ex Tranquilli Cæsare, cap. XLIX. Duza malebat apud Plautum legere, *intercutitus*, aut *impudicatus*: sed contra MSStorum & impressorum omnium fidem.

† CUBO est a שכב ejusdem significationis, extrito per aphaeresim primore sibilo: quae aphaeresis in radicibus orientalibus in Latium receptis cernitur, ut גבר, *vir*, ac talia plura. MAZOCHIUS.

CUBUS, κύβος, quod Eustathius deducit a κύπτω, id est, *deorsum propendeo*. Itaque ei κύβος est ὁ κάτω κάρα κατὰ τὰς ἐπικύπτοντας, γινόμενος ἐν τῷ καταλύεσθαι ἀνακύψαντος τοῦ βάρα αὐτῷ. *Cubos* vero Græci vocant, quos Romani *quadrantalia*: ut est apud Gellium, lib. I. cap. XX. ubi addit, κύβους, *esse figuram ex omni genere quadratam*, *quales sunt*, *inquit M. Varro*, *tesseræ quibus in alveolo luditur*, *ex quo ipsæ quoque appellatæ* κύβοι. Vide & Vitruvium, præfat. lib. V.

CUCULUS, pro *ave* unico *L*, pro *veste* geminato, scribendum. Ac quamquam pro ave vulgo semper proximam ab ultima corripiat, tamen apud veteres producit, ut bene e Plauto Horatioque comprobat Erasmus, proverbio *cuculus*. In Calepino, toties recocto, legas a Martiale versu illhoc corripi.

Quamvis per plures cuculus cantaverit annos.

Sed nusquam is versus in Martiale extat. Melius citasset id ea auctore Philomelæ:

Et cuculi cuculant: fritinnit rauca cicada.

Quod ad ἔτυμον, Varro, IV. de L. L. ponit inter ὀνοματοποιηθέντα. Sane nihil refert, hoc dicas an esse a Græco κόκκυξ, cum κόκκυξ a sono factum esse pareat. Quamquam κόκκυξ quoque cum Angelo Caninio deducere possis a Syriaco *cocu*, quod & Celtæ retinent. Sed hoc si placet, dicendum Syriacum istud esse ὀνοματοπεποιημένον. Inepte autem Celtæ, eosque imitati Belgæ, *cuculum* vocant illum, qui uxorem habens adulteram, alienos liberos enutrit pro suis. Nam tales *currucas* dicere debemus, ut paret ex natura utriusque avis, & contrario usu vocis *cuculi* apud Plautum.

CUCULLUS, est pars vestis a tergo pendentis, quo caput tegitur, pluviæ vel tempestatis caussa. Usus Martialis, lib. X. ep. LXXVI.

Pullo Mævius alget in cucullo.

Sic dici putatur a forma. Nam proprie *cucullus* involucrum chartaceum, quo a pharmacopolis, aliisque institoribus, pulveres, ac similia clauduntur. Martialis, lib. III. ep. II.

Vel thuris piperisque sis cucullus.

Sane *cuculli* capitum referunt conum inversum, planeque chartaceis *cucullis* similes sunt, ut ex paillis Hispanicis, & *bardocucullis*, apparet. Sed quid, si dicamus, *cuculli* papyracei nomen posterius esse, ac hoc a forma vestis nomen accepisse? Certe parum refert, hoc, an illud, dicamus. Prima vero origo videtur κύκλος, id est *circulus*. Nam rotunda figura, & in *vestiario*, & in *papyraceo cucullo*. Nec prætereunda interim sententia Cambdeni, existimantis, Romanos, ut *bracca*, *bulga*, multaque alia id genus, sic etiam *cuculli* vocem accepisse a Gallis. Probat id voce *bardocuculli*, quomodo a Martiale semel iterumque vocatur *bardorum Gallicorum cucullus*. At ut *bard* (de quo in *Bardus* diximus) sic etiam altera verbi pars integra Britannis manet, quibus pallium *cucul* dicitur. Eandem vero fuisse antiquorum Celtarum Britannorumque linguam, fuse comprobat idem Cambdenus. Sed *bardocucullus* a Gallis manasse verum est. De *cucullo* vero valde jejuna est probatio, potiusque credam, Britannicum *cucul* ex *bardocucullus* esse truncatum. A *cucullus* est *cucullio*, ut ab *homo*, *homuncio*. Lampridius, in Heliogabalo: *Tectus cucullione mulionico*, *ne agnosceretur*. Capitolinus, in Vero: *In tantum vitiorum Caianorum & Neronianorum fuisse æmulum*, *ut vagaretur nocte per tabernas*, *ac lupanaria*, *obtecto capite cucullione vulgari viatorio*. Festus:

ftus: *Tegillum, cucullunculus ex scirpis factus*: In vett. Glossis exponit σκεπαςὸν, corrigo σκέπαςρον, vel σκεπαςρον· quorum utrumque idem ac σκέπη, seu σκέπασμα, *operimentum*, *tegumentum*. Quæ tamen *cucullionis* interpretatio parum apta, cum nimis late pateat. Formam *cucullionis* discere est ex Joannis Cassiani lib. I. cap. IV.

CVCVMA, est *vasis coquinarii genus*, quod ita a *cucumeris* oblonga forma & amplo ventre appellatur. Martial. lib. X. ep. LXXIX.

Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius.

Quo loco quidam adducti, ut *tuguriolum* interpretarentur. Martianus, ad L. Corn. de sic. & venef. a. §. II. *Si clavi percusserit aut cucuma in rixa, quamvis ferro percusserit, tamen non occidendi animo, leniendum pœnam ejus*. Qui locus compulit Antonium Nebrissensem, ut putaret, esse *genus verberis*; Budæum autem, ut *ferreum baculum* exponeret. Sed hujuscemodi interpretationes infirmo nimis tibicine sunt subnixæ. Illud contra valide probari potest, *cucumam* esse *vasis coquinarii genus* ex ære terrave factum ad calefaciendum aquam. Sane *vasis genus* esse agnoscit & vetus Horatii interpres, ad ecl. I. lib. I. sat. Fuisse autem *vas coquinarium*, clare indicat Petronius Arbiter: *Frangitur ergo cervic cucuma, ignemque valescentem restinguit*. Idem: *Incincta quadrato pallio cucumam ingentem foco apposuit*. Similiter quoque usurpare videtur Ambrosius, Serm. XC. *Dii tui aut ænei sunt, ex quibus cucumæ melius fiunt ad usum hominum*. Sæpe etiam sic accipitur apud Marcellum Empiricum, libb. de Medicamentis. Sed & superiorem expositionem valde firmat locus Alpheni, qui *cucumella* (id diminutivum a *cucuma* est) recenset inter *vasorum genera*. Sic enim ille L. XVII. D. si servitus vindic. *Et Sejus in eo silvam sevisset; in qua labra, & tenet* (*lenes*, id est, λη-νὺς, legit Cujacius, lib. X. obs. cap. XV. alii corrigunt *tinas*,) *& cucumellas positas haberet*. Porro ex his obiter etiam discimus, non rarum adeo esse *cucumæ* vocabulum, ac putavit Politianus, cap. XXX. Miscell. Videre etiam hac de voce potes Baptistam Pium, Annotat. post cap. LXI. Bartholomæum Barrientum, in Annotat. sylva, cap. XIV. Cujacium, observat. lib. X. cap. XV.

CVCVMIS, a *curvatura*; unde Maro, IV. Georg.

. . . . *tortusque per herbam*
Cresceret in ventrem cucumis. . . . .

Varro, IV. de L. L. *Cucumeres dicuntur a curvore, ut curvimeres dicti*. Sed verius Scaliger, in Conjectaneis, qui deducit a κικυὸς, quæ vetus Græcorum vox est. Κικυὸς antem suspicor esse ab Hebræo קשא, id est, *cucumis*.

CVCVRBITVLÆ, medicorum sunt, quæ cuti imponuntur, igneque in ea stuppa linove accenso, cuti eidem adhærent, atque ita sanguinem ex concisa cute eliciunt. Nomen hoc accepere a forma ventricosa, qua referunt *cucurbitam*. Cui plantæ Scaliger nomen inditum existimat a *curvitate*, geminata prima, ut in *cucula*, *populus*, & in aliis. Mihi non displicet Nunnesii opinio, qui censet corruptum esse ex *colocyntha*, κατὰ μετάθεσιν. Nam Græcis planta ea κολόκυνθα. At medica *cucurbitula* iis est σικύα, unde σικυάζειν, quod in veteribus Glossis exponitur, *cucurbitare*, hoc est, *cucurbitulam* concisæ cuti, medicorum more, *imponere*. Hujusmodi *cucurbitulas* insanorum capitibus adhibere jubet Galenus, lib. de methodo medendi: & Celsus lib. III. c. XVIII. Unde Satyricus, cum phreneticum designare vellet, scite inquit:

Jam dudum caput hoc ventosa cucurbita quærit.

Latinis igitur *cucurbita*, & plantæ & medici instrumenti, nomen est: Græcia non item, quibus, ut dixi, aliud est σικύα, quæ & σικυῶν· aliud vero κολόκυνθα: unde Seneca satyræ suæ in Claudium nomen fecit ἀποκολοκύνθωσις, quasi Claudius, non in Deum, sed ob fatuitatem mutatus sit in κολόκυνθαν, sive *cucurbitam*. Nam falluntur viri eruditi, qui id satyræ nomen esse putarunt, quia Agrippina Claudium boletis medicatis, hoc est venenatis, sustulisset. Vide omnino, quæ hac de re erudite fuseque monuit Daniel Heinsius, dissertatione ea quæ de libelli illius inscriptione inter orationes ejus legitur.

CVDO, nunc verbum est, nunc nomen. *Cudo* verbum notat *ferio*, estque ejusdem originis ac *quatio & cædo*. Sunt enim tria hæc a כתת quod tum *cudo*, sive *quatio*; tum *cædo* significat. Hoc nisi esset, poterat videri *cudo* esse a κύπτω, quod est, efficere, ut quis capite propendeat, ut solent, qui plagas metuunt, aut dolore affliguntur: vel ab Hebræo כיד, quod est *afflictio*, *contritio*. Saltem hæc verisimiliora, quam (quod Nunnesius putabat) ut *cudo* sit a κυδάζω, *convitior*, *maledico*. [a κόττειν idem quod κόπτειν, τύπτειν, vide Hesych. & *cædo*.] A *cudo* est *incudo*, & *succudo*; unde *incus*, & *subscus*. Vide *Incus*. At *cudo* nomen est, εἶδος περικεφαλαίας· ut Glossæ vett. exponunt, puta *galea pellicea*; unde nomen fortasse a σκῦτος. Sane prout e pelle esset hujus vel illius animalis, nomen variabat. Nam si e *canina pelle* foret, proprie dicebatur κυνέη· si e *lupina*, λυκέη· si e *mustelina*, ἰκτιδέη· si e *felina*, γαλέη, unde & *galeæ* vox in usu remansit, ut alibi dicemus. Addam & alterum etymon & ut puto verius. Cum enim *galea*, & capitis figuram referat, & caput muniat, suspicor plane vocem hanc venire a Græco κώδειον, quod cum aliarum rerum *caput* notat, uti papaveris, Etymologo teste: tum etiam de capite humano dicitur: ut, cum Homerus, Il. ξ sub finem, κώδειαν vocat *caput* Ilionei, quod hastæ infixum tenebatur. Pro eo & κωδία, & κωδὶς, dicitur, quæ Hesychius iccirco interpretatur, κεφαλὴν χωρὶς σώματος, *caput sine corpore*. *Cudonis* voce usus Silius, lib. VIII.

. . . . *Caput his cudone ferino*
Stat cautum . . . .

At aliud longe est *udo*: de quo suo loco.

CVLCITA, pro quo male quidam *culcitra*, sic, Varrone ac Festo teste, dicta a *calcando*, quod in ea sagum, tomentum, aliudve quid, *inculcabant*. Græcis similiter dicitur σιβὰς, a σείβω, sive σίβω, quod itidem significat *calcare*. Quamquam σιβὰς non tam *culcita* esse videtur, quam *segestria*, quæ Græcis σί-γαστρον. Fiebant enim e *stramentis*, culmis aut herbis: unde & Varro a Latinis dictum putat *torum*, quia fieret ex *herba torta*. [vide σιβὰς in Cyril. lex.]

CVLEVS, est factus de corio saccus, prout exponit Anianus vetus interpres, ad l. unicam, C. Th. de parricidiis. Est & in Glossis B. Germani: *Culleus*, ἀσκὸς βόειος, λάρναξ. Est & *culeus* maxima liquidorum mensura, juxta Fannium, sexaginta capiens urnas: unde dolium *sesquiculeare*, apud Columellam, lib. XII. cap. XVIII. Atque ab hac notione *culearium* dixit Vitruvius, lib. VI. cap. IX. *Culei* vocem inepte ab *occulendo* deducunt, cum sit a Græco κουλεὸς, quomodo *vaginam* vocari ex Polluce, atque aliis, constat. Est autem κουλεὸς, Jonicum pro κο-λεός. unde & *coleos* Latini dixere. Etiam ex κολεὸς fecere *collus*, quod idem ac *culeus*. Festus: *Collus quoque masculine dixerunt, est enim genus tomenti e corio*. Etiam a *culeus* videtur esse *culiolum*. Festus, *Culiola, cortices nucum viridium, dicta a similitudine culeorum, quibus vinum sive oleum, continetur*. Ubi MStus, *culliola*: ut *culleus* sæpe pro *culeus* legas. Porro quæ hic de *culiolis*, eadem de *gulliocæ* legas alibi. Sic enim scribit Festus: *Gulliocæ, nucum juglandium summa & viridia putamina*. Puto, Paullum, vel alium, in codices vitiosos incidisse, ubi *gullioca* scriptum esset pro *culliola*, vel *gulliola*. *C* enim & *G* facile commutantur.

†CVLEVS (& κολεὸς non quatenus κολεὸς est *vagina*, sed quatenus est ὑδρία) est a Chald. קולא *Kula*, cujus plur. קולין *Kulin*, quae in Targum *pelvim* aut *hydriam*, aut *lagenam* notant. Eadem vox etiam קוליא *Kolaja*, & קוליא *Kulia*, & *Kolija* scribitur. Sic etiam Chald. קולתא *Kulta* & Syrum *Kulto* pariter hydriam designat. Inde Latinum *Culeus*, mensurae liquidorum genus. Nisi vero malumus CVLEVM

 esse

esse a Chald. כול *cul*, quod est *metiri*, quod & Syriace eamdem significationem obtinet. Sed tum prior illa, tum haec videntur cognatae radices. MAZOCHIUS.

CULEX, ut Isidorus lib. XII. scribit, cap. VIII. *ab aculeo dictus, quod sanguinem sugat*. Aliis videtur *culex* conflari ex *cutilex*, quia *cutim laciat*, hoc est, *morsu lacessat*. Mihi vero dubium non est, quin sit corruptum e Graeco κώνωψ, quod idem notat, *N* abit in *L*, ut a νύμφη, *lymfa*, & id genus alia.

CULIGNA vox est apud Catonem, cap. CXXXII. *Jovi dapali culignam vini, quantum vis, polluceto*. Idem alibi: *Culignam in fano Graeco ponito, ut bene oleat*. Quem locum adducit & Festus: qui ait, esse *vas potorium*, atque id *vinarium*: & sic dici a Graeco κύλικα. Ubi fortasse legendum κυλίχνη. Saltem verisimilius ἔτυμον est. Porro & κύλιξ, & κυλίχνη, sunt a κυλίω. ut dicimus in *Culullus*.

CULINA, juxta nonnullos, a *colluvie*. Sed prius fuit *colina* a *colendo*. Varro lib. I. de vita pop. Rom. apud Nonium, in *Culina*: *In postica parte erat culina: dicta ab eo, quod ibi colebant ignem*. Aliis placet dici, quasi *calina*, ob perpetuitatem ignis aut caloris. Porro veteribus *culina* non tantum *coquinam* significabat, sed etiam sic dicebatur *locus in quo epulae in funere comburuntur*, ut scribit Festus Pompeius. Confirmat idem hic locus Aggeni Urbici, lib. de limitibus agrorum: *Sunt in suburbanis loca publica, inopum destinata funeribus, quae loca culinas appellant*. Plura hac de re Jos. Scaliger, ad illud in Catalectis Virgilii:

Neque in culinam & uncta compitalia
Dapesque ducis sordidas.

Ubi idem etiam veteri inscriptione probat, in Herculis quoque aediculis fuisse *culinas*, in quibus Herculi sacrificarent peregre profecturi, quod dicebant, *propter viam sacrificare*. Duza in Arbitrum monet, *inquilinum* dici ab hac *culinae* notione; sed eum falli ostendunt, quae in *Colo* diximus.

CULMEN generatim de quibusvis dicitur aedibus, atque adeo de aliis quoque rebus, ut, cum Caesar, haut longe ab initio libri tertii de bello Gallico, ait, *culmina Alpium*. Proprie tamen, si Grammaticos audimus, est *stramineum tectum*, a *culmis*, hoc est, *frumenti calamis*. Serv. Ecl. I. *Ideo culmina dicta, quia veteres de culmo aedificia contegebant*. Idem scribit Isidorus, lib. XV. cap. VIII. Allusit fortasse eo Sidonius, lib. VII. epist. XVII.

Et casa, cui culmo culmina tecta forent.

Culmus prius fuit *colmus*, quod ex *colomus*, hoc ex *calamus*. Rustici enim hodieque *A* in *O* solent convertere. At κάλαμος Graecum: sed potius, pro *calamo*, sive *arundine*. *Culmus* vero καλάμη. Gloss. Philox. *Culmus*, καλάμη, στάχυς. Ubi de καλάμη recte. At proprie non est στάχυς, sive *spica*, quamquam & apud Suidam id legas, sed id quod *spicam* fert ac sustinet. Sed Servius quoque *culmen* exponit, *junctionem spicarum*. Debuerat dicere, *culmorum*. A *colomus*, fuit *colomen*: pro quo posteriores *columen*, & *culmen* pro *colmen*. *Columen* inter alios usurpat Seneca, in Hercule Furente, Act. IV. Sc. I.

Huc eat & illuc aula, disjecto obice,
Rumpatque postes, columen impulsum labet,
Procumbat omnis regia.

Ut *pulcer* ex *polcer* factum, sic *culmen* ex *colmen*. *Colmen* vero ea ratione e *columen* factum, qua ex *Alcumena*, *Tecumessa*, & *Alcumaeon*, Julii Caesaris aevo fecerunt *Alcmena*, *Tecmessa*, *Alcmaeon*.

CULPA aliquibus a *collabor* esse videtur: alii malunt, transpositis literis esse a κλοπή, quo *furtum* signatur. Nempe ut haec propria sit notio: postea autem latius extensum dicatur. Sed placent magis, qui deducunt a חלף *Calaph*, id est, *transire*, *praeterire*, *transgredi*. Nam *culpa* proprie est transgressio legum, aut virtutis limitum. Unde Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

CULTELLARE, quid sit, & unde vox sit, ostendit quod pro eo Vitruvius, lib. X. cap. X. de hydromylis dicit, *ad perpendiculum in cultro collocare*. Ac similiter, lib. V. cap. XIV. ait, *Tympanum in cultro collocatum*. *Cultri* nomine intelligitur *vomer*, qui rectus terram in arando secat ac scindit. Unde locutio haec, *in cultro collocare*, vel, *cultellare*, de eo, quod constituitur ad perpendiculum, sive cujus longitudo & rectura ad perpendiculum exigitur. Quo pacto agri inaequalitas ad planitiem redigitur, quia eminentiora *cultellando* resecantur. Sic apud Frontinum legas, lib. de limitibus: *Cultellamus agrum eminentiorem, & ad planitiem redigimus*. Itidem Hygino, *cultellatus ager*, hoc est, *ad perpendiculum constitutus, & ad planitiem redactus*. Usus *cultellandi* in eo erat agrimensoribus, ut statui posset de spatio agri nunc assurgente, nunc depresso. In cujusmodi controversia opus erat agrum funiculo ad perpendiculum extento explorari, atque exigi, ut ita de librata ejus planitie statui possit.

CULTER, dici volunt a χαλκὸς, quasi *chalcer*, vel *calcer*. Sed haec originatio est durior. Nam opponam, quod *cultri* e ferro potius quam aere fiant: (nam scio qua ratione Homerus χάλκεια appellet arma, quam rem satis explicamus, lib. IV. oratoriarum nostrarum, cap. VIII.) sed hoc solum dicam, nimis dissidere elementa utriusque vocabuli. Quid, si igitur dicamus, *cultros* proprie dici, quibus in *cultum* terrae uterentur. Sane *culter* erat *vomeris* genus, de quo ita Plinius, lib. XVIII. cap. XVIII. *Vomerum plura genera: Culter vocatur, praedensam, prius quam proscindatur, terram secans, futurisque sulcis vestigia praescindens incisuris, quas resupinus in arando mordeat sulcus*. Quod si *cultrum* de *aratri cultro* primario dici minus placet: proximum sit, ut transpositis literis deducam a Syriaco קטל, id est, *occidit*, *mactavit*. Quae & Casauboni mens, Animadvers. in Athen. lib. IV. cap. XII. Ac similiter μάχαιρα, aut μαχαίριον, dicitur ἀπὸ τοῦ μάχεσθαι. Nam veteres gladio appensam habebant *macharam*, qua pro *cultro mensario* utebantur: ut ostendit Homericum hoc,

Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν,
Ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας. . . .
Atrides autem extrahens manibus cultrum,
Qui ei apud ensis magnam vaginam semper pendebat,
Agnorum ex capitibus abscindit pilos.

[*colter* a κοττὴρ i. e. κοπτὴρ · a κόπτειν idem quod κόπτειν, unde *cudere*. Indidem in linguis Septentrionalibus *cutten* pro *scindere*, & *cutter* pro *cultro*. possit & a γλύφειν γλυπτήρ.]

CULTICULA, ut Festus ait, *fusticulus quidam ligneus in sacris dicebatur*. Ubi in MSStis aliquibus, etiam Nansiano, *culcitula*. Quasi foret a *culcita*. Sed nihil huic commune cum *fuste*. An ergo a *cultro*, quasi *cultricula*?

CULTUM agrum a *colendo*, non *coalescendo*, dici quis non videt? Tamen magnus Varro hac in parte ineptit. Nam IV. de L. L. ait: *Ager cultus, ab eo, quod ibi cum terra semina coalescebant*.

CULULLUS, ὑποκοριστικῶς fit a *culeus*: ut Turnebus censet, lib. IX. cap. XIII. Nec obstat quantitas dispar. Nam ut prima in *mamilla*, *scribillo*, & similibus diminutivis corripitur contra primigenii naturam: sic idem in *culullus* fieri potuit. Becmano tamen, quia Horatius *magnos* dicat *culullos*, non videtur id nomen habere diminutivi significationem: eoque potius corruptum putat ex κυλίχνη, quasi a κύλιχνος. Est vero κυλίχνη, *vasis potorii genus*, ita dictum a κυλίω, ob *rotunditatem*, a qua & κύλιξ nomen accipit. De re ipsa Becmano non repugno. Argumentum vero, quo pugnat, satis grave non est. Nam ut *culeorum* comparatione *cululli* omnes exigui sunt: ita *culullus* unus, cum minimis comparatus, recte magnus vocatur. Quod si non placet esse a κυλίχνη, possis a κυλίω ἀμείνων deducere: unde κύλιξ, & κυλίχνη, venire dicebamus.

CULUS a κολεὸς, hoc est, *vagina*, ut scripsit Jos. Scaliger, ad illud, in carmine obsceno:

Psoleon ille vocat, quod nos psoloënta vocamus;
Id quod nos culum, coleon ille vocat.

Ac

Ae putat idem, Plautum eo allusisse in Milite: *Condeniebatne in vaginam tuam machæra militis?* Mirum autem hanc vocem negligi non modo a Lexicographis, sed etiam H. Junio, in Nomenclatore. Nam probam esse vel fidem fecerit versus ante adductus. Sæpius quoque usus Martialis.

CVM, ait Terentius Scaurus, κατ' ἀποκοπὴν factum esse e *cume*, eoque Numam in Saliari carmine usum docet. Ex *cume* autem κατ' ἀποκοπὴν est *cum*, ut *cur* ex *cure*, quod dicitur pro *cui rei*. Angelus vero Caninius, & Petrus Nunnesius, *cum*, a σὺν, deducunt, ut σ convertatur in *C*; quomodo a πρασιὰ, idem Caninius ait venire *porca*; a βάρις, *barca*, quasi *barsa*; & a Syriaco *sipbra* dicimus *cifra*. Habet & magnam affinitatem cum Hebræo עם, & Syro עם, quæ idem signant. Hæc magis placent, quam quod scribit Cæsar Scaliger, cap. CLV. de caussis L. L. conflatum esse ex καὶ ἂν. Ubi ἂν est particula completiva, ut in ὅταν. Sed quod Scaliger ait de præpositione *cum*, id verum puto de conjunctione *cum*: ut, cum jungimus *cum*, *tum*. Cæterum Gersippus, sive Scoppius, in Institutionibus Grammaticis, putat adverbium *cum*, sive *quum*, vel *quom*, esse a veteri accusativo nominis *quis*, vel *qui*. Nempe *quum* pro *quem*, vel *quod*: ut in ablativo *quo* & *qui*, in plurali *qui*, & *quer*, *quis* & *quibus*. Itaque, juxta eum, *cum* integre sit *ad quam diem*, vel, *ad quam tempus*.

CVMARA, & *cumerum*, ut differant, indicat hic Festi locus: *Cumerum, vas nuptiale a similitudine cumerarum, quæ fiunt palmea, vel spartea, ad usum popularem, sic appellatum.* *Cumero* igitur, non *cumera*, conveniunt, quæ idem ante dixerat: *Cumerum vocabant antiqui vas quoddam, quod opertum in nuptiis ferebant: in quo erant nubentis utensilia: quod & camillum* (MStus *casmilon*, antique) *dicebant, eo quod sacrorum ministrum camillum dicebant*. Seu Paulli is, seu librarii, lapsus, omnino, ut dixi, *cumerum* describit. Hoc enim *vas nuptiale*. At *cumera* usus popularis, quia frumenta ea condebant. Horat. lib. 1. sat. 1.

Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?

Et epist. v. lib. 1.

Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti.

A vulgari hac *cumera*, nuptiali *cumero* nomen, ut recte docet Festus. At *cumera* forte a figura *camura*, qualis in *camera*, seu *fornice*. De quo in *Camera* satis dictum.

†CVMERA & CVMERVM unde domo sint, parum miror non plane tenuisse virum omniscium, ut qui longe lateque litterarium orbem, sed excepta interiore Tuscia, peragrarit. Ac tamen ab una Tyrrhenia Latium fere totum dependet. Ajo igitur, *Cumerum* vocem fuisse Tuscanicam, qua humanus cubitus designatur. Videantur nostrae *Tyrrhenicae origines*, Romae apud Pagliarinum ante viginti annos editae inter Cortonensia tom. 3. pag. 36. 37. Rem hic paucis complectar, illuc ad ulteriora remittens. Sciendum est ergo, hominis cubitum, cubitique mensuram Hebraeis Chaldaeisque גמד *Gomed* nuncupari. Sciendum est quoque, Tyrrhenos Chananaeorum, Phoenicum, aliarumque finitimarum gentium Josuae armis fugatarum fuisse prosapiam. Hi terris Italiae primitus longe lateque potiti, locis quibus incubuere, nomina suae linguae h. e. Orientis indiderunt: id quod in ea tota lucubratione Tyrrhenica liquido demonstratur. Inter cetera cum hi promontorio Piceni, cui nunc *Ancon* adsidet, inhaesissent, quia id promontorium in cubiti modum inflectitur, hinc loco nomen *Gomed* (i. e. Cubitum) imposuerunt. Nisi quod quia Tyrrhenicae dialecti peculiare est G in C, O in V, & D in R (nam V, & R perditissime delectantur) ubique commutare (nam G, O, & D quia eorum sermo vix patitur, ea elementa, uti creditur, ne in alphabeto quidem suo numerant) ea de causa pro *Gomed*, id quod ei proximum fuit (*Cumer* scilicet) pronuntiabant: ex quo Latini sua terminatione addita *Cumerum* effecerunt. At postea Syracusani Dionysii tyrannidem fugientes in *Cumerum* istud promontorium appulsi, locum ita Graece transnominarunt, ut tamen eadem, quae olim antiquo nomini Etrusco fuerat, recenti vis & significatio constaret. Itaque quod Tyrrheni priores incolae *Cumerum* a promontorii figura vocarant, id Graeci advenae Ἀγκῶνα eodem significatu (quia utrumque *cubitum* notat) transnominarunt. Paucissimis id Plinius exponit III. 13. *Ab iisdem* (Siculis) *colonia Ancona apposita promontorio CVMERO, in ipso flectentis se oræ CVBITO.* Voculâ ultimâ satis *Cumeri* notionem Plinius expressit: quae quia tunc nota forsitan, ideo pluribus supersedit. Ad *Cumeram* transeo. Viso jam *Cumeri* nomine signari brachii curvaturam; cur non dicemus *Cumeram* & *Cumerum*, cum textilia sunt, esse vasa sive spartea sive palmea alteriusve texturae, quae cum meo judicio undequaque in acutum desinerent (ita ut quacumque ex parte aspiceres, cubitum sese inflectentem intuerere) ea de causa *Cumera* & *Cumerum* a forma invenere nomen. Scio hodiedum rusticis vasa viminea, quae conica descripsi, in usu esse tum in legendis ex arbore fructibus omne genus, tum potissimum in vindemia, atque ea textilia ab iisdem hodiedum voce pure Latina vocari *Fiscinas*. Tam ergo *Cumera* quam *Cumerum* a cubiti forma retinuere Tuscanicas veterrimas appellationes. Atque antequam finio, pauca alia de primaria *Cumeri* notione (pro humano *cubito*) auctarii loco appendam. Quis enim scit, an non Tusca vox *Cumerum* adhuc aevo Plinii in ore hominum pro *cubito* fuerit? Id certe superior Pliniana breviloquentia suadet. Dicit enim vocatam a Graecis Ἀγκῶνα i. e. *cubitum*. *Ancona*, inquam, *apposita promontorio CVMERO* (nempe *quia*) *in ipso flectentis se oræ CVBITO*. Mihi sane non est dubium, quin idcirco Plinius, dum causam apertissimam affert, tamen ab inferenda causali *Quia* (quam de meo interposui) abstinuerit; quod ineptum videretur grammaticum profiteri, & veriloquia venditare, dum scientibus, quid in humano corpore *cumerum* sit, loqueretur. Aperit quidem causam, at non παιδαγωγικῶς. Sic solens facit. MAZOCHIVS.

CVMINVM, vel *cyminum*, κύμινον, a quo κυμινοπρίστης, *homo avarus, & qui nec minutum cumini granum dare integrum sustineat, sed in partes illud secet*. Quod autem Græcis κύμινον, idem & Hebræis כמון, quod legere est Jes. XXVIII. XXVII.

CVMVLVS, [a χύμα seu χυμὸς idem quod χῶμα seu χωμός.] non video unde melius deducas, quam si dicas esse ὑποκοριστικὸν ab obsoleto *cumus*: hoc autem esse a præpositione *cum*, quæ *congeriem* notat. [Θωμὸς *cumulus*].

CVNÆ, & *cunabula*, videntur promiscue usurpari pro vasculo sive alveo illo in quo pueri fasciis involuti cubant. Habebat is formam *scaphæ*, unde & Græci σκάφην dixere: ut patet ex Athenæi quartodecimo qui semel iterumque sic appellat, quo loco de elephanto tractat nutriculæ munia erga infantem obeunte, interque alia narrat, ut plorante infante etiam *cunas* motitarit, quo is sopiretur; ὅτε, inquit, κλαίοι, τῇ προβοσκίδι τὴν σκάφην ἐκίνει, καὶ κατεκοίμιζεν αὐτόν. Et hic locus videtur comprobare, non inepte vocem *cunarum* deduci posse ἀπὸ τοῦ κοιτᾶσθαι, I in V converso, quomodo ab *insilando* est *insula*; a τρυφάλεια, τρυφάλεια, &c. Sed tamen verior fortasse sententia Servii, cum scribit ad Ecl. IV. *Cunabula, lectuli, in quibus infantes jacere consueverunt: vel loca in quibus nascuntur, quasi cynabula. Nam κύειν, est Græce eniti.* Ex quibus Servii verbis, quæ & apud Isidorum habes, lib. XX. cap. XI. discimus, *cunas* dictas videri quasi *cynas*, ἀπὸ τοῦ κύειν, hoc est, *parere*, quia in iis κύος, sive κύημα, hoc est, *partus*, sive *fœtus*, reponi soleat. Quemadmodum & Belgæ fortean ab eopse κύειν, vel κύος, *puerum* vocant *kind*, sive *kynd*. Simul etiam ex hisce ejus Grammatici verbis cognoscimus, quid veteres *cunabulorum* nomine intellexerint. Idemque etiam discere est ex Glossis Latino-Græcis Philoxeni, & Græco-

co-Latinis in Cyrilli calce ioventis, quarum utræque *cunabula* (priores etiam *cunas*) interpretantur βαυκαλιστήρια, quo nomine posteriores Græci vocarunt, quod Athenæus σκάφην appellat, hoc est, alveum illum io quo infantes βαυκάζουσι, unde & βαυκάλια, ac βαυκαλιστήρια, nominarunt. At *incunabula* omnino aliud sunt: qood satis comprobat locus ille Planti, Trucul. v. i.

Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis.

Ipsa autem *incunabulorum* vox satis indicat, ea noo *cunas* signari, sed aliquid quod cuois insit, sive potius *fasciæ lineæ, laneæque*, quibus involvuntur iosantes, quæ a Græcis σπάργανα appellantur. Sic clare usus Plautus, Amph. v. i.

Sed puer ille, quem ego lavi, ut magnus est,
& multum valet!
Neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.

Puto enim rectius hic una voce scribi *incunabulis*, quam divisim, *in cunabulis*. Quamquam nec, si sic scribamus, necesse habemus *cunas* intelligere. Nam pisoe puto, *cunabula* etiam pro *incunabulis* accipi consuevisse: quod ut sentiam, facit, tum quod Servius *lectulum infantium* interpretetur, tum imprimis quod Critici veteres disertim dicant, eo σπάργανα, sive *fascias*, designari. Sic enim cum illæ Philoxeni, tum alteræ Cyrillo tributæ, interpretantur. A *cunis* forte est *cunire*: ut proprie dicatur de iosantibus fascias in cunis stercore fœdantibus. Ab iisdem nomen *dea Cunina*, quæ *cunis* præerat. Varro, Cato, sive de liberis educ. *Hisce Manibus lacte fit, non vino, Cuninæ propter cunas, Ruminæ propter rumam, id est, prisco vocabulo, mammam, a qua subrumi etiam nunc dicuntur agni.* Citat Nonius, in *Ruma*.

CVNCTVM, ut quidem Scaliger ad Festum censet, prius foit *cuctum* sive *coctum*, [a *coago cogo*] unde & *mercator* Festo videtur *cocio* dici, quasi *cunctio*, oempe a *cunctatione*, qua utitur emturiens. *Cuctum* vero, sive *coctum*, ea forma erit ex *conjectum* a *coicio*, qua *tractum* fit ex *trajectum*, a *traicio*. Post *N* insertum, dictumque *cunctus*, quomodo posteriores *conjux* dixere pro *cojux*, quod crebrum in vett. inscriptionibus. Sed fortasse simplicior est etymologia veterum Grammaticorum. Asconius, in Divioat. *Cuncti, simul omnes, quasi conjuncti.* Festus: *Cuncti significat quidem omnes, sed conjuncti & congregati. At vero omnes; etiamsi diversis locis sint.* Distinguit hæc duo quoque Cornelius Fronto, sed minus commode. Nam omnino verum est, quod ait Asconius, *cunctos* signare *omnes simul*. Itaque Maro, Æn. ut osteoderet imperium Neptuni, non quidem ait.

Sic omnis pelagi cecidit fragor.

Sed *cunctus*. Est igitur *omnis*, πᾶς· *cunctus*, ἅπας, sive σύμπας· Nam & α in ἅπας est ἀθροιστικὸν, sive *coacervativum*, ut docent Grammatici. A *cunctus* est *cunctari*, quod proprie notat *cuncta aggredi*, sive *per cuncta ire*: sed quia *cuncta* non sine mora perficere est, inde factum, ut sumatur pro *morari*. A priori significatiooe est *percunctari*, pro *diligenter inquirere*. Quamquam aliis placet, esse a *contus*, quod instrumentum est oauticum ad naves agendas, & profunditatem aquarum cognoscendam. Utrumque scribendi modum pro diversa origine ponit Donatus in Hecyr. Act. i. Sc. ii. Uti & Festus: cujus hæc verba: *Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, qui conto pertentant cognoscuntque navigantes aquæ altitudinem, ob quam caussam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. Mihi id falsum videtur. Nam est illa percunctatio, quod is qui curiose quid interrogat, per cunctas res it, ut recte per V literam scribatur.* Hæc Festus.

CVNEVS in militia qoid sit, docet his verbis Vegetius, lib. iii. cap. xix. *Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ juncta acie, prima angustior, deinde latior procedit, & adversariorum ordines rumpit; quia a pluribus in unum locum tela mittuntur; quam rem milites nominant caput porcinum.* De capite porcino, quod ait, idem scribit Ammianus Marcell. l. xvii. [Recte *caput porcinum*. Nam *cuneus* dictus ab ὕνις, ὕνις vel ὑνί· Nempe ab ὗς ὑὸς, a *costro suillo*, a cujus similitudioe *vomer* sic dictur.] Caussam, ob quam *cuneus* dicatur, adferre conatus Augustinus, lib. de ordine, cap. xviii. & ex eo his verbis Isidorus, lib. ix. cap. iii. *Cuneus est collecta in unum militum multitudo. Unde propter quod in unum coit ipsa coitio, cuneus nominatus est, quasi couneus, eo quod in unum omnes coguntur.* Ita hunc locum lego ex MSto meo, qui corruptissime editus io nupera illa Parisioa, a Jacobo du Breul recensita. Sed de etymo falsi Augustinus, & Isidorus. Quippe sic μεταφορικῶς vocatur, quia, ut *cuneus* fabrorum ioferiori parte acutus est, superiori amplus (nempe quo & facile rimam intret, & postea magis magisque lignum diducat;) sic acies hujusmodi in fronte angusta, post trigoni forma paullatim se paudat. Eapse tralatione in theatris *cunei* dicebaotur sedilium ordines scalarumque directio, quia eo strictior erat, quo propius accedebat ad caveam; in altum vero magis magisque diffundebatur. Ita *cunei* voecm usurpant Maro, Lucanos, Juvenalis, Suetonius, pluresque alii. Hioc theatrum dictum *cuneatum*. Ausonius in urbibus, carmine de Mediolaoo:

Circus, & inclusi moles cuneata theatri.

Et in Sapientibus:

Cuneata crevit hæc theatri immanitas.

Item, Idyllio ix. Virgilio aliquando tributo:

. . . . *Cuneati læta theatri*
Seditio. . . .

Appuleio quoque *excuneati* sunt, quibus oon est locus sedendi in *cuneis theatralibus*, velut *extra cuneum exclusi*. Quales circa *cuneos* in via stabant. Ut Atheois peregrini stabant περὶ κερκίδα. Alexis comicus apud Pollucem:

. . . . Ἐνταῦθα δεῖ περὶ κερκίδα
Ὑμᾶς καθιζούσας θεωρεῖν ὡς ξένας.

Ubi κερκίς, quod Latinis *cuneus*. Ita exponuot Glossæ Philoxeni. Ergo quod dicunt feminæ apud Alexidem, se περὶ κερκίδα θεωρεῖν, id Latioe sit *excuneatas spectare*. Nec dissimilis huic vox est, apud Plinium *discuneati*; sed alia sigoificatiooe. Nam lib. ix. cap. xxx. coochas, quibus polypi insidiantes lapillum injecere, quo carnes securi extrahant, appellat *discuneatas*, quasi immisso *cuneo* diductas & patefactas.

CVNICVLI etymon tale ponit Isidorus, lib. xii. cap. i. *Cuniculi, genus agrestium animalium, dicti quasi caniculi, eo quod canum indagine capiantur, vel excludantur ab spelancis.* [vide supra ad *cuneus*.] At Varro aliter, lib. iii. de R. R. cap. xii. *Cuniculi*, inquit, *dicti ab eo, quod sub terra cuniculos ipsi facere soleant, ubi lateant in agris.* Varronem sequitur Plioius, lib. viii. cap. lv. *Magna propter venatum eum viverris gratia est. Injiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, unde & nomen animali, atque ita ejectos superne capiunt.* Sed contra alii subterraneos illos meatus ab animali potius nomen accepisse putant. Vegetius, l. iv. c. xxiv. *Aliud genus oppugnationis est subterraneum, atque secretum, quod cuniculum vocant: a leporibus, qui cavernas sub terris fodiunt; ibique conduntur.* Festus: *Cuniculum, id est, foramen sub terra occultum, aut ab animali, quod simile est lepori, appellatur, quod subterfossa terra latere est solitum: aut a cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrant findentes.* Minime autem mirandum, quod cum Festus *cuniculum* dicat *animal simile lepori*, Vegetius tamen *leporem* appellet. Nam & Varro lib. iii. de R. R. cap. xi. cum tria fecisset *leporum genera*, de tertio sic scribit: *Tertii generis est quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadam parte, sed umile: quem cuniculum appellant.* Interea recte Polybius, pene initio lib. xii. ubi ait, *cuniculum*, si procul intuearis, videri *leporem*: ubi in manus sumseris, magnam apparere differentiam, καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν, & quod ad speciem,

sium, *& quod ad victum*. Cum autem, Varrone teste, *cuniculus* ex Hispania primom sit advectus, non abludit a vero, ipsum etiam nomen inde reportasse: præsertim cum Plinius, lib. VIII. cap. LV. dicat: *Leporum generis sunt, & quos Hispania cuniculos appellat*. Hoc si persuademus, *meatibus subterraneis cuniculorum* eo eo nomen erit, quod miles eos fodiat animalis hujus imitatione. Martial. lib. XIII. ep. LX.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstravit tacitas hostibus ille vias.

Cunila, triplex est, ut observat ad Solinum Salmasius. Interdum herba est *origanum*, quod Græcis κονίλη, unde *cunila*. Interdum est κόνυζα, quæ Dorice κόνυδα, unde extrito σ *conida*, & *d* in *l* mutato *cunila*, quomodo ab Æolic. Ὀδύσσευς, *Ulysses*; a δάκρυμα, *lacryma*. Præterea *cunila* est ἡ κεφαλωτὴ θύμβρα. Hæc *cunila*, sive *conila*, vocatur a *conis*, quia capitula ejus siot similia *conis*, sive strobilis. Nam turbinata sunt, inque acumen desinunt. *Cunilago* est *cunila* agrestis, & *cunilago* vocatur quia similis est *cunilæ*: qua forma & *vitrago* quia *vitro* similis: & *plantago* a *planta* dici videtar, quia *plantæ pedum* similis sit: *lappago*, quia *lappa*: etiam *virago*, quæ *virum* robore vel animo refert.

Cunnus, pro quo veteres *cunus* (nec enim illi consonas geminabant,) est oatura muliebris, indo dicta, quia hac egeritur τὸ κύος, hoc est, κύημα, sive *fœtus*. Hoc autem a κύειν, seu κυεῖν, hoc est, *prægnantem esse*, *utero gestare*: ex quo ἄκυτος, *femina sterilis*, teste Hesychio. Sane & Græcis ab eodem κύω, est κυσθὸς, vel κύσθος, quod itidem est αἰδοῖον γυναικεῖον, ut est apud Aristophanis Scholiastem. Vel *cunnus* est a κόννος, aut κοννεῖν. Hesychius: Κοννεῖν, συνιέναι, ἐπίστασθαι. Κόννος, ὁ πώγων, ἡ ὑπήνη, ἡ χάρις. Rationem originis ejus addere, puto, nihil attinet.

Cupa, pro diversa significatiooe, diversæ originis est. Interdum notat *copam*, quæ Græce καπηλὶς· estque tunc vel a κάπηλος, vel a *copiis*, sive *copibus* rebus. Vide quæ hac de re fuse diximus in *caupo*. Interdum vero est *vas quo mustum e torculari excipitur*: qoomodo accipitur in quatuor locis istis, e Varrooe a Nonio adductis. Perottus, quem hac in re sequuntur Lexicographi, vult etiam sic dici *cyathum e quo bibimus*, nomenqne ait esse a *cauponibus*, qui *cupa* in poculis utuntur. Sed si recte hæc ei tribuitur significatio (quod Scaliger in *copam* negat,) non tam a *cauponibus* erit, quam, ut Nunnesio etiam visum, a κύπη, quo ποτήριον significari Hesychius docet. Sane multi, cum vasis genus est *cuppa*, gemino *pp* scribere malunt. Media autem convertetur in tenuem, quomodo a βάθος fortasse est *pateo*; a βάδιν, *pedo*; & fortassis *puteus* a βυθός, &c.

Cuppedinarii, qui *cupedias vendunt*, ut phasianos, perdices, lepusculos, cuoiculos, & alias id genus delicias, quas Latini *cupediarum* nomine intelligunt. Etymoo ejus vocis geminum ponit Varro, lib. IV. de L. L. *Ad corneta*, inquit, *forum Cupedinis*, *a Cupedio: quod multi forum cupidinis*, *a cupiditate*. Verum, ut ab *equite Cupedio cupediæ* dicantur, minime fit verisimile. Magis placet sic dici, quasi *caupedias*, quomodo & *cupa* dixere pro *caupa*, sivn *copa*. Sic autem dictæ sint, quod *cupediæ* io *cauponis* vendi soleant. Interea nec displicet ἔτυμον, quod a qoibusdam afferri indicat Varro: ut nempe & *forum cupedinis*, & *cupediæ*, dicantur a *cupiendo*. Nam *cupedo* pro *cupiditate* ac gula legimus apud Lucretium. Venitque a *cupere cupedo*, ut a *lubere lubido*.

Cupillum pocillum, qoo vini gustus capitor. Glossæ Philoxeni: *cupilium* γευστήριον. Quod lucem capit ex illo in iisdem: *Gustatorium* γευστήριον. Et hoc in Cyrilli Glossis, γευστήριον, *gustatorium*. Existimet aliquis esse dimioutivum a *cupa*: sed omnino est a κύπελλον; quod ita dicitur, quia κυφὸν, id est, *incurvum*: hoc ἀπὸ τοῦ κύπτειν, hoc est, *propendere*, *inclinare*.

Cupio [ἐπόθω] a חבב, *amare*, *diligere*, *cupere*. Unde Arabicum חב, *amor*, *cupido*. Plus est *cupere*, quam *velle*: unde apud Plaut. Curcul. act. V. II. cum quæreret miles, num soror vellet desponderi Phædromo, illa, ut quæ hunc amaret, maxime etiam *cupere* se respondit. A *cupere* est *cupidus*, quod interdum sumitur παθητικῶς, ut cum apud Plautum, Mercat. act. V. I. *cupida civitas* dicitur pro *cupita* & *expetibili*. Nam *cupita* qnominus legamus cum J. Meursio, impedit lex Pedia, uti parebit versum dimetienti. A *cupio* quoque est, *cupido*, & *cupedo*; ut *lubido*, a *lubere*; *rubedo*, a *rubere*. *Cupedo* est apud Lucretium. Quæ vox facit ut veteres videantur etiam *cupere* dixisse penultima porrecta. Sed *cupido* obtinuit. Estque natura sua substantivum. Unde Veneris filii *Cupidines* dicuntur qui Græcis Ἔρωτες, ἀπὸ τοῦ ἐρᾷν. At pro allusione ingeniosa, non pro seria ἐτυμολογίᾳ, haberi debet, cum *Cupidines* nuncupati dicuntur, quasi *cubitines*; quod *cubitum non excedans*. Nempe qua ratione Græci *parvulos & exiguæ staturæ* πήχεις vocant: quod *cubito* uno altiores non sint.

†**Cupra** Juoonia apud Tyrrhenos sive oomen sive cognomen erat. Strabo lib. V. Ἥραν ἐκεῖνοι ΚΥΠΡΑΝ καλοῦσιν. *Tusci Junonem CUPRAM appellant*. Ab ejusdem cultu duobus Oppidis *Cuprae Maritimae*, & *Cuprae Montanae* nomen fuit; ut in Tyrrhen. dixi. Hebraicum כפר *capar*, est *expiare*. Crediderim *Cuprae* huic sive Jononi a puerperis sacra expiatoria pro purgationibus fieri consuevisse. Isidorus VIII. II. *Junonem dicunt, quasi Janonem, idest Januam pro purgationibus feminarum*. Ab eo quod purgationibus praeerat, hinc sacra expiatoria illi fiebant, de quibus Festus in *Februarius* in haec verba: *Februarius mensis dictus . . . a Junone Februata, quam alii Februalem, Romani Februlim vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant, ejusque Feriae erant Lupercalia, quo die mulieres februabantur a Lupercis amiculo Junonis, idest pelle caprina: quam ob causam is quoque dies Februatus appellabatur*. Varro in V. de L. L. *Rex quum Ferias menstruas nonis Februariis edicit, hunc diem Februatum appellat. Februum Sabini purgamentum . . . & Lupercalia, Februatio*. Post pauca: *Februarium a die Februato, quod tum februatur populus, idest Lupercis nudis lustratur antiquum Oppidum Palatium* In verbis Festi sive potius Pauli *pellis caprina* (cujus loris percussae februabantur) vocatur *amiculum Junonis*. Recte; quia Juno in nummis, & anaglyptis pelle caprina obtecta tegitur. Interim quis scit, an noo, quia *Cupra* Junonem significat; hinc propter vocum similitudinem *caprina* illam pelle obtexerint, & caprino corio in lora dissecto ritum Lupercalium peragi placuerit? An contra, quia *capra* (quam vocem Tuscam esse scimus, ejusque etymon Orientale supra in Capra produximus) Junoni sacra erat, hinc id nomen (tantum priore vocali mutata) Junoni tributum fuit? Sed etymon, quod initio posui, magis se probare crediderim. Marochius.

Cupressus, a κυπάρισσος, unde & *cyparissus* apud Maronem legimus. *A* omissum; quomodo a παλάμη est *palma*; a βαλανεῖον, *balneum*, &c. Præterea *Y* in *V* conversum, quomodo ea κύμινον, & κυβερνήτης, & δύο, & τύρβη, fecere *cuminum*, *gubernator*, *duo*, *turba*. Suot tamen non pauca, in qnibus *Y* reservarunt. Nam *hyperbaton*, & *hymnus*, & *hyacinthus*, omnino per *Y* scribi debent: eodemque modo *Hyias*, & *Berytus*, scribendum; quemadmodum docuere Scaurus, Victorinus, & ante hos Verrius Flaccus, cujus rationem invenies apud Velium Longum. Dici putatur κυπάρισσος, a κύω, *pario*, & πάρισος, *æqualis*. [a κύπαρος *resina*. vide Hesychium in κύπαρος.] Caussam notat senarius iste apud Eustathium:

Κύει παρίσους ἡ κυπάρισσος κλάδους.
Ramos parere cupressus æquales solet.

Aliter Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Cupressus Græce dicitur quod caput ejus a rotunditate in acumen erigitur. Unde & conon vocatur, id est, alta rotunditas. Hinc & fructus ejus conus, quia rotunditas ejus*

talis

talis est, ut conum imitetur, unde & conifera cyparissi dicuntur. Sed Becmannus ait, *capburam* Hieronymo dici *cyprum*, atque inde eum κύπειρον (quam Plinius quoque *cyperum* vocat, lib. XXI. cap. XVIII.) tum κυπάρισσος nomen accepisse. Hæc de voce. De arbore ipsa agit Plinius, lib. XVI. cap. XXXIII. ubi illud inter alia: *Diti*, inquit, *sacra & ideo funebri signo ad domos posita*. Eapse de re sic Festus: *Cupressi mortuorum domibus ponebantur ideo, quia hujus generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil jam est sperandum, quam ob caussam in tutela Ditis patris esse putabatur*. Servius, ad illud IV. Æn.

. . . . Et fronde coronat
Funerea . . . .

Romani, inquit, *moris fuit propter ceremonias sacrorum, quibus populus Romanus obstrictus erat, ut potissimum cupressus, quæ excisa renasci non solet, in vestibulo mortui poneretur, ne quis imprudens funestam domum rem divinam facturus introëat, & quasi attaminatus, suscepta peragere non possit, hinc ergo, funerea cupresso*. Idem Servius, ad illud III. Æn.

Sylva alta Jovis, lucusque Dianæ:

Jovis, inquit, *propter quercum; Dianæ, propter cupressum. Ipsa enim est etiam Proserpina. Ergo cupressi quasi inferna, vel quia succisæ non renascuntur, vel quia apud Atticos funestæ domus hujus fronde velantur*. Porro non omnium, sed nobilium divitumque solum funeribus eam solitam adhiberi, indicat illud Lucani:

Et non plebejos luctus testata cupressus.

Lignum *cupressinum* ust ἄσηπτον: unde eorum, qui bello ceciderant, corpora *arcis cupressinis* condi solita ait Thucydides. Et Plinius, lib. XVI. cap. XL. testatur, Vejovis simulacrum, quod ex hoc ligno in arce erat, ab urbis conditæ anno DLI. ad sua usque tempora durasse. Atque hinc quoque paret, cur voluerit Plato leges publicas sacrorumque ritus *tabulis* inscribi *cupressinis*. A *cyparissus*, quo Maronem usum diximus, *cyparissæ*, vel *cyparissia*, Festo teste, dicuntur *ignes prodigiosi, sive acies quædam igneæ, quæ noctu apparere solent ad similitudinem cupressi*. Quæ in *Cyparissæ* refert, ac mox in *Cyparissia* repetit, verbis pene iisdem.

†Cvpressvs est Hebræorum גפר *gopher* teste Bochartᴏ; tantum G in C mutato, ut in *Cameius*. Mazochivs.

Cvr, factum κατὰ συγκοπὴν, a *quare*, [cui rei] quod constatum ex *quis* & *res*, uti & *quamobrem*. Sed hic præpositio accessit. Velius Longus, de Orthog. *Ex hoc retinuit consuetudo hodierna, ut diceremus quare: quo una syllaba castigatum fuit cur, quod nos contenti sumus per C scribere*. Pro *cur*, scribo apud Velium *quor*, vel *quur*, idque adductus illis Velii verbis, quæ paullo post legere est: *Quasdam vero scriptiones antiquis relinquamus, ut in eo quod est cur. Illi enim per quor scribebant, ut supra dixi*.

Cvra geminam ἐτυμολογίας adfert Festus: *Cura*, inquit, *dicta est, quasi cor edat* (al. *quasi coreda*,) *vel quia cor urat*. Prior etymologia respicit generalem ejusce vocis significationem: estque simile, quod Græcis μελεδῶνες (quo proprie *curæ*, & poëtis λῦπαι, sive *dolores*, significantur:) ita, Galeno teste, dictæ videri queant, quasi τὰ μέλη ἔδουσαι, hoc est, κατεσθίουσαι. Posterior ἐτυμολογία (quam & Varro adfert, lib. v. de L. L.) pertinet magis ad eam significationem, qua pro *amoribus* usurpatur: ut in illo IV. Æneïd.

At regina gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis, & cæca carpitur igni.

Et illo eodem:

. . . . . Nec placidam membris dat cura quietem.

Atque isto Ovidii, II. de remed. Amoris:

Et prior est cura cura repulsa nova.

Et alibi sæpe. Neutra tamen ἐτυμολογία vera est: sed, si est a *cor*, simplex fuerit derivatum: quomodo φροντὶς, id est, *cura*, a φροντίω, quod a φρήν. Jos. Scaliger ad Festum scribit, *cura* venire a κόρος, hoc est, *satietas*. Mallem dixisset a κορεῖν, quod notat *mundare, verrere, curare ea, quæ ad nitorem domus pertinent*, & ἁπλῶς ἐπιμελεῖσθαι, *curare*. Nam generalem hanc notionem ei tribuit Suidas, in κόρη, atque addit, ex eo juniores dici κόρον καὶ κόρην. πολλῆς γὰρ ἐπιμελείας δέονται οἱ νεώτεροι. *Magna enim cura indigent*. Sed nec improbatur Becmani sententia, qui vult, a κηραίνω esse κήρω, inde *curo*. Sane est a κῆρ, hoc est, *cor*; ac significat *animo voluto, anxie cogito, curo*: ut Græcæ Latinæque vocis sit eadem significatio. [omnino est ab ὤρα, φρόντις, ἐπιμέλεια.] A *cura* est *curare*, & *curiosus*, qui *cura præter modum utitur*: ut scribit Varro, v. de L. L. Pro eo etiam *curionem* dixere: unde Plautus, Aulular. Act. III. sc. VI. agnum *curionem* vocat,

Qui ossa atque pellis totus est. ita cura macet.

Prout ipse interpretatur, ut Festum, ac Nonium, in partes advocare opus non sit. Quem vero hic *curionem* vocat, hunc prius dixerat *curiosum*. Ac Appuleius, in Flor. similiter agrum *incuriosum* vocat, qui pinguior habitiorque esset: prout eam vocem jam olim interpretatus Beroaldus, ad I. Met. Appuleii. Quare falli puto, qui apud Plautum utrobique *curionem* legunt, eo offensi, quod cum Megadorus *curiosum* agnum dixerit, Euclio roget de agno *curione*: quod sane est nodum in scirpo quærere, cum *curiosus*, & *curio*, ejusdem sint significationis. A *cura*, & præpositione loquelari *se* pro *sine*, est *securus*, ἀμέριμνος ἔχων, hoc est, εὐθύμως καὶ ἀπαθῶς. [malo ab ἔχυρος unde ἐνέχυρα & ἐχυρῶς, ἰσχυρῶς secure.] Porro quia Latini *curam palatii* dicerent, non *curatorem*: inde factum, ut Græci quoque hinc cuderent suum κουροπαλάτην, quod apud Constantinopolitani imperii scriptores crebrum est. *Cura palatii* pro *curatore*, cum in codice, & aliis scriptoribus, legas: tum Corippo Grammatico Africano, lib. I. de laudibus Justini:

Ordine pro rerum vocitatus cura palati.

Et lib. II.

Successor soceri factus mox cura palati est.

Cvrcvlio, sive *curgulio*, vermis est frumenta exinaniens, qui Græcis κίς. Usus Maro, I. G.

. . . . Populatque ingentem farris acervum
Curculio . . . .

Ut sic Servius: *Varro ait, hoc nomen per antistichon dictum, quasi gurgulio, quoniam pene nihil est nisi guttur*. Idem tradit Isidorus, lib. XII. cap. VIII. Atque hinc paret, cur Plautus parasito nomen fecerit *Curculioni*, a quo & fabula nomen accepit. Ludit hac voce, ejus fab. act. IV. sc. IV. Nam cum rogaret miles, ubi inventurus esset parasitum, cui nomen *Curculioni*: respondet leno:

. . . . In tritico facillime
Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperias.

Hujus diminutivum *curculiunculus*. Plautus, Rudente, act. v. sc. II. *Curculiunculos minutos fabulare*. Sunt qui, etymi habita ratione, *gurgulio*, & *gurguliunculus*, scribant per *G*. Sed cogitare oportebat, *G* sæpe abire in *C*. Sane, ut per *C* malim, facit periocha Plautinæ *Curculionis*, quæ primis versuum literis nomen *Curculionis* exprimit. Nec tamen per *G* ἁπλῶς damnem: cum sciam, veteres in multis *C* usurpasse, ubi posteriores *G* maluere. Sic *acitare* dicebant pro *agitare*; *macestratos*, pro *magistratus*; atque ita in aliis. *Curculio* etiam *gulam* notat: quomodo usus Varro, lib. II. de R. R. cap. III. Alii *epiglottida*, sive *sublinguum*, interpretantur. A *gutture* nomen trahit, si Isidoro credimus, lib. XI. cap. I. Verisimilius puto dixisset, ita vocari, quasi *gurgitem gulæ*. Sed omnino est a γαργαρεών. *A* in *V* abit, ut a κραιπάλη, *crapula*. Γαργαρεῶνα esse a sono factum, scribit Alexander Aphrodisiensis. Idem factum in Belgico *gorgelen*, quod idem ac *curculio*, sive *gurgulio*.

†Cvritis sive Cvritis (quorum illud in Servio locis pluribus, hoc apud Festum in *Curitim* & in *Celibari* scriptum legitur) alterum erat Junonis nomen. Et quidem Junonem Faliscam sic appellatam fuisse, docuit Tertullianus Apologetici cap. 24. his ver-

verbis : *Faliscorum in honorem Patris Curis , & accepit cognomen Juno* . Quamvis autem in eo dissentiat Septimius a ceteris, quod hi a *Curis* h. e. *hasta* vulgo sic dictam velint, non a Patris sui *Curis* nomine; tamen ex Florente nostro hoc discimus, quod *Curetis* sive *Curitis* erat Faliscorum h. e. Etruscorum numen. Verior tamen, fateor, appellationis caussa erat, quod Juno Falisca hastata erat; hasta autem *Curis* aut *Quiris* dicebatur : unde & *Quirino* etiam & *Quiritibus* ajunt quaesitum nomen. At in cujusnam linguae peculio vox *Curis* erat ? In Sabinorum, ajunt. Verum cur a Sabino vocabulo dea, quae Tuscorum erat, nomen accepisset? Atqui mihi facile persuadeo, ita Sabinos vocem *Curis* usurpasse, ut eam tamen primitus ab Etruscis acceperint: de quo minime dubito. Maxime cum idem vocabulum sit prorsus Orientalis originis. Hebraicum quidem קור *Kur* sive *quir* (cujus plurale usurpat Isaias) *telas* significat: at קורים, *Kurim* seu *quirim*, Chaldaice est *liciatorium* ; usurpaturque in *Beresit Rab.* 49. Vide de eo vocabulo Castelli Chaldaica sub Rad. קור, qui videtur eam dictionem (quae ceteroqui in Buxtorfii Lexico Chald. deest) habuisse ex additionibus Buxtorfianis, quarum Castellus in Praef. meminit. At texentium liciatorium simile hastae fuisse, constat ex pluribus Scripturae locis, ex I. Sam. XVII. 7. & 2. Sam. XXI. 19. & 1. Par. XI. 23. XX. 5. Hinc facile & idem nomen ad utrumque significandum usurpabatur ; & apud Tuscos ex Oriente profectos *Kuris* sive *Quiris* tum *liciatorium*, tum *hastam* notabat. Hujus rei plane geminum & germanum illud est, quod Hebraice מנור, *manor* ita *liciatorium* significat, ut tamen videatur etiam *hastam* designasse ; unde exstiterit *Minervae* nomen, quae & lanificii dea erat, & hastam manu gerebat. Aut saltem quia illa textoriae artis dea erat in ejus rei symbolum *liciatorium* manu gerebat (unde & MENRAVAE nomen sibi peperit) mox autem quia id instrumentum erat hastae simile, credi *hastata* potuit. Vide de hoc quae in *Menerva* hausimus ex Guicharto. MAZOCHIUS.

CURIÆ vox trifariam accipitur. Tritissima significatio est, qua sumitur pro loco, in quo Senatus considet, consulitque : unde Græcis dicitur βουλευτήριον. Caussam Latini nominis adfert apud Nonium Varro, lib. II. de vita pop. Rom. *Itaque propter curam locus quoque, quo suam quisque Senator confert, curiam appellat*. Præterea *curiæ* vocabantur sacræ ædes, in quibus sacra sua peragebant singulæ triginta partium, in quas populus Romanus divisus erat. Ratio nominis similis est. Nam ut Senatus in *curia* sua res humanas, ita in sacris hisce *curiis* sacra *curabantur*. Varro, lib. VI. de L. L. *Curiæ duorum generum. Nam & ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiæ veteres : & ubi senatus humanas, ut curia Hostilia, quod primus ædificavit Hostilius rex*. Festus utramque complexus significationem, communem quoque adfert nominis caussam. *Curia*, inquit, *locus est, ubi publicas curas gerebant*. Ab secunda significatione (secunda quidem nobis loco, sed prima fortassis tempore,) *curiones* nomen habent : Varro, lib. IV. de L. L. *Curiones dicti a curiis, qui fiunt, ut in his sacra faciant*. Quot autem numero erant *curiæ*, totidem erant *curiones* : quibus qui præerat, is, Festo teste, *curio maximus* dicebatur. Crebra ejus mentio apud Livium. Insuper quomodo *domum* pro *familia* dicimus, sic *curia* etiam dicta, pro *decima tribus cujusque parte*, quia eadem in æde (quam *curiam* vocari diximus,) sacra perageret per *curionem*. Nam Romulus, postquam populum Romanum diviserat in *partes tres*, quas a numero *tribus* dixit, tribus singulas divisit in partes denas, quibus singulis sacra sua partitus est, assignatis diis & dæmonibus quos colerent, locis ubi colerent, sumptibus unde colerent : quemadmodum cognoscere est ex secundo Dionysii Halicarnassensis. A tertia hac significatione *curiata comitia* dicta sunt, in quibus *curiatim* dicebatur suffragium, ut *quod plures curiæ statuissent*, id *jussum populi* diceretur. *Curiarum* nomina a nominibus raptarum Sabinarum imposita esse, scripsit Livius, lib. I. eumque fortean secutus Festus, voce *Curia*. Sed refutat hanc sententiam cum Plutarchus in Romulo, qui multis earum, a locis nomen impositum ait ; tum Dionysius Halicarnassensis, qui lib. II. refert, Varronem scripsisse, Romulum eas a ducibus, & veteribus patriis, appellasse. Hoc verum esse, liquet ex nominibus aliquot. *Titiensis* enim tribus, Festo quoque dicta videtur a *Tatii* regis prænomine, *Foriensis*, vel potius *Forensis* (ut emendat Scaliger ad Festum,) dicta est a *Forulis*, ut Strabo vocat, quos Plinius, libro tertio, capite quinto, nominat *Foretios*. Meminit præter Festum Ovid. III. Fast.

Quintum Laurentes, bis quintum Æquiculus acer.
A tribus hunc primum turba Forensis habet.

Sic apud Festum tribus *Tifata*, a *Tifata* oppido Latii, teste Plinio ibidem. Item *Vellensis*, vel potius *Veliensis*, quod verum nomen esse idem Scaliger docuit a *Velia*, seu *Veliensibus*, quorum ibidem meminit Plinius. *Velita* a *Velitiâ*, hoc est, *Veliternis*, qui ibidem nominantur. Porro præter quinque hasce tribus, est & *Rapta*, quam cum *Forensi*, *Veliensi*, & *Velitiâ*, conjungit Festus, voce *Novæ curiæ*. Item *curia Faucia*, sive, ut Sigonius legit, *Saucia*, apud Livium, lib. IX. Octava & ultima, cujus quidem nomen reliquum sit, est *Calabra*. Nam quamquam Sigonius, lib. I. de antiquo jure civium Romanorum, cap. II. tantum nominet septem, *Calabram* tamen adjici debere, indicat hic locus Festi: *Calabra curia dicebatur, ubi tantum ratio sacrorum gerebatur*. Hinc in vett. Glossis exponitur ἱερῶν βουλή. Ita enim optime eum locum emendat B. Vulcanius, pro quo in vulgatis ineptissime, ἵππων βουλή. Est vero *Calabræ curiæ* nomen a *calando*; quod ad eam populus vocaretur a rege sacrificulo, quo ex dierum distinctione ludorum sacrificiorumque pernosceret tempus. Vide quæ hac de re ex Varrone, & Macrobio, adducimus in verbo *Calare*.

CURIO, pro triplici notione triplex etymon habet. Cum convitium est in graciles ac macilentos, venit *a cura*; de qua significatione diximus in *Cura*. At a *curia* nomen habet, quando notat illum, qui pro *curia* sacrum faceret. Qua de significatione in *Curia* dictum. Tertia notio invenitur apud posterioris ævi scriptores, uti Martialem, in præfat. lib. II. *Epigrammata*, inquit, *curione non egent*, hoc est, *præcone* : quomodo & bis usus Trebellius Pollio, in Gallienis. Hac significatione venire a Græco κῆρυξ, facile assentio Radulpho Fornerio, lib. II. Rerum quotidianarum, cap. XIII.

CURIONIUS, a *curia*, vel *curio*. Festus : *Curionia sacra, quæ in curiis fiebant. Curionium æs dicebatur, quod dabatur curioni ob sacerdotium curionatus*.

CURRO Latinorum, ac Græcum τρέχω, sunt ab Hebræis : hoc a דרך, id est, *calcare*, *iter agere* : illud a קרא, seu קרה, hoc est, *occurrere*. Nisi potius *curro* sit a χαίρω, quod est τρέχω, ut exponit Etymologus in κοῦρος. vel *curro* sit nomen a sono factum. Nam eam exprimit R R geminatum. A *curro* est *currus*, unde *curulis* : quo de separatim. Ab eodem ὑποκοριστικῶς fieri ajunt *curriculum*, genere mutato. Sed falluntur. Nam paret, a *curro* esse *curriculum*, qua ratione a *veho* est *vehiculum* ; a *perpendo*, *perpendiculum* ; ab *amicio*, *amiculum* ; a *redimio*, *redimiculum* ; a *pereo periculum* ; ab *incerno*, *incerniculum* ; ac a simplici *cerno*, *cerniculum*, quod σύγκρισις exponitur, in Glossis Philoxeni. *Curriculum* etiam veteres dixere pro *cursu*. Terent. Heaut. IV. IV. *Curriculo percurre*. Est enim id, quod Plautus, Trinummo, IV. IV. ait, *Curre, atque unum curriculum face*. Belgæ similiter, *Eens, loops loopen*. Minus recte, qui apud Terentium *curriculo* interpretantur, tam celeriter, quam *curriculum*. Nec placet, quod adverbium esse ajunt, ac poni pro *cursim* : quamquam apud Festum legere sit, *curriculo* accipi pro *cursim*, atque ita dixisse Plautum, *Licet vos abire curriculo*. Nam quid, quæso, caussæ dicant, cur non minus hic *cursu*, quam *cursim*, liceat

ceat interpretari ?

CURRUCA, est a sono factum, ut Gesnero videtur, in tertio de avibus.

CURULIS magistratus, erant consules, censores, prætores, & ædiles *curules*: qui & soli jus habebant ponendæ imaginis. Quales, si majorum quoque imagines haberent, *Nobiles* dicebantur, sin suas tantum, *Novi homines* vocabantur. *Curules* autem appellari ait Festus, quia *curru* vehebantur. Idem docet his verbis Agellius, lib. III. cap. XVIII. *Senatores dicit* (in commentariis suis Gabius Bassus,) *in veterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi, in quo curru sella esset supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaretur*. Displicet tamen hæc ratio viro docto, quia, ut inquit, derivationi scriptura & dimensio repugnat. Quare verius putat a *Curibus* deduci. Sed obstat, quod Florus & alii dicant, Tarquinium Priscum, ut alia imperii decora insigniaque, ita & *sellas curules* ab Hetruscis sumsisse, non a *Curibus*, Sabinorum oppido. Deinde Festus quoque *curules* exponit *quadrigales*: quæ significatio manifeste a *curru*. Præterea quid causæ est, cur non *curulis* dici possit a *curru*, quomodo *ligula* est a *lingua*; *disertus*, a *dissero*; *mamilla*, a *mamma*; & similia, in quibus ob literæ abjectionem quantitas mutatur? Porro ex Gellii verbis non tantum discere fuit, unde magistratus diceretur *curulis*, sed etiam cur sic vocaretur *sella*, cui insidebant. Nempe ratio est, quia hæc in *curru*. Erat autem *sella* hæc *eburata*, ut vocat Vopiscus, in Aureliano, hoc est, *ebore tecta*: unde Horat. lib. I. epist.

. . . . Dabitque curule,
Cui volet, importunus ebur.

Et Græci idcirco vertunt ἐλεφάντινον θρόνον, aut δίφρον. Eratque *ebur* id *cælatum*, unde Ovid. lib. IV. de Ponto, el. IX.

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Erat *pedibus incurvis*, ut eæ quas *Hispanicas* vocamus, quarum in aulis usus. Hoc verum esse docent vett. nummi, in quibus figura earum expressa est. Atque hinc liquet, cur *sella* a Plutarcho in Mario, uti & vett. Glossis, ἀγκυλόπους dicatur, quasi *incurvipes*.

†CURULES ab Etruscis habuisse Romanos L. Florus in l. 5. affirmavit. Ab eisdem & CURRUM triumphalem acceptum ait. Atqui ego in ejusmodi saepe ostendi, non tantum res, sed & rerum nomina ab eodem fonte profecta. Itaque & CURRUS & CURULES voces Etruscae sunt. Chaldaicum קרן *Karan* & קרונא *Karona*, *currum* significat, & quidem ferme honestiores currus. MAZOCHIUS.

†CURRO est a כרץ, quod est *curtare*, gutturali in Digamma, exinde in V consonum conversa. Derivationes Vossianae remotiores sunt. MAZOCHIUS.

CURVUS, quasi *caurvus*, a *con*, & *urvus*, sive *urbus*, a quo & *urvum*, seu *urbum*, aratri curvatura, item *urbare*, & *amburvare*: qua de re dicimus in *Urbs*. Vel est *curvus* a γυρὸς vel γυριὸς, quod idem; unde & γῦρος, *gyrus*. Vel *curvus*, est a κυφὸς, *incurvus*, *gibbosus*: uti hoc a κύπτω, *propendeo*. R inseritur. Nisi, ut puto, verius, ejusdem sit originis, ac Latinum *curtus* nempe a κυρτὸς, quod Æolice sit κυρπὸς, unde *curvus*, Æoles enim quandoque T in Π vertunt: κυρτὸς autem *curvus*, *gibbus*; unde usitate Lunam, quando dimidiâ est major, vocamus ἀμφίκυρτον, hoc est, *utrimque gibbam*. Auctor autem est Cleomedes, ab recentioribus ἀμφίκυρτον additam, cum veteres solam nominarent σελήνην μηνοειδῆ, διχότομον, καὶ πεπληρωμένην.

CUSPIS, [κόπις.] acumen, seu mucro, gladii aut hastæ, a *cespite*, hoc est *virgulta*, nomen videtur accepisse Isidoro, lib. XVIII. cap. VII. Sed verisimilius paolo, qui a *cuda* derivant. Nam extima pars gladii vel hastæ cuditur, ut in acutum desinat. Et ut a *cesu*, *cuspus*, sic a *cusu*, *cuspes* erit.

CUSSILIREM, pro *ignavo*, veteres dixere: ut ait Festus. Nempe ex *cossim*, & *lirare*: Nam arantes *cossim*, hoc est, *coxim*, sive *varicitus*, incedebant, ac inter pedes habebant porcam, sive terram editiorem: pedes autem habebant in liris sive sulcis. Sic *cossigerare* apud Attium, pro *cossim aggerare*. Vide Scaligerum ad Festum, in *Cussilirem*.

CUSTOS, [κηδεμών.] a *cura*, ut vult Perottus: vel potius ex *con*, & *adsto*, quasi *coaster*, ut proprie sit συμπαραστάτης. Hinc *custodia*, & *custodio*, unde *custodela*, Festo teste, & *custodela*: nempe ut a *candeo*, *candela*; a *suadeo*, *suadela*, & similia.

CUTIS, esse a Græco κύτος, volunt nonnulli, eosque inter Adolphus Mekerchus, lib. de pronuntiatione linguæ Græcæ; probatque sententiam suam his Festi verbis: *Cutis Græcam habet originem, hanc enim illi κύτος dicunt*. Sed cum κύτος notet *cavitatem*, sive *profunditatem*; σκῦτος vero *corium*, *pellem*, τὸ τῶν δέρμα, ut Hesychius, & Suidas, interpretantur: quis non videt, pro κύτος apud Festum σκῦτος legi debere? A σκῦτος est *cutis*; ut *fallo*, a σφάλλω· *tego*, a στέγω. Sed remansit in *scutum*, de quo seorsim. Item in *Scutica*, quod ἀμείνως malim deducere a σκῦτος, quam, ut Nunnesius, a σκυτάλη. A *cutis* est *cutatus*, si credimus Rob. Titio, qui lib. X. cont. cap. V. apud Plinium, lib. XVIII. legit *bene cutatam*, pro quo in vulgaribus, *bene curatam*. Sed profecto a *cutis* non *cutatus* dicitur, verum *cutitus*; unde, *recutitus*, atque *intercutitus*, quod ipse etiam Titius ab Yvone monitus, in assertionibus suis diffiteri non potuit. Est autem *recutitus*, cui præputio refecto *cutis* retrocessit. Nam *re* hic vale *retro*. Itaque Martialis Judæos vocat *recutitos*: quamquam & istius pateat, ut liquet ex illo ejusdem, lib. IX. epigr. LVIII.

Nec rupta recutita colla mulæ.

hoc est, ἀποσκεκαρμένα. *lacera*, *cute nudata*. *Intercutitis* dicuntur mares stuprum passi, ut scribit Festus. Idem auctor, eosdem dici, *inter cutem flagitatos*. A *cutis* quoque est *intercus*, quo, Prisciano testante in VI. vetustissimi usi: ut *aqua intercus*, quam Græci ὕδερον vocant. Plautus, Frivolaria:

Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris.

Cato usus est eo adjectivo pro *intestinus*. Nam quos *intercutitos* vocari diximus, ut ibidem Priscianus testatur, Catoni dicuntur *intercutibus stupris flagitati*. Obiter addo, e Scaligeri in Priapeia notis, appellari quoque *internuculos*, quia *omne medium* veteres dixerint *nucleum*; unde Vitruvius, lib. VII. cap. I. *nucleum* quoque vocat *crustam*, sive *corium pavimenti*, hoc est, *interius pavimentum*, quod Itali vulgo *animam* appellant.

†CUTIS a Syro קוט *kut* ejusdem significationis, quod vide in Castello. At Graecum σκῦτος (unde *cutem* deducit Festus) longius a communi Orientali origine abest, quam Latinum nomen. MAZOCHIUS.

CY

CYATHUS, κύαθος, est *vas potorium*: Item est inter *liquidorum mensuras*: diciturque, juxta Suidam, a χέω, *fundo*, quasi χύαθος, quia inde liquor fundatur. Sed verisimilius est ob cavitatem sic dici ab antiquo κυάθω, pro κύω. Unde κύτος & κοτταρος, quibus *cavitas*, sive *ventricosum*, & *cavum*, significatur. Ejusdemque originis est κύββα, quod Hesychio ποτήριον. Item κυαμος, quod proprie de *folliculo*, sive *siliqua*, dicitur. Imo & inde κυτὶς, *cista*, & κύστις, *vesica*, aliaque.

CYBIUM, κύβιον, salsamenti frustum quadratum, sic dicitur a figura, quia *cubum*, sive *tesseram*, refert. Errasse in eo Plinius putatur, qui *piscem* credidit. Sic enim scribit, lib. XXXII. cap. XI. *Cybium, ita vocatur pelamis, quæ post XL. dies a Ponto in Mæotim revertitur*. Censet Salmasius, id Plinio imposuisse, quod *pelamis* in *cybia* secaretur; ut apud Athenæum Icesius refert. Plinio tamen favet & Festus: *Cybium, inquit, dictum, quia ejus medium æque patet in omnes partes, quod genus a geometris κύβος dicitur. Unde etiam tessellæ quadratæ, cubæ. Hinc & κύβιος genus piscis, quia piscantes id genus piscium, velut*

altam

aleam ludant. Ita is locus legitur in MSStis.

CYCLAS, κυκλάς. Togæ femineæ genus fuisse, ait Servius, ad illud I. Æn.

. . . . gentemque togatam.

Auro texta fuit, ut indicat Ambrosius, in passione Agnetis. Atque hinc Propertius, lib. IV. El. VII.

Hæc nunc aurata cyclade signat humum.

Certus autem erat unciarum auri numerus, quot *cyclas*, uti & vestes aliæ, habere deberet. Hinc Ælius Lampridius, in Alex. Severo: *Matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona, cum qua sacrificium facerent, & unico pallio auro adsperso, & cyclade, quæ sex unciis auri plus non haberet.* Usi etiam, Juvenal. sat. VI. & Trebellius Pollio, ubi Zenobiæ habitum describit. Cumque muliebris fuerit habitus, merito Josephus, lib. XIX. cap. I. reprehendit Caligulam, quod *cycladem*, aliaque vestimenta muliebria, indueret. Et Suetonius, de eodem ait, in vita ejus, cap. LII. *Aliquando sericatus & cycladatus in publicum processit*. Legas & de Saturnino, apud Vopiscum: *Cyclade uxoria, militibus circumstantibus, amictus, & adoratus est.* Quod ad vocis etymon, sic dicebatur, quod *circularis* esset figuræ, nempe a κύκλος, quod Cicero, lib. II. de nat. Deor. *circulum*, & *orbem*, interpretatur. Similiterque *Cyclades* ex eo nomen traxere, quod circa Delum *in orbem sita*: quam nominis causam adfert Plinius, lib. IV. cap. XII. Est vero κύκλος, a κυλίω, id est, *volvo*, unde & κύλιξ, & κύλινδρος, aliaque, de quibus suis locis.

CYDONIA mala, a *Cydone*, Cretæ civitate, unde advecta. Serenus Sammonicus:

Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris.

Plinius *lanata* vocat; Maro, *cana*:

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Ubi Servius, *Mala dicit Cydonia, quæ lanuginis plena sunt.*

CYCNUS, quasi *cignus*, a *canendo*, si credimus Isidoro, lib. XII. cap. VI. Sed plane Græcum est κύκνος, unde & quidam *cycnus* malunt, ut & *pyracmon*. Sed *cignus*, & *pyragmon*, est in vett. libris, ut quoque testatur Carrio, castig. ad lib. I. Val. Flacci. *G* vero in multis pro *C* poni auctor quoque Scaurus; estque *G* littera nova, a Spurio Carbilio inventa, ut ex eodem Scauro, ac Victorino, alibi ostendimus. Unde Græcis κύκνον dici arbitrentur, ex Etymologo, & Varino, petere licet.

CYLINDRI, κύλινδροι, ἀπὸ τοῦ κυλίνδειν, ob *volubilitatem*. Ita enim dixere, quicquid oblongum esset & & teres, instar columnæ. Itaque non solum sic vocarunt lapidem eum, quo huc & illuc sæpius volutato area adæquatur (quomodo usi Cato, Maro, aliique rei rusticæ scriptores,) sed etiam lapillos pretiosos ad ornatum muliebrem pertinentes. Meminit Plinius, lib. XXXVII. cap. V. Item Juvenal. sat. II.

Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.

Et Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. VII. *Latent in cingulis smaragdi, & cylindros vaginæ suæ solus gladius sub sinu novit*. Paullus, l. XXXII. §. ult. ff. de aur. argent. *Cum quædam ornamentum mamillarum ex cylindris triginta quatuor legasset*, &c. Differunt autem *cylindri*, & *gemmæ*, non materia, sed sola forma: quod hic Plinii locus indicat, lib. XXXVII. cap. V. *Cylindros ex iis facere malunt, quam gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine.*

CYMA, est summus ac tenerior coliculus herbarum: ac imprimis de brassicæ coliculis usurpatur. Plinium vide, lib. XIX. cap. VIII. Nunc primæ, nunc tertiæ, est declinationis: ut est apud Sosipatrum, lib. I. ac Nonium Marcellum. Utroque modo usus Columella. Sosipater censet, *cyma* esse nomen Romanum, eoque, ejus e Græcia etymon peti neutiquam oportere. Movet eum, quod Græci pro eo ὄρμενον dicant. Sed plane fallitur. Nam omnino Græcum est κῦμα. Nec tamen causam ejus appellationis perspexerunt, qui putant esse a κῦμα, id est, *fluctus*: nempe quia in hortis ac pratis summitates istæ herbarum cum ventulo commoventur, undationem fluctuum referunt. Nimis sane hoc longe arcessitum. Sed omnino est a κῦμα, significante *fœtum*: uti hoc a κύω, *utero gestare*, *pregnantem esse*: pro quo & κυεῖν dicitur, unde κύημα, quod idem ac κῦμα. Recte κύματος appellatio tributa est *summis coliculis*. Nam sunt, brassicæ, vel herbæ, tenerum germen, & ex iis enascuntur, quasi κύημα, seu *fœtura*. Hesychius: Ὄρμενος οἱ μὲν τῆς κράμβης τὰ ἐντὸς κύημα, οἱ δὲ τὸν ἄγριον ἀσπάραγον. Græcum κῦμα Becmanus deducit a כמה, quod interpretatur, *fluctuavit*, *absorpsit*. Sed priori notione ubi accipiatur, nunc non occurrit.

CYMATION, quid in architectura sit, ex Vitruvio, & ejus interpretibus, imprimis Bernaldino Baldo, discere est. Ad verbum *undulam* sonat. Est enim κυμάτιον diminutivum a κῦμα, id est, *unda*. Unde Vitruvius, quod alias *cymatium* vocat, id lib. V. cap. VII. *undam* appellat. *Pluteum insuper*, inquit, *cum unda*. Ita autem vocatur, quia ejus pars quædam est turgidior, quædam pressior, idque molliter & sine angulo, in modum aquæ undantis. Similiter *vestis cumatilis* Plauto dici putatur, in qua *undæ* exprimuntur. *Camelottam* vulgo nominant. Sed falluntur. Est enim id nomen a colore: unde eum sic περιφράζει Ovidius, lib III. de Arte:

Hic undas imitatur, habet quoque nomen ab undis.

Vide quæ hoc de colore dicimus in *Venetus*, qui idem est ac *cumatilis*.

CYMBA, quod *aquis incumbat*, dicta videtur Isidoro, lib. XIX. cap. II. Sed est Græcum κύμβη, ut Festus recte docuerat. Hoc autem venit a κύμβος, quo, Hesychio teste, signatur κοῖλος μυχὸς, *cavus recessus*. Estque a κύπτω, unde & κυφὸς, hoc est, περιφερὴς, *rotundus*. A κύμβη est κύμβιον, εἶδος ποτηρίου παραπλησίου τῷ σχήματι πλοίῳ, ὃ καλεῖται κύμβη, ut ait Etymologus. Similiter Festus: *Cymbium, poculi genus, a similitudine navis, quæ dicitur cymba, appellatum*. Virgilius usurpat:

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

CYMBALUM, κύμβαλον, a κύμβος, hoc est, *cavitas*: qua de voce in *Cymba* dictum. Non audiendus Isidorus, lib. III. cap. XXI. ubi ait: *Dicta cymbala, quia cum ballematico simul percutiuntur. Ita enim Græci dicunt cymbala ballematica.* Ubi *ballematica* dixit *saltatoria*, sive *saltationi idonea*. Sane posteriores Græci βαλλίζειν dixere pro ἅλλεσθαι. Glossæ Græco Latinæ: βαλλίζω, *salto*. Imo quod imprimis ad Isidori locum illustrandum facit, apud Suidam legas: βαλλίζειν, τὰ κύμβαλα κρούειν, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνων ἦχον ὀρχεῖσθαι. Gallis hodieque *bal*, saltatio: *baller*, saltare.

CYNANCHE, κυνάγχη, quasi dicas *canis ancina*: Nam proprie κυνάγχη est, cum, laxata cervicis vertebra, eoque lingua suis sedibus mota, cogitur æger, perpetuo hiare, & canum in modum linguam exerere: ut ex Aëtio ait Foësius, in Hippoc. OEcon.

CYNIPHES, (ut Isidorus ait, Orig. lib. XII. cap. ult.) *muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plaga superbus populus Ægyptiorum cæsus est*. Similiter Augustinus, lib. III. de Trinit. cap. VII. Orosius quoque, lib. I. cap. X. *ignitos cyniphes appellat*. Apud vulgatum interpretem, Exodi VIII. XVI. XVII. & Psal. CV. XXXI. legas *cinipbes* per *I*, & melius fortasse; nam Græce est σκνῖπες, κνῖπες, & κνῖφες, unde Latini inserto *I*, *cinipbes* fecere. At *Y* cur insererent caussa non erat, cum ea Græca sit litera. Videtur autem κνίψ dici a κνιπεῖν, id est, ξύειν, *radere*.

CYNODONTES, κυνόδοντες, *dentes canini*, qui primores, sive incisores, a molaribus dividunt, inque maxilla utraque gemini sunt. Cave imponat Isidorus, lib. XI. Originum, cap. III. ubi de portentis agens inter ea refert *Cynodontes*, atque ita vocari ait, *quibus gemini procedunt dentes*. Verba ea esse ex Solini cap. IV. recte in notis suis vidit Jacobus du Breul. Sed Isidorus non intellexit Solinum. Neque enim Solino de hominibus, sed dentibus, sermo est. *Scinodontes*,

nodontis, quod in quibusdam eſt Iſidori libris, & *σχιζόδοντις*, quod aliqui reponunt, plane ſunt nihili voces.

CYNOSBATOS, *κυνόσβατος*, a *κυνὸς*, hoc eſt, *canis*, & *βάτος*, hoc eſt, *ſentis*, *ſpina*, *rubus*. Columella, lib. XI. cap. III. *ſentem canis* a Latinis quoque appellari ait. *Cinosbaton* nominat Plinius, lib. XXIV. cap. XIV. ubi ab aliis *cynoſpaſton*, item *neuroſpaſton* dicit nominari. Belgæ appellant *eglentier*. Magis enim placet ſententia Conr. Geſneri, & Hadr. Junii, quam R. Dodonæi, qui *eglenterium* putabat eſſe *roſam Græcam* Plinii. Nam *eglenterium* fragrantem reddit odorem, quem nullum *roſæ Græcæ* tribuit Plinius.

CYPRINVS, *κυπρῖνος*, ἢ *κύπρινος*, pro quo corrupte apud Athenæum *κυπριανός*. Nomen habere Geſnerus opinatur a *Cypride*, hoc eſt, *Venere*, quia piſcis ſit fœcundus: quippe qui de anno ſexies pariat.

CYTHISVS, vel potius *Cytiſus*, *κύτισος*, ita dicitur ab urbe *Cythiſa*: ut quidem cenſet Servius, ad I. Ecl. *Cythiſus*, *genus fruticis vel herbæ*, *quæ naſcitur inter campos & ſylvas*, *in Cythiſa civitate*. Junius Philargyrius idem tradit: ſed *Cythiſam* inſulæ nomen facit. Puto autem utrumque falli, cum Geographorum nullus *Cythiſæ*, ſive urbis, ſive inſulæ, meminerit. Niſi potius librarii error eſt, ac utrobique reſcribendum *Cythno*: quæ juxta Atticam & Eubœam inſula eſt, in qua *cythiſus* inventa. Plinius, lib. XIII. cap. XXIV. *Inventus hic frutex in Cythno inſula: inde tranſlatus eſt in omnes inſulas, mox in urbes Græcas*. A *Cythno* igitur *cythiſo* nomen videtur.

D A

DACNADES, *δακνάδες*, *εἶδος ὀρνέων*, ut ſcribit Heſychius, nempe a *δάκνω*, hoc eſt *mordeo*. Cauſſam nominis docet Feſtus. *Dacnades* inquit, *ſunt avium genus*, *quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire ſoliti ſunt*, *quæ vellicando morſicandoque & conturiendo aſſidue*, *non patiuntur dormire potantes*. Intelligit Feſtus coronas quibus potatores caput cingebant, quia exiſtimarentur prohibere ebrietatem, ac jam ebrios factos reddere ſobrios: quam moris hujuſce cauſſam adfert auctor Geopon. lib. VII. cap. XXXIII. Ἀπονήφειν ποιοῦσι τοὺς μεθύοντας στέφανοι ἀπὸ ποικίλων ἀνθῶν ἐπιτιθέμενοι τῇ κεφαλῇ. *Δάκνω* eſt ab Hebræo דכא, quod eſt, *conterere*, *contundere*; vel דקק, quod ejuſdem ſignificationis eſt.

DACTYLVS, pro *fructu palmulæ* legas apud Apitium, & alios. Imo & Plinium, ſi vulgatis codd. ſtandum, lib. XIII. cap. IV. Sed aliter libri vett. Nec ejus ætate vel Latini, vel Græci, ſic loquebantur. Poſteriores vero ſic *palmulas* dixere. Suidas: *Δάκτυλοι παρὰ πολλοῖς οἱ βάλανοι τοῦ φοίνικος*. Sic vero *palmulæ* genus dixere, quia oblonga gracilitate digitum referret. Nam *δάκτυλος*, *digitus*: uti *δακτύλιος*, *annulus*, *digitum ornans*, unde *δακτυλιοθήκη*, *dactyliotheca*, apud Plinium & Juriſconſultos, *theca annulorum* cauſſa parata. Unde digitus *δάκτυλος* dicatur, docebit Etymologici magni auctor. Eſt & pedis nomen anapæſto contrarii. Nam *dactylus* conſtat prima longa ac ſecunda tertiaque brevi: anapæſtus prima ſecundaque brevi, ac tertia longa. Itaque & *ἀνάπαιστος* dictus *παρὰ τὸ ἀναπαίειν τὸν δάκτυλον*, *a repercutiendo dactylum*: unde idem *antidactylus* nominatur. *Dactylus* autem ſic vocatur, quia, uti *digitus*, tribus conſtat artubus, uno longiori, ac duobus brevibus. Alii tamen ſic dici putant a *Dactylis*, aſſeſſoribus Matris Ideæ. Diomedes de hoc pede: *Ab Idæis Dactylis*, *quos Curetas*, *ſive Corybantes*, *poëtæ appellant*. *Hi namque in inſula Creta Jovem cuſtodienda*, *ne vagitu ſe parvulus proderet*, *luſus excogitato genere*, *clypeolis aneis inter ſe concurrentes*, *tinnitu æris illiſi*, *rhythmica etiam pedis dactyli compoſitione celavere vocem infantis*. Ubi videmus pro iiſdem haberi *Dactylos*, *Curetas*, & *Corybantas*. *Dactylos* ita dictos putant, quia numerum digitorum æquarent, ut quidem Euſtathius tradit. Alteram etiam cauſſam addit Pollux, quod, uti homo per digitos, ita Rhea per illos miniſteria ſua exſequeretur. *Curetes* dicti *ἀπὸ τῆς κουρᾶς*, hoc eſt, *tonſura*: uti vicini illis, quod intonſa ſervarent capita, vocati *Acarnanes*, ab *α στερητικῷ*, & *κείρειν*, quod eſt, *tondere*. Utrumque *ἔτυμον* legas apud Strabonem, in X. Ubi & alia *Curetum* etyma adducit. Atque ibidem agnoſcit ex quorundam mente, non *Curetas* ſolum, & *Idæos Dactylos*; ſed etiam *Corybantas*, *Telchinas*, eoſdem credi, vel ſaltem parum differre. *Κορύβαντες* autem dicuntur *ἀπὸ τοῦ κορυπτοντας βαίνειν*, quod *inter ſaltandum capita jactarent*; unde & *Cybele* ipſa nomen accepit, *ἀπὸ τοῦ κυβιστᾷν*, quod eſt, *in caput rotari*, uti petauriſtæ ſolent: niſi malis a *Cybella*, Phrygiæ oppido, vel *Cybelo*, primo ſuo ſacerdote, vel Phrygiæ monte, quem incolebat: unde quidam apud Maron. III. Æn. legunt:

Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiaque æra.

Ubi Servium vide. Vel ita dicti *Corybantes παρὰ τὰς κόρυθας*, quod *capitibus* eſſent *galeatis*: vel a *κρύβω*, quod eſt, *κρύπτω*, quod Jovem naſcentem æris pulſu *occultarunt*: vel a *κόρη*, hoc eſt, *oculi pupilla*, quia, cum Jovis eſſent cuſtodes, *oculis dormirent apertis*: unde *κορυβαντιᾷν* dicuntur, qui ſimiliter dormiunt. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Patentibus oculis dormiunt lepores*, *multique hominum*, *quod corybantian Græci dicunt*. Poſtremum etymon amplexus etiam Hermolaus, in Gloſſis Plinianis. Quidam etiam, ſed inepte, a *chorea* deducunt, propter illos Lucretii verſus, lib. II.

Dictæos referunt Curetas, qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultaſſe feruntur;
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulſarent æribus æra.

Porro quod ab hiſce *Idæis Dactylis* pedi *dactylo* nomen eſſe tradiderunt, id non magis abſurdum eſt, quam ab iiſdem *Cretenſibus pyrrichium* dici, nempe a *Pyrricho Cretenſe*, qui *pyrrichen* invenit. Imo nihil manifeſtius, quam ab iis *Creticum* ſic dici. Diomedes: *Creticus quoque*, *quia Cretes ſaltando rhythmica ejus compoſitione utebantur*.

DÆDALVM, vocatur quicquid eſt artificioſe varium, & affabre factum. Gloſ. vett. *ποικίλον*, *dædalum*, *varium*. Ita Ennius Minervam, Lucretius Tellurem, Maro, in ſeptimo, Circen, *dædalam* dixit. Videtur ea vox eſſe a ſummo artifice *Dædalo*, Icari parente, ad quem, ut auctorem, referebantur omnia *ξόανα*, ſive *ſimulacra*, ac imprimis *αὐτοκίνητα*, ſive *αὐτόματα*, qualis Architæ columba. Sane generatim omnia *ſimulacra lignea*, *δαίδαλα* vocabantur, teſte Pauſania. Proprie autem ſic dicebantur, quæ cum naturaliter moveri videantur, tamen non per ſe, ſed arte, hoc faciunt. Fiebat hoc infuſo argento vivo, qua ratione ligneum Veneris ſimulacrum *αὐτόματον* a *Dædalo* factum eſſe tradit Themiſtius, paraphraſi prima *εἰς τὸ περὶ ψυχῆς*, pag. LXVIII. Aliis tamen videtur, non opus a *Dædalo* ſic appellatum, ſed *Dædalus* ab opere; volunt enim artificem ſic dictum eſſe a *δαίω*, id eſt, *ſcire*, vel *δαιδάλλειν*, quod eſt, *variare*. Et pro hac ſententia eſt Feſtus, voce *Dædalum*. Quæ proprie ſint *Dædala*, & quo nomine *Dædalus* maxime fuerit in admiratione, pluribus explicatum invenies apud Joſ. Scalig. animadverſionibus Euſebianis ad annum DCCXXXVII. hoc eſt, pag. XLIII. col. utraque.

DÆMON, *δαίμων*, quaſi *δαήμων*, *ſciens*, *gnarus*, a *δαίω*, *ſcio*, quod ידע, hoc eſt, *ſcio*, a quo & *ἰδεῖν*. Hoc *τοῦ δαίμονος* adducit Plato, in Cratilo: Servius, in III. Æn. & Macrobius, lib. I. Sat. c. XXIII. Sed hic alia etiam etyma ſuperaddit: *Aut*, inquit, *ut Poſidonius ſcribit in libris*, *quibus titulus eſt*, *περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων*, *quia ex ætherea ſubſtantia parta atque diviſa qualitas illis eſt*: *ſive ἀπὸ τοῦ δαιομένου*, *id eſt*, *καιομένου*: *ſeu ἀπὸ τοῦ δαιομένου*, *hoc eſt*, *μεριζομένου*. A *δαίμων* eſt *δαιμόνιος*. Tertullianus, in Apologetico, cap. XXXII. *Neſcitis*, *genios dæmones dici*, *& inde diminutiva voce dæmonia?*

Dalivus, quid sit, exponit his verbis Festus: *Dalivum* (ita & MSSti) *supinum ait esse Aurelius. Ælius stultum*. [Δαλὸς, μωρός. Hesych.] *Oscorum quoque lingua significat insanum. Santra vero dici putat ipsum, quem Græci δείλαιον, id est, propter cujus fatuitatem quis misereri debeat*. Itaque & in Glossis hanc vocem reponit Scaliger, ubi vulgo: *Daunum*, ἄφρονα. Et *Davus*, ἄφρων, ἄπορος. Forte κατὰ μετάθεσιν ex δείλαιος, sive Æolico δείλαιδος est *Dalivus*. Δείλαιοι, μάταιοι, ut exponit Hesychius. Affine *dalvo* est Germanicum & Belgicum *dol*, vel *dul*, id est, *insanus*.

†**Dalivum** apud Festum interpretatur Aelius *Stultum*. Tum addit Festus: *Oscorum quoque lingua significat insanum*. Ne dubita, quin Dalivus sit a verbo Hebr. דלה *dalah*, quod *haurire* & *exhaurire* significat, ut *Dalivus* is sit, cui mens exhausta sit. Rem ita esse, certe declarat, quod idem verbum Arabice *insanire* primario notat, & quod ducta inde nomina *insanum* signant. Nam radix דלה *daliha* in omnibus Arabicis lexicis exponitur *Mentis impotem fieri*. At haec insaniae significatio fort. in Heb. *exhauriendi* notione fundatur. In vocibus autem Oscis sive Tuscis (qualis Dalivus) litteris radicalibus non importune I & V adduntur; quia quarum tertia radicis est *He*, eae *Jod* & *Vau* non raro adsciscunt. Mazochius.

Dalmatarum *chiridotas* legas apud Spartianum in Pertinace. Vestis primo delicatiorum fuit, posteaque vestis facta *sacerdotalis*. Unde legas in veteribus Glossis: *Dalmata, vestis sacerdotalis candida, cum clavis purpureis*. Eadem & *Dalmatica* vocatur. Ut in vita Cypriani: *Cum se Dalmatica expoliasset, ad lineam stetit*. Erant tunicæ manicatæ: unde opponuntur *colobiis*: quæ tunicæ erant sine manicis. Caussam nominis indicat Isidorus, lib. xix. cap. xxii. *Dalmatica vestis primum in Dalmatia, provincia Græciæ, texta est, tunica sacerdotalis candida, cum clavis ex purpura*. Hinc *Dalmaticatus*. Lampridius, in Commodo: *Dalmaticatus in publicum processit*. Et in Heliogabalo: *Dalmaticatus in publico post cœnam sæpe visus est*. Nempe hoc turpe principi Romano: quia Romani veteres *colobiis* usi, hoc est, tunicis absque manicis: ut monet Servius, in illud ix. Æn.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Ajunt, *Dalmaticam* esse sacerdotalem vestem cœpisse, temporibus Sylvestri. Sed obstare videtur, quod, in Cypriani vita, earum fiat mentio: uti dictum. Erat vero *Dalmatica*, exterior episcopi & sacerdotis vestis: uti *birrus*, interior. De *birro* diximus in *Burrus*.

Dama, sive *damma*, timida pavidaque a poëtis jure vocatur: eoque Isidoro, lib. xii. cap. i. dici ita videtur, quia de *manu* fugiat. Sed eapse de caussa, paullo saltem verisimilius, derives a δεῖμα, hoc est, *metus*, *terriculamentum*, quod a δείδω, *timeo*. Verius autem est, venire *damma* a ζορκάς. Gloss. *damma*, δορκάδες, ζορκάδες. Nempe pro ζορκάς Siculi dixerint ταρκάς, unde *dama*. Nam *T* & *K* commutari, ostendit quod dicitur ὄρνιθες & ὄρνιχες, & similia. Quæ sint veterum *damæ*, & ut diversæ sunt *platycerotes*, docebit Salmasius, in Solinum.

Damium, sacrificium dicebatur, quod fiebat in honorem *Damiæ* seu *Bonæ Deæ*. Festus sic dici ait per ἀντίφρασιν, quasi minime δημόσιον· nam in operto fieri soleret. Idem etymon secutus Turnebus, notis ad lib. ii. Ciceronis, de legg. Sed omnino sic vocatum, quia fieret pro δήμῳ, sive *populo*: unde de hoc ipso sacrificio sic Cicero, lib. i. epist. ad Atticum: *Credo enim te audivisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret, venisse ibi muliebri vestitu virum*. Et Juvenalis, lib. iii. Satyra iii.

Pro populo faciens, quantum Laufella (alii *Saufeia*) *bibebat*.

Quem versum non intellexit vetus interpres, cum interpretatur, virginem Vestæ sacrificantem. Fiebat Romæ id sacrificium a consulis uxore in ædibus consulis, aut interdum etiam (puta consule absente, aut non habente uxorem, aliave obstante caussa,) apud Prætorem, ut Dio testatur, lib. xxxvii. atque id quoque factum, cum a Clodio polluta sunt sacra, testatur Cic. lib. i. ad Att. ep. x. De sacrificio hoc illustris est locus apud Arnobium, l. v. *Fadam igitur Fatuam* (sic vett. lib.) *Bona quæ dicitur Dea, transeamus: quam myrteis cæsam virgis, quod marito nesciente seriam meri ebiberit plenam, Sextus Clodius indicat sexto de Diis Græco* (sic recte emendant, quando Græca scripserat Clodius,) *signumque monstrari, quod cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora constituatur obtecta: nec myrteas fas sit inferre verbenas, sicut suis scribit in caussalibus Plutarchus*. Ubi *caussalia* Plutarchi vocat ejus *Problemata*, in quibus hoc de Bona Dea legitur. Aliter tamen hæc narrat Macrobius, i. Saturn.

†**Damium** (inquit Festus in hac voce) *sacrificium, quod fiebat in OPERTO in honorem Bonae Deae*. Tuscum id nomen fuisse arbitror, utpote obscuram sacrorum vocem, & omnino Orientalis originis. Syris דומא *Dumo*, *tectum* significat: & Damium In Operto fiebat. Sed refragantur Glossae Philox. in quibus id sacrum ὑπαίθριον fuisse dicitur, id est *sub dio* factum. Quare, deserta originatione Syriaca, alia est ratio ineunda. Sed prius Festi cetera videamus. *Dictum a contrarietate* (h. e. per ἀντίφρασιν) *quod minime esset δημόσιον id est publicum*. At Festum dupliciter criminatur Scaliger, tum quia In Operto fieri dicat id, quod Glossis est ὑπαίθριον, tum quia negat Festus fuisse *publicum*, quod Cicero in i. ad Att. & Juvenalis *Pro populo fieri* dixerint: quare non ἀντιφραστικῶς sic appellatum, sed a δῆμος sive δᾶμος (quia pro populo fiebat) vult *Damium* nuncupatum. Sed Scaligeri utraque criminatio facile diluitur. Negat Festus, id sacrum fuisse *publicum* non ea sententiâ, quasi minus *pro populo* fieret, sed quod non *in publico*, sed In Operto h. e. in abdito fieret (quo pertinet illud Juven. vi. 313 *Nota Bonae SECRETA deae*, negato aditu viris): quae sane Publici notio ab aevo Festi minime abhorret: simul intelligis illud Festi *In operto*, esse *minime publicum*, sive esse clam viris, non vero esse *sub tecto*, quia ὑπαίθριον Philoxeno dicitur. Dilutis Scaligeri criminibus, & antiphrasi (quam vox de Graeco ducta pepererat) amotâ, nunc veriloquium ex vero h. e. ex Oriente (ex quo quidquid est Tusci, redundavit) petamus. Nam facile potuit vox *Damium* ab Hebr. & Chald. דום *Dum*, quod est *silere* (cujus verbi praeteritum ac participium est דם *dam*) oriri; quia ea sacra silentio tegebantur. Hoc quidem etymon simplicius placet. Tamen potest etiam a vocabulo Hebr. דם *dam*, quod *sanguinem* significat, eadem illa vox proficisci: nec tam propter hostiae sanguinem (quia hostiae mactatio huic cum sacris aliis communis erat) quam propter *Vvae sanguinem* (nota est ea apud Orientales vini appellatio, in Psalmis aliisque Scripturis obvia; ac vide quae infra dicentur in Taminia) h. e. propter *vinum*, quod affatim in eo sacro a matronis epotabatur; unde illud Juvenalis Sat. ix. 117. *Pro populo faciens, quantum Laufella bibebat*: & de eisdem sacris in vi. 314. *Vinoque feruntur Attonitae*: postremo ii. 86. *Atque Bonam tenerae placant abdomine porcae, Et magno cratere deam*. Causam ritus hujus sic narrat ex Sex Clodio Arnobius Lib. v. *Fatuam* (id enim nomen Bonae Deae fuit) *myrteis caesam virgis, quod marito nesciente seriam meri ebiberit plenam . . . . signumque* (facti illius) *monstrari, quod cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora constituatur obtecta; nec myrteas fas sit inferre verbenas*. Ab eo igitur *uvae sanguine* sacrum id Damium (imo & Dea ipsa Damia, quod & Festus ibidem docet) dicebatur. Nec mirum est, vinum dictum fuisse *uvae sanguinem*; quippe cum, teste Macrobio i. 12. in eo sacro vinum *in templum ejus non suo nomine soleat inferri, sed vas, in quo vinum inditum est, mellarium nominetur*,

netur, & vinum LAC nominetur. At, inquis, *LAC* vinum illud, non *sanguis* dicebatur. Equidem suspicor, quamdiu a Tuscis facrum Damium peragebatur, vinum illud Dam i. e. *sanguinem* uvae dictum. At Romani deinde (hoc licet retento facri Damii vocabulo, largaque compotatione, & insuper ut vinum non suo nomine fed *sanguis* vocaretur) ceterum, nequa effusi sanguinis suspicio manaret, pro *sanguinis* vocabulo, cujus vera notio eos fugiebat, Laetis nomen libentius usurparunt. Sed horum plura quin pro conjecturis habeantur, non moror. Mazochius.

Damnum puto a δάνειον, qud est, *fœnus*. [δαμιὸν δανόν Hesych.] Vel potius a δαπάνη, hoc est, *sumtus*, *impendium*; unde in libris veteribus legitur *dampnum*. Verum ut hic fortasse *P* ferri queat, nullam video rationem, cur id locum habeat in *hiempi*, *tempto*, atque aliis id genus, quæ & ipsa per *P* scribuntur in veteribus monumentis. Ridicule vero Cornelius Fronto, qui *damnum* a *dando* dictum ait, ita enim scribit: *Compendium ad pondus pertinet: dispendium deteritur in ponderibus: damnum dat omnibus: detrimentum usu tritum: jactura quod jacitur ex onere navis*. Nisi, quod suspicor, pro *dat*, legendum *demit*, ut *damnum* sentiat a *demendo* dictum, quia *damnum* sit rei diminutio, unde *damna Lunæ* legimus apud Agellium, lib. xx. Noct. Att. cap. viii. Hanc conjecturam mirifice confirmat, quod idem etymon ante attulerat Romanorum doctissimus Varro, cujus hæc verba, lib. iv. de L. L. *Damnum a demtione, cum minus re factum, quam quanti constat*. Ac similiter Isidorus, lib. v. Originum, cap. xxvii. Ita *damnum* dicetur, quasi *demnum*. Sed verum est etymon, quod ante adferebamus. Nam prius a δαπάνη, mutato genere, ut in aliis multis, *dapinum* dixere: quomodo & e δαπανᾶν fecerunt *dapinare*; non a *dapibus*, ut vulgo putant. Plautus, Capt. Act. iv. ii. *Æternum tibi dapinabo cibum, si vera autumas*; *A* in *I* conversum, quomodo a πατάνη est *patina*; a βάσκανος, *fascinus*; a ῥυκάνη, *runcina*; ab ἀφάνναι, *apinæ*, &c. Postea e *dapinum* extritum *I*, quo nihil pene usitatius. Sic *flamen* est e *filamen*, & *cautor*, *fautorque*, prius fuere *cavitor*, *favitorque*; quosque *soldatos* vocant Itali, Celtæ, Belgæ, hi *solidati* dicuntur Vegetio, Frontino, & aliis. Nec exemplo caret, quod *P* abjectum, *M* insertum. Nam similiter ab ὕπνος est *somnus*. Hæc fusius prosecuti sumus, quia vidimus virum eruditum, qui etymon id riderer, ut longe nimis arcessitum. Sed profecto non omnes de hoc studiorum genere judicare possunt. A *damnum* est *indemnis*, unde *indemnitas*. Utrumque legas apud vett. Jurisconf. A *damnum* quoque est *damno*. Caussam adfert Quinctilianus, declamat. cxx. ubi dum dixisset, *damnum esse amissionem eorum, quæ habueris*: paulo post subjicit: *Mihi ex hoc, quod plerisque criminibus, pecunia pœna imponebatur, appellatio etiam Damnatio videtur*. A *damno* est *damnas* κατὰ συγκοπὴν pro *damnatus*. Nebrissensis putabat, ubique pro *damnas* reponendum *damnatus*. Quidam etiam *damnes* legendum ajunt, qua ratione *copis* dicitur pro *copiosus*. Sed *damnas* quoque est in Pand. Flor. Imo Charisius citat, lib. i. *Damnas, ut cujas, nostras, & cujatis, nostratis, an quid esse dicemus? nam & interpretatio ejus damnatum participium facit*. Agroetius item, lib. de Orthographia, ait, *Damnas* esse juris vocabulum. Ac similiter Servius, in xii. Æn. *In jure*, inquit, *cum dicitur, damnas esto, hoc est, damnatus es, ut des; hoc est, damno te, ut des, neque alias libereris*. Legimus quoque apud Fabium, lib. vii. cap. ix. *Heres meus uxori meæ damnas esto argenti, quod elegerit, pondo centum*. Item: *Heres meus dare illi damnas esto omnia sua*. Compluria etiam loca ex antiquis legg. ac Senatusconsultis suggeret Brissonius, lib. de verborum significat. Sed sæpe hæc vox in vulgatis codd. corrupta est. Uti apud Agellium, lib. vii. cap. xv. *Brutum solitum dicere: furti damnatum esse, qui jumentum aliorsum duxerit, quam quo utendum acceperit*. Ubi vulgo *damnatum*. Sed *damnatem* in suo quondam codice, quem habeo, manu adscripsit Jos. Scaliger. Gloss. vett. *Damnas esto*, ὀφειλέτης. Sed hic quoque *damnacete* editum est. Petrus Colvius, notis in Sidonium, pag. lxii. annotavit, ut *prægnas* pro *prægnans* legitur, sic *damnas* dici pro *damnans*. Sed abunde eum refutant, quæ hactenus diximus.

†Damnus est *Equus* eademque vox Tyrrhenorum peculiaris, si credimus Hesychio scribenti: ΔΑΜΝΟΣ, ἵππος, Τυῤῥηνοί. Fortasse ἵππος heic ponitur pro *equitatu* aut *equili*. Certe Hebr. רמן (*domen*) *stercus* & *fimum* significat, quod in equitatu aut stabulis plurimum est. At ne dubita, quin Hesychius *Rho* cum *Delta* commutatum repererit pro consuetudine Tuscorum unum cum altero confundentium, ut sit Damnus pro Rhamnus. Vide mox in Dea pro *Rhea*. *Rhamnus* autem ad equites *Rhamnenses* pertinet; ac venit id nomen a רם *ram*, i. e. *Celsus*: unde Horatius κυρίως dixit: *CELSI* (nimirum de significatione *Rhamnensium* edoctus) *prætereunt austera poëmata RHAMNES*, i. e. equites. Mazochius.

Dapes, regum esse; *epulas*, privatorum, scribit Servius ad i. Æn. Idem tamen ad iii. Æneid. scribit, *Dapes*, esse Deorum; *epulas* hominum. Sed neque regum solum sunt, neque deorum: sed eo nomine intelliguntur omnes magnifici & opipari apparatus. Est ea vox forte a δαίς, quod idem notat. Itaque Homericum illud Od. α. τίς δαίς, τίς ὅμιλος, ὅδ' ἔπλετο, id sic expressit Livius Andronicus, apud Priscianum, lib. vii. *Quæ hæc daps est? quis festus dies?* Probat quoque hanc originem Festus: *Daps apud antiquos dicebatur res divina, quæ fiebat aut hiberna semente aut verna; quod vocabulum ex Græco deducitur, apud quos id genus epularum δαίς dicitur. Itaque & dapices se acceptos antiqui dicebant, significantes magnifice; & dapicum negotium, amplum ac magnificum*. Sed cum *daps* prius fuerit, *dapis*, ut *trabs*, *trabis*; *mens*, *mentis*; *plebs*, *plebis*: fortasse verius erit *dapis*, sive *dapes*, esse a δαπάνη, ut proprie sonet *convivium opiparum ac sumtuosum*. Sane similiter a δαπανᾶν, est *dapinare*, de quo diximus in *damnum*. Δαπάνη vero est a δάπτω, hoc est, *voro*; unde & δαπτικὸς, a quo *dapticus*, non ex *dapaticus*, uti putant. Ejus vocis significationem jam ex Festo attulimus. Ab eodem est δαψιλὴς, unde *dapsilis*. Plautus Mostell. Act. iv. ii. *Dapsiles sumtus facit*. Et Pseud. Act. i. Sc. iv. *Dictis dapsilis*, hoc est, *verbis beneficus*. Hinc δαψιλῶς, ut δαψιλῶς ζῆν apud Xenoph. Latinis id est *dapsile*, ab antiquo *dapsilus*, pro *dapsilis*. Pomponius apud Nonium: *Quid nunc vis fieri? verrem sume dapsilo ac dilucide*. Sed & pro eodem *dapsiliter*, a *dapsilis*, dicebatur. Nævius, in Corollaria apud Charisium: *Ultro meretur, quamobrem ametur, ita dapsiliter suos amicos alit*.

Dardanarius, in Philoxeni Glossis exponitur παντοπώλης, παντομετάβολος, σιτοκάπηλος. Est qui Latinis *incendere* vel *excandefacere annonam* dicitur. Odiosissimo hominum generi odiosissimum nomen fecere a *Dardano* insigni mago, quasi nempe *Dardaniis*, hoc est, *magicis artibus*, annonam in horrea sua converterent: eorum instar qui in legibus xii. Tabb. dicuntur ex alienis agris pellicere fruges. Hanc nominis caussam adfert Turnebus, lib. ix. Advers. cap. xvii. *Dardani magi* meminere Plinius, lib. xxx. c. i. Appuleius, Tertullianus, Eusebius, lib. ii. Præparat. Evang. Etiam Columellæ est, lib. x. *Dardaniæ veniunt artes*.

Dardanium, sive, ut in aliis Plinii libris, *Dardanum*, est aureum brachiorum ornamentum, ita a *Dardanis* dictum. Plinius, lib. xxxiii. cap. iii. *Cujus sceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per annulos fecit: ut habeant in lacertis jampridem & viri; quod e Dardanis venit: itaque & Dardanium vocatur*.

Daricus (ut in nomenclatore suo monet Hadr. Junius,) non a *Dario* Xerxis patre, sed ab antiquiori

quinri Persarum percussus est, nomenque accepit. Erat nummus aureus, ut ex Herodoto constat. In pretio ejus falsus Budæus, Glareanus, Agricola, Hadr. Junius, in Nomenclatore suo, pluresque alii. Valebat enim quadraginta *drachmis* Atticis, quod Belgicæ monetæ fuerit octo Caroleia, siquidem *drachma* idem est quod *denarius*: de quo alibi dictum. Tantum valuisse *Daricum* ostendit Josephus, qui, lib. III. Antiquitatum, decem auri siclos juxta siclum Sanctuarii, interpretatur decem *Daricos*. At siclus Sanctuarii valebat quatuor *drachmis* Atticis: quod ex Josepho & Hieronymo constat. Attica autem auri *drachma* valebat decem *drachmis* argenteis; quod ex Hesychio discimus. Plura argumenta pro hac sententia vide apud Stanislaum Grsepsium, in epitome Budæana.

DASYPVS, δασύπους, a δασύς, *hirtus*, τετριχωμένος· & πούς, *pes*: q. d. *hirtipes*. Leporem sic vocari Suidas putat. Sed distinguit Aristoteles, lib. I. Hist. Animal. cap. II. ubi inter meticulosa animalia reponuntur ἔλαφος, λαγὼς, δασύπους. Et Plinius, lib. VIII. c. LV. *Lepus solus præter dasypodem superfetat*. Quare apud Aristotelem Gaza, & Cæsar Scaliger, δασυπόδα vertere malunt *cuniculum*.

D E

DE, prius fuit *di*, vel *dis*, ut *pre* fuit *pri*, vel *pris*, unde *prior*, *primus*, *pridie*, *privignus*. *Di* vel *dis* δια, quod in compositione idem significat: ut διαφέρειν, *differre*; διαφωνεῖν, *dissonare*. Vel erit a δίς, id est *bis*. Nam si quid deducatur, *duo* fiunt, quæ unum erant. Sane in *deduco*, *detraho*, *demo*, & similibus, manifesta divisio est. Posteriorem sententiam amplexus Cæsar Scaliger, de caussis L. L. c. CLV.

†DE præpositio Latina ex articulo Chaldaeo Syroque ד *De* derivata: quod in pluribus habet usum Latino DE respondentem. MAZOCHIVS.

†DEA cur (teste Hesychio) ab Etruscis diceretur, quae *Rhea* erat, dictum fuit in Tyrrhenicis Diatr. v. §. 2. ubi de pronuntiatione litterarum D & R. *Rhea* quoque Tuscum nomen est; cujus etymon vide infra in RHEA. MAZOCHIVS.

DECALOGVS, οἱ δέκα λόγοι, ut est Exod. XXXIV. XXVIII. quæ & δέκα ῥήματα, Deut. IV. XIII.

DECANVS, & *decurio*, sunt a *decem*. *Decanus* autem in exercitu dicebatur, qui decem præerat militibus, ita ut ipse esset undecimus, ac caput contubernii. Itaque, cum in centuria decem fuerint *decani*, sub uno vexillo fuere pedites centum & decem. Vegetius, lib. II. cap. XIII. *Centuriæ in contubernia divisæ sunt: ut decem militibus sub uno papilione degentibus, unus præesset decanus, qui caput contubernii nominatur*. Qui autem in pedite est *decanus*, is in equite primo fuit *decurio*. Cumque turma fuerit equitum triginta, terni fuere in ea *decuriones*, quorum singuli *decuriæ*, hoc est, *decem* equitibus, præessent: unde δεκαδάρχας nominat Polybius, quos a Latinis δεκουρίωνας vocari ait. Idem indicat Varro, lib. IV. de L. L. *Decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni*. Postea res mutata, nomen mansit. Nam etiam cum, ut in pedite manipuli, sic in equite *decuria*, negligebantur; tamen is, qui turmæ toti præesset, *decurio* vocabatur: ut testatur Vegetius, lib. II. cap. XXIV. Sed de voce *decurionis* plura separatim. [vide Salmasium de *climactericis*, qui tamen non persuadet. Malo a δέκα, δεκας, δέκαν. unde δεκανὸς &c.] A militia vox *decani* translata ad sacram militiam. Imo genethliaci veteres etiam utebantur pro *præside decem partium signi*. Nam signum continet gradus triginta. Quibus tres præerant *decani*: ita ut *decanus* quisque decem partibus præesset. Sic voce *decani* utitur Firmicus: imo Δεκανὸν vocat etiam Hephæstion Thebanus. Nempe a δέκα est δεκανός. Singulis vero *deconis* terna applicabant numina, quæ λειτουργοὺς dixere Græci, quod Glossæ etiam *munifices* exponunt. Vide Firmicum, lib. II.

DECAPROTI, Ulpiano, qui Ciceroni, pro Rosc. Amer. *decemprimi*: *Itaque decurionum decretum statim fit, ut decemprimi statim proficiscantur ad L. Syllam*. Ac quemadmodum δεκάπρωτοι, ita & dicere πεντάπρωτοι. Ciceroni, in Verrinis, appellantur, *quinqueprimi*. *Magistratus*, inquit, *& quinqueprimi accitu istius evocantur*. Dixit quoque εἰκοσάπρωτοι, *vigintiprimi*. *Decaprotus* autem non fuisse magistratus, ex eo liquet, quod Ulpianus ait, minores fuisse annis XXV. Nam ante annum quintum & vigesimum nemo capessere poterat Rempublicam. De *decaprotis* nonnulla etiam notat Alciatus ad X. lib. Codicis, sub tit. de verborum significat. & in L. munus tribus modis. Digest. de verborum significatione.

DECEM, a δέκα, ut *septem* ab ἑπτά. De denario scite philosophatur Philo Judæus, libro περὶ τῶν δέκα λογίων: ubi δεκάδα sic dici ait, quasi δεχάδα, παρὰ τὸ δέχεσθαι καὶ συγκεχωρηκέναι τὰ γένη πάντα τῶν ἀριθμῶν, καὶ λόγων τῶν κατ' ἀριθμὸν, καὶ ἀναλογιῶν, ἁρμονιῶν τε αὖ καὶ συμφωνιῶν· *quasi comprehensorem, quia comprehendat ac capiat omnia numerorum genera, & rationum ac proportionum Arithmeticarum, ac præterea harmoniarum & concentuum*. Quam rem multis deinde declarat. Sed est hæc allusio veriùs, quam originatio. Ad Latinum *decem* redeo. Ab *unum* & *decem* est *undecim*, ac par ratio in *duodecim*, *tredecim*, cæterisque. Neque mirandum, *undecim*, & *tredecim*, dici per *I*. cum olim in multis, ac imprimis in ultima syllaba, ut in *heri*, aliisque, adeo exilis fuerit harum vocalium sonus, ut vix constare potuerit, utra proferretur: indeque etiam est, quod & *decim* crebro legitur in antiquis codd. ut docet Pierius ad Eclogam tertiam. A *decem* esset *decenus*, pro quo dicimus *denus* κατὰ συγκοπήν. A *denus* est *denarius*. Festus: *Denaria ceremonia dicebantur, & triceriæ, quibus sacra adituris decem continuis diebus, vel triginta, certis quibusdam rebus carendum erat*. De nummo *denario* seorsim loquimur. A *decem* quoque est decimus, sive ut veteres dixere, *decumus*. Unde *edecumatus* seu *edecimatus*, quod Festus exponit *electus*. Nempe, nonnisi præstans esse potest, ubi e bonis *decimum* quodque eligitur. In Glossis vett. *Edecumatus* exponitur ἀδέκατος, ἀδωρόνητος, quasi id nomen sit a *decum*, id est δίχομαι, ita dicatur, *qui largitione donorum corruptus non est*. Sed falsa hæc interpretatio videtur.

DECEMPEDA, mensuræ genus, nempe pertica, *decem* pedes longa, unde & nomen. Ac similiter δεκάπους vocatur Græcis. Usus etiam in dimetiendis agris, castris, aliis; ut porticibus apud Hortium. Unde *decempedator* apud Ciceronem, Philipp. XIII. de Antonio: *Agri publici privatique decempedator*. Vide, quæ de *decempeda*, aliisque mensuræ generibus, notat Budæus ad l. ult. D. *si mensor falsum modum dixerit*. Vetus ejus interpres, *decempedam* esse ait *regulam decem pedum, qua ab artificibus mensura fabricæ colligitur*. Imo & apud Tullium in Academicis legas, *Magnitudinem solis decempeda metiri*.

DECERMINA, sunt purgationes, sive februationes, ad placandos Deos. Ita dictæ a *decerpendo*. Festus: *Decermina dicuntur, quæ decerpuntur purgandi caussa*. Et Bonaventura Vulcanius, in Gloss. Latino-Græcis legendum conjectat; *Decerminationes*, ἐξωμοιωσμοί, ἐξωπλισμοί. Ubi vulgo, *Determinationes*, ἐξωμοιωσμοί, ἐξωπλισμοί. Si appellatio *decerminum* a *decerpendo* est, videri queat proprie dici de frondibus ad lustrandum decerptis.

DECET, a δεῖ, unde contractum δεῖ, hoc est, *oportet*; *C* inseritur, quomodo a σπέος, *specus*. Quanto id verisimilius, quam quod Isidorus putavit, lib. X. *decens* dici a *decem*, quia is numerus sit perfectus. Quomodo *decet*, & *oportet*, differant, ostendit Cicero, in oratore, his verbis; *Utrum decere an oportere dicas. Oportere enim perfectionem declarat officii, quo & semper utendum est & omnibus. Decere quasi aptum esse consentaneumque tempori, & personæ, quod tum in factis sæpissime, tum in dictis valet, in vultu denique & gestu & incessu:*

cessu: *contraque item Dedecere*. A *decet* est *decus*, & *decor*. Nisi cum Caninio & Nunnesio *decus*, trajectis literis, ex κῦδος esse malis. A *decor* est *decorus*. A quo *indecorus*. Item *decorare*. Unde *indecorabilis*, ex quo *indecorabiliter*. Accius, in Bacchis: *Indecorabiliter alienis alunt*. Refert Sosipater, cap. de Adverbio.

Decrepitus (Festi verba sunt,) *est desperatus, crepera jam vita: ut crepusculum, extremum diei tempus. Sive decrepitus dictus, quia propter senectutem nec movere se, nec ullum facere potest crepitum*. Sed Scaliger ibi, atque item in Conjectaneis, senes ait dicit *decrepitos* tralatione petita a lucernis, sive candelis, quæ *decrepare* dicuntur, cum expirantes *crepitum* edunt. Nec ineleganter illi, quibus placet metaphoram esse a rebus fragilibus, quæ ob vetustatem, si motites, *crepant*.

Decumanus, per *V* scribitur veterum more, qui *decumus* pro *decimus* dicebant. *Decumanum* pro *magno* dixere, sive ab observatione, quod *decimum* quodque magnitudine soleat exsuperare, sive potius a Pythagoreorum superstitione, qui magnifica admodum hoc de numero sensere. Festus: *Decuma ova dicuntur, & decumani fluctus, quia sunt magna. Nam & ovum decimum majus nascitur, & fluctus decimus fieri maximus dicitur*. Ovidius, II. Metam. fab. x.

Vastior insurgens decimæ ruit impetus undæ.

Idem, I. Tristium, el. II.

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, undecimoque prior.

Lucretius, lib. v.

Hac fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Invalida cum puppe levat.

Silius Italicus, lib. XIV.

Non aliter Rhodopes Boreas a vertice præceps
Cum sese immisit, decimoque volumine pontum
Expulit in terras.

Vide Politianum in Miscell. cap. LXXXVI. Similiter *decumanum acipenserem* pro *magno* dixit Lucill. apud Ciceronem, II. de Finibus, & *decumana scuta*, de quibus Festus, in *Albesia*, hoc est, *Albeasia*. Quid sit *decumanus* limes, docebit Plinius, lib. XXVIII. cap. XXXIII. Festus in *Decumanus*. De nominis caussa sic Siculus Flaccus, de condit. agror. *Quæstorii dicuntur agri, quos ex hoste captos P. R. per quæstores vendidit. Hi autem limitibus institutis, laterculis quinquogenum jugerum effectis, venierunt. Quem modum decem actus in quadratum per limites demensi efficiunt; unde etiam limites decumani sunt dicti*. Aliter tamen Hygenus: qui initio, de limitibus constituendis, a *duo* ait dictum *duocimanum*, & κατὰ συγκοπὴν *decimanum*. In editis corrupte est *duodecimanum*, pro *decimanum*. Verba Hygeni ponam prout legi oportet. *Primum*, inquit, *duos limites constituerunt. Unum, qui ab oriente in occidentem dirigeret: hunc appellaverunt duocimanum, ideo quod terram in duas dividat partes, & ab eo omnis ager nominetur. Alterum a meridiano ad Septentrionem, quem kardinem nominaverunt, a mundi kardine. Duocimanum postea decimanum appellaverunt, quare a decem potius quam a Duobus? sicut duo ponds nunc dicimus dupondium, & quod dicebant antiqui duoviginti, nunc dicimus viginti, similiter duodecumanus, decumanus est factus*. Hactenus Hygenus. Sane dura admodum coactaque etymologia. Angelus Politianus, in Miscell. putavit, *decumanos* dictos quasi *longissimos*, ut cardo ipse jam dimidiatus, *decumano* videlicet anticipante, consideretur. Mihi maxime placet sententia, quam Siculi Flacci fuisse diximus. Idem Politianus, censet, *decumanam portam* ab eadem notione sic appellatam, quasi nempe præcipuam, aliisque patentiorem. Godscalcus Stewechius, ad Vegetii lib. I. cap. XXIII. putat sic vocari a limitatione agrorum, in quibus *decumanus* is *limes* dicitur, qui agrum secat ab Ortu ab Occidentem. Sed verum etymon docet nos Aggenus Gromaticus, cum sic vocari ait *cohortibus decimis ibi tendentibus*. Sic igitur dicta a *tutela militum decimæ cohortis*: quos *decummos* vocat Suetonius, in Cæsare cap. LXX. Meminere *decumanæ portæ* Livius pluribus locis; Tacitus, lib. I. Annal. Vegetius, lib. I. cap. XXIII. ubi ait per eam delinquentes milites educi ad pœnam. *Decumani* quoque dicti *publicani* a *decimis*, seu, ut veteres locuti, a *decumis*, quas redimebant. Sic utitur Tullius, Verr. v. Quia vero quod *decimando* colligebatur, id cæteris vilius erat, hinc etiam *decumanum frumentum* dixere, pro acroso, ac *oleum decumanum*, pro minus puro, ac proinde viliori. Ita Lucillius, lib. XXV. apud Nonium, in *Acerosum*:

Quæ gallam bibere, ac rugis conducere ventris
Farre aceroso, oleo decumano pene coëgit.

Decuria, & *decurio* (unde *decurionatus*,) ea forma dicuntur a *decem*, qua a *centum* dicimus *centuria*, & *centurio*, unde *centurionatus*. Aliud autem erat *decurio*, in *legione Romana*; aliud, in *municipiis*. In *legione* quid sit docet his verbis Festus, *Decuriones appellantur; qui decem equitibus præsunt*. Nonius; *Decuriones, & centuriones, a numero, cui in militia præerant, dicebantur*. Hinc δεκαδάρχων vocat Polybius: ac Varro, lib. IV. de L. L. disertim scribit, suo etiam tempore tres fuisse in turma *decuriones*. Erat autem turma equitum triginta, sive, cum tribus *decurionibus*, triginta trium. Postea re mutata pristinum tamen remansit nomen. Nam quamquam unus toti præesset turmæ, hoc est, triginta duobus equitibus: nihilominus tamen *decurio* dicebatur. Clare id ostendit Vegetius, lib. II. cap. XIV. *Quemadmodum inter pedites centuria, vel manipulus, appellatur, ita inter equites turma dicitur. Et habet una turma equites* XXXII. *Huic qui præest, Decurio nominatur. Ut enim centum pedites* (Stewechius ope libb. vett. legit, *centum & decem pedites*) *ab uno centurione, sub uno vexilio gubernantur, similiter* XXXII. *equites ab uno decurione sub uno vexillo reguntur*. At *municipales decuriones* sic, Pomponio teste, dicti, quod, cum initio coloniæ deducerentur, *decimus* quisque legeretur. Eratque *senatorum*, horumque *decurionum* dignitas affinis. Nam ii *decuriones* in coloniis ac municipiis erant, qui Romæ *senatores*; ac ut hic ex *senatoribus*, ita in illis ex *decurionibus*, eligebantur magistratus. Eratque id in illis *decurionum decretum* (cujus & meminit Cic. orat. pro Rosc. Amer.) quod Romæ *senatusconsultum*. Hinc liquet, cur distinguantur municipia in homines *plebejos*, & *decuriones*. Paulus, l. VII. D. de decurionib. *Is qui non sit decurio, duumviratu, vel aliis honoribus*, fungi non potest, quia *decurionum* honoribus *plebeii fungi prohibentur*. Quo loco *duumviratus* meminit, quia is in summis magistratibus fuit, ut constat ex Cic. Pisoniana; & lege unica. D. si quis jus dicenti non obtemp. Sed locus corruptus videtur. In vulgatis est: *Omnibus magistratibus, non tamen duumviris, secundum jus potestatis suæ concessum est jurisdictionem suam defendere pœnali judicio*. Ubi pro *tamen* recte Hotomannus legit *tantum*. Plura de *decurionibus* Gul. Fornerius, lib. I. Select. cap. XII.

Deculto, a *deculo*; ut *occulto*, ab *occulo*. Festus: *Decultarunt, valde occultarunt*. Ita etiam est in MSSiis. Nisi quod in uno, pro *occultarunt*, est *occuparunt*. Sed corrupte. Et *deculo* autem, & *occulo*, sunt a *colo*, quatenus *de terra* dicitur *cultura*.

Decussis, ut diximus in *Æs*, valebat *denarium*, sive *decem asses*, quod & compositio indicat. Ita usus Vitruvius, lib. III. cap. I. Ejus nota *X*; unde *decussare*, aliquid ad figuram hanc redigere, quod Græcis dicitur χιάζειν, a figura literæ χῖ. Ita vocibus *decussandi*, *decussationis*, *decussatim*, utuntur Cicero, lib. de Universitate; Columella, lib. III. cap. XIII. Vitruvius, lib. I. cap. VI. & lib. X. cap. XI. Pro eodem Plinius, lib. XVIII. cap. XXXIV. dixit: *ducere duas obliquas lineas in decusses*. Quod si *X* seces in partes duas, superior pars erit litera *V*; quæ *quincuncis*, sive *quinque assium*, nota erat. Ab hac nota arbores *in quincuncem* digeri, vel disponi, dictæ, quæ ita collocarentur, ut figuram eam referrent.

referrent. Ita locutus Cicero, in Cat. Maj. & Columella, lib. III. cap. XIII.

DEFRENSI, est *seges demessa*. ἄμημα θερισθεῖσα, ut exponitur in veteri Glossario. Liquet esse a *frendere*, hoc est, *rumpere*. unde *nefrendis*, de quo suo loco, & *infrendere*, qua voce utitur Maro, in Culice:

> . . . *Et obvia torva*
> *Sapius arrepens infrendere*.

DEFRUTUM (ut quidem censet Isidorus, lib. XX. cap. III.) *dictum est, quod defrudetur, & quasi fraudem patiatur*. Perottus autem censet dici, *quod omnis fructus ex eo musto detractus sit*. Nempe triplex verbi *fruor* præteritum facit, *fruitus*, *fretus*, & *frutus sum*: unde *defrutum*. Sed *fretus*, cum notet *confisum*, aliunde est: & *frutus* non invenitur. Quare, si a *fruor* esset, dicere mallem, ut *tutus* est ex *tuitus*, quod a *tuear*, sic *frutum* esse a *fruitum*, quod a *fruor*: sed hoc discriminis esse, quod hic penultima correpta permanet. Præterea, si cum Perotto a *fruendo* deduceremus, caussam tamen originis aliam præferremus. Nempe ut *defrutum* dicatur, quia valde eo *fruimur*: sive quia in eo est omnis musti *fructus*. Festus: *Defrui dicebant antiqui, ut demare, deperire: significantes omnem fructum percipere*. Tertium præterea etymon in mentem venit, &, ut puto, verissimum. Nempe ut contractum sit ex *defervitum*: hoc est, *decoctum*. Nam *defrutum est mustum ex duabus partibus ad tertiam decoctum*: ut docet Columella, libro XII. cap. XX. & XXI. *Defervendi* verbo ita usus Marius Victorinus, qui de *defrudandi* verbo agens, *defervere, & decoqui*, conjungit: uti Columella, lib. II. *defervescere, & concoqui*. Ubi de fœno loquitur.

DEGERE, quasi *deagere*. Itaque significat *detrahere*, & *diminuere*, ut Nonius comprobat hoc Plauti, Aulul. A. II. I.

> *Nunc ego istum soror laborem degam & diminuam tibi*.

Ubi vulgati *demam*: item illo ejusdem, Epid. I. I.

> *Degetur corium de tergo meo*.

Ubi vulgo, *detegetur*. Vulgatam defendunt complures: pro Nonio stant Lipsius, lib. II. Elect. cap. XXI. & H. Steph. de Plauti Latinitate, pag. CCCLXXX. Eandem & ἐτυμολογίαν & significationem confirmat, quod, ut dicimus *agere*, & *agitare vitam*, sic etiam *degere vitam*, quasi *deagere*, quia nempe in dies de vita aliquid demitur ac decedit. Vide *Nego*.

DELAPIDO, & *dilapido*, differunt. *Delapido* est *lapide sterno*, ut Festus exponit. *Dilapido*, est *disperdo*, ut Donatus interpretatur, in Phor. Proprie vero *dilapido* est *lapides dissipo & dispergo*. Hæc enim vis est præverbii *dis*. [Non est a *lapide*, sed a λάπτω, λαπίττω, λαπίζω, διαλαπίζω, unde *dilapido*.] Apud Columellam *dilapidare* sumitur pro *lapides auferre*, sive *lapidibus purgare*. Sed meliores libri *delapidare*. Ut *delapido* duplicem habeat significationem. Nam & *area delapidatur*, quæ lapidibus sternitur: & *ager delapidatur*, unde lapides eximuntur.

DELIBERO, quasi *delibra*, hoc est, rationis libra pondero atque expendo. Festus: *Deliberare, a libella, a qua quid perpenditur, dictum*. Sed hoc si esset, *delibro* diceretur. Quare rectius Perottus & alii, qui a *libero* deducunt. Nam *deliberat*, cui libertas est eligendi aliquid e duobus. Ubi vero libertas ea non est, ibi nec *deliberatio* est. *Neque enim quisquam* (ut Cicero in Partitionibus ait) *deliberat, qua ratione perpetuo victurus sit: quoniam intelligit, sibi moriendi necessitatem succumbere: neque quisquam deliberat, quomodo volare possit: scit enim sibi alas non adesse*. Ideo Aristoteles in Rhetoricis materiem generis *deliberativi* esse ait τὰ φαινόμενα ἀμφοτέρως ἔχειν· *quæ videntur in utramque partem radere posse*.

DELIBRARE, est *librum*, hoc est, *corticem*, arbori detrahere. Ita usus Columella. Sed apud Festum etiam legas: *Delibrare, aquam sulco derivare*. Ubi in MSto est *delirare*. Quod placet. Nam *sulco derivatur* aqua. *Lira* vero, seu *porca*, inter duos *sulcos* media est.

DELIBUTUS, Becmano placet ab antiquo *buo*, a quo *imbuo*. Sed ἀναλόγως magis dicamus, veteres dixisse *delibuo* pro *humecto*, *irrigo*, quod Græcis λείβειν, a quo *libo*, & *libuo*, quomodo dixere *do* & *duo*, unde *duint* & *perduint*.

DELICATUS, nunc est a *deliciis*, quæ a *lactendo* dictæ: neque ponitur pro *dedicatus* more antiquo, quo *L* ponitur pro *D*. Festus: *Delicata dicebant diis consecrata, quæ nunc dedicata. Unde adhuc manet delicatus, quasi in usui dicatus*. Ubi in MSto est *usui*. Quod placet. A *delicatus* pro *dedicatus* Varro deduxit *delubrum*, quia sic locus dicatur, ubi simulacrum Deo *dedicatum*. Sed potius est a *deluendo*: ut suo loco ostendimus.

DELICIA, pro *delicium*, est a χλιδάω, hoc est, τρυφῶ. uti χλιδανὸς, τρυφερὸς, *delicatus*. Vel *deliciis* nomen ex eo, quia *deliciant*, ac delectent: de utroque etymo in *Lacio* dictum. At pro *tigno* dicitur quasi *deliquium*, quia deliquat aquam. Nisi a *delicio* mali, quia inde *deliciatur aqua*. Festus: *Delicia est tignum, quod a culmine ad tegulas angulares infimas versus fastigium* (ita in MSto) *collocatur, unde tectum deliciatum, & tegulæ deliciares*.

DELIRUS, & *delirare*, sunt a *lirare*, hoc a *lira*: Illud, ab Hebræo ניר, quod est *lira*, aut *sulcus*, a radice ניר, id est, *aravit*, *liravit*. *N* in *L* abit; ut & sæpe in *R*, *clina*, *clura*; *gnoma*, *groma*; *condolium*, *cordolium*. Quamquam & acute Martinius, ut *lirare* sit ex λύειν ἔραν, hoc est, *solvere terram*: vel λιοῦν ἔραν· ut λιοῦν hic sit διακόπτειν, *secare*. Sed *lira* nomine quid signetur, non satis convenit inter veteres ipsos. Nam Nonius per eam intelligit *sulcum*, Columella *porcam*. *Sulcus* vero & *porca*, quomodo differant, docet Varro, lib. I. de R. R. cap. XXIX. *Qua*, inquit, *aratrum vomere lacunam striam fecit, sulcus vocatur. Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit*. Nonio vero *liram* dici *sulcum*, hæc ejus verba ostendunt: *Lira est fossa recta, quæ contra agros tuendos ducitur, & in quam uligo terræ decurrat*. *Porcam* contra ea signari, docet hic locus Columellæ, lib. II. cap. IV. *Liras rustici vocant easdem porcas, cum sic aratum est, ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumentis præbeat*. Sed quis ille Marrucinus, qui non Columellæ potius habeat fidem, quam Nonio, tot errorum manifesto? Quemadmodum vero *liras* & *sulcos* pro eodem habet Nonius, ita etiam *porcas* ipsas Festus. Nam, inquit, *Porcæ appellantur rari sulci, qui ducuntur aquæ derivandæ gratia, quod porcent, id est, prohibent aquam frumentis nocere. Nam crebriores sulci, limi (vel lumi,) vocantur*. Melius profecto Vet. Gloss. in quibus est, *Porca* (sic leg. non *porta*) τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Hisce ita expositis, non difficile erit cognoscere, quod de *deliri* etymo ante diximus, secuti in eo Nonium Marcellum, atque item Isidorum, lib. I. Nam his *delirus* est a *lira*, sive a *lirare*: quod est arationis genus, cum agricolæ facta semente dirigunt *sulcos*. Quippe (ut Varro docet, lib. I. de R. R. cap. XXIX.) primo cum aratur tellus, proscindi dicitur, cum iterum, offringi, quia glebæ offringuntur, quæ prima aratione grandiores erant; cum tertio vero aratur, ac tabellis ad vomerem additis simul & satum frumentum operitur in *porcis*, & sulcantur fossæ, quo aqua pluvia delabatur, *liratio* dicta est. Hinc, metaphora a bubus ducta (nam horum *lirare* est,) *delirus* & *delirare* dicetur, qui a recto ordine, & quasi *sulco* & *lira* rationis evagatur. Alterum quoque apud Isidorum ibidem etymon legas; ut *delirare* sit a Græco ληρεῖν. Sane λῆρος, vel ληρὸς, Græcis, quod in veste extrema ornatus caussa ex materia alia assui solet, præcipue in muliebri schemate. Hesych. Ληροὶ, τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι κεχρυσωμένα. Ac quod in veste sic extabat, simile erat *porcæ* extanti inter *sulcos*. Etiam λῆρος, *delirium*. Unde Plautus, Pœnuli act. I. sc. I.

> *Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,*

Gerbe germana, atque ædepol liræ, liræ.
Ubi *liræ*, λῆροι, quomodo *Adelphæ* inscribitur Terentii Comœdia, quæ Græce Ἀδελφοί. Magis interim placet prior ἐτυμολογία, uti & Velio Longo, cum scribit: *Sic etiam delirus placet Varroni, non delerus: non enim, ut quidam existimant, a Græco tracta vox est, παρὰ τὸ ληρεῖν, sed est Latine sulco. Itaque sicuti boves, cum se a recto actu operis detorserint, delirare dicuntur; sic qui a recta via vitæ ad pravam declinant, per similitudinem translationis item delirare existimantur.* Imo Plinius ipse pro Velio stat. Ejus hæc verba, lib. XVIII. cap. XX. *Aratione per transversum iterata, occatio sequitur, ubi res poscit, crate vel rastro, & sato semine iteratio. Hæc quoque ubi consuetudo patitur, crate dentata, vel tabula aratro adnexa, quod vocant lirare, operientes semina, unde primum appellata deliratio est.* Gemina etiam ratio pro hac sententia adferri potest. Nam si esset a ληρεῖν, cum η in e longum mutetur, *delerus* & *delerare*, diceretur: quod falsum esse, vel ex Plinii loco constat. Etsi non ignoro in Glossis vett. legi, *delerus*, ληρῶν, παράληρος· item *delerat*, ληρεῖ. Imo & in Veneta Nonii editione anni MCCCCXCVI. semper hæc per *E* scribuntur: sed invitis codd. antiquissimis. Accedit quod a ληρεῖν prius esset *lirare*, unde *delirare*, ut a *Bacchus*, *bacchari*, unde *debacchari*. At *lirare* pro ληρεῖν nusquam invenitur.

DELPHICA, Ciceroni, Martiali, & Paullo JC. est mensa poculorum, quæ & *abacus*, & *cillibantum*: quemadmodum docet M. Velserus, in monumentis agri Augustani Vindelici, pag. CCLIII. Vetus Horatii interpres in illud, lib. primo, Sat. VI. *Et lapis albus Pocula cum cyatho duo sustinet: Lapis*, inquit, *mensa marmorea, quam Delphicam vocant*. Glossæ Philoxeni: *Abaci Delfica*, μιναιτήριον, ὡς Γυββενάλιος. Ubi legendum, *Abacus*, *Delphica*, μινιστήριον. Nam *abacum* Latini, & ab eorum exemplo Glossographus hic, *Ministerium* dixere, quia ex ea convivis administrarent. Vide quæ ibi ad Glossas notavit Bon. Vulcanius. Cur mensa hæc tripes *Delphica* dicta sit, ostendit Plinius, libro XXXIV. capite III. *Ex ære factitavere & cortinas tripodum, nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur.* Et Etymologus, Δελφικὰ, τὸν τρίποδα Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ πρῶτον ἐν Δελφοῖς γέγονεν. Ex quibus colligimus, ita dici hoc mensæ genus, quia similis esset mensæ illi, cui *Delphis* insidebat Pythia oracula faciens. Nimirum primo *delphicæ Delphis* fiebant, posteaque quivis *abaci* ejus formæ id nomen habuere. Vide & quæ erudite ac fuse de tota hac re scribit Obertus Giffanius, in Conjectaneis Lucretianis, voce *Præstringere*.

DELPHIN δελφὶν, vel δελφὶς, piscis, de quo Aristoteles, Plinius, Ælianus, Oppianus. Si Cæsarem Scaligerum audimus, exercit. CCXXXII. sect. V. venit a δέλφαξ, *porcellus*, quem refert. Addit similiter a Germanis dici *Meer-swyn*: quasi dicas *maris suem*. Sed obstat, quod *meersuinus* sit *porcus marinus*, qui similiter Græcis ὗς & ὕαινα. Sane veteres omnes distinguunt *hyænam* piscem, & *delphinum*.

DELUBRUM, quid proprie sit, atque unde dicatur, veteres ipsi mire dissentiunt. Servius ad II. Æn. *Delubrum dicitur, quod uno tecto plura complectitur numina, quia uno tecto diluitur: ut Capitolium in quo est Minerva, Jupiter, Juno. Alii, ut Cincius, delubrum esse locum ante templum, ubi aqua currit, a diluendo.* Hæc Servius. Priorem si opinionem sequamur, *delubrum* proprie erit, cum pluribus Diis unum est dedicatum templum; quale cum id cujus meminit Servius: tum istoc, quod commune erat Cereri, Baccho, & Proserpinæ: sive *Cereri*, *Libero*, *Liberæque*, ut loquitur Tacitus II. Annal. Δήμητρι, Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, ut est apud Dionysium, fine lib. VI. Verum hoc uno excepto, quod apud Ciceronem conjunctim legamus *templis atque delubris* (quod tamen imbecille sit probandi genus:) equidem non video, quid adferri possit, quo verisimile fiat communia proprie magis *delubra* dici, quam quæ Diis sunt singulis dicata. Tum autem, cum non magis prioris, quam alterius generis *delubra*; pluviæ sint obnoxia, putidulum videtur illa magis, quam hæc a *diluvione* tecti nomen accepisse: longeque magis verisimile fuerit, hæc a Deorum vocabulo *delubra* dici, quia pluribus sint Diis dedicata: quo de etymo postea ex Varrone dicam. Verisimilis magis sententia Cincii, quam & Christianorum templis aptari posse censuit Isidorus. Sic enim ille, lib. XV. cap. IV. *Delubra veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur, & appellari delubra a diluendo. Ipsa nunc sunt ædes cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur: & bene quodam præsagio delubra sunt appellata: sunt enim in ablutionem peccatorum.* Per sacrum fontem intelligit Isidorus *baptisterium*, quod Gallis hodieque *fons*, Anglis *fonte*, Germano Belgis *vonte* vel *vunte*, appellatur. Tertium etymon ponit Festus, sive potius Paullus: *Delubrum*, inquit, *dicebant fustem delibratum, hoc est, decorticatum, quem venerabantur pro Deo.* Postrema verba non Festi, sed Paulli, esse paret, qui ubique hoc agit, ne gentium religioni favere judicetur. Porro hoc etymon, si sequamur, proprie *delubra* erunt simulacra lignea: quæ Græcis similiter ξόανα dicuntur. Latius tamen patet ξόανον. Nam quia est a ξέειν, quod notat tum *scalpere*, tum *radere*, ac *polire*; inde est, quod generatim idolum notat, sive e saxo scalptum, sive e robore dolatum, quemadmodum loquitur Cicero. Hesychius: Ξόανα, ἀγάλματα, εἴδωλα, ζώδια. Κυρίως δὲ, τὰ ἐκ ξύλου ἐξεσμένα ἢ λίθου. Porro est & apud Servium locus, quo paucis, cum duo superiora *delubri* etyma, tum postremum hoc complexus est. Sic enim scribit ad IV. Æn. *Delubrum dictum propter lacum, in quo manus abluuntur: vel propter tectum conjunctum, quia una opera abluitur: aut certe ligneum simulacrum* (*ligneī* vox in Servio Danielis ex veteri codice inserenda,) *delubrum dicimus, a libro, hoc est, raso ligno factum, quod Græce ξόανον dicitur.* Hæc Servius. Triplicem hanc *delubri* acceptionem adfert quoque Asconius in Divinat. sed tertium etymon omnino damnat. Insuper, ut plerosque omnes velle video, in secundæ acceptionis etymo dissentit. Nam, si eos audimus, non a *deluendo*, sed a *labrum* deducit: quod si verum, jam quartum hoc fuerit *delubri* etymon. Sed mihi Asconii mentem haut assequi videntur. *Labrorum* enim meminit, non quia inde veniat *delubrum*, sed quia hæc ubi sunt, *delubrum* erat; quod in iis se homines *deluere*, seu *abluere*, possent. Sed quo hæc magis pareant, totum locum adscribam; *Delubra*, inquit, *templa esse hic aliter ostendit Tullius, aliter cum dicit templis atque delubris: & sunt, qui* TEMPLA *esse dicant singulorum Diis attributorum locorum;* DELUBRA *multarum ædium sub uno tecto a diluvio pluviæ munitarum. Alii delubra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporum abluendorum, mortuorum; ut Dodonæi Jovis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodesque visuntur; sunt etiam, qui delubra, ligna delibrata, id est, decorticata, pro simulacris Deorum more veterum posita, existiment: sed male.* Hactenus Asconius. Cum autem mortuorum meminit, tangit veterum consuetudinem, qui solent mortuos lavare, quo, si quis intra esset vitalis spiritus, is aquæ calore, velut sopitus, excitaretur. Vide Celsum præfat. lib. I. de re Medica. Quare justius quartum etymon censeatur, quod ex Varrone ponit Macrobius, lib. III. cap. IV. ut nempe a *Deus* sit *delubrum*, sive sic ob aream Dei caussa assumtam; sive a dedicato Dei simulacro, nuncupetur. Hæc enim sunt verba Varronis, lib. VIII. rerum divinarum: *Delubrum alii æstimant, in quo præter ædem sit area adsumta Deûm caussa, ut est in circo Flaminio Jovis Statoris: alii in quo loco simulacrum dedicatum est.* Ibidem adjecit Varro: *Sicut locum, in quo figerent candelam, candelabrum appellatur, ita in quo Deum ponerent, nominatum delubrum.* Juxta igitur Varronem *delubrum* proprie sit, in quo constituitur Deus quispiam: adeo ut μεταφορικῶς homo *delubrum* dici queat, quia ei inest aliquid divini. Id clare docet Cicero, I. de Legg.

Legg. *Nam qui se ipse norit, primum aliquid se habere sentiet divinum, ingeniumque in se suum, sicut simulacrum aliquod, dedicatum putabit*. Cæterum ex quadruplici hac sententia maxime placet, *delubrum* esse fontem aut lacum ante templum, ubi se deluerent: quemadmodum antiquissimus scriptor Cincius docuerat. Ac similiter Cornelius Fronto: *Delubrum, in quo homines pericula sua deluunt*. Ita ibi legendum, non *diluunt*. Nam, ut Agrætius ait, *Deluit, purgat; diluit, temperat*. Festus quoque, *Deluit, solvit, a Græco διαλύειν*. Onomasticon vetus: *Deluo*, ἀπολύομαι. Hanc *delubri* ἐτυμολογίαν confirmat ἀναλογία. Nam ut a *prohibeo*, *prohibrum*, unde *probrum*; ut a *stupeo*, *stuprum*; &, ut ab eadem *luo* compositum sumamus, ut a *polluo*, *pollubrum*: sic a *deluo*, *delubrum*. [In Gloss. *delubrum* est ἵδρυμα, & forsan *delubra* corruptum ex ἱδρύματα.]

DEMO, videri possit esse a τέμω, sive τέμνω, *seco*. Nam *demit* aliquid, qui rem secat. Et in Gloss. vett. est, *Dempsit*, ἔτεμεν, τέμνει. Sed plane ut ἀφαιρεῖσθαι ab ἀπὸ & αἱρεῖσθαι, id est, *tollere*: ita *demo* a *de* & *emo*, id est, *tollo*: qua de verbi ejus notione plura in *Emo* dicemus. A *demo* videtur *demiculus* dici minutus scyphus, quod eo aliquid de cratere *dematur*. In vett. quidem Glossis exponitur σκύφιον μικρόν.

DEMUM, a δὴ, & syllabica adjectione *mum*. [ex δῆμος.] Onomasticon vetus: *Demum*, δὴ, τὸ τέλος. Vel fuerit *demum* a *demo*, quia significat id quod *demtis* prioribus postremo superest. Festus: *Demum post significat: apud Livium* (Andronicum) *demus legitur*. Nempe ut *rursus*, *rursum*, ita *demus*, *demum* dixere. A *demum* & *que* est *denique*, hoc est, *& demum*. Ubi quoque inest significatio præpositionis. Nam valet *tandem*, *postremo*. Nec inepte tamen *denique* κατὰ μετάθεσιν ex *dein* & *que* factum dicatur.

DENARIUS, a *dando* dictus videtur Isidoro, lib. XVI. cap. XXIV. Sed eum falli planissimum est. Recte Varro, lib. IV. de L. L. *Denarii, quod denos æris valebant*. Charisius, lib. I. *Sestertius unde appelletur, solet quæri, quod manifestum erit, si sciamus, apud antiquos denarium decem asses habuisse. Ideoque in rationibus faciendis denarium decussi X inductum notamus, cujus quarta pars, dupondius semis, sestertius dicitur, quod de tribus assibus semis deficiat*. Priscianus de ponderibus: *Denarius quoque decem librarum nummus per X perscriptam* Ж *notatur*. Et Aruntius apud eundem: *Sestertius olim dupondius & semis, quasi semistertius, quo tempore denarius decussim valebat*. Ex his liquet, quanquam *denarius* esset sexdecim assium, ut *sestertius* assium quatuor; tamen & *denarium* a *denus* recte deduci, & *sestertius* a *semi*, & *tertius*, quia antiquus *sestertius* fuerit duorum assium, & semissis, ac *denarius* quoque antiquus valuerit duabus libellis & dimidia. Tantumdem autem apud Græcos valuit drachma Attica, cujus notitia apprime utilis est, ut monetam Græcam redigamus ad Romanam. Scio, Georgium Agricolam, quem P. Manutius, Hadr. Junius, atque adeo prope omnes sequuntur, tradere, *Drachmam a denario* superari proportione, quam Græci ἐφεβδόμον, Latini *sesquiseptimam* appellant. Sed si Romæ semper ex argenti uncia septem *denarios*; Athenis ex eo semper octo *drachmas* ferire solent; cur pro *drachma* passim Romani *denarium*, ac Græci pro *denario drachmam* dicere solent? Sunt qui velint eo id factum, quia Latini non habent nummum, qui exacte Atticæ drachmæ respondeat, eoque istud loco illius usurpari, quod exiguo admodum discrimine differret. At hoc aliquid esset, si unica semper *drachma* cum unico *denario* conferretur, verum non potest non in majoribus summis maximum adferri discrimen. Nam si *drachma* se habet ad *denarium*, ut septunx ad bessem, hoc est, ut VII. ad VIII. sane, ut septem *denarii* valent octo *drachmis*, sic & LXX. *denarii* supra LXX. *drachmas* pendent septimam ejus partem; nec. quoque *denarii* C. *drachmis* superabunt, & VII. mille *denarii* fuerint VIII. mille *drachmæ*. Atqui Gellius, lib. I. cap. VIII. μυρίας δραχμὰς interpretatur *denarium decem millia*: & Festus Pompejus talentum Atticum fuisse ait sex millium *denarium*, pro quo Fannius, Pollux, Suidas, dicunt sex mille *drachmarum*. Sane si ea, quam volunt, inter *drachmam* & *denarium* proportio est, spisse admodum hi auctores errarunt in re ævo isthoc notissima. Quod vero attinet ad quædam auctorum loca, quæ indicant, libram Romanam valuisse Atticis *drachmis* nonaginta sex, *denariis* vero octoginta: nodum hunc solvi puto, si cum Hottomanno dicamus, fuisse apud Romanos duo genera *denariûm*; antiquius, cujus septem complerent unciam; & recentius, cujusmodi octo unciam facerent. Hæc minime hoc loco persecutus essem, nisi viderem quamquam Hottomannus curate de his libro de re nummaria tractarit, paucos tamen non sequi priorum sententiam. Ita difficile est opinionem semel inveteratam hominum animis evellere. Facile autem est *denarios* sive *drachmas* ad monetam Belgicam redigere, cum *denarius* valeat quatuor *sestertios*, eoque *denarii* quinque valeant Caroleum, qui viginti *sestertiorum* est. Ergo cum Plutarchus scribit, Lucullum Pompeio & Ciceroni impendisse quinquagena millia, si quidem *drachmas* sive *denarios* intellexerit, fit nobis decem Caroleorum millia. Verba Plutarchi sunt: εἰώθει δὲ δειπνεῖν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι πέντε μυριάδων· *solebat autem cœnare in Apolline quinque myriadibus*. Ubi & *nummi* intelligi possunt, ut sit bis mille & quingenti Carolei. Quarta nempe prioris summæ pars, quando nummus est *denarii* quadrans.

DENS, dubitatur num origine sit Latinum, Græcum, an Hebræum. Si Latinum, erit per ἀποκοπὴν factum ab *edens*. Sane Græcis quoque ὀδὼν ab ἔδω dici volunt; atque hoc eo confirmant, quod Æoles ἔδοντας dicunt pro ὀδόντας· & Jones pro ὀδοὺς dicunt ὀδὼν quasi ἔδων. Si Hebræum sit, fiet a שן præposita *D*. Mihi placet esse a Græcis. Nam *dens*, factum e *dentis*, κατὰ συγκοπὴν, ut *mens* a *mentis*, *plebs* a *plebis*. *Dentis* vero est ab ὀδοὺς, ὀδόντος. Sæpe enim Latini rectos suos formant a Græcorum obliquis, ut diximus in *Crepida*. Præterea O in E mutatum, quomodo a γόνυ est *genu*. A *dens* est *dentale*. Gloss. Philox. *Dentale*, γύης, ὅπερ καὶ ἀποτετμημένον τόπος τοῦ ὕνιδος. Sic locum hunc manu sua jam olim socer Fr. Junius correxit, in codice quem habet filius ejus eruditione ornatissimus, J. Casimirus Junius. Ab eodem est *dentex*, piscis ita dictus a *dentibus*, quos exteros habet. Idem & *dentatus* dicitur: Græcis est φάγρος. Gloss. Philox. *Dentatus*, ὀδοντίας (sic & hunc locum socer jam olim correxit,) σὺς ἄγριος, φάγρος. *Dentex*, φάγρος, συνόδους. Gloss. Græcolat. Φάγρος, ἰχθὺς, *Dentatus*. Vide hoc de pisce Oppianum. Ab eodem *denticulum*, quod in Glossis exponitur γομφωμάτιον, hoc est, *actarium*. Est & hujus originis *dentire*, quod proprie est ὀδοντοφυεῖν, hoc est, *dentes primulum emittere*. Ita Plinius usurpat, lib. XXX. cap. III. Sed *dentire* quoque *dentes* dicuntur, cum vel fame vel algu crepitant. Plautus, Milite, I. I.

Venter creat omnes has ærumnas: auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant.

Varro, ἕως πότε περὶ ὁρῶν.

Teges ruina, ne jacentem sub Deo
Ambesset algus dentientem frigore.

Et hæc de derivatis a *dens*: de compositis videamus: uti sunt *bidens*, & *tridens*, a *binis* & *trinis dentibus*. Usurpatur *tridens* quoque adjective, ut in illo Valer. Flacci:

. . . . *Volat immissis cava pinus habenis,*
Infinditque salum, & spumas vomit ære tridenti.

Nec desunt, qui apud Maronem emendent v. Æn.

Convulsum remis, rostrisque tridentibus æquor.

Nam si legamus *stridentibus*, quod in antiquis quoque codd. MSStis legere est, erit quarta sede amphimacer. Vide quæ hoc de loco scripsit Pierius.

†DENS est ab Hebr. שן *sen*, ejusdem significationis, a quo mutato pro Chaldaica consuetudine *Sin* in *Tau* fiebat *Ten*; deinde (addito S terminali Latinorum) TENS. Postremo T Tyrrhenicum Latini saepissime

in D mutarunt. At Graecum δοῦς ab Hebr. longius abest; ac magis est, ut ipsi per Aeolas id ea Italia acceperint, quam contra. MAZOCHIUS.

DENSUM, a δασὺς, interjecta liquida, quomodo a λείχω est *lingo*; a παχὺς, *pinguis*; ab ἔχις *anguis*, &c. Aliter tamen Varro IV. de L. L. *Densum*, inquit, *a dentibus pectinis, quibus feritur*. Δασὺς, forte a דשן, hoc est, *impinguari*, ut דשן, *pinguedo*. A *densus*, est *densare*, & *densere*. Posterior crebro usus Lucretius. Imo & alii: sed in vulgatis pro eo *densare* substituerunt. Virgil. I. Georg.

.... Et Jupiter humidus Austris
Denset, erant quæ rara modo, & quæ densa relaxat.

Item:

Semper & obtenta densentur nocte tenebræ.

Horat. lib. I. od. XXVIII.

Mista senum ac juvenum densentur funera.

Ovid. VIII. Met. fab. III.

Atra favilla volat, glomerataque corpus in unum
Densetur ....

Et XIV. Met. fab. VII.

Tunc quoque cantato densetur carmine cælum.

DEORSUM, a *de*, & *vorsum*, seu *versum*, eliso *V* consono: ut *retrorsum* quasi *retroversum*; *antrorsum*, quasi *anteversum*; *horsum*, quasi *hucversum*. Festus ait, veteres dixisse *deversus*, quod & valide comprobat originem adlatam. Id enim interpretatur *deorsum versus*. Nempe *de* hic opponitur particulæ *sus*, id est, *sursum*, quomodo dicimus *susque deque habere*, hoc est, nil morari, ecquid *sursum*, an *deorsum*, feratur. Vide *retro*.

DEPSERE, est *subigendo tenerum reddere*: quomodo Cato usus, itemque Varro apud Nonium, in *Depsere*. Est a δέψω, quod idem notat: unde Hesychius exponit μαλάξαι, Suidas ἁπαλῦναι. Indeque coriarius dicitur βυρσοδέψης, & σκυτοδέψης, quia τὰς βύρσας καὶ τὰ σκύτη δέψει. Usurpatur *depso* & in obscœna significatione pro *subigere*, *rem habere*. Cic. erudita illa epistola ad Pætum: *Batuit, inquis, impudenter; depsit, multo impudentius*. Catull.

.... Patri perdepsuit ipsam
Uxorem ....

Sic emendat Jos. Scaliger, pro quo inepte in vulgatis erat, *perdespuit*. Nonius quoque *condepsere* interpretatur *commiscere*, adducitque illud Pomponii, in Nuptiis: *Partem insipui, conciusi, condepsui*. Ubi aliquis *patrem* fortasse malit, ut simile sit Catulliano illi. Sed malim proprie hic sumere.

DESTINARE, & *præstinare*, a *de* ac *præ*, & *stare*: ut censet Perottus, qui tamen, corruptis codd. deceptus, *perstinare*, pro *præstinare* dicendum falso putavit. Equidem a *stando* dici haut inficior: at non ἀμέσως· verum ab absoleto *stano*, vel *stino*, quod a *sto*. Quam rem pluribus in *Obstinatus* exponimus. Sunt autem *destino*, & *præstino*, verba emtionum propria. Plautus, Mostell. act. III. I.

Bene hercle factum; quid? eas quanti destinas?

Idem, Epid. II. II.

Ut enim præstines argento, priusquam veniat filius.

Usus & alibi aliquoties. Item Appuleius, lib. I. Met. *Comperto itaque, quod Hypata, quæ civitas cunctæ Thessaliæ antepollet, esset caseus recens, & sciti saporis, admodum commodus pretio distrahi, festinus adcucurri, id omne præstinaturus*. Et Apolog. *Quantulo pretio mulier locuples agellum suum præstinavit*. Festus: *Præstinare apud Plautum emere est, id est, emendo tenere*. Ubi in MSto pro *emere* est *praemere*. *Destinare* etiam est *aliquid ad finem certum ordinare*: unde addito altero præverbio: *prædestinare*: quomodo *prædestinasse* dicitur Deus, *quos ab æterno æternæ gloriæ destinavit*. De minus vulgata *destinandi* notione, & quid *destina*, aut *destinus*, posteriori ævo fuerit, cognosces ex iis, quæ notavit Savaro ad Sidonii lib. I. epist. VII. & Michaël Ruizius, ad Corippum Grammaticum.

DEUS & *dius*, promiscue dixisse antiquos paret cum ex *Medius-fidius*, tum ex eo quod & *Dii* pro *Dei* dicimus, & *Diis* pro *Deis*. Sed *Deus* magis ad originem accedit, cum sit a Græco θεὸς, converso θ in *d*, quomodo a πέρθω est *perdo*, a Dorico γαθέω, *gaudeo*, &c. Vel est *Deus* ab Æolico δεὺς, quod placuit doctissimo socero F. Junio, notis ad Bellarm. de Christo, cap. XVI. Sane alterutrum horum verum esse, tam est manifestum, ut mirandum sit, multos adeo in re tam clara caligasse. Nam Varro (quamquam de hoc vix ambigendum, quin, ut alias sæpe, sic quoque hac in re prudens sciens falsam tueatur sententiam) scribere non dubitat, IV. de L. L. *Olim Dijovis & Diespiter dictus, hoc est, aër & dies pater, a quo Dei dicti, qui inde, & dies & dius, & divus*. Quorundam etiam opinio est, venire a δέος, id est, *timor*, quod religio omnibus timorem conciliet: quo trahunt illud Petronii Arbitri, ac Statii Papinii:

Primus in orbe Deos fecit timor ....

Nonnullis etiam placuit esse a *dando*, vel *desum*: quas sententias una cum superiori etymo adducit, non probat, Festus: Sic enim ille: *Deus dictus est, quod ei nihil desit: vel quia omnia commoda hominibus dat; sive a Græco δέος, quod significat metum eo, quod hominibus metus sit. Sed magis constat, id vocabulum ex Græco θεὸς esse dictum adspiratione dempta, qui mos antiquis nostris frequens erat*. Hæc Festus. Sed unde θεὸς; Damascenus, & ex eo Thomas, lib. de Veritate; ac ex utroque Cælius Rhodiginus, l. XXII. cap. IV. censent esse ab αἴθειν, hoc est, *ardere*, nempe ob malorum consumtionem, unde & in Scripturis dicitur esse *ignis absumens*: ac eo referri possit quod gentium theologis dicatur esse πῦρ νοερὸν, quamvis ad corporis naturam transferat Servius. Aliis placet esse a θεᾶσθαι, quod est, *videre*, quia omnia ejus visui subjiciuntur: quod etymon etsi verum non putem, magis tamen placet, quam quod proxime dicebamus, vel quod alii deducunt a θεωρεῖν, ut ex Macrobio constat, lib. I. Sat. cap. XXIII. Nam θεωρῶ dicitur quasi θεὸν ὁρῶ, unde paret, θεωρίαν proprie esse *rerum divinarum contemplationem*, etsi συνεκδοχῇ partis ad quamlibet transferatur cognitionem, quæ quidem fiat sui ipsius, non πράξεως aut ποιήσεως caussa. Nonnullis etiam placet θεὸς venire παρὰ τὸ θῶ, τὸ κατασκευάζω, καὶ ποιῶ, ut dicatur sic quasi πάντων ποιητὴς, καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος· quam originationem ponit auctor Etymologici magni. Apud eundem etiam deducitur παρὰ τὸ θέω, τὸ τρέχω· cujus etymi duplex fuerit ratio. Nam vel sic dicetur, quia ὡς θέον πάντας τρέχοντας· vel quia οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων ἐπέθεσαν τὸ ὄνομα, παρὰ τὸ ἀεὶ θεῖν καὶ κινεῖσθαι. Utramque caussam ponit Etymologus: sed posteriorem magis probo, quam etiam adfert Plato in Cratylo, & ex eo his verbis Eusebius citat, lib. I. προπαρ. Φαίνονται μοὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους θεοὺς ἡγεῖσθαι, ὥς περ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν· ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες πάντα ἀεὶ ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτὰς ἐπονομάσαι. Pertinet huc quoque illud Macrobii, lib. I. Sat. cap. XXIII. *Omnium physicorum assertione constat, calorem humore nutriri; nam quod ait, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο, sidera intelliguntur; quæ cum eo ad occasus ortusque quotidiano impetu cæli feruntur, eodemque aluntur humore*: θεοὺς *enim dicunt sidera & stellas*, ἀπὸ τοῦ θέειν, *hoc est*, τρέχειν, *quod semper in cursu sint*; ἢ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖσθαι. Hæc Macrobius. Sane & Hebræi de astris exponunt illud Jobi, cap. XXXVIII. VII. *Cum canerent astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei*. Volunt enim esse ἐξεργασίαν, sive *Expolitionem*, qua bis eadem sententia diversis effertur verbis. Sed mihi magis placet, per *filios Dei*, non *astra* intelligi, sed *angelos*, quomodo in ejusdem Jobi cap. I. Satanas stetisse dicitur inter *filios Dei*, hoc est, *angelos*. Multi etiam veterum similiter *angelos* intelligunt, cum Genes. VI. dicitur, *filios Dei* ivisse ad filias hominum, indeque natos Nephelim. Sed hic omnino *filios Dei* intelligenda Sethi ac piorum progenies. Et hæc quidem ostendunt, non inepte sentire, qui θεοὺς ἀπὸ τοῦ θέειν dictos putant. Sed tamen verius puto, sic vocari a

τῇ,

דַי, id est, *sufficere*, unde שַׁדַּי, quod solus *Deus* sit αὐταρκής. Vel potius ab Ægyptio nomine Mercurii Alexandrini, quod Ciceroni est *Thoyt*, Arnobio *Theutates*, Lactantio *Teuth*, Eusebio *Thoth*, unde & lubens deducerim Germanicum *god*: quamquam vulgo *god* dici velint, quasi *goet*, id est, *bonus*. Mihi propria magis conjectura placet, quia sciam *Mercurium*, ut Ægyptiis *Thoth*, ita Teutonibus dictum *woth*, & *guoth*, sive *guod*, onde κατὰ συγκοπὴν *god*. Paullus Warnefridi, lib. I. de gestis Langobardorum, cap. IX. *Wodam sane, quem adjecta litera Guodam* (sic scribo) *dixerunt, ipse est, qui apud Romanos Mercurius dicitur, & ab universis Germaniæ gentibus, ut Deus adoratur*. Justus Lipsius comment. ad Tacitum pro *wodan* legit *wonsdam*, vel *wondam*, ut nomen id sit a *lucro*. Sed pro etymo nostro sunt antiqui omnes codd. in quibus semper est *wodan*, vel *woda*; & *Godan*, vel *Goda*, hoc est, *wod*, & *God*. Nam *A* additur a Latinis, ut in barbaris facere solent. Similis error Petr. Nunnii, cum in Miscellaneis tradit, *diem Mercurii* Germanis vocari *woensdag*, a *lucro*, cui *Mercurius* præsidet apud Romanos. Nam omnino *woensdag* est a *wodan*, quasi *wodansdag*, quod ad verbum sonabit *Mercurii diem*. Quia vero varias attulimus *Dei* appellationes apud gentes diversas: age addamus quoque aliquid de Hebræis. Apud nos enim aliquot modis (de quibus alibi dicam,) *Deus* appellatur: tum אֱלוֹהַ, *Eloa*: & in plurativo אֱלֹהִים, *Elohim*, quæ vox proprie propria non est, sed vox *thoar*, hoc est appellativa: proprie autem *judicem* notat, ut tradit R. Salamo, Exod. XIV. XIX. & XX. I. item R. David, ad Psalm. IV. ac uti *Deo* tribuitur, tanquam *summo rerum humanarum judici*; ita de *rege* & *hominibus* dicitur, quia se occupant in judicio *Dei*: quemadmodum scribit Abenezra, Gen. I. I. Multi hodie cum Lombardo putant venire a singulari אֵל: imo in istac quoque sententia fuit Eusebius, cujus hæc verba, lib. XI. προπαρασκ. Αὐτὸ δὲ τοῦτο καθ' ὃ θεὸν ὀνομάζομεν, ἐλωίμ καλοῦσι, παρὰ τὸ ἠλ, ὡς ἔοικε. τοῦτο δὲ ἑρμηνευόμενον ἰσχὺν καὶ δύναμιν. Sed ab אֵל est אֵלִים, *elim*, non אֱלֹהִים, *elohim*, quod ab אֱלוֹהַ *eloa*, ut dicebamus. Fallitur Hieronymus, epist. CXXXVI. ubi decem *Dei* nomina recensens, pro diversis habet *eloe*, & *elohim*. Æque falsus Cajetanus, cum *Elohim* putavit carere numero singulari. Movit Cajetanum, quod in plurativo dicatur, Gen. I. & alibi passim. Putat autem, Mosem minime plurativo nomine de unico Deo fuisse usurum, si singularem haberet: quia alioqui ea res pluralitatem Deorum indicare videretur. Sed condonanda hæc Cajetano, Hebraicæ linguæ, ut ipse confitetur, ignaro. Cur vero sic loquatur Moses, ratio est, quod vox *elohim* Hebræis nunc plurativo accipiatur sensu, nunc singulo, prout vox *liberi* apud Latinos, de qua Agellius. Nec displicet, ut id ab Hebræis dicatur factum honoris caussa, quando compluria in sacris extant exempla, ubi plurativus pro singulari adhibetur in personis illustribus. Vel factum mysterii caussa, quod Abenezra scribit in Psalm. II. VII. nempe ad significandam pluralitatem virtutum seu potentiarum Dei: quemadmodum tradit Paullus Burgensis, qui & de Sancta Maria vulgo vocatur. Petro Lombardo, multisque hodie præstantissimis viris persuasum est, fieri id ad innuendum sacro sanctæ Trinitatis mysterium. Sed obstat, quod, ut vox *Dei*; sic *Elohim*, nunc essentialiter accipitur pro *tribus personis*, ut I. vers. Genes. ubi dicitur *Elohim* in principio creasse cælum ac terram: nunc personaliter, ut cum vers. III. dicitur spiritum *Elohim* incubuisse aquis, ubi Trinitas intelligi nequit, cum spiritus non sit sui ipsius Spiritus. Item Psalm. XLV. VIII. *Propterea unxit te Deus, Deus tuus*. Ubi itidem *Patris* persona intelligitur. Hos. I. VII. *Salvabo ipsas in Domino Deo ipsorum*. Sunt verba Dei Patris per *Dominum Deum* intelligentis Filium. At in Hebræo est *Elohim*. Præterea etiam plurativus hic tribuitur uni angelo, ut, Jud. XIII. XXII. & alibi: uni homini, ut Abrahamo, Genes. XXIV. uni vitulo aureo, Exodi XXXII. XXXI. quæ vel sola res satis clare ostendit, *elohim* sæpe apud Hebræos habere seosum singularem. Et sane, si Hebræis *elohim* in plurativo dicitur mysterii caussa, Latine similiter licebit dicere *Dii* vel *judices*: quomodo nemo sanctorum unquam locutus. Quare qui *tres elohim* dicunt, etsi recte sentiunt, tamen metuo, ne loquantur sine veterum exemplo. Plura qui hac de re volet, adeat libellum, quem de voce *Elohim* scripsit J. Drusius.

DEXTRA, a δεξιτερὸς, *ι* omisso, quomodo pro *calidus* dixere *caldus*, pro *audaciter*, *audacter*, pro *lamina*, *lamna*, &c. Est vero δεξιτερὸς poëticum pro δεξιὸς. Proprie autem δεξιὰ dicitur de *manu*, nempe ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι. quia sinistra agilior: & manus est ὄργανον πρὸ ὀργάνων, ut scite Philosophus ait, lib. IV. de part. animal. cap. X. Ab auguriis est, quod & δεξιὸς apud Græcos, & *dexter* apud Latinos, accipitur pro *propitia*. Ita interpretatus Servius, in illo VIII. Æn.

Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo.

Similiter usus Persius, sat. II.

.... *Et o si*
Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule ....

Cui simile sat. VI. *Jove dextro*. Cave credas Lilio Giraldo, qui in suo de Diis syntagmate, Persii loco adducto, *dextrum* reponit inter Herculis cognomina.

D I

DIABOLI ridiculam originationem adfert Glossographus, in lib. I. Decretalium Gregorii, lib. I. *Diabolus*, inquit, *derivatur a* DIA, *quod est duo*, & BOLVS, *quod est morsellus*: *quia duos bolos tantum de corpore & anima quæris facere*. Sed tam spissus error seculo isto condonandus, quo vel duo vel nemo Græce noverat. Hieronymus, comment. in VI. caput ad Ephesios, duplicem adducit ejus vocis etymologiam, unam secundum Græcos, ut sonet *criminatorem*; alteram secundum Hebræos, ut signet καταῤῥέοντα. De utraque plenius dicam. Ac primo quidem Hieronymus deducit a διαβάλλω, quod proprie est *trajicio*; improprie, *calumnior*, quia hoc qui facit, calumniarum venenatis telis alium trajicit ac transfigit. Deinde vero idem Hieronymus, quia ut pro *diæta* dicitur *zeta*, sic & pro *diabolus* dicitur *zabulus* (qua de re aliquid in *Zeta* dicemus) ideo suspicatur *diabolum*, sive *zabulum*, fore appellatum ab Hebræo *zabulon*, quod notat καταῤῥέοντα. Sed violentum plane est hoc etymon, cum quod *za* pro *dia* dicitur, id omnes sciant fieri vitio & corruptione vulgi. Vera igitur originatio prior, quam & Justinus probat, λόγῳ παραινετικῷ πρὸς Ἕλληνας. διάβολον, inquit, αἱ θεῖαι γραφαὶ καλοῦσιν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον διαβολῆς, ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόντα· *diabolum Scriptura vocant, a prima sua adversum hominem calumnia appellatione illi hujusmodi imposita*. Quod ipsum a Theophylacto scribitur, comment. in Matthæum: διάβολος λέγεται ὡς διαβαλὼν τὸν Θεὸν πρὸς τὸν Ἀδάμ. εἶπε γὰρ αὐτῷ, ὅτι ὁ Θεὸς φθονεῖ ὑμῖν· καὶ νῦν δὲ τὴν ἀρετὴν διαβάλλει πρὸς ἡμᾶς. Suidas ait *diabolum* gentibus quoque notum fuisse, sed ab iis dictum Ἄτην, hoc est *noxam*. Sic enim scribit: Ἄτη, ὁ διάβολος, ὁ ἀντικείμενος. Sane Bessarion quoque, lib. III. in calumniatorem Platonis, quæ Homerus, Iliad. l. XIX. scribit de malefica *Ates* natura, & ut cælo a Jove sit deturbata, ac nunc hominibus infesta per universum grassetur orbem; ea non aliunde originem cœpisse putat, quam ab iis quæ de *diabolo* in populo Dei docebantur. Germanis inferioribus *Diabolus* vocatur *duvel*, quod corruptum ex *diabel*. Nota affinitas literarum *b* & *v*. Sed & alteram habent appellationem. Sane Belgæ eum vocant, *de droes*. Verisimile autem est, quia a *Druso*, Tiberii fratre, sæpius cæsi Germani, ac magnam partem domiti, hinc factum esse, ut ejus nomen ab iis, qui *Drusi* forti-

fortitudinem laudarent, pro viro forti cœperit usurpari, quasi alterum *Drusum* dixeris: quomodo hodieque loquimur: ab illis autem, qui *Drusum* odissent, dirarum loco habitum sit, adeo ut nunc quoque hominibus improbis & impotentis animi persamiliare sit, *de droes hael u*, quod est, *diabolus te auferas*. Sed ut, conjectura hæc verane sit, an falsa, non magnopere laboro, ita hoc dicere possumus, non Germanos modo, sed etiam Gallos veteres (quorum eadem ac Germanorum veterum lingua fuit, quemadmodum a doctissimo viro Abrahamo van der Myl, clare nuper ostensum, in commentariis linguæ Belgicæ, & præfatione in Glossarium suum Teutonicum,) voce hac usos esse: quod evincere possumus loco quodam B. Augustini. Sed apud eum pro *Drusios* corrupte editum *Dusios*. Locus est, lib. xv. de Civitat. Dei cap. XXII. *Celeberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non est, audisse confirmant, Silvanos & Faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum; & quosdam Dæmones, quos Dusios Galli nuncupant, hanc assidue immunditiam & tentare & efficere, plures talesque asseverant, ut hoc negare impudentia videatur*. Hæc Augustinus. Fieri tamen queat, ut non omnes eodem modo hanc vocem sonuerint, sed alii *Does*, alii *Droes*, dixerint: aut ut veteres dixerint *does*, posteriores vero apte *r* inseruerint, ad exprimendum rei horrorem. Confirmat hanc rem, quod in Isidori quoque Glossis legatur: *Dusius*, *dæmon*.

DIABATHRA, *genus solearum Græcanicarum*, teste Festo. Dicuntur autem διαβάθρα a διαβάω, seu διαβαίνω, *transeo*. Hinc *diabathrarii*, qui hoc calceamenti genus faciunt. Utitur Plautus, Aulul. Act. III. Sc. v.

DIACONUS, a Gr. διάκονος, non διάκων· quamquam in Ecclesiasticis Scriptoribus a multis retro seculis usitatum sit *diaconibus*. Sic autem in Ecclesia dicuntur *præfecti ærarii Ecclesiastici*: generatim alioqui notat *ministrum*, a κονῶ, quod est, *ministrare*; idque a כהן, id est, *sacerdos*, *minister*, quod a כהן, quod est *ministrare Deo*, *sacerdotio fungi*. Vel est κονῶ a κόνις, id est, *pulvis*, ut proprie sit *ministrare in pulvere*, item *currere*, quia pulvis in cursu excitatur; unde apud Maronem, IV. Æneid.

> . . . . . *Agmina cervi*
> *Pulverulenta fugâ glomerant*.

Idem, XII. Æneid.

> *Pulverulenta fugâ Rutuli dant terga per agros*.

DIADEMA, διάδημα, candida erat fascia, qua regum frons præcingebatur: indeque & nomen: Nam Διαδέω, *circumligo*. Pertinet huc illud Luciani, Dialogo Diogenis & Alexandri, Διαδεδεμένον ταινίᾳ λευκῇ τὴν κεφαλὴν, ubi manifeste διάδημα περιφράζει. Idem confirmat locus Plutarchi, in Coriolano, ubi scribit, unum ex Metellis *Diademati* cognomen invenisse, ὅτι πολὺν χρόνον ἕλκος ἔχων περιϊόντι περιδεδεμένος τὸ μέτωπον. Latinis similiter *vitta*, aut *vinclum*, dicitur a *vinciendo*. Silius, lib. XVI. de Juba rege:

> . . . . . *cinguntur tempora vitta*
> *Albenti* . . . . .

Seneca, Thyeste:

> *Imposita capiti vincla venerando gere*.

Vide fusius de hoc in *Mithra*.

DIÆTA, dicebatur Latinis *cœnaculum*, in quo æstate ad umbram, hieme ad solem cœnabatur. Utitur Suetonius in Claudio, cap. x. Papinius, lib. II. Sylv. carmine in Surrentinum Pollii: Scævola, L. LXVII. D. de donat. inter virum & uxorem. Uterque Stephanus in Thesauris suis tradunt, Varronem putasse, *diætam* dici, quod in ea per *diem edatur*: fuitque ejusdem sententiæ Accursius, in l. æquissimum §. si tamen. ff. de usufru. Sed nusquam, quod sciam, id invenias apud Varronem. Utut hoc est, omnino venit a Græco Δίαιτα, quod tum *victum* ac speciatim *certam victus rationem*, qualis ea quæ a medicis præscribitur, significat: tum etiam pro *domicilio* atque *habitatione* ponitur. Deducunt a Διαιτάομαι, quod est, *vitam degere*, *habitare*, *commorari*. Sed hoc potius est a Δίαιτα, δίαιτα vero ex eo, quod *epulum* Græci δαῖτα appellent. Pro *diæta* dicitur & *Zeta*: qua de voce seorsim agemus.

DIAPASMA, usurpat Martial. lib. I. ep. LXXXVIII.

> *Quid quod olet gravius mistum diapasmate virus?*

Ita autem appellat Martialis *siccos odores*, qui in *pastillos* inspergebantur. Iis opponuntur *liquidi odores*; ut apud Horatium, od v. lib. I.

> *Quis multa gracilis, te puer, in rosa*
> *Perfusus liquidis urget odoribus*.

Dicitur pro *diapasmate* quoque κατάπασμα, quod a καταπάσσω, ut illud a διαπάσσω. Utrumque significat *conspergo*, ut & simplex πάσσω.

DIAPHRAGMA, quod Celso, *septum transversum*, a διαφράττω, quod est, *intersepio*. Ita dicitur, quia separat & discludit organa spiritus ab iis, quæ inserviunt alimento. Latini *præcordia* dixere, quia, ut Plinius ait, *cordi prætenditur*: φρένας quoque vocarunt Græci, ob consensum ejus cum *mente*. Nam inflammato *diaphragmate* incidit homo in delirium.

DICA, est a Græco δίκη. Significat *caussam* sive *actionem juris*. In veteri Terentii Glossario exponitur *schedula*. Plautus, Pœnulo, act. III. sc. VI. *Cras subscribam homini dicam*. Terent. Phorm. act. I. II. *Tibi scribam dicam*. Ibidem, act. II. II.

> *Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi*
> *scriptam dicam?*

Ibidem, act. IV. III.

> *Sexcentas perinde potius scribito jam mihi dicas*.

Cujus loci mentem vide apud Nannium, lib. II. Misc. c. XVIII. Δίκη quoque sumitur pro *more* seu *consuetudine*, ut testatur Eustathius; atque hinc *dicis caussa*, quasi δίκης ἕνεκα, hoc est, νόμου χάριν. Nam *dicis caussa* quid fieri dicitur, quod non serio, sed perfunctorie fit, nec ut officio fungamur, sed ut functi videamur, hoc est, ad vitandam solum reprehensionem. Varro, lib. v. de L. L. *Dicis caussa fiebant quædam, neque item facta neque item dicta semper*. Gloss. vett. interpretantur νόμου καὶ λόγου χάριν. Item, ὁσίας ἕνεκα. Non desunt autem qui deducant a verbo *dico*: alii, cum primæ est, ut sit *dicationis ergo*: alii, cum tertiæ, ut valeat, προφάσεως ἕνεκα· & convenit, quod Glossæ exponunt, λόγου χάριν. Esse μονόπτωτον, recte Charisius observat, lib. I. Quare nihil opus recurrere ad rectum *Dex*, vel *dix*, ut inde sit *dicis*, ut a *judex*, *judicis*: quod Hotomanus censet, comment. De verb. significationibus. Usus Cicero, in Verr. lib. v. item pro Muræna, & Flacco. Et Cornelius Nepos, ex Cujacii emendatione. Nam in vulgatis; *necis caussa*, legitur. Item Arnobius, lib. III. & IV. Ac Jurisconsulti, ut leg. I. parag. Excusantur XXXIV. ff. ad Senatusconsult. Silonianum, & leg. IV. ff. Commodati: Vide Brissonium, Hottomanum, atque alios, qui juris Lexica scripsere. Item Antonium Augustinum, commentario singulari ad Modestinum, p. CCLXXXVIII. edit. Seb. Gryph. Petrum Victorium, lib. VIII. Var. Lect. cap. XXIV. Turnebum, lib. XI. Advers. cap. XX. Petrum Pythœum, lib. II. Subsecivorum, cap. VIII. Duarenum, lib. I. Disputationum Anniversar. cap. XLVII. & Covarruviam, lib. IV. Var. Resolut. cap. VIII.

DICO, *dicas*, idem est ac *attribui*, *ac præcipue consecro*. Unde in Glossis. *Dicat*, ἀφοσιοῖ. *Dicati*, ἀφοσιωθέντες. *Dicatus*, καθωσιωμένος. Fortasse est ejusdem originis ac *dicere*. Nam qui *dicat* aliquid, id ei *addicit*. Festus: *Dedicare est dicendo deferre*. Vel sit a δίκη. quia in iis, quæ *dicantur*, juris ac legum habenda est ratio. Ita *dico* sit quasi δικάζω, vel δικάω, ῶ. Pro *dedico* veteres *delico*: *d* in *l* abeunte, ut ab Ὀδυσσεὺς *Ulysses*. Vide *Delicatus*.

DICO, *dicis*, unde sit, docet Cæsar Scaliger, lib. III. de causs. L. L. cap. I. sive totius operis LXVI. ubi sic Julius scribit: *Quod Græci δίκην, vocant caussam nos appellamus: quare addito juris vocabulo, etiam Græcum fontem mutuati sumus, & judicium nominavimus. Quæ in caussa sive judicio, propterea quod orationis*

tionis usus maxime viget, Latini postea verbum dicere sumsere ad significandum, quoties loqueremur. Vult igitur Cæsar Scaliger a δίκη, quod *caussam*, sive *actionem juris*, notat, venire tum vocem *judicium*, ut componatur ea ea *jus*, & *dica*; tum etiam, verbum *dico*, quasi δικῶ, quod proprie erit, *in judicio loquor*; sed generatim, pro *loqui* accipitur, haut aliter ac Græcum ἀγορεύειν, ἁπλῶς pro *dicere* usurpatur, etsi proprie sit *in foro loqui*, ut origo indicat, cum sit ab ἀγορὰ, hoc est, *forum*. Sed de etymo vocis dissentit Josephus Scaliger, qui, uti & ante eum Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, & post eos Petrus Nunnesius, *dico* ait esse a δείκω, quod est, δεικνύω, sive δείκνυμι. Nempe quia nihil aliud est *dicere*, quam *sermone ostendere animi sui sententiam*. A *dico* est *dictum*, & *dictio*. Quid generatim hæ voces signent nemo non videt, & sæpe ea in lata illa significatione usurpatur. Sed interdum *dictio* est ὁ χρησμὸς, ut apud Pacuvium: *Flexa non falsa, autumare dictio Delphis solet.* Et apud Accium: *Aperte fatur dictio. Dicta* etiam κατ' ἐξοχὴν notant, *facete breviter acuteque dicta*. Plautus, Capt. act. III. sc. I. *Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus*. Lucanus, in Panegyr.

. . . . *Patiuntur dicta jocorum.*

Meminit ejusce significationis Varro, lib. V. de L. L. *Hinc*, inquit, *appellatum dictum in mimo, ac dictiosus*. Ubi observandum, cum quod homines εὐφυεῖς ac dictis dicendis natos, Latine *dictiosos* vocari indicat: tum quod potissimum nominat *mimorum dicta*, quoniam nempe illi *dicta* hujusmodi affectabant: unde *scurra mimicus*, aut *mimarius*, legimus apud Capitolinum & Vopiscum, qua de re Jacobus Schegkius, in præmessis, epist. XIV. Quamquam non *mimorum* tantum, sed & *vernarum dicta* celebrabantur. Martialis, lib. X. *Vernaculorum dicta, sordidum dentem*. Tacitus, lib. XIX. *Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit*. Idem Plauti loco comprobat Nonius Marcellus, in *Verna*. Alias quoque *dicta* vocantur, *disputationes* ac *dissertationes*, quæ Græcis itidem ἀπὸ τοῦ λέγειν, quod est, *dicere*, λόγοι appellantur. Ennius, apud Cicer.

Versibu', quos olim Fauni vatesque canebant,
Quum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
Nec dicti studiosus erat.

Eoque modo passim loquitur Lucretius. Præterea sumitur pro *maledictis*, ut apud Plautum, Pseudolo, Act. I. sc. III. *Te differam dictis meis*. Eugraphius quoque, ad illud Terentii prologo Eunuchi, *Responsum, non dictum esse*: notat *dictum* hic esse *maledictum*: ut apud Cic. de Orat. Eodemque modo altera bujusce compositi pars pro *maledicto* sumitur a Terent. Andr. act. IV. sc. II. *Ingeram mala multa*. *Dicta* quoque pro *jussis* accipi ostendam, cum de voce agam *Dictatoris*. Eaque eadem notio in *edicti* voce, quam *Prætoris*, aut *Imperatoris*, esse ait Donatus, Eun. act. IV. sc. VII. Similiterque *edicendi* verbum sumitur: cui contrarium *interdico*. Nam, ut idem ait, Hecyt. act. IV. sc. I. *Edicimus, quod jubemus fieri: interdicimus, quod vetamus fieri: Edicimus etiam uni generi hominum, interdicimus diversis: Itaque prætoris edicta, & interdicta, dicuntur*. Interdum tamen & *edicendi* verbum ἁπλῶς significat *enuntio*, aut *dico*: quomodo præter Sallustium, & alios, locutus Cicero, in Lælio: *Si prius, quid maxime reprehendere Scipio solitus sit, edixero*. Prima quoque Philippica, ea significatione legitur in vett. MSS. ut testatur Hier. Ferrarius. Quæritur, an non & *dicterium* sit a *dicendo*. Multis ita videtur. Sed est hoc verbum scenicum e Græcia profectum, vide *Dicterium*. A *dicendo* quoque est *dictator*: de quo deinceps.

DICTAMUS, sive *dictamnus*, δίκταμνος, ἡ δίκταμνον, ἡ δίκταμον, ἀπὸ τοῦ τίκτειν, id est, *parere*: quia partum accelerat, teste Dioscoride, lib. III. cap. XXXI. Vel *Dictamus*, quia in *Dicta*, Cretæ monte, copiose nascitur. Quo retulere hoc Maronis, in XII. Æneid.

Dictamnum genetrix Cretæa carpit in Ida.

Sed meliores libri, *Ipsa manus genetrix* legunt. Vide quæ ad eum locum e veteribus Donatus, e junioribus Pierius, annotavit.

DICTATOR, unde nomen habeat, docet his verbis Varro, IV. de L. L. *Dictator, quod a consule diceбatur, cui dicto audientes omnes essent*. Ubi per *dicta* intelligit *jussa*; quomodo & locutus Plautus, Menæchmis, Act. V. sc. II.

Imperium suum demutat atque dictum Apellinis.

Ita emendat Gaspar Scoppius, lib. V. susp. epist. I. Verum fortasse ut Prætoris, Ædilis & quædam alia Magistratus nomina, non ex re Romæ sunt imposita, sed e Latio Romam traducta: ita dicendum in *dictatoris* quoque nomine contigisse. Sane Livius, jam sub rege Tullo Hostilio agnoscit Albanum *dictatorem* Metium Suffetium, sive Fufetium Spartianus quoque ordinarium Latii Magistratum fuisse indicat, cum in Hadriano scribit: *In Hetruria præturam imperator egit. Per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duumvir, fuit*. Sed ut omnino hæc vox ex re potius Romæ imposita sit, quam ab exemplo; docet tamen ἀναλογία, *Dictatorem* nec a *dicendo*, nec a *dictum*, sed a *dictando* nomen accepisse; nempe quia *crebro diceret ediceretque*, quæ utilia essent Reipublicæ: unde Suidas vertit εἰσηγητὴν τῶν λυσιτελῶν, *auctorem rerum utilium*. Hanc nominis caussam præter illam Varronianam adducit Dionysius Halic. lib. V. Ibidem addit, tenuius esse *dictatoris* nomen quam pro tanta potestate. Nam pacis bellique, vitæ necisque, habebat potestatem: ac ad singulare hoc jus indicandum, viginti quatuor ei secures præferebantur. Nomen vero haut invidiosum tantæ potestati impositum est, tum ob subditos, ne odiosa appellatione offenderentur, tum ipsius *dictatoris* caussa, ne se gereret insolentius. Itidem ne imperium hoc in tyrannidem verteretur, semestre tantam esse voluerunt, nisi forte necessitas Reip. exigeret, ut in annum prorogaretur. Nam quod Sylla & Cæsar, diutius tenuere, leges & justitiam palam contemserunt. Alio nomine dictus *magister populi*, quomodo is quem *dictator* sibi adsciscebat, quique proximam a *dictatore* potestatem obtinebat, *magister equitum* vocabatur. Cætera vide apud eos, qui ex professo Romanorum magistratus, aut universe Romanas antiquitates, persequuntur.

DICTERIUM, idem est quod *dictum*, sive *jocus*: quemadmodum Macrobius, lib. II. Saturn. probat hoc loco Ciceronis, e II. libro epist. ad Cornelium Nepotem: *Nostri, cum omnia quæ dixissemus, dicta essent: quæ facete, & breviter, & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicteria voluerunt*. Unde colligi videtur, *dicteria* a *dicendo* vocari. Ita παρηγμένον fuerit in istis verbis Martialis, lib. VI. Epigr. XLIV.

Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes.

Sed huic sententiæ obstare illud videtur, quod τόπιον Græca est καταλήξις. Quare quid, si dicamus esse a Græcis, qui δεικτήριον dicunt? Sed huic adversari videtur, quod Græci nunquam, quod sciam, δεικτηρίῳ voce pro *breviter acuteque dicto* usi sunt in iis scriptoribus quos habemus: sed δεικτήρια iis fuerint, quæ aliquid ostenderent, vel quæ ostenderentur, quomodo locus quidam apud Samum δεικτήριον vocatus, teste Etymologo. Fluctuanti super hujus vocabuli origine, commode se, tanquam Mercurius quidam Enodius, obtulit Josephus Scaliger, in notis ad Manilium: ex quo sequentia exscripsimus: *Eisodia in fabulis eum locum obtinebant, quem in arte fidicina προκιθαρίσματα*. Aliter dicuntur ἀναβολαὶ, καὶ ἐνδόσιμα, καὶ πρόχορδα ἄσματα. *Experimenti* enim gratia tantum fiebant. Propterea δεικτήρια dicebantur, tanquam δείγματα quædam; quod *specimen* fuerint *futuri cantus*, aut *modorum fidicinorum*. Nam *experimentum in antecessum* dabant mimarii scurræ, & pantomimi, & citharistæ. Quum autem scurra urbicarius prodiret in scenam, is citharam, aut psalterium, adferebat, aliquid præludii

dii loco præcentarus ad colligendum studia & favorem spectatorum. Varro:

Et orthophallica attulit psalteria,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Multa autem ridicularia in eo specimine funditabant, adeo ut *dicteria* in maledicæ procacitatis infamiam abjerint. Quin & *psalterii*, de quo jam diximus, nomine, probra intelligebantur. Paulus, sententiarum lib. v. De injuriis: *Psalterium, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compositum, & publice cantatum. Canticum, dicterium, psalterium*, tria hæc idem significant, & ab eadem historia prodierant. Nam sæpe ab auctoribus *cantica mimorum*, & *dicteria mimorum*, citantur: qua ratione & *mimus* quoque ipse *cantor* dicebatur. Horatius:

Donec cantor, vos plaudite, dicat.

Quod Turnebus primus indicavit. *Cantator* etiam. Glossæ: *Cantatores*, τραγῳδοί. Illa *dicteria*, si ante fabulam erant, dicebantur εἰσόδια; si in media fabula interponerentur, ἐμβόλια. Unde *mulier embolaria* Plinio, ἡ θυμελική. Si in fine fabulæ, *exodia*. Unde apud auctores passim mentio *Atellanorum exodiorum*. Juvenalis:

Urbicus exodio risum movet Atellanæ.

Firmicus, lib. vi. *exitus fabularum* vocat: *Cum effeminati corporis mollitie cinædos efficient, & qui veterum fabulas exitus in scenis sæpe saltantes imitentur.* In Græco, unde accepit, sine dubio scriptum fuerat, τοὺς τῶν μίμων ἐξόδια ὑποκρινομένους ἀπορχήσοντας. Porro *dicterium* perperam a *dicendo* Varro. Nam ne Latinum crederet, potuit eum monere character, & flexus, item natio, unde etiam, teste ipso, in Latium venit. Nam ipsemet in Græcia hoc fieri dicit; quod quidem verum est. Primus enim Augustus *pantomimos* e Græcia in scenam Romanam evocavit. At *dicteria*, ex eadem Græcia petita, jamdudum in ea scena produci solebant. Hæc Scaliger.

DIERECTUS, Festo dici videtur κατ' ἀντίφρασιν, quasi *dies minime rectus*, sed *scævus* ac *sævus*. Aliis *Dierectus* quasi *die*, vel *in diem*, *erectus*. Sed magis placet sic dici, quasi *sub dio erectus*, hoc est in crucem actus. Plautus, Pœnulo, i. i. *Abi dierectus*. Idem, Mercatore, i. i.

I hinc hodie dierectus, nugare in re capitali mea.

Rudente, Act. iv. Sc. *Serio edepol:*

Quia tu i dierecta cum sucula & cum porculis.

Vide quæ hac de voce scribit Jac. Schegkius in præmessis, epist. xiii.

DIES a Græcis esse ostendit, quod illis ἔνδιος sit meridianus quasi in *die ipse*. Itaque videtur esse ἀπὸ τοῦ Διός. Varro, iv. de L. L. *Hoc idem magis ostendit antiquum Jovis nomen. Nam olim Dijovis & Diespiter dictus, hoc est, aër, & dies pater, a quo Dei dicti, qui inde, & dies, & dius, & divus.* Macrob. lib. i. Sat. cap. xv. *Jovem accipimus lucis auctorem: unde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenses* Δία τὸν ἡμέριον *vocant: ipsi quoque Romani diespitrem appellant, ut diei patrem.* Valide etiam hanc sententiam firmat locus Xenophontis, libro de Rep. Lacedæmoniorum, ubi dicitur rex sacrificaturus facere id diluculo, προλαμβάνειν βουλόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ εὔνοιαν, *quasi anteversero cupiens benevolentiam Dei*. Angelus tamen Caninius in alphabeto Hellenismi, ait, *dies* esse a Punico *diu*. Alias quoque duas etymologias adducit Festus, sed parvæ rei. Itaque apud ipsum legere potes. A *dies* est *diu noctuque* apud Sallustium, lib. i. Histor. & Titinnium, in Barathro: teste Charisio cap. de Adverbio. Hinc *interdiu*, quod Glossæ Philoxeni μεθ' ἡμέρας exponunt. Sed & *diu* συνέχειαν notat, unde *diutinus*, & *diuturnus*, & κατὰ συγκοπὴν *diurnus*, unde *diurnare*, quod est, *diu vivere*, ut Gellius, lib. xvii. cap. ii. & Non. Marcellus, explicant in istis Quadrigarii verbis: *Nam hac maxime versatur Deorum iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores, neque optimum quemquam inter nos sinunt diurnare.* De voce *diurnus* pro *diuturnus*, vide sis Stewechium, ad ii. Arnob. Alias *diurnum* opponitur *nocturno*: unde *diurna* apud Senecam, epist. lxxxi. pro *demenso*, quod servis in diem datur. Similiterque *diurna* dicuntur Juvenali, quæ Sempronio Asellioni ab eadem origine *diaria* appellantur: nempe libri, quibus singulorum dierum acta adnotantur; Græcis *ephemerides*, ab ἐπὶ & ἡμέρα, id est, *dies*. Vide Gellium, lib. v. cap. xviii. *Perdius*, & *pernox*, legimus apud Agellium. Simileque ab *interdiu interdius*; quo usus Plautus, Asin. iii. iii. *Æquidialis* a *die* diei, ut a *nocte æquinoctialis*, ostendit ex Festo Paullus. Jo. Sarisberiensis, in Policrat. *Memini me, &c. interfuisse cœnæ, quæ ab hora diei nona fere usque ad duodecimam noctis, & hoc quidem tempore æquediali, protracta est, &c.* *Biduum* & *triduum*, dicimus per ἀντίστοιχον, pro *bidium*, & *tridium*: videturque id εὐφωνίας caussa fieri. *Hodie* est *hoc die*: unde patet πλεονάζουσαν orationem, cum dico, *hodierna dies*: rectiusque dici, *lux hodierna*. Græce est σήμερον, & Attice τήμερον, vel τήμερα, itidem ab ἡμέρα. *Pridie*, a *præ*, vel *pri*, & *die*, quasi *priori die*: *postridie*, ex *posteri die*, quasi *postero die*: *nudius tertius*, & *nudius quartus*, quasi *nunc dies tertius*, *nunc dies quartus*: Charisius testis, lib. ii. *perendie*, quasi *perempto die*; eodem teste, *propediem*, quod *prope accedat diem*; *quotidie* quasi *quot diebus*, hoc est *singulis diebus*. Sed de *perendie*, & *quotidie*, plura dicemus separatim.

DIGITUS, unde sit, varie certant. Isidorus quidem omnino inepte. Nam ut is, lib. ii. cap. i. ait: *Digiti nuncupati, vel quod decem sunt, vel quod decenter juncti existunt.* Aliis (ut apud Perottum legitur) *digitus* a *digerendo* deducitur, quod natura miro optimoque ordine *digitos* digesserit ac posuerit. Nonnullis *digitus* dici videtur a δεικνύω, quod est, *monstro*, quia *digitis monstramus*. Sed fortasse vera licet dura, est originatio ea, quam apud Angelum Caninium, & Petrum Nunnesium, reperio. Censent hi *digitus* esse a δάκτυλος, extrito υ, & λ in Γ mutato; quemadmodum contra γ abit in λ, ut a *Thetis*, *Thelis*. Ita enim veteres eam appellabant. Varro, de R. R. lib. iii. c. ix. *Nec continuo hic, quas melicas appellant, falso; quod antiqui ut Thetim, Thelin dicebant; sic Medicam, Melicam vocabant.* Itaque Turnebus, lib. xxiii. Adv. cap. xxvi. apud Cic. i. de divinat. legendum putat: *Ea Thelis illi mater.* Sed si dura hæc Caninii originatio videtur, sit *digitus* a δείκω, quasi δείκετος, a *monstrando*. [ut *manus* a μηνύω.] Sane similiter Græcis δάκτυλος dici videtur, quasi δείκτυλος. *Manuum pedumque digiti* quibus nominibus appellentur, docet Andreas Schottus, observat. Human. lib. v. cap. iii. Singuli vero digiti sacrati erant Deo, pollex Veneri sacer, index, sive salutaris, Marti; medius (qui & infamis, verpus ac impudicus, dicebatur) Saturno; minimo proximus (quem juniores annularem & Medicum nominant) Soli; minimus (quem vulgus auricularem vocat) Mercurio. Vide Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντικὴν πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα. A *digitus* quidam deducunt *indigito*, ut proprie sit δακτυλοδεικτεῖν, qua voce Demosthenes, Philo, aliique usi. Sed quid hac de voce sentiendum sit, dicemus in voce *Indigitamenta*.

DIGMA, Græcis δεῖγμα, a δεικνύω. *Digmatis* voce interdum generaliter significatur rerum venalium specimen, quod Belgæ itidem, a *monstrando*, *een monsterken* appellant. Moschopulus: Δεῖγμα, κυρίως τὸ δεικνύμενον ἀφ' ἑκάστου τῶν πωλουμένων. Sic usurpatur in Cod. Theodos. lege Imperatorum Honorii & Theodosii, sub tit. de sitar. pecuar. in qua hæc verba inter alia habes: *clandestinum ad collegas digma missurus*, &c. Plura hac de voce Radulphus Fornerius, lib. ii. rerum quotidian. cap. xxiii.

DIGNUS, ut Sipontinus tradit, quibusdam dici videtur a *dignoscendo*, quasi *cognitus*. Sed ipse mavult deducere a δεικνύειν, quod est *ostendo*, *demonstro*; quoniam ex iis, quæ gerimus, quid mereamur, ostendimus.

ostendimus. Ita *dignus* dicetur quasi *dicnus*, δεικνός. Alii a δεικνύω quidem esse statuunt, cum Petotto, sed rationem hanc adferre malunt, quod qui *digni* re quapiam sint, hi *digito* ab aliis *demonstrari* soleant: unde Pers. sat. I.

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, Hic est.

Ita *dignus* proprie erit, δακτυλόδεικτος. Nec multum abeunt, qui censent, ea eo esse quia *digito* pretium rei venalis indicetur. Ita *dignum* dicatur, ut Atticis, & imprimis Aristophani, ἄξιον idem est ac ὤνιον. Quod placuit Septimio Florenti, notis in Sophoclis Philoctetem. Sed simplicissimum videtur, *dignus*, sive, ut veteres scripsere, *dicnus*, venire a δίκη, id est, *jus*, ut *dignus* sit cui tribui aliquid æquum est. Nec multum recedit Nunnesius in Grammatistice, cui *dignus*, ex δίκαιος: credo, quia justus *dignus* est honore, ac laude. [δεικνός idem quod δικτὸς, ὀνγμωτος, & δηχμωτος.]

DIMICO, num a διαμάχεσθαι; An simplicius deduxeris a *mico*? Sed quæ originis ejus caussa? An quia gladii in prælìando *micent*, ac fulgeant? Sed hoc longius petitum. Verisimilius multo, ea eo esse, quia *micando digitis* controversiæ soleant dirimi. Unde in Vett. Gloss. *micare*, λαγχάνειν. Nempe *micatio digitorum* est pene sortis genus. Postea autem, quia & ferro certamina exitum sortirentur, etiam *dimicare* acceptum pro dijudicare rem prælio. Uti dicitur *cernere ferro*. Ubi *cernere* est κρίνειν, sive *dijudicare*. Ad veterem illum morem *micando digitis decernendi* litem, illud Varronis pertinet in Parmenone: *Micandum erit cum Græco, utrum illius numerum, an ille meum sequatur*. Et eodem spectat adagio, *Dignus, qui cum in tenebris mices*. Non vero a lusu puerorum petitum: quod magnus Desiderius in Adagiis existimabat. Vide Casaubonum, de hoc fusius disserentem, notis in Suet. Aug. cap. XIII. [a δυσμενὴς idem quod δυσμενής, hostis, forte *dusmico*.]

DIONYSIA, Terentio eadem ac *Bacchanalia*. Nam *Bacchus* Græcis Διόνυσος. Caussam nominis aperit hic locus Pomponii Melæ, lib. III. cap. VII. de India: *Urbium, quas incolunt (sunt autem plurimae,) Nysa est clarissima: montium, Meros, Jovi sacer. Famam hinc præcipuam habent, quod in illa genitum; in hujus specu Liberum esse nutritum arbitrantur; unde Græcis auctoribus, ut femori (μηρὸς, femur) insutum dicerent, aut materia ingessit, aut error.* Vult nomini caussam præbuisse ambiguitatem vocis μηρος, quæ & *femur* notat, & *Indiæ montem Jovi sacrum*. Alias aliquot nominis caussas congerit Lilius Gyraldus, in syntagmatis. Iis sis duas adde. Nam quibusdam videtur, Διόνυσος dici, quasi Διόνυσος, ἐπειδὴ βασιλεὺς ἐγένετο Νύσσης. Tzetzes:

Κατὰ Ἴνδους δὲ Διόνυσος, Δῖος, καὶ ἄναξ Νύσσης.

Sunt & quibus dictus videatur a νύσος, quod Syracusana lingua significat *claudus*, idque, quia Jupiter, cum *Bacchum* femori insertum gestaret, claudicarit. Hanc rationem adfert Nonnus, in Dionysiacis:

Πατρῴοιο ἐπίδηναν ἀπαυτομένου τοκετοῖο
Κικλήσκουσι Διώνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
Ἤϊε χωλαίνων Κρονίδης βεβριθότι μηρῷ,
Νῦσος ὅτι γλώσσῃ Συρακοσσίδι χωλὸς ἀκούει.

DIOPTRA, διόπτρα, a διόπτομαι, pervideo, perspicio. Notat *instrumentum Geometricum, quo propugnaculorum turriumque altitudo e longinquo deprehenditur*. Meminere præter Pollucem Ptolomæus, Proclus, Theon, Plinius, lib. II. cap. LXIX. Est & *instrumentum aquis librandis aptum*: quomodo utitur Vitruvius, lib. VIII. cap. VI. Utriusque notionis meminit & Rhodiginus, quem vide lib. XII. c. IX. & lib. XXVII. cap. V.

DIOTA, διώτη, *genus vasis duas habens aures*, a δὶς & ὦτα, id est, *aures*. Glossæ Philoxeni interpretantur ἀμφορίσκον, ἀμφορεῖον. Sane & ἀμφορεὺς similiter dicitur, quasi ἀμφοτέρωθεν φερόμενος, *quod utrinque feratur*. Sunt qui *dyota* malint per *y*, quia, ut ajunt ex δύο & ὦτα, confictus. Sed obstant libb. vett. in quibus, per *I* scribitur. Quare a δὶς venire verisimilius est.

DIPLOMATA, διπλώματα. Sic Ciceroni, Plinio, Venulejo JC. aliisque dicuntur, quas vulgo appellant *literas patentes*. Et a διπλοῦσθαι, quod est *duplicari*; uti hoc a διπλὸς, *duplex*, unde & διπλοΐς, *vestis duplex*. Est igitur *diploma*, *duplicato compositum*, aut *complicatum*, cujusmodi sunt chartulæ complicatæ & lino trajectæ obsignatæque: uti quas *bullas Pontificias* appellant. Ausonio dicitur *bipatens pugillar*. Impp. in Cod. Theodos. *diptycha*, δίπτυχα, a δὶς, & πτυχὴ, *plica*, sive πτύσσω, *plico*.

DIPSAS, διψὰς, q. d. *siticulosa*: *viperæ genus*, a quo morsi nimium quantum *sitiunt*. Nam δίψα, *sitis*; διψᾶν, *sitire*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Dipsas genus est aspidis, quæ Latinis situla dicitur, quia quem momorderit, siti perit*. Vide Nicandri Theriaca.

DIRECTARIUS, qui furandi caussa in alienas se domos *dirigit*, unde & nomen. Gloss. vett. *Directarius*, ὁ εἰς τὰς ἀλλοτρίας οἰκίας τοῦ κλέψαι εἰσερχόμενος ἀδικίας. item Θυρεπανοίκτης, ἐπεισανδυτος καταρυτος. Paullus, Recept. Sent. lib. V. tit. IV. *Quæstiones quis pulsatur, vel cujus domus introitur ab his qui vulgo directarii appellantur; in quos extra ordinem animadvertitur.* [a Διαρρίπτης.]

DIRIBEO, forte a Διαρριπτέω, *disjicio*, *in diversas partes jacio*, uti fit in rerum distributione. Nisi potius sit (quod Becmanus scribit) ab antiquo *rabere*, *a* in *I* converso. Quod si placet, necesse sit dicas *rabere*, præter *furendi* significationem (a qua *rabies*, & *rabiosus*) etiam notasse *vulgare*, seu *multis tribuere*; aut simile quid: qua ratione videri possit esse ab Hebræo רב, quod est, *multus*, sive רבה, quod est, *multiplicare*. Proprie *diribeo* notat *arcere*, *distribuere*. Usus Cicero, in Pis. & Planc. Eidem lib. III. epist. ad Q. Fratrem: & Val. Maximo, lib. 9. cap. XII. hanc vocem restituit Steph. Pighius [vide num *diribere* idem quod *dirimere*.] Christophorus quoque Colerus, & J. Meursius, volunt, Plautum, Curcul. Act. III. sc. I. dixisse, *diribere elephantum*, pro quo Lambinus *difficere* maluit. Palmerius item apud eundem, Amphitr. I. I. legere jubet: *Distributi viri, diribiti ordines*: pro quo Des. Heraldus, MSStos secutus, mavult, *dispositi ordines*. Arnobio quoque, & Ausonio, eandem vocem restituit Godsc. Stewechius, in notis ad V. Arnobii. A *diribendo* dicti *diribitores*. Sed hoc vocabulum variis rebus accommodatum est. In judiciis sic dicti, qui ternas judicibus singulis traderent tabellas, unam absolutionis, alteram condemnationis, tertiam ampliationis: e quibus unam judices singuli in fiscellam conjiciebant: post tabellæ omnes *diribebantur* seu *dividebantur*, in tres ordines, idque, ut constaret, pluresne absolverent, condemnarent, an ampliandum putarent. Itidem in comitiis *diribitores* vocati, qui tabellas dividerent, quo de Nicol. Gruchius. In conviviis quoque *diribitores* Appuleio dicti, qui scutellas disponerent, ac cibos carperent, ut scribit Lipsius, lib. II. Saturn. cap. II. Ab eadem origine est *diribitorium*, quomodo pædagogii locus dicebatur, quod in eo a reliqua familia secluderentur. E vetustissimo quoque Lexico constat, sic vocatum locum, in quo militibus stipendia persoluta. Sane fuit Romæ hujus nominis locus ab Agrippa conditus, ab Augusto publicatus: in quo pecunia militibus *diribebatur*. Meminit ejus Dio, lib. LV. ubi ait uno tantum tecto fuisse conspicuum, quod cum suo tempore dirutum esset, ob magnitudinem instaurari nequisse. Plinius quoque, lib. XVI. celebrat trabem pedum centum, sesquipedali crassitudine in porticibus septorum ab Agrippa relictam, quæ *diribitorio* huic superfuerat.

DIRUS, in vett. Glossis exponitur δεινός: ut *dira*, δεινά. *diritas*, δεινότης. Et sane a δεινὸς *dirus* derivatur. Sæpe enim *N* in *R* abit, ut a *genimen*, *germen*; e Φονία, *furia*; a *cancer carcer*, & in multis aliis. Itaque *diras imprecari*, fit δεινὰς ἀρὰς ἀρᾶσθαι. *Diræ* igitur ea δεινά. Vulgo tamen *diras* dici ajunt, quasi *deorum iras*. Atque ita Festus: *Dirus*,

rur, *dei ira natus*. Ubi MStus *disi*. Sed *Dei*, vel *Deorum* scripserat Festus. Ad hanc ἐτυμολογίαν respexit collector veterum Gloss. cum vertit *θεοχολωσίαν*. Interdum autem *Diræ* dearum nomen est. Nam sic dicuntur *Furiæ* sive *Eumenides*: quamquam, si κυρίως loqui amamus, aliquod inter ea discrimen est. Id nos docet Servius, in IV. Æn. his verbis: *Diræ in cælo*, *ut*,

Dicuntur geminæ pestes cognomine diræ.

Furiæ, *in terris*. *Eumenides apud inferos*: *unde & tres esse dicuntur*, *sed hæc nomina confundunt poëtæ*. *Eumenides* dici quia minime εὐμενεῖς, docent Grammatici. Servius, in I. Æn. *Ut sæpe dictum est*, κατ' εὐφημισμὸν, *Eumenides vocantur*, *quod non habeant bonam voluntatem*, *id est*, *mentem*: *sicut Parcæ*, *quod nulli parcant*. Idem dicit, in III. Æn. & alibi. Sed vel dicendum, ita eas vocari κατ' εὐφημισμὸν, vel ratio nominis petenda est e fabula Orestis, qui cum ob interemtam matrem Clytemnestram accusaretur, variantibus Areopagitarum sententiis, Palladis sententia fuit liberatus: ut & Cicero in Miloniana scribit: & Pallas ipsa apud Varronem Eumenidibus (ut ex Nonio discimus) dicit: *Dico vicisse Orestem*, *vos facessite*. Alii dicunt, XII. diis in Areopago sedentibus, a sex Diis absolutum, a sex item condemnatum. Oreste igitur absoluto, desiere eum *diræ* infestare, qui iccirco nigram iis ovem sacrificavit, & quod eas εὐμενεῖς, sive *propitias* sentiret, primus vocavit *Eumenidas*, quæ antea dicebantur Θεαὶ σεμναί. Sophoclis Scholiastes in Oedipum, Col. Ἐνιοι δὲ μεταβαλεῖν αὐτῶν φασὶ τὸ ὄνομα ἐπὶ Ὀρέστου· τότε γὰρ πρῶτον Εὐμενίδας κληθῆναι, εὐμενοῦς αὐτῷ γενομένας, κριθέντι νικᾷν παρ' Ἀθηναίοις, καὶ ὁλοκαυτώσαντι αὐταῖς οἶν μέλαιναν ἐν Καρνείᾳ τῆς Πελοποννησίας. Ab Atheniensibus σεμνὰς Θεὰς, a Sicyoniis *Eumenidas* dictas esse scribit Pausanias, in Atticis, & Corinthiacis. Vide sis J. Meursium, lib. IV. Att. Lect. cap. I.

Disco, a δάσκω, quod a δάω, ut a χάω, χάσκω, unde *hisco*. Sive a διδάσκομαι fit *disco* abjecta secunda & quarta syllaba. *Disciplina* a *disco*. Est enim scientia acquisita in *discente*. Vel dicendum κατὰ συγκοπὴν poni pro *discipulina*, quomodo *templum* & *extemplo* dicimus pro *tempulum* & *extempulo*. Nempe ut ea ratione a *discipulus* factum sit, qua apud Græcos παιδεία a παῖς. Ac debet παιδείας vox parentes commonefacere, ne παῖδας sinant παιδείας expertes, hoc est, ἀπαιδεύτους esse. Jamblicus in vita Pythagoræ, ὁ πατὴρ τοὺς παῖδας περὶ τὸν ἐπώνυμον τῆς ἐκείνων ἡλικίας κελεύσει σπουδάζειν.

Discrimen, κατὰ συγκοπὴν ex *discernimen* fieri scribit Pontanus in Actio, Fol. CXXXIX. Puto non magis hic syncopæ locum esse, quam in simplici *crimen*. Sed non cogitavit vir elegantissimus, κρίνειν, unde κατὰ μετάθεσιν factum est *cerno*, primo notare *sejungo*, *separo*: secundario autem *judico*. A posteriori notione est, quod *crimen* ponitur pro eo, de quo judicatur: a priori vero, quod *discrimen* dicimus, de iis, quæ separamus. Vide quæ de utraque significatione diximus in *Cerno*. Quid *discrimen* in capillo fit, diximus in *Crinis*.

Discus, δίσκος, a δίκω, id est, *jacio*. *Discus* erat moles saxea, ferrea, aut plumbea, cujus jactu athletæ inter se decertabant, eratque victor, qui aut altius in sublime jactasset, aut longius in tractu, aut propius metam destinatam. Erat *disci* figura plana ac rotunda, uti ex veteri statua apparet. Cumque talis videatur nobis esse solis facies, patet hinc, cur Græci solem appellent *discum*. A δίσκος & βολὴ, id est, *jactus*, est δισκοβόλος, *discobolus*, quomodo *ttoletæ* vocantur a Fabio & Plinio. Non tamen putandum, vocem hanc universe *athletis* competere. Nam quod ex Polluce & aliis constare potest, *athletarum* nomine *gymnici* omnes intelliguntur, hoc est, παλαισταί, sive *luctatores*; δρομεῖς, seu *cursores*; πύκται, seu, *pugiles*; δισκοβόλοι, seu *discum jactantes*; & ἁλτικοί, seu *saltu certantes*.

Dissipare, proprie est *disjicere*, *dispergere*, ab antiquo *sipare*, unde similiter *insipare*, id est, *injicere*; & *obsipare*, hoc est, *objicere*. Festus: *Insipere*, *farinulam jacere pullis*: *unde dissipare*, *obsipare*: *ut cum rustici dicunt*, *obsipa pullis escam*. Plautus, Cistell. Act. II. III. *obsipat aquulam*; hoc est, *adspergit*. Pomponius Atellanarum scriptor:

Partem insipui, *conclusi*, *condepsui*.

Idem, Fullone:

Facite ut ignis fervat, *ligna insipite*, *far concidite*.

Varro, lib. IV. de L. L. ubi de *pultis* etymologia tractat: *Quod ita sonet*, *cum aqua ferventi insipitur*. [*sipare* a σκῶ· *dissipare* Διασκῶ. In Gloss. *sipo*, Διασκορπίζω, itaque melius a *siphonibus* derives.] A *siparo* quoque est *siparium*; ut a *donare*, *donarium*; a *velare*, *velarium*, &c. Erat velamentum, quo in scenis utebantur mimi: aliter dictum *aulæum*, teste Festo. Sic autem dictum, quia velandi caussa *obsiparetur*, sive objiceretur. Donatus, vel alius, prolegom. in Ter. *Aulæa in scena in terra sternuntur*, *quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usque perlatus*: *pro quibus siparia ætas posterior accepit*. *Est autem minutum velum*, *quod populo obsistit*, *dum fabularum actus commutantur*. *Sipo* unde sit, non satis paret. Becmani suspicio est, esse a textoribus sumtum. Nam ὑφῶ, *texo*; unde ὑφάντης, *textor*; ut in proverbio, ὑφάντου πταίσαντος ἐπίτας ἐτύφθη, *textore lapso*, *sutor*, (vel sartor) *vapulavit*. Ab ὑφῶ erit *sipo*, ut a ὕπτιος, *supinus*; a φρύγω, *frigo*, &c. Sed rectius Martinius, cui *sipo* est a *sipho*, quomodo vocatur *fistula*, seu *canalis*, unde aqua effluit. Sane *sipho* aquam *sipat*, hoc est, *jacit ac spargit*. Inde igitur tralatio potius erit, quam a textoribus. [etiam *siphon* est a σπῶ, quasi σπῶν.]

Dithyrambi, versus in *Bacchum*, qui dicitur Διθύραμβος, vel a δὶς, *bis*; & θύρα, *fores*, quia *binis foribus* sit *egressus*; quippe bis natus, semel e Semele matre: iterum e femore Jovis: vel quia sit *educatus in antro* διθύρῳ, sive *bivalvi*, aut *bifori*: vel quia nymphæ Jovi parturienti acclamarint λῦσαι ῥάμμα, ut Λ in Δ mutetur, ut a μελετᾶν, *meditari*. Tres hasce nominis caussas adfert apud Photium Proclus in Chrestomathia; uti & Etymologus magnus in διθύραμβος. His quartum adde ex Phurnuto, quia vinum os facit δίθυρον, id est, *bifore*; nam disertos reddit: etiam, ut arcana recludantur, facit. Cur vero *bis natus* dicatur *Bacchus*, semel in Nysa, iterum in Mero, in caussa est, quod natus sit Nyssæ, quæ civitatum Indiæ maxima; educatus vero in Mero monte Jovi sacro; μηρὸς autem Græcis *femur* ut ambiguitas nominis fabulæ præbuerit occasionem. Hanc caussam fabulæ adfert Herodotus in Euterpe; & Pomponius Mela, lib. III. cap. VII. de India. Sed juxta Hebræam loquendi rationem homines omnes, uno excepto Adamo, & sospitatore nostro Christo, Adamo secundo, egressi sunt de patris femore. Singulatim vero hoc tribuere *Baccho*, quia *Noachus*, unde *Bacchum* suum fabularunt, semel natus communi nascendi ratione, semel quasi renatus ex aquis, quæ totum orbem obruerant, omneque delevere humanum genus, præter octo illos, qui in arca fuerunt.

Diverbium, varii varie interpretantur. Sequimur autem Diomedem, cujus hæc, libro I. *Membra comœdiarum tria sunt*, *diverbium*, *canticum*, *chorus*. *Diverbia sunt partes comœdiarum*, *in quibus diversorum personæ versantur*. *Personæ autem diverbiorum*, *aut duæ*, *aut tres*: *raro autem quatuor esse debent*: *ultra augere numerum non licet*. *In canticis autem una tantum debet esse persona*: *aut*, *si duæ fuerint*, *&c.* *Latinæ vero comœdiæ chorum non habent*: *sed duobus tantum membris constant*, *diverbio & cantico*. Hinc colligimus *diverbium* dici a *dis* & *verbum*, quia diversi loquantur. De iisdem sic Donatus, vel alius, prolegom. in Ter. *Diverbia histriones pronuntiabant*: *cantica vero temperabantur modis*, *non a poëta*, *sed a perito artis musicæ factis*.

Diverticulum, a *divertendo*. Gloss. *Diverticulum*, ἐκτροπαὶ, παρατροπαὶ ὁδοῦ. Posterius pertinet ad *viam*; prius ad *fluvios*, quomodo usus Marcianus JC. Aliter *fluvii brachium*, vel *cornu*, vel *elicem*, dicimus.

Di-

Dives, quasi *divus*. Varro, lib. iv. de L. L. *Dives a divo, qui ut deus, nihil indigere videtur*. Hanc ἐτυμολογίαν videor mihi confirmare posse isthoc Plauti, Trinummo, Act. ii. sc. iv.

Dei divites sunt, deos decet opulentia.

sive, ut quidam emendat, *decent opulentiæ*. Hæc sane ἐτυμολογία magis placet, quam Cornelii Frontonis, cujus hæc verba: *Locuples a copia locorum: dives, quia dividendi facultatem habet: opulentus ab opibus*, &c. Nihilo rectius Isidorus, lib. x. *Dives ab ære, vel quasi diu vescens*. Priorum verborum hæc mens videtur, *dives* dici, cui *diu æs*. A *dives* est *divito*, hoc est, *divitem reddo*. Accius:

Nil credo auguribus, qui aures verbis divitant
Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Titinnius: *Di me divitant*. A *dives* est *dis*. A *dis* est neutrum *dite* pro *dives*. Val. Flaccus, lib. ii.

Non populos, non dite solum, non ulla parenti
Regna peto . . . .

Dis quoque numen inferum, quod Græcis similiter πλούτων, a πλοῦτος, hoc est, *divitiæ*: cujus appellationis caussam arbitror, quod *opes e terra effodiantur*. A *dite* est *ditio*, quasi *dite solum*, ut Valerium Flaccum loquentem audiimus. Sane Belgæ *regnum*, vel *imperium*, similiter appellant *ryk*. In Glossis Cyrilli legas, Ἐξουσία, *majestas*, *dicio*, *potestas*. Ubi *dicio* per *c* scribitur, quasi sit a δίκη, ac *regionem* signet, ubi quis δικάζει, hoc est, *jus* sive *judicium* exercere potest.

Divido, [a *vido*, *Fido*, *findo*.] ut quidem Scaliger opinatur, de caussis L. L. cap. xxxiv. est a δὶς, id est, *bis*, & εἴδω, *videre*: quia *quæ divisa* sunt, *bis videntur*. Acute profecto. Ac possis similiter dicere esse a *di*, vel *dis*, & *vido* pro *video*: indeque esse *divitia*, ut ab *invideo*, *invidia*. Attamen potius censeo constari ex præpositione loquelari *di*, vel *dis*, & Hetrusco verbo *iduo*, id est, *partior*: unde *idus*, quia mensem partiuntur: & *vidua*, quia a marito sejuncta separataque. Vide quæ diximus in *Idus*. Quia autem ab *iduo* veteres *dividuo* dixere, pro quo nunc *divido* efferimus (ut a δύω *duo* primitus fuit, unde *duint*, nunc autem pro *duo do* dicimus) inde habemus *dividua*, seu *dividia*, ut ex Varronis loco mox patebit. Est autem *dividia* vox πολύσημος· unde est, quod eam aliter atque aliter interpretantur vett. Grammatici. Festus exponit *discordiam*, ac Nonius similiter *dissensiones* interpretatur, eademque mente in vett. Glossis legas, *dividia*, διχόνοια. Exemplum ejus acceptionis hoc apud Nonium habes, etsi in plerisque libris *divide* legatur. Adfert autem hoc ex Attii Phœnissis:

Ne horum dividiæ discordes dissipent,
Disturbent tantas & tam optimas civium
Divitias . . . .

At Fulgentius Planciades exponit *tristitiam*, adducitque illud Propertii:

Dividias mentis conficit omnis amor.

Quem versum in Propertio frustra quæras: ut vel plura scripserit Propertius, quam habemus: vel memoria falsus sit Fulgentius, quod in minuto adeo libello crebro ei usuvenit. Est vero pro ea *dividiæ* interpretatione hic locus Varronis, in vi. de L. L. ubi & caussam nominis exponit: *Idem Mercatore: Non tibi istuc magis dividia est, quam mihi hodie fuit. Hæc eadem in Corollaria Nævii. Dividia a dividendo dicta, quod divisio & distractio est doloris. Itaque in Curculione ait? Sed quid tibi est? lienes necant? renes dolent? pulmones distrahuntur?* Hæc Varro. Sic ntua quoque Plautus, Bacch. Act. iv. vi.

Nimis illæc res est magnæ dividiæ mihi.

Et alibi. A *dividendo* quoque *dividicula* dicuntur. Festus: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit*. Ab eodem *divisores* nominari, qui tributim distribuerent pecunias a candidatis donatas ad aucupanda suffragia egentium. Hinc Nummius quidam, qui id ministerii susceperat, cognomen accepit *divisoris*, qua in re jocans Cicero dicebat, *ut Neoptolemum ad Trojam, sic illum in campo Martio nomen invenisse*. Vide Cic. ii. de Oratore.

Divs, si Festum audimus, interdum valet *diurnus*, eoque fuerit a *dies*. *Dium fulgur*, inquit, *appellabant diurnum, quod putabant Jovis, ut nocturnum Summani*. Sed *dium* pro *diurno* non magis dicimus, quam *noctum* pro *nocturno*. Quare cum dicat Festus, sive Paullus, *dium fulgur* fuisse Jovis, uti *nocturnum* Summani, sive Plutonis: non obscure liquet, *dium* vocari quasi *Joviale* ἀπὸ τοῦ Διὸς, unde δῖος, a quo Δῖος, unde Latinum *dius*. Jovi *diurnum fulmen* esse attributum; Summano *nocturnum*; etiam apud Plinium legere est, lib. ii. cap. lii. Gloss. Cyr. κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, *Fulgurium*: κεραυνοβόλιον νυκτερινὸν, *fulgur summanum*. Pro *fulgurium*, *fulgur dium* legi debere, ex Festo liquet; & pluribus id jam observatum. Putant plerique Latinos etiam *dius* dixisse pro *Deus*, idque ob vicinum literarum *e* & *i* sonum: unde & *here* & *heri* dicebant, teste Fabio. Sane in plurali dicimus, *dii* & *diis*. Imo in quibusdam Lucretii codd. ut Giffanio observatum, legitur:

. . . . *Propterea que*
Id laudabile opus dium laudare decere.

Dium nempe pro *deum*. Sed secus est, cum prior sit porrecta, contra quam fit in *dii* & *diis*. Itaque rectum est *divum*, ut legitur vulgo. Adferunt & illud Ennii, lib. i.

Constitit inde loci propter sos dia dearum.

Sed *dia Dearum* dicitur, ut Maroni,

. . . . *Sancte deorum*.

Vide *Divus*.

Divvs, vel est ab Æolico, Θεῖος pro θεῖος, vel a Cretico Δῖος pro θεὸς, vel κατ' ἐπένθεσιν fit a δῖος, *Jovialis*, quod contractum ex δίιος, uti hoc ἀπὸ τοῦ Διὸς. Vel prius *divi* factum ex *dii*: eoque exemplo postea & *divus* pro *deus* dixere. Vide *Dius*. Nugatur Servius, cum ad v. Æneid. *divos* dici ait, quia *diem suum obierint*. Recte tamen *deos* esse scribit perpetuos; *divos* autem in Deorum numerum relatos, quales heroës, penates, lares, diique indigetes. Falsi vero Varro, & Attius Philologus, qui eodem Servio auctore *divos* perpetuos faciunt: *deos* vero, qui consecratione facti sunt. Sane *divum* dici, qui in *deorum* numerum relatus est, argumento est, quod Jul. Cæsar *Divus* appellatus, unde in veteris nummi uno quidem latere capiti Julii adscriptum, Divos Jvlivs: altero vero capiti Augusti additum, Avgvstvs Divi F. Sed & apud Maronem, vi. Æneid. in antiquis & optimæ notæ codd. (teste Pierio) legitur: *Augustus Cæsar, Divi genus*: non, *divum*. A *divus* est *divinus*, ut a *libertus*, *libertinus*; ab *adulter*, *adulterinus*: ut Priscianus scribit in ii. Sed in Pusebii editione legas a *dives divinus*, quod ab operarum incuria profectum esse dubium non est. Præsertim cum in vett. membranis nostris, & veteri Veneta *divus*, non *dives* legatur. *Divinus* interdum substantive pro *vate* accipi, argumento est illud Martialis:

Non sum divinus, sed scio quid facias.

Ratio, cur tales *divini*, & *divinare*, dicantur, ista est, vel quod *Divi* proprium videatur futura prædicere, vel quod *Divum* voluntatem a signis cognoscant, atque explicent, vel (quod simplicissimum) quia ista non faciant sine *Divum* impulsu, atque instinctu, unde vates ἔνθεοι & *Deo pleni* dicuntur.

D O

Do, a δόω, δῶ, ut a σάω, σῶ, *sto*, ab ἀρόω, ἀρῶ, *aro*, &c. *Dor* nonnisi in compositione invenitur. In vett. tamen Glossis legas: *Dor*, δίδομαι. A *do* est *dato*. Gloss. vett. *dato*, διδῶ. Usus Plautus, Mostell. & Sidonius, libro v. epistola xiii. Ab eo est *datatim*, apud Plautum, Curcul. Act. ii. sc. iii. Item Afranium, Pomponium, Nonium. Vide Nonium Marcellum, & Turnebum, lib. vii. Advers. cap. iv. Ut autem a δῶ, est *do*, ita a δόω est *duo*, *o* in *u* converso. Hinc *duint*, & *perduint*, apud Comicos.

Et *addues*, *addideris*. Sic MSS. Malim tamen *adduis*, a prima *adduim*. *Duo* vero habes apud Plautum, Aulularia:

Ubi ille abiit, ego me deorsum duo de arbore.

Sic eum locum recte meo judicio emendat Gaspar Scoppius, libro IV. suspect. lect. epistola III. in vulgatis pro *duo* est *duco*, quomodo & Nonius legit, qui id explicat, *demitto*, *descendo*. Inter composita a *do* est *abdo*, & contrarium *indo*. A priori est *abditivus*, hoc est *abortivus*, ut Festus exponit: ἀποσπαστὸς, ut vett. Glossæ interpretantur. Ab eodem est *dedere*. De quo vetus Terentii interpres: *Dare est, quod repetas: dedere est, ad perpetuum: damus amicis; dedimus tantum hostibus*. Festus: *Dedita, valde data*. Quomodo dicimus *dedita opera*. Item hinc est *dido*: nempe a *di*, vel potius *dis*, & *do*, unde proprie notat *distribuere*, sive, ut Donatus interpretatur, *diffundere in multos*. Glossæ Latino-Græc. *Dido*, διαδίδω, μερίζω. Glossæ Isidori, *Diditum*, *percrebatum*, *divulgatum*. Maro:

. . . . Tua terris didita fama.

Item:

Diditur hic subito Trojana per agmina rumor.

Ab eodem est *prodo*. Diomedes, cap. de Præpos. *Prodere ante dare significat, ut prodere patriam dicitur proditor. Modo porro dare, & propagare. Ut:*

Italiam regeret, genus alto a sanguine Teucri
Proderet . . . .

A *do* quoque est *condo*; quod proprie (ut Festus ait) *est in unum & interiorem locum dare ad custodiam faciliorem*. Inde *abscondo*, pro quo Velius Longus vett. scripsisse ait, *apscondo*: nempe quod putarent durius sonare *B* ante *S*: eaque de caussa & *apstulit* dicebant pro *abstulit*, ut antiquorum codicum inscriptionumque auctoritate comprobat Pierius, lib. IV. Æn. Ab *abscondo* est *absconse*, λάθρα, ut est in Gloss. Philoxeni. A *præ* & *do* est *præditus*. Ut *præditus prudentia*, qui præ aliis prudentia donatus.

DOCEO, ut Varronem audimus in V. de L. L. vel a *dico* fuerit, quia *docendo docemus*: vel a *duco*; quia *docens* aliquam alteri opinionem *inducit*. Sed melius multo Scaliger, & Nunnesius, qui censent esse a δοκέω, quod est *existimare*, *putare*: unde δόγματα, *decreta ac placita doctorum*.

DODRANS, a *de* & *quadrans*. Deest enim quadrans quo minus sit as. Qua de re plura in *As*. A *dodrans* est *dodra*; quia ut *dodrans* valet novem uncias: ita hæc potio constet novem rebus. Ausonius, Epigr. LXXXV.

Dodra ex dodrante est: sic collige; jus, aqua, vinum;
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

DOLABRA, a *dolando*, ut a *terendo*, *terebra*. Hinc ὑποκοριστικὸν *dolabella*, quod & nomen familiæ Romanæ. Ab eo *Dolabelliana* dicta *pyra* longissimi pediculi. Plinius, libro XV. cap. XV.

DOLARE, [a δόλος, seu δόλων.] forte a דלל, id est, *attenuavit*. Nam quæ *dolantur*, attenuantur. Olim & *dolitum* pro *dolatum* dicebatur, ut probat Nonius illo Varronis Agathone: *Numnam celatus in manu dextera scyphus cælo dolitus artem ostentat Mentoris*. Compositum *dedolare* est apud Columellam & alios. κατὰ μεταφορὰν *dedolare aliquem* Plautus dicit, id est, ἀποπελεκᾶν. *Edolare* usurpat Varro, Bimarco: *Cum Quintipor Clodianus tot Comœdias sine ulla fecerit Musa; ego unum libellum non edolem, ut ait Ennius?* Citat Nonius in *Edolare*.

DOLIUM, quia *dolando* fabricatur. Hinc Romæ *Doliola*. Festus: *Doliola locus in urbe sic vocatus, quia invadentibus Gallis Senonibus urbem, sacra in eodem loco doliolis (al. doliis duobus) reposita fuerunt; qua de caussa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat.*

DOLONES, a *dolo*. [a δόλων.] Esse tela bellica ait Donatus, Eunuch. Act. III. III. De eodem sic Servius, ad illud Maronis, VIII. Æneidos.

Pila manu, sævosque gerunt in bella dolones.

Dolo, inquit, *est flagellum, intra cujus virgam latet pugio: aut secundum Varronem, ingens contus cum ferro brevissimo; dolones autem a fallendo dicti sunt, quod decipiant ferro, cum speciem præferant ligni.*

DOLOR, non a *dolare*, uti Perottus volebat, sed a דוי, id est, *doluit*: vel a דלל, *attenuavit*: nam *dolor* attenuat corpus. [*dolor* & *doleo* a δάλλειν & δηλήσεις.]

DOLUS, a Græco δόλος, quod idem: non a *dolando*: quanquam ita Donatus, ad Eunuch. Act. III. sc. III. *Dolus*, inquit, *a dolando dictus, hoc est, a dolando, id est, minuendo. Nam & δόλος Græcis læsio dicitur, & dolones tela quædam bellica, & dolare fabri lignum est ascia cædere*. Nec melius Isidorus, qui libro V. capite XXVI. deducit ab eo quod *deludat*. Neque rectius, qui a *dolendo* deducunt: quanquam pro iis facere videtur hoc Petronii, apud Isidorum, ibidem: *Quid est, judices, dolus? nimirum ubi aliquid factum est, quod legi dolet. Habetis dolum; accipite nunc malum*. Sed hæc allusio est, non ἐτυμολογία. Savaroni placet *dolus* hic poni pro *dolor*, quomodo & *honus* dixere pro *honos*, sive *honor*; *colus* pro *color*; *labus* pro *labor*: quemadmodum is, quem dixi, comprobat, ad Sidonii lib. V. epistola III. Verum non *dolorem*, sed *dolum* intelligi, ostendunt extrema Petronii verba.

DOMARE, a δαμᾶν, A in O converso. A δαμᾶν est ἀδάμας, *adamas*, quasi ἀδάμαστος, de quo seorsim. Item δάμαρ, *uxor*, quasi *domita*, ac maritali jugo subacta. A δάμαρ est Gallicum *dame*, nisi malis ex *Domna*, quomodo posterioris ævi scriptores dixere pro *Domina*.

DOMINUS, fortasse est a δύναμαι, literarum trajectione, quomodo a φλέγω est *fulgeo*; a σκέπτω σκοπῶ, *specio*, &c. Vel potius dicendum, esse a *dominus*, hoc a Punico *doni*, quod idem notat; unde *avdoni*, id est, *ave domine*, apud Plautum Pœnulo. & lib. III. Ἀνθολογ. epigr. in Meleagrum juxta restitutionem Scaligeri, appendice in libros de emendat. Temp. Vel sit *dominus* a *domus*. Proprie enim *dominus* οἰκοδεσπότης, *dominari* οἰκοδεσποτεῖν. Cumque *dominus* & *servus* sint ἐκ τῶν πρός τι, erit *dominium* proprie in *servos*, unde & *patremfamilias* dicimus: nam *familia* proprie *famulorum* sive *servorum*. [a δέσποινα pro δέσποινα.] De *domnus* & *domna* pro *dominus* & *domina*, vide Scalig. ad Euseb. pag. CCXI. ubi de *domna Julia Severa*.

DOMUS, Græce δόμος, quod a δέμω, id est, *exstruo*. *Domicilium* ab *incolendo domo*, quasi *domicolium*. Nisi *cilium* in *domicilium* solum vocis productio est: quod verius puto. A *domo* & *itio* est *domuitio*, verbum antiquum, quo usi Pacuvius, Lucilius, Plautus, Apuleius. Apud Ciceronem quoque primo de Divinat. legere est: *Classi propinquum reditum ac domuitionem dari*.

DONEC, si vocabulum spectes, factum videatur ex *dum*, & *nec*, ut, nempe *dum*, in compositione fiat *do*: uti pro *cum* interdum dicimus *co*, ut in *coire*, & in vett. libb. *cojux* pro *conjux*. Sed obstare videtur significatio. Nec enim, *Donec eris felix*, notat, *dum nec eris felix*, sed, *dum eris*. Quare dicere malo, *donec* esse ex *donicum*, quod crebrum Plauto. Etiam Livium, & Catonem, usurpare, ostendit Charisius, cap. de Adverbio. Gifanius Ciceronem quoque eo usum pertendit. Meminere & Glossæ vett. ubi legendum, *Donicum*, ἄχρις οὗ. *Donicum* autem forte ex *dum* & *quidem* conflatum. Nam *donicum eris*, est, *dum quidem eris*, hoc est, *quamdiu*, & *quousque eris*. Q in C, & hoc in illud abire satis notum est. Vel sit *donicum* ex *dum*, & *cum*. Nam *donicum eris*, est, *dum & cum eris*.

DONUM, a *do*, ut *bonum*, sive, ut veteres dixerunt, *benum* a *beo*; vel est *donum* a δῶρον, converso ρ in ν, ut Festus & Angelus Caninius putarunt. Vel potius, ut a δαμᾶν est *domare*, sic *donum* a δάνος, quod idem notat. A quo δάνειον, *fœnus*, unde δανείζω, *fœnero*. A quo δανειστής, *fœnerator*, qui & Latinis *danista*. Δάνος vero a נתן *dedit*, κατὰ μετάθεσιν. A *donum* est *donare*, unde *donarium*, ut ab *armare*, *armarium*. Nisi malis a *donum*, ut ab *argento argentarius*. Ut differant *donum*, & *donarium*, ostendit obiter Cornelius Fronto. Nam de *doni* & *muneris*

muneris differentia agens : *Donum*, inquit, *quod Diis datur. Inde ubi dona ponuntur, donarium appellatum*. De *doni* & *muneris* discrimine, vide Andream Alciatum, lib. III. Dispunct. cap. XIII. A *donatum* est *donativum*, ut a *genitum*, *genitivum*; a *statum*, *stativa*, &c. Differt *donativum* a *donario*, quod *donarium* sit ἀνάθημα, cujusmodi in fanis: *donativum*, λαμπρὰ ἐπίδοσις, hoc est, quod Imperator largitur in milites, ut *congiarium*, quod in populum. A *donum* quoque est *donaticus*; ut a *balneum*, *balneaticus*; a *rus*, *rusticus*. Festus: *Donaticæ coronæ dictæ, quod his victores in ludis donabantur*. Etiam sic dictæ, quibus milites donati virtutis ergo: ut in verbis Catonis apud Festum in *optionatus*.

DORCAS, δορκάς. Etymologus: Δορκὰς, παρὰ τὸ δέρκω, τὸ βλέπω, δερκὰς καὶ δορκάς· ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ εὐόμματον. Idem etymon adfert Origenes (si is auctor) in Cant. Cantic. homil. III. Item Isidorus, lib. XII. cap. I. *Capreæ*, inquit, *vocitatæ, quæ sunt capræ sylvestres, quas Græci, eo quod acutissime videant, ἀπὸ τοῦ ὀξὺ δέρκεσθαι, dorcadas appellaverunt. Morantur enim in excelsis montibus, & quamvis de longinquo, vident tamen omnes qui veniunt*. Ad hanc nominis rationem pertinet etiam hic locus Plinii, lib. XXVIII. cap. II. *Capras negant lippire, quoniam ea quasdam herbas edant: item dorcades*. Notandum autem, quod Isidorus quoque *capream*, ac *dorcada*, faciat eandem: quæ Plinius distinguit. sed simili, ut Leonicenus censet, errore, atque alibi idem pro diversis habet *vespertilionem* & *nycteridem*. Sane & in vett. Glossis legas, Δορκὰς, *capreola*. Sed ibidem & *dama* exponitur.

DORMIO, prius *dermio* fuit, ut *oinus*, *einus*; *homo*, *hemo*; *bonus*, *benus*; *Apollo*, *Apello*, &c. *Dormio* vero ἀπὸ τῶν δερμάτων, id est, *pellibus*, quibus dormientes incubabant: qua de re fusius dicemus in *Segestria*. [δαρθεῖν δραθεῖν.] A *dormio* est *dormito*, hoc est, *dormire cupio*, sive *leviter dormio*, quod Belgæ dicunt *sluymeren*. Plaut. Amphytr. Act. II. II.

> *Te dormitare ajebas, mensa ablata est, cubitum hinc abiimus.*

Horat. in Arte: *Quandoque bonus dormitat Homerus*. Qui locus satis indicat, *dormito* non tam frequentativum esse, uti plerique ajunt, quam desiderativum: cujusmodi etiam sunt *prenso*, *capto*, *vendito*, *ostento*, *munito*: quemadmodum de singulis horum docet Turnebus, lib. XXV. cap. XV. A *dormio* quoque est *dormitorium*. Glossæ Philoxeni: *Dormitorium*, Ἐγκοίμηθρον·

DORSUM, a *deorsum*. [a δέρμα δορὰ & δέῤῥις.] Festus: *Dorsum dictum, quod pars ea corporis devexa sit deorsum*. Hinc *dorsuarius*, qui dorso gestat: νωτοφόρος, ut Glossæ exponunt. Pro eo & *dossuarius* dixere, uti *dossum* pro *dorsum*. *Exdorsuare*, dorsum confringere, vel adimere: juxta Festum.

DOS, a Græco δὼς, quod idem ac δόμα, seu δόσις. Hesych. Δὼς, δόσις. Hinc Hesiod. ἔργ. Δὼς ἀγαθή. Ab inusitato ejus genitivo δωτὸς est δωτίνη, quod idem. Usus Homerus. Ab eo *doti* nomen esse scribit Varro, qui libro IV. de L. L. sic scribit: *Dos erit pecunia, si nuptiarum caussa data: hæc Græce δωτίνη· ita enim hoc Siculi*. Festus utrum a δὼς, an δωτίνη, esse censeat, non ponit. Tantum dicit, dici a διδόναι, quod est, *dare*. Sed prius verum. At ridicule illi, qui *dotem* ajunt dici quasi *do item*. *Dotem* alii quidem promittunt, at dicit pater, item mulier aut debitor ejus: qui soli dictione obligantur, cum promissione obligentur omnes; unde liquet, dictionem dotis esse speciem verborum obligationis. L. Promittendo dotem. D. de jur. dot. Formula, qua dotem dicebant, erat istiusmodi: *Tot dots tibi erunt*. L. XXV. L. XLIV. L. XLVI. D. de jur. dot. Græcis *dos* est φερνὴ, unde Ἀντίφερνα appellantur, *quæ sponsæ a sponso donantur*. Hesych. Δῶτις, δωτφέρνη. Lego, Δὼς, φέρνη.

D R

DRACO, juxta Servium, in II. Æneidos dicitur in templis, qui alibi in terra *serpens*, in aqua *anguis*
Virgilius tamen dixit:

> . . . . *Latet anguis in herba*.

Draco, δράκων, Jul. Scaligero Exercitat. CLXXXIII. sect. XII. vocari putatur sic, παρὰ τὸ δρῶν ἄχος, *quia pariat dolorem*: quippe animal venenatum, hominique inimicum. Sed non satis convenit cum iis quæ de *draconibus* tradita sunt antiquis. Nam Solinus ait, ora esse iis adeo exigua, ut mordere non possint; imo Plinius, lib. XXIX. cap. IV. ait, *draco non habet venena*. Sed postea, *Neque venenatus est, nisi per mensem Luna instigatus*. Et postea subdit, *Vulgoque pascitur & in domibus*. Similiter Lucanus, lib. IX.

> *Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris*
> *Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,*
> *Pestiferos ardens facit Africa.*

Negat *dracones* esse noxios, præterquam in una Africa. Vocat *numina*, quia putarentur esse boni genii, eoque honore colerentur divino. Servius, in illud III. Æneid.

> *Vipera delituit, cœlumque exterrita fugit.*

Tectis gaudet, ut sunt ἀγαθοὶ δαίμονες, quos Latini genios vocant. Plinius, lib. XXIX. cap. IV. *Caput* (*draconis*) *limini januarum subditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittitur*. Sed hæc de veris *draconibus* intelligi debent, ut loquitur Solinus: *Veris*, inquit, *draconibus ora parva, & ad morsus non dehiscentia*. Et sane Plinius ipse tradit, quæ *draconum* morsibus auxilientur: ut videre est lib. XXIV. cap. ult. & lib. XXVI. cap. VI. Interim istæ ostendunt, caussam non fuisse, cur a veneno *draconi* singulare nomen imponeretur. Itaque Festus, & veterum alii potius deducunt ab ἔδρακον, quod κατὰ μετάθεσιν ponitur pro ἔδαρκον, a δέρκω, id est, βλέπω. Unde similiter τὸ δράκος, *oculus*, quomodo usus Nicander. Causa nomini est, quod *dracones acute videant*, imo & insomnes sint. Hujusmodi sane a poëtis traduntur, qui iccirco eos præfecere hortis Hesperidum, aureoque Æetæ pecori. Nec aliud est in caussa, cur Phidias Palladis statuæ *draconem* supposuerit; aut cur Æsculapio sint dicati, ut monet Festus. Probat hanc sententiam quoque Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XX. *Draco*, inquit, *nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν, id est, videre. Nam ferunt hunc serpentem acie acutissima & pervigili naturam sideris hujus imitari; atque ideo adium, adytorum, oraculorum, thesaurorum custodiam draconibus assignari*. Quod si δράκων est a δέρκειν, etiam ὄφις videri possit venire ab ὄπτω, sive ὄπτομαι, quod idem ac δέρκω. Sane πτ in φ non raro mutatur. Ita a σκάπτω est σκάφη· a κολάπτω, κόλαφος, &c. Potius tamen ὄφις sit ab Hebræo אפע, quod idem. Vide quæ in *Pythia* dicimus. Etiam *palmes vetus*, atque inutilis, *draco* Plinio vocatur κατὰ μεταφορὰν, quia *tortuosus*, *instar draconis*. Fuere & *dracones* inter *signa Romanorum militaria*: ut ex XVI. Ammiani videmus. Indeque *draconarius*, signifer, qui *draconis signum ferret*: teste Vegetio, lib. II. cap. VII. A *dracone* est *dracontites*, pro quo in vulgatis libris est *draconitis*. Sed Græci δρακοντίας dicunt, unde ἡ δρακοντίτης. Nisi ut pro δρακοντίας dixere *draconeus*, ita & ab eo *dracontis* formatur, pro δρακοντίτης. Aliter *dracontia* vocatur. Exciditur e cerebro *draconis*: sed non alius, quam cui viventi caput sit recisum. Auctor Plinius, lib. XXXVII. cap. X. & Solinus, cap. XXXIII. *Dracunculus* Græcis δρακόντιον ἄρον, quasi *arum serpentinum* sive *draconinum* dicas, posterioribus ἁπλῶς δρακόντιον, ut κενταύρειον dixere pro κενταύριον. Nomen ex eo, quia, ut Theophrastus Historiæ suæ libro ultimo ait, καυλὸν ἔχει ποικίλον ὀφιώδη, hoc est, *caulem habet varium, ac insignem maculis, quæ serpentinis sint similes*. Plinius de radice ejus scribit, *dracunculus subrutilam, & draconis convoluti modo, unde & nomen*. Appuleius de eodem: *Ima radix caput draconis habet*. Ubi *caput* dicit *nucleum bulbi*, quomodo & Græci κεφαλὴν appellant.

DRAMA, δρᾶμα, a Dorico δρᾷν, quod est *agere*, quomodo & partes fabulæ *actus* dixere. Vide Aristotelem

ſtotelem in arte Poëtica, & quæ nos libello de eodem argumento.

Drapetæ, *δραπέται* dicuntur fugitivi, a Græco *δράω*, hoc eſt, *fugio*. Uſus Plautus, Curcul. Act. II. ſc. III.

Draucι, *qui alios ſubagitarent*, a Dorico *δρᾷν*, id eſt, *agere*; ut contra *pathici*, qui ſubagitabantur, nempe *ἀπὸ τῦ παθεῖν*. Domit. Calder. ad Mart. lib. I. epigr. XXIV. At a *draucis* differunt *dauci*. Nam *daucus* corruptum ex *δαδῦχος*. Plautus, Capt. Act. I. ſc. I.

Tute tibi puerus daucus luces cereum.

Ita Scaliger legit, ubi vulgo, *puer eſt lautus*. Vide eum, in Conjectaneis.

Dromo, *δρόμων*, *ὁ μικρὸς καρκῖνος*, *cancer parvus*, teſte Heſychio. Etiam Plinius, lib. XXXII. cap. II. *dromonem* recenſet inter CLXXVI. genera animantium, in mari viventium. Creditur eſſe, qui Ariſtoteli *δρόμωνες*, lib. I. Hiſt. Anim. cap. I. *Dromon* autem, ſeu *δρόμωνες*, dicitur a *δρόμος*, hoc eſt, *curſus*, quia celerrime decurrit per ſummas aquas. Nam *δρέμω*, *curro*; *δρόμος*, *curſus*. Unde & ſervulo Terentiano *Dromoni* nomen inditum. Ab eodem *δρέμω* cameli genus *δρομὰς*, quod Straboni in XV. junctim vocatur *δρομὰς κάμηλος*, uti & Curtio *dromas camelus*. Nempe ut diſtinguant a *dromade piſce*. Pro *dromas dromeda* etiam legas. Iſidor. lib. XII. cap. I.

Dromeda, *genus eſt camelorum, minoris quidem ſtaturæ, ſed velocioris. Unde & nomen habet. Nam δρόμος Græce curſus velocitas appellatur. Centum & amplius milliaria uno die pergere ſolet. Quod animal, ſicut bos, & ovis, & camelus, ruminat*. Puto autem, apud Iſidorum *dromada*, per *a* legi debere: quia poſteriores ſoleant rectos ſuos formare ex accuſativis Græcis. Unde *hebdomada* pro *hebdomas*; *lampada* pro *lampas*. Similiter igitur *dromado* ſit ex *dromas*. Sed dicere licet, ut ex *Νομάδες* fecere *Numidæ*, ſic ex *δρομάδες* eſſe *dromidæ*, vel *dromedæ*. Vulgo hoc camelorum genus *dromedarius* appellatur ex vulgari *dromeda*.

Druidæ, ſive *Druides* (ſic enim vocantur a Cæſare eodemque modo apud Ciceronem, de Divinat. legit Nizolius,) erant apud Gallos, qui Græcis Philoſophi, Perſis Magi, Indis Gymnoſophiſtæ, Aſſyriis Chaldæi: ut ſcribit in prooemio Diogenes Laërtienſis. Originem a Græcis petit Plinius, lib. XVI. cap. XLIV. ubi ſic ſcribit: *Nihil habent Druidæ (ita ſuos appellant magos) viſco & arbore in qua gignatur (ſi modo ſit robur,) ſacratius. Item per ſe roborum eligunt lucos: nec ulla ſacra ſine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca poſſint Druidæ videri*. Senſit igitur Plinius, eſſe a Græco *δρῦς*, id eſt, *quercus*; quia, ut inquit, *roborum eligunt lucos*: quod ipſum confirmatur illo Lucani lib. I.

. . . Nemora alta remotis
Incolitis lucis . . . .

Et hoc Cæſaris, lib. 6. de bello Gallico: *Ii certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media habetur, conſidunt in luco conſecrato*. Sic eum locum recte corrigit Iſaacus Caſaubonus, in notis ad Laërtium: In vulgatis pro *luco* eſt *loco*. Sed quod ad etymon hoc attinet (quod Becmanus quoque ſequitur, ac certiſſimum putat Fungerus) placet ſapiens Strabonis conſilium, qui negat in appellationibus gentium barbararum quærendas eſſe etymologias Græcas. Mirum vero doctiſſimum Cambdenum in Britannia ſua ſubſcribere Plinio, cum idem auctor ſit, Alfricum prodere, *Magum* Saxonibus *Dry* vocari. Nam veriſimile magis ab hoc eſſe *Druidæ*, quam hoc a *Druidis*. Sane Plinius quoque, ut ante vidimus, ait *magos* Gallis *Druidas* vocari. Adde quod *Druidarum* nomen inde eſt, unde diſciplina. At Cæſar, lib. VI. & Tacitus, XIV. Annal. auctores ſunt, *Druidarum* diſciplinam eſſe e Britannia, ubi nullam unquam Græcorum coloniam deductam conſtat. Non igitur a Græcis ea vox, ſed Britannis, quibus Germanica lingua in uſu fuit, ut auctores ſunt Tacitus, & Cæſar: ille enim habitantibus *Caledoniam*, quæ *Scotia* hodie vocatur, Germanicam originem tribuit: hic in Britanniam colonos tranſiiſſe ait ex Belgica, in qua eodem auctore, Germani Cis-Rhenani. Quare ingenioſe Goropius Becanus, lib. I. Gallicorum, ubi *Druis* Germanicum eſſe putat, quaſi *trouwis*, & Britannica Dialecto *truwis*. Sonet ea vox *veritatis ac fidei doctorem*. Nam poſterior vocis pars *wis* ſeu *wys*, ſi verbum eſt, notat *oſtendere* (id enim Belgis *wyſen*:) ſin nomen, ſignificat *ſapiens*, *intelligens*: prior *tru* ſive *trow* ſignat fidem, unde & *Deus* antiqua Germanorum lingua, *Drutin*, vel *Trutin*, quaſi *fidelis*, vocatur ut diſcere eſt ex Otfridi Evangelio ante annos DCCL. ſcripto, ante quinquaginta typis excuſo. Plura de *Druidis* Strabo, lib. IV. Lucanus, lib. I. Plin. lib. XVI. cap. XLIV. Marcellinus, lib. XV. & ante omnes Cæſar, lib. VI. e junioribus fuſe de iis Elias Vinetus, ad Auſonii Profeſſores, & P. Merula, Coſmographiæ ſuæ parte II. lib. III. cap. XI.

†**Druna**. Heſychius: *Δρούνα· ἡ ἀρχὴ ὑπὸ Τυῤῥηνῶν*. *DRUNA* dicitur *principatus apud Tuſcos*. Dubito utrum per *μετάθεσιν* factum ſit a רדה *radah*, *dominari* (quibus autem *He* quieſcens tertia radicis eſt, ea N facile aſſumunt) an, vero a דון *dun*, *judicare*: nam *judicare* & *imperare* ſynonyma Hebraeis ſunt; & judicare *populum* eſt ei præeſſe: vide infra in Mannus. Ab eo verbo eſt & nomen דון *dun*, *judicium*, h. e. *imperium*; & terminatione Chaldaica דונא *duna*. At Tuſci ſive, quia Rhotaciſmum amabant, Druna dixerunt; ſive, quia D blæſo ore pronuntiabant; hinc videbantur *Druna* voluiſſe dicere, qui revera *Duna* dixiſſent: de qua blæſa pronuntiatione litterarum D & R vide dicta in Tyrrhenicis Diatr. V. §. 2. & alibi pluries. Mazochius.

Drungarius, erat magiſtratus in rep. Conſtantinopolitana, ac juxta nonnullos erat *præfectus cohortis*: a *drungus*, quod, ut e Codino Gloſſis Baſilicis conſtat, *cuneum*, ſive *globum in acie*, ſignificat. E Latinis *drungi* voce uſus Vopiſcus, in Aureliano. *Drungarii* functus munere Zonaras, cujus hiſtoriam & ſcholia in canones Apoſtolicos habemus. Plura vide apud Fr. Junium notis ad Codinum; Caſaubonum, ad Vopiſcum; Radulphum Fornerium, lib. II. Selectionum, cap. I. & J. Meurſium, Gloſſario Græco-barbaro.

D V

Dubito [*dubito a duo*] nonnullis placet dici quaſi *debito*: ut ſit ab antiquo *bito*, unde *Bitenſes*, & compoſita *rebito* pro *redeo*, *perco* pro *perbito*; ac ſimiliter *combito*, *imbito*, *probito*. Alii dicunt conflari ex *duo* & *Via*, *V* in *B* conſonum abeunte: quæ Iſidori mens eſt in decimo. Alii ex *duo* & *ito*, quia duobus utrum eligi debeat, ambiguum eſt. Sane a *duo* venire indicat his verbis Cornelius Fronto: *Incertum nec tempus, nec numerum, recipit: dubium a duobus incipit*. Ac Græcis ſimiliter a *δὶς*, & *ςάω*, dicuntur *διςάζειν*, quorum animus eſt incertus. Ita uſurpat Matthæus, cap. XIV. XXXI. Verum, cum Græcum hoc compoſitum ſit, *dubito* potius eſt ſimplex derivatum a *duo*, imo nec *διςάζω* inde venire puto: ſed a *duo* eſt *dubium*, unde *dubiare*, a quo *dubitare*. Nam vett. *dubio* pro *dubito* dixiſſe, auctor eſt Feſtus. Perperam enim in MSto, *dubat* pro *dubiat*. Atque ut a *duo* eſt *dubio*, ita Græci a *δύω*, *ἐνδοιάζω*, id eſt, *dubio*, *dubito*, *ambigo*.

Duco, pro *puto*, a *δοκῶ* venire ſcribit Feſtus: at cum notat *ἄγειν*, non diſplicet eſſe a *δείκω* ſeu *δεικνύω*, quod eſt *monſtro*: ut proprie *ducere* ſit oſtendere viam. Niſi magis placet ſententia Nunneſii, cui *duco* eſt ab *ἤγαγον*, *dux* a *ταγὸς*. Sæpe enim *T* abit in *D*, ut *Βρεντέσιον Brundiſium*. A *duco* eſt *ductim*, & *ductitius*. Pro ſubſtantivo *ductus* poſteriores dixere *ducatus*. Suetonius, Tiberio, cap. XIX. *Confidens veniebat, oſtento ſibi ac majoribus ſuis in omni ducatu expertiſſimo*. Invenias & apud Julium Capitolinum, & alios. Interdum & pro ipſa *præfe-*

ßura sumitur, ut apud Sueton. Nerone, cap. xxxv. Lampridium item, aliosque. Denique acceptum quoque pro *regione* ipsa: nempe postquam dignitas Ducum aucta, & agros, villas, oppidaque sibi ad victum assignata posteris cœperunt transmittere: quod primus permisit Constantinus Augustus. Videri autem possit a *dux* fieri *ducatus*, ut a *senex*, *senatus*. Sed obstat, quod & *ducatores* legimus. Usus eo Alphenus Jurisc. apud Ulpianum, in l. quemadmodum, § si navis, ff. ad l. Aquiliam: *Si navis alteram contra se venientem obruisset, aut in gubernatorem aut in ducatorem, actionem competere damni injuriæ Alphenus ait*. In Lexico quoque B. Germani legere est: *Ducatores*, ἀγοὶ, ἡγεμόνες, προηγούμενοι. Quare malim has voces esse a *ducare* quomodo posteriori ævo dixere, pro *ducere*. Quemadmodum autem a *duco* est *dux*; a *reduco*, *redux*, sic & a *traduco*, & *produco*, dicitur *tradux*, & *produx*: ut apud Cornelium Severum in Ætna, *Traduce materia*: & apud Tertullianum, lib. de carne Christi: *Producem mutui coitus*. A *producendo* est *produƈtale* & *produƈtal*, stylus, quo producerent lineam ad scripturam dirigendam. Græci posteriores παράγραφον vocarunt. Gloss. Tit. de ferreis instrumentis: Παράγραφος, *productile*. Itidem in colloquiis veteribus puerilibus *produƈtile* vertitur παράγραφος.

Dudum, ex *diu*, & *dum*. *Diu*, a *dies*. Vide *dies*.

Dulcis, quia *delicit*, hoc est, *delectat*. Prius fuit *delicis*, hinc κατὰ συγκοπὴν *delcis*. Ut autem ab *bemo*, *homo*; a *benus*, *bonus*: sic a *delcis*, *dolcis*, & postea *dulcis*. [a δεῦκος quod & γλυκὺ notat.] Vel dicitur a γλυκὺς pro *gulcis*. Facta μετάθεσις, & mutatum γ in δ. quomodo pro γῆ sive γᾶ dicitur δᾶ, ut ἀ δᾶ, hoc est, ἀ μὰ τὰν γᾶν. Indeque & Δημήτηρ, quasi δᾶ, hoc est, γῆ μήτηρ. Ab eodem γλυκὺς Latini dixere *glucidatus*, & converso G in C (ut in aliis multis) *clucidatus*. Festus: *Clucidatum, dulce & suave dicebatur*. Et alibi: *Glucidatam, suave & jucundum*. *Græci etenim* γλυκὺν *dulcem dicunt*. Itaque & Varronis locum, qui est vi. de L. L. sic emendat Scaliger: *Clucidatus, suavis: tametsi a magistris accepimus mansuetum*. In vulgatis est *caudacus*, seu *caudacas*, unde & Turnebus in notis postmais putabat esse a *gaudio*, quia suavibus *gaudemus*. Sed *clucidatus* legendum ex Festo: propiusque paullo ab hac lectione abest vetus editio Mediolanensis anni cl̃ol̃. in qua est *caudacus*, non *caudacus*. A *dulcis* sunt *edulcare*, *obdulcare*, *indulcare*: non tamen ἀμέσως, sed primo sunt a *dulcare*: hoc ea ratione venit a *dulceo* (unde *dulcesco*,) qua *mulcare* est a *mulceo*, unde *Mulciber*. *Edulcare* est in versibus Cn. Martii, apud Gellium, & Nonium.

Quapropter edulcare convenit vitam,
Curasque acerbas sensibus gubernare.

Indulcare usurpat Tertullianus adversus Judæos, cap. xiii. *Hoc enim lignum tunc in Sacramento erat, quo Moyses aquam amaram indulcavit*. Notæ veterum ex Magnone: *Indulcatio*. *Obdulcare* est apud Cœlium Aurelianum, tardar. passionum lib. iii. cap. i. *Cætera coquentes, atque obdulcantes sale & oleo ægris afferunt comedenda*. Utitur & Ambrosius, lib. v. Hexam. c. p. xxi. de melle: *Nec solum voluptati; sed etiam saluti est: Fauces obdulcat & curat vulnera*. Sunt vero hæc omnia, uti dicebam, a *dulcare*: quo usus Sidonius, lib. v. epist. 4. *Ut contractæ apud nos amaritudinem salutis agentibus dulcare non desinant*: ac, nequis hic *edulcare* legendum putet, est apud eundem, Carm. ii.

Dulcatis cunctata vadis.

Dumus, forte ex θάμνος, quod vett. Glossæ *dumum* interpretantur. Vel, quod Scaliger censet, de caussis L. L. cap xxvi. a ἐνδύομαι, quod a δύω, *subeo*, quia subeant eo animalia, ut lateant: vel δρυμὸς, unde δρυμὸν, quod a Budæo *dumus* & *dumetum*, vertitur in Basilii epistola de vita in solitudine agenda. Proprie tamen δρυμὸς, *sylva quercea*, *quercetum*, a δρῦς. A δρυμὸς κατὰ μετάθεσιν fit *durmus*, unde R in S abeunte *dusmus*, & elisio S *dumus*. Ut a *casno*, *casmena*, *carmen*, *cano*. *Dusinoso in loco* pro *dumoso* dixit Livius Andronicus: ut Festus testatur. Sed censet S insertum esse: ut in *cesna* pro *cena*. A *dumus* est *dumicetum*, *dumeƈtum*, *dumetum*. Festus: *Dumecta antiquis, quasi dumiceta appellabant, quæ nos dumeta*.

† Dumus totidem litteris ab דומה *Dumah* (quod non semel *sepulcrum* significat) profectum fuisse paucis expediam, quibus intellectis aliorum ἐτυμολογήματα ejus vocabuli facile concident. Ac primum non pauci de vulgo errant, qui *Dumum* pro synonymo *Spinae* habent, cum sit arbuscularum generale nomen, quae suapte sponte proveniunt fruticantque; sicuti & quaecumque loca sylvescentibus ultro stirpibus insidentur, ea *dumeta* aut *dumecta* vocantur. In vett. Glossis *Dumus* cum vocibus ex sese prognatis cum θάμνος ejusque derivatis permutatur: quod usque adeo verum, ut qui in Dumus errant, ut *Spinas* interpretentur, iidem & θάμνον synonymon ἀκάνθης (*spinae*) putent: in utroque falsi, quippe a toto partem non distinguentes, cum Ἄκανθα & *Spina* (nec non & alii frutices) sint θάμνου & *Dumi*, tamquam universi generis, partes. Quod de θάμνος docet ejus a θαμινὸς (h. e. *densus*, *frequens*) derivatio. Atqui haec quidem vera esse fateberis: at quid, inquis, *dumetis* cum sepulcro (quod vox דומה *dumah* notat) commune? Sane multum. Nam cum dumeta istiusmodi, tamquam agrorum pestem, labor hominum improbus igni ferroque undequaque exscinderet & exstirparet, eo res evaderat, vix ut alius locus tutus dumetis esset, exceptis sepulcretis atque sepulcris, quae tamen sepulcra quamvis singularia, haud exiguam fundorum partem constituebant, ob id maxime quod satis ampla in religionis monumentorum gratiam area praefigi soleret, scribente Horatio,

Mille pedes in FRONTE, *trecentos cippus in* AGRUM
Huic dabat.

Quae formula in basibus monumentorum ubi non inscripta visitur? Ergo, ut inceperam, vix alius superat dumetis locus quam in monumentorum parietinis longe lateque per latifundia diffusis. Itaque mihi persuadeo, quoslibet de plebecula lignatum ituros, ad sepulcra recto itinere contendisse, inde sarmenti quidquid ad praesentem usum satis foret, exportaturos. Atque ea quae dixi quantopere vera sint, sepulcrum Archimedis (viri quanti!) a Tullio detectum declarat. Cicero Tusc. v. *Cujus*, inquit, *ego quaestor ignoratum ab Syracusanis . . . . septum undique & vestitum vepribus &* DUMETIS *indagavi sepulcrum . . . . Ego autem cum omnia collustrarem oculis (est enim ad portas Agragianas magna frequentia sepulcrorum) animadverti columellam non multum e* DUMIS *eminentem: in qua inerat sphaerae figura & cylindri*. Ob egregium tanti geometrae theorema de sphaera & cylindro, puto haec cippo illi insculpta fuisse. Ergo ut hunc sermonem absolvam; cum dumeta undelibet revulsa non alibi tutius quam in sepulcris consisterent; quid mirum si *dumis* atque *dumetis* a *Duma* (quod Hebraeis *sepulcrum* notat) fuerit antiquitus nomen quaesitum? Mazochius.

Duntaxat, *ab adverbio componitur & verbo*: ut est apud Priscianum, in xv. Nempe conflatum vult a *dum* & *taxo*. Ut *duntaxat* valeat, *dum taxeris hoc unum*, hoc est, æstimando unum istoc.

Duo, nomen a δύο. *Duo* verbum vetus a δύω. Vide *Do*. *Duplex* ex Græco δίπλαξ, quod Eustathius agnoscit. Sic *triplex* a τρίπλαξ, quod habet τρεῖς πλάκας. Vel *duplex* a *duo* & *plico*. ut *simplex*, *sine plica*; *triplex* a *tribus plicis*. A *duplex* est *duplicarius*: quomodo in militia dicebatur, qui *duplicem* acciperet *mercedem*. At *duplus* a διπλοῦς, διπλοῦς. Atque ut a *ternus ternio*; ita a *duplus*, *duplio*. Festus: *Duplionem antiqui dicebant, quod nos duplum*. *Venit autem a Græco* διπλοῦν. Vide *plico*.

Dupondius, quia *duo pondo* continet. Ex *dupondius* vero *dipondius* fecere. Hyginus de metatione agrorum: *Sicut duopondium nunc dicimus dipondium*. Gloss. *Dipondium*, διπόνδιον.

Dura-

DVRATEVS, vel durius, Græc. δυρατεὸς vel δύρειος, significat ligneus, ab antiquo δόρυ, id est, ξύλον, sive ξύλον. At duricus non magis a δῦρον esse potest, quam lignicus a lignum. Id adjeci ne quis auctoritate motus Politiani (quem & Erythræus secutus Ind. Virgil. voce simulacrum) apud Valerinm Flaccum, lib. II. legat, Manet immotis nox durica castris: ubi omnino vel duria legi debet, vel, quod visum Giffanio, Indice Lucret. in Durateus, Dorica, ut eodem modo dicatur dies Dorica, quo Alliensis.

DVRITSEI [δρῦς] vox videtur ab arboribus sumpta: uti & roboris. Sane δῦρον olim lignum, de quo in Durateus dictum, vel est durus ab Hebræo דור, id est, duravit, durabilis fuit. [ξηρὸς, στερρὸς, στερρὸς vel a θῦρος.] Durare est pati: quia homines duri, quales agrestes, sunt fortiores. Nec solum durat, qui perfert miseriam, quod Græci καρτερεῖν· sed etiam durat fullo, cum vestem cogendo & incretando duram efficit. Lusit hujus vocabuli ὁμωνυμίᾳ parasitus Plautinus, Asin. Act. v. sc. II. ubi cum afflicta dixisset Artemona: Non queo durare: subjicit parasitus:

. . . Si non didicisti fulloniam,
Non est mirandum . . . .

A duritie quoque uva dicitur duracina, docet id Plinius, lib. XV. cap. I. ubi, de Italia loquens ait: Uva non alibi gratior callo: ut inde possit invenisse nomen duracina. Namque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis innumera, etiamnum multiplicantur vino. Meminit ejus uvæ Augustus quoque, ex cujus Epistola citat Tranquillus: Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uvæ duracinæ comedi. Existimare aliquis possit duracinus esse a duris acinis. Sed obstat, quod non acinos, verum callum duritiem habere Plinius dicit. Adde quod & Persica dicta a duriori carne duracina, ut videmus apud eundem Plinium, lib. XV. cap. XII. Quare duracinus puto esse simplex derivatum. Cinus sit productio vocis, ut cinium in tyrocinium, gineus in ferrugineus, rilium in domicilium, & alia in aliis. At vere compositum est duricordium, quomodo, quam Græci σκληροκαρδίαν vocant, Tertullianus transfert in quincto adversus Marcionem.

E   E B

E, Ec, & ecs, sive ex, veteres dixere, haut aliter ac dixere a, ab, & abs. Quemadmodum autem A factum κατ' ἀποκοπὴν a ἀπὸ, unde & eadem ratione factum AB, ita E κατ' ἀποκοπὴν factum ab ἐκ: ec vero & ex plane sunt Græcorum, qui & ipsi similiter ἐκ & ἐξ dicunt. Ec dixisse antiquos paret ex ecferre, ecfatus, ecfodere, & similibus, quæ in vett. monumentis inveniuntur: Posteriores, euphoniæ studentes, ea mutarunt in effari, effatus, atque ita in aliis. Fortasse & exful, exsto, exfilio, aliaque ejus farinæ, non ab ex sunt, sed ab ec. Sane si prima verum, merito in iis S additur. Nam quod S in EX contineri ajunt, id nullius ponderis est, quando nihil prohibet SS geminari, ut in lessus, passus, caussa, & similibus. Quare nec caussa sit cur non similiter dicarur ecsful, ecsfilium ecsflo: sive X pro CS posito, exsul, exsilium, exsto. Sed si ea sunt ab EC, jam S alterum redundabit. Nam ec sul, ec-filio, ec flo, si X pro CS ponas, fient exul, exilio, exto. Parque ratio in excribo, exculpo, exolvo, exupero, exudo, exaturo, extruo, exurgo, & similibus. Utram sequare sententiam parum interest: priorem tamen cum Aldo magis prob.m, ob vett. Grammaticorum auctoritatem, antiquorumque tum libb. tum lapidum fidem.

EBENVS, sive ebenum, ab ἔβενος, pro quo & ἔβελος, Suida teste, dicitur. Ἔβενος ab הבנים. itaque ἔβενος favet ei scripturæ, qua interdum cum spiritu hebenum in vett. lib. invenitur. Proveniebat ebenus in parte Indiæ, inque Meroë Æthiopiæ: ut constat ex Herodoti Musa tertia, Dioscoride, Plinio, Solino. Lucano Mareotica dicitur: si recte vulgati codices. Sane sic & Servius legit. Sed vel Lucanus deceptus, vel scripserat Meroetica, quod Salmasius censet. Quem fuse de ebeno tractantem vide ad Solinum.

EBRIVS, quia multas haurit ebrias, vel potius brias; sobrius quasi se, id est, sine briis. E in O abit, ut a pelleo Polio, aliaque id genus. Charisius, lib. I. Hebria est vas vinarium, unde ebrius & ebria dicitur, ebriosusque & ebriosa, sicut a negotio negotiosus, & negotiosa: cui contrarium est sobrius. [f. ab ἐμβρέχω.] Sed placet sententia Pauli Leopardi, qui lib. VI. cap. XVII. apud Charisium pro hebria legendum censet bria. Glossæ Philoxeni: Bria, εἶδος ἀγγείου. Ubi ἀγγείου legendum varii monuerunt. Haymo, ad cap. v. epist. ad Galat. ebrietatis vocem explicans: Briam, inquit, dicimus calicem aptum potioni vini. Usus Arnobius, lib. VII. Date, quæso, immortalibus Diis bibant, ferte, brias, pateras, sympuniaque depromite. Haud absurde briam a βρύειν cum Lucmano deduxeris. Βρύειν enim scatere, abundare, proprieque de fonte dicitur, qui Hebræis & Chaldæis ber. Quod si & ebria pro bria dixere, videri possit articulus cum nomine coaluisse, ut ebria sit ex ἡ βρία, ut temetum ex τὸ μέθυ. Ab ebrius est diminutivum ebriolus, quo utitur Plautus, Curcul. act. II. sc. III. Inde verbum ebriolare, hoc est, ebrium vel potius ebriolum facere. Laberius ἐναύῳ, Ebriolati mentem hilariam accipiunt. Ita apud Nonium in Ebriolare, locum hunc corrigit Carrio, lib. I. Emend. cap. 15. In Glossis etiam vett. legas ebriacus, μεθυστής.

† EBRIVS est a רוה (ravab) quod est Rigori & Madere · imo (quia saepe ad vinum id verbum refertur) est etiam inebriari. Ex רוה ravab igitur, praefixo B, fit primum Bria, quod in Glossis Philoxeni est εἶδος ἀγγείου, h. e. genus vasis, sed tamen vinarii (ut ex Ebrardo Betun. & ex Radulpho apud Cangium constat) deinde praefixo E fit & HEBRIA vas vinarium apud Charisium (nisi potius legendum sit EBRIA) ex quo postremo fit Ebrius, de quo quaerimus. Inebriari autem ubi dicimus, nec apud Hebraeos, nec apud Latinos mentis alienatio jungatur necesse est, sed tantum est paullo largius potare & exhilarari. De Hebraeis id planissime demonstravi in Spicilegio Biblico: nec secus & apud Latinos. Itaque apud Terentium, Hecyra V. 2. initio Philippus nutricem sic alloquitur:

Nihil apud me tibi
Defieri patiar, quin, quod opus sit, benigne praebeatur:
Sed cum tu satura atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.

Plautus Captivis dixit saturitate ebrium: & credo, alibi saepe sic usurpari. Nec mirum, quia origo est ab Hebr. רוה, quod est rigari. Ita factum ut sicuti rigari & madere (quae duo saepe cum vino junguntur) verba sunt media, sic etiam inebriari. Ergo a verbo רוה ravab fit BRIA, & EBRIVS, & RIGO, & ARVVM. Nam Arvum videtur proprie fuisse ager irriguus: consentit enim Graecum Ἀρὸς h. e. locus irriguus (ab eodem Hebr. verbo factum: nisi quod in Graeco periit V consonum) ex isto Ἀρὸς deinde fit ἄρουρα. In Glossis autem veteribus ARVVM est idem ac ἄρουρα· facile ut intelligas Arva proprie fuisse irrigua, eamque vocem ex Heb. רוה ravab manasse in Latium. Ergo incredibile dictu est, quam laeta sobole verbum רוה ravab (rigari) apud Tuscos fruticaverit. Ab eo enim Ravennae (urbis Tyrrhenicae, instar Venetiarum irriguae) nomen certo fluxisse, in Tyrrhenicis demonstravi. Ab eadem radice est & BRIA & Hebria vas vinarium, & EBRIVS, quod hic ἐτυμολογίζων propositum initio fuerat. Indidem est & Rigo & Arvum, & apud Graecos Ἀρὸς & Ἄρουρα (quia duo haec irrigua fuisse volunt) ab ἄρουρα vero Rus, ruris. MAZOCHIVS.

EBVR, sunt elephantum dentes, ut Herodoto placet: sive cornua, ut Juba scripsit. Plinium vide, lib. VIII. cap. III. Juba autem, secutus Varronem, in V. de L. L. ubi, cum elephantos vocasset cornutos, addit: Nam quos dentes multi vocant, sunt cornua. Nomen eboris, quia e barro, ut e veteribus Servius

vius in I. Æn. ex junioribus præter alios Parrhasius tradit in Claudianum. Nam *barrus* est *elephas*. Horatius, lib. Epod.

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

Unde *barrira*, de quo seorsim. Videtur tamen huic etymo obstare, quod prima in *ebur* corripitur, quæ in præpositione solet produci. Quare *e* potius additum, ut vulgo Jones ἰὼν pro ὢν dicere tradunt. Nam mihi quidem ὢν potius ex ἰὼν videtur, quia ab ἴω est εἰμί.

E C

ECCLESIA, ἐκκλησία ab ἐκκαλεῖν, quod est, *evocare*. Sic dicebatur Athenis cœtus convocatus ad audiendum de Reip. negotiis. Similia fere ἀγορὰ, ab ἀγείρω, *congrego*. Sed hoc significabatur *confusa promiscuaque congregatio*: illud vero notabat *conventum populi ordinatum, perque suos ordines distinctum*. Quare merito Apostoli *cœtum præconio Evangelii ad vitam æternam vocatum*, ἐκκλησίαν potius, quam ἀγορὰν, dixere. Porro in decretis canonicis sæpe μετωνυμικῶς usurpatur *ecclesiæ* vox pro loco, seu Basilicis sive templis Christianorum.

ECERE legas apud Terent. Phorm. act. II. sc. II. Est jusjurandum per Cererem, ut *epol*, & *ecastor*, per Pollucem & Castorem. Gloss. *Eccere*, κατὰ τῆς Δήμητρος. Alii *æcere* scribunt, ut sit juramentum per ædem Cereris. Sic *æpol* malunt, quod itidem κατὰ συγκοπὴν ponatur pro *edepol*; *æcastor* pro *per ædem Castoris*. Mihi prius magis placet. Et sane in Vaticano Terentii exemplari, aliisque codd. antiquis *edepol*, & *ecastor*, sine diphthongo scribuntur; ut Faernus observat, qui & antepenultimam in *perecastor* corripi monet, in isto Terentii:

Perecastor scitus puer est natus Pamphilo.

Alii *ecere* seu *eccere* dici ajunt quasi *ecce res*, vel *ecce rem*. Quod Dionysius Lambinus putavit: & apud Nanium quoque in Miscellaneis legere est, lib. II. Misc. cap. XXI. Quin præivit Charisius, qui *ecere* monstrandi esse adverbium ait. Et Festus monet sic aliquos sensisse. Sed omnino jurandi adverbium est. Nam similiter dicere, *ejuno*, *equirine*, *ecastor*. Vide quæ dicimus in *Mediusfidius*.

ECHENAIS, ἐχενηΐς, ab ἔχειν, quod notat κατέχειν seu κωλύειν, & ναῦς, id est, *navis*: q. d. *remorans navem*, unde & *remora* appellatur, ut mox dicam. Caussam nominis ponit Lucanus, lib. VI.

Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In mediis echeneis aquis . . . .

De eadem sic Plinius, lib. IX. cap. XXV. *Est parvus admodum piscis, assuetus petris, echeneis appellatus, hoc carinis adhærente, naves tardius ire creduntur: inde nomine imposito; quam ob caussam amatoriis quoque veneficiis infamis est, & judiciorum ac litium mora.* Idem lib. XXXII. cap. I. *Omnia hæc pariterque eodem impellentia, unus ac parvus admodum pisciculus echeneis appellatus, in se tenet; ruant venti licet, & sæviant procellæ, imperat furori, viresque tantas compescit, & cogit stare navigia, quod non vincula ulla, non ancoræ pondere irrevocabili jactæ*, &c. Plura ibidem hac de re, exemplis etiam comprobata. Tandem subjicit: *E nostris quidam Latinis remoram appellavere eum.* Unde *remora* dicta sit, paret ex iis quæ de nomine *echeneis* diximus. Μεταφορικῶς usus Plautus cum *remoram facere* dixit pro *remorari*. Locus est Truculento:

Remoramque faciunt rei privatæ & publicæ.

Nisi potius dicendum *remora* esse antiquum pro omni eo, quod remoratur, indeque pisci nomen impositum; quod magis placet. Ita nulla in Plauti loco erit metaphora: quemadmodum neque altero Lucilii apud Festum. Pro *remora* etiam *remeligo* dicitur, idque tum pro pisciculo, tum pro mora quæ adfertur. De priori significatione paret ea allusione illa Afranii, in Prodito, apud Festum: *Remeligo a laribus missa sum, hanc* (f. *hujus*) *quæ cursum cohibeam navis.* At simpliciter pro mora accepit Plautus, Casina, Act. IV. III.

. . . . Nam quid illæ
Tam diu intus remorantur remeligines.

Ita Festus legit, eumque secutus Lambinus, qui & de *remeliginis* voce ad locum citatum differit, planeque censet, aut pro *remeligines* dicendum *remoragines*: aut si rectum sit *remeligines*, id non a *remorando* esse, ut putabat Festus, sed potius a *remo* & *lego*, vel aliunde alicunde. A Festo quoque abit Scaliger: cui nos subscribimus. Is putat *remeligo*, sive *remelligo*, dici ab antiquo *remellere*: quod a simplici *mella*, unde & *promello*, hoc est, *procrastino*. Festus: *Promellere Verrius ait significare litem promovere.* Est vero antiquum *mela*, seu *mello*, a Græco μέλλω. Quod vero & *melere* dixerint unico *L*, id cognoscimus ex *remeligines*. In causa est veterum mos, qui consonantes non geminabant. Sane a *remorando* ἀναλόγως *remeligo* esse non potest. Est quidem a *scaturire scaturigo*: sed hoc verbum quartæ est. At a *remorari* ἀναλόγως esse debet non *remorigo*, sive *remerigo*, & converso *R* in *L*, *remeligo*: verum *remorago*, sive *remelago*, ut nempe ab *imitari* est *imitago*, & per syncopen *imago*. De vocibus satis. De re ipsa, cum Aristotelem, Plinium, Ælianum, & Oppianum vide, tum qui omnium hac in re instar erit, Rondeletium, lib. XV. cap. XVIII. ubi inter alia docet, Oppiani & Æliani *echeneida* esse diversam ab illa Aristotelis & Plinii. Caussam quoque adfert, cur navem remoretur. Ubi mirum, non etiam addi, quid hac de re senserit Plutarchus, libro II. Symp. prob. VII.

ECHIDNA, ἔχιδνα. Sic dicitur *vipera femina*, uti *mas vipera* ἔχις. Etymologus ἔχιδναν sic dici ait *παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὸν γόνον ἄχρις θανάτου*· *quod in se contineat fœtum usque ad mortem*. Sane & Latinis idcirco *vipera* dici putatur, quod *vi pariat*; quo de etymo dicemus suo loco. Ab ἔχις est *echites*, ἐχίτης λίθος· *qui vipereas habet maculas*, ut ait Solinus. De eodem sic Plinius, lib. XXXVII. cap. II. *Ab animalibus cognominantur carcinias, marini cancri colore: echites, viperæ: scorpites, scorpionis aut colore aut effigie: scarites, scari piscis*, &c. Etiam *echites* est herbæ genus, cui inde nomen, quod *morsibus viperinis medeatur*: uti docet Plin. lib. XXIV. cap. XV. Idem lib. XXV. cap. IX. *echii* genus dicit semina habere *viperinis* capitibus similia. Nicander in Theriacis, hanc herbam non ἔχιον, sed ἐχίειον, vocat:

Ὡς δ' αὔτως ἐχίειον, ὀριγανόεσσά τε χαίτη.

ECHINUS Græcis debemus; ut agnoscit Varro, IV. de L. L. ἐχῖνος alius χερσαῖος, qui Plinio *erinacius*, Gratio, atque Nemesiano *eres* dicitur; alius πελάγιος, qui Plinio & aliis ἁπλῶς *echinus* vocatur. Etsi vero Etymologici Magni scriptor, pro significatione diversa, aliam atque aliam originem adferat: tamen nullus dubito, quin animalis utriusque similitudo fecerit, ut communi nomine appellarentur. Nec tamen sic dici placet κατ' ἀντίφρασιν, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, *quod haberi sive retineri non possit, propter aculeos*: verum potius ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν, ἀφανῶν τῶν σαρκῶν ὄντων, *quod ita se cohibeat, ut nullæ carnes appareant*. *Terrestrem echinum a marino* nomen sumsisse, sensit Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Marini* meminit quoque Martialis, lib. XIII. epist. LXXXVI.

Ille licet digitos testudine pungat acuta;
Cortice deposita, mollis echinus erit.

De *terrestri echino* vide præter alios Phile Jambos & Oppianum lib. II. Κυνηγ. vers. DXCVIII. De *marino* adi eundem, lib. II. Ἁλιευτ. vers. CCCLIX. De utroque tractat Dioscorides initio lib. II. E junioribus de *terrestri* multa Gesnerus, in quadrupedum historia; de *marino* Rondeletius, lib. XVIII. cap. XXIX. & seqq. Ab asperitate *echinorum* aliis quoque rebus *echini* nomen impositum est. Ita auctor est Aristoteles, lib. II. Histor. Animal. cap. XIV. ἐχῖνον vocari *ventrem in animalibus cornutis & ruminantibus*: nempe ob asperitatem *echino* similem. Nam paullo ante dixerat camelis & cornigeris esse *ventrem* ἀκανθώδη. De appellatione idem docet Basilius M. Homil. IX. in Hexaëm. Eadem de caussa *echinum* nominarunt

spinosum castaneæ operculum. Hinc Plinius, lib. XXVII. cap. IX. *In cacumine capitulo sunt echinato spinis*. A *castanearum echinis* etiam ornamentis in Jonicis ac Doricis columnarum capitulis nomen impositum est *echinis*: de quibus Vitruvius, lib. III. cap. III. VII. Daniel Barbarus, in commentariis ad eum scriptorem dubitat nonnihil, utrum a *foliis castanearum* id nomen acceperint: sed frustra est, cum *echini* nomine, non folia, sed cortex significetur. Nempe *echini* in columnis vocantur (quemadmodum recte notat Bernardinus Baldus,) quia *castanearum ordinatim in patentes echinos ordinatarum imaginem præ se ferunt*: quemadmodum Itali eo quod *castaneæ* istæ *ovis* sint similes, *ovolos* vocant. Sed & *aliæ genus echinum* vocatum, testantur Pollux, Hesychius, Erotianus, qui ait esse χύτρας εἶδος μεγαλοστόμου καὶ μεγάλης. Usus hoc pacto Hippocrates non semel; e Latinis autem Horatius, lib. I. sat. VI.

. . . . *Astat echinus*
Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.

Quem ad locum sic Acro: *Echinum dixit vas æreum, in quo calices lavantur, quod modo trisilie appellamus. Alii ampullam vitream dicunt*. Sive, ut Cruquiana editio habet: *Echinum dixit vas salis, in modum Echini marini; alii ampullam vitream, alii lignum dicunt cum uncinis, in quo ponuntur calices; alii ampullam scorteam, juxta illud Lucilii, Echinus ebriabam infectus*. Hactenus Scholiastes. In cujus postremis verbis sic Lucilii locum legit Scaliger: *Echinus Cinnabari infectus*, id est, *miniatus*. Nam *minium* confundebant cum *cinnabari*: quo de Plinius lib. XXXIII. cap. VII. In prioribus quoque Scholiastæ verbis, pro *trisilie*, seu *trisilla*, (quomodo *Echinum* suo seculo appellari ait,) *tricbila* legendum putat Turnebus, lib. IX. cap. XIX. Sed omnino fallitur, cum longe aliud signarit *tricbila*, quemadmodum patet ex iis, quæ hac de voce separatim dicimus. Porro cum (ut ex Scholiastæ verbis liquet) in varias adeo opiniones de hac *echini* appellatione Latini abeant interpretes, in Græcanica voce satius judico audire Erotianum, & alios Græcos; præsertim, quando cum iis priora Acronis verba consentiunt. Satis verisimilis est Turnebi opinio, qui sic id vasis genus dici censet a rotunditate *echini* se in pilam colligentis. Nisi magis placet sententia Bernardini Baldi, qui ita dici putat, quod *echini* in iis sculpi consueverint. Alias quoque *echinus* significationes habet; quas e Lexicographis petas licet.

ECHO, ἠχώ, ἠχεῖν, *sonare*. Nam, ut Ovidius ait, III. Metam. fab. V.

. . . . *Sonus est qui vivit in illa.*

Hinc idem inibi,

. . . . *Resonabilis Echo.*

Et Persius Sat. I.

. . . . *Reparabilis assonat Echo.*

Jocoso montis imago scite appellatur ab Horatio; *Aëris & linguæ filia* dicitur Ausonio.

ECLOGAS, ἐκλογάς, ἀπὸ τοῦ ἐκλέγειν, idyllia sua inscripsit Maro; non tam, quia e Theocrito imitanda quædam *elegerit*, quam rationem adfert quoque doctissimus Camerarius, prolegom. in Bucol. & disertissimus Passeratius, præfat. in Bucolica Virgilii: quam quia ex multis, quæ scripsisset, hæc sola *elegerit*, quæque lucem publicam viderent, digna judicarit: ut etiam censet Cæsar Scaliger, libro I. de R. P. IV. Nec aliter capio, quod *odas* Horatii *eclogas* vocat Sidonius Apollinaris:

Vernans per varii carminis eclogas
Verborum violis multicoloribus.

Superiori ævo multi scripsere *æcloga*, ac deduxere ab αἶξ & λόγος, quia de *capris loquantur* pastores. Fuit hæc inter alios sententia Angeli Decembrii, lib. VII. de politia literaria, parte LXXVII. Sed eo si respexisset Maro, non αἰκλογαι, sed αἰγολογίαι diceretur. Nec Satyræ Horatii sunt de *capris*, vel *caproriis*, quæ tamen in vett. codd. *eclogæ* inscribuntur. Scio eam appellationem improbari ab Achille Statio Lusitano, eo quod non legatur apud Grammaticos antiquos. Sed cogitare oportuerat, eos esse contentos generali appellatione Bucolicorum Maronis, aut Sermonum vel Satyrarum Horatii. Etiam Polybii, Diodori, Strabonis, Ctesiæ hodie ἐκλογὰς habemus, quæ sunt excerpta ex majori opere. Hinc *eclogarii*, qui exciperent inque breviarium conferrent. Usus quoque Tullius, lib. XVI. epist. II. ad Att. *De gloria misi tibi: sed notentur eclogarii, quos Salvius, bonos auditores nactus, in convivio duntaxat legat*. Fulvius Ursinus, Nizolium secutus, in Virgilio suo cum scriptoribus Græcis collato, auctor est, *eclogarios* a Tullio dici eos, quos in libris de Gloria loquentes induxisset. Sed refellitur hæc sententia iis, quæ diximus.

E D

EDO priori producta ab *e* & *do*: ut respondeat Græco ἐκδίδωμι. Atque hinc liquet, male a quibusdam *ædo* scribi per diphthongum. At *edo* priori correpta, ab ἔδω, quod idem. Hinc *edulium*, quod tamen non ἀμέσως ac primo ab *edo* venit, sed ab *edule*, quod usurpant Agellius, Appuleius, Ulpianus, Solinus, Sidonius, Symmachus. Veteres Glossæ βρώσιμος interpretantur. Non audiendus Nunnesius, cui in Grammatistice placet, *edulium* esse ab ἐδωδή. Ab *edo* quoque est *Edusa*, edendi Dea, ut *Potina* potus, *Cuba* cubandi. Hisce tribus pueros initiare solent, ubi primum e cunis & a lacte transferant. Itidem *Fabulino* sacrificabant, cum primum *fari* inciperent; & *Statano* sive *Statulino*, ubi inciperent *stare* atque ire. Scripsit hæc Varro in libro, qui inscriptus Catus sive de liberis educandis. Fragmenta ea de re tria composuit e Nonio J. Gullielmius, lib. III. verisimil. cap. XXI. Ut a πόσις *posio*: sic ab *esum* est *esca*, non *quod eam os capit*: quod Isidorus vult lib. XX. cap. II. [βρῶσις, τροφή. Hesych.] Ab *esca* est *escarius*, unde *escaria* vincula apud Plautum: & *escariæ*, mensæ quadratæ, in quibus homines epulantur, Festo teste. Componitur & *edo* cum præverbio: ut *comedo*, & *ambedo*, unde *ambest* apud Festum. Item, *inedia*, & apud Plautum *Peredia*, a *peredendo*. id. Curcul. act. III. *Parasitus* tanquam provinciæ nomen finxit: quemadmodum & apte ei *Perbibesiam* subdit, ficto nomine a *bibendo*. A *comedo comedonem* dicere, qui *comedit* & devorat patrimonium. Qui Festo teste etiam *comedus* vocatus. Ita enim quoque habent MSSti. Festus: *Peredium & bibesiam Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi*. Ab *esum* quoque est *esuries*, *esuritio*, & *esurigo*, quo usus Varro, ταφῇ μενίππου.

Ubi tubet, ire licet accubitum.
Accedo strenuus: sustulimus, quod esurigo findebat costas.

Ab eodem volunt esse *obesus*, hoc est *pinguis*, *crassus*: quasi *ob esum* factus. Mihi non displicet Guicharti sententia, ut sit ab אבס, id est, *saginare*, *pinguefacere*. Agellius, libro XIX. capite VII. item Nonius Marcellus, ajunt, *obesum* etiam notare *gracile ac macilentum*: atque id probatum eunt isthoc Nævii, Alcestide: *Corpore pectoreque undique obeso, ac mente exsenso, tardigenulo senio oppressum*. Qua notione *obesum* dicetur quasi *ambesum*. Nam *ob* interdum valet *circum*. Addit Agellius hanc propriam esse notionem: alteram esse κατ' ἀντίφρασιν. Sed omnino explodenda ἀντίφρασις, ut sæpe dictum. Quare verisimilius *obesum*, quando pro *pingui* accipitur, sic dici ab Hebræo *abas*: uti dixi. Vel, si ab *edendo* esse placet, dicatur *obesus*, quia sit *ob esum*, hoc est, ad *edendum* aptum, eoque vescis animantibus proprie convenire. Imo ne illud quidem satis evidens puto, an *obesus* unquam pro *gracili* accipiatur. Nam quod ad Nævii locum, nihil prohibet, quo minus accipiatur pro *pingui*. Ut *pectus obesum* dicatur de *stupido*, quomodo & Græcis παχὺς accipitur.

E G

EGENS, ut apud Isidorum est, in X. dicitur quasi *sine*

fine gente, *& fine genere*. Imo & Festus ait: *Egens velut exgens, cui ne gens quidem sit reliqua*. Juxta hos ab *egens* sit verbum *egeo*. Sed ἀναλογίᾳ dictat ab *egeo* esse *egens*, ut ab *indigeo indigens*. [ἀχῶνος & ἰχῶνος.]

Ego, ἐγώ, Caninio teste est a Syriaco *eno*: converso *n* in *g*, quomodo *ignobile* & *ignarus* dicimus, pro *innobilis* & *innarus*: & veteres, ut Priscianus lib. I. tradit, *Agchises*, *agceps*, *oggulus*, *aggens* scribebant, pro *Anchises*, *anceps*, *angulus*, *agens*: & Græci quoque ἔγκυος, ἔγγονος, ἐγχίω, ἄγγελος scribunt pro ἔνκυος, ἔνγονος, ἐνχίω, ἄνγελος. Ab *ego*, & *quidem*, *equidem* esse volunt. Servius ad illud I. Æn.

> . . . . *Equidem per littora certos*
> *Dimittam* . . . .

Equidem, inquit, *in Virgilio*, *ego quidem ubique significat*. *Sed in aliis & pro quidem tantum ponitur*: *ut Tullius*; *Ego equidem cateras tempestates*. *Item Persius*:

> *Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo*
> *Consentire dies* . . . .

Hæc Servius: Cui & favent Gloss. vett. nam interpretantur *equidem*, ἐγὼ μὲν. Sed vix putem, *equidem* conflari ex iis vocibus, unde voluit Servius: potius dici arbitror quasi *& quidem*. Vel simplex esse dici debet. Movet me, quod passim aliter accipiatur ab iis, qui prosa scripsere, etiam Cicerone, Sallustio, aliis. Ita Cato apud Sallustium (nisi omnes fallunt codd.) ait: *Quare vanum equidem hoc consilium est*. Negat etiam hoc Priscianus, in fine sextidecimi: *Sciendum*, inquit, *quod quidam* EQUIDEM *conjunctionem compositam esse existimant ab ego & quidem*: *sed errant*. *Simplex enim est*. *Et hoc maxime ex ipsa quoque constructione orationis possumus intelligere*. *Nam*, *equidem facio*, *equidem facis*, *equidem facit*, *dicimus*. Et mox: *Hoc usus etiam auctorum approbat*, *qui equidem præposito ego subjungunt*: *ut Sallustius in Catilinario*. *Equidem ego sic existimo*, *Patres conscripti*, *omnes cruciatus*. *Si esset enim composita equidem ex ege & quidem*, *minime ei ego subjungeretur*. Pluribus hac de re diximus in libris de Arte Grammat.

E I

Ejulo est a sono factum, qui ut magis exsudiatur, quidam *bejulo* malunt. Sane plorantium vox, *hoi*, *hei*. Sed *ejulo* rectum. Nam, ut ab αἶ Græci dicunt αἰάζω, ab αἶ αἰάζω sic Latini ab *ei*, *ejulo*: vel ab *eheu*, *ehulo*, & post *ejulo*. Sed prius malim. [est ab ἰύζω ἰὺ ἰὺ.] Est *ejulatio* viris indecora. Horat. lib. epod. *Et illa non virilis ejulatio*. Imo & mulieri. Cic. lib. II. Tusc. *Ingemiscere nonnunquam viro concessum est*, *idque raro*: *ejulare ne mulieri quidem*. Ac videtur lugubris *ejulatio* esse, quæ *lessi* nomine in legg. XII. Tabb. appellatur.

E L

Elacate, sive *elacatena*, piscis ex thynnorum genere, qui saliri solitus: unde est quod Festo dicitur *salsamenti genus*. Nomen ex eo quia referat τὴν ἠλακάτην, hoc est *colum muliebrem*. *Elacate* est in codd. Columellæ: sed apud Festum *elacatena* legitur.

Electrum, ἤλεκτρον, quod referat fulgorem solis, qui Græce ἠλέκτωρ, nempe, ut Becmanus censet, ab הילל, hoc est, *lucifer*: unde & ἥλιος derivat. Alias harum vocum originationes vide apud Etymologici auctorem. Porro *electrum* non uno apud scriptores modo accipitur. Nam interdum idem est, quod *succinum*, hoc est, succus desudans ex arboribus pineis, ea ratione, qua e cerasis gummi fluit, paulatim indurescens. Hinc Ovid. II. Met. fab. III.

> *Inde fluunt lacrymæ*, *stillataque sole rigescunt*
> *De ramis electra novis*, *quæ lucidus amnis*
> *Excipit*, *& nuribus mittit gestanda Latinis*.

Alteram significationem indicat hic Plinii locus, lib. XXX. c. IV. *Aurum*, inquit, *in quo quincta argenti portio est*, *electrum vocatur*. Unde liquet, cur Ulpianus, l. IV. De legatis, neget *electrum* auri appellatione contineri. Lucem etiam hinc capit Silii hoc, lib. I.

> . . . . *Hinc omne metallum*
> *Electri*, *& gemino pallens de semine vitæ*.

Et illud, lib. XIV.

> *Jam simul argenti fulgentia pocula*, *mistu'*
> *Quis gemino quæsitus honor* . . . .

Prout ad Manilium hunc locum legit Scaliger. Satis igitur liquet, *electrum* esse μῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ. Quod & Ecclesiastici scriptores docere nos possunt. Tertullianus adversus Praxeam: *Si enim sermo ex transfiguratione & demutatione substantiæ*, *caro factus est*, *una jam erat substantia*, *Jesus*, *ex duabus ex carne & spiritu mixtura quædam*. *ut electrum ex auro & argento*, *& incipit nec aurum esse*, *id est spiritus*, *neque argentum*, *idest caro*, *alterum altero mutatur*, *& tertium quid efficitur*. Et paullo post: *Quod si tertium quid esset ex utroque confusum ut electrum*, &c. Idem indicat lib. adversus Hermogenem: *Electrum*, *licet ex auro & argento fœderatum*, *nec argentum tamen*, *nec aurum appellabo*, *sed electrum*. Et Gregorius Magnus, lib. XXVIII. Moralium cap. II. *Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur*, *in qua permixtione argentum quidem clarius redditur*, *sed tamen fulgor auri temperatur*. Mox Christum *electro* comparat. *Quid*, inquit, *in electro nisi mediator Dei & hominum demonstratur? Qui dum semetipsum nobis ex divina atque humana natura composuit*, *& humanam per deitatem clariorem reddidit*, *& divinam per humanitatem nostris adspectibus temperavit*.

Eleemosyna, Gr. ἐλεημοσύνη, ab ἐλεήμων, *miser*, quod ab ἐλεῶ, *misereri*: unde liquet corrupte dici *elemosyna*, quasi quinque tantum syllabarum foret. Vulgo ita vocamus *stipem pauperibus datam*. Sed Græci scriptores latius utuntur pro quovis beneficio pauperibus præstito. Ita usurpat quoque Callimachus, hymno in Delum.

Elegia nonnullis dicta videtur quasi εὐλογία, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας. Quo respexisse videtur Proclus in Chrestomathia, cum apud Photium ait, τὸ γὰρ θρῆνος ἔλεγον ἐκάλουν οἱ παλαιοί· καὶ τοὺς τετελευτηκότας δι' αὐτοῦ εὐλόγουν. *Veteres luctum vocarunt* ἔλεγον, *ac vita functos eo celebrarunt*. Sed etymon hoc probare non possim. Alias παρὰ τὸ ἔλεος, vel τὸ ἐλεεῖν τοὺς τεθνεῶτας· quæ sententia est Diomedis, lib. III. Sed imprimis placet ita dici ab ἒ ἒ λέγειν, quæ flentium vox apud Aristophanem. Sed quodcumque etymon sequaris, liquet *elegiam* carmen esse flebile. Unde Horat. lib. I. od. XXXIII.

> *Albi*, *ne doleas plus nimio memor*
> *Immitis Glyceræ*, *neu miserabiles*
> *Decantes elegos*.

Ovid. epist. Sapphus:

> *Flendus amor meus est*, *elegeia flebile carmen*.

Etymon plane indicat in III. de Arte, Eleg. I.

> *Flebilis indignos Elegeia solve capillos*.
> *Heu nimis ex vero nunc tibi nomen inest*.

Ejus diminutivum *Elegidium*. Persius sat. I.

> . . . . *Non si qua elegidia crudi*
> *Dictarunt proceres* . . . .

Quia autem poëtæ rudes solent ab *elegiaco* auspicari, inde est quod *elegia* etiam dicerentur alia parva atque εὐτελῆ carmina: quemadmodum Isaacus Casaubonus, ad Persii sat. I. eo docet argumento, quod Dion Chrysostomus in IV. de regno ἐλεγεῖον appellet versus heroïcos, qui inscripti erant tumulo Sardanapali. Verba ejus sunt: τὸ τοῦ Σαρδαναπάλλου προφέρονται πολλάκις ἐλεγεῖον·

> Τόσσ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἐρώτων
> Τερπν' ἔπαθον. τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται.

Elementum quibusdam dictum videtur, quasi *alimentum*, quia disciplinarum *elementis*, tanquam lacte, alamur ab incunabulis. Quin etiam in propria notione sic vocari putat Perottus, quia homines aluntur iisdem, ex quibus componuntur, ac in quæ resolvuntur. Hieronymus, in Epist. ad Hebr.

diei ait quasi *alevamentum*, quod cætera inde oriantur. Sed ut hujusmodi etyma falsa esse perspicue paret: ita quæ vera sint ejus vocis elementa primordiaque, adbuc in obscuro latet. Conjecto esse ab antiqua voce *elco*, prn *eleo*, id est, *cresco*; a qua significatinne *proles*, *soboles*, *adolescens*. Ut ab *juratum*, *juramentum*; ab *adjutum*, *adjumentum*; sic ab *eletum*, *elementum*: quia inde omnia crescunt ac nascuntur. [ab ὄλεω]

Elanchus pro *syllogismo cum contradictione conclusionis*, prnut ab Aristotele definitur, ab ἐλέγχειν venit, quod est *redarguere*. Itaque κατὰ λέξιν notat *redargutio*: quomodo transtulit Boëthius: ne Laurentin Humfredo, viro alioquin doctissimo, credas, qui vncem hanc, ut barbaram, respuit lib. *1*. de rat. interpret. Interdum *elenchi* quoque dicuntur *grandes & oblongi uniones*: Gloss. vett. *Elenchi*, μαργαρῖται μεγάλοι. Vide vet. Schol. Juven. ad illud Sat. vi.

Auribus extentis magnos commisit elenchos.

Cocletius Carmelita, lib. de (Calvini) inferno, cap. vii. hic a poëta de *Elenchis Dialecticis* agi credidit: in qun immane quantum eum ratio fugit: *Uniones* enim *ablongos* sic vocat. Sic eos dixere, nnn quia nobilitatem arguunt: quæ qunrundam sententia est: sed quia referant *pittacia*, sive *indices*, qunrum hæc figura. Sane *pittacia*, amphoris affigi solita ad indicandnm vini ætatem, sic vocarunt. Item *librorum indices*. Qua de significatione Henricus Stephanus, libro de abusu linguæ Græcæ.

Elephantus est a genitivn *elephantis*. Nam sæpe ab obliquis nnvi veniunt recti. Sic a *Titan* est *Titanus*: ab *hebdomas*, *hebdomada*, &c. *Elephas* vero a Græco ἐλέφας, cujus quintuplicem ἐτυμολογίαν legere potes in Etymnlogico magno. Mihi maxime placet, Græcos hanc vocem accepisse a Tyriis, vel Arabibus, qui sic *elephantum* appellant. Sane Hebræis quoque *bos* dicitur אלף, quod nmnino hanc rem confirmat, præsertim quando *elephantus* Latinis quoque dicitur *bos Lucas*, qua de re dicemus in *Lucas*. *Elephantini* libri (in quibus senatus consulta scribi solita ex Flavio Vnpiscn in Tacito discimus,) putantur nomen accepisse ab operis amplitudine, quia *elephantorum* haberent magnitudinem. Sed hoc ridiculnm. Paulin verisimilius Hadr. Junius, in Onomastico, & Melchior Guilandinus, commentarin de papiro, qui vnlunt sic dici *libros ex ebore* magnis factos impensis. Sane *eboreorum librorum* meminit qunque Ulpianus, lib. xxxii. Pand. Sed vera nominis caussa est, quod membranæ factæ essent ea *omentis* sive *intestinis elephantinis*. Isidnrus, lib. vi. cap. 11. *Historiæ majore modulo scribebantur, & non solum in charta vel membranis, sed etiam in omentis elephantinis*. Ita enim recte emendant, prn quo in vulgatis, atque etiam in manuscripto meo levi immutatiuncula, scriptum, *momentis elephantinis*. Ab *elephanta* quoque *lepræ genus* dicitur *elephantiasis*, sive, ut, nnn Aretæus modo, sed & Lucretius, ac Serenus, vocant, *elephas*; ut Etymologicum magnum, ἐλεφαντιασμός· ut Celsus *elephantia*; si modn locus is caret menda. Putabat Laurentius Valla nomen ex eo esse, qund inter morbos tantum præstaret; quantum inter bestias *Elephas*. Sed hæc sententia indigna est Valla. Vera autem ratio est, quam & Crinitus, lib. xx. cap. ult. & Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis adferunt, quia morbus is cutem maculis ac tumoribus similem reddat cuti *elephantis*.

†Elicius Jnvis *Fulguratoris* (*Fulgerator* enim in veteribus titulis scribitur) nomen est, male ab *eliciendo* ab Rnmanis derivatum, ut est apud Ovidium in iii. Fast. 327.

Eliciunt caelo te, Jupiter, unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Eodem pertinet, quod Livius I. 20. de Numa ait: *Ad ea* fulmina *elicienda ex meatibus divinis, Jovi Elicio aram in Aventino dicavit*. Eamdem in *Elicii* etymnlogiam agnnvit Plinius II. 53. Pnstremn & Arnobius lib. v. longam fabulam recitat in hanc ferme sententiam. Artem Jovis eliciendi de caelo Numa didicit a Fauno & Pico, ad fontem quo solebant cnnvenire, vino mulsoque sopitis, captisque npera duodecim juvenum, quos collocaverat in insidiis. Mox ab Jnve sacrificiis *elicito*, atque evocatn idem Numa quaesivit procurandi fulminis ritum. De quibus vide Arnobium. Atqui istud *Elicii* etymon ab *eliciendo* ductum, ex Tusci h. e. Orientalis sermonis inscitia, ab Rnmulidis ad portenta prnpensissimis procusum fuit. At verum etymon si a me quaeras: ajn illud esse ab Arabico verbo אלק *elika*, quod verbum conjugatione V. est totum fulgurale, atque usurpatur de fulgure coruscante; unde etiam fit nnmen אלק *elik*, quod in lexicis exponitur *fulmen fallax*, *cui pluvia non succedit*. Hinc Tuscum (aut Latiale, quia Latine terminatum) *Elicius* idest *fulgerator*. Nec dubito, quin ab eodem fonte cadat etiam vnx veteris Graeciae ΗΛΥΣΙΟΝ: quam sic interpretatur Hesychius, κατεσκηνωμένον χωρίον ἢ πεδίον i. e. *locum aut campum de caelo tactum*. Nimirum enim vetus ac vera vocabuli scriptura, ut mihi plane persuadeo, fuerat ΗΛΙΚΙΟΝ (aut ἠλύσιον) ita ut indidem traxerit nriginem, unde Latinorum Elicius. At deinde Graeci (qui voces omnes interpolare amant, ne minus earum origo Graecanica videatur) fecere ἠλύσιον. Pnstremn etiam addita (*) praepositinne (**) ἐνηλύσια num. plur. dixerunt; in eoque vocabulo exponendo mire grammatici insaniverunt: utique propter Orientalis ἐτυμότητος inscitiam. Mazochius.

Elisus, *a lisis*. Dnnatus, in viii. Æn. *Venæ majores gutturis lisæ dicuntur: unde alisum dicimus, quicquid ipsa ex caussa fuerit mortuum*. Equidem *elisum* potius dici censeo, quia spiritus fuerit *elisus*. Ut nempe sit verbale ab *elido*. *Lisæ* autem Latinum esse nnn putn, etsi id Donatus sit suspicatus ex eo, quod *elisos* dicemus. Sane Cornelius Celsus, si id foret, Latinn vocasset nnmine. Nunc ita scribit, lib. iv. cap. 1. *In dextra sinistraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur*.

Elixum, & *elixare*, a *liquere aqua* deduci scribit Varrn, lib. iv. de L. L. Aliis placet venire ab antiquo *lixa* prn *aqua*; indeque & *lixas* dictos, qui officium *aquæ* vehendæ militibus sustinent. Nonius: *Elixum, quicquid ex aqua mollitur, vel decoquitur. Nam lixam aquam esse veteres dixerunt: unde & lixæ dicti; qui militibus aquam ad castra, vel ad tentoria, solent ferre*. Sed *aqua*, puto, non *lixa*, verum *lix* dicebatur, unde *lixæ* appellantur calones.

Alii

(*) *Pollux* ix. 41. Τὰ μὲν τοι Ενηλύσια οὕτως ὀνομάζεται, εἰς ἃ κατασκήψειε βέλος οὐρανοῦ. Euelysia dicebantur loca de caeln tacta. *Hesychius quoque &* ἐνηλύσιος *exponit* fulmine tactus, *&* Ενηλύσια *interpretatur* τὰ κατασκηφθέντα χωρία *i. e. ea quae Latinis* Fulgurita *dicuntur. At deinde addit:* ἔνιοι δὲ εὐκίνητα, alii facile mobilis. *Quid hoc sibi vult? an huc referendum est illud Horatii in fine Artis:* An triste bidental Moverit incestus. *Pergit Hesychius, deducens eam vocem* παρὰ τὴν ἤλυσιν, ἤγουν ἔλευσιν i. e. ab itione, seu adventu. *Fabulae: nam revera vox Orientalis est, & ELICIO Tusca cognata. Postremo in eo quod alios interpretari ait* τὰς ἐν τοῖς ἀβάτοις χωρίοις ἀφιδρυμένας νύμφας, *in eo, inquam,* ἄβατα *intelligo* (*nam Fulgurita inaccessa erant*) *at* Νύμφας *quid istbic faciant* (*nisi vero PUTEAL Romanum, aut* Hydria *Pausaniae, a Graecis* νύμφα *appellata fuerit*) *non intelligo. At Etymologici auctor, postquam eam vocem exposuit* εὐκίνητα *juxta cum Hesychio; quae porro affert ex Aeschylo, obscuriora sunt. Idem postrema* κατασκηφθέντα, *&* ἄδυτα *&* ἄβατα *cum ceteris interpretatur. Confer dicta supra in* Bidental.

(**) *Nisi vero illud EN non tam Graeca praepositio fuerit, quam Orientale* עין EN (*de quo vide dicta in Tyrrhen. Diatr.* vii. *in OENARIA*) *ita ut* EN·ΕΛΥΣΙΑ (*nam separatim olim id in Polluce legebatur.*) *sit* locus fulguriti, κατεσκηνωμένον χωρίον ἢ πεδίον, *uti loquitur Hesychius*.

Alii voce *lix* significari putant *cinerem*. Plinius, lib. XXXVI. cap. ult. *Est & ipsis ignibus medica vis. Pestilentiæ, quæ solis obscuratione contrahitur, ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id monstravere diversis locis. Ad convulsa viscera, aut contusa, ut M. Varro auctor est. Ipsis enim verbis ejus utar: Lix cinis est*, inquit, *foci. Inde enim cinis lixivus potus medetur, ut licet videre, gladiatores cum deluserint, hac juvari potione*. Contra hanc Varronis sententiam illud objecto, quod, si *lix* esset *cinis*, jam non diceremus *cinerem lixivum*. Deinde non a *cinere*; sed ab *aqua* appellationem fortitæ *lixulæ*, & *semilixulæ*, circuli ex farina, caseo, & aqua, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Icc irco statuo, voce *lix*, *aquam* vocari, indeque *cinerem* dici *lixivum*, qui *aqua* est *percolatus*, quomodo cibus dicitur *elixus*, qui *in aqua* est *coctus*. Sed de *elixus* dissentit Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXVIII. ed. Ald. ubi ait, ut a *levo*, *levas*, *levasso*, ita a *liquo* esse *liquas*, *liquasso*: ac κατὰ συγκοπὴν *lixo*, unde *elixo*: eodemque modo *SS* in *X* mutari, cum pro *Ulysses* dicitur *Ulyxes*, & a *sessum*, *sexus*. Puto ἀναλόγως magis dixisset Pontanus, ut a *facio* est *faxo*, ab *ago*, *axo*; sic a *liquo*, & *eliquo*, esse, *lixo*, & *elixo*. Quod non displicet. Sed sic quoque ascendendum ulterius erit, quia *liquo* est a *lix*, ut suo loco dicemus. An tamen *lix* dixerint veteres ambigit Julius Scaliger, Exercit. CVI. Sect. IV. ubi sic scribit: *Scito*, inquit, *in Originibus nostris hunc ad modum scriptum fuisse. Opica voce aquam significari liquoris appellatione. Unde lixa, lixivum, elixare. A Græcis fluxisse aliqua prisca, quæ nunc, sicuti pleraque alia, interciderint, suspicionem facit verbum λείχειν. Linctus enim non nisi tenuioris succi est*. Hæc Scaliger. Nos Opicos pro *aqua*, seu *liquore*, *lix* dixisse Varroni credimus. Censet autem Becmanus, *Lix* esse a λῖς, ob *raritatem & humiditatem*: aut Hebræo לחך, *elixavit*, quod cæteris putat τιμιώτερον. Sane a λῖς esse qui potest, cum hoc significet, non *quidvis tenue*, sed *linteum subtile*, quod nihil adfine habet cum *liquore*?

ELLOPS piscis memoratur Varroni, ἐπὶ τῇ ταφῇ μόνῳ

Nec multinummus piscis ex salo captus,
Ellops, neque ostrea ulla magna captata
Quivit palatum suscitare.

Citat Nonius in *ostrea*. Item *ellopis Rhodii* meminit Gellius, lib. VII. c. XVI. *Acipenser* esse creditur. Plinius, IX. cap. XVII. *Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, unus omnium squamis ad os versis contra aquam nando meat: nullo in honore est, quod quidem miror, cum sit rarus inventu. Quidam eum ellopem vocant*. Κατ' ἐξοχὴν autem ita dictus videtur, cum ἔλλοπος nomen cuivis pisci conveniat. Siquidem Plutarchus, Sympos. VIII. probl. VIII. auctor est: dici ἔλλοπα quasi ἴλλοπα, ἀπὸ τοῦ ἴλλεσθαι τῆς ὀπὸς quod *voce sit privatus*. Sane ἴλλειν inter alia valet κατέχειν, seu *constinere*.

ELOGIUM rectene scribatur, mirus est dissensus. Probat id Jos. Scaliger, ac vult conflatum esse ex præverbio Latino *E*, & Græco λόγος. Sed hybrida istiusmodi compositio non temere admittenda: sane *prologus*, *propola*, aliaque id genus, quibus firmatum it hanc sententiam, plane a Græcis sunt: quemadmodum in *Prologus* & *Propola* dicemus. Quod vero ad *antelogii* vocabulum, id quidem ex Latino præverbio & Græco λόγος factum esse non inficior: sed hoc jocose finxit Plautus, ut diximus, cum hac de voce ageremus: nobis autem sermo de vocabulis in vulgus receptis: cujusmodi est *elogium*, *antelogium* non est. Itaque iis assentio, qui *elogium* omnino Græcum putant. Nec tamen *eulogium* scribendum puto, quæ sententia fuit Aldi Nepotis in Orthographia, & Henrici Stephani in palæstra de Latinitate Lipsii pag. CCIX. Atque ita jam olim ab Aldo excusum fuit, in Tertull. de Pallio, cap. I. & XIV. Sed hanc sententiam merito jam olim improbavit Laurentius Valla, in notis ad cap. XV. epist. ad Romanos. Quippe cum εὐλόγιον sit ab εὖ & λέγειν, vox hæc notabit *testificationem honorificam*, sive *quod in alicujus dicitur laudem*. At *elogii* vox latius multo patet, cum generatim sic dici soleat omnis *brevis scriptio*, sive sit *titulus* vel alicujus; quales in statuis erant: sive quæpiam *simplex sententiæ expositio*, ut cum Tullius in Catone ait, *Solonis esse elogium, quo se negat velle suam mortem dolore amicorum lamentisque vacare*. Quare nec iis assentio, qui *eclogium* scribunt, ut sit ab ἐκλογὴ, unde ἐκλογεῖον hodieque apud Suidam reperitur. Est hæc sententia Turnebi, lib. XVIII. cap. V. & Mureti Var. Lect. lib. XI. cap. XIII. Sed significatio non convenit, quia sic notaret *excerpta*, ab ἐκλέγω, quod est *eligo*, *excerpo*. Vere igitur illi, qui *ellogium* scribendum arbitrantur: vel, *elogium* quidem scribi posse; sed tamen id ab ἐλλόγιον, extrito altero *L*, factum videri. Sane uti a λόγος est λόγιον, quo *brevis scriptio* signatur, ita ab ἔλλογος fuerit ἐλλόγιον, quod notabit quamvis *brevem rei expositionem*, qualis in titulis & similibus esse solet. Vide quædam pro hac sententia apud doctissimum Casaubonum, animadvers. in Sueton. Jul. cap. XLVII. & Calig. cap. XXIV. Vel dicamus cum Salmasio *elogium* esse ab ἐλεγεῖον, ut a γραφεῖον, *graphium*; a ῥαφεῖον, *raphium*; a τοπεῖον, *topium*. Ἐλεγεῖον enim est *inscriptio monumenti*, quæ nomen mortui, & *elogium* ejus complectebatur. *Titulum sepulcri* nuncupant. Id Latinis quoque *elogium*. Ut apud Maronem in Culice:

. . . . . Tum fronte locatur
Elogium . . . . .

Hinc *elegiacum* carmen. Hesych. Ἐλεγεῖον, ἐπιτάφιον ποίημα.

ELUCUS, sive *helucus*, unde sit, gemino in loco exponit Festus. Prior est: *Elucus significat languidum ac semisomnem: vel, ut alii volunt, allucinatorem, & nugarum amatorem, sive balanem, id est, hesterno vino languentem, quem ἕωλον vocant Græci*. Alter est: *Helucus ab hiatu & oscitatione dictus*. De eadem voce sic Gellius, lib. XVI. cap. XII. *Cloatius Verus hallucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἀλύειν. unde Elucum quoque esse dictum putat, A littera in E conversa, tarditatem quandam animi ac stuporem, qui hallucinantibus plerumque usu venit*. Ex variis adeo opinionibus imprimis placet, *elucum* esse, quem Græci ἕωλον appellant, hoc est, *vino hesterno marcidum ac languentem*. Ita quidem usus Tertullianus, lib. de corona militis: *Liberum, eundem apud Ægyptios Osirin, Harpocration industria hederatum argumentatur, quod hederæ natura sit cerebrum ab eluco defensare*. Ubi omnino hoc vult, hederam conducere, ne quis vino hesterno ex capite laboret, quod Græci nuncupant ἑωλοκρασίαν, quia morbi caussa est τὸ ἕωλον κρᾶμα, ubi ἕωλον est χθιζινὸν, *hesternum*, *pridianum*, ut interpretatur Hesychius. Atque inde fortasse *elucus*, trajectis duabus literis & ante ος inserto *C*. ut a σπέος, *specus*. Quamquam autem Tertulliani locus impense hanc sententiam suadet: tamen nec absurde credamus, *elucum* dici a *luce*, præsertim cum Cloatius, ut ex eo Gellius refert, *elucum* interpretetur *alucinatorem*. Unde conjectarem ut *expers*, *exlex*, similiaque dicimus; ita *elucus* tantundem valere ac *sine luce*. Et juvat hanc sententiam, quod ut a *sanctus* est *sanctifico*, suntque multa id genus; ita ab *elucus*, *elucifico* esse videatur, quasi *elucum reddo*. Usurpat Laberius apud Gellium, lib. X. cap. XVII. Versus eos adscribam, partim quia elegantissimi sunt, partim ut numeris restituam:

Democritus Abderites, physicus philosophus,
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,
Oculos effodere ut posset splendore æreo;
Ita radiis solis aciem effodit luminis,
Malis bene esse ne videret civibus.
Sic ego splendore fulgentis pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona esse videam nequam filium.

Versu antepenultimo vulgo legitur,

Sic ego fulgentis splendorem pecunia.

Sive, ut apud Nonium, est, *fulgentis splendore pecuniæ*.

cunia. *Elucificare* autem esse a *luce*, etiam Nonius agnoscit. Quare si *alucus a luce* veteres non dixere, *elucificare* ἀμφιβόλως a *luce* erit: ut signet, *facere ut quid sit extra lucem*, sive *expers lucis*.

ELUTRIARE est idem, quod *diffundere*, hoc est, *de vase in vas fundere*. Onomast. vet. *Elutrio*, Διαχέω. Petrus Mosellanus, notis in Gellium, putabat ita dici *a luto*, quasi sit *luto purgare*. Sed est ab *eluendo*. Vel potius a *lura*, hoc est, *utre*. Nam utribus vinum servabant. De *lura* vide in *Lurcare*.

EM

EMANCIPARI, inquit Festus, *duobus modis intelliguntur: aut ii, qui ex patris jure exierunt: aut ii, qui aliorum fiunt dominii: quorum utrumque fiunt mancipatione*. Priori modo *naturalis pater filium suum fiduciaria patri mancipat*, hoc est, *manu tradit*: ut ait Cajus JCtus. Nam servus dicitur non *mancipari*, sed *manumitti*. Posteriori autem modo res mobiles, si præsentes sint, possunt *mancipari*: ut ait Ulpianus. *Mancipatio* autem ex eo dicta, quia uti mancipans *manu tradit*, ita mancipatus *manu capitur*. Gloss. vett. *Emancipatus*, χειράφετος. Glossarium Nomicum: *Emancipatio*, αὐτεξούσιος. *Emancipatus*, αὐτεξούσιος. Vide *Manceps*.

EMBLEMA, ἔμβλημα, opus erat artis ἐμπαιστικῆς. Atque ut ars ea ἐμπαιστικὴ dicebatur ἀπὸ τοῦ ἐμπαίειν, ita ἔμβλημα παρὰ τὸ ἐμβάλλειν. Est enim ἔμβλημα, *sigillum*, *quod operi alteri inseritur atque illigatur*: ἐμπαιστικὴ, *ars sigilla ejusmodi immittendi atque includendi*. Latini non habent vocem, qua Græcum hoc reddant. Alioqui non laborasset Tiberius de voce in Senatu, qua redderet Latine. Scaliger tamen putabat Latine dici *insertam*: eaque voce μεταφορικῶς uti Publium Syrum apud Gellium hoc versu: *Frugalitas inserta rumoris boni*. Prout est in MSStis Gellii codd. Item Tertullianus lib. de Idololatria, ubi *insignia dignitatum* vocat *insertas*. Item cum philosophiam vocat Christianæ religionis *insertam*. Sed hæc valde sunt incerta. Nam potuit Tertullianus dicere literas esse prædicationi Evangelicæ *insertas*, hoc est, conjunctas, quia fabulæ poëtarum & similia inserantur. Nec satis venuste dicitur frugalitas boni rumoris *emblema*: argutius sit, *frugalitas incerta rumoris boni*; quia *frugales* culpantur tanquam avari. Et *incerta* reperit Salmasius in veteribus Macrobii excerptis. *Emblematis* vocem usurpat Lucillius versibus istis vulgatissimis:

Quum lepide lexeis compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimenti (al. *Endo pavimento*) *atque emblemate vermiculato*.

Quo Cicero allusit in Bruto, de M. Callidii oratione agens: *Nullum*, inquit, *nisi loco positum*, & *tanquam in vermiculato emblemate*, *ut ait Lucillius*, *structum verbum videres*. De iisdem ita Plinius, lib. XXXV. cap. I. *Interrasa marmora*, *vermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis*. Quemadmodum autem *emblemata* vasis inserebantur, ita & iisdem eximi poterant. Unde Cicero quincta Verrina Verrem accusat, quod *emblematis* detractis, pura nudaque reliquisset Siculis vasa, suisque ea scyphis illigasset atque inclusisset. Hac de re alibi quoque diximus.

EMBOLA, ἔμβολα, Tullio pro Sextio, & ad Att. sunt ea, quæ in media fabula a mimis interponerentur: unde & nomen. Nam ἐμβάλλω, *intersero*, unde ἔμβολα. a quo *embolaria* mulier Plinio, ἡ ἐμβολική. Quomodo *dicteria*, *embola*, & *exodia* differant, vide in *Dicterium*. Vide & de ea voce Hermolaum Barbarum in Glossematis Plinianis, voce *Embolaria*.

EMO κατ' ἀφαίρεσιν factum putant a πρίαμαι, quod idem notat: unde & *Priamus* nomen accepit, cum antea Ποδάρκης diceretur. Nempe quia capta ab Hercule Troja, eum soror Hesione ἐπρίατο καλύπτρας γυναικείας, αὐτὸν ἀπολῦσα αἰχμάλωτον ὑπὸ Τελαμῶνι. quemadmodum ex Lycophrone tradit Eustathius in Il. α pag. XXVII. edit. Rom. Isidorus vero, in X. *Emptio*, inquit, *quod a me fit*. Dubium, utrum voluerit componi ex *e*, & *meus*: quia qui quid a me *emit*, e meo facit suum: an potius simplex derivatum velit esse ab ἐμὸς, unde ἐμόω, quasi ἐμὸν ποιῶ. Quod magis placet, quia non item repugnat quantitas primæ, uti si e præverbio *E* conflatum dicas. Antique *emo* etiam *tollere* signabat, teste Festo, qui inde dici ait *abemo*, hoc est, *aufero*. Similiter Gloss. vett. *abemit*, ἔλαβον. Ab eodem est *demo*, quasi *deemo*; de quo dictum. Idem *surremit* est *sursum emit*, hoc est, *suscepit*: ut *surrempsit*, id est, *susceperit*. De quo plura in *Sumo*. Item *interimo*, & *perimo*. Cornelius Fronto: *Perimere ab emptione*, *quasi jure tollere*. Sed *per* hic non jus significat, sed auget: ut sit, *penitus tollere*. Ab eodem est *dirimo* pro *disemo*, *S* in *R* abeunte, ut *Valerii*, *Furii*, *Aurelii*, qui prius *Valesii*, *Fusii*, *Auselii*; *ara*, & *lares*, ex *asa*, & *lases*. Etiam hinc est fortasse *præmium*, quod quis *præ* aliis *emit*, hoc est, *capit*, sive *tollit*. De quo plura in *Præmium*.

EMPLASTRUM, ἔμπλαστρον, ab ἐν & πλάττω, *fingo*, *formo*. Nam formatur, ut illinatur. Transfertur quoque ad plantas: unde *emplastratio*, cum arbores inoculantur insitionis causa.

EMPORETICA *charta* quæ sit, & unde dicatur, ostendit hic Plinii locus, lib. XIII. cap. XII. *Nam emporetica inutilis scribendo*, *involucris chartarum segestriumque in mercibus usum præbet*: *ideo a mercatoribus cognominata*. Nempe ἐμπορευτικὸν, dicitur, *quod ad mercaturam pertinet*, ab ἐμπορία, id est, *negotior*; quod ab ἔμπορος, id est, *mercator*, πραγματευτής, ac imprimis qui διὰ θαλάσσης περᾷ, *qui mare trajicit*. Unde & ἐμπόριον, quod Plinio *forum nundinarium*. Græcam *emporii* vocem retinent Cicero Pliniusque. Vel modulo secundæ literæ refelluntur, qui *emporium*, quasi *emtorium*, dici ajunt. Ἔμπορος autem, ut Eustathius scribit, venit a πόρος, id est, *transitus*, unde & meatus cutis, per quos sudor & pili transeunt, *poros* vocamus. Est id a περῶ, id est, *transeo*. Ab eadem πόρω voce sunt εὔπορος, *pervius*; ἄπορος, *transitum non habens*. Sed figurate illud pro *facili & expedito* accipitur, hoc pro *difficili dubioque*, unde ἀπορεῖσθαι, *dubitare*, *hæsitare*: pro quo *aporiari* ex Græco ἀπορεῖσθαι, posterioribus seculis dixerunt. Vide hac de voce in *Catamum*. Est quoq; a πόρος, πορθμὸς, *fretum*, ὁ στενὸς πόρος τῆς θαλάσσης, ut Eustathius exponit. Ab hoc est πορθμεὺς, quomodo eodem teste proprie vocatur ὁ διὰ πορθμοῦ τοὺς περαιουμένους ἄγων. eoque ab illo diversus est qui διὰ μακρᾶς θαλάσσης στέλλει τινά. Vide Eustathium, in Od. ν. pag. CIƆIƆCCCCLXXXVIII. Latinis dicitur *portitor*. Sed Græcam vocem retinet Juvenalis Sat. III.

Jam sedet in ripa, tetrumque novitius horret
Porthmea.

EN

EN, a Græco ἦν quod ejusdem significationis. I finale omissum; ut ab ἐστὶ, *est*; a μέλι, *mel*, &c. ἦν ab הן, quod idem. Possis & ἀμφιβόλως Latinum *en* ab Hebræo *hen* deducere. Etiam *an* est ab הן, ut quod etiam ponatur pro *an*, *num*. Nec fortasse aliunde Græcum ἂν, ἢ vel ἐὰν, cum הן etiam notet *si*. Possis & *an* ἀμφιβόλως ab ἐὰν deducere. Glossæ Philoxeni: *An*, Εἰ ἦ, πευστικῶς, ἆρα, πότερον, ἐὰν δέ. Pro ἦν Græci ἐκ παραλλήλου etiam dicunt ἠνίδε· quasi ἦν ἴδε sive ἢ ἴδε. *Ecce* factum ab *en*, & syllabica adiectione *ce*, quæ in *hicce*, & *illicce*. *Ecce*, cum variis pronominibus componitur: ut *eccum*, quasi *ecce eum*, *eccam*, quasi *ecce eam*; *eccistam*, quasi *ecce istam*; *eccillum*, quasi *ecce illum*; *eccillam*, quasi, *ecce illam*, pro quo & *ellum*, atque *ellam*, dicitur: quæ ex *en illum*, & *en illam*, fieri scribit Marius Victorinus, lib. I. Vide & Donatum, in And. Act. V. scena II. Glossæ Philoxeni, *Ellam*, ἐκείνην. Hujusmodi crebra apud Plautum, qui iis etiam utitur, cum res in conspectu non sunt. Ut Most. Act. I. Sc. I.

Nam

. . . . Nam eccum herilem filium.
Video corruptum ex adolescente optimo.

Ita habent optimi quique & vetustissimi codd. Itidem voce *eccillam* de iis, quæ non in conspectu, sed in vicinia sunt, utitur Aulul. act. IV. Sc. I. & Mil. Act. III. sc. I. & alibi.

ENCÆNIA, ἐγκαίνια, *renovalia*, a καινὸς, hoc est *novus*, quod a חנך, *initiavit*, *innovavit*. Quippe *encænia* dicuntur *festa anniversaria urbium conditarum*: quomodo & Quinctilianus usurpat, lib. VII. cap. II. Sed fere accipi solet pro *feriis ob memoriam templi consecrati*. Unde Belgæ vocant *Kermis*, uti Germani *Kirchmess*, a *Kirch*, hoc est, *templum* (quod a κυριακὴ, hoc est, *dominica*, quasi *Domini domus*,) & *mess*, hoc est, *missa*, quæ in templi consecratione adhiberi solet. Vide de *encæniis* Matthæum Dresserum, lib. de diebus festis: & doctum Scholiastem ad X. cap. Joannis.

ENCAUSTICE ἐγκαυστικὴ ab ἐγκαίω, *inuro*. Erat *picturæ genus, in quo picturam inurebant*. Hoc in ebore aut cornu faciebant cestro, sive vericulo ignito. Etiam januis, ac tabulis, ceras discolores inducebant, quas postea inurebant. Vel in liquefactis igne ceris penicillo pingebant. Vide Salmasii Exercitationes in Solinum. Ex antiquis adi Vitruvium lib. VII. cap. IX. Eadem de arte sic Plinius, lib. XXXV. cap. XI. *Ceris pingere, ac picturam inurere, quis primus excogitaverit, non constat. Quidam Aristidis inventum putant, postea consummatum a Praxitele. Sed aliquanto vetustiores encausticæ picturæ extitere, ut Polygnoti, & Nicanoris, & Arcesilai, Pariorum. Lysippus quoque Æginæ picturæ suæ inscripsit, ἐνέκαυσεν, quod profecto non fecisset, nisi encaustica inventa. Pamphylus quoque, Apellis præceptor, non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium, primum in hoc genere nobilem*. Apud Martialem, lib. IV. elegans epigramma in Phaëthontem, *encaustum* quem δίπυρον vocat, quasi *bis ustulatum*; ut qui semel paternos agens currus fulmine incensus, inque Eridanum præceps actus sit: ac nunc a pictore *encausto* inustus sit. Sed epigramma ipsum apponamus:

Encaustus Phaëthon tabula depictus in hac est.
Quid tibi vis, dipyron qui Phaëthonta facis?

ENCHIRIDIUM, ἐγχειρίδιον, ab ἐν & χεὶρ, quia *manu claudi queat*: quomodo Guntherus lib. I. Ligurini ait: *Claudendumque manu forma breviore libellum*. Alias notat *pugionem*, quod ob brevitatem aptius manu gestetur, quam gladius. Et fortasse hæc significatio primaria est. Sane Simplicius scribit, Epicteti libellum inscribi ἐγχειρίδιον, διὰ τὸ πρόχειρον ἀεὶ αὐτὸ δεῖν καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῖς βουλομένοις εὖ ζῆν. καὶ γὰρ τὸ στρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον ξίφος ἐστὶ πρόχειρον ἀεὶ τοῖς χρωμένοις ὀφεῖλον εἶναι. quod ut pugio militibus, sic libellus is iis qui recte student vivere, in promptu paratusque semper esse debeat. Erasmus quoque libellum inscripsit, *Enchiridium militis Christiani*, sane apposite, utramcunque respicias significationem.

ENCOMIUM, ἐγκώμιον. Ita proprie dicebatur, cum ἐν κώμαις (unde & nomen) in alicujus laudem coram tribulibus longiuscule procederet oratio. Postea latius extensa hæc vox ad quamvis *laudationem*. Dico *laudationem* non *laudem*; quæ differunt ut Græcis ἔπαινος & ἐγκώμιον hoc est, ut genus & species. Nam (ut Cornelius Fronto inquit) *laus facti instrumentum est, laudatio vero est rerum gestarum relatio*. Sed fusius curatiusque de his egimus, lib. I. Oratoriarum institut. capite V.

ENCYCLOPÆDIA, ἐγκυκλοπαιδεία, quasi ἐγκύκλιος παιδεία, significat *orbiculatam disciplinarum seriem*, sive *doctrinæ orbem*, prout interpretatur Fabius, lib. I. *Ut efficiatur*, inquit, *orbis ille doctrinæ, quem Græci encyclopædiam vocant*. Hinc quidam Aristotelis libri, quorum meminit Laërtius, *encyclii* dicti: ut qui essent περὶ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας.

ENDO, antiqua est præpositio pro *in*. Estque vel a Græco ἐν τῷ, ut suspicatur Radulphus Fornerius, lib. II. rerum quotidianarum, cap. XX. vel, quod magis mihi placet, ab ἔνδον, ut nempe *intus* ab ἐντός. Hinc apud Ciceronem II. de Leg. *ollos, quos endo cælo merita vocaverint*: sive (ut Janus Douza filius notis ad Catullum legit) *locaverunt*: ut sit geminum huic Juvenalis:

. . . . Sed te
Nos facimus, fortuna, Deam, cæloque locamus.

Sunt qui pro *endo* semper *indu* scribendum putent. In Glossis tamen Philox. litera *E* disertim scriptum *Endo* ἔσω, ubi legendum paret ἐν, εἰς. Præterea apud Festum quoque litera *E* scriptum, *Endo procinctu*, pro *in procinctu*. Et in compositione apud eundem legimus *endoitium*, pro *initium*, & *endoplorato* pro *implorato*. Uti in Philoxeni Glossis, *endodecarit* pro *indicaris*, μηνύεις· *endofestabat*, pro *infestabat*, ἐνέκειτο, ὠργίζετο. *endoplorato* pro *implorato*, ἐπικάλεσαι. *endoriguum*, pro *irriguum*, ἔνυδρον, κατάρρυτον. In aliis quoque libris sunt alia id genus: quæ universa mutare nimiæ mihi audaciæ videtur.

ENDROMIS, ἐνδρομὶς, vestis hirsuta longiore villo. Festo & Tertulliano de pallio, cap. IV. *folex* dicitur. Severo Sulpitio, dialogo I. cap. XIV. vocatur *burrus*; ac Eucheriæ itidem *burra* appellatur. Nomen *endromidi* ex eo est, quod illa ἐν δρόμῳ, hoc est, *cursu*, uterentur. Hinc *endromidatus* dixit Sidonius, lib. II. epist. II. *Tu endromidatus exterius, intrinsecus fasceatus*.

ENGONASI, sideris nomen, quasi ἐν γόνασι, *in genibus*: unde Julio Firmico *ingeniculus* dicitur: uti ἐγγόνασις Latinis *ingeniculatio*. Ovidio id sidus *genu nixus*; Ciceroni ἁπλῶς *nixus*. Manilius de eo sic scribit in V.

Nixa genu species, & Grajo nomine dicta
Engonasi.

Sequentia, ubi *ingeniclo* voce usus videtur, omnino sunt corrupta.

ENIM, idem ac *nam* valet: unde & factum videtur, *e* præmisso: ut in *equidem* a *quidem*. Nisi utrobique *e* ex *ego* esse malim, quasi *egonam*, *egoquidem*. Qua de re superius dictum. Cum copula *&* conflatum genuit ex se *etenim*, ut Græcis καὶ γὰρ. Sic cum *vero* conjunctum fecit *enimvero*.

ENS, antiqui dixere, ut Priscianus ait, lib. XVI. Ac remansit in compositis *præsens*, *absens*, *potens*, ubi componitur cum *præ*, *ab*, *potis*. Vide *Præsens*. Est autem *ens* ab ὢς ἔντος, quod Æolicum est pro ὢν ὄντος. Hinc παρεὶς παρέντος.

ENSIS, forte ab ἔντα, sive ἔντεα, quomodo dicuntur *arma*. Sed obstat, quod proprie signat *arma σκεπαστικὰ*, hoc est, *corpus contegentia*, ut galeam, clypeum: quemadmodum ex Athenæo & Suida cognoscitur. Quare vix dubito, quin sit ab ἔγχος, quod non *hastam* modo, sed & *ensem* significat. Sed & nonnihil accedit ad ἐνύω, *occido*, *perimo*; vel ἔνω, idem notante: unde Bellona, juxta Eustathium dicitur Ἐνυὼ, uti & Latinis *Enyo*: item *belli deus*, Ἐνυάλιος, ut Basso, lib. I. Ἀνθολογ. εἰς ἀνδρείαν, ubi Spartani trecenti, qui fortiter pugnantes ceciderant, vocantur.

. . . . . ἀνίκατοι ὅπως Ἐνυαλίου.

Glossæ in Cyrilli calce inventæ: Ἐνυάλιος, *Quirinus*. Sane Romanis sit *Quirinus*. At Græcis *Mars* potius erit, vel *alius belli deus*.

ENTHECA, ἐνθήκη, *armo rustica*, ita dicta ab ἐντίθημι, *impono*, quia agri caussa reponantur. Legas lib. II. §. ult. D. de instr. vel instr. leg. ult. C. de bon. proscript. item lib. LXVIII. §. ult. D. de leg. III.

E O

Eo, ab εἶμι, unde & εἶμι τὸ πορεύομαι factum, suaque ultra imperfectum tempora trahit, ut ᾔειν, ἴσμεν. Ab *itum* est *iter*, de quo cum derivatis suis separatim agemus. Ab eodem est *itus*, quod pro *accessu*, aut *itinere*, accipi docet ex vett. lapp. & libb. Guil. Fornerius, libro I. Select. capite XX. Compositorum verbaliumque ab *Eo* ingens est sylva. *Abire*, pro *obire* dixerunt: ut *abitionem* pro *morte*,

teste

teste Festo. Sed apud eum perperam etiam MSSti: *Abisse pro adisse dicebant*. Rectum vero *obisse*. Nota illa, *Abiit jam*: & *Reverti debet*: quibus de mortuis usi, teste Tertulliano, de Testimonio animæ, c. IV. *Inire* interdum erat in obscenis; unde *Inuus* qui idem ac *Pan*. Virgil. in VI. *Pometios Castrumque Inui*. Ubi Servius sic: *Inuus Latine appellatur Græce* Πάν. *Item* Ἐφιάλτης *Græce, Latine Incubo. Idem Faunus, Fatuus, Fatuellus. Dicitur autem Inuus ab ineundo passim cum omnibus animalibus. Unde & incubo dicitur*. Artemidori quoque est: Ἐφιάλτης, ὃς τῷ Πάνι αὐτὸς δοκεῖ εἶναι. Ἐφιάλτης vocatus quia noctu in dormientes creditur *insilire* coitus caussa. Nam ἐφιάλλεσθαι, sive ἐφάλλεσθαι, *insilire*. Sed Latini non tam *insultorem* quam *incubum* vel *incubonem* nominant. Atque hinc liquet, cur *incubum*, sive *suppressiones nocturnas*, quas Dioscorides ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς vocat, Plinius *Faunorum in quiete ludibria* appellet. In antiquis Livii codd. pro *Inuus* legere est *Inivus*. Fortasse igitur ut a *vaco* est *vacuus* & *vacivus*; sic ab *ineo* dixere *Inuus*, & *Inivus*. Ab *ineo* quoque est *initus*, & *initium*. Item ab *exeo*, *exitus*, & *exitium*, a quo *exitiale*. A *subeo* est *subitum*, quod *subit*. Nisi potius a *sub* & *itus*, quod *sub itum* contingat, ut non abludat ab *illico*, quod est *in loco*. A *subitus* est *subitillus*, placentæ genus, a *subita*, ut videtur, paratura. Casaubonum vide in Athen. lib. XIV. cap. XV. A *transitum* est *transtrum*, de quo separatim. A *per* & *inter* cum *eo* compositis *perire* est, & *interire*: quod Belgis similiter *ondergaen*. Sed *periculum* non est a *pereo*, verum a *perior*, quod a πειρῶ. Ejus compositum est *experior*. A *se*, id est, *seorsim*, & *itum*, est *seditio*, interjecto D, ut in *Redire*, & *Reditus*. Similiter ab *am* & *ire* fit *ambire*, interjecto B, ut in *Amboges*. Vide supra *Ambitus*. A *cam* & *ire* est *camire*, sive *comire*, pro quo dicimus *coire*, extrito M. Unde *coitio* apud Terentium & *coitus*, ex quo *cœtus*. Sed remansit M in aliis derivatis: uti sunt *comes* (unde *comitari*,) & *comitia*, quæ sic dicta quasi *populi conventus*. Sed de *Comitii* voce plura diximus separatim. Uti & de *Ilicet*, quod factum ex *ire licet*. *Obire mortem*, proprie est *adire mortem*. Nam *ob* olim positum pro *ad*: unde *obstetrix* ab *adstando*, & *adsidendo*. *Obire diem* pro eodem dicitur, quia fatalis dies signatur. Sed & simpliciter pro eo usitatum est *obire*, ut *mortem* vel *diem* κατὰ ἔλλειψιν reticeatur.

Eous, ἑῷος, ab Ἠὼς, ἕως vel ἑὼς, hoc, ut Etymologus censet, quasi αὔως, παρὰ τὸ αὔω, τὸ λάμπω. Pro *Lucifera* utitur Maro, II. Georg.

Aut cum sole novo terras irrorat Eous:

Item Cinna, citante ad adductum Maronis locum Servio:

Te matutinis flentem conspexit Eous:
Et flentem paulo vidit post Hesperus idem.

Quod autem *Eous* primam nunc corripit, nunc producit, hoc inde est, quod & ἑῷος ab ἑὼς, & ἠῷος ab ἠὼς dicitur.

E P

Ephalmatores Materno ab *ephalmare*, quod est ἐφάλλεσθαι, sive ἐφιάλλεσθαι, unde ἐφιάλτης, *incubus*: de quo in *eo* dictum. *Ephalmare* autem ab ἔφαλμα, ut a πλάσμα fecerunt *plasmare*, pro πλάσσειν, a χρίσμα *chrismare*, pro χρίειν.

Ephetæ, ἐφέται, sic, Suida teste, dicti, quod ad eos provocaretur; ab iis vero provocare non liceret. Ἐφίημι, *appello*, *ad judicem majorem provoco*. Hi judicabant de cædibus non consulto factis. Fora eorum, ut Harpocration monet, erant quatuor, *Prytaneum*, *Palladium*, *Delphinium*, & *Phreattium*, Πρυτανεῖον, παλλάδιον, δελφίνιον, καὶ ἐν φρεάτοις, sive τὸ ἐν φρεαττοῖ δικαστήριον. At de cædibus consulto factis judicabatur in Areopago, quod e foris omnibus nobilissimum. Erant præter hæc, & alia fora, eaque inter præcipua ἡλιαῖον, τρίγωνον, παράβυστον. *Heliæum* ita dictum, διὰ τὸ ὑπαίθριον εἶναι καὶ ἡλίῳ βάλλεσθαι, quia nempe *sub sole*, sive *sub divo*, ibi judicia exercerentur. Id enim verisimilius, quam ut sic dicatur, *quod maxima hominum multitudo eo convocaretur*, παρὰ τὸ ἁλίζεσθαι ἐκεῖσε καὶ ἀθροίζεσθαι τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν, ut ad Demosthenem notat Ulpianus. *Trigonum* vocatum a *triangulari* loci *forma*. *Parabystum*, quia esset ἐν ἀφανεῖ πόλεως, *in obscuro urbis loco*: eoque vere παράβυστον, hoc est, ἀπόκρυφον, λαθραῖον. Auctores Pausanias, Pollux, Harpocration, Suidas. E Junioribus adi de his Cælium Rhodiginum, lib. XXVIII. cap. IX. Carolum Sigonium, lib. I. & III. de Republica Atheniensium, & Guilielmum Postellum, de magistratibus Atheniensium, capite XXV.

Ephori, ἔφοροι, ἀπὸ τοῦ ἐφορᾶν. Cic. III. de Legg. *Quare nec Ephori Lacedæmonii sine caussa a Theopompo sunt oppositi regibus, nec apud nos consulibus tribuni*. Tanta eorum potestas erat, ut nec Regi assurgerent: ac Regem etiam in vincula conjicere possent, uti scribunt Thucydides, lib. I. & Cornelius Nepos, in Pausania. *Ephororum* potestatem pluribus persequitur & exagitat Aristoteles, lib. II. cap. IX. Polit. Plato quoque lib. IV. de Legg. mirifice tyrannicam esse ait. Et quando, & quot, primo sint creati, & quomodo ab uno ex Ephoris, qui ἐπώνυμος dicebatur, fasti soleant signari, ut Athenis ab uno Archontum: legere potes apud Josephum Scaligerum, animadvers. Eusebianis ad annum MCCCLVII. pag. LXVII. & LXVIII.

Epicedium, Græce ἐπικήδειον, unde liquet male vulgo in *epicedii* vocabulo pene ultimam corripi. Ἐπικήδειος notat *funebris*, ut ἐπικήδειος λόγος vel ᾠδή, estque a κῆδος, quod etsi generatim significat φροντὶς, particulariter tamen pro *cura*, *quam gerimus funeris caussa*, vel potius pro ipsis *exsequiis*, accipi solet. Ἐπικήδειον, & ἐπιτάφιον, ita distinguit Servius ad Ecl. III. ut *epicedium* dicatur nondum sepulto cadavere: cujusmodi esse ait,

Exstinctum nymphæ crudeli funere Daphnin
Flebant . . . .

Epitaphium autem post completam sepulturam, quale est,

Daphnis ego in silvis hinc usque ad sidera notus.

Ἐπιτάφιον dictum ab ἐπὶ & τάφος, id est, *sepulcrum*, quod a θάπτω, *sepelio*, *humo*. Θάπτω placet Becmano esse a תוה, quod est, *signo*, *designo*, *scribo*: ut θάπτω proprie sit, *sepulcro inscribo*; τάφος, *sepulcrum cui quid inscriptum*, monumentum. A τάφος quoque est κενοτάφιον, quasi κενὸς τάφος, *inanis tumulus*. Florentinus, l. monumentum. ff. de Relig. & sumt. funerum: *Monumentum generaliter res est memoriæ caussa in posterum prodita, in quam si corpus vel reliquiæ inferantur, fiet sepulcrum: si vero nihil eorum inferatur, erit monumentum memoriæ caussa factum, quod Græci κενοτάφιον appellant*. Suidas: κενοτάφιά τινα ἦσαν ἐλευσόμενα ὡς τύπος νεκροῦ, μὴ ἔχοντα νεκρόν. *Honorarium tumulum* appellat Suetonius, in Claudio, cap. I. ubi ait istiusmodi tumulum Druso exstructum in Germania, cum corpus ejus in Italiam perlatum esset. Hectori quoque istiusmodi *tumulum* erigit Andromache apud Maronem III. Æn.

. . . . *Manesque vocabat*
Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespite inanem,
Et geminas, caussam lacrymis, sacraverat aras.

Lamprid. in Alexandro Severo: *Cenotaphium in Gallia, Romæ sepulcrum amplissimum meruit*.

Epilepsia ἐπιληψία, ἀπὸ τοῦ ἐπιλαμβάνειν, id est, *apprehendendo*: quod (ut scribit Cælius Aurelianus, lib. I. χρονίων cap. IV.) *sensum atque mentem pariter apprehendat*. Siquidem morbo hoc correpti, soluti paroxysmo non recordantur amplius eorum quæ acciderunt. Vide quæ de voce ea quoque diximus in *Apoplexia*. Cur quoque *passio puerilis* ac *sacra* dicatur, docet ibidem Aurelianus: *Appellatur*, inquit, *puerilis passio, siquidem in ipsis abundat ætatibus: & sacra, sive quod divinitus putetur immissa, sive quod sacram contaminet animam, sive quod in capite fit, quod multorum philosophorum judicio sacrum templum est. Est & partis animæ in corpore natæ* (al. rectius *dominantis*) *sive*

sive ob magnitudinem passionis. *Majora enim vulgus sacra vocavit. Inde sacrum dictum mare, & sacra domus; velut Tragicus poëta sacram noctem, hoc est, magnam appellavit.* Hæc Cælius.

Epimenia, ἐπιμήνια, dona, quæ Romanis Afri singulis mittebant mensibus: unde & nomen. Nam ἐπιμήνιος, *menstruus*, a μὴν, *mensis*. Juvenal. sat. VII.

. . . . *Veteres, Maurorum epimenia, bulbi.*

Ubi vetus Scholiastes: *Epimenia Latine menstrua dicuntur dantium.* Gildas, de excidio Britanniæ: *Queruntur, non adfluenter sibi epimenia contribui.*

Epiphania, ἡ ἐπιφάνεια, *apparitio*; ab ἐπιφαίνομαι, *appareo*. *Epiphania* autem primitus dicebatur *dies, quo Christus in carne cœpit apparere*, hoc est, *dies ejus natalis*, qui credebatur Græcia esse sextus Januarii. Sane Chrysostomi demum temporibus Græci cœpere natalem Christi celebrare XXV. Decembris, idque exemplum Romanæ sequentes Ecclesiæ. Cæterum VI. Januarii non tantum natus credebatur Christus, sed etiam Magis apparuisse: imo & baptizatus in Jordane: annis licet diversis. Itaque postquam Græci festum natalis Christi XXV. Decembris transtulere: nihilominus VI. Januarii vetus *epiphaniæ* nomen retinuit: caussaque appellationis ejus dici cœpit, quod Christus tum apparuisset Magis: item quod audita est vox Dei Patris de Filio, *Hic est Filius meus dilectus*. Isidorus, libro VI. Orig. capite XVIII. *Epiphania Græce, Latine apparitio, sive manifestatio, vocatur. Eo enim die Christus apparuit Magis adorandus. Quod fuit figura primitiæ credentium gentium. Quo die & dominici baptismatis sacramentum, & permutatæ in vinum aquæ factorum per Dominum signorum principia exstiterunt. Duæ sunt autem epiphaniæ: prima, in qua natus Christus pastoribus Hebræorum, Angelo nunciante, apparuit: secunda, in qua ex gentium populis, stella indice, præsepis cunabula Magos adoraturos exhibuit.* Vide quæ erudite de iis scribit Isaacus Casaubonus, exercit. XVI. cap. XI. in annal. Baron.

Episcopus, ἐπίσκοπος, *inspector*, ab ἐπισκέπτομαι. Quod accipitur, ut ἐπιβλέπειν, pro φυλάττειν. Ut in epigrammate θῦνας ἐπιβλέποντι. At ὄπτεσθαι similiter capitur, cum dicimus οἰνόπται, *custodes vinearum*, λινόπται vel λινοπτώμενοι, *qui retia servant*, ut loquitur Maro. Latinis quoque *tueri* & *videre* notat & *servare* ac *defendere*. Beatus Hieronymus, & ex eo Gratianus, part. I. distinct. XCIII. ἐπισκόπους, vertunt *superintendentes*: quomodo & in plerisque Germaniæ locis hodie appellantur *Ecclesiarum inspectores*. Nec *Episcopi* vox a Christianis inventa, sed a τοῖς ἔξωθεν accepta. Ita Homerus, Iliad. ω, Hectorem vocat *civitatis Episcopum*. Et apud Athenienses *Episcopi* nomen erant *magistratus*, ad quem delectus, provinciarumque negotia referebantur. Etiam *adolescentes* ab anno XVIII. usque ad XX. dicebantur ἐπίσκοποι τῆς χώρας, quia biennio isthoc *lustrarent regionem*, quo, ingruente necessitate, essent regionis ac viarum locorumque gnari. Nec ante rei hæreditariæ potestas eis concedebatur. Vide Guilielmum Postellum, de magistratibus Atheniensium, cap. XVIII. Ab ἐπίσκοπος & χώρα est χωρεπίσκοπος. Χώρα autem tum *vicum* sive *pagum* notat, tum *locum*, sive *vices alterius*. Itaque Erasmus in Ecclesiaste, lib. I. vult *chorepiscopos* dictos *pagorum*, sive *vicarum Episcopos*. quasi χωρικὸς, id est, *rusticos Episcopos*. At Franciscus Duarenus, lib. I. de sacr. Eccles. minister. & benefic. cap. IX. censet potius sic nuncupatos, tanquam *vicarios otiosorum Episcoporum*. Utramque ἐτυμολογίαν ponit, judicium tamen non interponit, Clarissimus JC. Carolus Molinæus, annot. in Decret. part. I. distinct. LXVIII.

Epistola, ἐπιστολὴ, quasi dicas *missoria*, ab ἐπιστέλλω, *mitto*, unde apud Thucydidem Atticismus ille, ἐπιστέλλειν ἐπιστολήν. Ex etymo paret, scribendum per *o*, *epistola*; non per *u* *epistula*. Politianus, multique alii, per *u* maluere: quod minus probo. Nec ignoro, Latinos litteras *o* & *u* sæpe commutare, quomodo ab *adolesco* *adultum* dicimus, non *adoltum*; ac in vett. libris *adoler* interdum legi pro *adulor*; & contra sæpe *epistula* pro *epistola*. Sed videtur mos hic non nisi inclinante seculo irrepsisse. Alias enim *u* pro *o* ponere, non tam Romanorum erat, quam Umbrorum. Στέλλω vero a שלח, quod est *misit*.

Epistomium, ἐπιστόμιον, ab ἐπιστομίζω, *obturare*, ac proprie *os obstruere*; ab ἐπὶ, & στόμα, hoc est, *os*. Itaque Budæus in Pand. Cælius Rhod. lib. XXX. Ant. Lect. capite XVII. Philander ad Vitruv. *epistomia* dici censent ænea, aliusve materiæ instrumenta, in quibus est verticulum pertusum, quo, prout hoc aut illo modo versatur, clauduntur aperiunturque ora salientium ac fistularum. Ex horum opinione scripsit Varro, libro III. de R.R. cap. V. *Epistomiis ad unumquemque actum, sic ut influat in convivium.* Seneca ep. LXXXVI. *Nisi aquam argentea epistomia funderent. Et adhuc plebejas fistulas loquor.* Vitruvius, l. X. c. XIII. *Singulis autem canalibus singula epistomia sunt inclusa manubriis ferreis collocata, quæ manubria cum torquentur, ex arca patefaciunt nares in canales.* Ulpianus lib. XVII. §. castella. D. de act. emt. vend. *Castella plumbea, putealia epistomia*, &c. Paullus lib. III. Sentent. cap. IX. *Instrumento balneatorio legato, balneator ipse, & scamna, & pedes, fistulæ, miliaria, epistomia, rotæ aquariæ continentur.* Verum Cujacius hoc loco *epitonia* legit: atque ita scriptum fuit in altero Puteani codice. Etiam Brissonius, libb. de verborum significationibus, *epitonia* legendum ait in superiori Senecæ loco: uti & illo Ulpiani: ubi *epitonia* clare habent Pand. Florent. In Vitruvio quoque *epitonia* habent codd. veteres, ut antiquior Florentina anni M. CCCC. XCVI. Nam illa recentior, anni M. D. XXII. *epistomium* habet. Denique apud Varronem in omnibus MSStis suis *epitonia* fuisse, scribit P. Victorius: eandem lectionem tuetur Jos. Scaliger. Sunt autem *epitonia*, ἐπιτόνια, instrumenta, quibus funes intenduntur, ab ἐπιτείνεσθαι, quod est, *intendere*. Hujusmodi & plerisque Germaniæ Belgicæ locis cernere est: ubi terni sæpe quaternique funibus per rotam puteo applumbatam dimissis aquam eodem puteo hauriunt.

Epithalamium dicitur, quia id ᾄδουσιν αἱ παρθένοι περὶ τοῦ θαλάμου, ut scribit Theocriti interpres. Rationem cur id concinerent, idem addit, ἵνα τῆς παρθένου βιαζομένης ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἡ φωνὴ μὴ ἐξακούηται, λανθάνῃ δὲ κρυπτομένη διὰ τῆς τῶν παρθένων φωνῆς. Itaque Catulli carmen, γαμήλιον quidem, seu *nuptiale*, at non ἐπιθαλάμιον, proprie dici potest, cum eo puellæ ut canant, moneantur, totaque eo pompa nuptialis describatur. Vide quæ in id carmen notant Robortellius & Muretus.

Epityrum, conflatum ex ἐπὶ & τυρὸς, hoc est, *caseus*. Ita vocatum, non quod *ex caseo fieret*, sed quod *caseo accederet*. Erat cibi genus ex oleis concisis, addito oleo, aceto, coriandro, cumino, feniculo, ruta, menta. Græcas civitates eo plurimum usas, auctor est Columella. Meminit *epityri* quoque Plautus, Mil. Glor. act. I. sc. I. Fuse de eo Corn. Vitellius, annotationum in Georgium Merulam cap. II.

Epopta, ἐπόπτης, universe *inspectorem* signat: sed speciatim sic dicebatur, qui admissus esset ad Eleusinia majora: nam admissi ad minora, quæ præcedere solent, dicti μύσται. Meminit Tertullianus adversus Valentinianos: *Nam in illa Eleusina Hæresis, & ipsa Atticæ superstitionis, quod tacent, pudor est. Idcirco aditum prius cruciant: diutius consignant, quam initiant: cum epoptas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent.* Vide Scaligerum, in Catullum; & imprimis Meursium, in Eleusiniis, cap. VIII.

Epostracismus, ἐποστρακισμὸς, ludus qui fit ὀστράκοις, hoc est, *testulis*; etsi & lapilli, atque alia eorum loco adhibeantur. Ludum eum graphice nobis depinxit Minutius Felix, in Octavio. *Pueros*, inquit, *videmus certatim gestientes, testarum in mare jaculationibus ludere. Is lusus est testam teretem jactatione fluctuum levigatam legere de litore, eam testam plano situ digitis comprehensam, inclinem ipsum, atque humilem,*

humilem, quantum potest, super undas irrotare: ut illud jaculum vel dorsum maris raderet, vel enataret, dum leni impetu labitur: vel summis fluctibus tonsis emicaret, emergeret, dum assiduo saltu sublevatur. Is se in pueris victorem ferebat, cujus testa, & procurreret longius, & frequentius exsiliret.

EPVLAS ab *edendo*, quasi *adipulas*, dici tradit Perottus. Isidorus lib. xx. cap. II. deducit ab *opulens*, quia sint *opulentiæ* testimonium. Sed magis placet tum Martinii sententia, deducentis a Chaldæo אפא (Hebræis id אפה,) hoc est, *pinsere*, *coquere*: tum Angeli Caninii, qui litterarum A & Π trajectione ex εἰλαπίνη *epala* dici censet. Sane & alia sunt trecenta in quibus trajectio isthæc occurrit. Ita a δυναμαι est *dominor*; a σκέπω, *specio*; a ἄτλας, *atlas*; a σφάκελος, *fasceis*; ab Æolico πάλικα, *qualis*, &c. Vide *Calculus*, & *Fulgeo*. Εἰλαπίνη vero unde sit, docebit Athenæus, in VIII. Ab *epulis* dicti *epulones*, qui prius *epolones*. Festus: *Epolonos dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus. Datum autem est his nomen, quod epulas indicendi Jovi cæterisque Diis potestatem haberent.* Primum pontifices ipsi procurare solent *epulare* ludorum sacrificium: post ab iis creati tresviri *epulones*: qui illas publicorum ludorum *epulas* curarent: postea septemviri facti: tandem a Julio Cæsare decemviri *epulones* constituti.

E Q

EQVES, [ab ἱππεὺς, *eques* vel *ecues*, ut ab ἵππος, *ecus*.] vel pediti opponitur, ut in acie; vel senatori, ut in civitate. Priori acceptione cur ab *equo* dicatur, manifestum est: non item, cur altera. Neque enim omnes ii posteriori modo *equites* vocabantur, qui *equo mererent*; sed illi tantummodo, qui *mererent equo militari*, sive *publico*. Docet id aperte Plinius, lib. XXXIII. cap. I. *Sed anuli plane medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inseruere: quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ judices tribuunt.* Sive, ut Lipsius legit, *pecuniæ indices*: ut sententia sit; Antea *equites* vocatos, quia *equo publico mererent*: nunc omnes eos equites dici, quibus sint anuli aurei, pecuniæ, sive equestris census, indices, ac testes. Duo igitur erant *equitum* genera, alii equo publico merebant, alii sine eo. Priores illi primo soli vocabantur *equites*: unde idem Plinius eopse capite: *Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum.* Et Festus Pompeius: *Equitare dicebant antiqui, equo publico merere.* Sed bello Vejenti etiam aliis concessum, ut in equis militarent, qui publicum nondum equum accepissent. Livius, lib. V. *Cum repente, quibus census equestris erat, equi publici nondum erant adsignati, consilio prius inter sese habito, senatum adeunt, factaque dicendi potestate, equis se suis stipendia facturos promittunt.* Quemadmodum autem *equus publicus* dicebatur *militaris*, ut e Plinii loco ante cognovimus; ita qui publico equo mererent, *equites militares* nominabantur. Asconius Divin. *His decem annis, dictare Sylla, spoliatus est populus Romanus judicandi jure, quod habuit per equites Romanos militares.* Equus publicus tribuebatur per censores. Livius, lib. XXXIX. *SC. factum, ut tribuni plebis ferrent, ut P. Æbutio, cujus pater equo publico meruerat, emerita stipendia essent, ne invitus militaret, neve censor ei equum publicum adsignaret.* Per eosdem censores adimebatur equus publicus. Asconius in Divinat. *Regendis moribus Civitatis censores quinto quoque anno creari solebant. Hi prorsus cives sic notabant, ut qui senator esset, ejiceretur senatu; qui eques Romanus, equum publicum perderet; qui plebejus, in Cæritum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non esset in albo centuriæ suæ, sed ad hoc esset civis tantum, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet.* Nec solum ob flagitia publicus equus adimebatur; sed etiam siquis tantum de patrimonio consumsisset, ut amplius censum equestrem non haberet. Erat is census, ut in Julio Suetonius tradit, sestertiorum quadringentorum, hoc est, decies centenorum millium coronatorum. Neque tantum ante bella civilia ejusmodi erat, sed etiam sub Augusto, ut Horatii illud indicat, libro I. Epist. I.

Si quadringentis sex septem millia desunt,
Plebs eris . . . .

Adempto equo publico, simul ademptum erat jus utendi vel anulo aureo, quo distinguebantur a plebe; vel angusto clavo, quo cum a plebe differebant, tum etiam senatu, qui lato clavo utebatur. Sed neque amplius iis sedere licebat, in quatuordecim primis theatri gradibus: qui locus equitibus tributus L. Roscio T. Pl. Hinc lucem capit locus Tranquilli in Augusto: *Cum plerique equitum, attrita bellis civilibus patrimonio, spectare ludos e XIV. non auderent, metu pœnæ theatralis; Augustus pronunciavit, non teneri eos, quibus ipsis parentibusve equester census unquam fuisset.* Assignare autem equum publicum est de publico constituere stipendium, tum emendi, tum alendi equi causa: illud semel, hoc quotannis dabatur. Stipendium pro equo emendo mille assarium fuisse, colligit Sigonius e Varronis lib. VII. de L. L. ubi movetur quæstio, num dici debeat, mille denarium, an denariorum; item equum publicum esse mille assarium, an assariorum. Sed Justus Lipsius immissa nota apud Varronem, legendum putat, *X mille numûm*. Et sane pugnet alioqui cum Livio, qui libro I. in censu Serviano scribit: *Ad equos emendos X millia æris ex publico data, & quibus equos alerent, viduæ attributæ, quæ bina millia æris in annos singulos penderent.* Plura de equo publico, tum autem equitum transvectione, eorum insignibus, aliisque ad equites pertinentibus, vide apud Alexandrum ab Alexandro, libro II. Genial. Dierum capite XXIX. Carolum Sigonium, libro II. de antiquo jure populi Romani, capite III. & Justum Lipsium, lib. I. de militia Romana, dialogo V.

EQVIRIA, unde dicantur, docet Varro, lib. V. de L. L. *Equiria ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* Ovidius, II. Fastorum:

Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
Marsque citos junctis curribus urget equos.
Ex vero positum permansit Equiria nomen,
Quæ Deus in campo prospicit ipse suo.

Festus Pompeius: *Equiria, ludi, quos Romulus Marti instituit, qui in campo Martio exercebantur.* Ex his cognoscimus, Equiriûm τρόπον, auctorem, Deum cui sacra, locum, diem. Sed de hoc loco plenius dicendum. Nam præter hæc *Equiria*, quæ III. Kal. Mart. celebrabantur, fuerunt & altera, quæ fierent pridie Idus Mart. Et quod ad locum, si campum Martium aquæ occupassent, agebantur in parte montis Cælii, qui & Martialis dictus ab hisce ludis Marti sacris. Ovidius, III. Fastorum:

Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tiberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,
Cælius accipiet pulverulentus equos.

Ex his liquet falsum Simeonem Bosium, qui apud Ciceronem, epist. II. lib. XVI. ad Att. pro *equitibus* legit *Equiribus*, ac de prioribus verba facere ait, cum Cicero epistola hac loquatur de Idibus Quinctilibus. Eodem enim mense scripta hæc epistola, ac superior, quæ exarata Nonis Quinctilibus. Geminus huic lapsus, epistola XXV. libri antecedentis, ubi putat, a Cicerone signari Idus Novembres; quibus mundus patebat. At scriptæ Ciceronis literæ circa finem Januarii. In mysteriorum vero tempore nihil a Cæsare immutatum. Quomodo *Equiria* differant a *Consualibus*, diximus voce *Circus*.

EQVVS, quasi *æquus*. Ita Isidorus, lib. XII. cap. I. *Equi dicti, quod, quando quadrigis jungebantur, æquabantur, paresque forma, & similes cursu, copulabantur.* Sed Josephus Scaliger, uti & Nunnesius Valentinus, deducunt ab ἵππος, converso π in Q; quomodo a πέτορα est *quatuor*; a λίπω, *liqua*, unde postea *linquo*; a πέντε, *quinque*; a πόσος, *quotus*. Martinius vero malebat *equus* esse ab ὀχεῖν, *veho*. Ut ita dicatur, quasi *oebus*, vel *ecbus*. Hujus diminutivum

minutivum est *equulus*, & *equuleus*, sive *eculeus*. Ita Ciceronem Varronemque usos, Nonius docebit in *eculeus*. Hinc κατὰ μεταφορὰν *catasto*, in qua homines torquebantur, *eculeus* dictus, quia equo similis foret; uti & Turnebus censet, lib. XV. cap. XVI. Ab equo *eques* & *equiria*: de quibus scorsim. Item *equiso*, quod Varro Marcipore accommodat nautis. Nam *equisones nauticos* vocat, eadem metaphora, qua

> .... *Volitantem flamine currum*,

pro *navi* dixit Catullus. Vide Nonium in *equiso*, gemino loco.

ER

Ercisco, sive *hercisco*, valet *bona divido*. Donatus apud Servium in VIII. Æn. *Erctum non citum, hoc est, patrimonium non divisum. Erctum ciendum, hæreditas dividenda*. Isidorus, lib. V. *Familia erciscundæ, est divisio hereditatis inter heredes*. Gloss. Philox. *Erciscundæ*, Διαιρέσεως. Ubi Διαίρεσις non *dividendi actum*, sed μετωνυμικῶς pro *rebus dividendis* sumitur. Glossæ Cyr. Διαίρεσις ὑπαρχόντων, *Ercti citus*. Ubi *citus* substantive sumitur, pro *divisione*. Perperam vulgo una voce *ercticitus* scribitur. *Erciscundæ familiæ* dixit Appuleius IX. Met. Imo ipse Cicero, I. de Orat. Qui & *ercti* vocem usurpat. Ibi sic legitur. *Iccirco qui, quibus verbis herciscerì oporteat, nesciat; idem herciscundæ familiæ caussam agere non possit*. Ita cum in antiquis legeretur, a Lambino *ercisci tieri* editum est: quod etsi corruptum minus, nec ipsum tamen integrum est. Vera autem lectio est *erctum cieri*: quomodo corrigit P. Victorius, lib. XXXV. Var. Lect. cap. I. *Erctum* vero, & *ercisci*, unde sint, docet his verbis Festus: *Erctum citum fit inter consortes, ut in libris legum Romanarum legitur. Erctum a coërcendo dictum, unde & erciscunda, & ercisci; citum autem vocatum est a ciendo*. Sed si *erctum* proprie notat *coërcitum*, qua de caussa censet is *Erctum* esse a *coërcendo*? ea melius dixeris esse ab antiquo *erceo*, vel *erco*, uti hoc ab εἴργω sive ἔργω. Nam semper κοινῇ γλώττῃ εἴργω dicitur. Atticis autem, ut Eustathius monet, εἴργω, cum tenui, est κωλύω, *arceo*, *veto*; εἵργω cum aspero ἐγκλείω, *includo*, *excludo*; unde εἱρκτή, *carcer*. Et hæc fortasse caussa, cur & *erctum*, ac *ercisci*, nunc absque spiritu legantur in vett. libris, nunc cum eo *herctum*, & *hercisci*. Fuerit autem ab *erceo*, vel *erco*, *ercisco*, ut ab *apio*, *apiscor*; a *fruor*, *fruiscor*. Quod si id minus placet, quia *erceo* non legatur; possis cum Martinio *erctum* deducere ab ἕρκεον, vel ἑρκίον, id est, *septum*, ut *hercisci* sit quasi ἑρκίζειν, proprieque signet *septa dividere aedium*: postea autem translatum fuerit ad *hæreditatis divisionem*. Hæc non improbarem, si *erctum* proprie notaret *coërcitum*, *septum*, *divisum*. Sed *erctum* idem notat ac *bona*, sive *fortunas*, unde Donatus exponit *patrimonium*, *hæreditatem*. Nempe veteres Romani pro *bono* dixere *borctum*, *berctum*, *forctum*, *ferctum*: Nam *e* & *o* permutabant, ut *benus*, *bonus*, *bemo*, *bomo*. Item *b*, & *f*, ut *budus fœdus*, *bircus fircus*, *borda forda*. Festus: *Horctum, & forctum pro bono dicebant*. Quare *borctum*, sive *berctum ciere*, idem est, ac *bona*, sive *fortunas dividere*. Nam *cio*, *divido*. Gloss. *Cienda*, Διαιρεμένη. A *cio* autem fuerit *cisco*, ut ab *scio*, *scisco*; ab *bio bisco*. Ergo *ercisco* sit *erctum cio* sive *cisco*: Nempe ut *erctum ciendum*, ita & dixerint *erctum ciscendum* & composita voce *erciscendum*. *Cio* autem pro *divido* sit a veteri σχίω pro σχίζω, ut πρίω dixere & πρίζω. Σ ablatum, quomodo a σχαστηρία, *casteria*; a στέγω, *tego*; a σφάλλω, *fallo*. Putabat Nonius *citus* pro *divisus* accipi in illo Maronis:

> .... *Citæ Metium in diversa quadrigæ*.

Idem Servius monet idem Donatum sensisse. Sed recte animadvertit obstare quantitatem, cum prior in *citus* pro *divisus* producatur.

†Erebi vocem Graecis (etsi diverso genere (*) ac significatu) non ignotam fuisse tum alii, tum Hesiodus fidem faciunt; apud quem in Theogonia, ea Chao tum Erebus tum Nox progignuntur: Ἐκ χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε νὺξ ἐγένοντο. At vero apud (**) Festum tam Varro, quam nescio quis alter poëta, Noctem Erebi filiam faciunt. Quod indicio est, cum ceteras omnes de Inferis narrationes (veluti de *Cimmeriis*, *Averno*, *Acherusio*, quae Campaniae loca sunt a Tuscis olim habitata) tum hanc de *Erebo*, per Tuscos, non per Graecos, in Latium propagatas fuisse; idque locum dedisse non huic tantum de Erebo, sed & aliis pluribus diversitatibus. Sit ergo Erebi vox prius a Tuscis, quam a Graecis primitus usurpata. Ad utrosque autem ab Hebr. ערב *ereb*, quod est *vesper*, ea vox manavit: quae vox tum Gen. I. 5. pro primaevis Mundi tenebris capitur, tum saepe alias ibidem pro nocte. Mazochius.

Eremus, ἔρημος, natura sua adjectivum est: sed substantive sumitur, respiciendo γῆ. Etymologo dici videtur, quasi ἔρα μόνη, *terra solitaria*. Bibliandro, Indice in Marcum, placet esse a חרם, hoc est, *vastatio*, quod a חרם *vastavit*. Martinius deducere mavult a עירם, *nudus*. Vel conflatum censet ex ערה, *nudare*, & עם, *populus*. Ab *eremus* est *eremita*, ἐρημίτης, qui & *anachoreta*, ἀπὸ τοῦ ἀναχωρεῖν, hoc est, *recedere*. Vulgo *heremitæ* cum spiritu dicunt: & *anachoritæ* per *I*: atque ita etiam apud Isidorum, lib. XVII. cap. XIII. sed corrupte: ut Græcæ linguæ ratio docet.

Ergastulum, *locus in quo vincti operantur*. Ab ἐργάζεσθαι, quod est, *operor*. Gloss. Philoxeni: *Ergastinium*, ἐργαστήριον. Item *Ergastula*, τόποι ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται, Δεσμωτήρια. Plenum legitimumque ergastulum quot hominum fuerit, docet Appuleius Apol. *Quindecim*, inquit, *liberi homines, populus est: totidem servi, familia: totidem vincti, ergastulum*. Hinc *ergastularius* apud Columellam, ergastuli præfectus, qui & *ergastulus*, ut vel Nonium audimus, qui Lucilio sic vocari ait, pœnalis loci custodem: vel Philoxeni Glossas, in quibus itidem φύλαξ exponitur. Alii tamen servos ipsos a Lucilio intelligi putant. De *ergastulo* fuse scribit Lipsius, lib. II. Elect. cap. XV.

Ergo pro diversa quantitate significationem variat: Festus: *Ergo correptum significat idem, quod apud Græcos ἔν: producte, idem quod χάριν*, hoc est, *gratia*. Prius est ab ἄρα, inserto *g*, ut suspicatur Angelus Caninius in Hellenismi alphabeto. Alterum, ut censet Julius Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CLXXIV. venit ab ἔργον. Nam vult, ut dicimus *quare*, *quam ob rem*: sic dici *illius ergo*, hoc est, ἔργῳ, ut ἔργον sit nomen, & caussam denotet. Fortasse autem & *ergo* præpositionem similiter a Græco ἔργῳ non male deduxeris. Nam occupatus est animus, ut bene maleve ei faciat, *erga* quem bene aut male affectus est.

Erica, ἐρίκη, vel ἐρείκη, ab ἐρίκω, sive ἐρείκω, hoc est, *frango*, *scindo*. Hanc enim habet vim: itaque ea utuntur ad vesicæ calculos comminuendos & egerendos. Vide Matthiolum in Dioscoridis lib. I. cap. C. Ab *erica* dictum mel *ericæum*, ἐρεικαῖον, quia ex *erica* colligitur. Vide Plinium, libro XI. capite XVI.

(*) *Latinis est* Erebus, Erebi: *Graecis* τὸ Ἔρεβος, Ἐρέβεος. *Latinis* obscuritatem *notat, eamdem scil. quae Hebraeis* ערב ereb *vocatur: at Graecis est proprium Orci nomen. Haec eo dicuntur, ne Latini a Graecis hausisse id vocabulum, sed potius a Tuscis videantur: Graeci vero ab eisdem didicere Tyrrhenis, non ἀμέσως quidem, verum per Achaeos: qui diu in Magna Graecia versati, hoc cum sexcentis aliis ab Etruscis, qui primitus Italiam inundaverant, cognoverunt.*

(**) *Festus in Erebum ait:* Erebum Virgilius interdum obscuritatem quamdam esse describit apud Inferos... Varro vero Erebi natam noctem ait. Unde est & illud: Erebo nata fuscis crinibus Nox te invoco. *Hactenus Festus.*

ERINACEUS, utrum initio cum spiritu, an absque eo, scribi debeat, non convenit: quemadmodum neque, num penultima per *C* an *T*, per *E* an *I*, scribatur. Adspiratur in antiquioribus Plinii codd. uti Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI. penultima autem scribitur per *C* & *E*. Pontanus lib. I. de Adspiratione, adspirat & ipse, eos secutus, qui ut ait, ab horrendo deducunt, & exinde adspirationem trahere putant. Quodque ad penultimam, scribit *herinatius* per *T*, & *I*. Quod ad etymon ab eo adductum, id duriusculum arbitror. Paullo verisimilius deduxeris ab *hærendo*, quia fructus, similiaque, spinei ejus tergi aculeis infixa *hæreant*. Pro hac sententia est locus Plinii, lib. VIII. capite XXXVII. *Præparant hiemi & herinacei cibos, ac volutati supra jacentia poma affixa spinis, unum non amplius tenentes ore portant in cavas arbores*. Nec obstat, quod *hærere* scribatur cum diphthongo. Nam nuda vocali reperias in libb. vett. Scio id negare Carrionem, castigat. ad lib. I. Valerii Flacci. Sed, nisi me decipit memoria, contrarium docet fidus veteris scripturæ scrutator, Th. Pulmannus, castig. ad Bucol. Mar. Sed quod ad etymon attinet, non dubito quin a Græco χὴρ sit *her* vel *heres*. Hesychius: χὴρ, ἐχῖνος. *Her*, vel *heres*; vel *er*, aut *eres* dicitur hoc animal, Nemesiano:

Implicitumque sinu spinosi corporis erem.

Ac fortasse etiam apud Plautum, Captivis A. I. sc. II.

I modo venare leporem, nunc erem tenes.

Ubi in Palatinis MSStis est *irim*; unde secure *eirim*. Sed rectius cum Salmasio *erem* rescribas. Ab *eres* autem est *hericius*, sive *ericeus*, quomodo vocatur Varroni Sexages. Cujus verba adducit Nonius, in *Proboscis*; atque iterum, in *Ericius*. Etiam in Glossis Philoxeni est *Ericeus*, ἐχῖνος, ubi leg. ἐχῖνος. Ab *eres* ἀναλόγως quoque fit *erinus*, unde *erinaceus*: prout nuncupatur Plinio, quemadmodum ante vidimus. Falluntur igitur & illi, qui *erem* vocari putant ab *ære*, ob *æream* duritiem spinarum: qua ratione & Belgis appellatur *een ysere verken*, hoc est *ferreus porcus*. Fallitur & Isidorus, qui ab erigendo *ericeum*, quasi *erigeum*, deducit. Sic, quippe ille, libro XII. Orig. capite III. *Ericius dicitur, eo quod subrigit se, quando spinis suis clauditur, quibus undique protectus est contra insidias. Nam statim, ut aliquid senserit, primum se subrigit, & in globum conversus, in sua se arma recolligit*. Nimis etiam durum illud ἔτυμον, quod apud Nunnesium in Grammatistice reperio, nempe ut *erinaceus* sit ab ἐχῖνος, ubi additione, detractione & mutatione sit opus. Cave autem confundas *eres*, qua *erinaceum* notat, & *eres*, qua κληρονόμον significat. Uti apud Plautum, Menæchmis.

Cor ausur facere, quoi ego, qua tu, erei eram.

Sic corrigit Scaliger ad Festum. Simileque illud Accii, e primo Didascalicon:

. . . Sapientiaque invicta gratia,

Atque honoris gratia patera erem mactavit aurea.

Quo loco *erem* antique ponitur pro *heredem*. Malim tamen hac notione cum spiritu *heres*, quomodo Eutiches exarare jubet apud Cassiodorum, & in antiquis inscriptionibus ac libb. scripta invenitur.

ERRARE, ab ἔῤῥω, quod est, *ægre eo*, *vagor*, imprimisque usurpatur cum quis in malam rem ire jubetur. Usus Homerus Il. ω. vers. LXXII. cumque & versum citat Gellius, lib. XVI. cap. XII. ubi sic scribit: *Cloatius Verus in libris, quos inscripsit verborum a Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curiose & sagaciter conquisita, neque non tamen quædam futilia & frivola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν, versumque infert Homeri, in quo id verbum est: Ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.* Hæc Gellius, qui post subjicit, id a Cloatio scriptum commode ac condecenter. [ἔῤῥω. Φθείρομαι MS. Etymol. sed melius ab εἴλω, ἴλλω. unde ἰλλίζω, ἰλλυχάζω, πλανῶ.]

†ERRO putatur quidem a Cloatio Vero apud A. Gell. XVI. 12. factum ab Homerico ἔῤῥω ejusdem (uti falso (*) volunt) notionis. Verum ne dubita quin ERRO sit a נדד, *nadad*, *vagari*, *errare*, verso Tyrrhenice *Daleth* in R, & insuper excluso (ut in futuro Kal fit) N initiali. Nec dubito Tyrrhenorum primitus hoc verbum fuisse, a quibus Latini primum ERRO suum acceperunt, deinde & Graeci per Aeolas Tyrrhenos suum ἔῤῥω. Sive potius, si mavis, ERRO est ab אדדה, *edda*, quod est futurum in *Hithpael* (**) ab inusit. דדה *dada*, ac *vagari* & *leniter errare* significat; quod usurpatur Is. XXXVIII. 15. Ps. XLII. 5. In quo Tyrrhenice duplex *Daleth* in duplex R transiit. Apud Hebraeos, uti diximus, passim futurum significationem praesentis obtinet. MAZOCHIUS.

ERUCA, nunc *herbæ*, nunc *vermis* nomen. [ἐρύγγιον]. Herba vim habet excitandi Venerem: unde ab *urendo* quasi *uricam* sic dici scribit Isidorus, lib. XVII. c. X. Alii ab *erodendo* derivant quia linguam rodat acrimonia sua. *Eruca vermis*, eidem Isidoro, l. XII. c. V. ab *erodo*, quia erodit olera ac pampinos. Alii quia olera ἐρείκει· hoc est, *scindit*, *frangit*. Vel ab *rugis*, quia reptans se *corrugat* & *erugat*.

†ERUGERE (cujus frequentativum ERUCTO) putant fieri ab ἐρεύγομαι. Non assentior. ERUGO compositum est ex E & inusitato RUGO, uti constat ex RUCTUS & frequentativo RUCTO, quae certe sunt a simplici RUGO. Hoc autem primitus venit a שרוח *ruchas* ejusd. notionis. Nisi mavis a שרוח (mutato *Sin* in T, more Chaldaico) venire prius RUCTO & RUCTUS; deinde (quia haec a supino RUCTUM fieri credebantur) ex post facto effictum fuisse thema RUGO & compositum ERUGO. Hoc vero postremum Graeci ab Aeolibus acceptum ita emollierunt, ut ἐρεύγω & ἐρεύγομαι dixerint. MAZOCHIUS.

ERVUM, ab ὄροβος, converso β in υ consonum, quomodo a βία est *vis*; a βιῶ, *vivo*; a βόσκω, *vescor*, &c. Ita Nunnesius, in Grammatistice. Imo ante eum Festus: *Ervum, & ervilia, a Græco sunt dicta; quia illi ervum, ὄροβος; ervilia, ὀρόβιον appellant*. Nec dubium, quin id verum sit etymon. Est autem *ervum* leguminis genus, quo armenta pinguescere tradunt Columella & Plinius: atque eo respexit Maro, Ecl. III.

Eheu quam pingui macer est mihi taurus in ervo.

Ita enim libri aliquot antiqui: at Arvo, quod in aliis est, nescio quid otiosum habet: ut jam olim sensit & scripsit Pierius in castig. Virgilianis.

ERYSIPELAS, ἐρυσίπελας, cum super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit: ut Celsus definit, lib. V. cap. XXVI. Ab ἐρύω, *traho*; & πέλας, *prope*: quia attrahit partes vicinas: vel ab ἐρυθρὸς, *ruber*, & πελὸς aut πέλιος, *niger*, *lividus*: quia rubedini nonnihil alterius admixtum est coloris. Polluci ἐρυθροπέλας, vocatur, quod manifeste est a *rubore*.

ES

ESCULUS, est ab *esca*, quia veteres, nondum inventis frugibus, glandibus ejus vescebantur. Ita Isidorus, lib. XVII. cap. VII. & ante eum Servius, ad II. G. *Æsculus arbor est glandifera, quæ licet ab esu dicta sit, tamen per Æ scribitur, sicut cælatum, licet a celo celas habeat derivationem*. Hæc Servius. Nunc *Esculus* malunt, etymon secuti. Ab eo *esculeam coronam* Plinius: *esculinos axes* Vitruvius dixit, item hinc *Esculetum*.

ESSEDUM, sive *esseda* (nam in feminino utitur Seneca, uti & Jornandes initio historiæ Gothicæ,) genus erat vehiculi gestatorii. Nam tria erant vehiculorum genera, ut Budæus in Pand. observat. Alia erant sacra, ut thensa: alia gestatoria, ut carruca, cisium,

(*) *Vel vide in H. Stephano exempla, quae larga manu deprompsit, verbi* Ἔῤῥω: *plane intelliges τὸ* Ἔῤῥω *plurimis parasangis ab* Erro *Latino distare*.

(**) *In prima persona futuri esset* אדד Eddad: *converso autem (ex Tyrrhenico Rhotacismo) utroque* Daleth *in geminatum R, exsistet* Errar: *ipsum quod quaeritur. Ceterum Futurum Hebr. temporum omnium supplet vices.*

ciscum, *essedum*, rheda, petoritum, & staticulum: alia oneraria, ut carpentum, carrus, plaustrum & sarracum. *Essedi* ἐτυμολογία e Latio peti non debet: sed Gallis. Nam est vehiculi vel currus genus, quo soliti sunt pugnare Galli: ut scribit Junius Philargyrius, in III. G. *Belgico* sane *esseda* dixit Maro, in Georgicis. Verum & Britannorum fuisse videntur, cum eodem modo *Britannorum esseda* dicat Propertius.

E T

ET, ET QVE non aliter differt, quam καὶ a τε. Quamobrem verisimile est QVE venire a καὶ, abjecta e diphthongo Æ (in quam *AI* abire solet) præpositiva; quod interdum fieri non semel ostendimus. ET autem κατὰ μετάθεσιν factum videtur ex τε. Sane in *Fulgeo*, *Vallis*, & aliis aliquot locis compluria simili μεταθέσει facta adduximus. Sed nec inepte dicatur ET κατὰ ἀποκοπὴν factum esse ea ἔτι, id est, *adhuc*, ut nempe *ab* fit ex ἀπό. Possis ET quoque deducere ab Hebræo את, quod adverbium est congregandi.

ETESIÆ, ἐτησίαι, ab ἐτήσιος, id est, *anniversarius*, Hoc ab ἔτος, id est, aonus. Nam ἐτησίαι, οἱ κατ' ἔτος πνέοντες, *quotannis spirantes*, ut Suidas ait. Ἔτος ab עת, id est, *tempus*. *Ethesiarum*, quod dixi, etymon, confirmat hic locus Plinii, lib. II. capite XLVII. *Hujus* (caniculæ) *exortum diebus octo ferme aquilones antecedunt, quos prodromos appellant; post biduum autem exortus iidem aquilones constantius perflant diebus quadraginta, quos etesias vocant.* Item Hyginus, quo loco de Arctophylace agit: *A Jove impetravit* (Aristæus) *ut etesiæ flarent, quos nonnulli etesias dixerunt, quod quotannis certo tempore exoriuntur. Græce enim* ἔτος, *Latine annus est.* Alterum quoque etymon subdit: *Nonnulli etesias appellaverunt, quod expostulatæ sunt a Jove, & ita concessæ*. Fabulam totam recenset Hyginus. Hac ratione autem, quasi αἰτησίαι dicerentur, ab αἰτεῖν, quod est *poscere*. Sed verum est prius etymon: quod & Isidorus amplectitur, lib. XIII. cap. XI. etsi apud eum corrupte pro ἔτος legatur ἐνιαυτὸς, unde ἐνιαύσιοι vocarentur. Scitum est, quod Seneca ait, lib. V. nat. quæst. cap. XI. *Etesiæ ob hoc somniculosi, a nautis, & delicatis, vocantur: quod, ut ait Gallio, mane nesciant surgere*. Plura de *Etesiis* vide apud Aldum Nep. lib. de quæsitis per epist. Casaubonum, ad lib. III. Strab. Johannem a Wouwer de πολυμαθ. XI. & Salmasium Exer. Plin. in Solinum.

ETIAM, conflatum censeo ex *&*, ac *jam*. Nec deest exemplum. Nam *quoniam* similiter componitur ea *cum* vel *quom*, & *jam*. Quæ adversus etymon τῦ *etiam* adferuntur a viris doctis, iis occurrimus in arte Grammatica, cum de Conjunctione ageremus. Ab *etiam*, & *nunc*, est *etiamnum*, ut recte Pierius ait, in IV. Georg. ubi ait simile esse illi Græcorum ἔτι καὶ νῦν. Sic *etiamsi* ex *etiam* & *si*, cui simile *etsi*, & Græcum κἄν, ea καὶ ἄν.

ETYMON, ἔτυμον, *vera nominis, sive appellationis, ratio, vel quæ saltem pro vera adfertur*, ab ἐτὸς vel ἐτεὸς, hoc est ἀληθὴς, ut Hesychius exponit. Sunt vero ἐτὸς, & ἐτεὸς, ab ἔω sive εἰμὶ, ut proprie signent, *quod est*: *ens* autem & *verum* ἀντιστρέφουσι. Hinc ἐτυμολογία, *sermo de etymis*, hoc est *oratio*, *qua nominis ratio exponitur*. Nempe ἐτυμολογία dicitur, ut ἀστρολογία, θεολογία, & similia, ubi λόγος valet *sermonem*: non *rationem*, sive *caussam*. Ut omnino fallatur Cæsar Scaliger cum lib. III. Rei poët. c. LV. λόγος hic *rationem* interpretatur. Ἔτυμον quidem *nominis rationem* recte verteris. Sed ἐτυμολογία aliud est. Cicero vertebat *verbiloquium*: sed ea vox non satis exprimit vim vocis Græcæ. Nec enim *verbum* sed *rationem verbi* ἔτυμον signat. Quare si una voce appellari debet, sane *originatio* dicatur: ut a nonnullis nuncupari auctor est Fabius. Id si durius videtur, *notationem* cum ipso Tullio dicere possumus.

E V

EVERRIATOR, ab *exverriis*; *exverriæ* ab *everrendo*, hoc est, *purgando*. Nam, ut in Conjectaneis scripsit Jos. Scaliger, erant *exverria* sebrui genus, quo purgabant familiam justa facientes ad digitum, quem mortuo absciderant, antequam reliquum corpus comburcretur. De utroque vocabulo sic Festus: *Everriator vocatur, qui accepta jure hæreditate justa facere defuncto debet, quæ si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat; id nomen ductum a verrendo. Nam exverræ sunt purgatio quædam domus, ex quo mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per everriatorem certo genere scoparum adhibito*.

EVOE, εὐοῖ.

EVGIVM, est medium τῦ αἰδοίυ γυναικείυ, ut Nonius docet Lucilii & Laberii loco: adde & alterum Laberii locum:

Quænam vos dementia suppolitores facit,
Cum cano eugio puellitatur?

Dicitur *eugium* quasi εὔγυιον, hoc est, *fertile*: nempe qua ratione partem eam *genitale arvum* poëta appellat in Georg. Vel potius est, ab εὐδίαιον, quod proprie *foramen navis* notat, per quod effluunt cum pluviæ aquæ, tum quæ o sentina exhauriuntur: sed κατὰ μεταφορὰν notat τὸ γυναικεῖον μόριον, ut disertim apud Hesychium scribitur. Ab εὐδίαιον etiam *eudiæum* dicitur (Festi verbis utor) *lineum filum, quod medici extremo in clysterio relinquunt, per quod κλυσμὸς emittitur*. Est autem εὐδίαιον, ab εὐ & διαίνω, *humecto*, *irrigo*. Nisi *endiæum* verius est, quod sit ab ἐν & διαίνω. Prius est in MSStis, & editis: posterius prætulisse videtur Turnebus, lib. III. Adv. cap. V.

EVNVCHI, ridicule a Petro Comestore dicti putantur ab εὖ, hoc est, *bene*, & νίκη, hoc est, *victoria*; ut ad verbum sonet, *benevincentes*. Idem *spadones* dictos ait a *spatha*: quod & Hugo Cardinalis sequitur, apud quem etiam legere est, *castratos* dici, quasi *castinatos*. Tanta fuit superioribus seculis inscitia ac barbaries. Est autem *eunuchus* proprie officii nomen. Venitque ab εὐνὴ, hoc est, *cubile*; & ἔχειν, quod est ἐπιμελεῖσθαι, hoc est, *curare*; ut κατὰ λέξιν sonet *lecticustodem*. Verum quia reges ac viri principes via aliis uxorum filiarumque curam committebant, quam *castratis*, inde est quod postea *castratis* omnibus *Eunuchi* nomen sit attributum. Officii nomen est, cum in Genes. lib. Putiphar vocatur εὐνοῦχος· quæ res decepisse videtur doctissimum Hieronymum Fracastorium, quoties Putipharis uxorem appellat *virginem*. Daniel quoque ac socii ejus eadem ratione videntur appellari *eunuchi*, de quo tamen quidam ambigunt. Verum etymon vidimus. Addam tamen alterum tertiumque, subtilia sane. Eustathio dici εὐνοῦχος videtur ὁ εὐνὴν μὴ ἔχων, hoc est, ὁ ἐστερημένος τῆς συνουσίας, *concubitus expers*. Quod & apud Varinum Camertem reperias in εὐνὴ. Apud eundem Camertem, in εὐνοῦχος legas, alios velle nuncupari εὐνοῦχος, παρὰ τὸ εὖ νοῦν ἔχειν. Confirmatque hanc rem eo, quod veteres res Veneris ἀνόητα appellabant: unde Aristophanes: ὥστε ἀπέχεσθαι καὶ ἀνοήτων πάντων. Quo de loquendi genere plura diximus, lib. IV. Orat. Instit. cap. VIII. Ita *eunuchus* primo notet eum qui sit continens: ac quia talibus olim matronæ καὶ τὰ γυναικεῖα committebantur, idemque apud barbaros ab iis, qui corpore essent mutilo, fieri solet, hinc factum fuerit ut postea *eunuchi* vox referretur ad τὴν τοῦ σώματος λώβην, nec continentiæ esset vox, sed fœditatis. Hanc sententiam adfert & Cæsar Scaliger, exercit. CCLXXVII. §. IV. Vide & quæ suse pro ea differit Dan. Heinsius, introductionis in Hesiodi ἔργα καὶ ἡμέρας cap. VI.

EVOE, ab εὐοῖ, quod βακχικὸν ἐπίφθεγμα vocat Demosthenes Orat. contra Ctesiphontem. Utitur Catullus.

Evœ, bacchantes, evœ capita inflectentes.

Et apud Horat. lib. II. od XIX.

Evœ recenti mens trepidat metu. Et mox:
Evœ parce Liber.

Quidam scribunt *evhœ*, alii *evohe*, nonnulli *heuhœ*: quæ omnia ab originis ignoratione profecta mihi videntur. Ab *evœ*, *evax*, exsultantis interjectio apud Plautum. Item *Evan*, εὔαν Bacchi cognomen, uti & εὔιος

& εὔιος *evius*, pro quo *Evbius* in vett. libb. scribi auctor est Giffanius, Indice Lucretiano, voce *Evius*. Ab εὐοῖ quod Baccho acclamabatur, *evantes* sunt *bacchantes*, Maroni atque aliis.

Evpatorium, εὐπατόριον, ab rege *Eupatore*: unde Plinius lib. xxv, cap. vi. *Eupatoria regiam auctoritatem habet*. Adi Dioscoridem, lib. iv. cap. xxxvii. & Matthiolum ad eum locum.

Evphorbium, εὐφόρβιον, arbor Libyca, ejusque succus, sic dicitur ab *Euphorbo*, Jubæ regis medico. Plinius, lib. xx. cap. vii. *Invenit & patrum nostrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici sui nomine*. Vide de ea Dioscoridem, lib. iii. cap. lxxx. & ibi Matthiolum.

Evphrosynum, *buglossum*, ab εὐφροσύνη, *lætitia*, quod ab εὔφρων, ut σωφροσύνη, a σώφρων. Εὔφρων ab εὖ & φρὴν, *mens*. Dicitur *euphrosynum*, quod in vinum injectum augeat *lætitiam*. Εὐφροσύνη etiam una ex Gratiis, ab *hilaritate* hoc nomen sortita.

Evripi, dicebantur alvei magnifico opere, aquas in motem fluviorum deducentes: unde Hesychius interpretatur δοχὰς ὑδάτων, Eustathius item τόπους πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑδάτων. Differunt a *nilis*, quod hi majusculi essent; *euripi*, exiliores. Sic *nili* voce utitur Tull. epist. ad Q. fratrem: *De arcano, Cæsaris opus est: vel mehercule etiam elegantioris alicujus: imagines enim istæ, & palæstra & piscina, & nilus multorum philotimorum est, non diphilorum*. *Nilum* autem & *euripum*, ea, qua diximus, significatione conjungit idem principio secundi de Legg. *Ductus vero aquarum, quas isti nilos & euripos vocant, quis non, cum hæc videat, irriserit? Euripos* quoque vocabant lacunas aquarum inertium in circo vel arena. De iis sic Plinius, lib. viii. cap. vii. *Universi (elephanti) eruptionem tentavere, non sine vexatione populi circumdati clathris ferreis. Qua de causa Cæsar Dictator postea simile spectaculum editurus, euripis arenam circumdedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens*. Idem de Cæsare tradit Tranquillus, in vita ejus, cap. xxxix. Auctor est Spartianus, Heliogabalum *euripis* vino plenis navales circenses exhibuisse. Dicti autem *Euripi* a Græco εὔριπος significante *fretum*. Nam Suidas exponit πέλαγος στενὸν, & τόπος ὑδατώδης μεταξὺ δύο γαιῶν. Pollux similiter, lib. ix. cap. i. ait: ἐπὶ ἡ θάλαττα εὐριπῶδες οὖσα (sic pro οὖσα recte emendat H. Steph.) τὴν γῆν διαιρεῖν τῆς θαλάττης αὐλῶνα, καὶ ἰσθμὸν, καὶ πορθμὸν δεῖ καλεῖν. Ac variis fretis hanc vocem tribuunt Græci Latinique scriptores. Maxime tamen nobilis *euripus* inter *Eubœam* & Bœotiam, qui *Chalcidicus* & *Euboicus*, & simpliciter *Euripus* nominatur. Is, ut Pomponius Mela, lib. ii. cap. vii. auctor est, *septies die, ac septies nocte, fluctibus invicem versis adeo immodice fluit, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustretur*. Sed Strabo, Seneca, Plinius, Etymologus, atque alii, septies tantum viginti quatuor horarum spatio reciprocare volunt. Imo Antiphilus Byzantius, libro i. Epigr. sexies solum cursum mutare ait. Livius denique, libro xxxviii. sic scribit: *Fretum ipsum Euripi, non septies die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocat, sed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc versa mari, velut monte præcipiti devolutus torrens rapitur*. Dici εὔριπον ait Etymologus ab εὖ & ῥιπίζειν, quod est, *ventilo*, quasi εὐχερῶς ῥιπιζόμενον. Alteram quoque originationem adfert, sed κατ' ἀντίφρασιν, quam Grammaticæ inscitiæ asylum esse putamus. Cur posteriores *spinam circi* dixerint *euripum*, vide in *Intermedium*.

Evrvs, εὖρος, est ventus ab ortu verno, sive æquinoctiali, spirans. Ita dictus putatur ἀπὸ τῆς ἕω ῥέειν, ut Favorinus ait apud Agellium, lib. ii. cap. xxii. Ubi & additur, alio nomine dici Græcis ἀπηλιώτην, Latinis *subsolanum*. Alii dicunt vocari ἀπὸ τοῦ εὖ ῥέειν, hoc est, *bene fluendo*. Sed prius malo: quod & amplectitur Nonius Marcellus.

Evzomon, herba. Glossæ Cyrilli: Εὔζωμον, λάχανον, *eruca*. Ita dicitur, quia εὔζωμος, hoc est, *idonea ad gratiam conciliandam juri*, quod Græce ζωμὸς. Plinius, lib. xx. cap. xiii. *In condiendis obsoniis tanta est* (erucæ) *suavitas, ut Græci εὔζωμον appellaverint*. Vide de ea Dioscoridem, lib. ii. cap. cxxxiv. & istic Matthiolum.

E X

Exagoge, ἐξαγωγὴ, *mercium exportatis*; ab ἐξάγω, *educo*. Festus *Exagogen*, *evectionem*. Utitur Plautus, Rud. iii. ii. item, Trucul. iv. ii. ubi ait:

> .... *Iste dum sic faciat*
> *Domum ad te exagogam*.

Hoc est, dum ad te cuncta exportet. Hinc apud Jurisconsultos *exagogica*, vectigalia ex mercibus exportatis: ut *isagogica*, ex importatis: quod & Cælius monet antiq. lect. lib. x. cap. ii.

Exanthemata, ἐξανθήματα, sive διεξανθήματα; ad verbum, *efflorescentia*, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν, *efflorescere*, *pullulare*, quod ab ἄνθος, *flos*. Sunt leves humorum eruptiones, eæque vel in cute subsidentes, ut morbilli puerorum & maculæ pestilentes, item lenticulares, & pulicares, ita dictæ, quod lentes & pulicum morsiunculas referant: ut cutem superantes, ut variolæ puerorum, omniumque ætatum vari.

Exantlare legas apud Ciceronem quoque ipsum, idque non in versu modo, uti lib. ii. de Divinat.

> *Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos*:

(quem sc locum ex Homero expressisse ait Cicero.) Item lib. ii. Tusc. quæst. *Quæ corpore exantlato atque animo pertuli*: verum etiam in prosa, uti lib. iv. Academicarum quæst. *Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborem exantlatum a Carneade*. Et extremo libro primo Tuscul. quæst. *Quod cum exantlavisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum*. Utrumque hunc locum etiam adducit Nonius, sed is, si vulgatis codd. fides, legit *exanclare* per C. de quo mox dicam. Porro ex hisce Ciceronis locis cognoscere est, falsum Fabium, cum *exantlare* reponit inter rancida planeque obsoleta. Sic enim scribit, lib. i. cap. vi. *Sed opus est modo, ut neque crebra sint hæc, neque manifesta, quia nihil est odiosius affectatione: nec utique ab ultimis & obliterosis repetita temporibus; qualia sunt topper & antigerio, & exantlare, & prosapia, & Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intellecta*. Porro *exantlare*, proprie est *exhaurire sentinam*, & generatim *exhaurire*: sed μεταφορικῶς accipitur pro *perpeti*, uti & Græcum ἐξαντλεῖν, unde factum est. Est hoc ab ἄντλος sive ἄντλον, vel ἀντλία, hoc est, *sentina*: Martialis tamen *antliæ* vocabulo utitur pro machina sive instrumento, quo hauritur aqua. Locus est lib. ix. epist. xix.

> *Curva laboratas antlia tollit aquas*.

Nec aliter Suetonius, in Tiberio, cap. li. ubi meminit viri equestris ordinis in *antliam* condemnati: quo de supplicii genere adi Lipsium, libro ii. Elect. capite xv. Quidam *exantlare* deducunt ab ἐξαντλᾷν, quod & ipsum explicant *exhaurire*. Sed aliud ἀντλεῖν, quod ab ἀντλία, aliud ἀντλᾷν, quod dicitur quasi ἀνατλᾷν. Sunt qui hac ipsa significatione scribant *exanclare* per C. Atque ita apud Nonium quoque legi dicebamus. Contra alii *exanclare* Latine dici negant, nec originem vocis ejus ullam e Latio, aut Græcia, adduci posse censent, in quo, meo judicio, graviter falluntur. Nam cur ab *anculus* vel *ancula*, hoc est, *minister*, *ministrave*, sive ab *anculare*, id est, *ministrare ac perferre*: non æque *exanculare*, & per syncopen *exanclare* dicere liceat, ac ab *ancilla* (quod ὑποκοριστικὸν est ab *ancula*) sive a verbo *ancillare*, dicitur *exancillare*: ut apud Tertullianum, in Apologetico, cap. xvii. *Falsis diis exancillata*, hoc est, δεδουλωμένη. Sed ut ab his in eo dissentio, quod *exanclare labores*, Latine dici negant: ita vicissim valde quoque metuo, ne ratio alios fugiat, qui *exanclare* non minus, quam *exantlare*, interpretantur *exhaurire*. Nam cum *anculare* sit *ministrare*; ἀντλεῖν, *haurire*; ab illo quidem erit *anclare* & *exanclare*; ab hoc vero ut Græce ἐξαντλεῖν,

ἐξαντλεῖν, ita Latine erit *exanclare*. Neque nescio *exanclare* a Festo exponi *exhaurire*, eandemque interpretationem inter alias, ac primo quidem loco, a Nonio collocari: in Glossis quoque Philoxeni lego, *exanclat*, ἀρύεται. Verum omnibus iis locis malim scribere *exantlat*. Neque enim persuadere mihi possum, cum *anculare* sit *ministrare*, unde dii *Anculi*, deæ *Anculæ*, *ancillæ* vox, item *anclator*, mensa *anclabris*, & vasa *anclabria*: de quibus omnibus in voce *Ancilla* diximus: ac contra ἀντλεῖν sit *haurire*, indeque sit ἐξαντλεῖν & *exantlare*, pro *exhaurire*: persuadere, inquam, mihi non possum, vocem eam, quæ est ab *anculare*, idem proprie notare ac eam quæ est ab ἀντλεῖν, ac longe mihi verisimilius videtur, cum tanta sit in manuss. similitudo inter *C* & *T*, librarios deceptos pro *exantlat* per *T*, *exanclat* per *C* sæpius scripsisse. Obducet fortasse quispiam illud Livii Andronici apud Festum: *Florem anculabant Liberi ex carchesiis*: quomodo eum locum emendat Scaliger. Sed etsi eo cum viro pedem struere non ausim, tamen omnino verius puto, *Aatlabant florem*, vel, *Floremque antlabant*. Nam paribus quoque sedibus spondeon locum habere & pueri sciunt, cum ex Comicis quos habemus, tum veterum poëtarum, quæ extant, fragmentis.

EXCETRA, ab *excresco*, si credimus Servio, in VI. Æn. *Hydram*, inquit, *serpentem dicit immanis magnitudinis, quæ fuit in Lerna, Argivorum palude: sed Latine excetra dicitur, quod uno caso tria capita excrescebant*. [*hydra*, *exhydra*.]

EXEDRA, ἐξέδρα, ab ἐξ, & ἕδρα, *sella*, quasi sessio e loco aliquo educta. Legas L. si vero ff. de his qui deject. Eo non significatur *fenestra*, quod inepte scripsit Accursius: sed locus studiis destinatus, aut amicorum consabulationibus: nempe a sedium frequentia; in quibus disputantes sedere solent. Cic. lib. I. de natura Deorum: *Offendi eum sedentem in exhedra, & cum C. Vellejo senatore disputantem*. Vitruvius, lib. V. cap. XI. quod est de palæstrarum ædificatione: *Constituuntur in tribus porticibus exhedræ spatiosæ, habentes sedes, in quibus philosophi, rhetores, reliquique, qui studiis delectantur, sedentes disputare possint*. In Gloss. Philoxeni *ola* exponitur ἐξέδρα σχολή. Ut idem videri queant ἐξέδρα, & σχολή. Monet quoque Budæus, in Pand. hoc nomine donari posse, quæ in monachorum, aut canonicorum peristyliis sive claustris, *capitula* vulgo appellantur.

EXEMPLUM non tantum παράδειγμα significare videtur, sed & *coquorum instrumentum*, *quo carnes elixas ex ollis eximunt*. Sane in Gloss. Latino-græcis legere est, κρεάγρα, *exemplum*; quæ lectio si recta est (nam Bonaventura Vulcanius *exemptulum* putat legi debere) *exemplum* dicetur ab *eximendo*. At *exemplum*, pro *paradigmate*, non tantum ab *eximendo* esse potest, sed etiam ab *ex* & *amplum*. Utriusque originationis par erit ratio, cum, contra quam fit in inductione, unum aliquod ex *ampla copia* seligat *eximatque*. [ἔξεμπλον Hesych. illud vero ex ὁμαλόν, ἐξομαλόν.] Ab *exemplum* posterioris ævi scriptores formarunt verbum *exemplo*. Gloss. Græcolat. *Exemplo*, ἀντιγράφω. Usus Gregorius Turonensis, lib. I. de miraculis cap. LXIV. *Ille vero post decursam lectionem valde gavisus nocturno sub tempore, famulante lumine, velociter exemplavit*. Ac apud Sidonium, lib. IV. epist. XVI. legimus, *exemplati libelli*.

EXENTERARE, ἐξεντερίζειν, ad verbum, *eviscerare*. Nam ἔντερα, *viscera*. Proprie de piscibus dicitur: sed μεταφορικῶς usurpat Plautus, cum Epid. act. II. sc. II. dicit *exenterare marsupium*. Quomodo & idem eadem loquitur comœd. act. III. Sc. IV. *præterbitas*, & act. V. sc. II. similiter ait, *exenterare opes argentarias*. Caper, de verbis dubiis: *Exter*, ἀπὸ τῶν ἐντέρων. Lego, *Exentero*. Fortasse tamen nec male *exintero* scribatur per *I*, ut ab Latina *interi* voce dicatur. Nam ut *superum* & *inferum*, sic *interum* quoque dixere, unde *interior*. Gloss. vett. *Interata*, ἐξεντερισθέντα. Ac in vett. Justini codd. per *I*, *exinterata* scribi auctor est Bongarsius ad lib. I. Per *E* tamen magis probem, ut sit ab ἔντερον, unde ἐντερεύω, *exentero*. Ab eodem δυσεντερία, *tormina intestinorum* (nam δυς *difficultatem* notat;) λειεντερία, *intestinorum levitas*; μεσεντέριον, *membrana dividens superiorem ventrem ab inferiore*.

EXERCEO, [ἐξεργέω] unde *exercito*, ab *ex* & *arceo*. Ab *exercito* est *exercitatus*, unde *exercitatio*. Ab *exerceo* est *exercitus*, *exercitior*, *exercitissimus*: quæ Festus agnoscit. Ab *exerceo* etiam est *exercitio*, & *exercitium*. *Exercitionem* dixisse antiquos, Festus ait. Usus Porcius Cato. Imo & Vegetius, & vett. Jurisconsulti, ut ostendit Stewechius ad Veget. libro I. capite XVII. Ab *exercendo* seu *exercitando*, etiam *exercitui* est nomen, sive, *quod exercitando fit melior*: quam caussam adfert Varro, lib. IV. de L. L. sive quia hostem *arcet* & expellit: sive quia *arcetur* sub militari disciplina. Orthographus Cæsellius, apud Cassiodorum, in conlectaneis de Orth. cap. X. *Exercere non habet s in compositione, quia in simplici quoque s similiter non habet. Etenim exercere est ab ex & arcere; ut exercitus qui sub disciplina certa arcetur; unde exercitatio*. Interdum ponitur *exercere* pro *angere*, indeque *exercitus* pro *dolore*. Plautus, Cistell. act. I. Sc. I.

Noli, obsecro lacrymis tuis mihi exercitum imperare.

EXIGUUM dicitur a τυτθίχον, quod idem notat. Hesych. τυτθίχον, τὸ μικρόν. *T* aufertur: uti contra additur, cum ab ἔρα fit *tera*, vel *terra*. Geminum σσ abit in *X*, ut a πάσσαλος, *paxillus*, a μασσάω, *maxilla*. Vel dicendum, ut ab *ambigo*, est *ambiguus*, ita ab *exigo* esse *exiguus*. Ita proprie *exiguum* sit, quod nullo negotio *exigi* ejicique potest; μεταληπτικῶς vero pro *parvo* usurpetur, quia hæc facile expelluntur, sive exterius aguntur.

EXILIS, & *exiguus*, idem sunt: eoque videri possit, ut fortasse *exiguus* ab *exigendo* est, ita *exilis* esse ab ἐξελαύνειν, quod & ipsum est ἐκβάλλειν sive *ejicere*. [nisi potius contractum sit ab *exigilis*.] Sed Festo placet, ut *ilia*, sic *exile* dici a *tenuitate ilorum*, ut quidem Scaliger legit. Vide quæ hac de sententia dicimus in *Inane*. Est & tertium etymon. Nam forte κατὰ συγκοπήν est ab ἐξίτηλος, quod notat *exile*, *evanidum*, *obscurum*. Atque hoc imprimis arridet. Sane proprie *exilia* dici, quæ minuta adeo ac tenuia, ut vix in sensum incurrant, satis indicat Columellæ locus, præfatione libri X. *Virgilii quasi numine instigante aggressi sumus tenuem admodum & pene viduatam corpore materiam, quæ tam exilis est, ut in consummatione quidem totius corporis annumerari velut particula possit laboris nostri; per se vero & quasi suis finibus terminato nullo modo specie conspici*. Porro quia iis, quæ tenuitate nimia videntur evanida, recte *exilis* nomen convenit, inde & *umbrarum locum* ab Horatio dici *exilem* putant, Od. lib. I. *Et domus exilis Plutonia*. Sed non *umbrarum locus*, intelligendus, verum *cadaveris*: *sepulcrum* nempe, quod vere est *minuta Plutonis domus*. At minime audiri meretur Barthius, Adverss. lib. LVIII. cap. XV. ubi, ut & alibi, pro *exilis* putat *exilii* reponi oportere. Quod, pace eruditissimi viri dixerim, non unius est assis.

EXIMIUS, quasi *exemptus* & extra cæteros positus: ut innuit Cæsellius, apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. cap. X. Sacerdotale verbum est, proprieque dicitur de animalibus ad sacrificium electis: ut ex Veramo docet Macrobius, lib. III. cap. V. Assentit & Festus: *Eximium*, inquit, *inde dici captum, quod in sacrificiis optimum pecus e grege eximebatur: vel quod primum erat natum*. Item Donatus, ad Hec. A. I. sc. I. *Eximia pecora dicuntur, quæ a grege excepto sunt ad usus dominorum suorum, ut uberius pascantur. Etenim boves qui ad hoc electi sunt, egregii dicuntur, & oves lectæ*, ut Virgilius:

. . . . *Mactant lectas de more bidentes*.

Hæc Donatus. Similiter pecudes proprie dicuntur *egregiæ*. Nam dicitur *egregius*, quasi *e grege lectus*, ut Festus ait, in *abgregare*.

EXODIUM

EXODIUM universe notat *finem*: quomodo Varro sæpe usus, ut Nonius docebit. Ac similiter loquitur Appuleius. Sed plurimum *exodium* est, quod Firmicus lib. VI. *exitum fabularum* vocat. Pollux, lib. IV. cap. XV. Ἔξοδιον, ὁ ἐξιόντες ᾄδον. Vide Livium, lib. VII. ab V. C. Est ab ἔξοδος· ut a *prologus*, *prologium*; a *methodus*, *methodium*: quo de plura in *Prologus*. Juvenalis, sat. III. vers. CLXXXIV.

. . . . Tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.

Ubi sic vetus Scholiastes: *Exodiarius apud veteres in fine ludorum intrabat, quod ridiculus foret: ut quicquid lacrymarum ac tristitiæ coëgissent ex tragicis affectibus, hujus spectaculi risus detergeret.* Hujus & Lucilius meminit:

Principio exitus dignus, exodiumque sequetur.

Ubi ne metrum claudicet, rescribe:

Dignus principio exitus, exodiumque sequetur.

EXOMIS, ἐξωμίς. Gellius, lib. VII. capite XII. *Viri autem Romani primo quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt, postea substrictas & breves tunicas citra humerum desinentes habebant: quod genus Græci dicunt exomidas.* Festus: *Exomides sunt comici vestitus, exertis humeris.* Vide & Hesychium, Aristophanis Scholiastem, Suidam. Usus præter alios Plutarchus in Catone. Est ab ὦμος, id est, *humerus*, sive *quod ex ea humeri exererentur*, ut scribit Festus. Quidam etiam dictam putant, *quod expedita esset*, quod Græci dicunt ἔξωμον. Sed prius malim. Nam similiter a præpositione παρὰ & ὦμος, est παρωμὶς, Exod. XXIIX. ubi vertitur *superhumerale*. Item ἐπωμὶς, quo non tantum significatur κλειδῶν τὸ πρὸς ὠμοπλάτας, *jugulorum pars, quæ cum scapulis apertis conjungitur*: ut tradit Pollux libro II. capite IV. sed etiam muliebris vestitus genus, ut idem ait, lib. VII. cap. XIII. & firmatur illo Chæremonis Comici, apud Athenæum, lib. XIII.

Φαίνουσα μαστὸν λελυμένης ἐπωμίδος.
Ostendens ubera, soluta epomide.

EXPARS, ab *ex*, & *pars*. Hinc Gloss. Philoxeni: *Expars*, ἄμοιρος. *Ex* autem in hac voce contrarias admittit significationes: unde Gloss. vett. & ἔμπειρος, & ἄπειρος interpretantur. Ac censet Isaacus Casaubonus priori quidem more usum Horatium, lib. II. sat. VIII. ut ei *maris expers* notet οὐ τεθαλαττωμένον posteriori vero modo accepisse Persium sat. VI. ut huic notet θαλάττης πεπειραμένον. Itidem ait Persium eapse satyra *exossare* contraria accepisse notione, ac Plautus, Aul. II. IX. cui est *ossa adimere*. *Exarmare* quoque historicis ac poëtis est *armis instruere*, ne putes semper significare *armis privare*. Notum *egelidus*, *enodis*, & *edurus* contrariis quoque notionibus accipi. In præpositione *in* idem contingit, ut in *impotens*, *infractus*, *infertus*; quemadmodum idem monet Casaubonus ad satyram Persii sextam, ac in *Sero* dicetur a nobis. Itaque non adsentio Scaligero, qui, carmine de coma Beronices,

. . . . Omnibus expers
Unguentis . . . .

putabat, *expers* esse ab *exspergo*, & facere genitivum *expersis*. Nam *expers* est participans. At multo minus subscribendum P. Victorio, qui, lib. XXXIII. Var. Lect. cap. VII. *expers* interpretatur *non aspersa unguentis*. Quemadmodum nec audiendus Obertus Giffanius, qui, Indice Lucretiano, in voce *Expers*, ait *expers omnibus* poni pro *expers omnium*. Nam sententia huic interpretationi plane repugnat. *Expreta* pro *experta* veteres κατὰ μετάθεσιν dixisse, auctor est Festus. Nisi potius legendum, *experta*, pro *expreta*: & *experitia* pro *experta*. Ut in aliis est libris.

EXSUL, vel ab *exsilio*: ut *præsul* a *præsilio*: *consul* a *consulo*: vel potius, veteribus fuerit *exol*, quasi *ex solo*: ut scribunt Annæus Cornutus & Cæsellius apud Cassiodorum, de Orthographia. Nonius in *exul*, ac Priscianus in decimo quarto: indeque *exsilium* pro *exsulium*, ut in voce *consilium* diximus. Idcirco *exsul* per *s* scribendum juxta Annæum Cornutum, Cæsellium, Scaurum, Caprum, aliosque Grammaticos. Itidem *exsilium* scribendum, non *exilium*. In utroque tamen fere aliter vulgo solent, ut & in cæteris compositis cum *Ex* ab S incipientibus. Hac de re, si tanti, Pierium adi ad illud V. Æn.

Hunc ego Gætulis agerem si Syrtibus exsul.

Item, I. Georg. quo loco de voce *exsudarem* disputat. Ab *exilium*, est *exilicus*. Festus: *Exilica caussa, quæ adversus exulem agitur*. Ab eodem est *exiliatus*, quo utitur Symmachus. Est & apud auctorem Hermeneumatum: *Extorris*, *exsiliatus*.

EXTA, σπλάγχνα, [ἔγκατα] ab *exsecando* κατὰ συγκοπὴν, quasi *exsecta*. Id enim magis placet, quam, quod Festo visum, ab *exstando*. Interim utriusque etymi ratio apparet ex Festi verbis, cum ait, illa Diis prosecari, quæ maxime emineant, atque extent. Ea autem maxime erant cor, pulmo, jecur & fel. Ac imprimis in extispicina Græci attendebant ad jecur, unde apud eos ἡπατοσκοπική. Nec nisi de hepate capere possimus illud Maronis:

Tristibus aut extis fibræ apparere minaces.

Nam fibræ sunt hepatis. Ab *extis extar* dicebatur *olla*, *ubi exta coquebantur*, ut e Philoxeni Glossis discimus. *Aulam extarem* vocat Plautus Rudente, act. I. sc. II.

EXTORRIS, ἐξόριστος· prout exponitur in vett. Glossis a *terrore* deducit Isidorus, lib. X. *Proprie*, inquit, *extorris, cum vi expulsus sit & cum terrore solo patrio ejectus*. Ibidem, uti & apud Nonium, alterum quoque etymon legitur, ut dicatur *extorris* quasi *extra terminos*. Verisimilius, quibus placet *extorres* dici, quibus aqua & igni interdictum esset, eo quod hi *expertes* essent *torris* ejus ardentis, qui in aquam immergi solet certo februi genere, quod maximi fiebat, quia constabat rebus maxime necessariis vitæ nostræ. Ita Scaliger Conjectaneis in Varronem. Sed simplicissima verissimaque est sententia Cæsellii, apud Cassiodorum, quam & apud Nonium Isidorumque legere est, ut nempe *extorris* dicatur quasi *exterris*, hoc est, *extra terram*. Nam ut a *solo*, *exsul*, ita a *terra*, *extorris*; ut idem fere sit, quod ἄπολις. *E* in *O* crebro abire, satis superque sæpius ostensum.

EXTRA, *intra*, *infra*, *supra*, prius fuere *extera*, *intera*, *infera*, *supera*, ab *exterus* sive *exter*, *interus* (pro quo nunc *internus*) *superus*, & *inferus*; quibus duobus usus *Lævius* (sic legendum apud Priscianum lib. III. non *Livius*, quem heroicos non scripsisse constat.)

Inferus an superus tibi fert Deu' funera Ulisses!

Porro hinc paret delirium Grammaticorum, qui, cum positivi horum nominum inveniantur, nihilominus eorum comparativos, ac superlativos, deducunt ab adverbiis; quo in errore etiam hæsit Priscianus. Est autem *exter* sive *exterus*, ab ἔξωθεν, ut *inter*, sive *interus*, ab ἐντός. Nisi malis ab *ex* esse *extra*, ut ab *in*, *inter* & *intra*, a *sub subter*, quod Prisciano placet in XV. [ex *terra* veteres enim *tera* dixere, Ennius *tea*. Ex Græco ἔρα factum *tera* unde *infera*, &c.] Ab *extra* sunt *extrarius*, & *extraneus*. Festus: *Extrarium ab extraneo sic distinguitur. Extrarius est, qui extra focum, sacramentum, jusque sit: extraneus, ex altera terra, quasi exterraneus.* Sed posterius non magis compositum est, quam prius. Dixereque *extranius* & *extrarius*, ut *Palilia & Parilia*, *architectones* & *architectores*, *Janualius* & *Januarius*, similiaque. Ab *exterus* est *externus*; ut ab *inferus*, *infernus*: qua voce vulgo substantive utuntur præter morem veterum, *infernum* pro *inferis* dicentes. Ab *externus* est *externare*. Nota: id *exheredare*, & quasi externum ab hereditate facere. Utitur Appuleius in Apolog. *Ut intelligeretur iratus potius externasse eum quam oblitus præterisse*. Alias *externare* accipitur pro *affligere*, *mentemque labefactare*: quomodo Catullus semel iterumque usurpat. Gloss. vett. *Exteraatus*, ἐκτὸς φρενῶν. Videntur Glossæ tum quoque ab *extra* derivasse. Fortasse tamen tunc est a *sterno*. Nec mirum, si non

sequatur

sequatur simplicis verbi declinationem, cum neque id sit in *consterno*, quod ejusdem originis, ac propre etiam significationis. Nam eo tantum differunt quod præverbium in *externare* vim majorem vero addat, quasi dicas, *mente plane exturbo*; quod fit cum nulla spes est reliqua. Imo ut *lavare*, & *lavere*, sic *sternare*, & *sternere*, dixisse videntur. Festus: *Consternatio est concitatio quædam subita ex aliquo metu, a sternutamento deducta est, quod eo toto concutimur corpore*. Ubi pro *sternutamento*, *sternata* mente legi deberi, jam dudum aliis observatum.

Exuo scribendum, non, ut Aldo visum, *exsuo*, quasi sit ab *ex*, & *suo*. Nam est ab ἐκδύω, ut *induo* ab ἐνδύω. Simplex est δύω, sive δύνω quod idem ac ἐνδύω, ut apud Homerum δύνε τεύχεα, & δύνει ἐν τεύχεσι. Hinc & ἀπεκδύω, idem ac ἐκδύω. Unde ἀποδυτήριον, *locus in balneis, ubi vestes exuuntur*. Utitur *apodyterii* voce etiam Cicero lib. III. epist. I. ad Qu. Fr. & Plin. lib. V. ep. ad Apollonium. Vide de *apodyteria*, cæterisque balnei partibus, Fulvium Ursinum appendice de Triclinio. Alias δύω, est *subeo*, *ingredior*. Unde *Troglodytæ*, Τρωγλοδύται, quia populus is *subeat cavernas*, quæ Græce Τρῶγλαι. Ab *exuo* dictæ *exuviæ*. Nam convenit ἐνδυμα-λογία seu intelligas *vestes exutas*; ut Ecl. VIII.

Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit:

Sive τὸ γῆρας, hoc est, *veterem serpentis pellem*; ut G. III.

Cum positis novus exuviis . . . . .

Sive *spolia hosti detracto*; ut XI. Æn.

Mezenti ducis exuvias . . . . .

Gloss. vett. *Exuviæ*, λάφυρα, ἐνδύματα. Eædem ab ἐκδύω sive *exduo*, vel *ecduo*, *ecdutæ*. Festus: *Exdutæ*, *exuviæ*. Ita & MSius. Quemadmodum *vestis pellisve corpori detracta* dicitur *exuvia*, sic eadem *induta* dicitur *induviæ*; teste Isidoro lib. XII. cap. IV. Utitur Plautus, Menæch. Act. I. Sc. III. ubi cum rogaret Erotium, quid istoc esset, quod meretrici amator ferret (palla erat, quam uxori surripuerat) respondet,

Induviæ tuæ, atque uxoris exuviæ, rosa.

Pro eo *induvium* quoque dicit Salvianus. lib. I. de Provid. Plinius arbori accommodat. Ejusdem, ac *exuo*, & *induo*, originis est & *nudus*, nempe a νη στερητικῷ, & δύω. Vel si & veteres *duo* dixere, a *ne* & *duo*, quasi *ne dutus*, hoc est, *non indutus*. Id malim, quam quod Nunnesio visum, ut sit a γυμνός, γ in *D* converso.

F A

Faba, [φάβα Hesych.] factum ab antiquo *haba*, *H* in *F* transeunte, ut scribunt Velius Longus, & Terentius Scaurus, uterque lib. de Orthographia. Ac contra *F* sæpe mutatum in *H*. quomodo ex *fordeum*, *fircus*, *fædus*, facta, *hordeum*, *hircus*, *hædus*: ut ex Varrone, & eodem Velio, scimus. *Haba* autem facit a φαγεῖν, quasi *phaga*. Isidorus, lib. XVII. cap. IV.: *Faba Græca etymologiæ a vescendo vocabulum sumsit, quasi faga. Φαγεῖν enim Græcis comedere dicitur. Primum enim homines hoc legumine usi sunt*. Sed si primum id homini pabulum fuit, ut hic Isidorus habet: quid prohibet, quo minus ejusdem originis credatur ac vox *pabuli*? Sane *faba*, sive *haba*, & *pabulum*, vicina admodum sunt. Fuerit igitur utrumque a πάω, unde *pasco*. Vide quæ præclare de *faba* Plinius disserit, lib. XVIII. cap. XII. Proverbiale est Terentii isthoc, Eunuch. Act. II. Scena III.

Istbæc in me cudetur faba.

Ubi Donatum vide: qui unde ea locutio cœperit, docebit. Ut in parentalibus *fabæ* usus fuerit ad lemures exigendos, ostendit Cat. cap. CXXXIV. apud Nonium in *Lemures*, & Ovidius, IV. Fast. & Festus in *Faba*. Qua olim ratione soleat Athenis *fabarum* forte legi magistratus, docebit Carolus Sigonius, lib. I. de Repub. Atheniensium, cap. de Senatu quingentûm virûm. A *fabæ satione* nomen Romæ invenit gens *Fabia*; ut a *lente Lentuli*; a *cicere Cicerones*; a *pisis Pisones* (quamquam alii a *pinsendo*;) a *lactucis Lactucini*; ab *hortis Hortensii*. Scio Adamantium Martyrium velle a *fovea*, seu antiquo *favia Favium* dici. Sed decepit eum vulgata seculi sui pronunciatio, qua *Favium* pro *Fabium* dicebant. Pro nobis facit Plinius, lib. XVIII. cap. III. *Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum pistrinis invenerat, Pisones a pinsendo. Jam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optimo genus sereret*. A *Fabius* est *Fabianus*, ut ab *Octavius*, *Octavianus*; a *Pomponius*, *Pomponianus*; a *Maximius*, *Maximianus*; a *Tertullus Tertullianus*; a *Justinus*, *Justinianus*; a *Cyprus*, *Cyprianus*; a *Sebastus*, *Sebastianus*, &c.

Faber recte deducit Isidorus a *faciendo*. Sic, ut suis locis dicimus, a *suo* est *suber*; a *tumeo*, *tuber*; a *cresco*, *creber*; a *finio*, *fiber*; a *mulceo*, *mulciber*, qui Græce μειλίχιος. Nam μαλάσσειν τὸν σίδηρον dicunt Græci, ut Latini *mulcere ferrum*, & *mite* pro *liquefacto* quomodo Scaliger interpretatur illud Cornelii Severi in Ætna:

. . . . liquor ille magis fervere, magisque
Fluminis in morem mitis procedere tandem.

A *faber* est *fabre*, quo usus Plautus in Cæco aut in Prædonibus: *Nihil quicquam factum nisi fabre, nec quicquam positum sine luco, auro, ebore, argento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis*. Citat Charisius, cap. de Adverbio. Ab eadem origine est *affabre*: quod Priscianus, in decimoquinto, factum ait a dativo *affabro*; ut a *sano*, *sane*; a *claro*; *clare*. Cic. in Verr. VI. *Deum nullum qui ei paulo affabre factus*. A *fabro*, *fabrico*; unde *fabricensis*, in cod. Theod. & Justinianeo: & apud Cassiodorum, lib. VII. cap. XIX. Ita autem dicitur, qui in *fabricis publicis arma cudit*.

Fabula a verbo *fari*, ut ait Varro, in V. de L. L. Nempe ut ab *exoratum*, *exorabulum*; a *mendicatum*, *mendicabulum*, sic a *fatum fabula* defluxit. Quare & generatim sic vocatur, quod in ore omnium versatur. Ut apud Horatium,

. . . . Ne vulgi fabula fiam.

Ac similiter Tibullus lib. I. eleg. IV. & lib. II. eleg. III. Imo & Plinius, lib. XIII. Nat. Hist. cap. VI. ubi de vinis pretiosis. Est & Senecæ in Hippolyto;

Omnes per gentes fabula distulit.

Et epist. LXX.: *In fabulam excessi non ingratam tibi*, &c. At historiam ante recensu erat. Et lib. III. de benef. *Sic servata nobilis fabula, & duarum urbium exemplum fuit*. Ita enim & in veteribus legitur libris, quam lectionem temere sollicitare aggressus Pincianus. Hieronymus ad Castrutium: *Et, ne veteres replicando historias, longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam referam, quæ infantiæ meæ temporibus accidit*. Locutus eodem modo Tertullianus, in Apologetico, Hieronymus in epist. ad Philemonem, item epistola ad Castrutium: etiam Orosius sub finem libri secundi; item Symmachus, Sidonius, alii. Nihil igitur apertius, quam *fabulam* tam de veris, quam fictis, dici. Atque inde *confabulandi* vox. A *fabula* etiam est *fabulo*. Gloss. Isidori: *Fabulo, fabulas componens*. Iterum: *Fabulones, fabularum inventores*. Etiam apud Macrobium, lib. II. hanc vocem reponit Claudius Salmasius. Sic enim legit: *Hæc nobis sit iterata lætitia, & docta cavillatio vicem planipedis & fabulonis impudica & prætexta verba jacientis, ad pudorem ac modestiam versus imitata*. In vulgatis est *sabulonis*, quo cum *arena crassior* signetur, locum hic habere nequit. Ex Scaligeri mente *subulonis* legendum, id est, tibicinis: vel *sabulonis* retinendum a *sabulo*, instrumento Musico apud Appul. II. Flor. Sed neutrum hic locum habet: & locus Appuleii omnino est corruptus, ut alibi diximus. Quare perplacet Salmasii correctio.

Facatus, a *facio*. Donatus in Eun. III. I. *Facetus est, qui facit verbis, quod vult*. Aliis *facetus*, quia imitando se alium facit. A *faciendo* quidem esse, etiam Isidorus consentit, in X. Perottus, quia

face-

facetiæ verborum sint, non factorum, a *fari* potius esse putabat. Sed adversatur primæ syllabæ modulus. At inficetum tamen, ut *facetus* dicatur, quasi *favens cattui*, quod majorum ætate nugator quispiam annotavit, in notis ad appendicem distichorum Catonis, a *Faceta*, Parisiensi gymnasiarcha, conscriptam. A *facetus inficetus*; ut a *facetia*, *inficetiæ*.

FACIES, a *facio*, qua nempe forma a *specio* est *species*, similiaque *effigies*, *rabies*, & alia. Ita *facies* proprie idem fit, quod *factura*: ut Nonius quoque docet. Sane non solum de ore, oculis, genis, vicinisque partibus: sed de totius corporis, colorisque habitu usurpatur. Vide Gellium, lib. XIII. cap. XXVIII. Ergo Latino *facies* respondet Belgicum *gedaente*: quod itidem a *doen*, id est, *facere*. At Belgicum *aenschijn*, cum sit ab *aenschijnen*, hoc est, *affulgere*, magis respondeat Latino *species*. Nam quæ adfulgent nobis, ea *specimus*, hoc est, *conspicimus*. Angelus tamen Caninius deducit *facies* a Punico *Vag*. A *facies* est *superficies*, superior sive exterior cujusque rei *facies*.

FACIO, fortasse a φάω, hoc est, λάμπω, *luceo*: vel ab aliquo ejus derivato: quale φαίνω, *edere in lucem*, *luci dare*, ut Tullius locutus: aut φάνσις, *apparitio*, *conspectus*. Sane qui rem facit, dat eam luci, atque ut conspiciatur facit. [ab ἀκέω, idem quod ἀκέομαι *facio*, *reficio*. φαίνω, ποιῶ. Hesych. Idem quod φάω. Eust. Ιλ. p. 945.] A *facio* est *factor*, quæ vox generalis: unde *factorem testamenti* dicimus. Sed speciatim ita vocatus, *qui vinum vel oleum facit*. Ut apud Catonem, cap. XIII. & LXIV. Item restrictum ad *factiones* in pili ludo. Ut apud Plautum, Curcul. II. III. Indeque *factio*, τάγμα, ut veteres Gloss. interpretantur. Festus: *Factio & factiosus initio honesta vocabula erant: unde adhuc factiones histrionum, & quadrigariorum dicuntur*. Postea *factio* dici cœpit *malorum consensus & conspiratio*: teste Nonio. Qui & pro *opulentia* ac *nobilitate* accipi, exemplis docet. Nempe qui ista habent, facere multa & possunt & solent. A *facio* quoque *facilis*; ut ab *ago*, *agilis*; & apud Græcos a ῥέζω, *facio*, ῥεῖα, *facile*; unde ῥηΐδιος, ac ῥᾴδιος, *facilis*. Veteres pro *facilis* dixere *facul*: ut Nonius docet auctoritate Lucretii, Pacuvii, Afranii, Accii, & Varronis, cujus illud Bimarco: *Quod utrum sit magnum, an parvum; facul, an difficul.* Unde *facultas*, ut a *facilis*, *facilitas*. Cicero primo de inventione: *Facultates sunt, aut quibus facilius fit, aut sine quibus aliquid confici non potest*. Etsi autem *facultas*, & *facilitas*, si originem spectes, idem signent; tamen usus distinxit. Festus: *Facul antiqui dicebant, & faculter pro facile: unde facultas & difficultas videntur. Sed postea facilitas morum facta est: facultas rerum*. Cornelius Fronto: *Facultas locupletis, facilitas artificis est. Itaque dives facultatem habet multa vel emendi vel redimendi: artifex opera perficiendi facilitatem*. Quod autem *facultates* etiam pro *opibus* sumantur, clare iste Frontonis locus docet: atque etiam veteres Glossæ testantur, quæ *facultates* exponunt ὕπαρξις. hoc ab eadem caussa est, ob quam *divites* vocantur *facillime agentes*. Ita locutus Plautus, Curcul. & Epid. Terentius, Adelph. item Porcius poëta vetus, apud Donatum, vel potius Tranquillum, in Comici ejus vita:

Tres per idem tempus, qui agitabant nobiles facillime,

A *facio* quoque est *facinus*. Plautus, Pœn. I. II.

Eho tu, vin' tu facinus facere lepidum & festivum?

Sallust. bell. Jugurth. *Multa & præclara rei militaris facinora fecerat*. Ab eodem *facies*, & *facetus*: de quibus seorsum. Et hæc nomina. Venio ad verba. Derivatum ab eo *facesso*, ut a *capio*, *capesso*. Unde *dicta*, vel *jussa*, *facessere*, id est, *facere*: ut Nonius exponit. Item, *facessere negotium*. Imo & *facessere*, pro *retrocedere*, hujus est loci. Sane Belgæ similiter, *maekt u van hier*. Terentius, Phorm. IV. III. *Hæc hinc facessat*: Ubi Donatus: *Pro hinc se faciat, id est, abeat, ut huc se faciat, huc accedat, significat*. Et ibid. *Hæc hinc facessat, pro verbum. An hinc facessat, proverbialiter; quasi hinc faciat?* Plautus: *Argentum hinc facite. Huc te fac, pro huc accede*. Sunt & multa a *faciendi* voce composita. Uti *officio*, pro *efficio*: *officium*, de quo in *Officina* dictum. Item *interficio*: ubi *inter* significat *penitus*. Ut in *interimo* & *internecare*: ut *internecatis hostibus*, apud Plautum in Amphitr. ex quo *internecio*, & *internecinum bellum*, vel *odium*, apud Livium, Gellium, & alios. *Facere* vero in *interficio*, eam habet notionem, quam in *conficere*, & *confectorium*: & fortasse in *carnifex*. Uti in oratoriis ostendimus. *Sufficio in alterius locum*, eam vim habet, quam *substituo*. Sed *sufficit*, ἀρκεῖ, (unde apud Arnob. lib. IV. *sufficienter*, ἀρκούντως) idem valet ac *facit*, seu *valet sub ea conditione, de qua actum*. A *præficienda*, *præfica* dicta. Varro, lib. VI. de L. L. Nævius: *Hæc quidem hercle, opinor, præfica est, nam mortuos conlaudat. Claudius scribit: Ea, quæ præficeretur ancillis, quemadmodum lamentarentur, præfica est dicta*. Festus: *Præficæ dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductæ, quæ dant cæteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum præfectæ*. Vide & Nonium in *Præfica*. Similiter a *perficiendo* dicta est Dea *Perfica*, quia præstat plenæ perfectæque Veneris gaudia. Arnobius lib. IV. *Etiamne Perfica una est e populo numinum, quæ obscenas illas & luteas voluptates ad exitum perficit dulcedine inoffensa procedere?* Est autem *perfica* adjectivum substantive usurpatum, quia respicitur ad vocem *Dea*. Nam *perficus* quoque dictum fuisse, argumento est quod Lucretius, l. II. *perfice* usurpat pro *perfecte*; & Plautus, Rudente, *perficissime*, pro *perfectissime*. Ita enim utroque loco legendum monuit Obertus Giffanius, in indice Lucret. in *perfice*. Pro eo in vulgatis Lucretii exemplaribus est *denique*, sed in vitis antiquis codd. qui *perfice* habent. In Plautinis vero codd. vulgo legebatur *præficissime*, ex quo Camerarius fecerat *præfiscine*, quæ proba quidem vox, at istic loci locum habere nequit. *Affectare*, est *habere animum pronum ad faciendum*: ut bene Calpurnius ad Ter. Heaut. notavit. *Affectatus est regnum*, pro *affectavit*, dixit Varro teste Diomede, lib. I. Festus: *Adfectata femina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quasi in extremum periculum adducta*. Ubi vulgo *adfectata*. Sed pleraque MSS. vel *adfecta* habent, vel *adfectata*. Notæ compositionis sunt *calefacio*, *frigefacio*, *tepefacio*, *liquefacio*; nempe a verbis *calere*, *frigere*, *tepere*, *liquere*. Sic *labefacio*, quasi *labare facio*; *patefacio*, quasi *patere facio*. Similiaque sunt *expavefacio*, *excandefacio*. Item, *vacefacio*, & *vacefio*: quo usus Lucretius, l. VI.

Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacefit
In medio locus . . . . .

Item:

Hoc fit item cunctas in partes, unde vacefit
Cumque locus.

Ita utrobique membranæ nostræ habent: placuitque ea lectio etiam Lambino ac Giffanio. Ubi Carrio mavult *vacuefit*, ut fit συνίζησις. Sed ἀναλογία jubet, ut a *liquere* est *liquefacio*, sic a *vacare*, & *facio*, dicamus *vacefacio*, a *fio* item *vacefio*. Interim nec plane damnamus *vacuefacio*, & *vacuefio*: quomodo legitur apud Macrobium, lib. I. Saturn. cap. II. Imo Justinianeo codici, atque etiam Ciceroni in Catilinaria, gemino in loco, eam vocem restituit Carrio ex codd. antiquis. Vide eum, antiquarum lectionum. lib I. cap. XVIII.

†FACIO an a פעל unde præteritum פעל. Certe id verbum Psal. 140. versus finem explicatur *perficere*. פעל *perficies*, *consummabis*. Vel potius FACIO est a פעל *phaal*, *Ain* in G verso ut in *Gomorrha*, *Gaza* &c. & postea G in C mutato ut *Camelus* a *Gamal*. MAZOCHIUS.

FÆNUM rectius fortasse per Æ scribatur, ut sit a φαιὸν, hoc est, *fuscus*: a quo & Hispanicum *feo*, hoc est, *fuscum*, sive *nigrum*. [a φαυλὸν.]

FAGUS arbor glandifera: quales præter eam tres sunt aliæ, robur, quercus, æsculus. *Fagus* a Dorico φαγὸς pro φηγὸς, a φάγω, id est, *edo*, sive quia ejus

ejus fructu homines vescebantur ante fruges inventas, ut Eustathius ait, in Iliad. *E*, pag. Iↄaev. edit. Rom. & Il. *a*. pag. Iↄcxlvi. Et Od. *i*. pag. cIↄ Iↄcccli. item Servius, in Eclog. i. sive quod vulgo saltem hoc cibo uterentur, quia exiguo labore pararetur, contra quam fruges, ut is rudioribus seculis ditiorum duntaxat cibus fuisse videatur. Ac sic quoque non injuria *fagus* sit a φαγεῖν. At φαγεῖν non dubito quin sit a בג, *cibus*. A *fago* est *fagutal*. Varro, lib. iv. de L. L. *Fagutal a fago*. *Unde etiam, quod ibi sacellum, Jovis Fagutalis*. Idem autem nominarat *lacum fagutalem*. Festus: *Fagutal sacellum Jovis, in quo fuit fagus arbor, quæ Jovi sacra habebatur*. *Fagutalis Jovis* etiam meminit Plinius, lib. xvi. cap. x.

†FALACER in quibusdam Lexicis dicitur *pomorum Deus*. Credo originem erroris fuisse hanc, quod in Varronis vi. de L. L. cum *Pomonâ* jungitur: *Flamen . . . Falacer, Pomonalis: mox: Falacer, Pomono pomorum patrono*. Sed differentia tanta est, *Lupis & agnis quanta sortito obtigit*; quia *Falacer* quis fuerit, ne Varro quidem dicere promptum habuit. Nam lib. iv. de L. L. inter obscura flaminum cognomina ponit *Falacrem*: sic *Flamen* (inquit) *Falacer a divo patre Falacre*. Ac ferme eadem habet lib. vi. Quicumque tamen is deus fuerit: poterat certe Varro ejus nomen a Graeco φαλακρὸς, i. e. *calvus* deducere; nec vir Graece doctissimus ignorare id poterat. Id quia non facit, imo quia de eo se nescire ait; liberum nobis est suspicari, Tuscum fuisse Deum; praesertim quia ab eodem cum *Pomona* jungitur, quam Tuscam fuisse in loco dicetur. Nec nomen, si ab Oriente arcessas, abludit. Chaldaicum פלח *felach*, *serviendi*, *colendive* verbum est, ac ferme de cultu religioso aut idololatrico usurpatur, unde & Idololatria sic circumscribitur in Targumim, פולחנא נוכראה *fulchana nucraa*, i. e. *servitus extranea*. Ab hoc Falacro haud dubito quin nomen obtinuerit *Falacrinus Vicus* in Sabinis, quem putat Cluverius pag. 698. 8. situm fuisse ad Truentum fl. ubi nunc oppidum dictum *Amatrice*. MARCHIUS.

FALÆ, pro quo alii scribunt *phalæ*, proprie dicuntur *turres ligneæ*, ut interpretatur Nonius. Festus exponit *loca exstructa*. Est a φάλαγγες, ut idem indicat his verbis: *Fala dicta ab altitudine a falando, quod apud Hetruscos significat cælum*. Φάλαγγες autem, seu *phalandum*, fortasse est a φαλὸς, quod est, *albus*, *nitens*: ut docet Etymologus in φαληρὰ. Φαλὸς vero a φάω, hoc est, λάμπω. Ea *falis* mittebant milites tela, quæ ea eo dictæ putantur *falarica*. Usi *falaricæ* vocabulo Ennius, Maro, Lucanus, Silius, Vegetius, alii. In vett. Gloss. exponitur πυροβαλλίστρα. Sed quia de hoc mox curatius dicendum, ad *falas* redeo. Ut *machina*, *fabrica*, & similia, sic & *fala* nomen pro *fallaciis* accipitur: quemadmodum Nonius Marcellus probat illoc Nonii Decumis: *Me non vocavit, ob eam rem hanc feci falam*. Nam omnino hic μεταφορικῶς sumitur; quod moneo, ne imperitior, quia in vulgatis Nonii codd. *falla* scribatur, ejusdem esse originis credat ac *fallaciæ* nomen. Proprie vero hac voce usus Plautus, Mostell. act. ii. sc. i. *Isti qui hastis* (delendum τὸ *hastis*, ut Lambinus, & Acidalius, recte monent) *trium nummorum caussa subeunt sub falas*. In circo quoque erant *falæ*, ut his verbis indicat Servius ad ix. Æn. *Hoc telo* (*falaricam* intelligit) *pugnatur de turribus, quas falas dici manifestum est. Unde & in circo fala dicuntur divisiones inter Euripum & metas, quod ibi constructis ad tempus turribus, his telis pugna edi solebat*. *Juvenalis sat. vi.*

Consulit ante falas, delphinorumque columnas.

Hæc Servius. Qui Isidorum legit, lib. xviii. cap. vii. existimet, militares, non Circenses a Juvenale *falas* intelligi: quod falsum esse indicat id quod addit de delphinis circensibus. Est enim hic locus plane geminus illi Dionis, ubi junguntur, οἱ δελφῖνές τε καὶ τὰ ὠοειδῆ δημιουργήματα. Ubi *falas* appellat ὠοειδῆ δημιουργήματα, quia earum fastigium *ovalem speciem* referret. Turres hæ, quas ad tempus ludorum caussa exstrui solitas indicat Servius, Græcis βάρεις vocabantur: ut est apud Vitruvium. Plauti locum de *Circensibus falis* non bene meo judicio accipit Cæsar Bulingerus, lib. de circo cap. xix. quanquam nec Lipsium ab hac sententia abhorrere indicat notula ad oram capitis ii. lib. i. Electorum. Interea & Lipsius potius de *militaribus falis* interpretatur: quam expositionem esse veriorem cum alia indicant, tum quod dicitur de *tribus nummis*. At male idem *tres nummos* exponit *ternos asses*, cum *obolos* intelligi oporteat. Nam sub initium belli Punici secundi stipendium militare erat quatuor assium ut ex Polybio cognoscimus, qui id duorum fuisse *obolorum* docet. *Obolus* autem erat quarta drachmæ sive denarii pars: ut Pollux testatur. Plauti igitur ætate auctum fuit stipendium, proque quaternis senorum assium factum. Sic hunc Plauti locum quoque accipit Fr. Hottomannus, lib. de re nummaria, pag. clxiv. Nonnulla ad *falas* pertinentia vide voce *Falarica*.

†FALANTUM apud Tuscos *Caelum* designat auctore Festo: credo quia hi ad auguralem & fulguralem divinationem Caelum in xii. aut xvi. partes diviserant: פלא *phela* autem Chaldaeis est *dividere*: sicuti Hebraeis פלח *phalah* est *in frustra secare*. Verum longe verius est, PHALANTUM esse ab Hebr. פלה *phala*, quod est *segregare*: utique quia caeli sive רקיע, *rakia* h. e. *Expansi* altero die creati officium Genes. I. 6. 7. fuit *dividere* ac *separare* aquas superiores ab inferioribus. Imo ob hanc etiam caussam *Caeli* nomen exstitit, quod Hebraice eamdem habet notionem (a כלא *cala* scilicet, *prohibere*, quia superiores aquas coërcere debuit, ne infra defluerent) de qua vide dicta in CAELUM. Atque ut ad PHALANTUM redeam, hoc ἀναλογικῶς a dicta radice oritur, quae cum sit ex Quiescentibus *Lamed-He*, adsciscit in fine *Nun*, ac fit PHALAN, deinde in forma emphatica more Chaldaico fit פלנתא *phalanta*, unde cum terminatione Latina PHALANTUM. Idque verissimum. MAZNEHIUS.

FALARICA [vide ad ἅλαρα] placet Becmanno esse a φαλὸν, id est, *splendidum*, quod a φάω, ut docet Græcus Etymologus. Causa originationis gemina. Una quod tela, inter quæ *falarica* est, *splendeant* ob ferratam cuspidem. Hinc Lucret.

. . . . Lucida tela volarent.

Et Statius:

. . . . ferroque micantia tela.

Altera ratio ob *flammam*. Nam *falarica* circumligabatur materia e pice, sulphure, stupaque composita, ut non tantum transigere, sed etiam accendere esset idonea. Hinc de ea Tacitus iv. Histor. *Crates vineasque parantibus, adactæ tormentis ardentes hastæ*. Idem indicat egregia *falaricæ* descriptio, quæ est apud Livium & Silium, utramque in Saguntina historia. Item Serviana, ad nonum Æn. & Isidori, lib. xviii. cap. vii. Aliis placet esse a *phalis*, quomodo dicebantur turres, e quibus *falaricæ* mittebantur. Festus: *Falarica genus teli missile, quo utuntur ex falis, id est, ex locis instructis dimicantes*: Nonius: *Falarica genus teli a falis*, id est, *turribus ligneis*. Idem ἔτυμον adducit Servius ad illud ix. Æn.

Sed magnum stridens contorta falarica venit:

& ex eo Isidorus loco ante dicto. Nec ἔτυμον hoc minus quam prius confirmatur istis Silii verbis:

Fulminis hæc ritu summis e mœnibus arcis
Incita, sulcatum tremula secat aëra flamma.

Nam de *flamma* quod ait, ad priorem; de *arce* quod inquit, ad posteriorem originationem referri potest. Vide, si voles, quædam de *falarica* apud Stewechium, ad Vegetium, lib. iv. cap. xviii. & imprimis Justum Lipsium, lib. v. Poliorcet. cap. v. Quædam etiam huc pertinentia adducimus in *fala*.

FALCO, a *falce*, quia ungues ejus *falcem* imitantur. *Falco* igitur γαμψώνυχος. Quanquam vero omnes accipitres γαμψώνυχοι, unus tamen præter ceteros id nomen meruit, quemadmodum & *caput* κατ' ἐξοχὴν

χὴν dictus *Gallus exfectus*; quamquam non minus, si originem spectes, competat *Gallo*. Itidem enim (quemadmodum ad Festum Scaliger docuit) dicitur κάμπος παρὰ τὸ κάμπτεσθαι ἔχειν χάμπτεσθαι· quod *incurvos habeat ungues*. Varro enim & Isidorus, quorum ille *capum* a *castrando*; hic a *capiendo*, dictum putant; plane audiri non debent. *Falconis* avis meminit Firmicus, lib. v. Matheseos, uti & Servius. Porro id nomen etiam *hominibus* tributum. Festus: *Falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curvati, a similitudine falcis*. Glossæ Philoxeni: *Falcones*, δάκτυλοι ποδῶν ἔσω βλέποντες. Isidorus in Glossis: *Falcones, qui pollices pedis intra curvos habent*.

FALISCUS venter, sive ἁπλῶς *Faliscus*, farciminis genus. Meminit Statius, Sylv. lib. v. in risu Saturnalitio ad Plotium:

Non lardum grave, debilisve perna:
Non Lucanica, non graves Falisci.

Nomen *Faliscis* ex eo, quia farcimen hoc Romani didicere a *Faleriis*, sive *Faliscis*: uti *Lucanicam* a *Lucanis*. Varro, lib. iv. de L. L. *Lucanicam dicunt, quod milites a Lucanis didicerunt: ut, quod a Faleriis, Faliscum ventrem*.

FALLO a *fando* derivat Varro, in v. de L. L. *A fando*, inquit, *falli, falsum & fallacia, quæ, propterea quod fando quem decipit, ac contra quam dixit, faciat. Itaque si quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia, sed translatione, ut a pede nostro, pes lecti ac pes betæ*. Sed fallitur Varro. Potius deduxerim a σφάλλω, quod proprie est *supplanto*, ac metaphorice, *everto*, itemque *decipio, circumvenio*. Σ abjicitur, quomodo a σφενδόνη, est *funda*; a σμύρνη, *myrrha*, &c. Sed maxime placet, *fallo* esse a Dorico φαλῶ. Nam φαλέω, vel φολέω, notat ἀπατάω, ut exponit Suidas, qui & significationem hanc ea Menandro comprobat, similiterque verbale ejus φηλώματα exponit ἐξαπάτας. Item φηλώσεις, ἀπατήσεις. Et φῆλος, ἀπατηλὸς, & φήληξ, ὁ ἀπατέων, καὶ ἡ ἀρμὰ συκῆ. Apud Hesychium quoque habes φηλωθεὶς, ἀπατηθεὶς· & φηλωθεῖσα, ἀπατηθεῖσα, & eidem inter alias significationes vocis, φῆλος, est ἀπατηλός. Quod vero φήληξ etiam dicatur de *grossa*, sive *immatura ficu*, ut superior Suidæ locus indicat, id inde factum docet Aristophanis Scholiastes in σφηξὶν, quod ea *fallat* adspectum; ut quæ maturitatis speciem præ se ferens, immatura tamen comperiatur. Etsi vero φήληξ sit *impostor*, indeque Josephus Scaliger putet esse Latinum *fallax*, malim tamen deducere a Latino *fallo*, tum quia a φήληξ esset *fellex*, vel *fallex*: tum quod analogia doceat, ut ab *audeo* est *audax*; a *teneo*, *tenax*; a *tago*, *tagax*; sic a *fallo* esse *fallax*. Porro φαλῶ, seu φολῶ, videtur esse ab Hebræo פלא, id est, *occultari*. A φαλῶ autem σφάλλω præposito Σ, ut in aliis multis.

†FALLO (de quo vide Vossium) siculi & σφάλλω videntur facta a נפל, extrito ἀναλογικῶς Nun. Sed FALLO radici Hebraicae propius est quam Graecum σφάλλω. Sicuti MYRRA propius est τῷ מור quam σμύρνα. MAZOCHIVS.

FALX, a *farre*, litera commutata, ut censet Varro, lib. iv. de L. L. Sed est contractum ex *falces*, ut *arx*, ex *arces*, quod ab *arceo*; *mors* ex *morus*, quod a μόρος· *mens* ex *mentis*, quo usus Ennius. *Falces* fuit ex *faleces* vel *folecus*, a Græco πέλεκυς, ε in α converso; quomodo a μένω est *maneo*; & forte ab ἔνος *annus*. Πέλεκυς (ut in *Pellecanus* quoque dicimus) est ab Hebræo פלח, id est, *scindere*, *findere*. Confirmat hanc sententiam, quod *falces* in Campania *seculæ* dicuntur a *secondo*: ut Varro ait, lib. iv. de L. L. Quod si minus placet esse a πέλεκυς, possis ἀμέσως deducere a פלח, nec id minus placet. [ab ἅρπη, ἅρπις, ἅρπιξ· nam π sæpe in c mutatur.] Diminutivum est *falcula*, quo κατὰ μεταφορὰν de *unguibus leonum* usi Plinius & Solinus.

†FALX fit aut ab Hebr. פלח, *phalach*, *diffecuit*, aut a Chald. פלח, quod est ejusdem notionis. Estt erat etiam antiquitus *Falx aratoria*. In lege Augusti apud Hyginum QVA FALX ET ARATRA IERIT. De qua lege vide dicta ad Campan. Amphith. pag. 52. 53. Atqui superius verbum apud Chaldaeos Syrosque est terram colere & arare: unde apud Syros τὸ פלחא *phallocho* est *arator*, *agricola*, *vinitor*. Ex quo intelligis falcem tum aratoriam, tum etiam vinitoriam, ceterasque falces, uti messoriam & foenariam, ex eadem Syra radice proficisci. MAZOCHIVS.

FAMA, a Dorico φάμα pro φήμη. Hoc a φημί, quod a φάω, unde Latinum *fari*. Quare commode intelligendum, quod *famam*, a *fando* dici ait Festus. Est *fama* idem, quod *rumor*, ac, ut bene sensit Valla, sola origine differunt hæc duo: quod puta *rumor* sit Latinum, *fama* Græcum. Falsus Mancinellus, qui putat, a Fabio, lib. iv. distingui. Neque enim aliud docet, quam quomodo locus communis a *fama* debeat tractari. A *fama* est diminutivum *famella*, Festo teste. Ab eodem est *famosus*, qua voce posterioris ævi scriptores etiam in bonam utuntur partem; uti constat e Plinii epist. lib. xvi. Tacito, lib. xxi. & Papinii i. silvarum. Onomasticon vetus: *Famigero*, διαφημίζω· *famiger*, ἀγγελιοφόρος· *famigerabilis*, διαβόητος· *famigerator*, διαφημιστής. Est & *famiger* apud Varronem, in v. de L. L. Sed Scaliger ibi mavult *famigerabile*.

†FAMEL apud Oscos *Servum* notabat. Festus in *Famuli* ait: *Famuli origo ab Oscis dependet, apud quos servus FAMEL nominabatur: unde & FAMILIA vocata*. Atqui פמליא *phamalja* pro *familia* Angelorum reperitur in Chaldaea paraphrasi Cant. I. 15. & saepe apud Talmudicos *Familia* (פמליא *phamalja*) *superna* est Angelorum famulatus. Dixerint fortasse, Chaldaeos hoc nomen a Latinis mutuatos. Non abnuerim; modo demonstretur Paraphrastas Chaldaeos a Latinis nomina sumere consuevisse; quae a Graecis fatendum est haud raro arcessivisse. Nam סודרא *fudara* pro *fudario* (quod saepe in Targumim reperitur) purum putum Syriacum & Chaldaicum esse, ad Evangelia ostendimus; non vero ab Latinis mutuo acceptum. Interim Oscos (qui revera Etrusci erant) scimus ab Oriente pleraque suorum nominum accepisse: quidni etiam vocem *Famel* & *Familiam*? MAZOCHIVS.

FAMES, juxta Perottum, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, quia qui *fame* laborat, cupit φαγεῖν, hoc est, *edere*. Nec longe abit a πάω, unde *panis* & *pasco*. [ab ἄκμα seu ἄκμη, unde ἀκμηνός.] A *fames* est *famelicus*. Gloss. *Famelicus*, λιμόξηρος. *Famelice*, λιμοξήρως. Ab eo *famelicosus*. Festus: *Famelicosam, terram palustrem vocabant*. Ubi MSSti quidam, *famicosam*: sed perperam.

FAMILIA a *femore*, unde egredimur: juxta Isidorum, lib. v. cap. xxv. & lib. ix. cap. iv. Sed est *familia* ab ὁμιλία, spiritu in *f* abeunte, quomodo ab ὅρμα est *firmus*. [ex ὁμιλία, Γομιλία. Hesych. γομιλῆσαι, ὁμιλῆσαι. Illud autem ab ἅμα· ὁμιλία ea ἀπὸ τοῦ εἰλεῖσθαι ut Hesych.] Vel *familia* dicitur a *famel*, quod Oscum est a *fame*, quasi *famis minister*. Posteriores pro eo *famulus* dixere. Festus: *Famuli origo ab Oscis dependet, apud quos servus famel nominabatur: unde & familia vocata*. *Famul* pro *famulus* dixit Ennius, quod Nonius ostendit. Ennianum locum sic sanat & supplet ad Catalecta Josephus Scaliger:

. . . . multa dies in bello conficit unus,
Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt,
Hautquaquam quemquam semper Fortuna secuta est.
Quin & mortalem summum fortuna repente
Reddidit, e summo ut regno famul ultimus esset.

A *famul* est *famuletium*, seu *famulitium*, quod nunc *servitium*, ut Festus ait. Utitur Macrobius, lib. i. cap. vii. & Sidonius, lib. i. epistol. vi. *Famulitas* pro eo dixere Accius & Pacuvius, ut probat Nonius. Sed a *famul* dici paret, quasi *famulium*: quod superior Festi locus indicat. Proprie igitur (ut Ulpianus quoque docet in lib. i. ff. de vi & vi armat.) *familia* est *famulorum cœtus*. Gloss. *Familia*, οἰκετεία. Ita usus Phædrus, lib. iv. *Veste, nummis, familia, Hominem exornavit*. Eopse modo apud Ciceronem legimus, *gladiatorum familiæ*. Et apud Hirtium, de bello Hispaniensi: *Familiam & libertos convocavit*.

convocavit. Eratque *familia* minimum quindecim capitum. Appul. Apolog. *Quindecim liberi homines populus est: totidem servi, familia: totidem vincti ergastulum*. A *familia*, οἰκέται, sive *servi*, dicuntur *familiares*. Seneca, lib. VI. epistol. XLVII. *Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. Dominum patrem familiæ appellarunt, servos (quod etiam in mimis adhuc durat) familiares*. Cui loco similis hic Tertull. in Apolog. cap. XXXIV. *Sed & gratius est nomen pietatis, quam potestatis: etiam familiæ magis patres, quam domini vocantur*. Viri eruditi, eosque inter Cl. Jo. Meursius, Philologici Auctarii cap. II. existimant *servos* quidem *familiam*, ἁπλῶς· *ingenuos* vero *familiam auream* dici solere. Movet eos locus iste Festi: *Familia aurea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur Pater & Mater familiæ. Unde Familiæ nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum: & Familiares ex eadem familia. Postea hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt*. Ac ita quidem a Scaligero editum video. Sed in antiqua Mediolanensi, quæ Baptistæ Pii cura prodiit, uti & Veneta Antonii Augustini, pro *familia aurea* legitur *familia antea*. Quam veram esse lectionem colligo ex ἀντιθέσει. Nam primum ait, *Familia* ANTEA *in liberis hominibus dicebatur*. Hinc subjungit: POSTEA *hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt*. Quid certius? A *familia* est *familiaris*, & *familiaricus*, id est, ad *familiam* pertinens, ut *sella familiarica* Varroni, lib. I. de R. R. cap. XIII. imo & Vitruvio, lib. VI. cap. X. Etsi ibi vulgo *cella* pro *sellæ*. Eadem & *sella Patrocliana*, hoc est, quæ inservit necessitati naturæ.

FANUM, [apud Ciceronem in MSto *fanus* & hoc a ναὸς, ναῦς· vel ἀγνόν.] Id a *fando* esse placet, vel ex eo erit, quod inde *fata* petuntur: ut in tertiam Verrinam notat Asconius: sive quia Pontifex, dum dedicat, certa verba *fatur*, ut est apud Festum: sive, quemadmodum Varro ait, in v. de L. L. Pontifices in *sacranda finem fantur*, quod vocabant *effari templa*. Quemadmodum & pro eo dicebant *sistere fana*. Festus: *Sistere fana, cum in urbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere*. Sed aliis placet, *fana* potius dici a *faunis*, quod idem Festus scribit. Sed apud eum corrupte legitur a *Fano*, pro *Fauno*. Diciturque a *Faunis*, sive quia *Faunus* primus *fana* extruxerit, uti voluit Probus: sive quia his templa error gentilium construebat: quod Isidorus putat lib. XV. cap. IV. Juvat & Cornelius Fronto, quamquam is *Faunos* potius a *fanis* dici censet. Quippe de delubri, sacelli, templi, & bidentalis, discrimine tractans, sic inter alia scribit. *Fanum, Fauno consecratum: unde Fauni appellabantur prius, & illi, qui vagabantur, fanatici*. Mihi maxime placet *fanum* esse ex eo, quod id Græci similiter ναὸν vocent. Nempe κατὰ μετάθεσιν fuerit ἀνὸν, sed spiritus abit sæpius in F. Confirmant hanc sententiam verba ista Festi: *Hanula, parva delubra, quasi fanula*. Ergo ex obliquo ἀνὸν *fanum*, unde *hanulum*, & postea *fanulum*, ut dixere *hostis*, *fostis*, *halus*, *felus*, *habam* & *fabam*, *hordeum* & *fordeum*, *hordicalia* & *fordicalia*. Veteres enim in multis *h* pro *f*, & *f* pro *h* usurpabant. Quod ad *fanaticorum* appellationem, proprie dicitur de sacerdotibus: unde in Glossis Philoxeni legere est: *Fanaticus*, ἱερατικὸς, ἱερόδουλος. Atque ita accipit vetus lapis extra Romam: Q. CÆLIO APOLLINARI FANATICO DE ÆDE BELLONÆ. Verum quia hi oraculum edituri, divino furore corripi putabantur, eamque opinionem crebra capitis quassatione ac aliis insanientium indiciis adjuvabant: inde est, quod *fanaticus* etiam sumitur pro *furioso* atque *insano*. A *pro* & *fanum* est *profanus*. Varro, in v. de L. L. *Profanum est, quod ante fanum, id est, conjunctum fano: hinc profanatum, quod in sacraria pollutum*. Sed Charisius *pro* in *profanus*, dicit derogationem sive στέρησιν signare. Atque addit *profanum locum dici non sacrum, quasi procul a fano positum*. Cæterum non loco solum, sed & personis convenit. Nam & *profani* dicuntur, qui Græcis βέβηλοι, sive ἀμύητοι, hoc est, *homines non initiati sacris*, quia nempe talibus *pro fano* solum consistere, non autem *fanum* ingredi, ac interesse sacris, liceret. Hinc Maro, in VI.

. . . . *Procul hinc, procul este, profani,*
Conclamat vates.

Vulgo *laicos* vocant, quo & Tertullianus aliique patres antiquissimi utuntur. Sane mollior ea appellatio, quam *profani*, quæ vox minime convenit iis, qui per baptismum sunt initiati religioni, Ecclesiæque inserti. *Laicorum* autem vox quo sensu admitti possit, ostendimus in *Clericus*.

FAR unde sit, non satis est apertum. [a φῶ φῦρος Hesych.] Qualemcumque ἐτυμολογίαν ponit Varro, IV. de L. L. *Far*, inquit, *a faciendo, quod in pistrina fit*. Isidorus autem, lib. XVII. cap. III. dici *far* ait a *frangendo*, quia ante molarum usum pila *frangi* soleat. Perotto placet ita vocari a *ferendo*, quia id fert terra. Sed est ab Hebræo בר, hoc est, *far*, a radice ברה, hoc est, *comedere*. Quod etymon & Cornelius a Lapide probat comment. in Genes. cap. XXXV. vers. XVI. Servius ad I. Georg. ait esse speciem frumenti optimi, quod alio nomine *adoreum* dicitur, sed pro quovis frumento accipi. Dionysio Halicarnassensi ζέα est. Sic enim scribit, lib. II. τοῦ Φαῤῥος, ὃ καλᾶμεν ἡμεῖς ζέαν. A *farre* dicta *farina*: quomodo vocatur *far molitum*, quod Græcis ἄλευρον. Plinius, lib. XVIII. cap. IX. *Farinam a farre dictam, nomine ipso apparet*. Ab eodem est *Farrago*, ut innuit Festus: nempe quia ex *recrementis farris* gignitur in usum pecorum, admixto hordeo vel vicia, teste etiam Plinio, lib. XVIII. cap. XVI. A *farre* quoque dictum *farreum*. Festus: *Farreum, genus libi ex farre factum*. Ab hoc libo vocatur *farreatio*, unde *confarreatio*, & *diffarreatio*. Erat enim utrumque sacrificium, cui *farreum libum* adhibebatur: ac illo quidem contrahebatur, hoc dissolvebatur matrimonium. Gloss. *confarreatus*, συμβιώσεως χάριν ζευχθείς. Tribus modis contrahebatur conjugium; usu, *farreatione*, coëmtione, de quibus Cicero, & Boëth. in Top. Dionys. Halicarnass. lib. II. Plinius, lib. XVIII. cap. III. Ulpianus, in fragm. Institut. titul. IX. Appuleius, lib. X. & Festus in *Diffarreatio*. Fuse de iisdem Brissonius, lib. de ritu nuptiarum.

FARCIO, Perotto, ac Becmano, a *farre*, ut proprie sit, *farre impleo*. Malim a φαρκτὸς, quod poëticum ac Bœoticum, pro φρακτὸς, a φράττω, id est, *obstruo*, *obturo*. A *farciendo* dicta *farcimina*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ab eadem fartura farcimina in extis appellata: a quo, quod in eo tenuissimum intestinum, fartum*. Ab eodem est *fartum*. Itaque & in veteribus libris *fartum* scribitur. Usus Plautus, Pyrgopolinice, sive milite glorioso, act. I. sc. I. ubi metaphora a re culinaria ait de machæra:

Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Alios tamen aliter legere, non ignoro. Item hinc *fartim*, quod in Onomastico veteri exponitur συμπεφορημένως. Hinc & *fartores*. Festus: *Fartores, nomenclatores; qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem candidati*. Notat & eos, *qui farcimina farciunt*. Onomasticon vetus: *Fartor*, ἀλλαντοπώλης. Item, qui *aves farciunt*, ac *saginant*. Unde in Glossis exponitur, σιτευτής. A *farcio* & præverbio sunt *infercio*, *refercio*, *differcio*, *refertum*, *differtum*, *confertum*, quod est *condensatum*. Sallust. *Catilina memor generis, atque pristinæ dignitatis, in confertissimos hostes incurrit*. Sic *confertum agmen*, in quo milites ita conferciuntur ac condensantur, ut omnes conjuncti videantur. Maro quoque sic locutus, II. Æn. ut ex antiquis & optimæ notæ codd. probat Pierius. Ab eodem est *farcinor*, unde *suffarcinatus*: ut ad Terent. scribit Eugraphius. Lambinus autem ait, nec *farcinor*, nec *farcina* dici, eoque *suffarcinatus* Latinum non esse: sed a *farcio* dici *farcinam*, inde esse *farcinam* & *subfarcinatus*: neque aliter in Plauto, & Terentio, legi debere. Sed veteres libb. obstant: in quibus liquido *suffarcinatum*

rum occurrit. Nec repugnat analogia. Nam, ut a *farcio* est *farcina*, & *farcino*; ita a *farcio*, *farcina*, & *farcino*, dici potuit. Nec desunt similia verba, ut *prodino* a *prodo*; *negino*, vel *neguno*, a *nego*; unde *negunate* in carmine Cn. Martii; *nasino* a *nato*, unde *natinatio*, apud Festum, &c.

FARFARUS, sive *farferus*, & *fluvii* nomen est, & *herbæ*: unde loca sæpe confundunt. Servius in illud VII. Æn.

Qui Tiberim, Fabarimque bibunt . . . .

Fabarim quem dicit, ipse per Sabinos transit, & Farfarus dicitur. Plautus:

Dissipabo te tanquam folia farfari.

Ovidius:

. . . *Et amenæ Farfarus umbra.*

Ubi pro *umbræ* legendum *unda*. Imo & pro *amenæ* legendum *opacæ*. Locus est XIV. Met.

Nane tulit præceps, & opacæ Farfarus umbræ.

Sed si *umbram* dicit Ovidius, *fluvius* intelligi nequit. Et sane *herba* capi debet. Quemadmodum & a Plauto. In quo verba ista hodie non reperias. Libri quidam addunt esse e Pœnulo. Ubi hæc ab Achæmonide dicuntur, act. II.

. . . . *Viscum legioni dedi*,

. . . . *undasque: eo presternebant folia farfari.*

At ea verba multum dissident ab illis, quæ Servius adducit. Neque de *fluvio* accipienda, sed *herba*, aut *virgulta*. Uti & Appuleii hoc; *Folia sunt farfari & nugæ meræ*. Atque ita Festus: *Farferum, virgulti genus*. Ubi quidam MSSti, *farfenum*, vel *farsenum*; atque aliter, sed corrupte, ut puto. Arbitror autem, non difficile conciliari Festum cum Servio. Nam & fluvius *Fabaris* sit *Farfarus*, vel *Farferus*, vocatus, & a fluvio idem nomen acceperit herba vel virgultum juxta eum succrescens. Fluvii meminit & Vibius Sequester: *Fabaris Sabinorum, is Faber corrupte dicitur*. Ubi forte legendum *Fafar*. Sane ex *Fabaris*, *Fabar*, inde *Fafar*, hinc *Farfar*, hodie *Farfa*. Nec in Sabinis modo, sed Syria etiam fluvius est, Damascum alluens, qui *Farfar*, sive *Pharphar* vocatur IV. Reg. cap. V. atque etiam Beato Hieronymo, item Benjamino Tudelensi memoratur in Itinerario; item Anonymo de bello Hierosolymitano, lib. III. cap. XXXIII. & alibi. Quare, ut suspicor, ab Orientis vocabulo etiam fluvio in Sabinis sit nomen: inde autem herbæ juxta eum succrescenti. Fluvio fortasse nomen *a violentia*, qua aggeres perrumpat. Nam Hebræis פר, *frangere*. Inde per reduplicationem *farfar*.

FARI, a φάω, unde φημί. ut a στάω, στῶ, unde *sto*; a δόω, δῶ, unde *do*, sic a φάω, φῶ, esset *fo*, pro quo *for* dixere: quamquam nunc hoc quoque obsoletum. A *fando* sunt *infans*, *fatuus*, *fatum*, *facundus*, *vates*, *fastus*, *effata*: de quibus eopse ordine sic scribit Varro, lib. V. de L. L. *Fatur is, qui primum homo significabilem ore emittit vocem. Ab eo, ante quam ita faciant pueri, dicuntur infantes; cum id faciunt, jam fari: cum hoc vocabulum a similitudine vocis pueri, ac fatuus fari id dictum. Ab hoc tempore, quod tum pueris constituant Parcæ fando, dictum fatum, & res fatales. Ad hac eandem vocem qui facile fantur, Facundi dicti: qui futura prædivinando solent fari, Fatidici dicti: iidem vaticinari, quod vesana mente faciunt. Sed de hoc postea erit usurpandum, cum de poëtis dicemus. Hinc fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc nefasti, quibus diebus ea fari jus non est: &, si fati sunt, piaculum faciunt. Hinc effata dicuntur, quod augures finem auspiciorum cælestium extra urbem agris sunt effati; hinc effari templa dicuntur ab auguribus: adfatus qui in his fines sunt. Hinc fana nominata, quod pontifices in sacrando fati sunt finem: hinc profanum est, quod ante fanum, id est, conjunctum fano: hinc profanatum, quod in sacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur, id est, ut fani lege fit, id dicitur.* Hactenus Varro. Nos de tribus istis, *fatuus*, *fatum*, *fanum*, ejusque derivatis seorsim egimus. Supersunt ex commemoratis a Varrone tria, de quibus aliquid dicimus. *Infans* ea ratione factum ab *in* στερητικῷ, & *fari*: qua Græci pro eo νήπιος dicunt, a νη, & ἔπος. Hinc *infantare*. Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem: *Mellis & lactis societatem, qua suos infantat*. *Facundus* sic dictus, quia facile ornateque fatur. Ut a supino *jutum jucundus*, sic a *fatum facundus*. De *effatis* sic Servius, X. Æneidos: *Proprie effata sunt augurum preces. Unde ager post pomœria, ubi captabantur auguria, dicebatur effatus*. Sunt & alia a *fando* derivata. Uti frequentativum *fator*. Festus: *Fatantur, multa fantur*. Sed aliter usus Sallustius, in Catil. *Cui fatatum urbis potiri*, hoc est, πεπρωται, *fato decretum*. In vulgatis Sallustii codd. pro *fatatum* est *fatum*: sed *fatatum* in suis membranis reperit Antonius Muretus, item in suis Andreas Scottus: ut scribit observat. human. lib. III. cap. XXVI. & XXXVIII. Ab eodem est *famino*, hoc est, φημί. Festus: *Famino, dicito*. Cato: *Hoc vino præfamino*, id est, *præfator, prædicito*.

FAS a *fando*, teste Festo. Nempe quasi *fatum a Diis, vel sacerdotibus*: uti *jus* a *jubeo*, quasi *jussum a magistratu*. Virgil. I. G.

Quippe etiam festis quædam exercere diebus
Fas, & jura sinunt. . . . .

Ubi Servius: *Divina humanaque jura permittunt: Nam fas ad religionem, jura pertinent ad homines*. Similiter Isidorus, lib. V. Orig. cap. III. A *fas* est *nefas*, ἀθέμιστον, ἀνόσημα, ut Philoxeni Glossæ exponunt. Quale quod est, hoc vel ἁπλῶς, vel saltem juris ratione fieri nequit. Hinc sumitur pro ἀδυνάτῳ. Ut apud Horatium, *scire nefas*. Affine est *nefarium*, quod omnino est a *fari*: eoque nec dubitare possumus, quin a *fando* sint *fas*, & *nefas*. Vide *Nefarius*.

FASCINUM videri possit esse a *fasciis*, quibus ligarent in *fascinando*. Περιάμματα, & περίαπτα, vocant Græci: *obligamentum magicum* dicit Eutropius, lib. III. *incantationem & ligaturas* Fabius Victorinus, lib. I. Rhetoricorum. Imprimis autem licia tricoloris uti solent, tum ad illigandum, & incantandum: tum ad solvendum, & expiandum. Unde Maro Eccl. VIII.

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circumdo. . . .

Et mox:

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores.
Necte, Amarylli, nodos; & Veneris dic vincula necto.

Petronius Arbiter in Satyrico: *Illa de sinu licium protulit varii coloris filis intortum, cervicemque vinxit meam: mox turbatum sputo pulverem medio sustulit digito, frontemque repugnantis signavit: hoc pacto ter me jussit expuere, terque lapillos conjicere in sinum, quos ipsa præcantans purpura involverat*. Sed *fascinum* a *fasciis* propterea veterum deduxit nemo. A *fando* putat esse Festus. Movit eum, sive quod lingua quoque fieret *fascinatio*: unde Catullus:

Quæ nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua:

Sive quod putarent homines *effascinari*, si impensius laudarentur, quo pertinet illud Maronis, Eccl. VII.

Aut si ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Ab hac opinione fuit, quod laudaturi se *præfiscine*, vel *præfiscini*, dicerent: ut Leonides apud Plautum, Asinaria, Act. II. sc. IV. Eodemque usus Titinius, Setina, apud quem, Paulla laudante immodice, persona altera metu *fascini* interrumpens ait,

Paulla mea, amabo, pol tu ad laudem addito, præfiscini,
Ne puella fascinetur.

Citat Charisius, lib. II. Suspicor autem tria verba postrema, non Titinii, sed Charisii esse; quamquam aliter Turnebo ac Scaligero visum. Fit *præfiscine* ex *præ* & *fascino*, ut ad verbum sonet ἀβασκάντως, ac *citra invidiam*; sitque idem quod, *absit verbo invidia*. Sane præpositionem *præ* hic accipi pro *sine*, disertim legitur apud Charisium, cap. de præpositione. Quamquam vero hæc confirmare videntur Festi de origine *fascini* opinionem: tamen longe simplicior veriorque est sententia Clodii Veri, qui

qui *fascinum* dictum putat a Græco *βάσκανον*, commode sane & conducenter, ut hac ipsa de re ait Agellius, lib. XVI. cap. XII. *B* conversum in *F*; quomodo & a *βρέμω* est *fremo*. *Βασκαίνω* vero (unde *βάσκανος* venit) dicitur, quasi *φάεσι καίνω*, hoc est, *oculis*, sive *aspectu*, *occido*, quam etymologiam legere est apud Etymologum, & Theocriti Scholiastem. Sane oculis *fascinandi* vim inesse, ex illo Maronis paret, Ecl. III.

His certe neque amor caussa est, vix ossibus hærent.
Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Ac cum vocem, tum oculos etiam, *fascinando* interficere ostendit hic locus Plinii, lib. VII. c. II. *In eadem Africa familias quasdam effascinantium Isigonus, & Nymphodorus, tradunt, quorum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse ejusdem generis in Triballis & Illyriis adjicit Isigonus, qui visu quoque effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis: quod eorum malum facilius sentire puberes*. Usi & veteres *fascini* voce pro *veretro*, ut aliquoties in carmine Ithyphallico; & apud Horat. VIII. Epod. *Minusve languet fascinum*. Verum hæc significatio posterior est ea, quam ante adduximus. Nam ex eo originem duxit, quod antiqui *figuram veretri* multum crederent valere ad omne *fascini* genus averruncandum depellendumque. Ideo *mutinum*, sive *mutonium*, quod haut aliud est, ac *muto*, hoc est, *πόσθιον*, sive *veretrum*. In Glossis Philoxeni exponitur *προβασκάνιον*. Sane pueris *turpicula res*, hoc est, figura *fascini*, pro amuleto de collo suspendebatur, ad amoliendas fascinationes. Auctor Varro, extremo lib. VI. de L. L. Nempe ut aves inauspicatæ, foribus affixæ, amoliri infortunium credebantur: sic *veretra*, quorum in *effascinando* usus erat, *fascinum* etiam depellere existimabant. Atque inde etiam lucem capit, quod Plinius, lib. XIX. c. IV. scribit, hortos & fores adversus invidentium *effascinationes* dicari, & in remedio esse satyrica signa. Ubi per *satyrica signa* intelligo *intenta satyrorum veretra*. Scaliger in quinto Conjectaneorum, hoc Plinii adducto, *Saturnia* habet pro *Satyrica*. Sed in prima dumtaxat editione: in posterioribus enim *Satyrica* edidit & ipse. Quod moneo, quia Dalecampius putabat judicio, non errore sic scripsisse. Sed utut hoc est, omnino *satyrica* legi debet. Exinde autem quod *veretro* adversus *fascinationem* uterentur, ipsum etiam *fascinum* dixere. Horatius, in Epod. lib *Minusve languet fascinum*. Eo autem veretrum, quod *turpiculam rem* Varro appellat, fascinationem depellere putabant, quia omnia turpia malos invidorum oculos ab instituto averterent atque avocarent. Quod clare scribit Plutarchus, Symposiacon lib. V. problem. VII. Iccirco & prodesse judicabant, si quis despueret. Theocritus Idyll. VI.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ne vero fascino læderer, ter in gremium meum despui.

Ad quem locum similem Callimachi adfert Scholiastes. Ac ex Petronio Arbitro quoque superius vidimus, sputum lustrale infami digito solere illini fronti ad solvendum *fascinum*. *Fascinum* ab infantium cunis depellere credita est Dea Cunina: ut ait Lactantius, lib. I. cap. XX. At non infantium modo, sed Imperatorum quoque custos erat Deus *Fascinus*, qui inter sacra Romana a Vestalibus colebatur, imo in curru triumphantium appendebatur: eo quod ingens gloria invidiæ ac *fascino* obnoxia sit. Auctor Plinius, lib. XXVIII. cap. IV. A *fascino Fescenninos* quidam versus dici existimarunt, quia ad laudes omnias in nuptiis addebantur, ad *fascinum* avertendum. Sed minime puto veterum fuisse opinionem, verborum lascivia, qualis in *Fescennina* erat versibus, *fascinum* arceri. Quare magis verisimile fit, sic dici a *Fescenia*, Hethruriæ civitate. Utramque opiniunem adducit Festus, sive Paulus, his verbis. *Fescennini versus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina dicuntur allati, sive idea dicti, quia fascinum putabantur arcere.*

Fascis, Angelo Caninio, & Nunnesio in Grammatistice, *κατὰ μετάθεσιν* fieri placet a *σφάκελλος*, quod in veteribus Lexicis legas idem esse ac *φάκελλος*, hoc est, *fascis*. Becmanus censet, & *fascis* & *fascia*, venire a [illegible], quod est *congregare*. Sed Hebræum longius abit. *Σφάκελλος* autem legas apud Dionysium Hal. lib. VII. Apud eundem, lib. X. est *φακίολος φρυγάνων*, *fasciculus virgultorum*. Unde si deducere lubet, dicendum *S* inseri, ut in aliis multis. Vel erit a Dorico *πάσσω* pro *πήσσω*, hoc est, *compingo*, *compono*, *struo*. Quod non displicuit Martinio. At quod Perottus volebat, a *faciendo fascem* dici, quia ligando *fiat*: id, cum nimis late *faciendi* vox pateat: nec in *fasce* quicquam sit singulare, cur ei id nomen tribuatur: merito rejicitur. Etsi autem generalis sit *fascium* vox, tamen speciatim competit magistratuum *fascibus*, uti Dictatorum Romæ, qui XXIV. consulum, qui XII. prætorum provincialium, qui VI. prætorum urbanorum, qui bini. Erant autem *fasces* illi fasciculi virgarum, quibus erat obligata securis, ita ut ferrum in summo exstaret; quemadmodum ex picturis vett. videmus. Caussam hujusce rei aperit Plutarchus in Problematis. Hinc *fasces submittere*, hoc est, alicujus reverentia lictores, qui *fasces* gestabant, a se dimittere. Ita, ut Livius lib. II. testatur, Publicola consul acturos cum populo, *fasces* majestati populi Romani submisit, quod nihil aliud est, quam lictores a se, dum concionaretur, abire jussit, dans hoc majestati pop. Romani. Et Cn. Pompeius, cui se oriens occidensque submiserat, is (ut Plinius scribit lib. VII. cap. XXX.) submisit laureatos *fasces* januæ Posidonii Philosophi, hoc est, ædes Posidonii ingressurus, reverentia ejus jussit a se lictores secedere, insigniaque imperii tantisper dum adesset ei, non usurpavit. Quæritur unde sit *fasciatim*, a *fascis*, an a *fascia*. Solvit nodum Charisius, cap. de Adverbio: *Fasciatim non a fascia putant tractum, sed a fasce. Siquidem fasciatim tractum non per fascias sed per fasces, ut centuriatim, non per centuriones, sed per centurias.*

Fastidium a *fastu* ea ratione factum videtur, qua a *lite* est *litigium*. Sane *fastigium* altitudinem notat: at qui *fastu* turgent, alta solum crepant. Hinc *fastigiare* & *fastigiatus*: item *fastigare* & *fastigatus*. Martianus Capella, lib. VII. *Qui vituperatione caruerit, laudibus fastigetur*. Sidonius, lib. III. epist. VI. *Ut hactenus parentum nobilitate decorabas, ita etiam nunc titulorum paritate fastigas*. Quibus locis *fastigare* est *attollere*, *elevare*. Similiter *fastigatum* ponitur pro summo ac supra cætera elato. Ammianus Marcell. initio lib. XXXI. *Nec enim apud eos vel arundine fastigatum reperiri tugurium potest*. Solinus extremo cap. XXXIV. *Pyramides turres sunt in Ægypto fastigatæ, ultra celsitudinem omnem, quæ fieri manu possit*. Et *fastigatissimus*, Sidonius, lib. I. epist. IX. *Duo fastigatissimi Consulares*, & lib. II. epist. VI. *Ad arcem fastigatissimæ felicitatis evectus*.

Fastus & *nefastus* dies, unde dicatur, ostendunt hæc Varronis verba, lib. V. de L. L. *Fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc nefasti, quibus diebus ea fari jus non est, &, si fati sunt, piaculum faciunt*. Similiter Festus, voce *Fastis*. Ac confirmat his verbis Ovidius I. Fast.

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur:
Fastus erit, per quem lege licebit agi.

Sed Varro etiam explicat, quæ fuerint hæc verba, quæ fasto die fari, nefasto non liceret: nempe *Do*, *Dico*, *Addico*: quibus verbis tota continetur jurisdictio, ut monuit Turnebus. Nam *Do* actionem, *Dico* jus, *Addico* aliquid mea sententia. Fortasse tamen *fastus* non *ἀμέσως* est a *fando*, sed a *fas*, quod a *fando*, quia *fari* dignum: cui contrarium *nefas*, & *nefandum*, quasi *non fandum*. De voce *fasti* assentit Beda lib. de Orthogr. *Fas per F indeclinabile: unde fasti dies, quibus jus fatur*. Ut a *jus justus*, sic a *fas* erit *fastus*. Verum si pensiculate rem examinemus, comperiemus neutrum esse verum; sed poterit *fastus* esse ab antiquo *φατὶς*. Ratio autem etymi

etymi fuerit omnino eadem. Nam & φατὸς est *fatus*, a φάτκω, quod a φάω, seu φημί, id est, *dico*. *Fasti* autem Ovidiani sic dicuntur, non a *fastus*, quia in iis dies *festi*, quod mutilator Festi Diaconus scribit: sed quia in iis referantur dies *fasti*, qui longe plures, quam *nefasti*. A potiori igitur fit denominatio. Gloss. Philox. *Fastus*, ἡμερολόγιον. At in Glossis Cyrillo tributis legas, ἡμερολόγιον, *diurnium*. Nempe in *fastis* dierum omnium ratio exponitur. *Fastus* quoque pro *superbia* dicitur a φατὸς, sive φάτκω: Nempe quia superbi *grandia fantur*. Inde *fastidium*, & *fastidire*, quod proprie est *cum fastu aspernari*.

Fateor, cum primam corripiat, non tam a *fatus* seu *fari*, esse arbitror, quam a φατὸς id est, *fatus*, quod a φάω, seu φημί. Sane similiter *patior* est a πάθος vel παθητὸς, quod a πάσχω, id est, *patior*. A *fateor* est *diffiteor*, & fortasse *infitias*, de quo seorsim.

Fatim vett. dixisse colligitur ex iis, quæ inde componuntur. Ac vel est a *fando*, quasi copiam signet, quam difficile sit *fari*: vel (ut ex iis liquebit, quæ de *affatim* mox dicam) a Græco φατὸς, si ita dixere Græci: sin minus κατ' ἀφαίρεσιν a Græco ἀφάτως. Nam Hesychius ἄφατον exponit ἀμήχανον, πολὺ, ἄῤῥητον, ἀπέρατον, δεινόν. Sane aphæresis hujusmodi in multis occurrit: ut ἄρουρα, *rura*, ἀστέρα, *stella*; ἀμέλγω, *mulgeo*; ἁλμυρὸς, *muria*, & similia. A *fatim* est *affatim*: ubi *ad* est ἐπιτατικὸν, ut Gellius docet, lib. VII. cap. VII. Itaque in Philoxeni Glossis exponitur, πάνυ μεμοιραμένως, καταπέρως. Alterum etiam etymon ponit Priscianus, in XV. *Ab affatn, affatim, vel magis a Græco ἀφάτως, id est, abunde, & corripitur fa.* Sane mediæ syllabæ modulus videtur arguere esse potius a Græco. Nam corripit eam Accius:

Tum jecore opimo farta & satiata affatim.

Ac similiter Plautus, Pœnulo, Act. III. Sc. I. & Milite Actu IV. Sc. I. Uti & Prudentius, hymno post jejunium.

. . . . Fruimurque mensis
Affatim plenis, quibus imbuatur
Prona voluptas.

Aratoris vero habenda ratio non est, cum producit hoc versu:

Suppetit affatim exemplorum copia, nosque.

Sed potest dici, *fatim*, & *affatim*, venire a *fari*: esse vero inter ea, quæ non proximam, verum remotiorem originem sequuntur. Nam *fari* est a φάω, ut diximus. Et eo verisimilior est hæc sententia, quia similiter in *fatuus*, qui a *fando* dici creditur, corripitur prima. Solum obstat, quod nisi esset ab *ad*, non produceret primam. A *fatim*, & *hisco*, est *fatisco*. Itaque Servius ad illud I. Æn.

. . . . Laxis compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt:

Fatiscunt, interpretatur, *abundanter aperiuntur*. Atque addit: *Fatim enim abundanter dicimus, unde & affatim. Hiscere autem frequentativum verbum ab hiare.* Ab eodem, *fatigo*, quasi *fatim ago*, sive *agito*, *atque ita ad lassitudinem perduco*. Cur penultimam producat, contra simplicis naturam, diximus in *ambages*.

Fatum a *fando*. Nam ita dicitur *Dei fatum*, hoc est, *dictum, jussum, decretum, voluntas Dei*. Sic Nonius, cap. IV. item Priscianus, in XII. *Gentilium more si loqui visum, fatum dictum, quia illud Jupiter sit fatus Parcis, quæ voluntatem ejus æneis inscripsere tabulis: sive quia id Parcæ sint fatæ.* Varro, lib. V. de L. L. *Ab tempore quod pueris constituunt Parcæ fando, dictum fatum, & res fatales.* Servius ad Ecl. 4. *Fata dicta a fando, quia quæ Parcæ dixerunt, hæc credebantur evenire mortalibus.* Quæ hæc de Parcis, ea aspernantur Christiani, non item *fatum* ejusque ἔτυμον. Minutius Felix in Octavio: *Quid enim aliud est fatum, quam quod de unoquoque nostrum Deus fatus est?* Impie itaque poëta de Didone, IV. Æneid.

Nam, quia nec fato, merita nec morte, peribat.

Quem unum errorem sibi in Marone repertum dicebat Magnus Cæsar Scaliger. Fuisse enim Didoni *fato* mori *præter fatum*. Sed si *fato* mortua, est *præter fatum*, negari non potest eam & *fato* mortuam esse, & non esse, pro diversa ejus vocabuli acceptione. Nam *fati* nomine interdum intelligitur *numinis voluntas*, cui obsecundant omnes: interdum *vis naturæ* indita a Deo, per quam ad nonagesimum, vel centesimum, vel centesimum & vigesimum ætatis annum pervenire homines possunt. *Fato* igitur pereunt, qui pertingunt ad hoc tempus naturæ divinitus præstitutum. At *præter fatum* discedunt, tum qui ruina, aut naufragio, aut gladio, aut veneno pereunt: tum qui Baccho, aut Venere, aut simili culpa corpus enervant, mortemque accelerant. Et tamen hi quoque morientes dicuntur *fatis concedere*, respiciendo numinis decretum: non pereunt fato, si respiciamus tempus, quod natura vivere permittit. Sic enim præveniunt *fatum*, ac moriuntur ante diem, non quidem ante diem suum, quia, ut Poëta ait, *Stat sua cuique dies*: Sed diem ἁπλῶς, quomodo idem ait,

. . . . Merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem . . . .

Et Ovidius:

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Sed de *fato* plura si voles, Philosophos adi, & disertissimum Muretum, ad III. invectivam in Catilinam; ubi docet, quid *fatum* sit, & cur pro morte non quavis ab natura proveniente a veteribus ponatur. [Fata ἄται i. e. *parcæ* unde *tria fata* apud Ausonium. ab ἄτη itaque fatum, non a *fando*. vide quæ ad Catullum notavimus.] A *fato dicendo* est *fatidicus*: hoc est, qui *fatalem* cuique sortem, & quid omni vita futurum sit, prædicit. Glossæ: *Fatidicus*, μοιρολόγος, μάντις, ὅτι τὴν τύχην λέγει καὶ τὴν μοῖραν.

†**Fatus** venit ab Hebr. פצה *phata*, quod est *aperire os*, quod Psal. LXV. (Hebr. 66.) est *proloqui*: פצו שפתי *phatu sephatai* i. e. *locuta sunt labia mea*. At deinde ex supino **Fatus** retrogradiendo ortum est ἀναλογικῶς **For**, **Faris**, & Gr. φάω, unde φημί. Mazochius.

Fatuus, & *stultus*, differre ostendunt hæc Isidori verba lib. X. *Stultus hebetior corde, sicut quidam ait: Ego me ipsum stultum esse existimo, fatuum esse non opinor; id est, obtusis quidem sensibus, non tamen nullis.* De etymo sic idem eodem libro: *Fatuus ideo existimatur dictus, quia neque quod fatur ipse, neque quod alii dicunt, intelligit. Fatuos originem ducere quidam putant a miratoribus Fatuæ Fauni uxoris fatidicæ, eosque primum Fatuos appellatos, quod præter modum obstupefacti sunt vaticiniis illius usque ad amentiam.* Fatuos a *fando* deducit & Varro, in V. de L. L. item Donatus, in Eun. V. IX. & Servius, in VII. Æn. Nempe *quia inepte multa fari solent*. Atque hoc etymon confirmat, quod Belgæ similiter *fatuos narre* vocant a *narrando*. Videtur tamen obstare, quod *Fatui* vox olim non ponebatur in vitio. Nam vates suos *Fatuos* a *fatu* vocabant: quomodo & ipsum *vates* a φάτις. Quare videtur *fatuus* a *fando*, id est, *vaticinando*, dictus. Sed quia vates furore correpti vaticinarentur: inde pro *vesanis* sumi cœpit. Servius in VII. Æn. *Quidam Deus est Fatuelius: hujus uxor est Fatua. Idem sunt Faunus & Fauna. Dicti autem sunt a vaticinando, id est, fando.* Sed nec a vero abludit, *fatuus* esse ab Hebræo פתי (*pethi*) id est, *stultus, simplex*: quæ sententia est Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto, & Theodori Bezæ, ad quintum caput Matthæi. Μεταφορικῶς *fatui* vox translata ad cibos: eadem nempe ratione qua *sapere* & de homine & de cibis dicimus. Martialis, lib. XIII.

Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam sæpe petet vina piperque coquus.

Omnino falluntur, qui putant, ut a βλίτον, hoc est *beta*, cujus sapor *fatuus* venit *bliteus* pro *stulto*: ita & *fatuus* proprie dici de *cibis insipidis*: μεταφορικῶς ad *homines insipientes* transferri.

Fauces,

FAUCES, a *fundendo*, vel *fando*. Isidorus, lib. XI. *Fauces a fundendis vocibus nominatæ: vel quod per eas fomur voces*. Posterius rectum, nisi quod non tam est a Latino *fari*, quam Græco: nempe Æolico φαύω, pro φάω, a quo & *faustus*, & *Faunus*, superius deducebamus. [βῶσις, βόησις, a βοῶ· unde & *vox* βώξ, *vox faucibus hæsit*.]

† FAUCES non dicuntur a φαύω (quod Martinius & ea eo Vossius crediderunt) sed est ipsum Graecum φάρυγξ ejusdem notionis: unde abjecto R fit FAUX, quod erat antiquum hujus nominis rectum. Sic etiam a plur. φάρυγγες, spreto rhotacismo, fit FAUCES. Ubi C pro G (quod priscis Latinis ignotum fuit) locum habuit. Vide ad Kal. Marmoreum die 2. Jun. ad Acta SS. Petri & Marcellini in Disquisitione de *Arteriis ambabus*. MAZOCHIUS.

FAVERE quasi *fari aveo*, uti ajunt. Sed non compositum est: verum derivatum: nempe a βοηθῶ, *juvo*; quæ Nunnesii est sententia, ut η expellatur; & β in *f*; θ in *v* commutetur: quod interdum fit. Vel fuerit a *fari*, quia notat *bona fari*, ut inquit Festus: vel potius (quia prima in *favere* corripitur) cum Josepho Scaligero deducemus a φάω, quanquam non inde ἀμφίφας veniat; sed φαινω & φαύσκων. Nam a φάω fit φάσκω, & υ inserto φαύσκω, unde poëticum πιφάσκω seu πιφαύσκω, quæ idem notant, ac simplex φημί. Non tamen *faustum* ἁπλῶς dicitur *omne dictum*, sed *bene ominatum*; similiterque *favent*, non quotquot *fantur*, sed benivoli, qui *bona fantur ac precantur*. Festus: *Faventia bonam ominationem significat. Nam præcones clamantes, populum sacrificiis favere jubebant. Favere enim est bona fari. At veteres Poëtæ pro silere usi sunt favere*. Nempe eo *favere* pro *silere* dicebant, quia *faventes cum silentio attendebant*. Sed *bona fari* notat in hoc Nasonis:

Postera lux oritur, linguis animisque favete,
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

Hoc Græci dicunt εὐφημεῖν. *Fautor a favendo* esse nemo ambigit. Dubium tamen, an a supino *fautum* sit *fautor*, qua ratione a supino *cautum* est *cautor*: an vero sit κατὰ συγκοπὴν factum ex *favitor*. Nec eo necesse habeamus a præsenti deducere. Nam ut ab *habeo*, *habitum*; sic a *faveo* ἀναλόγως fit *favitum*: unde *favitor*. Usus Plautus, prolog. Amphitr.

Sat habet favitorum semper qui recte facit,
Si illis fides est, quibus est ea res in manu.

Improbat id Charisius, qui *favitor* nec auctoritate nec ratione dici ait. Verum Nonius in Lucilio *favitor* agnoscit. A *favendo* dici *Favonium*, ostendimus suo loco.

FAVILLA, deserta igne scintilla, ut ait Servius in illud III. Æn.

. . . . *candente favilla*.

Itaque Perotto dici placet quasi *fovilla*, quod abstrusum ignem foveat. Sed omnino est a φάω, sive Æolico φαύω significante *luceo*. Nam quod Latinis *favilla*, id Græcis similiter αἰθάλη [ab αἰθάλη *favilla*] ἀπὸ τοῦ αἴθειν, & fortasse, φεψάλυξ quoque a φάω, quasi φαύψαλος: forte item μαρίλη a μαίρω sive μαρμαίρω *luceo*: nisi hoc potius a μαραίνεσθαι, ut sit μεμαραμμένον πῦρ.

FAVISSA duplicem habet significationem. Nam sic dicebatur *cisterna templi*: quarum usus ad aquam. Nam *cisterna* proprie λάκκος, sive puteus in terra factus munitusque ad aquam continendam. Præterea *favissæ* erant *cellæ cisternis similes*, non ad aquam, sed ad recipiendas res sacras vetustate collapsas. Utramque significationem agnovit Festus. De priori ait: *Favissæ locum sic appellabant, in quo erat aqua inclusa circa templa*. De altera subjungit: *Sunt qui putant, favissas esse in Capitolio cellis cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quæ in templo vetustate erant facta inutilia*. Ac Varro similiter apud Gellium, lib. II. cap. X. ait, *favissas esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiosa e donariis consecratis*. Ubi *cisternas* vocat κατὰ μεταφορὰν, pro quo Festus dixerat *cisternis similes*. In postremis verbis reposuimus *e donariis*, sententia sic exigente. In vulgatis præpositio desideratur. Ex his vero liquet, cur *favissæ* in veteri Onomastico θησαυροὶ exponatur. De etymo nunc videamus. Valerius Soranus, ut ibidem Gellius docet, sic dici putabat quasi *flavissas*, quod iis *flata* signataque pecunia conderetur. Quod si est, perperam primam corripit Cæsar Scaliger, cum a *flatum* si fit, debeat produci. Versus ejus est in Apiculis, Titulo de Poëtis ejectis e Rep.

Quæ possunt de Socraticis exisse favissis.

Sed jure hoc Valerii etymon sequi noluit vir summus. Est enim *favissa* ab antiquo *favis* pro *foveo* vel *fodio*. Nempe qua forma a *vibro*, *vibrissa*; a *caveo*, *cavissa*, unde *caussa*, ac apud Appuleium in Apolog. a *faveo*, *favissor*: pro quo Lipsius *fautor* reponit. Sed alterum illud est in omnibus libris. Atque eorum auctoritatem secutus Philippus Beroaldus, utitur hac voce in quadam epistola. De antiquo illo *favio* vel *fovio*, unde *fovea*, diximus in *Fodio*.

FAVONII de etymo sic Isidorus lib. IX. cap. V. *Favonios appellabant, quia quædam animalia Favonii spiritu hausto concipere existimantur*. Sunt item quibus placet, *Favonium* dici quasi *fovonium*, quia *foveat sata*. Sed omnino est a *favendo*, quia *faveat genituræ*: unde Lucretius, lib. III.

. . . . *viget genitabilis aura Favoni*.

Plinius, lib. XVI. cap. XXV. *Hic est genitalis spiritus mundi, a fovendo* (in MSto rectius est *favendo*) *dictus, ut quidam existimavere*. Græcis similiter (ut suo loco diximus) Ζέφυρος appellatur, quasi ζωοφόρος, hoc est, *vitam adferens*. Sane, ut Maro I. Georg. ait:

Vere novo . . . . Zephyro putris se gleba resolvit:

estque is ventus αἰθριγενέτης, & tranquillitatem facit; ut de eo ait Plautus, Mercat. act. V. sc. II. *Zephyrum & Favonium* distinguit Vegetius, lib. IV. cap. XXXVIII. his verbis: *Occidentalem vero cardinem tenet* Ζέφυρος, *id est, subvespertinus*, (Sic e codd. vett. eum locum supplet Stewechius;) *huic a dextra jungitur* Λίψ, *sive Africus, a sinistra* Ἰάπυξ, *sive Favonius*. Sed Vegetio opponimus illud Senecæ, lib. V. natur. quæst. cap. XVI. *Æquinoctialis occidens Favonium mittit, quem zephyrum esse dicent tibi, etiam qui Græce nesciunt loqui*. Eademque sententia Plinii, lib. XVIII. cap. XXXIV. *Tamen est facilior Favonius, ex adverso ejus ab æquinoctiali occasu, Zephyrus Græcis nominatus*. Similiter Agellius, lib. II. cap. XXII. *Favonius, qui Græce vocatur* Ζέφυρος. Appuleius, lib. de Mundo: *Zephyrus, quem Romana lingua Favonium nominat*. Isidorus lib. X. cap. V. auctor est, ab hoc vento *spurios* dici *favonios*, quia patrem nesciant, eoque matres eorum similes sint animantibus, quæ *favonii* venti haustu concipere creduntur. [potest & duci ab ἄω, spiro, unde ἀὼς & ἠώς. *Favonius* itaque *matutina aura* seu *verna*.]

FAUSTUS, a *fave*. Nonius: *Faustum, quasi a favendo dictum, ac per hoc prosperum & propitium*. Vel potius est a Græco φαυστος, quod a φαύω, hoc est, φάω, sive φημί. Sane *faustum* est, si omnes εὐφημοῦσι, *bonaque verba fantur*. Attius, Œnomao:

Cives ominibus faustis augustam adhibeant
Faventiam, ore obscœna dicta segregent.

A *faustus* est *Faustulus*, pastoris nomen. Est & commune a *faustitate fœturæ*. Festus: *Faustulus porcellus, fœtura porcorum*. Quemadmodum autem *faustus* non tam a *favendo* cum Nonio deducimus, quam a φαύω, id est, *dico*: ita *Faunam* quoque, *Fauni* uxorem, non tam nomen puto ex eo habere, quia *omni usui animantium favet* (ut Cornelius Labeo auctor est, apud Macrobium, lib. I. Saturn. cap. XII.) quam a φαύω· nempe quod *mulieribus fata canere consuevisset, ut Faunus viris*: quemadmodum ex C. Basso tradit Lactantius, lib. I. de Fals. Relig. cap. XXII. Sane eadem est origo *Faunæ*, ac *Fauni*, quem a *fando* dici, Varro tradit, lib. XI. de L. L.

Et Isidorus lib. VIII. cap. XI. Tantum in eo lapsi, quod a Latino *fari* deduxere, cum sit a Græco φάειν, quod est *fari*. Interim ratio nominis eadem est. Similis error, cum a Latino *fari* deduxere *Fatuum* ac *Fatuellum*, deum, & deam *Fatuam*, quæ a Græco φάω, sive φάτις, ut quantitas ostendit. Eundem vero esse *Faunum*, *Fatuum*, ac *Fatuellum* ait Servius in VI. Æn. Quod argumento est, ab eadem hæc origine venire. Nempe a φάω, vel φαύω. Vel dicamus, *Faunus* esse a Πᾶν. Ridiculum durumque etymon videtur. Sed Æoles ut μάρτυρες pro μάρτυς dicere, sic Πᾶνος pro Πᾶν. Prius ex *Panus*, spiritu addito, sic factum *Phanus*, seu *Fanus*: & *a* in *e* vel *au* converso, *Fenus* & *Faunus*, ut veteres pro *osculor* dixere *ausculor* teste Festo; item ex ὀρίχαλκον fecere *aurichalcum*. Hanc sententiam firmat illud Dionysii Halicarn. de *Fauno*: Τοῦτον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τῇ Πανικῇ ἀνατιθέασι, καὶ ὅσα φάσματα. Et sane vetus scriptor de origine gentis Romanæ eundem ait Deum, *Pana*, *Faunum*, *Inuum*, *& Sylvanum*. De *Pane*, *Fauno*, *Inuo*, idem apud Servium invenio, in illud VI. Æn. *Pometios Castrumque Inui*. Sed de *Sylvano* abeunt alii. Distinguit enim *Faunos* & *Sylvanos* Ovidius, I. Met.

Sunt mihi semidei; sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ Satyrique, & monticolæ Sylvani.

Item Plin. lib. XII. cap. I. *Quin & Sylvanos Faunosque, & dearum genera sylvis, ac sua numina tanquam e cælo attributa credimus*. Itidem distinxit *Panas* & *Sylvanos* Lucanus, lib. III.

Hunc non rupicolæ Panes, nemorumque potentes
Sylvani, Nymphæque tenent.

Imo Maronis quoque est:

Panaque, Sylvanumque patrem, Nymphasque sorores.

Ubi Servius: *Pan syringa amavit, Sylvanus autem cupressum*. Sed conciliare hæc possumus, ut non aliter differant, quam Πᾶν & Αἰγίπαν. Nam Plutarchus in parallelis testis est, *Sylvanum* esse *Ægipana*: Καὶ εἰς τὸν ὡρισμένον χρόνον ἐγέννησεν Αἰγίπανα, κατὰ τὴν Ῥωμαίαν φωνὴν τὸν Σιλβανόν. Αἰγίπαν unde dictus sit, ostendit hoc Luciani de *Pane*: Ὁ δὲ ἐξ ἡμισείας ἐς τὰ κάτω αἰγὶ ἐοικώς. Meminit & *Ægipanum* Plinius, lib. V. cap. I. ubi de Atlante, & lib. VI. cap. XXX. ubi de Æthiopia. Utrobique *Ægipanas* & *Satyros* jungit. Posterior locus est Pomponii Melæ lib. III. cap. X. Qui pro eo habet *Panes Satyrosque*. Unde colligere licet, *Panas* & *Ægypanas* interdum pro iisdem sumi.

FAVVS, ἑξάγωνος *apum cellula*. Totidem enim angulos habet, quot habet apis ipsa pedes: ut Varro ait, lib. III. de R. R. cap. XVI. Atque hinc etiam *tegulæ* ἑξάγωνοι dicuntur *favi* a Vitruvio, lib. VIII. cap. I. Isidorus, lib. XXII. cap. II. *favum* apum ita dici putat, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν· magis enim *edi*, quam bibi. Perottus *favos* ait nuncupari, quod apes in iis *foveant* fœtus suos. Martinio non displicet, ut sit ab ὑφος, id est, *textum opus*. Nempe ut spiritus asper abeat in *F*, quomodo dies *festus* dicitur ἀπὸ τοῦ ἑστιᾶν, & *Falerii* oppidum quasi *Halerii*, ab ἅλς, juxta Festum, quod ibi *sal* fieret.

†FAVVS est צוף *suph* (quod *favum* notat) per metathesim. MAZOCHIVS.

FAX, quia *lumen facit*, ut Perottus voluit. Sed *facíendi* vox nimis sane generalis. Quare non dubium, quin, ut a λάμπω est λάμπας· sic a φάω, quod idem ac λάμπω, sit *fax*, sive a derivato ejus φάος, *lux*. [a φάξ Hesych. φάκελος, ἰφθαλμοί· sic lege.] Diminutivum est *facula*, unde Belgicum *fackel*.

F E

FEBRIS quibusdam a *feritate* nomen accepisse videtur, Perotto teste: sed recte ipse a *fervendo* deducit: & ante eum Servius, in III. G. ac Isidorus, lib. IV. cap. VI. nempe quia calida sit totius corporis intemperies. A *ferveo*, seu *ferbeo*, est *ferbis*, & κατὰ μετάθεσιν *febris*. Sic Græcis πυρετὸς, a πῦρ, id est, *ignis*. Quin Hippocrates πῦρ usurpare solet pro *febri vehementissima*.

FEBRVA sunt καθάρσια, hoc est, *sacra expiatoria*, uti *februare* est καθαίρειν, *expiare*, *expurgare*. Varro, lib. V. de L. L. *Rex cum ferias menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Februum Sabini purgamentum, & id in sacris nostris verbum*. Nonius Marcellus: *Februare positum pro purgare, & putrefacere. Varro de vita populi Rom. lib. I. In eorum enim sacris liba quum sunt facta, injicere solent farris semina, ac dicere, se ea februare, id est, pura facere*. Est *februare* a *februis*; *februa* autem dicta a *fervore*, quia lustratio fieret plurimum igni, aut undis ferventibus. Estque *februorum* vox ea forma a *fervendo* facta, qua *febris* ab eodem verbo dicitur. Nempe a *ferveo* seu *ferbeo* est *ferbuum*, & trajectis literis *februum*. Vide plura huc pertinentia in *Februarius*.

FEBRVARIVS mensis ita dicitur, quia tum *februaretur* populus, hoc est, *expurgaretur*. Nam duodecim diebus continuis tum pro defunctorum manibus *februa* fiebant, hoc est, *sacrificia* καθάρσια, sive *expiatoria*. Varro, lib. V. de L. L. *Ut iidem scriptores, ab diis infereis Februarius appellatus, quod tum heis parentetur. Ego magis arbitror, Februarium a die Februato, quod tum februatur populus, id est, Lupercis nudeis lustratum antiquum oppidum Palati, nunc gregibus humanis cinctum*. Ita eum locum legit Scaliger. Ovid. lib. II. Fast.

Februa Romani dixere piamina patres,
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices a Rege petunt & flamine lanas,
Quis veterum lingua februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Turbida cum mica farra vocantur idem.
Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura,
Casta Sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego flaminiam poscentem februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.
Denique quodcunque est, quo corpora nostra piantur,
Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent.

Festus: *Februarius mensis dictus, quod tum, id est, extremo mense anni, populus februaretur, id est, lustraretur, ac purgaretur: vel a Junone februata, quam alii februalem, Romani februlim vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant: ejusque feriæ erant lupercalia, quo die mulieres februabantur a lupercis amiculo Junonis, id est, pelle caprina, quam ob caussam is quoque dies februatus appellabatur. Quæcunque denique purgamenti caussa in quibusque sacrificiis adhibentur, februa appellantur: id vero, quod purgatur, dicitur februatum*. Ex his colligimus *Februario* nomen esse a *febru̇is*, sive a *februando*. Est præterea triplex sententia de mensis ejus appellatione: referam, sed ut damnem. Una est eorum, qui putant nomen esse a Deo *Februo*: quem plerique *Plutonem*, vel *Plutonis patrem* arbitrantur. Servius in I. Georg. *Februus ditis pater est, cui eo mense* (Februario) *sacrificatur*. Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. *Februarius nuncupatur a Februo, id est, Plutone, cui eo mense sacrificabatur. Nam Januarium diis superis, Februarium diis manibus Romani consecraverunt. Ergo Februarius a februo, id est, a Plutone: non a febre, id est, ægritudine nominatur*. Ubi & alterum adferri etymon videmus, sed rejici. Utrumque etiam conjungit Honorius Augustodunensis, lib. II. qui est de temporibus, cap. V. *Secundus Februarius, a Februo, id est, ab idolis, a Plutone deo infernali, cui hoc mense sacrificabant, dum civitatem in ejus honore luminibus lustrabant. Dicitur etiam a Febre, id est, frigoribus, a rebus, quia frigidum est illud tempus*. De *febre* autem videtur consentire scriptor Isagoges, quæ Sorani Ephesii nomen præfert, capite XIV. *Februario venam de pollice incidendam; quia tum febricitat terra, & omnia quæ in ea sunt*. Quæ sane a Græco scriptore scribi non potuere, ut hinc quoque recte comprobetur, scriptum hoc non esse tralationem libri a nobili illo Sorano Ephesio scripti. Tertium etymon docet Athenæus, libro III. ubi ait Jubam Maurum

Maurum putasse φεβρουάριον vocari; quasi φοβερὸν, sic enim dici ἀπὸ τῶν κατουδαίων φόβων καὶ ἀναίρεσιν τῶν δαιμόνων. Quartum etymon Suidæ est sane ridiculum. Nomen is accepisse ait a *Februario* quodam, consule Romano, natione Gallo. Cum enim Camillus de Tyrrhenis triumphasset, invidia percitum clamasse ait, non Camillo victoriam deberi, sed Fortunæ Romanorum: adhæc falsis testimoniis insontem, velut ad tyrannidem adspiraret, ejecisse: sed Camillum, cum Romam a Gallis recuperasset, caussam in judicium adduxisse, ostendisseque, *Februarium* omnium esse malorum caput ac fontem: proptereaque hunc a lictoribus veste nudatum, & scirpea storea indutum, adhæc virgis cæsum, urbe esse ejectum, relicto ab eo nomine mensis, sed cæteris brevioris.

FEL, si Isidorum audimus, lib. XI. cap. I. proprie sit *vesicula bilis*, atque ita dicatur a *folliculus*. *Fel*, inquit, *appellatum, quod sit folliculus gestans humorem, qui vocatur bilis*. Sed si est *vesicula bilis*, cum ejus sit attrahere bilem, videri possit nomen accepisse a *fello*, id est, *fuge*. Magis tamen eo inclino, ut *fel* κατ' ἀποκοπὴν sit ex χολή. Nempe ut χ abiit in F, quemadmodum in B abit cum ex voce χολῆς fecere *bilis*.

FELIS est quæ Græcis αἴλουρος, ac *cattus* dicitur cum Germanis & Anglis, tum Italis, Gallis, Hispanis. *Felis* videri possit esse a φῆλος, *fallax*, *impostor*. Est enim animal callidum & fraudulentum. Quippe, ut Plinius ait, libro X. cap. LXXIII. *Feles quidem quo silentio, quam levibus vestigiis obrepunt avibus! quam occulte speculatæ in musculos insiliunt! Excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse*. Ubi quod de occulta speculatione ait, confirmat eorum sententiam, qui *cattum* derivant a *cattare*, id est, *speculari*, *attendere*. Lexicon Arabicolatinum: *Musium cattum, quod cattat, id est, videt*. Sed de etymo *catti* fallitur. Nam *cattare* est corruptum ex *captare*: diciturque de iis, qui observant & *captant* occasionem. Sed neque accedo iis, qui *cattus* putant esse ex *catus*, quia sit *animal catum*. Omnino enim vox est, quam Germanis debeant gentes aliæ. Illis enim *animal* hoc dicitur *cat* & *kes*. Posteriori modo hodieque Brabanti nuncupant, Germani per *CH* protulere: unde alii *C*, alii *H* sustulere. Finale autem *T* & *S* commutantur Germanis: ut *was*, *wat*, *wasse*, *water*. Hæc caussa est, cur iidem populi Germaniæ dicti sint *Catti* & *Hessi*. Αἴλουρος Varino sic dici videtur παρὰ τὸ αἰόλλειν καὶ κινεῖν τὴν οὐράν. Sed si posterior pars sit οὐρὰ, prior potius sit αἰκάλλειν, quod Hesychius exponit θωπεύειν, *adulari*. αἴλουρος igitur vocatur, quia αἰκάλλει τῇ οὐρᾷ, *quia cauda blandiatur*. Monet Salmasius pro αἴλουρος antiquos dixisse αἰλὸς, quod Æolico digammate præmisso sit ϝαιλὸς: unde est *fælis*. In vett. enim codd. *fælis* per diphthongum scribitur. Sane placet. Αἰλὸς vero, ut puto, ab αἰκάλλειν. ab eadem caussa unde αἴλουρος vocatur κατὰ μεταφορὰν sumitur *felis* pro *rapaci*, aut *fure*. Ut *feles virginaria*, vel *virginalis*, pro *lenone virginum raptore*, apud Plautum, Persa, IV. IX. & Rudente III. IV. item *feles pullaria*, pro *pullorum*, seu *puerorum fure*, Ausonio Epigr. LX. X. Alii *felles* scribunt geminata liquida: sed perperam, ut puto.

FELIX in vett. lib. ac lapidibus absque diphthongo scribi consuevit. Ac firmat hanc sententiam, quod nomen proprium *Felix*, Actorum Apostol. c. XXIV. vers. XXIV. Φῆλιξ scribitur per η. Quare quid, si qua ratione Verrius, Servius, Isidorus voluere, a *falio* esse *falix*, quia *faliat* atque excrescat cito, eadem nos ratione dicamus a *feo* esse *felix*, quia *fecunditas* sit *felicitatis* pars? Sane inter εὐδαιμονίας πολιτικῆς partes πολυτεκνίαν καὶ εὐτεκνίαν reponit Aristoteles, primo Nicomach. Atque hinc, credo, in Onomastico legas: *Fecundo*, εὐδαιμονίζω. *Feo* autem, quamquam nunc in usu non est, tamen ejus vestigia habemus, in *fetus*, *fecundus*, *femen femina*, atque aliis; de quibus alibi dictum. An potius dicendum, quæ Becmanni opinio est, *felix* esse ab ἧλιξ, seu ἡλικία, quod generatim *ætatem* notat; stricte autem ponitur pro *ætate florente*, belloque apta? qua ratione *felix* proprie sit, qui vegetæ est ætatis, corpore animoque valens. Juvat opinionem hanc, quod Phrynicho, Polluce teste, *juvenilis ætatis femina* ἀμφῆλιξ vocetur, quodque ἔφηλιξ dicatur pro ἔφηβος. Erit autem ἧλιξ, *felix*, spiritu in F converso, quomodo *festus dies* vocatur ab ἑστιᾶν, quod est *festum diem agitare*, *natalitia*, aut *nuptialia*, *festum*, *celebrare*.

†FELIX & FILIX & FILICATA *opera*, sunt omnes Orientales voces. FELIX quatenus *felicitatis* notionem habet, est Arabicae originis, apud quos verbum פלח *phalaca* significat *prosperitate uti*, *felicem esse*; idemque significat Conjug. IV. a quo verbo plura nomina derivantur *felicem* aut *felicitatem* notantia.)(Jam vero FELIX sive FILIX herbae nomen sive ab eodem verbo est, quatenus Hebraice & Chald. est *findi* & *secari*, quia *filix* folia habet multipliciter fissa, ut difficile sit minorum semper ac minorum segmentorum finem reperire: aut vero (quod idem est) erit a verbo פלג *phalag*, quod in Hebraeo & in cognatis linguis idem plane designat.)(FILICATORUM aut *felicatorum* vasorum Festus hanc etymologiam tradidit: *Filicata patera dicta, quod ad filicis herbae speciem sit caelata*. Hanc originationem etiam in Capro grammatico reperies in haec verba: *FILICEM non FELICEM dicendum: unde & FILICATA OPERA priores dixerunt caelata, a FILICE*. Ex quibus verbis intelligo, *prioribus*, non item aevo posteriori, *filicatorum* vocem fuisse usurpatam (nam Cicero semel de Numae aevo usurpat; iterumque ad Atticum eam vocem adhibet, ludo magis, quam serio) ac praeterea, olim *filicata* fuisse dicta, quae *caelata* vocantur, nihil de *filicis* similitudine addens. Quid moror? Idem illud verbum פלח *phelach* Chaldaeis, Syrisque maximo in usu est, ac *operari* significat, cujus verbi derivata *opus* notant. Hinc FILICATA tantumdem quod OPERA: nam caelaturae *Opera* Latinis dicebantur; & Caper ubi ait *FILICATA OPERA*, unum alterius erat interpretatio, ut ARQUI FALISCI & tot aliae bilingues, sed idem notantes appellationes, quas notavi in *Tyrrhenicis*. MAZOCHIUS.

FELLARE, seu *felare*, quidam a *fele* animali deduxere: vel a φιλεῖν. Quæ inepta. Plane est ab Æolico φελᾶν, pro θηλᾶν, hoc est, *mammam sugere*. Hoc a θηλὴ, id est, *mamilla*, vel *papilla*. Nam Æoles, & horum imitatione Attici Θ mutant in Φ. ut φὴρ pro θὴρ, φλᾶν pro θλᾶν. Eos autem Latini solent imitari: ut a θύω, *fio*, unde *suffio*; a θυμιῶ, *fumo*. Similiter igitur θηλῶ, *fello*, id est, *fugo*; id enim proprie notat. Nonius: *Fellare, exugere. Varro, Marrio; Tum eum, ad quem veniunt in hospitium, lac humanum fellasse*. Idem, Sesquiulysse: *Nisi quod lupam alumni fellarunt olim*. Par ratio in *fellito*, seu *fellico*. Arnobius, libro II. *Exsugerent fellicantes mammas*. Et Solinus, c. XLVII. *Quod* (Hippomanes) *si præreptum fuerit statim, nequaquam mater pullo ubera præbet fellicanda*. Ita recte legitur: non (uti corrigit Delrio) *vellicanda* quod verbum non satis huic loco aptum. A *fello* est *fellito*, ut a *cano*, *canito*. *Fellico* si rectum, erit ut *fodico* a *fodio*, *vellico* a *vello*. Corvus *fellator*, ut Martialis ait, habitus. Nempe quia, ut est apud Plinium, *ore eos parere aut* (leg. *ac*) *coire vulgus arbitratur*. Dixit hoc Aristoteles μίγνυσθαι κατὰ τὸ στόμα.

FEMUR Perottus dici putabat, quia *feras* ac sustineat animal. Sed cum ea pars generationi inserviat, placet potius esse ab obsoleto *feo*, unde *fetus*, *femina*, aliaque. Vel κατὰ μετάθεσιν fuerit ex Græco μηρὸς, quod idem signat. A *femine* dictum *interfeminium*, quia *inter femina*. Vide hac de voce dissertantem Appuleium in Apologia. Isidorus, l. IX. cap. V. *Familiam* dici putat quasi *femiliam*, a *famine*, qua voce *genus & stirps ostenditur*. Itaque *familia*, ex mente Isidori erit *cœtus eorum, qui ab eodem sint femine*, hoc est, *iisdem parentibus*. Sed

hanc sententiam refellimus voce *Familia*, ubi ostendimus, esse ab Osco *Famel*, quod *ministrum sibi* notabat, ἀπὸ τῦ φαγεῖν.

FENESTRA, vel a *fenerando*, *quia lucem feneratur*: vel a φῶς, *quia lucem intus prebet*: vel ex Græco φῶς & Latino *ministro*. Hoc triplex etymon adducit Isidorus, lib. xv. capite VII. *Fenestra sunt quibus pars exterior angusta, & interior diffusa est, quales in horreis videmus, dicta eo quod lucem fenerentur. Vel quia per eas intus positus homo foras videt. Alii fenestram putant dictam, eo quod domui lucem ministrat, compositum nomen ex Græca Latinoque sermone. Φῶς enim Græce lux est*. Sic legendus is locus. Rectius Nonius, qui deducit ἀπὸ τῦ φαίνειν, ut sic dicatur quasi *phaenestra*. Nam Æ interdum in E breve converti, liquet ex βοᾶσθαι, a quo *voveo*; βαίνω, ex quo *venio*; ἔλαιον, unde *oleum*; aliaque id genus, de quibus suo loco dicturi sumus. Vel dicendum, *fenestra* esse ab aoristo ἔφανον, ut *A* in *E* commutetur: quomodo ab *ager* est *peregre*; ab *ars*, *iners*, &c. Vel a φανῶ fuerit φανίζω, ut a πολεμῶ, πολεμίζω, ab αἰτεῖν, αἰτίζειν. A φανίζω fit φάνιστρα, ut a παλαίω, παλαιστρα. Apud Latinos etiam a *moneo*, *monstrum*. Ex *fenestra* factum *festra* κατὰ συγκοπήν. Festus: *Festram antiqui dicebant, quam nos fenestram*. Sed codex MStus habet *frestra*. Ut fortasse fuerit *faestra*. Cui simile Belgarum *venster* quasi a *fenestra*. Sed plures libri *festra*. At Festi verba non satis hæc quid *festra* sit, exponunt. Erat enim *festra* non omne id, per quod lux in ædes admitteretur: sed minusculum sacrarii ostium, sive hoc ita dicatur, quia *fenestræ* magis quam *ostii* similitudinem haberet; sive ἁπλῶς ab generali notione τῦ φαίνεσθαι, quia per eam conspectus pateret. Et fortasse ut a φανίζω, φάνιστρα, sic a φάος vel φάω (unde φάος & φαίνω) φάστρα: ut nulla syncope sit opus.

FENUM, an *fœnum*, scribi debeat, quæritur. Per *OE* scribit Isidorus, ut qui a φῶς deducat. Verba ejus sunt, libro XVII. capite IX. *Fœnum dictum, quod eo flamma nutritur; φῶς enim flamma est*. Idem facit Jovianus Pontanus, in Actio fol. CXXXIX. edit. Ald. ubi prius ait fuisse *fovenum*, atque ita dictum, quod hieme eo foveantur animalia. Sed potior nobis Festi, seu Verrii, auctoritas, quem per *E* simplex scripsisse, arguit, quod ejusdem esse originis dicit ac *festuca*: & utrumque venire a *fetu*, unde & *fenus* derivat: quam vocem simplici vocali scribendam esse, satis ostendimus in *Fenus*. Festi verba sunt ista: *Fenus appellatur naturalis terræ fetus, ob quam caussam & nummorum fetus fenus est vocatum*. Et mox: *Apud Græcos eadem res τόκος dicitur. Fenum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum. Quando id ipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est*. Quod autem ad originem, qua de caussa a *fetu* derivat Festus, ob eandem deduco ab antiquo *feo*, unde *fenus* & *fetus* nascuntur. A *fenum* aliqui *feniculum*, seu *fœniculum*, deducunt, quia ubi exaruit, *feno* similis sit. Isidorus videtur per diphthongum scripsisse. Nam, lib XVII. cap. XI. *fœniculum* ait vocari, quod thyrsi ejus seu radicis succus visum acuat. Nempe quasi sit a φαίνεσθαι. Sed prius etymon potius est.

FENUS, an *fænus* per *Æ*, scribi debeat, nec olim convenit inter antiquos: sane utrumque reperias in monumentis antiquis. Si a φαίνεσθαι sit, per *Æ* scribi debet; sin a *fetu*, rectius *E* simplici scribatur. De utroque etymo sic Agellius, libro XVI. capite XII. *Cloatius Verus, in libb. quos inscripsit verborum a Græcis tractorum non pauca hercle dicit curiose & sagaciter conquisita; neque non tamen quædam futilia & inepta*. Et paulo post, sed, in libro quarto: *Fenerator*, inquit, *appellatus est, quasi φαινεράτωρ, ἀπὸ τῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis, & commodi esse videantur inopibus nummos desiderantibus: idque dixisse ait Hypsicratem quempiam Grammaticum; cujus libri sane nobiles sunt super his, quæ a Græcis accepta sunt. Sive hoc autem ipse Cloatius, sive nescio qui alius nebulo effutivit; nil potest dici insulsius; fenerator enim, uti M Varro in libro tertio de sermone Latino scripsit, a fenore est nominatus; fenus autem dictum a fetu & quasi fetura quadam pecuniæ parientis atque increscentis: idcirca & M. Catonem, & cæteros ætatis ejus, feneratorem sine A litera pronunciasse tradit, sicuti fetus ipse & fecunditas appellata*. Hæc ille. Eadem Nonii sententia: *Fenus*, inquit, *ab eo dictum est, quod pecuniam pariat increscenti tempore, quasi fetus aut fetura. Nam & Græce τόκος dicitur ἀπὸ τῦ τίκτειν*. Deinde eundem Varronis locum, quem Agellius idemque de Catone subjicit. Quod vero ait de τόκος, id fuse explicatur a B. Basilio περὶ τοκιζόντων. Varroni quoque subscribit Festus: *Fenus*, inquit, *appellatur naturalis terræ fetus, ob quam caussam & nummorum fetus fenus est vocatum, & de ea re leges fenebres. Fenus & feneratores, & lex de credita pecunia, Fenebris, a fetu dicta; quod crediti nummi alios pariant, ut apud Græcos eadem res τόκος dicitur, fenum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum; quando id ipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est*. Hactenus Festus. Sed quamquam opinio hæc magis verisimilis est, quam illa Cloatii, non tamen in totum adstipulari possum. Nam omnino verius puto *fenus* esse ab obsoleto *feo*: unde *fetus*, *fecundus*, *femina*, & *femur*, alibi deduximus. Salmasius vero de Usuris, pag. XXXV. *Fænus e Græco antiqua ποινὸς venit, quæ est merces, vel pretium, vel etiam pœna, idcirco sic proprie appellarunt pecuniam creditam ea conditione, ut pro ejus usu medii temporis, quamdiu maneret apud accipientem, solveretur aliquid mercedis nomine, quæ est usura*. [malo ab ὦνος, ἀντώνημα & omne quod rependitur.] A *fenus* est *fenebris*; ut a *funus*, *funebris*. Ita *leges fenebres* legimus in superiori Festi loco. Ab eodem est *fenero*, ut a *funus*, *funero*, a *pignus*, *pignero*. A *fenero* est adverbium *fenerato*, hoc est, cum *fenore*: ut Asin. Act. V. sc. II. *Ne ille* (f. *illec*) *ecastor fenerato funditat*, hoc est, malo suo. Et Menæchmis: *Ne illam* (pallam) *mecastor fenerato abstulisti*.

FERA; unde sit, docere conatus Servius in I. Æn. *Feras dicimus, aut quod omni corpore feruntur, aut quod naturali utantur libertate, & pro desiderio suo ferantur*. Posteriorem rationem etiam adfert Isidorus, libro XII. capite IV. Ac subjungit: *Sunt autem liberæ earum voluptates, & huc, atque illuc vagantur, & quo animus duxerit, eo feruntur*. Sed rectius Angelus Caninius, qui monet esse ab Æolico accusativo φῆρα, pro θῆρα. Æolice enim φ mutatur in θ, ut cum pro θλίβω dicunt φλίβω, unde φλίψεται apud Homerum. Attice similiter φλᾶν dicitur pro θλᾶν. Fortasse tamen Æolicum φὴρ prius est: indeque θὴρ factum. Quod eo verius puto, quia Hebræis פרא, *fera*, quod est apud Jobum XXXIX. v. *Onagrum* reddit vulgatus interpres. Ac suspicatur ad eum locum Mercerus *onagro* κατ᾽ ἐξοχὴν id nomen datum: quia animal sit valde *efferum*, quodque nullo pacto, vel difficulter admodum humana cura mansuefiat; פר, *juvencus*. Imo & פרך, *sævitia*, *ferocia*. Quare quin φὴρ, ab Hebræo fonte descendat, vix dubitandum puto. Inde autem *fera*, *ferus*, *ferox*. Nisi & hæc ἀμέσως malis deducere ab Hebræis vocabulis, quæ attulimus. Differunt autem *ferus*, & *ferox*. Nam *ferum* id animal, quod nullo septo, aut custode, servatur: *ferox* autem ad mores pertinet. Itaque *Camelopardalis* quidem *ovis fera* dicebatur, non tamen *ferox*; cujusmodi si sit, *ovis* dici non possit. Nec enim alio, quam mansuetis moribus *ovem* refert. Quemadmodum in Oratoriis quoque diximus. Etiam *feri* vocem ad agros transtulere. Festus: *Ferus ager*, *incultus*. A θὴρ est θηρίον, quod etsi universe notet *feram*, tamen & speciatim accipitur pro *serpente*; unde Dionysius Halicarnassensis Σ literam vocat θηριώδη, id est, *serpentinam*, *viperinam*, quia sibilum habet serpentis. Estque ab hac notione dicta, *Theriaca*, θηριακὴ, sive *quia a vipera carne fiat*; sive *quod remedium sit adversus serpentes*, & generatim *adversus venena*.

venena. Hieronymus, libro II. adversus Jovin. *Carnes viperæ; unde theriaca conficitur, quantis rebus aptæ sint, norint medici*. Ea *Theriaca* est nostrum *Driakel*, quasi *theriakel*.

FERABITIS, a *feritate*, juxta Perottum. Prora & puppis ei hoc Nonii: *Ferabite positum pro agresti*. Sisenna, lib. IV. *Et partim ferabite, partim lauro & arbusta, ac multa pinu, ac myrteis abundat*. Sed legendum *fera vitis*, disjunctis vocibus. Nihil usitatius, quam ut librarii *B* & *V* consonum confundant. Reperio & *fereolam vitem*, quam Columella lib. III. cap. II. reponit inter vites fecundes, ut a *ferendo* potius, quam a *feritate*, id nomen accepisse videatur.

FERALIUM duplicem etymologiam ponit Festus: *Feralia*, inquit, *Dis manibus sacrata festa, a ferendis epulis, vel a feriendis pecudibus appellata*. Priorem ἐτυμολογίαν probat Varro, lib. v. de L. L. *Feralia*, inquit, *ab inferis & ferendo, quod ferunt tum epulas ad sepulcrum, quibus jus ibi parentare*. Et Ovid. II. Fast.

Hanc quia justa ferunt, dixere feralia lucem.
Ultima placandis Manibus illa dies.

Est & tertia ἐτυμολογία. Nam videntur antiqui *mortem* vocasse *feram*, indeque *feralia* dixisse *quæcumque ad mortuos pertinent*, ut *ferales cyparissos* apud Ovidium; *ferales reliquias*, apud Plinium & Tacitum; *feralem pompam*, VIII. Met. Appuleii; & *ferale epulum*, IV. Florid. Sane ab accusativo Æolico φῆρα erit rectus *fera* priori porrecta; quæ enim *fera* magis effera est *morte*? ut jure ei hoc tributum nomen videatur. Hinc igitur *ferale*, hoc est, νεκρικόν, ut Onomasticum vetus. Quare minime mirandum, quod & prima in *feralis* producatur: ut apud Maronem, IV. Æneid.

Solaque carminibus ferali culmine bubo.

Et Ovid. II. Fast.

Tum cum ferales præteriere dies.

Imo fortasse & *ferus* olim ancipitis fuit intervalli. Saltem in Giffaniana Lucretii editione legitur, lib. III. vers. XLVI.

Aut etiam vetiti, si fert ita fera voluntas.

pro quo in MSto nostro est, atque etiam ab Aldo editum: *si fert ita forte voluntas*. De voce *feralis* quædam etiam videre potes apud Rævardum, lib. v. Varr. cap. III. ubi disserit quid Constantinus Imperator in quodam rescripto per *feralem* pestem intellexerit.

FERE, a περὶ, id est, *circiter*, *fere*. Ut περὶ πεντήκοντα, *circiter*, aut *fere quinquaginta*. A *fere* autem est *ferme*. *M* addito, ut a δαπάνη, *damnum*; sed veteres maluere hæc a *fero* deducere. Varro, lib. IV. de L. L. *Ferme dicitur, quod nunc fere. Utrumque dictum a ferendo, quod id quod fertur, est in motu atque adventat*. Varroni Romano subjiciam locum Galli Varronis, Julii, inquam, Scaligeri, qui sic de eadem re libb. de causs. L. L. capite CLVIII. *Fere*, inquit, *tractum est a philosophiæ radicibus; quod enim fertur, in motu est; itaque terminum nullum attigit; neque enim a feris ductum fuit, ut ajunt, quoniam feræ sint celeres. Nam & durum est, & nugantur, cum dicunt feras esse celeres, quia sint quadrupedes; nam & aquilæ sunt feræ & celeres, neque quadrupedes; & multæ quadrupedes feræ sunt, neque celeres, ut elephanti: ἀνάπαλιν & quædam celerrima, ut angues; neque canis fera est, & est celer*. Quibus verbis castigat errorem Prisciani. Verba ejus sunt in XV. *Sciendum, quod quædam adverbia non plene servant significationem, quæ in nominibus est, a quibus derivantur, ut ferus, fere; sanus, sane; sensus, sensim. Ideo autem diximus non plene, quia potest esse aliqua ratio, ut feræ dicuntur quæ omni corpore feruntur: quippe cum quatuor pedibus utantur. Fere ergo pro juxta, quod celeribus omnia juxta sunt.*

FERENTARII milites quibusdam (ut Angelus Decembrius scribit lib. IV. de politia literaria parte XXXVII.) dicti videntur a *feriendo*, quod eorum viribus pugna lacessitur. Verum omnino ut a *fedendo* *sedentarius*; ita a *ferendo* *ferentarius*; sive quia opem *ferrent*, sive *quia ea tantum arma haberent, quæ ferrentur*. Usi *ferentarii* voce Plautus, in Trinummo; Cato, de re militari; Sallustius, in Catil. Vide Varronem VI. de L. L. ubi disertim scribit, se in æde vetere Æsculapii vidisse equites pictos jaculum in manu ferentes, cum inscriptione FERENTARII. Non tamen locus is in vulgatis codd. menda vacat. Quippe in his Varro adducens illud e Plauti Trinummo (Sc. *Minus quindecim dies sunt:*)

. . . . *Nam illum tibi*
Ferentarium esse amicum inventum intelligo:

ferentarium exponit *inanem ac sine fructu*. Quod Plautini loci sententiæ adversatur. Quare recte Lambinus legit, *non inanem*, *neque sine fructu*. Est & alter Varronis locus, quo posterior ἐτυμολογία confirmatur. Is est III. de vita populi Rom. *Eosdem etiam quidam vocant ferentarios, qui depugnabant pugnis & lapidibus, his armis quæ ferrentur, non quæ tenerentur*. Festum insuper adi, & Nonium.

FERETRUM possis a *ferendo* deducere cum Isidoro, lib. XVIII. cap. IX. Nam, ut ab *aratum*, *aratrum*; a *rutum*, *rutrum*: sic *feretrum* erit a *feritum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicebant *fertum*, unde remansit *fertile*. Interim verisimilius est, quod idem Isidorus tradit, libro XX. capite II. ut a φέρω est *fero*, sic *feretrum* factum esse ἐκ φέρετρον, unde φερετρεύω. Sed pro φέρετρον Græci φέρτρον dicere solent: ut ex Eustathio, Hesychio, & Suida cognoscimus. Quamquam Eustathius φέρτρον ex φορτρίον contractum putat. Quod vix verum puto. Ab eadem origine pro *pheretra* dixere φορεῖον. Gloss. φορεῖον, *lectica*, *feretrum*. Quo Gloss. loco manifeste liquet, *feretrum* non fuisse lectum, cui imponebatur mortuus, sed ipsum illud, cui imponebatur lectus: hoc est, *lecticam*, quæ & *Libitina* dicebatur, ut ostendit ille Ciceronis locus in Miloniana: *Fasces ex lecto Libitinæ raptos attulit ad domum Scipionis & Hypsæi*. Errat itaque Nonius, qui *feretrum* putat esse *sepulcrum*. *Feretrum* cratis instar fuisse, argumento est, quod e vimine contexi solere indicent Maro, & Statius; Illius est, XI. Æn.

Haud segnes alii crates, & molle feretrum,
Arbuteis texunt virgis, & vimine querno.

Hujus est, VI. Theb.

Tristibus interea ramis, teneráque cupresso,
Damnatus flammæ torus, & puerile feretrum
Texitur.

Vide *Libitina*.

FERIO est *percutio*; quia *feri* esse animi videatur. *ferio* a *ferus* derivant juniores. Nec multo melius Festus, cui, *Ferio dictum, quod ferientes feruntur*. [malo a παίω, nam παίειν quoque est *percutere*.] Censeo *ferio* & *verbero*, ut significatione, ita etiam origine convenire. *Verber* autem est ab Æolico βέρκορ pro, ἐρκύρ; ut alibi dictum. *Ferire fœdus* ex eo dixere, quod, fœdus cum iniretur, pecus *ferire* suleant. Quem ritum describit his verbis Livius, libro I. *Fecialis erat M. Valerius. Is patrem patratum Sp. Fusium fecit, verbena caput capillosque tangens, fedus, multisque id verbis, quæ effata carmine non opera est referre, peragit. Legibus inde recitatis, Audi, inquit, Jupiter; audi, pater patrate populi Albani; audi, tu populus Albanus: ut illa palam prima, postrema ex illis tabulis cerâve recitata sunt, sine dolo malo, utque ea hic hodie rectissime intellecta sunt: illis legibus Populus Romanus prior non deficiet: si prior defecerit publico consilio, dolo malo, tu ille Diespiter Populum Romanum sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque. Id ubi dixit, porcum saxo silice percussit.*

FERO, φέρω. Ab eo *fertile*, nempe ut *altile* ab *altum*, sic *fertile* ab antiquo supino *fertum* pro *latum*. Inde & *fertum*, *fertores*, *confertum*, *infertores*, *infertilia*, aliaque in Glossis vett. Ab eodem *ferculum*, quia mensæ infertur. Ut a *notatum*, *oratum*, *redimitum*, ultima mutata syllaba in *culum*, fit *noculum*, *oraculum*, *redimiculum*: sic a *fertum*, *ferculum*. Nisi malis hujusmodi esse a præsenti: eoque

& *fer-*

& *ferculum* esse a *fero*, ut per syncopen fit e *fericulum*. Nam & a præsenti sunt *vehiculum*, *curriculum*, *perpendiculum*. A *fero* est *adfero*, pro quo veteres *arfero*, unde *arferia aqua* & *arferial*: de quibus seorsim. Et contrarium *aufero* pro *abfero*, *B* in *V* converso, ut in *aufugio*. Ejusdem originis est *offero*, unde donaria, quæ diis offeruntur, dicuntur *offeramenta*, Festo teste. Sed μεταφορικῶς usus eo Plautus, Rudente, Act. III. sc. IV. ubi *offerumentas* vocat plagas, & vibices oblatas impressasque tergo, ut in templorum parietibus solent donaria. Turnebum vide, lib. XVI. cap. XXII. Ab eodem est *confero*, quod proprie notat *in unum fero*: unde *conlativum sacrificium*, quod ex *conlatione* confertur: teste Festo. Item venter *collativus*, seu *conlativus*. Idem Festus: *Conlativum ventrem magnum, turgidum, dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congeruntur*. Locus Plauti est, Curcul. Act. II. sc. I.

Qui hic est homo cum collativo ventre, atque oculis herbeis.

Quem ad locum Lambinus aliam nominis caussam adfert; vult enim a Plauto *lenonis ventrem* ita appellari, quod humores, qui in corpus reliquum distribui debeant, in eum conferrentur, atque ita is visceribus vitiatis intumesceret. Μεταληπτικῶς vero accipitur *confero* pro *invicem comparo*, συγκρίνω. Sic *differo* proprie est *dissipo*, *divido*: unde Maro ait *aquilonem differre nubes*; Horatius *eurum differre fractos remos*; *lupos membra insepulta*. Sed κατὰ μεταφορὰν res dissimiles, ut *distare*, sic & *differre* dicuntur. A *differo* non tantum *differentia*, sed & pro eo *differitas* dixere. Nempe ut a *potestis* est *potestas*, sic a *differitis* (pro quo κατὰ συγκοπὴν *differtis* dicitur) factum est *differitas*. Usus eo Lucretius, lib. IV. vers. DCXXXVII.

Tantaque in his rebus distantia differitasque est.

Item Arnobius, lib. I. adversus gentes: *Vultis favore deposito cogitationibus tacitis pervidere, animantia nos esse, aut consimilia cæteris, aut non multa differitate distantia*. Et libro VII. *Quid igitur cessatis cujuslibet arboris viscum sine ulla passim differitate comburere?* Non imitandus vero nobis hac parte Arnobius. Fortasse enim extra metrum hexametrum *differitas* nemo dixit. Sic idem Arnobius, lib. II. *repetentiam* semel iterumque dixit, idque fateor imitatione Lucretii, cujus est, lib. II.

Interrupta semel cum sit repetentia nostra.

Sed hic eo usus, quia *reminiscentia* non conveniret versui: eademque de causa, lib. I. *variantia* pro *varietas* dixit: & *retinentia*, pro *memoria*: quæ a Lucretio nove ficta putamus. Sed porro composita a *fero* persequamur. Ut *conferre* dicimus qui colloquuntur: sic & *referre* aliquid dicuntur sermocinantes. Proprieque ea vox est respondentis; ac speciatim ejus, qui ad objectum respondet. Quomodo Cicero non uno loco usurpat. Sed generatim sumitur pro *dicere*, *narrare*, *indicare*. Verum *refert* pro *utile est*, non venit a præverbio loquciari, sed a nomine *res*, eoque & priorem habet porrectam. Augustinus Saturnius, lib. III. cap. XVI. nihil audet asserere de veritate alterius etymologiæ. Nonnullis videtur *refert* dici pro *reifert* per syncopen. Festus: *Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius, esse enim rectum rei fert, dativo scilicet, non ablativo casu. Sed esse jam usu possessum*. Sed magis fit verisimile, dici quasi *res fert*. Nam *refert Ciceronis* quid aliud est, quam, *ita fert res Ciceronis*?

†Fero (sicuti & φέρω) idem olim erat, quod *aufero*, ut *omnia fert aetas, animum quoque*. Ea vero significatione forsan sit a מור, quod in *Hiphil* est *auferre*, ut Psal. LXXXIV. 85. & alibi הפר *hapher* est idem quod *aufer*. Mazochius.

†Feronia etsi prope Tarracinam colebatur (unde ea *Nympha Campaniae* Servio ad VIII. 564. dicitur: quo nimirum latiore sensu ejus aevo *Campania* usurpabatur) tamen non dubito quin origo sit ab Etruria: in cujus agro Capenate *Feroniae fanum* & *lucus* erat; sicuti etiam alterum *Feroniae* fanum ad Vesidiae amnis ripam in Lunensi tractu fuisse, ex non dubiis monumentis colligit Cluverius; ut & *Lucus Feroniae* inter Lunae promontorium & Arni ostia in Ptolemaei versione; de quibus vide Cellarium pag. 712. Ceteroqui *Feroniae* nomen si a פרה, *Pharah* (quod genus quiescentium verborum assumit in fine N) quod est *fructificare* deducas; significabit *proventuum deam*; sin a Chald. פרנס *pharnes*, quod est *pascere*; *deam pascuorum* praesidem designabit. Mazochius.

Ferrum, ut quidem Isidorus ait, lib. XVI. cap. XX. *ita dictum, quod farra, id est, semina frugum, terræ condat*. Alii, ut ait Perottus, sic censent vocari, *quod in agros colendi gratia feratur*. At ipse a *feriendo* potius appellatum arbitratur, *quod cætera eo feriantur, hoc est, domentur*. Sed verisimilius deducas a *feritate*. Lucret. lib. II.

Hæc validas saxi radices, & fera ferri
Corpora constituunt.

Eodemque modo locutus Ennius. [σίδηρον, ἴδηρον; & Fίδηρον, unde ferrum. Illud autem ab ἴβηρον, quia ibericum omnium semper optimum habitum. nisi malimus a σίζειν.] A *ferro* est *ferratile*, ut a Græco κῦμα, *cumatile*. Utroque usus Plautus, Most. I. I. ubi, *ferratile genus*, appellat servos ferreis compedibus vinctos, unde & alibi vocem *ferriterium*, & *ferriteribacem* finxit, quia *ferrum* terunt, καὶ τρίβουσι. A *ferrum* quoque est *ferrugo*, hoc est, *ferri rubigo*; unde *ferrugineus color* dictus, quem Maro, I. G. solari tribuit Eclipsi, quæ mortem Cæsaris antecessit. Servius, ad IV. G. VI. Æn. *ferrugineum* interpretatur *nigrum*. Sed non ἁπλῶς est *color niger*, verum ex *nigri & rubri mistura* constat. Unde ad IX. Æn. ait *ferruginem* esse *colorem vicinum purpuræ subnigræ*. A *ferrum* quoque dictum *ferrumen*, quo *ferrum ferro jungitur*. *Ferrum* enim quia interius est viscidum, eo fit ut partes divulsæ, & igni injectæ, & in incude percussæ, exiguo negotio coalescant. Hanc *ferruminationem* Græci σιδήρου κόλλησιν, & συναφὴν appellant. De ratione ejus vide Cæsarem Bullingerum, lib. II. de Pictura & Statuaria, cap. XII. Inde *ferrumino*, quod generatim in Onomastico veteri exponitur συνάπτω. Proprie autem, ut etymon indicat, de *metallis* dicitur, ac imprimis de *ære* & *ferramentis*. Hinc Glossæ, *Ferruminatus*, χαλκοκόλλητος. Ut *ferruminare* idem sit, ac *maltare* sive *solidare*, sive *partes glutinare*. Etiam *ferrumen* ponitur pro *chalybe*, sive *acie ferri indurata*. Unde *ferruminare*, pro *stringere ac indurare*. Gloss. Phil. *Ferrumen*, ὅρμαμα. *Ferruminat*, ῥομοῖ. Derisum est olim *ferruminandi* verbum in Hermolao & Politiano, sed ab indoctis. Legere id est, cum apud alios, tum in Plinio libro XVI. capite XXXVI. & plusculis aliis locis ejusdem scriptoris. Restituit id locis aliquot Politianus.

†Ferrum est ab usitatissimo Chaldaeorum פרזל *Farzel*; nec enim hi aliter *Ferrum* vocant. Chaldaeis vero iisdem nihil est usitatius quam *Zeta* in in *D* convertere, ut fit *Fardel*. Ea tandem vox in ore Tuscorum (quibus amicissimum fuit D in R commutare) evasit *Farrel*. Postremo abjecto Chaldaeorum ac praesertim Tuscorum L terminali Latini ex *Forrel* faecre *Ferrum*. Mazochius.

Fertum seu *ferctum* dixere in sacris *libi optimi genus*. Nempe ex eo quia veteribus *fertum* & *ferctum* idem ac *bonum*. Quemadmodum & pro eo dixere *forctum* ac *horctum*: ut diximus in *Erctum* & *Fortis*. Vel dicendum *fertum* dici, quia antiqui *fertum* pro *latum* dicerent a *fero*. Et hoc verius. Festus: *Ferctum genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi; quæ qui adferebant, struferiarii appellabantur*. Persius, sat. II. *Opimo vivere ferto*. Ubi *fertum* est *res Diis oblata*. Simile ab *infero* est *infertum*. Isidorus, libro XX. capite III. *Infertum vinum dicitur, quod altario libatur atque offertur*. Dixere & *fertor*, & *infertor*. Gloss. vet. *Fertores*, *ferto libantes*. Glossæ Philoxeni: *Infertor*, παραθέτης. *Infertores* παραθέται. Gloss. Cyrill. Παραθέτης, *structor*, *infertor*.

Ferveo Perotto placet esse a *fero*. Aliquanto verisimilius

similius deduxeris a πῦρ, *ignis*: vel θέρω, *calefacio*. Nam Θ & Æoles in Φ, & Latini in *F* sæpius convertunt, ut sæpius dictum. Imprimis autem placet, venire a βράζω, quod idem notat. Nam βράσσειν, ζεῖν, ut ait Hesychius. A *fervendo* sunt *fretum*, *febris*, *februa*, & alia, de quibus suo loco.

FERULÆ duplex etymon ponit Isidorus, lib. XVII. cap. IX. *Ferula vocata a medulla. Nam illam Varro tradit esse ferulæ medullam, quam ἀσφόδελον Græci vocant. Nonnulli a feriendo ferulam dicunt. Hac enim pueri & puellæ vapulare solent.* Ubi duplicem *ferulæ* notionem respicit; qua *planta* est a Græcis dicta νάρθηξ, qua item est *sceptrum pædagogorum*, ut Martialis appellat. Priorem notionem respexit Isidorus, cum ait sic dici quia *ferat illum*, sive *bilam*, hoc est, medullam fungosam ejus nominis: sed posteriorem spectarunt significationem, qui a *feriendo* derivabant. Columella:

Capparis, & tristes inulæ, ferulæque minaces
Plantantur.

†FERUS substantivum & ejus femininum FERA non a θήρ veniunt, sed sunt ipsissimum Hebraicum פרא *phere* & פרה; quod quidem vulgo *onagrum* interpretantur; sed non est dubium (vel ex hoc ipso Latino derivato) quin generalius nomen fuerit immitium bestiarum, inter quas onager eminet. Certe Gen. XVI. 12. (פרא אדם *phere adam*, i. e. *ferus homo*, non autem *onager homo*) *ferum* significat. Consentiunt LXX. qui ibi transtulerunt ἄγροικος ἄνθρωπος i. e. *agrestis homo*: alibi vero ἐρημίτης *solitarius*, quod eodem recidit. At errant qui FERAS a θήρ deducunt: pro quo, inquiunt, Aeoles φήρ usurparunt: reperitur istud φήρ Aeolicum in Homero & Pindaro, & forsitan alibi. Qui sic autem rationes ineunt, perverse agunt. Non enim Aeoles Graecum θήρ in φήρ commutarunt: sed contra Aeolicum φήρ Graeci postea ita corruperunt, ut θήρ exsisteret: nam certe φ in ea voce nativum esse, origo Hebraica commonstrat. At Aeoles undenam eam vocem in Graeciam intulerunt? ex Italia utique, unde domo erant, ut alibi ostendimus. Ergo Itali recto itinere suum FERUS & Aeolicum φήρ ex Oriente primitus hauserant: de quo non est dubitandum. Agnoscit sane Vossius τὸ φήρ prius esse, quam θήρ: sed Aeolas suum φήρ ex Italia in Graeciam attulisse, non vidit. At si mens non laeva fuisset, id ex vocum Aeolicarum cum Latina itemque Orientali Orthographia miro passim consensu, si non aliud, intelligere potuisset; ut & ex antiquissima Aeolia, quam Homerus in Italia posuit. MAZOCHIUS.

FESSUS, & *defessus*, nomina non participia sunt, si Diomedem audimus. Nos Priscianum sequimur, qui in VIII. ait, *Vetustissimi fatiscor & fessus dicebant: ex quo defetiscor, & defessus; quod quidam a fateor esse derivatum volunt.* *Fatiscor* autem veteres dixisse, arguit illud Accii ἐπὶ ναυτὶ μάχῃ.

Tamen haud fatiscar, quin tuam implorem fidem.

Et Pacuvius, Dulorestè:

Vereor si unquam fatiscar facere quidquam, quod quibo boni.

Citat utrumque Nonius. Utrobique *fatiscar* nihil aliud est quam *defetiscar*, vel *lassabor*. Quare nec dubium, quin a *fatiscor* sit *fatiscitus*, inde contractum *fessus*: ut a *defetiscor*, *defetiscitus*, indeque *defessus*. [ab ἄω spiro, ἄσθμα & ἄσις, μόχθος, κόπος: ab ἄσθμος, itaque & *fessus*, & *lassus*, nimio labore spiritum frequenter ducens. Ab ἄω, ἄτω, etiam ἀτονέω & ἀτόνιος.] Errant igitur, qui, ut refert Priscianus, *fessus* a *fateor* deduxere, unde est *fassus*. [inde & *bassus*.] Inter eos autem, quos signat Priscianus, video etiam esse Gellium, libro XVII. capite II. ubi ait, ut a *fruor* est *fruiscor*: sic a *fateor* esse *defetiscor*. Errabat item Isidorus libro X. ubi *fessus* dici voluit, quasi *fissus*, nec jam integer. Errabat item Perottus, cum derivaret a *ferendo*, quoniam ferendo homines fatigantur. Errabat denique antiquior & probatior omnibus istis Valerius Probus, qui *fessus* ex *fatigatus* contractum putabat. Sic enim scribit: *Fatigatum, an fatigatam? melius fatigati, quod fatiga dicatur, & fessi. Nam a fassi præterito, confessos, non fatigatos dicimus.*

FESTINO & *confestim* ejusdem sunt originis. Ac nonnullis quidem placet esse utrumque a *festo* die, quia in divinis accelerentur omnia. Sed quid, si dicamus, ut veteres dixere *festæ* & *feriæ*, ita dixisse *festim* & *fertim*, *confestim* & *confertim*: sed cum primum idem signarent, usum discrevisse. Sane *ferendi* vox etiam ad *gressum* pertinet: ut illud Catulli,

Illuc unde malum pedem attulistis.

Et apud Maronem:

Ferte simul Faunique pedem, Dryadesque puellæ.

Ergo *festim* dicetur quasi *fertim*, hoc est, *fertis* sive *densis gressibus*: *confertim*, quasi *condensatis gressibus*: *festinus* autem sit *festim* sive *fertim progrediens*. [σπεύδω, σπουδάζω, σπουδαῖος.]

FESTIVUS, unde *festivitas*, a *festus*, ut recte Isidorus, lib. VI. cap. XVIII. *Festis* enim diebus cuncta solent esse læta hilariaque, quæ & caussa est cur *festivum* dixerint εὐτράπελον, *festivitatem* εὐτραπελίαν, ut Onomasticon vetus vertit.

FESTUCA Perotto ita dici videtur a *ferum*: & favere videtur illud Varronis in IV. de L. L. *Homo in pratis per fenisecia eo festucas abradit; quo ab rasu rastelli dicti.* Sed rectius Festus, qui, & *fenum*, & *festuca*, a *fetu* esse arbitratur. Nam de *fenore* locutus, quod a *fetu* deduxerat, hæc subdit: *Fenum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum, quando id ipsum manens, quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est.* Solum in eo a Festo recedo, quod ille a *fetu* deducit: ego ab eo malim, unde & *fetus*, & *fenum*, & *femina*, & alia id genus, derivantur: nempe ab antiquo *feo*: idque eapse ob caussam, ob quam deduxerat Festus a *fetu*. Vide quæ de hoc in *Fenus* diximus. [a findo, fissuca vel festuca.] Est & altera *festucæ* notio. Nam interdum accipitur pro *virga prætoris*, quæ manumittendis a lictore imponebatur: alioque nomine dicebatur *vindicta*, ac a Græcis similiter κάρφος nuncupatur. Ita *festucæ* voce usi Plautus, Milite, IV. 1. & Pers. sat. V.

FESTUM, seu *dies festus*, dicitur a Græco ἑστιᾶν, quod est, *festum diem agere*, uti cum natalitia aut nuptiales epulas celebramus. Ἑστιᾶν vero est ab ἑστία, quod tum *larem* sive *focum*, tum *Vestam*, *foci* sive *ignis præsidem*, significat. Itaque ἑστιᾶν proprie est *convivio aliquem apud larem suum*, hoc est, *domi suæ*, *excipere*. Ἑστία vero unde sit, diximus in *Vestales*. Ab ἑστιᾶν quoque dictæ *feriæ*. Nam prius fuit *fesiæ*. Velius Longus: *Ferias quoque non fereas, quoniam apud antiquos fesiæ, non feseæ dictæ sunt. S in R conversum, quomodo ex asa, & lases, facta ara, & lares*, ut testatur Scaurus de Orthographia. Pluraque id genus alibi attulimus. Festus: *Ferias antiqui festas vocabant; & aliæ erant sine festo, ut nundinæ; aliæ cum festo, ut Saturnalia, quibus adjungebantur epulationes ex proventu fetus pecorum frugumque.* Ubi pro *festas* legere malim *fesias*, iis impulsus, quæ jam diximus. [ἑορταί.] Paullo ante apud Festum, sive Paullum, legas; *Feria a feriendis victimis appellata.* Sed fallitur. Uti & qui *ferias* dici putant quasi ἱερὰς ἡμέρας. A *feriis* est *feriari*, quo usi pro *otiari*, quia *feriis* ab opere cessarent; unde in Glossis vett. *feriæ* exponuntur ἀργίαι, ἄπρακτοι ἡμέραι, & *ferior*, σχολάζω. Multa de Romanorum *feriis* legere est apud Macrobium, lib. I. Saturn. capite XVI.

FETIALES, εἰρηνοποιοί, sive εἰρηνοδίκαι. [Φαίτης κῆρυξ Hesych.] Festus: *Fetiales a feriendo dicti. Apud hos enim belli pacisque faciendæ jus est.* Ex his videtur colligi posse, vel ita dici quasi *feriales*, a fœdere *feriendo*: vel quasi *feciales*, quod pacem *facerent*. Imo plerique *feciales* per *C* scribunt, ut in *facio*. *A* autem in *E* abire ajunt: at in præterito *Feci*. Sed obstat quod Græci per *T* efferunt. Nam Dionysio sunt Φετιάλεις, Plutarcho Φετιάλεις, vel Φετιάλιοι. Adhæc Varro vel a *fide*, vel antiquo *fidus* pro *fœdus* originem vocis arcessit. At *D* & *T* facile commutantur. Ita enim ille in IV. de L. L. *Fetiales, quod fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat*

bat ut justum conciperetur bellum , & inde desitum ; & ut fædere fides pacis constitueretur . Ex his mittebant , antequam conciperetur , qui res repeterent : & per hos etiam nunc fit fædus , quod Fidus scribit Ennius dictum . Hæc Varro . Sed plane censeo , *fetiales* vocari a *fatu* , hoc est , *fando* , *a* in *e* converso . Quippe erant oratores , qui Græcis similiter φήτορες , ἀπὸ τοῦ φάω , hoc est , ἐρῶ , sive εἴπω . Mire hanc sententiam firmat illud Varronis libro II. de vita pop. Rom. *Itaque bella & tarde & nulla licentia suscipiebant , quod bellum nullum , nisi pium , putabant geri oportere , & prius quam indicerent bellum iis , a quibus injurias factas sciebant , fetiales legatos res repetitum mittebant quatuor , quos oratores vocabant* . Citat hunc locum Nonius Marcellus : qui & alterum de *Fetialibus* locum apponit ex ejusdem Varronis libro III. de vita populi Romani : *Si cujus legati violati essent , qui id fecissent , quamvis nobiles essent , ut dederentur civitati , statuerunt , fetialesque viginti , qui de his rebus cognoscerent , judicarent & statuerent & constituerent* . Plura de *fetialibus* , si voles , adi Dionysium Halicarn. libro II.

† Fetialis potius quam Fecialis esse scribendum, arguit Dionysii , Plutarchi , Glossarum Cyrilli scriptura per T , sed & Latinorum Varronis , Festi , Noniique Marcelli , in quibus itidem cum T scribitur . Postremo etiam apud Gruterum in marmoribus ita reperiri ferunt . Atque eam vocem Tuscam esse oportuit , quia fetialia jura ab Etruscis ac potissimum ab Aequis Faliscis desumpta fuerunt , uti in Tyrrhenicis Diatr. VI. in Falisci dictum fuit . Proinde frustra se excruciant , qui etymologiam Latinam vocis Tyrrhenicae h. e. Orientalis requirunt , quae in Oriente requirenda erat . At פתיל *phatil* Hebraeis (ut & Chald. פתילה *phetila*) significat *filum contortum* h. e. vittam , qua quis sacrorum causa sibi caput vinciebat . Ab eo *phetil* h. e. *filo* sive vitta sacerdos is , de quo agimus , dictus Tusco sermone Fetial fuit . Ac re vera Fetialem filo velatum processisse , testatur Livius I. 32. ubi de Fetiale hoc inter cetera habet . *Legatus ubi ad fines eorum venit , unde res repetuntur , capite velato (FILVM lanae velamen est) Audi Jupiter , inquit* &c. Vides quid hoc loco Livius *velamen* Fetialis appellet : non aliud quam *lanae filum* h. e. filum contortum (id quod vox פתיל *phatil* significat) sive *vittam* . Atque hinc etiam intelligis , quid sit , quod Varro , Festus , Servius , Priscianus (quorum loca vide apud Vossium in Flamen) *flaminem* a filo , quo velabantur , dictum putarint , quasi flamen idem sit ac Filamen , quo modo integre legitur apud Grut. pag. 237. 6. his verbis : Filamen . Divae . Avgvstae . In hac , inquam , flaminis verissima etymologia non aliud *fili* nomine intelligere licet , quam *vittam sacerdotalem* , seu filum lanae contortum . Interim nulla Vossio causa fuit , cur deserta hac verissima antiquorum etymologia , *flaminem* dictum voluerit a *flameo* : nam *flameo vestimento* Festus non flaminem , sed flaminicam obvelat ; nec ideo *flaminica* nuncupabatur , quod *flameo* uteretur , sed quia *flamen* ei maritus esset . Quamquam nec *flameum* nec *flamma* Orientali origine carent : sunt enim indidem , unde Fvlmen infra derivabimus , dicente Festo *flameum* ex eo dictum , quia *telum fulminis eodem erat colore* : de quo vide in Fvlmen . ⵅ Sed redeo ad Flaminem , quae vox non est aliud , quam Fetialis Latinum interpretamentum . Latinum , inquam , quia derivatur a voce Filvm jampridem civitate donata . Ceterum & ipsum Filvm possit esse a rad. פלם , quam radicem *torquendi* notione fuisse praeditam , declaret Syrum verbum in Ethpeal nim אתפלם *ethphelam* , quod eam quam diximus torquendi significationem habet . Inde inquam fit Filvm , quod *contorquendo* gignitur , non vero ab Hilvm Varronis , aut a Pilvs Isidori . Est sub eadem rad. פלם apud Castellum Syriaca vox פלמונרא *phelmunoro* sive *phlemunero* , quod exponitur ibidem *aedituus* , *servus Ecclesiae* : quod nomen cum eisdem radicalibus constet litteris , ac Flamen , videtur antiquitus apud Syros *Sacerdotis* gentilium fuisse vocabulum (unde per Tuscos manarit in Italiam) deinde ab Syris Ecclesiae scriptoribus pro aedituo Christiano usurpatum . Ergo uti dixi , Flamen (quod est Fetialis synonymum) ita a *filo* Latino deducitur ; ut tamen & Filvm & ipse Flamen , si primam originem spectes , sint merae Syriaca , indeque in Latium per Tuscos traducta . ⵅ Ac ne Vitta quidem ipsa (qua voce usi sumus , ad Filvm fetiale ac flaminicum derivandum) minus Tusca vox est , ab Oriente repetenda . Vossius quidem eam dictionem sive a vinciendo deducit , quasi diceretur Vincta , aut vero (quod probabilius existimat) ab Aeolico βίττος pro μίττος *filum* . Darem manus , si de Aeolico βίττος docuisset . Nunc vero istud βίττος nusquam gentium est , sed tantum μίττος , quod ab Hesychio exponitur τάξις , στίχος , τόνος . Verum quid moror ? Hebraicum & Chaldaicum בוט *bus* exponitur *filum* , *vitta* , *funiculus* . Apud Syros autem loco medii *Vau* in hujus radicis derivatis *Jod* assumitur , qui Syri & *buto* & *bito* promiscue *filum* appellant : a quo deinde (prima gutturali in V consonum transeunte) fit Tuscum Vitta , h. e. illud *filum* , quo Sacerdotes vinciebantur . ⵅ Jam vero ut ad Fetiales redeam , in eorum ornatum praecipua *verbena* fuit . Nam unus saltem fetialium *verbena* coronatus (qui *verbenarius* Plinio dictus) ad hostes procedebat . De *verbena* adi sis Vossium ; nam ex collatis apud eum Plinii , Servii , Donati , Acronis locis facile colliges *verbenae* nomine venisse , tum *herbam gramenve* ex sacris locis evulsum , tum etiam abusive omnes frondes sacratas , ut lauri , olivae , myrti &c. Itaque vera est Acronis etymologia ad IV. Od. XI. *Verbenae* ... *dictae quasi herbenae* ; saepissime enim aspiratio in V consonum transmutatur . At Herbae ipsius vox unde ? Ab Oriente utique per Tuscos in Latium manavit : nam *herbam* sive *gramen* Hebraei עשב *heseb* dicunt , id vero apud Chaldaeos in forma emphatica עשבא fit , quod tum I , tum E sub prima littera recipit , ut sit *bisba* , aut *besba* ; nec aliter Syri (etsi cum Samech) עסבא *hesbo* . Hinc ergo fluxit Tuscum primitivum Hesba . At deinde Latinis placuit sibilum in R mutare (ut in *Valesiis* , *Fusiis* &c.) ex quo factum est Herba , a quo postmodum Verbena . ⵅ Eaedem verbenae alio nomine Sagmina vocabantur ; quae non repugno quin cum Festo a *Sanctus* (*quia ex loco sancto arcebantur*) sive a *sanciendo* dici potuerint , quasi Sancimina , nam C antea pro G erat . Tamen si nomen fuisse Tuscam placeat ; possit esse a Chaldaeo שגם *saggem* quod est *ligare* , quia sagminibus iis *Fetialium* caput vinciebatur . Virg. XII. *Verbena tempora vincti* . Vide ibi Servium . ⵅ Postquam de Fetialibus dictum ; juvabit & de Caduceo pauca dicere . Nisi quod negat Martianus , Romanorum Fetiales caduceo usos ; qui L. *Sanctum* 8. §. 1. D. *de divis. rer.* ait : *Sunt sagmina quaedam herbae , quas legati pop. Rom. ferre solent , ne quis eos violaret ; sicut legati Graecorum ferunt ea , quae vocantur cerycia* . Caduceum intelligit , qui Graecis κηρύκειον aut κηρύκιον dicitur . Ergo cum *Caduceus* non Italorum , sed gentium exterarum fuerit ; ne nomen quidem Etruscum fuit : sed facile Cadvcevs est ex Graeco κηρύκειον , littera tantum canina in D commutata , quod saepe accidit . Nisi quod Graecum κηρύκειον videtur factum ex Syro ברכא *circo* , quod inter cetera *jugum textorium* significat : nam quae voces apud Orientales *liciatorium* notant , eaedem & *hastam* significant , quod saepe alibi observavimus . Verum ne multa : Syrum verbum ברך *cerac* , *ambiendi* , *circumducendi* , *circumvolvendi* notionem obtinet . Ab eo verbo fit *Cerycium* , quod angues circumvolutos habebat . Nisi magis arriserit *cerycium* ex Hebr. קרא *kara* , *Clamavit* , *arcessere* . Vide mihi dicta in voce *Caduceus* . Quod *Cerycium* in Graecia in uberrimam prosapiam pullulavit ; nam & κῆρυξ *caduceator* , & verbum κηρύττω inde sunt orta . At ab eodem Cerycivm tantum R in D transeunte , fluxit Italorum Cadvcevs . Mazochivs .

Fatvs

Fetus [*τόκος, τίω, βίω, βότρυς, βοτὸς*, &c.] (ut Pierius, ad Ecl. I. & Aldus, in Orthographia monuere) tum per *OE*, tum nuda vocali scriptum invenitur in antiq. lapp. & libris. Iis, qui per *OE* scribunt, favit Jovianus Pontanus, in Actio fol. cxxxix. b. edit. Ald. ubi a *fovendo* sic dici ait quasi *fovetuus*, quod a matre foveatur. Eosdem secutus Jul. Scaliger, qui, libb. de caussis L. L. cap. LXXIX. putat esse a *φοιτᾷν*, quod est, *συνιέναι*. Mihi placet per nudam scribi vocalem: ut nempe verbale sit, ab antiquo *feo*. Nam ut a *mitto* est *missus*, quod tum substantive tum adjective capitur; ita a supino *fetum* tum substantive dicetur *fetus*, tum adjective: a quo remansit *effetus*. Hinc *effeta parentum* est apud Sallustium: & *effetam terram* dicunt Lucretius, Columella, alii. Quidam, ut Ovid. tradit, a *ferendo* dici putant. Ita enim scribit, Fastorum lib. IV.

Forda ferens bos est fecundaque, dicta ferendo:
Hinc etiam fetus nomen habere putant.

Qui locus juvat simplici *E* scribentes *fetus*, & *fecundus*. Utrumque tamen non a *ferendo* esse puto, sed a *feo*. Nam, ut a *fleo* est *fletum*, unde *fletus*; sic a *feo*, *fetum*, unde *fetus*. Ut item a *juvo*, *jucundus*; sic a *feo*, *fecundus*. Nec obstat, quod in antiquis numismatibus FOECVNDVS, & FOECVNDITAS, per *OE* inveniatur: ut ad Ecl. I. tradit Pierius. Nam in aliis nummis nuda vocali reperiri docebit in Orthographia Aldus. Atque ita ab antiquissimis scribi solere, argumento est, quod Catonis seculo per *E* exarasse auctor est Gellius, lib. XVI. cap. XII. Nec Agelliano seculo disputabatur, num per *OE*, verum an per *AE* scribi deberet: ut idem locus indicat. Nec est, quod obducat quis Nonium, apud quem in editione ab Hadriano Junio recensita legitur, Catonem, & cæteros antiquiores, *Fœtus* scripsisse, sine O litera. Nam *A* reponendum, prout recte exaratum in antiqua Veneta Philippi de Pinzia. *Femori* quoque, ac *femini*, nomen esse censeo, non a *ferendo*, quod ea præcipue parte sustineatur animal, sed ab eo, quod diximus verbo, quia istæ partes sint generationi necessariæ. *Femina* quoque (quod & ipsum per *E* simplex in vett. libb. ac lapp. invenitur) non a *feminum* mollitie dici puto, sive *feminum* partibus, quibus a viro distinguitur: quod apud Isidorum legas, lib. II. cap. II. neque a *φοιτᾷν*, hoc est, *coire*, quæ Julii Scaligeri, loco supra citato, opinio est: verum a *feo*, ut ab eadem re origo arcessatur, unde & *parent*, & *genitor*, ac *genetrix*, & *γονεὺς*, & *τοκεύς*, sumta sunt. *Fenus* quoque, & *fenum* hinc descendere diximus suo loco: ubi & quædam adscrimus apta firmanda iis, quæ diximus. Imo fortasse nec *felix* inepte hinc arcessamus, quemadmodum paret ex iis, quæ seorsim de hac voce dicuntur.

Fex sive *fæx* (quomodo aliqui scribere jubent, ut differat in dativo a præterito *feci*) est cujusque rei *excrementum*, a *faciendo* ita dictum, juxta Perottum. Apud Isidorum autem legas libro XX. capite III. *Fex dicta, quod sese vasis emergendo afficiat*. Ubi cum Martinio malim *affigat*. Nempe ut *fex* dicatur quasi *fixa*, sive *affixa* vasi; sive a Græco *πήγω* seu *πήγνυμι*, id est, *figo*, item *coagulo*, *spisso*. Ut ita *fex* dicatur quasi *πῆξις*, id est, *coagulum*, *concretum*, *spissamen*. A *fece* est *defecare*. Glossæ vett. *Διυλίζω*, *defeca*, *feco*, *sacco percolo*. Appul. IX. Met. *Vina pretiosa defecat*. Symmachus, libro III. Epist. *Plerique condita musta defecant*. Hinc *defecatus* pro liquido. Ad animum tranquillum transtulit Plautus, Aul. Act. I. Sc. II. *Nunc defecata demum animo egredior domo*.

F I

Fiber animal est quadrupes, amphibium, quod & *castor* vocatur, ac, ut Servius monet, *canis Ponticus*: imo ex quorumdam sententia etiam *canis fluviatilis*: sed confunduntur ab iis *κύων ποτάμιος*, & *κύων ποντικός*· *κύων ποτάμιος* est *lutra*, quæ differt a *fibro*. Nam *cauda piscium fibro*, *cætera species lutræ*: *utrumque aquaticum*, *utrique mollior pluma pilus*: ut Plinius ait, libro VIII. capite XXX. Vivit in riparum cavernis, in quibus gradus binos aut ternos facit, ut crescente aqua adscendat, decrescente descendat. Noctu imprimis cavernis exit, ac tum fructibus ac corticibus arborum vescitur, tum flumine etiam se mergit, ac pisces captat. Ita veteres ei nomen ex eo impositum tradunt, quia colat *omnium oras*, quas veteres *fibras* dixere. Ita Varro, in IV. de L. L. & Festus, in *Fiber*. Verba utriusque adduco in *Fibra*. Nempe a *finio* fit *fiber*, a, *um*, hoc est, *extremus*; inde *fiber animal*, *fibræ jecoris*, & *fimbria* in veste. Sed rectius de horum singulis Salmasius, qui singula horum a Græcis arcessit. Æoles enim *θ* mutant in *φ*· ut *φλᾶν* dicunt pro *θλᾶν*, *φὴρ* pro *θὴρ*, unde *fera*: sic *φιβρὸς* pro *θιβρὸς*, quod inter alia notat *molle*. Hesychius enim *θιβρὸν* interpretatur *ἁπαλὸν*, *τρυφερὸν*, *καλὸν*, *σεμνὸν*· ut *θίβρων*, *φιλόκοσμος*, *ἁβροντικῶν*, *ὑπερήφανος*. A *mollitie* igitur *crinium* nomen acceperit. Nam, ut paullo ante e Plinio dicebamus, & *fibro* & *lutræ* est *mollior pluma pilus*. A *fiber* est *fibrinus*, ut, *pelles fibrinæ*; item *fibrinum* pro *lana fibri*, quæ ob molliciem commendabatur. Glossæ Arabicolatinæ: *Fibrinum*, *lana animalium*. Isidorus, libro XIX. capite XXII. *Fibrina*, *tramam de fibri lana habens*. Ita recte est in MSto meo, ubi perperam vulgo legitur, *tramam de fibri lana habens caprina*.

Fibræ sunt *jecoris extremitates*, ut in VI. & X. Æn. interpretatur Servius. Sed utrum proprie id, an *συνεκδοχικῶς* notet, nec inter veteres convenit. De *herbis* usurpat Maro I. Georg.

. . . . *Et amaris intyba fibris*.

Ubi sic Servius: *Fibris abusive ait, quod radices intyborum hac atque illac decurrant, ut fibræ per jecur, id est, venæ quædam ac nervi. Alii fibras proprie dicunt rei cujusque extremitates. Sicut Cicero in Gabinium: Fibræ cincinnorum madentes. Et in Tusculanis: Non solum ramos amputare miseriarum, sed omnes radicum fibras evellere. Unde & jecinoris extrema partes fibra a nonnullis appellantur. Bene ergo Virgilius intyborum, vel radicum, vel foliorum extremitates fibras dixit. Alii herbas adserunt: ut Nigidius commentario grammaticali: φορβὴ, sed nunc fibra dicta est, ut nunc etiam rustici dicunt. Potest ergo hic fibris pro herbis accipi, quando ipsa intybus herbæ species est*. His verbis Servius triplicem sententiam adfert. Una est ut proprie dicatur de *jecoris fibris*, inde ad alia transferatur. Altera ut proprie de *quavis* dicatur *extremitate*. Tertia, ut proprie sit *herba*: quod Nigidio placuit, ut idem sit ac *φορβή*. Sane *φορβὴ* generatim *pabulum*, ac speciatim interdum, Eustathio teste, *ἡ τῶν ἀλόγων τροφὴ*, ut equi & asini apud Homerum. Sic *terra* passim vocatur *πουλύφορβος*, quia *herbas* ac *pabulum* suppeditat animantibus. Si hæc Nigidii sententia placet, videri possit fibra *κατὰ μετάθεσιν* pro *fobra* vel *fubra* dici a *φορβή*. Nam *o* & *u* sæpe convertuntur in *i*, ut *κόνις*, *cinis*; *κόκκος*, *ciccus*; *optumus*, *maxumus*: *optimus*, *maximus*. Sed longe, ut puto, verius est, *fibras* primo notasse *rei cujusque extremitatem*, speciatim autem de *jecore* & *herbis* usurpari. Nimirum veteres *fiber*, *fibra*, *fibrum* dixere pro *extremo*: indeque *fibræ*, & *fimbriæ*, *extremitates rei*, non cujusvis, sed *incisa*; sic ut nunc accedat, nunc recedat. Unde Isidorus, libro XI. capite I. *Fibræ jecoris sunt extremitates, sicut extremæ partes foliorum in vitibus, sive quasi linguæ eminentes*. Par ratio in *foliis platani*. Unde Mela: *Peloponnesus ab sinus & promontoria, queis, ut fibris, litora ejus incisa sunt, platani folio simillima*. Item in *foliis urticæ*. Cui iccirco *folia fimbriata* tribuit Plinius. Nam *par figura fibrarum*, & *fimbriarum*, etiam in veste. Gloss. *κράσπεδον*, *lacinia*, *fimbria*. Quod plenius intelligitur ex iis, quæ in *lacinia* diximus; *θύσανοι* quoque *fimbriæ* idem. Nempe & *fibra*, & *fimbria*, imo & *fiber* animal, si veteres audimus, sunt ejusdem originis, ut ostendit Festus his verbis: *Fiber genus bestiæ quadrupes*. Plautus:

Sic me fuber quotidie, quasi fiber salicem.

Quo nomine extremæ fluminis oræ appellantur. Unde & fibras jecinorum, & fimbrias vestimentorum, dicimus. Præivit autem Varro lib. IV. de L. L. *Fiber ab extrema ora fluminis dextra & sinistra maxime quod solet videri: & antiqui fibri dicebant extremum, unde in sagis extrema fimbriæ, & in jecore extremum fibra; hinc fiber dictus.* Quem egregie illustrat illustris Scaliger. Meruere ejus verba a nobis hoc loco repeti: *Ut a cerno, cribrum: a facio, faber: a tumeo, tuber: a luo, liber: a cresco, creber: a glubo glaber (deglubitur enim:) a scarreo (unde scarrosus Lucilio, λεπρὸς) scaber: a suo suber (insuitur enim solo calciamenti: unde ea dicuntur καττύματα Græcis:) a craceo, craber, qui postea crabro, σφὴξ (Cracere significat gracilem esse Ennio, & σφηκώδεις graciles dicuntur apud veteres Comicos.) Sic a finio fiber, extremus.* De *fibris jecinoris*, non audiendus Isidorus: qui illas a *ferendo* derivat, libro XI. capite I. *Dictæ fibræ, quod apud gentiles in sacris ad Phœbi aras ferebantur ab ariolis, quibus oblatis atque succensis responsa acciperent.* De *fimbriis* sic idem, lib. XIX. cap. XXIV. *Fimbriæ vocatæ oræ vestimentorum, hoc est, fines, ex Græco vocabulum trahentes. Græci enim terminum ὅρον vocant.* Ubi eadem exponere conatur, unde & *fimbriæ* & *oræ* appellentur: *fimbrias* dici a *finis*; *oras* ab ὅρος. Nunnesius ait *fimbria* κατὰ μετάθεσιν esse a φορβὴ, hoc est, *alimentum*. Puto pro *fimbria* voluisse dicere *fibra*, quæ φορβὴν notat: ut ex Nigidio superius diximus. *Fimbria* vero, seu *fibria*, vel est a *finio*, pro qua sententia est Isidorus, ut vidimus: vel ejusdem originis sit ac *fiber* pro *castore*: nempe, ut Salmasio visum, ab Æolico φιβρὸν pro θιβρὸν, quod teste Hesychio notat *pulchrum & ornatum amans*: sane *fimbriæ* vestibus adduntur ad ornatum. Vel potius quatenus θιβρὸν notat *molle & tenue*, ut idem Hesychius monet. Nam solent vestibus assui villi: unde Suidæ κροσσὸς, quod *fimbriam* notat, exponitur μαλλὸς, id est, *villus*. Indeque *cirrota vestes* κροσσωταὶ apud Pollucem: Et in Glossis Philoxeni: *bicerres*, δίμαλλοι, δίκροσσοι. Ubi *bicirres* malim a *cirris*, ut *bisæta* apud Festum, a *setis*.

FIBULA est, qua longiora vestimenta solent subnecti: unde Maro, IV. Æn.

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Et Ovid. VIII. Met.

Rasilis hinc summam mordebat fibula vestem.

Isidorus libro XIX. cap. XXXV. *fibulam* ex eo ait nuncupatam, quod Græci appellent φίβλαν. Sed est ex vox a Romanis accepta, ut clare ait Suidas, Πόρπη, ἡ παρὰ Ῥωμαίοις φίβλα. Nempe quia Romani κατὰ συγκοπὴν pro *fibula* dicerent *fiblam*, ut ex veteri etiam inscriptione constat. Dicta autem *fibula*, quia nectit vestium *fibras*, hoc est, *extremitates*. Vel quia vesti *infigatur*, seu quod ora vestis ei *affigatur*. Ut a *tero tribulum*, & per syncopen *triblum*: sic a *figo figibula*, & per syncopen *fibula*. Græcis similiter περόνη & πόρπη dicitur a πείρω, id est, *transfodigo*, *transfigo*. [a φλίβω idem quod θλίβω, unde φλιά.] A *fibula* est *fibulatorium*; ut *fibla*, *fiblatorium*, quo usus Trebellius in XXX. tyrannis, & Anastasius in Leone quarto. Ita dicebatur vestis, quæ fibula stringeretur. A *fibula* quoque *confibula*. Usus Cato de R. R. capite XII. ubi refertur inter instrumenta torcularis. Verba ejus sunt: *Fibulas* XL. *confibulas ligneas queis arbores comprimat, si dehiascent, & cuneos* VI. Ejusdem originis est *Suffibulum*. Festus: *Suffibulum est vestimentum album, prætextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite virgines Vestales, cum sacrificant, semper habere solent, idque fibula comprehenditur.* Nec aliunde est *infibula*. Tertullianus, capite I. lib de Pallio: *In viris autem pallii extrinsecus habitus & ipse quadrangulus, ab utroque laterum regestus, & cervicibus circumstructus infibulæ morsu humeris acquiescebat.* In vulgatis est *in fibulæ*: sed *infibulæ* probabat Scaliger. Etiam in Onomastico legas, *Infibulo*, ἐμπορπάω. Apud Celsum quoque legas, libro VII. *Infibulare quoque adolescentulos interdum valetudinis caussa quidam consuerunt.* Rationem deinde *infibulandi* docet. Nec solum valetudinis caussa, sed etiam ne vox coitu multo raucescat, *infibulatio* in usu erat. Unde Juvenalis, sat. VI.

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis prætoribus.

Ubi veterem interpretem vide.

FICEDULÆ nomen inditum a *fico*, cujus fructu gaudet. Varro, lib. IV. de L. L. *Ficedulæ & Miliariæ a cibo: quod altero fico, alteræ milio fiant pingues.* Similiter Isidorus, libro XII. capite VII. Hinc Martialis in Xeniis, epigr. XLIX. cujus lemma *Ficedula*.

Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

Græcis similiter συκαλὶς appellatur. Nam σῦκα *ficus*. Sed nomen hoc auctumno solum habent. Post enim vocantur μελαγκόρυφοι, quod μέλαιναν κορυφὴν, hoc est, *nigrum verticem*, habeant: unde quidam *atricapillam* vertunt. Alexander Myndius, apud Athenæum, facit aves diversas. Sed Aristoteles eandem ait esse avem, verum post auctumnum, ut vocem coloremque, ita nomen mutare: atque id cognosci inde, quod etiam conspecta sit nondum plane mutata, eoque neutrum habens nomen.

FICUS arbor non inepte deducitur a συκῆς, id est, *ficus novella*. Sed malim ab Hebræo *fag*, פג, quomodo dicitur *ficus*, *quæ nondum satis maturuit*. At minime audiendus Isidorus, qui lib XVI. cap. VI. *Ficus Latine a fœcunditate vocatur. Ferac'or enim est cæteris arboribus. Nam ter quaterque per singulos annos generat fructus, atque, altero maturescente, alter oboritur.* Hinc *ficitor*, & *ficitas*: *ficitor*, qua forma dicimus *olitor* ab *olere*: *ficitas*, quo pacto *olivitas* dicitur ab *oliva*. Novius apud Nonium:

Ficitores
Omnes capiunt ficitatem, merx est sine molestia.

A *ficu* quoque est *ficulnus*, & *ficulneus*. Unde *arbor ficulnea* apud Columellam. Sed sæpius arboris ejus trunco, ramis, aut frondibus tribuitur. At *Ficus* pro ulceris genere nomen ex eo habet, *quod super fundat sese ad fici fructus similitudinem* ut testatur Celsus, lib. VI. cap. III. Sane Græcis similiter σῦκον, & σύκωσις, vocatur. Hinc *ficosus* in carmine obsceno,

Ficosissima me puella ludit.

Item:

. . . . Inter eruditos
Ficosissimus ambulat poëtas.

Hujus morbi species est *marisca*, quomodo vocatur, cum in ano gignitur. Juvenal.

Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.

Nec ratio nominis obscura est, cum itidem dicatur a *similitudine ficus marisca*. Varro, lib. I. de R. R. *Ut nuces Græca, ac marisca fici.* Citat Nonius, cap. de genere ciborum & potuum. Hadr. Junius in Nomencl. *ficus*, & *marisca*, eundem facit morbum. Alii quos sequimur, differre volunt ut genus & species. Postremo loco illud addamus Lexicographis omissum, *ficum* etiam dici *fruticem marinum*, sine foliis, rubro cortice. Plinius, lib. XIII. cap. XXV. Nomen unde sit, non video, cum foliis carere dicatur, nisi fortasse sit a *similitudine fructus*, quod Dalecampio videbatur.

†FICUS dicitur ab Hebr. פג *phag* i. e. *grossus*: quam vocem ajunt non tantum ab Orientalibus, sed & Occidentalibus & Septentrionalibus & Australibus populis ferme eodem significatu usurpari. MAZOCHIUS.

FIDELIA, juxta nonnullos, quia id genus vasis *fideliter* servet recondita. [dimin. a πίθος.]

FIDO a πιθῶ, sive πείθω. [& Bœotice πίττω, unde apud Hesych. ὁ πίττομαι pro οὐ πείθομαι.] A *fido* autem, mutata quantitate, fit *fides*. Vel ab Æolico πίττις, pro πίστις. Non a *fio*, *quia fiat, quod dictum est*, uti Cicero putabat, libro I. Off. & libro XVI. epistola X. quique eum secutus Augustinus, epistola XIX. A *fido*, *fidelis*: sed a *fido*, *fidus*: ut quantitas dispar ostendit. Donatus: *Fidus in maximis: fidelis in minoribus.* Caper: *Fidus amicus erit: famulum fidelem dicito.* Fronto: *Fidelis fit, fidus nascitur.*

scitur. Sed non hæc observantur. A *fide*, *fidustus*; ut a *Venus*, *venustus*; a *vetus*, *vetustus*. Festus: *Fidusta a fide denominata, eo quia maximæ fidei erant.* At *fides genus citharæ sic*, Festo teste, *dicta*, *quod tantum inter se chordæ ejus*, *quantum inter homines fides*, *concordent*. Sed omnino ut a σφάλλω, *fallo*; ita a σφίδης, *fides*. Hesych. σφίδης, χορδαὶ μαγειρικαί. Σφίδη, χορδή. Argute igitur magis quam vere Beatus Ambrosius, orat. de obitu Theodosii Imper. *Bona itaque fides, quæ frequenter operatur in mortuis. Unde arbitror, quod fila chordarum citharæ ideo fides dicuntur, quoniam & mortuæ sonum reddunt.* A *fides* & *cano* est *fidicen*, ut a *cornu*, *cornicen*; a *tibia tibicen*. Etiam *fidis* est sideris nomen: ut apud Columell. libro XI. capite II. Unde diminutivum *fidicula*, quæ Hygino *Lyra*. Onomasticon vetus: *Fidicula*, λύρα. At *fidicula* pro genere tormenti, a priori est significatione. Nempe quia *iis rei in eculeo torquentur*, *ut fides inveniatur*: ut Isidorus ait, libro V. capite XXVII. Verisimilius hoc quam si inde nomen arcessas, *quod sontes funibus velut fidibus distendantur*.

†FIDO est a בטח, *vatah*, V consono verso in F, quod sæpe accidit. At Tusci, credo, pro *Fido*, ITO dicebant, quia eis ITIS erat *fiducia* teste Macrobio, quem vide in ITIS. At Latini & primam consonam originis revocarunt, & T Tuscum in D (sicut & in IDVS) verterunt. Vide omnino ITIS loco suo. MAZOCHIVS.

FIGO, a πήγω, unde & *pego*, seu *pango*. Compositum ejus *defigo*: quomodo admiratione vel stupore aliquis dicitur *defixus*. Etiam dicitur de *magicis vinculis*, quibus functio naturalis impeditur. Sic usus Paullus, sententiarum lib. V. cap. XXIII. *Qui sacra impiave nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint*. Item Appuleius in Herbario, ubi de leontopodio: *Si quis devotatus ac defixus in nuptiis suis fuerit, quomodo resolvatur*. Ubi videmus, *defixus*, & *resolutus*, opponi. Recte igitur Glossæ Philox. *Defixiones*, νεκυομαντίαι, κατάδεσμοι.

FIGVRA, a *fingo*, ut tradit Varro, lib. V. de L. L. & Agellius, lib. XII. cap. XXVIII. Similiterque a *fingo* est *figulus*: item ab *effingo*, *effigies*. *Fingo* ejusdem originis videtur, ac *pango*. Quod si est, fuerit a πήγω, seu πηγνύω. Vel sit ab eodem ac *pingo*. Nempe a φέγγω, id est, *luceo*, *illumino*. De utroque sic Jul. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. LXXXVII. Γράφειν *dixere*, *lineas ducere*. *Pictura primum ab sole & umbra orta est; unde μονογράμματος: postea addidere lucem & umbram. A potiori Latinis visum est denominare, ut a φέγγος dicerent fingere, & detracto adspiratione, Pingere. Est igitur Fingere, exprimere imitatione veram rem: iccirco dicta figura in signis, & tabulis, atque hinc porro in Grammaticis*. *Defingere* idem ac *fingere*. Horatius in Arte:

Defingis Rheni luteum caput.

FILICONES, item *filicata vasa*, a *filice*, seu *felice*, herba dicuntur, unde & *filicta*, ut a *salice salicta*. [*Helicones*, *nebulones*.] Festus: *Filicones* (al. *Felicones*) *mali & nullius usus, a filice* (al. *felice*) *dicti*. Idem: *Filicata patera dicta, quod ad filicis herbæ speciem sit celata*. Utitur Cicero in Paradoxis: *Quid a Numa Pompilio? minusne gratas Diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas, quam filicatas aliorum pateras arbitramur?* Corrupta hæc vox apud Cic. epistola I. libro VI. ad Att. Nam vulgo legitur: *Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? Lancibus & splendidissimis canistris, olusculis nos soles pascere; quid te vasis fictilibus appositurum putem?* Ubi legendum: *Sed heus tu, quid cogitas? in filicatis lancibus, & canistris*, &c. Ita is locus legi debet. Etiam *filicatarum operum* meminit Caper Grammaticus, atque insimul *filicis* etymon assignat: *Filicem, non felicem dicendum: unde & filicata opera priores dixerunt cælata, a filice: quam ita credo dictam, quod sit minus felix arvis*. Vult *filix* dici quasi *minime felix*, ut sit ἀντίφρασις, quam sæpius explosimus. Isidorus a *folium* derivat: quantum perspicere est e corruptissimis istis verbis, libro XVII. capite IX. *Felix a singularitate folii dicta. Denique ex uno virgula altitudine cubitali una scissa folia gignit resimplicata, velut pinnæ*. Sed non dubito quin *filix*, sive, ut in aliis libris vocatur, *felix*, sit ex πτερίς, quomodo Græcis vocatur: nempe a πτέρυξ, *ala*: ut auctor nobis est Dioscorides, libro IV. capite CLXXXVI. (aliis CLXXVI.) ubi folia πτερίδος esse ait ἐντετμημένα καὶ ἀναπεπλωμένα, ὡς πτέρυξ, hoc est, *incisa*, *sive multifida*, *& expansa*, *velut ala*. Similiter Plinius, libro XXVI. cap. IX. *Folia* (filicis) *utrinsque lateribus pinnata, unde nomen* (πτερίδος) *Græci imposuere*. A πτερίς igitur sit *felix*, seu *filix*, eliso T quod post Π interdum faciunt Romani, mollioris soni caussa: ut cum pro πτίσσω dixere *piso*, & postea *pinso*.

FILIVS ab Æolico φυιὸς, pro υἱὸς, inserta liquida cum vocali. Vel a φῦλον, id est, *genus*, *u* in *i* abeunte, ut *fio* a φύω: *ligo* a λύγος, id est, *vitex*; vel ἀπὸ τῆς φιλίας, ob στοργὴν φυσικὴν πρὸς τὰ τέκνα. Quod non displicet: uti nec ut sit a φῦλον: quia quantitas primæ hic eadem; quæ in φίλιος dispar est. Sed maxime omnium placet, ut sit ab ἶνις, quod Hesychio exponitur παῖς, βρέφος, υἱὸς, ἀπόγονος, νήπιος. *N* abit in *L*, ut Νύμφη, *limpha*; τρίχινον, *trichila*, &c. Non item probare possum, quod Isidorus tradit, libro III. capite V. sic dici a *familia*, *quia filii & filiæ primi in ordine nascentium exsistunt*: aut, quod alii volunt, esse a *filum*, quia liberi filo ac lineamentis corporis parentes referre soleant: vel quia sint filum generationis.

FILVM ab *hilum*. Varro, lib. IV. de L. L. *filum quod minimum est hilum. Id enim minimum est in vestimento*. Vel a *pilus*. Isidorus, lib. XIX. cap. XXIX. *Fila dicta, vel quia ex pilis animalium sunt; vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est, quasi filorum*. Vel fuerit a πιλεῖν, quod est, *cogere*, *stipare*. Nam dum trahitur, duciturque, eâdem operâ torquetur & *condensatur*. A *filo filatim* dixit Lucretius, lib. II. Ab eodem videtur dictum *adfilare*, sive *affilare*, & cum altera præpositione *exaffilare*, sive *effaffilare*. Festus: *Exaffilatum*, *exertum*, *quod scilicet omnes exerto brachio sint exfilati, id est, extra vestimentum filo contextum*. Ubi MSSti & vulgati omnes: *Effafilatus*. Turnebus, lib. III. Ad. cap. V. *effilatus* legit. Ac similiter Scaliger: sed addit & posse legi *exaffilatum*. Quod propius a libris abit. Mihi placet *effaffilatus*, pro *exaffilatus*, ut *effari* dicimus pro *exfari*, vel *ecfari*. *Effaffilati* voce (quam nihili putabat Scaliger) usus Plautus, Epidico. Sed jam olim Grammatici quidam *expapillatum* ibi legerunt. Vide quæ de eo diximus in *Papilla*.

FIMVS, quia cum per agros jacitur, *fiat imus*: Ut ait Isidorus, libro XVII. capite II. Mihi videtur esse a φυρμὸς, quod ab Hesychio exponitur μολυσμὸς, ῥύπος, μίασμα: [φύρμα, κόπρος. Hesych.] estque a φύρω, *fœdo*, *inquino*. *R* abjectum ut a πέρδω, *pedo*: *Y* autem in *I* abit, quomodo a φύω, *fio*. Ut ab *ære*, & *ferro*, est *æramentum*, & *ferramentum*: ita a *fimo* dixisse videntur *fimentum*: unde *offimentum*. Glossæ Philoxeni: *offimentum*, πηλός.

FINDO, sunt qui arbitrantur *bindo* prius fuisse, hoc autem venire ab *bio*. Sane spiritus asper interdum abit in *F*, ut dies *festus* ἀπὸ τοῦ ἑστιᾶν. Malim tamen a φένω, non qua *occido* notat, sed ἁπλῶς *cædo*. Sed & Martinio placet esse ab antiquo *fendo*, quia quod *finditur*, *fenditur* seu *offenditur*, quia *læditur*; vel potius a Chaldæo פדע, *feda*, quod est, *scindere*, *vulnerare*. Sane non displicet. Prius enim fuit *fido*: unde præteritum *fidi*, & composita *bifidus* & *trifidus*. Onomasticon vetus: *Bifidus*, δίχηλος. [σχίζειν σχιδᾶν.]

FINIS, si Josephum Scaligerum audimus, prius fuit *sfinis*, hinc *sfinis*, tum *finis*: nempe a σχοῖνος, id est, *funis*; ut *fungus* prius *sfungus*, a σφόγγος. Eo autem respexit, quod agros olim *fune* circumscriberent, ac *finirent*. Atque eapse de caussa & *finem* quasi *funem* dici, aliqui crediderunt. Unde in veteri fragmento Agrimensoris legas: *Finis dicta eo, quod agri funiculis sint divisi*. Sed Julius Scaliger in

in Theophrast. deducit a *fio*. Sane *finis* est, *cujus gratia aliquid fit*. Et in naturalibus *forma*, & *finis*, solum eo differunt, quod cum res est, qua est, *forma* dicitur: cum fit, qua intenditur, *finis* vocatur. Ideo Græcis, quod perfectum est, dicitur ἐντελὲς, a τέλος, id est, *finis*; ac *forma* dicitur ἐντελέχεια, quia τὸ ἐντελὲς ἔχει, ut ad verbum sonet *perfectihabiam*. [ab ἄνυω seu ἄνω idem quod ἀνύω unde ἄνυς τέλεος, & ἄνις, ἀνανύσιος.] A *finis* est *finiter*, apud Plaut. Pœn. Nonio exponitur *agrimensor*: in Gloss. vett. γεωμέτρης. Ab eodem *finitimus*, ut a *lege legitimus*. Ab eodem *confinia*. Item *adfines*, *viri & uxoris cognati*, *dicti eo*, *quod duæ cognationes*, *quæ diversæ inter se sunt*, *per nuptias copulantur*, *& altera ad alterius cognationis finem accedit*. L. iv. §. sed quoniam. D. de gradib. & adfin. Gloss. vett. *Adfinis*, ἀγχιστεύμενος ὁ κατ' ἐπιγαμίαν συγγενής. Similiter Donatus Adelph. v. viii. *Uxoris cognati marito adfines sunt*. Nomina autem *adfinium* sunt ista, *Socer*, *socrus*, *prosocer*, *gener*, *progener*, *nurus*, *pronurus*, *vitricus*, *privignus*, *privigna*, *levir*, *glos*, *fratria*, *noverca*, *consocer*, *consocrus*, *magnus socer*, *magna socrus*, *major socer*, *major socrus*, ac gradus ulteriores, quibus præverbium *pro* præmitti solet.

FIO etiam actionem notare, ostendit ejus compositum *suffio*, quod *adolere*, & *suffumigare*, significat: ut docent Servius in iv. Georg. & Glossæ vett. tum Cyrilli, ubi θυμιατίζω exponitur *suffio*: tum Philoxeni, in quibus est, *Suffitio*, ὑποθυμίασις. Nempe *suffio*, valet *subtus fio*, hoc est, ex inferiori loco in superiorem emitto fumum atque odorem. Ita usus Serenus, ubi agit de morbo regio:

Vellera cum vino suffiri sulphure prodest.

Ab eo est *suffitus*, & *suffimentum*: quod Festus dicit esse ex *faba*, *milioque mollita*, *mulso sparsa*: ut quidem in prima Antonii Augustini editione editum. Sed in schedis Festi Farnesianis est *molita*. Atque ita & Paulli codd. MSS. veraque ea lectio. Priscianus in viii. & x. censet, *suffio* venire a *fio*, significante γίνομαι. Sed fallitur. Est enim, vel a θύω, id est, *sacrifico*; vel a θεῶ, id est, *velut deum colo*. Conversum θ in *f*, ut in *foris* a θύρα, *fumo* (unde *fumus*) a θυμιῶ. Ut *suffio*, ita & *exfio*, dixere: Unde *exfir*. Festus: *Exfir*, *purgamentum*. *Unde adhuc manet suffitio*. Nempe ab *exfio* pro *expurgo*. At *fio*, cum verbum substantivum est, venit a φύω, unde & antiquum *fuo*, quo Comici crebro usi, ac Maro alicubi:

Tros Rutulusve fuat . . . .

A *fio* substantivo est *confit*; apud Terentium, Maronem, alios, etiam Cæsarem, lib. vii. de bello Gallico: *Postquam id difficilius confieri animadvertit*. Item *infit*, quod est *incipit*, teste Festo. Similiter Glossæ Philoxeni: *Infit*, ἄρχεται. Apud Livium, & alios, ponitur etiam κατ' ἔλλειψιν, pro *fari infit*; unde in iisdem Glossis exponitur ἄρχει λέγειν. Diximus hac de re in Exercitationibus Grammaticis. Ab eodem est *desit*, unde *desioculus*, cui oculus *desit*, seu deest. Martialis lib. xii. epig. lix.

Hinc desioculus, & inde lippus.

Aliter Latini *unoculum*, vel *coclitem*, appellant. Sed de Martialis loco non satis certum. Nam in veteri codice est, *Hinc cæsis oculis*. Unde Salmasius in Tertull. de Pallio corrigit, *Hinc cæcis oculis*. Ut simile sit huic Senecæ:

Cæci sunt oculi, cum animus alias res agit.

Et sane magis hoc placet.

FIRMUM Perotto placet esse a *ferendo*, quia omnia ferat. Melius ἀπὸ τοῦ ἕρματος dictum videtur Festo: uti & Nunnesio, in Grammatistice. Ἕρμα, *fulcrum*, unde ἑρμάζω, *fulcio*, *firmo*. Vel fuerit *firmus* ab εἱρμὸς, id est, *nexus*; quia quæ connexa, ea firma stabiliaque. [est ea βεβαιὸν, ἰσχυρὸν, idem quod ἕδριμον. vel ex θέρμερον, id est, βέβαιον, σύσταθες.] A *firmus* est *firmo*, hinc *affirmo*, *confirmo*, *infirmo*. A *firmatum* est *firmamentum*, ut a *juratum*, *juramentum*.

FISCELLUS (Festi verbis utor) *est casei mollis appetitor*, *ut catillones*, *catillorum liguritores*. Non dubium, quin *fiscellus* sit ab ea *fiscellæ* significatione, qua notat *vas vimineum*, *per quod defluit serum*: ut apud Tibullum libro ii. eleg iii.

Tunc fiscella levi detexta est vimine junci,
Raraque per nexus est via facta sero.

Alias *fiscella* notat *sportam vimineam*, *qua pisces asservantur*. Item *quod e viminibus aut funiculis contexitur ad capistranda boum ora*, *ne tenera gramina decerpant*: quomodo usus Cato de R. R. cap. liv. [φισκέλλα, σπυρίς. Hesych.] Est autem *fiscella* ὑποκοριστικὸν a *fiscina*, quod ipsum est a *fiscus*: ut de his scribit Isidorus, lib. xx. Orig. cap. ix. Quamquam dubitare de his videatur Priscianus, lib. ii. *Fiscina*, inquit, *a fisco fit*, *an fiscus a fiscina*, *an neutrum a neutro*, *dubium est*. Imo *fiscina*, vel *fiscus*, vel incertæ esse originis scribit quoque Camerarius ad illud Eclogæ x.

. . . . *Et gracili fiscellam texit hibisco*.

Varro tamen vult *fiscinam* dici quasi *feriscam*, quod si est, *fiscus* quoque dicetur quasi *feriscus*. Verba Varronis sunt, lib. iv. de L. L. *Quibus comportantur fructus ac necessariæ res*, *de iis Fiscina a ferendo dicta*. Alii malunt ab *bisco* prius fuisse *biscus*, & *biscina*; post *fiscus*, & *fiscina*, dictum esse; ac similiter ab *biatu* dici *findo*. Sunt etiam quibus placet, *fiscus* proprie esse *spartum*, aut *juncum*, ac poni pro iis, quæ ex eo fiunt, quomodo Græcis σχοῖνος & *juncus* est, & *funis e junco plexus*; & σπάρτος, *funis e sparto*. Proque hac sententia facit illud Asconii in Divinat. *Fisci*, *fiscinæ*, *fiscellæ*, *spartea sunt utensilia ad majoris summæ pecunias capiendas*. *Unde quia major summa est pecuniæ publicæ*, *quam privatæ*, *ut pro censu privato loculos*, *& arcam*, *& sacellos dicimus*, *sic pro publico thesauro ærarii dicitur fiscus*. Denique Scaliger in Conjectaneis vult, quemadmodum a χάσκω est *bisco*; a δάσκω, *disco*; sic a φάσκος esse *fiscus*: φάσκος autem notasse *alutam*, indeque esse φάσκωλος, sive φάσκωλον, quod notat *saccum ex aluta confectum*, *marsupium*, *peram*: sed & Latinos a φάσκωλος dixisse *fascolum*, quod *saccum ex aluta* Nonius exponit. Usi Plautus, Lucillius, Cato, eodem Nonio teste. Pro utraque hac *fisci* ἐτυμολογία facit quod Augustinus in Psalm. cxlvi. & ex eo Isidorus, lib. xx. Orig. cap. ix. *fiscum* interpretentur *saccum publicum*. Atque hinc *suffiscus*. Festus: *Suffiscus dicebatur folliculus testium arietinorum*, *qui celebris usus erat pro marsupio*: *forsitan dictus suffiscus a fisci similitudine*. A *fisco* res *fiscales*. Glossæ vett. *Fiscalia*, δημόσια. Ab eodem est *confiscare*. De *fisci* & *ærarii* discrimine *diximus* in *Ærarium*.

FISSICULARE est a *fissum*, ac si vocem spectes, generatim notat *findere*, quomodo *missiculare*, quod a *missum*, idem est quod *mittere*, & *pensiculo*, quod est a *pensum*, idem significat quod *perpendere*. Sed *fissiculare* presse sumitur pro *exta rimari*. Hinc apud Appuleium lib. de Deo Socratis: *Vel extis fissiculandis*; & Marcianum Capellam, libro primo: *Fissiculatis extorum prosiciis*. Et libro ii. *Hæc aruspicia exta fissiculant*. Sic & *jecoris fissi*, unde & *fissiculatio* dicta, non uno loco mentio fit. Cic. lib. i. de Divinat. *Quin fissum in extis*, *quid fibra valeat*, *accipio*: *quæ caussa sit*, *nescio*. Et iii. de Nat. Deor. *Unde porro ista divinatio? quis invenit fissum jecoris?* Græcis *fissiculare* est καρδιουλκεῖν· ut *fissiculatio*, καρδιουλκία. Vide *Missiculare*.

FISTUCA Cæsari, Vitruvio, atque aliis, interprete Philandro, est *ansatum*, *& capitibus ferratum instrumentum*, *quo pali sublicæque in terram panguntur*. [Vide num sit ex πιέζειν.] Sed sunt *fistucæ* non unius generis. Quædam minores, quædam majores. De utrisque sic Budæus annotat. prioribus in Pandect. *Fistuca*, inquit, *machina vulgo nota*, *qua etiam pavitores utuntur*, *utrinque ansata*. *Hac pali magna vi in terram adiguntur*. *Est & alia fistuca magnæ molis qua trabalis materies in terram pangitur*, *aut in alveum fluminis*, *quæ funibus tollitur*, *& pondere suo remissa alliditur*. Et mox: *Leo Albertus non fistucam sed figisticam legit apud Cæsarem*. Nempe eo respexit, quod

quod *infigat* terræ. Unde ἀναλόγως magis *figiflica* dixeris, quam *fistuca*. Sed *figiflica* vox est ignota veteribus libb. *Fistuca* autem est ab ἱστῶ, *statuo*: Ut a *cado* res dicitur *caduca*, ita ab ἱστῶ, erit *fistuca*.

Fistula, ut Isidorus ait, lib. XII. cap. XX. *ita dicta, quod vocem emittat*. Ubi respicit Græcum φωνή, vox, & στέλλω, *mitto*. Nisi ἁπλῶς στέλλω putes respicere. Sane libro XIV. cap. VIII. ait: *Fistulæ aquarum sunt dictæ, quod aquas fundant & mittant: nam Græce στέλλειν mittere est*. Perottus malebat ita dici a *ferenda aqua*. Voluit autem, hanc esse priorem notionem: inde ad *musicas* esse *fistulas* translatum ob similitudinem. Sed non dubium, quin antiquissimis agricolis σύριγξ fuerit nobilissima: ac serius inventæ sint *aquariæ fistulæ*. Quare potius *fistula*, quasi φυσαθλα, a φυσάω, *flatu distendo*. Y in I mutatur, quomodo a φύω est *fio*; a γηρύω, *garrio*, &c. Cæsar Scaliger, lib. I. de re poëtica, cap. IV. ait *Græcis* a *sibilo* σύριγγα, *Latinis ab blatu fistulam nominari*. Ita ab *bisco* erit *biscula*, inde *fistula*. Mihi prius magis probatur. Verisimilius enim est *fistulæ* ab *inflando*, quam ab *hiatu oris nostri* nomen datum esse. Aliud autem *fistula*, aliud *calamus*. Nam *fistula* veterum e *pluribus calamis* compingebatur. Unde Maro in Eclogis:

. . . Septem compacta cicutis
Fistula.

F L

Flacceo est *langueo*, ut apud Afranium. Nonio teste, *Jam flaccet fortitudo*. Origo est a βλακεία, hoc est, *mollities*. Sane βλάξ, μαλακός, ἀργός. Βλακεύειν, μαλακίζεσθαι. Hesychium, & alios, vide. A *flacceo* est *inflacceo*: apud Ennium, *inflaccebunt conditiones*. Item *flaccesco*, id est, *languesco*. Item *flaccidus*, quomodo vocatur, quod ob debilitatem *pendulum* est. Itaque tum de *auribus* dicitur, ut notet ὠτόκατος, unde *flacci canes* apud Varronem: tum de *foliis*, quæ marcida sunt. Utroque modo usus Plinius. A *flaccis*, hoc est *mobilibus auribus*, fuit Romæ *Flaccorum* cognomen. Plin. l. XI. c. XXXVII. *Aures homini tantum immobiles. Ab iis Flaccorum cognomina*.

Flagitium etsi generatim accipiatur pro quovis *dedecore* ac *probro* (ut cum Cicero in Miloniana ait: *Divisa est sententia postulante nescio quo, nihil enim necesse est omnium flagitia proferre*) proprie tamen *in libidine* est: unde Nonius: *Flagitium veteres vitium, quod virgini infertur, dici voluerunt*. Indeque *flagitare* pro *stuprare*: estque hæc caussa, cur Valla *flagitium* dici putaret, quasi *flagris dignum*. Sed falsus est. Nam omnino est verbale a *flagito*, quod plus est, quam *postulo*, quemadmodum indicat hoc Ciceronis pro Quinctio: *Tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, præteribo*. Imo fere *flagitare* sumitur pro *acriter postulare*, *idque cum clamore, aut convitiis*. Hinc Glossæ vett. ἀπαιτῶ βιαίως, *flagito*, *efflagito*, *profligo*. Item *flagitaverit*, κατὰ βίαν ἀπαιτήσῃ. Hinc *fœneratores* dicti *flagitatores*, quod fœnus cum convitiis, aut tumultu, poscerent. Plautus, prologo Casinæ:

Ejicite ex animo curam atque æs alienum,
Nequis formidet flagitatorem suum.

Idem, Mostellaria, Sc. *Melius anno*:

Sol semper hic est usque a mane ad vesperum:
Quasi flagitator astans usque ad ostium.

Item *flagitium*, quod proprie est *efflagitatio*, hoc est, *æris postulatio cum clamore aut conviciis*. Ita non semel accipit Plautus, ut Mercatore, act. II. sc. *Homo me miserior*, ubi senex ait, nolle se formosam adeo famulam in ædes ducere, ne videatur lenocinium facere, ac aliqui sint, qui

Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium.
Quin potius se empturum virginem forma mala.
Ea, inquit, *molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque*
Propter eam quicquam eveniet nostris ædibus flagitii.

Ubi manifeste opponit hæc duo, *occentari ostium*, & *nullum foribus flagitium fieri*. Loquitur eodem modo, Epidico, act. III. sc. IV. ubi fidicinam inducit seni minantem, qui fides reddere nolebat:

. . . . ubi ero:
Flagitio cum majore post reddes tamen.

Scio, Lambinum, ad locum adductum; Malaspinum, notis ad lib. VII. ad Att. epist. XV. Scaligerum, ad Festum in *occentare*; pluresque alios *flagitium* hoc loco interpretari *dedecus*: quomodo & nos aliquando accepimus in Oratoriis nostris, l. IV. cap. VIII. verum impensius nunc placet altera sententia, præsertim cum & eo videam modo exponi posse, Casina act. V. sc. II. & III. Hæc igitur prima ejusce vocis significatio. Quia vero ante amicarum ostia maxime hæc *flagitia*, sive *pipuli*, fiebant, ut vel indicium facit uterque Plauti locus ante adductus: hinc factum puto, ut *flagitii* & *flagitandi* voces prius quidem *ardentem amatoriam sollicitationem ad stuprum*: postea autem *stuprum ipsum* significarint; omniaque ea quæ mollitie ac libidine committerentur. Isidorus, lib. V. cap. XXVI. *Flagitium, a flagitando, corruptelam libidinis significat, qua noceat sibi*. Cato: *Stupris intercutibus flagitatus*. Appul. lib. VIII. *Nudatum supinatumque juvenem execrandis uredinibus flagitabant*. Plura loca suggeret Guilielmus Fornerius, lib. II. Selectionum cap. II. Sed per συνεκδοχὴν speciei, generatim quoque pro quavis ignominia accipiebatur, unde in legg. XII. Tabb. SIQVIS CARMEN OCCENTASSIT, QVOD ALTERI FLAGITIVM FAXIT, CAPITAL ESTO. Quomodo & locutus Papinianus. [a φλέγω, *uror* & *cum ardore expostulo*. ejusdem originis ac *flagro*, pro *flagero*, φλεγυρῶ.]

Flagro, ac *fragro*, quomodo differant, ac unde sint, docet Servius ad I. Æneid. *Quotiens*, inquit, *incendium significatur, quod flatu alitur, per L dicimus: quotiens odor, qui fracta specie major est, per R dicimus*. Quibus ex verbis liquet, sensisse Servium *flagrare* esse a *flando*; *fragrare* a *frangendo*. Ac similiter de *flagro* Isidorus, lib. V. Orig. cap. XXVII. Sed *flagro* est a φλέγω, inserto *r*; quomodo a πύθω est *putreo*, ab ἔξωθεν, *extra*; a πρόσω, *prorsum*, &c. A *flagro* est *flagrum*. Quare apte Catullus carm. XXV. *inusta turpiter tibi flagella conscribillent*. Item, Horat. lib. epod. od. IV.

Ibericis perusto funibus latus.

Et *urere loris*, libro I. epistola XVI. A *flagris* dicti *flagratores*. Festus: *Flagratores dicebantur genus hominum, quod mercede flagris cædebantur*. Ab eodem dicti *flagriones*. Nonius: *Flagriones dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt: ut verberones a verberibus. Usus Afranius*. A *flagrum* quoque *flagellum*, summa palmitis pars, quam a *venti flatu* ita dictam, falso putavit Varro, lib. I. de R. R. cap. XXXI. Omnino enim inde est, quod usus *flagelli* in cædendo esset: unde *flagellare*. Quæ vox ad alia quoque translata. Ut cum Plinius *flagellare annonam*, Martialis *flagellare opes* dixit. Nempe quia fruges horreis continent, & invitas quasi *flagellis coërcent*. Opes item arcis ingentibus claudunt, & quasi duro imperio premunt, quo minus foras efferant. Ac eapse de caussa *strangulari ab arca divitias* dixit Papinius, quia confertim adeo in arcis stipantur, ut spiritum ducendi iis potestas non sit.

Flamen, a *filo* quasi *filamen* dici, ait Festus, in *Flamen*; & Priscianus, lib. IV. integrum *filamen* in antiqua legitur inscriptione, pag. CCXXXVII. num. VI. DIVÆ AVGVSTÆ ALBINVS ALB. F. FILAMEN DIVÆ AVG. PROVINCIÆ LVSITA. Ratio nominis est, sive quod *filum* esset *annexum pileo* sacerdotali, sive quod *solo filo*, urgente æstu, *caput cingerent*. Hinc Varro, lib. IV. de L. L. *Flamines, quod in Latio capite velato erant semper, ac caput velatum habebant filo*. Quem locum ita emendat Scaliger: *Flamines, quod licio in apice velati erant semper*, &c. *Licium* isthoc fuisse *filum lanæ* indicat cum Festus, tum imprimis hic Livii locus, libro primo. *Legatus, ubi ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen erat) Audite Jupiter*, inquit, *audite fines*, &c. Memorabilis etiam est iste

iste Servii locus, in libro VIII. Æn. *Flamines in capite pileum habebant, in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid. Quod cum per æstus portare non possent, filo tantum capita religare cœperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas fuerat. Unde a filo quo utebantur flamines sunt dicti, quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito, pilea necesse erat accipere, quæ secundum alios ad ostendendam sacerdotii eminentiam sunt reperta: sicut columnæ mortuis nobilibus superponuntur, ad ostendendum eorum columen. Alii dicunt, non propter eminentiam dignitatis hoc factum: sed quia cum sacrificarent apud Laurolavinium, & eis extra frequenter aves de vicinis venientes locis* (al. *lucis*) *abriperent, eminentia virgarum eas terrere voluerunt. Exinde etiam consuetudo permansit, ut apud Laurolavinium ingentes haberent virgas, non breves, ut in urbe.* Hæc Servius. Cæterum Plutarchus a *pileo*, quasi *pileamines*, dictos arbitratur. Mihi, nec a *filo*, nec a *pileo*, id nomen accepisse videntur. Longius enim vocabula hæc abeunt. Sed est *flamen* a *flameo*, hoc est, *albogalero*, seu *velamento capitis*, quo utebatur. Id autem *flameum* vocatum a *flameo* colore. Hujus vero coloris erat, quia erant sacerdotes Jovis Tonantis, cui is color convenit. Festus: *Flameo vestimento Flaminica utebatur, id est, Dialis uxor: & Jovis sacerdos, cui telum fulminis eodem erat colore.* Hæc de *flaminis* appellatione. [forte a πάλμυς, vel potius quod *quasi divino afflamine loqui crederentur*.] A *flamen* est *flaminius*: unde *flaminius Camillus*, & *flaminius lictor*, & *flaminiæ ædes*, de quibus Festus. At uxor non *flaminia*, sed *flaminica*, dicebatur. Usus eo Trogus, lib. XXII. Histor. ut testatur Priscianus, in quinto. Itaque Scaligero assentio, qui sic legit illud Ovidii, lib. II. Fastor.

Ipse ego Flaminiâ poscentem februa vidi;
Februa poscenti pinea virga data est.

Ita *Flaminia* est *ex domo Flaminis*. In vulgatis minus recte *Flaminiam* editum est. Dicebatur & *Flaminium* pro sacerdotio *Flaminis*, quod & *Flamonium* per O. Vide quæ de utraque voce notat Savaro ad Sidonii lib. V. epist. VII. Videtur & Trogus usus, in loco, cujus ante meminimus. Is sic legitur apud Priscianum, in editione Heliæ Putschii: *Papicio, propter mortem Flaminea, flaminio obiit.* Ubi lego, *flaminium obiit*. Sed verba illa *propter mortem*, cum in Veneta anni CIϽCCCCLXXVI. tum in vett. membranis nostris absunt. Etiam membranæ eædem pro *Papicio* scriptum habent, *Pro Apicio*. Quare sic corrigo, *Pro Apicio flaminica flaminium obiit*. Ut sententia sit, *flaminis uxorem* munia *flaminis* mortui obiisse. Censeo enim, illa verba, *propter mortem*, ex glossemate, sive apud Priscianum, sive Trogum ipsum, irrepsisse. De habitu *Flaminicæ* sic Servius in illud IV. Æn.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.

Veteri ceremoniarum jure præceptum est, ut Flamen (leg. *flaminica*) *venenato operta sit. Operta autem cum dicitur, pallium significatur. Venenatum autem infectum, quod ipse ait in Bucolicis.*

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Et mox: *Flaminicam habere præcipitur arculum, rigam* (leg. *ricam*,) *venenatum, fibulam. De venenato dictum est. Arculum vero est virga ex malo Punico incurvata, quæ fit quasi corona, & ima summaque inter se alligatur vinculi laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat. Flaminica autem Dialis omni sacrificatione uti debebat. Virgilius ergo propter nominum & intellectus difficultatem aliter omnia comprehendit; nam pro pallio chlamydem, pro venenato, id est, infecto, Sidoniam. Arculum vero & fibulam ex auro factam commemorat, dicendo:*

Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum.

quod in arculum potest referri. Nam de fibula manifestum est, cum ait:

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Subnectit autem quid aliud est, quam sursum nectit? ac per hoc succinctum facit? Vestem vero possumus ricam accipere, quia rica genus est vestis. Rica rescripsi utrobique pro *riga*.

FLAMMA, seu *flama*, [φλογμὸς & φλογμή.] Isidoro, lib. XIX. cap. VI. sic dicta videtur, quod *follium flatu* excitetur. Sed vel est id nomen a sono factum, vel κατὰ μετάθεσιν venit ab Hebræo להב, quod est, *flamma*: vel venit a φλέω, sive φλάζειν, ob strepitum, quem ignis æstuans edit, vel, quod solum probo, est ab Æolico φλέμμα pro φλέγμα, id est, *inflammatio*. Nam mos Æolibus priorem consonam commutare in eam quæ sequitur. Φλέγμα vero, ut notum, a φλέγω, quod tum *ardeo*, tum *uro* significat. Pro eo poëtice φλεγέθω dicitur; unde fluvius infernalis igneis fluens undis φλεγέθων, atque etiam πυρὶ φλεγέθων appellatur.

FLAMMEUM, sive *flameum*, dicebatur, quia *flamæ* colorem referret. Itaque & sponsæ eo utebantur, ne proderetur virginis pudor, aut si quis rubor animadverteretur, is e velo, non e genis esse putaretur. Nonnullis placet *flameum* dici a *flamine*, seu *flaminica*, *flaminis* uxore, quæ, ut Festus ait, *flameo* semper utebatur. Sed prius magis placet. Nam & *flamearii*, Festo teste, *dicuntur infectores flamei coloris, ut violarii, violacei coloris*. Imo *flamini* potius a *flameo* nomen esse videtur: qua de re in *flamen* diximus.

FLAVUS color est, qui est in spicis maturis. Hinc apud poëtas *Flava Ceres*. Indeque est, quod *Flavescit* in vett. Glossis exponitur πεπαίνεται, quod est *maturescit*. Sed quia ingens est colorum affinitas, Agrætius *flavum* exponit *rubeum*, atque ita dici ait *flavam Cererem*: Virgilius in V. Æn. *flavam* ait *olivam*: nempe ut ξανθὴν ἐλαίαν dixerat Æschylus in Pers. Donatus apud Maronem interpretatur *viridem*: sed, ut puto, minus recte. *Flavum* colorem a *flamma*, quam imitatur, dici, censet Scaliger exercit. CCCXXV. sect. III. [φλέγω] Alii deducunt a *flendo*, quod is sit color *flati metalli*. *Flavia* genti nomen Romæ a *flavis capillis*.

FLECTO, a φλέγω, vel φλεκτὸς· ut *plecto*, a πλέκω, vel πλεκτός· φλέγω est *uro*, unde *flecto*, quia quæ *ustulantur*, propiusve igni admoventur, prava ac incurva *fiunt*. Ita Scaliger in Conjectaneis. Sed verisimile parum est, ad insolentem *flectendi* rationem respexisse, qualis illa ab *ustulatione*. Potius arbitror spectasse eo, quod vicina sunt *plicare* & *flectere*. Fuerit igitur a πλέκω vel πλεκτός. A *flecto* in Circo ad metam dicebatur *flexus*, uti Græce καμπτήρ, ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, id est, *flectere*. Ovidius quoque in VIII. Met. eleganter hederas dixit *flexipedes*, ut quidem in veteri codice reperit Turnebus, ubi in vulgatis *flexibiles*. *Flexipedes* autem quia *flexuosis* errent *flagellis*, unde & in Epigrammatis κισσὸς dicitur βλαισός.

FLEMINA quid sint, docet sic Festus: *Flemina dicuntur, cum ex labore via sanguis defluit circa talos.* Et Caper: *Flemina est, ubi abundant crura sanguine.* Absyrtus quoque & Hierocles in Hippiatricis ajunt, *fluxus in pedes* Romanis sic dici. Usus Plaut. Epid. V. II.

Lassitudine me invaserunt miserum in genua flemina.

Nec dubium, quin vera sit eorum emendatio, qui apud eundem legunt, Pœnul. Act. III. I.

. . . . *Pessime itis, optime hercle dicitis.*
Quin etiam deciderint vobis flemina in pedes velim.

Quidam censuere, *flemina* idem esse ac *varices*: eoque credidere, ut *varices*, ex mente Nonii dicuntur, quia *vari* sint, hoc est, *inflexi*, *atque obtorti*: ita & *flemina* a *flectendo* vocari quasi *flegmina*, ut quæ *flexuosa* sint *obtortaque*. Perottus credebat, *flemina* dici a *fluendo*, quasi *fluamina*. Puto potius esse a φλεγμονή, id est, *tumor*, quod a φλεγμαίνω, *inflor*. Sane *fleminibus* conveniunt ista. Hesychius: φλεγμονὴ ὄγκος πυρώδης, συῤῥεύσαντος ἐπὶ τὸ ἀσθενέστερον μέρος τῶν ὑγρῶν, καὶ τῇ παρὰ φύσιν θερμασίᾳ φλεγόντων πυρώδης.

FLEO, quasi *lacrymis fluo*, ut Isidorus scribit in X. A κλαίω derivari, licet non scribatur per diphthongum, censet Th. Beza, annotat. ad secundum caput Matthæi, vers. XVIII. Martinio placet esse a βλύω, id est,

id est, *scaturio*. A quo & *fluo*. Quid si deducamus a φλοὺς, quod inter alia notat βατταρίζω καὶ φθορήν, teste Hesychio? In mentem etiam venit, fortasse esse nomen a sono factum. Nam ἓ ἓ est *flentium* vox: unde *elegia* nomen, ut suo loco diximus. Ita *fletus* dicatur quia *flentes* quasi *fle* sonent.

FLICTVS est apud Maronem, Silium, Ausonium, alios: est ab antiquo *fligo*, quo usus Lucretius, lib. II.

. . . . *Nam cita superne*
Obvia cum flixere, fit ut diversa repente
Dissiliant.

Livium quoque Andronicum, Acciumque usos, docebit Nonius. *Fligo* vel a πλήγη, id est, *plaga*: vel a φλίγω, qua metaphorice notat βλάπτειν, prout exponit Hesychius: vel, quod multo verius, a θλίβω, quod sæpe pro *affligo* sumitur in N. T. Æoles (quos Romani imitantur) mutant β in γ: ut γλέφαρα apud Hesychium pro βλέφαρα. Sic βάλανος, γάλανος, *glans*; item θλίβω, θλίγω, *fligo*. A *fligo* est *affligo*, *effligo*, *infligo*, *confligo*, & mutata conjugatione *profligo*. *Effligo* est apud Plautum, Asinaria, Act. IV. sc. II. *Te effliges, scio*. Quod male quidam mutatum eunt. Ab eo *efflictus*. Cic. ad Terentium: *O me perditum, o me efflictum*. Item *efflictim*, apud Nævium, ex cujus Corollaria citat Charisius, libro II. *Nolo ego hanc adeo efflictim amare: diu vivat volo, ut mihi prodesse possit*. Quod Probus (ut ibidem indicat Charisius) sic explicabat: *Usque donicum exfligatur*. Usus & Plautus Amphitr. I. sc. III.

Numquam, edepol, quemquam mortalem credo ego uxorem suam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.

Et Casinæ prologo:

Amare puellam eam hic senex
Efflictim occipit.

Effligere vero pro *adfligere* dicitur, ut, pro *adscendere*, *escendere*; de quo suo loco. Alii tamen *affligere*, & *effligere*, differre ajunt, ut *afficere*, & *efficere*. Illud *imminens*, hoc *præsens* volunt *exitium* significare.

FLO Perottus deducit a φλὸξ, id est, *flama*. Ac caussam addit istam, quia *spiritus omnes, calore humorem diffundente, proveniunt*. Aliis est *flare* a φλέω, id est, *ferveo*, *strepo*. Ita Cæsar Scalig. libro I. de caussis L. L. capite XXII. & libro IV. rei poët. capite XLVII. & exercit. CCCXV. sect. XII. Sed mihi non dubium est, quin & φλέω, & *flare*, fit a sono factum: ut & Belgicum *blasen*. Nam & hic *L* & *B* apte conjunguntur. *B* vero affinis est literæ *F* & φ. Aut si *flo* veniat a Græcia, non tam fit a φλέω (significatio enim abit,) quam a πνῶ; quod idem notat. Sane *N* crebro abit in *L*: ut alias sæpe. Sed imprimis hanc rem firmat, quod Attici, si Thomæ Magistro credimus, ut pro νίτρον λίτρον, ita & pro πνεύματα πλεύματα dixere. A *flatum* est *flabrum*, unde *flabellum*. Item a *flatu flator*. Festus: *flator*, *tibicen*. Gloss. Philox. *Flator*, αὐλητής. Gloss. Cyrilli: Αὐλητὴς, *flator*, *tibicinator*, *tibicen*. Ab eodem *flatularius*, qui *flando* aliquid facit, χωνευτὰς. Legas in cod. Theodos. L. VI. de fals. mon. Sive *flaturarius*, ut pro eo legitur in vett. inscript. quemadmodum ad Manilium Scaliger observavit. Promiscue in talibus *L* & *R* usurparunt: unde *Lacialis*, *Larlaris*, *Janualius*, & *Januarius*, &c.

FLOCCVS pro *re nihili* sumitur, ut cum dicimus *flocci facere*. [a φλίγμος id est φλέγμος, *ellychnium*, *buda*, *res vilissima*.] Sed proprie, juxta Perottum, ita dicuntur *lanarum particulæ divisæ a velleribus inutiliter evolantes*. Unde colligo, censuisse, *floccos* dici, *quod de lana per aëra volitent*. Sane id malim, quam quod alii scripsere, ita dici a *Flis*, vel *pilis*, vel *flo*, quia huc illuc *flatu* impellantur: vel Hebræo פלך; quod valde placeret, si notaret *defloccavit*, uti ajunt: atqui significat *nudare*, *vastare*: nec cum *floccis* quicquam habet commune, si literas exceperis. Nec tamen ita solum dicuntur, quæ de *pecudum vellere* provolant: sed etiam *vestium villi*: unde vestes, quæ perdidere *floccos*, *defloccatæ* dicuntur; κατὰ μεταφορὰν autem Plautus, Epid. Act. V. Sc. I. senes calvos scite *defloccatos* vocat, tanquam qui *amiserint floccos*, hoc est, *capillos suos*. Simili metaphora dixit Persius:

. . . . *Mihi trama figuræ*
Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter.

Videntur autem *vestes defloccatæ* aliter dictæ *decotes*, quasi *sine cute*; hoc est, *flocco*. Festus: *Decotes*, *togæ detritæ*.

FLOCES antiqui dixere *fecem*: quomodo Cæcilium ἐν πολυμίοις locutum observat Gellius, lib. XI. cap. VII. Ubi explicat dictum illud hominis ὀψιμαθοῦς, *Hic eques Romanus apludam edit, & floces bibit*. Turnebus, lib. XXIX. Advers. cap. XXIII. ait, *floces* vocari *fecem*, quia ei insint *flocci* quidam, & *panni*. Unde Persius sat. V.

Pannosam fecem morientis sorbet aceti.

FLOS Sipontino videtur esse a φλὸξ, id est, *flamma*, quia emicat, scintillatque, ut *flamma*. Itaque & *stellæ*, quæ *flammantia sidera* vocantur a poëtis, ab iisdem *flores* nominantur: ut ex Manilio & Columella probavimus, lib. IV. Orator. Instit. capite VI. Etiam φλὸξ οἴνου, ut Euripides vocat, *flos vini* vel *Liberi* dicitur Livio Andronico, Paccuvio, Ennio, Plauto, Lucretioque. Et sane duriuscula quidem hæc etymologia: sed melior tamen illa Isidori, libro XVII. capite VI. *Flores*, inquit, *nominati*, *quod cito defluant de arboribus*, *quasi fluores*, *quod cito solvuntur*. Omnino autem contractum *flos* ex χλόος, densa litera in digamma mutata. Est vero χλόος proprie *viror herbarum*; tum earum, quæ plane virent, tum quæ in palliorem vergunt: qualis est, cum arescere incipiunt: unde ab Hesychio exponitur ὠχρότης, id est, *palior*. Ab eo χλωρὸς & per crasin χλωρὸς, id est, *viridis*, *herbaceus*. Atque inde χλῶρις ex quo *Flora*, ut quidem censet Ovidius quinto Fastorum:

Chloris eram, quæ Flora vocor: corrupta Latino
Nominis est nostri littera Græca sono.

Sed ut a χλόος est *flos*, ita a χλῶρις in recto esset *Floris*. Quare verius puto, ut a *melle Mellona*; a *pomo*, *Pomona*; a *cunis*, *cunina*; a *colle*, *Collina*; sic a *flore* esse *Flora*. Interim hic quoque Ovidii locus confirmat sententiam superiorem, qua e χλόος *flos* factum esse dicebamus. [a φύω, φύλλον, & φυλλον, & φύλλος, unde *flos*.] A *flos* & *fero* est *florifer*, & *florifertum*, quod Ceteri *efferebant*. Festus: *Florifertum dictum*, *quod eo die spicæ feruntur ad sacrarium*.

†FLOS FLORIS venit ex Hebr. פרח *pherah* ejusdem significationis. Quod contractum in unam syllabam, dataque terminatione Latina, fuisset inde FROS: sed quia id in obliquis alterum accipiebat R; eo factum ut euphoniae causa prius R in L mutaretur. Sane apud LXX verbo פרח *pharah* (quod verbum Chaldaeis est cum *sheva* initiali, ut sit *phrah*, unde nomen *Frer* & verbum *Freree*) respondet *florendi* verbum; ut non sit dubitandum, quin ex eo verbo & ejus derivativo nomina arcessantur *Flos* & *Floreo*. Indidem & FLVENTIA dicitur, aliter FLORENTIA: de qua vide dicta in Tyrrhen. in FLORENTIA. MAZOCHIVS.

FLVO ejusdem est originis ac *pluo*; nempe a βλύω, id est *mano*, *scaturio*. Cui & vicinum βρύω, *abundo*, *diffluo*. Addit Nunnesius forte esse *fluo* a πλέω, *navigo*. Quod non probo. A præsenti hoc *fluo* est *fluor* pro *fluxu*. Item *Fluonia*. Festus: *Fluoniam Junonem mulieres colebant*, *quod eam sanguinis fluorem in conceptu retinere putabant*. Ab antiquo ejus præterito *fluvi* est *fluvius*; ut a *pluvi* pro *plui*, *pluvia*. Ab eodem & *fluvidus* dixere pro *fluidus*. Lucretius:

Sed quod amara vides eadem quæ fluvida constant.

In supino nunc *fluxum* dicitur, unde res *fluxæ*, quæ *perpetuo fluunt*. Sed olim etiam dixere *fluctum*: unde *fluctuo*, a quo *fluctuatim* apud Afranium, teste Nonio. Valde nugatur Isidorus, lib. XIII. cap. XX. cum *fluctus* dici arbitratur, quia *flatibus fiant*.

fiant. Melius, qui *fluctus* deducunt a φλύζω, *bullio*; unde φλυκτὶς, *ebullitio*; sed cum aliud sit *fluctus*, quam *ebullitio*; & a præterito *fluxi* ἀναλόγως veniat supinum *fluctum*, utcumque id in usu non sit, examussim optime Priscianus, lib. IX. *Vetustissimi & fluctus pro fluxus, & flucturus pro fluxurus soliti sint dicere. Unde & fluctus, ipse motus aquarum.* Imo non *fluctum* modo, sed & *flutum*, videtur olim fuisse in usu. Ab eo erit flumen, ut a *notum*, *nomen*; a *motum*, *momen*. Item *fluta*, de quo separatim. Item *confluvium*, συῤῥοία. Cornelius Severus in Ætna:

Donec confluvio resoluti æstibus amnis
Exilit.

Ab eodem *confluges*: ut a *stratum*, *strages*; a *fruor*, *fruges*. Nonius: *Confluges, loca, in qua rivi diversi confluant. Livius, Andromedâ: Confluges, ubi conventu campum totum inhumigant.* Simile esse ajunt a *conflando*, *conflages*: idque ob hæc verba Festi: *Conflages loca dicuntur, in quæ undique confluunt venti.* Sed ex verbo *confluunt* liquet *confluges* scribi debere. Quam vetustus autem hic error sit, argumento est, quod Isidorus *confrages* legit, & a *frangendo* putat dici. Sic enim scribit, lib. XV. cap. VIII. *Confrages, loca, in qua undique venti currunt, ac sese frangunt: ut Nævius ait, In montes ubi venti frangebant locum.* Sed fallitur Isidorus. Imo ne quidem si *confrages* diceretur, a *frangendo* esset, sed a *flando*. Nam ut *Latialis*, & *Latiaris*; *Janualius*, & *Januarius*; sic *conflages*, & *confrages*, dicere potuerint.

FLVSTRVM, a *fluo*; ut *lustrum*, a *luo*; *frustrum*, a *fruor*, vel *frio*. *Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non moventur, quam Græci μαλακίαν vocant.* Utitur Tertullianus, in Scholastico scripto de Pallio, cap. II. *Sic & mari fides infamis, dum & flabris æque mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat.* Pro eo *plustra* legas apud Aldelinum, de laudibus Virginis.

FLVTA, vel est a πλωτὴ, ut dicatur quasi *pluta*; vel a *fluo*, ut antiquum ejus supinum fuerit *flutum* pro *fluxum*: qua de re in *fluo* diximus; vel a *fluto* pro *fluito*, quomodo Lucretius, si nonnullis libris fides, dixit lib. II.

Namque movetur aqua, & tantillo momine flutat.

Macrobius, lib. III. Saturnal. cap. XV. *Arcessebantur autem murænæ ad piscinas nostræ urbis ab usque freto Siculo, quod Rhegium a Messana respicit* (leg. *dispescit*;) *illic enim optimæ a prodigiis* (leg. *prodigis*) *esse creduntur: tam Herculei, quam anguillæ: & utræque ex illo loco Græce πλῶται* (malim πλωταὶ) *vocantur, Latine fluta; quod in summo superantes sole torrefacta curvare se posse & in aquam mergere desinunt, atque ita faciles captu fiunt.* Mox idem adducit locum hunc ex Varronis libro, qui *Gallus de admirandis* inscribitur: *In Sicilia quoque Papirius manu capi murænas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine flutentur.* Ubi pro *flutentur* legendum *flutent*, quomodo manu sua hunc locum in codice nunc meo emendavit Scaliger. Cui codici & ex parte priorem debeo emendationem in ipsius Macrobii verbis. De *fluta* intelligendum hoc Martialis in Xeniis, epist. LXXX.

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exustam mergere sole cutem.

F O

FOCVS, [εἶλος vel φῶγος.] quod *foveat ignem*, ut Varronem prodidisse auctor est Isidorus, lib. XX. cap. X. At Festus: *Focus, fomenta, focillationes, foculi, a fovendo, id est, calefaciendo, dicta sunt.* Ovidius VI. Fast.

At focus a flamis, & quod fovet omnia, dictus.

Conveniunt in eo, *focum* a *fovendo* dici. Discrepant paullum, sitne ex eo, *quod ignem foveat*, an *quod igni alia foveat*. Posterius malim. Neutrum tamen satisfacit: sed censeo, *fovere* potius a *foco* dici. Nam non is solum *foci* usus, *ut cibos coquamus*; sed *ut corpora foveamus*, hoc est, calorem eorum nativum conservemus ac tueamur. Hoc quia *focus* præstat, ab eo *fovendi* verbum fecere. *Focus* autem fuerit a φώγω, seu φωγνύω, vel φώγνυμι, hoc est, *uro*. A *foco focarius* dicitur servus *mediastinus, cui foci cura incumbit*, l. I. §. caupones. D. nav. caup. stab. *Focariæ* itidem a *foco* appellatæ *mulieres additæ ministerio culinæ*; unde B. Hieronymus μαγειρίσσας interpretatur *focarias*. Ita quoque in Jure aliquoties appellatur *concubina*, quia *eodem cum patrefamilias foco ac lare vivit*: ut l. XII. §. Trebatius. D. de instruct. vel instrum. leg. atque alibi. Vide Radulphum Fornerium, lib. I. rer. quotidianarum cap. XXII. A *focus* est ὑποκοριστικὸν *foculus*, unde *foculare* apud Nonium in *focula*. Videtur id significare calorem *foculo* restituere. Ab eo *focillo*, ut a *scribo*, *scribillo*; a *sorbeo*, *sorbillo*. Sed & *focillor* pro *fovere* dixit Varro, Nonio teste. A *focillo* est *refocillo*, quod notat *languentem recreare viresque instaurare*, quia nempe id *foculo* externoque calore fieri consuevit. Pro *focillo* etiam *focilo* legitur porrecta prima, & media correpta. Lucanus, panegyrico ad Pisones:

Sed miserum parva stipe focilat, ut pudibundos
Exercere sales inter convivia possit.

Ita locus is adducitur etiam in Calepino toties recocto, Smetio in prosodia, & aliis. Sed ex vett. libb. pro *focilat* legendum *munerat*: quomodo in Catalectis edidit Jos. Scaliger.

FODIO, a *fovea* fit juxta Isidorum, libro XXVII. capite V. At *fovea*, juxta nonnullos, quia illic *foventur animalia*. Quasi *fovea* solum sit animalium. Adde quod contra *fovea* est a prisco *foveo* pro *fodio*: ut mox dicam: Perotto dicitur quasi *foras do*. Sed durius hoc. Uti & quod vir doctissimus deducit a פתח, *patah*, id est, *aperio*. Nempe quia *fodiens* terram aperit. Et veteres *faveo* pro *fodio* dixere. Sed etymo huic obstat, quod *aperire* numquam ἁπλῶς sumitur pro *fodere*. Vera origo est a Græcis: a quibus bifariam ea arcessitur. Nam quid, si deducas a φωλὸς & φωλεὸς; Est id *specus*, *antrum*, *latibulum*. Uti φωλέω, & φωλεύω, *in antro lateo*. *L* in *D* abit; ut a μελετᾷν, *meditari*. Sed simplicissimum & verissimum est, si dicas, veteres ut *cieo*, & *cio*; *sorbeo*, & *sorbo*; sic *fovea*, & *fovo*, dixisse. *Fovo* autem si ea Æolico χόϝω, sive χόβω, pro χόω, vel χέω, unde χώννυμι, *terram egero*, a quo χῶμα, *terra fossilis*, *agger*, *tumulus*; χ mutatum in *F*, quomodo *fel* a χολὴ, κατ' ἀντίφρασιν. [malo a βοθύω, βοθύνω, idem quod βοθύνω· unde βόθυνος & βόθυνος, βόθρος.] *Foveo* vel *fovo* veteres dixisse ostendit derivatum inde *fovea*. Etiam O in *A* verso *faveo* pro *foveo*, & *favea* pro *fovea*, dixere. Unde quidam credidere, *Fabiam* gentem sic vocari a *favea*, seu *fovea*, quod Hercules matrem ejus, unde genus hoc cœpit, ad *foveam* compresserit. Et Adamantius Martyr hoc argumento usus *Favium*, non *Fabium*, dicendum putabat. Sed quicquid est de *Fabiorum* nomine: saltem a *faveo* pro *fodio* dictæ sunt *Favissæ*: de quibus antea vidimus. Quemadmodum vero e χέω inserto digamma est *fovere*, unde *fovea*: sic ab eodem inserto *d* est *fodere*. Nempe ut a τεμεῖν, *tondere*; a χύνω, *fundere*. *Fossa* vel est a *fossum*, vel ex *fovissa*; ut *caussa* e *cavissa*. A *fossa*, *fossatum*, locus *fossa munitus*. Ut apud Capitolinum in Gordianis: *Castra omnia & fossata eorum circumibat.*

FOEDVS [αἶδος] adjectivum nonnullis placet esse ab *odio*, quia *fœda odimus*. [αἰδοῖος, unde αἰδοῖα] Angelus Decembrius, libro VII. de politia literaria, parte LXXVIII. dici existimat a *fæce* quasi *fæculentus*. Isidorus deducit ab *hœdus*. Ita enim ille lib. X. *Fœdus nomen habet ab hirco & hœdo, f literâ additâ. Hunc veteres in gravi significatione ponebant.* Ut,

Sanguine fœdantem, quos ipse sacraverat ignes.

Fortasse igitur fit a *fœtore hirci*, *graveolentis mariti*, ut poëta appellat. Sed quid, si cum Perotto dicamus,

dicamus, quia infantili ætate nihil soleat esse inquinatius, ac imprimis *fætu* recenti vel tenello, eo a *fætu* esse *fæteo*, inde *fætidus*, hinc *fædus*: sed usum ita discrevisse, ut integrum ad odorem referatur: alterum ad omne, a quo, ut turpi, animus abhorret. Hæc si sententia placet, vel *fædus* etiam per *OE* exarari debuit: vel & *fedus*, ac *feteo*, simplici *E* scribi oportebit.

FOEDUS substantivum quamquam per *OE* in vett. scribatur monumentis, a *feriendo* tamen quibusdam sic dici videtur, idque quia in *fæderibus* hostia a sacerdote saxo feriri soleat: unde dicimus *icere*, *percutere*, *ferire fædus*. A quo etiam more ortum proverbium: *Pejus quam inter sacrum & saxum*. Aliis placet, vel a *fide* nominari, vel ab *bædus*, vel a *fecialibus*, vel a *fæditate*. Festus: *Fædus appellatum ab eo, quod in paciscendo fædere hostia necaretur*. Virgilius:

. . . . *Et cæsa jungebant fædera porca*.

Vel quia in fædere interponitur fides. Isidorus, lib. XVIII. cap. I. *Fædus est pax, quæ fit inter dimicantes, vel a fide, vel a fecialibus, id est, sacerdotibus dictum. Per ipsos enim fiebant fædera, sicut per seculares bella. Alii fædera dicta putant a porca fæda & crudeliter occisa, cujus mors optabatur ei, qui a pace resilisset*. Virgilius (lib. VIII.)

. . . . *Et cæsa jungebant fædera porca*.

Ex tot etymis maxime verisimile est, quod a *fide* arcessitur: præsertim cum *fidus* pro *fædus* dixerit Ennius. [est a σπίνδω, idem quod σπένδω.] A *fædus* est *confædastus*. Festus: *Confædusti, fædere conjuncti*. Ita est in MSStis, & editis. Nec video, cur mutet Scaliger. Nam ut ab *onus*, *onustus*; sic a *con* & *fædus*, *confædustus*.

‡FOETEO est a באש *vaash* ejusdem significatûs: at verso Chaldaice *Sin* in *Tau*, fiet *vaet*, unde *veteo*, & V consono cum F alternante, *Feteo* aut fort. *foeteo*. Deinde a *foetidus* per syncopen fit *foedus foeda foedum*. Ab eodem באש *vaash* est *vitee*; unde VITIUM. MAZOCHIUS.

FOLIUM, a φύλλον ut Festus ait, & res clamat. Nam, duobus λλ concurrentibus, posterius mutant Latini in *I*. Sic ab ἄλλος dicunt *alius*, ab ἅλλεσθαι *salio*. Quæritur, cur *librorum* dicantur *folia*, quæ propriæ *arborum*. Isidori hac de re verba ponam, e lib. VI. cap. XIII. *Folia autem librorum appellata, sive ex similitudine foliorum arborum, seu quia ex follibus fiunt, id est ex pellibus, quæ ex occisis pecudibus detrahi solent*. Sed sunt hæc λῆροι λῆρων. Vera caussa est, quod antiquitus in *stirpium foliis* scribi soleat. Noti versus Maronis, III. & VI. Æn. de *Sibylla foliis oracula inscribente*: quemadmodum & Juvenalis illud sat. VIII.

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

In *palmarum foliis* primo scriptitatum esse, auctor est Plinius, lib. XIII. cap. XI. *Malvæ* quoque *foliis* interdum usos, cognoscitur ex his Cinnæ versibus apud Isidorum, lib. VI. orig. capite XI.

Hæc tibi Arateis multum invigilata lucernis
Carmina, queis ignis novimus aërios,
Levis in aridulo malvæ descripta libello
Prusiaca vexi munera navicula.

Melchior Guilandinus, commentario de papyro, his versibus inductus, autumat apud Plinium, loco ante citato, pro *palmarum* legi debere *malvarum*. Sed Isidorus clare docet, tum *palmarum*, tum *malvarum foliis* inscribi solitum. Quin *palmæ* longe major usus, quam *malvæ*. Itaque Cinna mittit Aratea carmina, non propter raritatem poëtæ, sed libri, qui ex *malvis* factus erat. A *folium* est *foliatum*, quod & *nardinum*, a *nardi folio*. Vide de eo Plinium, lib. XIII. cap. I. Juvenalis, sat. VI.

. . . . *Maclis foliata parantur*.

‡FOLLIS videri possit a *sono* factum, *quem sufflando edit*. Sane Græcis ab eodem *flatu* φῦσα, seu φύσσα, vocatur: nempe a φυσᾶν id est, *sufflare*. Quin autem *F* & φ commode *flatum* exprimant, nemo ambigit. Sed potius sit ab Æolico φυλλις, pro θύλλις. quod diminutivum a θύλακος, ut πέρις ab ἀγρέγυλος, φίλτις a φίλτατος. Gloss. vett. Θύλακος, *follis*. [φολὶς fistula, vel potius a θύλλις.] Ejusdemque originis fortasse fuerit *pellis*, seu *pollis*. Nam veteres, ut *hemo* & *homo*, *elus* & *olus*; sic *pellis* & *pollis* dixere. Quod *Pollionis* quoque nomine confirmatur. Siquidem id a *pellibus* est: unde prius *Pellio* fuit. Legas id. apud Plautum: qua de re pluribus in *Pellis* diximus. Quod Glossæ θύλακον, quo significatur *saccus*, exponunt *follem*, id etiam confirmatur his verbis Vegetii, libro II. capite XX. *Denique decem folles, hoc est, decem sacci, per cohortes singulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam saccus undecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ut siquis ex contubernalibus defecisset, de illo undecimo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa*. Etiam *follis*, pro *pera* seu *mantica*, sumebatur; quia & ista θυλάκιον foret. Juvenalis, sat. XIV.

. . . . *Et tenso folle reverti*
Inde domum possis. . . .

Hoc est, *ut pleno sacculo revertaris*: ut ait vetus interpres. Videturque similiter accipi in isthoc sat. XIII.

Nunc si depositum non inficiatur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides. . . .

Et Appuleii isthoc Met. *Nummularius, pannosus alioquin & sordidus, aureos folles incubabat*. Gloss. Cyrilli: πήρα, *mantica*, *follis*. Cum autem & *pila* e corio fiat, quid, si & ei hinc *follis* nomen impositum dicamus? Sane si plumâ farciebatur, quin verum id fuerit etymon, nullus dubito. Legas autem apud Martialem, lib. IV. epist. XIX.

Plumea seu laxi partiris pondera follis.

Verum fortasse *plumeum pondus* pro *levissimo* dixit. Nam *paganica* quidem farciebatur pluma, at *follis* videtur spiritu fuisse turgidus. Martialis, lib. XIV.

Hæc, quæ difficilis turget paganica plumâ,
Folle minus laxa est, & minus arcta pilâ.

Ubi ἁπλῶς *pilam* vocat, quæ proprio nomine *trigonalis*. Quod si *follis* vento erat plenus: verisimile fit ex eo nomen habere, quod *instar fabrilis vel coquinarii follis vento turgeat*. A *follis* est *folliculus*, pro *sacculo*; imo interdum & pro *sacco coriaceo*. Livius, lib. IX. *Eques folliculis in castra frumentum veheret*. Sed transfertur sæpe ad *thecas frumenti*, Isidoro teste, libro XVII. capite III. quomodo Seneca utitur, libro V. Nat. Quæst. quæst. XVIII. Item *vulvam folliculum* veteres dixere, quod *fætum* contineret. Auctor Servius in III. G. Denique a *follis* posteriori ætate *folleo*, & *follico*, dixere. Notat hoc, *instar follis tumeo*. Hieronymus ad Eustochium: *Omnis his cura de vestibus, si bene oleant: si pes laxa pelle non folleat*. Quo de loco etiam dicimus in *Tentipellium*. Idem ibidem: *Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes*. Tertullianus de pallio, capite III. *Oscitans vescitur, follicans ruminat*. Usus & Ambrosius.

FOMES a *foveo*, ut *trames* a *trameo*. *Fomentum* autem a *foveo*; ut *momentum* a *moveo*. Vetus Horatii interpres ad sat. I. lib. I. *Fomenta a fovendo dicta sunt: inde & fomites, quibus ignem fovemus & alimus*. Festus: *Fomites sunt assulæ ex arboribus, dum cæduntur, excussæ; dicta quod in eo opere occupati, cibis potuque confoventur. At Opilius adustas jam vites vocari existimat fomites; alii vocari putant scintillas, quæ ex ferro candenti malleis excutiuntur; dicta autem ita, quia igni sunt confotæ*. Sed quid *fomes* sit, optime expressit Maro, I. Æn.

Ac primum silicis scintillam excudit Achates,
Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Est igitur *fomes*, materies arida, idonea ut facile ignescat.

FONS a *fundo*, quia aquam vivam fundat, juxta Varronem, l. IV. de L. L. Festum in *fons* & Isidorum, lib. III. cap. XI. [φῶς, *oculus*. Sic & Hebræi, *oculum*, *fontem* dicunt.] Hinc *Fontinalia*.

Varro, lib. v. de L. L. *Fontinalia a fonte, quod is dies feriæ ejus: ab eo autem ̓eum & in fontes coronas jociunt, & puteos coronant.* Festus: *Fontinalia, fontium sacra; unde & Romæ Fontinalis porta.* Ea erat porta *Capena*, quæ *Fontinalis* dicta a delubro *Fontis* proximo.

†For *faris*, & Gr. *φάω* sunt ex יפח (abjecto de more Jod initiali, & abeunte gutturali) vel a פוח, quorum utrumque & *flare*, & *loqui* significat. Suntque vocabula per *ὀνοματοποιΐαν* facta. A *Fari* autem fluxerant antiqua composita *Confari* & *Diffari*, quasi dicas *Condicere* & *Disdicere*. Atque eorum duorum, quae dixi, verborum restant adhuc signata vestigia in derivatis *Conforeatio* & *Diffargatio*: quae duo ineptum esse a *Farre* arcessere, sed ab antiquis *Confari* & *Diffari* esse repetenda, pluribus abhinc annis in II. Diatriba (quam Dissertationi *de Sponsal. & Matrim. filior. fam.* subjeci pag. 196.) ita suasi, ut quampiurimis persuaserim. Eorum praecipua ex eadem Dissertat. huc repetita in oram (*) libri rejicimus. Mazochius.

Forago, *filum, quo textrices diurnum opus distinguunt, a furando dictum*. Ita vulgo apud Festum legitur. Sed puto, scripsit *a forando*. Nam *forabant* eo filo telam, ut signo isthoc distinguerent pensa. Vel hoc verum est, quod dixi: vel postrema de etymo verba alius adjecit. Sane in MSto Paulli codice absunt.

Forbea, a *Φορβεία*, quod Suidas interpretatur *τροφή*. Usitatius est *φορβή*. Utrumque a *φέρβω*, id est, *pasco*; hoc, ut ajunt, quasi *φέρω βίον*, id est, *victum fero*, seu *affero*. Festus: *Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci φορβὴν vocabant.*

Forceps, *forfex*, & *forpex*, & significatione & origine differre, docet his verbis Beda, lib. de Orthogr. *Forcipes secundum ἐτυμολογίαν, si a filo dicuntur, f ponitur, ut forfices, quæ sunt sartorum; si a pilo per p, ut forpices, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo, per c, eo quod formum capiunt, quæ sunt fabrorum. Formum enim dixerunt antiqui calidum, unde & formosus.* Hæc Beda. De posteriori vocabulorum parte nolim Grammaticis movere litem: de priori in *forceps* assentiri non possum. Nam si in *forceps* prior compositi pars est *formus*, (quod Festus

(*) *Quum multa sint in etymologica ratione, in quibus parum vidit antiquitas: tum confarreationis ἐτυμότητα, quam Dionysius, & Romanorum doctissimi amplexi sunt, jam olim parum concoquebam. Estne enim credibile, a libo farreo, aut ex Servio ad Georg. I. 31. a mola farrea, quae in confarreationis sacrificio adhibebantur, dictam esse confarreationem? Aut quid in eo farre peculiare fuit: quando nullum, auctore Numa, sine farre sacrificium fiebat? Plutarchus certe inter Numae instituta & hoc refert μὴ θύειν ἄνευ ἀλφίτων*, ne sacra sine pio farre fierent. *Itaque mola (quae nusquam a sacris oberat, & a quo confarreationi quaesitum nomen, Servius ante laudatus docuit) ex farre & sale constabat*, unde & mola salsa *dicebatur: & liba farrea in sollemnibus sacrificiis, quae cum dapibus sive epulo jungebantur, nusquam non fuere usurpata. Eccur igitur sponsorum confarreatio ab eo, quod commune omnibus sacris erat, nomen acceperit? Deinde τὰ φαῤῥάκια i. e. farreandi morem ipse Romulus, si Dionysio credimus, instituit: at vero farris usum Numa primus intulit in sacrificia, ut ex Plutarcho modo didicimus, necnon & ex Plinio XVIII. 2.* Numa, *inquit*, instituit deos fruge colere, & mola salsa supplicare, atq. (ut auctor est Hemina) far torrere. *Quod non ita est accipiendum, quasi vero primus id excogitarit (nam ab oriente Tusci id antea acceperant) sed quod primus id institutum Romam intulerit. Ad haec si a farris usu deducta ea vox erat, dici saltem* farreatio *debuisset, aut, uti vocat Dionysius, τὰ φαῤῥάκια. Nunc quo illa composita pertinent* confarreare & confarreatio? *Deinde cur nuptiarum dissolutio* diffarreatio *dicebatur? Atqui ut haec composita apte & ex analogia significarent, necesse fuit, ut* confarreatione *farris συναθροισμὸς aliquis sive* collectio, *diffarreatione vero διασπορὰ i. e.* dispersio *quaepiam notaretur. Fatear in his, ut & in pluribus aliis frigidis originationibus, mihi saepius haesisse aquam, etsi summis Romanis scriptoribus contradicere non auderem. At nisi mea me conjectura fallit, longe alia esse potuit ejus vocabuli origo. Confarreationem sic definit in fragmentis Ulpianus:* Farre convenitur in manum CERTIS VERBIS, & testibus decem praesentibus, & sollemni sacrificio facto, in quo panis farreus adhibetur. *Vides, praecipuam ritus hujus observationem fuisse verba: & ab illis* certis verbis, *nisi fallor,* confareatio (*nam simplici canina littera olim scribebatur*) *nomen invenit: nim. a verbo* Fari, *cujus antiquum compositum erat* confari, *pro* condicere. *Ergo* confareatio *erit idem quod* condictio, *quod Italis dicitur* Appuntamento: *quandoquidem mutuis conceptis verbis, mutuisque stipulationibus sponsionibusque sibi de futuris nuptiis repromittebant. Deinde (quia ut ait Ulp.* l. 35. de div. reg. jur. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est: ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur) *quandoquidem mutuis contrariis verbis, veluti* Res tuas tibi habeto, *nuptiae distrahebantur, aut sponsalia per haec verba*, Condicione tua non utar: *ideo ea verborum contrariorum conceptio,* diffareatio *vocabatur: quasi (si sic loqui liceat)* disdictionem *appelles, id quod Italis nuncupatur* Disdetta. *Ita demum & etymologia ipsi rei apte congruet, & composita sua se significationis proprietate tuebuntur. At antiquos, qui a* farris *usu id derivarunt, duplex ratio fefellit, primum quum viderent, non magis verbum* fari, *quam nomen* far *in suis obliquis per simplicem caninam litteram scribi (nec enim consonas antiqui sub una vocali duplicabant, ut ne Hebraei quidem: deinde R multo minus, quod apud Hebraeos non dagessatur: occurritque haud raro in Iguinis Tab. FARE, nunquam FARRE) id grammaticis fraudi fuit, arbitratis confareationem a* fare *h. e. fruge dictam. Ut sic vero existimarint, impulit & altera ratio inde petita, quod revero in confarreationis sacrificio mola & liba farrea adhiberentur: nec animadverterunt, id esse elenchi genus vitiosissimum, quod dicitur Aristotelicis:* Non causa pro causa. *Alioqui si ubicumque far inveneris, sit ita appellandum, ecquid non confarreationis ambitu continebitur? Atqui si antiquis acutum cernere datum fuisset, hae ii pervidissent, praecipuum rei utriusque (tam confareationem quam diffareationem intelligo) ritum non farra fuisse, sed verborum conceptionem, quibus contrahendi aut distrahendi vis inerat: id quod antiquitati* confari & diffari *appellatum fuisse, non dubito. At dices, antiquos pro* confarreationis *voce saepe* farris *nomen usurpasse: veluti ubi ajunt, quaeri uxores* farre, usu, coëmptione: *Fateor id quidem: verum non ante is loquendi modus inductus fuit, quam jam certa apud omnes* confarreationis *a* farre *etymologia evaserat. Itaque ubi jam inter omnes convenisset, a farre* confarreandi *verbum venire, idque propterea duplici littera scriberent: commodum & elegans fuit longiori vocabulo brevius substituere. Sic ubi Jovem* Elicium *ab* eliciendo, Bidental *a* bidente *dicto fuisse (quum tamen utrumque Tuscum nomen esset ab oriente petitum, ut alibi dicimus) placuit, plures inventae sunt loquendi rationes, per quas eo alluderetur. Porro aliis plurib. eodem pertineb. exemplis. Quamquam & illud fieri potuit, ut* Far, faris *apud cascos Latinos non tantum frugem, sed &* fandi *actionem significaverit: at posterior aetas omnes eas locutiones ad frugem retulit, posthabita etymologia veriore. Postremo quum ab Judaeis ritus istos Etruria, perque hanc Latium acceperit: quumque Judaico nummulo* coëmptio *Romana respondeat, necnon Judaico coitui* usus: *quid aliud restat, nisi ut τῷ* Maamar *i. e. verborum conceptioni Judaicae Romana* confarreatio *ex adverso steterit? Atque hactenus conjecturis liberas habenas permisimus: quas jam inhibendi tempus est.*

Festus & Marius Victorinus quoque scribunt;) erit etiam in *forfex*, & *forpex*: quod nunquam dicent. Quare rectius docuissent, primam compositionis partem esse *ferram*, mutatumque esse *E* in *O*, quomodo ab *hemo* est *homo*; ab *Apello*, *Apollo*; ab *elus*, *olus*. Ita *forceps* dicetur quasi *ferricapis*, hoc est, ferrum, quo quid capimus sive prehendimus: *forfex* dicetur quasi *ferrifacis*, ferrum, quo quid facimus. Vel quasi *ferrifilex*, hoc est, ferrum fila secans: *forpex* (si id quoque Latinum est, de quo mox dicam) quasi *ferripilex*, hoc est, ferrum pilos secans. Josepho tamen Scaligero quoque placuit illa vulgaris *forcipis* ἐτυμολογία: ut patebit, ex iis, quæ dicemus in *Formosus*. Sed secutus is veteres, qui sic uno ore. Hos inter Velius Longus ac Papinianus, in Orthographia Cassiodori; ac Marius Victorinus, lib. I. de Orthogr. cujus verba adducimus in *Fornax*; ac Servius ad illud VIII. Æn.

. . . . *Versantque tenaci forcipe massam*.

Servii verba hæc sunt: *Forfices, quibus incidimus: forcipes, quibus aliquid forbum* tenemus, quasi forbicapes* (al. *forvum*, & *forvicapes*.) *Nam forbum est calidum, unde & formosos dicimus, quibus color sanguinis ex robore* (*rubore* legendum ex vet cod.) *pulchritudinem creat. Has tamen forcipes in Medicinalibus Græci* ἀρδιοθήρας *appellant, quibus solent in bello vulneratis spicula extrahi*. Servii potissimum verba adduxi, quia præter id, quod dixi, duo insuper ex iis discere est. Unum est, *forcipes* non tantum esse fabrorum; sed etiam medicorum, sive chirurgorum, qui sic vocant instrumenta, quibus αἱ ἀρδίαι, τὰ ἐκ χειρὸς ὅπλα, ut Hesychius exponit, e vulneratorum corporibus educuntur. Alterum est, cum Servius dicat, generatim *forfices* esse, quibus incidimus, complexum quoque videri hac significatione, quas vulgo *forpices* vocant, per *P*. Sane si *forpicis* vox nota fuisset antiquis, meminisset quoque ejus, cum Servius, tum Charisius; quorum uterque agit de discrimine, quo *forceps* & *forfex* differunt. De *forpex* nec hilum apud eos invenias, nec, quod sciam, apud antiquorum quemquam. Sane Hadr. Junius quidem in Nomenclatore suo, & *forpex*, & *forpicula*, agnoscit: sed vellem auctorem laudasset, quod facit in vocibus magis vulgatis. Fecisset, puto, si quivisset. Vult idem Junius, *forfices* per *F* appellari quoque, quibus dentes evelluntur. Et profecto in Græcis Glossis exponitur ὀδοντάγρα. Sed legendum *forceps*. R. Stephanus, H. Junius, aliique tuentur se auctoritate Cornelii Celsi, qui lib. VII. cap. XII. aliquoties *forfices* vocat, quibus dentes evelli solent. Sed oppono, quod in veteribus libris, omnibus iis locis *forcipes* per *C* legatur. Deinde si similitudinem usumque hujus instrumenti spectemus, quis non videt ὀδοντάγρας magis convenire cum *forcipe*, quo prunas capimus, quam cum *forfice*, qua pannos incidimus? Denique omnem dubitationem tollit Charisius, qui lib. I. ut doceat *forcipes* quoque medicorum, hoc est, chirurgorum esse, adfert Lucilii lib. XIX. sive, ut in aliis libris est, XI.

. . . . *Scalprorum forcipiumque*
Millia viginti . . . .

(Sic enim recte emendarunt, pro *forcipum*) tum aliud, quod mox subsequi apud Lucilium ait, magisque sententiam nostram confirmat:

. . . . *Et uncis*
Forcipibus dentes evelleret . . . .

Sed & similiter Sidonius dixit: *Barba concavis hirta temporibus, quam in subdita vultus parte surgentem stirpitus tonsor assiduus genas adusque forcipibus evellit*.

Fordicidium, a *forda*, id est, gravida, & *cædo*. Festus: *Fordicidiis boves fordæ, id est, gravidæ, immolabantur*. Gloss. Philoxeni: *Forda*, θυσία ἐγκύμονος βοός. Ubi *forda* scripsit: sed scribere debuit *fordicidia*. Nam *forda* non sacrificium est, sed βοῦς ἐγκύμων· ut Onomasticum vetus exponit. Nunnesio recte visum esse a φοράδες. Nam ut ab accusativis κρηπῖδα, σπυρίδα, ἶνα, veniunt Latinorum recti *crepida*, *sporta*, *vena*: ita & a φοράδα est *forda*. Hesychio φοράδες αἱ θήλειαι ἵπποι. Sed puto φοράδες non *solas equas*, verum & *boves feminas*. Nempe sic generatim dixere *jumenta gravida*, ἀπὸ τῆς φορᾶς, *quia utero gestent*. Quod si est, cum φορα sit a φερω, non multum aberrant, quibus placet, *forda* esse a ferendo, *E* in *O* abeunte, ut in *ferum*. Ovid. lib. IV. Fast.

Forda ferens bos est . . . .

Varro, lib. IV. de L. L. *Bos forda, quæ fert in ventre. A fordis cædendis fordicidia dicta*. Columella, libro VI. capite XXIV. *Post unum coitum forda non admittit taurum*. Pro *forda* etiam dicebatur *horda*. Nam antiqui & *F* pro *H*, & *H* pro *F* collocabant, ut auctor est Festus in *Fedum*, & *Fostia*. Ab *horda* dicta *hordicalia*. Varro, lib. II. de R. R. cap. V. *Quæ sterilis est vacca, taura appellata: quæ pregnans, horda. Ab eo in Fastis dies Hordicalia nominantur, quod tunc horda boves immolantur*.

Fores, *valvæ*, *janua*, *ostium*, quomodo differant, tum item tria priora unde dicantur, explicat his verbis Servius ad I. Æn. *Fores proprie dicuntur, quæ foras aperiuntur: sicut apud veteres fuit. Valvæ autem sunt (ut dicit Varro,) quæ revolvuntur & se velant. Janua autem est primus domus ingressus, dicta quia Jano consecratum est omne principium; cætera intra januam, ostia vocantur generaliter, sive valvæ sint, sive fores, quamvis usus ista corruperit*. Hæc Servius: a quo merito dissentiunt duo summi viri, Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto; & Jos. Scaliger, in Conjectaneis; uti & Petrus Nunnesius in Grammatistice: qui admonent *foris* esse a θύρα, ut a θύραζε, *foras*, unde *forum*. *Y* in *O* abit, quomodo a μύλη est *mola*; a νύξ, *nox*, &c. Insuper θ mutatur in *F*, quomodo a θυμιῶ est *fumo*; a θυῶ, unde θύω, *fio*, ex quo *suffio*. Latini, ut in aliis, ita hac quoque in re imitantur Æoles, qui pro θλίβω dicunt φλίβω· pro θῆρες, φῆρες, unde Latinorum *fera*: non (uti Isidorus scribit lib. XII. cap. II.) *quod naturali utantur libertate, & desiderio suo ferantur*. Tertium etiam etymon vocis *fores* reperio apud Stephanum Guichartum, qui deducit a פרח, *pandit*: ac pro eo facit, quod Chaldæis *ostium* ab hac radice dicatur פרשגן, *perasebut*. A *foris* est *Forculus*, quasi *foriculus*, Deus qui *foribus præsidet*, apud Augustinum, lib. IV. de Civitate Dei, cap. VIII. Item adverbium *foras*, ut Græcis a θύρα θύραζε· non autem quasi *ad forum*, & *in foram*, ut Perottus putabat. Ab eodem adverbium *foris*, θύραθεν· ut ab hoc *fori-secus*: quemadmodum ab *intra*, *intrinsecus*; ab *extra*, *extrinsecus*. A *foris* est *forare*, unde *foramen*, quia qui forat, facit ut *forinsecus* via sit ac inspectio. [πείρω πόρος.] A *forare* sunt *perforare* & *inforare*, quod etiam a *forum*. Lusit ejus vocis ambiguitate Plautus: ut diximus in *Forum*. A *foramen* est *foraminare*; quo semel iterumque usus Sidonius Apollinaris. Sunt & a *fores* composita *bifores*, *quadrifores*: ut apud Ovidium III. de Ponto, *bifores fenestræ*; ac *januæ quadrifores* apud Vitruvium lib. IV. cap. VI.

Fori, juxta Nonium, *spatia in navibus apertiora, vel in gladiatoriis ludis* [πόροι.] Similiter Festus: *Fori, locus in navi, & Circensia spectacula*. Ita dicuntur a *ferendo*. Servius in IV. Æn. *Foros tabulata navium, ab eo, quod incessus ferant*. Isidorus, lib. XIX. cap. II. *Fori navium latera concava, a ferendo onere dicta; sive tabulata navium, quæ sternuntur, dicta ab eo, quod incessus ferant, vel foris emineant*. Mihi tamen verisimilius fit, *foros* in navi dictos, quod foris essent: hoc est, non in carina, sive alvo navis, ubi, velut domi, immunes essent a pluviis, & ventis: sed sub Jove frigido. A *fori* est *foruli*. Festus: *Fori, Circensia spectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus*. *Forulos* pro librorum conditorio legas apud Tranquillium in Augusto; & Juvenalem sat. III.

Foricæ sunt *latrinæ*, ac volunt has esse privatas

(unde & Belgis *privaten* appellantur,) dicique *latrinas* a *latendo*, quia semotæ abstrusæque sint; at *foricas* ajunt esse publicas, eoque a *foro* nomen accepisse. Sed *latrina*, ut Nonius probat, prius notabat *balneum*, factumque ex *lavatrina*, ut e *lavabrum*, *labrum*. Præterea nec locus, in quo urina redditur, *lavatrina* minus nomen meretur, quam *urina* ipsa meruit nomen *lotii*, quod & ipsum a *lavando*. At *foricarum* appellatio est a *foriis*. Veteres enim liquidiora stercora *foria* dixere. Ab eadem origine est *foriolus*, pro quo Galli *foireux*. Sed & veteres *forire* dixerunt, unde *conforire* aliquem, quod eodem modo a *forire* esse videtur, quo a *cacare*, *concacare*. Horum prora ac puppis nobis Nonius Marcellus, cum scribit: *Foria*, *stercora liquidiora*. *Pomponius*, *Macco*: *Conforisti me Diomedes*. *Laberius in Panilicis*: *Foriolus esse videris*, *in coleos cacas*. *Foriolus*, *qui foria facile emittat*, *soluti scilicet ventris*. Item vetus interpres Juvenalis in illud Sat. III.

Conducunt foricas, & cur non omnia . . . .

Foricas, inquit, *stercora*, *hoc est*, *vectigal*. *Forire est pro deonerare ventrem*. *Forire est non* (pro *non* leg. *onus*) *foras ejicere*. Unde colligo, *forire* & *foricas* deduxisse a *foras*, quia stercus *foras ejiciatur*. Sed Græcum est φορία· uti a φόρος, *anus*, *podex*: φορύω, φορύνω, vel φορύσσω, *polluo*, *inquino*. Hesychius: Φόρος, δακτύλιος, ὁ κατὰ τὴν ἕδραν. Idem Φορύνει, φυρᾷ, μολύνει, συγχεῖ.

Forma ab antiquo *formus*, id est, *calidus*, quia ex calore nativo provenit. Ita Donatus, Phorm. I. II. *Veteres ignem & calorem quendam*, *quasi fervorem*, *dixerunt formum*: *& ideo fornaces*, *forcipes*, *formam*, *&* *formosas*, *ex quibus ignis amoris excitetur*. *Laudandus est ergo Terentius*, *proprietate servata*: *qui cum formam prætulisset*, *subjecit*, *exstinguerent*. De ista *formi* significatione pro *calido*, plura in *Formosus* dicemus. Nonnullis placet, ut καλὸν juxta Platonem venit ἀπὸ τοῦ καλεῖν, id est, *vocare*; quia pulcra hominem ad se alliciunt: ita *formam* esse ab ὁρμῇ, quia impetu quodam homines ad *formæ* amorem impellantur. Sane spiritus asper crebro abit in *F*. Ut *Formiæ* oppidum ab ὅρμος, *statio*: & *Falerii* oppidum ab ἅλς, *sal*: ut de utroque ex Festo cognoscimus. Item *festus* dies ab ἑστιᾶν. Atque idem locum habeat, si *forma* deducatur ab ὅραμα, quod ab ὁράω, *video*. Et sane hoc prioribus impensius placuit. Nam & Græcis εἶδος ab εἴδω, *video*, & ἰδέα item ab ἰδεῖν dicitur: & Latinis *species* a *specio*, *video*. Quare vel istud verum erit: vel κατὰ μετάθεσιν fuerit *forma* ex Dorico μορφὰ pro μορφή, quod idem ac *forma*. Indeque Ovidio *Morpheus* dictus somni vel filius, vel minister, quod varias *formas* in dormientium φαντασίᾳ gignat. A *forma* est *informis*: ut apud Maronem, *Monstrum informe*. Item *deformis*. Ac putabat Meursius etiam simplex *formis* fuisse in usu. Unde apud Plautum legit, Bacch. Act. II. sc. II. *Etiam formis tibi visa est?* uti & Mil. Act. IV. sc. II. *Ecquid formis visa est?* Sed nihil mutandum censeo, quando Servius & Nonius utrobique legerunt *fortis*, atque id *formosa* interpretati sunt. Nec quicquam prohibet, quominus & *informis*, & *deformis*, ἀμόρφως veniant a *Forma*. Ita & *deformare*, quod est ὑποτυποῦσθαι, seu *delineare*, non venit a *deformis*, sed ἀμέσως est a *forma*. Plautus, Pseud. Act. II. sc. III.

Jam instituta, ornata, cuncta in animo ordine, ut volueram,
Certa deformata habebam.

Atque eopse modo usi Cicero & Seneca. Vide H. Steph. II. Προοδοπ. cap X. & Muretum in illud Senecæ, lib. VII. de Benef. *Virum*, *quem deformamus*, &c. *Deformi* opponitur *formosus*, de quo seorsum.

Formica (ut Isidorus, lib. XII. cap. III. scribit) ita dicta, quod *ferat micas farris*. Virgil. IV. Æn.

Ac veluti ingentem formicæ farris acervum
Cum populant.

Ubi sic Servius Fabricii: *Formica dicta est ab eo, quod ferat micas farris*: *vel aliquo modo a Græcis derivatum*, *quam vocant* μύρμηκα. Modum istum, quo a μύρμηξ veniat, non explicat. Sed facit id Angelus Caninius, qui docet, Æoles, quos Romani imprimis imitantur, pro μύρμηξ dicere βόρμαξ· atque ab obliquo βόρμακα esse *formica*. Hesychius: Βόρμακας, μύρμηκας. Probatur mihi id etymon imprimis: uti & Nunnesio, in Grammatistice. Suntque id genus alia, ubi itidem μ in β commutetur. Velut a Τμωλὸς Τιβωλος, teste Polluce, atque Artemidoro lib. II. cap. III. Sic βύραξ pro μύραξ, unde Hesychius βύρακα exponit σάγαρα. A μύρμηξ Catullus epig. XXXIX. dixisse videtur *myrmice incedere*. Ut sit idem, quod Plautus, Menæchmis, Act. V. sc. XI. dicit, *movet formicinum gradum*. Ab eodem est μυρμήκειον, *phalangii* genus; de quo sic Plinius, lib. XXIX. cap. IV. *Myrmecion formicæ similis capite*, *alvo nigra*, *guttis albis distinguentibus*; *vesparum dolore torquet*. Nicandro in Theriacis, v. DCCXLVII. μυρμήκειον dicitur: Sostratus, ut Scholiastes Nicandri monet, tum μυρμήκειον nominat, tum μύρμηκα Ἡρακλεωτικόν. Ab eodem dicitur μυρμηκίτης λίθος. Plinius, lib. XXXVII. cap. II. *Myrmecites innatam repentis formicæ effigiem habet*, *scarabæorum cantharias*. Græci quoque *verrucas* vocant μυρμήκια & μυρμηκίας· unde nomen accepit μυρμηκίας λίθος. Idem Plin. cap. anteced. *Myrmecias*, *nigras habet eminentias similes verrucis*

Formido, juxta Frontonem & Perottum, a *fero*, sive quia eam ferat caussa justa, sive quia metu animantia foras vehementius ferantur. Frontonis verba adduximus in *Metus*. Cæsari Scaligero, Exercitat. CCCXII. adversus Cardanum, ita dici videtur a *formis*, id est, *spectris*. Josephus Scaliger in Conjectaneis arbitratur venire ab antiquo *formus*, id est, *calidus*. Nempe ut eo respexerint, quod metu nonnulli sudant. At *formido* pro reti ita dicta, quia feris, ac imprimis cervis, inter venandum *formidinem* incutit, adeo ut vel in retia vel in sagittas incidant: atque hinc est, quod eam ab effectu nomen sortitam scribit Seneca lib. II. de Ira, cap. II. (vide Cælium lib. XVI. Ant. Lect. cap. II. & Turneb. lib. V. Adverf. cap. V.) Usus hoc pacto Lucanus, lib. IV.

. . . . Dum pavidos formidine cervos
Claudat odoratæ metuentes æra pennæ.

Erat enim *formido* linea variis plumis, pennisque conserta. Usus quoque Appuleius, Apolog. *Non quod pinnarum formidines & fuligines maculam te projectum indice timerem*. [est a μορμὼ vel μορμώς, quod idem; ut a μύρμηξ *formica*.]

Formosus, cum *deformi* opponatur, quin a *forma* dicatur, non ambigo. Quod & sentit Cornelius Fronto: *Figura*, inquit, *artis est opus*: *forma naturæ bonum*, *unde formosus dicitur*. Aliter tamen plerique veterum. Nam Servius ad illud VIII. Æn.

. . . . Versantque tenaci forcipe massam:

Scribit *formum* (al *forvum*) esse *calidum*, indeque *formosos* dici, *quibus color sanguinis ex rubore* (sic apud eum legendum esse, diximus in *Forceps*) *pulchritudinem creat*. Eadem sententia Papirani, & Bedæ, in Orthogr. Sane *formum*, sive, ut in aliis libris est, *forvum*, aut etiam *forbum* (notum quam crebro *B* & *V* commutentur in codd. antiquis,) *calidum* significare iidem comprobant vocabulo *forceps*, quod dici ajunt quasi *formucapis*, πυράγρα, quia capiat *forma*, hoc est, *calida*. Eamque ἐτυμολογίαν probat quoque Scaliger in Priapeia, ubi & Arnobii locum adfert e libro secundo, quo voce *formi* sic usum suspicatur. Nam quo loco in vulgatis est: *Nec in formas erubescerent masculorum calamistris vibrare cæsariem*: legendum is censet: *Nec si formis erubescerent calamistris masculorum vibrare cæsariem*. *Formis calamistris*, hoc est, *calidis*. Sane non multum a Scaligero abit Stewechius; qui emendat: *Nec informis erubescerent calamistris*, &c. Ut *informum* hoc loco sit *valde formum*, sive *calidum*. De *forcipis* tamen ἐτυμολογίᾳ a Scaligero dissentimus. Sed de ea suo loco. Ad *formosus* redeamus. Pro eo in veteribus

veteribus monomentis crebro per *N* scribitur *formonsus* : quomodo & in codice Romano, ut Pierius ait, legitur : *Formonsum pastor Corydon*. Et, O *formonse puer*. Et, *Nunc formonsissimus annus*. Sed errore hoc factum sequioris seculi, quo cum ignorarent cur majores lineolam (quæ longæ syllabæ index erat) vocali superaddidissent, pro litera *N* poni existimavarunt. Idem factum in *vicensima*, *tricensimus*, *Atlans*, *Gigans*, *Cherronensus*, aliisque plurimis. Contra quoque *N* sæpe omissum : ut in *Clemes* pro *Clemens*, *cajux* pro *conjux* ; item *infas*, *meses*, multasque hujusmodi, quæ Grammaticus Inscriptionum Gruterianarum Index in littera *N* suppeditabit.

FORMUS antiquis significabat *calidus*. Omnino est a θερμὸς, *calidus*, quod a θέρω, *calefacio*. Æoles pro θ usurpant φ. Quos Latini imitantur. Ut θερμαῖ, φορμιῶ, *famo* ; θηρ, φηρ, *fera* ; sic θερμὸς, φορμὸς, *formus*. Pro *formus* in aliquibus libris legitur *forvus*. Quod erit a *ferveo*. Sed malim *formus* : a quo *deformum*, & *formidum*. Festus : *Forma significat modo faciem cujusque rei, modo calidum : ut cum exta, quæ dantur, deforma appellantur. Et Cato ait de quodam ædificio, Æstate frigido, hieme formido. Item forma appellatur puls militaris*. Sic *informum* pro valde calido. Nam in hic est ἐπιτατικόν. Vide Stewechium ad lib. II. Arnobii. Plura de *formo* vide in *Forceps*, *Formosus* & *Fornax*.

FORNAX, a φῶς, id est, *ignis*, sive potius *lux*. Ita Isidorus, libro XIX. capite VI. Melius Nonius : *Fornum, & fornaces a forno, id est, calido : inde forcipes, quod candens teneant ferrum*. Sed pro *forno* ibi legendum *formo*. Marius Victorinus, lib. I. A *fornace*, *fornacarius* in Digestis dicitur servus pistrinarius. Ita emendavit Budæus, cum vulgo legeretur *fornicarius*. Nomen est a *fornace*, qui in pistrino erat ad tollendas fruges. Nam antiquitus, Servio teste, prius fruges torrebant, deinde in pila contenebant; quod pinsere vocabant. Hinc Maro, I. Æn.

Et torrere parant flammis & frangere saxo.

Postea inventæ *molæ trusatiles*, hoc est, *hominum opera versatiles*. Ad eas circumagendas operam suam pistori quoque locavit Plautus, ut Gellius testatur. A *fornace* pistrina dicta quoque *Dea Fornax*, & sacra ejus *Fornacalia*, quia ad *fornaculum*, in quo fruges torrebant, sacrificium facerent, quemadmodum scribit Festus, in *Fornacalia*. De iisdem sic Ovidius, lib. II. Fast.

Facta Dea est Fornax, læti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis tunc Fornacalia verbis
Maximus indicit, nec sacra stata facit.

Meminit & *fornacalium* Lactantius, lib. I. cap. XX.

FORNIX idem quod *caverna*. Sic dicitur a *forando*, quia essent saxa terræve perforatæ. Nam idem primo fuere *fornices* ac *cavernæ*. Ita Jovianus Pontanus, in Actio, folio CXXXIII. b. editionis Aldinæ. Sed Perottus arbitratur quodcunque opus concameratum *fornicem* dici a *furvo*, hoc est, *nigro*, sive *obscuro*, quod ejusmodi opera *obscura* sint. Aliis *fornix*, quia *ferendo nitatur*. Sed obstat, quod prior in *nitt* est producta. Martinio est a *fornus*, seu *furnus*, quod instar ejus sit arcuatus curvatusque. [est a *furno* & *fornace*. nam illi *camerati* seu *fornicati*.] Aliud autem *fornix* ac *testudo*, & *concha* : quæ tria sunt diversa cameræ genera. Nam si tectum esset simile hemicylindro, hoc est, rotundum & oblongum, ad modum navis vocabatur *fornix* : ac testudo habuit *formam* hemisphærii : concha referabat quartam partem sphæræ. A *fornice* est *fornicare*, quod est parietem vel aliud arcus instar suspendere. Sunt qui & *fornicari* usurpent pro *mœchari* : sed id loquendi genus ignotum antiquis. Iisdem tamen *fornicaria* dicta meretrix, quæ sub *fornice* prostrare solet, ut auctor ait Isidorus, lib. X. Gloss. vett. *Fornicaria*, πόρνη, ἀπὸ καμαρας, ἡ ἑταιρας. [καμαριτος *lupanar* apud LXX. Interp.]

FORO, a *forum*, ut est apud Festum in *Forum*. Sed est *forare* a πόρος, *meatus*, qui *forando* fit. Hoc a πείρω, *trajicio*, *perforo*.

FORS a *ferendo*. Est enim fors, prout res fert. Maro, II. Æn.

. . . . *Fors siqua tulisset.*

A *forte* est *fortuitus* ; ut a *gratis gratuitus*. *Fortuito* non tam adverbium est, quam quasi adverbium. Nam intelligitur *casu*. Interdum tamen junctim legas : *Casu & fortuito*. Sed tum potius *fortuitu* scribendum : ut est in melioribus libris. Ponitur & *fors* adverbialiter apud Ausonium, Sidonium, & alios : Etiam Maronem, ut Priscianus in XV. probat isto versu.

Fors & voto facit, cumulatque altaria donis.

Sed multo usitatius pro eo *forte* ; quod ipsum non adverbium est (ut Grammaticorum stupor arbitratur,) sed ablativus a recto *fors*, adverbialiter positus. A *fors* & verbo *fit* est *forsit* : quod agnoscit Porphyrius, lib. I. sat. VI. Diciturque *fors fit*, quomodo apud Terentium est *Fors pol fuat*. Et Ausonium, epist. ad Probum : *Fors fuat, ut si mihi vita suppetet, aliquid rerum mearum expoliam*. Diciturque *forsit* & *fors fuat* : quasi *ferat hoc fors*. Utitur priori Lucret. lib. VI.

Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat.

Imo fortasse & Maro scripsit pena initio XI.

Forsit vota facit.

Sane hoc modo in aliquot codd. legi ait Pierius, ac agnovit lectionem eam jam olim Servius. Horatius quoque usus, ut probat Priscianus e I. Sermonum,

Difficile hoc illi est, quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis.

Propertius, ut vidit quoque Jovianus Pontanus, in Actio. Locus poetæ est :

Iste quod est, ego sæpe fui : sed forsit in hora
Hoc ipso ejecto carior alter erit.

Vide & hac de voce G. Canterum, lib. IV. Var. Lect. cap. VIII. Ex *forsit* & *an* factum *forsitan* : quasi dicas, *an fors fit*, sive, *an ferat hoc fors*. Similiter a *forte*, addito *an*, *fortean* ; & a *fortasse* (quod a *forte*) *fortassean*, quod apud Agellium. Distinguit ea Priscianus hoc pacto, in XV. *Fors quidem, forsan, & forsitan, dubitandi sunt : Fors vero eventus ; fortasse autem, & fortassis, pro temere*. Sed promiscue ea a poeta usurpari ait Servius.

FORTIS, juxta Isidorum, lib. X. dicitur a *ferro*, cojus instar durus sit, nec mitigari possit. Malim a *fero*. Nam ut *fors* inde, quia significat conditionem prout res se fert : ita & *fortis* inde, quia *fortitudo* est virtus perferendarum rerum. *E* in *O* abit, ut in aliis multis. Hæc sententia impense placeret, nisi antiquissimi pro *fortis* extulissent *forctis*. Ut in legibus XII. Tabb FORCTI SANATIQVE IDEM IVS ESTO. Festus : *Forctis, frugi, bonus sive validus*. [ab ἑρκεῖν, ἑρκος, &c.] Nec tantum *forctis*, sed & *forctus*, imo & *horctus*, dixere. Idem Festus : *Horctum & forctum pro bono dicebant*. Iccirco censebat Marsilius *fortis* esse a *frage*, ut dicatur quasi *fructus*, unde *forctus*, & postea *horctus*. At potius censeam esse *horctus* a Græco ἑρκτος, id est, *septus*, *munitus*, quod ab ἕργω, *sepio*. Nam qui bene munitus, is valide resistit. Hinc & ἔρυμα, ῥῶμα, ῥώμη, id est, *tutamen*, *robur* : ut exponit Hesychius. Quin hoc verum sit *forctis* seu *fortis* etymon, vix dubitandum. Nempe ut spiritus asper abeat in *F*, ut ab ἑορτή *festus*, *Formiæ* ab ὅρμος, teste Festo, &c.

†FORTIS a חריץ *Harit*, ejusdem significantiæ : ex quo mutato *Ain* in *Digamma* exstitet *Fort* : unde *Fortis*. MAZOCHIVS.

FORTVNÆ, τὰ ὑπάρχοντα, ut exponunt Glossæ vett. Quod sic utimur, ex eo creditur esse, quia gentes putarint *Fortunam* largiri bona. Sed *Fortunæ* κυρίως *bona* notat. Nam veteres ut *hilaris* & *hilarus*, ita *fortis* & *fortus*, sive *forctis* & *forctus*, dixere. Utrumque notat *bonum*, ut e Festo diximus in *Erctum*, & *Fortis*. Ut autem a *portus* est *Portunus*, sic a *fortus Fortuna* sive (ut veteres scripsere) *Forctuna*. Itaque prius dicebant *Fors Forctuna*, id est, *Fors bona*.

bona. Postea ἁπλῶς dixere *Fortuna*: sed καταχρηστικῶς tum extensa significatio, ut & de *adverso eventu* usurparetur. Sane *Fortuna* tum idem ac *Fors* dici cœpit. At *fors fortuna* non dicitur, nisi de *eventu bono*: ut testatur Donatus, Hecyrâ III. III. & Phorm. V. VI. Ubi & alterum addit discrimen. Nam *Fortis Fortunæ* templum erat trans Tiberim, festumque ejus ab iis colebatur, qui arte aliqua viverent. Sunt qui *Fortunam* dici sic putant, quasi *Vortunam*, quia *res magnas vertat*. Verisimilius illi, quibus sic placet vocari, quia *ferat res secundas & adversas*. Unde quasi *Ferentinam* sic dici ait Jovianus Pontanus, in Actio, & ex eo, ut pleraque alia, Erythræus in Indice. Sed magis placet, quod dixi, *fortem fortunam* dici, ut dicimus *fortem bonam*: & καταχρηστικῶς esse, quod postea *adversam* etiam *fortunam* dixere pro *forte adversa*.

FORUM, sive *forus* (quo & veteres usi) putabat Isidorus, lib. XV. cap. II. vel *a fando* dici, vel a *Phoroneo*, Achivorum rege, quia is primus Græcia leges dederit. Sed merito utramque ἐτυμολογίαν improbat Andr. Alciatus, lib. II. dispunctionum cap. XXIV. & Franciscus Polletus, lib. I. de histor. fori Romani, cap. I. Nam a *fando* qui fit, cum non modo quantitas sit diversa, sed vix appareat literarum affinitas? A *Phoroneo* autem si esset, saltem rex is apud Græcos Argivos id obtinuisset, ut suo de nomine *forum* diceretur. Quare nimirum Franciscum Philelphum oratione quadam maluisse sequi Isidorum, quam eos qui originem ejus *a foras* arcessunt, quia in *forum* abituri, *foras* se abire dicerent: vel doctissimum Varronem, qui libro IV. de L. L. a *ferendo* deducit, quia tum res venales in *forum negotiantium*, tum *controversiæ* in *forum judiciarium* deferantur. Interea non omnino probare possum sententiam Alciati (quem & secutus Polletus,) cum reprehendit Isidorum, quod, cum loco ante dicto, tum capite VI. ejusdem libri, *forus* dicat in genere virili. Nam sic loquebantur Isidori ævo, idque non sine veterum exemplo. Nam Nonius docet, sic locutos esse Pomponium, Lucilium, Sallustium. Quin & Græci posterioris ævi scriptores *fori* vocem a Romanis acceptam usurpantes, non φόρον, sed φόρος dixerunt. Suidas: Φόρος, τὸ πωλητήριον· ὁ τόπος ἐν ᾧ πωλοῦνται τὰ ὤνια. Oppiani Scholiast. lib. II. ἁλ. ἀγορὰ, τὸ πλῆθος, ὁ τόπος εἰς ὃν καθέζονται, ὁ φόρος. Glossæ Philoxeni: *Forum*, ἀγορὰ, φόρος. Ubi φόρος recte restituit Vulcanius. Sic hac voce usus aliquoties Codinus. At Thucydidi, Demostheni, aliisque antiquioribus Græcis φόρος notat *tributum*: unde Hesychius, Φόρος, δημόσιαι ἀπαιτήσεις. Male hasce duas notiones confudit vir doctus in notis ad Glossas. A *forum* finxit Plautus *inforare* pro *in forum sive in jus vocare*. Curcul. act. VII.

> LY. *Licetne inforare, si incomitiare non licet?*
> CU. *Non inforabis me quidem, non mihi placet*
> *Tuum profecto neque forum, nec comitium.*

Ubi simul alluditur ad flagitiosam *inforandi* ac *perforandi* notionem. A *forum* quoque est *circumforaneus*, unde *circumforaneum æs* pro *feneratitio*. Cic. ad Att. libro II. epistola I. *Tusculanum & Pompejanum valde me delectant, nisi quod me illum ipsum vindicem æris alieni ære non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt*. Nomen ex eo est, quod *circum forum essent mensæ argentariorum*; ut indicat hic Vitruvii locus, libro V. capite I. *Italiæ vero urbibus non eadem est ratione faciendum, ideo quod a majoribus consuetudo tradita est, gladiatoria munera in foro dari. Igitur circum spectacula spatiosiora intercolumnia distribuantur, circaque in porticibus argentariæ tabernæ, mænianaque superioribus coaxationibus collocentur, quæ & ad usum & ad vectigalia publica recte erunt disposita*. Hinc *veteres foro* dicti argentarii, cum relictis mensis, quæ in *foro* Romano erant, alio commigrabant.

†FOVEA fort. antea dicebatur *favea*, unde *favissa*. Vtur est, certe videntur hæc omnia facta a חפה *chabat*, Heth de more mutato in Digamma seu V consonum. FODIO indidem est, sive absorpta gutturali & T in D transeunte; aut vero FODIO est a חפר (quod eandem significationem gerit) abjectâ de more primâ, & R cum D alternante, ut sæpe alibi. MAZOCHIUS.

FOVEO videri possit esse ex *faveo*. Nam quibus *favemus*, eos *fovemus*. Sed est sane hæc *fovendi* notio impropria. Ac κυρίως *fovere* est calorem vigoremque nativum procurare ac tueri. Id cum cælitus præstent Sol cælestisque ignis: in terris autem *focus* sive ignis noster: sane a *foco* jure *fovendi* verbum fecerunt. *Focus* autem fuerit a φώγω, seu φωγίω, hoc est, *uro*, *torreo*, ut superius dictum.

F R

FRAGOR, ab antiquo *frago*, pro *frango*, a quo *fragile*, & alia. Servius, in I. Æn. *Quoties incendium significatur, quod flatu alitur, per L flagrat dicimus: quoties odor, qui fracta specie major est, per R dicimus fragrat*.

FRAGUM, [ῥὰξ ῥαγός.] vel quia *fragranti* sit odore: [ἀσφραγία] vel potius, quia *fragile*; unde *mollia fraga* dixit Ovidius, XIII. Met. Græce est μιμαίκυλον. Gloss. *Fraga*, μιμαίκυλα. Sed μιμαίκυλον vox latius patet: quia hæc a similitudine *fragorum* etiam communicata fructui arboris, quæ κόμαρος vocatur. Vide *Unedo*.

FRAMEA Germanicum esse vocabulum ait Tacitus, lib. de Moribus Germanorum. Hodieque pro eo dicunt *fraim*, vel *friem*, aut *pfriem*, uti Belgæ *priem*. Usus *frameæ* vocabulo Juvenalis, sat. XIII. Ex posteriorum temporum scriptoribus usurpat Gregorius Turonensis, libro III. de Gestis Francorum, capite XV. & libro VII. capite XLVI. Item de martyrio Juliani, capite I. adhæc Aimoinus, libro II. capite XI. *A capite domini sui scutum simul cum framea aufert*. Ut recentiores mittam, in his Thurocium Histor. Hungar. libro I. capite VIII. Diximus de hoc vocabulo etiam, libro I. de Vitiis Sermonis, capite III.

FRANGO prius fuit *frago*. Post insertum N, quomodo a *pago* est *pango*; a *tago*, *tango*. Est autem *frago* ab Hebræo פרק, *fraq*, id est, *rumpere*, *frangere*. Vel a Græco ῥήγω seu Dorico ῥάγω, præmisso *f* fit *frago*, unde *frango*. Etiam ab Hebræo פרק, vel Græco ῥάγω, vel Latino *frago*, est Belgicum *breken*, id est, *frangere*. Nisi malis, singula hæc a sono esse facta, quem apte exprimit R antecedente consona: uti & fit in Græco βραχεῖν, & Latino *crepare*, & Belgico *Kraken*, quæ idem signant. Aliam quoque verbi *frago* etymologiam ex Scaligero adducemus in *Fraxatores*. Sed ut ea sit vera, qua *circuire* notat, sane qua ῥήγνυσθαι, seu *rumpere*, significat, omnino verius sit, quod diximus. Postremum illud ut fit a *sono rerum fractarum*, optime explicat Servius, in illud I. Georg.

> . . . . *Et aridus altis*
> *Montibus audiri fragor* . . . .

Aridus, inquit, *fragor*, *sonitus*, *qualis solet fieri ex aridis cum franguntur arboribus*. *Ergo*, ARIDUS, *nimius*; *omne enim quod aridum est*, *cum frangi cœperit*, *nimium efficit sonum*. *Fragor etiam a fractarum rerum nominatus est sonitus*: extrema verba habet & Isidorus, libro XIII. capite XI. Minus recte idem Servius, in VIII. Æn. *Fragor proprie armorum est sonus*. Uti autem a *frago*, pro *frango*, est *fragor*: ita & ab eodem est *fragilis*: nempe ut ab *ago*, *agilis*. Item *fragosus*, quod idem. Utitur Lucretius, libro II. & Maro, in septimo. Inde *confragosus* pro *aspero*. A *frago* quoque est *fragisco* pro *frangor*. Pacuvius. *Fragiscit animus miseriis*. Item *fædifragus*, *fluctifragus*, similiaque composita. De voce *infractus*, dicimus in *Pono*. Ab *am*, & *frango*, dicitur *amfractum*, sive *anfractum*. Attius:

> . . . . *Terrarum amfracta revisam*.

Citat Varro, lib. VI. de L. L. atque addit: *Amfractum*

fractum est ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo. Ab eo leges jubent in directo pedum octo esse, in anfracto sexdecim: id est, in flexu. Vide & Nonium.

† FRANGO, cujus supinum est FRACTUM, est ab Hebr. פרק *parak* ejusdem plane notionis. Poterat etiam supinum FRACTUM deduci primitus ab usitatiore verbo פרך *pharat*, & Chaldaica pronuntiatione *phrat*. Deinde ex supino retrocedendo ventum fuit ad extendendum thema FRANGO. MAZOCHIUS.

FRATER Nigidio Figulo, Romanorum post Varronem doctissimo, sic appellatus videtur, quasi *fere alter*: quemadmodum tradunt Agellius, libro XIII. capite X. & Nonius Marcellus. Eaque res occasionem joci tribuit Ciceroni, epistola XV. libro II. Famil. cum ait, se abeuntem e provincia alium potius quam Q. Fratrem in successoris adventum reliquisse, ne, si fratrem reliquisset, fraudem Senatusconsulto, quo intra certos dies decedere jussus erat, fecisse videretur, quasi non in totum, sed altero se relicto, discessisset. Aliud etymon adfert Isidorus, libro IX. Orig. capite VI. *Fratres*, inquit, *dicti, eo quod sint ex eodem fructu, id est, ex eodem semine nati*. Neutrum autem etymon verum est. Est enim *frater* ab Æolico φράτηρ pro φράτωρ quod etymon, una cum illo Nigidii, apud Festum legas: ac sequitur id etiam Julius Scaliger de caussa L. L. cap. XXVI. Sane significatio non est aliena. Nam proprie *sodales* ejusdem tribus φράτορες sunt dicti, uti *societas* ipsa φρατρία· nempe ἀπὸ τῶν φρεάτων, id est, a *puteis*, quia *communi puteo* utentur. Vel potius prima origo est πατήρ, unde πατρὶς, quo significatur *patria*, item πόλις, φυλὴ, ἡ ἐν τῇ αὐτῇ πατρὸς γένεσις. Inde & πατριὰ, *familia*. Pro πατριὰ dixere φρατρία inserto ρ. Unde φρατήρ & φράτωρ, qui ejusdem est πατρίδος seu φυλῆς, seu *familiæ* & *cognationis*. Etymon hoc *fratris* confirmat, cum consuetudo hodieque obtinens, qua *collegas* appellare solent *confratres*: tum quod olim similiter dixere *fratres Arvales*. Sane cum Varro, libro IV. de L. L. eos *fratres* appellatos ait a *ferendo*, quia sacra faciunt, ut *arva ferant fruges*: ut alias sæpe, ita hac quoque in re prudens sciens fallit. Id ita esse, satis arguunt hæc, quæ subjicit: *Fratres dicti sunt, quia fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum, partis hominum, ut Apollini etiam nunc*. Ubi pro *Apollini*, *Neapoli* legi debere, Strabonis loco ostendit Jos. Scaliger, quo is clare idem de *Neapoli* testatur. *Fratres* olim etiam *amicos* vocabant. Quinctilianus, declamat CCCXXI. *Certe quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut fratres vocemus*. Sed & puellæ eos, quibuscum solebant, *Fratres* vocabant: & hi vicissim eas dicebant *Sorores*: quam rem plusculis exemplis comprobat I. Lipsius, lib. III. Antiq. Lect. *Fratrum*, quando ea vox proprie sumitur, tria sunt genera. Alii enim *germani* dicuntur, alii *consanguinei*, alii *uterini*. *Fratris* vocem generatim accipi, ostendit hic locus lib. X. §. secundo gradu. D. de gradib. & affin. *Frater quoque per utrumque parentem accipitur, id est, aut per matrem tantum, aut per patrem, aut per utrumque, hoc est, ex utroque parente eodem*. *Germanos* dici, quos Græci vocant ὁμοπατρίους, καὶ ὁμομητρίους, docet Cornelius Fronto: *Frater*, inquit, *aut ex alia matre, aut ex alio patre potest esse. Germanus ex iisdem parentibus sit necesse est*. Sed de *germani* voce accuratius dicemus separatim. Qui vero Græcis ὁμοπάτριοι, hi Latinis a *sanguinis unitate*, dicuntur *consanguinei*: ut auctor est Cajus, libro II. Instit. Tit. VIII. Ex eodem Cajo, libro III. Instit. in Lege Dei, Tit. XVI. citantur hæc: *Qui eodem patre nati sunt fratres, agnati sibi sunt, qui etiam consanguinei vocantur, nec requiritur an matrem eandem habuerint*. Ibidem ex Paulo libro VII. Sent. hæc referuntur: *Consanguinei sunt eodem patre nati, licet diversis matribus, qui in potestate fuerunt mortis tempore*. Sed ἁπλῶς *consanguinei* vocabulum pro *fratre* usurpat Maro, VI. Æn.

Tum consanguineus lethi sopor.

Nam Homerus κασίγνητον, Seneca & Valerius Flaccus *fratrem* leti vocant. Generatim quoque usus Claudianus, cum de Jove & Junone ait:

Te consanguineo recipit post fulmina fessum
Juno sinu.

Uterini fratres sunt, qui *eadem nati matre*. Justin. Institut. de bon. poss. *Frater, sororve, consanguinei vel uterini*. A *frater* est *fratria*. Festus: *Fratria, uxor fratris*. Nonius: *Fratria appellantur fratrum inter se uxores*. Onomasticum vetus: *Fratria*, εἰνάτηρ. Isidorus, libro IX. capite VIII. *fratris* uxorem *fratrissam* vocari ait. Sed vocabulum hoc barbarum puto. Scripsit Afranius togatam titulo *Fratriarum*, ex quibus hi versus laudantur:

Formosa virgo est, dotis dimidium vocant
Isti qui dotes neglegunt uxorias.

A *frater* quoque est *fratrare*, ut a *fraterculus*, *fraterculare*: utrumque de *puerorum mammis* dicitur; ut *sororiare* de *puellarum*: quia *illæ fratrum, hæ sororum instar pariter crescunt*. Festus: *Fratrare puerorum mammæ dicuntur, cum primum tumescunt, quod velut fratres pares oriuntur, quod etiam in frumento spica facere dicitur*. Plaut. Tribularia, ex correct. Jos. Scalig.

. . . . Tunc papillæ primitus
Fraterculabant, illud volui dicere
Sororiabant, quid opus est verbis.

FRATILLI sunt *villi dependentes de tapetibus, vel pannis aliis*. Festus: *Fratilli, villi sordidi in tapetis*. Nomen est, vel a *frago*, pro *frango*, quia villi isti dependentes speciem eam præbent, quasi extimæ tapetis partes sint attritæ fractæque: vel a φράττω hoc est, *munio*, quia non tantum ornatus caussa villi illi sunt, sed etiam, ne extimæ partes facile atterantur.

FRAUS, juxta aliquos, a φράζω, *dico*, quasi proprie signet *dictum dolosum*. [a φῦλος, φάλης, φαῦλος, φαῦρος, idem quod φλαυρός.] Ab eo videntur veteres *frudeo* dixisse, pro *fraudulenter facere*. Unde *fraudem frausus* apud Plautum & alios. Vide Festum & Nonium in *Frausus*. A *fraus* quoque est *fraudo*, unde *defraudo*, quod Nonius exponit per *fraudem aliquid eximere*. Unde in mentem venit fortasse *fraus* esse a *froudo*, hoc ex ἀφαιρῶ, quod idem notat. Dixere autem & *defraudo*, & *defrudo*, quomodo *claudere* dicimus & *cludere*. Sed *defrudo* magis probat Marius Victorinus, lib. I. *In defrudo*, inquit, *apicem secundæ syllabæ imponere debetis. Nam a defervendo & decoquendo fit tale, quod defrudetur, id est, fraudetur coctura & imminuatur*.

FRAX [φρὰξ] singulo numero legas in Glossis, tum Latino-Græcis, ubi generatim τρὺξ exponitur: tum Græco-Latinis, ubi est τρυγίας γίγαρ, *frax*. Sed apud Columellam, Vitruvium, Pliniumque *fraces* potius legas: sive, ut in quibusdam codd. ea vox exaratur, *frages*. Unde Turnebus Advers. lib. XXVIII. cap. VII. colligit, *frages* vocari ab antiquo *frago* pro *frango*, unde *fregi*, *fragilis*, & alia: *frages* autem idcirco dici, quia sint olearum trapeto *fractarum* contusarumque *fragmenta* ac reliquiæ quædam. Gellius, lib. XI. cap. VII. *Item flaces audierat prisca voce significare vini fecem e vinaceis expressam, sicuti Fraces ex oleis*. Hinc *fraceo*, a quo *fracidus*, & *fracesco*. Usi iis rei rusticæ scriptores de *olea*, *cum vetustate mollescit*, vel etiam *putrescit*. Nonius: *Fracescere tanquam friari, & putrefieri vetustate*. Onomasticon vetus: *Fracescere* ἐξιστᾶσθαι. Quod verbum notat, *de statu priori exire, degenerare, corrumpi*. Idem Onomast. *Fracidus*, ὑπέρωρος. Quo significatur quod maturitatis tempus excessit, *exoletum*. Videtur & *fraceo* usurpatum pro *displicere*, quia *fracida* minus grata. Festus: *Fracebunt, displicebunt*.

FRAXATORES dicuntur, qui *vigilias obeunt*. Festus: *Fraxare est vigiliam circumire*. Græcis *fraxatores* sunt περιπολήμενοι. [*Fraxare* seu *flaxare*, pro *fulaxare* a φυλάσσειν, φυλάξειν. *Fraxatores* itaque φύλακας,

λακες, νύκτακες] Videntur & *circitores* dici posse, quomodo in obsceno carmine vocantur, qui hortos frequenter obeunt, ne fures intrent, ut ibidem monet Scaliger. Sed plenius hac de re idem in Conjectaneis, ubi in hunc modum scribit: *Frago antiquum, ut pago, tago. Est lentare, flectere: παρὰ τὸ φράγειν, unde φράγνυμι. Quod significaret Lentare, ut lentare remum, Virgilio: & lentare arcum, Statio. Ab eo φράγειν & φράττειν dici cœptum, pro ambire. Et Latinum priscum fraxare, obire, circuire vigilias, a frago: ut a vebo, vexo; tago, taxo. Fraxatores ergo custodes circumeuntes vigilias. Ab eadem origine frequens, qui sæpius fraxaret vigilias: non a ferendo, ut Varro.* Hæc Scaliger. Varronis locus, quem ultimis verbis signat, est lib. v. de L. L. *Apud Plautum*, inquit, *quod est, Mihi frequentem operam dedistis; valet adsiduam. Itaque qui adest adsiduus: ferre quem quæ oportet, is frequens. Opponi solet itaque.* Censet igitur Scaliger & *fraxator*, & *frequens* esse a *fraxo*. De *fraxatore* non repugno. Etsi non video, cur non simplicius deduxerit a φράττω hoc est, *munio*, cum qui vigilias obeunt sint munimentum ac velut septum eorum, pro quibus excubias agunt. At de *frequens* longe nimis abit. Nec tamen a *ferendo*, cum Varrone deduxerim. Unde ergo? Hæreo. Sed, ne nihil dicam, cum veteres scripserint *frecuens*, quid si dicamus id conflatum esse ex *fere*, *eum*, & *ens*? *Ens* in compositione dici liquet ex *absens*, *præsens*, *potens*. Simile fortasse olim fuit *coens* a *coesse*, pro *una esse*, si ita dixere. Ex *fere* autem, & *coens*, fit *frecoens*, seu *frecuens*. Ubi *fere* valet, *plurimum* ut in illo Terentii: *Fere ruri se continebat*. [a σπέρχω, σπέρχομαι; σπερχνὸς & σπερχνὸς, unde *frequens*.]

FRAXINVS, ut Isidorus, lib. XVII. cap. VII. inquit, *quod magis in asperis locis, montanisque fragis nascatur*. Perottus ait, *quod in fragosis locis libenter nascatur*. Fortasse fuit a φράξις, hoc est, *septum*, *munimentum*: quod ejus arboris usus esset in *sepiendo*. Quidam censent venire a ברוש, quod Forsterus *abietem* interpretatur. Sed cum in Paralipomenis dicatur Salomo eo ligno usus in templo exstruendo: ex Vitruvio autem constet *fraxinum* minus convenire ædificiis; magis eorum placet sententia, qui ברושים dici putant genus *cedri* minoris Theophrasto etiam memorati.

FREMO, est a βρέμω, β in *F* mutato, quemodo pro βασκαίνω & βάσκανος Latini dicunt *fascino* & *fascinator*. Hinc ὑψιβρεμέτης Jovis epithetum, quasi dicas *altifremus*, hoc est, *altitonans*. Ab eodem est βροντή, hoc est, *tonitru*. Item βρόμος, quomodo κυρίως vocatur, ὁ τοῦ πυρὸς ἦχος, ut scribit Etymologus, qui & inde *Bacchum* ait Βρόμιον appellatum, quia, Semele fulmine conflagrante, eum Mercurius Jovis jussu ex mediis rapuit ignibus. Uti autem βρέμω est a sono: ita & βρύχω, & Belgicum *briesschen*. Est vero βριμᾶν *præ ira dentibus infrendere*: unde & *Hecate*, sive *Proserpina*, a *fremitu* atque *indignatione* ejus temporis, cum Mercurio comprimeretur, Βριμὼ dicta est: ut testantur Clemens Alexandrinus, Arnobius, Lycophronis Scholiastes, & Varinus: & ex iis juniores Paullus Leopardus, lib. XVI. Emendat. cap. XI. & Canterus, lib. I. Var. Lect. cap. I. Ac tangit eam fabulam quoque Propertius:

Mercuris & sanctis fertur Bebeïdos undis
Virgineum Brimo composuisse latus.

Prout eum locum recte emendat Turnebus: pro quo in nonnullis codd. erat *Virgineum primo*, facili sane errore. In aliis est, *Virgineum Sais*: quod ut a recta lectione longius abit: ita moribus Minervæ adversatur, quæ semper-virgo. Verisimile autem est, illud *Sais* irrepsisse, ex versu præcedenti, ubi *sanctis* itidem loco, & fortasse non integra, sed literarum compendio scripta fuit.

FRENDO est fictum a sono. [φρύαττω.] Errat enim Isidorus, libro X. cum putat, *frendens* dici, quasi *frangens dentes*. Sane *frendere* est ὀνοματοποιούμενον, proprieque notat *sonum edere dentibus collisis*. Unde Maro, libro III. de Polyphemo, *Dentibus infrendens*. Nonius exprimit, *cum gemitu, vel iracundia, miserum aut minax sonare*. Sed μεταφορικῶς ponitur pro *frangere dentibus*: unde in veteri Onomastico exponitur θλάω. Atque ab hac notione, Festo teste, est *fressus*: unde *faba fressa*, pro *frensa*. Utitur *fressi* voce Columella, lib. II. prope extremo capite XI. Ab eadem notione, *nefrendi* vel *nefrendes*; de quibus sic Festus: *Nefrendes dictos asserit Q. Mucius Scævola* (sic emendo) *arietes, quod dentibus frendere non possint. Atejus Capito infantes esse nondum frendentes, id est, frangentes.* Livius in Odyssea veteri: *quem ego nefrendem alui lacteam immulgens opem.* *** *pro nefrendibus autem, ut antiqui dicebant, rienes nunc dicis usus receas: sunt qui nefrendes dici putant testiculos, quos Lanuini appellant nebrundines, Græci νεφροὺς, Prænestini nefrones*. Hæc Festus. Posteriorem sententiam sequuntur Glossæ vett. in quibus legitur, *nefrendes*, νεβροί· ubi νεφροὶ legendum esse liquet. Sed magis arridet prior sententia, quam & sequitur Varro, lib. II. de R. R. cap. IV. *Amissi*, inquit, *nomine lactentis, dicuntur nefrendes, ab eo quod nondum fabam frendere possunt, id est, frangere.*

† FRENVM a רסן *resen* ejusdem notionis, unde addito Digamma fiebat *fresnum*, aut per metathesim FRENXVM, postremo FRENVM. Deinde quia FRENSVM supini effigiem præseferebat, ex putativo illo supino inventum est thema FRENDO, onde illud supinum exire debuisset. Nam proprie FRENDEO olim, opinor, erat *frenum mandere*: mox & sine freno, quoties dentes concuterentur, id FRENDERE dictum fuit. MATOCHIVS.

FRETVM, Varrone Servio & Isidoro testibus, a *fervere* marini æstus nomen accepit. Respexit eo Maro I. Georg. cum ait:

Fervetque fretis spirantibus æquor.

Dubium autem an κατὰ μετάθεσιν dicatur ab inusitato supino *fertum*, an potius κατὰ συγκοπὴν dicatur quasi *fervetum*. Belgæ similiter *mare* vocant *Zee* a ζέειν, hoc est, *fervere*, sive, ut Belgæ dicunt, *sien*, quæ ipsa vox quoque est a ζεῖν. Eleganti metaphora *fretum ætatis* dixit Lucretius pro *juvenili ætate*, quæ *fervida* dicitur Horatio.

FRETVS, Perottus esse putabat a *fruor*: cui triplex præteritum tribuebat, *fruitus*, *fructus*, & *fretus*. Sed de tertio hoc errabat. *Fretus* autem unde sit satis est obscurum. Si literas spectes, accedit proxime ad *fretum*, quod a *fervore* ita dici constat. Fortasse igitur & *fretus* inde erit, quod qui aliqua re *fretus* agat, *fervidus* ea in re esse soleat. [malo a *fero*, *fertus* φερτός.]

FRICO (unde Belg. *wryven*) Nunnesio placet esse a ψάχω, *frico*. Ut ψ abeat in *F*. Malim ego derivare a Chaldæo & Syriaco פרך, quod & ipsum est *fricare*. A *fricando*, *frictrices* dicuntur Tertulliano, lib. de Pallio cap. IV. & libro de Resurrectione Carnis, cap. XVI. Græcis similiter dicuntur τριβάδες, quia sese ἀλλήλαις τρίβουσι. Plautus a *subagitando* vocat *subagitatrices*. Meminit nefariarum istiusmodi feminarum quoque Cælius Aurelianus, lib. IV. χρονιῶν cap. ult. quod inscribitur de mollibus, sive subactis. A *dentibus fricandis* Plinio, & aliis, *dentifricium* dicitur medicamentum, quod Græcis σμῆγμα ὀδόντων, seu ὀδοντόσμηγμα. A *frico* est *defrico*. Horat. I. Ser. Sat. X. de Lucilio:

. . . . *At idem, quod sale multo*
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.

Hinc *defricate*. Nevius in Tarentilla: *Facete & defricate*. Citat Charis. cap. de Adverb.

FRIGEO est a ῥιγέω, quod est *rigeo*, *frigeo*: ut ῥῖγος, *rigor*, *frigus*. Appositum *F*, quomodo ab ἑορτῇ dictus dies *festus*. Vel est *frigus* a φρίκη, id est, *horror*, qui *frigoris* πάθος. [ῥῖγος φρῖγος, unde Etym. MStus in ῥῖγος, ubi a φρίσσω deducit φρῖγος.] Hujus diminutivum est *frigusculum*, quomodo scite vocat Ulpianus, quando conjugalis

amor

amor ex diffidio aliquo nonnihil de vehementi *fervore* remisit. Verba ejus, l. quum hic. de donat. inter virum & uxorem, §. 11. *Quod si divortium non intercesserit, sed frigusculum: profecto valebit donatio, si frigusculum quievit.* Sic ibi recte Haloander, non *fruticulum*. Sane *frigoris* voce sic utuntur Cicero, Fabius, alii, ac ψυχρότης similiter apud Græcos usurpatur. A *frigidus* est *frigidarium*, vas, in quo aqua *frigida*. Glossæ interpretantur ὑδροψύγιον.

FRIGO, (unde *carnes frixæ*) a sono dici putat Isidorus, lib. xx. cap. 11. Sed est a Græco φρύγω, quod ipsum a sono factum esse agnoscimus. Apud Festum legitur esse a φρικοῦν. Sed legendum φρύγειν. Gloss. Philoxeni: *frigit*, φρύγει, τηγανίζει. Solent torreri nuces, ut Plinius ait, seu *frigi*, ut Plautus, qui *frictas nuces* reponit inter edulia delicata. Eo *amygdalas* significari, quæ hodieque in Gallia *frictæ* eduntur, scribit Yvo, hoc est, Joseph Scaliger, adversus Titium lib. ix. cont. cap. xiv. Locus Plauti est in Pœnulo, act. 1. Sc. 11.

> Ao. *Obsecro hercle ut mulsa loquitur.*
> Mi. *Nihil nisi laterculos,*
> *Sesamum, papaveremque, triticum & frictas nuces.*

Ubi Yvo legendum putat, *papaveremque tritum*. Dixit quoque Horat. epist. ad Pis.

> *Nec si quid fricti ciceris probat & nucis emtor.*

FRINGILLA, ac interdum & *fringillus* dicitur. Gloss. Cyrilli: Σπίνος ὁ ὀρνιθὸς, *fringillus*. *Fringilla*, & *friguttire*, unde sint, docet Festus, his verbis: *Fringilla avis dicta, quod frigore cantet; unde & frigutire*. Nonius alterum etiam ἔτυμον addit; *Friguttire & frigultire, subsilire cum sono, vel erigi, & excitari, quod quæcumque friguntur vel frigent, nimio calore, vel frigore, cum sono sursum subsiliunt.* Sed *frigutire* omnino est a sono factum, uti & *fritinnire*, quod hirundinum proprium, ut *friguttire*, *fringillarum*. Varro, lib. vi. de L. L. *Ejusdem* (Ennii) *ab hirudine, Nefrendes fritinni suaviter.* M. Actius in Casina, a *fringuilla*. *Quid fringutis? quid istbuc tam cupide cupis?* Quo ex loco discimus, & *fritinnire*, & *friguttire*, κατὰ μεταφορὰν hominibus tribui. Hinc Fulgentius, de sermone prisco: *Friguttire, dicitur subtiliter adgarrire.* Plautus, Casina: (act. 11. sc. 111.) *nam quid friguttis?* Ennius, Alcestide: *Hec anus admodum friguttit, nimium se sauciavit flore Liberi.* Videtur & *fringultire* per *L* pro eo dici. Appuleius In Apolog. *Fringultiat vel omnino obmutescat.* Item *Vix syllabas singulas fringultientem.* Ac putabat P. Colvius apud Sidonium quoque Apollinarem, libro vii. epist. 2. *fringultientibus* legi debere, quo loco in vulgatis est *singultientibus*. Est tamen & *singultire* vox proba, & loco isti accomodata.

FRIO, a [illegible], *separavit*, *disjunxit*: vel a πρίω, *serra seco*, quia quod *friatum*, simile est scobi, hoc est minutissimo isti, quod decidit, cum serra quid secatur. A *frio* fortasse est *frit*, quia facile friatur. *Frit* quid sit, docet Varro, lib. 1. de R. R. capite xlviii. *illud autem in summa spica jam matura, quod est minus, quam granum, vocatur frit.* A *frit* erit *puls fritilla* apud Plinium, lib. xviii. cap. viii. Item *olla fritilis* apud Nonium ex Fabio Pictore. Fortasse tamen uterque locus est mendosus, legendumque *puls frictilla*, & *olla frictilis*, ut utrumque sit a *frigo*, quo de verbo superius dictum.

FRITINNIRE est hirundinum aliarumque minutarum avicularum. Usus Varro virgula divina: *Et pullos peperit fritinnientes.* A sono factum est, ut ait idem Varro, lib. vi. de L. L. Verba ejus in *Fringilla* adduximus.

FRIVOLA, ut Budæus censet, annotationibus in Pandect. sic dicta a *frio*, id est, *contero*, *imminuo*, ut idem sit *frivolum*, quod *friabile*, hoc est, θραυστὸν, ψαθυρὸν, χαῦνον, κραῦρον, εὔθρυπτον. Confirmat hanc etymologiam propria vocis significatio. Quippe, ut ait Festus: *Frivola sunt proprie vasa fictilia quassa. Unde verba frivola, quæ minus sunt fide subnixa.* Eadem mens Isidori, lib. ix. Orig. cap. ult. Itaque pro tenui vilique supellectile usurpat Juv. Sat. v.

> *Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum*
> *Frivola.*

Quibus verbis tangit paupertatem veterum Romanorum, ut qui etiam *Samiis vasis* uti consueverunt. Idem in tertio:

> *Vivendum esse illic, ubi nulla incendia, nulli*
> *Nocte metus. jam poscit aquam, jam frivola transfert*
> *Ucalegon, tabulata tibi jam tertia fumant.*

Eodemque modo sumitur ab Ulpiano, l. solutum. § solutam. Tit. de pignor. act. *Non enim credibile est hoc convenisse, ut ad universam pensionem insulæ frivola mea tenerentur.* Hinc *Frivolaria* Plautinæ comœdiæ nomen, quæ amissa. *Frivolaris*, qui supellectilem istiusmodi vendunt. *Frivolarium forum*, ubi *frivola* venduntur.

FRONS, μέτωπον, ex *frontis* factum, κατὰ συγκοπὴν, ut *mens* ex *mentis*. *Frontis* fortasse a φροντὶς, quia *frons* cogitationum curarumque index: unde *hominem serena aut nubila aut caperata fronte* dicimus. Plinius, lib. xi. cap. xxxii. *Frons & aliis, sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Eapse de caussa *frons* aliis videtur dicta quasi *ferens*, quia præ se ferat, quid animo insit. At Varro, & eum secutus Isidorus, lib xi. cap. 1. ab oculorum *foraminibus* nominatam ait. [a πρῶν, πρωνὶς idem quod πρωνίας, aut πρόσωπος. sed melius a φρένες.] A *fronte* est *frontale*, quo equis, & elephantis caput religabatur. Unde & in Gloss. Cyrilli & Onomastico veteri κεφαλίδιον vertitur. Ab eodem *Frontones*; ut a *capite*, *Capitones*; a *labris*, *Labeones*; a *naso*, *Nasones*; quæ cognomina fuere apud Romanos. Onomasticon vetus: *Fronto*, μετωπίας. *Frontesius* εὐμετωπος. Ut autem *frons*, μέτωπον, ex *frontis*: ita *frons*, φύλλον, ex *frondis*. In MSStis codd. prius per *o frons*; posterius per *u fruns*, scribi consuevit. Et videtur ea scribendi ratio origine comprobari. Nec enim *frondi* nomen a *ferendo*, quod *ferat virgulta*, vel *umbras*; ut Isidorus ait, lib. xvii. cap. vi. neque quod *frondes huc & illuc ventis ferantur*: quam rationem Perottus adfert: sed a βρύω, *pullulo*. Nec enim solum *fentes*, sed & *plantæ* βρύα dicuntur. A *frons*, sive *fruns*, est *frondator*, φυλλοτόμος, ut in veteri Onomastico exponitur: hoc est, qui *frondes* arboribus stringit ad pabulum animantium: hæc enim rusticis *frondatio* dicitur. Triplicem *frondatorem* commemorat Servius ad Ecl. 1. Eum vide.

FRUCTUS putat Varro, libro iv. de L. L. esse a *ferendo*. Sic enim scribit: *Fructus a ferendo res: & hæ quas fundus, & hæ quæ in fundo feruntur, ut fruamur.* Sed vel ex hoc ipso loco evincitur, sic potius dici a *fruendo*. Sane *fruor* non tantum *fruitus* facit, sed & *fructus*, κατὰ συγκοπὴν· unde Lucret. lib. iii.

> *Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profusa.*

Hoc est, quæcumque *fructus* sive *fruitus* es. Et lib. eodem:

> *Omnia per fructus vitaï præmia marces.*

Plura id genus loca adduximus in animadversionibus Grammaticis. Isidorus, libro xvii. Orig. capite v. putat *fructus* dici a *frumine*, id est, *eminente gutturis parte*; unde & *fruges* deducit cum Servio. Utrumque profecto durum coactumque. Vir doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, vult *fructus* esse a Syriaco *ferot*: Julius Scaliger notis in Theophrasti hist. plant. lib. 1. cap. 1. deducit a βρύειν, quod est *pullulare*. Sed simplicius veriusque est, quod ante diximus.

FRUGES latius patent, quam *frumentum*. Nam & *legumina* comprehendunt. Plinius lib. xviii. cap. vii. *Natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera: frumenta, ut triticum, hordeum: & legumina, ut faba, cicer.* Servii quoque est, in 1. Æn. *Generaliter omnes fruges dicuntur: & errant, qui discernunt frumenta a frugibus. Nam Cicero ait, olei & frugum minutarum: cum de leguminibus diceret, ut ostenderet etiam frumenta fruges vocari.* Mirum autem, *legumina* dici *minores fruges*, cum fabæ, lupini, & quædam alia legumina frumento sine majora

majora. Nisi forte *minora* dixit ratione pretii ac dignitatis. Vel hoc verum, vel errat Servius: nec *legumina* sola, sed & *frumentum* intellexit: quæ *minores* sunt *fruges*, si conferantur cum arborum fructibus. Sane interdum & illæ *frugum* nomine censentur. Unde *arbores fruges* dixit Cornificius, quas Maro *arboreos fœtus*. Et sane Ammianus quoque Marcellinus, lib. XXIII. *frumenta* comprehendit, cum ait: *Litoribus proxima Persis habebatur, minutis frugibus dives & palmite*. *Fruges* rectum singuli numeri facit *frux*, quo Ennius usus, XVI. Annal. Varro, IV. de L. L. dici putat a *fruendo*, unde & *frumentum*, quasi *fruimentum*. Est enim *fructus* terræ, quo alimur *fruimurque*. Servius, ad I. Æn. & ex eo Isidorus, lib. XVII. Originum, cap. IV. & lib. differentiarum, ajunt *frugum* nomen tractum a *frumine*, id est, *eminente gutturis parte*. Priscianus, libro VI. eo a recto *frux*, esse obliquum *frugis*, quia sit a φρύγω. Similiter Josephus Scaliger, & Septimius Florens Christianus; ille in Conjectaneis, hic suis in Aristophanem notis. Est autem φρύγειν, *torrere*, *frigere*, unde φρύγετρον Polluci, vas, in quo hordea tosta *frigebant*. Cur autem *fruges* hinc deduxerint, ostendit istud Accii Troadibus:

Nocturna saxo fruges frendes torridas.

Et illud Maronis, I. Æneidos:

. . . . *Frugesque receptas*
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

Quem ad locum sic, inter alia, Servius: *Quia apud majores nostros molarum usus non erat, frumenta torrebant, & ea in pilas missa pinsebant*. Etsi autem erudita hæc sit sententia: tamen cum veteres pro *fruges* dixerint *bruges*, teste Fabio, lib. I. cap. VI. malim deducere a βρύω, *pullulo*: vel potius a βρύχω, quod est *mordeo*, *mando*, *edo*. *Fruges* enim dixere, quod in alimoniam cederent. Sed omnium simplicissimum sit, si *fructus*, *fruges*, *frumentumque* cum Varrone a *fruendo* deducas. A *frugibus* dicitur aliquis esse *frugi*, hoc est, utilis & necessarius, ut Donatus ait, in Eunucho, IV. VII. Nempe *frugi* is proprie, unde *frugem* possis habere, sive quo *frui* queas. Sed cum frustra sapiat, qui sibi non sapit, etiam *parcum* postea *frugi* nuncuparunt. A *frugi* est *frugalis*, ut est apud Augustinum, de vita beata; & Isidorum, in x. Gloss. vett. *frugalis*, χρήσιμος. A quo *frugalitas*, σωφροσύνη. A *frugibus* quoque est verbum *defrugare*, quod est *agros exinanire* præproperata vel serotina semente: ut scribit Hermolaus Barbarus in Plinianis Glossis. Idem tamen in appendicula ambigit, an non potius legi apud Plinium debeat *defrudare*: quomodo Cato dixit, *segetem ne defrudet villicus*.

FRVOR a *frumen*. Ita Donatus, Eun. IV. VII. *Frui est vesci, a frumine, quæ est summa pars gulæ, a qua re etiam his quæ nec cibo, nec poculo sunt, frui dicimur καταχρηστικῶς, utpote rebus Venereis, & delectatione odoris, visus, auditus, & ceteris*. Simile habet, in Adelph. V. VIII. [ab ὀρύειν quod & pro *vesci* accipitur.] Sed omnino *frui*, etiam principis notionis ratione, latius patet, quam ut *ali* tantummodo significet: quippe quod pertineat ad omnia, unde utilitatem capere est: ut *fructus* nomen ostendit, quod ex eo derivatur. Quare potius fuerit a φερὸς, *utilis*, *commodus*, quod a φέρω, quia ad finem destinatum *confert* vel *perfert*. Consuetudo tamen *fructum* ab *usu* distinxit: ita ut *uti* sit ad commoditatem & utilitatem: *frui*, non ad usum modo, sed etiam ad quæstum, vel delectationem: ut Jurisconsulti docent. Unde Calpurnius (non Donatus) in Heaut. I. I. *Frui proprie est delectationem capere ex usu*. A *fruor* est *fruiscor*, & *fruniscor*. Nempe ut *jecur*, & *jecinor*; *iter*, & *itiner* dixere: sic *fruor*, & *fruinor*: ac ut a *fruor* esset *fruisci*; sic a *fruinor*, *fruiniscor*, & κατὰ συγκοπὴν *fruniscor*. Itaque in melioribus libris sic legas, libro XVII. capite II. *Frunisci rarius quidem fuit in ætate M. Tullii, ac deinceps; infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis an Latinum foret: sed jucundius amœniusque etiam verbum est fruniscor, quam fruor: & ut fatiscor a fatior; ita fruniscor factum est a fruor*. Deinde ostendit eo usum esse Metellum Numidicum in epistola ad Domitios, & Nonium in Atellana. Illius est: *Ego neque aqua neque igni careo, & summa gloria fruniscor*. Hujus est:

Qui magnopere quæsiverunt, id frunisci non queunt.
Qui non parsit apud se, frunitus est.

Addere potuit illud Plauti, Rudente, Act. IV. Sc. *Heus mane*:

Hinc tu, nisi malum, frunisci nihil potes.

Ita enim in antiquis libris scriptum invenere, & Camerarius & Lambinus: pro quo male in vulgatis *fruisci*. Superior autem Novii locus clare indicat, a *fruniscor* esse *frunitus*, unde *infrunitus*. Similiter Festus: *Fruniscor, & frunitum, dixit Cato, nosque cum adhuc dicimus infrunitum, certum est antiquos dixisse frunitum*. *Infrunitus* autem dicitur homo insulsus & agrestis. Ita præter Gellium, Macrobium, veterem Bibliorum, sive Siracidæ interpretem, usus hac voce etiam Seneca, libro III. de Beneficiis, capite XVI. & lib. de vita beata, capite XXIII. Sed notio ista obstare videtur etymo, quod ex veteribus antea adferebamus. Nam si *frunisci* est idem ac *frui*, quid hoc ad *infrunitum*, hoc est, ἄγροικον καὶ ἀπειρόκαλον; An dicemus, ut a *fruendo* hominem *frugi* dixere, qui sibi & alteri utilis est: ita a *fruniscendo*, *infrunitum* vocasse, hominem inutilem, ac nullius *frugis*, quales fere sunt homines insulsi? An statuendum, *fruniscor* habuisse olim geminam notionem: unam *fruendi*, unde tum derivetur: alteram *sapiendi*, quod Græcis φρονεῖν, unde *infrunitus*? An nec ab hac, nec ab ista *fruniscendi* notione est, sed a *Frutis*, quod est *Veneris* cognomen: ut eodem modo a *Frutis* sit *infrunitus*, quo a *Venere* est *invenustus*? Media sententia maxime placet. Nam & ἀναλογία & significatio suadet, *infrunitus* esse a *frunitus*; *frunitus* a *fruniscor*; *fruniscor* a *frunio*: ut ab *apio*, *apiscor*. *frunio* autem quid aliud ac φρονεῖν; ut *infrunitus* sit idem ac ἄφρων.

FRVSTRA nonnullis, Perotto teste, a *frustum*, quia qui imperfecte quid facit, alium *frustratur*. Sed melius, quod me legere memini apud Rodolphum Agricolam annotationibus in Senecæ controversias, pag. XCX. ubi ait, venire a *fraudo*, quia quod *frustra* fit, fraudat desiderium ejus, qui id facit. Ut pro *caupa*, *cupa*; pro *claudo*, *cludo*; & a *causa*, *excuso*, dixere: sic pro *fraudo*, *frudo*; unde *frustra*. A *frustra* esse verbum *frustrari*, satis est evidens.

FRVSTVM Isidoro a *frumine*, quo capitur. Sed non ad esculenta solum pertinet. Perottus a *ferendo*, quod facile feratur. Sed *frusto*, ut feratur, plane adventitium est, nec ad rei pertinet naturam. Alibi a *frango* derivat: commode si notionem spectes: sed longius abeunt literæ. Scaliger a *frio*. Sed *frustum* etiam majorem partem signat: at quæ friantur, in minutas particulas dividuntur. Quare ut *frustra* a *fraudo* cum Agricola deducebamus, ita & *frustum* ab eodem venire opinor. Nam qui *frustum* aufert, parte aliqua *fraudat* eum, cujus erat integrum. *AV* in *V* abit, ut ab eodem *fraudo* est *defrudo*. Imo & *frudo*, forsan dixere, ut *claudo*, & *cludo*. Ἀναλόγως autem *frustrum* foret. Nam, ut a *moneo*, *monstrum*: a *luo*, *lustrum*: sic a *frudo*, *frustrum*. Sane *R* in *frustra* remansit. Verum sequitur *frustum* nominum naturam, quasi non a *fraudo*, sed a *fraus* foret. Ut enim ab *onus*, *onustum*; a *venus*, *venustum*; a *jus*, *justum*: sic a *fraus*, sive *frus*, *frustum*. [Φάρσος, vel a *fruendo*.]

†FRVSTVM non est a fraudo, quod renuente significatione, & analogia extudit Vossius: sed est e פרץ *pharast*, *rumpere*. unde fit פרץ *pherest* (h. e. *ruptura* seu *frustum*) cujus plurale est פרצים *phratsim*, sive (quia Tsade nonnumquam per ST redditur, ut in ἐσὼν ex עצם *estem*) *phrastim* h. e. *frusta*, quos ἱεροπολογίζων pensi fuerat. MARQCHIVS.

FRVTEX a *frons*, [vel *frus*] quia fronde terram tegat, juxta Isidorum, libro XVII. capite VI. Perottus a *ferendo*. Alii a *fruor*, vel *fructus*, quia est *fructus arboris unde erumpit*. Optime Julius Scaliger

Exer-

Exercitat. cxxxix. cui dici videtur a *βρύω*, hoc est, *pullulo*, quia nempe e *stolonum pullulatione* fit *frutex*. Idem secutus hac in re Eustathium, putat *θάμνος* similiter dici, quasi *θαμινος*, a *θαμά*, hoc est, *πυκνῶς*, quia *stolones* arbori dense adnascuntur sive adfruticent; *κατὰ μεταφορὰν* autem, quemadmodum *caudex*, *stipes*, *truncus*, sic & *frutex* ponitur pro *stupido*. Ita usi Plautus, Mostel. I. I. Appul. in Apolog. Græco illo *θάμνου* nomine usi & Latini, sed speciatim iis sic dicebatur *herbæ genus*: unde in Glossis veteribus *Thamnus* exponitur tum *ἕλιξ*, tum *βοτάνης εἶδος*. Fortasse igitur apud Columellam, ac Plinium, ubi vulgo *thamus*, aut *tamus*, aut *thamnus*, vel *tantus* legitur, *thamnus* debet reponi. Ita censet Salmasius. Ita *thamnus* sit herbæ vel oleris genus, quod sale conspergebatur, & ad cibos servabatur: ut liquet ex Columella, libro XII. capite VII. A *frutex* esse *fruticetum*, pro quo per syncopen *fructetum* est apud Solinum, cap. XXXIII. quamquam vulgo scribatur *frutetum*. Uti & Servium in Ecl. I. & Festum sive Paullum, in *Vespices*. Sed ibi *fructetum* est in MSStis Nansii. Sed *ἀναλογία* alterum erigit, ut a *salice*, *salicetum*, *salictum*; a *carice*, *caricetum*, *carectum*. Sed Solino valde improprie *fructetum*, ponitur pro *frutice*.

FRVTILLA dicitur *ἡ ἴυγξ*, ut discimus ex Glossis, in Cyrilli calce inventis. Nempe quia sacra esset Veneri *Fruti*: cujus Solinus meminit cap. VIII. & Augustinus, de Civ. Dei lib. IV. cap. XXI. Sed in vulgatis locus est corruptus. Scaliger censet *Fruti* esse ex *Ἀφροδίτη κατ' ἀφαίρεσιν*, ut *rura* ab *ἄρουρα*, *muria* ab *ἁλμυρίς*. Sed obstat, quod si idem esset *Venus* & *Fruti*, jam unum non esset alterius cognomentum. Atqui Solinus ait, *Veneri matri*, *quæ Frutis dicitur*. Est igitur *Frutis* a *fruendo*. Nempe a *fruitus*, pro quo usitatius dicitur *fructus*. A *Fruti* est *frutinal*, templum Veneris *Fruti*: ut disertim legitur apud Festum. Viri tamen eruditi censent, Festum incidisse in codices vitiosos, ubi *Frutinal* esset exaratum pro *Erucinal*. Id esse ab *Erycina* Venere. Imo nullam esse Venerem *Fruti*, sed scriptum fuisse *Eryc*, unde fecerint *Fruti*. Apud Solinum pro *Frutis* debere *Erycis* reponi. Atque a *Fruti* *Frtial* non *Frutinal* fore. Denique nec avem *ἴυγγα* dictam *frutillam*, sed (ut in veteri codice est) *fritillam*, sive ob vocem a *fritinniendo*, sive ob caudæ motum a *fritillando*, quomodo & *fritillo* nomen a concutiendis tesseris. Vide pro hac sententia Salmasium in Solini cap. VIII.

F V

FVCVS generatim a Latinis pro *quavis* capitur *tinctura*: Sed proprie dicitur de *fuco marino*. Quem & Servius signat, cum ait *fucus*, *herbæ genus*, *qua vestes tinguntur*. Herba hæc Græcis *φῦκος*. Est inter maris ejectamenta: uti & *βρύον θαλάσσιον*, *muscus marinus*, quod & *muscam*. At *φῦκος*, *alga*. Glossæ Cyrilli: *φῦκος*, *alga*, *fucus*. Negat quidem Plinius, lib. XIII. cap. XXV. linguam Latinam habere nomen, quo Græcum *φῦκος* exprimat. Itaque etsi & ipse *algam maris* vocet; tamen existimavit, non satis esse id nomen accommodatum. Verum nihil caussæ est, cur putemus, non posse transferri *fucum*. Nam ipse Plinius, lib. XXV. cap. X. ait, *Phycos thalassium*, *id est*, *fucus Marinus*. Inque indice lib. I. ait, *Phycos tria genera*, *quod fucus marinus*. Et ratio favet: *φύκει* enim usæ mulieres ad conciliandum ori ruborem, ut Lucianus in Amoribus, aliique plurimi auctores tradunt. At Latinorum *fucus* ad eundem usum adhibebatur, ut ostendit illud Ciceronis, lib. III. de orat. *His tribus figuris insidere quidam venustatis non fuco illitus*, *sed sanguine diffusus debet color*. Acro quoque, in II. sat. lib. II. scribit, *fucum* esse genus herbæ marinæ, unde lana inficitur, & affert illud Horatii ex od. V. lib. III.

. . . . Neque amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Et hoc Maronis, II. Georg.

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Nempe, ut Plinius capite ante citato scribit, *φύκη circa Cretam nata in petris purpuras quoque inficiunt*. Unde & cognoscitur quis color fuerit fuci: nempe rutilans & quodammodo puniceus. Unde Nicandro *φῦκος φοινίεσσον* dicitur:

Ἢ ἔτι δὴ καὶ φοινίεσσαν καταβάλλεο φῦκος.

Quare fortassis laxe nimis in Glossis: *Fucus*, *χρῶμα*. Nec enim proprie quivis color *fucus*, sed rubei est coloris genus. Verum respexit Glossographus laxiorem illam significationem, qua *fucus* pro qualibet ponitur tinctura. Unde *fucare* pro *tingere*. Glossæ Cyrilli: *Fucatur*, *βάπτεται*. Ab eodem, & præverbio *ob*, dictæ *offuciæ*; unde paret secundam producere. Festus: *Offulas*, *fallacias*. Puto legi debere, *Offucias*. Nam facile *ci* & *d* commutantur. Tamen & sic MSSti. At *fucus* imperfecta apis, ex eo nomen habet, quod *fucum faciat* homini, ut qui mentiatur apem, cum non mellificet, sed mel aliarum absumat. Plinium, & alios vide.

†FVCVS quo facies infucatur est ipsissimum פוך *fuc* notionis ejusdem. MAZOCHIVS.

FVGIO, a *φεύγω*, *ἔφυγον*, quod idem. Ab eo *φυγὴ*, ab hoc *fuga*, ab eo *fugo*. *Fugax* a *fugio* est, non a *fugo*, quod scripsit Erasmus. *Fugax* enim *qui facile fugit*. At *fugitare* nunc a *fugere* est, cujus passiva sunt exempla: nunc a *fugare*, unde in Plautinæ Pseudoli prologo, incerti, sed antiqui tamen auctoris, legimus;

Semper odistis malos, & lege & legionibus
Hos fugitastis, Quirites, successis bonis.

A *fugiendo* L. Vivi dicta videtur *dea Fugia*, quod fugaret hostes: ejusque sacrum *Fugalia*, quorum meminit Augustinus, lib. II. de Civit. cap. VI. At in Onomastico veteri legas, *Fugalia*, *φύξια*. Quasi sint sacra, quæ exules faciebant Jovi. Quippe *Ζεὺς φύξιος præses exulum*, qui *φυγάδες* dicuntur: unde Maro:

Nos patriam fugimus.

Confugelam pro *confugium* veteres dixere, ut Festus ait.

†FVGIO uti & *φεύγω* est a פוג *phug*, quod notione Orientali significat *detarbere*, *fugare*. MAZOCH.

FVLCIO ab Hebreo כולי, hoc est, *lignum*, ut proprie *fulcire* sit *lignis sive palis firmare ac sustentare*: vel a פלך, *scipio*, *baculus*, quo quis nititur, seque *fulcit*. [*ὁλκίω*, *ὁλκιῶ* ab *ὁλκαιος*, id est, *fulmentis navium*. *phalangis quæ subjiciuntur cum trahuntur*.] A *fultum* est *fulcrum*; ut a *lutum*, *lucrum*; ab *involutum*, *involucrum*; a *sepultum*, *sepulcrum*, &c. Onomasticon vetus: *Fulcra*, *ἐρείσματα*. Pro quo corrupte in Glossis Philoxeni, *Fulctrum*. A *fultum* quoque *fulmentum*; ut a *motum*, *momentum*; a *juratum*, *juramentum*; ab *intritum*, *intrimentum*, &c. Vetus proverbium est, Varroni sæpius usurpatum, & a Nonio allatum, *fulmenta*, sive ut antiqui locuti, *fulmentæ lectum scandunt*. Ejus usus, cum præesse vult, in quem imperium habemus. *Lectulis* enim altiores *fulmentis* erant: quippe quæ *lecti* essent *fulcra*: quemadmodum nomen *fulmenti* arguit. Ut errent, qui per *fulmenta* intelligunt *gradus quibus in lectum scanditur*.

FVLGEO ex Perotti mente venit a *φλὸξ*, *flama*. Sed potius est a *φλέγω*, *ardeo*; unde *φλόγεος*, *splendidus*, *fulgidus*. Nempe ut *κατὰ μετάθεσιν* ab *τε* est *&*; a *πεδῶ*, *opto*; a *μορφὴ forma*; ab Æolico *τέρτος* pro *τρίτος*, *tertius*: sic a *φλέγω* est *fulgo*: quomodo veteres dixere: ut ex poëtis constat, qui *fulgere* dicunt penultima correpta.

FVLGVR, & *fulmen*, a fulgore dicuntur, ut recte ait Varro, in IV. de L. L. Nempe ut ab *amo*, *amor*; sic a *fulgo*, *fulgor* & *fulgur*. A supino autem *fultum* est *fulmen*; ut a *motum*, *momen*; a a *notum*, *nomen*; a *flatum*, *flamen*; imo ab altero etiam *fultum*, quod a *fulcio*, *fulmen* dixere, indeque *fulmenta* & *fulmentum* pro *fulcro*. Differre *fulmen*, & *fulgur*, ostendit, quod Plinius l. XXXXV. cap. XV. dicat: *Fulmina & fulgura quoque sulphuris odorem habent*. Ubi *fulmen* vocat, quod in terras decidit; *fulgur*, quod cæli plagam petit: quod

ipsum sulphuris odorem habere statuit, quia cum oblique nec longe a terris fertur, odor is percipiatur. Sed discrimen hoc earum vocum non observatur, cum sæpe & *fulmen* pro *fulgure*; & *fulgur* pro *fulmine* sumitur. Ut cum Plinius & alii dicunt, *sacra fulgura terris condi*. Ubi *fulmina* intelligi liquet. Hinc *fulgurales libri*, apud Cic. I. de divin. qui tractant de *fulmine* condendo, & aliis ritibus. *Fulgur condere* dicebatur pontifex, cum ea quæ fulmine icta essent, sub terra defoderet: quod certa precum formula fiebat. Juvenalis, Sat. VI.

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.

Pleniusque Lucanus in primo:

. . . . Aruns dispersos fulminis ignes
Colligit, & terræ mœstos cum murmure condit,
Datque locis nomen. Sacris tunc admovet aris
Electa cervice marem, jam fundere Bacchum
Cœperat, obliquoque molas inducere cultro, &c.

Fulgetrum est a *fulgo*; ut *tonitrus*, a *tono*; *aratrum* ab *aro*. Pro eo & *fulgetram* dixit Plinius lib. XXVIII. capite II. *Fulgetras poppysmis adorare consensus gentium est*. Quomodo a *fulmine* differat, indicat idem Plinius libro II. capite XLII. *Et si in nube luctetur flatus aut vapor, tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina: si longiori tractu nitatur, fulgetra*. *Fulmen* igitur fit cum tonitru, Græcis κεραυνός: *fulgetrum* coruscatio est absque tonitru, Græcis ἀστραπή. A *fulgur* est *fulguro*, ut a *fulmen fulmino*. At *fulgero* est a *fulgo*; ut *tolero* a *tolo*, unde *tetuli* & *tuli*. Dixere autem *fulgurare* & *fulgurire*: sed significatio differt, quia *fulgurire* dixerunt pro *fulmine ferire*. Existimare tamen aliquis possit *fulguritas* arbores dici pro *fulguratas*; ut *dolitum*, *artitum*, pro *dolatum* & *artatum*, aliaque id genus. Sed verisimilius id esset, si *fulgurare* diceretur pro *fulmine ferire*. Quare potius a *fulgurire* fit quod dixi: indeque *fulguritum*, hoc est, *fulgure* seu *fulmine ictum*: ut exponunt Varro, in IV. de L. L. & Festus, sive Paullus. *Sic fulguritum*, τόπος κεραυνόπληξ, qui aliter *bidental*, quia bidente capiari & consecrari solet.

FVLICÆ, ut Servius, in II. Georg. ait, sunt *aves aquaticæ, anatibus paullo minores, sed corporibus forma consimiles*. Perottus ita dictas putat a *furvo*, id est, *nigro colore*. Sed si a *nigro colore* nomen habent, fortasse non tam erit a *furvus*, quam *pullus*, qui terræ color, vel πηλός, aut potius πελιός, id est, *niger*, *fuscus*. At omnino vox est a φάλαρις, *fulica*, quæ aliter αἴθυια. Vide Hesychium & Suidam. A φάλαρις est *fulix* inserta liquida, ad vitandum hiatum, ut a νυός, *nurus*. A *fulix* vero *fulica*. *Fulix* dicitur Ciceroni in conversione carminum Arati:

Cana fulix itidem fugiens e gurgite Ponti
Nuncias horribiles clamans instare procellas.

Falsus interim Cicero, cum ἐρωδιὸν & κέπφον confundens, ἐρωδιὸς transtulit *fulica*. Nam ἐρωδιὸς, Maroni *mergus*, Plinio & Avieno *ardea* est: κέπφος autem Maroni *ardea* est, Avieno *sturnus*, aliis autem *fulica* est. Vide cum Turnebum, tum Yvonem adversus Titium, libro IX. Controv. cap. XVI. & Salmasium ad Solini cap. VIII. Ubi & allatum *fulica* etymon offendes.

FVLIGO est *nigrum* illud, quod ex pingui ustorum fumo condensatur, & camino vel parietibus adhæret. Græce dicitur λιγνὺς, quod Nicandri Scholiastes interpretatur τὸ καπνῶδες τοῦ πυρός. Et a λιγνὺς Υ ex posteriori syllaba trajecto ante *L*, *uligo* esse potest, & Æolice ϝ præposito *fuligo*. [ἀλίγνυς, ὁ καπνός. Hesych. ἄλιγα.] Fortasse tamen simplicius sit dicere, esse a *pullus*: vel a πελιὸς, id est, *niger*, *fuscus*. Vel a *fumus*, unde *fumiligo*, & κατὰ συγκοπὴν *fuligo*, ut fortasse ab *udus*, *udiligo*, & hinc *uligo*. Hæc magis placent, quam Festi sententia, qui ait *fumus*, *fuligo*, & *fumus*, venire a *Fervus*, id est, *niger*. Vide eum in *Furvus*.

FVLLO, unde dicatur, melius parebit, si constiterit, duplex ejus fuisse officium. Prius erat vestem pedum insultu cogere & densare: quod Latini a *consillendo* dicunt *consilium*: alterum fuit creta vestem candefacere, quod vocant *polire*. Ad utrumque allusit Plautus Aulularia.

Placet consilium. MI. Imo etiam ubi expolivero,
Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude est.

Perottus igitur putabat *fullonem* dici, quia vestem calida *foveat* aqua: Hugnitio, quia *fulgidam* reddat vestem. Alii a πιλῶ, hoc est, *densare*, vel *polire*: quorum illud prius esse *fullonis* munus; hoc posterius, dicebamus. De πιλῶ non displiceret, nisi propius ad *fullonis* vocem accederet βυλλῶ, quod idem significat. Unde Hesychius, βεβυλλῶσθαι exponit βεβύσθαι. Ut βυλλὰ eidem βεβυσμένα, hoc est, *conferta*, *densa*. Estque βυλλῶ a βύω, quod est *denso*, *oppleo*. A βυλλῶ fit βυλλῶν, unde *fullo* a πλύνειν, κατὰ μετάθεσιν, & ι post λ converso in λ. Πλύνται, *fullones*, quia eorum est πλύνειν sive *lavare* vestes, lavandoque vestes eluere: quod fiat nitro, creta, cimolia, & aliis. Petronius in Satyr. *Vestimenta accubitoria perdidit: quæ mihi natali meo donaverat cliens quidam, Tyria sine dubio, sed jam semel lota*. *Semel*, inquit, quia sæpius lavabantur. Martialis.

Et lotam ut minimum terque quaterque togam.

Erat & *Fullo* cognomentum Apustiorum, ut ex Livio, & lapide Capitolino constat. Unde jocus Fausti Syllæ filii apud Macrobium libro II. c. II. *Miror sororem meam habere Maculam, cum Fullonem habeat*. Quamquam de *fullonis* filio & Pompeio *Macula*, ceperit Macrobius. Satis interim liquet, eo spectasse, quod *fullonum* esset maculas e veste eluere. *Ars fullonum* dicta *Fullonica*, Plauto Asin. Act. V. Sc. II. Nisi potius, quod viris doctis, & mihi quoque magis placet, *fullonia* legi debet, ut a *fullo* fit *fullonia*; quomodo ab *histrio* est *histrionia*, in Amphitr. prologo: *Jovem facere histrioniam*.

†FVLMEN & FVLGVR parum aut nihil differebant, aut certe haud raro confundebantur; uti cum *condere fulmen* & *condere fulgur* promiscue usurpabatur. Ea vero nomina pro Latinis Varro (*) habuit: Varronem secutus Vossius. Mihi secus videtur. Nam cum fulguralis scientia tota ex Etruscis sit; qui fieri potuit, ut unde ritus & observatio rei hujus, non inde quoque & nomina manarint? Sic quas scientias ex Graecia habemus, indidem & voces earum mutuati sumus. Ac ne morer; a פלג *falag* (quod non tantum Hebraice, sed & in ejus dialectis est *dividendi* verbum, unde פלג *feleg*, *divisio*) fit Tusca vox FVLGVR, assumpta nim. duplici V vocali, & in fine R, utrumque ex more Tuscorum. Vox inde orta est; quia, sive *fulgur* pro fulminis splendore accipias; ille splendor in partes plurimas divisus apparet, quem quasi in perpetua atque irrequieta *nictatione* (nec enim quo alio utar nomine invenio) consistere dixeris: sive *fulgur* est ipsum Jovis telum; hoc semper & ab omnibus trifidum exhibitum fuit, etiam in Etruscis monumentis. Vnde recte *fulgur* a *dividendo* reperit nomen. Quamquam & Samaritanae dialecti τὸ פלג *sagittam* significat Gen. XLIX. 23. & Arabicum פלגא exponitur *sagitta obliqua*; ut non sit dubium, quin Orientali sermone FVLGVR *Jovis sagittam* notaverit. At deinde ubi semel ea vox in Latino solo radices egit, inde & *fulgeo* verbum, & *Fulgor*, & alia ejusdem propaginis enata fuere, & ab una ex fulguris proprietatibus, qua nimirum illud splendet, factum est ut *fulgeo* pro *splendeo* usurparetur, & *fulgor* pro *splendore*: unde & illud postremo creditum, proprie FVLGVR esse splendorem fulminis, cum tamen re vera in antiqua locutione *condendi*

(*) *In* IV. *de L. L.* (*edit. Amstel. pag.* 20.) *ubi ait*: Ab eo quod ignis per splendorem fulget, Fulgor, Fulmenque & Fulgur: quod fulmine ictus Phaëthon contrariis diis, *sed locus est mendosus, fortasse sic legendus*: Ab eo quod ignis per splendorem fulget, FVLGVR FVLMENQ. & FVLGVRITVM, quod (*est*) fulmine ictum, ut Phaëthon, contrariis diis.

dendi fulguris non aliud fit *fulgur*, quam *fulmen*.)(At FVLMINIS difficilior est etymologia. Vossius putavit factum a supino *fultum*, sive quatenus hoc sit a *fulgeo*, sive a *fulcio*, unde ab hujus supino sit etiam *fulmentum* pro fulcio. Quibus cave credas; quia FVLMEN vocabulum Tuscum est, idque venit a Chaldaeo פלם *fallem*, quod exponitur *roboravit*, unde est (in Buxtorfii Lex. Chald. & aliis) כפולם *r.ephullam* i.e. *fortis*, *vehemens*. Ergo FVLMAN apud Tuscos a *vehementia* & *violentia* nomen invenit. Aut vero, si verisimiliora sequi cupimus, necesse est radicem modo adnotatam בלם *phalem* etiam *torquendi* notione fuisse praeditam, imo hanc fuisse primariam significationem. Nam certe in Castelli Lexico sub ea rad. Syriacum אתפלם *etphelam*, *torquendi* significatu donatur. Inde oritur φλομὶς sive φλόμος (quod Suidae est φλῶμος) i. e. *verbascum*, herba sed qua pro ellychniis utebantur, *lucernaria* Marcello Empirico dicta: ea, inquam φλομὶς, a *torquendo* appellata fuit; quia ellychnii funiculus contorquetur. Ac Syri eam herbam eodem nomine donarunt. A φλομὶς deinde videtur FLAMMA dici. Ab eadem radice ac notione vox est FVLMINIS, quod crispum & contortum in Jovis dextera effigiatur, & ab eo jaculante *torqueri fulmina* passim poëtae dicunt. Deinde FLAMMA & FLAMEVM quia *fulminis* colorem prae se ferunt, nomen indidem repererunt; maxime cum Festus in FLAMEVM dixerit, hoc ita appellatum, quia eo utebatur Dialis flaminis uxor, & quia *telum fulminis eodem erat colore*. Confer modo dicta de FLAMINE aliisque cognatis vocibus in FETIALIS. Et eas quidem, quas posui, *Fulminis Fulgurisque ἐτυμότητας*, veras habeo. Tamen potuisset utrumque nomen ex Arabico (in qua lingua ELICII, BVGOISque etymologiam reperi) deduci, apud quos verbum ולף *valapha*, *fulgurandi* ac *fulminandi* notionem habet, itemque ולופ *valupb*, & וליף *valiph* exponitur in Golii & Castelli Lexicis *consequenter fulgurans* fulmen. Itaque ex hoc nomine per μετάθεσιν tam *fulminis*, quam *fulguris* prior syllaba exstitit)(Haec olim. Deinde animadverti in Tabulis Iguinis PVRTVVITV idem esse ac *fulguritum*. Vide initium tab. I. & ibid passim. Ergo quod nobis *fulgur*, id Tuscis PVRTVR dicebatur: quae Tusca vox est ab Hebr. ברק *barak* (quod non tantum Hebraeis, sed & Chaldaeis, Syris, Samaritanis, Aethiopibus, Arabibus *fulgur* significat) tantum B verso in cognatam P, & K in T (ut in ὄρνιθες pro ὄρνιχες & alibi) at Latini deinde mutato (quod saepe fit) priore R in L, & retento radicali K, dixere PVLKVR (unde PVLCHER) deinde PHVLOVR, sive FVLGVR. MAZOCHIVS.

FVLVVS color, quod esset *furvo* propior, unde *fulmen*, & *fuligo*. Ita Scaliger Exercit. cccxxv. §. XII. Atqui *fulmen* & *fuligo*, ut colore, ita & origine distant. *Fuligo* fortasse a *furvus*. Sed *fulmen* plane a *fulgeo*. At aurum *fulvum* dicitur, non *furvum*. Quare a *fulgendo* potius *furvum* dicetur.

FVMVS fortasse fit a פוח, id est, *adflare*, *adspirare*; qua ratione καπνὸς ab inusitato κάπω, id est, *spiro*, & Germanicum *rouch* a רוח, *spiritus*, *flatus*. Vel potius, quod Scaligero placuit, *fumus* fit a θυμιῶ, id est, *fumigare*, θ in φ abeunte, ut ex ejusdem sententia a θύρα est *foris*. Non tamen *fumus* πρώτως est a θυμιῶ, sed a θυμὸς, unde θυμιάω. Hesychius: θυμὸς, πνεῦ, ἀήρ. Nempe θύω est *suffire*, unde θύος, & θυμὸς, *suffitus*. A θύος est *tbus*, ut recte censuit Julius Modestus apud Sosipatrum. A θυμὸς vero est θυμιῶ. Sed Æoles, quos Latini solent imitari mutabant, θ in φ. Quomodo pro θερμὸς dixere φερμὸς, pro θῆρες, φῆρες, unde *fera*. Similiter pro θύω dixere φύω, unde *fio*, a quo *suffio*: Item pro χυμὸς φυμὸς, unde *fumus*. Ut a θυμὸς θυμιῶ, ita a *fumus fumigo*: eadem ratione, qua a *clarus*, *clarigo*; a *lite*, *litigo*. *Fumaria* herba, quæ *fumi* instar lacrymas prolicit. Unde ea Plinius, libro xxv. capite XIII. *Claritatem facit inunctis oculis delacrymationemque: inde nomen.* [φυγμὸς, sed omnino est a ψόμμος, καπνὸς idem quod ψέθος, χέφος, Herod. epit. ζέφος, unde ζέφυρος. Hic Theodos. epit. ψοθῶα leg. ψοθύκη ἡ ἀκαθαρσία. Arcad.]

FVNDA, qua lapis jacitur, nomen habet a σφενδόνη abjecto Σ, quomodo a σφάλλω est *fallo*; a σμύρνη, *myrrha*. Hæc magis placet sententia, quam illa Isidori, libro XVIII. cap. X. ut fit a *fundendo*, quamquam eam firmare videatur Plaut. Pœnulo act. II. ubi ait.

In fundas infundebam grandiculos globos.

Est & *funda* retis genus, ita dictum, sive quod in *fundum* mittatur: ut ait Isidorus, libro XVIII. capite X. sive quod in amnem *fundatur*. Nam & similiter Plauto a *jaciendo*, *retejaculum* nuncupatur. Ita *fundæ* voce usus Maro, I. Georg.

Atque alius latum funda jam verberat amnem.

Ἀμφίβληστρον dici Græcis, contra Vallæ sententiam docet doctus interpres ad XIII. cap. Matth. Est & tertia significatio. Nam & *loculis* id nomen tributum, fortasse quia *nummos iis infunderent effunderentque*. Vel potius a similitudine *fundæ*, qua lapides jaciuntur. Porro, ut *zona* divitum, ita *fundæ* sive *loculi* pauperum fuisse videntur. Qua de re vide Scipionem Gentilem, lib. I. παρεργ. cap. XXII. Denique & quarta significatio est. Nam *funda* etiam accipitur pro *annuli pala*: idque Græcorum exemplo, quibus similiter dicitur σφενδόνη. Plinius, lib. XXVII. cap. IX. de chrysolithis: *Funda includuntur perspicuæ*. A prima *fundæ* significatione est *funditor*; σφενδονιστής, ut Gloss. vett. exponunt. Nonius: *Funditores, qui magnus fundis dimicant*. Ab eodem est verbum *funditare*: ut quidem Turnebus scribit, lib. XV. capite VII. Itaque illud Plauti, Pœnulo, I. II.

Tantula tanta verba funditat.

Interpretatur, *jactat velut funda*. Sed ut a *dicto* est *dictito*; a *lego*, *lectito*; ita a *fundo* est *fundito*. Quare nec me movet illud ejusdem, quod ante etiam ex parte adducebamus:

In fundas infundebam grandiculos globos,
Eo illos volantis jussi funditarier.

Nam ἀνταπόδοσιν syllabæ affectavit, non ἐτυμολογίαν respexit Comicus.

FVNDO, seu primæ seu tertiæ sit, venit a *fundus*. Quippe *fundare* est *fundum ponere*, *fundere* est in *fundum jacere*. Nisi magis placet posterius *fundo* esse a χύω, quod idem notat. D sæpe infertur, ut a τομῶ *tondeo*: ab Æolico τένω, *tendo*. [a σπένδω.]

FVNDVS, qua *possessionem rusticam* notat, semper virile esse constat: at pro *imo* dolii, fluminis, maris, alii *fundus*, alii *fundum* hodie malunt. Equidem *fundum* in neutro dicere non ausim. *Fundi* qua de *agro* dicitur, hujusmodi etymon adfert Servius, in II. Georg. *Fundus dicitur ab eo quod sit rerum omnium fundamentum*. Et Isidorus, lib. XIV. capite XIII. *Fundus dictus, quod eo fundetur vel stabiliatur patrimonium*. Idem etymon ponit Varro, IV. de L. L. sed secundum addit: *Ager*, inquit, *quod videbatur pecudum ac pecuniæ esse fundamentum, fundus dictus: aut quod fundat quotquot annis multa.* Tertium adduxit idem Varro alibi, quemadmodum cognoscere est ex hoc M. T. Ciceronis, vel potius Laureæ Tullii.

Fundum Varro vocat, quem possim mittere funda,
Ni tamen exciderit, qua cava funda patet.

Quarum adfert Festus Pompeius, qui ita dici ait, quod *planus* fit ad similitudinem *fundi* vasorum. Quincta est sententia Julii Scaligeri, in lib. I. Theophrasti de caussis Plantarum cap. II. & de caussis L. L. cap. XXVIII. ubi ait, *fundum* dici ἀπὸ τοῦ φύω, quia, id est, unde plantæ nascuntur, atque exeunt. Mihi maxime placet Festi sententia: ut prior sit *fundi* notio ea, qua notat *imum* ejus, quod liquida continet. Estque vel a βυθὸς, inferto *N*, quomodo a ῥυκάνη est *runcina*; a μέγας, *magnus*; a *rego*, *regnum* &c. Vel, quod Nunnesio visum, & mihi magis placet, a βύσσος,

[βύθος

[*βίνθος βύθος.*] quod Hesychius interpretatur *βάθος, πυθμὴν, profunditas, fundus*. Postea vero, ac secundario, *fundum* quoque dixere de agro cum aedificiis, atque adeo de aedibus urbanis, quia nempe in *fundo* proprie sic dicto extructae sunt. Ac simili ratione Belgae vocant *grond* vel *gront*, primario quidem *fundum* dolii, putei, fluvii, maris, similiumque: secundario autem agrorum, ut cum dicunt, *op een anders grond timmeren*, *in alieno solo aedificare*: *mijn gront*, *meus ager*. A priori notione est *funditus*. Item *profundus*, de quo ita Diomedes, cap. de praepos. *Pro praepositio significat porro, ut cum profundum dicimus pelagus, ut cui porro fundus fuit*.

FVNGOR, in Glossis vett. nunc *λειτουργῶ* nunc *τελῶ, ἀποτελῶ*, vel *ἀνύω* exponitur. Itaque inest in hac voce notio *perficiendi, ac perducendi ad finem*. Quocirca nihil hactenus melius ea in voce occurrit, quam Martinii opinio, conjectantis, ut *τελῶ* est a *τέλος*, ita *fungor* esse a *finis*: unde *fingor* foret: sed discriminis caussa *V* hic maluere. Nonnulli Perotto teste a *funere* deduxere. Atque hi eo respiciebant, quod qui mortem obiere, *vita functi* dicantur. Sed hoc quoque loquendi genus *finem* signat. Nam (ut bene Valla interpretatur lib. v. Eleg. cap. v.) *Fungor vita, quod fungor officio vitae & munere administrandi gubernandique corpus, munere, inquam, adsignato nobis ab imperatore Deo. Inde defunctus est vita, id est, finivit officium vitae*. Ac similiter Isidorus, lib. ix. cap. iv. *Defunctos dicimus, qui compleverunt vitae officia; nihil enim jam faciunt*. Glossae. *Perfunctorius, ἀφοσιωμένος. Perfunctorie*, & *defunctorie* significant *languide & remisse*: quia quid non serio adcuratur, sed ut officio perfuncti videamur, & quantum satis sit ad aut reprehensionem vitandam, aut veniam emerendam.

FVNGVS, a *σπόγγος*, pro quo Attice *σφόγγος*, unde Latinum *spongia*. A *spongia* dictus *fungus*, ob *spongiosam* naturam. *S* abjectum, quomodo a *σφάλλω* est *fallo*. At durae, qui *fungum* a *funere* deducunt: durae & illi, qui vel a *φῶς* esse putant, vel a *fungendo*. Sic enim Isidorus, lib. xvii. cap. x. *Fungi, quod aridi ignem acceptum concipiant. φῶς enim ignis est, unde & esca vulgo dicitur, quod sit fomes ignis & nutrimentum. Alii dicunt, fungos vocatos, quod sint ex eorum genere quidam interemptorii, unde & defuncti*. [est a *φόγγος*.]

FVNIS Perotto a *fundo*, *quod dum trahitur, atque attenuatur, linum fundi videtur*. Scaligero, in Conjectaneis, a *σχοῖνος*, id est, *juncus*, ut proprie sit *funis e junco plexus*. Nunnesius in Grammatistice, deducit a *φοῖνιξ*, *palma*. Sed dicuntur *funes* ab *ἶνες*, praeposito *F*, haut secus ac ab eodem fit *vena* praeposito *V*. Item *vis* a singulari ejus *ἴς*: quemadmodum in *Vena*, & *Vis*, dictum; a *funis* est *funalis*; ut a *grex*, *gregalis*; a *majus*, *majalis*, &c. Ut autem *majalis* substantive pro *porco majali* dixere, ita & cum poëtae tum prosae scriptores *funalia* dixere pro *luminibus funalibus* hoc est, *ardentibus funibus*. Virg. i. Aeneïd.

. . . . *Noctem flammis funalia vincunt*.

Auctor lib. de illust. viris: *Duillio concessum est, ut praelucente funali, & praecinente tibicine a coena publice rediret*. Glossae vett. *Funale, λαμπάδιον*. Onomasticon vetus: *Funalia, δαλοί*. Servius, in i. Aen. & ex eo *αὐτολεξεί* Isidorus, lib. xx. capite x. *Funalia sunt quae intra ceram sunt; dicta a funibus, quos ante usum papiri cera circumdatos habuere majores, unde & funera dicuntur*. Mox addit Isidorus: *Funalia, candelabra apud veteres exstantes stimulos habuerunt aduncos, quibus funiculi cera vel hujusmodi alimento luminis obliti figebantur. Idem itaque & stimuli praeacuti funalia dicebantur*. Donatus quoque ad Andr. i. i. de *funeris* voce agens, addit, *funalia dici cuneos candelabrorum, quibus delibuti funes, & cerei fomites, infiguntur*. *Funales*, sive *funarii* equi, quos Graeci dixere *σειραίους*, & *σειραφόρους*, & *παρασείρους*, & *παρηόρους*. Hi erant, qui in quadrigis, ubi fronte aequata equi quatuor irent, latus clauderent duobus jugalibus, qui in medio irent. Ergo hoc ordine ibant: dexter *funalis*, dexter *jugalis*, sinister *jugalis*, sinister *funalis*. Ac quemadmodum *jugales* vocabantur, quis interjecto temone jungerentur; ita *funales* vocabantur, quia a dextra sinistraque *jugalium* loro seu *fune* adnecterentur. Antiquis vero temporibus in quadrigis non duo *jugales* erant, sed quatuor. Neque enim tum unus erat *temo*, sed geminus, dexter & sinister: ac dextro duo, totidem sinistro temoni equi nectebantur. Isidorus: *Quadrigarum vero currus duplici temone olim erant, perpetuoque, & quod omnibus equis injiceretur jugo. Primus Clisthenes Sicyonius tantum medios jugavit, eisque singulos ex utraque parte simplici vinculo adplicuit, quos Graeci σειραφόρους, Latini funarios vocant*. Sic processisse equos, uti dixi, ex vett. lapidibus & nummis cognoscere est. Atque ita & Solis equos euntes poëtae inducunt: quod ex Hygino etiam liquet. Hodie autem in quadrigis duo *funales* praeire, sequi duo *jugales* solent.

FVNVS, auctore Festo, venit a *furvo*, quia habitus vespillonum, ceteraque omnia in *funere*, *furva* sive nigra erant. Donatus, in Andr. i. i. Servius in i. Aen. item, in vi. (ubi & Varronem idem sensisse docet;) ad haec Isidorus, lib. xx. cap. x. ita dici ajunt a *funalibus*, sive *funibus accensis*: nam, ut idem Servius scribit, ad xi. Aen. per noctem cadavera *funerabantur* cum *facibus*. Cur id fieri soleat, docet Donatus, Andria: *Mortui*, inquit, *noctu efferebantur, propter sacrorum celebrationem diurnam*. Sed imprimis verisimile est, vocem eam a militia manasse, nempe a *φόνος*, id est, *caedes*, ut proprie sit hominis interempti. [ex *θωὶς* quatenus *tumulum & sepulturam notat*. vel ab *ἶνες*, *ἶνα*, unde *κατινᾶν* apud Homerum. inde *ἶνε* & *ἶνη*.] A *funus* est *funebris*: ut *funebres tibiae*; *quibus*, (ut Festus ait,) *in funere canitur*: *quas flamini audire putabant illicitum*. Item hinc *funestus*, ut a *modus*, *modestus*: ab *bonus*, seu *bonos*, *bonestus*. Ab eodem est *funero*, *κηδεύω*. Item *funerae* quasi *funereae*, ad quas *funus* pertinet. Tales erant matres, uxores, filiae, sorores, aliaeve sanguine proxime junctae. Utitur Ennius:

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit.

Nam *funere fletum facere* (prout in vulgatis legitur,) Latinum non est. Maro, ix. Aen.

. . . . *Nec te tua funera mater*
Produxi, pressique oculos . . . .

Ad quem locum ita Servius: *Apud majores funeras dicebant eas, ad quas funus pertinet, ut sororem, matrem. Nam praeficae sunt planctus principes, non doloris*. Merito autem *produxi* ait poëta, quia tales in exequiis reliquum ducebant agmen.

FVO antiquum, est a *φύω*, id est, *nascor*, *fio*, *sum*. *Fuo* dixit etiam Maro, sed in sermone antiquissimi regis, quod Maronis prudentiam decebat. Hinc praeteritum *fui*, sive, ut veteres dixere, *fuvi*. Plautus, Poenulo:

Quo genere gnata, qui parentes fuverint.

Futurus, vel a *fuo*, vel a *fio*, esse ait Priscianus, in xi. cap. de temporibus participiorum. Sed *ἀναλογία* jubet, ut a *fuo* potius quam *fio* deducamus. Quin ex Diomedis sententia a *fuo* quoque est *forem*, & *fore*. Plura de his in libris de Arte diximus.

FVR unde sit, mirifice dissentiunt. Quadruplicem Etymologiam ponit Paullus, l. i. D. de furt. *Furtum a furvo, id est, nigro, dictum Labeo ait, quod clam & obscuro fiat, & plerumque nocte: vel a fraude, ut Sabinus ait: vel a ferendo & auferendo: vel a Graeco sermone, qui φῶρας appellant fures. Imo & Graeci ἀπὸ τοῦ φέρειν, hoc est, ferendo, φῶρας dixerunt*. Hactenus Jurisconsultus. A *furvo* esse non solum Labeo putavit, sed eadem quoque Varronis opinio fuit, ut Gellius testatur, lib. i. capite xviii. & Nonius Marcellus, qui eampse sequitur

quitur: atqoe hæc Varronis verba adducit e XIV. rerum divinarum libro: *Furem ex eo dictum, quod furvum atrum appellaverint: & fures per obscurae noctes atque atras facilime furentur*. Sane hoc hominum genus (ut cum Plauto loquar,) *vesperi fit vrcit*. Itaque & Græci *furem* vocant ἡμεροκοίτον, ue in antiqua, ψευδεγραφῃ tamen, Hadriani Augusti & Epicteti altercatione, legere est:

Quid est nox? laboranti requies, grassanti lucrum.

Verum merito improbatur hæc ἐτυμολογία Agellio, libro I. capite XVIII. ubi recte *furem* dici ait a Græco φώρ. Eo enim, tum λῃστήν, tum κλέπτην, significari, docent Etymologus, Hesychius, & Suidas. Estque a φώρ quoque φωρῶ *deprehendo*, unde κλέπτης ἐπαυτόφωρος. *fur manifestus*, five, ut Plautus loquitur, *manifestarius*, εἰλημμένος ἐπαυτοφώρῳ, *in furto ipso deprehensus*. Quod & transfertur ad alia, ut ad *adulterium*. Adductam ab Agellio etymologiam approbat quoque Ulpianus, uti & Priscianus, lib. I. cap. de literarum numero & commutatione. Servius quoque in I. Georg. eum Varronis etymon adduxisset, addit, *aut certe a Græcis, nam fur φὼρ vocatur*. A *fur* est diminutivum *furunculus*. Tertull. lib. II. adversus Marcionem: *Speculatorem vines vel horti tui lupus, aut furunculus, non latet*. Translata hinc vox ad *vites*, quod *furunculus* is pabulum vicinis partibus suffuretur. Item ad corporis humini vitium, quod corpus conficiat: ut de co testatur Plinius, libro XXVI. capite XII. At male Isidorus, libro IV. cap. VIII. *Furunculus, tumor in acutum furgens, quod ferveat, quasi feruncul us, unde & ἄνθραξ dicitur, quod sit ignitus*.

FVRCA, nunc est rusticum instrumentum: nunc supplicii genus. Prior, juxta Perottum, dicta a *ferendo*; quia hac feruntur stramenta, & quisquiliæ. Altera, juxta Isidorum, libro v. cap. ultimo, ita vocata, quasi *ferens caput*. Sed *furca* pro supplicii genere appellata, quia similis esset *furcæ rusticæ*. *Rustica* autem nomen fortaise habet ab ὄρχα, ἐφ' ᾗ τὰ φορτία φέρουσιν οἱ παῖδες, ut ait Hesychius. Vel ab Hebræo פרק, id est, *dividere*: quia *furca* esset *bifida*: onde Græcis δίκρανον appellatur. Ita recte Martiolus. A *furca* diminutive est *furcilla*, seu *furcilla*. Itaque ut Horatius ait, *Naturam expellas furca*. sic Catullus: *furcillis præcipitem ejiciunt*. Errat igitur Isidorus, lib. XX. capite XIV. cum dici ait *furcillos, quod iis frumenta cillentur, id est, moventur*. Similiter tamen Servius, in II. Georg. Ab eodem *furciferi* dicebantur servi, quod ob facinus aliquod commissum *furcam* collo *gestarent*. Donatus, in Andr. III. v. Plutarchus in Coriolano, & Problematis. Hinc Glossæ vett. *Furcifer*, σταυροπάγιος, δικρανοφόρος, οἱ παιόντες αὐτὸ τιμωρίας ἕνεκεν ἐν τοῖς τραχήλοις ἔχοντες, περιβάδιζον (*fic: sed corr.* περιεβάδιζον) διὰ τῆς πόλεως περιαγόμενοι. Vide Fornerium, lib. I. rerum quotidianarum, cap. XIV. & Lipsium, de Cruce, lib. III. cap. III.

FVRFVR, farinæ purgamentum, secundum Perottum, & Josephum Scaligerum, a *far*, reduplicata voce. Becmannus maluit a Βόρβορος, id est, *sordes*. Martinius conjectabat esse a *foris*, & *far*, quia sit *extra verum far, quod in alimoniam vertimus*: vel a Chaldæo פרפר, *frangere*, *comminuere*, quia *furfures* sint ex frumento comminuto. Sane de Chaldæo oon displicet: sed imprimis se probat Becmanni opioio, quam & Martiolus percommodam censet.

FVRNVS, ἰπνός, ut explicant Gloss. vett. *Furnus* dicitur a *calore furvo*, five ob *fuliginem*, five propter obscuritatem. Festus: *Furvus*, inquit, *nigrum*, *vel atrum*. *Hinc dicta, furnus, furiæ, funus, fuligo*, &c. Possit & sic vocatus videri a φορβὴ, id est, *esca, pabulum*: quia in eo panis coquitur. Addam & tertium etymoo ex Isidoro, lib. XV. capite VI. *Furnus*, inquit, *per derivationem a farre dictus, quoniam panis ex eo factus ibi coquitur*. [est a πύρ, & πύραινος.] Ab eo sunt *præfurnium*, & *infurnibulum*: illo utitur Cato, capite XXXVIII. hoc Plinius, libro XXIV. capite XV. Item *furnarius*. Gloss. vett. *Furnarius*, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης. Item *ars furnaria*. Suetonius, Vitellio: *Antiochi cujusdam furnariam exercentis*.

†FVRNVS oullas in Latiali, oullas in Grajo sermone infixas radices habet. Tamen de longinquo vox ipsissima *Furni* aures percellit planeq. eod. significatu. Nam apud Chaldaeos Talmodicos פורני *Phurni*: itemque apud Syros פורנא *Phurno* pro *Furno* passim accipiuntur. Nunc Chaldaeos ne dicemus a Latinis, tanto locorum intervallo disjunctis, vocem haoc mutuatos? an contra? Vtrumque dictu difficile. Sed tamen hoc alterum videtur fuisse facilius, si ponamus Chaldaeos Talmudicos (quorum tantum nunc exempla in Buxtorfio supersunt) nomen illud a priscis illis accepisse Chaldaeis: ab his vero Etruscos, quo tempore in Chanaanitide morabantur, jam olim didicisse: postremo a Tuscis in Italiam appulsis Latinos vocem hanc simul eum tot millenis aliis mutuatos. Ceterum Vossianae *Furni* origines eccui se probaverint? MAZOCHIVS.

FVRO, a φύρω, *misceo, confundo*; quia *furentes* omnia turbant. Vel a φέρεσθαι, quod est, *impetu quodam ferri & abripi*, unde θεόφοροι, *qui numine afflantur*, quales dicuntur *furere*. Unde Maro, in VI.

Tantum effata furens . . . .

Ubi Servius exprimit: *Deo plena, aut certe similis furenti*. Vel a *ferus*, ut sit efferum in modum irasci. Sic Græcis ab ἄγριος ἀγριαίνειν, quod Hesychius exponit ὀργίζεσθαι. Saoc, ut poëta Venusinus ait, *Ira furor brevis est*. Vel est *furo* a φονῶ converso *N* in *R*. quomodo a *cælo* est *cæruleus* pro *caluleus*; ac a μονή est *mora*; a κνισσᾶν, *crissare*, &c. Φονᾶν est *furere*, sive furioso impetu ruere in cædem, unde & nomen. Nam φόνος *cædes*, unde φονεύειν *occidere*. A *furo* est *furia*, nisi malis ἐρινύας esse a φονία. At Festus non audiendus, qui a *furvus* deduxit, fortasse quia mentes repleat nigra caligine. A *furia* est *furiare*, hoc est, in *furorem* agere. Horatius, libro I. carm. XXV.

Amor & libido,
Quæ solet matres furiare equorum.

Ad quem locum sic vetus Interpres: *Novo verbo usus est, quasi in libidinis furore urgere, concitare*. Ab eo est *furiatur*. Maro, II. Æneidos:

Non tulit hanc speciem furiata mente Chorœbus.

Ubi sic Servius: *Furiatus, qui furit ex causa: furiosus est, a quo furor nunquam recedit*. Quomodo vero differant *furiosus* & *insanus*, discere est ex Ciceronis tertio Tusc. Quæst. & Budæo in Pandectas. A *furo* quoque *Furina*, quæ eadem ac *furia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Furinalis a Furina, cujus etiam in sacris Furinales feriæ sunt*. Festus, sive Paulus: *Furnalia* (leg. *Furinalia*) *sacra Furinæ, quam deam dicebant*. Sed de *Furus*, si voles, adi Lilii Giraldi syntagma. [*furia* seu ut olim *furina*, ab ἐριννύς, ab ἐρίνω seu ab ὄρω unde *furo*.]

FVRVVS Scaligero, Exercit. CCCXXV. sect. XII. a φορβὴ, *pabulum*, Sed quid hoc ad *colorem furvum*? Martinio a *ferveo*, quasi *fervus*, quia *fervore* sive ardore solis, aut ignis, aliquid *furvum* fit. Sed quid, si originem arcessamus a φρύγω, *torreo*, unde dixere πεφρυγμένας ἐσχάρας; *Furvus* enim color ab adustione. Confirmat & hanc sententiam, quod olim dicebant *fusus*. Terent. Scaurus: *Furvos dicimus, quos antiqui fusuos; & aras, quas illi asas; & Lares, quos Lases*.

FVSCINA est bidens, vel tridens, qua a piscatoribus anguillæ figuntur in fuodo. Item, quo armabatur retiarius adversus mirmillonem. Videri possit nomen accepisse a *fuscus*. Sed negat id Priscianus lib. II. *Nec fuscina, inquit, a fusco, nec pagina a page, nec Mutina a muto, nec Ariminum ab Arimo derivata, cum sint primitiva*. Sane si primitivum est, frustra de etymo laboramus. Sed Perotto dici placet a *fundo*, quia, quæ in fundo natent, capiat. Aliis a *fusa*, quia quasi funditur in aquam. Mihi, utcumque id neget Priscianus, non displicet, ita dici a *fusco colore*. Sane ut a *fiscus*,

scus, *fiscina*; ita a *fuscus*, *fuscina*.

FVSCVS, ut Scaliger censet cccxxv. Exercitation. sect. xvii. quia in eo colore φῶς σκιᾶται· vel simpliciter παρὰ τὸ φώσκειν quod Hippocrati est *ustulare*. Posterius probo. Nam quæ ustulantur, ex albis *fusca* reddunt. A *fuscus* sunt *infusco*, & *offusco*.

FVSTIS, quasi *fixus stans*: si credimus Isidoro. Verba ejus sunt lib. v. cap. xxvii. *Fustes sunt, quibus pro criminibus juvenes feriuntur: appellati, quod præfixi in fossis stent: quos palos rustici appellant*. Eadem repetit lib. xx. cap. xiii. Sed paullo saltem probabilius, venire a *fusum*, quod eo fundantur homines. Nempe qua notione Livius ait non semel, *Fusi fugatique inimici*. Et Virgilius, in i.

Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
Corpora fundit humi.

[est a βατὸς.] A *fuste* est *fustiga*, ut *castigo* a κατὸς, quod *lorum* signat: ut in *castigo* diximus. Discrimen inter hæc supplicii genera docemur D. xlviii. Tit. xix. L. x. *Ex quibus caussis liber fustibus ceditur, ex his servus flagellis cedi, & domino reddi jubetur*. Quamquam autem *lora* nudis, *fustes* vestitis inferebantur: interdum tamen *fustigatio* flagellatione gravior erat. Nempe cum ad mortem usque *fustibus* cæderentur. Quomodo intelligi debet, quod scriptor belli Hispaniensis *fuste* ait percussum, qui fratrem suum in castris jugulasset. Dicitur & *fustuarium*, Græcis ξυλοκοπία.

FVSVS a *fundendo*, *quia per ipsum fundatur quod netum est*, ut ait Isidorus, lib. xix. Alii, quod lanificium in tela attenuatur, eoque in volvendo quasi liquefieri ac *fundi* videatur. Quomodo & Belgis dicuntur *spillen* a veteri *spilden*, hoc est, *attenuare*. Alii tamen *spillen* a *spinnen*, hoc est, *nere*, derivant. [ἄτρα, σχοινία.]

FVTILIS μεταφορικῶς dicitur, qui *plenus rimarum est, hac atque illac perfluit*: ut loquitur Terentius, Eunucho, act. i. sc. ii. Isidorus, lib. x. *Futilis, vanus, superfluus, loquax*. Originem indicat Festus: *Futiles, inquit, dicuntur, qui silere tacenda nequeunt: sic & vasa futilia a fundendo vocata*. Et apertius Placidus Lactantius in viii. Theb. *Futile vas est quoddam lata ore, funda angusta, quo utebantur in sacris Deæ Vestæ, quia aqua ad sacra Vestæ in terra non ponitur, quod si fiat, piaculum est. Ideo excogitatum est vas, quod stare non posset: sed si positum statim funderetur: unde & homo commissa non retinens, futilis dicitur*. Item Donatus, in Andr. Act. iii. Sc. v. *Futili est levi, a vase, quod futile dicitur, quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto funda, & patulo ore, eoque instabile est*. Et in Phorm. Act. v. Sc. i. *Effutiretis est eloqueremini, evacuaretis, exinaniretis. Ab eo quod est effundere. Translatio est a vase futili nomine: quod patulo ore, funda acute, instabile, nihil prorsus continet: unde futilis dicitur ejusmodi, ut nihil intra se contineat, & semper inanis sit*. Ex veterum igitur sententia a *fundenda* dicatur vas *futile*. Magis tamen placet esse a Græcis, Nempe ut a χέω & χύνω, *fudi* & *fundo*: ita a χυτὸς, *futus*, & *futio*, quod vetus Onomasticum exponit ἐκχέω, indeque *futilis*. [ab ἄθλος *futilis*] A *futilis* est *futiliter*, pro quo *futile* dixit Ennius, ut Pomponius *memore* pro *memoriter*, Accius *dapsile* pro *dapsiliter*. A *futio*, *effutio*, atque ut ab illo *futilis*, ita ab hoc *effutilia verba*, hoc est, *inania*.

FVTVO, etsi affine sit verbis βατεύειν & φοιτᾶν, tamen dubitandum non est, quin sit a φυτεύω, *planto*. Extritum E; ut a νέω, *nuo*; a πύνθω, *puta*.

G

GABALVS *crucem* notat. Ita Varronem usum esse, Nonius docebit. Et proxime accedit Belgicum *galbe*, quomodo *patibulum* vocatur. Non dubium quin exoticum sit vocabulum: sive sit ab Hebræo גבל, *excelsum*, pro quo & Persæ *gall* dicunt: sive a גבל, *terminavit*, ut proprie *terminum* notet sive *limitem agri*, ubi *gabali* statuebantur.

†GABALVS crux est Varroni & aliis. Omnino videtur a גבל Hebr. unde גבול *ghebul* est *terminus*, h. e. vallus sive σταυρός τις (*crux*) ad terminandum depactus. MAZOCHIVS.

GABATÆ est id vasis genus, quod Galli extrita media syllaba *gatas* vocant: ut Turnebus ait, libro xxv. capite xxiv. est genus vasis escarii concavi: unde & *gabatas* quasi *cavatas* dici scripsit Calderinus ad illud Martial. lib. vii. Epigr. xlviii.

Transcurrunt gabatæ volantque lances.

Sed quantitas repugnat, quemadmodum cum hic versus indicat: tum iste lib. ii. Epigr. xxxii.

Sic implet gabatas parapsidasque.

Nec est quod simile quis dicat illi *amita* quasi *amata*. Nam de *amita* falsi Grammatici, ut suo loco ostendimus. Quare melius dixissent *gabata* esse a *cavus*, ut fortasse *amita* ab *amo*. Dixerit aliquis Græcis hanc vocem acceptam referri oportere: quia apud Hesychium γαβαθὸν, vel γάβιον, item in Glossis juris γάβατα ea notione legatur. Sed ista posteriores Græci a Romanis acceperunt. [ζαμάτιον, τρυβλίον. Suidas. Vide γαβαθὸν, & ζαμάθιον, & ζάμαθος, & σάκιδες.]

GÆSVM, grave jaculum, teste Festo. Plenius de eo Hesychius. Est id nomen, non a Græcis, quamquam hi γαισὰ ac γαισὸς dicunt; sed vel ab Hispanis, quando Athenæus, lib. vi. scribit Romanos a Samnitibus quidem accepisse *scutum*, ab Hispanis autem *gæsa*: vel potius a Gallis, juxta Servium in v. & viii. Æn. Item Nonius, qui *Galliarum* tela vocat. Imo Maro de Gallis ait vii. Æneïd.

. . . . *Duo quisque Alpina coruscat*
Gæsa manu. . . . .

Et Claudianus, lib. ii. de laudibus Stiliconis:

Gallia crine ferox, evinctaque torque decore,
Binaque gæsa tenens.

Eodemque pertinet illud Propertii de Virdumaro, Gallorum rege:

Nobilis e rectis fundere gæsa ratis.

Sive *tectis rotis*: ut intelligat essedum. Ita corrigit Lipsius libro iv. poliorc. capite iv. ubi & *gæsum* grandius longe feriens fuisse telum comprobat e Festo, Diodoro, & Suida. Usi & Varro apud Nonium, Cæsar, Livius, libro viii. Silius, libro ii. Statius ii. Achilleïdos, &c. In vulgatis haut raro invenias *gesa*: sed in antiquis fere est *gæsa*, & confirmat Pollux, cui γαισὸς est ὅλον σιδήρεον. A *gæsis* viros fortes a Gallis dictos *gæsos*, monet Servius, ad viii. Æneïdos. Ab eadem origine esse puto, quod Galli milites conductitios, ut Polybius lib. ii. testatur, *gesatas* appellarunt. Cambdenus, in sua Britannia, ut aliis multis antiquorum Celtarum vocibus, ita hac quoque probat horum linguam eandem fuisse ac Britannicam, aut admodum affinem. Sane hodieque Britanni servos conductitios vocant *guessin*. Quod vero vir quidam doctus scribat, his Belgicis tumultibus, renatam esse vocem *Gesorum*, id quidem verum est: sed ab longe alia origine. Neque enim a *fortitudine*, sed aliunde *geusiorum* nomen a parte una alteri impositum est, quod nemo hodieque nescit. Sed visum viro optimo melius eam vocem interpretari.

GAGATES, γαγάτης, gemma: cui nomen dedere Γάγαι, Lyciæ civitas, & fluvius, ubi invenitur, ut Dioscorides auctor est. Ac similiter Plin. l. xxxvi. cap. xix. Gagates, inquit, *lapis nomen habet loci, & amnis Gagis Lyciæ*. Nicander pene initio Theriacorum vocat ἐγγαγγίδα πέτρην· ubi τὸν γαγγίτην λίθον intelligi monet Scholiastes, atque addit: ἐν Γάγγαις γὰρ τῆς Λυκίας εὑρίσκεται· τὰς δὲ Γάγγας πόλιν εἶναι τῆς Λυκίας καὶ Γαγγίδα φασίν· ἐκεῖσε ἂν ἡ λίθος αὕτη εὑρίσκεται πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς μεγάλη τε καὶ χλωρά. Sed hoc pacto confunduntur γαγάτης & γαγγίτης, illi nomen a *Gagis* Lyciæ: huic a *Gange* Indiæ. Plinius, lib. x. cap. iii. ait, alio nomine appellari *aëtitem*, ἀετίτην, nempe ab ἀετὸς, id est, *aquila*. Verba ejus ponam: *Tribus primis & quinto*

quinto aquilarum generi inædificatur nido lapis aëtites, quem aliqui dixere gagatem, ad multa remedia utilis, nihil igne deprendens. Sed omnino *aëtites* ab *gagate* diversus est: quod ex Dioscoride & Galeno satis constat.

GALAXIAS *circulus lacteus* a *gala esse*, id est, *lac* & *xios*, id est, *circulus*, ait Guilielmus Hirsaugiensis Astronomicarum Institutionum libro I. Sed de *xios* ineptit: nec compositum est, sed derivatum. Dicitur γαλαξίας a *lacteo candore*, quo notabilis. Poëtæ ex appellatione hac occasionem arripuere fabulæ de lacte Junonis. Nam γάλα *lac*; unde & Galli γαλάται ob *lacteum candorem*: ut a nigrore *Mauri*. Ab eodem nympha Γαλάτεια. Imo & *galaxias* lapis Ægyptius lactei coloris, unde & λευκόγαια & λευκογραφὶς vocabatur. Usus ejus erat in vestibus dealbandis. Atque aliter dictus μοροχθός. Vide Dioscoridem. Ejusdem originis est *galactites* lapis. De quo Dioscorides, lib. V. cap CL. Ὁ δὲ γαλακτίτης ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ γαλακτῶδες ἀνιέναι· ὅτι φαίνεται ἄλλως ὑπότεφρος τὴν χρόαν. *Galactites vocatus est quia succum emittit lacteum: est alioqui cinericei coloris.* Vide de eodem Plinium, libro XXXVII. capite X. Sed discrimen hoc inter *galaxiam* & *galactitem* ne a veteribus quidem semper observatur. Γάλα (unde superiora deduximus) quidam deducunt a גל, unde plurativum גלים, *fluctus*, *unda*: nempe ob *circumvolutionem*, a גלל, hoc est *volvo*, κυλιῶ, quod & inde venit. Sed omnino γάλα est a עול, *lactans*: unde Genes. XXXIII. XIII. עלות, de *vaccis lactantibus*. Sic עול *lactens*, Esa. XLIX. XV. & LXV. XX. ubi Thargum יבק *sugens*.

GALBA aliud Latinis, aliud Gallis: ut iudicat locus Suetonii in Galba cap. III. ubi varias adducens caussas, unde Galba dictus sit, qui primus Sulpitiorum id nomen tulit, inter alia ait: *nonnulli, quod præpinguis fuerit visus, quem galbam Galli vocent: vel contra, quod tam exilis, quam sunt animalia, quæ in esculis nascuntur, appellanturque galbæ.* Galba pro animalculo autumo esse a colore *galba*, quo de dicemus in *galbus*. At Gallicum *galba* suspicor esse Belgicum *kalf*, quomodo proprie *vitulum*, μεταφορικῶς vero *hominem præpinguem* vocant: eadem nempe ratione, qua Græci pro eo ὗς, Latini *porcum* dicunt: ut in Oratoriis monuimus.

GALBANUM, succus est e ferula: ut indicat Plin. lib. XII. cap. XXV. Utitur Suetonius, in Galba, cap. III. Est a Græco χαλβάνη. Gloss. vett. Γαλβάνη, ἡ χαλβάνη, *galba*; ubi *galbanum* legi debet. Fungerus χαλβάνη interpretatur *togam Phrygiam*, quod non video unde, præterquam vulgaribus Lexicis nulla auctoritate suffultis, comprobare possit. Sane χαλβάνη idem est, quod *galbanum*, ut ex Dioscoride constat, qui & μετώπιον vocari ait. Scrupulum autem injicere possit locus iste Juvenalis Sat. II.

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa.

Sed, si locus is sanus, respexerit poëta alteram *galbani* notionem, indicatam ab Isidoro, lib. XVII. cap. IX. *Galbanum est genus pigmenti albi crescens in Amomo (l. Amano) Syriæ: alias succus est ferulæ.* Verum potius legendum apud Juvenalem videtur *galbina*: qua de re in *galbus* dicemus.

GALBUS est χλωρός, [γλαυκός.] ut exponunt Gloss. vett. Sed in iis corrupte *galvus* legitur, ex more seculi *V* pro *B* reposito. A *galbus* fit ὑποκοριστικῶς *galbulus*, a quo *galbula* avis, quia *galbi*, hoc est, *viridis* coloris erat. Est de ea distichon Martialis, lib. XIII. LXVIII. Plinius, lib. XXX. capite XI. *galgulum* videtur appellare, quem eundem facit ac ἴκτερον. Nisi Plinii locus corruptus, ac *galbulus* reponi debet. Quod plane verum puto. Etiam a *galbus* fuerit *galbeus*. Itaque in Gloss. vett. legit Salmasius, *Galbeus*, χλωροειδής. Significat avem *galbulum*, quæ & Græco nomine *chlorus*. Gloss. Græco-latino χλωρὸς στρουθός, *chlorus*. Imo & dixere *galbinus*, ut a *coccus*, *coccinus*. Hinc *tunica galbina* apud Vopiscum. Imo eruditissimus Salmasius pro *galbana*, *galbina* legit, versu isthoc Juvenal. sat. II.

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa.

Assentio autem Lipsio, qui lib. I. Elect. cap. XIII. eundem colorem signare censet, quem Martialis, cum ait, lib. V. ep. XXIV.

Herbarum fueras indutus Basse colores.

Cui simile illud Statii, lib. II. silv. I. in Glauciam:

Nunc herbas imitate sinus....

Ab eodem *galbineus*, pro *galbus*. Utitur Vegetius de re Veterinaria, libro III. capite II. ubi eryngium herbam in litore nascentem ait florem habere coloris *galbinei*, quem coloris esse *cærulei* dilutioris, ac pallescentis, ab eruditissimo herbario se accepisse scribit Turnebus, lib. XVII. cap. VIII. Sed Salmasius observat ex Dioscoride colorem ejus fuisse χλωρὸν, ἢ λευκὸν, ἢ κυανοῦν. atque hic χλωρὸν capit. Quia vero molles & effeminati *galbanis* vestibus utebantur, inde *galbanos mores* pro effeminatis dixit Martialis, lib. I. epigr. XCVII.

Fuscos colores, galbanos habet mores.

Item *galbinatus* eidem, qui fert *galbina*, lib. III. epigr. VIII.

GALEA videri possit ob similitudinem sic dici a γωλεὰ, quomodo Nicander, in Theriacis, vers. CXXV. appellat *lustra*, sive *speluncas*, τὰς καταδύσεις τὰς ἐν τοῖς κοίλοις τόποις γινομένας, ut interpretatur ejus Scholiastes. Ω abiit in *A*, quomodo a πρῶτος est Doricum πρᾶτος· a γελῶν Æolicum γελᾶν· a Ποτειδῶν Bœoticum Ποτειδᾶν· ab ὄμιλον Creticum ἄμιλον· ab ὦτα Tarentinum ἆτα· a γνώριμος Latinum *gnarures*; a βρώσκειν Belgicum *brassen*. Quod & in O parvo locum habet, ut a βόσκειν, *pascere*. Vel dicendum, sic similitudinis caussa vocari a γυαλὸς, quod erat *vasculum militare*, in quo itineri necessaria reponebantur: ἀγγεῖον ὁδοιπορικὸν εἰς ἀπόθεσιν τῶν ἀναγκαίων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ στρατιῶται: ut apud Etymologum invenire est. Υ mutabitur in *A*, quomodo a κυὸς est *canis*; a κύλιξ, *calix*. Ac similiter a Latino *glubo* est *glaber*. Sed maxime placet eorum sententia, qui id nomen putant esse a γαλῆ. Nam Isidorus, lib. XVIII. cap. XIV. ait proprie *galeam* dici, quæ e corio facta: ac certum est olim solere *galeas* fieri e corio, quod ejus appellationes apud poëtas satis evincunt: ut κυνέαι, quæ fierent e *pelle canina*: λυκέαι, quæ e *lupina*; & Homerus, cum Iliad. κ ait, κρατὶ δ' ἐπὶ κτιδέην κυνέην· non aliud intelligit quam *galeam* ex *mustelina* pelle. Nam ἰκτὶς *mustela* sylvestris & domestica major: quemadmodum Plinius indicat, lib. XXIX. cap. IV. Similiter igitur γαλέαι, quæ fierent e pelle *felina* vel *mustelina*. Nam utroque modo interpretantur vocem γαλῆ. Sed posterius mallim, ut idem, vel simile animal sit ac ἰκτίς. Firmat hanc sententiam origo Hebræa. Est enim γαλῆ a חלד, id est, *mustela*, Levit. XI. XXIX. Ex his satis liquet, falli Varronem, cum IV. de L. L. ait: *Galea ab galero, quo multi usi antiqui.* Nam contra potius *galerus* inde dictus, quod instar sit *galeæ*, teste Festo. Hinc *albogalerus*, de quo sic in Festi Epitoma scribit Paullus: *Albogalerus a galea nominatus. Est enim pileum capitis, quo Diales flamines utebantur. Fiebat enim ex hostia alba Jovi cæsa, cui adjungebatur virgula oleagina.* Idem de sacerdotum *galero* Servius Danielis: *Suetonius*, inquit, *tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur, apicem, tutulum, galerum. Sed apicem pileum sutile, circa medium virga eminente: tutulum pileum lanatum metæ figura: galerum pileum ex pelle hostiæ cæsæ.* Nec sacerdotum solum *galerus* erat, sed & aliorum, etiam feminarum. Nam *galerum* ὑποκοριστικῶς *galericulum* vocarunt, pellem habentem appositos crines humanos, tanto artificio, ut cum eam capiti applicuissent, pellis hæc vera hominis cutis, crinesque ejus veri hominis crines, non adscititii viderentur. Itaque eo utebantur calvi, cani, ac feminæ nigris capillis. Juvenalis Satyra VI. de Messalina:

Et nigrum flavo crinem abscondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar.

Suetonius, in Othone, cap. XII. *Munditiarum fuisse*

se traditur pene muliebrium: vulso corpore: galericulo capi t, propter raritatem capillorum, adaptato & annexa, ut nemo dignosceret. Anienus.

Nam mox detecta nituit frons nuda galero,
Discolor apposita quæ fuit ante coma.

Itidem sic περιφραζει Tertullianus, de cultu feminarum: *Affigitis praterea nescio quas enormitates sutilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervice retro suggestum.* Ac quemadmodum Tertullianus pelicm hanc vocat *capitis vaginam*; ita Martialis eandem scite nominat *capitis calceum*, & ipsum caput *calceatum*. Sic enim ille, lib. XII. epist XLV. ad Phœbum:

Hadina tibi pelle contegenti
Nudæ tempora verticemque calva,
Festive sibi, Phœbe, dixit ille
Qui dixit caput esse calciatum.

Alius quoque *galeri* usus erat palæstritis: nempe ne veri capilli inquinarentur ceromate, quod e luto, cera, oleoque fiebat. Hinc idem Martialis, lib. XIV. dist. I. cujus lemma *Galericulum*:

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

A *galera* quoque est *galeritus*: unde *galeritum Lycmonem* Propertius dixit: item *galerita* avis, de qua seorsim.

GALENA plumbi & argenti vena communis, ut Plinius ait, lib. XXXIV. cap. XVI. forte a γαλῆν, *splendere*.

GALERITA avis, quæ etiam *galeritus*, sic dicitur, quia apicem habet cristatum in *galeri* modum. Varro, lib. IV. de L. L. *Sic galeritus & motacilla: alter, quod in capite habet plumam elatam: altera, quod semper movet caudam.* *Cassita* quoque eapse de causa vocatur, nempe ab apice isto *cassidem* sive *galeam* referente. A Græcis similiter a κόρυς, id est, *galea*, sive *cassis*, κόρυδος, κορυδαλὸς, & κορυδαλλὶς dicitur. Glossæ Philoxeni: *Galerita*, κόρυδος. Etiam Theocrito dicitur ἐπιτυμβίδιος, quod velut *tumulum* in capite gerat. Quo loco non dubium, quin respexerit Theocritus fabulam, quam Aristophanes in avibus narrat. Æsopum enim ait scripsisse istiusmodi fabulam, *Alaudam* esse non ceteris modo avibus, sed terra ipsa antiquiorem: unde mortuo patre jam quintum jacente diem, quod terra nondum esset, in qua sepeliret, ceteris consiliis destitutam, patri in capite suo tumulum fecisse. Quanquam autem in vocabulis hisce tanta sit originationis convenientia, non dubitarem tamen *cassitam* potius ab חסידה, quam a *casside* deducere, ob summam vocum harum ee similitudinem: nisi unum hoc obstaret, quod & Veteres, & nuperi interpretes, aliter semper vocem Hebræam exponant: ut qui *ciconiam* quidem, aut *milvum* aut *struthionem* aut *herodionem* vertant; *cassitam* nunquam. Ceterum Latini, præter dictas, alias quoque appellationes habent. Nam in Glossis Græco-Lat. legas κορυδαλὸς, *sculpicia*, *bardala*. Nec *alauda* (quod vocabulum a veteribus Gallis acceperunt Romani) aliud est, quam *cassita*, sive *galerita*: quemadmodum indicat hic locus Plinii, lib. XI. cap. XXXVII. *In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices.* Et paullo post: *Præterea parco, atque ab illo galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alauda.* Sic locus is legitur in antiqua Parmensi: sed pro *parco atque* scribe *paro, & quæ*. Sane *paro* etiam in quibusdam vett. codd. invenias. Quod autem *Alaude* nomen Gallicum esse ait Plinius, id quoque testatur Suetonius, in Cæsare, cap. XXIV. Merito autem doctissimus Casaubonus, notis ad Tranquillum, improbat sententiam Goropii Becani, qui lib. I. Gallicarum, pag. XIII. legioni a Cæsare Gallica appellatione *Alauda* impositum putat, quasi *al oude*, id est, *omnes veterani*: quod e Cicerone quoque probatum it, quia is Philipp. XIII. ait: *Hunc accedunt alaudæ, ceterique veterani*, &c. Obstat enim Becano, quod avis ipsa Gallice *alauda* dicta, ut indicat Marcellus Empiricus, vir veteris linguæ Gallicæ peritus. Sic enim is initio cap. XXIX. *Avis galerita, quæ Gallice alauda dicitur.* Sane hodieque Gallis dicitur *alouëtte*. Legioni igitur ex dicterio nomen, quod *alauda* avis instar insignis esset galearum cristis, atque, ut Polybius appellat, πτερίνοις φάλοις· eadem nempe ratione, qua *Cares* sunt appellati *Galli*, propter cristatæ hujus avis similitudinem. Plutarchus in Artaxerxe: Τοὺς Κᾶρας ἀλεκτρυόνας οἱ Πέρσαι διὰ τοὺς λόφους, οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη, προσηγόρευον. Quod nisi ex iis, quæ dixi, certissimum foret, *alaudam* Gallis deberi, conjectarem *alaudam* dici quasi *aligaudam*, quia avis ea gaudeat alas agitare. Nunc nihil certius, quam originem petendam e Gallis. Sane Belgis hodieque est *leurik*, vel *leeuwrik*, & præposito articulo *a*, *a laurik*, quod est *een laurik*, ut Angli hodieque *a man* pro *een man*. Ea *a laurik* igitur *alauda* fecere Romani: quod & Pontanus censet in Glossario Priscogallico. At quod quidam scripsere *alaudam* dici a *laudanda creatore*, putidius videtur, quam ut refelli mereatur.

GALLA, *vini genus* est Lucilio, cum ait:

. . . . *Gallam bibere & rugas conducere ventri.*

Eo, ut Festus ait, *præmonet parsimonia esse utendum, neque gulæ indulgendum, ventremque contrahendum.* *Galla* vero hoc vinum dicebatur, quia atrum asperumque esset instar *gallæ*, quæ est fructus quercus, & Græcis κηκὶς vocatur, Belgis *galnoot* quasi *galla nux*. Ejus ὑποκοριστικὸν *gallula*, in Glossis. *Galla* vero κατ' ἀφαίρεσιν fit ex βάλανος. Insuper *B* in *G* abit, quod & fit in *glans*. Nam id contractum est ex βάλανος. *Galla* quoque tum feminam Gallam, tum instrumentum sutorium, quod aliter *subula* a suendo vocatur, significat. Unde in hac voce apud Macrobium, lib. II. Saturnalium, cap. II. sutor quidam luserit, qui *gallam* se subigere dicebat Planco. At Plancus male audiebat, quod Meviam *Gallam*, alii nuptam, subagitaret.

†GALLA, quae est fructus rotundus notissimus, non est dubium quin sit a גל *gal* aut גלגל *galgal*, quatenus *orbem*, *sphaeramque* significant: in quo vocabulo dupiex L radicem indicat, quae secundam literam duplicet; cujusmodi illa est, quam attulimus. MAZOCHIVS.

†GALLI Sacerdotes, cur a גלל quod est *devolvere*, dicti fuerint, vide notis dicta ad Jos. V. 9. ubi accurata digressio de *Gallorum* sacerdotum veriloquio subjicitur. Id etymon nititur illustri loco Jos. V. 9. ubi Dominus ait: *Hodie abstuli* (istud *Abstuli* ex LXX est, sed in Hebr. est גלותי *gallothi*, h. e. *devolvi*, sive devolvendo abstuli) *opprobrium Aegypti* (praeputium intelligit) *a vobis*. *Vocatumque est nomen loci illius Galgala* (a *devolutione* illa) *usque in praes. diem*. Nim. apud Hebraeos *Galal* (*volvere*, h. e. abscindendo auferre) tam de circumcisis quam de castratis usurpabatur. Hinc ergo *Gallis* sacerdotibus nomen inventum. Nec Latinis ea loquendi proprietas (quam per Tuscos didicisse videntur) ignota fuit. Catullus de Aty Gallorum antesignano cecinit: *Devolvit* (h. e. *galal* Orientali sermone) *acuto sibi* . . . *pondera silice*. Ac nota etiam cultellum lapideum Gallis istis communem cum Judaeis circumcisis fuisse. Multo plura reperies in digressione, quam scripsi ad Josuae V. 9. MAZOCHIVS.

GALLUS [κόκκαλος.] pro notione diversa aliud atque aliud etymon habet. *Gallus gallinaceus* (pro quo & *gallinaceus*, sine adjectione *galli*, dicunt Columella & Plinius) a Græcis venire non negarit, qui sciat, iis κάλλαια dici rubens illud, quod de mento gallorum barbæ instar propendet. *Paleam* vocant Columella & Varro. Ammonius: κάλλαια καὶ κάλλη διαφέρει. Κάλλαια μὲν γὰρ, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες· κάλλη δὲ, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων. Hinc *gallulo* & *gallulasco*, quod dicitur de voce pubescentium, eo quod grandior fiat, similisque voci *galli gallinacei*. Novius Exodio apud Nonium: *Puerum mulieri præstare nemo scit, quanto melior sit, cujus vox gallulascit, cujus jam ramus roborascit.* Ac

Gallus

Gallus pro Cybeles sacerdote sic dicitur a *Gallo* Phrygiæ fluvio, cujus aquam qui gustassent, insani reddebantur. Ovid. IV. Fast.

Cur igitur gallos, qui se excidere, vocamus:
Cum tantum a Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen, altasque Celænas
Amnis it insana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit: procul hinc discedite, queis est
Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit.

Festus: *Galli, qui vocantur Matris magnæ comites, dicti sunt a flumine, cui nomen est Gallo, quia, qui ex eo biberint, in hoc furere incipiant, ut se priventi virilitatis parte.* Sed Græcos etiam audiamus. Stephanus: Καὶ τὸν μὲν Γάλλον ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν Τηρίαν ποταμὸν, καὶ οἰκῆσαι, καὶ τὸν ποταμὸν Γάλλον καλέσαι· ἀπὸ ἐκείνου γὰρ τοὺς τεμνομένους τὰ αἰδοῖα Γάλλους καλοῦσι. Mirum autem Beato Hieronymo excidisse illud, ut diceret gentis *Gallicæ* homines effeminari, quia *Galli* ceperint Romam. Sic enim scribit in Oseæ capite IV. *Hi sunt, quos hodie Roma, matri non Deorum, sed dæmoniorum, servientes, Gallos vocant: eo quod de hac gente Romani truncatos libidine in honorem Atys, quem eunuchum Dea meretrix fecerat, sacerdotes illius manciparint. Propterea autem Gallorum gentis homines effeminantur, ut, qui urbem Romam ceperint, hac ferantur ignominia.* Quod profecto poterat utrumque verisimile videri, nisi Romani hoc ipsum, quod sacerdotes Cybeles vocant *Gallos*, a Græcis accepissent. Nunc cum Græci sic appellent, dubium non est, quin hoc nomen non a Romanis contumeliæ caussa, sed a Græcis a flumine Phrygiæ sint adepti. Habitum horum indicat vetus interpres Juvenalis, in sat. VIII. ubi scribit eos in sacris uti tunica *in modum organi utrimque decrescentibus virgulis purpureis*. Principem sacerdotum Cybeles *archigallum* vocat Tertullianus, lib. de Resurrect. uti & Firmicus Maternus. A *Gallis* hisce dicitur *gallari*, ut a *Bacchis*, *bacchari*, Nonio teste; qui eo Varronem usum docet Eumenidibus: *Deam gallantes vario retinebant studio.* Item: *Nam quæ venustas his adest gallantibus.* Ab *Gallis* his & *jambo* dicitur metrum *Galliambicum*: quo sacerdotes sacra Cybeles celebrabant. Eo & scripsit Catullus de Berecynthia & Atti. Vide de hoc Terentianum Maurum.

†GALLVS quatenus gallinae maritus est, venit per aphaeresim a Chaldaeo תרנגול *tharnegol*, quod etiam *tarnegola*, & *tarnegala* dicitur. Vtuntur eo vocabulo ad significandum *Gallum* tum Targumistae, tum etiam Talmudici, & Syrus N. T. interpres valde antiquus. Hinc etiam in Targumim τὸ *Tarnegola* sumitur pro *Etjon-gaber*, eo quod vox *gaber* i. e. *maritus*, sit etiam apud Chaldaeos *gali* nomen. Sed & apud Talmudicos femininum *Tarnegoleth* & *Tarnegolta* notat *gallinam*. At apud Latinos ea vox dimidiata pervenit, ut esset tantum GALLVS. Nisi mavis, olim apud Orientales nihilo productiorem, quam apud Latinos, olim eam dictionem fuisse; quae mox duabus syllabis auctior evasit. Additamentum illud *Tarae* quid sibi velit, non liquet: nisi hoc est, quod Targumistis תרנא *tarna*, *malum navis* significat; ac fort. olim in malo navis galli gallinacei icon praefigebatur, id quod hodieque in culmine turrium campanariarum usurpatur. Fortassis etiam *gallus* ille aereus laminam versatilem circa suum axem supra se gerebat (id quod nunc quoque in turribus campanariis cernitur) ad signandos ventos: unde *tarnegol* idem fuerit quod *mali revolutio*, sive avis illa quae supra malum revolvitur, i. e. *gallus*. At quidquid hujus fuerit, certe non est dubitandum, quin *Gallus* & *gallina* non aliunde sint, quam unde ostensum fuit. MAZOCHIVS.

GANEVM, quamquam generatim *tabernam* notet, quomodo Fulgentius Planciades interpretatur: proprie tamen, ut Donatus scribit, in Adelph. III. III. veteres sic *tabernam meritoriam* dixerunt ἀπὸ τῆς γῆς, τοῦτ᾽ ἔστι γῆς, quod ea sint in *terra*, non ut *cœnacula* supra. Itaque juxta eum dicatur quasi *γάιον*, hoc est, *γάινον*, *terrestre*. Imo *γάνα* pro *γαῖα* dixerint veteres, si Hesychio standum. Idem, ac Donatus, videtur sensisse Festus cum ait: *Ganeum antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt.* Item Isidorus, lib. X. *Ganeo, luxuriosus, & tanquam in occultis locis & subterraneis, quæ ganea Græci vocant.* Sequitur idem etymon Turnebus, lib. XX. cap. XXXIII. atque addit *ganeum* fieri ex *γάναον*, quod est *fornix*. Ac *α* abire in *E* breve: quomodo & *gynæceum* penultima brevi dixit Terentius, etsi Græce sit γυναικεῖον· & apud Maronem, I. Æn. est:

. . . . *Vos & Cyclopea saxa*
Experti . . . .

Et apud Horat. lib. Epod. Od. IX. est:

Sol adspicit conopeum.

Quamquam Græce sit κυκλώπειον, & κωνωπεῖον. Aliter tamen Cæsar Scaliger, Exerc. CCCXVII. sect. III. ubi ait, *ganeum* dici a *γάνος*, hoc est, *gaudium*, sive *γάνυσθαι*, hoc est, *gaudere*: nempe eo quod homines lætam voluptuariamque vitam ibi agitarent. Quomodo & apud Dordrechtanos locus *ganeis* male audiens vocatur *den blyden hoeck*. Nec tamen hæc Scaligeri sententia minus placet illa veterum. A *ganeo ganeones* dicti Ciceroni, Varroni, aliis. Iidem & *ganearii* dicuntur, quam vocem aliquoties legere est in Gloss. vett. Græco Latinis.

†GANNVM est voluptariorum ἀφροδισιακὸν sive fuscitabulum. Itaque videtur factum ab Hebr. גנה *gannah* i. e. *hortus*: nam horti semper voluptatibus infames fuerunt, ut *Horti Epicuri* fuere proverbiales. Ceterum quia in rad. גנן *ganan* inest sepiendi notio; hinc veteres grammatici *ganeum* definiverunt occultum locum, de quo vide Vossium: Vel erit a ענג *ganag*, *deliciari*. Nam prima littera ע efferebatur, ut G. MAZOCHIVS.

GANGRÆNA, γάγγραινα, quod, juxta Etymologum, a *γράω* significante ἐσθίω. Nonnulli malunt esse ab antiquo *γάγγρος*, hoc est, *cancer*, quod & ipsum a *cancer* venire arbitrantur. Sane non diffitear id, si veteres eo usos probari possit. Nunc magis placet *cancer* esse a καρκίνος κατὰ μετάθεσιν, estque hoc eo verisimilius, quod, ut καρκίνος κυρίως *animal*, κατὰ μεταφορὰν *morbum* significat: ita *cancer* apud Latinos utramque obtinet notionem. Sed de *cancri* voce plura diximus separatim.

GANNIO proprie dicitur de *ploratu vapulantium*: Ut Donatus ait, Adelphis, IV. II. Sed melius Varro, libro VI. de L. L. Ubi ait, ab animantibus translatum esse ad homines. Quod ad originem, Angelo Caninio & Petro Nunnesio placet esse *gannio*, a κνύζω, e quo κνυζᾶσθαι, quod idem notat. Onomasticon vetus: *Gannio*, κνυζάομαι. Videtur autem κνυζάω esse a κύων. *Υ* in *A* mutabitur, quomodo vice versa a ταρβῶ est *turbor*; a *calco*, *conculco*; a *labor*, *lubricus*, &c. Sed mollior etymologia eorum (quam & alibi Nunnesius ponit) ut sit *gannire*, a *γάνυσθαι* hoc est, *gaudere*, ut proprie dicatur de canibus, cum læti ob herorum adventum gestiunt. Unde Lucretius de iis ait:

. . . . *Gannitu vocis adulant.*

Sane *gannire* proprium esse canum, etiam Festus & Nonius scribunt. Alii *vulpium* esse malunt, quæ Græcis ἀλώπεκες. Hinc in carmine quodam apud Leonem Ostiensem, lib. I. Chronici Ostiensis, cap. XII.

Alopecesque olidæ dudum gannire solebant.

At *γάνυσθαι* forte a ענג, id est, *oblectari*, *deliciari*.

†GAPVS, *γάπος* vehiculum Tuscis significat, teste Hesychio. Hebr. גוף *gaph* est *claudere*, *continere*. Hinc tum Hebr. גופה *gupha*, tum Chald. גופא *gupha*, *corpus* designat, quod est animae *vehiculum*. Vel est a Chald. גפף *gephaph*, quod itidem est *claudere*, *continere*, cujus derivata *peribolum*, *loricam*, *sepem* significant. Et certe pleraque olim vehicula (uti & nunc) peribolo non carent, ad amoliendos casus. MAZOCHIVS.

†GARGARA cacumen est Idae montis in Mysia: quod ex eo nomen accepisse puto, quia cum, opinor, ex vivo saxo consisteret, arboribus denudatum esset: sicuti & *Phalacrum* in ins. Corcyra a calvitio

nomen invenit; ita ut GARGARON (nam etiam singulariter dicitur) & PHALACRUM fiot unum alterius interpretamentum. Omnino ערער *Gargar* Hebraice *nudatissimus* redditur. Nec obest illud Maronis in I. Geor. 103. *Et ipsa suas mirantur Gargara messes*: & illud Senecae Phoenissis Act. IV. 608. *Hinc grata Cereri Gargara & dives solum*. Nam hi poëtae de agro Gargareno, qui ad orbem cognominem Gargara pertinebat, non de specula loquuntur; quia Gargaro cacumini oppidum cognomine subjacebat, teste Hesychio, Plinio V. 30. & copiose Macrobio V. Sat. 20. ubi loca veterum pro utraque significatione affert. Urbs igitur agrum in planitie habebat fertilissimum: at montem Homerus Il. Θ. 47. tantum ἄκρον ἄκρα θυράων Γάργαρα appellat. Quod autem supra dixi cacumen Gargarum ex vivo saxo constitisse, id declarat Aratus apud Macrob. l. c. qui quamvis de urbe subjacente loquens, tamen saxosum solum aperte notat, ubi ait, ὃς ἐν πέτρῃσι κάθεται * Γαργαρίων, *Qui rupibus haeret * Gargaridûm*. At hujusmodi cacumina ex duro saxo albicantia aptissime Orientali dialecto *Gorgara*, Graeco φάλακρον appellabantur; ut & mons *Calvariae* sive κρανίου ob eamdem causam sic vocabatur, Hebr. *Golgotha*. MAZOCHIUS.

GARGARIZO, γαργαρίζω, a γαργαρεών, *gurgulio*. Est id nomen a sono factum, ut Alexander Aphrodisiensis monet, item Etymologus, & Eustathius; qui & Γάργαρον Idae promontorium a sono ait nomen accepisse. Affine admodum Hebraeum גרגרת, *guttur*. A quo גר. *ruminavit*, unde γηρα, id est, ἐσθίειν. A γαργαρεών etiam vel γαργαρίζω, deduxerim *gargaridio*, atque id interpretor, *gutture eruquo*, vel *profero sono*, *qualis solet esse fauces colluentium*. Varro epistola ad Fusium: *Quintipor s Clodiani forias ac poëmata ejus gargaridians dicent, O fortuna, o fors fortuna*.

GARRIO quibusdam dici placet quasi *gerrio*, ut proprie sit de *gerris*, hoc est, *nugis* & *offantis* colloqui. Sed omnino est a γηρύω, converso Y in I: quomodo a φυω est *fio*; a λυγος, quod *viticem* notat, *ligo*, &c. Est autem γαρύω Doricum pro γηρύω, quo usus Hesiodus in ἔργ. Hesychius exponit φωνεῖ, λέγει, φθέγγεται. Est a γῆρυς, quod φωνὴν notat apud Homerum Iliad. δ. Illud autem a גרון, *guttur*. A γῆρυς quoque nomen accepisse existimatur fabulosus iste Γηρυών, qui & Γηρυόνης, & Γηρυονεύς dicitur.

GARUM, γάρον, vel γάρος. Unde sic dicatur, docet Isidorus, lib. XX cap. III. *Garum est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Graci γάρον vocabant. Et quamvis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, a quo initium sumsit*. Idem tradiderat Plinius, lib. XXXI. cap. VII. & VIII. *Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon vocavere, intestinis piscium, ceterisque, quæ abjicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce: quem Græci garon vocabant. Nunc e scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: sociorum id appellatur, singulis millibus nummos permutantibus congios pene binos*. Est & apud Martialem in xeniis lemma, *Garum scombrorum*, de quo epigramma:

Expirantis adhuc scombri de sanguine primo,
Accipe fastosum, munera rara garum.

Differt a *muria*: quod id e thunnis fieret ac pauperum esset, uti *garon* divitum. Est apud eundem Martialem de *muria* hoc distichon:

Antipolitani, fateor, sum filia thunni;
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Hoc est, si *garum* forem, quod e liquore scombri solere fieri, præter eos, quos dixi, testes sunt Aëtius, libro II. capite CLI. & Paullus Ægineta, libro VII. *Gari sociorum* meminere, præter Ausonium, Seneca epistola XCVI. & Plinius, libro IX. capite XVII. & libro XXXI. initio capit. VIII. & libro XXXII. cap. VII. At cur *Sociorum* dicebatur? Num quia in sodalitatibus se convivils eo uterentur? an quia *sociis* populi Romani initio mitti soleat? Vide quæ de eo Cornelius Vitellius in Merulam scripsit, ad Hermolaum Barbarum, cap. X. item Andream Scottum, lib. III. Observationum Humanarum, cap. VII. ubi alia etiam de *garo* erudite tractat.

GAUDEO, a Dorico γαθέω, pro γηθέω. Y insertum, Æolum more, quemodo & ab ἀρύω est *haurio*, a Syriaco חמר, θαυμάζω. Insuper adspirata convertitur in mediam, ut in *perdo* a πέρθω: inde ab ἔθω, &c. Γαθέω vero ex barytono γήθω, seu γάδομαι, quod idem notat. Hesychius: Γαδεῖν, χαρά. Γάνυσθαι, ἥδεσθαι. Γάδεται, ἥδεται. Γάδονται, εὐφραίνονται. Hoc autem a חדה, *gaudere*. A quo & ἥδω, *oblecto*; ἥδομαι, *oblector*, *gaudeo*. At minime eorum etymologia arridet, qui *gaudeo* deducunt a γαυριᾶν, hoc est, *exultare*, quod placuit Festo: aut quibus placet, esse a γαίειν, vel καυχάομαι. Nam significatio parum respondet, cum ea notent *gloriari*, *superbire*, *efferri*: nempe a גאוה, quod idem.

†GAUDEO (quod olim, quando apud Latinos non erat G, dicebatur CAUDEO) est omnino ab Hebr. verbo חדה, *chadah*, quod est *gaudere*, maxime usitatum etiam Chaldaeis, Syris, Samaritis. A verbis quiesc. Lamed-He oriuntur saepe apud Latinos verba secundae conjugationis. Hinc חדוה quod tum sono, tum significatu idem quod Lat. *Gaudium*. Haec ubi scripseram, animadverti Martinium, atque ex eo Vossium originem ex חדה *chada* Hebraico non neglexisse; sed eos tamen ita rem componere, ut ex חדה *chada* prius ortum sit Graecum γάδομαι ejusd. significationis apud Hesychium, deinde ex hoc Latinum *Gaudeo*. At equidem existimo ea quae apud Hesychium leguntur (Γαδεῖν, χαρά· & Γάδεσθαι, ἥδεσθαι· & Γάδονται, ἥδονται· & Γαδεῖσθαι, χαίρειν) ea, inquam non aliud esse, quam Ἰταλιώτιδας γλώττας, quibus Graeci Italiotae in Graecia Magna utebantur. Harum Glossarum erant olim Lexica quaedam a grammaticis contexta (plura memini ab Athenaeo & aliis laudari) ex quibus Hesychius plura in suum Glossarium transfudit; qui etiam in Siculis, Tarentinis &c. plurimus est. At Graeci Italienses suum Γάδομαι ex Latinorum GADEO, quod postea GAUDEO fuit, arripuerunt. At supinum GAVISUS mutuatitium est ab antiquis GAVESCO, & GAVISO, quorum utrumque in Glossis reperitur: *GAVESCITE*, χαίρετε. GAVISO, χαίρω. Quae duo *Gavesco* & *Gaveo* erant ex Hebraeis verbis גאה *gavah* & גאה *gaa*; quorum utrumque significat *efferri gaudio* aut secundis rebus intumescere. Ex hoc porro GAVEO non tantum V (diphthongi postpositiva) sed & G pro C, in verbum GAUDEO manavit, quod primitus scribebatur CADEO, mox *Gadeo* & postremo *Gaudeo*. MAZOCHIUS.

GAVIA avis, a Græco κάυηξ, quæ & καύης dicitur Hipponacti: ut ad Lycophronis Cassandran Tzetzes adnotavit. A καύης est in accusandi casu καύην, a quo *gavea*. Nam formant sæpe Latini suos rectos ab obliquis Græcorum. At καύηξ vel καύης est vel ἀπὸ τῆς καύσεως, hoc est, τροφῆς, unde κάπτειν, quia sit avis *vorax*: vel a sono, ἀπὸ τοῦ λέγειν καῦ καῦ. Utrumque etymon ponit Etymologus, nisi quod apud eum vitiose pro καῦσις scriptum καύης.

GAULUS, *poculi* genus, apud Plautum, Rudente, Act. V. Sc. II. Erat ei forma *cymbii*, unde & nomen. Nam proprie, Festo teste, *navigii* genus erat, cui vasculum hoc simile. Glossæ vett. *Gauli*, ἴδος πλοίου. Apud Hesychium legas, γαῦλος nunc *mulctram* notare, sive, ut ipse ait, ποιμενικὸν τοῦ γάλακτος ἀγγεῖον· nunc *navem Phœniciam*, unde pecuniæ provenientes dicantur γαυλικὰ χρήματα. Imo a nonnullis *ollas* etiam γαυλοὺς vocari. Pro *mulctra* fortasse a γάλα nomen erit, inserto Y. Nisi, quia & sumebatur pro *navigio Phœnicio*, Phœnicium placet esse vocabulum: Hebræis sane גלה, *lecythus*. Item גל, *fluctus*, *aquarum convolutio*. Utrumque a גלל, *volvit*.

GAUNACE, γαυνάκη. Ita dicitur *stragulum* aut *operimentum altera parte villosum*: ut clare ait Hesychius: atque ex eo Turnebus docet, lib. XXIV. cap. XX. Idem apud Varronem, in IV. de L. L. ubi vulgo

vulgo *gausacumma ejus sagum* , *&* *amphimallon* , *Græca* ; legit , *gaunace* , *amphimallon* . Ac *ma ejus sagum* , censet esse a Glossatore , qui scripserit *majus sagum* . Scaliger ca r tinet , ac legit , *Gaunacum* , *majus sagum* , *&* *amphimallon* , *Græca* . Quod si placet , dicendum Latinos Græcæ vocis terminationem mutasse . Nam καυνάκη etiam est apud Aristophanem in Vespis .

G A V S A P E , *peristroma* , *quo mensa tegebatur* : a Græco γαυσάπης , ut Varro docet , in VI. de L. L. Genus mutavit : ut Priscianus lib. VII. ex Varrone docet : ubi similia esse ait , ὁ χάρτης , *charta* ; ὁ κοχλίας , *cochlea* . Multaque alia ejus generis adduximus in libris de Arte .

G A Z A , pecunia regia est lingua Persarum , ut Curtius ait , lib. III. item Servius , I. Æn. & Isidorus , lib. XX. cap. IX. Nempe גזא Persis *thesaurus* , uti Syris גזזתא . Indeque Palæstinæ urbi Gazæ nomen , quod (ut Mela refert) *cum Cambyses armis Ægyptum peteret , huc belli opes & pecuniam intulerat* . Apud Evangelistam legas γαζοφυλάκιον , quod erat *conclave in atrio , ubi sacra pecunia* .

G E

G E L A S I N I , γελασῖνοι , ἀπὸ τοῦ γελᾶν , *ridere* . Ita dicuntur *dentes anteriores* , οἱ γυμνοῦνται γελώντων , quia *ridentibus nuda tur* , ut ait Pollux . Item *rugæ* , *quæ ridentibus in ore fiunt* , ut Cælius Rhodiginus exponit in illoc Martialis , lib. VII. epigr. XXIV.

Nec grata est facies , cui gelasinus abest .

†G E L I D A est totum Syrum & Chaldaicum , ut alibi dictum . Deinde , sicuti *calidus* , & *frigidus* ex suis substantivis fiunt , sic retro gradiendo inventum est G E L V tamquam primitiva radix τοῦ *Gelida* . Vide mox in G E L V . M A Z O C H I V S .

G E L V vulgo dictum creditur ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν γῆν , *quod terram solvat* . Sed hoc ineptum , cum *gelu* terræ poros claudat , quos calor vernus solvit , unde illud vatis Venusini , lib. I. Od. IV.

Solvitur acris hyems grata vice veris &
Favoni .

Rectius igitur deducas a γέλα , id est , *splendor* . Sed Angelus Caninius , in Hellenismi Alphabeto , censet esse a Syriaco *gelida* . [Γελιδρον pro χλίδαρον , χλίαρον , χλιαρόν , quod & teporem notat . Vide χλίδη ab eodem origine : unde & χλιαίνω & χλιαίνεσθαι tulisse , hinc *gelu* .] A *gelu* est *gelidus* ; ut ab *algu* , *algidus* . Inde *egelidus* , apud Catonem , Columellam , etiam Ovidium , lib. II. Am. el. II. Ab hoc *egelidare* , apud Sidonium , lib. IV. epist. I. Similiterque a *gelu* dicitur *egelare* , apud Cœlium Aurelianum , lib. III. acut. morb. cap. V. *Cum ex aliqua parte corporis frigidus torpor ejus fuerit egelari* . Ac nequis *vulgari* legendum pertendat , sciat apud eundem similiter *egelatus* legi lib IV. cap. III. *non frigidum , sed leviter egelatum , quod galactodes appellant* . Et aliquammulto post : *Nam prime gelatum bibi debet , quod Græci galaclodes appellant* . A *gelando* quoque est *glacies* quasi *gelacies* . Ut a *gelatum* Belgicum *glad* , hoc est , *lubricum* , uti *glacies* esse solet . Imo & Belgicum *glas* , hoc est , *vitrum* , e *glacies* est contractum , nempe eam ob caussam a *glacie* id nomen , ob quam *crystallus* de *vitro* dicitur , cum κρύσταλλος sit *glacies* .

†G E L V Oscum nomen esse , declarat etymologia *Gelae* amnis , quam tradidit Stephanus in ea voce , ubi *Gelam* sic dictum ait , ὅτι πολλὴν πάχνην γεννᾷ· ταύτην γὰρ τῇ Ὀπικῶν φωνῇ καὶ Σικελῶν ΓΕΛΑΝ λέγεσθαι : *quia multam glaciem gignit : hanc enim Opicorum (qui iidem ac Osci) Siculorumque lingua GELAM dici* . Eadem , ne littera minus , in Suida reperies . Ridet hoc etymon Bochartus in Chanaan l. 29. ubi de Gela Siciliae ; quasi vero Stephanus & Suidas de Romana voce etymologiam adsciverint . Atqui ea vox revera Osca erat , mox ab iis traducta in Latium . Mitto quod Bocharti originatio a בלע *bala* , *absorbere* , nihilo melior est . Verum age : parum se probet etymologia Stephani & Suidae . At id saltem demus operam , quo pacto τοῦ G E L V ἀφίξεως ab Oriente originatio fluat , ne scilicet *Hebraismi ignoratione* (uti loquitur Bochartus) hic nugari grammaticos expostulet . Vox est Hebraea גלד *geled* , tantum Job. XIII. 15. occurrens , quae *cutem* , *pellem* , *corium* significat . At ea radix apud Chaldaeos , Syros , Arabes maximo in usu est , ac derivatorum ferax . Itaque cum verbum est , pro variis conjugationum formis , varias significationes induit , veluti *crustam obducere* , item *congelare* (nam glacies non aliud est , quam corium sive crusta , quae humidis obducitur) item in *Ithpael* , *Decorticari* , *excoriari* . Inde vero est nomen גלד *geled* , & גלדא *gilda* , i. e. *pellis* , quod Syris est גלדא *geldo* : item גליד *gelid* , & גלידא *gelida* , quod & Chaldacis & Syris *pruinam* & *glaciem* designat (sicuti & Arabic. גלד & גליד *galid* eodem significatu ; itemque *crystallum* , ea metaphora scilicet , qua & Graeci utuntur , apud quos κρύσταλλος & *crystallum* & *glaciem* notat . Ex hoc vides vocem *Gelu* per *Oscos* Etruscorum ὁμοφύλους , ab Oriente petitam , mox manasse ad Latinos ; apud quos adjectivum G E L I D V S integram Orientis radicem cum eisdem vocalibus obtinet : nam altera vox G E L V facta est brevior per apocopam . Ex his vero probe intellectis , jam illud παράδοξον sequitur , apud Latinos , radicem non esse *Gelu* , aut verbum *gelo* , sed *Gelidus* . Nam hoc prius fuit , imo potius G E L I D A h. e. ipsum Chaldaicum גלידא *gelida* : quo Latini hodieque pro substantivo utuntur : at deinde quia *Frigidu* fit a *frigeo* aut *frigor* , & *calidus* a *caleo* , putarunt antiqui usurpandum etiam esse verbum *gelo* & nomen *gelu* : quae mox pro primitivis habita fuere . Multa in eumdem modum alibi protulimus ; nimirum utique nunc pro derivatis habentur , ea primitus ab Oriente manarint ; contra vero , quae nunc primitiva creduntur , ea posteriora fuerint , atque ex illis , quae derivativa creduntur , creata ad aliorum primitivorum similitudinem . M A Z O C H I V S .

G A M I N V S (unde *geminare* & *tergeminus*) Becmanus deducit , a תאם , quod est *geminare* . Simplicius fortasse ab antiquo *geno* pro *gigno* , ut dicatur *geminus* quasi *geninus* , ut græcis γίννος a γίνω . [*Gemini* ab γεμίνω *quasi partu ei juncti* .] *Gemini enim dicuntur ex uno utero una die editi* , ut ait Marcellus . Sed quia fratrum geminorum fere summa est similitudo , inde est , quod Latini , quæ similia sunt *gemina* aut *gemella* appellent . Pacuvius : *Par fortitudo , gemina confidentia* . Horat lib. I. epist. ad Aristium .

. . . . *Hac in re scilicet una*
Multum dissimiles , ad cætera pene gemelli .

A *gemellu* creditur esse *gemellar* , quia vas hoc *geminam* continet mensuram . Utitur Columella , lib. XII. cap. XX Apud Augustinum , in Psal. CXXVI. pro eo *gemellarium* legas . Nisi pro illis in *gemellario* , legi debeat in *gemellari* .

G A M M A proprie de *lapillis pretiosis* , ac proprie magis de *pellucidis* dicitur : inde transfertur ad vitium *gemmas* , a quibus ex *gemmare* dicuntur . Hæc communior quidem sententia est . Sed contra erit , si *gemma* erit ab antiquo *gene* pro *gigno* , proprieque dicatur , quia *genatur* in vite , cum ea parere incipit . Vel si *gemma* sit a γέμω , *plenum esse* , quia *gemmæ* turgent . Posterior sententia est Julii Scaligeri , in Theophr. lib. V. de caussis Plant. cap XXIII. Verum Salmasii mens alia . Putat enim *gemmam* ex eo dictam , quia collo , auribus , digitis induceretur ad ornatum : nempe ab εἷμα , *indumentum* : pro quo Æoles γέμμα , ex quo Latinum *gemma* , mutato genere , ut a σχῆμα dixere *schemam* . [a κεῖμαι unde κειμήλιον .] Differunt *lapilli* ac *gemmæ* a *lapide* non solum lævore , nitore , duritie , sed etiam raritate & parvitate . Sane τὸ σπάνιον καὶ σμικρὸν requirit etiam Theophrastus de lapidibus . Hujusmodi sunt lapilli , qui scalpebantur , ut inderentur anulis obsignatoriis . Unde & Græci *gemmam* σφραγῖδα interpretantur . *Gemmas* autem ac *lapilles* eo distinguunt Jurisconsulti , quod *gemmæ* pellucent , unde Græci λίθους διαφανεῖς · *lapilli* vero transluci-
di

di non sint.

GAMO a soni similitudine factum, ut ait Varro, in v. de L. L. Vel, ut Scaliger in Conjectaneis opinatur, a γέμω, quod est *plenum onustumque esse*. [γέμειν, κινεῖν Hesych.] Proprie enim *gemitus* dicitur de sono quem edunt sive inanima, cum nimis onerantur; sive animalia sub pondere prope oppressa; ac homines etiam cum cor mœrore repletum gravatumque est. De inanimis satis luculenter probat Maronis illud, VI. Æn.

. . . . *Gemit sub pondere cymba.*

A *gemo* est *gemursa*. Festus: *Gemursa* (ita & MSSti) *sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum, qui id gerat*. Plinius, lib. XXVI. cap. I. *Et hinc quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille, quem gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato.* Romæ etiam *Gemoniæ scalæ*, non tam a *Gemonio* quodam, quam a *gemitu*, nomen accepisse Beroaldo & Rhodigino videntur. Sic autem dixere *puteum*, in quem gradibus descenderetur: ac in quem facinorosi onco pertracti præcipites dari solerent. Græci ἀναβαθμοὺς & ἀναβασμοὺς appellant.

GENA non uno modo a veteribus ipsis sumebatur; quod indicant hæc verba Festi: *Genas Ennius palpebras putat, cum dicit hoc versu:*

Pandite sulti' genas, & corde relinquite somnum.

Alii eas partes putant genas dici, quæ sunt sub oculis. Pacuvius genas putat esse, qua barba primum oritur, hoc versu:

Nunc primum opacat flore lanugo genas.

Hæc Festus. Illustris quoque est Plinii locus, lib. XI. cap. XXXVII. quo clare paret, tum pro *operimento oculorum*, tum pro *malis*, olim accepisse. Verba ejus pono: *Palpebræ in genis homini utrimque*. Et mox: *Pili quadrupedibus in superiore tantum gena, volucribus in inferiore*. Et paulo post: *Nec genæ quidem omnibus: ideo neque nictationes iis quæ animal generant. Graviores alitum inferiore gena connivent. Eædem nictantur ab angulis membrana obeunte. Columbæ & similia utraque connivent. At quadrupedes, quæ ova pariunt, ut testudines, crocodili, inferiore tantum sine ulla nictatione, propter prædurus oculos. Extremum ambitum genæ superioris, antiqui cilium vocavere, unde & supercilia. Hoc vulnere aliquo diductum non coalescit, ut in paucis humani corporis membris*. Et hæc priorem significationem clare satis testantur. Altera indicant quæ continuo subjicit: *Infra oculos malæ homini tantum, quas prisci genas vocant, XII. Tabularum interdicto radi feminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hilaritatem risumque indicantes buccæ*, &c. Hæc Plinius. Quibus placet posteriorem hanc notionem esse propriam, hi ajunt *genas* dici quia *genant*, hoc est, *gignant lanuginem*: unde Maro, VIII. Æn.

Tum mihi prima genas vestibat flore juventas.

Verum omnino hac notione fit a γένυς, quod idem notat interdum etiam Aristoteli & Æginetæ. Si tamen magis placet Becmanni judicium, qui priorem propriam putat, potius cum eo deducere vel ab עין, id est, *oculus*: vel a גנן, id est, *operuit*, *contexit*.

†GENAE (quae proprie palbebras notant) est ipsum constructum Hebraicum עיני, *Ain* de more in G abeunte. Id vidi postea a Becmanno apud Voss. occupatum. MAZOCHIVS.

GENER a γαμβρὸς, eliso B. Vel potius a *genus*. Servius, in XI. Æn. *Gener dicitur, quod ad augendum genus adhibetur*. Vel potius ab antiquo *geno*, id est, *gigno*: quia socer eum filiæ dat maritum, ut liberos ex ea *genat*.

GENISTA, frutex, memoratur Catullo, in Pervigilio Veneris. Ambigit Plinius, an differat ab eo, quod Græci σπαρτὸν vocant. Sane ut a σπείρεσθαι σπαρτὸν, quia sponte seminatur: sic *genista*, quia sponte *genatur*, hoc est, *gignatur*.

GENIVS ab antiquo *geno*, hoc est, *gigno*. Nam sive per eum *deus* intelligitur, is vim habet rerum gignendarum: sive *animus humanus*, quamquam ipse sit immortalis, tamen quodammodo cum homine *genitur*. Sic Varro, lib. VI. rerum divin. Appu. de Deo Socratis; Festus, & Isidorus, lib. VII. Hinc *genio indulgere*, hoc est, *animo*, & ejus desideriis. Contrarium *defrudare genium*. *Lectus genialis* Catullo pro *nuptiali*, qui *Genio*, & Junoni, sacer. *Geniales* dii, quatuor elementorum præsides, ex quibus omnia *genuntur*: ut docet Festus. Græcis θεοὶ γενέθλιοι.

†GENO antiquum, ut & Graecum Γένω, sunt ab Hebr. קנה *quana*, quod verbum nonnumquam est *gignere*, ut in illo Gen. IV. I. קניתי *quanithi* (quod vulgo reddunt *possedi*, sed ibi sententia requirit, ut vertatur *genui*) *hominem per Deum*. Similiter Zach. XIII. 5. pro Hebr. הקנני *hiknia* (quod est ex eod. verbo in *Hiphil*) Graeci interpretes posuerunt ἐγέννησε i. e. *genuit*. MAZOCHIVS.

GENS fortasse per syncopen sit ex *genens*. Itaque ut *genens* in patrio casu faceret *genentis*, sic a *gens* est *gentis*. Vel *gens* κατὰ συγκοπὴν ex *genus*, seu γένος, quomodo & a μένος videtur esse *mens*. Nisi & hoc, quia olim rectus fuit *mentis*, potius a supino *mentum* (unde *commentum*) venire malis. A *gens* est *gentilis*, quomodo dicuntur, qui eodem inter se nomine sunt, ut ex Cincio ait Festus. Sed adde, *& qui ab ingenuis oriundi sunt, & quorum majorum nemo servitutem servivit, & qui capite minuti non sunt*: prout eos definit Q. Mutius apud Ciceronem in Top. Sane hodieque Galli *gentiles* vocant eos, qui ab ortu nobiles sunt. Olim autem *gentilitas* nobilium consistebat in *imaginibus*, hodie vero in *gentilitiis insignibus*, quæ *arma* vocant, partim quia *armis parta*; partim quia *armis*, clypeo nempe, cui galea super imposita, *inscribantur*.

GENV juxta Isidorum, lib. II. Orig. cap. I. dicuntur, eo quod in utero sint *genis opposita*. Sed ψευδεπίγραφος Soranus contra, non *genua a genis*, verum *genas a genu* dici ait. Ita enim scribit in Isagoge sua cap. XVII. *Genua autem oculis sunt opposita, unde & concavi exeunt, unde & genæ dicuntur*. Quo loco inter alios recte probant viri eruditi scriptum istoc (quod sane haud magnæ rei) non esse nobilis illius medici Sorani Ephesii, atque adeo ne Græci quidem scriptoris, quando *gena* Græce est βλέφαρον· *genu*, γόνυ. Non dubitandum autem, quin *genu* sit a γόνυ, O in E converso, quomodo ab ὀδόντες dicimus *dentes*; & Dores pro Ἀπόλλων dicunt Ἀπέλλων, unde & veteres Latini *Apello* dixere, non *Apollo*. A *genu* sive γόνυ, est Belgicum *knie*, extrita secunda litera. A *genu* est *geniculum*. Unde illud loquendi genus apud Tertullianum & Hieronymum, *de geniculis adorare*. Quod minime in veteri Ecclesia licebat die Dominico, vel in Quinquagesima. Nam quia Christus die Dominica resurrexit idque feriis paschalibus: eo & die Dominico, & a paschate usque ad pentecosten, ad celebrandam resurrectionem stantes non in *genua* provoluti, vota Deo faciebant: quod præter Tertullianum, & Hieronymum, Ambrosius etiam testatur: ac concilio Aurelianensi disertim præcipitur. Porro & a *genu*, & a *geniculum* non pauca descendunt. A *genu* est *congenuo*, *genua conjungo*. Vox obscœna. Novius ἐν γαστρί. *Mammas teneas, pedes extollas, congenues, suavies*. A *geniculum* est *geniculo*, id est, *in genua procumbo*: unde *genicularis* apud Tertull. lib. ad Scapulum, cap. IV. *Quando non geniculationibus & jejunationibus nostris etiam siccitates sunt depulsæ*. Ab eo *congeniculo*, & κατὰ συγκοπὴν *congenulo*. Quo Cœlium in Annalibus usum Nonius docet. Verba Cœlii sunt: *Ipse regis eminus equo ferit pectus adversum: congeniclat percussus, dejecit dominum*. Hoc est, *genibus replicatis cadit*. Qua notione & *congenulo* dicitur: ut Nonius probat istoc Sisennæ: *Multi plagis adversis & congenulati, Romanis præcipitatis ipsi supra volati in caput*. Dicere & *ingeniculo*, hoc est, γονατίζω. Hyginus in ENGONASIN: *Sed postquam Herculem tela defecerint, multitudine barbarorum, & inopia armorum defessum se ingeniculasse multis jam vulneribus acceptis*. Unde *ingeniculus*, de quo in *Engonasi*.

Genuini sunt intimi dentes, quos Græci *σωφρονιστῆρας* vocant, eo quod in jam prudente perfectoque gignuntur homine. Perotto ita dici videntur ab antiquo *geno* pro *gigno*: quia (ut Plinius ait, lib. XI. cap. XXXVII.) *homini novissimi, qui genuini vocantur, circiter vigesimum annum gignuntur, multis & octogesimo*. Sed veteres a *genis* originem petunt. Festus Pompeius: *Genuini dentes, quod a genis dependent*. [a *γένυς*.] Cornutus, sive quisquia ille vetus interpres Persii, ab Elia Vineto editus, in sat. I. *Genuinus proprie dens qui sub genis est*. Additur ibidem, *qui simul cum homine nascitur, & una cum eo interit*. Quæ adducto Plinii loco refelluntur. Hinc adjungit idem interpres: *Vel dentes vehementer mordentes genuini dicuntur, quos Græci κυνόδοντας appellant*. Sed Plinius loco citato *genuinos* a *caninis* aperte distinguit. Erasmum si audimus, *genuinum frangere* dicitur, qui clanculum arrodit ac lacerat mordacibus dictis. Sed omnino ἁπλῶς dicitur de iis tam qui palam, quam qui occulte agant. Nam aperte vitia etiam virorum principum taxabat Lucillius, quam ejus libertatem Horatius prædicat lib. I. Sat. X. & Juvenalis, sat. I. atque adeo Persius etiam, sat. I. ubi ait:

> . . . . *Secuit Lucillius Urbem,*
> *Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.*

Genus, juxta Ræyardum, lib. V. Variarum, cap. I. est ab antiquo *geno*, unde *genui*. Sed malim *geno* deducere a *γείνω*, & *γενέσθαι*: *genus* vero a *γένος*, ut *φῦλον* a *φύεσθαι*. A *genus* est *genera*, quasi *genus propago*: a quo *degenera*, a *genere recedo*. *Degeneri* opponitur *generosus*, *γενναῖος*, qui ut a *nobili εὐγενεῖ* differat, docet hic locus Aristotelis lib. de histor. animal. cap. I. *τὰ δὲ ἐλευθέρια καὶ ἀνδρεῖα καὶ εὐγενῆ, οἷον λέων· τὰ δὲ γενναῖα, καὶ ἄγρια, καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος· εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους· γενναῖον δὲ, τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως*. [*Animantium*] *alia liberales, fortes, nobiles, ut leo: alia generosæ, feroces, insidiosæ, ut lupus; nobile enim est, quod ex bono prodiit genere: generosum autem, quod a sua natura non degeneravit*. A *genere* quædam animalia dicuntur *bigenera*, ut Græcis *διγενῆ*. Varro, lib. II. de R. R. cap. VIII. *Muli & hinni bigeneri atque insititii, non suopte genere ab radicibus*. Festus Pompeius: *Bigenera dicuntur animalia ex diversa genere nata: ut leopardus ex leone & panthera; hybrida ex apro & scrofa domestica; mulus ex equa & asino*. Similiter Isidorus, lib. XII. cap. I. Quemadmodum autem a *genero*, *genero*, & *degenero* dicitur: similiter videntur & veteres dixisse *prægenero*, & *κατὰ συγκοπὴν prægno*, unde *pregnans*: Ita præverbio *præ* & *generationis* voce significabitur naturæ in generando fovendoque fœtu industria, partus præcedanea. E *generatus* simili syncope fit *gnatus*: unde per *ἀφαίρεσιν natus*. Vulgo ajunt a *nascor* esse *natus*, & per *πρόσθεσιν gnatus*. Sed caussam hujus *προσθέσεως* adferre debuerant. Quod ajunt, similiter pro *nosco* dici *gnosco*, id vero similis error est. Nam e *γνώσκω* est *gnosco*, unde per aphæresin *nosco*. Nec verius est, quod ajunt *gnarus* dici pro *narus*, aut *gnavus* esse a *nave*. Nam a *γνώριμος* est antiquum *gnaruris*, unde *gnarus*; ac a *γνάφω* est *gnavus*: unde *navus*. Vide seorsim *nosco*, *gnarus*, *gnavus*. Scribit Cornelius Fronto *gnatus* semper nomen esse, ac *filium* significare, at *natus* esse participium, eoque de pullis ac universe de omnibus dici animalibus. Sed profecto hoc discrimen minime observatur in antiquis Plauti aliorumque codd. in quibus & *gnatus* legas cum participium est. Sed Theodosii ætate utrumque sine *g* scribebant: ut indicant hæc verba Marii Victorini: *Nos paucioribus literis scribimus quam antiqui scribebant, ut narus, navus, natus, nosco: & illi has voces, & similes istis, G antepostia scribebant; cujus consuetudinis nos vestigia retinemus, cum scribimus ignarus, cognatus, ignavus, cognosco*.

Geometria ob arctam nimis significationem, merito a Platone in Epinomide vocatur *γελοῖον ὄνομα*. Quippe vox hæc *terræ mensurationem* significat, cum sit a *γέα*, pro quo contracte *γῆ* dici solet, & *μετρεῖν*, hoc est, *metiri*: unde *γεωμέτρης* in Glossis Græcolatinis exponitur *Agrimensor*. Atqui scientia hæc non tantum in terra dimetienda usum habet, sed & in aquia, in supramontanis distantiis atque intervallis, ipsisque corporibus cælestibus. Interim est & quod pro hac appellatione dici possit. Nempe caussam nomini præbuisse, quod a *terræ mensuratione* ars hæc cœperit. Servius ad Ecl. III. Radio, *id est, virga philosophorum, qua Geometræ lineas indicant. Inventa autem hæc est ars tempore, quo Nilus plus æquo crescens confudit terminos possessionum, ad quos innovandos adhibiti sunt philosophi, qui lineis diviserunt agros: inde geometria dicitur: cum non tantum terræ, sed & maris & cæli & aëris spatia metiri consueverit*. Hæc Servius. Franciscus Junctinus, Florentinus, commentario in Sphæram Joannis de Sacro-Busco, ait, *Γεωμετρία* componi ex *γία*, & *μετρία*, quod insignem arguit sermonis Græci inscitiam *μέτρον* vel *μετρεῖν* debuerat dicere.

†**Gerere** in Glossis exponitur *πράττειν*, *χειρίζειν* i. e. *facere* aut *tractare*: quomodo *res gerere* imperator Varroni dicitur, item *gerere remp. magistratum* &c. Haec videtur primaria significatio; nam *gerere* pro *χειρίζειν* posterius est. At ea ipsa primitiva significatio olim videtur strictior fuisse, ut ad bella, inimicitias, & hujus generis, tantum referretur. At *gerere bellum*, *inimicitias iras*, &c. perinde & Hebraice usurpatur in verbo גרה *gera*, quod cum מדון *madon*, *milchama* &c. jungitur. Et in his quidem Hebraicis locutionibus *miscendi* significatum ei verbo vulgo tribuunt. Darem manus, si unquam sine *belli* aut *contentionis* adjuncto verbum illud *miscendi* significatum obtineret. Atqui satius est, *gerendi* notionem Hebraico illi verbo tribuere; ac sic statuere, ex verbo גרה *gera* ortum esse Latinum Gero, quod primitus de bello peculiariter (haud secus quam apud Hebraeos) usitatum credo; deinde & ad alia traductum. Quod si apud Hebraeos illud idem verbum in *Hitpael* saepe sine *belli* addito tamen pro *belligerando* sumitur; & verbale תגרה *tigra* per se notat peculiariter *bellum*; etiam apud Latinos ex eo puto factum, ut plurale Gesta sine addito plerumque non aliter proprie quam de militaribus facinoribus usurpatur. Quod si a bellis proprie dictis ad *μεταφορικὰ* gradum facimus; in his repericmus, eum quem vocamus Gestum utramque paginam facere; qui vix aliam ob causam a *gerendo* derivatus fuit, quam quia nomen est *ἀγωνιστικὸν*, & est animorum concertationis nervus, & quasi anima; qui gestus in disputationum quidem velitationibus lenior est ac levior, in contentione autem crebrior incitatiorque. Atque haec, quae de verbi Gero etymologia posui, quanto veriora sunt, quam illa Martinii, ac deinde Vossii originatio, qui a genitivo *χειρὸς* i. e. *manus*, *gerere* arcessiverunt. Praeter hactenus dicta potest & aliter res transigi. גרה *gera* Chaldaicum significat millies apud Targumistas *concitare*, *incitare*, idque non tantum de bello, dissensionibus, verum & de aliis rebus. Haec vera significatio & Hebraici *gera* fuerit: quod quidem optime cum *bello*, contentionibus, quadrat. Sicque etiam intelligitur cur in *Hitpael* sine addito belli, tamen etiam de bello intelligatur; tum enim erit *concitare se* adversus aliquem. Sic etiam *tigrah* erit *concitatio*, i. e. *tumultus*, *bellum*. Eadem & *τῷ* Gero Latini significatio fuerit, ita ut quum *gerere bellum*, *iras*, *inimicitias* dicitur, non aliud id fuerit, quam concitare aut movere bellum &c. Deinde quia cognatum verbum duplicans secundam, nim. גרר *gerar* Chaldaice & Syriace *trahendi*, *abripiendique* notionem obtinet; factum est, ut Gero etiam *τὸ κομίζειν* significet. Idque verius est. Mazochius.

Germani unde dicantur, optime perspexit Festus: *Germen*, inquit, *est*, *quod ex arborum surculis nascitur; unde & Germani, quasi eadem stirpe geniti*. Aliter tamen Varro, ut discimus ex Servio ad illud v. Æneid. *Hac germanus Eryx: Germanus*, inquit,

est

est secundum Varronem in libb. de gradibus, de eadem genetrice manans, non, ut multi dicunt, de eodem germine, quos ille tantum fratres vocat. Secundum quem bene nunc Erycem, Butæ & Veneris filium, Æneæ dicit fuisse germanum. Similiter Isidorus, lib. IX. cap. VI. *Germani vero de eadem genetrice manantes: non, ut multi dicunt, de eodem germine, qui tantum fratres vocantur. Ergo fratres ex eodem fructu; germani ex eadem genetrice manantes*. Varronianæ autem & Isidori sententiæ obstare videtur, quod, quos hi dicunt *germanos*, illi sunt *uterini*. Quare verisimile videtur *germanos* eundem habere patrem, sive utrumque habeant communem parentem, quomodo Terentius, Cicero, & alii, *germanorum* voce uti solent: sive solum pater communis sit, mater vero diversa: quales *consanguinei* dicuntur Jurisconsultis. Ita sane *germanorum* nomen accipit Cornelius Nepos, in præfatione, ubi dicit Atheniensibus fuisse concessum ducere sororem *germanam*: ubi *germanam* nihil aliud est, quam ὁμοπατρίαν. Patet id ex Cimone ejusdem, ubi cum prius dixisset, Cimonem duxisse sororem *germanam*, mox subdit, *Nam Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere*. Idem eo confirmatur, quod Solon inter ὁμοπατρίους, Lycurgus inter ὁμομητρίους concedebat conjugium. Muretus, lib. XV. cap. V. mirifice se torquet in voce *germanus*; sed quæ hactenus diximus, clare ostendunt, *germanos* esse ὁμοπατρίους *uterinos*, ὁμομητρίους. Interdum autem *germanus* quoque accipitur pro proprio, mero, aut vero: quomodo apud Plaut. legimus *germano* nomine, *germanas* nugas, *germanas* gerras, *germanam* Græciam. Eodemque modo non semel locutus Cicero, ut cum ait magistros artis *germanos*, *germanissimus* Stoicus, & similia. Unde vero ortum sit hoc loquendi genus, nemini obscurum esse potest, qui cogitarit, quanto sincerius inter fratres, quam ceteros homines, vivatur. *Teutones* quoque dicti *Germani*, idque quia ipsi se mutuo *fratres* vocarent, uti & hodie mos obtinet. Sunt qui *Germanum* dici velint quasi *gar man*, hoc est, *plane virum*. Sed non est verisimile *Germanos* sibi tam arrogans nomen imposuisse. Adde quod, si id esset, remansisset hæc appellatio in ulla *Germaniæ* parte. Quare verisimile est, *Germanus* esse vocem Latinam, ut & sensit Strabo, cui magis credendum quam Tacito, cum hic multo posterior sit. Vide epistolam Ægidii Tschudi ad Beatum Rhenanum: quæ recusa nuper a Goldasto in centuria epistolarum philolog. [Γερμάνη, [illegible], Arcadio.]

G ERMEN est *quod e semine genitur*, hoc est, *pullulat atque assurgit*. Item *illud in semine, cui vis inest genitalis: unde quid pullulare incipit*. Unde Gloss. *Germen*, σπορά. Quare non tam a *gerendo*, *germen*, quasi *gerimen*, dici puto, quam a *genendo*, quasi *genimen*. Antique enim *N* & *R* sæpe commutantur: a *gnoma*, *groma*; a κνέφας, *crepus*, unde *crepusculum*; a τόνος, *torus*; δανὸς, *dirus*, & similia. A *germen* est *germanus*: de quo seorsim: item *germinare*, βλαστάνω. Item *congermini*, οἱ συμφυεῖς. Unde *congerminare*. Item ut a *labo*, *labasco*; sic a *germino* & *congermino*, *germinasco* & *congerminasco*. *Congerminare* dixit apud Nonium Varro, lib. III. Rerum humanarum: *Posteo cum bis una Remp. conjuncti & congerminati tenuere*. Ubi *congermani* edidere viri eruditi. Quod Latinum non est. Eoque vel *congermini* legendum vel *congerminati*: ut est in Mediolanensi anni cIↄIↄa. secutaque eum Aldina, & aliis. *Congerminascere* apud eundem usus Claudius Quadrigarius in Annalibus: *Facite exemplo eorum, ut vos cum illis congerminascere sciatur*. Sed hic etiam *congermanascere* editum in optima editione Josiæ Merceri: quod nihilo rectius, quam *congermani*.

G ERO olim non tantum significabat βαστάζειν, sed etiam πράττειν, quomodo *geri res* pro *effici* dicit Lucretius: indeque *gerulus* in vett. Glossis exponitur ὁ πράττων, ὁ πρακτήρ. Significationem quoque hanc confirmat Cajus, Tit. de verb. significat. *Licet*, inquit, *inter gesta & facta videatur esse quædam subtilis differentia, attamen καταχρηστικῶς, id est, improprie nihil interest inter factum & gestum*. Hodie *gerere* quidem non semper pro βαστάζειν, sed etiam pro πράττειν, usurpamus: verum via aliter quam in functionibus honorariis, uti cum dicimus, *gerere Remp.* aut *bellum*. At olim latius patuit ea vox, uti diximus: ac a generali illa notione Grammatici *gerundia* dixerunt, quod rei gestæ gerendæve habeant significationem: qua de re fuse a nobis actum in Grammaticis Animadversionibus. Eandem hanc notionem respexere Glossæ & Latino-græcæ & Græco-latinæ, in quibus legis: *Gerere*, πράττειν, χειρίζειν. Item: χειρίζω, *gero*, *tracto*. Atque hinc etiam originem vocis cognoscimus. Nempe ut χειρίζω dixere a χείρ, ita ab obliquo ejus χειρὸς factum *gero*: ut proprie sit *manum administrare*. Sane Belgæ similiter pro eo *handelen* dicunt ab *hand*, & Galli *manier* a *main*. Ab *ad* & *gero* est *aggero*, unde *agger*: Servius, ad V. Æn. *Agger est medio via eminentia, coaggeratis lapidibus strata, unde viæ aggere dicit*. Quia vero antiqui pro *AD* etiam *AR* dixere (unde *arcesso* in usu remansit) hinc factum, ut etiam *arger*, dixerint pro *agger*; ut docet Priscianus, lib. I. cap. de litterarum numero & permutatione. Ab antiquo *ec* & *gero* fuit *eggero*, pro *egero*; ut ab *ec* & *fatus*, *effatus* pro *ecfatus*, quo ipso tamen veteres utebantur: ut in præverbio *E* diximus. *Eggero*, in veteribus codd. pro *egero* scriptum inveniri, monuit Manutius. Nec caussa est, cur id minus recipiatur, quam *aggero*, *oggero*, *suggero*, *affero*, *effero* & similia. A supino *gestum* est *gestus*. Festus: *Gestus quo indicatur quid geratur*. Sic a *suggero*, *suggestus*: quo signatur quidvis quod in altum est *aggestum*: unde apud Papinium *Suggestumque comæ*, quo significatur πύργος πλοκάμων. Sed sæpius eo notatur, quod Græcis ἀναβαθμὸς, *locus editior, unde ad populum verba fiunt*. Proque eo & *suggestum* dicitur; quod in Glossis Philox. βῆμα exponitur. Ab eodem supino est *gesto*, ex quo *gestatio*. Ita non *gestandi* modo *actus* dicebatur: sed etiam *locus* arboribus densis opacus, *per quem* a succollantibus servis sanitatis aut voluptatis caussa *gestabantur*: haud aliter ac *cenatio* quoque dicta *locus, ubi cena capiebatur*. Utroque sic usus Plinius, lib. II. epist. ad Gallum, & alibi. *Gestire* quoque dictum a *gestu*, quo quis studium suum præ se fert. Festus: *Gestit, qui subito felicitate exhilaratus nimio corporis motu præter consuetudinem exultat*. Similiter Priscianus, in X. A *regerendo* dicta *regesta*, uti *regesta scriborum*, apud Vopiscum, in Probo. Vulgo *registro* corrupte appellant.

G ERRÆ, a Græco γέῤῥα, qua voce varia significantur: ut Hesychius docebit. Unde pro *nugis* accipiatur, indicat Festus: *Gerræ crates vimineæ. Athenienses cum Syracusas obsiderent & crebro gerras poscerent, irridentes Siculi gerras clamitabant. Unde factum est, ut gerræ pro nugis & contemptu dicantur*. Sed aliquanto aliter idem hac de re alibi: *Gerrones*, inquit, *leves & inepti, a cratibus dicti, quod Siculi adversus Athenienses cratibus pro scutis sunt usi, quas Græci γέῤῥας appellant*. Sane quod ait de *cratibus vimineis*, quibus pro *clypeis* usi sint, id minus mirabitur, qui sciat, in Glossis Græco-lat. legi: Γέῤῥον, εἶδος ἀσπίδος Περσικῆς, *crates*: item Dionysium quoque apud Eustathium γέῤῥα exponere ἀσπίδας Περσικὰς ἐκ λύγων καὶ οἰσύων. Ac hujusmodi *scutorum* meminere Herodotus, Plutarchus, Arrianus. *Gerras* pro *cratibus* usurpat Tibullus, si recta est viri docti emendatio, sic legentis lib. IV. el. I.

Læto Molorcheis posuit vestigia gerris.

In vulgatis est *testis*. Sed propius abit vetus editio, quæ anno M. CCCC. LXXXI. excusa Regii Lepidi, in qua *terris* legitur. A *gerris*, hoc est, *nugis*, quas inter se tractant, dicuntur *gerrones*. Onomasticon vetus: *Gerrones*, φλύαροι. Item *congerrones* seu *congerræ*, qui & *concerræ*, quia olim G in usu non erat, ut patet ex rostrata columna Duillii. Lucillius.

Tapullam vident legem concerro Opimi.

Versus est hexameter, quia diphthongus sede quinta non absorbetur. Non audiendus Fulgentius, qui *congerrones* dici ait a *congregando*. Ita enim scribit: *Congerrones, qui aliena ad se congregant. Unde apud Romanos Gerrones Brutiani dicti sunt.* Æque nugatur Angelus Decembrius, qui lib. v. de polit. liter. part. CXXXVIII. *gerrones* dici ait, quasi *garriones ac nugatores*. Sed neque iis assentio, qui *garrio* a *gerris* arcessunt, cum sit a Dorico γαρύω, ut suo loco dicimus. Pro *congerrones* seu *congerræ* etiam ἁπλῶς *gerræ* invenitur. Ita usurpat Plautus, Asin. III. III.

. . . . Gerræ,
Qui sese parere apparent hujus legibus, profecto
Numquam bonæ frugi fient, dies noctesque potent.

Græcis γέῤῥα quoque significat *pudendum virile* aut *muliebre*, ut te docebit Hesychius.

G I

GIBBUS est ab ὑβὸς, quod est, *incurvus*, *gibbosus*· ὑβὸς vero a κυφὸς abjecto κ, & mutato φ in β: ut scribit Scholiastes Theocriti, in Ὀδοιπόρους. Vel est *gibbus* ἀφαιρέσει a κυφὸς, hoc est, *gibbus*, *gibber*. Hoc a κύπτω, quod notat *pronum esse*, *propendere*. Vel est *gibbus* a גבן, quod est, *gibbosus*. A *gibber* est *gibberus* pro *exstanti* & *eminenti*. Ut Varro, apud Nonium: *Tragici prodeunt cum capite gibbero*.

†GIBBUS est Hebr. גב *gab* (quod venit a גבב *gabab*: unde in derivatis *Dages* requirit) ejusdem plane notionis: a quo etiam גבן *gibben* (quod item *gibbum* significat) fieri potuit. MAZOCHIUS.

GIGAS, γίγας, παρὰ τὸ ἐκ γῆς εἶναι: vel a γίνεσθαι & Dorico γᾶ pro γῆ, quasi γηγενὴς, quomodo Græci vocant. Ad verbum igitur sonet *terrigenam*, quomodo *gigantes* vocat L. Florus.

GIGNO, a *geno*, ut γίγνομαι a γένομαι, & in Latinis a μέγας *magnus*; a *tego*, *tignum*; a *rego* *regnum*, &c. Verbo *geno* usus Varro, lib. I. de R R. cap. 40. & lib. II. cap. II. Item Lucretius, Censorinus, Appuleius, Jurisconsulti vett. &c. Est a γένω, vel γίνω, seu γείνομαι. Ac in usu ab eo remansit præteritum *genui*, & supinum *genitum*. A *geno* est *genimen*, quod usurpat Tertullianus adversus Hermogenem: *Ergo de lapidibus filii Abrahæ non suscitabuntur, & genimina viperarum non facient pœnitentiæ fructum*. Ejusdem originis *genius*, de quo seorsim. A *genitor* est *genitrix*, seu potius *genetrix*. Nam per *E* scribitur hæc vox in antiquis marmoribus uc libo. item ab antiquis Grammaticis. Multa autem eu præpositione & verbo *geno* componuntur. Tale *antigena*, qui *antegenitus*. Gloss. Latinogr. *Antigena*, ὁ προγεννηθείς. Item *ingenuus*, quomodo proprie vocatur, quod *ingenitum*, hoc est *natura insitum* est. Ita apud Lucretium, lib. I. legimus *ingenui fontes*, hoc est, *nativi*, non manu facti: & apud Plautum, Mil. III. I.

Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

Ubi *ingenua* est *propria* & *innata*. At *homo ingenuus* est is, qui statim ut natus est, liber est. Græci vocant εὐγενῆ. Glossæ Græco-lat. Εὐγενὴς, *generosus*, *ingenuus*. Nempe non semper Græca vox *nobilem* significat. In quo falsum Galeni interpretem, monuit Brissonius. Ejusdem originis est *ingenium*, quod idcirco sæpe usurpatur pro natura cujusque rei. Ita Nonius docet Maronem dixisse *arvorum ingenium*: Sallustium, *ingenium loci*: apud Agellium quoque lib. III. cap. VI. similiter de palma legas *ingenium ligni*: item apud Appuleium, lib. IX. *ingenium vivacis metalli*: apud Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. II. *herbarum ingenia*; & eodem cap. *ingenia decoris*. hinc Gloss. Philox. *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις, ἕξις. Ab *ingenium* est *ingeniatus*: quasi ab *ingenior*, quod ab *ingenio* erit, ut ab *auxilium*, *auxilior*. Usus Agellius, lib. XII. cap. I. *Corpusque & animum bene ingeniatis primordiis inchoatum, insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere*. Et ante eum Plaut. Mil. III. I.

Itidem divos dispertisse vitam humanam æquum fuit,
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.

Ubi male Lambinus, *ingenuatus* retinet, & explicat *ingenuis moribus præditus*. Item Appuleius, lib. IV. Florid. *versutus & ingeniatus ad astutiam*.

GILVUS est *color melinus subalbidus*: ut ait Isidorus Originum lib. XII. cap. I. Atque idem, sed omissa *subalbidi* voce, scripserat Servius in illud III. Georg. de quorum colore:

. . . . Honesti
Spadices glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo.

Sed fallitur Servius. Nam *melinus* color nunc *albus* est, nunc *luteus*, sive *croceus*: qua de re suo loco diximus. At *gilvus* color est *cinericeus*, qui Græcis similiter σποδιὸς, σποδιαῖος, & σποδοειδὴς. Nempe a σποδὸς, quomodo *cinis* vocatur; unde ab Hesychio exponitur κόνις, τέφρα. Glossæ Philox. *Gibus* γίλβος, σποδιαῖος· ubi leg. *Gilvus*, γίλβος, σποδιαῖος. Est is asinis color. Unde σποδιὴ ὄνος Simonidi, quod Latinis sit *gilva asina*. In equis deterrimis esse ait Maro. Non dubito, quin idem sit ac ille, qui Hesychio γαλοεὶς, vel γαλωνὶς Isidoro, *dasinus*. Hesychii verba sunt: Γαλοεὶς, χρῶμα ἵππου ὀνοειδὲς. Isidorus vero, lib. XII. cap. I. de equi coloribus tractans ait; *Dasinus dictus, quod sit color ejus de asino: idem & cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, &* *proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt*. Facile autem assentio viris doctis, qui errandi occasionem præbuisse Servio putant simile vocabulum *helvi*: qui color est *melinus*, non quatenus *melinus* sumitur pro *albo*, sed quatenus significat *cinericeum*. Græcis *gilvus* color dicitur κιῤῥὸς, unde *gilvus*. Nam Æolice fit κιῤῥὸς, ut ὕλϝα pro ὕλη, ex quo *sylva*. Sed in illo præterea ρ in λ conversum, & κ in cognatum γ.

GINGIVA a *gigno*, si audimus Lactantium, lib. de opificio Dei, cap. X. *Dentes*, inquit, *gingivis mollibus*, *quæ a gignendis dentibus nominantur*, *ac deinde labiorum tegminibus Deus honestavit*. Similiter Isidorus, lib. XI. cap. I. & eu junioribus Georgius Valla in Juvenal. sat. II. [a γαγγάμη forsan.]

GINGRIRE, γιγγράζειν, ἢ γιγγρίζειν, vox est anserum propria, Festo teste. Similiter Glossæ vett. *Gingriunt*, χῆνες ἐκβοῶσι. Unde *anserum gingritus* apud Arnobium legas, lib. VI. Item in Glossis, *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Hinc apud Solinum, tibiæ genus *gingrina*. Festus quoque: *Gingrire anserum vocis proprium est: unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrinæ*. Ubi in MSto *gingritiæ*. Nempe *n* facile mutatur in *ri* a librariis. Sane & in Glossis legas: *Gingrino*, εἶδος σάλπιγγος. Esse a Græcis, docent hæc Hesychii: Γιγγρίαι, αὐλοὶ μικροὶ, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσιν, ὅπερ ἔνιοι γίγγρον. Ac apud Eustathium in Il. 2. ex Athenæo legas γιγγραίνης αὐλός. Quod autem Festus a *gingritu anserum* tibias ait *gingrinæ* accepisse nomen: id haud mirum est, quando & Græci de *tibiarum cantu* ἀνσίζειν usurpant. Quamquam nec displicet, quod a Casaubono scriptum, *gingrire* dici tibicinem, quod in *Adonis* tibiæ inflarentur: Nam Phœnicibus *Adonis* dicitur Γίγγρας· ut Pollux testatur: ubi addit & *tibiam* similiter Γίγγραν nuncupari. Etiam apud Festum legas: *Gingeriator*, *tibicen*. Ubi quidam MSSti, *Girenator*, & *Ginzeriator*. Sed ἀναλογία jubet, ut vel *gingrator* scribamus, vel *gingrinator*. Illud fit a *gingrire*, hoc a *gingrina*.

G L

GLABER forte a *glubo*; ut *faber*, a *facio*: *scaber*, a *scabo*: *Mulciber*, a *mulco* vel *mulceo*; *suber*, a *suo*, &c. Sane *glabrum* est, cui exemptus cortex. At *glubere* proprie est λέπειν seu *decorticare*, ut infra dicemus. Nec displicet, ut *glabrum* κατὰ συγκοπὴν factum dicatur a γλαφυρὸν, quod est *leve asciaque politum*,

eleganter sculptum, a γλύφω, quod est *scalpo*. Nisi potius *glabrum* ab Hebræo גלב, *gallab*, quod est, *tonsor*, qui radit, *glabrumque* reddit.

GLACIES, quasi *gelata quies*, ut ridicule ait Vocabularium, quod *Gemma* inscribitur. [χάλαζα *glas* Teut. ὕαλος.]

GLADIOLUS in re herbaria Plinio memoratur, lib. XXI. cap. XI. Sed vox ea non uno modo sumitur. Interdum sic vocatur, quod Græcis ξίφιον, atque aliter φασγάνιον & μαχαίριον: interdum vero, quod Græcis, ξυρὶς, vel etiam ἶρις ἀγρία. Ξίφιον ad verbum *gladiolum* sonat. Nam ξίφος, *gladius*. De *xiphio* sic Dioscorides: Ξίφιον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τοῦ φύλλου σχῆμα. Unde cognoscimus, ab *acumine foliorum* nomen ξιφίου esse: eademque de caussa etiam μαχαιρώνιον vocari. Nam μάχαιρα idem ac ξίφος. Ξυρίδα vero *gladiolum* esse docet Dioscorides his verbis: Ξυρὶς, οἱ δὲ ξυρίδα, οἱ δὲ ἶριν ἀγρίαν, Ῥωμαῖοι δὲ γλαδίολαν. Ubi cum ξυρίδα dicat Romanis esse *gladiolum*: satis indicat non solere vulgo ξίφιον iis dici *gladiolum*. Et hæc, credo, caussa est, cur Plinius *xiphii* appellationem retineat, lib. XXV. cap. XI. Est tamen & Romanis alter *gladiolus*; qui Græcis κύπειρος, vel κυπεῖρος: De quo sic ex Magone Plinius, lib. XXI. cap. XVII. *Idem Mago & gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari jubet usque ad radicem*. Ubi per *cyperon* Plinius videtur intellexisse, quod Dioscoridi est ξίφιον.

GLADIUS quasi *cladius*. Varro, IV. de L. L. *Gladius, C in G commutato, a clade; quod fit ad hostium cladem gladius*: Vel a κλάδος, id est, *ramus*. Nam his primum pro *gladiis* usi agricolæ. Utrobique κ, sive C, in G mutatur: ut in aliis multis. [λάδιον, λαίδιον.]

GLÆSUM vox est Germanica, unde nomen insulæ *Glæsariæ*. *Glæsum* notat *succinum*. Fortasse a *perspicuitate vitrea*. Nam Germanis *glas*, *vitrum*. Plinius, lib. XXXVII. cap. III. *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & a Germanis appellari glæsum: itaque & a nostris unam insularum ob id appellatam Glæsariam, Germanico Cæsare ibi res gerente Austraviam a barbaris dictam*. In Taciti codd. *glesum* legere est mera vocali.

GLANS nonnullis κατὰ μετάθεσιν ab ἄκυλος, factum videtur, unde & Belgicum *akel*, sive *eekel*. Ἄκυλος est *glans iligne*, ut indicat Theophrastus, lib. III. Histor. plantarum, cap VI. Sed potius Doricum est γάλανος pro βάλανος, ut γλέφαρα pro βλέφαρα. A γάλανος autem *glans* fuerit κατὰ συγκοπήν. A *glandium duritie ac figura* nomen accepere *glandia*; & *glanduiæ*, quomodo dicuntur partes in sue callosæ, quæ in homine sunt *tonsillæ*, ut auctor Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. Utitur Plautus, Capt. act. IV. sc. ult

Arripuit glandium, prætruncat tribus tegoribus glandia.

Idem, Carbonaria:

Ego pernam, sumen, sueres, spectile, callum, glandia.

A *glandio* est *glandionica*, si sana est lectio apud Plaut Menæch. I. III. Significat *carnem suillam ex glandiis*.

GLAREA, minutissimi lapilli in ripis, vel litore, a Græco χλαρὸν, quo calculus ejusmodi denotatur. Hesychius: χλαρὸν, κόχλαξ. Apud eundem legas, χλαρὰ, ψῆφοι ἐν ἅλμῃ· χλαρὸν, ῥυπαρὸν, λεπτὸν, τραχαλόν. Quæ ostendunt χλαρὸν vocem minutis particulis competere.

GLASTUM, Plinio teste, lib. XX. cap. VII. est tertium *lactucæ* sponte nascentis genus, *quo infectores lanarum utuntur*. Tertium genus esse dixerat, quam *isatim* vocant. Nempe *isatim* solum vocat agrestem. Alii *glastum* dicunt esse *isatim*: quia *isatim* sativam intelligunt. Unde Dioscorides: Ἰσάτις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται. Latini, ut est apud Oribasium, libro de virtute simpl. *vitrum* nuncupant: nempe quia infectores ea utantur, ut vestes tingant colore vitreo sive hyalino. Atque ab eadem caussa *glastum* dixere Galli & Germani. Sane Germanis *glas* hodie *vitrum*. Alii tamen apud Plinium *gastum* vel *guastum* reponunt. *Glastum* legere Turnebus & alii: nec aliter edidit Dalecampius. Sed quomodocumque vox hæc scribenda, sine dubio Gallica est. Plinius, lib. XXII. cap. I. *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes*. Idem voluit Cæsar, cum ait, *Omnes vero se Britanni ultro inficiunt, quod cæruleum inficit colorem*. Ubi, ut diu monitum Turnebo, pro *ultro* scribendum *vitro*. Ut est apud Melam, qui idem narrat. Atque ita apud Cæsarem in codice quodam reperit Fulvius Ursinus. Primusque pro *ultro*, *luteo* reposuit Victorius: sed perperam. Nec est, qui hanc sententiam hodie sequatur. *Cæruleus* iste *color*, de quo Cæsar loquitur, nonnihil ad nigrorem accessit: quod colligitur ex Plinii verbis, cum ait Æthiopum colorem imitari. Nec Britannæ illæ simpliciter corpus inficiebant *glasto*: sed animalium figuras ei inscribebant. Unde Herodianus, lib. III. Τὰ σώματα στίζονται γραφαῖς ποικίλων ζώων εἰκόσι, *corpora inscribunt variorum animalium figuris*. Quam rem plenius descripsit Solinus, capite XXV. *Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde a pueris varia animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant*.

GLAUCUS, ut Junius Philargyrius in III. Georg. scribit, *cæruleus color est, id est, subviridis, albo mixtus & quasi clarus*. Servius ibidem: *Glauci sunt felineis oculis, id est, quodam splendore perfusis*. Græci similiter dicunt γλαυκός, ac venit a γλαύσσω qua de re Eustathius, in Iliad α, pag. LXXXVI. & LXXXVII. Locum integrum apponam, quia ex eodem discere est, unde *Minerva* dicatur Ἀθηνᾶ, & cur fingatur γλαυκῶπις, sive *cæsia*; & cur *ululam* ei sacrarit antiquitas: Ἀθήνη, inquit, ἀλληγορικῶς ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν εἰρῆσθαι δοκεῖ, ὡς προσαθρῆσαι τὰ ὄντα ἐν σκότει, καὶ μέλλοντα. καὶ τὸ γλαυκὸν δὲ ἀπὸ τοῦ γλαύσσειν παρῆκται τὸ θεωρῶ, καὶ δηλοῖ τὸ ὑπόλευκον καὶ εὔσκεπτον· εἰ τοίνυν ταυτὰ τὸ γλαύσσειν καὶ τὸ ἀθρεῖν, ἔχει πῶς συγγενῶς κατ' αὐτὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα. διὸ τὸ γλαυκωπὸν ἁρμόζεται τῇ Ἀθηνᾷ ὡς ἀθρητικῇ. βλεπτικόν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ γλαὺξ οἰκεία τῇ Ἀθηνᾷ. ἡ μόνον ὡς νυκτὸς ὁρῶσα, ὥσπερ καὶ ἡ σύνεσις, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὀρθῇ κέλευθος ἐν ταῖς βουλαῖς τε ἐν σκότει ποδηγετεῖ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γλαύσσειν παραγωγὴν, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν τῷ ἀθρῶ. Verum Hesychius γλαύσσει, non θεωρῶ sive ἀθρῶ, idest, *video*, sed λάμπω, id est, *splendeo*, exponit. At nec is, nec Eustathius, auctorem laudant, qui utatur voce γλαύσσω. Quemadmodum neque Etymologus, qui & ipse in Γλαύκιος, similiter λάμπω interpretatur, ac *noctuam* hinc γλαῦκα dici putat. Est ejusdem originis γλαύκωμα, *glaucoma*, qua voce Plinius utitur. *Suffusionem* vocat Celsus, lib. VI.

GLEBA, βῶλος γῆς, ut Glossæ interpretantur. Isidorus, lib. XXVI. cap. I. *Gleba, quod globus fit. Pulveris enim collectione compingitur, & in uno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta pulvis*. Vel, juxta Martinium, *gleba* a κόλωβος, quo *offula*, seu *buccea*, Suida teste, signatur. Nempe a κολοβὸν, id est, *mutilum*, *truncum*. Quod est *κύφος*, κολοβὸς, ut exponit Hesychius. Hoc a קל, *parvus*. G additum initio, ut a νόφος γνόφος, a *natus*, *gnatus*. Vel potius κατὰ μετάθεσιν erit a βῶλος *gleba*, g inserto: ut a πολὺς, *vulgus*, a γένω, *gigno*; a σπείρω, *spargo*, &c. A *glebis* facile proscindendis boves valentes dicebantur *glebarii*: ut Varro ait, in VI. de L. L. *Glebulentum* pro *glebis referto*, apud Appuleium legas de Deo Socratis. [γλία & Æolice γλίβα.]

GLIA, a *glisco*, hoc est, *cresco*, juxta Cæsarem Scaligerum, in VIII. Aristot. de animal. Ac similiter Isidorus, lib. XII. cap. III. *Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus, nam gliscere dicimus crescere.*

crescere; hieme enim tota dormiunt, & immobiles quasi mortui jacent, tempore æstivo reviviscunt. Martialis, lib. XIII. epigr. LIX.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Ausonius, in monosyllabis.

Dic cessante cibo, somno quis opimior est? glis.

Vide de eo Jul. Scaligerum, exercitat. CCX. sect. IV. Sed de etymo assentire malo doctissimo Salmasio: cui *glis* videtur esse ex Æolico γέλειος pro ἐλειὸς, five ἔλειος, κατὰ συγκοπὴν, ut ex γέλανος, pro βάλανος, *glans*. *Glis* est ἔλειος μῦς, quasi dicas *arboreus* vel *sylvestris mus*. Nam ἔλη, Hesychio teste, σύνδενδροι τόποι. Gloss. vett. μῦς ὁ ἐπὶ τὰ δένδρα, *glis*. Varro apud Charisium: *In mea sylva mus est nullus*. Ab ἐλειὸς vel ἔλειος, est γέλειος· quomodo iidem Æoles pro ἴλη dixere γίλα, quod Hesychius exponit αὐγην ἡλίου. Meminit ἐλειοῦ Aristoteles, in historia animal. lib. VIII. cap. XVII. five aliis XXII. Φωλεῖ δὲ καὶ ὁ ἐλειὸς ἐν αὐτοῖς δένδρεσι· καὶ γίνεται τότε παχύτατος. Ubi interpretes vertunt. *Latet etiam glis in ipsis arboribus; atque per id temporis evadit pinguissimus*. Quibusdam tamen μῦς ἐλειὸς potius est *sciurus*: ut ex Hesychio constat. Imo & in Glossis Philoxeni *glis* exponitur ἴππορος. At ἴππορος nonnullis idem ac σκίουρος, ut testis est idem Hesychius in σκίουρος. Neque hoc etymo allato multum adversatur, quia Latini in vicinis animantibus interdum nomina Græcorum confundere solent. Aliud est autem *glis glitis*, si standum Glossis Isidori, in quibus legas: *Glis glitis, humus tenax*. Fuerit a γλισχρὸς, *lentus*, *viscosus*. Ut Belgis *klei*, a *kleven*, id est *hærere*. Tertiam addit Alexander, qui majorum ævo regnum in scholis obtinebat:

Glis animal, glis terra tenax: glis lappa vocatur.

Atque addit, ut *glis* animal facit *gliris*; *glis* terra *glitis*; sic *glis lappa* facere *glissis*. Sed *glissem* pro *lappa* nullus veterum dixit: estque factum id ex *klisse*, quomodo Belgæ *lappam* vocant.

GLISCO, a γλίχομαι, quod est, ἐπιθυμῶ, non a γλισχρὸς, hoc est, κολλώδης, *viscosus*. Hac de re sic Jul. Scaliger, ad lib. I. Theophr. de plantis, cap. XIX. γλισχρότητά τινα ἔχοντες, *gliscentes*. *Quamquam verba similia sunt, tamen significatus est diversissimus. Sed γλίχομαι est origo nostri verbi, quod significat appetere. Signantissime apud doctissimum poëtam, Turni violentia gliscit: qui crescebat & præceps incitabatur.* [a γλίος γλία] Pro *gliscere* etiam *glisci* dicitur, ut illo Sempronii Asellionis apud Nonium: *Ut major invidia Lepido gliscerettur*. A *glisco* dictæ *gliscera*. Festus: *Gliscera crescere est, ut gliscera, mensæ crescentes, per instructionem epularum scilicet*. Videntur autem & *glesce* dixisse pro *glisco*. Unde *reglesca*, quod Festus exponit *cresco*, qui & Plautum eo docet usum. In Paulio editum est *regiescit*. Perperam sane, cum Festus subjiciat, & *glires* inde nomen accepisse. Ac a *glisco*, *glis* deduci possit, a *regiescere* non possit. Quare omnino *reglesco*, vel *reglisco*, legi apud eum debet.

GLOCIRE, & *glocitare*, gallinarum proprium est, cum ovis incubituræ sunt. Ita Festus. Ubi perperam *glocidare*, pro *glocitare*. Perperam MSSti quidam *glutire* pro *glocire*: quæ multum differunt. *Glocire* est a κλώζειν. Nam κλωσμὸν gallis clare tribuit Plutarchus, lib. de præcept. sanit. Est autem omnino id verbum a sono factum. *Glocire* est apud Columellam, lib. VII. cap. V. *Ut ova quam recentissima supponantur glocientibus*. *Gracillare* pro eodem dici ait auctor Philomelæ:

Cucurrire solet gallus, gallina gracillat.

Utrumque autem, & *cucurrire*, & *gracillare*, a sono facta esse, manifestum puto.

§ GLOCIRE & GLOCITARE est a גרג *garag* (unde R in L verso, fit GLOC) quod *glocitare* interpretantur. Ceterum quod L verbi GLOCITO primitus R fuerit, apparet ex eo, quod gallina, quam alii *glocire* dicunt, Auctori *Philomelae* dicatur *gracillare*, quod manifeste ex Hebr. גרג *grag* five *grac* venit. Versus poëtae sic habet: *Cucurrire solet gallus, gallina gracillat*. Sunt haec ὀνοματοποιητικῶς ficta, quibus praeivere Hebraei, apud quos (Psal. XLII. 2.) ערג *garog* de cervia, & Joël I. 20. de bestiis quibuslibet agri usurpatur. MAZOCHIUS.

GLOMUS (unde *glomero*, a quo *glomeramen* Lucretio,) a *globus* fieri placet Cæsari Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXI. atque iterum Prisciano lib. I. qui eo probat *B* interdum in *M* abire: uti & in *summitto* pro *submitto*. Sed contra *globus* est a *glomus*, hoc autem, גלם id est, *involvere*, *glomerare*: unde גלום, *involucrum*, *massa incondita*. Videoque id & Petavio placitum, notis in Epiphanium, hæresi XXX. quæ de Ebionitis. A *globus* ὀνοματοποιητικῶς dicti *globuli*, quos Belgæ *olikoeken* vocant. Varro, lib. IV. de L. L. *Item in oleo cocti, dicti a globo globuli*.

GLORIA a Græco κλέος, si Festum audimus, quem Nunnesius sequitur. Vel juxta Scaligerum, factum e *glosio*, quomodo *ara*, *lares*, *arena*, sunt ex *asa lases*, *asena*. *Glosia*, a γλῶσσα, id est, *lingua*. Nam *gloria* est fama ingens de alicujus virtute ac meritis. Hinc de se Ennius:

. . . . *Volito vivu' per ora virum*.

Vel, quod Martinio imprimis probatur, est *gloria* a κέλωρ, id est, φωνὴ, ut exponit Hesychius, qui inde deducit κελωρύειν, pro κεκραγέναι, βοᾶν, *vociferari*, *clamare*. [Hæc non placent. Utique a κλέος, unde κλεορία & hinc *gloria*.]

GLOS, quo Plautus Ausoniusque usi, a γάλως, eliso *α*, ut a παλάμη, *palma*; a κυπάρισσος, *cupressus*, &c. Hesych. Γάλως, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Gloss. Philoxeni: *Glos*, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Γάλως παρὰ Πλαύτῳ. Eapse interpretatio est apud Festum, Nonium, Isidorum, etiam Modestinum. Vide, sis, Scipionem Gentilem, lib. II. παρεργ. cap. XI.

GLOSSEMA, γλώσσημα, quod licet apud neminem Græcorum reperiri putem, a Græcia tamen profectum eo cognoscimus argumento, quod apud hos γλωσσηματικὸν & γλωσσηματικῶς legatur. *Glossemata* autem a Varrone & Quinctiliano appellantur, quæ aliis dicuntur *glossæ* seu γλῶσσαι. *Glossas* autem voco, non qua ratione *Accursii Glossas* dicimus, sed (prout utuntur hac voce Græci) *vocabula minus usitata*: cujusmodi sunt ea quæ certæ sunt dialecti propria, eoque aliena a lingua communi, unde & ξενικὰ dicuntur, quasi *peregrina*. Hanc ejus vocis significationem esse, docet nos Aristoteles, lib. de arte Poëtica, ubi exempli loco adfert σίγυνον, quod Cypriorum quidem proprium est, at nobis sit γλῶττα. Galenus & *peregrina* eo significari ait, & *obsoleta*. Pollux, libro secundo, capite quarto, *poëtica* eo significari vult. Sed haud verisimile est tam late vocem γλωττῶν accipi solere, ut poëticis omnibus conveniret. Dicitur autem Græcorum γλῶσσα, quasi λῶσσα, ab Hebræo, לשון *laschon*, pro quo Arabes *lesan*, Syri *lischana*, Æthiopes *lschann*; ut scribit Bibliander, indice in Marcum.

GLOSSOPETRA, γλωσσοπέτρα, *lapis* a similitudine sic dictus, ex γλῶσσα, *lingua*. & πέτρα, *lapis*. Plinius, lib. XXXVII. cap. X. *Glossopetra, lingua similis humanæ, in terra non nascitur, sed deficiente Luna cælo decidere. & lenocinanti necessaria creditur.* Ita etiam editum in antiqua Parmensi an. CIϽCCCCLXXVI. Sed in MSto longe alio sensu legitur: *cælo decidere sola, memoriaque necessaria creditur*. Ubi *sola* sit in *solum*. Ut apud Maronem, *It clamor cælo*. Nisi *cælo sola* dixit ἀσυνδέτως, aut *solo* ex varianti lectione irrepsit. Subjicit postea Plinius: *Ventos ea comprimi narrant*. De eadem sic Isidorus, lib. XVI. capite XIV. *Glossopetra similis est linguæ humanæ; unde & nomen sumpsit. Fertur autem deficiente Luna cælo cadere. Cui non modicam magi tribuunt potestatem. Nam ex eo Lunares motus excitari putant*. De potestate ea excitandi motus Lunares, hausit ex Solini cap. XXXIX.

GLUBO censeo esse a γλύφω, quod est *scalpo*, *sculpo*. Quod si plusculum abludit significatio, vide an corruptum potius videatur a λέπω. Nam utrum-

que notat *corticem detrahere*. Sic Latino usus Cato de R. R. cap. xxxi. *Salictum suo tempore cadito, glubito, arteque alligato: librum conservato.* Μεταφορικῶς vero ad animantia transfertur, ut illo Tiberii, *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.* Quod dictum sic expressit Dion: Κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. *Tondere oves meas, non ad vivum usque radi volo.* Imo quemadmodum λείπειν, Athenæo teste, dicitur de iis qui ore patiuntur ἀσελγειαν, ita *glubere* pro eodem usurpat Catullus, in illo de Lesbia:

Glubit magnanimos Remi nepotes.

Ubi *glubit* omnino ad *oris spurcitiem* pertinet: ne Budæo credas, qui posterioribus annotationibus in Pandectas interpretatur, *denudat, & ad singula redigit vestimenta.* [Ὀλυφεῖν, idem quod ὀλοπτεῖν. Vide διαλυφᾶν.] A *glubo* est *gluma*. De notione ac etymo ejus sic Varro, lib. I. de R. R. c. XLVIII. *Spica ea quæ mutilata non est, in ordeo & tritica tria habet continentia, granum, glumam, aristam, & etiam, primitus spica cum oritur, vaginam. Granum dictum, quod est intimum solidum. Gluma, qui est folliculus ejus. Arista, quæ ut acus tenuis longa eminet e gluma, proinde ut grani theca sit gluma, & apex arista. Arista & granum omnibus fere notum: gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Euhemeri libris versis. Videtur vocabulum etymon habere a glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant fici ejus, quam edimus, folliculum.* Similiter Festus: *Gluma, hordei tunicula, dictum, quod glubatur id granum.* In vett. Glossis *gluma* exponitur λέπυρον κριθῆς. Quod etymon allatum firmat. Nam ut *gluma* a *glubo*; ita λέπυρον a λέπω, id est, *glubo*.

GLUTEN, aliter *glus*, vel *glux*, dicitur. Charisius, lib. I. *Hæc glus glutis, alii gluten dixerunt.* Utitur Ausonius:

Terga dio clypeis accommoda quid faciat? glux.

Est *glus* a γλία Sic enim Græcis vocatur. A *glus* autem est *gluten*, unde *glutino*, κολλάω. Ab eodem *glus* est *glutus*, hoc est, *cohærens, instar eorum, quæ glutino conjuncta*. Cato cap XLV. *Locus bipalio subactus, beneque glutus fiet.* Festus: *Gluttis, subactis, levibus, teneris.* Ubi vulgo *glitis*. Sed MStus *gluttis*. Quamquam utrumque rectum esse potest, cum facile *u* abeat in *i*: ut *optumus*, *optimus*. Hujus quoque loci est.

GLUTTO, sive *gluto*. Id in vett. Glossis exponitur λαίμαργος id est, *gulosus*. Non a *gula* est, quod Isidorus scripsit, lib. x Orig. sed a *gluttus*. Nempe ut a *gula* est *gulo*; ita a *gluttus*, *glutto*. Meminit utriusque vocabuli Festus, cujus verba apponam. *Ingluvies a gula dicta, hinc & ingluviosus, & glutto, & gula, gumia, guttur, gluttus, gutturiosus*, & *gurgulio*. Est autem *gluttus* pars colli qua cibus transmittitur. Glossæ vett. *Gluttus* βρόγχος. Utitur Persius, sat. v.

Nec glutto sorbere salivam Mercurialem,

Id est, nec avide vorare lucrum. Est autem *gluttus* ὀνοματοπεποιημένον. Nam sonus, quem edit liquor angusto means tramite, est *glut*, *glut*: unde vetus poëta de rustico ebrio:

Percusit & frangit vas: vinum defluit: ansa
Stricta fuit: glut glut murmurat unda sonans.

A *gluttus* seu *glutus*, deducunt *gluttire* seu *glutire*, unde *deglutire*. Gloss. vett. *Gluttit* ἐγχάπτει. Caper tamen de verbis dubiis contra *gluttus* deducit a *gluttire*. Quod magis placet. *Gluttire* vero est a γλάζειν, quod idem notat.

G N

GNARI ἐπιστάμενοι, *gnariter* γνωρίζεται, *ignarus* ἀγνοῶν. Ita has voces interpretantur Glossæ Philoxeni. Est vero *gnarus* qui rem odoratus est, ut Terentius loquitur: unde a *nare* forte est *narus*, & κατὰ πρόσθεσιν *gnarus*. Sane id verisimilius, quam ut *gnarus* sit a *naribus*: quod Isidorus scripsit in XI.

Verum alterum etymon magis placet, ut *gnarus*, κατὰ συγκοπὴν, sit ab antiquo *gnaruris*, quod a γνώριμος, *o* in *a* converso, uti interdum fieri ostendimus in *galea*. Nec *gnaruris* tantum pro *gnarus* dixere: sed & *gnaruro* pro *gnarum reddo*: unde *gnaro* κατὰ συγκοπὴν, & κατ' ἀφαίρεσιν *naro*, sive, ut nunc scribimus, *narro*: sed unico R scribi debere ait Velius Longus, propterea quod sit a *gnarus*. Hæc quæ dixi, firmat Fronto, cum ait: *Dicimus, quod volumus: loquimur invicem: narramus, quod ignoratur.* Item vett. Glossæ, in quibus est *Gnarurem* γνώριμον, *Gnarurat* γνωρίζει, *Gnarrat* narrat διηγεῖται, *ignarures* ἀγνοῦντες. Festus: *Gnaruisse, narrasse.* Ita & MSSti. Idem: *Gnarivavit, significat apud Lucilium narravit.* Sic MSSti. Ubi lubens reponam *gnaruravit*, quod in Glossis quoque est, ac cum *gnaruris* convenit. Plau. Mostell. Act. I. II.

Simul gnarures volo vos esse hanc rem mecum.

Et prolog. Pœn.

. . . . *Ut æque mecum sitis gnarures.*

Ita enim libb. vett. ut sit quod Rhetores vocant παρὰ προσδοκίαν, sive ἀπροσδόκητον, quod cum vir doctus dicere vellet, seu mentis errore, seu (quod credere malo) calami lapsu, ridicule scripsit pro eo vocem ἀπροσδιόνυσον. Ausonius, in epistola de Philone Epitropo:

Non cultor instar, non arator gnaruris.

Arnobius, lib. II. *Cur esse dicatis in aliis præceptionibus gnarures?* Ut autem *gnarus* ex *gnaruris*, ita *ignarus* est ex *ignaruris*. Sumitur autem vox *ignarus* interdum passive pro *ignorato*: ut docet Agellius isthoc Maronis, x. Æn.

, . . . *Ignarum Laurens habet ora Mimanta.*

Nec uni huic loco insistimus; quem Pierius docuit aliter legi posse. Agellius enim idem Plauti ac Sallustii auctoritate confirmavit. Addo quod & aliis hoc pacto usurpatur locis: ut, Eccl. IX. si Romani quidem sequamur codicis fidem, in quo Pierius legi ait:

Rara per ignaros errent animalia montes.

Nam in vulgatis est *ignotos*. Et apud Ovidium VII. Met.

Jamque aderat Theseus proles ignara parenti.

Ubi itidem interpretes quidam, hujusce vocis ignoratione, *ignota* legendum putaverunt. Dixit & eo ipse Tacitus modo, lib. II. *Per occulta & vigiliis ignara.* Imo plurimum a Tacito, *gnarus*, *ignarus*, *incautus*, παθητικῶς accipi solere, docet Muretus, lib. II. Var. Lect. cap. II. Appuleium quoque ita locutum censet Schoppius, in susp. lect. l. IV. epist. XII. Ab *ignarus* est *ignoro*, cui simile *dignoro*. Nam ut *ignorat*, qui non noscit; sic *dignorat*, qui ut noscamus facit. Festus: *Dignorant, signa imponunt, ut fieri solet in pecoribus. Dignorare* igitur est *signare*: quod Maro ita περιφράζει III. Georg.

Continuoque notas & nomina gentis inurunt.

Eodem pertinet hoc Anacreonticum:

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι Πυρὸς χάραγμ' ἔχουσι.

Et Appuleii illud, lib. XI. Metam. *Cognatis meis equum reducentibus, quem diverse distractum nota dorsualis agnitione recuperaverant*

GNAVUS, sive *navus*, valet *industrius*, ut interpretatur Servius, ad I. Æn. Glossæ Philoxeni exponunt εὔθυμον. item ἔμπρακτος, εὔτροφος, συνετός. [γενναῖος, γνωτός, γεννάδος, γεννάδας, idem.] Dubitabatur autem priusne fuerit *gnavus*, an *navus*. Plerisque sane placet *navus* κατ' ἀφαίρεσιν fieri e *gnavus*: hoc esse a γναφεὺς seu κναφεὺς, hoc est *fullo*: unde & Germanicum ac Belgicum *knape* pro *servo*: ut a *gnavus* est eorum *knap*, id est, *agilis*. Sed magis placet *navus* esse prius. Usus eo Ennius in v. Annali.

Navorum imperium servare est induperantum.

Citat Festus, qui & alterum Ennii locum adfert. Inde κατὰ πρόσθεσιν *gnavus*. *Navus* autem a *navis*. Festus: *Navus, celer ac strenuus, a navium velocitate dictus.* Item Cornelius Fronto: *Navus a præcipuo navis cursu dicitur: vel alterius caussa natus.*

Prius

Prius longe verius puto. Quod & confirmat locus Plauti, in Frivolaria, quem ibidem adducit Festus:

Nave agere oportet quod agas, non ductarie.

Ubi, ut Jos. Scaliger monet, *navi agi* est, cum navis remigio aut ventis agitur: *ductarie*, cum funibus adverso amne, quod vocant ῥυμουλκεῖν. Utrumque expressit Ausonius, panegyrico Mosellæ:

Tu duplices sortite vias, & cum amne secundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi:
Et cum per ripas, nusquam cessante remulco,
Intendunt collo malorum vincula nautæ.

Item Valgius, in elegiis:

Hinc mea me longo succedens prora remulco
Lætantem gratis sistit in hospitiis.
Et, placidam fossæ qua jungunt ora Padusam,
Navigat Alpini flumine magna Padi.

A *navus* est *navities*, hoc est, *industria*. Glossæ Cyrilli ἀρετὴ interpretantur. Item compositum *ignavus*. Et verbum *navare*. Gloss. Phil. *Navat*, Διατρέπεται. Proprie *navare* est, vel, quod quidam censent, navem e navalibus in mare deducere; ad quod magno labore opus est: vel potius navem gubernare, aut gubernantibus esse auxilio.

GNOMON, γνώμων, quod *indicem*, sive *cognitorem*, notat γνῶ seu γινώσκω, hoc est, nosco. Generatim igitur γνώμων, cujuscumque indicio aliquid cognoscitur. Sed speciatim *Gnomon* dicebatur horologii sciotherici stilus, per quem cognoscuntur umbræ & ex umbris horæ. Vitruvius, lib. I. c. VI. *Collocetur æneus gnomon, indagator umbræ, qui Græce σκιαθήρας dicitur.* Unde scientia *gnomonice*, γνωμονική. ut apud Hyginum de Limitibus: *Advocandum est nobis gnomonices summæ ac divinæ artis fulmentum.* Et Plin. lib. II. cap. LXXVI. *Umbrarum rationem & quam vocant Gnomonicen, invenit Anaximenes Milesius.* Vitruvius Architecturam in tres dividit partes, *Ædificationem*, *Gnomonicen*, & *Machinationem*. Hinc *gnomonici*, γνωμονικοὶ, apud Solinum: *Quod Gnomonici similibus parallelis occidere contendunt.*

GO

GONORRHOEA, γονοῤῥοια ἀπὸ τῆς γονῆς, hoc est, *genitura*, & ῥέω, id est, *fluo*. Aliud autem γονὴ, aliud σπέρμα. Nam illud ens est imperfectum; hoc, ens perfectum: ut discere est ex primo Aristotelis libro de generatione animalium.

GOSSIPIUM est, quod Italis *Bambagia*, & *Cotone*, vocatur, Belgis *boomwol*, quasi dicas *arborum lana*. Officinis *bombax* voce corrupta ex *bombyx*, Græcia tum ξύλον, tum γοσσίπιον. Ξύλον vox omnino Græca: Sed *gossipii* exotica: atque, ut puto, Ægyptia. Quod, ut suspicer, facit locus iste Plinii, lib. XIX. cap. I. *Superior pars Ægypti in Africam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon; & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur.* Vide plura in *Bombyx*.

GR

GRABATUS a κράββατος, quod idem. Dici hoc ajunt παρὰ τὸ κρεμᾶν τὰς βάσεις, hoc est, *suspendendo gradus*. Quod, qui eo sederent, pedibus terram contingere non possent.

GRACILIS est λεπτὸς, ἰσχνὸς, ut Glossæ exponunt. [ῥαδαλὸς, ῥαδινός.] Venit ab antiquo *graceo*; ut a *fleo*, *flebilis*; a *labo*, *labilis*, &c. *Graceo* a γράω id est, *absumo*; unde & γραῦς Etymologus deducit. Vel a גרע, *seco*, *concido*. Vel a גרה, *maciare*, *attenuare*. Pro eo & *craceo* dixere, quia antiqui non habuere *g*, ut alibi dictum. Festus: *Cracentes*, *graciles*. *Ennius:*

Succincto gladiis media regione cracentes.

A *craceo*, juxta Scaligerum est *crabro*: de quo in *fiber*. A *gracilis* est *gracilens* apud Nævium, pro quo Ennius *gracilentus*. Ab eodem *gracilitas* apud Nævium, pro quo Accius *gracilitudo*. Vide Nonium.

GRACULI, quod *gregatim volent*, si Varroni credimus, lib. IV. de L. L. Melius Festus: *Graculi a sono oris vocati: sive a gerendo dicti, quod jacta segetum semina plurimum gerant. Vel quod ex olivetis cubitum se recipientes, duas pedibus baccas, tertiam ore ferunt.* Isidorus lib. XII. cap. VII. *Graculus*, inquit, *a garrulitate nuncupatus, non ut quidam volunt, pro eo, quod gregatim volent, cum sit manifestum ex voce eum nuncupari. Est autem loquacissimum genus, & vocibus importunum.* Cæsar Scaliger, Comment. in Arist. Hist. animal. l. IX. cap. XXIV. sive dist. Scalig. cap. XXXI. sect. CXCIX. *graculum* dici ait, quasi *gerоculum*, a *gerendis glandibus*. Judicio meo *graculus* est contractum e κορωνίας, quod Gaza eo quo dixi Aristotelis loco *graculum* vertit: imo & in Onomastico veteri est: *Graculus*, ὁ κορωνίας. Utrum vero *monedula* sit *graculi* genus, quod Gaza voluit, an *graculus monedula*, quod Cæs. Scaligero placuit, non multum ad rem facit. Nam seu hunc, seu illum sequamur, κορωνίας *graculus* fuerit. Hoc licet impensius placet, addam tamen & alteram conjecturam. Quid, si *graculus* statuatur diminutivum a *graccus*: *graccus* autem deducatur ab antiquo *graxo*, aut *groco*, quod a Græco ἔκραξα. Pro hac sententia facit, quod Isidorus *avem* vocat *loquacissimam*. Vide quæ in *Ala* diximus.

†GRACULORUM genus vocat Isidorus *loquacissimum & vocibus importunum*: quod formam ὑποκοριστικὴν habet, tamquam si sit GRACUS. Ac missis ceteris etymologiis, videtur esse ab Hebr. גרע *gorag* (nam *Ain* uti G efferebatur) & contracte *grag* sive *grac*: quod verbum Hebraicum est *vociferari*, sed ita ut ad animalium vociferationes pertineat. Indidem est GRACILLO; de quo vide in GLOCIRE. MAZOCHIUS.

GRADIOR, & *gradus* a *gero*, juxta Varronem, quia *gradus* superiorem in inferiora gerant, vel inferiorem in superiora. Melius Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ubi *gradior* literarum trajectione factum esse ait ab דרג quod est, *gressus est*, *incessit per gradus*. [a σκαίρω, σκαιρίττω, σκιρτῶ, *schreiden* Germ.] A *gradus* est *equus gradarius*, quomodo Lucilio vocatur, qui sine succussatione, alterno gressu molliter explicet pedes. A *gradior* est *grassor*, unde *grassatores*. Festus: *Grassari antiqui ponebant pro adulari. Grassari autem dicuntur latrones vias obsidentes. Gradi siquidem ambulare est, unde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.* Glossæ Philoxeni: *Grassari*, ἐπιφύεσθαι, βαδίζειν, ὀξυποδεῖν. *Grassatur*, λωποδυτεῖ. *Grassator* λωποδύτης. Plautus, Rudente Act. I. sc. *Quid mihi?*

Siccine hic cum uvida veste grassabimur?

Sallustius initio belli Jugurthini: *Qui (animus) ubi ad gloriam virtutis grassatur via*, hoc est ὀξυποδεῖ, cum impetu, & pleno quasi gradu contendit. Titinnium quoque, Novium, & Afranium, *grassari* pro ὀξυποδεῖν, vel βαδίζειν, usurpasse, docet Nonius Marcellus in *Grassari*. Solum Titinnii locum ponam e Velitерna: *Vende thensam atque mulos: sine eum pedibus grassari: confringe ejus superbiam.* Quo ex loco lucem capit illud Plauti, Amphitr. quo Mercurius comminatur Sosiæ:

Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis.

Neque enim per *superbum* intelligit *mortuum*, quod Nonius putavit, sed eum, qui non ambulet pedibus suis, prout divites delicatuli solent. Sed divites præ superbia pedibus suis uti nolunt: ut Sosia si pedibus non iisset, eo id futurum erat, quia male mulcatus ingredi pedibus non posset. Ludit igitur in *superbi* voce more suo facetissimus Comicus. Sed ad *grassandi* vocem redeamus. Scribit Verrius sive Festus, *grassari* antique accipi pro *adulari*. Id inde originem traxisse puto, quod parasiti atque adulatores per plateas otiosi *grassentur* alienum sectantes cibum. *Poëtæ* quoque, quia otiose tantum versibus operam darent, fere hac in re peccabant, eoque & ipsi *grassatorum* notati nomine; ut Cato in carmine de moribus scripsit, teste

Agellio,

Agellio, lib. xi. cap. ii. *Poëticæ artis*, inquit, *honos non erat. Si qui in ea re studebat: aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur.* A *gradiendo* quoque Mars dictus putatur *Gradivus*, sive *quod gradum inferant, qui pugnant*: sive quod *impigre gradiantur*. Ita Servius in iii. Æn. Sed addit & alterum etymon a Græco κραδαίνειν. Ejus verba: *Gradivus Mars appellatus est a gradiendo in bella ultro citroque: sive a vibratione hastæ; quod Græci dicunt κραδαίνειν· vel, ut alii dicunt, quia gramine sit ortus, quod interpretatur, quia corona graminea in re militari maxima est honorationis.* Inter composita e *gradior* sunt *degredior*, & *digredior*, quæ ita distinguit Marius Victorinus: *Degredi ex superiore loco descendere: Digredi ex aliquo loco discedere.* item hinc *aggredior* & *egredior*. Unde *aggressus* & *egressus*: pro quibus dixere veteres *aggrettus* vel potius *aggretus*; & *egrettus*, vel *egretus*. Festus: *Adgrettus* (MStus *Adgretus*) *apud Ennium, Adgrettus fari: pro eo quod est adgressus ponitur. Quod verbum venit a græco ἄγρει. Idem: Egrettus & adgretus, ex Græco sunt ducta a surgendo & proficiscendo. Unde & Nyctegresia, quasi Noctisurgium.* Græcum quod dicit, est ἔγρομαι, sive ἐγείρομαι, quod est *surgo*: unde ἐγερθεὶς, *suscitatus*. Sed de etymo egrediendi Græco fallitur. At recte de Νυκτεγερσία, quæ & νυκτεγερσία, hoc est *excitatione nocturna*. Est enim a νὺξ & ἐγείρομαι.

†GRADIOR (missis Vossianis etymologiis) est ipsissimum Hebr. צעד *Tsagad* (quod est *gradior*). *Tsade* incertae pronuntiationis littera in R versa & transposita. MAZOCHIVS.

GRALLÆ sunt ligneæ perticæ furculas habentes, quibus innituntur, qui iis incedunt. Qui iis utuntur, *grallatores* dicuntur. Vox est a *gradiendo*. Ut a *radendo rada, radula, ralla*: sic a *gradiendo, grada, gradula, gralla*. Caussam ponit Varro, lib. vi. de L. L. *Grallator a gradu magno dictus*. Facit huc illud Plauti, Pœn. act. iii. sc. i.

At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervum cursu, vel grallatorem gradu.

Indeque apud eundem *grallatorius gradus* pro magno, in iis, quæ jam olim Plautinæ Amphitruoni sunt assuta. Aliter dicti *collobatarii*: si vulgatis Nonii codd. credimus. Sed fortasse legendum, *calobatarii*, a Græco καλοβάτης, quod a κᾶλον, *lignum*, & βάω seu βαίνω, *incedo*. Minus recte in Glossis vett. καλοβάτης, *funambulus*. Vel potius apud Nonium legi debet *colobathrarii*. Nam Artemidoro *gralla* dicuntur κωλόβαθρα· quod nomen ex κῶλον, *membrum*, & βάθρον, *gradus*· κωλόβαθρα illa, sive *grallæ*, aliter dictæ Πανικά. Unde in Glossis; *Grallatores*, Πανικὰ φοροῦντες. Caussa appellationis est, quod *grallis* uterentur pantomimi, cum repræsentarent Panas, sive Ægipanas, quorum exsucci pedes ac crura non aliter melius repræsentari poterant, quam ligneis illis pedibus ac cruribus *grallatorum*. Festus: *Grallatores appellantur Pantomimi, qui, ut in saltatione imitarentur Ægipanas, adjectis perticis furculae habentibus, atque in his superstantes ob similitudinem crurum ejus generis gradiebantur, utique propter difficultatem consistendi.* Vide & Nonium in *Grallatores*, & Scaligerum in sextum Conjectan. & ad Festum in *Grallatores*.

†GRALLÆ, & GRALLATORES (de quibus vide Festum & adnotatores, & Vossium) videndum an non sint ab Hebr. דלה, quod in Piel dagessatur Ps. xxx. 2. ac significat *exaltare, evehere*. Grallatores enim grallis *superstantes* (ait Festus) incedebant, atque altiores videbantur. Prima littera Daleth Tyrrhenice in R vertebatur, unde erant RALLÆ: deinde & G a nostris additum fuit, ut putaretur ea vox a *gradiendo* deducta. MAZOCHIVS.

GRAMEN, quasi *germen*, si Isidoro credimus, l. xvii. cap. ix. Vel a *gradiendo*, ut censet Perottus. Sed ἀναλογία docet esse a γράω. Unde & γράστις, sive, ut alii scribunt, κράστις· quod iidem *gramen*, omneque jumentorum pabulum, ac inprimis *farraginem* significat. Etsi nec inepte hoc aliqui a Syra voce. Nam גרם, sive גרש, *contundere*; גרש, *triticum contusum*. A γράστις quoque est Belgicum *gras*, id est, *gramen*.

GRAMIA, a γλάμων, seu γλάμη, quod, Hesychio teste, idem ac λήμη, unde & factum προσθέσει τοῦ γ. Utroque notatur *oculorum pituita, quæ palpebras velut conglutinat*. De Græco sic Hesychius: Λῆμαι, αἱ περὶ τὰς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις ἐκκρίνονται τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίας. De Latino ita Festus: *gramia oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant*. Nonius: *Gramia, pituita oculorum*. Cæcil. *Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus*. Plinius lib. xxv. xiii. *Cresbmos agrios gramias tollit oculorum impositus*.

GRANDIS nonnulli dici putant, quasi *gerandis*, quia multi aggeruntur. Mihi placet esse a *granum*. Nam *grandia* prima sua significatione dicuntur ea, quæ habent *grana*. Hinc est, quod *fruges* proprie dicantur *grandes*: ut in antiquo carmine rustico, quod a Macrobio refertur, lib. v. cap. xx.

Hiberno pulvere, verno luto, grandia farra Camille metes.

Ac Plautus similiter, Casina, act. v. sc. ii.

. . . . profecto hercle non fuit
Quicquam olerum: nisi quicquid erat, calamitas
Profecto attigerat nunquam: ita quicquid erat,
grande erat.

Nam non dubium, quin postrema verba male in vulgatis loco suo mota sint. Virgilius quoque viii. Æneïdos dixit *grandia frumenta*; & Ovidius, *vegrandes messes*. *Grandescere* quoque, & *grandire*, seu *grandiri*, similiter usurpantur. Accius Meleagro apud Nonium in *Grandire*.

Fruges prohibet pergrandescere.

Et Paccuvius Duloreste apud eundem:

Nec grandiri frugum fœtum posse, nec mitescere.

Similiterque in sollemnibus illis sacrorum rusticorum verbis apud Catonem: *Mars pater, te precor quæsoque, uti tu fruges, vineta, virgulta grandire* (Duza *grandiri* mavult, ut apud Paccuvium) *beneque evenire sinas*. [a κρατινός, nisi malis ab ἁδρός.]

GRANDO a *granorum* similitudine: teste Isidoro, lib. xiii. cap. x. D interjectum, ut in *grandis*, quod ejusdem, ut diximus, originis est. Imo fortasse *grando* non ἀμέσως est a *granum*, sed a *grandis*. Festus: *Granda guttæ aquæ concretæ solito grandiores*. Sed prius malim. Nunnesio vero placuit *grando* esse a χάλαζα, quod idem notat. Nempe ut Z in *D* abeat, quod admodum frequens.

†GRANDO a ברד quod idem significat: unde fiebat *brando*, & B verso in G (more Aeolum origine Tyrrhenorum, qui dicebant γλέφαρα pro βλέφαρα, γάλανος pro βάλανος, πρεσγυς pro πρεσβυς &c. ex Salmas. apud Voss.) fit tandem GRANDO. Ab eadem ferme radice (ex usu tamen Chaldaici sermonis, in quo ברדק Targumicum significat prominere aut in longitudinem porrigi) venit fort. GRANDIS. MAZOCH.

GRANEA, quæ Græcis χίδρον, ita dicta, quia fieret e *granis* tostis. Hieronymus, libro quæstionum Hebraicarum, in paralipom. *Primitia spicarum quando deferebantur, torrebantur, & grana comedebantur, quod genus cibi vulgo graneas vocant*. Sane & Romanis Græcisque mos tritici recentis *grana* frigere: uti & cicer, ac nuces: unde *frictum triticum, frictas nuces, frictum cicer* apud veteres legas. Quæ in deliciis apud eos habebantur.

GRANUM quasi *geranum* dicitur, a גרש, quod notat *triticum fractum ac contusum*, nempe a גרש, quod est *frangere*: a quo & γράστις, seu κράστις, *farrago*. *Granum* quasi *geranum* dici, agnoscit & Varro, sed censet is esse a *gerendo*. Sic enim scribit, lib. i. de R. R. cap. xlviii. *Granum a gerendo: id enim seritur, uti spica gerat frumentum, non ut glumam aut aristam gerat: ut vitis seritur non ut pampinum ferat, sed uvam*. [γράω, ἀπὸ τοῦ γράμματος Hesych.]

GRAPHICUS significat *scitum & elegantem*, quia *picta* sunt *elegantiora nativis*, unde Plautus, Sticho act. ii. Sc. i.

Satin ut facete atque ex pictura astitit.

Hinc

Hinc Persa *graphice facetus*, de egregie faceto. Apud eundem Epidico legimus *graphicus servus*. Bacchid. *graphicus fur*. & Trinummo, *graphicus nugator*, & Pseudolo, *graphicus mortalis*. Quibus locis *graphicus* notat id, quod Horatius dicit *ad unguem factus*: atque (ut ad ἐτυμολογίαν propius accedamus) quo nec pictor rectius aliquis exprimat penicillo. Locutus similiter Plutarchus, ut cum ait: γραφικῶς πολλὰ παρὰ τῷ ποιητῇ ὑπάρχει. Ubi Budæus *graphice* transtulit. Venit autem γραφικὸς, seu *graphicus*, ab ea notione τοῦ γράφειν, qua *pingere* notat: Ut, cum dicimus, εἰκόνα γράφειν. Unde & γραφὶς, cum *penicillum pictorum* notat. Unde apud Vitruvium, lib. I. cap. I. *Architectum oportet graphidos scientiam habere, quo facilius exemplaribus pictis, quam velit, operis speciem deformare valeat*. Sed longe plura ab eodem verbo veniunt, qua *scribere* significat. Referemus solum, quæ & Latini usurpant. Quale est, *graphium*, γραφεῖον, id est, *stilus*. Usus Suetonius, in Claudio. Inde *graphiarium*, apud Martialem, in Apophoretis, Epigr. XXI. est idem, quod γραφιοθήκη. Ἀπὸ τῶν γραμμάτων, hoc est, a *litteris* dicta ars *grammatice*, quia veteribus eo nomine censebatur γραμματιστικὴ, hoc est, *ars legendi scribendique*. Sero enim præcepta recte loquendi observata, inque artem gesta: qua de re plura Exerc. Gramm. lib. I. capite I. Ac quemadmodum ars γραμματικὴ vocatur, quia de *literis* agit: ita γραμματικὰ ποτήρια, *grammatica pocula*, dixere quibus insculptæ essent literæ: E. G. Διὸς Σωτῆρος, *Jovis Servatoris*, aut simile; uti auctor est Athenæus, lib. XI. & Cælius Rhodiginus Antiquarum Lect. lib. VII. cap. ult. Etiam Γραμματικὴ nomen fuit nobilis tragœdiæ; quam argumento ex *literis* ducto scripserat Callias Atheniensis: de quo multa Athenæus in decimo, ac quædam etiam Cæsar Scaliger, lib. I. de re poët. cap. VIII. Sed γράμμα quoque significat *scriptum*: unde *grammatophylacium*, γραμματοφυλάκιον, quod Latine *tabularium*: a γράμματα & φυλάσσω, id est *custodio*, *servo*, quia in eo asservantur tabulæ & instrumenta publica. Ulpianus in l. moris, De pœnis: *Archio forte vel grammatophylacio*. Sunt & a γράφω, *apographum*, ἀπόγραφον *exscriptum*, *exemplum* seu *exemplar*, quod barbari *Copiam* dicunt. Item *chirographum*, χειρόγραφον privata cautio manu alicujus scripta vel subscripta. Pollux, lib. II. cap. IV. videtur id vocabulum habuisse pro non antiquo, cum dicat Hyperidem χεῖρα dixisse, pro quo vulgo diceretur χειρόγραφον. συγγραφὴ, *syngrapha*, quod ab utroque subscriberetur, ac ab utraque parte servaretur. Eoque differebat a *chirographo*, ut ostendunt hæc Asconii verba in III. Verr. *Inter syngraphas & cætera chirographa hoc interest, quod in cæteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent; in syngraphis, etiam contra fidem veritatis pactio venit, &, non numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solent more institutoque Græcorum, & cetera tabulæ ab una parte servari solent, syngrapha signata utriusque manu, utrique parti servanda traduntur*. Etiam annuli dicuntur *chirographi*, id est, *manu sculpti*. Quomodo *chirographos Thyrios* dixit Catullus, de annulis Thyriis manu elaboratis. Nec aliter *chrysographata scuta* dixere. Id in Trebellio Pollione legas de scutis aurea scalptura insignibus. A γράφω etiam est ἐπίγραμμα, *inscriptio* quo proprie notatur *elogium* quod statuis, imaginibus, trophæis, monumentisque *inscribi* solet. Id etiam prosa fiebat, cujus rei multa sunt exempla in antt. Inscripp. Etiam uno verbo poterat constare, ut Σωτὴρ in statua Verrina, teste Tullio. Postea *versus quos poëta huic epigrammati subjiciebat* & ipsi *epigrammatos* nomine appellari. Tandem extensa significatio ad alia quoque *poëmatia*, modo aliquid simpliciter indicarent, aut ex propositis deducerent: in cujusmodi poëmatis commendatur brevitas, argutia, & venustates. Ab eodem est ἀνάγραμμα sive ἀναγραμματισμὸς, *cum ex concinna literarum trajectione alia sententia generatur*. Cujus artificii meminit Artemidorus Daldianus, qui ad somniorum interpretationem conducere ea somniat: & Eustathius in Iliad. A. vers. LV. item Isaacius Tzetzes in prolog. ad Lycophronem: ubi ejus exemplum ponit ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ, ΑΠΟ ΜΕΛΙΤΟΣ, & ΑΡΣΙΝΟΗ, ΙΟΝ ΗΡΑΣ. Multum in hoc genere sudavit ante alios JOANNES AURATUS, cujus nominis hoc anagramma, ARS EN NOVA VATIS. Inter alia Aurati anagrammata est illud in Petrum Ronsardum: *PIERRE DE RONSARD. ROSE DE PINDARE*. Elegans quoque illud cujusdam de Mureto: *MARC ANTOINE DE MURET. NATURE M'A MENE' DROICT*. Nec omitti debet illud, quod in Dominicum Baudium, Jambico imprimis pollentem, fecit vir eruditissimus Samuel Næranus: ΔΟΜΙΝΙΚΟΣ ΒΑΥΔΙΟΣ. ΙΔΙΟΝ ΚΥΔΟΣ ΙΑΜΒΟΣ. Γράφω Becmanno esse placet a גרב, quod est, *pugno comprehendo*.

GRATIA, a *gratus*; ut *justitia* a *justus*; *amicitia* ab *amicus*; *lætitia* a *lætus*. *Gratia* enim est, quæ *gratos* & amabiles *facit*. *Grates* a χάριτες. Sane Gloss. vett. & Onomasticon antiquum *Grates* interpretantur χάριτες. *Grates* igitur κατὰ μετάθεσιν pro *garites*, quod ex *garites* eliso *I*, quomodo a κυπάρισσος est *cypressus*, a παλάμη, *palma*, &c. At χάρις, apposito *X*, fit a רצה, quod est, *gratum habuit*. Quod autem *gratia* dicimus pro *caussa*, id quoque a Græcis qui similiter dicunt χάριν. Nempe ut Galli *pour l'amour*. *Gratia* igitur pro *favore*, vel *amore*, sumitur. Atque hinc ablativus *gratiis*. Ut non modo apud Plautum, sed Terentium etiam: cujus illud, in Phorm. act. III. Sc. II.

Ut phaleratis dictis ducas me & meam ductes gratiis.

Hinc *ingratiis* apud eundem, hoc est, *invitus*, *velim nolim*. Ex *gratiis* autem factum *gratis* κατὰ συγκοπήν. A quo *gratuitus*, ut a *forte*, *fortuitus*. A *gratus* est *grator*, quod Onomasticon vetus exponit χάριν ἔχω. Item *gratulor*. Nam, qui *gratulatur* alienam felicitatem, sibi *gratam* & jucundam esse verbis ostendit. A *gratus* quoque ignota antiquis *gratitudinis*, & *ingratitudinis*, vocabula: de quibus in Animadversionibus Grammaticis dictum. Ejusdem ortus est nomen proprium *Gratius*; unde *Gratianus*; ut a *Marius Martianus*. *Gratius*, ac *Gratianus*, idem quod Græcum *Charisius*, a χάρις. ac Hebræum *Joannes*, seu יוחנן, a חנן *gratia affecit*. A quo & *Anna*, seu *Hannah*: item *Hannibal*, de quo in *Balsamum* dictum.

GRAVASTELLUS legimus apud Plautum, Epid. act. V. Sc. I. De eo sic Festus: *Gravastellus*, *senior*, *a gravitate sic dictus*. Ita enim est in MSStis. Camerarius in Plauti loco legit *gravistellus*: & putat nomen id Comica licentia factum esse ex *gravis* & *tellus*, ac Plautum in obeso danista allusisse ad ἄχθος ἀρούρης. Sed doctissimus Meursius legit *ravastellus*, idque præeunte Festo, cum scribit: *Ravi coloris, ravistelli appellantur a Plauto; qui sunt inter flavos & cæsios*. Nempe *ravastellus* fuerit ὑποκοριστικὸν a *ravaster*. Hoc vero a *ravus* fit, quomodo a *calvus* est *calvaster*. *Ravus* autem est *canus*: unde Varro *ravos oculos* dixit, pro *glaucis* sive *cæsiis*: & *ravam lupam* legimus apud Horatium. Plura de *ravi* voce diximus in *Raucus*.

GRAVIS, forte quasi *geravis*, a *gerendo*. Nam *gravia* tolli ferrique necesse est, unde & tolerari ea dicuntur. [ab Æolico βραγύς. vide Etymol. μέγα in βραχύς.] A *gravis* est *gravidus*; ut ab *herba*, *herbidus*. Vel a *grava*, ut a *palleo*, *pallidus*. Festus: *Gravida est, quæ jam gravatur conceptu: prægnans velut occupata in generando, quod incitatur sic fetus ejus*. Ut a *dulcis*, *dulcedo*; sic a *gravis*, *gravedo*, quia *pectori gravis*. Usus Plautus, Asin. act. IV. Sc. I. & Catullus.

Hic me gravedo frigida & frequens tussis
Quassavit usque.

Hinc *gravedinosus* apud Cic. A *gravis* quoque *prægravo*, hoc est, *gravior sum*, *prægravo*. Κατὰ μεταφορὰν utitur Horatius;

Qui

. . . . Qui prægravat artes
Infra se positas. . . .

†GRAVIS est a כבר, mutato pro more D in R, ut sit GAVER, unde per metathesim cum terminatione Latina GRAVIS. MAZOCHIUS.

GREMIUM ab *ingredior* κατ' ἀντίφρασιν dictum volunt. Visum hac de re adferre verba Agrætii: *Sinum*, inquit, *dicimus exterius expansum receptaculum: gremium vestis receptaculum, interius jacens secretum. Virgil.*

Pandensemque sinus, & tota veste vocontem
Cæruleum in gremium.

Gremium autem dicitur a contrario, ab ingressu difficili. Verum nos potius ab *ingressu*, sic dici putamus, non quidem διὰ τὸν ἀφροδισιασμὸν, verum simpliciter, quod in eo pleraque femineus recondat sexus: unde illud Catulli ad Ortalum:

Ut missum sponsi furtivo munere malum
Procurrit casto virginis e gremio,
Quod miseræ oblitæ molli sub veste locatum,
Dum adventu matris prosilit, excutitur.

[a *gero*, quasi *geremium*, nisi potius a γυάλον. Hesych.]

GREX, ex ἀγέλη. Festus: *Greges ex Græco dici, quos illi ἀγέλας solent appellare*. Ac probat hoc etymon Bibliander, Indice in B. Marcum. Sed in editione Antonii Augustini, atque inde in aliis, ad oram adscriptum γάργαρα. Atque idem in plerisque est MSStis. Ea γάργαρα autem corruptum videtur. Græci enim γάργαρα pro *quavis multitudine* usurpant: ut etiam Macrobius observat, l. v. Sat. cap. xx. Eoque & Scaliger apud Varronem, in iv. de L. L. legit: *Graculi, quod gregatim: ut quidam Græci Greges τὰ γάργαρα*. Ubi vulgo, *ut quidam Græci τὰ γέργερα*. *Grex* igitur fuerit detruncatum ex γέργερα, vel γάργαρα. Γάργαρα autem a γαργαίρω, quod est, *abundo, affluo*. Vel fuerit *grex* ab ἀγείρω ex ἄγερσις, id est, *congregatio*, præcisa principe litera, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*; ab ἀστέρι, *stella*; ab ἄρουρα, *rura*, &c. Ut autem ab ἀγέλη est ἀγελάζω, ita a *grege* est *grego*: quo usus Statius in primo Achilleïdos:

Qualiter Idaliæ volucres ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum cæloque domoque gregatæ.

Citat etiam Priscianus, in vi. Ab eo sunt *Abgrego, adgrego, congrego, egregius*, & alia. Festus: *Abgregare, est ab grege ducere; adgregare ad gregem ducere; segregare, ex pluribus gregibus partes seducere; unde & egregius dicitur e grege lectus: quorum verborum frequens usus non mirum si ex pecoribus pendet, cum apud antiquos opes & patrimonia ex his præcipue constiterint, ut adhuc etiam pecunias & pecullia dicimus*. Ut vero *congrex* legimus apud Horatium & Ausonium, ita *segrex* apud Prudentium. Imo & Plauto, Mostell. Act. ii. Sc. ii. e MSStis Camerarii eam vocem restituere Gruterus, ac Colerus.

†GREX est ab Hebr. גדר *geder* ejusdem notionis, ablato Daleth, vel potius verso in R, Tusco more. Vel, si mavis, tum ipsum GREX, tum CONGREGARE, sunt a גור, *gur*, quod est *congregari*. MAZOCHIUS.

GRILLUS a sono nomen accepit: teste Isidoro, lib. xii. cap. iii. Vide de eo Plinium, lib. xi. cap. xii.

GRIPHUS Latinis, quod Græcis αἴνιγμα: quemadmodum scribit Agellius, lib. xii. cap. vi. Et sic sane utitur idem scriptor, lib. i. cap. ii. & Appuleius, ii. Florid. Poëmati quoque Ausoniano nomen *griphus*. Ac in veteri lapide invenias: *Viatores optimi his nugis, griphis, ambagibusque meis condonate poscimus*. Sic autem *ænigma* dixere κατὰ μεταφοράν. Nam proprie γρῖφος est *rete piscatorium*. Suidas utramque significationem complexus: Γρῖφος τὸ δίκτυον, λέγεται δὲ καὶ ὁ δύσκολος, καὶ ὁ συμπεπλεγμένος λόγος, ὁ ἔχων πάθος ἐν ἑαυτῷ μὴ φαινόμενον. A propria τοῦ γρίφου significatione *piscatores* dicuntur γριφεῖς. Atque inde est, quod Plautus, Rudente, *piscatori* illi, qui vidulum invenerat, *Gripo* nomen fecerit. Quemadmodum autem a *reti piscatorio*, quod proprie *griphus*, *ænigma* dixere *griphum*, ita itidem *sirpum* dixere a *nassa*, hoc est, *vimineo piscatorum vase*, quod proprie *sirpus* dicitur. *Ænigmata* vero *sirpos* dici, auctor est Agellius, lib. xii. cap. vi. Crinitus, qui Alciatum & Rhodiginum in suam sententiam pertraxit, putat pro *sirpos* vel *scirpos* legendum *scrupos*. Movet eum proverbium, *nodum in scirpo quærere*: quo post Ennium, Lucilium, aliosque usus quoque Ennodius, pro quarta synodo Romana: *Nunquam bene nodus in scirpo quæritur*. Respondet ad hoc argumentum P. Mosellanus, sic κατ' ἀντίφρασιν dici. Verum minime a *scirpo*, vel *sirpo*, qua *juncus* est *enodis*, sic *ænigma* appellatur. Sed qua inter vitilia est, exque eo fiunt *nassæ*, hoc est, *vasa viminea*, quibus postquam se pisces insinuarint, egredi non possint. Vel dicendum *sirpum* generatim esse omne πλέγμα, sive ex *juncis* aut viminibus contextum: cujusmodi omnia nodis multis vinciuntur & implicantur; unde *sirpus*, pro *nodosa quæstione*. Vide *Griphus* & *Sirpare*. *Scrupus* vero apud Gellium legi nullo modo potest. Quippe cum *scrupus*, sive *scrupulus*, Donato teste, proprie sit *lapillus*, *qui in calceos incidens male habet pedem*: μεταφορικῶς vero sic dicatur, *quicquid animo molestiam gignit*: liquet non potuisse id nomen *ænigmatis* imponi, cum omnia quæ legentem difficultate remorantur, *scrupum* sive *scrupulum* animo injiciant, nec tamen omnibus istis *ænigmatis* vox possit convenire. Latius igitur multo *scrupi*, quam *ænigmatis* nomen patere, manifestum est.

†GROMA (inquit Festus in ea voce) *appellatur genus machinulae cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Graeci dicunt γνώμονα*. Nonius: *Gruma mensura quaedam, qua flexae viae ad lineam diriguntur, ut est agrimensorum & talium*. Putant factum a Graeco γνώμων. Equidem & rem totam a Tuscis in Italia propagatam suspicor (vide Tyrrh. Diatr vi. in FALISCI) & vocem Tuscam esse, atque ex Oriente petitam. Syris גרומא *groume* significat *explorationes, scrutinia*: ex quo (Syriaca diphthongo in O contracta) est GROMA, instrumentum ad *explorandum* ac metiendum. Ad haec Hebr. גרם *gerem* i. e. *os* (nam ea radix est) ad metiendi ἀκρίβειαν pertinet, uti quum in historia diluvii dicitur, *In articulo* (Hebr. בגרם *begerem*, ad verbum *in osse*) *diei illius*. Res eo redit, quod sicut *ossa* totius corporis articulationem & adumbrationem continent, sic in *Groma* totius regionis ἰχνογραφία tamquam σκελετὸν (Italice *scheletro*) adumbratur. Sed prior originatio verior videtur. MAZOCHIUS.

GROSSUS, ὄλυνθος, *ficus immatura*: fortasse a κρύος, id est, *frigus*, quo fit, ut non excoquatur: vel potius a גרש, hoc est, *expulsum, ejectum*, quod de *fructibus a Luna protrusis* usurpatur, Deuteron. xxxiii. xiv.

GRUMA, in Glossis Philoxeni exponitur γνώμων, & βασιλικὴ γνώμη. Unde etymon vocis obscurum non est. Nempe est *grumo* ex *groma*, *groma* a γνώμα, seu γνώμη, quæ & γνώμων. N in *R* abit, quomodo a μονὴ, *mora*; a φλυᾶν, *furere*; e *cluna*, *clura*, &c. Juvat & Festus: *Groma appellatur genus machinulæ cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Græci vocant γνώμονα*. Nonius: *Gruma, mensura quadam, qua flexæ viæ ad lineam diriguntur: ut est agrimensorum, & talium*. Sequentia sunt corrupta. Vulgo legitur: *Ennius lib. xviii. grumam dirigere dixit, degrumari ferrum*. Ubi Merula pro *grumam* legit *grumari*: & pro *dirigere* suspicatur legendum *diruere*. Sane Glossæ Philox. *Grumari* καταστρέψαι. Sed rectum est *gruma dirigere*. Id autem fiebat dioptrico organo, quod γνώμονα, sive *grumam*, dixere. Quare *degrumare ferro* (sic apud Nonium legendum) ferramento capere mensuram castrorum vel agrorum. In iisdem Glossis est, *Grumat*, μετρεῖ, ἐξισοῖ. Hinc *degrumare*. Lucilius apud Nonium:

. . . . Viamque
Vis degrumari, ut castris mensor facit olim.

Ubi

Ubi veteres libri, *Degrumari vis, uti castr. m. f. v.* Nempe *degrumari vis* corruptum est, *degrumabis*, *b* in *v* abeunte. Vera igitur lectio,

. . . . *Viamque*
Degrumabis, uti castris mensor facit olim.

Est & alia *grumæ* significatio. Nam in castris quoque *gruma* erant locus medius, ubi *groma* organum a metatore ponebantur, ut quatuor faceret angulos normales, & ita divideret castra in quatuor partes, quarum viæ in *gruma* loco conveniebant. Hoc Nonius voluit his verbis: *Grumæ sunt loca media, in quæ directæ quatuor congregantur & conveniunt viæ*. Idem voluit Hyginus in *Gromatico*, sive de castrorum metatione, cum ait *grumam* poni in tetrantem. Idem ait *gromam* fuisse prope prætorium, & *gromam appellari, quod turba ibi congruat*. Hoc ostendit, *gruma*, non *groma*, scripsisse. Ac velle in castris sic locum vocatum, qui quasi forum castrense esset, ubi congruerent milites. Sed de etymo errat. Quod non a congruendo, sed quia, ibi cum castra metari vellent, *gromam* sive γνώμονα, collocarent ad vias castrorum dirigendas. Ut autem a γνώμα est *groma*, & *gruma*: ita a γνωματικὸς est *gromaticus*: ut *disciplina gromatica*, quæ agrorum mensuram docet. Cassiodorus, lib. III. Var. epist. III. de eligendo agrimensore: *Hac enim, per geometricas figuras & gromaticam disciplinam, ita diligenter agnoscitur. Gromatici* igitur γεωδαῖται, ut *gromatice*, γεωδαισία. Sed pro *gromatica* apud Cassiodorum *grammatice* legi solet, sane inepte. Quemadmodum vero *groma* usus duplex; in agris, & in castris: ita & *gromatica* duplex. Unde Hyginus tum *gromaticum* scripsit *de limitibus constituendis*: tum *gramaticum* de *castrorum metatione*.

G r v m v s, ut Festus describit, *est terræ collectio minor tumulo*. Unde in Glossis Philox. exponitur, τύμβος. Ita usi Cæsar, Vitruvius, scriptoresque rei rusticæ. Ex antiquissimis sic usurpare Accium, Nonius docet. Qui & a *congeria* dici ait. Nempe quasi *gerumus*. Quod & Perottus probat. Sed is *grummus* scribit, vett. quosdam libros secutus, in quibus similiter *grumma* pro *gruma*. Aliam etiam *grumi* notionem indicat Sosipater, lib. I. cui *grumi* οἱ τῶν ὅρων λίθοι. Similiter Gloss. Græco lat. ὅροι λίθοι, *grumi*. Et Gloss. Philox. *Grimini* (leg. *grumi*, vel *grumuli*, aut *grumili*) Οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι. Quibus in locis per λίθους intelligo σωρὸν λίθων, *acervum lapidum*. Nam in *grumo* necessaria est plurium collectio. Itaque & *grumus* dicitur de iis, quæ ex pluribus concrescunt & quasi coalescunt. Ut apud Plinium *grumus salis*, quod Græcis similiter θρόμβος ἁλός. Quæ si princeps esset significatio, deducerem a κρυμὸς, quod est ψῦχος, *frigus*, ut interpretatur Hesychius. *Frigore* enim *res concrescunt*. Becmano placet *grumus* esse a גרם, quod est *pars lapidis, ossis, aut alterius rei divisa*, a גרם, quod est *confringere, comminuere*. Sed hoc non convenit cum significatione *grumi*, quæ collectionem aut concretionem partium, non divisionem in partes requirit. Convenit tamen & rebus minutis; sed quæ ex minutis coaluerint: ut de *grumo salis* diximus. Atque hinc Belgis *mica panis* dicitur *Krumel*, quod sine dubio est ex *grumus*. [Hesych. γρῦμον interpretatur τρέβιλον. θρόμβος Hesych.]

†G r v m v s (ait Festus) *terrae collectio minor tumulo*. Itaque poterat ab Hebr. גרם *gerem* i. e. *osse* fieri; quia sicut ossicula quaedam in corpore extuberant, sic in agro *grumi*. Sed magis id proprium est, quod in Glossis Grvmi explicantur οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι i. e. *lapides qui fines disterminant*. Qua ratione erit ejusdem, ac *Groma* praecedens, originationis. Nam sive a Grvmvi fit Grvma, quia ad terminos illos agrimensores oculorum aciem dirigunt: sive contra; nam quo metatores ope Gromas direxerunt speculationem, ibi deinde grumi illi depanguntur. Frustra ergo sese excruciant, qui a κρυμὸς, quique a verbo *grua* id vocabulum arcessunt. Mazochivs.

G r v n n i o, a γρυλλίζω, mutato λ in ν, quomodo a Syriaco *lnz* est *nux*. γρυλλίζω factum a sono *grunditis* istius animalis, qui est γρῦ. Nam proprie *porcum grunnire* docet hic locus Varronis, in Aboriginibus, apud Nonium; *Grunnit tepido lacte satur mola mactatus porcus*. Sosipater: *Mu canum est, unde dicuntur mutire; sicut gru porcorum, unde dicuntur grunnire*. Pro *grunnire* vett. dicebant *grundire*: quod Diomedes lib. I. probat ex Cælio Quadrigario, & Cæcilio comico. Item Nonius partim ex iisdem, partim ex Laberio. Hinc *lares grundiles*: quos Nonius Romæ constitutos fuisse ait in honorem *porcæ*, quæ XXX. pepererat. Idem apud Diomedem legas. Sed hic subjungit auctoritatem Cassii Heminæ, cujus hæc verba, lib. II. historiar. *Pastorum vulgus sine contentione consentiendo, præfecerunt æqualiter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter se essent. Monstrum fit, sus parit porcos triginta, cujus rei fanum fecerunt Laribus Grundulibus*. Hactenus ille. Confirmat hanc sententiam, quod *Laribus grundile* illud *pecus* soleat sacrificari. Horat. lib. II. sat. III.

. . . . *Immolet æquis*
Hic porcum Laribus.

Propertius, lib. IV. el. I.

Parva saginati lustrabant compita porci.

Vel dicendum *Lares* dictos *grundules* a *grunda*: qua de re vide quæ in *Suggrunda* dicemus.

G r v s contractum ex γέρανος, quod idem. Hoc quidam deducunt ab עגור, quod tamen alii non *gruem*, sed *hirundinem* aut *picam*, interpretantur. A γέρανος, est *geranium* herba, inter cujus folia in cacuminibus capitula sunt *gruum*, ut tradit Plinius, lib. XXVI. cap. II. Ἐπ' ἄκρων τῶν μασχαλῶν ἔχει ἐξοχάς τινας ἀνανενευκυίας, ὡς γεράνων κεφαλὰς, σὺν τοῖς ῥάμφεσι, hoc est, *in summis alis habet sursum spectantia quasi gruum capita cum suis rostris*: ut tradit Dioscorides, lib. III. cap. CXXXI. Ab eadem voce dictus γερανίτης λίθος. Plinius, lib. XXXVII. cap. II. *Ab animalibus cognominantur carcinias, marinè cancri colore; echites, vipera; & a gruis collo, geranites; hieracites accipitris*. Item Gerania, Thraciæ urbs, Solinus, cap. XXXV. *Quondam urbem Geraniam, Catizum barbari vocant; unde a gruibus Pygmæos feros pulsos*. A *grus* ex veterum mente est *gruere*; indeque *congruere*. Glossæ Phil. *Gruunt*, γερανίζουσι. Onomasticon vetus, *Gruunt*, Κλαγγάζουσι. Festus: *Gruere dicuntur grues, ut sues grunnire: unde tractum est congruere, hoc est convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est*. Idem: *Congruere dictum est a gruibus, quæ se non segregant, sive cum volant, sive cum pascuntur*. Ab eodem *ingruere*, simul ac consertim *gruum* more invadere. Joh. Saresberiensis Policratici, lib. I. cap. ult. *Ciconia, quoniam avis concordiæ est, aut concordiam invenit, aut concordiam facit. Grus semper adfert, quod expedit: unde & gruere verbum antiquum, a quo congruere, quod proficit, & ingruere contra, quod afficit: unde illud:*

. . . . *Bis vitibus ingruit umbra*.

Hæc ille. Maroniano vero isti a Saresberiense adducto simile est Plauti illud, Amph. Act. I. Sc. I.

Hostes crebri cadunt, nostri contra ingruunt
Vicinius, vi feroces.

Prout optime restituit Gruterus. Sed ad etymon quod attinet, metuo ne veteres ipsi decipiantur. Nemo enim, quod constet, verbo *gruendi* utitur. Quid, si igitur dicamus, ut in *redamo*, *prodeo*, *prodigo*, & aliis, *d* assumitur: sic adsciscі *g* in *congruo*, & *ingruo*, venireque a *ruo*, ut *congruo* sit pro *conruo*; *ingruo* pro *inruo*?

†G r v s fit a Tusco ejusd. notionis vocabulo γρὺς, sive potius γρὺς, quod ex Hesychio affert Bochartus. Maz.

G r y p s, γρύψ. Glossæ Philox. *Grupes*, γρύπες. Dicitur & *gryphus*, unde *gryphas* & *gryphos* apud Plinium legimus. Avis est fabulosa, cui nomen id ab *adunco rostro*. Nam γρυπὸς, qui *aduncus naso*, aut *rostro*. De bello eorum cum Arimaspis ob auri custodiam, vide Herodotum, lib. III. & IV. Ctesiam in Indicis, Pausan. in Atticis, & Plinium, lib. VII. cap. II.

G V

GVBERNO, a κυβερνῶ, K in G mutato: quæ cognatæ sunt litteræ: ut ait Terent. Scaurus. A κυβερνῶ Æoles dicunt κυβερνητὴρ & κυβερνήτωρ, quorum imitatione Latini itidem a *gubernando* dicunt *gubernator*. Κυβερνῶ forte a גבר, quod est *superare*, *prævalere*, *gubernare*. At illepidum illud Isidori lib. XIX. cap. I. *Gubernio, qui & gubernator, quasi cohibernator, quod cohibeat prudentia sua hiberna, id est, tempestates maris*. Pro *gubernator* etiam *guber* legas in Glossis Philoxeni: *Guber*, κυβερνήτης. Quæ lectio si integra est, veterum aliquis parte vocis abscissa *guber* dixerit pro *gubernator*, quomodo Ennius, Oscos imitatus, *cœl* pro *cœlum*, *gau* pro *gaudium*. Vide Lipsium, lib. I. Epist. Quæst. XIX. & quæ nos de Titinii loco in Oratoriis institut. lib. III. cap. V. Etiam *guberna* pro *gubernacula* usurpat Lucilius:

Proras despoliate & detondete guberna.

GVLA fortasse κατὰ μετάθεσιν a לוע, id est, *gula*. Proverb. XXIII. Vel potius a γύαλον, quod est, κοίλωμα, *cavitas*, teste Eustathio. Alterum sane borum malim, quam ut sit a κοίλη, *cava*. Vel ἀπὸ τοῦ γυλίου: quam vocem alii per duplex λλ scribunt. Est autem γύλιος, sive γύλιον, (utroque modo scribi, ex Hesychio constat) *cophinus*, sive *fiscina militaris*, in qua reponebant cibos, sive alimenta, ut caseum, olivas, cepe. Pro hac tamen sententia est, quod ait Hesychius Herculem γύλιον dici; forte quia *gulosus*, & βουθοίνας. [malo a γύω, unde *guo*, *gusto*.] A *gula* est *gulo*, idem quod *gulosus*. Ab eodem forte *guttur*, quasi *gulutur*. Nisi potius *guttur* a sono, quem cibus in animantibus plerisque edit, cum per *gulam* trajicitur. Nam similiter ea pars dicitur *gluttus*, unde *glutto*, & *glutire*: de quibus suo loco. A *gula* quoque *ingluvies*, teste Festo, ut nempe dicatur quasi *ingulavies*. Id magis placet, quam ut sit ab *inglube*: quod scribit Jovianus Pontanus, in Actio, ubi addit, *in* augere in hoc vocabulo: uti in aliis multis, quæ apud eum legere potes pag. CXXXVIII. B. edit. Ald. Pontano tamen favere videntur Glossæ Philoxeni, in quibus legas, *Inglubies*, ἀποδερματισμός. Nam ἀποδέρω, *excorio*, *deglubo*. Sed proprietas vocis eum refellit. Siquidem *ingluvies* dicitur sinus interior circa guttur, in quem aves demittunt cibos, priusquam in ventrem recondant. Ita in pullis Columella appellat. Præterea *voracitatem* signat: sive, ut Philoxeni Glossæ exponunt, λαιμαργίαν, hoc est, *luxuriam*: seu, ut Onomasticon interpretatur, λιχνείαν, hoc est, *liguritionem*. Ita usus Terentius. Seu hæc, seu altera prior est significatio, prius etymon placet. Nam & sinus ille cibos præcipiens, (unde Græcis πρόλοβος vocatur) in *gula* est: & *liguritores*, ac *voraces*, *gulæ* sunt addicti: unde & *gulosi* dicuntur.

†GVLA fit ab Hebr. verbo לוע *deglutire*, unde לוע, quod est *gula*: ex quo per μετάθεσιν & reddito *Ain* per G, exsistit GVLA. MAZOCHIVS.

GVMIÆ sunt *gulosi*, unde & nomen si Festum audimus. Sic enim ille: *Ingluvies a gula dicta, hinc & ingluviosus, & gluto, gulo, gumia, guttur, guttus* (Scal. *glutus*.) *gutturiosus & curculio*. Sed de origine fallitur. Nam ut a *saburra* mulieres *saturas saburratas* dixit, ita, ut Scaliger in Conjectaneis monet, ac Nonnesius, in Grammatistice, *gulosi* dicti a γόμος, quod proprie *saburra*, τὸ ἐντιθέμενον ταῖς ναυσί, ut scribit Pollux. Nempe a γέμειν, quod est, *plenum onustumque esse*. [a γόμος vel potius ex γέμω, unde γόμος *saburra*. *Gumia* itaque *saburratus*.] Sunt qui pro *gumiæ* legant *gemiæ*, quod ad γέμειν propius accesserit. Sane in MSStis Nonii exemplaribus legas, *gemiæ*, *gulosi*. Lucill. lib. XXX.

Illo quid fiat Lamia & Pitho oxyodontes
Quod veniunt gemiæ, illæ (*illepidæ* legit H. Junius) *improbæ, ineptæ*.

Paullus Merula pro *gemiæ*, sive ut in vulgatis est, *gumiæ*, legit *gluviæ*, ut ejusdem sit originis ac *ingluvies*. Sed Scaliger ex Festo corrigit, *gumiæ*, Lucilliique posteriorem versum sic emendat:

Quæ veniunt illæ gumiæ, vetulæ, improbæ, ineptæ.

Usus eodem Lucillius, apud Ciceronem, II. de Fin.

. . . . *Compellans gumias ex ordine nostros*.

Usurpat & Appuleius, Apol. I. *Gumiæ cujusdam & desperati lurconis*. Estque a *gumia*, *degumere*, sive *degumiare*, si vera ejusdem Scaligeri correctio apud Festum. Nam in vulgatis est: *Degunere*, *degustare*. Imo in Glossis quoque Philoxeni legas, *Degunere*, ἀπογευματίσασθαι, καὶ σύγευσαι. Sed hic quoque *degumiare* vel *degumare* legendum. Pro σύγευσαι vero συγγεῦσαι scribendum, ut monuit Bon. Vulcanius.

GVMMI, ut Isidorus ait, lib. XVII. cap. VII est a Græcis, quibus dicitur κόμμι. Conversa tenuis in mediam. [a κόπτω, κομμὸς, κοπτὸς, est enim lacryma arborum.]

GVRDVS Hispanicum est, quibus hodieque *gordo* significat *pinguem*, sed pro *stolido* usurpatum more Græcorum, quibus παχὺς proprie *pinguem*, & per translationem notat *stupidum*. Quinctilianus, lib. I. cap. IX. *Gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi*. Legas & *gurdi* vocem in vett. Glossis.

GVRGES non a *gula*, ut Perottus voluit: sed a *sono* factum. Apte eum sonum expressit Maro, II. Æn.

. . . . *Clauso fit gurgite murmur*.

Eundem sonum habes in verbo *gargarizare*, & Belgico *gorgelen*. [f. ab ἐρεύγω.]

†GVRGVLIO & Græcum γαργαρεών & GARGARIZO &c. sunt omnia ab Hebraeo גרגרת *gorgera* & *gargereth*, quae guttur significant. Et Hebraicae quidem radici vicinius est Græcorum γαργαρεὼν quam Latinum *Gurgulio*: hoc ideo quia Tyrrheni vocalis V amantissimi erant, perinde ac Syri. MAZOCHIVS.

GVSTO non a *gutture*, ut voluit Perottus, sed a γευστὸς, quod verbale a γεύομαι, *gusto*. Hinc *gustum*, γεῦμα, ut exponunt Glossæ. Legas apud Apitium, de re culin. lib. IV. cap V. A quo diminutivum *gustulum*, apud Appuleium II. & IX Met. Ab *gusto* erit *gustatorium*, γευστήριον, ut Glossæ vett. exponunt. Id erat, ex quo in caupona gustabant merum. Unde & *meraria* vocabatur. Eædem Glossæ: *Meraria*, γευστρίς.

GVTTA, & *stilla*, ut veterum quidam distinguant, ostendimus in *Stilla*. Petro Nunnesio, in Grammatistice sua placet *gutta* esse a σταγὼν, quod idem notat. Sed nimis abeunt literæ. Quare potius dicitur *gutta* quasi *chuta*; χυτὴ a χέω, hoc est, *fundo*. Funditur enim. Itaque idem sunt ἐπίχυσις, & *guttus*. Dicebatur ita, quod vinum eo funderent *guttatim*, quod Græci dicunt ἐπιψακάζειν, Latini *irrorare*, ut Persius, sat. VI.

Ipse sacrum irrorans patinis piper . . . .

Fuisse autem ἐπίχυσιν æneam docet Athenæus, qui & Menandrum usurpare probat. E Latinis Græca *epichysis* voce usus Plautus, Rudente, act. V. sc. II. Alias *epichysis* est genus vasis coquinarii, ut ex Aristophane ostendit Pollux, lib. X. cap. XXIV. *Guttum Samium* legas apud Gellium, lib XVII. cap. VIII. De ea voce sic Varro, lib. IV. de L. L. *Quo vinum dabant, ut minutatim funderent, a guttis guttum appellarunt: & quo sumebant minutatim, a sumendo simpulum nominavere*. Quo ex loco discimus, eo modo *guttum* & *simpulum* differre, quo *epichysin*, & *cyathum*. Nam ex *epichysi*, seu *gutta*, fundebant guttatim in *cyathum*, seu *simpulum*. Tantum hoc discriminis est, quod ἐπίχυσις, & κύαθος, Græca sunt; *guttus*, & *simpulum*, Latina. [*Guttus*, est & Græcum γύτος, λήκυθος γένος. Etym. M.] A *gutta* quoque est *gutturnium*, quod idem videtur ac *gutto*. Glossæ Philoxeni: *Gutturnium*, Εἶδος σκεύους ἱερατικοῦ. Ex *gutturnium* factum *coturnium*. Festus: *Coturnium, vas, quo in sacrificiis vinum fundebatur*. Græcis *gutta* dicitur σταγὼν a στάζω, pro quo & σταλάω, & σταλάζω dixere, unde σταλαγμὸς, hoc est, *destillatio*. Item σταλαγμίας *chalcanthis purissimi genus*, quia fit *stiriæ*, seu *guttæ*, simile. Docet id Plinius, lib. XXXIV. cap. XII. Ubi inter alia de *chalcantho* sic

fic ait : *Fit & pluribus modis, genere eo' in fcrobes cavata : quarum e lateribus diftillantes hyberno gelu ftirias, ftalagmiam vocant : neque eft purius aliud.* Eft & inaurium genus dictum *ftalagmia*, quia σταλαγμοὶ, feu *guttæ*, fit fimlie : Nifi cum Hermolao Barbaro fic a *ftalagmia* chalcanthi genere dici malis. Feftus : *Stalagmium genus inaurium videtur fignificare. Cæcilius in Karine : Ex auro ejus ftalagmium Domi habeo. Inauris* & *ftalagmii* vocem per appofitionem junxit Plautus, Menæchmis, III. III.

Amabo, mi Menæchme, inaures da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm ftalagmia,
Ut te libenter videam, cum ad nos veneris.

GVTTATVS eft color equi ; de quo fic Ifidorus, lib. XI. cap. I. *Guttatus, albus nigris intervenientibus punctis.* Nempe nomen ex eo, quia puncta illa *guttarum* inftar adfperfa. Sic equum *guttatum* dixit Palladius. Gallinas quoque Numidicas fimiliter *guttatas* dixit Martialis, lib. V.

G Y

GYMNASIVM, Græcis, γυμνάσιον, a γυμνάζω, hoc eft, *exerceo*, ac proprie *nudum me exerceo*. Eft enim a γυμνὸς, hoc eft, *nudus* ; unde eft, quod appellationem hanc ludis literariis convenire negat Jul. Scaliger, lib. I. de re poët. cap. XXII. *A nudis*, inquit, *dicta gymnafia, quod nomen hautquaquam convenit literariis ludis, nufquam enim minus quam in tam fanctis fodalitatibus nudos agere convenit.* Cicero tamen in Orat. & Plinius in epift. utitur pro *philofophorum fcholis*. Nec mirum, quando γυμνάσιον non eft ἀπίσως a γυμνὸς, fed a γυμνάζω, quod ἁπλῶς fignificat *exercere*. Videntur autem *fcholæ* hoc nomine non tam μεταφορικῶς dictæ, quam quod philofophi olim ea ad philofophandum loca elegiffent, in quibus in palæftra juventus exerceri folita erat. Nam multo ante fuiffe *gymnafia*, quam in iis philofophi docere, aut difputare cœpiffent, auctor eft Cicero, lib. II. de Orat. Quæritur autem, an athletæ omnino nudi effent. Sane certaffe omnino nudos, folum oleo inunctos, & pulvere arenaque confperfos, fatis argumento eft, quod & Auguftus Cæfar vetuit, ne feminæ iftiufmodi fpectaculis intereffent. Auctor quoque eft Thucydides, lib. I. olim quidem athletas fubulatis campeftribus certaffe, fed fuo ævo nudos : in Afia tamen fervari veterem modeftiam. Fufe hac de re Petrus Faber, lib. II. ἀγωνισ. cap. II. & cap. IV. Porro aliud longe *gymnaftica*, ac *gymnica* : illius finis eft fanitas, quæ exercendo corpus comparatur aut confervatur : hujus vero finis victoria eft. De ludis *gymnicis* videre potes Onuphrium Panvinum, lib. II. de ludis Circenfibus, cap. I. ac imprimis Hieron. Mercurialem, libris de arte *gymnaftica*.

GYMNOSOPHISTÆ Ægyptiorum & Æthiopum funt facerdotes, ut Indorum *Brachmanæ*, five *Brachmanes*. Hieronymus in Ezechielis, cap XIII. *Indorum Brachmanes, & Æthiopum Gymnofophiftæ*. Idem ad Lætam, de inftitutione filiæ : *Quì & Indorum Brachmani, & Ægyptiorum Gymnofophiftæ, in polenta & oryfa, & pomorum folo obfervant cibo*. Sidonius, lib. VIII. epift. III. *Ad Æthiopum Gymnofophiftas, Indorumque Brachmanas peregrinare*. Confudit tamen hæc nomina Tertullianus, in Apolog. *Neque enim Brachmanæ, aut Indorum Gymnofophiftæ fumus fylvicolæ & exules vitæ. Gymnofophiftæ* autem dicti ; quafi γυμνοὶ σοφισταὶ, quia nudi incederent per opacas folitudines, fummamque ad tolerantiam fe exercerent. Vide quæ de fapientibus Indiæ ex Onefícrit. fcribit Strabo in quindecimo.

GYPSVM, γύψος, quod idem. Hinc apud Petronium *amphoræ gypfatæ*, quæ occlufæ erant *gypfo*. Item *manus gypfatiffimas* de Medea ait Tullius, quia barbaræ *gypfo* uterentur, ut conciliarent manibus candorem. Vel quia hiftrionibus is mos effet, eoque & hoc feciffet, qui Medeam in fcena repræfentaffet.

GYRVS, a Græco γῦρος, Cyrillus, five Johannes Philoponus : Γῦρος, γύρω, ὁ, *ambitus, gyrus, penultima circumflectitur* : Γυρὸς, γυρῶ, ὁ, *rotundus, acuitur*. Verum Euftathius in Odyf. T. γυρὸς pro *fcrobe* ὀξυτόνως facit : ac fimiliter apud Hefychium legimus, γυροὶ, βόθροι. Eft γῦρος a γυρὸς vel γυριὸς, hoc eft, *curvus*. Eftque *curvus* vel a γυρὸς, vel a κυρτὸς. Utrumque *curvum* notat. De quo feorfim. A γυρὸς fortaffe γυρῖνοι, quomodo μικροὶ βάτραχοι dicebantur, tefte Suida. Nempe ob *rotunditatem*. Plinius, lib. VIII. cap. LI. *Ranæ pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda infignes, cauda findente fe in pofteriora*.

H

HABEO ab ἅβω, id eft, *habeo*. [Germ. *hebben*; ab ἔχειν.] Hefychius, Ἅβεις, [pro ὄφεις] ἔχεις. Idem habet Phavorinus : atque addit, ita loqui Pamphylios. In quo fi fallit, proximum fuerit deducere a Græco ἁφὴ, hoc eft, *tactus*, feu ἅπτεσθαι, *tango, tracto*. Vel ab Hebræo יהב, hoc eft, *dedit*. Quia *habet* quifque id quo *donatus*. Unde *præditus* pro *habente*. Interdum *habeo* notat *habito* : quomodo Nonius docet locutos Accium, Plautum, Salluftium, Maronem. Nec mirum, cum ex eo *habito* dicatur. Servius ad illud Ecl. II. *Atque humiles habitare cafas. Sane*, loquit, *melius ; habito illam rem, quam habito in illa re. Nam etiam principalitas hujus verbi frequentativi accufativum regit : ut habeo illam rem.* Ab *habeo* eft *habitus*, quod interdum adjectivum ; indeque *habitior*, hoc eft, *pinguior*, ut exponit Verrius Flaccus. Item *habitiffimus* : quo ufus Agellius lib. XV. Ejufdem originis eft *habitudo*. Græci eodem modo dicunt εὐεκτεῖν, quo Latini *habitiorem effe*. Ab *habendo* quoque dictæ *habenæ*, tefte Agrætio, & Ifidoro. Nempe quia iis *inhibentur* equi. A *de* & *habeo* eft *debeo*, quafi *de alio habeo*. Quomodo Terentius in Phorm. ait II. II.

Agrum de noftro patre colendum habebat.

Nunnefio in Grammatiftice placet *debeo* effe ab ὀφλεῖν. Mihi alterum illud magis arridet. Similiter fane a *præ* & *habeo* eft *præhibeo*, unde per συγκοπὴν *præbeo*. *H* perit, ut in *nemo*, ex *ne* & *homo*. Integro *præhibeo* ufus Plautus, Pfeud. I. II. atque alibi. Hinc *præbenda* pro *præbitione*. Gloff. *Præbenda*, παροχή. Similia, *inhibere, perhibere*, &c. De voce *inhibendi* elegans eft locus Ciceronis lib XIII. epift. XXI. ad Att. ubi docet aliud effe *inhibere*, aliud *retinere*. *Retinere* proprie aurigam, cum equorum curfum adductis habenis fiftit : *inhibere* autem navem, non cum remiges navem fiftunt, fed cum alio modo navigantes eam convertunt ad puppim. Ibidem Tullius ait *inhibendi* verbum totum effe nauticum, non quia nefciret, feu etymon feu ufum fpectes, latius patere, fed quia apud Tullium eft ἀντίθεσις inter *aurigam*, & *remigem* : ac ille proprie *currum retinere*, aut *fuftinere* ; hic *remos* proprie *inhibere* dicatur. Quam ejus loci fententiam non fatis perfpexit vir eruditus in Etymologico fuo. Ab *habeo* quoque eft *cohibeo* : unde *cohibile*, quod facile *cohibetur*, geriturque. Gloff. vett. *Cohibilis, facilis*, εὐχερής. Nempe *cohibile* vocatur, quod optime manu teneri & circumferri poteft : ut funt, quæ ἐγχειρίδια vocamus, quia manu queant claudi. Hinc *cohibiliter*. Ufus Appuleius in Apolog. *Ordinatius & cohibilius eadem Græce & Latine adnitor defcribere*. Sententia eft : quæ ab aliis fufe & confufe fcripta funt, ea & ordine & breviter perftringam. Contrarium eft *incohibile*, ut *ardor incohibilis*, apud Ammianum, lib. XIV. hoc eft, qui difficulter *cohibetur* ac *reprimitur*. Imo apud Gellium quoque lib. V. cap. III. ubi de Protagora & Democrito, *onus impeditum atque incohibile*. Nempe quia difficile foret ita caudices componere, ut expedite geri poffent. In plerifque libris perperam eft *incoibile*. Ab *habendo* quoque eft *debilis* quafi *dehabilis*. Pro eo *debil* dixit Ennius, qui detruncatis vocibus gaudet : unde apud eum *cal, gau*, alia. Item *prohibeo*, quafi *porro habere* ;

ut *prodigere* quasi *porro agere*. Differunt *prohibere* & *vetare*, quod illud fit factis, hoc dictis. *Probus* quoque quasi *prohibus* dici ostendimus seorsim. A *re* & *habeo* est *redhibeo*, *D* inserto ob sequentem vocalem, ut in *redire*. *Redhibitum*, Festo teste, *id proprie dicitur, quod redditum est, cum qui dedit, idem rursum coactus est habere id, quod ante habuit*. Itaque apud Plautum, Mostell. act. III. sc. II. ait senex de ædibus, quas ulli emptas putabat, ac eopse pretio reddi venditori volebat:

. . . . Si male empto
Forent, nobis haut has redhibere liceret.

Hinc *redhibitio* Fabio & Jurisconsultis: quæ Græce ἀναγωγη, ut ex Hesychio cognoscere est.

H ÆDVS, [γυῖτος] in antiquis non raro per *Æ* scribi, agnoscit Pierius, ad Ecl. I. In vulgatis per *OE* exaratur. Quasi *fœdum* dici ajunt. Esse enim *hircum* animalium omnium *fœdissimum*. Sane Sabini pro *hædus* dixere *fædus*. Varro, IV. de L. L. *Hircus, quod Sabini fircus, & quod illic fedus, in Latio rure hedus, quod in urbe, ut in multis, A addito hædus*. Idem scribit Velius Longus, lib. de Orthograph. Sunt, quibus placet *hædus* esse αἰδώς, id est, *pudor*, quia sit animal *lascivum*, unde Ovid. XII. Met.

. . . . Tenero lascivior hædo.

Sed non dubium quin *hædus* dicatur quasi *hedus*, a גדי, quod idem. Diminutivum ejus est *hædillus*. Plautus, Asin. II. III.

Agnellum, hædillum me tuum dic esse, vel vitellum.

†H AEDVS (sic enim cum AE scribendum esse, non cum OE, Varro fidem facit, & meliores libri ac lapides adstipulantur) potest quidem ab Hebr. גדי *gedi* (quod idem significat) fuisse factum (nam sicuti *Ain* a Graecis passim per G redditur; sic *Gimel* potuit apud nostros in aspirationem converti) sed tamen propius est, ut ab Hebr. עז *Hez* (ejusd. significationis) arcessatur. Nam in ea voce Etrusci (Phoenicum in morem Chaldaizantes) Zeta in D more Chaldaico converterunt, idque non praeter solitum Tuscorum ac Latinorum. Indidem *Aedessae* urbis Macedonicae & Ciliciae nomen esse adsciscendum (quod nomen a *capris* esse derivatum, Justinus VII. I. testatur) ostendi ad Kalendarium Neapol. ad XX. Maii in Adnot. 249. vide ibi dicta. At id nomen postea in *Aegas* mutatum fuit, pro *Aedas* scilicet: non aliter atque ex *Carthado* factum est *Carthago*. Quod dixi HAEDVM ab Eo factum esse; id ostendit, Latinos propius ad originem accessisse, quam Graecos. Hi enim D in R mutata (pro consuetudine scil. Tyrrhenici Rhotacismi; de quo copiose in Tyrrhenicis diximus) dixerunt ΕΡΙΦΟΣ. MAZOCH.

H ÆMATITES, αἱματίτης, lapis *sanguinei coloris & sanguinem sistens*. Hesychius in Levit. lib. XVI. cap. VIII. *Hæmatites rubore sanguineus est, ac propterea hæmatites vocatur*. Αἷμα, *sanguis*. A quo & ὁ αἱμοῤῥοῦς Dioscoridi, aliis *hæmorrhois*, aspidis genus, vel aspidi similis, sic dictus, quia efficit αἵματος ῥεῦν, *sanguinis profluvium*: ut Solinus ait. Similiter Isidorus: *Hæmorrhois aspis nuncupatur, eo quod sanguinem sudet, qui ab eo morsus fuerit*.

H ÆREO ab αἱρέω, quod est *capio*, *prehendo*, *corripio*. Habet igitur Latinum *hæreo* notionem μεταληπτικήν. Nam prius *prehendi* quid debet, quam ei *adhærere* possit. Αἱρέω quoque notat *eligo*, imo primaria hæc sit notio, si quidem fuerit a ברה, id est, *eligere*. Ab hac ejus verbi notione est αἵρεσις, *electio*, & speciatim *electio dogmatis*, atque *ipsum dogma*. Ita quatuor dicimus esse principis philosophorum αἱρέσεις. *Academicam*, *Peripateticam*, *Stoicam*, & *Epicuream*: quas signat Maro in Ciri:

Si me jam summa sapientia pangeret arce,
Quatuor antiquis quæ hæredibus est data consors.

Cicero, de Catone Stoico: *Est in ea hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis*. Christianis αἵρεσις est *dogma adversans principiis religionis Christianæ*. Nam horum tantummodo habitus efficit Christianum. At *conclusionum habitus*, non ἁπλῶς *Christianum*, sed *Theologum* efficit. Quare laxe nimis Hesychius: *Αἱρετικὸς, ὁ ἄλλο τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν αἱρούμενος ἔχειν*. [malo ab ἄρω, i. e. ἀρτάω.]

H ALEC non est, qui *harengus* vulgo barbaro, sed necessario vocabulo dicitur, (nec enim, qui *harengum* dixerint antiqui, satis constat.) neque item est *mena* seu μαινίς, quamquam Gaza id *haleculam* vertat: ac in Onomastico quoque sit: *Halec*, μαινίς· sed *halec* generatim dicitur partim omnis pisciculus minutus, ac vilis muria conditus: partim liquameo ea tabefactis piscium intestinis, seu fex piscium; unde Plinius, lib. XXXI. cap. VIII. ubi cum dixisset civitates quasdam *garo*, alias *muria* laudari: subjicit hæc verba: *Vitium hujus alex, imperfecta, nec colata fex*. Meminit Horatius, sat. IV. lib. II.

. . . . Ego fecem primus & alec
Primus & inveni piper album.

Ubi *fecem*, & *alec*, cur dicat, ex superiori Plinii loco paret. Est enim ἓν διὰ δυοῖν. *Halecem* vero piscis quoque nomen esse, non ex Sosipatro solum & Prisciano paret: sed etiam Columella, cum de cibis piscium, qui in vivariis servantur, sic inter alia scribit, lib. VIII. cap. XVII. *Hinc esca jacentium mollior esse debet, quam saxatilium: nam quia dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt, mandere quidem non possunt. Itaque præberi convenit tabentes haleculas, & salibus exesam chalcidem, putremque sardiniam, nec minus scombrorum branchias, vel quicquid intestini pelamis aut lacertus gerit: tum scombri, carcharique & elacatæ ventriculos: & ne per singula enumerem salsamentorum omnium purgamenta, quæ cetariorum officinis everruntur*. Hactenus Columella. Sed & Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Halec pisciculus ad liquorem salsamentorum idoneus: unde & nuncupatus*. Fortasse tamen non *piscis* a *liquore* nomen accepit, quod sentit Isidorus: sed *liquor* a *pisce*: quod, meo judicio, omnino verius est. Nam cum *halex*, & *halecula*, piscem ipsum notet, uti Isidorus agnoscit, ut ex Columella, aliisque, diximus: plane verisimile est, ea ratione *liquaminis* nomen esse a *pisce* impositum, qua *garo* nomen impositum, quia fieret e *pisce garo*: ut liquido scribit Photius, lib. XXXI. cap. VII. ac Isidorus ipse docet, lib. XX. cap. III. Piscis vero *halex* dicitur ab ἅλιμος, id est, ἁλμυρὸς, *salsus*. Sin magis placet, prius dici de *muria*, sicut ab ἁλμὶς seu ἀλμίς, hoc est, ἁλυκότης, *salsugo*. Sunt vero hæc ab ἅλς, *mare*. De *halece* nonnulla etiam vide, lib. II. Exercitat. Gramm. quo loco agimus de genere nominum in *C* exeuntium.

H ALIÆTVS, sive *haliætus*; ἁλιαετὸς, seu ἁλιαιετὸς, quasi diceres, *aquila marina*, ab ἅλς, id est, *mare*, & αἰετὸς, seu αἰετὸς, id est, *aquila*. Plin. lib. X. cap. III. ubi de aquilarum variis generibus tractat. *Superest*, inquit, *haliætos, clarissima oculorum acie, librans ex alto sese, visoque in mari pisce, præceps in eum ruens, &, discussis pectore aquis, rapiens*. Quadrisyllabon est Ovidio, VIII. Met.

Et modo factus erat fulvis haliætus in alis.

At pentesyllabon est Maroni, in Ciri:

Fecit & in terris haliætus ales ut esset.

Nempe quia Græce dicitur ἁλιαιετὸς, ab αἰετός. Quomodo & vox utraque perscripta apud Aristotelem, lib. IX. de Hist. anim. cap. XXXII. Quare minus recte Ulysses Aldrovandus, lib. II. ὀρνιθολογ. cap. III. damnat Varinum, quod scripserit ἁλιαιετὸς quinque syllabis. Poëtis dicitur hæc avis *Nisus*, quia, ut ajunt, Nisus, Megarensium Rex, in eam sit conversus. Sed doctissimus Gesnerus scite ab Hebræis vocis originem arcessit, quibus *aquila* dicitur נשר, *nescher*. Alberto Magno, quem vulgus hac in parte sequitur, *nisus*, est *accipiter fringillarius*. Quod si placet, erit *nisus* ab Hebræo נץ, *netz*: quod *accipitrem* notat. At Albertus Magnus ei voci Latinum etymon quærit. Sic enim scribit: *Accipiter minor Latine nisus vocatur, a conatu ad prædam, quia nititur capere aves se fortiores, ut columbam, anatem, cornicula m*. Sed & in etymo falsus: & in eo quod *nisum* facit *accipitrem*, quem

haliætum

baliætum esse, clare cum alii antiqui testantur, tum Maro, in Ciri; & Ovid. fab. I. lib. VIII. Met. At quia de *baliæeta* diximus, addamus item de *chrysætis*, *melenoëtis*, & *gypæeta*, quæ aves sunt diversæ, sed affines, & ejusdem, si vocem spectes, originis. *Chrysætus*, χρυσαετὸς sonat *auream* seu *fulvam aquilam*. Nam χρυσὸς *aurum*. Albertus Magnus non suo, sed barbari seculi vitio, *herodium* vocat, quasi *avium heroem*: quo sensu *avem regalem*, dixit Appuleius, *Melanaëtos*, μελαναετὸς, signat *aquilam nigram*: Quippe μέλας, *niger*. Quare recte Gaza *pullam* vertit: at male idem *fulvam* vocat. Nam id est *chrysætus*. Vocatur & *Valeria*, idque, ut videtur, quia robore valeat. Plin. lib. X. cap. III. *Melanaëtos a Græcis dicta, eademque Valeria, minima magnitudine, viribus præcipua*. *Gypætos*, γυπαίετος, est *aquila vulturina*, a γὺψ, *vultur*. Sed Gaza apud Aristotelem pro eo legit ὑπαιετὸς, unde vertit *subaquilam*, ut sic dicatur, quia *spurium* sit *aquilæ genus*. Aristoteles, lib. IX. de hist. anim. cap. XXXII. aliter ait vocari, tum *oripelargum*, ὀρειπέλαργον, quasi diceret, *montanam ciconiam* (nam ὄρος, *mons*· πελαργὸς, *ciconia*,) tum *percnopterum*, περκνόπτερον· nempe quod *alas habeat punctis ac maculis nigricantibus interstinctas*. Nam περκνὸν, *nigrum*, *nigro colore distinctum*, *varium*: πτερὸν vero *ala*. Cælius Rhodiginus, lib. XXVI. Antiq. cap. XXIX. censet *percnopterum* esse id aquilæ genus, quod Homerus Il. ω. μορφνὸν appellat, atque aliis περκνὸν vocari addit. Verba Homeri sunt:

> Αὐτίκα δ' αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν
> Μορφνὸν θηρητῆρ' ὃν καὶ περκνὸν καλέουσι.

Verum fallitur Cælius. Nam, quod & res & appellationes indicant, περκνὸν est is color toto corpore, qui *percnopteri* est in alis. Porro Græcas hasce appellationes retinet Plinius, lib. X. cap. III. *Quarti generis est percnopterus, eadem oripelargus, vulturina specie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, sed imbellis, & degener, ut quam verberet corvus*.

H A L I M U S, ἅλιμος, herba, ea eo sic dicta, quia *salsa*, *ac juxta mare crescit*. Nam ἅλιμος, *salsus*, & *juxta mare proveniens*. Hesych. Ἅλιμον, θαλάσσιον. Item: Ἅλιμον παραπλήσιον θαλάσσῃ γινόμενον. Idem: Ἁλιτροῖς καὶ ἁλίμοις, βοτάναις διαβρεχέσιν ἐπὶ θαλάσσαν ἢ ξηροῖς τόποις. At diversa herba est *alimus*, ἄλιμος, cui nomen ab α στερ. & λιμὸς, *fames*. Solinus, cap. XVII. de Creta: *Herba ibi est, quæ alimos dicitur: ea admorsa diurnam famem prohibet*.

†H A L L U C I N O R veteres libri passim asperant: quod peregrinum esse verbum monere debet. Verbi proprietatem docet Ambros. extrema Ep. ad Chromatium, ubi respondere ait Graeco ἀδολεσχεῖν, quod est sermones vagos contexere (Ital. *Del più e del meno*) nec ulli certo argumento insistere. (De ἀδολεσχίᾳ vide Ambr. lib. de Isaac & anima, & in Ps. 118. num. 13 & 14.) Hoc ipsum Nonius indicat, dum *Hallucinor* vult esse *aberrare & non consistere*. Quod quidem proprie in ambulando intelligitur, μεταφορικῶς in differendo garriendoque. Nam & *Persequi* & similia Latinis, & Graecis ἐπεξελθεῖν tam de gressu quam de sermone usurpatur. At etiam Hebr. הלך *halac* tantumdem est. Ceterum posteriores verbi hujus syllabae ad productionem vocabuli pertinent, sicuti a *Sermo* est *sermocinor*, a *Patro*, *patronis* (Gr. πάτρων) *Patrocinor* &c. Illud deinde obvium est, cur passim hodie *Hallucinor* pro *Decipi* ponatur. Certe sicuti *Erra* proprie de gressu dicitur, translate vero est mente errare; sic *Hallucinor* proprie ad errores ambulantium aut colloquentium pertinens, deinde ad errores haud recte ratione sua utentium traductum fuit. M A Z O C H I U S.

H A L O verbum proxime literis accedit ad χαλῶ, *laxo*, *remitto*. Qui respirat, spiritum laxat, & remittit. Vel, id si longius petitum videatur, ab ἄω, *spiro*, inserto *L*. Sed *halo* nomen est Græcum, ἅλως, hoc est, *area*. Ita *circulum siderum* dixere, *quia fere ferendis frugibus loca destinata sunt rotunda*: ut Seneca ait, lib. I. Quæst. Nat. cap. II.

H A L O P H A N T A, vox a Plauto ficta ad exemplum vocis *sycophanta*. Nam ut hoc a σῦκον, & φαίνεσθαι· ita illud ab ἅλς, hoc est, *mare*, ob *vestitum nauticum*. Locus est, Curculione, IV. I.

> *Halophantam, an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.*

Aliter tamen Festus, qui *halapantam* legit, hoc est, *omnia mentientem*, ab ἅλη, hoc est, πλάνη, & πάντα. Aliter quoque Nonius, qui ab ἅλη & ὑφαίνω deducere videtur, ut eum notet, qui *consuit mendacia*. [melius ab ἀπατᾶν] Aliter quoque Turnebus, qui lib. XI. cap. V. *holophantam* legit, hoc est, ὁλοφάντην, quasi *qui sit totus in ostentatione*. Aliter denique Alciatus παρέργ. & Palmerius, in spicileg. quorum opiniones adtexere mera sit mora. Ipsos sis vide, ac imprimis Josephum Scaligerum ad Festum, in *halapanta*; & Guilielmum Canterum, lib. IV. Var. Lect. cap. X. quorum uterque ejus est sententiæ, quam primo adducebamus.

H A L T E R, ἁλτήρ, *massa plumbea*, quam saltantes tenerent tum ad se librandum, tum ad melius exercendum, sudoremque evocandum. Nomen igitur ἀπὸ τοῦ ἅλλεσθαι, id est, *saltare*: *Halteras* signat Juvenalis sat. VI.

> . . . . *Magno gaudet sudore tumultu*
> *Cum lassata gravi ceciderunt brachia massa.*

Ubi vetus interpres: *Alteras dicit, quibus utuntur athletæ, cum exercent, quasi plumbeis ponderibus exercentur*.

H A M A apud Juvenalem invenitur, sat. XIV.

> *Dispositis prædives hamis vigilare cohortem*
> *Servorum noctu Licinus jubet.*

Ubi vetus interpres: *Per translationem disciplinæ militaris sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam urbis cum hamis, & cum aqua vigilias curare consuerunt vicinis*. Mentio etiam *hamarum* fit l. III. sciendum. D. de offic. præfect. vig. l. XII. §. si domus. D. de instru. vel instru. item Plin. lib. X. epist. XLII. *Nullus unquam in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescenda*. Satis ex hisce liquet *hamarum* fuisse usum in restinguendis incendiis. Sed quale fuerit instrumentum, disconvenit. Volunt aliqui fuisse instrumentum *hamatum* sive *falcatum*, atque ita dici vel ab *hamus*, vel potius, cum dispar sit in istis quantitas, ab ἅμη, id est, *falx*, quod ab ἀμᾶν, *metere*, uti hoc ab ἅμα, *simul*, quia qui metit, colligit. Sed plane censeo, *hamas* fuisse vasa quibus aquam haurirent ad incendia restinguenda. Atque ita etiam Turnebus, lib. XXX. cap. XIII. Sane pro *vase* clare capit Cato de R. R. cap. CXXXV. *Hamæ, urnæ oleariæ, urcei aquarii, urnæ vinariæ, alia vasa ahenea*. *Caput emenda*. Etiam Plutarchus libro de solert. animal. Ὡς ἄμαις δὲ σκάφαις ὑμῖν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀρύσασθαι θεάτρων ἡ καλὴ Ῥώμη παρέχει· *Quorum ex imperatoris spectaculis ama & scapha hauriendi copiam inclyta nobis Roma suppeditavit*. Etiam Belgica *ame*, & *emmer*, quæ vasa sunt, hinc profecta videntur. Ab *hama* est *hamula*. Columella, lib. X.

> *Aut habilem lymphis hamulam, Bacchove lagenam.*

Usus & vulgatus interpres, I. Reg. VII. XL. & XLV. ubi LXX. φιάλας, vertit Junius *crateres*.

†H A M A vas est aquarium: de quo plura dixi ad Tab. Iguinas. Fit autem ab חמת *hemeth* & חמה *hema* quae *lagenam* significant. Potest referri ad Tusca vocabula nim. ex auctoritate Tabulae Iguinae. M A Z O C H.

H A M U S, primo fuit *amus*, ab *am*, id est, *circum*, quemadmodum ait Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXII. edit. Ald. Melius Perottus deducit ab ἅμμα, id est, *vinculum*, quod ab ἅπτω, *necto*. Nam *hamo* velut ferreo vinculo aliquid adnectitur. [a χαμὸν idem quod χαβὸν, καμπύλον.] Ab *hamus* est *hamatilis*; ut a *saxum*, *saxatilis*. *Hamatilem piscatum* dixit Plautus, Rud. II. I. hoc est, *qui hamo fit*. In Onomastico exponitur ἀγκιστρεύεται. Ab eodem est *hamare*, id est, *hamo capere*. Onomasticon: *Hamo*, ἀγκιστρεύω. Petronius: *Artis severæ si quis hamat effectus*. Claudianus, lib. II. in Ruf.

Flexilis

Flexilis inductis hamatur lamina membris.
Hinc Vitruvio, lib. VII. cap. IV. *hamatæ tegulæ* dicuntur, quæ margines habent utrinque exstantes: unde *uncinatas* interpretatur Daniel Barbarus. Item *adhamare*, ut ab *uncus aduncare*. *Adhamo* in veteri Glossario exponitur ἀγκίστρω· ut *adunca*, ἐπικάμπτω. Priori illo usus Cicero apud Nonium: *Qui honores adhamaverunt*. Falluntur, qui hic, Nonio oscitantiæ crimen impingentes, *adomaverunt* a Cicerone scriptum fuisse ajunt.

HAPSVS, legas apud Corn. Celsum, lib. VII. cap. XXVI. *Tum multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lanæ mollis tepido oleo repletus, qui pubem, & coxas, & inguina, & plagam ipsam contectam eodem ante se linteolo protegat: isque subinde oleo tepido madefaciendus est, ut neque frigus ad vesicam admittat, & nervos leniter molliat*. Quantum videre possum, *hapsus* est vinculum, aut cingulum, quo pars affecta velatur cingiturque: atque ejusdem originis est ac ἅμμα, quod *nexum* & *vinculum* notat. Nempe ab ἅπτω, *necto*, *alligo*. Alias ἁφὴ est *nexus* & *junctura membrorum*, sed per catachresin ipsa signat *membra*, juxta Etymologum.

HARA fortasse a χοῖρος, *porcus*. Vel est ab Hebræo חרי, sive Arabico חריא, at potius Chaldæo חריא. Significant hæc *excrementum*, *stercus*, [ἀφόδευμα.] A חריא, ea Becmanni sententia, etiam est χραίνω, hoc est, μολύνομαι, *inquino*, prout interpretatur Hesychius. Sed hoc potius factum ex χροιάω, a χρόα, id est, *color*. Nam primo notat *coloro*, μεταληπτικῶς vero *inquino*, *polluo*; quomodo & χρώζω (quod ipsum quoque a χρόα fit, quasi χροΐζω) primo notat *colore tingo*, *fuco*; secundario *decoloro*, *fœdo*, *polluo*.

†HARENA (quomodo antiquius scribebatur) sive ARENA & HARA sunt ex Chald. ארעא *ara* i. e. terra: indidem & AREA, ut alibi dictum. Atqui *Areae* & *Arenariae* dicebantur sepulturae Christianorum: de quo vide Tert. ad Scap. cap. 3. (pag. 70.) & ibi adnotata; & Valesium ad Euseb. VII. cap. XI. ad κοιμητήρια. MAZOCHIVS.

HARIOLARI, *divinare*, *vaticinari*: ab *hariolus*, unde & *hariola* apud Plautum. Gloss. vett. χρησμῳδὸς, *hariola*, *sortilegus*. Tales *farmodacos* quoque vocari notat ad Eusebium Scaliger. *Hariolus* prius fuit *fariolus*, ut *hœdus*, *fœdus*, *hordeum*, *fordeum*: & dictus *fariolus* a *fari*, sive *fando*. Vel nomen accepit ab *ara*, spiritu adjecto. Sane in vett. Glossis vertitur βωμολόχος. Vel ab *halando*, quia *halitu* soleat mortalem animam quasi excludere, ut recipiat divinam. Sed primum malim. Vide Donatum ad Terent. Phorm. act. IV. IV. *interdixit hariolus*; & Terentium Scaurum, initio libri de Orthographia.

†HARIOLVS vix est quin vox Etrusca fuerit, quippe cum ab Oriente omnia divinationum genera in Italiam manarint. Aspiratio primae syllabae, quae interdum abest, indolem Orientalis vocabuli prae se gerit. Ceteroqui inepta est etymologia Donati, ut *Hariolus* sit quasi *fariolus a fando*. Atqui potest esse ipsissimum Hebraicum ידעני *Iddeoni*, *hariolum* ipsum significans, D tantum in R mutato (ob eas causas, quas in Tyrrhen. orig. Diatr. IV. in ANCONA tetigi, & plenius Diatr. V. §. a. in *Tosi* interpretatione) & N in L transeunte, quod pluries fit. Ita ab *Ireoli* fit *Ariolus*. Hoc ceteroqui optimum etymon si minus placeat; tum porro videndum, an non ab *Haruga* (de quo mox) & עלה *ala* i. e. *incensione* dicti sint *Harioli*; qui non sine hostiarum oblatione futura vaticinabantur. Quid si pro *Haruga* cum aliis *Haruigam* scripserimus? tum sine compositione fiet *Hariegus*, & G in L (ut in *fileo* a σιγάω) permutato exstabit, HARIOLVS. Postremo *Praestigiatores* & *harioli* Chaldaeis חררין *harorin* non raro in Targumim dicebantur, quod ab *Hariolis* non longe abit. Quamquam Chaldaei hujus nominis est anceps scriptura, quia non raro per *Daleth* scribitur: de quo vide Buxtorfium inter Chaldaica pag. 834. Vel si tamen per *Daleth* scribatur; ea littera Tuscis saepe per caninam redditur, ut saepe monuimus. MAZOCHIVS.

HARMONIA, ἁρμονία, Musicis ita dicitur *concentus*: at proprie ita vocatur *apta omnis commissura ac compages*, ab ἁρμόζω, quod ab ἁρμὸς, uti hoc ab ἄρω, *apto*. Ab *harmonia*, Musicæ pars *Harmonica*, uti duæ aliæ *Rhythmica*, & *Metrica*, ut Isidorus docet, lib. III. cap. XVII. & XVIII.

HARPAGO, nunc nomen est, nunc verbum. Posterius invenitur apud Plautum, Aul. II. II. *Aurum mihi intus harpagatum est*, id est, ἥρπασται, sive ἡρπασμένον ἐστί. Est igitur *harpagare* ab ἁρπαγὴ, *raptus*, quod ab ἁρπάζω, *rapio*. At *harpago* nomen, quod & ipsum penultimam corripit, legitur apud Cæsarem, lib. I. de bello civili, ubi *manus ferreas atque harpagonas* conjungit. Ac Stevvechius ad Vegetium docet ex Dione, ut duo hæc differant: nempe quod *harpago* celeriter emitteretur ac retineretur: *manus ferrea* cum pondere decideret, ac retineret, quicquid amplexa foret. Curtius tamen pro iisdem habet, lib. IV. *Ferreas manus* (*harpagonas vocant*) *quas operibus hostium injicerent*. Anacharsidem *harpagonas* invenisse, scribit Plinius, lib. VII. cap. LVI. Est autem *harpago* ex ἁρπαγών, quod tamen apud Græcos non reperies: sed Græcam terminationem retinet Curtius, ut verisimile sit Græcorum vulgus sic loqui solere. Satis autem liquet nomen esse ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, quia quicquid prehenderet, *raperet*. Unde & ἁρπάγη. Quod & ipsum Latini usurpant. Erat inter ea, quibus muros oppugnarent. Sisenna apud Nonium: *Falces injectas comminuunt, pluteos propius collocatis harpagis dejiciunt*.

†HARVGA Donato dicitur, quae Varroni ac Festo est HARVIGA. Donati equidem scripturam antepono; quem proderit audire ad Phorm. IV. 4. *Haruspex*, inquit, *ab Haruga nominatur*. *Nam Haruga dicitur hostia ab Hara, in qua concluditur & servatur* . . . *Plaut. Rusticus hircus hara*. Cur Donatum putem HARVGAM non ARVIGAM scripsisse, ea causa est, quia commodius ab illo, quam ab hoc fit *Haruspex*: de quo mox. At Varro & Festus quid scripserint, ignoramus, qui eorum caremus αὐτογράφοις· & Scriptura quidem tenus Donatum sequor. Nam etymon est longe aliud quam illud Donati; quippe cum HARVGA ne littera quidem minus sit ab Hebr. הרג *harag* i. e. *ferire*, cujus participium passivum feminini generis est הרוגה *haruga*, ipsa scil. de qua quaerimus, *hostia*. Ergo sicuti *Hostia* (inquit Festus) *dicta est ab eo, quod est hostire, i. e. ferire*; sic HARVGA est ab Hebraico *feriendi* verbo. Verum age, legatur *Haruiga*: non ideo minus ab הרג *harag* deducetur, a quo fit verbale nomen Chaldaicum הריגה *hareiga*, in quo I inseritur non secus ac in *Haruiga*. Postremo hanc vocem esse Tuscam, patet ex eo, quia inde formatur HARVSPEX, res nim. Etruscorum peculiaris: de qua voce jam agendum. MAZOCHIVS.

†HARVSPEX non est dubium quin ab *Haruga*, sive *Haruiga* fiat, fidem faciente Festo, qualis nunc apud Paulum legitur, in *Haruiga* his verbis: *Haruiga dicebatur hostia, cujus adhaerentia inspiciebantur exta*. At Vossius ex Mediolanensis editionis vestigiis (vide Voss. in *Aries*) sic posteriora restituit: *cujus ad hepar & exta inspicienda conducuntur arioli*. Utcumque legatur, patet ab *haruga* sive *haruiga* dictum esse *haruspicem*: quod etymon Velius Longus diserte firmat, etsi *Harispicem* dicendum esse contendit. *Item*, inquit, *ARISPEX ab ariuga* (sic editi habent) *quae esset hostia, non aruspex*. Atque haec de priore parte hujus vocabuli: nam postrema syllaba SPEX explicata fuit in AVSPEX: vide supr. in AVIS. Ӿ Quando autem de HARVSPICE diximus; statui voces eo attinentes huc simul comportare. FIBRA vox est in extispicina celebris, ac facile Tusca. *Fibra* proprie *extremitatem* notat; unde & *Fimbria* est extremitas. Ergo *Fibrae* jecinoris sunt ejus visceris extremitates. Atque hactenus quidem Vossio assentior. At quod idem post Scaligerum vocem FIBRA & FIBRA e *Finis* deducat; non probo. Ea quum vox Tusca sit;
debuit

debuit ab Oriente derivari: nec facile aliunde est, quam ab עבר *heber* i. e. *trans* sive *extra*: unde עברי *hibri* est idem quod *eximus* (nam inde & *Hebraeis* nomen quaesitum fuit) ab istoc vero *hibri* (prima tantum gutturali in Digamma, quod saepe fit, transeunte) fit femininum FIBRA ac addito M, FIMBRIA: at ab ipso עבר *heber* i. e. *extra* sive *trans*, fit FIBRA & FIMBRIA h. e. *extremus* & *extremitas*.)(Sed jam singula viscera, quae a Tuscis *haruspicibus* inspiciebantur, percurramus. HEPAR aliter JECUR est viscus illud quod supra omnia a Tuscis haruspicibus considerabatur. Et nomina certe Tusca sunt; eademque ab Oriente profecta. Ab Hebr. חפר *hapar* h. e. *pervestigare*, *scrutari*, fit HEPAR, quia sedula pervestigatione explorabatur. Idem verbum significat etiam *perfodere*, quia anaia perfossione exsiccabatur. Ac ne *erubescendi* quidem notio, quae eidem verbo inest, ab *hepate* est aliena, cui & ruboris saturitas inest, & sanguinis officina olim creditum fuit; sicuti & ruboris suffusi in ore ac genis causa in idem viscus conjecta fuit.)(Nec minus JECVR Tuscum est atque Orientale. Hoc quidem viscus Hebraei כבד *cabed* (id nomen *grave* notat; quia teste Galeno in VI. De usu partium 17. est viscerum omnium ponderosissimum) appellant; nec Chaldaei, Syri, Arabes multo aliter. At vox JECVR Hebraice & in cognatis dialectis etiam *grave* significat; nam Hebraei verbum יקר *jakar* est *grave esse* sive pondere sive auctoritate sive pretio. Chaldaei Syrique itidem sic usurpant. Hinc יקר *jakar* est *pondus* sive *pretium*. Quacumque autem significatione accipias; cum Hebraeo *Cabed* τῷ Jecur Etrusco optime conveniet: nam & *jecur* viscus est, uti diximus, omnium gravissimum; ac praeterea, si pretium spectas, tantumdem est sermone Orientali *Jecur*, quantum omnino ipse *homo*. Apud Thalmudicos sic legitur: *Qui dicit, aestimatio capitis mei, & aestimatio jecoris mei sit super me* (τὸ *super me* est formula vovendi Deo) *is dat aestimationem sive pretium omnium* (scil. membrorum) *est enim nomen generale rei, a qua anima dependet*. Citat hoc Buxtorfius (in Lex. Chald. in כבד) ex Erchin cap. 5. in Misna.)(Jecinori consertum est FEL: quod ante omnia eximebatur, ac ferme non porriciebatur, sed demptum abjiciebatur. De nubentibus certe, quando sacra Junoni faciebant, id diserte notat Plutarchus in *De Praec. conjug.* Quo significabatur omnem amaritudinem a nuptiis abesse oportere. Vnde FEL erit a Chaldaeo verbo פלה *phala*, quod est *auferre amovere* ac *separare*.)(BILIS erit ab Hebr. בלל *balal*, quod est *suffundere*; quia saepe bilis suffusa morbos creat, Quamquam (quia B saepe cum Digammate permutatur) *Bilis* ac *Fel* ab eadem ambo radice oriri potuerunt: nam ab illo per apocopam fieri potuit FEL; aut contra ab hoc BILIS per productionem.)(COR unum est ex quatuor extispicinae Tuscae visceribus. Itaque nolim Tuscos id nomen a Graeco κῆρ sive κὴρ accepisse (nam ad καρδίαν quod attinet, haec olim stomachum significabat) quin potius tum Latini per Tuscos, tum etiam Graeci per Pelasgos id vocabulum ab Hebraeis hauserunt: apud quos verbum כרכר *chircher* significat *saltare* (2. Sam. VI. 14.) unde sublata reduplicatione fit Tuscum Cor & Graecum κῆρ, a subsultu scil. perpetuo sic appellatum.)(PVLMO, unum ex quatuor visceribus extispicinae Tuscae, erit a Chald. rad. פלם, unde מפולם *mepullam* est *recens*, *humens*. Hinc ablata prima littera servili fit PVLMO, qui novo semper aëre admisso *refrigeratur* ac *recentatur*. V prioris syllabae index est Tuscae vocis. MAZOCHIVS.

HASTAM, quamquam in vett. & lapidibus & libris (quemadmodum Aldus in Orthographia testatur) scribatur cum spiritu aspero: ab *astu* tamen deducit Isidorus, lib. XVIII. cap. VII. ab *astando*, hoc est, *adstando*, Varro, lib. IV. de L. L. *Hasta*, inquit, *quod astans solet ferri*. Ac ridicule quidem Isidorus, ut & cum lib. XVII. cap. VI. *hastulam ab auferendo* dici ait, quasi *abstulam*. Nam quis non videt, *hastula* esse diminutivum ab *hasta*? Varro autem satis apte. Nam antiqui *asta* dicebant absque spiritu: *astare* item dicebant pro *adstare*, ut *assum* pro *adsum* apud Plautum Pœn. act. I. sc. II. & Trucul. act. IV. sc. IV. Ponebatur & *hasta* pro *auctione*: quia ea cum esset, *hasta* erigebatur. Festus: *Hastæ subjiciebantur ea, quæ publice venundabant, quia signum præcipuum est hasta*. Hinc in Onomastico veteri *hastarium*, λαφυροπωλία. Quæ vox a λάφυρον, *spolium*, *præda*. Cum nempe venduntur bona prædâ capta. Sed & ita dicebatur, cum proscriptorum bona publice divenderentur. [forte a βακτὴς *baculus*.] Ab *hasta* est *hastile*, scapus seu lignum lanceæ: ut apud Maronem, *Præfixa hastilia ferro*. Item *hastatus*, αἰχμητὴς, ut exponitur in Onomast. Peditum apud Romanos quatuor erant genera, velites, hastati, principes, triarii. *Hastati dicti, qui primi hastis pugnarent*: ut Varro ait lib. IV. de L. L. *Hastæ* eæ non jaculatoriæ erant, sed stabiles, sive conti: unde Glossæ vett. *hastatum* explicant κοντοφόρον. Olim tamen etiam illæ *hastatorum* jaculatoriæ erant, quod Varro indicat, ac Enniano illo comprobatur:

Hastati spargunt hastas, fit ferreus imber.

Nam *spargendi* vox ad *jaculationem* pertinet.

HAVE, sive *ave*, quo salutantes utimur, arbitror proprie notare *vive*: ut nempe sit ab Hebræo חיה, quod est *vivere*; unde & Adam uxorem suam *Evam*, sive *Chavam*, vocavit, quia *mater* esset *viventium*. Phœnicibus quoque *ave* fuisse salutantium formam, indicat Plautina Pœnulus, Act. V. sc. II. Itaque hinc Latinum *ave* deducit Julius Scaliger, libb. de caussis Ling. Lat. cap. XVII. Sed nihil, puto, hoc derogat superiori sententiæ, quando Hebræa & Phœnicum lingua dialecto solum differebant: qua de re vide quæ scribit Josephus Scaliger, in appendice operis de emendatione temporis. Propriam fuisse *salutationis matutinæ*, non uno loco Martialis ostendit. Ut lib. I. epig. LVI.

Et matutinum portat ineptus ave.

Et lib. IV. epig. XXIX.

Cui non mane feras irrequietus ave.

Et lib. VII. epig. XXXVIII.

Discursus varios, vagumque mane,
Et fastus, & ave potentiorum,
Cumque perferre patique idem negaret.

Monuit hoc etiam amicissimus & doctissimus Gruterus ad Senecam.

HAVRIO, ab ἀρύω, id est, *haurio*. Hoc ab ἐρύω, *traho*, ut ἀρύειν proprie sit *ex profundo trahere*. Fit ab ἀρύω, *haurio*, inserto u, more Æolum, quomodo & *gaudeo* est a γηθέω, id est, *gaudeo*; *caupo* a κάπηλος, id est, *caupo*; θαῦμα & θαυμάζω a תמה, *mirari*, *admirari*. Ut ab *aratum*, *aratrum*; a *rutum*, *rutrum*; sic ab *haustum*, *haustrum*. Quod Nonius *cados* & ἄντλια exponit: sed parum commode. *Haustra* enim vocarunt, quæ Vitruvio sunt *modioli* rotæ additi ad aquam *hauriendam*. Sic enim ea describit, lib. X. cap. X. *Fiunt etiam in fluminibus rotæ eisdem rationibus, quibus supra scriptum est. Circa earum frontes affiguntur pinnæ, quæ cum percutiuntur ab impetu fluminis, cogunt progredientes versari rotam, & ita modiolis aquam haurientes, & in summum referentes, sine operarum calcatura, ipsius fluminis impulsu versata, præstant quod opus est ad usum*. Unde lucem capit illud Lucretii in V.

Ut fluvios versare rotas atque haustra videmus.

H E

HEBDOMAS, ἑβδομὰς, ab ἕβδομος *septimus*. Ab accusativo *hebdomada* Latini etiam dicunt *hebdomada* in recto; ut a *Narbon*, *Narbona*; ut a *Thebaïs*, *Thebaïda*. Ammianus: *Ægyptum ipsam, & Thebaïdam & Libyam*. Sic *Persida* pro *Persis*, & alia. Ἑβδομὰς est *dies septima*, sive *sabbatum*: ut τετρὰς, *quarta dies mensis*; τριακὰς, *vigesima*. Sic ἑβδομάδας voce usus Josephus. Ut cum dicit ταῖς ἑβδομάσιν ἔργων ἀφάπτεσθαι. Sed juniores sic

sic dixere *spatium septem dierum*.

HEBES, ab ἥβη, id est, *pubertas*: quia illa puberum ætas prope omnium ignara[1], eoque stupida, & tarda. Ita Scaliger, Exercit. CXLIV. §. III. [ἄβης, ἀνόητος Hesych.] Sed non dubito, quin *hebes* κατὰ μεταφορὰν de *hominibus* dicatur: proprie autem competat *corporibus minime acutis*, sed *obtusis*, vel etiam *crassis*. Eoque malim cum Martinio deducere ab עבה, hoc est, *densus*, *crassus*, *obesus*. Quod igitur pro *stupido* ponitur, id simile est, ac cum παχὺς pro eodem accipitur.

HECATOMBE, a βοῦς, & ἑκατὸν, id est, *centum*. Quippe est *sacrificium centum boum*, & generatim *quarumvis victimarum centuria*. Nam καταχρηστικῶς de aliis quoque, quam *bubus*, dici, docet Eustathius. Ejus sententiam confirmat hic locus Capitolini in Maximo & Balbino: *Hecatombe*, inquit, *tale sacrificium est: centum aræ uno in loco cespititiæ exstruuntur, & ad eas centum sues, centum oves mactantur. Nam, si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ, & cætera hujusmodi animalia centena feriuntur. Quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent: & a multis imperatoribus id celebratum constat. Hecatomben* circumloquitur Statius, lib. II. Sylv. in genethliaco Lucani:

Centum Thespiacis odora lucis
Stent altaria, victimæque centum.

Haut audiendi, qui volunt, *hecatomben* esse θυσίαν ἐξ ἑκατὸν βάσεων, id est, ποδῶν, in qua immolarentur *quadrupeda quinque & viginti*, quibus iccirco *pedes* sunt *centeni*. Neque eorum magis sententia placet, qui ἑκατὸν ἀορίστως ἀντὶ πολλῶν poni censent, quomodo nempe ἑκατόζυγος ναῦς dicitur pro πολύζυγος, & similia. Utramque fuisse quorundam opinionem docet Eustathius ad primum Iliad. ubi plura hac de re legere potes.

HETTA quid, & unde sit, docet Festus: *Hetta*, inquit, *res minimi pretii, quasi hieta, id est, hiatus hominis atque oscitatio. Alii pustulam dixerunt esse, quæ in coquendo pane solet adsurgere; a qua accipimus rem nullius pretii, cum dicimus, non hette te facio*. Pro posteriori sententia sunt Glossæ vett. in quibus est, *Ecta*, φλυκτὶς ἄρτου. Cum autem in coquendo, ut Festus ait, fiat, videatur *hecta* dici quasi *hepta* ab ἕψω, *coquo*, unde ἑφθὸς, *coctus*. Sed malim ab *hio*, non quod proprie sit *hiatus* vel *oscitatio hominis*: sed quia etiam in pustula est continui solutio, ac exiguus *hiatus*. At *hitta*, vel *hicta*, aliud est: nempe ὑμὴν, ut Philoxeni Glossæ exponunt. Intellige autem ὑμένα ῥοιᾶς, quod Plautus *cicum* vocat. Aliud quoque *hictus*, quod in iis Glossis exponitur φωνὴ κυνός. Nempe vox ea, *quam canes edunt vestigia indagantes*, ut Scaliger interpretatur. Indeque in Glossarum veterum excerptis, *Hictio* ἰχνεία.

HECTICA febris, ἑκτικὸς πυρετὸς, quia fit ἐν τῇ ἕξει, non ἐν τῇ σχέσει, uti aliæ *febres*. Nam ἕξις non animi solum est, sed etiam corporis, quod quando est ἐν δυσλύτῳ διαθέσει, *constitutione solutu curatuque difficili*, καθ' ἕξιν διακεῖσθαι dicitur: ut docet Galenus, lib. XI. Meth. Med. Mirum autem, Hieronymum Mercurialem, quique eum secutus, Georgium Henischium in notis ad Aretæum, scribere, nullum Græcorum medicorum meminisse *febris hecticæ*. Quippe Galenus non semel meminit ac definit.

HEDERA, cum antepenultimam corripiat, male in antiquis ac melioris notæ codd. per Æ scribi, nemo non videt. Nec obstat, quod quidam Appuleium Grammaticum secuti, ab *hærendo* deducunt. Nam *hærendi* vox priorem quidem producit, contra quam in *hedera* fit, attamen in veteribus quoque libris citra diphthongum invenitur: ut etiam ad Virgilium notavit Pulmannus. Adde quod alii *edera* scribunt, & ab *edendo* dictam volunt, quod *exedat ea quibus adhæret*. Et mihi sane hæc posterior placet ἐτυμολογία. Neque obstat, quod in antiquis codd. per *H* scribatur. Nam additur ea, quemadmodum Pontanus quoque sensit, ut in accusativo utroque, & dativo, atque ablativo plurali a verbo *ederam*, *ederas*, & *ederis* distinguatur. Utrumque etymon, imo & tertium, sed quod minus probem, adfert Festus: *Hedera*, inquit, *dicta quod hæreat, sive quod edita petat, vel quia id, cui adhæserit, edat; quæ in tutela Liberi putabatur esse, quia ut ille juvenis semper, ita hæc viret: vel quia ita omnia, sicut ille mentes hominum, illigat*. [malo a κιττος, κιττὸς.]

HELCIUM, Appul. IX. Met. vocatur *funis*, quo equi currus oneraque trahunt: ab ἕλκω, hoc est, *traho*. Hinc Martiali, lib. IV. epigr. LXIV. & Sidonio, lib. II. epist. X. *helciarii* dicuntur, *qui adversa amne funibus navigia cernui trahunt*.

HELEPOLIS, *machina bellica*, *utilis ad urbium expugnationem*: unde & nomen, nempe ἀπὸ τοῦ ἑλεῖσθαι τὰς πόλεις. Quomodo & *Iphigenia*, *quæ diruendis Ilii mœnibus destinata erat victima*, Euripidi ἑλέπτολις Ἰλίου dicitur, ab ἑλεῖν & πτόλις, quod idem ac πόλις, quomodo dixere πόλεμος & πτόλεμος, unde Πτολεμαῖος, *Ptolomæus*, hoc est, *bellicosus*. *Helepolis* opera diuturna cum Demetrius Antigoni filius, Rhodum, aliasque urbes oppugnasset, nomen *Poliorcetes* accepit. Describit eam Vitruvius, lib. X. cap. ult. Plutarchus in Demetrio, Diodorus Siculus, lib. XX. Ammianus, lib. XXIII. Vide & Justum Lips. lib. III. Poliorcet. Dial. I.

HELIOTROPIUM, ἡλιοτρόπιον, *herba solaria*, ut Celsus vocat, sic dicitur ἀπὸ τοῦ συμπεριτρέπεσθαι τὰ φύλλα τῇ τοῦ ἡλίου κλίσει, ut ait Dioscorides, lib. IV. cap. penult. hoc est, quia *abeuntem solem intuetur semper, cumque eo vertitur, etiam nubilo die*: ut ait Plinius, libro II. capite XLI. & libro XXII. capite XXI. Est & *gemmæ* nomen Plinio, lib. XXVII. cap. X. cui ea eo nomen esse ait, quod *solis naturam vertere & immutare videtur*, quia aliter eum exhibet vasi aquæ injectum, aliter extra aquam: nam aquæ immissum augere solis fulgorem sanguineo repercussu; extra aquam radios sive fulgorem quasi avertere, solemque velut in speculo exhibere. Athenæo etiam, lib. V. ἡλιοτρόπιον vocatur *solarium*, quia umbra circumvertitur cum sole, horæque indicium facit.

HELLUO sive *heluo*, non natura adspirationem habet, sed usu. Siquidem ea vox est ab *eluendo*, unde ea forma *eluones*, & postea *helluones* dicti, qua a *comedendo* dicimus *comedones*; a *bibendo*, *bibones*. Festus: *Heluo dictus est immoderate bona sua consumens, ab eluendo. Cui adspiratur, ut aviditas magis exprobretur; fit enim vox incitatior*. Ego Festi sententiam sequor. Nec inepte tamen deducatur ab *helus*, quomodo, Festo teste, veteres dixere pro *holus*, unde eodem auctore *heluela*, *olera minuta*: Titinnius: *Lenti calide eluela, rapula, rumices*. Sic *Apello* dixere pro *Apollo*: *hemo* pro *homo*. Ennius:

Vulturis in silvis miserum mandebat hemonem.

Sed videndum cur ab *olere helluonibus* sit inditum nomen. Putat doctissimus Meursius *helluonum* vocabulum proprie convenire ægrotis *holere* sive *olere* victitantibus, μεταφορικῶς autem eo signari non tam *voraces*, ut vulgo persuasum, quam eos *qui in dapes magnos profundant sumtus*; ac metaphoræ rationem esse, quod tales sint egregii ciborum arbitri ac valde fastidiosi, instar ægrotorum. Ægrotos autem, quod dicebam, *olere* vesci solitos, docet nos Plautus, Captivis, I. II. ubi cum Hegio dixisset se parasito pro cibo appositurum multa *olera*; respondet ille,

. . . . *Curato ægrotos domi*.

Sed parum verisimile fit, eam esse hujus vocabuli proprietatem, ut primo notet *nauseabundum* instar ægri *olere* victitantis; nam omnino ad *aviditatem* magis, quam *lauticias* pertinere, indicat cum Festi locus, tum usus veterum; ut præter alios cum *gurgitem*, & *helluonem*, jungit Tullius in Pison. eumque M. Catonem, lib. III. de Fin. *librorum* vocat *helluonem*, quod legendo satiari non posset. Quare si *helluo* ab *helus* esse placet, dixerim potius nomen id esse a consuetudine veterum, qui, cum

frugales

frugales essent, *olere* multum victitabant, quod qui præ cæteris vorarent, *belluonum* ex re nomen reportasse; quæ vox postea mutatis moribus ad quosvis cibos sit extensa.

Halvus posteriori ævo *b* pro *u* sonabant; erat *elbus*, unde ab *albas* derivabat Isidorus, libro xix. capite xxviii. *Elbum est medius color inter album & nigrum: & elbum ab albo derivatum*. Sed hoc ineptum: Malim igitur deducere a πελλὸς, sive Æolico πελλὸς. Nec enim ita dumtaxat vocatur *color niger* aut *fuscus*, sed etiam *pallidus*, ὠχρὸς, χλωρὸς, ut Hesychius ait. Proprie autem *belvus* color, qui Belgis *bleekroot*, hoc est, *pallens rubedo*. Nempe *medius inter album & rubrum*. Quod clare indicat Varro, lib. ii. de R. R. capite v. *Corium attactu non asperum, ac durum, colore potissimum nigro, deinde rubeo, tertio belvo, quarto albo*. Ab *belvus* est *belvolus*, color neque purpureus, neque niger, juxta Columellam, ut videatur paulum abire a Varrone. Columellæ verba sunt, libro iii. capite ii. *Sunt & uvæ belvolæ, quas nonnulli varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ, ab belvo, ni fallor, colore vocitatæ*. Etiam ab *belvus belvaceus* dicere: nempe ut ab *bedera bederacius*, ab *berba berbacius*, ut item a *pullo* colore *pullacium* formabat Cæsar Augustus. Hinc *belvaceum*. Festus: *Helvacea, genus ornamenti Lydii, dictum a colore boum, qui est inter rufum & album, appellaturque belvus*. Ubi videmus Varroni Festum consentire.

†Helvus quid sit, declarat Festus in Helvacea; ubi haec posuit: *Helvacea, genus ornamenti Lydii* (i. Tyrrhenici) *dictum a colore boum, qui est inter rufum & album, appellaturque belvus*. Ergo color *belvus* proprie inter rufum & album est medius, cujusmodi color quorumdam boum est, qui nec proprie rufi, nec albi sunt, sed inter utrumque interjecti. Omnino is color, qui in descriptis bobus observatur, videtur ille qui flammae colorem refert: & inde Helvus apud Tuscos dicebatur. Vide dicta in Tyrrhen. Origin. Diatr. vii. §. 3. de insula Ilva; nam & insula haec & color Helvus est ab עלה *bala* aut *ala*, quatenus *ardere* & *incendi* significat. Mazochius.

Helxine, ἑλξίνη ab ἕλκω, *traho*: quia vestes *attrabat* prætereuntium, ut de ea testatur Dioscorides lib. iv. cap. xxxix. Ac Plinii verba sunt, libro xxii. capite xvii. *Semina habet in capitibus lappaceis, adhærentia vestibus: unde & helxinem dictam volunt*. Hesychio teste, aliter vocatur περδίκιος βοτάνη. Caussam ibidem Plinius exposuit: *Helxinen*, inquit, *aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipue vescantur*.

Hem, ab הן, *ecce*.

Heminam a *medietate*, quæ Græce ἡμίσυ, deducit Festus Pompeius, nempe quia dimidia est pars sextarii: unde Fannius:

Heminas recipit geminas sextarius unus.

Sed eapse de causa rectius deduxerit ab ἡμι, *semi*: ut ita sit vocis productio. A חמרה, quod *urnam* notat, minus dici placet, quia significatio non satis respondet.

Hepar, ἧπαρ, forte ab ἕπω, *operor, elaboro*, & αἷμα, quod *sanguinem* notat. Ab *bepate* morbus *bepatarius* Plauto, qui Celso *bepaticus*. Item *bepatici* Celso, qui *jecinorosi* Scribonio, *jecoritici* Marcello. Hinc & *Hepatites*, ἡπατίτης, *gemma* apud Plinium, lib. xxxvii. cap. xi.

Herba unde sit, docere conatus Isidorus, lib. xvii. capite vi. *Arborum*, inquit, *nomen, sive* (malim *ficus*) *berbarum ab arvis inflexum creditur, eo quod terris, fixis radicibus alhærent*. Nempe quia posterioribus seculis inter *B* & *V* consonum non distinguerent, ac quidam *berba*, alii *berva*, nonnulli *arvum*, alii *arbum* pronunciarent, hinc factum, ut & *arbor*, & *berba*, ab *arbum*, sive *arvum*, venire crederentur. At hæc inepta, cum omnino illa per *B*, hoc per *V* scribi debeat. Paullo verisimilius (quod Perottus facit) *berba* deduxisset ab *berendo*, quæ vox utique diphthongo scribitur in vett. libb. Sed *berba* etymon vel a Græcis, vel ab Hebræis peti debet. A Græcis commode possis. Nam ut *berba* iis dicitur πόα & βοτάνη, a πάω & βόω, hoc est, *pasco*: sic *berba* fit a φορβὴ, quod communi lingua φορβὴ fit, a φέρβω, hoc est, *pasco*. Hesychius, φορβὴ, βοτάνη. Et ita usi veteres. Ut prius dixere *fircus* & *fedus*, postea que *bircus*, & *bedus*; sic prius fuerit *ferba*, quam *berba*. Sin ab Hebræis ἐτυμον petere malis, vide an non sit verisimilius quod Guicharto placebat, ut sit ab אבא, quod *fructum recentem*, seu *primum germen* notat, interposito *R*, vel potius (quod etymon docuit nos Angelus Caninius) a Syriaco ejusdem notionis עסבא, *berba*, quod Chaldæis similiter עסבא, hoc est, *berba, gramen, fænum*. Conversum *S* in *R*, quomodo a τύρσις est *turris*; ab ἔσω, *ero*, &c. Ab *berba* est *berbere* apud Appul. hoc est, *viridem esse*, *berbescere* apud Ciceronem & *berbascere* apud Plinium, hoc est, *berba vestiri*. Ab eodem *berbeus*, ut Plautus Curcul.

Cum collativo ventre, atque oculis berbeis,

id est, *berbei coloris*, viridibus. Ut χλωρὸς, *viridis*, *berbeus*, a χλόη, *berba*. Glossæ: χλωρὸν, *viride, glaucum, virens*; χλόη, *viriditas, gramen, muscus, berba*. Nec tantum *berbeus*, *berbidus*, *berbosus*, & *berbaceus*, sed etiam *berbilis* dicimus. Festus: *Herbilis anser, berba pastus, qui gracilior est, quam frumento altus*. Lucilius apud Servium Danielis: *Anseris berbilis virus*. Quid sit *berbam dare*, docet idem Festus, his verbis: *Herbam do, cum ait Plautus, victum me fatear, quod est antiquæ & pastoralis vitæ indicium. Nam qui in prato cursu, aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam berbam adversario tradebant*. Plinius, lib. xxii. extremo cap. iv. *Namque summum apud antiquos signum victoriæ erat, berbam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio*. Sed aliquanto aliter hac de re Servius ad illud viii. Æn.

Et vitta comptos voluit prætendere ramos.

Cum, inquit, *de nomine Athenarum Neptunus & Minerva contenderent: & jussisset Jupiter, ut illius nomine diceretur civitas, qui munus melius obtulisset hominibus: equum Neptunus, Minerva olivam protulit & statim vicit; Unde cum ejus ramus alicui offertur, indicat eum esse meliorem. Hinc est illud proverbium, Herbam do, id est, cedo victoriam. Quod Varro in antiquitatis libris probat: Cum in agonibus berbam in modum palmæ dat aliquis ei, cum quo contendere non cupit, & fatetur esse meliorem*. Pro *antiquitatis libb.* legendum apud Servium *in Actiis*: quod est in vett. libb. Apud Nonium legere est *berbam* pro *palma*, aut *victoria*, accipi. Adducit autem inter alia hoc Accii e Meleagro:

Gaudent, currunt, celebrant, berbam conferunt,
donant, tenent.
Pro se quisque cum corona clarum conitistrat caput.

Sed locus is nihil Nonium juvat, quando (ut ad Festum Scaliger observavit) Meleager victor hic quidem agnoscitur, sed non a victis, verum sociis & æqualibus, qui victori Meleagro de sue interfecto gratulantur.

Heracle adverbium est *jurantis per Herculem*. Cum autem *per Herculem jurare* hominibus minime esset consuetum, primus id instituit Nestor, iisque, qui ad Trojam erant, tradidit: ut Vinitor apud Philostratum in Heroïcis ait. *Hercules* Græce Ἡρακλῆς, quod ab ἥρως & κλέος, id est, *gloria*, quibusdam conflatum putatur: quasi sit *gloria splendorque berorum*. Alii, quia, ut diximus, ἥρα sive Juno, *aërem* notat (unde & ἥρα ex ἀὴρ κατὰ μετάθεσιν factum putatur) Ἡρακλῆ dici volunt; quasi *virum aëreum cælestemque*. Vulgatissima opinio eorum, quibus placet id nomen adeptum *Herculem*, cum geminos in cunis serpentes ab Junone immissos occidisset. Antea enim *Alcæum* dictum ajunt. Ita nomen unde sit, quod Junonis odio & persecutione sibi gloriam pararit. Ab *Hercule* sunt nomina hæc,

Heraclitus, *Heraclides*, *Heracleon*, *Heraclius*, *Herculeus*. *Herculanea* pars prodecima est apud Plautum, Trin. III. VII. quia nempe ea *Herculis* esse solet.

HERES, pro *herinaceo*, ab *hærendo* dicitur: cujus caussa paret ex iis, quæ in *Herinaceus* dicemus. Ejusdem originis videri queat, cum pro eo accipitur, *qui hæreditatem adit*. Veteres enim absque diphthongo voces has scribebant, ut paret ex antiquis inscriptionibus ac libris. Et sane verisimilius id, quam ut sit a *censu æris*: quod Isidorus ait, libro IX. capite V. Sed imprimis placet, venire ab *herus*, quod is sit bonorum *dominus*. Vide §. ult. Institut. de hered. qualit. l. 1. D. de success. ed. Etiam Festus: *Heres*, κύριος, κληρονόμος. Firmat hanc sententiam, quod Germanis & Belgis hodieque *heer dominum* notat. Sed unde *herus*? Num ab ἥρως; Ita Scaligero visum, capite XXVI. de caussis L. L. & Petro Nunnesio in Grammatistice. Nempe ut *e* longum fiat breve, ut a θὴρ, *fera*; a κρηπὶς, *crepida*. An a Syriaco חרו, quod est *libertas*: quæ heri summa, cum nemini subditus sit. An potius, quod Angelus Caninius voluit, ab Hebræo ירש, quod est, *hæredem esse*, *possidere*. Sane ad ירש *Jaresch* valde accedit *heres*, & imprimis si per diphthongum olim scripsere *haires*. Quare prope in animum induco, non aliunde esse *heres*; ac *herus* potius ab *heres* esse, quam contra: aut *herus* quidem descendere ab *heru*, id est, *libertus*: *heres* autem ab *jaresch*, hoc est, *heredem esse*. Porro veteres pro *heres* quoque sine spiritu scripsere *eres*: & in accusativo pro *heredem* dixere *erem*, sive *herem*: qua de re dicemus in *herinaceus*. Ab *heres* est *heredium*. Varro, libro I. de R. R. capite X. *Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina jugera, quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim: quæ, quod heredem sequerentur, heredium appellarunt*. Festus, si locus integer, *heredium* definit, *prædium parvulum*. Usus ea voce Cornelius Nepos, in Porcio Catone: *Versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat*. Eutyches quoque apud Cassiodorum ponit inter ea, quæ rectius adspirantur. Ab *heredium* est *herediolum*, ut a *prædium*, *prædiolum*. Columella præfat. lib. I. de Quinctio Cincinnato: *Imperator ad eosdem juvencos & quatuor jugerum avitum herediolum redierit*. Optime autem, quid *heredium* vel *herediolum* sit, & unde sic dicatur, declarant hæc Ausonii verba, Eidyll. XXXI.

Salve herediolum, majorum regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.
Quod mihi jam senior, properata morte, reliquit.
Eheu, nolueram tam cito posse mori.

†HERES sive HAERES (utroque enim modo in Mss. est, sed prius firmatur marmoribus) ex Hebr. ירש *joras*, quod est *heredem fieri*, ortum, jam ante scripseram, quam Angelo Caninio idem visum reperissem. Accedit quod ea radix in *Hiphil* assumit H litteram (a qua scil. HERES incipit) ut fit *Horish*, quod est *Heredem instituere*. Atque id etymon etsi non abjicio; tamen ubi ex vicino veriloquium Latinum affulget, id sequi praestabilius duco. HERES igitur ab HAERAO fit (nam id verbum sine diphthongo rectius scribi, infra docebitur) quia *heres* tam arte illi, cui heres est, adheret, ut unam cum illo veluti personam faciat. Hinc S. Ambrosius (qui sub Josippi persona ambulat, cum non alius ab Ambrosio sit, uti certo ad Kalend. marm. ad XXIX. Jun. demonstravi) hinc inquam Ambrosius in V. *de excidio Hieros.* cap. 15. ante medium hac allusione, quo genere delectatur, utitur: *Ibi* (h. e. in Aegypto) *HEREDITAS eorum cum vocaretur a Moyse, tamen HERERE desiderabant*. Vult dicere: Cum Moses Israëlitas ad *hereditatem* patrum suorum h. e. terram promissionis capiendam vocaret, tamen illi *herere* in Aegypto desiderabant. Atque ex hoc veriloquio sequitur, sive in utroque diphthongum, ut in plerisque Mss. fit, adhibendam, sive ab utroque removendam, ut in antiquis marmoribus usurpatur. Et HERES certe cum simplici vocali semper in saxis scribitur: de HERAO dubitari poterat. At est penes me fragmentum *Sententiae Caesaris Augusti*, in quo HERAEO sine diphthongo aperte legitur. Id tabellae fragmentum nunc ad manus non erat, cum sit ad Veterem Capuam in meis aedibus. MAZOCHIUS.

HERI quidam dici putant ab *hæreo*, sive ut in vett. codd. interdum scribitur, *hereo*: nempe quia *dies hesternus hæret hodierno*: unde & Græcis ἐχθὲς ab ἔχομαι, id est, *hereo*. Sed verum etymon facile erit odorari, si cogitabimus, antiquos pro *heri* dixisse *hesi*, quod indicat vox *hesternus*; postea *S* conversum in *R*, quomodo *eram* est ab *esam*, quod a Græco ἔσομαι. Legg. XII. Tabb. AST EI CUSTOS NEC ESIT. A μονιστὸς quoque est *meretum*, a *cesna*, *cerna*; unde *silicernium*. Similiterque postes fuere *Furius*, *Papirius*, *Valerius*, quæ prius *Fusius*, *Papisius*, *Volesius*. *Hesi* vero est a χθεσὶ, sive χθὲς, θ extrito & converso χ in *H*, qua ratione a χάσκω est *hisco*, a χαμαὶ, *humi*. Festus scribit *heri* esse ab ἐχθὲς, quod Atticum pro χθὲς. Usus Aristophanes in Nubibus. Sed nos, nisi fallor, magis ἀναλόγως. Porro ob summam cognationem inter *I* & *E* (de qua & Agellius, lib. X. cap. XXIV.) inde est, quod quoque dixere *here*, pro *heri*, ut testantur Fabius, lib. I. cap. VII. & Donatus ad Phorm. Act. I. sc. I. Usi eo non Comici solum, sed & alii poëtæ: ut Ovid. III. Fast. Juvenal. sat. VI. Martialis, lib. I. epigr. XLIV. lib. IV. epigr. VII. Auctor est Charisius, lib. II. fuisse qui inter *here*, & *heri*, sic distinguerent, ut *here* pertineret ad *quamdiu*; *heri* ad *quando*. Vanum hoc esse paret ex iis quæ diximus. [Σερὲς, χθὲς, ἐχθὲς Hesych.]

HERNIA ab ἔρνος, quod interdum idem est ac κλάδος, sive *ramus*. Sic autem vocatur, quia cum intestinum incidere incipit in scrotum, videtur *ramum facere*. Eademque de caussa alio nomine *ramices* dici existimantur: qua de re plura in *Ramex*. Species *herniæ* vide apud Cornelium Celsum, lib. VII. cap. XVIII. & Hermolaum Barbarum glossematis Plinianis, voce *Enterocele*.

HEROS, ἥρως, unde ἡρωίνη, *Heroina*, apud Propertium; ἡρωΐς, *Herois*, unde *heroides* apud Papinium, Martialem, alios. Nota quoque Ovidianarum epistolarum epigraphe. Sed ἥρως unde sit, non convenit: *Heroas*, inquit Servius, ad Ecl. IV. *quidam a terra dictos volunt, quod terra ἔρα dicta sit, unde initio nati creduntur homines, qui nomen a matre traxerunt*. Ubi pro ἥρα legendum ἔρα. Nam ἥρα est Juno, hoc est, *aër*. Martianus Capella, lib. II. *A medietate aëris usque in montium terræque confinia hemithei heroesque versantur, qui ex eo quod Heram (i. eran) terram veteres dixerunt, heroës nuncupati*. Sed Platoni in Cratylo, placet id nomen esse ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, id est, *ab amore*: nempe vel quia veteres finxere *heroës* nasci ex *amore Deorum & hominum*; unde & *heroës*, *semideos manes* vocat Lucanus: vel (uti in Pythagoræ carmina scripsit Hierocles) quasi *Dei amatores*, quique homines a vita illa terrena ad divinam tollant atque erigant. Vel juxta eundem Platonem nomen huc erit, ἀπὸ τοῦ εἴρειν, id est, *dicere*; nempe quia *heroës* σοφοὶ ἦσαν καὶ ῥήτορες καὶ δεινοὶ, καὶ διαλεκτικοὶ, ἐρωτᾶν ἱκανοὶ ὄντες. Alii denique arbitrantur sic dici ἀπὸ τῆς ἥρας, id est, *Junone*, ut tradit Augustinus, lib. X. cap. XXI. & ex eo Isidorus, lib. VIII. cap. XI. nempe quia *aër* dicatus est *Junoni*, ac *heroës* putantur post obitum in *aëre* cum dæmonibus habitare. Quod & superior Capellæ locus indicat, ac hic Hesiodi versus confirmat:

Ἠέρα ἑσσάμενοι πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.

Atque hæc ostendunt, ut se torserint Græci in ejus vocis etymo. Sed verisimile est id vocabulum originem potius Chaldæis debere: Nam his חרין dicuntur *nobiles*, *liberi*, *candidati*, ἥρωες, *heroes*; ut docet Fabricius in Dictioo. Syro-Chaldaico.

HESPERUS, ἕσπερος, Etymologo & H. Steph. quasi ἕω περας, aurora *terminans*. Nempe ut *Lucifer* Homero ἑωσφόρος, ab ἕως, & φέρω, quia *diem adfert*.

†HESPERUS & Graecum ἕσπερος sunt ab Hebr. ערב *hereb*,

hereb, ejusdem significationis: e quo prius, repetita canina littera, fiebat *herberus*; deinde, priore R cum S pro more alternante, ortum est *hesberus*, ac demum euphoniae causa HESPERVS. Postremo aspiratione in Digamma transeunte, factum est *Vesper* & *Vespera*. MAZOCHIVS.

HEV Caninius censet venire a Græco φεῦ. Similiter Scaliger de caussis L. L. cap. XAVII. & Nunnesius, in Grammatistice. Nec repugno. Liceat tamen dicere, tam Latinum, quam Græcum hoc, a sono esse factum: uti & *hei*, & *heus*, & similes interjectiones. De posteriori tamen sic Festus: *Heus adverbium vocandi a Græco Ai venit*. Sed locus absque dubio corruptus. Græcis enim *heu* est αἰ, vel φεῦ, at pro *heus* potius ὦ dicunt. Hebræis vero הוי nunc *heu* valet, nunc *heus*.

HI

HIERACITAS, ἱερακίτης, ab ἱέραξ, id est, *accipiter*. Germanis similiter dicitur *havichstem*. Plinius, lib. XXXVII. cap. XI. *Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore; echites, viperæ, &c. A gruis colla geranitas, hieracites accipitris, aëtitas e colore aquilæ candicantis cauda*, &c. De eodem sic scripserat capite, quod proxime antecedit: *Hieracites alternas tota milvinis nigricans veluti plumis*. Sic quoque legitur is locus in veteri Parmensi. Mirum vero hic dici *milvinis*, quasi ἱέραξ *milvium* signet, cum ipse Plinius post *accipitrem* interpretetur, uti vidimus. Georgius Agricola, lib. V. de nat. fossil. tradit, *hieracitem* rectius a Paullo Ægineta in *lapidibus* numerari, quam a Plinio in *gemmis*. Sed de etymo ac colore assentit. Ait enim, colore referre molliores accipitrum plumas, quæ ipsis sunt in pectore. Addit idem, inveniri in tractu Heidesheimio Saxoniæ, qua itur versus occasum in colle, ultra flumina & citra. Contra hæmorrhoïdas valere tradit Ægineta, lib. VII. Ejusdem originis est *hieracium*, ἱεράκιον, unde quidam *accipitrariam* vocant. Ex *lactucis sponte nascentibus* censeri, rotundaque habere folia ac brevia tradit Plinius, lib. XX. cap. VII. Sed Plinium non satis assecutum esse Dioscoridis mentem, ostendit ad hunc locum Dalecampius. Ibidem adducit Plinius hanc nominis caussam, quod abstergendi vi, qua præditum est, *accipitrum* oculis affricta, caliginem discutiat, ac deperditam oculorum aciem & claritatem restituat. Atque hinc quoque paret, cur medici quædam collyria oculorum appellent *hieracia*: quorum meminit idem Plinius, lib. XXXIV. cap. XI. Nisi potius id *hieracium* dici placet ab auctore *Hierace*, quando & aliæ sunt ejus nominis apud veteres compositiones, quæ ad hunc auctorem referantur. Vide Galenum, lib. IV. de compos. med. sec. locos, cap. VII. Herba quoque est *hieracopodion*, quasi diceres, *pes accipitrarius*. Ea est *lychnis sylvestris*. Ἱέραξ vero, ut Etymologus censet, sic dicitur a *celeritate*, ἀπὸ τοῦ ἵεσθαι ῥᾴον, hoc est, φέρεσθαι. Sed nec displicet sententia Becmanni, qui esse putat ab Hebræo ראה, quomodo *accipiter* dictus ab *acuto visu*. Nam ראה est *videre, cernere*.

HIEROGLYPHICA, ἱερογλυφικὰ, ab ἱερὸς, id est, *sacer*, & γλύφω, hoc est, *scalpo*, quasi diceres *sacra sculptura*. Erant enim sacra quædam monumenta, volucrum, ferarum, aliarumque rerum scalptis figuris naturæ mysteria indicantis. Vocantur ἱερογλυφικὰ γράμματα, ubi γράμματα non *literas* notat, sed *notas*, unde Lucianus, qui in Philopatr. γράμματα, appellat, idem in Hermotimo non γράμματα, sed σημεῖα καὶ χαρακτῆρας esse ait. Plinius quoque, lib. XXXVI. cap. VIII. nominat *scalpturas effigiesque*. Soli autem eas noverant sacerdotes, & qui ab iis describendis ἱερογραμματεῖς vocabantur. Vulgus autem aliis literis utebatur. Extant de iis libri duo Ori Apollinis Niliaci. De iisdem disserit Diodorus Siculus lib. IV. Bibliothecæ. Aliquid quoque de iis Ammianus, lib. XVII. & e junioribus Cæl. Rhodiginus, lib. XXIX. cap. XXVI. Sed imprimis vide Pierii quinquaginta octo *Hieroglyphicon* libros, opus eruditum, sed in quo illud probare nemo possit, quod tam multa ut *hieroglyphica* referat, quæ talia olim habita esse, nullo adstruere possit auctore.

HILARIS, sive *hilarus*, ἱλαρὸς, ut *hilarare*, ἱλαροῦν. Ἱλαρὸς est ab ἱλάω, *propitio*, *placo*, unde *sacrificium* ἱλαστικὸν, *propitiatorium*. Ab *hilaris*, *Hilaribus* est nomen: de quibus sic Macrobius lib. I. Sat. cap. XXI. *Præcipuam autem Solis in his cerimoniis veri rationem, hinc etiam potest colligi, quod ritu eorum, catabasi finita, simulationeque luctus peracta, celebratur lætitia exordium ad octavum Kalendas Aprilis, quem diem Hilaria appellant, quo primum tempore sol diem longiorem nocte protendit*. Meminit eorumdem Vopiscus, in Aureliano: *Hilaribus, quibus omnia festa & fieri scimus & dici*. Illustris de iisdem est locus Maximi, B. Dionysii scholiastæ: quem apposuit Turnebus, lib. XXIV. cap. XLV.

HILLÆ de voce sic scribit Acro ad illud Horatii lib. II. sat. IV.

. . . . *Perna magis ac magis hillis*:

Hilla est deminutivum a positivo hira, & significat intestinum salsum, vel, ut alii dicunt, fartum salsicium. Alii dicunt hillum in neutro genere ab hilo, id est, parvo seu minimo. Hæc Acro: unde liquet, cum Laberius apud Nonium ait, *Adolescentis nostra hillae cedit*: non aliud velle quam quod Plautus Casina vocet, *vesicam effodere*; auctor Ithyphallicus *ventrem scindere*. Sed αἰσχρὰ hæc missa faciamus. Quod attinet ad ἐτυμολογίας ab Acrone adductas, posterior est a Varrone, sic scribente, lib. IV. de L. L. *Hilla ab hilo dicta, id est, minimo, quod ait Ennius. Neque dispendi facit hilum*. Priorem hausit e Verrio. Sic enim mutilator ejus Festus, sive Paulius: *Hira quæ deminutive dicitur hilla, quam Græci dicunt νῆστιν, intestinum est, quod jejunum vocant*. Favet huic interpretationi quoque Macrobius, lib. I. in Somnium Scip. cap. VI. ubi cum tria fecisset principalia intestina: *Tertium, inquit, quod veteres hiram vocarunt, habeturque præcipuum intestinorum omnium, & cibi retrimenta deducit*. Nonius tamen *hillam* generatim interpretatur *intestinum*, atque addit *Bohillas*, Italiæ oppidum, ex eo nomen accepisse, quod eo bos intestina vulnere trahens advenerit. Sed & Charisius lib. I. similiter exponit: *Hic Lucanicus, inquit, subauditur botulus, aut apparatus: & hæc Lucanica feminino genere, intelligitur hira, hoc est, intestinum, aut aliud quod unusquisque intelligere voluerit*. Sed cum is, qui *intestinum* esse dicit, non inficietur esse *intestinum*, quod *jejunum* vocatur: nullam hic pugnam video, etsi aliis quibusdam aliter videatur. *Hiræ* vocem Plauto primi restituere Turnebus & Lucas Fruterius. Locus est Capt. act. II. sc. I.

Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.

Apud Arnobium quoque, l. VII. legit Godscalcus Stewechius: *Quæ & ipsa sunt hira, quas plebis oratio hilas solet nuncupare*. In vulgatis pro *hiræ* est *diræ*, pro *hilas* autem *illa*.

HINNIO, Græcis χρεμετίζω, ab *his*, inserto *N*, quomodo a χάω, χαίνω. [ab ἴννος, γίννος.] Nisi potius *hinnio* est a sono factum, ut alia, quibus animantium voces indicantur. Quod verius censeo: uti & Festus. Ejus verba: *Bombitatio est sonus apum, ab ipso sonitu dictum: sicut rugitus boum; hinnitus equorum*. Hinc *hinnibile* de equo apud Appuleium: & *hinnibundus*. Unde apud Nonium Claudius Quadrigarius in XVI. Annal.

Equi hinnibundi inter se spargentes terram calcibus.

HINNVLEVS, *cervus anniculus*, cui necdum cornua sunt. Secundo enim erumpere incipiunt, sed recta simpliciaque: tertio jam ramosa fiunt: ac cum ætate augentur rami: sexennes vero & sexdecim habent ramulos: nec deinceps numerus increscit. Existimare aliquis possit, *hinnuleum* esse origine Græcum, quia apud Hesychium legere sit, Ἴνναλος, νεβρὸς ἐννεάς. Sed *hinnuleus* Latinum est, Græce vero dicitur νεβρὸς, atque ita etiam exponitur

in Onomastico veteri. De origine non audiendus Agrætius, cum ait, *Hinnulus, i acutum fit, quia nomen ex sono vocis accipit*. Neque item Isidorus, lib. XII. cap. I. *Hinnulei*, inquit, *sunt filii cervorum ab innuere dicti, quia ad nutum matris absconduntur*. Unde ex Horatianis interpretibus quidam colligebat, & *binnuleus* & *innuleus* scribi, illud esse ab *hinnitu*: hoc quia *innuat* matri quid velit. Omnino autem est a Græcis, quibus animantium proles dicitur ἰνός. Unde in Glossis ἰνὸς, παῖδες, & apud Hesychium, ἶνιν, κόρη. Nempe ea παιδὸς & κόρης notione, qua Isidorus, ut vidimus jam, *hinnuleos* esse cervorum filios. Nec movere debet, quod nunc *hinnuleus*, nunc *innuleus*, legimus. Nam & Græcis similiter dicitur ἵννος spiritu aspero, & ἰνὸς cum tenui. Vide *Hinnus*.

Hinnus, & *mulus*, differunt, quod *mulus* nascitur ex asino & equa; *hinnus* vero, sive *hinnulus*, ex equo & asina. Auctores Varro, lib. II. de R. R. cap. VIII. Columella, lib. VI. cap. XXXVII. Plinius, lib. VIII. cap. XLIV. Ac Columella quidem deducit ab *hinnitu*, non quia *hinniat* ipse, sed quia *hinniente* animali natus sit. *Qui*, inquit, *ex equo, & asina, concepti generantur, quamvis a patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt*. Sed omnino *hinni* vox a Græco ἰννός. Nec tamen hac de voce consentiunt veteres ipsi: quod hic Hesychii locus indicat: Ἰννὸς, ὁ πῶλος ὁ ἐξ ἵππου πατρὸς καὶ μητρὸς ὄνου. ἄλλοι δὲ ὄνον. Ἀριστοτέλης δέ φησιν ἰννὸν, ἡμίονον ἀρρένα, τεκέσθαι ὀρέα τὸν ἐπὶ θηλείας ἀναβαίνοντα, ἰννὸν δὲ ἵππου νοσήσαντος, ἄλλοι δὲ ἡμιόνιον ἢ ἱππάριον ἀναυξὲς, &c. Dicitur & γίννος, quomodo Aristoteles vocat in fine lib. II. de generat. animal. & lib. VI. Hist. animal. cap. XXIV. quibus ex locis discimus, ἰννὸς sive γίννος dici fœtus mulinos, equinos, asininos, qui in ventre matris corrumpuntur, membrisque nascuntur depravatis atque oblæsis: quod in suillo genere si fiat, μεταχοίριον vocatur; si in humano, πυγμαῖοι aut νάνοι, uti & Latinis *pygmæi* ac *nani*, item *pumili* ac *pumiliones*. Imo Martiali *ginnus* vocatur, lib. VI. Epigr. LXXVII. & ubi vulgo *mulo*, in vett. codd. *gibbo*: unde *ginno* recte corrigit Scriverius, ut alibi etiam dictum nobis. Etiam ὕννος dicitur per Υ. Hesychius: Ὕννος, πῶλος ὁ ἐν τῇ γαστρὶ νοσήσας, πρὶν κυηθῆναι. Utitur Aristophanes, in *Eq.* ad quem sic Scholiastes: Νάνοι γὰρ λέγονται οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων. οἱ δὲ κολοβοὶ τῶν ἵππων, ὕννοι λέγονται. At *hinnus* est *hinnulus*. Glossæ: *Innuli*, οἱ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου. Nec de iis modo animantibus dicitur, sed etiam de *cervorum fœtu*: qua de re in *Hinnuleus* diximus. Etiam ἴννη ab Hesychio exponitur αἴξ, id est, *capra*, & ἰννὰς, αἴξ ἀγρία, *capra silvestris*.

Hio, a χάω, unde & χάος & χάσμα. Ab *hio* est *hisco*. Item *hieto*, quo Plautum, Cæcilium, Laberiumque usus docet Diomedes, lib. I.

Hippacara ab ἵππος, id est, *equus*. Festus: *Hippacare est celeriter animam ducere, ab equi halitu, qui est supra modum acutus*. Ita quoque est in MSto. Apud Isidorum in Glossis est *hippicare*, exponiturque *oscitare*, *badare*. Ubi *badare* est *morari*, *tardare*. Vox italica, affinis Germanico *beiden*.

Hippago, *navis equis vehendis destinata*, ab ἵππος, id est, *equus*, & ἄγω, *duco*. Festus: *Hippagines*, (ita & est in MSStis) *naves, quibus equi vehuntur, quas Græci ἱππαγωγὰς dicunt*. Ac Livius lib. XXXIV. Græcorum more *hippagogas naves* dixit. Etiam Isidorus, lib. XIX. cap. I. *Hippagoga, in qua equos transvehere solitum est*. Plinius lib. VII. extremo cap. LVI. videtur *hippagum* vocare: *Hippagum Samii, aut Pericles Athemiensis, invenit*.

Hippodromus, ἱππόδρομος, quasi τῶν ἵππων δρόμος, nempe ab *equorum cursu*: unde & a B. Basilio vocatur θέατρον ἱππηλασίας, *theatrum, ubi agitantur equi*. Usi sic *hippodromi* voce Martialis, lib XII & Sidonius, lib. II. epistola ad Domitium. Sed & *hippodromus* dicebatur *iter, quod uno die conficit eques*: sive via *militaris*, ut scribit Hieronymus, in cap. XLVIII. Geneseos.

Hippomanes, ab ἵππος, *equus*, & μανία, *furor*. Sic autem dicitur ab effectu, quia *equos ad rabiem coitus agat*. Ea enim ejus vis, quacumque hæc vox accipiatur notione: quæ triplex. Duas exponit Servius ad illud Maronis III. G.

> *Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt*
> *Pastores, lentum distillat ab inguine virus.*

Ad quem locum docet, *Hippomanes* dici, cum *herbam*, qua comesa *equæ* incipiunt *furere*; tum *humorem in inguine equarum ortum ex libidinis ardore*. Ac posteriori quidem significatione a Marone hic accipi: prioris autem meminisse Hesiodum. Sed Theocritum dicere voluit aut debuit: ut recte est apud Philargyrium. Quamquam ne id quidem dicit Theocritus, ea herba comesta *insanire equos*, sed ejus edendæ *insano* teneri amore. Vide eum in Pharmaceutria. Tertiam notionem indicat locus hic Plinii lib. VIII. cap. XLII. *Et sane equis amoris innasci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte carica magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu devorat, aut partum ad ubera non admittit, si quis præreptum habeat*. Idem intelligit Maro, cum ait:

> *Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus*
> *Et matri præreptus amor.*

Et Satyricus, cum ait:

> *Et totam tremuli frontem Cæsonia pulli*
> *Infudit. . . .*

Vide & Aristotelem Histor. Animal. lib. VIII. c. XXIV.

Hipposelinon, ἱπποσέλινον, ad verbum esset *equapium*. Nam σέλινον, *apium*, ἵππος, *equus*. Sed ἵππος, hic auget, ut in ἱππολάπαθον, (nam sativo majus,) & ἱππομάραθρον, quod *fœniculi* genus est. Similiter & βοῦς auget, ut in βούπαις, βούλιμος, βουφάγος, quomodo *larus* vocatus ob voracitatem. quam ob caussam etiam vocatur κάβηξ, nempe a καβὴ, quo significatur τροφὴ, ut exponit Suidas. Porro ut vox ἵππος & βοῦς in compositione augent, ita ὑπὸ in eadem minuit, nempe eapse ratione, qua apud Latinos *sub*, quod ab ὑπὸ factum. ita Græci dicunt ὑπέρυθρος, ὑπόλευκος, ὑπόπαχυς, ac Latini item, *subrufus*, *subpingui*, *subrancidus*, &c. At Bellonius, lib. II. de avibus, cap XIV. Græcæ linguæ ignorantia turpiter se hic decepit. Nam cum recte scripsisset doctissimus Gesnerus ὑποτριόρχην, sive *subbuteonem*, ipso vocis argumento minorem comprobari τριόρχῃ, sive *buteone*: ut hoc argumentum refellat Bellonius, negat ὑπὸ semper minuere, verum contra interdum augere, ut in *hypomarathrum*, *hyposelinum*, & similibus. Atqui non *hypomarathrum*, sed *hippomarathrum*; non *hyposelinum*, sed *hipposelinon* dicitur, parque aliorum ratio, quod sciunt omnes qui unam suiam Græcanici sermonis adhibuerunt.

Hir, *vola manus*, teste Charisio, Prisciano, Glossis vett. in quibus exponitur θέναρ, τὸ κοῖλον τῆς χειρός. Usus Lucilius apud Cic. in secundo de Fin. Videntur autem συνεκδοχικῶς *hir* dixisse ex Græco χείρ.

Hircipilus an *hirtipilus* dicatur, ambigi possit. Nam in MSto Paulli cod. est *Hirtipilus*, quasi ab *hirtis pilis*. *Hirtus* est *hirsutus*. Sed in pluribus libris est *hircipilus*. Ut sic dicatur, qui *pilos* habet *similes hircinis*. Sunt autem *hirco* pili, tum *densi*, (unde Theocrito λάσιος, Nonno δασὺς, inque Ἀνθολογίᾳ κατωχαίτης appellatur) tum *duri* atque *asperi*, unde in Ἀνθολογ. τρηχὺς dicitur. Hoc in caussa est, cur non eodem modo interpretemur. Perotto quidem *hircipilus*, qui *duros* habet *pilos*. Nec displicet. Aliter tamen Festus. *Hircipili, densorum pilorum homines*. Ita enim vetus Mediolanensis, eaque posterior Aldina. Etiam in Onomastico veteri: *Hircipili*, δασύτριχες. Sed quid sibi vult, quod in editione Veneta Antonii Augustini, & aliis post secutis legitur, *Hircipili duorum pilorum homines*? Omnino ita vir doctissimus in libris suis repererat, ne nuperorum librariorum errorem putes. Nam & similiter scriptum apud Julianum Majum, qui Mediolani excusus anno clↄ ccccLXXX. Laudat vero auctorem Festum. Quare non dubium, quin in antiquissimis Festi libris fuerit *durorum pilorum homines*:

ner: atque ita fortaffe repererat Perottus. Utcumque hoc eft, τριχύτριχα, quam δασύτριχα, interpretari malim.

Hircus, [βρίκος] Perotto tefte dictus putatur vel ab *odore alarum*, qui *hircus* dicitur; vel quafi *hirtus*, id eft, *hirfutus*. Eft enim δασυχαίτης, ut in *hircipilus* dicebamus. Aliis ab *hirquis*, id eft, *oculorum angulis*, quos in libidine tranfverfos retortofque habet. Ita Ifidorus, lib. xii. cap. i. Sed vocabulum Sabinum eft. Varro, iv. de L. L. *Hircus, quod Sabini fircus: & quod illic fedus, in Latio jure hedus*. Idem de utroque fcribit Velius Longus. Itidem & *horreum* & *hoftis* accepere Romani a Sabinis, fed fimiliter immutarunt, quia illi proferebant per *F*, *forreum*, *foftis*. Porro pro *hircus* olim quoque *hirquus* dixerunt: ut in *Hirquitallire* dicemus; fed nunc *hirquum* per *Q* fcribunt, cum fignare volunt *alarum fœtorem*, qui fic dicitur *a fœtore cognominis animalis*, quomodo & Græci τράγον, tum de *animali*, tum de *alarum graveolentia* ufurpant. A pofteriori acceptione *hircofi* vocantur, qui *virus alarum olent*. Perf. fat. iii.

Hinc aliquis de gente hircofa centurionum.

Eodemque ufus Agell. lib. xi. *Quidam funt tam magni fenfus Q. Ennii, ut licet fint fcripti inter hircofos, poffint tamen inter unguentatos placere*. Apud Ulpianum quoque legas: *Trebatius ait non effe morbofum, os alicui olere, ut hircofum*. Sed hic *hircofum* non *alarum fœtorem fignat:* etfi in Onomaftico τραγομάσχαλος exponatur: verum *oris*, & quidem ortum ex eo, quod *ore* fit *paffus* ἀσέλγειαν. Nam tales (ut in Conjectaneis monet Scaliger) *hirci* Latinis dicebantur; ut illo Catulli:

. . . . *Et putare cæteros hircos*.

Et illo in Atellanico exodio:

Hircus vetulus naturam capreis ligurit.

Quod hirfuto atque olido feni Tiberio, *obfcenitatem oris* exprobratam, clare ait Tranquillus, in vita ejus, cap. xlv. Idem tamen Scaliger putabat, in Ulpiani loco melius legi *lurcofum*, ac quia proxime fequitur *ftrabonem*, quod nihil ad graveolentiam oris facit, pro eo iodem judicabat *raponem* reponi debere. Nam fequitur apud Ulpianum: *Hoc enim ex ingluvie oris accidere*. At *lurcofi*, ac *rapones*, proprie funt ἀδηφάγοι, qui & *manduci* & *gumiæ*, & *comedones*, appellantur. Quid hac de emendatione fentiamus, dicimus voce *Scabo*.

Hirquitallire eft ab *hirquitallus*, hoc ab *hircus*. *Hirquitallire* eft quod Græci dicunt τραγίζειν, quæ vox itidem a τράγος, id eft, *hircus*. Utrumque autem notat, *hircum vel odore vel lafcivia imitor*. Priorem opinionem fecutus Cenforinus, cum cap. xiv. ait. *In fecunda hebdomade, vel incipiente tertia, vocem craffiorem & inæquabilem fieri, quod Ariftoteles appellat τραγίζειν, antiqui noftri hirquitallire, & inde ipfos putant hirquitallos appellari, quod tum corpus hircum olere incipiat*. Pofterioris fententiæ eft Feftus, cum fcribit: *Hirquitalli pueri primum ad virilitatem accedentes a libidine fcilicet hircorum dicti*. Item, *irquitallus puer, qui primo virilitatem fuam experitur*. Nec mirandum, quod *hirquitallus* fcribatur per *q*. Nam non oculorum modo *hirquos* fed & animal per *q* fcripfere veteres. Ita in illo Maronis, Ecl. iii.

. . . . *Tranfverfa tuentibus hirquis*.

(quo in loco *hirci* vox utraque fignificatione accipi poteft) antiquorum codicum quidam *hircis*, alii *hirquis* habent. Vide Velium Longum, lib. de Orthographia; & Pierium, ad Ecl. iii.

Hirrire quorum proprium fit, docet Feftus: *Hirrire*, inquit, *garrire* (al. *ringere*) *quod genus vocis eft canis rabiofæ*. Item Nonius: *Irritare, tractum a canibus, qui, cum provocantur, irriunt*. Hinc liquet, *Hirrire* effe ὀνοματοπεποιημένον, proprieque dici de *canibus*, cum provocatæ *R* multa fonant: unde illud Lucilii apud Charifium & Donatum.

Irritata canes quod R quam plurima dicant.

Sive ut corrigunt alii:

Irritata canis quam homo, quod planiu' dicat.

Ac Ovidius, Perfiufque, hac de cauffa *R* vocant *literam caninam*. Ufurpat Sidonius, lib. vii. ep. iii. *Veluti eft canibus innatum, ut etfi non latrant, tamen hirriant*. Ab eo eft *hirritus*, quo ufus idem Sidon. lib. ix. epift. xvi. *Prodat hirritu rabiem caninam*. Pro *hirrio* apud Nonium eft *irrio* abfque fpiritu: indeque dictum cenfet *Irrito*: de quo fuo loco.

Hirtus, & *hirfutus*, idem valet ac *pilis horridus:* ut Ifidorus docet, lib. x. & in Gloffis MSStis. Itaque nomen hoc ab *horrere* aliqui deducunt. Mihi verifimilius fit, utrumque horum, atque item *hifpidus*, venire a fono, quem edunt fetis *horrentia*. Nimis vero dilutum, quod *hirfutus* conflatum putat Perottus ex *horrens fetis*. Ab *hirfutus* eft *hirfuta*. Ita Columellæ dicitur infecti genus arborum folia exedens: quod aliter *erucam* vocamus. Græci καμπὴν nominant, quia *in arcum arrependo curvatur: Hirfuta* autem dicitur, quia *villofa*.

Hirundo a Varrone, lib. iv. inter aves eas recenfetur, quæ a fono nomen acceperunt. Agrætius ait effe avem, quæ *tignis adhæret*; unde ab *hærendo* videtur deducere. Id quidem etymon placet Gefnero. Sed Scaliger in Conjectaneis cenfet venire a χελιδὼν, quafi *kelundo*, converfo *L* in *R*, quomodo *cæruleus* pro *cæluleus* dicimus, ac Græci φραγέλλιον, dicunt pro *flagellum*, unde apud Marcum cap. xiv. Φραγελλώσας. Pluraque id genus alibi adduximus.

†Hirundo eft a דרור *deror* ejusdem fignificationis, permutatis invicem *Daleth* & *Refch*. Mazochius.

†Hister, unde Histrio, Tufcum eft vocabulum *ludionem* fignificans, auctoribus Livio & Valerio Max. quod poteft quidem optime deduci a Chald. אסתר *fetar* i. e. *lafcivire*; unde & *Satyrorum* nomen eft. Aut certe eft ipfiffimum Hebraeum הסתר *hifter*, quod fignificat *occulere*; quia vultus fuos hiftriones fub perfonis celabant. Mazochius.

Historia, ἱστορία ab ἴστωρ, *fciens*, fpiritu mutato. Hoc ab ἴσημι, *fcio:* quod ab εἴδω, εἴσω, *video*. Ab ἱστορία autem ἱστορεῖν, non contra, quod Servius putabat, in i. Æn. Sed de hoc plura diximus, lib. de arte hiftorica, cap. i.

Histrio in vett. Gloffis exponitur παντόμιμος. Παντόμιμοι autem iidem qui ὀρχησταὶ, five *faltatores:* ut Lucianus περὶ ὀρχήσεως tradit. Sed priufquam ὀρχησταὶ fe a dramatis fepararent, quod Augufti ætate cœpit a Pylade & Bathyllo, *hiftriones* non folum faltabant, fed etiam diverbia prænunciabant. Qua de re plura, libro de Poëtica, diximus. *Hiftrio* dictus a quodam, cui nomen *Hiftro:* ut quidem Plutarchus fcribit probl. cvi. Feftus aliter: *Hiftriones*, inquit, *dicti, quod primum ex Hiftria venerint*. Idem legas apud Ifidorum, lib. xviii. cap. xlviii. Sed addit alterum etymon oppido quam ineptum. Nam *hiftriones* dici quafi *hiftoriones, quia perplexas hiftoriis fabulas exprimerent*. Non dubium autem quin *hiftrio* fit a voce *hifter*, quæ Thufcis fignificat ὀρχηστὴν, five *faltatorem*, qui & *ludio* vocatur. A Thufcis enim & rem & vocem accepere Romani: uti docet Livius pene initio lib. vii. *Sine carmine ullo, fine imitandorum carminum actu ludiones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos faltantes, haud indecoros motus more Thufco dabant. Imitari deinde eos juventus fimul inconditis inter fe jocularia fundentes verfibus cœpere, nec abfoni a voce motus erant; accepta itaque res, fæpiufque ufurpando excitata, vernaculis artificibus, quia hifter Thufco verbo ludio vocabatur, nomen hiftrionibus inditum*. Idem refert Valer. Max. lib. ii. cap. iv. *Et quia ludius apud eos hiftrio* (Stephanus Pighius recte emendat *hifter*) *appellabatur, fcenico nomen hiftrionis inditum eft*. Ab *hiftrio* eft *hiftricus*. Ita apud auctorem prologi Plautinæ Pfeudoli eft *imperator hiftricus* pro *hiftrione*, five *hiftrionum præfecto:* fimiliterque Appuleius dixit *decore hiftricum*. [Vide notata ad Inftar.]

H O

Hodidocos, vel potius *hodædocus*, ab ὁδὸς, via, & δοκεῖν,

& δοκῶ, quod Hesychius exponit τηρῶ, φυλάττειν, ἐπιτηρεῖν, προσδοκῶ. Idem Hesychius: Ὁδοιδόκος, κλὼψ ἐνεδρευτὴς, κακοῦργος, ὁδοὺς λῃστής. Festus: *Hodidocos latro atque obsessor viarum*. Suidas: Ὁδοιδοκεῖν, ὁδοὺς ἐπιτηρεῖν.

HODIE, quasi *hoc die*. Marius Victorinus, lib. I. *Hactenus autem* (scribendum) & *hodie*, *non ut antiqui haccetenus*, *hocce die*. Sic Græcis τήμερον, quasi τῇ ἡμέρᾳ, hoc est, ταύτῃ ἡμέρᾳ. Gallo Romani dicunt *anait*, quasi dicas *hac nocte*. Rationem hujus locutionis putat Elias Vinetus commentario ad professores Ausonii petendam ex eo, quod Cæsar scribit sexto de bello Gallico: *Galli*, inquit is, *se omnes ab Dite patre prognatos prædicant: idque ab Druidibus proditum dicunt; ob eam causam spatium omnis temporis, non numero dierum, sed noctium finiunt, & dies natales, & mensium & annorum initia sic observant, ut noctem dies subsequatur*.

HOLCAS, ὁλκὰς, *navis oneraria*, ab ὁλκὴ, id est, βάρος, quod ab ἕλκω, *traho*, quia deorsum trahit bilancem, vel aliud simile. Inde & herba, *holcus*, ὅλκος, quia *circa caput alligata vel circa lacertum educit corpore aristas*: ut Plinius ait, lib. XXVI. cap. X.

HOLOCAUSTUM, ὁλόκαυτον, ab ὅλον, id est, *totum*, & καίω, *uro*. Erat sacrificii genus, quo tota comburebatur victima: non sola exta. Erat autem *holocaustum* duplex. Nam vel carnes omnes cum extis comburebantur: vel carnes sine extis. De priori notum; de posteriori ita Servius, in illud IV. Æn.

Et solida imponunt taurorum viscera flammis.

Solida viscera holocaustum significat: quod detractis extis aræ superimponebantur, quæ nonnunquam abluta, elixa etiam ipsa reddebantur. Ubi *viscera* opponit *extis*, ut satis liqueat carnes ossaque signari. Ait Servius, viscera abluta ac nonnunquam etiam elixa reddi solere. Quo loco *reddi* non homines, sed Deos spectat. Quomodo *exta Marti reddere* dixit Suetonius in Augusto. Nempe, ut idem Servius ait, *reddi exta dicebantur, cum probata & elixa aræ superimponebantur*. De *holocausti* voce sic breviter B. Augustinus, in Psalmum LXV. *Holocaustum est totum incensum, sed igne divino*. Ubi cur *ignem* dicat *divinum*, indicant hæc verba Philonis, in vita Mosis: *Vulgatus ignis abiegatus fuit ab altari sanctissimo, & pro eo alter demissus cœlestis ex æthere, ut esset discrimen inter Sancta & Profana, Humana & Divina. Conveniebat enim sacrificiis attribui naturam ignis incorruptiorem, quam est hæc, quæ servit quotidianis ignibus*. *Holocaustis* abstinebant Magi: qui Deum animam continentem esse ajebant: eoque aut nihil, aut duntaxat minutum quid prosecabant, & comburebant. Auctor Strabo lib. XV.

HOMO, ac Græcum ἄνθρωπος, unde dicantur, inepte quæri putat Rodolphus Agricola, epist. ad Alexandrum Hegium. Rationem autem hanc sententiæ suæ adfert, quod nullius rei nominandæ prior antiquiorque hominibus cura fuerit quam sui ipsius. Itaque quæ vocabulorum horuncee etyma adferuntur, ingenii magis quam veritatis opus esse autumat. Ego etsi veritatem etymorum ejus vocis præstare nolim, sententiam tamen Agricolæ minime probare possim. Nam ratio hæc solum aliquid coloris habet in ea lingua, quæ omnium prima fuit. Quippe initio conditi generis humani necessum fuit primum hominem curam suscipere rebus omnibus apta nomina faciendi. Et tamen in hac quoque *homini* a *terra* nomen inditum, ut post parebit. Sed aliarum linguarum longe alia ratio est. Quippe omnes cum lacte parentium linguam imbibimus: sed temporis progressu vocabula multa literis ac syllabis integris immutantur: etiam gentium commigrationibus fit linguarum miscela, veteribus vocabulis deletis, novis novæ gentis inductis. Hæc vocum immutatio non communi consilio fit aut paucorum auctoritate, sed quasi sponte, nec id agentibus hominibus ea eorum commerciis provenit. Quare manifestum est nihil impedire, quo minus & in vocibus usitatis convenientiam spectemus, & ab usitatis vocabulis recurramus ad antiqua; & a gente una ad eam, quæ cives suos in alteram transfudit. Nec hic ordo aliquis spectandus: quasi homines prius sibi, hinc proximis, inde aliis atque aliis rebus nomen imposuerint, prout in sensus propinquitatem aut in mentem ob utilitatem aut dignitatem prius singulæ incurrebant. Nam hoc tum demum haberet locum, si gens aliqua aut primores velut in consessu deliberassent de vocabulis fabricandis, quod putare puerile est. Hæc si cogitemus, fatebimur caussæ nihil esse, cur non *homo* sive ab alio Latino vocabulo, sive ab alius gentis voce nomen possit accepisse. Ac Varro quidem voluit sic dici ab *humo*: quam sententiam ridet his verbis Quinctilianus lib. I. cap. VI. *Etiamne hominem appellari, quia sit humo natus? quasi vero non omnibus animalibus eadem origo, aut illis primi mortales ante nomen imposuerint, quam sibi?* Sed posterior hæc ratio, quam valida prorsus sit, jam vidimus. Nec majoris momenti est, quod nit hoc pacto animalia omnia, quia & illa ex *humo* sunt, *homines* dici debuisse. Nam etyma non sunt definitiones, ut ea necesse sit ἀντιστρέφειν. Ita in sancta lingua videmus *hominem* quoque vocari *Enos*, אנוש, ab *infirmitate*. At non solus *homo infirmus*. In eadem *Sol* dicitur *Semes*, שמש, ab *observando*. Quis vero solum dicat *observare* Solem? *Angelus* quoque *Maleac*, מלאך vocatur a *ministrando*. At nonne Deus *hominum* quoque utitur ministerio? Nec ratione caret, quod *homini* imprimis id nomen inditum. Nam continet utilem monitionem conditionis ac fragilitatis humanæ: quam etiam nobis ob oculos ponit effatum illud Dei apud Mosem, Gen. III. *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Ita Græcorum quoque lingua, quanquam bestiæ etiam sint mortales, *homines* tamen βροτοὶ, & θνητοὶ, hoc est, *mortales* appellantur. Nempe non *bestiis*, sed *homini* opus fuit hoc documento, ut ipsa appellatione sui, moneretur fragilitatis. Quare nec superius *hominis* etymon sequi dubitavit Lactantius, lib. de Ira Dei, cap. X. *Corpus hominis ex humo factum: unde homo nomen accepit*. Quin etiam Hebræis *homo*, אדם, appellatus ab אדמה, quod est *terra*, nempe ab אדם, quod est, *rubescere*, ut proprie non *terram quamvis*, sed *rubram* signet, ex qua Adam formatus, ac qualis multis in locis Orientalibus terra esse solet ob solis adustionem. Nugatur egregie scriptor carminum Sibyllis falso tributorum, in quibus legere est dici *Adamum*, quia *complectatur*

Ἀντολίην, δύσιν τε, μεσημβρίην τε, καὶ ἄρκτον.

Sed nec Josephus, quod mirum satis, *Adami* Etymon perspexit. Nam vult notare *rufum*. At *Edom*, non *Adam*, *rufum* notat. Repugnat quoque Josepho Moses. Verum de *Adamo* e *terra* a Deo fabricato, dicat aliquis, scire non potuit Quinctilianus vel quispiam τῶν ἔξωθεν. Scio: verum nescire tamen is non potuit Empedoclis sententiam, qui *homines* e *terra* natos adserebat, quem philosophi hac in parte sunt secuti. Nec tamen, quæ hactenus de etymo hominis discepto; sic accipi velim quasi mordicus allatam etymon genuinum esse censeam: sed tantum eo a nobis dicta sunt, ut ostenderem fortioribus omnino armis esse opus ad illud evertendum. Tum autem, ut doceremus, nihilo verisimiliorem esse eorum sententiam, qui *hominem* ab ὁμῶς dictum volunt, quia, ut ajunt, *homo* sit animal politicum ac *sociale*. Est hæc sententia Julii Scaligeri, lib. de causs. L. L. cap. XXVIII. Sed ὁμοῦ puto dicere voluisse. Nam ὁμοῦ, *simul*; ὁμῶς, *æque*, *similiter*, ab ὁμός. Interea seu ab ὁμοῦ, sive ὁμῶς originem arcessas, quanto verisimilius est a materia, quam ab accidente nomen accepisse? Sed quid, si ipsi quoque novum aliquod etymon comminiscamur? certe tentabimus. Suspicor *homo* ex *hoom*, sive *oom*, hoc est, *odom* factum esse elisa *D*, & facta μετάθεσει. Sane Syris *homo* dicitur *odom*, non *Adam*, אדם, nempe quia (ˀ) semper per O enuntiant, Nestorianis, & aliis paucis exceptis. Imo veteres quoque similiter: unde Ὠδὼμ apud Josephum, & Ὠδὰλ in Epiphanii sermone in festo palmarum, & *attho* pro *atta*, apud Hieronymum, & in sacris *Corbona*, quod in aliis *Corbana*, קרבנא: quo

de

de ejus vocalis sono plura Drusius, lib. de pronuntiatione L. Hebr. cap. VI. Græcis *homo* dicitur ἄνθρωπος, quam vocem Etymologici Magni auctor dici putat ob ἄνω θρεῖν, hoc est, *sursum spectare*. Juxta illud Ovid. I. Met.

Os homini sublime dedit, cœlumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Nec tamen desunt, qui hanc rideant ἐτυμολογίαν, idque ob figuram piscis οὐρανοσκόπου, cum hic & invitus cœlum spectet, homo autem cogatur cervicem inflectere. Alia quoque aliquot ejusce vocis etyma apud Etymologum videre potes. Germanicum ac Belgicum *mensch* videri queat factum a Latino *mens*. Quippe *homo mente* est id, quod est. Sed verius fortasse κατὰ συγκοπὴν, ac unius literæ appositione fieri ab אנוש, id est, *homo*. [Cum constet antiquos *hemonem* dixisse *hominem*, verisimile ab intellectu sic vocatum. Nam ἦμαι, ἐρωτηρῆς· & ἐρωτύνη, ἐρωτηρία.] Gallicum *homme* manifeste est ab *homo*, quod vero eo utantur pro *viro*, id fit exemplo Latinorum, Græcorum, Hebræorum: qui interdum sic loqui amant: qua de re aliquid quoque Scipio Gentilis, lib. I. παρέργ. cap. III. Sane & sic *hominis* voce usus vetus scriptor, qui perperam creditur Augustinus, quæst. CVI. in vetus Test. Nempe ex usu vulgari eorum temporum. Quare facile eludimus ludicra eorum argumenta, qui pluseulis locis, in quibus *mulier*, & *homo*, opponuntur, *mulierem* non esse *hominem*, evincere conantur. Nam id & vere adseveratur, & recte negatur, prout hoc illove modo *hominis* vox accipitur. Ab *homo* est *homulus*, quo Varro utitur apud Nonium: ab *homulus* est *homullus*, quod Lucretius usurpat, lib. III. Ab *homo* quoque est *humanus*, sive assumpto *V*, ut prius fuerit *houmanus*: quomodo a *juvo* fuit *joucundus*, unde *jucundus*: sive quia veteres etiam *houmo*, vel *humo*, pro *homo* dicebant: ut Priscianus censet, lib. I. *Multa*, inquit, *præterea etiam vetustissimi in principalibus mutabant syllabis, ut cungrum, pro congrum; cunchin, pro conchin; huminem pro hominem; funtes pro fontes; frundes pro frondes*, &c. Caussam ibidem addit hanc, quod aliquot Italiæ civitates, Plinio teste, caruerint litera O, & loco ejus posuerint *V* maxime. Quemadmodum &, ut ibidem dicitur, multi Italiæ populi contra *V* non habebant. Ab *humanus* est *humanitas*: quod tamen ex eo *studiis literarum*, quæ *virtutis incunabula* recte dixeris, impositum est, quod solius sint *hominis* propria, iisque *homo* tantum antistet hominibus, quantum earum ignarus præstat bestiis. Nec tamen displicet, ut *studia humanitatis*, vel *humaniores literæ* dicantur ab effectu: quando, ut Poëta Sulmonensis cecinit,

. . . . *didicisse fideliter artes*
Emollit mores, nec sinit esse feros.

A *ne* & *homo* vel potius prisco *hemo*, est *nemo*, teste Festo. Priscianus, lib. VI. ambigere videtur. Sed nulla est dubitandi caussa. Nam veteres *ne* pro *non* dicebant, ut liquet ex *nefas*, *nefastus*, *nefarius*; item *nepurus* apud Festum; & *funera nefunera* apud Catullum, quod observat Scaliger: tum his, quæ in spicilegio notavit Palmerius, *nerecte* apud Plautum, Asinar. II. IV. *nejure* apud Sallust. *nemanera* apud Ovid. Porro ex his patet κατὰ πλεονασμὸν a Terentio, Catone, Cicerone, ipsa in Milon. & alibi dici *nemo homo*: cum *homo* in *nemo* includatur. At κατάχρησις est, cum diis aptatur. Ut apud Maronem:

Turne quod optanti divum promittere nemo.

Nempe *nemo* valet *nullus*. Quemadmodum autem a *ne* & *homo* est *nemo*, ita quoque ex *semi* & *homo* est *semo*: qua voce proprie significatur qui inter Deos hominesque mediam obtinet naturam, quem Ovidii versum παρῳδιάζων dicere possis

Semivirumque Deum, semideumque virum.

Nec obstat, quod *semonem* dicimus per O longum. Nam & veteres similiter *hemonem* dixere, ut patet ex illo Enniano:

Volturis in sylvis miserum mandebat hemonem.

Nec inepte tamen derives a Punico *samen*, id est, *cælum*, ut proprie notet *cælitem*. Sane Pœnis id esse *samen*, argumento est vox BAALSAMEN, quomodo dicebant pro eo, quod Hebræis est בעל שמים [*bahal schamajim*], id est, *princeps aut dominus cæli*. Illustrem hac de re Philonis Bibliensis locum adduximus in *Balsamum*. Si hæc *Semonis* etymologia placet, dicere oportebit *Semonem* dici, non qui jam in cælis degat cum dis genitalibus ævum, sed cui cæleste aliquid insit, quo nomine ut cælo locatus non sit, tamen jam pro *minuto Deo* habeatur, quales Vertumnus, Pomona, Flora & similes. Fulgentius Planciades: *Semones dici voluerunt deos quos nec cælo dignos adscriberent ob meriti paupertatem, sicut sunt Priapus, Hippona, Vertumnus: nec terrenos eos deputare vellent pro gratiæ veneratione.* Ibidem adducit Fulgentius illud Varronis in Mystagog. *Semoneque inferius derelicto, Deum depinnato attollam sermonis eloquio.* Usus quoque Livius, lib VIII. *Ædes, quæ essent in palatio, diruendas, bona Semoni Sanco censuerunt consecranda.* Ovidio VI. Fast. *Semipater* dicitur: ubi tamen alii libri *Semo pater*.

†HOMO multitudinis initio nomen fuit, sicuti & Hebraice אדם, *adam* pro universo genere proque hominum multitudine passim ponitur, & sic quoque בקר, *bakar*, & animalium pleraque nomina. Facile deinde fuit, & eodem nomine singulos ejusdem generis appelisre. Id cum ita sit, erit HOMINIS appellatio ab המון *hamon*, quod est *hominum multitudo*. Vel si haec derivationis ratio minus arridet; erit saltem ab eodem Hebraico themate, quatenus coitionem significat. Ab הכה *hama* enim *tumultuari* & *coire* fit Homo, animal sociabile & impatiens solitudinis. Nam etiam רגש *rogah* utrumque significat tum *tumultuari* tum etiam *aggregari*. Nec immerito non tantum ἅμα h. e *simul*, sed & Latinum TUMULTUS ab eodem המה *hama* fieri potuit, addito tantum *Tau* heemantico, & producto nomine. MAZOCHIUS.

HOMONYMA, ὁμώνυμα, ab ὁμοῦ, id est, *simul*; & ὄνομα, *nomen*: quia res plures *nomen idem* participant. Latini vocant *æquivoca*, quia unum *æque* ac alterum communicat *nomen*. Res eadem, appellatio nonnihil differt. Nam *æque* Græcis est ἴσως, at ὁμοῦ est *simul*, *una*: ut ab adverbio hoc, si λέξιν spectes, rectius *univoca* sint dicenda. Nunc *univoca* vocentur, quæ Græcis συνώνυμα, a συν, id est, *cum*; & ὄνομα, id est, *nomen*, ut ad verbum vox sonet *cognomina*. Quomodo vocantur quia non solum nomen, ut in *homonymis*, sed cum nomine etiam res sit communis. Similiter *paronyma*, παρώνυμα, a παρὰ, quod hic παραγωγὴν sive *deductionem* notat, ut cum dicimus Δημοσθένης dici παρὰ τὸ σθένος. Latinis sunt *denominativa*, quia ab alio descendunt, a quo terminatione solum differunt. Porro in tribus istis, vocis ὄνομα prius ο in ω, posterius in υ mutatur. Uti & fit in aliis ejusdem originis. Ut sunt πατρωνυμικὰ, *patronymica*, quæ vox proprie convenit a *patribus* derivatis, sed καταχρηστικῶς etiam dicitur de iis, quæ a *matribus*, *avis*, aut *fratribus* veniunt. Item in μετωνυμία, quasi dicas *transnomen*. Item ἀντωνυμία, *pronomen*. Nam μετὰ, *trans*: ἀντὶ, *pro*. Similiter in ἱερώνυμος, *Hieronymus*, quod est *sacrinomius*. Nam ἱερὸς, *sacrum*. Item καλλιώνυμος, *callionymus* piscis, q. d. *pulcri nominis*. De quo suo loco vidimus. At utrumque ο ex ὄνομα remanet immutatum in iis, quæ veniunt ab ὀνομάζω· ut est ἀντονομασία, quasi dicas *pronominatio*, sive *transnominatio*, qua nomen pro nomine ponitur. Item παρονομασία, *agnominatio*, quam & *alterationem* appellant. Ὄνομα vero non uti putarunt a νέμειν, quia ut *lex*, sic *nomen* cuique suum tribuit: sed quasi ὄνομα, cujus usu res agnoscitur, ab ὀνῶ, sive ὄνημι, id est, *juvo*; quod etymon adfert Jul. Scaliger, lib. de causs. L. L. cap. LXVI.

HONOR, seu *honos*, [est ab αἶνος] ab *honus*, si Varronem audimus. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Honos ab honesto honore. Itaque honestus dicitur, quod honoratus, ut dictum. Honus est honor, qui sustinet*

ftinet Rempublicam. Sed verisimilius est *honor*, sive, ut scripsere veteres, *onor*, vel *onos*, venire ab ὀνίνω seu ὀνίνημι, id est, *juvo*, *prosum*: unde ὄνος, *asinus*, quia egregie juvat ac prodest. Ο'νος autem ab הון, *divitiæ*. Vel dicendum *onos*, mutatione vocalis longæ in brevem, ab ὦνος venire, id est, *pretium*, *merx*, quod ab ὠνεῖσθαι, *mercari*, *emere*. Sane, ut Græcis τιμὴ, & Latinis *pretium*, primo quidem notat, quo ementes rem mercantur; secundario autem *honorem*, quomodo qui in *honore* est, is in *pretio* esse dicitur: sic quoque, etsi ὦνος proprie signet τιμὴν ementis, tamen derivatum ejus *onos*, seu *honos*, significat τιμὴν *honorantis*. Ab *honor* est *honestus*, ut a *modus*, *modestus*. Ab eodem dicti *tutores honorarii*, de quibus Ulpianus, l. III. §. II. de administr. tutorum: item *honorarii curatores* apud Ulpianum, titulo XII. in fragmentis. Item *honorarii successores*, de quibus Justinianus, §. de bonor. possess. item *honorarium*, quod *honoris* potius, quam necessitatis caussa, datur, eoque non exigi aut peti debet, sed accipitur, si offeratur. Eoque etiam nomine appellatur *merces*, *quæ datur Jurisconsultis atque advocatis*, quia inter ejusmodi non videatur contrahi locatio aut conductio. *Honorati* quoque in jure dicuntur, quibus aliquid legat testator: nempe quia summi hoc iis honoris est, eo quod sit signum probitatis, quam amicus moriens ultimo judicio comprobarit. Pluribus hæc adstruit Gull. Fornerius, lib. I. Selectionum, cap. XIX.

†Honor est ipsum Heb. הון *hon*, quod nonnumquam *honorem* significat. Et sic acceperunt Graeci interpretes in Ps. XLIII. (Hebr. 44) 14. *Vendidisti populum tuum* (בלא הון *belo hon*: LXX ἄνευ τιμῆς) *sine honore*. Ab eodem Hebr. nomine fit etiam Gr. ὦνος, i. e. *pretium*, quo res venditur: at τιμὴ & pretium emptionis & honorem significat. In laudato Psalmi loco Vulgatus pro ἄνευ τιμῆς posuit *sine pretio*. At Ps. CXI. (Hebr. 112.) 3. pro הון Graece est δόξα (quod est honoris συνώνυμον) ubi Vulg. *Gloria & divitiae in domo ejus*. Quare non est dubitandum de ea quam dixi notione. Mitto, quod sicuti τιμὴ utrumque significat, sic etiam Heb. הון & Latina Honor & Pretium. Vnde Honorarium est *merces*, *pretium*; & *honorare medicum*, *viduas*, *presbyteros* in scripturis sunt mercedis solvendae locutiones. Mazochius.

Hora, ὥρα, satis dure quidam ἐτυμολογίζουσι ab οὔρον, hoc est, *urina*. Ajunt Hermetem Trismegistum, cum animadvertisset animal Serapi dicatum, duodecies de die, æqualibus intervallis urinam reddere, inde cepisse occasionem dividendi diem in duodecim partes, quæ ab οὔρου ὧραι dicerentur: postea autem duplicatum esse numerum, eaque duodenis factas quatuor & viginti. Alii, quibus Plato in Cratylo præit, deducunt ab ὁρίζειν, id est, *definire*, *terminare*, *dirimere*; quia *horæ* diem in partes suas disterminent. Sed maxime placet hanc vocem ex eo fluxisse, quod *Apollo* sive *Sol*, cujus cursu anni tempora distinguuntur, Ægyptiis Ὦρος appellетur: quæ & Macrobii sententia est, libro I. Saturnalium, cap. XXI. *Apud Ægyptios*, inquit, *Apollo, qui & Sol, Horus vocatur: ex eo quod horæ viginti quatuor, quibus dies noxque conficitur, & quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur, horæ vocantur*. Idem de hac *Apollinis* appellatione tradit, indeque conflatum ait Ὡραπόλλων· quod nomen apud Suidam quoque reperias. Cum autem Ægyptiacam linguam multa cum Hebræa communia habuisse vocabula sit verosimile, nec a vero abludat *Apollinem*, sive *Solem*, ὦρον appellatum ab Hebræo אור, quod est *lucere*, *illuminare*. Item *uro*, quod & ipsum ex Hebræo illo factum. Vel potius ὦρος ab Hebræo חרס, id est, *Sol*. Etsi autem ὥρα ab ὦρος· non tamen prima est *hora* notio, quæ hodie vulgatissima. Nec enim in Platonis, Aristotelis, vel æqualium scriptis, nedum antiquiorum, ὥρα unquam accipitur pro vicesima quarta diei parte. Sed prior antiquiorque est acceptio ea, qua generatim cum apud Græcos, tum Latinos, significat *tempestatem*, sive *tempus*: qua ratione Plinius, lib. IX. cap. XXXV. ait: *Has ubi genitalis anni stimulaverit hora*. Item Horatius epistola ad Pisones:

Qui purgor bilem sub verni temporis horam.

Quia autem hac acceptione quatuor sunt anni *horæ*, quod & superior Macrobii locus indicat: inde est, quod apud poëtas Deæ, quæ quatuor anni *horis* præsunt, Ὧραι & ipsæ, ac Latinis *Horæ* appellentur. Συνεκδοχικῶς vero ὥρα quoque dicitur, tum *tempus vernum*: quomodo Homero ὥρα ἁπλῶς vocatur, quod alibi dicit ὥρην εἰαρινήν· tum *æstas*, de qua acceptione paullo post dicam. A priori notione est, quod κατὰ μεταφορὰν, sumitur pro *ætatis temporis florentis*: simili nempe tralatione, ac Catullus, carm LXIX. dixit:

Jucundum cum ætas florida ver ageret.

Ex hac significatione fluxit ea, qua, quia major est in flore ætatis pulchritudo ac venustas, μετωνυμικῶς accipitur ὥρα pro *decore* ac *venustate*. Hæc rursus acceptio occasionem præbuit, ut Ὧραι dicerentur *pulchritudinis Deæ*, Solis famulæ, Hesiodo tres numero: unde patet non esse easdem, ac eas, quæ ταῖς τέτταρσιν ὥραις præsunt. Apud Romanos quoque Hersilia Romuli uxor, postquam in cælum recepta est, ἀπὸ τῆς ὥρας, hoc est, *venustate*, nomen accepit *Hora*. Ennius:

Teque, Quirine pater, veneror, Horamque Quirini.

Apud Ovidium tamen, in fine XIV. Met. *Ora* legas absque spiritu, & correpta priori:

. . . . Priscum cum corpore nomen
Mutat, Oramque vocat, quæ nunc dea juncta Quirino est.

Præterea ὥρα non raro sumitur pro *tempore*, ea ratione qua *tempus esse* dicimus, *ut quid fiat*. Atque hinc ἄωρος, *intempestivus*: cui contrarium ὡραῖος, *tempestivus*, unde virginem ὡραίαν γάμου dicunt, quam *viro maturam* dicunt Maro, Horatius, Gellius. Ab hac ὡραίου notione, *mel horæum* dicitur. Plinius, lib. XI. cap. XIV. *Alterum genus est mellis æstivi, quod ideo vocatur horæum, a tempestivitate præcipua, ipso Sirio exsplendescente post solstitium diebus triginta fere*. Verum quia ver etiam ὥρας nomine censetur, inde & *salsamenta*, *quæ vere fiunt*, ὡραῖα vocantur. Itaque Hesychius: ὡραῖον τάριχον esse tradit τὸν κατὰ τὸ ἔαρ συντιθέμενον. Hinc *salsamenti* genus *horæum* dicitur quoque Plauto, Capt. Act. IV. sc. II.

. . . . Pernam, atque ophthalmiam,
Horæum, scombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caseum.

Vide Athenæum lib. III & Turnebum lib. II. cap. XXIII. At aliter *fructus fugaces* dicuntur ὡραῖοι, vel ὡραῖα· ut mora, pepones, persica & alia id genus. Est enim tunc ab ὥρα, qua *æstatem* notat. Qua de notione operis est adire Galenum de Aliment. facult. lib. II. cap. II. quod περὶ τῶν ὡραίων ὀνομαζομένων καρπῶν inscribitur.

†Hora Latinis non perinde usurpatur, ut Graecis ὥρα. Hoc enim apud Homerum omnemque vetustiorem Graeciam non aliud quam *tempus* significat: at Hora apud Latinos est quidem uti *tempus* notat, verum habet & peculiarem notionem pro duodecima diei parte. Ita, sicuti apud Chaldaeos ea diurni temporis portio שעה *shoa*, quasi *nuntiatrix*, dicitur a verbo quod significat *enarrare* & *proloqui*; sic & apud Latinos Hora fit ab Hebr. verbo הורה *horo*, quod est *monere*, *indicare*, *docere*. Tractum ne id est a servis horas *nuntiantibus*? an potius a solario, in quo gnomonis umbra per quosdam gradus percurrens, horas *docebat*? Hoc alterum est, verisimilius: nam & Graecis ὡρολόγιον fit a λέγω *dico*. Nec nisi a solariis horas *docentibus*, nomen *horæ* (quatenus est duodecima diei pars) cum explicata modo originatione trahi debuit: alioquin ante solaria, horarum partitio nulla erat. Nugantur autem, qui Aegyptiis horarum inventum tribuunt, qui id didicerint a bestia quadam, quæ duodecies aequalibus intervallis interdiu, duodecies noctu mingeret. Si verum fateri volumus, primum ante

ante solaria horae nullae erant: deinde horologia Orienti deberi, constat ex IV. Reg. XX. 9. & seq. At si quaeras, quid Orientalibus venerit in mentem in suis solariis diurnum spatium duodecim in partes dividere, non in plures aut pauciores; facilis erit responsio, non tantum Israëlitas, sed & ceteros Orientis populos numerum duodenarium in rebus omnibus, quoad fieri poterat, observasse: ut alibi copiose ostensum a me fuit. Ergo Horarum partitio & solariorum inventum non Anaximandrum aut Anaximenem (quod Graeci jactant) auctores habent, sed sub Judaeis regibus jamdiu in usu erant. Ac forsitan ante a Tuscis ista in Latium perlata fuerunt, quam in Graecia innotuissent. Nihil jucundius Plauti de solariis versiculis, quos recitat A. Gellius, quos non retineri memoria, ingentem jacturam deputo. MAZOCHIUS.

†HORDA tum quia nomen est hostiae, tum quia originis est Orientalis, videtur vox fuisse Tyrrhenica. De qua Festus in eadem voce: *HORDA praegnans: unde dies, quo gravidae hostiae immolabantur, hordicidia*. Assumebat loco aspirationis etiam Digamma. Idem in *Fordicidiis* ait: *Fordicidiis boves fordae, idest gravidae, immolabantur*. At quod ibidem addit: *Dictae a foetu*: id vero non assentior. Nam Foana sive rectius HOARA est ipsissimum Hebraicum הרה *hora* i. e. *praegnans*. Adjectio elementi D ex eo venit, quia (uti dixi in Tyrrh. Diat. IV. in ANCONA, & Diatr. V. in tosi explicatione) litterarum D & R pronuntiatio ambigua erat, unde inter se alternabant. Ex quo etiam factum, ut in hanc vocem loco simplicis R (ut in Hebr. HORA) utraque littera irrepserit. MAZOCHIUS.

HORDEUM. [quasi *horideum*, ab ὁρίω, unde *horreum*.] Velio teste, prius fuit *fordeum*: unde per adspirationem scribendum liquet. Idem vett. ostendunt codd. Vide & alia hujusmodi in *Hircus*. Videri possit *hordeum*, seu *fordeum*, dictum ab *horreo*. Est enim *horridum*, hoc est, *pilosum atque hispidum*. Græci similiter οὐλὰς dixisse videntur ab οὖλος, hoc est, *crispus*. Sed malim statuere, *fordeum*, & *forbea*, ejusdem esse originis: nempe a φέρβω, *alo*, *nutrio*: unde φορβὴ, *nutrimentum*, a quo *forbea*, ut ex Festo alibi dictum. Sed in *fordeum* *b* in *d* convertitur. Vel cum Græcis *hordeum* sit κριθὴ, ab ejus diminutivo κρίθιον fit *hordeum*, κατὰ μετάθεσιν, & ι in ε abeunte. Nisi malis ex κρίθινον, *hordeacium*. Sunt qui deducant ab ἔρδω, *facio*. Quod longius petitum. Neutiquam etiam adsentio Isidoro, qui sic de eo scribit lib. XVII. cap. III. *Hordeum dictum, quod præ cæteris generibus frumenti aridum ante fiat, vel quod spica ejus ordines habeat*. Ab hoc cibo *gladiatores* dicebantur *hordearii*, Plinio auctore, lib. XVIII. cap. VII. Festo etiam teste, *Hordearium æs, quod pro hordeo equiti Romano dabatur*. Nam Romani non serebant avenam, sed solum agnoscebant avenæ illud genus, quod agreste est, ac sponte provenit, estque sterile. Unde hi pro avena jumentis *hordeum* dabant. Plautus, Asin. act. III. sc. III.

Domam hercle jam hordeo, tolutim ni badizas.

Imo Græci etiam *hordeo* sic usi: unde κριθιῶντα πῶλον, dicit Æschylus, *qui hordei pastu lascivit*. Etiam ignominiæ caussa militi dabatur: quod pœnæ genus κριθοφαγία Polybio dicitur.

HORIZON, ὁρίζων, ab ὁρίζω, *finio*, *termino*, quod ab ὅρος, *finis*, *terminus*. Cicero, lib. II. de Divinat. *Illi orbes, qui cælum, quasi medium dividunt, & adspectum nostrum definiunt, a Græcis ὁρίζοντες, a nobis finientes rectissime nominari possunt*. Manilius lib. I.

Quippe aliud cælum ostendens, aliudque relinquens
Dimidium teget & referet, varioque notabit
Fine cum visu pariter sua fila moventem.
Hic terrestris erit, quia terram amplectitur, orbis,
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque A FINE TRAHENS TITULUM, *memoratur Horizon*.

HORNUS valet *ipsius anni*, ut Nonius exponit: & Glossæ vett. in quibus est: *Horno*, τῆτες, quod valet, τῷ ἔτει· & *Hornus*, τήτινος. Item Sergius, in Donati edit. II. *Horno nihil aliud est, nisi hoc anno*. Sed non tam videtur factum ex *hoc anno*, quam derivatum a Græco ὧρος, sive ὅρος, quod notat *annus* & *annotinus*, Hesychio & aliis testantibus: vel ab ὧρος, quod & ipsum quod ἐνιαυτὸν, hoc est, *annum*, interpretantur Hesychius & Suidas, qui & inde dici volunt ὡρογράφους, ut proprie sic dicantur *annalium scriptores*. Erotianus ὥρους idem esse ait, ac χρόνους, indeque ὡρογράφους nominari τοὺς περὶ χρόνων γράψαντας· qua ratione ὡρογράφοι iidem erunt, qui χρονογράφοι. Horum originatio magis placet, quam qui ab ὥρα deducunt, ac sic dici volunt, quia res gestas per quatuor *anni* horas distinguant. Usus ea voce Plutarchus de κακοηθείᾳ Herodoti, οἱ μὲν γὰρ Ναξίων ὡρογράφοι λέγουσι καὶ πρότερον Μεγαβάτην ἀπώσασθαι ναυσὶ διακοσίαις ἐπιπλεύσαντα, τῇ νήσῳ. Ab ὧρος fuerit ὡρινὸς, ut ab ὀπώρα ὀπώρινος· Imo & a *fago*, *faginus*: ab ὡρινὸς autem κατὰ συγκοπὴν *hornus*. Possis & eadem ratione ab ὥρα deducere, sive qua *anni quatuor partes* notat: ut signet, quod nondum in *alias anni horas* transierit: quæ sententia est Julii Scaligeri de caussis L. L. cap. XCVIII. Sive potius, quia *annum* signat, prout inquit Lucianus, in deorum dialogis. Corradus, in lib. de L. L. censet *hornus* ea forma dici, qua *diurnus*, & *nocturnus*; quod non omnino verum puto. Nam in his RNUS adjicitur, in *hornus* vero solum NUS, quia R habes in *hora*, non in *diu*, vel *noctu*. Ab *hornus* est adverbium *horno*, hoc est, *hoc anno*, cui opponitur adverbium *anno*, hoc est, *pridem*, quasi dicas, *jam ante annum*. Ita enim voce *anno* usus Plautus, Menæchmis, act. I. sc. III.

Quatuor minis ego emi istanc anno uxori meæ.

Nam sententia est: palla, quam tibi dono, ea jam pridem uxori quatuor minis a me empta fuit. *Horno* usurpat Varro Eumenidibus, ut docet Nonius, qui & Lucilii illud citat, lib. XXVIII.

Utrum anno, an horno te abstuleris a viro.

Ab *horno*, ut Priscianus testatur, lib. II est *hornotinus*, nempe ut a *diu*, *diutinus*, estque idem quod *hornus*. Usi Cato, Cicero, Columella. Sergius, in Donat. *Ab horno derivatio duplex invenitur. Nam Cicero dicit hornotinas fruges. Horatius dicit hornas fruges*. Ubi pro *hornas* corrupte editum *bernatas* in editione Putschii.

HOROLOGIUM, ὡρολόγιον, instrumentum τὸ τὰς ὥρας μετρῶν, ut Suidas ait, sive ut etymo insistam, τὸ τὰς ὥρας λέγον, *dicens & indicans horas*. Uti & inde ὡρολόγος, *horarum index*: quamquam is Athenæo potius ὡρολογοῦντος dicatur. Ὡρολογίῳ voce usus Bato Comicus in Ἀνδροφόνῳ. Sed recentioris is comœdiæ poëta fuit. Antiquiores autem vocem eam ignorabant. Quid mirum! quod necdum Solonis temporibus, nec aliquanto post, ratio cognita erat, qua scire possent ad quot horas sol esset progressus. Itaque apud Platonem, & Aristotelem, atque æquales non exstat vocabulum ὥρας pro *diei parte*: ut in ὥρᾳ etiam diximus. Vide quæ hac de re Josephus Scaliger, lib. primo de emend. temp. Primus autem *Anaximenes Milesius horologium, quod appellant sciothericon Lacedæmone ostendit*: ut Plinius ait, lib. IX. cap. IX. qui solarium *horologium* vocat, lib. VII. cap. LX. Fuse de *horologiis* scribit Vitruvius, lib. IX. cap. 12. & Ptolemæus, libro de Analemmate; brevia Albategnius, libro de scientia stellarum, propos. LVI. Ex junioribus hoc argumentum tractavit Orontius Finæus, sed parum accurate: melius Maurolycus, Commandinus, Clavius, Voellus, alii.

HOROSCOPUS, ὡροσκόπος, est cæli pars, quæ nativitatis tempore ab Orientali cæli parte emergit ex cujus observatione natalitia prædicta fiunt. Manilius vocat sidus, quo hora cæli nascitur. Hoc indicant verba illa:

. . . . Cæli nascentis ab hora
Sidere, quem memorant horoscopon.

Alibi *nascens astrum* nuncupat. Caussa nominis aperta. Nam, ut est apud Hesychium, ὡροσκόπος ὁ

σκοπῶν τὰς ὥρας. Sed hic de *homine* sumitur: non de *cœli parte*, vel *Deo*, sive ut Firmicus vocat, *decano*, qui præesset parti illi. At ὥρας nomine non intelligitur *particula diei*, sed absolute *tempus*. Nempe *tempus illud*, *quo quis primum exit in lucem*. Nam ut χρόνος primo ἁπλῶς sumebatur, postea cepere pro *anno*: sic ὥρα primo erat *tempus*, postea accepere pro *vigesima quarta diei parte*. Sed hic sumitur similiter pro *tempore nativitatis*. Nam cum jam *horoscopi* vox significaret illud quod dixi, necdum obtinebat distinctio diei in horas XXIV. *Horoscopa vasa* apud Plinium legas lib. II. cap. LXXII.

†HORREO est a חרד ejusdem significationis, verso D in R more Tyrrhenico. Indidem & ὀῤῥωδῶ *metuo*, ubi Δ (nisi aliunde venire ostendetur) ex rad. Hebr. in fine additur. MAZOCHIUS.

HORRERE est verbum a re quam exprimit, desumtum. Vel fuerit ab ὀῤῥωδῶ, *metuo*. Inde *horripilari*, quia *horrore pili fiant*. Id expressit Maro, II. Æn.

Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.

Glossæ Philoxeni: *Horripilatur*, ὀρθοτριχεῖ. Id & φρίσσειν dicunt Græci. Eustathius: Δηλοῖ καὶ τὴν τῶν τριχῶν ὄρθωσιν, τὸ φρίττειν. Atque uti *horreo*, ita & φρίττω, vox facta est ad exprimendum fugam spiritus versus cor, & provenientem inde corporis rigorem atque adsperitatem. Sed φρίττω id solum præstat duabus primis literis: *Horrere* autem utraque syllaba. Dicerem & tertia, nisi ea extrinsecus adsumeretur.

HORREUM est τὸ σιτοφυλακεῖον, sive, ut Glossæ vett. interpretantur, ἡ ἀποθήκη. Ubi & *horrearius*, ἀποθηκάριος. Id satis infeliciter ἐτυμολογοῦσι, qui ab *hornum* dici putant, quia *omnem capiat anni proventum*. Nec multo, puto, melius Scaliger, qui eapse de caussa in Conjectaneis derivat a Græco ὡραῖα, quo significantur *fructus*, ὥρας sive *æstatis tempore crescentes*; ut plenius in *hora* exposuimus. Sed & durius a Varrone, lib. IV. de L. L. ab *horrore* deduci arbitror, etsi gemina ejusce rei caussa adferri posset: una quod *horreum* aristis farris *horreat*: altera, eaque potior, quod *horrea* olim fuerint in summa villæ sive ædium parte, eaque septentrioni exposita, quo loci frigore a frugibus putredo arceretur. Maxime vero placet vel ab ὡρεῖον venire, quod *custodiam* notat: vel ab hordeo per syncopen dici pro *hordearium*, quomodo idem Græcis πυρωνεῖον vocatur, quasi πυροῦ ταμεῖον, hoc est, *tritici*, sive *frumenti cella penuaria*. Vel *horreum* esse a *farreum*: quod sensit Festus: *Horreum*, inquit, *antiqui dicebant farreum a farre*. *F* mutatum in *H*, quomodo a Sabino *fædus* est *hædus*; a *fircus*, *hircus*, &c. [est ab ὡρεῖον vel ὁρεῖον, quod idem notat, ab ὡρέω custodio: vide Salmas. ad Hist. Aug.]

HORTOR a quidam factum ajunt ex *horitor*, quod ab *horior*; *horior* vero cum Perotto putant ab *ore* descendere, ac adspirari ut differat ab *orior*. *Horior* veteres dixisse pro *hortor*, comprobat Diomedes istoc Enniano, in X. Annalium,

Horitur induperator . . . .

Et hoc ejusdem, in XVI.

. . . . *Prandere jubet horiturque.*

Sed verisimilius longe, *orior* esse ab ὀροθύνω, [ὀροθύνω] *incito*, *adhortor*: vel ab ὄρω, hoc est, *excito*, *impello*, unde ὁρμὴ, *impetus*. Siquidem Donatus in illud Ter. Hec. I. I.

Et moneo, & hortor.

Monemus, inquit, *consilia*, *hortamur impulsu*. Ὄρω vero est ab עור, quod idem notat.

HORTUS veteribus ab *oriendo* dictus videtur. Festus: *Hortus apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi, qui arma capere possent, orirentur*. Charisius, lib. I. *Graccus & ortus sine adspiratione dici debere Varro ait, & ortum quidem, quod in eo omnia oriantur; Graccum autem a gerendo, quod mater ejus duodecim mensibus utero eum gestaverit, aut a gracilitate corporis, ut quidam volunt. Sed consuetudo & Gracchos & hortos cum adspiratione usurpavit.* Velius Longus, de Orthograph. *Hortus non desiderabat adspirationem, quod ibi herba oriantur, id est, nascantur, sed tamen a consuetudine accepit.* Isidorus, lib. XVII cap. X. *Hortus nominatur, quod semper ibi aliquid oriatur. Nam cum alia terra semel in anno aliquid creet, ortus nunquam sine fructu est.* Ex his liquet, veteres putasse *ortum* dici ab *oriendo*, at non convenisse in eo num sic appellaretur ab eo, quod *milites* in eo, an quod *herbæ orirentur*. Sane Scoppa, lib. I. Collect. cap. XXVII. hac originatione motus, *ortus* scribere jubet. Sed eum refellunt Charisius & Velius, qui veteres adspirasse docent. In vett. quoque libb. ac lapidd. docet Aldus in Orthographia. Quid quod argumentum, quo nixus Scoppa, plane incertum est, imo falsum? Neque enim ab *oriendo* est, sed vel est ab ὄρχος, quod Hesychius exponit κῆπος καὶ φυτῶν στίχος (χ abibit in τ, ut a μόσχος est *mostus*, seu *mustus*) vel est ab ἕρκος, id est, *septus*, quod ab ἕργω, *sepio*, *munio*: ut prius fuerit *hortus*, inde *horctus* (sane *horctum* pro *septo* Velius dixisse videtur, ut ex iis liquet, quæ in *Fortis* diximus) vel est a χόρτος, quo non modo *fœnum*, sed & *gramen* ac generatim *herba* significatur. Aliis locis aliter, at postremo hoc modo transtulit vulgatus interpres Matth. XIII. Habet χόρτος alteram significationem, quando Hesychius & Eustathius, sic vocari docent *septum*, quo cingitur ἡ αὐλή. Quippe apud Hesychium habes χόρτος ὁ περίβολος τῆς αὐλῆς. Eustathius vero in Il. λ & ω, indicat sic vocari τὸ περιχώρημα, ἢ τὸ περίφραγμα τῆς αὐλῆς. Ac profecto hæc significatio maxime huc facit. Nam *hortis* nihil accommodatius, quam nomen *septi*, adeo quidem, ut Batavis συνώνυμα sint, *hoff* & *tuyn*; quorum illud proprie *hortum*, hoc *septum* notat. Scio hoc quoque pro etymo isthoc facere ab ἑρκτὸς ut ab eo sit *horctus*, inde *hortus*. Magis tamen placet esse a χόρτος, quam ἑρκτὸς, quia minus a priori abit vox *horti*: & veteres pro *villa hortum* dixere: imo in legibus XII. tabularum semper per *hortum* intelligitur teste Plinio lib. XIX. cap. IV. Ac Varro quoque refert ex Iphicrate *cohortem in villa* a poëtis χόρτον vocatum.

HOSPES unde sit, videor mihi indagasse. Veteres pro *peregrino hostis* dicebant, ut ostendimus suo loco ex Varrone, Tullio, Festo. Inde igitur *hospes*, converso *T* in *P*, quod in multis factum. Ut a στάδιον Cretenses dixere σπάδιον, unde *spatium*: a ταὼς, *pavo*; a στάχυς, *spica*; a χρὼς, χρωτὸς, *corpus* &c. [ὅστιος idem quod ἐπίστιος. Æoles ὅσπιος, unde *hospes* vel *hospis*.]

HOSTIÆ cædebantur, cum ab iis qui in *hostem* pergunt (quomodo Justinus scribit Alexandrum *hostias* cecidisse antequam pugnaret cum Dario,) tum illis, qui *hostes* vicissent, modo alius quam victoris ipsius manu cæderentur. Nam si *dextra victoris* ferirentur, proprie *victimæ* nominabantur. Atque ex his liquet *hostiam* a Servio & Isidoro non male ab *hostibus* deduci: quam & ἐτυμολογίαν probat Ovid. I. Fast.

Hostibus a victis hostia nomen habet.

Festo tamen, sive Verrio, videtur *hostia* dicta ab antiquo *hostire*, sive *ferire*. *Maxima hostia* erat ovilli pecoris, ut scribit Festus in *Maximam*: at *maxima victima* erat taurus. Plura vide in *victima*. [θυσία transpositis literis.]

HOSTIO, ab *hostia* est, si Nonio credimus. Sed potius est *hostus*, quod certæ mensuræ genus in se olearia est apud Catonem, cap. VI. & Varronem de R. R. lib. I. cap. XXIV. Fortasse a χωστὸν, quod idem ac χῶμα, *acervus*, sive *quicquid aggeritur*. Id verisimilius multo, quam ut *hostus* sit ab ὅσον, ὅσσον, ὁσάτιον, vel ὁσσάτιον, quæ significant *quantum*; ut τόσον, & τόσσον, *tantum*. Nempe quia qui *hostit*, *tantum* rependit, *quantum* accepit. Doctissimus Martinius conjectat, quia *hostis* veteribus *peregrinum* signarit, ut ex Varrone, Tullioque infra ostendemus: eo *hostire* proprie dici de iis, qui paria faciunt, ac quantum acceperint, persolvant, more peregrinorum, qui *hospitio* alicujus accepti fuere. Sed hæc quoque longe nimis petita: *Hostire* est

est *æquare*. Ea voce usus apud Nonium Paccuvius Teucro: *Nisi coërcuero protervitatem, atque hostio ferociam*. Ennii quoque locum Hectoris lytris, quem idem adducit, sic legi posse censet Scaliger:

Quem meu cominus machæra atque hastu hostivit e manu.

Ubi *e manu* est *eminus*. Item Plautus, Asin. act. II. sc. II.

.... Quin promitto, inquam, hostire contra, ut merueris.

Ab eo sunt *hostimentum*, & *redhostire*. Plautus, Asin. act. I. sc. III.

Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia.

Festus: *Hostimentum, beneficii pensatio*. Idem: *Redhostire, referre gratiam*. *Nævius, in ludo*:

Ubi Vejens regem salutat: Jubeo Albanum Amulium

Comiter senem sapientem: contra redhostit Menelaus.

Et Attius, Amphitruone:

.... Cedo ecquid te redhostit, cum ea seni

Objectet facilius ....

Ennius in Cresphonte:

Audi, atque auditis hostimentum adjungito.

Ita hæc loca restituit Scaliger. Proprie *hostimentum* est ἀντιτίμησις. Ab *hostire*, etiam est *hostorium*, id quo modii cumulum adæquamus. Græcis ῥοχανον, Belgis *stryckhout* appellatur.

Hostis olim *fostis*, ut *hedus*, *fedus*; *holus*, *folus*: teste Festo in *Fedus*. [ὥστε & ὦσαι unde ὠθίζω.] Aliud *hostis* ab *inimico*, cum ad hoc requiratur, ut quis oderit; ad illud ut oppugnet. Itaque apud Sallustium dicitur alius amicum, alius inimicum reperisse inter *hostium* cadavera: & apud Curtium quoque barbari quidam se Alexandri non *inimicos*, sed *hostes*, fuisse ajunt. De etymo sic Nonius: *Hostimentum est æquamentum, unde hostes dicti, qui ex æquo caussa pugnam ineunt*. Nonii igitur mens est *hostis* venire ab *hostio*, id est, *æquo*; eo quod qui alteri se bello opponit, is minimum vel *æqualis* sit, vel talis sibi videatur. Unde Seneca, lib. cujus inscriptio, *In sapientem non cadere injuriam*; (qui videtur esse secundus de Tranquillitate ad Serenum,) cap. XIV. *Facit se adversarium qui contendit, & ut vincat, par fit*. Hinc dimicaturi dicuntur *in æquum descendere*. Livius, lib. VII. ab V. C. *Primo credere duces Gallorum, non descensuros in æquum Romanos*. Seneca quoque tralatione hinc petita ait II. de benefic. lib. cap. XXIII. *Benignissimus fuit, descenditque in æquum, & detraxit muneri suo pompam*. Sed vera videri poterat hæc Nonii opinio, si ea princeps, quam is credidit, esset significatio vocabuli *hostis*. Nunc secus est, uti docent hæc Varronis verba, pene initio lib. IV. de L. L. *Multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant: ut hostis; nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui suis legibus uteretur: nunc dicunt eum, quem tum dicebant perduellem*. Idem tradit Cic. I. de offic. *Equidem illud etiam animadverto, quod qui proprio nomine perduellis esset, is hostis vocaretur, lenitate verbi tristitiam rei mitigante. Hostis enim apud majores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Indicant enim duodec. tabb. Aut status dies cum hoste. Itemque, Adversus hostem æterna auctoritas*. Festus: *Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, & qui nunc hostis, perduellis*. Cum itaque princeps notio hujus vocabuli ea sit, qua *peregrinum* significat: hujus non ejus, qua notat *perduellem*, etymon quæri debet. Hoc autem satis est obscurum: nec quicquam melius occurrit, quam ut sit ab ὅς τις, *quivis*, *quicunque*: vel potius, quod etiam Martinio videbatur, ab *ostium*, ut notet eum qui *foris* est, hoc est, extra territorium nostrum, ut qui alienis legibus utatur. Pro hac sententia est, quod *peregrinus* Græcis similiter θυραῖος dicatur a θύρα, id est, *ostium*. Hesychius: Θυραῖον, ἀλλότριον, καὶ μὴ συνοικον.

H V

Humerus, ab *armis*, quasi *armerus* dici, placet Isidoro, lib. XI. cap. I. Nempe quia in homine id *humeri* sunt, quod in bestiis *armi*. Sed est a Græco ὦμος, more Spartano *S* in *R* converso, ut sit ὦμορ, unde *umerus*, sive *humerus*. Sunt qui & ὦμος, & *humerus*, deducunt ab חמה. Sed hoc *cubitum* potius, quam *humerum*, significat.

Humi, unde *humus*, Caninio & Nunnesio videtur esse a χαμαὶ, quasi *chumi*. Sic a χέω, unde χάος, & χάσμα, est *hio*. Julio Scaligero, lib. de caussis L. L. cap. XXVI. placet *humum* dici ab ὕμμας, quod ab ὕω, id est, *pluo*. Ita *humus* proprie sit *terra compluta*. Sed *prius* magis placet. At nullo modo est a χυμὸς, id est, *liquor*, quæ vox magis *aquæ*, quam *terræ* elemento, conveniret. *Humilis* ab *humo*, *quod in mundo infima humus*, ut ibidem inquit Varro. Transfertur ad *animum*, ut apud Græcos ταπεινὸς, quod itidem dici ajunt quasi ἐδαφινὸς, quamquam & aliæ ejus vocis origines adferantur, quas apud Etymologum videre potes. [vide Hesych. χυμός· χυμὸς, σιαλὸς ἢ πῆγμα ὑγρόν. Cyril.] Ab eodem est *humatus*, & *inhumatus*. Varro ibidem: *Quod terra humus; ideo humatus, mortuus, qui terra sit obrutus*. Non tamen dicebatur quis *humatus*, simul atque humo erat mandatus. Nam ante novendiale sacrum non *humatus*, sed *supra terram* esse dicebatur: quemadmodum nec quis ante factam inscriptionem, hoc est, ante ferias denicales, dicebatur *situs*; uti in Conjectaneis notat Scaliger.

Humor ab *humo*, cui rei confirmandæ adducit Varro, IV. de L. L. illud Lucilii, *Terra abit in nimbos imbresque*: & hoc Paccuvii: *Exhalat auram terra, atque auroram humidam*. Ita eum locum restituit Scaliger. Hoc etymon si placet, *humidum* proprie erit, quod ab *humo* imbibit liquorem. Sed magis placeat *humor* dici a χυμὸς, id est, *liquor*, *humor*: quod a χέω, sive χεύω· vel potius erit *humor* ab ὕμμα, id est, *pluvia*, quod ab ὕω, *pluo*, unde & ὑγρὸς, *humidus*. Sensit Obertus Giffanius, veteres etiam adjective dixisse *humus*, pro *humidus*, indeque cum *humidus* venire, tum *humeo*, & *humesco*: ut nempe ab inusitato *arus*, *areo*, *aridus*, *aresco*; a *madus*, *mador*, *madidus*, *madesco*; a *torpus*, *torpeo*, *torpidus*, *torpesco*; a *serus*, *sereo*, *seresco*, a *torus* sive *torrus*, *torreo*, *torridus*, *torresco*. Vide Giffanii Indicem Lucretianum in *Seresco*. Derivatis ab *humus* adjectivo adde *inhumigo*, ut a *clarus*, *clarigo*; a *mitis*, *mitigo*. Livius Andromeda:

Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.

Citat Nonius in *Confluges*.

H Y

Hyacinthus, ὑάκινθος, nunc *pueri* nomen est ab Apolline interempti; nunc *floris* appellatio, nunc *gemmæ*. A *puero Hyacintho dicta Hyacinthia*, quorum ex Didymo, & Polycrate, meminit Athenæus, lib. IV. De iisdem sic Naso, lib. X. Metam. fab. V.

Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honorque
Durat in hoc ævi: celebrandaque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

Ab eodem puero flori nomen inditum volunt poetæ. Fabulantur enim Apollinem, cum inter ludendum disco imprudens *Hyacinthum* occidisset, e cruore ejus in terram effuso produxisse ejusdem nominis florem, ac ad gemitus suos testandos inscripsisse ei *Ai*, *Ai*. Ita enim in eo flore venæ discurrunt, ut duarum Græcarum literarum *A*, & *I*, figuram referant. Etiam Ajacem in eundem florem conversum ajunt, cum se ipsum interemisset: indeque primam ejus nominis syllabam in hoc flore inveniri. Ad fabulam de *Hyacintho* pertinent hæc Nasonis ibidem:

Ipse suos gemitus foliis inscribit, & AI AI
Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Ubi respicit, quod ut apud Latinos *heu*, ita Græcis αἲ αἲ sit θρηνητικὸν, unde & formatum verbum αἰάζω· ea nempe ratione, qua ab οἴμοι est οἰμώζειν, ab οὐαὶ, οὐαΐζειν. Nam tria hæc nihil aliud notant,

quam *clamare*, αἲ αἲ, οἴμοι, ἰού. Ad alteram fabulam pertinent hi versus :

Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addet, & hunc florem, folioque legetur eodem.

Utramque fabulam idem complexus, cum XIII. Met. fab. I. ait :

. . . . Rubefactaque sanguine tellus,
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius OEbalio fuerat de vulnere natus.
Litera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis, hæc nominis, illa querelæ.

Columella quoque huc respexit, cum ait :

Et male damnati mœste qui sanguine surgunt
Ajacis flores . . . .

Utramque etiam tangit Plinius, lib. XXI. cap. X. *Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus, quem Apollo dilexerat; aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura AI legatur inscripta*. Itaque *Hyacinthus* signari putatur ænigmate isthoc apud Maronem, Ecl. III.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores . . . .

Ubi, ut bene Servius monet, *reges* dixit *regum filios*, quomodo de Ariadne Minoïs filia ait :

Magnum reginæ sed enim miseratus amorem.

Præterea *Regum nomina* ait pro *regis nomine* : quomodo & Terentius dicit, *Non perpeti meretricum contumelias*, cum de una sit sermo. Sane, si *nomen* spectes, est id ab uno *Hyacintho*; non *Ajace* : si *inscriptionem*, initiales literæ solum *Ajacis* nomini, non *Hyacinthi* conveniunt. Doctissimus tamen Nannius censet, in hoc flore, prout ambitum foliorum spectes, vel hoc, vel illud nomen, legi. Si *A* priori legatur loco, *I* posteriori : fore *AI*, eoque *Ajacem* signari : at ordine hoc inverso esse *IA*, eoque *Jacynthum* notari. Sic enim is hanc vocem scribendam putat. Ac ab etymo quoque sententiam suam fulcire conatur. Nam *jacynthum* dici vult ab ἴα, id est, *violæ* & *Cinthio*, Apollinis cognomento, vel monte *Cyntho*, a quo *Apollo*, cui mons hic sacer, *Cynthii* nomen accepit. Nomen quoque huic fabulæ occasionem præbuisse suspicatur. Sed, quo minus huic subscribam sententiæ, vel maxime illud facit, quod constanter apud Græcos, ὑάκινθος, non ἰάκυνθος scribi video. Quis vero flos sit veterum *hyacinthus*, fuse prosequitur Salmasius exercitationibus in Solinum. *Hyacinthus* etiam cum Græcis, tum Latinis, *gemmæ* nomen est, sic dictæ a colore floris *Hyacinthi*. Quippe scribit Plinius, lib. XXXVII. cap. X. huic gemmæ, velut ex carbunculo, refulgere quendam in purpura leviter roseum colorem & fulgorem violaceum dilutum. Etiam Plinio, lib. XXXV. cap. V. quartum smaragdi genus facit *hyacinthizontes*, ὑακινθίζοντες, hoc est, *hyacinthi colorem imitantes*.

HYADAS stellæ sunt in capite Tauri, quarum una ingens Græcis λαμπαδίας, Latinis *Palilicium* vocatur. Dictum *Palilicium*, quia cum sidus sit natura pluvium, tamen XI. Kal. Maii (quo Romæ *Palilia* celebrantur) serenitatem adducere soleat, ut e Plinii verbis infra patebit. *Hyades* vero dictæ ab ὕειν quod est *pluere*. Unde idem, lib. II. cap. IX. *In Suculis, quas Græci pluvio nomine Hyadas appellant*. Atque ad hoc etymon obscurius allusit Valerius Flaccus, lib. V.

Pleiades, & madidis rorantes crinibus ignem.

Hoc est, *Pleiades*, & *Hyades*. Nempe sidus hoc vehemens est, & terra marique turbidum, tamque in ortu suo, quam occasu, pluvias, tempestates, largosque imbres concitat : ut idem Plinius ait, lib. XVIII. cap. XXVI. Hinc Maro *pluvias* vocat, Horatius *tristes* : Statio quoque *Hyas inserena*, Claudiano *nimbosa*. Ovidius lib. V. Fast.

Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

Idem etymon amplexi Tullius, & alii, quorum verba paulo post adducam. Quibusdam tamen ex eo nomen adeptæ videntur, quod in modum Y literæ sitæ sint : quam opinionem refert Eustathius, in Il. Σ, & Servius, in I. G. Aliis (quod Plutarchus notat libro de Iside & Osiride) quod Bacchus dicatur *Hyes*; cujus nutrices in eas sunt conversæ : quod apud Apollodorum legas, lib. III. Alii denique, quia in eas mutatæ VII. Atlantis filiæ, cum fratrem unicum *Hyantem* a leone interemptum lugerent, magnitudine doloris extabescerent. Quam opinionem ibidem refert Eustathius : ac complexus Ovidius, lib. V. Fast.

Mater Hyan, & Hyan mœstæ flevere sorores,
Cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate suorum;
Illa dedit cœlum, nomina fecit Hyas.

Latinis *suculæ* dicuntur : quod cum ex superiori Plinii loco cognoscere est, tum ex Servio ad I. Georg. & Isidoro, lib. III. cap. VII. Nomen id ex veterum imperitia originem cepit. Putarint enim, quia ὗς Græce *suculam*, sive *porcellam*, notat, sidua hoc ita appellatum, quia *suculæ* similitudinem referat. Sed errorem hunc refellit Tullius lib. II. de Nat. Deorum; *Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas ὑάδας vocitare suerunt, a pluendo : ὕειν enim est pluere. Nostri imperite suculas, quasi a suibus essent, non ab imbribus nominatæ*. Assentit Plinius, lib. XVIII. cap. XXVI. *Hoc est vulgo appellatum sidus Palilicium, quoniam XI. Cal. Maii urbis Romæ natalis, quo fere serenitas redditur, claritatem observationi dedit : nimborum argumento ὑάδας appellantibus Græcis has stellas. Quod nostri a similitudine cognominis Græci, propter sues impositum arbitrantes imperitia appellavere suculas*. Eandem ignorantiam reprehendit Tullius Tiro, apud Agellium, lib. XIII. c. IX. Agellius tamen veteres conatur excusare. Verba utriusque ponam. Tironis hæc sunt : *Adeo*, inquit, *veteres Romani literas Græcas nescierunt & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut stellas, quæ in capite Tauri sunt, propterea suculas appellarint, quod eas Græci ὑάδας vocant; tanquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum sit, quia Græce ὕες, sues Latine dicantur, sed ὑάδες*, inquit, *οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut nostri opici putaverunt, sed ab eo, quod est ὕειν, appellantur, nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates pluvias largosque imbres cient, pluere autem & Græca lingua ὕειν, dicitur*. Hæc quidem Tiro in pandectis. Subjicit deinde Agellius : *Sed enim veteres nostri non usque eo rupices & agrestes fuerunt, ut stellas hyadas iccirco suculas nominarent, quod ὕες Latine sues dicantur : sed ut quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus, quod illi ὕπτιος, nos supinus, quod ὑφορβὸς, nos subulcus; quod item illi ὕπνος, nos primo sypnus, deinde per y Græcæ Latinæque u literæ cognationem sumpnus : sic quod ab illis ὑάδες, a nobis primo syades, deinde suculæ appellatæ*. Hactenus Agellius. Sed nec probari potest, vett. *syades* dixisse, nec a *syades suculæ* ἀναλόγως diceretur. Melius igitur ad vett. excusationem dixisset, *suculas* non a *suibus* vocari, sed, ut Nigidius credidit, a *suco*, sive *succo*, quasi *succulentas*, idque ob *pluviam* : quod etymon & apud Servium legas in I. Æn. Sed mihi errore id magis factum verisimile sit. Interim Agellii in tuendis antiquis studium, atque ut ita dicam, pietatem, non ausumus improbare. Etiam *suculæ* appellatio translata ad *machinas* : de qua notione Turnebus, in Adversariis; & Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis.

HYÆNA ὕαινα, in genere est *luporum*, ut fallatur Bellonius, cum putat esse *zibettam*, quæ in *marium*, vel *mustelarum*, genere est; vel si malis *felium* : unde *cattum zibettum* vulgo nominant. Sane si *hyæna* esset *cattus zibettus*, meminissent antiqui *musci odorati* ex pelle illius animalis. At de eo silentium apud Aristotelem & alios, qui tamen *hyænæ* meminerunt. Animal hoc, ut Aristoteles ait, lib. VI. Hist. animal. cap. XXXII. τῷ μὲν χρώματι λυκώδης ἐστὶ, δασύτερα δὲ, καὶ λοφιὰν ἔχει δι' ὅλης τῆς ῥάχεως, *colore lupi est, sed magis hirtum, jubamque habet toto tergo perpetuam*. Unde discimus, jubam habere, instar equi : sed duriore seta, qua porcum refert. Et hæc caussa est nominis. Nam ὗς, *sus*; ὕαινα, *porca* : ut a λύκος, λύκαινα, *lupus*, *lupa*; a λέων, λέαινα. Vide eundem

dem, lib. VIII. c. V. & Plinium, lib. VIII. cap. XXX. & Oppianum, lib. III. Κυνηγετ. Hinc lapis *hyænium*, vel *hyænia*, qui in oculis *hyænæ* inveniebatur, teste Plinio, lib. XXXVII. cap. X. atque idem apud Solinum & Marbodæum legas. Est & *hyæna* piscis vastus, de qua Plinius, lib. XXXII. cap. II. & Oppianus, lib. I. Ἁλιευτ. vers. CCCLXXII. Nomen ex eo, quia *hyænæ* terrestri similis sit. Sane similiter λοφιὰν, seu *jubam*, habere constat ea Archestrati de ea versu: τὴν λοφιὰν ἐκτῇ αὐτῆς, καὶ τἄλλα τὰ πλεῖστα. Fuerit & altera ratio, si *hyæna* idem est ac *porcus marinus*, qui Belgis est *meer swijn*: quod idem notat. Caussam eam aperit his verbis Isidorus, lib. XII. Orig. cap. VI. *Porci marini, qui vulgo vocantur suilli, qui dum escam quærunt, more suis, terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris asficium, & nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt.* *Suillus* hic vocatur, a *suillo more* in quærendo cibo. Nisi *julius* scribendum, quod diminutivum erit a *sus*. Nam ut ab *homo homullus*, a *satur satullus* apud Varronem, sic a *sus sullus*. Vel potius sit ab ὕλλος, quod ὑποκοριστικὸν ab ὗς. Ὕλλος dicitur Georgio Pisidæ in Ἑξαημέρῳ. Ut ab ὑπὲρ, *super*; ἱστῶ, *sisto*, ἕρπω, *serpo*; ἕρπυλλον, *serpyllum*, ὕπνος, *somnus*: sic ab ὕλλος, *sullus*. Et sane *sullus* requirere videtur versus ratio in illo Dracontii, quod hodie quidem in eo scriptore non legas, sed citat Isidorus, lib. XII. cap. VI. ubi de *enhydra* agit:

Præcidit Sullus vim cujuscumque veneni.

Quomodo per *Suillus* legit Salmasius: ut nihil opus videatur ad συνίζησιν recurrere, qualis in *pituita*, & similibus. Unum tamen obstare videtur, quod *hyæna* sit vasto corpore: unde Oppianus Ἁλιευτ. α vers. CCCLXXII.

. . . . καὶ ἀπειρέσιον ἄχθος ὑαίνης,

. . . . *& immane pondus hyænæ.*

Itaque durius ei tribuerint nomen ὑποκοριστικὸν *sulli*, sive *porcelli*. Sed *julli* nomen simile est nomini *orthagorisci*, quod *porcellum subrumum* notat. Et tamen *orthagoriscus* Plinio nescio quam recte, dicitur esse piscium maximus. Vide *Orthagoriscus*.

HYALUS, ὕαλος, *vitrum*. Maro, IV. G.

. . . . *Milesia vellera nymphæ*

Carpebant, hyali saturo fucata colore.

Ubi Servius, *hyalo*, hoc est, *vitreo*, *viridi*, *nymphis apti*. Sic ὑαλοειδέας νυμφας Orpheus vocat, ab *hyalino colore*, id est, *viridi*. Putatur autem ὕαλος dici ab ὕω, *pluo*, quod *vitrum* aquæ *pluviæ* habeat colorem.

HYBRIDA vulgo scribunt per Y, cum spiritu, ac deducunt ab ὕβρις, quod *injuriam contumeliosam* notat, alii ab ὗς originem arcessunt, proprieque ajunt *sues* notare *imparibus parentibus prognatas*. Sed omnino scribendum *ibrida*, ut quod sit ab *iber*, pro quo & *imber*, sive *umber* dicitur. *Iber* vero & *imber* sunt a Græcis. Pluribus hac de re in *Musmones* dicemus.

HYDRA, seu *hydrus* ab ὕδωρ, *aqua*. Est enim anguis genus in *aqua vivens*: teste Plinio, lib. XXIX. cap. IV. Gaza apud Aristotelem vertit *natrix*. Sane *natrix* in *aquis vivit*: ut etymon arguit (a *nando* enim dicitur,) ac Lucani illud:

Et natrix violator aquæ.

De *Lernæa hydra* Isidorum vide, lib. XI. Orig. cap. III. sive potius quem is exscripsit, Servium, in VI. Æneidos. Ab ὕδρος & χέρσος, id est, *terra*, est χέρσυδρος. διὰ τὸ ἐν ὕδατι καὶ χέρσῳ διατρίβειν, quemadmodum de eo tradit Nicander in Theriacis. *Hydra* quoque genus videtur *enhydris*, ἔνυδρις, quomodo vocari *colubrum in aquis viventem* Plinius ait, lib. XXXII. cap. VII. Idem *enhydritis* meminit eopse libro cap. IX. & lib. XXX. cap. III. Hesychio hoc animal ἔνυδρος vocatur. Alias *enhydros* vocatur *gemma*, in qua fluctuare videtur *aqueus liquor*. Plinius, lib. ultimo cap. antepen. *Enhydros semper rotunditatis absolutæ, in candore est levis, sed ad motum fluctuat intus in ea, veluti in ovis, liquor.* Ineptit ergo cum Alberto Marbodæus, qui dici putant, quia *aqua ex eo stillet perpetuo.*

HYDRARGYRUM, ὑδράργυρος, q. d. *aqua argentea.* Ita dictum quod colore quidem sit *argenteo*, nec tamen, uti argentum, uno loco consistat, sed *aquæ* instar diffluat. Atque inde etiam liquet, cur Aristoteli dicatur ἄργυρος χυτὸς, hoc est, *argentum fusile* seu *liquidum*. Nec aliam ob caussam, aut Latinis *argentum vivum* dicitur, aut Belgis *quicsilver*, a *silver*, id est, *argentum*, & *quicken*, id est, *motitare*; unde avis quæ Latinis vocatur *motacilla*, Belgis vocatur *quicsteert* q. d. *motrix cauda*. Interdum tamen pressius paullo sumitur *hydrargyrum* pro factitio, quod ex minio excoquitur: similiterque *argentum vivum* ponitur pro solo nativo seu fossili. Ita utrumque vocabulum usurpat Plinius, cum lib. XXXIII. cap. VIII. *Æs inaurari argento vivo, aut certe hydrargyro, legitimum erat.* Sed utrique natura ac facultas eadem: quæ ratio est, cur utrumque *hydrargyri* nomine Dioscorides complectatur.

HYDRAULUS, ὕδραυλος, seu ὕδραυλις, ab ὕδωρ & αὐλὸς, *tibia*. instrumentum simile ei, quod nunc κατ' ἐξοχὴν appellatur *organum*: nisi quod hujus fistulæ ventis solum inflentur, in *hydraulicis* aquæ decursu sonus redditur. Plinius lib. IX. cap. VIII. *Delphinus non homini tantum amicum animal, verum & musicæ arti. Mulcetur symphonia cantu, & præcipue hydrauli sono.* Idem, lib. VII. cap. XXXVII. *Laudatus Ctesibius pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis.* Vide, quæ de *hydraulicis* instrumentis scribit Vitruvius, lib. X. cap. XIII.

HYDREUMA, ὕδρευμα *aquationum ratione disposita mansio*, ab ὑδρεύειν *aquari*. Plinius, lib. VI. cap. XXIII. *A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis. Prima appellatur hydreuma, XXXII. M. Secunda in monte, diei itinere.*

HYDRIA, ὑδρία, ab ὕδωρ, *aqua*, ut sonet *aqualem*. Utitur Cicero IV. Verr.

HYDROCELA, ὑδροκήλη, *ramex*, sive *hernia aquosa*, ab ὕδωρ, & κήλη, quod speciatim *scroti tumorem* significat. Usus e Latinis præter alios Martialis, lib. XII. ubi *tumidas hydroceles* dicit. Inde ὑδροκηλικὸς, qui *hydrocele laborat*. Plinius, lib. XXX. cap. VIII. *Hydrocelicis stelliones mire prodesse tradunt.*

HYDROMELI, ὑδρόμελι, ab ὕδωρ, *aqua*, & μέλι, *mel*. Est aquæ mulsæ genus ex *imbre* purissimo, & *melle* temperatum, & jam vetustate vini saporem referens: ut tradit Plinius, lib. XIV. cap. XVII. & lib. XXXI. cap. VI. Nam quod recens est, & ad usum recentem confectum, id potius μελίκρατον dicitur: ut ex Dioscoride constat. Nempe a μέλι, *mel*, & κεράννυμι, *misceo*. Ut *hydromeli* fiat, vide apud Columellam, lib. XII. cap. XII.

HYDROPHOBI ὑδροφόβοι, παρὰ τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὕδωρ, unde apte Cælio Aureliano dicuntur *Aquafugæ*. Plinius, lib. XXIX. cap. V. *Est limus salivæ sub lingua rabiosi canis: qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur.* Celsus lib. V. cap. XXVII. de morsu canis rabiosi: *Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. Ὑδροφοβίαν Græci vocant, miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur.* Cælius Aurelianus, lib. III. cap. IX. *Deinde hydrophobia, quæ nomen sumpsit ab accidenti. Est enim vehemens timor aquæ. Nam Græci timorem φόβον vocant, aquam ὕδωρ appellant.* Plura apud eum inibi, cum de nomine, tum imprimis de re ipsa, vide. Ὑδροφοβίαν signat Ovidius, cum ait:

Solvere nodosam nescit medicina podagram:

Nec formidatis ulla medetur aquis.

HYDROPS, ὕδρωψ, *aqua subter cutem fusa*, ut Plinius vocat. Glossæ: *Aqua sub cute*, ὕδρωψ. Aurelio Victori in Hadriano vocatur *morbus subtercutaneus*, nisi *succutaneus* legendum, ut in vetusto cod. reperit Salmasius. Celso, lib. III. cap. XXI. est *aqua intercus*: item Glossis vetes. ubi corrupte *internus aqualis*, exponitur & ibidem *veternus*, ut ὑδρωπικὸς, *veternosus*, uvidus. Nomen est ab *aquoso aspectu*: hoc vero a tumore, cujus intuitu aquam subtus latentem cognoscimus. Nam ὕδωρ, *aqua*, ὤψ, *adspectus*, vel etiam *oculi*: unde simili compositione μύωψ ab *oculis conniventibus*; κυνώπης, *inscitus*; αἱμάλωψ, qui *oculis est sanguineis*, ut in sugillatione, similiaque.

HYEMS, juxta Varronem quidem ab *imbribus* nomen habet. Ubi per *imbres* intellige non vocem, sed rem. Ut nimirum sit ἀπὸ τοῦ ὕειν, quod est, *pluere*; quia *hieme imbres effundi solent*, adeo ut, quemadmodum est primo Georgicon,

. . . . *Omnia plenis*
Rura natent fossis . . . .

Verisimilem hanc ἐτυμολογίαν reddit, quod Græcis itidem *hyetas* ἀπὸ τοῦ χεῖν, quod nempe *pluvias* fundat, dicatur χεῖμα, vel potius χειμών. [χειμῶνα] Nam illud poëticum est, hoc poëtis, & Oratoribus commune. Imo Germanis & Belgis non absimili ratione a *vento*, qui iis *vuind*, *vuinter* appellatur. Si minus placet esse ab ὕειν, vide an malis esse a χειμών, quod Nannesio visum χ converso in *H*, ut fit non raro. Malim tamen dixisset venire a χειμῶνος, quomodo etiam pro χειμών dixere, Hesychio teste. Nempe a χείμωνας sit *hiemas*, metathesi præpositivæ vocalis & subjunctivæ; pro quo κατὰ συγκοπὴν dixere *hiems*: quæ vox in vett. libris sæpe scribitur per *ps hyemps*, ut Pierius observat. Atque is mos jam obtinebat tempore Terentiani Scauri: qui jure eum scribendi morem improbat. Si sit a χειμών, ut plane puto, scribi debet per *i*, *hiems*. Imo & si sit ab ὕειν. Nam vox est omnino Latina: in cujusmodi *Y* abit in *I* vel *V*: ut a φύω, *fio*, & *fuo*. Sic a Φρύγω, *friga*. Ergo *hiems* scripsere Romani veteres; *hyems* est a Grammaticis: qui eam nominis caussam attendebant, quam veram putabant. Ab *hiems* est *hibernus*, nisi malis ex χειμερινὸς· quod idem signat. Seu hanc seu illam sequaris sententiam, *M* in *B* mutabitur: quod interdum fieri vel illud arguit, quod a *Timeno* seu *Temeso* inventore est τίμενος, seu τέβεννος, ut censet Artemidorus, lib. II. cap. III. & ex eo, sed dissimulato nomine, Suidas.

HYMEN, ὑμὴν, uti & *Hymenæus*, ὑμέναιος, Polluce teste, notant τὸ γαμήλιον ᾆσμα, *carmen nuptiale*. Ac Hesychius quoque ὑμέναιον interpretatur, τὸ τοῖς γαμοῦσιν ἐπιλεγόμενον, ut & Suidas γαμικὸν ὕμνον. *Hymenis* voce sic usus Statius in Epithalamio Stellæ.

Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere, quo Stellæ Violantillaque professus
Clamaretur hymen.

Hymenæus similiter usurpat Maro:

. . . . *Natæ, Turnique canit hymenæos.*

Videtur autem hoc esse prima notio: ut Ὑμέναιος dicatur ab Æolico ὑμναίειν, *una habitare*, sive ab ὁμονοεῖν, *una sentire*: quorum utrumque in voto est sponso sponsæque, ut ait Proclus in Chrestomathia apud Photium. Vel dicamus ὑμέναιος simpliciter esse ab ὑμεῖν, præterito verbi ὕδω, quod est, *canere*, *celebrare*: qua de significatione dicemus in *Hymnus*. Aliis tamen placet ὑμὴν generatim notare *membranam* (unde oculi *membranam* ὑμένα vocat Galenus ad Glaucon: ac alii sic appellant *membranulas*, *quibus fœtus involvitur*) sed speciatim sic vocari *membranulam in natura muliebri*, quam primo coitu rumpi tradunt. Complures rei Anatomicæ gnari docent nullam ejusmodi *membranulam* inveniri. Vide Andr. Laurent. extremo lib. VII. Sed cum aliter veteribus esset persuasum, putantur ab hacce *membranula*, cum *carmen nuptiale*, tum *Deum nuptiarum præsidem* appellasse. Non tamen de *Deo* hoc veteres conveniunt. Nam placet quibusdam, *Hymenæum* Liberi & Veneris filium, sive, ut Asclepiades maluit, Apollinis & Calliopes filium (Catullus etiam Uraniæ, alii Cliûs filium, dicunt) primum certas instituisse nuptias, eoque hunc ei honorem habitum, ut in virginalibus nuptiis memoria ejus celebraretur. Servius ad illud Ecl. VIII.

. . . . *Tibi deserit Hesperus Œtam.*

In eodem, inquit, *monte* (*Œtâ*) *Hesperus coli dicitur, qui Hymenæum speciosum puerum amasse dicitur, qui Hymenæus fertur in nuptiis Ariadnes & Liberi patris vocem perdidisse cantando, ex cujus nomine nuptiæ dictæ sunt.* At aliter idem, ad illud I. Æn.

. . . . *Inconcessosque hymenæos.*

Hymenæus, inquit, *ut aliqui dicunt, Deus est nuptiarum. Ut alii; quidam juvenis fuit, qui die nuptiarum oppressus ruina est. Unde expiationis caussa nominatur in nuptiis, sed falsum est. Nam vitari debuit magis nomen extincti. Sed hoc habet veritas: Hymenæus quidam apud Athenas inter bella sævissima virgines liberavit: quam ob caussam nubentes ejus invocant nomen, quasi liberatoris virginitatis.* Eandem rem fusius persequitur, ad illud IV. Æn.

Quin potius pacem æternam pactosque Hymenæos
Exercemus.

Hymenæus Atheniensis, inquit, *adeo pulcher fuit, ut adolescens puella putaretur. Is cum una Virginem nobilem ipse mediocriter ortus adamasset, ejusque nuptias desperaret, quod unum poterat, sequendo puellam amori satisfaciebat. Sed cum Atheniensium nobilissimæ virgines Eleusina Cereri sacra facerent, subito adventu piratarum raptæ sunt, inter quas etiam Hymenæus, qui illo amatam fuerat secutus, tanquam puella raptus est. Sed cum piratæ prædam per maria longe portassent, in desertam regionem delati ac fatigati somno se dederunt, quos cum universos occidisset Hymenæus, relictis ibi virginibus Athenas reversus est, petiitque a civibus, ut si virgines, quæ raptæ fuerant, reduxisset, dilectæ nuptias impetraret: quas cum reduxisset, optatam in matrimonium virginem meruit: quod conjugium, quia felix fuerat, placuit omnibus Atheniensibus, omnibus nuptiis Hymenæi nomen interesse.* Sed ab hac historia non parum variat Luctatius, sive Lactantius, quem vide ad illud III. Theb.

. . . . *Infaustisque dabas Hymenæis.*

Uti & Proclum in Chrestomathia: item Tzetzem, Chil. XIII. Universas prope opiniones has paucis complexus Donatus, ad Adelph. act. V. VII. *Hymenæum*, inquit, *quidam Liberi & Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit: ideo per laudem cantatur virginalibus nuptiis ob hujusmodi meritum. Alii virum fortem Atticum dicunt fuisse, qui raptas prædonibus virgines, oppressis latronibus, intactas patriæ restituerit. Alii, quod ὑμὴν dicatur membrana quædam, qua est munita virginitas, quæ primo dirumpitur coitu. Alii Hymenæum putant, velut hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo sic accipe Hymenæum in nuptiis, quemadmodum Θρῆνον in funere, vel in sacris hymnum.* Sic locus is emendandus ex antiqua Taurina, anni CIↃCCCCLXVII. nempe vocula *Alii* post τὸ coitu inserta, quæ in Stephanica male abest. Porro testatur Plutarchus, in Quæstionibus Rom. problem. XXXI. uti Græci, eorumque imitatione Latini, *Hymenæum* in nuptiis accinere solent, itidem apud Romanos solere cani *Talassum* seu *Talassium* seu *Talassionem*. Idem variis poëtarum locis comprobatur. Catullus Carm. LXXII.

Lubet jam servire Talassio.

Martial. lib. XII. epist. XLII.

Nec tua defuerunt verba, Talasse, tibi.

Idem lib. I. epist. XXXVI.

Quid, si me jubeas Talassionem
Verbis dicere non Talassionis?

De nominis caussa sic Livius, lib. I. quo loco de raptu Sabinarum virginum tractat. *Unam*, inquit, *longe ante alias specie ac pulchritudine insignem a globo Talassii cujusdam raptam ferunt: multisque sciscitantibus, cuinam eam ferrent, identidem, ne quis violaret, Talassio ferri clamitatum, inde nuptialem hanc vocem factam.* At Servius ea de re sic scribit, ad I. Æn. *Hinc etiam apud Romanos Talassio invocatur. Cum enim in raptu Sabinarum Plebejus quidam raptam pulcherrimam duceret: ne ei auferretur ab aliis, Talassionis eam ducis nobilis esse simulavit: cujus nomine fuit puellæ tuta virginitas.* Non absimilem historiam narrat Plutarchus, in Romulo & quæst. Rom. Sed in his alteram quoque adducit nominis caussam: ut nempe sit a *lanificia*, quia Græci τὰς ταλάρους, hoc est, *calathos*, sive *quasillos*, quibus lana contineretur, ταλάσιους quoque appellarent. In nuptiis autem ea vox usurpata, ut novæ nuptæ ad opera & labores, ac lanificia imprimis excitarentur. Eadem Varronis sententia fuit. Utramque autem opinionem proponit his verbis Festus: *Talassionem in nuptiis*

nuptiis Varro ait signum esse lanifici τάλαρον, hoc est, quasillum, ita enim solitum appellari Talassionem. At quidam historiarum scriptor Talassium ait nomine virum rapta virgine unica pulchritudinis, quod ei id conjugium fuerit felix, boni ominis gratia nunc redintegrari. Ab antiquis omnibus recedit in Originibus suis Becmanus. Censet enim, quia *salsedo* stimulet Venerem, unde & Venus e mari orta fingitur: hinc *Talasionem*, seu *Talassionem*, vel potius *Thalassionem*, appellatum e θάλασσα, hoc est, *mare*.

HYMNVS, ὕμνος, quod, ut Sophoclis Scholiastes scribit, proprie notat τὴν εἰς θεὸν ᾠδήν. Sed & simpliciter accipitur pro ᾠδὴ, quomodo usus Hesiodus in Ergis; ac Athenæus qui lib. XV. γαμικὸν ὕμνον pro *epithalamio* dixit. Apud Proclum in Chrestomathia, sive potius in excerptis ejus apud Photium legas, dici ὕμνον quia sit ὑπόμνησις, sive *commemoratio rerum, quæ celebrantur*. Sed verius est ἔτυμον, quod subjungit, sic dici ἀπὸ τοῦ ὕδειν, quod Hesychius interpretatur ᾄδειν, λέγειν. Pro eo & ὑδεῖν ac ὑδέω dicitur: illo Apollonius usus in secundo Argon. hoc Callimachus hymno in Jovem. Ab ὕδω est ὕδος, quod Hesychius exponit ποιητής. Sed & interpretatur συνετὸς, id est, *prudens*, qua in significatione etiam apud eundem legitur ὕδμος.

HYPALVS, *ventus* sic navigantibus in mari Indico vocatur: estque inter favonios sive zephyros: certoque anni tempore spirat. Nomen Arabicum vel Indicum videtur. Plinius, lib. 6. cap. XXIII. *Postea a Syagro, Arabiæ promontorio, Patalen Favonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur*. Et post pauca: *Inde vento Hypalo navigant diebus* XL. *ad primum emporium Indiæ Muzirim*. Alii *Hippalum* scribunt, & nomen censent esse ab ejus nominis *gubernatore*.

HYPOCAVSTVM, ὑπόκαυστον, quasi dicas, *subaccensum*, ab ὑπὸ, & καίω sive καύω, *accendo*. Græcam vocem retinet Plinius, lib. II. epist. ad Gallum: & Statius, cujus illud, I. Sylv.

. . . . *Tenuem volvunt hypocausta vaporem*.

Item Vitruvius, lib. v. cap X. ubi & *hypocausim* vocat Joanni Maria Cataneo, notis ad citatam Plinii epistolam (non Plinio ipsi, quod Bernardus Baldus scribit in vocibus Vitruvianis) describitur in hunc modum; ut sit, *locus in thermis concameratus & fornicatus, habens ante præfurnium, quo igne imposito illa calefiunt*. Sane a loco illo *concamerato*, qui Græcis στοὰ & Æolice στόα vocatur, hodieque Belgis appellatur *stove*, Germanis *stube*.

HYPOCRITA, & *hypocrisis*, Gr. ὑποκριτὴς, & ὑπόκρισις, ab ὑποκρίνεσθαι. Est vero ὑποκριτὴς, *histrio*; ὑπόκρισις, *actio*. Sed in Sacris literis generalius accipitur pro *simulatore*, & *simulatione*: quia qui in scena personam adsumit, id se *simulat*, quod non est: ut recte ait Isidorus, lib. X. Ridicula hujus vocabuli etymologia legitur in Lyrani ad Matth. commentariis. *Hypocrita*, inquit, *dicitur ab hypo, quod est sub, & crisis aurum, quia sub auro, vel sub honestate exterioris conversationis habet absconditum plumbum falsitatis*.

HYPOGÆVM, vel *hypogeum*, ὑπόγαιον, sive ὑπόγειον. Hesychius, ὑπόγαιον, ὑπόγειον τύμβον. Ad verbum sit *subterraneum*, quo usus Tertullianus, adversus gentes: *de subterraneo antipodes; sepulcrum* vero *hypogæum* dixere, quia esset *spelunca subterranea*. Petronius: *In conditorium etiam prosecuta est defunctum, positumque in hypogæo, Græco more, corpus custodire ac flere totis noctibus diebusque cœpit*. Ubi *more Græco*, ait, quia apud Græcos cadavera non comburebantur, sed integra in *hypogæis* condebantur. Inque eodem monumento plura erant cadavera ejusdem familiæ in sua quodque arca. Unde postea sequitur, ut femina ea arca jusserit tolli corpus mariti, & affigi cruci loco ejus quod de cruce erat sublatum.

HYSGINVS color est *purpureus*, sive *hyacinthinus*. Meminit ejus Plinius lib. IX. cap. XLI. & XXI. cap. XXVI. Item Vitruvius, Paullus JC. alii. Nomen a frutice qui a Galatia sua lingua ὕσγη dicebatur: cum Græcorum aliis κόκκος vocaretur; testis Pausanias. Sane *coccum Galaticum* maxime laudabatur. Tertullianus *Galaticum ruborem* appellat. Nempe quia *rubor hysginus* magis laudaretur *cocco alibi nato*.

HYSSOPVS, ab ὕσσωπος, ab אזוב, quod οἱ ἑβδομήκοντα vertunt ὕσσωπον non uno in loco.

†HYSSOPVS (& Gr. ὕσσωπος) nemini dubium quin sit ab Hebr. אזוב *ezob*: etsi nulla inter utrumque sit littera communis. Nam initio adjectum est H loco *Aleph*: deinde *Zain* in S, *Beth* in *Pe* transiit. Id ideo hic notatur, ut argumento sit, non exigendam esse nimis anxie litterarum ταυτότητα in derivandis ex Oriente vocibus. Nam modo eadem derivato ac radici significatio (in quo summa rei est) constet, nihil interest si non prorsus eaedem litterae, modo affines fuerint. MAZOCHIUS.

HYSTERICÆ, ὑστερικαὶ γυναῖκες, *feminæ obnoxiæ uteri suffocationi*, quæ ὑστερικὴ πνὶξ appellatur ab ὑστέρα, quod idem ac μήτρα vel δελφὺς, quibus vocibus τὸ μητρῷον χωρίον vocari scribit Pollux, lib. II. cap. IV. Trium autem horum nominum caussam adfert Soranus, in fragmento libri περὶ μήτρας. Ἡ μήτρα, inquit, καὶ ὑστέρα λέγεται καὶ δελφύς· μήτρα μὲν οὖν, ὅτι μήτηρ ἐστὶ τῶν ἐξ αὐτῆς γενομένων ἐμβρύων, ἢ ὅτι τὰς ἐχούσας αὐτὴν μητέρας ποιεῖ· κατὰ δὲ τινας, ὅτι μέτρον ἐστὶ χρόνου πρὸς κάθαρσιν, καὶ ἀπότεξιν. Ὑστέρα δὲ, διὰ τὸ ὑστάτην κεῖσθαι τῶν σπλάγχνων, εἰ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν, ἀλλὰ κατὰ πλάτος. Δελφὺς δὲ διὰ τὸ ἀδελφῶν αὐτὴν εἶναι γεννητικήν. Sed de δελφὺς, non est id ab ἀδελφός· verum, ut recte tradit Aristoteles, lib. III. Hist. de animal. cap. III. item Pollux, contra ἀδελφὸς factum est ex α & δελφὺς, quasi ὁμόδελφος. Eam enim hic α vim habet, quam in ἄκοιτις, ἀκόλουθος & aliis quibusdam. Itaque ἀδελφοὶ ad verbum sonant *uterinos*, ut proprie ἀδελφοὶ non sint qui ὁμοπάτριοι sunt, at ὁμομήτριοι. Ex eo vero, quod Soranus περὶ μήτρας ait, liquet Latinos similiter *matricem* dicere, quod *mater sit fœtus*, vel quia *matres facit*. Quod autem quibusdam placere ait, μήτραν dici a μέτρον, id ineptum esse vident omnes. At eidem plane adsentio, cum ὑστέραν a situ sic dici ait: nempe ab ὕστερος, id est, *ultimus*, unde ὑστερεῖν, *posteriorem* vel *ultimum esse*. A quo apud B. Paullum, ad Coloss. cap. IV. versu XXIV. τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ. Eo intellige, non *quæ desunt*, ut vertit vulgatus interpres; sed *quæ sequuntur*, hoc est, τὰ ἑπόμενα, ut sunt μαρτύρια, aliæque adflictiones. De ὑστέρας, μήτρας, δελφύος vocibus, eorumque etymo, agit quoque Moschion, sive Muschion, cap. II. libri περὶ γυναικείων παθῶν.

HYSTRIX, sive *histrix*, nomen est a sono factum, si audimus Isidorum, qui lib. XII. cap. II. scribit: *Histrix animal in Africa erinacei simile vocatum a spinarum stridore, quas tergo laxatas emittit, ut canes insequentes vulneret*. Sed omnino est id nomen e Græcis, quibus dicitur ὕστριξ, ὕσριξ, ὕστρυξ, & ὑστριχίς. Estque ὕστριξ ab ὗς, id est, *sus*, & θρὶξ, id est, *pilus*: ut ad verbum sonet *sus pilos habens*. Hinc proverbium θρὶξ ὑστρίχος, *histricis seta*: de quo parœmiographum adi.

I

JACTO, ut scribit Scaliger, lib. I. rei poëticæ, cap. XLI. dicitur παρὰ τὸ ἰὼ ἄχος, unde *jacere maledicta* apud Livium, *jacere contumeliam*, atque etiam *injuriam* apud Ciceronem, ex quo ad eandem notionem *objicio* compositum est. Ἄχος igitur, quod *dolorem* signat, hic sumitur pro rebus *dolorem* adferentibus. Hanc ἐτυμολογίαν probat quoque Andreas Schottus, notis in Procli Chrestomathiam. Sed profecto, cum dicitur, *jacere maledicta*, *aut contumeliam*, non propria, sed metaphorica est acceptio. Et aliter ipse Scaliger in Arist. lib. v. Hist. Anim. cap. XXX. sive Cæs. Scal. cap. XIX. sect. CCLXI. ubi ἰᾶσι vertit *jaciunt*: atque ait a Græco illo esse Latinum *jacere*. Quare simplicius deduxeris ab *ico*, de

de quo seorsim: vel ab ἴω, sive ἵημι, quod idem notet, seu a præsenti ἴαπτω, seu aoristo ἴακα. Inde & *jaceo*. [ab εἶακα vel ἴακα fit ἰάκω, ut a πεποίηκα πεποιήκω, τέτυφα, τετύφω &c. ab ἰάκω, ἰακίω, *jacio*.] Nempe ab ea *jaciendi* notione, qua *pono* signat: ut cum dicimus *jacere fundamenta*. Vide Nonium in *jacit*. A *jacio* est *jacto*, quod primo notat *frequenter jacio*, sive *temere verba jacio*, denique *verbis temere jactatis laudo*: unde in Glossis καυχᾶσθαι exponitur. Ab eodem est *jactura*, quomodo proprie dicitur, quod *jacitur ex onere navis*; ut scribit Cornelius Fronto. Itaque in Glossis exponitur ἀποβολὴ, ἐκβολή. Etiam, ut a veteri βέλω pro βάλλω, est βέλος· sic a *jaciendo*, *jaculum*. Varro lib. IV. de L. L. *Jaculum, quod, ut jaciatur, fit*. Nec militare solum hinc *jaculum*: sed & piscatorium. *Rete jaculum* semel iterumque dixit Plautus: nempe ad discrimen *verriculi*, quod *verritur*, non *jacitur*. Diciturque eo modo, quo *metra verba* dixit Virgilius, *pallium peristroma* Ulpianus, &c. Item *jaculus* serpens, sese *jaculi* instar ex alto vibrans, apud Lucanum, in IX. *Jaculique volucres*. Ita Isidorus, lib. XII. cap. IV. Ab *objiciendo* est *obex*, quia foribus objiciatur; non ab ὀχετὸς, *canalis*, *subus*, quod Nunnesius in Grammatistice putabat. Prius etymon confirmat, quod poëtæ *objicibus*, dicant. Ita enim, non *obicibus*, apud Maronem scribi debere contendit Gellius, lib. IV. cap. XVII. Sane alii quoque poëtæ producunt primam Maronis exemplo. Ut Claudianus, lib. I. de raptu Proserpinæ:

Sive quod objicibus discurrens ventus opertis;

Et lib. II. in Eutropium:

Hinc victo proruperat objice Nereus.

Silius tamen corripit, in IV.

Et fidos certant obices arcessere silva;

Nempe *obex* priori correpta fit ab *obices*: sed *objices* ab *objiciendo*. Similiter *subjices* ab *subjiciendo* dicuntur. Eo pro *aëre alto*, qui *cœlo subjectus*, usus est Ennius in Tragœdia, quæ *Achilles* inscribitur: ex qua hos versus eidem adducit Gellius:

Per ego deûm sublimes subices, humidas
Unde oritur imber sonitu sævo & spiritu.

A *rejiciendo*, *reiculæ oves* Catoni Varronique dicuntur, quas opilio a grege removebat, ut minus idoneas, sive quod ætate, sive quod morbo graves essent. A *jaciendo* quoque est *porricio*: de quo separatim. *Conjicio* proprie est res plures in unum *jacere* locum. Hinc ad animum transfertur. Nec tamen tam signat *multa in mente conjungere*, quam, ubi junxeris, *unum pluribus consideratis colligere*. Ut non tantum hic metaphora sit, sed etiam metalepsis consequentis. Ab *conjectu* hujusmodi *conjectores* dicti somniorum interpretes. Plautus Curcul. act. II sc. I.

Potui conjecturam facere, si narrem tibi
Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

Et scena proxima:

Mane sis, dum hujus conjicio somnium.

Ubi *conjicio* valet *interpretor*, quia nempe *conjecturis* in interpretando utebantur. A *jaciendo* quoque deducunt *amicio*, & *redimio*. Sed quid de his sentiendum sit, seorsim dicemus.

JAM videtur esse ab יום, *dies*, sive היום, *hoc die*, *hodie*. Nisi cum Martinio malis esse ab *im*, qui vetus accusativus ab *is*. Sic sane ab αὐτὸς αὐτόθεν, παραυτόθεν, αὔτικα, παραυτίκα, hoc est, *jamjam*, *continuo*; pro quo & ἐξ αὐτῆς, puta ὥρας, dicitur. Verum impense placet sententia Cæsaris Scaligeri, qui in Aristotelis Hist. Animal. lib. III. sect. CCXLVII. putat *jam*, quod veteribus Comicis disyllabon est, esse ab Græco ἴω, *eo*, ut proprie conveniat nolenti differre *itionem*. Sic *ilicet* pro *statim*. proprie autem *ire licet*.

JAMBUM, ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, hoc est, *proscindendo*, dictum esse, opinio est Isidori, lib. I. cap. XVI. & e junioribus, Fungeri, ac Steph. Pighii, ad Val. Max. lib. VI. cap. III. Adferunt rationem, quia sit μέτρον λοιδορικὸν, ac quo debacchatus sit Archilochus; unde Horat. in Arte:

Archilochum proprio rabies armavit Jambo.

Verum docet ἀναλογία ἰαμβίζειν esse ab ἴαμβος, non contra. Verisimilius igitur Hephæstionis scholiastes, qui etsi idem quoque etymon adducat, tamen alterum præmittit, ut nempe sit ab *Jambe* Celei famula, quæ cum vidisset Cererem ob amissam filiam Proserpinam dolere, saltans & versus *jambico* metro canens, Deam sit consolata: atque hunc nominis caussam habet & Proclus in Chrestomathia. Sed addit Hephæstionis interpres, forte esse ab *Jambe* puella quadam, quæ turpiter contumelio affecta suspendio vitam finierit: vel ab *Jambe* anu, quæ cum Hipponax lavanti sibi molestiam facesserit, versu hoc, quo poëta postea delectatus, eum amolita sit:

Ἄνθρωπ' ἄπελθε, τὴν σκάφην ἀνατρέπεις.

Sed Cæsar Scaliger, cum alibi, tum lib. I. Rei poët. cap. LIV. censet esse ab ἰὸν καὶ ἀναβαίνειν, quia *sagittarii in mittendis telis insurgunt*. Nam ἰὸς est *tela mittere*. Arcessit autem vocis originem ab usque Apollinis cum Pythone pugna, quia Latona, cum imprudens accessisset ad antrum Pythonis, metuens ne opprimeretur cum Diana & Apolline jam sagittis armato, dicitur puello animum his verbis addidisse, ἴε παῖ, ἴε παῖ· unde & Apollo ipse, nec non hymnus in ejus laudem, παιὰν dici existimatur. Quamquam aliter hac de re Festus in *Pean*; & Macrobius, lib. I. Sat. cap. XVII. qui *Apollinem* sic dici ajunt vel ἀπὸ τοῦ παίειν, id est, *feriendo*, vel παρὰ τὸ παύειν τὸ θεραπεύειν, quam notionem etiam agnoscit Eustathius.

JANITRICAS dicuntur mulieres a *januis*, ut viri *janitores*. Plautus, Curcul. I. I.

Anus hic solet cubitare, custos, janitrix.

Sed & *janitrices* dicuntur *duorum fratrum uxores*: ut ait Modestinus, lib. IV. §. adfines in fi. de grad. & adfin. In Gloss. quoque Philoxeni legitur, *janitrices*, Δύο ἀδελφῶν γυναῖκες, Σύγγαμβροι. Sic autem dicuntur, non quidem, quod *eandem januam pulsent*: ut boni Decretalium Patres existimarunt; quos hoc nomine merito ridet Alciatus: verum potius, ut ad Catullum monuit Scaliger, quod *pariter adversum lectum januæ sternant, inque eo tamquam custodiæ caussa cubare soleant*. Quippe apud Romanos ea consuetudo fuit, ut quæ uxor primum in manum viri convenisset, ea sibi in atrio domus, *ante ipsam januam lectum sterneret*, qui iccirco dictus *adversus*. Propertius:

Si tamen adversum mutarit janua lectum,
Sederit aut nostro cauta noverca toro.

Laberius Compitalibus:

Nunc lentus es, nunc tu susque deque fers,
Materfamilias tua in lecto adverso sedet,
Servis sex tantis, vernulis nefariis.

Asconius in Miloniana: *Deinde omni vi janua expugnata, & imagines majorum dejecerunt, & lectulum adversum uxoris ejus Corneliæ, cujus castitas pro exemplo habita est, fregerunt, itemque telas, quæ ex vetere more in atrio texebantur, diruerunt*. Etiam quod Catullus *januam* vocat *maritam*, id ab hoc more est, quo matronæ adversum lectum ante *januam* sternebant. Vide Scaligerum, cum ad hujus poëtæ carm. LXVIII. tum inprimis ad Festum, post *Putus*.

JANUÆ, [αἰβάνα θύρα Hesych.] *Janis*, & deo *Jano*, unde nomen impositum sit, ostendit hic Ciceronis locus, lib. II. de nat. Deor. *Cumque in omnibus rebus vim haberent maximam prima & extrema, principem in sacrificando Janum esse voluerunt: quod ab eundo nomen est deductum; ex quo transitiones perviæ, Jani: foresque in liminibus profanarum ædium, Januæ nominantur*. *Januis* sane præfuit *Janus*, unde Glossæ Philoxeni: *Janus*, Θυραῖος θεός. Itaque *janas* ac *januas* a *Jano* quoque deducit Servius, cujus verba adducimus in *Fores*; item Isidorus. Sed illustris imprimis hac de re locus Macrobii, lib. I. Sat. cap. IX. *Etenim, sicut Nigidius quoque refert, apud Græcos Apollo colitur qui Θυραῖος vocatur: ejusque aras ante*

ante fores suas celebrant, ipsum exitus & introitus demonstrantes potentem: Idem Apollo apud illos & Ἀγυιεὺς nuncupatur, quasi viis præpositus urbanis; illi enim vias, quæ intra pomœria sunt, ἀγυιὰς appellant; Diana vero ut Triviæ viarum omnium eidem tribuunt potestatem. Sed apud nos Janum omnibus præesse januis nomen ostendit, quod simile Θυραῖον: nam & cum clavi ac virga figuratur; quasi omnium & portarum custos & rector viarum. Et paullo post: *Voluerunt Janum ab eundo dictum, quod mundus semper eat, dum in orbem volvitur, & ex se initium faciens in se refertur, unde & Cornificius, Etymorum lib. III. Cicero, inquit, non Janum sed Eanum nominat ab eundo.* Hæc Macrobius. Porro etsi Cicero januam a *Jano*, *Janum* ab *eundo* dictum censet; aliis tamen magis placet ab *eundo* dici *januam*, ab hac vero *Janum* vocari, quia *januis præsit*. Utramque nominis caussam complexus Ovid. eum sic *Janum* inducit loquentem, I. Fast.

Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis,
Et redit officio Jupiter, itque meo.
Inde vocor Janus ....

Verum aliæ quoque adferuntur nominis caussæ. Argute sane, quibus placet *Janus* dici quasi χάος vel χάνος ab aorist. secund. ἔχανον. Festus: *Chaos appellat Hesiodus confusam quandam ab initio unitatem hiantem, parentemque in profundum, ex eo & χαίνειν Græci, & nos hiare dicimus. Unde Janus detracta adspiratione nominatur ideo, quod fuerit omnium primus, cui primo supplicabant velut parenti, & a quo rerum omnium factum putabant initium.* Nec desunt hodie, quibus placet, *Janum* esse eundem ac *Japhet*. Sed qui Mosi *Japhet*, is gentibus *Japetus*: quod cum non cogitaret Eustathius, nunc quidem deducit ab ἰάπτω τὸ βλάπτω, nunc eo ἀλληγορικῶς signari ait *sphæræ cœlestes*, παρὰ τὸ ἵεσθαι καὶ πέτεσθαι. Vide eum in Il. α pag. XVII. & LXXXVII. & Il. θ pag. LXXIV. Quod si *Japetus* sit *Japhet*, Noachi filius, omnino alius ab *Japhet* fuerit *Janus*. Quare potius dicam, *Janum* esse eundem ac *Javan*, *Japheti* filium, qui non Europæorum universe, uti *Japhet*, parens fuit: sed solum Græcorum & Latinorum: a quo & ipsa *Jonia* nomen accepit. Sane *Javan* pro Græcis *Jonibusque* accipitur, Dan. cap. VIII. vers. XXI. & Joëlis cap. III. vers. VI. sive secundum aliorum dist. XI. Interim nec displicet, ut *Janus* sit ab Hebræo *Jain*, יין, id est, *vinum*, quod Græcis οἶνος, ab Hebræo יין. Sic idem sit *Janus*, qui *Œnotrius*, unde *Itali* dicti *Œnotri*. Cumque *Noacho* debeatur *vini inventio*, idem *Janus* fuerit *Noacho*. Et sane, cum *Noachus* parens sit omnium qui post diluvium vixere, huic optime conveniant, quæ de rerum omnium initio Festus, & alii, scribunt. Nec tamen in mortalibus hisce consistendum: verum ascendendum ad corpora cœlestia: in quibus colebantur homines. Sane *Janus* est *Sol*, uti ex Macrobio constat. Ac similiter *Luna* dicebatur *Jana*, unde *Diana*. Fallitur enim doctissimus Varro, cum lib. IV. de L. L. *Dianam* dici censet, quasi *Divianam*, quia *divia* in altitudinem, & latitudinem; item Cicero, lib. II. de Nat. Deorum, & Firmicus contra cap. XX. qui dici volunt, quod per noctem lucens, hominibus pene alterum diem faciat. Omnino enim est *Diana* a *Jana*. *Sol* quippe *Janus*; *Luna Jana*. Unde Varro ipse, lib. I. de R. R. cap. XXXVII. *Nunquam rure audisti, octavo lunam Janam & crescentem & contra senescentem, & quæ crescente luna fieri oporteret, & tamen quædam melius fieri post octavo Janam lunam, quam ante?* Sed quæritur, unde sit illud *D* initiale? De eo sic Macrobius, lib. I. Saturn. cap. IX. *Pronunciavit Nigidius, Apollinem Janum esse, Dianamque Janam: apposita D litera, quæ sæpe I literæ caussa decoris apponitur, reditur, redhibetur, redintegratur, & similia.* De re recte Nigidius; sed de initiali litera non item, cum appositio ejus literæ in compositione tantummodo habeat locum, aut cum vox antecedens in vocalem desinit, ac sequens ab ea incipit: qua de re in Grammaticis Animadver. satis diximus. Quamobrem potius statuendum *Diana* prius fuisse *Diviana*, quod dicitur quasi *Diva Jana*. Vel *Diana* fieri ex *Dea Jana*: quam etymologiam sequitur Josephus Scaliger, lib. II. de emendat. Temp. Sane ex hoc etymo caussam quoque odorari est, cur prima in hoc nomine sit anceps. Nam ex *Dea Jana* fiat *Dejana*, eliso autem *E*, correpta fit prima: eadem producta fit, *J* consono in vocalem abeunte, cumque *E* concrescente in diphthongum *EI*, pro quo veteres *I* longum scribebant; ut *omneis*, *omnis*; *queis*, *quis*.

JANUAL, a *Jano*. Festus: *Janual, libi genus, quod Jano tantummodo libatur.*

JANUARIUS, ac *Janualius*, dixere veteres, ut *præliares*, & *præliales*; *Parilia*, & *Palilia*; *mortualia*, & *mortuaria*, pluraque hujusmodi. *Januarius* dixisse docet vel mensis nomen, qui inde sic vocatus, quod *Jano* esset sacer: ut auctor Varro, lib V. de L. L. & Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. De *Janualius* vero argumento sunt hymni, qui eo quod in *Jani* honorem facti essent, *Janualii* dicebantur, haud secus ac versus, qui in *Junonem* scripti essent, *Junonii*; qui in *Minervam*, *Minervii* vocabantur.

†JANUS ut inter primos Tuscae gentis conditores habendus est, ita non ab aliis quam a Tuscis inter Deos relatus fuit. Paullo equidem iniquior huic Deo esse quibusdam videar, si ejus nomen a verbo ינה *jana*, quod est *opprimere*, *violenter agere*, deduxerim. Quamquam heroicis temporibus non alia ad regnum patebat via, quam per caedes, latrocinia, spoliationes; quandoquidem is rex erat, qui alios

Viribus editior caedebat, ut in grege taurus.

Hinc qui his artibus regnum sibi parabant, ii *venatores* (ut de Nemrode dicitur Gen. X. 9.) aut *latrones* (quod de Josue usurpatur in celebri inscriptione apud Procopium) vocabantur; ac scimus ex Homeri, Thucydidis aliorumque auctoritate *latronis* nomen primitus fuisse honorificum. Ceterum post quam Janus sibi regnum violentia peperisset; deinde illud sive sua sponte, sive hospitis Saturni disciplina edoctus, justitia & aequitate administravit. Et hujus originationis nondum plane poenitet. Nec tamen ab aliis abhorreo. Nam sunt, quibus *Janus* a יין *jain* sive *jen*, id est *vino*, cujus inventor fuerit (id quod nonnisi Saturno monstrante, est intelligendum) dictus videtur. Mihi videbatur ad *Javan* Joniae conditorem posse id nomen referri; quasi vero aut ipse *Javan* aut ex ejus filiis aut nepotibus aliquis in Italia consederit, *Janus* ob id appellatus: id vero postea etiam Vossio in *Idololat.* venisse in mentem comperi. MAZOCH.

JAPYX ventus, qui spirat ab Apulia, quæ *Japygia* prius dicebatur: ut ait Servius in VIII. & XI. in Æneïd. Sed merito ambigas, num idem sit, qui *Caurus*, an qui *Zephyrus*. *Caurum* esse ait Agellius, lib. II. cap. XXII. Sed sibi contradicit, cum *Japyga* spirare ait adversus *Eurum*; *Caurum* vero adversus *Aquilonem*. Equidem non video ullam huic antilogiæ mantelium. Sed fortasse nodum solvent alii, qui plus aut eruditione aut ingenio valent.

JASPIS, ἴασπις, ab ישפה, quomodo Hebræis vocatur, ut Exod. XXVIII. XIX. Similiter *sapphirus*, σάπφειρος, a ספר, Exod. XXVIII. XVIII. & XXIV. X.

I B

IBEX, *rupicapræ genus* Isidoro, libro XII. cap. I. Sic dici videtur, quasi *avex*, quia *avium instar excelsa petat*: sed si ab *avitio* petere nomen libuit, melius dixisset, esse ab ἴβυξ, quæ avis est clamosa, teste Etymologo. Est autem ἴβυξ, vel αἶξ, quod Æolice fit ἄιξ, hoc est, *capra*. Vel ab ἰβάω, quod Hesychius exponit, *ferio*. Nam non raro cum magno impetu in venatorem fertur, eumque præcipitat. Vide de *ibice* Scaligerum ad Cardanum, Exercitat. CCVII. & in Aristotelis Historiam Animalium, libro II. sect. CXXX.

IBI Nunnesio placet esse ab ἰκεῖ, *ibi*. Malim ego ab

ab *is*, ut ab *αὐτὸς αὐτόθι*, quod idem signat. Ergo *ibi* quasi *eo loco*, sive *ibus locis*. Nam ab *is ibus* olim, ut a *quis*, *quibus*.

I C

ICHNEVMON, *ἰχνεύμων*, qui Herodoto, lib. secundo, ac Nicandro quoque dicitur *ἰχνευτής*. Hesychius, *ἰχνευταὶ, οἱ τοὺς ἰχνεύμονας λεγόμενοι*. Nomen utrumque ab *ἰχνεύω*, *investigo*, sive quod instar canis venatici investiget crocodilum, & aspidem, ovaque eorum observet: quam rationem adfert Gesnerus: sive potius quod rostro suo (id simile rostro suillo) cibum ruspetur & *investiget*: unde & *ὕλλος* ab *ὗς* dicitur Pisidæ in Ἑξαημέρῳ.

ICON, *εἰκὼν*, ab *εἴκω*, *similis sum*. Hinc diminutivum *iconcula*, apud Tranquillum, hoc est, *imagencula*. Item *iconicum*, *εἰκονικὸν*, omnibus lineamentis ad exemplar expressum. Plinius, lib. XXXIV. cap. IV. *Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium, primo sacrorum certaminum victoria, maximeque Olympiæ: ubi omnium qui vicissent, statuas dicari mos erat. Eorum vero, qui ter ibi superavissent, ex membris ipsorum similitudine expressa, quas iconicas vocant.* Hinc *iconicos duces* apud eundem legas, lib. XXXV. cap. VIII. Similiterque *iconicum simulacrum* apud Tranquillum legas, in Calig. Ab eodem ex *εἰκονίζω*, unde *εἰκονισμὸς*, *iconismus*, schema Rhetorum, quando ad vivum alicujus rei formam ob oculos ponimus. Seneca, epist. XCV. *Descriptiones has, & (ut publicanorum utar verbo) εἰκονισμοὺς, ex usu esse confiteor.*

ICTVS, *πληγὴ*, *δῆξις*, *βολὴ*, *ἰωὴ*, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. De etymo sic Isidorus, lib. V. cap. XXVII. *Ictus proprie flagellorum sunt, ab agitando vocati.* Sed omnino est *ictus* ab *icere*. Glossæ Philoxeni: *Ico*, *βάλλω*, *πλήττω*. Hinc Plautus Mostellaria *colapho icere*: quod male mutat Lambinus in *dacere*. Etiam Catonem Censorium, Cæcilium ac Lucretium usos esse, docet Priscianus in IX. *Icere* autem vel ab *ἧκα* preterito verbi *ἵημι*, *mitto*; unde *ἧμα*, *missile jaculum*: vel potius, ut monet Martinius, ab Hebræo הכה, seu Chaldæo, נכא, quorum utrumque notat *ferire*, *icere*. [*Icere* veteres dixere, pro *jacere*, vide jacio.] Ab *am*, & *icere*, est *amicio*: ac ut ab illo *ictus*, ita ab hoc venit *amictus*. vide *amiculum*.

I D

IDEM, ut Priscianus scribit in XVII. *est compositum ab is, & demum, per apocopen VM, quomodo exin pro exinde, & dein pro deinde*. Sed de apocope fallitur Priscianus. Nam *idem* est ab *is*, vel *id*, & *dem*; ut a *præ*, vel *pris*, & *dem*, *pridem*; a *tantum*, vel *tot*, & *dem*, *tantundem* & *totidem*: ab *ita*, & *dem*, *itidem*, hoc est, *similiter*, unde *κατα συγκοπὴν item*: nisi hoc ab *ita*, vel cum doctissimo Caninio & Petro Nunnesio ab *ἔτι* factum malis *κατὰ μετάθεσιν*, quomodo a *τε* est *&*; a *νῦν*, *num*, similiaque, ut diximus in *anas*, *rego*, *fulgeo*, &c. vel ab *ita* & *em*, quo, Festo teste usi veteres pro *eum*. Ut *item* sit *ita eum*. Sed prius malo. Huc quoque pertinet *identidem*, nempe *ab item item*, *αὖθις καὶ αὖθις*, hoc est *subinde*, *frequenter*. Interjicitur *n*, quomodo ab *ἄνω* est *ἄνωθεν*, a *πλέκω* (quo & Latini usi) *πλέκτω*, a *πέκω*, *pecto*, &c. *indidem* ab *inde* & *item*. Significat enim *eodem ex loco*. Gloss. Onomast. *Indidem*, *αὐτόθεν*.

INIOTA in veteri Glossario, quod Barthius apponit Adversariorum lib. XXVIII. cap. XIX. exponitur *indoctus*, diciturque esse *ab iota, quæ est minima litera apud Hebræos*. Sed hoc ridiculum: *Idiota* vero *ἰδιώτης*, ab *ἴδιος*, hoc est, *proprius*: hoc ab *ἰδέα*, quod cum Tullio *speciem* aut *formam* transferre possumus. Ita *ἴδιον* proprie sit, cujus *propria* sit, nec cum aliis communis *idea*, sive *forma*. *Ἰδέα* vero sive *εἰδέα* (utrumque enim reperitur) est ab *ἰδεῖν*, hoc est, *videre*: quasi ad quod intueri oporteat, ad dignoscendum, aut imitandum. Redeamus ad *ἰδιώτης*. Proprie ea vox notat *hominem privatum*: unde ei *ὁ πολιτευόμενος* opponitur apud Demosthen. Philip. *ὁ ἄρχων*, apud Herodianum, lib. III. Sed quia, qui e vulgo sunt, *imperiti indoctique* esse consueverunt, hinc fit, ut etiam *τοῖς πεπαιδευμένοις* opponatur apud Lucianum in Lexiph. Usus hoc pacto Lucilius apud Nonium: *Quid ni & tu idem illiteratum me atque idiotam diceres?* Sidonius, epist. XI. lib. IV. *A cujus disputationis communione ne idiotarum quidem imperitorumque scisc(i)tatio repudiaretur*. Et epist. XIV. lib. VII. *Idiotarum est, sicut facile convinci, ita difficile compesci*. Cœlius Aurelianus lib. I. acut. morb. c. XI. *Apud inertes, quos idiotas appellant*. Et cap. XXXV. *Quem plurimi idiotæ cordis dolorem vocaverunt*. Similiter quoque usurpant Tertullianus, Cyprianus, aliique scriptores Ecclesiastici.

IDOLVM, *εἴδωλον*, ab *εἴδω*, *video*, quia in *idolo* quodammodo videmus, cujus est imago. Hinc *εἰδωλεῖον*, I. Corinth VIII. vers. X. Latine sit *delubrum*, Nam ut dicitur *delubrum*, *in quo deus sistitur*, juxta Varronis etymologiam: ita *εἰδωλεῖον*, *in quo reponitur idolum*. Prudentius:

> *Et quis in idolio recubans inter sacra missa.*

Ubi poëta secundam in *idolium* corripit, seculi sui consuetudinem secutus, qua accentus magis ratio habebatur, quam quantitatis. Fuse hoc de more Jos. Scaliger lib. II. Auson. Lect. cap. XXI. Ab *εἴδωλον*, & *λατρεύω*, est *εἰδωλολατρεία*, *idololatria*, pro quo imperiti *idolatria* dicunt, quasi sit ab *εἶδος*. *Idolo* latria si vocem spectes, est *idoli servitus*: si rem, ex usu scripturarum sic generatim vocatur, cum *cultus divinus exhibetur alii, quam deo*, sive id res sit vere existens, sive ab humano conficta intellectu: sive item id fiat mentis errore, aliquid habentis pro Deo, quod Deus non est; sive sola ejus cultus præstatione, qui uni debetur Deo, quamquam, qui cultum exhibet, neget id se habere pro Deo. Quippe tum protestatio facta est contraria. Ita dicit Apostolus Philipp. III. XIX. quosundam deum esse ventrem, quia etsi sedulo negent se ventrem habere pro deo, tamen omnia illo metiuntur, non Dei honore. Item Coloss. III. V. & Eph. V. V. *avaritia* quidem *idololatria*; *avari idololatræ* vocantur, quia etsi opes negent se pro deo colere; spem tamen ac fiduciam, uni competentem Deo, in opibus collocant. Sed hæc sunt alius fori.

IDONEVM, forte ab Chaldæo עדן, hoc est, *tempus*, *opportunitas*: vel ab *ἰδεῖν*, *videre*, seu *ἰδέα*, *species*, & *ὠνή*, *venditio*: ut propria sit vox eorum, quæ ejus sunt bonitatis, ut sui conspectu emptorem etiam intelligentem possint nancisci. Vel ab *ἱκανὸς*, *idoneus*; ut *κ* abeat in *D*. quomodo in *T* mutatur in *blatero*, quod a *βλὰξ*, *βλακὸς*. Vel a *δεινὸς*, *solers*, *peritus*, *ingenio ad aliquid aptus*. Nam quod ejusmodi est, id imprimis *ὤνιον* est & *ad rem faciendam idoneum aptumque*. Vel simpliciter sit ab *ἴδιον*, hoc est, *proprium*, quia quod cuique rei *proprium*, id ei maxime *aptum* & *conveniens*. [ab *ἰδωνὸς*, id est, *εἰδωνος*.] Præter vulgarem *idonei* notionem, etiam habet duas alteras. Nam & usurpatur pro *pio* ac *probo*: & pro *divite* atque *opulento*. Utraque significatio invenitur apud Jurisconsultos. Prior quoque illa est apud Varronem, lib. XX. rerum Humanarum; & Ciceronem, II. de Off. Sed Lactantius, lib. VI. cap. XI. altero accipiens modo, Ciceronem calumniari non dubitavit. Vide Scipionem Gentilem, lib. I. Παρέργ. cap. XXVI.

†IOVARE si Macrobio credimus, Tuscia tantumdem est quod *dividere*: quod fortasse est a יד *jad*, quatenus *partes* significat. Hinc IDVA sic vocabatur, quia mensem secabat. Quid quod (eodem Macrobio I. Sat. 15. teste) qui nobis *Idus* dicitur, is Tuscis ITIS appellabatur? Nec tamen ideo diversa sunt nomina, quia saepe apud Etruscos D in T transinat, ut TVTERE pro eo quod est TVDERE & TVDERTVM.

& TUDESTUM. Vel ex נצב vata (quod Hebraeis est *dividere*) factum sit VITUS, & mox abolito V, ITUS aut ITIS Tuscorum. At *Tsade* desuper punctatum Arabice ,D valet (sunt enim analogae litterae, ut in ATERA. & AORRA urbe) hinc *Idus* & *Divido*. Et vide mox in ITIS. At in IOVLIS (quae vox teste eodem Macrobio, Etruscis *ovem* significat) numquam etymologiae ratio procedet, nisi nos Macrobius edoceat, annon INVLIS sit etiam *hoedis* commune nomen (tunc enim erit s גדי *gedi*, quod *hoedum* notat, sed eliquato G) an vero aliquid cum *Idibus* commune habeat, ut sit ovis, quae Idibus sacrificabatur. MAZOCHEUS.

IDUS unde dicatur, bis verbis docere conatus Plutarchus, ἐν Ῥωμαϊκοῖς, quæst. XXIV. Τὰς δὲ εἰδοὺς (φασὶν) ἢ διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ εἶδος, ἀλοπλήρη καθισταμένης τῆς σελήνης, ἢ τῷ Διῒ τὴν ἐπωνυμίαν ἀποδιδόντες. *Idus autem dicunt, sive ab pulchritudinem, quod tum integra luna est lucida, sive Jovis eis cognomen attribuentes*. Quibusdam sic dici placet ab *iduli ove*, ac *idulibus sacris*: quorum meminit Festus, de *Sacra via* tractans. *Quidam*, inquit, *sacram viam appellatam esse existimant, quod eo itinere utantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum caussa*. Eodem pertinet illud Varronis, lib. v. de L. L. *Quod hinc oritur caput sacræ via ab Strenia sacello, qua pertinet in arcem, qua sacra quot mensibus feruntur in arcem*. *Idulis ovis* meminit hoc versu Ovidius, lib I. Fast.

Idibus alba Jovi grandior agna cadit.

Eopse libro;

Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ovis.

Et Festus: *Idulis ovis dicebatur, quæ omnibus Idibus Jovi mactabatur*. Ex ejus *ovis* lana conficiebant Flamines albogaleros suos. At non *idus* ab *iduli ove* aut *sacris idulibus*, dicuntur: verum hæc contra ab *idibus* nomen acceperunt, quod ἀναλογία satis indicat. Verum autem *iduum* etymon petendum a Sabinis ac Thuscis. Nam, ut Varro scribit, lib. v. de L. L. *Eidus ab eo, quod Tusci Itus, vel potius quod Sabini Eidus dicunt*. *Itus*, sive *idus*, dixere Thusci, ab *iduare*, quod iisdem est *dividere*. Sic autem vocarunt, quod in duas velut partes dividant mensem, ut quæ plurimum medium mensem attingant. Unde Horatius, lib. IV. Od. XI.

. . . . *Idus tibi sunt agendæ,*
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Imo & in Glossis vet. est *Eidus* μεσομήνιον. Interim fuere & aliæ olim de *Iduum* etymo opiniones, quas Macrobius recenset, lib I. Sat. cap. XV. Locum, licet proliaiorem apponemus, eo lubentius, quia solus Macrobius verum nos *Iduum* etymon docuit: *Iduum, inquit, nomen a Tuscis, apud quos is dies itis vocatur, sumtum est. Item autem illi interpretabantur Jovis fiduciam: nam cum Jovem accipiamus lucis auctorem, unde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocant; ipsi quoque Romani Diespitrem appellant; ut diei patrem: jure hic dies Jovis fiducia vocatur; cujus lux non finitur cum solis occasu, sed splendorem diei & noctis continuat illustrante luna: quod semper in plenilunio, hoc est, medio mense, fieri solet; diem igitur, qui vel nocturnis caret tenebris, Jovis fiduciam Tusco nomine vocaverunt; unde & omnes idus Jovis ferias observandas sanxit antiquitas. Alii putant idus, quod ea die plena luna videatur, a videndo vidus appellatas: mox literam U detractam: sicut contra quod Græci ἰδεῖν dicunt, nos, U litera addita, videre dicimus; nonnullis placet idus dictas vocabulo Græco εἶδος ἀπὸ τοῦ εἴδους, quod eo die plenam speciem luna demonstret. Sunt qui æstiment idus ab ove iduli dictas, quam hoc nomine vocant Tusci; & omnibus idibus Jovi immolatur a flamine. Nobis illa ratio nominis vero propior æstimatur, ut idus vocemus diem, qui dividit mensem; iduare enim Etrusca lingua dividere est; inde vidua quasi valde idua, hoc est valde divisa: aut vidua, hoc est, a viro divisa*. Hæc Macrobius. Acute autem conjiciebat Becmanus in originibus suis, Hetruscum *iduo* dici, quasi εἰς δύο, ac quemadmodum a *ve* αὐξητικῷ, & *idus*, Macrobius *viduam* dici monet, ita a *di*, vel *dis* (quod separationem indicat,) ac iisdem vocibus, ex quibus *vidua* conflatum dicebamus, fieri antiquum *dividuo*, pro quo *divido* nunc in usu est. Acute etiam Martinius, cui placet *iduo* unde *vidua*, esse ab ἴδιος, id est, *proprius*, ut proprie *iduare* signet ponere ἰδίᾳ, sive κατ' ἰδίαν, hoc est, *seorsim*. *I* in *V* abit, ut a *dies*, *biduum* & *triduum*. Quia autem Becmanus de initiali *V* in *Vidua* dubitationem injicit, addo illud, plane me censere, non esse a *ve* particula, sed a Latinorum more, qui vocibus a vocali inchoatis præfigere amant *V* consonum, Æoles hac a parte imitantes. Nempe quemadmodum ab ἐμῶ est *vomo*, ab ἲς *vis*, ab ἴον *viola*, sic ab εἰς δύο, vel ab ἰδίᾳ, non *iduo* tantum, sed & *viduo* (unde *vidua*) dicitur: a *viduo* autem *dividus* fuit, pro quo nunc obtinet *divido*: ea nempe ratione, qua nunc dicimus *do*, non *duo*, unde *duint* apud Comicos. Vide *Divido*.

IDYLLIUM, εἰδύλλιον, quod ὑποκοριστικὸν ab εἶδος, ut ab ἔπος ἐπύλλιον. Εἴδη, & εἰδύλλια dicuntur poëmatia, quæ novum semper argumentum tractant: adeo ut qui opuscula sua hoc pacto inscribit, is nihil dicat de materia totius, sed ad singulas partes remittat. Sic Pindari poëmatis olim εἴδη inscribebantur; sic opuscula sua εἰδύλλια inscribunt Theocritus & Ausonius. Hæc vera hujus nominis caussa, quam adfert quoque Clarissimus Dan. Heinsius Theocriticarum lect. cap. 8.

I E

JECUR inepte ex *ibi*, & πῦρ, conflatum putat Isidorus, si recte capio ista verba, lib. XI. cap. I. *Jecur nomen habet, eo quod ignis ibi habeat sedem, qui in cerebro subvolat*. Aliis, ob soni affinitatem, originem ducere videtur ab Græco ἧπαρ, hoc est, *hepar*, sive *jecur*, item σπλάγχνα, hoc est, *hepar*, sive *jecur*: vel ab Hebræo *peder*, פדר, quo significatur *adeps*, item σπλάγχνα, hoc est, *cor*, *jecur*, *pulmo* & *lien*: unde פדרו dici volunt, omnia quæ *jecori adjacent*. Sed Martinio placet, *jecur* esse ab Chaldæo יקר, id est, *gravis*. Quia viscus sit bene compactum ac ponderosum. Quod etymon eo verisimilius, quia Hebræis similiter *jecur* dicatur כבד a כבד, hoc est, *gravem* esse ac *ponderosum*. Verum huic quoque sententiæ adversari videtur, quod *jecur* non integrum est, sed contractum ex *jecinus* vel *jecinor*, unde obliquus *jecinoris*. Quare ἐπιχω. *Hepar* vero, sive ἧπαρ, dici videtur παρὰ τὸ ὑπεραίρειν, quod est, *extuberare*. Est enim *gibberum*. Alias etiam ἐτυμολογίας ponit Etymologus Græcus.

JEJUNUS Martinio ab ἰνάω, id est, κενόω, *evacuo*. Nempe, quia *jejuni vacua sunt ventre*. Vel quia iis ἶνες sive αἱ ἶνες, *solæ*, sive *vacua fibræ*.

JENTACULUM, & *jantaculum*, videntur dixisse antiqui. Sane in Glossario Philoxeni legitur, *jantare*, ἀκρατίζεσθαι. *jantaculum*, ἀκράτισμα, ἐνάγισμα; & post *jantaculum*, ἀκρατιστικός. Ex origine haut satis colligi potest, utra præstet scribendi ratio. Nam Isidorus, lib. XX. dici ait, quia eo *jejunium solvitur*: quæ origo si vera, *jentare* dicendum per *E*. Sed Cæsar Scaliger lib. I. de R. P. cap. V. *jentare* dici ait, ὅτι δεῖ ἰέναι. Verum Dores pro ἰέναι dicunt ἰᾶν. Ab ἰέναι esset *jentare*; ab ἰᾶν, *jantare*. Sed Romani fere Dores sequuntur. Græcis ἀκράτισμα dicitur, non tam quia eo solum uterentur homines ἀκρατεῖς, sive *intemperantes*: quam quod soleant ἕωθεν ἐσθίειν ἄρτον ἐν ἀκράτῳ, *mane edere panem meraco tinctum*. Utramque caussam leges apud Plutarchum in Symposiacis. Latinis similiter *jentaculum* vocabatur *filatum*, quod *jejuni* absorberent *vinum fili conditum*. Auctor Festus. Non tamen hæc perpetua *jentaculi* ratio fuit: quemadmodum docet illud Appuleii, lib. I. Met. *En, inquam, paratum tibi adest jentaculum:*

taculum: & eum dicto manticam meam humero exuo, caseum cum pane propere ei porrigo. Et istud Pomponii: *Nihil habens jentaculi præter nauticum panem*. *Prandiculum* quoque pro *jentaculo* dictum esse, docebit Festus.

I G

IGITVR videtur dici quasi *id agitur*, ejecto *D*, ut *aperio* ex *ad* & *pario*. Veteribus autem, non tantum *ergo* notabat, sed etiam *inde*, *postea*, *tum*, ut auctor Festus.

IGNIS, ut Isidorus censet, lib. XIX. cap. VI. quasi *ingenis*; ut *privignus* quasi *prigenus*, vel *privigenus*; *bigna* quasi *bigena*; apud Festum. Caussam nominis hanc adfert, quia *ex eo nihil genitur*, hoc est, *gignitur*. Sed opponi huic sententiæ potest illud Senecæ, lib. V. Natur. Quæst. cap. VI. *Ignis, qui omnia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur*. Idem docuerat Aristoteles, lib. V. de histor. animal. cap. XIX. & ex eo Plinius, lib. XI. cap. XXXVI. ubi sic scribit: *Gignit aliqua & contrarium natura elementum* (*ignis* puta.) *Siquidem in Cypri ærariis fornacibus ex medio igni, majoris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes: appellatur pyrallis, a quibusdam pyrausta. Quamdiu est in igne, vivit: cum evasit longiore paullo volatu, emoritur*. Acriter adversus hanc Aristotelis sententiam aliqui insurgunt: & sane verisimili admodum argumento nituntur. Nec enim in *igni* ea est temperies activarum & passivarum, uti vocant, qualitatum, quæ ad generationem requiritur. Adde quod Galenus istas Cypri fornaces vidisse se testatur: de *pyraustis* vero a se visis nihil addit. Sed utrique isti argumento occurrit Julius Scaliger, Exercit. CXCIV. sect. IV. Ipsum sis, vide. Ad etymon redeo. Quid si *ignis* quidem quasi *ingenis* dictum credamus, sed non quia inde *nihil nascatur* (quod fortasse de *igni nostro* verum est,) quia *elementalis ignis ingenitus insitusque sit rebus omnibus*, quando omnia ex elementis quatuor constant. Eo respexit Varro, cum ita scribit, IV. de L. L. *Ignis a nascendo, quod hinc nascitur omne, & quod nascitur, ignescit* (ita bene emendant, nisi cum Scaligero malis *ignis indit*: pro quo in vulgatis, *ignis scindit* vel *gignit*). *Ideo calet, ut qui denascitur, ignem amittit ac frigescit*. *Is* igitur in *ingenis*, sive *ignis*, non στερητικὸν est, sed αὐξητικόν. A *se* & *ignis* est *segnis*, de quo separatim. Ab eodem est *ignitabulum*, de quo nunc dicam.

IGNITABVLVM a Festo exponitur *ignis receptabulum*: distinctius in veteri Onomastico vertitur πυρεῖον. Atque in eodem *igniarium* quoque πυρεῖον exponitur. Nempe *igniarium*, & *ignitabulum*, idem notant. Quid vero πυρεῖον sit, optime docet vetus Apollonii interpres, in illud Argonaut.

> . . . . Τοὶ δ' ἀμφὶ πυρήια δινεύεσκον.

Ubi ait δινεύεσκον, poni ἀντὶ τοῦ ἔστρεφον, παρέτριβον. Atque addit, lignum altero ligno terebrari tamdiu, donec ignem conciperet: hoc πυρεῖον dici: *lignum, quod subjicitur ac terebratur*, vocatur eidem στορεὺς, nempe a *substernendo*: *lignum quo terebratur*, dicitur ei τρύπανον· ἐσχάρα Theophrasto vocatur. Meminit & hujus rei Simplicius, in Aristotelis lib. III. de Cælo: Ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκβάλλουσι, θάτερον τῶν ξύλων ὡς τρύπανον ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες. *E lignis excutiunt ignem, lignorum alterum velut terebram in altero circumagentes*. Illustris etiam ille est locus Plinii, lib. XVI. cap. XL. *Calidæ & morus, laurus, & edera, & omnes e quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc usus e castris, pastorumque reperit, quoniam ad excudendum ignem, non semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, facillimo conceptu. Sed nihil edera præstantius qua teratur; lauro, quæ terat. Probatur & vitis sylvestris, alia quam labrusca, & ipsa ederæ modo arborem scandens*. Huc quoque pertinent verba Festi: *Ignis Vestæ siquando interstinctus esset, virgines verberibus afficiebantur a Pontifice; quibus mos erat tabulam felicis materiæ tamdiu terebrare, quousque exceptum ignem cribro æneo virgo in ædem ferret*. *Tabula* illa, quam ait *terebrari*, est στορεὺς· ac quia ex *tabula* hac terebrando *eliciebatur ignis*, *ignitabuli* nomen accepit. Ab illa *terebratione* Græci πυροστρόφον dixere. Glossæ Philox. *Ignitabulum*, δᾳδὸς ῥαβδίον, πυροστρόφον. At δᾳδὸς ῥαβδίον exponit, quia *ignitabulum* etiam sumitur pro *cremio*, sive *fomite*, hoc est, *arida materia*, quæ ignem terebrando excussum excipit. Quomodo & πυρεῖον quandoque sumitur a Græcis. Solinus cap. XVII. varia recensens *Deli* nomina reponit inter *Pyrpole*: atque ita dici ait, quia ibi *ignitabula* inventa sint. Vide quæ ibi Salmasius annotavit.

I L

ILEVS Plinio dicitur, quæ vulgo *iliaca passio* vocatur. Est autem a Græcis, quibus εἰλεὸς dicitur. Non uno modo voce hac usi veteres: quod ostendit hic locus Celsi, lib. IV. cap. XIII. *Diocles Carystius*, inquit, *tenuioris intestini morbum χορδαψὸν, plenioris εἰλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κολικὸν nominari*. Quod ad etymon, sic dici putatur a parte affecta, quod *tenue intestinum* εἰλεὸς dictum imprimis infestetur. Sed rectius qui dici volunt a symptomate, ut sit, vel ab εἰλεῖν, hoc est, *coarctare*, quia in hoc morbo αἱ τῶν ἐντέρων ἕλικες εἰλοῦνται, hoc est, *intestinorum involucra coarctantur*; ut scribit Actuarius: vel ab εἱλεῖν spiritu aspero, hoc est, *vertere & contorquere*, quia πνεῦμα ψυχρὸν ἀργὸν μίμνει ἐλιννύον ἐν ἑλιγμοῖς τῶν ἄνω ἐλίξεων, hoc est, *flatus frigidus, & lentus remoratur in anfractibus superiorum intestinorum*, quemadmodum ait Aretæus. Affine huic *chordapsus*, quomodo Celso quoque vocatur, si non sit simplex intestinorum dolor, sed accedat eorum tumor, qui manibus pressus cedat. Vocatur autem hoc pacto, quod, qui manum loco admovet, quasi τῆς χορδῆς ἅπτεται, hoc est, *tensam fidem tangere videtur*, ut scribit Galenus, lib. VI. de locis affectis. Omnino nugatur Aretæus, cum censet χορδαψὸς componi ex χορδὴ, id est, ἔντερον, & ὕψωσις, quod (credat qui volet) μάλθαξιν significare ait. Falsus quoque hac in parte Hennischius in suo ad Aretæum commentario.

ILEX, quod *quercus* genus est, Isidoro visum ab *illiciendo* deducere, quod mortales eam nondum repertis frugibus in victum elegerint. Sed hoc φορτικώτερον. Magis verisimile fit esse ab Hebræo אלון, quod a nonnullis *ulmus*, vel *terebinthus*, vel *castanea*: sed ab aliis, vel generatim *arbor*, vel specialius *quercus*, vel specialissime *ilex* transfertur. Atque a *robore* nomen habet: nempe ab איל, *robustus*. Vide quæ de hac arbore Masius ad ultimum Josuæ caput annotavit. Nunnesio placuit *ilex* κατ' ἀφαίρεσιν fieri ab ἄκυλος, quomodo *fructus ilicis*, nempe *iligna glans* vocatur. Mihi ab Hebræo esse magis placet.

†ILEX sortita est nomen generis ob excellentiam & ingentem molem longamque vivacitatem, & quod semper viret, aliaque stirpis decora. Venit enim a Chald. & Syro אילן *ilan* i. e. *arbor*. Ceteroqui Chaldæum nomen ab Hebræo איל *ail* venit: quod & planitiem & interdum nemus designat. Vel potius *Ilex* fuerit ea Hebr. אלה *ela*, ejusdem significationis. MAZOCHIVS.

ILICET (de quo & aliquid dicimus in *Video*, & *Extemplo*) factum ex *ire licet*: haud aliter ac *scilicet* ex *scire licet*, *videlicet* ex *videre licet*. Donatus in Phorm. act. I. Sc. IV. *Semper* ILICET *finem rei significat*, ut ACTVM EST. *Dictum per συγκοπήν*. *Sic judices de consilio dimittebantur suprema dicta cum præco pronunciasset* ILICET. Hæc Donatus: quod ipsum legere est apud Servium ad illud II. Æn.

> *Ilicet obruimur numero*.

Voce autem hac non tantum præco in judiciis dimittebat judices, sed & præfica in funeribus uteba-

tur ea, cadavere ustulato ceterisque rite peractis. Auctor Servius ad illud VI. Æn.

Lustravitque viros, dixitque novissima verba.

Et imprimis ad hunc ejusdem libri locum,

. . . . Ferales ante cupressos

Constituunt . . . .

Male autem quidam *illicet* scribunt geminato *L*: Nam quod ajunt *E* vocis *ire* eatrito relinqui *irlicet*, sed *R* sequente *L* mutari in *L*, ut fit in *pellicio*, *pellego*, *intelligo*, atque aliis, id nihil ad rem facit: quia in *ilicet* non est mutatio, sed totius syllabæ συγκοπή, quemadmodum factum videmus in *scilicet*, & *videlicet*, ubi eadem syllaba *RE* eliditur. *Ilicet* interdum esse interjectionem censet Sosipater, cap. de Adverbio. Atque ita interpretatur illud Maronis:

Ilicet obruimur numero . . . .

Ubi (Charisii verba sunt) *Martius Salutaris vult interjectionem esse graviter ingemiscentis. Nam & Terentius in Eunucho, Infecta pace, inquit, ultro ad eam venies, indicans te eam amare; ferre non posse, actum est, ilicet peristi. Nam & hic* (inquit Charisius) *non est in loco, aut statim, & continuo, sed pro eo quod est heu, ut sit heu peristi*. Sed hæc quam firma certaque sint, videre nondum possum.

ILLE vel ab Latino *IS* factum puto vel potius ab Hebræo *elle*, אלה, id est, *hic*, *ille*; ut *E* in *I* convertatur, quomodo a לבנה est λίβανος, hoc est, *thus*, quomodo item a כתנת est χιτών, hoc est, *tunica*. Ab *ille* est adverbium *illi*, quod idem ac *illic*. Terent. Hecyr. act. I. II.

Nam illic haud licebat, nisi præfinito, loqui.

Ubi sic Donatus: *Legitur & illi, ut sit circumflexus accentus, & sic illic: ut,*

. . . . Illi mea tristia facta.

Plenius idem hac de re ad illud Terentii Adelph. act. I. II.

. . . . Si quid peccat, Demea,

Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.

Errant, inquit, *qui putant illi esse pronomen, cum sit adverbium loci, ut*, (II. Æn.)

. . . . Illi mea tristia facta

Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

Illi ergo, ibi ubi ille peccat. Quare quidam etiam LI syllabam discretionis causa, ut locum significet, corripiunt. Olli pro illi dixisse Maronem, notissimum est. Sed antiquiores potius *oli* scripsere, quia non geminant consonas. Ablativus est *olis*, & antique *olois* ut λόγοις, atque *oi* in *œ* converso *olœs*. Festus: *Ab oloes dicebant pro ab illis: antiqui enim literam non geminabant*. Ubi non *oloës* tribus legendum syllabis, sed *oloes* duabus: quia *œ* est ex *οι* Græco: ut *Adelphœ* ex ἀδελφοί· *poplœ* pro *poploi*, sive *popli*.

ILLA ex אל & אלה Hebraico, sed vocali priore desumpta ex Chald. apud quos אלך *illech* (quo utitur Daniel) est ILLE. At istud *Caph* finale in toto HIC HAEC HOC mansit (quod venit ex הוא addito *Caph*) & in quibusdam ab ILLA & ISTA derivatis, *illuc*, *illic*, *isthaec* & alia plura. Ni fallor apud veteres etiam *illaec* repetiatur. MAZOCHIUS.

I M

IMBER Prisciano in quincto videtur venire ab ὄμβρος mutato nempe *O* in *I*; quomodo ab ὖς est *sus*: a πρόμος, *primus*; a κόνις, *cinis*, &c. Aliis placet esse ab ὕειν, hoc est, *pluere*, & pro his facit, quod in antiquis codd. per *y* scribatur. Meminit & hujusce rei Carrio scholiis ad primum libr. Valerii Flacci. *Admirabilis*, inquit, *est omnium veterum librorum, quos hactenus videre licuit, error, si modo error dicendus, quod ymber non imber scribant, cogitet lector.* Hæc ille. Ego vero, cum non modo in vett. lib. *imber* per *I* reperiam: sed & Festum aliosque veteres ita scripsisse pareat: plane persuasum habeo, *imber* esse ab ὄμβρος. Quod ipsum παρὰ τὸ ὁμοῦ ῥεῖν dictum, quasi ὁμόρος, elisa duobus locis vocali, & inserto *B*, quemadmodum monet Etymologus, qui & alia duo etyma addit, sed duriora. Quod vero in plurimis quoque codd. *Ymber* per *Y* scribatur, id meo judicio ortum ab eorum Grammaticorum errore, qui ab ὕειν venire existimabant. Per *I* quoque eos scripsisse paret, qui *imber*, quasi *imeber* dici putarunt ab *inebriando*. Isidorus, lib. XIII. cap. X. *Imbres dicti a Græco vocabulo, vel quod terram inebrient ad germinandum. Ex his enim cuncta creantur: unde & Lucretius:*

Ex igni terra atque anima nascuntur & imbri.

Sic legendus is locus. In vulgatis omissio disjunctivæ VEL, ex duabus opinionibus male unam ferruminavit. Nam Isidori mens est, *imber*, vel ab ὄμβρος venire, vel sic dici quasi *ineber*, κατὰ συγκοπήν. Imo vix dubium, quin ipsa quoque vox ὄμβρος ab Isidoro addita sit, hoc pacto, *vel a Græco* ὄμβρος, *vel quod terram inebrient*. Inducenda quoque verba illa, quæ continuo apud Isidorum sequuntur. *Est autem nomen Græcum*. Nam irrepsere ex margine, ubi quis non inepte judicium suum de utroque etymo interposuerat. Ab *imber* est *imbricus*. Festus: *Imbrica tempestate pluviam videtur significare*. Utitur Plautus Mercatore, act. I. sc. I. Ubi *austrum* nominat *imbricum*. Idem *imbricitor* Ennio his versibus dicitur quasi *imbres ciens*; Græce ὀμβροφόρος.

Concurrunt veluti venti, cum spiritus Austri

Imbricitor, Aquiloque suo cum flamine contra

Endo mari magno fluctus extollere certant.

Tegulæ quoque cavatæ & semirotundæ ab *imbre* dicuntur *imbrices*: quod *accipiant arceantque imbres*: ut indicat Isidorus, lib. XV. cap. VIII. Ab *imbrex* est *imbrico*. Vitruvius, lib. II. cap. VIII. *Imbricata cæmenta*. Plinius, lib. XI. cap. XLV. *Imbricati ungues simiæ*. Sidonius, lib. II. Epistola II. *Tegulis interjacentibus imbricarentur*. Glossæ vett. καλυπτηρίζω, *imbrico*.

IMBUARE est ab antiquo *buo*. Glossæ Isidori: *Butum, imbutum, imbuendum*. Sed ut *implere*, *explere*, *deplere* in usu sunt, *plere* autem obsolevit; ita & *buere* in solis remansit compositis ac derivatis. *Buere* est a βύω, quod est πληρόω, quomodo usi Homerus, Aristophanes, alii, indeque βύζω, teste Etymologo, qui & de ventis dici ait, quando vela *implent* turgido suo flatu. Nec dubium, quin ab eodem βύω sit βύζα, quod Etymologus ex Sophrone adfert, atque explicat, μεγα, καὶ πλήρη, καὶ μεγάλα. Quare cum βύω sit *pleo*, ut veteres locuti; *imbuo* erit ab ἐμβύω, ac proprie erit *impleo*. Sed Latini strictius usi verbo *buere*, & *imbuere* pro *implere liquore*. inde *bua* potus antiquis, sed nutrices vocis ejus primam solum syllabam efferre solent. Festus: *Imbutum est, quod cujuspiam rei succum bibit; unde infantibus, an velint bibere dicentes, bu syllaba contenti sumus*. Integram vocem habes in illo Varronis Cato sive de liberis educandis. *Cum cibum ac potionem buas, ac papas vocent, & matrem mammam, patrem tatam*. Qui locus ostendit minime (quod vir eruditus scripsit) nugari Nonium quando ait sic vocari *parvulorum potionem*. Nam si quis hic Nonii error, etiam Varronem errasse dicendum, qui solum *pueriles* recenset *appellationes*. Nec hoc obstat ei, quod ante diximus, natura sua latius *bua* vocem patere. Quippe ut alia multa, ita hoc quoque vocabulum obsolevit, solumque remansit inter nutricum ineptias, sic *puerilem cibum* nuncupantium. At generalis illius notionis multa sunt vestigia, in vocibus ab hoc fonte derivatis. Tale est *vinibua*, quomodo, Nonio teste, Lucilius dixit sat. VIII. cum *vinulentas* dicere vellet. Inde quoque *exbua*, &, ut auctor Festus, qui interpretatur, *quæ ebiberunt, quasi epotæ*. *Exbueres* quoque, sive, ut in MSto est, *exbures* pro eo dixere, ut ex eodem Festo discimus: nisi cum Scaligero legere malis *exuberes*, quod notabit ἀπογαλακτίας. hoc est, *infantes ablactatos*: quomodo *sububeres* dixere ὑπογαλακτίας, ut discere est ex vett. Glossis. A *bua* quoque est *simpuvium*, εἶδος ποτηρίου ἱερατικοῦ, ut scribit Adamantius Martyrius apud Cassiodorum, lib. de Orthographia. Plenius de eo ve-

tus Jovenalis interpres, ad illud fat. VI.

Simpuvium ridere Numæ, nigrumque catinum:

Simpuvium, inquit, *quia omnes facerdotes fimul bibebant. Inde fimpuviatrix illa dicitur, quæ porrigit poculum ipfud.* Dictum igitur *fimpuvium*, quafi *fimbuvium*. Sabini, a quibus ea vox accepta, *P* in *B* mutare amabant. Lazarus Baïfius, apud Juvenalem & fimilibus locis, legit *fympullam*: &, quod mirum, bane vocem fcribit per *y*. Sunt & qui *fympinium* fcribant, ut fit παρὰ τὸ συμπίνειν. Ita legit Hadrianus Junius, non apud Juvenalem modo, fed etiam Ciceronem, lib. VI. Varronem, fat. *eft modus matula*, five περὶ μέθης, & lib. I. de vita pop. Rom. Item Plinium lib. XXXV. cap. XII. Vide eum, fi voles, lib. I. Animadverforum cap. X. Mirum vero fcribere Lazarum Baïfium, metuere fe, ne qui *fympinii* fcribunt, id cuiquam probare poffint. Nam etfi & ipfe quibus locis *fympinium* Junius fcribit, vel *fimbuvium* malim, vel *fimpulum* (de quo feparatim agemus;) multis tamen partibus *fympinium* prætulerim voci *fympullæ*. Nam *fympinium* manifefte Græcam originem præfert: & quamquam apud Græcos fcriptores non reperiatur, a Siculis tamen Romani accepiffe poffint, qui multa aliter efferebant, ac veri Græci. At *fympalla* nomen cum origine Græcum non fit, Latinum tamen effe nequit, quia *Y* in Græcia folum invenitur. Adde quod *fympinium* magis quam *fympullu*, & vett. MSStorum, & antiquitus excuforum, fide fit fubnixum.

IMITOR, pro quo veteres etiam *imito* dixere, ut Nonius probat, fic dicitur quafi *mimitor*, a μιμέομαι, omiffa initiali litera. Ab *imitor*, fi Feftum audimus, eft *imago*, quafi *imitago*, quia *imitatur* ac repræfentat fuo modo id, quod exprimit. Multa fimilem paffa συγκοπὴν· vide in *Vinum*. Poffis &, ut fyncope opus non fit, deducere ab εἰκὼν, *imago*: quod ab εἴκω, *fimilis fum*. At non ferio loquitur doctiffimus Camerarius, cum & *imitor* & *imago* deducit ab accufativo antiquo *IM* pro *eum*: fic enim fcribit Commentar. in lib. I. Tufcul. Quæft. p. CXXIII. *Liceat in etymologiis quoque nobis hujus verbi exquirenda ludere, atque etiam falli. Cui enim hoc non licuit? Eft igitur, ut opinor, imitari deductum, non fane a Græco verbo μιμοῦμαι, cujus μι fyllabam longam accepimus: nec inveniri poteft, quæ initialis literæ acceffionis convenientia fit: fed eft perantiquum, & Latinæ linguæ proprium, factumque ob IS: quod veteres declinaverunt ut accufativum proferrent IM, & notat ejus, quod propofitum fit, expreffionem, quafique propagationem fimilitudine quadam atque effictione. Unde & imago, ut plumbago, quæ ejus, fecundum quod eft facta, fimilitudinem repræfentet. Sed in his fane jocari putemur.*

IMMANIS, [ἰμμανής] tefte cum Ifidoro in X. tum Macrobio, lib. I. Saturnal. cap. III. (ejus verba in *Mane* adducimus,) venit ex eo, quod veteres *manus* vel *manis* pro *bono* dixere. Unde in Saliari carmine *cerus manus*, pro *fancto bonoque*, vel *creatore bono*. At fruftra eft Ramirezius, cum etiam Martialem cafca hac voce ufum putat. Nam lib. II. Epigr. LXX. ubi vulgo legitur

Sofpite quo magnos credimus effe deos.

Pro *magnos* is *manos*, id eft, *bonos*, fcribendum arbitratur. Quod refutatione eft indignum. Videntur autem prifci & *manus* & *manis* dixiffe. A *manis* autem fuerit tum ablativus *mane*, qui adverbialiter ponitur, ut *vefpere*: tum *manes*, κατ' εὐφημισμὸν, tum adjectivum *immanis*: de quo jam dictum. Vide *Mane*, & *Manes*. Fortaffe & *manuus* vel *manuis* dixere. Nam apud Feftum babes in fchedis Farnefianis: *Manuos in carminibus Saliaribus Ælius Stilo fignificare ait bonos*. Ubi in MSto Paullo, *Manuos*.

IMMUSSULUS, *immufculus*, *immuftulus*, *immiffulus*, *immifculus*, an *immiftulus*, fcribi oporteat, difficile dictu eft, ob veterum librorum inconftantiam. Feftus: *Aliter volatu aufpicia facientes iftæ putabantur: buteo, fanqualis, immufculus, aquila, vulturius.* Idem: *Ofcines aves Appius Claudius effe ait, quæ ore canentes faciant aufpicium, ut corvus, cornix, noctua. Alites, quæ alis ac volatu, ut buteo, fanqualis, aquila, immuffulus, vulturius. Picus autem Martius, Feroniufque, & parra, & in ofcinibus & alitibus habentur.* Idem: *Immufculus avis genus, quam alii regulum, alii offifragam dicunt.* Et ibidem: *Immuftulus ales ex genere aquilarum eft, fed minorum virium, quam aquilæ; quæ volucris raro, & non fere præterquam vere apparet: quia æftum algoremque metuit; appellatur autem ita, quod fubito & inexfpectata fe immutat.* Quæ fi vera lectio eft, fcribi debet *immiffulus*: ut quam hic dicat Feftus ab *immiffu fubito* nomen accepiffe. Et fane *immiffulus* eft in codice MSto Nanfii. Sed in Mediolanenfi editione anni CIↃIↃ. legitur: *Appellatur autem immuffulus, quod fubito & inexfpectata fe immutat.* Malim tamen *immutat*, ut etiam in Aldina. Nam verbum *inexfpectata*, quod antecedit, ad localem motum, non ad qualitatis mutationem pertinet. Tamen in Gloffis Philoxeni eft *immufulus*, εἶδος ὀρνέου. Sed inconftanter poftea in iis perfcriptum: *Inemiftulus*, ὄρνεον βασιλικόν. Apud Plinium quoque lib. X. cap. VII. *Immuffulum aliqui vulturis pullum arbitrantur effe, & fangualem offifragæ. Maffurius fangualem offifragam effe dicit, immuffulum autem pullum aquilæ, priufquam albicet cauda.* Atque hic locus videtur iis favere, qui tertiam per *V* fcribunt. Nempe ut fit ab *immutatione*. Convenire enim dicitur pullo aquilæ, dum etiamnum immutatur, ac necdum habet caudam albicantem. Ita *immufulus* dicetur, quafi *immutulus*, *T* in *S* converfo, ut fimpe. *Immufulus* autem fimplici *S* fcriptum in optima Plinii editione Parmenfi anno CIↃIↃ.

IMO particula ab *imus*, ut *certo* a *certus*. Itaque proprie valet, *imo*, feu *poftremo loco*: Hoc eft, *poftremo illud addo, quod plus eft.* Ut apud Ciceronem, Catil. I. *Hic tamen vivit: Vivit? imo vero etiam in fenatum venit.* Vel *imo* proprie fignat *prorfus*, quia quæ *imo*, etiam *infima* effe folent: ut cenfet Perottus.

† IMO non eft adverbium ab IMUS, uti cenfet Voffius, fed eft ipfum Hebr. אם *im*, quod fubjunctum τῷ כי *chi* valet fæpiffime tantumdem, quod SED IMO aut QUIN IMO. MAROCHIUS.

IMPANCRO ex *in* & *pancro*, quod a πᾶν *omne*, & κρέας *caro*. Nonius: *Impancrare eft invadere, verbum a Græco tractum, quafi πᾶν κρέας confumere.* Varro: *Ecclefiam in regiam arcam impancrarunt.* [ab ἄργω, i. e. αἴρω.]

IMPENSA interdum eft ab *in* privativo, & *pendo*: interdum ab *impendo*, id eft, in *ufum aliquem pendo*. Priori modo capit Feftus: cum dicit: *Impenfam ftipem, ac facrum, quod nondum erat penfum.* Pofteriori modo accipitur in Gloff. vett. ubi vertitur ἀνάλωμα. Sed additur ibidem, ἐλαιόγαρον. Nempe fignat *impenfam olei & gari*. De culinaria *impenfa* loquitur & Apicius, cap. IV. *Perunges patinam, in qua ova fex cum œnogaro mifcebis cum fucco afparagi, impones cineri calido, indes impenfam præfcriptam, tum ficedulas compones.* Eft & *impenfa teftacea*, quam aliter *tectorium* dicimus, Vide Palladium, lib. I. cap. XL. Sed ufitatiffima notio *impenfæ* eft de *pecunia in rem aliquam depenfa*. *Impenfæ* autem & *expenfa*, voces, funt ortæ a veterum more, quo pecunias non numerabant, fed *pendebant*. Videri poffit & hinc dici *impenfe* pro *valde*: quia quod in lance *propendet*, id *impendet*. Unde Gloffæ vett. *impenfe*, ἐμβριθῶς. Onom. *impenfe*, ἄγαν. Ita ufus Plautus, Epid. IV. I. *Impenfe improbus*. Terent. Eun. III. I. *impenfe invidere*. Sidonius, lib. II. Ep. VII. *Impenfe obfecro*. Sed quod ad fignificationis cauffam, verifimilius eft, *impenfe* proprie notare *fumptuofe*. Nam *impenfus* proprie de iis dicitur, in quibus magni funt facti *fumptus*. Gloff. *Impenfus*, δαψιλής. Item, *Impenfe*, δαψιλῶς. Hinc & *impenfus* pro *magno* ufurpatur: ut non apud Plautum modo: fed & Lucretium, lib. V.

Vel violenta viri vis atque impenfa libido.

Item Appuleium, in Apolog. *Impenfis precibus oravi*. Cæfarem quoque, Prudentiumque, eopfe modo locutos

locatos docebit Giffanius in Ind. Lucret. Porro non *impensam* modo, sed & *impendium* dixere. Atque hinc adverbium *Impendio*, id est, *valde*. Afranius in Vopisco: *Quo casu cecidit spes reducendi domum, quam capis, cujus ego in dies impendio ex desiderio magis magisque maceror*. Citat Charisius, cap. de Adverbio.

IMPERO, ab *in* & *paro*, *A* in *E* abit, ut in *vitupero*, & *propero*, quæ & ipsa a *paro*. [melius ab ἐπὶ, unde & *supero*. nam veteres dixere *indupero*.] Variæ autem sunt hujus verbi notiones. Interdum videtur præverbium redundare. Ita Alciatus, lib. VII. Parerg. cap. XIII. *imperare*, pro *parare*, accipi monet in illo Plauti, Capt. I. II.

Nullumne interea nactus, qui posset tibi
Remissum, quem duxti, imperare exercitus.

Aliter tamen hic sumi possit, ut interpretes ad eum locum ostenderunt. At negat *in*, cum idem Plautus ait:

Ex parata et imperatam omnem facis.

Quamquam hac in notione potius *imparatam* per *A* scribi solet. Sed & alterum vett. libb. auctoritate defenditur. Vulgatissima vero acceptio est, qua *imperare* ponitur pro *jubere*. Nempe ut Græcis a τάττω, id est, *ordino*, est ἐπιτάττω, *ordinem injungo*, & ἐπιτάσσω *præcipio*: ita a *paro* est *impero*, quod proprie fit, *ut alter paret mando*. Ab hac notione *imperium* appellatum. Ea vox quandoque sumitur pro *Republica*: quomodo usus Sallust. in præfat. belli Jugurthini. Gloss. vett. *Civile imperium*, πολιτεία. Ab *imperio* dictus is *imperator*, cui commissa erat belli administratio. Livius, lib. XXXV. *Ætoli regem Antiochum imperatorem appellarunt*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Imperator ab imperio populi, qui eos, qui id attentassent, oppressit hostes*. Quod de *hostibus oppressis* ait Varro, respicit antiquorum consuetudinem, qua proprie *imperator* is dici solet, *qui cum suis auspiciis bellum gereret, aliquot hostium millia in acie cecidisset*. Tum enim & militum acclamatione in castris, & sententia Senatus in urbe, *Imperator* appellabatur. Atque hæc quidem stantis Reip. consuetudo fuit. Ut autem perpetuum *Imperatoris* nomen alicui assignaretur, id ab Julio Cæsare originem traxit, quem Suetonius tradit prænomen id perpetuum a Senatu accepisse. In quo immutata fuit veterum consuetudo. Nam cum apud veteres *imperatoris* nomen sequi soleat, exempli gratia, *M. T. Cicero imperator*: Cæsar id tanquam prænomen usurpabat, hoc pacto, *Imperator C. Julius Cæsar*. A Julio autem *Imperatoris* appellatio ad successores derivata. Nec tamen in totum sub Cæsaribus sublata fuit vetus consuetudo. Quippe sub his quoque, qui res præclare gessissent, *imperatores* salutabantur. Sed minor tum, imo & Cæsare necdum rerum potiente, *imperatorii* fuit nominis honos. Quippe Appianus, lib. II. belli Civil. quo loco de Curione agit, qui parva Numidarum manu devicta, *Imperatorem* se salutari passus erat, ait id antiquitus observatum, ut quis non nisi magnis rebus gestis *Imperator* vocaretur: at sua ætate (Hadriani autem ævo vixit) decem millibus occisis acclamatum esse. Scribit & Dio, lib. XXXVII. Antonium, Catilina victo occisoque *Imperatorem* esse dictum, quanquam cæsorum numerus minor esset constituto. Addit idem, lib. LX. antiquitus non nisi semel bello uno *Imperatorem* quempiam appellari potuisse: eoque præter veterum consuetudinem fuisse, ut Claudius uno bello aliquoties *Imperator* diceretur. In eodem autem ab aliis quoque peccatum fuisse, antiquorum monumentis comprobaremus, nisi alius hæc propria essent instituti. Ab *imperium* est *imperiabilis*: inde *imperiabiliter*. Cato senex: *Ubi Maximus, nimis imperiabiliter*. Pro, *imperiose & dure*. Ita eum locum lego apud Charisium, cap. de Adverbio.

IMPILIA sunt *pedum tegumenta e lana coacta*. Utitur Ulpianus, l. XXV. §. fasciæ. D. de auro arg. leg. Imo & Plinius, lib. XIX. cap. II. ubi ait: *Theophrastus auctor est (spartum) esse bulbi genus circa ripas amnium nascens, cujus inter summum corticem, eamque partem qua vescuntur, esse laneam naturam, ex qua impilia, vestesque quædam conficiantur*. Quamquam in vulgatis, etiam antiqua Parmensi, est *mapalia*. Sed *impilia* recte est in plerisque MSStis. Pro eo, in octavo de plantis, apud Theophrastum, quem Plinius exscribit, est πῖλοι, vel πιλῆμα· ut vel hinc liquet *impilia* esse *socculos* pedum. *Impilia* autem dicuntur, non quasi *sine pilis*, ut aliqui scripsere, sed a Græco ἐμπίλια. Hesychius: Νάκτα, τοὺς πίλους, καὶ τὰ ἐμπίλια. Ἐμπίλια autem dicta, quia πιλητά, hoc est, *coacta*, *stipataque*, unde & *coactilia* dicuntur. Vide *Coactilia*, & *Pileus*.

I N

IN ab ἐν, quod Græcis quidem *quietem* indicat: uti εἰς, vel ἐς, *motum*. Sed Latinis *in* utrique usui inservit. Imo & vett. Græcis ἐν ad *motum* pertinuisse videtur. Sane Eustathius ait Dorienses ἐν solere jungere accusativo: indeque remansit ἐνταῦθα pro ἐν τόποις. Imo & Græci interdum videntur ἐν pro εἰς, & εἰς, dixisse. Hesychius: Ἐν ἡμῖν, ἐν ἡμῖν ἐστι. Idem: Ἐνφανῶς, εἰς τὸ φῶς. Item: Ἐνεκρίνω, εἰς ἀπηρτίαν· ἐνάρετος, ἱκανὸς, ἐνάρετος· ἐνεκάθευδον, ἐνεκάθευδον· ἔντοσθε, ἐν τόπῳ. Præverbium hoc in *invictus*, *infractus*, *incanus*, & aliis quibusdam, interdum ἀρνητικὸν est, ut significent *non victum*, *non fractum*, *non canum*: interdum ἐπιτατικὸν, ut notent *valde victum*, *valde fractum*, *valde canum*. *Invicti* voce sic usus Callistratus in l. penult. ff de lege Fabia. *Incanus* ita usurpat Catullus, carmine de nuptiis Pelei & Thetidis:

Cum cineri incanos solvent a vertice crines.

Tertio sic usus Maro, XII. Æn.

Turnus ut infractos adverso Marte Latinos
Defecisse videt.

Nam sententia ejus loci est, defecisse eo Latinos, quia adverso Marte *plane* essent *fracti*. Quare fallitur Servius, cum interpretatur, *antea semper infractos*. Meliusque Donatus, *valde fractos*. Quod ostendit vox *defecisse*. Contra quam accipit Curtius in VI. ubi *infractos* & *abjectos* conjungit. Interdum etiam τὸ *IN* plane redundat. Nam *inavarities* idem est, quod *avarities*; & *inhonores*, quod *honores*. Ut reperies in vett. Inscriptionibus, quemadmodum te doctissimus Gruterianorum collectaneorum Index docebit. Quæritur, qua notione *in* sumatur, cum Poëta ait, *laborem improbum omnia vincere*. Sunt quibus placet ἐπιτατικόν. Sed plane censeo esse στερητικόν. Est enim tralatio ὑπερβολικὴ ab hominibus pertinacibus, cedereque nesciis. Ut *improbus* idem sit ac *immoderatus*. Quamquam autem *in* sæpe in compositione mutet *N* in *M*, ut in *immanis*, & similibus: tamen sequente *P* integrum manet: ut in *inpello*, *inpingo*, & similibus: ubi *IN* scribi integrum ex antiquis codd. observavit Pierius, ad initium VII. Æn. Idem tamen *IM* pronunciari debere arbitratur: quandoquidem & alia sint, in quibus aliter scribamus, aliter pronunciemus, ut agnoscit Velius Longus, antiquissimus Grammaticus, ut cujus etiam meminerit Gellius.

INANE esse a Græcis nemo dubitabit, qui sciverit quod Latinis est *inanire*, id Græcis esse ἰνᾶν & ἰνεῖν. Hesychius, ἰνώμενος, ἐκκενούμενος· Et Galenus in Lexico Hippocr. ἰνᾶν, κενοῦν· Et ἰνοῦται, κενοῦται. Falluntur, qui deducunt ab *ina*, quomodo vocatur *tenuis chartæ pars*: ut ex Festo mox ostendam. Potius *ina* sit ab ἰνᾶν. Nisi quod verius puto, ab ἶνες, id est, *venæ*; quæ & ipsa *venarum* vox ab ἶνες deflexa. Nempe ab accusativo ἶνα, *vena*. Præit in *inarum* etymo Festus, qui *inas* Græcis quoque ἶνας dici ait. Itaque *inæ* generatim dicuntur *venæ*; unde Scaliger apud Varronem optime legit lib. III. de R.R. cap. IX. *Qui (ut hoc intelligant) concutiunt, errare, quod in eis vitales inas confundunt*. Sermo est de dignoscendis ovis plenis, & utilibus. Presse autem *inarum* vox accommodata *venis*, *quæ chartæ veterum intercursabant*, & interdum *nostræ*. Hinc idem sic emendat locum Plinii, lib. XIII. cap. XII. *De-*

prebenditur & lentigo oculis ; sed inserta medils glutinamentis tænia , fungo papyri bibula , vix inis litera fundente se tantum est fraudi . Ubi Gullandinus legit, *Vix nisi litura fundente se: tantum inest fraudis.* Usus quoque Marcellus Empiricus , cap. XXXI. *Ad ulcera in ano facta chartæ combustæ , seu enarum ejus drachma* I. Ubi *ena* pro *inis*. Ab *ina* est *inula*, unde *illa* , vel *ila* ; ut a *vinum* , *vinulum* , *villum*. Ab *ila* autem dicta *ilia*. Et fortasse etiam *exilis*. Festus: *Exiles , & ilia , a tenuitate inarum , quas Græci in chartis ita appellant , videntur esse dicta*. Idem: *Ilia dicta ab ina , quæ pars chartæ est tenuissima* . Sic ea Festi loca legi debere monuerunt Jos. Scaliger in Castigat. & Lud. Carrio lib. I. Antiq. Lect. cap. VII. Isidorus tamen, lib. VI. *ilia* dici arbitratur ab εἰλεὸς, quo signatur *intestinum tenue* , ubi quæ inde *iliaca passio* vocatur , locum habet . Minus autem recte Onomasticon vetus , *Ila* , κῶλος . Nam κῶλος est ex *crassis intestinis* .

INCHOARE , an *incohare* , dicendum sit , nec inter veteres ipsos convenit , aliis hanc , aliis aliam opinionem amplectentibus. *Inchoatus* legas in vet. lapide : eandemque ὀρθογραφίαν probat his verbis Terentius Scaurus: *Scribendi ratio* , inquit , *recorrigitur originatione , ut cum dicimus , Inchoare cum aspiratione scribendum , quoniam a Chao dictum , quod fuerit initium omnium rerum* . Eandem sententiam complexus Festus , cum ait: *Inchoare videtur ex Græco originem trahere , quod Hesiodus omnium rerum initium esse dixerit chaos*. Similiter scribit Servius , majores tamen aliter scripsisse agnoscit; sic enim ille in III. Georg. *Apud Latinos nullum verbum est quod ante O finalem, habeat H: excepto Inchoo: quod tamen majores aliter scribebant , aspirationem interponentes duabus vocalibus , & dicebant incoho ; tria enim habebant nomina in quibus C literam sequeretur aspiratio, sepulchrum , orchus , pulcher : e quibus pulcher tantum hodie recipit aspirationem*. Probat & *inchoo* Julius Modestus , at *incoho* maluere Verrius & Suetonius: ut indicat hic Diomedis locus lib. I. *Inchoo* , *inchoavi: sic dicendum putat Julius Modestus , quia sit compositum a chao initio rerum . Sed Verrius Flaccus in postrema syllaba aspirandum probavit. Cohum enim apud veteres mundum significat , unde substractum incohare. Tranquillus quoque his assentiens libello suo plenissime ædem incohatam ita disseruit* . Verrium ac Tranquillum sequuntur Pontanus , lib. de aspiratione , & Georgius Valla lib. XXXIII. Expetendorum & Fugiendorum. Et sane ratio pro his facit. Nam cum antiqui *cohum* pro *chao* aut *mundo* dixerint, ut hic Diomedis locus indicat; hinc omnino *incoho* dicendum erit . Atque ut id non esset , cum antiquitus dixerint *incoo* ; aut nunc quoque *incoo* absque spiritu dicendum erit, aut si spiritu opus sit , faciendum id fuerit veterum more , qui eum inserebant inter vocales ad vitandum hiatum: quomodo dicebant *mihi* , *vehemens* , *reprehendo* , *ahenum* , *cohors* , & similia .

INCIENS quæ dicatur , indicat Festus: *Gravida est , quæ jam gravatur conceptu : prægnans , velut occupatu in generando , quod conceperit : inciens , propinqua partui , quod incitatus sit partus ejus*. Usus Arnobius in septimo , ubi semel iterumque *incientem scrofam* legas ; quam Telluri matri sacrificari ait . Plinio quoque eam vocem restituit Turnebus , lib. XX. cap. XXIII. Sed quod Festus ait *incientem* dici , quia *fœtus* sit *incitatus* , id verisimile non est : sed *inciens* dicitur quasi sese *ciens* seu *incitans* & movens ad *fœtum* pariendum ; nempe ab *inciere* , quod est *incitare*. Quamquam nec displicet conjectura Martinii , ut sit ab ἐγκύω , quod notat *prægnantem* esse: unde ἔγκυος , *prægnans* , nempe a κύω , quod notat ἐν γαστρὶ ἔχειν . Y in *I* abibit , quomodo a φύω *fio* , a κλυτὸς , *inclitus* .

INCILIUM mentio apud Catonem de R. R. cap. CLV. Columellam , lib. III. cap. IX. Appuleium , lib IX. Milesiarum , & fortasse Cœlium , si recta est emendatio P. Manutii , lib. VIII. Epist. V. ad Ciceronem : *Sane tanquam in quodam incili jam omnia adhæserunt*. Ubi vulgati *in quodam in Cilicia*. Manutii sententiam amplexus quoque Lambinus . Sed Octavius Pantagathus legit , *Tanquam in quodam vecta lintre omnia adhæserunt*. Andreas Schottus , *Tanquam in quodam vitiligio omnia adhæserunt* . De *Incili* ita Festus: *Incilia , fossæ , quæ in viis fiunt ad deducendam aquam , sive derivationes de rivo communi factæ* . Ulpianus lib. XLIII. Pandect. Tit. de xar. qui est de Rivis : *Incile est locus depressus ad latus fluminis , ex eo dictus , quod incidatur . Inciditur enim vel lapis , vel terra , unde primum aqua ex flumine agi possit . Sed & fossa & putei hoc interdicto continentur*. Censet igitur Ulpianus *incile* esse ab *incido*. Mihi non displicet esse ab *inciendo*. Nam ut a *cubo* , *cubile* ; ita ab *incio* , *incile* . Ab *incile* derivant *incilo* , ut proprie sit *incile facio* . Sed longius abit significatio. Nam notat *increpo* , teste Nonio , qui Accium , Paccuvium , Luciliumque sic usos docet . Imo & apud Lucretium , lib. III. legas:

Jure ut opinor agat , jure increpet , inciletque .

Fortasse igitur verius sit *incilo* quoque venire ab *incieo*: ut proprie signet , aliquem dictis asperis *incieo* ac *commoveo* . *L* insertum , ut a *sorbeo sorbillo*; ab ἄω , *halo* , &c.

INCITEGA quid sit , docet Festus his verbis: *Incitega* (ita & MSSti ,) *machinula , in qua constituebatur in convivio amphora , de qua subinde deferrentur vina*. Usus ejus erat , ne amphora fundo suo maculam mensæ imprimeret . Nomen ex eo , quod tegeret mensæ partem . Nempe ut ad Festum Scaliger observat , veteres κατ' ἐπένθεσιν inserebant syllabam *CI* . Itaque pro *intego* dicebant *incitego* , unde *incitega* . Estque simile *concipilo* pro *compilo* . Festus: *Concipilavisti dictum a Nævio , pro corripuisti & involasti* . Simile quoque *recipero* , sive ut nunc dicimus *recupero* , pro *repero* , sive *reparo* . Item *reciprocus* pro *reprocus*: de quo infra dicemus .

INCLOCTORES apud Plautum Asinaria legit Camerarius , ut sit κατ' ὀνοματοποιΐαν factum a verborum strepitu , qui Græce κλωγμὸς , ut in jocoso oraculo Luciani , μέδυ ἐπιφλεγεῖ κλωγμῷ . Locus est Act. III. Sc. II.

Inclocturesque acerrimos gnarosque nostri tergi .

Pro eo in vulgatis est *indoctoresque*: quod Colerus retinet , qui *indoctores* antique poni existimat pro *inductores*: Juvant & Gloss. vett. in quibus est: *Indoctores* , εἰσαγωγοί . Est autem *inductor* ab *inducendo* , quod verbum est militare , ut *ducere* , *ductare* , & similia . Sallust. bell. Catil. *Petreius cohortem prætoriam in medios hostes inducit* . Sed Palmerius , & Acidalius , legunt apud Plautum *inductores* : atque ita vocari putant , quia *ulmos* , hoc est , *ulmeas virgas , in terga , & scapulas inducerent* . Turnebus , lib. XXXIV. cap. XXXI. a *docendo* deducit , *indoctoresque* putat dici *lorarios* ac *virgatores* , quia *doctores* soleant cædere discipulos , ac imprimis *plagosi Orbilii*.

†INCOMA . Vide de hoc vocabulo Salmas. ad Hist. Aug. & Cangium . Putant fuisse palum defixum , ad quem statura tironis exigebatur. Salmasius derivat ab ἐγκόμμα , quod vult significare palum cum incisuris mensurarum . Verum hæc mera est hariolatio . Hesychius: Ἔγκομμα , πρόσκομμα . Non aliud igitur ἔγκομμα quam πρόσκομμα , & *offendiculum* . Equidem sic statuo . Hebraeis (apud Ezechielem pluries) קומה *Koma* est *statura* . Idem ea vox Chaldaeis Syrisque notat . Hinc videtur factum , ut eamdem vocem & veteres Latini usurpaverint tam pro significanda *statura* , quam *mensura* , ad quam ea statura exigebatur . Hinc factum est verbum *incomare* h. e. ad *comam exigere* : quo verbo utitur auctor Actorum S. Maximiliani M. apud Ruinartum p. 30. ubi *Incomare* sive *Incumare* altero verbo explicatur *Aptare* . Ergo ab Hebraico & Latiali antiquo *Coma* ortum est verbum *Incomo* , quod est quemquam aptare comae . Rursus autem a verbo *Incomo* ortum est & nomen *Incoma* . Glossae Isidori : *Incoma , mensura militum* . Vegetius I. 4. *Proceritatem tironum scio ad incommam semper exactam* . Ut in MSS. Stewechius & Scriverius repererunt . MAZOCHIUS.

INCUBUS,

INCUBUS, five *incubo*, ab *incubando*, quia eo laborantes (ut Cœlius Aurelianus fcribit, lib. I. χρονίων, cap. III.) *fibi quemquam irruiffe exiftimant, qui fenfibus oppreffis corpus exanimet, neque clamare permittat*. Gloff. vett. *Incubo*, ἐφιάλτης. Onomaft. *Incubones*, ἐπιπνευφόροι. Fuere, qui *Cupidinem*, aut *Semideum* putarent: fed opinionem iftam jam olim Soranus in αἰτιολογουμένων libris refutavit; apud quem plura de hoc morbo vide.

INCUS, cum penultimam producat in obliquis, non ab *incutio* erit, uti fcribit Becmanus, fed ab *incudo*: quia *fuper eo fabri cudunt ferrum*. Similiterque a *fuccudo* fit *fubfcus*, inferto S. non a *fuccutio*, ut idem putabat; nec a *fuccido*, quod vult Perottus. Feftus, juxta viri illuftris reftitutionem: *Subfcudes appellantur cuneata taleolæ, quibus tabulæ inter fe configuntur, quia, quo ea immittuntur, fuccuditur. Pacuvius in Niptris: Nec ulla fubfcus cohibet compagem alvei. Plautus, in Aftraba: Terebratus multum fit, & fubfcudes addi.e.*

INDAGO [*indu ago*] non pro *ferarum inquifitione*, quod Servius putabat, fed pro *plagis* feu *retibus venatorum* accipitur in illo Maronis, lib. IV.

. . . . . *Saltufque indagine cingunt*.

Indaginis autem nomen ex eo, quia ea *faltus loca-ve alia cingunt*, non quidem ut *feras indagent*, fed ut *capiant indagatas*. Unde autem *indagare* dictum fit, exquirimus in *Ambages*.

INDE, ex *in* & *de*, quafi dicas, *de illo loco, in quo quid eft*. Vel *de illo tempore, quo quid fieret*. Vel potius eft *inde* ab ἔνθεν, converfa adfpirata in mediam: quomodo a Θεός, *Deus*. Compofita hinc quinque: quæ Feftus recenfet. *Deinde*, inquit, *compofitum eft ex præpofitione, & loci fignificatione: ut exinde, perinde, proinde, fubinde: quæ item tempus fignificant*. Pro *poftea* vel *deinceps* ufus Terentius:

Factum effe non negat & deinde facturum autumat.

Subinde fimiliter ufurpat Horatius:

Si dicet recte, primum gaudere: fubinde
Præceptum auriculis hoc inftillare memento.

Sequenti feculo, ut ex Petronio & aliis eft videre, valet *identidem*, five *crebro* & *per intervalla*. Gloff. *Perinde*, ὥσπερ, παραπλησίως, καὶ ὁμοίως. Item ὁμοίως, ἔπειτα, τοιγαροῦν. Sed omnino compofita, quæ dixi, confundunt. Ab *inde* & *item*, *indidem*. Gloff.: *Indidem*, ἐντεῦθεν. Vide *idem*. Pro *deinde* & *exinde* κατ' ἀποκοπὴν dicitur *dein*, & *exin*. Feftus: *Exin metri caufa dicitur pro exinde*.

INDICO feu mediam habet correptam, feu productam, ejufdem eft originis. Dicitur enim quafi *dicendo fignifico* vel *denuntio*, corripit autem mediam, uti in *dedico*. Ab *indicando* eft *index*, qua ratione a *vindico vindex*; a *judico*, *judex*. *Index* vero, non folum dicitur ὁ πίναξ, five *fyllabus*, quomodo Seneca dicit *indicem philofophorum*: Sed etiam ufurpatur de *titulo*, five *fimplici infcriptione*, apud Martialem, lib. III. epigr. II.

Et cocco rubeat fuperbus index.

Ac recte Scaliger ita cepit illud Tibulli, lib. IV. ad Meffallam:

Nec quærit, quid quaque index fub imagine dicat.

Ubi *index* eft *titulus imagini fubjectus*. Ab *indicendo* quoque eft *funus indictivum*, *ad quod per præconem evocabantur*, tefte Fefto. Formulam, qua ufi, docebit Terentius, in Phormione:

Exequias Chremeti quibus eft commodum ire, jam tempus eft.

INDICTIO. Conftantinus Porphyrogennetes, lib. II. de Themat. cap. VIII. ait, Οὕτω γὰρ γράφει Ἡσύχιος ὁ ἰλλούστριος· Ἰνδικτίων, τῶν ἔσω ἐπαρχιῶν, ἡ περὶ τὸ Ἄνταιον εἶναι. Quo errore quid fœdius?

INDICUM, *pigmenti five coloris genus ex India apportati*, unde & nomen. Vide Diofcoridem lib. V. cap. LXVII. atque ibi Matthiolum; Plinium lib. XXXV. cap. VI. atque ibi Dalecampium: item Ifidorum, lib. XIX. cap. XVII. adhæc focerum meum Junium, in notis ad Jerem. c. XXII. v. XIV.

INDIGENÆ ab *indu*: hoc eft, *in*, & *geno*, hoc eft, *gigno*. De *indu* diximus feorfim: de *geno* item vidimus fuo loco. Eft igitur *indigena*, *genitus in eo loco, ubi degit*. Vel eft *indigena* ab *inde* & *geno*: quæ Servii fententia eft, in VIII. Æn. *Omnes*, inquit, *terræ habitatores, aut indigenæ funt, aut advenæ, aut convenæ. Indigenæ funt inde geniti, quos vocant Aborigines Latini, Græci αὐτόχθονας, ut de Faunis dixit. Advenæ de uno loco venientes, ut Saturnus. Convenæ de diverfis, ut Aufones & Sicani.* Ifidorus lib. X. *Indigena vocatus, quod inde genitus fit, id eft, in eodem loco natus*. Ut potius ab adverbio *inde*, quam præpofitione *indu*, effe videatur, facit Græcum αὐτόχθων, quod ex αὐτόθι & χθών, & quod geminum imprimis, αὐθιγενής, ex αὐτόθι, unde contractum αὖθι, & γείνεσθαι. Gloff. vett. αὐθιγενής, *indigena*, *terrigena*. [*Indigenæ* & *indigetes* iidem. Græcis ἐγγενεῖς.]

INDIGETES unde dicti, indicat Servius, ad I. G. & imprimis ad XII. Æn. ubi fic fcribit: *Indigetes duplici ratione dicuntur, vel fecundum Lucretium, quod nullius rei egeant,*

Ipfa fuis pollens opibus, nihil indiga noftri.

Vel quod nos eorum indigeamus, unde quidam omnes Deos indigites appellari volunt. Alii patrios Deos indigites dici debere tradunt. Alii ab invocatione indigites dictos volunt, quod indigito eft precor & invoco. Vel certe indigites funt dii ex hominibus facti: & dii indigites quafi in diis agentes. Ea multiplici hac fententia duæ maxime probantur. Primum quod dicitur *Deos indigetes* effe *Deos patrios*, qui Græcis θεοὶ πατρῷοι, καὶ ἐγχώριοι. Quomodo *indiges* erit ab *indu* pro *in*, & *ago*. Atque *indiges* fit, *qui locum aliquem incolit*. Unde & Græcis τοπικὸς vocatur vel ἐντόπιος. De cujufmodi Diis fic Servius: *Dii topici, id eft, locales, ad alias regiones nunquam tranfeunt.* Talis Abydenis Deus *Befa localiter appellatus*: (ut ait Ammianus Marcellinus lib. XIX.) Alterum eft, quod ibidem *indigetem* dicitur effe ab *indigito*, hoc eft, *invoco*. Nam id proprie eft *indigito*, ex *indu*, id eft, *in*, & *cito*, hoc eft, *voco*: uti oftenfum in *indigitamenta*. Ita *indigetes* dicti fint, qui, cum ex hominibus Dii facti funt, una cum cæteris Diis *invocantur*. Atque eadem mente cum doctiffimo Salmafio deduxeris ab *in* & *dicare*, hoc eft a ἱερῶσαι, a qua fignificatione eft *dedicare*, ut *indico* fit ἱερῶ· *indices*, & *c* in *g* converfo *indiges*, ὁ ἀφιερωθεὶς, *inter deos confecratus*. Quo de etymo quoque dicimus in *Indigitamenta*. Quamquam vero univerfe dicerentur *indigetes*, qui dii ex hominibus facti effent (ἀνθρωποδαίμονας putant vocari ab Euripide in Rhefo;) tamen in veteribus Gloffis ftricte exponitur ἡμίθεοι Κουρῆτες, eamque fententiam firmat Arnobius, lib. III. *Aut fi Curetas pro Laribus invocaro, quos indigetes* (MSSti *effe digitos*) *Samothracias pars veftrorum adfeverat auctorum*.

INDIGITAMENTA, ex fententia Paulli Diaconi in epitome Fefti, funt *incantamenta* vel *indicia*. Ubi *incantamenta* & *indicia* iccirco conjungi cenfit Germanus Valens, quia *incantamenta* res obfcuras revelent & *indicent*. Sed neutiquam hanc interpretationem probare poffum. Nam *indigitamenta* funt *libri pontificii*, unde in vett. Gloffis ea vox exponitur ἱερατικὰ βιβλία. Ac proprie quidem fic dicebantur, in quibus varia effent Deorum cognomina; ut funt Orphei ad Mufæum Initia five hymni. Eftque ea vox ab *indigitare*, quod eft *invocare*. Sic enim ea voce ufus Macrobius, lib. I. Sat. cap. XVII. cum ait: *Namque virgines Veftales ita indigitant*, APOLLO MEDICE, APOLLO PÆAN. Falfus igitur Joannes Auratus cum putavit, *indigitare* femper effe ἀποθεῶν five *indigitem facere*. Nos potius putamus, nunquam fic accipi. Factum autem *indigitare* ab antiquo proverbio *indu* pro *in* (de quo dicimus in *induftrius*) & *citare*, quod eft *vocare*, quomodo *citatam plebem* dicebant. *Indigitare* igitur dicitur pro *inducitare*, five *indicitare*. C in G convertitur, quomodo & *fubicitare* pro *fubigitare* legitur in Plauti Cafina, & *inicere* pro *inigere* apud Varronem. Similifque ratio eft in voce *ingens* pro *incens*, quod tantum eft ut cenferi non poffit. Hanc *indigitamenti*

menti ἰνυμνολογίας docuit me Joſ. Scaliger notis in Orpheum, quæ inter poſtuma ejus opuſcula habentur. Addamus & aliorum hoc de vocabulo opiniones. Sunt qui *indigitamento* & *indigitare* velint eſſe ab *indicando*. Nempe ut a *dico*, quod valet *conſecro*, fit *dicito*, hinc *indicito*, & *c* in *g*.mutato, *indigito*, ἱερῶ, ἀφιερῶ. Hac tamen notione *indigitandi* vocem haut arbitror inveniri. Alii, eoſque inter doctiſſimus Germanus Valens, ad II. Georgic. volunt *indigitamenta* proprie dici, quia iis ſacrificiorum faſtorumque ritus, ac Deorum nomina velut catalogo comprehendantur, & quaſi *digito indicentur*. Ita *indigitare* proprie ſit δακτυλοδεικτεῖν indicare, ac utrumque vocabulum ſit a *digitus* nomine. Auratus vero, ac ante eum Petrus Crinitus, lib. I. de Honeſt. Diſc. cap. ult. putarunt eſſe ab *indigitum* voce, hoc eſt, eorum, qui auxere cæleſtium numerum, ut ſunt Hercules, Romulus, & alii.

INDU antiquum præverbium eſt ab Syracuſano ἔνδοι, ſive, ἐνδοῖ, quod idem ac ἐντός. Ut ab ἐν, *in*; ab ἐντός, *intus*; ſic ab ἐνδοῖ *indœ*, & converſo *œ* in *V*, *indu*, quomodo a *pœna* eſt *impune*, a *Pœnus*, *Punicus*. Ennius, Annal. lib. XVII.

Concurrunt veluti venti cum ſpiritus Auſtri
Imbricitor, aquiloque ſuo cum flamine contra,
Indu mari magno fluctus extollere certant.

Indu enim ſcribendum, non *inde*, etſi eo pacto etiam adducat Fulvius Urſinus, ad I. Æn. pag. CCCIX. Negat Giffanius, in Indice Lucretiano, voce ENDO, invenire ſe *indu* a veteribus dictum pro *in*, ſed *endo*; unde *endoperator*, *endogredi*, aliaque: ac apud Feſtum, *endoitium*, pro *initium*; *endoplorato*, pro *implorato*; *endo procinctu*, pro, *in procinctu*. Verum mihi dubium non eſt, quin *indu* quoque dixerint, cum quia in vett. libb. Lucretii, aliiſque non tantum *endo*, ſed & *indu*, & corrupte interdum *inde* legitur, quod Giffanius ipſe agnoſcit: tum quia in compoſitis *indu* non minus reperiatur, quam *endo*; quemadmodum indicant *induperator* pro *imperator*, *indugena* pro *ingena*, hoc eſt, *in ſolo*, *ubi agit*, *genitus*: *induciæ*, quia homines tum ſint *indu ocio*; h. e. *in ocio*; *indigito*, id eſt, *invoco*, ab *indu* pro *in*, & *cito* pro *voco*. Sed vel ſola *induſtrii* vox omnem ſcrupulum eximere videtur: quia ſic dictus, *quaſi qui quicquid ageret*, *intro ſtrueret*, *& ſtuderet domi*: ut Feſti utar verbis.

INDUCIÆ unde dicantur, nec inter veteres convenit. Qua de re apponere viſum locum Agellii, lib. I. cap. XXV. *Inducias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas inde uti jam: pactum induciarum hujuſmodi eſt, ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur, ſed ex eo die poſtea, uti jam, omnia belli jure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumque ſit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit, inde uti jam pugnetur: icirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quaſi per quendam coitum & copulam nomen induciarum connexum eſt. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Muſarum inſcripſit, Induciæ, inquit, dicuntur, cum hoſtes inter ſeſe utrinque utroque alter ad alterum impune & ſine pugna ineunt. inde ab eo, inquit, nomen eſſe factum videtur, quaſi initus atque introitus.* Hactenus Agellius. Aldo Manutio in Orthographia ſic dici placet *inducias*, quaſi *inductas*. Nempe ut a *lego*, *legio*; a *rego*, *regio*; ab *opto*, *optio*, ſic ab *induco*, *induciæ*. Sed mihi dubium non eſt: quin ſit vel ab *in* & *otium*, ut *D* interſeratur, uti in *indigere*, *indagare*, *redire* & ſimilibus; vel potius ab antiqua præpoſitione *indu* pro *in*, & *otium*: quemadmodum ab eodem *indu* & *ſtruo* eſt *induſtrius*, ac *induperator* quoque dicimus pro *imperator*; & *indigena* fortaſſe pro *indugenæ*, ab *indu* & *geno*.

INEBRÆ aves, ab *inhibendo*, quod *inhibeant*, id eſt, *vetent*: ut ait Iſidorus, lib. XII. cap. VII. Sed apud eum corrupte legas *inhibæ*, pro *inhibræ*, vel *inebræ*. Antique etiam *enebræ* dicebantur. Nam ut *Menerva* dicebant pro *Minerva*, ita & *enebro* pro *inhibenti*, Feſto teſte. Servius Petri Danielis, in illud III. Æn. *Infelix vates*: *Certa genera avium ab auguribus appellantur, quæ pennis vel volatu omnia poſſunt facere: quæ ſi fuerint proſperæ, præpetes: ſi adverſæ, inebræ dicuntur.* Feſtus. *Inebræ aves, quæ in augurus aliquid fieri prohibent. Et prorſus omnia inebra appellantur: quæ tardant, vel morantur agentem.* Gloſſæ vett. ab H. St. editæ; *Enibrum*, πραγματι ἐπιβλαβής. *Enibro*, ἐναντία. *Eniber picus*, δρυς κολαπτής. Ita recte emendarunt Joſephus Scaliger ad Feſtum, & Bon. Vulcanius in notis ad Gloſſas. At *inebro* pro eo in iiſdem Gloſſis legas: ubi exponunt ὄρνεον μαντευτικόν. Janus Duza legit apud Plautum, Perſa, Act. II. Sc. II.

Commorandum eſt mihi apud hanc inebram:

Sed rectum eſt *apud hanc obicem*, quomodo Camerarius reſtituit ex MSStis, in quibus corruptis, ſed non multum abeuntibus veſtigiis, *obiece* ſcriptum erat pro *obicem*:

INFENSUS, juxta Perottum, ab *malo inferendo*: quomodo & dicimus *inferre injuriam*, aut *bellum*. Sed *infenſus* & *offenſus* dicimus, ut *defenſus*. Ac *offendo* quidem & *defendo* ſunt in uſu, *infendo* non item. Sunt autem ab inuſitato *fendo*, teſte Priſciano in XI. At *feudo* eſt *ad iram concito*. Gloſſ. Iſidori: *Fenſus*, *iratus*. *Fendo* a σφενδονῶ, *funda peto*, abjecto *S*, quomodo a σφενδόνη eſt *fundo*, a σφάλλω, *fallo*, &c. Vel eſt *fendo*, a φένω, *occido*, ut ſignet, animum habere hoſtilem, & ad occidendum paratum. *D* inſeritur multis, ut a μυελὸς, *medulla*; κορίαννον, *coriandrum*, αὐω, *audio*, &c. *Defendere* proprie *de ſe*, *& ſuis*, *fendere*, hoc eſt, *arcere*, ac *depellere*. Maro in Eclogis:

Solſtitium pecori defendite . . . .

Ennius Achille.

Serva cives, defende hoſtes, cum potes defendere.

At non recte Nonius hic *tueri* exponit. Quia vero, qui inimica arcet, is ſe, & ſuos, tuetur, hinc eſt quod κατὰ μετάληψιν pro tueri accipi ſolet. Imo & in notione tuendi *infendo* dixiſſe videntur. Sane in Gloſſ. Philoxeni legas: *Infenditor*, σύνδικος. At in Gloſſ. Cyrilli eſt, Σύνδικος, *defenſor*. Συνδικῶ, *defendo*. Quemadmodum autem veteres pro *fariolus*, quod a *fando*, etiam dixere *hariolus*, unde *hariolari*: quemadmodum item dixere *forda*, & *horda*; *fædus*, & *hædus*; *fircus*, & *hircus*; ſic & dixiſſe videntur *fendo*, & *hendo*, unde addito præverbio *præ*, *præhendo*, a quo *appræhendo*, *reprehendo*, *deprehendo*. Quibuſdam tamen placet ſimplex eſſe *prendo*; ac quemadmodum pro *mi* dicimus *mihi*, pro *vemens* (quod ex *ve*, & *mens*) *vehemens*; item ab *as* eſt *ahenum*: ſic ex *prendo* factum *prehendo*: quod ſi eſt, abſque diphthongo vox ea ſcribi debet. A *prehendo* eſt *reprehendo*, ubi *re* valet *retro*, ut in *recutitus*, & aliis.

INFESTUS, a *feſtino*. Nonius: *Infeſti proprietatem hanc eſſe Nigidius voluit, quaſi nimium feſtinantis ad ſcelus, vel ad fraudem.* Vel ab *infero*, quia in eo totus ſit, ut inferat noxam. Ita Perottus. Vel, quod ſimpliciſſimum a *feſtus*, quaſi minime lætus ac jucundus. Nam *feſtum*, juxta Nonium, notat ſolenniter lætum ac feriatum. Unde *feſtivus*. In Gloſſis Philox. *infeſtus* exponitur πρόσαντης, ἀπάνθρωπος, item ὀργίλος, ἐπαχθής, χόλιος, ἐπαχθής. Item *infeſtum*, ἀπηνὸν, ὀργίλον, *Infeſtantes*, σεύοντες, διώκοντες.

INFITIAS an *inficias*, ſcribi debeat, quæri poteſt. Si per *T*, erit ab *in* & *fateor*. Sin per *C*, fuerit ab *in*, & *facio*: quia quis ſe feciſſe negat. Vide autem num rectius a *facio*, an *fateor*, deducatur. Sane *inficere* pro non *facere*, Varro dixit, lib. III. cap. XVI. ubi de apibus ait: *Neque ipſæ ſunt inficientes, nec non oderunt inertes*. Quamquam in aliis ſit *inficiantes*, ut Colonienſi Gymnici, & Pariſina Augurelli. Sed *inficientes* jure prætulit P. Victorius, quia *inficiantes* eſſet *inficias euntes*: quod hic locum non habet. Et hæc pro una ſententia. At pro *infitias* eſt, quod etiam *infiteor* dixerint. Feſtus: *Infiteri*, *non fateri*. Subdit continuo: *Infitiari*, *creditum fraudare*.

INFRA, ex *infera* κατὰ συγκοπὴν factum: ut *ſupra* ex *ſupero*, illud ab *infer*, vel *inferus*; hoc a *ſuper*, & *ſuperus*.

& *superus*. Ut apud Catonem de R. R. cap. CXLIX. *Ubi super inferque vicinus permittet, tum decedito*, hoc est, vicinus, qui pratum super te, quique *infra* te habet. Et apud Plautum Mercat.

Limen superum inferumque salve.

Item Varronem, Marcipore: *Aquam vomentes inferam mortalibus*. Par ratio in *extra*, pro *extera*, ab *exter*; ut *mundi extera* apud Plinium. Ac *super* quidem vel *superus* est ab ὑπέρ, ut dicemus seorsim. *Infer* autem, vel *inferus*, ab *inferendo* dici suspicor, ut proprie ea voa significet καταχθόνια, quia *mortui terra inferuntur*. Unde titulus in Digestis; De mortuo inferendo, & sepulcro ædificando. Gloss. Philoxeni: *Inferus*, ἅδης. Festus: *Inferiæ, sacrificia, quæ Dis manibus inferebant*. Ubi vides, ad etymon simul alludi. Ac vulgati sententiæ hanc etiam præfert Erasmus, scholiis in epitaphium, quod Hieronymus Nepotiano scripsit. Virgil. VI. Æn.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Arnobius, lib. VI. *Non denique vinum liquens paterarum effusionibus inferimus*. Sacrificium vero hoc nono post mortem die fiebat: unde *novendiale sacrum* dicebatur: ut scribit Porphyrio, in Horatii lib. epod. Carm. in Canidiam. Ab *inferis* est *infernus*, quod natura sua est adjectivum, etsi vulgo substantive dicamus *infernum*. Eædem Glossæ: *Inferna*, καταχθόνια. Similiter ab *inferi*, vel *inferendo*, fit *inferilia*, si recte in iisdem: *Inferilia*, καταχθόνια, εἰσκομίσματα. Nempe ἀπὸ τοῦ εἰσκομίζεσθαι. Glossæ eædem: *Infer*, εἰσκόμιστος. Item aliæ: εἰσκομίζω, *infero*, *importo*. Ab *inferus* esset *inferimus*; sive ab *infer*, *inferrimus*, pro quo dicimus *infimus*, & altera συγκοπῇ *imus*: ut a *superus* esset *superimus*, pro quo dicimus *supremus*, & altera συγκοπῇ *sumus*, seu *summus*. Quare acutius quam verius Cæsar Scaliger originem arcessit ab ἱμάω, quod Hesychius exponit ἀντλῶ, *haurio*: proprie autem notat *extraho loro*, quod Græce ἱμάς, unde origo est verbo. Movet summum virum, quod ex *imo*, hoc est, *fundo*, aliquid *loro* extrahatur. Sed quanto simplicius, quod dicebamus! Ab *imus* est *imitus*. Agellius, lib. XVII. cap. X. *Atque ille Græcos quidem fontes imitus ignes eructare*, &c. Ita recte emendat J. Lipsius. Usus quoque Appuleius, IX. Met *Terra dehiscente imitus*. Venit autem ab *imus* ea ratione, qua a casu in *I* desinente adjecto *TVS* descendunt *radicitus*, *cælitus*, *funditus*, *largitus*, *humanitus*, *divinitus*, &c.

INFULÆ, juxta Festum, *sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes, & hostiæ, templaque velabantur*. Propterea Scaliger in Conjectaneis ab *insilando*, hoc est, *amiciendo* ac *velando* dici censet. Alii, ut Perottus ait, ab *inferus*, vel *infra*, dici putarunt *propter vittas, quæ inferius ex ea pendent*. De vittis, quæ dependerent, auctor Isidorus, lib. XIX. cap. XXX. *Infula*, inquit, *est fasciola sacerdotalis capitis, alba, in modum diadematis, a qua vittæ ab utraque parte dependent: quæ infulam vinciunt: unde & vittæ dictæ sunt, quod vinciant*. Translatum deinde *infulæ* nomen ad *hostiæ filamenta*. Varro lib. VI. de L. L. *Infulae dictas apparet in hostiis, quod velamenta e lana, quæ adduntur infulæ, intra hostiarum cornua velamenta erant*. Ab *infula* est *exinfulo*. Festus: *Exinfulabat, exerebat. Infulas enim sacerdotum filamenta vocabant*.

INGENS esse putant a *gens*, quasi quod in gentem sufficiat: vel ab antiquo *geno* pro *gigno*, quasi quod magnum sit genitum sive natum, ut *in* hic augeat, quemadmodum in *incanus*, *invinctus*, & similibus. Sed cognatio inter *C* & *G*, de qua alibi dicimus, facit ut adsentiam Jos. Scaligero, qui notis in Orpheum (ea inter postuma opuscula extant) scribit, *ingens* prius fuisse *incens*, ac sic dici ab *in* & *censeo*, quod tantum sit, ut *censeri non possit*. Sane plus esse *ingens*, quam *magnum*, indicat locus hic Terentii, Eunucho, act. III. 1.

T. Magnas vero agere gratias Thais mihi? G. ingentes.

Ubi, ut Donatus quoque observat, plus a parasito dicitur, quam Thaïde: quemadmodum & mox illa inquiente *læta est*, subjicit Gnatho, *triumphat*.

INGVEN quasi *ingea* ab antiquo *ingeno*, quia ibi *partes genitales*. Nisi potius a Græco ἐν & γόνυ, vel ἐν & κύθος, quod idem ac σπέρμα. vel ab ἔγκυον, quia in sequiori sexu ibi fit κυοτοκία.

INITIATI ab *initiis* nomen, quomodo *mysteria* dicebantur. Varro, lib. IV. de L. L. *Per initiorum dies non initiati templum Cereris imprudentes ingressi*. Ita vero dicta *mysteria*, quod essent *initium melioris vitæ*. Græcis eadem mente, sed contrario vocabulo, τελεταὶ dicebantur. Gloss. Cyr. τελετὴ, *consecratio*. Usus eo & Appuleius, lib. XI. *Inopinatis, & usquequaque mirificis imperiis Deum rursus interpellor, & cogor tertiam quoque teletam suscitare*. Ratio appellationis est, quia in iis summam beatitatem constituebant: quæ τέλος est vitæ humanæ. Vel statuendum, ut *facere* dicebant pro *sacra facere*, sic *initia* dixisse pro *sacrorum initiis*, & τέλος pro *sacrorum consummatione*. Sane ut *initiare*: ita & *inchoare*, verbum sacrorum erat. Virg. VI. Æn.

Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras.

Ubi Servius: *Inchoat est perficit: & est verbum sacrorum*. Non dubium autem, quin *inchoare* simpliciter dictum sit pro *inchoare sacrum*. Quod autem pro *perficere* accipi ajunt, per συνεκδοχὴν fit.

INOPS, a simplici *ops*: quo, ut Priscianus scribit in VI. veteres usi sunt nunc pro copia atque auxilio, ut in illo Attii, in Hercule: *Quorum genitor fertur esse ops gentibus*: Nunc pro matre Deum, ut apud Plautum Cistellaria:

Itaque me Saturnus ejus patruus, & Castor pater.
Itaque me Ops opulenta illius avia, imo mater quidem.

INQVINO & *coinquino*, ἀναλόγως deduxeris ab *inquo*, & *coinquo*. Nam ut a *nato*, *natino*; a *furcio*, *farcino*, unde *suffarcinatus*; a *pago*, *pagino*, unde *pagina*; a *lurcor*, *lurcinor*, unde *collurcinatio*: ita ab *inquo* fit *inquino*; & a *coinquo*, *coinquino*. Sed obstare videtur contraria significatio. Nam *inquo* est *purgo*, *mundo*; unde *inquere* arbores, hoc est, *putare*. Festus: *Coinquire*, *deputare*. Et apud Sosipatrum, lib. I. *Quinquatrus*, inquit, *a quinquando, id est, lustrando*. At *quinquare* videtur contractum ex *coinquare*. Sed fortasse *inquo* etiam notabat *inquino*. Varro, Cato, vel de liberis educandis: *Et ut in grege opilio oves minus idoneas removere solet, quas reiculas appellat: sæpe enim unus puer epulans atque impurus inquit gregem puerorum*. Ubi in MSto est *inquid*, pro *inquit*: unde *inquis* editum a Mercero. In vulgatis est *inquinat*. Ab ea igitur *inquendi* significatione fit *inquino* & *coinquino*. Vel dicendum esse compositum e *cunio*, quod est, *excerno*. Festus: *Cunire est stercus facere, unde & inquinare*. Ac fortasse ex eo *cuniculum*. Eo significatur *foramen sub terra occultum*. Forte in quod stercus descenderet e latrinis. Quod si est, vox a *cunio* erit. Non hoc displiceret, nisi simpliciter dicerent veteres, foramen esse occultum sub terra, & originem arcesserent vel a similitudine *cuneorum*, vel ab animali ejus nominis, lepori vicino. Vide *Cuniculus*. De *cuniendi* autem verbo vide in *Cænum*. [manifeste a κονίω, & ἐγκονίω.]

INQVIO, nisi suspicio me fallit, factum ex ἐνέπω, κατὰ μετάθεσιν pro *enqueo*. Π abit in *Q* ut a λιπεῖν, *linquo*; a κόσος, *quotus*. Et quid multis opus? ab eodem ἐνέπω similiter est *insequo*: de quo in *Seco* dicemus. *Inquam* autem, etsi præsentis nunc habeat notionem, primo tamen, ni fallor, imperfectam præteritionem notabat. Suspicor enim κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *inquiebam*.

INSECTA dicuntur, & ἔντομα, & ἄτομα, Festo teste. Cum autem animalium quædam *insecta* dicuntur, ἔντομα signantur: ut Græci vocant. Ea autem non dici sic, quod *dissecta* nihilominus *vivant*, vel eo argumento cognoscimus, quod id commune iis sit cum sturione, polypo, pulmone marino, pluribusque aliis animalibus perfectis: qua de re legere potes Jul. Cæs. Scalig. Exercit. CCXXVI. sect. XV. Veram autem nominis rationem non aliunde

melius

mellus quam ex Aristotele & Plinio discemus. Aristotelis hæc verba, lib. I. histor. animal. c. I. Καλῶ δ' ἔντομα, ὅσα ἔχει κατὰ τὸ σῶμα ἐντομὰς, ἢ ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς πρανέσι, hoc est, *Insecta autem appello, quorum corpus incisuris præcingitur, aut parte tantum supina, aut etiam prona.* Plinius similiter, lib. XI. cap. I. *Insecta appellata ab incisuris, quæ nunc cervicum loco, nunc pectorum atque alvi præcinctu separant membra tenui modo fistula cohærentia.* In antiquis & recentibus prælo excusis pro *præcinctu* est *præcincta*, sed prius illud sententia exigit, seque id in veteri antigrapho reperisse testatur Hadr. Junius. Et similiter de Cicadis dixit Aristoteles, ὑποζώματι διαίρεσει. Porro latius patet ἀναίμων sive *exanguium*, vox, quam *insectorum*. Nam istiusmodi quoque sunt inter marina sepia & locusta, denique omnia quæ plusquam quaternis pedibus innituntur. Dicuntur autem, ἄναιμα, quia proprie *sanguinem non habent*, sed mucorem, sive saniem sanguini respondentem: quemadmodum docet Philosophus, lib. I. hist. animal. cap. IV.

INSIDIÆ, ab *insidendis viis* ad dolose aliquem intercipiendum. Maro, XI. Æn.

Arripuitque locum, & sylvis insedit iniquis.

Ubi Servius: *Proprie, nam insidere est dolose aliquem expectare; unde & insidiæ nominatæ sunt.* Similiter Græci ἐνέδρας appellant ab ἐν, *in*; & ἕδρα, *sedes*: a quo καθέδρα, συνέδριον, ἐξέδρα.

INSTAR a *instaris* diei, credidit Probus. Sed esse nomen μονόπτωτον, rectius censet Charisius, lib. I. & Servius, II. Æn. Eo similitudinem significari, scribit Augustinus, lib. de arte Grammatica. Ac similiter Gloss. vett. in quibus exponitur ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα. Negat Servius in II. & VI. Æn. *instar* recipere præpositionem. Interea fatetur Serenum Lyricum dixisse, *ad instar dixere*. Eum nos damnare non ausumus: præsertim cum & alii sic loquantur, ut Appuleius, lib. IX. *ad instar incluti montis*: & Solinus: *ad instar amnis Ægyptii*. Quin potius, cum legimus *instar montis*, & similia; usitata ἐλλείψει sic locutos veteres putamus. Primum autem dicebatur *instare*, unde κατ' ἀποκοπὴν *instar* factum, ut *pugillar* ex *pugillare*; *exemplar* ex *exemplare*; *altar* ex *altare*, & similia. *Instare* autem est ab *instando*, quia *instet*, hoc est, *prope sit*: unde *instaurari* dicitur, quod ita succedit priori, ut vicinum sit ac simile. Itidem (ut Cæsar Scaliger, cap. CXIII. de caussis L. L.) tempus præsens *Instans* dixere, non quidem, quia *non staret*, uti somniant; sed quod *instaret cedenti præterito*: quomodo & Græci ἐνεστῶτα appellant. [Ab ἴσσω vel εἴσσω, ἰνδάλλω, est εἶστρ vel ἴστρ, unde *instar* vel *ister*. Glossæ *Ister*, εἶδος, σύμβολον, τύπος, τρόπος. Hinc *istriones*, δεικηλισταί. Hinc ἱστορία, *pictura & repræsentatio alicujus rei*, ab ἵστωρ, quod & ipsum ab ἴσος, & Attice ἴστε, ἵστωρ, sed ut in aliis, ita quoque in hoc vocabulo, quod prius ars erat, facta est scientia.]

INSTAURO, aliis a σταυρὸς, aliis ab *instar* esse placet. Posteriorem sententiam sequitur non Isidorus modo, lib. XIX. cap. X. sed etiam Festus: *Instauro*, inquit is, *ab instar dictum est, cum aliquid ad pristinam similitudinem & comparationem reficitur.* Idemque ante senserat Varro. Et probat quoque Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XI. *Dies is, qui instauratitius dictus est, non a patibulo, ut quidam putant, Græco nomine ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, sed a redintegratione, ut Varroni placet, qui instaurare ait esse instar novare.* Et recte quidem Macrobius negat esse a σταυρὸς, qua *patibulum* notat, sed qui a σταυρὸς deducebant, illi, quod Macrobius non attendit, aliam notionem respexerunt. Nempe primam, qua notat *vallum*, seu *palum ligneum*: unde σταυρόω, *vallum seu palum depango*. Ab hoc verbo σταυρῶ putamus esse antiquum *stauro*, quod est *stipitibus aut palis fixis sepimentum vel rem aliam repara*. A *staurare* etiam est *restaurare*: vox quidem posterioris ævi, sed tamen Tacito, Justino, & vett. Jurisconsultis usurpata: ut audiendus non sit vel Cæsar Scaliger, qui Exercit. CXCV. in Cardano eam ut barbaram damnat: vel Claudius Verderius, qui censura sua in varios auctores, apud Justinum quidem in Trogi epitome legi eam putat, sed apud aliorum neminem. Caeterum apud Diomedem etiam legas *præstauro*, pro *præstruo*. [*Restaurare* ex *reinstaurare*, & hac ratione utrumque rectum, vide antiquissimas glossas.]

INSTIGO Julio Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXII. conflatum videtur ab *insto*, & *ago*: qua ratione idem alibi verbum *caligo* factum ait, a *calare* & *agere*. Sed *caligo* esse simplex derivatum, ostendimus suo loco. Præterea repugnat utrobique modulus mediæ syllabæ. Simplicius igitur dicas, esse ab *instando*. Nam qui *instat* atque urget, is proprie *instigat*. Ab *insto* autem erit *instigo*, qua ratione a κατὸς (quod Hesychius *fustem* interpretatur) est *castigo*: [κατατίζω, κατίζω:] qua item posterioribus seculis a *fustis* formarunt *fustigo*. Est & tertia sententia. Græcum est στίζω, *pungo*, cujus Aoristus ἔστιγον, unde *stiga*, quod similiter notat *pungo*, *incito*, *stimulo*, unde *instigo*, quod Onomasticon interpretatur ἐκκεντίζω. Confirmant & hanc sententiam Glossæ Cyrilli, in quibus, στίγω *stingo*, *pungo*. Uti in Onomastico, *stigo*, ὀρθίζω. Item verbale *instinctus*, quod est *instigatus*, *incitatus*, *stimulatus*: ut apud Livium, lib. V. *Divino spiritu instinctus*: sive substantive, *incitatio*, *stimulatio*. Est enim *instinctus*, impulsio naturæ, ut ἐνθουσιασμὸς est *impulsio sive afflatus Dei*. Non dubium igitur, quin *instinctus* sit ab *instinguo*, hoc a *stingo*, illud a *stinguo*, quod a στίζω. Est autem *stinguo* a *stigo*, ut a *frago*, *frango*; a *pago*, *pango*. Verbo *stinguo* usi Lucretius, lib. II. & Tullius in Arateis. Proprie notat *pungo*, & μεταληπτικῶς *pungendo deleo*, & latius extensa significatione *quomodocumque deleo*, unde ad ignem relatum. Gloss. Cyrilli, σβέννύω, *stinguo*. Onomast. *stinguo*, σβεννύω. A *stinguo* autem est *distingua*, in quo proprietas vocis aperta est. Nam significat *dispungo*, ut Græcis Διαστίζω. Itaque quod Græcis στιγμὴ, hoc Grammaticis optime *distinctio* appellatur. Nisi *distinguo* malis esse a *tinguo*, ut proprie sit coloribus separare: indeque ad alia trahatur. Par ratio in *Exstinguo*. Quod itidem a *Tinguo* deducunt, qui *S* omittunt. Sed a *stinguo* erit, si proprie sit, *pungendo destruere*, uti putamus. At de *interstinguo*, ubi *S* ab omnibus scribitur, nihil habent quod obtendant. Usus eo Appuleius IV. Metamorphoseos: *oblisis faucibus interstinguera*. Ubi *inter* vim habet φθαρτικὴν: ut in *intertrahere*, apud Plautum Amphitr. pro *plane delere*: item in *internecinus*, atque aliis, de quibus dictum in *Interficere*.

INSTITA κατὰ συνεκδοχὴν pro *stola* accipitur: sed proprie est *limbus* sive *fascia*, quæ matronarum *stola* subsuebatur: ut docet vetus Horatii interpres in illud Horatii, sat. II. lib. I.

. . . . Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsutâ talos tegit instita veste.

Hinc Ovid. lib. I. ματαιοτεχνίας.

Este procul vittæ tenues, insigne pudoris:
Quæque tegis medios instita longa pedes.

Instita dicta, vel ab eo quod *pedibus instet* & immineat: quomodo *instare tempus* dicitur, quod appropinquat: vel potius quod *stola ei insistat*, dum gestatur: aut quod *stolæ insistat* atque incumbat: quomodo Cæsar, lib. II. de bello Gallico ait, cum primi militum cecidissent, proximos jacentibus institisse. Sed habet *instita* & extra vestem locum: ut cum *fasciam* notat, qua vincirent. Ita Petronius Arbiter: *Duas institas ancilla protulit de sinu, alteraque pedes nostros alligavit, altera manus.* Ac similiter ait Scribonius Largus, *ventrem constringendum fascia longa*. Imo & cum Onomastico legitur *institæ* κειρίαι, signantur *fasciæ sepulcrales*, quæ κειρίαι vocantur Evangelistæ Joanni cap. XI. ubi de Lazaro sermo. Aliter autem κηρίαι dicuntur a κὴρ, id est, *mors*, *fatum*. [ἐνστίκτη ab ἐνστίζω.]

INSTI-

INSTITORES dicuntur, qui *tabernæ* aut *negotiatorio præponuntur*: unde Gloss. vett. *institor*, ὁ προεστάμενος ἐργαστηρίου. Dicuntur etiam sic *servi pecuniis dandis præpositi*: item *quibus vestiarii, aut lintearii dant vestes linteaque circumferenda ac distrahenda*. Exempla autem harum acceptionum habemus in Digestis. Dictus autem *institor*, Ulpiano teste, quia *instaret*, hoc est, *urgeret merces ac negotia aliena*, quomodo & Græcis vocatur ἐπιστάτης, ἀπὸ τοῦ ἐφίστασθαι, hoc est, *instando operi, sive urgendo negotium*. [ἰστάτωρ, δανείζων, Hesych.] Hoc pacto, ut Scaliger notis in Priapeia monuit, *instandi* voce usus Nonius Atellana:

Instat mercaturam, credo rem faciat, frugi est homo.

Nec longe ab hac mente Virgilius:

Parte alia Marti currumque rotasque volantes
Instabant....

Sane Belgæ similiter utuntur eadem voce, & cum de *mercatura*, & de *equis curruque* loquuntur. Dicunt enim *coopmonschap dryven*. Ab *institor* est *institorius*, quod in Onomastico exponitur ἐμπορικὸς, nempe qua ratione ibidem *institor* vertitur ἔμπορος.

INSULA quasi *in salo*. Quæ conjungit Cornelius Nepos in Themistocle: *Diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris*. Etymon hoc etiam adfert Martianus Capella, lib. VI. de nuptiis Philol. *A* in *V* mutatum, quomodo a *salsus* est *insulsus*. Proprie igitur *insulæ* sunt maris: sic tamen quoque dictæ, quæ in flumine. [diminutivum ex *Isa*. Hesychius ἶσα, ἅλες, θάλασσα. Hinc pluribus insulis nomen *Issa*.] Est alius etiam notionis. Gloss. Philoxeni: *Insula*, νῆσος, συνοικία. Nempe & κατὰ μεταφορὰν ita vocatæ οἰκίαι περιφανεῖς, *ædes potentiorum, quæ a privatorum domibus distinctæ erant*, ut ab incendiis essent tutiores. Ita usus Cicero pro Cælio, Vitruvius, lib I. cap. VI. Suetonius, in in Nerone, &c. De hac notione ita Festus: *Insulæ dictæ proprie* (sic legendum) *quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis, circuituque publico aut privato cinguntur: a similitudine videlicet earum terrarum, quæ fluminibus ac mari eminent, suntque in salo positæ*. Quo in loco merito Festus ait, *proprie insulas dici quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis*; quia & improprie ac laxiori significatione quælibet domus sic vocabantur: ut Senecæ, Ulpiani, Martialis, aliisque locis probat Laurentius Ramirez, ad Epig. I. Martial. lib. de Amphith. *Insularius* hinc dictus servus, qui *insulas*, hoc est, *ædes separatas*, vel alias quascumque custodit. Sic usus Pomponius, l. XVI. §. I. de usu & hab. Ulpianus, l. ult. ff. de off. præf. vigil. ac Petronius Arbiter, cum ait: *Interim coctores insulariique mulcant exclusum, & alius veru testis stridentibus plenum in oculos ejus intentat*.

INTEMPERIES, a *temperies*, quod a *tempero*. Pro *intemperies* etiam *intemperiæ* dicitur; ut apud Catonem, cap. CXLI. *Mars pater te precor quæsoque uti tu morbos visos invisosque, viduertatem vastitudinemque, calamitates, intemperiasque prohibessis, defendas, averruncesque*. Ubi *aëris intemperiem* signat. Quia autem ab *intemperie cerebri calida* provenit *insania* ac *furor*: *furorem* autem *Furiæ* immittere credebantur, hinc est, quod pro *insania*, aut *Furiis*, sumitur. Plaut. Aul. Act. I. Sc. I.

Nescio pol quæ illum hominem intemperiæ tenent.

Onomast. *Intemperiæ*, μανίαι.

INTER ab *in*, ut a *sub*, *subter*; a *pro*, *propter*; a *præ*, *præter*: ut Priscianus scribit in XV. Habet *inter* in compositione sæpe vim αὐξητικὴν, ut in *interturbare* apud Terentium Andr. Act. IV. Sc. I. Ubi Donatus monet, *inter esse adauctivam particulam, ut in interfectus, interemtus*. In quibus duobus verbis, non solum αὐξητικὴν, sed etiam στερητικὴν vim habet. Uti & *interstingui*, quod icciro cum *perire* junxit Lucretius, lib. V.

Quæ faciunt ignis interstingui atque perire.

Item in *interfieri*: quod est *plane tolli*. Plautus, Trinummo Sc. *Minus quindecim*:

Hem istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interfieri:

Et Lucretius, lib. III.

Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto
Aut flammis interfiat, malisve ferarum.

Auget etiam in *interbibere*, Aulul. Act. III. Sc. ult. quod significat *plane ebibere*. Et in *intertrahere*, in Amphitr. quod est *plane extrahere*. Sed κατὰ μεταφορὰν notat *contumeliam intorquere*, ut exponit Festus. Quomodo ab *inter* sint *interim*, *interdum*, *interea*, *interduatim*, *interatim*, vide in *Interdum*. Etiam ut a *post*, *postibi*: sic ab *inter*, *interibi* dixere. Plautus, Rudente:

Jam hic ero: tu interibi adorna quod opus est.

INTERDUM, & *interim*, κατὰ συγκοπὴν dici, indicat Festus: *Interduatim & interatim dicebant antiqui, quod nunc interdum, & interim*. Hoc nisi esset, videretur *interdum* esse ex *inter* & particula *dum*, quæ & est in *nedum*, *adesdum*, & aliis. *Interim* autem videretur conflatum ex *inter*, & obsoleto *im*, pro *eum*, vel *eam*. Nam ut *quis*, ita credo *is* olim commune. *Inter im* sive *eam*, puta *rem*. Ut *inter ea*, puta *negotia*. Integre Plautus, Cistellaria:

Inter rem istam agendam here huic respondi, quod rogabat.

Et Sticho:

Inter illud negotium meis amicis curavi, ut cæna esset cocta.

Sed quicquid est de posteriori parte vocis, *interduatim* & *interdum*, *interatim* & *interim* ab *inter* venire, satis est evidens. Nam quod *interdum* fit, hoc subinde se intergerit inter prius & posterius tempus, quo quid non fit. Quodque *interim* factum dicitur, hoc factum inter prius & posterius momentum, quo alius vel aliud agit, vel quiescit. Obsoletum *interduatim* Plauto restituit in Grammaticis institut. Grosippus, sive Scoppius, Trucul. Act. IV. Sc. IV.

Id quoque interduatim nomen commemorabitur.

Ubi editum, *interim fusatim*. Posterioris ævi scriptores, uti Senecam tragicum, & alios, *interim* pro *interdum* scripsisse, notum arbitror.

INTERGERIVUS, ab *intergero*; ut a *cado cadivus*; a *recido*, *recidivus*; ab *interneco*, *internecivus*. Itaque *intergerivus* malim, quam, ut in aliis libris legitur, *intergerinus*. Usus Plinius, lib. XXXV. cap. XIV. *Sesquipedalis paries non plus quam unam contignationem tolerat: cautumque est, ne communis crassior fiat, nec intergerivorum ratio patitur*. Quis autem *intergerivus* dicatur, indicat Festus; *Intergerivi parietes dicuntur, qui inter confines struuntur, & quasi intergeruntur*. Vocatur & *intergeries*, qua ratione a *congero* est *congeries*. Glossæ vett. *Intergeries*, *paries*, τοῖχος ὁ δύο κτήσεις διορίζων. Hermolaus Barbarus, in Gloss. Plinianis, hanc caussam nominis adfert, quia non in lateribus, ut parietes alii: sed *in medio gerat*, hoc est, *ferat*, & *sustineat*; sed simplicius deducitur ab *intergero*, quia *intergeritur*, hoc est, *interponitur inter duas habitationes*, ut eas separet: quemadmodum Festi & Glossographi loca indicant. Scaligerum non audio, qui castigat. in Festum, & animadversionibus in Guilandinum, mavult *intergerrivus* gemino *rr*, ut sit a *gerris*, hoc est, *cratibus*, unde & aliquando *cratitii parietes* dicuntur. Vide *gerræ*. Idem Scaliger censet Plinium scita metaphora ab *intergerrivo pariete intergerrium* quoque sive *intergerrivum*, vocare *interjectum gluten inter duas inas inter se junctas*. Plinii verba sunt, lib XIII. cap. XII *Minimum hoc modo intergerrii, atque etiam lini levitas superatur*. Sic enim legit Scaliger. In vulgatis est, *Minimum hoc modo intergerii, atque etiam Nili lenitas superatur*. Unde Guilandinus cudebat hanc lectionem: *Minimum hoc modo intergeritur, atque etiam Nili lavitas superatur*. Sane ex *lini* recte facit *Nili*. Sed *intergeris* vox retinenda, quæ tamen non est a *gerris*, verum ex eo, quod *intergeratur*, seu *interponatur*.

INTERLUNIUM est, cum *Luna* est *in coitu Solis*: ut

ut loquitur Plinius, lib. II. cap. XCVII. Unde dicatur, indicat Isidorus, lib. III. cap. LIV. *Interlunium lunæ est illud tempus, quod inter deficientem & nascentem lunam. Est autem trigesimus dies, quo luna non lucet, quæ ideo videri non potest, quia Soli conjuncta obscuratur, sed eodem momento renascens, paullatim ab eo recedendo videtur.* *Interlunium* ergo dicitur, quasi aliquod tempus sit inter veterem novamque *lunam*. Verum tempus civile, quod neque triginta neque unitas est, non potuit aliter designari: ut optime ait Scaliger, lib. III. Isagog. Canonum, quos Eusebianis Animadvers. adjecit. Græcis est συμμηνία, quasi *collunium* dicas. Quia nempe *Sol* est cum *Luna*. Iidem hanc *Lunam* appellant ἔνη καὶ νέα, quam male cum νεομηνία confundit Suidas. Nam νεομηνία est, cum *Luna* primo apparet. Sed ἔνη καὶ νέα est, cum *luna* in eadem longitudine ac latitudine est ac *Sol*, adeo ut dubium sit, num *luna* vetus an nova dici debeat, quia in utriusque diei confinio posita videtur. Dicitur *interlunium* alio nomine *lunæ silentium*, sive *luna silens*. Virgilius, Plinius, alii. Et opponitur *plenilunium*. At *luna*, quæ necdum ad *plenilunium*, aut *interlunium*, pervenit, dicitur *luna cava*, eadem nempe ratione, qua Græcis κυρτὸς vel ἀμφίκυρτος nominatur. *Lunæ cavæ* meminit Plinius, lib. VIII. Quod de Suidæ lapsu, ac *luna cava* diximus, id quoque monuit Cælius Calcagninus, dialogo de mensibus, ac epist. XXVI. lib. I. epistolicarum quæstionum.

INTERMETIUM vocatur *spatium inter circi metas interjectum*, τὸ μεταξὺ τῶν καμπτήρων, ut exponitur in veteribus Glossis. Uti *meta* in iisdem καμπτήρ. Aliter dicitur *spina*, ut apud Cassiodorum: item Juvenalis interpretem in illud:

Plebeium in circo positum est, & in aggere fatum.

Etiam posterioribus temporibus vocarunt *Euripum*; cum antiquiores *Euripos* dixerint fossas circo circundatas. Qua de re diximus in *Euripus*. At quod postea *Euripum* vocarunt, aquæ erat expers. Fortasse nomen ex eo, quia ut *Euboicum* illum *Euripum* septies de die fluere ac refluere vulgo creditum fuit: ita circa *intermetium* septem spatiis curreretur. Unde in veteri epigrammate.

Septem etiam gyris claudunt certamina palmæ,
Quod cælum stringant singula forte pari.

Vide & Isidorum, lib. XVIII. cap. XXXVIII.

INTERPRETOR fortasse ex *inter* & inusitato *prator*. Nam Hebræis פתר notat *interpretor*, *expono*. Habes Gen. XL. XXI. pro *exponere somnia*. Priscianus, in XIV. *Interpres, cujus simplex, id est pres, in usu non invenitur*. Sed puto prius fuisse *interpretis*, & κατὰ συγκοπὴν *interpres*. Isidorus, lib. X. ait *interpres* dici, quia *inter partes* medius sit duarum linguarum, dum transfert. Perotto placet esse ex *inter* & *præs*, hoc est, *fidejussor*. Martinio ex *inter* & *paro*, quod *inter partes paret aliquid*. Salmasio ex *inter* & *pretium*; quia proprie sic dicatur, qui pararius & proxeneta sit inter venditorem & emtorem. Sic habet de Usuris, pag. CCCCLXXVI. *Per quos pactio inter duos contrahentes inducebatur, μέσοι appellati, Latine interpretes. Hi proprie Græcis μεσοπράται, id est, μέσοι τῆς πράσεως, conciliatores & mediatores venditionis. Nam & pretium ex Græca πράσιον, & interpretes.*

INTERTERO, & *intertrimentum*, etsi significatione plurimum differant, origine tamen conveniunt. Utrumque enim recte ab *interterendo* deducit Varro, IV. de L. L. Est autem *intertrigo* non tantum, cum femina sive equitando sive alia de caussa attrita sunt adustaque: sed etiam cum in genere veterinario pes pedem aut ungulam ungula terit. Usus sic Columella lib. VII cap. V. *Clavi quoque dupliciter infestant ovem, sive cum subluvies atque intertrigo in ipso discrimine ungulæ nascitur: seu cum idem locus tuberculum habet*, &c. Et mox: *subluvies & intertrigo pice per se liquida, vel alumine & sulphure, atque aceto mixtis rite eruentur*. Græci παράτριμμα appellant. *Intertrimentum* vero est damnum rei detritæ: ut ex Varrone & Asconio diximus in voce *Tero*. Glossæ Philoxeni: *intertrimenta*, ἀπουσίας. Sed & clarissime quid sit *intertrimentum* docet hic locus Livii, lib. II. de bell. Mac. *Carthaginenses eo anno argentum in stipendium impositum primum Romam advexerunt: id quia probum non esse Quæstores renunciaverant, experientibusque pars quarta decocta erat, pecunia Romæ mutua sumta, intertrimentum argenti suppleverunt*. Ciceronem quoque usum Verrina tertia, ex Asconio discimus. Nam in vulgatis pro *intertrimento* irrepserat *nutrimento*. *Intertritura* quoque pro eo dicitur, l. ult. D. de pignoratitia act. *Quæro, intertrituram, quæ ex operis facta est, utrum Titius debiter, an Sejus creditor agnoscere debeat: respondit secundum ea quæ proponerentur, ob id, quod eo nomine intertrimenti accidisset, non teneri.*

INTESTINUS, si Petrum Nunnesium in Grammatistice audimus, sic dicitur ab ἔντερον. Censeo potius esse ab *intus*: vel si compositum fuerit, sit ab *intus*, & *sto*: quomodo a *medius* & *sto*, est *mediastinus*. Idem est *intestinus*, quod *internus*, unde in animali *intestina*, quæ Græcis ἔντερα, & in architectonica *opus intestinum*, quod ex ligno in ipsa domo & sub tecto ad ornatum fit. Quomodo usi Varro, lib. III. de R. R. cap. I. & Vitruvius non uno loco. Hujusmodi opera qui faciunt Græcis λεπτουργοὶ τοιχῶν dicuntur: Item hinc *bellum intestinum*, ἐμφύλιος πόλεμος. Glossæ: Ἐμφύλιος, *intestinus*, *internus*.

INTRA Prisciano in XV. censet esse ab *in*. Puto potius esse ab *interus*, unde *intera*, *intra*; ut ab *exterus*, *extera*, *extra*. *Interus* ab ἐντὸς: unde & *intus*, & *intro*, ἔσω. A quo verbum *intro*. Ab obsoleto positivo *Interus* remansit *interior* & *intimus*. Ab *intimus* est *intimare* apud Plinium & alios. Glossæ vett. *Intimare*, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι.

INTUBUS, seu *intubum*, quæ aliter *cichorea*, ut ait Servius in illud I. G.

. . . . Et amaris intyba fibris.

Intubus, quod intus sit tofus, dici nugatur Isidorus, lib. XVII. c. X. Saltem cogitare debuit, quod ibidem ait, esse Græcum nomen. Gloss. ἔντυβον, *intiba*. Onomast. *Intybus*, σέρις.

INTUS ab *in* deducit Priscianus lo XV. Sic sane a *sub*, *subtus*; sed *intus* potius est ab ἐντὸς. Hinc *indusium*. T enim in D abit. Nisi ab *induendo indusium* dictum malis. Sed non minus induitur vestis exterior. At hoc *indusio* proprium, ut *interior* sit. Varro: lib. IV. de L. L. *Alterius generis item duo: unum quod foris ac palam, Palla: alterum, quod intus, a quo intusium, id quod Plautus dicit Intusiatum.* Locus Plauti, quem signat, est Epid. Act. II. Sc. II.

I O

IO, ἰώ.

†JOVIS nomen totum ab Hebraeis est, quippe a Dei veri ac summi nomine ἀῤῥήτῳ יהוה (quod secundum Masorethicas vocales IAHOVA, at secundum antiquos IAVO aut IAVO pronuntiabatur) formatum: de quo nemo dubitat. Unde autem hoc nomen Latini didicerunt, nisi a Tuscis, quorum in anaglyptis nusquam non Jupiter comparet? MAZOCHIUS.

I P

IPSULLICES, juxta Festum, *bractea in virilem muliebremque speciem expressa*. Videntur signare imagunculas, quibus magi utebantur, ut eum, cujus imago esset, pellicerent in amorem. Quod si est, *ipsullices* vel *ipsillices* dicebantur ab *ipse* & *illix*, quia ipsum, cujus species expressa foret, carminibus & vinculis in amorem pellicerent. At aliud *ipsiplices*. Glossæ: *Ipsiplices*, αὐτόπτυκτα φύλλα, hoc est, *folia per se plicata*. Ut omnino sit ab *ipse*, & *plico*. Pro *ipsullices* etiam *subsilles* dixere. Festus: *Subsilles sunt, quae aliter ipsiles (leg. ipsulices) vocant: lamellæ necessariæ sacris, quæ ad rem divinam conferre dicuntur maxime, specie virorum & mulierum*. Sed in quibusdam MSStis pro *subsilles* legas *subcilles* per C.

IRA ab *ire*: Donatus in illud Adelph. Act. V. Sc. III.

Tandem

Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

Ira ab eo quod est dicitur, quod a se eat qui irascitur, & furit. Nempe censet, eo dici *iratos* ad se *redire*, quia *irascentes* a se *eant*: indeque *iram* nuncupatam. Fortasse tamen verius, *ira* esse ab *uro*, ut Hebræis *ira*, חמה, ab יחם, *calescere*. Vel cum *εἴρω*, Eustathio teste, etiam notet *εἰς μάχην συμπλέκω*, quid, si cum Martinio ab *εἴρω ira* derivemus? Siquidem *ira belli mater* est. [a canibus, & a scæva canina, *ir* vel *hir*; unde *hirrire*, seu *irrire*, & *irritare*. *ira* vel *irra*.] Nunnesius in Grammatistice censet, *irascor* ab ejusdem notionis voce, quæ est *ὀργίζομαι*. nempe ut *O* in *A* mutetur, quomodo a *λόγχη* etiam deducit *lancea*. Sed in priori & *μεταθέσει* sit opus. [*ἐρινύειν κατὰ Ἀρκάδας τὸ ὀργίζεσθαι*. Etym. *μ*.]

† Ira nec de Latino nec de Graeco commodam ullam etymologiam trahit: nisi siquis Vossianis *irae* originationibus delectatur. At vero apud Hebraeos Ira longe aliud significat, apud quos יראה *ira* est *timor*. Quamquam Ps. LXXXIX. (Heb. 90.) 11. idem vocabulum videtur aestum irascentis significare. Sic enim ad verbum is versus Latine sonat: *Quis novit fortitudinem naris tuae* (Hebraeis *narium* nomine *ira* designatur) & *secundum timorem tuum* (Heb. יראתך *irathecha*) *iram tuam*? Quo loco non videtur timore ira metienda esse, sed potius aestu: quocirca vertendum videbatur *secundum exandescentiam tuam*. Verum quia is locus singularis est, & aliis insuper modis juvari potest; ad alias *ἐτυμότητας* me convertam. An ergo sit ab Heb. עברה *evra*, quod *iram* significat? Nam evanescente V consono, & initio pro *segol*, posita vocali analoga h. e. I brevi, fiet Ira. Nisi vero illud propius videatur ut Iram arcessamus a verbo Heb. חרה *hara* quod est *in irae exardescere*: ex quo derivatur חרון *haron*, *Ira*, itemq. חרי *hori* ejusd. notionis. Ac sane fateor ad limandam *Irae* originem ab dicto thema חרה *harah*, utpote notionis ejusdem, & ex eisdem conflato consonis, prorsus non recedi debere. Nihil autem apud Hebraeos in formandis verbalibus voculis magis ad manus est, quam *Heemantica* elementa, quorum unum est *Jod* sive praepositum cum I brevi hoc modo, יחרה *Jehira* sive postpositum cum I longo sic, חירה *hiru*. Utrumq. ex analogia fluit: utrumq. autem *Iram* significabit. Mazochius.

Iracundus ab *iratum*; ut a *fatum*, *facundus*; a *veritum*, *verecundus*. Eoque non audiendus Verrius, sive Festus, aut Paullus, cum ait, *Iracundia dicta, quod iram accendat*. Quasi nempe vox ea conflata sit ex *ira* & veteri *cando*, unde *accendo* & *incendo*.

Ircus, sive *ircea*, *irrea*, quid sit, docet Festus: *Ircei farciminis genus in sacrificiis*. Sequitur deinde: *Ireens genus farciminir*. Unde priori loco *ircens*, non *ircei*, legendum putat Scaliger. Sed fallitur. Nam non *ircens*, sed *ireeus* vel *ircea* exigit *ἀναλογία*. Est enim ab *ircus*, *irceus*; sive cum spiritu ab *hircus*, *hirceus* vel *hircea*, ut a *taurus*, *taurea*. Caussam nominis ostendit illud Arnobii, lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabones, hircea, silicernia, longavi, quæ sunt nomina & farciminum genera, hircino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus?* Ita locus is exaratus in MSto regio, cujus variantes lectiones ad oram codicis, qui apud me, Scaliger annotavit.

Iris, *Ἶρις*. Aratus.

Ἠ διδύμη ζώνη διὰ μέγαν οὐρανὸν ἶρις.

Plato, in Cratylo & Theæteto, ita dici ait *παρὰ τὸ εἴρειν*, quod est, *dicere*, *denunciare*: quia nempe *nunc pluviam*, *nunc serenitatem portendat*: unde Plautus, Curcul.

Ecce autem bibit arcus: pluet credo hercle hodie.

Belgis propterea vocatur *regen-boge*: hoc est, *arcus pluvius*. *Arcus* autem nominatur, quia *arcus similitudinem* habet. Quomodo generetur, Aristoteles docet, lib. III. *Meteor.* cap. IV. *Iris* Thaumantia filia dicta est, propter admirationem, quam in animis hominum parit: quam rationem Plato adducit in Theæteto.

Irnea, pro quo vulgo *hirnea*, est *vinarii vasis genus*: cujus diminutivum *irnella*, quod Festus *genus vasis in sacris* esse dicit. Non audiendus Gothofredus, cum pro *irnella*, *urnula* mavult. *Irneæ* voce utitur Cato, de R. R. cap. LXXXI. *Indito in irneam fictilem*. Et Plautus, Amphitr. Act. I. sc. I.

Cadus erat vini, inde implevi irneam.

Sic enim habent codd. MSS. & vett. editt. pro quo in libb. quibusdam *cirneam* invenias. Monet Scaliger ad Catalecta Virgilii, antiquos pro *irnea* dixisse *erneum*, atque id esse *ὄρνεον*, quia *avis figuram* haberet: *Erneum* autem per *E* pronunciasse, quomodo iisdem pro *Apollo*, *homo*, *olus*, dixere *Apello*, *hemo*, *elus*. Vide Cantharus.

Irpices (ut Festus ait) *genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad extirpandas herbas in agris*. Servius Danielis in illud.

Vimineasque trahit crates.

Ad agrorum, inquit, *scilicet exæquationem, quam irpicem rustici vocant*. *Urpicem*, seu *hurpicem* appellat Cato, cap. 2. Vocabulum id vel a *serpo*, ut prius fuerit *sirpices*, nomenque ex eo sit quod eruat inutilia illa, quæ per terram *serpunt*: quæ Varronis mens videtur, lib. IV. de L. L. Vel potius est *irpex*, seu *urpex*, seu *hurpex*, ab *ἅρπαξ*, vel *ἁρπάγη*, quod *crates*, vel *rastrum*, significat. Eurip. Phœnissis:

Σκάπτει σιδηρᾶ τῇδε μ' ἁρπάγῃ δόμους.

Nomen vero *τῇ ἁρπάγῃ* inde unde & *ἁρπαγῇ*. Nempe quia *ἁρπάζει*, hoc est, *rapit* & *verrit* quidquid inutile excrescit, atque ita agrum purgat. Ejusdem, ac *irpices*, originis est *irpus*, sive *hirpus*, quod, ut Strabo lib. V. ait, Sabinis *lupum* notabat: unde idem Strabo dictos ait *Irpinos*, seu *Hirpinos*, Samnitum gentem. Similiter Festus: *Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites, eum enim ducem secuti, agros occupavere*. Montem quoque in Sabinis *Irpinum* vocatum ait vetus Scholiastes Juvenalis. Nempe ita vocatus sit ab *Hirpis*, qui in agro Falisco ad montem Soractem habitabant. Servius in illud Maronis, XI. Æn.

.... *Sancti custos Soractis Apollo*,

Scribit quædam, quæ & ipsa etymon *Hirpinorum* confirment. *Soractis*, inquit, *mons est Hirpinorum in Flaminia collocatus. In hoc autem monte cum aliquando Diti patri sacrum persolveretur (nam Diis manibus consecratus est;) subito venientes lupi exta de igni rapuerunt, quos cum diu pastores sequerentur, delati sunt ad quandam speluncam, halitum ex se pestiferum emittentem, adeo ut juxta stantes necaret, & exinde est orta pestilentia, quia fuerunt lupos secuti: de qua responsum est, posse eam sedari, si lupos imitarentur, id est, rapto viverent. Quod postquam factum est, dicti sunt ipsi populi Hirpini Sorani. Nam lupi Sabinorum lingua hirpi vocantur*. Plane videtur *Hirpos* in agro Falisco cum *Hirpinis* Samnitium confundere. Sed illud mitto. Tantum de etymo dicam. Cum *Hirporum* & *Hirpinorum* vicinum sit nomen, verum videtur, quod ait Servius, Sabinorum etiam lingua *lupum* dici *hirpum*. De Samnitum quidem lingua certum est. Nempe ab *ἅρπω*, hoc est, *rapio*, est *ἅρπος*, unde *hirpus*. Sic igitur *lupus* sit dictus ob *rapacitatem*. Quam ipsam ob causam & avis quædam vocabatur *ἅρπη*. eam *ἰκτῖνον* sive *milvum* esse ex Eustathio, Tzetze, aliis constat. Quod vero ad *Hirpinos*, id nomen iis puto esse, quia *luporum* instar ex *rapto* viverent. Favent Servii verba. Nempe primum id nomen acceperint ab iis quorum agros prædabantur. *Hirpos* etiam ab eadem caussa sic dictos esse credibile est. Puta *Hirpi*, quasi dicas *lupi*: *Hirpini* autem, quasi *lupini* dixeris.

Irrito nonnulli ab *ira* deducunt, unde & *irascor*. Nempe ut proprie sit *ad iram stimulo*; unde & unico *R* scribunt *irita*. Quos inter Pierius, in illud IV. Æn.

...; *Ira iritata Deorum*.

Sed

Sed si simplici *r* scribendum, potius sit ab ἐρίθω, quod idem notat. Unum adversatur, quod penultima tum corripietur. Fortasse igitur verisimilius Nonius Marcellus: *Irritare dictum est proprie provocare. Tractum a canibus, qui, cum provocantur, irriunt. Lucilius, sat. 1.*

Irritata canes, quam homo, quod plenius dicit.

De *R* litera loquitur Lucilius, quam *caninam* literam Persius appellat. Hanc canis lacessita cum ingeminat, *irrire* dicitur, sive spiritu adjecto *hirrire*: quomodo scribit Festus: *Hirrire*, inquit, *garrire* (lego *gannire*,) *quod genus vocis est canis rabiosæ*. Est igitur *irrire*, sive *hirrire*, verbum a sono factum. Ab *irrire* vero fuerit *irrito*, ut proprie sit *canem lacesso, atque ut irriat facio*. Unde Cassiodorus, in illud Psal. LXXV. *irritat adversarius nomen tuum*: *Irritat*, inquit, *a canibus tractum est, quorum latratibus R litera plurimum sonat*. Idemque etymon probat Turnebus, lib. XXIX. Advers. cap. XVII. Proprie igitur Lucilius dixit, *Irritata canes*. Uti & Plautus, Capt. Sc. *Miser homo est*:

Ne canem quidem irritatam volet quispiam imitarier.

Hæc sententia valde est probabilis: sed tamen unum hoc ei opponi potest, quod non tantum *irrito* dicimus, verum & *prorito*, quo non semel in eadem notione usus Columella: item Fabius, atque alii. Quare non minus in tertiam sententiam propendeo, ut antiquum verbum fuerit *rito*, unde & *irrito*, & *prorito*, dicatur. Pro hoc est, quod in nonnullis codd. antiquis INRITATA legitur, ut Pierius agnoscit, in IV. Æn. Et in Glossis vett. legas: *Inritat*, ἐρεθίζεται. Tuetur quoque hanc sententiam auctoritas Prisciani, in XV. his verbis: *Adverbia derivativa sunt, ut peragro peregre, punio impune, abundo abunde, rito, unde irrito, rite*. De *rite* tamen adverbio, timide Prisciano subscribo. Nam cur non potius deducamus a nomine *ritus*, unde & verbum *rito*? Hoc nomine, ut Priscianus in decimoquarto sui operis usurpat, Statius quoque usus in undecimo:

Hei mihi primitiis ararum & rite nefasto
Libatus . . . .

Ubi *rite* pro *ritu* poni indicat: nempe ut pro *impetu* etiam *impete* legimus. Sed de *rite* quidem subscribo: at de *irito*, ne in hac tertia quidem sententia acquiescit animus, cum cogito, quod Latinis est *irrito* seu *irito*, id Græcis esse ἐρίθω, unde absque dubio *irito*. *Prorito* vero ex *proirito* factum mihi videtur. Ἐρίθω autem ab ἔρις, *lis*, *contentio*. Ut proprie sit *concitare & commovere aliquem ad litem seu contentionem*. [potest & duci a ῥίς, utpote quæ sit sedes bilis.]

I S

IS Julio Scaligero, lib. de caussis L. L. cap. CXXVIII. placet esse ab ἔνας, κατ' ἀποκοπήν· quomodo & ab ὅκε vult esse *hic*. Nam Jones ὃ pro ὃς dixere. *Hic* igitur ea ratione factum erit ex ὅκε, qua *fac*, *fer*, *dic*, *duc*, sunt a *face*, *fere*, *dice*, *duce*. Sed verisimilius est, *hic* esse ex Chaldæo הך, quod significet *hic*, *hæc*. Nec in *is* ulla opus est apocope. Nam ἁπλῶς fit ab ὃς, converso O in *I*, quomodo a κόνις est *cinis*, ab ὄμβρος, *imber*, &c. ὃς vero est ab Hebræo הוא, hoc est, *is*, *hic*. Ab *is* est *idem*: de quo separatim. Volunt & *ille*, *iste*, & *ipse* ejusdem esse originis, quos falli puto. Nam *ille* ab Hebræo אלה, id est, *hic*, *ille*; qua de re separatim quoque dictum. *Iste* vero potius fit ab ὃς & τε. Id malo, quam ut sit ab *is*, & syllabica adjectione *te*, quæ in *tute*. Est hæc Cæsaris Scaligeri mens, de causs. L. L. cap. CLV. Sed hoc si est, cur *iste* posteriori parte inflectitur: *tute* autem priori? *Ipse* autem Doricum est a Dorico ψὲ pro σφὲ, ut hoc per μετάθεσιν pro σφέ.

ISELASTICI, εἰσελαστικοί, quasi dicas, *initorii*, ab εἰσελαύνειν, *ineo*. Proprie autem εἰσελαύνειν dicebantur athletæ, cum post victoriam cum pompa in patriam veherentur. *Iselasticorum agonum* mentio est apud Plinium Nepotem, libro X. epistola CXIX. & CXX. Ac in veteri quoque inscriptione *Iselastici* pro *Selastici* legi debere existimat P. Faber, quem vide libro II. ἀγωνιστικῶν, cap. X. Sed versus Sibyllini, quos idem adducit, ac emendare conatur, potius legendi, prout conjicit Turnebus, lib. I. Adversar. cap. XIX. Vide & eundem Turnebum, lib. XXVII, capite V.

ISICIUM scribendum, non *insitium*. Neque enim quod putarunt, sic dicitur quasi *insititium*, eo quod fiat *insitis* in intestinum minutis carnis suillæ frustulis: sed est ab *insicando*, hoc est, *insecando*. Veteres enim dicebant *insicare*, *prosicare*, *dissicare*, atque ita in aliis: qua de re abunde dictum in *Prosecta*. Etymum hoc *insicii* affert Varro, lib. IV. de L. L. *Insicia ab eo quod insecta caro, ut in carmine Saliorum est, quod in extis dicitur nunc prosectum*. Pro eo & *isicia* dixere: sed ab eadem origine. Macrobius lib. VII. cap. VIII. *Dicas quæso, quæ caussa difficile digestu facit insicium: quod ab insectione insicium dictum (amissione enim literæ postea, quod nunc habet nomen, obtinuit) cum multum in eo*, &c. Quid sit, docet quoque ea parte Arnobius, lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, isicia, silicernia, longavo? quæ sunt nomina & farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus*. Extat & vox ea apud Apicium. Alexander Aphrodisiensis, probl. XXII. lib. I. nominat ἰσίκιον. Sed ἰσίκιον quoque est apud Athenæum l. IX. At falsi qui hinc collegere, esse vocem origine Græcam, cum eam acceperint posteriores Græci a Romanis rerum dominis. Falsa quoque suspicio Cæsaris Scaligeri, qui comment. in Hippocratem de insomniis fieri posse censet, ut ab ὗς dixerint *hysicium*. Ab *insicium*, vel *isicium*, est *insiciarius*, sive *isiciarius*: apud Hieronymum in epistola ad Eustochium, ubi ex testamento ridiculo Grunnii Corocottæ Porcelli hæc subdit legata: *Verbesis linguam, bubulariis intestina, isiciariis* (ita scribe, non *isiciarüs*) *femora, mulieribus lumbos*, &c. Huc quoque pertinet *salcisium*, pro eo, quod Celtæ *saulcisses* & Belgæ *saucissen* vocant. Barbarum id quibusdam plane videtur, ac ex Gallica voce factum. At secus se res habet. Nam Acro, ad illud Ecl. IV. lib. II. Sat.

. . . . *Perna magis ac magis hillis*:

Scribit hunc in modum: *Hilla est diminutivum a positivo hira, & significat intestinum salsum, vel (ut alii dicunt) fartum salsicium*. Origo quoque non Gallicum (quod Canterus suspicatur lib. II. Novarum Lect. cap. XVI.) sed Latinum esse planum facit. Dicitur enim ἐφ' ἓν *salsicium* pro *salsum isicium*.

ISTHMUS [contractum ex εἴσιθμος.] dicitur *angustia terræ inter duo maria*, tralatione petita ab animalibus. Nam proprie, ἰσθμὸς est τὸ μεταξὺ τοῦ στόματός τε καὶ τοῦ στομάχου μόριον, ut Galenus interpretatur, comm. III. in Aphor. Hippocrat. Qui & ibidem addit, ab hac notione κατὰ μεταφορὰν *isthmum* dici στενὰς γῆς διεξόδους μεταξὺ δυοῖν θαλασσῶν. Quod addo, quia multi, eosque inter H. Stephanus in Thes. L. Gr. tradunt proprie dici de *terræ isthmo*: quasi non prius in animanti hæc pars fuerit nota. Sane ut proprie de terra dicatur, non magis fit verisimile, quam ut Plinius lib. IV. cap. X. proprie dixerit *fauces isthmi*; aut cap. IV. ejusdem libri, *Angusta cervice Peloponnesum contingit Hellas*. Ubi omnino Græcam ἰσθμοῦ notionem respexit. Dicitur ἰσθμὸς juxta Eustathium, quasi ἰθμὸς, παρὰ τὸ ἰέναι quippe δι' ὃ ἴενται τὰ σιτία. Unde *toasilla*, παρίσθμια. *Isthmo* opponitur *fretum*, Græce πορθμὸς, *maris inter duas continentes angustia*.

I T

ITA ab *is*, ut οὕτως ab οὗτος, & Belgicum *soo* a *sy*, id est, *ea*. Onomasticon vetus: *Is* οὗτος. *ita*, οὕτως. Hoc malim, quam, quod H. Stephano, & P. Nunnesio visum, ut fit ab εἶτα, quod exponitur *itaque*, *nunc*, *itane vero*. Fere autem sumitur pro

deinde

deinde, aut *postea*: quomodo & Latinum *ita* nonnunquam accipitur. Vide de hoc Radulphum Forcrium, lib. xi. rerum quotidianarum, cap. xx. & Hammelveltoeem Goldastum, ad B. Valerianum, de bono disciplinae, pag. xcix.

†ITALVS quatenus *Taurum* signabat, paucis (1) ἐτυμολογηθῆναι non potest. Ac primum eam vocem vere Tyrrhenicam esse, dubitare non sinunt Apollodorus (2) itemque Jo: Tzetzes (3) in imo descripti. Ac nomen hoc Boebartus in Chan. pag. 585. 21. inter ea recensuit, quae nulla ratione ab Oriente arcessiri queant. Tamen idem postea in Hierozoico par. I. lib. 2. pag. 276. 34. ex עגל *egel* (sive *igel*, quomodo nonnulli Arabum eam vocem scribunt) i. e. *vitulus*, derivat. Nam ex *Igel* factum est *Itel*, G in T mutato: quam mutationem non fuisse innsitatam ea ΤΥΑΤΥΑ docet, quod venire ab Aeolico συργὺς pro communi τρυγὸς volunt. Ea ITAL deinde factum ait ἰταλὸς & ἰτῦλος, unde *vitulus*. Varro in IV. de L. L. *Vitulus, quod Graece antiquitus* ἰτῦλος. Atque hoc est ITALI etymon ex Hebraeo deductum, quod ibi Bochart. doctiss. adstruit. Etsi negat ibidem a voce ITALVS dictam esse ITALIAM, sed initio appellatam ITALIAM quasi *pecuariam*, quomodo alibi (in Chanaan pag 594. 71 & seq.) docuit. At equidem *Itali* veriloquium satis incommode a viro magno expeditum reperio, quia mutatio G in T insolens est; nec enim nisi unum dumtaxat exemplum, idque incertum, ejus immutationis reperit Vossius in *de permut. litter.* ΤΥΑΤΥΑΙΣ scil. a συργὶς venientis. Itaque videamus, si quod porro aliud etymon succurrat, ab insolenti litterarum mutatione immune. Ac primum אטליז *itlez* sive אטלים *itles* vocabulum est in Talmudicis satis obvium, quod interpretantur *Macellum*, *Forum carnarium*. Vide Buxtorfii Lex. Chald. Ac facile mihi persuadeo primariam ejus vocabuli significationem fuisse *fori boarii*, ac deinde ad *fora carnaria*, quarumlibet pecudum vocem fuisse translatam. Talmudici interpretantur שוקים *sevakim*, i. e. *fora*, nimirum a שוק *armus* aut *crus*, quae ibi potissimum venduntur. Ergo, uti dixi, primario *forum boarium* voce *Itles* designabatur; a quo vocabulo ITALVS sine ullius litterae mutatione descendit. Atque hoc etymon ea eo firmatur, quod in Targumim *Italiae* vox (quam ab *Italorum* i. e. boum frequentia sic antiqui vocarunt) per easdem litteras *Aleph* & *Teth* in Targumim scribitur (nim איטליא) quibus litteris supra dicta vox *Itles* h. e. *forum boarium* exaratur: certe quod *Italum* ab ea rad. deducerent. Adde & alteram originationem non contemnendam. Boum *pigritia* in proverbium abiit, unde Horatius, *Optat ephippia bos piger*: cui & ceteri concinunt. Ergo ab Hebr. עצל *atel*, *piger*, transpositis tantum vocalibus erit *Italus*. Quid si vero voci עצל *atel* praeter *pigri* notionem alia magis propria significatio inerat, eaque generis bubuli peculiaris? Experiamur. Ajo radicis עצל *atel* (quae in lexicis *pigritiam* ootat) eam fuisse primariam significantiam, ut *curvaturam*, *flexionemque* proprie notaverit; a qua notione manasse deinde alteram *socordiae* notionem; quia piger (uti legitur apud Salomonem) flectit & complicat manus suas, easque sub axilla recondit. Vide Eccles. IV. 5. Prov. XIX. 24. XXVI. 15. Quia vero is proprius ac naturalis pigritiei gestus erat; hinc eo res evasit, ut nomen ejus gestus pro *pigro* aut *pigritia* poneretur. Ceterum apud Arabas עצל *atala* est *flectendi*, *curvandi*, *distorquendi* verbum, & plura inde formantur nomina cum eadem notione, de quibus vide Golii & Castelli lexica. Atqui vocis hujus Arabica significatio, parem olim Hebraicae radici notionem fuisse subjectam arguit, vel si notionis ejus exempla nunc desint. Sed bene est, quod adhuc significantiae hujus exemplum superest in Hebraeo Ecclesiastae x. 18. quae, cum a nemine notata fuisset, meras tenebras offudit ioterpretibus. At nos ad eum Ecclesiastae locum demonstravimus, non posse ibi עצלתים *atałtaim* pro *pigritiis* accipi, verum *tignorum* (contignationis) *depravationem* & curvaturam ibi esse intelligendam (4). Cui bono, inquies, nova isthaec Hebraici vocabuli notio detecta? Rem paullo altius repetam. Sunt quaedam apud Homerum epitheta perpetua, quae, quia ejus rei peculiaria sunt, nominis ipsius vim ac potestatem implebant. Ea quidem sunt plurima numero: verum nullum tam frequens planeque perpetuum *bovis* epiteton, quam illud εἰλίποδες (5) & ἕλιξ, quibus *boves* summo Poetae εἰλίποδες & ἕλικες i. e. *flexipedes* appellantur: certe quia (ut Eustathius interpretatur) crura inter eundum flectunt: ex quo intelligitur, in voce εἰλίποδες *pedes* pro cruribus poni. Nunc si a me quaeras, quid Homero venerit in mentem hoc perpetuum ἐπίθετον bovi tribuere; non aliud respondebitur, quam quia Hebraicum & Arabicum bovis vocabulum עצל *atel* (ut & Tyrrhenicum ITALVS) exprimere illis maxime epithetis aetas heroica & Homerica satagebat; quibus epithetis bubulorum crurum τὸ σύγκαμψις designabatur. Quod si ulterius quaeras, quid peculiare in ea re bobus fuerit, quo non cetera animalia valuerint, id immerito a me exigi, dicam: qui satis habeo, si ostenderim τὸ εἰλίποδες Homericum fuisse interpretationem τοῦ *Atel* Hebraici, Arabicique, ut & Tyrrhenici ITALVS. Ac sperabam equidem aliquid elici ab Eustathio posse: sed spes (6) fefellit.

Z a

(1) *Vocis ITALVS notio, natales, & etymon jam olim fusius scripta fuerant, non sobrie nimirum ac tamquam lexica etymologico inserenda, sed ut ea tota farrago instar Dissertationis esset. Nunc ubi id agebatur, ut id collectaneum huc loca sua infunderetur; etsi plura sparsim resecta fuerunt, piguit tamen id ita contrahere, ut ne modum dictionum ceterarum excederet. Itaque hic satis visum insolitae prolixitatis causam aperuisse, interim peperci labori quo jam scripta minuerentur.* *Ignoravit Apollodorus & Tzetzes, qui Tyrrhenis eam vocem tribuerunt. Veteribus Graecorum Lexicographis ea vox latuit, excepto Hesychio; qui videtur tamen pro voce Italica habuisse. Nec alius, nisi Timaeus fuit, qui vocem illam Graecam esse dixerit; nam ceteri a Timaeo postea hauserunt. Atqui Timaeus, opinor, Tyrrhenis originem Graecam attribuebat, quippe quos vulgo audisset ex Lydia huc fuisse profectos: hinc vocem Tyrrhenicam ITALVS pro Graeca habuit. Postremo nihil impedit, quominus una eademque vox & Graecanici simul & Tuscanici juris fuerit; quae scilicet ab Oriente ad Tuscos, ab his autem ad Graecos manarit.*

(2) *Apollodorus lib. 2.* ΙΤΑΛΟΝ γὰρ Τυῤῥηνοὶ τὸν ταῦρον καλοῦσι. Quippe Taurum Tyrrheni nuncupant Italum.

(3) *Jo: Tzetzes in Chiliadibus*:

Οἱ Τυῤῥηνοὶ γὰρ ΙΤΑΛΟΝ καλοῦσι πᾶς τὸν Ταῦρον.
Tyrrheni quippe Italum vocant Taurum.

Idem ad Lycophronem adnotat: Τυῤῥηνοὶ γὰρ ἰταλὸν τὸν ταῦρον ἐκάλεσαν. Nam Tyrrheni taurum vocabant Italum. *Haec adscribenda duxi, ne cui illud Varronis ex Timaeo fraudi sit*: Graecia enim antiqua, ut scribit Timaeus, tauros vocabat ἰταλούς. *Id quod & Columella ex Varrone hausit; & Gellius eadem ex Timaeo refert. At Festus ignoravit vocem ITALVS Graecam esse, dicens*, Vituli enim ITALI sunt dicti, *a nostris hominibus scilicet. Vide Festum in ITALIA.*

(4) *Videbis quae nos, si Deus dabit, in Spicilegio Biblico ad eum Ecclesiastae locum afferemus.*

(5) *Vix aliud est apud Homerum frequentius, quam illud* εἰλίποδας βοῦς, *&* εἰλιπόδεσσι βόεσσι, *&* εἰλίποδας ἕλικας βοῦς *& similia. Sophocles Ajace*, ἐν δ' ἑλίκεσσι βουσὶ *&c.*

(6) *Nihil, inquam, ad hunc nodum solvendum vir eruditissimus affert. Is ad Od. A. ad illud* Μῆλ' ἁδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς *pag. 1394. 39. sic adnotat*: βόες εἰλίποδες οἱ τοὺς πόδας κατὰ τὴν πορείαν ἑλίσσοντες. *De voce* ἕλικας *idem ad Il. M. adnotaverat pag. 405. 44 boves sic appellari, sive quia* oigros

fefellit. Ergo experiamur si qua hujus quaestionis (cur scil. crurum flexibilitas buceri pecoris propria evaserit) rationem extundere queam. Ac ne lectorem morer; Homericum εἰλίποδας (ut & Orientale *Atel*) epitheton est διαχριτικὸν, ideoque perpetuum; quo nimirum adjuncto communis *bos* sive taurus a *bove Luca* i. e. elephanto distinguebatur. Scitum est, antiquitus *bovi* (7) *elephantoque* tum Hebraice tum Latine communia fuisse nomina. Quidni etiam Graecum βοῦς utrumque animal significaverit? nam ut taurorum, sic etiam elephantorum filii μόσχοι (8) i. e. *vituli* vocabantur. Atqui (ut jugulum causae petam) de Elephantis vetustissima opinio increbuerat penitusque animis insederat, eorum crura non flecti (9) nec eos posse in genua procumbere: ac sero demum ejus opinionis falsitas (10) viris eruditis comperta fuit: quum interim vulgus hominum adhuc in eo errore versetur; nam memini, memet a puero elephantorum τὸ ἀκαμπὲς ex seniorum auscultationibus imbibisse. Quid mirum? quando & scriptores Arabes aevi posterioris, quibus hujus animalis naturam notiorem esse oportebat, eadem ἀβλεψίᾳ laborabant? Vide Bocbartum ibidem p. 262. 263. Restaret jam altera quaestio de etymologia ITALIAE; num ab ITALO Rege quodam (sive Siculus sive Oenotrus is fuerit) nomen acceperit; an ab ITALORUM i. e. buceri pecoris copia, quod & Varro pluribus locis, & Columella & Festus & alii sequuntur (quae originatio saltem mihi videtur multo quam altera illa ab Rege ITALO (11) verisimilior) an postremo sequenda sit ingeniosa Bocharti originatio, ut principio fuerit dicta ITARIA h. e. *picearia*, ac deinde (R in L converso) ITALIA. Verum non est id nunc instituti mei, ab aliis a meque ipso (ad Tab. Heracl.) dicta recoquere. Id tantum propositum mihi fuit ostendere, ITALUM Etruscum tauri vocabulum esse ab Oriente profectum; quod & non infeliciter me praestitisse spero. MAZOCHIUS.

ITER, *actus*, *via*, quomodo differant dicimus in *Via*. Nunc etymon solum persequemur. Est id ab *itu*. Varro, in IV. de L. L. *Qua ibant, ab itu Iter appellarunt*. Hujus genitivus fuit *iteris*: quo usi Paccuvius, Nævius, Accius: imo & Hyginus, cujus est: *Iteris minuendi caussa*. Vide Sosipatrum. Ab *iter* est *itiner*, ut a *jecur*, *jecinor*, a *fruor*, sive *fruiscor*, *fruiniscor*, & *fruniscor*. Usurpant non modo Accius, Turpilius, Ennius, Paccuvius: sed & Plautus, Mercat. act. V. Sc. II.

Inceptum hoc itiner perficere exequor.

Et paullo post.

Quin tu ergo itiner exsequi meum me finis?

Etiam Lucretius, in VI. & Varro, ac Hyginus, teste Sosipatro. Manilius quoque lib. I.

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Quamquam aliter edit. Rom. Ab *itiner*, *itineris*, est *itinerarium*. At ab *iter*, *iteris*, est *iterum*, ut a *multi*, *multum*. Hoc malim, quam ut *iterum* sit a δεύτερος, uti Nonnesio visum. Ab *iteris* quoque est *iterare*, quod proprie notat *iter repetere*. Critici tamen veteres ἁπλῶς interpretantur *iter facere*. Nam in Philoxeni Glossis est, *Iterat*, ὁδοιπορεῖ, *iter facit*, ὁδοιπορεῖ. Ex *ob* & *iter* fit *obiter*, ἐν παρόδῳ, quasi *ob viam*.

ITHYPALLICUM carmen vocamus *Priapeium*: quod constabat jambico senario, & trochaico dimetro brachycatalecto. Ἰθύφαλλοι, proprie est *penis erectus*; ab ἰθὺς, quod valet εὐθὺς, & φαλλὸς, *penis*, sive τὸ ξύλινον αἰδοῖον ἀνδρικόν, ut Hesychius exponit. Inde carmen, quod in *erectum penem* canebatur, *Ithyphallicum* dictum, Hesychio teste; ac homines item, qui *erectum penem* gestarent. Hoc de more ita Augustinus, lib. VII. de Civ. Dei cap. XXI. *Hoc turpe membrum per Liberi dies festos cum honore magno plostellis impositum, prius per rura in compitis, & usque in urbem postea vectabatur. Id ideo faciebant, quia Liberum liquidis seminibus, ac per hoc non solum liquoribus fructuum, quorum quodammodo primatum vinum tenet: verum etiam seminibus animalium praefecerunt.* Vide & quæ de φαλλοφόροις scribit Athenæus. Sua etiam ætate in plerisque urbibus *phallica* obtinuisse, ait Aristoteles in poëtica. Ibidem monet, cum in sacris Bacchi obtinerent *dithyrambice*, & *phallica*: ex illa quidam tragœdiam, ex his comœdiam cepisse incrementum.

†ITIS. Vide supra in IDUARE. Macrobius in I. Sat. 15. sic habet: *Iduum porro nomen a Tuscis, apud quos is dies ITIS vocatur, sumptum est. ITEM autem illi interpretabantur Jovis fiduciam*; & quae plura apud eumdem sequuntur. An ergo *Itis* est ab Heb. בטח *vatab* seu *vitab* (quod *fiduciam* significat) prima littera deperdita, & addita pro Latinorum more terminatione in Is. Hæc si vera est; tum & *Iduare* (de quo supra) ab ITIS Latini potius ex Latinae analogiae ingenio, quam Tusci formaverint, idque pro *Dividere* usurparint, ea moti ratione, quia *Idus* mensem significat. Magis probo, quae ad IDUARE addidimus supra, ut ITIS sit at בצע *vata*, *dividere*. At interim Etrusci (suarum etymologiarum haud aequi judices) extuderunt μονομερῶς alteram originationem a בטח *vatab*, h. e. a *fiducia* desumptam. Utrobique (tam in בטח quam in בצע) τὸ *Beth* elidebant Tyrrheni. MAZOCHIUS.

J V

JUBA aliis a *juvando*, aliis *jubendo*, quia *juba prehensa jubetur animal ire, quo visum homini*. Proprie enim *juba* dicitur de *crinibus a collo animantium*, uti leonum vel equorum, *dependentibus*. Sed de etymo falluntur. Plane enim est a φόβη, quod, ut ex Etymologo constat, in φοβάζω, *crinem* notat, & speciatim *jubam*. Propriam *jubae* notionem vidimus. Sed κατὰ μεταφορὰν dicitur de serpentum cristis. Ita Valerius Flaccus de dracone vellus aureum custodiente ait,

Jamque alta cecidere juba . . . .

At

nigens (*sicuti* ἰλυὸν ὕδωρ, *est nigrum*) *sive ab* ἰλίσσω, *a facilitate scilicet, qua boves se quocumque oportet, convertunt, quasi* ἴλικες *sint* αἱ τὸ ἰλισσόμενον *in ταῖς ὅπου δέοι κινήσεσι. Nugae. Nam cetera quoque omnia animalia inter progrediendum crura flectunt; imo boves minore agilitate, quam cetera.*

(7) *Utrumque animal Latinis* bos *appellatum fuit, nisi quod, ubi barrus significabatur, solebat cum additamento* BOS LUCA *dici, quo modo Ennius, Lucretius, Seneca aliique appellarunt. Varro in VI. de L. L. caussam appellationis explicat. Ceterum apud Hebraeos vocem* אלף eleph *non tantum bovem, sed &* barrum *significasse, vel ipsum Graecum Latinumque* Elephanti *nomen declarat, quod certe ab* אלף eleph *est*.

(8) *Apud Aelianum X. I. reperies* μόσχον ἐλέφαντος ὡραίαν i. e. formosam elephanti vitulam. *Plinius VIII. I. elephantos Mauritaniae dixit, in sylvas everti.* vitulorum fatigatos prae se ferentes.

(9) *In eo errore versati fuere Strabo, Diodorus Siculus, Aelianus, Epiphanius, Basilius, Ambrosius, Coelius Rodiginus, quorum loca affert Bochartus Hieroz. par. I. pag. 262. Aristoteles in* De incessu animal. *cap. 9. opinionem de Elephantorum* ἀκαμψίᾳ *appellat* παλαιὸν λόγον, veterem narrationem, *etsi ut minus veram refellit.*

(10) *Post Aristotelis loca, qui diserte* τὸ ἀκαμπὲς *illud decantatum confutaverat, multas refert historias Bochartus ibid. pag. 263. de flexis ab elephantis genibus, ut & tertii Machabaici locum, ad quem ab initio capitis commentatur.*

(11) *Nummi certe antiquissimi tractus universi illius, cui olim ITALIAE nomen peculiare erat, aut Taurum aut Minotaurum exhibent: quod argumento est, populos illos Italiam a* bobus *sic appellatam existimasse: ut taceam veterum super ea re testimonia; & quod eumdem illum tractum olim Tyrrheni tenuerint, quorum sermone bos ITALUS dicebatur.*

At cristas idem appellat, cum inquit:

. . . . *Ille suis hæc videat vulnera cristis.*

Hinc *angues jubati* apud Plautum, Amph. Act. v. 1. & *dracones jubati* apud auctorem Herennianum, lib. iv.

JUBAR quid & unde dicatur, docet Varro, lib. v. de L. L. *Exorta stella tempus dictum a Græcis ἑσπέρα, Latine Vesper: ut ante solem ortum, quod eadem stella vocabatur Jubar, quod jubata. Paccuvius dicit, Pastor exorto jubare, noctis decurso itinere. Ennius: Ajax lumen jubarve in cælo cerno?* Idem, lib. vi. de L. L. *Jubar dicitur stella lucifer, quæ in summo habet diffusum lumen, ut ica in capite jubam. Hujus ortus significat circiter esse extremam noctem. Itaque ait Paccuvius, Pastor exorto jubare,* &c. Festus: *Jubar stella, quam Græci appellant φώσφορον, vel ἑωσφόρον, hoc est, lucifer, quod splendor ejus diffunditur in modum stellæ leonis.* Servius ad illud iv. Æn.

It portis jubare exorto Trojana juventus:

Proprie, inquit, *jubar Lucifer dicitur: quod jubas lucis effundit. Unde etiam quicquid splendet, jubar dicitur: ut argenti, gemmarum. Est autem Lucifer interdum Jovis. Nam & antiqui jubar quasi juvar dicebant. Plerumque Veneris stella. Alii jubar Solem, alii splendorem siderum dicunt.* Quæ Servii verba docent, *jubar* quidem plerumque poni pro Lucifero, sen Hespero (quomodo Calvus in epithalamio, Prisciano teste, dixit,

Hesperium ante jubar quatiens.)

sed tamen & de aliis sideribus dici, uti de *Jove*. Clare etiam testatur veteres ipsos hoc nomine *Solem* intellexisse, imo omnium siderum splendorem: quod plane verum puto ipso etiam vocis etymo adductus. Nam non *Luciferi* modo, sed & *Solis*, *Jovis*, aliorumque siderum splendor *jubarum* refert *similitudinem*. Quare, cum pro *Jove* ponitur, communi id notione fit, ut nil opus sit novum comminisci etymon, quemadmodum fecere qui, ut *Jovem* a *juvando*, sic ejus *jubar* quasi *juver*, dici tradiderunt. Quod si, quoties pro distincto sidere accipitur, novo etymo opus esse autumant, unde, quæso, *jubar* appellari dicent, cum de cometis usurpat Plinius, lib. ii. cap. xxv? *Fiunt & hibernis mensibus & in Austrino polo: sed ibi citra ullum jubar.* Unde item cum pro *Luna* sumitur? uti fit in illo Ennii a Prisciano adducto, lib. v.

Interea fugit albu' jubar Hyperioni' cursum.

Quamquam enim verum est, Luciferum quoque, sole adveniente, occuli, & abscondi: tamen cum ex dictis pareat, *jubar* generatim dici de siderum omnium splendore: magis profecto verisimile est, *Lunam* intelligi: simileque esse illi Nasonis x. Metam. fab. ix.

. . . . *Fugit aurea cælo*

Luna, tegunt nigræ latitantia sidera nubes.

JUBEO quasi *jus habeo*, ut censet Scaliger de caussis L. L. cap. xxaii. Vel ab ἰῶ βιῶ, *vi mitto*, aut potius ex ἰῷ βιάω, *voce urgeo atque impello*, quæ Martinii sententia est.

JUBILARE, & *quiritare*, dicebantur, qui inclamabant aliorum operam, siqua sibi vis fieret: differunt autem, quod illud ruri, hoc in civitate fieret. Vide Donatum ad illud Terentii, Adelph.

Obsecro, populares, ferte misero atque innocenti auxilium.

Quiritare dictum ex eo, quod *Quiritum opem* implorarent. *Jubilare* autem ex eo dici Josephus Scaliger putabat, quia rustici inclamarent ἰοὺ, ἰὼ, quemadmodum Tertulliani loco probamus, voce *Quiritare*. Ei adde Festi verba in *Jubilo*, & quæ huic rei firmandæ adducit ad eum locum Jos. Scaliger. Julius Scaliger tamen, lib. de causs. L. L. cap. xxaii. dici suspicatur ab ἰὼ ἰὼ, triumphatorum voce, & verbo βιῶ, hoc est, *vivo*, quia superstites Apollini vitam ferentes acceptam præuaque ei accinentes, dicerent ἰὼ, βιῶ παιάν. Quæ sane originatio satis acuta, ut omnia illius viri: metuo tamen, ut vera sit. Interea verisimilior, quam qui dici ajunt, quasi ἰὼ βάλλω. Quærat aliquis, quam ergo alteram compositionis partem putemus, cum verisimile non sit, sic esse ab ἰὼ, ut posteriores duæ syllabæ sint παρέλκον. Equidem, *jubilum* non tam ab ἰὼ deducerem, quam ab Hæbræo יבב, quod est *jubilare*, *clamare*. Judicum v. vers. xxvii. Aut a יובל, hoc est, *buccina*, cujus indicio servis restituebatur libertas, & iis, qui agros vendidissent, iidem reddebantur. Sane ad lætissimum illum clangorem acclamabatur ab iis, qui libertatem aut bona recipiebant. Atque is clamor est *jubilatio*. Propterea Gregorius Magnus ait, lib. xxviii. Moral. cap. xiv. *Jubilatio*, inquit, *dicitur, cum cordis lætitia oris efficacia non expletur: sed quibusdam modis gaudium prodit, quod ipse, qui gaudet, nec tegere prævalet & explere.* Hæc Gregorius. Vide & quæ pro hac sententia adfert Fullerus, Miscell. sac. lib. iv. cap. viii. Vel dicamus *buccinam* dici *jobel*, a primo repertore musicorum organorum, qui dictus *Jubal*, ut est Genes. iv. xxi. Atque hæc est Masii sententia in Jos. cap vi.

JUBILÆUS annus est ab Hebræo יובל, unde & rectius *jobilæus* dicitur per O, quam *jubilæus*. Proprie *jobel* est *buccina*, ut Josuæ cap. vi. v. Sed quia anno quinquagesimo clangerent ea, hinc & annus iste *jobel* vocatus: ut Levit. xxv. aliquoties. Vel dicendum *jobel* proprie esse ἄφεσιν, seu *remissionem*, vel ἀφέσεως σημασίαν, *remissionis significationem*: quomodo lxx. verterunt, Levitici xxv. x. xi. xii. Josephus ἰωβηλαῖος exponit ἐλευθερίαν. & Isidoro, lib. v. Orig. cap. xxxvii. *jubilæus*, *annus remissionis* exponitur. Prior vero sententia eo refelli videtur, quod cornu arietis solidum est, non cavum, ut inflari possit. Vide Masium, in cap. vi. Jos. & Nic. Fullerum, Miscell. sac. lib. iv. cap. viii. Sane *anno jubilæo* remissio fiebat a servitute, hoc est, fundi redibant ad veteres dominos, & servi sui fiebant juris. Quod vero dicebam, sic vocari annum quinquagesimum, id caute accipi velim. Nam proprie erat annus quadragesimus nonus. Quippe ut feria septima sabbatum fuit ac annus septimus sabbaticus dicebatur, sic septimus annus sabbaticus erat *jubilæus*: unde liquet eum continere *hebdomadam hebdomadum*, ut Scriptura loquitur, hoc est, xlix. solidos annos. Hoc nisi dicamus, consequetur aliquando continuos fuisse *duos annos sabbaticos*, nempe *quadragesimum nonum*, & *quinquagesimum*, cujus rei nullum in sacris literis exstat exemplum. Quare cum vulgo quinquagesimus annus dicitur, annus is intelligendus exclusive, quomodo fere in omnibus linguis uterque terminus annumerari solet, etsi alter intelligatur exclusive, ut cum *hebdomadem* vocamus octiduum, aut cum veteribus Olympias dicitur quinquennis, ut apud Ovid.

. . . . *Quinquennis Olympias acta est:*

& Ausonium:

Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis,

Isthmia Neptuno data sunt, & Pythia Phœbo.

Cave autem decipiat, quod Pontificii quinquagesimo anno prius soliti fuerint *jubilæum* celebrare. Nam in eo non Judæos imitati sunt, sed Romanos. Quippe primus Bonifacius Octavus instituit, ut centesimo anno celebraretur *jubilæus*, in quo revocare voluit morem Romanorum, qui *centesimo quoque anno*, quos ab urbe condita numerabant, celebrabant *ludos seculares*. Postea Clemens sextus, anno Christi cccccl. quinquagesimo post Bonifacium anno, reduxit *jubilæum* ad annum quinquagesimum, quemadmodum & posteriores pontifices angustiores ejus terminos fecerunt. Liquet itaque si nomen spectemus *jubilæi*, id esse a Judæis; si rem, Pontifices potius sibi Romanos proposuisse quam Judæos, eoque neutiquam ex eo consequi Judæis *jubilæum* fuisse annum quinquagesimum, quod is ex Clementis Papæ instituto annus sit quinquagesimus.

JUCUNDUS & *jocundus* in vett. lapidibus legere est, ut ostendit Aldus in Orthographia. Juxta Nunnesium κατὰ μετάθεσιν fiat ab εἰδικὸς, *speciosus*, *lucidus*, ut Hesychius exponit. Sed dure omnino. Malim

a *joco* deducere, cum Isidoro in x. *Jucundus*, inquit, *eo quod semper sit jocis aptus*. Propterea *jocundus* per O malebat Bembus. Sed caussa hæc satis gravis non est. Nam fortasse assumpsit *V*, ut olim fuerit *joucundus*: quomodo scribebant *joure*, *joustitia*, *oufens*, *oufentina* tribus, & alia. Idemque factum in *humanus* ab homo, nam olim fuit *houmanus*. Hæc caussa est, cur *jucundus* & *humanus* producant primam, contra quam fit in *jocus*, & *homo*. *Jocus* vero est non, uti ajunt, ab ἰαχή, quod *clamorem* significat; [ἰαίνομαι *lætor*, ἰαχή, ἰαχὸς, ἴακχος, sed εὖγε.] sed neque a *jocundus*: quod Chaborius censet, ad Horatii sat. I. lib. I. verum a *juvo*, hoc est, *oblecto*: quomodo Satiricus dixit,

. . . . *Magis illa juvant, quæ pluris emuntur*.

Imo quid si ἀμείνως a *juvo jucundus* factum dicamus? Favet enim ἀναλογία. Ut a *fetum fecundus*, a *fatum facundus*; ita a *jutum jucundus*. Favet quoque Tullius, in secundo de Finibus: *Hanc jucunditatem transfer in animum*. *Juvare enim in utroque dicitur, ex eoque jucundum*. Mihi quidem hæc imprimis sententia placet.

JUDICIUM esse a *jus*, & δίκη, seu, *dico*, censet Julius Scaliger, lib. III. de caussis linguæ Lat. cap. L. Sed simplicius dixeris ut a *litigo* est *litigium*, sic a *judico* esse *judicium*. *Judico* vero, & *judex*, sunt a *jure dicendo*; ut recte Varro docet, lib. v. de L. L. & Isidorus, lib. XVIII. Orig. cap. XV. Tamen, κυρίως loquendo, aliud est *judicare* vel *judicem esse*, aliud *jus dicere*: ut optime ostendit Franciscus Duarenus Disp. lib. I. cap. II. Nam *judex* pedaneus proprie *jus* non *dicit*; quamquam cognoscendi habet *judicandique* facultatem. At prætor, aliusve magistratus, *jus dicere*, non *judicare* dicendus, quando *judici* a se dato *jus* quasi constituit, & formulam *juris* atque æquitatis præscribit, a qua in cognoscendo judicandoque recedere non possit. Hoc discrimen valide firmat, quod interdum ut diversa conjunguntur: quomodo titulus est, Ne quis in sua caussa *judicet*, vel *jus* sibi *dicat*, lib. Codicis Justin. III. tit. v. Argumento quoque est, quod cum possit quis in sua caussa *judicare*, *jus* tamen *dicere* non possit: L. LXX. D. de judiciis: *In privatis negotiis pater filium, vel filius patrem judicem habere potest*. Et l. X. D. de jurisdict. *Qui jurisdictioni præest, neque sibi jus dicere debet, neque uxori vel liberis suis, neque libertis, vel cæteris quos secum habet*. Porro cum *Judex* a *jure dicendo*, hoc est, *judicando* (late enim hic voces eæ sumuntur) dictus sit, paret eum etymo ac proprietate vocis muneris sui commoneri: quod nempe sententiam dicere debeat *juri*, hoc est, *legibus* consentaneam. Itaque, jusjurandum præstat, *se cum observatione legum judicia dispositurum*. Hinc Lactantius, lib. de ira Dei cap. XVIII. *Cum delictum facinus in lucem venerit, jam non suo, sed legum sententia utitur*. Et cap. XIX. *Judex peccatis veniam dare non potest, quia voluntati servit alienæ*. Et Symmachus, in epist. *Corruptæ videntur esse sententiæ, si sint legibus mitiores*. Aliquam multa hujuscemodi collegit Hamenvelto Goldastus in notis ad S. Valerianum de bono disciplinæ.

JUGERUM unde dicatur, & quomodo ab actu differat, ostendit hic locus Plinii, XVIII. cap. III. *Jugerum vocabatur, quod uno jugo boum in die exarari posset: Actus, in quo boves agerentur, cum aratur uno impetu justo. Hic erat* CXX. *pedum: duplicatusque in longitudinem jugerum faciebat*. Quamquam hoc in loco pro *jugerum* forte vel *jugus* legendum, unde ablativus *jugere* apud Tibullum: vel *jugum*; quod placuit Fulvio Ursino. Sane *jugerum* a *jungendo* potius deducere solent. Varro lib. IV. de L. L. *Jugerum dictum junctis duobus actibus quadratis*. Similiter Columella, lib. v. cap. I. *Clima quoquoversus pedum est* LX. *actus quadratus undique finitur pedibus* CXX. *hoc duplicatum facit jugerum, & ab eo quod erat junctum, nomen jugeri usurpavit*. Similiterque Isidorus, lib. XV. cap. XV. *Actus duplicatus jugerum facit, & ab eo quod est junctum, jugeri nomen accepit*. *Jugerum autem constat longitudine pedum* CCXL. *latitudine* CXX. Nunnesio tamen placuit *jugus* & *jugerum* esse a γύα, quod idem notat. Sane Hesychius & Eustathius exponunt πλέθρον, ὀργυιάν. *Jugeri* mensura ducentos & quadraginta pedes habet in longitudine; dimidium in latitudine ex dimensione Quintiliani. Hinc æstimare licet magnitudinem Tityi, de quo ita Tibullus;

Porrectusque novem Tityus per jugera terræ.

Parrhasius in Claud. pag. CXI.

JUGLANS est quæ aliter vocatur *nux basilica*, vel *Persica*. Hæc etsi quibusdam sic dici videtur a *juvando* & *glande*: ut Macrobius refert: tamen non dubitandum, quin sic vocetur quasi *jovis glans*; in quo etymo consentiunt Varro, lib. IV. de L. L. Cajus JC. Servius ad Ecl. VIII. Isidorus, lib. XVII. c. VII. Idemque etymon amplexus Gabius Bassus; ejus verba vide apud Macrobium, lib. III. Sat. cap. XVIII. Nempe ea ratione a *joviglans* est *juglans*, qua a *Jovipater* est *jupiter*. Nam ut dicitur *Marspiter*, & *Diespiter*, sic & *jovipater* seu *jovispater*, ubi *jovis* est antiquus nominativus. Est & tertium *juglandis* etymon. Nam Cloatius Verrius libro a Græcis tractorum, *juglans* dici ait quasi *diuglans*, id est, διὸς βάλανος. Auctor Macrobius. Sed quis non videt *juglans* potius esse a Latino *Jovis*, quam Græco Διός; Præsertim cum posterior vocis pars Latina sit non Græca. Imo aliud *nucis* genus sit Græcis Διὸς βάλανος, quam Latinis *juglans*: ut mox dicam. Addo quartum etymon. Camerarius enim in problematis sic dici conjectat quasi *jusfa glans*. Eum illud movet, quod *castanea* potius *Jovis glans* esse videatur, quod colligit ex Theophrasto, ubi Διὸς βάλανον describit. Sed Dioscoridi paret Διὸς βάλανον esse *castaneam*. Nisi cum aliis *Ponticam* malis, sive *avellanam*. Non tamen hæc movere me possunt, ut a superiori etymo recedatur. Quippe nihil obstat, quo minus Latini non semper Græcorum vestigiis in rerum appellationibus insistant. Quare satis est, quod *nuces* hæ apud Romanos *Jovi* essent dicatæ: quod nisi esset, non etymon istiusmodi adduxisset divinarum humanarumque rerum scientissimus Varro, nec vel Cajum, vel Servium, in ea se habuisset sententiæ suæ assertores.

JUGO nunc primæ est, unde *adjugare*, *conjugare*, aliaque: nunc tertiæ, diciturque de *milvorum voce*. Festus: *Jugere milvi dicuntur, cum vocem emittunt*. Glossæ Philoxeni: *Jugit*, ἰκτῖν βοᾷ. Vocem *jugere* Varroni & Appuleio restituit Jos. Scaliger. Apud Varronem Sesquiulysse legit: *Jugere volitans milvus visus: aquam e nubibus tortam indicat fere, ut tegillum sibi sumat pastor*. Ubi vulgo pro *jugere* legitur *vigere* apud Nonium in *Tegillum*. Appuleio autem locum in v. Asini aurei, sic corrigit: *Jubet citharam loqui, psallitur: tibias jugere, sonatur: choreas canere, cantatur*. In vulgatis pro *jugere* est *agere*. Tibiæ quæ *jugerent*, a *milvis* dictæ *milvinæ*: *quæ in accentus exeunt acutissimos*, ut ait Solinus cap. XI. Arbitror autem *jugere* esse a sono effictum, ut pleræque omnes animantium voces.

JUGULA, teste Festo, idem quod *Orion*. Plautus Amphit. I. I. *Nec Jugula, neque Vesperugo, neque Vergiliæ occidunt*. Fortasse autem sideris nomen non *Jugula* est, sed *Jugulæ* in plurativo. Ita sane apud Plautum legit J. Gruterus, qui id in optimis & antiquissimis invenit codd. quemadmodum monuit Taubmannus. Adde quod similiter Manilius dixit lib. v.

Nunc Cancro vicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt Jugulæ . . . . .

[Malo *jugulam* dictum a *jugi aqua*, *nam est aquosus Orion*. Et inde quoque Græcis a *mictu aquarum* dictus *Orion*.] Tamen & *Jugula* rectum est. Nominis rationem hanc adfert Festus, *quod amplior sit cæteris, quasi nux juglandis*. Sed hoc nugari est. Rectius Cæsius Bassus, Cæsaris Germanici interpres: qui de *Orione* agens, *Hunc*, inquit, *Romani Jugulam vocant, eo quod sit armatus, ut gladius stellarum*

tam luce terribilis. Nempe vult Orioni hoc nomen esse a *gladio*, quo sidus hoc illustre est: puta quia *gladiis jugulum petit*. Sed Varro non a *gladio*, verum a *spatio*, *quod est inter jugulum*, *& collum*, dici arbitratur. Sic enim scribit, lib. VII. de L. L. *Jugula signum est, quod Accius appellat Oriona, cum ait, Citius Orion patefit. Hujus signi caput dicitur a stellis quatuor, quas infra duæ claræ, quas appellant humeros: inter quas quod videtur, jugulum: unde Jugula dicta*. Corruptum veteris Glossarii de *Jugula* locum emendant Scaliger in Festum, & Andreas Schottus Nod. Cic. lib. IV. cap. V. Observat autem Scaliger ad lib. V. Manilii poëtæ, huic *Jugulas* dici, quos alii ὄνους sive *Asellos* in μαρφάνῃ Cancri interpretantur. Nam & ita accepit interpres Manilii Julius Firmicus. Sed hanc appellationem negat se alibi usquam legisse.

JUGULARE est *jugulum præcidere*. Videntur autem veteres non distinxisse inter *gulam*, & *guttur*; sed quasi duæ essent *gulæ*, grandiorem ad alterius discrimen *jugulam* quasi *majorem gulam* vocasse: quomodo & *Jugulam* sidus, & *nucem juglandem* a magnitudine dixere; si audimus Festum, cum ait: *Jugulæ, stella Orion, quod amplior sit cæteris, quasi nux juglandis*. Nempe hoc vult, a prima syllaba in *Jove*, & *jugulæ* & *juglandi* in syllabam præmitti, quomodo a *bove* ad magnitudinem notandam *bu* præponitur, in βούπαις, & aliis.

JUGUM a *jungendo* dici, ait Perottus: *jungo* autem, quasi *in unum ago*. Verum contra a *jugum* venit *jugare*. A *jugare* vero est *jungere*, ut a *cubare*, *cumbere*; a *pagare*, *pangere*, & ita in aliis multis. *Jugum* vero a Græco ζυγός. Nam Latini, quia literam Z non haberent, coacti id mutare, quomodo & a μεῖζον est *majus*. Ζυγὸς censet Etymologus factum ex δυαγὸς, παρὰ τὸ δύο ἄγειν, καὶ συγκοπῇ δυγὸς, καὶ μεταβολῇ ζυγός. Sed Angelus Caninius arbitratur, ζυγὸς sive ζεῦγος esse a Punico זוג, ut ζεῦγμα a צמד. Porro ζυγὸς quoque, seu *jugum*, dicitur *cervix citharæ*, in quam verticilla immittuntur. Item *scapus trutinæ*, de quo lances utrimque pendent. In militia, ut præter Festum, & alios, Livius docet lib. III. fiebat *jugum* hastis duabus humi fixis, unaque transversa super eas deligata: *sub* cujusmodi *jugo* milites inermes *mittebantur*: atque id proprie est *subjugare*: sed μεταληπτικῶς ea vox accipitur pro *debellare* ac *devincere*. Porro ex *jugo* hoc *militari* paret quoque, quid *juga* sint in *vitibus*. Nempe cum *pedamentis*, quibus stat vinea, *transverso jugatur*: unde *vites* istiusmodi *jugatæ* dicuntur. A *jugum* est *jugis*. Gloss. Philoxeni: *Jugis*, διηνεκής. Eædem, *Jugis aqua*, ἀέναον ὕδωρ. Item: *Jugem*, ἀνεζευγμένα. Festus: *Juge auspicium est*, *cum junctum jumentum stercus facit*. Ejus auspicii Tullius meminit, lib. II. de Divinat. *Huic simile est*, *quod nos augures præcipimus*, *ne juge auspicium obveniat*, *ut jumenta jubeant disjungere*. Etiam *juges*, teste Festo, *ejusdem jugi pares*: *unde conjuges & sejuges*. Indeque & *injuges*. Gloss. Isidori: *Injux bos*, *nondum jugo junctus*. A *jugum* item est *jugalis*. Ut *equi jugales*, qui Græcis ζύγιοι ἵπποι. Nempe qui in quadrigis, ubi equi quatuor fronte æquata procederent, intra *jugum* essent juncti, ac utrimque haberent funalem, unum dextrum, alterum sinistrum, quemadmodum & *jugalium* dexter unus, alter sinister. Aristophanis Scholiastes in Nubes: ζύγιοι ἵπποι καλοῦνται οἱ ὑποβαλλόμενοι τῷ τοῦ ἅρματος ζυγῷ, τουτέστι ὁ μέσος δεξιὸς, καὶ ὁ μέσος ἀριστερός. Vide *Funalis*. A *jugum* quoque est *jugare*. Unde Catoni *jugumentum*, quasi *jugamentum*. *Jugumentum*, inquit, & *antepagmenta*, *quæ ostia erunt ex lapide indito*. Loquitur Cato de *jugumentis* ex lapide referentibus *jugum militare*, quale est, cum duabus hastis fixis, super eas ligaretur tertia, ut per eam hostes transirent. A *jugumentum* est *jugumentare*, apud Vitruvium, lib. II. cap. I. Composita a *jugo* persequamur. Tale est *abjugus* & *abjugare* in Glossis Philoxeni. Est autem *abjugus*, ἄζυγος, ἀποζευγνύμενος. Sane in iisdem *abjugascere* exponitur ἀποζεῦξαι. Item *adjugo*. Pacuvius Chryse:

> *Mater est terra*, *ea parit corpus*, *animam æther adjugat*.

Ab eodem est *conjugare*, unde *conjugata* apud Ciceronem in Topicis. A *conjungendo* quoque dicti *conjuges*: de quo seorsim.

JULUS plane Græcum. Nam ἴουλος Homero est *lanugo efflorescens a genis puberum*. Hine *villi avellanæ* κατὰ μεταφορὰν *juli* dicuntur. Plinius, lib. XVI. cap. XXXIII. *Ferunt & avellanæ julos compactili callo ad nihil utiles*. Credo inde *gens Julia*, quæ ad commendationem sui postea videri voluit id nomen accepisse ab *Julo* Æneæ, vel, juxta alios, Ascanii filio. Quod autem mensi, qui antea *Quinctilis* dicebatur, nomen datum *Julio*, id factum in honorem *Julii Cæsaris*, legem ferente M. Antonio. Nempe quia hoc mense *natus* esset Julius Cæsar.

JUMENTUM a *juvando* dictum ob societatem operis rustici, quæ nulla a minore pecore. Columella, præfat. lib. VI. *Nec tamen ulla regio est*, *in quo modo frumenta gignantur*, *quæ non*, *ut hominum*, *ita armentorum adjumento juvetur*, *unde etiam jumenta nomen a re traxere*, *quod nostrum laborem*, *vel onera subvectando*, *vel arando juvarent*. Idem etymon adfert Augustinus, quæst. in Deuteronomium, lib. V. cap. XXXVIII. & Isidorus, lib. XII. cap. I. Aliis placet esse a *jungendo*. Gellius, lib. XX. cap. I. *Jumentum non id solum significat*, *quod nunc dicitur*, *sed vectabulum etiam*, *quod adjunctis pecoribus trahebatur*, *veteres nostri jumentum a jungendo dixerunt*. Nonius: *Jumentum a jungendo veteres dictum putant. G litera in eo nomine attrita*. *Nam & vectabulum dicunt*, *quod nunc vehiculum dicitur*. Verum ἀναλογία facile evincit, non posse esse a *jungo*. Nam inde esset *jungimentum*, vel potius a *junctum*, *junctimentum*. Sed ἀναλογιστικῶς (ut Camerarius in problematis facit) a simili vocabulo deduxeris; nempe a *jugando*. Nam a *jugatum* erit *jugamen*, unde *jugamentum*, & per syncopen *jumentum*. Eritque *jumentum a jugo*, quomodo Græcis ὑποζύγιον dicitur ab ὑπὸ & ζυγὸς, id est, *jugum*. Firmant & Gloss. vett. ubi *Jumenta*, ζεύγματα. At nihil syncope fuerit opus, si a *juvando* derives. Nam, ut a *sacratum* est *sacramen*, & addito *TUM*, *sacramentum*; a *motum*, *momum*, & eadem addita syllaba, *momentum*: sic a *jutum jumen*, & *TUM* adjecto, *jumentum*, quod etymon omnium simplicissimum, & eo confirmatur; quod *juvencum* quoque dixere, quia *jam juvare ad agrum colendum posset*, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L.

JUNCUS κατὰ μετάθεσιν, juxta Nunnesium, fit a σχοῖνος, ut Græcis vocatur. Malim deducere a *jungo*. *G* enim & *C* facile commutantur. Imo antiqui pro *G* semper *C* scribebant, ut alibi ostensum. Nec tamen propterea hoc nomen accepit *quod junctis radicibus hæreat*, ut tradit Isidorus, lib. XVII. cap. IX. verum quia *junctis* aliquid *jungi*, hoc est, *vinciri ligarique* solet: unde & Germanis vocatur *binz* a *binden*, hoc est, *vinci*, *ligare*.

†JUNCUS a יונק quod exponitur ramus tener sugens humorem: quod junco convenit, qui in locis palustribus & aquosis suboleścit. MAZOCHIUS.

JUNGO a *juga*, *N* inserto: *juga* a ζυγῶ, de quo in *jugum* diximus. A *jungo*, est *jungo*, & ὑποκοριστικῶς *jungula*, & *jungla*. Gloss. Phil. *Junglæ*, ἱμάντες ζευκτικοί. Nempe qua ratione a *cingo* est *cinga*, unde *cingula*. Gloss. *Cingula*, ὑποζώνη. Simileque a *strigo striga*, a *fallo falla* apud Novium.

JUNIPERUS a *junior*, & *pario*, *quod juniores & novellos fructus pariat antiquis maturescentibus*: *ut qui pariat usque ad tertium annum*, *arbori suæ inhærente fructu*. Ita Casparus Bauhinus ad Dioscorid. lib. I. cap. LXXXVII. Quod si ut ex *juvenior junior* factum, ita & ex *juvenis junis* dixere, non dubium, quin hæc prior sit compositi pars. Sane in Onomastico est *Junis*, νέος. At non audiendus Isidorus, qui conflatum putat ex *finis* & πῦρ, vel ex *omnis* & πῦρ ut dicatur, quasi *finipyrus*, vel *omnipyrus*. Ita

enim

enim scribit lib. XVII. cap. VIII. *Juniperus Græce dicta, sive quod ab amplo in angustum finiat, ut ignis: sive quod conceptum diu teneat ignem, adeo ut, si prunæ ejus cinere fuerint opertæ, usque ad annum perveniat.* Græcis ἀρκευθὸς appellatur.

JUNIUS mensis a *junioribus*, ut a *majoribus Majus*. Ovid. VI. Fastorum:

Junius est juvenum, qui fuit ante senum.

Aliis placet simili συγκοπῇ fieri Junius e *Junonius*. Itaque apud eundem Nasonem ait ibidem *Juno:*

Ne tamen ignores, vulgique errore traharis,
Junius a nostro nomine nomen habet.

Festus: *Junium mensem dictum putant a Junone, iidem ipsum dicebant Junonium, & Junonialem.* Tertium quoque etymon adfertur, ut a *jungendo* fit, extrito *G*: unde de Concordia sic idem Naso:

Hæc ubi narravit, Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coisse suis;
Et lare communi soceros generosque receptos:
His nomen junctis Junius, inquit, habet.

JURGIUM, & *lis*, ut differant, docet his verbis Nonius Marcellus: *Jurgium levior res est; siquidem inter benevolos aut propinquos dissensio vel concertatio jurgium dicitur. Inter inimicos dissensio Lis appellatur. M. Tul. de Rep. lib. IV. Admiror nec rerum solum, sed verborum etiam elegantiam. Si jurgant, inquit, benevolorum concertatio, non lis, inimicorum jurgium, dicitur. Et in sequenti: Jurgare igitur lex putat inter se vicinos, non litigare.* Hæc Marcellus. De etymo sic Varro, lib. VI. de L. L. *Quibus res erat in controversia, ea vocabatur Lis; ideo in actionibus videmus dici. Quam rem sive litem dicere oportet. Ex quo licet videre, Jurgare ab jure dictum: cum quis jure litigaret; a quo Objurgat is qui id facit injuste.* Item Festus: *Jurgatio, juris actio.* Ex Festi igitur sententia, *jurgium* dicitur, quasi *juragium*; & *jurgare* quasi *jure* vel *de jure agere*. Sed potius *jurgo* simplex est derivatum, ut a *jure* fit *jurego* & per syncopen *jurgo*, ut a *more* *marigo* & per syncopen, literæque immutationem, *mergo*, hoc est, καταποντίζω, a *per* & *rego*, *perrego*, unde *pergo*; a *sursum*, sive *sursum*, & *rego*, *surrego*, unde *surgo*. Possis & vocis originem arcessere a Græcis, ut nempe ab ὀργίζομαι sit *jurgor* præposito *I* consona.

JURO, a *jure* dicitur, cum qui *jurat*, religiose spondeat, se aliquid, ceu *jus* esset, servaturum. Itaque pro *jurando*, sive *juramento*, etiam dicimus *jusjurandum*, quod a *jure* dici indicant obliqui *jurisjurandi* & *jurejurando*. Subtilius ergo quam verius Appuleius, qui in libro de Deo Socratis *jusjurandum* dici ait quasi *Jovis jurandum*. Adduxit eum in hanc sententiam illud Ennii apud Ciceronem III. Offic.

Fides alma, apta pennis, jurandum Jovis.

Cui geminum hoc Nævii: *jus sacratum, Jovis jurandum sagmine.* A *juro*, ut Priscianus, lib. I. (ubi de literarum affinitate agit) recte ait sunt *dejero* & *pejero* correpta penultima contra primigenii naturam. At *pejero*, *R* quoque amittit, cum sit a *per* & *juro*. Hoc minime perspexit Beda, qui lib. de Orthographia ait: *Pejero vero verbum R non debet habere. Est enim quasi pejus juro.* At remansit *R* in *perjurium*.

JUS forense a *juvando*, aut *jubendo*, dici putant. Alii *jus* quidem *culinarium* a *juvando* deducunt; *forense* autem a *jubendo*. Recentiores quidam mirificas originationes commenti sunt. Sane Franciscus Cunanus, lib. I. Commentar. juris cap. II. *jus* civile dici ait a *juxta*, quia *juxta* legem sit, & ei adæquetur & accommodetur, veluti suæ regulæ: quod etiam etymon adfert Joan. de Salas, tract. de Leg. 8. disput. 8. sect. II. At Galeotus Martius de doctrina promiscua, lib. VII. & Franciscus Sanctius in paradoxis, tradunt, *jus* prima sua significatione signare *olera*, aut *pultem*: sed quia in conviviis pares unicuique partes dabantur, ideo metaphorice *jus* vocatum, *quod suum unicuique tribuit*. Scipio Gentilis libro Originum scribit, cum prisci in agris viverent, sæpeque infirmiores opprimerentur a potentioribus, eos qui afficerentur, ad misericordiam excitandam, ἰῶ ἰῶ, solitos exclamare: unde Tertullianus in Valentinianum: *Ut etiam inclamaverit in eam, ἰῶ ἰῶ, quasi, Porro Quirites, & Fidem Cæsaris.* Vult igitur ab ἰῶ *JOVS* (ut veteres loquebantur) dictum esse, quia infirmiores, nil nisi *jus* cupiant, atque expostulent. [ab εἰωθὸς, cujus contractum ἔθος.] Alteram quoque ἐτυμολογίαν idem adfert, ut a *Jove* sit *jus*, quemadmodum Græcis δίκη (ut ajunt,) quasi Διὸς κόρη, *Jovis filia*. Probat autem hanc originationem ex Lactantio, qui ait Ennium, Euhemeri interpretem, scribere, Jovem in monte Olympo maximam vitæ partem coluisse, eoque ad illum, siqua incidisset controversia, veniri solere. Sane verisimilior hæc etymologia, quam prior, quam & ii sequuntur, qui *ius* dici volunt, quasi *Jovis os*, quia nempe id demum justum sit, quod Deus sit profatus. A *jus* est *justus*: ut a *Venus*, *venustus*. A *justus* vero est *justitia*. Sic a δίκη est δίκαιος, unde δικαιοσύνη non contra. Male igitur Ulpianus, qui *jus* vult dici a *justitia*. Nam *justi* quidem a *justitia* dicimur, ut in paronymorum doctrina Logici tradunt: sed vox nihilominus *justitia*, posterior est, quam *justus*, quia concreta, ut iidem docent, notiora sunt abstractis. Ac longe etiam ineptius, cum *justitia* dici volunt, quia *jus* sistat, idque ut ajunt, quia *jus* pro loco ac tempore mutetur; *justitia* vero sit æterna, ut omnino *jus* a *justitia* sistatur. Ineptissime vero omnium Alciatus, cum I. Paradox. *justitia* κατὰ μετάθεσιν dici ait, quasi *vistitia*, quod *vim sistat*. *Justa* pro *parentalibus*, sive *exequiis*, sic appellantur, quia sint officia sancta *jureque* debita. Græci similiter κηδείαν, hoc est, *funerationem*, seu *parentationem*, vocant ὁσίαν, quasi *justum sanctumque officium*: ac *parentare* similiter dicunt τὰ νομιζόμενα ποιεῖν, vel τὰ ὅσια ποιεῖν. *Juridicina*, locus, ubi *jus* dicitur. Utitur Tertullianus, lib. de Pallio, extremo capite tertio. *Injurus* pro *injustus*, dixit Plautus, Persa. act. III. sc. III.

. . . . *Impure, inhoneste, injure.*

Ubi tamen Nonius legit *injurie*. Ab *injurus* est *injuria*, ut ab *impurus*, *impuritia*, quo capse scena utitur Plautus.

‡JUSTITIA est a צדיק, præposito י Heemantico, itaut sit יצדיק *jusdik*, unde cum terminatione Latina *Jusdicio*, sive *Justicio*. Sic enim olim scribebant pro *Justitia*. Deinde ea post facto adinventum est JUS, tunquam si sit thema τοῦ JUSTUS & τοῦ JUSTITIA. Sed eo redeo. Ab eodem JUSDIK factum est Δίκη, & apud Latinos integra locutio JUS DICERE: & extrito sibilo, JUDICIUM, & JUDEX: Itaque verbum Dico (quod initio judiciale verbum fuit) prodiit ab illo דיק, altera syllaba τοῦ *Saddik*. MAZOCHIUS.

JUSTITIUM, quasi *juris statio*. Nam, ut Gellius ait, lib. XX. cap. I. *est juris quasi interstitio quædam & cessatio, quibus diebus nihil cum confessi æris ac debiti judicatis agi jure possit.* Simile igitur est *justitium*, ut *solstitium*, quod itidem dicitur, quasi *solis statio*, hoc est, *silentium*. *Justitio* opponitur *justidium*, hoc est, *dies juris*, sive *quibus jus dicitur*. Itaque, ut in veteribus Glossis *justitium* vertitur ἀπραξία, ita in Glossis aliis *justidium* vertitur, ἀρχοντικὴ ἡμέρα.

JUVENCUS, [ex *juvenicus*.] & *junix*, ætate conveniunt, sexu differunt; quemadmodum Cornutus testatur, ad illud Persii, sat. II.

Tot tibi cum in flammis junicum omento liquescant:

Junices, inquit, *dicuntur ætate viridiores vaccæ, inter vitulas & vaccas. Junices fœminæ, juvenci masculi dicuntur.* Gloss. Philoxeni: *Junix*, δάμαλις. *Juvencus* unde sit docet Varro, IV. de L. L. *Juvencus, juvare qui jam ad agrum colendum posset.* Similiter Isidorus, lib. XII. cap. I. Sed is alterum quoque etymon addit, ut sit a *Jove*, quia *Jovi* mactaretur. At longe verisimilius est, ita dici a *juvando*. Eadem origo *junicis*. Nam itidem a *juvando*

de junix, quasi *juvenix*. Pro utroque etymon est, quod & a *juvando jumentum* nomen accepit: ut ostensum suo loco. Quibusdam placet, *junix* dici a *jugo*, quasi *jugenix*. Ita simile esit Græco ὑποζύγιον, quomodo *jumentum* vocatur, a ζυγὸς, id est, *jugum*. Sed etymon hoc minus placet, quia συγκοπὴ hæc, quantum recordor, in derivatis a *jugum* minime invenitur. Quare si a superiori etymo discedere lubeat, verisimilius dicatur, & *juvencum*, & *junicem*, sic dici ab *ætate juvenili*. Ita ex *juvenix* erit *junix*, ut a *juvenior*, *junior*. Quod etymon paulo post adfert Cornutus. Nec displicet.

JUVENIS Stephano Guicharto dici videtur vel quasi *jubenis* a *juba*, quia comatus; vel quasi *jupenis*, ab ὑπήνη, *barba*; unde ὑπηνήτης Luciano *juvenis*, quasi *barbatulum* dicas. [est ab ἴης.] Sed simplicius, puto, deduxeris a *juvo*: ut *juvenis* proprie significet *vegetum firmumque*, & *ætatis beneficio ad juvandum aptum*. Cum ad homines restringitur, *juvenes* dicuntur *ea quod Rempublicam in re militari possent juvare*: ut ex Varrone tradit Censorinus. A *juvenis* autem veniunt *juventus*, *juventas*, & *juventa*: quæ ita differunt, quod *juventus* sit multitudo *juvenum*, *juventas* sit Dea, *juventa* ætas. Posteriora hæc eo pacto distinguit quoque Nonius: ac in nummo Aurelii & quorundam aliorum *Dea* liquido vocatur *Juventas*. Μεταφορικῶς tamen interdum ponitur pro *ætate*. Ita, Pierio teste, v. Æn. legitur in codice Romano antiquissimo:

. . . . . Si nunc foret illa juventas.

Et lib. VIII. codices multi habent:

Tum mihi prima genas vestibat flore juventas.

Utramque notionem complexum Glossarium Philoxeni, in quo est *juventas*, ἥβη. A *juvenis* est tum *juvenalis*, tum *juvenilis*, ut a *vernus vernalis*, & *vernilis*, quemadmodum dicemus in *vernus*. Prius illud erebro in libb. vett. legas, ubi in vulgatis *juvenilis*: Ut apud Martialem in apophoretis de *monobiblo* Propertiana (ita enim lemma id concipitur in libb. vett.)

Accipe facundi carmen juvenale Properti:
Accepit famam, nec minus ipsa dedit.

Confirmat hanc rem quoque, quod C. Julius Romanus lib. de analogia scribat, *Juvenalis* cum proprium est, ablativum facere per *E*: (unde Martialis, *Cum Juvenale meo*:) cum vero adjectivum, per *I*. Unde Maro, v. Æn.

. . . . Juvenali in corpore vires.

Vulgati Maronis codd. habent *juvenili*. Sed in Romano ac antiquis plerisque omnibus *juvenali* legi testatur Pierius: qui & in antiquissimo Ovidii codice se reperisse ait epist. ad Maximum:

Tu mihi dictasti juvenalia carmina primus.

Suntque loca id genus innumera in codd. vetustis. A *juvenis* est comparativus *juvenior*, & κατὰ συγκοπὴν *junior*. In vett. autem libris interdum reperire est integrum *juvenior*, ubi vulgo *junior*. Ut apud Senecam, epist. xxvi. *Juvenior es, quid refert? non dinumerantur anni*. Ita Opsopœus invenit in tribus MSStis, item Modius in suis. Legas & apud Ambrosium, in Psal. cxix.

JUVO [ab ἰάω, ἰάσω, ἰάομαι] malim deducere ab antiquo nominativo *Jovis*, quando homo homini deus: ut proverbio docemur: quam *Jovis* a *juvando*: ut veteres voluere: eosque inter Agellius, lib. v. cap. XII. At idem recte *Jupiter* dici monet, quasi *Jovis pater*, non quasi *juvans pater*; quod Cicero scripsit, lib. II. de nat. Deor. nec quasi *juvans patrem* κατ᾽ ἀντίφρασιν, cum regno expulerit *patrem* Saturnum: prout ἐτυμολογίζει interpres Alberti M. Sed audiamus ipsum potius Agellium: *Jovem*, inquit, *Latini veteres a juvando appellavere, eundemque alio vocabulo juncto patrem dixerunt. Nam quod est in elisis aut immutatis quibusdam literis Jupiter, id plenum atque integrum est Jovis pater. Sic & Neptunus pater conjuncte dictus est, & Saturnus pater, & Janus pater, & Mars pater: hoc enim est Marspiter. Item Jovis Diespiter appellatus, id est, dies & lucis pater: ictircoque simili nomine Dijovis dictus est, & Lucetius, quod nos die & luce quasi vita ipsa afficeret & juvaret.* Hactenus Agellius. A *Dijovis*, *Dialis* flamen dictus videtur Varroni, lib. IV. de L. L. Sed puto esse ex eo, quod Græci *Jovem* Δία vocant. *Dijovis* autem ex *Deus Jovis*, uti *Diana*, quasi *Dea Jana*. Erit autem *Jovis* a *Jova*, hoc a *Jehova*, si recta est hæc *Dei* appellatio. Nec enim pauci de hoc ambigunt, quia, ut ajunt, puncta vocalia, quibus ea vox apud Hebræos notatur, non propria sint, sed (nisi qua regulæ Grammaticæ immutationem exigunt) alieni nominis, puta *Adonai*, vel *Elohim*. Quæ autem vera propria ejus puncta sint, incertum est: ut hoc sane respectu non male id nomen dici possit ἀνεκφώνητον, seu *ineffabile*, non autem quasi aut in se id pronunciari non possit, aut magis religio sit in nomen *Dei* efferre, quam alius, quæ Judæorum superstitio est. Sane ab antiquitate hic parum auxilii, cum nec apud Græcos, nec Latinos patres vel *Jehova* legere sit, vel vocem aliam literis יהוה signatam. Quod autem nec LXX. id nomen expressere, factum ex eo videtur, quod Græcus sermo id nomen servare non possit: ut qui careat litera *jod*, & *vau*, neque in fine adspiret. Atque hoc etiam sensu olim ἀνεκφώνητον dici potuit. Interim non dubium sit, quin nomen id ab ipsa *Dei essentia* sumatur: ut quod sit a radice Chaldaica הוה, quod significat *esse*: unde illud *Dei* nomen sic περιφράζει Joannes, Apocal. I. ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Sed de recta ejus nominis pronunciatione fortasse alibi se commodior offeret fusius dissertandi locus. Si receptæ insistendum opinioni, quam doctissimus Fullerus in Miscellaneis tuetur: non dubium, quin *Jovis* ex *Jova*, hoc ex *Jehova*, factum sit. Sed sane an *Jehova* dixerint, valde est incertum, cum puncta sint alterius nominis. Quare verior fortasse aliorum opinio, qui censent ex Ζεῦς esse *Jovis*. Nam Æoles dividebant diphthongos. Itaque pro παῖς dicere πάϊς, pro Ζεῦς, Ζεύς. Hinc Æolice β inserto Ζέβυς. Et Z in *I* converso, ut a ζυγὸς *jugum*, sic a Ζέβυς *Jovis*. Non dubium vero, quin cum & Hebræi יה contracte dicant pro יהוה, ab illo יה, sit Ἴακχος seu *Jacchus*. Nempe *Dei* veri nomen idolo suo dederunt. Becmanus judicat etiam a יה esse Germanicum *ja*, ut proprie adverbium id sit sancte & quasi cum nominis divini testatione aliquid affirmantis. Est & apud Osiandrum cap. VI. annotat. in harmoniam Evangelicam longa disputatio, qua comprobare conatur, nomen *Jesu* esse a יהוה. Nam nomen id inserto ש ex ineffabili factum esse effabile, quemadmodum absconditus & incomprehensibilis Deus assumpto homine cœpit nobis esse cognoscibilis. Sed argumenta ejus parum valida sunt, quod singillatim ostenderemus, nisi prolixitatis metus impediret. Nunc illud tantum dicam, proprium Salvatoris nomen fuisse ישוע. Græci spiritum solent omittere: ut sit ישו. Præterea in fine ascribunt ς. Ut pro *Judah*, Ἰούδας dicunt; pro *Thomah*, Θωμᾶς. Ut facile concidant, quæ de summa nominis immutatione argutatus Osiander. ישוע vero est a ישע, quod est *salus*. Hæc mens verborum angeli, cum ad Mariam ait: *Et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis ipsorum*. Videri itaque queat voci *Jesu* respondere Græcum Σωσίας *Sosia*. Sed secus est. Nam id *servile nomen* est ex eo impositum *non quod alios servasset*, sed *quod ipse servatus esset*, *in bello*; unde & *servi* appellationem deducunt Jurisconsulti. *Jesus* vero dictus, *quod alios interitu liberasset*: ut Latine melius reddere non possis, quam *sospitatorem*. At Hebrææ linguæ ignorantia falluntur, qui Ἰησοῦς deducunt a futuro ἰάσω, ab ἰάομαι, id est, *medeor*, unde Argonautæ nomen, Ἰάσων, & commune vocabulum ἰατρὸς, *medicus*, ut Ἰησοῦς dicatur, quia sit *spiritualis medicus*, *sanans suos a peccatis*. Atque in eo, uti dixi, linguæ inscitia eos fefellit. At non linguæ, sed rei ipsius ignorantia decepit olim gentiles, cum eidem

a *bonitate*

a *bonitate* nomen impositum putarent. Quippe cum scirent χρηστὸς significare *optimus*, nempe a χράομαι, quasi *maxime utibilis*: *salvatorem* nostrum *Chrestum*, nosque *Chrestianos* appellarunt. Atqui, quod neque *Christianorum pueri* nesciunt, vera appellatio est χριστὸς ac χριστιανοὶ, a χρίω, id est, *unge*: ut idem sit χριστὸς, quod *Messias*, hoc est, *Maschiah*, משיח, a משח, hoc est, *ungere*. Judæi quoties in prophetis aut Psalmis occurrit משיח, malunt id ἠλειμμένος vertere, quod ab ἀλείφω, id est, *unge*, quam χριστὸς, quod idem notat. Ejus autem consilii ratio est, quod hoc pacto magis occultatur prophetæ consilium, agentis de *Servatore* nostro, cujus nomen *Christus* Judæis nimis oculos præstringat, si iisdem literis apud prophetam legatur. *Christus* autem *Salvator* noster dicitur, non quia *oleo externo unctus* (quamquam sic quoque inunctus, sed ad sepulturam,) verum partim donorum ratione, quæ a Spiritu S. accepit sine mensura, partim ratione vocationis, quia a Patre suo ordinatus summus noster Propheta, Sacerdos, & Rex. Atque hoc παρέργως.

JUXTA, & *juxtim*, a *jugo*, pro *junge*. Nam quod alteri *jugatur*, sive *jungitur*, id *juxta* illud esse dicitur; *juxtim* est apud Lucretium, in IV.

Esse vides juxtim miscentes volta parentum.

Nempe ut a *junctum*, *junctim*. Itaque *juxta*, & *juxtim*, valent *prope*, παρὰ, πλησίον, ut in vett. Gloss. exponuntur. Itaque Virgilio, *juxta æquora* valet *prope æquora*. Plauto, *juxta mecum*, *una mecum*, *junctim*. Juniores pro *secundum* usi: ut cum dixere, *juxta Aristotelem*. Sed non arbitror Augusti ævo quemquam sic locutum. Imo nec multum eos juvat hoc Gellii, lib. IV. cap. IX. *Nigidius Figulus, homo, ut ego arbitror, juxta M. Varronem doctissimus.* Nec enim valet, *secundum Varronem*, sed *una cum Varrone*, sive *conjunctim cum eo*. Nam Varro & Nigidius, Romani generis doctissimi & culmina fuere humanitatis: ut idem ait, lib. IV. cap. XVI. & lib. XIX. cap. XIV. In MSStis pro *juxta* legas non raro *justa*: credo ut *mista* dixere pro *mixta*. Nam *mixtum* prius, quia ex *miscitum*; deleto enim solo i est *misctum*, & per transpositionem, *micstum*, a sive *mixtum*: quia *x* est compendium duarum literarum *cs*. Alii tamen malunt *juxta* esse e *justa*, ut *Ulyxes* ex *Ulysses*.

GERARDI